

Vika'v Iyol Qub'aa'Tiuxh quyolb'alxhtu'

Vika'v Iyol Qub'aa'Tiuxh quyolb'alxhtu'

Primera edición del Nuevo Testamento en Ixil de Chajul de Guatemala
© 2016, Wycliffe Bible Translators, Inc

Edición para la Web
2026, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

Para más recursos en Ixil de Chajul visita
www.ScriptureEarth.org/ixl

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Unported)

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Aya'l Ib'ij Inq'a U' t-Vika'v Iyol Qub'aal Tiuxh Inq'aa

<i>Libro</i>	<i>abreviatura</i>	<i>página</i>

<i>Introducción</i>		v

Tio	(Tio)	1

Kuxh	(Kuxh)	104

Luk	(Luk)	163

Xhun	(Xhun)	268

Vib'ano'm inq'a Apoostol...	(Echos)	334

Romaanos	(Rom)	426

1 Koriintios	(1 Ko)	478

2 Koriintios	(2 Ko)	522

Gaalatas	(Ga)	550

Efeesios	(Ef)	566

Filipeenses	(Flp)	584

Koloseenses	(Kol)	594

1 Tesaloniseenses	(1 Te)	605

2 Tesaloniseenses	(2 Te)	615

1 Timoteo	(1 Ti)	621

2 Timoteo	(2Ti)	634

Tiito	(Tii)	644

Filemoon	(Flm)	650

Evreeos	(Ev)	654

Santiaago	(San)	690

1 Lu'	(1 Lu)	703

2 Lu'	(2 Lu)	717

1 Xhun	(1 Xh)	724

2 Xhun	(2 Xh)	735

3 Xhun	(3 Xh)	738

Juudas	(Juu)	741

Apokaliipsis	(Apo)	746

Apéndices		792

Glosario		811

Leer diariamente		839

Pet qat tz'ib'aliy vet ka inq'a yol inq'aa, ti'
uva' la' eqea uva', a' Jesuuse u Kriisto, viK'aol
quB'aal Tiuxh. Oqetz la' eqea, tul atetz q'ij esaq
uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al ti' u titz'e'v Jesuus.

Khun 20:31

INQ'A TANUL YOL UVA' AT TUULB'AL U U' UVA'A ALB'AL INUQUL INQ'A YOL TI' VIK'A'V IYOL QUB'AAL TIUXH

**A' JOLOL INQ'A YOLE NIK TAL TZITZA TI'
VIK'A'V IYOL QUB'AAL TIUXH UVA' UL IJEQB'A QUB'AAL JESUUS**

Jank'al ex, qumol s-aj tenam Tx'aul, nik quchiib'e' uva' ey vet ul u' t-quyolb'al VIK'A'V IYOL QUB'AAL TIUXH t-quyolb'al uva' ul ijeqb'a quB'aal Jesus. Tul tira toq ilotxh o' ti' ib'en s-qe kame uva' nik isa' quB'aal Jesus la' qunima, tul la' qub'ana. Tul niim tuul u' uva'a. Tan nimalen kuxh inq'a yol at s-tuul. Tul tira a' qat qiq'o tetz inq'a yol uva' nik tal tu Nuevo Testamento, uva' at tu yolb'al griego, atz tu kastiiya, atz tu ingles. Tul nimal kuxh qat elk itz'ib'al qat qub'an ti' ipalsal t-quyolb'al. Echetz s-ti'ile toq qal inuqul inq'a yol s-b'axa t-vixe'teb'al u' uva'a. Tan toq ilotxh o' ti' itxakunsal u' u' s-b'a'n uva'a.

1

**Inq'a u' uva' qat qub'anb'e ti' ipalsal VIK'A'V IYOL
QUB'AAL TIUXH uva' ul ijeqb'a quB'aal Jesus**

Eche teesal ivatz inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxht-quyolb'al, u Nuevo Testamento, a'e VIK'A'V IYOL QUB'AAL TIUXH, chich o' s-ti' t-quyolb'al, tan oxva'l u' qat qutxakunsa s-ti'; a'e vib'o'q'ol xo'l jolte. A' inq'a u'e inq'aa: INTERLINEAL GRIEGO-ESPAÑOL uva' itz'ib'a Francisco Lacueva uva', a' eesamal tu b'anb'al tutxh inq'a u' Clie. Atz va't u' u', a'e u Viivlia tu kastiiya Reina Valera versión 1,960 tuch' u versión 1,995. Atz itoxv u', a'e u Viivlia tu kastiiya Nueva Versión Internacional (BIBLIA DE ESTUDIO.)

Poroz atetz jalb'al tib' b'iitxhaqul inq'a Nuevo Testamento, ti' uva' tan, nima vatzul tanul yol tetz u Nuevo Testamento kaj ka uva' tz'ib'amal tu yolb'al griego. Tul at u' tu yolb'al griego uva' tira na'y tzaan itz'ib'ale', kamal tu ya'b' 500 uva's ma'tich titz'e'v vet Jesus (m.t.J.). Atz at jolt u' tu yolb'al griego uva' xamtel tz'ib'ali kamal tu ya'b' 600 (m.t.J.). Tul at u' tu yolb'al griego uva' tira xamtel tz'ib'ali, jank'ale tu ya'b' 800 m.t.J. Tul xamtel ik'ul vet tib' iyol inq'a iq'esal ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' itxakunsal inq'a u' inq'ae k'uxh at b'iitxhaqul jalb'al tib', atz k'uxh xamtel eesal ivatz.

Jank'ale eche u Viivlia Reina Valera, tan nik toksa inq'a yol s-tuul, k'uxh na'y teesal ivatz tu griego, atz k'uxh xamtel eesal ivatz tu griego. Pet koq u

Viivlia Nueva Versión Internacional, tan ta'n kuxh nik toksa inq'a yol s-tuul, inq'a na'y teesal ivatz tu grieeo. Pet ye' nik toksa inq'a yol s-tuul, inq'a xamtel txhei. Echetz s-ti'ile at b'iitxhaqul jalb'al tib'.

Pet u u' VIKAV IYOL QUB'AAL TIUXH t-quyolb'al, tan a' qat qeesa ivatz u Reina Valera, k'uxh qat qutxakunsa u Nueva Versión Internacional t-jolt inq'a versii-kulo. Atetz jolol yol tetz u Reina Valera qat qutxakunsa uva' xamtel eesal ivatz. A'e inq'a yol uva' qat qoksa tuul korcheete. Tul ech inq'a korcheete s-eche: [].

2

Kam s-ti'il ok tatxhul inq'a kapiitulo tuch' inq'a versiikulo t-inq'a Viivlia

Echetzte uva's itz'ib'al inq'a u' uva' ok tuul u Viivlia s-na'ya, tan loq's kuxh motx tz'ib'al ta'n inq'a tz'ib'an tetz. Tira kuxh va'l motx itz'ib'al s-kaqaayil. Tan ye'lichaq jatxb'al tib' inq'a yol s-vatzaq. Tan jitoq k'utxhb'al tetz uva' la' aq'ax ja' tivi' inq'a yol; a'e inq'a «subtítulo» chich e'l tu kastiiya. Jitoq inva'q ixeteb'al inq'a nuk'ich yol, atz jitoq iya'teb'al, atz jitoq itxake'vb'al, atz jitoq inik'a'mb'al inq'a nuk'ich yol atiche. Echetz jitoq atichaq ku' inq'a tz'itkin tiya'eb'al, a'e, uva' «punto» chich e'l tu kastiiya.

Atz jitoq atichaq ku' inq'a ik'oxhkinil tetz inik'a'mb'al; a'e uva' «kooma» chich e'l tu kastiiya. Pet tira lemtxhelaqich kuxh ku' itz'ib'al kaqaayil inq'a yol t-yolb'al grieeo. Pet a' vet u sik'len tetz inq'a yol nikich itz'an s-b'a'n tal nikich ijatxvat tib' ixo'l inq'a yol. Atetz inq'a sik'len u' nikich ib'en s-te, atz at inq'a sik'len u' ye' nikich ib'en s-te. A'etz inq'a u'e uva' tz'ib'amal tu yolb'al grieeo, tul «manuscritos unciales» ib'ij.

Pet xamteletz txhej vet jolt txumb'al ti' itz'ib'ale', tul motx ijatx vet txhaq tanul inq'a yol s-tuul. Tul motx ijatx vet ixo'l inq'a nuk'ich yol tinik'a tuch' inq'a koxhkin; atz motx ku' vet inq'a tz'itkin tiya'eb'al txhaq junun nuk'ich yol tuch'aq jolt etxhlal tetz jatxb'al.

Pet xamteletz txhan vete', tul okaq vet tatxhul inq'a ikapiituloil txhaq tanul inq'a yol uva' ma'tich ijatxax vet ixo'l. A' uva'e ib'an Esteban Langton tu ya'b' 1,206 tu tenam Pariis tuulb'al Fraansia.

Tul xamtel okaq vet jolt jatxb'al tetz inq'a yol; a'e inq'a tatxhul inq'a versiikulo. A'etz tok inq'a iversiikuloil tu ya'b' 1,550. A'etz vet Roberto Estienne oksan inq'a atxh tetz inq'a iversiikuloil. Antxh tu tenam Pariis ib'anvat. Aloq loq's kuxh motx jatxax inq'a yol ti' taq'axaq ku' inq'a tatxhul tetz iversiikuloil. Atetz uva', a' motx ku'k inq'a tatxhul tinik'a inq'a yol uva' jitich ik'ulel a' la' ku'ke.

Ya'ne txhaq tanich kuxh vet ijatxax inq'a yol tuulb'al uva's nikich itxakun-sataq vet inq'a yol ti' txhusu'm. Tul txhaq tan tiq'otich vet tib' inq'a jatxb'al tib' inq'a yol, tul tetxhal tul tzitza tuulb'al uva' atil o' s-txheel.

Uyetz vet o' tzitza s-tuulele, tul il vet ib'a'nil nik qile' ti' jank'al inq'a mam b'a'nil motx b'anax tzaan ti' itxh'otil inuqul inq'a u', atz ti' ijatxax vixo'l inq'a yol, atz ti' toksal inq'a alb'al inuqul va't yol ti' tela'p u tokeb'al.

3

Kam s-ti'il ok inq'a yol uva' nik iku' s-b'axa tivi' txhaq tanul yol uva' at ib'o'q'ol iq'omal ta'n; a'e inq'a «subtítulo» chich e'l tu kastiiya

Atetz va't txumb'al nik ib'anax ti' tok jatxb'al tib' inq'a yol uva', a' aq'el ku' tivi' txhaq tanul yol; a'e, uva' «subtítulo» chich e'l tu kastiiya. Aloq jitetz vet a'

inq'a apoostole tz'ib'an. Pet xamtel kuxh motx txhej vet itxumb'al inq'a iq'on ivi' s-na'ya ti' tilix viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul nikich ib'en vet inuqul vib'o'q'ol inq'a yol s-te. Tan a' vet itxa'k inq'a yol, uva' la' motx ilotxh inq'a sik'len tetz u u' ti' tootzaqil kam inq'a yol uva' toq tale'.

Atetz oxva'l txumb'al ti' toksal u yol uva' nik iku' s-b'axa tivi' txhaq tanul yol, inq'a tu Viivlia: Va'l, ti' uva', a' nik tale' ti' kam toq tal inq'a yol inq'a s-jaq', tul antxh nik elk tzaan s-xo'l. Ika'v, ti' uva', a' nik tale' ti' kam txhusb'al toq tal inq'a yol. Itoxv, ti' uva' qat iq'ol elu'l va'l yol xo'l kaqaayil inq'a yol ti' ilakax taanima u xao'l ti' tab'ile' kam toq yolb'eloq s-tuulb'al.

Petetz u u' VIKAV IYOL QUB'AAL TIUXH t-quyolb'al, tan a' qat qoksa u yol uva' nik iku' s-b'axa tivi' txhaq tanul yol, ti' kam inq'a yol vib'o'q'ol at s-jaq' ko'pun. Echetz koq inq'a yol qat qoksa tiib'a inq'a iyol quB'aal Jesuus uva' txumb'alimal, tan a' qat qoksa u yol uva' txhusu'm nik ib'ane'.

4

**Kam s-ti'il ok inq'a jatxb'al ixo'l txhaq b'iitxhaqul tanul inq'a yol,
a'e inq'a «párrafo», chich e'l tu kastiiya**

Atetz va't txumb'al nik ib'anax ti' vijatxp ixo'l txhaq junun tant yol s-tuul. Tul toq qal ti' inq'a Viivlia ti' vijatxp vixo'l ti' txhaq b'iitxhaqul tanul yol tuch' iversiikuloil.

At Viivlia, a' nik okk inq'a tatxhul iversiikuloil timax. Tul a' vib'o'q'ol s-vatz u tatxhul inq'a versiikulo. Jit a' nik tiq'o tetz kam nik tal txhaq b'iitxhaqul tanul inq'a yol uva' at s-tuul; a'e inq'a «párrafo» chich e'l tu kastiiya. A'etz ib'a'nil nik qile' uva' nal kuxh la' b'en quleq inq'a iversiikuloil. Pet a'etz txhan vet vikantxhaqulil uva' ye' nik ik'utxh vet vixo'l txhaq b'iitxhaqul tanul inq'a yol ti' ib'en s-qe.

At jolt Viivlia uva', a' nik b'enk ti' ijatxax inq'a yol s-tuul ti' txhaq b'iitxhaqul tanul yol; a'e inq'a paarafo. Tul a'etz nik ex okk vet inq'a tatxhul inq'a iversiikuloil ti' txhaq b'iitxhaqul tanul yol. Tul taletx kuxh vet nik ex ku'k inq'a tatxhul. At tixe'teb'al timax; at tinik'a. Tul a' vib'o'q'ol s-vatz ti' kam nik tal txhaq b'iitxhaqul tanul yol, jit ta'n kuxh nik tiq'o tetz tatxhul inq'a versiikulo. A'etz txhan b'iil ikantxhaqulil uva' jit nal nik quleq inq'a tatxhul inq'a iversiikuloil.

Petetz u qetz t-quyolb'al, tan a' qat b'enk o' ti' u jatxb'al tib' txhaq b'iitxhaqul tanul yol. Tul qat qujetxho'k b'iil vixe'teb'al timax u u' ti' tootzaqile' tal nik xe'tik txhaq b'iitxhaqul tanul yol, atz tal nik ya'k paqte. Tul qat quq'eq-b'ixsa tatxhul junun inq'a versiikulo. Tul nik ilotxh inq'a sik'len tetz u yol ti' itxhej inq'a versiikulo, atz ti' isik'lel inpaqte.

5

**Kam s-ti'il ok inq'a yol uva' nik ijatxhon ok txala tuul u u' timax,
atz nik ijatxhon ok paqte tiseb'al; a'e inq'a «poesía», chich e'l tu kastiiya**

Atetz va't txumb'al nik ib'anax ti' ik'utxhux inq'a yol uva' atxh ib'ena'. Tul a'l jetxhel ok inb'iil txala tuul u u' timax, atz tiseb'al inpaqte. Ka'va'l nik elka'pun: U b'axa, a'e, uva' xu'mamal nik talaxe'; a'e inq'a «poesía», chich e'l

tu kastiiya, eche uva' nik tal tu Tio 5.3-11. U ka'v, a'e, uva' nik tiq'ol tzaan va'q yol tu u' VIB'AXA IYOL QUB'AAL TIUXH, a'e inq'a «cita» chich e'l tu kastiiya eche uva' nik tal tu Romaanos 3.10-18.

Petetz vet joltaq inq'a yol, inq'a a' atil ku' timax u u' inq'a jit atxh ib'ena', tan a'e inq'a «narrativo» chich e'l tu kastiiya; jit jetxhel ok inb'iil txala tuul u u' timax.

6

**Kam s-ti'il toq qal ti' ka'vatzul inq'a alb'al inuqul u yol;
a'e u «noota» chich e'l tu kastiiya**

At ka'vatzul txumb'al nik qutxakunsa ti' ilotxhox inq'a sik'len tetz u u' VIK'A'V IYOL QUB'AAL TIUXH ti' tootzaqile' kam nik elka'pun inq'a yol uva' ye' qootzaqle; a'e inq'a «noota» chich e'l tu kastiiya. Tul ka'tanul nik elka.

A'etz u b'axa tanul alb'al inuqul inq'a yol, tan ile a' qat ku'k tixe' junun xaq u'. Tul txh'oaq kuxh tuul, pet jit mam yol nik tale'. Tan at inq'a yol nik ex tiq'o tzaan inq'a tz'ib'an tetz u u' VIK'A'V IYOL QUB'AAL TIUXH tuul VIB'AXA IYOL QUB'AAL TIUXH ti' talax inuqul, eche uva' ex tiq'ot tzaan Tio u yol tu tu' uva' nik tal tu u' VIB'AXA IYOL QUB'AAL TIUXH tu Mikeeas 5.2 uva', a' nik tal ti' u alab' tetz quB'aal Jesusus. Echetze vik'utxhux u alb'al inuqul inq'a yol uva'e, tan a' val u tal tx'umil tz'ib'amal s-ti' eche uva'a *.

A'etz u ka'v tanul alb'al inuqul inq'a yol, tan een atilka tiya'teb'al junun inq'a u'. Tan niim b'iit tuulb'al u yol tz'ib'amal s-tuul. Tan at kam s-tuul uva' nikich tutxh s-na'ya ye' ootzaqimal s-txheel. Atz nik ilotxh o' ti' tootzaqil ib'ij inq'a tenam s-na'ya uva' ye' qootzaqle. Atz nik ilotxh o' ti' tootzaqile' kam s-ti'il nikich ib'an inq'a xal inq'a kam s-na'ya. Atz nik ilotxh o' ti' tootzaqile' kam talax inq'a yol, tan at inq'a yol uva' ka'va'l nik elka'p u tokeb'al.

Echetze vik'utxhux u alb'al inuqul inq'a yol inq'ae, tan a' qat qutxakunsa inq'a tz'ib' s-ti', inq'a nik ixet' tu «a» tetxhal topoon tu «z»; a'e u «abecedario» chich e'l tu kastiiya. Tul yeketz kuxh vet inq'a tz'ib' s-ti' tetxhal imotx vet va'l u kapiitulo, jatva'l alb'al inuqul u yol ato'k s-ti'. Oq alb'al tetz inuqul u yol tu u' Tio, tul a' atil tiya'teb'al u u' Tio. Atzoq alb'al tetz inuqul u yol tu u' Kuxh, tul antxh atil tiya'teb'al u u' Kuxh.

7

A' inq'a tz'ib' inq'aa nik qutxakunsa ti' itz'ib'al t-quyolb'al

Aya'l inq'a tz'ib' nik qutxakunsa ti' itz'ib'al u quyolb'al inq'aa: 1. **a**, 2. **aa**, 3. **a'**, 4. **b**, 5. **ch**, 6. **ch'**, 7. **e**, 8. **ee**, 9. **e'**, 10. **i**, 11. **ii**, 12. **i'**, 13. **j**, 14. **k**, 15. **k'**, 16. **l**, 17. **m**, 18. **n**, 19. **o**, 20. **oo**, 21. **o'**, 22. **p**, 23. **q**, 24. **q'**, 25. **r**, 26. **s**, 27. **t**, 28. **t'**, 29. **tx**, 30. **tx'**, 31. **txh**, 32. **txh'**, 33. **tz**, 34. **tz'**, 35. **u**, 36. **uu**, 37. **u'**, 38. **v**, 39. **x**, 40. **xh**, 41. **y**, 42. **'**.

Alaq at tz'ib' uva' nik itxakunsal t-kastiiya tu Viivlia uva' ye'l t-quyolb'al. At konsonaante jank'ale inq'aa: **b**, **c**, **d**, **f**, **g**, **h**, **ll**, **n**, **qu**, **z**. Tul at jolol inq'a qat qujalpu, tul qat qoksa t-quyolb'al eche u «b» nik ib'en s-«v». A'etz u «c» nik ib'en s-«k». Atz atetz jolt «c» uva' nik ib'en s-«s». Pet at txhan jolt «g» uva' nik ib'en s-«j». Atz eche u «h» uva' at ku' tixe'teb'al va'q yol, tan ye'xhkam nik qutz'ib'a.

Pet oq a' atil ku' tinik'a va'q yol, tul a' u saltiyo nik qaq' ku' sivatzil. Atz eche u «ll» tan a' nik qub'anb'e u «y.» Ye'l yol uva' at «ñ.» s-tuul nik qutxakunsa. Atz k'uxh u «qu» tan nik ib'en s-k. Atz eche u «z» tan nik ib'en s-s. Echetz itz'i-b'al jolol inq'a yol uva' ato'k inq'a konsonaante inq'ae s-xo'l s-eche: Génesis nik ib'en s-Jeenesis; Getsemaní nik ib'en s-Jetzemanii. Saduceo nik ib'en s-saduseeo. Sábado nik ib'en s-saavado. Eche u Zión, tan nik ib'en s-Sioon.

Pet at oxva'l konsonaante uva' at tu kastiiya, a'e u **d, f, g**. Tul ant kuxh uva'e nik qutxakunsa t-quyolb'al.

Pet txheel toq qal ti' itz'ib'al inq'a vokaal, inq'a at xo'l inq'a yol tu kastiiya, inq'a nik qaq' b'en s-yolb'al. Tan ka'va'l nik elk inq'a vokaal tu kastiiya. Tan at vokaal uva' ye'l iyak'il ati. Tul antetz kuxh u vokaal nik qutz'ib'a t-quyolb'al. Atz at vokaal uva' at iyak'il t-kastiiya. Tul niim toq talax vet nik qab'i t-quyolb'al. Tul ka'kab'iletz vet tiq'ot tib' ti' vitz'ib'ale', eche inq'a yol inq'aa: Jeru-saleen, maar, Jesus, espaada, Sakeeo, Nasareet, versiikulo, Agaavo, Eliias, Saaulo, Isaiias, Jaairo.

8

**A' toq qal ti' kam qat qub'an ti' tok inq'a atxh
tu u' VIKÁ'V IYOL QUB'AAL TIUXH**

Atetz oxva'l txumb'al qat qub'an ti' itz'ib'al inq'a atxh tuul u u' VIKÁ'V IYOL QUB'AAL TIUXH. U b'axa txumb'al, tan a' qat qub'an ti' itz'ib'al inq'a atxh uva' nik ixet atxhon tu va'l, tetxhal taq'b' t-ka'viinqil. Tan tuch' yol kuxh nik qutz'ib'avat. Tul ye'l atxh at s-txala uva' ato'k tu pareentesis. Tul ech inq'a pareentesis s-eche ().

U ka'v txumb'al, tan a' qat qub'an ti' itz'ib'al inq'a atxh uva' nik ixet b'en atxhon tu va'l toxk'al (41), tul nik ex ya'oq tu o'va'l to'k'al (100). Tan tuch' yol, atz tuch' atxh s-txala uva' ato'k t-pareentesis qat qutz'ib'avat.

U toxv txumb'al, tan a' qat qub'an ti' itz'ib'al inq'a atxh uva' nik ixet b'en atxhon ti' u o'k'alal (100), tul yekxh s-ti', tan tuch' yol, atz tuch' kastiiya nik qutz'ib'avat. Tul at atxh s-txala uva' ato'k tu pareentesis, eche u atxh uva'a: 20,000, tul «viinqil mil (20,000),» chich o' s-ti'.

9

**A' toq qal inq'a yol uva' nik ik'amax tzaan s-k'utxhb'al
tetz inva'q yol; a'e, uva' «figura» chich e'l t-kastiiya**

Toq qal ti' kame uva' qat qupalsat t-yolb'al inq'a yol uva' nik tiq'ol tzaan ti' ik'utxhux va'q yol; a'e, uva' «figuras» chich e'l t-kastiiya. Tan nik motx tiq'ol tzaan ti' ilotxhon ti' talax inuqul inva'q txumb'al. Tan a' inq'a kam nik ib'anax eela tuch' vib'o'q'ol inva'q yol.

Tul mamala k'utxhb'al tetz nikich itxakunsa quB'aal Jesus ti' talax va'q iyol uva' tiraich ib'o'q'ol, jank'al eche inq'a yol uva' nik tal tu u' Tio 7.6 ti' inq'a uj uva' ye' la' isa' taq'ax ku' vatz inq'a kutxh. Tul ye'xhkametz nik tale' ja'le inq'a nik ib'an eela tuch' u yol ti' u kutxh. Pet aloq tootzaqich quB'aal Jesus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' ti' inq'a iq'esal uq'e'yb'al talvat u yol. Tul ye'xhkametz tal quB'aal Jesus kam uva' nik ib'an inq'a uj

eela s-tuch'. Pet aloq tootzaqich quB'aal Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' ti' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nikich itxhuse' talvat.

Aloq jitetz loq's koq kuxh ib'an quB'aal Jesuus eela inq'a q'esar uq'e'yb'al tuch' inq'a kutxh, pet tootzaqich quB'aal Jesuus kam s-ti'il ib'an eela s-tuch'. Tan tira ye'lich itxakunb'al inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus vatz inq'a q'esar uq'e'yb'al, eche uva' tira ye'l itxakunb'al inq'a uj vatz inq'a kutxh.

Pet tu Viivilia t-kastiiya, tan ta'nxh nik tal ti' inq'a kam uva' nik ik'am tzaan quB'aal Jesuus talax ti' va'q kam; pet ye'xhkam nik tal ti' vib'o'q'ol viyol. Echetz s-ti'ile ye' nik ib'en te u sik'len tetz u u' kam nik elka'pun, k'uxh nikich ib'en te inq'a xao' inq'a nikich ab'in s-na'y tzaan kam uva' nikich elka'p inq'a yol nikich tal quB'aal Jesuus. Xa'tetze nik qoksa vib'o'q'ol inq'a txhus-b'al s-k'atza, jank'al eche uva' tal quB'aal Jesuus tu Tio 7.6, uva' ech nik tal u versiikulo vajqil s-eche: —Tul ilvaqxhtu' tal la' etalvat inq'a b'a'nla txhaq yol tetz quB'aal Tiuxh. Tan eela tuch', eche uva' la' aq'ax ku' puaq vatz tx'i'. Tan sa' koq tetxhb'u. *Tan kamal a'l la' itxhi't axh, atz la' ijuyi axh.* Tan ye'xhkam la' itxa'ki u puaq s-te. Atz eelaat tuch', eche uva' la' aq'ax ku' b'a'nla txhaq uj vatz kutxh, tan sa' koq tetxhb'u. Pet kamal a'l kuxh la' itzeq'ta'. *Echatetz kuxh ye' la' tilte u xao' ib'a'n'il inq'a b'a'nla txhaq yol tetz quB'aal Tiuxh, tan a'l la' itxho'n'isat ex inq'a xao' inq'ae. Tul la' motx ik'axb'isa ex,* —xe't quB'aal Jesuus.

Inq'a tz'ib' uva' q'e'lel itz'ib'ale', tan a'e vib'o'q'ol inq'a yol uva' tal quB'aal Jesuus. Pet inq'a tz'ib' uva' jik kuxhtu', tan a'e inq'a kam uva' nik ik'am quB'aal Jesuus ti' talax viyol.

Echetz jank'alxh uva' nik elka'p talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan jit ta'ne inq'a tz'ib'amal. Pet at jolt yol nik tal tixo'l uva' ye' tz'ib'amal ku' uva' ootza-qimalich s-na'ya. Pet ye' qootzaq vet s-txheel ti' inq'a yol uva' tz'ib'amal. A' u txumb'ale uva' <implisito> chich e'l tu kastiiya. Pet t-VIKA'V IYOL QUB'AAL TIUXH at jolol yol impliisito nik qoksa t-inq'a versiikulo, tul at jolt impliisito nik qoksa t-noota.

10

**Inq'a <ALB'AL INUQUL YOL T-QUYOLB'AL,>
a'e u <glosario> chich e'l t-kastiiya**

Tu u' VIKa'V IYOL QUB'AAL TIUXH, tan qat qoksa va'l alb'al inuqul inq'a yol tiya'eb'al. A' ib'ij <ALB'AL INUQUL YOL T-QUYOLB'AL.> At oxtanul yol s-tuul. U b'axa, a'e inq'a yol tu kastiiya uva' q'eq tz'ib' ika'ye'. Tul tz'ib'amaletz vet kam nik tela'pun s-jaq' t-quyolb'al. Atetz jolol yol uva' va'l kuxh nik elka'pun talax t-quyolb'al. Atz atetz jolt yol uva' at ka'oxva'l nik elka'pun talax t-quyolb'al. A'etz inq'ae junun iku' tatxhul s-k'atza kam nik ex elka'pun. Ya'ne tz'ib'amal vet ka'oxva'l ikapiituloil tuch' iversiikuloil tal uva' nik ex talvat.

A' INQ'A B'A'NLA TXHAQ YOLE, INQ'A TZ'IB'AMAL TA'N TIO TI' QUB'AAL JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

TIO

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Tio

A'etz u u'e uva' Tio ib'ij, tan Tio ib'ij uva' tz'ib'an u u'. A'etz Tioe uva' ch'exex ta'n quB'aal Jesuus ti' ib'en s-txhusul ib' s-k'atza, eche uva' nik tal tu Tio 9.9. Tul xamtich toksa vet quB'aal Jesuus Tio sitxhaq, atz siapoostol ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, eche uva' nik tal tu Tio 10.1-3. Tul ootzaqimich Tio paqte s-Levii. Tan ech uva'e nik tal tu Kuxh 2.14 tuch' tu Luk 5.27-29. Eche u b'ij Tio, tan: —Oyal ta'n quB'aal Tiuxh, —chich tela'pun tu yolb'al evreeo.

K'uxhetz ye' tal tib' Tio s-tz'ib'an tetz u u', pet nik ib'en s-qe uva' Tio tz'ib'an. Tan nik tale' uva' ant Tio ch'exex ta'n quB'aal Jesuus uva's seb'tich ijaqt Tio puqaq tetz Rooma te inq'a xaol. Tul: —Txh'uye'ven s-vi', —xe't quB'aal Jesuus te Tio.

Ma'tichetz ipal vet pa'l o'va'l to'k'al (85) ya'b' itz'ib'al u u' Tio, tul itz'ib'a ka val u vinaq uva' Papiiasich ib'ij va't u u'. A' itz'ib'at tu ya'b' 130 ma'tich talal quB'aal Jesuus (m.t.J.). A'etz nik tal tu tu' Papiias uva' Tio tz'ib'an u u' Tio.

Tul nikat tal Papiias inpaqte uva' tu yolb'al arameeo itz'ib'avat. A'e u yolb'al uva' nikich iyolb'e Tio. Pet xamtel palsal vet tu yolb'al grieeo. Tan mamala tijaq imam Israeel nikich yolb'en u yolb'al grieeo, k'uxh a'ich u yolb'al latiini ib'o'q'ol vi' jolt inq'a yolb'al vatz inq'a aj Rooma.

Kamaletz een ex itz'ib'avat Tio u tu' t-tenam Jerusaleen.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Tio

A'etz itz'ib'al u u' Tio tixo'l inq'a ya'b' laval toxk'al (50) tuch' tu laval imutx' (70) m.t.J. A'etz tel vet vinaq laval ya'b' maq ka'viinqil ya'b' ib'en quB'aal Jesuus t-amlika', tul tz'ib'al u u' Tio. Aloq ye'xhkam nik iyolb'e Tio vijinp kaqaayil inq'a otzotz, inq'a atich txala txhaq tuul u tostiuxh, tuch' vijinp u tostiuxh tu tenam Jerusaleen uva' ex utxhoq tu ya'b' laval imutx'

(70). Tan a' tutxh val u mam txh'a'o ta'n inq'a sol aj Rooma tu tenam Jerusalem tu ya'b' laval imutx' (70). A'etz uva'e ex jinpik vitostiuxh inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusalem.

Uva's toq qootzaqita' kamich taq'on Tio

Ech nik tale viyolb'al quB'aal Tiuxh tu Tio 9.9 uva' jaqol puaqich Tio tetz Rooma. Tan nikich ijaq Tio puaq te inq'a xool t-inq'a tal atib'al tal uva' nikich palk inq'a xool. Ech nikich ib'an Tio, eche nik ib'an inq'a mayul uva' nik jaqon puaq te inq'a xool t-k'ayib'al jun k'a'y. Alog a' nik ex taq'vat inq'a mayul u puaq te u atxhol puaq tetz u qutenam. Tul antxh nik txakunk u puaq s-lotxhb'al tetz u tenam paqte. Pet uva' nikich ib'an Tio, tan a' nikich ex taq'vat Tio u puaq te viq'esar uva' iqatzinich tetz iq'exasal opoon u puaq te u mam iq'esar tu mam tenam Rooma. Tul ta'netz koq kuxh nikich ijaq Tio jank'al u puaq uva' b'ek'ich s-te, pet a'l nikich ipalsat pa'l Tio tatxhul u puaq uva' nikich ijaq te inq'a xool. Tan nikich teesa ka Tio b'iitxhaqul ipuaq s-te. Tan echaqxh nikich motx ib'ane jatva'l inq'a jaqol puaq. Echetz nikich motx ib'enaq vete s-tx'iol iq'ij. Tan mam puaq nikich motx imole'.

Poro lavalich vet to'k'al (90) ya'b' ye'naqich uloo quB'aal Jesus vatz tx'ava' (y.u.J.) ixet u mam iq'esar tu Rooma ti' tab'il puaq te inq'a tij imam Israeel. Tan tzitzi xe'tik vete' uva's tole'v vet inq'a mam iq'esar tuch' inq'a isol ti' tel iq'ij junun tenam. A'etz ib'ant tu ya'b' oxva'l imutx' (63) y.u.J., tul ole'v inq'a mam iq'esar ti' tel iq'ij inq'a tij imam Israeel. Tan a' k'aqich ta'n inq'a mam iq'esar itxhej ipuaq ti' junun inq'a tenam.

Atz va't k'aqich ta'n uva' la'ich tiq'o b'en inq'a pereexho tu mam tenam Rooma. Tul la'ich b'en ik'ayi vet ti' ib'anax aq'on xe' inva'q aj Rooma. Aya'letz inq'a yaab'la txum-b'ale uva' nikich ib'an inq'a iq'esar tu Rooma. Echetz nikich itxh'an inq'a tij imam Israelee ti' inq'a aj Rooma. Tan tira nikich ik'axb'isal inq'a tij imam Israeel ta'n.

Tul itzaq'b'etz vet Tio tok xo'l inq'a aj Rooma ti' ijaqax puaq te inq'a xool. Xa'tetze nikich ilakp ivi' inq'a tij imam Israeel ti' inq'a jaqol puaq tetz Rooma. Tan tira jitich b'a'n inq'a jaqol puaq s-vatz, eche uva' nik tal tu Luk 3.12-13.

Pet opoonetz vet inva'l q'ij, tul pal pa'l quB'aal Jesus tal uva' nikich ijaqvut Tio puaq. Tul pal eloq Tio ta'n quB'aal Jesus. Tan quB'aal Tiuxh b'anon, tul nal kuxh titz'a vet Tio s-b'a'n. Tul antetz vet Tio ok b'en xo'l kab'laval inq'a tij imam Israeel uva' ich'ex quB'aal Jesus ti' itxhust tib' s-k'atza. Tul tira taq' vet ka Tio jank'al inq'a yaab'la txum-b'al uva' nikich ib'an ti' ijaqax inq'a puaq. Echatzet uva'e ib'an Sakeeo. Tan antichxh jaqol puaq Sakeeo. Tul titz'aat tib' Sakeeo, atz ok vet Sakeeo s-niman tetz Jesusu. Tan ech uva'e nik tal tu Luk 19.2-10. Tul ib'ek' Tio quB'aal Jesus ti' val u tx'ix uva' ib'an t-totzotz. Ech uva'e nik tal tu Luk 5.27-32. Tul tal vet el Tio inuqul uva' titz'a vet tib' t-inq'a ipa'v, tul txh'uye'v vet ti' quB'aal Jesusu.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Tio tuul u tu'

A'etz nikich isa' Tio uva' la'ich b'en inuqul te inq'a tij imam Israeel uva', a' quB'aal Jesuuse u mam iq'esar, viCh'exo'm quB'aal Tiuxh. A'e u Kriisto, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, uva' alelich ka u tuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh, uva' txhaqax tzaan xo'l inq'a tij imam Israeel, eche uva' nik tal t-Mikeas 5.2 tuch' Malakias 3.1 tuch' Tio 1.21 tuch' tu 12.17-21.

Tan ka'va'l itx'oltxh ul ib'an quB'aal Jesus vatz u tx'ava'. Tan va'le uva', mam iq'esar tetz vatz tx'ava' ul ib'an quB'aal Jesus xo'l inq'a tij imam Israeel, oq uva' la'ich k'uluxi. Tan ech alel kae tu 2 Samueel 7.16 tuch' tu Danieel 2.44-45. Tul echatxh tal quB'aal Jesuuse t-Tio 23.37-39. Tan tetxhal la'ich ul teesa quB'aal Jesus inq'a tij imam Israeel tiq'ab' inq'a aj Rooma. Pet ye'l iq'esaril ib'an quB'aal Jesus, tan ye' k'ulux quB'aal Jesus ta'n inq'a tij imam Israeel. Xa'tetze tal quB'aal Jesus uva's ya'n la' tok quB'aal Jesus siq'esaril tiib'a inq'a tij imam Israeel uva's ech la' motx tal ti' isa'ax quB'aal Jesus s-eche: —;Chii'b'eb'alxh avul s-quxo'l tuch' u tiqle'm quB'aal Tiuxh! —chaze. Ech uva'e nik tal tu Tio 23.39.

Ika'v uva', ul ijeqb'a ka quB'aal Jesus vika'v iyol quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a pa'v ti' ja'l uva' la' qeon quB'aal Jesusu. Tan ech uva'e nik tal t-Jeremias 31.31-34 tuch'

Tio 26.27. Atz va't uva' ul ib'an Jesus, ti' vib'ant iq'esalil tuch' viTiuxhil Tiuxh. Ech uva'e nik tal tu Tio 4.23. Tul nikat tal Danieel, ti' uva' la' toksa quB'aal Tiuxh va'l iq'esal s-jatuxhtu'. Ech uva'e nik tal tu u' Danieel 2.44-45 tuch' 9.24-27 tuch' 12.2-3.

A'etz nikich isa' Tio paqte uva' la'ich b'en te inq'a tij imam Israeel ti' kam uva' ul tal ka quB'aal Jesus, atz kam tiq'ol vinuqul inq'a txhusb'al uva' ul tal ka quB'aal Jesus s-xo'l, ti' ix'e'tisal ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil vatz tx'ava'. Atz tal Tio ti' inq'a mamala kam pal ib'an quB'aal Jesus ti' ix'e'tisal ib'anax viq'esalil. Tul tal Tio paqte ti' vitxhaqt b'en quB'aal Jesus inq'a motx itxhusa ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' Tio

U u' Tio uva' itz'ib'a ka Tio, tan oxva'len nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul ti' kame uva' pal ib'an quB'aal Jesus vatz u tx'ava'.

1. Tio 1.1—2.23

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Tio ti' u talal quB'aal Jesus tuch' vine'itb'al quB'aal Jesus.

2. Tio 3.1—18.35

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Tio ti' inq'a aq'on uva' ib'an quB'aal Jesus tuulb'al Galileea ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh.

3. Tio 19.1—28.20

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Tio ti' inq'a aq'on uva' ib'an quB'aal Jesus tu tenam Jerusaleen tuulb'al Judeea. Atz tal Tio paqte ti' jank'al inq'a k'axk'o motx palk quB'aal Jesus, atz tuch' uva's titz'e'v vet paqte tetxhal ib'en vet tu amlika'.

A'etz vajqil inq'a txhusb'al uva' tal quB'aal Jesus inq'aa uva' itz'ib'a Tio

Atetz va't uva' nik ik'utxh u tu' Tio, a'e vajqil nimla tanul inq'a txhusb'al uva' itxaj Tio xo'l jank'al inq'a ul itxhus ka quB'aal Jesus. Tul antetzxh inq'ae itxhus Tio te inq'a tij imam Israeel. Echetz sotzeb'alich vet k'uul te inq'a tij imam Israeel, tan ye' nikich ib'an vet eela vitxhusu'm quB'aal Jesus tuch' uva' nikich itxhus inq'a iq'on ivi' tuq'e'y-b'al inq'a tij imam Israeel, inq'a atich vatz u tx'ava' tuulb'al uva's atich quB'aal Jesus. Tan a' txeyelichaq ta'n ivi' kam uva' nikich itxhusux s-te ta'n inq'a iq'on ivi' u uq'e'yb'al. A'ichetz vet titz'ab'al Tio uva', a' la'ich inima vet inq'a tij imam Israeel inq'a itxhusu'm quB'aal Jesus sivatzil inq'a txeyichaq kuxh ta'n.

1. Va'l, a'e, uva' nik tal Tio 5.1—7.9.

Tzitzit talvat Tio inuqul ti' kam vet vitxumb'al inq'a xaal la' motx ib'ana, ti' uva' la' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima.

2. Ika'v, a'e, uva' nik tal Tio 10.1-42.

Tzitzit talvat Tio ti' vitxhaqt b'en quB'aal Jesus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ipaxsal inq'a b'a'la txhaq yol. Tul taq' quB'aal Jesus tikle'm inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima, k'utxhb'al tetz uva' nuqxhtu' uva' at tikle'm quB'aal Jesus ti' ib'ant iq'esalil ta'n quB'aal Tiuxh. Atz k'utxhb'al tetz uva' nuqxh inq'a itxhusu'm quB'aal Jesus, atz quB'aal Tiuxh txhaqon quB'aal Jesus s-xo'l.

3. Itoxy, a'e, uva' nik tal Tio 13.1-52.

Tzitzit talvat Tio kam tulb'e quB'aal Jesus talax vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil xo'l inq'a xaal. Pet txumb'alimal nikich txhusunk quB'aal Jesus s-ti'. Tan at inq'a yol txumb'alimal nikich talt quB'aal Jesus ti' kam nikich ib'an quB'aal Jesus xo'l inq'a xaal. Atz at jolt yol uva' txumb'alimal nikich talt quB'aal Jesus ti' kam inq'a ya'n la' utxhi. Atz at inq'a yol txumb'alimal nikich talt quB'aal Jesus ti' kam la' elka'p inq'a xaal uva' la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima.

4. Ikajv, a'e, uva' nik tal Tio 18.1-35.

Tzitzit talvat Tio, ti' uva' nikich tal quB'aal Jesus kam txumb'al la' ik'utxh inq'a iq'on ivi' ti' vib'ant iq'esalil xo'l inq'a niman tetz Jesus.

5. Ito'v, a'e, uva' nik tal Tio 23.1-39.

Tzitzi talvat Tio ti' kam uva' tal quB'aal Jesuus uva' jit ech la'ich motx ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, eche uva' nikich motx ib'an inq'a fariseeo. Tul tal quB'aal Jesuus paqte s-te jab'iste inq'a b'a'n la'ich motx ib'ana.

6. Ivaqaq, a'e, uva' nik tal Tio 24.1—25.46.

Tzitzi talvat Tio, ti' uva' tal quB'aal Jesuus topoon inva'l q'ij uva' la'ich ul mam itza'-lal tiib'a inq'a itxhaq quB'aal Jesuus, inq'a apoostol, ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus. Atz nik tal quB'aal Jesuus paqte ti' vijinp inq'a otzotz, inq'a atich txala txhaq tuul u tostiuxh, atz tuch' vijinp u tostiuxh inpaqte uva' atich tu tenam Jerusaleen. Tul tzitzi talvat quB'aal Jesuus ti' kam la' ib'ana uva's la' tul quB'aal Jesuus tika'paq, tuch' uva' kam la' ulb'el ik'axb'isal inq'a palsan yol. Atz tzitzi talvat uva' la' ik'ul inq'a niman tetz Jesuus va'l itx'ak k'atz quB'aal Tiuxh.

TIO

A' u yole uva'a ti' inq'a k'uy imam quB'aal Jesuus

Luk 3.23-38

1 ¹A' u u'e uva'a, uva' tz'ib'amal ka ib'ij inq'a k'uy imam JesuKriisto s-tuul, u tij imam Daviid, antxh u tij imam Avra'aam.^a

²A' Avra'aam k'aolan Isaak. A'etz vet Isaak k'aolan Jakoov. A'etz Jakoov k'aolan Judaa, atz k'aolan inq'a tatzik, atz inq'a titz'in Judaa. ³A'etz Judaa tuch' Tamaar nitxa'in Faares, atz nitxa'in Saara. A'etz vet Faares k'aolan Esroom. A'etz Esroom k'aolan Araam. ⁴A'etz Araam k'aolan Aminadaav. A'etz Aminadaav k'aolan Nasoon. A'etz Nasoon k'aolan Salmoon. ⁵A'etz Salmoon tuch' Ra'aav nitxa'in Voos. A'etz vet Voos tuch' Ruut nitxa'in Oveed. A'etz Oveed k'aolan Isaii. ⁶A'etz Isaii k'aolan Daviid, uva' ok s-mam iq'esal.

A'etz vet Daviid, u mam iq'esal, tuch' ixoq, u tixqelich Uriias, nitxa'in Saloomoon. ⁷A'etz Saloomoon k'aolan Rovoaaam. A'etz Rovoaaam k'aolan Aviiias. A'etz Aviiias k'aolan Aasa. ⁸A'etz Aasa k'aolan Josafaat. A'etz Josafaat k'aolan Joraam. A'etz Joraam k'aolan Usiiias. ⁹A'etz Usiiias k'aolan Jotaam. A'etz Jotaam k'aolan Akaas. A'etz Akaas k'aolan Esekiiias. ¹⁰A'etz Esekiiias k'aolan Manasees. A'etz Manasees k'aolan Amoon. A'etz Amoon k'aolan Josiiias. ¹¹A'etz Josiiias k'uy imam Jekoniiias, atz k'uy imam inq'a titz'in, atz inq'a tatzik Jekoniiias tuulb'al uva's itxeyexaq b'en inq'a tij imam Israeel tuulb'al Vaviloonia.^b

¹²Paletz vet pa'l inq'a q'ij ti' vitxeyb b'en inq'a tij imam Israeel tuulb'al Vaviloonia, tul ik'aola Jekoniiias Salatjeel. A'etz Salatjeel k'aolan Sorovaveel. ¹³A'etz Sorovaveel k'aolan Aviiuud. A'etz Aviiuud k'aolan Eliakiim. A'etz Eliakiim k'aolan Asoor. ¹⁴A'etz Asoor k'aolan Sadook. A'etz Sadook k'aolan Akiim. A'etz Akiim k'aolan Eliuud. ¹⁵A'etz Eliuud k'aolan Eleasaar. A'etz Eleasaar k'aolan Mataan. A'etz Mataan k'aolan Jakoov. ¹⁶A'etz Jakoov k'aolan Xhu'l, vitzumel Mal, Mal, uva' alan Jesuus, uva' Kriisto u tikle'm.

¹⁷Kajlavalen tatxhul inq'a k'uy mam uva', a' Avra'aam nik xe'tisan tzaan tetxhal tul k'atz Daviid. Atz kajlavat tatxhul inq'a k'uy mam uva', a' Daviid

a 1.1 Eche u yol 'Jesuus,' tan b'ije tu yolb'al grieeo xo'l inq'a tij imam Israeel s-na'ya. Eela talax u yol 'Jesuus' tuch' u yol 'Josuee,' tan b'ee tu yolb'al evreeo. Tul: 'A' Tiuxh nik ichtone,' chich tela'pun. Pet u yol 'Kriisto,' tan iqle'm. Tul 'ch'exo'm,' chich tela'pun. Tan quB'aal Tiuxh ch'exon quB'aal Jesuus ti' ib'en s-Kriisto. b 1.11 2 Reeyes 24.14-17; 2 Kroonikas 36.10; Jeremiias 27.20

nik xe'tisan tzaan, tetxhal tul t-inq'a q'ij uva's nikich itxeyex b'en inq'a tij imam Israeel s-pereexhoil tu mam tenam Vaviloonia. Tul kajlavat tatxhul inq'a k'uy mam uva', a' nik xe'tik tzaan uva's nikich itxeyex b'en inq'a tij imam Israeel s-pereexhoil tu mam tenam Vaviloonia, tul a' nik ex ya'k vet uva's talal u Kriisto, uva' alelich ka u tuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh.

Uva's talal quB'aal Jesuus

Luk 2.1-7

¹⁸Ech u yol ti' u alab' tetz JesuKriisto s-eche: Jaqelich vet Mal ta'n Xhu'l, Mal vitxutx Jesuus. Poro ye'xnaqichetz ik'ule't tib' Mal tuch' Xhu'l, tul oyb'al-tich vet Mal ti' Jesuus ta'n vib'a'nil viTiuxhil Tiuxh. ¹⁹Ya'ne titz'a vet Xhu'l, vitzumel Mal, uva' jutx kuxh sa'ich taq'ax vet ka Mal ta'n Xhu'l. Tan ye' nikich isa' Xhu'l uva' la'ich ich'ixvisa Xhu'l Mal vatz inq'a xao. Tan tira nikich inima Xhu'l vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh.^{c d}

²⁰Nikichetz kuxh titz'a Xhu'l kam la'ich ya'k Xhu'l tuch' u yol uva'e, tul ye' taqla ik'utxh vet tib' val viaanxel quB'aal Tiuxh te Xhu'l t-vatzik'. Tul ech tal s-eche: —Xhu'l, axh u tij imam Daviid, ye' kuxh xo'v axh ti' tiq'ol Mal s-eexqel. Tan tetz viTiuxhil Tiuxhe, u ne' uva' at k'atz Mal. ²¹Xaaketz u ne' uva' toq tala Mal, tul la' ooksa ib'ij s-Jesuus. Tan a' u ne' la' chiton vitenam t-inq'a pa'v, —xe't u aanxel.^e

²²Tul echxh ib'ane ti' tela'pun jank'al inq'a yol uva' tal quB'aal Tiuxh te val u q'exsanich tetz viyol, uva' ech tal s-eche:

²³—«Il val u q'opo ixvaak

toq yanoq ik'uul.

Tul toq tala va'l ne' xaak.

Tul la' oksal ib'ij

s-Emanueel,»

chich quB'aal Tiuxh,

—xe't u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh.^f

«At quB'aal Tiuxh s-quxo'l,» chich tela'p u yol Emanueel.

²⁴Uletz vet ivatz Xhu'l uva's tilt Xhu'l u vatzik', tul ib'an vet Xhu'l kam uva' tal viaanxel quB'aal Tiuxh s-te. Tan ik'ul vet Xhu'l Mal s-tixqel. ²⁵K'uxhetz tiq'oxh vet tib' Xhu'l tuch' Mal, poro ye'l Xhu'l nikich ivato'k k'atz Mal. Pet tala nalich Mal u b'axa tal, uva' ok ib'ij s-Jesuus.

Uva's ex itxhokox u ne' ta'n inq'a q'ian tetz tx'umil

2 ¹Eenetz alalik Jesuus tu tenam Veleen tuulb'al Judeea. A'xhetz talal Jesuus tuulb'al uva's atich ok Eroodes s-mam iq'esal. Tul ul vet jolol inq'a vinaq tu tenam Jerusaleen, inq'a een tzajna'qich tu tzaeb' q'ij, inq'a q'ia-nich tetz tx'umil.^g ²Tul exaq tab'i vet itziulal ti' u ne'. Tul ech nikich motx tal s-eche: —Qatxh u ne' uva' toq b'anon mam iq'esalil tiib'a inq'a tij imam

c 1.19 Deuteronomio 22.23-24 **d 1.19** Deuteronomio 22.23-24. Ech nik tal u b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees s-eche: —Oq uva' at vet iyol inva'q u vinaq tuch' inva'q u ixoq ti' itz'alone', poro oq xamtel la' iyansa vet tib' u ixoq tuch' inva'to'q vinaq, tul la' utxhi la' taq' ka u vinaq u ixoq uva'e, uva' at vet iyol ti' itz'alon s-tuch', —chiche. **e 1.21** Saalmo 130.7-8

f 1.23 Isaiias 7.14 **g 2.1** Nik tal Tio u yol uva': —...ul vet jolol inq'a vinaq, —chiche. A' s-ti'il nik talvat Tio, tan a' atich Tio tu tenam Jerusaleen uva's itz'ib'at u tu'.

Israeel uva' qat alaliya? Tan qat qil u tx'umil uva' nik k'utxhun u ne' tu tzaeb' q'ij. Echetz qat qule ti' inatxhk'uulale', —xe'taqe.^h

³Tab'ietz vet Eroodes u yol uva'e, tul yekichxh yan ik'uul Eroodes s-ti'. Tul jank'al vet inq'a aj tenam Jerusaleen txumun vete'.ⁱ

⁴Ya'ne imol vet Eroodes inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun inq'a tij imam Israeel ti' inq'a b'ek'b'al tetz u tenam. Tul tab'i vet Eroodes s-te tale uva' la'ich alalik u Kriisto.^j

⁵Tul echaq tal te Eroodes s-eche: —Een tu tenam Veleen tuulb'al Judeea. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka ta'n val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-eche:

⁶«Ex, u aj tenam Veleen,
uva' at tuulb'al vitx'ava'
inq'a aj Judaa,
tan k'uxh tal tenam kuxh ex
xo'l jolt inq'a nimla tenam

h 2.2 ¿Kamichetz inatxhb'e inq'a vinaq, inq'a q'ian tetz tx'umil, oq uva' a'ich vet u q'ije uva' la'ich alal val u ne' uva' la'ich ul b'anon iq'esalil tiib'a inq'a tij imam Israeel? A'etz motx b'enk s-te, ti' uva', a' nikich isik'le inq'a yol uva' motx itz'ib'a ka Danieleel. A'etz itz'ib'at Danieleel u tu' ya'b' 538 y.u.J. Tan yekich itz'ib'a Danieleel inq'a yol uva' motx ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te, ile nik tal t-Danieel 9.20-27 ti' u laval imutx' (70) xhemaana. Tan tira tzaq'b'el Danieleel ta'n quB'aal Tiuxh, uva's nikich ijaqt Danieleel kuya ti' inq'a ipa'v te quB'aal Tiuxh, atz nikichat ijaq kuya ti' vipa'v u tenam, inq'a tij imam Israeel. Tzitzit talvat quB'aal Tiuxh, ti' uva' tetxhal la'ich ul u Mesias. Niketz tal inq'a aj txumb'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nikich tatxh q'iji vet inq'a q'ian tx'umil inq'a q'ij ti' tul u Mesias, xa'tetze b'enaq vet ti' itxhokox u ne'. Poro paletz vet pa'l kajva'l sieen ya'b' tuch' laval to'k'al (490), ya'ne ex alaloq vet u Mesias; a'e u quB'aal Kriisto Jesusus. **i 2.3** ¿Kametz s-ti' il yan ik'uul Eroodes? Ti' uva' tan, txho'n vet te Eroodes uva' va'len vet la'ich ok siq'esalil. Tan a' kaqich ta'n Eroodes uva' antxh inq'a ik'aol Eroodes, atz inq'a tij imam, la'ich ok siq'esalil.

¿Kametz s-ti' il txumun inq'a aj Jerusaleen? Ti' uva' tan, a' nikich motx titz'a uva' kameb' vet la'ich ya'k u tenam tiq'ab' Eroodes. **j 2.4** ¿Jab'iletze inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel? A'etze jolol inq'a xaal uva' fariseeoich u tuq'e'yb'al; antetz iq'esalich xo'l inq'a fari-seeo. Antetzxhte uva' «escribas» nik tal tu kastiiya. Tan sib'xh txhusb'al eesamalich ta'n ti' inq'a ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. A'etz nikich itxhus te inq'a xaal kam uva' nik tal inq'a ib'ek'b'al, atz kam la' tulb'e inq'a xaal inimal inq'a b'ek'b'al. Jitetz kuxh ta'ne, pet nikich motx ixel inq'a xaal ta'n oq b'anxh nikich ijeqt inq'a xaal inq'a b'ek'b'al, atz maq ye'le.

¿Kam b'ek'b'alil nikich itxhus inq'a iq'esal fariseeo xo'l inq'a xaal? A' nikich motx itxhus inq'a b'ek'b'al tetz u tenam. Poro ka'valenich ixel inq'a b'ek'b'al nikich motx tale'. A' b'axa ixel nikich motx tale', a'e inq'a b'ek'b'al uva' ik'ul Moises te quB'aal Tiuxh vi' u vitz Sinaii s-na'ya, jank'al eche inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a alb'al inuqul inq'a yol. Tan ile tz'ib'amal ka tu Eeksodo, Levitiko, Nuumeros, Deuteronomio. A'etz nik tal ti' kam la' ib'an inq'a xaal ti' inatxhax Tiuxh. Atz va'te, kam la' motx ib'an ti' tatin s-vatzaq.

Atz va'te, kam la' motx ib'an, ti' uva' at b'a'n'il ik'uul vatz yaab'il la' motx ib'ana. Vika'v tanul ixel inq'a b'ek'b'al nikich motx tal inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al xo'l inq'a tij imam Israeel, a'e jolol inq'a b'ek'b'al uva' motx itz'ib'a ka inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tul a' nikich motx itz'ib'a ti' kame uva' nikich isa'on te inq'a xaal ti' u tatine' nikich motx tile'. Atetz inq'a b'ek'b'al uva' b'a'nich te u tenam. Tul atich inq'a b'ek'b'al nikich motx tale' uva' oqxhich itza'lal inimal te inq'a xaal. Pet a'ich vatz inq'a iq'esal uva' oq tza'l'xh inva'q inq'a b'ek'b'al la' nimali, tul a'etz uva' nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti' s-vatz. Atz atich jolt b'ek'b'al nikich kuyun uva' kam kuxh la'ich ib'an inq'a xaal, tan a', uva'e nikich kuyun ib'ant inq'a iq'esal u tatxha'v vitxhi'o'l. Pet a'etz nikich motx tal vet te inq'a xaal uva' quB'aal Tiuxh b'ek'on, atz quB'aal Tiuxh nikich motx alon s-te. A'etz inq'ae, nik tal tu kastiiya «tradición de los ancianos». Tul: —jeqel tzaan ta'n inq'a k'uy qumam, —chich t-quyolb'al. Xa'tetze motx iyaj quB'aal Jesusus inq'a iq'esal uq'e'yb'al, ti' uva' motx kuxh itxhuli inq'a b'ek'b'al s-junal, eche uva' nik tal t-Tio 15.2.

uva' at tuulb'al vitx'ava'
 inq'a tij imam Judaa,
 poro a' la' txhejk
 va'l iq'on b'ey sexo'l
 uva' la' ilon vintenam
 Israeel,^k
 chich u yol,
 —xe't inq'a iq'esal te Eroodes.

⁷Ya'ne jutx kuxh isa't Eroodes inq'a vinaq, inq'a q'ianich tetz inq'a tx'umil. Tul tek'xh tab'i Eroodes inuqul te inq'a vinaq ti' jatva'lich vet q'ij tilt itxhej u tx'umil. ⁸Ya'ne itxhaq vet b'en Eroodes inq'a q'ian tetz tx'umil tu tenam Veleen. Tul ech tal Eroodes s-eche: —B'enoq ex tu tal tenam Veleen. Tul tek'xh b'en etab'i inuqul u yol ti' u ne'. La'etz eleq u ne', tul nal kuxh la' ul etal s-ve tal atila. Tul la'at b'en in ti' inatxhk'uulale', —xe't Eroodes.

⁹Ta'netz xh tab'i vet inq'a vinaq viyol Eroodes, u mam iq'esal, tul b'enaq vete'. Tul txh'uyichaq kuxh vet b'en ti' u tx'umil uva' ma'tich tilt s-b'axa tu tzaeb' q'ij. Tul a'xh ex txake'vk u tx'umil tal uva' atich u ne'. ¹⁰Tiletz vet inq'a vinaq tal uva' ex txake'vk u tx'umil, tul mam chiib'ichil motx ib'anaq vete'. ¹¹Tul palaq vet ok tu otzotz. Tul tilaq vete' uva' atich u ne' k'atz Mal, vitxutx u ne'. Tul ijoqb'aaq vet ku' tib' inq'a vinaq ti' inatxhk'uulal u ne'. Tul motx ijaq vet inq'a talaq ikolb'al, inq'a atich ku' b'a'nla txhaq kam s-tuul. Tul toksaaq vet ooro tuch' insieenso, atz tuch' ta'lil tze', u miira, s-oya vatz u ne'.

¹²Poro alaxaq vet s-te t-vatzik' uva' ye'ich la' pal tal vet u yol te Eroodes. Echetz motx ijaltaq vet ib'eye ti' iq'a'v t-vitenam inpaqte.

Uva's itxhaqax b'en Xhu'l tuch' Mal, atz tuch' u ne', tuulb'al Ejiipto ta'n val u aanxel, tan ti' uva' la'ich ib'ek' Eroodes iyatz'ax el inq'a ne' xaak

¹³Ya'ne q'a'v vet inq'a vinaq titenam inpaqte. Tul il b'ak val viaanxel quB'aal Tiuxh nikich ik'utxh tib' te Xhu'l t-vatzik'. Tul ech tal te Xhu'l s-eche: —Nal ab'an avutxhe'. Tul eeq'o u ne' tuch' vitxutx. Tul yekl axh tuulb'al Ejiipto ti' atz'eqt eeb'. Atoqetz vet axh tzitzi. Pet in naletz la' alon see jatu la' q'a'v axh inpaqte. Tan toq itxhok Eroodes u ne' ti' iyatz'ax el, —xe't u aanxel te Xhu'l.

¹⁴Uletz vet ivatz Xhu'l, tul nal kuxh ilakp vete'. Atz tiq'o vet Xhu'l Mal tuch' u ne' tuulb'al u aq'b'al uva'e. Tul b'enaq vet t-Ejiipto. ¹⁵Atichetz kuxh vet Xhu'l tuch' Mal, atz tuch' u ne' t-Ejiipto tetxhal kam nalich vet Eroodes.

Ma'tichetz ikam vet Eroodes, tul elaq vet tzaan inpaqte t-Ejiipto. Echetz tela'pune val u yol uva' tal ka quB'aal Tiuxh, tul itz'ib'a ka val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche: —Een qat veesavat tzaan vin-K'aol tuulb'al Ejiipto, —chich u yol.^l

¹⁶Ya'ne b'en vet te Eroodes uva' eesal kuxh Eroodes t-b'ey ta'n inq'a q'ian tetz tx'umil. Tul mam k'a'nal ib'an vet Eroodes. Tul nal kuxh ib'ek' vet Eroodes iyatz'ax el jank'al inq'a ne' xaak, inq'a atich tu tenam Veleen, atz t-inq'a tenam, inq'a naqlieh s-k'atza, inq'a ne' xaak, inq'a ye'xnaqich eloq ka'l ya'b'. Tan a' b'enk Eroodes ti' kam uva' tab'i te inq'a

vinaq, inq'a q'ian tetz tx'umil. ¹⁷Echetz tela'pune u yol uva' ma'tich itz'ib'at ka Jeremias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

¹⁸ —Qat ab'il val u qul
tu tenam Ramaa
uva' mam oq'el,
atz mam txumleb'al,
atz mam sich'i'm
nik tutxhe'.
Tul nik toq' ixoq u Rakeel
ti' inq'a tal.
Tul tira ye' isa' ixoq
la' k'uib'al ik'uul,
tan qat kamy inq'a tal ixoq,
—chich u yol.^{m n}

**Uva's itxhaqax vet b'en Xhu'l tuch' Mal, atz tuch' u ne' inpaqte,
t-vitenam ta'n u aanxel, tan ma'tich ikam vet Eroodes**

¹⁹Ma'tichetz ikam vet Eroodes, tul ik'utxh tib' val viaanxel quB'aal Tiuxh te Xhu'l t-vatzik' tuulb'al uva' eenich Xhu'l tuulb'al Ejiipto. ²⁰Tul ech tal u aanxel te Xhu'l s-eche: —Quuxh. Tul iq'o Mal tuch' vine'. Tul q'a'ven b'en xo'l inq'a tij imam Israeel, tan qat kamy vet inq'a sa'ich yatz'on el u ne', —xe't u aanxel te Xhu'l.

²¹Ya'ne ib'an vet Xhu'l tutxhe'. Tul yekich tzaj vet Xhu'l tuch' Mal, atz tuch' u ne'. Tul ulaq vet xo'l inq'a tij imam Israeel. ²²Tab'ietz vet Xhu'l uva' a'ich Arkelaa, vik'aol Eroodes, kaj vet ka s-mam iq'esalil tuulb'al Judeea sivatxil Eroodes, tul ixo'va vet Xhu'l ib'en tzitzi. Poro alaxetz vet te Xhu'l t-vatzik' ta'n quB'aal Tiuxh uva' een la'ich b'enk vet Xhu'l tuulb'al Galileea. Tul b'en vet Xhu'l.

²³Opoonetz vet Xhu'l tuulb'al Galileea, tul yekichaq vet jeqloq tu tenam Nasareet. Echetz tela'pune val u yol uva' tz'ib'amich ka ta'n inq'a q'exsanich

m 2.18 Jeremias 31.15 **n 2.18** A' Jeremias b'axab'san talaxe' uva' mam oq'el la'ich utxh tuulb'al u tenam Ramaa uva' naqlich kuxh ixo'l tuch' u tenam Veleen. A' tiq'o tzaan Jeremias, ti' uva's toq' Jakoo'v ti' vikam Rakeel, u tixqel, uva's imuqt ka tu tenam Veleen tu ya'b' 1,910 y.u.J. Ech uva'e nik tal t-Jeenesis 35.19-20. Tul echxh ib'ane. Tan opoon inva'l q'ij, tul mamala inq'a isol u tenam Vaviloonia ex okeb'en u tenam Israeel tu ya'b' 586 y.u.J. Tul mam vet tijaq imam Israeel motx molox vet tu tenam Ramaa ti' tiq'olaq s-pereexhoil ta'n inq'a sol tuulb'al uva's atich ok Navukodonosoor s-mam iq'esal. Tul tzitzi motx ijatxvataq vet tib', tul motx iq'olaq s-pereexhoil t-inva't tenam. Echetz s-ti'ile mam oq'el motx ib'anaq vet inq'a tij imam Israeel s-vatzaq ti' ijatxtaq vet tib', atz, ti' uva' motx b'en vet s-pereexhoil, ech uva'e nik tal t-Saalmo 137.

Tiq'oetz tzaan Tio u yol inpaqte uva' alelich ka ta'n Jeremias, ti' uva' mam oq'el utxh tu tenam Ramaa. Pet naqlichetz ixo'l u tenam Ramaa tuch' u tenam Veleen. Xa'tetze antxh u tenam Veleen tal Tio, s-ti' uva' mam oq'el utxh s-tuul. Tan a'etz uva's ib'ek't vet Eroodes iyatz'ax el inq'a ne', inq'a ka'va'lich iya'b'. Tul mam oq'el utxh s-ti'. Echetz s-ti'ile nik tale' uva': —Tul nik toq' Rakeel ti' inq'a tal, —chiche. Pet jitxh Rakeel oq'i, pet iq'ol kuxh vet tzaan Rakeel ti' u yol, tan ixa'nilich tib' Rakeel tuch' inq'a ixoq inq'a motx yatz'ax el vine'.

tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche: — «U Kriisto uva'e, tan aj Nasareete,» chaq e'li, —chich u yol.^o

**Uva's ipaxsat Xhun viyolb'al quB'aal Tiuxh, Xhun,
uva' nikich aq'on ku' inq'a xao! xe' a'**

Kuxh 1.1-8; Luk 3.1-9, 15-17; Xhun 1.19-28

3 ¹Tuulb'aletz uva' ma'tich ipal vet inq'a q'ij inq'ae, tul xe't Xhun ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tx'ava' uva' ye'l xao! jeqlel s-tuul uva' at tuulb'al Judeea, Xhun, uva' ok ib'ij s-aq'ol ku' xao! xe' a'. ²Tul ech nikich tal Xhun s-eche: —Itz'avaq etib' t-inq'a epa'v, tan xe'tiy vet vib'ant quB'aal Tiuxh uva' tu amlika' viq'esalil xo'l inq'a xao!, —chichich Xhun.^p

³A'etz Xhune uva' ech val u yol tz'ib'amal ka s-ti' ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, s-eche:

—Een la' b'en sich'ink
val u qul tu tx'ava'
uva' ye'l xao! jeqlel s-tuul
uva' ech la' tal s-eche:
«B'anvaq etutxh
ti' ik'ulux tul
u quB'aal Tiuxh,
eche ib'anax tutxh
inva'q b'ey.
Atz jikb'avaq vetxumb'al,
eche ijikb'al
inva'q paleb'al ok,»
—chich u yol.^q

⁴A'ichetz toksa'm Xhun u chemich xi'l ti' kameeyo. Tul tz'u'mich uva' nikich jek'on ok u toksa'm Xhun s-ti'. Tul ta'n kuxh sak' tuch' ta'l kab' inq'a t-vitz nikich tetxhb'u Xhun s-vatzil itx'ix.^r ⁵Tul mam xao! nikich itzaj tuulb'al u tenam Jerusaleen ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Xhun. Atetz xao! nikich itzaj tuulb'al jank'al Judeea. Atz at xao! inq'a een jeqlich tzi' u xaomla a' Jordaen, tul nikich tul tal uva' atich Xhun. ⁶Tul nikich motx tal vet inq'a xao! inq'a ipa'v te quB'aal Tiuxh, ech ivatz jolt inq'a xao!. Ya'ne nikich motx taq' vet ku' Xhun inq'a xao! xe' u xaomla a' Jordaen.

**Uva's talt Xhun te inq'a fariseeo, atz te inq'a saduseeo, uva' b'axa
la'ich motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v, ya'ne la'ich taq' ku' Xhun xe' a'**

⁷Tiletz vet Xhun uva' mamala inq'a fariseeo tuch' inq'a saduseeo nikich motx tul tal uva' atich Xhun, tan a'aqich isa' uva' la'ich motx aq'axaq ku' xe' a' ta'n Xhun. Tul ech tal vet Xhun s-te s-eche: —jEx inq'a ech vetxumb'al, eche tiyiilaq kan! A' nik etitz'a uva' tuch' kuxh veku' xe' a', tul ey vet el ex

tzij vatx vik'a'nal quB'aal Tiuxh, uva' toq uloq setiib'a ti' vetxumb'al. Ye'le-tza. ⁸ Pet jalpuvaq vetxumb'al. Tul k'utxhvaq uva' qat etitz'al vet etib' ti' ik'u-txhux b'a'nla txumb'al. Tul ech eb'an ti' ik'utxhuxe', eche vi'oq tze' uva' la' taq' b'a'nla ivatz. ⁹ Tul ye' la' utxhi ech la' etal tetaanima s-eche: «Tan a' Avra'aam k'uy qumam, echetz ye'xhkam inva'q la' ul s-qiib'a», chitunich ex. Tan oq la' isa' te quB'aal Tiuxh, tul la' taq' b'en inq'a sivan inq'ae s-tijaq imam Avra-'aam. ¹⁰ Tan ech la' ulb'el ex, eche la' ulb'el invi'oq u tze' uva' ye' nik taq'

s 3.7 *q*Kam s-ti'il nik tal Xhun uva' ech vitxumb'al inq'a fariseeo eche kan? Ti' uva' nikich kuxh motx itxoh xumb'al inq' tiz'eqtaq el tib' vatz u xamal tal uva' la' motx b'enk inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n ta'n quBa'al Tiuxh. Ech nik motx ib'an ti' vatz'eqte'l tib', eche nik ib'an kan vatz u xamal. Tan at inq'a iq'edal uq'e'yb'al uva' vatz kuxh inq'a xaal nikich motx ib'anvat. Tul nikich motx tab'i txha vet inq'a yol uva' nikich tal Xhun. Tul nimanichxh txhan vet tetz nikich ib'an vatz inq'a xaal. Pet, ti' uva', a'ich kuxh isa' toksal iq'ij ta'n inq'a xaal, tul ech uva'e nikich motx ib'ane. Tan nikich iq'ej inq'a xaal uva' q'exsanich tetz iyol quBa'al Tiuxh Xhun. Pet atetz jolt inq'a iq'edal uq'e'yb'al uva' nuqxh nikich motx tale'. Tul nikich motx inima inq'a yol uva' nikich tal Xhun, atz nikich motx iqeje' uva' q'exsanich tetz iyol quBa'al Tiuxh Xhun. Tul nikich motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v, tul nikich taq'ax ku' xe' a' ta'n Xhun.

ʒKamich tiql'e'm inq'a fariseeo tuch' inq'a saduseeo uva's ipal quB'aal Jesuus vatz u tx'ava'? Nimalenich kuxh uq'e'yb'al atich xo'l inq'a tij imam Israel tuulb'al uva's atich Jesuus vatz tx'ava'. Tul antichxh u tuq'e'yb'al inq'a fariseeo tuch' u tuq'e'yb'al inq'a saduseeo yak'ina'qich xo'l inq'a tij imam Israel. Tul a'ichaq inq'a iq'esal saduseeo nikich b'anon iq'esalil tu tenam Jerusa-leen, atz tuulb'al u tostiuxh inpaqte. Tul saduseeoich ib'ij u tuq'e'yb'al u mam iq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh tuulb'al uva's ipal quB'aal Jesuus vatz u tx'ava'.

Tul a'ichaq inq'a iq'edal rariseeo nikich b'anon iq'esalil xo'l inq'a tij imam Israeel tuulb'alaq joltaq tenam uva' eenich vet tie'e'l Jerusalem, atz tuulb'alaq inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel.

Tul ataqichxh ib'en tuq'e'y'b'al junun. Eche inq'a saduseeo, tan nikich motx inimal quB'aal Tiuxh ta'n, atz nikich motx inima inq'a b'ek'b'al uva' taq' quB'aal Tiuxh te Moisees. Pet ye' nikich motx inima uva' at taanxela inq'a xool. Tan ta'n kuxhte qat kam va'l xool, tul qat sotzy vet s-eche. A' nikich motx inima uva' ye'l amlika, atz ye'l it'e'vchil inpaqte s-vatz.

Pet koq inq'a fariseeo, tan nikich motx inimal quB'aal Tiuxh ta'n, atz nikich motx inima inq'a b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees. Tul nikich motx inima uva' at taanxelal inq'a xaal. Tan oq la' kam va' xaal, tul yekl tu tatib'al kamna'q uva'. Seool ib'ij tu yolb'al evreeo. Pet aloq ka'va'len nik elka'p u tatib'al kamna'q s-vatz. Tan va'l, u «B'anla Atib'al» ib'ij tal uva' yekl inq'a xaal uva' b'a'n tatin vatz quB'aal Tiuxh. Atz va't, uva' «K'axk'ola Atib'al» ib'ij tal uva' yekl inq'a xaal, inq'a kantxhaq tatin vatz quB'aal Tiuxh. **t 3.8** «Kam talax u yol tal Xhun, ti' uva' ech la' ik'utxth inq'a xaal vib'ano'm, eche vi'oq tze' uva' la' taq' b'a'nla ivatz? Taletz Xhun u yol uva'e, tan tira y'e' nikich motx titz'a inq'a tijj imam Israeel, oq b'a'n inq'a nikich motx ib'ane', atz maq kantxhaq. Tan ta'n kuxh nikich motx titz'a uva' tijaq imam Israeel, tul b'a'netz kuxh vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Atz ta'n kuxh nikich motx titz'a uva' ti' kuxh uva' ma't tuulb'al u tostiuxh, atz nik inima itz'esal oq inq'a txoo vatz quB'aal Tiuxh s-vatz, tul a'etz uva'e nikich aq'on b'en s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh nikichaq tale'.

Pet a'ich titz'ab'al quB'aal Tiuxh ti' u taq't tzaan quB'aal Jesuus vatz tx'ava', uva' tuch' viqejt inq'a xaoI quB'aal Jesuus, tul la' kuypp inq'a ipa'v, k'uxh tij imam Israeel, ant k'uxh tij tij imam Israeel. Taz jakaletz eche inq'a yol uva' ul tal Xhun, tan a' ul toksa s-jik inq'a tij imam Israeel. Tul a' inq'a taanxelal la'ich ok s-jik vatz quB'aal Tiuxh. Tul ti'etz vib'en inq'a taanxelal s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, tul a'etz la' motx ik'utxh vet s-tuch' inq'a b'a'nla b'ano'm. A'etz vet vib'a'nla b'ano'm inq'a xaoI nik ik'ul quB'aal Tiuxh, eche la' ik'ult va'q xaoI ivatz vi'oq b'a'nla tze'. A'etz nik ib'an vet Xhun eela vib'ano'm inq'a xaoI tuch' vi'oq tze' uva' nik taq' b'a'nla ivatz. u 3.9 Xhun 8.33 v 3.9 A'ichetz kuxh vatz inq'a tij imam Israeel uva' b' nich kuxh tatin vatz quB'aal Tiuxh, tan tij imam Avra'aam. Tan a' Avra'aam tuch' Saara ch'exex ta'n quB'aal Tiuxh ti' ib'en s-xe'tisan tetz vitenam quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile a' kuxh nimamich vet ta'n inq'a tij imam Avra'aam uva' itenam quB'aal Tiuxh s-vatz. Tul k'uxh la' kami, tan yek k'atz quB'aal Tiuxh s-vatz. Pet ech koq uva'e tal Xhun, tan jit, ti' uva' tij imam Avra'aam, tul yek koq vet k'atz quB'aal Tiuxh. Ye'le. Tan tal Xhun uva' ant inq'ae nikich motx ipa'vin vatz quB'aal Tiuxh. Pet a'etz tal Xhun uva' la'ich toksa inq'a tij imam Avra'aam s-tuul kame uva' nikich motx ib'ane'. Maq at ipa'v vatz quB'aal Tiuxh, atz maq ye'l ipa'v vatz quB'aal Tiuxh.

ivatx, uva' b'anel vet tutxh k'oxb'al ti' itzok'ox el inq'a taq'il ti' ivu'l b'en. Tan jatva'l'xh u tze' uva' ye' nik taq' b'a'nla ivatz, tan la' juyili, atz la' ok t-xamal.^w

Uva's talt Xhun uva' la'ich ul va't q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh

¹¹Pet toq val sete, ex inq'a xaol, tan b'antan eche u vatine', tan xe' a' kuxh nik vaq'vat ku' ex s-tetxhlal vetitz'at etib' t-inq'a epa'v. Pet koq naq uva' ya'n tul s-vi', tan a'etz vet viTiuxhil Tiuxh la' taq' naq sete.^x Tan sib'xh palna'q ticle'm naq sinvi'. Tul jitoq ink'ulel la' viq'o vichich' xa'p naq.

¹²Atz ech la' ul ib'an naq, eche inva'q u xaol uva' ato'k inva'q tichub'al triigo tiq'ab'. Tan b'axa tzij nik itichu u xaol vivatz u triigo tuch' u tichub'al. Ya'ne nik ikol vet vib'a'nla triigo t-vik'oay. Petetz vet u ti' triigo uva' ch'is vete', tan la' toksa vet xamal s-ti'. Echetz uva'e toq ul ib'an naq u Vinaq. Tan la' ikol naq inq'a niman tetz. Pet inq'a ye' la' qeon naq, b'antan ye'l iya'eb'al imotxeb'al u k'axb'ichil la' motx tila, —xe't Xhun.

Uva's taq'ax ku' quB'aal Jesusus xe' a'

Kuxh 1.9-11; Luk 3.21-22

¹³Ya'ne el vet b'en Jesusus tuulb'al Galileea, tul yekich vet Jesusus k'atz Xhun tzi' u xaomla a' Jorda'an ti' iku' xe' a' ta'n Xhun. ¹⁴Poro ye' nikich isa' Xhun taq'ax ku' Jesusus xe' a'. Pet a'l ech tal Xhun s-eche: —Jit ink'ulel uva', a' in la' aq'on ku' axh xe' a'. Pet a', axh aq'on ku' in, —xe't Xhun.

¹⁵Tul ech tal Jesusus s-eche: —Antxhte uva' nik aale'. Pet tetxhal toq qunima jank'al inq'a jikla txhaq itz'ab'al uva' itz'amal s-qi' ta'n quB'aal Tiuxh, —xe't Jesusus.

Ya'ne ikuy vet Xhun taq'ax ku' Jesusus xe' a'. ¹⁶Iletz kuxh Jesusus nikich ija'ul xe' u a', tul til Jesusus ijaq u amlika'.^y Tul ajtxh til Jesusus iku'l viTiuxhil Tiuxh s-tiib'a, echxhte ixich'an ku'l inva'q paraamuxh.

¹⁷Ya'ne ab'il iyolon ku'l val u qul t-amlika' uva', ech tal s-eche: —A'etz vin-K'aole uva'e, uva' kamxh in s-ti'. Tan a' uva'e, nik chiib'isan vaanima, —xe't u qul.^z

Uva's tetxhb'ul iku' quB'aal Jesusus t-pa'v ta'n Satanaas

Kuxh 1.12-13; Luk 4.1-13

4 ¹Ya'ne iq'ol vet Jesusus ta'n viTiuxhil Tiuxh tu tx'ava' uva' ye'l xaol jeqlel s-tuul. Tul tzitzi la'ich etxhb'ulik iku' Jesusus t-pa'v ta'n diaavlo. ²Tan

¿Kam s-ti'il tal Xhun, ti' uva' la' taq' b'en quB'aal Tiuxh inq'a sivan s-tij imam Avra'aam? A'etz talaxe, uva' jit, ti' uva' jank'al inq'a tij imam Avra'aam la' na' vatz tx'ava' nik isa'ax quB'aal Tiuxh ta'n. Tan oq eche, tul taletx kuxh la' txhejke'e inq'a tij imam Avra'aam ta'n quB'aal Tiuxh. Pet a' nik itxhok quB'aal Tiuxh inq'a nik b'anon u b'a'nla b'ano'm s-vatz, k'uxh tij imam Avra'aam, atz k'uxh jit tij imam Avra'aam. **w 3.10** Eche u yol uva' nik tal Xhun ti' u tze' uva' la' tzok'ox el s-k'oxb'al oq ye' nik taq' ivatz. Tan a' nik tal Xhun ti' junun xaol, atz ti' inq'a fariseeo tuch' inq'a saduseeo. Tan la' taq' b'en quB'aal Tiuxh tu k'axk'o ti' vikantxhaqla b'ano'm. Eche la' ib'an va'q u b'aal tx'ava' uva' la' ik'one'l vi'oq u tze' uva' ye' nik taq' ivatz. Tan a' nik itx'eb' uva' la' taq' u tze' ivatz. Tio 7.19; 21.18-19; Luk 13.8. **x 3.11** Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.2-4 **y 3.16** ¿Kam nik elka'p u yol, ti' uva': ¿jaqp u amlika'; nik tal tzitza? A' nik tal uva' quB'aal Tiuxh la' yolon te inq'a xaol tzitza vatz tx'ava'. Eche uva's iyolon tzaan tu amlika' ti' quB'aal Jesusus uva's taq'ax ku' quB'aal Jesusus xe' a' ta'n Xhun. Ech at kuxh nik tale t-Jeenesis 28.12-13; Kuxh 3.11; Luk 3.21 tuch' Apokaliipsis 4.1. **z 3.17** Isaiias 42.1; 1 Xhun 5.6-8

a'etz vet uva's tel ka'viinqil q'ij, atz ka'viinqit aq'b'al imaqt tib' Jesusus ti' itx'a-on ti' inatxhax Tiuxh, tul va'y vet Jesusus.

³Ya'ne aq'b' vet diaavlo, u sub'unal, ti' tetxhb'ul iku' Jesusus t-pa'v. Tul ech tal diaavlo te Jesusus s-eche: —Oqetz axhxxh iK'aol Tiuxh nik aale', tul aq'etz b'en inq'a sivan inq'ae s-paan, tul la' eetxhb'u, —xe't diaavlo.

⁴Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Ye'le. Tan ech val u yol tz'ib'amal ka s-eche:

«Jit kuxh ta'n u paan
la' itz'e'vsan inq'a xaal.
Pet a' la' itz'e'vsan
inq'a xaal
jank'al inq'a yol
uva' nik tal quB'aal Tiuxh,»
chich u yol,

—xe't Jesusus.^a

⁵Ya'ne iq'ol vet Jesusus ta'n diaavlo tu tenam Jerusaleen, uva' ich'ex quB'aal Tiuxh s-natxhk'uulab' tetz. Tul yekich ja' Jesusus titz'uten ja'p ivi' u tostiuxh ta'n diaavlo.

⁶Tul ech tal diaavlo te Jesusus s-eche: —Oqetz axhxxh iK'aol Tiuxh nik aale', tul k'onietz b'en eeb' tztiza qile'. Tan ech tz'ib'amal ka s-eche:

«La' itxhaq tzaan Tiuxh
inq'a iaanxel ti' akoloxe'.
Tul yekxxh axh tiq'ab'
inq'a aanxel.
Echetz ye'l avoq
la' b'en ak'onoq ku' vi'
sivan,»
chich u yol,

—xe't diaavlo.^b

⁷Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ye'le. Tan echatxh nik tal va't u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «Ye' la' utxhi uva', a' ex la' b'ek'on veB'aal Tiuxh ti' ib'anax inva'q kam,» chich u yol, —xe't Jesusus.^c

⁸Ya'ne iq'ol Jesusus inpaqte ta'n diaavlo. Tul yekich vet Jesusus vi' ja' val u mama' vitz ta'n diaavlo. Tul ik'utxh diaavlo tatin inq'a mam tenam te Jesusus. Atz ik'utxhat diaavlo vijosq'ilil tatin inq'a mam tenam vatz tx'ava' te Jesusus.

⁹Tul ech tal diaavlo te Jesusus s-eche: —Jank'aletzxh inq'a nik eele', tan toq vaq' see ti' ab'ant iq'esalil s-tiib'a, oq uva' la' joqe'v ku' axh sinvatz ti' innatxh-k'uulale', —xe't diaavlo te Jesusus.

¹⁰Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —jPalen el sinvatz, Satanaas! Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «Ta'n kuxh vaB'aal Tiuxh la' anatxhk'uula. Atz ta'n kuxh uva'e la' anima,» chich u yol, —xe't Jesusus.^d

¹¹Tul b'en vet diaavlo. Tul a' vet inq'a aanxel ul ti' ik'uulal Jesusus.^e

a 4.4 Deuteronomio 8.3 b 4.6 Saalmo 91.11-12 c 4.7 Nuumeros 21.5-6; Deuteronomio 2.16, 21. Eche u yol uva': —Ye' la' etxhok tul ik'a'nal quB'aal Tiuxh, —chiche. A' nik tale' uva' ye' la' itxhok inq'a xaal ixet' pa'vinoq vatz quB'aal Tiuxh, oq tootzaql vet inq'a pa'v uva' ye' nik isa' quB'aal Tiuxh la' b'anaxi. Deuteronomio 6.16; Vib'ano'm inq'a Apostol 15.10; 1 Koriintios 10.9 d 4.10 Deuteronomio 6.13 e 4.11 Evreos 2.18; 4.15

Uva's ixet vet quB'aal Jesus ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al Galileea

Kuxh 1.14-20; Luk 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19

¹² Ant atich Jesus tuulb'al Judeea, tul tab'i Jesus uva' atich vet ku' Xhun t-tze'. Tul q'a'v vet Jesus tuulb'al Galileea. ¹³ Paletz kuxh vet pa'l Jesus t-Nasareet, tul yekich vet Jesus atinoq tu tenam Kapernauum titzi' u mam a' Galileea, tal uva' jeqb'alik inq'a tij imam Savuloon tuch' inq'a tij imam Neftalii. ¹⁴ Echetz tela'pune val u yol uva' itz'ib'a ka Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

¹⁵ —La' tab'i vet inq'a xao
viyolb'al quB'aal Tiuxh,
inq'a jeqlel tu tx'ava'
uva' jeqlich
inq'a tij imam Savuloon,
atz uva' jeqlich
inq'a tij imam Neftalii,
tal uva' atil u nimla b'ey
uva' yekl tzi' u mam a',
uva' jala el u xaomla a'
Jordaan tu tzaeb' q'ij,
atz uva' tuulb'al Galileea,
tal uva' jeqlel lolol inq'a xao,
inq'a jit tij imam Israeel.

¹⁶ Tan jank'alxh inq'a xao,
inq'a at tuulb'al
u tx'ava' uva'e,
tan aya'l inq'ae at b'en
tu tokto.
Poro a'etz inq'a xaole
inq'a qat aq'b' u b'a'nil
s-xo'l,
eche toyb' inva'q mam
txiqub'al.
Atz jab'iste inq'a xao
uva' a'l vet tok tib'eyil
u kamchil,
tul a'etz inq'a xaole
uva' qat opoon u b'a'nil
s-xo'l,
eche ilitz'ul inva'q kam
ta'n txiqub'al,
—chich u yol.^f §

f 4.16 Isaiias 9.1, 2 **g 4.16** Isaiias 9.1, 2. Eche u yol ti' u «tokto,» tan a' nik elka'pun ti' inq'a xao uva' tira ye'l tootzaqib'al ti' kam la' tule taq'b' k'atz quB'aal Tiuxh. Pet u txiqub'al, tan a' nik talvat ti' quB'aal Jesus. Tan a' quB'aal Jesus k'utxhul tetz vib'ey quB'aal Tiuxh, eche inva'q u txiqub'al s-aq'b'al. Pet u kamchil, tan a' nik talvat ti' inq'a xao uva', a' vet u kamchil k'aqel ta'n vat quB'aal Tiuxh.

¹⁷Tzitzietz ixet vet Jesuus tu tenam Kapernaum ti' ipaxsal inq'a b'anla txhaq yol ti' quB'aal Tiuxh. Tul ech nikich tal Jesuus te inq'a xaal s-eche: — Itz'avaq etib' t-inq'a epa'v, tan xe'tiy vet vib'ant quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', viq'esalil xo'l inq'a xaal, —chichich Jesuus.^h

Uva's pal tiq'ot quB'aal Jesuus inq'a txeyol txay ti' itxh'uye'v s-ti'

¹⁸Nikichetz ixaon Jesuus tzi' u mam a' Galileea, tul til Jesuus ka'va'l u vinaq uva' titz'inich tib'. Va'l uva' Simoonich ib'ij, uva' xamtich ok ib'ij s-Lu' ta'n Jesuus; va't uva' Lixhich ib'ij, itz'inaich ti' Lu'. Seb'tichaqetz taq't b'en inq'a ik'atxh xe' u mam a' ti' itxeyex txay. Tan txeyolich txay inq'a vinaq inq'ae.

¹⁹Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a vinaq s-eche: —Etulvaq. Tul txh'uye'voqvaq ex s-vi'. Tan in toq b'anon uva' ech la' emolt inq'a xaal sink'atza, eche nik emolt inq'a txay, —xe't Jesuus.

²⁰Ta'netzxh tab'i inq'a vinaq viyol Jesuus, tul nal kuxh taq' vet ka inq'a ik'atxh. Tul b'enaq vet ti' Jesuus.

²¹B'iiletz kuxh xaon b'en Jesuus, tul til Jesuus ka'va't inq'a vinaq uva' antxh titz'inich tib'. Va'l uva' Jakoovoich ib'ij; va't uva' Xhunich ib'ij; ik'aolich Sevedeo s-ka'b'il. Tul atichaq ok tuul val u vaarko tuch' vib'aal. Tul seb'tichaq ik'oat inq'a ik'atxh. Ya'ne sik'lelaq ta'n Jesuus. ²²Tul nal kuxh taq' vet ka inq'a vinaq vib'aal tuch' u vaarko. Tul b'enaq vet ti' Jesuus.

**Uva's itxhusun quB'aal Jesuus, atz ib'ant quB'aal
Jesuus b'a'n inq'a xaal t-inq'a yaab'il**

²³Motx ixaj Jesuus inq'a tenam tuulb'al jank'al Galileea tuch' inq'a vinaq inq'ae. Tul nikich itxhusun Jesuus t-junun inq'a tenam t-inq'a k'ul-b'al ib', tal uva' nikich ik'ulvat tib' inq'a tij imam Israeel ti' inatxhax Tiuxh. A'etz nikich ipaxsa Jesuus vinuqul inq'a b'anla txhaq yol, ti' uva', a' vet quB'aal Tiuxh la'ich b'anon iq'esalil tatin inq'a xaal. Tul tira atich tikle'm Jesuus ti' teesal el kamxh yaab'ilil nikich b'anon inq'a xaal, atz k'uxh kamxh txho'mil nikich motx b'anon. ²⁴Tul paxin vet itziulal Jesuus tuulb'al Siiria ti' vib'ant inq'a yaab' b'a'n. Ya'ne motx iq'ol vet tzaan jank'al inq'a yaab' vatz Jesuus, jank'alxh inq'a nikich motx ipal t-txho'm, atz inq'a b'eenox kuxh nikich motx ik'axb' ta'n kalab'aq yaab'il, atz inq'a sich'i'mxh nikich motx ib'an ta'n txho'm, atz inq'a atich ok demoonio t-taanima, atz tuch' inq'a k'ulich yaab'il atich s-k'atza, atz inq'a tze'u'xaqich kuxh itxhi'o'l t-yaab'il. Tul tira motx ib'an b'a'n ta'n Jesuus.ⁱ ²⁵Echetz mamala vet xaal okaq b'en ti' Jesuus. Tan okaq vet b'en inq'a xaal ti' Jesuus, inq'a tzaj tuulb'al Galileea, atz inq'a tzaj tuulb'al Dekapolis, atz tuch' inq'a tzaj tu tenam Jerusaleen, atz tuch' inq'a tzaj tuulb'al Judeea, atz tuch'ich inq'a xaal, inq'a een tzajk t-inq'a tenam, inq'a atich jala el u xaomla a' Jordaana.^j

h 4.17 Danieel 2.44-45 **i** 4.24 Isaiias 53.1-12; 35.5-6; 61.1-3 **j** 4.25 Eche u yol Dekapolis, tan a'e u tx'ava' uva' at txala el u xaomla a' Jordaana, atz txala el u mam a' Galileea. Tul a' atil tiib'a ja'ul Perea. Lavalenetx tenam at tuulb'al u Dekapolis. Jit tijaq imam Israeel inq'a xaal inq'ae. A' inq'a tename inq'aa: Damaasko, Iipos, Gadaara, Peeya, Filadeelfia, Jeraasa, Dioon, Kanaata, Rafaana, Esitoopolis. Aya'letz inq'a tename inq'a a' atil vatz el u xaomla a' Jordaana.

**Uva's talt quB'aal Jesuus ib'ant inq'a xao! u b'a'nla txumb'al
uva' nik isa' quB'aal Tiuxh**

Luk 6.20-23

5 ¹Tiletz vet Jesuus uva' mamala xao! txh'uyich vet s-ti', tul pal vet ja' Jesuus k'uqloq vi' val u vitz. Tul ijetxh vet ok tib' inq'a nikich motx itxhus tib' k'atz Jesuus. ²Tul xe't vet Jesuus txhus tetz inq'a xao!. Tul ech tal Jesuus s-eche:

³—At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a nik inatxh tu taanxelal uva' atel vib'a'n! quB'aal Tiuxh nik isa'on s-te. Tan a'etz inq'ae la' oksal s-tuul ti' ib'ant iq'esalil ta'n quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika'.

⁴At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a nik toq' vatz quB'aal Tiuxh ti' inq'a ipa'v. Tan a'etz inq'ae la' k'ub'al ik'uul ta'n quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika'.^k

⁵At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a tz'u'kinxh nik ib'ane'. Tan a'etz inq'ae la' etzan u tx'ava' s-tetz uva' toq taq' quB'aal Tiuxh.^l

⁶At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao! uva' a'xh tatxha'v ib'anax u jik vatz quB'aal Tiuxh, eche inva'q u xao! uva' kamxh t-tzaqa tzi'il, atz kamxh t-va'y. Tan a'etz inq'ae la' ku'sal ik'uul ta'n quB'aal Tiuxh, eche iku'sal ik'uul inva'q xao! uva' nik inoj tib'a'n!^m

⁷At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a nik oyb'an ivatz imol. Tan a'etz inq'a xao! uva' echatxh la' toyb'al ivatze ta'n quB'aal Tiuxh.

⁸At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a eenxh taanima ti' ib'anax u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tan a'etz inq'ae toq atinoq k'atz quB'aal Tiuxh.ⁿ

⁹At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a a' nik itxhok tok u b'a'n! xo'laq imol. Tan a'etz inq'ae la' tal quB'aal Tiuxh s-k'aol ime'al.

¹⁰At vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao!, inq'a ye' kuxh nik ikaj utxhchil s-ti', ti' ik'axb'isale' ti' kuxh vib'ant u jik. Tan a'etz inq'ae la' oksal s-tuul ti' ib'ant iq'esalil ta'n quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'.^o

¹¹At vib'a'n! quB'aal Tiuxh setiib'a, ex inq'a ti' kuxh vinnimale'. Tul la' xe'tik inq'a xao! ti' teesal eq'ij, atz ye' ikaj seti', ti' ek'axb'isale', atz ti' talax kam kuxh yaab'la txhaq yol seti', [atz ti' itz'eqex tzi' seti'].^p ¹²Tan echatxh la' motx ek'axb'isale' ti' vinnimale', eche ik'axb'isale' inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, inq'a na'y tul sevatz. Poro niimxh vetx'aqa'm la' b'en ek'ul tu amlika' ti' vekotx't evatz. Echetz la' kuxh chiib' ex s-ti', atz la' txuq'txun ex.^q

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' tatin u atz'am

¹³Echetz atoq etxumb'al ti' ik'utxhux inq'a b'a'nla txumb'al xo'l inq'a xao!, inq'a ye' nik qeon in vatz u tx'ava', eche tatin u atz'am. Tan b'a'n u atz'am oq uva' at vichi'l. Pet oq la' motxe'l vichi'l, tul kametz koq vet la' ulb'el itxhej vichi'l inpaqte. Pet a'etz la' ulb'el vet u atz'am uva' la' k'onil vet el t-nik'a b'ey. Tul ja'l kuxh la' pal tzeq'on vete'. Echetz uva'e la' ib'an

quB'aal Tiuxh te inq'a xao, inq'a ye' la' k'utxhun u b'a'nla txumb'al xo'l inq'a imol.^r

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' tatin u txiqub'al

¹⁴Atz echatxh la' ek'utxht ib'anax u b'a'n xo'l inq'a xao vatz u tx'ava', inq'a ye' nik qeon in, eche u xamal uva' nik itxiqune'. Tul echatxh eb'an ti' ik'u-txhux u b'a'n, eche tatin inva'q u tenam uva' een atil ja' vi' inva'q vitz uva' ye'xhkam inva'q la' muqun tilixe'.^s ¹⁵Tan b'ane la' koq matxax inva'q txiqu-b'al, tul een la' b'en oksalik ok jaq' inva'q kaaxha ti' itxiqune'. Pet een la' b'en aq'axik ja' t-inva'q u atib'al uva' niim at ja' ti' itxiqul jank'al inq'a at tuul u otzotz. ¹⁶Tul ech uva'e eb'an ti' ik'utxhux u b'a'n vatz inq'a xao. Tan ajt la' til inq'a xao u b'a'n uva' la' motx eb'an s-vatz, tul la' motx toksa vet iq'ij u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'.^t

Uva's toksat quB'aal Jesuus iq'ij inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh

¹⁷Poro ye' etitz'a uva', a' ul veesa iq'ij inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' itz'i-b'a ka Moisees. Atz jitoq a' ul veesa iq'ij inq'a yol, inq'a tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Ye'xhkam inva'q ul veesa iq'ij, pet a' ulk in ti' itzoqpisale'.^u ¹⁸Tan toq val sete uva' mij inva'to'q inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka uva' ye' koq la' b'en ela'punoq k'uxh kamxh la' pal vatz u tx'ava', atz vatz u amlika'. Pet tetxhal kuxh la' b'en ela'punoq s-kaqaayil.^v ¹⁹Echetz ja'l u xao uva' ye' la' niman inva'q inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, tul ye'xhkam kuxh vet itxa'k s-vatz, tul a'etz u xaoe uva' ye'xh jank'al ticle'm la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh tal uva' nik ib'antvatz quB'aal Tiuxh iq'esalil, u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'. Tul ye'xhatetz jank'al ticle'm inq'a xao uva' la' motx itxhus txha vet ti' ye' inimal inq'a b'ek'b'al.

Pet ja'l u xao la' niman inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, atz la' itxhus xo'l jolt inq'a xao, a'etz u xaoe uva' sib' ticle'm la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh, tal uva' nik ib'antvatz quB'aal Tiuxh iq'esalil. ²⁰Tul toq val sete uva' a'xh enima

r 5.13 Eche u yol u atz'am, tan a' nikich ib'an inq'a tij imam Israeel eela tuch' u txumb'al. Oqetz ye'l tatz'mil, tul: —A'etze yanna'q ivi', atz ye'l itxumb'al, —chichichaqe. Xa'tetze a' tiq'o tzaan quB'aal Jesuus u atz'am ti' ib'ant eela tuch' inq'a niman tetz. Tan ja'l inq'a niman tetz uva' at itxumb'al ti' ib'en s-niman tetz Jesuus, tul a'etz inq'ae at itxumb'al s-b'a'n. Atz a' inq'ae la' txiquon vib'ey inq'a imol, inq'a ye' ootzaqin tetz u b'ey. Tan ja'l inq'a ye'l itxumb'al ti' inimal quB'aal Jesuus, tul a'etz inq'ae, ye'l itxumb'al. A'etz nik ib'an eela tuch' inq'a xao uva' ye'l vet tatz'mil, atz qat itz'eql vet vichil. **s 5.14** Eche u yol ti' u txiqub'al uva' nik tal tzitza, tan a' nik tal ti' inq'a niman tetz Jesuus uva', a' u b'a'nla txumb'al la' motx ik'utxh vatz jolt inq'a xao uva' ye' ootzaqin tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz a' la' ik'utxhe uva' kam la' tulb'e inq'a xao taq'b' k'atz quB'aal Tiuxh, eche uva' nik itxiqut inva'q xao ib'ey s-aq'b'al ti' taq'b' tal uva' k'aqel ta'n. **t 5.16** 1 Lu' 2.12 **u 5.17** ¿Kam s-ti'il nik tal quB'aal Jesuus uva' a' ul itzoqpisa quB'aal Jesuus inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees? B'axa tzij, a'xh b'enk quB'aal Jesuus ti' kam inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Tul a' uva'e, ib'an quB'aal Jesuus. Atz va'te, uva' jit kuxh ta'n quB'aal Jesuus niman s-junal. Pet echatxh nikich itxhus quB'aal Jesuuse te inq'a nikich motx itxhus tib' s-k'atza uva' tetxhal la'ich motx inima.

Atz va'te, a' nik tal quB'aal Jesuus inpaqte uva', a' quB'aal Jesuus ul jupun ivi' taq'ax inq'a oya vatz Tiuxh. Tan a' inq'a txoo nikich itz'e'sal s-na'ya ti' ikuyux inq'a xao. Poro a' kuxh nikich ib'an inq'a txoo vikuyux vipa'v inq'a xao tulb'al uva's nikich itx'eb'ex tul quB'aal Jesuus. Pet jit tira nikich koq isotsza el vipa'v inq'a xao. Petetz koq vet uva' ib'an quB'aal Jesuus, tan a' vet quB'aal Jesuus ul banon ivatzil inq'a txoo ti' ikuyux isotszal vipa'v inq'a xao, eche uva' nik tal t-Evrees 10.1-14. **v 5.18** Luk 16.17

inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh vi' uva' nik inima inq'a fariseeo, atz vi' inq'a nik inima inq'a nik txhusun inq'a b'ek'b'al xo'l inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tan oqetz ech la' eb'an vet, eche uva' nik ib'an inq'a xool inq'ae, tul ye'letz etokeb'al ti' etatin tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil, u quB'aal Tiuxh uva' t-amlika'.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' ye' ib'anax u k'a'nal

Luk 12.57-59

²¹Ab'imal eta'n uva' ech val u b'ek'b'al alel s-na'ya te inq'a k'uy qumam s-eche: «Ye' la' yatz'on axh,» chiche. Tan ja'l uva' la' yatz'on vimol, tul tetxhal kuxh la' aq'ax ja'p u yol s-tiib'a ta'n u aq'ol ku' yol tinuqul.»

²²Pet toq val sete, ja'l uva' la' lakp ik'a'nal te vimol, tul tetxhal kuxh la' aq'ax ja'p u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Atz echat kuxhte ti' u xool uva' ech la' tal te imol s-eche: «jB'okkin!» chage, tul tetxhaletz kuxh la' ja'p u yol s-tiib'a ta'n inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. Atzoq ech la' tal te imol s-eche: «jTira ye'l atxumb'al!» chage, tul a'etz uva'e, a' vet u xamal uva' seb't toyb'e' nik itx'eb'on s-ti' ta'n quB'aal Tiuxh.

²³Echetz oq iq'omal inva'q oya eta'n ti' taq'ax ka vatz quB'aal Tiuxh vi' u natxhk'uulab'al, tal uva' nik tz'e'k inq'a oya, tul oqetz tzitzi la' ulk sek'uul uva' at etxh'a'o tuch' inva'q emol, ²⁴tul a'etz la' eb'ana uva' nal kuxh la' etaq' ka u oya vatz u natxhk'uulab'al.*

Tul b'axa tzij la' b'en vet ex ti' ib'anax tutxh vetatin tuch' vemol. Ya'ne la' q'a'v ex inpaqte k'atz u oya uva' ma't etaq't ka. Tul la' etaq' vet te quB'aal Tiuxh.

²⁵Poru nal kuxh la' eb'an tutxh vetatin tuch' inva'q vemol uva' ato'k exo'l s-tuch', tuulb'al uva's ant atil ex t-b'ey, atz uva' ye'naq aq'b'oq ex vatz u aq'ol ku' yol tinuqul. Tan oqetz ye' la' eb'an tutxh vetatin tuch' vemol, tul antxh vemol la' oksan ex vatz u aq'ol ku' yol tinuqul. Ya'ne a' vet u aq'ol ku' yol tinuqul la' oksan b'en ex tiq'ab' pol. Tul yekl vet ex t-tze'. ²⁶Tul toq val sete uva' ye'l ex la' txhaqpu el ex oq uva' ye' la' etxhoj jank'al uva' la' tab'i u aq'ol ku' yol tinuqul sete. Pet la' nal txhoon ka ex tuch' jank'al vatz epuaq uva' at sexe', ya'ne la' txhaqpu vet el ex.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' ye' ib'anax u yansa

ib' tuch' va't xool uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'

²⁷Ab'imal inva't u b'ek'b'al eta'n uva' ech nik tal s-eche: «Ye' la' eyansa etib' tuch' va't xool uva' jit ek'ulel etib' s-tuch',» chiche.*

²⁸Pet toq val sete, ja'l inva'q u vinaq uva' la' b'en ivatz ti' inva'q u ixoq ti' tatxhvat tilt tib' s-tuch', tul tuch' kuxh u tatxhvat u vinaq u ixoq t-titz'ab'al, tul iyansaletz vet tib'e tuch' u ixoq uva' qat tatxhva. ²⁹Echetz oq nik epa'vin

w 5.21 Eeksodo 20.13; Deuteronomio 5.17 x 5.24 jKam nik elka'p u yol uva': —La' etaq' ka u oya vatz u natxhk'uulab'al, —chiche? A'etz nik elka'pun ti' inva'q u xool uva' nikich ex tz'e'san ok oya vi' u natxhk'uulab'al vatz Tiuxh tu tostiuxh tu tenam Jerusaleen. A' nik tal uva' la' kuxh taq' ka u xool u oya vatz u natxhk'uulab'al, oq ye'naq ib'ane't tutxh tatin tuch' vimol uva' kan-txhaq tatin s-tuch' nik inatxhe'. Pet b'axa tzij ma't ib'ant vet tutxh u tatin tuch' vimol uva' kan-txhaq tatin s-tuch', ya'ne xamtel la' q'a'v ti' itz'e'sal u oya uva' la' taq' ka vatz u natxhk'uulab'al.
y 5.27 Eeksodo 20.14

ta'n u b'aq' evatz, uva' teseb'al, tul ta'nxh b'a'n uva' maqvaq etib' ti' isaqile'. Tan a'l b'a'n uva' tira la' eteesa el oq uva' nik taq' b'en ex tu pa'v nik enatxhe'. Tan b'a'n kuxhtu' k'uxh paq'it kuxh b'aq' evatz la' aq'b' ex tu amlika', vi' uva', ex sekaqaayil tuch' ka'va'l u b'aq' evatz la' b'en ex t-xamal.

³⁰ Atzoq nik epa'vin ta'n veq'ab', uva' teseb'al, tul ta'nxh b'a'n uva' maqvaq etib'. Tul ye' pa'vin vet ex. Tan a'l b'a'n uva' tira la' eteesa el oq uva' nik taq' b'en ex tu pa'v nik enatxhe'. Tan b'a'n kuxhtu' k'uxh paq'it kuxh eq'ab' s-la' etaq'b' t-amlika', vi' uva', ex sekaqaayil tuch' ka'va'l veq'ab' la' b'en ex t-xamal.

Uva's itxhusun quB'aal Jesus ti' ye' itukit b'en u vinaq u tixqel

³¹ Atz ab'imalat inva't u b'ek'b'al eta'n uva' ech nik tal s-eche: «Ja'l inva'q u vinaq la' tukin b'en u tixqel, tul tetxhal kuxh la' taq' va'l u' te u tixqel, tal uva' la' talvat uva' qat ijatxl vet tib' s-tuch'», chiche.^z ³² Pet toq val sete uva' ye' la' utxhi la' ituki b'en u vinaq u tixqel. Pet ech kuxh la' tutxhe oq a' u ixoq la' iyansa tib' tuch' va't vinaq. Tan oq loq's kuxh la' ituki b'en u vinaq u tixqel, tul iq'aq'aletz vet u vinaq la' pa'vin u ixoq oq uva' la' tiq'o vet inva't vinaq. Echatez kuxh u vinaq uva' la' iq'on vet u ixoq, tan pa'vatetz la' ib'an vete'.

Uva's itxhusun quB'aal Jesus, ti' uva' ye'xhkam kuxh va'q la' tiq'o tzaan u xool ti' va'q iyol uva', a' kuxh isa' la' inimal'e'

³³ Tul ab'imalat eta'n uva' ech va't u b'ek'b'al alel ka te inq'a k'uy qumam s-na'ya s-eche: «Ye' la' etz'eq tzij ti' talax va'q eyol sinvat. Pet tetxhal la' inimala veyol uva' la' etal sinvat», chiche.^a

³⁴ Pet toq val sete uva' ye'l ib'ij inva'q kam la' etoksa tzaan s-tuul ti' inimal veyol. Jitoq u amlika' la' etoksa tzaan s-tuul, tan a' vik'uke'vb'al u quB'aal Tiuxhe tal uva' nik ib'anvat iq'esalil tiib'a inq'a xool.^b ³⁵ Tul jitoq u tx'ava' la' etoksa tzaan s-tuul, tan a' u ku'eb' toq quB'aal Tiuxhe. Atz jitoq ib'ij u tenam Jerusaleen la' etiq'o tzaan ti' inimal veyol, tan a' u tatib'al quB'aal Tiuxhe, u mam iq'esal.^c ³⁶ Atz jitoq la' etoksa tzaan u xi'l evi' s-tuul ti' enimat veyol, tan b'ane at koq teq'ab' uva' tira la' etaq' b'en inva'q u xi'l evi' s-q'eq oq ma't ib'en vet s-saq. Atz oq q'eq u xi'l evi', tul at koq teq'ab' uva' tira la' etaq' b'en s-saq. ³⁷ Pet ta'n kuxh la' eb'ana uva': «La'i», chaq ex. Tul la'i. Atz oq: «Ye'le», chaq ex, tul ye'letze'e. Tan oq la' kuxh etoksa vet tzaan inva'to'q u yol s-tuul, tul a'etz tela'pun uva', a' tzajna'ql u yaab'la txumb'al k'atz Satanaas uva' nik etale'.^d

Uva's itxhusun quB'aal Jesus te inq'a niman tetz, ti' uva' atoaq taanima ti' kaqaayil inq'a xool, k'uxh nik itxhi'k'uual ta'n

Luk 6.27-38

³⁸ Tul ab'imalat inva't u b'ek'b'al eta'n uva' ech nik tal s-eche: «Oq la' itzot-tisa u xool paq'oq b'aq' avatz, tul echatxh la' atzottisat paq'il b'aq' ivatze. Atz

z 5.31 Deuteronomio 24.1-4 a 5.33 Numeros 30.2; Deuteronomio 23.21-23; Leviitiko 19.12
b 5.34 Isaiias 66.1 c 5.35 Saalmo 48.1-2 d 5.37 A' nik tal inq'a versiikulo inq'aa, uva' mij
b'eeq la' tiq'o tzaan inq'a xool vib'ij quB'aal Tiuxh ti' inimat inva'q viyol uva' la' taltzii te inva'-
to'q imol. Atz jitoq kuxh inva'q kam la' tiq'o tzaan ti' viyol. Pet b'a'n uva' ta'n kuxh la' tal u xool
kam va'q uva' la' ib'ana, tul la'etz ib'ana. Atzoq la' tal u xool uva' ye' la' ib'an u kam, tul ye'letz
la' ib'ana. Echetz kuxh uva'e la' tala, pet jit tetxhal koq kuxh la' tiq'o tzaan va'q kam ti' talt viyol.

oq la' iq'os axh inva'q u xoal, tul la' teesa avej, tul echatxh la' eesat teje,» chiche.^e

³⁹Pet toqetz val sete uva' ye' la' isa'a la' ek'ulela u xaol uva' la' b'anon txhi'txhoil sete. Pet oq ja'l inva'q xaol la' paq'on txala etzi, teseb'al, tul ye'l ich'exel la' etaqa. Pet a'l la' esutxhq'it ok inpaq'ite. ⁴⁰Atz oq ja'l inva'q xaol la' isa' ixet sek'atza ti' imaax vekami's, tul la' etaq' s-te, atz a'l la' etaq't b'en veqinkin txhas etoksa'm s-ti'. ⁴¹Atz oq la' iya'lu ex inva'q xaol ti' tiqal b'en va'q iqatz tuulb'al nik'a'moq oora, tul a'l tira va'l oora la' etika b'en. ⁴²Oqetz ja'l inva'q la' jaqon inva'q kam sete, tul aq'taq s-te. Atz oq kam inva'q la' tab'i vemol sete s-k'am, tul ye' la' eb'an etxhi'txhoil s-te. Pet la' etaqa.

**Uva's itxhusun quB'aal Jesusus, ti' uva' la' isa' inq'a niman
tetz Jesusus inq'a xaol, inq'a nik itxhi'an s-ti'**

⁴³Tan ab'im'al inva't u b'ek'b'al eta'n uva' ech nik tal s-eche: «Sa'vaq inq'a emol s-tijaq imam Israeel. Pet txhi'anoq ex ti' inq'a jit tij imam Israeel,» chiche.^f

⁴⁴Pet toq val sete: Sa'vaq inq'a xaol, inq'a nik itxhi'an seti' k'uxh jit tijaq imam Israeel. [Tul alvaq b'a'nla txhaq yol ti' inq'a xaol uva' nik alon ye'b'a'n seti'. Atz b'anvaq u b'a'n te inq'a xaol uva' nik iyan ivatz sete. Tul natxhvaq Tiuxh ti' inq'a nik b'anon u ye'b'a'n sete, atz inq'a ye' kuxh nik ikaj seti', ti' ek'axb'isale'.]

⁴⁵Oqetz ech la' eb'ane, tul echetz la' ek'utxht vete uva', ex vet k'aol ime'al u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'. Tan va'l kuxh nik taq't quB'aal Tiuxh u q'ij tiib'a inq'a xaol, uva' nik b'anon u b'a'n, tuch' inq'a nik b'anon u ye'b'a'n. Atz va'lat kuxh nik taq't quB'aal Tiuxh u jab'al tiib'a inq'a xaol uva' nik b'anon u jik tuch' inq'a jit a' u jik nik ib'ane'. ⁴⁶Tan oq ta'n kuxh inq'a emol s-tijaq imam Israeelil at etaanima s-ti', inq'a at taanima seti', tul ye'letz inva'q etx'aqa'm la' taq' quB'aal Tiuxh s-ti'. Pet ta'n kuxh etx'aqa'm u toksat inq'a emol eq'ij. Tan echat kuxh nik ib'an inq'a molol tetz puaqe s-vatzaqil. ⁴⁷Atzoq ta'n kuxh nik ja'k evatz te inq'a emol s-tijaq imam Israeelil, tul ye'letz inva'q jalb'al etib'e tuch' inq'a xaol, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' nik qeon quB'aal Tiuxh. Tan echatetz kuxh uva'e nik motx ib'an inq'a xaol inq'ae s-vatzaq. ⁴⁸Pet jikxh ex eb'ana, tul a'xh u b'a'n eb'an te inq'a xaol, eche u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusus ti' ilotxhox inva'q meeb'a'

6 ¹Oqetz la' tzaj sek'uul ilotxhox inva'q meeb'a', tul jit ech ivatz xaol la' etaqa' u lotxhb'al. Tan oq ech ivatz xaol la' etaqa' u lotxhb'al, tul a'etz vet esa'e toksal eq'ij ta'n inq'a xaol. Tul oqetz ech la' eb'ane, tul ye'letz inva'q etx'aqa'm la' taq' u quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika'.

²Pet oqetz la' etaqa' inva'q lotxhb'al, tul ye' la' etale'l ti' toksal eq'ij, eche nik ib'an inq'a xaol, inq'a b'an vatz kuxh nik ib'ane'. Tan tetxhal nik toq'sa trompeeta t-inq'a q'e'txaq b'ey, atz t-inq'a k'ulb'al ib' ti' toksal iq'ij ta'n inq'a xaol. Pet toq val sete uva', a'etz vet vatzil taq'ax itx'aqa'm tu amlika' u toksal iq'ij ta'n inq'a xaol tzitza vatz tx'ava'. ³Tan oq la' etaqa' inva'q lotxhb'al te inva'q

meeb'a', tul jitoq la' eyolo'k te u xaoł, uva' etaj yolxhtu', kam uva' la' etaq'a, eche tatin ka'va'l veq'ab' uva' jitoq la' b'en te veq'ab' vemax kam uva' la' eb'an tuch' veq'ab' veseb'al. ⁴Echetz la' eb'ane tuch' u oya uva' jutx kuxh la' etaq'-ta'. Tan ta'netz kuxh vet u quB'aal Tiuxh, uva' la' ilon u oya uva' jutx kuxh la' etaq'ta', la' aq'on vetx'qa'm ech ivatz inq'a xaoł.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' inatxhax Tiuxh

Luk 11.2-4

⁵Pet tuulb'aletz uva's la' enatxht Tiuxh, tul jit ech la' eb'an, eche uva' nik ib'an inq'a xaoł uva' b'an vatz kuxh nik motx ib'ane'. Tan chiib'iyax kuxh ti' itxake'v t-inq'a k'ulb'al ib', atz t-inq'a q'e'txaq b'ey ti' inatxhax Tiuxh. Tan a'ax kuxh isa' toksal iq'ij ta'n inq'a xaoł. Pet toq val sete uva' qatetz ik'ull vete vitx'qa'm tiq'ab' inq'a xaoł, pet jit tiq'ab' quB'aal Tiuxh. ⁶Tuulb'aletz uva's la' enatxht Tiuxh, tul ech la' eb'an s-eche: B'eenoxh la' ejupt etib' tetotzotz. Tul la' yolon vet ex tuch' u quB'aal Tiuxh uva' ye' na'l tatin sek'atza. Toqetz val sete uva' a'etz vet u quB'aal Tiuxh uva' ye' na'l tatin sek'atza, la' oksan eq'ij ech ivatz inq'a xaoł.⁸ ⁷Tul jit jatpaqul kuxh la' pal ex ti' talax inq'a eyol uva's la' enatxht Tiuxh, eche uva' nik ib'an inq'a xaoł, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Tan a'ax titz'ab'al uva' jatpaqul kuxh la' pal ti' talax inq'a iyol, ya'ne la' ab'ili, atz la' tzaq'b'eli. ⁸Jitetz ech la' eb'an, eche uva' nik ib'an inq'a xaoł inq'ae. Tan tira tootzaql vet quB'aal Tiuxh kam uva' nik isa'on sete, k'uxh ye'naq etab'ita'.

⁹Pet ech la' motx enatxht Tiuxh s-eche:

«QuB'aal Tiuxh, axh
uva' at axh tu amlika',
ta'n kuxh axh toq qoksa aq'ij.

¹⁰Avul ti' ib'anax
iq'esalil t-qaanima.
Tul a' la' qub'an
kam vavitz'ab'al
nik ib'anax t-amlika',
tul echat uva'e
la' b'anax vatz u tx'ava'.

¹¹Tul aq' qetxhb'ub'al
s-txheela',
u tetz jun q'ij.

¹²Tul kuy sotzsa
inq'a qupa'v,
eche nik kukuyt ipa'v
inq'a xaoł,
inq'a nik b'anon
u ye'b'an s-qe.

¹³Tul ye' akuye'
uva' la' etxhb'ul quku' t-pa'v.
Pet kol o' k'uxh nik tetxhb'u

Satanaas quku' t-pa'v.
 [Tan a' nik qusa'e'
 uva', a' axh, la' b'anon
 iq'esalil s-qiib'a.
 Tan ta'n axhe,
 uva' sib' aviqle'm.
 Atz ta'n axh la' oksal aq'ij
 tuulb'al jattanulxh ya'b'.
 Tul echxhte,]»
 chaq ex.^h

¹⁴Tan oq la' ekuy ipa'v inq'a xao, inq'a la' b'anon u ye'b'a'n sete, tul echatetzxh la' ikuyt quB'aal Tiuxhe vepa'v, u quB'aal Tiuxh uva' een tu amlika'.
¹⁵Pet oq ye' la' ekuy ipa'v inq'a xao, inq'a la' b'anon u ye'b'a'n sete, tul ye'la-tetz vepa'v la' ikuy quB'aal Tiuxh.

Uva's itxhusun quB'aal Jesus ti' u maqo ib' ti' tx'a'o'm ti' inatxhax Tiuxh

¹⁶Tuulb'alez uva's la' emagt etx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tul jit txumu'm kuxh vet atil eka'y la' eb'ana. Eche nik ib'an inq'a xao uva' b'an vatz kuxh nik motx ib'ane', tan tira txhan kuxh vet nik motx tiq'o ku'l tib' tuch' ika'ye'. Tan a'aq nik motx itx'eb'e' uva' la' oksal iq'ij ta'n inq'a xao ti' vimaqt tib' ti' itx'a'one'. Pet toq val sete uva' ik'ulletz vete vitx'aqa'm ti' u toksal iq'ij. ¹⁷Pet tuulb'alez uva's la' emagt etx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tul ech la' eb'an s-eche: La' etx'aj evatz, tul la' exej evi'. ¹⁸Echetz ye' la' ik'utxht eka'ye vatz inq'a xao uva' maqel etib' ti' etx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Pet ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh, uva' ye' na'l tatin sek'atza, ootzaqin tetz. A'etz vet u quB'aal Tiuxh, uva' ye' na'l tatin sek'atza, la' oksan eq'ij ech ivatz inq'a xao.

Uva's itxhusun quB'aal Jesus ti' u kolb'al tx'ijb'al q'ij uva' tu amlika'

Luk 12.32-34

¹⁹Toq val sete uva' ye' la' b'en ek'uul ti' imolox inq'a mam tx'ijb'al q'ij tzitza vatz u tx'ava'. Tan la' pok'ti. Atz la' itxhuk'u ivatz. Atz la' q'aji, atz tal uva' la' utxhk ik'ott elq'om, atz telq'at elq'om.ⁱ ²⁰Pet a' b'enk ek'uul ti' ib'anax inq'a b'a'n uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, tan a'etz u tx'ijb'al q'ije uva' nik imol tib' vatz quB'aal Tiuxh tu amlika', tal uva' ye'l paqul la' pok'ti; atz ye' la' itxhuk'u ivatz; atz ye' la' q'aji; atz tal uva' ye' la' utxhk ik'ott elq'om; atz telq'at elq'om. ²¹Tan tal uva' nik emolvat u tx'ijb'al eq'ij, tan eenetze vetaanima ti' titz'ale', maq tzitza vatz tx'ava', atz maq tu amlika'.

**Uva's itxhusun quB'aal Jesus, ti' uva', a' u b'a'n la' ib'an
 inq'a xao tuch' inq'a kam uva' at s-xe'**

Luk 11.33-36

²²U b'aq' evatz, tan eche txiqub'al tatin t-vetxhi'o'l ti' tilix inq'a kam kuxh ticle'm. Oqetz b'a'n u b'aq' evatz, tul niketz etile inq'a kam tib'a'nil. Echatetz kuxhte oq la' etila kam nik isa'on te va'q u xao, tul la' elotxha. Oqetz ech la' eb'ane, tul tzitzi nik ek'utxhvat uva', a' vet u quB'aal Tiuxh nik b'ek'on ex. Tan

eche tatin vet txiqub'al tetaanima tatin quB'aal Tiuxh sek'atza. ²³Pet oqetz kantxhaq u b'aq' evatz, tul ye'etz nik etil vete inq'a kam tib'a'nil. Oqetz a'l tel la' iyan vevatz, tul tira la' kaj vet ex s-tzot. Tul toktoetz vete la' kajk ex. Echatez kuxhte oq ye' nik etil kam nik isa'on te inq'a xao, tul oq a' kuxh nik etitz'a vetetz, tul toktoetze atil ex vatz quB'aal Tiuxh ti' vetatxhvat inq'a kam.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus, ti' uva' ta'n kuxh la' b'anax

kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh

Luk 16.13

²⁴Ye'letz la' utxhi uva' tzum la' ek'uulat ka'vo'q b'aal aq'on. Tan la' koq utxhi uva' la' esa' inva'l, tul la' etixva txha inva'te. Atz la' chiib' ex ti' inva'l, tul la' eteesa txha iq'ij inva'te. Echetz vetatine tuch' quB'aal Tiuxh, tan la' koq utxhi uva' la' b'en ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul la' b'en txhan ek'uul ti' u tx'ijb'al q'ij vatz tx'ava'.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus, ti' uva' ye' kuxh la' el taanima

inq'a xao ti' inq'a kam uva' nik isa'on s-te

Luk 12.22-31

²⁵Toq val sete: Ye' kuxh el etaanima ti' vetatin tzitza vatz u tx'ava', jan-k'ale ti' kam uva' la' etetxhb'u, atz ti' kam uva' la' etuk'a. Atz jitoq la' el etaanima ti' kam oksa'm la' etoksa seti'. Tan a' palna'q ticle'm u q'ij qusaq vatz quB'aal Tiuxh vi' u tel qaanima ti' u etxhb'ub'al. Atz a' palna'q u q'ij qusaq vatz quB'aal Tiuxh vi' quviqt u qutxhi'o'l tuch' u oksa'm. ²⁶Pet b'enoq kuxh sete ti' txoo inq'a tz'ichin uva' nik ixaon vatz amlika'. Tan ye' nik motx tave'. Atz ye' nik motx ikol tetxhb'ub'al. Atz jitoq nik ikol tetxhb'ub'al t-k'oay. Tul nik itxhej tetxhb'ub'al ta'n quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'. Tul a'etz kol ex ye' la' txhej etetz ta'n quB'aal Tiuxh; atz a' ex, sib' eticle'm vi' inq'a tz'ichin vatz quB'aal Tiuxh. ²⁷K'uxhetz la' kuxh el etaanima tzitza vatz tx'ava' ti' u q'ij esaq, tan ye'xhab'il inva'q ex la' ole'v ex ti' ech'ij ja' ka'k'utxhb'ato'q.

²⁸Atz ye'at kuxh el etaanima ti' vetoksa'm, tan la'at txheji. Tul b'enoq kuxh sete kam nik ib'an ich'ij inq'a xu'm, inq'a t-vitz. Tan b'ane nik koq motx taq'on-ve'. Atz nikat koq motx ichem toksa'm, poro nik motx ich'ije'. A'etz kol ex ye' la' txhej etetz ta'n quB'aal Tiuxh, atz a', ex sib' eticle'm vatz quB'aal Tiuxh. ²⁹Pet toq val sete, ti' uva' s-na'ya, k'uxh josq'ilichxh u toksa'm Salomoon, poro antxh inq'a xu'm palna'qich iviqix vi' ika'y inq'a toksa'm Salomoon.^j

³⁰K'uxhetz josq'ilxh iviqix inq'a xu'm ta'n quB'aal Tiuxh, inq'a nik etil s-txheel, poro ech qal tz'e' t-oorno, ja'etz kol ex ye' la' tilb'e ex quB'aal Tiuxh tuulb'al u q'ij esaq! Pet a'e tan b'il txhan vatz k'uqleb'al ek'uul ti' quB'aal Tiuxh. ³¹Tan toq txheoq ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ye' kuxh el etaanima, ti' uva': «¿Kameb' kuxh toq qetxhb'u? Atz ¿kameb' kuxh toq kuk'a? Atz ¿kameb' toq qoksa?» chaq koq ex. ³²Tan a'etz kuxh inq'a xao, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, txhokony kuxh taanima ti' inq'a kam inq'ae. Pet koq ex, tan tootzaq quB'aal Tiuxh kame uva' nik isa'on sete ti' jank'al inq'a kam inq'ae.

³³Pet a' quB'aal Tiuxh etxhok s-b'axa ti' ib'ant iq'esalil tetaanima; atz a' etxhok ib'anax u jik uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Echetz jank'alxhte inq'a kam

uva' nik isa'on sete, tan a'l toq taq't tel quB'aal Tiuxh s-ti'. ³⁴Echetz ye' kuxh el etaanima ti' u q'ij uva' s-eqal, tan a'l b'a'n uva' qaloq etitz'a txha vet tetz u q'ij uva' s-eqal. Tan ate uva' nik isa'on tuulb'al u q'ij uva'e. Tan ataq kuxh itza'lal iq'omal ta'n jununil q'ij. Pet Tiuxh la' lotxhon ex ti' etzuqb'et etib'.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusu, ti' uva' ye' la' iyol inq'a xaol imol ti' teesal iq'ij

Luk 6.37-38, 41-42

7 ¹Toq val sete uva' ye' la' eyol vemol ti' teesal iq'ij. Echattetz ye' la' talt quB'aal Tiuxh yole seti', ti' vepa'v. ²Tan kamxh uva' la' etalt yol ti' vemol, tul echattetzxh la' talax yole seti' ta'n quB'aal Tiuxh. Tan ech nik eb'an tuch' vetxumb'al ti' vemol, eche ipaax inva'q kam. Tan jank'alxh uva' nik epajt vemol, tul echatezxh la' epaaxe.^k

³Tan ye' la' isa'a uva', a' la' etil inb'eeq u ye'b'a'n uva' nik ib'an vemol, tul jit a' nik etil u nimla ye'b'a'n uva' nik eb'ane'. Eelaetze tuch' uva', a' la' til u xaol va'q tal ch'is tivatz vimol, tul jit a' nik til u potzo'm uva' ato'k tu tetz. ⁴Tan b'ane la' koq utxhi uva' ech la' etal te vemol s-eche: «Toq inlotxh axh ti' avel t-pa'v,» chaq koq ex. Tul jit a' b'axa nik eb'an tutxh kam uva' nik eb'ane'. Eelaetze tuch' u xaol uva' ech nik tal s-eche: «Toq veesa el u toq ch'im tavatz,» chaq te vimol. Tul a' ye' nik teesa el u nimla potzo'm uva' ato'k tu tetz. ⁵Echetz b'an vatz kuxh nik eb'ane'! Pet b'axa etanb'a ib'anax u pa'v, ya'ne la' utxh etalt te vemol viya' ti' vipa'vine'. Eche va'q xaol uva' b'axa la' teesa el va'q potzo'm tivatz, ya'ne la' utxh teesat el u toq ch'im tivatz vimol.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusu, ti' uva' ye'l inq'a b'a'nla txhaq yol tetz quB'aal Tiuxh la' alax te inq'a ye'xhkam itxa'k s-te

⁶Tul ilvaqxhtu' tal la' etalvat inq'a b'a'nla txhaq yol tetz quB'aal Tiuxh. Tan eela tuch' eche uva' la' aq'ax ku' puaq vatz tx'i'. Tan sa' koq tetxhb'u. Tan kamal a'l la' itxhi't axh; atz la' ijuyi axh. Tan ye'xhkam la' itxa'ki u puaq s-te. Atz eelaat tuch' eche uva' la' aq'ax ku' b'a'nla txhaq sivan vatz kutxh, tan sa' koq tetxhb'u. Pet kamal a'l kuxh la' itzeq'ta'. Echattetz kuxh ye' la' tilte u xaol ib'a'nla inq'a b'a'nla txhaq yol tetz quB'aal Tiuxh, tan a'l la' itxho'nisat ex inq'a xaol inq'ae. Tul la' motx ik'axb'isa ex.^l

Uva's itxhusun quB'aal Jesusu, ti' uva' la' taq' quB'aal

Tiuxh kam uva' la' ab'il s-te

Luk 11.9-13; 6.31

⁷Pet jaqvaq te quB'aal Tiuxh ti' kam uva' nik esa'e', tul la' taq' sete. Atz txhokvaq quB'aal Tiuxh, tul la' eleqa. Atz q'iilavaq quB'aal Tiuxh, tul la'

k 7.2 Kuxh 4.24 **1 7.6** Kam s-ti'il tal quB'aal Jesusu uva' ilel kuxh la' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusu, atz jit aya'l xaol la' ilon ib'a'nla? A'etz talvat quB'aal Jesusu ti' inq'a iq'osal uq'e'yb'al. Tan k'uxh la'ich alax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusu s-te, tan la'ich koq motx b'ix tivi'. Xa'tetze a' ib'anvat quB'aal Jesusu eela inq'a iq'osal uq'e'yb'al tuch' inq'a tx'i', atz tuch' inq'a kutxh. Pet a' ib'anvat quB'aal Jesusu eela viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' u puaq, atz tuch' inq'a b'a'nla txhaq uj. Tan tira ye'xhkamich itxa'k viyolb'al quB'aal Tiuxh vatz inq'a fariseeo. Tan tootzaqlichaq s-kaqaayil s-vatz. Atz alolaqich iyolb'al quB'aal Tiuxh nikich motx tale'. A'etz kuxh nikich motx til kam uva' nikich ib'an inq'a xaol. Tul a' kuxh nikich motx ib'an talax te xaol. Pet mij b'eeq nikich til kam inq'a pa'v nikich motx ib'ane'. Tul mij b'eeq la'ich motx ikuy toksal s-jik ta'n quB'aal Jesusu, atz ta'n inq'a nikich motx itxhus tib' k'atz quB'aal Jesusu.

itzaq'b'e ex. Tul ex ye' la' tanb'an inatxhax Tiuxh. ⁸Tan la' taq' quB'aal Tiuxh te u xao! uva' la' ik'uqb'a ik'uul s-ti'. Tan jatva'l u xao! uva' la' jaqon, tul la' aq'ax s-te. Atz jatva'lxh u xao! uva' la' txhokon, tul la' ileqa. Atz jatva'lxh u xao! uva' la' q'iilan quB'aal Tiuxh, tul la' tzaq'b'el ta'n.

⁹Atz jank'al eche vetatin vatz tx'ava', tan ye'l inva'q b'aala uva' sivan koq la' taq' te vinitxa'a oq uva' tx'ix la' ijaq vinitxa'a s-te. ¹⁰Atz oq txay la' ijaq vinitxa'a s-te, tul kan koq la' taq' te vinitxa'a. ¹¹Tan k'uxh yanna'ql vetitz'a-b'al ta'n inq'a pa'v, ex, u b'aala, tan etootzaqle jab'iste u b'a'n uva' la' etaq' te venitxa'a, a'etz kol u quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', ye' la' aq'on u b'a'nla kam uva' la' etab'i s-te.

**Uva's itxhusun quB'aal Jesus ti' kam u b'a'nla txumb'al la'
ib'an inq'a xao! te vimol, tul a' uva'e, la' b'anax s-te**

¹²Echetz oq nik esa'e' la' b'anax u b'a'nla txumb'al sete ta'n inq'a xao!, tul antxh ex b'anon u b'a'nla txumb'al s-te s-b'axa. Tan a' uva'e, nik itxhus inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' itz'ib'a ka Moisees, atz inq'a itz'ib'a ka jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh.

Uva's itxhusun quB'aal Jesus ti' val u jub'al uva' txh'oj kuxhtu'

Luk 13.24

¹³⁻¹⁴Toq val sete uva' oqxh itza'lal u aq'b'ichil k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'. Tan ech b'anel ta'n, eche va'q u b'ey uva' txh'ojxh ivatz, atz txh'ojxh ivatz vijub'alil vipaleb'al ok s-tuul. Poro a'etz u b'eye uva' la' iq'on ex tu b'a'nla q'ij saq k'atz quB'aal Tiuxh. Tul ye'xh jank'al xao! la' leqon tok b'en s-ti'. Pet atetz inva't b'ey uva' sib'xh ivatz, atz sib'xh ivatz vijub'alil vipaleb'al ok s-tuul. Poro a'etz u b'eye, u tetz tz'eqxichil, tul mamala xao! la' ok b'en s-ti'.

**Uva's taq't quB'aal Jesus itxumb'al inq'a apostol ti' kam la' tulb'e tilix
inq'a nik kuxh tal tib' s-alol iyolb'al quB'aal Tiuxh**

Luk 6.43-44

¹⁵Toq val sete uva' ye' la' etaq' etib' sub'loq te vitxumb'al inq'a nik tal tib' s-alol tetz iyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan aya'l kuxh b'a'n s-te tilixe', eche karne'l uva' aya'l kuxh b'a'n s-te. Poro ech koqe, tan ech vitxumb'al, eche xo' uva' aq'b'il kuxh nik ixapu itxhib'. ¹⁶Tan ech tilix vitxumb'al inq'a nik tal tib' s-alol tetz iyolb'al quB'aal Tiuxh, eche tilix ivatz in vi'oq tze'. Tan ch'i'x koq vivatz tze' u uva la' taq'a. Atz k'uxh in vi'oq tze' uva' at itutxh', tan b'ane iigo koq vivatz la' taq'a. ¹⁷Echetz jatvatzulxh vi'l tze' uva' b'a'n, tan antxh b'a'n vivatz la' taq'a. Pet koq vi'oq u tze' uva' ye'b'a'n, tan ye'at b'a'n vivatz la' taq'a. ¹⁸Echetz oq b'a'n vi'oq u tze', tul kantxhaq koq vivatz la' taq'a. Atz oqetz kantxhaq u tze', tul b'a'n koq vivatz la' taq'a. ¹⁹Tan la' tzok'pe'l jank'al inq'a tze' uva' jit b'a'n vivatz. Tul la' oksal t-xamal. Echetz uva'e la' ulb'el inq'a la' tal tib' s-alol tetz iyolb'al quB'aal Tiuxh. ^m ²⁰Echetz a' vitxumb'al inq'a nik tal tib' s-alol tetz iyolb'al quB'aal Tiuxh la' k'utxhun u tatin sete, eche nik ik'utxhux u tze' ta'n vivatz.ⁿ

Uva's itxhust quB'aal Jesusus inq'a xao, ti' uva', a' la' motx b'en tu amlika' inq'a la' b'anon kam u titz'ab'al quB'aal Tiuxh

Luk 13.25-27

²¹ Jitetz aya'l inq'a xao la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, inq'a ech la' alon s-ve s-eche: «InB'aal, inB'aal,» chaqe. Pet ta'nxxh inq'a xao la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima uva' la' b'anon kam u titz'ab'al vinB'aal uva' tu amlika'. ²² Tan la' opoon inva'l q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul. Tul mamala xao la' sa'on toka'p tu amlika' sink'atza. Tul ech la' tal s-eche: «InB'aal, inB'aal, yetz qal viyol quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao tuch' vab'ij. Atz tuch' vab'ij, tul motx qutukivat el inq'a demoonio t-taanima inq'a xao. Atz mamala kaeb'al aanima qub'an vatz inq'a xao tuch' vab'ij,» chaq inq'a xao s-ve ti' talt ipalo'k tu amlika' sink'atza.

²³ Ya'ne la' val inuqul tatin u xao s-te. Tul ech la' val s-te s-eche: «Tira ye' vootzaql ex. Tan jit ex niman vetz. Pet ex b'anolaq tetz ye'b'a'n. ¡Paloq el ex sinvatz!» chaq in te inq'a xao inq'ae.^o

Uva's ib'ant quB'aal Jesusus eela inq'a xao tuch' ka'va'l u ku'eb' ix'e' otzotz

Luk 6.46-49

²⁴ Echetze, tan ja'lxh inva'q xao uva' nik ab'in vinyol, tul la' inima, toqetz inb'an eela tuch' val u vinaq uva' atichxxh titz'ab'al s-b'a'n, uva' taq' ja' va'l totzotz. Poro b'axa itxhab'a ikaj sivan s-jaq'. ²⁵ Uletz vet jab'al, tul ch'ij vet inq'a xaomla a'. Atz mam kaqiq' jab'al ib'an vete'. Tul ipaxi vet ok tib' u kaqiq' jab'al ti' u otzotz. Poro ye'l u otzotz ko'pi, tan txhab'amich ikaj sivan jaq' ix'e' u otzotz.

²⁶ Pet ja'lxh inva'q xao uva' la' ab'in vinyol, tul oq ye' la' inima, toqetz inb'an eela tuch' val u vinaq uva' ye'lich titz'ab'al. Tul taq' ja' va'l totzotz vi' musan. ²⁷ Uletz vet jab'al, tul ch'ij vet inq'a xaomla a'. Atz mam kaqiq' jab'al ib'an vete'. Tul ipaxi vet ok tib' u kaqiq' jab'al ti' u otzotz. Tul tira ko'p vet u otzotz. Tul mam txumleb'al ib'an vet u jab'al te u otzotz, —xe't Jesusus.

²⁸ Ya'etz vet Jesusus ti' itxhusux inq'a xao ti' inq'a yol inq'aa, tul tira kaj vet taanima inq'a xao ti' viak'la txhusu'm Jesusus. ²⁹ Tan atichxxh tikle'm Jesusus tuch' vitxhusune'. Pet jit ech nikich itxhusun Jesusus, eche inq'a nikich txhusun vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Pet koq inq'a nikich txhusun vib'ek'-b'al inq'a tij imam Israeel, tan ye'xhkam nikich ik'utxhe', oq atich tikle'm tuch' vitxhusune'.^p

o 7.23 Saalmo 6.8 **p 7.29** ¿Kamichetze u tikle'm quB'aal Jesusus uva' ye' nikich ib'an eela tuch' u tetz inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al uva' til inq'a xao? Inva'letz uva' tira tootzaqich quB'aal Jesusus jab'isteichxhte u taq'il viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan nimalen kuxh inq'a kam nikich itxhus quB'aal Jesusus uva' tira ye'ich tootzaq inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al. Atz va'te uva' tira nikich ib'an quB'aal Jesusus inq'a kaeb'al aanima tuulb'al vitxhusune'. A'etz inq'a kaeb'al aanima nikich k'utxhun uva' een tzajna'q quB'aal Jesusus k'atz quB'aal Tiuxh, tul een tzajna'q vitxhusu'm k'atz quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al, tan ye'l kaeb'al aanima nikich motx ib'ane'.

Atz va'te, a'e, uva' tira at taanima quB'aal Jesusus ti' ilotxhox inq'a xao ti' ijexhto'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al, tan a'l kuxh nikich motx itxhokt itx'akon ti' inq'a xao. Tul nikich motx ik'axb'isal inq'a xao ta'n.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u vinaq uva'
q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l**

Kuxh 1.40-45; Luk 5.12-16

8 ¹Ya'ne ku' vet ul Jesuus vi' u vitz. Tul mamala xao! txh'uyich ti' Jesuus. ²Tul aq'b' val u vinaq vatz Jesuus uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Tul joqel iku' t-tx'ava' ti' ijaqt b'a'n il te Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —InB'aal, oq axh la' sa'on, tul tetxhal la' ole'v axh ti' inb'ant b'a'n tu yaab'il, —xe't te Jesuus.

³Ya'ne taq'e'l Jesuus iq'ab'. Tul ikan Jesuus vitxhi'o'l u vinaq. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ee, nik insa'e'. Echetz b'an vet b'a'n, —xe't Jesuus. Iletz kuxh u yol nikich tal Jesuus, tul yekich sotze'l u q'ajchil txhi'o'l ti' u vinaq.^q

⁴Tul ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —Ab'i eele', ye'xhab'il inva'q la' aal s-te. Pet quuxh, tul quxh k'utxh eeb' s-b'axa te u oksan yol vatz Tiuxh, eche uva' nik tal u b'ek'b'al. Tul iq'o u oya ti' vab'ant b'a'n, eche uva' b'ek'el ka ta'n Moisees. Echetz la' tilte u oksan yol uva' b'a'n vet axh, —xe't Jesuus.^{r s}

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u taq'onvil val viq'osal sol,
val u aj Rooma**

Luk 7.1-10

⁵Aq'b'etz vet Jesuus tu tenam Kapernaum, tul aq'b' val viq'osal sol, uva' iq'osalich tiib'a o'k'alal (100) sol. Tul ijaq b'a'n il te Jesuus. ⁶Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Inq'osal, b'an b'a'n il s-ve. Il naq val u vaq'onvil oyb'ale. Poro il naq tzanlel kuxh ka vi' tx'atxh t-votzotz. Pet la' koq ab'an b'a'n il, tul la' ab'an naq b'a'n. Tan tira tze'u'x kuxh vet itxhi'o'l naq ta'n mam txho'm, —xe't viq'osal sol.

⁷Ya'ne ech tal Jesuus te viq'osal sol s-eche: —Ma't vile'. Tul yek toq ib'an naq b'a'n, —xe't Jesuus.

⁸Tul ech tal viq'osal sol s-eche: —Ye'le, inq'osal. Tan jit in tij imam Israeel. Jit ink'ulel la' b'en axh tu votzotz. Pet a'l kuxh aal u yol, tul yek toq ib'an u vaq'onvil b'a'n. ⁹Tan echat kuxh vatine. Tan atat inq'osal. Atz atat insol uva' nik inb'ek'e'. Tan ta'n kuxh nik inb'ek'e', tul nik ib'an kam uva' nik vale'.

q 8.3 Leviitiko 13.46 **r 8.4** Leviitiko 14.1-32 **s 8.4** A' tz'ib'amich ka tu b'ek'b'al uva' ye' la' utxh iyolon u xao! uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l tuch' va't u xao! uva' b'a'n kuxhtu'. Atz jitoq va'l la' atink u xao! uva' b'a'n kuxhtu' tuch' u xao! uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Tan a' nikich tal u b'ek'b'al uva', oq q'ajchil nikich ib'an itxhi'o'l va'q xao!, tul een la'ich atink vet ju'e'l tz'al, ech uva'e nik tal t-Leviitiko 13.46. Tan oq uva' la'ich kuyux tatin u xao! uva' q'ajchil vet nikich ib'an vitxhi'o'l, tul la'ich ib'oqo jolt xao!.

Echetze u vinaq uva' nik tal tu versiikulo uva'a, tan jitoq a' titz'a uva' maq la'ich b'oqol quB'aal Jesuus tu yaab'il ta'n. Tul tetxhal ib'an u vinaq ya'l ti' itxhokox quB'aal Jesuus. Antxhtu', tetxhal ib'an u vinaq b'a'n ta'n quB'aal Jesuus.

Tul echatichetz kuxh quB'aal Jesuuse, tan jit a' titz'a quB'aal Jesuus ib'oqol ta'n u yaab'il k'uxh a' nik tal u b'ek'b'al uva' ye' la' utxh ikant quB'aal Jesuus u yaab' uva'e. Ib'anetz kuxh vet u vinaq b'a'n ta'n quB'aal Jesuus, tul antxh vet quB'aal Jesuus txhaqon b'en ti' taq'ax u oya vatz Tiuxh ti' vib'ant b'a'n. Tan ech uva'e tz'ib'amich ka tu b'ek'b'al, ech uva'e nik tal t-Leviitiko 14.1-57. Tan a' tz'ib'amich ka ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva', a' u Kriisto la'ich ul k'utxhun u quB'aal Tiuxh. Tul la'ich ul ib'an b'a'n inq'a yaab', atz inq'a q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. A'e va'l uva' ul k'utxhun u quB'aal Tiuxh vatz tx'ava', ech uva'e nik tal t-Isaiias 29.18-19 tuch' 35.5-6.

Atz k'uxh nik val s-te: «Quuxh,» chich in s-te, tul ma'te. Atz k'uxh ech nik val te inva't s-eche: «Avule',» chich in s-te, tul nik tule'. Atz echat kuxh va'q u vaq'onvile, tan ta'n kuxh nik val s-te: «B'an uva'e,» chich in s-te, tul nik ib'ane'. Echetz aal kuxh u yol, tul toq ib'an b'a'n u vaq'onvil, —xe't viq'esar sol.

¹⁰Tab'ietz vet Jesusu u yol uva' tal viq'esar sol, tul yekichxh chiib' taanima Jesusu ti' u k'uqleb'al ik'uul viq'esar sol. Tul ech tal Jesusu te inq'a xao, inq'a txh'uyich s-ti', s-eche: —Ab'ivaq! Toq val sete uva': Ye'l inva'xo'q tij imam Israeel vila uva' ech k'uqleb'al ik'uul s-vi', eche u vinaq uva'e. Tul jit tij imam Israeel. ¹¹Pet toq val sete: Tan a'etz uva's la' ib'ant vet quB'aal Tiuxh viq'esaril uva's la' titz'e'v vet inq'a kamna'q, tul talaq kuxh la' motx tzajk tel mamala xao, k'uxh jit tij imam Israeel uva' ech k'uqleb'al ik'uul s-vi', eche u vinaq uva'e. Tan at xao tal kuxh tenam la' tzaj ka. At la' tzaj tu tzaeb' q'ij. Atz at xao la' motx tzaj tu b'enab' q'ij. Tul va'l vet la' motx atink tuch' Avra'aam, tuch' Isaak, atz tuch' Jakoov tal uva' nik ib'ant vet quB'aal Tiuxh iq'esaril.⁴

¹²Petetz koq inq'a tij imam Israeel, inq'a a' k'aqel s-ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esaril s-xo'l, poro ye' nik motx isa'e'. A'etz inq'ae tira la' motx palul elu'l, tul la' motx aq'ax b'en tu mam tokto. Tul tzitzi la' motx oq'k ta'n k'axb'ichil. Atz tzitzi la' motx ik'uxivat tib' tej vi' txho'm, —xe't Jesusu xo'l inq'a xao.

¹³Ya'ne ech tal Jesusu te viq'esar sol s-eche: —Quxh vet tavotzotz. Ti' uva' qat ak'uqb'a ak'uul s-vi', tul toq ib'ane' kam uva' qat aab'i s-ve, —xe't Jesusu. Tul yekich ib'an vet b'a'n u taq'onvil viq'esar sol tuulb'al kuxh uva's talt Jesusu u yol.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusu b'a'n viji' Lu'

Kuxh 1.29-34; Luk 4.38-41

¹⁴Ya'ne aq'b' vet Jesusu tu toztotz Lu'. Tul til Jesusu uva' xoklich q'es u ixoq viji' Lu' vi' tx'atx ta'n xamal yaab'il. ¹⁵Tul ilaj Jesusu iq'ab' viji' Lu'. Tul yekich ya' vet u xamal s-ti'. Atz lakp vete'. Tul xe't vet ti' ik'uulal Jesusu, atz ti' ik'uulal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusu b'a'n mamala xao

¹⁶Ku'nalichetz vet q'ij, uva's itz'eq vet vooirail u xeem q'ij, tul mamala xao, inq'a atich ok demoonio t-taanima iq'ol vet tzaan vatz Jesusu. Tul ta'n kuxhte nikich tal Jesusu yol te inq'a demoonio ti' itukil el, tul yek nikich tele'l inq'a demoonio t-taanima inq'a xao. Tul ib'an Jesusu b'a'n inq'a xao t-inq'a mamala yaab'il. ¹⁷Echetz tela'pune u yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, ti' u Mesias, uva' ech nik tal s-eche: —Antxh naq uva' la' uli, la' b'anon o' b'a'n t-inq'a quyaab'il tuch' inq'a qutxho'm, —chich u yol.^u

Uva's talt quB'aal Jesusu kam itza'lal la' til inq'a niman tetz Jesusu ti' itxh'uye'v s-ti'

Luk 9.57-62

¹⁸Tiletz vet Jesusu uva' b'eenoxh nikich ipotxh'ox vet ta'n inq'a xao, tul a' ib'an Jesusu uva' iyolb'e vet inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusu

s-eche: —Ko'vaq el tinjalit itzi' u mam a', —xe't Jesuus. ¹⁹Ye'naqichetz okoq b'en Jesuus tu vaarko ti' ib'en tinpaq'it itzi' u mam a', tul aq'b' val u vinaq uva' nikich txhusun inq'a b'ek'b'al tetz inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, nik insa'e' la' txh'uye'v in se'e, k'uxh talxh la' b'enk axh, —xe'te.

²⁰Ya'ne ech tal Jesuus s-te s-eche: —B'a'n kuxhte'e la' txh'uye'v axh s-vi'. Pet a' b'anon tan, ¿tal koq la' vatk axh? Tan ye'l vatib'al ati. Pet a'l b'a'n txoo inq'a yak, tan at ijul txoo. Atz k'uxh txoo inq'a tz'ichin, tan atat isok txoo. Pet ech koq ine, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, tan ye'l injeqe'vb'al t-inva'q tenam, —xe't Jesuus.'

²¹Tul ech taltxha va't u vinaq, niman tetz Jesuus s-te s-eche: —InB'aal, kuya uva' b'axa toq nal kamoq q'es inb'aal, tul la' inmuq ka, ya'netze la' txh'uye'v in se'e, —xe't te Jesuus.

²²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ko' s-vi' s-txheel. Tan imuqe'n tib' inq'a xaol s-vatzaq, inq'a ye'l q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

Uva's iya'sat quB'aal Jesuus u mam kaqiq' jab'al vi' u mam a'

Kuxh 4.35-41; Luk 8.22-25

²³Tul ok vet b'en Jesuus tuul u vaarko tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

²⁴Niimetz vet atich oka'p vi' u mam a', tul ye' kuxh taqla xe't vet val u mam kaqiq' jab'al vi' oka'p u a'. Tul tetxhichxh vet isotz ku' u vaarko jaq' u a'. Tan nikich ipal vet ok a' tuul u vaarko ta'n u kaqiq' jab'al. Petetz koq Jesuus, tan vatych Jesuus tuul u vaarko.

²⁵Ya'ne ex b'eyexoq vet Jesuus ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —¡QuB'aal, kol o'! Tan jil vet o' toq kamoq o' ta'n u a'! —xe'taqe.

²⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —¡Ke'ch nik exo've'! ¡Ye'xetz kolxh k'uqleb'al ek'uul s-vi' ti' inkolt ex! —xe't Jesuus.

Tul txakp vet Jesuus. Tul ib'ek' vet Jesuus iya' u a' tuch' u kaqiq'. Tul yekich ya' teyut tib' u mam a'. Atz yekich tz'inun vet u kaqiq'.

²⁷Tul tira motx kaj taanima inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva's tilt iya' u mam kaqiq' jab'al. Tul ech motx tal vet s-vatzaq s-eche: —¿Kam talax naq u vinaq uva'e? Tan jtetxhal qat qeex naq ta'n u kaqiq' jab'al, atz ta'n u mam a'! —xe'taq vete'.

Uva's itukit el quB'aal Jesuus demonio t-taanima ka'va'l inq'a aj Gadaara

Kuxh 5.1-20; Luk 8.26-39

²⁸Opoonetz vet Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tinjalit el itzi' u mam a' t-vitx'ava' inq'a aj tenam Gadaara tu tzaeb' q'ij, tul aq'b' ka'va'l inq'a

v 8.20 ¿Kam nik elka'p u yol uva' nik tal tib' quB'aal Jesuus «s-va'l u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima?» A' nik tiq'o tzaan quB'aal Jesuus u yol uva' nik tal tu u' Danieel 7.13-14. Tan a' nik tal ti' val uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh te Danieel, uva' til iku'l va'l uva' echich tilix eche aanxel uva' tzajna'qich t-amlika'. Tul echich tilix eche va'q xaol paqte, poro tira atichxh tiqle'm ta'n quB'aal Tiuxh. Atz atich ok iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. Tul atich tiqle'm ti' taq'ax ku' yol tinuqul tiib'a inq'a xaol timotxeb'al u q'ij saq, tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ant iq'esalil.

Vatz inq'a tij imam Israeel, tan eela talax u yol «Mesias» tuch' u yol «u K'aola uva' b'en s-alam aanima.»

vinaq vatz Jesuus; ka'va'l uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul een tzajna'-qich inq'a vinaq tal uva' nuk'elich ijulil inq'a kamna'q. Tul sib'ichaqxh ik'a'nal. Echetz ye'xhab'il inva'q nikich tx'akon ipal pa'l ti' u b'ey tal uva' atichaqe.

²⁹Ya'ne nal kuxh ix'e'taq sich'in. Tul ech motx tal s-eche: —Kam asa' s-qe, Jesuus, axh viK'aol Tiuxh! ¿A'etz kol ulk axh ti' teesal quq'ij? Tul ye'x opoon-na'ql viq'iil teesal quq'ij ta'n Tiuxh, —xe'taqe.

³⁰Mamalaetz kutxh nikich ik'oatxhin s-jetxhel el. ³¹Ya'ne ijaq inq'a demoonio kuyb'al te Jesuus. Tul echaq motx tal s-eche: —B'an b'a'n'il s-qe. Oq la' atuki el o' t-taanima inq'a vinaq, tul a' atxhaqvab' b'en o' k'atz inq'a kutxh, —xe'taqe.

³²Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'enoq ex, —xe't Jesuus.

Tul el vet el inq'a demoonio t-taanima inq'a vinaq. Tul yekich vet ok inq'a demoonio k'atz inq'a kutxh. Tul ye'xh taqla motx ok vet inq'a kutxh t-ojqe'l vatz val u vitz. Tul motx t'eb'elaq iko'p vet xe' u mam a'. Tul yekich motx jiq'-b'aq vete'. ³³Ta'netzkh til inq'a xeen kutxh kam uva' utxhi, tul yekich motx itz'eqaq vet tib'. Tul b'enaq vet ok tu tenam. Tul exaq tal vet kam uva' utxhi. Atz tal vet kam uva' ib'an Jesuus te inq'a atich ok demoonio t-taanima.

³⁴Jank'aletz inq'a xaol uva' ab'in u yol, motx b'en vet ti' ik'ulux Jesuus. Ajtetz ilix vet Jesuus ta'n inq'a xaol, tul echaq motx tal te Jesuus s-eche: —B'an b'a'n'il s-qe. Tul quuxh. Ye' qusa' la' atin axh tzitza, —xe'taq te Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u vinaq uva'
tze'u'xich kuxh itxhi'o'l ta'n yaab'il

Kuxh 2.1-12; Luk 5.17-26

9 ¹Q'a'vetz vet ok Jesuus inpaqte tuul u vaarko, tul antxh aq'b'ik Jesuus jala ok u mam a' t-vitenam Kapernauum. ²Ya'ne iq'ol tzaan val u vinaq vatz Jesuus uva' xoklich vi' val u tx'atxh tze'. Tan tze'u'xich kuxh itxhi'o'l t-yaab'il. Tiletz vet Jesuus uva' k'uqlichxh ik'uul inq'a txhelen tetz u yaab', ti' uva' la'ich ib'an Jesuus b'a'n u yaab', tul ech tal Jesuus te u yaab' s-eche: —Tij axh ab'ana, txa. Tan kuypiy vet inq'a apa'v, —xe't Jesuus.

³Atichetz jolol inq'a txhusul tetz ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, inq'a ech nikich motx titz'a t-taanima s-eche: —Nik kuxh teesa naq uva'e iq'ij Tiuxh, tan nik kuxh ib'an naq ivatzil Tiuxh ti' ikuyux pa'v, —chichichaq t-taanima.

⁴Naletz kuxh ib'en u titz'ab'al inq'a vinaq te Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Kam s-ti'il nik etitz'a u ye'b'a'n tetaanima? ⁵Atz ¿jab'isteetz uva' ye' la' ole'v in s-ti' nik etitz'a? ¿Maq, ti' uva'?: «Kuypiy vet vapa'v,» Atz ¿maq, ti' uva'?: «Lakpen. Tul iq'o vatx'atxh tze'. Tul quxh tavotzotz,» chaq in te u yaab'. ⁶Pet toq inb'an u yaab' b'a'n, echetz la' ib'ene sete uva' at vikle'm ta'n quB'aal Tiuxh ti' ikuyux ipa'v inq'a xaol tzitza vatz u tx'ava', in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima, —xe't Jesuus.

Tul ech tal Jesuus te u yaab' s-eche: —Lakpen. Iq'o vatx'atxh tze'. Tul quxh tavotzotz, —xe't Jesuus.

⁷Iletz kuxh u yol nikich tal Jesuus, tul lakp vet u vinaq. Tul b'en vet t-totzotz. ⁸Tiletz vet inq'a xaol u b'a'n'il uva' ib'an Jesuus, tul kaayaqichxh vet taanima s-ti'. Atz motx toksa vet inq'a xaol iq'ij quB'aal Tiuxh, ti' uva' taq' quB'aal Tiuxh tikle'm Jesuus ti' ib'anax b'a'n inq'a xaol.^w

Uva's talt quB'aal Jesusu itxh'uye'v Tio s-ti'

Kuxh 2.13-17; Luk 5.27-32

⁹Eletz kuxh vet ul Jesusu tu otzotz tal uva' ib'anvat u vinaq b'a'n, uva' tze-u'xich kuxh itxhi'o'l, tul til Jesusu val u vinaq uva' Tioich ib'ij. K'uqlich ok vatz val u meexha ti' imolox puaq tetz Rooma.

Tul ech tal Jesusu s-te s-eche: —Txh'uye'ven s-vi', —xe't Jesusu.

Tul txakp vet Tio. Atz ok vet b'en Tio ti' Jesusu. ¹⁰Tul yekich vet Jesusu tx'a'on t-totzotz Tio tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul va'l tx'a'onk Jesusu tuch' jolol inq'a molol puaq tetz Rooma, inq'a aq'b' t-totzotz Tio, atz tuch'ich jolt inq'a xaal, uva' aj pa'vomich vatz u tenam.

¹¹Tiletz vet inq'a fariseeo uva' va'l nikich tx'a'onk vet Jesusu tuch' inq'a xaal inq'ae, tul ech motx tal vet inq'a fariseeo te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu s-eche: —iKam talaxe' uva' va'l nik tx'a'onk naq u txhusul etetz tuch' txhaqnaq inq'a molol puaq tetz Rooma, atz tuch' txhaqnaq inq'a aj pa'vom! —xe'taqe.

¹²Tab'ietz vet Jesusu u yol uva' tal inq'a fariseeo, tul txumb'alimal talt Jesusu va't u yol. Tul ech tal Jesusu s-eche: —Jank'alxh inq'a xaal uva' b'a'n ik'uul, tan ye'l tz'akvil nik isa'on s-te. Pet ta'nxx inq'a yaab' nik isa'on tz'akvil s-te.^x ¹³Pet b'enoq etxhus etib' ti' u yol uva' tz'ib'amal ka tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche: «A' nik insa'e' uva' la' enima vinb'ek'b'al ti' etxumt ivatz emol. Pet jit ta'n kuxh nik insa'e' uva' la' etz'e'sa ok inq'a txoo s-jaqb'al kuya sinvatx,» chich u yol.^y Qatetz tzaj in tu amlika', poro jit a' ulk in ti' talax titz'at tib' inq'a xaal uva' ye'l ipa'v nik inatxhe'. Pet a' ulk in ti' talax titz'at tib' inq'a xaal uva' at ipa'v vatz quB'aal Tiuxh nik inatxhe', —xe't Jesusu.

Uva's talt quB'aal Jesusu inuqul kam s-ti'il ye' nikich imaq tib' quB'aal

Jesuus ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh

Kuxh 2.18-22; Luk 5.33-39

¹⁴Ya'ne aq'b' ka'l inq'a k'atz Jesusu, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun. Tul ech tal te Jesusu s-eche: —iKam s-ti'il ye' nik motx imaq txhaqnaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, inq'a nik motx itxhus tib' sak'atza? Pet ech koq o', inq'a nik qutxhus qib' k'atz Xhun tuch' inq'a nik itxhus tib' k'atz inq'a fariseeo, tan b'ii-txhaqul tuul nik qumaq qutx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, —xe'taqe.

¹⁵Ya'ne ech tal Jesusu s-eche: —iMaqetz la' kuxh txumun inq'a xaal, inq'a b'ek'el vet tuulb'al u tz'alo'm, oq uva' ant atil naq u aj tz'alo'm s-xo'l? Ye' la' utxhi. Pet opoon nal val u q'ij uva' la' eesal el naq u aj tz'alo'm, ya'netze la' utxh imagt vet inq'a xaal itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh.^z

x **9.12** K'uxhetz tal quB'aal Jesusu yol ti' inq'a yaab' tzitza, aloq tan jit a' koqxh tal quB'aal Jesusu u yaab'il tetz txhi'o'l, pet ti' u taanxelal inq'a xaal talvat. Tul jitatetz a' talvat quB'aal Jesusu ti' tz'akvil tetz txhi'o'l, pet a' tal u tz'akvil tetz taanxelal inq'a xaal. A'etz quB'aal Jesuuse uva' tal tib' s-tz'akvil uva' la' b'anon b'a'n u taanxelal inq'a xaal. y **9.13** Oseeas 6.6 z **9.15** K'uxhetz tal quB'aal Jesusu u yol ti' u aj tz'alo'm, tul quB'aal Jesuuse tal tib' tuch' u yol uva'e. Xa'tetze la'ich chiib' inq'a xaal ti' quB'aal Jesusu tuulb'al uva's atich quB'aal Jesusu s-xo'l. Echetz ye' nikich tutxh imagt tib' quB'aal Jesuuse ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Pet uva's ma'tich vet ib'en quB'aal Jesusu tu amlika', tan la'ich utxh imagt itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Tan vimaqt tib' inq'a xaal ti' vitx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tan a'e nik itxumun ti' vipa'v.

¹⁶Tan ye' la' utxhi uva' la' inyuj inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik vale' tuch' inq'a yol uva' jeqb'amal kuxh tzaan ta'n inq'a k'uy mam, eche ik'oal ok inva'q ak'la k'oj ti' inva'q u o'tla b'u'q. Tan a'l la' inimx vet ilitx'm u o't b'u'q uva's la' ik'oal ok u ak'la k'oj s-ti'.

¹⁷Atz jitoq la' isa'a uva' la' q'u'ux ku' ta'l uuva tuul inva'q o'tla tz'u'm, u tatib' a'. Tan oq seb't vet iqu't tib' u ta'l uuva tuul u o'tla tz'u'm, tul seb'tetz vet ich'ij vixev s-tuul. Echetz la' irinpe u o'tla tz'u'm ta'n. Tan ye'l vet u o'tla tz'u'm nik iyu'k'e'. Tul la' motxe'l u ta'l uuva s-tuul. Tul jitoq la' b'anb'el vet u o'tla tz'u'm. Pet a' la' q'u'uxik ku' u ta'l uuva tuul ak'la tz'u'm. Echetz ye' la' itz'eqxe u ta'l uuva, atz jitoq u tz'u'm la' rinpi. Echetz tuulb'al uva' at in xo'l inq'a nik intxhuse', tul ye' la' utxhi la' motx ima'q tib' ti' itx'a'one', —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun.^a

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u ixoq uva' kanon viqinkin txhas oksa'm quB'aal Jesuus, tuch' titz'e'vsat quB'aal Jesuus vime'al Jaairo

Kuxh 5.21-43; Luk 8.40-56

¹⁸Tuulb'aletz uva' seb'tich iyolb'et Jesuus inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun, tul aq'b' val u vinaq vatz Jesuus uva' Jaairoich ib'ij; val uva' nikich iq'on ivi' xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul ijoqb'a ku' tib' vatz Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —B'an b'a'nil s-ve. Tul ko' t-votzotz, tan il val vinme'al ya'nxxh kamy. Tul ko' aaq' ja' aq'ab' s-tiib'a. Tul la' ul taanima inpaqte, —xe't te Jesuus. ¹⁹Tul yekich ok vet b'en Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' u vinaq.

²⁰⁻²¹Seb'tichetz ixao'n b'en Jesuus ti' b'ey, tul ye' kuxh taqla ok b'en val u ixoq ti' iqu' Jesuus uva' oyb'alice, kab'lavalich vet ya'b' itxhaq vitxaq'o. Echetz nikich tal u ixoq t-taanima s-eche: —K'uxh ta'n kuxh b'en inkan itzi' viqinkin toksa'm Jesuus, uva' txhasel ok s-ti', tul yek toq inb'an b'a'ne tu yaab'il, —chichich u ixoq. Ya'ne ijexh vet ok tib' u ixoq ti' iqu' Jesuus. Tul ex ikan u ixoq vitzi' viqinkin oksa'm Jesuus, uva' txhasich ok s-ti'.

²²Tul sutxhq' vet Jesuus ti' iqu'. Atz isaqi vet Jesuus u ixoq. Tul ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —Tij axh ab'ana, ixoq. Ti' uva' qat ak'uqb'a ak'uul s-vi' ti' ab'ant b'a'n, tul b'a'n vet axh, —xe't Jesuus. Tul yekich ib'an vet u ixoq b'a'n.

a 9.17 ¿Kam nik elka'pun u o'tla tz'u'm tal quB'aal Jesuus? A' nik elka'pun ti' inq'a xool uva' chiana'q kuxh vib'anb'el inq'a na'y'la b'ek'b'al s-te, eche inq'a q'esal uq'e'yb'al, inq'a atichaq vatz tx'ava' uva's tul quB'aal Jesuus. Tul echatch kuxh Xhun inpaqte, u aq'ol ku' xool xe' a', tan chiana'qich te Xhun vimal inq'a na'y'la b'ek'b'al. Tul k'uxh inq'a nikich itxhus Xhun, tan nikichaq ima'q itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh.

¿Kam nik elka'pun inq'a ak'la tz'u'm uva' tal quB'aal Jesuus? A' nik elka'pun ti' inq'a xool inq'a ya'naqxh nik motx tok b'en ti' iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol tal quB'aal Jesuus, eche quB'aal Jesuus tuch' inq'a iapoostol, atz tuch' vet jolt inq'a xamtel uli. Tan jit kuxh tza'l tok b'en ti' iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ya'n kuxh ul talt vet quB'aal Jesuus.

¿Kam nik elka'pun u ta'l uuva uva' na'y' iqu'ux vet tuul u o'tla tz'u'm? A' nik elka'pun ti' u na'y'la b'ek'b'al uva' chiana'q kuxh ib'anax te inq'a q'esla txhaq tijaq imam Israeel uva's tul quB'aal Jesuus.

¿Kam nik elka'pun u ta'l uuva uva' ya'n kuxh vet iqu'ux ku' tuul u ak'la tz'u'm? A' nik elka'pun ti' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ya'n kuxh ix'e't uva's tul quB'aal Jesuus. A'etz nik tal vet quB'aal Jesuus uva' ye' la' utxh imolotaq tib' inq'a yol s-vatzaq, eche inq'a maqo ib' ti' tx'a'o'm. Tan ye'lich la' utxh imolot tib' tuch' uva' iqu'omich ta'n quB'aal Jesuus. Pet ech koq inq'a iq'esal uq'e'y-b'al, tan jank'al koq la'ich ok tivi', iya'sat vimaqtaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tan chiana'qlich s-te.

²³ Aq'b'etz vet Jesuus t-totzotz Jaairo, uva' nikich iq'on ivi' xo'l inq'a tij imam Israeel, tul til vet Jesuus inq'a xaal, inq'a seb'tich vet ixulit aj ti' ib'itzlel u kamna'q. Atz tilat vet Jesuus uva' vavunyichxh vet inq'a xaal.

²⁴ Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'anvaq b'a'n'il, tul b'enoqvaq el ex sekaqaa-yil. Tan ye'l u ixvaak kamna'qle. Pet a' kuxhte vatya, —xe't Jesuus.

Tul a'l kuxh ipa'ltzil Jesuus ta'n inq'a xaal. ²⁵ Tukiletz vet el inq'a xaal tu otzotz, tul pal vet ok Jesuus k'atz u kamna'q. Tul itxey vet Jesuus iq'ab' u ixvaak. Tul yekich lakp vete'. ²⁶ Ya'ne yekich paxin vet itziulal u yol xo'l inq'a tenam ti' u mam b'a'n'il uva' ib'an Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n ka'va'l inq'a tzot

²⁷ Eletz vet b'en Jesuus tal uva' itz'e'vk u ixvaak, tul txh'uye'v b'en ka'va'l inq'a tzot ti' Jesuus. Tul sich'i'mxh nikich motx ib'ane'. Tul ech nikich motx tal s-eche: —jAxx u Tij Imam Daviid, u mam iq'asal, [axh u K'aola uva' b'en s-alam aanima,] oyb'a quvatz! Tul jban b'a'n'il s-qe! —chichichaq isich'ine'.

²⁸ Aq'b'etz vet Jesuus tu otzotz tal uva' k'aqich ta'n, tul aq'b'at vet inq'a tzot vatz Jesuus. Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a tzot s-eche: —¿Nik eqeje' uva' la' ole'v in ti' eb'ant b'a'n? —xe't Jesuus.

Tul ech tal inq'a tzot s-eche: —Ee. Nik quqeje', quB'aal, —xe'taq te Jesuus.

²⁹ Ya'ne ikan Jesuus b'aq' ivatz inq'a tzot. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ti' uva' qat ek'uqb'a ek'uul s-vi', echetz toq inb'ante kam uva' nik ejaq s-ve, —xe't Jesuus.

³⁰ Tul yekich saqin vet inq'a tzot. Ya'ne itiila b'ek'u Jesuus inq'a tzot, inq'a ilon vete'. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ab'ivaq uva' toq vale'. Ye'xhab'il inva'q la' b'en etal s-te ti' veb'ant b'a'n, —xe't Jesuus. ³¹ Poro ech koqe. Tan ta'nxh el tzaan inq'a tzot, inq'a ilon vete', tul motx xe't vet ti' ipaxsal el u yol tuulb'al inq'a tenam ti' u mam b'a'n'il uva' ib'an Jesuus s-te.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u mem

³² Iletz kuxh inq'a tzot, inq'a ilon vete', nikich motx tele'l, tul il b'ak vet val u mem nikich tiq'ol ok vatz Jesuus uva' atich ok demoonio t-taanima.

³³ Ya'ne ituki vet el Jesuus u demoonio t-taanima u mem. Tul xe't vet u mem yolon. Tul kaayichxh vet taanima inq'a xaal. Tul ech motx tal vet s-eche: —Poro jye'tix qil ib'anax inva'q yol, eche uva'e tuulb'al u qutenam, o' inq'a tij imam Israeel! —chichichaq vete'.

³⁴ Tiletz vet inq'a fariseeo kam uva' ib'an Jesuus, tul ech motx tal vet ti' Jesuus s-eche: —A' u mam iq'asal inq'a demoonioe, nik aq'on tikle'm Jesuus, tul nik ituki el Jesuus inq'a demoonio t-taanima inq'a xaal, —chichichaq ti' Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus tab'il te quB'aal Tiuxh itxhej jolt paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xaal

³⁵ Ya'ne b'en vet Jesuus ti' isolil inq'a tenam, atz inq'a xaal, inq'a jeqlich t-vitz tuulb'al Galileea. Tul ex Jesuus txhusun tuulb'al inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel t-junun inq'a tenam. Tul a' nikich ipaxsa Jesuus inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xaal. Tul nikich ib'an Jesuus b'a'n inq'a xaal t-inq'a yaab'il t-junun inq'a tenam, k'uxh

kamxh yaab'ilil, atz kamxh txho'mil nikich motx b'anon. ³⁶Tiletz vet Jesuus inq'a mam xao, inq'a atich tuulb'al inq'a tenam, tul itxum Jesuus ivatz jank'al inq'a xao. Tan tira ye'xhab'il vet atich ti' inq'a xao, pet ijunalichaq kuxh vete'. Atz junal tz'eqxina'qlich kuxhtu'. Tan echich kuxh tatin, eche tatin joloq karne'l uva' ye'l xeen tetz.^b

³⁷Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Toq val sete uva' il inq'a xao tx'eb'o'my kuxh ti' tab'il inq'a b'anla txhaq yol ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-tanima, eche tatin inq'a triigo uva' tx'eb'o'my kuxh vet al ti' itxhokpe'. Poro a'etze tan, ye'xhab'il la' alon inuqul inq'a b'anla txhaq yol s-xo'l, eche tatin joloq u xao uva' ye'xh jank'al tatin ti' itxhokox ivatz u triigo uva' q'antxh vete'. ³⁸Pet jaqvaq te quB'aal Tiuxh, tul la' itxhaq jolto'q aq'onvil xo'l inq'a tenam. Tan ech tatin quB'aal Tiuxh, eche inva'q aj etz triigo uva' la' tzaq vet vitriigo. Tul la' itxhaq b'en jolto'q aq'onvil ti' itxhokoxe', —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

**Uva's itxajt quB'aal Jesuus kab'laval inq'a vinaq, inq'a
nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ib'en siapoostol**

Kuxh 3.13-19; Luk 6.12-16

10 ¹Ya'ne isa' tzaan Jesuus kab'laval inq'a vinaq, inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul taq' Jesuus ticle'm ti' itukil el inq'a demoonio t-tanima inq'a xao, atz ti' ib'ant b'a'n inq'a yaab' uva' kamxh yaab'ilil, atz k'uxh kamxh txho'mil nikich motx b'anon. ²Echetz ib'ij kab'laval inq'a vinaq, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, inq'a b'en siapoostol s-eche: A'etz Simoon nik ix'e'te-b'e, uva' toksa Jesuus ib'ij s-Lu'; Lixh, uva' antxh titz'in Lu'; Jakoovo, vik'aol Sevedee; Xhun, u titz'in Jakoovo, ³Pi'l, Tu'l, Maxh, Tio, u mololich puaq; Jakoovo, vik'aol Alfee; Leveeo, uva' nikich talax s-Tadeeo; ⁴Simoon, uva' atich ok xo'l inq'a b'anol txh'a'o ti' vitenam; Juudas, u aj Karioote, uva' oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal.^c

**Uva's itxhaqt b'en quB'aal Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza
ti' b'en talt inq'a b'anla txhaq yol ti' ib'ant quB'aal**

Tiuxh iq'esalil t-tanima inq'a xao

Kuxh 6.7-13; Luk 9.1-6

⁵Toqna'qichetz itxhaq vet b'en Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech tal b'en Jesuus s-ti' s-eche: —Ye'l ex la' pal ex t-inq'a tenam, inq'a jit qumol s-tijaq imam Israeel. Atz ye'lat ex la' palo'k ex t-inq'a tenam tuulb'al Samaaria. ⁶Pet ta'nxxh la' motx palk ex xo'l inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, inq'a eche itz'eqx ka karne'l ti' imol b'anel ta'n.

⁷Tul ech u yol b'en epaxsa s-eche: «Xe'tiy vet vib'ant quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', viq'esalil xo'l inq'a xao,» chaq ex.

⁸Tul b'en eb'an b'a'n kaqaayil inq'a yaab', k'uxh inq'a q'ajchil nik ib'an vitxhi-o'l t-yaab'il. Atz b'en etitz'e'vsa inq'a kamna'q. Atz b'en etuki el inq'a demoonio

b 9.36 1 Reeyes 22.17; 2 Kroonikas 18.26; Sakariias 10.2 **c 10.4** Eche u yol ti' Simoon, tan atich ok Simoon xo'l inq'a b'anol txh'a'o ti' vitenam. Tan a' k'ajchil ta'n uva' la'ich ele'l vitenam jaq' ib'ek'b'al Rooma. Tul antxh va'l tij imam Israeel la'ich b'anon iq'esalil s-tiib'a nikich motx tale'.

t-taanima inq'a xaoL. Poro oy kuxh b'en eb'anvat inq'a xaoL b'a'n, tan oy kuxh qat taq'vat quB'aal Tiuxh u b'a'nil sete. ⁹Atz jitoq la' etiq'o epuaq, k'uxh ooro, atz k'uxh plaata; atz jitoq koovre la' etiq'o vatz ek'alub'al. ¹⁰Atz jitoq inva'q tx'u'y la' eb'aq b'en vi' etxheleb' s-la' eb'ena', atz jitoq va'to'q etoksa'm, atz jitoq tzumto'q exa'p. Atz jitoq inva'q b'aara la' etiq'o. Tan tij toq ilb'eloq ex. Tan ech etatin, eche inva'q u xaoL uva', a' ik'ulel uva', a' la' tx'a'onk vi' u taq'on.

¹¹Poro jab'istexh tenam, atz k'uxh inq'a xaoL, inq'a jeqlel t-vitz, uva' la' aq'b' ex s-xo'l, tul b'axa tzij la' etab'i inuqul oq uva' la' ik'ul ex u xaoL tib'a'nil t-totzotz. Tul tzitzi la' atink vet ex. La' naletz opoon u q'ij ti' etel b'en, ya'ne la' el vet b'en ex xe' u xaoL. ¹²La'etz oka'p vet ex t-totzotz u xaoL, tul la' etaq' b'a'nil ik'uul. ¹³Tan oq aya'lxh ik'uul u xaoL seti' uva' la' k'ulun ex t-totzotz, tul la' ik'ul inq'a b'a'nil uva' la' ejaq te quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Pet oq ye' la' ik'ul ex u xaoL tib'a'nil, tul ye'lat vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' ik'ula. Pet a'etz ex la' k'ulun vib'a'nil quB'aal Tiuxh. ¹⁴Atz jab'iste inva'q otzotz, atz inva'q tenam uva' ye' la' k'uluxik ex, atzoq ye' la' sa'ax tab'il u yol uva' iq'omal eta'n, tul yeketz la' q'a'v ex. Tul la' etichu ka inq'a poqoq tetoq vatz inq'a xaoL, tetxhlal uva', a' u k'axk'o tul s-tiib'a ti' ye' tab'it inq'a b'a'nla txhaq yol uva' iq'omal eta'n.^d ¹⁵Toqetz val sete: La' taq' quB'aal Tiuxh u k'axk'o tiib'a inq'a xaoL, inq'a ye' nik k'ulviin viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul ech la' taq't quB'aal Tiuxh u k'axk'o, eche uva' taq't tiib'a u tenam Sodooma tuch' u tenam Gomoora s-na'ya. Tul palna'q u k'axk'o la' taq' quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a ye' nik k'ulviin viyolb'al quB'aal Tiuxh s-txheel vi' uva' taq' tiib'a ka'va'l u tenam.^e

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' tetxhal la'ich pal kab'laval inq'a
nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus t-inq'a itza'lal**

¹⁶Pet ab'ivaq etile'. Tan toq intxhaq b'en ex xo'l inq'a xaoL, ex inq'a b'a'nil nik etxhoke', atz b'a'nil iq'omal eta'n, eche karne'l uva' ye'xhkam txhi'txhoil iq'omal ta'n. Pet la'etz opoon vet ex xo'l inq'a xaoL, tul at xaoL uva' toq k'ax-b'isan ex. Tan echaq tatin, eche xo' uva' tzaq kuxh txhib' s-vatz. Pet a' la' eb'ana uva' la' exee etib', eche kan uva' nal kuxh nik itz'eq tib'. Pet a' kuxh la' eb'an ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ye'xhab'il la' ek'axb'isa, eche inva'q txoo u paraamuxh uva' ye' la' k'ulelani. ¹⁷Tul ye'l ex la' kuxh eb'utxh etib' ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh te inq'a kalab'aq iq'esal uq'e'yb'al. Tan ant kuxh inq'ae la' oksan ex vatz inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul, ti' uva', ex niman vetz. Atz ant kuxh inq'ae la' tz'u'man ex t-inq'a k'ulb'al ib'. ¹⁸Tul ti' kuxh ipaxsal vinyolb'al, tul la' b'en xotxhoxoq ex vatz inq'a iq'esal, atz vatz inq'a mam iq'esal. Aloq jitetz loq' koq kuxh la' opoon ex s-vatz s-eche, pet a' vet la' etal kam inq'a qat etila, atz inq'a qat etab'i inb'anta'.

Tul echat kuxh uva'e la' etal te inq'a iq'esal, inq'a jit tij imam Israeel. ¹⁹La'etz ok vet ex tiq'ab' inq'a iq'esal, tul ye'l ex la' xo'v ex ti' kam la' etala, atz jitoq la' el etaanima ti' kam la' etule talax inq'a yol. Tan nal kuxh la' taq' viTiuxhil Tiuxh sete kam la' etala. ²⁰Tan jit vet exe la' txhulin veyol ti' kam uva' la' etala, pet a' vet viTiuxhil Tiuxh la' yolon tetzi'.

²¹Tan la' ib'ana uva' at inq'a niman vetz la' xotxhox ta'n titz'in tatzik ti' vin-nimale'. Tan at atzika la' alon iyatz'ax el u itz'ina. Tul at b'aala la' alon iyatz'ax

el vik'aol. Atz maq antxh inq'a k'aol me'ala la' motx xe'ti, tul la' motx tal iya-tz'ax el itxutx ib'aal. ²²Tul nimal kuxh xaal la' txhi'k'uulan ex ti' vinnimale'. Pet ja'letz ex, uva' la' ekotx' evatz ti' vinnimale' tetxhal itzoqp u q'ij esaq vatz tx'ava', a'etz exe inq'a la' b'en ekol etib' k'atz quB'aal Tiuxh. ²³Oqetz ye' la' k'ul-viil ex ti' talax vinyolb'al t-inva'l tenam, tul la' etaq' ka u tenam uva'e. Atz tik' la' b'en ex t-inva'te. Pet toq val sete uva' ye'naq ole'voq ex ti' ipaxsal vinyolb'al tuulb'al Israeel, tul la' ul in inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima.

²⁴Tul ye' etitz'a, ex inq'a nik intxhus ex, uva' la' k'ulux ex tib'a'nil. Tan ye'lat in qat k'ulux in, in u Txhusunal. Tul ye' etitz'a, ex inq'a b'anol vaq'on, uva' la' k'ulux ex tib'a'nil. Tan ye'lat in qat k'ulux in, in u B'aal etaq'on. ²⁵Tul ye' etitz'a, ex inq'a nik intxhus ex, uva' la' oksal ex s-tuul. Tan ye'lat in qat oksal in s-tuul, in u Txhusul etetz. Tul jit a' etx'eb' uva' la' oksal ex s-tuul, ex inq'a vaq'onvil. Tan ye'lat in qat oksal in s-tuul, in u B'aal etaq'on. Tan at inq'a xaal qat alon s-vi' uva': «Velsevuue, viq'esal inq'a demoonio, nik aq'on tikle'm,» chich e'l in, in, uva' ech vatin, eche tatin u b'aala t-totzotz; ja'etz kol ye' la' alaxik seti'l, ex inq'a ech etatin sink'atza, eche tatin nitxa' t-totzotz.^f

Uva's itxhust quB'aal Jesusus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ti' uva' ye' la' motx xo'v te inq'a la' motx ojje'lan

Luk 12.2-9

²⁶Ye'letz ex la' xo'v ex te kam uva' la' tulb'e ex inq'a xaal, tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva' tetxhal la' elu'l viyolb'al vatz q'ij saq. Tan ye'l inva'q inq'a yol uva' nik vale' uva' sa' koq kuxh muqux ka, tul ye' koq sa' alax elu'l inuqul. Atz ye'l inva'q inq'a inyol uva' sa' koq kuxh muqux ka, tul ye' koq la' aq'ax ootzaqiloq. ²⁷Tan kamxh inq'a qat intxhus sete, uva' in kuxh setuch', eche la' iyolon ka'vo'q xaal s-aq'b'al, tul a'etz uva'e, b'en etal vet el inuqul, eche la' iyolon vet ka'vo'q xaal s-q'iil. Atz kamxh inq'a qat val sete uva', in kuxh setuch', eche la' ijast va'q xaal iyol te inva't imol, tul a'etz uva'e, la' epaxsa el, eche iq'eq'let el xaal yol vi' totzotz.

²⁸Ye'letz ex la' xo'v ex, k'uxh la' iyatz'e'l ex u xaal, tan ye'l paqul la' ole'v ti' iya-tz'ax el vetaanxelal. Pet a' la' xo'vik ex te u quB'aal Tiuxh uva' at tikle'm ti' iyatz'ax el vetaanxelal tuch' vetxhi'o'l, tul la' taq' b'en tu xamal. ²⁹Aloq ye'l ex la' xo'v ex, tan at etx'aaq'm k'atz quB'aal Tiuxh. Tan a'l at itxa'k tzaqatz tz'ichin vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh tira b'iil txhan ija'mil tzaqatz tz'ichin vatz inq'a xaal. Tan tira tootzaql quB'aal Tiuxh inq'a kam s-kaqaayil, atz k'uxh viq'iil vikam inva'q u tal tz'ichin. Tan xeemal ta'n quB'aal Tiuxh. ³⁰Tul a'etz koq ex, tan tootzaql quB'aal Tiuxh kam uva' la' palk ex. Atz tootzaql jatva'l tatxhul xi'l evi'. ³¹Echetz ye'l ex la' xo'v ex te kam inq'a la' ulb'el ex. Tan sib' etikle'm vatz quB'aal Tiuxh vi' inq'a talaq tz'ichin.

³²Tul ye'l ex la' xo'v ex ti' etalt etib' s-niman vetz. Tan oq ye' la' xo'v ex, tul echatetz kuxh la' valt exe s-niman vetz vatz vinB'aal uva' tu amlika'. ³³Pet oqetz a' la' etal vet vatz inq'a xaal uva' jit vet ex niman vetz, tul echatetz kuxh la' vale vatz vinB'aal tu amlika', uva' ye' vootzaql ex.^g

Uva's talt quB'aal Jesusus kam uva' ul ib'an vatz u tx'ava'

Luk 12.49-53; 14.26-27

³⁴Tul ye' etitz'a uva' b'a'nil ul voksa xo'l inq'a xaal tzitza vatz u tx'ava', ti' ul valt inq'a b'a'nla txhaq yol. Pet a'l toq tok ixo'l inq'a xaal s-vatzaq, tetxhal la'

nal alax iyatz'axaq el inq'a niman vetz, poro s-vi' kuxhtu'. ³⁵Tan, ti' uva' qat ul in vatz u tx'ava', tul at niman vetz la' ixvali.

Tan la' ok ixo'l u k'aola
uva' jit niman vetz,
tuch' vib'aal u niman vetz.
Atz la' ok ixo'l u ala
uva' jit niman vetz,
tuch' vitxutx, u niman vetz.
Atz la' ok ixo'l u alib'a
uva' jit niman vetz,
tuch' vitxutx vitzumel, u niman vetz.

³⁶ Tan ant kuxh la' txhejk
uva' la' txhi'k'uulan
inq'a niman vetz
xo'l titz'in tatzik uva'
ant kuxh atil tu otzotz.^h

³⁷ Tan jab'il uva', a' la' toksa s-tuul vitxhi'k'uulal ta'n vitxutx ib'aal ti' vin-nimale', tul a'etz uva'e, ye' la' tx'olon ipal tuul kam uva' nik palk in. Atz jab'il uva', a' la' toksa s-tuul itxhi'k'uulal ta'n inq'a ik'aol ime'al ti' vinnimale', tul a'etz uva'e, ye' la' tx'olon ipal tuul kam uva' nik palk in. ³⁸ Tan jab'il uva' ye' la' tx'olon ipal t-inq'a k'axk'o, k'uxh tetxhal ija' vatz kurus ti' itxh'uye'v s-vi', atz ti' innimale', tul a'etz uva'e, jit ik'ulel la' alax s-niman vetz ta'n quB'aal Tiuxh. ³⁹ Tan jab'il uva' ye' la' tal vet tib' s-niman vetz ti' kuxh uva' la' ikol u q'ij isaq tzitza vatz u tx'ava', tul a'etz uva'e, la' tz'eqon u q'ij isaq tu amlika'. Pet jab'il uva' la' tal tib' s-niman vetz, tul k'uxh a' la' itz'eq u q'ij isaq tzitza vatz u tx'ava', tan a'etz uva'e, at q'ij isaq tu amlika' la' ib'ana.

**Uva's itxhusun quB'aal Jesusus, ti' uva' tetxhal la' aq'ax itx'aqam jab'il uva'
la' k'ulun inq'a paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus**

Kuxh 9.41

⁴⁰ Jab'il u xaal uva' la' k'ulun ex tib'a'nil, tul inetze nik ik'ul in tib'a'nil. Atz jab'il uva' nik k'ulun in tib'a'nil, tul a'etz vinB'aale nik ik'ule' uva' txhaqon tzaan in. ⁴¹ Jab'iletz uva' la' k'ulun ex, ex inq'a nik q'exsan inq'a b'a'nla txhaq yol, tul kam u tx'aqam la' ek'ula, tul echat kuxh uva'e la' ik'ul uva' la' k'ulun ex. Jab'iletz uva' la' k'ulun ex, ti' uva' nik ib'en s-te uva', a' u jik nik eb'ane', tul echat kuxh vitx'aqam la' ik'ula, eche u tx'aqam uva' la' ek'ula. ⁴² Jab'iletz uva' la' lotxhon ex ti' taq't inb'eeq etaja' k'uxh kamxh a'il, ti' uva' ex niman vetz, tul toq val sete uva', tetxhal la' ik'ul itx'aqam s-ti', —xe't Jesusus te kab'-laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

11 ¹ Ya'etz vet Jesusus ti' taq'ax iyol kab'laval inq'a iapoostol, tul el vet b'en Jesusus tzitzi. Tul yekich vet Jesusus xo'l inq'a tenam, t-vitenam inq'a tij imam Israel. Tul xe't vet Jesusus txhusun, atz paxsa tetz inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a xaal.

**Uva's taq't quB'aal Jesuus ootzaqiloq te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun
uva', a'ich quB'aal Jesuus u K'aola uva' b'en s-alam aanima**

Luk 7.18-35

²Atich ja' Xhun t-tze', tul tab'i Xhun inq'a mam kaeb'al aanima nikich ib'an Jesuus, u Kriisto. Ya'ne itxhaq b'en Xhun ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ib'en ti' tilix Jesuus. ³Tul ech la'ich motx b'en tab'i te Jesuus s-eche: —¿A'etz kol axhe u Kriisto, uva' alel ka u tuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh? Pet ¿maq ja'l inva'to'q toq qutx'eb' tule'? —xe'taq te Jesuus.ⁱ

⁴Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun s-eche: —B'enoq ex. Tul b'enoq etal te Xhun kam uva' nik etil inb'anta', atz kam uva' nik etab'i valta'. ⁵Tan il inq'a tzot nik motx tilon vete'. Atz il inq'a koyel ib'ena', b'a'n vet ixaone'. Atz k'uxh inq'a q'ajchil nik b'anon vitxhi'o'l, tan qat motx ey vet el u yaab'il ti' vitxhi'o'l. Atz il inq'a txhakan, nik motx tab'in vete'. Atz k'uxh inq'a kamna'q, tan ile itz'e'vy vet inpaqte. Tul il inq'a b'a'nla txhaq yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xaal, nik motx ipaxsal vet xo'l inq'a meeb'a'.⁶ Atetz vib'a'nla quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xaal uva' ye' la' motx ka'kab'in ik'uul s-vi', uva', a' ine u Kriisto, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun.

⁷Iletz kuxh inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun nikich motx tel b'en k'atz Jesuus, tul xe't vet Jesuus yolon xo'l inq'a xaal ti' talax b'a'nla yol ti' Xhun. Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'etz uva's eb'en tu tx'ava' uva' ye'l xaal jeqlel s-tuul, tul ¿kam ex etil te Xhun? ¿Maq ech kuxh inq'a yol nikich tal Xhun, eche u aj uva' paqul nik ib'en tinpaq'il, atz paqt nik ib'en tinpaq'ite? Ye'le ab'a. ⁸¿Kam ex etile'? ¿Maq a', ex etil inva'q vinaq uva' b'a'nla oksa'm ato'k ta'n? ¿Ye'le! Tan ja'l naq u vinaq uva' b'a'nla oksa'm ato'k ta'n, tan a' atil naq t-inq'a mama' txhaq otzotz, totzotz inq'a mam iq'esal inq'a tenam. ⁹Pet toq val sete kam ex etile'. Tan a' Xhun, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, ex etil tu tx'ava' uva' ye'l xaal jeqlel s-tuul. Tul echxhte, tan q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh Xhun. Tul a' Xhun palna'q tikle'm vi' jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, inq'a motx pal vatz tx'ava'. ¹⁰Tan a'etz Xhune uva' ech val u yol tz'ib'a-mal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-ti' s-eche:

«Ab'i eele':

i 11.3 ¿Kametz s-ti'il nikich ika'kab'in ik'uul Xhun, ti' uva' maq a' quB'aal Jesuuse u Mesias, maq ye'le'? Nik ib'en b'iil s-qe uva' kamal, ti' uva' jit a' itxhok quB'aal Jesuus u tok siq'esalil vatz tx'ava' xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul jit a' ik'aq tib' paqte ti' ib'anax txh'a'o ti' teesal el inq'a sol, inq'a aj Rooma. Tan a' atich ok tivi' inq'a tij imam Israeel uva', a' viq'esalil la'ich ul ib'an u Kriisto, eche viq'esalil uva' ib'an Daviid. Tan, ech uva'e, tal quB'aal Tiuxh te Daviid uva': —Tetxhal la' txhej va'l avij amam uva' echatxh la' ib'ant iq'esalil, eche uva' qat ab'ant iq'esalil, —chich u yol. Ech uva'e, nik tal tu u' 2 Samueel 7.16.

Pet a'etz nikich itx'eb'age uva', a'ich koq u Mesias iq'on ivi' u txh'a'o ti' teesal iq'ij inq'a jit tij imam Israeel nikich motx tale'. Jitetz a' viq'esalil ul ib'an u Mesias s-b'axa. Pet a' ul ib'an u Mesias ib'anax tutxh tatin inq'a xaal tuch' quB'aal Tiuxh. Tan ye'l b'a'nla atich xo'l inq'a xaal tuch' quB'aal Tiuxh, ti' uva' tan, a' inq'a pa'v nikich motx ib'an inq'a xaal. Tul a' ul ib'an u Mesias paqte vitxhojox vipa'v inq'a xaal tul atichetz vet tokeb'al inq'a xaal ti' u kuyb'al tetz pa'v. Petetz vet uva's la' tul u Mesias tika'paq, tan a' vet la' ul ib'an viq'esalil tiib'a inq'a xaal, eche uva' ul ib'an Daviid. Poro viq'esalil uva' ul ib'an Daviid, tan atich iya'eb'al. Pet viq'esalil uva' la' ul ib'an u Mesias, a'e u quB'aal Jesuus, tan ye'l iya'eb'al imotxeb'al. j 11.5 Isaiias 35.5-6; 53.1-12; 61.1

Tan toq inb'axab'sa b'en
val u vinaq savatz.
Tul a'etz u vinaqe uva'
toq amon ab'ey
ti' vavaq'b'eb'al
xo'l inq'a xao!,»
chich u yol.^k

¹¹ Toqetz val sete, uva' ye'xhab'il inva'q xao! alamal vatz tx'ava' uva' palna'ql koq vi' Xhun, u aq'ol ku' xao! xe' a'. Pet ta'nxx u xao! palna'q vi' Xhun uva' nik tiq'o ku'l tib' ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esa-lil t-taanima. ¹² Tuulb'al uva's ixet tzaan Xhun ti' talax viyol quB'aal Tiuxh, tetxhal tul t-inq'a q'ij uva' s-txheel, tul il inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ul val ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil nik motx teesal iq'ij ta'n inq'a iq'esal uva' jit a' nik ib'an kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tan a' nik tale' uva' la' motx imaq vet kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. ¹³ Jank'aletzxh inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, tz'ib'amalaq ka ta'n, atz tz'ib'amal ka ta'n Moisees t-inq'a b'ek'b'al, tetxhal ul iya'teb'e vet k'atz Xhun, tan a' nik motx tal ti' u vuleb'al. ¹⁴ Echetz maq la' eqea, atz maq ye' la' eqea, poro a' Xhune uva' tz'ib'amal ka inq'a yol s-ti', uva': «Qat b'ak itz'e'vy Eliias inpaqte uva' alel u tuleb'al,» chich ex s-ti'.^m ¹⁵ Ja'letz ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' tootzaqile'.

**Uva's talt quB'aal Jesusu inuqul ti' inq'a xao! uva' ye'
motx qeon Xhun, atz inq'a ye' motx qeon Jesusu**

¹⁶ ¿Kam inva'q uva' txumb'alimal la' inb'an eela inq'a xao! s-tuch' inq'a itz'lel s-txheel nik enatxhe'?, ex, uva' ye' nik qeon in. Toq inb'an eela vetxumb'al

k 11.10 Malakias 3.1 **1 11.12** Ka'va'l nik elka'p tokeb'al u versiikulo kab'laval, ti' uva': —Nik teesal iq'ij vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil, —chiche. U b'axa tokeb'al, a'e, uva' nikich teesa inq'a qesal uq'e'yb'al iq'ij kam inq'a nikich isa' quB'aal Tiuxh la'ich ib'an quB'aal Jesusu ti' ib'ant iq'esalil. Tan k'uxh nikich motx til inq'a q'esal uq'e'yb'al kam inq'a kaeb'al aanima nikich ib'an quB'aal Jesusu ta'n viyak'il quB'aal Tiuxh, poro a'l motx taltaq iyatz'ax el quB'aal Jesusu. U ka'v tokeb'al, a'e, uva' nikich itxhi'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' kam uva' nikich isa' quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil xo'l inq'a xao!. Aloq ye'xh nikich motx tole'v tuch' inq'a itxhiane', tan tetxhal kuxh nikich tole'v inq'a xao! ti' ikuyt vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-inq'a taanima. Ta'n a'xh nikich ib'an inq'a xao! ya'l ti' tok s-niman tetz Jesusu, k'uxh nikich motx talax iyatz'ax el. ¿Kam nik elka'pun u yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil? A' nik elka'pun uva' qat itxhaq tzaan quB'aal Tiuxh quB'aal Jesusu ti' ul talt u titz'at tib' inq'a xao! t-inq'a ipa'v. Tul la' motx ijaq ikuya te quB'aal Tiuxh ti' inq'a ipa'v. Tul a'etz la' inima vet inq'a xao! inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ul tal quB'aal Jesusu, tul a' vet quB'aal Tiuxh la' b'anon iq'esalil t-taanima. Tul nikat ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil xo'l inq'a niman tetz Jesusu, eche uva' ib'an xo'l inq'a apostol. Pet koq inq'a iq'esal uq'e'yb'al, inq'a atichaq ok siq'esalil uva's tul Xhun ti' talax viyol quB'aal Tiuxh, atz tuch' uva's tul quB'aal Jesusu, tan nikich motx teesa iq'ij kame inq'a nikich tal quB'aal Jesusu ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil. Tan a' nikich motx tal inq'a iq'esal uq'e'yb'al uva' jikxh nikich motx ib'en ti' kam uva' nikich isa' quB'aal Tiuxh. Tul jitetz kuxh ta'n nikich motx tale uva' tira b'a'n inq'a nikich motx ib'ane', pet tira nikich motx imaq ib'anax kam uva' nikich isa' quB'aal Tiuxh ib'anax ta'n quB'aal Jesusu. Atz a'l tira nikichaq itxhi'an ti' quB'aal Jesusu, tetxhal iyatz'ax el quB'aal Jesusu ta'n. Atz tira nikich motx imaj u tokeb'al quB'aal Jesusu s-vatz.

m 11.14 Malakias 4.5

tuch' vitxumb'al jolol inq'a chelem nitxa', inq'a ma't kuxh k'uqe'voq t-k'ayib'al. Tul nik kuxh motx isich'in s-vatzaqil.ⁿ ¹⁷Tul ech nik motx tal s-eche:

«Qat motx qoq'sal inq'a qaj,
tul jitoq nik motx eb'ixe'.
Atz qat qub'itzlel inq'a b'itz
uva' nik ib'itzlel ti' inva'q kamna'q,
tul jitoq qat motx oq' ex,»
chichaq s-vatzaq.^o

¹⁸Tan a'etz uva's tul Xhun, tul jitoq tx'ix nikich tetxhb'u Xhun. Atz jitoq q'u'ich ta'l uuva nikich tuk'a Xhun. Tul ech nikich etal ti' Xhun s-eche: «Demoonioe ato'k t-taanima Xhun. Tul ech uva'e nik ib'an Xhun,» chichich ex.^p

¹⁹Ajtetz qat ul vet in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tul nik etile' uva' nik intx'a'one', atz nik vuk' a'. Ya'ne ech nik etal s-vi' s-eche: «jA' kuxh itx'a'on naq uva'e! Atz joq kuxh tuk' naq ta'l q'u'ich uuva! Tul taj yol kutxhit tib' naq tuch' inq'a molol puaq tetz Rooma, atz tuch' txhaqnaq inq'a aj pa'vom,» chich ex s-vi'. Poro b'enoqvaq sete, uva' een ilb'al tetz u titz'ab'al quB'aal Tiuxh ti' kame inq'a jikla txhaq txumb'al nik qub'ane', —xe't Jesuus te inq'a xaal.^q

n 11.16 A' nik tal u kastiiya: «esta generación,» chiche. A' ex tiq'o tzaan quB'aal Jesuus ti' viyol uva' tal quB'aal Tiuxh ti' inq'a tij imam Israeel uva' ipalsat viyol quB'aal Tiuxh uva's motx ipal tu tzaqa tx'ava'. Tan ye' motx iqe'j viyol quB'aal Tiuxh, ti' uva' tetxhal la'ich motx oka'p tu tx'ava' Kanaan. Tan motx xo'v te inq'a aj Kanaan. Echetz talt vet quB'aal Tiuxhe ti' inq'a tij imam Israeel uva' motx kuxh kam vet ka tu tzaqa tx'ava', eche uva' nik tal tu Deuteronomio 1.34-40. **o 11.17** ¿Kam s-ti'il ech tal quB'aal Jesuus s-eche?: —Qat motx qoq'sal inq'a qaj, tul jitoq nik motx eb'ixe'. Atz qat qub'itzlel inq'a b'itz uva' nik ib'itzlel ti' inva'q kamna'q, tul jitoq qat motx oq' ex, —chiche. A' tal quB'aal Jesuus uva' chib'eb'al u tul quB'aal Jesuus ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u kuyb'al, atz ti' u ak' txumb'al uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil t-taanima inq'a xaal tuch' viTiuxhil, atz ti' inq'a mam kaeb'al aanima ul ib'an quB'aal Jesuus. A'etz nik ib'an quB'aal Jesuus eelae tuch' u toq'sal u aj, uva' nikich ib'ix inq'a xaal s-vatz. Tul echatetz koq nikich ichiib'e inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' inq'a mam b'a'nil uva' ul ib'an quB'aal Jesuus s-vatz, atz ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol. Pet ech koqe, tan a'l motx teesal iq'ij quB'aal Jesuus ta'n, tul tira ye' motx inima. Tul a' tal quB'aal Jesuus paqte ti' vib'itzlel inva'q kamna'q, a'e, uva' tijichxh tatin Xhun s-junal. Atz ye'l Xhun nikich itxh'uye'v xo'l inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' kam uva' nikich motx ib'an ti' inimal inq'a tuq'e'yb'al. Pet a' nikich itxhus Xhun te inq'a xaal u titz'ataq tib'. Tul la'ich motx txumuni; atz la'ich motx oq' ti' inq'a pa'v uva' nikich motx ib'ane'. Tul nikichat tal Xhun paqte uva', a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto. Tul echat kuxh motx ib'ane inq'a iq'esal uq'e'yb'al, tan eesalat txhan iq'ij Xhun ta'n. Tul tira ye'at motx inima. **p 11.18** ¿Kam s-ti'il nikich tal inq'a iq'esal uva' demonio atich ok t-taanima Xhun? Nikichetz motx tale', tan yiqxh txhi'k'uula'm nikich ib'an inq'a iq'esal ti' Xhun, tan a' nikich tal Xhun kam u pa'v uva' nikich ib'an inq'a iq'esal. Atz nikich talax Xhun s-demonio ta'n inq'a xaal, ti' uva' tan, ye' nikich isa' Xhun tatin xo'l inq'a xaal, pet eenich kuxh Xhun t-inq'a tx'ava' uva' ye'l xaal s-tuul. **q 11.19** ¿Kam s-ti'il tal inq'a iq'esal uq'e'yb'al uva' demonio atich ok taanima quB'aal Jesuus? Ti' uva' tan, jit ech nikich imaqt quB'aal Jesuus itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, eche uva' nikich ib'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tan tootzaqlich quB'aal Jesuus kam la'ich ib'an quB'aal Jesuus ti' inatxhax Tiuxh. Xa'tetze nikich motx ilakp ivi' inq'a iq'esal uq'e'yb'al te quB'aal Jesuus. Atz nikichat tul ivi' inq'a iq'esal uq'e'yb'al te quB'aal Jesuus, ti' uva' tan, mam kaeb'al aanima nikich ib'an quB'aal Jesuus xo'l inq'a xaal. Tul ye'xhkam inva'q kaeb'al aanima nikich ib'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al k'uxh b'enamen nikich motx imaqt itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Atz nikichat tul ivi' inq'a iq'esal uq'e'yb'al inpaqte, tan nikich tal quB'aal Jesuus inuqul vipa'v. Atz nikichaq tul ivi' inpaqte, tan mam xaal nikich motx tok b'en ti' inq'a txhusb'al uva' nikich tal quB'aal Jesuus. Petetz koq inq'a iq'esal uq'e'yb'al, tan ye'l xaal nikich motx tok b'en s-ti', k'uxh sib'i-chaqxh itxhusb'al. Tul aalxh nikich ilakp ivi' inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' quB'aal Jesuus ti' u talt tib' quB'aal Jesuus s-Tiuxh ti' ikuyv vipa'v inq'a xaal.

**Uva's talt quB'aal Jesusus kam la' elka'p u tenam uva' ye'
nik qeon inq'a b'a'nla txhaq yol**

Luk 10.13-16

²⁰ Ya'ne xe't Jesusus yaon. Tul tal Jesusus jolol yol ti' inq'a tenam tal uva' ma'tich ik'utxhvat Jesusus inq'a kaeb'al aanima. Tan tira ye' nikich motx titz'a tib' inq'a xao' t-inq'a ipa'v, k'uxh ma'tich motx tilt inq'a mam b'a'nla. Tul ech tal Jesusus s-eche: ²¹—[Txumleb'alxh evatz, ex, inq'a aj tenam Korasiin! Atz jtxumleb'alxh evatz, ex, inq'a aj tenam Vetsaaida! Tan jilxh u k'axk'o tul setii-b'a! Tan ech koq nikich ib'anax inq'a mam kaeb'al aanimae xo'l inq'a aj tenam Tiiro, atz xo'l inq'a aj Sidoon s-na'ya, eche uva' nik ib'anax sexo'l s-txheel, tul yekicheb' motx titz'aaq tib' t-inq'a ipa'v. Atz yekichaqeb' motx toksa qitxhaq-kin oksa'm s-ti', ti' ik'axataq tib' vatz quB'aal Tiuxh. Atz motxeb' taq'aaq ja' tza' tivi' s-tetxhlal u titz'at tib' vatz quB'aal Tiuxh. ²²Pet toq val sete uva' palna'ql u k'axk'o la' etil vi' u k'axk'o uva' la' til inq'a aj tenam Tiiro tuch' inq'a aj Sidoon uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul.

²³ Atz k'uxh ex inq'a aj tenam Kapernauum, zmaq a' nik etitz'a uva' toq iq'oloq ja' ex tu amlika' ta'n quB'aal Tiuxh? Ye'le. Pet a'l tira toq palsaloq ku' ex tu K'axk'ola Atib'al ta'n quB'aal Tiuxh. Tan ech koq ib'anax inq'a mam kaeb'al aanimae xo'l inq'a aj tenam Sodooma s-na'ya, eche inq'a qat motx b-anaxiy sexo'l s-txheel, tul titz'alaqeb' tib'. Atz ateb' u tenam Sodooma s-txheel. ²⁴Pet toq val sete uva' tira palna'ql u k'axk'o la' etil vi' u k'axk'o uva' la' til inq'a aj tenam Sodooma uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul, —xe't Jesusus.

**Uva's talt quB'aal Jesusus uva', a' la' ilank inq'a xao' k'atz
quB'aal Jesusus ti' ye' ib'ant vet u pa'v**

Luk 10.21-22

²⁵ Antetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul inatxh Jesusus quB'aal Tiuxh. Tul ech tal Jesusus s-eche: —Nik voksa aq'ij, inB'aal, axh, uva' nik b'anon iq'esal tiib'a u amlika', atz tiib'a u vatz tx'ava' s-kaqaayil. Tan qat aaq' tootzaqib'al inq'a xao' uva' qat niman in, eche nitxa' uva' nik ootzaqin inva'q kam uva' ye' tootzaqle. Pet jit a' qat aaq'vat ootzaqiloq te inq'a at tootzaqib'al, atz inq'a at itxumb'al nik tale'. ²⁶Echxhte, inB'aal. Tan ech uva'e qat asa'a, —xe't Jesusus te quB'aal Tiuxh.

²⁷ Tul ech tal Jesusus xo'l inq'a xao' s-eche: —Jank'alxh inq'a kam uva' nik inb'ane', tan aya'l inq'ae qat tal vinB'aal inb'anta'. Tan ta'n kuxh in ootzaqin tetz vinB'aal. Pet ye'xhab'il inva'q ootzaqin tetz. Tan at t-inq'ab' oq la' insa' tootzaqit u xao' vinB'aal. Tul ta'n kuxh u quB'aal ootzaqin tetz u vikle'm, in viK'aol. Tul ye'xhab'il inva'q ootzaqin. Pet ta'n ootzaqin vetz inq'a nik niman in, tan qat ink'utxhl s-te kam vikle'm k'atz vinB'aal.

²⁸ Pet etulvaq sink'atza, jatva'laxh ex, uva' uqliy ex, atz k'axb'iy vet ex ta'n inq'a pa'v. Tan inetz toq b'anon uva' ye' la' ole'v vet u pa'v seti'. Echetz toq etilane sink'atza. ²⁹Tul tzumxh etiq'ot vinyolb'al sink'atza, eche ka'vo'q yak'a va'k uva' tzumxh nik motx ib'en ti' tiq'ot inva'q iqatz. Tul ilvaq etetz sink'atza

uva' tz'u'kinla aanima in. Atz nik viq'o ku'l vib' vatz quB'aal Tiuxh. Tan oq a' la' txh'uye'vik ex s-vi', tul toqetz eleq ilanchil k'atz quB'aal Tiuxh.^{s 30} Tan ye' kuxh tza'l, atz ye' kuxh al la' etiq'ot vinyolb'al, eche itxhelet ka'vo'q yak'a va'k yuuka tivi', —xe't Jesuus.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' talt inuqul, ti' uva', a' quB'aal Jesuus at tikle'm ti' kam la' utxh ib'anax tu xee'm q'ij, k'uxh la' tx'itix ivatz triigo

Kuxh 2.23-28; Luk 6.1-5

12 ¹Antetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul nikich ixaon Jesuus xo'l inq'a txhiko t-val u xee'm q'ij saavado. Ya'ne va'y vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul xe'taq vet ti' ib'uq'ux inq'a triigo. Tul ik'uxaq vet vivatz.^t

²Tiletz vet inq'a fariseeo, tul echaq tal vet s-eche: —iSaqi txhaqnaq, inq'a nik itxhus tib' sak'atza! A'xh nik ib'an txhaqnaq, kam uva' ye' nik ikuy u qub'ek'b'al la' b'anax tuulb'al u xee'm q'ij saavado, —xe'taqe.

³Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a fariseeo s-eche: —iKam nik elka'p sete uva's nik esik'let u yol uva' tz'ib'amal ka ti' Daviid tuch' inq'a imol uva's motx ikam t-va'y? ⁴Tan palo'k Daviid tuul u b'u'qla tatib'al quB'aal Tiuxh. Tul itx'a' Daviid inq'a paan, inq'a ma'tich toksal vet vatz quB'aal Tiuxh s-natxhk'uula-b'al. Atz itx'a'at inq'a imol Daviid. Tul ye'lich la' isa'a uva' la'ich itx'a' Daviid u paan. Atz jitoq inq'a imol Daviid, tan ye' nik motx ikuy inq'a qub'ek'b'al. Pet ta'nich kuxh inq'a oksan yol vatz Tiuxh atich tokeb'al ti' itx'a'axe'.^u

⁵Atz iKam nik elka'p sete ti' u yol uva' itz'ib'a ka Moisees? Tan nikich motx taq'onv inq'a oksanaq yol vatz Tiuxh ti' itze'sal inq'a txoo tu xee'm q'ij saavado. Tul ye'lichaq ipa'v s-ti', ti' teesal iq'ij u xee'm q'ij.^v

⁶Pet toq val sete uva', a' ine, uva' at in s-txheel sexo'l uva' palna'q vikle'm vi' inq'a nik taq'onv tu tostiuxh. ⁷Echetze uva' nikoq ib'en viyolb'al quB'aal Tiuxh sete uva' ech nik tal s-eche: «A' nik insa'e' uva' la' itxum tib' evatz. Pet jit kuxh ta'n uva' la' etze'sa inq'a txoo s-oya sinvatz,» chich u yol. Pet ye' nik ib'en sete. Echetz ye' la' utxhi la' etal yol ti' inq'a nik itxhus tib' sink'atza, tan ye'l ipa'v, ti' uva' nik motx ib'ane'.^w ⁸Tul ta'n ine, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, at vikle'm ti' talax kam uva' la' b'anax tu xee'm q'ij saavado, —xe't Jesuus te inq'a fariseeo.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' talt inuqul, ti' uva', a' quB'aal Jesuus at tikle'm ti' kam la' utxh ib'anax tu xee'm q'ij saavado

Kuxh 3.1-6; Luk 6.6-11

⁹Eletz vet b'en Jesuus k'atz inq'a fariseeo, tul yekich vet Jesuus tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. ¹⁰Tul atich val u vinaq tzitzi uva' tira k'oxhi'xich kuxh vet paq'il iq'ab'. Tul atichat jolol inq'a fariseeo tzitzi. A'ichaqetz kuxh isa' itxhej ipa'v Jesuus.

Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —iNiketz kol ikuy u qub'ek'b'al uva' la' b'anax b'a'n va'q yaab' tu xee'm q'ij saavado? —xe'taq te Jesuus.

¹¹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Pet toq vab'i sete. iLa' kol utxhi la' b'en etiq'o ja'ul inva'q ekarne'l t-jul tuulb'al u xee'm q'ij saavado oq uva' la'

^{s 11.29} Jeremias 6.16 ^{t 12.1} B'a'n kuxh vatz u b'ek'b'al kam uva' ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus, eche uva' nik tal tu Deuteronomio 23.25. ^{u 12.4} 1 Samueel 21.1-6; Leviitiko 24 ^{v 12.5} Numeros 28.9-10 ^{w 12.7} Tio 9.13; Oseas 6.6

b'en t-jul? Toq b'en etiq'o ja'ul ab'a. ¹²Oqetz uva' la' utxh tiq'ol ja'ul u karne'l t-jul tuulb'al u xeem q'ij saavado, tul b'ane; ja'etz koq u karne'l palna'q tiqle'm vi' u vinaq vatz quB'aal Tiuxh! Echetz s-ti'ile b'a'n kuxh vatz u qub'ek'b'al uva' la' b'anax b'a'n inva'q yaab' tuulb'al inq'a xeem q'ij saavado, —xe't Jesuus.

¹³Ya'ne ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —Jikb'a vaq'ab', —xe't Jesuus. Tul ijjikb'a vet u vinaq viq'ab'. Tul yekich ib'an vet b'a'n. Tul echat kuxh ex ib'an vet, eche inpaq'ite.

¹⁴Tiletz kuxh vet inq'a fariseeo kam uva' ib'an Jesuus, tul xe'taq vet ti' iku' yol ti' iyatz'ax el Jesuus.^x

Uva's tela'p val u yol ti' quB'aal Jesuus uva' itz'ib'a ka Isaiias ti' u Kriisto

¹⁵Tab'ietz vet Jesuus uva' ma'tich iku' vet yol s-ti' ta'n inq'a fariseeo, tul el vet b'en Jesuus tzitzi. Tul mamala xao motx txh'uye'v b'en ti' Jesuus. Tul iq'o-michaq yaab' ta'n. Tul nikich ib'an Jesuus b'a'n inq'a yaab' s-kaqaayil. ¹⁶Tul yek nikich itiila b'ek'u ka Jesuus te inq'a xao uva' ye'lich la' ipaxsa el inq'a yol ti' inq'a b'a'nil uva' nikich ib'an Jesuus. ¹⁷Echetz tela'pune val u yol uva' tz'ib'amich ka ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, ti' u Kriisto, uva' ech nik tal s-eche:

¹⁸—«Il u vAq'onvil at vete'

uva' ch'exel va'n.

Tul kamxh in s-ti';

atz nik inchiib' s-ti'.

Tul toq voksa vinTiuxhil

t-taanima.

Tul toq ipaxsa inq'a yol

xo'l inq'a jit tij imam Israeel

ti' vaq't ku' inq'a yol tinuqul

uva' tijikulxhtu'.

¹⁹Atz jit kuxh yajo ib'

la' ib'an tuch' inq'a xao.

Atz jit kuxh sich'i'm

la' ib'ana.

Atz jit tal kuxh la' ab'ilik

iq'eq'un t-q'e'txaq b'ey.

²⁰Tul ye' la' teesa iq'ij

inq'a xao inq'a aj pa'vom,

eche ye' la' itx'aqax

inva'q aj

uva' paqtz'ina'ql vete'.

Tul jit a'l la' ul imaqt

x 12.14 ¿Kametz vet s-ti'ile tul xe't vet inq'a fariseeo ti' taq'ax ku' yol ti' iyatz'ax el quB'aal Jesuus? Ti' uva' jit ech nikich inimat quB'aal Jesuus u b'ek'b'al, eche uva' nikich motx ib'an ti' inimale'. Tiletz vet inq'a fariseeo ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n viq'ab' u vinaq tu xeem q'ij, tul mam xao la'ich niman vet quB'aal Jesuus s-vatz. Echetz itxho'naq vete s-te uva', a' vet u tetz la'ich el iq'ij. Tul k'uxhetz a'xh vinuqul nikich ib'an quB'aal Jesuus, tan jit a' uva'e, nikich motx titz'a. Pet a' kuxh nikichaq isa'e' uva' ye'laq la'ich el iq'ij tuch' inq'a tetz. Echetz motx itxhokt vet txumb'ale ti' iyatz'ax el Jesuus.

inq'a xaol
 ti' talt inva'q iyol s-te,
 eche ye' la' itzajsal u xamal
 ti' inva'q b'u'q
 uva' q'uyq'u'lan kuxh tel
 isib'el.

Pet tetxhal la' ole'v
 ti' itzoqpisal
 taq'ax ku' inq'a yol tinuqul
 tiib'a inq'a xaol.

²¹ Echetz s-ti'ile
 a' la' k'uqe'vk vet ik'uul
 inq'a jit tij imam Israeel
 s-ti',
 ti' ib'anax b'a'nil s-te,»
 xe't quB'aal Tiuxh,
 —chich u yol.^y

Uva's talt quB'aal Jesusu inuqul te inq'a fariseeo, ti' uva' jit demoonio aq'on tikle'm

Kuxh 3.20-30; Luk 11.14-23

²² Ya'ne iq'ol ok val u yaab' vatz Jesusu uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul tzotiche, atz memich ta'n u demoonio. Tul ituki el Jesusu u demoonio ti' u xaol uva'e. Tul yekich ilon vete'. Atz yekich xe't vet yolon. ²³ Tul kaayichxh vet taanima inq'a xaol. Tul ech motx tal vet s-eche: —jJank'ato'q jit naq u Kriisto, u Tij Imam Daviid, u mam iq'esar! —chichichaq vete'.

²⁴ Tab'ietz vet inq'a fariseeo talax inq'a yol ti' Jesusu, tul echaq motx tal vet ti' Jesusu s-eche: —Ye'le. Jit Tiuxhe nik aq'on tikle'm Jesusu. Pet Velsevuue, viq'esar inq'a demoonio, nik aq'on tikle'm, —chichichaq ti' Jesusu.

²⁵ Tootzaqichetz vet Jesusu titz'ab'al inq'a fariseeo, tul ech tal Jesusu s-te s-eche: —Ye'le. Tan oq Satanaas nik b'anb'en in nik etale', tul juntetzeb' kuxh nik ituki el Satanaas imol. Tan eche tatin inva'q u mam tenam uva' jit eela iyol inq'a iq'esar s-vatzaq. Tan ye'l paqul la' ela'pun tib'a'nil. Atz k'uxh tatin xaol t-inva'q tenam, atz k'uxh tatin xaol t-totzotz, tan oq jit eela iyol, tul ye'l paqul la' ela'p tib'a'nil. ²⁶ Oqetz ant kuxh Satanaas la' tukin el imol s-vatzaq, a'etze jitaq eela iyol, tan junt koqxh la' iyansa Satanaas tatin viq'esar.

²⁷ Pet oqetz tuch' ib'ij Velsevuu nik intukivat el inq'a demoonio t-taanima inq'a xaol nik etale', tul echatetzeb'xh nik ib'an inq'ae txhusel eta'n ti' itukil el inq'a demoonio t-taanima inq'a xaol. Tan nikat itukil el inq'a demoonio ta'n. Aloq antxh inq'a xaol inq'ae toq motx alon eyol uva' jit tuch' ib'ij Velsevuu nik intukivat el inq'a demoonio t-taanima inq'a xaol.

²⁸ Pet b'enoqetz sete uva', a' viTiuxhil Tiuxh nik b'anb'en in ti' intukit el inq'a demoonio t-taanima inq'a xaol. Tul a'etz tetxhlale uva' quB'aal Tiuxhe qat txhaqon tzaan in ti' inb'ant viq'esaril t-taanima inq'a xaol.

²⁹ Toq val sete kam nik inb'an ti' intukit el demoonio taanima inq'a xaol. Tan ech nik inb'an, eche nik ib'an va'q u xaol uva' ma't tokeb'e va'q otzotz.

Tan b'axa qat iqitz u xeen tetz u otzotz uva' sib'xh iyak'il, ya'ne toq tiq'o el inq'a kam uva' at tu otzotz.

³⁰Tan ka'va'l kuxh viq'esal ati. Echetz ja'l uva' ye' txh'uyel s-vi', tul a'etz uva'e nik eesan inq'ij. Atz ja'l uva' ye' nik lotxhon in ti' imolox ok inq'a xao! sink'atza, tul a'etz uva'e nik tukin el inq'a xao!, eche imak'ax el triigo.^z

³¹Echetz toq valte sete uva': K'uxh at xao! nik alon yol ti' imol, tan la' utxh ikuyux vipa'v. Pet koq ex, inq'a nik alon viTiuxhil Tiuxh s-demoonio, tan ye'l vepa'v la' kuyuxi. ³²Atz ja'l inva'q uva' la' alon inva'q yol s-vi' ti' teesal inq'ij, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tan la' kuyuxi. Pet oq ti' viTiuxhil Tiuxh la' talvat inva'q yol, tul la' teesa iq'ij viTiuxhil Tiuxh, b'antan ye'l vipa'v la' kuyux tuulb'al jattanulxh ya'b' s-txheel, atz k'uxh jattant ya'b' s-jatu.

**Uva's talt quB'aal Jesus uva', a' vib'ano'm inq'a
xao! la' k'utxhun kam uva' at tu taanima**

³³Toq val sete kam la' etulb'e tilix inva'q u xao!, uva' b'a'nla xao!. Tan oq b'a'n vib'ano'm u xao!, tul a'etz u b'a'nile at s-k'atza. Tan eche vi'oq b'a'nla tze', tan b'a'netze vivatz toq taq'e'. Pet oq ye'b'a'n vib'ano'm u xao!, tul a'etz u ye'-b'a'ne at s-k'atza. Tan eche vi'oq tze' uva' ye'b'a'n, tan ye'atetz b'a'ne vivatz toq taq'e'. Echetz a' veyolon nik k'utxhun uva' jit ex b'a'n.^a ³⁴Echetze ex, tan tira nik ek'axb'isa inq'a xao! tuch' veyolone', uva' eche chij itzi' kan! Tan jke'ch koq la' telu'l va'q b'a'nla yol tetzi'!, tan a' u ye'b'a'n at t-vetaanima. Tan jank'al uva' at tetaanima, tul antetzxh uva'e nik ija'ul tetzi'.^b

³⁵Tan ech tatin taanima u xao!, eche va'q kaaxha. Oq b'a'nla kam uva' kolel tu kaaxha, tul b'a'netze uva' toq ja'oq ul. Pet oq kantxhaq uva' kolel tu kaaxha, tul kantxhaqatetze uva' toq ja'oq ul. Echetze vetatine', tan oq a' u b'a'n at t-vetaanima, tul b'a'netze vetxumb'al. Pet oq ye'b'a'n uva' at t-vetaanima, tul kantxhaqetze vetxumb'al.

³⁶Jank'aletzxh inq'a kantxhaqla yol uva' la' ja'ul titzi' inq'a xao!, tan tetxhal la' b'en tal inuqul vatz quB'aal Tiuxh tu q'ij uva's la' taqt ku' inq'a yol tinuqul ti' inq'a tenam s-kaqaayil. ³⁷Echetz jank'alxh inq'a yol uva' la' ja'ul tetzi', tan tetxhal la' b'en etal te quB'aal Tiuxh. Tan antxh veyol la' ib'amb'e quB'aal Tiuxh ti' echitpe', atz maq ti' etaq'ax b'en tu mam k'axk'o, —xe't Jesus te inq'a fariseeo.

**Uva's talt quB'aal Jesus te inq'a iq'esal tijaq imam Israeel uva' ta'n kuxh
etxhlal la' motx b'en s-te eche uva' palk Jonaas**

Luk 11.29-32

³⁸Ya'ne ech tal inq'a fariseeo tuch' inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al s-eche: —Txhusul qetz, nik qusa'e' uva' la' ak'utxh inva'q etxhlal s-quvatz, —xe'taqe.

³⁹Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —Echetze ex, inq'a itz'lel ex s-txheel, inq'a palsan yol, atz ex inq'a jitxh ex k'uqleb' k'uul vatz quB'aal Tiuxh, eche inva'q u lampaq'la ixoq uva' jitxh k'uqleb'al k'uul tatin k'atz itzumel. Tan a' nik esa'e' uva' la' k'utxhux inva'q etxhlal sevatz. Poro ye'xhkam inva'q etxhlal la' ink'utxha. Pet a' kuxh la' b'en sete kame uva' palk Jonaas, u q'exsanich

tetz viyol quB'aal Tiuxh. ⁴⁰Tan oxva'l q'ij, atz oxva't aq'b'al atin ko'p Jonaas tuul u mama' txay. Echetz uva'e toq palk in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Tan oxva'l q'ij, atz oxva't aq'b'al la' inb'an jaq' u tx'ava'.^c ⁴¹Pet ex, tan tetxhal b'en ek'ul etib' vatz quB'aal Tiuxh tuch' inq'a aj tenam Niinive uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul ti' inq'a tenam. Tul antxh inq'a aj Niinive la' alon vet ek'axb'isale', ti' uva' tan, nal kuxh motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh uva's ex talt Jonaas viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l. Pet iletz inva'l alol iyolb'al quB'aal Tiuxh at sexo'l uva' palna'q tikle'm vi' Jonaas, tul tira ye' nik etitz'a etib' t-inq'a epa'v.

⁴²Atz la'at txake'v u ixoq uva' nikich b'anon mam iq'esalil tiib'a u tenam uva' a'l iku'e'. Tul la' xe't ti' talax ek'axb'isale' uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul ti' inq'a tenam, ex inq'a at ex s-txheel. Tan elam koq b'ey ixaj u ixoq ti' ul tab'it inq'a b'anla txhaq txumb'al uva' nikich tal Salomoon. Pet iletz inva'l at sexo'l s-txheel uva' palna'q tikle'm vi' Salomoon, tul jitoq nik motx eqeje'.^d

**Uva's talt quB'aal Jesusu uva' ye' la' ik'ul vet u xaoL u demoonio t-taanima
inpaqte, pet a' la' ib'ana uva', a' viTiuxhil Tiuxh la' b'anon iq'esalil
t-taanima**

Luk 11.24-26

⁴³Echetz b'enoq sete, ti' uva' nik tele'l va'q demoonio t-taanima va'q u xaoL, tul nik itukun vet t-inq'a atib'al inq'a tzaqat kuxhtu'. Tul tik' nik itxhok vet taanima va't xaoL tal uva' la' ilan ka. Tul oqetz ye' nik ileq vet u tatib'al, ⁴⁴tul ech nik tal vet s-eche: «Antxh ma'tk in b'a tu taanima u xaoL uva' elke'l in s-b'axa,» chich vete'. Tul antxhtu'. Ma't til vete' uva' jit a' viTiuxhil Tiuxh nik ib'an iq'esalil t-taanima u xaoL uva'e, tul nik til vete' uva' josq'ilxh vet tatin taanima u xaoL, eche tatin va'q otzotz uva' b'eenno tamaxe', ye'l ch'is s-tuul, atz b'eenoxh vet iviqixe'. ⁴⁵Ya'ne a'l la' b'en tiq'ot vet u demoonio juqva't imol uva' palna'q vet tial ik'uul vi' va'l u demoonio uva' atich s-b'axa. Tul la' motx vet ok t-taanima u xaoL, tul la' motx atin vete'. Tul a'l la' ipal vet ivi' inq'a kantxhaq la' atin tu taanima u xaoL uva'e vi', eche inq'a kantxhaq uva' atich t-taanima s-b'axa. Echetz la' elka'pun exe, inq'a palsan yol, inq'a at vatz tx'ava' s-txheel, —xe't Jesusu.

**Uva's talt quB'aal Jesusu ti' ja'l uva', a' quB'aal Tiuxh nik inima, tul eela
kuxh tatin vet tuch' eche titz'in tatzik quB'aal Jesusu**

Kuxh 3.31-35; Luk 8.19-21

⁴⁶Seb'tichetz tel iyolon Jesusu xo'l inq'a xaoL, tul atich vet itxutx Jesusu tuch' inq'a titz'in Jesusu ti' otzotz. Tul nikichaq motx isa'e' uva' la'ich yolon tuch' Jesusu. ⁴⁷[Ya'ne ech ex tal val u xaoL te Jesusu s-eche: —Il atxutx at ti' otzotz tuch' inq'a eetz'in. Tul nik motx isa'e' chi, la' yolon savuch', —xe't e'l Jesusu.]

⁴⁸Ya'ne ech tal Jesusu te inq'a xaoL s-eche: —Ja'letz koqe uva' toq inb'an eela tuch' intxutx, atz tuch' inq'a vitz'in? —xe't Jesusu.

⁴⁹Tul ik'utxh Jesusu inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusu s-eche: —Echat kuxh nik insa't inq'ae, eche nik insa't vintxutx,

atz echat kuxh nik insa't inq'ae, eche vitz'in, inq'a ila jay. ⁵⁰Tan jat-va'l'xh inq'a xao'l uva' la' niman kam uva' nik isa' vinB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', tul echatetz kuxhte vitz'in, atz eche vanab', atz eche intxutx, —xe't Jesusu.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusu ti' taanima inq'a xao'l,
tul tiq'o tzaan va'l avom tuulb'al viyol**

Kuxh 4.1-9; Luk 8.4-8

13 ¹Antetzxh tuulb'al u q'ij uva'e, tul el vet b'en Jesusu tu toztotz. Tul yekich vet Jesusu k'uqloq tzi' u mam a' Galileea. ²Tul mamala xao'l motx imol vet tib' k'atz Jesusu. Ya'ne b'en vet ok Jesusu k'uqloq tuul val u vaarko ti' ijethxon el inb'iil ti' iyolon xo'l inq'a xao'l. Tul jank'alxh inq'a xao'l atich elu'l tzi' u mam a'.

³Ya'ne xe't vet Jesusu txhus tetz inq'a xao'l. Tul txumb'alimal nikich talt Jesusu mamala txhusb'al. Tul ech val u txhusb'al tal Jesusu s-eche: —Ech ib'ane val u avom uva' b'en ava tetz vitriigo. ⁴Tuulb'al uva' seb'tich vet ixitut el inq'a tiia, tul tanul inq'a iia, a' ex ku'k t-b'ey. Uletz vet inq'a tz'ichin, tul a' vet inq'a tz'ichin ul sik'on tanul inq'a iia.

⁵Pet tant inq'a iia, tan a' ex ku'k xo'l sivan tal uva' lek'el kuxh u tx'ava' atich s-xo'l. Naletz kuxh titz' inq'a iia, tan ye'xhich jank'al ipimal u tx'ava'. ⁶Poro ajtetz ja' vet ul q'ij, tul tzaq vete'. Ti'etz uva' b'iil kuxh b'en vatz taq'il, tul tira tzaq vet ta'n u q'ij.

⁷Tant inq'a iia, a' ex ku'k xo'l ch'i'x. Ch'ijetz vet u ch'i'x, tul a' vet u ch'i'x ye' kuyun ich'ij inq'a iia.

⁸Pet tant inq'a iia, tan a' ex ku'k tu b'a'nla tx'ava'. Tul b'eenoxh vet ivatz taq'a. Tan at iia motx aq'on o' txhaq k'alal (100) ivatz. Atz at iia motx aq'on ox txhaq k'alal (60) ivatz. Atz at iia motx aq'on vinaq laval ivatz. ⁹Ja'letz ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' inimale', —xe't Jesusu.

**Uva's talt quB'aal Jesusu kam s-ti'il txumb'alimal nikich
itxhusvat quB'aal Jesusu inq'a xao'l**

Kuxh 4.10-12; Luk 8.9-10

¹⁰Ya'ne imol vet ok tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu. Tul echaq tal te Jesusu s-eche: —¿Kametz s-ti'ile uva' txumb'alimal nik atxhusvat inq'a xao'l? —xe'taqe.

¹¹Tul ech tal Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —B'a'n ex, tan toq taq' quB'aal Tiuxh etootzaqi jab'iste inq'a txumb'al uva' ye'x aq'el ootzaqiloq ti' kam toq ib'an quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil tiib'a inq'a xao'l, u quB'aal Tiuxh, uva' een t-amlika'. Pet koq inq'a xao'l inq'ae, tan ye' aq'el s-te uva' la' tootzaqi. ¹²Tan ja'l u xao'l uva' nik ib'en s-te kam inq'a yol uva' nik vale', tul a'l tel toq taq'ax s-te ti' tootzaqit tel inuqul inq'a yol s-b'a'n. Pet ja'l u xao'l uva' ye' nik ib'en s-te kam uva' nik vale', tul a'l tel la' imaax jank'al vatzi' tootzaqle.^f ¹³Xa'tetze txumb'alimal nik intxhusvat inq'a xao'l:

«K'uxh nik motx til
 kam uva' nik inb'ane',
 poro ye'aq nik motx
 ib'en s-te
 kam nik elka'pun.
 Atz k'uxh nik motx tab'i
 kam uva' nik vale',
 poro ye'aq nik motx tel
 s-tuul
 kam talaxe'.
 Tan ye'aq
 nik motx itxhab'a
 tootzaqile'.»⁸

¹⁴ Echetz a' nik ex elka'pun u yole tiib'a inq'a xaol uva' itz'ib'a ka Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

«-K'uxh seb't ex
 ti' tab'il vinyol,
 pet ye' vet la' etootzaqi
 kam nik tale'.
 K'uxh seb't ex ti' tab'il
 kam inq'a yol nik vale',
 poro ye' vet la' motx b'en
 sete.

¹⁵ Tan tira qat motx
 tijb'ixiy vet taanima
 inq'a xaol.
 Tul kaaroxhat nik tab'i
 tuch' ixichin.
 Atz jupel vet ivatz.
 Tan eche uva' nikoq
 taq' taanima
 ti' tab'il inq'a b'a'nla txhaq
 yol,
 tul la' titz'a tib' t-inq'a ipa'v,
 tul la'etz inb'an b'a'n,
 -chich quB'aal Tiuxh,»
 xe't itz'ib'at Isaiias.^h

¹⁶ Pet at vib'a'nla quB'aal Tiuxh setiib'a. Tan nik etil kam uva' nik inb'a-ne', atz nik etab'i kam uva' nik vale'; tul nik motx ib'en sete. ¹⁷Tul nuqxh toq val sete: Mamala q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya motx sa'on tilix inq'a kaeb'al aanima, inq'a nik etil inb'ant s-txheel. Tul at jolt inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh s-na'ya motx sa'on tilixe'; atz motxaq isa' tab'il inq'a b'a'nla txhaq yol, inq'a nik motx etab'i s-txheel. Tul ye' motx tila, atz ye' motx tab'i.

**Uva's talt quB'aal Jesuus inuqul kam talax u yol uva'
txumb'alimal talt ti' u avom**

Kuxh 4.13-20; Luk 8.11-15

¹⁸Pet ab'ivaq kam talax u yol ti' u avom, uva' txumb'alimal nik intxhust inq'a xao! s-ti'. ¹⁹Tan at xao! uva' nik motx tab'i kam la' ib'an quB'aal Tiuxh ti' ib'anax iq'esalil t-taanima, pet ye' nik motx ib'en s-te. A'etz inq'ae, eela tuch' u b'ey tal uva' ex ku'k tanul inq'a iiya. Tan a' Satanaas nik sotzsas el tu taanima kam inq'a yol nik tab'i, eela tuch' inq'a tz'ichin uva' nik iq'on inq'a iiya.

²⁰Atz at jolt xao! uva' eela tuch' b'eeq u tx'ava' uva' at vi' sivan. Tan nik motx tab'i viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul yekxh nik motx ichiib'e' uva's nik tab'i-ta'. ²¹Poro a'e tan, ye' nik ik'ul ko'p tu taanima, eche inq'a iiya uva' ye'xh jank'al taq'il b'enna'q t-tx'ava'. Echetz s-ti'ile ye'xh jank'al q'ij qat ib'an ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan oq la' pal vet t-inva'q itza'lal ti' vinimale', atzoq ye' la' kaj utxhchil s-ti', ti' ik'axb'isale', tul nal kuxh nik ika'kab'in vet ik'uul ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh.

²²Atz at xao! uva' ech, eche u tx'ava' uva' at ch'i'x s-tuul. Tan nik tab'i viyolb'al quB'aal Tiuxh, pet a'e tan, ey kuxh taanima ti' itxhej kam tetz vatz tx'ava' tintanul inq'a ya'b' s-txheel. Atz at inq'a tira kuxh nik isotz vet ik'uul ti' tal la' tzajk tel tx'ijb'al iq'ij. A'etz inq'a kam inq'ae nik sotzsas el viyolb'al quB'aal Tiuxh s-k'uul, eche ija'p u ch'i'x tiib'a u txhiko. Echetz ye' nik ib'ant vete kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-te.

²³Pet atetz xao! uva' ech, eche u b'a'nla tx'ava'. Tan nik tab'i viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nik ib'en s-te. Tul nik ib'ane' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-te. Tan at xao! nik niman viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche inq'a iiya uva' nik taq' vinaq laval ivatz. Atz at xao! nik niman viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche inq'a iiya uva' nik taq' ox txhaq k'alal (60) ivatz. Atz at xao! uva' tira nik ik'ayi taanima ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche inq'a iiya uva' nik taq' o' txhaq k'alal (100) ivatz, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' inq'a yaab'la txhaq
txhusb'al, tul tiq'o tzaan inq'a yaab'la txhaq tze' tuulb'al viyol**

²⁴Ya'ne itxhus Jesuus va't u yol, uva' txumb'alimal talt xo'l inq'a xao!. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ech vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil, eche uva' ib'an val u vinaq uva' ta'nxx iiya triigo ex tava t-vitx'ava'. ²⁵Tuulb'alezt uva's vatyich inq'a vinaq, inq'a nikich xeen inq'a triigo, tul ul val u vinaq uva' nikich itxhi'an ti' u aj etz triigo. Tul ul tava ka iiya tetz yaab'la tze' xo'l inq'a triigo. Tul b'en vete'. ²⁶Ch'ijetz vet inq'a triigo, tul xe't vet vatziq. Atz ch'ijatz vet inq'a yaab'la tze'.

²⁷Ya'ne ex tal vet inq'a aq'onvil u yol te u aj etz triigo. Tul ech motx tal s-eche: «Quq'esal, ta'nxx iiya triigoe ex qava. Poro ¿ke'chetz qat itxhej inq'a yaab'la txhaq tze' s-xo'l nik anatxhe'?» xe'taqe.

²⁸Ya'ne ech tal u aj etz triigo s-eche: «¿Naqeb' va'q uva' nik itxhi'an s-vi' qat ex avan ka!» xe'te.

Ya'ne ech tal inq'a aq'onvil s-eche: «¿Maqetz la' asa'a uva' la' b'en o', tul b'en qub'uq'e'l?» xe'taqe.

²⁹Ya'ne ech tal u aj etz triigo s-eche: «Ye'le. Ye' la' isa'a uva' la' b'en eb'uq'e'l inq'a yaab'la txhaq tze', tan tzum toq ib'uq'tx' tzaane tuch' inq'a triigo oq b'en

eb'uq'e'. ³⁰Pet ch'ijoqn inq'a yaab'la tze' tuch' inq'a triigo. Tan tzaqnale, atz la' nal opoon vet viq'iil vitxhokpe', ya'ne ech la' val te inq'a molol tetz triigo s-eche: —B'axa la' eb'uq'e'l inq'a yaab'la txhaq tze'. Tul la' motx eqitz s-txhaq b'ook'ol. Tul la' motx etz'e'sa el. Ya'ne la' etxhok vet inq'a triigo. Tul la' ekol t-vink'oay, —chaq in,» xe't u aj etz triigo, —xe't Jesuus te inq'a xaol.

Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' ipaxin viyolb'al quB'aal

Tiuxh, tul tiq'o tzaan tze' u mostaasa tuulb'al viyol

Kuxh 4.30-32; Luk 13.18-19

³¹Ya'ne itxhus Jesuus va't u yol uva' txumb'alimal talt xo'l inq'a xaol. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ech vib'ant quB'aal Tiuxh, uva' een tu amlika', iq'e-salil xo'l inq'a xaol, eche tiiyail tze' u mostaasa uva' nik tavale'. ³²Tan k'uxh unutz'xh u iiya vi' jolt inq'a iiya, poro qatetz ch'ij vete'. Tul sib'xh palna'q vet ich'ij u tze' vi' jolt inq'a txhiko. Tul nimla tze' vet nik b'enka. Echetz nik tul vet txoee inq'a tz'ichin b'an isok vi' inq'a iq'ab', —xe't Jesuus.

Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' ipaxin viyolb'al quB'aal

Tiuxh, tul tiq'o tzaan u aq'b'al ja' tuul paan tuulb'al viyol

Luk 13.20-21

³³Ya'ne itxhus Jesuus va't u yol uva' txumb'alimal talt xo'l inq'a xaol. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Atz ech vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esaril xo'l inq'a xaol, eche u aq'b'al ja' tuul paan uva' taq' val u ixoq iyuq' tib' tuch' ox paul ariina. Tul iyutxh' vete'. Atz pax vet u aq'b'al ja' tuul paan xo'l u ariina. Echetz niimxh vet ich'ij u q'ota s-kaqaayil ib'ana, —xe't Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus inuqul kam s-ti'il txumb'alimal nikich txhusunka

Kuxh 4.33-34

³⁴Jank'aletzxh inq'a yol uva' tal Jesuus xo'l inq'a xaol, tan ye'l Jesuus uva' txhusun koq kuxh s-eche. Pet txumb'alimal nikich itxhust Jesuus inq'a xaol. ³⁵Echetz tela'pune u yol, uva' tz'ib'amal ka ta'n val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

—Txumb'alimal
la' valvat inq'a yol
ti' itxhusux inq'a xaol.
Tul la' vaq' tootzaqi
inq'a xaol
inuqul inq'a yol
uva' ye' taq' quB'aal Tiuxh
ootzaqiloq s-na'ya,
uva's ixet u q'ij saq,
—chich u yol.ⁱ

Uva's talt quB'aal Jesuus inuqul kam talax inq'a yaab'la txhaq tze'

³⁶Tul ijatx vet tib' inq'a xaol. Tul ul vet Jesuus t-otzotz. Tul molmotxhich tok inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul ech motx tal te Jesuus s-eche:

—Nik qusa'e' la' aal inuqul s-qe kam talax inq'a iiya tetz inq'a yaab'la txhaq tze' uva' ex avaloq ka xo'l inq'a triigo, —xe'taqe.

³⁷Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Eche naq uva' avan inq'a triigo, tan a'etz nik elka'pun s-vi', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ³⁸Pet u tx'ava', tan a'etze inq'a tenam s-kaqaayil. Pet eche inq'a triigo, tan a'etze inq'a xao' uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil tu taanima. Pet inq'a iiya tetz inq'a yaab'la txhaq tze', tan a'etze inq'a xao', inq'a a' Satanaas nik inima.

³⁹Echetze u xao' uva' ex avan inq'a iiya tetz inq'a yaab'la txhaq tze', tan a'etz nik elka'pun ti' vib'ano'm Satanaas. Pet uva's la' topoon vet viq'iil itxhokp inq'a triigo, tan a'etze u q'ij vimotxeb'al tanul inq'a ya'b' s-txheel. Atz eche inq'a xao', inq'a ex txhokon ivatz inq'a triigo, tan a'etze inq'a aanxel.^j

⁴⁰Echetz kamxh uva' la' ulb'el ib'uq'ux inq'a yaab'la txhaq tze', atz la' oksal vet vi' xamal, tul echatxh la' ulb'ele inq'a xao', inq'a tetz Satanaas, uva's la' topoon u q'ij vimotxeb'al tanul inq'a ya'b' s-txheel. ⁴¹Tan a' ine, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, la' txhaqon tzaan inq'a inaanxel ti' teesal el inq'a xao', inq'a nik motx b'anon u ye'b'a'n, atz inq'a nik eesan imol t-b'ey. ⁴²Tul antxh inq'a inaanxel la' motx aq'on b'en inq'a xao' t-val u mam xamal, uva' eche toyb' xamal t-oorno la' ib'ana. Tul tzitzi la' b'en oq'k inq'a xao'. Atz tzitzi la' ik'uxivat tib' tej t-k'axk'o. ⁴³Pet inq'a xao' uva' la' niman quB'aal Tiuxh, tan a'etz inq'ae uva' ech vet tilix u tatin k'atz quB'aal Tiuxh, eche tilix u q'ij. Ja'letz ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' animale'.

**Uva's txumb'alimal itxhusun Jesuus ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil,
tul tiq'o tzaan va'l mam b'a'n'il uva' muqele tuulb'al viyol**

⁴⁴Atz echatxh vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil, eche ileqex inva'q u mam b'a'n'il uva' muqel ka tuul inva'q tx'ava'. Oqetz la' b'en ileq inva'q vinaq u mam b'a'n'il, tul mam vet chii'b'ichil la' ib'an s-ti'. Tul nal kuxh la' imuq vet ka tu tx'ava' inpaqte. Ya'ne la' b'en ik'ayi vet inq'a kamaq tetz s-kaqaayil. Tul a' la' illoq' vet u tx'ava' uva' at u mam b'a'n'il s-tuul. Echetz ileqexe vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' ib'ant quB'aal
Tiuxh iq'esalil, tul tiq'o tzaan va'l u yakol tuulb'al viyol**

⁴⁵Atz echatxh vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil, eche itxhokt u yakol k'a'y b'a'nla sivan uva' nik taq'ax b'en s-uj uva' sib'xh ija'mil. ⁴⁶Oqetz la' ileq u yakol k'a'y u b'a'nla sivan uva' sib'xh ija'mil, tul nal kuxh la' b'en ik'ayi vet inq'a kamaq tetz s-kaqaayil. Tul a' la' illoq' vet u b'a'nla sivan. Echetz ileqexe vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' ib'ant
quB'aal Tiuxh iq'esalil, tul tiq'o tzaan imolox txay
tuul k'atxh ta'n txeyol tetz tuulb'al viyol**

⁴⁷Atz echatxh vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil ti' imolox inq'a xao', eche nik ik'onil b'en va'q k'atxh xe' mam a' ti' imolox ja'ul txay. Tul jatvatzul kuxh xe' a'il txoo nik ex imol tzaan u k'atxh. ⁴⁸Oqetz nik inoj vet u k'atxh, tul nik tiq'o

vet elu'l u txeyol txay tzi' u mam a'. Ya'ne nik'uge'v vete', tul nik ich'ex vet ku' inq'a b'a'nlä txay tuul xu'k. Pet inq'a jit txay uva' kantxhaq, tan nik ik'oni el. ⁴⁹Echatetz la' ich'exex ele inq'a xaal ta'n inq'a aanxel. Tan la' ch'exex el inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n xo'l inq'a jik, inq'a niman vetz, tuulb'al uva's la' topoon vimotxeb'al tanul inq'a ya'b' s-txheel. ⁵⁰Tul antxh inq'a aanxel la' motx aq'on b'en inq'a xaal t-val u mam xamal uva', eche toyb' xamal t-oorno la' ib'ana. Tul tzitzi la' b'en oq'k inq'a xaal. Atz tzitzi la' ik'uxivat tib' tej t-k'axk'o, —xe't Jesusus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusus eela viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' va'q ak' kam

⁵¹Ya'ne ech va't u yol tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —¿Maq nik ib'en sete kam talax inq'a yol uva' nik motx vale'? —xe't Jesusus.

Tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus s-eche: —Ee. Nik ib'en s-qe, [quB'aal,] —xe'taqe.

⁵²Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Poro jank'alxh inq'a niman vetz, uva' txhuselxh vet tib' s-b'a'n ti' tootzaqit vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, tan nal kuxh la' tootzaqi vet inq'a txhusb'al uva' nik vale'. Atz nalat kuxh la' itxhab'a inq'a txhusb'al uva' nik tal inq'a o'tla txhaq b'ek'b'al. Tan ech vet tatin, eche inva'q u b'aal otzotz uva' tootzaqle jatu la' b'en tiq'o inva'q ak'la kam tetz t-vikolb'al, atz tootzaqle jatu la' b'en tiq'o inva'q o'tla kam tetz t-vikolb'al, —xe't Jesusus.

Uva's iq'a'v quB'aal Jesusus tu tenam Nasareet

Kuxh 6.1-6; Luk 4.16-30

⁵³Ya'etz vet Jesusus ti' itxhusux inq'a yol uva' txumb'alimal nikich talta', tul el vet b'en Jesusus tzi' u mam a'. ⁵⁴Tul yekich vet Jesusus t-vitenam. Aq'b'etz vet Jesusus tzitzi, tul xe't vet Jesusus ti' itxhusux inq'a xaal tuul u k'ulb'al ib'. Tul tira nikich ikaj taanima inq'a xaal ti' vitxhusun Jesusus. Tul ech nikich motx tal vet ti' Jesusus s-eche: —¿Tal qat tzajk tootzaqib'al naq uva'e? Atz ¿tal qat txhejk ticle'm naq ti' ib'anax inq'a mam b'a'nil? ⁵⁵Tan naq kuxhte vik'aol naq u seol tze', u tal ixoq u Mal, atz naqe u tatzik Jakoovo, atz u tatzik Xhu'l, atz u tatzik Simoon, atz u tatzik Juudas. ⁵⁶Atz naqe vixib'en inq'a ixoq inq'a ile at s-quxo'l. Pet ¿taletz qat tzajk inq'a txumb'al uva' nik ib'an naq? —chichich inq'a xaal ti' Jesusus.

⁵⁷Tul tira nikich teesal iq'ij Jesusus ta'n jolol inq'a xaal.^k

Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Eche inva'q u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh, tan jank'alxh inq'a tenam la' k'ulun. Pet tuulb'al vitenam, atz tuulb'al u totzotz, tan sa' koq k'uluxi, —xe't Jesusus.^l

⁵⁸Echetz s-ti'ile ye'xh jank'al inq'a mam b'a'nil motx ib'an Jesusus t-vitenam, tan ye' nikich motx iqej inq'a xaal u ticle'm Jesusus oq uva' a'ich Jesusus u Kriisto.

k 13.57 ¿Kam s-ti'il nikich isotz ik'uul jolol inq'a xaal ti' vib'ant quB'aal Jesusus inq'a mam kaeb'al aanima? Ti' uva' tan, alam aanimaich kuxh quB'aal Jesusus vatz inq'a xaal. Tul b'ane vatz tx'ava'il kam koq uva' nikich ib'an quB'aal Jesusus, pet tetz quB'aal Tiuxhich uva' nikich ib'an quB'aal Jesusus. Xa'tetze kaayichxh taanima inq'a xaal s-ti'. Tul nikich kuxh telo'kin vet titz'a-b'al inq'a xaal ti' quB'aal Jesusus. Tul a' nikich tal vet inq'a xaal uva' jitich Kriisto quB'aal Jesusus.
l 13.57 Xhun 4.44

Uva's iyatz'ax el Xhun, u aq'ol ku' xaoł xe' a'

Kuxh 6.14-29; Luk 9.7-9

14 ¹Antichetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul tab'i vet Eroodes Antiipas, ipaxin itziulal Jesuus ti' ib'anax inq'a mam b'a'nil, Eroodes va'l u mam iq'osal te kajva'l inq'a mam iq'osal.^m

²Tul ech tal Eroodes te inq'a taq'onvil s-eche: —iQatetzeb' itz'e'vy naq u Xhun inpaqte, uva' kamna'q vete'; naq uva' nikich aq'on ku' inq'a xaoł xe' a', xa'te at ticle'm naq ti' ib'anax inq'a mam b'a'nil! —xe't Eroodes.ⁿ

³Tan iq'aq'alich kuxh ixoq, u Erodiias, u tixqel Pi'l, u titz'inich Eroodes, tul ib'ek' vet Eroodes itxeyp Xhun. Tul qitzix vet Xhun s-kadeena, atz palsal vet ja' Xhun t-tze'.

⁴Tan ech nikich tal Xhun te Eroodes s-eche: —Quq'osal Eroodes, ye'b'a'n uva' nik ab'ane', tan antxh tixqel naq u eetz'in Pi'l iq'omal aa'n, —chichich Xhun.^o

⁵Echetz s-ti'ile nikich isa' Eroodes iyatz'ax el Xhun. Poro nikich ixo'v Eroodes te inq'a xaoł, tan q'exsanich tetz iyol quB'aal Tiuxh Xhun vatz inq'a xaoł.

⁶Ib'anetz vet Eroodes val u nimla q'ij ti' inimal itz'eq iya'b', tul palo'k ixvaak, u tal Erodiias b'ixoq vatz Eroodes, atz vatz inq'a imol Eroodes. Tul yekichxh chiib' Eroodes ti' vib'ix u ixvaak. ⁷Tul ech tal vet Eroodes te u ixvaak s-eche: —Poro ech ivatz inq'a inmol inq'aa, tul toq val see uva', tetxhal kuxh la' vaq' kam uva' la' ajaq s-ve, —xe't Eroodes.

⁸Ya'ne ech tal u ixvaak s-eche: —Aq' vivi' Xhun s-ve s-txheel tuul inva'q puraato, —xe'te, tan ma'tich itxhaqtziil ta'n vitxutx.

⁹Tul yekichxh txumun vet Eroodes. Pet tetxhal kuxh vet inima Eroodes viyol, ti' uva' tan, ma'tich talt vatz inq'a imol uva' atich vi' u meexha s-k'atza. Tul itzaq'b'e vet Eroodes taq'ax vivi' Xhun te u ixvaak.

¹⁰Ya'ne ib'ek' vet Eroodes itzok'ox el ivi' Xhun tu tze'. ¹¹Tul iq'ol vet tzaan vivi' Xhun tuul val u puraato. Tul ul aq'axoq vet te u ixvaak. Atz ex taq' vet u ixvaak te vitxutx.

¹²Ya'ne ex eloq vet vitxhi'o'l Xhun ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul exaq imuq vete'. Atz exaq tal vet te Jesuus.

**Uva's ina'sat quB'aal Jesuus o'va'l paan tuch' ka'vat txay ti' itzuqb'el
o'va'l mil (5,000) vinaq**

Kuxh 6.30-44; Luk 9.10-17; Xhun 6.1-14

¹³Ta'netzxb tab'i Jesuus u yol uva' ex altxhoq s-te, tul b'en vet Jesuus tuul val u vaarko. Tul yekich vet Jesuus t-val u tx'ava' uva' ye'l inva'q xaoł jeqlich s-tuul. Tab'ietz vet inq'a xaoł itziulal vib'en Jesuus, tul sib'xh xaoł motx tzajaq

m 14.1 A' nik tal u versiikulo uva'a Eroodes Antiipas. Tan nimalen kuxh Eroodese atiche tuulb'al uva's atich quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Tan Eroodes uva' nik tal tziitza, tan ik'aolich Eroodes uva' nik tal tu Tio 2.1. Tul a'etz Eroodese uva' nik tal tziitza b'ek'on iyatz'ax el Xhun, u aq'ol ku' xaoł xe' a'. Antetzxb Eroodese uva'a, nik tal tziitza, aq'on ku' yol tinuqul ti' quB'aal Jesuus, uva's itxha-qax b'en quB'aal Jesuus xe' Eroodes ta'n Pilaato, eche uva' nik tal tu Luk 23.6-12. **n 14.2** A' nik tal tu kastiiya «de los muertos», chiche. Pet a' nik elka'p t-quyolb'al, «k'uxh ma't ikame'», chiche.

o 14.4 Leviitiko 18.16; 20.21

vet t-toq tuulb'al inq'a tenam ti' tilix Jesuus. ¹⁴A'etz vet telu'l Jesuus tuul u vaarko, tul til Jesuus uva' mam tenam tx'eb'o'myich vet s-ti'. Tul itxum vet Jesuus ivatz inq'a xaoł s-kaqaayil. Atz ib'an vet Jesuus b'a'n inq'a yaab', inq'a atich xo'l inq'a xaoł.

¹⁵B'iitichetz kuxh vet iq'eqxe', tul molmotxh tok vet inq'a k'atz Jesuus, inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —Ku'y vet q'ij. Tul ye'l inva'q xaoł jeqlel tzitza tu tx'ava' uva'a. Pet txhaq vet b'en inq'a xaoł, tul b'en iloq' itx'ix tal uva' jeqlel xaoł, —xe'taq te Jesuus.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye' la' utxhi la' qutxhaq b'en inq'a xaoł. Pet antxh ex toq aq'on itx'ix, —xe't Jesuus.

¹⁷Ya'ne echaq motx tal s-eche: —Poro ye'l mamala tx'ix ati. Pet o'va'l kuxh vatz paan tuch' ka'va't vatz votz'im txay ati, —xe'taqe.

¹⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —Aq'vaq tzaan, —xe't Jesuus.

¹⁹Ya'ne ib'ek' Jesuus iku' inq'a xaoł vatz txhaq'aala. Tul ik'ul Jesuus o'va'l u paan tuch' ka'va't txay te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul saqin ja' Jesuus t-amlika'. Tul taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' inq'a paan, atz ti' inq'a txay. Tul ijatx Jesuus inq'a paan. Tul taq' Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. A'etz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus jatxon el xo'l inq'a xaoł s-kaqaayil. ²⁰Tul jank'alxh inq'a xaoł motx tx'a'oni. Atz tetxhal motx inoj inq'a xaoł s-kaqaayil. Tul a'l tel imolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus kab'-lavat xu'k viyal u etxhb'ub'al. Tul nojna'qichxh inq'a xu'k. ²¹Poro o'va'l mil (5,000) vinaq tx'a'oni. Tul motx tx'a'on inq'a ixoq tuch' inq'a nitxa' inpaqte, poro ye' motx ok s-atxh.

Uva's ixaon quB'aal Jesuus vi' u mam a'

Kuxh 6.45-52; Xhun 6.15-21

²²Tul yekichxh ib'ek' vet Jesuus ipalo'k inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuul u vaarko. Tan a'ich isa' Jesuus ib'axab'aq b'en s-vatz jala el u mam a', aya'l s-tuul nikich tal vet Jesuus ib'en inq'a xaoł s-kaqaayil. ²³Itxhaqetz kuxh vet b'en Jesuus inq'a xaoł, tul b'en vet ja' Jesuus vi' val u vitz ti' inatxhax Tiuxh. Tul ijunalich kuxh Jesuus atich vi' u vitz uva's iq'eqx vete'.

²⁴A'etz taq'b' vet u vaarko tinik'a u mam a', tul oqxhich teyut vet tib' u a' jaq' u vaarko ta'n val u mam kaqiq'. Tul ye' nikich tutxh vet ixaon b'en u vaarko ta'n u mam kaqiq'. ²⁵B'iitichetz kuxh vet isaqb'e', tul seb'tich ixaon opoon Jesuus vi' u mam a' k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

²⁶Tiletz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus val uva' nikich ixaon tzaan vi' u mam a', tul yekich motx xo'vaq vete'. Tul ech motx tal vet s-eche: —jIxa! jIł val u txhitxh tule! —xe'taq isich'in t-xo'val.

²⁷Ya'ne ech tal tzaan Jesuus s-eche: —jYe' kuxh xo'v ex! jTij ex eb'ana! Tan ine, —xe't Jesuus.

²⁸Ya'ne tzaq'b' Lu'. Tul ech tal Lu' s-eche: —InB'aal, oq nuqxhtu' uva' axhe, tul b'ana uva' la' xaoł b'en in sak'atza vi' u a', —xe't Lu' te Jesuus.

²⁹Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Avule', —xe't Jesuus te Lu'.

Ya'ne ku'l Lu' tu vaarko. Tul xaoł vet b'en Lu' vi' u a' k'atz Jesuus. ³⁰Tiletz vet Lu' uva' oqxhich iyak'il u kaqiq' vi' u mam a', tul yekich xo'v vet Lu'. Tul tab'i vet Lu' uva' aalemal nikich ipal vet ku' Lu' jaq' u a'. Tul sich'in vet Lu'. Tul ech tal Lu' s-eche: —jKol in, inB'aal! —xe't vet Lu'.

³¹ Tul nal kuxh itxey ja'ul Jesusu iq'ab' Lu'. Tul ech tal Jesusu s-eche: —Lu', j'ira b'ak ye' tx'akel ok k'uqleb'al ak'uul s-vi'! Tan j'ke'ch nik axo've'! —xe't Jesusu.

³² Iletz kuxh Jesusu nikich ipal ja' tu vaarko tuch' Lu', tul yekich ya' vet u mam kaqiq' vi' u mam a'. ³³ Tul ijexhaq vet ok tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu. Tul natxhk'uulal vet Jesusu ta'n. Tul ech motx tal s-eche: —iNuq b'axxhtu' uva' axhxx iK'aol quB'aal Tiuxh! —xe'taqe.

Uva's ib'ant inq'a xaal b'a'n t-inq'a yaab'il tu tx'ava' Jenesareet

Kuxh 6.53-56

³⁴ Aq'b'etz vet Jesusu tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tx'ava' Jenesareet, antxh zi' u mam a'. ³⁵ Tiletz vet inq'a xaal, inq'a jeqlieh tztizi u taq'b' Jesusu s-xo'l, tul motx ipaxsaaq vet el yol xo'l inq'a tenam, inq'a naqlieh kuxh s-k'atza, ti' u taq'b' Jesusu. Tul iq'ol vet tzaan jank'alxh inq'a yaab' vatz Jesusu ta'n inq'a xaal. ³⁶ Tul nikich ijaq inq'a yaab' b'a'n'il te Jesusu, ti' uva' la'ich ikan vixojb'al viqinkin oksa'm Jesusu uva' txhasich ok s-ti'. Echetz ta'n kuxhte nikich ikan inq'a yaab' viqinkin oksa'm Jesusu uva' txhasich ok s-ti', tul yek nikich motx ib'an b'a'n t-inq'a yaab'il.

Uva's talt quB'aal Jesusu ti' kam uva' nik yansan u xaal

Kuxh 7.1-23

15 ¹ Ya'ne ijexho'k tib' ka'l inq'a fariseeo vatz Jesusu tuch' ka't inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, inq'a eenaqich tzaj-na'ql tu tenam Jerusaleen. Tul ech motx tal te Jesusu s-eche: ² —iKam s-ti'il ye' nik inima txhaqnaq inq'a txhusel aa'n inq'a yol uva' jeqel tzaan ta'n inq'a k'uy qumam! Tan ye' nik motx itx'aj txhaqnaq iq'ab' uva's nik itx'a'on txhaqnaq, —xe'taq te Jesusu.³

³ Ya'ne tzaq'b' Jesusu. Tul ech tal Jesusu s-eche: —iKe'ch ex? iKamatetz s-ti'il ye' nik motx enima inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh!, tul a' nik motx enima inq'a yol uva' jeqel tzaan ta'n inq'a k'uy mam. ⁴ Tan ech uva' alal ka ta'n quB'aal Tiuxh s-eche: «La' anima ab'aal, atz la' anima atxutx,» Pet: «Ja'l uva' la' alon ye'b'a'n ti' vitxutx atzoq ti' vib'aal, tul a'etz uva'e, tira la' yatz'ax el,» chich u yol uva' tz'ib'amal ka.⁴

⁵ Pet ex, tan ech inq'a yol nik motx etxhus inq'a xaal s-ti' s-eche: «La' isa'a uva' ech la' etal te etxutx atzoq te eb'aal s-eche: —Jank'alxh u lotxhb'al uva' sa' vaq' see, tan ye' la' utxhi la' vaq' vete', tan atxh vet el va'n ti' vaq't te Tiuxh, —chaq ex,» chich etxhut inq'a xaal, —xe't Jesusu.

⁶ Tul echat tal Jesusu s-eche: —Echetz nik etale ti' ye' ilotxht inq'a xaal [itxutx] ib'aal, tul a' nik inima vet inq'a xaal, kam inq'a jeqel tzaan ta'n inq'a

p 15.2 A' nikich tal inq'a fariseeo ti' inimal jolol inq'a b'ek'b'al uva' jeqb'amalich vet tzaan ta'n inq'a k'uy imam. Tul jit a' inq'a b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees, pet a'aq kuxh inq'a iq'esal uq'e'yb'al motx jeqb'an vet ka uva's ma'tich ikam vet Moisees. A'etz u b'ek'b'ale uva' nik tal tu versiikulo ka'va'l ti' u tx'ajo ib' vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Tan a' qeichaq ta'n uva' txhaqnaq la' motx itx'ajtaq tib', tul a' nik motx ijexho'k tib' vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Echetz s-ti'ile motx ijeqb'a vet u tx'ajo'm. Tan nikich motx itx'aj iq'ab' txhaqnaq nikich tex xo'l inq'a xaal, inq'a jit niman tetz Tiuxh. Atz nikich itx'aj iq'ab' txhaqnaq nikich tul t-k'ayib'al. Tul nikich motx itx'aj inq'a kamaq tetz, atz nikich itx'aj itx'atx. **q 15.4** Eeksodo 21.17

k'uy mam. Tul a' ye' nik inima vet inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. ⁷Poro j'ban vatz kuxh nik eb'ane'! Tan antat ex ato'k ex tuul val u yol uva' itz'ib'a ka Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

- ⁸ «U tenam uva'a,
tan oqxh ikam toksal inq'ij ta'n.
Poro ech koqe,
tan sib' ate'l sink'atza,
tan ye' nik motx iqe'j in.
⁹ Niketz kuxh motx ib'utxh tib'
ti' toksal inq'ij.
Tan nik taq' b'en s-eche inb'ek'b'al
inq'a itxhusu'm uva' tetz kuxh xaoL,»
chich viyol quB'aal Tiuxh,
—xe't Jesusus.^r

**Uva's talt quB'aal Jesusus uva' jit a' inq'a etxhb'ub'al nik
yansan taanima inq'a xaoL vatz quB'aal Tiuxh**

¹⁰Ya'ne isa' tzaan Jesusus inq'a tenam s-vatz. Tul ech tal Jesusus s-xo'l s-eche: —Ab'ivaq u yol uva' toq vale'; tul b'enoq inuqul sete: ¹¹Tan jit a' la' yansan u xaoL ti' kam uva' la' palo'k titzi'. Pet a' la' yansan u xaoL ti' kam uva' la' ja'ul titzi', —xe't Jesusus.

¹²Ya'ne molmotxh tok inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus. Tul ech motx tal te Jesusus s-eche: —¿Maq qat eela uva' qat ul ivi' inq'a fariseeo ti' u yol uva' qat aala? —xe'taqe.

¹³Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ech tatin inq'a fariseeo vatz quB'aal Tiuxh, eche inq'a tze' uva' la' kuxh itz'i. Tan la' opoon inva'l q'ij, tul la' b'uq'ux el tuch' taq'il. Echetz la' ulb'ele inq'a fariseeo ta'n quB'aal Tiuxh. ¹⁴Pet til kuxh txhaqnaq tzi. Tan ech kuxh tatin txhaqnaq, eche tatin inva'q tzot. Tan [oq la' itxh'iqi u tzot inva'to'q imol s-tzotil,] tul tzum kuxh la' motx ib'en t-jul s-ka'b'il, —xe't Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.^s

¹⁵Ya'ne ech tal Lu' te Jesusus s-eche: —Al inuqul u yol s-qe uva' txumb'ali-mal qat aalt ti' u etxhb'ub'al, —xe't Lu'.

¹⁶Tul ech tal Jesusus s-eche: —¡Echatetz kol kuxh exe! ¡Ye'atetz kol nik ib'en sete! ¹⁷Atz ¡ye'atetz kol nik etab'i kam talaxe'! Tan jank'alxh uva' la' tetxhb'u u xaoL, tan ye'xhkam la' ib'an ta'n. Tan toq kuxh paloq pa'l t-tuul, tul yekle'l. ¹⁸Pet a' la' yansan u xaoL jank'alxh u yol uva' ye'b'a'n la' tala, tan een nik tzajk tu taanima. ¹⁹Tan jank'alxh inq'a yaab'la txhaq txumb'al, tan een nik tzajk tu taanima inq'a xaoL, eche u yatz'o ib', u yansa ib' tuch' va't xaoL uva' jit

r 15.9 Isaiias 29.13 **s 15.14** ¿Kam s-ti'il tal quB'aal Jesusus inq'a fariseeo s-tzot? Ti' uva' tan, ye'aq tootzaqle kam la' motx tule taq'b' k'atz quB'aal Tiuxh, eche va'q tzot uva' ye' nik tile' tal k'aqel ta'n.

¿Kam s-ti'il tal quB'aal Jesusus uva' antxh txh'iqin tzot inq'a fariseeo? Ti' uva' tan, a' inq'a fariseeo nikich iq'on ivi' ti' tootzaqil inq'a uq'e'yb'al xo'l inq'a xaoL. Atz a'ich tiqatz itxhusux inq'a xaoL, atz toksal inq'a xaoL t-b'ey. Echetz a' nikich tal inq'a fariseeo uva' txh'iqinich tetz inq'a xaoL ti' tok b'en ti' Tiuxh s-vatz.

¿Kam s-ti'il tal quB'aal Jesusus uva' tzot inq'a xaoL txh'iqimal ta'n inq'a fariseeo? Ti' uva' tan, k'uxh tootzaqligh inq'a xaoL inq'a b'ek'b'al, poro tira ye' nikich motx itx'ol tiq'ol t-taanima, k'uxh nikich motx itz'e'sa inq'a oya vatz Tiuxh.

ik'ulel tib' s-tuch', u yansa ib', ti' uva' ye' tz'alona'qle, elaq', tz'eqo tzij, txhuli yol ti' imol. ²⁰ A'etz inq'ae, la' motx yansan inq'a xaal vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit, ti' uva' ye' la' motx itx'aj inq'a xaal iq'ab' uva's la' itx'a'one', tul la' yan vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

Uva's ik'uqb'at val u ixoq ik'uul ti' quB'aal Jesuus uva'

jitich tij imam Israeel

Kuxh 7.24-30

²¹ Ya'ne el vet b'en Jesuus tu tx'ava' Genesareet. Tul yekich vet Jesuus t-inq'a tx'ava' tuulb'al u tenam Tiirro, atz tuulb'al u tenam Sidoon. ²² Tul a' jeqlich val u ixoq tzitzi uva' jitich tij imam Israeel; aj Kanaan. Tul txh'uyich tzaan ti' iqulel Jesuus. Atz xe't sich'in. Tul ech nikich tal s-eche: —InB'aal, jaxh u Tij Imam Daviid! jTxum invatz, tan il valatz inixvaak k'axb'iy ta'n demoo-nio! —chichich isich'in tzaan u ixoq. ²³ Poro ye'l u ixoq nikich itzaq'b'el ta'n Jesuus.

Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —B'an b'a'n'il s-qe, tul ab'i kam uva' nik tal u ixoq. Tul txhaq ka, tan oq kuxh ixhaakalil tok tzaan s-qi', —xe'taq te Jesuus.

²⁴ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye' la' isa'a la' inlotxha, tan a' txhaqel tzaan in ti' ilotxhox inq'a tij imam Israeel, inq'a ech itz'eqx ka, eche itz'eqx ka inva'q karne'l ti' imol, —xe't Jesuus.

²⁵ Ya'ne ex iqajb'a tib' u ixoq vatz Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —jInB'aal, b'an b'a'n'il s-ve! Tul jlotxh in! —xe'te.

²⁶ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye' la' utxhi la' inb'an b'a'n'il see. Tan a' vin-tenam toq inb'an b'a'n'il s-te. Tan b'ane la' koq isa'a uva', a' la' qaq'vat vitx'ix inq'a nitxa' te inq'a talaq tx'i', —xe't Jesuus te u ixoq.

²⁷ Ya'ne tzaq'b' u ixoq. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Echxhte, inB'aal. Pet nikat isik' inq'a talaq tx'i' inq'a juyaq paan uva' nik isilp ku' jaq' imeexha u aj etz. Echatez kuxh toq intx'eb'te vab'a'n'il, —xe't itzaq'b' u ixoq.

²⁸ Ya'ne ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —jKamxh axhe, ixoq! jSib' b'akxh u k'uqleb'al ak'uul s-vi'! Echetz toq inb'ante kam uva' qat ajaq s-ve, —xe't Jesuus. Tul yekich ib'an u ixvaak b'a'n ta'n Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n mamala yaab'

²⁹ Eletz vet b'en Jesuus tu tenam Tiirro, atz tu tenam Sidoon, tul yekich vet Jesuus tzi' u mam a' tuulb'al Galileea. Eletz b'en Jesuus tzi' u mam a', tul yekich ja' Jesuus k'uqloq vi' val u vitz. ³⁰ Tul mamalaxh xaal ex ik'ul tib' k'atz Jesuus vi' u vitz. Tul iq'omalaqich yaab' ta'n inq'a xaal. Tul at yaab' inq'a koyelich ib'ena'. Atz at inq'a tzotiche. Atz at inq'a memiche. Atz at inq'a koxhelich iq'ab'. Atz at inq'a kamaq kuxh yaab'ilil nikich motx b'anon. Aya'letz inq'ae motx iq'olaq ok vatz Jesuus, tul yekich ib'an Jesuus b'a'n. ³¹ Tul kaayaqich kuxh vet taanima inq'a xaal uva's tilt vet iyolon inq'a mem, atz ijike'v iq'ab' inq'a koxhelich iq'ab', atz ixaon vet inq'a koyeliche, atz isaqin vet inq'a tzotiche. Tul nikich motx toksal vet iq'ij quB'aal Tiuxh ta'n inq'a xaal.'

**Uva's ina'sat quB'aal Jesusus juqva'l paan tuch' ka't txay ti'
itzuqb'el kajva'l mil (4,000) xao**

Kuxh 8.1-10

³²Ya'ne isa' tzaan Jesusus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusus s-te s-eche: —Nik intxum ivatz inq'a xao inq'ae, tan itoxv vet q'ije tatin sin-k'atza. Tul ye'laq tetxhb'ub'al ati. Ye'etz insa' la' motx intxhaq b'en t-totzotz, tan avoqe toq motx uqloq ti' b'ey, —xe't Jesusus.

³³Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus s-eche: —Poro ye'xh tal la' tzajk mamala paan qa'n, tul la' qaq' te inq'a xao. Tan mam tename inq'ae. Tul ye'xhal jeqllel tzitza tal uva' la' quloq'vat paan, —xe'taq te Jesusus.

³⁴Tul ech tal Jesusus s-eche: —¿Jatva'letz paan at sexe'? —xe't Jesusus.

Tul echaq tal inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Juqva'l paan tuch' ka't txay, —xe'taq te Jesusus.

³⁵Ya'ne ib'ek' Jesusus inq'a xao ti' ik'uqe'v t-tx'ava'. ³⁶Tul ik'ul Jesusus juqva'l u paan tuch' ka't inq'a txay. Tul taq' Jesusus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ijatx Jesusus inq'a paan. Tul taq' Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Ya'ne a' vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus jatxon el xo'l inq'a tenam s-kaqaayil. ³⁷Tul jank'alxh inq'a xao motx tx'a'oni, tetxhal motx inoj s-kaqaayil. Tul a'l tel iyalan u etxhb'ub'al. Tan imol inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus juqva't xu'k uva' nojna'qichxhtu'. ³⁸Poro kajva'l mil (4,000) vinaq tx'a'oni. Tul motx tx'a'on inq'a ixoq tuch' inq'a nitxa' inpaqte, poro ye' motx ok s-atxh. ³⁹Ya'ne itxhaq vet b'en Jesusus inq'a xao. Tul ok vet b'en Jesusus tuul vaarko. Tul yekich vet Jesusus tuulb'al u tx'ava' Magdaala.

Uva's tab'il te quB'aal Jesusus uva' la'ich ik'utxh quB'aal Jesusus inva'q etxhlal

Kuxh 8.11-13; Luk 12.54-56

16 ¹Ya'ne aq'b' jolol inq'a fariseeo tuch' jolt inq'a saduseeo vatz Jesusus. Tan a'aqich isa' tilta' tal la'ich elk Jesusus t-b'ey ti' inimal inq'a b'ek'-b'al. Tul motx tab'i te Jesusus uva' la'ich ik'utxh Jesusus inva'q etxhlal ti' tilixe' oq quB'aal Tiuxh uva' tu amlika' aq'on ticle'm Jesusus.

²Tul ech tal Jesusus s-eche: [—Poro nik ib'en sete kam uva' nik ik'utxh u vatz amlika'. Tan nik iku' q'ij, tul ech nik etal s-eche: «Saq'ieb' s-eqal, tan oqxh ikaqal u xe' amlika',» chich ex s-eche. ³Pet uva' nik isaqb' s-q'ala'm, tul ech nik etal s-eche: «Tuleb' jab'al, tan il vet su'tz' oky vatz u q'ij. Atz oqxh vet ikaqal u xe' amlika' paqte,» chich ex.

Poro jtira sotzna'ql ek'uul! Tan nik etxhab'a tilix kam uva' nik ik'utxh u vatz amlika', pet a' ye' nik ib'en sete uva' nik ik'utxh quB'aal Tiuxh sexo'l s-txheel.]^u ⁴Jank'alez ex inq'a palsan yol, atz ex inq'a jitxh quB'aal Tiuxh nik etxhoke', tan a' nik esa'e' uva' la' ink'utxh inva'q etxhlal sevatz. Poro ye'xhkam inva'q etxhlal la' ink'utxha. Pet a' kuxh la' b'en sete kame uva' palk Jonaas, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —xe't Jesusus.^v

u 16.3 Ka'paqlen nik itxakun u yol ti' vikaqal u xe' amlika', tan ech nik tale u grieeo. Tul kamal ech nikich ik'utxhe u xe' amlika' tal uva' atilichaqe. Pet jit ech uva'e nik qil tu xe' amlika' tuva' atil o'. **v 16.4** ¿Kam etxhlalil nikich ijaq inq'a q'esal uq'e'yb'al te quB'aal Jesusus? Tio 12.40. A' nikich ijaq va'q etxhlal, eche uva' ib'an inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh ta'n quB'aal Tiuxh, jank'ale eche uva' ib'an Josuee ta'n quB'aal Tiuxh uva's itxake'v u q'ij; atz eche uva' ib'an Moisees ta'n quB'aal Tiuxh uva's ib'en vib'aara s-kan, atz tuch' jolt inq'a mam kaeb'al aanima uva' ib'an Moisees tan quB'aal Tiuxh.

Tul el vet el Jesuus xo'l inq'a fariseeo, atz xo'l inq'a saduseeo. Tul b'en vet Jesuus.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus eela vitxumb'al inq'a fariseeo
tuch' u aq'b'al ja' tuul paan**

Kuxh 8.14-21

⁵Aq'b'etz vet Jesuus Tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza jala el u mam a', tul ye' b'ak motx inatxh tiq'olaq ipaan. ⁶Tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Xeevaq etib' vatz vikantxhaqla txhusu'm inq'a fariseeo. Tan ech nik iyansan, eche nik iyansal u paan ta'n u aq'b'al ja' tuul, u paan uva' nik toksal vatz Tiuxh. Atz xeevaq etib' inpaqte vatz vikantxhaqla txumb'al inq'a saduseeo, —xe't Jesuus.^w

⁷Ya'ne ech motx titz'a vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —iTi'eb' uva' ye' qat qiq'o tzaan qupaan, xa'te nik tal Jesuus u yol s-qe! —xe'taq titz'ata'.

⁸Poro yekich b'en te Jesuus uva' va'ten vet ex titz'a inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —iTira b'ak ye' tx'akel ok k'uqleb'al ek'uul s-vi'! Tan ike'ch nik motx etitz'ata' uva' ye'l epaan qat etiq'o tzaan! ⁹iYe'etz kol nik tul sek'uul, atz ye'etz kol nik ib'en sete uva' o'va'l kuxh paan tzuqb'en o'va'l mil (5,000) vinaq! Tul nima tel xu'k emola.^x ¹⁰Atz iye'atetz kol nik enatxhe' uva' juqva'l kuxh paan tzuqb'en kajva'l mil (4,000) vinaq Tul nima tel xu'k emola. ¹¹iKe'chetz ye' nik ib'en b'a sete! Tan jit a' u aq'b'al ja' tuul paane nik vale'. Pet a' nik val uva' la' exee etib' vatz inq'a fariseeo Tuch' inq'a saduseeo, tan tira kantxhaqla txumb'al uva' nik motx ipaxinsa xo'l inq'a xaal. Tan ech vitxumb'al, eche u aq'b'al ja' tuul paan, —xe't Jesuus.

¹²Ya'ne b'en vet inuqul u yol te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' jitich a' la' motx ixeevat tib' vatz u aq'b'al ja' tuul paan. Pet a' la'ich motx ixeevat tib' vatz vitxhusu'm inq'a fariseeo Tuch' inq'a saduseeo.

**Uva's talt Lu' uva', a' quB'aal Jesuuse uva' alelich ka u
tuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh**

Kuxh 8.27-30; Luk 9.18-21

¹³Ya'ne opoon vet Jesuus t-va't u tx'ava' uva' naqlich kuxh k'atz u tenam Sesareea Filiipo ib'ij. Tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —iJa'letz in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, nik tal inq'a xaal? —xe't Jesuus.

¹⁴Ya'ne echaq motx tal s-eche: —At xaal nik alon se'e uva', axh Xhun uva' nikich aq'on ku' inq'a xaal xe' a'. Atz at xaal nik alon uva', axh Eliias. Tul at xaal nik alon uva', axh Jeremias. Atz at xaal nik alon uva' kamal axh inva'q inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —xe'taq te Jesuus.^y

w 16.6 iKametze inq'a ikantxhaqla txumb'al inq'a fariseeo tal quB'aal Jesuus? A'e, uva' jitxh a' nikich motx inima kam uva' nikich tal viyolb'al quB'aal Tiuxh k'uxh nikich tal inimat inq'a xaal. A'etz vet inq'a ikantxhaqla txhusu'm, atz Tuch' inq'a ik'utxhu'm nikich ipaxin vet xo'l inq'a xaal, eche nik ipax u aq'b'al ja' tuul paan xo'l u q'ota.

Tan vatz inq'a tij imam Israeel, tan a' u aq'b'al ja' tuul paan nikich yansan u paan. Xa'tetze ye' nikich toksal u aq'b'al ja' tuul paan xo'l u paan uva' nikich toksal vatz quB'aal Tiuxh tu b'axa tuulb'al u tostixh. **x 16.9** Tio 14.17-21 **y 16.14** Tio 14.1-2

¹⁵Tul ech tal Jesuus s-eche: —Pet ¿ke'chetz ex? ¿Ja'letz in nik etale'? —xe't Jesuus.

¹⁶Ya'ne tzaq'b' Simoon Lu'. Tul ech tal s-eche: —Axhe u Kriisto. Atz axhe viK'aol quB'aal Tiuxh, u itz'lichla Tiuxh, —xe't Lu'.^z

¹⁷Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Poro chiib'eb'alxh axh, Simoon, axh vik'aol Jonaas, tan ye'xhab'il inva'q vinaq qat alon see. Pet a' vinB'aal, uva' tu amlika', qat alon see. ¹⁸Pet txheel toq voksa va't ab'ij. Tul Lu' vet toq ab'ia. Tan a' talax vab'ij Sivan. Tul a' toq injeqb'avat inq'a niman vetz vi' kam inq'a la' etala, atz kam inq'a la' eb'ana, eche iku' ix'e' inva'q otzotz vi' inva'q sivan. Poro ye'l paqul la' ole'v viq'esal inq'a demoonio ti' inq'a niman vetz uva' toq injeqb'a.^a ¹⁹Tul ech toq vaq't aviqle'm, eche taq'ax ilaave va'q xao. Tan at aviqle'm ti' talax inuqul xo'l inq'a xao ti' vib'ant quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', viq'esalil. Atz at aviqle'm ti' toksal inq'a xao t-b'ey. Jatva'letz inq'a xao uva' la' niman inq'a la' aala, tul chiteletz vete', tul atetz vet tokeb'al ti' tilix u mam b'a'n'il tu amlika'. Pet jatva'l inq'a xao uva' ye' la' niman inq'a la' aala, tul qitzeletz vete', tul ye'letz tokeb'al ti' tilix u mam b'a'n'il tu amlika', —xe't Jesuus.

²⁰Ya'ne itiila b'ek'u Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' ye'xhab'il s-te la'ich motx talvat uva' a'ich Jesuuse u Kriisto.

**Uva's talt vet quB'aal Jesuus s-b'axa uva' tetxhal la'ich
kam quB'aal Jesuus, atz la'ich itz'e'v inpaqte**

Kuxh 8.31—9.1; Luk 9.22-27

²¹Tul yekich xe't vet tzaan Jesuus ti' talax te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' tetxhal la'ich b'en Jesuus t-Jerusaleen. Tul mam k'axk'o la'ich palk Jesuus ta'n inq'a iq'esal u tenam, atz ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tul tetxhal la'ich kam Jesuus. Atz titoxv q'ij la'ich itz'e'vk Jesuus inpaqte.

²²Ya'ne iq'ol el Jesuus s-junal ta'n Lu'. Tul xe't Lu' ti' imaqaq Jesuus. Tul ech tal Lu' s-eche: —InB'aal, ant kuxh axh itz'an. Tul ye'l axh la' pal axh tuulb'al inq'a nik aale', —xe't Lu' te Jesuus.

²³Ya'ne sutxhq' vet Jesuus, atz tij vet u yol tal Jesuus te Lu'. Tul ech tal Jesuus s-eche: —iPalen el sinvat, Satanaas!, tan a' kuxh asa' inmaqaxe'. Tan jit een avitz'ab'al ti' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Pet titz'ab'al kuxh xaole uva' nik aale', —xe't Jesuus.

**Uva's talt quB'aal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza
uva' ye' la' b'en ik'uul ti' inq'a kam tetz tzitza vatz tx'ava'**

²⁴Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Ja'l ex, uva' nik esa' etok tzaan s-vi', tul txh'uye'voq ex s-vi' ti' vinnimale', k'uxh mam k'axk'o la' palk ex, tul k'uxh ech la' ek'axb' ti' etok tzaan s-vi', eche nik ik'axb' va'q pereexho ti' tiqal vikurus. Poro jit a' la' etoksa vetitz'ab'al. ²⁵Atz ja'l ex, uva', a' kuxh nik tok b'en ek'uul ti' u q'ij esaq tzitza vatz u tx'ava', tul a'etz exe, uva' la' tz'e'qon u q'ij esaq k'atz quB'aal Tiuxh. Pet ja'letz ex, uva'

z 16.16 Xhun 6.68-69 **a 16.18** A' nik tal u versiikulo uva'a, ti' uva' toksa quB'aal Jesuus va't ib'ij Lu', a'e Seefas. A' nik elka'pun va'l Sivan.

k'ayimal ek'uul s-vi', tul la' etz'eq u q'ij esaq vatz tx'ava', tul a'etz exe, uva' at q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ²⁶Tan ye'xhkam la' taq'a, k'uxh mam b'a'nil la' itx'ak inva'q xaol vatz tx'ava', oq a' la' itz'eq u q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al. Atz la'at koq isa'a uva' la' illoq' u xaol u q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al tuch' u mam b'a'nil uva' la' itx'ak vatz u tx'ava'. ²⁷Pet la' nal ul in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tuch' inq'a inaanxel, atz tuch' u nimla tatin vinB'aal. Tul la' ul vaq' u b'a'nil te jununil inq'a xaol oq a' u b'a'n qat ib'ana. Atz la'at ul va'q u k'axk'o te inq'a xaol, oq a' u ye'b'a'n qat ib'ana.^b ²⁸Poro toq val sete uva' at jolol ex, inq'a at ex sink'atza s-txheel, uva' ye'naq kamoq ex, tul tetxhal la' etil vul inpaqte ti' ib'anax iq'esalil sexo'l, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesuus.

Uva's ijalp tilix quB'aal Jesuus

Kuxh 9.2-13; Luk 9.28-36

17 ¹Vajqilichetz vet q'ij talt Jesuus vikame' tuch' u titz'e'v inpaqte, tul tiq'o Jesuus Lu' s-ti' tuch' Jakoovo tuch' Xhun u titz'in Jakoovo. Tul yekich ja' Jesuus vi' val u nimla vitz tuch' oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²Tul ech ivatz inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, jalp tilix Jesuus. Tul litz'kab'inyichxh vet ika'y Jesuus, eche tilix u q'ij. Tul oqxhich vet isaqal u toksa'm Jesuus, eche tilix isaqb'e'.

³Ya'ne ajtxh motx til inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' atich vet Moisees tuch' Eliias k'atz Jesuus. Tul seb'tichaq iyolon vet tuch' Jesuus. ⁴Tul ech tal vet Lu' te Jesuus s-eche: —iQuB'aal, b'a'n uva' la' kaj o' tzitza! Pet axh la' alon, tul toq qub'it oxvo'q tal patxh. Va'letz eet; va't tetz Moisees; atz va't tetz Eliias, —xe't Lu'.

⁵Ye'naqichetzxh ya'oq iyolon Lu', tul ajtxh motx til iku'l val u su'tz' s-tiib'a, uva' txilanyichxhtu'. Tul ajtxh motx tab'i iyolon tzaan val u qul xo'l u su'tz'. Tul ech tal s-eche: —A'etz naqe vinK'aol uva'e, uva' kamxh in s-ti'. Tan a' naq nik chiib'isan u vaanima. A'etz eqej kam uva' nik tal naq, —xe't u qul.^c

⁶Tab'ietz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus u yol, tul mam xo'val motx b'anonaq vete'. Atz ijoqb'aaq vet tib' t-tx'ava'.

⁷Ya'ne ijexho'k tib' Jesuus k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul junun pal ikant Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Txakpoq ex. Tul ye' xo'v ex, —xe't Jesuus.

⁸Ya'ne motx saqin vete'. Tul ajtxh til ye'xhab'il atich vete'. Pet ta'n kuxh Jesuus atich vet s-junal.

⁹Aalichetz vet iku'l Jesuus vi' u vitz tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul itiila b'ek'u Jesuus s-te. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Atoq kuxh sek'uul kamxh uva' qat etila. Atz ye'xhab'il inva'q la' etal s-te. Pet ya'n la' etalta' uva's la' vitz'e'v vet inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesuus.

¹⁰Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Poro zkametz s-ti'il ye' asa' la' qala uva' qat uy vet Eliias? Tan ech nik tale inq'a txhusul tetz inq'a b'ek'b'al s-quxo'l uva', a' Eliias b'axa la' tule', ya'ne la' ul naq uva' alel ka u tuleb'al ta'n Tiuxh, —xe'taqe.^d

b 16.27 Saalmo 62.12 **c** 17.5 Isaiias 42.1; Tio 3.17; Kuxh 1.11; Luk 3.22

d 17.10 Malakias 4.5

¹¹ Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Echetzxhte q'aoq. Tan a' Eliias b'axa la'ich tul ti' ib'anax tutxh inq'a kam s-kaqaayil. ¹² Pet toq val sete uva' uy naq u Eliias. Tul ye'l b'eeq b'en te inq'a xao. Pet a'l kam kuxh motx ib'an inq'a xao. te naq. Tul echatetz kuxh toq ik'axb'isat in inq'a xao. le, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesusus.^{e f}

¹³ Ya'ne b'en vet te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus uva', a' nikich talvat Jesusus inq'a yol ti' Xhun, uva' nikich aq'on ku' inq'a xao. le xe' a'.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesusus b'a'n val u xaak uva'
atich k'ulichla yaab'il s-k'atza**

Kuxh 9.14-29; Luk 9.37-43

¹⁴ Ku'etz vet ul Jesusus vi' u vitz tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul yekichaq vet xo'l mamala xao. Aq'b'etz vet val u vinaq, tul qael iku' vatz Jesusus. Tul ech tal s-eche: ¹⁵ —InB'aal, txum ivatz naq vatz ink'aol. Tan il naq b'eenoxh nik tel ta'n val u k'ulichla yaab'il. Tan nima paqx kuxh ok naq t-xamal ta'n. Atz nima paqx kuxh b'en naq xe' a' ta'n u yaab'il. ¹⁶ Qatetz viq'o tzaan naq vatz txhaqnaq inq'a nik itxhus tib' sak'atza, poro ye'l txhaqnaq nik tole'v ti' ib'ant b'a'n vink'aol, —xe't u vinaq.

¹⁷ Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —i'Yiilaq palsan yol, atz tiyiilaq elna'q vi' t-b'ey! Echetz kol kuxh la' vatine sexo'l nik enatxhe'. Atz echetz kol kuxh la' intx'eb't ib'en inuqul u yole sete. Pet aq'vaq tzaan naq u xaak sinvat, —xe't Jesusus.^g ¹⁸ Ya'ne ituki el Jesusus u demoonio uva' atich ok t-taanima u xaak, tul yekich el vet el u demoonio s-k'atza. Atz yekich ib'an vet u xaak b'a'n.

e 17.12 Tio 11.14 **f 17.12** ¿Kam s-ti'il tab'i inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesusus uva' maq a' Eliias b'axa la'ich tul vatz u Kriisto, eche uva' nik tal tu Malakias 4.5? Ti' uva' tan, ya'na-qichxh motx tilt Eliias tuch' Moises vi' u vitz tuul u su'tz'. Tan ulaq vet s-k'uul kame uva' nikich itxhus inq'a txhusul tetz ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tan a' nikich motx tale' uva', a' Eliias la'ich ul s-b'axa ti' ijjikb'ixsal taanima inq'a xao. le ti' ik'ulux u Kriisto. Ya'ne tal quB'aal Jesusus inuqul te oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' jit a' koqxh Eliias la'ich uli. Pet a' va'l u q'exasn tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' echatxh u taq'on la' ib'an, eche uva' ib'an Eliias, atz echatxh vitxumb'ale, atz u ticle'm. Poro a'e tan, yat'axi. Tul a' b'ak nikich elka'p inq'a yol ti' Xhun, uva' nikich aq'on ku' inq'a xao. le xe' a'.

Tuch'etz kuxh vik'utxht tib' Eliias vi' u vitz k'atz quB'aal Jesusus, tul a'etz tela'pun uva' ul b'axh Eliias vatz tx'ava'. Atz a'etz b'ak tela'pun inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Malakias.

Poro ka'va'l tela'pun u yol uva' itz'ib'a ka Malakias tu 4.5. Tan a' nik tal s-b'axa uva' b'axa la' tul Eliias vatz u Kriisto. A'etze Xhun, u aq'ol ku' xao. le xe' a'.

Vika'v tela'pun u yol, a'etze va'l u q'exasn tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' la' ul s-b'axa vatz vika'-paq tul quB'aal Jesusus, tuulb'al uva's ye'naq uluq u mam k'axk'o tiib'a inq'a xao, inq'a palsan yol. Tan ech uva'e nik tal tu Apokaliipsis 11.3-14. Jank'aletxh u yol uva' nik tal s-b'axa, atz uva' nik tal vet tika'paq, tan b'ane a' koqxh nik tal ti' Eliias, pet a' kuxh nik tale' uva' echatxh u ticle'm, atz ech vitxumb'al la' ib'an echiche u ticle'm Eliias ti' tok b'en inq'a xao. le ti' quB'aal Tiuxh.

g 17.17 ¿Kam s-ti'il tal quB'aal Jesusus <tiyiilaq palsan yol> te inq'a xao? A' s-ti'il tan, ye'xh jank'al inq'a tij imam Israeel nikich qeon uva', a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto, k'uxh mamala inq'a kaeb'al aanima motx ik'utxh quB'aal Jesusus s-vatz. Echetz talt quB'aal Jesuuse s-palsan yol.

Atz ¿kam nik elka'pun u yol <tiyil> tal quB'aal Jesusus? A' nik tiq'o tzaan quB'aal Jesusus s-tuul u yol uva' itz'ib'a ka Moises uva' nik tal tu Deuteronomio 1.32-36 tuch' uva' tal quB'aal Tiuxh tu Numeros 14.35. Tan nikich tula Moises s-k'uul inq'a imol s-tijaq imam Israeel, inq'a imolich tib' s-tuch' motx tel tzaan tu tenam Ejipto. Tul motxetz ipalsa inq'a imol Moises viyol quB'aal Tiuxh. Tan ti' vipalsat viyol quB'aal Tiuxh, tul tira motx kam ka ti' b'ey tu tzaqa tx'ava', tuulb'al u tx'ava' Kaades Varneea. Ye'ichetz isa' Moises uva' ech la'ich motx ib'ane inq'a chelem xao, eche uva' motx ib'an inq'a k'uy imam. Echetz talt Moises inq'a yole ti' inq'a motx kam ka ti' b'ey ti' vipalsan yol.

¹⁹Xamtichetz vete' uva's ijunalich kuxh vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech motx tal te Jesusus s-eche: —¿Kametz s-ti'il ye' qat ole'v o' ti' tele'l u demonio t-taanima naq u xaak? —xe'taqe.

²⁰Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ti' uva' ye' tx'akel ok k'uqleb'al ek'uul s-vi', tul ye' qat ole'v ex ti' tele'l u demonio. Echetz toq valte sete uva', ech koq u k'uqleb'al ek'uul, eche u unutz'la iiya tetz tze' u mostaasa, tul la'etz isa'a uva' ech la' etal te inva'q u vitz s-eche: «Elen el tzitza. Tul yekl axh tzitzi,» chaq ex s-te, tul la'xh ib'ana. Tan kam koq inva'to'q ye' la' ole'v ex s-ti' oq la' etx'ako'k u k'uqleb'al ek'uul s-vi'.^h ²¹[Pet eche u demonio uva'e, tan ye'xhkam inva'q la' ole'v ti' tele'l. Pet ta'n kuxh la' ole'v ti' tele'l uva' la' emaq etx'a'on ti' inatxhax Tiuxh,] —xe't Jesusus.

Uva's talt quB'aal Jesusus tika'paq uva' tetxhal la'ich kam

quB'aal Jesusus, atz la'ich itz'e'v inpaqte

Kuxh 9.30-32; Luk 9.43-45

²²Seb'tichetz ipaxsat Jesusus viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuulb'al Galileea. Tul ech tal Jesusus s-xo'l s-eche: —Tetxhal kuxh toq aq'axoq ok in tiq'ab' inq'a xao, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ²³Tul toq yatx'axoq el in ta'n. Poro titoxv q'ij, tul la' itz'e'v in inpaqte, —xe't Jesusus. Tul mam txumu'm ib'an vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus ti' u yol.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusus ti' vitxhojt inq'a xao u tatine'

²⁴Ya'ne opoon vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Kapernaum. Tul aq'b' ka'l inq'a xao k'atz Lu', ka'l inq'a nikich k'ulun ka'va'l draakma puaq ti' tatin inq'a xao tu tostiuxh. Tul ech motx tal te Lu' s-eche: —¿Nik kol itxhoj naq u txhusul etetz tatin tu qutostiuxh? —xe'taqe.ⁱ

²⁵Tul ech tal Lu' s-eche: —B'antan nik taq' naq, —xe't Lu'.

Ya'ne b'en vet Lu' tu otzotz tal uva' atich Jesusus. Tul a' Jesusus q'iilan Lu' s-b'axa uva's toka'p Lu' tu otzotz.

Tul ech tal Jesusus s-eche: —Simoon, ¿kam toq aal ti' u yol uva' toq vab'i see? ¿Jab'ile u xao nik txhoon tatin te txhaqnaq inq'a mam iq'esal inq'a tenam tzitza vatz tx'ava'? ¿Maq antxh inq'a xao, inq'a titenam txhaqnaq? Pet ¿maq a' inq'a xao, inq'a jit itenam txhaqnaq nik txhoon? —xe't Jesusus.

²⁶Tul ech tal Lu' s-eche: —A' inq'a xao, inq'a jit eela itenam txhaqnaq s-tuch', nik txhoon tatine', —xe't Lu'.

Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Echxhte. Tan ye' la' isa'a uva' la' ijaq txhaqnaq puaq te inq'a xao uva' antxh itenam txhaqnaq. ²⁷Echetz la' kuxh isa'a uva' ye' la' qutxhoj u qatine'. Pet, ti' uva' ye' la' qutxho'nisa naq inq'a nik

¿Kametz motx ib'an inq'a imol Moisees s-tijaq imam Israeel ti' vipalsat viyol quB'aal Tiuxh tu tzaqa tx'ava'? A'etz motx ib'ana uva' ye' motx isa' vib'ant txh'a'o tuch' inq'a aj Kanaan ti' tok tuul vitx'ava'. Eche uva' nik tal tu Nuumeros 13.31—14.38. Echetz ti' vipalsataq yol, tul tal quB'aal Tiuxh uva' tetxhal kuxh la'ich atin tu tzaqa tx'ava' tuulb'al ka'viinql ya'b', tul tetxhal la'ich motx ikamka tzitzi. A'etz inq'a palsan yole inq'a itz'lel s-txheel, xe't quB'aal Tiuxh s-ti'; tul echatxh tal Moiseese s-ti'. A'etz uva'e, tiq'o tzaan quB'aal Jesusus ti' viyol ti' inq'a xao, inq'a nikich palsan yol tuulb'al uva' atich quB'aal Jesusus vatz tx'ava'. **h 17.20** Tio 20.20 **i 17.24** Eeksodo 30.13; 38.26

k'ulun u puaq ti' qatin tu tostixh, tul quxh tzi' u mam a'. Tul b'en ak'oni b'en u txe'yal txay xe' u mam a'. Jab'isteetz u txay uva' b'axa la' atxeyta', tul la' ee'q'o ja'ul. Ya'ne la' ajaq vitz'i, tul la' ee'q'o ja'ul u estateero puaq uva' at titzi'. Tul b'en atxhoj u qatin s-quka'b'il, —xe't Jesuus te Lu'.^j

Uva's itxhust quB'aal Jesuus inq'a xaol, ti' uva' ye' la' taq' b'en tib' siq'esal

Kuxh 9.33-37; Luk 9.46-48

18 ¹Antichetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul molmotxh tok inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —ǵJab'isteetzeb' o' palna'ql qigle'm la' ib'an sak'atza uva's la' axe't ti' ib'anax iq'esalil inq'a tenam s-kaqaayil? —xe'taq te Jesuus.^k

²Ya'ne isik'le tzaan Jesuus val u nitxa'. Tul ik'utxh Jesuus xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ³Tul ech tal Jesuus s-eche: —Nuqxh toq val sete: Oq uva' ye'xh la' motx ejalpu vetxumb'al, tul oq ye' la' eb'an, eche vitxumb'al u nitxa' uva'a, tul tira ye' la' utxh etok tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh viq'esalil.^l ⁴Pet ja'l ex, uva' la' eti'q'o ku'l etib', tul la' etaq' b'en etib' s-eche vitxumb'al u nitxa' uva'a, tul a'etz quB'aal Tiuxhe nik b'anon vet iq'esalil tetaanima, u quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika'. Tul a'etz exe, palna'q vet etiqle'm la' ib'an xo'l inq'a xaol.^m ⁵Tul b'an uva' at etaanima ti' inq'a niman vetz la' ib'ana, tul la' motx ek'ula, k'uxh ye'l inva'q ticle'm vatz inq'a xaol, atz k'uxh ech kuxhte va'q tal nitxa' s-vatz. Ja'letz uva' ech la' ib'ane ti' ik'ulux va'q u niman vetz, tul inetze nik ik'ul in.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' ye' ib'anax u pa'v

Kuxh 9.42-48; Luk 17.1-2

⁶Pet ja'l uva' la' txhokon iku' t-pa'v va'q uva' ya'n kuxh tok ti' vinyolb'al, uva' ech kuxh tatin, eche va'q nitxa', tul a' ik'ulel uva' la' txh'unb'al b'en va'q nimla sivan tiqul. Tul la' k'onil b'en jaq' u mam a'. Tul tzitzi la' jiq'b'ik ka, tul la' kame'l. Tan jit a' ik'ulel uva' la' itze'vi. ⁷Echetz txumleb'alxh inq'a a' kuxh nik itxhok teesal ka inq'a niman vetz!, tan tetxhal kuxh la' txhokox txumb'al ti' tel ka inq'a niman vetz. Poro txumleb'alxh uva' la' txhokon txumb'al ti' eteesal ka s-vi'. ⁸Oqetz nik iyan vetitz'ab'al ta'n uva' nik ekane', atz ta'n uva' nik etzeq'e', tul tiraetz ye' ekan vete'; atz tira ye' etzeq' vete'. Pet a' eb'an uva', eche ex vet ye'l eq'ab' la' eb'ana, atz eche ex vet ye'l etoq la' eb'ana. Tan a'l b'a'n sete uva' la' emaq etib', tul ye'l ex la' b'en ex tu mam xamal uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ⁹Oqetz nik iyan vetitz'ab'al ta'n uva' nik esaqi, tul tiraetz ye' esaqi vete'. Pet a' eb'an uva', eche ex vet ye'l evatz la' eb'ana. Tan a'l b'a'n sete uva' la' emaq etib', tul ye'l ex la' b'en ex tu mam xamal.

j 17.27 U txh'itxh' puaq estateero uva' nikich ib'anb'el t-Rooma s-na'ya, a'e vija'mil kajva'l q'ij aq'on. k 18.1 Luk 22.24 l 18.3 Kuxh 10.15; Luk 18.17 m 18.4 ǵKam nik elka'p inq'a yol uva' ech tal quB'aal Jesuus s-eche?: —Ja'l ex, uva' aya'lxh ek'uul la' ek'ul va'q inq'a nitxa' ti' vetootzaqit in, tul inetze nik ek'ul in, —chiche. A' tal quB'aal Jesuus uva' la'ich tiq'o ku'l tib' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ik'ulux jolt inq'a imol s-niman tetz Jesuus. Atz at taanima ti' inq'a niman tetz Jesuus la'ich ib'ana. Pet jit a' la'ich ib'an, eche uva' nikich ib'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. Tan tira ye' nikich motx ilotxh inq'a xaol ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n.

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesusus eela u xao! uva'
tz'eqxina'ql tu pa'v tuch' val u karne'l uva' tz'eqx ka**

Luk 15.3-7

¹⁰Pet ye' la' etixva inva'q u niman vetz, uva' ya'n kuxh tok ti' vinyolb'al. Tan xeemal vet ta'n inq'a aanxel, inq'a at k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'.

¹¹[Tul toq val sete uva', a' qat ulk in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, ti' ichtix inq'a xao!, inq'a tz'eqxina'ql ta'n u pa'v.]

¹²Echetz ab'ivaq val u yol uva' toq val sete: Tan oq at inva'q vinaq uva' at o' k'alal (100) ikarne'l, tul oqetz la' tz'eqx ka inva'q, tul tetxhal kuxh la' taq' ka u vinaq b'elelavat to'k'al (99) inq'a ikarne'l. Tul la' q'a'v ti' itxhokox u karne'l uva' la' tz'eqx ka. ¹³Oqetz la' b'en ileq tzaan u vinaq vikarne'l uva' la' tz'eqx ka xo'l tze', tul toq val sete, uva' mam vet chiiib'ichil la' ib'an u vinaq ti' va'l u karne'l vi' jolt inq'a ye' la' tz'eqxi. ¹⁴Echatetz titz'ab'ale u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika', tan ye' isa' uva' la' tz'eqx ka inva'q inq'a xao! uva' ya'naq kuxh tok ti' vinyolb'al, inq'a ech tatin, eche tal nitxa'.

Uva's talt quB'aal Jesusus ikuyt tib' inq'a xao! s-vatzaq

¹⁵Pet oq la' ik'axb'isa axh inva'q amol, tul a'l la' b'en ayol s-tuch' sajunal. Oqetz la' iqe! axh vamol, tul ole'vyetz vet axhe ti' toksal t-b'ey. ¹⁶Pet oqetz ye' la' iqe! axh vamol, tul a'l la' ee'q'o vet va'q, atzoq ka'va'to'q, xao! se'e. Tan a' isa' uva', ech ivatz ka'oxvo'q xao! la' b'anax tutxh u yol.ⁿ ¹⁷Oqetz ye'at la' iqe! vamol ka'oxvo'q u xao! uva' la' ee'q'o se'e, ya'netze la' b'en aal u yol te inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman vetz. Pet oq jitoq la' iqe! vamol inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman vetz, tul echetz la' ib'en vete s-palsan yol.

¹⁸Tul nuqxh toq val sete: At etiqle'm ti' toksal inq'a xao! t-b'ey. Jatva'letz inq'a xao! uva' la' niman inq'a la' etala, tul chiteletz vete'. Tul atetz tokeb'al ti' tilix u mam b'a'nil tu amlika'. Pet jatva'l inq'a xao! uva' ye' la' niman inq'a la' etala, tul qitzeletz vete'e. Tul ye'letz tokeb'al ti' tilix u mam b'a'nil tu amlika'. ¹⁹Tul toqat val sete: Oq at ka'vo'q ex la' eb'an eela eyol tzitza vatz u tx'ava' ti' etab'it kamxh inva'q te vinB'aal Tiuxh t-amlika', tul la' ib'ana. ²⁰Tan tal k'ulel tib' ka'va'l, atz oxva'l s-vi', tul atetz in s-xo'l la' ib'ana, —xe't Jesusus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusus ti' u kuyb'al, tul
tiq'o tzaan ka'va'l xao! uva' atich itx'oq tuulb'al viyol**

²¹Ya'ne ech tal Lu' te Jesusus s-eche: —InB'aal, zjatpaquletz la' inkuy ipa'v vinmol, uva' la' b'anon u ye'b'a'n s-ve? zMaq juqpaqul la' inkuya? —xe't Lu'.

²²Tul ech tal Jesusus s-eche: —Jit kuxh juqpaqul; pet juqpaqlen laval imutx' (490) la' akuy ipa'v vamol.

²³Tan eela vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil tuch' uva' ib'an val u mam iq'esal uva' imol vet inq'a taq'onvil, inq'a atich itx'oq. ²⁴Ya'ne xe't vet u mam iq'esal ti' tilix inq'a tx'oq. Tul iq'ol vet ok val u aq'onvil vatz u mam iq'esal, val uva' ye'lich vet vitx'oq s-atxhel. ²⁵Tul ye' nikich tole'v vet ti' itxhoox vitx'oq. Ya'ne ib'ek' vet u mam iq'esal ik'ayil u aq'onvil tuch' tixqel tuch' inq'a initxa'a, atz tuch' jank'al inq'a kamaq tetz, echetz la'ich itxhojp vete vitx'oq.

²⁶Ya'ne qael iku' u aq'onvil. Tul ech tal te u mam iq'esar s-eche: «Inq'esar, kuyxh inpa'v. Tul b'an b'a'nil s-ve. Tul q'oon toq intxhojt vintx'oq see s-kaqaayil,» xe'te. ²⁷Toyb'aetz vet u mam iq'esar ivatz u taq'onvil, tul ikuy vet ipa'v ti' vitx'oq. Tul yekich txhaqpul vet b'en.

²⁸Eletz kuxh vet b'en u aq'onvil vatz u mam iq'esar, tul ex ik'ul tib' tuch' val vimol s-aq'onvil. Atichetz b'ak b'iil itx'oq vimol s-xe', o' k'alalich (100) denaario. Tul itxey vet u aq'onvil vimol. Atz ipoq' iqu' vimol. Tul ech tal s-te s-eche: «iNal kuxh atxhoj vatx'oq s-ve!» xe'te.^o

²⁹Ya'ne ijoqb'a ku' tib' u aq'onvil, uva' b'iilich kuxh vitx'oq vatz vimol s-aq'onvil, uva' ma'tich ikuyux ti' vitx'oq. Tul ech tal s-eche: «Kuyxh inpa'v, txa. Q'oon toq intxhojt vintx'oq see s-kaqaayil,» xe'te.

³⁰Poru ye'l b'eeq kuyun u aq'onvil uva' sib'ichxh vitx'oq atich xe' viq'esar. Pet a'l ex taq't ku' vimol t-tze' uva' b'iilich kuxh vitx'oq. Tan a'ich isa' uva' tetxhal la'ich txhoj u tx'oq s-te.

³¹Tiletz vet jolt inq'a aq'onvil kam uva' ib'an u aq'onvil uva' sib'ichxh vitx'oq, tul txumunaq vete'. Tul exaq tal vet te u mam iq'esar.

³²Ya'ne ib'ek' vet u mam iq'esar tul u aq'onvil inpaqte, uva' sib'ichxh itx'oq. Tul ech tal u mam iq'esar s-te s-eche: «iYaab'la aq'onvil b'ak axh! Tan qat inkuy axh ti' jank'al inq'a atx'oq, inq'a at siinxe'. Tan kuykunyxh axh sinvatx.

³³Pet zye'etz kolxh qat atxum ivatz naq vamol ti' vitx'oq, eche uva' qat intxumt avatz?» xe't u mam iq'esar.

³⁴Tul lakpiyichxh vet ivi' u mam iq'esar. Tul oksal vet b'en u aq'onvil, uva' sib'ichxh itx'oq, tiq'ab' inq'a vinaq, inq'a nikich motx k'axb'isan inq'a xaol t-tze'. Tul tetxhal itxhoj vet u vinaq vitx'oq s-kaqaayil. ³⁵Echatetz kuxh la' ulb'el exe ta'n vinB'aal, uva' tu amlika', oq jitxh aya'l ek'uul la' ekuy ipa'v inq'a emol ti' inq'a ye'b'an uva' la' motx ib'an sete, —xe't Jesuus.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus, ti' uva' ye' la' isa'a la' utxh jatxo ib'

Kuxh 10.1-12; Luk 16.18

19 ¹Ya'etz kuxh vet Jesuus ti' iyolone', tul el vet b'en Jesuus tuulb'al Gallee. Tul yekich vet Jesuus tu tx'ava' tuulb'al Judeea tzi' ela'p u a' u Jordaen. ²Tul mam tenam txh'uyich tzaan ti' Jesuus. Tul nikich motx ib'an Jesuus b'a'n inq'a yaab'.

³Aq'b'etz jolol inq'a fariseeo vatz Jesuus, tan nikich motx itxhok txumb'al ti' tel Jesuus t-b'ey ti' inimal u b'ek'b'al. Tul ech val u yol motx tab'i te Jesuus s-eche: —iMaqetz la' utxh vatz u b'ek'b'al uva' kam kuxh s-ti'il la' ijatxvat tib' inva'q u vinaq tuch' tixqel? —xe't inq'a fariseeo.

⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye'etzeb' nik ib'en sete kam u yol uva' tz'i-b'amal ka uva', va'l kuxh vinaq, atz va'l kuxh ixoq iviinixsa ka quB'aal Tiuxh vatz u tx'ava' uva's ixet tzaan u q'ij saq.^p ⁵Tan ech va't u yol tz'ib'amal ka s-eche: «La' taq' ka u vinaq itxutx ib'aal. Tul la' ik'ul vet tib' tuch' u tixqel. Tul va'l kuxh vet itxhi'o'l u vinaq tuch' u tixqel la' ib'ana,» chich u yol.^q ⁶Tan jit vet ka'va'l vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Pet va'l kuxh vete'. Echetz nik valte

o 18.28 U denaario nik tal tzitza, a'e val u txh'itxh' puaq uva' nikich ib'anb'e inq'a aj Rooma. Tul va'lich q'ij aq'on vija'mil. Tan va'lich denaario nikich txhojpik iq'ij va'l aq'onvil tuulb'al uva's atich quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. p 19.4 Jeenesis 1.27; 5.22 q 19.5 Jeenesis 2.24

sete, jab'iste uva' quB'aal Tiuxh nik aq'on ik'ul tib', tul ye'xhab'il vet va'q la' jatxon ixo'l, —xe't Jesuus.

⁷Ya'ne ech tal inq'a fariseeo te Jesuus s-eche: —Oq echxhte, tul çkam s-ti'il tal ka Moisees uva' tetxhal kuxh la' taq' u vinaq va'l u' tetz jatxo ib' te u tixqel?, tal uva' la' talvat inimat viyol uva's tiq'ot tib' tuch' u tixqel, —xe't inq'a fariseeo.'

⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Kam koq s-ti'il, pet ti' kuxh u tial ik'uul inq'a xaole, eche u tial ek'uul s-txheel, ikuyvat Moisees ijatxt tib' u vinaq tuch' u tixqel. Pet jit ech uva'e ib'an ka quB'aal Tiuxh uva's ixet tzaan u q'ij saq. ⁹Pet toq val sete: Ye' la' utxhi la' ituki b'en u vinaq u tixqel, oq kam kuxh inva'q s-ti'il. Pet ech kuxh la' tutxhe, oq a' u ixoq la' iyansa tib' tuch' va't vinaq. Tan oq loq's kuxh la' ituki b'en u vinaq u tixqel, tul oq la' tiq'o u vinaq inva'to'q ixoq, tul yansa ib'etz vete la' ib'an u vinaq. Ja'letz txhan vet u vinaq uva' la' iq'on vet u ixoq uva' jatxel vet tib' tuch' vitzumel, tul yansa ib'etz vete la' ib'an s-ka'b'il, —xe't Jesuus.⁸

¹⁰Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Poro oqetz ech la' elka'pun inva'q u vinaqe tuch' tixqel, tul b'a'n uva' tira kuxh ye' la' utxh txhejchil, —xe'taq te Jesuus.

¹¹Tul ech tal Jesuus s-eche: —Jit kaqaay inq'a vinaq la' tx'olon uva' ye' la' txheji. Pet ta'n kuxh inq'a vinaq uva' quB'aal Tiuxh la' lotxhon ti' itx'olt tatine'. ¹²Tan at vinaq uva' ye'naq alaloq, tul atxh vet tzaan s-ti' uva' a'xh ye' la' txheji. Atz at vinaq uva' la' utxh itxheja'; pet junt a' la' sa'on s-ti', tul ye' la' txhej vete'. Pet atetz jolt vinaq uva' junt kuxh nik imaq tib' ti' ye' itxheja', tan a' titz'ab'al ipaxsal inq'a yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', viq'esalil xo'l inq'a xool.

Pet oqetz at ex la' tx'olon emagt etib' ti' ye' etxheja', tul maqvaqetz etib', —xe't Jesuus.

Uva's taq't quB'aal Jesuus b'a'n'il tiib'a inq'a nitxa'

Kuxh 10.13-16; Luk 18.15-17

¹³Ya'ne oka'p jolol nitxa' vatz Jesuus, ti' uva' la'ich taq' ja' Jesuus iq'ab' tivi'. Tul la'ich inatxh Jesuus Tiuxh s-ti'. Poro a'etz inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus nikich yaon inq'a xool, atz inq'a nitxa', ti' ye' ipalo'k k'atz Jesuus.

¹⁴Tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Ye' kuxh emaq tuku'l inq'a nitxa' sinvatz. Pet ukoqn ul, tan ja'l uva' ech vitxumb'al, eche inq'a nitxa', tul a'etz inq'ae, la' b'en til q'ij isaq tal uva' nik ib'navt quB'aal Tiuxh iq'esalil, —xe't Jesuus. ¹⁵Ya'etz kuxh vet Jesuus ti' taq'ax ja' iq'ab' tivi' inq'a nitxa', tul b'en vet Jesuus.

Uva's iyolon quB'aal Jesuus tuch' val u chelem vinaq uva' tx'iolich iq'ij

Kuxh 10.17-31; Luk 18.18-30

¹⁶Ya'ne aq'b' val u chelem vinaq k'atz Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —B'a'nla Txhusul qetz, çkam la' inb'ana tul la' b'en vil q'ij saq ye'l iya'eb'al imotxeb'al vatz quB'aal Tiuxh? —xe'te.

¹⁷Ya'ne ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —çKam s-ti'il b'a'nla txhusul, chich axh s-ve? Tan ta'n kuxh quB'aal Tiuxhe b'a'n. Pet oqetz la' asa' b'en eelt

u q'ij saq ye'l iya'eb'al imotxeb'al tul nima inq'a b'ek'b'al, inq'a alel ka ta'n quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

¹⁸Tul ech tal u vinaq te Jesuus s-eche: —ǂJab'isteetz va'to'q b'ek'b'al s-te? —xe'te.

Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —A'etze uva': Ye' la' yatz'on axh. Ye' la' ayansa eeb' tuch' tixqel amol. Ye' la' elq' axh. Ye' la' atz'eq tzij ti' amol.¹⁹ La' ooksa iq'ij atxutx ab'aal ti' vanimata'. Tul sa' vamol, eche uva' nik asa't eeb', —xe't Jesuus.²⁰

²⁰Ya'ne ech tal u vinaq te Jesuus s-eche: —Jank'alxh inq'a yol uva' nik aale', tan aya'x tzaan inxe't ti' iqeexe' uva's txulich in. Pet ǂmaq atelxh inva'-to'q uva' ye' nik inb'ane'? —xe'te.

²¹Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Oq nik asa'e' uva' la'xh atxhab'a tiq'ol uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, tul quxh k'ayi ka jank'al inq'a kamaq eet. Tul aq' vija'mil te inq'a meeb'a'. Tul txh'uye'ven s-vi'. Echetz b'en eelte u mam b'a'n'il tu amlika', —xe't Jesuus.²²

²²Tab'ietz vet u chelem vinaq viyol Jesuus, tul yekich txumun vet s-ti' sib'e-na'. Tan mamalaichxh kamaq tetz atiche.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' ib'ant
quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a tx'iol iq'ij**

²³Ya'ne ech tal vet Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Nuqxh toq val sete uva' oqxh itza'lal te u tx'iol iq'ij vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima. ²⁴Tan jank'al, eche inva'q kameeyo, tan ye' la' utxh ipal pa'l tuul ixotel inva'q tz'isb'al b'aq. Echatez kuxh inva'q u tx'iol iq'ije, tan tza'lxh s-te vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, —xe't Jesuus.

²⁵Tab'iaqetz vete', tul tira kuxh motx yan vet u yol s-vatz. Tul ech motx tal vet te Jesuus s-eche: —Oqetz ech, eche uva' nik aale', tul ǂyexhab'ileb' o' la' chitp o'! —xe'taqe.

²⁶Ya'ne itiila saqi Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'uxh tira ye' la' utxh vet ikolt tib' inq'a xaal s-vatz, ti' ye' ib'en tu k'axk'o, poro vatz quB'aal Tiuxh, tan kaqaayil kuxh la' itx'ol quB'aal Tiuxh ib'anaxe', —xe't Jesuus.

²⁷Ya'ne ech tal Lu' te Jesuus s-eche: —ǂKe'chetz o'? Tan qat motx qaq'l ka inq'a kamaq qetz s-kaqaayil. Tul il o' txh'uyel o' se'e. ǂKametz inva'q b'a la' aq'ax s-qe? —xe't Lu'.

²⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —Nuqxh toq val sete uva' at etiqle'm sink'atza la' ib'ana, ex inq'a txh'uyel ex s-vi'. Tul ant ex la' k'uqe'v ex vi' kab'laval inq'a atib'al sink'atza, uva's la' ink'uqe'v tu nimla vatine' tuch' u vikle'm ti' ib'anax iq'esalil, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, atz uva's la' topoon u q'ij uva's tik' la' ib'ant quB'aal Tiuxh tutxh kaqaayil inq'a kam. Tul ant ex la' motx aq'on ku' inq'a yol tinuqul ti' kab'laval inq'a tenam, inq'a ato'k ib'ij inq'a ik'aol Israeel s-ti'.²⁹ Tan ja'l uva' la' taq' ka toztotz s-vi', atz la' taq' ka titz'in tatzik, itxutx ib'aal, tixqel, initxa'a, atz itx'ava', tul sib'xh vet vich'exel la' aq'ax s-te vi' uva' la' taq' ka. Tul la' b'en til q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ³⁰Tan

mamala xool nik taq' b'en tib' s-nim vatz quB'aal Tiuxh. A'etz inq'a xaole uva', a' quB'aal Tiuxh nik iq'on ku'l. Pet at xool uva' nik tiq'o ku'l tib' vatz quB'aal Tiuxh, a'etz inq'a xaole uva', a' quB'aal Tiuxh la' aq'on b'en s-nim.^x

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesus ti' u tx'aga'm uva' la' ik'ul
inq'a niman tetz, tul tiq'o tzaan jolol b'a'nla molol uuva tuulb'al viyol**

20 ¹Tan eela vib'ant quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', viq'asalil xo'l inq'a xool, tuch' uva' ib'an val u b'aal aq'on. Tan ku'saqxh lakp b'en ti' itxhokox imol ti' ib'anax u taq'on xo'l inq'a iuuva. ²Tul yekich ib'an yoli u b'aal aq'on inq'a vinaq, ti' uva' va'l denaario la'ich txhoppik ti' va'l iq'ij. Tul itxhaq vet b'en u b'aal aq'on inq'a vinaq aq'onvoq tal uva' avamich viuuva.

³A'etxh ib'ant vet b'elval oora s-q'ala'm, tul b'en u b'aal aq'on ti' itxhokox ka't imol ti' ib'anax u taq'on. Tul ex ileq jolt inq'a vinaq, inq'a atich kuxh tu k'ayib'al, inq'a amlich kuxhtu'. ⁴Tul ech tal u b'aal aq'on te inq'a vinaq s-eche: «B'antaq b'a'nil s-ve. Tul ko'vaq aq'onvoq s-vi' tal uva' avamal vinuuva. Tul jank'alxh uva' nik txhoonk in ti' va'l q'ij, tul ant kuxh toq intxhojvat exe,» xe't u b'aal aq'on. Tul yekich b'en vet inq'a vinaq aq'onvoq.

⁵A'etxh itxhaqaan vet q'ij, tul b'en u b'aal aq'on inpaqte ti' itxhokox jolt imol ti' ib'anax u taq'on. Tul antxh tal u b'aal aq'on te inq'a vinaq kam uva' ma'tich talt te jolt inq'a vinaq. A'etxh ib'ant vet oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij, tul b'en u b'aal aq'on inpaqte ti' itxhokox jolt imol ti' ib'anax u taq'on. Tul antxh tal u b'aal aq'on te inq'a vinaq kam uva' ma'tich talt te jolt inq'a vinaq.

⁶A'etxh ib'ant vet o'va'l oora s-ku'eb'al q'ij, tul b'en u b'aal aq'on inpaqte ti' itxhokox jolt imol ti' ib'anax u taq'on. Tul ex ileq jolt inq'a vinaq, inq'a amlich kuxhtu'. Tul ech tal u b'aal aq'on te inq'a vinaq s-eche: «¿Va'xetz kolxh q'ij atin ex tzitza? ¿Ye'letz kol etaq'on qat txheji?» xe'te.

⁷Tul ech tal vet inq'a vinaq s-eche: «Ye'le. Ye'l qaq'on qat txheji, tan ye'xhal inva'q qat alon taq'on s-qe,» xe'taqe.

Ya'ne ech tal u b'aal aq'on s-eche: «Ko'vaq b'a aq'onvoq s-vi' tal uva' avamal vinuuva. Tul jank'alxh uva' nik txhoonk in ti' va'l q'ij, tul ant kuxh toq intxhojvat exe,» xe't u b'aal aq'on.

⁸Q'eqxetz vete', tul ech tal vet u b'aal aq'on te u ilol tetz taq'on s-eche: «Sik'le vet tzaan txhaqnaq inq'a aq'onvil s-kaqaayil. Tul xe'ten vet ti' itxhoox iq'ij txhaqnaq. Poro a' txhaqnaq atxhoj s-b'axa, inq'a xamel qat motx ixet' aq'onvoq. Pet xamel la' atxhoj txhaqnaq, inq'a b'axa qat ixet' aq'onvoq,» xe't u b'aal aq'on. ⁹Echetz a' vet inq'a vinaq, inq'a xamich ixet' aq'onvoq, b'axichaq itxhoj vete'. Tul antxh txhojb'al tetz inva'l q'ij txhoppik inq'a vinaq. ¹⁰Aq'b'atetz vet inq'a vinaq, inq'a b'axichaqxh ixet' aq'onvoq, tul a' motx titz'a uva' niim sa'ich txhoj-pika. Poro ant kuxh txhojb'al tetz inva'l q'ij motx txhojpika. ¹¹Ik'ulaqetz kuxh vet inq'a vinaq vija'mil, tul xe'taq vet ti' talax yol te u b'aal aq'on.

¹²Tul ech motx tal vet inq'a vinaq te u b'aal aq'on s-eche: «Qatxh motx tz'e'y o' t-q'ij. Atz qatxh motx ko'liy o'. Tul eela kuxh quja'mil qat ab'an tuch' txhaqnaq inq'a va'l txhan oora qat aq'onvi,» xe'taqe.

¹³Ya'ne tzaq'b' u b'aal aq'on. Tul ech tal te inva'l u aq'onvil s-eche: «Txa, poro ye'l axh nik veesa axh t-b'ey. Tan yekich qat val see uva': –Ech la' intxhojvat

axh s-eche, –chich in see. Tul qat atzaq'b'e. ¹⁴Pet iq'o vaja'mil. Tul quuxh. Tan ine qat tzaj t-vaanima, ti' uva' eela kuxh vatxhojb'al qat inb'an tuch' txhaqnaq inq'a xamtel qat tok ti' u aq'on. ¹⁵Pet in s-ti' kam la' inb'an tuch' vinpuqa. Pet ye' kuxh txho'n see uva' b'a'n in te inq'a xaoL,» xe't u b'aal aq'on.

¹⁶Tan mamala xaoL nik taq' b'en tib' s-nim vatz quB'aal Tiuxh. A'etz inq'ae ye'xh jank'al itx'aqa'm la' taq' quB'aal Tiuxh. Pet at xaoL uva' nik tiq'o ku'l tib' vatz quB'aal Tiuxh; a'etz inq'ae, sib' itx'aqa'm la' taq' quB'aal Tiuxh. Tan mamala xaoL sa'ele, poro ye'xh jank'al inq'a la' txaaxi, —xe't Jesuus.⁷

**Uva's talt quB'aal Jesuus itoxpaq uva' tetxhal la'ich kami,
atz la'ich itz'e'v inpaqte**

Kuxh 10.32-34; Luk 18.31-34

¹⁷Aalichetz ib'en vet ja' Jesuus tu tenam Jerusaleen, tul tiq'o el Jesuus kab'-laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tzi'e'l b'ey, ijexhe'l tib' k'atz inq'a xaoL. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: ¹⁸—Etootzaqle uva' il o' quja'p vet t-Jerusaleen tal uva' toq txeypik in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Tan a' txhaqnaq inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel toq alon inyatz'ax el. ¹⁹Tul toq toksa in txhaqnaq tiq'ab' inq'a xaoL, inq'a jit tij imam Israeel. Tul toq kuxh motx itze'le in. Atz toqat tz'u'maloq in. Atz toq aq'axoq ja' in vatz kurus tetxhal inkame'. Poro titoxv q'ij, tul la' itz'e'vk in inpaqte, —xe't Jesuus.

Uva's ex tab'il b'a'n'il te quB'aal Jesuus ti' Jakoovo, atz ti' Xhun ta'n itxutx

Kuxh 10.35-45

²⁰Ya'ne aq'b' q'es u tixqel q'es Sevedeeo vatz Jesuus tuch' inq'a tal; a'e Jakoovo tuch' Xhun. Tul qael iku' q'es ti' ijaqax val u b'a'n'il te Jesuus. ²¹Tul ech tal Jesuus te q'es s-eche: —¿Kam nik esa'e la' vaq' sete? —xe't Jesuus.

Tul ech tal q'es s-eche: —B'an b'a'n'il s-ve. Tul la' koq ab'ek' ik'uqe'v inq'a val sak'atza. Va'l koq taseb'al, atz va't koq tamax la' ib'ana, uva's la' ab'ant vet iq'esalil xo'l inq'a tenam s-kaqaayil, —xe't q'es.

²²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira ye' etootzaq kam talax uva' nik etab'i. ¿La'etz kol etx'ol epal tu mam k'axk'o uva' toq palk in? [Atz ¿la'atetz kol etx'ol etok tu mam txumleb'al uva' toq okk in?] —xe't Jesuus.²

Tul ech motx tal s-eche: —La' qutx'ola, —xe'taqe.

²³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Toqxh etx'ole'e u k'axk'o, eche uva' toq palk in, [atz vetok tu mam txumleb'al, eche uva' toq okk in.] Pet vek'uqe'v tinseb'al, atz vek'uqe'v tinmax nik etale', tan ye'l vokeb'al s-ti'. Pet ta'n kuxh vinB'aal at tokeb'al ti' taq'ax te u xaoL uva' ch'exel vet ta'n. Tan il u b'a'n'il b'anel vet tutxh ta'n vinB'aal, —xe't Jesuus.

y 20.16 Tio 19.30; Kuxh 10.31; Luk 13.30 z 20.22 ¿Kam nik elka'pun u yol ·podéis beber del vaso? chich tu kastiiya. A'etz nik elka'pun vitx'olt inq'a niman tetz Jesuus ipal tu mam k'axk'o, eche uva' palk quB'aal Jesuus. Tan «k'axk'o, chich telu'l u yol «beber del vaso trago amargo.» Tul kamxh uva' nik tal tu versiikulo uva'a, tul echatxh nik tale tu Tio 26.39. A'etz tzajna'ql u yol uva'e xo'l inq'a aq'ol ku' yol tinuqul s-na'ya. Tan ech nikich ib'anaxe te inq'a xaoL uva' atichaq ku' t-tze', inq'a niimichaqxh ipa'v. Tan nikich taq'ax k'ayla a' tetz yatz'b'al aanima s-te tuul invaq' koopa ti' ikamsalaq el. A'etz nik elka'pun uva' b'eeno kuxh la' ipal va'q xaoL tuul mam itza'lal. ¿Kametz nik elka'pun u yol «bautizado con el bautismo?» chich tu kastiiya. A'etz nik elka'pun vipal invaq' xaoL titza'lal. Pet jit a' nik tal ti' taq'ax ku' xaoL xe' a'.

²⁴ Ta'netzxi tab'i vet lavat inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus kam u yol uva' tal Jakoovo tuch' Xhun, tul motx lakpaq vet ivi'.

²⁵ Ya'ne isa' tzaan Jesus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesus s-xo'l s-eche: —Etootzaqle kam uva' nik ib'an inq'a iq'asal inq'a tenam. Tan a' nik motx toksa u tetz ti' ib'ek'on tiib'a inq'a tenam. Atz tetxhal kuxh nik inima u tenam kam uva' nik motx tal inq'a iq'asal. ²⁶ Poro ye' la' utxhi uva' ech la' motx ib'ane sexo'l, ex inq'a niman vetz. Pet ja'l inva'q ex, uva' nik sa'on eb'en s-nim xo'l inq'a emol, tul a'etz ex la' etaq' b'en etib' s-k'uulan tetz emol.^a ²⁷ Atz jab'iste ex, uva' la' sa'on tiq'ol ivi' xo'l inq'a emol, tul a'etz exe uva' la' b'en ex s-lotxhol tetz emol. ²⁸ Tan a' ulk in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, ti' ik'uulal, atz ti' ilotxhox inq'a xao. Tul a'at ulk in ti' vaq't vib' kamoq seti', ti' itxhox vepa'v tuch' inq'a tenam s-kaqaayil. Pet jit a' ulk in, ti' uva' la' k'uulal in, —xe't Jesus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesus b'a'n ka'va'l inq'a tzot

Kuxh 10.46-52; Luk 18.35-43

²⁹ Eletz vet tzaan Jesus tu tenam Jerikoo tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul mam tenam txh'uyich vet tzaan ti' Jesus. ³⁰ Tul k'uqligh ka'va'l inq'a tzot tzi' val u b'ey. Ta'naqetzxi tab'i inq'a tzot ipal pa'l Jesus, tul xe'taq sich'in. Tul ech motx tal s-eche: —iQuB'aal, axh u Tij Imam Daviid, txum quvatz! Tul jban b'anil s-qe! —chichichaq isich'ine'.

³¹ Ya'ne maqax isich'in inq'a tzot ta'n inq'a xao. Poro a'l nikich motx taq't yak'il ti' isich'ine'. Tul ech nikich motx tal s-eche: —iQuB'aal, axh u Tij Imam Daviid, txum quvatz! Tul b'an b'anil s-qe! —chichichaqe.

³² Ya'ne txake'v Jesus. Tul isik'le vet tzaan Jesus inq'a tzot. Tul ech tal Jesus te inq'a tzot s-eche: —iKam b'anil nik esa'e' la' inb'an sete? —xe't Jesus.

³³ Tul ech tal inq'a tzot s-eche: —QuB'aal, a' qusa' uva' la' ilon o', —xe'taqe.

³⁴ Tul itxum vet Jesus ivatz inq'a tzot. Atz ikan vet Jesus inq'a ivatz. Tul yekich ilonaq vete'. Atz okaq vet b'en ti' Jesus.

Uva's toka'p vet quB'aal Jesus tu tenam Jerusaleen

Kuxh 11.1-11; Luk 19.28-40; Xhun 12.12-19

21 ¹ B'iitichetz kuxh taq'b' Jesus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Jerusaleen, tul motx aq'b' vet tu vitz Inq'a Oliivo tu tal tenam Vefajee. Ya'ne itxhaq b'en Jesus ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ² Tul ech tal Jesus s-te s-eche: —B'enoq ex. Tul yekl ex tu tal tenam uva' s-quvatz b'en. Tul b'en eleq val u b'ur, uva' qitzelka, imol tib' tuch' val u tal, uva' ya'nix txakunna. Echetz echite', tul la' etiq'o tzaan. ³ Oqetz ja'l inva'q xao la' alon inva'q yol s-ti', tul ech la' etal s-te s-eche: «Toq qiq'o txoo. Tan toq txakunsaloq txoo ta'n quB'aal. Tul yek toq ul qaq' ka txoo inpaqte,» chaq ex, —xe't Jesus.

⁴ Echetz tela'pune val u yol uva' tz'ib'amal ka ta'n val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

⁵ —B'enoq etal val u yol

te inq'a aj tenam Sioon.
 Tul ech etal s-eche:
 «Il vet u mam iq'esal
 vetenam
 tul sexo'l,
 u mam iq'esal
 uva' tz'u'kinla aanima.
 Tul a' atil ja' ti' val u b'ur,
 uva' ya'nxh txakunna,
 tal val u b'ur,»
 chich quB'aal Tiuxh,
 —xe't itz'ib'at u yol.^{b c}

⁶B'enetz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu, tul ex ib'an vet kam uva' tal Jesusu. ⁷Tul tiq'oaq vet tzaan u b'ur tuch' u tal uva' ya'nxh txakunna. Tul teesaaq vet inq'a iqinkin oksa'm uva' txhasichaq ok s-ti'. Tul taq'aq vet ja' ti' inq'a b'ur. Ya'ne ja' vet Jesusu ti' u tal b'ur. ⁸Tul mam xaal uva' ye'l s-atxhel eesan vet el inq'a iqinkin oksa'm uva' txhasichaq ok s-ti'. Tul ilit'aq vet ku' tib'ey Jesusu. Atz ataq jolt xaal uva' nikich ex tzok'on tzaan q'ab'aq tze' uva', eche xaq ch'i'm. Tul nikich motx taq' ku' tib'ey Jesusu s-viq'b'al. ⁹Tul jank'alxh inq'a xaal, inq'a b'axich vatz Jesusu, atz tuch' inq'a txh'uyich tzaan ti' Jesusu, ech nikich motx tal ti' toksal iq'ij Jesusu s-eche:

—iNik qoksa iq'ij,
 u Tij Imam Daviid!
 Tan jchiib'eb'alxh tul
 s-quxo'l
 tan iq'omal u ticle'm
 quB'aal Tiuxh ta'n!
 iNik qoksa iq'ij,
 u quB'aal Tiuxh
 uva' niim at ja'p t-amlika'!
 —chichich isich'in inq'a xaal.^d

¹⁰Oka'petz vet Jesusu tu tenam Jerusaleen, tul motx kuxh sotz vet ik'uul u tenam. Tul ech nikich motx tal vet s-vatzaq s-eche: —iJa'letze u vinaq uva'e? —chichichaqe.

¹¹Tul ech nikich tal jolt inq'a xaal s-eche: —Jesuuse, u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' een tzajna'ql tu tenam Nasareet tuulb'al Galileea, —chichich inq'a xaal.

**Uva's itilut elu'l quB'aal Jesusu inq'a yakol k'a'y tu nimla
 atib'al tuulb'al u tostiuxh**

Kuxh 11.15-19; Luk 19.45-48; Xhun 2.13-22

¹²Ya'ne pal vet ok Jesusu tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tal uva' nik natxhk'uulalik Tiuxh tu Jerusaleen. Tul xe't Jesusu ti' itilut elu'l inq'a nikich

b 21.5 Sakariias 9.9 **c 21.5** Sakariias 9.9. A' nik ex ik'utxh quB'aal Jesusu tuch' vitz'u'kinil, ti' uva', a' kuxh val u b'ur ja' b'en quB'aal Jesusu s-ti' sib'eno'k t-Jerusaleen. Tan taq' koq b'en tib' quB'aal Jesusu siq'esal, tul a'etz la'ich ja'k b'en quB'aal Jesuuse ti' va'q chej uva', a' it'ike've; atz maq tuulich kare't chej la'ich b'enko'k quB'aal Jesusu t-Jerusaleen. **d 21.9** Saalmo 118.25-26

ik'ayine', atz inq'a nikich illoq'one'. Tul ivampu el Jesusus imeexha inq'a nikich motx jalon puag; atz ivampu el Jesusus ixhiila inq'a nikich motx k'ayin paraamuxh. ¹³Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ech viyolb'al quB'aal Tiuxh tz'ib'amal ka s-eche: «U votzotz, tan a' itxa'k natxhk'uulab' vetz ta'n inq'a tenam s-kaqaayil la' ib'ana,» chich u yol.^e Pet a'etz ex qat aq'on b'en s-tatib'al elq'om, —xe't Jesusus.^f

¹⁴Ya'ne aq'b' jolol inq'a tzot vatz Jesusus tuch' jolt inq'a koyelich ib'ena'. Tul yekich motx ib'an b'a'n ta'n Jesusus. ¹⁵Ya'ne lakp vet ivi' inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, ti' inq'a b'a'n'il uva' nikich ib'an Jesusus. Tul motxat lakp ivi', ti' uva' seb'tich isich'in vet inq'a nitxa' ti' toksal iq'ij Jesusus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tan ech nikich motx tal inq'a nitxa' s-eche: —iNik qoksa aq'ij, axh u Tij Imam Daviid! —chichich inq'a nitxa'.

¹⁶Ya'ne ech motx tal inq'a iq'osal te Jesusus s-eche: —eYe' kuxh akuy toksal aq'ij ta'n inq'a nitxa'? —xe'taqe.

Tul ech tal Jesusus s-eche: —Echxh toq ib'ane. Pet ye'letzeb' nik ib'en u yol sete uva' nik esik'le uva' ech nik tal s-eche:

«Nik toksal iq'ij
quB'aal Tiuxh
ta'n inq'a nitxa',
atz ta'n inq'a ne',
inq'a ya'n nik itxh'u'ne'.
Tan quB'aal Tiuxh
alon ka,»
chich u yol,

—xe't Jesusus.^g

¹⁷Tul el tzaan Jesusus vatz inq'a iq'osal uq'e'yb'al. Eletz kuxh vet ul Jesusus t-inq'a otzotz tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, atz tu tenam Jerusaleen, tul yekich vet Jesusus ilan tu tenam Vetaania.

e 21.13 Isaiias 56.7; Jeremias 7.11 **f 21.13** eKam s-ti'il itilu elu'l quB'aal Jesusus inq'a nikich ik'ayine'? Ti' uva' tan, jitichxh vet ik'ulel kam uva' nikich tutxh tu tostiuxh til quB'aal Jesusus. At va't u yaab'la txumb'al til quB'aal Jesusus uva' nikich tutxh tuulb'al u nimla atib'al tu tostiuxh. Tan nikich ikuy vet inq'a iq'osal u tostiuxh tutxh sub'u'm ti' inq'a nikich motx ik'ayile'. Tan sib'ich kuxh vet ija'mil inq'a kam nikich ib'an inq'a aj k'a'y, jank'al eche ti' ik'ayil inq'a txoo uva' nikich itze'sal ok vatz Tiuxh, eche inq'a paraamuxh, karne'l, tzentun tuch' va'k. Tan ataqich vet iyol inq'a oksan yol tuch' inq'a yakonal, atz maq antxh titz'in tatzik inq'a oksan yol nikich motx ik'ayine'.

Tul at va't yaab'la txumb'al nikich ib'an inq'a nikich motx jalon puag. Tan sib'xh nikich motx itx'ak ti' ijalax inq'a puag. Tan a' nikich motx ib'an inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh uva' tira ye' nikich motx ik'ul inq'a puag tetz Rooma, uva' «denaarioich» ib'ij, atz uva' «draakma» chichich e'li. Pet ta'nxh nikich motx ik'ul u puag u «siiklo,» u tetzichxh inq'a tij imam Israeel. Xa'tetze tetxhal kuxh la'ich motx ijal inq'a xaal inq'a ipuag ti' ipalo'k, atz maq ti' illoq'on tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.

Echetz s-ti'ile tira lakp ivi' quB'aal Jesusus te vitxumb'al inq'a yakonal, atz inq'a aj k'a'y, tan ta'n kuxh nikich motx titz'a itx'akax puag. Pet jit b'eeq a' nikich titz'a inatxhk'uulal Tiuxh.

eKam s-ti'il tal quB'aal Jesusus uva' antxh inq'a aj k'a'y aq'on b'en u tuulb'al u tostiuxh sijulil elq'om? A' s-ti'ile tan, ib'an quB'aal Jesusus eela inq'a aj k'a'y tuch' elq'om. Tan inq'a elq'om, a' nikich ex imuqvrat ka tuul jul, inq'a nikich telq'a. Echetz uva'e nikich ib'an inq'a yakol, tan a' kuxh muqichaq tib' tu tostiuxh ti' itx'akax mam puag. **g 21.16** Saalmo 8.2

Uva's talt quB'aal Jesuus itzaq u tze' u iigo uva' ye'lich ivatz

Kuxh 11.12-14, 20-26

¹⁸Echetz vet eqal s-q'ala'm, tul q'a'v Jesuus tu tenam Jerusaleen. Tul kam-yichxh Jesuus t-va'y. ¹⁹Tul til Jesuus vi'l u iigo uva' atich tzi' b'ey. Ya'ne ex tilo'k Jesuus. Tul ye'lich b'ak ivatz. Pet ta'nich kuxh ixaq atiche. Tul ech tal Jesuus te u iigo s-eche: —Ye'l inpaqt la' vatzin axh! —xe't Jesuus. Tul yekich tzaq vet u iigo.^h

²⁰Tiletz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus itzaq u iigo, tul yekich motx kaj taanima s-ti'. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —¿Kametz s-ti'il uva' nal kuxh qat itzaq u tze'? —xe'taq te Jesuus.

²¹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Toq val sete: Oq k'uqlelhx ek'uul, tul oq ye' la' eb'an ka'l ek'uul, jitetz kuxh ta'n la' eb'ane, eche uva' qat inb'ana. Pet: «Elen el tzitza, tul een b'enk axh xe' u mam a',» chaq ex te u vitz. Tul echxh la' ib'ane.ⁱ ²²Tan jank'alxh uva' la' etab'i te quB'aal Tiuxh uva's la' enatxht Tiuxh, oqetz la' ek'uqb'a ek'uul uva' la' aq'ax sete, tul la'xh ek'ula, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's itzaq'b'et quB'aal Jesuus inq'a fariseeo ti' u ticle'm

Kuxh 11.27-33; Luk 20.1-8

²³Ya'ne aq'b' vet Jesuus t-inq'a otzotz tu nimla atib'al tuulb'al u tostixh. Tul xe't Jesuus txhusun. Seb'telichetz itxhusun Jesuus, tul aq'b' inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'osal u tenam. Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —¿Ja'l qat aq'on aviqle'm, ti' uva' nik ab'ane'? Atz ¿ja'l qat alon see uva', a' vet axh la' b'ek'on axh? —xe'taq te Jesuus.

²⁴Ya'ne tzaq'b' Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Toqatetz vab'i val u yol sete s-b'axa. Oq toq etzaq'b'e u yol uva' toq vab'i sete, tul echatetz toq intzaq'b'ete veyol ti' ja'l qat aq'on vikle'm, ti' uva' nik inb'ane'. ²⁵¿Ja'letz aq'on ticle'm naq u Xhun ti' taq'ax ku' inq'a xaol xe' a' nik enatxhe'? ¿Maq quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika'? Pet ¿maq a' inq'a vinaq? —xe't Jesuus.

Ya'ne motx iyol vet inq'a iq'osal u tenam inq'a yol s-vatzaq. Tul ech motx tal s-eche: —Oq toq qale' uva': «QuB'aal Tiuxh, uva' een t-amlika', aq'on ticle'm naq u Xhun,» oq toq qale', tul: «¿Ke'chetz ye' eqejt naq b'a?» toq tal naq s-qe. ²⁶Pet oq ech toq qal s-eche: «Nage inq'a vinaq aq'on ticle'm naq,» oq toq qale', tul toqetz lakpoq ivi' u tenam s-qi'. Tan jank'alxh u tenam ootzaqin tetz uva' q'exsanich tetz iyol quB'aal Tiuxh naq u Xhun, —xe't inq'a iq'osal s-vatzaq.

²⁷Ya'ne ech motx tal te Jesuus s-eche: —Ye' qootzaqle, —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'atetz koq in la' alon sete ja'l nik aq'on vikle'm ti' inq'a nik inb'ane'.

h 21.19 ¿Kam nik elka'p u yol tal quB'aal Jesuus, ti' uva'? —¿Ye'l inpaqt la' vatzin axh! —xe't quB'aal Jesuus. A'etz nik elka'pun u iigo ti' inq'a tij imam Israeel. Atz a'etz nik elka'p uva' ye'l ivatz u iigo, ti' uva' ye'l b'a'nileq quB'aal Tiuxh k'atz inq'a tij imam Israeel. A'etz nik elka'pun u yol, ti' uva' ye'l vet ivatz u iigo la' taq' tele; a'e, uva' ye'l vet la' ik'utxh inq'a tij imam Israeel vinatxhk'uulal Tiuxh vatz inq'a jit tij imam Israeel. Tan ye' nikich isa' inq'a tij imam Israeel ik'ulux u Kriisto, atz ye' nikich isa' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-jik. **i 21.21** Tio 17.20; 1 Koriintios 13.2

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusu ti' u qejo'm,
tul tiq'o tzaan ka'va'l u k'aola tuulb'al viyol**

²⁸Pet ħkam toq etal ti' val u yol uva' toq val sete? Tan atich val u vinaq uva' ka'va'lich ik'aol. Tul ech tal te u b'axa ik'aol s-eche: «Txa ink'aol, quxh aq'onvoq tal uva' avamal inq'a quuuva,» xe't u b'aala.

²⁹Tul ech tal u k'aola s-eche: «Ye'l in la' b'en in,» xe'te. Poro xamteletz txho'n s-te, tul ex ib'an u aq'on.

³⁰Ya'ne aq'b' u b'aala k'atz inva't vik'aol. Tul antxh tal te vik'aol, eche uva' ma'tich talt te u b'axa ik'aol.

Tul ech tal u k'aola s-eche: «Ape b'a, inb'aal. Ma't in aq'onvoq,» xe'te. Poro ye'xh b'eni.

³¹ħJab'isteetz ka'va'l u k'aola niman iyol vib'aal nik enatxhe'? —xe't Jesusu.

Ya'ne ech motx tal inq'a iq'esar s-eche: —A' u b'axa k'aola, —xe'taqe.

Tul ech tal Jesusu s-eche: —Nuqxh toq val sete uva', a' inq'a molol puaq tuch' inq'a ixoq, uva' lampaq'il nik ib'ane', b'axal vet sevatz ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esaril t-taanima. ³²Tan ul Xhun, u aq'ol ku' xaox xe' a', ti' talax inuqul u jikla yol tetz etatin vatz quB'aal Tiuxh. Tul ye' eqej kam uva' ul tal Xhun. Petetz koq inq'a xaox, inq'a molol puaq tuch' inq'a ixoq, inq'a lampaq'il nik motx ib'ane', tan a'etz inq'ae, motx qeon inq'a yol uva' ul tal Xhun. Pet koq ex, tan k'uxh etil iqejt inq'a xaox inq'a yol, poro tira ye' etitz'a etib' t-inq'a epa'v vatz quB'aal Tiuxh.^j

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusu ti' talt yol te inq'a iq'esar
uq'e'yb'al, tul tiq'o tzaan jolol inq'a yaab'la k'amol tx'ava' tuulb'al viyol**

Kuxh 12.1-12; Luk 20.9-19

³³Pet ab'ivaq inva't u yol uva' txumb'alimal toq valta'. Atich val u vinaq uva' itxhik uuva t-vitx'ava'. Tul ipe' ti' vitx'ava'. Atz ib'it val u atib'al tal uva' la' patxh'axik el ta'lil inq'a uuva. Tul ib'it va't otzotz, uva' sib' ja'i, xeeb' tetz vitxhiko. Tul taq' ka vitx'ava' s-k'am, uva' at txhiko s-tuul, te jolol vinaq. Tul b'en vet u vinaq t-inva't tenam s-naatxh.^k ³⁴Oponetz vet viq'iil iq'anb' ivatz inq'a uuva, tul itxhaq vet tzaan u vinaq inq'a taq'onvil ti' ijaqax ivatz inq'a itxhiko te inq'a k'amol tx'ava'.

³⁵Poro tiletz vet inq'a k'amol tx'ava' tul inq'a aq'onvil, tul a'l motx itxeyta'. Tul va'l u aq'onvil, q'osoxi. Atz va't, yatx'axi. Atz va't, k'onil s-sivan ta'n inq'a k'amol tx'ava'.

³⁶Ya'ne itxhaq vet tzaan u vinaq jolt inq'a taq'onvil. Tul palna'q vet tatxhul vi' inq'a ul s-b'axa. Tul echat kuxh motx ulb'el inq'a aq'onvil, eche motx ulb'el inq'a ul s-b'axa.

³⁷Ya'ne a'etz vet vik'aol u vinaq itxhaq tzaan tiya'eb'al. Tan ech titz'a s-eche: «Toqetz qeexoq vet naqe vink'aol ta'n inq'a k'amol tx'ava',» xe't titz'at u vinaq.

³⁸Tiletz vet inq'a k'amol tx'ava' tul vik'aol u vinaq, tul ech motx tal vet s-vatzaq s-eche: «A'etz naqe uva'e, toq etzan ka inq'a kam s-kaqaayil. Pet jetulvaq! Tul ħquyatz'vaq el naq! Tul ħqetz vet inq'a kamaq tetz naq s-kaqaayil toq ib'ane'!» xe'taq vet inq'a k'amol tx'ava'.

³⁹Ya'ne iq'ol el vik'aol u vinaq ta'n inq'a k'amol tx'ava'. Tul een ex yatz'axik el ti'e'l uva' avamich inq'a uuva.

⁴⁰Poro ¿kametz la' ul ib'an vet u vinaq te inq'a k'amol tx'ava' uva's la' tul inpaqte nik enatxhe'? —xe't Jesuus.

⁴¹Ya'ne ech tal inq'a iq'osal te Jesuus s-eche: —¡A' la' ul ib'an u vinaq uva' ye' la' ikuy ipa'v inq'a yaab'la txhaq k'amol tx'ava'! Pet ¡tira la' iyatz'e'l! Tul a' la' taq'vat vet tilix viuuva te jolt k'amol tx'ava'. La'etz q'anb' vet inq'a uuva, tul la' taq' vet inq'a k'amol tx'ava' jank'al vivatz u uuva te u vinaq, —xe'taqe.

⁴²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye'etzeb' nik ib'en sete u yol uva' tz'ib'amal ka uva' ech nik tal s-eche:

«U Sivan, uva' ixval
ta'n inq'a b'itol otzotz,
tan a'etz vet uva'e,
qat aq'ax tikle'm s-b'a'n
ti' itxeyt ja'p vixojb'al
u otzotz.
Tan quB'aal Tiuxh
qat b'anon.
Tul mam yol qilt vet
kam qat tulb'e
quB'aal Tiuxh
itxakunsal u Sivan,»
chich u yol.¹

⁴³Echetz toq valte sete uva': Jit vet a', ex la' b'anon iq'osalil tzitza vatz tx'ava' ti' vinatxhk'uulal Tiuxh. Tan quB'aal Tiuxh toq eesan el teq'ab'. Tul a' la' taq'vat vet te jolt inq'a xaal, inq'a a' nik ik'utxh vet u b'a'nla txumb'al uva', a' vet quB'aal Tiuxh nik b'anon iq'osalil tu taanima, eche vi'oq tze' uva' b'a'n vivatz nik taq'e'. [⁴⁴Tan ja'l inva'q uva' la' tetxha ok tib' k'atz u Sivan uva'a, tul la' kuxh ul tajsja ok tib' s-ti'. Atz ja'l inva'q uva' la' kaj jaq' u Sivan uva'a, tul tira la' patxh'q' ta'n u Sivan,] —xe't Jesuus.

⁴⁵Tab'ietz vet inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a fariseeo inq'a yol uva' tal Jesuus, tul b'enaq vet s-te uva', a' nikich talax tuch' u yol uva' nikich tal Jesuus. ⁴⁶Tul motx itxhok vet txumb'al ti' itxeyp Jesuus. Poro xo'vaq te inq'a xaal, tan q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh Jesuus vatz inq'a xaal.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus tul tiq'o tzaan
vitz'alon val vik'aol val u mam iq'osal tuulb'al viyol**

22 ¹Ya'ne ech va't u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus te inq'a iq'osal, atz te inq'a fariseeo s-eche: ²—Tan eela vib'ant quB'aal Tiuxh iq'osalil, tuch' va'q u mam iq'osal uva' ib'an val u nimla q'ij ti' itz'alonsal ik'aol. ³Tul itxhaq b'en u mam iq'osal inq'a taq'onvil ti' tiq'ol inq'a xaal, inq'a ma'tich ib'e-k'ex vet ti' u tz'alo'm. Poro ye' isa' inq'a xaal taq'b'e'.

⁴Ya'ne itxhaq b'en u mam iq'osal jolt inq'a taq'onvil. Tul ech tal b'en s-ti' s-eche: «Ech b'en etal te inq'a xaal, inq'a b'ek'el vet va'n s-eche: —Ko'vaq vete', nik tal u mam iq'osal. Tan qat iyatz'l vet inq'a iyak'a va'k, atz qat iyatz'l vet

jolt inq'a tavan, inq'a oqxh itzaq'e. Tul qat b'a'nixiy vet inq'a tx'ix. Pet ko'vaq etil u tz'alo'm, —chaq ex te inq'a xao!,» chaq u mam iq'esar.

⁵Poro tira ye'l inq'a xao! motx qeon ti' taq'b'e'. Pet va'l, a'l ib'en aq'onvoq titx'ava'. Atz va't, a'l ib'en ti' tilix ik'a'y.

⁶Jolt, a'l ixet' ti' ich'ixvisal inq'a taq'onvil u mam iq'esar, tul tetxhal motx iyatz'e'l inq'a aq'onvil.

⁷Tab'ietz vet u mam iq'esar kam uva' ulb'el inq'a taq'onvil, tul tira lakp ivi' s-ti'. Ya'ne itxhaq b'en u mam iq'esar inq'a isol ti' iyatz'ax el inq'a xao!, inq'a yatz'on el inq'a taq'onvil u mam iq'esar. Tul tira tz'e'sal ka vitenam.

⁸Ya'ne ech tal vet u mam iq'esar te jolt inq'a taq'onvil s-eche: «B'a'nixyetz vet inq'a kam ti' u tz'alo'm. Pet a'e tan, jit b'akxh b'a'nla xao! inq'a qat qub'ek' ti' u tz'alo'm. ⁹Pet b'enoq ex t-inq'a q'e'txaq b'ey tuulb'al u tenam. Tul iq'ovaq tzaan jatva'lxx xao! la' eleqa. Tul a' vet inq'a xao! toq ul ilon u tz'alo'm,» xe't vet u mam iq'esar.

¹⁰B'enetz vet inq'a aq'onvil t-inq'a q'e'txaq b'ey, tul ex imol vet jatva'l xao! ex ileqe'. Atz kam kuxh xao!il, s-b'a'n s-ye'b'a'n. Tul mamala xao! ik'ul vet tib' ti' u tz'alo'm.

¹¹Ya'ne oka'p vet u mam iq'esar ti' tilix inq'a xao!, inq'a ex imol tzaan inq'a aq'onvil. Tul til vet u mam iq'esar val u vinaq uva' ye'l toksa'm tetz tz'alo'm atich ok ta'n. ¹²Tul ech tal u mam iq'esar te u vinaq s-eche: «Txa, zke'ch qat avuku'l tzitza? Tan ye'l avoksa'm tetz tz'alo'm ato'k,» xe't vet u mam iq'esar s-te. Tul tira memt u vinaq vatz u mam iq'esar.^m

¹³Ya'ne ech tal u mam iq'esar te inq'a taq'onvil s-eche: «jQitzvaq iq'ab' naq uva'e; atz qitzvaq toq naq! Tul j'palsavaq el naq tu mam tokto tal uva' la' utxhk mam oq'el! Tul tzitzi la' ik'uxivat tib' tej vi' txho'm,» xe't vet u mam iq'esar.ⁿ

¹⁴Echetz nik valte sete uva' mamala xao! la' isa' quB'aal Tiuxh ib'ant iq'esa-lil t-taanima, poro jolol kuxh xao! la' sa'on, —xe't Jesuus.

Uva's tab'il val u yol te quB'aal Jesuus ti' itxhojt inq'a xao! u tatine'

Kuxh 12.13-17; Luk 20.20-26

¹⁵Ya'ne b'en vet inq'a fariseeo ti' ib'ant eela iyol tuch' jolt xao!, ti' itxhokox txumb'al ti' tilta' tal la'ich elk Jesuus t-b'ey ti' inimal inq'a b'ek'b'al. ¹⁶Tul itxhaq vet b'en inq'a fariseeo ka'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuch' jolt inq'a eenich ti' Eroodes. Tul echaq ex tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, qootzaqle uva' a'xh vinuqul nik aale'. Atz nik atxhus inq'a xao! ti' u jikla b'ey, u tetz quB'aal Tiuxh. Atz va'l kuxh aq'ab' tiib'a inq'a xao!; tan jit a' nik eel kam tatin inq'a xao!. ¹⁷Pet al s-qe zkam avitz'ab'al ti' u yol uva' toq qab'i see? jNiketx kol ikuy u qub'ek'b'al uva' la' qutxhoj qatin te u mam iq'esar, uva' een tu Rooma? Pet jmaq ye'le? —xe'taq te Jesuus.

¹⁸Poro yekich b'en te Jesuus u ye'b'a'n uva' itz'amich ta'n inq'a vinaq. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ex uva' b'an vatz kuxh nik eb'ane', zkam s-ti'il nik

m 22.12 Ech nikich ib'anaxe s-na'ya. Tan ja'l inq'a xao! uva' sa'elich ti' inva'q tz'alo'm, tul nikich taq' u aj tz'alo'm toksa'm s-k'am te u xao! uva' sa'el ti' tilix u tz'alo'm. Pet koq u vinaq, uva' nik tal tu versiikulo uva'a, tan ye' isa' toksal u oksa'm uva' aq'ax s-k'am s-te ta'n u aj tz'alo'm. Tul pal kuxh ok tuch' inq'a toksa'm uva' jitich tetz tz'alo'm. Tul echetz itukil elu'le ti' otzotz ta'n u aj tz'alo'm. **n 22.13** Tio 8.12; 25.30; Luk 13.28

etxhok txumb'al ti' veesal t-b'ey? ¹⁹ Aq'taq tzaan va'q u puag, u tetz txhojb'al atinchil te u mam iq'esal. Tul toq vile', —xe't Jesuus. Tul exaq taq'o'k val u puag denaario te Jesuus. ²⁰ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'letz ivatzib'ale? Atz ja'letz ib'ije uva' ato'k ti' u puag uva'a? —xe't Jesuus.

²¹ Ya'ne ech tal inq'a vinaq te Jesuus s-eche: —Ivatzib'al naqe u mam iq'esal uva' tu Rooma, —xe'taqe.

Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Nimavaq u mam iq'esal; tul aq'vaq s-te jank'al u puag nik ijaqe'. Tul nimavaq quB'aal Tiuxh; tul aq'vaq te quB'aal Tiuxh jank'al uva' nik ijaqe', —xe't Jesuus.

²² Tab'ietz kuxh vet inq'a vinaq u yol uva' tal Jesuus, tul tira motx kaj taanima s-ti'. Tul elaq vet el vatz Jesuus. Tul b'enaq vete'.

Uva's itzaq'b'et Jesuus ka'l inq'a saduseeo ti' val u yol uva' tab'i te quB'aal Jesuus

Kuxh 12.18-27; Luk 20.27-40

²³ Antichetzxh tuulb'al u q'ij uva'e, tul aq'b' inq'a saduseeo, inq'a a' nikich iqej uva' ye'l inq'a kamna'q la' itze'vi.^o ²⁴ Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, ech val u yol itz'ib'a ka Moisees s-eche: «Oq la' kam inva'q u vinaq, uva' ye'naq nitxa'inoq, tul la' kaj u tixqel, la'etz isa'a uva' antxh u itz'ina, la' iq'on tixqel u atzika. Tul a'etz vet u itz'ina la' nitxa'in tuch' u ixoq. Echetz ye' la' isotz talax vet vib'ije u atzika,» xe't ka Moisees.^p

²⁵ Pet atich juqva'l inq'a vinaq uva' titz'inich tib'. Tz'alonetz u b'axa atzika, tul ye' nitxa'in tuch' u tixqel. Tul kam vete'. Aetz vet u b'axa itz'ina iq'on u ixoq. ²⁶ Tul echat kuxh ib'an u b'axa itz'inae. Tan ye' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul kam vete'. Atz echat kuxh ib'an vika'v, atz vitoxv itz'inae, tetxhal tiq'ot ixoq s-juqva'l. Tul tira ye'l inva'q inq'a vinaq nitxa'in tuch' u ixoq. Kametz vet inq'a vinaq s-juqva'l, ²⁷ atz kam vet u ixoq inpaqte. ²⁸ Oqetz aya'l xh juqva'l vinaq iq'on u ixoq, jab'isteetz vet vinaq s-te la' alax sitzumel u ixoq uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q? —xe't inq'a saduseeo.

²⁹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira b'ak elna'ql ex t-b'ey! Tan tira ye' nik ib'en sete kam talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, uva' tz'ib'amal ka. Atz ye'etz b'ak nib'en sete uva' ye'xhkam inva'q tza'l vatz quB'aal Tiuxh. ³⁰ Tan ye' vet tz'alo'm, atz ye' vet txhejchil la' ib'ana uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q. Pet ech vet tatin inq'a xaal la' ib'ana, eche tatin inq'a iaanxel quB'aal Tiuxh s-k'atza.

³¹ Echetze u yol ti' titz'e'v inq'a kamna'q, tan jye'etzeb' nik ib'en sete uva' nik esik'le! Tan ech nik tal quB'aal Tiuxh s-eche: ³² «A' ine, u Tiuxh uva' nik inatxh-k'uula Avra'aam. Atz a' ine, u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Isaak. Tul a' ine, u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Jakoov,» chich u yol. Tan itz'lel Avra'aam, Isaak, Jakoov vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh kamna'ql sevatz. Echetz jit iTiuxh kamna'q u quB'aal Tiuxh, pet iTiuxh inq'a itz'lele, —xe't Jesuus te inq'a saduseeo.^q

³³ Tab'ietz vet inq'a xaal itzaq'b'et Jesuus inq'a saduseeo, tul tira kaj taanima inq'a xaal ti' u txhusu'm uva' nikich tal Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus inimal inq'a b'ek'b'al uva'

palna'q vi' jolt inq'a b'ek'b'al

Kuxh 12.28-34

³⁴ Tab'ietz inq'a fariseeo uva' tira ye' tzaq'b' vet inq'a saduseeo ti' u yol uva' tal Jesuus, ya'ne motx imol vet tib' inq'a fariseeo ti' Jesuus. ³⁵ Va'letz u fariseeo, uva'

nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, txokon txumb'al ti' tilta' tal la'ich elk Jesus t-b'ey ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Tul ech tal te Jesus s-eche: ³⁶—Txhusul qetz, çjab'isteetz vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh s-te uva' palna'ql vi' jolt inq'a b'ek'b'al? —xe'te.

³⁷Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —La' asa' u quB'aal Tiuxh tuch'xh avaa-nima tuch'xh avaaxelal, atz tuch'xh avitz'ab'al.^r ³⁸A'etz u b'axa b'ek'b'ale uva' palna'q vi' jolt inq'a b'ek'b'al. ³⁹Pet vika'v, tan eela kuxh tuch' vib'axa. Tan ech nik tal s-eche: «Sa' vamol, eche uva' nik asa't eeb',» chiche.^s

⁴⁰Ta'netzkh ka'va'l inq'a b'ek'b'ale uva' nik txeon jolt inq'a b'ek'b'al uva' tz'ib'amal ka ta'n Moisees, atz ta'n jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —xe't Jesus.^t

Uva's talt quB'aal Jesus uva' ma'tich talt Daviid u Kriisto siq'esar

Kuxh 12.35-37; Luk 20.41-44

⁴¹Antetz kuxh molich tib' inq'a fariseeo, tul tab'i Jesus val u yol s-te. ⁴²Tul ech tal Jesus s-eche: —çKam eyol ti' naq u Kriisto, uva' alel ka u tuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh? çJa'letz tij imam naq nik enatxhe'? —xe't Jesus.

Ya'ne ech tal inq'a fariseeo s-eche: —Tij Imam Daviid naq, —xe'taqe.

⁴³Tul ech tal Jesus inpaqt s-eche: —K'uxhetz Tij Imam Daviid naq, poro tuch' viTiuxhil Tiuxh talvat Daviid çinB'aal' ti' naq uva' alel ka u tuleb'al. Tan ech tal Daviid s-eche:

⁴⁴«Ech tal quB'aal Tiuxh

te vinB'aal s-eche:

—Ku'en tinseb'al,

tan tetxhal la' voksa

inq'a nik itxhi'an se'e taq'ab',

—chich quB'aal Tiuxh te vinB'aal,»

xe't Daviid.^{u v}

⁴⁵Poro taletz Daviid ti' naq u Kriisto uva' çinB'aal, xe't Daviid. Pet çkam s-ti'il nik etale' uva' ta'n kuxh nik ya'k u yol uva' Tij Imam Daviid naq? —xe't Jesus.

⁴⁶Poro tira ye'xhab'il vet inva'q tx'olon itzaq'b' ti' u yol uva' tal Jesus. Tul ye'xhab'il vet inva'q ab'in inva'to'q yol te Jesus ti' tel Jesus t-b'ey.

Uva's iyajt quB'aal Jesus inq'a fariseeo, atz inq'a nikich

txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel

Kuxh 12.38-40; Luk 11.37-54; 20.45-47

23 ¹Ya'ne ech tal Jesus te inq'a xaal, atz te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: ²—Eche inq'a fariseeo tuch' inq'a nik txhusun

r 22.37 Deuteronomio 6.5 **s 22.39** Leviitiko 19.18 **t 22.40** Luk 10.25-28

u 22.44 Saalmo 110.1 **v 22.44** Saalmo 110.1. U yol uva' çtaq'ab' chiche, tan a' nik tal tu Viivlia çxe'ab' toq. A'etz nik elka'pun uva' antxh quB'aal Tiuxh la' oksan inq'a xaal çxe'ab' toq, inq'a nik motx itxhi'an ti' u Kriisto, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Eche u yol u çxe'ab' toq Tiuxh nik tal tizta, tan b'ane uva' ech koqxhte. Pet nik kuxh tiq'o tzaan ti' inva'l u o'tla txumb'al s-na'ya uva' nikich ib'an inq'a mam iq'esar te inva't mam iq'esar uva' nik itxeyp tzaan s-pereexhoil. Tan ajt qat txeyex tzaan inva'q mam iq'esar inva'q tenam, tul tetxhal kuxh qat qajb'al vet xe' toq inva't mam iq'esar ti' tilansat u mam iq'esar toq tisisil u mam iq'esar uva' txeysel vete'. Echetz nik kuxh tiq'o tzaan inq'a tz'ib'an tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh inva'l txumb'al ti', eche uva' nikich ib'an inq'a mam iq'esar te inva't imol. Tan a'xh tokeb'al u yol uva', tetxhal la' teesa quB'aal Tiuxh iq'ij inq'a nik motx itxhi'an ti' u Kriisto. Ya'ne la' motx oksal ok jaq' ib'ek'o'm u Kriisto.

ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tan nik motx ik'ue'v tu k'ue'vb'al uva' <k'ue'vb'al tetz Moisees> chich e'li. Tan a' nik motx itxhus inq'a b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh itz'ib'at ka Moisees.^w ³Pet toq val sete uva' jank'alxh inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees nik motx tal animata', tul nimavaq, atz b'anvaq. Pet a' ye' eb'an vikantxhaqla b'ano'm. Tan nik motx tal inimale', poro ye' nik motx inima. ⁴Tan ech nik motx ib'an eche inva'q u vinaq uva' nik ib'an tiqatz imol uva' oqxh talale. Tul nik taq' tiqa vimol. Tul jitoq la' itx'ol tiqale'.

**Uva's iyajt quB'aal Jesusus inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti'
toksataq iq'ij, atz ti' taq'taq b'en tib' s-nim**

⁵Poro jank'alxh uva' nik ib'an inq'a fariseeo tuch' inq'a nik txhusun ib'ek'-b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tan a'aq kuxh isa' tilix ta'n inq'a xaoL. Tan nik motx itz'ib'a viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' inva'q kam, tul nik motx itxh-'unb'a tipala. Atz nik motx iquitzo'k tiq'ab'. Tul nimaqxh ib'oy inq'a iqinkin itxhas toksa'm nik motx ib'ane'.^x

⁶Tan chiib'iyaq kuxhtu' uva', a' nik motx ku'k t-inq'a b'axa xhiila tuulb'al inq'a tx'a'o'm. Atz chiib'iyaqxhtu' uva', a' nik k'ue'vk t-inq'a b'axa xhiila tuulb'al inq'a k'ulb'al ib'. ⁷Tul chiib'iyaqxhtu' uva' nik taq'ax b'a'n'il ik'uul ta'n inq'a xaoL t-inq'a k'ayib'al. Atz chiib'iyaqxhtu' uva': «Txhaql axh,» atz «Xeni, txhusul qetz,» chichaq e'li.

⁸Pet ex, tan ye' la' utxhi la' etxhok tok eq'ij ta'n inq'a xaoL, ti' uva', ech la' alax sete s-eche: «Txhaql axh,» atz «Xeni, txhusul qetz,» chaq e'l ex. Tan jank'alxh ex sekaqaayil, etitz'in etatzik kuxh etib' sinvat. Tul va'l kuxh u txhusul etetz. A'etz ine, uva' alel ka u vuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh, in, u Kriisto.^y

⁹Atz ye'lat la' isa'a uva' la' kuxh eb'aalai inva'to'q vinaq tzitza vatz tx'ava'. Tan va'l kuxh quB'aal ati; a'e u quB'aal Tiuxh, uva' een tu amlika'. ¹⁰Atz ye'lat la' isa'a uva' la' motx tal ex inq'a xaoL s-txhusul tetz. Tan ta'n kuxh ine, u txhusul etetz, in, uva' alel ka u vuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh. ¹¹Atz jab'iste ex, uva' la' sa'on tiq'ol ivi' xo'l inq'a emol, tul a'etz exe, uva' ech ex eche k'uulanal la' eb'ana.^z ¹²Tan jab'iste ex, uva' la' etaq' b'en etib' s-nim, tul a'etz exe, uva' ye' la' oksal eq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. Pet jab'iste ex, uva' la' etiq'o ku'l etib', tul a'etz exe, uva' la' oksal eq'ij ta'n quB'aal Tiuxh.^a

**Uva's talt quB'aal Jesusus tul u k'axb'ichil tiib'a inq'a iq'esal
uq'e'yb'al ti' inq'a kantxhaq nikich ib'an vatz quB'aal Tiuxh**

¹³Poro jtxumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan jib'an vatz kuxh nik eb'an tuch' vetatine'! Tan a' vetxumb'al ye' nik kuyun tok

w 23.2 gKam nik elka'p u yol <k'ue'vb'al tetz Moisees> nik tal u versiikulo uva'a? A' nik elka'-pun ti' va'l u k'ue'vb'al uva' nikich ib'itix tuul inq'a k'ulb'al ib' tetz inq'a tij imam Israeel. Tul a' nikich k'ue'vk inq'a mam txhusunal s-tuul ti' talax el inq'a b'ek'b'al vi' inq'a xaoL.
x 23.5 Tio 6.1; Deuteronomio 6.8; Numeros 15.38 y 23.8 Eche inq'a yol nik tal quB'aal Jesusus, ti' uva' ye' la' motx tal itxhaqli ixeni va'q u txhusunal. Aloq jitetz a' nik tal quB'aal Jesusus uva' ye'xhkam koq kuxh vet qutxa'k s-quvatzaq, pet a' nik tal uva' ye' la' taq' b'en tib' inq'a iq'on ivi' s-nim xo'l inq'a niman tetz Jesusus. Pet aya'l b'a'n s-te la' ib'ana. Tul jit kuxh mam oksa q'ij la' ok s-ti' oq la' alax itxhaqli ixeni ta'n inq'a niman tetz Jesusus. z 23.11 Tio 20.26-27; Kuxh 9.35; 10.43-44; Luk 22.26 a 23.12 Luk 14.11; 18.14

inq'a xao! k'atz quB'aal Tiuxh, tul la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima. Tan ech nik eb'an eche la' ib'an va'q xao! uva' la' ijup u jub'al vatz vimol. Tan jitoq nik esa'e' la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil tetaanima. Tan ech nik eb'an eche va'q u xao! uva' juntxh la' ikatx'u u jub'al s-vatz, tul jitoq la' palo'k.

¹⁴[Tul jtxumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan j'b'an vatz kuxh nik motx eb'an tuch' vetatine'! Tan eq'aq'al, tul nik motx taq' tzaqatz txakay ixoq totzotz. Tul nik kuxh etxhok txha vet txumb'al, tul sib'xh tuul venatxhk'uulat Tiuxh nik eb'ane'. Tan a' kuxh esa' isotz ik'uul inq'a xao!. Ti'etz vekantxhaqla txumb'al nik motx eb'ane', tul mam k'axk'o la' motx b'enk ex.]^b

¹⁵Atz jtxumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan j'b'an vatz kuxh nik motx eb'an tuch' vetatine'! Tan jank'al ivatz tx'ava' nik exaj ti' itxhokox emol ti' vetuq'e'yb'al. Poro oqetz nik etole'v vet ti' itxhej emol, tul a'l nik ipal vet ivi' u ye'b'a'n nik ib'an vemol vi' uva' nik etxhus s-te.

**Uva's iyajt quB'aal Jesuus inq'a q'esal uq'e'yb'al, ti' uva'
kam kuxh nikich tiq'o tzaan ti' inimal inq'a iyol**

¹⁶Atz jtxumleb'alxh evatz, tan ech kuxh vetxhusun eche inva'q tzot uva' la' iq'on b'ey vatz inva'to'q tzot! Tan ech nik etal s-eche: «Oq a' u tostiuxh la' etiq'o tzaan ti' inimal inva'q eyol, oqetz ye' la' enima, ye'letz epa'v s-ti'. Pet oq a' u ooro, uva' at tuul u tostiuxh, la' etiq'o tzaan ti' inimal inva'q eyol, oqetz ye' la' enima, tul atetz epa'v s-ti',» chich etxhust inq'a xao!.

¹⁷Pet j'tira b'ak sotzna'ql ek'uul! Tan jech ex eche tzot! Tan jke'ch talaxe' uva', a' u ooro palna'ql tiqle'm vi' u tostiuxh nik etale'! Atz a' atil u ooro tuul u tostiuxh. ¹⁸Atz echat nik etal s-eche: «Oq a' u natxhk'uulab'al la' etiq'o tzaan

b 23.14 gKametz nik elka'pun u yol uva' iq'aq'al inq'a iq'esal uq'e'yb'al, tul nik taq' inq'a txakay ixoq inq'a totzotz? A' nik elka'pun uva' tira nikich motx iya'lu inq'a iq'esal uq'e'yb'al inq'a xao! ti' taq'ax ipuaq, uva' va'l te laval la' motx taq'a. Tul kaqaayil xao! nikich motx iya'lu ti' taq'axe', k'uxh meeb'a'xhtu', atz k'uxh txakay ixoq, tan tetxhal nikich motx taq'e'. Tan oq ye'l vipuaq u txakay ixoq la' txheji, tul tetxhal la'ich motx taq' ja' t-tze'. Echetz a' nikich talax vet te u txakay ixoq uva' la' ik'ayi vet totzotz ti' itxhojta'. Tul kamal a' nikich tiz'ta inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' kam inq'a nikich isa'on tuulb'al u tostiuxh, tul b'a'nichetz kuxhtu'.

Atz inva't paqte uva', a' nikich motx tx'a'onk inq'a iq'esal uq'e'yb'al vi' inq'a nikich ik'ul tib' tu tostiuxh. Pet a'e tan, tira nikich motx ipal vet pa'l ti' tab'il inq'a puqa. Tul txajetz vet vatz quB'aal Tiuxh uva' nikich motx ib'ane'. Tan tetxhal kuxh nikich ik'ayi vet tzaqatz txakay ixoq tzaqatz totzotz ti' taq' t puqa. Tul mam natxho Tiuxh nikich motx ib'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al vatz inq'a xao!, nimal kuxh oora nikich motx tiq'o s-ti'. Tul a'ichaq kuxh isa' isotz ik'uul inq'a xao!. Atz a'ichaq kuxh isa' ijupt ivatz inq'a xao! ti' ye' ik'utxht inq'a kantxhaqla txumb'al nikich motx ib'an ti' tab'il inq'a puqa. A'etz uva'e, nik tal quB'aal Jesuus tzitza, ti' uva' b'an vatz kuxh nik ib'ane'. Echatez uva'e nik tal t-Kuxh 12.40 tuch' Luk 20.47. **c 23.16** a' nikich tal inq'a fariseeo, inq'a iq'esal xo'l inq'a tij imam Israeel, uva' b'a'n la' motx tiq'o tzaan inq'a xao! ib'ij u ooro, u viqb'al tetz u tostiuxh, ti' ik'ub'at inva'q iyol te va'q imol. Tan oq uva' la'ich ijaq ipuaq s-kam te inva'q imol, tul tetxhal kuxh la'ich tiq'o tzaan inq'a xao! vib'ij u ooro tuch' u tostiuxh ti' inimat viyol. Poro ech koqe, tan ta'nxxh u tostiuxh nikich motx tiq'o tzaan inq'a xao! ti' inq'a iyol. Ya'ne nikich ix'e't vet inq'a fariseeo ti' ib'ek'ex inq'a xao! uva' jit kuxh ta'n u tostiuxh la' tiq'o tzaan ti' inq'a iyol, pet ant u ooro la'ich tiq'o tzaan inq'a xao! ti' viyol. Xa'tetze tal quB'aal Jesuus inuqul te inq'a fariseeo, atz te inq'a xao!, uva' j'itich b'a'n uva' la'ich toksa tzaan inq'a xao! kam kuxh inva'q ti' inimat inva'q iyol. Pet ta'nxxh b'a'n uva' ta'n kuxhte la' tal u xao! viyol tul la' inima.

ti' inimal va'q eyol, oqetz ye' la' enima, tul ye'l epa'v s-ti'. Pet oq a' u oya, uva' vi' u natxhk'uulab'al, la' etiq'o tzaan ti' inimal va'q veyol, oqetz ye' la' enima, tul atetz epa'v s-ti',» chich etxhust inq'a xaoL.

¹⁹Pet jtira palsan yol kuxh ex! Tan jech ex eche tzot! jKe'ch talaxe' uva', a' u oya palna'q ticle'm vi' u natxhk'uulab'al nik etale'! Atz a' atil ja' u oya vi' u natxhk'uulab'al. ²⁰Tan ja'l inva'q xaoL uva' nik oksan tzaan u natxhk'uulab'al ti' inimal va'q iyol, tul antetz vet nik toksa tzaane jank'al uva' at vi' u natxhk'uulab'al.

²¹Atz ja'l inva'q xaoL uva' nik oksan tzaan u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' inimal va'q iyol, tul antetz vete u quB'aal Tiuxh nik toksa tzaan s-tuul. Tan tatib'al quB'aal Tiuxh u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. ²²Atz ja'lat inva'q xaoL uva' nik oksan tzaan u amlika' ti' inimal va'q iyol, tul antetz vet nik toksa tzaane u tatib'al quB'aal Tiuxh tal uva' nik ib'anvat viq'esalil.^d

**Uva's iyajt quB'aal Jesusus inq'a q'esal uq'e'yb'al, tan ye' nikich
ib'an inq'a b'ek'b'al uva' sib' itxakunb'al vatz quB'aal Tiuxh**

²³Atz jtumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan jb'an vatz kuxh nik motx eb'an tuch' vetatine'! Tan k'uxh nik etaq' juunil te txhaq laalavil oxvatzul inq'a tx'umb'isab' tetz inq'a etxhb'ub'al, u meenta, u eneeldo tuch' u komiino, poro a' ye' nik eb'an jolt inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, inq'a sib' itxakunb'al. A'etze inq'aa: Veb'ant u jik, atz vetxumt ivatz emol, atz vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal Tiuxh. A'etz inq'ae, tetxhal la' enima, tul jitoq la' etanb'a taq'ax txhaq juunil te txhaq laalavil inq'a tze', eche uva' nik motx eb'an s-txheel.^e ²⁴Tan jech ex eche u tzot uva' la' iq'on b'ey vatz inva'to'q imol s-tzotil! Tan a' nik etal s-nimla pa'v inq'a jit pa'v. Pet a' ye' nik etal s-pa'v inq'a nimla ye'b'a'n. Tan ech nik eb'an, eche inva'q xaoL uva', a' nik itxa'u ka inva'q tal us tuul inva'q vaaso, tul a' nik ib'iq' inva'q u kameeyo uva' at tuul u vaaso.^f

**Uva's iyajt quB'aal Jesusus inq'a q'esal uq'e'yb'al, ti' uva'
b'an vatz kuxh nikich ib'an vatz inq'a xaoL, tul jitxh a'
vinuqul nikich motx ib'an ti' inatxhax Tiuxh**

²⁵Poro jtumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan jb'an vatz kuxh nik motx eb'an tuch' vetatine'! Tan ech ex eche u vaaso tuch' u laq uva' nik motx etx'aj ti'. Tul b'a'n vete' nik etile'. Poro ye'b'a'n u tuul. Echetz vetatine', tan mamala elaq' nik motx eb'ane', atz mamala inq'a jitxh inuqul nik eb'ane'. ²⁶Jt Zotla txhaq fariseeo! A' b'axa eteesa el inq'a ye'b'a'n uva' tetaanima, echetz toq ek'utxhte u b'a'n tuch' vetatine'. Eche la' itx'aax tuul u vaaso, atz tuul u laq, ya'ne la' tx'ajp u ti'.

d 23.22 Isaiias 66.1; Tio 5.34 **e 23.23** Leviitiko 27.30 **f 23.24** jKam tela'pun u yol nik talax xo'l inq'a tij imam Israeel ti'? : <vitxa'ul ka inva'q us tuul u vaaso: tuch' <vib'iq'ix u kameeyo.> A' nik elka'pun uva' eenxh ivatz inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' inva'q tal yol, uva' kantxhaq, atz ti' inva'q tal yol, uva' tetxhal la' nimal vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh s-vatz. Pet a', ye' nik tel taanima ti' inva'q u nimla yol, jank'al eche vib'anax inva'q mam ye'b'a'n te inva'q xaoL. Tan k'uxh tijxh u yol, poro jitoq a' nik motx tilix inuqule ta'n inq'a iq'esal.

**Uva's iyajt quB'aal Jesusus inq'a q'esal uq'e'yb'al, ti' uva'
b'an vatz kuxh nikich motx ib'an tuch' u tatine', tul
ib'an quB'aal Jesusus eela tuch' u tiib'a kamna'q**

²⁷Atz jtxumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan j'b'an vatz kuxh nik motx eb'an tuch' vetatine'! Tan ech etatin eche tiib'a inq'a kamna'q. Tan k'uxh oqxh isaqal u ti'e, atz k'uxh josq'ilxh tilixe', poro mamalaxh ib'aqil kamna'q s-tuul. Tul oqxh ixevale.^s

²⁸Echetz etatine, tan k'uxh jikxh ex vatz inq'a xaal nik etale', poro mamala ye'b'an tetaanima. Tul b'an vatz kuxh nik motx eb'an vatz inq'a xaal.

**Uva's taq't ja'p quB'aal Jesusus yol tiib'a inq'a q'esal uq'e'yb'al, ti'
vikameb'al inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya**

²⁹jEchetz txumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan j'b'an vatz kuxh nik motx eb'an tuch' vetatine'! Tan nik eb'it tiib'a tal uva' muqel inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Atz nikat motx eviq tiib'a jolt inq'a jikla txhaq vinaq, inq'a na'y ikame'.^h ³⁰Tul ech nik motx etal s-eche: «Atich koq vet o'e uva's itz'lich inq'a k'uy qumam, tul ye'leb' o' lotxhon o' ti' iyatz'ax el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh,» chich ex.

³¹Poro ech koqe, tan antxh inq'a etxumb'al nik k'utxhun uva' echat kuxh vetitz'ab'al eche inq'a k'uy emam, uva' motx yatz'on el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan jitoq nik motx enima viyol quB'aal Tiuxh, uva' alel tzaan ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. ³²Pet jex toq ilon oq antxh toq eb'an jank'al u yaab'la txumb'al uva' nikich ib'an inq'a k'uy emam!

³³jIyiilaq kan! Tan jex kuxh aj tialaq k'uul! Tan jechatxh vetxumb'al eche veb'aal u Satanaas! Tul kam koq la' etulb'e ekolt etib' vatz u k'axk'o. Tan tetxhal la' b'en ex tu xamal.ⁱ ³⁴Tul toq val sete: Toq intxhaq b'en q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh sexo'l tuch' inq'a at tootzaqib'al s-b'a'n, atz tuch' txhusulaq etetz. Poro at inq'a toq eyatz'e'l. Atz at inq'a toq etaq' ja' vatz kurus. Tul at inq'a toq motx etz'u'ma tuulb'al inq'a k'ulb'al etib'. Atz at inq'a toq motx etojqe'la t-junun tenam. ³⁵Echetz toq tule u k'axk'o setiib'a ti' viyatz'ax el inq'a jikla txhaq q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan een xe'tina'q tzaan u yol, ti' uva's iyatz'ax el Aveel, uva' jikichxh itxumb'al vatz quB'aal Tiuxh, tul tetxhal topoon, ti' uva's iyatz'ax el Sakariias, vik'aol Verekiias. Tan a'

g 23.27 Vib'ano'm inq'a Apoostol 23.3 **h 23.29** jKam s-ti'il nik iyolox inq'a txhusul tetz ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel tuch' inq'a fariseeo ta'n quB'aal Jesusus ti' ib'itix tiib'a inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh tuch' viviixq tiib'a inq'a jikla txhaq vinaq? Ti' uva' tan, jitoq nik motx inima inq'a fariseeo kam uva' alel ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, eche Moisees, Isaiias, Joeel, Amoos. Pet tz'eqo tzij kuxh nik motx ib'an inq'a fariseeo ti' ib'itix tiib'a inq'a vinaq inq'ae. Tan ech txhan vete niman tetz la' ilixi. Pet a'aq kuxh isa' toksal iq'ij ta'n inq'a xaal.

i 23.33 jKam talax u yol uva' tal quB'aal Jesusus ti' u <tiyil kan> tuch' uva', a' <Satanaas vib'aal> inq'a fariseeo? A'etz nik elka'pun, ti' uva' ant kuxh pal tiq'o kam vitxumb'al u Satanaas ti' vitz'e-qon tzij, eche uva' ib'ant Satanaas ti' ik'amax u kan ti' itz'eqex tzij te Eeva tuch' Adaan, uva's atichaq tuul u b'a'nlx xhoral. Tan a' nik motx tal inq'a fariseeo uva' b'a'nlx vinaqich inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Pet ye' nik motx ib'an kam uva' tz'ib'amal ka ta'n. Tio 3.7; 12.34; Luk 3.7

yatz'axik el Sakariias vatz viq'analil u tostiuxh, vatz oka'p u natxhk'uulab'al, tal uva' nik tz'e'k inq'a oya.¹

³⁶Echetz toq valte sete uva', a' toq ulk vet inq'a mamala txhaq k'axk'o setii-b'a ti' jank'al inq'a ye'b'a'n uva' b'anel tzaan ta'n inq'a k'uy emam.

Uva's itxumun quB'aal Jesuus ti' u tial ik'uul inq'a aj tenam Jerusaleen

Luk 13.34-35

³⁷Ex, aj tenam Jerusaleen, ex inq'a nik motx yatz'on inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh, atz ex inq'a motx k'onin inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh s-sivan, inq'a junun itxhaqax tzaan sexo'l ti' talax viyol quB'aal Tiuxh, tan jatpaqx kuxh val inmol ex sink'atza, eche nik imolto'k va'q u txutx kaxhan tzaqatz tal jaq' ixich'! Poro ;tira ye' nik esa'e'! ³⁸Pet toq val sete: Ye'l vet quB'aal Tiuxh la' atin sexo'l tuulb'al u tostiuxh.^k ³⁹Tul ye'l vet inpaqt la' etil in. Pet opoon nal inva'l q'ij uva' ech la' motx etal s-eche: «;Chiib'eb'alxh avul s-quxo'l tuch' u ticle'm u quB'aal Tiuxh!» chaq ex, —xe't Jesuus.¹

Uva's talt quB'aal Jesuus uva', tetxhal la'ich jinpul el u tostiuxh

Kuxh 13.1-2; Luk 21.5-6

24 ¹Eletz vet ul Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul aalich vet ib'en Jesuus. Ya'ne tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-te uva' kaeb'alxh aanima tilix u tostiuxh.

²Tul ech tal Jesuus s-eche: —Nuqxh toq val sete: Jank'alxh uva' nik motx etil te u tostiuxh, tan tira ye'l vet inpaqt la' etil inva'to'q sivan. Pet tetxhal la' motx jinpe'l jank'al inq'a nik motx etile', —xe't Jesuus.^{m n}

j **23.35** Jeenesis 4.8; 2 Kroonikas 24.20-21 k **23.38** ¿Kam nik elka'pun u yol?: —Ye'l vet quB'aal Tiuxh la' atin sexo'l tuulb'al u tostiuxh, —chiche. Ech nik tal tu Viivlia tu kastiiya s-eche: —Vuestra casa os es dejada desierta, —chiche. —Tira la' amatxh vet ka vetotzotz, —chiche.

Atetz ka'va'l nik elka'pun u yol uva'a. A' u b'axa tela'pun, uva' ye'l quB'aal Tiuxh la' kaj vet kaj tu tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Tan ixval u quB'aal Jesuus, viK'aol quB'aal Tiuxh, ta'n inq'a tij imam Israeel. Tul echatetz la' tixval inq'a tij imam Israeele ta'n u quB'aal Tiuxh.

Tul tzoqpxh ela'p u yol uva'a. Tan q'ixm u b'u'q uva' atich ja' s-jatxb'al tetz u tostiuxh uva's ikam Jesuus. A'etz nik elka'pun uva' jununil vet inq'a niman tetz Jesuus la' natxhon Tiuxh, pet jiten vet va'to'q oksan yol vatz Tiuxh la' oksan vatz Tiuxh. Tul ye'lat vet itxa'k u tostiuxh uva' atich xo'l inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen, tan een vet atil quB'aal Tiuxh t-taanima junun inq'a niman tetz. Tul jit vet een tu tostiuxh t-Jerusaleen.

A' vika'v tela'pun, uva' la' amatxh kaj totzotz inq'a tij imam Israeel, tuch' vitenam, atz k'uxh vitx'ava'.

Tul antxhtu'. Tan ela'punxh inq'a yol uva' taq' ja'p quB'aal Jesuus tiib'a inq'a tij imam Israeel. K'uxh u b'axa, atz k'uxh vika'v, tan tzoqpi. Tan ikuy quB'aal Tiuxh tokeb'el u tx'ava' tetz inq'a tij imam Israeel ta'n inq'a isol u tenam Rooma. A' ib'anvat tu ya'b' 70 m.t.J.; ma'tich ib'ant ka'-viinqil ya'b' ib'en quB'aal Jesuus t-amlika'. Tul mam yol ib'an inq'a sol tu tenam Jerusaleen.

Tan mamala xaal iyatz'a. Atz iq'ol inq'a xaal s-pereexhoil. Tul jijnpu ka u tostiuxh. Tul mamala otzotz jijnpu ka inq'a sol. Tul tira motx itz'eq tib' inq'a xaal; ye'xhab'il vet inva'q kajka: Jitoq vet alkaalte; jitoq presidente; jitoq atich vet aq'ol ku' yol tinuqul; atz jitoq kajka iq'esal uq'e'y-b'al. Tan tira motx itz'eqa tib'. Echetz vet tamatxh kaje u tenam Jerusaleen, tan ech u yole uva' taq' ja'p quB'aal Jesuus s-tiib'a. **1 23.39** Saalmo 118.26 **m 24.2** Danieel 9.27; 11.31; 12.11; Tio 24.15; Kuxh 13.14 **n 24.2** Danieel 9.27; 11.31; 12.11; Tio 24.15; Kuxh 13.14. ¿Kam talax u yol uva'?: —Jank'alxh uva' nik motx etil te u tostiuxh, tan tira ye'l vet inpaqt la' etil inva'to'q sivan. Pet tetxhal la' motx jinpe'l jank'al inq'a nik motx etile', —xe't quB'aal Jesuus.

A' ib'axab'sa quB'aal Jesuus talax val uva' la'ich utxh tuulb'al u tostiuxh uva' tira kantxhaq la'ich b'anaxi, atz eesab' tetz iq'ij quB'aal Tiuxh uva' la'ich utxhi. Tul ela'petzxh uva' ib'axab'sa quB'aal

**Uva's talt quB'aal Jesus kam la' utxhi uva's ye'naq uloq u
k'axk'o tiib'a u tenam Jerusaleen**

Kuxh 13.3-23; Luk 21.7-24

³Aq'b'etz vet Jesus tu vitz Inq'a Oliivo, tul k'uqe'v vet Jesus tztizi. Ya'ne ijjetxhaq vet ok tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus. Tul ijunalag kuxh motx tab'i ka'l u yol te Jesus. Pet niim atilich el inq'a xao.

Tul ech u yol motx tab'i te Jesus s-eche: —Al s-qe, ɟjatuetz la' ib'an u yol uva' nik aal ti' u tostiuxh? Atz ɟkam tetxhlal la' ilixi, ya'ne la' ul axh? Atz ɟkam la' ib'an timotxeb'al tanul inq'a ya'b' s-txheel? —xe'taq te Jesus.

⁴Tul ech tal Jesus s-eche: —Poro xeevaqxh etib', tul ye'xhal la' eesan ex t-b'ey. ⁵Tan at inq'a la' uli uva' la' k'amon vinb'ij. Tul ech la' motx tal junun s-eche: «Ine u Kriisto,» chaq tul junun. Tul mamala xao la' teesa t-b'ey. ⁶Tul la' motx etab'i uva' mamala txh'a'o seb'te. Atz: «Il txh'a'o nik tutxh tztizi,» chaq e'l ex.

Poro ye'l ex la' motx xo'v ex, tan echxh la' ib'ane. Poro ye'xnaqetz opoon-na'qle viq'iil vimotxeb'al u q'ij saq.^o ⁷Atz la' itxh'a'oi tib' inq'a nimla tenam s-vatzaq. Tul la'at motx itxh'a'oi tib' inq'a mam iq'esal s-vatzaqil. Atz mamala va'y, atz mam yaab'il la' ul t-inq'a tenam. Atz la' pal kab'naano tuulb'alaq inq'a tenam.

⁸Jank'aletzxh inq'ae, tan a'etz kuxh vixe'teb'al u mam k'axk'oe uva' la' utxh tuulb'al uva's ye'naq uloq in inpaqte vatz u tx'ava'. Tan ech la' ixet, eche ixet itxho'm inva'q u ixoq uva' toqna'q tala vet u tal.

⁹Ya'ne la' oksal ex vatz u k'axk'o. Tul mamala xao la' txhi'an seti'. Tul la' motx yatz'ax el ex. Atz ti' kuxh vinnimale', tul la' motx palk ex t-inq'a k'axk'o.^p ¹⁰Tul la' motx tz'eqx k'uqleb'al ik'uul inq'a xao s-vi'. Atz la' motx ixotxh tib' inq'a xao s-vatzaqil. Atz la' motx itxhi'k'uula tib' xao s-vatzaq. ¹¹Tul at inq'a la' tal tib' s-q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul la' teesa inq'a xao t-b'ey. ¹²Ti'etz uva' la' motx yak'in vet u ye'b'an tztiza vatz u tx'ava', tul mamala xao la' tanb'an vet isa't tib' tuch' inq'a imol s-vatzaqil.

¹³Pet ja'l ex, uva' tira k'ayimal etanima s-vi', tul ye' la' etanb'a ka vinnimale' tetxhal topoon vitzoqpeb'al u q'ij esaq, a'etz exe uva' at q'ij esaq sink'atza la' ib'ana. ¹⁴Tan tetxhal la' nal paxsal inuqul inq'a b'anla txhaq yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil t-tanima inq'a xao tuulb'al jank'al inq'a

Jesus talaxe', tan antxh ib'navat tu ya'b' 70 m.t.J. Tul opoon inq'a sol, inq'a aj Rooma, tul ex tokebe' u tenam Jerusaleen. Tul mam ye'b'an ex ib'an inq'a sol tuulb'al u tenam. Tul ex teesa inq'a sol iq'ij u tuulb'al u tostiuxh. Tan ex iyatz' inq'a txoo vi' u natxhk'uulab'al, uva' alel ta'n Moisees uva' ye' la' utxh ib'anb'ele'. Tul ex itze'sa inq'a sol inq'a u' tal uva' tz'ib'amich viyolb'al quB'aal Tiuxh s-tuul, inq'a b'alq'umiche, tul kolelich tu tostiuxh. Tul mamala inq'a kam uva' nikich itxakun tuul u tostiuxh telq'a b'en inq'a sol. Tul nima vatzenich kuxh tiqle'm inq'a laq atich tuul u tostiuxh, atz nima vatzenich kuxh ich'ije'. Tan atichaq uva' ooro tiqle'm, atz atich plaata tiqle'm, atz atich vronse tiqle'm. Tul atich viqb'al tetz u tostiuxh uva' ooroich tiqle'm. Tul itze'sa vet inq'a sol u tostiuxh ti' telu'l inq'a ooro inq'a atich ok vatz b'itz', atz inq'a atich ok tuul oka'p vitxhi'o'l u b'itz'. Echetz imotx kuule inq'a ooro, tul motx tiq'o vet inq'a sol. Tul tira motx itilpu ku'l inq'a sol u tostiuxh. Pet ta'n kuxh kaj vet vixe' u tostiuxh uva' atich b'en t-tx'ava'. A'etz u <xoxeb'al k'uulla txumb'ale la'ich b'anaxi> uva' ib'axab'sa quB'aal Jesus talaxe'. Tul tiq'o tzaan quB'aal Jesus viyol Danieel ti' talaxe'. **o 24.6** ɟKam talax inq'a yol <viq'iil vimotxeb'al> nik tal tu versiikulo uva'a? A' nik ex tal ti' u q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul tiib'a jank'al inq'a tenam s-kaqaayil. **p 24.9** Tio 10.22

tenam. Ma'tetz ipaxsal vet inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al inq'a tenam, ya'ne la' opoon vet viq'iil vimotxeb'al.

**Uva's taq't ja'p quB'aal Jesuus u yol tetz k'axb'ichil
uva' la'ich ul tiib'a inq'a xao' t-Jerusalem**

¹⁵Echetz nik valte sete, oq la' etil ib'anax vet u txoqeb'al k'uulla txumb'al uva' txumleb'al la' ib'anax vet tuul oka'p u Tiuxhla Atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul a'etz vet u yole uva' itz'ib'a ka Danieel, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh eya'p vete'. (In Tio nik alon uva' b'enoq u yol sete, ex, uva' la' sik'len.)^q ¹⁶Jank'aletzxh ex, inq'a at ex tuulb'al Judeea, tan tz'eqo ib' la' motx eb'an vete' uva's la' etilt ib'anax vet u yaab'la txumb'al uva' txumleb'al la' tilixe'. ¹⁷Atz ja'l ex, uva' een at ja'p ex vi' etotzotz, tul jitoq la' ku'l ex tetotzotz ti' tiq'ol elu'l inva'q kam etetz.

¹⁸Atz ja'l ex, uva' een ex t-vitz, tul ye'l ex la' q'a'v ex tu tenam ti' tiq'ol inva'q etoksa'm.^r ¹⁹Atz jtxumleb'alxh inq'a ixoq, inq'a oyb'alte, atz tuch' inq'a ya'n ine' nik itxh'u'ne', tuulb'al inq'a q'ij inq'a ya'n tule'. ²⁰Pet ab'ivaq te quB'aal Tiuxh uva' jit koq tiq'iil txun txhe'v, atz jit koq tuulb'al viq'iil u xeem q'ij saavado la' emuqvate'ib' vatz u mam k'axk'o. ²¹Tan mam k'axk'o la' ib'an tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, val u k'axk'o uva' ye'x paqxo'q utxhi uva's ixet tzaan u q'ij saq. Tul ye'l inpaqt la' ilix inva'to'q k'axk'o, eche uva' la' ul tuulb'al inq'a q'ij, inq'a ya'n tule'.^s ²²Oqetz ye'xhab'il inva'q la' ya'san u mam k'axk'o uva'e, tul ye'xhab'il inva'q xao' la' ole'v ti' ikolt tib'. Pet tira la' motx kam s-kaqaayil. Pet ti' ikolt quB'aal Tiuxh inq'a ch'exel vet ta'n, tul la' iya'sa u mam k'axk'o uva'e.

**Uva's talt quB'aal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ti' uva' ye'
la' inima inq'a txhulim yol uva' la' alax ti' u tuleb'al Jesuus inpaqte**

²³Poro oq ech la' tal inva'q u xao' sete s-eche: «Il u Kriisto ile uya,» atz «Il naq ile at tzitzi,» chaq e'l ex, poro ye' la' enima u yol. ²⁴Tan antxh la' txhejk inq'a xao' sexo'l uva' la' tz'eqon tzij. Tul: «Ine u Kriisto,» chaqe. Atz la' tal tib' s-q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul la' motx ik'utxhtxha inq'a mam etxhlal, atz inq'a mam yol tilix sevatz la' ib'ana ti' tetxhb'ul eteesal t-b'ey, ex inq'a ch'exel vet ex ta'n quB'aal Tiuxh. ²⁵Poro ile qat inb'axab'sal talax sete ti' inq'a q'ij, inq'a ya'n tule'. ²⁶Tul ye' la' enima inva'q u yol oq ech la' alax sete s-eche: «jIl u Kriisto ile at tu tx'ava' uva' ye'l xao' jeqlel s-tuul!» atz «jIle at t-val u otzotz uva' ye' kuxh na'l tatine'!» chaq e'l ex.

Poro ye' la' enima. ²⁷Tan veqlelax u vuleb'al la' ib'ana. Tan ech u tetxhlal la' ib'an, eche vilitz'un tzaan u kotz'ineb' xe' amlika', uva' nik ilitz'un tzaan tu tzaeb' q'ij, tul nik topoon tu b'enab' q'ij. Echetz u vuleb'ale la' ib'ana, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima.^t

²⁸Atz veqlelax u vuleb'al. Tan ech u tetxhlal la' ib'an eche tilix imolt tib' qu's t-amlika' ti' inva'q kamna'q.^u

**Uva's talt quB'aal Jesuus iq'a'v vatz u tx'ava' inpaqte
Kuxh 13.24-37; Luk 21.25-36; 17.25-36; 12.41-48**

²⁹Poro ta'n kuxh la' pal u mam k'axk'o tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul:

q 24.15 Danieel 9.27; 11.31; 12.11 r 24.18 Luk 17.31 s 24.21 Deuteronomio 12.1;
Apokaliipsis 7.14 t 24.27 Luk 17.23-24 u 24.28 Luk 17.37

La' tokb'ix ivatz u q'ij.
 Atz ye' la' txiqun vet u ich'.
 Tul la' motx el tzaan
 inq'a tx'umil vatz amlika'.
 Atz jank'alxh uva'
 at vatz amlika'
 la' motx jalp tatin
 s-kaqaayil
 ta'n quB'aal Tiuxh.^v

³⁰ Ya'ne la' ilix vet tetxhlal u vuleb'al inpaqte vatz u amlika', in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Tul mam oq'el la' motx ib'an jank'al inq'a xao' uva' at t-inq'a tenam tuulb'al u vatz tx'ava', uva's la' tilt vul tuch' u vikle'm, atz tuch' u nimla vatine' vi' su'tz' tu amlika'.^w

³¹ Tul la' intxhaq tzaan inq'a inaanel ti' toq'sal val u trompeeta, sik'leb' tetz inq'a xao'. Tul la' imol tzaan inq'a xao', inq'a ch'exel vet va'n, jank'alxh inq'a at tuulb'al u vatz tx'ava' s-kaqaayil. ³² Eloq kuxh etxumb'al ti' tze' u iigo. Tan etootzaqle uva', a' vet u saq'ie toq eloq, oq nik ixet' vet inq'a ixaq tze' ch'expoq. ³³ Echattetze u vuleb'al, tan oq la' etil vet tutxh inq'a yol, inq'a nik val sete, tul echetz la' ib'ene sete uva', a' vet u vuleb'ale nik inaqb'ixe', eche taq'b' inva'q xao' vatz jub'al. ³⁴ Tul nuqxh toq val sete uva': Ye'xnaq kamoq inq'a xao', inq'a itz'lel t-inq'a q'ij inq'ae, tul la' utxh inq'a kam uva' nik val sete. ³⁵ Tan jank'alxh inq'a inyol uva' nik vale', tan ye'l paqul la' pali. Pet u vatz tx'ava', atz u vatz amlika', tan la' pali.

**Uva's talt quB'aal Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva'
 natxhnotxh tatin la' ib'an ti' u tuleb'al quB'aal Jesus inpaqte**

³⁶ Poro ye'xhab'il inva'q ootzaqin tetz kam q'ij, atz kam oora u vuleb'al. Atz jitoq inq'a aanel uva' een t-amlika' ootzaqin tetz, [atz jitoq u K'aola.] Pet ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh ootzaqin tetz.

³⁷ Poro ech u vuleb'al inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, eche uva' ib'an tuulb'al inq'a q'ij uva's atich Noee vatz u tx'ava'.^x ³⁸ Tan tuulb'al inq'a q'ij uva's ye'naqich uluq u mam jab'al vatz u tx'ava', tul ye'xhkam nikich motx titz'a inq'a xao'. Tan eenich kuxh taanima ti' itx'a'one', atz ti' tuk' a', atz ti' tz'alo'm, atz ti' itz'alone'. Opoonetz vet va'l u q'ij, tul pal vet ok Noee tuul u vaarko. ³⁹ Poro ye'l b'eeq nikich ib'en te inq'a xao' ti' u mam jab'al sa'ich ul s-tiib'a. Pet ya'n ib'en vet s-te uva's tilt vet tul u mam jab'al s-tiib'a. Tul tira motx kam inq'a xao' s-kaqaayil ta'n u a'.

Echatetz ye' la' ib'ene u vuleb'al te inq'a xao', inq'a jit niman vetz, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Tan yekl vet u xao' tu kamchil vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana'.^y ⁴⁰ Tul ka'va'l vinaq seb't taq'onv t-vitz la' ib'ana uva's la' vul inpaqte. A'etz la' b'en s-vi' u niman vetz. Pet uva' ye' la' niman in, tan a'etz uva'e la' kai.

⁴¹ Atz ka'va'l ixoq seb't iche'ene'. A'etz la' b'en s-vi' u niman vetz. Pet uva' ye' la' niman in, tan a'etz uva'e, la' kai.

⁴²Echetz xeevaqxh etib', tan ye' etootzaql kam oora la' ul in. ⁴³Pet b'anoq kuxh tutxh etaanima vatz u quB'aal Tiuxh. Ech la' eb'an eche inva'q b'aal otzotz uva' xeemal u totzotz ta'n ti' ye' ipalo'k elq'om. Tan oq b'anel tutxhe' uva's la' tul u elq'om, tul b'ane sa' koq ikuy ipalo'k u elq'om tu totzotz.^z ⁴⁴Echetz nik valte sete uva' natxhnotxhoq etatine', tan kamal a' la' vule', in u K'aola uva' b'en s-alam aanima, uva's ye'xhka kuxh nik motx etitz'a.

**Uva's talt quB'aal Jesusu te inq'a nikich itxhus tib'
s-k'atza uva', a' la' ib'an inq'a b'a'nla txumb'al**

⁴⁵Tan eche tatin va'q u aq'onvil uva' jikxh itxumb'al, atz k'uqleb'xh k'uul, a'etz u aq'onvile uva' la' toksa ka u aj etz aq'on ti' tilix u taq'on, atz ti' ik'uulal jolt inq'a imol s-aq'onvil. Tul la' b'en u aj etz aq'on s-naatxh. ⁴⁶Chii'b'eb'alezxh u aq'onvil la' ib'ana oq seb't ti' ib'anax u aq'on uva's la' tul u aj etz aq'on. ⁴⁷Nuqetzxh toq val sete uva': A' vet u aq'onvil uva'e la' oksal vet ka siq'edal ta'n u aj etz aq'on. Tul la' toksa vet kaj u aj etz aq'on jank'al inq'a kamaq tetz s-kaqaayil tiq'ab' u aq'onvil.

⁴⁸Pet jitxh ik'ulel, oq ech la' tal u aq'onvil t-taanima s-eche: «Ma'tetz vet naqe vinq'edal. ¿Jatueb' kuxh la' ul vet naq?» oq chaq u aq'onvil. ⁴⁹Tul la' xe't vet ti' iq'osox inq'a imol s-aq'onvil. Atz la' xe't ti' imolot tib' tuch' inq'a q'ab'a-reel. Atz la' tx'a'on vet s-tuch', tul la' xe't vet q'ab'an. ⁵⁰La'etz ul vet u aj etz aq'on t-val u q'ij uva' ye' tootzaql u aq'onvil, atz tuulb'al val u oora uva' ye'l s-k'uul, ⁵¹tul la' ul k'axb'isaloq vet u aq'onvil ta'n u aj etz aq'on. Tul la' aq'ax vet b'en u aq'onvil k'atz inq'a xaal uva' b'an vatz kuxh nik motx ib'ane', tal uva' la' utxhk mam oq'el. Tul tzitzi la' ik'uxivat tib' tej vi' txho'm.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusu, tul tiq'o
tzaan laval inq'a q'opo ixvaak tuulb'al viyol**

25 ¹Tan eela vib'ant quB'aal Tiuxh iq'edalil xo'l inq'a xaal, eche uva' ib'an laval inq'a q'opo ixvaak, inq'a iq'omich itxiqub'al ta'n, ti' itx'e-b'ex tul val u vinaq uva' toqna'qich tz'along.^{a b} ²O'va'l inq'a q'opo ixvaak motx titz'a tib'. O'va't inq'a ye' motx titz'a tib', ³tan ta'nxxh tiq'o inq'a itxiqub'al. Tul ye'l iaseeite tetz vitxiqub'al motx tiq'o. ⁴Pet koq o'va't inq'a ixvaak, inq'a itz'amichxh tib', tan tiq'oaq vitxiqub'al, atz tiq'oaq iaseeite tuulaq tati-b'al. ⁵Poro ye'xh nikich tul u aj tz'alo'm. Tul q'oon motx tzaj vet ivata'm inq'a ixvaak. Tul vataq vete'.

z 24.43 Luk 12.39-40 a 25.1 Luk 12.35 b 25.1 Luk 12.35. ¿Kam nik ik'utxh u yol uva' txumb'alimal talt quB'aal Jesusu ti' u aj tz'alo'm tuch' inq'a q'opo ixvaak? A' nik ik'utxh kam nik ib'an quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'edalil tzitza vatz tx'ava'. Tan ye' kuxh taqla la' tal quB'aal Tiuxh u tule-b'al viK'aol tzitza vatz tx'ava' ti' taq'ax ku' yol tinuqul tiib'a inq'a xaal s-kaqaayil. Echetz tela'-pune uva' ye' kuxh taqla ul u aj tz'alo'm uva' nik tal tzitza tu versiikulo. Atz a' va't nik ik'utxhe' uva', ta'n inq'a niman tetz Jesusu la' ik'ula, inq'a nik tx'eb'on u tuleb'al quB'aal Jesusu. Tan ech uva'e aalel ka ta'n quB'aal Tiuxh ti' tela'pun. A'etz nik elka'pun o'va'l inq'a ixvaake inq'a iq'omich itxiqub'al ta'n, atz iq'omich iaseeite ta'n, tul b'anich kuxh tutxhe' uva's tul u aj tz'alo'm.

Atz a' va't nik ik'utxhe' uva' ye' la' ik'ul quB'aal Jesusu inq'a ye' nik tx'eb'on u tuleb'al quB'aal Jesusu. A'etz nik elka'pun o'va'l inq'a ixvaake, inq'a iq'omich itxiqub'al q'aoq ta'n, pet ye'l iaseeite iq'omich ta'n, atz ye'xhka b'anich tutxhe' uva's tul u aj tz'alo'm. A'etz ka'oxva'l inq'a yole nik k'utxhun kam la' ib'an quB'aal Tiuxh ti' ib'ant viq'edalil vatz tx'ava'.

⁶A'etzxh vet itxhaq'aan aq'b'al, tul ab'il val u qul uva' ech tal s-eche: «jNal ul ek'ul vet u aj tz'alo'm, tan il vete tule'!» xe't u qul.^c

⁷Ya'ne lakp vet inq'a q'opo ixvaak s-laval. Tul xe'taq vet ti' ib'anax tutxh inq'a itxiqub'al. ⁸Tul ech motx tal o'va'l inq'a q'opo ixvaak, inq'a ye' itz'amich tib', te o'va't inq'a itz'amichxh tib' s-eche: «Aq'vaq inb'eeq quaseeite sexe', tan il vet inq'a qutxiqub'al toq motx tzaq», xe'taqe.

⁹Ya'ne ech tal o'va't inq'a q'opo ixvaak, inq'a itz'amichxh tib' s-eche: «Ye'le. Ye' la' qaq'a. Tan toqat motxoqe'e u qetz; atz toqat motxoqe'e vetetz, k'uxh toqxh qaq' etetz. Pet b'a'n uva' a'l b'en eloq' etetz xe' inq'a k'ayin tetz,» xe'taqe.^d

¹⁰Aya'letz s-tuul b'en vet inq'a q'opo ixvaak ti' illoq'ox iaseeite, tul ul vet u aj tz'alo'm. Motxetz pal vet ok inq'a ixvaak, inq'a itz'amichxh tib', ti' u aj tz'alo'm, tul juptx' vet u otzotz. ¹¹B'iiletxh vet s-tuul, tul aq'b' vet inq'a ixvaak, inq'a ye' itz'amich tib'. Tul ech motx tal oka'p s-eche: «jIq'esal, iq'esal, b'an b'a'n il s-qe, jaqo'k o'l!» chichichaq kuxh vet inq'a ixvaak.^e

¹²Ya'ne ech tal elu'l u aj tz'alo'm s-eche: «Nuqxh toq val sete uva' tira ye' vootzaql ex,» xe'te. ¹³Echetz nik valte sete uva' xeevaqxh etib', tan ye' etoo-tzaql kam q'iil, atz kam oora la' ul in inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima.

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesus eela u tuleb'al tuch' val u vinaq
uva' taq' ka vipuaq te oxva'l inq'a taq'onvil**

Luk 19.11-27

¹⁴Tan eela vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil xo'l inq'a xaal, eche uva' ib'an val u vinaq uva' b'en s-naatxh. Pet b'axa motx isa' tzaan inq'a taq'onvil, ya'ne taq' ka vipuaq te inq'a taq'onvil.^f ¹⁵Va'letz u taq'onvil, laval toxk'al mil (50,000) taq' ka s-te. Va't u taq'onvil, viinqil mil (20,000) taq' ka s-te. Atz va't u taq'onvil, laval mil (10,000) taq' ka s-te. Jank'aletz u puqaq uva' la'ich itx'ol junun inq'a aq'onvil taq'onvale', tul aya'letz inq'ae motx aq'ax kaj s-te.

Ya'ne b'en vet u vinaq s-naatxh t-inva't tenam. ¹⁶B'enetz vet u aq'onvil uva' laval toxk'al mil (50,000) aq'ax ka s-te, tul xe't vet aq'onvoq tuch' u puqaq. Tul lavatetz toxk'al mil (50,000) itx'ak s-tuch'. ¹⁷Atz echatetz kuxh ib'an u aq'onvile uva' aq'ax viinqil mil (20,000) s-te, tan viinqit mil (20,000) itx'ak s-tuch'. ¹⁸Petetz koq u aq'onvil uva' laval mil (10,000) aq'ax s-te, tan ye' aq'onv tuch' u puqaq. Pet a'l ex ik'ot val u jul. Tul imuq vipuaq u aj etz puqaq s-tuul.

c 25.6 ¿Kam talax inq'a yol <viq'iil vimotxeb'al> nik tal tu versiikulo uva'a? A' nik ex tal ti'

u q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul tiib'a jank'al inq'a tenam s-kaqaayil.

d 25.9 Tio 10.22 **e 25.11** Luk 13.25 **f 25.14** Eche u yol nik tal tzitza, ti' u vinaq uva' b'en s-naatxh, tan a' nik tal ti' vib'en quB'aal Jesus t-amlika'. Pet eche ti' oxva'l u taq'onvil u vinaq, tan a' nik ib'an eela tuch' inq'a apoostol, atz tuch' inq'a niman tetz Jesus.

Pet eche ti' inq'a puqaq uva' ik'ul ka inq'a aq'onvil, tan a' nik ib'an eela tuch' inq'a iqle'm uva' taq' quB'aal Jesus te inq'a iapoostol. Tan at iqle'm taq' quB'aal Jesus xo'l inq'a niman tetz. Tul a'etz uva'e, tetxhal la' ib'an inq'a niman tetz Jesus tuch' u ticle'm tuulb'al uva' een quB'aal Jesus tu amlika'. Echetze ka'va'l inq'a vinaq uva' motx itx'ol isutxhq' tuch' u puqaq uva' aq'ax ka s-te, tan a'etz nik ib'an eela tuch' inq'a niman tetz Jesus, inq'a nik motx itx'ol isutxhq' tuch' u aq'on uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-te.

Pet va't u vinaq, tan ye' itx'ol isutxhq' tuch' u puqaq, a'etz uva'e, nik ib'an eela tuch' inq'a niman tetz Jesus, inq'a ye' nik motx itx'ol isutxhq' tuch' kam u aq'on uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-te.

¹⁹Eletz vet s-q'ij, tul ul vet u vinaq, u aj puaq, ti' tab'il tatxhul tal vipuaq te inq'a taq'onvil. ²⁰Aq'b'etz vet u aq'onvil uva' laval toxk'al mil (50,000) aq'ax ka s-te, tul tik' iq'omich vet lavat toxk'al mil (50,000) tal u puaq ta'n. Tul ech tal u aq'onvil te u aj puaq s-eche: «Inq'esal, il laval toxk'al mil (50,000) u puaq ila uva' aaq' ka s-ve. Tul iletz lavat toxk'al mil (50,000) uva' qat intx'ak s-tuch' ila,» xe'te.

²¹Ya'ne ech tal u aj puaq s-eche: «B'a'nxxh uva' qat ab'ana, tan axh inva'l jikla aq'onvil. Tan jikxxh axh qat ab'an ti' ib'anb'el b'iil u puaq uva' vaq' ka see. Echetz s-ti'ile a'l niim vet toq vaq' see. Pet avuk vet ul sink'atza ti' tilix u chii-b'ichil uva' toq inb'ane',» xe't u aj puaq.

²²Ya'ne aq'b' vet u aq'onvil uva' viinqil mil (20,000) aq'ax ka s-te. Tul ech tal te u aj puaq s-eche: «Inq'esal, il viinqil mil (20,000) u puaq ila uva' aaq' ka s-ve. Tul il viinqit mil (20,000) uva' qat intx'ak s-tuch' ila,» xe'te.

²³Ya'ne ech tal u aj puaq s-eche: «B'a'nxxh uva' qat ab'ana, tan axh inva'l jikla aq'onvil. Tan jikxxh axh qat ab'an ti' ib'anb'el b'iil u puaq uva' vaq' ka see. Echetz s-ti'ile a'l niim vet toq vaq' see. Pet avuk vet ul sink'atza ti' tilix u chii-b'ichil uva' toq inb'ane',» xe't u aj puaq.

²⁴Ya'ne aq'b' vet u aq'onvil uva' laval mil (10,000) aq'ax ka s-te. Tul ech tal te u aj puaq s-eche: «Inq'esal, vootzaqle uva' mij kuyb'al saxe'. Tan nik kuxh amol vet ivatz inq'a txhiko k'uxh jit axh nik aq'onvan. Tan ajt kuxh nik ex eeq'o vet uva' va'len nik b'anon tutxhe'. ²⁵Echetz inxo've see, tul ex inmuq vapuaq jaq' tx'ava'. Pet iletz vapuaq ila,» xe'te.

²⁶Ya'ne ech tal u aj puaq s-eche: «iYaab'la aq'onvil! iTiraetz kol kuxh ye' nik tel avaaanima s-ti'! Tan oq ootzaqle uva' nik inmol ivatz inq'a txhiko uva' jit in nik aq'onvan, atz oq ootzaqle uva' ajt kuxh nik ex viq'o vet uva' va'len nik b'anon tutxhe', ²⁷tul aaletz koq ex aaq' ka vinpuaq tu k'amb'al puaq. Ajtetz qat ul vet in, tul qat ul viq'o vet vinpuaq tuch' tal,» xe't u aj puaq.

²⁸Ya'ne ech tal u aj puaq te jolt inq'a taq'onvil s-eche: «Majvaq el laval mil (10,000) vinpuaq te u aq'onvil uva'e. Tul antxh etaq'vat te uva' o'k'alx vet mil (100,000) tetz ati. ²⁹Tan ja'l uva' la' txhab'an ib'anb'el uva' la' aq'ax s-te, tul a'l tel la' taq'ax s-te. Pet ja'l uva' ye' la' txhab'an ib'anb'el uva' la' aq'ax s-te, tul aaletz la' imaax s-te. ³⁰Pet palsavaq el u aq'onvil uva' ye'xhkam isa'. Tul aq'vaq ela'p tu mam tokto, tal uva' la' utxhk mam oq'el. Tul tzitzi la' ik'uxivat tib' tej vi' txho'm,» xe't u vinaq u aj puaq.

Uva's la' ul taq't ku' quB'aal Jesus yol tinuqul ti' inq'a tenam s-kaqaayil

³¹Echatetz la' ib'ane uva's la' vul inpaqte tuch' u nimla vatine', atz tuch' jank'al inq'a inaanxel, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tan la' k'uqe'v in t-vink'uqe'vb'al tetz iqle'm tu nimla tatine'.^s ³²Ya'ne la' molox tzaan jank'al inq'a tenam sinvat. Tul junun la' veesat vet el inq'a xaol, inq'a la' qeon in, xo'l inq'a ye' la' qeon in. Tan ech la' inb'an eche nik ib'an u xeen karne'l ti' teesal el inq'a karne'l xo'l inq'a tzentun. ³³Tan ja'letz u xaol uva' la' qeon in, tul a' la' vaq'vat tinseb'al, eche nik ib'an u xeen karne'l ti' taq't inq'a karne'l tiseb'al. Pet inq'a xaol uva' ye' la' qeon in, tan een la' vaq'vat tinmax, eche nik ib'an u xeen karne'l ti' taq't inq'a tzentun timax.

³⁴Ya'ne la' yolon in te inq'a xao! uva' tinsebal, in u mam iq'esal. Tul ech la' motx val s-te s-eche: «Etulvaq sink'atza, ex inq'a tetz vinB'aal uva' chiib'e-b'alxh vet ex. Tul k'ulvaq vet u mam b'a'nil setetz, u mam b'a'nil uva' b'anelxh vet tutxh setetz ta'n vinB'aal uva's ixe't tzaan u q'ij saq.^h ³⁵Tan etaq' intx'ix uva's kamyichxh in t-va'y. Atz etaq' vaja' uva's kamyichxh in t-tzaqa tzi'il. Atz ye'xh tal la'ich vatk in, tul etaq' invatb'al. ³⁶Atz ye'lich voksa'm, tul etaq' voksa'm. Atz oyb'alich in, tul ex esoli in. Atz atich ku' in t-tze', tul ex ek'uula in,» chaq in te inq'a xao! uva' tinsebal.

³⁷Ya'ne ech la' motx tal inq'a jikla txhaq xao! s-eche: «Jatutetzeb'a, inB'aal, uva' kamyich axh t-va'y? Tul jatutetz qaq' atx'ix; atz qaq' avaja', uva' kamyichxh axh t-tzaqa tzi'il? ³⁸Atz jatutetz qaq' avatb'al uva's ye'xh tal la'ich vatk axh? Atz jatutetz qaq' avoksa'm uva's ye'lich avoksa'm? ³⁹Atz jatutetz qosoli axh uva's atich ku' axh t-yaab'il; atzoq ex qil axh uva's atich ku' axh t-tze' nik aale'?» chaq inq'a xao! s-ve.

⁴⁰Ya'ne la' intzaq'b'e inq'a xao! uva' tinsebal, in u mam iq'esal. Tul ech la' val s-te s-eche: «Nuqxh toq val sete: Jank'alxh u lotxho'm uva' qat motx eb'an te inva'q inq'a xao! inq'ae, poro s-vejetze qat motx eb'navat,» chaq in.

⁴¹Pet ech la' val te inq'a xao!, inq'a een tinmax, s-eche: «Paloqvaq el ex sinvatx, ex inq'a palsanaq yol. Tul yekl ex tu xamal uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, u xamal uva' b'anel vet tutxh s-tetz u diaavlo tuch' inq'a iaanxel. ⁴²Tan kamyichxh in t-va'y, tul ye' etaq' intx'ix. Atz kamyichxh in t-tzaqa tzi'il, tul ye' etaq' vaja'. ⁴³Atz ye'xh tal la'ich vatk in, tul ye' etaq' invatb'al. Atz ye'lich voksa'm, tul ye' etaq' voksa'm. Atz atich ku' in t-yaab'il, tul ye' ex esoli in. Atz atich ku' in t-tze', tul ye' ex ek'uula in,» chaq in.

⁴⁴Ya'ne ech la' motx tal inq'a xao! s-ve, inq'a een tinmax, s-eche: «InB'aal, jatut qil axh, uva' kamyich axh t-va'y, tul ye' qaq' atx'ix? Atzoq kamyich axh t-tzaqa tzi'il, tul ye' qaq' avaja'? Atz jatut qil axh, uva' nikich kuxh axaone', tul ye'lich avatb'al? Atzoq ye'lich avoksa'm, atzoq oyb'alich axh, atzoq atich ku' axh t-tze', tul ye' qulotxh axh?» chaq inq'a xao! s-ve.

⁴⁵Ya'ne ech la' val te inq'a xao!, inq'a tinmax, s-eche: «Toq val sete, oq ye' qat motx eb'an u b'a'nil te inva'q inq'a xao! inq'ae, poro s-vejetze ye' qat motx eb'navat,» chaq in te inq'a xao!. ⁴⁶Echetz yekl vet inq'a xao!, inq'a ye' la' motx qeon in, tu mam k'axk'o uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Pet inq'a xao!, inq'a la' qeon in, tan ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq, —xe't Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's itxhokox txumb'al ti' itxeyp quB'aal Jesusus

Kuxh 14.1-2; Luk 22.1-2; Xhun 11.45-53

26 ¹Ya'etz kuxh vet Jesusus ti' talax inq'a yol inq'ae, tul ech tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche:

²—Etootzaqle uva' ka'va't kuxh q'ij s-txheel la' xe't vet u nimla q'ij Ipal Aanxel. Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'ae, tul toq txeypoq in, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Atz toq aq'axoq ja' in vatx kurus, —xe't Jesusus.ⁱ

^h 25.34 J'a'letze u mam iq'esal la' yolon xo'l inq'a xao! nik tal tzitza? QuB'aal Jesuuse u mam iq'esal. A' nik tal, ti' uva's la' tul quB'aal Jesusus inpaqte ti' taq'ax ku' yol tinuqul tiib'a inq'a xao! s-kaqaayil. Tan a' la' ib'navat t-vimotxeb'al vet u q'ij saq vatx u tx'ava'. ⁱ 26.2 Eeksodo 12.1-27

³Ya'ne motx aq'b' vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, atz tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam. Tul motx ik'ul vet tib' vatz viq'analil u tatib'al Kaifaas, u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh.

⁴Tul motx inuk' vet iyol ti' itz'eqex tzij ti' itxeyp Jesuus, atz ti' iyatz'ax el Jesuus. ⁵Tul ech motx tal vet inq'a iq'esar s-eche: —Poro ye' la' utxh qutxeyt naq tuulb'al u nimla q'ij, tan toq kuxh ivavu tib'e inq'a xaal tu tenam, —xe'taq iyolta'?

Uva's ipeq't ja' val u ixoq tx'umb'isab'al tivi' quB'aal Jesuus

Kuxh 14.3-9; Xhun 12.1-8

⁶Tul atich vet Jesuus tu tenam Vetaania tu toztotz Simoon, uva' tira oksal vet s-q'ajna'q txhi'o'l. ⁷K'uqlichetz ok Jesuus vi' meexha, tul aq'b' val u ixoq k'atz Jesuus uva' iq'omich val u b'a'nla lemeeta ta'n uva' atich ku' tx'umb'isab'al s-tuul uva' sib'ichxh ija'mil. Tul ipeq' ja' u ixoq u tx'umb'isab'al tivi' Jesuus.^k

⁸Tiletz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus kam uva' ib'an u ixoq, tul yekichxh motx ulaq vet ivi' s-ti'. Tul ech motx tal s-eche: —Ye' koq nik ib'utxh ixoq u tx'umb'isab'al. ⁹Pet a'l koq qat k'ayil u tx'umb'isab'al, tan sib'xh ija'mil. Tul la' lotxhox inq'a meeb'a' tuch' vija'mil, —xe'taqe.

¹⁰Tab'ietz vet Jesuus kam uva' motx tal inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye' kuxh kam etal ti' u ixoq. Tan b'a'nile uva' nib'an ixoq s-ve. ¹¹Tan ech kuxh toq tatin inq'a meeb'a'e sexo'l. Pet in, tan ech koq kuxh sa' vatine sexo'l.^l ¹²Echetz u tx'umb'isab'al, uva' qat ipeq' ja' ixoq tinvi', tan a' talax uva' qat ib'anl vet ixoq tutxh vintxhi'o'l uva's toq inmuquxe'. ¹³Nuqxh toq val sete uva': Talxh la' b'en paxsalik inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi' tuulb'al inq'a tenam, tul la' alaxi kam uva' qat ib'an u ixoq s-ve. Echetz ye' la' isotz talaxe u b'a'nile uva' qat ib'an u ixoq, —xe't Jesuus.

Uva's toksal quB'aal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar u tenam ta'n Juudas

Kuxh 14.10-11; Luk 22.3-6

¹⁴B'enetz vet Juudas, u aj tenam Karioote, uva' atich ok s-tatxhul kab'laval inq'a nikich itxhus Jesuus, tul yekich vet Juudas vatz inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. ¹⁵Tul ech tal Juudas s-eche: —¿Kam inva'q la' etaq' s-ve?, tul toq intxhok txumb'al ti' toksal Jesuus teq'ab', —xe't Juudas.

Ya'ne ik'ulaq vet tib' iyol inq'a iq'esar. Tul taq'aq vet vinaq laval puqa, uva' plaataxhtu', te Juudas. ¹⁶Echetz ixet vet Juudase ti' itxhokox txumb'al ti' toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar.

**Uva's inimat quB'aal Jesuus u nimla q'ij Ipal Aanxel
tuch' vijeqb'at u ak'la iyol**

Kuxh 14.12-25; Luk 22.7-23; Xhun 13.21-30; 1 Koriintios 11.23-26

¹⁷A'etxzh ib'ant u b'axa q'ij tetz u nimla q'ij uva' nikich itx'a'p inq'a paan, uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k, tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus

j 26.5 ¿Kam s-ti'il titz'a inq'a iq'esar uva' la'ich kuxh ivavu tib' inq'a xaal ti' vitxeyp quB'aal Jesuus? Ti' uva' tan, q'exasan tetz viyol quB'aal Tiuxh quB'aal Jesuus vatz mamala xaal. Tan oq la'ich txeyp quB'aal Jesuus ta'n inq'a iq'esar uq'e'yb'al, tul mam xaal la'ich ilak tib'. Atz la'ich k'onil inq'a iq'esar s-sivan ta'n inq'a xaal. k 26.7 Luk 7.37-38 l 26.11 Deuteronomio 15.11

s-te s-eche: —¿Tal b'en qub'navt tutxh u tx'ix ti' inimal u nimla q'ij Ipál Aanaxel? Tul la' tx'a'on axh s-quxo'l, —xe'taq te Jesuus.

¹⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —B'enoq ex tu tenam Jerusaleen. Tul yekl ex t-totzotz naq val u vinaq. Tul ech la' etal te naq s-eche: «Ech nik tal naq u Txhusul qetz s-eche: —A' toq qunimavat u nimla q'ij tavotzotz tuch' txhaqnaq inq'a nik itxhus tib' sink'atza. Tan naqb'ixiy vet vinkameb'al, —chich naq u Txhusul qetz,» chaq ex te naq, —xe't Jesuus. ¹⁹Tul antxh ex ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus kam uva' alax s-te. Tul motx ib'an vet tutxh inq'a etxh-b'ub'al uva' b'anb'el ti' u nimla q'ij.

Uva's talt quB'aal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' la' oksal quB'aal Jesuus tiq'ab' inq'a q'esal uq'e'yb'al ti' ik'axb'isale'

²⁰A'etzxh iq'eqx vete', tul ok vet Jesuus vi' meexha tuch' kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²¹Tuulb'aletz uva's nikich itx'a'on Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech tal Jesuus s-eche: —Nuqxh toq val sete uva': At inva'l ex toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'esal, —xe't Jesuus.

²²Tul mam txumu'm ib'an vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Atz ech motx tal vet junun te Jesuus s-eche: —InB'aal, ¿maq in? —chichichaq vete'.

²³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l naq uva' eela toq iku' inq'ab' tu puraato s-tuch', tul a'etz naqe uva' toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'esal. ²⁴Tan tetxhalxh toq paloq in tuulb'al inq'a tz'ib'amal ka s-vi', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Pet txumleb'alxh ivatz naq u vinaq uva' toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'esal. B'a'n uva' tira koq ye'l naqe alali, —xe't Jesuus.^m

²⁵Tul ech tal Juudas uva' nikich txhokon txumb'al ti' toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal s-eche: —Txhusul qetz, ¿maq in? —xe't Juudas.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ant kuxh axh natxhon, —xe't Jesuus.

Uva's inimat quB'aal Jesuus u ya'teb'al tx'ix sedeer tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

²⁶Tuulb'aletz uva's nikich itx'a'on Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul tiq'o tzaan Jesuus va'l u paan. Ya'ne taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ijatx Jesuus u paan s-tuul. Tul taq' Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Atz ech tal Jesuus s-eche: —K'ulvaq u paan. Tul tx'a'vaq, tan a' vintxhi'o'le uva'a, —xe't Jesuus.

²⁷Ya'ne tiq'o tzaan Jesuus u koopa. Tul taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Atz taq' Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Uk'avaq u a', uva' tu koopa, sekaqaayil. ²⁸Tan a' vinkaqale uva'a, uva' toq jeqb'an ka [u ak'la inyol] sexo'l, vinkaqal uva' toq eloq ti' ikuy sotzsal el vipa'v inq'a xao'l s-kaqaayil.ⁿ ²⁹Poro toq val sete uva': Ye'l inpaqt la' vuk'a u ta'l uuva setuch'. Pet la' nal opoon u q'ij uva's la' quk'ult qib' tal uva' nib'navt vinB'aal iq'esalil. Ya'ne la' vuk'a setuch' inpaqte, —xe't Jesuus.^o

³⁰Ib'itzleetz kuxh vet Jesuus val u b'itz tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul b'enaq vet tu vitz Inq'a Oliivo.

Uva's ib'axab'sat quB'aal Jesusus talaxe' uva' toq na'qich itz'eq vet Lu' tzij

Kuxh 14.27-31; Luk 22.31-34; Xhun 13.36-38

³¹ Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Tuulb'al u aq'b'al s-txheela', jank'alxh ex toq aq'on ka in sinjunal t-xo'val. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

«La' yatz'ax el
u xeen karne'l,
tul talaq kuxh
la' ik'aq vet inq'a karne'l,»
chich u yol.^{p q}

³² Pet la'etz itz'e'v vet in inpaqte, tul la' b'axab' b'en in sevatz tuulb'al Gali-leea, —xe't Jesusus.^r

³³ Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —K'uxh la' motx taq' ka axh txhaqnaq sajunal t-xo'val, pet in, tan ye'l paqul la' vaq' ka axh, —xe't Lu'.

³⁴ Tul ech tal Jesusus te Lu' s-eche: —Nuqxh toq val see uva': Tuulb'al u aq'b'al s-txheela', tul ma't aalt oxpaqul uva': «Ye' vootzaql Jesusus,» toq aal s-vi', ya'ne la' oq' val u mam kaxhan, —xe't Jesusus.

³⁵ Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —K'uxh tzum la' inkam savuch', tul ech kam in. Poro jye'l paqul la' intz'eq tzij se'e! —xe't Lu'.

Tul echat kuxh tal jolt inq'ae nikich itxhus tib' k'atz Jesusus.

Uva's inatxht quB'aal Jesusus Tiuxh tu xhoraal Jetzemanii

Kuxh 14.32-42; Luk 22.39-46

³⁶ Opoonetz vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu xhoraal u Jetzemanii, tul ech tal Jesusus s-xo'l s-eche: —K'uqe'voq ka ex tzitza, aya'l s-tuul ma't innatxh Tiuxh tzitzi, —xe't Jesusus.

p 26.31 Sakariias 13.7 **q 26.31** Sakariias 13.7. ¿Ja'le u xeen karne'l nik tal quB'aal Tiuxh titzi' Sakariias? A'etze u Kriisto uva' ye'naqich uloq vatz u tx'ava' tuulb'al uva's atich Sakariias. Tul kamaletz pal vet pa'l va'q 550 ya'b', tul ul vet u Kriisto vatz tx'ava', atz kam vet vatz u kurus; a'etze quB'aal Jesusus. Tan nik qile' uva', a' ex elka'pun u yol tal Sakariias tiib'a quB'aal Jesusus. ¿Kam s-ti'il ech tatin quB'aal Jesusus, eche u xeen karne'l? Ech tatin quB'aal Jesusus eche u xeen karne'l, tan a' quB'aal Jesusus nikich xeen inq'a apoostol. Atz a' quB'aal Jesusus nikich xeen inq'a niman tetz tuulb'al uva's atich quB'aal Jesusus vatz u tx'ava'. Tul a' quB'aal Jesusus nikich motx k'uulan, ti' uva' la'ich motx ch'ij s-k'atza, eche nik ich'ijjal inq'a karne'l ta'n u xeen tetz. Tan nik taq' titzaj; atz nik itxhoke' tal la' uk'k a' inq'a ikarne'l. Tul nik ixee paqte, ti' uva' ye'xhkam la' motx ib'ana. Atz ye' la' iq'ol ta'n xo'; atz ye' la' elq'ali; atz ye' la' ak'onsali. Echetz uva'e nikich ib'an quB'aal Jesusus, tan a' viyolb'al quB'aal Tiuxh nikich taq' quB'aal Jesusus s-tetxh'ub'al inq'a iapoostol. Atz nikich tile' uva' ye'lich la' nojsal ivi' ta'n jolto'q txhusb'al uva' jitich a' vinuqul. Tul nikich itxhus paqte ti' ib'en s-te kame vikantxhaqul u tatin inq'a demonio. Atz nikich itxhus, ti' uva' ye' la' ib'ana kam inq'a kantxhaq la' taltzii ok demonio s-te. Tul nikichat tal quB'aal Jesusus uva' tetxhal la'ich itz'e'v inq'a xaal inpaqte. Tul a'etz uva's la' titz'e'v vete', tul yekl vet k'atz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. A'etz uva'e, nikich itxhus quB'aal Jesusus te inq'a xaal, ti' uva', a' la' okk b'en inq'a xaal ti' u b'ey uva' yekl k'atz quB'aal Tiuxh. ¿Kametz nik elka'pun uva' tal kuxh la' ik'aq vet inq'a karne'l uva's la' iyatz'ax el u xeen tetz nik tal u yol uva' tzitza? A'etz nik talvat ti' inq'a apoostol. Tan ajt tilaq vet itxeyp quB'aal Jesusus ta'n inq'a sol tu xhoraal Jetzemanii, tul mam xo'val motx tzajaq vet s-ti', tul itz'eqaq vet tib'. Tan ech tatinich inq'a apoostol vatz quB'aal Jesusus eche karne'l. Tan a' quB'aal Jesusus nikich xeen.

r 26.32 Tio 28.16

³⁷Ya'ne tiq'o Jesuus Lu' s-ti' tuch' ka'va'l inq'a ik'aol Sevedeeo; a'e Jakoovo tuch' Xhun. Tul xe't Jesuus txumun. Atz mam k'ayunchil nikich b'anon vet Jesuus.

³⁸Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Valxh u mam txumu'm at t-vaanima. Tul tetxhal vet vopoon vatz u kamchil s-tuch'. Pet atoq ka ex tzitza. Tul natxhvaq Tiuxh. Tul itz'loqvaq ex, —xe't Jesuus.

³⁹B'iiletz kuxh ijethx b'en tib' Jesuus, tul ijoqb'a vet ku' tib' vatz tx'ava' ti' inatxhax Tiuxh. Tul ech tal Jesuus s-eche: —InB'aal Tiuxh, ye'l koq in la' pal in tu mam k'axk'o nik vale'. Poro jit a' la' ab'an kam uva' nik vale'. Pet a' ab'an kam uva' nik eetza s-vi', —xe't Jesuus.⁵

⁴⁰Ya'ne q'a'v Jesuus k'atz oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul vatyaqiche s-tul Jesuus. Tul ech tal Jesuus te Lu', te Jakoovo, atz te Xhun s-eche: —iMij qat etx'ol va'q oora uva' itz'lel koq ex sink'atza! ⁴¹Pet jitz'loqvaq ex! Tul natxhvaq Tiuxh, echetz ye' la' eku'e t-pa'v. Tan nuqxhtu' uva' aya'lxh ik'uul vetaanxelal ti' inatxhax Tiuxh, pet vetxhi'o'l, tan ye' nik itx'ole', —xe't Jesuus.

⁴²Ya'ne b'en vet Jesuus tika'paq ti' inatxhax Tiuxh. Tul ech tal Jesuus s-eche: —InB'aal, ye'l koq in la' pal in tu mam k'axk'o nik vale'. Poro jit a' la' ab'an kam uva' nik vale'. Pet a' ab'an kam uva' nik eetza s-vi', —xe't Jesuus.

⁴³Ya'ne q'a'v Jesuus inpaqte k'atz oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul vatyaqiche s-tul Jesuus, tan kamyachixh vet t-vata'm.

⁴⁴Ya'ne ele'l Jesuus inpaqte titoxpaq k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' inatxhax Tiuxh. Tul antxh ex tal Jesuus kam uva' ma'tich talta'.

⁴⁵Q'a'vetz vet Jesuus, tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —iEchoq vete! iYe' vet vat ex! Atz iye' ilan vet ex! Tan qat opoony vete' uva' txheel toq oksaloq vet in tiq'ab' inq'a aj pa'vom, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ⁴⁶Pet jlakpoq ex, tul ko'vaq! Tan jil naq uva' toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al tul vete'! —xe't Jesuus.

Uva's itxeyp vet quB'aal Jesuus

Suxh 14.43-50; Luk 22.47-53; Xhun 18.2-11

⁴⁷Seb' telichetz iyolon Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul aq'b' Juudas, uva' atich ok s-tatxhul kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul txh'uyich vet jolol xaal ti' Juudas, inq'a iq'omalich iespaada ta'n. Atz at inq'a iq'omalich itze' ta'n. Tan txhaqelich inq'a xaal inq'ae ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n jolt inq'a iq'esal u tenam. ⁴⁸Tul ech ma'tich talt Juudas, u oksan tetz Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal, s-eche: —Ja'l naq uva' la' b'en injele, atz la' intz'ub' txala itzi', tul a'etz naqe uva' la' b'en etxeye, —xe't Juudas.

⁴⁹Aq'b'etz vet Juudas vatz Jesuus, tul ech tal Juudas te Jesuus s-eche: —Xeni, Txhusul qetz, —xe't Juudas. Tul ijele Juudas Jesuus; atz itz'ub' Juudas txala itzi' Jesuus.

s 26.39 Eche u yol uva': —Ye'l koq in la' pal in tu mam k'axk'o, nik vale', —chiche. Pet ech nik tal tu kastiiya s-eche: —pase de mí esta copa, —chiche. Kametzxh uva' nik tal tu versiikulo uva'a, tul echatxh nik tale tu versiikulo ka'va'l toxk'al (42). A'etz tzajna'ql u yol uva'e xo'l inq'a aq'ol ku' yol tinuqul s-na'ya. Tan ech nikich ib'anaxe te inq'a xaal uva' atichaq ku' t-tze', inq'a nimichaqxh inq'a ipa'v Tan b'axa nikich taq'ax yatz'b'al aanima s-te tuul inva'q koopa ti' ikam-salaq el. Tul a'etz kuxh nikich iyolb'e inq'a xaole vipal pa'l va'q xaal tu mam itza'lal. Echatchh nik tal t-Tio 20.22 paqte.

⁵⁰Tul ech tal Jesusus s-eche: —Txa, b'ana kam uva' qat eet'za s-vi', —xe't Jesusus.

Ya'ne ijexhaq vet ok tib' inq'a xao, tul txeyp vet Jesusus ta'n. Atz qitzix vet Jesusus ta'n.

⁵¹Ta'netzix til va'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus itxeyp Jesusus, tul ijuj ja'ul viespaada. Tul itzok'e'l paq'il ixichin va'l u taq'onvil u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh.

⁵²Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Aq' b'en vaespaada t-tatib'al. Tan jatva'l'xh u xao uva' espaada la' taq' ti' imol, tul antxh espaada la' tatxhi. ⁵³Tan oq la' isa' s-ve uva' la' vab'i te vinB'aal, tul nal kuxh la' itxhaq tzaan vinB'aal mamala aanxel ti' inkolox s-txheel. Pet ye' nik ib'en see. ⁵⁴Tan jke'chetz koq la' tela'pun inq'a yol uva' tz'ib'amal ka s-vi' uva' echxh la' ib'ane! —xe't Jesusus.

⁵⁵Tul ech tal Jesusus te inq'a xao s-eche: —Poro eche in va'q elq'om sevat. Tan at ex iq'omal e-espaada. Atz at ex iq'omal etze' ti' intxeype'. Tul jun q'ij nikich motx etilt intxhusun sexo'l tuulb'al u tostiuxh. Tul ye'l in nikich etzey in. ⁵⁶Poro echxh la' ib'ane ti' tela'pun jank'al inq'a tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —xe't Jesusus.

Tul motx itz'eq vet tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus. Tul kaj vet Jesusus s-junal.

Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesusus vatz inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul

Kuxh 14.53-65; Luk 22.54, 63-71; Xhun 18.12-14, 19-24

⁵⁷Ya'ne iq'ol vet Jesusus vatz Kaifaas ta'n inq'a itxhaq Kaifaas, u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, tal uva' molich vet tib' inq'a txhusul tetz ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam. ⁵⁸Tul niim kuxh txh'uyich tzaan Lu' ti' Jesusus, tetxhal taq'b' Lu' tuul oka'p viq'analil u totzotz u mam iq'esar. Tul yekich ok Lu' k'uqloq k'atz inq'a pol ti' tilixe' kam la'ich ya'k Jesusus.

⁵⁹Ya'ne motx xe't vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a aq'ol ku' yol tinuqul, atz tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam ti' itxhokox txumb'al, atz ti' itz'eqex tzij ti' ikame'l Jesusus. ⁶⁰Tul ye'xh txhej ix'e' u yol, k'uxh nimalen xao aq'b' ti' itz'eqex tzij ti' Jesusus.

Pet xamtichetz aq'b' ka'va't xao ti' itz'eqex tzij ti' Jesusus, ⁶¹tul ech tal s-eche: —Ech val u yol qab'i talt naq u vinaq s-eche: «Toq intilu el u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul oxva'l kuxh q'ij la' ole'vk in ti' taq'ax ja' inpaqte,» xe't naq, —xe't inq'a tz'eqol tzij ti' Jesusus.⁴

⁶²Ya'ne txakp Kaifaas, u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul ech tal Kaifaas te Jesusus s-eche: —Ze'etz la' tzaq'b' axh ti' inq'a yol? Atz ze'xhka-metz kol toq aal ti' inq'a yol uva' nik tal txhaqnaq se'e? —xe't Kaifaas.

⁶³Tul ye'l Jesusus tzaq'b'i.

Ya'ne ech tal Kaifaas s-eche: —Ech ivatz u itz'lichla quB'aal Tiuxh, tul al s-qe oq a' axhe u Kriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, —xe't Kaifaas.

⁶⁴Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ee, antxhte uva' nik aale'. Pet toq val sete uva': Tetxhal kuxh toq etil ink'uqe'v tiseb'al vinB'aal Tiuxh uva' k'uqlel tu

nimla tatine' ti' taq'ax ku' yol tinuqul. Atz toqat etil vul inpaqte xo'l su'tz', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesuus.^u

⁶⁵Ya'ne iq'ixe'l Kaifaas u toksa'm s-ti' t-k'a'nal ti' u yol uva' tal Jesuus.^v Tul ech tal Kaifaas xo'l inq'a aq'ol ku' yol tinuqul s-eche: —iQat teesal vet naq u vinaq iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' u yol uva' nik tale'! iKam teletz koq vet qusa' ti' tab'il inuqul u yol ti' naq! Tan jile qat qab'il vet setuch' s-txheel kam uva' qat tal naq ti' teesal iq'ij quB'aal Tiuxh! ⁶⁶iKametz vet eyol ti' naq? —xe't Kaifaas.

Tul ech tal jolt inq'a iq'esal s-eche: —iTa'n kuxh inuqul, kamoq el naq! —xe'taqe.^w

⁶⁷Tul xe'taq ti' itzub'al ivatz Jesuus. Atz at inq'a u'txhimich iq'ab' ti' iq'osox Jesuus. Atz ataq inq'a motx poqon ivatz Jesuus s-q'ab'.^x ⁶⁸Tul ech nikich motx tal s-eche: —Oqetz axh q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh, tul aletz s-qe ja'letz o'e uva' qat q'oson axh. Tan a' nik aale' uva', a' axhe u Kriisto, —chichichaq kuxh te Jesuus. Tul ma'taqich motx ib'atxht ivatz Jesuus.

Uva's itz'eqt vet Lu' tzij ti' quB'aal Jesuus

Kuxh 14.66-72; Luk 22.55-62; Xhun 18.15-18, 25-27

⁶⁹K'uqlichetz Lu' vatz viq'analil u totzotz u mam iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, tul aq'b' va'l u ixoq k'atz Lu' uva' taq'onvilich u mam iq'esal. Tul ech tal te Lu' s-eche: —Ant axh imol Jesuus, u aj Galileea, ab'a, —xe't u ixoq te Lu'.

⁷⁰Tul itz'eq Lu' tzij vatz inq'a xaal. Tul ech tal Lu' s-eche: —Ye' vootzaql kam uva' nik aale', —xe't Lu'.

⁷¹Eletz kuxh ul Lu' tzi' u jub'al, tul ilix Lu' ta'n va't u ixoq. Tul ech tal u ixoq te inq'a xaal uva' atich s-k'atza s-eche: —Ante u vinaq uva'e imol Jesuus, u aj Nasareet, —xe't u ixoq.

⁷²Ya'ne itz'eq Lu' tzij inpaqte. Tul ech tal Lu' s-eche: —iVatz quB'aal Tiuxh nik valvat uva' ye' vootzaql naq uva' nik aale'! —xe't Lu'.

⁷³B'iiletz vet s-tuul, tul aq'b' jolol inq'a xaal k'atz Lu', inq'a atich kuxh tzitzi. Tul ech motx tal te Lu' s-eche: —Nuqxhtu' uva' ant axh imol inq'ae, tan a' vayolon nik k'utxhun axh, —xe't inq'a xaal.

⁷⁴Tul ech tal Lu' s-eche: —iUloqn u ye'b'a'n s-viib'a, oq nik kuxh intz'eq tzij! Tan i'vatz quB'aal Tiuxh nik valvat uva' ye' vootzaql naq u Vinaq uva' nik etale'! —xe't Lu'.

Tul oq' vet u mam kaxhan. ⁷⁵Ya'ne ul vet inq'a iyol Jesuus s-k'uul Lu' uva' ech tal Jesuus s-eche: —Ma'tetz aalt oxpaqul uva': «Ye' vootzaql Jesuus,» toq aal s-vi'. Ya'ne la' oq' val u mam kaxhan, —xe't tul s-k'uul Lu'. Ya'ne el vet ul Lu'. Tul mam oq'el ib'an vet Lu' t-k'ayunchil.

u 26.64 Danieel 7.13 v 26.65 iKam s-ti'il lakp ivi' Kaifaas ti' u yol uva' tal quB'aal Jesuus? Ti' uva' tan, tal quB'aal Jesuus uva' tira imol tib' quB'aal Jesuus tuch' quB'aal Tiuxh; atz va'l la' ik'u-qe'v quB'aal Jesuus tuch' quB'aal Tiuxh. Pet vatz inq'a iq'esal, tan yiqxh sula' xaal kuxh quB'aal Jesuus. Echetz s-ti'il lakp ivi' inq'a iq'esal, tan motx tab'i uva' tira nikich tal tib' quB'aal Jesuus s-Tiuxh. Tul a' nikich tal inq'a b'ek'b'al uva' sivan la' tatxhi u xaal uva' la' tal tib' s-Tiuxh. Echetz s-ti'ile iq'ixe'l Kaifaas u toksa'm t-k'a'nal. Leviitiko 24.16 w 26.66 Leviitiko 24.16 x 26.67 Isaiias 50.6

**Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz Poonsio Pilaato,
u aj Rooma, uva' atich ok s-nimla iq'esar**

Kuxh 15.1; Luk 23.1-2; Xhun 18.28-32

27 ¹Saqb'etz vet ech eqal, tul jank'alxh inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam, motx ib'an vet eela iyol ti' iyatz'ax el Jesuus. ²Ya'ne qitzich ib'en vet Jesuus. Tul ex oksaloq vet Jesuus tiq'ab' Poonsio Pilaato, uva' atich ok s-nimla iq'esar t-Jerusaleen.^y

Uva's iyatz't e'l tib' Juudas

³Ya'ne b'en vet te Juudas uva' sib' ex elka'p vet inq'a yol ti' Jesuus. Tan aq'ax vet ku' yol ti' ikame'l Jesuus. Tul txho'n vet te Juudas, ti' uva' toksa Juudas Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar. Tul ex iq'a'visa vet ka Juudas vinaq laval u puag, uva' plaataxhtu', te inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam.

⁴Tul ech tal Juudas s-eche: —Poro mam pa'v qat ku'k in, tan ye'l ipa'v naq u vinaq uva' qat voksa teq'ab', —xe't Juudas.

Ya'ne ech tal inq'a iq'esar s-eche: —Ye'xhkam vet qokeb'al s-ti'. Pet toqeb' eele' kam toq ab'ane', —xe'taqe.

⁵Tul imak' kuxh vet ka Juudas u puag vatz inq'a iq'esar, tu nimla atib'al tuul-b'al u tostiuxh. Tul b'en vet Juudas. Atz junt kuxh ex iyatz' vet el tib' Juudas.

⁶Ya'ne isik' vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh u puag. Tul ech motx tal vet s-eche: —U puag uva'a, tan ye' la' ikuy u qub'ek'b'al uva' la' qaq' ku' xe' u kaaxha u tatib'al inq'a puag, inq'a nik toyal te quB'aal Tiuxh. Tan ija'mil inva'l vinaq uva' toq kamoq el, —xe't inq'a iq'esar.

⁷Ya'ne motx ib'an eela iyol ti' u puag. Tul a' itxakunsavat vet u puag ti' illoq'ox u tx'ava' uva' nik b'itlik inq'a tx'ava' xhaalo. Tul tzitzi la'ich muqlik inq'a xaol, inq'a jitich tij imam Israeel. ⁸Echetz tok vet ib'ije u tx'ava' d'ja'mil ikaqal inva'l vinaq. Tul ant kuxh nik talax tel s-ti' s-txheel. ⁹Echetz tela'pune u yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Jeremias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche: —Tul ib'an inq'a tij imam Israeel eela iyol ti' jatva'l puag la'ich taq'a. Tul k'ulux vet vinaq laval u puag, ti' ija'mil val u b'a'nla vinaq. ¹⁰Tul motx taq' u puag ti' illoq'ox u tx'ava' uva' nik b'itlik inq'a tx'ava' xhaalo. Tan ech uva'e ib'ek' quB'aal Tiuxh s-ve, —xe't Jeremias.^a

Uva's ijotxh'it Poonsio Pilaato itzi' quB'aal Jesuus

Kuxh 15.2-5; Luk 23.3-5; Xhun 18.33-38

¹¹Txaklichetz vet Jesuus vatz Poonsio Pilaato, u nimla iq'esar, tul ech tal te Jesuus s-eche: —A'etz kol axhe u mam iq'esar inq'a tij imam Israeel? —xe't te Jesuus.

y **27.2** zKam s-ti'il iq'ol b'en quB'aal Jesuus vatz Pilaato ta'n inq'a iq'esar u tenam? Echetz s-ti'il s-eche: Tan jank'alxh inq'a iq'esar xo'l inq'a tij imam Israeel atich ok jaq' ib'ek'b'al Pilaato, u aj Rooma. Ye' nikich ikuy vib'ek'b'al inq'a aj Rooma uva' la' iyatz' e'l inq'a tij imam Israeel inva'q xaol oq uva' ye'naq ul tale't te Pilaato. Tan atich tiq'ab' Pilaato ja'l tijaq imam Israeel la'ich tal Pilaato iyatz'ax el. Xa'tetze a' iq'olik quB'aal Jesuus tzitzi ta'n inq'a iq'esar tijaq imam Israeel ti' talax ikam e'l quB'aal Jesuus. z **27.8** Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.18-19 a **27.10** Sakariias 11.12-13

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Echxhte uva' nik aale', —xe't itzaq'b' Jesuus.

¹²Tul mamalaxh ipa'v Jesuus nikich tal inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Atz mamalaxh ipa'v Jesuus nikich tal jolt inq'a iq'esar u tenam. Poro tira ye'l Jesuus nikich itzaq'b' s-ti'.

¹³Ya'ne ech tal Pilaato te Jesuus s-eche: —¿Ye'etz kol toq aal inva'q yol ti' inq'a yol uva' nik talax se'e? —xe't Pilaato.

¹⁴Poro tira ye'l va'q yol tal Jesuus. Tul sotz kuxh vet ik'uul Pilaato te Jesuus.

Uva's talt u tenam iyatz'ax el quB'aal Jesuus

Kuxh 15.6-20; Luk 23.13-25; Xhun 18.38—19.16

¹⁵Tuulb'aletz u nimla q'ij Ipal Aanxel jun ya'b', tul nikich itxhaqu el u nimla iq'esar va'l pereexho uva' atich ku' t-tze', jab'iste uva', a' u tenam la'ich alon itxhaqe'l. ¹⁶Atichetz ku' val u vinaq t-tze' uva' varAvaasich ib'ij.^b Tul ootzaqimalich ta'n inq'a xaal uva's yatz'ol aanimaiche. ¹⁷Imoletz vet tib' mamala xaal, tul ech tal Pilaato s-xo'l s-eche: —¿Jab'iste naq nik esa'e' la' intxhaqu el? ¿Maq a' naq u varAvaas? Pet ¿maq a' naq u Jesuus uva' nik talax s-Kriisto? —xe't Pilaato.

¹⁸Tan tootzaqich Pilaato uva' txhi'al k'uul kuxh nikich ib'an inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh ti' toksal ok Jesuus tiq'ab' Pilaato.

¹⁹Tuulb'aletz uva's k'uqligh Pilaato tu tab'ib'al, tul itxhaq u tixqel Pilaato val u b'anol itxhaq. Tul ech ex tal te Pilaato s-eche: —«Ye' kuxh atxhok apa'v ti' u jikla vinaq uva'e. Tan b'eenoo kuxh qat ib'utxht in val u vatzik' s-txheel ti' u vinaq uva'e, uva' s-qat isaqb' ja'ul,» chich u eexqel, —xe't u b'anol txhaq te Pilaato.

²⁰Tul motx xe't vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh ti' itxhaqtziil inq'a xaal uva', a' varAvaas la'ich tal itxhaqe'l; tul a' Jesuus la'ich kame'l.

²¹Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —¿Jab'iste naq s-te nik esa'e' la' intxhaqu el? —xe't Pilaato, u nimla iq'esar.

Tul ech motx tal inq'a xaal s-eche: —jA' naq u varAvaas atxhaqu el! —xe'taq isich'ine'.

²²Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —¿Kametz toq vulb'e naq b'a u Jesuus, uva' nik talax s-Kriisto? —xe't Pilaato.

Tul ech motx tal jank'al inq'a xaal s-eche: —jJa'oq Jesuus vatz kurus! —xe'taqe.

²³Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —jApe! ¿Kametz ipa'v naq b'a sevatz? —xe't Pilaato, [u nimla iq'esar].

Tul aalxh isich'in inq'a xaal. Tul ech motx tal s-eche: —jJa'oq vatz kurus! —chichich inq'a xaal.

²⁴Tiletz vet Pilaato uva' aalxh nikich ilakp vet ivi' inq'a xaal, tul ye'xh tal la'ich itxey vet Pilaato s-te. Ya'ne ib'ek' vet Pilaato tiq'ol inb'iil a'. Tul ech ivatz inq'a xaal itx'aj Pilaato iq'ab' s-tetxhlal uva' ye'l ipa'v Pilaato ti' vikameb'al

b 27.16 U b'ij «varAvaas,» tan ka'valen nik elka'pun. Tan «ik'aol,» chich tela'p u yol «var.» Pet «Avaas,» tan ib'ij u b'aala. Tiraetz kuxh vet aq'el ik'ul tib' u yol ik'aol tuch' vib'ij u b'aala. Xa'tetze nimla tz'ib' u «A» itz'ib'ale'. Pet txh'ojla tz'ib' u «v» qat ok tixe'teb'al, tan een b'ij u Avaas tiya'teb'al. Tan ech uva'e chiana'qich vet tzaan te inq'a tij imam Israeel ti' talt ib'ij inq'a xaal. Tan txh'uy kuxh vet ib'ij u b'aala ti' inq'a k'aola.

Jesuus. Tul ech tal Pilaato s-eche: —Ye'l inpa'v ti' naq, u jikla vinaq uva'e, oq la' kam naq. Toqeb' etile' oq la' eyatz' naq, —xe't Pilaato.^c

²⁵Tul ech motx tal inq'a xaol s-eche: —iUloqn txhan u ye'b'a'n s-qiib'a! Atz juloqn txhan u ye'b'a'n tiib'a qunitxa'a ti' iyatz'ax el Jesuus! —xe't itzaq'b' inq'a xaol s-kaqaayil.

²⁶Txhaqpuletz vet varAvaas, tul a' vet Jesuus ib'ek' Pilaato itz'u'male'. Atz ib'ek' vet Pilaato inq'a sol ti' tiq'ol Jesuus, atz ti' taq'ax ja' Jesuus vatz kurus.

Uva's imaxub'el quB'aal Jesuus ta'n inq'a sol

²⁷Ya'ne iq'ol vet Jesuus ta'n inq'a isol Pilaato, u nimla iq'esal. Tul yekich vet Jesuus tu tatib'al inq'a sol. Tul molox vet jank'al inq'a sol. Tul sutil vet ti' Jesuus ta'n. ²⁸Tul teesa vet el inq'a sol u toksa'm Jesuus s-ti'. Tul a' toksa vet ti' Jesuus val u qinkin oksa'm tetz txhasb'al uva' kaqkoich ika'ye', tetz mam iq'esal. ²⁹Ya'ne motx ib'it vet inq'a sol val u kokos, uva' ch'i'xunyichxh ti'. Tul motx taq' ja' tivi' Jesuus s-vatzil ikoroona. Atz motx toksa val u aj tiq'ab' Jesuus s-vatzil ib'aara Jesuus tetz mam iq'esal. Tul eenaq toksavat tiseb'al Jesuus. Tul nikich kuxh motx itze'lel Jesuus ta'n. Atz nikich kuxh motx iqaje'v vatz Jesuus. Tul ech nikich motx tal te Jesuus s-eche: —iChiib'eb'alxh avilixe', axh u mam iq'esal inq'a tij imam Israeel! —chichich imaxub'el Jesuus ta'n inq'a sol.

³⁰Tul nikich itzub'al Jesuus ta'n inq'a sol. Atz nikich teesa inq'a sol u aj tiq'ab' Jesuus. Tul antxh nikich taq'vat ku' tivi' Jesuus. ³¹Ya'aqetz kuxh vet inq'a sol ti' itze'lel Jesuus, atz ti' imaxub'el Jesuus, tul teesaaq vet el u oksa'm ti' Jesuus, uva' kaqkoich ika'ye'. Tul antxh toksa vet u toksa'm Jesuus s-ti' inpaqte. Tul iq'ol vet Jesuus ta'n inq'a sol ti' taq'ax ja' vatz kurus.

Uva's ikam vet quB'aal Jesuus vatz kurus

Kuxh 15.21-41; Luk 23.26-49; Xhun 19.17-30

³²B'iilichetz kuxh ib'en inq'a sol tuch' Jesuus, tul motx ik'ul val u vinaq uva' Simoonich ib'ij, val u aj tenam Sireene. Tul ya'lul ok Simoon ta'n inq'a sol ti' tiqal u kurus. ³³Aq'b'aqetz vet t-val u vitz uva' <Goolgota> ib'ij, uva' ech nik tal s-eche: <B'aqil Vi'> chich u yol Goolgota.

³⁴Ya'ne aq'ax vet inb'iil u vinaagre te Jesuus uva' yuich tib' tuch' inva't u k'ayla vatz a'. Inatxhetz vet Jesuus, tul tira ye' tuk'a Jesuus. ³⁵Ma'tichetz taq'ax vet ja' Jesuus vatz u kurus ta'n inq'a sol, tul motx iyol vete' jab'il la'ich tx'oloni. Tul jab'iste u toksa'm Jesuus la'ich tiq'o. [Echetz tela'pune u yol uva' itz'ib'a ka val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche: —Tul motx iyol vete' jab'il la'ich tx'oloni. Atz jab'iste u voksa'm la'ich tiq'o, —chich u yol.]^d

³⁶Tul motx k'uqe'v vet inq'a sol ti' ixeel Jesuus.

³⁷Ya'ne ex aq'axoq ja' val u tz'ib' tivi' u kurus uva', a' nikich tal vipa'v Jesuus. Tul ech nikich tal s-eche: —A' JESUUSE UVA'A, U MAM IQ'ESAL INQ'A TIJ IMAM ISRAEEL, —chichich u tz'ib'.

³⁸Ya'ne aq'ax ja' ka'va't u elq'om vatz kurus k'atz Jesuus. Va'l, ja' tiseb'al Jesuus; tul va't, ja' timax Jesuus. ³⁹Jatva'letzxh inq'a xaol uva' nikich ipal

pa'l vatz Jesuus, tul nikich kuxh isuti ivi' ti' iyoq'ox Jesuus.^{e 40} Tul ech nikich motx tal s-eche: —A' axhe uva' nik alon itilul el u nimla atib'al tuulb'al u tos-tiuxh. Tul oxva'l kuxh q'ij la' alakvat nik aale'. iQoetz axhxxh iK'aol quB'aal Tiuxh, tul juntetz kuxh ee'q'o ku'l eeb' vatz u kurus! Tul jeesa el eeb' tiq'ab' u kamchil! —chichich inq'a xaal te Jesuus.^f

⁴¹ Tul echat kuxh nikich motx itze'lel Jesuuse ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, atz ta'n inq'a fariseeo, atz ta'n jolt inq'a iq'esal. Tul ech nikich motx tal ti' teesal iq'ij Jesuus s-eche: ⁴² —Nikichetz tole'v naq ti' teesal el inq'a xaal tiq'ab' u kamchil, pet ye'etz nik tole'v vet naq ti' teesat el tib' tiq'ab' u kamchil. Oqetz nage u mam quq'esal, o' inq'a tij imam Israeel, tul tiq'oetz ku'l tib' naq b'a vatz u kurus. Tul echetz toq quqe'jt nage. ⁴³ Tan k'uqlelxxh ik'uul naq ti' quB'aal Tiuxh nik tale'. Tul: «In iK'aol quB'aal Tiuxh,» chich naq. Ib'anetz Tiuxh b'a'nail b'a te naq s-txheel, oqetz atxxh taanima Tiuxh ti' naq, —chichich inq'a iq'esal.^g

⁴⁴ Tul echat kuxh nikich iyoq'ox Jesuuse ta'n ka'va'l inq'a elq'om, inq'a tzum taq'ax ja' Jesuus vatz kurus s-tuch'.

Uva's tel vet ik'uul quB'aal Jesuus vatz kurus

⁴⁵ A'etzxh itxhaq'aan vet q'ij, tul tira tokb'ix ivatz u tx'ava' s-kaqaayil, tetxhal topoon s-oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij. ⁴⁶ A'etz ib'ant oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij, tul jank'alxh iyak'il Jesuus sich'ini. Tul ech tal Jesuus s-eche: —iElii, Elii! jLaama savaktaani? —xe't Jesuus.

Ech nik tal u yol s-eche: —iInB'aal Tiuxh, inB'aal Tiuxh! jKam s-ti'il nik aaq' ka in sinjunal? —chich tela'pun u yol t-viyolb'al inq'a evreeo.^h

⁴⁷ Atichetz lolol inq'a xaal tzitzi uva' ab'in u yol, tul echaq kuxh motx tal vet s-eche: —Nage u q'es Eliias nik isik'le naq, —xe't inq'a xaal.ⁱ

⁴⁸ Ya'ne q'ex ib'en va'l inq'a atich tzitzi. Tul ex tak'sa tzaan b'iil uva' eche q'os xe' vinaagre. Tul toksa b'en u q'os tiju' val u aj tze'. Tul taq' ja'p titzi' Jesuus.^j

⁴⁹ Poro ech tal jolt inq'a xaal s-eche: —Til naq tzi. Qiletza oqetz toqxxh ulox Eliias ti' ikolox naq, —xe'taqe.

⁵⁰ Paqtetz kuxh nimla sich'i'm ib'an Jesuus, tul el vet ik'uul Jesuus. ⁵¹ Iletz kuxh Jesuus nikich tel ik'uul, tul litx'm u chelkin t'eb'kin b'u'q s-tuul uva' atich ja' s-q'anb'al tetz tuul u Tatib'al QuB'aal Tiuxh. Tul litx'm tzaan tivi' tetxhal iko'p tixe'.^{k l}

e 27.39 Saalmo 22.7; 109.25 f 27.40 Tio 26.61; Xhun 2.19 g 27.43 Saalmo 22.8

h 27.46 Saalmo 22.1 i 27.47 jKam s-ti'il tal inq'a xaal uva': —Nage u q'es Eliias nik isik'le naq, —xe't inq'a xaal? Ti' uva' tan ye'ich tootzaql lolol inq'a xaal u yolb'al evreeo uva' tal quB'aal Jesuus, inq'a xaal uva' atich tzitzi. Tan kamal latiniich viyolb'al inq'a xaal. Echetz s-ti'ile ajt tab'i inq'a xaal u yol —Elii, Elii, —tul a' motx tal vete' uva' Eliias, Eliias, xe't tab'itaaq vete'. Pet jit eche, tan inTiuxh, inTiuxh, chich tela'pun tu yolb'al evreeo. j 27.48 Saalmo 69.21 k 27.51 Eeksodo 26.31-33 l 27.51 Eeksodo 26.31-33. jKam nik elka'pun vilitx'm u chelkin t'eb'kin b'u'q s-tuul uva' atich ja' s-q'anb'al tetz tuul u Tatib'al QuB'aal Tiuxh? Kajva'len nik elka'pun. U b'axa, a'e, uva' ye' vet quB'aal Tiuxh at tu ka'v oka'p tuul u q'anb'al tuul u tostiuxh. A' uva' jTatib'al QuB'aal Tiuxh chichich e'li. Echetz vet s-ti'ile uva' jit tetxhal la' b'en inq'a natxh-k'uulan tetz quB'aal Tiuxh natxhk'uulan tu tostiuxh t-Jerusalem. Tan een atink vet kaj viTiuxhil Tiuxh t-taanima junun inq'a xaal uva' sa'on ik'ulux tinuqul uva's tul viTiuxhil Tiuxh. Atz vika'v nik elka'pun viq'ixm u b'u'q u q'anb'al tuul u tostiuxh, tan ole'v quB'aal Jesuus ti' ik'ult tiqle'm te quB'aal Tiuxh, tul tira ok vet siq'esal oksan yol vatz quB'aal Tiuxh. Echetz vet

Atz xe't vet val u mam kab'naano. Tul yekich pax vet inq'a mama' sivan.⁵² Tul motx jaqp vet inq'a jul tetz kamna'q. Tul itz'e'v jolol xao, inq'a ma'tich ikame', inq'a motx qeon quB'aal Tiuxh.⁵³ Atz itz'e'v jolt xao inpaqte uva's titz'e'v Jesuus. Tul yekichaq vet ok tu tenam Jerusaleen, uva' ich'ex quB'aal Tiuxh sitenam. Tul mamala xao motx ilon vet inq'a xao, inq'a itz'e'vi.

⁵⁴ Tul mam xo'val ib'an vet u q'osal sol tuch' inq'a isol, inq'a nikich xeen Jesuus uva's ipal u mam kab'naano. Tul mamat xo'val tzaaq vet s-ti', ti' tab'it kam inq'a motx utxhi. Tul echaq tal vet s-eche. —iNuq b'akxhtu'! iK'aol b'akxh quB'aal Tiuxh naq u vinaq uva'e! —xe'taq vete'.

⁵⁵ Tul mamala ixoq nikich kuxh isaqin vet tzaan s-naatxh, inq'a een txh'uye'vik tzaan tuulb'al Galileea ti' ik'uulal Jesuus.^m ⁵⁶ Atichetz Mal s-xo'l, Mal u aj tenam Magdaala, tuch' Mal, vitxutxich Jakoovo, atz vitxutxich Xhu'l, atz tuch'ich u tixqel Sevedeeo, uva' ka'va'l ik'aol atiche.

Uva's imuqtx' vet quB'aal Jesuus

Kuxh 15.42-47; Luk 23.50-56; Xhun 19.38-42

⁵⁷ Atichetz val u niman tetz Jesuus, uva' Xhu'lich ib'ij, uva' een jeqlich tu tenam Arimateea; tx'iolich iq'ij. A'etz iq'eqx vete',⁵⁸ tul ex tab'i vet vitxhi-o'l Jesuus te Pilaato. Tul ib'ek' vet Pilaato taq'ax tzaan vitxhi'o'l Jesuus s-ti'.⁵⁹ Itx'utetz vet tzaan Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus tuch' val u b'u'q uva' oqxhich isaqale. Tul tiq'o vet tzaan Xhu'l.⁶⁰ Tul een ex taq'vat Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus t-val u muqb'al kamna'q val uva' k'otich ta'n vatz val u pejo'n. Ya'ne ib'alq'u ok Xhu'l val u mama' sivan titzi' u muqb'al kamna'q. Tul b'en vet Xhu'l.⁶¹ Tul k'uqlich Mal, u aj tenam Magdaala, vatz u muqb'al kamna'q, tuch' va't u Mal.

Uva's ex ixee't inq'a sol u muqb'al kamna'q uva' muqtx'ik quB'aal Jesuus

⁶² Echetz vet eqal tuulb'al u xeen q'ij saavado, tul ex ik'ul tib' inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh vatz Pilaato, tul antich inq'a iq'osal inq'a fariseeo.⁶³ Tul ech motx tal s-eche: —Quq'osal, nik qunatxhe' uva' ech val u yol tal naq u tz'eqol tzij s-eche, uva's ye'naqich kamoq naq: «Titoxv q'ij, tul la' itz'e'v in inpaqte,» xe't naq.ⁿ ⁶⁴ Pet b'an b'a'n'il s-qe, tul oxva'l koq q'ij la' ab'ek' ixee't tal uva' qat muqtx'ik naq. Tan avoqe aq'b' txhaq-naq s-aq'b'al, inq'a nikich itxhus tib' k'atz naq, ti' tiq'ol el vitxhi'o'l naq. Tul echichetz kuxh tal txhaqnaq te u tenam s-eche: «Il naq qat itz'e'vy inpaqte,» chitunich kuxh vet txhaqnaq. Tul aaletz toq ipal ivi' u tz'eqo tzij s-qiib'a ta'n txhaqnaq, —xe'taqe.

s-ti'ile el vet el inq'a q'osal oksan yol titxakunb'al vatz tx'ava'. Tan txhab'amal vet ikaj quB'aal Jesuus ti' toksal iyol, inq'a niman tetz.

A' vitoxv tela'pun uva' jit vet tetxhal la' b'en inq'a natxhk'uulal tetz Tiuxh natxhk'uulal tu tenam Jerusaleen, tan ye' vet quB'aal Tiuxh at s-tuul. Tan a' vet quB'aal Jesuus ex iya'teb'e inq'a oya. Tul paql kuxh itxhoj quB'aal Jesuus janka'l inq'a pa'v s-kaqaayil. Echetz a' vet quB'aal Jesuus b'anon ivatzil inq'a oya uva' nikich tiq'o b'en inq'a xao, inq'a aj pa'vom ti' ikuyux inq'a ipa'v. Pet jununil vet inq'a xao la' natxhk'uulal Tiuxh tuch' itzi' ti' ib'itzeleta', atz tuch' ichiib' s-ti' tuch'xh taanima. Tul jununil vet inq'a niman tetz Jesuus ti' toksal vet iyol ti' kam inq'a ipa'v. A' vikajv tela'pun viq'ixm u b'u'q uva' atich ja' s-q'anb'al tuul u tostiuxh uva' ya'y vet ib'ant quB'aal Tiuxh iq'osalil xo'l inq'a tij imam Israeel, eche uva' tal te inq'a tij imam Israeel vi' u vitz Sinaii. Tul echatxh tal quB'aal Jesuus paqte uva', a' ul itzoqpisa quB'aal Jesuus inq'a b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees, ech uva'e nik tal t-Tio 5.17-20. Pet tik' ijeqb'a u quB'aal Tiuxh va't iyol ti' ib'ant iq'osalil xo'l inq'a niman tetz Jesuus. **m 27.55** Luk 8.2-3 **n 27.63** Tio 16.21; 17.23; 20.19

⁶⁵Tul ech tal Pilaato s-eche: —Il jolol sol ile. Tul b'enoq ixee tal uva' qat muqtx'ik naq, —xe't Pilaato.

⁶⁶B'enetz vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a fariseeo, tul exaq itxhab'a vet ijupux ka u muqb'al kamna'q. Tul toksaaq vet ka seeyo ti' u sivan uva' atich ok titzi' u muqb'al kamna'q. Tul motx taq'aq vet ka inq'a sol ti' ixeele'.

Uva's titz'e'v vet quB'aal Jesuus inpaqte

Kuxh 16.1-8; Luk 24.1-12; Xhun 20.1-10

28 ¹Eutalichetz vet u xeeem q'ij saavado, tul saqb' vet u b'axa q'ij tetz u xhemaana. Tul b'en vet Mal, u aj tenam Magdaala, tuch' va't u Mal, ti' tilix vitxhi'o'l Jesuus tu jul tal uva' muqtx'ika.

²Ya'ne pal val u mam kab'naano uva's itzaj val viaanxel quB'aal Tiuxh tu amlika'. Tul ul teesa el u aanxel u sivan titzi' u muqb'al kamna'q. Tul k'uqe'v vet ja' u aanxel vi' u sivan. ³Poro litz'kab'inyichxh ti' u aanxel. Atz oxqhxich ipulal u toksa'm, eche ipulal txun txhe'v. ⁴Ajtez ilix vet u aanxel ta'n inq'a sol, inq'a xeenich tetz tal uva' muqtx'ik Jesuus, tul tira motx ti'n t-xo'val. Atz tira numlichaq kuxh vete'; eche kamchil ib'anaq vete'.

⁵Ya'ne ech tal u aanxel te inq'a ixoq s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex. Tan voo-tzaqle uva', a' u Jesuus nik etxhoke', uva' aq'ax ja' vatz kurus. ⁶Pet ye'l vet Jesuus tzitza, tan jcat itz'e'vy inpaqte! Tan ech uva'e alel ta'n. Pet etulvaq; tul ulog etil u atib'al tal uva' aq'axik ka u quB'aal. ⁷Tul nal eb'ena'. Tul ech b'en etal te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: «Il Jesuus itz'e'vy inpaqte! Tul il Jesuus toq b'axab'oq b'en sevatz tuulb'al Galileea. Tul een la' b'en ek'ulvat etib' tuch' Jesuus tzitzi,» chaq ex. Qatetz vaq'l vet etootzaqi u yol uva'e, —xe't u aanxel.

⁸Naletz kuxh tel vet tzaan inq'a ixoq k'atz u muqb'al kamna'q, tul mam xo'val nikich motx b'anon vete'. Aloq mam chiib'ichil motx ib'an vet inpaqte. Tul q'exaq vet ib'en ti' talax u b'a'nla yol te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Aalichetz ib'en vet inq'a ixoq ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol, ⁹tul ajtxh motx til telu'l Jesuus s-vatz. Tul ech tal Jesuus te inq'a ixoq s-eche: —Txhaq ex, —xe't Jesuus.

Ya'ne motx ijexho'k tib' inq'a ixoq. Tul ijele inq'a ixoq toq Jesuus. Atz natxhk'uulal vet Jesuus ta'n. ¹⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex. Pet b'enoq etal u yol te inq'a niman vetz. Tul een b'en ink'ulvat vib' s-tuch' tuulb'al Galileea, —xe't Jesuus.

Uva's itxhaqtziil inq'a sol ta'n inq'a iq'esar oksan yol vatz

Tiuxh ti' itz'eqt tzij ti' uva's tul taanima quB'aal Jesuus

¹¹Aya'letz s-tuul atich ok inq'a ixoq ti' b'ey, tul aq'b' vet ka'l inq'a sol, inq'a nikich xeen u muqb'al kamna'q tu tenam Jerusaleen. Tul ex tal vet te inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh ti' kamxh uva' utxhi. ¹²Ya'ne ik'ul vet tib' inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam ti' ib'anax eela iyol. Tul sib'xh puaq taq' te inq'a sol, inq'a ex xeen tal uva' muqtx'ik Jesuus. ¹³Tul ech motx tal te inq'a sol s-eche: —Echetz la' motx etal vet s-eche: «Tuulb'alez uva's vaty o', tul qat ex iq'oloq tzaan vitxhi'o'l Jesuus s-aq'b'al ta'n txhaq-naq inq'a nikich itxhus tib' k'atz naq,» chaq ex. ¹⁴Oqetz toq aq'b'oq u yol xe'

Pilaato, tul a'etz o' b'en b'ok'tziin naq. Echetz toq etele t-vitza'lal, —xe't inq'a iq'esal.

¹⁵Ik'uletz vet inq'a sol u puaq, tul a' motx tal vet kam uva' motx alax s-te. Tul ant tel talax inq'a yol s-txheel xo'l inq'a tij imam Israeel kam uva' motx tal inq'a sol.

**Uva's ib'ek't ka quB'aal Jesusus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza
ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusus**

Kuxh 16.14-18; Luk 24.36-49; Xhun 20.19-23

¹⁶Ya'ne motx b'en vet junlaval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus tuulb'al Galileea. Tul yekichaq vet t-val u vitz uva' ma'tich talt Jesusus.^o ¹⁷Illoxetz vet Jesusus ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul xe'taq vet ti' inatxhk'uulal Jesusus. Poro at ka't inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus uva' ye' nikich qeon oq uva' Jesusichxhtu'.

¹⁸Ya'ne ijexh tzaan tib' Jesusus k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusus s-eche: —Qat taq'l vet quB'aal Tiuxh vikle'm tiib'a u amlika', atz tiib'a u vatz tx'ava' s-kaqaayil. ¹⁹Pet quxhvaq. Tul b'enoq etxhus jank'al inq'a tenam s-kaqaayil ti' vinyolb'al. Tul la' motx etaq' ku' inq'a xaal xe' a' tuch' ib'ij u quB'aal Tiuxh, atz tuch' vinb'ij, in viK'aol [quB'aal Tiuxh,] atz tuch' ib'ij viTiuxhil Tiuxh.^p

²⁰Tul la' motx etxhus inq'a xaal ti' inimal jank'alxh inq'a yol, inq'a qat motx val ka sete. Tul at in sek'atza jun q'ij la' ib'ana, tetxhal topoon vimotxeb'al u q'ij saq, —xe't Jesusus.

[Tul echxh la' ib'ane.]

A' INQ'A B'A'NLA TXHAQ YOLE,

INQ'A TZ'IB'AMAL TA'N

KUXH

TI' QUB'AAL JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

KUXH

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Kuxh

A'etz u u'e uva' Kuxh ib'ij, tan Kuxh ib'ij uva' tz'ib'an u u'. Tan ech uva' nik tal inq'a niman tetz Jesuus, inq'a txhusux ka ta'n inq'a itxhaq quB'aal Jesuus, inq'a apoostol, jank'ale inq'a ik'aol, atz inq'a tij imam inq'a motx itxhus tib' k'atz inq'a itxhaq quB'aal Jesuus: Jank'ale Papiias, Ireneo, Klemeente, u aj Alejandriia, tuch' Oriigenes. K'u-xhetz ye' nik tal tib' Kuxh s-tz'ib'an tetz u u', poro nimalen nik alon ti' Kuxh uva', a' Kuxh tz'ib'an u u'. Tan a' Kuxhe, u xaak uva' itz'eq tib' uva's itxeyp vet quB'aal Jesuus. Tan ech uva'e nik tal tu Kuxh 14.51-52.

Tul tij imam Israeelich Kuxh. Itxh'ojich Kuxh Vernavee, val u iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 4.36 tuch' 13.1-2 tuch' Koloseenses 4.10. Tan iq'ol Kuxh ta'n Vernavee uva's ib'en Vernavee tuch' Pa'p ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus s-b'axa. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 12.25. K'uxhetz el ka Kuxh ti' Pa'p, poro xamtel vete', tul antxh Pa'p nik oksan iq'ij Kuxh uva' va'l lotxhol tetz Pa'p Kuxh. Ech uva'e nik tal tu Filemoon 24. Ma'-tichetz ikam vet Pa'p, tul imolich vet tib' Kuxh tuch' Lu' tu mam tenam Rooma. Tan ech uva'e nik tal tu 1 Lu' 5.13. Tan yekichxh ootzaqil Lu' ta'n Kuxh tuulb'al itxulitb'al. Ech uva'e nik tal tu 1 Lu' 5.13 tuch' t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 12.12-17. Echetz tootza-qit vet Kuxh inuqule inq'a yol ti' quB'aal Jesuus s-b'a'n k'atz Lu'.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Kuxh

Atichetz ok val u mam iq'esal tu mam tenam Rooma, uva' Neroonich ib'ij. A'etz ib'ant Neroon iq'esalil tu ya'b' kajlaval toxk'al tetxhal topoon t-vajxaqil imutx' (54-68) m.t.J. Tul xe't vet Neroon ti' tojqe'lal, atz ti' iyatz'ax el inq'a niman tetz Jesuus. Antetz Lu' yatz'ax el ta'n Neroon, ti' uva' nimanich tetz Jesuus Lu'. A'etz iyatz'ax Lu' tu ya'b' juqva'l imutx' (67) m.t.J. A'etz itz'ib'at Kuxh u tu' tixo'l inq'a ya'b' kajva'l imutx' (64) tuch' tu vajxaqil imutx' (68) m.t.J.

A'etz itz'ib'avat Kuxh u u' te inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma. Tan a' nik k'utxhun uva' nik toksa Kuxh juunil inq'a yol tu yolb'al latiin tu tu'. Aloq antxh ib'anb'e Kuxh u yolb'al grieeqo ti' itz'ib'al u u' uva'a.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Kuxh tuul u tu'

A'etz nikich isa' Kuxh uva' la'ich b'en inuqul te inq'a niman tetz Jesusus tu mam tenam Rooma uva', a' quB'aal Jesusus, u taq'onvil quB'aal Tiuxh, uva' ul ti' ilotxhox inq'a xao! vatz u tx'ava'. Tan ech uva'e nik tal tu Isaiias 42.1 tuch' 53.1-11 tuch' Saka-riias 3.8. A'etz tiq'o tzaan Kuxh s-tuul kame uva' nikich tutxh tu mam tenam Rooma. Tan aya'lhx inq'a niman tetz Jesusus loq'elaqich tok ti' aq'on ta'n inq'a aj Rooma. Echetz ib'ant Kuxh eela quB'aal Jesuuse tuch' inq'a loq'elich tok ti' aq'on. Tan aya'l kuxh nik ib'an u aq'onvil kam inq'a nik talax s-te ta'n u b'aal taq'on. Echetz uva'e nikich ib'an quB'aal Jesusus. Tan aya'lich kuxh b'a'n te quB'aal Jesusus ti' inimal viyol viB'aal, a'e u quB'aal Tiuxh. Ech uva'e nik tal tu Kuxh 10.45.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Kuxh

U u' Kuxh, uva' itz'ib'a ka Kuxh, tan kajva'len nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol, uva' nik tal s-tuul ti' kame uva' pal ib'an quB'aal Jesusus vatz u tx'ava'.

1. Kuxh 1.1-13

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Kuxh ti' u tul u taq'onvil quB'aal Tiuxh, a'e u quB'aal Jesusus, u Kriisto. Tan a' quB'aal Jesuuse, uva' tal ka Isaiias u tuleb'al uva' tetxhal uli. Tan ech uva'e nik tal tu Isaiias 53.1-12.

2. Kuxh 1.14—13.37

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Kuxh ti' kame inq'a aq'on ul ib'an u taq'onvil quB'aal Tiuxh, a'e u quB'aal Jesusus, u Kriisto.

3. Kuxh 14.1—15.47

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Kuxh ti' kame inq'a k'axb'ichil motx palk u taq'onvil quB'aal Tiuxh tetxhal ikame'.

4. Kuxh 16.1-20

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Kuxh ti' kame uva' utxhi uva's titz'e'v vet quB'aal Jesusus t-vitoxv q'ij.

KUXH

Uva's ipaxsat Xhun inq'a yol ti' quB'aal Jesusus,

Xhun uva' nikich aq'on ku' inq'a xao! xe' a'

Tio 3.1-12; Luk 3.1-9, 15-17; Xhun 1.19-28

1 ¹A' vixe'teb'al inq'a b'a'nla txhaq yole ti' JesuKriisto, [viK'aol quB'aal Tiuxh].^a ²Tan a' nik ix'e'teb'e viyoltziil Jesusus val u yol itz'ib'a ka Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

—Toq val see:

La' inb'axab'sa b'en
val vintxhaq savatz
ti' ijjkb'ixsal tatin taanima
inq'a xao! savatz
ti' vavaq'b'eb'al,
—chich u yol.^b

a 1.1 ¿Kam nik elka'p u yol «viK'aol quB'aal Tiuxh»? A' nik elka'pun uva' tira a' ib'an quB'aal Jesusus kamxhte uva' nik isa' viTiuxhil viB'aal, tan Tiuxh viB'aal u quB'aal Jesusus. Tul tira a' pal tiq'o vitxumb'al viB'aal. Tan jank'alxh k'aola, tan antxh vitxumb'al u b'aala nik pal tiq'o. Atz nik pal tiq'o kam tatin u b'aala. Echatez uva'e ib'an quB'aal Jesusus, tan antxh Tiuxh quB'aal Jesusus.

b 1.2 Malakias 3.1

³Tul ech tal Isaiias s-eche:

—Tul een la' b'en sich'ink
vi' inq'a xaoł,
inq'a nik ipal tu tx'ava'
uva' ye'l xaoł jeqllel s-tuul.
Tul ech la' tal s-eche:
«Jikb'avaq etib'
ti' ik'ulux u quB'aal
uva' tule',
eche ib'anax tutxh ib'ey
va'q mam iq'esal,»
chaq vitxhaq quB'aal Tiuxh
ti' u taq'b'eb'al u Kriisto,
—chich u yol.^c

⁴Echetz a' itz'ib'avat Isaiias inq'a yol ti' Xhun, uva' nikich aq'on ku' inq'a xaoł xe' a'. Tul a' nikich ipaxsavat Xhun inq'a yol tu tx'ava' uva' ye'l xaoł jeqllel s-tuul. Tul a' nikich tal Xhun titz'at tib' inq'a xaoł vatz quB'aal Tiuxh, atz ti' ijaqtaq ikuya ti' ikuy sotzsat quB'aal Tiuxh inq'a ipa'v. Ya'ne nikich taq' ku' Xhun inq'a xaoł xe' a', inq'a motx qeon inq'a yol.

⁵Tul mam xaoł nikich itzaj tuulb'al Judeea, atz tuulb'al u tenam Jeru-saleen ti' taq'b' ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Xhun. Tul nikich motx tal inq'a xaoł inq'a ipa'v te quB'aal Tiuxh. Ya'ne nikich taq' ku' Xhun inq'a xaoł xe' u xaomla a' u Jordaana. ⁶A'ichetz toksa'm Xhun u chemich xi'l ti' kameeyo. Tul tz'u'mich qitzb'al ok u toksa'm Xhun xe' tuul. Tul sak' nikich tetchb'u Xhun tuch' ta'l kab', inq'a nikich ileq t-vitz s-vatzil itx'ix.^d

⁷Tul ech u yol nikich ipaxsa Xhun s-eche: —Tul vet naq va't u Vinaq, uva' sib'xh palna'ql tikle'm sinvi'. Tul jitoq ink'ulel uva' la' inchite'l k'a'il ichich' xa'p naq t-toq. ⁸Tan il ex, qat vaq' ku' ex xe' a' s-txheel, ex, inq'a qat etitz'al etib' t-inq'a epa'v. Pet ech koq naq uva' ya'n tul s-vi', tan a' vet viTiuxhil Tiuxh la' ul taq' naq sete, —chichich Xhun xo'l inq'a xaoł.^e

Uva's taq'ax ku' quB'aal Jesusus xe' a' ta'n Xhun

Tio 3.13-17; Luk 3.21-22

⁹Tuulb'aletz inq'a q'ij, uva's nikich ipaxsat Xhun viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul el vet b'en Jesusu tu tenam Nasareet tuulb'al Galileea. Tul yekich vet Jesusu tal uva' nikich taq'vat ku' Xhun inq'a xaoł xe' a'. Tul aq'ax vet ku' Jesusus xe' a' ta'n Xhun tu xaomla a' Jordaana. ¹⁰Ja'etz vet ul Jesusus xe' u a', tul til Jesusu ijaqp u amlika'. Tul til Jesusus iku'l viTiuxhil Tiuxh s-tiib'a. Echiche paraa-muxh viTiuxhil Tiuxh ku'l tiib'a Jesusus.^f

¹¹Ya'ne ech tal ku'l quB'aal Tiuxh t-amlika' s-eche: —Axx inK'aol. Kamxh in se'e. Tul tira nik achiib'isa in, —xe't ku'l quB'aal Tiuxh.^g

c 1.3 Isaiias 40.3 **d** 1.6 2 Reeyes 1.8 **e** 1.8 Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.1-11 **f** 1.10 ¿Kam nik elka'p u yol ti': «vijaqp u amlika'», nik tal tztiza? A' nik elka'pun uva' nik iyolon ku'l quB'aal Tiuxh t-amlika' te inq'a xaoł, eche uva's iyolon tzaan quB'aal Tiuxh t-amlika' ti' quB'aal Jesusus uva's taq'ax ku' quB'aal Jesusus xe' a' ta'n Xhun. Tan echat kuxh nik tale t-Jeenesis 28.12-13, tuch' Tio 3.16 tuch' Luk 3.21 tuch' Apokaliipsis 4.1. **g** 1.11 Isaiias 42.1

Uva's tetxhb'ul iku' quB'aal Jesusu t-pa'v ta'n Satanaas

Tio 4.1-11; Luk 4.1-13

¹²Ya'ne b'en vet Jesusu tu tx'ava' uva' ye'l xao'l s-tuul. Tan a' viTiuxhil Tiuxh alon ib'en Jesusu tzitzi. ¹³Ka'viinqilich vet q'ij tatin Jesusu tzitzi tu tx'ava' uva' ye'l xao'l s-tuul. Tul etxhb'ul iku' Jesusu t-pa'v ta'n Satanaas. A'etz atilich Jesusu xo'l inq'a txhi'omla txoo, poro a', inq'a aanxel, nikich k'uulan Jesusu.^h

**Uva's ixet quB'aal Jesusu ti' ipaxsal viyolb'al
quB'aal Tiuxh tuulb'al Galileea**

Tio 4.12-17; Luk 4.14-15

¹⁴Ma'tichetz taq'ax vet ja' Xhun t-tze', tul q'a'v Jesusu tuulb'al Galileea ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol uva' a' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh, [ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil xo'l inq'a xao'l]. ¹⁵Tul ech nikich tal Jesusu s-eche: — Itz'avaq etib' t-inq'a epa'v vatz quB'aal Tiuxh. Tul qejvaq inq'a b'a'nla txhaq yol tetz quB'aal Tiuxh. Tan opoony vet inq'a q'ij uva' xe'tiy vet quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil t-taanima inq'a xao'l, —chichich Jesusu.ⁱ

**Uva's talt quB'aal Jesusu itxh'uye'v kajva'l inq'a txeyol
txay s-ti', ti' itxhust tib' s-k'atza**

Tio 4.18-22; Luk 5.1-11

¹⁶Nikichetz ixao'n Jesusu titzi' u mam a' Galileea, tul til Jesusu ka'va'l inq'a vinaq uva' titz'inich tib'. Va'l, uva' Simoonich ib'ij; tul va't, uva' Lixhich ib'ij. Seb'tichaqetz taq't b'en ik'atxh xe' u mam a' ti' itxeyex txay. Tan a'ich taq'on txeyo txay.

¹⁷Ya'ne ech tal Jesusu s-te s-eche: —Etulvaq. Tul ko'vaq s-vi', tan in toq txhusun ex. Tul ech la' emolt inq'a xao'l sink'atza, eche nik emolt inq'a txay, —xe't Jesusu.

¹⁸Ta'netz kuxh tab'i inq'a vinaq u yol, tul yekich taq' vet ka inq'a ik'atxh. Tul b'enaq vet ti' Jesusu.

¹⁹B'iiletz kuxh xao'n b'en Jesusu tuch' ka'va'l inq'a vinaq uva' tiq'o s-ti', tul til Jesusu ka'va't inq'a vinaq uva' antxh titz'inich tib'. Va'l, uva' Jakoovoich ib'ij; va't, uva' Xhunich ib'ij. Ik'aolich val u vinaq, uva' Sevedeeoich ib'ij. Tul seb'tich ik'oat inq'a ik'atxh tuul u vaarko. ²⁰Ya'ne isik'le elu'l Jesusu s-ka'b'il. Tul taq'aq vet ka vib'aal tuch' inq'a taq'onvil tu vaarko. Tul b'enaq vet ti' Jesusu.

**Uva's ikaj taanima inq'a xao'l ti' vitukit el quB'aal
Jesusu demonio t-taanima val u vinaq**

Luk 4.31-37

²¹Paletz vet pa'l ka'oxva'l q'ij, tul aq'b' vet Jesusu tu tenam Kapernaum tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Atichetz vet Jesusu tzitzi, tul opoon vet va't u xee'm q'ij, uva' saavadoiche. Tul txhusun vet Jesusu t-val u k'ulb'al tib'

^h 1.13 Eche u yol «Satanaas,» tan eela kuxh tuch' talax u yol «diaavlo.»

ⁱ 1.15 Danieel 2.34-35, 44-45

inq'a tij imam Israeel. ²²Tul tira kaj taanima inq'a xao! ti' vitxhusun Jesusus. Tan atich ticle'm Jesusus tuch' vitxhusune'. Tan jit ech nikich itxhusun Jesusus eche inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel.^j

²³Atichetz oka'p val u vinaq xo'l inq'a xao! tu k'ulb'al ib' uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul ye' kuxh taqla sich'in u vinaq ta'n u demoonio. ²⁴Tul ech tal te Jesusus s-eche: —jAa! jJesusus, aj Nasareet, ke'ch taltxh axh! Atz jkam ye'b'a'n ul ab'an s-qe! Tan a' nik aal uva' ul eesa quq'ij. Aloq jvootzaqle uva' axh u loq'ola iTxhaq Tiuxh! jAxh, uva' een tzajna'ql axh k'atz Tiuxh! —xe'te.

²⁵Ya'ne imaq Jesusus iyolon u demoonio. Tul ech tal Jesusus s-te s-eche: —jVal axhaakalil! jElen el k'atz naq u vinaqe! —xe't Jesusus.

²⁶Taletz kuxh Jesusus u yol, tul a'l taq't u demoonio yak'il k'atz u vinaq ti' itzetpule'. Tul mam sich'im ib'an vet u vinaq ta'n u demoonio, ya'ne el vet el u demoonio t-taanima u vinaq.

²⁷Tul tira kaj taanima inq'a xao!, inq'a k'ulich tib'. Tul ech nikich motx iyol vet s-vatzaq s-eche: —jKam talax uva' nik qile'? Ya'nxx val u txhusu'me nik qab'i. Tul jtal qat tzajk ticle'm Jesusus ta'n ti' tole'v ti' itukil el inq'a demoonio? Tan jil inq'a demoonio nik motx iqeon te Jesusus! —chichich vet inq'a xao!. ²⁸Tul nal kuxh ipaxin vet el itziulal vib'a'nil Jesusus tuulb'al Galileea s-kaqaayil.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusus b'a'n viji' Lu' t-val u xamal yaab'il

Tio 8.14-15; Luk 4.38-39

²⁹Eletz vet ul Jesusus tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel tuulb'al u xeam q'ij saavado, tul imolich tib' Jesusus tuch' Simoon tuch' Lixh tuch' Jakoovo tuch' Xhun. Tul b'en vet Jesusus t-totzotz Simoon, atz t-totzotz Lixh. ³⁰Tul xoklich q'es u ixoq, viji' Simoon, ta'n xamal yaab'il. Tul yekich alax vet te Jesusus uva' oyb'alich q'es.

³¹Ya'ne ijettxh vet ok tib' Jesusus k'atz q'es u ixoq. Tul itxey Jesusus iq'ab' q'es. Atz ilak vet ja' Jesusus. Tul yekich ya' vet u xamal yaab'il s-ti'. Atz xe't vet q'es ti' ik'uulal Jesusus, atz ti' ik'uulal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusus b'a'n mamala yaab'

Tio 8.16-17; Luk 4.40-41

³²Ku'etz vet q'ij, atz q'eqx vete', uva's ipal vet u xeam q'ij saavado, tul mamala yaab' ex aq'axoq vet ka vatz Jesusus. Atz mamala inq'a atich ok demoonio t-taanima, ex aq'axoq paqte vatz Jesusus. ³³Tul mamala vet xao! tu

j 1.22 jKamichetze u ticle'm quB'aal Jesusus uva' ye' nikich ib'an eela tuch' u tetz inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al uva' til inq'a xao! Va'letze, uva' tira tootzaqich quB'aal Jesusus jab'isteich-xhte u taq'il viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan nimalen kuxh inq'a kam nikich itxhus quB'aal Jesusus uva' tira ye'ich tootzaq inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al.

Atz va'te, uva' tira nikich ib'an quB'aal Jesusus inq'a kaeb'al aanima vatz inq'a xao! tuulb'al vitxhusune'. A'etz inq'a kaeb'al aanima nikich k'utxhun uva' een tzajna'q quB'aal Jesusus k'atz quB'aal Tiuxh, tul een tzajna'qich vitxhusu'm quB'aal Jesusus k'atz quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al, tan ye'l kaeb'al aanima nikich motx ib'ane'.

Atz va'te, a'e, uva' tira atich taanima quB'aal Jesusus ti' ilotxhox inq'a xao! ti' ijettxtich ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al, tan a'l kuxh nikich motx itxhokt itx'akon ti' inq'a xao!. Tul nikich motx ik'axb'isal inq'a xao! ta'n.

tenam uva'e, imol vet tib' tzi' vijub'alil u otzotz tal uva' atich Jesuus. ³⁴Tul motx ib'an Jesuus b'a'n inq'a yaab', inq'a kamaq kuxh yaab'ilil nikich b'anon. Tul mamala demoonio ituki el Jesuus t-tanima inq'a xao. Tul tira ye' nikich ikuy Jesuus iyolon inq'a demoonio, ti' talta' jab'ilich Jesuus. Tan tootzaqligh inq'a demoonio uva' een tzajna'qich Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh.

Uva's tex quB'aal Jesuus ti' inatxhax Tiuxh t-val u tx'ava'

uva' ye'l xao jeqligh s-tuul

Luk 4.42-44

³⁵Seb'etzxh lakp Jesuus, atz tokto teliche, tul b'en Jesuus t-val u tx'ava' uva' ye'l xao jeqligh s-tuul. Tul a' ex inatxhvax Jesuus Tiuxh tzitzi. ³⁶Ya'ne ex txhokox Jesuus ta'n Simoon tuch' inq'a imol. Leqexetz vet Jesuus ta'n Simoon, tul ech motx tal te Jesuus s-eche: ³⁷—Mam xao nik txhokox axh, —xe'taq te Jesuus.

³⁸Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ko'vaq t-jolt inq'a tenam uva' naql s-quk'atza. Tul b'enat inpaaxa viyolb'al quB'aal Tiuxh tzitzi. Tan a' uva'e, ul inb'ane, —xe't Jesuus.

³⁹Tul nikich ex ipaaxa Jesuus inq'a b'a'nla txhaq yol t-inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel tuulb'al inq'a tenam t-jank'al tuulb'al Galileea. Atz nikich ituki el Jesuus demoonio t-tanima inq'a xao.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u vinaq uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l

Tio 8.1-4; Luk 5.12-16

⁴⁰Ib'antetz paql, aq'b' val u vinaq vatz Jesuus uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Tul qaje'v u vinaq vatz Jesuus ti' ijaqax b'anil s-te. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Oq axh la' sa'on, tul tetxhal la' ole'v axh ti' inb'ant b'a'n tu yaab'il, —xe't te Jesuus.

⁴¹Tul itxum Jesuus ivatz u vinaq. Ya'ne taq'e'l Jesuus iq'ab'. Tul ikan vet Jesuus vitxhi'o'l u vinaq.

Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Nik insa'e'. B'a'n vet axh, —xe't Jesuus.

⁴²Ta'netz kuxh tal Jesuus u yol, tul yekich ib'an vet vitxhi'o'l u vinaq b'a'n, uva' q'ajchil nikich b'anon vete'.

⁴³Ya'ne itiila b'ek'u Jesuus jolol u yol te u vinaq, ti' uva' ye'xh tal la'ich talvat ja'l b'anon b'a'n. Tul nal kuxh itxhaq vet b'en Jesuus.

⁴⁴Tul ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —Ab'i eele'. Ye'xhab'il inva'q la' aal s-te s-b'axa. Pet quuxh, tul b'axa b'en ak'utxh eeb' vatz u oksan yol vatz Tiuxh. Ya'ne la' aaq' u oya uva' b'ek'el ka ta'n Moisees, ti' vatx'ajt eeb' vatz quB'aal Tiuxh. Echetz la' motx tilte inq'a xao uva' b'a'n vet axh, —xe't Jesuus.^k

⁴⁵B'entetz vet u vinaq, tul a'l tal kuxh nikich talvat vete'; tul motx tal vet el uva' Jesuus b'anon b'a'n. Echetz ye' nikich tutxh vet ipalo'k Jesuuse t-junon tenam ta'n inq'a mamala xao. Pet a' nikich kajk vet Jesuus t-inq'a tx'ava' uva' ye'l xao jeqligh s-tuul. Poro talaq kuxh tenam nikich tzajk vet xao ti' itxhokox Jesuus.

Uva's ikuyt quB'aal Jesuus ipa'v val u vinaq uva' tze'u'xich

kuxh itxhi'o'l, tul ib'an vet b'a'n

Tio 9.1-8; Luk 5.17-26

2 ¹Ye'xh jatva'l q'ij atin Jesuus t-inq'a tx'ava' uva' ye'l xao jeqligh s-tuul. Ya'ne xamtel b'en vet ok Jesuus tu tenam Kapernaum inpaqte. Tab'ietz

vet inq'a xao! uva' eenich vet Jesusu tu otzotz, ²tul nal kuxh imol vet tib' mamala xao! ti' Jesusu. Tul mij nikich tutxh vet ipalo'k inq'a xao! tzi' u jub'al. Poro seb'tich talt vet el Jesusu viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao!.

³Ya'ne aq'b' kajva'l inq'a vinaq uva' txhelema!ich val u vinaq ta'n, uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l. ⁴Tiletz vet inq'a vinaq uva' ye' la'ich utxh vet ipalo'k k'atz Jesusu tuch' u yaab' ta'n u mam tenam, tul a'l ijaq! vet ivi' u otzotz talxh uva' atich Jesusu. Ma'tichetz ijaq! b'il vivi' u otzotz, tul taq'aq vet ko'p u yaab' vi' tx'atxh tze' vat! Jesusu, u yaab' uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l.

⁵Tiletz vet Jesusu uva' k'uql!chxh ik'uul inq'a vinaq ti' ib'ant Jesusu b'a'n u yaab', tul ech tal Jesusu te u yaab', uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l, s-eche: —Txa, qat inkuy sotzsal vet inq'a apa'v, —xe't Jesusu.

⁶Atichetz lolol inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul k'uqinyich tu otzotz. Tul echaq nikich titz'a t-taanima s-eche: ⁷—¿Kam talaxe' uva'?: «Qat inkuy sotzsal v!pa'v,» chich kuxh naq u vinaq uva'e. ¿Tira nik teesa naq iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' uva' nik tale! Tan ye'xhab'il inva'q la' kuy sotzsan ipa'v inq'a xao!, pet ta'n kuxh quB'aal Tiuxh, —xe'taq t-taanima.

⁸Ya'ne nal kuxh ib'en titz'ab'al inq'a vinaq te Jesusu. Tul ech tal Jesusu s-te s-eche: —¿Ke'ch nik etitz'at tetaanima s-eche, tul ye' nik eqeje' uva' at viql'e'm ti' ikuyux v!pa'v u vinaq? ⁹Atz ¿jab'isteetz uva' ye' la' ole'v in s-ti' nik etitz'a? ¿Maq ti' uva'?: «Qat inkuy sotzsal inq'a apa'v.» Atz ¿maq ti' uva'?: «Lakpen. Tul eeq'o vatx'atxh tze'. Tul quxh tavotzotz,» chaq in te u yaab'. ¹⁰Pet toq ink'utxh sevatz uva' at viql'e'm ta'n quB'aal Tiuxh ti' ikuy sotzsal v!pa'v inq'a xao! tzitza vat! u tx'ava', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesusu.

Tul ech tal Jesusu te u vinaq, uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l ta'n yaab'il, s-eche: ¹¹—Toq val see: Lakpen. Tul iq'o vatx'atxh tze'. Tul quxh tavotzotz, —xe't Jesusu.

¹²Ta'netz kuxh tal Jesusu u yol uva'e, tul lakp vet u vinaq. Atz yekich tiq'o vet vitx'atxh tze'. Tul ech ivatz jank'al inq'a xao!, b'en vete'. Tul kaayichxh vet taanima inq'a xao!. Atz motx toksa vet iq'ij quB'aal Tiuxh. Tan ech motx tal vet s-eche: —¿Ye'tix qil ib'anax inva'q kam s-eche! —xe'taq vete'.

Uva's talt quB'aal Jesusu itxh'uye'v b'en Levii s-ti'

Tio 9.9-13; Luk 5.27-32

¹³Ya'ne b'en vet Jesusu paqte tzi' u mam a'. Poro mamala xao! nikich taq'b' k'atz Jesusu. Tul nikich motx itxhus Jesusu. ¹⁴Seb'tichetz ixaon Jesusu tzi' u mam a', tul til Jesusu val u vinaq, uva' Leviich ib'ij; ik'aolich Alfeeo. Tul k'uql!ch Levii t-val u atib'al tal uva' nikich jaqaxik puaq tetz Rooma.

Tul ech tal Jesusu te Levii s-eche: —Txh'uye'ven s-vi', —xe't Jesusu. Tul yekich ok vet b'en Levii ti' Jesusu.¹

1 2.14 Atichetz lolol inq'a tij imam Israeel uva' atich ok ti' imolox puaq tetz u mam tenam Rooma. Tan jank'al inq'a tij imam Israeel atich ok jaq' ib'ek'b'al u mam iq'!sal uva' tu Rooma. Atz eesamalich iq'ij inq'a tij imam Israeel ta'n. Echetz a' u mam iq'!sal nikich alon uva' tetxhal kuxh la'ich itxhoj inq'a tij imam Israeel tat!n te u mam iq'!sal. Antichetz Levii, u tij imam Israeel, atich ok ti' imolox puaq tetz Rooma. Echetz nikich itxhi'ane inq'a tij imam Israeel ti' inq'a jaqol puaq.

¹⁵Ib'anetz paqul, b'en Jesuus tx'a'on t-totzotz Levii tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul tzum tok Jesuus vi' meexha tuch' jolol inq'a jaqol puaq tetz Rooma, atz tuch' jolt inq'a xao' uva' aj pa'vo-mich vatz u tenam. Tul va'l tx'a'onk Jesuus s-tuch'. Tul mamala xao' atiche, inq'a txh'uyich ti' Jesuus.

¹⁶Atichetz jolol inq'a fariseeo, a'e inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel xo'l u tenam. Tilaqetz vete' uva' tzum nikich itx'a'on Jesuus tuch' inq'a jaqol puaq tetz Rooma, atz tuch' jolt inq'a aj pa'vom, tul ech motx tal te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —¿Ke'ch taltxhe' uva' va'l nik tx'a'onk naq, u txhusul etetz, tuch' txhaqnaq inq'a nik jaqon puaq tetz Rooma, atz tuch' jolt inq'a aj pa'vom? —xe'taq ti' talax yol ti' Jesuus.

¹⁷Tab'ietz vet Jesuus u yol uva' tal inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Jan-k'alxh inq'a xao' uva' b'a'n ik'uul, tan ye'l tz'akvil nik isa'on s-te. Pet ta'nxxh inq'a yaab' nik isa'on tz'akvil s-te. Echetz jit a' ulk in ti' inq'a xao', inq'a ye'l ipa'v s-vatz. Pet a' ulk in ti' itxhokox inq'a aj pa'vom, —xe't Jesuus.^m

Uva's tab'il inuqul te quB'aal Jesuus ti' u maqo ib' ti'

tx'a'o'm ti' inatxhax Tiuxh

Tio 9.14-17; Luk 5.33-39

¹⁸Nikichetz imaq inq'a xao' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun, u aq'ol ku' xao' xe' a'. Tul echat kuxh nikich motx ib'ane inq'a nikich itxhus tib' k'atz inq'a fariseeo. Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —¿Kam s-ti'il ye' nik motx imaq txhaqnaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, inq'a nik itxhus tib' sak'atza? Pet ech koq o', inq'a txhusel o' ta'n Xhun, atz o', inq'a txhusel o' ta'n inq'a fariseeo, tan nik qumaq qutx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, —xe'taq te Jesuus.

¹⁹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Maqetz la' isa' imaqt inq'a xao' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh?, inq'a b'ek'el vet ti' tatin k'atz u aj tz'alo'm. Tan oq ant atil u aj tz'alo'm s-xo'l, tul ye' la' isa' imaqt itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. ²⁰Pet topoon u q'ij uva' toq eesaloq el u aj tz'alo'm s-xo'l, ya'netze la' imaq vet itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh.ⁿ

²¹Tan ech u vatin, eche va'q ak'la k'oj. Tan ye'xhab'il inva'q la' k'oan ok inb'eeq ak'la k'oj ti' va'q o'tla oksa'm. Tan oq ech uva'e la' ib'ana, tul la' k'olon

m 2.17 K'uxhetz tal quB'aal Jesuus yol ti' inq'a yaab' tzitza, aloq tan jit a' koqxh tal quB'aal Jesuus u yaab'il tetz txhi'o'l. Pet ti' u taanxelal inq'a xao' talvat quB'aal Jesuus. Tul jitatetz a' talvat quB'aal Jesuus yol ti' u tz'akan tetz txhi'o'l, pet a' talvat quB'aal Jesuus yol ti' u tz'akan tetz taanxelal inq'a xao'. A'etz quB'aal Jesuuse uva' tal tib' s-tz'akanal, uva' la' b'anon b'a'n taanxelal inq'a xao'. **n 2.20** K'uxhetz tal quB'aal Jesuus u yol ti' u aj tz'alo'm, tan a' quB'aal Jesuuse tal tib' s-aj tz'alo'm. Xa'tetze la'ich chii'b' inq'a xao' ti' quB'aal Jesuus tuulb'al uva's atich quB'aal Jesuus s-xo'l. Echetz ye' nikich tutxh imaqt tib' quB'aal Jesuuse ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Pet uva's ma'tich ib'en vet quB'aal Jesuus tu amlika', tan la'ich utxh imaqt vet inq'a xao' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Tan vimaqt tib' inq'a xao' ti' vitx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tan a'e nik itxumun ti' vipa'vine'.

vet u ak'la k'oj. Tul a'l la' ilitx'm vet u oksa'm ta'n.º 22 Atz echat kuxh vatin, eche ta'l uuva uva' ya'naqxh ipotxh'ox el. Tan ye'xhab'il inva'q la' aq'on ku' ta'l uuva uva' ya'naqxh ipotxh'ox el tuul inva'q o'tla tz'u'm, u tatib' a'. Tan oq ech uva'e la' ib'ana, tul la'etz rinp vete u o'tla tz'u'm ta'n vixev. Tul la' motxe'l u ta'l uuva s-tuul. Tul ye'xhkam vet la' itxa'ki u tz'u'm. Pet a'l b'a'n uva', a' la' q'u'uxik ku' u ta'l uuva tuul ak'la tz'u'm, —xe't Jesuus.^p

Uva's pal itx'itt inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus

vivatz inq'a triigo tu xee'm q'ij saavado

Tio 12.1-8; Luk 6.1-5

23 Ib'anetz paqul tuulb'al val u xee'm q'ij saavado, tul pal itx'it inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ka'l inq'a triigo.^q

24 Ya'ne ech tal inq'a fariseeo te Jesuus s-eche: —iNik kol eel inq'a nik itxhus tib' sak'atza! iA'xh nik itx'it inq'a triigo! Tul ye' nik ikuy u qub'ek'b'al uva' ech la' b'anaxe tu xee'm q'ij saavado, —xe'taq te Jesuus.

25 Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye'etzeb' nik ib'en sete uva' nik esik'le kam uva' ib'an Daviid s-na'ya tuch' inq'a imol uva's motx ikam t-va'y. 26 Tan palo'k Daviid tuul u b'u'qla tatib'al quB'aal Tiuxh tuulb'al uva's atich ok Aviaataar s-mam iq'edal oksan yol vatz Tiuxh. Tul itx'a' Daviid inq'a paan, inq'a ma'tich toksal vet vatz quB'aal Tiuxh s-tetz natxhk'uulab'al. Atz taq' Daviid tetz inq'a imol, inq'a txh'uyich s-ti'. Tul ye' nikich ikuy inq'a b'ek'b'al uva' ech la'ich b'anaxe. Pet ta'n kuxh inq'a oksan yol vatz Tiuxh atich tokeb'al ti' itx'a'axe.^r

27 Pet toq val sete ti' u xee'm q'ij saavado. Tan aq'ax ka u xee'm q'ij s-tilanb'al inq'a xaal. Poro jit a' talax u xee'm q'ij uva' iqatz koq te inq'a xaal. 28 Echetz b'enoq sete uva', a' ine, at vikle'm, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, ti' talax kam la' utxh ib'ant inq'a nik itxhus tib' sink'atza, tuulb'al u xee'm q'ij saavado, —xe't Jesuus te inq'a fariseeo.

o 2.21 iKam nik elka'p u yol tal quB'aal Jesuus ti' u o'tla oksa'm tuch' u ak'la k'oj? U o'tla oksa'm, a' nik elka'pun u o'tla txumb'al ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees s-na'ya. Tan chiana'qich kuxh te inq'a tij imam Israeel vinimal inq'a o'tla b'ek'b'al. Tul echatich kuxh Xhun inpaqte, u aq'ol ku' xaal xe' a'. Tan chiana'qich te Xhun inimal inq'a na'yla b'ek'b'al. Tan nikichat ima'q tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh.

Pet u ak'la k'oj, tan a' nik elka'pun ti' inq'a ak'la txumb'al uva' ul tal quB'aal Jesuus xo'l inq'a xaal.

iKam nik elka'p vilitx't u ak'la k'oj u o'tla oksa'm? A' nik elka'pun, ti' uva' jit nal la' tok vet inq'a iq'edal uq'e'yb'al ti' inimal kam uva' ul tal quB'aal Jesuus, tan chiana'qichaq vet s-te vinimal inq'a o'tla b'ek'b'al. **p 2.22** iKam nik elka'pun u ta'l uuva uva' na'y iq'u'ux vet tuul u o'tla tz'u'm? A' nik elka'pun ti' u na'yla b'ek'b'al uva' chiana'qich kuxh ib'anax te inq'a q'esla txhaq tijaq imam Israeel uva's tul quB'aal Jesuus.

iKam nik elka'pun u ta'l uuva uva' ya'n kuxh vet iq'u'ux ku' tuul u ak'la tz'u'm? A' nik elka'pun ti' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ya'n kuxh ix'e't quB'aal Jesuus ti' talaxe'. A'etz nik tal vet quB'aal Jesuus uva' ye' la' utxh imolotaq tib' inq'a yol s-vatzaq, eche inq'a maqo ib' ti' tx'a'o'm ti' inatxhax Tiuxh. Tan ye'ich la' utxh imolot tib' tuch' uva' iq'omich ta'n quB'aal Jesuus.

iKam nik elka'p u o'tla tz'u'm? A' nik elka'pun ti' inq'a tij imam Israeel uva', a' kuxh chiana'q s-te inimal inq'a o'tla b'ek'b'al. Xa'tetze tal quB'aal Jesuus uva' jit nal la' ichian s-te inimal u ak'la txumb'al uva' ul tal quB'aal Jesuus. Tan jank'al koq la'ich ok tivi' inq'a iq'edal uq'e'yb'al iya'sat vimaqtaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tan chiana'qichaq s-te.

iKam nik elka'pun u ak'la tz'u'm? A' nik elka'pun ti' inq'a xaal, inq'a ya'naqxh nik motx tok b'en ti' iqeech inq'a b'a'nla txhaq yol uva' tal quB'aal Jesuus, eche inq'a iapoostol quB'aal Jesuus tuch' jolt inq'a xamich tok b'en. Tan jit kuxh tza'l tok b'en ti' iqeech inq'a b'a'nla txhaq yol.

q 2.23 Deuteronomio 23.25 **r 2.26** Leviitiko 24.9; 1 Samueel 21.1-6

Uva's ib'ant quB'aal Jesusus b'a'n iq'ab' val u vinaq tu xeam q'ij saavado

Tio 12.9-14; Luk 6.6-11

3 ¹Ib'anetz paqul, tuulb'al inva't u xeam q'ij saavado, tul palo'k Jesusus inpaqte tuul u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Atich val u vinaq tzitzi uva' koxhelich paq'il iq'ab'. ²Tul nikich kuxh isaqil Jesusus ta'n jolol inq'a fariseeo, inq'a eesanaq yol. Tan a'ichaq kuxh isa' tilta' oq la'ich ib'an Jesusus b'a'n viq'ab' u vinaq tuulb'al u xeam q'ij saavado; echetz la'ich itxhej iyole ti' ixotxhox Jesusus ti' tel iq'ij u b'ek'b'al.

³Tul ech tal Jesusus te u vinaq, uva' koxhelich paq'il iq'ab', s-eche: —Txakpen. Tul avul s-quxo'l, —xe't Jesusus s-te.

⁴Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a fariseeo s-eche: —¿Nik kol ikuy u qub'ek'b'al uva' la' qub'an b'a'n'il te inva'q xaal tu xeam q'ij saavado? Pet ¿maq a' u ye'-b'a'n la' qub'ana? ¿La' kuxh quvatzi ikam u xaal? Pet ¿maq la' qutxum u q'ij isaq? —xe't Jesusus.

Tul tira ye'l inq'a fariseeo tzaq'b'i. ⁵Tul itiila saqi Jesusus ivatz inq'a eesan yol. Tul lakp ivi' Jesusus s-ti', ti' ye' itxumt ivatz u vinaq. Atz txumun vet Jesusus s-ti' inpaqte.

Tul ech tal Jesusus te u vinaq s-eche: —Jikb'a vaq'ab', —xe't Jesusus.

Tul ijjkb'a vet u vinaq viq'ab'. Tul yekich ib'an vet b'a'n viq'ab' u vinaq.

⁶Ya'ne motx el vet tzaan inq'a fariseeo k'atz Jesusus. Tul yekich xe'taq vet ti' ib'ant eela iyol tuch' jolt inq'a eenich ti' Eroodes Antiipas, u mam iq'esal tuulb'al Galileea. Tan a'aqich titz'ab'al iyatz'ax el Jesusus.

Uva's tab'it inq'a xaal itziulal inq'a mam b'a'n'il nikich ib'an quB'aal Jesusus, tul mamala xaal sib' motx tzajk ti' taq'b' k'atz quB'aal Jesusus

⁷Ya'ne el b'en Jesusus tzitzi. Tul aq'b' vet Jesusus tzi' u mam a' tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul mamala xaal txh'uyich ti' Jesusus: Txh'uyich aj Galileea, aj Judeea, ⁸aj Jerusaleen, aj Idumeea, tuch' inq'a jeqlich jala el u xaomla a' Jordaen, tuch' inq'a jeqlich tinaaqa' u tenam Tiirro, atz tinaaqa' u tenam Sidoon. Tan motx tab'i itziulal inq'a mam b'a'n'il uva' nikich ib'an Jesusus. Echetz imolt tzaan tib'e inq'a mamala tenam ti' Jesusus. ⁹⁻¹⁰Tan ti' uva' ma'tich ib'ant Jesusus b'a'n mamala xaal, tul mamala tel yaab' nikich motx iya'lu ok tib' ti' ikanax Jesusus.

Ya'ne tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' b'anoqich kuxh tutxh va'q vaarko ta'n. Tan avoqe la'ich potxh'ox Jesusus ta'n inq'a mamala tenam, tul nal kuxh la'ich ipal ja' Jesusus tuul u vaarko. ¹¹Ajtetz nikich tilix Jesusus ta'n inq'a demoonio uva' atich ok t-tanima inq'a xaal, tul yek nikich ijoqb'al inq'a xaal ta'n inq'a demoonio vat Jesusus. Tan yek nikich ixo'v inq'a demoonio te viyak'ilal u tiqle'm Jesusus.

Tul yek nikichaq motx isich'ine'. Atz ech nikich motx tal s-eche: —jA' axhe viK'aol Tiuxh! —chichich inq'a demoonio te Jesusus.

¹²Tul tira nikich imaq Jesusus inq'a demoonio. Tan ye' nikich isa' Jesusus uva', a' inq'a demoonio la'ich aq'on ootzaqiloq Jesusus te inq'a tenam.

Uva's taq't quB'aal Jesusus tiqle'm kab'laval inq'a b'anol itxhaq; a'e inq'a apoostol

Tio 10.1-4; Luk 6.12-16

¹³Ya'ne b'en vet ja' Jesusus vi' val u vitz. Tul itxaj vet el Jesusus jolol vinaq, jab'iste uva' isa' te Jesusus. Tul ulaq vet k'atz Jesusus. ¹⁴Echetz itxhab'at vet

Jesuuus ik'ueq've kab'laval inq'a vinaq, uva' nikich itxhus tib' s-k'atza ti' itxh-'uye'v s-ti', atz ti' itxhaqax b'en ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. [A'e inq'a toksa siapooostol.] ¹⁵Tul taq' Jesuuus ticle'm ti' itukil el demoonio t-taanima inq'a xaoL. ¹⁶Echetz ib'ij inq'a vinaq, inq'a itxaj Jesuuus, s-eche: Simoon Lu', ¹⁷tuch' Jakoovo, vik'aol Sevedeeo, uch' Xhun, u titz'in Jakoovo, inq'a motx toksa Jesuuus ib'ij s-Voaneerjes. Tan ech nik tal u yol Voaneerjes s-eche: <inq'a vinaq uva' ik'aol raaya>, chiche. ¹⁸Ya'ne itxajat Jesuuus Lixh, uch' Pi'l, uch' Tu'l, uch' Tio, uch' Maxh, uch' Jakoovo, vik'aol Alfeeo, atz uch' Tadeeo, uch' Simoon, uva' atich ok xo'l inq'a Kanaan,^s ¹⁹tuch' Juudas, u aj tenam Karioote, uva' xamtich ex oksaloq ok Jesuuus tiq'ab' inq'a iq'edal uq'e'yb'al ta'n. Tul b'en vet Jesuuus tu otzotz tal uva' jeqliche, imolich tib' uch' kab'laval inq'a itxaja.

Uva's talt quB'aal Jesuuus yol ti' ja'l uva' la' eesan iq'ij viTiuxhil Tiuxh

Tio 12.22-32; Luk 11.14-23

²⁰Aq'b'etz Jesuuus t-val u otzotz. Ya'ne mamala xaoL molelich vet tib' ti' Jesuuus inpaqte. Tul mij nikich tutxh vet itx'a'on Jesuuus uch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²¹Tab'ietz vet inq'a titz'in tatzik Jesuuus itziulal u yol uva' nikich tutxhe', tul a' titz'aaq vete' uva' la'ich b'en qitzixoq tzaan Jesuuus ta'n. Tan ech nikich motx tal ti' Jesuuus s-eche: —Qat yany vet ivi' Jesuuus, —chichichaq vete'.

²²Poru atich ka't inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, inq'a een tzajna'qich tu tenam Jerusaleen. Tul ech motx tal s-eche: —iVelsevuue, viq'edal inq'a demoonio, nik aq'on ticle'm Jesuuus ti' itukil el inq'a demoonio t-taanima inq'a xaoL! —chichichaq ti' Jesuuus.

²³Ya'ne motx isik'le tzaan Jesuuus inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul txumb'alimal talt Jesuuus ka'l u yol s-te. Tul ech tal Jesuuus s-te s-eche: —iYe'xh paqule uva' antxh Satanaas la' tukin el demoonio t-taanima inva'q xaoL! ²⁴Tan jank'al eche tatin inva'q u mam tenam, uva' jit eela iyol inq'a iq'edal s-vatzaq, tan ye'l paqul la' ela'pun tib'a'nil. ²⁵Atz k'uxh tatin xaoL t-totzotz, tan oq jit eela iyol, tul ye'l paqul la' ela'p tib'a'nil. ²⁶Tan oq junt kuxh la' xe't Satanaas ti' itukil el imol, tul a'etze jit eela iyol s-vatzaq. Ye'letz paqule la' yak'in u tatine'. Tul tiraetz la' sotz vet el Satanaase. ²⁷Tan ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' tokeb'el totzotz inva'q u vinaq uva' sib'xh tial ik'uul, eche Satanaas. Pet b'axa la' qitzix u vinaq ta'n elq'om, ya'ne la' utxh telq'al inq'a kamaq tetz tu totzotz, echetz uva' nik inb'ane ti' itukil el demoonio.

²⁸Nuqxh toq val sete: La' utxh ikuy sotzsal ipa'v inq'a xaoL ta'n quB'aal Tiuxh, k'uxh kamxh pa'vil b'anel ta'n. ²⁹Pet ech koq u pa'v ti' teesal iq'ij viTiuxhil Tiuxh, tan ye'l paqul la' kuyuxi. Tan a' vet u k'axk'o, uva' ye'l iya'e-b'al imotxeb'al, la' ja'p s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuuus te inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel.

s 3.18 ¿Kam nik elka'pun u yol <inq'a Kanaan?> A' vib'ij lolol inq'a xaole uva' nikich txh'a'oin inq'a sol, inq'a aj Rooma. Tul a' atich inq'a xaoL, inq'a Kanaan ib'ij, tuulb'al vitx'ava' inq'a tij imam Israeel. Tan antichaqxh tij imam Israeel. Pet jutx kuxh nikich motx inuk'it tib' ti' ib'ant txh'a'o.

Tan ye' nikich motx iqeј viTiuxhil Tiuxh uva' nikich aq'on tiqle'm Jesuus.
³⁰Tan ech ma'tich motx talt s-eche: —At vet ok val u demoonio t-tanima naq uva'e, —chichichaq ti' Jesuus.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' eela kuxh nikich isa't quB'aal
 Jesuus inq'a niman tetz tuch' inq'a titz'in**

Tio 12.46-50; Luk 8.19-21

³¹Aq'b'etz vet itxutx Jesuus tuch' inq'a titz'in Jesuus, tul motx kuxh kaj vet ti' otzotz. Pet a'l itxhaq vet va'l xaal ti' tiq'ol elu'l Jesuus. ³²Tul ech tal inq'a xaal, inq'a k'uqinyich txala txhaq tuul Jesuus, s-eche: —Il atxutx, at ti' otzotz tuch' inq'a eetz'in. Tul il, axh, nik itxhok axh, —xe't e'l Jesuus.

³³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ja'letze uva' toq inb'an eela tuch' intxutx, atz tuch' inq'a vitz'in? —xe't Jesuus.

³⁴Tul isaqi Jesuus inq'a xaal, inq'a k'uqligh txala txhaq tuul. Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'etz inq'a eela kuxh nik insa't tuch' intxutx, atz nik insa't tuch' vitz'in, inq'a xaal inq'aa. ³⁵Tan jatva'lxh inq'a xaal uva', a' la' ib'an kam u titz'ab'al quB'aal Tiuxh; tul a'etz inq'ae, ech tatin, eche vitz'in, atz eche vanab', atz eche intxutx, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus,
 tul tiq'o tzaan val u avom tuulb'al viyol**

Tio 13.1-23; Luk 8.4-15

4 ¹Tinva'tetz vet q'ij, tul txhusun Jesuus inpaqte titzi' u mam a' Gali-lea. Tul mamala xaal molelich tib' k'atz Jesuus. Pet ti'etz vet vipotxh'ox Jesuus ta'n inq'a mamala xaal, tul b'en vet ok Jesuus tuul val u vaarko. K'u-qe'vetz vet Jesuus tuul u vaarko vi' u mam a', tul xe't vet Jesuus ti' itxhusux inq'a xaal. A'etz atich inq'a xaal tzi' elu'l u mam a'.

²Ya'ne txumb'alimal talt Jesuus mamala txhusb'al xo'l inq'a xaal. Tul ech inq'a txhusb'al tal Jesuus s-eche: ³—Ab'itaq val u yol toq val sete: B'en val u vinaq ava itriigo. ⁴Tul xe't vet ti' ixitul el inq'a iiya. Tanuletz inq'a iiya een ex ku'k tzi' b'ey. Uletz vet inq'a tz'ichin, inq'a nik ixich'an vatz amlika', tul ul itzoti b'en inq'a iiya.

⁵Pet tant inq'a iiya, tan a' ex ku'k xo'l sivan tal uva' b'iil kuxh tx'ava' atiche. Naletz kuxh titz' inq'a iiya, tan ye'xhich jank'al ipimal u tx'ava' atiche. ⁶Eletz vet ul q'ij, tul tz'e' vet inq'a iiya ta'n. Tan b'iil kuxh b'en taq'il inq'a iiya. Tul tzaq vete'.

⁷Tant inq'a iiya, a' ex ku'k xo'l ch'i'x. Ch'ijetz vet u ch'i'x, tul ye' ikuy vet ich'ij inq'a lalaq triigo. Tul ye' taq' vet ivatz.

⁸Poro tant inq'a iiya, a' ex ku'k tu b'a'nla tx'ava'. Itz'etz vete'; atz ch'ij vete'. Tul beenoxh ivatz taq'a. Atetz vet inq'a triigo motx aq'on txhaq vinaq laval ivatz. Atz at inq'a motx aq'on vet ox txhaq k'alal (60) ivatz. Atz at inq'a motx aq'on vet o' txhaq k'alal (100) ivatz, —xe't Jesuus.

⁹Ya'ne ech tal vet Jesuus s-eche: —Ja'l ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' tootzaqile', —xe't Jesuus.

¹⁰Tul kaj vet jolol xaal k'atz Jesuus tuch' kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul motx tab'i vet te Jesuus kam talaxich inq'a yol uva' txumb'alimal talta'.

¹¹ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Eche ex, tan il vete, nik taq' quB'aal Tiuxh etootzaqi s-txheel kam inq'a ye'ich ootzaqimal. Tan ile nik taq' etootzaqi kam toq ib'an ti' ib'anax iq'esalil xo'l inq'a xaol. Pet inq'a xaol, inq'a ye'x ik'ule't vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza, tan txumb'alimal nik intxhust jank'al inq'a yol s-te. ¹² Echetz a' nik elka'pun inq'a yole uva' tal quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

«K'uxh nik motx til
kam uva' nik inb'ane',
tan ye' nik ib'en s-te
kam nik elka'pun.
Atz k'uxh nik motx tab'i
kam inq'a yol nik vale',
tul ye'at nik motx ipal s-tuul
kam nik elka'pun.
Echetz ye' nik motx titz'at
tib'e
t-inq'a ipa'v.
Tul ye' nik motx ikuye'
uva' la' insotzsa
inq'a ipa'v,»
xe't quB'aal Tiuxh.^t

¹³ Echetz oq ye' qat b'en sete kam talax inq'a yol uva' txumb'alimal qat valta', a'etz koqeb' la' b'en sete jolt inq'a yol uva' txumb'alimal toq valt inpaqte.

¹⁴ Toq val inuqul inq'a yol sete. Eche u avom, uva' nik avan inq'a iiya, tan a'etz nik elka'pun ti' u paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁵ Pet tanul inq'a iiya, uva', a' ex ku'k tzi' b'ey, tan a' nik elka'pun ti' inq'a xaol uva' nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh. Ma'tetz tab'it vet viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul a' Sata-naas nik pal sotzsas el s-k'uul.

¹⁶ Atz echat tant inq'a iiya, uva' a' ex ku'k xo'l sivan, tan a' nik elka'pun ti' inq'a xaol uva' yekichxh qat chiib' ti' ik'ulux viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁷ Poro oqetz qat til vet inva'q vitza'lal, atzoq ye' nik ikaj utxhchil s-ti', ti' ik'axb'isat ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul yek nik ika'kab'in vet ik'uul. Tul a'etz uva'e, ech tatin, eche inq'a iiya triigo uva' b'iil kuxh at b'en taq'il t-tx'ava'.

¹⁸ Atz echatxh tant inq'a iiya, uva' een ex ku'k xo'l ch'i'x, tan a' nik elka'pun ti' inq'a xaol uva' nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁹ Poro a'e tan, een kuxh taanima ti' inq'a kam vatx tx'ava' tintanul inq'a ya'b' s-txheel, atz ti' u tx'ijb'al q'ij uva' la' eesan t-b'ey. Atz a' kuxh nik tatxhva jolto'q kam. A'etz uva'e, la' ok tu titz'ab'al; atz la' sotzsas el viyolb'al quB'aal Tiuxh s-k'uul. Echetz la' ib'an eche inq'a iiya uva' ye' ikuy inq'a ch'i'x ich'ije'. Tul ye' taq' ivatz; atz ye' nik ib'ane' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-ti' la' ib'ana.

²⁰ Pet tant inq'a iiya, uva' een ex ku'k tu b'a'nla tx'ava', tan a' nik elka'pun ti' inq'a xaol uva' la' ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul a' la' ik'utxhvat vet vinimal viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' vib'ano'm. Echetz la' ich'ij vet inq'a xaol ta'n viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche inq'a iiya uva' la' taq' ivatz. Tan at uva' la'

aq'on txhaq vinaq laval ivatz. Atz at tant uva' la' aq'on ox txhaq k'alal (60) ivatz. Atz at tant la' aq'on o' txhaq k'alal (100) ivatz, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul tiq'o
tzaan va'l txiqub'al tuulb'al viyol**

Luk 8.16-18

²¹Tul ech va't u yol txumb'alimal talt Jesuus s-eche: —Ye'xhab'il inva'q la' matxon inva'q txiqub'al, tul la' imuqo'k jaq' va'q almul. Atz jitoq la' toksa jaq' inva'q tx'atxh. Pet een la' taq'vat ja' tu tatib'al uva' niim at ja'. ²²Echate-tze viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan ye'l viyolb'al quB'aal Tiuxh la' muquxi. Pet tetxhal la' ootzaqili. Atz ye' la' koloxi, pet tetxhal la' elu'l itziulal. ²³Ja'l ex nik ab'in kam inq'a yol nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' tootzaqile', —xe't Jesuus.

²⁴Ya'ne echat tal Jesuus s-eche: —B'anvaq ya'l ti' tootzaqil kam nik elka'-pun inq'a yol, inq'a nik etab'i valta'. Tan jank'alxh inq'a yol uva' aya'lxh ek'uul ti' tab'ile', tul la' ilotxh ex quB'aal Tiuxh ti' tootzaqile'. Tan a'l tel la' taq'ax etootzaqib'al ta'n quB'aal Tiuxh. Tan ech la' ib'an quB'aal Tiuxh ti' taq'ax sete, eche la' epajt inva'q kam. Tan a'l teletz la' taq'ax etootzaqib'al ta'n quB'aal Tiuxh ti' tab'ile', aloq ex la' b'anon ya'l ti' tab'ile'. ²⁵Tan ja'l uva' la' txhab'an ib'anb'el uva' la' taq' quB'aal Tiuxh s-te, tul a'l tel la' taq'ax s-te ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ja'l uva' ye' la' txhab'an ib'anb'el uva' la' taq' quB'aal Tiuxh s-te, tul a'l la' imajt quB'aal Tiuxh s-te, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul
tiq'o tzaan vich'ij va'q iiya tuulb'al viyol**

²⁶Echetz va't u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus s-eche: —Ech vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil k'atz inq'a xaal, eche tavat va'q vinaq tiya t-tx'ava'. ²⁷Tan qat itz' vet inq'a iiya. Atz qat ch'ij vete' tuulb'al uva's nik ipal junun q'ij, atz nik ipal junun aq'b'al. K'uxhetz vaty u vinaq s-aq'b'al, atz k'uxh nik ilakp vet s-q'iil, tul ajt kuxh qat til vete' uva' paq'tx'ina'q vet inq'a iiya, atz qat ch'ij vete'. Poro jitoq qat b'en s-te ke'ch qat ipaq'tx' inq'a iiya. ²⁸Tan a' u tx'ava' nik iqatzin ich'ij inq'a iiya. B'axaetz qat txhej vet ixaq, tul qat txhej vet taqan. Ya'ne qat txhej vet ib'o'q' vivatz. Tul qat txhej vet vivatzxhtu' tuul vib'o'q'. ²⁹Qatetz tzaq vete', tul nik iqolox vet tzaan tuch' u txh'itxh' u tzok'b'al triigo. Tan nik topoon vet viq'iil vimoloxe', —xe't Jesuus.^u

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul tiq'o tzaan
tiiyail tze' u mostaasa tuulb'al viyol**

Tio 13.31-32; Luk 13.18-19

³⁰Tul ech va't u yol txumb'alimal talt Jesuus s-eche: —¿Kam inva'q la' qub'an eela tuch' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil k'atz inq'a xaal? Atz ¿kam inva'q uva' txumb'alimal la' qub'an eela s-tuch' nik enatxhe'? ³¹Ech vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil k'atz inq'a xaal, eche val u tiiyail tze' u mostaasa uva' nik tavale'. Tan unutz'xh u tiiyail mostaasa vi' jolt inq'a iiya uva' at vatz u tx'ava'. ³²Qatetz kuxh avali, tul nik ixet ch'ioq. Tul sib'xh nik ipal vet ich'ij vi' jolt inq'a txhiko. Tul niimxh nik elk vet inq'a iq'ab'. Tul la' utxh vet tatin inq'a tz'ichin uva' nik ixich'an vatz amlika' jaq' vimuj, —xe't Jesuus.

Uva' talt quB'aal Jesusu kam s-ti'il txumb'alimal nikich txhusunka

Tio 13.34-35

³³Poro mamala yol uva' txumb'alimal nikich itxhus Jesusu xo'l inq'a xao, eche u yol uva' txumb'alimal talt ti' u tze' u mostaasa. Tul a' nikich itxhus Jesusu xo'l inq'a xao jab'iste u txhusb'al uva' tuul la'ich itx'ol inq'a xao too-tzaqile'. ³⁴Tul ye'l Jesusu uva' txhusun koq kuxh s-eche, pet txumb'alimal nikich itxhus inq'a xao. Tul ta'n kuxh nikich talvat Jesusu inuqul inq'a yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva's ijunalich kuxh Jesusu s-tuch'.

Uva's iya'sat quB'aal Jesusu u mam kaqiq' jab'al vi' u mam a' Galileea

Tio 8.23-27; Luk 8.22-25

³⁵Tuulb'aletz u q'ij uva'e, uva's aalemalich vet iq'eqxe', tul ech tal Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Ko'vaq el tinjalit itzi' u mam a', —xe't Jesusu.

³⁶Ya'ne tal vet Jesusu ib'en te inq'a xao. Tul antxh b'enk vet Jesusu tuul u vaarko tal uva' k'uqe'vika. Tul motx b'enaq vete'. Tul txh'uye'v vet b'en jolt xao tuul vaarko ti' Jesusu. ³⁷Tul ye' kuxh taqla xe't val u mam kaqiq' jab'al vi' oka'p u mam a'. Tul oqxhich vet ipal ku' a' tuul u vaarko ta'n u kaqiq'. Atz tetxhichxh vet isotz ku' u vaarko jaq' u mam a'. ³⁸Poro eenetz atich ko'p Jesusu tiya'teb'al tuul u vaarko. Tul vatyich Jesusu tzitzi. Tul atich ja' ivi' Jesusu vi' val u vitz'.

Ya'ne ex b'eyexoq vet Jesusu ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul echaq tal te Jesusu s-eche: —iTxhusul qetz! ¿ye'etz kol toq akol o'? Tul jil o' toq kamqoq vet o' ta'n u mam a'! —xe'taq te Jesusu.

³⁹Txakpetz vet Jesusu, tul ib'ek' Jesusu iya' u kaqiq'. Tul ech tal Jesusu te u mam a' s-eche: —iTa'ne! Tul iya'en! —xe't Jesusu. Tul yekich ya' vet u kaqiq'. Tul tz'inun vet ivi' u mam a'.

⁴⁰Tul ech tal Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex. iKam s-ti'il ye' nik ek'uqb'a ek'uul s-vi' ti' ekoloxe'! —xe't Jesusu.

⁴¹Tul kaayaqichxh vet taanima inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu ta'n mam xo'val. Tul ech motx tal vet s-vatzaq s-eche: —iKam talax naq u vinaq uva'e? Tan jtetxhal qat qeex naq ta'n u kaqiq' jab'al, atz ta'n u mam a'! —xe'taq vete'.

Uva's itukit el quB'aal Jesusu demoonio t-taanima val u aj Gadaara

Tio 8.28-34; Luk 8.26-39

5 ¹Ya'ne ela'p vet Jesusu tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza jala el u mam a' Galileea t-vitx'ava' inq'a aj tenam Gadaara. ²Iletz kuxh Jesusu nikich telu'l tu vaarko, tul yekich aq'b' val u vinaq vatz Jesusu, val uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul een tzajna'qich u vinaq vi' kampusaanto, tal uva' nikich muqlik kamna'q. ³Tan a'ich kuxh tatib'al u vinaq vi' kampusaanto. Tul ye'xhab'il inva'q nikich tole'v ti' u vinaq, k'uxh nikich iqtizix s-kadeena. ⁴Tan jatpaqul kuxh ma'tich toksal txh'itxh' t-toq uva' tetzix txe'y'al, atz nikich toksal tiq'ab' paqte. Tul ma'tich iqtizix vet tuch' kadeena, tul nikich irin u vinaq inq'a kadeena. Atz tira nikich motx ijuyi inq'a txh'itxh' tetz txe'y'al. Echetz ye'xhab'il inva'q nikich tole'v ti' iqtizixe'. ⁵Tul nikich kuxh ixaon u vinaq s-q'iil s-aq'b'al t-inq'a vitz, atz vi' kampusaanto. Tul

nikich kuxh iq'eq'une'. Atz nikich kuxh tak'onsa tib' s-sivan. ⁶Tiletz u vinaq itzaj Jesuus s-naatxh, tul q'ex taq'b'e'. Atz ijoqb'a ku' tib' vatz Jesuus.

⁷⁻⁸Tul ech tal Jesuus te u demoonio, uva' atich ok k'atz u vinaq, s-eche: —Demoonio, jelen el t-taanima naq u vinaq! —xe't Jesuus.

Poro jit yekich ele'l u demoonio k'atz u vinaq. Pet jank'alxh iyak'il u vinaq sich'in ta'n u demoonio. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —jKam taltxh axh, Jesuus! jKam asa' s-ve! jAxh, viK'aol Tiuxh uva' sib' at ja'p t-amlika'! Tul jvatz Tiuxh toq vab'ivat b'a'n'il see uva' ye' ak'axb'isa in! —xe't te Jesuus.

⁹Ya'ne ech tal Jesuus te u demoonio s-eche: —jKam ab'ij? —xe't Jesuus.

Tul ech tal s-eche: —Ye'l s-atxhb'e, inb'ij, tan sib'alén qatine', —xe'te. ¹⁰Tul mij nikich iya' vet inq'a demoonio ti' ijaqax b'a'n'il te Jesuus, ti' uva' ye'lich la' itilu el Jesuus tuulb'al vitx'ava' inq'a aj Gadaara.

¹¹Poro mamala kutxh nikich ik'oatxhin k'atz u vitz tal uva' atich Jesuus.

¹²Ya'ne ijaq inq'a demoonio b'a'n'il te Jesuus. Tul echaq tal s-eche: —B'an b'a'n'il s-qe, tul a' atxhaqvát b'en o' k'atz inq'a kutxh. Tul ma't qokeb'e, —xe'taqe.

¹³Tul ikuy vet Jesuus ib'en inq'a demoonio t-taanima inq'a kutxh. Eletz vet el inq'a demoonio t-taanima u vinaq, tul yekich vet okeb'e tetz inq'a kutxh. Kamaletz ka'va'lenich mil (2,000) kutxh nikich ik'oatxhin tzij. Tul ye'xh taqla motx ok vet inq'a kutxh t-ojje'l. Atz motx it'eb'lu vet b'en tib' xe' u mam a'. Tul yekich motx jiq'b'aq vete'.

¹⁴Ta'netzxxh til inq'a xeen kutxh kam uva' utxhi, tul yekich motx itz'eq vet tib'. Tul exaq tal vet itziulal u yol te inq'a xaal tu tenam, atz te inq'a xaal, inq'a een t-vitz.

Ya'ne aq'b' vet inq'a xaal ti' tilix kam uva' motx utxhi. ¹⁵Tul aq'b' vet inq'a xaal tal uva' atich Jesuus. Tul til vet inq'a xaal u vinaq uva' ma'tich ik'axb'isal ta'n demoonio, atz uva' mamala demoonio atich ok tu taanima. Tul k'uqlích vet u vinaq k'atz Jesuus. Tul atich vet ok toksa'm. Tul tira b'a'nich vete'; atz jikich vet titz'ab'al. Tul mam xo'val tzaj vet ti' inq'a xaal. ¹⁶Tul alax vet inuqul u yol te inq'a xaal ta'n inq'a motx ilon kamxh uva' ib'an Jesuus te u vinaq uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul alaxat inuqul te inq'a xaal kam uva' ib'an inq'a kutxh. ¹⁷Tul xe't vet inq'a xaal ti' tab'il b'a'n'il te Jesuus, ti' uva' la'ich el vet el Jesuus tuulb'al vitx'ava' inq'a xaal.

¹⁸Ya'ne b'en vet ok Jesuus tu vaarko. Tul ijaq vet u vinaq b'a'n'il te Jesuus, ti' uva' la'ich b'en vet ti' Jesuus, tan ma'tich tel vet el inq'a demoonio t-taanima. ¹⁹Poro ye' ikuy Jesuus ib'en u vinaq s-ti'. Pet ech tal Jesuus s-te s-eche: —Quxh tavotzotz. Tul b'en aal te inq'a eetz'in aatzik u mam b'a'n'il uva' qat ib'an quB'aal Tiuxh see, atz kam uva' qat tulb'e quB'aal Tiuxh toyb'al avatz ti' ab'en s-b'a'n, —xe't Jesuus.

²⁰B'enetz vet u vinaq, tul yekich vet t-junún inq'a tenam tuulb'al Dekaaopolis. Tul xe't vet ti' talax el inuqul u mam b'a'n'il uva' ib'an Jesuus s-te. Tul kaayichxh vet taanima inq'a xaal ti' u yol."

**Uva's ib'ant val u ixoq b'a'n uva' kanon viqinkin txhas toksa'm quB'aal
Jesuus uva's a'lich ib'en quB'aal Jesuus ti' titz'e'vsal vime'al Jaairo**

Tio 9.18-26; Luk 8.40-56

²¹Q'a'vetz vet Jesuus inpaqte tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tinjalit el itzi' u mam a' Galíleea tuul val u vaarko. Ela'petz vet Jesuus, tul

mam tenam imol vet tib' tzi' u mam a' ti' Jesuus. Atichetz vet Jesuus tzi' u mam a', ²²tul aq'b' val u vinaq vatz Jesuus, uva' iq'esalich xo'l inq'a tij imam Israeel tu k'ulb'al ib', val u vinaq uva' Jaairoich ib'ij. Ta'netzixh ilix Jesuus ta'n Jaairo, tul ijoqb'a ku' tib' vatz Jesuus. ²³Tul ijaq b'a'n'il te Jesuus. Tul ech tal s-eche: —Il val vinme'al toq kamoq vet ta'n yaab'il. Pet b'an b'a'n'il s-ve, tul ko' s-vi' t-votzotz. Tul b'en aaq' ja' aq'ab' s-tiib'a. Tul la' ib'an b'a'n, echetz ye' la' ikame, —xe't Jaairo te Jesuus.

²⁴Ya'ne b'en vet Jesuus ti' Jaairo. Tul mam tenam txh'uye'v b'en ti' Jesuus. Tul oqxhich ipotxh'ox Jesuus ta'n u tenam.

²⁵Poro atich b'ak val u ixoq xo'l u mam tenam uva' kab'lavalich vet ya'b' ik'axb' tzaan ta'n yaab'il. Tan tira txhaqpina'qich vitxaq'o. ²⁶Tul ma'tich kuxh ik'axb'isat tib' u ixoq ti' ib'en xe' mamala tz'akanal. Atz ma'tich kuxh isotzsat vet jank'al vipuaq. Tul ye' nikich tiq'o tib'. Pet a'l nikich inimxe'. ²⁷⁻²⁸Tab'ietz vet u ixoq itziulal inq'a mamala b'a'n'il uva' nikich ib'an Jesuus, tul txh'uye'v vet tzaan ti' iqu Jesuus xo'l inq'a tenam. Tan ech nikich titz'a u ixoq s-eche: —K'uxh ta'n kuxh b'en inkan b'eeq viqinkin oksa'm Jesuus, uva' txhasel ok ta'n, tul yek toq inb'an b'a'n, —chichiche.

Tul ex ikan u ixoq viqinkin oksa'm Jesuus, uva' txhasich ok ta'n. ²⁹Tul yekich ya' vet vitxaq'o ixoq. Atz yekich inatxh vet ixoq tuch' vitxhi'o'l ib'ant b'a'n tu mam k'axb'ichil tetz u yaab'il.

³⁰Tab'ietz vet Jesuus tele'l u mam b'a'n'il s-k'atza, tul sutxhq' Jesuus ti' iqu. Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Ja'l qat kanon u voksa'm? —xe't Jesuus.

³¹Tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —A' inq'a mamala tename nik potxh'on axh, tul: «¿Ja'l qat kanon u voksa'm?» chich axh, —xe'taqe.

³²Tul seb'tich isaqin Jesuus xo'l inq'a xao'l ti' tilix ja'l uva' kanon u toksa'm Jesuus.

³³Ya'ne xe't u ixoq t'unt'utxhoq t-xo'val. Tan b'en vet s-te uva' ma'tich ib'ant vet b'a'n. Tul joqel iku' u ixoq vatz Jesuus. Atz taq' vet ootzaqiloq ti' vikant u toksa'm Jesuus.

³⁴Tul ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —Ixoq, ti' uva' qat ak'uqb'a ak'uul s-vi', tul b'a'n vet axh. Pet quxh vet tib'a'n'il. Tan qat ey vet el axh tu mam k'axb'ichil uva'e, —xe't Jesuus te u ixoq.

³⁵Seb'telichetz iyolon Jesuus, tul aq'b' ka'l u b'anol txhaq, uva' tzajna'qich t-totzotz Jaairo, viq'esal inq'a xao'l tu k'ulb'al ib'. Tul echaq tal s-eche: —Ye' kuxh kam aal vet te naq u txhusul qetz, tan qat kamy vet vame'al, —xe'taq tul te Jaairo.

³⁶Tab'ietz vet Jesuus u yol uva' nikich talax te Jaairo, viq'esal inq'a xao'l tu k'ulb'al ib', tul ech tal Jesuus te Jaairo s-eche: —Ye' kuxh txumun axh; atz ye' kuxh xo'v axh. Pet k'uqb'a ak'uul s-vi'. Tan toq uloq taanima vame'al inpaqte, —xe't Jesuus.

³⁷Tul jit jank'al inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ikuy ib'en s-ti'. Pet ta'nxh Lu' tuch' Jakoovo, atz tuch' Xhun, u titz'in Jakoovo, b'enaq ti' Jesuus.

³⁸Aq'b'etz vet Jesuus t-totzotz Jaairo, viq'esal inq'a xao'l tu k'ulb'al ib', tul til Jesuus uva' vavunyichaqxh vet inq'a xao'l. Atz mam oq'el nikich tutxhe'. Tul mam txumu'm nikich ib'anax ti' u ixvaak uva' ma'tich ikame'. ³⁹Paletz vet ok Jesuus tuul u otzotz, tul ech tal Jesuus s-eche: —¡Kam s-ti'il vavalkab'iny

kuxh ex, tul oq kuxh etoq'e! Tan ye'l u ixvaak kamna'qle, pet a' kuxhte vatya, —xe't Jesuus te inq'a xaoL.

⁴⁰Tul a'l kuxh itze'lel Jesuus ta'n inq'a xaoL, tan tootzaqlieh inq'a xaoL uva' ma'tich ikam vet u ixvaak.

Ya'ne itxhaq elu'l Jesuus inq'a xaoL s-kaqaayil ti' otzotz. Pet ta'nxh vitxutx, ib'aal u ixvaak tuch' oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tiq'o ok s-ti' tuul va't u otzotz tal uva' atich oka'p u ixvaak.

⁴¹Ya'ne itxey Jesuus iq'ab' u ixvaak. Tul ech tal Jesuus t-viyolb'al te u ixvaak s-eche: —Talita, kumi, —xe't Jesuus te u ixvaak. Ech nik elka'pun u yol —Talita, kumi, —s-eche: —Ixvaak, toq val see: Lakpen, —chich u yol.

⁴²Tul yekich itz'e'v vet u ixvaak. Atz lakp vete'. Tul xaoL vete', tan kab'-lavalieh vet iya'b'. Tul samunyichaqxh vet inq'a xaoL. ⁴³Ya'ne itiila b'ek'u ka Jesuus uva' ye'xhab'il inva'q la'ich ootzaqin u yol uva' utxhi. Atz tal vet Jesuus taq'ax itx'ix u ixvaak.

Uva's taq'b' quB'aal Jesuus solin inpaqte tu tenam Nasareet

Tio 13.53-58; Luk 4.16-30

6 ¹Eletz vet b'en Jesuus tu totzotz Jaairo tu tenam Kapernaum, tul yekich vet Jesuus tu tenam Nasareet, tal uva' alalik Jesuus. Tul ant txh'uyi-chaq ti' Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²Opoonetz vet iq'iil u xeeM q'ij saavado, tul xe't vet Jesuus ti' itxhusux inq'a xaoL tuul u k'ulb'al ib'. Tul mamala xaoL kaayaqichxh vet taanima ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Jesuus.

Pet atetz vet jolt xaoL uva' ech motx tal ti' Jesuus s-eche: —¿Taletzxh qat txhejk txhan vet ticle'm naq uva'e ti' ib'anax inq'a kam? Atz ¿tal qat tzajk itxumb'al naq uva'e ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima? ³Tan naq kuxhte u seol tze', u tal ixoq u Mal. Atz naq kuxhte u tatzik Jakoovo, atz u tatzik Xhu'l, atz u tatzik Juudas, atz u tatzik Simoon. Atz naq kuxhte vixib'en inq'a ixoq, inq'a ile at s-quxo'l, —chichich inq'a xaoL ti' Jesuus. Tul ye' nikich iqeJ inq'a xaoL oq uva', a'ich Jesuus u Kriisto. Tul tira nikich teesal iq'ij Jesuus ta'n lolol inq'a xaoL."

⁴Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a xaoL s-eche: —Jatva'l'xh o', inq'a q'exasan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan jank'al inq'a tenam, nik oksan quq'ij. Pet ta'n kuxh u qutenam ye' nik oksan quq'ij. Tul k'uxh inq'a tu qotzotz, inq'a antxh qitz'in qatzik, tan ye' nik toksa o' s-tuul, —xe't Jesuus.

⁵Tul ye' utxh ib'ant Jesuus inva'q kaeb'al aanima t-vitenam. Tan juunil kuxh inq'a yaab' ib'an Jesuus b'a'n. Tan ye' nikich iqeJ inq'a xaoL oq uva', a'ich Jesuus u Kriisto. Tul taq' ja' Jesuus iq'ab' tivi' inq'a xaoL. Tul motx ib'an vet b'a'n. ⁶Tul tira txmun Jesuus ti' ye' viqeJt inq'a xaoL uva', a'ich Jesuus u Kriisto.

Uva's itxhaqt b'en quB'aal Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

Tio 10.5-15; Luk 9.1-6

Ya'ne junun ipal vet Jesuus t-inq'a talaq tenam uva' naqlieh kuxh k'atz u tenam Nasareet. Tul nikich pal itxhus ka Jesuus inq'a xaoL. ⁷Ya'ne isa' tzaan

w 6.3 ¿Kam s-ti'il nikich isotz ik'uul lolol inq'a xaoL ti' vib'ant quB'aal Jesuus inq'a mam kaeb'al aanima? Ti' uva' tan, alam aanimaich kuxh quB'aal Jesuus vatz inq'a xaoL. Tul b'ane vatz tx'ava-'il kam koq uva' nikich ib'an quB'aal Jesuus, pet tetz quB'aal Tiuxhich uva' nikich ib'an quB'aal Jesuus. Xa'tetze kaayichxh taanima inq'a xaoL s-ti'. Tul nikich kuxh telo'kin vet titz'ab'al inq'a xaoL ti' quB'aal Jesuus. Tul a' nikich tal vet inq'a xaoL uva' jitich Kriisto quB'aal Jesuus.

Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ka'kab'il la'ich motx itxhaqt vet b'en Jesuus. Tul taq' Jesuus tiqle'm ti' itukil el inq'a demoonio t-taanima inq'a xao. ⁸Tul ib'ek' b'en Jesuus, s-ti' uva' ye'xhkam inva'q la'ich motx tiq'o ti' b'ey. Pet ta'n kuxh ib'aara la'ich motx tiq'o. Tul ye'l inva'q itx'u'y, atz jitoq itx'ix, atz jitoq ipuaq la'ich tiq'o vatz ik'alub'al. ⁹Tul ye'l intzumto'q toksa'm la'ich tiq'o. Pet ta'n kuxh ichich' xa'p la'ich tiq'o.

¹⁰Tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Jab'iste va'q otzotz la' aq'b'ik ex, tul a' la' atink ex tzitzi. Pet ya'n la' etel vet tzaan tu otzotz uva's la' itz'eq jatva'l q'ij vetatin tu tenam. ¹¹Oqetz at inva'q u tenam uva' ye' la' k'ulun ex, atzoq ye' la' sa'ax tab'il u yol uva' iq'omal eta'n, tul yek la' q'a'v ex. Tul la' etichu ka inq'a poqoq tetoq vatz inq'a xao, s-k'utxhb'al tetz uva', a' inq'a xao ye' la' sa'on vikolt tib' vatz u k'axb'ichil uva' la' taq' quB'aal Tiuxh. [Poro toq val sete uva' palna'ql u k'axb'ichil la' til inq'a xao, atz inq'a tenam uva' ye' la' k'ulun ex, vi' u k'axb'ichil uva' la' ul tiib'a u tenam Sodooma tuch' u tenam Gomoora, tu q'ij uva's la' taq't vet quB'aal Tiuxh u k'axk'o tiib'a inq'a ye' nik k'ulviin viyolb'al,] —xe't Jesuus.

¹²Ya'ne ka'kab'il motx itxhaqt b'en Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. B'enaqetz vete', tul exaq ipaxsa vet inq'a yol ti' u titz'at tib' inq'a xao t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. ¹³Tul mamala demoonio nikich motx ituki vet el t-taanima inq'a xao. Atz nikich toksa aseete ti' mamala yaab'. Tul nikich ib'an vet inq'a yaab' b'a'n.

Uva's iyatz'ax el Xhun, u aq'ol ku' xao xe' a'

Tio 14.1-12; Luk 9.7-9

¹⁴Tab'i vet Eroodes Antiipas, u mam iq'esar tuulb'al Galileea, itziulal inq'a yol uva' nikich ib'an Jesuus. Tan ma'tich ipaxin vet itziulal Jesuus tuulaq inq'a tenam. Tul ech nikich tal jolol inq'a xao s-eche: —iQatetzeb' itz'e'vy naq u Xhun inpaqte, uva' kamna'q vete'; naq uva' nikich aq'on ku' inq'a xao xe' a'! Xa'tetze at tiqle'm naq ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima, —chichich jolol inq'a xao.

¹⁵Tul ech nikich tal jolt xao s-eche: —Nage u Eliias, u q'exsanich tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh, qat itz'e'vy inpaqte, —chichiche.

Tul ech nikich tal jolt xao s-eche: —Va'toqeb' q'exsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh naq uva'e. Atz maq antxh va'q naq inq'a q'exsanich tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh s-na'ya, —chichich jolt inq'a xao ti' Jesuus.

¹⁶Tab'ietz vet Eroodes inq'a yol uva' nikich tal inq'a xao, tul ech tal vet Eroodes s-eche: —iYe'le! Pet inaqe u Xhun qat itz'e'vy inpaqte, uva' inb'ek' itzok'pe'l ivi'! —xe't Eroodes.^x

¹⁷Taletz Eroodes u yol s-eche, tan antxh Eroodes b'ek'on iqitizix ja' Xhun t-tze' tuch' kadeena, iq'aq'alich kuxh ixoq u Erodiias, u tixqelich Pi'l, u titz'in Eroodes. Tan antxh Eroodes iq'on Erodiias s-tixqel.

¹⁸Tan ech nikich tal Xhun te Eroodes s-eche: —Quq'esar Eroodes, ye' nik ikuy u qub'ek'b'al ib'anax u ye'b'an, eche uva' nik ab'ane'. Tan antxh tixqel naq u eetz'in Pi'l iq'omal aa'n, —chichich Xhun.

^x 6.16 Taletz Eroodes Antiipas u yol uva'e, tan a' titz'a Eroodes uva' Xhun itz'e'v inpaqte. Tul a' nikich titz'a Eroodes uva' tetxhal kuxh la'ich taq' Xhun ich'exel ti' Eroodes. Tan antxh Eroodes nikich natxh b'en tib' uva' kantxhaq u txumb'al ib'an ti' itzok'ox el ivi' Xhun, u jikla vinaq.

¹⁹Echetz txhi'anyichxh ixoq u Erodias ti' Xhun. Tul tx'eb'o'myich kuxh ixoq ti' topoon va'q q'ij uva' tetxhal la'ich yatz'ax el Xhun. Poro ye'l ixoq nikich tole've'.

²⁰Tul nikich ixo'va Eroodes iyatz'ax el Xhun, tan tootzaqich Eroodes uva' jikla vinaqich Xhun. Tul ch'exichla vinaqich Xhun vatz quB'aal Tiuxh. Echetz nikich ikolox Xhune ta'n Eroodes. K'uxhetz b'a'nxxh inq'a yol nikich tab'i Eroodes uva' nikich tal Xhun, poro nikich kuxh isotz ik'uul Eroodes te Xhun. K'uxhetz eche, aloq tira aya'l ik'uul Eroodes nikich tab'i viyol Xhun.

²¹Opoonetz vet viq'iil u nimab' tetz vitz'eq iya'b' Eroodes, tul taq' vet Eroodes va'l b'a'nla tx'ix te inq'a atich ok siq'esalil s-k'atza, atz te inq'a iq'esal sol, atz te inq'a iq'esalich tuulb'al Galileea. Tul tzitzi topoon vet u q'ij vatz Erodias ti' iyatz'ax el Xhun.

²²Echetz ipal vet ok u ixvaake, u tal Erodias, tal uva' nikich utxhk u nimla q'ij. Tul b'ix vet u ixvaak vatz inq'a iq'esal. Josq'ilichetxh ib'ix u ixvaak til Eroodes, atz tilat jolt inq'a iq'esal uva' atich ok vi' u meexha k'atz Eroodes. Tul ech tal vet Eroodes, u mam iq'esal, te u ixvaak s-eche: —Ixvaak, ab'i s-ve kamxh inva'q nik asa'e', tul toq vaq' see. ²³Poro ech ivatz Tiuxh nik vale', uva' ik'axb'isan in oq ye' la' innima vinyol see ti' jank'alxh uva' la' aab'i s-ve. Tan k'uxh nik'a'moq te jank'al uva' nik inb'an iq'esalil s-tiib'a, tan toq vaq' see, —xe't Eroodes.

²⁴Ya'ne elu'l u ixvaak. Tul ech tal te vitxutx s-eche: —Txutx, zkametz inva'q toq vab'i te Eroodes? —xe'te.

Tul ech tal Erodias s-eche: —A' aab'i vivi' Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a', —xe't Erodias.

²⁵Ya'ne nalxh ipalo'k u ixvaak vatz Eroodes, u mam iq'esal, inpaqte. Tul ech tal u ixvaak s-eche: —A' nik insa'e' uva', a' la' aaq' vivi' Xhun s-ve txheel tuul inva'q puraato, Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a', —xe't u ixvaak.

²⁶Tul yekich txumun vet Eroodes, ti' uva' tab'i u tal Erodias. Pet ye' itx'ol vet Eroodes iya'sal vatz u ixvaak. Tul tetxhal kuxh inima vet Eroodes viyol uva' ma'tich talt vatz Tiuxh, atz vatz inq'a xaal uva' atich ok vi' u meexha s-k'atza. ²⁷Echetz nal kuxh ib'ek' vet Eroodes, u mam iq'esal, ib'en val visol ti' itzok'ox tzaan vivi' Xhun. ²⁸Ya'ne ex itzok' vet tzaan u sol vivi' Xhun tu tze'. Tul ex taq' vet te u ixvaak tuul val u puraato. Atz ex taq' vet u ixvaak te vitxutx.

²⁹Tab'ietz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun uva' tzok'ox el ivi' Xhun, tul ex tiq'oaq vet vitxhi'o'l Xhun. Tul exaq imuq vet t-val u muqb'al kamna'q vatz val u pejo'n.

Uva's iq'a'v vet kab'laval inq'a ex paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol tuch' uva's inasat quB'aal Jesus o'va'l paan tuch' ka'vat txay ti' itzuqb'el mamala xaal

Tio 14.13-21; Luk 9.10-17; Xhun 6.1-14

³⁰Ya'ne q'a'v vet kab'laval inq'a apoostol, inq'a itxhaq Jesus. Tul motx tal vet ok te Jesus kam inq'a ex ib'ane', atz kam inq'a ex itxhuse'. ³¹Tul ech tal Jesus s-eche: —Ko'vaq, tul b'en b'eeq o' ilan t-va'q tx'ava' uva' ye'l xaal s-tuul, —xe't Jesus. Tan mam xaal nikich taq'b' k'atz Jesus; atz mam xaal nikich itzaje'. Echetz ye' nikich tutxh vet itx'a'on Jesuuse tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

³² Tul b'en vet Jesusu tuul val u vaarko tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-val u tx'ava' uva' ye'l xaoL s-tuul. ³³ Tul mamala xaoL ilon ib'en Jesusu. Atz b'enaq s-te tal uva' k'aqich ta'n Jesusu. Tul mamala vet xaoL elaq tzaan t-toq tuulb'al inq'a tenam ti' tilix Jesusu. Tul b'axich vet taq'b' inq'a xaoL vatz Jesusu. Atz molmotx vet taq'b' ti' ik'ult tib' ti' Jesusu.

³⁴ A'etz vet telu'l Jesusu tuul u vaarko, tul til Jesusu uva' mam tenam tx'e-b'o'myich vet s-ti'. Tul itxum Jesusu ivatz inq'a xaoL. Tan til Jesusu uva' echich kuxh tatin inq'a xaoL, eche tatin joloq karne'l uva' ye'l xeen tetz ati. Tan ye'ich tootzaql inq'a xaoL kam la'ich motx ib'an ti' tootzaqil inimal quB'aal Tiuxh. Echetz ix'e't vet Jesusu ti' itxhusux mamala b'a'nla txhaq txumb'al xo'l inq'a xaoL.^y

³⁵ B'iitichetz kuxh vet iq'eqxe', tul molmotx tok vet inq'a k'atz Jesusu, inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal te Jesusu s-eche: —Ku'yetz vet q'ij, tul ye'l inva'q xaoL jeqllel tzitza. ³⁶ Pet txhaq vet b'en inq'a xaoL. Tul b'en illoq' itx'ix te inq'a xaoL, inq'a jeqllel t-inq'a tal tenam uva' naql ala. Tan kam koq la' motx tetxhb'u, —xe'taq te Jesusu.

³⁷ Ya'ne ech tal Jesusu s-eche: —Ye'le. Pet antxh ex toq aq'on itx'ix inq'a xaoL, —xe't Jesusu.

Tul ech motx tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu s-eche: —Poro k'uxh laj k'aloq (200) puaq ija'mil quq'ij, tan sa' koq tz'eqi. Atz k'uxhetz la'xh b'en quloq' itx'ix inq'a xaoL, atz la' tetxhb'u, tan a'xh ye' la' tz'eqi, —xe'taqe.

³⁸ Tul ech tal Jesusu s-eche: —B'enoq etile' jatvo'q paan la' txhej sexe', —xe't Jesusu.

Exetz til vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu, tul ech motx tal s-eche: —O'va'l kuxh vatz paan tuch' ka'va't vatz votz'im txay ati, —xe'taqe.

³⁹ Ya'ne ib'ek' Jesusu inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ti' iku' txhaq q'u'tzul inq'a xaoL vi' inq'a txha'xla k'oatxh. ⁴⁰ Tul nima q'u'tzlen elk inq'a xaoL ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu. Atich txhaq q'u'tzul uva' o' txhaq k'alal (100) tatxhul ex ib'ane'. Atz atich txhaq q'u'tzul, uva' laalavil toxk'al (50) tatxhul ex ib'ane'.

⁴¹ Ya'ne ik'ul vet Jesusu o'va'l inq'a paan tuch' ka'va't inq'a txay. Tul saqin ja' Jesusu t-amlika'; atz tal Jesusu b'a'nla yol s-tiib'a. Ya'ne ipixh Jesusu inq'a paan s-tuul. Tul taq' Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ijatxaq vet el xo'l inq'a xaoL s-kaqaayil. Atz talat Jesusu ijatxpe'l ka'va'l inq'a txay xo'l inq'a xaoL. ⁴² Tul motx tx'a'on jank'alxh inq'a xaoL. Atz tetxhal motx inoj inq'a xaoL s-kaqaayil. ⁴³ Tul a'l tel imolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu iyal inq'a paan tuch' iyal inq'a txay. Tul kab'lavatel xu'k motx imola uva' b'eenoxh inoje'. ⁴⁴ Poro o'va'len mil (5,000) vinaq ok s-atxh. (Pet inq'a ixoq tuch' inq'a nitxa', tan ye' motx ok s-atxh.)

Uva's ixaon quB'aal Jesusu vi' u mam a' Galileea

Tio 14.22-27; Xhun 6.15-21

⁴⁵ Tul yekich ib'ek' vet Jesusu ipalo'k inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuul u vaarko. Tan a'ich isa' Jesusu ib'axab'aq b'en s-vatz jala el u mam a' tu tenam Vetsaaida, aya'l s-tuul nikich tal vet Jesusu ib'en inq'a xaoL.

⁴⁶Itxhaqetz kuxh vet b'en Jesusu inq'a xaol, tul b'en vet ja' Jesusu vi' val u vitz ti' inatxhax Tiuxh. ⁴⁷Aalemalichetz vet iq'eqxe', tul ijunal kuxh Jesusu atich vet tzitzi. Tul eenich vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu tuul oka'p u mam a' tuch' u vaarko. ⁴⁸Tiletz vet Jesusu uva' mam yak'il nikich ib'an vet inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ixaonsal b'en u vaarko. Poro jitoq nikich tutxh vet ixaon b'en u vaarko, tan a'l nikich tul vet u mam kaqiq' s-vatz.

B'iitichetz kuxh vet isaqb'e', tul seb'tich ixaon opoon Jesusu vi' u mam a' k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul k'aqich kuxh ok tib' Jesusu vi' u mam a', eche sa'ich pal taq' ka Jesusu u vaarko tilixe'. ⁴⁹Tiletz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu ixaon tzaan val uva' vi' u mam a', tul titz'aaq vete' uva' txhitxh uva' nikich ixaon vi' u mam a'. Tul q'eq'unyichaqxh vet t-xo'val, ⁵⁰tan aalatxh motx tilta'. Echetz mam xo'val tzajaq vet s-ti'.

Ya'ne nal kuxh iyolon tzaan Jesusu, tul ech tal s-eche: —iYe'vaq xo'v ex! |Tij ex eb'ana, tan ine! —xe't Jesusu.

⁵¹Ya'ne pal vet ja' Jesusu tuul u vaarko k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul yekich ya' vet u mam kaqiq'. Tul tira motx samunaq vete'; atz tira motx kaj taanima. ⁵²Tan ye'naqich motx b'enoq s-te u mam ticle'm Jesusu. Tan k'uxh motx til itxhej inq'a mamala paan ta'n Jesusu, poro ye' nikich motx iqeje' oq uva' atich ticle'm Jesusu ti' iya'sal u mam kaqiq' jab'al.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusu b'a'n inq'a yaab' tu tx'ava' Jenesareet

Tio 14.34-36

⁵³Ela'petz vet Jesusu tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza jala el u mam a' tu tenam Jenesareet, tul iqitzaq vet ka u vaarko tzi' u mam a'. ⁵⁴Ta'netzxxh elu'l Jesusu tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuul u vaarko, tul yekichxh ilix Jesusu ta'n inq'a xaol. ⁵⁵Tul nal kuxh ib'en inq'a xaol ti' ipaxsal el u yol t-junun tenam ti' Jesusu. Ya'ne talaq kuxh motx iq'olik tzaan inq'a yaab' vi' tx'atxh tze' tuulb'al inq'a tenam s-kaqaayil. Tul ul aq'axoq inq'a yaab' tal uva' atich Jesusu. ⁵⁶Taletz uva' nikich palk Jesusu t-inq'a talaq tenam, tal uva' jeqlelich inq'a xaol, atz t-inq'a tenam, atz t-inq'a vitz, tul nikich itxhelel elu'l inq'a yaab' tzi'aq b'ey vatz Jesusu. Tul nikich ijaq inq'a yaab' b'a'n il te Jesusu, ti' uva' k'uxh ta'n kuxh vixojb'al viqinkin oksa'm Jesusu uva' txhasich ok ta'n, la'ich ikana. Tul jank'alxh inq'a yaab' uva' nikich motx kanon vixojb'al viqinkin oksa'm Jesusu, tul yek nikich motx ib'an vet b'a'n.

Uva's talt quB'aal Jesusu ti' kam uva' nik yansan u xaol vatz quB'aal Tiuxh

Tio 15.1-20

7 ¹Ib'anetz paqul uva', aq'b' jolol inq'a fariseeo vatz Jesusu tuch' jolt inq'a nikich txhusun vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, inq'a eenaqich tzajna'ql tu tenam Jerusaleen. Tul aq'b' ti' tilix kam inq'a nikich ib'an Jesusu. ²⁻⁴Pet a'etzxxh nikich inima inq'a fariseeo tuch' inq'a tij imam Israeel inq'a ib'ek'b'al uva' jeqich tzaan ta'n inq'a na'yla k'uy imam. Tan oq ye'lich la' itx'ajaq iq'ab' b'iitxhaqul tuul, tul ye'lich la' utxh itx'a'one'. Atz oq nikich tul vet t-k'ayib'al, tul ye'lich la' motx tx'a'oni, oq ye'l iq'ab' la'ich itx'aj s-b'axa, eche uva' nik tal inq'a b'ek'b'al. Tul mam tel kuxh nikich motx inima inq'a fariseeo tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Jank'al eche vitx'ajt inq'a kam uva' nik tal inq'a ib'ek'b'al, eche inq'a ivaaso tetz uk'b'al a',

atz inq'a ixhaalo, atz jank'al inq'a kamaq tetz inq'a txh'itxh'xhtu' tetz tx'a'on-b'al, atz itx'aax inq'a txhem, inq'a q'a'lel ib'anaxe'. Tul a' nikich motx titz'a uva', a' nikich chib'isan quB'aal Tiuxh tuch' inq'a nikich motx ib'ane'.

Tilaqetz vete' uva' at jolol inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' ye'aq motx itx'aj iq'ab' vatz quB'aal Tiuxh, eche uva' nikich tal vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Pet yiqxh motx kuxh tx'a'on s-eche. Echetz nikich motx teesal iq'ije inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ta'n inq'a fariseeo, atz ta'n inq'a nikich txhusun vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel.⁵

⁵Ya'ne ech tal inq'a fariseeo tuch' inq'a nikich txhusun vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —jKam s-ti'il ye' nik inima txhaqnaq inq'a b'ek'b'al, inq'a jeqel tzaan ta'n inq'a iq'esal inq'a k'uy qumam! Tan ye' nik motx itx'aj txhaqnaq vitz'illa txhaq q'ab' vatz quB'aal Tiuxh uva's ye'naq tx'a'onoq, —xe'taq te Jesuus.

⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —jKa'vatz kuxh ex! Tan antxhte u yol uva' itz'i-b'a ka Isaiias, u q'exsanich tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh s-na'ya, ti' inq'a k'uy emam. Tul antetzxh seti'e nik talvat inq'a yol inpaqte uva' ech nik tal s-eche:

«U tenam uva'a,
tan oqxh ikam toksal inq'ij ta'n
tuch' inq'a yol
uva' nik telu'l titzi'.
Poro ech koqe,
tan sib' ate'l inq'a taanima
sink'atza,
tan ye' nik motx inima in.

⁷Niketz kuxh motx ib'utxh tib'
ti' toksal inq'ij.
Tan nik kuxh motx itxhus
inq'a ib'ek'b'al te inq'a xool,
tul a' nik motx tale'
uva', in nik alon inq'a yol,»
chich u yol.⁶

⁸Tul echatetz kuxh exe inq'a s-txheel, tan a' ye' nik motx enima inq'a ib'e-k'o'm quB'aal Tiuxh. Atz a'xh tx'akel ok etitz'ab'al ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' jeqel kuxh tzaan ta'n inq'a k'uy emam. [Tul a' kuxh nik enima itx'aax inq'a kam etz vatz quB'aal Tiuxh, eche exhaalo, atz itx'aax inq'a evaaso tetz uk'b'al a'. Atz mamala tel kuxh nik eb'ano'k vatz quB'aal Tiuxh uva' yiqxh ex kuxh nik vi'tisan.] ⁹Tul tira nik eteesa iq'ij inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. Tul a' kuxh nik enima inq'a b'ek'b'al uva' jeqel kuxh tzaan ta'n inq'a k'uy emam.

z 7.2-4 A'etz nikich tal inq'a fariseeo inimal jolol inq'a b'ek'b'al uva' jeqb'amalich vet tzaan ta'n inq'a k'uy imam. Tul motxetz kuxh iyuj vet tuch' inq'a b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees. Tul tira motx ijeqb'a vet ka inq'a b'ek'b'al s-b'a'n uva's mat'ich ikam vet Moisees. A'etz va'l inq'a b'ek'b'ale, uva' toksa inq'a tij imam Israeel xo'l inq'a b'ek'b'al, uva' tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees uva' nik tal tu versiikulo ka'va'l tetxhal topoon t-kajva'l. A'e ti' u tx'ajo q'ab' tuch' vitx'ajax inq'a kam etz vatz quB'aal Tiuxh. Tan a' qeichaq ta'n uva' txhaqpaq la' motx itx'ajtaq iq'ab' tuch' inq'a kamaq tetz, tul a' nik motx ijetxho'k tib' vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Atz a' ye' nik motx ikuy itz'ilut tib' s-vatz. Echetz s-ti'ile motx ijeqb'a vet u tx'ajo'm. Tan nik motx itx'aj iq'ab' txhaqpaq tex xo'l inq'a xool, inq'a jit niman tetz quB'aal Tiuxh. Atz nik itx'aj iq'ab' txhaqpaq tul t-k'ayib'al. Tul nik motx itx'aj inq'a kamaq tetz, atz nik itx'aj itx'atxh. a 7.7 Isaiias 29.13

¹⁰Tan ech itz'ib'a ka Moisees s-eche: «La' ooksa iq'ij atxutx ab'aal,» Atz: «Ja'l uva' la' alon ye'b'a'n ti' itxutx ib'aal, tul a'etz uva'e, la' yatz'ax el. Tul ye'xhab'il inva'q la' txumun,» chich u yol.^b

¹¹Pet ex, tan a' nik etxhus inq'a xao, s-ti' uva' la' utxh talt te itxutx ib'aal uva': «-Ye' la' utxh inlotxht vet axh. Tan jank'al u puag uva' sa' vaq' see, tan «korvaan» vete', -chaq ex te etxutx eb'aal,» chich etxhust inq'a xao, —xe't Jesuus. (A' nik elka'p u yol «korvaan» s-eche: «Tetz vet quB'aal Tiuxh va'n,» chiche.)

¹²Tul echat tal Jesuus s-eche: —Tzitzietz ye' nik ekuyvat ilotxht inq'a xao itxutx ib'aal. ¹³Tul nik eteesa iq'ij inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh ti' inimal inq'a jeqel kuxh tzaan ta'n inq'a k'uy emam. Tul nik etxhus te inq'a xao. Tul mamala tel kuxh kam nik eb'ane' ti' teesal iq'ij vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, jank'al eche ti' inq'a qat valla', —xe't Jesuus.

¹⁴Ya'ne isa' tzaan Jesuus inq'a tenam s-vatz. Tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Jank'alxh ex, ab'ivaq u yol uva' toq vale'. Tul b'enoq inuqul sete. ¹⁵Tan jit a' la' yansan taanima inva'q xao vatz quB'aal Tiuxh, uva' la' tetxhb'u. Pet a' la' yansan u xao vatz quB'aal Tiuxh u ye'b'a'n, uva' la' tzaj tu taanima, tul la' elu'l titzi'. ¹⁶[Ja'l ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' inimale',] —xe't Jesuus.

¹⁷Eletz vet el Jesuus vatz inq'a xao, tul pal vet ok Jesuus t-val u otzotz. Tul tab'i vet inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza kam talaxich u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus xo'l inq'a xao.

¹⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —jEchatetz kol txhan exe! ¿ye'atetz kol nik ib'en sete? Tan jank'al uva' la' tetxhb'u inva'q u xao, tul jit a' uva'e, la' yansan vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁹Tan jit a' yek u etxhb'ub'al t-taanima u xao ti' iyansale'. Pet a' yekl tu tuul, tul yekle'l inpaqte, —xe't Jesuus. A'etz nik elka'pun u yole uva' tal Jesuus, uva' jank'al kuxh inq'a etxhb'ub'al b'a'n kuxh vatz quB'aal Tiuxh.^c

²⁰Tul ech va't u yol tal Jesuus ti' tela'p viyol s-eche: —Kam u ye'b'a'n nik telu'l titzi' u xao, tul a'etz nik ik'utxhe uva' kantxhaq uva' at tu taanima. ²¹Aya'letz kuxh inq'a kantxhaq uva' nik itzaj tu taanima inq'a xao, tul yek nik tul vet inq'a yaab'la itz'a'm tivi'. A'e inq'aa: yansa ib' tuch' uva' jit ik'ulel tib' s-tuch', atz tuch' kam tel kuxh yansaib'il, yatz'o ib', ²²elaq', jiq'al, atz inq'a mamala ye'b'a'n, sub'u'm, atz inq'a een kuxh titz'ab'al ti' tatxha'v vitxhi'o'l, txhi'anchil k'uul, yolo ib', oksa q'ijil, aj tial k'uul ti' ib'anax ye'b'a'n. ²³Aya'letzxh inq'a ye'b'a'ne uva' nik ib'an inq'a xao, inq'a een nik tzajk t-taanima. A'etz u ye'b'a'ne uva' nik yansan vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

**Uva's ik'ubq'at val u ixoq ik'uul ti' quB'aal Jesuus,
val uva' jitich tij imam Israeel**

Tio 15.21-28

²⁴Ya'ne el vet b'en Jesuus tuulb'al Galileea, tul yekich vet t-inq'a tx'ava' tuulb'al u tenam Tiio, [atz tuulb'al u tenam Sidoon]. Paletz vet ok Jesuus tuul val u otzotz, tan a'ich isa' uva' ye'xhab'il inva'q xao la'ich ab'in itziulal u taq'b'e'. Poro ye'xh utxh imuqt tib' Jesuus, tan tetxhal ab'il itziulal u taq'b'e'.

²⁵ Atichetz val u ixoq tzitzi uva' atich valatz tal. Tul atich ok demoonio t-taanima u tal. Ta'netzixh tab'i vet u ixoq itziulal Jesuus, tul ul ijoqb'a tib' vatz Jesuus ti' tab'il b'a'n'il s-te. ²⁶ Poro jitich tij imam Israeel u ixoq, tan aj Greesiaich u k'uy imam. Tul een jeglich tixo'l u tenam Siiria tuch' u tenam Feniisia. Tul ijaq ixoq b'a'n'il te Jesuus, ti' uva' la'ich b'en ituki el Jesuus demoonio t-taanima u tal.

²⁷ Tul ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —A' toq inb'axab'savat taq'ax el inq'a b'a'n'il te vintenam, inq'a tij imam Israeel, inq'a txhaqel tzaan in s-xo'l. Tan b'a'n koq uva', a' kuxh la' vaq'vat el u b'a'n'il te xaal uva' jit tij imam Israeel. Tan a' inq'a tij imam Israeel aj etz. Tan b'ane la' koq isa'a uva', a' la' vaq'vat vipaan inq'a nitxa' te inq'a talaq tx'i', —xe't Jesuus.

²⁸ Tul ech tal u ixoq te Jesuus s-eche: —Echxhte, inB'aal. Pet nikat isik' inq'a talaq tx'i' inq'a juyaq paan uva' nik isilp ku' jaq' imeexha inq'a nitxa'. Echattetx kuxh toq intx'eb'te vab'a'n'il, —xe't itzaq'b' u ixoq.

²⁹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Jikxh u yol uva' qat aal ti' vak'uqb'at ak'uul s-vi'. Pet quuxh; ey vet el u demoonio t-taanima vaval, —xe't Jesuus.

³⁰ Aq'b'etz vet u ixoq t-totzotz, tul ma'tich tel vet el u demoonio t-taanima u ixvaak. Tul xoklich vet u ixvaak vi' tx'atxh; atz q'u'lich kuxh vete' uva's taq'b' vitxutx.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u mem uva' txhakaniche

³¹ Eletz vet tzaan Jesuus tuulb'al u mam tenam Tiuro, tul palat pa'l Jesuus tuulb'al Dekapolis, t-Laval Inq'a Tenam. Atz tetxhal topoon Jesuus titzi' u mam a' Galileea tuulb'al Galileea. ³² Tul iq'ol tzaan val u txhakan, uva' k'ab'el ixev ti' iyolone', tan tza'lichxh iyolone'. Tul jaqax b'a'n'il te Jesuus uva' la'ich taq' ja' Jesuus iq'ab' tivi' u txhakan ti' ib'ant b'a'n.

³³ Ya'ne tiq'o el Jesuus u txhakan s-junal xo'l inq'a xaal. Tul toksa Jesuus juunil vi' iq'ab' t-junuil ixichin u txhakan. Tul itzub'a Jesuus vi' iq'ab'. Atz ikan Jesuus taq' u txhakan.

³⁴ Ya'ne saqin ja' Jesuus t-amlika'. Tul jiq'jotxh taanima Jesuus ti' itxumux ivatz u txhakan. Tul ech tal Jesuus t-viyolb'al te vixichin u txhakan s-eche: —jEfaata! —xe't Jesuus.

Ech nik elka'p u yol t-quyolb'al u «efaata» uva' arameeo tz'ib'amal s-eche: «Jaqpen,» chiche.

³⁵ Tul yekich ib'an vet b'a'n vixichin u txhakan. Tul jikxh nikich tab'in vete'. Atz yekichat ib'an vet b'a'n u taq'. Tul jikxh nikich iyolon vete'. ³⁶ Tul itiila b'ek'u ka Jesuus te inq'a xaal uva' ye'xh tal la'ich talvat ti' kame uva' ib'an Jesuus te u txhakan, uva' b'a'nich vete'. K'uxhetz jatpaqul itiila b'ek'u ka Jesuus te inq'a xaal, poro aalxh motx ipaxsat el inq'a xaal u yol ti' u mam kaeb'al aanima ib'an Jesuus te u txhakan. ³⁷ Tul kaayichxh vet taanima inq'a xaal. Tul ech nikich motx tal vet s-eche: —jA'xh mam chiib'eb'al nik ib'an Jesuus! Tan jnik tab'in vet inq'a txhakan; atz nik iyolon vet inq'a k'ab'el ixev ti' iyolone'! —chichich inq'a xaal s-vatzaq.

Uva's ina'sat quB'aal Jesuus ka'l u paan tuch' ka't u txay ti' itzuqb'el kajva'l mil (4,000) xaal

Tio 15.32-39

8 ¹ Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'ae, tul mam tenam imol tib' k'atz Jesuus. Tul ye'lich itx'ix inq'a xaal iq'omich ta'n. Ya'ne isa' tzaan Jesuus inq'a nikich

itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: ²—Poro nik intxum ivatz inq'a xao! inq'ae. Tan itoxv vet q'ije tatin sink'atza. Tul ye'l tetxhb'ub'al ati. ³Tul ye' insa' la' intxhaq b'en inq'a xao! t-totzotz, tan avoqe toq motx uqloq ti' b'ey. Tan ye'x motx itzuqb'et tib'. Tan at inq'a xao! uva' niim tzajna'qle, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

⁴Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Ye'xh tal la' tzajk mam paan qa'n, tul la' qaq' te inq'a xao!. Tan ye'xhal jeqlel tztiza, —xe'taqe.

⁵Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Jatva'letz paan at sexe'? —xe't Jesuus.

Tul echaq tal s-eche: —Juqva'l, —xe'taqe.

⁶Ya'ne ib'ek' Jesuus ik'uqe'v inq'a xao! t-tx'ava'. Tul ik'ul Jesuus juqva'l inq'a paan. Tul taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ipixh Jesuus inq'a paan s-tuul. Tul taq' Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul la' taq' te inq'a xao!. Tul echxh uva'e ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tan motx taq' vet te inq'a xao!.

⁷Tul atich ka't vatz txay xe' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul taq' Jesuus b'a'nil s-tiib'a. Atz ib'ek'at Jesuus ijatxpe'l xo'l inq'a xao! s-kaqaayil. ⁸Tul tx'a'on vet inq'a xao!; atz tetxhal motx inoje'. Tul a'l tel iyalan u etxhb'ub'al. Tul juqva't nimla xu'k yal etxhb'ub'al, uva' nojna'qichxhtu', imol inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. ⁹Kamal kajva'lenich mil (4,000) inq'a xao! tx'a'oni. Ya'ne itxhaq vet b'en Jesuus inq'a xao!. ¹⁰Tul yekich pal vet ok Jesuus tuul u vaarko tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul yekich vet Jesuus tuulb'al u tx'ava' Dalmanuuta.

**Uva's tab'il te quB'aal Jesuus uva' la'ich ik'utxh inva'q etxhlal, eche uva'
ik'utxh Moisees, oq quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan quB'aal Jesuus**

Tio 16.1-4; Luk 12.54-56

¹¹Ya'ne aq'b' jolol inq'a fariseeo vatz Jesuus. Tul xe'taq ti' iyojtaq tib' tuch' Jesuus, ti' tilixe' tal la'ich sotzk Jesuus ti' va'q yol; tul pa'v vet la'ich ib'an Jesuus s-vatz. Tul motx tab'i te Jesuus uva' la'ich ik'utxh Jesuus va'q etxhlal, k'utxhb'al tetz s-vatz uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan Jesuus. Tan a'aq kuxh nikich titz'a ich'ixvisal Jesuus vatz inq'a xao!.

¹²Ya'ne jiq'jotxh taanima Jesuus ti' u tial ik'uul inq'a fariseeo. Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Kam s-ti'il nik etab'i uva' la' ink'utxh inva'q etxhlal sevatz!, ex inq'a xao!, inq'a itz'lel ex s-txheel, ex inq'a ye' nik qeon in.^d Nuqxh nik val sete: Ye'xhkan inva'to'q etxhlal la' ink'utxh sevatz, —xe't Jesuus.^e

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus eela vitxumb'al inq'a fariseeo
tuch' u aq'b'al ja' tuul paan**

Tio 16.5-12

¹³Eletz vet el Jesuus vatz inq'a fariseeo, tul pal vet ok Jesuus tuul u vaarko inpaqte tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul yekich vet Jesuus jala el u

d 8.12 Deuteronomio 1.35 **e 8.12** ¿Kam etxhlalil nikich ijaq inq'a iq'osal uq'e'yb'al? A' nikich motx ijaqe' uva' la'ich ib'an quB'aal Jesuus va'q mam kaeb'al aanima s-vatz, eche uva' ib'an Moisees ta'n quB'aal Tiuxh uva's ijatxt tib' u maar uva' Kaq Maar chichich e'li. Tul echatetz uva'e nikich itx'eb' inq'a iq'osal uq'e'yb'al tiq'ab' quB'aal Jesuus, uva' echat la'ich ib'an quB'aal Jesuuse s-vatz. Tul echetz la'ich motx tilte uva' atich tiqle'm quB'aal Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh. Pet oqetz ye'l va'q kaeb'al aanima la'ich ib'an quB'aal Jesuus s-vatz, tul ch'ixveb'alichetz kuxh quB'aal Jesuus vatz u tenam nikich motx tale'.

mam a'. ¹⁴Ye'etz b'ak inatxh inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus tiq'olaq ipaan. Pet yiq b'akxh va'l ivatz paan iq'omichaq ta'n tu vaarko.

¹⁵Tul seb'tichaqetz ixaon vi' a' tuul vaarko, tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Noq etil etib' vatz vikantxhaqla txumb'al inq'a fariseeo. Tan ech nik iyansan eche nik iyansal u paan ta'n u aq'b'al ja' tuul, u paan uva' nik toksal vatz quB'aal Tiuxh. Atz noqat etil etib' vatz vikantxhaqla txumb'al Eroodes. Tan echatxh vitxumb'al Eroodes, eche u aq'b'al ja' tuul pan, —xe't Jesuus.^f

¹⁶Ya'ne ech motx tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-vatzaq s-eche: —jTi'eb' uva' jit nimal paan qat qiq'o tzaan, xa'te ech u yole nik tal Jesuus s-qe! —xe'taq vete'.^g

¹⁷Poro b'en te Jesuus kam uva' nikich iyol inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Jit a' nik yolonk in, ti' uva' oq ye'l epaan iq'omal eta'n. Tul ye'xyetz kolxh b'enoq sete uva' la' utxh itz'eq ka'vo'q paan sexo'l. Pet nik intxumun ti' vetxumb'al, ti' uva' ye' nik ek'uqb'a ek'uul s-vi' ti' itxhej vepaan. ¹⁸Tan k'uxh nik etil kam uva' nik inb'ane', poro ye' nik ib'en sete. Atz k'uxh nik etab'i kam u yol nik vale', poro ye' nik tel etxumb'al s-te. jYe' kol nik enatxh vete', ¹⁹uva's inpixht o'va'l vatz paan ti' ina'sal inq'a paan xo'l o'va'l mil (5,000) vinaq! jJatva'tetz xu'ke viyal u etxhb'ub'al emola? —xe't Jesuus.

Ya'ne echaq tal s-eche: —Kab'lavet xu'ke yalani, —xe'taqe.

²⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —jKe'chetz uva's inna'sat inq'a paan xo'l kajva'l mil (4,000) xool, tul juqva'lich kuxh u paan? jJatva'tetz xu'k viyal emola? —xe't Jesuus.

Ya'ne echaq tal s-eche: —Juqva't xu'ke yalani, —xe'taqe.

²¹Echetz tal Jesuus s-eche: —jKe'chetz ye' nik ib'en b'a sete uva' at viqle'm ti' itz'eq u paan sexo'l! —xe't Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u tzot tu tenam Vetsaaida

²²Tul yekich vet Jesuus tu tenam Vetsaaida. Tul ex aq'axoq val u tzot vatz Jesuus. Tul jaqax b'a'nil te Jesuus, ti' uva' la'ich ikan Jesuus u tzot ti' ib'ant b'a'n.

²³Ya'ne itxh'iqi el Jesuus u tzot ti'e'l u tal tenam Vetsaaida. Tul tak'sa Jesuus inq'a b'aq' ivatz u tzot tuch' ta'l itzi'. Tul ilaj Jesuus inq'a b'aq' ivatz. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —jMaq nik avilon vet inb'eeq? —xe't Jesuus.

²⁴Tul tetxhb'u vet u tzot isaqine'. Tul ech tal s-eche: —Il vet, inq'a xool nik vile' eche tilix vi'oq tze'. Tul ile, nik vil ixaone', —xe'te.

²⁵Ya'ne ilaj Jesuus inq'a b'aq' ivatz u tzot inpaqte. Tul saqin vet u tzot ta'n Jesuus. Yekichetz ilon vete'. Atz b'a'nixh vet nikich tilt inq'a kam s-kaqaayil,

f 8.15 Ech nik tal u versiikulo tu literaal s-eche: —Xeevaqxh etib'. Atz kol vaq etib' te u aq'b'al ja' tuul paan uva' nik tal inq'a fariseeo tuch' u tetz Eroodes, —xe't quB'aal Jesuus.

jKam nik elka'pun u aq'b'al ja' tuul paan u tetz inq'a fariseeo tuch' u tetz Eroodes uva' tal quB'aal Jesuus? A' nik elka'pun ti' u kantxhaqla txhusb'al uva' nikich itxhus inq'a fariseeo tuch' uva' nikich tal Eroodes. Tan tira nikich ipaxin xo'l u tenam, tul nikich iyansa ivi' u tenam s-tuch'. A'etz nik ex ib'an eela tuch' u aq'b'al ja' tuul u paan, tan tira nik ipax xo'l u q'ota, tetxhal iq'u't tib' ta'n. **g 8.16** Tan tira ye' nikich motx ib'en s-te kam uva' tal quB'aal Jesuus tuch' viyol. Tan k'uxh tiq'o tzaan quB'aal Jesuus u paan tuul viyol, aloq va'en nikich titz'a quB'aal Jesuus s-tuch', pet inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus, tan nalxh ex titz'a txha vete' uva', a' nikich yolonk quB'aal Jesuus ti' u paan uva' la'ich motx tetxhb'u.

k'uxh s-naatxh. ²⁶Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Quxh vet tavotzotz. Poro ye'l axh la' b'eno'k axh tu tal tenam Vetsaaida ti' talaxe' kam uva' qat inb'an ti' ab'anax b'a'n. Atz ye'xhab'il inva'q la' aal s-te, —xe't Jesuus.

Uva's talt Lu' uva', a' quB'aal Jesuuse u Kriisto

Tio 16.13-20; Luk 9.18-21

²⁷Eletz vet b'en Jesuus tu tal tenam Vetsaaida tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul yekich vet Jesuus t-inq'a talaq tenam, uva' jeqlich inq'a xaal, uva' naqlich k'atz u tenam Sesareea Filiipo. Tul ech tab'i Jesuus ti' b'ey te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —¿Ja'letz in nik tal inq'a xaal? —xe't Jesuus.

²⁸Tul echaq tal s-eche: —At xaal nik alon se'e uva' axh Xhun, uva' nikich aq'on ku' inq'a xaal xe' a'. Atz at xaal nik alon uva' axh Eliias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul at xaal nik alon uva' axh va'to'q inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —xe'taq te Jesuus.

²⁹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Pet ¿ke'chetz ex? ¿Ja'letz in, nik etale'? —xe't Jesuus.

Tul ech tal Lu' s-eche: —A' axhe u Kriisto, —xe't Lu'.

³⁰Tul itila b'ek'u Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, uva' ye'xhab'il s-te la'ich motx talvat, uva' a'ich Jesuuse u Kriisto.

**Uva's talt vet quB'aal Jesuus uva' tetxhal la'ich yatz'ax el,
atz la'ich itz'e'v inpaqte**

Tio 16.21-28; Luk 9.22-27

³¹Ya'ne xe't Jesuus ti' talt te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ti' uva' ye'ich kuxh la' kaj utxhchil ti' ik'axb'isal Jesuus, k'uxh a' Jesuuse u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Atz la'ich ixval Jesuus ta'n inq'a iq'osal u tenam, atz ta'n inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul tetxhal la'ich yatz'ax el Jesuus. Poro titoxv q'ij la'ich itz'e'vk Jesuus inpaqte. ³²Tul tira tal Jesuus inuqul u yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.^h

Ya'ne iq'ol el Jesuus s-junal ta'n Lu'. Tul xe't Lu' ti' imaqax Jesuus.

³³Tul sutxhq' Jesuus ti' isaqil inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus ti' imaqax Lu' s-eche: —¿Eloq el viyol Satanaas tatzi', Lu'! Tan b'ane a' koq nik eetz'a kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-vi'. Pet yiqxh a' nik atxakunsa u titz'ab'al xaal, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

³⁴Ya'ne isik'le tzaan Jesuus inq'a xaal tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l ex, uva' nik esa' etxh'uye'v s-vi', ti' etxhust etib' sink'atza, tul a' isa' uva' jit a' la' etatxhva ik'ulux va'q b'a'nil tztiza vatz tx'ava'. Pet txh'uye'voq ex s-vi', k'uxh mam k'axk'o la' palk ex, tul k'uxh ech la' ek'axb' ti' etxh'uye'v tzaan s-vi' eche nik ik'axb' va'q pereexho ti' tiqal

h 8.32 ¿Kam s-ti'il maqax quB'aal Jesuus ta'n Lu'? Ti' uva' tan Lu' txumun ivatz quB'aal Jesuus s-vatz. Atz ye' nikich isa' Lu' uva' la'ich yatz'ax quB'aal Jesuus. Tan Lu', ye' nikich ib'en s-te kame u titz'ab'alich quB'aal Tiuxh k'aqelich ta'n ti' quB'aal Jesuus. Atz ye' nikich ib'en te Lu' uva', a' quB'aal Jesuus la'ich jaqon u b'ey tuch' vikameb'al ti' ib'en inq'a xaal k'atz quB'aal Tiuxh. Atz a' nikich titz'a Lu' uva', a' quB'aal Jesuus la'ich ok siq'osal ti' teesal iq'ij inq'a sol aj Rooma. Tan ta'n kuxh nikich titz'a Lu' u vatz tx'ava'. Pet xamtichetz vete', tul q'oon b'en vet te Lu' kamiche u titz'ab'al quB'aal Tiuxh ti' quB'aal Jesuus.

vikurus. ³⁵Tan jatva'lxh ex, uva' la' esa' ekolt u q'ij esaq tetz vatz tx'ava', ti' ye' etalt etib' s-niman vetz, tul a'etz exe, uva' la' tz'eqon u q'ij esaq ye'l iya'e-b'al imotxeb'al.

Pet jatva'lxh ex, uva' la' yatz'ax el ex, ti' uva', ex niman vetz, tul la' etz'eq u q'ij esaq tetz vatz tx'ava' ti' inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi', tul a'etz exe, uva' at q'ij esaq ye'l iya'eb'al imotxeb'al k'atz quB'aal Tiuxh. ³⁶Tan ye'xhkam la' taq'a, k'uxh jank'al inq'a kam vatz u tx'ava' la' ole'v u xao' ti' itx'akaxe', oq a' la' itz'eq u q'ij isaq u taanxelal uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ³⁷Atz la'at koq isa'a uva' la' illoq' u xao' q'ij isaq u taanxelal k'atz quB'aal Tiuxh tuch' u mam tx'ijb'al q'ij uva' la' itx'ak vatz u tx'ava'. ³⁸Pet at ex, uva' la' ch'ixv ex s-ve. Atz la' ch'ixv ex te vinyolb'al vatz inq'a xao', inq'a itz'lel s-txheel, inq'a tz'eqxina'q vitxumb'al, inq'a a' kuxh mam pa'v nik ib'ane', inq'a ye' nik qeon in.ⁱ Echatez la' inch'ixve sete, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, uva's la' vul inpaqte tuch' u nimla vatine' uva' la' taq' vinB'aal s-ve, atz tuch' inq'a aanxel, —xe't Jesuus.

9 ¹Tul echat tal Jesuus s-eche: —Nuqxh nik val sete: At jolol ex, inq'a at ex sink'atza s-txheel, uva' tetxhal la' etil ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil tuch' u tikle'm, uva's ye'naq kamoq ex, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's ijalp tilix quB'aal Jesuus, uva's tul Moisees tuch'

Eliias k'atz quB'aal Jesuus vi' u vitz

Tio 17:1-13; Luk 9:28-36

²Vajqilichetz vet q'ij talt Jesuus u yol uva'e, tul tiq'o Jesuus Lu' s-ti' tuch' Jakoovo tuch' Xhun. Tul ta'nxh s-oxva'l yekichaq vet ja' vi' val u nimla vitz. Ja'paqetz vet vi' u vitz, tul ajtxh motx til ijalp ika'y Jesuus. ³Tul oqxhich vet ilitz'kab'in u toksa'm Jesuus. Atz oqxhich vet isaqale. Tul palna'qich vet isaqal vi' isaqal inva'q b'u'q, uva' k'uxh jatpaqul kuxh la' txaq'pi. ⁴Tul ajtxh motx til atich vet Eliias tuch' Moisees k'atz Jesuus. Tul seb'tichaq iyolon vet tuch' Jesuus.^j

⁵Tul ech tal Lu' te Jesuus s-eche: —iTxhusul qetz, b'a'n uva' la' atin o' tzitza! Tul toq qub'it oxva'l tal patxh. Va'l eetz; va't tetz Moisees; atz va't tetz Eliias, —xe't Lu'. ⁶Echetz kuxh vet u yole tal Lu', tan ye' nikich ib'en te Lu' kam uva' nikich tal vete'. Tan oqxhichaq vet ixo'v s-toxil.

⁷Ajtetzxh motx til iku'l val u su'tz' s-tiib'a. Tul tira motx okaq vet ok jaq' imual u su'tz'.

i 8.38 Deuteronomio 1.35 **j 9.4** ¿Kam nik elka'pun u tul Moisees tuch' Eliias k'atz quB'aal Jesuus? A'etz nik elka'pun uva' ka'va'l versiikulo nik alon ti' u tuleb'al u Kriisto. A' u b'axa versiikulo nik ex tal tu Malakiias 4.5. A' nik ex tal uva' b'axa la' tul Eliias vatz u Kriisto. Atz vika'v nik ex tal tu Deuteronomio 18.15. Tul antxh Moisees tz'ib'an ka uva's ye'naqich uloq quB'aal Jesuus vatz tx'ava'.

Echetz a' vet u tul Eliias tuch' Moisees k'atz quB'aal Jesuus, b'en s-k'utxhb'al tetz uva', at vib'a'-nil quB'aal Tiuxh k'atz quB'aal Jesuus, atz a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto. Tan mam yol tatinich Eliias tuch' Moisees vatz inq'a tij imam Israel s-na'ya, tan q'exsanichaq tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul jitetz kuxh ta'n inq'a versiikulo inq'ae nik alon ti' u tul Moisees tuch' Eliias.

Pet nikat tal pagte tu Apokaliipsis 11.1-14, ti' uva' la'at ul ka'va'l q'exsan tetz iyoq quB'aal Tiuxh s-b'axa, ya'ne la' ul quB'aal Jesuus inpaqte. Tul echatxh u tikle'm ka'va'l inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh eche Eliias tuch' Moisees la' ib'ana.

Tul ajtxh motx tab'i iyolon tzaan quB'aal Tiuxh xo'l u su'tz'. Tul ech tal s-eche: —A'etz naqe vinK'aol uva'e. Kamxh in ti' naq. A'etz naq la' enima, —xe't quB'aal Tiuxh.

⁸Saqinaqetz vet oxva'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu, tul ajtxh til ye' xhab'il atich vete'. Pet ta'n kuxh Jesusu atich vet s-junal.

⁹Aalichetz vet iku'l Jesusu vi' u vitz tuch' oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul itila b'ek'u Jesusu val u yol s-te. Tul ech tal Jesusu s-eche: —Atoq kuxh sek'uul kamxh uva' qat etila. Atz ye' xhab'il inva'q la' etal s-te. Pet la' nal itz'e'v in inpaqte, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, ya'ne la' utxh etalt u yol, —xe't Jesusu.

¹⁰Tul atich kuxh vet u yol s-k'uul inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu. Atz nikichaq iyol vet s-vatzaq kam talaxich u yol uva': —Tetxhal la' itz'e'v in inpaqte, —chichich Jesusu.

**Uva's talt quB'aal Jesusu inuqul uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al
quB'aal Tiuxh ti' u tuleb'al Eliias tuch' u tuleb'al u Kriisto**

¹¹Ya'ne ech tab'i oxva'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu s-te s-eche: —¿Kametz s-ti'il, a' nik tal inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel uva', a' Eliias b'axa la' tul vatz u Kriisto? —xe'taq te Jesusu.^{k l}

¹²⁻¹³Tul ech tal Jesusu s-eche: —Nuqxhte q'aoq uva', a' Eliias la'ich ul s-b'axa ti' ib'anax tutxh jank'al inq'a kam s-kaqaayil. Pet ulna'qetz vet Eliias, tul kam kuxh motx ib'an inq'a iq'esal tij imam Israeel te Eliias. Tan ech uva'e tz'ib'amal ka s-ti'.

Pet b'enoqetz sete kam inq'a yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-vi', in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Tan tetxhal toq paloq in tu mam k'axk'o, tul toq ixvaloq in, —xe't Jesusu.

Uva's ib'ant quB'aal Jesusu b'a'n val u xaak uva' atich ok demoonio t-taanima

Tio 17.14-21; Luk 9.37-43

¹⁴Ku'etz vet ul Jesusu vi' u vitz, tul yekich vet Jesusu xo'l jolt inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul til Jesusu uva' mamala xao' molich vet ok tib' s-ti'. Tul ant jolol inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, nikich yaon inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu. ¹⁵Ta'netzxh ilix vet Jesusu ta'n inq'a xao', tul yekichaqxh chiib' vet ti' Jesusu. Tul q'exaq ib'en vet ti' taq'ax b'a'n'il ik'uul Jesusu.

k 9.11 Malakiias 4.5 **1.9.11** ¿Kam yol tal quB'aal Jesusu uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Eliias? A' inq'a yol tal quB'aal Jesusu, inq'a tz'ib'amal ka tu u' Malakiias 4.5. Tan a' nik tal, ti' uva', a' Eliias la'ich b'en q'exsan inq'a yol ti' u tuleb'al u Kriisto. Pet a' Xhune alax s-Eliias, Xhun u aq'ol ku' xao' xe' a'. Tan ech nik tale tu Tio 17.10-13. Tan txhaqax Xhun ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel, eche itxhaq quB'aal Tiuxh Eliias xo'l inq'a tij imam Israeel s-na'ya. Ile nik tal tu u' Luk 1.17. Tul a' u yol ipaxsa Xhun uva', a' vet Kriistoe u Jesusu, eche uva' nik tal Tio 3.1-17.

Pet nikich tal Xhun uva' jank'al xao' la' titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh inq'a q'esal uq'e'yb'al, inq'a antichxh tij imam Israeel. Pet ye' nikich titz'a inq'a iq'esal uq'e'yb'al, oq atich ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. Echetz itxho'n taanima inq'a iq'esal uq'e'yb'ale ti' viyol Xhun. Tul txho'natetz taanima Erodiiias ti' Xhun. Tan inatxh Erodiiias uva' atich ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. Echetz motx ib'ant inq'a iq'esal uq'e'yb'al eela iyole tuch' inq'a imol Eroodes ti' iyatz'ax el Xhun, ech uva'e nik tal tu Kuxh 3.6.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —¿Kam va'q yol nik eyaj etib' s-ti' tuch' txhaqnaq inq'ae? —xe't Jesusus.

¹⁷Atichetz val u vinaq xo'l inq'a xaol, tul ech tal s-eche: —Txhusul qetz, il naq val vink'aol, qat viq'o tzaan savatz, uva' tira mem vet naq ta'n val u demoonio. Tul ye' vet naq nik iyolon ta'n. ¹⁸Tul ye' kuxh taqla nik itzetpul ku' naq t-tx'ava' ta'n u demoonio. Tul nik kuxh tel vet pulub' itzi' naq. Atz nik kuxh ik'uxi vet tib' tej naq. Tul tira nik itze' tib' itxhi'o'l naq ta'n. Qatetz vall te txhaqnaq, inq'a nik itxhus tib' sak'atza, uva' la' ituki el txhaqnaq u demoonio t-taanima naq vink'aol, poro ye'l txhaqnaq nik tole'v ti' ib'ant b'a'n vink'aol, —xe't u vinaq te Jesusus.

¹⁹Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a xaol s-eche: —¡Ex, inq'a xaol, inq'a itz'lel ex s-txheel, ex, inq'a ye' nik qeon viyolb'al quB'aal Tiuxh!, ¿echetz kol kuxh la' vatine sexo'l nik enatxhe'? Atz ¿echetz kol kuxh la' intx'eb't ib'en inuqul u yole sete? Pet aq'vaq tzaan naq u xaak sinvatz, —xe't Jesusus.

²⁰Tul iq'ol vet ok u xaak vatz Jesusus. Ta'netz kuxh ilix Jesusus ta'n u demoonio, tul yekich taq' vet u demoonio yak'il k'atz u xaak ti' itzetpul ku' t-tx'ava'. Ku'etz vet u xaak vatz tx'ava', atz xe't vet ti' isilq'ut tib'. Tul mamala vet pulub' itzi' u xaak nikich tela'.

²¹Ya'ne ech tal Jesusus te u b'aala s-eche: —¿Jatq'ix ixet' u yaab'il k'atz naq u xaak? —xe't Jesusus.

Tul ech tal u b'aala s-eche: —Ne'ich kuxh naq, tul xe't u yaab'il k'atz naq. ²²Tul nima paqx kuxh tetxhxh ipalsal ok naq t-xamal ta'n. Atz at nik ib'en naq t-a'. Tan a' isa' u demoonio iyatz'ax el naq. Pet oqetz la' ole'v axh ti' ib'ant naq b'a'n, tul oyb'a quvatz. Atz b'an b'a'n nil s-qe, —xe't te Jesusus.

²³Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —La' utxh q'aoq, oq la' ak'uqb'a ak'uul s-vi'. Tan ja'l uva' la' k'uqb'an ik'uul s-vi', tul tira ye'l itza'lal la' tiq'ot tib' s-vatz, —xe't Jesusus.

²⁴Tul nal kuxh isich'in vib'aal u xaak. Tul ech tal s-eche: —¡Nik inqeje'! Pet ¡lotxh in, tul la' k'uqe'v tel ink'uul se'e! —xe't u b'aala.

²⁵Tiletz vet Jesusus uva' oqxhich vet ik'o'pit tib' inq'a xaol, tul ech tal Jesusus ti' itukil el u demoonio s-eche: —¡Axx, demoonio, uva' nik memtisan u xaak, atz axh, uva' nik txhaknab'tisan, nik inb'ek' axh!: ¡Nal apale'l s-txheel k'atz naq u xaak! Tul jye'l inpaqt la' q'a'v axh! —xe't Jesusus.

²⁶Ya'ne sich'in u xaak ta'n u demoonio. Tul taq' u demoonio yak'il ti' itzetpul u xaak. Ya'ne el vet el u demoonio t-taanima u xaak. Tul tira numlich kuxh vet u xaak, eche kamchil ib'an vete'. Tul mamala xaol ech nikich alon vet s-eche: —Kamy vet u xaak, —chichich vet inq'a xaol.

²⁷Ya'ne itxey Jesusus iq'ab' u xaak. Tul ilak ja' Jesusus. Tul yekich txake'v vete'. Atz ib'an vet b'a'n.

²⁸Ya'ne palo'k Jesusus t-val u otzotz. Ijunalich kuxh vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech motx tal te Jesusus s-eche: —¿Kametz s-ti'il ye' qat ole'v o' ti' itukil el u demoonio t-taanima naq u xaak? —xe'taqe.

²⁹Tul ech tal Jesusus s-eche: —Eche u demoonio uva'e, tan ta'n kuxh la' ole'vik ex ti' itukil el uva' la' [emaq etx'a'on ti'] inatxhax Tiuxh, —xe't Jesusus.

**Uva's talt quB'aal Jesusus inpaqte, uva' tetxhal la'ich yatz'ax el
quB'aal Jesusus, atz la'ich itz'e'v inpaqte**

Tio 17.22-23; Luk 9.43-45

³⁰Eletz vet b'en Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-inq'a vitz uva' jeqlich inq'a xaol, tuulb'al u tenam Sesareea, tul ech ipal Jesusus tuulb'al

Galileea. Tul ye'ich isa' Jesusu uva' la'ich ab'il itziulal vipal pa'l tzitzi, ³¹tan nikich itxhus Jesusu inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech nikich tal Jesusu s-eche: —Tetxhal kuxh toq aq'axoq ok in tiq'ab' inq'a iq'esal, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Tul toq motx iyatz'e'l in. Ma'tetz vet iyatz'te'l in, tul la' itz'e'v in inpaqte titoxv q'ij, —xe't Jesusu. ³²Poro ye'aq nikich ib'en s-te kam uva' nikich tal Jesusu. Tul a'l nikich motx ixo'v ti' tab'il inuqul u yol te Jesusu.

**Uva's itxhust quB'aal Jesusu inq'a iapoostol, ti' uva' jab'il la' iq'on ivi',
tul a' uva'e, la' lotxhon imol**

Tio 18.1-5; Luk 9.46-48

³³Aq'b'etz vet Jesusu tu tenam Kapernauum tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul pal vet ok Jesusu t-val u otzotz. Tul ech tal Jesusu s-xo'l s-eche: —¿Kam s-t'il nik motx eyaj etib' ti' b'ey? —xe't Jesusu.

³⁴Tul tira ye' motx tzaq'b' vet ta'n ch'ixa'v. Tan ma'tich iyojt tib' s-vatzaq ti' b'ey tuch'aq yol. Tul ech motx tal s-eche: —¿Jab'isteetzeb' o' palna'ql qiqle'm la' ib'ana? —chichichaq s-vatzaq.

³⁵Ya'ne k'uqe'v Jesusu. Tul isa' tzaan Jesusu kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusu s-eche: —Jab'iste ex, uva' la' sa'on tiq'ol ivi', tul a'etz exe, uva' la' eti'q'o ku'l etib' xo'l inq'a emol. Atz a' exe, uva' la' ek'ayi ek'uul ti' ilotxhox emol, —xe't Jesusu.

³⁶Ya'ne tiq'o tzaan Jesusu val u nitxa'. Tul ik'utxh Jesusu s-xo'l. Atz itxey Jesusu iq'ab' u nitxa'. Tul ech tal Jesusu s-eche: ³⁷—Ja'l u niman vetz, uva' aya'l'xh taanima ti' ik'ulux inva'q u nitxa' eche uva'a, tul inetze, nik ik'ul in. Tan ja'l, uva' la' k'ulun in tuch' b'a'n'il, tul jitetz kuxh ta'n ine nik ik'ul in, pet antetz vinB'aale, uva' txhaqon tzaan in, nik ik'ule', —xe't Jesusu.

Uva's talt quB'aal Jesusu ti' ja'l u xao' uva' eela iyol quB'aal Jesusu s-tuch'

Luk 9.49-50

³⁸Ya'ne ech tal Xhun s-eche: —Txhusul qetz, qat qil naq, val u vinaq uva' tuch' vab'ij nik itukivat el demonio t-taanima inq'a xao'. Tul jit ant koq naq qumol ti' qutxh'uye'v se'e. Pet qatetz qumaq naq s-ti', —xe't Xhun te Jesusu.

³⁹Tul ech tal Jesusu s-eche: —Ye' la' emaq vet naq s-ti'. Tan jab'ilxh naq uva' la' k'utxhun inva'q kaeb'al aanima tuch' u vikle'm, tul xamtel koq sa' teesa txha vet naq inq'ij inpaqte. ⁴⁰Tan ja'l uva' ye'xhkam nik tal qumaqaxe', tul va'letz kuxhte uva' k'aqel qa'n s-tuch'. ⁴¹Tan jab'ilxh inva'q xao' la' lotxhon ex, k'uxh va'q kuxh vaaso a' la' taq' sete tuch' vinb'ij, ti' uva', ex vet niman vetz, in, u Kriisto, tul nuqxh nik val sete uva', a'etz u xao'le uva' tetxhalxh la' ik'ul vitx'aqa'm ta'n quB'aal Tiuxh.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusu ti' ye' ib'anax u pa'v

Tio 18.6-9; Luk 17.1-2

⁴²Ja'letz uva' nik txhokon iku' inva'q inq'a niman vetz t-pa'v, inq'a txulul tatin ti' vinnimale', tul a'l b'a'n uva' la' qitzix ok inva'q nimla ka' tiqul. Tul la' k'onil b'en tuul u maar ti' ijiq'b'e', vi' u mam k'axk'o uva' la' taq' quB'aal Tiuxh s-ti'.

⁴³⁻⁴⁴Echetz ja'l ex, uva', a' kuxh tetz veq'ab' ib'anax u pa'v, tul a'l b'a'n uva' la' etanb'a ib'anaxe'. Echetz la' eb'an vete'e eche itzok'ox el veq'ab'. Tan a'l

b'a'n uva' la' opoon ex tu q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al, k'uxh kut vet ex s-la' etaq'-b'e', ti' uva' k'uxh tz'eqel inq'a eq'ab' s-ka'b'il, tul oq een la' aq'b'ik ex t-xamal s-tuch'. [Atz la' aq'b' ex tu xamal uva' ye'l inpaqul la' tzaji, atz tal uva' ye'l ikameb'al inq'a tzoqno'y ti' inq'a xaal toq ib'ane'.]

⁴⁵⁻⁴⁶Oqetz a' kuxh tetz vetoq etiq'ol tu pa'v, tul a'l b'a'n uva' la' etanb'a ib'anaxe'. Echetz la' eb'an vete'e eche itzok'ox el vetoq. Tan a'l b'a'n, uva' la' opoon ex tu q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al, kuxh kutel vet ex s-la' etaq'b'e', ti' uva' k'uxh tz'eqel inq'a etoq s-ka'b'il, tul oq een la' b'aqaxik b'en ex t-xamal s-tuch'. [Atz la' aq'b' ex tu xamal uva' ye'l inpaqul la' tzaji, atz tal uva' ye'l ikameb'al inq'a tzoqno'y ti' inq'a xaal toq ib'ane'.]

⁴⁷Oqetz nik iyan vetitz'ab'al tu pa'v ta'n uva' nik esaqi, tul a'l b'a'n uva' tiraetz ye' esaqi vete'. Echetz la' eb'an vete, eche teesal el b'aq' evatz. Tan a'l b'a'n uva' la' opoon ex tu q'ij saq tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh viq'esalil, k'uxh tzot vet ex s-la' etaq'b'e', ti' uva' k'uxh tz'eqel inq'a b'aq' evatz s-ka'b'il, tul oq een la' b'aqaxik b'en ex t-xamal s-tuch', ⁴⁸atz tal uva':

«ye'l ikameb'al inq'a tzoqno'y
ti' inq'a xaal,
atz tale uva' ye'l inpaqul
la' tzaj u xamal.»^m

⁴⁹Tan jank'alxh inq'a niman tetz Jesusus, la' ikuy ipalsal t-vitza'lal uva' eche xamal, ti' tilixe' oq at itxumb'al inq'a niman tetz, atz maq ye'le; eche va'q xaal uva', a' nik sa'on itxajte'l ja'l uva' la' isik'le tzaan ti' inva'q tx'a'o'm la' ib'ana, tul at tatz'mil uva' la' motx tetxhb'u s-vatzaq. ⁵⁰B'a'n inq'a niman tetz Jesusus, uva' at koqxh vet itxumb'al ti' itxhab'at tiq'ot tib' tib'a'n'il s-vatzaq, eche u atz'am uva' atxh vichi'l s-b'a'n. Pet oq ye'l itxumb'al inq'a niman tetz Jesusus ti' tiq'ot tib' s-vatzaq, echetz vet eche u atz'am uva' ye'l vet vichi'l. Echetz atoqxh b'a'nla txumb'al sek'atza ti' tatin b'a'n'il sexo'l sevatzag, —xe't Jesusus.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusus, ti' uva' ye' la' isa'a la' ituki el u vinaq u tixqel

Tio 19.1-12; Luk 16.18

10 ¹Eletz vet b'en Jesusus t-vitenam Kapernaum, tul yekich vet tuulb'al Judea. Tul b'en vet el tinpaq'it el u a' Jordaen. Tul motx imol vet tib' mam tenam k'atz Jesusus inpaqte. Tul xe't vet Jesusus ti' itxhusux inq'a xaal, eche uva' nikichxh ib'ane'.

²Ya'ne aq'b' lolol inq'a fariseeo ti' tab'il val u yol te Jesusus. Tan a'aq kuxh nikich itx'eb' tel Jesusus t-b'ey ti' inimal u b'ek'b'al. Tul ech motx tab'i te Jesusus s-eche: —ǃNik kol ikuy u qub'ek'b'al uva' la' ituki el va'q u vinaq tixqel? —xe'taq te Jesusus.

³Tul ech tal Jesusus s-eche: —ǃKam ib'ek' ka Moisees te inq'a k'uy emam? —xe't Jesusus.

⁴Ya'ne ech tal inq'a fariseeo te Jesusus s-eche: —B'antan ikuy Moisees te u vinaq uva' la' utxhi la' ituki el u tixqel, oq la' taq' u vinaq va'q u' te u tixqel tal uva' la' talvat kam s-ti'il qat ijaxvat tib' s-tuch', —xe't inq'a fariseeo.ⁿ

⁵Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Poru ti' kuxh toksat inq'a k'uy emam u tatxha'v s-junalil ikuyvat Moisees itz'ib'al va't u b'ek'b'al uva' nik etale'. ⁶Pet

jit ech uva'e b'anel ka ta'n quB'aal Tiuxh sixe't tzaan u q'ij saq. Tan va'l vinaq, atz va't ixoq iviinixsa ka quB'aal Tiuxh vatz u tx'ava', ti' uva' ik'ulel tib' s-vatzaq la' ib'ana.^o ⁷Tan tal ka quB'aal Tiuxh uva': «Echetz s-ti'ile la' taq' ka u vinaq itxutx ib'aal, [tul la' ik'ul vet tib' tuch' u tixqel].^p ⁸Tul va'l kuxh vet tatin u vinaq tuch' u tixqel la' ib'ana,» xe't quB'aal Tiuxh. Jitetz vet ka'va'l vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana, pet va'l kuxh vete'. ⁹Echetz nik valte sete, jab'iste uva' quB'aal Tiuxh nik aq'on ik'ul tib', tul ye'xhab'il vet va'q la' jatxon ixo'l, —xe't Jesuus.

¹⁰Aq'b'etz vet Jesuus t-val u otzotz, tul motx tab'i vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus inuqul u yol s-te. ¹¹Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l inva'q vinaq uva' la' ituki el u tixqel, tul oq la' tiq'o inva'to'q ixoq, tul yansa ib'etz vete la' ib'ana. ¹²Atz oq a' u ixoq la' tukin el vitzumel, tul la' tiq'o inva't vinaq, tul yansa ib'etz vete la' ib'an u ixoq, —xe't Jesuus.

Uva's taq't quB'aal Jesuus b'a'nil tiib'a inq'a nitxa'

Tio 19.13-15; Luk 18.15-17

¹³Ya'ne motx iq'ol tzaan jolol nitxa' vatz Jesuus, ti' uva' la'ich taq' ja' Jesuus iq'ab' tivi' ti' taq't b'a'nil s-tiib'a. Poro a'etz inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus nikich maqon ipalo'k inq'a xool tuch' inq'a nitxa' vatz Jesuus.

¹⁴Tiletz vet Jesuus uva' nikich imaqaq ipalo'k inq'a nitxa' s-vatz, tul ye' ib'an te Jesuus. Atz ech tal Jesuus s-eche: —Ye' kuxh emaq tuku'l inq'a nitxa' sinvatx. Pet ukoqn ul. Tan ja'l uva' ech vitxumb'al, eche inq'a nitxa', tul a'etz uva'e, la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'osalil s-k'atza. ¹⁵Toqetz val sete: Ja'l uva' ye' la' kuyun ib'ant quB'aal Tiuxh iq'osalil s-k'atza, eche ik'uqb'at u nitxa' ik'uul ti' itxutx ib'aal, tul a'etz uva'e, ye' la' b'en ilon u q'ij saq tal uva' nik ib'navat quB'aal Tiuxh iq'osalil, —xe't Jesuus.

¹⁶Ya'ne junun ijelet Jesuus inq'a nitxa'. Tul taq' ja' Jesuus iq'ab' tivi' ti' taq't b'a'nil s-tiib'a.

Uva's iyolon quB'aal Jesuus tuch' val u vinaq uva' tx'iolich iq'ij

Tio 19.16-30; Luk 18.18-30

¹⁷K'aqichetz vet tib' Jesuus ti' b'ey inpaqte, tul q'ex taq'b' val u vinaq. Tul ex iqajb'a tib' vatz Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —B'a'nla Txhusul qetz, ¿kam la' inb'ana, tul la' b'en vil u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al? —xe't te Jesuus.

¹⁸Ya'ne ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —¿Kam s-ti'il nik aal in s-b'a'n? Tan ta'n kuxh quB'aal Tiuxhe b'a'n. ¹⁹Aloq ootzaql inq'a b'ek'b'al ab'a, uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche: «Ye' la' yatz'on axh. Ye' la' ayansa eeb' ti' ajalput ak'ulel. Ye' la' elq' axh. Ye' la' atz'eq tzij ti' amol. Ye' la' sub'un axh. Tul la' ooksa iq'ij atxutx ab'aal,» chich inq'a b'ek'b'al, —xe't Jesuus.^q

²⁰Tul ech tal u vinaq s-eche: —Txhusul qetz, jank'alxh inq'a yol uva' nik aale', tan aya'x tzaan inxe't ti' inimale' uva's txulich in, —xe'te.

²¹Tul yekichxh chiib' taanima Jesuus ta'n u vinaq. Atz isaqi Jesuus u vinaq. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Va't kuxh u yol ye'x animata'. Pet quxh k'ayi ka jank'al inq'a kamaq eetz. Tul aq' vija'mil te inq'a meeb'a'. Echetz b'en eelte

u tx'ijb'al q'ij tu amlika'. Tul txh'uye'venetz vet s-vi', [k'uxh la' pal axh tu mam k'axk'o, eche tiqat inva'q u pereexho vikurus,] —xe't Jesusus.

²² Tab'ietz vet u vinaq viyol Jesusus, tul yekichxh txho'n taanima ta'n. Atz yekich txumun vet s-ti' sib'ena', tan mamalaichxh kamaq tetz atiche.

²³ Ya'ne isaqi Jesusus inq'a xao, inq'a atich s-k'atza. Tul ech tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Poro oqxh itza'lal la' ikuyt inq'a xao ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, inq'a at tx'ijb'al iq'ij, —xe't Jesusus.

²⁴ Tab'ietz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus u yol, tul yekich kuxh kaj vet taanima s-ti'. Tul tal vet Jesusus u yol inpaqte s-xo'l.

Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ex inq'a k'aola, poro oqxh itza'lal la' ikuyt inq'a xao ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, [inq'a nik ik'uqe'v ik'uul ti' inq'a tx'ijb'al q'ij.] ²⁵ Tan jank'al eche inva'q kameeyo, tan ye' la' utxh ipal pa'l tuul ixotel inva'q tz'isb'al b'aq. Echatez kuxh inva'q u tx'iol iq'ije, tan tza'lxh la' ikuyt ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, —xe't Jesusus.

²⁶ Tul tira a'l ikaj taanima inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus uva's tab'it u yol inpaqte. Tul ech nikich motx tal vet s-vatzaq s-eche: —Jab'iletz xh vet inva'q b'a la' tx'olon ichitp t-inq'a pa'v! —chichichaq vete'.

²⁷ Ya'ne itiila saqi Jesusus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ye' la' ole'v inq'a xao ti' ichitt tib' t-inq'a ipa'v. Pet vatz quB'aal Tiuxh, tan tira ye'xhkam inva'q tza'l, —xe't Jesusus.

²⁸ Tul ech tal Lu' te Jesusus s-eche: —Ke'chetz o' b'a? Tan qat motx qaq'l ka inq'a kamaq qetz s-kaqaayil. Tul il o', txh'uyel o' se'e, —xe't Lu'.

²⁹⁻³⁰ Tul ech tal Jesusus s-eche: —Toq val sete: At itx'aa'm ja'l uva' qat taq' ka kamaq tetz s-vi'. K'uxh qat taq' ka totzotz; qat taq' ka titz'in tatzik; qat taq' ka itxutx, ib'aal; qat taq' ka tixqel, initxa'a; atz qat taq' ka itx'ava' s-vi', atz ti' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik val sete, tul tetxhal la' ik'ul ich'exel tztza vatz tx'ava' ti' inq'a la' motx taq' ka. Echetz k'uxh la' taq' ka inq'a kam tetz ti' vik'axb'isal ti' innimale', tul la' ik'ul q'ij isaq sink'atza, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al tinjat-tanulxh ya'b' uva' la' uli. ³¹ Pet mamala xao uva' sib'xh vet ticle'm vatz quB'aal Tiuxh nik inatxhe', tul a'etz uva'e, ye'l ticle'm vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Pet jab'isteetz inq'a xao uva' ye'l ticle'm vatz quB'aal Tiuxh nik inatxhe', tul a'etz inq'ae, niimxh ticle'm vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana, —xe't Jesusus.'

**Uva's talt quB'aal Jesusus inpaqte uva' tetxhal la'ich yatz'ax el
quB'aal Jesusus, atz la'ich itz'e'v inpaqte**

Tio 20.17-19; Luk 18.31-34

³² Atichetz ok Jesusus ti' b'ey, atz aalich ib'en vet ja' Jesusus tu tenam Jerusa-leen. Tul b'axich Jesusus vatz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Poro xo'valomich

r 10.31 Jjab'iletze inq'a xao uva' sib' ticle'm nik inatxhe' uva' nik tal tztza? A' inq'a xao, inq'a fariseo, atz inq'a saduseo. Tan a'aq inq'ae, uva' sib'aq vet ticle'm vatz quB'aal Tiuxh nikich motx inatxhe'. Tan mamala iyolb'al quB'aal Tiuxh tootzaqlaqiche, atz txhab'amalaqich kuxh ta'n. Pet ye' nikich motx inima. Tul a'etz inq'ae, ye'lich ticle'm vatz quB'aal Tiuxh, atz aj pa'vomich vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh sib'ichaq ticle'm s-vatz.

Atz Jjab'iletze inq'a xao uva' ye'l ticle'm nik inatxhe'? A'e inq'a apostol, atz inq'a niman tetz Jesus. Tan a' inq'ae, ye'lich ticle'm vatz quB'aal Tiuxh nikich inatxhe'. Tan b'ane ataqich koq itxhusb'al, eche tetz inq'a fariseo. Tan tira ye'lich ticle'm inq'a apostol vatz inq'a fariseo. Pet vatz quB'aal Tiuxh, tan sib'ichaq ticle'm, k'uxh ye'lichaq ticle'm s-vatz. Tio 20.1-16

kuxh vet itxh'uye'vaq b'en ti' Jesuus, tan ech koleb' kam la'ich ulb'el Jesuus s-vatz. Atz kaayaqichxh vet taanima. Tul ta'n kuxh tiq'o el Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tzi'e'l b'ey, tul xe't vet Jesuus ti' talax inq'a yol s-te, kame uva' sa'ich ulb'el Jesuus.

³³Tul ech tal Jesuus s-eche: —Etootzaqle, uva' il o', quja'p vet tu tenam Jerusaleen. Pet toq vaq' etootzaqi kam uva' toq uleloq in, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Tan toq aq'axoq ok in tiq'ab' inq'a iq'edal oksan yol vatz Tiuxh. Atz toq aq'axoq ok in tiq'ab' inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a tij mam Israeel. Tan a' inq'ae, toq motx alon inyatz'ax el. Tul toq motx toksa in tiq'ab' inq'a jit tij imam Israeel. ³⁴Tul toq kuxh motx itze'le in inq'a jit tij imam Israeel. Atz toq motx tzub'aloq in. Atz toq motx itz'u'ma in. Atz toq yatz'axoq el in. Pet titoxv vet q'ij, tul la' itze'v in inpaqte, —xe't Jesuus.

Uva's tab'it Jakoovo tuch' Xhun val u b'a'n'il te quB'aal Jesuus

Tio 20.20-28

³⁵Ya'ne ijexho'k tib' Jakoovo tuch' Xhun k'atz Jesuus, inq'a ik'aol Seve-deeo. Tul echaq motx tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, nik qusa'e' la' aab'i vatz quyol. Tul nik qusa'e' la' aaq' s-qe kam vatzi' toq qab'i see, —xe'taqe.

³⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Kametz va'q nik esa'e' la' vaq' sete? —xe't Jesuus.

³⁷Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —B'an b'a'n'il s-qe, tul va'l koq o', la' k'uqe'v o' taseb'al nik qale'. Atz va't koq o' tamax, uva's la' ak'ult vaviqle'm ti' avok siq'esalil, —xe'taqe.

³⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —Tira ye' etootzaq kam talax uva' nik etab'i. ¿La'etz kol etx'ol epal tu mam k'axk'o uva' toq palk in? Atz ¿la' kol etx'ol etok tu mam txumleb'al uva' toq okk in? —xe't Jesuus.^s

³⁹Tul ech tal Jakoovo tuch' Xhun s-eche: —La' qutx'ola, —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'antan, toq etx'ol epale q'aoq tu k'axk'o uva' toq palk in, atz vetok tu mam txumleb'al, eche uva' toq okk in. ⁴⁰Pet eche vek'uqe'v tinseb'al, atz tinmax nik etale', tan ye'l vokeb'al s-ti'. Pet ta'n kuxh vinB'aal at tokeb'al ti' taq'ax te u xaal uva' ch'exel vet ta'n. Tan il u b'a'n'il, b'anel vet tutxh ta'n vinB'aal, —xe't Jesuus.

⁴¹Ta'netzxx tab'i vet lavat inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus kam u yol uva' tal Jakoovo tuch' Xhun, tul motx lakpaq vet ivi' s-ti'.

⁴²Ya'ne isa' tzaan Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Etootzaqle kam uva' nik ib'an inq'a iq'edal, inq'a jit tij imam Israeel. Tan chib'iyaaq kuxh s-ti', uva' a' nik motx toksa u tetz ti' ib'ek'on tiib'a inq'a tenam. Tul josq'ilaq kuxh s-vatz uva' sib'aaq tiqle'm ti' ib'ant iq'edalil tiib'a inq'a

s 10.38 ¿Kam nik elka'pun u yol 'podéis beber del vaso?' chich tu kastiiya. A'etz nik elka'pun vitx'olt inq'a niman tetz Jesuus ipal tu mam k'axk'o, eche uva' palk quB'aal Jesuus. Tan 'k'axk'o,' chich telu'l u yol 'beber del vaso trago amargo.' Tul kamxh uva' nik tal tu versiikulo uva'a, tul echatxh nik tale tu versiikulo vinaq b'e'lelaval. A'etz tzajna'ql u yol uva'e xo'l inq'a aq'ol ku' yol tinuqul s-na'ya. Tan ech nikich ib'anaxe te inq'a xaal uva' atichaq ku' t-tze', inq'a niimichaqxh ipa'v. Tan nikich taq'ax k'a'yla a' tetz yatz'b'al aanima s-te tuul inva'q koopa ti' ikamsalaq el. A'etz nik elka'pun uva' b'een kuxh la' ipal va'q xaal tuul mam itza'lal.

¿Kametz nik elka'pun u yol 'bautisado con el bautismo?' chich tu kastiiya. A'etz nik elka'pun vipal inva'q xaal titza'lal. Pet jit a' nik tal ti' taq'ax ku' xaal xe' a'.

xaol. ⁴³Poro ye' la' utxhi uva' ech la' motx eb'ane. Pet ja'l inva'q ex uva' nik sa'on eb'en s-nim vatz quB'aal Tiuxh, tul a', ex, la' b'en ex s-k'uulan tetz emol. ⁴⁴Atz jab'iste ex uva' la' sa'on tiq'ol ivi' xo'l inq'a emol s-niman vetz, tul a'etz exe, uva' la' b'en ex s-k'uulan tetz s-kaqaayil. ⁴⁵Tan a' ulk in ti' ik'uulal inq'a xaol, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Pet jit a' ulk in, ti' uva' la' k'uulal in. Atz a'at ulk in ti' vaq't vib' kamoq seti', atz ti' itxhoox vipa'v mamala xaol, —xe't Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u tzot, varTimeeoich ib'ij

Tio 20.29-34; Luk 18.35-43

⁴⁶Aq'b'etz vet Jesuus tu tenam Jerikoo tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Ya'ne el vet b'en Jesuus inpaqte tu tenam Jerikoo tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, atz tuch' mamala xaol. Tul k'uqligh val u tzot tzi' b'ey, uva' varTimeeoich ib'ij, ik'aolich Timeeo. Tul nikich ijaq ipuaq te xaol. ⁴⁷Tab'ietz vet varTimeeo uva' Jesuusich uva' nikich ipal pa'l, u aj Nasareet, tul xe't vet sich'in. Tul ech tal varTimeeo s-eche: —Jesuus, axh u Tij Imam Daviid, txum invatz! Tul jban b'a'n il s-ve! —chichich varTimeeo.

⁴⁸Tul mamala xaol maqon isich'in varTimeeo. Poro aalxh taq't varTimeeo yak'il ti' isich'ine'. Tul ech tal s-eche: —Jesuus, jaxh u Tij Imam Daviid, txum invatz! Tul jban b'a'n il s-ve! —chichich varTimeeo.

⁴⁹Txake'vetz vet Jesuus, tul ib'ek' Jesuus isik'lel tzaan varTimeeo.

Tul ech alax vet s-te s-eche: —K'uib'a ak'uul, tul txakpen. Tan il axh, nik isa' axh Jesuus, —xe't e'l varTimeeo.

⁵⁰Tul nal kuxh ik'oni ka vinqinkin oksa'm, uva' txhasich ok s-ti', tul yuqel ija' varTimeeo. Tul aq'b' vatz Jesuus.

⁵¹Ya'ne ech tal Jesuus te varTimeeo s-eche: —Kam b'a'n il nik asa'e' la' inb'an see? —xe't Jesuus.

Tul ech tal varTimeeo s-eche: —Txhusul qetz, a' nik insa'e' uva' la' ilon in inpaqte, —xe't varTimeeo.

⁵²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ti' uva' qat ak'uib'a ak'uul s-vi', tul b'a'n vet axh. Pet quxh vete', —xe't Jesuus.

Tul yekich saqin vet varTimeeo. Atz txh'uye'v vet b'en ti' Jesuus ti' b'ey.

Uva's toka'p quB'aal Jesuus tu tenam Jerusalem

Tio 21.1-11; Luk 19.28-40; Xhun 12.12-19

11 ¹B'iitichetz kuxh taq'b' Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Jerusalem, tul a'xh motx taq'b' vet tu tal tenam Vetafjee, atz tu tal tenam Vetaania, atz vatz tzaan u vitz Inq'a Oliivo.

Ya'ne itxhaq b'en Jesuus ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —B'enoq ex, tul yekl ex tu tal tenam uva' s-quvatz

t 10.46 U b'ij 'varTimeeo,' tan ka'valen nik elka'pun. Tan 'ik'aol,' chich tela'p u yol 'var.' Pet 'Timeeo,' tan ib'ij u b'aala. Tiraetz kuxh vet aq'el ik'ul tib' u yol ik'aol tuch' vib'ij u b'aala. Xa'-tetze nimla tz'ib' u 'B itz'ib'ale'. Pet txh'ojla tz'ib' u 'v' qat ok tixe'teb'al, tan een b'ij u Timeeo tiya'teb'al. Tan ech uva'e chiana'qich vet tzaan te inq'a tij imam Israeel ti' talt ib'ij inq'a xaol. Tan txh'uy kuxh vet ib'ij u b'aala ti' inq'a k'aola. **u 10.47** Kam nik elka'p u yol 'Tij Imam Daviid' nik tal tztiza? Eela nik elka'p tuch' u yol 'Kriisto' vatz inq'a tij imam Israeel, atz echat kuxh nik elka'pe vatz varTimeeo inpaqte. Tan a' u Kriisto la'ich ul tzoqquisan u yol uva' tal quB'aal Tiuxh te Daviid, nik tal tu 2 Samuel 7.13-14. Echetz vatz varTimeeo, tan echat kuxh viq'esalil ul ib'an u Kriisto, eche viq'esalil uva' ib'an Daviid s-na'ya. 2 Samuel 5.1-5.

b'en. La'etz aq'b' ex, tul b'en eleq val u b'ur, uva' ya'nxh txakunna, uva' qitzel ka tzitzi, val uva' ye'xhab'il inva'xo'q xaal ja' s-ti'. Echetz echite', tul la' etiq'o tzaan. ³Oqetz ja'l inva'q xaal ech la' alon sete s-eche: «¿Kam s-ti'il nik eb'an s-eche?» oq chaq e'l ex, tul ech la' etal s-eche: «Toq txakunsa-loq txoo ta'n quB'aal. Tul yek toq ul qaq' ka txoo inpaqte,» chaq ex, —xe't Jesuus.

⁴B'enetz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tul ex ileq vet u b'ur, uva' ya'nichxh txakunna, qitzich ka vatz elu'l vijub'alil val u otzotz tzi' b'ey. Tul ichitaq vet tzaan. ⁵Tul ech tal ka'l u xaal uva' atich tzitzi s-eche: —¿Kam s-ti'il nik echit b'en u b'ur? —xe'taqe.

⁶Ya'ne talaq vet u yol uva' ma'tich talt b'en Jesuus s-ti'. Tul kuyux vet itzaj u b'ur s-ti'.

⁷Tiq'oaqetz vet tzaan u b'ur, tul ulaq taq' vet vatz Jesuus. Tul taq'aq vet ja' inq'a iqinkin txhas oksa'm ti' u b'ur. Ya'ne ja' vet Jesuus s-ti'. ⁸Tul mamalaxh xaal eesan vet el inq'a iqinkin b'u'q, uva' txhasich ok s-ti'. Tul ilit'aq vet ku' tib'ey Jesuus s-viqb'al ti' toksal iq'ij Jesuus. Atz ataq xaal nikich ex tzok'on tzaan q'ab'aq tze' t-vitz, eche xaq ch'i'm. Tul nikichaq taq' ku' tib'ey Jesuus.

⁹Tul mam sich'i'm nikich motx ib'an inq'a xaal, jank'alxh inq'a b'axich vatz Jesuus, atz tuch' inq'a txh'uyich tzaan s-ti'. Tul ech nikich motx tal s-eche:

—¡Nik qoksa iq'ij!
 ¡At vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a
 uva' uy s-quxo'l
 tuch' vib'ij u quB'aal Tiuxh!

¹⁰ ¡At vib'a'nil quB'aal Tiuxh
 ti' viq'esalil uva' toq ib'an s-quxo'l,
 eche viq'esalil
 uva' ib'an u k'uy qumam Daviid
 s-na'ya!
 Tul ¡ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh
 uva' sib' at ja'p t-amlika'!
 —chichich isich'in inq'a xaal.»

¹¹Oka'petz vet Jesuus tu tenam Jerusaleen, tul yekich vet ok tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul motx kuxh til Jesuus jank'al inq'a nikich tutxh tuulb'al u tostiuxh. Ya'ne b'en vet Jesuus tuch' kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Vetaania, tan toqna'qich q'eqxoq vete'.

Uva's talt quB'aal Jesuus itzaq val u tze', u iigo uva' ye'lich ivatz

Tio 21.18-19

¹²Echetz vet s-eqal, tul tzaj Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Vetaania. Tul kamyichxh vet Jesuus t-va'y. ¹³Tul til Jesuus vi'l u iigo s-naatxh uva' oqxhich itxha'xal itzaj ixaq. Tul ex tilo'k Jesuus. Tan a' titz'a Jesuus uva' atich ivatz. Aq'b'etz Jesuus k'atz u iigo, tul ye'lich b'ak ivatz. Pet ta'n kuxh ixaq atiche, tan jitich iq'iil ivatzine'.

¹⁴Ya'ne ech tal Jesusu te u iigo s-eche: —jYe'xhab'il vet inva'q la' itxhoq' tib' ti' avatz! —xe't Jesusu. Tul tab'i inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu u yol.^w

**Uva's itilut elu'l quB'aal Jesusu inq'a nikich ik'ayine',
atz inq'a nikich illoq'on tuulb'al u tostiuxh**

Tio 21.12-17; Luk 19.45-48; Xhun 2.13-22

¹⁵Aq'b'etz vet Jesusu tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Jerusa-leen inpaqte, tul pal vet ok Jesusu tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Ya'ne xe't Jesusu ti' itilut elu'l inq'a nikich ik'ayine', atz inq'a nikich illoq'on tuulb'al u tostiuxh. Tul ivampu el Jesusu imeexha inq'a nikich motx jalon puaq. Atz ivampu el Jesusu ixhiila inq'a nikich motx k'ayin paraamuxh.^x ¹⁶Tul ye' ikuy vet Jesusu ipalo'k inq'a xool tuch'aq inq'a kamaq tetz tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.

¹⁷Ya'ne xe't Jesusu txhusun. Tul ech tal Jesusu s-eche: —jYe'etz kol etootzaqle?, uva' ech u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

«U votzotz,
tan a' itxa'k s-natxhk'uulab' vetz
ta'n inq'a tenam s-kaqaayil
la' ib'ana,»
xe't quB'aal Tiuxh.

w 11.14 jKam nik elka'p u yol tal quB'aal Jesusu, ti' uva'?: —jYe'xhab'il vet inva'q la' itxhoq' tib' ti' avatz! —xe't quB'aal Jesusu. Eche u tze' u iigo, tan a' nik elka'pun ti' inq'a tij imam Israeel. Pet vivatz u iigo, tan a' nik elka'pun uva', ye'l va'q b'a'nil nikich ileq quB'aal Tiuxh k'atz inq'a tij imam Israeel. Tan a' kuxh nikich motx ib'ane' uva' jitichxh tuch' taanima nikich motx inatxh-k'uulavat quB'aal Tiuxh. Apokaliipsis 2.5

Atz a'at nik elka'pun uva', ye'l vet quB'aal Tiuxh la' k'uqe'v ik'uul ti' inq'a tij imam Israeel. Tan jit a' nik motx ik'utxhe' uva' ta'n u Itz'lichla Tiuxh u quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile teesa el quB'aal Tiuxh k'uqle'b'al ik'uul s-ti'. Romaanos 9.32-33

Tul a' itxhok vet quB'aal Tiuxh inq'a apoostol, atz inq'a niman tetz Jesusu, uva' nuqxh la' tal ti' inatxhk'uulal Tiuxh. Tan a' vet inq'ae, la' paxsan inq'a b'a'nla txhaq yole ti' quB'aal Jesusu.

x 11.15 jKam s-ti'il itilu elu'l quB'aal Jesusu inq'a nikich ik'ayine'? Ti' uva' tan, jitich k'ayib'al u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul tal quB'aal Jesusu uva' jitichxh ik'ulel uva' nikich ib'an vet inq'a xool ti' ik'ayin tuul u nimla atib'al tu tostiuxh.

At va't u yaab'la txumb'al til quB'aal Jesusu uva' nikich tutxh tuulb'al u nimla atib'al tu tostiuxh. Tan nikich ikuy vet inq'a iq'edal uq'e'yb'al tutxh sub'um tu tostiuxh, jank'al eche ti' ik'ayil inq'a txoo uva' nikich itze'sal ok vatz Tiuxh, eche inq'a paraamuxh, karne'l, tzentun tuch' va'k. Tan sib'ichxh vet ija'mil nikich motx tal inq'a yakonal. Tan ataqich vet iyol inq'a oksan yol tuch' inq'a yakonal.

Tul at va't yaab'la txumb'al nikich ib'an inq'a nikich motx jalon puaq. Tan sib'xh nikich motx itx'ak ti' ijalax inq'a puaq. Tan a' nikich motx ib'an inq'a iq'edal oksan yol vatz Tiuxh, uva' tira ye' nikich motx ik'ul inq'a puaq tetz Rooma, uva' «denaarioich» ib'ij, atz uva' «draakma» chichich e'li. Pet ta'nxh nikich motx ik'ul u puaq u «siiklo», u tetzichxh inq'a tij imam Israeel. Xa'tetze tetxhal kuxh la'ich motx ijal inq'a xool inq'a ipuaq ti' ipalo'k, atz maq ti' illoq'on tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.

Echetz s-ti'ile tira lakp ivi' quB'aal Jesusu te vitxumb'al inq'a xool, inq'a nikich motx ik'ayin tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tan jitich a' nikich motx titz'a inatxhax Tiuxh, pet a' kuxh vet eenich taanima ti' itx'akax puaq.

Pet a'etz ex, inq'a elq'om, tan ex qat aq'on b'en s-kolb'al tib' elq'om, —xe't Jesuus.^{y z}

¹⁸Tab'ietz vet inq'a iq'esar xo'l inq'a tij imam Israeel kam uva' ib'an Jesuus, a'e inq'a oksan yol vatz Tiuxh, atz inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul xe'taq vet ti' itxhokox txumb'al ti' iyatz'ax el Jesuus. Poro nikichaq ixo'v te Jesuus, ti' uva' aalatxh inq'a xaal nikich ikaj taanima ti' vitxhusun Jesuus. ¹⁹Q'eqxetz vete', tul el vet b'en Jesuus tu tenam Jerusa-leen tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul yekichaq tu tal tenam Vetaania.

Uva's itzaq u iigo uva' ye'lich ivatz

Tio 21.19-22

²⁰Echetz vet s-eqal s-q'ala'm, tul pal Jesuus inpaqte k'atz u iigo. Tul til vet inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' tira ma'tich itzaq vet u iigo tuch' taq'il. ²¹Uletz vet s-k'uul Lu', tul ech tal Lu' te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, saqi. Qat b'ak tzaqy u iigo, uva' aal ka yol s-ti' s-evete, —xe't Lu' te Jesuus.

²²Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'uqb'avaqxh ek'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' kam uva' la' ejaq s-te. ²³Tan nuqxh nik val sete: Jab'ilxh inva'q ex uva' ech la' etal te u vitz s-eche: «Elen el tzitza, tul een b'enk axh xe' u maar,» chaq ex te u vitz, oqetz la' egeja uva' la'xh ela'pun kam uva' la' etala, tul echxh la' ib'ane. ²⁴Echetz nik valte sete, jank'alxh uva' la' etab'i te quB'aal Tiuxh uva's la' enatxht quB'aal Tiuxh, oqetz la' ek'uqb'a ek'uul uva' la' aq'ax sete, tul la'xh ek'ula. ²⁵Tuulb'aletz uva's la' enatxht quB'aal Tiuxh, tul kamal la' ul sek'uul uva' b'anel inva'q ye'b'a'n sete ta'n inva'q emol. Tul la' ekuy ipa'v. Echetz la' ikuy sotzsal vepa've ta'n u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'. ²⁶[Tan oq ye' la' ekuy ipa'v inq'a emol, tul ye'latetz vepa'v la' ikuy sotzsa quB'aal Tiuxh uva' tu amlika',] —xe't Jesuus.

Uva's ye' itxhab'at vet inq'a fariseeo itzaq'b'el quB'aal

Jesuus ti' inq'a yol ijotxh'i s-te

Tio 21.23-27; Luk 20.1-8

²⁷Ya'ne aq'b' Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu tenam Jerusa-leen inpaqte. Seb'tichetz ixaon Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul aq'b' inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, atz tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam.

²⁸Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —ǰTal qat tzajk vavikle'm aa'n, tul nik ab'an inq'a kam inq'ae? Atz ǰja'l qat alon see uva', a' vet axh, iq'esar, tul nik ab'an inq'a kam inq'ae? —xe'taq te Jesuus.

²⁹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Toqatetz vab'i val u yol sete s-b'axa. Oqetz toq etzaq'b'e u yol uva' toq vab'i sete, tul echatetz toq intzaq'b'ete veyol, ti' ja'l qat aq'on vikle'm ti' uva' nik inb'ane'. ³⁰ǰJa'letz aq'on tikle'm naq

y 11.17 Isaiias 56.7; Jeremias 7.11 z 11.17 ǰKam s-ti'il tal quB'aal Jesuus inq'a xaal s-elq'om inq'a nikich ik'ayin tu tostiuxh? A'etz s-ti'ile, tan sib' nikich ijaq ti' inva'q kam uva' nikich ik'ayi. Tan jit ta'n koq nik tab'i vija'mil u kam, pet sib' tel nik ipalsa s-ti'. A'etz vet uva' elaq' nikich elka'p vete, tan nikich kuxh isub'ux tzaqatz xaal ta'n.

Taletz quB'aal Jesuus ti' vijulil elq'om, tan a' tiq'o tzaan quB'aal Jesuus ti' viyol, ti' val u jul tal uva' nikich ex ik'onivat ka inq'a elq'om inq'a kam nikich ex tel'q'a. Tan ech nikich ib'ane inq'a elq'om tuulb'al uva's atich quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Isaiias 56.7; Jeremias 7.11

u Xhun ti' taq'ax ku' inq'a xool xe' a' nik enatxhe'? ¿Maq quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika'? Pet ¿maq xool kuxhtu'? ¿Tzaq'b'etaqetz in! —xe't Jesuus.

³¹ Ya'ne motx iyol vet inq'a iq'esar u tenam u yol s-vatzaq. Tul ech motx tal s-eche: —Oq toq qale' uva': «QuB'aal Tiuxh aq'on tikle'm naq u Xhun,» chaq o', tul: «¿Ke'chetz ye' eqejt naq b'a?» toq tal naq s-qe. ³² Pet oq ech toq qal s-eche: «Naq kuxhte inq'a xool aq'on tikle'm naq u Xhun,» oq toq qale', tul ye' la' isa'a, —xe't inq'a iq'esar s-vatzaq. Tan nikich motx ixo'v inq'a iq'esar te u tenam. Tan jank'alxh inq'a xool ootzaqinich tetz uva' q'exsanich tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh Xhun.

³³ Ya'ne ech motx tal te Jesuus s-eche: —Ye' qootzaqle jab'il aq'on tikle'm Xhun, —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'atetz koq in la' alon sete ja'l nik aq'on vikle'm ti' inq'a nik inb'ane', —xe't Jesuus.^a

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a iq'esar
uq'e'yb'al tuch' jolol inq'a yaab'la txhaq k'amol tx'ava'**

Tio 21.33-46; Luk 20.9-19

12 ¹ Ya'ne ech va't u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus s-eche: —Atich val u b'aal tx'ava' uva' ex tava iuuva t-vitx'ava'. Tul ipe' ti' vitx'ava'. Atz ib'it val u atib'al tal uva' la' patxh'axik el ta'lil inq'a uuva. Tul ib'it va't otzotz uva' niim ja'i, s-xeeb' tetz viuuva itxhika. Tul taq' ka vitx'ava' s-k'am, uva' at txhiko s-tuul, te jolol inq'a k'amol tx'ava'. Tul b'en vet u b'aal tx'ava' t-inva't tenam s-naatxh.^b

² Opoonetz vet viq'iil iq'anb' ivatz inq'a uuva, tul itxhaq vet tzaan u b'aal tx'ava' val u taq'onvil ti' ijaqax ivatz inq'a itxhiko te inq'a k'amol tx'ava' ti' u k'amb'al tetz. ³ Poro tiletz vet inq'a k'amol tx'ava' taq'b' u aq'onvil, tul q'osox vet ta'n. Tul tira ye'l uuva aq'ax b'en s-ti'.

⁴ Ya'ne itxhaq tzaan u b'aal tx'ava' va't u taq'onvil. Poro a'l tak'onsal ivi' u aq'onvil s-sivan ta'n inq'a k'amol tx'ava'. Tul a'l ich'ixvisale', atz q'a'visal vet b'en inpaqte.

⁵ Ya'ne tik' itxhaq tzaan u b'aal tx'ava' inva't u taq'onvil. Poro yatze'lat tel ta'n inq'a k'amol tx'ava'. Ya'ne itxhaq b'en jolt inq'a taq'onvil. Tul echatxh motx ib'ane. Tan at inq'a ak'onsali; atz at inq'a yatze'el tel ta'n inq'a k'amol tx'ava'.

⁶ Pet ta'n kuxh vet va't vatz ik'aol u b'aal tx'ava' kaj s-k'atza, uva' kamyichxh s-ti'. Tul a'etz vet uva'e, itxhaq b'en tiya'teb'al. Tan ech titz'a u b'aal tx'ava' s-eche: «Toqetz qeexoq vet nage q'aoq vink'aol ta'n inq'a k'amol tx'ava',» xe'te.

⁷ Tiletz vet inq'a k'amol tx'ava' taq'b' u k'aola, tul ech tal vet s-vatzaq s-eche: «A'etz nage uva'e, toq etzan ka inq'a kam s-kaqaayil. Pet jetulvaq! Tul

a 11.33 ¿Kam s-ti'ile ye' tal quB'aal Jesuus u tikle'm te inq'a iq'esar uq'e'yb'al? Ti' uva' oq la'ich tal quB'aal Jesuus uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan, tul ye'lich la' inima inq'a iq'esar uq'e'yb'al. Tan alam aanimaich kuxh quB'aal Jesuus s-vatz. Tan a' nikich motx titz'a ti' quB'aal Jesuus uva' quB'aal Jesuus ye' nikich niman u b'ek'b'al uva' tal ka Moisees, ti' uva' ye'xhab'il inva'q la' kuxh tal tib' s-Tiuxh. Atz va'te uva', k'uxh mamala kuxh la'ich tal quB'aal Jesuus s-te, atz k'uxh kam tel kuxh la'ich ik'utxh quB'aal Jesuus s-vatz, tan a'q ye'lich la' niman. Eche uva' nik tal quB'aal Jesuus tu Luk 22.67-69. Echetz s-ti'ile ye' tal quB'aal Jesuus, tan ti' inq'a tialaq ik'uul, atz ti' uva' txhab'amichaq kuxh vet tok tivi' kam inq'a qeichaq ta'n. **b 12.1** Isaiias 5.1-2

jquyatz'vaq el naq! Tul jqetz vet inq'a kamaq tetz naq s-kaqaayil toq ib'ane'!» xe'taq vete'.

⁸Ya'ne txeyp vet u k'aola, atz yatz'ax vet el. Tul een ex ik'onivataq vet el vitxhi'o'l u k'aola ti'el tal uva' avamalich inq'a uuva.

⁹Poro jkametx la' ul ib'an vet u b'aal txhiko te inq'a k'amol nik enatxhe'? Pet la'etz ul vet u b'aal txhiko, tul la' ul iyatz'e'l inq'a k'amol. Tul a' la' taq'vat vet tilix viuuva te jolt k'amol.^c

¹⁰Ye'etzeb' nik ib'en sete u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

«U Sivan, uva' ixval
ta'n inq'a b'itol otzotz,
tan a'etz vet uva'e,
qat aq'ax tikle'm s-b'a'n
ti' itxeyt ja'p vixojb'al u otzotz.

¹¹Tan quB'aal Tiuxh qat b'anon.

Tul mam yol qilt vet
kam qat tulb'e quB'aal Tiuxh
itxakunsal u Sivan,»
chich u yol, —xe't Jesuus.^d

¹²B'enetx vet te inq'a iq'esal uq'e'yb'al uva', a' nikich talax tuch' u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus, tul itxhokaq vet txumb'al ti' itxeyp Jesuus. Poro nikich ixo'v ti' itxeyp Jesuus vatz inq'a xaol. Aq'axetz vet ka Jesuus ta'n, tul b'enaq vete'.

Uva's tab'il val u yol te quB'aal Jesuus ti' itxhojt inq'a xaol tatine'

Tio 22.15-22; Luk 20.20-26

¹³Ya'ne a' vet inq'a fariseeo tuch' jolt inq'a eenich ti' Eroodes Antiipas, txhaqax b'en ta'n inq'a iq'esal ti' itxhokox txumb'al ti'aq tilta', tal la'ich elk Jesuus t-b'ey, ti' ye' inimal inq'a b'ek'b'al. ¹⁴Aq'b'etz vet inq'a fariseeo tuch' inq'a eenich ti' Eroodes, tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, qootzaqle uva' antxhte inq'a yol uva' nik aale'. Tul va'l kuxh aq'ab' tiib'a inq'a xaol; tan jit a' nik eel kam tatin inq'a xaol. Pet a'xh nik atxhus vinuqul ti' kam la' qule qok b'en ti' vib'ey quB'aal Tiuxh jNiketx kol ikuy u qub'ek'b'al o', inq'a tij imam Israeel, uva' la' qutxhoj qatin te u mam iq'esal, uva' een tu Rooma? Pet jmaq ye'le? —xe'taq te Jesuus.

¹⁵Poro yekich b'en te Jesuus uva' b'an vatz kuxh nikich ib'an inq'a vinaq. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —jKam s-ti'il nik etxhok txumb'al ti' veesal t-b'ey! Aq'taq tzaan va'q u puaq, u denaario. Tul toq vile', —xe't Jesuus.^e

c 12.9 Isaiias 5.1-7 d 12.11 Saalmo 118.22-23 e 12.15 jKam s-ti'il b'an vatz kuxh tatin inq'a fariseeo vatz quB'aal Jesuus? Ech s-ti'ile tan, jit nuq koqxh nikich tal ti' tab'il u yol te quB'aal Jesuus. Tan b'ane a'aq koqich ye' ootzaqin tetz. Pet tootzaqliaq kam u yol motx tab'i te quB'aal Jesuus. Tan jank'alxh inq'a iq'esal uq'e'yb'al, tan tira ye' nikich motx isa' itxhoox tatin te inq'a aj Rooma. Pet tetxhal kuxh nikich motx itxhoje', tan a' inq'a aj Rooma, atich tokeb'al ti' ib'ek'ex ti' itxhojtaq u tatine'. Echetz oq la'ich tal quB'aal Jesuus uva' ye' la'ich motx itxhoj u tatin te inq'a aj Rooma, tul tzitzi la'ich txhejk ipa'v quB'aal Jesuus vatz inq'a eelaich iyol tuch' inq'a aj Rooma. Atz yek la'ich motx b'en xotxhoxoq quB'aal Jesuus vatz inq'a aj Rooma, inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. Atzoq la'ich tal quB'aal Jesuus uva' la' utxh itxhojtaq tatin te inq'a aj Rooma, tul ch'ixveb'aletx kuxh vet quB'aal Jesuus vatz inq'a imol s-tijaq imam Israeel. Tul yek

¹⁶Tul iq'ol vet tzaan va'l u puaq te Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Ja'letz ivatzib'ale? atz ¿ja'letz ib'ije uva' ato'k ti' u puaq uva'a? —xe't Jesuus.

Ya'ne ech tal inq'a vinaq te Jesuus s-eche: —Ivatzib'al naqe u Seesar, —xe'taq te Jesuus.

¹⁷Tul ech tal Jesuus s-eche: —Aq'vaq te Seesar uva' nik ijaqe'. Atz aq'vaq te Tiuxh uva' nik ijaqe', —xe't Jesuus.^f

Tul tira motx kaj taanima inq'a vinaq ti' u yol uva' tal Jesuus.

**Uva's tab'il val u yol te quB'aal Jesuus ta'n inq'a
saduseeo ti' u itz'e'vchil inpaqte**

Tio 22.23-33; Luk 20.27-40

¹⁸Ya'ne aq'b' vet inq'a saduseeo vatz Jesuus, inq'a ye' nikich qeon u titz'e'v inq'a kamna'q. Tul echaq tal te Jesuus s-eche: ¹⁹—Txhusul qetz, ech val u yol itz'ib'a ka Moisees s-eche: «Oq la' kam inva'q u vinaq, uva' ye'naq nitxa'inoq, tul la' kaj u tixqel, la'etz isa'a uva' antxh vet u itz'ina la' iq'on tixqel u atzika. A'etz vet u itz'ina la' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul a' vet vib'ij u atzika la' ok sib'ij u ne'. Echetz ye' la' isotz vet talax ib'ije u atzika,» xe't ka Moisees.^g

²⁰Pet atichetz juqva'l inq'a vinaq uva' titz'inich tib'. Tz'alonetz u b'axa atzika. Tul ye' nitxa'in tuch' u tixqel. Tul kam vet u b'axa atzika. ²¹A'etz vet u b'axa itz'ina, iq'on u ixoq. Tul echat kuxh ib'ane, tan ye' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul kami. Atz echat kuxh ib'ane vika'v itz'ina. Tul ye' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul kam vete'. ²²Echatetz kuxh ib'ane jolt inq'a itz'ina, tetxhal tiq'ot ixoq s-juqva'l. Tul tira ye'l inva'q inq'a vinaq nitxa'in tuch' u ixoq. Kametz vet inq'a vinaq, atz xamtel kam vet u ixoq. ²³¿Jab'isteetz vet vinaq s-te la' alax sitzuvel u ixoq uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q?, tan oq aya'l inq'a vinaq s-juqva'l iq'on u ixoq, —xe't inq'a saduseeo.

²⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira b'ak elna'ql ex t-b'ey. Tan tira ye' nik ib'en sete kam talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, uva' tz'ib'amal ka. Atz ye'etz b'ak nib'en sete uva' ye'xhkam inva'q tza'l vatz quB'aal Tiuxh. Tan at tiql'e'm ti' titz'e'vsal inq'a kamna'q. ²⁵La'etz itz'e'v vet inq'a kamna'q, tul ye'l vet tz'a-lo'm, atz ye'l vet txhejchil la' ib'ana. Tan ech vet tatin la' ib'ana, eche tatin inq'a iaanxel quB'aal Tiuxh, inq'a een tu amlika'.

²⁶Echetze u yol ti' titz'e'v inq'a kamna'q, tan ye' nik ib'en sete kam uva' tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees tuulb'al uva's iyolon quB'aal Tiuxh xo'l u vatomla ch'i'x. Tul ech tal s-eche: «In u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Avra'aam. In u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Isaak. Atz in u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Jakoov,» chich u yol.^h ²⁷Tan itz'leletz Avra'aam, Isaak tuch' Jakoov

la'ich motx b'en ti' ixotxhox quB'aal Jesuus vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuquul xo'l inq'a tij imam Israel. Echetz a'ichaq kuxh isa' tab'ita' kam la' tal quB'aal Jesuus s-ti', tul maq la'ich ole'vaq ti' itxhej ipa'v quB'aal Jesuus. Poro ye'etz motx ole'v ti' tel quB'aal Jesuus t-b'ey, tan yekich b'en te quB'aal Jesuus kame inq'a titz'ab'al. Tul itxhab'axh quB'aal Jesuus itzaq'b'ele' f 12.17 ¿Kam s-ti'il kaj taanima inq'a xao'l ti' viyol quB'aal Jesuus? Ti' uva' itxhab'axh quB'aal Jesuus itzaq'-b'el inq'a yol uva' jotx'h'il s-te. Tan ye'xhkam tal quB'aal Jesuus ti' ye' inimal inq'a b'ek'b'al. Pet la'ich motx inima vitxhojt inq'a tatin te inq'a aj Rooma. Atz la'ich motx inima inq'a b'ek'b'al ti' inimal quB'aal Tiuxh. Tul a' nik elka'p u yol uva' tal quB'aal Jesuus uva' ye' la' titz'a inq'a iq'esal uq'e'yb'al tuch' inq'a tij imam Israel uva', a' la' motx b'anon vet iq'esal tiib'a inq'a aj Rooma.

g 12.19 Deuteronomio 25.5 h 12.26 Eeksodo 3.6

vatz quB'aal Tiuxh s-txheel, k'uxh kamna'ql sevat. Echetz jit iTiuxh kamna'q u quB'aal Tiuxh, pet iTiuxh inq'a itz'lele. Pet įsib'xh elna'ql ex t-b'ey! —xe't Jesuus te inq'a saduseeo.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' ka'va'l inq'a b'ek'b'al
palna'q ticle'm vi' jolt inq'a b'ek'b'al**

Tio 22.34-40

²⁸ Atichetz val u vinaq uva' nikich txhusun vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, tul įjetxho'k tib' k'atz Jesuus. Tul tab'i viyolb'et tib' Jesuus tuch' inq'a saduseeo. Tul tab'i inpaqte uva' įikxh itzaq'b'et Jesuus inq'a saduseeo.

Tul ech tal vet te Jesuus s-eche: —įJab'isteetz vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh s-te uva' palna'ql vi' jolt inq'a b'ek'b'al? —xe'te.

²⁹ Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'etz u b'ek'b'al uva' palna'ql ticle'm tiib'a jolt inq'a b'ek'b'al, uva' ech nik tal s-eche: «Ab'ivaq, ex inq'a tij imam Israeel: Ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh la' etal seB'aal, tul la' enatxhk'uula. ³⁰ Tul la' asa' u quB'aal Tiuxh tuch'xh avaanima tuch'xh avaanxelal, atz tuch'xh avitz'ab'al, atz tuch'xh ayak'il,» chiche. A'etz u b'axa b'ek'b'ale uva' palna'q vi' jolt inq'a b'ek'b'al.ⁱ

³¹ Pet vika'v b'ek'b'al, [tan eela kuxh tuch' vib'axa. Tul tetxhal kuxh la' nimali.] Tul ech nik tal s-eche: «Sa' vamol, eche uva' nik asa't eeb',» chiche.^j Echetz ye'l inva'to'q b'ek'b'al uva' palna'q koq ticle'm vi' inq'aa, —xe't Jesuus.

³² Ya'ne ech tal uva' nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel s-eche: —Nuqxhte uva' nik aale', Txhusul qetz. Tan va'l kuxh u quB'aal Tiuxh. Tul ye'xhab'il inva'to'q Tiuxh ech, eche u quB'aal Tiuxh uva' la' natxh-k'uulali. ³³ Tul la' qusa' u quB'aal Tiuxh tuch'xh qaanima, tuch'xh qitz'ab'al, [tuch'xh qaaxxelal,] atz tuch'xh quyak'il. Atz la' qusa' inq'a qumol, eche uva' nik qusa't qib' s-qujunal. Oqetz ech la' qub'ane, tul quB'aal Tiuxhetze nik quchiib'isa. Tul sib'xh palna'q inq'a yol inq'aa vatz quB'aal Tiuxh, vi' vitz'e'sal ok inq'a oya vatz quB'aal Tiuxh, —xe'te.^k

³⁴ Tiletz vet Jesuus uva' b'a'nxxh itzaq'b' u vinaq, tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Il vet u quB'aal Tiuxh toq ib'an iq'esalil sak'atza, —xe't Jesuus te u vinaq. Tul tira ye'xhab'il vet inva'q tx'olon tab'il inva'to'q yol te Jesuus ti' itxhokox tel Jesuus t-b'ey.^l

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' ma'tich talt Daviid uva',
a' la'ich tzajk u Kriisto k'atz quB'aal Tiuxh**

Tio 22.41-46; Luk 20.41-44

³⁵ Tul tal Jesuus jolt yol te inq'a xaal tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuuxh. Tul ech tal Jesuus s-eche: —įKe'ch nik talt inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel uva' tij imam kuxh Daviid naq u Kriisto? ³⁶ Tan antxh naq Daviid tz'ib'an ka inq'a yol ta'n viTiuxhil Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

«Ech tal u quB'aal Tiuxh

te vinB'aal s-eche:

—Ku'en tinsebal,

i 12.30 Deuteronomio 4.35; 6.4-5 j 12.31 Leviitiko 19.18 k 12.33 l Samueel 15.22;
Oseas 6.6 l 12.34 Tio 22.46

tan tetxhal la' voksa
 inq'a nik itxhi'an se'e taq'ab',
 –chich quB'aal Tiuxh
 te vinB'aal,» xe't Daviid.^{m n}

³⁷Oqetz: «InB'aal,» chichich Daviid ti' naq u Kriisto, gke'chetz nik talt inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, uva' tij imam kuxh Daviid naq? —xe't Jesuus.

Tul mamala xaal uva' aya'lxh ik'uul nikich tab'i inq'a yol uva' nikich tal Jesuus.

**Uva's iyajt quB'aal Jesuus inq'a nikich txhusun
 ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel**

Tio 23.1-36; Luk 11.37-54; 20.45-47

³⁸Tuulb'al vitxhusun Jesuus te inq'a xaal, tul ech nikich tal Jesuus s-eche: —Noq etil etib' ti', ye' eb'ant etetz, eche uva' nik ib'an inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tan a'aq kuxh isa' tok iq'ij tuch' inq'a qinkin oksa'm s-k'utxhb'al tetz tiqle'm tuulb'al u tuq'e'yb'al. Tul chiiib'iyaxhtu', uva' tira nik tiq'o ku'l tib' inq'a xaal s-vatz ti' taq'ax b'a'nil ik'uul t-k'ayib'al. ³⁹Tul chiiib'iyaxhtu' uva', a' nik motx k'uqe'vk t-inq'a b'axa xhiila tuulb'al inq'a k'ul-b'al ib'. Atz chiiib'iyaxh, ti' uva', a'aq b'axa xhiila tuulb'al inq'a nik utxhk inq'a b'a'nla tx'a'o'm. ⁴⁰Atz iq'aq'al, tul nik motx taq' tzaqatz txakay ixoq toztotz. Tul nik kuxh motx itxhok txha vet txumb'al, tul sib'xh tuul vinatxhon Tiuxh nik motx ib'an vatz inq'a xaal. Tan a'aq kuxh isa' isotz ik'uul inq'a xaal. Ti'etz uva' ech nik motx ib'ane, tul a'l sib' vet u mam k'axk'o la' motx b'en tile', —xe't Jesuus ti' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel.

Uva's taq't val u txakay ixoq ka'va'l vatz ipuaq vatz quB'aal Tiuxh

Luk 21.1-4

⁴¹K'uqlichetz vet Jesuus vatz u molb'al puaq tu nimla atib'al tuulb'al u tos-tiuxh, tul nikich kuxh isaqi Jesuus taq't ka junun inq'a xaal ipuaq tuul u molb'al puaq. Tul mamala tx'iol iq'ij, uva' sib'xh puaq, nikich pal taq' ka. ⁴²Ya'ne til Jesuus taq'b' val u txakay ixoq, uva' meeb'a'ichxhtu'. Tul pal taq' ka ka'va'l vatz ipuaq, uva' koovreichxhtu', tuul u molb'al puaq. Tul va'l kuxh sen vija'mil vipuaq.

⁴³Ya'ne isik'le tzaan Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal vet Jesuus s-te s-eche: —Nuqxh nik val sete: Eche u txakay ixoq vatzi' meeb'a' kuxh tatine', tan sib'xhte uva' qat pal taq' ka vi' jank'al inq'a xaal uva' qat pal aq'on ka puaq tuul u molb'al puaq. ⁴⁴Tan jank'alxh inq'a xaal uva' sib'xh puaq qat pal taq' ka, tan a' kuxh nik pal taq' vet ka viyal vipuaq. Pet koq vatz

m 12.36 Saalmo 110.1 **n 12.36** Saalmo 110.1. A' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' quB'aal Tiuxh la' oksan inq'a xaal «s-xe'ab' toq Tiuxh,» inq'a nik motx itxhi'an ti' u Kriisto, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Eche u yol «u xe'ab' toq nik tal tziita, tan b'ane uva', ech koqxhte. Pet nik kuxh tiq'o tzaan ti' inva'l u o'tla txumb'al s-na'ya uva' nikich ib'an inq'a mam iq'edal te inva't mam iq'edal uva' nikich itxeyp tzaan s-pereexhoil. Tan ajt qat txeyex tzaan inva'q mam iq'edal inva'q tenam, tul tetxhal kuxh qat qajb'al vet xe' toq inva't mam iq'edal ti' tilansat u mam iq'edal toq tisisil uva' txeyel vete'.

Echetz nik kuxh tiq'o tzaan inq'a tz'ib'an tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh inva'l txumb'al ti', eche uva' nikich ib'an inq'a mam iq'edal te inva't imol. Tan a'xh tokeb'al u yol uva', tetxhal la' teesa quB'aal Tiuxh iq'ij inq'a nik motx itxhi'an ti' u Kriisto. Ya'ne la' motx oksal ok jaq' ib'ek'o'm u Kriisto.

txakay ixoq, uva' meeb'a'xhtu', tan ta'nxhte vatz ipuaq uva' qat pal taq' ka. Tan a' qat taq' ka jank'al uva' sa' ib'anb'e s-loq'b'al tetxhb'ub'al, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's ib'axab'sat quB'aal Jesuus talax vitilpul el u tostiuxh t-Jerusaleen

Tio 24.1-2; Luk 21.5-6

13 ¹Eletz vet ul Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul ech tal va'l uva' nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, s-eche: —Txhusul qetz, jsaqi! j'A'xh vankin sivan b'anb'emal ti' ib'itix u mama' atib'al uva'e! Atz ja'xh b'a'nla txhaq otzotze! —xe't te Jesuus.

²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Eche u mama' atib'al uva' nik eele', tan la' opoon inva'l q'ij uva' tetxhal la' tinpul el s-kaqaayil. Tul tira ye'l inva'to'q sivan la' kaj tiib'a imol, —xe't Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus kam la' utxhi uva's ye'naq uloq u k'axk'o tiib'a u tenam Jerusaleen

Tio 24.3-28; Luk 21.7-24; 17.22-24

³Aq'b'etz vet Jesuus tu vitz Inq'a Oliivo, uva' vatz b'en u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul k'uqe'v Jesuus tzitzi. Ya'ne itxhok Lu' tuch' Jakoovo tuch' Xhun tuch' Lixh iyolon tuch' Jesuus s-junal. ⁴Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —Al s-qe j'zatuetz la' ib'an inq'a yol uva' nik aale'? Atz k'am tetxhlal la' ul s-b'axa?, ya'ne la' ela'pun jank'al inq'a yol uva' nik aale', —xe'taq te Jesuus.

⁵Tul ech tal Jesuus s-eche: —Poro xeevaqxh etib', tul ye'xhal kuxh la' eesan ex t-b'ey ti' vinnimale'. ⁶Tan at inq'a la' uli uva' la' k'amon vinb'ij. Tul ech la' motx tal junun s-eche: «Ine u Kriisto,» chaq tul junun. Tul mamala xaal la' teesa t-b'ey.

⁷Tul la' motx etab'i uva' mamala txh'a'o seb'te. Atz la' motx etab'i uva' tal kuxh vet la' motx iyolvat inq'a xaal s-vatzaq ti' u txh'a'o. Poro ye'l ex la' motx xo'v ex, tan echxh la' ib'ane. Poro ye'xnaqetz opoonna'qle viq'iil vimotxteb'al. ⁸Tan la' itxh'a'oi tib' inq'a nimla tenam s-vatzaq. Tul la'at motx itxh'a'oi tib' inq'a mam iq'esal s-vatzaqil. Atz la' pal kab'naano tuulb'alaq inq'a tenam. Tul mam va'y la' ib'ana. Tul la' kuxh motx vavalkab' vet inq'a xaal. Aya'letz kuxh inq'ae, la' utxhi uva's ye'naq uloq in vatz tx'ava' inpaqte. Poro a'etz kuxh vixe'teb'al u mam k'axk'oe, eche la' ixet itxho'm va'q ixoq ti' talal vine'.

⁹Echetz antxh ex, etil etib' jununil ex, tan la' motx pal ex titza'lal ti' vinnimale'. Tan la' oksal ex vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuqul. Tul antxh la' tz'u'malik ex t-inq'a k'ulb'al ib'. Atz la' iq'ol ex vatz inq'a iq'esal inq'a nimla txhaq tenam, atz vatz jolt inq'a mam iq'esal. Echetz la' etalt vete, kam inq'a ilel eta'n s-vi', te inq'a iq'esal. ¹⁰B'axaetz la' nal paxsal inuqul inq'a b'anla txhaq yol s-vi' tuulb'al inq'a tenam s-kaqaayil, ya'ne la' opoon vet vimotxteb'al.

¹¹Poro ye'l ex la' el etanima, ti' uva's la' etiq'ol vatz inq'a iq'esal. Atz jitoq la' etitz'a kam uva' la' etala. Pet ta'n kuxh la' etal kam uva' la' tal quB'aal Tiuxh t-vetitz'ab'al tuulb'al uva's een vet ex vatz inq'a iq'esal. Tan jit kuxh vet ejunal la' yolon ex, pet a' vet viTiuxhil Tiuxh la' yolon tetzi'.

¹²Poro nima tel kuxh kam la' utxhi. Tan antxh inva'q u atzika, uva' jit niman vetz, la' alon ikame'l inva'q titz'in, uva' niman vetz. Atz antxh inva'q u

b'aala, uva' jit niman vetz, la' alon ikame'l inva'q ik'aol, uva' niman vetz. Atz antxh inq'a k'aola me'ala, inq'a jit niman vetz, la' yani. Tul la' tal iyatz'ax el itxutx ib'aal, uva' niman vetz. ¹³Tul mamala xaal la' txhi'an seti', ti' venimat in. Pet ja'l ex, uva' tira k'ayimal etanima ti' vinnimale', tul a'etz exe, uva' la' kolox ex vatz u k'axk'o uva' la' taq' quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a aj pa'vom. Echetz ye' la' etanb'at kae vinnimale' tetxhal ekame'.^p

¹⁴Echetz nik valte sete, ti' uva' la' etil vet ib'anax u txoqeb'al k'uulla txum-b'al uva' itz'ib'a ka Danieel, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan a' la' ib'anvat tu tatib'al quB'aal Tiuxh tu tostiuxh tu Jerusaleen. Ta'netz kuxh la' etil tutxh uva' nik vale', tul a'l b'a'n, nal kuxh la' etz'eq etib' t-inq'a vitz. Tan a'etz vet inq'a yaab'la txumb'ale la' b'anaxi, inq'a txumleb'al la' utxh tuul oka'p u tostiuxh tal uva' ye' la' utxhk ib'anax u ye'b'a'n. Echetz ja'l ex, uva' een ex tuulb'al Judea s-la' tutxh inq'a txumleb'al, tul nal la' etz'eq etib'. (In Kuxh nik alon uva' b'enoq u yol sete, ex uva' la' sik'len.)^{q r}

¹⁵Atz ja'l ex uva' een at ja'p ex vi' etotzotz, tul jitoq la' ku'l ex tetotzotz ti' tiq'ol el inva'q kam etetz. ¹⁶Atz ja'l ex uva' een ex t-vitz, tul ye'l ex la' q'a'v ex tu tenam ti' tiq'ol veqinkin oksa'm uva' nik etxhaso'k seti'. Pet nal la' etz'eq etib'. ¹⁷Txumleb'alxh ivatz inq'a ixoq, inq'a oyb'alte, atz tuch' inq'a ixoq, inq'a ya'n ine' nik itxh'u'une' tuulb'al inq'a q'ij inq'ae!

¹⁸⁻¹⁹Tan mam k'axk'o la' ib'an tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, val u k'axk'o uva' ye'x paqxo'q utxhi uva's ixet tzaan u q'ij saq. Tul ye'l inpaqt la' ilix inva'to'q k'axk'o eche uva' la' ul tuulb'al inq'a q'ij inq'a tule'. Pet ab'ivaq te quB'aal Tiuxh uva' jit koq tiq'iil txun txhe'v la' emuqvate etib' vatz u mam k'axk'o. ²⁰Oqetz ye' la' iya'sa quB'aal Tiuxh u mam k'axk'o tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' ikolt tib' vatz u kamchil. Pet tiraetz la' motx kame s-kaqaayil. Pet ti' ikolt quB'aal Tiuxh inq'a ch'exel vet ta'n, tul la' iya'sa quB'aal Tiuxh u mam k'axk'o tu q'ij uva'e. ²¹⁻²²Tan antxh la' txhejk inq'a xaal sexo'l uva' la' tz'eqon tzij. Tul: «Ine u Kriisto,» chaqe. Atz la' tal tib' s-q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul la' motx ik'utxh txha inq'a etxhlal, atz inq'a mam yol tilix sevatz, ti' tetxh-b'ul eteesal t-b'ey. Tul a' kuxh k'aqel ta'n, uva' la' motx el inq'a ich'exo'm quB'aal Tiuxh t-b'ey. Poro oq ech la' tal inva'q u xaal sete s-eche: «Il u Kriisto, ile uya.»

p 13.13 Apokaliipsis 6.15-17; 15.7 **q 13.14** Danieel 9.27; 11.31; 12.11 **r 13.14** Danieel 9.27; 11.31; 12.11. ḡKam talax u yol uva' <txoqeb'al k'uulla txumb'al la' b'anaxi> tal quB'aal Jesuus tzitza? A' ib'axb'sa quB'aal Jesuus talax val u txumb'al uva' la'ich utxh tuulb'al u tostiuxh uva' tira kantxhaq la'ich b'anaxi. Atz eesab' tetz iq'ij quB'aal Tiuxh ib'ana. Tul elap'etzxh uva' ib'axab'sa quB'aal Jesuus talaxe', tan a'xh ib'ant u ya'b' laval imutx' (70) m.t.J. Tul opoon inq'a sol, inq'a aj Rooma, tul ex tokeb'e u tenam Jerusaleen. Tul mam ye'b'a'n ex ib'an tuulb'al u tenam; atz tira ex teesa iq'ij u tuulb'al u tostiuxh. Tan ex iyatz' vet inq'a txoo vi' u natxhk'uulab'al, uva' al el ta'n Moisees uva' ye' la' utxh ib'anb'ele'. Tul ex itz'e'sa inq'a u' uva' tz'ib'amich viyolb'al quB'aal Tiuxh s-tuul, inq'a b'alq'umiche, atz inq'a kolelich u tostiuxh. Tul mamala inq'a kam uva' nikich itxakun tuul u tostiuxh telq'aaq b'en. Tul nima vatzenich kuxh ticle'm inq'a laq atich tuul u tostiuxh, atz nima vatzenich kuxh ich'ije'. Tan atichaq uva' ooro ticle'm; atz atich plaata ticle'm; atz atich vronse ticle'm. Tul atich viqb'al tetz u tostiuxh uva' ooroich ticle'm. Tul itz'e'saetz inq'a sol u tostiuxh ti' telu'l inq'a ooro inq'a atich ok vatz b'itz', atz inq'a atich ok tuul oka'p inq'a b'itz'. Echetz imotx kuule inq'a ooro, tul motx tiq'o vet inq'a sol. Tul tira motx itilpu vet ku'l u tostiuxh. Pet ta'n kuxh kaj vet vixe', uva' atich b'en t-tx'ava'. A'etz u <txoqeb'al k'uulla txumb'ale uva' b'anaxi> uva' ib'axab'sa quB'aal Jesuus talaxe'. Tul tiq'u' tzaan quB'aal Jesuus viyol Danieel ti' talaxe'. Tul ant nik tal u yol ti' kam uva' nik tal u versiikulo vaj-xaqlaval tetxhal topoon t-b'elelaval uva': —mam k'axk'o la' ib'an tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, val u k'axk'o uva' ye'x paqxo'q utxhi uva's ixet tzaan u q'ij saq, —chich inq'a versiikulo.

Atz «Ile at tzitzi,» chaq e'l ex, pet ye' la' eqej u yol. ²³Tul xeevaqxh etib', tan ile qat inb'axab'sal talax kaqaayil inq'a kam sete uva' la' utxh t-inq'a q'ij, inq'a tule'.

Uva's talt quB'aal Jesusus iq'a'v vatz u tx'ava' inpaqte

Tio 24.29-35, 42-44; Luk 21.25-36

²⁴Poro ta'n kuxh la' pal u mam k'axk'o tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul:

«La' tokb'ix ivatz u q'ij.

Atz ye' la' txiqun vet u ich'.

²⁵Tul la' motx el tzaan

inq'a tx'umil vatz amlika'.

Atz jank'alxh uva' at vatz amlika'

la' jalp tatine'.»^s

²⁶Ya'ne la' motx til inq'a tenam vul inpaqte tuch' u nimla vatine', atz tuch' u vikle'm xo'l su'tz' vatz amlika', in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima.^t ²⁷Tul la' intxhaq tzaan inq'a inaanxel. Atz la' motx imol tzaan inq'a xaol, inq'a ch'exel vet va'n, jank'alxh inq'a at tuulb'al kaj xojb'al u vatz amlika', atz jank'alxh inq'a at vet opoon tuulb'al vimotxeb'al u vatz tx'ava'.^u

²⁸Eloq kuxh etxumb'al ti' tze' u iigo. Tan oq nik ixet' vet inq'a ixaq tze' ch'ex-poq, atz nik telu'l vixaq, tul etootzaqle uva', a' vet u saq'ie toq eloq. ²⁹Echatetz uva'e, la' ib'an u vuleb'al inpaqte. Tan oq la' etil vet tutxh inq'a yol, inq'a nik val sete, tul echetz la' ib'ene sete uva' aalemal inaqb'ix vet inq'a q'ij tetz u vuleb'al inpaqte. Atz tx'eb'o'my kuxh vet in eche va'q xaol uva' tx'eb'omy kuxh vet tzi' jub'al. ³⁰Pet toq val sete: Ye'naq sotzoq el inq'a qumol, inq'a itz'lel s-txheel, uva's la' tela'pun inq'a yol. ³¹Tan jank'alxh inq'a inyol uva' nik vale', tan tetxhal kuxh la' motx ela'pun. Pet u vatz tx'ava', atz u vatz amlika', tan tetxhal la' pali, atz la' jalpi. ³²Poro ye'xhab'il inva'q inq'a xaol, ootzaqin tetz kam q'ij, atz kam oora la' ul in inpaqte. Atz jitoq inq'a aanxel, uva' een t-amlika', ootzaqin tetz. Atz jitoq in, in viK'aol quB'aal Tiuxh. Pet ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh ootzaqin tetz. ³³Tul jnoqxh etil etib'! Atz jnatxhnotxhoq etatine'! Atz j'anoq kuxh etutxhe'! [Tul natxhvaq Tiuxh.] Tan ye' etootzaqle jatu la' ul in inpaqte.

³⁴Tan ech la' ib'an u vuleb'al inpaqte eche ib'an val u vinaq uva' b'en s-naatxh. Tul taq' ka tikle'm junun inq'a taq'onvil ti' taq'onv tu totzotz. Tul ib'ek' ka te u xeen tzi' pe', ti' uva' natxhnotxhoq tatin ti' ixeele'.

³⁵Echetz natxhnotxhoq kuxh etatine', tan ye' etootzaqle jatu la' ul in. Tan ech la' vul inpaqte, eche la' tul u aj otzotz. Tan maq a' la' iq'eqxe'; atz maq a', la' itxhaq'aan aq'b'al; atz maq a' la' toq' kaxhan; atz maq s-q'ala'm. ³⁶Tan ye' kuxh taqla la' ul in. Tul ye' insa' uva' ech la' ul inleqt ex, eche ivat va'q xeen tzi' jub'al. ³⁷Tan jank'alxh inq'a yol uva' nik vale', tan etetz tuch' inq'a niman vetz. Echetz jnatxhnotxhoq kuxh etatine'! —xe't Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's itxhokox txumb'al ti' itxeyp quB'aal Jesusus

Tio 26.1-5; Luk 22.1-2; Xhun 11.45-53

14 ¹Echetz kuxh vet kab'i la'ich xe't vet ka'va'l u nimla q'ij nimaloq xo'l inq'a tij imam Israeel, tul a', u nimla q'ij Ipal Aanxel, b'axa la'ich inimale'. Ya'ne

s 13.25 Apokaliipsis 6.12-13; Isaiias 13.10; Esekielel 32.7; Joeel 2.31 t 13.26 Danieel 7.13

u 13.27 Apokaliipsis 14.14-20; Tio 13.47-50

la'ich xe't vet nimaloq inva't u nimla q'ij, uva's nikich itx'a'p inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k. ⁷Tul imol vet tib' inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul motx ib'an vet eela iyol ti' itxhokox txumb'al, tuch' tz'eqo tzij, ti' itxeyp Jesuus, atz ti' iyatz'ax el Jesuus. ²Tul ech motx tal vet inq'a iq'esar s-eche: —Poro ye' la' utxh qutxeyt naq tuulb'al u nimla q'ij, tan avoqe toq kuxh motx ivavu tib' inq'a xaal tu tenam, —xe'taq iyolta'.

Uva's ipeq't ja' val u ixoq tx'umb'isab'al tivi' quB'aal Jesuus

Tio 26.6-13; Xhun 12.1-8

³Atich vet Jesuus tu tenam Vetaania tu toztotz Simoon, uva' ma'tich ib'ant vet b'a'n tu q'ajchil txhi'o'l. K'uqlich ok Jesuus vi' meexha. Tul aq'b' val u ixoq k'atz Jesuus, uva' iq'omich b'a'nla tx'umb'isab'al ta'n, ta'llilich val u tze', uva' naardo ib'ij, uva' sib'ichxh ija'mil. Tul a' atich ku' u tx'umb'isab'al tuul val u b'a'nla atib'al uva' sivanichxhtu'. Ya'ne iq'upe'l u ixoq ivi' u atib'al, tul ipeq' ku' u tx'umb'isab'al tivi' Jesuus.

⁴Tul lakp vet ivi' ka'l inq'a atich ok vi' meexha k'atz Jesuus ti' kam uva' ib'an u ixoq. Tul ech motx tal s-eche: —Ye' koq nik ib'utxh ixoq u tx'umb'isab'al. ⁵Pet a'l koq qat k'ayili. Tan oxva'l sieen (300) denaario puaq ija'mil. Tul oxva'len sieen (300) iq'ij inva'l vinaq ti' u puaq uva'e. Pet a'l koq qat k'ayili, tul la' lotxhox inq'a meeb'a' tuch' u puaq, —xe'taqe. Tul mam kuxh vet yol nikich motx tal ti' u ixoq.

⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye' kuxh kam etal ti' u ixoq. Tan b'a'nile uva' nik ib'an s-ve. ⁷B'a'n inq'a meeb'a', tan oq la' esa'a la' elotxha, tul la' utxhi. Tan ech kuxh toq tatine sexo'l. Pet in, tan ech koq kuxh sa' vatine sexo'l. ⁸Pet u ixoq, tan qat taq'l jank'al uva' qat tzaj s-k'uul ti' ib'axab'sal ib'anax tutxh vintxhi'o'l uva's toq inmuqtx'e'. ⁹Nuqxh nik val sete uva': Talxh la' b'en paxsalik inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi', tuulb'al jank'al inq'a tenam vatz tx'ava', tul la' alax kam uva' qat ib'an u ixoq s-ve. Echetz ye' la' isotz talaxe u b'a'nile uva' qat ib'an u ixoq, —xe't Jesuus.

Uva's toksal quB'aal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar uq'e'yb'al ta'n Juudas

Tio 26.14-16; Luk 22.3-6

¹⁰Ya'ne b'en vet Juudas, u aj tenam Karioote, ti' ib'ant eela iyol ti' toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, k'uxh atich ok Juudas s-tatxhul kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. ¹¹Tab'ietz vet inq'a iq'esar uq'e'yb'al u yol uva' tal Juudas, tul yekichxh motx chiib' vete'. Tul taltziaq vet puaq te Juudas. Tul yekich taq' vet te Juudas. Echetz ixet vet Juudase ti' itxhokt txumb'al ti' toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus u ya'teb'al tx'ix tuch' inq'a
nikich itxhus tib' s-k'atza**

Tio 26.17-29; Luk 22.7-23; Xhun 13.21-30; 1 Koriintios 11.23-26

¹²A' topoon u b'axa q'ij tetz u nimla q'ij u Tx'a'b'al Tetz Inq'a Paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k, atz uva's nikich iyatz't inq'a tij imam Israeel inq'a ichelem karne'l ti' itz'e'sal ok vatz Tiuxh ti' inimal u nimla q'ij Ip'al Aanxel.

Tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-te s-eche: —¿Tal b'en qub'anvat tutxh u qetxhb'ub'al ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel, tul la' tx'a'on o'? —xe'taq te Jesuus.

¹³Ya'ne itxhaq b'en Jesuus ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal b'en Jesuus s-ti' s-eche: —B'enoq ex tu tenam Jerusaleen. Tul b'en ek'ul etib' tuch' val u vinaq uva' iq'omal va'l nimla tx'e'n a' ta'n. Echetz txh'uye'v vet b'en ex s-ti'. ¹⁴Jab'isteetz u otzotz uva' la' palko'k u vinaq, tul ech la' etal te u aj otzotz s-eche: «Ech nik tal naq u Txhusul qetz s-eche: —¿Jab'iste inva'q itzi' vavotzotz s-te toq ink'ame', tal uva' toq tx'a'onk in tuch' inq'a nik itxhus tib' sink'atza ti' inimal u tx'ix tetz u nimla q'ij Ipal Aanxel? —chich u Txhusul qetz,» chaq ex.

¹⁵Ya'ne b'en ik'utxh vet u aj otzotz va'l u nimla otzotz tika'viq, uva' b'anel vet tutxhe'. Tul a'etz la' eb'anvat tutxh qetxhb'ub'al tzitzi, —xe't Jesuus.

¹⁶B'enezet vet ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tul yekich vet tu tenam Jerusaleen. Tul echxh elka'pune kam uva' tal b'en Jesuus s-ti'. Tul motx ib'an vet tutxh inq'a etxhb'ub'al uva' b'anb'el ti' u nimla q'ij Ipal Aanxel.

¹⁷A'etzxh iq'eqx vete', tul aq'b' vet Jesuus tuch' kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu otzotz.

¹⁸Tul ok vet Jesuus vi' meexha s-tuch'. Tuulb'aletz uva's nikichaq itx'a'one', tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Nuqxh nik val sete: At inva'l ex, uva' nik etx'a'on sink'atza s-txheel, toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'edal uq'e'yb'al, —xe't Jesuus.

¹⁹Ya'ne xe'taq vet txumun. Tul ech tal vet junun s-eche: —InB'aal, ¿maq in? —chichichaqe.

²⁰Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Antxh inva'l ex s-te sekab'laval, va'l ex, uva' il in tzum nik intotxh't ku' vinpaan tu puraato setuch'. ²¹Poro tetxhalxh toq yatz'a-xoq el in, eche uva' tz'ib'amal ka s-vi' t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Pet txumleb'alxh ivatz naq u vinaq uva' toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'edal uq'e'yb'al. B'an uva' tira koq ye'l naqe alali, —xe't Jesuus.^x

²²Tuulb'aletz uva's nikich itx'a'on Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul tiq'o tzaan Jesuus val u paan. Ya'ne taq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ipixh u paan s-tuul. Tul taq' te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'ulvaq u paan, tan a' vintxhi'o'le uva'a, —xe't Jesuus.

²³Ya'ne tiq'o tzaan Jesuus val u koopa, uva' atich vet ku' ta'l uuva s-tuul. Tul taq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Atz taq' vet te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul junun motx tuk'ataq vet inb'iitxhaqul u a', uva' atich tu koopa.

²⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —A'etz vinkaqale uva'a, uva' toq eloq ti' isotszal ipa'v inq'a xool, atz uva' toq jeqb'an ka [u ak'la inyol] sexo'l ti' ikuyux ipa'v mamala xool.^y ²⁵Poro nuqxh nik val sete uva': Ye'l inpaqt la' vuk'a

x 14.21 Saalmo 41.9 y 14.24 ¿Kam nik elka'p u yol uva'? : —...toq eloq ti' isotszal ipa'v inq'a xool, atz uva' toq jeqb'an ka inva't u ak'la inyol sexo'l ti' ikuyux ipa'v mamala xool, —xe't quB'aal Jesuus. A'etz nik elka'pun uva' la' ikuy quB'aal Jesuus vipa'v inq'a xool, ja'l inq'a la' jaqon ikuya te quB'aal Jesuus. Tul la' ik'ul q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. A' VIKa'v IYOL quB'aal TIUXH uva' ul ijeqb'a quB'aal Jesuus uva' nik tal Jeremias 31.31-34. Pet u b'axa yol uva' ijeqb'a quB'aal Tiuxh, tan a' ijeqb'avat tuch' inq'a tij imam Israeel, atz tuch' Moisees s-na'ya. Ech uva'e nik tal tu Eeksodo 24.3-8. Pet u b'axa yol uva' ijeqb'a quB'aal Tiuxh, tan a' ijeqb'avat tuch' inq'a tij imam Israeel, atz tuch' Moisees s-na'ya. Ech uva'e nik tal tu Eeksodo 24.3-8.

ta'l uuva setuch'. Pet la' nal opoon u q'ij uva's la' quk'ult qib' uva's la' ib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil, ya'ne la' vuk'a setuch' inpaqte, —xe't Jesuus.²

²⁶Ib'itzleetz kuxh vet Jesuus val u b'itz tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul b'enaq vet tu vitz Inq'a Oliivo.

Uva's ib'axab'sat quB'aal Jesuus talaxe' uva' toq na'qich itz'eq vet Lu' tzij

Tio 26.30-35; Luk 22.31-34; Xhun 13.36-38

²⁷Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Tuulb'al u aq'b'al s-txheela', jank'alxh ex toq aq'on ka in sinjunal t-xo'val. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka s-eche:

«La' yatz'ax el u xeen karne'l,
tul talaq kuxh
la' ik'aq vet inq'a karne'l,»
chich u yol.^a

²⁸Pet la'etz itz'e'v vet in inpaqte, tul la' b'axab' b'en in sevatz tuulb'al Gali-leea, —xe't Jesuus.^b

²⁹Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —K'uxh la' motx taq' ka axh txhaqnaq sajunal t-xo'val, pet in, tan jye'l paqul la' vaq' ka axh! —xe't Lu'.

³⁰Tul ech tal Jesuus te Lu' s-eche: —Nuqxh toq val see uva' tuulb'al u aq'b'al s-txheela', tul ech toq aal s-vi' s-eche: «Ye' vootzaql Jesuus,» toq aale'. Oxpauqletz ma't aalt s-eche, tul la' oq' val u mam kaxhan [tika'paq], —xe't Jesuus.

³¹Ya'ne tira itxakb'a Lu' va'l iyol. Tul ech tal Lu' s-eche: —jK'uxh tzum la' inkam savuch', tul ech kam in! Poro jye'l paqul la' intz'eq tzij se'e! —xe't Lu'.

Tul echat kuxh tal jolt inq'a'e nikich itxhus tib' k'atz Jesuus.

Uva's inatxht quB'aal Jesuus Tiuxh tu xhoraal Jetzemanii

Tio 26.36-46; Luk 22.39-46

³²Opoonetz vet Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-val u xhoraal Jetzemanii, tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —K'uqe'voq ka ex tzitza, aya'l s-tuul ma't innatxh Tiuxh tzitzi, —xe't Jesuus.

³³Ta'netzkh Lu' tuch' Jakooovo tuch' Xhun tiq'o Jesuus s-ti'. Tul xe't Jesuus txumun; atz mam k'ayunchil nikich b'anon vet Jesuus.

³⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Valxh u mam txumu'm at t-vaanima; tul tetxhal vet vopoon vatz u kamchil ta'n. Pet atoq ka ex tzitza, tul itz'loqvaq ex, —xe't Jesuus.

³⁵B'iiletz kuxh ijexh b'en tib' Jesuus, tul ijoqb'a tib' Jesuus ti' inatxhax Tiuxh. Tul tab'i Jesuus te quB'aal Tiuxh uva' ye'ich koq la' pal tu mam k'axk'o tuulb'al u oora uva'e'. ³⁶Tul ech tal Jesuus ti' inatxht Tiuxh s-eche: —B'aali, axh vinB'aal uva' ye'xhkam inva'q tza'l savatz. Ye'l koq in la' pal in tu mam k'axk'o nik vale', u k'axk'o uva' toq uloq s-viib'a. Poro jit a', la' ab'an kam uva' nik vale', pet a', ab'an kam uva' nik eetza s-vi', —xe't Jesuus.

³⁷Ya'ne q'a'v Jesuus. Tul ul Jesuus inpaqte xo'l oxva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul vatyaqiche. Tul ech tal Jesuus te Lu' s-eche: —jYe' kuxh vat axh, Simoon! jYe'etz kolxh qat atx'ol inva'q oora uva' itz'lel koq axh! ³⁸Pet

natxhnnotxh etatine'. Tul natxhvaq Tiuxh, echetz la' etx'olt emaq̄t etib'e ti' epa'vine', k'uxh la' etxhb'ul eku' t-pa'v. Tan kamal nik isa' vetaanxelal inatxhax Tiuxh, poro a', vetxhi'o'l, ye' nik tx'olon, —xe't Jesuus.

³⁹Ya'ne b'en Jesuus ti' inatxhax Tiuxh inpaqte. Tul ant kuxh tal Jesuus te quB'aal Tiuxh kam uva' tal s-b'axa.

⁴⁰Ya'ne q'a'v Jesuus inpaqte. Tul vatyaqiche s-tul Jesuus s-k'atza. Tan kamaqichxh t-vata'm. Iyajetz vet Jesuus inq'a nikich itxhuse'. Tul ye'aq itxhab'a vet itzaq'b'el Jesuus.

⁴¹B'enetx vet Jesuus titoxpaq ti' inatxhax Tiuxh, ya'ne q'a'v Jesuus inpaqte k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —[Kam s-ti'il ant kuxh vaty ex; atz ila'm kuxh nik eb'an vete'! ¡Ya' vet tzij! ¡Ye' vat vet ex!, tan opoony vete', uva' txheel toq oksaloq vet in tiq'ab' inq'a aj pa'vom, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. ⁴²Pet ¡lakpoq vet ex, tul ko'vaq! Tan il naq tul vete', uva' toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'edal uq'e'yb'al, —xe't Jesuus.

Uva's itxeyp vet Jesuus

Tio 26.47-56; Luk 22.47-53; Xhun 18.2-11

⁴³Seb' telichetz iyolon Jesuus, tul aq'b' Juudas, uva' atich ok s-tatxhul kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul txh'uyich vet mamala xaoł ti' Juudas, inq'a iq'omalich iespaada ta'n, atz iq'omalich itze' ta'n. Tan txhaqelich inq'a xaoł inq'ae, ta'n inq'a iq'edal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, atz ta'n inq'a iq'edal u tenam.

⁴⁴Tul ech ma'tich talt Juudas, uva' oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'edal uq'e'yb'al, s-eche: —Ja'l naq, uva' la' b'en intz'ub' txala itzi', tul a'etz nage, uva' la' b'en etxeye'. La'etz etxhab'a itxeyex naq, tul la' etiq'o naq, —xe't Juudas.

⁴⁵Ijetxhetz vet ok tib' Juudas k'atz Jesuus, tul ech tal te Jesuus s-eche: —Xeni, Txhusul qetz, —xe't Juudas. Tul itz'ub' vet Juudas txala itzi' Jesuus, ti' taq'ax b'a'nil ik'uul Jesuus.

⁴⁶Ya'ne txeyp vet Jesuus ta'n inq'a itxhaq inq'a iq'edal uq'e'yb'al; atz qitzix vet Jesuus ta'n. ⁴⁷Ta'netzkh til va'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus itxeyp Jesuus, tul ijuj ja'ul viespaada. Tul itzok'e'l paq'il ixichin va'l u taq'onvil u mam iq'edal oksan yol vatz Tiuxh.^c

⁴⁸Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a xaoł s-eche: —Echxh vete in va'q elq'om sevatz. Tan il ex, iq'omal e-espaada eta'n. Atz il ex, iq'omal etze' eta'n ti' intxeype'. ⁴⁹Tul jun q'ij nikich motx etilt intxhusun sexo'l tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul ye'l in nikich etxey in. Poro echxh la' ib'ane ti' tela'p inq'a yol s-vi'. Tan ech uva'e tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

⁵⁰Motxetz itz'eq vet tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tul kaj vet Jesuus s-junal.

Uva's itz'eqt tib' val u chelem vinaq

⁵¹Txh'uyichetz tzaan in ti' Jesuus, in u chelem vinaq uva' atich ok val u chemkin b'u'q s-vi'. Tul txeypex in ta'n inq'a xaoł. ⁵²Intz'eqetz vet vib', in u

chelem vinaq, tul a' kuxh vet u chemkin oksa'm kaj tiq'ab' inq'a xaol. Tul ye'lich vet voksa'm sintz'eqt vib'.^d

**Uva's taq'ax ku' yol tinuqul ti' quB'aal Jesusus ta'n inq'a
iq'esar inq'a tij imam Israeel**

Tio 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Xhun 18.12-14, 19-24

⁵³ Ya'ne iq'ol vet Jesusus vatz u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul motx ik'ul vet tib' jank'al inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, atz tuch'aq jolt inq'a iq'esar u tenam. ⁵⁴ Tul niim kuxh txh'uyich tzaan Lu' ti' Jesusus, tetxhal taq'b' Lu' tuul oka'p viq'analil u totzotz u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul yekich ok Lu' k'uqloq k'atz jolol inq'a xeenal ti' ilejt tib' vatz xamal.

⁵⁵ Ya'ne motx xe't vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul, ti' itxhokox txumb'al ti' itxhej ipa'v Jesusus, k'uxh tz'eqo tzij kuxhtu'. Tan a'ichaq isa' ikame'l Jesusus. Pet ye'xh txhej ix'e' u yol ti' taq'taq ya'l ti' itxhej ipa'v Jesusus. ⁵⁶ K'uxh nimalen xaol aq'b' ti' itz'eqex tzij ti' Jesusus, poro ye' nikich ib'an eela inq'a yol, inq'a nikich tal ti' Jesusus.

⁵⁷ Ya'ne txakp jolol inq'a xaol ti' itz'eqex tzij ti' Jesusus. Tul echaq tal s-eche: ⁵⁸ —Ech val u yol qab'i talt naq u vinaq uva'e s-eche: «Toq intilu el u tostiuxh uva'e, uva' b'anel ta'n naq inq'a vinaq. Tul oxva'l kuxh q'ij la' ole'vk in ti' taq'ax ja' inva'te, poro jit inva'q vinaq la' b'anon,» xe't naq, —xe'taqe.^e

⁵⁹ Poro jitoq nikich ib'an eela inq'a yol, uva' nikich tal inq'a tz'eqol tzij inq'ae, tuch' uva' nikich tal jolt inq'a alon yol ti' Jesusus s-b'axa.

⁶⁰ Ya'ne txake'v u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh xo'l jolt inq'a iq'esar. Tul ech tal te Jesusus s-eche: —Ye'etz la' tzaq'b' axh ti' inq'a yol? Atz ye'xhka-metz kol toq aal ti' inq'a yol uva' nik tal txhaqnaq se'e? —xe'te.

⁶¹ Tul ye'l Jesusus tzaq'b'i. Atz ye'xhkam va'q yol tal Jesusus.

Ya'ne jotxh'il itzi' Jesusus inpaqte ta'n u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul ech tal te Jesusus s-eche: —A'etz kol axhe u Kriisto, viK'aol u quB'aal Tiuxh, uva' nik inatxhk'uulale'? —xe't te Jesusus.

⁶² Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ee, ine. Tul toq val sete: Toq etil ink'u-qe'v ti' inb'ant iq'esaril tiseb'al u ticle'm u Nimla vatz inB'aal Tiuxh, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. Atz toqat etil vul xo'l su'tz' vatz u amlika', —xe't Jesusus.^f

d 14.52 Eche u yol uva' nik tal tzitza ti' u chelem vinaq, tan nik talaxe' uva', a'ich Kuxhe u chelem vinaq. Tul nik ib'en s-qe uva' tira a' ch'ijk Kuxh k'atz inq'a apoostol. Tul nikichat tab'i Kuxh txhaq tanul inq'a yol uva' nikich tal quB'aal Jesusus. Tul antetzxh Kuxhe uva' b'en tuch' Vernavee, vitxh'oj, atz b'enaq tuch' Pa'p ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.5, 13.

Xameteletz vet ti' inq'a yol inq'ae, tul lotxhonalich vet Kuxh k'atz Lu', tetxhal motx taq'b' tu mam tenam Rooma. Tul tzitzi itz'ib'avat vet Kuxh kam uva' ma'tich tilt Lu' k'atz quB'aal Jesusus. Tan echich vet tatin Kuxh k'atz Lu' eche inva'q aj tz'ib'. **e 14.58** Xhun 2.20 **f 14.62** Daniele 7.13

⁶³Ta'netz kuxh tab'i u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh u yol uva' tal Jesuus, tul iq'ixe'l u toksa'm s-ti'.^{g h}

Tul ech tal s-eche: —iYe'letz vet va'to'q xool nik qusa', ti' talax inuqul u yol ti' naq! ⁶⁴Tan jile qat qab'il vet setuch' s-txheel kam uva' qat tal naq ti' teesal iq'ij quB'aal Tiuxh! ¿Kametz vet eyol ti' naq? —xe't u mam iq'esar.ⁱ Tul aalatxh vet talt inq'a iq'esar s-kaqaayil iyatz'ax el Jesuus.

⁶⁵Ya'ne ataq vet inq'a xe't ti' itzub'al Jesuus. Atz ataq inq'a qitzon ok b'u'q tivatz Jesuus. Atz ataq inq'a u'txhimich iq'ab' ti' iq'osox Jesuus. Tul ech nikich motx tal te Jesuus s-eche: —Oqetz axh q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh, tul aletz s-qe ¿ja'letz o'e uva' qat q'oson axh? —chichichaq kuxh ti' imaxub'el Jesuus. Tul xe'taq vet jolt inq'a xeenal ti' iq'osox Jesuus.

Uva's itz'eqt vet Lu' tzij ti' quB'aal Jesuus

Tio 26.69-75; Luk 22.55-62; Xhun 18.15-18, 25-27

⁶⁶K'uqlichetz Lu' t-viq'analil u totzotz u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh; tul a', k'uqlich Lu' t-vib'axa viq. Tul aq'b' val u ixoq k'atz Lu', va'l inq'a aq'onvil tetz u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. ⁶⁷Ilixetz vet Lu' ta'n u ixoq, uva's nikich ilejt tib' Lu' vatz xamal, tul itiila saqi ivatz Lu'. Tul ech tal ixoq te Lu' s-eche: —Ant axh imol Jesuus, u aj Nasareet, jab'a? —xe't te Lu'.

⁶⁸Tul itz'eq Lu' tzij. Tul ech tal Lu' s-eche: —Ye' vootzaql naq. Tul tira ye' vootzaql kam uva' nik aale', —xe't Lu'. Tul el vet ul Lu' tzi' vijub'alil u vatz q'anal. [Tul oq' vet u mam kaxhan.]

⁶⁹Ilixetz Lu' inpaqte ta'n u ixoq, u aq'onvil, tul ech tal u ixoq te inq'a xool, inq'a txaklelich tzitzi, s-eche: —Ante u vinaq uva'e, imol tib' tuch' inq'a nik itxhus tib' k'atz u vinaq uva' qat txeypi, —xe't u ixoq.

⁷⁰Ya'ne itz'eq Lu' tzij inpaqte.

Poro b'iiletz xh vet s-tuul, tul ech tal inq'a xool, inq'a atich tzitzi, te Lu' s-eche: —Nuqxhtu' uva' ant axh imol u vinaq uva' qat txeypi. Tan axh aj Galileea, —xe't e'l Lu'.

⁷¹Tul ech tal Lu' s-eche: —Uloqn u ye'b'a'n s-viib'a oq nik kuxh intz'eq tzij! Tan vatz Tiuxh nik valvat uva' jye' vootzaql naq u vinaq uva' nik etale'! —xe't Lu'.

⁷²Ya'ne yekich oq' vet u mam kaxhan [tika'paq]. Tul ul vet inq'a iyol Jesuus s-k'uul Lu', uva' ech tal Jesuus s-eche: —Ma'tetz aalt oxpaqul uva': «Ye' vootzaql Jesuus,» toq aal s-vi', ya'ne la' oq' val u mam kaxhan tika'paq, —xe't tul s-k'uul Lu'. Tul xe't vet Lu' oq'oq.

Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz Pilaato, u nimla iq'esar tetz Rooma tuulb'al Judeea

Tio 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Xhun 18.28-38

15 ¹Ya'ne motx ib'an vet inq'a iq'esar aq'ol ku' yol tinuqul va'l iyol ti' talax iyatz'ax el Jesuus te Pilaato, u nimla iq'esar. Echetz vet s-eqal

^g 14.63 Leviitiko 24.16 ^h 14.63 ¿Kam s-ti'il lakp ivi' Kaifaas, u mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, ti' u yol uva' tal quB'aal Jesuus? Ti' uva' tan, tal quB'aal Jesuus uva' tira imol tib' quB'aal Jesuus tuch' quB'aal Tiuxh, atz va'l la' ik'uqe'v quB'aal Jesuus tuch' quB'aal Tiuxh. Pet vatz inq'a iq'esar, tan yiqxh sula' xoolich kuxh quB'aal Jesuus. Echetz s-ti'ile lakp ivi' inq'a iq'esar, tan motx tab'i uva' tira nikich tal tib' quB'aal Jesuus s-Tiuxh. Tul a' nikich tal inq'a b'ek'b'al uva' sivan la' tatxhi u xool uva' la' tal tib' s-Tiuxh. Xa'tetze iq'ixe'l Kaifaas u toksa'm s-ti' t-k'a'nal.

Leviitiko 24.16 **i** 14.64 Leviitiko 24.16

s-ku'saq, tul qitzich vet iq'ab' Jesusus ti' ib'en vatz Pilaato ta'n inq'a iq'esar u tenam; a'e inq'ae: Iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam, atz tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, atz tuch' jank'al inq'a aq'ol ku' yol tinuqul. Tul a' motx tala uva' nikich kuxh tal tib' Jesusus s-mam iq'esar tiib'a inq'a tij imam Israeel.

²Tul ech tal Pilaato te Jesusus s-eche: —¿A'etz kol axhe uva' nik aal eeb' s-mam iq'esar inq'a tij imam Israeel? —xe't Pilaato.

Tul ech tal Jesusus s-eche: —Echxhte uva' nik aale', —xe't Jesusus.

³Tul mamalaxh ipa'v Jesusus nikich tal inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh.

⁴Ya'ne tab'i Pilaato va't u yol te Jesusus. Tul ech tal Pilaato s-eche: —¿Kam s-ti'il tira kuxh ye' nik atzaq'b' ti' inq'a mamala yol uva' nik tal inq'a iq'esar se'e? —xe't Pilaato.

⁵Tul tira ye'l Jesusus tzaq'b'i. Echetz sotz kuxh vet ik'uul Pilaato te Jesusus.

Uva's talt u tenam iyatz'ax el quB'aal Jesusus

Tio 27.15-31; Luk 23.13-25; Xhun 18.38—19.16

⁶Tuulb'al jun ya'b', uva's nikich inimal u nimla q'ij Ipai Aaxel, tul nikich itxhaqu el u nimla iq'esar va'l pereexho, uva' atich ku' t-tze', jab'iste uva', a' u tenam la'ich alon itxhaqe'l. ⁷Atichetz val u vinaq, uva' varAvaasich ib'ij, uva' atich ku' t-tze' tuch' jolol inq'a imol ti' iyatz't xaal tuulb'al uva's ilakt tib' u tenam.

⁸Ya'ne ik'ul vet tib' inq'a xaal ti' tab'il itxhaqe'l va'l pereexho te Pilaato, eche uva' nikich ib'anax jun ya'b'.

⁹Tul ech tal Pilaato te inq'a xaal s-eche: —¿A'etz kol nik esa'e' uva', a' naq toq intxhaqu el, u vinaq uva' nik etal s-mam eq'esar, ex inq'a tij imam Israeel? —xe't Pilaato. ¹⁰Taletz Pilaato u yol uva'e, tan tootzaqich Pilaato uva' txhi'al k'uul kuxh nikich ib'an inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh ti' toksal ok Jesusus tiq'ab' Pilaato.

¹¹Tul motx xe't vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh ti' itxhaqtziil inq'a xaal uva', a'ich varAvaas la'ich tal itxhaqe'l.

¹²Ya'ne ech tal Pilaato tika'paq te inq'a xaal s-eche: —¿Oq toq intxhaqu el naq u varAvaas, tul kametz toq vulb'e naq, uva' nik etal s-mam eq'esar, ex inq'a tij imam Israeel? —xe't Pilaato.

¹³Ya'ne sich'in inq'a xaal. Tul ech motx tal s-eche: —¿Ja'oq Jesusus vatz kurus! —chichich isich'in inq'a xaal.

¹⁴Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —¿Ape! ¿Kametz ipa'v naq b'a sevatz? —xe't Pilaato.

Tul aalxh nikich taq't inq'a xaal ya'l ti' isich'ine'. Tul ech motx tal s-eche: —¿Ja'oq vatz kurus! —chichichaqe.

¹⁵A'ichetz isa' Pilaato iku' ik'uul inq'a xaal, tul itxhaqu vet el Pilaato varAvaas. Tul a' vet Jesusus ib'ek' Pilaato itz'u'male'. Atz ib'ek' vet Pilaato inq'a sol ti' tiq'ol Jesusus, atz ti' taq'ax ja' vatz kurus.

¹⁶Ya'ne iq'ol vet Jesusus ta'n inq'a sol vatz viq'analil u tab'ib'al Pilaato, u nimla iq'esar. Tul molox vet kaqaayil inq'a sol, inq'a atich tu tatib'al sol k'atz u tab'ib'al Pilaato. ¹⁷Tul toksa vet inq'a sol val u oksa'm ti' Jesusus, uva' kaqkoich ika'ye', tetz mam iq'esar, ti' imaxub'el Jesusus. Tul motx ipajtxh'u vet val u kokos uva' ch'i'xunyichxh ti'. Tul taq'aq vet ja' tivi' Jesusus. ¹⁸Ya'ne xe't

inq'a sol ti' itz'eqex tzij ti' taq'ax b'a'nil ik'uul Jesuus. Tul ech nikich motx tal s-eche: —iTxhaql axh, axh u mam iq'esal inq'a tij imam Israeel! —chichichaq te Jesuus. ¹⁹Tul nikich motx ivek' ku' val u aj tivi' Jesuus. Atz motx tzub'al Jesuus ta'n. Tul nikich motx iqaje'v vatz Jesuus; atz nikich kuxh motx ixhib'a ku' ivi' ti' imaxub'el Jesuus.

²⁰Ya'aqetz kuxh vet ti' itze'lel Jesuus, atz ti' imaxub'ele', tul teesaaq vet el u oksa'm ti' Jesuus uva' kaqkoich ika'ye'. Tul antxh toksa vet u toksa'm Jesuus s-ti' inpaqte. Ya'ne iq'ol vet Jesuus ta'n inq'a sol ti'e'l u tenam Jerusaleen ti' taq'ax ja' vatz kurus.

Uva's taq'ax vet ja' quB'aal Jesuus vatz kurus

Tio 27.32-56; Luk 23.26-49; Xhun 19.17-30

²¹Atich val u vinaq, uva' Simoonich ib'ij, aj tenam Sireene, ib'aal Alejaandro tuch' Ruufo. Tzajna'qichetz Simoon t-vitz, atz a'lich tul vet tu tenam. Tul ya'lul ok ti' tiqal u kurus uva' iqamich ta'n Jesuus. Tan ye' nikich itx'ol vet Jesuus tiq'ole'.^j ²²Tul yekichaq vet t-val u atib'al uva' <Goolgota> ib'ij. Ech nik tal u yol Goolgota s-eche: <Tatib'al B'aqil Vi',> chich u yol.

²³Ya'ne aq'ax val u siktisab' txhi'o'l te Jesuus. A'e u q'u'ich ta'l uuva, uva' yuelich tib' tuch' ta'lil val u tze' miira. Poro ye' tuk'a Jesuus. ²⁴Tul aq'ax vet ja' Jesuus vatz kurus ta'n inq'a sol. Ya'ne motx saatxh vet inq'a sol s-vatzaq, ti' tilixe' jab'iste u toksa'm Jesuus la'ich tiq'o junun. Ya'netze motx ijatx vet u toksa'm Jesuus s-vatzaq.^k

²⁵A' taq'ax ja' Jesuus vatz kurus sib'ant b'elval oora s-q'ala'm. ²⁶Tul tz'i-b'amich vipa'v Jesuus t-val u aq'in tze', uva' aq'ax ja' tivi' u kurus. Tul ech nikich tal u tz'ib' s-eche: —A' U MAM IQ'ESAL INQ'A TIJ IMAM ISRAEELE, —chichiche.

²⁷Ya'ne aq'ax ja' ka'va'l inq'a elq'om vatz kurus k'atz Jesuus. Va'l ja' tiseb'al Jesuus; tul va't ja' timax Jesuus. ²⁸[Echetz tela'pune val u yol uva' tz'ib'a-mal ka tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus, uva' ech nik tal s-eche: —Ok s-tatxhul xo'l inq'a b'anolaq ye'b'a'n, —chich u yol.]^l

Uva's teesal iq'ij quB'aal Jesuus ta'n inq'a xaal

²⁹Ja'letz inq'a xaal uva' nikich ipal pa'l vatz Jesuus, tul nikich kuxh isuti ivi' ti' iyoq'ox Jesuus. Tul ech nikich motx tal s-eche: —iEe! iA' axhe uva' nikich alon itilul el u tostiuxh, tul oxva'l kuxh q'ij la' alakvat inpaqte nik aale'!^m ³⁰Oqetz nuqxh nik aal ti' taq'ax ja' u tostiuxh, tul j'untetz eeq'o ku'l eeb' vatz u kurus! Tul i'koletz eeb' tiq'ab' u kamchil! —chichich inq'a xaal te Jesuus.

³¹Tul echat kuxh nikich motx itze'lel Jesuuse ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam

j 15.21 Jab'il uva' nikich ex aq'axoq ja' vatz kurus s-na'ya ta'n inq'a sol, inq'a aj Rooma, tul junt nikich tiqa vikurus. Echetz uva'e ib'an quB'aal Jesuus, tan junt tiqa quB'aal Jesuus vikurus, uva' la'ich b'en aq'axoq ja' s-vatz. Pet uql vet quB'aal Jesuus jaq' vikurus, tan sib'ich ich'ij u kurus. Tul oqxhich talale. Echetz s-ti'ile itxhok vet inq'a sol va'l vinaq, uva' lotxhon quB'aal Jesuus, ti' tiqal u kurus. A'etz Simoon txeyp ta'n inq'a sol ti' tiqal vikurus quB'aal Jesuus.
k 15.24 Saalmo 22.18 l 15.28 Isaiias 53.12 m 15.29 Saalmo 22.7; 109.25; Kuxh 14.58;
Tio 26.61

Israeel. Tul ech nikich motx tal s-vatzaq ti' Jesuus s-eche: —Nikichetz ib'an naq b'a'n'il te inq'a xaol, pet ye'etz vet nik tole'v naq ti' iku'l vatz u kurus.³² Oqetz a' nage u Kriisto, nik tale', atzoq a' naq u mam iq'esar inq'a tij imam Israeel nik tale', tul iku'oqetz ul naq b'a vatz u kurus s-txheel! Tul i'toqetzxh qile', qile' oq nuqxh nik tal naq! i'Echetz toq quqejt nage! —chichichage.

Tul echat kuxh nikich iyoq'ox Jesuuse ta'n inq'a elq'om, inq'a atich ja' vatz kurus k'atz Jesuus.

Uva's ikam vet quB'aal Jesuus

³³ A'etzxh itxhaqaan vet q'ij, tul tira tokb'ix vet u vatz tx'ava' s-kaqaayil, tetxhal topoon s-oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij. ³⁴ A'etz ib'ant oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij, tul jank'alxh iyak'il Jesuus sich'ini. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Eloii, Eloii, i'laama savaktaani? —xe't Jesuus. Ech nik tal u yol s-eche: —InB'aal Tiuxh, inB'aal Tiuxh, i'kam s-t'il nik kuxh aaq' ka in sinjunal? —chich u yol tu yolb'al arameeo.ⁿ

³⁵ Atichetz jolol inq'a xaol tzitzi, uva' motx ab'in u yol uva' tal Jesuus, uva' ech tal Jesuus s-eche: —Eloii, Eloii, —xe't Jesuus. Tul ech motx tal vet s-eche: —iAb'ivaq! Il naq q'es Eliias nik isik'le naq, —xe't inq'a xaol.

³⁶ Ya'ne q'ex ib'en va'l inq'a atich tzitzi. Tul ex tak'sa tzaan b'il uva', eche q'os xe' vinaagre. Tul toksa b'en u q'os tiju' val u aj tze'. Tul taq' ja'p titzi' Jesuus.^o Tul ech motx tal s-eche: —iQe'na! i'Toqetzxh qile' oq toqxh uloq naq q'es Eliias ti' tiq'ol ku'l naq vatz u kurus! —chichichage.

³⁷ Paqtetz kuxh nimla sich'i'm ib'an Jesuus, tul b'en vet ixev Jesuus.

³⁸ Iletz kuxh Jesuus nikich tel ik'uul, tul litx'm u t'eb'kin chelkin b'u'q uva' atich ja' s-q'anb'al tuul u Tatib'al QuB'aal Tiuxh tuch' u Tiuxhla Atib'al tu tos-tiuxh. Tul litx'm tzaan tivi', tetxhal iko'p tixe'.^p

³⁹ Atich val viq'esar sol tzitzi vatz Jesuus [uva' ab'in visich'in Jesuus] uva' tel ik'uul Jesuus. Tul ech tal s-eche: —iNuq b'akxhtu' uva' iK'aol b'akxh Tiuxh naq u vinaq uva'e! —xe'te.

⁴⁰⁻⁴¹ Tul atich jolol inq'a ixoq tzitzi uva' nikich kuxh isaqin vet tzaan s-naatxh. A'e inq'a txh'uyich ti' Jesuus, atz inq'a nikich k'uulan Jesuus uva' nikich ixaon Jesuus tuulb'al Galileea. Atz mamalaat ixoq nikich isaqine', inq'a motx ok tzaan ti' Jesuus uva's aalich tul Jesuus tu tenam Jerusaleen. Tul ant Mal, u aj tenam Magdaala, atich xo'l inq'a ixoq, tuch' Mal, vitxutx Jakoovo, u itz'ina, atz vitxutx Xhu'l.^q Tul antich Salomee.

Uva's imuqux vet quB'aal Jesuus

Tio 27.57-61; Luk 23.50-56; Xhun 19.38-42

⁴² Opoon vet u q'ij ti' ib'ant tutxh tib' inq'a tij imam Israeel ti' inimal ixet' ku' u xeem q'ij saavado. Tan ku' vet q'ij s-b'a'n. ⁴³ Tul atich val u vinaq, uva' Xhu'lich ib'ij, aj Arimateea. Atich ok xo'l inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. Tul nikich itx'eb'on ti' topoon vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esaril xo'l inq'a xaol. Tul ib'an Xhu'l tial, tul b'en Xhu'l ti' tab'il vitxhi'o'l Jesuus te Pilaato.

n 15.34 Saalmo 22.1 **o 15.36** Saalmo 69.21 **p 15.38** Tio 27.51; Kuxh 14.38; Evreeos 8.1-2, 6
q 15.40-41 Jit a' Xhu'le, u aj Arimateea, nik tal tzitza, eche uva' nik tal tu versiikulo oxva'l
toxk'al (43). Pet va'ten Xhu'l nik tale'.

⁴⁴Tab'ietz vet Pilaato u yol uva' ma'tich ikam vet Jesuus, tul yekich kuxh kaj vet taanima Pilaato s-ti'. Tan nal kuxh ikam Jesuus. Ya'ne ib'ek' vet Pilaato tul viq'esar sol s-vatz. Tul tab'i vet Pilaato s-te oq uva' nuqxhtu' ma'tich ikam vet Jesuus. ⁴⁵Tab'ietz vet Pilaato inuqul u yol ta'n viq'esar sol, tul ikuy vet Pilaato tiq'ot Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus.

⁴⁶Ya'ne iloq' vet Xhu'l val u b'u'q. Tul iq'ol vet ku'l vitxhi'o'l Jesuus vatz u kurus ta'n Xhu'l. Tul itx'ut vet Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus tuch' u b'u'q. Ya'ne een ex toksa-vat vet Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus t-val u muqb'al kamna'q, uva' k'otich ok vatz val u pejo'n. Tul ib'alq'u tzaan Xhu'l val u nimla setkin sivan titzi' u muqb'al kamna'q, ti' uva' ye'xhab'il inva'q la'ich palo'k s-tuul. ⁴⁷Tul nikich kuxh isaqin Mal, u aj tenam Magdaala, tuch' Mal, vitxutx Xhu'l, ti' tilixe' tal uva' oksalik ok vitxhi'o'l Jesuus.

Uva's titz'e'v vet quB'aal Jesuus inpaqte

Tio 28.1-10; Luk 24.1-12; Xhun 20.1-10

16 ¹Q'eqxetz vete' uva's ipal vet u xeem q'ij saavado, tul b'en vet ka'l inq'a ixoq ti' iloq'ox b'a'nla tx'umb'isab'al. A'e Mal, u aj tenam Magdaala, tuch' Mal, vitxutx Jakoovo, u itz'ina, atz tuch'ich Salomee. Tul la'ich b'en isujo'k u tx'umb'isab'al ti' vitxhi'o'l Jesuus uva' motx tala. ²Tuulb'aletz u b'axa q'ij tu xhemaana s-q'ala'mxhtu', tul b'en inq'a ixoq. Tul tiq'o vet u tx'umb'isab'al ti' itx'umb'isab'al vitxhi'o'l Jesuus tu muqb'al kamna'q tal uva' oksalika.

³Tul atichaq vet ok ti' b'ey, tul ech nikich motx tal s-vatzaq s-eche: —Ja'letzxhte toq b'alq'un el u sivan titzi' u muqb'al kamna'q s-quxe'? —chichichaqe.

⁴Opoonetz vet inq'a ixoq, tul tilaq vete' uva' ma'tich teesal vet el u nimla sivan titzi' u muqb'al kamna'q. ⁵Ya'ne pal vet ok inq'a ixoq s-tuul. Tul ajtxh til k'uqligh val u aanxel t-viseb'al itzi' u muqb'al kamna'q. Tul echich tilix, eche inva'q chelem vinaq. Tul atich ok val u qinkin oksa'm ta'n. Tul oqxhich isaqal u toksa'm. Tul tira motx samun inq'a ixoq s-te.

⁶Ya'ne ech tal u aanxel te inq'a ixoq s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex. Vootzaqle uva', a' u Jesuus nik etxhoke', u aj Nasareet, uva' aq'ax ja' vatz kurus. Poro ye'l vet Jesuus tzitza, tan qat itz'e'vya. Saqivaq u atib'al etile' tal uva' aq'axik ka vitxhi'o'l Jesuus. ⁷Pet b'enoq ex, tul b'enoq etal te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul ech etal te Lu' s-eche: «Il Jesuus toq b'axab'oq b'en sevatz tuulb'al Galileea. Tul een la' b'en ek'ulvat etib' tuch' Jesuus tzitzi. Tan ech uva'e tal Jesuus,» chaq ex, —xe't u aanxel.

⁸Ya'ne q'ex tel tzaan inq'a ixoq tzi' u muqb'al kamna'q. Tul oqxhichaq vet iti'n t-xo'val. Atz samunyichaqxh vete'. Tul tira ye'xhka'm inva'q yol nikich tal inq'a ixoq te inva'q xaal, tan mam xo'val nikich motx b'anon.'

Uva's ik'utxht tib' quB'aal Jesuus te Mal, u aj tenam Magdaala

Xhun 20.11-18

[⁹Ma'tichetz titz'e'v vet Jesuus s-q'ala'm tuulb'al u b'axa q'ij tu xhemaana, tul a'xh b'axich ik'utxhvat tib' Jesuus te Mal, u aj tenam Magdaala, uva'

r 16.8 Tul ech kuxh nik ya'k vet inq'a iyol Kuxh s-eche, inq'a itz'ib'a ka. Pet jolt inq'a iyol Kuxh, tan motx tz'eqxi, inq'a itzoqpeb'alich vete'. Pet kamal a' vet inva'q, inq'a imol Kuxh s-apoostolil, tzoqpisan. A'etz vete uva' nik ix'e't tzitza tu versiikulo b'elval, tetxhal taq'b' tu versiikulo viinqil. Tan jikxh nik ib'en ti' itzoqpixsal talax inq'a yol ti' kam ib'an vet quB'aal Jesuus s-xamtel uva's ma'tich titz'e'v vete'. Pet aloq ye'l inq'a yol, uva' nik tal t-inq'a versiikulo inq'aa, t-inq'a u' uva' sib'al ya'b' b'axa motx telu'l. Pet b'antan at q'aoq, tuul inq'a u' uva' xamtel motx tel vet ul.

ma'tich itukit el Jesusus juqva'l demoonio t-taanima. ¹⁰B'enetz vet Mal, tul ex tal vet Mal u titz'e'v Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus. Tan oqxhaqich toq'e. Atz oqxhaqich itxumune. ¹¹Tab'ietz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus uva' ma'tich titz'e'v vet Jesusus, tul tira ye' motx iqa, k'uxh ma'tich tilix vet Jesusus ta'n Mal.

Uva's ik'utxht tib' quB'aal Jesusus te ka'va'l inq'a niman tetz

Luk 24.13-35

¹²Ya'ne ik'utxh tib' Jesusus ti' b'ey te ka'va'l inq'a niman tetz uva's aalaqich ib'en t-vitz. Poro ye' motx b'en s-te s-b'axa oq uva' Jesususiche, tan jalpina'qich vet ika'y Jesusus. ¹³Pet ta'netz kuxh motx b'enaq vet s-te, tul nal kuxh motx iqa'vaq vete'. Tul ex tal vet te jolt inq'a niman tetz Jesusus. Poro jitoq motx iqe'j txha inq'a imol oq uva' ma'tich titz'e'v vet Jesusus inpaqte.

¹⁴Xamtichetz vete', tul ik'utxh tib' Jesusus te junlavat inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva's k'uqinyich ok vi' meexha ti' itx'a'one'. Ya'ne iyaj Jesusus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ye' iqe'jt inq'a yol uva' ex alaxoq s-te ta'n inq'a ixoq, inq'a motx ilon uva' ma'tich titz'e'v vet Jesusus inpaqte. Atz iyaj Jesusus, ti' uva' ye' nikich motx tul vet s-k'uul uva' tetxhal kuxh la'ich itz'e'v Jesusus inpaqte.

Uva's ib'ek't ka quB'aal Jesusus inq'a niman tetz ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusus

Tio 28.16-20; Luk 24.36-49; Xhum 20.19-23

¹⁵Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —B'enoq ex, tul b'enoq epaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi' te jank'al inq'a xaal vat u tx'ava' s-kaqaayil. ¹⁶Ja'l uva' la' qeon inq'a yol uva' la' etala, tul la' aq'ax ku' xe' a, a'etz uva'e, chitel tiq'ab' inq'a pa'v la' ib'ana. Pet ja'l uva', ye' la' qeon inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi', tul a'etz uva'e, la' ja'p u yol s-tiib'a ti' b'en tilt u k'axk'o. ¹⁷Ja'l uva' la' qeon inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi', tul a'etz tetxhlal u vatin s-k'atza. A'e, uva' tuch' u ticle'm uva' qat vaq' s-te, la' motx itukivat el demoonio t-taanima inq'a xaal. Atz la' iyolb'e jolt yolb'al uva' jit ja'l la' txhusun s-te. ¹⁸Atz k'uxh la' itxey kan, atz k'uxh la' tuk'a inva'q tz'akab'al tetz yat'z'b'al aanima, tan ye'xhkam la' ib'an ta'n. Tul la' taq' ja' iq'ab' tivi' inq'a yaab', tul la' ib'an b'a'n inq'a yaab', —xe't Jesusus.⁹

Uva's ib'en vet quB'aal Jesusus t-amlika'

Luk 24.50-53

¹⁹Ya'etz kuxh vet iyolon quB'aal Jesusus tuch' inq'a niman tetz, tul iq'ol vet ja' Jesusus t-amlika' ta'n quB'aal Tiuxh. Tul yekich vet Jesusus k'uqloq tiseb'al quB'aal Tiuxh, tu k'uqe'vb'al tetz ticle'm.

²⁰Ya'ne b'en vet inq'a niman tetz Jesusus paxsa tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus tuulb'al jank'al inq'a tenam. Tul nikich motx ilotxhox ta'n quB'aal Jesusus. Tul nikich taq' quB'aal Jesusus ticle'm ti' ik'utxhux inq'a etxhlal, ti' taq'ax iyak'il inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nikich motx ipaxsa.]

[Tul echxh la' ib'ane.]

A' INQ'A B'A'NLA TXHAQ YOLE,

INQ'A TZ'IB'AMAL TA'N

LUK

TI' QUB'AAL JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

LUK

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Luk

A'etz u u'e uva' Luk ib'ij, tan Luk ib'ij uva' tz'ib'an u u'. Tan ech uva' nik tal inq'a niman tetz Jesusus, inq'a txhusux ka ta'n inq'a itxhaq quB'aal Jesusus, inq'a apoostol; jank'ale inq'a ik'aol, atz inq'a tij imam, inq'a motx itxhus tib' k'atz inq'a itxhaq Jesusus, inq'a apoostol; jank'ale Justiino, uva' yatz'ax el ti' iqeex quB'aal Jesusus. Tul nikat tal va't u u' uva' Muratoori ib'ij. Tul nima tel kuxh inq'a yol nik ik'ul tib' uva', a' Luk tz'ib'an tetz vitoxv u' ti' quB'aal Jesusus. Tul a' Luk tz'ib'an va't u u' uva' Vib'ano'm inq'a Apoostol t-quyolb'al, pet Hechos de Los Apóstoles ib'ij t-kastiiya. Tan a' nik k'utxhun uva' ant Luk nik toksa tib' tuul u yol uva' itz'ib'a. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 16.10-11 tuch' 20.5 tuch' 21.1.

Tul nikat quleqe' uva' aj tz'akich Luk. Ech uva'e nik tal tu Koloseenses 4.12-14 tuch' 2 Timoteo 4.11 tuch' Filemoon 24. Tul lotxhonalich Luk k'atz Pa'p. Jitichetz tij imam Israeel Luk. Atz jitich apoostol Luk, tan ye' til Luk quB'aal Jesusus. Tan ma'tich titz'e'v vet quB'aal Jesusus, atz b'enna'qich vet t-amlika', tul ok vet Luk s-niman tetz Jesusus.

Eenichetz alamal Luk tu tenam Antiokiia tuulb'al Siiria. A'ichetzxh iyolb'al Luk u yolb'al griego. Xa'tetze itxhab'axh Luk itz'ib'al ka'va'l inq'a tu' tu yolb'al griego.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Luk

A'etzxh itz'ib'al u u' Luk tu ya'b' vajxaqlaval toxk'al (58) m.t.J. uva's atich Luk k'atz Pa'p tu tze' tu tenam Sesareea tuulb'al Siiria. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 23.33—26.32.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Luk tuul u tu'

A'etz itz'ib'avat b'en Luk u tu' te val vimol uva' atich tatin s-vatz, val u vinaq uva' Teoofiloich ib'ij. Tul kamaletx Teoofilo jaqon b'anil te Luk ti' tootzaqile' kam talax inq'a yol uva' nimamalich vet ta'n Luk, atz nimamalich vet ta'n Teoofilo inpaqte. Echetz s-ti'ile ex ijotxh'i Luk inuqul te inq'a apoostol, ti' kamxhte uva' pal ib'an quB'aal Jesusus vatz u tx'ava'. Tul a'etz vet uva'e, itz'ib'a b'en Luk te Teoofilo. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.1.

A'etz itz'ib'avat b'en Luk u tu' te inq'a xaal, inq'a jitich tij imam Israeel, inq'a grieeo nikich iyolb'e. Tul a'ichetz isa' Luk la' ib'en te inq'a la'ich sik'len u u' kame uva' pal ib'an quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Tul a' nikich isa' Luk ib'en inuqul te inq'a la' sik'len u u', ti' uva' tira b'en quB'aal Jesuus s-va'l alam aanima. A' u yole uva' 'Hijo del Hombre,' chich tu kastiiya. Tul iK'aol quB'aal Tiuxh u quB'aal Jesuus, tan Tiuxhiche. Tul ye'l inva'q ipa'v atiche. Tul vinaqkaj paqlen itz'ib'a Luk tuul u tu' uva', a' quB'aal Jesuus uva' b'en s-va'l alam aanima. Tan ech uva'e nik tal tu Luk 5.24 tuch' 6.5. Tan antxh quB'aal Jesuus alon u yol s-ti' uva', va'l iK'aol quB'aal Tiuxh uva' b'en s-alam aanima vatz u tx'ava'. Tan a' nikich ex tiq'o tzaan quB'aal Jesuus s-tuul uva' alelich ka tu Danieel 7.13-14, tal uva' nik talvat ti' va'l uva' la'ich b'en s-alam aanima, tul tetxhal la'ich ul vatz tx'ava'.

Atz a'at nikich isa' Luk paqte, uva' la'ich b'en inuqul te inq'a jit tij imam Israeel uva' la'ichat utxh inimat inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ul tal quB'aal Jesuus. Tan jitichat tij imam Israeel Teoofilo. Tul jit ta'n inq'a tij imam Israeel atich tokeb'al ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol. Ech uva'e nik tal tu u' Luk 7.9 tuch' 10.33-37.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Luk

U u' Luk uva' itz'ib'a ka Luk, tan kajva'len nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul ti' kame uva' pal ib'an quB'aal Jesuus vatz u tx'ava'.

1. Luk 1.1—2.52

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Luk, ti' uva' tetxhal la'ich ul u Kriisto vatz tx'ava'. Tul talat Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a', uva' a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto. Tul tal Luk tuulb'al tanul viyol ti' vine'itb'al quB'aal Jesuus tetxhal topoon s-chelem xaak.

2. Luk 3.1—9.50

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Luk ti' kam inq'a aq'on ib'an quB'aal Jesuus tuulb'al Galileea tetxhal itzoqpisata'.

3. Luk 9.51—21.38

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Luk ti' vib'en quB'aal Jesuus tu tenam Jerusaleen tuulb'al Judeea. Atz tal ti' kam inq'a aq'on ib'an quB'aal Jesuus tzitzi.

4. Luk 22.1—24.53

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Luk ti' u tixval quB'aal Jesuus tetxhal iyatz'ax el. Tul tal ti' vimuqux quB'aal Jesuus tuch' uva's titz'e'v inpaqte, atz tuch' uva's ib'en vet ja' t-amlika'. A' inq'a b'a'nla txhaq yole, inq'a tz'ib'amal ka ta'n Luk ti' quB'aal Jesuus.

LUK

**Uva's ib'axab'sat Luk talax ka'l u yol te Teoofilo, ti'
kam uva' pal ib'an quB'aal Jesuus vatz tx'ava'**

1 ¹Tuulb'aletz uva's atich Jesuus s-quxo'l, tul mamala xaal ilon kam inq'a motx ib'an Jesuus uva's ixet tzaan ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh. Tul nimax kuxh xaal b'anon ya'l ti' itz'ib'al inq'a yol ti' Jesuus, inq'a tira inuqulxh-tu'. Tul ile jikxh qat motx inb'en ti' itz'ib'ale' kam inq'a utxh s-quxo'l.

²Qatetz motx itz'ib'a inq'a apoostol, kam inq'a motx tab'i, atz inq'a motx til ib'ant Jesuus. A'etz uva'e, qat txhusux s-qe. Tan til tuch' b'aq' ivatz jank'al inq'a motx utxhi. A'etz vet inq'ae, qat iqatzin ipaxsal pa'l inq'a yol, inq'a nik qale'.

³Echatetz kuxh ine, tan nikat insa'e uva' jikxh toq intz'ib'at b'en. Atz junun toq inb'en ti' itz'ib'al kamxh uva' ul ib'an Jesuus. Toq intz'ib'a b'en see, nimla vinaq Teoofilo. Tan qat motx intxh'otil inuqul; atz qat vab'il vinuqul s-b'a'n,

ti' kame vixe'teb'al, atz kam viya'eb'al qat utxhi. Tul sib'al yol qat vab'i inuqul s-ti'. ⁴Niketz insa'e' la' ootzaqi tel inuqul inq'a yol s-b'a'n, uva' ab'imal vet aa'n, atz inq'a txhusel vet axh s-ti'.

**Uva's iq'iilal Sakariias ta'n u aanxel Kap ti' u
talal Xhun, u aq'ol ku' xaul xe' a'**

⁵Tuulb'aletz uva's atich ok Eroodes s-mam iq'esar tuulb'al Judea, tul atich val u vinaq uva' Sakariiasich ib'ij; tijich imam Israeel. A'ich taq'on Sakariias oksa yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul a' atich ok Sakariias xo'l q'u'tzul inq'a oksan yol vatz Tiuxh uva' Aviasich ib'ij. Elisaveetich ib'ij u tixqel Sakariias. Tul tijich imam Aroon Elisaveet tuch' Sakariias.^{a b}

⁶Tul nimanich tetz quB'aal Tiuxh Sakariias tuch' tixqel. Tul jikichxh tatinaq vatz quB'aal Tiuxh. Atz jikxh nikich motx iqejt inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees, atz tuch' jolt inq'a b'ek'b'al tetz quB'aal Tiuxh.

⁷Poru a'etze tan, tira ye'lich inva'q initxa'a Sakariias tuch' Elisaveet, tan ye' nikich til Elisaveet al. Tul q'estaqichxh vet s-ka'b'il.

⁸Opoonetz vet u q'ij paqte tetz tokeb'al viq'u'tz Sakariias ti' taq'onv tu tostiuxh, tul xe't vet Sakariias aq'onvoq ti' toksal yol vatz Tiuxh.

⁹Poru txhaqpaq nikich motx taq'onv tu tostiuxh, tul chiana'qich vet s-te uva' nikich motx ich'ex ja'l uva' la'ich tz'e'san ok insieenso vatz quB'aal Tiuxh tuul u tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Tul a'etz ja'ka'p tiib'a Sakariias uva', a'ich Sakariias la'ich tz'e'san ok insieenso.

Ya'ne pal vet ok Sakariias tu tostiuxh ti' itz'e'sal ok insieenso vatz quB'aal Tiuxh.^c

¹⁰Tuulb'aletz uva' seb'tich itz'e'sat ok Sakariias insieenso t-vioorail, tul mamala xaul seb'tich ti' inatxhk'uulal Tiuxh ti' elu'l u tostiuxh.

¹¹Ya'ne ik'utxh tib' val viaanxel quB'aal Tiuxh te Sakariias. Tul a' txaklich u aanxel t-viseb'alil u natxhk'uulb'al tal uva' nikich tz'e'salik insieenso. ¹²Ajtetz

a 1.5 Eeksodo 28.1; 1 Kroonikas 24.10 **b** 1.5 1 Kroonikas 24.10. Oksan yolich Avias vatz Tiuxh tuulb'al uva's a'ich Daviid mam iq'esar tuulb'al u ya'b' 1,050 y.u.J. Tul antichxh Avias iq'esar tiib'a q'u'tzul inq'a oksan yol. Tan nima q'u'tzlen kuxh atich el inq'a oksan yol. Tul atich juunil iq'esar s-xo'l. K'uxhetz ma'tich ikam vet Avias, tan ant kuxh vib'ij Avias atich vet ok ti' u q'u'tz uva' atich ok Sakariias s-xo'l. **c** 1.9 A'etz nikich ib'an Sakariias, eche uva' nikich ib'anax s-na'ya uva' ib'ek' quB'aal Tiuxh te Moisees. Tan ka'paqul t-inva'l q'ij nikich itz'e'sal insieenso vatz Tiuxh, eche uva' nik tal tu Eeksodo 30.1-8. Tul tira mam b'a'n'il b'en'k te Sakariias uva', a' Sakariias k'ulvatzin ipalo'k ti' itz'e'sal insieenso vatz Tiuxh. Tan elomich koq tatxhul inq'a oksan yol. Kamal vajxaqil mil (8,000) tatxhul s-kaqaayil. Tul vinaq kajva'l q'u'tzlen elna'qiche. Tul kamal juqva'l sieen tuch' laval toxk'al (750) inq'a imol Sakariias s-oksan yol uva' atich tinq'u'tzul.

¿Kam talax u yol «vatz Tiuxh»? A' nik tale uva', a' nikich tz'e'salik ok u insieenso tuul u atib'al uva' Tiuxhla Atib'al ib'ij. Tan a' nikich tz'e'salik ok insieenso vatz u chelkin b'u'q, u q'anb'al tuul u tatib'al quB'aal Tiuxh, tul a'xh nikich tz'e'salik tinuqulil u kaaxha uva' atich tuul u otzotv zva' «Tatib'al Tiuxh» chichich s-ti'. Tan vatz inq'a tij imam Israeel uva' tira a' atilich quB'aal Tiuxh tizti. Tan nikichxh iku'l quB'aal Tiuxh tu atib'al uva'e, eche uva' nik tal tu 1 Reeyes 8.6-11. Echetze u natxhk'uulab'al, tan a' nikich tz'e'salik ja' u insieenso s-vi' tuul va'l tal atib'al, eche laq. Tul nikich taq'ax ku' txa' aq'txha'l tuul u tal atib'al. Atz nikich taq'ax ku' u insieenso tiib'a u txa' aq'txha'l. Tul nikich itz'e' vet vi' u natxhk'uulab'al. A'etz nik elka'p visib'el u insieenso vinatxhk'uulat inq'a tij imam Israeel quB'aal Tiuxh. Echichetz ib'anax u natxhk'uulab'al, eche inva'q tonkin kaaxha uva' a'l txaklele. Tul kamal b'iit ye' b'anel jaj atich ja'. Aloq ile nik tal inuqul tu Eeksodo 30.1-10.

til vet Sakariias u aanxel, tul sotz kuxh vet ik'uul Sakariias s-te. Tul mam xo'val tzaj vet ti' Sakariias.

¹³ Ya'ne ech tal u aanxel te Sakariias s-eche: —Sakariias, ye' kuxh xo'v axh. Tan qat tab'il quB'aal Tiuxh vanatxhk'uulane', ti' ajaqt va'l anitxa'a. Tul toq taq' quB'aal Tiuxh see tuch' Elisaveet, u eexqel. Tul la' ooksa ib'ij s-Xhun, tan xaak u ne' toq ib'ane'. ¹⁴ Tul mam chiib'ichil toq taq' u ne' see. Tul toq txuq'-txunoq axh s-ti'. Atz mamala xaal la' chiib' s-ti' uva's la' talale'. ¹⁵ Tul sib'xh ticle'm u ne' toq ib'an vatz quB'aal Tiuxh. Tul ye'l q'u'ich ta'l uuva la' tuk'a. Atz jitoq la' tuk'a q'u'ichla ta'lil ivatz inva'to'q tze'. Pet a' viTiuxhil Tiuxh at s-k'atza toq ib'ane' k'uxh ye'x alaloq, tetxhal topoon t-vikameb'al.^d

¹⁶ La'etz b'en vet s-vinaq, tul mamala tijaq imam Israeel la' ib'ok'tzii vet ti' taq'ax ka inq'a pa'v. Tul la' motx b'en s-niman tetz quB'aal, viTiuxh inq'a tij imam Israeel. ¹⁷ A'etz viTiuxhil Tiuxh la' aq'on ticle'm ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul echat kuxh u ticle'm iq'omal ta'n la' ib'ana, echiche u ticle'm Eliias s-na'ya. Tul a' uva'e, la' b'axab'sal tul vatz u Kriisto. Tul la' ul tal te inq'a b'aala uva' la' ok b'a'nil s-xo'l tuch'aq initxa'a inpaqte. Atz la' ul tal te inq'a palsan yol, tul antxh la' ib'an vet, eche vitxumb'al inq'a jikla txhaq xaal. Tul a' la' ul tal vijalput inq'a xaal vitxumb'al ti' ik'ulux tul u quB'aal Jesuus, —xe't u aanxel te Sakariias.^e

¹⁸ Ya'ne ech tal Sakariias te u aanxel s-eche: —¿Kametzeb' kuxhtu'? Tan q'est vet in; atz q'est vet vatz vixqel ti' tilt inva'q al. Pet ye' la' inqej kam uva' nik aale', —xe't Sakariias.

¹⁹ Tul ech tal u aanxel s-eche: —¿Ke'ch ye' nik aqeja't! Tan a' ine, u aanxel uva' Kap inb'ij. Tul a' in, iq'esar jolt inq'a aanxel. Atz a' ine, uva' b'enenamen kuxh at in vatz quB'aal Tiuxh. Tul a' nik inb'an kam uva' nik ib'ek' in ti' ib'anaxe'. Tul quB'aal Tiuxhetze qat txhaqon in ti' talax u b'a'nla yol see. ²⁰ Kametzxh uva' qat val see, tul echetzxh uva'e toq ib'ane. Pet, ti' uva' ye' nik aqej kam uva' nik vale', tul txheel mem vet axh toq ib'an ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye' vet axh toq yolonoq axh. Pet ya'n la' ayolon vete' uva's la' talal u ne', —xe't u aanxel te Sakariias.

²¹ Tuulb'aletz uva' seb'tich iyolon u aanxel tuch' Sakariias, tul tx'eb'o'myich kuxh vet inq'a xaal t-vi'q'analil u tostiuxh ti' telu'l Sakariias. Tul kaayaqichxh vet taanima inq'a xaal, tan a' nikich motx titz'a vete' uva' kameb' vet inva'q nikich ib'an Sakariias tuul u tostiuxh. Tan ye' nikich tel vet ul.

²² Eletz vet ul Sakariias, tul ye' nikich itx'ol vet yol te inq'a xaal. Pet a'l kuxh nikich ik'utxhun vet tuch' iq'ab'. Tul b'en vet te inq'a xaal uva' at inva'l ik'utxh quB'aal Tiuxh tu tostiuxh te Sakariias. Tul tira kuxh kaj vet Sakariias s-mem.

²³ Tz'egetz vet inq'a q'ij ti' ib'ant Sakariias u taq'on quB'aal Tiuxh tuulb'al u tostiuxh tu tenam Jerusalem, tul b'en vet Sakariias t-totzotz.

d 1.15 A' tal u aanxel te Sakariias uva' mij inva'q ta'l q'u'ich kam kuxh tze'il la'ich tuk'a Xhun tuulb'al jatva'l q'ij isaq, tan txajichla vinaq Xhun ta'n quB'aal Tiuxh. Tul q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh Xhun. Tan a' nikich isa' quB'aal Tiuxh te Xhun uva' atxh tel Xhun vatz quB'aal Tiuxh. Tan ech uva'e alel ta'n quB'aal Tiuxh te Moisees, uva' ja'l u xaal uva' nikxh isa' ijexhto'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh, tul a' isa' uva' la' ib'an va'l iyol ti' inimal quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal tu Nuumeros 6.1-5. A'e u <voto nasareo> nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nikich inima inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh. e 1.17 Malakiias 4.5-6

²⁴Eletz vet inb'iil s-q'ij, tul ex yanoq vet ik'uul Elisaveet, u tixqel Sakariias. Tul o'va'l ich' atich kuxh vet Elisaveet t-totzotz. Tan nikich kuxh ich'ixv vet ti' itze'lel ta'n inq'a xaoL, ti' uva' q'estichxh vete', tul ex yanoq ik'uul.

²⁵Tul ech nikich tal Elisaveet t-taanima s-eche: —Qat ib'anl vet quB'aal Tiuxh b'a'nil s-ve; atz qat itxuml vet quB'aal Tiuxh invatz ti' itxhej inva'l val. Echetz ya'y vet inq'a xaoL ti' talt yol s-vi', tan inxh ye'l val, —chichich vet Elisaveet.

Uva's iq'iilal Mal ta'n u aanxel Kap ti' u talal quB'aal Jesuus

²⁶Vajqilichetz vet tich'ilal Elisaveet ti' vine', tul itxhaq vet quB'aal Tiuxh u aanxel Kap inpaqte tu tenam Nasareet tuulb'al Galileea. ²⁷Tul yekich u aanxel xe' val u q'opo ixvaak uva' Malich ib'ij. Jaqichetz vet u ixvaak ta'n val u vinaq uva' Xhu'lich ib'ij; tijich imam Daviid, u mam iq'esal s-na'ya.

²⁸Paletz ok u aanxel tal uva' atich Mal, tul ech tal s-eche: —Xeni ixvaak. A' vib'a'nil quB'aal Tiuxh at seeb'a. Atz il quB'aal Tiuxh at sak'atza. Tul ta'n kuxh axh, qat itxaje'l axh xo'l jank'al inq'a ixoq ti' ak'ult vib'a'nil, —xe't te Mal.

²⁹Ajtetz til vet Mal u aanxel, atz tab'i vete' kam u yol uva' tala, tul yekichxh samun vete'. Tul ech titz'a vet Mal s-eche: —¿Kam talax u yol uva' nik talax s-ve? —xe't titz'ata'.

³⁰Ya'ne ech tal u aanxel s-eche: —Mal, ye' kuxh xo'v axh. Tan oqxh ichiib' quB'aal Tiuxh se'e. ³¹Tan toq yanoq ak'uul, tul toq aala val u ne' xaak. Tul la' ooksa ib'ij s-Jesuus. ³²Tul sib'xh ticle'm u ne' uva' toq aala. Tan: «K'aol u quB'aal Tiuxh, uva' sib' at ja'p t-amluka'» toq tal inq'a xaoL s-ti'. Tul antxh quB'aal Tiuxh la' b'anon uva', a' la' b'en s-mam iq'esal, eche tok Daviid siq'esalil t-vik'uqe'vb'al; Daviid u k'uy imam u ne'. ³³Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ant iq'esalil setiib'a, ex inq'a tij imam Jakoov; atz ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' tatin siq'esalil, —xe't u aanxel.^f

³⁴Ya'ne ech tal Mal te u aanxel s-eche: —¿La'etz kol kuxh txhej va'q val s-eche?, atz ye'l inva'q vinaq nik tok sink'atza, —xe't Mal.

³⁵Tul ech tal u aanxel s-eche: —A' viTiuxhil Tiuxh toq uloq seeb'a. Tul toq iviinixsa u ne' sak'atza. Tul a' u quB'aal Tiuxh, uva' sib' at ja'p t-amluka', toq lotxhon axh tuch' u ticle'm. Tan Tiuxhla Aanima uva' toq aala. Tan atxh tel vatz quB'aal Tiuxh toq ib'ane'. Tul: «K'aol quB'aal Tiuxh» toq tal inq'a xaoL s-ti'.

³⁶Tul toq val see uva', echatxh q'ese u Elisaveet, u eetz'in aatzik, tan ile oyb'alt vete', k'uxh: «Ye' nik til al,» chich inq'a xaoL s-ti'. Pet ile vajqix vet tich'ilal, k'uxh q'est vete'. Tul xaak u ne' toq tala. ³⁷Tan ye'xhkam inva'q uva' tza'l koq ib'anax vatz quB'aal Tiuxh, —xe't u aanxel te Mal.^g

³⁸Ya'ne ech tal Mal s-eche: —Ape. B'a'n kuxhte'e. Tan nik insa'e' uva', in niman tetz quB'aal Tiuxh la' ib'ana, eche uva' nik aale', —xe't Mal.

Tul el vet b'en u aanxel vatz Mal.

Uva's ex isolit Mal Elisaveet

³⁹Ye'xhetz jatva't q'ij, tul ib'an vet Mal tutxhe' ti' ib'en soli tetz Elisaveet t-val u tenam uva' eenich t-vitz tuulb'al Judeea. ⁴⁰Paletz vet ok Mal t-totzotz

Sakariias, tul taq' vet Mal b'a'nil ik'uul Elisaveet, u tixqel Sakariias. ⁴¹ Ta'-netz'xh tab'i Elisaveet taq'ax b'a'nil ik'uul ta'n Mal, tul yekich'xh ti'n u ne' k'atz Elisaveet. Tul tira ok vet viTiuxhil Tiuxh s-b'a'n t-taanx'elal Elisaveet.

⁴² Ya'ne taq' ja' Elisaveet ti' iqu' ti' iq'ilal Mal. Tul ech tal te Mal s-eche: —jTa'-netz'xh axh qat itxaje'l axh quB'aal Tiuxh xo'l jank'al inq'a ixoq ti' ik'ulux vib'a'nil! Tul jat vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a u ne' uva' toq aala!

⁴³ jJitetz ink'ulel uva', a' axh la' solin in! Tan jaxh itxutx vinB'aal Tiuxh uva' toq alaloq! ⁴⁴ Niketz val inq'a yol inq'aa, tan ta'nxhte qat aaq' b'a'nil ink'uul, tul yekich'xh qat vab'i iti'n u ne' t-chiib'ichil sink'atza. ⁴⁵ Tul oqxh ichiib' quB'aal Tiuxh se'e, tan qat aqej u yol, ti' uva' tetxhal kuxh toq ela'pu-noq kam uva' alel vet see ta'n vitxhaq quB'aal Tiuxh, —xe't Elisaveet te Mal.

⁴⁶ Ya'ne toksa vet Mal iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' val u b'itz. Tul ech tal Mal ti' ib'itz s-eche:

—jOqxh inchiib'
ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh,
tuch'xh vaanima!

⁴⁷ Tul tira nik itxuq'txun
vaanx'elal
ti' u quB'aal Tiuxh,
u Chitol vetz.^h

⁴⁸ Tan in kuxh inva'l taq'onvil
u quB'aal Tiuxh
pet jit niim vikle'm.
Poru b'eeq koq qat
isotzsa in
u quB'aal Tiuxh s-k'uul.
Echetz jatva'lxh inq'a xao!,
inq'a itz'lel s-txheel,
atz inq'a ya'n tule',
tan ech toq tal s-vi' s-eche:
«Atich vib'a'nil
quB'aal Tiuxh s-tiib'a,»
chaze.ⁱ

⁴⁹ Echetz la' tale
inq'a xao!,
tan la' tab'i
uva' mam yol qat ib'an
quB'aal Tiuxh s-ve,
u quB'aal Tiuxh
uva' ye'xhkam va'q tza'l
ib'anax s-vatz.
Tan jye'xhab'il inva'q
ech, eche u quB'aal Tiuxh!

⁵⁰ Tul jatva'lxh inq'a xao!,
inq'a itz'lel s-txheel,

atz inq'a ya'n toq alaloq,
 tan la' toyb'a
 quB'aal Tiuxh ivatz,
 jatva'lxh inq'a xao
 uva' ye' la' el t-b'ey
 vatz quB'aal Tiuxh.^j

- ⁵¹ Niketz ik'utxh
 quB'aal Tiuxh
 te inq'a xao
 uva' at ticle'm
 quB'aal Tiuxh,
 tan ye'xhkam inva'q tza'l
 ib'anax s-vatz.
 Tul a' quB'aal Tiuxh
 nik jinpisan
 inq'a iyaab'la txumb'al,
 inq'a junt nik motx toksa
 iq'ij.^k

- ⁵² Tul quB'aal Tiuxh
 nik eesan el
 inq'a mam iq'esal
 t-inq'a ik'uqe'vb'al
 tetz ticle'm,
 inq'a sib' iyak'il nik tale'.
 Tul quB'aal Tiuxh
 ye' nik kuyun vet
 ib'ant iq'esalil inpaqte.
 Tul a' nik toksa vet
 quB'aal Tiuxh iq'ij
 inq'a nik tiq'o ku'l tib'
 s-vatz.^l

- ⁵³ Tul nik taq'
 quB'aal Tiuxh
 b'a'nla txhaq kam
 te inq'a nik iva'ye';
 pet ye' nik taq' quB'aal
 inq'a b'a'nla kam te inq'a tx'iol iq'ij.^m

- ⁵⁴ Tan ilotxh quB'aal Tiuxh
 inq'a tij imam Israeel,
 inq'a niman tetz.ⁿ
 Tul iletz vete qat eya'pun
 s-txheel
 vitxumt quB'aal Tiuxh
 quvat.

⁵⁵ Tan a'et'z uva'e, alel ka
 te inq'a k'uy qumam
 ta'n quB'aal Tiuxh.
 Atz a' inq'a b'a'nile
 uva' altziimal ka
 te Avra'aam tuch'
 inq'a tij imam s-vatz b'en
 ta'n quB'aal Tiuxh.
 Tul iletze eya'p vete'.
 Echetz a' vet u
 quB'aal Tiuxh
 nik lotxhon in
 tuch' jolt inq'a xao
 uva' nik niman
 u quB'aal Tiuxh,^o
 —xe't Mal.

⁵⁶ Kamal oxva'l ich' atin vet Mal xe' Elisaveet, ya'ne q'a'v vet Mal t-totzotz.

Uva's talal vet Xhun, u' aq'ol ku' xao' xe' a'

⁵⁷ Tz'egetz vet tich'ilal Elisaveet, tul tala vet Elisaveet val u ne' xaak.
⁵⁸ Tab'ietz vet inq'a tetz tz'alol, atz inq'a titz'in tatzik Elisaveet, u mam b'a'nile uva' taq' quB'aal Tiuxh te Elisaveet, tul motxaq chiib' vet k'atz Elisaveet ti' vib'a'nile quB'aal Tiuxh.

⁵⁹ Vajxaqilichetz vet q'ij talal u ne' xaak, tul imol vet tib' jank'al inq'a titz'in tatzik Elisaveet ti' tilix iqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l u ne'. Tul nikich talax vet ib'ij u ne' s-Sakariias. Tan a' vet vib'ij vib'aal sa'ich oksal s-ti'.

⁶⁰ Ya'ne ech tal Elisaveet, vitxutx u ne', s-eche: —Ye'le. Pet Xhun toq ib'ia vinne', —xe't Elisaveet.

⁶¹ Tul ech motx tal inq'a xao' s-eche: —¿Kametz s-ti'il? Tan ye'l inva'q b'ij Xhun xo'l inq'a aviyiil, —xe't inq'a xao'.

⁶² Ya'ne motx ib'an vet inq'a xao' iq'ab' vatz Sakariias ti' tab'ile' kam la'ich ib'ia u ne'.

⁶³ Tul tab'i vet Sakariias val u tal aq'in tze'. Tul ech itz'ib'a ku' Sakariias s-vatz s-eche: —Xhun ib'ij u ne', —xe't u tz'ib'. Tiletz vet inq'a xao' u b'ij, tul kaayaqich kuxh vet taanima inq'a xao' s-ti'.

⁶⁴ Ya'ne ye' kuxh taqla, yolon vet Sakariias inpaqte. Tul toksa vet Sakariias iq'ij quB'aal Tiuxh.

⁶⁵ Tiletz vet inq'a xao' kam uva' utxh vete', tul yekichxh motx kaj vet taanima t-xo'val. Tul ipaxsa vet el inq'a xao' itziulal t-inq'a vitz tuulb'al Judeea.

⁶⁶ Jank'aletzxh inq'a xao' uva' nikich ab'in vet inq'a yol, tul tira nikich isotz vet ik'uul s-te. Tul ech nikich motx tal vet s-eche: —¿Kameb' inva'q ticle'm u ne' toq taq' quB'aal Tiuxh uva' qat alali? —chichich vet inq'a xao'. Tan atich vib'a'nile quB'aal Tiuxh k'atz u ne'.

**Uva's toksat Sakariias iq'ij quB'aal Tiuxh, atz talt
Sakariias b'a'nil ti' kam uva' la'ich ib'an u ne'**

⁶⁷Ya'ne tira ok vet viTiuxhil Tiuxh s-b'a'n t-taanxelas Sakariias. Tul tal vet Sakariias kam uva' nikich tal viTiuxhil Tiuxh s-te. Tul ech tal Sakariias s-eche:

⁶⁸ —iQoksavaq iq'ij
u quB'aal Tiuxh,
u quTiuxh uva'
nik qunatxhk'uula,
o' inq'a tij imam Israeel!
Tan ile nik ib'an
inq'a kam s-quxo'l,
o' vitenam.
Tul ile toq ichit o' tiq'ab'
inq'a nik itxhi'an s-qi'.

⁶⁹Tan qat taq' tzaan
va'l Chitol qetz,
uva' ye'xhkam va'q tza'l
ib'anax s-vatz
toq ib'ane'.
Tul antxh qat txhejk
xo'l inq'a tij imam
Daviid,
u nimanich tetz
quB'aal Tiuxh.

⁷⁰Aloq alelhx ka
ta'n quB'aal Tiuxh
titzi' inq'a loq'ola txhaq
q'exsanich tetz viyol,
inq'a b'axich motx tul
vatz u tx'ava',
uva' echxh la' ib'ane.

⁷¹Echetz a',
uva' qat itxhaq tzaan
quB'aal Tiuxh toq chiton o'
tiq'ab' inq'a tatxh'el kuxh o'
ta'n;
atz tiq'ab' inq'a nik itxhi'an
s-qi'.

⁷²Tan ye'l viyolb'al
quB'aal Tiuxh
nik isotz s-k'uul,
inq'a alel ka
te inq'a k'uy qumam ta'n,
ti' itxumt quvatz.
Tul iletz vet inq'a illoq'ola

- txhaq yol
toq ela'punoq
uva' jeqb'amal ka ta'n.
- ⁷³ Atz iletz vete
toq ela'punoq
kam viyol uva' tal ka,
uva' tetxhal la' ib'ana.
A'etz viyole uva' tal
te Avra'aam,
u k'uy qumam.
A'e, uva' la' taq'
quB'aal Tiuxh
u mam b'a'nil s-qe.^p
- ⁷⁴ Tul tal quB'aal Tiuxh
te Avra'aam
uva' la' ichit o' tiq'ab'
inq'a nik itxhi'a'n s-qi'.
Tul ye'letz vet quxo'val
la' ib'an
ti' inatxhk'uulal
u quB'aal Tiuxh.
- ⁷⁵ Tul tira la' qutx'ako'k
qaanima
ti' u quB'aal Tiuxh.
Atz jikxh o' la' qub'an s-vatz
jun q'ij tuulb'al q'ij qusaq,
—xe't Sakariias ti' inatxhk'uulal quB'aal Tiuxh.
- ⁷⁶ Ya'ne ech tal Sakariias te u ne' s-eche:
—¡Txa ink'aol!,
a' toq tal inq'a xaol se'e
uva', axh q'exsan
tetz viyol
u quB'aal Tiuxh
uva' sib' at ja'p t-amlika'.
Tan a', axh, qat b'axab'sal
tzaan axh
vatz u quB'aal ti' talax
u tuleb'al
xo'l inq'a tenam,
eche ib'axab'sal
ib'anax tutxh
ib'ey mam iq'esal.^q
- ⁷⁷ Qatetz b'axab'sal axh
ti' taq'ax tootzaqi
inq'a tij imam Israeel

vikuy sotzsäl inq'a ipa'v
 ta'n quB'aal Tiuxh.
 Atz qat b'axab'säl axh
 ti' taq'ax ootzaqiloq
 uva' kam la' tule
 quB'aal Tiuxh
 ikolt inq'a xäol
 ti' ye' ik'axb'isäl
 ti' inq'a ipa'v.

⁷⁸ Echetz uva'e,
 toq ib'an quB'aal Tiuxh,
 tan a'xh at t-tanima
 quB'aal Tiuxh
 toyb'al quvatx, o' vitenam.
 Tan ech toq ichitt o'
 quB'aal Tiuxh
 tuch' u tuleb'al u Kriisto,
 eche itxiqun ija'ul u q'ij
 s-q'ala'm xe' amlika'.

⁷⁹ Tul toq ul itxiqun
 taanxeläl inq'a xäol,
 inq'a, eche ik'uxe'v
 inva'q xäol
 t-tokto b'anel ta'n.
 Tul toq ul itxiqun taanxeläl
 inq'a xäol,
 inq'a txh'uy kuxh vet ixo'val kamchil s-ti',
 eche itxh'uye'v inva'q muj tiib'a va'q xäol.
 Atz toq ul itxiqun inq'a xäol
 ti' tok b'en ti' u b'ey
 uva', a' k'aqel ta'n
 uva' la' atin b'a'näl s-xo'l
 tuch' quB'aal Tiuxh,
 —xe't Sakariias te vik'aol.^{r s}

⁸⁰ Ch'ijetz vet Xhun, vik'aol Sakariias, tul seb'tich itxhej vet itxumb'al Xhun ti' tootza-qil quB'aal Tiuxh. B'enezx vet Xhun s-vinaq, tul eenich kuxh vet Xhun t-inq'a tx'ava' uva' ye'l xäol jeqlieh s-tuul, tetxhal vet topoön u q'ij ti' ix'e't Xhun ti' ipaxsäl viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a imol s-tijäq imam Israeelil ti' talax u tuleb'al u Kriisto; a'e Jesuus.

Uva's taläl vet quB'aal Jesuus

Tio 1.18-25

2 ¹Antetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul ib'ek' Auguusto Seesar, u mam iq'esäl tu Rooma, tel tatxhul jank'al inq'a xäol s-kaqaayil tuulb'al inq'a

r 1.79 Isaiias 58.8; 60.1-2 **s 1.79** Isaiias 58.8; 60.1-2. ¿Kam talax u yol, ti' uva', a' u Kriisto la' txiqun inq'a xäol? A' nik tal ti' quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuus, k'utxhul tetz u b'ey k'atz quB'aal Tiuxh, eche inva'q txiqub'al uva' la' txiqun ib'ey inva'q u xäol uva' tokto nik xaonka.

tenam, ti' tilix tatxhul inq'a xao! ti' itxhojt tatine'. ² A'etz val u b'axa tatxhul xao! el tuulb'al Siiria uva's, a' Sireenio atich ok siq'esalil tzitzi. ³ Jank'a-letzxh vet inq'a xao!, motx b'enaq vet ti' taq'axaq ib'ij tz'ib'aloq t-inq'a tenam tal uva' jeqlich inq'a k'uy imam.

⁴ Eletz vet b'en Xhu'l tuch' Mal tu tenam Nasareet tuulb'al Galileea, tul yekichaq vet tu tenam uva' Veleen ib'ij tuulb'al Judeea tal uva' alalik Daviid, u k'uy imam Xhu'l. Tan antichxh tiyiil Daviid Xhu'l. ⁵ Tul ex taq' vet Xhu'l ib'ij tz'ib'aloq tuch' Mal k'uxh jaqich kuxh Mal s-tixqel Xhu'l. Tul oyb'altich vet Mal.

⁶⁻⁷ Atichetz vet Xhu'l tzitzi tu Veleen tuch' Mal, tul tz'eq vet tich'ilal Mal. Poro tira ye'lich vet atib'al atich tzitzi tu vatb'al tal uva' la'ich motx atinka. Pet a'etz kuxh vet ex atink Mal tuch' Xhu'l t-val u tal patxh tal uva' nikich vat! inq'a avan. Tul tzitzi talavat vet Mal u b'axa tal. Tul toksa kuxh vet Mal ka'l inq'a b'u'q ti' vine'. Tul taq' vet ku' Mal tal uva' nikich ku'k titzaj inq'a avan.

**Uva's talax u yol te inq'a xeen karne'l ta'n inq'a
aanxel ti' u talal quB'aal Jesusu**

⁸ Tuulb'aletz u aq'b'al uva'e, tul atich jolol xeen karne'l tzitzi. Atz nikich motx ivata inq'a ikarne'l tuulb'al aq'b'al. Tul naqligh kuxh al inq'a xeen karne'l k'atz u tal tenam Veleen.

⁹ Ya'ne ye' kuxh taqla, txaklich vet val viaanxel quB'aal Tiuxh k'atz inq'a xeen karne'l. Tul litz'el iku'l val u mam txiqub'al ta'n quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xeen karne'l, atz tiib'a u atib'al tal uva' atichaqe. Tul yekichxh motx xo'vaq vete'.

¹⁰ Ya'ne ech tal u aanxel s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex. Tan chiib'eb'alxh val u b'a'nla yol toq val sete, etetz tuch' jank'al inq'a xao!. ¹¹ Tan a'etz val u b'a'nla yol uva': Il val u ne' qat alaliy tu tenam Veleen, uva' alalik Daviid, uva' ok s-mam iq'esal. A'etz u ne' toq chiton ex vatz u k'axb'ichil ti' vepa'v. Atz a'etze u Kriisto, u quB'aal. ¹² Toqetz val sete kam la' etule tootzaqil u ne': Tan yek toq b'enoq sete, tan ile b'atxhel ti' tuch' b'u'q. Tul ile a' atil ku' t-val u atib'al tal uva' nik ku'k titzaj inq'a avan, —xe't u aanxel te inq'a xeen karne'l.

¹³ Ya'ne ajtxh til inq'a xeen karne'l tul mamala aanxel k'atz u aanxel uva' nikich alon u yol. Tul ech nikich tal inq'a aanxel ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh s-eche:

¹⁴ —jOksaloq iq'ij
u quB'aal Tiuxh
ta'n inq'a aanxel u quB'aal Tiuxh
uva' sib' at ja'p tu amlika'!
jTul chiib'oq inq'a xao!
vatz tx'ava',

t 2.2 ¿Kam s-ti'il nik tal ti' u mam tenam Siiria tzitza? Atz ¿kam s-ti'il at tokeb'al Siiria tiib'a inq'a tij imam Israeel? Ti' uva' tan, a'ich u tenam Siiria iq'esalich tiib'a jolol tenam ta'n inq'a aj Rooma. Tul ant inq'a tij imam Israeel atich ok jaq' ib'ek'b'al Siiria ta'n inq'a aj Rooma, atz ti' pagte uva' een jeqlich u mam iq'esal tu tenam Damaasko uva', a' atich tuulb'al Siiria. Tul a' atich ok inq'a tij imam Israeel jaq' ib'ek'b'al u mam tenam Siiria. u 2.4 A' nik tal Daviid tzitza uva', a' Daviid atich ok siq'esalil tu ya'b' 980 y.u.J., eche uva' nik tal tu 1 Samueel 16.1-13.

inq'a at vib'a'n'il
u quB'aal Tiuxh s-tiib'a!
—chichich inq'a aanxel.

¹⁵B'enetz vet inq'a aanxel t-amlika', tul ech motx tal vet inq'a xeen karne'l s-vatzaq s-eche: —iKo'vaq qile' b'a, kam u yol uva' qat utxh tu tenam Veleen! Tan ech uva'e qat ul alaxoq s-qe ta'n viaanxel quB'aal Tiuxh, —xe'taq vet s-vatzaq.

¹⁶Naletz kuxh motx itzaj vet inq'a xeen karne'l. Tul ex legexoq vet Mal tuch' Xhu'l ta'n. Atz tilaq vete' uva', a' atich ku' u ne' tuul u tatib'al titzaj inq'a avan. ¹⁷Tiletz vet inq'a xeen karne'l u ne', tul motx xe't vet ti' talax inq'a yol uva' ul tal u aanxel s-te ti' u ne'. ¹⁸Jank'aletzxh inq'a xaol uva' nikich ab'in inq'a yol uva' nikich tal inq'a xeen karne'l, tul kaayaqichxh vet taanima s-ti'. ¹⁹Aloq ye' nikich tal Mal u yol ti' kame uva' tal inq'a aanxel te inq'a xeen karne'l.

Pet nikich kuxh titz'an Mal t-taanima ti' kame uva' nikich tutxhe'. ²⁰Q'a'-vetz vet inq'a xeen karne'l, tul seb'tichaq kuxh vet taq'ax b'en quB'aal Tiuxh s-nim ta'n. Atz seb'tichaq kuxh vet ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh ti' inq'a yol, inq'a motx tab'i, atz inq'a motx tila. Tan ech uva'e ma'tich talt u aanxel s-te.

**Uva's ex toksal quB'aal Jesuus vi' iq'ab' quB'aal
Tiuxh tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh**

²¹Eletz vet u ne' vajxaqil q'ij, tul motx inima vet viqolox el inb'iil te vitxhi-o'l u ne'. Tul oksal vet ib'ij u ne' s-Jesuus. Tan ech uva'e ma'tich ul talt u aanxel te Mal uva's ye'naqich yanoq ik'uul Mal. ²²⁻²⁴Tul tz'ib'amalat ka val u yol s-na'ya t-vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' tal te Moisees. Tan a' nik tale' uva', oq xaak u b'axa tal inva'q ixoq, tul tetxhal kuxh la' b'en oksaloq vi' iq'ab' quB'aal Tiuxh tu tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Tul a'at nik tal va't u b'ek'b'al uva' tetxhal kuxh la' aq'ax ka'vo'q mukuy s-oya, atz maq ka'vo'q paraamuxh ti' itz'e'sal ok vatz Tiuxh ti' inva'q ne'.

Opoonetz vet u q'ij ti' ib'en Xhu'l tuch' Mal ti' inimal inq'a b'ek'b'al inq'ae, ti' u tx'ajo ib' vatz Tiuxh, tul tiq'o'aq vet u ne' tu tenam Jerusaleen ti' toksal vi' iq'ab' quB'aal Tiuxh.^v

**Uva's ib'en vet Simeoon tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh
ti' taq'ax ta'ntiuxh ti' u tul quB'aal Jesuus vatz u tx'ava'**

²⁵Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'ae, tul atich val u vinaq tu tenam Jerusaleen uva' Simeoonich ib'ij. Tul jikla vinaqiche. Atz tx'akich ok taanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul nikich itx'eb' tul va'l uva' la'ich k'uqb'an ik'uul inq'a tij imam Israeel; a'e u Kriisto. Tul atich viTiuxhil Tiuxh k'atz Simeoon.^w ²⁶Ma'tichetz tootzaqit Simeoon ta'n viTiuxhil Tiuxh uva' b'axa la' nalich til Simeoon tul viTxajich quB'aal Tiuxh, ya'ne la'ich kam Simeoon.

²⁷Tul a'xh taq'b' vet Xhu'l tuch' Mal tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' toksal Jesuus vi' iq'ab' quB'aal Tiuxh. Tan ech uva'e b'ek'ich ka. Ajtetz kuxh inatxh Simeoon tul tu taanima ta'n viTiuxhil Tiuxh ib'en tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.

²⁸ Ya'ne ijele vet Simeoon u ne'. Tul xe't vet Simeoon ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul ech tal Simeoon s-eche:

²⁹⁻³² —İInB'aal Tiuxh,
altziimal s-ve aa'n
uva' la' nal vil uva' la' chiton
jank'al inq'a xaoł
t-inq'a ipa'v
vatz u tx'ava',
ya'ne la' kam in!
Tan a' uva'e,
la' aq'on ootzaqiloq inuqul vayol
te inq'a jit tij imam Israeel,
eche inva'q txiqub'al
uva' la' k'utxhun u b'ey
te inva'q u xaoł
uva' nik ixaon tu tokto.
Tul ti' u chitonal
la' oksalik iq'ij vatenam,
inq'a tij imam Israeel.
İInB'aal Tiuxh,
k'uxhetz la' kam vet in
s-txheel,
tan tib'a'nıl toq kamk vet in!
Tan qat vill vet
u Chitol tetz vatenam,
—xe't Simeoon.^x

³³ Tul kaayich kuxh vet taanima Xhu'l tuch' Mal ti' jank'al inq'a yol uva' tal Simeoon ti' u ne'. ³⁴⁻³⁵ Tul ijaq vet Simeoon vib'a'nıl quB'aal Tiuxh tiib'a Xhu'l, atz tiib'a Mal. Ya'ne ech tal vet Simeoon te Mal, vitxutx u ne', s-eche: —Ti' u ne' uva'a, tul mamala tijaq imam Israeel la' qeon quB'aal Tiuxh. Tul at jolt tijaq imam Israeel ye' la' qeoni. Tan a' la' tal vet inuqul tatin inq'a xaoł uva' nik b'anon u ye'b'a'n. A'etz vet val u etxhlale uva' la' ik'utxh quB'aal Tiuxh vatx u tx'ava'.

Tul mamala xaoł la' txhi'an vet s-ti'. Ti'etz vet vitxhi'an inq'a xaoł ti' vaval, tul tira mam txumu'm la' pal tavaanima s-ti'. Atz eche ipal inva'q espaada taanima inva'q xaoł la' ipal u txumu'm tavaanima, —xe't Simeoon te Mal.

**Uva's toksat q'es u An iq'ij quB'aal Tiuxh ti'
u tul quB'aal Jesuus vatx tx'ava'**

³⁶ Atichetz va't u ixoq tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh uva' Anich ib'ij; q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Ime'alich Fanueel; vixa'nıl Aseer. Tul tira q'estichxh vete'; atz txakay ixoqiche. Tan juqva'l kuxh ya'b' atin vatx tx'ava' tuch' va'l itzumel. ³⁷ Tul ye'l va'to'q vinaq tiq'o. Pet kajva'lich vet to'k'al (84) ya'b' ikaj s-txakayil. Atichetz kuxh q'es u An tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh s-q'iil s-aq'b'al ti' inatxhk'uulal Tiuxh. Tul nikich imaq q'es itx'a'on ti'

x 2.29-32 Isaiias 40.5; 42.6; 49.6; 52.10; 46.13

inatxhax Tiuxh. ³⁸ Iletz kuxh Simeoon nikich iya' ti' talax inq'a yol, tul ijjetxh vet ok tib' q'es u An k'atz Simeoon ti' tilix u ne', atz ti' taq'ax ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' u ne'. Tul nikich taq' q'es ootzaqiloq u yol ti' u chitpichil xo'l jank'al inq'a xao tu Jerusaleen uva' a'ich u ne' u Kriisto. Tul a' nikich talvat q'es xo'l jank'al uva' nikich tx'eb'on tul inva'l uva' la' chiton el inq'a tij imam Israeel tiq'ab' inq'a nikich itxhi'an s-ti'.

Uva's iq'a'v b'en Xhu'l tuch' Mal tu tenam Nasareet

³⁹ Ma'tichetz inimat vet Xhu'l tuch' Mal jank'al inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amich ka, tul q'a'vaq vet b'en t-vitenam Nasareet tuulb'al Galileea. ⁴⁰ Ch'ijetz vet Jesusus. Atz aalemalichxh itxhej iyak'il Jesusus. Tul seb'tich itxhej vet itxumb'al Jesusus. Tul atichxh vib'a'n'il quB'aal Tiuxh k'atz Jesusus.

Uva's een ex leqpiq vet Jesusus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh

⁴¹ Jun ya'b'etz nikich tex itxutx ib'aal Jesusus ti' tilix u nimla q'ij tu tenam Jerusaleen, u nimla q'ij Ipal Aaxel.^z ⁴² A'xhetz tel vet Jesusus kab'laval ya'b', tul b'en vet Jesusus tuch' itxutx ib'aal ti' tilix u nimla q'ij tu tenam Jerusaleen. Tan jun ya'b'xh nikich inimal u nimla q'ij. ⁴³ Ya'etz vet u nimla q'ij, tul q'a'v vet Xhu'l tuch' Mal. Tul kaj ka Jesusus tu tenam Jerusaleen. Poro tira ye' b'en te itxutx ib'aal Jesusus oq uva' kaj ka Jesusus t-Jerusaleen. ⁴⁴ Tan a' nikich titz'a Xhu'l tuch' Mal uva' txh'uyich Jesusus xo'l inq'a imol. Va'lichetz vet q'ij itzaj Xhu'l tuch' Mal tu tenam Jerusaleen, tul ataqich ok ti' b'ey. Ya'ne xe'taq vet ti' itxhokox Jesusus xo'l inq'a titz'in tatzik, atz xo'l inq'a xao uva' tootzaqich tib' s-tuch'. ⁴⁵ Poro ye'l Jesusus txhej xo'l inq'a imol. Tul q'a'v vet Xhu'l tuch' Mal tu tenam Jerusaleen ti' itxhokox Jesusus.

⁴⁶ Itoxvichetz vet q'ij itxhokon Mal tuch' Xhu'l ti' Jesusus, tul een ex txhejk Jesusus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul k'uqligh Jesusus xo'l inq'a sib'ichxh tootzaqib'al ti' inq'a tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Nikichetz kuxh tab'i Jesusus iyol inq'a iq'esal s-b'axa, ya'ne nikich tab'i Jesusus inuqul inq'a yol s-te. ⁴⁷ Tul kaayaqich kuxh vet taanima jank'al inq'a xao ti' u tootzaqib'al Jesusus, inq'a nikich ab'in viyolon Jesusus, atz u taq't Jesusus ich'exel viyol inq'a aj txumb'al.

⁴⁸ Ta'netzixh ilix Jesusus ta'n itxutx ib'aal uva' eenich vet Jesusus xo'l inq'a aj txumb'al, tul yekichaq kaj vet taanima. Tul ech tal vet Mal te Jesusus s-eche: —iVal, ye'xh b'a'n uva' nik uulb'e o'! Tan jil o', ey kuxh qaanima ti' atxhoko-xe'! —xe't Mal.

⁴⁹ Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —iKam s-ti'il nik etxhok in? B'ane ye'etz koq etootzaqle uva', a' u taq'on vinB'aal ul inb'ane', —xe't Jesusus. ⁵⁰ Poro tira ye' b'en te Xhu'l tuch' Mal kam talax inq'a yol uva' tal Jesusus.

⁵¹ Ya'ne q'a'v vet ku' Jesusus ti' itxutx ib'aal tu tenam Nasareet. Tul nikich inima Jesusus itxutx ib'aal. Tul mij nikich isotz vet inq'a iyol Jesusus s-k'uul

y 2.38 Isaiias 52.9 z 2.41 Eche u yol Ipal Aaxel nik tal tztiza, tan a'e, uva' 'Pascua,' chich tu kastiiya. Pet 'Pesach,' chich tu yolb'al evreeo. A'etz nik tal u yol uva' 'pal kuxh pa'l,' chich tela'pun.

iKametz s-ti'il nik tal u yol pal pa'l? A' s-ti'il nik talvat uva' pal kuxh pa'l viaaxel quB'aal Tiuxh k'atz totzotz inq'a tij imam Israeel. Tan ye'l inq'a b'axa ik'aol inq'a tij imam Israeel pal iyatz' ka u aaxel. Ech nik tale tu Eeksodo 11.1-10.

Mal. ⁵²Ch'ijchiletzkh atich ok Jesuus, tul aalxh nikich itxhej vet itxumb'al Jesuus. Tul b'a'nichxh Jesuus vatz quB'aal Tiuxh; atz b'a'nichxh Jesuus vatz inq'a xaoL.

**Uva's ipaxsat Xhun inq'a yol ti' quB'aal Jesuus,
Xhun, uva' nikich aq'on ku' inq'a xaoL xe' a'**

Tio 3.1-12; Kuxh 1.1-8; Xhun 1.19-28

3 ¹A'etz ixet' vet Xhun ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva's tel vet o'laval ya'b' tok Tiveerio s-mam iq'esalil tu mam tenam Rooma. Tul a'ich Poonsio Pilaato atich ok siq'esal tuulb'al Judeea. Atz a'ich Eroodes Antiipas atich ok siq'esal tuulb'al Galileea. A'ichetz Pi'l, u titz'in Eroodes, atich ok siq'esal tuulb'al Itureea, atz tuulb'al Trakoniite. Atz a'ich Lisaanias atich ok siq'esal tuulb'al Aviliinia. ^a ²Tul a'ich Anaas tuch' Kaifaas atich ok siq'esal xo'l jolt inq'a oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusalem.

Tul yolon quB'aal Tiuxh te Xhun, vik'aol Sakariias, tu tx'ava' uva' ye'l xaoL jeqllel s-tuul.

³Ya'ne b'en vet Xhun ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh tuulb'al inq'a tx'ava' uva' titzi' u xaoMLa a' Jordaana. Tul a' nikich tal Xhun te inq'a xaoL uva' b'axa tzij la'ich motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh ti' ikuy sotzsasat quB'aal Tiuxh inq'a ipa'v. Ya'ne la'ich motx aq'axaq ku' xe' a' ta'n Xhun. ⁴A'etz ex ela'punoq u yol tiib'a Xhun uva' tz'ib'amal ka ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, val u yol uva' ech nik tal s-eche:

—Jatva'lxh inq'a xaoL
uva' nik ipal tu tx'ava'
uva' ye'l xaoL jeqllel s-tuul,
la' motx tab'i val u yol
la' sich'insal el s-vi'
uva' ech la' tal s-eche:
«jJikb'avaq etib'
ti' ik'ulux u quB'aal
uva' tule'!
Tul ech ejikb'at etib'
eche ijikb'ixsal inva'q b'ey
uva' koyel kuxhtu'
ti' ik'ulux tul va'q
mam iq'esal.

⁵Tul ech la' ejikb'at etib'
eche la' inojsal
inva'q xo'l vitz,
atz eche la' tele'l ivi'
inva'q vuq'kin pejo'n,
atz inva'q tal vitz,
tul la' b'en s-txhaq'aala.
Atz echatxh la' ejikb'at

a 3.1 A'etz Tiveerio nik tal tzitza uva' b'anon iq'esalil tiib'a jank'al u tx'ava' uva' okebel ta'n Rooma t-inq'a ya'b' 14 m.t.J. tetxhal topoon tu ya'b' 37 m.t.J.

etib',
 eche la' ijikb'al inva'q b'ey
 uva' ye' ato'k s-jik;
 atz eche ib'anax tutxh
 inva'q b'ey
 uva' vuq'el kuxhtu'.

- ⁶ Tan a' isa' quB'aal Tiuxh
 la'xh tootzaqi
 inq'a xaoL s-kaqaayil
 kam la' ulb'el ichitix
 t-inq'a ipa'v,»
 —chich u yol.^b

⁷ Tul mamala xaoL nikich tul ti' taq'ax ku' xe' a' ta'n Xhun. Poro at xaoL uva' ka'lichaq kuxh ik'uul ti' titz'ataq tib' t-inq'a ipa'v. Tul ech nikich tal Xhun te inq'a xaoL s-eche: —jEx inq'a xaoL, inq'a itz'lel ex s-txheel, tan a' nik etal uva' toq etz'eq etib' vatz u k'axk'o uva' toq taq' quB'aal Tiuxh setiib'a, eche itz'eqt tib' kan vatz xamal! Poro ye'l ex la' ole'v ex. ⁸ Pet a' ek'utxh inq'a b'a'nla b'ano'm. Tul ech ex eb'an, eche vi'oq tze' uva' la' taq' b'a'nla ivatz. Tul ye' etitz'a uva' la' ela'p ex tib'a'nul ti' kuxh uva' ex tij imam Avra'aam. Tan oq la' isa' te quB'aal Tiuxh, tul la' taq' b'en inq'a sivan inq'ae s-tijaq imam Avra'aam. Pet b'axa etitz'a etib' t-inq'a epa'v vatz quB'aal Tiuxh. Tul jikb'avaq etib'.^c ⁹ Tan oq ye'le, tul toq ik'axb'isa ex quB'aal Tiuxh ti' inq'a epa'v. Eche inva'q u vinaq uva' ato'k k'oxb'al tiq'ab', tul b'anel kuxh vet tutxh ti' ik'onox u tze' uva' ye' nik taq' b'a'nla ivatz, tul la' toksa t-xamal. Echetz uva'e, la' ulb'el ex, —chich Xhun.

¹⁰ Ya'ne ech tal vet inq'a xaoL te Xhun s-eche: —jKametz la' qub'ana b'a, tul ye' la' ul u k'axb'ichil s-qiiib'a? —xe'taq vete'.

¹¹ Tul ech tal Xhun s-eche: —Ja'l ex, uva' ka'va'l etoksa'm, tul oyavaq va'l te u xaoL uva' ye'l tetz. Atzoq ja'l uva' at tetz'ub'al, tul aq'vaq tetz u xaoL uva' ye'l tetz, —xe't Xhun.

b 3.6 Isaiias 40.3-5 **c 3.8** jKam talax u yol tal Xhun?, ti' uva' ech la' —ik'utxht inq'a xaoL inq'a b'a'nla ib'ano'm, eche vi'oq tze' uva' la' taq' b'a'nla ivatz, —xe't Xhun. Taletz Xhun u yol uva'e, tan tira ye' nikich motx titz'a inq'a tij imam Israeel, oq b'a'n inq'a nikich motx ib'ane', atz maq kantxhaq. Tan ta'n kuxh nikich motx titz'a uva' tijaq imam Israeel, tul b'a'netz kuxh vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Atz ta'n kuxh nikich motx titz'a uva', ti' kuxh uva' ma't tuulb'al u tostiuxh, atz nik inima itz'e'sal ok inq'a txoo vatz quB'aal Tiuxh s-vatz, tul a'etz uva'e, nikich aq'on b'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Pet jit a' nikich motx titz'a ib'ant u b'a'nla b'ano'm vatz quB'aal Tiuxh. Tan k'uxh tootzaqich u b'a'n, pet ye' nikich motx ib'ane'.

Pet koq uva' ul tal Xhun, tan a' inq'a tij imam Israeel ul toksa Xhun s-jik. Tul a' inq'a taanxelal la'ich ok s-jik vatz quB'aal Tiuxh uva' nikich tal Xhun. Tul ti'etz vib'en inq'a taanxelal s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, tul a'etz inq'ae, la' motx ik'utxh vet tuch' vib'ano'm. A'etz vet vib'a'nla b'ano'm inq'a xaoL nik ik'ul quB'aal Tiuxh, eche la' ik'ult va'q xaoL ivatz vi'oq b'a'nla tze'. A'etz nik ib'an vet Xhun eela vib'a'nla b'ano'm inq'a xaoL tuch' vivatz vi'oq b'a'nla tze'.

jKam s-ti'il tal Xhun, ti' uva' la' taq' b'en quB'aal Tiuxh inq'a sivan s-tij imam Avra'aam? Tan alel ta'n quB'aal Tiuxh uva' la' taq' quB'aal Tiuxh vib'a'nul tiib'a inq'a xaoL vatz tx'ava' s-kaqaayil k'uxh jit tij imam Israeel. Pet eche inq'a tij imam Israeel, tan a' itxa'k la' ik'utxh u b'a'nul vatz inq'a xaoL, inq'a jit tij imam Israeel. Poro a'e tan, ye' motx ib'ana, k'uxh a'xh txhejk u Kriisto xo'l inq'a tij imam Israeel. Pet k'uxh ixval u Kriisto ta'n inq'a tij imam Israeel, poro antxh ik'utxh quB'aal Tiuxh u b'a'nul xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Poro jit ti' inq'a tij imam Israeel ik'utxhvat, pet ti' inq'a niman tetz u Kriisto; a'e u Jesusus. Tul tizti ex sotzk ik'uul inq'a tij imam Israeel, tan

¹²Ya'ne aq'b' jolol inq'a jaqol puaq tetz Rooma ti' iku' xe' a' ta'n Xhun. Tul ech motx tal te Xhun s-eche: —Txhusul qetz, ¿ke'ch o'? ¿Kametz la' qub'ana, tul ye' la' ul u k'axb'ichil s-qii'b'a? —xe'taqe.^d

¹³Tul ech tal Xhun s-eche: —Ye' la' utxhi uva' niim tel puaq la' etab'i te inq'a xao'l ti' jank'al uva' b'ek'el ex ti' tab'ile', —xe't Xhun.

¹⁴Ya'ne aq'b' jolt inq'a sol vatz Xhun. Tul ech motx tal s-eche: —¿Ke'ch o'? ¿Kametz la' qub'ana? —xe'taqe.

Tul ech tal Xhun s-eche: —Ye' la' exo'visa inq'a xao'l ti' imajax va'q kam tetz. Atz ye' la' etz'eq tzij ti' itxhejsal ipa'v inva'q xao'l. Tul k'uqb'avaq ek'uul ti' veja'mil uva' nik etx'ake', —xe't Xhun.

¹⁵Tan mamala xao'l nikich tx'eb'on tul u Kriisto. Xa'tetze ech nikich titz'a vet inq'a xao'l t-taanima s-eche: —Kamal a' vet u Kriisto uva'e, —chichichaq ti' Xhun.

¹⁶Ya'ne ech tal Xhun te jank'al inq'a xao'l s-eche: —Ye'le. Jit a' ine u Kriisto. B'antan il jolol ex q'aoq, nik vaq' ku' ex xe' a'. Pet ech koq u Kriisto, uva' ya'n tul s-vi', sib'xh palna'ql ticle'm naq sinvi'. Tul jitoq ink'ulel uva' la' inchite'l k'a'il ichich' xa'p naq t-toq. Tan a' vet vi'Tiuxhil Tiuxh la' taq' sete; atz la' taq' xamal. ¹⁷Tan ech la' ul ib'an naq, eche inva'q u xao'l uva' ato'k tichub'al triigo tiq'ab', tul la' ik'oni el u ch'is uva' nik tel ka xo'l u triigo.

Tan b'axa nik itichu u xao'l vivatz u triigo tuch' u tichub'al, ya'ne nik itxha-b'a vet ikolox u triigo tu tatib'al. Pet u ch'is, tan nik toksa xamal s-ti'. Echetz uva'e, la' ul ib'an naq u vinaq. Tan la' ijax naq ixo'l inq'a jikla xao'l tuch' inq'a yaab'la xao'l, —xe't Xhun.

¹⁸Mamala teletz kuxh yol nikich tal Xhun te inq'a xao'l ti' toksal t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh. Atz nikichat ipaxsa Xhun inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a xao'l ti' u tuleb'al u Kriisto.

¹⁹Ya'ne talat Xhun inuqul vipa'v Eroodes Antiipas, ti' uva' tan kantxhaq uva' b'anich ta'n. Tan tiq'o Eroodes ixoq u Erodias s-tixqel, tul atz tixqelich

a' motx titz'a uva' tetxhal kuxh a'ich inq'a tij imam Israeel la'ich ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' ik'u-txhux u b'a'nil ti' ikuy sotzsal ipa'v inq'a xao'l. Xa'tetze tal Xhun te inq'a tij imam Israeel uva' ye'lich la' utxhi la' motx tala uva', ti' uva' tij imam Israeel, tul atetz kuxh vet vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Ye'le. Pet, ti' uva' la' motx k'uqe'v ik'uul ti' quB'aal Jesus, tul la' kuyux inq'a ipa'v. Echetz jit, ti' uva' tij imam Israeel, tul k'utxhul tetz b'a'nil. Tul echetz talt Xhune uva' la' utxhi tal kuxh la' itxhejsavat quB'aal Tiuxh niman tetz, tan k'uxh xo'l tij imam Israeel, atz k'uxh xo'l jit tij imam Israeel. Ta'n kuxh loq' la' ik'uqb'a ik'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' ikuy sotzsal ipa'v, eche uva' ib'an Avra'aam. A'etz talaxe u yol: Ik'aol ime'al Avra'aam inq'a ech la' ik'uqb'at ik'uul, eche Avra'aam, k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Avra'aam. Xa'tetze nik tal Xhun u yol ti' itxhej tij imam Avra'aam, k'uxh k'atz sivan, atz k'uxh k'atz kamxh inva'to'q ticle'mil. Pet jit tetxhalen koqxh tij imam Israeel la' txhej s-niman tetz quB'aal Tiuxh. A'etz u yaab'la txumb'ale uva' txhab'amich kuxh tok tivi' inq'a tij imam Israeel, ti' uva' ta'naq kuxh inq'ae, atich ok s-tuul ta'n quB'aal Tiuxh nikich motx tale'. Tul a'etz uva'e, nikich tal Xhun inuqul xo'l inq'a tij imam Israeel. **d 3.12** ¿Ja'lichetze inq'a jaqol puaq tetz Rooma? A' jolol inq'a tij imam Israele uva' nikich ijaq puaq te jolt inq'a imol s-tijaq imam Israeel. Tul nikich taq' b'en te inq'a aj Rooma. Echetz s-ti'ile ye' nikich isa'ax ta'n inq'a imol s-tijaq imam Israeel. Tul mam tx'iol iq'ij nikich motx b'enk inq'a jaqol puaq ti' vijaqt puaq te inq'a imol. Tan jit ta'n koq kuxh nikich motx ijaq jank'al u puaq uva' nikich taq'aq b'en te Rooma, pet nikich motx taq' ja' ivi' ijaqax u puaq te inq'a imol. Tan nikich motx teesa ka tetz s-te. Tul ech u aq'one uva' nikich ib'an Tio tuch' Sakee. Ech uva'e nik tal tu Tio 9.9-13 tuch' Luk 19.2-10. Atetz jolol inq'a jaqol puaq tetz Rooma motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v uva's nikich talt Xhun inuqul.

Pi'l Erodiias, Pi'l u titz'inich Eroodes. Tul motxat tal Xhun inuqul jank'al inq'a ye'b'an uva' nikich ib'an Eroodes.^e ²⁰ Echetz koqxhte te Eroodes, tul inima koq Eroodes u yol uva' tal Xhun. Pet a'l taq'ax ja' Xhun t-tze' ta'n Eroodes. A'etz va't u nimla pa've uva' ib'an Eroodes ti' jank'al inq'a nikich ib'ane'.

Uva's taq'ax ku' quB'aal Jesusu xe' a' ta'n Xhun

Tio 3.13-17; Kuxh 1.9-11

²¹ Tuulb'aletz uva's ye'naqich aq'axoq ja' Xhun t-tze', tul mamala xao' nikich taq' ku' Xhun xe' a'. Tul ant Jesusu aq'ax ku' xe' a' ta'n Xhun. Ya'ne inatxh Jesusu quB'aal Tiuxh, tul jaqp u amlika'.^f ²² Tul yekich ku'l viTiuxhil Tiuxh tiib'a Jesusu, uva' echich vich'ij, eche inva'q paraamuxh. Tul yolon tzaan quB'aal Tiuxh t-amlika'. Tul ech tal s-eche: —Axh inK'aol. Kamxh in se'e. Tul tira nik achiib'isa vaanima, —xe't quB'aal Tiuxh te Jesusu.

A' u yole ti' inq'a k'uy imam quB'aal Jesusu

Tio 1.1-17

²³ Kamal vinaq lavalich vet iya'b' Jesusu uva's ixet Jesusu ti' ipaxsal viyol-b'al quB'aal Tiuxh. Tul a' nikich titz'a inq'a xao' uva' tira ik'aolichxh Xhu'l Jesusu; Xhu'l vik'aol Elii; ²⁴ Elii vik'aol Mataat; Mataat vik'aol Levii; Levii vik'aol Melkii; Melkii vik'aol Jaana; Jaana vik'aol Xhu'l; ²⁵ Xhu'l vik'aol Mata-tiias; Matatiias vik'aol Amoos; Amoos vik'aol Nauum; Nauum vik'aol Eesli; Eesli vik'aol Naagai; ²⁶ Naagai vik'aol Maat; Maat vik'aol Matatiias; Matatiias vik'aol Semei; Semei vik'aol Xhu'l; Xhu'l vik'aol Judaa; ²⁷ Judaa vik'aol Joana; Joana vik'aol Reesa; Reesa vik'aol Sorovaveel; Sorovaveel vik'aol Salatieel; Salatieel vik'aol Neeri; ²⁸ Neeri vik'aol Melkii; Melkii vik'aol Aadi; Aadi vik'aol Kosaam; Kosaam vik'aol Elmodaam; Elmodaam vik'aol Eer; ²⁹ Eer vik'aol Josuee; Josuee vik'aol Elieseer; Elieseer vik'aol Joriim; Joriim vik'aol Mataat; ³⁰ Mataat vik'aol Levii; Levii vik'aol Simeoon; Simeoon vik'aol Judaa; Judaa vik'aol Xhu'l; Xhu'l vik'aol Jonaan; Jonaan vik'aol Eliakiim; ³¹ Eliakiim vik'aol Meleea; Meleea vik'aol Mainaan; Mainaan vik'aol Mataata; Mataata vik'aol Nataan; ³² Nataan vik'aol Daviid; Daviid vik'aol Isaii; Isaii vik'aol Oveed; Oveed vik'aol Voos; Voos vik'aol Salmoon; Salmoon vik'aol Nasoon; ³³ Nasoon vik'aol Aminadaav; Aminadaav vik'aol Araam; Araam vik'aol Esroom; Esroom vik'aol Faares; Faares vik'aol Judaa; ³⁴ Judaa vik'aol Jakoov; Jakoov vik'aol Isaak; Isaak vik'aol Avra'aam; Avra'aam vik'aol Taree; Taree vik'aol Nakoor; ³⁵ Nakoor vik'aol Seruug; Seruug vik'aol Ragaau; Ragaau vik'aol Peleeg; Peleeg vik'aol Eveer; Eveer vik'aol Saala; ³⁶ Saala vik'aol

e 3.19 U Eroodes Antiipas uva' nik tal tzitza, tan a'e val vik'aol q'es Eroodes, uva's atich ok s-mam iq'asal uva's talal Xhun tuch' u quB'aal Jesusu, eche uva' nik tal tu Tio 2.1-23. Tul antich kuxh u yaab'la txumb'al iq'omalich ta'n Eroodes Antiipas, eche vitxumb'al vib'aal. Tan a' vib'aal alon iyatz'ax el inq'a ne'. Tan a' k'aqich ta'n uva' ant Jesusu la'ich yatza'ax el. Tul b'enetx txhan vet Eroodes Antiipas, u k'aola s-vinaq, atz ok vet siq'asalil, tul antetzxh vet alon iyatz'ax el Xhun, eche uva' nik tal tu Tio 14.1-12 tuch' Luk 9.7-9. Tul antetzxh Eroodes Antiipas aq'on ku' yol tinuqul ti' quB'aal Jesusu. Tul ch'ixvisal quB'aal Jesusu ta'n, eche uva' nik tal Luk 23.6-12.

f 3.21 ¿Kam nik elka'p u yol, ti' uva'?: jaqp u amlika', nik tal tzitza. A' nik tal uva' quB'aal Tiuxh la' yolon te inq'a xao' tal tzitza vatx tx'ava'. Eche uva's iyolon tzaan t-amlika' ti' quB'aal Jesusu uva's taq'ax ku' quB'aal Jesusu xe' a' ta'n Xhun. Echatch kuxh nik tale tu Jeenesis 28.12-13; Tio 3.16; Kuxh 3.11 tuch' Apokaliipsis 4.1.

Kainaan; Kainaan vik'aol Arfaksaad; Arfaksaad vik'aol Seem; Seem vik'aol Noee; Noee vik'aol Lameek; ³⁷Lameek vik'aol Matusaleen; Matusaleen vik'aol Enook; Enook vik'aol Jared; Jared vik'aol Majalaleel; Majalaleel vik'aol Kainaan; ³⁸Kainaan vik'aol Enoos; Enoos vik'aol Seet; Seet vik'aol Adaan; Adaan uva' a'xh b'axa iviinixsat quB'aal Tiuxh vatz u tx'ava'.

Uva's tetxhb'ut Satanaas iku' quB'aal Jesusus t-pa'v

Tio 4.1-11; Kuxh 1.12-13

4 ¹ Poro tiraetz atich ok viTiuxhil Tiuxh t-taanxelal Jesusus, tul q'a'v vet tzaan Jesusus k'atz u xaomla a' Jordaana. Ya'ne iq'ol vet Jesusus ta'n viTiuxhil Tiuxh tu tx'ava' uva' ye'l xool jeqlle s-tuul.⁸ ² Tuulb'al ka'viinqil q'ij atin Jesusus tzitzi, tul nikich tetxhb'ul iku' Jesusus t-pa'v ta'n diaavlo.^h Tan tira ye'l Jesusus nikich itx'a'on tuulb'al u ka'viinqil q'ij. Paletz vet u ka'viinqil q'ij tatin Jesusus tzitzi, tul kam vet Jesusus t-va'y.

³ Tul ech tal vet Satanaas te Jesusus s-eche: —Nik aale' uva', axh, iK'aol quB'aal Tiuxh, k'utxhetza b'a, tul aq'etz b'en u sivan uva'e s-paan, —xe't Satanaas.

⁴ Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ye'le. Tan ech val u yol tz'ib'amal t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «Jit kuxh ta'n u paan la' itz'e'vsan inq'a xool. Pet a' la' itz'e'vsan taanxelal inq'a xool, inq'a yol uva' nik tal quB'aal Tiuxh,» chich u yol, —xe't Jesusus.ⁱ

⁵ Ya'ne tiq'o Satanaas Jesusus vi' val u vitz uva' sib'xh at ja'. Tul nal kuxh ik'utxh Satanaas jank'al inq'a mam tenam vatz u tx'ava' s-kaqaayil te Jesusus. ⁶ Tul ech tal Satanaas te Jesusus s-eche: —Toq voksa axh siq'esalil inq'a tenam s-kaqaayil inq'ae. Tul eetz vet jank'al inq'a oksab' tetz iq'ij. Tan ile at vet t-inq'ab'. Tul in la' tzaj sink'uul ja'l la' vaq' s-te. ⁷ Oqetz la' ajoqb'a ku' eeb' sinvatz, tul la' anatxhk'uula in, tul eetzetz vet inq'a tenam s-kaqaayil, —xe't diaavlo.

⁸ Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Ye'le. Tan ech u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «A' quB'aal, vaTiuxh la' anatxhk'uula. Tul ta'n kuxh uva'e, la' anima,» chich u yol. Pet jpalen el tzitzi sinvatz, Satanaas! —xe't Jesusus.^j

⁹ Ya'ne iq'ol Jesusus ta'n Satanaas tivi' ja' u tostiuuxh tu tenam Jerusaleen. Tul ech tal Satanaas te Jesusus s-eche: —Nik aale' uva', axh, iK'aol quB'aal Tiuxh, k'utxhetza b'a, tul k'oni b'en eeb' tzitza. ¹⁰ Tan ye'l axh la' ak'on axh. Tan ech tz'ib'amal ka s-eche:

«La' ib'ek' quB'aal Tiuxh
inq'a iaanxel,
tul la' itxhaq tzaan

g 4.1 ¿Kam nik elka'pun u yol?: —iq'ol vet quB'aal Jesusus ta'n viTiuxhil Tiuxh, —chiche. Jit a' nik tale uva' txh'iqil koq b'en quB'aal Jesusus ta'n viTiuxhil Tiuxh. Pet a' nik tale uva' tira nikich inatxh quB'aal Jesusus tu taanxelal ta'n viTiuxhil Tiuxh ti' kame uva' nikich isa' viB'aal la' ib'ana. Niketz tal tu u' Xhun uva': —Nik ib'ek' quB'aal Tiuxh quB'aal Jesusus, —chiche. Tul atetz nik ex tal Xhun paqte uva': —...quB'aal Tiuxh aq'on te Jesusus, —chiche. Tul nikat tal Xhun uva': —...quB'aal Tiuxh nik k'utxhun te quB'aal Jesusus, —chiche. Pet a' kuxh nikich ib'an quB'aal Jesusus uva' tira nikich inatxh tu taanxelal kam inq'a nikich isa' viB'aal la' ib'ana. h 4.2 U yol «diaavlo» nik tal tzitza, tan eela kuxh tuch' u yol «Satanaas.» i 4.4 Deuteronomio 8.3

j 4.8 Deuteronomio 6.13

ti' akoloxe'.

¹¹ Tul yekxh axh tiq'ab'.

Tul mij inb'eeq avoq

la' b'en ajsa ti' sivan,»

chich u yol,

—xe't Satanaas te Jesusus.^k

¹² Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Ye'le. Tan echatetzxh va't u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «Ye' la' isa'a uva', a', axh la' b'ek'on quB'aal Tiuxh ti' ib'anax inva'q kam,» chich u yol, —xe't Jesusus te Satanaas.^{l m}

¹³ Ya'etz vet Satanaas ti' ib'anax kam inq'a titz'a, ti' tetzxb'ul iku' Jesusus t-pa'v, tul aq'ax vet ka Jesusus ta'n Satanaas. Tul ye'xhkam nikich ib'an vet Satanaas te Jesusus t-inb'iil.

**Uva's ix'e' quB'aal Jesusus ti' ipaxsal viyolb'al
quB'aal Tiuxh tuulb'al Galileea**

Tio 4.12-17; Kuxh 1.14-15

¹⁴ Poro tira atich viyak'il viTiuxhil Tiuxh k'atz Jesusus ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima. Tul q'a'v vet Jesusus tuulb'al Galileea. Tul paxin vet itziulal Jesusus tuulb'al Galileea, atz tuulb'al kaqaayil inq'a tenam inq'a atich s-naqli.

¹⁵ Nikichetz itxhus Jesusus inq'a tij imam Israeel t-inq'a k'ulb'al ib', tul jank'al inq'a xaol nikich oksan iq'ij Jesusus.

Uva's ye' ik'ulux quB'aal Jesusus t-vitenam Nasareet

Tio 13.53-58; Kuxh 6.1-6

¹⁶ Ya'ne aq'b' vet Jesusus tu tenam Nasareet tal uva' ch'ijk Jesusus. Tuul-b'aletz val u xeem q'ij saavado, tul b'en vet ok Jesusus tuul u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tan echxh nikich ib'an Jesuuse jun xeem q'ij saavado. Ya'ne txake'v vet Jesusus ti' isik'lel viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁷ Tul a' u u' aq'ax te Jesusus, uva' tz'ib'amal ka ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul isalpu vet Jesusus u u'. Tul a' ex ileq Jesusus u yol uva' ech nik tal s-eche:

¹⁸ — «Il viTiuxhil Tiuxh,

at sink'atza.

Tan txael vet in

ta'n quB'aal Tiuxh

ti' talax inq'a b'a'nla txhaq

yol

xo'l inq'a xaol,

inq'a meeb'a'.

Atz a' qat itxhaqvatz tzaan in

k 4.11 Saalmo 91.11-12 **l 4.12** Deuteronomio 6.16; Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.17

m 4.12 Deuteronomio 6.16. ¿Kam nik elka'p u yol, ti' uva'? —Ye' la' isa'a uva', a' axh, la' b'ek'on quB'aal Tiuxh ti' ib'anax inva'q kam, —chiche. A' nik tal, ti' uva' oq la'xh ivatzi inva'q xaol toksat tib' tuul inva'q tza'lla yol, tul la' tab'i txha vet lotxhb'al te quB'aal Tiuxh ti' teesal tuulb'al vitza'lal. Tul ye'letz la' tab'i vet quB'aal Tiuxh, tan juntxh qat ivatzi toksat tib' tuul u yol uva' tza'l. Tul ilat u yol nik tal paqte ti' uva': —...ye' la' isa'a uva', a' axh, la' b'ek'on quB'aal Tiuxh ti' ib'anax va'q kam, —chiche, ile t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.17.

quB'aal Tiuxh
 ti' inq'a xaoł,
 inq'a txeyel ta'n Satanaas.
 Atz qat taq' vıqle'm
 ti' vilonsat inq'a tzot,
 atz ti' ichitp inq'a xaoł,
 inq'a b'eenoxh
 nik motx ik'axb'e'.

¹⁹ Tul a'at qat itxhaqvāt
 tzaan in
 quB'aal Tiuxh
 ti' ipaxsal inuqul uva',
 il u q'ij, atz u ya'b',
 uy vete'
 ti' ib'ant quB'aal Tiuxh
 b'a'nıl te inq'a xaoł,»
 —xe't isik'let Jesuus u u'.ⁿ

²⁰ Ya'ne ib'alq'u vet Jesuus u u'. Tul taq' vet ok Jesuus te u xaoł uva' nikich taq'onv tu k'ulb'al ib', tul k'uqe'v vet Jesuus. Atz xe't vet Jesuus ti' itxhusux inq'a xaoł. Tul itz'taqich kuxh vet ivatz inq'a xaoł s-kaqaayıl ti' Jesuus.

²¹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Xe'tiyetz vet in s-txheel ti' itzoqpisal inq'a yol uva' qat etab'i insik'leta', —xe't Jesuus xo'l inq'a xaoł.

²² Tul aalatxh inq'a xaoł nikich alon vet b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sixe'teb'al. Atz kaayaqichxh vet taanima ti' inq'a jikla txhaq yol uva' nikich tal Jesuus. Pet atetz jolt inq'a xaoł uva' ech nikich tal vet ti' Jesuus s-eche: —Poro naq kuxhte vik'aol Xhu'l, —chichichaqe.

²³ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Vootzaql uva', a' val u yol toq etal s-ve uva' ech nik tal s-eche: «Tz'akvil, juntetz atz'aka eeb',» toq etale'. Atz echat toq etal s-ve s-eche: «Kamxh uva' nik qab'i itziulal ab'ant inq'a kaeb'al aanima tu tenam Kapernaum, tul b'anatetz b'a tzitza t-vatenam,» toq etal s-ve.

²⁴ Pet nuqxh nik val sete: Ye'l inva'q q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh nik inimal viyol uva' nik tale' tuulb'al vitenam. ²⁵ Eche uva' ulb'el Eliias s-na'ya, tan mamala txakay ixoq atich xo'l inq'a tij imam Israeel tuulb'al uva's ye' iku' vet ul jab'al vatz u amlıka' tuulb'al oxva'l ya'b' tuch' vajqıl ich'. Tul ul val u mam va'y tuulb'al jank'al u vatz tx'ava'. ²⁶ Poro jitetz a' txhaqaxik b'en Eliias ta'n quB'aal Tiuxh, ti' ilotxhox inva'q txakay ixoq xo'l inq'a tij imam Israeel. Pet a' txhaqaxik b'en Eliias xe' val u txakay ixoq, val u aj Sareepta uva' jitich tij imam Israeel uva' at tuulb'al Sidoon.

²⁷ Atz echatxh uva'e, ib'an Eliseeo, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan mamala xaoł nikich iq'aj itxhi'o'l xo'l inq'a tij imam Israeel tuulb'al uva's nikich iq'exsat Eliseeo viyol quB'aal Tiuxh. Poro ye'l inva'q inq'a tij imam Israeel ib'an b'a'n. Pet ta'nxh Namaan ib'an b'a'n, u aj Siiria, —xe't Jesuus xo'l inq'a xaoł.

²⁸ Ta'netzkh tab'i vet inq'a xaoł u yol uva'e, inq'a k'ulıch tib' tu k'ulb'al ib', tul motx lakpaq vet ivi'.^o ²⁹ Ya'ne motxaq ok ti' Jesuus. Tul ojqe'lamal tel

n 4.19 Isaiias 61.1-2 o 4.28 ¿Kam s-ti'il lakp ivi' inq'a xaoł ti' u yol uva' tal quB'aal Jesuus? Ti' uva' tan, a' tab'i inq'a xaoł uva' jit a', inq'a tij imam Israeel la'ich ilotxh Jesuus. Pet a', inq'a jit tij imam Israeel, la'ich lotxhoxi.

Jesuus ti'e'l u tenam ib'an inq'a xaoL. Tul een ex taq'vat inq'a xaoL Jesuus vi' val u pejo'n. Tan eenich u tenam vi' val u vitz tzi' val u qo'tz'. Tul a' titz'a inq'a xaoL ik'o'pil b'en Jesuus tu qo'tz' ti' ikamsal el. ³⁰Poro pal kuxh pa'l Jesuus xo'l inq'a xaoL. Tul b'en vet Jesuus.

Uva's itukit el quB'aal Jesuus demoonio t-taanima val u vinaq

Kuxh 1.21-28

³¹Tul yekich vet ku' Jesuus tu tenam Kapernaum tuulb'al Galileea. Tul xe't vet Jesuus ti' itxhusux inq'a xaoL tuulb'al u xeem q'ij saavado. ³²Tul tira kaj vet taanima inq'a xaoL ti' vitxhusu'm Jesuus, tan atich tikle'm Jesuus tuch' vitxhusune'.

³³Atichetz oka'p val u vinaq tuul u k'ulb'al ib' uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul jank'alxh ti' iquL sich'ini. ³⁴Tul ech tal u demoonio s-eche: —jAa! jYe'l o' la' uulb'e o', Jesuus, aj Nasareet! Kamal a' nik aale' uva' quq'ij ul eesa, ġab'a? Tan vootzaql uva', a' axhe, u loq'ola iTxajich quB'aal Tiuxh; atz axh, uva' een tzajna'ql axh k'atz quB'aal Tiuxh, —xe'te.

³⁵Ya'ne imaq Jesuus iyolon u demoonio. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —jVal axhaakalil! jElen el k'atz naq u vinaqe! —xe't Jesuus.

Tul it'eb'lu ku' u demoonio u vinaq t-tx'ava' xo'l inq'a xaoL. Tul el vet el u demoonio t-taanima u vinaq. Poro ye'xh tal inva'q ak'onk te u vinaq uva's tele'l u demoonio.

³⁶Tul tira kaj taanima inq'a xaoL, inq'a k'ulich tib'. Tul ech nikich motx iyol vet s-vatzaq s-eche: —jKe'chetx talax u yol uva'e? Tul ġja'l nik aq'on tikle'm naq ti' tole'v ti' itukil el inq'a demoonio? Tul jnik motx tele'! —chichich vet inq'a xaoL. ³⁷Tul nal kuxh ipaxin vet el itziulal vib'a'nil Jesuus tuulb'al jank'al inq'a tenam tal uva' atich Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n viji' Lu' t-val u xamal yaab'il

Tio 8.14-15; Kuxh 1.29-31

³⁸Eletx vet ul Jesuus tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel, tul yekich vet Jesuus t-totzotz Simoon. Tul atichetz ku' q'es u ixoq, viji' Simoon, t-mam xamal yaab'il. Tul ijaqaq b'a'nil te Jesuus ti' ib'ant q'es b'a'n.

³⁹Ya'ne ijetxh ku' tib' Jesuus k'atz q'es. Iletx kuxh u yol nikich tal Jesuus ti' tele'l u xamal yaab'il, tul jyekich ya' vet u xamal yaab'il! Atz yekich lakp vet q'es. Tul antxh vet q'es xe't ti' ik'uulal inq'a xaoL tzitzi.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n mamala yaab',
tuch' itukil el inq'a demoonio t-taanima inq'a xaoL**

Tio 8.16-17; Kuxh 1.32-34

⁴⁰Ku'etz vet q'ij uva's iya' vet u xeem q'ij saavado, tul iq'ol vet tzaan inq'a yaab' vatx Jesuus, inq'a kamaq kuxh yaab'ilil nikich motx b'anon. Tul taq' vet ja' Jesuus iq'ab' tivi' junun inq'a yaab'. Tul yek nikich motx ib'an b'a'n.^p

p 4.40 ġKam s-ti'il nik nalič iku' q'ij, tul nikich tiq'o tzaan inq'a xaoL inq'a yaab'? Ti' uva' tan, a' vet nik iku' q'ij, tul nik iya' u xeem q'ij saavado vatx inq'a xaoL. Tul jitetx vet pa'v la' ib'an inq'a xaoL vatx u b'ek'b'al k'uxh la'ich motx tiqa vet tzaan inq'a xaoL inq'a yaab' vatx Jesuus. Tan mam pa'vich s-vatz, oq la' motx iqtz' tuulb'al u xeem q'ij saavado.

⁴¹ Atz nikichat ituki el Jesuus demoonio t-taanima mamala xaoL. Tul oqxhich isich'in tele'l inq'a demoonio t-taanima inq'a xaoL. Tul ech nikich motx tal te Jesuus s-eche: —¡A' axhe, viK'aol quB'aal Tiuxh! —chichich inq'a demoonio. Tan tootzaqichaqe uva', a'ich Jesuus u Kriisto. Poro nikich iyaj Jesuus inq'a demoonio. Tul ye' nikich ikuy Jesuus iyolone'.

Uva's ex ipaxsat quB'aal Jesuus viyolb'al quB'aal Tiuxh t-jolt tenam

Kuxh 1.35-39

⁴² Saqb'etz vet ech eqal, tul b'en vet Jesuus t-val u tx'ava' uva' ye'lich xaoL jeqllel s-tuul. Ya'ne txhokox vet Jesuus ta'n inq'a xaoL. Aq'b'etz vet inq'a xaoL tal uva' atich Jesuus, tul maqax vet Jesuus ta'n. Tan a' nikich motx isa'e' uva' ye'lich Jesuus la'ich el b'en s-xo'l. ⁴³ Ya'ne ech tal Jesuus xo'l inq'a xaoL s-eche: —Poro tetxhal toq b'enoq in t-jolt inq'a tenam; tul b'en inpaxsa inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik isa' quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil t-taanima inq'a xaoL. Tan a' uva'e, txhaqel tzaan in ti' talaxe, —xe't Jesuus. ⁴⁴ Tul nikich ipaxsa Jesuus inq'a b'a'nla txhaq yol t-inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel t-junun inq'a tenam tuulb'al Galileea.

Uva's itxajt quB'aal Jesuus oxva'l inq'a vinaq ti' itxhust tib' s-k'atza;

a'e Simoon, Jakoovo tuch' Xhun

Tio 4.18-22; Kuxh 1.16-20

5 ¹ Atichetz Jesuus titzi' u mam a' Jenesareet, tul mamala tenam nikich motx ik'o'pi ok tib' k'atz Jesuus ti' tab'il viyolb'al quB'aal Tiuxh. ² Tiletz Jesuus ka'va'l u vaarko uva' atich ka tzi' u mam a' ta'n inq'a txeyol txay. Tan ma'tichaq telu'l inq'a txeyol txay s-tuul, tul eenichaq vet tx'aj tetz inq'a ik'atxh.

³ Paletz vet ja' Jesuus tuul inva'l u vaarko, u tetzich Simoon, tul ijaq Jesuus b'a'nla te Simoon ti' ijexh ok inb'iil u vaarko vi' u mam a'. Ya'ne ijexh vet ok Simoon u vaarko. Tul k'uqe'v vet Jesuus s-tuul. Tul xe't vet Jesuus ti' itxhusux inq'a xaoL, inq'a atich tzi' u mam a'.

⁴ Ya'etz vet Jesuus ti' itxhusux inq'a xaoL, tul ech tal Jesuus te Simoon s-eche: —Jetxh tel ok u vaarko tuul oka'p u mam a'. Tul k'onivaq b'en vek'atxh tuul u mam a' ti' itxeyex txay, —xe't Jesuus.

⁵ Ya'ne ech tal Simoon te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, poro va'xxh aq'b'al aq'onv o' ti' itxeyex txay. Tul mij inva'xo'q txay qutxeya. Pet, ti' uva', axh nik alon, tul toq ink'oni b'en u k'atxh tuul u mam a', —xe't Simoon.

⁶ Tul ik'oni vet b'en Simoon vik'atxh tuul u mam a'. Tul mamala vet txay motxo'k tuul u k'atxh. Tul tetxhichxh irinp vet vik'atxh Simoon.

⁷ Ya'ne motx tetzb'e vet tzaan Simoon jolt inq'a imol s-txeyol txay ti' ilotxhoxe'. Tan eenich jolt inq'a txeyol txay tuul inva't u vaarko. Ulaqetz vete', tul inojsaaq vet ku' inq'a txay tuul ka'va'l inq'a vaarko. Tul tetxhichxh vet ipal ku' inq'a vaarko jaq' u mam a' ta'n talal inq'a txay.

⁸⁻⁹ Tul tira kaj vet taanima Simoon Lu' tuch' inq'a imol ti' inq'a mamala txay motx itxeya. Imolichetz tib' Simoon tuch' Jakoovo tuch' Xhun, inq'a ik'aol Sevedeo. Tiletz vet Simoon Lu' u kaeb'al aanima uva' ib'an Jesuus, tul qael iku' Simoon vatz Jesuus. Tan yekichxh inatxh Simoon u ticle'm quB'aal Tiuxh k'atz Jesuus. Tul ech tal Simoon te Jesuus s-eche: —¡InB'aal, jit ink'ulel uva' la' atin axh sink'atza, tan in kuxh inva'l vinaq aj pa'vom! —xe't Simoon.

¹⁰Ya'ne ech tal Jesuus te Simoon s-eche: —Ye' kuxh xo'v axh. Tan in toq b'anon uva' ech vet toq amolt inq'a xaal sink'atza, eche nik amolt inq'a txay, —xe't Jesuus te Simoon. ¹¹Tiq'oaqetz kuxh vet elu'l inq'a vaarko tzi' u mam a', tul taq'aq vet ka s-kaqaayil. Tul txh'uye'vaq vet ti' Jesuus.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u vinaq uva'
q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l**

Tio 8.1-4; Kuxh 1.40-45

¹²Eenichetz vet Jesuus t-val u tenam tuulb'al Galileea, tul ul val u vinaq uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Ajtetz ilix Jesuus ta'n u vinaq, tul joqel iku' t-tx'ava' ti' ijaqt b'anil te Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —InB'aal, tetxhal la' inb'an b'a'n tu yaab'il, oq axh la' sa'on, —xe'te.

¹³Ya'ne taq'e'l Jesuus iq'ab', tul ikan Jesuus u vinaq. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ee, nik insa'e'. jB'an vet b'a'n! —xe't Jesuus. Tul yekich ib'an vet b'a'n vitxhi'o'l u vinaq.

¹⁴Ya'ne ib'ek' Jesuus te u vinaq uva' ye'xhab'il inva'q xaal la'ich tal s-te uva' Jesuus b'anon b'a'n. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —B'axa tzij quxh k'utxh eeb' vatz va'q u oksan yol vatz Tiuxh, ti' uva' ye'l vet u yaab'il se'e. Tul iq'o inq'a oya uva' b'ek'el ka ta'n Moisees ti' b'en animat u k'utxhb'al tetz vatz inq'a xaal uva' tx'ael vet axh vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.⁹

¹⁵K'uxhetz a' tal Jesuus uva' ye'xhab'il la' alax s-te, pet a'l tel ipaxin itziulal u kaeb'al aanima uva' ib'an Jesuus te u vinaq uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Tul mam xaal motx imol vet tib' ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Jesuus, atz ti' ib'ant Jesuus b'a'n inq'a yaab'. ¹⁶Pet a'l nikich ib'en vet Jesuus t-inq'a tx'ava', uva' ye'l xaal jeqlelich s-tuul, ti' inatxht Tiuxh tzitzi.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u vinaq, uva' tze'u'xich kuxh
itxhi'o'l ta'n yaab'il, tul ikuy quB'aal Jesuus ipa'v**

Tio 9.1-8; Kuxh 2.1-12

¹⁷Paquletz uva' seb'tich itxhusun Jesuus xo'l inq'a xaal t-val u otzotz, tul atich jolol inq'a vinaq tzitzi uva' fariseeoich u tuq'e'yb'al. Tul atich jolt inq'a aj txum-b'al, txhusul tetz ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tul k'uqlichaq xo'l inq'a xaal. Tul talaq kuxh tzajna'qiche. Tan at inq'a een tzajna'qich t-inq'a talaq tenam tuul-b'al Galileea. Atz at inq'a een tzajna'qich t-inq'a talaq tenam tuulb'al Judeea. Atz at inq'a een tzajna'qich tu tenam Jerusaleen, antxh tuulb'al Judeea. Tul tira atich tiqle'm Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh ti' ib'ant Jesuus b'a'n inq'a yaab' t-inq'a yaab'il.

¹⁸Aq'b'etz vet jolol inq'a vinaq uva' txhelemich val u yaab' vi' tx'atxh tze' ta'n. Tan tze'u'xich kuxh itxhi'o'l u vinaq ta'n yaab'il. Tul sa'ich motx palo'k tuch' u yaab' tuul u otzotz ti' taq'ax ok vatz Jesuus uva' tala. ¹⁹Poro kam koq la'ich motx tulb'e ipalo'k, tan mamala xaal atiche. Pet a'l motx ija' vet tivi' u otzotz tuch' u yaab' uva' atich vi' tx'atxh tze'. Tul itxhokaq vet ijaqax ivi' u otzotz. Ya'ne taq'aq vet ko'p u yaab' vi' tx'atxh tze' vatz Jesuus.

q 5.14 A' nik tal u b'ek'b'al uva', b'axa tzij la' b'en ik'utxh tib' u yaab' vatz u oksan yol vatz Tiuxh tuulb'al vitenam uva's la' ib'ant vet b'a'n. Poro ye'xhab'il la' tal s-te tuulb'al uva's ye'naq ex ik'u-txhe't tib' vatz u oksan yol vatz Tiuxh. Pet a'etz vet u oksan yol la' alon el vi' jank'al inq'a xaal uva' b'a'n vet u xaal uva' q'ajchil nik b'anon vitxhi'o'l, ech uva'e nik tal tu Leviitiko 14.1-32.

²⁰Tiletz vet Jesuus uva' k'uqlichaqxh ik'uul inq'a txhelen tetz u yaab' uva' la' ib'an Jesuus b'a'n u yaab', tul ech tal Jesuus te u yaab' s-eche: —Txa, qat inkuy sotzsalsal vet inq'a apa'v, —xe't Jesuus.

²¹Ya'ne echaq motx titz'a inq'a txhusul tetz inq'a b'ek'b'al s-eche: —¿Kametzxh txhan vet ticle'm naq uva'e nik tale'? ¿Tira nik teesa naq iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' u yol uva'e! Tan ye'xhab'il inva'q la' kuyun ipa'v inq'a xaal. Pet ta'n kuxh quB'aal Tiuxh la' kuy sotzsalsal inq'a pa'v, —xe'taq t-taanima.

²²Naletz kuxh ib'en u titz'ab'al inq'a vinaq te Jesuus, tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ye' vaq eb'an ka'l ek'uul te taanima ti' u yol uva' qat vala. ²³Pet itz'avaq, ¿jab'isteetz uva' ye' la' ole'v in s-ti' nik etitz'a? ¿Maq, ti' uva'?: «Qat inkuy sotzsalsal vet inq'a apa'v,» chaq in te u yaab'. ¿Maq, ti' uva'?: «Lakpen. Tul xaan vete',» chaq in s-te. ²⁴Pet toqetiz ink'utxh sete uva' at vicle'm ta'n quB'aal Tiuxh ti' ikuy sotzsalsal ipa'v inq'a xaal tuulb'al uva' at in tizta vatz u tx'ava', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesuus.

Tul ech tal Jesuus te u vinaq, uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l ta'n yaab'il, s-eche: —Nik val see: Lakpen, tul lak vatx'atxh tze'. Tul quxh tavotzotz, —xe't Jesuus.

²⁵Tul yekich ib'an vet b'a'n u yaab'. Atz lakp vet u yaab' ech ivatz inq'a xaal uva' atich tiziti. Tul ilak vet vitx'atxh tze' uva' xoklich s-vi'. Tul b'en vet t-totzotz. Tul oqichxh vet ichiib' ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh.'

²⁶Jank'aletzxh vet inq'a xaal, inq'a motx ilon u yol, tan tira kaayaqichxh vet taanima. Tul toksaaq vet iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul ech motx tal vet ta'n mam xo'val s-eche: —¿Ya'netzxh paqale qat qil inq'a kaeb'al aanima! —chi-chichaq vete'.

Uva's talt quB'aal Jesuus itxh'uye'v Levii s-ti'

Tio 9.9-13; Kuxh 2.13-17

²⁷Eletz vet ul Jesuus tu otzotz, tal uva' ib'anvat u vinaq b'a'n uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l t-yaab'il, tul b'en vet Jesuus. Tul til Jesuus val u vinaq uva' Leviich ib'ij. K'uqlich ok vatz val u meexha ti' ijaqax puaq tetz Rooma. Tul ech tal Jesuus te Levii s-eche: —Txh'uye'ven s-vi', —xe't Jesuus.

²⁸Txakp vet Levii, tul taq' vet ka Levii inq'a kam s-kaqaayil. Tul txh'uye'v vet ti' Jesuus.

²⁹Ya'ne ib'ek' vet Levii ib'anax val u b'a'nla tx'ix t-totzotz ti' toksal iq'ij Jesuus. Tul mamala imol Levii motx aq'b'i, inq'a antxh jaqolaqich puaq tetz Rooma, atz tuch' jolt xaal. Tul va'l tx'a'onk Jesuus s-tuch'.

³⁰Atichetz jolol inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel tuch' jolt inq'a fariseeo, motx xe't ti' teesal iq'ij inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul ech motx tal s-te s-eche: —¿Kam s-ti'il va'l nik motx tx'a'onk ex, atz nik motx uk'k ex a' tuch' inq'a jaqol puaq tetz Rooma, atz tuch' jolt aj pa'vom! —xe'taqe.

r 5.25 ¿Kam ib'an quB'aal Jesuus ti' ik'utxhuxe' uva' at ticle'm ti' ikuyux vipa'v inq'a xaal? A' ik'utxhvat quB'aal Jesuus ti' ib'anax b'a'n val u yaab' uva' tze'u'xich kuxh vitxhi'o'l. A'etz u tetxh-lale uva' quB'aal Tiuxh aq'on ticle'm quB'aal Jesuus tizta vatz tx'ava'.

³¹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Jank'alxh inq'a xao! uva' b'a'n ik'uul, tan ye'l tz'akvil nisa'on s-te. Pet ta'nxh inq'a yaab' nisa'on tz'akvil s-te. ³² Echetze u vatine', tan qat tzaj in tu amlika', poro jit a' inq'a xao! ul inlotxhe', inq'a ye'l ipa'v nik inatxhe'. Pet a' ulk in ti' inq'a aj pa'vom, ti' uva' la' motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.^s

Uva's tab'il inuqul te quB'aal Jesuus ti' u maqo ib' ti'

tx'a'o'm ti' inatxhax Tiuxh

Tio 9.14-17; Kuxh 2.18-22

³³ Ya'ne ech motx tal inq'a iq'esal uq'e'yb'al te Jesuus s-eche: —B'a'n uva' nik motx ib'an inq'a nik itxhus tib' k'atz Xhun, tan b'iitxhaqul tuul nik motx imaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Tul echat kuxh uva'e nik motx ib'an inq'a nik itxhus tib' k'atz inq'a fariseo. Petetz koq inq'a nik motx atxhuse', tan tira ye' nik motx imaq tib' ti' itx'a'one'. Tan ja' kuxh tx'a'o'm tuch' uk'a a' nik motx ib'ane'! —xe'taq te Jesuus.

³⁴ Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Maqetz la' isa' imaqit inq'a xao! itx'a'one', inq'a at tuulb'al u tz'alo'm, oq uva' ant atil u aj tz'alo'm s-xo'l? Ye' la' isa'a. ³⁵ Echetze u vatin sexo'l, tan ech vatin, eche u aj tz'alo'm. Pet il inq'a q'ij tule' uva' la' eesal el in sexo'l. B'antan ya'netze la' utxh vet imaqit tib' inq'a nik itxhus tib' sink'atza ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, —xe't Jesuus.

³⁶ Tul ech ka't u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus s-eche: —Ye'xhab'il inva'q la' jak'un tzaan inb'eeq ak' k'oj, tul la' ik'oa ok ti' inva'q o'tla oksa'm. Tan oq ech la' ib'ane, tul antxh vet u ak'la k'oj la' litx'on vet u oksa'm. Tan jitoq la' ik'ul tib' u ak'la k'oj tuch' u o'tla oksa'm.^u

³⁷ Atz jitoq la' utxhi uva', a' la' aq'axik ku' u ta'l uuva uva' ya'naq kuxh ipotxh'ox el, tuul inva'q o'tla tz'u'm, u tatib' a'. Tan oq ech la' ib'ane, tul la' rinp vet u tz'u'm ta'n. Tan la' iq'u' vet tib' u ta'l uuva tuul u tz'u'm, tul la' motx vet el u q'u'ich ta'l uuva s-tuul. Tul la' yan vet u o'tla tz'u'm, atz ye' la' b'amb'el

s 5.32 Nik ib'an tib' quB'aal Jesuus eela tuch' va'l aj tz'ak uva' nik tz'akan vitxhi'o'l inq'a xao!. Tul jitetz kuxh ta'n vitxhi'o'l inq'a xao! nik ib'an quB'aal Jesuus b'a'n, pet nikat ib'an b'a'n u taan-xelal inq'a xao! vatz quB'aal Tiuxh. Tan a', ul itxhok quB'aal Jesuus, uva' la' kuyux vipa'v inq'a xao! ta'n quB'aal Tiuxh, jatva'l inq'a la' motx titz'a uva' aj pa'vom Tul la' motx ijaq ikuya s-ti'.

Nikat tal quB'aal Jesuus uva' ant inq'a iq'esal uq'e'yb'al nik isa' tz'akvil tetz taanxelal. Ant la' motx ijaq ikuya ti' inq'a ipa'v, eche uva' ib'an Levii. Tan ye' nikich titz'a inq'a q'esal uq'e'y-b'al uva's atich ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. Pet b'a'nich kuxh tatin s-vatz nikich motx tale'.

t 5.34 ¿Kam s-ti'il nik tal quB'aal Jesuus u yol ti' u aj tz'alo'm? A' s-ti'il, tan a', quB'aal Jesuuse nik ib'an tib' eela tuch' u aj tz'alo'm. Tul a' nik ib'an quB'aal Jesuus eela u chelem ixvaak tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, atz tuch' inq'a niman tetz. Tuulb'aletz u tz'alo'm, tan at etxh-b'ub'al, atz at a', kametz koq s-ti'il la' imaq u xao! itx'a'one'. Pet vatz inq'a tij imam Israeel, tan a' nikich motx ijaq te quB'aal Tiuxh ti' tul u Kriisto. Pet atichetz vet u Kriisto s-xo'l, tul jit vet tetxhal la'ich imaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. **u 5.36** ¿Kam nik elka'p u yol tal quB'aal Jesuus ti' u o'tla oksa'm tuch' u ak'la k'oj? U o'tla oksa'm, tan a' nik elka'pun u o'tla txumb'al ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees. Tan chiana'qich kuxh te inq'a tij imam Israeel vinimal inq'a o'tla b'ek'b'al. Pet u ak' k'oj, tan a' nik elka'pun ti' inq'a ak'la txumb'al ul tal quB'aal Jesuus xo'l inq'a xao!.

¿Kam nik elka'p vilitx't u ak'la k'oj u o'tla oksa'm? A' nik elka'pun, ti' uva' jit nal la' tok vet inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' inimal kam uva' ul tal quB'aal Jesuus, tan chiana'qichaq vet s-te vinimal inq'a o'tla b'ek'b'al.

vete'.^{v 38} Pet a' la' aq'axik ku' u ta'l uuva, uva' ya'naq kuxh ipotxh'ox el, tuul inva'q ak'la tz'u'm. Echetz la' itxakune u ta'l uuva; atz la' txakun u tz'u'm inpaqte. ³⁹Tan jab'il xao' uva' chiana'q tuk'al q'u'ich ta'l uuva s-te, uva' na'y ipotxh'ox el, tul la' koq isa' tuk'al u ta'l uuva uva' ya'n ipotxh'ox el. Tan ech la' tal s-eche: «Oqxh ichi'l u na'yla q'u'ich ta'l uuva,» toq tale', —xe't Jesuus.

Uva's pal itx'itt inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus

vivatv inq'a triigo tu xee'm q'ij saavado

Tio 12.1-8; Kuxh 2.23-28

6 ¹Echetz ib'ane paqul t-val u xee'm q'ij saavado uva's ipal Jesuus xo'l inq'a triigo tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tan motx xe'taq vet ti' itx'itix ivatz inq'a triigo. Atz iche'uaq vet el ti' siq'ab'. Tul motx xe'taq vet ti' ik'uxuxe'.

²Nikichetz kuxh motx isaqil ta'n jolol inq'a fariseeo, tul ech tal inq'a fariseeo te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —¿Kam s-ti'il nik etx'it inq'a triigo tu xee'm q'ij saavado? Tan ye' nik ikuy u qub'ek'b'al uva' ech la' b'anaxe tu xee'm q'ij saavado, —xe'taqe.

³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye'etzeb' nik ib'en sete uva's nik esik'let tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka ti' kame uva' ib'an Daviid tuch' inq'a imol uva's motx ikam t-va'y'.^{w 4}Tan palo'k Daviid tuul viq'analil u b'u'q tostiuxh. Tul ex ijaq Daviid inq'a paan te inq'a oksan yol vatz Tiuxh, inq'a paan uva' ma'tich toksal vet vatz quB'aal Tiuxh s-tetz natxhk'uulab'al. Tul itx'a' Daviid inq'a paan. Atz taq' Daviid tetz inq'a imol, inq'a txh'uyich s-ti'. Tul atz ye' nikich ikuy u b'ek'b'al uva' ech la'ich ib'an Daviide. Pet ta'n kuxh inq'a oksan yol vatz Tiuxh atich tokeb'al ti' itx'a'axe', —xe't Jesuus.

⁵Atz echat tal Jesuus s-eche: —Echatetz kuxh ine, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. Tan at vet vikle'm ti' talax kam la' ib'an inq'a nik itxhus tib' sink'atza tu xee'm q'ij saavado, —xe't Jesuus te inq'a fariseeo.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n iq'ab' val u vinaq tu xee'm q'ij saavado

Tio 12.9-14; Kuxh 3.1-6

⁶Antetzxh tuulb'al inva't u xee'm q'ij saavado, tul palo'k Jesuus t-inva't u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tul xe't vet Jesuus txhusun xo'l inq'a xao'.

v 5.37 ¿Kam nik elka'p u o'tla tz'u'm? A' nik elka'pun ti' inq'a tij imam Israeel uva', a' kuxh chiana'q s-te inimal inq'a o'tla b'ek'b'al. Xa'tetze tal quB'aal Jesuus uva' jit nal la' ichian s-te inimal u ak'la txumb'al uva' ul tal quB'aal Jesuus. Pet koq u ak'la tz'u'm, tan a' nik elka'p ti' inq'a xao', inq'a nikich motx ix'e' vet ti' inimal inq'a ak'la txumb'al uva' ul tal quB'aal Jesuus.

¿Kam nik elka'p u ta'l uuva uva' nimal vet q'ij ipotxh'ox el? A' nik elka'p ti' u o'tla txumb'al ti' inimal inq'a o'tla b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees. Pet koq u ta'l uuva, uva' ya'naqxh ipotxh'ox el, tan a' nik elka'p ti' u ak'la txumb'al uva' ya'nxh ul ipaxsa quB'aal Jesuus xo'l inq'a niman tetz. Tan tira jalelich tib' u ak'la txumb'al uva' nikich itxhus quB'aal Jesuus tuch' u txumb'al uva' nikich itxhus inq'a q'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. **w 6.3** ¿Kam s-ti'il kantxhaq vitx'itix vivatz inq'a triigo vatz inq'a fariseeo tu xee'm q'ij saavado? Ti' uva' tan, jeqb'a-malich tzaan val u b'ek'b'al ta'n inq'a k'uy imam uva' txaj la' b'anax inva'q aq'on tuulb'al u xee'm q'ij saavado. Tan aq'on vet vitx'itix u triigo vatz inq'a fariseeo. Pet at jolol aq'on uva' la'ich utxh ib'anax tuulb'al u xee'm q'ij saavado, oq uva' ye' kuxh taqla la' uli, jank'al eche teesal inva'q avan vi' txhiko, atz maq ib'en inva'q avan t-jul. Tul nikichetz ikuy inq'a fariseeo q'aoq. Atz nikichat ikuy inq'a fariseeo isolox el ti' kam inva'q etxhb'ub'al uva' yek la' etxhb'uli. Pet aloq ye' nikich ikuy tutxh mam aq'on tuulb'al u xee'm q'ij saavado, jank'al eche tok xamal ti' ib'anax tutxh tetxh-b'ub'al. Nikichetz ikuy u b'ek'b'al itx'itix vivatz u triigo oq uva' nikich ikam inva'q xao' t-va'y, eche uva' motx ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Leviitiko 24.7-9

Atichetz val u vinaq tzitzi uva' k'oxhi'xich kuxh paq'il iq'ab', viseb'al. ⁷Tul nikich kuxh isaqil Jesuus ta'n jolol inq'a fariseeo, atz ta'n jolol inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul a'ichaq isa' tilta', oq la'ich ib'an Jesuus b'a'n u vinaq tuulb'al u xeem q'ij saavado, echetz la'ich motx itxhej iyole ti' ixotxhox Jesuus.

⁸Poru tootzaqich vet Jesuus titz'ab'al inq'a xaal inq'ae. Tul ech tal Jesuus te u vinaq, uva' k'oxhi'xich paq'il iq'ab', s-eche: —Txakpen. Tul avul s-quxo'l, —xe't Jesuus s-te.

Ya'ne b'en vet ok u vinaq txake'voq xo'l inq'a xaal. ⁹Tul ech tab'i Jesuus te inq'a iq'asal s-eche: —Toq vab'i val u yol sete: ¡Nik kol ikuy inq'a qub'ek'b'al uva' la' qub'an b'a'n il te inva'q xaal tu xeem q'ij saavado! Pet ¡maq a', u ye'-b'a'n, la' qub'ana! ¡La' kuxh quvatzi ikam inva'q xaal; pet maq la' qutxum u q'ij isaq! —xe't Jesuus.

¹⁰Tul ye'xhab'il inva'q tzaq'b'i. Ya'ne itiila saqi Jesuus ivatz inq'a xaal. Tul ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —¡Jikb'a vaq'ab'! —xe't Jesuus.

Tul ¡jikb'a vet u vinaq viq'ab'. Tul yekich ib'an vet b'a'n viq'ab' u vinaq inpaqte.

¹¹Ya'ne motx lakp vet ivi' inq'a fariseeo tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'-b'al inq'a tij imam Israeel. Tul xe'taq vet ti' iyolox s-vatzaq kam la'ich ulb'el Jesuus ta'n.^x

**Uva's taq't quB'aal Jesuus tikle'm kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza
ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus**

Tio 10.1-4; Kuxh 3.13-19

¹²Antetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul b'en Jesuus t-val u vitz ti' inatxhax Tiuxh. Tul va'lxh aq'b'al inatxh Jesuus quB'aal Tiuxh tzitzi. ¹³Echetz vet eqal s-q'iil, tul motx isa' tzaan Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul itxaj vet el Jesuus kab'laval inq'a vinaq s-xo'l. Tul motx taq' vet Jesuus tiqatz ti' tok s-paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. ¹⁴A'etz ib'ij inq'a b'en siapoostol Jesuus inq'aa: Simoon, uva' toksa Jesuus va't ib'ij s-Lu', Lixh, uva' antxh titz'i-nich Lu', Jakoovo, vik'aol Sevedeeo, Xhun, Pi'l, Tu'l, ¹⁵Tio, Maxh, Jakoovo, vik'aol Alfeeo, Simoon, uva' atich ok xo'l inq'a b'anol txh'a'o ti' vitenam, ¹⁶Juudas, u titz'inich va't Jakoovo, tuch' va't u Juudas, u aj Karioote, uva' oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'asal uq'e'yb'al.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n mamala yaab' vatz inq'a
nikich itxhus tib' s-k'atza**

Tio 4.23-25

¹⁷Ku'etz vet ul Jesuus vi' u vitz tuch' kab'laval inq'a iapoostol, inq'a paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul atinaq vet t-val u txhaq'aala. Tul a'

x 6.11 ¿Kam s-ti'il ye' nikich ib'an te inq'a fariseeo vib'ant quB'aal Jesuus b'a'n inq'a yaab' tu xeem q'ij saavado? Tan a' nikich motx titz'a inq'a fariseeo uva' mam aq'on nikich ib'an quB'aal Jesuus s-vatz ti' ib'anax b'a'n inva'q yaab'. Tul ye'etz nikich ikuy vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh ib'anax inva'q nimla aq'on tuulb'al u xeem q'ij saavado s-vatz. Pet aloq kaqaay koqxh nikich motx ib'an-vat uva' ye' nik ikuy ib'anax va'q tal aq'on. Pet at imol uva' ootzaqimal ta'n, tul nikich ikuy s-te ib'ant inva'q aq'on. Pet nikich kuxh motx itxhi'an ti' quB'aal Jesuus, tan mamala xaal txh'uyich s-ti', atz mamala kaeb'al aanima nikich ib'an quB'aal Jesuus. Pet ech koq inq'a fariseeo, tan ye'xhkam inva'q kaeb'al aanima nikich motx ib'ane'. Tul ye'xh jank'al xaal txh'uyichaq s-ti'. Echetz s-ti'ile txhi'anyaqichxh vet ti' quB'aal Jesuus.

atink tal uva' atich vet jolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, atz tal uva' nikich tx'eb'onk mamala xaol. Tan tal kuxh tzajna'qlich inq'a xaol. Atich aj Judeea, aj Jerusaleen, aj Tiir tzi' maar, aj Sidoon. Tan a'ichaq isa' inq'a xaol tab'it inq'a iyol Jesuus. Atz at inq'a xaol oyb'alice. Tul a'aqich isa' ib'ant b'a'n ta'n Jesuus. ¹⁸Atetz inq'a xaol inq'a nikich ik'axb'isal ta'n demoonio, tul yek nikich ib'an b'a'n ta'n Jesuus. ¹⁹Tul mamala xaol nikich sa'on ikanax Jesuus, tan atich ticle'm Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh ti' ib'anax b'a'n inq'a yaab' s-kaqaayil.

Uva's iyolon quB'aal Jesuus xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

Tio 5.1-12

²⁰Ya'ne isaqi Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche:

—At vib'a'nil quB'aal Tiuxh setiib'a
ex, inq'a nik natxhon tetaanxelal
uva' atel vib'a'nil quB'aal Tiuxh
nik isa'on sete nik enatxhe'.
Tan a'etz exe, uva' toq ib'an quB'aal Tiuxh
iq'esalil tetaanima.

²¹At vib'a'nil quB'aal Tiuxh setiib'a
ex, inq'a aya'lhx ek'uul nik esa'
kam uva' la' taq' quB'aal Tiuxh sete,
eche nik iva'y va'q xaol.
Tan a'l la' eleqt tel vinuqul
k'atz quB'aal Tiuxh,
eche nik inoj va'q xaol ta'n u tx'ix.
At vib'a'nil quB'aal Tiuxh setiib'a
ex, uva' nik etoq' vatz quB'aal Tiuxh.
Tan xamtel la' chiib' ex
ta'n quB'aal Tiuxh.

²²At vib'a'nil quB'aal Tiuxh setiib'a
ex, uva' la' txhi'k'uulal ex.
Atz ye' la' sa'ax ex.
Atz la' eesal eq'ij.
Atz la' tal ex inq'a xaol
s-ye'b'a'n ti' eqejt in,
in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima.

²³Oqetz ech la' ulb'el exe,
tul ye'l ex la' txumun ex,
pet la' kuxh chiib' ex.
Tan niimxh u tx'aqam
uva' la' b'en etil
tu amlika'.
Tan echat kuxh motx teesal
iq'ije
inq'a q'exsanich tetz viyol
quB'aal Tiuxh s-na'ya

ta'n inq'a k'uy emam,
 inq'a tij imam Israeel,
 inq'a ye' motx niman
 inq'a q'exsanich tetz
 viyol quB'aal Tiuxh.

²⁴Pet txumleb'alxh evatz,
 ex, inq'a tx'iol iq'ij,
 tan tulxh u k'axk'o setiib'a.
 Tan tzitza kuxhte
 vatz tx'ava'
 toq etilvat u b'a'n'il.

²⁵Atz txumleb'alxh evatz,
 ex, inq'a tz'eqelxh etatin
 vatz quB'aal Tiuxh
 nik enatxhe',
 tan tulxh u k'axk'o setiib'a.
 Tan a', ye' nik ib'en sete,
 kam tele
 uva' nik isa' quB'aal Tiuxh
 sete.

Atz txumleb'alxh evatz,
 ex, inq'a chiiib'iy kuxh ex
 s-txheel,
 poro xamtel la' k'ayun ex,
 atz la' oq' ex
 ta'n mam txumleb'al.
 Tan tulxh u k'axk'o setiib'a.

²⁶Atz txumleb'alatxh evatz,
 ex, inq'a nik toksal eq'ij
 ta'n inq'a xaal
 k'uxh jit a' vinuqul nik etale',
 tan tulxh u k'axk'o setiib'a.

Tan echat kuxh uva'e,
 nikich ib'an inq'a k'uy
 emam ti' toksal iq'ij
 inq'a nikich tal tib'
 s-q'exsanich tetz
 viyol quB'aal Tiuxh,
 pet jit a' vinuqul nikich tale'.

**Uva's talt quB'aal Jesusu uva' tetxhal la' isa' inq'a niman tetz
 Jesusu inq'a xaal, inq'a nik txhi'k'uulan**

Tio 5.38-48; 7.12

²⁷Pet jatva'l ex inq'a nik ab'in vinyol, toq val sete: Sa'vaq inq'a xaal, inq'a
 nik itxhi'an seti'. Atz b'anvaq u b'a'n te inq'a xaal, inq'a nik iyan ivatz sete.

²⁸Tul jaqtaq b'a'n'il tiib'a inq'a xaal, inq'a nik yoq'on ex. Tul natxhvaq Tiuxh ti'

inq'a nik k'axb'ixsan ex. ²⁹Oqetz ja'l la' q'oson paq'oq txala etzi', tul ye'l ich'e-xel la' etaqa'. Pet a'l la' esutxhq'it ok inpaq'ite. Atz oq ja'l la' maon vetxhas oksa'm sete, tul ant vetoksa'm tetz vatz etxhi'o'l la' etaqa' s-te. ³⁰Oq ja'l inva'q uva' la' jaqon inva'q kam sete, aq'taq s-te. Atz oq ja'l la' iq'on inva'q kam etetz, tul ye' la' ejaq vet s-te. ³¹Kametzxh uva' nik esa'e la' b'anax sete ta'n inq'a xao, tul a'etz uva', la' eb'ane te inq'a xao.

³²Pet oq ta'n kuxh nik esa' inq'a xao uva' nik sa'on ex, tul kametz koq etx'aqa'm la' taq' quB'aal Tiuxh s-ti'. Tan echat kuxh uva'e nik ib'an inq'a aj pa'vom s-vatzaq, inq'a ye' nik qeon quB'aal Tiuxh. Tan nikaq motx isa' tib' s-vatzaq, tul ta'n kuxh nik isa' inq'a nik sa'on. ³³Atz oq ta'n kuxh nik eb'an-vat b'a'n'il te inq'a xao, uva' nik b'anon b'a'n'il sete, tul kametz koq la' ek'ul te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tan echat kuxh uva'e, nik ib'an inq'a xao s-vatzaq, inq'a ye' nik qeon quB'aal Tiuxh. ³⁴Atz oq ta'n kuxh la' etaqa'vat inva'q kam etetz s-k'am te inva'q xao, uva' at nik etil s-ti', tul kametz koq la' ek'ul te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tan echat kuxh uva'e, nik ib'an inq'a xao s-vatzaq, inq'a ye' nik qeon quB'aal Tiuxh. Tan nikat taq' kamaq tetz s-k'am te vimol, poro at nik til s-ti'.

³⁵Pet ech koq ex, tan sa'vaq inq'a xao, inq'a nik itxhi'an seti'. Tul k'utxhvaq u b'a'n'il s-te. Atz aq'vaq kam etetz ik'ame'. Tul ye'l k'amb'al tetz la' etab'i s-te. Oqetz ech la' eb'ane, tul a'etz u quB'aal Tiuxh la' aq'on val u nimla tx'aqa'm sete. Echetz la' ek'utxhte uva', ex vet k'aol ime'al u quB'aal Tiuxh uva' sib' at ja'p t-amlika'. Tan at vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao, inq'a ye' nik aq'on ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, atz inq'a nik b'anon u ye'b'an. ³⁶Pet oyb'avaq ivatz inq'a xao, eche uva' nik toyb'at quB'aal Tiuxh evatz.

Uva's itxhust quB'aal Jesusu inq'a xao, ti' uva' ye' la' iyol tib' s-vatzaq

Tio 7.1-5

³⁷Ye'l vipa'v vemol la' etale'l uva' nik etile', tul echatetz ye' la' talt quB'aal Tiuxh vepa've sete. Atz ye'l iq'ij vemol la' eteesa ti' vipa'v, tul echatetz ye' la' teesal eq'ije ta'n quB'aal Tiuxh. Pet kuyvaq ipa'v vemol kam uva' nik ib'an sevatz, tul echatetz la' ikuyt quB'aal Tiuxhe vepa'v. ³⁸Lotxhvaq emol, echatetz la' elotxhoxe ta'n quB'aal Tiuxh. Tan a'l sib' la' ilotxh vet ex quB'aal Tiuxh, eche la' ib'an va'q xao uva' tz'eqelxh la' ipajt taq'ax inva'q kam etetz. Atz a'l la' ipitxh't tel b'en tuul inva'q atib'al. Atz a'l la' iti'nsat u atib'al ti' ib'en tel b'ito'q s-tuul. Atz a'l la' itilp tel el s-tiib'a la' ib'ana. Tan jank'alxh uva' la' eb'an te inq'a xao, tul antetzxh uva'e, la' ib'an quB'aal Tiuxh sete, —xe't Jesusu.

³⁹Tul ech va't u txhusb'al uva' txumb'alimal talt Jesusu s-eche: —Ye' la' eb'an etetz, eche uva' nik etil k'atz inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tan echaq tatin, eche inva'q tzot. Tan ye' la' utxhi uva' antxh inva'q tzot la' txh'iqin inva't imol s-tzotil. Tan oq ech la' ib'ane, tul tzum kuxh la' motx ib'en t-jul s-ka'b'il. ⁴⁰Atz eche inva'q xao, uva' ya'n nik itxhus tib', tan a' koq u txhusul ib' palna'q tootzaqib'al vi' u txhusul tetz. Pet oq la' iya'lu tib' ti' itx'akt vitxhusb'al, tul eelaetz kuxh vete viq'anb' tuch' u txhusul tetz la' ib'ana. Echetz a', etil, kam uva' nik ink'utxh sevatz. Tan in txhusul etetz.

⁴¹Tul ye' la' isa'a uva', a' la' etil u tal pa'v uva' nik ib'an vemol, tul a' ye' nik etil u nimla pa'v uva' nik eb'ane, eche tilt u xao va'q tal ch'is tivatz vimol,

tul a' ye' nik til u potzo'm uva' ato'k tu tetz. ⁴²Tul ye' la' isa'a ech la' etal te vemol s-eche: «Pa've uva' nik ab'ane',» chaq ex s-te. Tul jit a' b'axa nik etanb'a u pa'v uva' nik eb'ane'. Eelaatetz tuch' u xao' uva': «Toq veesa u ch'is tavatz,» chaq te vimol, tul a' ye' nik teesa el u potzo'm uva' ato'k tu tetz. Oqetz ech uva'e nik eb'ane, tul b'an vatetz kuxh exe. Pet a' b'axa etanb'a u pa'v uva' nik eb'ane', echetz la' utxh vet etalte te vemol ti' itanb'at u pa'v.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesus eela inq'a xao' tuch' vi'oq tze' uva',
a' vivatz la' aq'on ootzaqiloq**

Tio 7.15-20

⁴³Echatetz tatin inq'a xao', eche invi'oq tze'. Tan jab'iste u tze' uva' kantxhaq vivatz nik taq'e', tul kantxhaqla tze'etze u tze'. Pet jab'iste u tze' uva' b'a'n vivatz nik taq'e', tul b'a'nla tze'etze u tze'. ⁴⁴Tan a' la' iltxhik vet u tze' ti' vivatz oq b'a'n, atz maq kantxhaq u tze'. Tan iigo koq vivatz u ch'i'x la' taq'a, atz uuva koq la' taq' inpaqte. ⁴⁵Echatetz uva'e, la' tilix u xao' ti' vitxumb'al uva' nik ib'ane'. Tan a' viyolon la' k'utxhun kam uva' at tu taanima. Tan oq b'a'nla xao', tul a'etz u b'a'nla, la' ik'utxha. Eche va'q kaaxha uva' kolel ku' tx'ijb'al q'ij s-tuul. Pet oq kantxhaqla xao' u xao', tul a'etz u kantxhaqla la' ik'utxha. Tan jab'iste uva' at tu taanima u xao', tul a' uva'e, nik ija'ul, tul nik telu'l titzi'.

Uva's ib'ant quB'aal Jesus eela inq'a xao' tuch' ka'va'l u ku'eb' ix'e' otzotz

Tio 7.24-27

⁴⁶Kam koq eloq s-te k'uxh ech nik etal s-ve s-eche: «A'xh quB'aal, a'xh quB'aal,» k'uxh chich ex, tul oq ye' nik eb'ane' kam uva' nik val sete. ⁴⁷Tan ja'l u xao' uva' nik txhokon in, tul nik tab'i inq'a inyol, atz nik inima, toqetz val sete kam eela s-tuch'. ⁴⁸Tan eela tuch' val u vinaq uva' b'axa ik'ot jul uva' sib' b'eni, tetxhal iko'p k'atz val u sivan ti' taq'ax ja' u totzotz. A'etz vet u sivan taq' ka jaq' vixe' u totzotz. Uletz vet val u mam kaq'iq' jab'al, tul el vet inq'a a'. A'etz ul tajsavat ok tib' viyak'il u a' ti' u otzotz, poro ye'l u a' ole'v ti' iti'nsal u otzotz. Tan txhab'amich itzaj ix'e' u otzotz vi' u sivan.

⁴⁹Pet ja'l u xao' uva' nik ab'in vinyol, tul ye' nik inima kam uva' nik vale', eelaetetz tuch' va't u vinaq uva', a' kuxh ib'itvat ja' u totzotz vi' tx'ava'. Tul ye' taq' kaj sivan jaq' vixe' u totzotz. Uletz vet val u mam kaq'iq' jab'al, tul el vet inq'a a'. A'etz ul tajsavat ok tib' viyak'il u a' ti' u otzotz, tul nal kuxh iko'p vet u otzotz. Tul tira mam yol isotz vet el u otzotz, —xe't Jesus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesus b'a'n val u taq'onvil val viq'esar sol

Tio 8.5-13

7 ¹Ya'etz kuxh vet Jesus ti' talax jank'al inq'a yol xo'l inq'a xao', inq'a motx ab'in, tul oka'p vet Jesus tu tenam Kapernaum. ²Atichetz val u q'esar sol uva' loq'elich val u taq'onvil ta'n. Oyb'alichetz u aq'onvil. Atz b'iitich kuxh vet ikame'. Poro atichxh taanima u q'esar sol ti' u taq'onvil.

³Tab'ietz viq'esar sol itziulal uva' mamala b'a'nla nikich ib'an Jesus, tul itxhaq vet b'en lolol iq'esar inq'a tij imam Israeel ti' ijaqax b'a'nla te Jesus, ti' uva' la'ich ul til Jesus u aq'onvil uva' oyb'aliche. Tul la'ich ib'an b'a'n tu yaab'il.

⁴Aq'b'etz vet inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel ti' ijaqax b'a'n'il te Jesus, tul echaq tal te Jesus s-eche: —Ul o' savatz ti' ijaqax va'l nimla vatz b'a'n'il see ti' val u taq'onvil naq val viq'esar sol tetz u qutenam. Tul ik'ulelxhtu' uva' la' ab'an b'a'n'il te naq, ⁵tan atxh taanima naq ti' u qutenam, o' inq'a tij imam Israeel. Tul qat itxhoj naq ib'itix va'l qotzotz tetz k'ulb'al qib', —xe'taq te Jesus.

⁶Ya'ne b'en vet Jesus ti' inq'a iq'esar. B'iitichetz kuxh taq'b' vet Jesus k'atz u totzotz viq'esar sol, tul itxhaq tzaan viq'esar sol ka't u tami'k. Tul ech u yol tal te Jesus s-eche: —«Inb'aal, ye' koq nik tel avaanima ti' avul siinxe'. Tan b'ane in koq tij imam Israeel. Echetz jit ink'ulel uva' la' uku'l axh tu votzotz. ⁷Atz jitat ink'ulel uva' la' b'en ink'ul axh, tul la' ul axh siinxe'. Pet al kuxh u yol, tul yek toq ib'an u vaq'onvil b'a'n tu yaab'il. ⁸Tan vootzaqle uva' at aviqle'm. Tul echat kuxh u vatine, tan atat ok in jaq' tikle'm viq'esar. Tul atat ok sol jaq' vikle'm uva' nik inb'ek'e'. Tan ta'n kuxhte nik inb'ek' ib'en inva'q inq'a insol, tul nik ib'ena'. Atz echat kuxh nik vale te inva'te, nik insik'le, tul nal kuxh nik tule'. Atz echat kuxh nik vale te u vaq'onvil ti' kam uva' la' ib'ana, tul nik ib'ane',» chich naq u quq'esar, —xe'taq te Jesus.

⁹Tab'ietz vet Jesus u yol uva' ul tal inq'a itxhaq viq'esar sol, tul yekichxh chib' Jesus s-ti'. Tan tira ik'uqb'a ik'uul ti' Jesus. Ya'ne sutxhq' Jesus, tul ech tal Jesus te inq'a xao, inq'a txh'uyich s-ti', s-eche: —Toq val sete uva': Ya'nxh inva'l vinaqe qat vila uva' sib'xh k'uqlebal ik'uul s-vi', tul jitoq tij imam Israeel, —xe't Jesus.

¹⁰Ya'ne q'a'v vet inq'a b'anol txhaq. Tul b'a'nich vet u aq'onvil uva' oyb'ali-che uva's motx taq'b' vet inq'a b'anol txhaq tu otzotz.

Uva's titze'vsat quB'aal Jesus tal val u txakay ixoq tu tenam Naiin

¹¹Paletz vet tuulb'al inq'a yol inq'ae, tul b'en vet Jesus t-va't u tenam uva' Naiin ib'ij. Tul mamala inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus ok b'en s-ti' tuch' mam tenam. ¹²A'etxh taq'b' vet Jesus titzi' vijub'alil u tenam, tul aalichaq tel vet tzaan xao, ti' imuqux val u kamna'q; tal val u txakay ixoq. Tul ta'nichxh va'l vatz ixaak u txakay ixoqe. Tul mamala xao, aj Naiin, txh'uyich vet ti' u ixoq.

¹³Tiletz vet quB'aal Jesus, tul itxum Jesus ivatz u txakay ixoq. Tul ech tal Jesus s-te s-eche: —Ye' kuxh oq' axh, —xe't Jesus te u ixoq.

¹⁴Ya'ne ijexho'k tib' Jesus k'atz u kamna'q. Tul ikan Jesus u tze', u txheleb' tetz kamna'q. Tul yekich motx txake'v vet inq'a txhelen tetz u kamna'q.

Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —Chelem xaak, nik val see: jItz'e'ven! Tul jlakpen! —xe't Jesus.

¹⁵Tul yekich k'uqe'v vet u chelem xaak, uva' ma'tich ikame'. Tul xe't vet yolon. Ya'ne taq' vet Jesus u xaak te vitxutx.

¹⁶Tul tira motx kaj vet taanima inq'a xao s-kaqaayil uva's tilt tul taanima u kamna'q inpaqte. Tul toksa vet inq'a xao iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul echaq motx tal vet s-eche: —jUyetz vet val u q'exasan tetz viyol quB'aal Tiuxh s-quxo'l uva' sib'xh tikle'm! Atz qat taq'l tzaan quB'aal Tiuxh val u lotxhol qetz, o' inq'a itenam, —xe'taq vete'. ¹⁷Echetz ipaxin vet ele vitziulal vib'a'n'il Jesus tuulb'al jank'al Judeea, atz t-inq'a tenam uva' naql s-k'atza.

**Uva's itxhaqt Xhun ka'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' tab'il inuqul
val u yol te quB'aal Jesuus, Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a'**

Tio 11.2-19

¹⁸ Atichetz ja' Xhun t-tze', u aq'ol ku' xaal xe' a'. Tul til inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun inq'a kaeb'al aanima uva' nikich ib'an Jesuus. Tul exaq tal vet s-kaqaayil te Xhun. Ya'ne isa' Xhun ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ¹⁹ Tul itxhaq vet b'en Xhun k'atz Jesuus ti' tab'il te Jesuus oq uva', a'ich Jesuus u Kriisto uva' alelich ka u tuleb'al ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, pet maq la'ich tx'eb'ex tul inva'to'q.

²⁰ Aq'b'aqetz vet vatz Jesuus, tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —Qat itxhaq tzaan o' Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a', ti' tab'il see uva': «¿A'etz kol axhe, chi, u Kriisto, uva' al el ka vavuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh? Pet ¿maq toq nal qutx'eb' tul inva'to'q, chi?» nik tal Xhun, —xe'taq te Jesuus.

²¹ Tul seb'tich ib'ant Jesuus b'a'n mamala xaal, inq'a oyb'alice, uva's motx ul tab'it inq'a yol te Jesuus. Tan nikich ib'an b'a'n inq'a xaal, inq'a kam kuxh yaab'ilil nikich b'anon, atz tuch' inq'a atich ok demoonio t-taanima. Atz k'uxh inq'a tzot, tan nikich tilon vet ta'n Jesuus.

²² Ya'ne ech tal Jesuus te ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun s-eche: —A' kuxh b'en etal te Xhun kam uva' nik etile', atz kam uva' nik etab'i. Atz b'enoq etale' uva': «—Il vet inq'a tzot nik motx tilone'. Atz il vet inq'a koyel ib'ena'; b'a'n vet ixaone'. Atz k'uxh inq'a q'ajchil nik b'anon vitxhi'o'l, tan ile nik motx ib'an b'a'n. Atz k'uxh inq'a txhakan, tan ile nik tab'in vete'. Atz k'uxh inq'a kamna'q, tan ile nik motx titz'e'vy inpaqte. Atz k'uxh inq'a meeb'a', tan il inq'a b'a'nla txhaq yol nik motx tab'i ti' vib'a'n'il quB'aal Tiuxh.»

²³ At vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xaal uva' ye' la' itz'eq u k'uqleb'al ik'uul s-vi', —chich naq,» chaq ex te Xhun, —xe't Jesuus.^z

²⁴ B'enetz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun, inq'a itxhaq Xhun, tul xe't vet Jesuus ti' talax ka'l inq'a b'a'nla yol ti' Xhun te inq'a xaal. Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Kam itxumb'al Xhun ex etil tu tx'ava' uva' ye'l xaal jeql el s-tuul? ¿Maq a' ex etil inva'q vinaq uva' nik kuxh temu tib' ivi' uva' jit k'uqleb'al k'uul tatin vatz quB'aal Tiuxh, eche tze', u aj, uva' nik kuxh itz'u'q'i tib' ta'n kaqiq'? Ye'le ab'a. ²⁵ Atz ¿maq a' ex etil inva'q vinaq tx'iol iq'ij uva' b'a'nla oksa'm ato'k ta'n? Ye'le ab'a. Tan jatva'l naq uva' b'a'nla oksa'm ato'k ta'n, tan a' atil txhaqnaq t-inq'a mama' txhaq otzotz, totzotz inq'a mam iq'esal inq'a tenam. Tul chiib'iyay kuxhtu'. ²⁶ Pet ¿maq a' ex etil inva'q u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh? Ee, nuqxhtu'. Tan q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh Xhun. Poro palna'q tikle'm Xhun vi' jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya. ²⁷ Tan ti'etz Xhune tz'ib'alik ka val u yol uva' ech nik tal s-eche:

y 7.22 Isaiias 35.5-6 z 7.23 ¿Kam s-ti'il nikich ib'an Xhun ka'l ik'uul ti' quB'aal Jesuus oq a'ich quB'aal Jesuus u Kriisto? Ti' uva' tan, at kam nikich ib'an quB'aal Jesuus uva' alelich ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' la'ich ul ib'an u Kriisto. Tul at kam ye' nikich ib'an quB'aal Jesuus inpaqte uva' alelich ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' la'ich ib'an u Kriisto. Pet a' taq' quB'aal Jesuus tootzaqi Xhun kam uva' alelich ka ta'n Isaiias ti' u Kriisto ti' ib'ant inq'a yaab' b'a'n. Echetz a' tal b'en quB'aal Jesuus uva' ye' la' itz'eq Xhun k'uqleb'al ik'uul ti' quB'aal Jesuus. Tan a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto. Tul kamal a' atichat ok tivi' Xhun uva', a' quB'aal Jesuus la'ich txh'a'oin inq'a iq'esal uva' tatxh'elich inq'a tij imam Israeel ta'n.

«Toq inb'axab'sa b'en
val u vinaq savatz
ti' tok inq'a xaoł s-jik sinvatz,
eche ib'axab'sal talax
ib'anax tutxh va'q b'ey
vatz va'q mam iq'esal,»
chich u yol.^a

²⁸Echetz nik valte sete uva': Ye'xhab'il inva'q xaoł alamal vatz tx'ava', uva' palna'ql koq vi' Xhun, u aq'ol ku' xaoł xe' a'. K'uxhetz echxhte, poro a'etz inq'a xaoł palna'q ticle'm vatz quB'aal Tiuxh, inq'a nik ib'an vet quB'aal Tiuxh iq'e-salil t-tanima, k'uxh ye'l ticle'm vatz inq'a xaoł nik inatxhe'.

²⁹Tul mamala xaoł motx ab'in inq'a yol, atz motx inima vete' kam uva' tal Xhun. Tul motx b'enaq vet s-te uva' jikxh vib'ey quB'aal Tiuxh nikich tal Xhun. Ti'etz u titz'ataq vet tib' t-inq'a ipa'v, tul motx aq'axaq vet ku' xe' a' ta'n Xhun.

³⁰Pet koq inq'a fariseeo tuch' inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tan ye' motx toksa s-tuul vib'ey quB'aal Tiuxh uva' nikich tal Xhun. Tul ye'aq motx itzaq'b'e iku' xe' a' ta'n Xhun, —xe't Jesuus ti' Xhun.

³¹Ya'ne ech tal u [quB'aal] Jesuus inpaqt s-eche: —¿Kametz va'q toq inb'an eela inq'a xaoł s-tuch', inq'a itz'lel s-txheel, inq'a ye' nik qeon viyolb'al quB'aal Tiuxh? Atz ¿kam inva'q nik ib'an eela s-tuch'? ³²Eela tuch' inq'a nitxa', inq'a k'uqllel kuxh t-k'ayib'al ti' saatxh. Tan nik motx iq'eq'un s-vatzaqil. Tul ech nik tal te jolt inq'a imol s-eche:

«Qat motx qoq'sal
inq'a qaj t-chiib'ichil,
tul ye'l ex qat b'ix ex.
Atz qat qub'itzlel inq'a b'itz
tetz txumu'm
uva' nik ib'itzlel
ti' inva'q kamna'q,
tul jitoq qat oq' ex,»
chichaq s-vatzaq.

Tul echat kuxh uva'e nik eb'ane. Tan ye' ib'an sete kam uva' tal Xhun. Tul jitoq nik esa' kam uva' nik inb'ane'.^b ³³Tan ul Xhun uva' nikich aq'on ku' inq'a xaoł xe' a', tul b'enamen nikich imaqt Xhun itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Tul jitoq inb'eeq ta'l q'u'ich uuva' nikich tuk'a Xhun. Echetz nikich tal inq'a fariseeo tuch' jolt inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel ti' Xhun s-eche: «Dmoonioe ato'k t-tanima Xhun, tul ech nib'an Xhun s-eche,» chichiche.

a 7.27 Malakias 3.1 b 7.32 ¿Kam s-ti'il ech tal quB'aal Jesuus s-eche?: —Qat motx qoq'sal inq'a qaj, tul jitoq nik motx eb'ixe'. Atz qat qub'itzlel inq'a b'itz uva' nik ib'itzlel ti' inva'q kamna'q, tul jitoq qat motx oq' ex, —chiche.

A' tal quB'aal Jesuus uva' chiib'eb'al u tul quB'aal Jesuus ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u kuyb'al, atz ti' u ak' txumb'al uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil tananima inq'a xaoł tuch' vi'Tiuxhil, atz ti' inq'a mam kaeb'al aanima ul ib'an quB'aal Jesuus. A'etz nik ib'an quB'aal Jesuus eelae tuch' u toq'sal u aj, uva' nikich ib'ix inq'a xaoł s-vatz. Tul echatetz koq nikich ichiib'e inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' inq'a mam b'a'nil uva' ul ib'an quB'aal Jesuus s-vatz, atz ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol. Pet ech koqe, tan a'l motx teesal iq'ij quB'aal Jesuus ta'n, tul tira ye' motx inima.

³⁴ Petetz in, uva' at in sexo'l s-txheel, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tan nik intx'a'one'; atz nik vuk'a ta'l uuva. Tul ye'l in nik inmaq intx'a'on ti' inatxhax Tiuxh. Tul ya'ne ech nik motx tal inq'a fariseeo tuch' inq'a txhusul tetz ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel s-vi' s-eche: «jOq kuxh itx'a'on naq uva'e! Atz joq kuxh tuk' naq q'u'ich ta'l uuva! Tul a' kuxh imol tib' naq tuch' inq'a jaqol puaq tetz Rooma, atz tuch' jolt inq'a aj pa'vom,» chichaq s-vi'. Tul jitoq nik motx iqe' in.^c ³⁵ Pet koq inq'a xao'l, inq'a nuqxhtu' uva' k'aol ime'al quB'aal Tiuxh, tan nik motx ib'en s-te uva' quB'aal Tiuxh aq'on itxumb'al Xhun, atz quB'aal Tiuxh nik aq'on intxumb'al inpaqte, —xe't Jesuus.

Uva's itx'a'on quB'aal Jesuus xe' Simoon, val u fariseeo

³⁶ Atichetz val u fariseeo uva' Simoonich ib'ij, tul b'ek'ex Jesuus ta'n ti' va'l tx'a'o'm. Aq'b'etz vet Jesuus t-totzotz Simoon, tul yekich vet ok Jesuus tx'a'on vi' meexha. ³⁷ Atichetz val u ixoq tzitzi tu tenam, val uva' elna'qich kuxh ivi' t-b'ey. Tab'ietz u ixoq uva' seb'tich itx'a'on Jesuus xe' Simoon, u fariseeo, tul tiq'o vet tzaan u ixoq val u tx'umb'isab'al uva', a' atich ku' tuul val u b'a'nla atib'al uva' sivanxhtu'. Tul yekich vet u ixoq tal uva' atich Jesuus.

³⁸ Txaklichetz vet u ixoq ti' iqu'l Jesuus, xe' ku'l toq Jesuus, tul xe't vet oq'oq. Tan nikich itxumun ti' vipa'v. Tul tira tak'sa vet inq'a toq Jesuus tuch' ta'l ivatz. Tul itzaqsa vet tuch' u xi'l ivi'. Atz xe't vet ti' itz'ub'ux inq'a toq Jesuus. Tul toksa vet u tx'umb'isab'al ti' toq Jesuus.

³⁹ Tul til vet u fariseeo, uva' b'ek'on tul Jesuus t-totzotz, kam uva' ib'an u ixoq te Jesuus. Tul ech titz'a vet t-taanima s-eche: —Q'exsan koqxh tetz viyol quB'aal Tiuxh naq uva'e, tul yeketz toq tootzaqi nage ja'letze u ixoq uva' nik kanon toq naq. Tan elna'q kuxh ivi' u ixoq t-b'ey uva'e, —xe't titz'at Simoon.

⁴⁰ Ya'ne ech tal Jesuus te Simoon s-eche: —Toq val, val u yol see, Simoon, —xe't Jesuus.

Tul ech tal Simoon s-eche: —Aala, Txhusul vetz, —xe't Simoon.

⁴¹ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Atich val u aq'ol puaq s-k'am; taq' vipuaq s-k'am te ka'va'l vinaq. Va'letz u vinaq k'amon o'va'l sieen (500) puaq, uva' plaataxhtu', xe' u aj puaq. Va't vinaq, laval toxk'al (50) puaq, uva' plaataxhtu',

c 7.34 ¿Kam s-ti'il nikich motx teesa inq'a iq'esal uq'e'yb'al iq'ij quB'aal Jesuus, ti' uva' ye' nikich imaq quB'aal Jesuus itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh? Echetz s-ti'il ye' nikich imaq quB'aal Jesuus itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tan ti' uva', ye' nikich inima quB'aal Jesuus u qe'o'm uva' nimamali ch ta'n jank'al inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tan ta'nich kuxh quB'aal Jesuus s-junal ye' sa'on inimale'. Echetz s-ti'ile nikich itxho'n te inq'a iq'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel.

¿Kam s-ti'il ye' nikich imaq Jesuus itx'a'on ti' inatxht Tiuxh? Ti' uva' tan, txumu'mich talax vimaqax u tx'a'o'm ti' inatxhax Tiuxh vatz quB'aal Jesuus. Pet jit txumu'm ul ib'an quB'aal Jesuus. Tan chii'b'ichil nikich ib'an quB'aal Jesuus ti' ik'utxhux u mam tiqle'm quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao'l vatz tx'ava'. Atz nikich ichiib' quB'aal Jesuus ti' ichitp inq'a xao'l uva' txeypina'q-lich ta'n u yaab'la txumb'al ta'n Satanaas. Nikichat ichiib' quB'aal Jesuus ti' ik'utxhux u tiqle'm ti' ib'anax b'a'n inq'a yaab'. Xa'te jit a' nikich titz'a quB'aal Jesuus itxumun ti' imaqt itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, eche uva' nikich tal inq'a fariseeo, ti' uva' la'ich koq imaq quB'aal Jesuus itx'a'one'. Tan vatz quB'aal Jesuus a'ich u ya'b'e 'Ya'b' Tetz Aq'o Chii'b'ichil: tuulb'al uva' atich quB'aal Jesuus tzitza vatz tx'ava', ech uva'e nik tal tu Leviitiko 25.10; Nuumeros 36.4 tuch' Esekielel 46.17. **d 7.41** Eche inq'a puaq uva' nik tal tzitza, tan a' nik talvat ti' va'l denaario; va'lichetz denaario ija'mil va'l q'ij s-na'ya. Echetz o'va'lenich sieen (500) q'ij la'ich aq'onv u vinaq uva'e, ti' u puaq uva' ik'ama.

ik'am xe' u aj puaq.^{d 42} Ye'etz nikich tole'v vet inq'a vinaq ti' itxhojox inq'a itx'oq. Tul toyb'a vet u aq'ol puaq k'am ivatz inq'a aj tx'oq. Tul tzum kuxh ikuyuxaq vet inq'a itx'oq s-k'a'b'il. ¿Jab'isteetz u aj tx'oq s-te sib'xh sa'on vet u aq'ol puaq s-k'am nik anatxhe'? —xe't Jesuus.

⁴³ Ya'ne ech tal Simoon s-eche: —Nik vitz'a uva', a' chii'b' ti' u aq'ol puaq s-k'am, u vinaq uva' niimxh vitx'oq kuyux ipa'v s-ti', —xe't Simoon.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Antxhte uva' nik aale', —xe't Jesuus.

⁴⁴ Ya'ne isaqi Jesuus u ixoq. Tul ech tal Jesuus te Simoon s-eche: —U ixoq uva'e, tan qat tak'sal ti' voq tuch' u ta'l ivatz. Tul qat itzaqsal inpaqte tuch' u xi'l ivi'. Pet koq axh, tan qat uku'l in tavotzotz, tul ye'l inb'eeq vaja' tetz tx'aj-b'al voq qat aaq'a. ⁴⁵ Atz ye'l inb'eeq txala intzi' qat atz'ub'a ti' taq'ax b'a'n'il ink'uul uva's qat vuku'l tavotzotz. Pet u ixoq uva'e, tan jank'axxh vuku'l favotzotz, tul ye'x ya'oq ti' itz'ub'ux inq'a voq. ⁴⁶ Pet koq axh, tan jitoq kuxh inb'eeq aseite qat aaq' ja' tinvi'. Petetz u ixoq, tan qat isujo'k tx'umb'isab'al ti' inq'a voq. ⁴⁷ Echetz nik valte see uva': K'uxh niimxh vipa'v u ixoq, tan qat inkuy sotzsal vete'. Echetz s-ti'ile tira ye' nik iya' ti' insa'axe'. Pet ja'l uva' b'iil kuxh vipa'v la' inkuya, tan b'iiletz kuxh nik isa' ine, —xe't Jesuus te Simoon.

⁴⁸ Ya'ne ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —Qat inkuy sotzsal inq'a apa'v, —xe't Jesuus.

⁴⁹ Ya'ne xe't vet inq'a xaol yolon s-vatzaq, inq'a k'uqligh k'atz Jesuus vi' u meexha. Tul ech motx tal vet s-eche: —iKametzxh txhan vet ticle'm naq uva'e nik enatxhe'!, tan a' nik tal naq uva' nik ikuy sotzsa naq pa'v, —xe'taqe.^e

⁵⁰ Ya'ne ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —Ti' uva' qat ak'uqb'a ak'uul s-vi', tul chitpiy vet axh [tu k'axb'ichil] ti' vapa'v. Pet quxh vet tib'a'n'il, —xe't Jesuus.

Inq'a ixoq uva' nikich lotxhon quB'aal Jesuus

8 ¹ Paletz vet tuulb'al inq'a yol inq'ae, tul b'en vet Jesuus tuch' kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-inq'a tenam, atz t-inq'a talaq tenam ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil k'atz inq'a xaol. ² Txh'uyichetz jolt inq'a ixoq ti' Jesuus, uva' ma'tich ib'anax b'a'n ta'n Jesuus. Tan ma'tich itukil el demoonio t-taanima ta'n Jesuus, atz inq'a ma'tich ib'ant b'a'n t-inq'a kamaq kuxh yaab'ilil. Antichetz Mal, uva' Magdaala, chichich e'li, uva' ma'tich itukil el juqva'l demoonio t-taanima ta'n Jesuus. ³ Antichetz Xhiv, u tixqel Chuusa, uva' atich ok siq'esal tiib'a inq'a kamaq tetz Eroodes Antiipas, atz tuch' Susaana, atz tuch'ich jolt mamala ixoq. Aya'letz inq'a ixoqe motx lotxhon Jesuus tuch' inq'a kamaq tetz, atz tuch' kab'lavat inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus.

d 7.41 Eche inq'a puaq uva' nik tal tzitza, tan a' nik talvat ti' va'l denaario; va'lichetz denaario ija'mil va'l q'ij s-na'ya. Echetz o'va'lenich seen (500) q'ij la'ich aq'onv u vinaq uva'e, ti' u puaq uva' ik'ama. e 7.49 ¿Kam s-ti'il sotz ik'uul inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' vikuyt quB'aal Jesuus vipa'v inq'a xaol? A' nikich motx tale' uva' ta'n kuxh quB'aal Tiuxh atich tokeb'al ti' ikuyux ipa'v inq'a xaol, eche uva' nik tal u b'ek'b'al. Tan jitich Tiuxh quB'aal Jesuus vatz inq'a iq'esal uq'e'y-b'al. Tul atich k'uul inq'a iq'esal uq'e'y'b'al kam uva' nikich tal u b'ek'b'al, ti' uva' tira la' yatz'ax el ja'l uva' la' kuxh tal tib' s-Tiuxh.

Pet ech koq vatz quB'aal Jesuus, tan tootzaqligh quB'aal Jesuus uva' va'lich kuxh tatin tuch' quB'aal Tiuxh. Tul een tzajna'qich quB'aal Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh. Tul tootzaqich quB'aal Jesuus uva' aq'elich ticle'm quB'aal Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a pa'v.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus,
tul tiq'o tzaan va'l avom tuulb'al viyol**

Tio 13.1-15, 18-23; Kuxh 4.1-20

⁴Tul mamala xaoł motx imol tib' k'atz Jesuus. Atz tal kuxh nikich motx tzajk xaoł t-jolt inq'a tenam. Tul txumb'alimal itxhust Jesuus val u yol xo'l inq'a xaoł. Tul ech tal Jesuus s-eche: ⁵—B'enetx val u vinaq ava itriigo, tul xe't vet ti' ixitul el inq'a tiya t-tx'ava'. Tanuletz inq'a iya een ex ku'k t-b'ey, tul pal itzeq' vet inq'a xaoł. A'etz vet inq'a tz'ichin, uva' nik ixich'an vatz amlika', motx iq'on.

⁶Tant inq'a iya, a' ex ku'k vi' sivan. Itz'etz vete', tul motx kuxh tzaqi. Tan ye'lich a' tal uva' ex ku'ka.

⁷Tant inq'a iya, a' ex ku'k xo'l ch'i'x. Ch'ijetz vet u ch'i'x, tul a' vet u ch'i'x ye' kuyun ich'ij inq'a talaq triigo.

⁸Tant inq'a iya, a' ex ku'k tu b'a'nla tx'ava'. Itz'etz u iya, atz ch'ij vete'. Tul b'eenoxh ivatz taq'a. Atetz vet iya motx aq'on o' txhaq k'alal (100) ivatz, —xe't Jesuus.

Ya'etz kuxh vet Jesuus ti' talax u yol, tul taq' ja' Jesuus ti' iquł. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'letz ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' inimale', —xe't Jesuus.

⁹Ya'ne ech val u yol ab'il te Jesuus ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —¿Kam talax inq'a yol uva' txumb'alimal qat aalta'? —xe'taq te Jesuus.

¹⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —QuB'aal Tiuxh nik aq'on etootzaqi kam nik tulb'e quB'aal Tiuxh ib'ant iq'osalil t-taanima inq'a xaoł. Pet koq inq'a xaoł, tan txumb'alimal kuxh nik intxhust inq'a yol s-te. Tan eya'p vet u yol uva' tal val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya uva' ech tal s-eche:

«K'uxh nik motx til
kam uva' nik inb'ane',
poro ye'aq nik motx
ib'en s-te
kam talax uva' nik tile'.
Atz k'uxh nik motx tab'i
kam inq'a yol nik vale',
tul ye'at nik motx tel s-tuul
kam uva' nik vale'»^f

¹¹Echetz nik elka'p u yol uva' txumb'alimal qat valt xo'l inq'a xaoł s-eche: Inq'a iya, tan a' nik elka'pun inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹²U tx'ava', tan a' nik elka'pun u taanima inq'a xaoł. Eche inq'a iya uva', a' ex ku'k t-b'ey, tan a' nik elka'pun ti' inq'a xaoł uva' nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh. Ma'tetz tab'it vet viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul a' diaavlo nik pal eesan el t-taanima. Tul qat isotzsa vet viyolb'al quB'aal Tiuxh s-k'uul. Atz ye' qat iqeje vete'. Tul ye' nik ichitp vet t-inq'a pa'v.

¹³Atz echat inq'a iyyae uva', a' ex ku'k xo'l sivan, tan a' nik elka'pun ti' inq'a xaoł uva' oqxh ichiib' ti' tab'il viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet oq nik til vet inva'q

vitza'lal ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nal kuxh nik tel vet ka ti' iqeexe'. Tan ech kuxh tatin inq'a xao, eche u iya uva' b'iil kuxh at b'en taq'il t-tx'ava'.

¹⁴ Atz echate inq'a iya uva', a' ex ku'k xo'l ch'i'x, tan a' nik elka'pun ti' inq'a xao uva' nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh. Poro a'e tan, a' kuxh nik titz'a u tx'ijb'al q'iil ti' kam la' elka'p inq'a kam tetz tuulb'al u q'ij isaq tzitza vatz u tx'ava'. Tul a'etz inq'ae, la' sotzsan el viyolb'al quB'aal Tiuxh t-taanima. Echetz la' ib'an, eche inq'a iya uva' ye' ikuy inq'a ch'i'x ich'ije', tul ye' taq' ivatz.

¹⁵ Pet eche inq'a iya uva', a' ex ku'k tu b'a'nla tx'ava', tan a' nik elka'pun ti' inq'a xao uva' nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh. A'etz vet inq'a xaoe uva' aya'lxx ik'uul, atz aya'lxx taanima nik inima viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul a' nik ib'an vet u b'a'n. Tul jikxh vet nik ib'anta'.^g

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusus, tul tiq'o tzaan u q'ij saq,
atz tuch' itxiquun u txiqub'al tuulb'al viyol**

Kuxh 4.21-25

¹⁶ Ye'xhab'il inva'q la' matxon inva'q txiqub'al, tul la' imuq ka inpaqte jaq' va'q almul. Atz jitoq la' tokxa jaq' inva'q tx'atxh. Pet een la' taq'vat ja' tu tatib'al uva' niim at ja'. Echetz ja'l inq'a la' palo'k tuul u otzotz, tul la' motx txiquel vet ta'n u txiqub'al. Echatez uva'e, la' eb'an ti' ik'utxhux viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao. Tul la' tootzaqi vet inq'a xao uva' la' ikuy sotzsa quB'aal Tiuxh inq'a ipa'v. ¹⁷ Echatez viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan ye'l viyolb'al quB'aal Tiuxh la' kuxh kaj ka s-eche, uva' ile nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq s-txheel te inq'a tij imam Israeel, pet tetxhal la' alax el. Tan ye' la' utxhi uva' la' kuxh kolox ka s-eche. ¹⁸ B'anvaqetxh ya'l ti' ib'ix vinyol tevi'. Tan ja'l uva' la' qeon vinyol, tul a'etz uva'e, la' lotxhox ta'n quB'aal Tiuxh ti' tootzaqil tel inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a ye' nik ib'an ya'l ti' ib'ix vinyol tivi', tan a'l la' isotzsat el quB'aal Tiuxh s-k'uul jank'al vatzi' tootzaql vete' nik tale', —xe't Jesusus.

Uva's itxhokox quB'aal Jesusus ta'n itxutx, atz ta'n inq'a titz'in

Tio 12.46-50; Kuxh 3.31-35

¹⁹ Ya'ne aq'b' vitxutx Jesusus tuch' inq'a titz'in Jesusus tal uva' atich Jesusus. Tul ye' nikich motx tutxh ipalo'k k'atz Jesusus ta'n mamala xao. ²⁰ Tul ech ex alaxoq te Jesusus s-eche: —Jesusus, il atxutx at ti' otzotz tuch' inq'a eetz'in. Tul il axh nik motx itxhok axh, —xe't e'l Jesusus.

²¹ Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Ape. jJab'iletze vintxutx, atz inq'a vitz'in! A'e jatva'l inq'a nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nik inima. A'etz uva'e, nik insa'e, eche vintxutx tuch' vitz'in, —xe't Jesusus.

Uva's iya'sat quB'aal Jesusus u mam kaqiq' jab'al vi' u mam a'

Tio 8.23-27; Kuxh 4.35-41

²² Ib'anetz vet va't u q'ij, tul ok b'en Jesusus tuul vaarko tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ko'vaq el tinjalit itzi' u mam

g 8.15 Nik ib'an quB'aal Jesusus eela vich'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh t-taanima inq'a xao tuch' vich'ij u triigo. Atz kam uva' nik taq't u triigo ivatz, tul echatez kuxh nik ib'ane inq'a niman tetz Jesusus ti' vik'utxht inq'a b'a'nla txumb'al tuch' inq'a ib'a'nla b'ano'm. Tan a' vich'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh tu taanima inq'a xao nik b'anon uva' la' ik'utxh vet u b'a'nla.

a', —xe't Jesuus. Tul b'enaq vete'. ²³Tuulb'aletz uva' seb'tich ixaon ok u vaarko vi' u mam a', tul b'en Jesuus t-vata'm. Tul aq'b'il kuxh ul val u mam kaqiq' jab'al vi' oka'p u mam a'. Tul oqxhich vet ipal ku' a' tuul u vaarko. Atz tetxhichxh vet isotz ku' u vaarko jaq' u a' ta'n u kaqiq' jab'al.

²⁴Ya'ne ex b'eyexoq vet Jesuus ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —¡Txhusul qetz! ¡il vet o' toq kamoq o' ta'n u a'! —xe'taq te Jesuus.

Uletz vet ivatz Jesuus, tul ib'ek' vet Jesuus iya' u kaqiq' jab'al tuch' iya' teyut tib' u mam a'. Tul yekich ya' vete'. Atz yekich tz'inun vet ivi' u mam a'.

²⁵Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Maqetz tira ye' k'uqlel ek'uul s-vi' uva' la' inlotxh ex? —xe't Jesuus.

Tul kaayaqichxh vet taanima inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ta'n xo'val. Tul ech nikich talaq vet s-vatzaq s-eche: —¿Kam talax naq u vinaq uva'e? Tan ¡tetxhal qat qeex naq ta'n u kaqiq' jab'al, atz ta'n u mam a'! —xe'taq vete'.

Uva's itukit el quB'aal Jesuus demoonio t-taanima val u aj Gadaara

Tio 8.28-34; Kuxh 5.1-20

²⁶Ya'ne aq'b' vet Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tinjalit el itzi' u mam a' t-vitx'ava' inq'a aj Gadaara uva' at vatze'l Galileea tu b'enab' q'ij.

²⁷Aq'b'etz vet Jesuus t-Gadaara, tul aq'b' val u vinaq vatz Jesuus, antxh aj Gadaara. Tul na'ynaqich tok demoonio t-taanima. Tul tira ye'l toksa'm atich ok. Atz tira ye' nikich tatin t-totzotz. Pet a' kuxh atilich vet vi' kampusaanto, tal uva' nikich muqtx'ik inq'a kamna'q.

²⁸⁻²⁹Poro tira txeyich vet u vinaq ta'n demoonio. Echetz k'uxh nikich iqtizix vet u vinaq s-kadeena, atz k'uxh nikich toksal txh'itxh' tiq'ab', poro tetxhal kuxh nikich irine'. Tul nikich tiq'ol vet b'en u vinaq ta'n inq'a demoonio t-inq'a atib'al uva' ye'l xaal jeqlel s-tuul.

Iletz kuxh Jesuus nikich telu'l tu vaarko, tul ilix vet Jesuus ta'n u vinaq. Atz q'ex taq'b'e', tul ijoqb'a tib' vatz Jesuus. Tul xe't sich'in. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —¡Kam asa' s-ve, Jesuus, axh viK'aol u Nimla Tiuxh! —xe'te.

Ya'ne ib'ek' Jesuus u demoonio. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Elen el k'atz u vinaqe, —xe't Jesuus.

Aloq jit yekich koq ele'l inq'a demoonio. Pet a'l iq'eq'un u vinaq ta'n. Tul ech tal s-eche: —¡Ye' ak'axb'isa in! —xe't te Jesuus.

³⁰Ya'ne ech tal Jesuus te u demoonio s-eche: —¿Kam ab'ij? —xe't Jesuus.

Tul ech tal u demoonio s-eche: —Ye'l atxhb'e inb'ij, —xe'te. Tan mamala demoonio atich ok t-taanima u vinaq.

³¹Ya'ne ijaq vet inq'a demoonio b'a'n'il te Jesuus, ti' uva' ye'lich la' taq' b'en Jesuus tuul u jul tal uva' atil mam k'axb'ichil tetz inq'a demoonio.

³²Mamalaetz kutxh nikich ik'oatxhin tu vitz tal uva' atich Jesuus, tul ijaq inq'a demoonio b'a'n'il te Jesuus, ti' uva' a'ich la' itxhaqvatz b'en Jesuus inq'a demoonio k'atz inq'a kutxh. Tul ikuy vet Jesuus ib'enqe. ³³Eletz vet el inq'a demoonio t-taanima u vinaq, tul yekichaq vet ok k'atz inq'a kutxh. Tul ye'xh taqla, ok vet inq'a mamala kutxh t-ojqe'l ta'n inq'a demoonio. Tul motxaq it'eb'lu vet b'en tib' inq'a kutxh xe' u mam a'. Tul yekich motx jiq'b'aq vete'.

³⁴Tilaqetz vet inq'a xeen kutxh kam uva' utxhi, tul yekich motx itz'eqaq vet tib'. Tul exaq tal vet itziulal inq'a yol te inq'a xaal tu tenam. Atz ex tal vet te inq'a xaal, inq'a een t-vitz.

³⁵Ya'ne tzaj vet inq'a xaoł ti' tilix kam uva' motx utxhi. Aq'b'etz vet inq'a xaoł tal uva' atich Jesuus, tul tilaq vete' uva' k'uqlich vet u vinaq txala toq Jesuus. Tan ye'lich vet inq'a demoonio atich ok t-taanima u vinaq. Tul atich vet ok toksa'm. Atz jikichxh vet titz'ab'al. Tul mam xo'val tzaj vet ti' inq'a xaoł uva's tilta'. ³⁶A'etz vet inq'a xaoł uva' ilon ib'ant u vinaq b'a'n, motx alon inuqul te inq'a xaoł, inq'a motx aq'b' ti' tilixe' kam uva' ib'an Jesuus ti' ichtip u vinaq tiq'ab' inq'a demoonio.

³⁷Ya'ne jank'alxh vet inq'a xaoł, inq'a motx tzaj t-inq'a vitz tuulb'al Gadaara, motx xe't ti' ijaqax b'a'nıl te Jesuus, ti' uva' la'ich ele'l Jesuus tuulb'al Gadaara. Tan mam xo'val nikich motx itzajaq vet s-ti'.

Ya'ne pal vet ja' Jesuus tuul u vaarko inpaqte tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' iq'a'v Jesuus t-Galileea. ³⁸Poro ijaq vet u vinaq b'a'nıl te Jesuus, ti' uva' la'ich b'en ti' Jesuus, u vinaq uva' ma'tich tele'l demoonio t-taanima. Poro ye' ikuy Jesuus ib'en u vinaq s-ti'. Pet ech tal Jesuus s-te s-eche: ³⁹—Quxh vet tavotzotz. Tul b'en aal te inq'a eetz'in aatzik u nimla b'a'nıl uva' qat ib'an quB'aal Tiuxh see, —xe't Jesuus.

B'enetz vet u vinaq, tul ex tal vet el tuulb'al u tenam kam u mam b'a'nıl uva' ib'an Jesuus s-te.

Uva's tulsat quB'aal Jesuus taanima vime'al Jaairo inpaqte, atz uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n va't u ixoq uva' kanon u toksa'm quB'aal Jesuus

Tio 9.18-26; Kuxh 5.21-43

⁴⁰Aq'b'etz vet Jesuus inpaqte tu tenam Kapernauum tuulb'al Galileea, tul mam tenam nikich ichiib' ti' taq'b' Jesuus. Tan tx'eb'o'myaqich kuxh vet ti' taq'b' Jesuus. ⁴¹Aq'b'etz vet val u vinaq vatz Jesuus uva' Jaairoich ib'ij, iq'o-nich ivi' tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tul ijoqb'a tib' vatz Jesuus. Tul ijaq b'a'nıl te Jesuus uva' la'ich b'en Jesuus s-ti' t-totzotz ti' ib'anax b'a'n vime'al. ⁴²Tan atich va'l vatz ime'al Jaairo uva' ta'nichxhte. Poro b'iitich kuxh vet ikame'. Tul kamal kab'lavalich vet iya'b'.

B'enetz vet Jesuus ti' Jaairo, tul mam tenam ok b'en ti' Jesuus. Tul oqxhich ipotxh'ox Jesuus ta'n u tenam.

⁴³Atichetz val u ixoq xo'l inq'a xaoł, val u ixoq uva' b'eenoo kuxh nikich ik'axb' t-yaab'il, tan tira ye' nikich iya' vitxaq'o u ixoq. Tul kab'lavalich vet ya'b' tok u yaab'il s-ti'. [K'uxhetz ma'tich itx'akt u ixoq ipuaq te aj tz'ak ti' viyaab'il,] poro mij inva'q aj tz'ak nikich tole'v ti' ib'ant u ixoq b'a'n.

⁴⁴Ya'ne ech itzaj u ixoq ti' iql Jesuus. Tul ex ikan vitzi' viqinkin txhas oksa'm Jesuus ti' ib'ant b'a'n tu yaab'il. Iletz kuxh vitzi' viqinkin txhas toksa'm Jesuus nikich ikan u ixoq, tul yekich ya' vet itxhaqp vitxaq'o u ixoq.

⁴⁵Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Ja'letze uva' qat kanon in? —xe't Jesuus.

Tul ye'xhab'il inva'q tal tib'. Pet ech tal vet Lu' tuch' jolt inq'a imol s-eche: —Txhusul qetz, a' inq'a tename nik potxh'on axh. Tul: «¿Ja'letze uva' qat kanon in?» chich axh, —xe't Lu'.

⁴⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —Atxh inva'l qat kanon in, tan qat vab'i tele'l u tikle'm quB'aal Tiuxh sink'atza, —xe't Jesuus.

⁴⁷Tiletz vet u ixoq uva' ye'lich la' utxh imuqux vet u yol vatz Jesuus, tul xe't vet u ixoq t'unt'utxhoq t-xo'val. Tul ijoqb'a vet ku' tib' vatz Jesuus. Tul ech

vet ivatz inq'a xaoł tal u ixoq inuqul u yol, ti' uva' kam s-ti'il ikan u ixoq vitzi' viqinkin txhas toksa'm Jesuus. Atz tal u ixoq uva' yekich ib'an b'a'n ta'n Jesuus.

⁴⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ixoq, ti' uva' qat ak'uqb'a ak'uul s-vi', tul qat inb'anł vet axh b'a'n. Pet quxh vet tib'a'nł, —xe't Jesuus te u ixoq.

⁴⁹Seb'tichetz iyolon Jesuus te u ixoq, tul ul val u b'anol txhaq uva' tzajna'-qich t-totzotz Jaairo, viq'esal inq'a xaoł tu k'ulb'al ib'. Tul ech tal s-eche: —Qat kamy vet vame'al; ye' kuxh vet aal te naq u Txhusul qetz, —xe't te Jaairo.

⁵⁰Tab'ietz vet Jesuus u yol uva' nikich talax te Jaairo, tul ech tal Jesuus te Jaairo s-eche: —Ye' kuxh txumun axh. Pet k'uqb'a ak'uul s-vi'. Tan toq itz'e'-voq vame'al inpaqte, —xe't Jesuus.

⁵¹Aq'b'etz vet Jesuus totzotz Jaairo, tul ye'xh jank'al xaoł ik'ulo'k Jesuus s-ti', pet ta'nxx Lu' tuch' Jakooovo tuch' Xhun tuch' Jaairo, vib'aal u ixvaak, atz tuch' vitxutx u ixvaak. ⁵²Tul aalatxh motx itxumun inq'a xaoł ti' u ixvaak. Atz nikich motx toq' vet s-ti'. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye' kuxh oq' ex, tan ye'l u ixvaak kamna'qle. Pet a' kuxhte vatya, —xe't Jesuus te inq'a xaoł.

⁵³Tul a'l kuxh itze'lel Jesuus ta'n inq'a xaoł, tan tootzaqichaq vete' uva' ma'tich ikam vet u ixvaak.

⁵⁴Ya'ne itxey Jesuus iq'ab' u ixvaak. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ixvaak, lakpen! —xe't Jesuus.

⁵⁵Tul jıl vet taanima u ixvaak inpaqte! Atz yekich lakp vete'. Tul ib'ek' vet Jesuus taq'ax itx'ix u ixvaak. ⁵⁶Tul kaayichxh vet taanima itxutx ib'aal u ixvaak. Ya'ne itila b'ek'u ka Jesuus uva' ye'xh tal la'ich motx talvat u yol uva' tila.

**Uva's itxhaqt quB'aal Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus
tib' s-k'atza ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol**

Tio 10.5-15; Kuxh 6.7-13

9 ¹Ya'ne imol Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul taq' Jesuus iyak'il, atz taq' Jesuus ticle'm ti' itukil el jatvatzulxh demoonio t-taanima inq'a xaoł, atz ti' ib'ant b'a'n inq'a yaab'. ²Tan la'ich motx itxhaq b'en Jesuus ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil k'atz inq'a xaoł, atz ti' ib'ant b'a'n inq'a yaab'.

³Tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Ye'xh kam inva'q kam la' etiq'o tetz ti' eb'ey: Jitoq va'q eb'aara; jitoq inva'q etx'u'y la' etaq' b'en vi' etxheleb'; jitoq etx'ix; jitoq epuaq; atz jitoq va'to'q etoksa'm la' etiq'o.

⁴Atz jab'iste otzotz la' aq'b'ik ex, tul a' la' atink ex tzitzi, tetxhal la' nal el tzaan ex tu tenam uva'e. ⁵Atz tal inva'q tenam uva' ye' la' k'uluxik ex, tul yek la' q'a'v ex. Poro la' etichu ka inq'a poqoq tetoq vatz inq'a xaoł, s-k'utxhb'al tetz uva', a' vet u k'axb'ichil la' b'enk inq'a xaoł ta'n quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

⁶Ya'ne b'en vet kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus tuulb'al inq'a talaq tenam s-kaqaayil. Tul tal kuxh nikich motx ipaxsavat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz nikich motx ib'an b'a'n inq'a yaab' t-junun tenam, atz k'uxh talxh tenam.

**Uva's isotz ik'uul Eroodes Antiipas, tan ye' nikich ib'en s-te
ja'lich quB'aal Jesuus**

Tio 14.1-12; Kuxh 6.14-29

⁷Tab'ietz vet Eroodes itziulal inq'a yol uva' nikich ib'an Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul nikich kuxh isotz vet ik'uul Eroodes s-ti' ja'l

nikich b'anon inq'a kam. Tan at xao! uva' ech nikich tal s-eche: —Qat itz'e'vy Xhun inpaqte. Tul Xhun vete uva' nik b'anon inq'a kam inq'ae, —chichichaqe.

⁸Atz at xao! ech nikich tal s-eche: —Il Eliias uy inpaqte, —chichich inq'a xao!. Atz at txhan xao! ech nikich alon s-eche: —A'eb' va'q inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya qat itz'e'vy inpaqte, —chichichaq ti' Jesuus.

⁹Ya'ne ech tal Eroodes s-eche: —Ja'leb' kuxh val uva' mamala kam nik ib'ane', nik vab'i talaxe'? Tan b'ek'el vet teesal ivi' Xhun va'n. Jitetz Xhune uva' nik b'anon inq'a kam, nik vale', —xe't Eroodes. Echetz ya'lichxh vet Eroodes ti' tootzaqil Jesuus.^h

**Uva's ina'sat quB'aal Jesuus ka'l u paan tuch' ka't u txay ti'
itzuqb'el o'va'l mil (5,000) xao!**

Tio 14.13-21; Kuxh 6.30-44; Xhun 6.1-14

¹⁰Ya'ne q'a'v vet inq'a iapoostol Jesuus inpaqte, inq'a itxhaqa. Tul motx tal vet ok te Jesuus kam inq'a ex ib'ane'. Tul tiq'o vet el Jesuus inq'a iapoostol xo'l inq'a xao! s-jetxhel el. Tul ok vet b'en Jesuus s-tuch' t-val u vaarko, tul yekichaq vet t-val u tx'ava' uva' ye'l xao! s-tuul, uva' naqligh kuxh al k'atz u tenam uva' Vetsaaida ib'ij. ¹¹Tab'ietz vet inq'a xao! tal uva' b'enk Jesuus, tul okaq vet b'en ti' Jesuus. Tul aq'b'aq vet tal uva' atich Jesuus. Tul josq'ilxh ik'ult Jesuus inq'a xao!. Tan ye'l Jesuus nikich ipal ik'uul te inq'a xao!. Tul nikich tal Jesuus vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xao!. Tul ib'an Jesuus b'a'n inq'a yaab'.

¹²B'iitichetz kuxh vet iq'eqxe', tul motx ijexh vet tzaan tib' kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Atz ulaq k'atz Jesuus. Tul echaq motx tal te Jesuus s-eche: —Txhaq vet b'en inq'a xao!. Tul b'enaq itxhok itx'ix, atz ivat-b'al, xe' inq'a xao!, inq'a jeqllel t-inq'a talaq tenam. Tan ye'l tx'ix, atz ye'l vatb'al la' txhej tzitza tal uva' atil o', —xe'taq te Jesuus.

¹³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye'le. Pet antxh ex toq aq'on itx'ix inq'a xao!, —xe't Jesuus.

Tul echaq tal te Jesuus s-eche: —Poro ye'l mamala tx'ix ati. Pet o'va'l kuxh vatz paan tuch' ka'va't vatz b'oxich txay ati. Pet ta'n kuxh la' ib'ane uva' la' b'en quloq' itx'ix jank'al inq'a xao! inq'aa, —xe'taq te Jesuus.

¹⁴Tul kamal o'va'lenich mil (5,000) vinaq atiche. Tul ye'l inq'a ixoq ok s-atxh.

Tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —B'anvaq iku' inq'a xao!. Tul laalavil toxk'al (50) xao! ti' junun q'u'tzul eb'ana, —xe't Jesuus.

¹⁵Tul motxaq inima vet kam uva' tal Jesuus. Tan ib'ek'aq vet iku' inq'a xao! s-txhaq q'u'tzul.

¹⁶Ya'ne ik'ul vet Jesuus o'va'l u paan tuch' ka'va'l u b'oxich txay. Tul saqin ja' Jesuus t-amlika', atz taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Ya'ne ipil Jesuus s-tuul. Tul taq' vet Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. A'etz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, jatxon el xo'l inq'a xao! s-kaqaayil. ¹⁷Tul jank'alxh inq'a xao! motx tx'a'oni, tetxhal motx inoj inq'a xao! s-kaqaayil. Tul a'l tel imolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus kab'lavat xu'k viyal u etxhb'ub'al.

h 9.9 Eroodes Antiipas uva' nik tal tzitza, tan a'etz Eroodese, vik'aol q'es u Eroodes uva' b'ek'on iyatz'ax el inq'a nitxa' tu Veleen, eche uva' nik tal tu Tio 2.13-20.

Uva's talt Lu' uva', a' quB'aal Jesusu u Kriisto

Tio 16.13-20; Kuxh 8.27-30

¹⁸Paquletz uva' nikich inatxh Jesusu Tiuxh t-val u tx'ava' uva' ye'l xaoł jeql s-tuul, aloq atich inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu s-naqli. Tul ech tal Jesusu s-eche: —ǵJa'letz in nik tal inq'a xaoł? —xe't Jesusu.

¹⁹Tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu s-eche: —At xaoł nik alon se'e uva', axh Xhun, u aq'ol ku' xaoł xe' a'. Tan a' nik tal inq'a xaoł uva' qat itz'e'vy Xhun inpaqte. Atz at xaoł nik alon uva', axh Eliias, uva' qat q'a'v inpaqte. Tul at xaoł nik alon uva' kamal axh va'q inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya uva' qat itz'e'vy inpaqte, —xe'taq te Jesusu.

²⁰Ya'ne ech tal Jesusu s-eche: —Pet ǵke'chetz ex? ǵJa'letz in, nik etale'? —xe't Jesusu.

Tul ech tal Lu' s-eche: —A' axhe u Kriisto, uva' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh, —xe't Lu'.

**Uva's talt quB'aal Jesusu uva' tetxhal la'ich kam quB'aal Jesusu,
tul la'ich itz'e'v quB'aal Jesusu inpaqte**

Tio 16.21-28; Kuxh 8.31—9.1

²¹Ya'ne itiila b'ek'u ka Jesusu u yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva' ye'xhab'il s-te la'ich motx talvat uva' a'ich Jesusu u Kriisto. ²²Tul ech tal Jesusu s-eche: —K'uxhetz inxh u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima, poro mij kuxh toq kaoq utxhchil s-vi', ti' ink'axb'isale'. Tan toq txhi'k'uulaloq in ta'n viq'esal u tenam, atz ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Tul tetxhal toq yatza-xoq el in. Poro titoxv q'ij, tul la' itz'e'v in inpaqte, k'uxh ma't inkam vete', —xe't Jesusu.

²³Ya'ne ech tal Jesusu te s-kaqaayil, inq'a nikich ab'in u yol, s-eche: —Ja'l ex, uva' nik esa' etok tzaan s-vi' ti' eb'en s-niman vetz, tul a' isa' uva' jit a' b'enk ek'uul ti' tatxhval inq'a kam vatz u tx'ava'. Atz ex, ye' la' tanb'an etxh-uye'v s-vi' jun q'ij, k'uxhetz ech la' ek'axb' ti' etxh'uye'v s-vi', eche nik ik'axb' va'q pereexho ti' tiqal ikurus. ²⁴Atz ja'l ex, uva' nik sa'on ekolt u q'ij esaq vatz u k'axk'o ti' innimale', tul a'etz exe, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' etz'eqt u q'ij esaq. Pet ja'letz ex, uva' la' tz'eqon u q'ij esaq ti' innimale', tul a'etz exe, uva' la' kolox u q'ij esaq ta'n quB'aal Tiuxh vatz u k'axk'o. ²⁵Tan kam koq eloq s-te k'uxh mam kam la' itx'ak inva'q xaoł vatz u tx'ava' oq a' la' itz'eq u q'ij isaq u taanxelal ti' ye' inimat in. ²⁶Tul ja'l ex, uva' la' ch'ixv ex ti' etalt etib' s-niman vetz, atz la' ch'ixv ex te vinyol, echatetz la' inch'ixve sete uva's la' vul inpaqte tuch' u nimla vatine', atz tuch' u nimla tatin vinB'aal, atz tuch' u nimla tatin inq'a loq'ola txhaq aanxel, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ²⁷Pet nik val sete uva': At jolol ex toq etil ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esa-lil tzitza vatz tx'ava', —xe't Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's ijalp tilix quB'aal Jesusu

Tio 17.1-8; Kuxh 9.2-8

²⁸Vajxaqilichetz vet q'ij talt Jesusu inq'a yol inq'ae, tul tiq'o Jesusu Lu' s-ti', tuch' Jakooovo tuch' Xhun. Tul yekich ja' Jesusu s-tuch' vi' val u vitz ti'

inatxhax Tiuxh. ²⁹Seb'tichetz inatxht Jesuus Tiuxh, tul jalp tilix ivatz Jesuus. Tul oqxhich vet isaqal u toksa'm Jesuus. Atz litz'kab'inyichxh vete'. ³⁰Tul ye' kuxh taqla ul ka'va'l u vinaq yolon k'atz Jesuus: Poro Moiseesich tuch' Eliias. ³¹Tul litz'kab'inyichxh tilixe'. Tul a' nikich motx iyol, u yol ti' vika-meb'al Jesuus uva' een la'ich b'en tzoqpisalik inq'a yol ti' Jesuus tu tenam Jerusalem.ⁱ

³²Poro kamyichxh vet Lu' t-vata'm tuch' inq'a imol. Ajtetz motx el vet ivata'm, tul ajtxh motx tila uva' litz'kab'inyichxh vet tatin Jesuus. Tul ajtxh motx til txaklich vet Moisees tuch' Eliias k'atz Jesuus. ³³Ilichetzxh vet Moisees tuch' Eliias nikich tel b'en k'atz Jesuus, tul ech tal vet Lu' te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, tira b'a'n uva' la' kaj b'eeq o' tzitza. Tul toq qu'b'it oxvo'q tal patxh. Va'letz eet. Va't tetz Moisees. Atz va't tetz Eliias, —xe't Lu'. Poro ye' nikich ib'en te Lu' kam uva' nikich tal te Jesuus.

³⁴Seb'tichetz iyolon Lu' tuch' Jesuus, tul ajtxh motx til iku'l val u su'tz' s-tiib'a. Tul tira motx xo'vaq vete' uva's ijuptx'aq ta'n u su'tz'. ³⁵Ya'ne ajtxh motx tab'i iyolon ku'l quB'aal Tiuxh xo'l u su'tz'. Tul ech tal quB'aal Tiuxh s-eche: —A'etz naqe vink'aol uva'e, uva' kamxh in s-ti'. A'etz enima kam uva' nik tal naq, —xe't quB'aal Tiuxh. ³⁶Ya'etz vet iyolon k'ul quB'aal Tiuxh, tul tilaq vete' uva' ijunalich kuxh vet Jesuus. Tul ye'xh tal inva'q talvat kam uva' motx tila. Pet ataqich kuxh vet s-k'uul, tuulb'al inq'a q'ij inq'ae.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u xaak uva' atich ok demoonio t-taanima

Tio 17.14-21; Kuxh 9.14-29

³⁷Echichetz vet s-eqal, tul ku' vet ul Jesuus vi' u vitz tuch' inq'a nikich itxhux tib' s-k'atza. Tul mam tenam ul k'ulun Jesuus. ³⁸Tul ech nikich tal isich'in val u vinaq, uva' txh'uyich xo'l inq'a xaal, s-eche: —Txhusul qetz, b'an b'a'n'il te vatz ink'aol! Tan ta'n'xh naqe. ³⁹Tul il val u demoonio ato'k t-taanima vatz ink'aol. Tul b'eenon nik ik'axb'isal ta'n. Tan at uva' ye' kuxh taqla nik isich'in naq ta'n. Tul tzetpumalxh naq nik ib'ane'. Ya'ne nik kuxh tel vet pulub' itzi' naq ta'n. Tul kaaroxh nik itxhaqpul vet ka naq ta'n. ⁴⁰Qatetz injaq b'a'n'il te txhaqnaq inq'a nik atxhuse' uva' la' teesa el txhaqnaq u demoonio t-taanima vink'aol, poro ye'l txhaqnaq nik tole've', —xe't u vinaq te Jesuus.

⁴¹Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a xaal s-eche: —iTiyiilaq palsan yol! Atz itiyiilaq elna'q vi' t-b'ey, ex inq'a itz'lel ex txheel! Echetz kol kuxh la' vatine sexo'l nik enatxhe'? Atz echetz kol kuxh la' intx'eb't ib'en inuqul u yole sete ti' eqejt in? Aq' tzaan vak'aol sinvat, —xe't Jesuus.^j

i 9.31 ¿Kam nik elka'p u yol —vitzoqpisal inq'a yol ti' quB'aal Jesuus, —chiche? A' nik elka'-pun ti' jank'alxh inq'a kam uva' la'ich palk quB'aal Jesuus ti' itzoqpisal jank'al inq'a yol uva' tz'ib'amich ka s-ti' tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz ti' vitzoqpisal kam uva' nikich ijaq quB'aal Tiuxh s-txhojb'al tetz vipa'v inq'a xaal, tul tira la' kuyux vet vipa'v, atz ti' itzoqpisal toksal viq'esalil tiq'ab' quB'aal Jesuus. Atz nima tel kuxh inq'a kam ex tzoqpoq ti' vikam quB'aal Jesuus. j 9.41 A' nik tal u kastiiya: «generación incrédula y perversa», chiche. A' ex tiq'o tzaan quB'aal Jesuus ti' viyol uva' tal quB'aal Tiuxh ti' inq'a tij imam Israeel uva' ipalsat viyol quB'aal Tiuxh uva's motx ipal tu tzaqa tx'ava'. Tan ye' motx iqe'j viyol quB'aal Tiuxh, ti' uva' tetxhal la'ich motx oka'p tu tx'ava' Kanaan. Tan motx xo'v te inq'a aj Kanaan. Echetz talt vet quB'aal Tiuxhe ti' inq'a tij imam Israeel uva' motx kuxh kam vet ka tu tzaqa tx'ava', ech uva'e nik tal tu Deuteronomio 1.34-40. Tul tal quB'aal Tiuxh paqte tu Nuumeros 14.35. Tul echatich kuxh vipalsan yolil inq'a tij imam Israeel inpaqte, inq'a atichaqe uva's ipal quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Tan ye'at nikich motx iqeje' uva', a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto.

⁴² Iletzxh vet u xaak nikich toka'p vatz Jesuus, tul yekich pak'el iku' u xaak t-tx'ava' ta'n u demoonio. Tul tira tzetpumalxh u xaak nikich ib'anax ta'n u demoonio.

Ya'ne iyaj Jesuus u demoonio. Tul ituki el Jesuus t-taanima u xaak. Tul ib'an vet u xaak b'a'n ta'n Jesuus. Tul taq' vet ok Jesuus u xaak te vib'aal. ⁴³ Tul mamala xaol motx kaj taanima ti' u nimla tiqle'm quB'aal Tiuxh uva's ib'ant u xaak b'a'n ta'n Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus inpaqte uva' tetxhal la'ich kam quB'aal Jesuus

Tio 17.22-23; Kuxh 9.30-32

Poro tuulb'aletz uva' kaayichxh taanima inq'a xaol ti' inq'a mamala b'a'n il uva' nikich ib'an Jesuus, tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: ⁴⁴ —Txhab'avaqxh ikaj inq'a yol tevi' inq'a nik val sete. Tan k'uxh inxh u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, poro tetxhal kuxh toq aq'axoq ok in tiq'ab' inq'a iq'esal u tenam, —xe't Jesuus.

⁴⁵ Tul ye' nikich ib'en inq'a yol te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tan ye' nikich taq' quB'aal Tiuxh tootzaqi. Poro nikich motx ixo'v ti' tab'il tel u yol te Jesuus.

Uva's itxhust quB'aal Jesuus inq'a xaol, ti' uva' ye' la' taq' b'en tib' siq'esal

Tio 18.1-5; Kuxh 9.33-37

⁴⁶ Ya'ne xe'taq vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ti' iyojtaq tib' s-vatzaq, ti' uva' jab'iste inva'q s-te nim tiqle'm la'ich ib'ana uva's la'ich ib'ant Jesuus iq'esalil.

⁴⁷ Poro yekich b'en te Jesuus kam uva' nikich motx titz'a t-taanima. Tul isik'le tzaan Jesuus val u nitxa'. Tul itxakb'a Jesuus s-txala. ⁴⁸ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l ex, uva' aya'lxxh ek'uul la' ek'ul va'q inq'a nitxa' ti' vetootzaqit in, tul inetze nik ek'ul in. Tul jab'iletz ex, uva' la' k'ulun in, tul a'etz vinB'aale, nik ek'ule' uva' txhaqon tzaan in. Tan jab'il ex, uva' nik etiq'o ku'l etib', tul a'etz exe, uva' nim etiqle'm vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.^k

Uva's talt quB'aal Jesuus ti' ja'l u xaol uva' eela iyol quB'aal Jesuus s-tuch'

Kuxh 9.38-40

⁴⁹ Ya'ne ech tal Xhun s-eche: —Txhusul qetz, qat qil val u vinaq uva' nik ituki el demoonio t-taanima inq'a xaol tuch' ab'ij. Tul qat qumaq s-ti', tan jit qumol qib' s-tuch', o' inq'a nik qutxhus qib' sak'atza, —xe't Xhun te Jesuus.

⁵⁰ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye' koq qat emaq nage s-ti'. Tan jab'iste u xaol uva' ye'xhkam nik itxhi'an s-qi', a'etz u xaole uva' eela quyol s-tuch', —xe't Jesuus.

Uva's ye' ik'ulux quB'aal Jesuus ta'n inq'a xaol tuulb'al Samaaria

⁵¹ B'iitichetz kuxh vet ileqt viq'iil ib'en Jesuus t-amlika', tul tira ik'ayi vet Jesuus ik'uul ti' ib'en tu tenam Jerusaleen. ⁵² Tul ib'axab'sa b'en Jesuus ka'l

k 9.48 ¿Kam nik elka'p inq'a yol uva' ech tal quB'aal Jesuus s-eche?: —Ja'l ex, uva' aya'lxxh ek'uul la' ek'ul va'q inq'a nitxa' ti' vetootzaqit in, tul inetze nik ek'ul in, —chiche. A' nik tal quB'aal Jesuus uva' la' tiq'o ku'l tib' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ik'ulux jolt inq'a imol s-niman tetz Jesuus. Tul at taanima ti' inq'a niman tetz Jesuus la' ib'ana. Pet jit a' la'ich ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus, eche uva' nikich ib'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. Tan tira ye' nikich motx ilotxh inq'a xaol ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n. Tio 18.5

inq'a itxhaq t-val u tal tenam tuulb'al Samaaria, ti' tab'il tal uva' la'ich motx vatka. ⁵³ Poro ye'l Jesusus k'ulux tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tan b'enaq te inq'a aj Samaaria uva', a'ich u tenam Jerusaleen k'aqich ta'n Jesusus.^l

⁵⁴ Tiletz vet Jakoovo tuch' Xhun, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus, uva' ye' k'ulux Jesusus, tul ech motx tal vet te Jesusus s-eche: —QuB'aal, ¿maq la' asa'a uva' la' qujaq iku'l xamal t-amlika'?, [eche uva' tab'it ku'l Eliias xamal s-na'ya.] Tul tira la' motx tz'e'e'l inq'a xaal inq'ae, —xe't Jakoovo tuch' Xhun te Jesusus.^m

⁵⁵ Ya'ne sutxhq' Jesusus ti' iqu'l ti' iyolon tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, inq'a txh'uyich s-ti'. Tul iyaj Jesusus Jakoovo tuch' Xhun ti' u yol uva' tala. [Tul ech tal Jesusus s-eche: —Tira ye' etootzaqle ja'l nik k'oopin ex ti' talax u ye'-b'a'n uva'e.] ⁵⁶ [Tan jit a' ulk in ti' iyatz'ax inq'a xaal, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Pet a' ulk in ti' ikolox inq'a xaal tu k'axk'o, —xe't Jesusus.] Tul yekich vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-va't u tal tenam.

**Uva's talt quB'aal Jesusus uva' ye'xhkam va'q la' maqon
vitxh'uye'v inq'a xaal ti' quB'aal Jesusus**

Tio 8.18-22

⁵⁷ Atichetz ok Jesusus ti' b'ey tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech tal val u vinaq te Jesusus s-eche: —QuB'aal, nik insa'e' la' txh'uye'v in se'e, k'uxh talxh la' b'enk axh, —xe't u vinaq.

⁵⁸ Ya'ne ech tal Jesusus s-te s-eche: —B'a'n txoo inq'a yak, tan at ijul txoo tal uva' la' vatx txoo. Atz k'uxh txoo, inq'a tz'ichin uva' nik ixich'an vatz amlika', tan atat isok txoo. Pet ech koq in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tan ye'l injeqe'vb'al t-inva'q tenam, —xe't Jesusus.ⁿ

⁵⁹ Ya'ne ech tal Jesusus te inva't u vinaq s-eche: —Txh'uye'ven s-vi', —xe't Jesusus.

Tul ech tal u vinaq te Jesusus s-eche: —InB'aal, kuy s-ve uva' b'axa toq nal kamoq q'es inb'aal, tul la' inmuq ka q'es, ya'netze la' txh'uye'v in se'e, —xe'te.

⁶⁰ Tul ech tal Jesusus s-eche: —Imuqe'n tib' inq'a xaal s-vatzaq, inq'a tira ye'l q'ij isaq taanxelal vatz quB'aal Tiuxh. Pet quxh paxsa u yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xaal, —xe't Jesusus te u vinaq.

⁶¹ Ya'ne ech tal txha va't u vinaq te Jesusus s-eche: —InB'aal, kuy s-ve uva' b'axa toq val inb'en te junun vitz'in vatzik inq'a at t-votzotz, ya'ne la' txh'uye'v in se'e, —xe't te Jesusus.

⁶² Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ye' la' utxh itxh'uye'v inq'a xaal s-vi', inq'a een kuxh taanima ti' kam inq'a nik til tu totzotz. Tan b'ane la' koq ikuy vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil tu taanima. Tan jank'al eche va'q xaal uva' seb't

l 9.53 ¿Kam s-ti'il ye' k'ulux inq'a tij imam Israeel ta'n inq'a aj Samaaria? Ye' motx k'ulux ta'n, tan jatxelaqichxh tib' s-na'yla yol. Tan yujelich kuxh vet tatin inq'a aj Samaaria tuch' jolt inq'a jitich tij imam Israeel. Pet jit tira koqxhich tijaq imam Israeel inq'a aj Samaaria vatz inq'a tij imam Israeel. Tul jitich eela inq'a inatxhon Tiuxh nikich motx ib'ane'. Tan ye' nikich isa' inq'a aj Samaaria ib'en natxh Tiuxh tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tu Jerusaleen. Pet a' nikich motx natxhk'uulank vi' u vitz Jeresiim uva' tinaaqa'ich u tenam Samaaria. Tul nikichetz tixva inq'a aj Samaaria inq'a tij imam Israeel. Tul mij nikich ikuy ipal t-vitx'ava', tul a'etz koq la'ich motx b'enk txhan vet ti' inatxhax Tiuxh t-Jerusaleen. Xhun 4.20-24 m 9.54 2 Reeyes 1.9-16 n 9.58 A' nik tal quB'aal Jesusus tuch' viyol uva' ye'l txhojbal la' ik'ul inq'a txh'uyich ti' quB'aal Jesusus. Tul ye'l ivatb'al la'ich taq' quB'aal Jesusus.

ikoon tuch' va'k, tan b'ane, la' koq utxhi uva' a'l la' isaqin ka ti' iqu, —xe't Jesuus.^o

**Uva's itxhaqt quB'aal Jesuus laval imutx' (70) inq'a
niman tetz ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti'**

10 ¹Ya'etz kuxh vet Jesuus ti' talax inq'a yol inq'ae, tul itxaj Jesuus lavat imutx' (70) jolt inq'a niman tetz. Tul ka'kab'il motx ib'axab'sat b'en Jesuus tuulb'al inq'a tenam, atz tuulb'al inq'a tx'ava' tal uva' la'ich palk Jesuus. ²Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Nik val sete uva' mam xao! tx'e-b'o'my kuxh al ti' tab'il inq'a yol uva' b'en etal s-te. Pet ye'xh jank'al inq'a b'en paxsan vinyolb'al s-xo'l. Tan ech tatin inq'a xao!, eche tatin triigo uva' sib'xh avamal. Tul ma't itzaq vet vivatz. Poro a'e tan, ye'xh jank'al txhokol tetz triigo ati. Pet jaqvaq te quB'aal Tiuxh, tul la' itxhaq tel paxsan tetz viyol, echetz la' imolt tzaane inq'a xao! ti' innimale'.

³K'uxhetz toqxxh intxhaq b'en ex xo'l jolol inq'a xao! uva' nik sa'on tab'il inq'a yol uva' b'en etale', poro at jolt inq'a ye' toq sa'on tab'il u yol. Tul eche ib'en karne'l xo'l xo' toq eb'ane'.^p ⁴Tul ye'l inva'q etx'u'y la' etiq'o, atz jitoq inva'q esam. Atz jitoq la' etiq'o inva'to'q echich' xa'p. Tul ye'l ex la' kuxh eb'al etib' t-b'ey ti' iqi'ilal inva'q emol.

⁵Taletz inva'q otzotz uva' la' aq'b'ik ex, tul ech la' etal s-b'axa s-eche: «QuB'aal Tiuxh toq aq'on b'a'nil tetaanima, ex, inq'a at ex tu otzotz,» chaq ex. ⁶Tan oq aya'lxxh ik'uul inva'q u xao!, uva' la' k'ulun ex tu otzotz, tul la' ik'ul u b'a'nil uva' la' ejaq te quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Pet oq ye' la' ik'ul ex tib'a'nil, tul ye'lat vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' ik'ula. Pet atoq vib'a'nil quB'aal Tiuxh sek'atza. ⁷Ta'netzxxh la' atink ex tu otzotz tal uva' la' k'ultxhik ex. Pet jit jun otzotz kuxh la' epal ti' vetatine'. Tul la' tx'a'on ex, atz la' etuk'a kam uva' la' aq'ax sete. Tan ech uva'e tz'ib'amal t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva': «Ik'ulel u

o 9.62 Jank'al inq'a xao!, inq'a nik ikoon tuch' va'k, tan ye' la' isa'a uva' va'ten la' isaqi u xao! tuch' vikoone'. Tan oq ech la' ib'ane, tul la' kuxh motx ikoyi tib' u taq'on. Oqetz kole oq a'l la' isaqin ka ti' iqu, tan tira la' yan u taq'on. Pet a' isa' uva' jikxxh la' ib'en ivatz ti' u taq'on, tul jiketxxh b'en elka'p u taq'on uva' k'aqel ta'n tuch' u va'k. Echetze uva' tal quB'aal Jesuus te u vinaq, tan a' tal quB'aal Jesuus uva' jitoq la' el taanima ti' inq'a kam uva' kaay vet ka. Pet ta'nxxh u tetz quB'aal Jesuus la' toksa vet b'en titz'ab'al s-ti'. **p 10.3** ¿Kam s-ti'il tal quB'aal Jesuus uva' eche karne'l inq'a niman tetz, inq'a ka'kab'il itxhaqt b'en? Tan, ti' uva' la'ich b'en taq' tib' inq'a niman tetz vatz inq'a q'esal uq'e'yb'al ti' ik'axb'ixsale', atz ti' ixotxhoxe', eche karne'l uva' nik kuxh taq' tib' txeypoq ta'n inq'a xo'. Tan ti' uva' jalelich tib' inq'a b'a'nla txhaq yol tuch' u txhus-b'al nimamalič ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. Echetz s-ti'ile la'ich lakp vet ivi' inq'a iq'esal te inq'a niman tetz Jesuus ti' ipaxsal va'to'q yol. Tul echichetz vete xo' inq'a iq'esal uq'e'yb'al la'ich motx ib'an ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus uva' tal quB'aal Jesuus.

Atz va't nik tal quB'aal Jesuus ti' inq'a apoostol, uva' eche karne'l, tan b'a'nil la'ich b'en taq' xo'l inq'a xao!. Tan a' u b'a'nla yol la'ich b'en tale'. Atz la'ich b'en ituki el demonio t-taanima inq'a xao!. Atz la'ich b'en itz'aka inq'a yaab'. Pet jit kam koq va'q s-ti'il, tul la'ich b'en inq'a apoostol xo'l inq'a xao!. Tan a'ich isa' quB'aal Jesuus uva' jitich eela inq'a la'ich b'en ib'an inq'a apoostol tuch' kam uva' nikich ib'an inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tan ta'n kuxh nikich itxhok inq'a iq'esal uq'e'yb'al kam txumb'al la'ich motx ib'an ti' teesal puaq tiq'ab' inq'a xao!; atz la'ich oksal iqi'j ta'n inq'a xao!.

Tul echatxxh nik tal tu Tio 10.16 s-eche: —Tan toq intxhaq b'en ex xo'l inq'a xao!, ex, inq'a b'a'nil nik etxhoke', atz b'a'nil iq'omal eta'n, eche karne'l uva' ye'xhkam txhi'txhoil iq'omal ta'n. Pet la'etz opoon vet ex xo'l inq'a xao!, tul at xao! uva' toq k'axb'isan ex. Tan echaaq tatin, eche xo' uva' tzaog kuxh txhib' s-vatz. Pet a' la' eb'ana uva' atoq etxumb'al ti' exeet etib', eche nik ib'an u kan, —xe't quB'aal Jesuus.

aq'onvil la' aq'ax vija'mil,» chiche.⁸ Atz talxh inva'q tenam la' aq'b'ik ex, tul oq la' k'ulux ex tib'a'nil, tul la' kuxh ek'ula kam etxhb'ub'al la' aq'ax sete.⁹ Tul b'anva'q b'a'n inq'a yaab', inq'a at tu tenam tal uva' la' aq'b'ik ex. Tul ech la' etal s-te s-eche: «Uyetz vet iq'iil ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil sek'atza,» chaq ex te inq'a xaal.

¹⁰ Poro at tenam ye' toq k'ulun ex tal uva' toq aq'b'ik ex. Pet naletz kuxh la' etxakb'a etib' t-inq'a b'ey nik'a tenam. Tul ech la' etal s-eche: ¹¹ «jJank'al u poqoq uva' qat ok tzaan jaq' qoq tuulb'al vetenam, tul antxh toq qutichuvat ka tzitza, tetxhlal uva' toq uluq u k'axb'ichil setiib'a ta'n quB'aal Tiuxh! Tan jye' nik esa' tab'il u yol uva' iq'omal qa'n ti' talax inuqul uva' il vet viq'iil vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil tetaanima uya!» chaq ka ex te inq'a xaal. ¹² Pet nik val sete uva' palna'ql u k'axb'ichil la' til inq'a xaal uva' ye' la' k'ulun ex, vi' u k'axb'ichil uva' la' til inq'a xaal tu tenam Sodooma tu q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tинуqul.

Uva's talt quB'aal Jesusus kam la' elka'p u tenam uva' ye' nik iqeone'

Tio 11.20-24

¹³ Poro jtxumleb'alxh evatz, ex, inq'a aj Korasiin tuch', ex, inq'a aj Vet-saaida, tan mam k'axk'o la' b'en etile'! Tan sib' kaeb'al aanima qat inb'an sexo'l, k'utxhb'al tetz u tikle'm quB'aal Tiuxh, poro ye' nik etitz'a etib' t-inq'a epa'v. Pet ech koq nikich ib'anax inq'a kaeb'al aanimae xo'l inq'a aj Tiirro, atz xo'l inq'a aj Sidoon s-na'ya, eche uva' nik ib'anax sexo'l s-txheel, tul yekicheb' motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. Atz yekichateb' motx toksa inq'a xaal qitxhkin oksa'm s-ti', s-tetxhlal u titz'at tib' t-inq'a ipa'v. Tul yekichateb' motx taq' ja' tza' tivi'. ¹⁴ Echetz nik valte sete uva' palna'ql u k'axk'o la' etil, vi' u k'axk'o uva' la' til inq'a aj Tiirro tuch' inq'a aj Sidoon, tu q'ij uva's la' taq't quB'aal Tiuxh u k'axk'o tiib'a inq'a ye' nik k'ulviin vinyol.

¹⁵ Atz k'uxh ex, inq'a aj Kapernaum, ye' etitz'a uva' tira sib' la' oksal eq'ij t-amlika'. Ye'le. Pet a'l toq teesal eq'ij. Tan a'etz uva's la' ekame', tul yekl ex tu mam k'axk'o uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, —xe't Jesusus ti' ija'p u yol tiib'a inq'a tenam.

¹⁶ Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Jab'iletz uva' la' qeon inq'a yol uva' la' etala, tul inetze, nik iqe' in. Atz jab'iletz uva' la' ixvan ex tuch' u yol uva' la' etala, tul inetze, nik tixva in. Atz jab'iletz uva' la' ixvan in, tul quB'aal Tiuxhetze, nik tixva uva' txhaqon tzaan in, —xe't Jesusus.

**Uva's iq'a'v vet laval imutx' (70) inq'a niman
tetz quB'aal Jesusus tuch' chiib'ichil**

¹⁷ Q'a'vetz vet laval imutx' (70) inq'a niman tetz Jesusus s-k'atza, tul chii-b'iaqichxh vete'. Tul ech motx tal te Jesusus s-eche: —jQuB'aal, tetxhal qat motx iqe' o' inq'a demonio tuch' vaviqle'm uva' aq'el ta'n quB'aal Tiuxh! —xe'taqe.

¹⁸ Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ee. Tuulb'al uva' eenich ex al tetz inq'a inyol, tul nikich vile'e uva' ech nikich iku'l Satanaas ti' tel iq'ij, eche iku'l kotz'ineb'

vatz amlika'. ¹⁹Tan qat vaq'l etiqle'm, ti' uva' k'uxh la' etatxh' inva'q kan, atz inva'q b'aq jej txoo uva's la' exaone', tan ye'xhkam la' eb'ana. Atz qat vaq'l etiqle'm ti' etole'v ti' jank'al inq'a ye'b'a'n uva' la' ib'an Satanaas sete. Tul ye' la' ole'v seti'. ²⁰Jitetz kuxh ta'n la' chiib'ik ex, ti' uva' qat ole'v ex ti' itukil el inq'a demonio t-tanima inq'a xao, pet chiib'oqat ex, ti' uva' tz'ib'amal vet eb'ij tu amlika', —xe't Jesuus.'

Uva's ichiib' quB'aal Jesuus ti' taq'ax ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, ti' uva' ex ipaxsa inq'a apoostol, inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus

Tio 11.25-27; 13.16-17

²¹Tuulb'aletz kuxh uva' iya' Jesuus ti' talax inq'a yol te inq'a niman tetz, inq'a itxhaqa, tul ul val u chiib'ichil t-tanima Jesuus ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Nik voksa aq'ij, inB'aal, axh, uva' nik b'anon iq'esalil tiib'a u amlika', atz axh, uva' nik b'anon iq'esalil tiib'a u tx'ava' s-kaqaa-yil. Nik vaq' ta'ntiuxh see, tan a', axhe, qat aq'on itxumb'al, atz tuch' tootzaqib'al inq'a niman vetz, inq'a qat tiq'o ku'l tib', eche inq'a nitxa'. Pet inq'a xao, inq'a at tootzaqib'al, atz at itxumb'al nik inatxhe', tan ye' qat aaq' tootzaqi inuqul inq'a yol uva' nik intxhuse'. Echxhte, inB'aal. Tan ech uva'e nik achiib' s-ti', —xe't Jesuus te quB'aal Tiuxh.

²²Ya'ne ech tal Jesuus xo'l inq'a niman tetz, inq'a motx itxhaqa s-eche: —Eche in, tan qat ik'uxh vinB'aal s-ve jank'alxh inq'a kam la' inb'an tztiza vatz tx'ava'. Tul tira ye'xhab'il inva'q ootzaqin tetz u vatine'. Pet ta'n kuxh vinB'aal ootzaqin vetz. Tul ta'nxh tootzaql vinB'aal ja'l u xao uva', in la' sa'on toozaqita'. Tul ta'n kuxh in ootzaqin tetz, in viK'aol; atz la' tootzaqi inq'a xao vinB'aal uva', in la' sa'on toozaqita', —xe't Jesuus.

²³Ya'ne ijexhe'l Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza xo'l inq'a xao. Tul sutxhq' Jesuus ti' iqu' ti' talax yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —At vib'a'nla quB'aal Tiuxh setiib'a, ti' uva' tira nik motx etil jank'al inq'a nik inb'ane'. ²⁴Tul nik val sete uva': Mamala q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh tuch' inq'a mam iq'esal s-na'ya, nikich motx sa'on tilix inq'a kaeb'al aanima, inq'a nik etil inb'ant s-txheel, atz ti' tab'il inq'a b'a'nla txhaq yol, inq'a nik motx etab'i valt s-txheel. Tul ye' motx tila, atz ye' motx tab'i, —xe't Jesuus.

Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul tiq'o tzaan val u aj Samaaria tuulb'al viyol

²⁵Echetz ib'ane val u vinaq uva' nikich itxhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, tan tab'i val u tza'lla yol te Jesuus. Tan a'ich kuxh isa' tilta' maq tal la'ich elk Jesuus t-b'ey ti' itzaq'b'et u yol. Tul txake'vi. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, zkametz inva'q la' inb'ana, tul la' vil u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al? —xe'te.

²⁶Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Kam nik tal inq'a b'ek'b'al tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, b'atz'i, uva' nik asik'le? —xe't Jesuus.

²⁷Ya'ne ech tal u vinaq te Jesuus s-eche: —A' nik tale' uva': «La' asa' u quB'aal, u quTiuxh, tuch'xh avaanima, tuch'xh avaanxelal, tuch'xh ayak'il,

atz tuch'xh avitz'ab'al,» chiche. Tul nikat tal inpaqte: «Sa' inq'a amol, eche uva' nik asa't eeb',» chiche, —xe't u vinaq.

²⁸ Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —Antxhte uva' nik aale'. Ape. B'netza, echetz ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij asaqe, —xe't Jesus.

²⁹ Tul nikich kuxh itxhok u vinaq txumb'al ti' talt tib' s-niman tetz viyol-b'al quB'aal Tiuxh. Tul ech tal te Jesus s-eche: —Ja'letze inq'a inmol b'a, la' insa'a? —xe'te.

³⁰ Ya'ne ech tal Jesus te u vinaq s-eche: —Ech ib'ane paqul, el b'en val u vinaq, tij imam Israeel, tu tenam Jerusaleen. Tul aalich iku' tu tenam Jerikoo. Tul txeyp u vinaq ta'n jolol elq'om. Tul tira motx elq'al jank'al inq'a kamaq tetz ta'n inq'a elq'om. Tul b'eenoxh motx iq'osox u vinaq ta'n inq'a elq'om. Atz b'iit kuxh ye' kami.

³¹ Tuuletxh ipal val u oksan yol vatz Tiuxh ti' u b'ey tal uva' atich u vinaq uva' q'osoxi. Tiletz u oksan yol u vinaq, tul ye' ilotxha. Pet a'l kuxh ijal ib'ey, atz pal pa'l.

³² Ya'ne pal va't u vinaq, uva' leviita u ticle'm, uva' nikich ilon inq'a kam uva' atich tuul u tostiuxh.⁵ Tul tila uva' atich u vinaq t-b'ey uva' q'osoxi. Tul antxh ib'an txhae, tan ijalat ib'ey, tul pal pa'l.

³³ Pet paletz vet va't u vinaq, val u aj Samaaria, tul tila uva' b'eenochxh vet ik'axb' ka u vinaq t-b'ey uva' q'osoxi. Tul itxum u aj Samaaria ivatz u vinaq.

³⁴ Ya'ne ijexho'k tib' u aj Samaaria k'atz u vinaq. Tul itz'aka vet inq'a tak'o'm u vinaq tuch' aseiete, atz tuch' q'u'ich ta'l uuva. Ya'ne ib'atxh u ak'o'm. Tul taq' vet ja' u aj Samaaria u vinaq ti' vib'ur. Tul tiq'o vet t-val u atib'al uva' ivatb'alichxh xaal. Tul ik'uula vet u aj Samaaria u vinaq.

³⁵ Echetz vet s-eqal, tul taq' vet ka u aj Samaaria ka'va'l puqaq uva' plaataxhtu' te u aj etz vatb'al, ija'mil ka'va'l q'ij. Tul ech tal u aj Samaaria s-eche: «K'uula u vinaq uva' ak'ona'qle. Tul jank'atetz u puqaq uva' la' isa' ti' ib'anax b'a'n, tul paloq-netz vaq' ich'exel uva's la' inpal inpaqte,» xe't u aj Samaaria te u aj etz vatb'al.

³⁶ Echetz jab'isteetz inq'a vinaq s-te s-toxil k'utxhun uva' isa' vimol uva' q'osox ka t-b'ey ta'n elq'om, nik anatxhe'? —xe't Jesus.

³⁷ Tul ech tal u vinaq, uva' nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, s-eche: —A' uva' txumun ivatz u vinaq uva' q'osox ka t-b'ey, —xe't te Jesus.

Tul ech tal Jesus s-eche: —Ape. Quuxh. Tul echatxh la' ab'an, eche uva' ib'an u vinaq uva' txumun ivatz vimol, —xe't Jesus.

Uva's ex isolit quB'aal Jesus Taj tuch' Mal

³⁸ Atichetz ok Jesus ti' b'ey ti' ixaon tuulb'alaq tenam, tul pal Jesus t-val u tal tenam. Ya'ne a' val u ixoq uva' Tajich ib'ij k'ulun Jesus t-totzotz. ³⁹ Atichetz val u titz'in Taj uva' Malich ib'ij, tul k'uqe'v txala toq Jesus ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Jesus. ⁴⁰ Petetz Taj, tan eyich kuxh taanima Taj ti' ib'anax mamala taq'on. Ya'ne ech ul tal Taj te Jesus s-eche: —InB'aal, zy'etz kolxh nik atxum inb'eeq invatz? Tan nik kuxh taq' ka in u vitz'in sinjunal ti' u aq'on. Pet al inb'eeq s-te, tul ul ilotxh in, —xe't Taj.

⁴¹ Tul ech tal Jesus s-eche: —Taj, ey kuxh avaanima, atz ey kuxh axh t-b'ey ti' ib'anax inq'a mamala aq'on. ⁴² Pet va'l kuxh uva' tetxhal la' b'anaxi;

a'etz uva'e, qat ich'ex Mal. A'e, uva' qat tab'i Mal vinyol. Tul ye'xhab'il la' maon te Mal, —xe't Jesuus.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' kam la' ulb'el inatxhax Tiuxh

Tio 6.9-15; 7.7-11

11 ¹Tuulb'aletz val u q'ij uva's iya' vet Jesuus ti' inatxhax Tiuxh t-val u tx'ava', tul ech tal va'l, uva' nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, s-eche: —QuB'aal, txhus o' ti' kam la' qulb'e inatxhax Tiuxh, eche uva' nikich itxhust Xhun inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' inatxhax Tiuxh, —xe't te Jesuus.

²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ech la' etal s-eche uva's la' enatxht Tiuxh:

«QuB'aal Tiuxh, [axh, uva'
at axh tu amlika'],
axh, uva' la' oksal aq'ij,
tan ta'n kuxh axh u quTiuxh.
Ul b'an vaq'esalil s-quxo'l.
Tul b'an vavitz'ab'al s-qiib'a
[tzitza vatz u tx'ava',
eche uva' nik ab'ant
vavitz'ab'al tu amlika'].

³Tul aq' qetxhb'ub'al
s-txheela',
u tetz jun q'ij, uva' nik isa'on
s-qe.

⁴Tul kuy sotzsa inq'a
qupa'v,
eche uva' nik qukuyt ipa'v
inq'a qumol,
inq'a nik b'anon u ye'b'a'n
s-qe.
Tul ye' akuye' uva' la' ku' o'
t-pa'v,
k'uxh la' etxhb'ul quku'
t-pa'v.
[Pet kol o' vatz Satanaas,]
chaq ex, —xe't Jesuus.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' tetxhal la' taq' quB'aal Tiuxh
viTiuxhil t-taanima inq'a xaol, jab'il uva' la' jaqon**

⁵Atz echat va't u yol tal Jesuus s-eche: —Eche uva': At koq inva'q ex, la' b'en ex xe' inva'q etami'k s-txhaq'aal aq'b'al. Tul ech la' b'en etal s-te s-eche: «Txa vami'k, inch'exu oxvo'q inpaan see. ⁶Tan il val u vami'k ya'nxxh uy siinx'. Tul een tzajna'q s-naatxh. Tul ye'xhkam inva'q etxhb'ub'al siinx' uva' la' vaq' s-te,» oq chaq ex.

⁷K'uxhetz echxh la' tal vetami'k s-eche: «Ye' kuxh ul ab'ey in, tan il vet votzotz katx'umal. Tul il in, vaty vet in xo'l inq'a innitxa'a. Echetz ye' la' utxhi la' lakp in ti' taq'ax kam uva' najaqe',» k'uxh chaqxh elu'l.

⁸Poro nal kuxh la' ilakp ti' taq'ax sete kam uva' nik esa'e', tan etami'k etib' s-tuch', atz ti' uva' ye' nik eya' ti' etxok'on vatz vijub'al. Tul tetxhal kuxh la' lakp ti' taq'ax kam uva' la' ejaq s-te.

⁹Echetz nik valte sete: Jaqvaq te quB'aal Tiuxh, tul la' taq' quB'aal Tiuxh sete. Atz txhokvaq, tul la' eleqa. Atz q'iilavaq quB'aal Tiuxh, tul la' itzaq'b'e ex. ¹⁰Tan toq taq' quB'aal Tiuxh b'a'nla kam te u xao, jatva'lxh u xao uva' la' jaqon. Atz jatva'lxh u xao uva' la' txhokon, tul tetxhal la' ileqa. Atz jatva'lxh u xao uva' la' q'iilan quB'aal Tiuxh, tul la' tzaq'b'eli. ¹¹Tan oq la' ijaq inva'q enitxa'a paan sete, [tul b'ane sivan koq la' etaq' s-te]. Atz oq txay la' ijaq venitxa'a sete, tul b'ane va'q koq kan sa' etaq' s-te. ¹²Atz oq k'olob' la' ijaq venitxa'a, tul a'etz koq txoo, va'q u b'aq jej, la' etaq' s-te. ¹³K'uxhetz txhi'txoh-laxh xao ex, poro etootzaqle jab'iste u b'a'n la' etaq' te venitxa'a, ja'etz kol u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika', ye' la' aq'on viTiuxhil te jab'il uva' la' ab'in! —xe't Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

**Uva's talax ti' quB'aal Jesus uva', a' Velsevuu, viq'esal demoonio,
nikich aq'on ticle'm quB'aal Jesus**

Tio 12.22-30; Kuxh 3.20-27

¹⁴Atichetz val u vinaq uva' atich ok demoonio t-taanima. Tul tira ye' nikich iyolon vet u vinaq ta'n u demoonio. Ya'ne ituki el Jesus u demoonio uva' atich ok t-taanima u vinaq. Eletz vet el u demoonio, tul yekich xe't vet u vinaq yolon. Tul kaayichxh vet taanima inq'a xao.

¹⁵Atichetz jolol inq'a xao uva' ech nikich tal s-eche: —Velsevuue, viq'esal inq'a demoonio, nik aq'on ticle'm naq ti' itukil el inq'a demoonio t-taanima inq'a xao, —chichichaq ti' Jesus.

¹⁶Atz atich jolt inq'a xao uva' a'ich kuxh isa' tilta' tal la'ich isukivat tib' Jesus ti' talax va'q yol. Tul motx tab'i te Jesus uva' la'ich ik'utxh Jesus va'q etxhlal vatz amlika' vatz inq'a xao inq'ae, k'utxhb'al tetz oq uva' k'atz quB'aal Tiuxh tzajna'qich Jesus.

¹⁷Nikichetz til Jesus titz'ab'al inq'a xao, tul ech tal Jesus s-xo'l s-eche: —jKe'ch koq la' taq't demoonio vicle'm, tan jit eela inyol s-tuch'! Tan jank'al eche tatin inva'q u mam tenam, tan ye'l paqul la' ela'pun tib'a'nil, oq uva' jit eela iyol inq'a iq'esal s-vatzaqil. Atz k'uxh tatin xao t-totzotz, tan oq jit eela iyol, tul ye'l paqul la' ela'p tib'a'nil.

¹⁸Oqetz ant kuxh Satanaas la' tukin el imol s-demooniol, a'etze jit eela iyol, jke'chetz la' tela'p Satanaas tuch' u tatine'! Tan a', nik etale' uva', a', Velsevuu, nik aq'on vicle'm ti' intukit el demoonio t-taanima inq'a xao. ¹⁹Pet oqetz tuch' ib'ij Velsevuu nik intukivat el inq'a demoonio t-taanima inq'a xao nik etale', gmaqetz antxh Velsevuu nik aq'on ticle'm inq'a txhusel eta'n b'a?, ti' itukil el inq'a demoonio. Ye'le. Echetz antxh inq'a txhusel eta'n la' alon uva' sotzna'ql ek'uul.

²⁰Pet ti'etz uva' tuch' u ticle'm quB'aal Tiuxh nik intukivat el inq'a demoonio t-taanima inq'a xao, tul a'etz tetxhlale uva' opoony vet u ticle'm vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil t-taanima inq'a xao.

²¹Tan jank'al eche uva', at koq inva'q u vinaq uva' sib' itial. Tul at itxh'itxh' ti' ixee inq'a kam tetz tu totzotz. Tul tib'a'niletze atil jank'al inq'a kamaq tetz.

²²Pet oqetz la' ul inva'q elq'om, uva' palna'ql iyak'il vi' u vinaq, tetxhal telq'at

b'en inq'a kamaq tetz. Tan la' ole'v ti' imaax inq'a itxh'itxh' u vinaq uva' k'uqlel ik'uul s-ti'. Atz la' ole'v vet ti' telq'al b'en inq'a kam tetz. Ya'ne la' ijatx vet inq'a kam uva' la' b'en telq'a. Tul la' kuxh kaj vet u vinaq s-eche. ²³Echetz ja'l inq'a ye' nik ib'en s-te uva', a' viTiuxhil Tiuxh nik lotxhon in ti' inq'a nik inb'ane', tul a'etz inq'ae, nik itxhi'an s-vi'. Tan ja'l inq'a ye' nik lotxhon in ti' imolox ok inq'a xao! k'atz quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil tu taanima, tul a'etz inq'ae, a'l nik itukit el inq'a xao! k'atz quB'aal Tiuxh.

Uva's talt quB'aal Jesusu uva' la' q'a'v u demonio inpaqte

Tio 12.43-45

²⁴A'etz koq nik eb'an inlotxhoxe', pet a'l va'ten nik etaltxha vet s-vi' ti' veesat el inq'a demonio t-taanima inq'a xao!. Tan oq nik tel vet el va'q demonio t-taanima va'q u xao!, tul ma't vet u demonio txhokon ti' tilan tatin k'atz va't xao! uva' amlel kuxh u taanima, atz ye'xhab'il va'q at tu taanima. Tul oqetz ye' nik ileq vet u tatib'al, tul ech nik tal vet s-eche: «Antxh ma'tk in b'a tu taanima u xao! uva' elke'l in s-b'axa,» chich vete'.

²⁵Qatetz q'a'v vete', tul qat til vete' uva' b'a'n vet atil u xao!, atz josq'il vet tatine', eche inva'q otzotz uva' b'eenoxh vet ich'ixise', atz b'eenoxh vet ivi-qixe'. ²⁶Ya'netze a'l la' b'en tiq'ot vet juqva't imol ti' tatin tu taanima u xao! inpaqte. Poro palna'q vet ib'anon ye'b'a'n juqva't uva' la' b'en eloq, vi' va'l uva' atich t-taanima u xao! s-b'axa. Tul la' motx pal vet ok t-taanima u xao!. Tul a'l pal vet ivi' inq'a kantxhaq la' ib'an u xao! vi' inq'a kantxhaq uva' nikich ib'ane', —xe't Jesusu.^t

²⁷Seb'tichetz talt Jesusu inq'a yol inq'ae, tul sich'in val u ixoq xo'l inq'a xao!. Tul ech tal s-eche: —iAt vib'a'n! quB'aal Tiuxh tiib'a u ixoq uva' alan axh vatz tx'ava', atz uva' qat aq'on atxh'u'! —xe't te Jesusu.

²⁸Tul ech tal Jesusu s-eche: —Ape. A'l sib' vib'a'n! quB'aal Tiuxh at tiib'a inq'a xao!, inq'a nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nik inima, —xe't Jesusu.

**Uva's talt quB'aal Jesusu yol ti' inq'a xao! uva' nikich ab'in
tethlal u tiqle'm quB'aal Jesusu**

Tio 12.38-42

²⁹Tul aalemalxh nikich imolt tib' mamala xao! k'atz Jesusu. Tul ech tal Jesusu xo'l inq'a xao! s-eche: —At ex nik jaqon inb'ant inva'q etxhlal sevatz ti' kam uva' nik inb'ane', ex inq'a palsan yol, ex inq'a itz'lel ex s-txheel, atz inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n. Tan a' kuxh nik esa' etilta' oq uva' eenxh tzajna'ql in k'atz quB'aal Tiuxh. Poro ye'xhkam inva'q la' inb'ana. Pet ta'n kuxh etxhlal toq etile', eche uva' palk Jonaas ta'n quB'aal Tiuxh. ³⁰Tan oxva'l q'ij ib'an Jonaas tuul u txay. Tul ib'an quB'aal Tiuxh val u kaeb'al aanima te Jonaas. Tan itz'e'v Jonaas

t 11.26 A' nik tal quB'aal Jesusu tu versiikulo uva'a, ti' tatin inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh, atz maq ti' tatin inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tan tuulb'al uva's ye'naqich uluq quB'aal Jesusu vatz u tx'ava', tul at demonio atich ok t-taanima inq'a xao!. Uletz vet quB'aal Jesusu, tul teesa vet el quB'aal Jesusu inq'a demonio t-taanima. A'etz vet tela'pun uva' b'a'n vet inq'a xao! vatz quB'aal Tiuxh, atz qat tootzaqil vet u b'ey uva' yekl k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'. Pet oqetz la' q'a'v inq'a xao! inpaqte ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n tuulb'al uva's ma't ib'en vet quB'aal Jesusu t-amlika', tul a'l tira la' yan vet tatin inq'a xao! inpaqte. A'etz viq'a've inq'a demonio k'atz inq'a xao! inpaqte. Tan a'l pal ivi' u ye'b'a'n la' ib'an vet inq'a xao! vatz quB'aal Tiuxh.

inpaqte. A'etz u kaeb'al aanimae uva' ex tal Jonaas te inq'a xaal tu mam tenam Niinive. Echatez kuxh u kaeb'al aanimae la' ib'an quB'aal Tiuxh s-vi', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Tan a'etz u etxhlale uva' la' ik'utxh quB'aal Tiuxh sete, ex, uva' ye' nik k'ulviin vinyol, atz ex, inq'a itz'lel ex s-txheel.

³¹ Tul antetz u ixoq, uva' atich ok s-mam iq'edal s-na'ya tuulb'al Savaa, uva' a'l iku'e', la' itxakb'a tib' ti' exotxhoxe' tu q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul, ex, inq'a ye' nik k'ulviin vinyol, atz ex inq'a itz'lel ex s-txheel. Tul la' ixotxh ex u ixoq ti' ija'p inq'a pa'v setiib'a. Tan sib'xh tzajna'-qich ixoq ti' ul tab'it inq'a txumb'al uva' atich s-k'uul Salomoon. Pet iletz in, at in sexo'l, in, uva' palna'q vikle'm vi' Salomoon, tul a'l ye' nik animat in.

³² Tul ant inq'a aj Niinive la' motx itxakb'a tib' ti' exotxhox inpaqte, tu q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul, ex, inq'a ye' nik k'ulviin vinyol, atz ex, inq'a itz'lel ex s-txheel. Tan a'l b'a'n inq'a aj Niinive, tan motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v uva's ex talt Jonaas viyol quB'aal Tiuxh s-xo'l. Pet iletz in at in sexo'l, in, uva' palna'ql vikle'm vi' Jonaas, tul a'l ye' nik etitz'at etib' t-inq'a epa'v.

**Uva's talt quB'aal Jesusus uva': Oq yanna'q titz'ab'al inq'a xaal,
tul a'etz koq u b'a'n la' itxhab'a tilixe'**

Tio 6.22-23

³³ Tan ye'xhab'il inva'q xaal la' matxon inva'q txiqub'al, tul la' kuxh imuqa. Atz jitoq la' imuqo'k jaq' inva'q almul. Pet a'l een toq taq'vat ja' tu tatib'al uva' niim at ja'. Ja'letz inq'a la' oka'p tu otzotz, tul la' motx til vet inuqul kam at tu otzotz. ³⁴ Tan ech tatin u b'aq' evatz, eche inva'q u txiqub'al. Tan oq tira b'a'n u b'aq' evatz, tul tiraetz toq etxhab'a tilixe'e inq'a kam s-tuch' tib'a'n'il, eche nik tilix inva'q u kam t-otzotz ta'n u txiqub'al. Tul echatez kuxh inq'a intxhus-b'ale. Tan oq la' egej kam uva' nik val sete, tul toqetz b'enoqe sete kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Pet oq ye'b'a'n u b'aq' evatz, tul a'etz koq txhan u b'a'n la' etxhab'a tilix s-tuch'. Echetze vetatine', tan jitoq nik ib'en sete kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh sete. Tan ech etatin, eche inva'q u otzotz uva' tokto kuxh atila.

³⁵ Pet antetz kuxh ex, etitz'a etib' ti' kam nik eb'an ti' itxhab'al tilix inq'a kam inq'a nik ink'utxh sevatz. Tan avoqe uva' va'ten vet la' etal ti' kam uva' nik etil inb'anta'. Oqetz uva' va'ten vet la' etal s-vi', tul tira la' tz'eqx ex vatz u quB'aal Tiuxh, eche ikaj inva'q xaal tu tokto. Pet a'l b'a'n uva' b'axa la' etila oq nik etxhab'a ib'anax vinuqul, echetz la' etatine tu txiqub'al. ³⁶ Tan oq tiraxh nik esa' vinuqul uva' nik tal quB'aal Tiuxh sete, tul toqetz ink'utxh sete. Echetz la' itxhej etxumb'ale ti' vinuqul, tul eelaetze s-tuch' uva' at txiqub'al tetaanima la' ib'ana. Tul la' itxiqu kaqaayil vinuqul. Tul ye'letz vet la' atin b'ito'q toktoe sek'atza, —xe't Jesusus xo'l inq'a xaal.^u

u 11.36 A' nik elka'p u yol tal quB'aal Jesusus uva', a' u titz'ab'al u xaal nik k'utxhun u tatin vatz quB'aal Tiuxh. Eche inq'a fariseeo, tan a' nikich motx titz'a uva' Satanaas nikich aq'on ticle'm quB'aal Jesusus. Echetz tzitzi nikich motx ik'utxhvat uva' tira yanna'qlich inq'a titz'ab'al ta'n inq'a kantxhaq. A'etz u titz'ab'al nik ib'an eela tuch' u txiqub'al tal quB'aal Jesusus tu versiikulo vinaq kajlaval, tan a' kuxh u ye'b'a'n nikich motx tal ti' kam uva' nikich motx tile'. Xa'tetze va'len nikich motx tal ti' quB'aal Jesusus. Echetze uva' b'a'nich koq inq'a nikich motx ib'ane', tul la'ichetz motx chiib'e ti' quB'aal Jesusus, eche uva' nikich ib'an inq'a xaal. Tan oqxhich ichiib' inq'a xaal ti' inq'a mam b'a'n'il uva' nikich ib'an quB'aal Jesusus. Pet aalxh nikich motx itxhi'an ti' quB'aal Jesusus, tan a' inq'a ye'b'a'n nikich motx ib'ane'.

**Uva's iyajt quB'aal Jesuus inq'a fariseeo, atz inq'a nikich txhusun
ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel**

Tio 23.1-36; Kuxh 12.38-40; Luk 20.45-47

³⁷Ya'etz kuxh vet iyolon Jesuus, tul tal val u fariseeo ib'en Jesuus tx'a'on s-ti'. Paletz vet ok Jesuus t-totzotz u fariseeo, tul yekich vet ok Jesuus vi' meexha. ³⁸Tul ye'l iq'ab' Jesuus itx'aja. Tul tira yan vet vatz u fariseeo, tan ye' inima Jesuus inq'a jeqich tzaan ta'n inq'a k'uy mam ti' u tx'ao q'ab' vatz Tiuxh.

³⁹Ya'ne ech tal quB'aal Jesuus te u fariseeo s-eche: —Eche ex inq'a fariseeo, tan a' kuxh nik etitz'a vitx'aax u ti' inq'a kam vatz quB'aal Tiuxh, eche vetx'ajt veq'ab', atz vetx'ajt u ti' inq'a vaaso tuch' inq'a laq. Pet jit a' nik etil inq'a tz'il uva' at tuul oka'p vetaanima, eche ijiq'b'al inq'a kam tuch' u yaab'la txumb'al. ⁴⁰¡Palsanaq yol! Jit kuxh ta'n nik til quB'aal Tiuxh kam nik isa' inq'a xaal ti' vitxhi'o'l, pet a'at nik til quB'aal Tiuxh kam uva' at tu taanima inq'a xaal.

⁴¹Pet lotxhvaq inq'a meeb'a' tuch' inq'a kam, inq'a at sexe'. Echetz la' ek'utxhte uva' b'a'n ex vatz quB'aal Tiuxh, tan jit ti' uva' la' etx'aj eq'ab', atz maq ye'le.

⁴²¡Txumleb'alxh evatz, ex inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan nik etoya juunil te txhaq laalavil inq'a txhiko, u meenta, u tx'umb'isab' tetz etxhb'ub'al, tuch' u ruuta, atz tuch' jank'al inq'a etxhiko. Poro a' ye' nik eb'an inq'a kam uva' ib'o'q'olxhtu'; a'e u jik uva' la' eb'an te inq'a xaal. Tul jitoq at etaanima ti' isa'ax u quB'aal Tiuxh. Pet b'anvaq u jik te inq'a xaal. Tul atoxh etaanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul jitoq la' etanb'a taq'ax txhaq juunil te txhaq laalavil uva' nik etaq' s-txheel.

⁴³¡Txumleb'alxh evatz, ex inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan chiib'iyxh ex, uva', a' nik k'uke'vk ex t-inq'a b'axa xhiila ti' toksal eq'ij tuulb'al inq'a k'ulb'al ib'. Tul chiib'iyaxqh ex, ti' uva' nik taq'ax b'a'n timer ek'uul ta'n inq'a xaal t-k'ayib'al ti' toksal eq'ij.

⁴⁴¡Txumleb'alxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tuch' ex, inq'a fariseeo, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan ¡tira ka'vatz kuxh ex! B'antan b'a'n etilon q'aoq, poro a'e tan, ech b'anel eta'n, eche ijulil inva'q kamna'q uva' ye' na'l tatin inq'a kantxhaq s-tuul. Tan kam koq inatxhb'e inva'q xaal u kantxhaq uva' at tuul u jul, jank'al eche ex. Tan ye' nik ib'en sete uva' il inq'a kantxhaq at tetaanima, —xe't Jesuus.

⁴⁵Ya'ne tzaq'b' inva'l uva' nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal s-eche: —Txhusul qetz, ant vet o' nik ak'axb'isa o' tuch' u yol uva' nik aale', —xe't te Jesuus.

⁴⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —¡Echatetz kuxh exe inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel! Tan ¡txumleb'alxh evatz, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan mamala kuxh b'ek'b'al jeqel tzaan ta'n inq'a k'uy qumam nik etal inimat inq'a xaal, k'uxh tza'lxh inimale'. Tul jitoq nik tole'v inq'a xaal ti' inimale'. Atz jitoqxh inb'eeq ex nik lotxhon ti' inimata'. Pet a'l ech nik eb'an, eche va'q b'aal aq'on uva' tira nik ipalsa ivi' tiqatz taq'onvil.

⁴⁷¡Txumleb'al kuxh evatz, ex, inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan ye' nik enima kam uva' qat tal inq'a

q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan antxh iq'omal vitxumb'al inq'a k'uy emam eta'n, inq'a motx yatz'on el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Echetz b'anvatx kuxh nik motx eb'ane' uva's nik eviq't tiib'a tal uva' muqelaghe. ⁴⁸Echetz ti' kam inq'a nik motx eb'ane', tul nik ek'utxhvat uva' b'a'n kuxh sevatz kam uva' ib'an inq'a k'uy emam ti' iyatz'ax el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan a', inq'a k'uy emam, motx yatz'on el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul antetzxh txhan vet ex, ye' nik niman inq'a yol uva' motx tal ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Echetz b'an vatx kuxh nik eb'an ti' ib'itix tiib'a tal uva' muqtx'ik inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh.

⁴⁹Tan tootzaqich quB'aal Tiuxh kam inq'a yaab'la txhaq txumb'al iq'omich ta'n inq'a xao. Echetz s-ti'ile ech val u yol tal quB'aal Tiuxh s-eche: «La' intxhaq b'en inq'a q'exsan tetz vinyol sexo'l, ex vintenam. Atz la' intxhaq b'en paxsan tetz vinyol sexo'l. Poro at jolol uva' yatz'el la' motx tela'. Atz at jolt uva' la' k'axb'isali.

⁵⁰Echetz a' toq ulk vet u k'axk'o setiib'a, ex inq'a xao, inq'a itz'lel ex s-txheel, ex inq'a nik ilon inq'a kaeb'al aanima uva' nik ib'an u Kriisto. Tul a' b'en ja'pik vet setiib'a viyatz'ax el jatva'l inq'a q'exsan tetz vinyol, tetxhal sixe't tzaan u q'ij saq. ⁵¹Tan a' xe'tina'q tzaan uva's iyatz'ax el Aveel ta'n Kaiin, tetxhal tul k'atz inq'a yatz'on el Sakariias, u q'exsanich tetz vinyol, vik'aol Verekiias; Sakariias uva', a' yatz'axik el vatx viq'anali u tostixh, vatx oka'p u natxhk'uulab'al, tal uva' nik tz'e'k inq'a oya,» xe't quB'aal Tiuxh.

Echetz toq val sete: A' toq ja'pik vet setiib'a viyatz'ax el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, ex inq'a itz'lel ex s-txheel, ex inq'a nik ab'in vinyol, tul ye' nik eqeje'.

⁵²Txumleb'alxh evatz, ex inq'a nik txhusun ib'ek'b'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, tan tulxh u k'axk'o setiib'a! Tan ye' nik eqeje' kam uva' nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq. Tul nik emaq tab'it inq'a xao kame vinuqul uva' nik isa' quB'aal Tiuxh tootzaqile'. Tan ech ex, eche va'q xao uva' at ilaave tiq'ab' ti' ipalo'k t-inva'q otzotz. Poro ye' nik ib'anb'e vilaave ti' ipalo'k. Atz jitoq nik ilotxh inq'a xao ti' ipalo'k tuul u otzotz, inq'a nik sa'on ipalo'k, —xe't Jesuus te inq'a fariseeo, atz te inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel.

⁵³Ya'etz kuxh vet Jesuus ti' talax inq'a yol inq'ae, tul tira lakp vet ivi' inq'a fariseeo tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tul aalxh motx itxhokt tab'il jolt tza'lla txhaq yol te Jesuus. Tul kam kuxh vet yolil nikich motx tab'i te Jesuus. ⁵⁴Tan a'ichaq titz'ab'al uva' ye'ich la' itxhab'a Jesuus tel tuul inq'a yol uva' la'ich motx tab'i. Ti'etz vet inva'q u yol uva' ye'ich la' itxhab'a Jesuus talaxe' ti' tel iq'ij inq'a b'ek'b'al, tul tztizi la'ich motx txhejk vet iyol ti' ixotxhox Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' ye'ich la' ib'an inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus inq'a yaab'la txhaq txumb'al uva' nikich ib'an inq'a fariseeo

12 ¹Ya'ne aalxh imolt vet tib' mamala xao ti' Jesuus, tul jatvo'qeb' kuxh mil xao imol tib'. Tul oqich kuxh ik'o'pit tib' inq'a xao s-vatzaq. Ya'ne ech tal Jesuus s-b'axa te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Nik val sete uva' noq etil etib', tan jit b'an vatx kuxh ex la' eb'ana, eche uva' nik ib'an inq'a fariseeo. Tan b'an vatx kuxh nik motx ib'ane'. Tan k'uxh nik tal inq'a yol,

poro jitoq nik motx ib'ane'. Tan ech nik ipaxsat vika'vatzun vitxumb'al xo'l inq'a xao, eche ipax u aq'b'al ja' tuul paan xo'l viq'otail. ²Tan jank'alxh inq'a ye'b'a'n uva' jutx kuxh nik motx ib'ant inq'a fariseeo, tan tetxhal la' aq'ax ootzaqiloq ta'n quB'aal Tiuxh. Tan ye'xhkam inva'q yol uva' ye' koq la' ootzaqili k'uxh muqel la' ib'anaxe', eche inq'a yaab'la itz'ab'al uva' nik titz'a inq'a fariseeo. Atz ye'xhkam inva'q jutx yol uva' ye' koq la' elu'l itziulal. ³Tan jank'alxh inq'a yol uva' la' tala, k'uxh aq'b'al, tan tetxhal la' motx ab'il vatz q'ij saq. Atz jank'alxh inq'a yol uva' jas la' talvat te imol tuul otzotz, tan tetxhal la' paxin itziulal vi'aq otzotz.

**Uva's talt quB'aal Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva'
ye' la' motx xo'v ti' talt viyol quB'aal Jesus**

Tio 10.26-31

⁴Atz nik val sete, ex, uva' va'lxh inyol setuch': Ye'l ex la' xo'v ex te inq'a xao uva' la' yatz'on ex. Tan ta'nxxh vetxhi'o'l la' ole'v s-ti'. Pet ye' la' ole'v ti' iyatz'ax vetaanxelal. ⁵Pet toq inb'axab'sa talax sete, ja'le uva' la' xo'v ex s-te: A' la' xo'vik ex te quB'aal Tiuxh. Tan at ticle'm ti' taq'ax b'en vetxhi'o'l tuch' vetaanxelal k'axb'isaloq tu mam xamal uva's ma't tel vet u q'ij esaq vatz tx'ava'.

⁶Eloq kuxh etxumb'al ti' inq'a talaq tz'ichin. Tan nik tilb'el ta'n quB'aal Tiuxh k'uxh tira ye'l ija'mil sevatz. K'uxhetz tira ye'l ija'mil, poro la' koq sotz inva'q tal tz'ichin s-k'uul u quB'aal Tiuxh. ⁷A'etz koq ex, tan tira palna'q etiqle'm vi' inq'a talaq tz'ichin. Atz k'uxh u xi'l evi', tan ye'l inva'to'q uva' ye' koq tootzaq quB'aal Tiuxh tatxhul. Echetz nik valte sete uva': Ye'l ex, la' xo'v ex, k'uxh kam la' ulb'el ex. Tan sib'xh palna'q etiqle'm vatz quB'aal Tiuxh vi' txoo tzaqatz tz'ichin, k'uxh nimlenxh tatin txoo.

**Uva's talt quB'aal Jesus yol ti' inq'a xao uva' ye' la'
xo'v ti' talt tib' s-niman tetz quB'aal Jesus**

⁸Atz nik val sete: Ja'l ex, uva' ye' la' xo'v ex ti' etalt etib' s-niman vetz vatz inq'a xao, tul echatetz la' valt exe s-niman vetz vatz inq'a iaanxel vinB'aal Tiuxh, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima.

⁹Pet ja'l ex la' alon vatz inq'a xao uva' jit ex niman vetz, tul echatetz la' valt exe vatz inq'a iaanxel vinB'aal Tiuxh uva' jit ex niman vetz. ¹⁰Atz la' ikuy ex quB'aal Tiuxh ti' inq'a kantxhaq uva' la' etal s-vi', in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. Pet oq ti' viTiuxhil Tiuxh la' etalvat inva'q yol, tul la' eteesa iq'ij viTiuxhil Tiuxh, b'antan ye'letz paqul la' kuyux inq'a epa'v. ¹¹A'etz uva's la' etiq'ol vatz inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul ti' exotxhox t-inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel, tul ye'l ex la' el etaanima s-ti'. Atz ye'l ex la' itz'an ex ti' kam la' etala. Tan a' u quB'aal Tiuxh la' aq'on etitz'ab'al ti' eyolone'. Atz k'uxh la' iq'ol ex vatz inq'a iq'esal xo'l inq'a tij imam Israeel, tul ye'l ex la' el etaanima ti' kam la' motx etal ti' itzaq'b'ele'. ¹²Tan a' vet viTiuxhil Tiuxh la' alon eyol ti' kam uva' la' etala, —xe't Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's imaqon quB'aal Jesus ti' ib'anax u jiq'al

¹³Ya'ne yolon val u vinaq uva' atich xo'l inq'a xao. Tul ech tal te Jesus s-eche: —Txhusul getz, al te naq u vatzik, tul la' ijatx naq inq'a kam s-quvatz. Tul taq' naq u vatzil vetz, —xe't te Jesus.

¹⁴Tul ech tal Jesuus s-eche: —*Ye'le!* Tan jit in aq'ol ku' yol tinuquq sexo'l. Atz jit in jatxol kam, —*xe't Jesuus.*

¹⁵Ya'ne ech tal Jesuus xo'l inq'a xaal s-eche: —*Nik val sete uva' maqvaq etib' ti' tatxhval inq'a kam. Tan jit ti' uva' mamala kam la' tetza u xaal vatz tx'ava', tul k'uqleb'al koqxh vet k'uul tatin u q'ij isaq la' ib'ana, —xe't Jesuus.*

¹⁶Tul talat Jesuus val u txhusb'al uva' txumb'alimal talt xo'l inq'a xaal. Tul ech tal Jesuus s-eche: —*Atich val u vinaq, val u tx'iol iq'ij, uva' mamala ivatz inq'a itxhiko taq' tuul vitx'ava'.* ¹⁷Tul ech titz'a t-taanima, atz ech tal s-eche: «*¿Kam toq inb'ane'? Tan ¿tal toq inkolvat vet mamala ivatz inq'a intxhiko?*

¹⁸Pet ech toq inb'an b'a s-eche: *Toq motx injinpu inq'a ink'oay. Tul niim vet ich'ij toq inb'ane'. Tul a' vet la' inkolvat ivatz inq'a intxhiko s-tuul tuch' inq'a kamaq vetz.* ¹⁹Ya'ne ech toq val te u vaanima s-eche: —*Mamalaxh vet kam eetz kolele tetz inq'a ya'b', inq'a ya'n tule'. Pet atox kuxh vet axh tib'a'nil. Tx'a'on kuxh vet tib'a'nil. Uk'en kuxh vet a'. Atz chiib'en kuxh vete', —chaq in te u vaanima,» xe't titz'at u tx'iol iq'ij.*

²⁰Ya'ne ech tal quB'aal Tiuxh te u tx'iol iq'ij s-eche: «*Palsan yol! Toq kamoq axh tuulb'al u aq'b'al uva'a. Tul toq b'enoq vavaanxelal. Tul jank'aletz inq'a kamaq eetz uva' qat amolla', tan kaay kuxh vet ka s-eche,» xe't quB'aal Tiuxh te u tx'iol iq'ij.*

²¹Echetz la' ib'ane, u xaal uva', a' kuxh een taanima ti' u tx'ijb'al q'ij vatz tx'ava', tul jit a' nik itxhok u q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, eche itxhokt u tx'ijb'al q'ij, —*xe't Jesuus xo'l inq'a xaal.*

**Uva's itxhusun quB'aal Jesuus, ti' uva' ye' kuxh la' el taanima
inq'a xaal ti' inva'q kam**

Tio 6.25-34

²²Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —*Echetz s-ti'ile nik val sete: Ye' kuxh el etaanima ti' vetatin tzitza vatz u tx'ava', jan-k'ale ti' kam uva' la' etetxhb'u. Atz jitoq la' el etaanima ti' vetoksa'm.* ²³Pet a' elk etaanima ti' u q'ij esaq k'atz quB'aal Tiuxh. Tan jit a' kuxh itxa'k u q'ij esaq itxhokox u etxhb'ub'al vatz u tx'ava'. Atz jit a' kuxh itxa'k vetxhi'o'l iviqix tuch' oksa'm. Pet a' itxa'k uva' jikxh la' etatin vatz quB'aal Tiuxh. Atz jit kuxh a' la' elk etaanima ti' itxhokox etetxhb'ub'al tuulb'al u q'ij esaq vatz tx'ava'. Atz jit kuxh a' la' elk etaanima ti' kam la' eb'an ti' iviqix vetxhi'o'l. Pet a' la' etitz'a kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

²⁴B'enoq kuxh sete ti' txoo inq'a joj. Tan ye'l txoo nik motx tave'. Atz ye'lat txoo nik imol tetxhb'ub'al. Atz jitoq kolel tetxhb'ub'al txoo t-k'oay. Pet a' u quB'aal Tiuxh nik aq'on tetxhb'ub'al txoo. Tul a'etz kol ex ye' la' taq' quB'aal Tiuxh etetz, atz niim etiqle'm vi' txoo. ²⁵Tul ye'xhab'il inva'q ex la' ole'v ex ti' ich'ijsal jajto'q vech'ije', k'uxh la' kuxh el etaanima s-ti'. ²⁶Echetz oq ye'l ex la' ole'v ex ti' ich'ijsal jajto'q vech'ije', ja'etz kol la' ole'vik txhan ex ti' jolt inq'a kam uva' ey kuxh etaanima s-ti'!

²⁷Pet b'enoq kuxh sete kam nib'an ich'ij inq'a xu'm. Tan josq'ilxh tilix ta'n quB'aal Tiuxh. Tul b'ane nik koq motx taq'onve', eche nik ib'an inq'a xaal. Atz nikat koq motx ib'it toksa'm. K'uxhetz eche, tan a'l palna'q vijosq'ilil iviqix vi' u toksa'm Salomoon, k'uxh mam vinaqichxh tatin Salomoon tuch' viviqit

tib'.^w ²⁸ Niketz iviq quB'aal Tiuxh inq'a tx'akab'en tuch'aq xu'm, inq'a at t-vitz s-txheel, tul ech qal tz'e'i, a'etz kol ex, ye' la' txhej etetz ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ex, iye'l k'uqleb'al ek'uul ti' quB'aal Tiuxh!

²⁹ Echetz ye' kuxh txumun ex ti' kam uva' la' etetxhb'u, atz ti' kam uva' la' etuk'a. Atz ye'l ex, la' kuxh el etanima s-ti'. ³⁰ Tan a', inq'a xaole, inq'a ye' nik qeon quB'aal Tiuxh, een kuxh taanima ti' inq'a kam inq'ae. Poro tootzaql u quB'aal uva' een tu amlika' kam uva' nisa'on sete. ³¹ Pet a' quB'aal Tiuxh etxhok s-b'axa ti' ib'ant iq'esalil tetaanima. Echetz jank'alxhte inq'a kam uva' nisa'on sete, tan tul vet setiib'a ta'n quB'aal Tiuxh.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' u mam tx'ijb'al q'ij tu amlika'

Tio 6.19-21

³² Atz ye' kuxh xo'v ex, ex inq'a niman vetz, k'uxh ye'xh jank'al ex, eche ka'vo'q karne'l. Tan nik isa' quB'aal Tiuxh la' eb'an iq'esalil s-k'atza. ³³ Echetz s-ti'ile k'ayivaq inq'a kamaq etetz, tul aq'vaq vija'mil te inq'a meeb'a. Oqetz ech la' eb'ane, tul tx'ijb'aletz eq'ije nik emol tu amlika' tal uva' ye' la' tz'eq-xika. Tan jit ech b'anel ta'n, eche inva'q kolb'al tx'ijb'al q'ij vatz u tx'ava'. Pet ye'l iq'aeb'al, atz ye' la' pal iq'ij. Tul jitoq la' utxh telq'ale', atz jitoq la' pok'ti. ³⁴ Tan jab'iste u kam uva' sib' ija'mil nik etale', tul a'etz uva'e, nik ib'en etitz'a-b'al s-ti'. Tan tal uva' la' emolvat u tx'ijb'al eq'ij, tul tzitzietz atile vetitz'ab'al.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' inq'a
aq'onvil uva' nikich itx'eb' tul viq'esal**

³⁵ Atz seb'toq ex ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh, eche ijek't va'q xaal xe' tuul ti' inva'q aq'on. Atz tx'eb'o'moqxh al ex ti' u vuleb'al inpaqte, eche va'q xaal uva' b'anel kuxh tutxh itxiqub'al ti' ixeel otzotz.^x ³⁶ Atz ech la' etx'eb'one ti' u vuleb'al inpaqte, eche itx'eb'on joloq aq'onvil ti' itx'eb'ex tul u aj etz aq'on uva' la' b'en ti' tilix inva'q tz'alo'm s-naatxh. Tan la' ul vet u aj etz aq'on, tul la' txok'on vete'. Tul nal kuxh la' ijaqax vet ta'n inq'a taq'onvil. ³⁷ Atetz vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a niman vetz, inq'a tx'eb'o'mxh al ti' u vuleb'al inpaqte. Tan ech la' ib'an, eche inq'a aq'onvil, inq'a nik motx itx'eb'on ti' tul u aj etz aq'on. Pet nuqxh toq val sete uva': Antxh u aj etz aq'on la' ib'an tutxh ti' ik'uulal inq'a taq'onvil, oq a' u b'a'n nik ib'an inq'a aq'onvil. Tan la' tal ik'uqe'v ok inq'a taq'onvil vi' meexha. Tul la' xe't vet u aj etz aq'on ti' ik'uulal inq'a taq'onvil.

³⁸ Tan nik ichiib' ti' itx'eb'one'. K'uxh la' ul u aj etz aq'on s-txhaq'aal aq'b'al t-vika'v xeje'm, atz k'uxh la' ul t-vitoxv xeje'm, tan tira la' chiib' ti' tilix inq'a taq'onvil uva' seb't itx'eb'on ti' tule'.

w 12.27 A' nik taq' u versiikulo uva'a qootzaqi, ti' uva' tootzaql quB'aal Tiuxh kam nik isa'on te inq'a niman tetz, ti' tatin vatz u tx'ava': Tan jank'al eche ti' etxhb'ub'al, ti' oksa'm, atz tuch'aq jolt kam uva' nik isa'on te inq'a niman tetz Jesuus ti' tatin vatz tx'ava'. Tan a' u quB'aal Tiuxh la' aq'on jank'al inq'ae. Pet a' kuxh nik titz'a inq'a xaal, inq'a ye' nik niman Jesuus, itxhej jank'al inq'a kam tetz vatz tx'ava'. Tul ye' nik titz'a u tatin vatz quB'aal Tiuxh. Pet a' nik tal quB'aal Jesuus uva', a' la' ib'an inq'a xaal ya'l ti' tatin tib'a'n'il vatz quB'aal Tiuxh. **x 12.35** ¿Kam nik elka'p u yol uva'?: —...vijek't va'q xaal xe' tuul ti' inva'q aq'on, —chiche. A' nik elka'pun ti' u toksa'm inq'a xaal tuulb'al uva's atich quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Tan qinkinichxh toq inq'a ib'u'q nikich motx toksa. Pet jit jek'e'l koq ok s-ti'. Atz jit qitzel koq ok xe' tuul. Tan oq nikich ib'an va'q xaal u aq'on, tul b'alo nalich kuxh u toksa'm s-vatz. Echetz s-ti'ile b'axa nik iquitzo'k u toksa'm s-ti' uva's nik ib'ant va'q aq'on.

³⁹Poro eela tuch' inva'q aj otzotz inpaqte. Tan la' koq ikuy u aj otzotz toke-b'el u totzotz oq la' tab'i kam oora la' aq'b' u elq'om ti' tokeb'ele'. Atz la'at koq ikuy tok u elq'om t-totzotz, tan xeemal vet u totzotz ta'n. ⁴⁰Echetz b'enoqvaq sete, tul b'anvaq etutxh ti' etx'eb'on ti' u vuleb'al inpaqte. Tan avoqe, a' la' vul tu oora uva' ye'xhkam nik etitz'a ti' vule', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus ti' val u
aq'onvil uva' ye' qeoni**

Tio 24.45-51

⁴¹Ya'ne ech tal Lu' te Jesuus s-eche: —InB'aal, ¿maq qetz kuxh u yol uva' txumb'alimal qat atxhusta'? Pet ¿maq o', tuch' inq'a xaoł s-qukaqaayil nik aale'? —xe't Lu'.

⁴²Tul ech tal quB'aal Jesuus s-eche: —A' nik valvat yol ti' inq'a niman vetz uva' la' b'anon u jikla txumb'al, atz k'uqleb'alxh k'uul la' ib'ana, eche inva'q ilol aq'on. Tan oq jikxh itxumb'al u ilol aq'on, tul la'etz tokxa vet ka u aj etz aq'on ti' tilix u taq'on t-totzotz, atz la' tokxa ka ti' ik'uulal inq'a imol. ⁴³Tul la' chii'b' u ilol aq'on oq uva' seb't ti' tilix inq'a aq'onvil uva's la' iq'a'v u aj etz aq'on inpaqte. ⁴⁴Tan oq a'xh la' ib'an uva' k'uqleb'alxh k'uul s-la' tul u aj etz aq'on, tul a'etz la' ib'an u aj etz aq'on uva' a'l tira la' itx'ak vet ok inq'a kamaq tetz tiq'ab' u ilol aq'on uva'e.

⁴⁵Pet oqetz ech la' tal u ilol aq'on t-taanima s-eche: «Ma'tetz vet naqe vin-q'esal. ¿Jatueb' kuxh la' ul vet naq?» oq chaqe, tul la' xe't vet ti' iq'osox inq'a aq'onvil, k'uuxh vinaq, atz k'uuxh ixoq; atz la' xe't vet ti' itxhoq't tib' s-b'a'n; atz la' xe't vet q'ab'an. ⁴⁶La'etz ul vet u aj etz aq'on t-val u q'ij uva' ye' tootzaql u ilol aq'on, atz tuulb'al val u oora uva' ye'l s-k'uul, tul la' ul k'axb'isaloq vet u ilol aq'on ta'n u aj etz aq'on. Echetz la' taq'ax vet b'ene u ilol aq'on k'atz inq'a xaoł, inq'a jit k'uqleb' k'uul. ⁴⁷Tul b'eenola' itz'u'mal u ilol aq'on, ti' uva' ye' qat ib'ana kam u titz'ab'al u aj etz aq'on, atz ye' qat tx'eb'on ti' tul u aj etz aq'on. Tul tootzaqle kam uva' nik isa' u aj etz aq'on.

⁴⁸Pet u ilol aq'on, uva' ye' tootzaqle kam uva' nik isa' u aj etz aq'on, tul a' nik ib'an inq'a palsa yolil, la'etz k'axb'isali. Poro jit ech la' ik'axb'isali, eche uva' la' ulel u ilol aq'on uva' tootzaqle kam uva' la' ib'ana. Tan ja'l u xaoł uva' sib' aq'el s-te ta'n quB'aal Tiuxh, tul sib'alez kam la' ijaq quB'aal Tiuxh s-te ti' kam qat ib'an s-tuch'. Atz ja'l u xaoł uva' at ticle'm ta'n quB'aal Tiuxh, tul sib'atetz kam la' ijotxh'i quB'aal Tiuxh s-te.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' nik ib'en te inq'a xaoł kam nik ib'an u vatz
q'ij saq, pet a' ye' nik ib'en s-te kam uva' nik ik'utxh quB'aal Tiuxh**

Tio 10.34-36

⁴⁹Qatetz ul in vatz u tx'ava' ti' ipal inq'a niman vetz titza'lal. A'etz itxa'k vipal inq'a niman vetz t-vitza'lal uva' a'l toq ijotxhon ok sink'atza nik vale', eche tel tz'il ti' inva'q txh'itxh' uva' b'eenoxh nik itze' t-xamal. Tul iletz koq vete, xe'tiy s-txheel nik vale'. ⁵⁰Pet tetxhal toq paloq in t-val u mam k'axk'o. Tul tira nik itzaj t-vaanima uva' tetxhal vopoon t-vitzoqpeb'al. ⁵¹Tul ye' etitz'a uva' tib'a'nixh la' atink inq'a niman vetz. Pet la' motx ok ixo'l tuch' inq'a jit niman vetz. Tan ti' kam uva' ul inb'ane', tul la' ijatx tib' inq'a xaoł. Tan at

xaol, a' la' okk b'en s-vi'. Tul at xaol la' txhi'an s-vi'. Xa'tetze nik vale' uva' eche xo'l xamal la' motx okka. ⁵²Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'a toq okoq b'en, tan k'uxh at o'vo'q tatin xaol t-totzotz, poro toq nal ijatz tib' s-vatzaqil ti' vinnimale'. Tan oxva'l uva' toq niman in, tul ka'va't uva' ye' toq niman in. Atz maq ka'va'l toq niman in, tul oxva't ye' toq niman in. ⁵³Atz la'at ok ixo'l inva'q b'aala tuch' ik'aol ti' vinnimale'. Atz la'at ok ixo'l inva'q k'aola tuch' ib'aal. Atz k'uxh u txutxa, tan la'at ok ixo'l tuch' inva'q tixoq al. Atz k'uxh u ixoq al, tan la'at ok ixo'l tuch' vitxutx. Atz k'uxh u alib'a, tan la'at ok ixo'l tuch' q'es talib'. Atz k'uxh q'es u alib'a, tan la'at ok ixo'l q'es tuch' u talib', —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' la' ib'an inq'a xaol tutxh u
tatin vatz quB'aal Tiuxh**

Tio 16.1-4; Kuxh 8.11-13; Tio 5.25-26

⁵⁴Ya'ne ech tal Jesuus inpaqt te inq'a xaol s-eche: —Tan nik etil ija' su'tz' tu b'enab' q'ij, tul nalxh nik etal yol. Tul ech nik etal s-eche: «Tuleb' jab'al,» chich vet ex. Tul echxh nik ib'ane. ⁵⁵Atz oq nik etil itzaj kaqiq' a'l iku'e', tul: «Teleb' ul mam saq'i,» chichat ex. Tul echxh nik ib'ane. ⁵⁶Pet jira palsan yol kuxh ex! Tan nik ib'en sete kam uva' nik ik'utxh u vatz amlika', pet a', ye' nik ib'en sete kame uva' nik ink'utxh sete s-txheel ta'n quB'aal Tiuxh.

⁵⁷Pet antetz kuxh ex, etitz'a etib' kam vetatin vatz quB'aal Tiuxh. Tul qejvaq vinuqul uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh sexo'l. ⁵⁸Tan ech la' eb'ant tutxh vetatin tuch' quB'aal Tiuxh tuulb'al uva's ye'naq ik'axb'isat ex, eche la' ib'ant tutxh inva'q xaol tatin tuch' vimol uva' ato'k ixo'l s-tuch'. Tan oq ye' la' ib'an u xaol tutxh tuch' vimol, tul antxh vimol la' oksan vatz u aq'ol ku' yol tinuqul. Tul a'etz vet, u aq'ol ku' yol tinuqul la' qitpun ok u xaol tiq'ab' pol, tul la' palsal vet ja' t-tze'. ⁵⁹Ye'letz vet u xaol la' txhaqpul el, oq ye' la' itxhoj jank'al uva' la' tal u aq'ol ku' yol tinuqul s-te. Echatez uva'e, la' elka'p ex oq ye' la' eb'an tutxh vetatin tuch' quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

**Uva's talt quB'aal Jesuus te inq'a xaol uva' la' motx
titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh**

13 ¹Antetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul ex alaxoq val u yol te Jesuus ti' kam uva' motx ulb'el jolol inq'a xaol, aj Galileea. Tan ib'ek' Pilaato iyatz'ax el jolol inq'a xaol tuulb'al uva's seb'tich itz'e'sal ok oya vatz quB'aal Tiuxh tu tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Tan a'aq titz'a inq'a ex alon u yol uva' ti' ipa'v inq'a aj Galileea motx yatz'axik el.

²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Kamal a', nik etitz'a uva' sib'xh palna'q vipa'v inq'a aj Galileea vi' jolt inq'a imol s-aj Galileea. Xa'te: «B'eenoxh motx ik'axb'e,» kamal chich etitz'ata'. ³Pet toq val sete uva' jit eche uva' nik etitz'a. Pet b'enoq sete, tan oq ye'xh la' etitz'a etib' t-inq'a epa'v vatz quB'aal Tiuxh, tul echatez kuxh ye'l iya'eb'al imotxeb'al toq ekame.

⁴Atz echatez kuxh vajxaqlaval inq'a vinaqe, inq'a motx kam kaj jaq' u mama' tz'ach otzotz uva' sib'xh atich ja' tu Siloe uva' atich titzi' u tenam Jerusaleen. Tan kamal nik etitz'a uva', ti' uva' sib'xh palna'q vipa'v vi' jolt inq'a imol s-aj Jerusaleen, tul motx kami. ⁵Pet toq val sete uva': jJit eche uva' nik etitz'a! Pet b'enoq sete. Tan oq ye'xh la' etitz'a etib' t-inq'a epa'v vatz

quB'aal Tiuxh, tul echatetz kuxh ye'l iya'eb'al imotxeb'al toq ekame, —xe't Jesuus te inq'a xaol.

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a tij imam
Israeel, tuch' vi'l u iigo uva' ye' nikich taq' ivatz**

⁶Ya'ne ib'an Jesuus eela inq'a tij imam Israeel tuch' vi'l u iigo. Tul txumb'alimal talt Jesuus inq'a yol. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Avamich vi'l u iigo tixhoral val u vinaq. Tul b'en vet u vinaq ti' tilixe' maq atich vet ivatz u iigo. Poro tira ye'lich inva'q ivatz atiche.⁷ Ya'ne ech tal u vinaq te u k'uulan tetz u txhiko s-eche: «Itoxv vet ya'b'e vul ti' tilixe' oq at ivatz u iigo. Poro tira ye'lich inva'q ivatz nik taq'e'. Pet tira tzok'e'l, tan nik kuxh itz'uane», xe't u vinaq te u k'uulan tetz u txhiko.

⁸Ya'ne ech tal u k'uulan tetz txhiko s-eche: «Ye'le, inq'esar. Atoq tzitzi. Ib'ane'n inva'to'q ya'b'. Pet a'l toq ink'ot jul s-ti' el, tul toq voksa q'aje'n tixe'.⁹ Oqetz la' taq' vet ivatz tuulb'al u ya'b' uva' toq okoq b'en, tul atoqetz tzitzi. Pet oq ye' la' taq' ivatz, qutzok'e'netz el,» xe't u k'uulan tetz txhiko, —xe't Jesuus te inq'a xaol.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u ixoq
t-yaab'il tuulb'al val u xee'm q'ij saavado**

¹⁰Echetz ib'ane tuulb'al val u xee'm q'ij saavado, nikich itxhusun Jesuus t-val u k'ulb'al ib'.¹¹ Atichetz val u ixoq tu k'ulb'al ib' uva' vajxaqlavalich vet ya'b' tok yaab'il s-ti' ta'n demoonio. Tul k'o' kuxh nikich ib'en u ixoq ta'n u yaab'il; atz tira ye' nikich itx'ol vet u ixoq ijikb'at tib'.

¹²Tiletz vet Jesuus u ixoq, tul isa' tzaan Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ixoq, qat inchtit vet axh tu yaab'il, —xe't Jesuus.

¹³Taq'etz vet ja' Jesuus iq'ab' tivi' u ixoq, tul yekichxh ijikb'a vet tib' vitxhi-o'l. Tul chiib'iyichxh vet u ixoq, atz toksa vet iq'ij quB'aal Tiuxh.

¹⁴Ya'ne lakp vet ivi' viq'esar u k'ulb'al ib' ti' ib'ant Jesuus b'a'n u ixoq tuulb'al u xee'm q'ij saavado. Tan teesa vet Jesuus iq'ij u b'ek'b'al s-vatz. Tul ech tal vet viq'esar xo'l inq'a xaol s-eche: —iVajqil q'ij u aq'onb'al q'ij nik tal u qub'ek'b'al! iAntetzxh tuulb'al u vajqil q'ij la' ulk ex ti' eb'ant b'a'n t-inq'a yaab'il! Pet iye' la' isa'a uva' la' ul ex ti' eb'ant b'a'n tuulb'al u xee'm q'ij saavado! —xe't viq'esar.

¹⁵Ya'ne ech tal quB'aal Jesuus te viq'esar s-eche: —iJololetz u sotzna'q k'uule! Atz jka' vatze! Tan nikat etaq'onv tuulb'al u xee'm q'ij saavado. Tul

y 13.6 Nik ib'an quB'aal Jesuus eela vi'l u iigo tuch' inq'a tij imam Israeel, tan jit mam koq b'a'n il nikich til quB'aal Tiuxh ib'ant inq'a tij imam Israeel s-jatq'ixich ix'e't tzaan inq'a q'ij uva's ma'tich ikam Salomoon. Tan aalemalich ijexht vet el tib' inq'a tij imam Israeel k'atz quB'aal Tiuxh ti' ib'antaq u pa'v. Tan ajt ul vet quB'aal Jesuus, tul echat kuxh inq'a kantxhaqla txumb'ale til quB'aal Jesuus k'atz inq'a iq'esar uq'e'yb'al. Tan jank'al eche uva' tilt quB'aal Jesuus vi'l u iigo uva' tira ye'lich ivatz, tan tira ye' motx titz'a tib' inq'a tij imam Israeel t-inq'a ipa'v, atz ti' ib'antaq b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet a'l tixval quB'aal Jesuus ta'n. Echetz s-ti'ile taq' ja'p quB'aal Jesuus val u yol tiib'a val u iigo ti' itzaqe'. A'etz nik elka'pun uva' taq' ja'p quB'aal Jesuus yol tiib'a inq'a tij imam Israeel ti' ye' motx titz'at tib' t-inq'a ipa'v, pet a' vet u k'axk'o la' ul s-tiib'a. Tul ile nik ex tal pagte tu Luk 13.34-35 tuch' Tio 23.37-39. K'uxhetz nik tal quB'aal Jesuus tu versiikulo uva'a ti' u vinaq, u aj etz txhiko, poro a' ib'antv quB'aal Jesuus eela tuch' quB'aal Tiuxh.

nik ejaqe'l eva'k t-pe', atzoq eb'ur ti' etiq'ot uk'oq a'. ¹⁶Petetz u ixoq uva'a, tan sib' tiqle'm, tan qumol s-tij imam Avra'aam. Tul vajxaqlavax vet ya'b' itxeyp t-yaab'il ta'n Satanaas. iMaqetz ye' la' isa'a uva' la' ele'l u ixoq tiq'ab' u yaab'il tuulb'al u xeam q'ij saavado nik enatxhe'! —xe't iyajt Jesuus viq'esal xo'l inq'a xaoL.

¹⁷Taletz kuxh vet Jesuus u yol uva'e, tul motx kuxh ch'ixvaq vet inq'a nikich itxhi'an ti' Jesuus. Pet jolt inq'a xaoL, tan yekichaq motx chiib' vet ti' inq'a mamala kaeb'al aanima nikich ib'an Jesuus.

Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul tiq'o tzaan val u unutz'la iiya tetz tze' u mostaasa tuulb'al viyol

Tio 13.31-32; Kuxh 4.30-32

¹⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —iKametz va'q nik ib'an eela, tuch' vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil xo'l inq'a xaoL? Atz iKametz va'q toq viq'o tzaan s-ti', ti' ink'utxht vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil xo'l inq'a xaoL? ¹⁹Eela tuch' u unutz'la iiya tetz tze' u mostaasa uva' ex tava val u vinaq t-vixhoraal. Ch'ijetz vete', tul tetxhal ib'en vet s-nimla tze'. Tul ul ib'an vet inq'a tz'ichin isok vi' inq'a iq'ab', inq'a tz'ichin uva' nik ixich'an vatz amlika', —xe't Jesuus.^z

Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul tiq'o tzaan u aq'b'al ja' tuul paan tuulb'al viyol

Tio 13.33

²⁰Ya'ne ech va't u yol tal Jesuus s-eche: —Atz iKametz va'q toq inb'an eela tuch' vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil xo'l inq'a xaoL? ²¹Eela tuch' inb'iil u aq'b'al ja' tuul paan uva' taq' val u ixoq iyuq't tib' tuch' ox paul ariina. Tul iyutxh' vete'. Atz pax vet inb'iil u aq'b'al ja' tuul paan xo'l u nimla ariina. Echetz tetxhal ivo'tx' vet u q'ota s-kaqaayil ta'n viq'u't tib', —xe't Jesuus.^a

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' iya'lut ok tib' inq'a xaoL tu paleb'al ok uva' txh'oj kuxhtu'

Tio 7.13-14, 21-23

²²Nikichetz ipal Jesuus txhusun t-inq'a tenam, atz t-inq'a talaq tenam, poro a' k'aqich u tenam Jerusaleen ta'n Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²³Tul ech tal val u xaoL te Jesuus s-eche: —iQuB'aal, ye'xhetz kol jank'al inq'a xaoL la' chitp t-inq'a pa'v? —xe'te.

Tul ech tal Jesuus xo'l inq'a xaoL s-eche: ²⁴—Ye'le. Jit jank'al koq inq'a xaoL. Tan u okeb'al ok tu amlika', tan eela tuch' val u jub'al uva' txh'oj kuxh ivatz. Pet ya'luvaqxh etib' ti' etok b'en ti' u jikla b'ey uva' k'aqel quB'aal Tiuxh ta'n, eche la' iya'lut ok tib' inva'q xaoL tu paleb'al ok uva' txh'oj kuxhtu'. Tul nik val sete uva': Mamala xaoL la' etxhb'un ipalo'k t-amlika' ti' inva't b'ey uva' la'

z 13.19 Eche vich'ij vi'l u tze' u mostaasa, tan a' nik ib'an quB'aal Jesuus eela, tuch' u tatxhul inq'a niman tetz. Tan ye'xh jank'al s-motx ix'e'te'. Pet el vet s-q'ij, tul na' vet tatine'. Tul elam koq vet tatxhul inq'a niman tetz Jesuus s-txheel tuulb'al u vatz tx'ava' s-kaqaayil. **a 13.21** Eche b'iil u aq'b'al ja' tuul paan, tan k'uxh b'iil kuxhtu', poro tira nik tole'v ti' ivo'tx' u ariina. A'etz uva'e, nik ib'an eela inq'a niman tetz Jesuus s-tuch'. Tan nik tole'v inq'a niman tetz Jesuus ti' ijalpixsal tatin inq'a xaoL, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Atz eche u ox paul ariina nik tal tzitza, tan lavalen toxk'al (50) liivra ariina nik elka'pun oxva'l paul nik tal tzitza.

kuxh itxhuli vet tok b'en s-ti'. Pet ye' la' motx utxh ipalo'k k'atz quB'aal Tiuxh.
²⁵ Tan la' tal quB'aal Tiuxh iya' ipal vet ok inq'a xool tu amlika', eche inva'q b'aal otzotz uva' la' txakp vete', tul la' ijup vet vijub'alil u totzotz. Ya'ne la' kaj vet inq'a xool ti' el u otzotz. Tul la'aq motx xe't vet sich'in ti' ipalaq ok. Tul ech la' motx tal vet s-eche: «QuB'aal, k'ulo'k o',» chaqaq vete'.

Ya'ne ech la' tal quB'aal Tiuxh s-te s-eche: «Ye' vootzaql ex. Taleb' kuxh tzajna'ql ex,» chaq quB'aal Tiuxh.

²⁶ Ya'netze la' xe't vet ex ti' etxhokt eyol te quB'aal Tiuxh, tul ech la' etal vet s-eche: «¿Ye'etz kol ootzaql o'? Atz o'e, uva' nikich qutx'a'on savuch'. Atz o'e, inq'a nikich kuk' a' savuch'. Tul atich o'e tzitzi uva' nikich atxhusun s-quxo'l t-k'ayib'al,» chaq ex.

²⁷ Echetz la' tal vet quB'aal Tiuxh sete s-eche: «Ye' vootzaql ex. Taleb' kuxh tzajna'ql ex, b'anolaq tetz ye'b'an. jPaloq el ex sinvatzi!» chaq quB'aal Tiuxh sete.

²⁸ Pet nik val sete: Ma't taq't vet ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul seti' ti' eb'en tu mam xamal, tul la' etil vet tzaan s-naatxh uva' at oka'p Avra'aam tuch' Isaak tuch' Jakoov tuch' jank'al inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh tu atib'al tal uva' nik ib'navat quB'aal Tiuxh iq'esalil. Petetz vet ex, tan la' kaj vet ka ex ti' elu'l. Tul mam txumu'm la' eb'an vete'. Atz tzitzi la' ik'uxivat vet tib' etej t-k'axk'o ti' ye' enimat u quB'aal Tiuxh. ²⁹ Atetz xool jit tij imam Israeel tal kuxh la' motx tzajk ti' ipalo'k tal uva' nik ib'navat quB'aal Tiuxh iq'esalil. At la' motx tzaj tu tzaeb' q'ij, t-b'enab' q'ij, a'l ija'e', atz a'l iku'e'. Tul la' motx k'uqe'v vet vi' meexha tzitzi tal uva' nik ib'navat quB'aal Tiuxh iq'esalil.^b ³⁰ Tan at xool uva' ye' nik toksal iq'ij s-txheel ta'n inq'a tenam, tul a'etz inq'ae, niimxh ticle'm vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Pet jab'iste u xool uva' nik toksal iq'ij s-txheel ta'n inq'a tenam, tul a'etz u xaoe, uva' ye'xh jank'al ticle'm vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana, —xe't Jesuus.^c

Uva's itxumun quB'aal Jesuus ti' u tial ik'uul inq'a aj Jerusaleen

Tio 23.37-39

³¹ Antetzxh tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tul ul jolol inq'a fariseeo vatz Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Nal kuxh avele'l tzitza, tan il axh, nik tal Eroodes Antiipas ayatz'ax el, —xe'taq te Jesuus.

b 13.29 Saalmo 107.2-3; Apokaliipsis 19.9 **c 13.30** ¿Ja'b'iletze inq'a xool uva' ye' nik toksal iq'ij s-txheel ta'n inq'a tenam nik tal quB'aal Jesuus? A' inq'a xaoe, inq'a tira kantxhaqich vatz jolt inq'a tij imam Israeel, jank'al eche inq'a jaqol puaq tetz Rooma, tuch' inq'a lampaqla ixoq, tuch' inq'a aj Samaaria, atz tuch' inq'a jit tij imam Israeel, k'uxh ma'tich titz'at tib' t-inq'a ipa'v. Atz antich inq'a niman tetz Jesuus nikich teesal iq'ij, atz antich inq'a apostol. Atz jank'al inq'a nikich itxh'uye'v ti' quB'aal Jesuus.

¿Ja'b'iletze inq'a xool uva' nik toksal iq'ij s-txheel ta'n inq'a tenam nik tal quB'aal Jesuus? A' inq'a iq'esal uqe'yb'ale, inq'a at u natxhk'uula'm tiq'ab' xo'l inq'a tij imam Israeel. Pet junt nik toksa iq'ij xo'l inq'a xool. A'etz inq'ae, ye'xh jank'al ticle'm vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Tan ye' nik motx tiq'o ku'l tib' vatz quB'aal Tiuxh. Tul ye' nik motx titz'a oq nik motx ipa'vine', tul la' ijaq ikuya s-ti'. Pet a' kuxh nik motx titz'a uva' b'an kuxh nik motx ib'an s-vatz, atz qeolaq tetz quB'aal Tiuxh s-vatz. Pet a' tal quB'aal Jesuus uva' atich ipa'v inq'a iq'esal uqe'yb'al vatz quB'aal Tiuxh, tan sub'el kuxh inq'a xool nikich motx ib'ane'. Atz a' kuxh nikich motx ib'an ib'ek'ex inq'a xool, pet tira ye' nik itxum ivatz inq'a xool. Atz ye'xh kam kuxh itxa'k inq'a xool s-te. Tul mam yol txan kuxh nikich motx ib'an ti' inatxhk'uulal Tiuxh vatz inq'a xool, tul ye'l u b'a'n'il atich t-inq'a taanima. Pet a'aq kuxh nikich isa' toksal iq'ij ta'n inq'a xool.

Xa'tetze jatpaqul nikich tal quB'aal Jesuus s-te uva' b'an vatz kuxh nikich motx ib'ane'. Tul nik tal quB'aal Jesuus pagte tu versiikulo vinaq laval uva' ye'xh jank'al ticle'm la' ib'ana. Tul echat nik tale tu Tio 23.1-39; Luk 11.42-54 tuch' 20.45-47.

³² Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ech b'en etal te Eroodes, u tatxh'ol tetz inq'a xaoł, s-eche: «—Nik inb'an u aq'on uva' txhaqel tzaan in ti' ib'anaxe'. Nik intuki el inq'a demoonio. Atz nik inb'an b'a'n inq'a yaab' tu q'ij s-txheela', atz echat kuxh toq inb'ane t-inq'a q'ij inq'a ya'n tule'. Tan tetxhal toq nal intozq-pisa kam inq'a txhaqel tzaan in ti' ib'anaxe'. ³³ Tan tetxhal kuxh toq intozq-pisa jank'al uva' aleł tzaan s-vi' ti' inb'ant vatz u tx'ava'. Tul a' k'aqel va'n uva' tetxhal toq aq'b'oq in tu tenam Jerusaleen. A'etz uva'e, k'aqel va'n, ti' uva' tan, a' motx yatz'axik el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh tztitzi. Tul echatetz kuxh ine, tan antxh b'en yatz'axik in tztitzi, —chich Jesuus,» ch'exvaq te Eroodes, —xe't Jesuus.

³⁴ Ya'ne ech tal Jesuus ti' inq'a aj Jerusaleen s-eche: —iTxumleb'alxh ex, aj Jerusaleen! iTxumleb'alxh ex, tan motx eyatz'e'l inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya! Tul junun tul inq'a itxhaq quB'aal Tiuxh sexo'l, tul nik motx ek'oni s-sivan tetxhal ikame'. Tul jatpaqx kuxh insa' inkolt ex vatz u k'axb'ichil uva' toq uloq setiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Tan a' nikich insa' uva' ech la'ich inkolt ex, eche nik imolto'k va'q u txutx kaxhan tzaqatz tal jaq' ixich', tul tira ye' qat motx esa'a.

³⁵ Toqetz val sete s-txheel, ex aj Jerusaleen uva': Toq tz'ine'voq ka vetenam. Tul nikat val sete uva' ye'l vet inpaqt la' etil in. Pet la' nal opoon inva'l q'ij uva', ex vet la' sa'on vul sexo'l. Tul ech la' motx etal vet s-eche: «iAt vib'a'-nil quB'aal Tiuxh tiib'a uva' qat itxhaq tzaan quB'aal Tiuxh ti' ib'anax ivatzil s-quxo'!!» chaq vet ex s-vi', —xe't Jesuus.^d

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u vinaq
t-yaab'il tuulb'al val u xeam q'ij saavado**

14 ¹ Tuulb'aletz va't u xeam q'ij saavado, tul ex Jesuus tx'a'on t-totzotz val viq'esal uva' fariseeoiche. Tul tx'eb'o'myich kuxh vet jolt inq'a fariseeo ti' tilixe' tal uva' la'ich elk Jesuus t-b'ey. ² Atichetz val u vinaq vatz Jesuus uva' sipk'ina'qich kuxh itxhi'o'l, tan nikich kuxh imaqt'x a' titxhi'o'l.

³ Ajtetz til Jesuus u vinaq, tul ech tal Jesuus te inq'a fariseeo, atz te inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —iNik kol ikuy u qub'ek'b'al uva' la' ib'an inva'q xaoł b'a'n tu xeam q'ij saavado? —xe't Jesuus.

⁴ Tul ye' motx tzaq'b'i. Ya'ne taq' ja' Jesuus iq'ab' tiib'a u vinaq. Tul ib'an vet Jesuus b'a'n. Tul itxhaq vet b'en Jesuus.

⁵ Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a fariseeo s-eche: —Eche ex, oq la' b'en inva'q ek'aol t-jul, maq inva'q eva'k, tul b'ane ye'etz koq la' b'en etiq'o ja'ul, k'uxh tuulb'al inva'q u xeam q'ij saavado, —xe't Jesuus.

⁶ Tul ye'l vet va'to'q iyol inq'a fariseeo motx txhej ti' teesal iq'ij Jesuus.^e

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus, ti' uva' ye' la' taq' b'en tib' inq'a xaoł s-nim

⁷ Nikichetz kuxh isaqi Jesuus inq'a xaoł, inq'a b'ek'elichat ti' u tx'a'o'm. Tan a' nikich motx itxhok u b'axa xhiila ti' tok vi' meexha. Tul txumb'alimal talt Jesuus val u txhusb'al xo'l inq'a xaoł. Tul ech tal Jesuus s-eche: ⁸ —Oqetz ja'l inva'q la' b'ek'on ex ti' eb'en tx'a'on ti' inva'q tz'alo'm, tul ye' la' isa'a uva',

d 13.35 Saalmo 118.26; Tio 23.38 **e** 14.6 Ye'l inva'to'q yol tal inq'a fariseeo, tan tootzaqliche oq uva' la'ich b'en inva'q tavan t-jul, tul yek la'ich motx tiq'o ja'ul.

a' la' k'uqe'vik ex t-inq'a b'axa xhiila. Tan avoqe at inva'to'q xao' b'ek'e'le uva' palna'q tiqle'm sevi'. ⁹La'etz ul vet u aj tz'alo'm uva' b'ek'on ex, atz uva' b'ek'on uva' palna'ql tiqle'm sevi', tul ech la' tal sete s-eche: «Elen el tu xhiila uva'e, tan a' u xao' uva'a toq ku'oq,» chaq sete. Tul ch'ixveb'al kuxh vet la' eb'en k'uqe'voq tiya'teb'al xhiila.

¹⁰Pet oq la' b'ek'ex ex, tul a' la' k'uqe'vik ka ex tiya'teb'al xhiila. A'etz vet u aj tz'alo'm, ech la' alon sete s-eche: «Txa, avule'. Jetxh uku'l eeb' sink'atza tu b'axa xhiila,» chaq sete. Echetz at etiqle'm vatz inq'a xao', inq'a tzum la' etok vi' meexha s-tuch'.

¹¹Tan jab'iste ex, uva' la' etaq' b'en etib' s-nim, tul a'etz exe, uva' la' eesal eq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. Atz jab'iste ex, uva' la' etiq'o ku'l etib', tul a'etz exe, uva' la' oksal eq'ij ta'n quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

¹²Ya'ne yolon Jesuus te u fariseo uva' b'ek'on tul Jesuus tx'a'on. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Oq la' ab'an inva'q atx'ix, jitetz a' la' ab'ek' tul inq'a avami'k, atz jitoq inq'a eetz'in aatzik, atz jitoq inq'a avatin eeb' s-tuch', atz jitoq avetz tz'alol uva' tx'iol iq'ij. Tan oq la' motx ib'anaq ib'a'nla tx'ix, tul oq la' ib'ek' axh, aq'axiyetz vet ich'exele see. ¹³Pet oq la' ab'an inva'q atx'ix, tul a' la' ab'ek' inq'a meeb'a', inq'a ye'l iq'ab', inq'a koyel ixaone', atz inq'a tzot.

¹⁴Tan ye'l ich'exel la' motx taq' see. Pet a' quB'aal Tiuxh la' aq'on ich'exel see uva's la' titz'e'v inq'a xao' inpaqte, inq'a jikxh vatz quB'aal Tiuxh. Tul at vib'a'-nil quB'aal Tiuxh seeb'a la' ib'ana uva's la' ak'uulat inq'a xao', inq'a meeb'a', —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, ti' uva' jit jank'al
inq'a tij imam Israeel la' b'en k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'**

¹⁵Atich val u vinaq vi' meexha k'atz Jesuus uva' ab'in u yol. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —At vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-qiib'a, o' inq'a tij imam Israeel, tan ant vet o' ti' u nimla q'ij uva's la' ib'ant u Kriisto iq'esalil! —xe't te Jesuus.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Echetz ib'ane paqul. Tan ib'an val u vinaq va'l inimla tx'ix. Tul mamala xao' ib'ek'a. ¹⁷B'a'nixetz vet u tx'ix, tul itxhaq vet b'en u vinaq val u taq'onvil ti' tiq'ol inq'a xao', inq'a b'ek'ich vete'. Tul ech ex tal u aq'onvil s-eche: «Etulvaq vete'. Tan il u tx'ix b'a'nixya,» xe'te. ¹⁸Tul junun motx itxhoktaqich vet inq'a xao' iyol. Tul ech tal u b'axa s-eche: «A' ma't vil b'iil vintx'ava' uva' ya'n inloq'la'. Pet kuyxh in, ye'l in la' b'en in,» xe'te.

¹⁹Ya'ne ech tal inva't s-eche: «Ya'nxh o' tzumul inyak'a va'k inloq'la'. Tul ma't vile' oq b'a'n taq'onv txoo. Kuyxh in, ye' la' utxh inb'ena',» xe'te.

²⁰Ya'ne ech tal txha inva't s-eche: «Ye' la' utxh inb'ena', tan ya'nxh in tz'a-lony in,» xe'te.

²¹Q'a'vetz vet u aq'onvil, tul ul tal vet inq'a yol te u vinaq. Ya'ne lakp ivi' u vinaq. Tul ech tal vet te u taq'onvil s-eche: «Nal kuxh ab'ena'. Tul yekl axh t-k'ayib'al. Atz yekl axh t-inq'a q'e'txaq b'ey tuulb'al u tenam. Tul a' b'en eeq'o tzaan inq'a meeb'a' tuch' inq'a ye'l iq'ab', atz inq'a koyel ixaone', atz inq'a tzot,» xe't u vinaq.

²²B'iiletz txhan vet s-tuul, tul ech tal u aq'onvil s-eche: «Inq'esal, qat inb'anl kam uva' qat aala. Tul il tel atib'al ati,» xe't vete'.

²³Ya'ne ech tal u vinaq te u taq'onvil s-eche: «Quuxh. Tul yekl vet axh t-inq'a b'ey, atz k'uxh t-inq'a xo'laq vitz. Tul tal kuxh pal eeq'ovat vet inq'a

xaol. Tul la' aya'lu tuku'l. Echetz la' inoje u votzotz,» xe't u vinaq. ²⁴Pet niketz val see txaj, uva' jit jank'al inq'a tij imam Israeel, inq'a qat inb'ek' s-b'axa la' uku'l tx'a'on vi' meexha sink'atza uva's la' inb'ant iq'esalil, —xe't Jesuus te u vinaq uva' b'ek'ex ti' u tz'alo'm.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' b'axaxh la' titz'a inq'a
xaol s-b'a'n u tok b'en ti' quB'aal Jesuus**

²⁵Paquletz uva' mam tenam txh'uyich ti' Jesuus, ya'ne sutxhq' Jesuus ti' talax yol te inq'a xaol. Tul ech tal Jesuus s-eche: ²⁶—Ja'letz inva'q ex nik sa'on etxh'uye'v s-vi' ti' etxhust etib' sink'atza, tul a' isa' uva' tira la' ek'ayi etanima s-vi', vi' jolt inq'a kam, jank'al eche: etxutx eb'aal, etixqel, eni-txa'a, etitz'in, etatzik, atz k'uxh la' etaq' u q'ij esaq s-vi'. Tan oq ye' la' etx'ol taq'ax ka inq'ae, tul ye'letz la' utxh etxh'uye'v s-vi' ti' etxhust etib' sink'atza. ²⁷Atzoq ye' la' etx'ol epal t-vitza'lal s-vi', atzoq ye' la' eb'an etetz, eche uva' nik ink'utx sete, azoq jit ech la' eb'an ti' etxh'uye'v s-vi', eche nik ib'an inva'q pereexho ti' tiqal kurus, tul ye'letz la' utxh etxh'uye'v s-vi' ti' etxhust etib' sink'atza.

²⁸Ja'l uva' la' isa' itxh'uye'v s-vi', tul a'l b'a'n la' titz'a s-b'axa, oq la' itx'ol tiq'ole'. Tan avoqe ech la' ib'an, eche inva'q u vinaq uva' la' titz'a ija' va'q totzotz. Tan b'a'n uva' b'axa la' k'uqe'v ti' titz'ale' jank'al puaq la' tiq'o vija' u otzotz. Atz maq at jank'al uva' toq ib'anb'e ti' itzoqpisal ija' u totzotz. ²⁹Tan oq ye' la' titz'a s-b'axa, atz b'axa kuxh la' xe't ti' taq'ax ku' ix'e' u totzotz, oqetz ye' la' ole'v ti' itzoqpisal ija' u totzotz, tul la' kuxh tze'lel vet ta'n inq'a xaol, inq'a la' ilon. ³⁰Tul ech la' motx tal inq'a xaol ti' u vinaq s-eche: «Qat kuxh xe't ti' ija' totzotz, tul ye'xh qat ole'vi,» chaq vet e'li.

³¹Atz ja'l uva' la' isa' itxh'uye'v s-vi', tul a'l b'a'n la' titz'a s-b'axa, oq la' itx'ol tiq'ole'. Tan avoqe ech la' ib'an, eche inva'q u mam iq'esal uva' la' ix'e'tisa txh'a'o tuch' inva'to'q mam iq'esal t-inva'to'q tenam. Tan b'a'n uva' b'axa la' k'uqe'v ti' titz'ale', oq la' ole'v tuch' lavoq mil isol ti' itxh'a'oil viinqoq mil sol uva' la' itxh'a'oi tib' s-tuch'. ³²Pet oqetz la' til vet s-b'axa uva' ye' la' ole'v ti' u txh'a'o, atz tuulb'al uva' ye'naql aq'b'oq k'atz uva' la' itxh'a'oi tib' s-tuch', tul naletz kuxh vet la' itxhaq b'en ka'vo'q itxhaq ti' iya'sal u txh'a'o. Tul la' tab'i tok b'a'n'il s-xo'l tuch' uva' la' ib'an txh'a'o s-tuch'.

³³Echetz ja'l inva'q ex, uva' la' sa'on etxh'uye'v s-vi', tul tiraetz la' etaq' ka inq'a kamaq etetz s-kaqaayil ti' etxhust etib' sink'atza.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' u atz'am

Tio 5.13; Kuxh 9.50

³⁴Tan ja'l ex, inq'a niman vetz uva' nik esa'e' la' txh'uye'v ex s-vi', tul b'a'n uva' at koqxh vet etxumb'al la' ib'ana. Echetz la' tatin vet veb'a'n'il xo'l inq'a xaol, eche u atz'am uva' nik chi'b'isan u etxhb'ub'al. Pet oqetz la' tz'eqxe'l vichi'il u atz'am, tul ye'xhkametz la' ulb'el vet tok vichi'il inpaqte. ³⁵Echetz ye'xhkam vet inva'to'q la' txakunk u atz'am; jitoq la' txakun vet ti' taq'ax iyak'il txhiko; atz jitoq la' ok vet siyujel q'aje'n. Pet ta'n kuxh la' ulb'el vet u atz'am uva' tira la' mak'ax vet el. Echetze ex, tan a' nik val uva' ye' koq la' etz'eq vetxumb'al ti' etx'olt tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Ja'letz ex, uva' nik ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul b'anvaq ya'l ti' inima-le', —xe't Jesuus.^f

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela u xao! uva'
tz'eqxina'ql tu pa'v tuch' val u karne'l uva' tz'eqx ka**

Tio 18.10-14

15 ¹Ya'ne molmotxh tok inq'a jaqol puaq tetz Rooma k'atz Jesuus tuch' jolt inq'a xao! uva' aj pa'vomich vatz u tenam. Tan nikich motx isa' tab'il viyol Jesuus. ²Tul motx xe't vet inq'a fariseeo tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel ti' teesal iq'ij Jesuus. Tul ech nikich motx tal vet s-eche: —A' kuxh imol tib' naq tuch' inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n. Tan ilaqe nik motx itx'a'on tuch' naq, —xe'taqe.

³Ya'ne txumb'alimal talt Jesuus va't u yol. Tul ech tal Jesuus s-eche: ⁴—Eche inva'q ex, oq uva' at o' k'aloq (100) tatxhul ekarne'l, tul la' tz'eqx va'q, qkametz la' eb'an vete'? B'en etxhok vete' ab'a. Tan a' la' eb'an vete' uva' la' ejup vet ka b'elelavat to'k'al (99) vekarne'l tu pe'. Tul la' b'en ex ti' itxhokox va't vekarne'l uva' la' tz'eqxi, tul tetxhal la' b'en eleqe'. ⁵Ajtetz la' b'en eleq vet vekarne'l uva' la' tz'eqx ka, tul la' chiib' vet ex s-ti'. Atz la' etaq' vet tzaan xe' equil. ⁶La'etz aq'b' vet ex tetotzotz, tul la' b'en emol vet inq'a etami'k, atz inq'a etetz tz'alol. Tul ech la' etal vet s-te s-eche: «Chiib'oqvaq ex sink'atza, tan qat inleql vinkarne'l uva' tz'eqxina'qle,» chaq vet ex ab'a.

⁷Echatetz la' tutxh chiib'ichile k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika' ti' inva'q u aj pa'vom uva' la' titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh tz'eqxina'qlch ka tu pa'v. Pet ye'l chiib'ichil la' b'anax ti' b'elelaval to'k'al (99) inq'a xao! uva' jikxh tatin vatz quB'aal Tiuxh nik tale'. Tan ye' nik motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh.

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela u xao! uva'
tz'eqxina'ql tu pa'v tuch' val u puaq uva' tz'eqxi**

⁸Atz oq at inva'q ixoq uva' at lavoq ipuaq uva' draakmaxhtu', tul oq la' itz'eq inva'q vipuaq, tul b'axa tzij la' imatx va'l itxiqub'al ti' itxhokox vipuaq uva' qat tz'eqxi. Ya'ne la' teesa ch'is tuul u otzotz ti' itxhokox vipuaq, tetxhal ileqta'. ⁹Ajtetz la' ileq vet vipuaq, tul la' imol vet inq'a tami'k, atz inq'a tetz tz'alol. Tul ech la' tal vet s-eche: «Chiib'oqvaq ex sink'atza, tan qat inleql vatz inpuaq uva' tz'eqxina'qle,» chaq vet u ixoq.^g

¹⁰Echatetz la' ib'ane ti' inva'q u aj pa'vom uva' la' titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. Tan mam chiib'ichil la' ib'an inq'a iaanxel quB'aal Tiuxh ti' inq'a xao! uva' la' titz'a tib' t-inq'a ipa'v, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhust quB'aal Jesuus inq'a iq'esal uq'e'yb'al, ti'
uva' la' motx chiib' ti' inva'q u aj pa'vom uva' la' titz'a tib' t-inq'a ipa'v**

¹¹Ya'ne ech va't u yol tal Jesuus s-eche: —Atich val u vinaq uva' atich ka'va'l ik'aol. ¹²Tul ech tal u itz'ina te vib'aal s-eche: «B'aal, b'an b'a'n'il, tul la' koq aaq' vet inq'a kam s-ve uva' vatzil vet vetz aa'n,» xe't te vib'aal.

^f 14.35 Kuxh 9.49-50 ^g 15.9 Eche u puaq u draakma, tan a' vipuaq inq'a aj Roomae. Tul txh'i-txh' ib'anaxe' uva' plaataxhtu'. Tul ka'va'lenich q'ij aq'on ija'mil inva'l. Pet u denaario, tan vroom-sexhtu'; tul va'l kuxh q'ij aq'on vija'mil inva'l.

Ya'ne ijatx vet u b'aala inq'a kamaq tetz. Tul taq' vet u b'aala u vatzil kam tetz junun inq'a ik'aol.

¹³Ye'xhetz jatva'l q'ij, tul itx'ak vet u itz'ina ik'ayil inq'a kamaq tetz. Tul imol vet vija'mil inq'a kamaq tetz. Tul b'en vet t-val u tenam uva' niim ate'l k'atz vitenam. Tul tzitzi ye' itxhab'avat vet ib'anb'el inq'a ipuaq. Tan a' kuxh u ye'b'an ib'an s-tuch'.

¹⁴Motxetz vet vipuaq u itz'ina, tan ye' itxhab'a ib'anb'ele'. Ya'ne ib'an val u mam va'y tu tenam tal uva' atiche. Tul til vet u itz'ina uva' mij nikich itxhej vet kam uva' nikich isa'on s-te.

¹⁵Ya'ne ex ijaq vet taq'on xe' val u vinaq, antxh tuulb'al u tenam tal uva' atiche. Ya'ne itxhaq vet b'en u vinaq t-vitx'ava' ti' tilix kutxh. ¹⁶Kamyichetzxh vet t-va'y, tan ye'xhal nikich aq'on vet itx'ix. Tul nikich tatxhva vet tetxhb'ul inq'a nikich tetxhb'u inq'a kutxh; a'e jolol inq'a ivatz val u tze' uva', eche saan tze' ib'anaxe'.

¹⁷Ya'ne q'oon titz'a vete'. Tul ech tal s-eche: «Eenxh aq'onvil nik taq'onv xe' naq vinb'aal. Tul nikaq motx itx'a'one'. Atz ye'xhkan nik iya'ta. Pet il in, toq iyatz' in va'y tzitza. ¹⁸Pet a'l b'a'n uva' ma't in xe' naq vinb'aal inpaqte. Tul ech toq val s-eche: –B'aal, qat pa'viny in vatz quB'aal Tiuxh tu amlika'. Atz qat pa'viny in savatz. ¹⁹Pet jit vet ink'ulel uva' la' aal in sak'aol. Pet aal kuxh vet in s-inva'q aq'onvil, –toq val te vinb'aal,» xe't titz'at u k'aola.

²⁰Tzaetz vet u k'aola, tul aalich vet tul xe' vib'aal. Poro niim telich taq'b' u k'aola k'atz vib'aal, tul til u b'aala itzaj vik'aol s-naatxh. Tul q'ex ib'en vet u b'aala ti' ik'ulux vik'aol, tan itxum ivatz vik'aol. Tul ijele vet vik'aol. Atz itz'ub' vet txala itzi' vik'aol ti' taq'ax b'a'n'il ik'uul.

²¹Ya'ne ech tal u k'aola s-eche: «B'aal, qat pa'viny in vatz quB'aal Tiuxh tu amlika'. Atz qat pa'viny in savatz. [Jitetz vet ink'ulel uva' la' aal in sak'aol,]» xe't te vib'aal.

²²Tul ech tal u b'aala te inq'a taq'onvil s-eche: «B'enoq etiq'o va'q u b'a'nla oksa'm. Tul oksavaq ti' naq vink'aol. Ya'ne la' etaq' ku' va't kolq'ab' vi' iq'ab' naq. Tul la' etoksa ichich' xa'p naq. ²³Tan toq qub'an val u nimla q'ij ti' naq. Pet b'enoq etiq'o tzaan va'q chelem yak'a va'k uva' oqxh itzaq'e. Tul la' eyatz'a. Atz la' eb'an tutxhe'. Tan va'l toq motx tx'a'onk o' tuch' naq. ²⁴Tan kamna'q vet naqe vink'aol nik vale', jporo il b'ak naq itz'lele! Atz tz'eqxina'q vet naqe nik vale', tul jil b'ak naq ati!» xe't u b'aala. Tul motx xe't vet chiib'oq ti' inimal u tuleb'al u k'aola.

²⁵Eenichetz u atzika t-vitz. Tul b'iitich kuxh tul k'atz u otzotz, tul tab'i vete' uva' seb'tich vet tutxh q'ojo'm. Atz seb'tich vet tutxh b'ixal. Tul mam chiib'i-chil nikich ib'an vet inq'a xaal.

²⁶Ya'ne isik'le tzaan u atzika va'l u taq'onvil vib'aal. Tul tab'i inuqul s-te kam uva' nikich tutxh tu totzotz. ²⁷Tul ech tal u aq'onvil s-eche: «jil naq u eetz'in uya! Tul qat ib'ek' ab'aal iyatz'ax va'l chelem yak'a va'k uva' oqxh itzaq'e, ti' uva' b'a'n kuxh ik'uul naq u eetz'in s-qat tule',» xe't u aq'onvil te u atzika.

²⁸Yekichetz lakp vet ivi' u atzika. Tul tira ye' pal vet ok t-totzotz. Eletz vet ul u b'aala, tul tira ijaq b'a'n'il s-te ti' ipalo'k. ²⁹Ya'ne ech tal u atzika te vib'aal s-eche: «Na'y kuxhte inxe't aq'onvoq saxe', ech vete in inva'q k'uulana. Tul mij paqxo'q inpalsa ayol. Tul jitoq kuxh inva'q intzentun nik aaq'e',

tul la' chiiib' in tuch' inq'a vami'k. ³⁰Pet ajtetz qat eel vet tul naq vak'aol uva' qat ex tx'akon ka vija'mil inq'a kamaq eetz tuch' inq'a ixoq, inq'a lampaq'. Tul jaal qat ayatz't vet inva'l yak'a va'k uva' oqxh itzaq'e ti' ik'ulux naq!» xe't u atzika te vib'aal.

³¹Ya'ne ech tal u b'aala s-eche: «B'a'n axh, txa ink'aol, tan axhxxh, at axh sink'atza b'enamen. Tul eetz inq'a kamaq vetz s-kaqaayil. ³²Pet koq naq u eetz'in, tan ya'n naq uya. Echetz nik quchiib'e. Tul qat qub'an val u nimla q'ij ti' naq. Tan kamna'q vet naqe u eetz'in nik vale'. Poro jil b'ak naq itz'lele! Atz tz'eqxina'q vet naqe nik vale', tul jil b'ak naq ati!» xe't u b'aala te u atzika, — xe't Jesuus.^h

Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a fariseeo, tuch' val u aq'onvil uva' jitxh k'uqleb' k'uul

16 ¹Tul ech jolt u yol tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Atich val u vinaq uva' tx'iolich iq'ij. Tul atich va'l vinaq, ilolich kamaq tetz. Exetz xotxhoxoq u vinaq, u ilol kam etz, ti' uva' tan, nikich kuxh itxhok teesal el kam tetz u tx'iol iq'ij.

²Ya'ne isa' vet u tx'iol iq'ij u ilol kamaq etz. Tul ech tal s-te s-eche: «At va'l yol nik vab'i se'e ti' val u kantxhaq nik ab'ane'. Pet ta'n kuxh nik val see uva' junun aq't vet uku'l tatxhul kam inq'a iqatzimal aa'n. Tan txheel toq eloq vet axh,» xe't u tx'iol iq'ij.

³Tul ech titz'a vet u ilol kamaq etz s-eche: «Toqetz eesaloq vet in ti' u vaq'on ta'n naq u b'aal vaq'on. Ye'letz vet vaq'on toq ib'ane'. Tul zkam toq inb'an vete? Tan ye'l inyak'il ti' ik'otox jul. Atz oq la' kuxh xaon vet in ti' tab'il inpuaq s-oy, tul ch'ixveb'al kuxh in. ⁴Aa. Vootzaqle kam toq inb'an vete'. K'uxhhez toq eloq in ti' u vaq'on, poro ate toq k'ulun in, k'uxh ma't veesal vet tu aq'on ta'n vinq'esal,» xe't titz'at u ilol kam etz.

⁵Tul junun motx isa't vet u ilol kam etz inq'a xaol, inq'a ataqich itx'oq xe' u b'aal taq'on. Tul ech tal te vib'axa s-eche: «¿Jatva'l atx'oq at xe' u b'aal vaq'on?» xe'te.

⁶Tul ech tal u aj tx'oq s-eche: «O'k'alal (100) toneel aseete,» xe't u aj tx'oq.ⁱ

h 15.32 Jank'al inq'a yol uva' txumb'alimal nik tal ti' ka'va'l u k'aola, atz ti' u b'aala, tan at nik elka'p junun. A'etz nik ib'an eela u b'aala tuch' u quB'aal Tiuxh. Pet u b'axa k'aola, tan a' nik ib'an eela tuch' inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, eche inq'a fariseeo, atz inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel tuch' inq'a saduseeo. Tan a'ich inq'ae, nikich b'anon iq'esalil tuch' u tuq'e'yb'al ti' vinatxhk'uulan xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul a' atichaq ok tivi' uva' b'anolich taq'on quB'aal Tiuxh. Echiche tatin u b'axa atzika uva' atich k'atz vib'aal, tul nikich ib'an taq'on vib'aal.

Pet u itz'ina, tan a'etz nik ib'an eela tuch' inq'a tij imam Israeel, inq'a a'l motx ijexhte'l tib' k'atz quB'aal Tiuxh, atz inq'a ye' nikich natxhk'uulan Tiuxh, jank'al eche inq'a jaqol puag tetz Rooma, atz jank'al eche inq'a ixoq inq'a lampaq'il nikich motx ib'ane'. A'etz inq'ae, nik ib'an eela tuch' u itz'ina uva' ye' tilb'e inq'a b'a'nil uva's atich k'atz vib'aal. Pet a' ex titz'a uva' tira b'a'n uva' sa'ich b'en ib'an s-vatz. Tul b'en vete'.

Pet echetz vete inq'a aj pa'vom, tan motx titz'a vet tib' uva's tab'it vet inq'a b'a'nla txhaq yol uva' tal Xhun, atz uva' tal quB'aal Jesuus. Tan motx ijaq vet ikuya ti' inq'a ipa'v. A'etz uva'e, nik ib'an eela tuch' u titz'at vet tib' u itz'ina tal uva' atiche, tul tuch' uva' ul ijaq vet u itz'ina ikuya te vib'aal. **i 16.6** Eche uva' s-na'ya, tan txh'oj telich u toneel. Tan vajxaqilich kuxh galoon tuul inva'l toneel. Echetz va'lich mil tuch' vajxaqil seen (1,800) galoon u aseete uva' nik tal ti' u o' k'alal (100) toneel aseete oliivo.

Ya'ne ech tal u ilol kam etz s-eche: «¡Nal kuxh axh! Quxh b'an va't tu'al vatx'oq, tul lavat kuxh toxk'al (50) toneel toq qaq' ku' s-tuul. Tan ta'n vet uva'e toq atxhoje,» xe'te.

⁷Ya'ne ech tal u ilol tetz kam etz te inva't u aj tx'oq s-eche: «¿Ke'ch axh? ¿Jatva'l atx'oq at xe' u b'aal vaq'on?» xe'te.

Tul ech tal u aj tx'oq s-eche: «O'k'alal (100) kintaal triigo intx'oq,» xe'te.

Ya'ne ech tal u ilol kam etz s-eche: «¡Nal kuxh axh! Mutx'ul (80) kuxh vet kintaal atz'ib'a. Tan ta'n vet uva'e toq atxhoje,» xe'te.

⁸Tiletz vet u b'aal aq'on vitxumb'al u ilol kam etz ti' vikolt tib', atz ti' kam uva' la' sa'on s-te s-jatu, tul ech tal u b'aal aq'on s-ti' s-eche: «¡Kame txa! Sib' b'ak kuxh itxumb'al u ilol tetz vaq'on,» xe't u tx'iol iq'ij ti' u ilol kam etz uva' sub'un'al kuxhtu'.

Echetz nik valte sete uva' palna'q vitxumb'al inq'a xao' uva' ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a itz'lel tintanul inq'a ya'b' s-txheel, ti' ib'ant eela iyol tuch' inq'a xao' ti' itxhej kam tetz. Pet koq inq'a ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, tan a'l ye' nik motx itx'olt ib'anb'et inq'a kam etz ti' tela'p tibi'anil vatz quB'aal Tiuxh.

⁹Pet toq val sete: B'anb'eva'q inq'a tx'ijb'al eq'ij, inq'a tetz vatz tx'ava', ti' ilo-txhox inq'a xao', atz ti' toksat tib' tiq'ab' quB'aal Tiuxh. Echetz k'uxh la' motx vet u tx'ijb'al eq'ij vatz u tx'ava', tan ye'xh'kam la' etitz'a s-ti'. Tan a' vet la' k'uluxik ex tu atib'al uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al k'atz quB'aal Tiuxh.

¹⁰Echetz ja'l uva' jikxh la' ib'an tuch' b'iil u kam uva' la' aq'ax s-te, tul jiketxh'hte la' ib'ana k'uxh niim vet uva' la' aq'ax s-te. Pet ja'l uva' jit a' u jik la' ib'an tuch' b'iil u kam uva' la' aq'ax s-te, tul jitatetz jike la' ib'ana k'uxh niim vet uva' la' aq'ax s-te. ¹¹Tan oq jitxh ex k'uqleb' k'uul ti' inq'a kam tzitza vatz tx'ava', tul a'etiz koq la' ik'uqb'avat quB'aal Tiuxh ik'uul seti', ti' inq'a jikla txhaq kam tu amlika'. ¹²Oqetz jitxh ex k'uqleb' k'uul ti' tilix inq'a kam uva' nik taq' quB'aal Tiuxh sete tzitza vatz tx'ava', tul jitatetzxh ex k'uqleb' k'uule ti' etilt inq'a kam uva' la' taq' quB'aal Tiuxh sete tu amlika'.

¹³Echetz ye' la' utxhi uva' ka'va'len la' aq'onvik inva'q u aq'onvil. Tan la' koq utxhi uva' la' isa' inva'l, tul la' tixva txha inva'te. Atz la' koq chiib' txhan ti' inva'l, tul la' teesa txha iq'ij inva'te. Echetz vetatine tuch' quB'aal Tiuxh, tan la' koq utxhi uva' la' b'en ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul la' b'en txhan ek'uul ti' u tx'ijb'al q'ij vatz tx'ava', —xe't Jesusus.

¹⁴Tab'ietz inq'a fariseo jank'al inq'a yol uva' tal Jesusus, tul a'l kuxh motx itze'lel Jesusus ta'n. Tan sib'icha'qxh ijiq'al ti' puaq.

¹⁵Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a fariseo s-eche: —Junt kuxh nik motx etaq' b'en etib' s-b'an vatz inq'a xao'. Poro tootzaq quB'aal Tiuxh vetaanima. Tan mam yol u tx'ijb'al q'ij vatz inq'a xao'. Pet vatz quB'aal Tiuxh, tan txoqeb'al k'uul vitxumb'al u xao'.

Uva's talt quB'aal Jesusus uva' at tokeb'al inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh

¹⁶A'etz nik ul ya'k inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees tuch' inq'a yol uva' itz'i-b'a ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, k'atz Xhun, u aq'ol ku' xao' xe' a'. Petetz vet s-txheel, tan xe'tiy vet in ti' ipaxsal va't txumb'al ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xao'. Tul mamala xao' nik motx iya'lu vet tib' ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza.¹⁷K'uxh'etxh jit eela inq'a yol

uva' nik val tuch' inq'a nik tal inq'a iq'esar uq'e'yb'al, poro tetxhalxh la' ela'p inq'a yol inq'a nik vale'. Echetz nik valte sete uva' k'uxh kamxh la' pal vatz u tx'ava', atz vatz u amlika', tan mij inva'to'q inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Moisees ye' koq la' ela'pun.

Uva's itxhusun quB'aal Jesusus, ti' uva' ye' la' isa'a la'

ituki b'en inq'a vinaq tixqel

Tio 19.1-12; Kuxh 10.1-12

¹⁸Ja'l u vinaq uva' la' tukin el tixqel, tul la' ik'ul tib' tuch' va't ixoq, yansa ib'etz vete nik ib'ane'. Atz oq la' ik'ul vet tib' va't vinaq tuch' u ixoq, uva' qat tukil tzaan ta'n itzumel, tul yansa ib'etz vete la' ib'an u vinaq. Pet ex inq'a fariseeo, tan ye' nik motx anima.*

Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusus ti' Laasaro, atz ti' val u tx'iol iq'ij

¹⁹Toqetz val va't u yol sete: Atich val u vinaq uva' tx'iolich iq'ij, tul b'a'nla txhaqxh oksa'm nikich toksa uva' q'eq kaqko ika'ye', eche tetz mam iq'esar. Tul a'xh u b'a'nla liino nikich toksa. Tul jun kuxh q'ij nikich imolt inq'a imol ti' ib'ant inimla q'ij tuch' b'a'nla tx'ix. Tul mam yol tatinich vete'.

²⁰Atichetz inva't u vinaq uva' tira meeb'a'ichxhtu' uva' Laasaroich ib'ij. Tul tira motxna'qich elu'l chin ti' itxhi'o'l. Atz xoklich kuxh b'en tzi' ijub'al u tx'iol iq'ij. Tul nikich kuxh ijoy itx'ix. ²¹Atz nikich tatxhva tetxhb'ul b'eeq tzaqatz juyaq tx'ix uva' nikich isilp ku'l jaq' imeexha u tx'iol iq'ij. Pet ye' nikich taq'ax s-te. Tul a'l nikich ilesut tx'i' inq'a chin uva' atich s-ti'.

²²Opoonetz vet va'l q'ij, tul kam vet Laasaro. Tul ul eloq vet Laasaro ta'n inq'a aanxel. Tul yekich vet Laasaro tu b'a'nla atib'al tal uva' atil Avra'aam, u k'uy qumam, o' inq'a tij imam Israeel.

Ya'ne kamat vet u tx'iol iq'ij. Tul ex muqtx'oq vet vitxhi'o'l. ²³Tul yekich vet tu tatib'al inq'a kamna'q tal uva' nik motx tx'eb'onk ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-ti' ta'n quB'aal Tiuxh. Poro b'eenno nikich ik'axb'isal vete'. Saqinetz vet opoon u tx'iol iq'ij tu b'a'nla atib'al tal uva' atich Avra'aam tuch' Laasaro.

²⁴Ya'ne sich'in opoon u tx'iol iq'ij te Avra'aam. Tul ech tal s-eche: «K'uy inmam Avra'aam, oyb'a invatz. Txhaq tzaan Laasaro. Tul la' tak'sa tzaan Laasaro vi' iq'ab' xe' a', ti' tak'sal inb'eeq intzi' tul la' lo'b'ix u vaq'. Tan mam k'axk'o nik palk in tzitza tu xamal,» xe't u tx'iol iq'ij.

²⁵Ya'ne ech tal Avra'aam te u tx'iol iq'ij s-eche: «Ink'aol, ulsa sak'uul uva' tira tib'a'nul qat palk axh tu q'ij asaq vatz u tx'ava'. Pet ech koq Laasaroo, tan txumleb'alichxh tatin Laasaro tu q'ij isaq vatz u tx'ava'. Pet iletz vet Laasaro at tu mam b'a'nul tzitza. A'etz vet axh, nik apal tu mam txumleb'al. ²⁶Tul tira ye' la' utxh vet quk'ult qib' paqte, tan il vet val u mam jul at ku' s-quxo'l savuch'. Echetz jitoq la' utxh vet avul tzitza, tul jitoq la' utxh qopoon tal uva' atil axh,» xe't tzaan Avra'aam te u tx'iol iq'ij.

k 16.18 gKam s-ti'il ye' kuxh taqla tal quB'aal Jesusus u yol ti' vitukit el va'q vinaq u tixqel uva' nik tal tu versiikulo vajxaqlaval? A' s-ti'il, uva' nik ik'utxh quB'aal Jesusus te inq'a iq'esar uq'e'yb'al uva' at va'l u b'ek'b'al ye' nik inima. Tul jit txhan kuxh va'l ye' nikich motx inima, pet k'utxhb'al kuxh tetz s-vatz ti' ib'en s-te. Tan nikich ikuy inq'a iq'esar uq'e'yb'al tutxh u jatxo ib', tan k'uxh b'iil kuxh la'ich yan inva'q u ixoq vatz vitzumel, tul yek nikich ituki el. Poro jitetz ech uva'e nik isa' quB'aal Tiuxh. Xa'tetze tal quB'aal Jesusus te inq'a fariseeo.

²⁷Ya'ne ech tal u tx'iol iq'ij s-eche: «Ape. Oq ye' la' isa'a la' ul Laasaro sin-k'atza, tul b'an b'a'nil, k'uy inmam Avra'aam. Tul txhaq b'en Laasaro t-totzotz inb'aal. ²⁸Tul b'en tal Laasaro te inq'a vitz'in uva' ye' koq la' motx ul tu mam k'axk'o uva' atil in tzitza. Tan o'va't tel vitz'in at ka,» xe't opoon u tx'iol iq'ij te Avra'aam.

²⁹Ya'ne ech tal Avra'aam s-eche: «Poro il inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees nik talax vi' inq'a eetz'in. Atz ilat inq'a yol nik talax s-vi', inq'a tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Pet ta'n kuxh la' ib'ana uva' la' iqeje inq'a eetz'in inq'a nik talaxe',» xe't Avra'aam te u tx'iol iq'ij.

³⁰Ya'ne ech tal u tx'iol iq'ij te Avra'aam s-eche: «K'uy inmam Avra'aam, ye' la' motx iqeje inq'a vitz'in. Pet toqetz motx iqeje vete'e, oq va'q vet kamna'q b'en alon s-te. Tul toqetz motx titz'a vet tib'e t-inq'a ipa'v,» xe't u tx'iol iq'ij.

³¹Ya'ne ech tal Avra'aam s-eche: «Ye'le. Oqetz ye' nik iqeje inq'a eetz'in inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees, atz inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, tul a'etz koq txhan vet la' motx iqeje inva'q uva' la' el b'en xo'l inq'a kamna'q,» xe't Avra'aam te u tx'iol iq'ij, —xe't Jesuus te inq'a fariseeo.¹

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' ye' ib'anax u pa'v

Tio 18.6-7, 21-22; Kuxh 9.42

17 ¹Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Nik val sete uva' at la' etxhb'ul iku' inq'a niman vetz tu pa'v ti' inva'q kam. Poro txumleb'alxh ivatz u xao' uva' la' etxhb'un iku' va'q inq'a niman vetz tu pa'v, tan mam k'axk'o la' ul s-tiib'al! ²Tan a'l ye'xh jank'ale u k'axk'o la' tila uva' la' qitzix ok va'q sivan tetz che'b'al tiqul uva' oqxh talale, tul tzum la' ipal vet ku' jaq' u mam a' s-tuch', vi' u mam k'axk'o uva' la' ul s-tiib'a ti' vitxhokt txumb'al ti' tetxhb'ul iku' inq'a niman vetz t-pa'v, inq'a nik tel ika'-kab'in ik'uul s-vi'.^m

³Echetz xeevaqxh etib' jununil ex ti' etatin vatz quB'aal Tiuxh. Tan oq la' ib'an inva'q vemol s-niman vetz va'q ye'b'a'n sete, tul a'l la' etal inuqul s-te, ti' uva' ye' la' ib'an vete'. Oqetz la' ijaq ikuya sete, tul la'etz ekuy ipa'v.

⁴Atz k'uxh juqpaqul la' ib'an u ye'b'a'n sete tuulb'al inva'l q'ij, tul la' ekuy ipa'v. Atzoq juqpaqul la' ul ijaq ikuya sete tuulb'al va'l q'ij, tul ech la' tal sete s-eche: «Kuyxh inpa'v,» oq chaqe; tul la' ekuya, —xe't Jesuus.

1 16.31 Jank'alxh inq'a yol uva' nik tal quB'aal Jesuus tzitza, tan txumb'alimal nik talt quB'aal Jesuus ti' Laasaro tuch' u tx'iol iq'ij. Tul at tokeb'al junun inq'a yol uva' nik tal quB'aal Jesuus ti' inq'a vinaq inq'ae. U tx'iol iq'ij, tan a' nik ib'an eela tuch' inq'a iq'edal uq'e'yb'al. Tan eenaqich kuxh taanima ti' ijiq'b'al u vatz tx'ava'. Tul a' kuxh inq'a tetz nikich motx itxhoke'. Pet ye'l b'eeq inq'a tenam nikich motx toksa tivi' ti' ilotxhoxe'.

Petetx Laasaro, tan a' nik ib'an eela tuch' jank'al inq'a xao', inq'a tij imam Israeel, inq'a ye'lich tiqle'm xo'l inq'a imol. Tan b'een kuxh nikich motx ik'axb' inq'a xao' inq'ae ta'n inq'a fariseeo. Echetz a' nikich isa' quB'aal Jesuus toksal inq'a iq'edal uq'e'yb'al t-b'ey ti' ijjkb'ixsat inq'a itxum-b'al, atz ti' iqejt inq'a b'ek'b'al, eche uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-te. **m 17.2** Kam nik ela'pun u yol ti' viqitzix ok va'q sivan tetz che'b'al tiqul u xao', tul tzum la' ipalsal vet ku' jaq' u mam a' s-tuch'? A' nik tal quB'aal Jesuus uva' mam k'axk'o la' til u xao' uva' la' etxhb'un iku' inva'q niman tetz Jesuus tu pa'v. Tan ye'xh jank'al k'axk'oe ipal ku' u xao' jaq' u mam a' tuch' u sivan tetz che'b'al. Pet a'l pal ivi' u k'axk'o la' til u xao' ti' teesat vimol t-b'ey vi' uva' la' palsal ku' jaq' u mam a'.

Uva's tab'it tel inq'a apoostol k'uqleb'al ik'uul te quB'aal Jesuus

⁵Ya'ne ech tal inq'a iapoostol Jesuus s-te s-eche: —Jesuus, lotxh o' ti' kuk'uqb'at tel kuk'uul ti' quB'aal Tiuxh, —xe'taqe.

⁶Tul ech tal quB'aal Jesuus s-eche: —K'uxh ye'xh jank'al k'uqleb' ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, tan la' utxhi uva' ech la' etal te inva'q nimla tze' sikoomoro s-eche: «Elen el tzitza, tul een b'enk axh xe' u maar,» chaq ex s-te; tul tetxhal la' iqe'j ex tze' u sikoomoro. Ech eb'an ti' ech'ij ti' vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, eche va'q u unutz' tiyail tze' u mostaasa uva' q'oon kuxh nik ich'ije', tul tetxhal ib'en s-nimla tze'.

Uva's itxhusun quB'aal Jesuus ti' kam txumb'al la' ik'utxh inq'a niman tetz ti' inimal quB'aal Tiuxh

⁷Nik val sete kam la' eb'an ti' inimal u quB'aal Tiuxh. Echetze uva': At koq inva'q etaq'onvil uva', a' la' ib'an u kojo'm t-vitz, atz maq etavan la' ixee ti' ik'oatxhine'. La'etz ul vet t-vitz, tul b'ane: «Avukuul. Tul oken vet vi' meexha, tul tx'a'on,» chaq koq ex s-te. ⁸Ye'le. Pet a'l ech toq etal s-te s-eche: «Quxh b'an tutxh intx'ix tetz ku'eb'al q'ij. Tul la' ul aaq' s-ve. La' naletz tx'a'on in, atz la' uk' in a', ya'ne la' tx'a'on vet axh, atz la' uk' axh a',» toq etale'. ⁹Tan b'ane sa' koq etaq' ta'ntiuxh te vetaq'onvil, ti' uva' qat ib'an kam uva' qat eb'ek' s-te.

¹⁰Echatetz kuxh ex, eche u aq'onvil la' eb'an vatz u quB'aal Tiuxh. Tan ma'tetz eb'ant jank'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh sete, tul echetz la' etal vet s-eche: «O' kuxh va'l taq'onvil quB'aal Tiuxh ti' ib'anax u taq'on. Jit ik'ulel la' oksal quq'ij. Tan ta'n kuxh qat qub'an kam uva' qat taq' quB'aal Tiuxh qiqatzi,» chaq ex, —xe't Jesuus te inq'a apoostol.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n laval inq'a vinaq uva' q'ajchil nikich b'anon vitxhi'o'l

¹¹Aalichetz ib'en Jesuus tu tenam Jerusaleen, atz a'xh taq'b' vet Jesuus timotxteb'al ka tuulb'al Galileea. Tul toqna'qich okoq vet b'en Jesuus tuulb'al Samaaria. ¹²B'iitichetz taq'b' Jesuus t-val u tal tenam, tul elu'l laval inq'a vinaq vatz Jesuus, inq'a q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Tul niim motx txake'vik tzaan ti' talax te Jesuus.ⁿ ¹³Ya'ne motx sich'in tzaan. Tul ech motx tal s-eche: —Jesuus, quQ'esal, oyb'a quvatz! —xe'taq te Jesuus.

¹⁴Tul isaqi Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'enoq ex. Tul b'enoq ek'utxh etib' vatz inq'a oksan yol vatz Tiuxh, —xe't Jesuus.

n 17.12 ;Kam s-ti'il niim motx txake'vik tzaan ti' talax te quB'aal Jesuus? Tan xaomla yaab'il kuxh u yaab'il uva' nikich b'anon inq'a vinaq. Ech s-ti'ile nikich tal inq'a ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel uva' ye' la' utxh tatin va'q yaab' uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l xo'l inq'a xaal; pet een la' atink tzi' e'l tenam. Jitichetz kuxh ta'ne, pet ye' la' utxhi la'ich ikan va'q xaal uva' b'a'n ik'u'l iq'ab' inq'a yaab' inq'ae. K'uxhetz ech nik tale u b'ek'b'al, poro ye' nikich inima quB'aal Jesuus. Tan ikan quB'aal Jesuus inq'a yaab' ti' ib'anax b'a'n tu yaab'il. Tul yekich ib'an b'a'n inq'a yaab', poro ye'l u yaab'il ok ka ti' quB'aal Jesuus. Tul nikichetz tul vet ivi' inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' quB'aal Jesuus, tan ye' nikich inima quB'aal Jesuus inq'a ib'ek'ab'al ti' ye' ikanax inq'a yaab' inq'ae.

Tul ik'uqb'a inq'a vinaq ik'uul ti' viyol Jesusus. Tul nal kuxh motx tokaq vet b'en ti' b'ey. Ya'naqetz aalichaq ib'en vete', tul motx ib'anaq vet b'a'n ti' b'ey.^o

¹⁵Tiletz vet va'l u vinaq uva' b'a'nich vet vitxhi'o'l, tul ye' taqla q'a'v vet inpaqte. Tul sich'i'mxh nikich ib'an vet t-chiib'ichil ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh, uva's iq'a've'. ¹⁶Ya'ne ijogb'a tib' vatz Jesusus. Tul taq' ta'ntiuxh te Jesusus. Tul aj Samaariaich u vinaq.

¹⁷Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Lavalene inq'a vinaq uva' qat ib'an b'a'n. ¿Qatxhetz b'elvat? ¹⁸¿Ye'xhab'iletzxh va'q inq'a tij imam Israeel qat ul oksan iq'ij quB'aal Tiuxh? Tan ta'nixh naq vatzi' jit tij imam Israeel qat q'a'vi, —xe't Jesusus.

¹⁹Tul ech tal Jesusus te u vinaq s-eche: —Txakpen. Tul quxh vete'. Tan, ti' uva' k'uqlelxh ak'uul s-vi', tul qat ab'an b'a'n, —xe't Jesusus.

Uva's tab'il te quB'aal Jesusus ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil

Tio 24.23-28, 36-41

²⁰Pauletz uva' tab'i inq'a fariseeo uva' jatu la'ich ib'an quB'aal Tiuxh iq'e-salil vatz u tx'ava'.

Tul ech tal Jesusus s-eche: —Jit mam koq kuxh yol la' utxhi uva's la' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil. ²¹Tan ye'xhab'il inva'q xao' ech la' alon s-eche: «Il quB'aal Tiuxh k'uqlel tik'uqe'vb'al tzitza ti' ib'anax iq'esalil,» chaq koq. Atz: «Il quB'aal Tiuxh k'uqlel tik'uqe'vb'al tzitzi ti' ib'anax iq'esalil,» chaqat koq e'li, eche uva' nik etitz'a. Tan il vet quB'aal Tiuxh nik ib'an iq'esalil t-taanima inq'a xao' s-txheel, —xe't Jesusus te inq'a fariseeo.

²²Ya'ne ech tal Jesusus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —B'antan topoon inva'l q'ij uva' la' etatxhva vet vatin sek'atza, ech vete tatin inva'q mam iq'esal xo'l xao', in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Poro ye'letz la' utxh vete', tan ma't inb'en vete'. ²³Echetz at xao', ech toq alon sete s-eche: «Il u Kriisto, ile uy tzitza,» toq tale'. Atzoq ech la' tal inq'a xao' sete s-eche: «Il u Kriisto uy tzitzi,» chaq e'l ex. Poro ye'l ex la' b'en ex, tan jit nuq koq uva' la' alax sete. Atz ye'l ex la' txh'uye'v ex s-ti'.

²⁴Tan mam yol la' ib'ana uva's la' vul inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Tan jank'al xao' s-kaqaayil la' ilon u vuleb'al, eche nik tilix itxiqun u vatz amlika' s-kaqaayil ta'n vilitz'kab'in u kotz'ineb'. [Echetz la' ib'ane tu q'ij uva's la' vul inpaqte.]

²⁵Pet aloq b'eenoo kuxh toq inb'utxhux s-b'axa. Tan ye'xhkam intxa'k te inq'a xao' toq ib'ane'. ²⁶Tan kamxh ye' nikich titz'at inq'a xao' viyol quB'aal Tiuxh uva's atich Noe vatz u tx'ava', tul echatxh ye' la' inimate inq'a xao' viyolb'al quB'aal Tiuxh uva's la' vul inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ²⁷Tan tuulb'alich inq'a q'ij uva's ye'naqich ulog u mam jab'al, tul nikich motx itx'a'on inq'a xao'; atz nikich motx tuk' a'. Atz at xao' uva'

o 17.14 A' nik tal quB'aal Jesusus uva' tetxhal la'ich inima inq'a vinaq, inq'a q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l, inq'a b'ek'b'al tetz tx'ajo ib' vatz Tiuxh. Tan b'axa tzij nikich ex ik'utxh tib' inva'q xao' vatz inq'a oksan yol vatz Tiuxh tu tenam. Nikichetz til vet inq'a oksan yol oq uva' b'a'n vet u yaab', tul nikich tal vet el vi' jank'al inq'a xao' uva' b'a'n vet u xao' uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l. Ya'ne nikich ib'en vet u xao' ti' taq'ax oya tu tenam Jerusalem vatz quB'aal Tiuxh ti' vib'ant b'a'n tu yaab'il. Tul at xao' nikich xao' ka'oxva'l q'ij, atz maq o'va'l q'ij ti' taq'b' tu tenam Jerusalem.

tz'alo'm nikich titz'a. Tul at xaoł tz'alo'm nikich motx ib'ane'. Tan ye' nikich motx titz'a tatin vatz quB'aal Tiuxh.

Pet opoonetz vet val u q'ij, tul pal vet ok Noee tuul u vaarko. Ya'ne ul vet u mam jab'al. Tul tira motx sotz vet inq'a tenam s-kaqaayil.

²⁸ Atz echatxh la' ib'an u vuleb'al inpaqte, eche uva' ib'an tuulb'al inq'a q'ij uva's atich Loot tzitza vatz tx'ava'. Tan nikich motx itx'a'on inq'a xaoł. Atz nikich motx tuk' a'. Atz at inq'a loq'o'm nikich ib'ane'. Atz at inq'a k'a'y nikich motx ib'ane'. Tul at inq'a txhiko'm nikich motx ib'ane'. Atz at inq'a otzotz nikich taq' ja'. ²⁹ Tuulb'aletz u q'ij uva's il kuxh Loot nikich tele'l tu tenam Sodooma, tul q'olomaan iku'l xamal t-amlika' uva', eche iku' jab'al ib'ana. Tul tira sotze'l inq'a xaoł s-kaqaayil tu Sodooma.

³⁰ Echateztxh la' ib'ane uva's la' ink'utxht vib' tu q'ij uva's la' vul inpaqte, in, u K'aola uva' b'en s-alam aanima. ³¹ Tuulb'al u q'ij uva'e, tan ja'l ex, uva' een at ja'p ex vi' etotzotz, tul jitoq la' palo'k ex tetotzotz ti' tiq'ol elu'l inva'q kam etetz. Pet nalxh la' etz'eq etib'. Atz ja'l ex, uva' een ex t-vitz, tul ye'l vet ex la' q'a'v ex tetotzotz. ³² Tul ulsavaq sek'uul kame uva' ib'an u tixqel Loot ti' titz'at ka inq'a kam tetz.^p

³³ Atz ja'l ex, uva' ey kuxh etaanima ti' ekolt u q'ij esaq tuch' inq'a kamaq etetz vatz u k'axk'o ti' ye' etalt etib' s-niman vetz, tul a'etz exe, uva' la' tz'eqon u q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Pet ja'letz ex, uva' jit ey kuxh etaanima ti' ekolt u q'ij esaq, k'uxh la' yatz'ax ex ti' innimale', tul a'etz exe, uva' la' kolon u q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

³⁴ Pet nik val sete: Tuulb'al uva's la' vul inpaqte, tan ka'va'l xaoł vaty vi' va'l tx'atxh tuub'al va'l aq'b'al. Tul va'l la' b'eni, ti' uva' niman vetz; atz va't la' kai, ti' uva' tan, jit nima vetz. ³⁵ Atz ka'va'l ixoq uva' tzum nik iche'en vatz ka': Va'l la' b'eni, ti' uva' niman vetz; atz va't la' kai, ti' uva' tan, jit niman vetz. ³⁶ [Atz ka'va'l vinaq seb't taq'onv t-vitz: Va'l la' b'eni, ti' uva' niman vetz; atz va't la' kai, ti' uva' tan, jit niman vetz.] —xe't Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

³⁷ Ya'ne ech motx tal te Jesusu s-eche: —QuB'aal, ztaletz toq ib'anvat inq'a nik aale'? —xe'taqe.

Tul ech tal Jesusu s-eche: —Ab'im al val u yol eta'n uva' ech nik tal s-eche: «Tal uva' atil vet inva'q kamna'q txoo, tul tzitzi nik imolvat vet tib' inq'a qu's,» chiche. Echatez kuxh la' ib'ene sete ti' u vuleb'al inpaqte, —xe't Jesusu te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.^q

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesusu, ti' uva' ye'
la' itanb'a inq'a niman tetz Jesusu inatxhax Tiuxh**

18 ¹ Ya'ne txumb'alimal talt Jesusu va't u yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ti' uva' ye' la'ich motx itanb'a inatxhax Tiuxh, atz ye'ich la'

p 17.32 Jeenesis 19.26 q 17.37 U yol uva' nik tal quB'aal Jesusu tzitza, tan b'ensab' kuxh yol te inq'a xaoł ib'an quB'aal Jesusu. Tul ka'valen nik elka'pun. U b'axa, tan a' nik elka'pun uva' mam yol la' ib'ana uva's la' tul quB'aal Jesusu inpaqte, eche tilix imolt tib' inq'a qu's. Tan tal uva' nik imolvat vet tib' inq'a qu's, tul veqler vete' uva' va'q kamna'q txoo at tzitzi. Echetz u tuleb'al quB'aal Jesusu la' ib'ana, tan veqler vet vatz inq'a xaoł, inq'a niman tetz Jesusu.

Vika'v, tan a' nik elka'pun uva' tal kuxh al xaoł tuulb'al u vatz tx'ava' uva' ye' nik qeon quB'aal Tiuxh, tul tira kamna'q vatz quB'aal Tiuxh, eche va'q kamna'q txoo uva' nik imol tib' qu's s-ti'. Tul tzitzi la' ulk u k'axb'ichil s-tiib'a.

pal ik'uul. ²Tul ech tal Jesus s-eche: —Atich val u aq'ol ku' yol tinuqul t-val u nimla tenam. Tul ye' nikich inimal quB'aal Tiuxh ta'n. Atz ye'xhal kuxh inva'q xaal atich itxa'k s-te.

³Tul atichat val u txakay ixoq tu nimla tenam uva' b'enamen nikich tex xe' u aq'ol ku' yol tinuqul. Tul ech nikich tal s-eche: «B'an b'a'nil s-ve, nik injaq b'a'nil see uva' la' alotxh in. Tul jikxh la' aq't ku' val vinyol tinuqul tuch' val uva' ato'k inxo'l s-tuch',» chichich u ixoq.

⁴Tul ye' nikich itzaq'b'e u aq'ol ku' yol tinuqul viyol u ixoq. Opoonetz vet inva'l q'ij, tul ech titz'a vet u aq'ol ku' yol tinuqul s-eche: «K'uxh ye'l Tiuxh nik innima, atz k'uxh ye'xhal kuxh inva'q xaal at itxa'k s-ve, ⁵pet toq inb'an vet tutxh viyol u ixoq ti' ilotxhoxe'. Tan txh'a'peb'al kuxh vete'. Atz pay vet ink'uul s-te. Tan ye' vet insa' uva' ya'tel kuxh la' tul sinvatz,» xe't u aq'ol ku' yol tinuqul, —xe't Jesus.

⁶Ya'ne ech tal quB'aal Jesus s-eche: —B'enoq sete vib'ant u aq'ol ku' yol tinuqul u b'a'nil te u txakay ixoq. Tan k'uxh ye' nikich inimal quB'aal Tiuxh ta'n, atz ye'xhal kuxh inva'q xaal atich itxa'k s-te, poro tetxhal ilotxh u ixoq. ⁷A'etz kol quB'aal Tiuxh ye' la' aq'on ku' yol tinuqul seti', ti' elotxhoxe', ex, inq'a ch'exel vet ex ta'n, oq q'iil aq'b'al la' ejaq b'a'nil s-te. Tul nal kuxh toq itzaq'b'e ex, tan b'ane, sa' koq ib'al tib' ti' etzaq'b'ele'. ⁸Niketz val sete uva': Nal kuxh la' taq' ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul ti' elotxhoxe'. Pet la'etz ul vet in inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, tul kamal ye'xh jank'at inq'a xaal la' ik'uqb'a ik'uul s-vi' ti' inlotxht ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-ti', —xe'te.

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesus eela val u
jaqol puaq tetz Rooma tuch' val u fariseeo**

⁹Atichetz ka'l inq'a xaal uva' nikich kuxh motx toksa iq'ij, ti' uva' a'xh nikich motx ib'an u jik vatz quB'aal Tiuxh nikich motx tale'. Tul nikich motx teesa txha iq'ij jolt xaal. Echetz s-ti'ile txumb'alimal talt Jesus val u txhus-b'al xo'l inq'a xaal.

Tul ech tal Jesus s-eche: ¹⁰—Atich ka'va'l u vinaq uva' b'enaq ja' tu nimla atib'al tuulb'al u tostixh ti' inatxhax Tiuxh. Tul fariseeoich inva'l. Pet va'te, tan jaqolich puaq tetz Rooma. ¹¹Echetze u fariseeo, tan xe't ti' inatxhax Tiuxh s-vatz. Tul junt kuxh nikich toksa txha iq'ij vatz quB'aal Tiuxh. Tul txaklich ti' inatxhax Tiuxh. Tul ech nikich tal s-eche: «InB'aal Tiuxh, toq vaq' ta'ntiuxh see, tan jit ech in, eche jolt inq'a xaal, inq'a elq'om, atz inq'a ye' nik ib'an u jik te inq'a xaal, atz inq'a nik iyansa tib' tuch' tixqel imol. Tul jit ech in, eche naq uva'e, u jaqol puaq tetz Rooma.

¹²Pet echeen nik inb'an s-eche: Ka'paqul nik inmaq intx'a'on tuulb'al junun xhemaana ti' anatxhk'uulale'. Atz juunil te txhaq laalavil nik motx veesa ka te jank'al uva' nik intx'ake', tul nik vaq' see,» xe't u fariseeo.^r

¹³Pet koq u jaqol puaq tetz Rooma, tan niim kuxh atich elu'l. Tul jitoq taq' ja' ivatz t-amlika' ti' inatxhax Tiuxh. Pet a'l nikich ib'umt tzi' taanima ti'

r 18.12 ¿Kam s-ti'il tal u fariseeo uva' ka'paqul nik imaq itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh? Ti' uva', a' nikich inima u q'ij jueeves, uva's ib'en ja' Moisees vi' u vitz; atz tuch' u q'ij luunes, uva's iku' vet ul Moisees vi' u vitz.

ik'axat tib' t-vipa'v. Tul ech nikich tal s-eche: «InB'aal Tiuxh, b'an b'a'nil s-ve. Tul kuyxh inpa'v, tan in kuxh va'l aj pa'vom,» chichiche.

¹⁴Echetz nik valte sete uva': Jit vet aj pa'vom u jaqol puaq tetz Rooma vatz quB'aal Tiuxh uva's iq'a'v vet ku'l t-totzotz, vi' u fariseeo. Echetz ja'l uva' la' taq' b'en tib' s-nim vatz quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, la' eesal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ja'l uva' la' tiq'o ku'l tib', tul a'etz uva'e, la' oksal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's tiq'ol ok jolol inq'a nitxa' vatz quB'aal Jesuus

Tio 19.13-15; Kuxh 10.13-16

¹⁵Paquletz uva' iq'ol tzaan jolol nitxa' vatz Jesuus, ti' uva' la'ich taq' ja' Jesuus iq'ab' tivi'. Tiletz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tul iyaj vet inq'a xool tuch' inq'a nitxa' ti' ye' ipalo'k vatz Jesuus.

¹⁶Ya'ne isa' tzaan Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Ye' kuxh eyaj inq'a nitxa' ti' tuku'l sinvatz. Pet ukoqn ul. Tan ja'l uva' la' tiq'o ku'l tib', eche vitxumb'al inq'a nitxa' inq'aa, tul a'etz uva'e, la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza. ¹⁷Echetz toq valte sete, ja'l uva' ye' la' tiq'o ku'l tib' ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, eche tiq'ot ku'l tib' inq'a nitxa', tul ye'letz la' b'en tu atib'al tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil, —xe't Jesuus.

Uva's iyolon quB'aal Jesuus tuch' val u vinaq uva' tx'iolich iq'ij

Tio 19.16-30; Kuxh 10.17-31

¹⁸Ya'ne tab'i val viq'esal xo'l inq'a tij imam Israeel val u yol te Jesuus. Tul ech tal s-eche: —¿B'a'nla Txhusul qetz, kam la' inb'ana tul la' b'en vil u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al? —xe't te Jesuus.

¹⁹Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Kam s-ti'il?: «B'a'nla,» chich axh s-ve. Oqxhetz nuqxhte uva' nik aal tuch' vayolone', tan ta'n kuxh quB'aal Tiuxhe b'a'n. ²⁰Aloq ootzaql inq'a b'ek'b'al uva' alal ka ta'n quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche: «Ye' la' ayansa eeb' tuch' inva'to'q xool uva' jit ak'ulel eeb' s-tuch'. Ye' la' yatz'on axh. Ye' la' elq' axh. Ye' la' atz'eq tzij ti' amol. Tul la' ooksa iq'ij atxutx ab'aal,» chich inq'a b'ek'b'al ab'a, —xe't Jesuus.^s

²¹Ya'ne ech tal u vinaq te Jesuus s-eche: —Jank'alxh inq'a yol uva' nik aale', tan aya'x tzaan inxe't ti' inimale' uva's txulich kuxh in, —xe't te Jesuus.

²²Tab'ietz vet Jesuus u yol uva' tal u vinaq, tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Va't kuxh yol ye'x ab'aneta'. Quuxh; tul quxh k'ayi ka jank'al inq'a kamaq eetz, tul jatxe'l vija'mil xo'l inq'a meeb'a'. Echetz b'en eelte u tx'ijb'al q'ij tu amlika'. Ya'netze txh'uye'ven s-vi, —xe't Jesuus.

²³Tab'ietz vet u vinaq viyol Jesuus, tul yekich txumun vet s-ti'. Tan mam tx'iolich iq'ij u vinaq.

²⁴Tiletz vet Jesuus uva' mam txumu'm ib'an u tx'iol iq'ij, tul ech tal Jesuus s-eche: —Poro oqxh itza'lal la' isa't inq'a tx'iol iq'ij ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza.

²⁵Tan jank'al eche inva'q kameeyo, tan ye' la' utxh ipal pa'l tixotel inva'q tz'isb'al b'aq, echatetz kuxh inva'q u tx'iol iq'ije, tan ye' la' utxh itxhojt taq'b'

k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika', tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil, —xe't Jesuus.

²⁶Tab'ietz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tul ech motx tal vet s-eche: —Oqetz ech, eche uva' nik aale', tul ye'xhab'iletzeb' la' chitp t-inq'a pa'v, —xe'taqe.^t

²⁷Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'uxh ye'xhab'il la' ole'v ti' ichitt tib' nik inatxe', poro vatz quB'aal Tiuxh, tan tira ye'l itza'lal, —xe't Jesuus.

²⁸Ya'ne ech tal Lu' te Jesuus s-eche: —¿Ke'chetz o'? Tan qat motx qaq'l ka inq'a kamaq qetz s-kaqaayil ti' qutxhust qib' sak'atza. Tul il o', txh'uyel o' se'e, —xe't Lu'.

²⁹Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Nuqxh toq val sete: Ja'l uva' la' taq' ka kam tetz s-vi', tul sib'etz vet b'a'n'il la' b'en til sink'atza. Tan ja'l uva' la' taq' ka totzotz, atz la' taq' ka tixqel, atz la' taq' ka titz'in tatzik, itxutx, ib'aal, initxa'a, ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza, tul sib'etz vet b'a'n'il la' b'en til sink'atza. ³⁰Atz ja'l uva' la' taq' ka kam tetz s-vi', tul la' ik'ul b'a'n'il tzitza vatz tx'ava' s-txheel, vi' uva' aq'el vet ka ta'n. Pet tintant inq'a ya'b' uva' tule', tan a', b'en til vet u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, —xe't Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus, ti' uva' tetxhal la'ich kami, tul la'ich itz'e'v inpaqte

Tio 20.17-19; Kuxh 10.32-34

³¹Ya'ne ta'n kuxh tiq'o el Jesuus kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tzi'e'l b'ey, jetxhel el inb'iil k'atz inq'a xao. Tul ech motx tal Jesuus s-te s-eche: —Toqetz kuxh ja'poq vet o' tu tenam Jerusaleen. Tul toq motx elapoq vet inq'a tz'ib'amal ka s-vi' ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ³²Tan toq oksaloq in tiq'ab' inq'a xao, inq'a jit tij imam Israeel. Tul toq tze'leloq in. Atz toq eesaloq inq'ij ta'n. Tul toq motx tzub'aloq in. ³³Ma'tetz itz'u'mat in, ya'ne la' motx iyatz' in. Poro titoxv q'ij, tul la' itz'e'vk in inpaqte, —xe't Jesuus.

³⁴Tul tira ye'l inb'eeq inq'a yol nikich ib'en te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tan ye' kuyux ib'enaq s-te, echetz ye' nikich motx ipal s-tuul kam talax inq'a yol nikich tal Jesuus.

Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u tzot tu tenam Jerikoo

Tio 20.29-34; Kuxh 10.46-52

³⁵A'etz uva's ilichxh vet Jesuus sa'ich aq'b' tu tenam Jerikoo, tul k'uqligh val u tzot tzi' b'ey ti' ijaqax ipuaq te inq'a xao. ³⁶Tab'ietz vet u tzot ipal mam xao, tul tab'i vet inuul kam nikich tutxhe'. ³⁷Tul alax vet te u tzot uva' Jesuusich uva' nikich ipal pa'l, u aj Nasareet.

³⁸Ya'ne sich'in u tzot. Tul ech tal s-eche: —jJesuus, axh u Tij Imam Daviid, txum invatz! Tul jb'an b'a'n'il s-ve! —chichich u tzot. ³⁹Tul maqax isich'in u tzot ta'n inq'a xao, inq'a b'axaliche.

t 18.26 ¿Kam s-ti'il sotz ik'uul inq'a apoostol ti' u yol uva' tal quB'aal Jesuus uva'? : —...oqxh itza'lal la' isa't inq'a tx'iol iq'ij ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza, —chiche. Ti' uva' tan, a' nikich titz'a inq'a tij imam Israeel uva' k'utxhb'al tetz vib'a'n'il quB'aal Tiuxh u tx'ijb'al iq'ij inq'a xao. Pet jit ech u yole uva' nikich tal quB'aal Jesuus. Tan a' tal quB'aal Jesuus uva' jank'alxh inq'a tx'ijb'al q'ij, tan at nik ib'ane' uva' nik imaqon ti' tok b'en inq'a xao ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza.

Poro aalxh nikich taq't u tzot yak'il ti' isich'ine'. Tul ech nikich tal s-eche: —jAxx u Tij Imam Daviid, txum invatz! Tul jban b'anil s-ve! —chichiche.

⁴⁰ Ya'ne txake'v Jesuus. Tul ib'ek' Jesuus tiq'ol tzaan u tzot s-vatz. Uletz vet u tzot vatz Jesuus, ⁴¹ tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —jKam nik asa'e' la' inb'an see? —xe't Jesuus.

Tul ech tal u tzot s-eche: —InB'aal, a' nik insa'e uva' la' ilon in inpaqte, —xe'te.

⁴² Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ape b'a. jllon vet inpaqte! Tan ti' uva' qat ak'uqb'a ak'uul s-vi', tul b'an vet axh, —xe't Jesuus.

⁴³ Tul jyekich ilon vet u tzot! Tul ok vet b'en ti' Jesuus. Atz tokxa vet iq'ij quB'aal Tiuxh. Jank'aletzxh inq'a xaal, inq'a motx ilon visaqin vet u tzot, tul toksaaq vet iq'ij quB'aal Tiuxh paqte.

**Uva's titz'at tib' Sakeeo t-inq'a ipa'v, ti' uva'
tab'i Sakeeo viyol quB'aal Jesuus**

19 ¹ Oka'petz vet Jesuus tu tenam Jerikoo, tul seb'tich ipal vet pa'l Jesuus tuulb'al u tenam. ² Atichetz val u vinaq uva' Sakeeoich ib'ij, atz iq'esa-lich inq'a jaqol puaq tetz Rooma. Tul tx'iolich iq'ij. ³ Tz'e'yichetzxh Sakeeo ti' tilixe' ja'lich Jesuus, pet ye' nikich tutxh tilt Sakeeo Jesuus ta'n inq'a mamala tenam. Tan txh'ojich kuxh ich'ij Sakeeo.

⁴ Ya'ne q'ex ib'axab' Sakeeo vatz inq'a mam xaal ti' tilix Jesuus. Tul pal vet ja' Sakeeo vi' val u tze' sikoomoro, tan il Jesuus toqna'qich paloq vet tztizi.

⁵ Aq'b'etz vet Jesuus tal uva' atich Sakeeo, tul saqin ja' Jesuus vi' u tze'. Tul til vet Jesuus Sakeeo. Ya'ne ech tal Jesuus te Sakeeo s-eche: —jSakeeo, nal kuxh aku'l vi' u tze'! Tan nik tal quB'aal Tiuxh uva' txheel toq atinoq in favotzotz, —xe't Jesuus te Sakeeo.

⁶ Ya'ne nal kuxh iku'l Sakeeo vi' u tze'. Tul chiiib'iyichxh vet Sakeeo ti' ik'ulux Jesuus t-totzotz.

⁷ Tiletz vet inq'a xaal vib'eno'k Jesuus t-totzotz Sakeeo, tul xe'taq vet ti' teesal iq'ij Jesuus. Tul ech motx tal vet s-eche: —Ye'b'an uva' nik ib'an Jesuus. Tan il Jesuus ma'to'k tx'a'on k'atz val u aj pa'vom, —xe'taqe.

⁸ B'iiletzxh vet s-tuul, tul txake'v vet Sakeeo. Tul ech tal Sakeeo te Jesuus s-eche: —Il nik'a'mil inq'a kamaq vetz ila, inB'aal, toq voya te inq'a meeb'a'. Atz oq at inva'q xaal sub'el va'n ti' kam inva'q, tul kajpaqul vet ich'exel toq vaq' s-te, —xe't Sakeeo.

⁹ Tul ech tal Jesuus te Sakeeo s-eche: —Chitpiy vet axh s-txheel ti' inq'a apa'v, atz chitpiy vet jank'al inq'a xaal inq'a at favotzotz. Tul qat inkuy sotzsal vet inq'a ipa'v. Tan ech qat ak'uqb'at ak'uul ti' quB'aal Tiuxh, eche ik'uqb'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. ¹⁰ Tan a' qat ulk in, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, ti' itxhokox, atz ti' ichtix inq'a xaal, inq'a tz'eqxina'q tu pa'v, eche itxhokon inva'q u xeen karne'l ti' vikarne'l uva' tz'eqxina'qle, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal itxhusun quB'aal Jesuus, tul tiq'o tzaan
val viq'esar uva' aq'on ka puaq te taq'onvil tuulb'al viyol**

¹¹ Seb'tichetz tab'it inq'a xaal u yol uva' nikich tal Jesuus, tul xe't Jesuus ti' talax va't u txhusb'al uva' txumb'alimal talta'. Tul a' nikich titz'a vet inq'a xaal

uva' nal kuxh la'ich ixet vet Jesuus ti' ib'anax iq'esalil. Tan il Jesuus b'iitich kuxh vet taq'b' tu tenam Jerusaleen.

¹²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Atich val u vinaq uva' niimich tatine'. Tul b'en ti' ik'ulux ticle'm siq'esalil te inva't u mam iq'esal t-va't u mam tenam uva' sib'ichxh atila. La'ichetz kuxh b'en tiq'o tzaan u ticle'm, tul la'ich q'a'v inpaqte. Tul antxh la'ich ul ib'anvat iq'esalil t-vitenam. ¹³Poro antxhtu', tan exxh ik'ul u ticle'm. Pet b'axaetz isa' vet tzaan laval inq'a taq'onvil ti' tul s-vatz. Tul juunil puqaq uva' ooroxtu', uva' o' k'alalen (100) q'ij aq'on ija'mil, taq' te txhaq junun inq'a taq'onvil. Tul ech tal u vinaq, u mam iq'esal, s-eche: «Aq'onvoq ex tuch' u puqaq. Tul tx'akonoq ex s-tuch', aya'l s-tuul la' ul in,» xe'te.

¹⁴Poro txhi'anyichxh lolol inq'a imol s-aj tenamil s-ti'. Antetzxh vet inq'a nikich itxhi'an s-ti' txhaqon b'en ka'l xool, ti' uva' ech la'ich b'en tal te u mam iq'esal s-eche: «Ye' quasa' la' ib'an u vinaq iq'esalil s-quxo'l uva'e,» xe'taqe.

¹⁵Poro tetxhalxh aq'ax tzaan ticle'm u vinaq uva'e, ti' ib'ant iq'esalil t-vitenam. Tul q'a'v vet tzaan inpaqte t-vitenam. Ya'ne isa' vet tzaan laval inq'a taq'onvil ti' tul s-vatz, inq'a motx taq' ka inq'a ipuaq s-te. Tul junun tab'it vet s-te kam tulb'e taq'onv tuch' u puqaq.

¹⁶Ya'ne ul vet u b'axa aq'onvil. Tul ech tal s-eche: «Inq'esal, lavat puqaq, uva' ooroxtu', qat intx'ak tuch' u puqaq uva' aaq' ka s-ve,» xe'te.

¹⁷Tul ech tal u vinaq, u mam iq'esal, s-eche: «Ape. B'a'n kuxhte'e, k'uqleb' k'uulla aq'onvil. Tan axh inva'l jikla vinaq. Tan jikxh axh qat ab'an ti' ib'an-b'el b'iil u puqaq uva' vaq' ka see. Echetz toq vaq' aviqle'm siq'esal tiib'a laval mam tenam,» xe't vete'.

¹⁸Ya'ne ul va't u aq'onvil. Tul ech tal s-eche: «Inq'esal, o'va't vet puqaq, uva' ooroxtu', qat intx'ak tuch' u puqaq uva' aaq' ka s-ve,» xe'te.

¹⁹Tul ech tal u vinaq, u mam iq'esal, s-eche: «Echat kuxh toq ab'ane. Tan toq voksa axh siq'esal o'va't mam tenam,» xe'te.

²⁰Ya'ne ul inva't u aq'onvil. Tul ech tal s-eche: «Inq'esal, il vapuaq ila. Tan kolel kuxh va'n tuul val u su't. ²¹Tan xo'v in see. Tan vootzaqle uva' mij kuyb'al saxe' oq kam la' ib'an vapuaq. Tan tetxhal kuxh ma't aab'i puqaq xe' inq'a xool k'uxh jit eetz u puqaq, eche nik ib'an inva'q u xool uva' ma't kuxh imol vet ivatz inq'a txhiko, k'uxh jit a' nik aq'onvan. Atz ajt kuxh ma't tiq'o ivatz uva' jit a' nik avan,» xe'te.

²²Ya'ne ech tal u vinaq, u mam iq'esal, s-eche: «iYaab'la aq'onvil kuxh axh! iAnt kuxh vayol toq b'anon see! Tan oq ootzaqle uva' mij kuyb'al siinx'e, atz ma't kuxh imol vet ivatz inq'a txhiko, k'uxh jit in nik aq'onvan, atz oq ajt kuxh ma't viq'o vet ivatz uva' jit in nik avan nik aale', ²³tul aaletz koq ex aaq' ka vinpuqaq tu k'amb'al puqaq. Tul atetz vet tale vitxhi'o'l vinpuqaq s-txheel s-qat vule',» xe'te.

²⁴Ya'ne ech tal u vinaq, u mam iq'esal, te inq'a atich s-vatz s-eche: «iMajvaq vinpuqaq te u aq'onvil uva'e! Tul antxh etaq'vat te u aq'onvil uva' lavalen puqaq, uva' ooroxtu', qat itx'ak tuch' u puqaq uva' vaq' ka s-te,» xe'te.

²⁵Tul ech motx tal inq'a aq'onvil s-eche: «iQuq'esal, poro il vet laval tetz naq ati!» xe'taqe.

²⁶Ya'ne ech tal u vinaq, u mam iq'esal, s-eche: «Ye'le. Pet nik val sete: Ja'l uva' la' txhab'an ib'anb'el uva' la' aq'ax s-te, tul a'l tel la' taq'ax s-te. Pet ja'l

uva' ye' la' txhab'an ib'anb'el uva' la' aq'ax s-te, tul a'l la' imaax jank'al uva' atxh vet s-xe'. ²⁷Pet inq'a xao, inq'a nikich itxhi'an s-vi', atz inq'a ye' nikich sa'on inb'ant iq'esalil, tan iq'ovaq tzaan. Tul yatz'vaq el ech invatz,» xe't u vinaq, u mam iq'esal, te inq'a taq'onvil, —xe't Jesusu te inq'a xao. «

**Uva's toka'p vet quB'aal Jesusu tu tenam Jerusaleen,
atz u tiq'ot quB'aal Jesusu b'ey vatz inq'a xao**

Tio 21.1-11; Kuxh 11.1-11; Xhun 12.12-19

²⁸Ya'etz kuxh vet Jesusu ti' talt inq'a yol inq'ae, tul ok b'en Jesusu paqte ti' b'ey vatz inq'a mamala xao. Tul aalaq ib'en ja' tu tenam Jerusaleen. ²⁹B'iiti-chetz kuxh iko'p vet Jesusu tu tal tenam VETFajee tuch' tu tal tenam Vetaania k'atz u vitz Inq'a Oliivo, ya'ne itxhaq b'en Jesusu ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ³⁰Tul ech tal Jesusu s-te s-eche: —B'enoq ex. Tul yeql ex tu tal tenam uva' s-quvatz b'en. La'etz aq'b' ex, tul b'en eleq val u b'ur, uva' ya'nxh txakunna, uva' qitzel ka tzitzi, val uva' ye'xhab'il inva'xo'q xao ja' s-ti'. Echetz echite'. Tul la' etiq'o tzaan. ³¹Oqetz ja'l inva'q ech la' alon sete s-eche: «¿Kam s-ti'il nik echit b'en u tal b'ur?» oq chaq e'l ex, tul ech la' etal s-eche: «A' u quB'aal toq txakunsan txoo,» chaq ex, —xe't Jesusu.

³²B'enetz vet ka'va'l inq'a itxhaq b'en Jesusu, tul ex ela'poq vet inq'a yol kam uva' tal b'en Jesusu s-ti'. ³³Tan seb'taqich ichtt u b'ur uva' ya'nxh txakunna, tul ech tal inq'a aj etz s-eche: —¿Ke'ch nik echitt u b'ur? —xe'taqe.

³⁴Tul ech tal ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu s-eche: —A' u quB'aal toq txakunsan, —xe'taqe.

³⁵Ya'ne tiq'oaq vet tzaan u b'ur. Tul ulaq taq' vet vatz Jesusu. Tul taq'aq vet ja' inq'a iqinkin txhas oksa'm ti' u b'ur. Atz taq'aq vet ja' Jesusu ti' u b'ur uva' ya'naqichxh txakunna. ³⁶Tul mamala xao nikich aq'on ku' inq'a iqinkin txhas toksa'm t-b'ey s-viqb'al tal uva' palk Jesusu.

u 19.27 ¿Ja'l nik ib'an eela tuch' u vinaq uva' niimich tatine', uva', ex ik'ul tiqle'm siq'esalil t-inva't tenam? A' nik ib'an eela tuch' quB'aal Jesusu ti' ib'en quB'aal Jesusu k'ul tetz tiqle'm tiq'ab' quB'aal Tiuxh u amlika'. Ma'tetz ik'ult vet quB'aal Jesusu u tiqle'm, tul la' ul quB'aal Jesusu inpaqte ti' ib'ant iq'esalil vatz u tx'ava'. Tan ech uva'e nikich ib'an inq'a vinaq s-na'ya, inq'a niimich tatine'. Tan mam tenam atich ok jaq' ib'ek'b'al u mam tenam Rooma. Echetz nikich taq'b' inva'q u vinaqe tu mam tenam Rooma ti' ik'ulux tiqle'm tiq'ab' Seesar, u mam iq'esal tu Rooma. Ya'ne nikich iq'a'v t-vitenam inpaqte ti' ib'ant vet iq'esalil.

¿Ja'letz nik ib'an eela tuch' inq'a xao, inq'a ye' nikich isa' ib'ant u vinaq uva' niimich tatine', iq'esalil s-tiib'a? A' nik ib'an eela tuch' inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tjimam Israeel. Tan txhi- 'anyichaqxh ti' quB'aal Jesusu. Tan ye' nikich motx inima u tiqle'm quB'aal Jesusu, oq uva', a' quB'aal Jesusu u Kriisto. Tul jitoq nikich motx isa'e' uva' la' ok quB'aal Jesusu siq'esalil s-xo'l. ¿Kametz talax u yol tal quB'aal Jesusu ti' viq'a'v u vinaq, tul la' tal vet iyatz'ax el inq'a nik itxhi-'an s-ti'? A'etz nik tale' uva' la' ul quB'aal Jesusu inpaqte tuch' vet u nimla tiqle'm uva' aq'el vet tan quB'aal Tiuxh. Tul la' taq' ku' quB'aal Jesusu yol tinuqul ti' inq'a q'esal tuq'e'yb'al ti' b'en tilt u k'ax'ko uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ana.

¿Ja'letz nik ib'an eela tuch' inq'a aq'onvil, inq'a k'ulun u puag? A'etz nik ib'an eela tuch' inq'a apoostol. Echetze u puag uva' taq' u vinaq uva' niimich tatine' te inq'a taq'onvil, tan a' nik ib'an eela tuch' u tiqle'm s-apoostolil ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao.

¿Ja'l nik ib'an eela tuch' ka'va'l inq'a aq'onvil uva' txhab'an ib'anb'el u puag? A'etz nik ib'an eela tuch' inq'a apoostol, atz inq'a niman tetz Jesusu uva' jikxh nik ib'ant inva'q aq'on ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet u aq'onvil, uva' ye' aq'onv tuch' u puag uva' aq'ax s-te, tan a' nik ib'an eela tuch' inq'a niman tetz Jesusu uva' mij inva'q aq'on nik ib'an ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz jitoq kuxh la' lotxhoni. v 19.30 Sakariias 9.9

³⁷B'iitichetz kuxh iko'p vet Jesuus xe' toq u vitz Inq'a Oliivo tzi' vet u tenam Jerusaleen, tul xe'taq vet inq'a mam tenam, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, sich'in t-chiib'ichil ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh ti' inq'a mam kaeb'al aanima, inq'a ma'tich motx tilt ib'ant Jesuus. ³⁸Tul ech motx tal s-eche:

—jAt vib'a'nil
quB'aal Tiuxh sak'atza,
axh u mam iQ'esal,
axh uva' iq'omal u tiqle'm quB'aal Tiuxh aa'n
uva' qat avul s-quxo'!
Tan jse'e, tul at vib'a'nil
quB'aal Tiuxh tu amlika',
atz xo'l inq'a xaol!
Tul jse'e, toq okk iq'ij
u quB'aal Tiuxh
uva' sib' at ja'p t-amlika'!
—chichich inq'a mam tenam.

³⁹Atichetz jolol inq'a fariseeo xo'l inq'a xaol, tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —jTxhusul, maq inq'a xaol, inq'a nik atxhuse', ti' u yol uva' nik motx tale'! —xe'taq te Jesuus.

⁴⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —Toq val sete: Oq toq inmaq inq'a nik itxhus tib' sink'atza ti' isich'ine', tul a', inq'a sivan, toq sich'inoq, —xe't Jesuus.^w

⁴¹Tiletz vet Jesuus u tenam Jerusaleen uva's b'iitich kuxh toka'p Jesuus, tul oq' vet Jesuus ti' u tenam. ⁴²Tul ech tal Jesuus s-eche: —jEch koqxhte sete! Tul jk'uxh ya'n toq b'enoq sete s-txheel u tok u b'a'nil sexo'l tuch' quB'aal Tiuxh!, pet jla' koq b'en vet sete! ⁴³Pet tetxhal la' opoon inva'l q'ij uva' la' ul mamala k'axb'ichil setiib'a, ex inq'a aj Jerusaleen. Tul tira la' sutil ti' vetenam ta'n inq'a la' txh'a'oin ex. Atz k'uxh la' etxhok etela', tan ye'xh tal la' elk vet ex. ⁴⁴Tan tira la' motx tilpul el inq'a b'itz' tuch' inq'a etotzotz tu tenam Jerusaleen. Atz ye'l inva'to'q sivan la' kaj ka jaq' imol. Tul la' yatz'ax el ex inq'a aj Jerusaleen. Tan ye' qat b'en sete u Kriisto uva' qat itxhaq tzaan quB'aal Tiuxh sexo'l ti' echitpe', —xe't Jesuus.

**Uva's itilut elu'l quB'aal Jesuus inq'a yakonal tu nimla
atib'al tuulb'al u tostiuxh**

Tio 21.12-17; Kuxh 11.15-19; Xhun 2.13-22

⁴⁵Ya'ne pal vet ok Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tu Jerusaleen. Tul xe't Jesuus ti' itilut elu'l jank'al inq'a nikich ik'ayine', atz inq'a nikich illoq'one'.

⁴⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ech u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «U votzotz, tan a' itxa'k tetz natxhb'al vetz la' ib'ana,» chich u yol. Pet a'etz ex, qat aq'on b'en s-muqb'al kam tetz elq'om, —xe't Jesuus.^x

⁴⁷Juunetxzh vet q'ij nikich itxhusun Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Ya'ne xe't vet inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh ti' itxhokox txumb'al ti'

w 19.40 jKam nik elka'p inq'a yol tal Jesuus uva'?: —...a' inq'a sivan toq sich'inoq, —chiche. A' nik elka'pun, ti' uva' tetxhal la' oksal iq'ij quB'aal Jesuus, u Kriisto; a'e u mam iq'esal. Pet oq ye' la' oksal iq'ij ta'n inq'a xaol, tul quB'aal Tiuxh la' b'anon, tul k'uxh kamxh la' oksan iq'ij u Kriisto, atz k'uxh sivan. **x 19.46** Isaiias 56.7; Jeremias 7.11

iyatz'ax el Jesuus. Tul ant inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel tuch' jolt inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel tu tenam, nikich txhokon txumb'al ti' iyatz'ax el Jesuus. ⁴⁸Pet ye' nikich motx itxhej tokeb'al ti' itxeyp Jesuus, tan mamala tenam aya'lichxh ik'uul nikich tab'i inq'a yol uva' nikich tal Jesuus.

Uva's iyojt tib' quB'aal Jesuus tuch' inq'a fariseeo ti' u tikle'm

Tio 21.23-27; Kuxh 11.27-33

20 ¹Paquletz ib'an t-val u q'ij, nikich itxhus Jesuus inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l mam xaoL tu nimla tuulb'al u tostiuuxh, tul aq'b' jolol inq'a iq'esar u tenam. A'e inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, atz tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam. ²Tul ech motx tal s-eche: —Al s-qe ¿tal qat tzajk vavikle'm aa'n?, tul nik ab'an inq'a kam inq'ae. Atz ¿ja'l qat alon see uva', a' vet axh, iq'esar?, tul nik ab'an inq'a kam inq'ae, —xe'taq te Jesuus.

³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Toqatetz vab'i val u yol sete s-b'axa. Tzaq'b'etaqetza: ⁴¿Ja'l aq'on tikle'm naq u Xhun ti' taq'ax ku' inq'a xaoL xe' a', nik enatxhe'? ¿Maq quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'? Pet ¿maq naq inq'a xaoL? —xe't Jesuus.

⁵Ya'ne motx iyol vet inq'a iq'esar u tenam inq'a yol s-vatzaq. Tul ech motx tal s-eche: —Oq toq qale' uva': «QuB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', aq'on tikle'm naq u Xhun,» tul: «¿Ke'chetz ye' eqejt naq b'a?» toq tal naq s-qe. ⁶Pet oq ech toq qal s-eche: «Nage inq'a xaoL aq'on tikle'm Xhun,» toq qale', tul toq motx ik'oni o' u tenam s-sivan. Tan q'exasan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh Xhun vatz inq'a xaoL, —xe't inq'a iq'esar s-vatzaq.

⁷Echetz motx tal vet s-eche: —Ye' qootzaqle ja'leb' kuxh aq'on tikle'm Xhun ti' taq'ax ku' inq'a xaoL xe' a', —xe'taq kuxh vete'.

⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'atetz koq in la' alon sete ja'l nik aq'on vikle'm ti' inq'a nik inb'ane', —xe't Jesuus te inq'a iq'esar.

Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela inq'a iq'esar u tenam tuch' inq'a yaab'la aq'onvil

Tio 21.33-44; Kuxh 12.1-11

⁹Ya'ne txumb'alimal talt Jesuus va't u txhusb'al xo'l inq'a xaoL. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Atich val u vinaq, b'aal tx'ava', itxhik uuva t-vitx'ava'. Tul taq' ka inq'a itxhiko ilixox te jolol inq'a k'amol tx'ava'. Tul b'en vet u vinaq t-inva't tenam. Poro sib'al q'ij tatinich vet u vinaq t-inva't u tenam.

¹⁰Opoonetz vet viq'il iq'anb' ivatz inq'a uuva, tul itxhaq vet tzaan u b'aal tx'ava' val u taq'onvil ti' ijaqax ivatz inq'a itxhiko te inq'a k'amol tx'ava' ti' taq't b'en tanul ivatz u txhiko ti' ik'amax u tx'ava'. Poro tiletz vet inq'a k'amol tx'ava' taq'b' u aq'onvil, tul a'l motx iq'osta'. Tul tira ye'l uuva aq'ax b'en s-ti'.

¹¹Ya'ne itxhaq vet b'en u b'aal tx'ava' va't taq'onvil. Tul echat kuxh ib'an inq'a k'amol tx'ava'e te u aq'onvil. Tan motx iq'osa, atz a'l ich'ixvisale'. Tul tira ye'l uuva aq'ax b'en s-ti'.

¹²Ya'ne itxhaq txha b'en u b'aal tx'ava' vitoxv taq'onvil. Tul a'l tak'onsal u aq'onvil. Atz tukimich ib'en u aq'onvil ti'e'l tal uva' txhikich inq'a uuva.

¹³Ya'ne ech titz'a vet u b'aal tx'ava' s-eche: «¿Kametz toq inb'an vete'? ¡Aa! A' toq inb'ane uva', a' vet vink'aol toq intxhaq b'en, uva' kamxh in s-ti'. Toqetz

til vete inq'a k'amol tx'ava' vink'aol, tul kamaletz toq qeexoq vet vink'aol ta'n.» xe't titz'at u b'aal tx'ava'.

¹⁴Tiletz vet inq'a k'amol tx'ava' tul vik'aol u b'aal tx'ava', tul ech motx tal vet s-vatzaq s-eche: «jA'etz naqe uva'e, toq etzan ka inq'a kam s-kaqaayil! Pet jetulvaq! Tul jquyatz'vaq el naq! Tul jqetz vet inq'a kamaq tetz naq s-kaqaayil toq ib'ane'!» xe't inq'a k'amol tx'ava'.

¹⁵Ya'ne tukimich tel vet el vik'aol u b'aal tx'ava' ta'n inq'a k'amol tx'ava'. Tul een ex iyatz'vat el ti'e'l tal uva' txhikich inq'a uuva.

Poro jkametz vet la' ul ib'an u b'aal tx'ava' te inq'a k'amol tx'ava' nik ena-txhe'? ¹⁶A'etz la' ul ib'an vet u b'aal tx'ava' uva' la' ul iyatz'e'l inq'a k'amol tx'ava'. Tul a' la' taq'vat vet tilix viuuva te jolt k'amol tx'ava', —xe't Jesuus xo'l inq'a xaol.

Tab'ietz vet inq'a iq'esar u yol uva' tal Jesuus, tul ech motx tal s-eche: —jYe'l paqul la' ib'an uva' nik aale'! —xe't inq'a iq'esar.

¹⁷Ya'ne isaqi Jesuus ivatz inq'a iq'esar. Tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Ye'etzeb' nik ib'en u yol sete uva' tz'ib'amal ka uva' ech nik tal s-eche:

«U Sivan uva' ixvamal
ta'n inq'a b'itol otzotz,
a' vete uva' qat kaj vet
tixojb'al
vib'o'q' u otzotz
s-jetxhel ja',»
chich u yol.^y

¹⁸Ja'letz inva'q uva' la' ul ja'poq tiib'a u Sivan uva'a, tul la' kuxh ul ipaxi ok tib' s-ti'. Atz ja'l inva'q uva' la' kaj jaq' u Sivan uva'a, tul tira la' patxh'q' ta'n u Sivan, —xe't Jesuus.^z

Uva's tab'il val u yol te quB'aal Jesuus ti' itxhojt inq'a xaol tatine'

Tio 21.45-46; 22.15-22; Kuxh 12.12-17

¹⁹Tab'ietz vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel uva', a'xh nikich motx talax ta'n u yol uva' txumb'alimal talt Jesuus, tul yekich motx itxhok vet txumb'al ti' itxeyp Jesuus. Poro ye'xh Jesuus motx itxeya, tan xo'vaq te inq'a xaol, ti' uva' kam la'ich ib'an inq'a xaol s-te.

²⁰Pet a'l motx itxhok txumb'al ti' tel Jesuus t-b'ey. Tul txhaqax vet b'en jolol inq'a eesan yol ta'n ti' tab'il yol te Jesuus. Tan a'ichaq kuxh isa' tab'ile' tal la'ich ik'k Jesuus tuch' viyol. Echetz la'ich toksal Jesuuse tiq'ab' u mam iq'esar

y 20.17 Saalmo 118.22 z 20.18 jKam nik elka'pun u yol ti' —...ja'l uva' la' ul ja'poq tiib'a u Sivan, —nik tal quB'aal Jesuus? A'etz nik ib'an eela tuch' inva'q u xaol uva' nik itx'et toq ti' inva'q sivan, tul nik joqel ipal tiib'a u sivan. Tul b'eenoxh qat el vet u xaol ta'n. Tul a'at nik elka'p ti' inq'a xaol uva' ye' nik iqeje' oq uva', a' quB'aal Jesuus u Kriisto. Tan ye' nik til ib'ant quB'aal Jesuus kam uva' ato'k tivi' inq'a xaol la' ul ib'an u Kriisto. Echetz s-ti'ile b'eenoxh la' el vet inq'a xaol ta'n u k'axb'ichil, tan ye' nik motx iqeje u ticle'm quB'aal Jesuus. A'etz inq'ae: —Nik kuxh itx'et toq ti' u Sivan, —nik tal u versiikulo uva'a. Tul nik tal u yol inpaqte ti' vipaxit ok tib' u xaol ti' u sivan. Tan a'etz nik elka'pun ti' b'en tilt u xaol u k'axb'ichil ti' ye' iqejt Jesuus. Tul nik tal u versiikulo inpaqte ti' ikaj u xaol jaq' u sivan. Tan a'etz nik elka'pun ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-ti', ti' ye' iqejt'a' oq uva' a' quB'aal Jesuus u Kriisto. Tul a'etz uva'e nik elka'p u yol ti' —...ipaxh'q' ta'n u Sivan, —chiche. Tan a' vet u k'axk'o nik itx'eb'on s-ti' ta'n quB'aal Jesuus.

uva' atich ticle'm t-Rooma. Tul josq'ilaq kuxh ul ijotxh'il itzi' Jesuus. Pet ye' nikich motx ik'utxh txha kam inq'a atich t-taanima ti' Jesuus.

Ya'ne motx tab'i vet ka'l inq'a yol te Jesuus. ²¹Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, qootzaqle uva', a'xh nik aal vinuqul; atz a'xh, nik atxhus u jik. Tan ye'l nim ye'l txh'oj savatz. Pet a'xh nik atxhus vinuqul ti' kam la' qulb'e qatin vatz quB'aal Tiuxh. ²²¿Nik kol ikuy u qub'ek'b'al uva' la' qutxhoj qatin te Seesar, u mam iq'esar uva' tu Rooma? Pet ¿maq ye'le? —xe'taq te Jesuus.

²³Poru yekich b'en te Jesuus kame vitxumb'al inq'a vinaq motx itxhok ti' teesal Jesuus t-b'ey ti' kam uva' motx tab'i te Jesuus.^a

²⁴Tul ech tal Jesuus s-eche: —Aq'taq tzaan va'q u puag, u denario. Tul toq vile'. ¿Ja'letz ivatzib'ale uva' ato'k ti' u puag? Atz ¿ja'letz ib'ije uva' ato'k s-ti'? —xe't Jesuus.

Ya'ne ech tal inq'a vinaq te Jesuus s-eche: —Ivatzib'al naqe Seesar, atz ib'ij naqe uva' ato'k s-ti', —xe'taq te Jesuus.

²⁵Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ape. Aq'vaq te Seesar jatva'l u puag nik ijaqe'. Tul aq'vaq te quB'aal Tiuxh jatva'l uva' nik ijaq quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

²⁶Tul mij va'to'q yol motx talaq vete'. Tan tira ye'aq ole'v ti' teesal Jesuus t-b'ey vatz inq'a xaul. Echetz kaayaqich kuxh vet taanima inq'a motx txhokon txumb'al ti' teesal Jesuus t-b'ey.

**Uva's itzaq'b'et quB'aal Jesuus ka'l inq'a saduseeo
ti' talax u itz'e'vchil inpaqte
Tio 22.23-33; Kuxh 12.18-27**

²⁷Ya'ne ul ka'l inq'a xaul, uva' saduseeoich ib'ij u tuq'e'yb'al, inq'a ye' nikich qeon titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte. Tul echaq tal te Jesuus s-eche:

²⁸—Txhusul qetz, ech val u yol itz'ib'a ka Moisees s-eche: «Oq la' kam inva'q u vinaq, uva' ye'naq nitxa'inoq, tul la' kaj u tixqel, la'etz isa'a uva' antxh u itz'ina la' iq'on tixqel u atzika. Tul a'etz vet u itz'ina la' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul a'etz vib'ij u atzika la' ok ti' u ne'. Echetz ye' la' isotz talaxe vib'ij u atzika,» xe't ka Moisees.^b

²⁹Qaletz kuxh s-ti', oq eche at juqva'l vinaq uva' titz'in tib'. La'etz tz'alon u b'axa vinaq, tul ye' la' nitxa'in tuch' u tixqel. Tul la' kam vete'. ³⁰Ya'ne a'etz vet vika'v vinaq, uva' antxh itz'ina, la' iq'on u ixoq. Tul echat kuxh la' ib'ane, tan ye' la' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul la' kami. ³¹Atz echat kuxh la' ib'an vitoxv itz'inae, tetxhal tiq'ot u ixoq s-juqva'l. Tul tira ye'l inva'q inq'a vinaq

a 20.23 ¿Kam txumb'alil itxhok inq'a vinaq tuch' u yol uva' motx tab'i te quB'aal Jesuus? A' txumb'al itxhoka, a'e, uva' oq la'ich itzaq'b'e quB'aal Jesuus u yol, ti' uva' ye' la' utxhi la' itxhoj inq'a tij imam Israeel u tatin te Seesar, u mam iq'esar tu Rooma, tul a' viyol, atz vib'ek'b'al inq'a aj Rooma la'ich teesa quB'aal Jesuus iq'ij. Tul la'ichetz xotxhox vet quB'aal Jesuus vatz u aq'ol ku' yol tinuqul tetz Rooma; a'e Poonsio Pilaato. Atz oq la'ich itzaq'b'e quB'aal Jesuus u yol, ti' uva' b'a'n la' itxhoj inq'a tij imam Israeel u tatin te Seesar, u mam iq'esar tu Rooma, tul a' viyol, atz vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' tal te Moisees, la'ich teesa quB'aal Jesuus iq'ij vatz inq'a iq'esar uq'e'yb'al xol inq'a tij imam Israeel. Tul la'ichetz xotxhox vet quB'aal Jesuus vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuqul tetz inq'a tij imam Israeel. Echetz k'uxh: —La'i, —chaqich quB'aal Jesuus, atz k'uxh: —Ye'le, —chaqich quB'aal Jesuus, tan tetxhal kuxh la'ich xotxhox quB'aal Jesuus ta'n inq'a vinaq ti' vipalsan yolil quB'aal Jesuus s-vatz. b 20.28 Deuteronomio 25.5-10

la' nitxa'in tuch' u ixoq. Tul la' motx kam vete'. ³² Atz la'at kam vet u ixoq. ³³ ¿Jab'isteetz vet inq'a vinaq s-te s-juqva'l la' alax sitzumel u ixoq oq uva' la' itz'e'v inq'a vinaq inpaqte? —xe't inq'a saduseeo.

³⁴ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Inq'a xaol, inq'a itz'lel tintanul inq'a ya'b' s-txheel, tan nik motx itz'alone'. Atz at inq'a nik taq' ivatz iyol ti' itz'alone'. ³⁵ Pet ye'l vet tz'alo'm, atz ye'l vet txhejchil la' ib'ana uva's la' motx itz'e'v vet inq'a kamna'q. Jab'il inq'a uva' ik'ulelxh vete' uva' la' b'en til u q'ij saq k'atz quB'aal Tiuxh tintanul inq'a ya'b' uva' tule'. ³⁶ Tul ye' vet la' motx kami. Pet ech vet la' tatin, eche inq'a iaanxel quB'aal; tan ye'l vet iya'eb'al imotxeb'al u q'ij isaq la' ib'ana. Tan a'etz uva's la' itz'e'vaze, tul tzitzi la' ik'utxhvat uva' k'aol ime'al quB'aal Tiuxh.

³⁷ Echetze u yol ti' u itz'e'v inq'a kamna'q, tan antxh Moisees tz'ib'an ka u yol uva's iyolon quB'aal Tiuxh te Moisees xo'l u vatom ch'i'x. Tan ech nik tal u yol s-eche: «Ine u Tiuxh uva' nikich inatxhk'uula Avra'aam, atz uva' nikich inatxhk'uula Isaak, atz uva' nikich inatxhk'uula Jakoov,» chich u yol. Tan itz'lel Avra'aam, Isaak, Jakoov vatz quB'aal Tiuxh k'uxh kamna'ql sevatz. ^c

³⁸ Echetz jit a', inq'a kamna'q, nik natxhk'uulan u quB'aal Tiuxh, pet a', inq'a itz'lele, nik natxhk'uulan quB'aal Tiuxh. Tan jank'al s-kaqaayil itz'lel vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus te inq'a saduseeo.

³⁹ Ya'ne ech tal jolol inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —¡Txhusul, antxhte u yol uva' nik aale'! —xe'taq te Jesuus.

⁴⁰ Tul ye'xhab'il vet inva'q txhej itial ti' tab'il inva'to'q yol te Jesuus ti' teesal Jesuus t-b'ey.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' Daviid alon ka inuqul inq'a
yol ti' quB'aal Jesuus**

Tio 22.41-46; Kuxh 12.35-37

⁴¹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Ke'ch nik etalta' uva' tij imam kuxh Daviid naq u Kriisto? ^d ⁴² Tan antxh Daviid tz'ib'an ka val u yol tu Saalmo ti' u Kriisto uva' ech nik tal s-eche:

«Ech tal u quB'aal Tiuxh

te vinB'aal s-eche:

—Ku'en sink'atza t-vinseb'al,

⁴³ tan tetxhal toq vaq'ka

inq'a nik txhi'k'uulan axh

s-eche tzeq'b'al avoq,

—chich quB'aal Tiuxh

te vinB'aal,»

xe't itz'ib'at ka Daviid. ^{e f}

c 20.37 Eeksodo 3.6 **d 20.41** ¿Kam s-ti'il tal quB'aal Jesuus te inq'a iq'esar uq'e'yb'al uva'? —¿Ke'ch nik etalta' uva' tij imam kuxh Daviid naq u Kriisto? —xe't quB'aal Jesuus s-te. Taletz quB'aal Jesuus s-eche, tan vatz inq'a tij imam Israeel, tan yiqxh va'l kuxh sula' xaol u tij imam Daviid, u Kriisto, la'ich ul ib'an vatz tx'ava' nikich motx tale'. Tan ye' nikich motx ib'en s-te u ticle'm u Kriisto. Pet u Kriisto ta'n quB'aal Tiuxh, tan Tiuxhiche. Tan een elna'qich tzaan k'atz quB'aal Tiuxh, echetz tela'pune u yol tal quB'aal Jesuus. Atz echetz s-ti'ile «K'aol Tiuxh,» chichich e'l u Kriisto, tan va'lich kuxh tatin tuch' Tiuxh viB'aal. **e 20.43** Saalmo 110.1

f 20.43 Saqivaq u noota tu u' Tio. Tul la' el etxumb'al s-te. Tio 22.44.

⁴⁴Oqetz: «InB'aal,» chich Daviid ti' naq u Kriisto, ¿ke'chetz nik etalt naq b'a uva' tij imam kuxh Daviid naq? —xe't Jesuus.^g

**Uva's talt quB'aal Jesuus yol ti' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al
inq'a tij imam Israeel**

Tio 23.1-36; Kuxh 12.38-40; Luk 11.37-54

⁴⁵Ya'ne tal Jesuus inva't u yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul motx tab'i u tenam kam uva' tal Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: ⁴⁶—Noqxh etil etib'. Tul ye' la' eb'an etetz, eche uva' nik ib'an inq'a nik txhusun inq'a qub'ek'b'al, o', inq'a tij imam Israeel. Tan a'aq kuxh isa' tok iq'ij tuch' inq'a iqinkin txhas toksa'm. Tul chiib'iyaxhtu' uva' nik taq'ax b'a'nil ik'uul ta'n inq'a xao! t-k'ayib'al. Tul chiib'iyaxhtu' uva', a' nik k'uqe'vk t-inq'a b'axa xhiila tuulb'al inq'a k'ulb'al ib'. Atz chiib'iyaxh, ti' uva' a'aq b'axa xhiila tuulb'al inq'a tx'a'o'm. ⁴⁷Tul telab'alxh telq'al totzotz tzaqatz txakay ixoq ti' itzuqb'etaq tib'. Tan b'an vatz kuxh nik motx ib'an tuch' inq'a tatine'. Ma'tetz isub't inq'a txakay ixoq, tul sib' txhan kuxh vet tuul vinatxhax Tiuxh nik motx ib'an ti' isotzsal ik'uul inq'a xao!. Ti'etz uva' ech nik motx ib'ane, tul mam k'axk'o la' motx ul s-tiib'a, —xe't Jesuus ti' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel.

Uva's taq't val u txakay ixoq ka'va'l vatz ipuaq vatz quB'aal Tiuxh

Kuxh 12.41-44

21 ¹Nikich kuxh isaqin Jesuus ti' taq't ka inq'a xao! vipuaq uva' nikich pal toya ka tuul u molb'al puaq tu tostiuxh. Tul til Jesuus taq't ka inq'a tx'iol iq'ij vipuaq. ²Atz tilat Jesuus taq't valatz txakay ixoq ka'va'l vatz isen tu molb'al puaq. Tul meeb'a' kuxh tatine'.

³Ya'ne ech tal vet Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Toq val sete, eche u txakay ixoq vatzi' meeb'a'xhtu', tan sib'xhte uva' qat pal taq' ka vi' jolt inq'a qat motx pal aq'on ka. ⁴Tan jank'al inq'a xao! uva' sib'xh puaq qat pal taq' ka, tan a' kuxh nik pal taq' ka jank'al u puaq s-oya uva' nik motx iyalan s-xe'. Pet koq u txakay ixoq uva' meeb'a'xhtu', tan ta'nxh vatz isene uva' qat pal taq' ka. Vatzetz quB'aal Tiuxh tan, a'etz uva'e, niimxh qat taq' vi' inq'a tx'iol iq'ij. Tan a' qat taq' uva' sa' ib'anb'e s-loq'b'al tetxhb'ub'al, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' tetxhal la'ich jinpul el u tostiuxh

Tio 24.1-2; Kuxh 13.1-2

⁵Seb'tichetz iyolt ka'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' josq'ilichxh inq'a sivan, inq'a atich ok ti' inq'a otzotz tuulb'al u tostiuxh. Atz josq'ilichxh inq'a viqb'al uva' motx toya inq'a xao!.

⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —Jank'al eche inq'a sivan, inq'a ato'k ti' inq'a otzotz tuulb'al u tostiuxh uva' nik motx etil s-txheel, tan topoon inva'l q'ij

g 20.44 ¿Kam s-ti'il tal Daviid, u mam iq'esal, «InB'aal» ti' u Kriisto? A' nik tale' uva' at ticle'm u Kriisto la' ib'an vatz Daviid. Echetz vatz Daviid, tan jit va'l koq kuxh sula' xao! u tij imam Daviid la'ich tul vatz tx'ava'. Pet ye' b'en te inq'a iq'esal uq'e'yb'al, ti' uva' tan, a' nikich motx itx'eb' uva', a' viq'esalil la'ich ul ib'an Kriisto vatz tx'ava'. Tul a' motx tale uva' palna'qich viq'esalil la'ich ib'an u Kriisto vi' viq'esalil uva' ib'an Daviid.

uva' tetxhal la' motx jinpe'l. Tul tira ye'l inva'to'q sivan la' kaj tiib'a imol, — xe't Jesuus.^h

**Uva's talt quB'aal Jesuus kam la' utxhi uva's ye'naq uloq u
k'axk'o tiib'a u tenam Jerusaleen**

Tio 24.3-28; Kuxh 13.3-23

⁷Tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, çjatuetz la' ib'an inq'a nik aale'? Atz çkam tetxhlal la' qil s-b'axa uva's toqna'q utxhoq vete'? —xe'taq te Jesuus.

⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye'xh jank'at q'ij, tul toq utxhoq. Pet xeevaqxh etib', tul ye'xhal kuxh la' eesan ex t-b'ey. Tan at inq'a la' uli uva' la' k'amon vinb'ij. Tul ech la' motx tal junun s-eche: «Ine u Kriisto,» chaq tul junun. Tul echat la' motx tal s-eche: «A' vet u q'ije uva' toq ib'an vet quB'aal Tiuxh iq'esa-lil,» chaq tul junun. Pet ye' la' b'en evi', ti' uva' la' motx ul tale'.

⁹Atz k'uxh la' motx etab'i tutxh mamala txh'a'o, atz k'uxh la' etab'i ilakt tib' xao, tul ye'l ex, la' motx xo'v ex. Tan echxh la' ib'ane. Poro ye'xnaqetz opoon-na'qle viq'iil vimotxeb'al. ¹⁰Atz la' itxh'a'oi tib' inq'a mam tenam s-vatzaq. Tul la'at motx itxh'a'oi tib' inq'a mam iq'edal s-vatzaqil. ¹¹Atz talaq kuxh vet tenam la' motx palk mam kab'naano tuch' mamala va'y, atz tuch' mamala yaab'il. Tul mam xo'val la' motx ib'an vet inq'a tenam. Tan mamala kaeb'al aanima la' ik'utxh tib' vatz amlika'.

¹²Ye'na'qetz uloq inq'a k'axk'o inq'ae, tul ye' kuxh la' kaj utxhchil seti', ti' ek'axb'isale'. Atz la' txeyp ex ti' innimale'. Tul la' oksal ex vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuqul t-inq'a k'ulb'al ib'. Tul la' aq'ax ja' ex t-tze'. Atz la' oksal ex vatz inq'a iq'edal inq'a mam tenam, atz vatz inq'a mam iq'edal. Ti'etz kuxh uva', ex niman vetz, tul la' motx pal ex t-inq'a itza'lal. ¹³Aloq tzitzietz la' utxhk vet etalt inq'a b'a'nla txhaq yol s-vi' te inq'a iq'edal. ¹⁴Pet ye'l ex la' el etanima ti' kam la' etal ti' ekolt etib' vatz inq'a iq'edal, ¹⁵tan in la' aq'on etxumb'al ti' kam uva' la' etala. Echetz ye' la' tole've inq'a nik itxhi'an seti', ti' emaqaxe'. Atz ye' la' txhej vet iyol seti'. ¹⁶Tul la' oksal ex tiq'ab' inq'a la' txhi'an seti', ti' uva', ex niman vetz. Tul la' yatz'ax el ex. Tan antxh etxutx eb'aal la' oksan ex tiq'ab', atzoq antxh etatzik atzoq etitz'in, atz ant kuxh va'to'q emol, atz k'uxh etami'k la' oksan ok ex tiq'ab'. ¹⁷Tul mamala xao la' txhi'an seti'. Poro, ti' uva', ex niman vetz, tul la' motx pal ex t-inq'a itza'lal. ¹⁸Poro ye' la' motx ole'v ti' isotze'l u q'ij esaq k'atz quB'aal Tiuxh. ¹⁹Pet ja'l ex, uva' la' enuq txakb'a etib' sink'atza, tul a'etz ib'a'nul toq etile', uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq vetaanxelaq toq ib'ane'.

**Uva's talt quB'aal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' kam inq'a la'
motx utxhi tuulb'al uva's ye'naq uloq quB'aal Jesuus inpaqte vatz u tx'ava'**

²⁰Ta'netz kuxh vet la' etil isutil ti' u tenam Jerusaleen ta'n sol, tul nal kuxh la' ib'en sete uva' opoony vet viq'iil isotze'l u tenam. ²¹Ja'letz ex, uva' een

h 21.6 K'uxh <ivan> chich u versiikulo uva'a, pet a' nik tal inq'a mama' txhaq sivan uva' nikich isejez ti', ti' ib'anax tutxhe' ta'n inq'a tij imam Israeel. Tul nikich motx taq' b'en s-nimla sivan ti' ib'en s-kaj xojb'al, eche inq'a vlook uva' nik qil s-txheel. Aloq nikich motx taq' b'en s-nimla sivan uva' kajva'l b'aara toq, tul va'lich b'aara tuch' nik'a ivatz, atz oxva'l b'aara atil ja'. Tan nikich ib'an s-kaj xojb'al echetz jikxh nikich ik'ult tib'e inq'a sivan s-vatzaq. Tan jit tira tiila sivanich koqxhtu'; pet poq sivanich kuxhtu'.

ex tuulb'al Judeea, tul nal kuxh la' b'en emuq etib' t-inq'a vitz. Atz k'uxh ex, inq'a at ex tu tenam Jerusaleen, tan la'at ele'l ex t-vetenam. Atz ja'l ex inq'a eenaq ex t-vitz, ye'l ex la' motx q'a'vo'k ex tu Jerusaleen ti' tiq'ol inva'q kam etetz. ²²Tan a'etz vet inq'a k'axk'oe uva' la' ikuy quB'aal Tiuxh ib'anax tiib'a u tenam ti' tela'pun kam inq'a tz'ib'amal ka. ²³Txumleb'aletzxh ivatz inq'a ixoq, inq'a oyb'alte, atz tuch' inq'a ya'n ine' nik itxh'u'une', tan ye' la' motx itx'ol itz'eqt tib' tuulb'al inq'a q'ij inq'ae! Tan mam txumleb'al la' ib'an vatz u tx'ava'. Tul tetxhal kuxh la' ul u k'axk'o tiib'a u tenam Jerusaleen. ²⁴Tul mamala xao la' yatz'ax tuch' espaada. Atz mamala xao la' iq'ol s-pereexhoil t-joltaq tenam ta'n inq'a jit tij imam Israeel. Atz la' ul k'axb'isaloq inq'a tij imam Israeel ta'n inq'a jit tij imam Israeel. Pet la' nal tal vet quB'aal Tiuxh itzoq ib'ant inq'a jit tij imam Israeel iq'esalil tiib'a inq'a tij imam Israeel, ya'ne la' ya' u k'axk'o.

Uva's talt quB'aal Jesus iq'a'v vatz u tx'ava' inpaqte

Tio 24.29-35, 42-44; Kuxh 13.24-37

²⁵Tul kaeb'al aanima la' tilix vet u q'ij, atz u ich', atz inq'a tx'umil. Tul a' inq'a etxhlale uva' mam vet txumleb'al la' palk inq'a tenam vatz u tx'ava'. Tul tira la' motx sotz vet ik'uul inq'a tenam t-mam xo'val ta'n ivulun ib'alq'ut elu'l tib' u maar. ²⁶Tul tira la' uql inq'a xao la' ta'n mam xo'val, atz ta'n inq'a yol uva' la' motx ul vet vatz u tx'ava'. Tan jank'alxh uva' at vatz amlika' la' motx xe't vet ti'noq s-kaqaayil.

²⁷Ya'netze la' motx til inq'a tenam vul inpaqte vi' su'tz' tu amlika' tuch' u nimla vatine', atz tuch' u vikle'm, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ²⁸Ta'netz la' etil vet ix'e't inq'a yol, inq'a nik motx val sete, tul la' motx eb'an tial. Atz la' ek'uqb'a ek'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tan a'etz vet u q'ije naqb'ixiya uva' la' ichit ex quB'aal Tiuxh vatz inq'a itza'lal tzitza vatz tx'ava', —xe't Jesus.

²⁹Ya'ne txumb'alimal talt Jesus va't u txhusb'al ti' u tuleb'al inpaqte. Tul ech tal Jesus s-eche: —B'enoq kuxh sete ti' tze' u iigo, atz ti' inq'a tze' s-kaqaayil. ³⁰Tan etootzaqle uva', a' vet u saq'ie toq eloq oq uva' nik ix'e't vet inq'a ixaq tze' ch'expoq. ³¹Echatetz la' ib'ane u vuleb'al inpaqte. Tan oq la' etil vet tutxh inq'a yol, inq'a nik val sete, echetz la' ib'en vete sete uva' naql vet vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil tiib'a inq'a tenam s-kaqaayil. ³²Pet nuqxh toq val sete uva': Ye'naq kamoq ex sekaqaayil, ex, inq'a itz'lel ex s-txheel, uva's la' motx ib'ant jank'al inq'a yol, inq'a nik val sete s-txheel. ³³Tan jank'alxh inq'a inyol uva' nik vale', tan tetxhal kuxh la' ela'pun. Pet u vatz tx'ava', atz u vatz amlika', tan tetxhal la' pali, atz la' jalpi.ⁱ

³⁴Pet xeevaqxh etib'. Tul ye' la' ekuy tok jiq'al tetaanima. Atz jitoq la' b'en etaanima ti' q'ab'a'm. Atz jitoq la' el etaanima ti' titz'al kam inq'a nik tutxh tzitza vatz u tx'ava'. Tul jitetz kuxh a', uva'e, la' b'en ek'uul s-ti'. Tan la' opoon va'l q'ij uva' ye' kuxh taqla la' ul in inpaqte. ³⁵Tul ye'at kuxh taqla la' ul in tiib'a jank'al inq'a tenam vatz tx'ava', eche iku' iqvil tivi' inva'q txoo la' vul s-tiib'a.

³⁶Echetz nik valte sete uva' xeevaqxh etib' ti' etx'e'b'one'. Tul natxhvaq Tiuxh, ti' uva' tij koq ek'uul vatz inq'a mam k'axk'o uva' toq ulog. Echetz b'an

toq etatin sinvatz la' ib'ana uva's toq vul inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima, —xe't Jesuus.

³⁷Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'ae, tan q'iil nikich itxhusun Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Pet tu q'eqxe'm, tan een nikich b'enk Jesuus tu vitz Inq'a Oliivo tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ³⁸Tul mamala xao' nikich tul jun q'ala'm tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Jesuus.

Uva's itxhokt Juudas txumb'al ti' toksal quB'aal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal

Tio 26.1-5, 14-16; Kuxh 14.1-2, 10-11; Xhun 11.45-53

22 ¹Toqna'qichetz ulog vet viq'iil u nimla q'ij tetz inq'a tij imam Israeel, U Tx'a'b'al Tetz Inq'a Paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k s-xo'l uva' Ipal Aanxel ib'ij, u b'axa q'ij uva' nik ix'e't u nimla q'ij nimaloq. ²Tul seb'tichaq vet inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel ti' titz'ale' kam la'ich motx tulb'e iyatz'ax el Jesuus. Tan nikich motx titz'a uva' jit ech ivatz xao' la'ich motx itxey Jesuus. Tan nikich motx ixo've', tan avoqe la'ich imol tib' tenam s-ti'. ³Poro oketz vet Satanaas t-taanima Juudas, u aj Karioote, uva' atich ok s-tatxhul kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. ⁴Ya'ne b'en vet Juudas ti' tilix inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz ti' tilix inq'a iq'esal, inq'a xeenich tetz u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul ex inuk' vet Juudas kam la'ich tulb'e Juudas toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal.

⁵Tul yekichxh motx chiib' vet inq'a iq'esal ti' u yol uva' ex tal Juudas. Tul motx iyolaq vete' jank'al puaq la'ich taq' te Juudas ti' toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal.

⁶Ya'ne itzaq'b'e vet Juudas toksal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal. Tul ik'ul vet Juudas u puaq. A'ichetz isa' Juudas uva' ye'ich la' til inq'a xao' vitxeyp Jesuus.

Uva's inimat quB'aal Jesuus u nimla q'ij Ipal Aanxel tuch' viya'teb'al

tx'a'o'm sedeer ib'an tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

Tio 26.17-29; Kuxh 14.12-25; Xhun 13.21-30; 1 Koriintios 11.23-26

⁷A'etzxh topoon vet u nimla q'ij, uva' nikich itx'a'p inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k tu b'axa q'ij uva' nikich iyatz'ax inq'a chelem karne'l ti' itz'e'sal ok vatz quB'aal Tiuxh ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel. ⁸Itxhaqetz vet b'en Jesuus Lu' tuch' Xhun, tul ech tal Jesuus s-eche: —B'enoq ex. Tul b'enoq eb'an tutxh u tx'ix uva' toq qetxhb'u ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel, —xe't Jesuus.

⁹Ya'ne ech tal Lu' tuch' Xhun te Jesuus s-eche: —¿Taletz b'en qub'navat tutxh u tx'ix nik aale'? —xe'taq te Jesuus.

¹⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'enoq ex tu tenam Jerusaleen. Tul b'en ek'ul etib' tuch' val u vinaq uva' iq'omal va'l txe'n a' ta'n. Echetz txh'uye'v vet b'en ex s-ti'. Jab'isteetz u otzotz uva' la' palko'k u vinaq, tul tzitzietz la' palko'k ex. ¹¹Tul ech la' etal te u aj otzotz s-eche: «Ech nik tal u Txhusul qetz s-eche: —¿Jab'iste inva'q tuul otzotz s-te la' ink'ama tal uva' toq tx'a'onk in tuch' inq'a nik itxhus tib' sink'atza ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel? —chich u Txhusul qetz,» chaq ex.

¹²Ya'ne b'en ik'utxh vet u aj otzotz va'l u nimla otzotz tika'viq uva' b'anel vet tutxhe'. Tul a'etz la' eb'navat tutxh qetxhb'ub'al tzitzi, —xe't Jesuus te ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

¹³B'enetz vet Lu' tuch' Xhun, tul echxh elka'pune kam uva' tal b'en Jesuus s-ti'. Tul motx ib'an vet tutxh inq'a etxhb'ub'al uva' b'anb'el ti' u nimla q'ij Ipal Aanxel.

¹⁴A'xhetz topoon vet iorail vitx'a'p inq'a tx'ix tetz Ipal Aanxel, tul ok vet Jesuus vi' meexha tuch' inq'a iapoostol. ¹⁵Tul ech tal Jesuus s-eche: —iQqxh inchib' ti' innimat u nimla q'ij Ipal Aanxel setuch' tuulb'al uva's ye'naq paloq in tu mam k'axk'o! ¹⁶Tul toq val sete uva' ye'l inpaqt la' tx'a'on in ti' inimal u nimla q'ij uva'a. Pet la' nal b'en te inq'a niman vetz kam talax vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil xo'l inq'a tenam s-kaqaayil, ya'ne la' utxh intx'a'on inpaqte setuch', —xe't Jesuus.

¹⁷Ya'ne itxey Jesuus u koopa, tul taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'ulvaq u koopa uva'a. Tul q'exsavaq sevatzag. Tul uk'avaq u a' at s-tuul. ¹⁸Tul nik val sete uva': Ye'l inpaqt la' vuk'a ta'l uuva setuch'. Pet la' nal inb'an iq'esalil xo'l inq'a tenam s-kaqaayil, ya'ne la' vuk'a setuch' inpaqte, —xe't Jesuus.

¹⁹Ya'ne itxey Jesuus u paan. Tul taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ipixh Jesuus u paan. Atz taq' Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' tetxhb'uta'. Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'etz vintxhi'o'le uva'a, uva' toq vaq' k'axb'isaloq seti'. Tul b'enamen la' etetxhb'uta' ti' etulsat in sek'uul uva's la' animata', —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

²⁰Ya'etz vet itx'a'on Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul itxey Jesuus u koopa. Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'etz nik elka'pun u ta'l uuva uva' tu koopa, vinkaqaal uva' toq eloq seti' uva's toq inkame' ti' intxhojt vepa'v. Echetz a', quB'aal Tiuxh toq jeqon ka va't u yol sexo'l.^j

²¹Pet toq val sete uva': Antxh inva'l ex, uva' eela nik tx'a'onk in setuch' vi' u meexha, toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'esal u tenam. ²²Poro tetxhalxh toq yatza-xoq el in, tan a' uva'e, k'aqel s-vi' ta'n quB'aal Tiuxh, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. Pet txumbleb'alxh ivatz naq u vinaq uva' toq oksan in tiq'ab' inq'a nik itxhi'an s-vi'. Tan tul u mam k'axk'o tiib'a naq, —xe't Jesuus.

²³Echetz motx ixet vete inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ti' iyolox s-vatzaq. Tul ech motx tal vet s-eche: —Jab'iletz o'e nik tal Jesuus tuch' u yol uva' nik tale'? —xe'taq vete'.

Uva's itxhusun Jesuus ti' kam u tiqle'm va'l u k'uulanal

²⁴Ya'ne motx iyoj vet tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-vatzaq, ti' uva' ja'l la'ich b'en siq'esalil s-xo'l uva's la'ich ib'ant Jesuus mam iq'esal.

j 22.20 ¿Kam nik elka'pun u yol uva' ech nik tal quB'aal Jesuus s-eche?: —A'etz nik elka'pun u ta'l uuva tu koopa, vinkaqaal uva' toq eloq seti' uva's toq inkame' ti' intxhojt vepa'v. Echetz a', quB'aal Tiuxh toq jeqon ka va't u yol sexo'l, —chiche. A' nik elka'pun uva' la' iya'sa vet quB'aal Tiuxh inimal u b'axa iyol uva' ijeqb'a ka te inq'a tij imam Israeel s-na'ya tu vitz Sinaii, eche uva' nik tal tu Eeksodo 19.8 tuch' Tio 5.17. Tul a'e jank'al inq'a b'ek'b'al tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees. A' u b'axa tokeb'al u tel vikaqaal inq'a chelem karne'l ti' ikolt tib' inq'a tij imam Israeel uva's ipal u aanxel ti' iyatz'ax inq'a b'axa k'aola, eche uva' nik tal tu Eeksodo 12.1-13.

Tul xamtel ijeqb'a vet quB'aal Tiuxh va't viyol, eche uva' nik tal t-Jeremias 31.31-34. A'etz u yol ijeqb'a quB'aal Tiuxh ti' u tuleb'al quB'aal Jesuus vatz tx'ava', atz tuch' u tel vikaqaal ti' itxhojp vipa'v inq'a xaol.

A'etz va't nik elka'pun u ta'l uuva tal quB'aal Jesuus; a'e u tel vikaqaal quB'aal Jesuus ti' itxhoox inq'a pa'v. A'etz vet quB'aal Jesuus ul jeqb'an vet va't viyol quB'aal Tiuxh tuch' inq'a niman tetz, inq'a nik ikuy ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima. Tul jit vet tuch' inq'a tij imam Israeel ijeqb'avat quB'aal Tiuxh u ka'v iyol uva' nik tal tzitza, pet tuch' vet inq'a niman tetz quB'aal Jesuus.

²⁵Tul ech tal Jesuus s-eche: —Eche inq'a mam iq'esaral tuulb'al inq'a mam tenam, inq'a jit tij imam Israeel, tan a', inq'a mam iq'esaral, nik motx ib'ek'on tiib'a u tenam. Tul juntxh nik motx toksa txha iq'ij u tiqle'm ti' ib'ek'on tiib'a u tenam. Tul: «B'a'n uva' nik qub'ane', tan o' lotxhol tetz inq'a xaol,» chichaq txhan kuxhtu', tul k'uxh ye'b'a'n uva' nik motx ib'ane'.

²⁶Jitetz ech ex la' eb'ane. Tan jab'iste ex, uva' la' sa'on eb'en siq'esaral xo'l inq'a emol, tul a'etz exe, uva' la' etaq' b'en etib' s-txh'oj xo'l inq'a emol. Atz k'uxh ex iq'on ivi' xo'l inq'a emol, tan a', ex la' etaq' b'en etib' s-lotxhol tetz emol. ²⁷Poru ¿jab'isteetz u xaol iq'esaral s-te nik enatxhe'? A' inq'a k'uqlel ok vi' meexha ab'a. Pet jit a' inq'a nik k'uulan inq'a xaol, inq'a ato'k vi' meexha. Sevatz, tan a' iq'esaral uva' k'uqlel ok vi' meexha. Pet sinvatz, tan a', uva' nik ik'uulane'. Tan eche in, tan ech vatin sexo'l, eche inva'q k'uulanal.^k

²⁸Echetze ex, inq'a qat ekotx'l evatz t-inq'a itza'lal tuulb'al jank'ax inq'a q'ij txh'uye'v ex s-vi'. ²⁹Tan kamxh uva' qat toksat in vinB'aal s-mam iq'esaral, tul echatxh toq vokat exe s-mam iq'esaral. ³⁰Antetz vet ex la' chiib' ex sink'atza uva's la' inb'ant iq'esaralil. Tul la' k'uqe'v ex t-inq'a k'uqe'vb'al tetz aq'ol ku' yol tinuqul. Tul la' motx etaq' ku' yol tinuqul ti' kab'laval inq'a tenam, inq'a ato'k ib'ij inq'a ik'aol Israeel s-ti'. Tul la' chiib' ex ti' etatin sink'atza, eche la' tutxh chiib'ichil ti' ib'anax inva'q b'a'nla tx'ix t-inva'q nimla q'ij, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's ib'axab'sat quB'aal Jesuus talaxe' uva' toq na'qich itz'eq vet Lu' tzij

Tio 26.31-35; Kuxh 14.27-31; Xhun 13.36-38

³¹Ya'ne ech va't u yol tal Jesuus s-eche: —Simoon, Simoon, toq val sete uva', il ex, nik tab'i ex Satanaas te quB'aal Tiuxh ti' epalsal tu mam k'axk'o. Tan ech toq tulb'e ex, eche iche'ul el ti' triigo nik tale'. ³²Pet aloq il quB'aal Tiuxh nik innatxh se'e Lu', ti' uva' ye' la' atz'eq u k'uqlel'ak' uul s-vi'. Tan ile nik vab'i te quB'aal Tiuxh uva' ma't ak'uqb'at vet ak'uul s-vi' inpaqte, tul antxh axh toq lotxhon inq'a amol, inq'a niman vetz. Tul aaletz la' ik'uqe'v tel ik'uul s-vi' inpaqte, —xe't Jesuus te Simoon.

³³Ya'ne ech tal Simoon s-eche: —InB'aal, aya'l'xh ink'uul txh'uyel in se'e. K'uxh la' b'en axh t-tze', atz k'uxh la' kam axh, tan ye' la' vaq' ka axh, k'uxh la' yatz'ax el in se'e, —xe't Simoon te Jesuus.

³⁴Tul ech tal Jesuus te Simoon s-eche: —Lu', toq val see uva': Oxpauqul toq aale': «Ye' vootzaq Jesuus,» toq aal s-vi'. Ma'tetz aalt oxpauqul u yol s-vi' uva'e, ya'ne la' oq' val u mam kaxhan, —xe't Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' tetxhal kuxh la' pal inq'a nikich itxhus

tib' k'atz quB'aal Jesuus t-inq'a itza'lal ti' inimal quB'aal Jesuus

³⁵Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Toq vab'i sete: ¿Maq kam inva'q eya'ta uva's intxhaqt b'en ex ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh? Tan ye'l inva'q etx'u'y, atz jitoq inva'q esam etiq'o. Atz jitoq tzumto'q echich' xa'p etiq'o, —xe't Jesuus.

k 22.27 A' nik tal quB'aal Jesuus uva' kantxhaq uva' la' kuxh motx tetxha tib' inq'a apoostol s-vatzag ti' ib'enaq siq'esaralil, ti' ib'ek'on tiib'a inq'a imol. Pet a' nik tal quB'aal Jesuus uva', a' la' ib'an inq'a iq'esaral xo'l inq'a niman tetz Jesuus uva', a' la' motx k'uulan inq'a imol, eche uva' ib'an quB'aal Jesuus s-xo'l. Xhun 13.15-17

Tul ech motx tal s-eche: —Ye'xhkam inva'q quya'ta, —xe'taqe.

³⁶Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —Pet uva' s-txheel, tan ja'l ex, at inva'q etx'u'y, atzoq at inva'q esam, tul iq'ovaq. Pet oqetz ye'l e-espaada, tul a'l ek'ayi vexi', echetz la' itxhej e-espaadae. ³⁷Pet nik val sete uva': Tetxhalxh toq ela'poq inq'a yol, inq'a tz'ib'amal ka s-vi', uva' ech nik tal s-eche: «Tan ant u vinaq alax s-aj pa'vom xo'l inq'a xaol, inq'a palsan yol,» chich inq'a yol.¹ Tul jank'alxh inq'a yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-vi', tan il vete nik tela'pun, —xe't Jesus.

³⁸Tul ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus s-eche: —iQuB'aal, il ka'va'l inq'a espaada ila! —xe'taq te Jesus.

Tul ech tal Jesus s-eche: —Ye' kuxh kam etala. Ya' vet tzi, —xe't Jesus.

Uva's inatxht Jesus Tiuxh tu xhoraal Jetzemanii

Tio 26.36-46; Kuxh 14.32-42

³⁹Ya'ne el vet b'en Jesus tu tenam Jerusaleen. Tul a' k'aqich vet ta'n Jesus u vitz Inq'a Oliivo. Tan jun ku'eb'al q'ij nikich tex Jesus vatoq tzitzi. Tul ant inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus txh'uyich s-ti'.

⁴⁰Aq'b'etz vet Jesus tu xhoraal Jetzemanii, tul ech tal Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Natxhvaqxh Tiuxh, echetz ye' la' eku'e t-pa'v uva's la' tetxhb'ut Satanaas eku'e, —xe't Jesus.

⁴¹Ya'ne ijexhe'l tib' Jesus k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Poro kamal ka'va'l kuxh k'a'a ele'l Jesus s-k'atza. Tul qaje'v vet Jesus ti' inatxhax Tiuxh.

⁴²Tul ech tal Jesus s-eche: —InB'aal Tiuxh, oq axh la' sa'on, tul ye'l in la' pal in tuul u mam k'axk'o. Poro jit a' ab'an kam uva' nik vale'. Pet a' ab'an kam uva' nik eetza s-vi', —xe't Jesus.

⁴³[Ya'ne ul val viaanxel quB'aal Tiuxh t-amlika' ti' taq'ax itial Jesus vatz u txumu'm. ⁴⁴Poro tuulb'aletz uva' mam k'ayunchil atich t-taanima Jesus, tul a'l tel taq't Jesus yak'il ti' inatxhax Tiuxh. Tul mam itz'a' Jesus nikich itxh'anpe'l. Tul nimla txh'an nikich tel tivatz Jesus. Poro echiche kaq vitz'a' Jesus uva' nikich itxh'anpe'l.]

⁴⁵Ya'etz vet Jesus ti' inatxhax Tiuxh, tul txake'v vet Jesus. Atz q'a'v vet Jesus k'atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul vatyaqiche s-tul Jesus, tan ko'lina'qichaqxh vet ta'n mam txumu'm.

⁴⁶Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —iKe'ch nik evate'! Uloq evatz. Tul natxhvaqxh Tiuxh, echetz ye' la' eku'e t-pa'v uva's la' tetxhb'ut Satanaas eku'e, —xe't Jesus.

Uva's itxeyp vet quB'aal Jesus

Tio 26.47-56; Kuxh 14.43-50; Xhun 18.2-11

⁴⁷Seb't telichetz iyolon Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul mamala xaol vavalkab'yichxh vet tul vatz Jesus. Poro a'ich Juudas, uva' atich ok s-tatxhul kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus, iq'onich b'ey vatz inq'a xaol. Ya'ne ijexh vet ok tib' Juudas k'atz Jesus ti' itz'ub'ux txala itzi' Jesus.

⁴⁸Tul ech tal Jesus s-eche: —Txa Juudas, tira ch'ixveb'al uva' nik ab'ane'. Tan ja' b'ak k'aqel aa'n voksal tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima! —xe't Jesus.

⁴⁹Tiletz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' sa'ich txeyp vet Jesuus, tul ech motx tal vet s-eche: —¡QuB'aal, toq qutzok' txhaqnaq s-espaada! —xe'taqe.

⁵⁰Tul a' vet va'l, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tzok'on el ixichin val u taq'onvil viq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul a' itzok'e'l vixichin, uva' tiseb'al.

⁵¹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¡Jit a'e, uva' nik eb'ane! Pet ¡ya'oq sevatz! —xe't Jesuus. Tul ikan kuxh Jesuus vixichin u aq'onvil. Tul yekich ib'an b'a'n.

⁵²Tul yolon Jesuus te inq'a molmotxhich tul ti' itxeyp Jesuus. A'e, inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a iq'esar inq'a xeen tetz u tostiuxh, atz tuch' inq'a iq'esar u tenam. Tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Echxh vete in va'q elq'om sevatz, tan iq'omal vet espaada eta'n tuch' etze' ti' intxeype'. ⁵³Tul jun q'ij nikich motx etilt intxhusun sexo'l tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul ye'l in nikich etxeyp in. Pet s-txheel, tan oky vet in teq'ab', ti' uva' tan, opoony vet viq'iil ta'n vinB'aal Tiuxh uva' la' ib'an vet Satanaas kam uva' itz'amal ta'n, viq'esar u tokto, —xe't Jesuus.

Uva's tela'p vet u yol ti' ye' talt tib' Lu' simol quB'aal Jesuus

Tio 26.57-58, 69-75; Kuxh 14.53-54, 66-72; Xhun 18.12-18, 25-27

⁵⁴Ya'ne txeyp vet Jesuus. Tul iq'ol vet Jesuus tu toztotz viq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul niim kuxh txh'uyich vet tzaan Lu' ti' Jesuus. ⁵⁵Atichetz vet ok val u xamal tinik'a viq'anilil u toztotz viq'esar inq'a oksan yol vatz Tiuxh. Tul k'uqe'vaq vet inq'a xao'l ti' ilejt tib' vatz u xamal. Tul ant Lu' k'uqe'v ok s-xo'l. ⁵⁶Poro nikichetz itxiqul ivatz Lu' ta'n u taq' xamal. Tul tiila saqil vet Lu' ta'n val u ixoq uva' nikich taq'onv xe' viq'esar inq'a oksan yol vatz Tiuxh. Tul ech tal u ixoq s-eche: —Imol tib'e u vinaq uva'e tuch' u vinaq uva' qat txeypi, —xe'te.

⁵⁷Tul itz'eq Lu' tzij. Tul ech tal Lu' s-eche: —Ixoq, ye' vootzaqle ja'leb' kuxh uva' nik aale', —xe't Lu'.

⁵⁸Echichetz kuxh inb'iite, tul b'en k'uulal txhan Lu' ta'n va't u xao'l. Tul ech tal te Lu' s-eche: —¡Ant axhe va'l vimol u vinaq uva' qat txeypiya! —xe't te Lu'.

Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —¡Ye'le, txa! ¡Ye'l in ant in! —xe't Lu'.

⁵⁹Kamaletz a'xh tel vet va'l oora, tul ech tal va't u xao'l ti' Lu' s-eche: —¡Nuqxhtu' uva' ant naq uva'e imol tib' tuch' naq u vinaq uva' qat txeypiya, tan iyolon aj Galileea viyolon naq! —xe'te.

⁶⁰Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —¡Txa, ye' vootzaqle! ¿Kameb' kuxh talax uva' nik aale'? —xe't Lu'.

Ya'naqichetzxh u yol nikich tal Lu', tul oq' vet val u mam kaxhan.

⁶¹Ya'ne sutxhq' Jesuus. Tul saqil Lu' ta'n Jesuus. Tul ul vet inq'a iyol Jesuus s-k'uul Lu' uva' ech tal Jesuus s-eche: —Ma'tetz aalt oxpaqul uva': «Ye' vootzaq Jesuus,» toq aal s-vi', ya'ne la' oq' val u mam kaxhan, —xe't tul s-k'uul Lu'.

⁶²Ya'ne b'en vet el Lu'. Tul mam oq'el ib'an vet Lu' t-k'ayunchil.

Uva's itze'lel, atz iq'osox quB'aal Jesuus ta'n inq'a sol

Tio 26.67-68; Kuxh 14.65

⁶³Atichetz vet ok Jesuus tiq'ab' inq'a xeenal, tul xe'taq vet ti' itze'lel, atz ti' iq'osox Jesuus. ⁶⁴Tul iqtizaq vet ivatz Jesuus tuch' b'u'q. Tul xe'taq ti' ipoqox

ivatx Jesuus s-q'ab'. Tul ech motx tal s-eche: —Oqetz axh q'ëxsan tetz viyol Tiuxh nik aale', aletx s-qe çja'letx o'e, uva' qat q'oson axh? —chichichaq te Jesuus. ⁶⁵Tul kam tel kuxh joltaq yol motx tal ti' iyoq'ox Jesuus.

**Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz inq'a iq'ësal ti'
ijotxh'il itzi' quB'aal Jesuus**

Tio 26.59-66; Kuxh 14.55-64; Xhun 18.19-24

⁶⁶Saqb'etz vet ech eqal, tul motx ik'ul vet tib' jank'al inq'a iq'ësal inq'a tij imam Israeel. A'e inq'a iq'ësal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tul oksal vet ok Jesuus s-xo'l ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' Jesuus. Atichetz vet ok Jesuus vatz inq'a iq'ësal, tul ech motx tal te Jesuus s-eche: ⁶⁷—Al s-qe, ça' axhe, u Kriisto, uva' alet ka u tuleb'al? —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'uxh la'xh val sete uva', ine u Kriisto, poro la' koq eqea. ⁶⁸Atz k'uxh la'xh vab'i inva'to'q yol sete ti' u Kriisto, tan b'ane sa' koq etxhab'a intzaq'b'ele'. ⁶⁹Pet s-txheel sinvatz b'en, tan toq etil ink'uqe'v siq'ësalil tuch' u mam vikle'm t-viseb'al vinB'aal Tiuxh, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —xe't Jesuus xo'l jank'al inq'a iq'ësal.^m

⁷⁰Ya'ne ech motx tal vet inq'a iq'ësal s-kakaayil s-eche: —çA'etz kol axhe viK'aol quB'aal Tiuxh nik aale'? —xe'taq te Jesuus.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Antxhte uva' nik etale' uva', a' ine, u Kriisto, —xe't Jesuus.

⁷¹Ya'ne ech tal vet inq'a iq'ësal s-vatzaq s-eche: —çKam teletx koq vet qusa' ti' tab'il tel inuqul inva'to'q yol ti' naq! Tan qat qab'il vet telu'l u yol titzi' naq ti' talt tib' s-Tiuxh, —xe'taq vete'."

**Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz Pilaato, u aj Rooma
uva' atich ok s-nimla iq'ësal**

Tio 27.1-2, 11-14; Kuxh 15.1-5; Xhun 18.28-38

23 ¹Ya'ne motx txake'v vet inq'a iq'ësal u tenam s-kakaayil, inq'a k'ulich tib' ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' Jesuus. Tul iq'ol vet Jesuus vatz Pilaato u aj Rooma uva' atich ok s-nimla iq'ësal. ²Tul xe'taq vet xotxhon te Pilaato. Tul ech inq'a ipa'v Jesuus motx talo'k te Pilaato s-eche: —Qat qiq'o tzaan naq u vinaq uva'a, tan nik kuxh iyansa naq ivi' u tenam. Tul nik tal naq uva' ye' la' itxhoj inq'a xaal tatin te u mam iq'ësal uva' tu Rooma. Atz nikat tal tib' naq uva', a' naqe u Kriisto, uva' la' ul b'anon mam iq'ësalil s-quxo'l, —xe'taq ti' Jesuus.

³Ya'ne ech tal Pilaato te Jesuus s-eche: —çMaq a', axhe, u mam iq'ësal inq'a tij imam Israeel nik aale'? —xe't Pilaato.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ee, echxhte uva' nik aale', —xe't Jesuus.

⁴Ya'ne ech tal Pilaato te inq'a iq'ësal oksan yol vatz Tiuxh, atz te inq'a xaal s-eche: —Ye'l inva'q ipa'v naq u vinaq uva'e nik inleqe', —xe't Pilaato.

m 22.69 Vib'ano'm inq'a Apoostol 5.30-32 **n 22.71** Tan a' vatz inq'a iq'ësal uva', a' la' nimal u b'ek'b'al. Tan ja'l uva' la' tal tib' s-Tiuxh, tul: —Yatz'el la' tela', —chich u b'ek'b'al. A' atich ok tivi' inq'a iq'ësal uva' tiqatzaqich tilixe' ja'le u Kriisto la'ich uli. Tul a'ichaq s-vatz uva' yek la'ich motx tootzaqi u Kriisto. Tan xenaq tetz tul u Kriisto s-vatz. Pet ech koqe, tan ye' motx b'en s-te uva' a'ich quB'aal Jesuus u Kriisto. Tan a'l teesal iq'ij quB'aal Jesuus ta'n. Atz a'l motx taq't ku' yol tinuqul ti' iyatz'ax el quB'aal Jesuus.

⁵Poro aalxh nikich ib'ant inq'a iq'esar ya'l te Pilaato. Tul ech nikich motx tal s-eche: —Nik kuxh taq' naq ivavu tib' inq'a tenam. Tan jank'al tuulb'al Judeea nik itxhusvat naq inq'a kantxhaqla txhusb'al te inq'a xaal. Tul een xe'tik tzaan naq txhus tetz u kantxhaqla txhusb'al tuulb'al Galileea. Tul il naq seb't itxhusun tzitza tu tenam Jerusaleen inpaqte, —chichichaq te Pilaato.

Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz Eroodes

⁶Tab'ietz vet Pilaato uva' een xe'tik tzaan Jesuus ti' itxhusun tuulb'al Galileea, tul ijotxh'i vet Pilaato inuqul u yol oq uva' aj Galileeaich Jesuus. ⁷Ta'netz kuxh tab'i Pilaato uva' een tzajna'qich Jesuus tuulb'al Galileea, tul yekich itxhaq vet b'en Pilaato Jesuus vatz Eroodes, u mam iq'esar tuulb'al Galileea. Tan a', Eroodes Antiipas, atich tokeb'al ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' Jesuus. Poro a' atich Eroodes tu tenam Jerusaleen tuulb'al uva's itxeyp Jesuus.^o

⁸Tiletz vet Eroodes Jesuus, tul yekichxh chiib' Eroodes ti' tootzaqil Jesuus. Tan na'ynaqich isa't Eroodes tootzaqil Jesuus, ti' uva' nikich tab'i Eroodes itziulal inq'a mamala kaeb'al aanima uva' nikich ib'an Jesuus te inq'a tenam. Tul a'ich isa' Eroodes tilt ib'ant Jesuus inva'q kaeb'al aanima s-vatz.^p ⁹Tul kamaq kuxh vet yolil nikich tab'i Eroodes te Jesuus. Tul ye'l Jesuus nikich itzaq'b'e'.

¹⁰Tul ya'laqichxh inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel ti' ixotxhox Jesuus vatz Eroodes.^q

¹¹Ya'ne xe't vet Eroodes tuch' inq'a isol ti' ich'ixvisal Jesuus, atz ti' itze'lel Jesuus. Tan motx tokxa val u b'a'nla oksa'm tetz mam iq'esar ti' Jesuus. Tul ib'ek' vet Eroodes tiq'ol b'en Jesuus inpaqte vatz Pilaato. ¹²Yekichetz ib'an vet Eroodes eela iyol tuch' Pilaato tu q'ij uva'e, k'uxh ataqich ok ixo'l s-b'axa.

Uva's talt u tenam iyatz'ax el quB'aal Jesuus

Tio 27.15-26; Kuxh 15.6-15; Xhun 18.38—19.16

¹³Ya'ne ib'ek' vet Pilaato tul inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, tuch' inq'a iq'esar inq'a tenam, atz tuch' inq'a tenam. ¹⁴Tul ech tal Pilaato s-eche: —Qat kuxh etiq'o tzaan naq u Jesuus sinvatx uva' nik aq'on ivavu tib' inq'a tenam nik etale'. Tul ech evatz qat injotxh'i itzi' naq. Tul ye'l ipa'v naq nik itxheja', eche uva' nik exotxh naq s-ti'. ¹⁵Qatetz vaq' opoon naq xe' Eroodes, tul jitoq qat txhej ipa'v naq vatz Eroodes, echetz ye' la' utxhi la' yat'ax el naq. ¹⁶Pet ta'n kuxh toq ib'ane' uva' toq inb'ek' itz'u'mal naq, ya'ne la' intxhaqpu el naq, —xe't Pilaato. ¹⁷[Tan jegelich vet ka uva' tetxhal kuxh la'ich itxhaqpu el Pilaato va'l pereexho tuulb'al u nimla q'ij jun ya'b'.]

¹⁸Ya'ne aalatxh isich'in inq'a xaal. Tul ech motx tal s-eche: —jBenox yat'ax-xoq el Jesuus! Pet ja' varAvaas atxhaqpu el! —chichich vet inq'a xaal. ¹⁹Atichetzxh ja' varAvaas t-tze' ti' ixet'isal inva'l txh'a'o xo'l u tenam Jerusaleen,

o 23.7 U Eroodes uva' nik tal u versiikulo uva'a, tan a'iche u mam iq'esar tuulb'al Galileea ta'n inq'a aj Rooma. A'e u Eroodes Antiipas, vik'aolich q'etz Eroodes uva' atich ok s-mam iq'esar uva's talal Xhun tuch' uva's talal quB'aal Jesuus tu tenam Veleen, eche uva' nik tal tu u' Tio 2.1-23. Tul antxh u q'etz Eroodes alon iyatz'ax el inq'a ne'. Tul a'etz Eroodes Antiipas, u ka'ola, uva' nik tal tu versiikulo uva'a, uva' alon teesal ivi' Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a', ech uva'e nik tal tu u' Tio 14.1-12 tuch' Luk 9.7-9. **p** 23.8 Vib'ano'm inq'a Apoostol 4.26-28; Saalmo 2.1-2 **q** 23.10 Kuxh 3.6; Luk 13.31

atz ti' iyatz'ax xao. ²⁰Ya'ne yolon Pilaato inpaqte xo'l u tenam. Tan a'ich isa' Pilaato itxhaqpe'l Jesuus.

²¹Ya'ne sich'in inq'a xao inpaqte. Tul ech motx tal s-eche: —¡Ja'oq vatz kurus! ¡Ja'oq vatz kurus! —chichich inq'a xao.

²²Ya'ne ech tal Pilaato titoxpaq s-eche: —¿Kametz ipa'v naq b'a sevatz? Tan ye'l inva'q ipa'v naq nik inleqe' uva' la' quyatz'e'l naq s-ti'. Pet a'l kuxh toq inb'ek' itz'u'mal naq, ya'ne la' intxhaqpu el naq, —xe't Pilaato.

²³Tul aalxh isich'in inq'a xao ti'aq ib'ant ya'l ti' talax ija' Jesuus vatz kurus. Tul itzaq'b'e vet Pilaato viyol inq'a xao, atz viyol inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh. ²⁴Tul a', ib'an vet Pilaato, kam uva' motx tal inq'a xao. ²⁵Echetz a', itxhaqpu vet el Pilaato uva' aq'ax ja' t-tze' ti' ixet'isal txh'a'o, atz ti' iyatz'ax xao. Tan a' uva'e, tal inq'a xao itxhaqpe'l. Echetz toksat vet Pilaato Jesuuse tiq'ab' inq'a sol ti' ib'anax kam uva' nikich isa' inq'a xao.

Uva's ikam vet quB'aal Jesuus vatz kurus

Tio 27.32-56; Kuxh 15.21-41; Xhun 19.17-30

²⁶Iq'oletz vet Jesuus ta'n inq'a sol, tul aalich tul val u vinaq t-vitz, aj Sireene, uva' Simoonich ib'ij. Tul txeypo'k ta'n inq'a sol ti' tiqal u kurus. Tul txh'uye'v vet b'en ti' Jesuus. ²⁷Tul mam xao txh'uyich ti' Jesuus, inq'a antichxh aj tenam Jerusaleen. Atz mamala ixoq txh'uyichate. Tul mam oq'el nikichaq motx ib'an inq'a ixoq t-txumu'm ti' Jesuus.

²⁸Ya'ne sutxhq' Jesuus. Tul ech tal Jesuus te inq'a ixoq s-eche: —Ex inq'a ixoq aj Jerusaleen, ye' kuxh oq' ex s-vi'. Pet a' ex, etoq'le etib' ti' u k'axk'o la' ul setiib'a. Atz a'at etoq'le inq'a etal. ²⁹Tan la' opoon inva'l q'ij tetz k'axb'ichil uva' ech la' etal s-eche: «A'l tira at vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a ixoq, inq'a a'xh ye' nik talane', atz a'xh ye' nik iyan ik'uul, atz inq'a ye'l va'q ine' nik ich'ijsa,» chaq ex. ³⁰Ya'ne ech la' tal inq'a xao te inq'a vitz s-eche: «Tzaoq ex s-qiib'a,» chaqe. Atz echat la' tal te inq'a talaq vitz s-eche: «Muqvaq o',» chaqe.^f

³¹Pet toq val sete: Il in, nik ink'axb'isale'; in, uva' ye'l va'q inpa'v. ¡A'etz kol ye' la' ik'axb'isa quB'aal Tiuxh inq'a aj pa'vom! —xe't Jesuus.^g

³²Tul ant ka'va'l inq'a yaab'la vinaq iq'ol ti' ikame'l k'atz Jesuus. ³³Motxetz aq'b' vet tu atib'al uva' «B'aqil Vi» chich e'li, tul tzitzi aq'axik vet ja' Jesuus vatz kurus. Atz junun taq'ax vet ja' ka'va'l inq'a yaab'la vinaq vatz kurus. Va'l, ja' tiseb'al Jesuus. Atz va't, ja' timax Jesuus.

³⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —InB'aal, kuy ipa'v inq'a xao, inq'a tira ye' tootzaqle ja'le uva' nik ik'axb'isa, —xe't Jesuus.

Tul xe'taq vet inq'a sol saatxhoq s-vatzaq ti' tilixe' ja'l la'ich iq'on inq'a toksa'm Jesuus.^t

r 23.30 Oseeas 10.8; Apokaliipsis 6.16 s 23.31 A' nik tal u kastiiya: —Si en el árbol verde hacen estas cosas, en el seco, ¿qué no se hará? —chiche. A'etz inq'a modiismo nik talax tu yolb'al arameeo ti' taq'ax k'axk'o tiib'a va'q xao. A' nik tal quB'aal Jesuus uva' eela quB'aal Jesuus tuch' u txha'xla tze' uva' jit ik'ulel la' tz'e'sali, tul ile nik itz'e'sale'. A'etz kol ye' la' tz'e'sal u tzaqa tze', atz ik'ulel vet la' tz'e'sali. A'etz nik ib'an quB'aal Jesuus eela u tzaqa tze' tuch' inq'a ye' nik qeon quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuuse u Kriisto. Tan ik'ulel vet la' k'axb'isali, tan nik ik'axb'isal quB'aal Jesuus ta'n. t 23.34 Saalmo 22.18

³⁵Seb'tichetz isaqin u tenam, tul nikich kuxh itze'lel Jesuus ta'n inq'a iq'esar u tenam. Tul ech nikich motx tal s-eche: —Oqetz naqxhte u Kriisto, viTxajo'm Tiuxh, tul ichitetz tib' naq tiq'ab' u kamchil, eche nikich ichitt naq inq'a xaoł tiq'ab' inq'a yaab'il, —chichichaq ti' itze'lel Jesuus.

³⁶Tul echatxh nikich motx itze'lel Jesuuse ta'n inq'a sol. Tul motx ijexho'k tib' k'atz Jesuus ti' taq'ax ta'l vinaagre te Jesuus. ³⁷Tul ech nikich motx tal s-eche: —Oqetz axh mam iq'esar inq'a tij imam Israeel, tul chitetz eeb' tiq'ab' u kamchil, —chichich inq'a sol te Jesuus. ³⁸Atichetz val u tz'ib' tiib'a Jesuus uva' tz'ib'amich tu yolb'al grieegeo, [atz tu yolb'al latiın, atz tu yolb'al evreeo,] uva' ech nikich tal s-eche: —A' U MAM IQ'ESAL INQ'A TIJ IMAM ISRAEELE UVA'A, —chichich u tz'ib'.

³⁹Ya'ne eesal vet iq'ij Jesuus ta'n va'l u b'anol tetz ye'b'a'n uva' atich ja' vatz kuras. Tul ech tal s-eche: —Oqetz axh naq u Kriisto, tul chitetz eeb' tiq'ab' u k'axk'o. Atz chitatetz o', —xe'te.

⁴⁰Ya'ne ech tal inva't u b'anol tetz ye'b'a'n ti' iyajax vimol s-eche: —ǰTiraetz kolxh ye' nik axo'v te u k'axb'ichil uva' toq taq' quB'aal Tiuxh? Tan il o', eela nik kuk'axb' tuch' naq uva' nik ayaje'. ⁴¹B'a'netz o', tan ik'u'lel'xh la' pal o' tu k'axk'o. Tan a' nik qutxhoj inq'a ye'b'a'n, inq'a qat motx qub'ana. Pet naq uva'e, tan ye'l ipa'v naq, —xe't te vimol.

⁴²Ya'ne ech tal vet te Jesuus s-eche: —La'xh uulsa in sak'uul uva's la' ul ab'ant iq'esaril, —xe'te.

⁴³Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Toq val see uva': Txheel toq atinoq axh sink'atza tu B'a'nla Atib'al, —xe't Jesuus."

⁴⁴A'etzxh itxhaqaan vet q'ij, tul ok val u mam tokto tiib'a u tx'ava' s-kaqaayil, tetxhal topoon s-oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij. ⁴⁵Tul tira ok tokto tivatz u q'ij. Atz rinp vet u mama' t'eb'kin b'u'q tinik'a, uva' atich ja' s-q'anb'al tuul u tostiuxh.

⁴⁶Ya'ne yak'ilxh isich'in Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —ǰInB'aal, nik voksa u vaaxxelal taq'ab'! —xe't Jesuus. Taletz kuxh vet Jesuus u yol uva'e, tul ye' ja' vet ul ixev Jesuus; atz kam vet Jesuus.

⁴⁷Tiletz vet viq'esar sol jank'al inq'a motx utxhi, tul ech tal vet ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh s-eche: —ǰNuq b'akxhtu' uva' jikla b'akxh vinaq naq uva'e! —xe't vete'.

⁴⁸⁻⁴⁹Tul niim kuxh nikich motx saqink vet tzaan inq'a xaoł, inq'a ootzaqinich tetz Jesuus, atz tuch' inq'a ixoq uva' txh'uyich ti' Jesuus uva's tel tzaan Jesuus tu Galileea. Tul motx tila kam inq'a nikich motx tutxhe'. Tul nikichaq

u 23.43 U yol uva' nik tal quB'aal Jesuus te u vinaq, tan a' tal quB'aal Jesuus uva', a' la' b'enk taaxxelal u vinaq tu B'a'nla Atib'al. Tan at va'l atib'al nik tal quB'aal Jesuus; a'e u «Paraíso» tetz taaxxelal inq'a xaoł, inq'a la' motx qeon quB'aal Tiuxh. Tan ech uva'e qejich ta'n inq'a tij imam Israeel.

Pet at va't u atib'al uva' «Hades» chich e'l t-kastiiya. Tul «K'axk'ola Atib'al» chich t-quyolb'al. A'etz uva'e, la' atink inq'a xaoł, inq'a ye' la' qeon quB'aal Tiuxh. Pet a'etz nikich titz'a inq'a tij imam Israeel uva' kaqaayilxh la'ich motx ib'en tu B'a'nla Atib'al, ti' uva' tan, ich'exich quB'aal Tiuxh s-vatz. Tan a'ich vatz inq'a tij imam Israeel uva' natxholaqich Tiuxh. Tan nikich motx tex natxh Tiuxh tu nimla tuulb'al u tostiuxh. Pet jitetz eche. Tan yekichxh tal quB'aal Tiuxh uva' jitch kaqaayil tijaq imam Israeel atich tokeb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Taletz quB'aal Jesuus u yol Aades, ti' ib'ant eela tuch' val u tz'e'sab' ch'is tu tenam Jerusaleen uva' «guegena» ib'ij tu yolb'al grieegeo. Echetz talt quB'aal Jesuuse uva' yek vet t-xamal ja'l inq'a ye' la' qeon quB'aal Tiuxh.

kuxh ib'um vet tzi' taanima t-txho'm ta'n txumu'm uva's motx iq'a'v tu tenam Jerusaleen.

Uva's imuqtx' vet quB'aal Jesuus

Tio 27.57-61; Kuxh 15.42-47; Xhun 19.38-42

⁵⁰ Atichetz val u vinaq uva' Xhu'lich ib'ij, aj Arimateeaiche uva' atich tuul-b'al Judeea. Atichetz ok Xhu'l xo'l inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul tu tenam Jerusaleen. Tan jikla vinaq, atz b'a'nla vinaqich Xhu'l. ⁵¹ Antichetz Xhu'l nikich itx'eb'on ti' tul vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil. Echetz jit ant Xhu'l ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' ikame'l Jesuus. Atz ye'l Xhu'l antich koq ti' kam uva' motx ulb'el Jesuus ta'n inq'a imol Xhu'l, inq'a aq'ol ku' yol tinuqul.

⁵² B'enetx vet Xhu'l ti' tab'il vitxhi'o'l Jesuus vatz u kurus. Tul itx'ut vet Xhu'l tuch' val u b'a'nla liino b'u'q. Ya'ne een ex imuqvat vet Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus tuul val u muqb'al kamna'q uva', a' b'tich ok vatz val u pejo'n. Tul ye'xnaqich oksaloq inva'q kamna'q tuul uva' muqtx'ik Jesuus.

⁵⁴ A'etzxh imuqtx' Jesuus tu q'ij Ipal Aanxel. Tul a'xh iku' vet q'ij s-b'a'n. A'etz u q'ije uva' nik motx ib'an vet ka tutxh inq'a tij imam Israeel jank'al inq'a taq'on, ti' uva' ye'l vet va'to'q aq'on la'ich motx ib'an tuulb'al u xee'm q'ij saavado. ⁵⁵ Jatva'letzxh inq'a ixoq, inq'a een txh'uye'vik tzaan ti' Jesuus tuul-b'al Galileea, tan aya'l inq'ae, motx ilon tal uva' muqtx'ik ka vitxhi'o'l Jesuus. Atz motx til kam uva' ulb'el ikaj vitxhi'o'l Jesuus. ⁵⁶ Q'a'vetz vet inq'a ixoq t-otzotz, tul ilanaq vet tuulb'al u xee'm q'ij saavado. Tan ech uva'e b'ek'ich ka ta'n Moisees. Echetz vet eqal ipal u xee'm q'ij saavado, tul ib'anaq vet tutxh inq'a tx'umb'isab'al. Atz ib'an vet tutxh val u tz'u'b'ixsab' txhi'o'l ti' toksal ti' vitxhi'o'l Jesuus.

Uva's titz'e'v vet quB'aal Jesuus inpaqte

Tio 28.1-10; Kuxh 16.1-8; Xhun 20.1-10

24 ¹ A'xhetz ib'ant vet u b'axa q'ij tetz u xhemaana, tul q'ala'm, b'en inq'a ixoq tuch' jolt imol tal uva' muqtx'ik Jesuus. Tul tiq'o inq'a tx'umb'isab'al uva' ma'tich ib'ant tutxhe'. ² Aq'b'etz vet inq'a ixoq tzi' u jul, tul tilaq vete' uva' ma'tich vet teesal el u sivan titzi' u jul. ³ Ya'ne pal vet ok inq'a ixoq tuul u jul. Tul ye' motx ileq vet vitxhi'o'l u quB'aal Jesuus. ⁴ Tul yekich kuxh sotz vet ik'uul inq'a ixoq uva's tilta' uva' ye'lich vet vitxhi'o'l Jesuus. Ya'ne ajtxh til inq'a ixoq txaklich vet ka'va'l inq'a aanxel s-k'atza, echichaqe vinaq. Tul litz'kab'inyichxh ika'y toksa'm inq'a aanxel. ⁵ Tul motx ijoqb'a vet ku' tib' inq'a ixoq t-tx'ava'. Tan mam xo'val motx tzajaq vet s-ti'.

Ya'ne ech tal inq'a aanxel te inq'a ixoq s-eche: —Ye' kuxh txhokon vet ex xo'l inq'a kamna'q. Tan jpat itz'e'vy uva' nik etxhoke'! ⁶ Tan jye'l vet tzitza! jQat itz'e'vy inpaqte! Pet ulsavaq sek'uul uva's talt ka sexo'l uva's ye'naqich tzaq ex tuulb'al Galileea s-tuch'. ⁷ Tan ech tal s-eche: «Poru tetxhal toq oksaloq in tiq'ab' inq'a xaal, inq'a aj pa'vom, k'uxh inxh u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. Tul toq aq'axoq ja' in vatz kurus; atz toq yatza'xoq el in. Pet titoxv q'ij, tul la' itz'e'v in inpaqte,» xe'te, —xe't inq'a aanxel te inq'a ixoq.»

⁸Uletz vet viyol Jesuus s-k'uul inq'a ixoq,^w ⁹tul q'a'vaq vet tzaan tal uva' muqtx'ik vitxhi'o'l Jesuus. Tul ex tal vet inq'a yol te jun lavat inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, atz te jolt inq'a niman tetz Jesuus.

¹⁰A'etz Mal, u aj tenam Magdaala, ex alon inq'a yol te inq'a apoostol, tul imolich tib' Mal tuch' Xhiv, atz tuch'ich Mal, vitxutx Jakoovo, atz tuch'ich jolt inq'a ixoq, inq'a txh'uyichaq s-ti'. ¹¹Tul ye' motx iqeja, tan tira ye'lich tokeb'al viyol inq'a ixoq vatz inq'a apoostol.

¹²Pet Lu', tan ta'n kuxh tab'i Lu' inq'a yol, tul q'ex ib'en Lu' ti' tilix tal uva' muqtx'ik vitxhi'o'l Jesuus. Aq'b'etz vet Lu' tal uva' muqtx'ik Jesuus, tul til oka'p Lu' uva' ye'xhab'il atich vet s-tuul. Pet ta'nich kuxh vet inq'a b'u'q inq'a b'anb'el ti' ib'atxhax vitxhi'o'l Jesuus til Lu'. Tul q'a'v vet tzaan Lu' t-otzotz. Poro tira kaj taanima Lu', ti' uva' tila.

**Uva's ik'utxht tib' quB'aal Jesuus te ka'va'l inq'a nikich itxhus
tib' s-k'atza ti' u b'ey uva' yek tu tenam Emauus**

Kuxh 16.12-13

¹³Antetzxh tuulb'al u b'axa q'ij tetz u xhemaana, tul aalich ib'en vet ka'va'l inq'a niman tetz Jesuus t-val u tal tenam Emauus, uva' ka'va'lich oora ixo'l tuch' u tenam Jerusaleen. ¹⁴Tul seb'tichaq iyolt ti' b'ey kam inq'a motx utxh ti' Jesuus. ¹⁵Tuulb'aletz uva's nikich motx iyolone', tul ajtxh motx til pal tx'a-kaxoq ti' b'ey ta'n Jesuus. Tul ok vet b'en Jesuus s-ti'. ¹⁶Poro ye'aq motx b'en s-te oq uva' Jesuus uva' txh'uyich s-ti'.

¹⁷Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Kam yolile uva' nik motx eyol ti' b'ey, txa? —xe't Jesuus. Tul txake'v vet inq'a vinaq, tul txumu'maqich kuxh ala.

¹⁸Atichetz va'l u niman tetz Jesuus uva' Kleoofasich ib'ij. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —Ta'netzeb' kuxh vet axh xo'l jank'al inq'a xao, inq'a qat ul ilon u nimla q'ij tu Jerusaleen, ye' ootzaqin tetz kam inq'a yol uva' qat motx utxh tuulb'al u tenam t-inq'a q'ij inq'aa ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel, —xe't Kleoofas.

¹⁹Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Kametz qat utxhi? —xe't Jesuus.

Tul ech motx tal s-eche: —A' nik quyol inq'a yol ti' Jesuus, u aj Nasareet. Tan q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh Jesuus. Atz atichxh ticle'm Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh. Atz mam kaeb'al aanima nikich ib'an Jesuus. Tul mam xao, atz mam xao ab'in.

²⁰A'etz vet, inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar u tenam, oksan ok Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar aj Rooma ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' iya-tz'ax el Jesuus vatz kurus. ²¹Pet a' nikich qitz'a uva', a' Jesuus la'ich chiton o' tiq'ab' inq'a nik itxhi'an ti' u qutenam, o' inq'a tij imam Israeel. Poro ech koqe. Tan itoxv vet q'ije s-txheela' ikam Jesuus. ²²Aloq nik isotz inb'iil quk'uul ta'n jolol inq'a ixoq, inq'a qumol, inq'a qat ex ilon u jul s-q'ala'm tal uva' ex muqtx'ik Jesuus.

²³Tul: «Ye'l vet vitxhi'o'l Jesuus tal uva' muqtx'ika,» chich tul inq'a ixoq s-qe. Atz qat tal inq'a ixoq uva' qat ik'utxh tib' ka'l inq'a aanxel, chi, s-te. Tul ech qat tal inq'a aanxel chi, s-eche: «¡Il Jesuus itz'lel vete'!» chich inq'a aanxel chi, te inq'a ixoq.

²⁴Ya'ne qat ex ka't inq'a qumol ti' tilix tal uva' muqtx'ik Jesuus. Tul qat motx tila chi, uva' nuq b'akxh u yol uva' qat ul tal inq'a ixoq. Tan ye'l vet vitxhi'o'l Jesuus chi, tal uva' muqtx'ika. Poro ye'l Jesuus chi qat motx tila, —chichichaq inq'a vinaq te Jesuus.

²⁵Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¡Tira sotzna'ql ek'uul! Atz tira tijxh ek'uul ti' iqeex jank'al inq'a tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh ti' u Kriisto. ²⁶¿Maqetz ye' nik tul vet sek'uul uva' tetchal la' pal u Kriisto t-inq'a mam k'axk'o, ya'ne la' itz'e'v inpaqte?, tul la' b'en t-amlika' k'atz quB'aal Tiuxh tuch' u nimla tatine', —xe't Jesuus te inq'a vinaq.

²⁷Ya'ne xe't Jesuus ti' talax inuqul inq'a yol uva' tz'ib'amich ka s-ti' ta'n Moisees, tetchal taq'b' Jesuus ti' talax inq'a yol uva' alelich ka ta'n jank'al inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul tzi'tzotxhichxh ib'en Jesuus ti' talax txhaq tzolol inq'a yol uva' tz'ib'amal ka tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh.

²⁸Aq'b'etz vet inq'a vinaq tu tal tenam Emaus uva' k'aqichaq ta'n, tul ib'an kuxh Jesuus vatz, uva' eche nim k'aqich ta'n Jesuus.

²⁹Ya'ne iya'lu ka'va'l inq'a niman tetz Jesuus ikaj Jesuus s-k'atza. Tul echaq motx tal te Jesuus s-eche: —Kaen s-quk'atza, tan ku'y vet q'ij. Tul ile toq q'eqxoq vete', —xe'taqe.

Ya'ne b'en vet ok Jesuus ti' inq'a niman tetz. Tul kaj vet Jesuus s-k'atza.

³⁰Oketz vet Jesuus vi' meexha tuch' ka'va'l inq'a niman tetz, tul itxey Jesuus val u paan. Tul ijaq Jesuus vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-ti'. Ya'ne ipil Jesuus s-tuul. Tul taq' vet Jesuus te ka'va'l inq'a niman tetz. ³¹Ya'netze ib'ensa vet quB'aal Tiuxh s-te ti' tootzaqil Jesuus. Tul ajtxh til isotz vet Jesuus s-vatz.

³²Ya'ne ech motx tal vet s-eche: —¡Xa't b'ake oqxh ichiil toka'p inq'a iyol t-qaanima uva's nik iyolon s-qe ti' b'ey, atz uva's nik talt inuqul inq'a yol s-qe, inq'a tz'ib'amal ka tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh ta'n jank'al inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh! —chichichaq vet s-vatzaq.

³³Poro yekichaq motx q'a'v vet tu tenam Jerusaleen. Tul yekichaq vet tal uva' k'ulich tib' junlavat inq'a apoostol, atz jolt inq'a niman tetz Jesuus.

³⁴Tul ech motx tal inq'a k'ulich tib' te ka'va'l inq'a tzaj t-Emaus s-eche: —¡Nuq b'akxhtu' uva' qat itz'e'vy u quB'aal Jesuus inpaqte! Tan qat ik'utxh tib' te Simoon, —xe'taqe.

³⁵Ya'ne xe't vet ka'va'l inq'a niman tetz Jesuus ti' talax ok kam uva' motxaq ib'an ti' b'ey, atz ke'ch motx ib'en s-te uva' Jesuusich b'ak uva' pixhon u paan.

Uva's ik'utxht vet tib' Jesuus xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

Tio 28.16-20; Kuxh 16.14-18; Xhun 20.19-23

³⁶Seb't telichetz iyolon ka'va'l inq'a q'a'v tzaan t-Emaus, tul ajtxh motx til itxhej Jesuus s-xo'l. Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin tetaanima, —xe't Jesuus. ³⁷Tul yekichxh motx samunaq vete'. Atz tira motx xo'v vete'. Tan a' motx titz'a uva' txhitxh nikich motx tile'.

³⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —¡Kam s-ti'il nik kuxh isotz ek'uul, nik vile'! Tul ¡kam kuxh nik etitz'a tetaanima! Chiib'eb'alxh ex oq ye' la' eb'an ka'l ek'uul s-vi'. ³⁹Tan saqivaq inq'a inq'ab' tuch' inq'a voq, etile'. Tul kanvaq. Tan ine. Tan b'ane at koq itxhib'il, atz ib'aqil inva'q txhitxh, eche u vatine', —xe't Jesuus xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

⁴⁰Seb'tichetz talt Jesuus inq'a yol inq'ae, tul ik'utxh Jesuus inq'a tak'o'm tiq'ab' tuch' inq'a t-toq. ⁴¹Tul yekichxh motx chiib' vete'. Atz kaayaqichxh vet

taanima, ti' uva' itz'lich vet Jesuus. Poro ye' tel kuxh nikich motx iqeje', k'uxh nikichxh motx ichiib' vet ti' Jesuus.

Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Maq la' txhej inva'q intx'ix sexe'? —xe't Jesuus.

⁴²Tul motx taq' inb'iil u vutz'im txay te Jesuus tuch' inle'pt ta'l kab'. ⁴³Ik'u-letz vet Jesuus, tul tetxhb'u vet Jesuus ech ivatz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

⁴⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Eya'petz vet inq'a yol, inq'a nikich val sete uva' ye'naqich yatz'axoq e'l in sexo'l. Tan tetxhal kuxh la'ich ela'pun jank'al inq'a yol, inq'a tz'ib'amal ka s-vi' ta'n Moisees, atz ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, atz inq'a tz'ib'amal ka t-inq'a Saalmo, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

⁴⁵Ya'ne taq' vet Jesuus tootzaqib'al inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' ib'en inq'a yol s-te, inq'a tz'ib'amal ka tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus. ⁴⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ech tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-eche: «Tetxhal la' pal u Kriisto tu k'axk'o, tul la' itz'atxh inpaqte titoxv q'ij,» chiche.^x ⁴⁷Atz antxh inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh alon uva', tetxhal la' paxsal inq'a yol tuulb'al inq'a tenam s-kaqaayil tuch' ib'ij u quB'aal Tiuxh. Echetz la' motx titz'at tib'e inq'a xal t-inq'a ipa'v. Atz la' motx ijaq ikuya vatz quB'aal Tiuxh. A'etz la' xe'tik paxsaloq inq'a yol ti' quB'aal Tiuxh tu tenam Jerusaleen. ⁴⁸Tul a' vet ex la' paxsan inuqul inq'a yol s-vi' ti' jank'al inq'a qat etila. ⁴⁹Pet atox kuxh ex tu tenam Jerusaleen. Tan toq nal vaq' tzaan viTiuxhil Tiuxh setiib'a, uva' alel ta'n vinB'aal, ya'netze la' utxh vet etele'l ti' ipaxsal inq'a yol. Tan a' vet viTiuxhil Tiuxh la' aq'on etiqle'm, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

Uva's ib'en vet quB'aal Jesuus t-amlika'

Kuxh 16.19-20

⁵⁰Ya'ne tiq'o vet Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-ti'. Tul yekichaq vet tu tal tenam Vetaania. Tul taq' vet ja' Jesuus iq'ab' s-tiib'a, atz taq' vet ka Jesuus b'a'nla txhaq yol s-tiib'a. ⁵¹Seb'tichetz taq't ka Jesuus inq'a b'a'nla txhaq yol tiib'a inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul il Jesuus, aalemalich vet ijaxt tib' s-tuch', atz aalemalich vet ipal ja' Jesuus t-amlika'. Tul q'oon sotz vet ja' Jesuus t-amlika' xo'l su'tz'. ⁵²Ya'etz kuxh vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus ti' inatxhk'uulal Jesuus, tul chiib'iyichaqxh vete' uva's motx iq'a'v tu tenam Jerusaleen. ⁵³Tul b'enenichxh motx ik'ult tib' tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' inatxhk'uulal, atz ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh.

[Tul echxh la' ib'ane.]

INQ'A TZ'IB'AMAL TA'N

XHUN

TI' QUB'AAL JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

XHUN

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Xhun

A'etz u u'e uva' Xhun ib'ij, tan Xhun ib'ij uva' tz'ib'an u u', Xhun u apoostol uva' ich'ex quB'aal Jesuus. Pet jit Xhun uva' aq'on ku' inq'a xal x'e' a'. Tan ech uva'e nik tal Ireneo uva' Xhun tz'ib'an vikajv u' ti' quB'aal Jesuus. Tan a' tootzaqivat Ireneo k'atz Polikaarpo. Tul a' itxhusvat tib' Polikaarpo k'atz Xhun ti' quB'aal Jesuus, tan ye'naqich kamoq Xhun tu ya'b' o'laval to'k'al (95) m.t.J. Tul antichxh iq'on ivi' Polikaarpo k'atz Xhun xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Esmiirna tetxhal topoon tu ya'b' vajqil to'k'al (86) tuch' vaqlaval to'k'al (96).

Tul echatxh nik tal Teoofiloe, u aj Antiokiia tuulb'al Siiria, tu ya'b' o'va'l to'k'al tuch' inmutx'te (180) m.t.J., uva' Xhun tz'ib'an vikajv u' ti' quB'aal Jesuus.

Antetxh vikajv u' ti' quB'aal Jesuus nik alon uva' Xhun tz'ib'an u u'. Tan tilxh Xhun kam uva' motx ib'an quB'aal Jesuus. Tan antich Xhun atich ok s-tatxhul kab'laval inq'a itxhaq Jesuus, inq'a apoostol. Tan ech uva'e nik tal tu Xhun 1.14 tuch' 19.35 tuch' 21.20, 23, 24, atz tuch' 1 Xhun 1.1. Tul nikat ik'utxh paqte uva' Xhun tz'ib'an vikajv u'. Tan tij imam Israeelich Xhun. Tul tootzaqich Xhun kam inq'a nikich tutxh xo'l inq'a imol ti' vinatxhax Tiuxh; atz kam uva' nikich ib'an inq'a imol ti' inimal inq'a b'ek'b'al; atz kam inq'a qeelich ta'n inq'a imol. Tul tootzaqich Xhun kam nikich ib'an inq'a iq'esar uq'e'y-b'al tuul u tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Tan a' nik b'ensan s-qe uva' tootzaqich tib' Xhun tuch' val viq'esar oksan yol vatz Tiuxh; a'e Anaas. Tan k'ulux ok Xhun t-viq'analil u totzotz Anaas uva's tiq'ol vet Jesuus vatz viq'esar. Tan ech uva'e nik tal tu Xhun 18.15.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Xhun

A'etz itz'ib'al u u' Xhun tixo'l inq'a ya'b' o'va'l to'k'al (85) m.t.J. tuch' tu o'laval to'k'al (95) m.t.J. Tan ech nik tal inq'a txh'otin tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ma'tich tootzaqil vet oxva'l inq'a u' ti' Jesuus inq'aa: Tio, Kuxh tuch' Luk. Ya'ne tz'ib'al vet u u' Xhun vikajv u' ti' Jesuus. Xa'tetze ye' itz'ib'a vet Xhun jolt inq'a yol uva' ma'tich itz'ib'al vete'. Tan atxh ib'en vet inq'a txhusb'al uva' motx itz'ib'a Xhun.

Antetxh Ireneo nik alon uva' een itz'ib'avat Xhun u tu' tuulb'al Aasia tu tenam Eefeso. Niketz ib'en s-qe uva' te inq'a jit tij imam Israeel itz'ib'avat Xhun u tu'. Tan nikich taq' Xhun tootzaqi inq'a jit tij imam Israeel kam nikich inimat inq'a tij imam Israeel, inq'a inimla q'ij, atz inq'a anima'm.

Atetz va't uva' nik b'ensan s-qe uva' een itz'ib'avat Xhun u tu' tuulb'al Aasia. Tan ta'n kuxh tex vet Xhun t-Aasia timotxeb'al vet u b'axa o' k'alal (100) ya'b' uva's q'estich vet Xhun.

Uva's toq qootzaqita' kamich taq'on Xhun

Ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh tu Xhun 1.19-20 tuch' Luk 5.10 uva' txeyol txayich Xhun tuch' q'es ib'aal, atz tuch' Jakooovo, u tatzik. A'etz nikich ex itxeyvataq txay tuul u mam a' Galileea, antxh tuulb'al Galileea. Tul Sevedeooich ib'ij q'es ib'aal Xhun. Atz Salomeeich ib'ij q'es itxutx Xhun. Tan ech uva'e nik tal tu Tio 27.55-56 tuch' Kuxh 15.40 tuch' Xhun 19.25. Tul nikicheb' itx'olon Xhun tuch' q'es ib'aal ti' u aq'on uva' nikich ib'ane', tan ataqich ok taq'onvil. Seb'tichetz taq'onv Xhun ti' itxeyex txay, atz seb'taqich ik'oat inq'a ik'atxh uva's pal eloq Xhun tuch' Jakooovo ta'n Jesuus. Tul b'enaq vet ti' Jesuus. Yekichetz taq' vet ka Xhun u taq'on ti' vitxeyex txay, tul txh'uye'v vet Xhun ti' quB'aal Jesuus.

Tul oxva'l kuxh inq'a itxhaq Jesuus, inq'a iapoostol nikich tiq'o s-ti', pet jit kaqaayil nikich tiq'o Jesuus. Tan ta'n kuxh oxva'l inq'a ilon titz'e'v vime'al Jaairo. Ech uva'e nik tal tu Luk 8.51. Atz ta'n kuxh oxva'l ilon vijalp ika'y Jesuus vi' u vitz uva's iyolon Jesuus tuch' Moisees, tuch' Eliias. Tan ech uva'e nik tal tu Luk 9.28. A'ichetz Xhun palna'q tatin vi' jolt inq'a imol vatz Jesuus, tan a' taq'vat ka Jesuus vitxutx te Xhun uva's toqna'qich kamoq vet Jesuus vatz kurus. Ech uva'e nik tal Xhun 19.26-27.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Xhun tuul u tu'

A'etz nikich isa' Xhun uva' la'ich b'en inuqul te inq'a jit tij imam Israeel uva' Tiuxh Jesuus. Tan tal Xhun tu tu' uva' Tiuxh Jesuus. Ech uva'e nik tal tu Xhun 1.1.

Tul nima paqlen nik tal Xhun tu tu' uva' Tiuxh Jesuus. A'etz nik ex tzoqpiq talt Xhun uva' nik ex tal ti' viyol Maxh uva' tal ti' Jesuus uva' Tiuxh Jesuus. Tan ech uva'e nik tal tu Xhun 20.28.

Tul talat Xhun paqte uva' antxh Jesuus alon uva' een tzajna'qich Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'. Tul va'lich kuxh Jesuus tuch' quB'aal Tiuxh. Ech uva'e nik tal tu Xhun 1.18 tuch' 10.28-36 tuch' 20.23.

Tul tal Xhun paqte uva' nimatel kuxh inq'a kaeb'al aanima motx k'utxhun uva' Tiuxh Jesuus. Tan ech uva'e nik tal tu Xhun 11.43-44.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxxp ixo'l inq'a yol tu u' Xhun

U u' Xhun uva' itz'ib'a ka Xhun, tan o'va'len nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul ti' talax inuqul uva' iK'aol quB'aal Tiuxh Jesuus.

1. Xhun 1.1-51

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Xhun ti' kam u tikle'm quB'aal Jesuus, viK'aol quB'aal Tiuxh uva' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh.

2. Xhun 2.1—12.50

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Xhun ti' kam uva' ib'an Jesuus xo'l inq'a xaal ti' ik'utxhta' uva' iK'aol Tiuxh Jesuus. Tul antetzxh Tiuxh u quB'aal Jesuus.

3. Xhun 13.1—17.26

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Xhun ti' kam uva' ib'an Jesuus xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atz. Pet jit xo'l kaqaayil xaal ib'navat Jesuus, tan tira ixvamaal Jesuus ta'n inq'a iq'edal uq'e'yb'al.

4. Xhun 18.1—20.31

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Xhun ti' vitxeyv vet Jesuus ta'n inq'a sol, atz ta'n inq'a iq'edal uq'e'yb'al. Atz nik tal ti' u toksal vet Jesuus vatz inq'a iq'edal, inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul aq'ax vet ku' yol tinuqul ti' iyatz'ax el Jesuus, ti' uva' ye' nikich inima Jesuus inq'a b'ek'b'al uva' nimamich kuxh ta'n inq'a iq'edal uq'e'yb'al. Tul nik tal paqte ti' viyatz'ax el Jesuus vatz kurus. Tul nik tal paqte uva' iq'ol vet ku'l Jesuus vatz kurus, tul ex muquxoq vet ka tuul val u jul vatz val

u pejo'n. Tul nik tal paqte ti' u titz'e'v vet Jesuus inpaqte. Atz nik tal paqte, ti' uva' ik'utxh vet tib' Jesuus te mamala xao, inq'a iapoostol, atz te inq'a ixoq, atz te joltaq xao, inq'a motx niman Jesuus.

5. Xhun 21.1-25

Vito'v nimla tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva's ik'utxht tib' Jesuus te juqva'l inq'a iapoostol tzi' u mam a' Galileea. A'e uva's motx itxeytaq mamala txay uva' Jesuus b'ek'on itxeyta'. Atz nikat tal ti' kam uva' tal Jesuus ti' ijotxh'il itzi' Lu', ti' uva' at kol taanima Lu' ti' Jesuus, maq ye'le. Tul taq' vet ka Jesuus tikle'm Lu' ti' tilix, atz ti' itxhusux inq'a niman tetz. Atz nikat tal ti' kam uva' tal Jesuus te Xhun. Tul nikat tal tib' Xhun uva', a' vinuqule uva' itz'ib'a ka Xhun, k'uxh ye' itz'ib'a ka Xhun jank'alxh inq'a pal ib'an Jesuus vatz tx'ava'.

Tuulb'aletz u tu' Xhun tul tira tal Xhun inuqul inq'a yol, ti' uva' nimal inq'a kam tiq'o tzaan Jesuus ti' tootzaqil s-b'a'n ta'n inq'a xao. A'etz juunil inq'a kam ti' ib'ant tib' Jesuus eela s-tuch'; a'e inq'aa:

I. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u xaomla a'.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 4.14—7.38.

II. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u paan.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 6.35.

III. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u jub'al, atz u paleb'al ok.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 8.10.

IV. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u txiqub'al.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 8.12.

V. A' Jesuuse uva' ta'nxhte, ye'l ix'e'teb'al, atz ye'l iya'eb'al.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 8.58.

VI. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u xeen karne'l.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 10.11-14.

VII. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u itz'e'vchil inpaqte.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 11.25.

VIII. A' tal Jesuus uva' ta'n kuxh Jesuuse vinuqul.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 14.6.

IX. A' Jesuuse uva' ib'an tib' eela tuch' u b'ey.

Ech uva'e nik tal tu Xhun 14.6.

XHUN

Uva's talt Xhun inuqul ti' u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh

1 ¹Atichxh vet u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh uva's ix'e't tzaan u q'ij saq. Tul atichxh u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh s-k'atza b'enenamen. Tul antichxh Tiuxh u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh.^a ²Echetz ye'xnaqich u q'ij saq, tul atichxh u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh s-k'atza. ³Tan antxh quB'aal Tiuxh alon iviinqixsal jank'al inq'a kam s-kaqaayil te u Alol Inuqul

a 1.1 ¿Kam talax u yol?: —...Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh, —chiche. A' nik talvat ti' quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuus u alol inuqul u tatin quB'aal Tiuxh te inq'a xao. A' tzajna'q quB'aal Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh, tul ul tal te inq'a xao kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' tootzaqil inq'a xao, eche uva' nik tal tu Xhun 3.34 tuch' 12.49-50. At va't nik elka'pun u yol uva' 'Alol Inuqul,' a'e u quB'aal Jesuus uva' alol iyol quB'aal Tiuxh. Tan a' quB'aal Jesuus alona'q tetz viyol quB'aal Tiuxh ti' iviinqixsat inq'a kam s-kaqaayil xe' q'ij saq.

u tatine'. A'etz u Alol inuqul u tatin quB'aal Tiuxh viinqixsan kaqaayil inq'a kam. Tan ye'l inva'q kam ati uva' jit koq a' viinqixsan. ⁴Tul a' u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh vixe'al u q'ij saq. Tul a' qat ul k'utxhun u tatin quB'aal Tiuxh te inq'a xao' uva', a'e vinuqul, eche itxiqu' va'q txiqub'al qat ik'utxht te inq'a xao'. ⁵A'etz vet u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh qat alon inuqul xo'l inq'a xao', eche itxiqu' va'q txiqub'al tu tokto. Tul ye'letz inq'a xao', inq'a b'anol tetz ye'b'a'n, qat ole'v ti' imaqt'x' talax u tatin quB'aal Tiuxh s-xo'l, eche ye' la' tole'v u tokto ti' imaqt'x' itxiqu' u txiqub'al.

⁶Alaletz val u vinaq xo'l inq'a tij imam Israeel uva' Xhunich ib'ij, uva' quB'aal Tiuxh ch'exon. ⁷A'etz s-ti'il alal Xhun vatz tx'ava' ti' ib'axab'sat Xhun talaxe' uva', tetxhal la'ich ul va'l u Alol inuqul u tatin quB'aal Tiuxh, uva' eche va'q txiqub'al la'ich tatine'. Echetz la'ich iqee'x u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh ta'n jank'al inq'a xao'. ⁸Jitichetz a' Xhun u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh uva', eche txiqub'al, pet Xhun kuxh ul b'axab'san talaxe' uva' la'ich ul uva', eche txiqub'al. ⁹Tan ya'na'qich u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh la'ich ul vatz tx'ava' uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh uva' la'ich ul alon vet vinuqul inq'a yol ti' quB'aal Tiuxh xo'l jank'al inq'a xao' vatz tx'ava', eche itxiqu' va'q txiqub'al xo'l xao' la'ich tule'. ^d

¹⁰Atz a'e, uva' viinqixsan jank'al inq'a kam vatz tx'ava' tixe'teb'al q'ij saq. Ya'netze ul vet u Txiqub'al vatz tx'ava'. K'uxhetz eche, tan tira ye' motx b'en te inq'a xao' vatz tx'ava' u ticle'm u Txiqub'al. ¹¹A'etz ulk vatz u tx'ava' uva' iviinqixsa s-tetz. Tul ye' k'ulux ta'n inq'a imol s-tijaq imam Israeel. ¹²Pet jank'alxh o', uva' qat k'ulun, tul qat quqaja kame u ticle'm. A'etz o'e uva' qat taq' qicle'm, ti' uva', o' vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh. ¹³Tan jit ech qat qok s-k'aol ime'al, eche itxhej va'q nitxa' uva' tuch' itxhi'o'l ikaqal u xao' la' txhej ka. Atz jit tuch' atxha'v tetz va'q vinaq. Pet a' u quB'aal Tiuxh qat oksan o' s-k'aol ime'al.

¹⁴B'enetz vet u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh s-va'l alam aanima. Tul atin vet s-quxo'l. Tul tira motx qila uva' mam yol u tatine', tan, ti' uva', a' iq'omal tzaan ta'n uva' mam yol tatin u quB'aal Tiuxh. Tul ta'n kuxhte inva'l, ye'xhab'il va't eche. Tul tira motx tal inuqul s-qe ti' u quB'aal Tiuxh. ^e

¹⁵Tul a' ulk Xhun, u aq'ol ku' xao' xe' a', ti' talax u tuleb'al u Alol Inuqul u tatin quB'aal Tiuxh. Tul sich'in Xhun ti' talax el inq'a yol. Tul ech tal s-eche: —A'etz u Vinaq, uva' ech nikich val s-ti' s-eche: «U Vinaq uva' ya'n tul s-vi',» k'uxh xe't in sete. Tan palna'q ticle'm sinvi'. Aloq atxhte'e s-na'ya. Tan a'e, uva' a'xh na'y tatin sinvat, —xe't Xhun xo'l inq'a xao'.

b 1.4 ¿Kam talax u yol uva'? : —...eche itxiqu' va'q txiqub'al, —chiche. A' nik talvat ti' quB'aal Jesusu, uva', a' quB'aal Jesusu u k'utxhul tetz u b'ey k'atz quB'aal Tiuxh, eche va'q txiqu-b'al uva' la' txiqu' ib'ey inva'q u xao' uva' tokto nik xaonka. **c 1.6** Tio 3.1-12; Kuxh 1.1-8; Luk 3.1-20. ¿Jab'iste Xhun nik tal u versiikulo uva'a? A' Xhune, u aq'ol ku' xao' xe' a', nik tale'. A' Xhune, vik'aol Sakariias, atz u tal Elisaveet. A' nik talvat tu Luk 1.5-25. Tul tal itxh'oj txutx tib' Xhun tuch' Jesusu. Tul vajqil ich' b'axal Xhun vatz Jesusu. Pet jit a' Xhun nik tale' uva' tz'ib'an u u' uva'a, ti' kam pal ib'an quB'aal Jesusu vatz q'ij saq. **d 1.9** U yol «vinuqul» nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan nima vatzlen kuxh nik elka'pun. Pet a'xh b'axa nik elka'pun uva' «tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh», atz «u quB'aal Tiuxh nik alon», chich tela'pun. **e 1.14** U yol «unigenito» uva' nik tal tu kastiya, tan a' nik elka'p, ti' uva' iK'aolxh quB'aal Tiuxh u quB'aal Jesusu, eche uva' nik tal t-Saalmu 2.7; Tio 1.20 tuch' Evreeos 1.5-7. Nikat tal u yol «unigenito» t-Xhun 1.14 tuch' 3.16.

¹⁶Tan jank'al o', a' qat quk'ulvat u mam ib'a'n'il ti' ib'ant inq'a mam yol ti' u tatine'. Tul b'ena'l kuxh ib'en vib'a'n'il qat qil ib'anta', k'uxh jit quk'ulel uva' ul ib'an inq'a b'a'n'il s-quxo'l. ¹⁷B'antan b'a'n inq'a b'ek'b'al uva' taq' ka Moisees te inq'a k'uy qumam uva' taq' quB'aal Tiuxh s-te. Petetz koq vet uva' ul ib'an JesuKriisto, tan palna'q vet s-ti'. Tan tira mam b'a'n'il ul ib'an JesuKriisto ti' ikuyux inq'a qupa'v. Tul tira ul tal vinuqul s-qe ti' u quB'aal Tiuxh. ¹⁸Poro ye'xhab'il inva'q ilona'q tetz u quB'aal Tiuxh. Pet ta'n kuxh va'l viK'aol quB'aal Tiuxh ootzaqin tetz; a'e Jesuus uva' va'l kuxh tuch' quB'aal Tiuxh. A'etz uva'e, qat aq'on qootzaqi u quB'aal Tiuxh.

Uva's talt Xhun, u aq'ol ku' xaal xe' a', ti' uva', a'ich quB'aal Jesuuse u Kriisto

Tio 3.1-12; Kuxh 1.1-8; Luk 3.1-20

¹⁹Tuulb'aletz uva's nikich talt Xhun viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tx'ava' uva' ye'l xaal jeqlich s-tuul, tul txhaqax b'en jolol inq'a oksan yol vatz Tiuxh ta'n inq'a iq'esal tuq'e'yb'al tijaq imam Israeel, een atichaq tu tenam Jerusaleen. Ant txhaqax jolt inq'a leviich ticle'm.^f ²⁰Ya'ne tal vet Xhun inuqul u yol, s-ti' uva' jab'ilich Xhun. Pet ye'xhkam imuq Xhun talax vinuqul, ti' uva' jitich a' Xhune u Kriisto. Tul ech tal Xhun s-eche: —Jit ine u Kriisto, —xe't Xhun.

²¹Tul echaq motx tal te Xhun s-eche: —¿Ja'letz axh b'a? Pet ¿maq axh Eliias? —xe'taqe.^g

Tul ech tal Xhun s-eche: —Ye'le. Jit in Eliias, —xe't Xhun.

Tul echaq motx tal te Xhun s-eche: —¿Maqetz a', axhe u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka ta'n Moisees? —xe'taqe.^h

Ya'ne ech tal Xhun s-eche: —Ye'le. Jit ine, —xe't Xhun.

²²Ya'ne echaq tal te Xhun s-eche: —¿Aletz inuqul b'a s-qe ja'l axh? Tan b'en nal qal inuqul te inq'a qat motx txhaqon tzaan o'. Pet antetzxh axh alon ja'letz axh, —xe'taqe.

²³Ya'ne ech tal Xhun s-eche: —Ine uva' alel ka inq'a yol s-ti' ta'n Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. A' tal ka uva' een la' b'en sich'ink va'l xaal tu tx'ava' uva' ye'l xaal jeqlel s-tuul.

Tul ech la' tal s-eche: «Jikb'avaqxh etib' vatz u quB'aal uva' tule', eche la' ijjkb'ixsal va'q b'ey ti' ipal pa'l va'q mam iq'esal,» chich u yol, —xe't Xhun.ⁱ

²⁴Poro antich jolol inq'a fariseeo xo'l inq'a txhaqax tzaan ti' tab'il te Xhun kamich u ticle'm Xhun. ²⁵Tul echaq motx tab'i te Xhun s-eche: —¿Ke'chetz nik aaq't ku' inq'a xaal b'a xe' a', oq jit axh u Kriisto, tul oq jit axh Eliias, atz oq jit axh u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh? —xe'taqe.

f 1.19 ¿Kam talax u yol inq'a levii ticle'm? nik tal tztiza? A' nik talvat ti' jolol inq'a xaal, lotxho-laq tetz inq'a iq'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul nikich ilotxhon ti' inq'a aq'on ti' vinatxhk'uulal Tiuxh tu tostiuxh t-Jerusaleen, eche uva' nik tal t-Luk 10.32. Tan quB'aal Tiuxh alon ka s-ti', uva' atichaq ticle'm ti' tatin tu b'u'q tostiuxh, tuulb'al uva's atich Moisees tuch' Aroon, eche uva' nik tal tu Numeros 3.1-48. Tan tijaq imam Leviie inq'a nik tal tztiza, pet jit tij imam Aroon. Tul a' inq'ae, jatvatzul kuxh aq'on nikich ib'an ti' ilotxhox inq'a oksan yol vatz Tiuxh tu tostiuxh tu tenam Jerusaleen. Pet ye'lichaq tokeb'al ti' toksal yol vatz Tiuxh. Pet ta'n jolt inq'a tij imam Levii, inq'a tijich imam vet Aroon atich tokeb'al ti' toksal yol vatz Tiuxh, eche uva' nik tal tu Eeksdoo 6.25 tuch' Numeros 1.50-53; 3.9, 12, 32, 41, 45; 4.19-49; 18.7, 23 tuch' Deuteronomio 27.14-26. Tan a'aqich isa' tab'il inuqul u yol te Xhun. Echaqetz tal te Xhun s-eche: —¿Ja'letz axh? —xe'taqe. **g 1.21** Malakiias 4.5 **h 1.21** Deuteronomio 18.15-18 **i 1.23** Isaiias 40.3

²⁶Ya'ne ech tal Xhun s-eche: —B'antan xe' a' kuxh nik vaq'vat ku' inq'a xaoL. Pet il vet inva'l u Vinaq at s-quxo'l uva' ye'x etootzaqita'.
²⁷Poro u Vinaq uva'e, tan atxhte'e s-na'ya. Tul tira palna'q ticle'm sinvi'. Echetz jitoq ink'ulel uva' la' inchite'l ichich' xa'p t-toq, —xe't Xhun te inq'a txhaq.

²⁸Poro een ib'navat inq'a yol inq'ae tu tenam Vetaavara, jala el u xaomla a' u Jordaen tal uva' nikich taq'vat ku' Xhun inq'a xaoL xe' a'.

**Uva's talt Xhun uva', a' quB'aal Jesusus la'ich b'anon
 ivatzil inq'a chelem karne'l vatz quB'aal Tiuxh**

²⁹Echetz vet eqal, tul til Xhun taq'b' Jesusus s-k'atza. Tul ech tal Xhun s-eche: —Il naq u Vinaq jay tule', uva' toq oksaloq vatz Tiuxh, eche nik toksal va'q chelem karne'l vatz Tiuxh. Tan quB'aal Tiuxh qat aq'on tzaan ti' ikuyux vipa'v inq'a xaoL, tul ye' la' b'en vet tu k'axk'o ti' itxhojt inq'a ipa'v, k'uxh kamxh xaoLil vatz tx'ava'.^j

³⁰A'etz u Vinaqe, uva' ech nikich val s-ti' s-eche: «U Vinaq uva' ya'n tul s-vi', tan tira palna'q ticle'm sinvi'. Tul atxhte'e s-na'ya. Tan a'e, uva' a'xh na'y tatin sinvatz,» k'uxh chich in sete. ³¹Poro ye'ich vootzaql u ticle'm u Vinaq uva'e. Pet a'etz itxa'k uva' nik vaq' ku' ex xe' a', ti' uva' jank'alxh o', inq'a tij imam Israeel, la' ootzaqin u ticle'm u Vinaq uva'e, —xe't Xhun.

³²⁻³³Tul ib'axab'saat Xhun talax paqte, ti' uva' kamich u ticle'm Jesusus. Tul ech tal Xhun s-eche: —Ye'ichetz vootzaqle oq Kriistoich ticle'm u Vinaq uva'e. Pet ta'n kuxh vootzaqliche uva' quB'aal Tiuxh txhaqon in ti' taq'ax ku' inq'a xaoL xe' a', inq'a nikich titz'a tib' t-inq'a ipa'v. Tul seb'tichetz vaq't ku' inq'a xaoL xe' a', tul ech tal quB'aal Tiuxh s-ve s-eche: «Atetz va'l u Vinaq uva' toq eel iku'l vinTiuxhil s-tiib'a. Tul toq eel tatin s-tiib'a. A'etz uva'e, la' aq'on vinTiuxhil tetaanima, ti' ijalp vetxumb'al sinvatz,» xe't quB'aal Tiuxh s-ve.

Antxhtu'. Tan viletz iku'l viTiuxhil Tiuxh tiib'a Jesusus, eche paraamuxh. Tul atin s-tiib'a. Echetz vootzaqit vete u ticle'm Jesusus.^k

³⁴Inetzxh ilon iku'l viTiuxhil Tiuxh tiib'a Jesusus, echetz nik valte sete uva' iK'aolxh quB'aal Tiuxh Jesusus, —xe't Xhun.

Uva's b'axaxh tok b'en ka'l inq'a vinaq ti' quB'aal Jesusus

³⁵Echetz vet s-eqal, tul atich Xhun tzi' u xaomla a' Jordaen inpaqte. Tul imolich tib' Xhun tuch' ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ³⁶Tul til Xhun ipal Jesusus. Tul ech tal Xhun te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Il naq u Vinaq ile, uva' toq oksaloq vatz quB'aal Tiuxh, eche nik toksal va'q chelem karne'l vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Xhun.

³⁷Ta'netzxh tab'i ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun u yol uva'e, tul okaq vet b'en ti' Jesusus.

³⁸Sutxhq'etz Jesusus ti' iqul, tul til Jesusus tok vet b'en ka'va'l inq'a vinaq s-ti'.

Ya'ne ech tal Jesusus s-te s-eche: —¿Kam nik etxhoke'? —xe't Jesusus.

Tul echaq tal inq'a vinaq s-eche: —Ravii, ¿tal atil avotzotz? —xe'taqe. (Txhusul, chich tela'p u yol Ravii.)

³⁹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ko'vaq b'a s-vi'. Tul ko'vaq etile' tal uva' atil in, —xe't Jesuus. Tul b'enaq vete'. Tul kajaq vet ka tal uva' atich Jesuus, tan a'xh ib'ant vet kajva'l oora s-ku'eb'al q'ij.

⁴⁰ Lixhichetz ib'ij va'l u vinaq uva' ab'in u yol uva' ma'tich talt Xhun ti' Jesuus. Tul titz'inich Simoon Lu' u vinaq uva'e. A'etz u vinaq uva' ok b'en tuch' va't vimol ti' Jesuus.

⁴¹ Ya'ne ex itxhok vet Lixh u tatzik; a'e Simoon. Tul ech tal vet Lixh s-te s-eche: —Qatetz uy vet naq u Mesias, —xe't Lixh. (A' nik elka'p u yol Mesias, «Kriisto,» tu yolb'al grieeo.) ⁴² Tul iq'ol vet tzaan Simoon vatz Jesuus ta'n Lixh.

Tiletz vet Jesuus taq'b' Simoon, tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —Axx Simoon vik'aol Jonaas.¹ Pet Seefas vet ab'ij toq ib'ane', —xe't Jesuus te Simoon. (U b'ij «Seefas: tu yolb'al arameeo, a' nik elka'pun «Pedro» tu yolb'al grieeo. Tul «sivan» nik elka'p u b'ij Seefas.)

Uva's talt Jesuus tok b'en Pi'l tuch' Natanaeel s-ti'

⁴³ Echetz vet eqal, tul ik'aq tib' Jesuus ti' ib'en tuulb'al Galileea. Tul ex ileq Jesuus val u vinaq uva' Pi'lich ib'ij. Tul ech tal Jesuus te Pi'l s-eche: —Ko' s-vi', —xe't Jesuus. ⁴⁴ Poro va'lich kuxh itenam Pi'l tuch' Lixh, atz tuch' Lu'. Tan eenaqich jeqlle tu tenam Vetsaaida.

⁴⁵ Ya'ne ex leqexoq Natanaeel ta'n Pi'l. Tul ech tal Pi'l te Natanaeel s-eche: —Qat qootzaqil naq uva' itz'ib'a ka Moisees inq'a yol s-ti', atz naq uva' tz'ib'a-mal ka yol s-ti' ta'n jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. A'etz naqe u Jesuus, vik'aol Xhu'l, u aj tenam Nasareet, —xe't Pi'l te Natanaeel.

⁴⁶ Poro ech tal Natanaeel s-eche: —¡A' tzikxh la' txhejk txhan inva'q vinaq uva' aj txumb'al tu tenam Nasareet! —xe't Natanaeel.

Tul ech tal Pi'l s-eche: —Ko' qile' eele', —xe't Pi'l.

⁴⁷ Tiletz vet Jesuus taq'b' Natanaeel, tul ech tal Jesuus ti' Natanaeel s-eche: —Iletz inva'l qumol s-tij imam Israeel uy s-quxo'l uva' ye'l tz'eqo tzij s-vatz, —xe't Jesuus.

⁴⁸ Ya'ne ech tal Natanaeel te Jesuus s-eche: —¿Kam anatxhb'e oq ye'l tz'eqo tzij sink'atza? —xe't Natanaeel.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye'xnaq isa'e't tzaan axh Pi'l, tul vootzaqxh vet axh, uva's at axh jaq' tze' u iigo, —xe't Jesuus.

⁴⁹ Tul ech tal vet Natanaeel te Jesuus s-eche: —¡Txusul qetz, a' b'ak axhe viK'aol quB'aal Tiuxh! Atz ja' b'ak axhe uva' toq b'anon u mam iq'esalil s-quxo'l, o', inq'a tij imam Israeel! —xe't vet Natanaeel.

⁵⁰ Ya'ne ech tal Jesuus te Natanaeel s-eche: —Niketaz aqeje' uva' at vikle'm, tan, ti' uva', ech inq'a yol qat val see s-eche: «Vootzaqxh vet axh uva's at axh jaq' tze' u iigo,» chich in see. Ti'etz uva'e, qat aqejvat. Pet aloq ateletz kuxh inq'a kaeb'al aanima toq eel inb'anta', inq'a palna'q ti' inq'a nik val see, —xe't Jesuus.

1 1.42 U b'ij Jonaas tu yolb'al evreeo, a' nik elka'pun Juan tu yolb'al grieeo. Pet Xhun nik elka'p t-quyolb'al.

⁵¹Tul ech tal Jesuus inpaqt s-eche: —Tira nuqxh nik val sete: Toq etile' uva' jaqlel vet u amlika'. Tul toq etil ipal ja', atz iku'l inq'a aanxel s-viib'a, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima, —xe't Jesuus.^m

Uva's tex quB'aal Jesuus ti' val u tz'alo'm tu tenam Kanaa

2 ¹Kab'italichetz vet iyolon Jesuus tuch' Natanaeel tuulb'al Galileea, tul utxh val u tz'alo'm tu tenam Kanaa tuulb'al Galileea. Tul antich vitxutx Jesuus ti' u tz'alo'm. ²Atz ant Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza b'ek'ich ti' u tz'alo'm. ³Poro motxetz u ta'l uuva,ⁿ tul ech tal vet vitxutx Jesuus s-te s-eche: —Motxy vita'l uuva inq'a aj tz'alo'm, —xe't vitxutx Jesuus s-te.

⁴Ya'ne ech tal Jesuus te vitxutx s-eche: —Kametz s-ti'il nik aal s-ve s-eche, ixoq. Atz ye'x opoonoq viq'iil vink'utxht inq'a kaeb'al aanima, —xe't Jesuus.

⁵Ya'ne ech tal vitxutx Jesuus te inq'a nikich ik'uulan ti' inq'a kam s-eche: —B'anvaq kam uva' toq tal Jesuus sete, —xe'te.^o

⁶Atichetz vajqil mama' txhaq txe'n, tatib' a', uva' sivanichaqxhtu', uva' nikich ib'anb'e inq'a tij imam Israeel ti' inimal inq'a tx'ajo ib' vatz quB'aal Tiuxh. Tul kamal o'vo'q txh'oj txe'n a', atz maq vajqoq txe'n a' nikich ib'en tuul junun inq'a mama' txhaq txe'n.

⁷Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich q'exasn inq'a kam s-eche: —Nojsavaq inq'a mama' txhaq txe'n tuch' txho'l a', —xe't Jesuus. Tul tira inojsaaq vete'.^p

⁸Ya'ne ech tal vet Jesuus te inq'a nikich q'exasn inq'a kam s-eche: —Iq'o-vaqetz inb'eeq u a', tul b'enoq etaq' vatz u iqatzin tetz tilix u tz'alo'm, —xe't Jesuus. Tul ex aq'loq vete'.

⁹Ya'ne inatxh vet u iqatzin tetz tilix u tz'alo'm inb'iil u txho'l a' uva' ma'tich ib'en vet s-ta'l uuva. Poro ye'lich s-k'uul kam b'anax vet ti' itxhej u ta'l uuva. Pet ta'n kuxh inq'a nikich q'exasn inq'a kam ootzaqinich tetz uva' yiqxh txho'l a' uva' motx ipul tzaan, atz taq'aq ku' t-inq'a mama' txhaq txe'n.

Tul sa'vit vet tzaan u vinaq, uva' tz'aloni, ta'n u iqatzin tetz tilix u tz'alo'm.

¹⁰Tul ech tal te u vinaq s-eche: —Jank'alxh inq'a vinaq uva' nik itz'alone', tan a' nik taq' elu'l s-b'axa u b'a'nla ta'l uuva. Ma'tetz vet ipal ivi' tuk'at inq'a xao'l u ta'l uuva, ya'ne nik taq'ax vet elu'l u ta'l uuva s-te uva' b'iitxh nik tale'. Petetz koq axh, tan a' b'ak eesamal ka aa'n u b'a'nla ta'l uuva. Tul ya'n aaq'l vet quk'a s-txheel, —xe't u iqatzin tetz tilix u tz'alo'm.

¹¹A'etz ib'anvat Jesuus u b'axa kaeb'al aanima tu tenam Kanaa uva' at tuulb'al Galileea. Tul tzitzi ik'utxhvat Jesuus uva' mam yol u tatine'. Echetz ijeqt vete inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva', a'ich Jesuuse u Kriisto.

¹²Ya'etz kuxh vet u nimla q'ij ti' u tz'alo'm, tul b'en vet Jesuus tu tenam Kapernaum tuch' itxutx tuch' inq'a titz'in, atz tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul motx atinaq vet tzitzi tuulb'al tanul q'ij.^q

m 1.51 Jeenesis 28.12 **n 2.3** ¿Kam talax u yol «vino» uva' nik tal tu kastiya? U yol vino, «ta'l uuva», chich o' s-ti', tan at u ta'l uuva uva' niim q'ij nik iq'u'uxe' tul sib' vet iyak'il nik ib'ane'. Atz at uva' ya'naq kuxh ipotxh'ox el ta'l'il, tul yek nik tuk'ale'. Xa'tetze jit tetxhal la' qala uva' «q'u'ich ta'l uuva» chaq koq o'. Pet «ta'l uuva», chich kuxh o' s-ti'. **o 2.5** Jeenesis 41.55 **p 2.7** Inq'a vajqil txe'n uva' nik tal tzitza, tan kamal viinqilich galoon tuul. Atz ataq inq'a vinaq laval galoon tuul. **q 2.12** Tio 4.13

**Uva's imaqt quB'aal Jesusus ik'ayin inq'a yakol k'a'y tu nimla atib'al tetz u
tostiuxh tu tenam Jerusaleen**

Tio 21.12-13; Kuxh 11.15-18; Luk 19.45-46

¹³Toqna'qichetz opoonoq vet viq'iil inimat inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij Ipal Aanxel, echetz ib'en vet ja' Jesuuse tu tenam Jerusaleen.^r

¹⁴Aq'b'etz vet Jesusus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul til vet Jesusus uva' mam k'a'y nikich tutxh vet s-tuul. At inq'a nikich k'ayin va'k. Atz at inq'a nikich k'ayin karne'l. Atz at inq'a nikich k'ayin paraamuxh. Atz tilat Jesusus inq'a k'uqlichaq ti' ijalax ipuaq inq'a xaal.^s

¹⁵Ya'ne ib'an vet Jesusus tutxh val u iqvil sitz'u'm. Tul xe't Jesusus ti' itukil elu'l inq'a xaal tuch' inq'a iva'k, atz tuch' inq'a ikarne'l tu nimla tuulb'al u tostiuxh. Tul imak'e'l Jesusus ipuaq inq'a jalolaq puaq. Tul ivampu el Jesusus inq'a imeexha. ¹⁶Tul ech tal vet Jesusus te inq'a nikich k'ayin paraamuxh s-eche: —¡Eesavaq el inq'a ek'a'y tzitza! Tul ¡ye' etaq' b'en u toztotz vinB'aal s-k'ayi-b'al! —xe't Jesusus.

¹⁷Ya'ne nal kuxh tul s-k'uul inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus uva' ech val u yol tz'ib'amalich ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: —Tira nik tiq'o vaanima uva' ta'n kuxh natxhk'uula'm la' utxh t-vavotzotz, —chich u yol.^t

¹⁸Ya'ne ech tal vet inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —¿Kametz inva'q kaeb'al aanima b'a toq ak'utxh s-quvatz ti' qootzaqita' uva' at aviqle'm ta'n quB'aal Tiuxh? Tan niketz kuxh apalsa el inq'a kam tetz inq'a xaal, —xe'taqe.

¹⁹Tul ech tal Jesusus s-eche: —Tilpuvaq u tostiuxh uva'a, tul oxva'l kuxh q'ij toq ole'vik in ti' ilakax inpaqte, —xe't Jesusus.^u

²⁰Ya'ne ech tal inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —Vaj-qilen toxk'al ya'b'e (46) nuqpiq u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul ¿oxva'l txhan q'ij la' ole'vik vet axh ti' taq'ax ja' nik aale'? —xe'taq te Jesusus.^v

²¹Poro jitetz a' tal Jesusus u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, pet a' tal Jesusus ti' vitxhi'o'l. ²²Ma'tichetz titz'e'v vet Jesusus inpaqte, tul ul vet u yol s-k'uul inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus, u yol uva' ma'tich talt Jesusus. Echetz motx iqejt vete inq'a nikich itxhus Jesusus, inq'a yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz inq'a yol uva' tal Jesusus ti' u titz'e'v inpaqte.

²³Atichetz vet Jesusus tu tenam Jerusaleen ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel, tul mamala kaeb'al aanima ib'an Jesusus xo'l inq'a xaal. Echetz iqejax vet Jesuuse ta'n mamala xaal uva', a' Jesusus ul sivatzil quB'aal Tiuxh. ²⁴Poro jit a' toksa Jesusus s-tuul kam uva' nikich tal inq'a xaal. Tan tootzaqich Jesusus

r 2.13 Eeksodo 12.1-27 **s 2.14** ¿Kam s-ti'il nikich ijalax ipuaq inq'a xaal? Pet, ti' uva', ye' nikich ik'ulux vipuaq inq'a aj Rooma tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tetz inq'a tij imam Israeel. Tan nikich tixva inq'a tij imam Israeel vib'ek'o'm inq'a aj Rooma. Tul ye'aq nikich motx ik'ul vipuaq inq'a aj Rooma; a'e u denaario tuch' u draakma. Tul atichaq ipuaq inq'a tij imam Israeel s-na'ya uva' «siiklo» ib'ij. Tul ta'netzsh u puaq siiklo nikich ik'ulaqe. Echetz tetxhal b'axa la' nalich ijal inq'a xaal u puaq tetz Rooma uva' iq'omal ta'n, tul a' vet u puaq siiklo la' aq'ax s-te. Tul ta'netz kuxh vet u puaq siiklo la' ib'anb'e vet ti' kam ilolo'o'm la' ib'ana tu nimla tuulb'al u tostiuxh. Tul sib' nikich itx'ak inq'a jalol puaq ti' ijalax u puaq tetz Rooma. A'etz u sub'u'me uva' til Jesusus uva' nikich tutxh tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Echetz s-ti'le lakp ivi' quB'aal Jesusus ti' itukilaq el inq'a jalol puaq, atz ivampu el quB'aal Jesusus vimeexha. Tio 21.13

t 2.17 Saalmo 69.9 **u 2.19** Tio 26.61; 27.40; Kuxh 14.58; 15.29 **v 2.20** Tio 27.61

kam vitxumb'al inq'a xaoł s-kaqaayil. ²⁵ Echetz jit a' nikich itx'eb' Jesuus taq'ax itxumb'al ta'n inq'a xaoł, tan tootzaqlıch Jesuus kam uva' atıch tu taanima junun inq'a xaoł.

**Uva's talt quB'aal Jesuus inuqul te Nikodeemo ti'
itxhej q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al**

3 ¹ Atıchetz val u vinaq uva' Nikodeemoich ib'ij; iq'esalich xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul atıch ok xo'l u tuq'e'yb'al inq'a fariseeo. ² Tuulb'aletz val u q'eqxe'mb'al, tul ex ilixoq Jesuus ta'n Nikodeemo. Tul ech tal Nikodeemo te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, qootzaqle uva' quB'aal Tiuxh qat txhaqon tzaan axh ti' atxhusun s-quxo'l. Tan oq ye'l quB'aal Tiuxh sak'atza, tul la' koq ole'v axh ti' ib'anax inva'q kaeb'al aanima, eche uva' nik ab'ane', —xe't Nikodeemo.

³ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira nuqxh nik val see: Ja'l uva' ye' la' alal tika'paq, tul ye'l tokeb'al ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima, —xe't Jesuus.

⁴ Tul ech tal Nikodeemo s-eche: —ıKe'chetz la' talal inva'q xaoł tika'paq, oq q'est vete'! Tan b'ane la'etz koq utxh tatin u xaoł paqte k'atz vitxutx, tul la' alal paqte, —xe't Nikodeemo.

⁵ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira nuqxh nik val see: Jitetz kuxh ta'ne uva' la' alal va'l u xaoł ta'n itxutx, pet tetxhal kuxh la' nal alal tika'paq tuch' viTiuxhil Tiuxh. Atz tetxhal la' nal alal paqte vatz quB'aal Tiuxh. Tan ja'l u xaoł uva' la' alal paqte vatz quB'aal Tiuxh, a'etz uva'e, la' b'en atinoq tal uva' nik ib'angat quB'aal Tiuxh iq'esalil. ⁶ Tan ja'l inva'q xaoł uva' la' alal ta'n alam aanima, antetz kuxh vitxhi'o'l nik b'amb'en. Pet ja'l uva' la' alal ta'n viTiuxhil Tiuxh, a'etz vet u taanxelale nik titz'e'v vatz quB'aal Tiuxh. ⁷ Pet ye' kuxh sotz ak'uul te u yol, k'uxh ech nik val see s-eche: «Tetxhal la' alal ex tika'paq,» chıch in. ⁸ Jank'al eche u kaqıq', tan tal kuxh nik aab'ivat u toq'e'. Tul ye' nik eele' tal nik tzajka, atz tal nik ik'aqe'. Echetze inq'a xaoł, inq'a ye' ootzaqın tetz quB'aal Tiuxh, tan ye' nik ib'en s-te ti' titz'e'v va'q xaoł tika'paq ta'n viTiuxhil Tiuxh, —xe't Jesuus.

⁹ Ya'ne ech tal vet Nikodeemo te Jesuus s-eche: —ıKametz la' qule inimal u yol uva'e? —xe't Nikodeemo.

¹⁰ Tul ech tal Jesuus s-eche: —ıYe'etz kol nik ib'en u yol see?, atz axh txhusul tetz inq'a tij imam Israeel. ¹¹ Tira nuqxh nik val see: Jank'alxh inq'a yol uva' nik qal inuqul see tuch' inq'a nik itxhus tib' sink'atza, tan o'etzxhte ootzaqın tetz. Tul o'etzxhte ilona'q tetz inuqul kam inq'a nik qal see. Tul jito-qetz nik eqeje', ex inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. ¹² İletz inq'a yol nik val inuqul sete tztıta vatz tx'ava', tul ye' nik eqeı in s-ti'. Tul oqetz la' val inuqul sete ti' inq'a kam t-amlika', tul a'etz koq la' eqeıtxha ine s-ti'. ¹³ Pet ye'xhal inva'q b'enna'q tu amlıka'. Pet ta'n kuxh ine [uva' tzaj-na'q in tu amlıka'], in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima.

¹⁴ Taq'etz ja' Moısees u kan s-jetxhel ja' tu tzaqa tx'ava', tul yek nikich ib'an inq'a xaoł b'a'n uva's nikich motx isaqıt ja' u kan. Echattetz la' vaq'ax ja'e, in u k'utxhul tetz quB'aal Tiuxh vatz tx'ava'.^w ¹⁵ Echetz jatva'l inq'a xaoł uva' la'

qeon in, ye'letz vet ikameb'al vatz quB'aal Tiuxh. Pet at vet q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ana.

Uva's talt quB'aal Jesus uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan, ti' uva' jatva'l xaal la' qeon, tul at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al

¹⁶Tan sib'xh taanima quB'aal Tiuxh ti' jank'al inq'a xaal vatz tx'ava'. Tan a' isa' ye' la' itz'eqx inq'a xaal. Pet at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ana. Xa'tetze qat taq' tzaan in, in viK'aol ti' ul vaq't vib' kamoq ti' itxhoox jank'al vipa'v inq'a xaal, in, uva' ta'nxh in sib' vikle'm.^x

¹⁷Qatetz itxhaq tzaan in quB'aal Tiuxh, in viK'aol. Poro jit a' qat itxhaqvatz tzaan in ti' taq'ax ja'p u yol tiib'a jank'al inq'a xaal ti' ik'axb'isale', pet, ti' uva', jank'al inq'a xaal la' ikol tib' vatz u k'axk'o ti' inq'a ipa'v. ¹⁸Tan ja'l uva' la' qeon in, in viK'aol quB'aal Tiuxh, tan ye'l vet u yol la' ja'p s-tiib'a ti' vipa'v. Pet ja'l uva' ye' la' qeon in, in viK'aol quB'aal Tiuxh, tan at vet ja'p viyol quB'aal Tiuxh s-tiib'a ti' ib'en tu k'axk'o. Tan ye' qat iqej viK'aol quB'aal Tiuxh uva' ta'nxhte uva' palna'q tikle'm. ¹⁹Ke'chetz koq qat ija'p viyol quB'aal Tiuxh s-tiib'a, pet, ti' uva', ye' toksa viyol quB'aal Tiuxh s-tuul uva' qat ul ink'utxh s-xo'l tzitza vatz tx'ava', eche itxiquon va'q txiqub'al. Pet a'l a' qat b'enk taanima ti' inq'a pa'v, eche ib'en t-tokto. Tan a' kuxh tetz ib'anax inq'a kantxhaqla txumb'al. ²⁰Tan jank'alxh inq'a xaal uva', a' kuxh u kantxhaqla txumb'al nik ib'ane', a'etz inq'ae, nik iyan ivatz s-ve, in, u Txiqub'al. Tul jitoq nik itxhok tok sink'atza, in, u Txiqub'al, tan ye' isa' la' motx elu'l vatz q'ij saq ti' inq'a kantxhaqla txumb'al nik ib'ane'. ²¹Pet u xaal uva', a' nik inima vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan a'etz u xaole uva' nik itxhok tok sink'atza, in u Txiqub'al. Echetz la' tootzaqile uva', a' u titz'ab'al quB'aal Tiuxh nik motx ib'ane', —xe't Jesus te Nikodeemo.

Uva's talt Xhun uva', a' quB'aal Jesus palna'q tikle'm vi' Xhun

²²Xamteletz vet ti' inq'a utxhi, tul b'en vet Jesus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuulb'al Judea. Tul atin vet Jesus tzitzi s-tuch'. Tul nikich taq' ku' Jesus inq'a xaal xe' a'.

²³Tul nikichat taq' ku' Xhun inq'a xaal xe' a' tu tal tenam Enoon uva' inaaqa' tib' tuch' u tenam Saliim. Tan mamala xaomla a' atich tzitzi. Tul motx aq'b' inq'a xaal k'atz Xhun. Tul nikich taq' ku' Xhun xe' a'. ²⁴Aya'letz uva'e, nikich ib'an Xhun uva's ye'naqich ja'oq Xhun t-tze'.

²⁵Ya'ne xe't vet yol xo'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun tuch' inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel ti' inimal inq'a tx'ajo ib' vatz quB'aal Tiuxh. ²⁶Tul aq'b' vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun. Tul echaq motx tal te Xhun s-eche: —Txhusul qetz, il naq u vinaq at tzitzi uva' atich sak'atza txala b'en Jordaana, naq uva' aal u tikle'm s-qe. Iletz naq imol tib' tuch' inq'a nik itxhus tib' s-k'atza ti' taq'ax ku' inq'a xaal xe' a'. Tul mam tenam nik taq'b' vatz naq, —xe'taqe.

²⁷Ya'ne ech tal Xhun s-eche: —Ye'xhab'il va'q xaal la' utxh taq'ax b'en s-nim tuch' u tikle'm, oq jit quB'aal Tiuxh la' sa'on s-ti'. ²⁸Tul antxh ex ootzaqin tetz vinyol uva' val sete ti' u vikle'm. Ech u yol val sete s-eche: «Jit a', ine u

Kriisto. Pet a', ine, uva' qat ib'axab'sa tzaan in quB'aal Tiuxh vatz u Kriisto,» yetz xe't in sete.^z ²⁹Tan jab'il koq aj etz u ixvaak la' ib'ana, pet a' u aj tz'alo'm aj etz; a'e, u Kriisto. Pet u tami'k u aj tz'alo'm, tan at kuxh s-k'atza, eche vatine'. Niketz ichiib' u tami'k u aj tz'alo'm ti' ipaxin vitziulal, echetz nik itzoqp vinchiib'e, ti' uva' nik etale', ti' uva' a'xh nik tab'i inq'a xao'l viyol u Kriisto. ³⁰Echetzxh vet toq ib'ane. Tan a' vet u tetz u Kriisto la' yak'ini; pet il vet u vetz aalemal itzoqpe', —xe't Xhun.^a

**Uva's talt Xhun, u aq'ol ku' xao'l xe' a', uva' een
tzajna'ql quB'aal Jesuus t-amlika'**

³¹Tul ech tal Xhun, u aq'ol ku' xao'l xe' a', inpaqt s-eche: —Tan a' u Kriisto iq'edal s-qukaqaayil. Tan een tzajna'ql t-amlika'. Pet ech koq in, tan in kuxh inva'l sula' aanima vatz tx'ava'. Tul a' nik inyolb'e inq'a txumb'al tetz inq'a xao'l vatz tx'ava'. Pet koq viyol u Kriisto, tan palna'q ti' u vetz, atz palna'q ticle'm ti' viyolon tiib'a jank'al inq'a qetz tzitza vatz tx'ava', tan een tzajna'ql t-amlika'. ³²Tan kam uva' ilel ta'n, atz ab'imal tzaan ta'n k'atz quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, nik tal s-quxo'l. Aloq jit jank'al xao'l nik k'ulun u yol uva' nik tale'.

³³Pet ja'l uva' nik qeon inq'a yol uva' nik tal u Kriisto, tul a'etz uva'e, nik k'utxhun tuch' u tatine' uva' nuqxh inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' nik tal u Kriisto. ³⁴Tan antxh inq'a iyol quB'aal Tiuxh nik iyolb'e u Kriisto uva' qat itxhaq tzaan quB'aal Tiuxh. Tan tira kuxh taq' quB'aal Tiuxh viTiuxhil k'atz Jesuus. ³⁵Tan atxh taanima quB'aal Tiuxh ti' viK'aol, echetz qat toksat vet quB'aal Tiuxhe jank'al inq'a kam tiq'ab'.^b

³⁶Echetz ja'l uva' la' qeon viK'aol quB'aal Tiuxh, tul at q'ij isaq uva' ye'l iya-'eb'al imotxeb'al la' ib'ana. Pet ja'l uva' la' ixvan viK'aol quB'aal Tiuxh, tul ye'l q'ij isaq la' ib'ana. Pet a' vet u k'axk'o la' taq' quB'aal Tiuxh s-tiib'a uva' ye'l iya-'eb'al imotxeb'al, —xe't Xhun.

Uva's iyolon quB'aal Jesuus tuch' val u ixoq aj Samaaria

4 ¹⁻²Nikichetz tal inq'a fariseeo ti' Jesuus uva' palna'qich tatxhul inq'a xao'l nikich tok s-niman tetz Jesuus, tul nikich taq' ku' xe' a'. Pet aloq jit Jesuus nikich aq'on ku' inq'a xao'l xe' a', pet a' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul nikich ipal pa'l tatxhul vi' inq'a nikich taq' ku' Xhun xe' a'. Tab'ietz quB'aal Jesuus kam uva' nikich tal inq'a fariseeo s-ti', ³tul yekich el vet b'en Jesuus tuulb'al Judeea. Atz yekich vet tuulb'al Galileea inpaqte. ⁴Poro tetxhal pal nalich Jesuus tuulb'al Samaaria.

⁵Aq'b'etz vet Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-val u tal tenam Sikaar, antxh tuulb'al Samaaria, k'atz vitx'ava' Jakoov uva' taq' ka s-na'ya te Xhu'l, vik'aol,^c ⁶tal uva' ik'otvat Jakoov val u julil a' uva' sib' atich b'en. A'xhetz itxhaq'aan q'ij, tul aq'b' Jesuus tzitzi. Tul k'uqe'v Jesuus titzi' vitz'a-chil vijulil u a', tan ko'lina'qich vet Jesuus t-xajo'm.^d

z 3.28 Xhun 1.20 **a 3.30** Tul tira nikich tiq'o vet ku'l tib' Xhun k'atz quB'aal Jesuus. Atz tira tal Xhun inuqul uva' jitich a' Xhune u Kriisto. Tan nikich tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Xhun uva' ye'xh jank'al xao'l nikich tul vet k'atz Xhun. Tan a' nikich motx imolvat vet tib' mamala xao'l vatz quB'aal Jesuus. **b 3.35** Tio 11.27; Luk 10.22 **c 4.5** Jeenesis 33.19; Josuee 24.32 **d 4.6** Tuul-b'aletz uva's ik'uqe'v quB'aal Jesuus titzi' vijulil u a', tul itxhaq b'en quB'aal Jesuus inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' illoq'ox tx'ix.

⁷Ya'ne ul val u ixoq aj Samaaria ti' tiq'ol ja'ul taja' tu jul. Tul ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —Aq' inb'eeq vaja' saxe', tul toq vuk'a, —xe't Jesuus. ⁸Eena-qichetz inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus tu tenam ti' illoq'ox tx'ix.

⁹Ya'ne ech tal u ixoq te Jesuus s-eche: —¿Kam s-ti'il nik aab'i avaja' s-ve? Tan in aj Samaaria, tul axh tij imam Israeel. Tul ootzaql uva' ye' nik iq'iila tib' inq'a aj Samaaria tuch' inq'a tij imam Israeel, —xe't u ixoq te Jesuus.

¹⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'a'n uva' ootzaql koq vib'a'nil quB'aal Tiuxh uva' la' utxhi la' taq' see, atz ootzaql koq u vikle'm, in, uva' nik ab'in vaja' see, tul la'etz utxhi la' aab'i avaja' s-ve, uva' itz'chil nik ib'ane' uva' nik taq' q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul la' vaq' see, —xe't Jesuus.

¹¹Ya'ne ech tal u ixoq s-eche: —Iq'esal, kametz koq la' uule tiq'ol ja'ul avaja', tan ye'xhkam inva'q iq'omal aa'n. Tul sib' at b'en u a' paqte. Pet aloq ¿taletz atil u a' b'a uva' itz'chil nik ib'ane' nik aale'? ¹²Tan b'ane a'etz koq axh palna'q avikle'm vi' Jakoov, u k'uy qumam, uva' k'oton ka u julil a' uva'a. Tan antxh u julil a'e, uva' nikich ul tiq'ovat Jakoov taja'. Tul nikich tuk'a tuch' inq'a k'aol ime'al, atz tuch' inq'a ikarne'l, atz tuch' inq'a iva'k, —xe't u ixoq te Jesuus.

¹³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l u xool uva' la' uk'an u a' uva'a, tan la' kam t-tzaqa tzi'il inpaqte. ¹⁴Pet u xool uva' la' uk'an u a' uva', in la' aq'on s-te, tan ye'l inpaqt la' kam t-tzaqatz'iil. Tan eche titz' inva'q vi'al a' toq tatin q'ij isaq u xool. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq la' ib'ana, —xe't Jesuus.

¹⁵Tul ech tal vet u ixoq te Jesuus s-eche: —Iq'esal, aq' u a' b'a s-ve uva' nik aale'. Tul ye'l inpaqt la' tzaq intzi'. Atz ye'l vet in la' ul in ti' tiq'ol a' tzitza, —xe't u ixoq.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —B'a'n kuxh te'e. Pet a'l quuxh; tul quuxh iq'o tzaan vatsumel. Tul ul axh sinvatz s-tuch', —xe't Jesuus.

¹⁷Tul ech tal u ixoq s-eche: —Ye'l intzumel, —xe't u ixoq.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Echxhte uva' nik aale': «Ye'l intzumel,» chich axh. ¹⁸Tan o'va'x vinaq eeq'o. Iletz inva't vinaq iq'omal aa'n s-txheel, poro jitat atzumel. Echetz inuqulxhte uva' nik aale', —xe't Jesuus.

¹⁹Ya'ne ech tal u ixoq te Jesuus s-eche: —Iq'esal, nik ib'en s-ve uva' axh q'exsan tetz iyol quB'aal Tiuxh. ²⁰Pet kametz s-ti'il uva' antxh nikich natxh-k'uulank inq'a k'uy qumam tzitza tu vitz uva' atil o' s-txheel. Pet a'etz nik etale', ex inq'a tij imam Israeel, uva' tetxhal kuxh a' la' utxhk natxhk'uula'm tu tenam Jerusalem, —xe't u ixoq te Jesuus.^e

²¹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Toq val see, ixoq, uva': Il vet inq'a q'ij tule' uva' jit kuxh ta'n tu vitz uva'a, atz tu tenam Jerusalem, la' natxhk'uulalik Tiuxh, tul toqxh ib'an uva' nik vale'. ²²Jank'al ex inq'a aj Samaaria nik motx enatxhk'uulan q'aoq. Poro ye' etootzaql ja'l uva' nik enatxhk'uula. Pet o' inq'a tij imam Israeel, tan nik motx qunatxhk'uulane'. Tul qootzaql ja'l uva' nik qunatxhk'uula. Tan s-q'i'e, o' inq'a tij imam Israeel, toq ulk u chitpichil t-inq'a pa'v.

²³Pet opoonyetz vet inq'a q'ij, tan a'etz vete uva' atil o' s-txheel, uva' tu taanxelalxh inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh la' tzajk vinatxhk'uulane'. Tan a'etz nik isa' quB'aal Tiuxh, inq'a taanxelalxh la' tzajk u natxhk'uula'm.

e 4.20 ¿Jab'iste vitz nik tal u ixoq tzitza? A' nikich tal u ixoq u vitz Jeresiim tuulb'al Samaaria.

A'etz u nuqla natxhk'uula'me uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul a'etz nik itxhok quB'aal Tiuxh inq'a xao! uva' taanxelalxh la' tzajk vinatxhk'uulane'.²⁴ Tan u quB'aal Tiuxh, aanxelal kuxh vet tatine'. Echetz s-ti'ile jatva'l xh inq'a xao! nik sa'on inatxhk'uulal Tiuxh, tul taanxelalxh la' tzajk vinatxhk'uulane'. Atz a' viTiuxhil Tiuxh la' toksa s-tuul ti' vinatxhk'uulane', —xe't Jesuus te u ixoq.^f

²⁵ Ya'ne ech tal u ixoq te Jesuus s-eche: —Vootzaqle uva' la' ul u Mesias. A'e, uva' Kriisto alel s-ti' inpaqte. Atz a' uva'e, la' uli, tul la' ul tal inuqul jank'al inq'a yol s-qe, —xe't u ixoq.

²⁶ Tul ech tal Jesuus s-eche: —A'etz ine uva' nik inyolon savuch' s-txheel, —xe't Jesuus te u ixoq.

²⁷ Tuulb'aletx uva's seb'tich iyolon Jesuus tuch' u ixoq, tul ul vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus. Tul yekich kuxh motx kajaq taanima, ti' uva's nikich iyolon Jesuus tuch' u ixoq. Poro ye'xhab'il inva'q ech alon s-eche: —¿Kam nik aab'i te Jesuus? —xe'taq koq te u ixoq. Atz: —¿Kam nik ayol tuch' u ixoq? —xe'taq koq te Jesuus.

²⁸ Ya'ne taq' vet ka u ixoq vitxe'n. Tul b'en vet ok tu tenam. Tul ech ex tal vet te inq'a xao! tu tenam s-eche: ²⁹ —Ko'vaq s-vi'. Tul ko' qil val u Vinaq uva' jikxh qat talt s-ve jank'al inq'a b'anel va'n. A'etz nik vale uva', a' vet u Kriis-toe, —xe't u ixoq.

³⁰ Ya'ne tzaj vet inq'a xao! tu tenam, tul ulaq vet vatz Jesuus.

³¹ Aya'l s-tuul nikich iya'lul Jesuus ti' itx'a'on ta'n inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech nikich motx tal te Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, tx'a'on, —chichichaqe.

³² Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Il intx'ix ati uva' nik vetxhb'u. Pet a'e tan, ye' etootzaqle, —xe't Jesuus.

³³ Tul ech motx tal vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-vatzaq s-eche: —Ateb' inva'q xao! qat ul aq'on itx'ix Jesuus, —xe'taqe.

³⁴ Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Nik innima kam uva' nik isa' vinB'aal la' inb'ana. Tul nik insa' itzoqpisal s-kaqaa-yil kam uva' qat itxhaq tzaan in vinB'aal ti' ib'anaxe'. A'etz uva'e, nik tetxhb'u u vaanxelal vatz quB'aal Tiuxh.

³⁵ Echetze ex, tan ech nik motx etal s-eche: «Kajva't ich' la' motx txhokp ivatz inq'a txhiko,» chich ex. Pet toq val sete uva' ech tatin inq'a xao!, eche u txhiko. Tan mamala xao! nik isa' tok tzaan s-vi'. Saqivaq etile', tan ile q'an-b'iyag vete'. Tul la' utxh vet itxhokoxe'. ³⁶ Tan jatva'l inq'a la' molon ok inq'a xao! sink'atza ti' ib'en tu q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tan at itx'aqam s-ti'. Eche u xao! uva' la' molon vet vivatz inq'a txhiko, tan la' ik'ul txhojb'al tetz s-ti'. Tul atat itx'aqam jatva'l uva' nik alon vinyol, eche u xao! uva' la' avan u txhiko. Tul tzumetz kuxh la' motx ichiib' vet sink'atza.^g ³⁷ Tan nuqxhte

f 4.24 A'etz tal quB'aal Jesuus inuqul te u ixoq uva' jit ti' u atib'al tal uva' la' utxhk natxhk'uula'm. Pet een ti' u natxhk'uula'm uva' een la' tzajk tu taanxelal u xao!. Tan eche uva' nikich ib'an s-na'ya, tan k'uxh niim nikich tzajk inq'a tij imam Israeel, tan een nikich ex inatxhk'uulavat Tiuxh tu tenam Jerusaleen. Pet a'etz vet itxa'k uva' ul taq' tib' quB'aal Jesuus kamoq, ti' uva' la' utxh vet inatxhk'uulat inq'a xao! Tiuxh s-jununi. Atz yekxh vet vinatxhk'uulan vatz Tiuxh. Tan a' va'l u tetxhlal nik ex k'utxhun, ti' uva's tel vet ik'uul quB'aal Jesuus, tul tira yekich rinp vet ku'l u chelkin t'eb'kin b'u'q u q'anb'al tuul u tostiuxh. A'etz nik elka'pune uva' jit tetxhal een la' utxhk natxhk'uula'm tu tenam Jerusaleen. Tio 27.51. **g 4.36** Nikich motx tok vet inq'a aj Samaaria s-niman tetz Jesuus k'uxh jitichaq tij imam Israeel.

val u yol uva' ech nik tal s-eche: «Va'l xao! la' avan inva'q txhiko, tul va't vet xao! la' txhokon ivatz,» chich u yol.^h ³⁸ Echetz il ex qat intxhaql b'en ex ti' imolox ok inq'a xao! sink'atza, eche imolox vet ivatz txhiko. K'uxhjetz jit ex qat txhikon, tan jolten inq'a qat txhikon, pet a'etz vet ex, toq okoq ka ex ti' imolox vet vivatz inq'a txhiko, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

³⁹ Mamalaetz vet xao!, inq'a aj Sikaar uva' at tuulb'al Samaaria, motx qeon vet Jesuus ti' viyol u ixoq uva' ech nikich tal s-eche: —Qat motx tal u vinaq s-ve jank'al inq'a b'anel va'n, —chichich vet u ixoq ti' Jesuus.

⁴⁰ Echetz mamala vet inq'a aj Samaaria aq'b' k'atz Jesuus, tul motx ijaq vet b'a'nil te Jesuus, ti' uva' la'ich kaj Jesuus s-xo'l. Echetz ikaj vet Jesuuse ka'va'l q'ij xo'l inq'a aj Samaaria.ⁱ ⁴¹ Tul mamalaat vet inq'a aj Samaaria motx qeon vet Jesuus, ti' uva's motx tab'it vet inq'a yol titzi' Jesuus.

⁴² Tul echaq nikich motx tal vet te u ixoq s-eche: —Jitetz ta'n koq kuxh vayol qat qab'i, tul qat quqej Jesuus, pet qat qilla', atz qat qab'ila' uva' a' b'ak u Kriistoe, atz u Chitol tetz kamaq kuxh xao!il vatz tx'ava', —chichich vet inq'a xao! te u ixoq.

**Uva's iqeex quB'aal Jesuus ta'n val viq'esar uva'
b'anax b'a'n val vik'aol ta'n quB'aal Jesuus**

⁴³⁻⁴⁴ Ma'tichetz talt Jesuus u yol uva' ye'l inva'q q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh nik toksal iq'ij t-vitenam. Pet eletz vet ka'va'l q'ij tatin Jesuus t-Samaaria, tul b'en vet Jesuus tuulb'al Galileea. Tul ye'lichetz s-k'uul Jesuus uva' la'ich k'ulux Jesuus tib'a'nil.^j

⁴⁵ Pet aq'b'etz vet Jesuus tuulb'al Galileea, tul k'ulux tib'a'nil ta'n inq'a aj Galileea. Tan ma'tich motx tilt inq'a mamala kaeb'al aanima uva' motx ib'an Jesuus tu tenam Jerusalem. Tan ex inq'a aj Galileea tu tenam Jerusalem ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aaxel.^k

⁴⁶ Ya'ne aq'b' vet Jesuus inpaqte tu tenam Kanaa tuulb'al Galileea, tal uva' taq'vat b'en Jesuus u a' s-ta'l uuva. Atichetz val u vinaq, aj tenam Kapernaum, uva' iq'esarich k'atz Eroodes Antiipas, u mam iq'esar. Tul oyb'alich ik'aol viq'esar.^l ⁴⁷ Tab'ietz vete' uva' atich vet Jesuus tuulb'al Galileea, tan ya'naqich kuxh tel tzaan Jesuus tuulb'al Judeea. Tul ul ijaq viq'esar b'a'nil te Jesuus uva' la'ich b'en ib'an Jesuus b'a'n vik'aol. Tan b'iitich kuxh ikam vet ta'n yaab'il.

⁴⁸ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Eche uva' ye' koq qat ink'utxh inq'a etxhlal, atz uva' mam yol tilix sevatz, tul la' koq eqej in, —xe't Jesuus.

⁴⁹ Tul ech tal viq'esar s-eche: —Inq'esar, b'an b'a'nil s-ve. Tul b'en koq eel val vink'aol, loq'e ye'x kamoq, —xe'te.

⁵⁰ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Quuxh; tul quxh il vak'aol. Tan ile b'a'n vete', —xe't Jesuus. Tul ik'uqb'a vet viq'esar ik'uul ti' viyol Jesuus. Tul b'en vete'.

h 4.37 ¿Ja'le u xao! uva' txhikon s-b'axa nik tal quB'aal Jesuus? A' inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh motx alon ka ti' u tuleb'al u Kriisto, eche Moisees, tetxhal topoon k'atz Xhun, u aq'ol ku' xao! xe' a'.

Pet ¿ja'letz vete u xao! la' molon vivatz u txhiko tal quB'aal Jesuus? A'etz vete inq'a apoostol, tan a' inq'ae, motx itxhaq vet b'en quB'aal Jesuus ti' ipaxsal viyolb'al xo'l inq'a xao!. Tul motx imol vet inq'a xao!. Atz jank'al kuxh vet inq'a s-txheel nik molon inq'a xao! jatva'l inq'a nik alon viyolb'al quB'aal Tiuxh. **i 4.40** Vib'ano'm inq'a Apoostol **8.5** **j 4.43-44** Tio 13.57; Kuxh 6.4; Luk 4.24 **k 4.45** Xhun 2.23 **l 4.46** Xhun 2.1-11

⁵¹ Ye'naqichetzxh aq'b'oq viq'esaral t-totzotz, tul ul k'ultxhoq vet ta'n inq'a taq'onvil. Tul echaq motx tal s-te s-eche: —jll vak'aol b'a'n vete'! —xe'taqe.

⁵² Ya'ne tab'i vet viq'esaral te inq'a b'anolaq taq'on uva' kam oora ib'an u xaak b'a'n.

Tul echaq tal s-eche: —Evet tzaane ya' vet u xamal ti' vak'aol uva's ib'ant va'l oora s-ku'eb'al q'ij, —xe't inq'a b'anolaq taq'on.

⁵³ Echetz ib'en vete te vib'aal u xaak uva' a'xh iya' vet u xamal ti' vik'aol tu oora uva's ech tal Jesusus s-te s-eche: —Il vak'aol b'a'n vete', —xe't Jesusus. Tul qeex vet Jesusus ta'n viq'esaral tuch' jank'al tatin t-totzotz, ti' uva', a'ich Jesuuse u Kriisto.

⁵⁴ A'etz vika'v kaeb'al aanimae ib'an Jesusus uva's atich vet tuulb'al Galileea uva's ma'tich tel tzaan tuulb'al Judeea.

Uva's ilakp ivi' inq'a iq'esaral tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, ti' uva's ib'ant quB'aal Jesusus b'a'n val u yaab' tu xem q'ij, u saavado

5 ¹ Xamtichetz vete', tul b'en vet ja' Jesusus tu tenam Jerusaleen tuulb'al uva's nikich inimat inq'a tij imam Israeel val vinimla q'ij. ² Atichetz val u atib'al molb'al tib' a' tu tenam Jerusaleen uva' Veteesda chichich e'l tu yob'al evreeo. Tul a' atich k'atz val vijub'alil vib'itz'il u tenam uva' Tetz Karne'l ib'ij. Tul atich txhaq o'lo'il piraal s-k'atza.^m ³⁻⁴ Mamalaetz yaab' atich tzitzi. Atich inq'a tzotiche. Atz atich inq'a koyelich ib'ena'. Atz atich inq'a tze'u'xich kuxh itxh'o'l. [Tul a' nikichaq itx'eb' ib'ant b'a'n. Atz a' nikichaq motx itx'eb' pagte iti'nsal u a' ta'n val u aanxel. A'etz val u aanxel nikich tul tu atib'al tetz na'eb'al a' ti' iti'nsal u a'. Tul jatu talen kuxh nikich ulka. Ja'letz u yaab' uva' b'axa nikich iko'p xe' u a' tuulb'al uva's ma't iti'n u a', tul yek nikich ib'an b'a'n, k'uxh kamxh yaab'ilil nikich motx b'anon.]

⁵ Atichetz val u vinaq tzitzi uva' vinaq vajxaqlavalich vet ya'b' tok yaab'il s-ti'. ⁶ Tul til Jesusus uva' xoklich u yaab'. Tul tootzaqich Jesusus uva' na'yna-qich tok vet yaab'il s-ti'. Tul ech tal Jesusus s-te s-eche: —¿Nik asa'e' la' ab'an b'a'n? —xe't Jesusus.

⁷ Tul ech tal u yaab' s-eche: —Atz ee, inq'esaral. Aloq ja'l koq inva'q nik aq'on ko'p in xe' u a' uva's nik ix'e't u a' ti'noq. Tan ya'naqxh in sa' pal ku' in, tul va'len nik ib'axab' ku' sinvatx, —xe't u yaab'.

⁸ Ya'ne ech tal Jesusus te u yaab' s-eche: —Lakpen. Tul lak vatx'atxh tze'. Tul xaon vete', —xe't Jesusus.

⁹ Taletx kuxh Jesusus u yol uva'e, tul yekich ib'an vet u vinaq b'a'n uva' oyb'alice. Tul ilak vet vitx'atxh tze'. Tul xaon vete'. Poro xem q'ij saavadoich u q'ij uva's ib'ant u vinaq b'a'n ta'n Jesusus.

¹⁰ Ya'ne ech tal vet inq'a iq'esaral uq'e'yb'al te u vinaq uva' ma'tich ib'ant b'a'n s-eche: —Ye'b'a'n vatx u qub'ek'b'al uva' la' eeq'o vatx'atxh tze' txheela' tu xem q'ij saavado, —xe'taqe.

¹¹ Tul ech tal u vinaq s-eche: —¿Kametz? Tan a' u vinaq qat alon s-ve uva' qat b'anon in b'a'n. Tan ech qat tal s-ve s-eche: «Iq'o vatx'atxh tze'. Tul xaon vete',» chich s-ve, —xe't u vinaq uva' ma'tich ib'ant b'a'n.

m 5.2 ¿Kametz tatin u molb'al tib' a' nik tal u versiikulo uva'a? Atich o'va'l molb'al tib' a' tetz tx'ajb'al tib' inq'a xaal. Tul o'va'lenich b'itichla atib'al uva' na'na'q a' s-tuul tetz tx'ajb'al tib' inq'a xaal. Tul atichetz ipa'teb'al txhaq junun. Tul atichaq txe'yb'al ja' tetz vivi' s-txala txhaq tuul. Tul nikich motx itx'aj tib' inq'a xaal tuul u a'. Tul atetz xaal uva' oyb'alice, tul a' nikich itxhok itz'akpe'; tul la' ku' xe' u a'.

¹² Ya'ne tab'i inq'a iq'esal uq'e'yb'al te u vinaq. Tul echaq tal s-eche: —Ja'letz naqe uva'?: «Iq'o vatx'atxh tze'. Tul xaon vete',» chich see, —xe'taqe.

¹³ Poro ye'ich ootzaqimal vib'ij Jesuus ta'n u vinaq uva' b'anax b'a'n. Tan ma'tich tel vet el Jesuus xo'l inq'a xaol, inq'a atich tzitzi.

¹⁴ B'iilichetzxh vet s-tuul, tul ik'ul tib' Jesuus tuch' u vinaq tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuuxh. Tul ech tal Jesuus te u vinaq s-eche: —Nik val see uva' b'a'n vet axh. Pet ye'l vet axh la' pa'vin axh. Tan oq la' pa'vin axh, tul a'l pal ivi' u k'axk'o la' ul seeb'a, —xe't Jesuus.

¹⁵ Ya'ne b'en vet u vinaq. Tul ex tal vet u yol te inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel uva' Jesuus b'anon b'a'n. ¹⁶ Echetz s-ti'ile xe't vet inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' itxhokox Jesuus, atz ti' iyatz'ax el Jesuus, tan, ti' uva' ib'an Jesuus b'a'n u vinaq tuulb'al u xee'm q'ij saavado.

¹⁷ Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a iq'esal uq'e'yb'al s-eche: —Ye'l vinB'aal nik itanb'a taq'onve', tetxhal tul tu q'ij uva'a, k'uxh xee'm q'ij. Echatez kuxh uva'e nik inb'ane, —xe't Jesuus.

¹⁸ K'uxhetz ech tal Jesuuse, tan aalxh nikich ib'ant inq'a iq'esal uq'e'yb'al ya'l ti' iyatz'ax el Jesuus, tan, ti' uva' nikich teesa Jesuus iq'ij u b'ek'b'al tetz u xee'm q'ij saavado s-vatz, atz, ti' uva' nikich tal Jesuus Tiuxh sib'aal. Tul nikich ib'an tib' Jesuus eela tuch' quB'aal Tiuxh s-vatz.

**Uva's talt quB'aal Jesuus te inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' kam la'
motx tulb'e tilixe' uva' iK'aol quB'aal Tiuxh quB'aal Jesuus**

¹⁹ Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a iq'esal uq'e'yb'al s-eche: —Tira toq val sete: Ye'xhkam va'q la' inb'an sinjunal, in viK'aol quB'aal Tiuxh. Pet a' nik inb'an kam uva' nik vil ib'ant vinB'aal. Tan kam uva' nik ib'an vinB'aal, tul antetzxh uva'e nik inb'ane. ²⁰ Tul at taanima vinB'aal Tiuxh s-vi', tan in viK'aol. Tul nik ik'utxh s-ve jank'al uva' nik ib'ane'. Tul nik taq' vikle'm ti' ib'anaxe'. Tul atel kuxh kam toq etil inb'anta' uva' palna'q tiib'a uva' nik etile'. Tan a' u quB'aal toq lotxhon in ti' ib'anaxe'. Echetz toq ikaj etanimae s-ti'. ²¹ Tan kamxh nik tulsat vinB'aal taanima inq'a kamna'q ti' taq'ax q'ij isaq, tul echatxh la' vaq'te u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al te u xaol uva', in la' sa'on. ²² Tul ye'xha-b'il inva'q xaol la' taq' ku' vinB'aal yol tinuqul ti' vipa'v. Pet a' qat taq'vat vinB'aal t-inq'ab' uva', a' in, la' aq'on ku' yol tinuqul ti' inq'a xaol.ⁿ ²³ Tul kamxh uva' nik toksal iq'ij vinB'aal ta'n inq'a xaol, tul echatxh la' toksal inq'ije ta'n inq'a xaol. Ja'letz uva' ye' la' oksan inq'ij, tul a'etz koq vinB'aal uva' txhaqon tzaan in, la' oksal iq'ij ta'n.

²⁴ Tira toq val sete: Ja'l u xaol nik ab'in vinyol, tul la' iqeja uva', a' vinB'aal txhaqon tzaan in, atetz q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Atz ye'letz vete u yol la' ja'p s-tiib'a ti' ib'en tu k'axk'o uva' la' iq'on tu kamchil, pet at vet q'ij isaq.

²⁵ Tira toq val sete: La' opoon va'l q'ij uva' toq tab'i vet inq'a xaol vinyol, in, viK'aol quB'aal Tiuxh, inq'a xaol, inq'a ye'l q'ij isaq k'atz vinB'aal Tiuxh. Ja'letz uva' la' qeon vinyol, tul a'etz uva'e, at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tan a'etz vete uva' atil o' s-txheel. ²⁶ Tan kamxh u tiqle'm vinB'aal at ti' taq'ax u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tul echateztxh u vikle'm at

ta'n ti' taq'ax q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, in viK'aol. ²⁷Atz qat taq' vinB'aal vikle'm ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' inq'a xaal ti' vipa'v, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima.

²⁸Poro ye'l ex la' kaj etaanima ti' inq'a yol uva' qat val sete. Tan la' opoon inva'l q'ij uva' jank'al inq'a kamna'ql vete' la' ab'in vinsik'leta'. ²⁹Tul yek la' motx itz'atxh vete'. Ja'letz u xaal uva' b'anon u b'a'n, tul a'etz inq'ae, yek la' vitz'e'vsa inpaqte. Tul a' u b'a'n la' b'en tile'. Pet ja'l inq'a xaal uva' b'anon u ye'b'a'n, tul la' motx itz'e'v q'aoq inpaqte. Poro in la' aq'on vet ja'p u yol s-tiib'a ti' ib'en tu k'axk'o. ³⁰Tul ye'xhkam inva'q nik intx'ol ib'anax sinjunal. Pet b'axa nik vab'i te vinB'aal kam la' inb'ana. Ya'netze nik vaq' ku' u yol tinuqul. Tul inuquletzkh uva' nik inb'an ti' taq'ax ku' yol tinuqul. Tan jit a' u vitz'ab'al nik voksa sinjunalil, pet a' nik voksa u titz'ab'al vinB'aal uva' txhaqon tzaan in.

³¹Oqetz junt kuxh la' val inuqul inq'a yol s-vi', ti' u vikle'm, tul la' koq ok s-tuul. ³²Pet at va't uva' nik alon inuqul inq'a yol s-vi'. Echetz vootzaqle uva' inuqulxhte inq'a yol uva' nik tal s-vi'.

³³Tan a', uva's etxhaqt b'en ka'l inq'a emol ti' tab'il te Xhun, ti' uva' kamich u vikle'm, tul echatxh talt Xhun inuqul inq'a yole s-vi'.^o ³⁴Poro jit a' nik ink'uqb'a ink'uul ti' va'q u yol uva' la' tal inva'q u xaal s-vi'. Pet nik viq'o tzaan u yol ti' talt Xhun inuqul u yol s-vi', ti' uva' la' eqea, atz la' chitp ex t-inq'a epa'v. ³⁵Tul tira nikich tal Xhun jank'al vinuqul s-vi'. Tan echich Xhun, eche inva'q xamal uva' nik toyb'e', tul nik itxiqune'. Tul chiib' ex ti' tab'il inq'a yol tuulb'al jolol q'ij.

³⁶Poro atel jolt kam uva' nik alon inuqul inq'a yol s-vi' uva' sib' palna'q vi' uva' tal Xhun s-vi'. Tul a'at nik alon inuqul inq'a yol s-vi', jank'al inq'a kaeb'al aanima nik motx inb'ane'. Tan a'etz uva'e, qat itxhaq in vinB'aal ti' ib'anaxe'. Echetz a', inq'a inb'ano'm, nik k'utxhun uva', a' vinB'aal txhaqon tzaan in.

³⁷Echetz ant vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in, nik alon inuqul inq'a yol s-vi' tuch' jank'al inq'a nik motx inb'an ta'n. Tul ye'l inpaqxo'q etab'i iyolone', atz ye'l inpaqxo'q etila. ³⁸Tul ye' nik enima viyol vinB'aal. Tan ye' nik eqeje' uva', a' ine, uva' txhaqel tzaan in ta'n.

³⁹Pet b'antan tek'xh nik etxh'oti viyolb'al quB'aal Tiuxh, inq'a tz'ib'amal ka. Tan a' nik etitz'a uva' ti' vetxh'otit inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh toq eleqvats q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. A'etz nik yolonk viyolb'al quB'aal Tiuxh s-vi'. ⁴⁰Tul aaletz ye' nik esa't inqeexe' in, u Kriisto, in, uva' la' aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

⁴¹Aloq jit a' nik intxhoke uva' la' oksal inq'ij ta'n inq'a xaal. ⁴²Tan vootzaq vetxumb'al. Tul vootzaqle uva' ye'l etaanima ti' u quB'aal Tiuxh.

⁴³Pet qat ul in tuch' u tikle'm vinB'aal uva' taq' s-ve. Tul ye' nik ek'ul in. Va'tenetz koq xaal la' ul toksa iq'ij sexo'l, tul a'etz uva'e toq ek'ule. ⁴⁴Tul ke'-chetz koq la' eqejt in, tan a' nik etxhok toksal eq'ij sevatzakil. Tul jit a' nik etxhok toksal eq'ij ta'n quB'aal Tiuxh, uva' ta'n kuxhte u Tiuxh.

⁴⁵Tul ye' la' etitz'a uva', a', in, la' xotxhon ex te vinB'aal. Pet atz a' Moisees toq xotxhon ex, ti' uva' ye' nik enima inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka, k'uxh a'xh k'uqlel ek'uul ti' kam uva' itz'ib'a ka Moisees. ⁴⁶Pet nik koq eqej inq'a yol uva'

itz'ib'a ka Moisees, tul nik koq ekej inq'a yol nik vale'. Tan s-vi'e itz'ib'avat ka Moisees inq'a yol. ⁴⁷Pet oqetz ye' nik ekej inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees s-vi', jke'chetz koq la' ekej inq'a yol uva' nik motx vale'! —xe't Jesus te inq'a iq'esal tuqe'yb'al inq'a tij imam Israeel.^p

Uva's tilt inq'a xool ina'sat quB'aal Jesus o'va'l paan tuch' ka'va't txay, tul yekich motx tal vet tok quB'aal Jesus siq'esalil

Tio 14.13-21; Kuxh 6.30-44; Luk 9.10-17

6 ¹Xamtichetz vete', tul b'en vet Jesus jala el u mam a' tu Galileea uva' Tiveerias ib'ij inpaqte. ²Tul mam tenam txh'uyich ti' Jesus, tan motx til inq'a kaeb'al aanima uva' ib'an Jesus ti' ib'anax inq'a yaab' b'a'n.

³Ya'ne b'en vet ja' Jesus vi' val u vitz tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul k'uke'v Jesus tzitzi. ⁴Tul toqna'qich uluq vet u q'ij ti' inimal u nimla q'ij lpal Aanxel uva' nikich inima inq'a tij imam Israeel.

⁵Ya'ne til Jesus uva' mam xool k'ulich vet tib' ti' Jesus. Tul ech tal Jesus te Pi'l s-eche: —ǵTal b'en quloq'vat tx'ix, tul la' tx'a'on inq'a xool inq'ae? —xe't Jesus. ⁶Poro a'ich kuxh isa' Jesus tilta' kam la'ich tal Pi'l ti' u yol. Tan too-tzaqich Jesus kam uva' la'ich ib'an Jesus.

⁷Ya'ne ech tal Pi'l s-eche: —K'uxh la'xh b'en quloq' ipaan inq'a xool tuch' ija'mil laj k'alooq (200) quq'ij ti' aq'on, poro la' koqxh tz'eq ti' taq'ax b'iitxhaoq te junun xool, —xe't Pi'l.

⁸Ya'ne tzaq'b' Lixh, u titz'in Simoon Lu', Lixh uva' atich ok s-tatxhul kab'-laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus. Tul ech tal Lixh te Jesus s-eche: ⁹—Il naq val u xaak ila, uva' iq'omal o'va'l talaq paan ta'n uva' sevaadaxhtu'. Tul il ka'va't talaq votz'im txay iq'omal ta'n naq. Poro tira ye' la' tz'eq vatz mamala xool, —xe't Lixh.

¹⁰Ya'ne ech tal Jesus s-eche: —B'anvaq iku' inq'a xool s-kaqaayil, —xe't Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tan mam ch'im atich tal uva' atichaqe. Tul motx ku' vet inq'a xool s-kaqaayil vi' inq'a ch'im. Tul kamal o'va'-lenich mil (5,000) vinaq atich xo'l inq'a xool.

¹¹Ya'ne itxey Jesus inq'a paan, tul taq' Jesus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul taq' vet Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. A'etz vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus jatxon el xo'l inq'a xool. Tul echat kuxh ib'an Jesuuse te inq'a txay. Tul nikich taq'ax te inq'a xool jank'al uva' nikich motx ijaqe'.

¹²Tx'a'onetz vet inq'a xool s-b'a'n, tul ech tal vet Jesus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Molvaq inq'a yal etxhb'ub'al. Tul ye'xhkam inb'eeq la' b'utxhuxi, —xe't Jesus.

¹³Ya'ne imol vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus vial inq'a paan uva' motx taq' vet ka inq'a xool. Tul kab'lavat xu'k noj ta'n inq'a iyal o'va'l u paan.

¹⁴Tiletz vet inq'a xool u kaeb'al aanima uva' ib'an Jesus, tul echaq tal vet s-eche: —jNuq b'akxhtu', tan a' b'ak u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxhe uva' alel ka u tuleb'al s-quxo'! —chichich vet inq'a xool ti' Jesus.^q

¹⁵Poro b'enetz vet te Jesus uva' sa'ich txeyp Jesus ta'n inq'a xool ti' iya'lul ok s-mam iq'esal. Tul q'a'v vet ja' Jesus inpaqte s-junal vi' u vitz.

Uva's ixaon quB'aal Jesusus vi' u mam a'

Tio 14.22-27; Kuxh 6.45-52

¹⁶Aalemalichetz iq'eqx vete', tul motx b'en vet ku' inq'a xaal tzi' u mam a' Galileea, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus. ¹⁷Tul motx pal vet ok tuul val u vaarko. Tan a'aqich isa' ipal pa'l jala el u mam a'. Tan a', u tenam Kapernaum, k'aqichaq ta'n. Q'eqxetz vete', tul ye'naqich ulox Jesusus s-xo'l.

¹⁸Ya'ne ul vet val u mam kaqiq' vi' u mam a'. Tul tira nikich teyu tib' u a' ta'n. ¹⁹Kamal o'va'l, atz maq vajqil kiloometro ma'tich ixajto'k u vaarko vi' u mam a', tul ajtxh motx til vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus uva' seb'tich ixaon ok Jesusus vi' u mam a'. Tul aq'b' vet k'atz u vaarko. Tul yekichaq motx samun vete'.

²⁰Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex, tan ine, —xe't Jesusus.

²¹Ta'netzxxh oka'p Jesusus tuul u vaarko, tul yekichxh motx chiib' vet inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul nal kuxh taq'b' vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tu atib'al tal uva' k'aqichaq ta'n.

²²Echetz vet eqal, tul tira sotz ik'uul inq'a xaal, ti' kam tulb'e Jesusus ib'ena'. Tan til inq'a xaal, inq'a atich ka titzi' u mam a', uva' ta'nxxh va'l u vaarko atiche. Atz motx tila uva' ye'l Jesusus ok b'en tuul u vaarko xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Pet ta'n til inq'a xaal uva' ta'nxxh inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus b'enaq s-junal tuul u vaarko. ²³Tul ma'tich taq'b' ka't inq'a vaarko tuch'aq xaal, inq'a tzajna'qich tu tenam Tiveerias, titzi' u mam a' uva' naqligh kuxh k'atz tal uva' motx itx'a'vat inq'a xaal inq'a paan, uva's taq't Jesusus ta'n-tiuxh te quB'aal Tiuxh ti' inq'a paan.

²⁴Tiletz vet inq'a xaal uva' ye'lich vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, echetz tokaq vet b'ene t-inq'a vaarko, inq'a tzajna'qich tu tenam Tiveerias. Tul b'enaq vet ti' itxhokox Jesusus inpaqte tu tenam Kapernaum.

**Uva's ib'ant tib' quB'aal Jesusus eela tuch' u paan uva' nik
itz'e'vsan inq'a xaal vatz tx'ava', pet a' quB'aal Jesusus
nik itz'e'vsan inq'a xaal vatz quB'aal Tiuxh**

²⁵Aq'b'etz vet inq'a xaal jala el u mam a' tal uva' atich vet Jesusus, tul ex leqexox Jesusus ta'n. Tul echaq tal te Jesusus s-eche: —Txhusul qetz, ¿jank'a-xetz avul tzitza? Tan il axh nik qutxhok axh, —xe'taqe.

²⁶Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Tira toq val sete: Il in nik motx etxhok in, poro jit, ti' uva' qat motx etil inq'a kaeb'al aanima uva' qat ink'utxh sevatz, s-ilb'al tetz uva', in, u Kriisto, pet, ti' uva' qat motx tx'a'on ex, atz qat motx noj ex. Echetz nik motx etxhok ine. ²⁷Pet txhokvaq in, poro jit ti' u etxhb'ub'al uva' at imotxeb'al. Pet a' etxhokvat in ti' u etxhb'ub'al uva' la' aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. A'etz uva'e, la' vaq' sete, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. Tan a' ine, uva' at t-inq'ab' ta'n vinB'aal ti' taq'ax sete, —xe't Jesusus.

²⁸Ya'ne ech tal vet inq'a xaal te Jesusus s-eche: —¿Kametz la' qulb'e, tul a' la' qub'an uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-qe? —xe'taqe.

²⁹Tul ech tal Jesusus te inq'a xaal s-eche: —A'etz nik tal quB'aal Tiuxh sete uva' la' eqej in, in vitxhaq u quB'aal Tiuxh uva' qat taq' tzaan sexo'l, —xe't Jesusus.

³⁰ Ya'ne ech tal inq'a xaoł s-eche: —B'anetz inva'to'q kaeb'al aanima b'a s-quvatz ti' ak'utxht s-qe uva', axh u Kriisto. Kametz inva'q toq ab'an s-quvatz, tul toq qile'; ya'ne toq quqej axh. ³¹ Tan ech ib'an Moiseese s-na'ya, tan ik'utxh val u kaeb'al aanima te inq'a k'uy qumam ti' taq't u manaa. Tul motx tetxhb'u tu tzaqa tx'ava'. Tan ech tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: «Taq' Moisees tetxhb'u inq'a xaoł, etxhb'ub'al uva' een tzajk tu amlika',» chich u yol, —xe'taq inq'a xaoł te Jesusus.'

³² Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Tira toq val sete: Jit Moiseese aq'on u paan uva' een tzajk tu amlika'. Pet a' vinB'aale aq'on tzaan. Echatez kuxhte s-txheel. Tan a' vinB'aale nik aq'on tzaan va't u Paan uva' tzajna'ql tu amlika', uva' inuqulxhtu'. ³³ Echetz a' u nuqla Paane uva', a' vinB'aal, uva' een tu amlika', qat aq'on tzaan. Tul a' u Paan nik aq'on q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al te kamxh xaołil vatz tx'ava', —xe't Jesusus.

³⁴ Ya'ne ech tal inq'a xaoł s-eche: —Quq'esal, aq'etz u paan b'a s-qe s-b'enamen uva' nik aale', —xe'taqe.

³⁵ Tul ech tal Jesusus s-eche: —A'etz ine, u Paan uva' nik aq'on q'ij isaq inq'a xaoł uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tan ja'l uva' la' ok b'en s-vi', tul ye'l inpaqt la' va'yi. Atz ja'l uva' la' qeon in, tul ye'l inpaqt la' tzaq itzi'.

³⁶ Qatetz vall sete, tul k'uxh il inq'a kaeb'al aanima nik etile', inq'a nik inb'ane', tan qat koq eqej in s-ti'. ³⁷ Pet jank'al u xaoł uva', a' vinB'aal nik aq'on s-ve, tul a'etz uva'e, nik tok b'en s-vi' ti' inqeexe'. Ja'letz u xaoł uva' la' txh'uye'v s-vi', tul ye' la' vixva ka. ³⁸ Tan ti' koq voksatz u vitz'ab'al, tul qat tzaj in tu amlika'. Pet a' ul voksa u titz'ab'al vinB'aal uva' txhaqon tzaan in. ³⁹ A'etz titz'ab'al vinB'aal uva' txhaqon tzaan in, uva' ye'xhab'il inva'q inq'a xaoł la' tz'eqxi, inq'a qat taq' vinB'aal s-ve. Tan qat taq' vinB'aal s-ve uva', in la' itze'vsan inq'a xaoł inpaqte, uva's la' vaq't ku' u yol tinuqul tiib'a jank'al u tenam s-kaqaayil. ⁴⁰ Atz a'at titz'ab'al vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in, uva' la' iqe'j in jank'al inq'a xaoł, ti' uva' la' til inb'anta'. Tul atetz q'ij isaq u xaoł uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ana. Tul in la' motx itze'vsan inpaqte t-vimotxeb'al q'ij saq, —xe't Jesusus.

**Uva's teesal iq'ij quB'aal Jesusus ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al, ti'
uva's talt quB'aal Jesusus uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan**

⁴¹ Ya'ne xe't vet inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel ti' iyolox Jesusus, ti' uva' ech ma'tich talt Jesusus s-eche: —A'etz ine u Paan, in, uva' een tzajna'ql in tu amlika', —xe't Jesusus.

⁴² Echetz nikich motx tal inq'a iq'esal uq'e'yb'al s-vatzqaq s-eche: —Kametz talax u yol nik tal naq uva'e? «Een tzajna'ql in t-amlika',» chich kuxh naq. Tan b'ane ye'etz koq qootzaql naq u Jesusus. Atz ik'aol Xhu'l kuxh naqe. Tul qootzaql itxutx ib'aal naq, —chichichaq vete'.

⁴³ Ya'ne ech tal Jesusus s-eche: —Ye' kuxh eyol in. ⁴⁴ Tan ye'xhab'il inva'q xaoł la' qeon in, oq jit a' vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in, la' oksan tu taanima. Tan jatva'l inq'a la' qeon in, tul tetxhal la' itze'v inpaqte va'n uva's la' vaq't ku' inq'a yol tinuqul tiib'a jank'al inq'a xaoł.

⁴⁵ Tan ech val u yol tz'ib'amal ka ta'n va'l inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh ti' inq'a xaoł, inq'a la' qeon in s-eche: «A' u quB'aal Tiuxh la' txhusun inq'a

xaol s-kaqaayil,» chich u yol. Tul la' toksa tu taanima ti' vijejt in. Echetz nik valte sete, ja'l uva' qat ab'in viyol vinB'aal, tul qat itxhab'a kam uva' nik tal vinB'aal, tul a'etz u qeol vetze.⁴⁶ Tan ta'n kuxh in, uva' een tzajna'ql in tu amlika', ilona'q tetz vinB'aal; pet ye'xhab'il inva'to'q.⁴⁷ Tira toq val sete: Ja'l uva' la' qeon vinyol, tul a'etz uva'e, at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.⁴⁸ A'etz ine, u Paan uva' nik aq'on q'ij isaq inq'a xaol uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

⁴⁹ Poro k'uxhetz tetxhb'uxh inq'a k'uy qumam u manaa uva's motx ipal tu tzaqa tx'ava', tan motx kami.⁵⁰ Pet s-txheel, tan a'etz ine, uva' ech in, eche u Paan, in, uva' een tzajna'ql in tu amlika'. Ja'letz u xaol uva' la' etxhb'un vintxhi'o'l, tul a'etz u xaole uva' ye' la' kami.⁵¹ Echetz a' ine, uva' tzajna'ql in t-amlika', u aq'ol tetz q'ij saq. Tan ech in, eche u paan. Ja'letz u xaol uva' la' etxhb'un vintxhi'o'l, tul a'etz uva'e, ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq. Poro u etxhb'ub'al uva' nik vale', uva' toq vaq' te inq'a tenam vatz tx'ava', tan a'e vintxhi'o'l uva' toq vaq' k'axb'isaloq ti' taq'ax u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, —xe't Jesuus.

⁵² Ya'ne xe't vet inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' iyolox Jesuus s-vatzaq. Tul echaq motx tal s-eche: —Ke'ch la' taq't naq vitxhi'o'l qetxhb'u? —xe'taqe.

⁵³ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira toq val sete: Oq ye' la' etetxhb'u vintxhi'o'l, atz ye' la' etuk'a vinkaqaal, in u k'utxhul tetz quB'aal Tiuxh vatz tx'ava', tul ye'l q'ij esaq k'atz quB'aal Tiuxh la' ib'ana.⁵⁴ Pet ja'l u xaol uva' la' etxhb'un vintxhi'o'l, tul la' tuk'a vinkaqaal, tul at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Atz la' vitz'e'vsa inpaqte uva's la' vaq't ku' yol tinuqul tiib'a jank'al inq'a xaol.⁵⁵ Tan ye'xhkam inva'to'q la' aq'on q'ij isaq inq'a xaol uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al tiib'a vintxhi'o'l vinkaqaal.⁵⁶ Tan ja'l uva' la' etxhb'un vintxhi'o'l, atz vinkaqaal, tul a'etz uva'e, va'l inyol s-tuch', atz va'l iyol s-vuch'.

⁵⁷ Tan vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in, tan a'e vixe'al u q'ij saq. Tul a'etz vinB'aal nik aq'on u q'ij insaq. Echatez kuxh la' vaq't q'ij isaqe inq'a xaol uva' la' qeon in. Atz jab'il uva' la' etxhb'un vintxhi'o'l, tul a'etz uva'e, at q'ij isaq va'n.⁵⁸ Echetz a' ine, uva' een tzajna'ql in tu amlika', uva' ech in, eche u paan. Poro jit ech u Paan uva' nik val sete, eche u manaa uva' motx tetxhb'u inq'a k'uy qumam. Tan motx tetxhb'u u manaa, poro motx kami. Pet ja'l uva' la' etxhb'un u Paan uva' nik val sete, tan ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq la' ib'ana, —xe't Jesuus.

⁵⁹ Aya'letzxh inq'a yole motx tal Jesuus xo'l inq'a xaol uva's itxhusun Jesuus tu k'ulb'al tib' inq'a tij mam Israeel tu tenam Kapernauum.

Uva's tel ka jolol inq'a xaol ti' quB'aal Jesuus ta'n inq'a yol uva' tal quB'aal Jesuus

⁶⁰ Tul sib'aletz vet jolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus motx ab'in u yol. Tul ech motx tal vet s-eche: —Tza'lxx vet inq'a yol uva' nik tal Jesuus. Tan jja'l koqxh vet inva'q la' ole'v ti' ik'uluxe'! —xe'taqe.

s 6.45 Isaiias 54.13; Jeremias 31.33-34 t 6.53 ¿Kam talax u yol tal Jesuus?, ti': —...tetxhb'ul vitxhi'o'l... —chiche, atz tuch' uva' —...tuk'al vikaqaal, —chiche. A'etz talaxe ti' vijeex vikam quB'aal Jesuus, atz tuch' u tel vikaqaal quB'aal Jesuus. A'etz uva'e, nik aq'on q'ij isaq u xaol, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, eche uva' taq't quB'aal Tiuxh q'ij isaq inq'a tij imam Israeel s-na'ya tu tzaqa tx'ava'. Tan taq' ku'l quB'aal Tiuxh manaa; atz taq'at quB'aal Tiuxh u a', uva' elu'l tuul u sivan. A'etz nik ib'anvat quB'aal Jesuus eela u tetxhb'ul vitxhi'o'l ti' taq't u q'ij isaq inq'a xaol uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tuch' tetxhb'ul u paan uva' nik aq'on q'ij isaq u xaol vatz tx'ava'. Pet jit a' tal Jesuus uva' tira koqxh la'ich etxhb'ul vitxhi'o'l, atz tira koqxh la'ich uk'al vikaqaal.

⁶¹ Tul yekich b'en te Jesuus uva' motx talaq vet inq'a xaoł yol ti' teesal iq'ij inq'a iyol Jesuus, tanul inq'a xaoł uva' nikich itxhus tib' s-k'atza.

Tul ech tal vet Jesuus s-eche: —¿Maqetz nik ink'axb'isa ex tuch' inq'a yol uva' nik vale'? ⁶² Aaletzeb'xh toq ek'axb' tele uva's toq etil inq'a'v ja' paqte tu amlika' tal uva' tzajna'ql in, atz uva' atich in s-b'axa, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. ⁶³ A'etz talax u yol uva' nik val sete s-eche: Tan a' viTiuxhil Tiuxhe uva' nik aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Pet jit a' la' aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al ti' etx'akto'k ti' kam uva' nik eb'ane'. Echetze inq'a yol, uva' nik vale', tan tetz viTiuxhil Tiuxhe. Tul a'etz uva'e, nik aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ⁶⁴ Poro at ex ye' nik qeon inq'a yol uva' nik vale', —xe't Jesuus. Tan yekich tootzaqi tzaan Jesuus ja'l inq'a xaoł, inq'a ye'lich la' qeon Jesuus, atz ja'l uva' la'ich oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al.

⁶⁵ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Echetz nik valte sete uva' ye'xhab'il inva'q xaoł la' ok b'en s-vi' oq jit a' vinB'aal la' oksan tu taanima, —xe't Jesuus.

⁶⁶ Tul mamala vet jolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, motx elaq vet ka ta'n u yol uva' tal Jesuus. Tul ye' txh'uye'vaq vet ti' Jesuus.

⁶⁷ Ya'ne ech tal Jesuus te kab'laval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —¿Ke'ch ex? ¿Maq ant ex toq eloq ka ex? —xe't Jesuus.

⁶⁸ Ya'ne ech tal Simoon Lu' s-eche: —InB'aal, ¿tal koq la' quk'aqa? Tan ta'n axhe nik alon inuqul inq'a yol s-qe uva' la' aq'on q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ⁶⁹ Tul nik quqeje' uva': ¡A!, axhe, u Kriisto! Atz ¡qootzaqle uva', axh, iK'aol quB'aal Tiuxh, u aq'ol q'ij saq! —xe't Lu'.

⁷⁰ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Echxhte uva' nik aale'. Pet aloq k'uxh in ch'exon ex sekab'laval, tan il inva'l at sexo'l uva' ato'k Satanaas t-taanima. Tan ye' nik iqej in, in, u Kriisto, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ⁷¹ A'etz Juudase, u aj Karioote, vik'aol Simoon, tal Jesuus tuch' u yol. Tan a' Juudas la'ich oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al, k'uxh atichxh ok s-tatxhul xo'l kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus.

Uva's iya'lul quB'aal Jesuus ta'n inq'a titz'in ti' ib'en tu nimla q'ij

7 ¹ Xamtichetz vete', tul pal vet Jesuus tuulb'al Galileea. Poro ye' isa' Jesuus ib'en tuulb'al Judeea, tan tz'e'yichxh inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' iyatz'ax el Jesuus. ² Tul ye'xh jatva't q'ij la'ich inima inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij Tetz Talaq Patxh. ³ Tul ech tal inq'a titz'in Jesuus s-te s-eche: —Elen el tztitza, tul quxh tuulb'al Judeea. Tul quxh k'utxh inq'a kaeb'al aanima xo'l inq'a nik itxhus tib' sak'atza. ⁴ Tan ja'l inva'q uva', a' isa' tootzaqil ta'n u tenam, tul b'ane aaletz koq la' imuqt kam uva' nik ib'ane'. Pet quxhetza, tul quxh k'utxh eeb' vatz inq'a tenam. Atz quxh k'utxh kam uva' nik ab'ane', —xe't e'l Jesuus ta'n inq'a titz'in. ⁵ Tan jitoq nikich iqex Jesuus ta'n inq'a titz'in uva' Kriistoich Jesuus.

⁶ Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a titz'in s-eche: —Ye'x b'enoq in, tan ye'x opoonoq viq'iil vintxeype'. Pet koq ex, tan kam kuxh q'ij la' utxh eb'ena'.

u 6.68 Tio 16.16; Kuxh 8.29; Luk 9.20 v 7.2 Leviitiko 23.33-43; Deuteronomio 16.13

w 7.3 ¿Kam s-ti'il tal inq'a titz'in quB'aal Jesuus uva' la'ich b'en quB'aal Jesuus tuulb'al Judeea? A' s-ti'il tan nikich motx tile' uva' sib'al xaoł nikich motx itanb'a tok b'en ti' quB'aal Jesuus. A'ichetz titz'ab'al inq'a titz'in quB'aal Jesuus, ti' uva' oq la'ich b'en ib'an quB'aal Jesuus kaeb'al aanima tu tenam Jerusalem, tul la'ich txhej tel niman tetz Jesuus tztizi.

⁷Tan ye'xhab'il nik iyan ivatz sete. Pet koq in, tan nik iyan ivatz inq'a xaoł s-ve, ti' uva' nik val inuqul inq'a ipa'v s-te kam u kantxhaq nik motx ib'ane'. ⁸Echetz b'enoq ja' ex ti' tilix u nimla q'ij. Pet ye'x b'enoq in ti' tilix u nimla q'ij, tan ye'x opoonoq b'en vaq't vib' vatz u kamchil, —xe't Jesuus. ⁹Ya'etz kuxh Jesuus ti' talax inq'a yol inq'ae, tul antxh kajk Jesuus tuulb'al Galileea.

Uva's tex vet quB'aal Jesuus ti' tilix u nimla q'ij

¹⁰Ma'tichetz ib'en vet inq'a titz'in Jesuus ti' inimal u nimla q'ij, ya'ne b'en vet Jesuus. Poro ye'xhab'il ab'in ib'en Jesuus, tan jutx kuxh ib'ena'. ¹¹Tul itz'tichaqxh ipal ivatz inq'a iq'osal uq'e'yb'al ti' itxhokox Jesuus tuulb'al u nimla q'ij. Tul ech nikich motx tal s-eche: —¿Qatxhetz naq u Jesuus? —chichichaq s-vatzaq.

¹²Tul jasalkab'yichxh vet inq'a xaoł s-vatzaq ti' iyolox Jesuus. At xaoł ech nikich alon s-eche: —B'anla vinaq nage, —chichichaqe.

Atz at jolt ech nikich alon s-eche: —Ye'le. Tan nik kuxh teesa naq inq'a xaoł t-b'ey, —chichichaqe. ¹³Poro tira ye'xhab'il inva'q nikich taq' ja' ti' iquł ti' talax inva'q yol ti' Jesuus, pet jutx kuxh nikich motx iyolta'. Tan nikich motx ixo'v inq'a xaoł vatz inq'a iq'osal uq'e'yb'al.

Uva's itxhokox vet quB'aal Jesuus ta'n inq'a iq'osal uq'e'yb'al ti' iyatz'ax el

¹⁴Pet a'etzxh inik'a'mt inimal u nimla q'ij, tul b'en vet Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul xe't vet Jesuus txhusun xo'l inq'a xaoł. ¹⁵Tul tira kaj taanima inq'a iq'osal uq'e'yb'al ti' viyol Jesuus uva' tala. Tul echaq motx tal vet s-eche: —¿Ke'ch talaxe' uva' at tootzaqib'al naq uva'e?, tan ye'l naq txhusel tib' s-quxo'l, —chichichaq vet ti' Jesuus.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Jank'alxh inq'a nik intxhus sexo'l, tan a' vin-B'aale uva' txhaqon tzaan in, nik alon s-ve. Pet jit nikoq kuxh tel tinvi'. ¹⁷Ja'letz uva' la' b'anon kam uva' nik isa' vinB'aal, tul a'etz uva'e, la' ootzaqin u txhusb'al uva' nik vale', oq tetz vinB'aal, atz maq vitz'ab'al kuxh sinjunal. ¹⁸Echetz ja'l uva', a' u titz'ab'al la' toksa ti' talt inq'a yol, tul a'etz nik itxhoke toksal iq'ij s-junal. Pet ech koq in, tan a' nik insa'e' uva', a' vinB'aal la' oksal iq'ij, uva' txhaqon tzaan in. Echetz a' vinuqul nik vale', tul ye'l inva'q ye'b'a'n nik inb'ane'.

¹⁹Poro taq'etz ka Moisees inq'a b'ek'b'al te inq'a k'uy emam, tul ye'xhab'il inva'q ex nik niman s-b'a'n. Echetz įkam s-ti'il tz'e'y kuxh ex ti' inyatz'ax el! —xe't Jesuus.

²⁰Ya'ne ech tal jolol inq'a xaoł s-eche: —įDemoonioe ato'k tavaanima! Tan ye'xhal nik alon ayatz'ax el, —xe'taq.

²¹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ti' kuxh uva' qat inb'an b'a'n u vinaq tuulb'al u xeem q'ij saavado, tul tira kuxh nik iyan sevatz, tan mam aq'on nik inb'an vet sevatz. ²²Pet ex, tan nik ekuy iqolox el inb'iil te vitxhi'o'l inq'a ne' xaak, k'uxhetz tu xeem q'ij saavado. Pet aloq jitetz Moisees xe'tisan inimal viqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l inq'a ne' xaak. Pet xe'tisamalxh tzaane ta'n inq'a k'uy qumam, inq'a b'axal vatz Moisees.^{x y} ²³Tan oq nik tutxhe' uva' tuulb'al

x 7.22 Leviitiko 12.3; Jeenesis 17.10-13 y 7.22 Leviitiko 12.3; Jeenesis 17.10-13. Nikichetz ikuy inq'a q'osal uq'e'yb'al iqolox el inb'iil te vitxhi'o'l inq'a ne' xaak tu xeem q'ij saavado, k'uxh aq'on uva' nik motx ib'ane'. Aloq ye'xhkam nik tal inq'a iq'osal uq'e'yb'al k'uxh sib' aq'on nik motx ib'an s-ti' tu xeem q'ij.

u xeam q'ij saavado nik iqolox el inb'iil te vitxhi'o'l inq'a ne' xaak ti' enimat inq'a b'ek'b'al uva' tal ka Moisees, tul žkametz s-ti'il nik tul evi' s-vi' ti' inb'ant b'a'n val u yaab' tuulb'al u xeam q'ij saavado?²⁵ 24 Ye' la' utxhi la' etaq' ku' yol tinuqul s-vi' ti' kam uva' nik etile'. Pet aq'taq ku' yol tinuqul uva' tinuqulxhtu', —xe't Jesuus.^a

**Uva's iqeex quB'aal Jesuus ta'n jolol inq'a xaal, k'uxh
ye' nikich iqeex ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al**

²⁵ Atichetz jolol inq'a aj tenam Jerusaleen uva' ech nikich tal s-eche: —Nage u Jesuus uva' nik itxhokoxe' uva' nik talax iyatz'ax el. ²⁶ Iletz naq nik iyolon xo'l inq'a tenam, tul ye'xhal nik alon iya'sal naq ti' vitxhusune'. Oqxhetz qat tootzaqil naq inq'a nimla txhaq quq'esal, oq a' vet nage u Kriisto, —xe't jolol inq'a xaal.

²⁷ Pet jolt inq'a xaal, tan ech tal s-eche: —Aloq qootzaqle tal uva' tzajna'ql naq. Pet uva's la' tul u Kriisto, tan ye'xhab'il ootzaqin tetz tal la' tzajka, —chichich inq'a xaal s-vatzaq.

²⁸ Nikichetz itxhusun Jesuus xo'l inq'a xaal tu nimla atib'al tuulb'al u tos-tiuxh, tul taq' ja' Jesuus ti' iqu' ti' vitxhusune'. Tul ech tal s-eche: —Etootzaql in nik etale'. Atz etootzaqle tal tzajna'ql in nik etale'. Poro ye'l in qat koq kuxh ul in sinjunal tuch' vitz'ab'al. Pet a' vinB'aal, uva' inuqulxhtu', atz k'uqleb'xh k'uul, qat txhaqon tzaan in. Poro ye' etootzaql vinB'aal. ²⁹ Pet in, tan voo-tzaqle; tan a' qat tzajk in s-k'atza. Tul a' qat txhaqon tzaan in, —xe't Jesuus.

³⁰ Ya'ne titz'a vet inq'a iq'esal uq'e'yb'al itxeyp Jesuus. Poro ye'xhab'il inva'q ok iq'ab' ti' Jesuus, tan ye'xnaqich opoonoq viq'iil vitxeyp Jesuus.^{b c} ³¹ Tul mamala xaal uva' atich xo'l u tenam motx qeon uva', a' tzajna'qich Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh. Tul ech nikich motx tal s-eche: —Jatu la' ul u Kriisto, žmaqetz palna'q tel inq'a la' ul ib'an vi' uva' nik qil ib'ant u vinaq uva'e? —chichich vet inq'a xaal, inq'a nikich qeon.

³² Ya'netze tab'i vet inq'a fariseeo uva' jutx kuxh nikich iyolox Jesuus ta'n inq'a xaal, atz tab'iat vet inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, echetz motx ib'ek'-taq vete jolol inq'a pol ti' itxeyp Jesuus.

³³ Ya'ne ech tal Jesuus xo'l inq'a xaal s-eche: —Ye'xh jatva't q'ij toq atinoq in sexo'l. Ya'ne la' q'a'v in k'atz vinB'aal uva' txhaqon tzaan in. ³⁴ Tul la' etxhok vet in. K'uxhetz la' etxhok in, tan la' koq eleq in. Tan ye' la' utxh etaq'b' sin-k'atza tal uva' b'en atink in, —xe't Jesuus.

³⁵ Ya'ne ech tal vet ka't inq'a iq'esal uq'e'yb'al s-vatzaq s-eche: —žTaletzxh toq b'enk txhan naq vatzi'e, tul ye' la' quleq txha vet naq, chi? Ta'n kuxh toq

z 7.23 Xhun 5.9 a 7.24 A' nik tal quB'aal Jesuus uva' ye' la' utxh talt inq'a iq'esal ti' quB'aal Jesuus uva' aq'on nik ib'an tu xeam q'ij saavado. Tul a' nik motx tal inq'a iq'esal uq'e'yb'al uva' nik irin quB'aal Jesuus vib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. A'etz nik el ka'pe u yol uva': —Ye' la' utxhi la' etaq' ku' yol tinuqul s-vi' ti' kam uva' nik etile', —chich u yol. Tan ye' nikich motx ib'en te inq'a iq'esal uq'e'yb'al kam talaxich u b'ek'b'al. Echetz s-ti'ile ye' nik motx itxhab'a ib'anb'el u b'ek'b'al tinuqul ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' quB'aal Jesuus. A'etz nik el ka'pe ka't inq'a yol uva' tal quB'aal Jesuus uva' ech nik tal s-eche: —Pet aq'taq ku' yol tinuqul uva' tinulxhtu', —chiche.

b 7.30 Leviitiko 24.16 c 7.30 Leviitiko 24.16. žKam s-ti'il titz'a inq'a iq'esal uq'e'yb'al itxeyp quB'aal Jesuus? Ti' uva' tal quB'aal Jesuus Tiuxh sib'aal, k'uxh yiqxh alam aanima quB'aal Jesuus vatz inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tan a' nik tal u b'ek'b'al ti' ja'l uva' la' kuxh tal tib' s-Tiuxh, tul tira la' k'onil el s-sivan tetxhal ikame'. Tio 26.65; Luk 22.7

b'enk naqe txhusun xo'l inq'a qumol, inq'a jeqlel xo'l jolt inq'a tenam, inq'a jit tij imam Israeel. ³⁶Pet kameb' kuxh talax viyol naq uva', ech nik tal naq s-eche: «K'uxhetz la' etxhok in, tan la' koq eleq in. Tan ye' la' utxh etaq'b' sink'atza tal uva' b'en atink in,» chich kuxh naq, —chichich vet inq'a iq'esal.

**Uva's talt quB'aal Jesusus uva', eche ixaon xaomla a' la' ib'an
vib'a'nil quB'aal Jesusus t-taanxelal inq'a xao, inq'a la' qeon**

³⁷Ya'ne opoon vet viya'teb'al q'ij ti' inimal u nimla q'ij u Tetz Talaq Patxh, atz a' u q'ije uva' sib' talaxe'. Tul txake'v Jesusus xo'l inq'a xao. Tul taq' ja' Jesusus ti' iqu. Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ja'l ex, uva' nik itzaq etzi', tul okoq tzaan ex s-vi'! Tul juk'avaq u a' uva', in toq aq'on sete!^d ³⁸Tan ja'l uva' la' qeon in, tul eche ixaon xaomla a' la' ib'an vinb'a'nil t-taanxelal uva' la' aq'on q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tan ech uva'e tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, —xe't Jesusus.^e ³⁹Poro a' nikich talvat Jesusus ti' viTiuxhil Tiuxh uva' la'ich motx ik'ul inq'a xao tu taanima, inq'a la'ich qeon Jesusus. Tan ye'xnaqich uloq viTiuxhil Tiuxh ti' ik'ult inq'a xao tu taanima. Tan ye'xnaqich ik'ule't Jesusus u nimla tatin k'atz quB'aal Tiuxh.

Uva's motx itxhej yol xo'l inq'a xao ti' u yol uva' tal quB'aal Jesusus

⁴⁰Tab'ietz vet inq'a xao u yol uva' tal Jesusus, tul ech motx tal vet jolol inq'a xao s-eche: —Nuqxhtu' uva' naqetze u q'exsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh uy vet s-quxo'l uva' tal ka Moisees, —chichichaqe.^f

⁴¹Tul ech nikich motx taltxha jolt s-eche: —A' u Kriistoe, —chichichaqe.

Atz at inq'a ech nikich alon s-eche: —Ye'le b'a. Tan b'ane een koq sa' tzajk u Kriisto tuulb'al Galileea. ⁴²Tan a' nik tal inq'a yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva', a' la' txhejk u Kriisto xo'l inq'a tij imam Daviid. Atz a' la' tzajk tu tal tenam Veleen, tal uva' alalik Daviid, —chichichaqe.^g

⁴³Echetz mamala kuxh vet yol xe't xo'l inq'a xao ti' tootzaqile' ja'lich Jesusus. ⁴⁴Tul at jolt xao nikich itz'an itxeyp Jesusus. Poro ye'xhab'il inva'q ok iq'ab' ti' itxeyp Jesusus.

**Uva's talt inq'a pol uva' ye'xhab'il inva'q echich
itxumb'al ti' iyolon, eche viyolon quB'aal Jesusus**

⁴⁵Tul antetzxh q'a'vik vet inq'a pol vatz inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz vatz inq'a fariseeo, ya'ne ech motx tal te inq'a pol s-eche: —¿Ke'ch ye' qat etxeyt tzaan naq u Jesusus? —xe'taqe.

⁴⁶Tul ech tal inq'a pol s-eche: —Ye'l naq qat qutxey tzaan, tan atxh ib'en naq tuch' viyolone'. Ye'xh paqxo'q qab'i talt inva'q vinaq va'q b'a'nla txumb'al, eche uva' nik tal naq, —xe't inq'a pol.

d 7.37 Tuulb'al u nimla q'ij uva' nikich inima inq'a tij imam Israeel uva' Tetz Talaq Patxh, tul mamala oya nikich taq' inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh tu tostiuxh tu tenam Jerusaleen, eche uva' nik tal tu u' Leviitiko 23.34-36. Atetz va't, uva' nikich inima viq'esal oksan yol tuulb'al junun u q'ij tetz u juqva'l q'ij ti' inimal u nimla q'ij. A'e uva' nikich ipeq' ja' viq'esal oksan yol a' tiib'a u natxhk'uulab' tetz quB'aal Tiuxh. A' nikich tulsa s-k'uul uva's taq't quB'aal Tiuxh taja' inq'a k'uy imam tu tzaqa tx'ava', atz tuch' vijaqt jab'al te quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a itxhiko, eche uva' nik tal tu Nuumeros 20.1-13. **e 7.38** Isaiias 55.1; 58.11
f 7.40 Deuteronomio 18.15 **g 7.42** Mikeas 5.2

⁴⁷Ya'ne ech tal inq'a iq'esar inq'a fariseeo s-eche: —¿Maqetz ant vet ex qat etaq' etib' eesaloq t-b'ey ta'n naq u Jesusus? ⁴⁸Tan b'ane atetz koq inva'q o', inq'a iq'esar, nik qeon naq uva', a' naqe u Kriisto. Atz jitoq nik quqej naq, o' inq'a fariseeo. ⁴⁹Pet koq inq'a xao, inq'a tira ye' tootzaql u b'ek'b'al, ja'etz inq'ae, yek vet tu tz'eqxichil ti' tab'it viyol Jesusus! —xe't inq'a iq'esar.

⁵⁰Ya'ne tzaq'b' tzaan Nikodeemo, uva' ul vatz Jesusus tuulb'al val u q'eq-xe'm. Tan ant Nikodeemo atich ok siq'esar u tenam. Tul ech tal Nikodeemo s-eche:^h ⁵¹—A' nik tal inq'a qub'ek'b'al uva' ye' la' utxh qalta' uva': «Ipa'vxh naq,» chaq koq o' ti' inva'q xao oq ye'naq qab'it inuqul vipa'v s-b'axa, —xe't Nikodeemo.

⁵²Ya'ne motx tzaq'b' inq'a imol Nikodeemo siq'esarilil. Tul echaq motx tal s-eche: —¿Maqetz axhat aj Galileea, tul nik avok ti' naq uva'e! Pet tek'xh atxhus inq'a yol, inq'a tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh. Echetz toq eelte uva' ye'xhab'il inva'q q'exasan tetz viyol quB'aal Tiuxh la' txhej tuulb'al Galileea, —xe't e'l Nikodeemo.

⁵³[Tul motx kuxh ijaxt vet tib' inq'a iq'esar. Tul junun motx ib'enaq vet t-totzotz.

**Uva's itxhokt inq'a iq'esar uq'e'yb'al txumb'al ti' isotz ik'uul
quB'aal Jesusus, tul ex toksa ok val u ixoq vatz quB'aal
Jesusus uva' txeyp ti' iyansat tib' tuch' va't vinaq**

8 ¹Pet Jesusus, tan b'en vet Jesusus vi' u vitz Inq'a Oliivo. ²Echetz vet s-eqal s-q'ala'm, tul aq'b' Jesusus inpaqte tu nimla atib'al tuulb'al u tostixh. Tul mamala vet xao aq'b' k'atz Jesusus. K'uqe'vetz vet Jesusus, tul xe't vet Jesusus txhusun xo'l inq'a xao.

³Ya'ne iq'ol tzaan val u ixoq ta'n jolol inq'a iq'esar, inq'a nikich txhusun inq'a b'ek'b'al, atz ta'n jolol inq'a fariseeo. Tan txeyp val u ixoq ti' iyansat tib' tuch' val u vinaq uva' jitich ik'ulel tib' s-tuch'. Tul ex aq'axoq ok u ixoq vatz Jesusus xo'l inq'a xao. ⁴Tul echaq motx tal inq'a aq'b' tuch' u ixoq vatz Jesusus s-eche: —Txhusul, il val u ixoq ila uva' tuulxh qat ileqex ti' iyansat tib' tuch' va't vinaq. ⁵Tul tz'ib'amal ka t-inq'a b'ek'b'al ta'n Moisees uva': Ja'l inva'q ixoq la' leqp ti' iyansat tib' tuch' va't vinaq, tul k'onimal la' tel s-sivan. Pet ¿ke'-chetz axh, kametz toq aal s-ti'? —xe't inq'a iq'esar.ⁱ ⁶A'ichetz kuxh isa' inq'a iq'esar tuq'e'yb'al tijaq imam Israeel itxhokt txumb'al ti' tel Jesusus t-b'ey ti' inimal u b'ek'b'al, tul la'ich xotxhox Jesusus ta'n.

Ya'ne k'o'e'v ku' Jesusus t-tx'ava'. Tul xe't Jesusus tz'ib'oq tuch' vi' iq'ab' vatz tx'ava'.^j ⁷Poro mij nikich iya' inq'a iq'esar ti' tab'il u yol te Jesusus.

Ya'ne nuq txake'v vet Jesusus. Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ja'l inva'q ex, uva' tira ye'l inva'q epa'v, tul a'etz ex, b'axa tel eq'ab' ti' ik'onil u ixoq s-sivan, —xe't Jesusus. ⁸Tul k'o'e'v Jesusus inpaqte. Tul xe't Jesusus tz'ib'oq vatz u tx'ava'.

h 7.50 Xhun 3.1-2 **i 8.5** Leviitiko 20.10; Deuteronomio 22.22-24 **j 8.6** Oq la'ich tal quB'aal Jesusus uva' ye' la' yatz'ax el u ixoq, tul a'ich ipa'v quB'aal Jesusus la'ich tal inq'a q'esar uq'e'yb'al uva' nikich teesa Jesusus iq'ij inq'a b'ek'b'al tetz Moisees. Pet oq la'ich tal quB'aal Jesusus uva' la' yatz'ax el u ixoq, tul la'ich b'en xotxhoxoq quB'aal Jesusus vatz u aq'ol ku' yol tinuqul tetz Rooma ta'n inq'a iq'esar uq'e'yb'al. Tan ye'xhkam nikich ikuy u aq'ol ku' yol tinuqul tetz Rooma la' yatz'ax el va'q xao ta'n inq'a tij imam Israeel. Echetz k'uxh b'a'n la' yatz'ax u ixoq, atz k'uxh ye'-b'a'n la' yatz'ax el chaqich quB'aal Jesusus, tan tetxhal kuxh la'ich xotxhox quB'aal Jesusus.

⁹Tab'ietz vet inq'a iq'esal u yol uva' tal Jesuus, tul junt kuxh motx inatxh-b'eaq vet tib' uva' ataq ipa'v. Tul junun motx itzaj vet inq'a xotxhol tetz u ixoq. Poro b'axich tzaj inq'a q'es, tetxhal imotx tzaan s-kaqaayil. Tul ta'nixh vet u ixoq kaj vatz Jesuus.

¹⁰Ya'ne nuq txake'v Jesuus inpaqte. Tul til Jesuus uva' ye'xhab'il vet inva'q inq'a xotxhol tetz u ixoq atiche. Pet ta'nich kuxh vet u ixoq. Tul ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —¿Qatxh inq'a nik motx xotxhon axh? ¿Ye'xhab'il vet inva'q qat kaj ti' talax akame'? —xe't Jesuus.

¹¹Tul ech tal u ixoq s-eche: —¡Ye'xhab'il vete', inB'aal! —xe'te.

Ya'ne ech tal Jesuus te u ixoq s-eche: —A'atetz koq in la' alon akame'l. Pet quuxh, tul ye' pa'vin vet axh, —xe't Jesuus.]

Uva's ib'ant tib' quB'aal Jesuus eela tuch' u txiqub'al uva' nik itxiqune'

¹²Ya'ne ech va't u yol tal Jesuus xo'l inq'a xool s-eche: —A'etz ine, u txiqu-b'al uva' nik txiqun inq'a xool tzitza vatz tx'ava'. Echetz nik ink'utxhte vinuqul ti' quB'aal Tiuxh te inq'a xool. Pet jatva'l inq'a la' txh'uye'v s-vi' ti' innimale', tul a' uva'e, ye' vet la' atin t-tokto vatz quB'aal Tiuxh; pet at vet q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, —xe't Jesuus.^k

¹³Tul ech tal inq'a fariseeo te Jesuus s-eche: —Tira ye' la' qoksa inq'a ayol s-tuul, inq'a nik aale'. Tan ant kuxh axh nik alon, —xe't inq'a fariseeo.^l

¹⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —K'uxh junt kuxh nik val inuqul inq'a yol s-vi', poro nuqxh nik vale'. Tan vootzaqle een tzajna'ql in t-amlika'. Tul vootzaqle uva' antxh toq q'a'vik in tzitzi. Pet koq ex, tan ye' etootzaqle tal tzaj-na'q in, atz tal uva' b'enk in. ¹⁵K'uxhetz il inq'a yol nik motx etal s-vi', poro etitz'ab'al kuxh inq'a yol sejunal tzitza vatz tx'ava'. Pet in, tan ye'xhab'il inva'q nik val yol s-ti' sinjunal. ¹⁶Echetz oq la' val inva'q yol ti' inva'q xool, tul nuqetzxhte'e. Tan jit kuxh injunal la' val u yol. Pet tzum nik valt inq'a yol tuch' vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in. ¹⁷Tan tz'ib'amalxh ka t-inq'a b'ek'-b'al ta'n Moisees uva' oq ka'va'l xool la' alon inuqul u yol, tul nuqetzxhte'e. ¹⁸Antetzxh in nik alon inuqul inq'a yol s-vi'. Tul ant vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in, nik alon inuqul inq'a yol s-vi', —xe't Jesuus.

¹⁹Ya'ne ech tal inq'a fariseeo s-eche: —¿Qatxhetz vab'aal b'a uva' nik aale'?, tul toqetx qab'i s-te, —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ye' etootzaql in. Xa'tetxe a' koq vinB'aal la' etootzaqi. Pet eche uva' etootzaql koq in, tul etootzaqletze vinB'aal, —xe't Jesuus.

²⁰Tul a' talvat Jesuus inq'a yol tal uva' atilich u molb'al puaq. Tul nikich itxhusun Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Poro ye'xhab'il inva'q txeyon Jesuus, tan ye'naqich opoonoq iq'iil vitxeyp Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan quB'aal Jesuus

²¹Ya'ne ech tal Jesuus inpaqt te inq'a xool s-eche: —Toq b'enoq in. Tul toq etxhok in timotxeb'al q'ij esaq. Poro tira toq kamoq ka ex ta'n inq'a epa'v. Tul ye' la' utxh etaq'b' tal uva' b'en atink in, —xe't Jesuus.

²² Tul ech nikich tal inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-vatzaqil s-eche: —«¿Tal uva' b'en atink in?, tan ye' la' utxh etaq'b' sink'atza,» chich kuxh naq. ¿Maqetz junt kuxh toq iyatz'e'l tib' naq? —chichichaqe.

²³ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Nik val sete uva' tzitza kuxh vatz tx'ava' alamal ex. Pet in, tan een tzajna'ql in tu amlika'. Tul ant kuxh nik motx eb'an kam uva' nik motx ib'an inq'a xao'ol tzitza vatz u tx'ava' uva' ye' nik ik'ul tib' tuch' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Pet in, tan jit a' nik inb'an kam uva' nik motx ib'an inq'a xao'ol tzitza vatz tx'ava'. ²⁴ Echetz nik valte sete uva': «Tira toq kamoq ex ta'n inq'a epa'v,» chich in sete. Tan oq ye' la' enima in, in, uva' een tzajna'ql in tu amlika', tul tira toq kamoq ex t-inq'a epa'v, —xe't Jesuus.

²⁵ Ya'ne ech tal inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —¿Ja'letz axh b'a? —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Aya'x valt sete ja'l in uva's inxe't txhusun. ²⁶ Poro mamala tel kuxh yol toq val sete ti' kam inq'a kantxhaq nik motx eb'ane'. Pet ta'nixh nik val sete ti' kam uva' nik vab'i talt vinB'aal. Tul a'etz uva'e, nik val xo'l inq'a tenam. Tan a' vinB'aal vinuqul uva' txhaqon tzaan in, —xe't Jesuus.

²⁷ Poro tira ye' b'en te inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel uva' ti' quB'aal Tiuxh nikich talvat Jesuus inq'a yol. ²⁸ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ya'netz la' ib'en sete ja'l in uva's la' etaq't ja' in vatz kurus, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. Tul la'at b'en sete uva' ye'xhkam inva'q uva' in koq kuxh nik b'anon sinjunal. Pet ta'n kuxh nik val kam uva' itxhus in vinB'aal s-ti'. ²⁹ Tan il vinB'aal at sink'atza, uva' txhaqon tzaan in. Tul ti'etz uva', a'xh nik inb'an uva' chib'eb'alxh vatz vinB'aal, echetz s-ti'ile ye'l in nik taq' ka in vinB'aal sinjunal, —xe't Jesuus te inq'a iq'esar.

³⁰ Ya'etz vet talt Jesuus inq'a yol inq'ae, tul mamala vet xao'ol motx qeon uva', a'ich Jesuus u Kriisto.

Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuus vinuqul

³¹ Atichetz jolol inq'a tij imam Israeel uva' ma'tich iqeex Jesuus ta'n, tul ech tal Jesuus s-xo'l s-eche: —Oq la'xh enima jank'al inq'a yol uva' qat motx val sete, tul a'etzxh exe, uva' nuqlaxh niman vetz la' ib'ana. ³² Echetz la' etootzaqit ine, uva', a', in, nik alon vinuqul inq'a yol uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh. Oqetz la' eqej inq'a yol uva' inuqulxhtu', uva' tzajna'q xe' quB'aal Tiuxh, tul a' inq'ae, la' chiton ex tiq'ab' u ye'b'a'n, —xe't Jesuus.

³³ Ya'ne ech tal vet inq'a tij imam Israeel s-eche: —¿Kam s-ti'il nik aal s-qi'?, uva': «La' chitix ex,» chich kuxh axh. Atz o' tijaq imam Avra'aam. Tul ye'l inpaqx'o'q qitzix o', —xe'taqe.^m

³⁴ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira toq val sete: Jank'al inq'a xao'ol uva', a' kuxh u pa'v nik ib'ane', tan a'etz inq'ae, a' u tatxha'v nik b'ek'on ti' ib'anax u pa'v, eche iqitzix ok, atz illoq'ox ok inva'q xao'ol ti' aq'on b'anel ta'n. ³⁵ Tan jab'il uva' loq'el tok ti' aq'on, tan ye'xhkam nik ikaj xo'l inq'a titz'in tatzik u b'aal taq'on. Pet ech koq vik'aol u b'aal aq'one, tan tira nik tatin k'atz vib'aal. ³⁶ Echetz nik valte sete, oq in, viK'aol quB'aal Tiuxh, la' chiton ex, tul nuqlaxh yol uva' chiteletz vet exe t-inq'a epa'v, la' ib'ana. ³⁷ Tul vootzaqle uva', ex, tijaq

imam Avra'aam. Poro ye' nik ek'utxhe', tan il ex, tz'e'yxh ex ti' inyat'ax el. Echetzxh toq ib'ane, tan ye' nik motx ek'ul inq'a inyol uva' nik motx vale'.³⁸ Tan a' nik val kam uva' vil k'atz vinB'aal. Pet ex, tan a' nik motx eb'an kam uva' txhusel ka ex s-ti' ta'n veb'aal, —xe't Jesuus.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' diaavlo ib'aal
inq'a ye' nik qeon quB'aal Jesuus**

³⁹Ya'ne ech tal inq'a xao' s-eche: —Poro a' Avra'aam, u k'uy qumam, nik qunima, —xe'taqe.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Echetz uva', ex koqxh tij imam Avra'aam, tul antetzxh nik enima' kame u b'a'n nikich ib'an Avra'aam, uva' echetz koqe.

⁴⁰Pet il ex, tz'e'yxh ex ti' inyat'ax el s-txheel, ti' uva' tan, a' vinuqul inq'a yol nik val sete kam uva' nik tal tzaan vinB'aal Tiuxh s-ve. Tul jitetz ech u txum-b'ale ib'an Avra'aam.

⁴¹Echetz nik valte sete uva', a' nik motx eb'an kam uva' txhusel ka ex s-ti' ta'n veb'aal, —xe't Jesuus.

Ya'ne ech tal inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —A'a-tetzxh la' qub'ane kam nik ib'an qub'aal. Tan [ye'l o' joyel koq kuxh o'] Tan ta'n kuxh va'l quB'aal ati; a'e u quB'aal Tiuxh, —xe'taqe.

⁴²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Nuqetz koqxhtu' uva', a' quB'aal Tiuxh eb'aal, tul niketz esa' ine. Tan va'l kuxh in tuch' vinB'aal Tiuxh. Tul een tzajna'ql in s-k'atza. Tul ye'l in qat koq kuxh ul in sinjunal. Pet a' vinB'aal Tiuxh qat txhaqon tzaan in. ⁴³Ye'etz nik ib'en inuqul inq'a yol sete uva' nik vale', ti' uva' tan, ye' nik enima vinyol. ⁴⁴Echetz a' diaavlo eb'aal. Tul antxh nik motx eb'an kam uva' nik isa' veb'aal. Tan yekichxh xe't tzaan diaavlo ti' itxhaqtziil inq'a xao' ti' yat'z'o'm uva' s-na'ya. Tan a' kuxh tetz tib' diaavlo tuch' tz'eqo tzij. Tul ta'n kuxh uva'e nik ib'ane. Tan tz'eqol tzij kuxhtu'. Tul a' diaavlo ix'e'al u tz'eqo tzij.

⁴⁵Petetz in, tan, ti' uva' nik val inuqul vepa'v sete, xa'tetze tira ye' nik motx eqej kam uva' nik vale'. ⁴⁶Ye'l va'q pa'v nik inb'ane'. Echetz s-ti'ile ye'xhab'il inva'q la' alon inva'q inpa'v. Pet zkametz s-ti'il ye' nik motx eqej in? ⁴⁷Ja'letz u xao' u tetz quB'aal Tiuxh, a'etz inq'ae nik b'anon kam uva' nik tal quB'aal Tiuxh. Pet ex, tan jit ex tetz quB'aal Tiuxh, xa'tetze ye' nik eb'ane' kam uva' nik tale', —xe't Jesuus.

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' atichxh quB'aal Jesuus

⁴⁸Ya'ne ech tal inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel te Jesuus s-eche: —jAnt b'akxh inq'a txumb'al iq'omal aa'n uva' jit tetz quB'aal Tiuxh, eche vitxumb'al inq'a aj tenam Samaaria! Tul jant b'akxhte uva' nik qale' uva' demoonio ato'k tavaanima! —xe'taqe.

⁴⁹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye'l demoonio ato'k t-vaanima. Pet a' vinB'aal nik voksa iq'ij. Pet ex, tan a'l nik eteesat inq'ij. ⁵⁰Poro jit a' nik intxhok

n 8.37 A' nikich tal inq'a tij imam Israeel uva', ti' kuxh uva' tij imam Avra'aam, tul k'aol ime'al vet quB'aal Tiuxh s-vatz. A' kuxh atich ok tivi' inq'a tij imam Avra'aam uva' txhab'amichaq kuxh tatin k'atz quB'aal Tiuxh s-vatz, ti' uva' tijaqich imam Israeel. Pet tira ye'xhkam nikich motx titz'a uva' aj pa'vomichaq vatz quB'aal Tiuxh. Pet koq quB'aal Jesuus, tan a' nikich tal quB'aal Jesuus uva' aj pa'vomich inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh. Echetz nikich motx ilakpaq ivi'e ti' quB'aal Jesuus. Atz ech s-ti'ile ye' nikichaq ik'ul tib' tuch' quB'aal Jesuus.

tok inq'ij. Pet a' vinB'aal Tiuxh nik sa'on uva' la' oksal inq'ij. A'etz vinB'aal Tiuxh la' aq'on ku' yol tinuqul ti' inq'a nik eesan inq'ij. ⁵¹Pet tira toq val sete: Ja'l uva' la' niman inq'a yol uva' nik vale', tul ye'l paqul la' kami, —xe't Jesuus.

⁵²Ya'ne ech tal inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —¡Niketz kol qale' jay! ¡il b'akxh demoonio ato'k tavaanima! Tan kam Avra'aam. Atz kamat inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul ech nik aal s-eche: «Ja'l uva' la' qeon inq'a yol uva' nik vale', tul ye'l paqul la' kami,» chich axh. ⁵³B'ane a'etz koq axh palna'ql aviqle'm vi' Avra'aam, u k'uy qumam. Tan kam Avra'aam. Tul kamat inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Pet çkametx aviqle'm b'a tuch' uva' nik aale'? —xe'taq te Jesuus.

⁵⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Oq junt kuxh la' voksa inq'ij, tul jitetz in k'uqleb' k'uule tuch' vinyolone'. Pet a' vinB'aal nik oksan inq'ij, uva' nikat etal seTiuxh. ⁵⁵Pet a'e tan, tira ye' etootzaqle. Pet in, tan vootzaqle. Oqetz: «Ye' vootzaqle,» chaq kuxh in sete, tul tz'eqo tzietz kuxh ine, eche ex. Pet vootzaql vinB'aal. Tul nik innima kam uva' nik tale'. ⁵⁶Tan chiib' Avra'aam, u k'uy qumam, uva's tootzaqit Avra'aam uva' tetxhal la'ich ul in vatz u tx'ava'. Niketz til vet Avra'aam uva' il in, at in vatz u tx'ava' s-txheel, tul nik ichiib' Avra'aam s-ti', —xe't Jesuus.

⁵⁷Ya'ne ech tal inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —Ye'x ab'ane't lavoq toxk'al (50) ya'b'. Tul: «Vootzaql Avra'aam,» chich txhan kuxh axh, —xe'taq te Jesuus.

⁵⁸Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tira toq val sete: Ye'xnaqichetz alaloq Avra'aam, tul atxh in, —xe't Jesuus.

⁵⁹Tab'ietz vet inq'a xaal u yol uva' tal Jesuus, tul motxaq isik' vet sivan ti' ik'onil Jesuus. Poro isotzsa kuxh tib' Jesuus s-vatz. Tul el vet ul Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuuxh. Tul antxh elku'l Jesuus xo'l inq'a xaal, tul b'en vet Jesuus.

**Uva's ib'ant quB'aal Jesuus b'a'n val u tzot, tul iqej
vete' uva', a'ich quB'aal Jesuus u Kriisto**

9 ¹Tinva'tetz vet q'ij, tul seb'tich ixaon Jesuus, tul til Jesuus val u vinaq uva' tzotichxh s-talale'. ²Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-te s-eche: —Txhusul qetz, çkam s-ti'il tzotichxh naq u vinaq uva'e s-talale'? çMaq ti' ipa'v naq? Atz çmaq ti' ipa'v itxutx ib'aal naq? —xe'taq te Jesuus.

³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye'le. Jit ipa'v naq; atz jitoq ipa'v itxutx ib'aal naq. Pet, ti' uva', toq ik'utxh quB'aal Tiuxh vib'ano'm ti' ib'anax naq b'a'n. ⁴Tan tetxhal toq inb'an inq'a b'ano'm uva' qat itxhaq tzaan in vinB'aal ti' ib'anaxe'. Loq'e tuul tele, eche tutxh aq'on tuulb'al u q'iil. Tan topoon u q'ij uva' ye' vet la' utxh inb'anta', eche ye' la' tutxh vet aq'on tuulb'al aq'b'al. ⁵Tuulb'aletx uva' at in xo'l inq'a xaal vatz tx'ava', tul in k'utxhul tetz u titz'a-b'al quB'aal Tiuxh s-xo'l. Tan ech vatin s-xo'l, eche txiqub'al; tan in k'utxhul tetz u b'ey k'atz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.^o

⁶Taletx kuxh Jesuus u yol uva'e, tul tzub' ku' Jesuus t-tx'ava'. Tul ib'an Jesuus inb'iil u xooq'ol tuch' vitzub'. Tul isujo'k Jesuus ti' inq'a b'aq' ivatz u

tzot. ⁷Ya'ne ech tal Jesus te u tzot s-eche: —Quuxh; tul quux tx'aj inq'a b'aq' avatz tu na'eb'al a' Siloe, —xe't Jesus. (Txhaqel, chich tela'p u yol Siloe.)

B'enetz vet u tzot, tul ex itx'aj vet inq'a b'aq' ivatz. Tul nikich tilon vete' uva's iq'a've'.⁸

⁸Atichetz inq'a etz tz'alol, atz inq'a xool uva' ilona'qich tetz u vinaq uva' tzotiche. Tul echaq motx tal vet s-eche: —jA' u vinaqe uva'e, uva' k'uqligh kuxh ti' tab'il ipuaq te inq'a xool! —chichichaq vete'.

⁹Tul at jolol xool ech nikich alon s-eche: —jA'e! —chichichaqe.

Atz at jolt ech nikich tal s-eche: —Ye'le. Jit a'e, pet eela kuxh b'iil tuch' naq u vinaq, —chichichaqe.

Ya'ne ech tal vet u vinaq uva' tzotiche s-eche: —jIne, uva' tzotich in! —xe'te.

¹⁰Tul ech tal vet inq'a xool te u vinaq s-eche: —jKametz qat uulb'e, tul nik avilon vete'? —xe'taqe.

¹¹Ya'ne ech tal vet u vinaq s-eche: —Naqe val u vinaq uva' Jesus ib'ij, qat b'anon inb'iil u xooq'ol. Tul qat isujo'k naq ti' inq'a b'aq' invatz. Tul ech qat tal naq s-ve s-eche: «Quxh tx'aj inq'a b'aq' avatz tu na'eb'al a' Siloe,» chich naq s-ve. Qatetz b'en vet in. Tul qat ex intx'aj vet inq'a b'aq' invatz. Tul jcat ilon vet in! —xe't u vinaq.

¹²Ya'ne ech tal vet inq'a xool s-eche: —jTaletz atil u vinaq uva' nik aale'? —xe'taqe.

Tul ech tal u vinaq s-eche: —Ye' vootzaqle taleb' atila, —xe'te.

Uva's tab'it inq'a fariseeo inuqul u yol te u vinaq uva' tzotiche

¹³Ya'ne iq'ol vet u vinaq vatz inq'a fariseeo, u vinaq uva' tzotiche. ¹⁴Tan tuulb'lich val u xeem q'ij saavado, tul ib'an Jesus inb'iil u xooq'ol. Tul isujo'k Jesus ti' inq'a b'aq' ivatz u tzot, tul ilon vete'.

¹⁵Ya'ne tab'i vet inq'a fariseeo inuqul te u vinaq uva' kam tulb'e, tul nikich isaqin vete'.

Tul ech tal u vinaq s-eche: —Naqe val u vinaq qat sujun ok inb'iil xooq'ol ti' inq'a b'aq' invatz. Qatetz ex intx'aj vete', tul qat ilon vet in, —xe't u vinaq.

¹⁶Tul ech tal vet jolol inq'a fariseeo s-eche: —Jit een tzajna'ql naq uva'e k'atz quB'aal Tiuxh, tan ye' nik inima naq u xeem q'ij saavado, —xe'taqe.

Tul ech nikich tal jolt inq'a fariseeo s-eche: —Oqetz aj pa'vom naq uva'e, tul jke'chetz la' ib'ant naq kaeb'al aanima b'a, eche uva'e? —chichichaqe. Echetz tok vet ixo'l inq'a fariseeoe s-vatzaq.

¹⁷Ya'ne ech motx taltxha inq'a fariseeo inpaqt te u vinaq s-eche: —jKe'-chetz axh? jKametz toq aal ti' naq u vinaq uva' nik avilon vet ta'n? —xe'taqe.

Tul ech tal u vinaq s-eche: —Q'exasan tetz viyol quB'aal Tiuxh naq, —xe'te.

¹⁸Poro tira ye' nikich motx iqe inq'a iq'edal fariseeo uva' tzotich u vinaq, tuch' uva' ma'tich ib'ant vet b'a'n u b'aq' ivatz ta'n Jesus. Pet ex nalichxh eloq itxutx ib'aal u vinaq. ¹⁹Tul motx ab'il vet s-te. Tul ech motx tal s-eche: —jA'etz kol naqe vak'aol uva' tzotichxh s-talale' nik etale'? Tul jke'chetz nik tilon vet naq? —xe'taqe.

²⁰Ya'ne ech tal vet itxutz ib'aal u vinaq s-eche: —B'antan, qunitxa'axhte q'aoq. Tul tzotichxhte s-talale'. ²¹Pet ye'l s-quk'uul ke'ch qat tiq'ot tib' inq'a b'aq' ivatz. Atz ye'lat s-quk'uul jab'il qat b'anon, tul ile nik tilon vete'. Pet ab'ivaq s-te. Tul antxh toq alon inuqul sete, tan vinaqt vete', —xe't vitxutz ib'aal u vinaq.

²²Echetz kuxh u yole uva' tal vitxutz ib'aal u vinaq, tan nikich motx ixo'v te inq'a iq'osal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Tan ma'tich talt inq'a iq'osal uva', ja'l uva' la'ich alon Jesuus s-Kriisto, tul tukimal la'ich tele'l tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. ²³Echetz s-ti'ile ech tal u txutxa b'aala s-eche: —Ab'ivaq s-te. Tul antxh toq alon inuqul, tan vinaqt vete', —xe'taqe.

²⁴Ya'ne isa' tzaan inq'a fariseeo u vinaq inpaqte, uva' tzotiche. Tul tab'itxha inq'a fariseeo te u vinaq inpaqte. Tul echaq motx tal s-eche: —Vatz Tiuxh aalvat inuqul u yol ti' naq uva'e. Tan qootzaqle uva' aj pa'vom naq uva' b'anon axh b'a'n, —xe'taqe.

²⁵Ya'ne ech tal u vinaq s-eche: —Ye' vootzaqle oq aj pa'vom naq. Pet ta'n kuxh vootzaqle uva' tzotich in, tul il in nik vilon vet s-txheel ta'n naq, —xe'te.

²⁶Tul ech taltxha inq'a iq'osal inpaqt s-eche: —¿Kametz qat tulb'e axh naq? Atz ¿kam qat tulb'e naq, tul il axh nik avilon vete'? —xe'taqe.

²⁷Ya'ne ech tal vet u vinaq s-eche: —Qat motx vall sete. Tul ye' nik motx eqej kam uva' nik vale'. ¿Kam teletz esa', s-ti' uva' la' valtxha inpaqte? Pet ¿maqetz a'at esa' la' b'en ex simol naq? —xe'te.

²⁸Ya'ne xe't vet inq'a q'osal uq'e'yb'al ti' iyoq'ox u vinaq. Tul echaq motx tal s-eche: —Axheb' imol naq, xa'te. Pet o', tan o' niman tetz inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Moisees. ²⁹Tan qootzaqle uva' quB'aal Tiuxh alon inq'a yol te Moisees. Pet naq uva'e, tan ye' qootzaqle taleb' kuxh tzajna'ql tikle'm naq, —xe'taqe.

³⁰Ya'ne ech tal u vinaq s-eche: —Tira sotzeb'al kuxh k'uul ex, ti' uva' ye' etootzaqle tal tzajna'ql tikle'm naq u vinaq uva' nik vale', poro ta'n kuxh loq' qat ib'anl naq b'a'nil s-ve. Tul il in nik vilon vete'. ³¹Tan qootzaql setuch' uva' ye'l inva'q aj pa'vom la' tzaq'b'el ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ja'l u natxhk'uulan tetz Tiuxh, atz la' ib'an kam uva' nik tal quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, la' tzaq'b'el ta'n. ³²Tan ye'l inpaqxo'q qab'i talaxe' uva': «Qat ole'vy val u xao! ti' ijaqpisal ivatz val u vinaq uva' tzotichxh s-talale',» chich koq e'li.

³³Tan ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' ib'anax inva'q b'a'nil, oq jit een tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh, —xe'te.

³⁴Ya'ne ech tal inq'a q'osal uq'e'yb'al s-eche: —Aj pa'vom kuxh axh savala-le! Tul ja' txhan vet axh la' txhusun o' nik aale'! —xe'taqe. Tul tukimich tel vet ul u vinaq ta'n inq'a fariseeo tu k'ulb'alaq tib'.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva' atich b'en titz'ab'al inq'a
iq'osal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel t-tokto**

³⁵Tab'ietz vet Jesuus uva' tukimich telu'l u vinaq ta'n inq'a q'osal uq'e'yb'al, tul ex leqexoq u vinaq ta'n Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-te s-eche: —¿Niketz kol aqej viK'aol quB'aal Tiuxh? —xe't Jesuus.^a

q 9.35 At jolt iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal tu yolb'al grieegeo, a' nik tale' uva': —...in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima, —chiche.

³⁶Ya'ne ech tal u vinaq s-eche: —InB'aal, ¿ja'letze viK'aol quB'aal Tiuxh nik aale', tul toq inqeje'? —xe'te.

³⁷Tul ech tal Jesuus s-eche: —Qatetz eell in, tul il in, nik eel in s-txheel. Tan a' ine, uva' nik inyolon savuch', —xe't Jesuus.

³⁸Ya'ne ech tal u vinaq te Jesuus s-eche: —iNik inqeje', inB'aal! —xe'te. Tul iqajb'a tib' vatz Jesuus, atz natxhk'uulal vet Jesuus ta'n.

³⁹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Qat ul in vatz u tx'ava' ti' taq'ax ku' yol tinuqul tiib'a inq'a xaoL. Tan at xaoL uva' ye' nik ib'en s-te uva' nik ipa'vine'. Pet la'etz b'en vet s-te, tul la' titz'a tib' t-vipa'v. Ech la' ib'an eche inq'a tzot uva' ye' nik tilone', atz xamtel la' ilon vete'. Atetz jolt xaoL uva' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n, tul nik tilone', nik tale'. A'etz vet uva'e, ye' tootzaq quB'aal Tiuxh, eche inq'a tzot uva' ye' nik tilone', —xe't Jesuus.

⁴⁰Atichetz lolol inq'a fariseo k'atz Jesuus uva' ab'in u yol uva' tal Jesuus, tul echaq motx tal s-eche: —A'etzeb' nik aale' uva' ant vet o' tzottina'ql o', tul nik aal u yol s-eche, —xe'taqe.

⁴¹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Eche uva', ex koqxh tzot, tul ye'letz epa've. Pet, ti' uva' nik etale': «Nik qil q'aoq,» chich ex, antetz kuxh al exe s-aj pa'vom, —xe't Jesuus.

**Uva's txumb'alimal ib'ant quB'aal Jesuus eela
u xaoL, tuch' tatin karne'l tuul ipe'**

10 ¹Tul echat tal Jesuus s-eche: —Pet tira toq val sete: Ja'l uva' jit a' la' palko'k t-vipaleb'al ok u tatib'al inq'a karne'l, pet a'l la' itxhok tok tinjalite, tul elq'ometze. Atz okeb'en karne'l kuxhte. ²Pet u xeen karne'l, tan a' la' palko'k t-vipaleb'al ok u tatib'al inq'a karne'l. ³⁻⁴Tan a' u lotxhonal la' jaqon vet vipaleb'al ok inq'a karne'l, tul la' pal vet ok u xeen karne'l. Tul tootzaq inq'a karne'l viqul u xeen tetz. Echetz s-ti'ile la' isik'le vet elu'l u xeen karne'l inq'a ikarne'l tuch' ib'ij. Tul la' tiq'o vet elu'l inq'a ikarne'l.

⁵Tan ja'l koq kuxh inva'q s-ti' la' okk b'en inq'a karne'l. Pet a'l la' itz'eqt tib' inq'a karne'l te uva' ye' tootzaq. Tan ye' ootzaqimal viqul ta'n, —xe't Jesuus.

⁶A'etz inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus te inq'a xaoL, poro ye' b'en te inq'a xaoL kam talax inq'a yol uva' tal Jesuus.'

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' eela Jesuus tuch' inva'l b'a'nla xeen karne'l

⁷Ya'ne ech va't u yol tal Jesuus s-eche: —Tira toq val sete: A'etz ine, vipaleb'al ok inq'a karne'l. ⁸Tan jank'alxh inq'a iq'edal uq'e'yb'al, inq'a b'axich motx tul sinvatz, tan elq'omaqiche, atz okeb'enaq xaoL. Tul ye' motx nimal ta'n inq'a xaoL. ⁹Echetz a' ine, vipaleb'al ok inq'a xaoL vatz quB'aal Tiuxh. Ja'letz uva' la' itxhok tok k'atz quB'aal Tiuxh, tul la' palo'k, atz kolel vete'. Tan ech tatin la' ib'an, eche inva'q u karne'l uva' ye'l ixo'val ti' ipalo'k, atz ti' telu'l ti' ileqt b'a'nla k'oatxh.

¹⁰Pet u elq'om, tan ech koq kuxh la' tul s-eche. Tan elaq, yatz'o'm, yansa'm la' ul ib'ane'. Pet koq in, tan a' ulk in ti' taq'ax q'ij isaq inq'a xaoL, atz ti' ik'ult

r 10.6 A'etz nik ex elka'p viyol quB'aal Jesuus uva' txumb'alimal talta' ti' inq'a iq'edal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. Tan a' inq'a iq'edal uq'e'yb'ale inq'a elq'om tuch' inq'a okeb'en karne'l nik tal tu versiikulo va'l. A' tal quB'aal Jesuus uva' jitxh tib'a'nil nikich ixeevat inq'a iq'edal uq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, eche u yol uva' txumb'alimal talt quB'aal Jesuus T-tio 21.33-46.

nimal b'a'nil tu q'ij isaq vatz tx'ava', atz uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. ¹¹Echetz a', ine u b'a'nla xeen karne'l, tan toq vaq' vib' kamoq seti', eche la' taq't tib' u b'a'nla xeen karne'l kamoq ti' inq'a ikarne'l.

¹²Pet koq inva'q u vinaq uva' a'l txhoel ti' ixeel inq'a karne'l, tan la' koq el taanima s-ti'. Tan jitxh tetz. Oqetz la' til u vinaq tul xo', tul la' taq' ka inq'a karne'l. Tul la' itz'eq tib'. Ya'ne la' pal vet ok xo' xo'l inq'a karne'l, tul la' itxey vet inq'a karne'l. Tul talaq kuxh vet la' motx ik'aq junun inq'a karne'l ti' itz'eqt tib'.

¹³Echetz la' itz'eqt tib'e u vinaq uva' txhoele, tan jit een taanima ti' inq'a karne'l. Pet a' kuxh een taanima ti' u txhojb'al tetz.^s

¹⁴Pet a' ine, u b'a'nla xeen karne'l, atz vootzaql inq'a inkarne'l. Tul tootzaqlat in. ¹⁵Echatetz vatine tuch' vinB'aal, tan tootzaql in vinB'aal. Tul vootzaqlat inpaqte. Tan toq vaq' u q'ij inseq ti' inq'a niman vetz, inq'a eche karne'l.^t

¹⁶Poro at jolt xaal toq niman in, inq'a ye'x ulok sink'atza, eche inq'a karne'l uva' ye'xhkam ato'k tu pe' xo'l inq'a imol. A'etz inq'ae, tetxhal la' nal b'en viq'o tzaan, tan yek toq motx tab'i vinqul ti' vinyolone'. Echetz va'l kuxh vet la' atink vet inq'a niman vetz s-kaqaayil. Tul ta'n kuxh vet in xeen tetz la' ib'ana.

¹⁷Echetz s-ti'ile nik isa' in vinB'aal, tan toq vaq' u q'ij inseq ti' inq'a niman vetz. Tan toq kamoq in, tul toq itz'e'voq in inpaqte. ¹⁸Poro ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' teesal u q'ij inseq. Pet antxh in toq aq'on u q'ij inseq. Tan at vikle'm ti' vaq't vib' kamoq, tul at vikle'm ti' vitz'e'v inpaqte. Tan ech uva'e alel s-ve ta'n vinB'aal, —xe't Jesuus.

¹⁹Tab'ietz vet inq'a fariseeo inq'a yol uva' tal Jesuus, tul motx iyojaq vet tib' s-vatzaq tuch' yol. ²⁰Tul ech motx tal vet jolol inq'a fariseeo s-eche: —Elna'ql ivi' naq uva'e t-b'ey, tan demoonioeb' ato'k t-taanima naq. Pet ye' eqeje' kam uva' nik tal naq, —xe'taqe.

²¹Pet ech nikich tal jolt inq'a fariseeo s-eche: —Poro ye'xhab'il inva'q vinaq ech la' iyolon tuch' mam txumb'al, eche naq uva'e, oq demoonio ato'k t-taanima. Tan b'ane la' koq ilon inva'q tzot ta'n demoonio, —xe'taqe.

Uva's ye' iqeex quB'aal Jesuus ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al

²²Tuulb'aletz viq'iil u txun txhe'v uva's nikich inimat inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij Tetz Itx'ajpeb'al U Tostiuxh Inpaqte uva' tu tenam Jerusaleen. Tan jun ya'b' nikich motx inimata'.^u ²³Tul nikich ixaon Jesuus t-viti' otzotzil u txala tuul u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh uva' Salomoonich ib'ij. ²⁴Ya'ne imolo'k tib' inq'a iq'esal inq'a tij imam Israeel ti' Jesuus. Tul echaq motx tal s-eche: —Jatuetz la' aaq' qootzaqi, oq a', axhe u Kriisto? Tan nik qusa'e' uva' tira la' aal inuqul s-qe, —xe'taqe.

²⁵Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Qat vall inuqul sete uva', a' ine, u Kriisto. Tul tira ye' nik eqeje'. Tan a' inq'a kaeb'al aanima nik inb'ane' nik k'utxhun u vikle'm. ²⁶Tul ye' nik motx eqeje', tan jit ex niman vetz. Atz jit ex inkarne'l,

s 10.13 Esekielel 34.11-12 t 10.15 Tio 11.27; Luk 10.22 u 10.22 A' nik inimat inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij uva'e tinik'a u ich' disieemvre. Txhokvaq u yol «Alb'al Inuqul Inq'a Nimla Q'ij Tetz Inq'a Tij Imam Israeel.»

eche inq'a qat vala. ²⁷Jatva'letz inq'a niman vetz, inq'a ech tatin, eche karne'l, tan ilaqe nik tab'i in. Tan vootzaqlaqe. Tul txh'uyel s-vi'. ²⁸Tul la' vaq' q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul ye'l inpaqul la' tz'eqx ka. Atz ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' teesal el t-inq'ab'. ²⁹Tan a' vinB'aal qat oksan t-inq'ab'. Tan ye'xhab'il inva'q uva' palna'ql koq tikle'm vi' vinB'aal. Atz ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' teesal el inq'a niman vetz tiq'ab' vinB'aal. ³⁰Tan va'l kuxh in tuch' vinB'aal, —xe't Jesuus.

³¹Tab'ietz vet inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel u yol uva' tal Jesuus, tul motx isik' vet sivan inpaqte ti' ik'onil Jesuus.

³²Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Sib'ax inq'a b'a'nla txhaq kaeb'al aanima inb'an sevatz. Pet çjab'isteetz inq'a b'a'nla txhaq kam toq ek'oni in s-sivan s-ti'? —xe't Jesuus.

³³Ya'ne ech tal inq'a iq'esal uq'e'yb'al s-eche: —Jitetz ti' inq'a b'a'nla txhaq kaeb'al aanima toq quk'onivat axh s-sivan, pet, ti' uva' nik eesa iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' u yol uva' nik aale'. Tan nik aal eeb' s-Tiuxh. Tul axh kuxh inva'l alam aanima, eche o', —xe'taqe.'

³⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —çYe'etz kol etootzaql inq'a yol uva' tz'i-b'amal ka t-inq'a b'ek'b'al? Tan ech nik tal quB'aal Tiuxh s-eche: «Qat vall sete uva', ech ex, eche tiuxh,» chich u yol.» ³⁵Echetz tal quB'aal Tiuxh te inq'a iq'esal, inq'a toksa xo'l inq'a k'uy qumam s-na'ya, s-eche: «Ex tiuxh,» xe't quB'aal Tiuxh s-te, ti' uva' tan, taq' quB'aal Tiuxh tikle'm. Tul ye'letz viyolb'al quB'aal Tiuxh la' qeesa iq'ij. ³⁶Oqetz ech tal quB'aal Tiuxhe ti' inq'a iq'esal s-na'ya, ja'etz kol ye' la' talvat s-vi', in viTxajo'm quB'aal Tiuxh uva' qat itxhaq tzaan in ti' ik'utxhux u tikle'm vatz tx'ava'! Echetz nik valte sete, jkametz s-ti'il nik etal s-ve uva' nik veesa iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' inq'a yol uva' nik vale'! Tan quB'aal Tiuxh aq'on vikle'm. Tul itxhaq tzaan in xo'l u tenam. Echetz nik valte uva', in ik'aol quB'aal Tiuxh. ³⁷Oqetz jit tetz vinB'aal inq'a kaeb'al aanima uva' nik inb'ane', tul ye'etz eqej in b'a. ³⁸Pet oqetz tetz vinB'aal kam uva' nik inb'ane', tul k'uxhetz ye' la' eqej in, pet qejvaq uva' tetz vinB'aal kam uva' nik inb'ane'. Echetz la' ib'ene sete, atz echetz la' eqejte uva' va'l iyol vinB'aal s-vuch', atz va'l inyol tuch' vinB'aal, —xe't Jesuus.

³⁹Ya'ne kolxh txeyex Jesuus inpaqte ta'n inq'a iq'esal, poro tuulxh tele'l Jesuus. ⁴⁰Tul yekich vet Jesuus inpaqte jala el u xaomla a' Jordaana, tal uva' nikich taq'vat ku' Xhun inq'a xool xe' u a' s-b'axa. Tul atin vet Jesuus tzitzi.'

⁴¹Tul mamala xool nikich tul k'atz Jesuus. Tul ech nikich motx tal s-eche: —Nuqxh inq'a yol uva' ul tal Xhun ti' naq u Vinaq uva'e. Tan mam kaeb'al aanima nik ib'an naq. Ape. K'uxh ye'l inva'q kaeb'al aanima ul ib'an Xhun, pet nuqxh inq'a yol ul tal Xhun, —chichich inq'a xool. ⁴²Tul tzitzi iqeivat vet mamala xool uva', a', Jesuuse, u Kriisto.

v 10.33 Leviitiko 24.16 w 10.34 A' yolonk quB'aal Jesuus ti' inq'a aq'ol ku' yol tinuqul, inq'a tal quB'aal Tiuxh tok xo'l inq'a tij imam Israeel s-na'ya. Saalmo 82.6; Eeksoo 22.28; Deuteronomio 1.17; 16.18; 2 Kroonikas 19.6. Tan jikxh nikich motx taq'ku' yol tinuqul. Tan a'xh nikich motx ib'an kam uva' nikich isa' quB'aal Tiuxh ti' ib'ek'ex inq'a xool. Oqetz tal quB'aal Tiuxh inq'a aq'ol ku' yol tinuqul s-tiuxh, inq'a quB'aal Tiuxh sa'on toksal xo'l inq'a tij imam Israeel s-na'ya, ja'etz kol quB'aal Jesuus jit Tiuxh, u k'utxhul tetz inq'a mam kaeb'al aanima xo'l inq'a xool! Echetz jit quB'aal Jesuus nikich eesan iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' uva' tal tib' s-Tiuxh, tan Tiuxhichetxh quB'aal Jesuus. Tan tira nikich ik'utxh quB'aal Jesuus inq'a mam kaeb'al aanima tetz quB'aal Tiuxh. x 10.40 Xhun 1.28

Uva's ikam Laasaro

11 ¹Atich val u vinaq uva' Laasaroich ib'ij; oyb'alice. Tul atich ka'va'l tanab'. Va'l uva' Malich ib'ij, va't uva' Tajich ib'ij. Tul aj Vetaaniaich u vinaq tuch' inq'a tanab'.^y ²Antetzxh Male, u tanab' Laasaro, uva' xamtel ex toksa vet u tx'umb'isab'al ti' toq Jesuus. Tul itzaqsa u toq Jesuus tuch' u xi'l ivi'.^z

³Ya'ne taq' b'en inq'a tanab' Laasaro yol xe' Jesuus. Tul ech u yol ex alaxoq te Jesuus s-eche: —QuB'aal, il Laasaro oyb'ale uva' atxh avaanima s-ti', —xe't taq'b' u yol.

⁴Tab'ietz vet Jesuus u yol, tul ech tal Jesuus s-eche: —Eche u yaab'il uva'e, tan ye'l Laasaro la' kam ta'n. Pet qat ok u yaab'il ti' Laasaro, ti' uva' la' oksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Atz la' oksal inq'ij, ti' uva', in, iK'aol quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

⁵Atichetzxh taanima Jesuus ti' Laasaro, atz ti' Taj, atz ti' Mal, ⁶poro yekich koq b'en Jesuus uva's tab'it Jesuus u yol uva' oyb'alich Laasaro. Pet ib'an nalich Jesuus ka'va't q'ij tal uva' atiche.

⁷Paletz vet ka'va'l q'ij, tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Ko'vaq tuulb'al Judeea inpaqte, —xe't Jesuus.

⁸Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Txhusul qetz, ya'n kuxh kol iyatz'te'l axh inq'a iq'edal uq'e'yb'al s-sivan. Tul ja' nik aal uva' toq b'enoq axh tzitzi inpaqte! —xe'taqe.

⁹Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ee. Tan ech kuxh vatin, eche tuulb'al inva'l q'ij uva' kab'laval oora tuul. Tuulb'aletz u kab'laval oora, tul la' utxh ixaon u xal s-tuulb'al. Tul ye'xhkam inva'q la' ik' s-ti', tan q'iil. Echatez kuxh ine, tan ye'xhkam la' maqon in ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh. ¹⁰Pet ech koq vet u aq'b'al, tan kam kuxh la' ok vet u xal s-ti', tan tokto vete', —xe't Jesuus.

¹¹Ya'etz talt Jesuus u yol uva'e, tul ech tal Jesuus s-eche: —Il naq u qami'k Laasaro vaty. Pet ma't inb'ey naq, —xe't Jesuus.

¹²Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —QuB'aal, oqetz vaty naq, tul toqetz tiq'o tib' naqe, —xe'taqe. ¹³Tan a' nikich motx titz'a uva' yiqxh vata'm nikich ib'an Laasaro. Pet koq Jesuus, tan a' talvat Jesuus u yol, ti' uva' ma'tich ikam vet Laasaro.

¹⁴Ya'ne tal vet Jesuus inuqul u yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Qat kamy vet naq u Laasaro. ¹⁵Tul nik inchiib' s-ti', tan jit een in tzitzi setuch' uva's qat ikam naq. Pet echetz toq eqeje uva', in iK'aol quB'aal Tiuxh. Pet ko'vaq qil naq, —xe't Jesuus.

¹⁶Ya'ne tzaq'b' Maxh, uva' <Xu'm> chichich e'li. Tul ech tal Maxh te inq'a imol s-eche: —Ko'vaq. Tul ech tzum qukam tuch' Jesuus, —xe't Maxh.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuus
ixe'al u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al**

¹⁷B'iitichetz kuxh vet taq'b' Jesuus tu tal tenam Vetaania, tul tab'i Jesuus uva' kajva'lich vet q'ij imuqux Laasaro. ¹⁸Kamal va'lich kuxh oora ixo'l u tal tenam Vetaania tuch' u tenam Jerusaleen. Tan naqligh kuxh ixo'l. ¹⁹Poro

mamala inq'a tij imam Israeel ma'tichaq tul ti' ik'uqb'al ik'uul Taj tuch' Mal, ti' uva' tan, kam vixib'en.

²⁰Tab'ietz vet Taj uva' aalich vet taq'b' Jesuus, tul b'en vet Taj ti' ik'ulux Jesuus. Pet Mal, tan kaj Mal t-otzotz.

²¹Ya'ne ech tal Taj te Jesuus s-eche: —InB'aal, at koq axh tzitza, tul ye'leb' vinxib'en qat kami. ²²Pet k'uxhetz qat kamya, tan vootzaqle uva' jank'al uva' toq aab'i te quB'aal Tiuxh, tul toq taq' see, —xe't Taj.

²³Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Tetxhal kuxh toq itz'e'voq vaxib'en inpaqte, —xe't Jesuus.

²⁴Tul ech tal Taj s-eche: —B'antan vootzaqle uva', tetxhal la' itz'e'v vinxib'en inpaqte uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q s-kaqaayil timotxeb'al q'ij saq, —xe't Taj.

²⁵Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —A' ine, u aq'ol q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul a', ine, uva' la' itz'e'vsan inq'a kamna'q inpaqte. Tan ja'l uva' la' qeon in, k'uxh la' kam vitxhi'o'l, tan la' itz'e'v inpaqte. ²⁶Jank'alxh ex, inq'a itz'lel ex, ex, uva' la' qeon in, tan at q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ana, k'uxh ma't ekame'. ¿Nik aqej u yol uva' nik val see? —xe't Jesuus te Taj.

²⁷Tul ech tal Taj s-eche: —Ee. Nik inqeje', inB'aal. Tan nik ink'uqb'a ink'uul uva', a', axhe, u Kriisto, uva' alel ka u tuleb'al vatz tx'ava'. Atz a', axhe, viK'aol quB'aal Tiuxh, —xe't Taj.

Uva's toq' quB'aal Jesuus ti' Laasaro

²⁸Ya'etz kuxh vet Taj ti' talax u yol te Jesuus, tul q'a'v vet Taj. Tul jutx kuxh talt Taj viyol te Mal s-junal. Tul ech tal Taj te Mal s-eche: —Il Jesuus, u Txhusul qetz, uy vete'. Tul il axh nik ijaq axh Jesuus, —xe't Taj.

²⁹Ta'netzxb tab'i Mal u yol, tul nal kuxh itxakp Mal. Tul yekich vet Mal tal uva' atich Jesuus. ³⁰Tan ye'naqich aq'b'oq Jesuus tu tal tenam. Tul antxh atich Jesuus tal uva' ex k'uluxik Jesuus ta'n Taj.

³¹Eenichetz jolol inq'a tij imam Israeel t-totzotz Mal ti' taq'ax k'uqleb' ik'uul Mal. Tul tilaq vete' uva' nal kuxh itxakp Mal, atz b'ene'l. Tul okaq vet b'en ti' Mal. Tul ech motx tal s-eche: —Yekleb' Mal oq'oq tal uva' muqel vixib'en, —xe'taqe.

³²Aq'b'etz vet Mal tal uva' atich Jesuus, tul ijoqb'a ku' tib' Mal vatz Jesuus. Tul ech tal Mal te Jesuus s-eche: —InB'aal, atich koq axhe tzitza, tul ye'leb' vinxib'en kami, —xe't Mal.

³³Tiletz vet Jesuus toq' Mal, atz tilat vet Jesuus toq' inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, inq'a txh'uyich ti' Mal, tul yekichxh txumun taanima quB'aal Jesuus. Atz txho'n vet s-te.

³⁴Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —¿Taletz emuqvav vitxhi'o'l Laasaro? —xe't Jesuus.

Tul ech motx tal s-eche: —QuB'aal, avule'. Tul ul eele', —xe'taqe. ³⁵Tul oq' vet Jesuus.

³⁶Tiletz vet inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel toq' Jesuus, tul echaq motx tal vet s-eche: —iJay, sib'ich b'akxh taanima Jesuus ti' Laasaro! —xe'taqe.

³⁷Pet echaq motx tal jolt s-eche: —Oq a' nage uva'e saqinsan val u tzot, tul a'etz koqeb' ye'ich la' ole'vik naq, ti' uva' ye'l Laasaro la'ich ikuy naq ikame', —xe'taqe.

Uva's titz'e'vsat quB'aal Jesuus Laasaro

³⁸ Ya'ne tira txho'n taanima Jesuus t-txumu'm. Tul b'en vet Jesuus tal uva' muqtx'ik Laasaro. Tul a' ex muqlik Laasaro tuul val u jul vatz val u pejo'n. Tul atich ok val u mama' sivan titzi' u jul.^a

³⁹ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Eesavaq el u sivan, —xe't Jesuus.

Tul ech tal Taj, u tanab' Laasaro, s-eche: —InB'aal, jxev vete'e!, tan kajva'x vet q'ij ikame', —xe't Taj.

⁴⁰ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Yetz qat vall see uva' oq la' agej u yol uva' nik val see, tul toq eel u mam ticle'm quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.

⁴¹ Ya'ne eesal vet el u sivan titzi' u muqb'al kamna'q tal uva' muqlik Laasaro. Tul saqin ja' Jesuus t-amlika'. Tul ech tal Jesuus s-eche: —InB'aal Tiuxh, nik vaq' ta'ntiuxh see, tan kam uva' qat injaq see, tul nik ab'ane'. ⁴² Atz vootzaqle uva' b'enamen aab'it in ti' kam uva' nik vab'i see. Pet nik val u yol, ti' uva' la' motx iqeij inq'a xaol, inq'a at sink'atza, uva' axh qat txhaqon tzaan in, —xe't Jesuus.

⁴³ Ya'etz kuxh talt Jesuus u yol, tul taq' ja' Jesuus ti' iqu. Tul ech tal Jesuus s-eche: —jLaasaro, avelu'! —xe't Jesuus.

⁴⁴ jEletz vet ul Laasaro, uva' ma'tich ikame'! Tul sutimich ok va'l qinkin b'u'q ti'aq toq Laasaro. Atz qitzich ok va't qinkin b'u'q ti' iq'ab' Laasaro. Tul sutimich ok va'l b'u'q tivatz Laasaro inpaqte.

Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Chitvaq el inq'a b'u'q ti' Laasaro. Tul la' utxh ixaon vet Laasaro, —xe't Jesuus.

Uva's itxhokox txumb'al ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' iyatz'ax el quB'aal Jesuus

Tio 26.1-5; Kuxh 14.1-2; Luk 22.1-2

⁴⁵ Tul mamala vet inq'a tij imam Israeel, inq'a ex aq'on k'uqleb' ik'uul Mal, qeon Jesuus uva', a'ich Jesuus u Kriisto. Tan motx til u mam kaeb'al aanima ib'an Jesuus. ⁴⁶ Poro atich jolt inq'a tij imam Israeel uva' yekich vet ti' talax inq'a yol te inq'a fariseeo ti' kam uva' ib'an Jesuus.

⁴⁷ Ya'ne ib'ek' vet inq'a iq'esal oksan yol tuch' inq'a fariseeo tul inq'a iq'esal aq'ol ku' yol tinuqul. Tul echaq motx tal vet s-eche: —jKam toq qub'an setuch'? Tan mamala kaeb'al aanima nik ik'utxh naq u vinaq uva'e xo'l inq'a xaol. ⁴⁸ Oqetz toq kuxh saqinoq o', tul oq ye' toq qumaq naq s-ti', tul mamala xaol toq motx qeon naq. Ya'ne toq motx uluq inq'a aj Rooma ti' isotszal el u qutenam. Atz toq ul isotzsa el u qutxaichla atib'al, —xe'taqe.^b

a 11.38 jKam nikich tulb'el imuqux inq'a kamna'q s-na'ya tuulb'al uva's atich Jesuus? A'l nikich ik'otox ok va'l mama' jul vatz pejo'n. Tul ech vete va'l nimla otzotz tilixe'. Tul jisuny ka tx'ava' pagte s-tuul, eche ijise'v ku' paanku' ti' otzotz. Tul aaletz kuxh nikich ex aq'axoq vet ka u kamna'q s-vi'. Pet jit ech nikich ib'anax, eche uva' nik ib'anax s-txheel, tan tira nik ija'p tx'ava' tiib'a u kamna'q. Pet eela b'iil u jul uva' nikich ik'otox ok vatz pejo'n tuch' pantioon uva' s-txheel. Ech kuxhte tan, va'l txhan kamna'q nik tok tu pantioon. Pet u jul uva' s-na'ya tan nimalen kamna'q nikich tok s-tuul. Tul b'eenoo nikich tok tz'akab'al ti' vitxhi'o'l inq'a kamna'q.

b 11.48 A' nikich ixo'va inq'a iq'esal uq'e'yb'al uva' la'ich oksal Jesuus siq'esal xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul la'ich eesal iq'ij inq'a iq'esal uq'e'yb'al nikich inatxhe'. Tul a' nikich motx titz'a pagte uva' la'ich iyansa Jesuus tatin inq'a tij imam Israeel tuch' inq'a aj Rooma. Tul echetz la'ich tul vete inq'a aj Rooma tuch' inq'a isol ti' isotzsale' nikich motx inatxhe'.

⁴⁹Atichetz ok Kaifaas s-mam iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuulb'al u ya'b' uva'e, tul ant Kaifaas atich s-xo'l. Tul ech tal Kaifaas s-eche: —Tira ye' nik ib'en inq'a yol sete. ⁵⁰Tul a'l b'a'n s-qe uva' va'l kuxh vinaq la' yatz'ax el, tul jit jank'al o' tuch' u qutenam la' sotze'l, —xe't Kaifaas.

⁵¹Poru el koq kuxh u yol tivi' Kaifaas. Pet, ti' uva', a' Kaifaas atich ok siq'e-sal oksan yol vatz Tiuxh tuulb'al u ya'b' uva'e. Echetz ib'anb'el Kaifaase ta'n quB'aal Tiuxh ti' ib'axab'sal talaxe', uva' tetxhal la'ich kam Jesusus ti' jank'al u tenam, inq'a tij imam Israeel. ⁵²Atz jit kuxh ta'n ti' inq'a tij imam Israeel, pet ti' jank'al inq'a xool s-kaqaayil, inq'a talaq kuxh jeqllel vatz u tx'ava'. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva' va'l kuxh vet inq'a niman tetz la' ib'ana. ⁵³Echetz antxh tuulb'al u q'ij uva'e, tul xe'taq vet inq'a iq'esal uq'e'yb'al ti' inuk'ux u yol ti' kam la'ich motx tulb'e iyatz'ax el Jesusus.

⁵⁴Echetz ye'l Jesusus nikich ik'utxh ipal vet vatz inq'a tij imam Israeel. Pet yekich el vet tzaan Jesusus tuulb'al u tenam Jerusaleen. Tul yekich vet Jesusus t-va't u tx'ava' uva' naqllich k'atz val u tzaqa tx'ava' uva' ye'lich xool s-tuul. Tul b'en t-inva'l u tenam uva' Efraiinich ib'ij. Tul tzitzi atink vet Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

⁵⁵Toqna'qichetz opoonoq vet viq'iil inimat inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij Ipal Aanxel. Tul mamala vet xool tzaj tuulb'al u tx'ava' uva'e, inq'a een jeqllich t-inq'a talaq tenam, tul motx aq'b' vet tu tenam Jerusaleen ti' inimal inq'a tx'ajo ib' vatz quB'aal Tiuxh. Tan echxh nikich motx ib'ane uva's ye'naq aq'b'oq u nimla q'ij tetz Ipal Aanxel.

⁵⁶⁻⁵⁷Poru ma'tich talt inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a fariseeo uva' jab'il la'ich ab'in tal uva' atich Jesusus, tul la'ich ul tal te inq'a iq'esal. Ya'ne la'ich b'en txeypoq vet Jesusus. Tul nikich itxhokox Jesusus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ta'n inq'a xool. Tan ech nikich motx tal s-vatzaq s-eche: —¿Kam eyol? ¿Maq tul naqe tu nimla q'ij nik enatxhe'?, pet ¿maq ye'le? —chichichaqe.

Uva's toksat val u ixoq tx'umb'isab'al ti' quB'aal Jesusus

Tio 26.6-13; Kuxh 14.3-9

12 ¹Echichetz vajqit q'ij la'ich inima inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij Ipal Aanxel, tul aq'b' Jesusus tu tal tenam Vetaania. Tul tzitzi jeqllich Laasaro, uva' ma'tich titz'e'v inpaqte ta'n Jesusus.

²B'anaxetz va'l itx'ix Jesusus tetz ku'eb'al q'ij t-totzotz Laasaro. A'etz Taj, u tanab' Laasaro, nikich ik'uulane'. Pet ant Laasaro atich ok vi' meexha k'atz Jesusus.^c

³Ya'ne tiq'o tzaan Mal, u tanab' Laasaro, va'l liivra tx'umb'isab'al uva' naardo ib'ij. Tul sib'ichxh ija'mil. Tul toksa Mal ti' toq Jesusus. Ya'ne itzaqsa Mal u toq Jesusus tuch' u xi'l ivi'. Tul tx'umkab'yichxh vet tuul u otzotz ta'n u tx'umb'isab'al.^d

⁴Ya'ne yolon Juudas, u aj Karioote, vik'aol Simoon, uva' atich ok s-tatxhul xo'l kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusus. Antxh Juudas uva'

c 12.2 K'uxh a' nik tal u yol uva' «k'uqllich ok vi' meexha,» pet jit ech nikich ik'uqe'v ok inq'a xool vi' meexha, eche uva' nik ib'anax s-txheel. Pet a'l kuxh nikich ijeth'a tib' inq'a xool t-xhiila uva' b'iil txhan atich ja'. Tul txaltxhen nikich motx tok vi' imeexha. Tul b'iil txhan atich ja' imeexha inq'a xool vatz tx'ava'. d 12.3 Luk 7.37-38

toqna'qich oksan ok Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Tul ech tal Juudas s-eche: ⁵—A'l koq qat k'ayile'e u tx'umb'isab'al, tul la' lotxhox inq'a meeb'a' tuch' vija'mil. Tan oxva'l sieen (300) q'ij aq'on ija'mil u tx'umb'isab'al, —xe't Juudas.

⁶Poro tal kuxh Juudas u yol uva'e. Pet b'ane a' koqxh inq'a meeb'a' nikich titz'a Juudas ilotxhoxe', tan elq'omich Juudas. Tan k'uxh kololichxh puaq Juudas, tan nikich telq'a ka Juudas tetz k'atz u puaq uva' nikich ikole'.

⁷Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ye' kuxh kam etal ti' Mal. Tan kolel kuxh u tx'umb'isab'al ta'n ixoq ti' ib'anax tutxh vintxhi'o'l tetz vinkameb'al. ⁸Pet inq'a meeb'a', tan ech kuxh toq tatine sexo'l. Pet koq in, tan ech koq kuxh sa' vatine sexo'l s-b'enamen, —xe't Jesuus.^e

Uva's talax iyatz'ax el Laasaro

⁹Mamalaetz vet xaol, inq'a tij imam Israeel motx ab'in uva' atich Jesuus tzitzi. Tul ulaq vet tal uva' atich Jesuus. Jitetz kuxh ta'n Jesuus motx ul tile', pet ulat ilixox Laasaro uva' ma'tich titz'e'v ta'n Jesuus.

¹⁰Echetz s-ti'ile ib'an vet inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel eela iyol, ti' uva' ant Laasaro la'ich iyatz'aq el. ¹¹Tan ti' u titz'e'v Laasaro, tul mamala tijaq imam Israeel nikich motx tel vet ka ti' inimal inq'a tuq'e'yb'al. Tul a' vet Jesuus nikich motx iqeje'.

Uva's toka'p quB'aal Jesuus tu tenam Jerusaleen

Tio 21.1-11; Kuxh 11.1-11; Luk 19.28-40

¹²Mamala tenam atich vet opoon tu tenam Jerusaleen ti' tilix u nimla q'ij Ip'al Aanxel. Tab'ietz vet inq'a xaol uva' aalich taq'b' vet Jesuus tu tenam Jerusaleen, ¹³tul tiq'oaq vet xaq paalma. Tul b'enaq vet ti' ik'ulux Jesuus. Tul mam sich'i'm nikich motx ib'an tuch' chiib'ichil. Tul ech nikich motx tal s-eche:

—iOksaloq iq'ij quB'aal Tiuxh! iAt vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a naq uva' qat ul s-quxo'l tuch' u tikle'm quB'aal, naq u mam quQ'esal, o' inq'a tij imam Israeel! —chichich isich'in inq'a xaol.^f

¹⁴Ya'ne ex eloq val u tal b'ur, tul ja' vet b'en Jesuus s-ti'. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

¹⁵—Ye'vaq xo'v ex, ex inq'a aj tenam Sioon. Il vet u mam eQ'esal uy sexo'l. Ile at ja' ti' val u tal b'ur, —chich u yol.^g

¹⁶Poro ye' b'en te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus tuulb'al uva's nikich tutxh inq'a yol. Pet ya'n motx ib'en s-te uva's titz'e'v vet Jesuus inpaqte. Tul ulaq vet s-k'uul uva' echxh inq'a yole tz'ib'amich ka ti' Jesuus. Tul echxh elka'pune. ¹⁷Tul jank'alxh inq'a xaol, inq'a motx ilon isik'let elu'l Jesuus Laasaro tal uva' muquxik vatz pejo'n, tul motx ex ipaxinsa vet el u yol, ti' uva' titz'e'vsa Jesuus Laasaro. ¹⁸Ma'tich tab'it vet inq'a xaol vik'utxht Jesuus u kaeb'al aanima ti' titz'e'vsal Laasaro, echetz s-ti'ile uva' mamala vet xaol ex k'ulun Jesuus.

¹⁹Pet inq'a fariseeo, tan ech nikich motx tal vet s-vatzaq s-eche: —iNiketz kol etile'! Nik kuxh qub'utxh qib', tan mam tenam ma't vet ti' naq uva'e, —chichichaq vete'.

**Uva's itxhokox quB'aal Jesuus ta'n jolol inq'a
xaol, inq'a jitich tij imam Israeel**

²⁰ Atichetz jolol inq'a xaol, inq'a jitich tij imam Israeel xo'l inq'a xaol, inq'a aq'b' ti' inatxhk'uulan tu nimla q'ij tu tenam Jerusalem. ²¹ Tul ijetxh opoon tib' inq'a jit tij imam Israeel k'atz Pi'l, u aj Vetsaaida uva', a' atil tuulb'al Galileea. Tul motx ijaq b'a'n'il te Pi'l. Tul echaq tal s-eche: —Txa, b'an b'a'n'il s-qe, tul al te Jesuus uva' nik qusa'e' la' qil Jesuus, —xe'taqe. ²² Tul ex tal vet Pi'l u yol te Lixh. Tul tzum ipal vet ok Lixh tuch' Pi'l ti' talax u yol te Jesuus.

²³ Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a xaol, inq'a jit tij imam Israeel s-eche: —Opoon-yetz vet u q'ij, uva' tetchalxh la' oksal inq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. Tan la' itz'e'v in inpaqte, in, u K'aola uva' qat b'en s-alam aanima. ²⁴ Tul tira toq val sete: Ech in, eche inva'q iiya triigo uva' la' aval t-tx'ava'. Tan oq ye' la' aq'ax b'en u iiya triigo t-tx'ava', tul la' koq itz'i. Pet oqetz la' aq'ax b'en u iiya t-tx'ava', la'etz itz' vete', atz la' ch'ij vete'. Tul mam vet ivatz la' taq'a.^h ²⁵ Echetz ja'l uva' een kuxh taanima ti' u q'ij isaq vatz u tx'ava', tul a'etz uva'e, la' tz'e'qon u q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Pet ja'l uva' jit een taanima ti' u q'ij isaq tzitza vatz u tx'ava', tul a'etz uva'e, at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.ⁱ ²⁶ Atz ja'l uva' nik sa'on ib'anax u vaq'on, tul txh'uye'voqetz s-vi' ti' innimale'. Tan tal uva' la' atink in, tul antetzxh uva'e la' b'en atink inq'a vaq'onvil. Ja'lez uva' la' aq'onv sink'atza, tul la' oksal iq'ij ta'n vinB'aal, —xe't Jesuus te inq'a jit tij imam Israeel.

Uva's talt quB'aal Jesuus, uva' tetchal la'ich yatz'ax el

²⁷ Ya'ne ech tal Jesuus te Pi'l, atz te Lixh s-eche: —Il val u mam txumu'm ato'k tu vaanima s-txheel. Kametz koq la' inb'ana. Pet maq ech la' val te vinB'aal s-eche: «InB'aal, kol in vatz inq'a k'axk'o uva' toq palk in,» ¿maq chaq in s-te? Ye'le. «Tan vootzaqle uva', a' qat ulk in vatz u tx'ava', ti' uva' la' pal in t-inq'a k'axk'o. ²⁸ Pet ta'n kuxh la' val see, inB'aal, uva' antxh axh la' ooksa aq'ij ti' kam uva' nik eetz'a s-vi',» —xe't Jesuus.

Ya'ne yolon tzaan quB'aal Tiuxh t-amlika'. Tul ech tal s-eche: —Qat voksal inq'ij. Tul toq voksa tel inq'ij inpaqte, —xe'te.

²⁹ Tul mamala xaol, inq'a atich tzitzi ab'in u qul, uva' yolon tzaan tu amlika'. Tul ech motx tal jolol s-eche: —Eche toq' raaya qat qab'i, —chichichaqe. Atetz jolt xaol ech nikich motx alon s-eche: —Va'qeb' aanxel qat yolon tzaan te Jesuus, —chichichaqe.

³⁰ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Jit s-vee qat yolonk tzaan u qul. Pet setee qat yolonk tzaan. ³¹ Tan opoony vet viq'iil taq'ax ku' inq'a yol tinuqul ti' inq'a xaol vatz u tx'ava' ta'n vinB'aal. Tul opoonyat viq'iil teesal iq'ij u tikle'm Sata-naas, viq'esal inq'a b'anol tetz u ye'b'a'n vatz tx'ava'. ³² Tan in la' b'anon uva' mamala xaol la' qeon in uva's la' vaq'ax ja' vatz kurus, —xe't Jesuus. ³³ Taletz Jesuus u yol uva'e, ti' tootzaqile' kam la'ich ulb'el ikam Jesuus.

³⁴ Ya'ne ech tal inq'a xaol s-eche: —Ab'im'al u yol qa'n uva' tz'ib'am'al ka tu b'ek'b'al ti' u Kriisto, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al u q'ij isaq. Pet axh, tan ech

h 12.24 A' talvat quB'aal Jesuus u yol, ti' uva' atich taanima ti' inq'a jit tij imam Israeel. Tan a' nikich isa' quB'aal Jesuus uva' la'ich ikol tib' inq'a jit tij imam Israeel vatz u k'axb'ichil uva' la' ul s-tiib'a ti' vipa'v. **i 12.25** Tio 10.39; 16.25; Kuxh 8.35; Luk 9.24; 17.33

kuxh nik aal s-eche: «Tetxhal toq aq'axoq ja' in vatz kurus, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima,» chich kuxh axh. Jitetzeb'xh axh u K'aola uva' b'en s-alam aanima, —xe't inq'a xaal te Jesuus.^j

³⁵ Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Jikb'avaq etatin vatz quB'aal Tiuxh tuul-b'al uva' il in, at in sexo'l ti' ik'utxhux u b'ey sete uva' yek k'atz quB'aal Tiuxh. Tan ye'xh jank'at q'ij toq atinoq in sexo'l, in, uva' ech vatin sexo'l, eche va'q txiquon tetz b'ey. Tan ye' insa' la' sotz ek'uul, ti' uva' ye' etootzaqle kam la' eb'ana uva's ma't inb'en vete'. Tan avoq ech la' isotz ek'uul ti' etxh-uye'v s-vi', eche va'q xaal uva' ye' tootzaq tal b'enka uva' tokto nik xaonka. Tan tootzaq koq tal k'aqel ta'n. ³⁶ Tuulb'alez uva' at in sexo'l, tul qejvaq in, in, uva' ech vatin sexo'l, eche inva'q txiqub'al. Echetz la' eb'ene s-niman vetz, —xe't Jesuus xo'l inq'a xaal.

Ya'etz vet Jesuus ti' talax u yol uva'e, tul b'en vet Jesuus. Atz itxhok vet Jesuus tele'l xo'l inq'a xaal.

Uva's ye' nikich iqejt inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam

Israeel oq uva', a'ich quB'aal Jesuus u Kriisto

³⁷ K'uxhetz mamala kaeb'al aanima nikich ik'utxh Jesuus xo'l inq'a xaal, poro sib' tel xaal ye' nikich qeon Jesuus uva', a'ich Jesuus u Kriisto. ³⁸ Echetz kam u tial ik'uul inq'a xaal nikich ib'ane' tuulb'al uva' atich Jesuus vatz tx'ava', tul echatxh u tial ik'uul inq'a xaole nikich ib'ane' tuulb'al uva's atich Isaiias. Echetz nik tela'pe u yol s-tiib'a uva' tz'ib'amich ka ta'n Isaiias, u q'ex-sanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche: —InB'aal, ye'xhab'il inva'q nik qeon u yol uva' nik qale'. Atz ye'xhab'ilat nik ib'en inq'a b'a'nla txhaq kaeb'al aanima s-te, inq'a nik ak'utxhe', —chich u yol.^k ³⁹ Ye'at nikich ib'en inq'a yol te inq'a xaal. Tan ech va't u yol itz'ib'a ka Isaiias s-eche:

⁴⁰ —«Tul tira qat motx taq'

b'en tib' s-tzot.

Atz tira qat motx b'en

s-palsan yol.

Xa'tetze ye' nik motx tel

s-tuul

kam inq'a kaeb'al aanima

nik motx inb'ane'.

Echetz ye' nik motx ijalput

el tib'e

t-inq'a iyaab'la txumb'al.

Pet titz'aaq koq tib',

echetz la' inb'antag

b'a'ne

j 12.34 K'uxh nik tal inq'a xaal uva': —...tz'ib'amal ka tu b'ek'b'al, —chiche. Pet vatz inq'a xaal, tan jank'al kuxh inq'a yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan b'ek'b'al kuxh s-kaqaayil s-vatz, eche u u' Saalmo, atz u u' Samueel, atz jatva'l inq'a u' uva' motx itz'ib'a ka inq'a q'ex-sanich iyol quB'aal Tiuxh. A'e VIB'AXA IYOL QUB'AAL TIUXH (ANTIGUO TESTAMENTO).

Echetze u yol uva': —...ye'l iyaeb'al imotxeb'al q'ij isaq u Kriisto, —chiche, tan a' nik talvat tu Saalmo 110.4; Isaiias 9.7; Eseekeel 37.25 tuch' Danieel 7.14. k 12.38 Isaiias 53.1

t-inq'a yaab'il,»
 xe't quB'aal Tiuxh,
 —chich u yol.^l

⁴¹ Taletz Isaiias u yol uva'e, uva's nikich tilt Isaiias u nimla tatin Jesuus. Tul yolon Isaiias ti' Jesuus.^m

⁴² K'uxhetz jit sib'al inq'a iq'esar uq'e'yb'al qeon Jesuus, poro nimal xaoł motx qeon Jesuus. Pet jolol kuxh inq'a iq'esar uq'e'yb'al qeon Jesuus. Pet ye' nikich motx tal tib' s-niman tetz Jesuus, tan nikich ixo'v te inq'a fariseeo. Atz a' nikich ixo'va itukil el t-inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. ⁴³ Tan a' nikich motx itxhok inq'a fariseeo toksal iq'ij ta'n inq'a xaoł vi' uva', a' quB'aal Tiuxh la'ich oksan iq'ij.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuus
 la' aq'on ku' yol tinuqul ti' inq'a xaoł**

⁴⁴ Ya'ne taq' ja' Jesuus ti' iquł. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l uva' nik qeon in, tul jitetz kuxh ta'n ine nik iqeł in. Pet a'etz vinB'aale, uva' txhaqon tzaan in, nik iqełe'. ⁴⁵ Atz ja'l uva' nik ilon in s-txheel, tul a'etz vinB'aale, uva' txhaqon tzaan in, nik tile'.

⁴⁶ Qatetz ul in vatz u tx'ava', in u txiqub'al, ti' uva' la' b'en inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh te inq'a xaoł. Echetz jatva'l uva' la' qeon in, tul ye' la' kaj ka tu tokto. ⁴⁷ Pet ja'l uva' la' ab'in inq'a yol uva' nik vale', tul oq ye' la' inima, tul jitetz a', in la' aq'on ku' yol tinuqul s-ti'. Tan jit a' qat ulk in ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' inq'a xaoł. Pet a' qat ulk in ti' ikolox inq'a xaoł vatz u k'axk'o ti' inq'a ipa'v. ⁴⁸ Pet a' la' ib'an quB'aal Tiuxh uva' antxh inq'a yol uva' nik val sete la' ib'an-b'e ti' taq'ax ku' yol tinuqul tiib'a inq'a xaoł, jatva'l uva' ye' nik k'ulun in, atz ye' nik niman vinyol. A'etz la' ib'anta' uva's la' topoon vimotxeb'al q'ij saq vatz tx'ava' uva's la' taq't vet ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul tiib'a jank'al inq'a tenam s-kaqaayil. ⁴⁹ Tan b'ane nik koq kuxh val inq'a yol sinjunal, inq'a qat valla'. Pet a' vinB'aal, uva' txhaqon tzaan in, alon inq'a yol s-ve, jank'al inq'a nik vale', atz kam tel inq'a yol ya'n toq vale'. ⁵⁰ Tul vootzaqle uva', a' viyol vinB'aal, nik aq'on q'ij isaq inq'a xaoł uva' ye' iya'eb'al imotxeb'al. Echetz nik valte uva' jank'alxh inq'a yol uva' nik vale', tan a' vinB'aal qat alon s-ve, —xe't Jesuus xo'l inq'a xaoł.

Uva's itx'ajt quB'aal Jesuus toq inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

13 ¹ Antetzxh tu ku'eb'al q'ij uva' ye'naqich xe'toq nimaloq u nimla q'ij Ipal Aanxel, tul ootzaqimalich vet ta'n Jesuus uva' sa'ich el vet b'en Jesuus vatz u tx'ava' ti' iq'a'v k'atz quB'aal Tiuxh. Tul atichxh taanima Jesuus ti' inq'a niman tetz. Atz ye'l paqul teesa ka Jesuus taanima ti' inq'a niman tetz, tetxhal ikam Jesuus.

² Ya'ne seb'tich itx'a'on Jesuus s-ku'eb'al q'ij tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul ma'tich toksat vet diaavlo t-taanima Juudas uva' la'ich toksa vet Juudas Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esar uq'e'yb'al, Juudas, u aj tenam Karioote, vik'aol Simoon.ⁿ ³ Tootzaqichetz Jesuus uva' ma'tich toksat vet quB'aal

l 12.40 Isaiias 6.10 **m 12.41** Isaiias 6.1-5 **n 13.2** U b'ij «skarioote,» tan ka'va'len nik elka'-pun. U yol «is,» tan «aj» chiche. Pet u yol «Karioote,» tan ib'ij tenam. Xa'tetze «aj Karioote,» chich o' s-ti'.

Tiuxh s-kaqaayil tiq'ab' Jesuus. Atz tootzaqichat Jesuus uva' een tzajna'qich Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh. Atz antxh la'ich q'a'vik Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh inpaqte.

⁴Tul txake'v Jesuus, tul teesa el Jesuus u qinkin toksa'm s-ti'. Tul tiq'o tzaan Jesuus val u b'u'q. Tul toksa Jesuus xe' tuul. ⁵Ya'ne taq' ku' Jesuus a' tuul val u palankaan. Tul xe't Jesuus ti' itx'aax toq junun inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, eche nik ib'an inva'q k'uulanal. Tul yek nikich itzaqsa Jesuus tuch' u b'u'q uva' toksa xe' tuul.

⁶Opoonetz vet Jesuus k'atz Simoon Lu', tul ech tal Simoon s-eche: — InB'aal, ye' la' isa'a uva', a', axh la' tx'aon voq, —xe't Lu' te Jesuus.

⁷Tul ech tal Jesuus s-eche: —Kam uva' nik inb'an s-txheel, tan ye' nib'en see. Pet xamtel la' b'en see, —xe't Jesuus.

⁸Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —iPoro ye'l paqul la' atx'aj voq! —xe't Lu'.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Oq ye' la' asa'a uva' la' intx'aj avoq, tul tira ye'l avokeb'al sink'atza, —xe't Jesuus.

⁹Ya'ne ech tal Simoon Lu' s-eche: —InB'aal, jit ta'n u voq b'a la' atx'aja, pet tx'aj inq'ab', tul tz'iku invi', —xe't Lu'.

¹⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ti'etz uva' tx'ajel vet ex, tul ta'n kuxh vet vetoq nik intx'aje'. Tan ye'l vet ex tz'ilel ex. Tul b'a'n kuxh vetaanima vatz quB'aal Tiuxh. Aloq jit aya'l ex tx'ael ex vatz quB'aal Tiuxh, —xe't Jesuus.^o

¹¹Tan tootzaqich Jesuus ja'l uva' la'ich oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al. Echetz talt Jesuuse u yol s-eche: —K'uxh jit aya'l ex tx'ael ex, —xe't Jesuus.

¹²Ole'vetz vet Jesuus ti' itx'aax toq inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ya'ne tiq'o vet tzaan Jesuus viqinkin oksa'm uva' teesa el s-ti'. Tul b'en vet Jesuus k'uqe'voq inpaqte vi' meexha. Tul ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —¿Niketx kol ib'en sete kam uva' nik ink'utxh sexo'l?

¹³Tan: «Txhusul qetz,» atz: «QuB'aal,» chich ex s-ve. Antetzxhte uva' nik etale' ti' ek'utxhta' uva' at vikle'm sevatz. ¹⁴Pet in kuxhte nik viq'o ku'l vib' sexo'l, tul nik intx'aj etoq. Tan in Txhusul etetz, atz in veB'aal. Poro a'etz nik elka'pun uva' nik ink'utxh sexo'l uva' la' eti'q'o ku'l etib' sevatzaqil. ¹⁵Tan va'l k'utxhb'al tetze qat inb'an sevatz s-txheel. Echetz kam uva' qat ink'utxh sevatz, tul echatetz uva'e la' motx eb'ane sevatzaq.^p

¹⁶Pet tira toq val sete uva' jit a' va'q aq'onvil palna'ql vi' viq'esal taq'on. Atz jitat a' va'q u b'anol txhaq palna'ql vi' uva' qat txhaqon tzaan.^q

¹⁷Ti'etz uva' nik ib'en inq'a yol sete uva' nik vale', tul la' enima, atz la' eb'ana, atetz vib'a'nul quB'aal Tiuxh sek'atza. ¹⁸Poro jit aya'l ex inq'a at vib'a'nul quB'aal Tiuxh sek'atza, nik val ex. Tan vootzaql ex, ja'l ex, uva' qat inch'ex ex. K'uxh qat inch'ex'e'l ex, pet il inva'l sexo'l uva' il u yaab'la txumb'al at s-k'atza. Pet tetxhal ela'p nal val u yol uva' ech nik tal s-eche: «Ja'l uva' va'l nik tx'a'onk

o 13.10 A' nik tal quB'aal Jesuus uva': —Ye'l vet ex tz'ilel ex, —chiche. Ka'va'l nik elka'p u yol tal quB'aal Jesuus. Va'le uva', tz'ilich inq'a toq.

Atz va'te uva', a' nik tal uva' tz'ilelich inq'a taanima t-pa'v. Tuulb'aletx uva' itx'ajt quB'aal Jesuus inq'a toq uva' tz'ileliche, a' nik elka'pune uva' nik isuj quB'aal Jesuus inq'a ipa'v. —Jit aya'l ex tx'ael ex vatz quB'aal Tiuxh, —chiche. A'etz nik tale uva' atich va'l uva' xo'l inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' atich yaab'la txumb'al s-k'atza. A'ichetxe Juudas uva' oksan quB'aal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al. **p 13.15** Luk 22.27 **q 13.16** Tio 10.24; Luk 6.40; Xhun 15.20

in s-tuch' tib'a'nil, tul antxh uva'e qat yan sink'atza,» chich u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh.¹⁹ Niketz inb'axab'sa talax sete s-txheel k'uxh ye'x utxhoq. Pet la' nal utxh u yol uva'e, ya'ne la' b'en sete uva', a' ine, u Kriisto.²⁰ Tul tira toq val sete: Ja'l uva' la' k'ulun ex, ex, uva' nik intxhaq b'en ex, tul inetze la' ik'ul in. Atz ja'l uva' la' k'ulun in, tul a'etz u quB'aal Tiuxhe, uva' txhaqon tzaan in, la' ik'ula, —xe't Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.^s

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' Juudas la'ich oksan Jesuus tiq'ab' inq'a
iq'esal uq'e'yb'al**

Tio 26.20-25; Kuxh 14.17-21; Luk 22.21-23

²¹ Ya'etz talt Jesuus inq'a yol inq'ae, tul txumun taanima Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —Tira toq val sete uva': At inva'l ex toq oksan in tiq'ab' inq'a iq'esal, —xe't Jesuus.

²² Ya'ne junun motx isaqit vet tib' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-vatzaq. Tan nikich koq motx ib'en s-te ja'l uva' nikich tal Jesuus tuch' u yol.²³ Atichetz in k'atz Jesuus, in, uva' nikich intxhus vib' s-k'atza; in, uva' atichxh taanima Jesuus s-vi'. Tul k'uqligh ok in k'atz Jesuus, atz anlich ok in vatz itxheleb'.²⁴ Ya'ne ib'an Simoon Lu' iq'ab' s-ve. A'etz nikich tal Lu' tuch' viq'ab' uva' la'ich vab'i te Jesuus ja'le uva' nikich tal Jesuus.²⁵ Tul vab'i vet u yol te Jesuus, in, uva' anlich ok in vatz itxheleb' Jesuus. Tul ech val s-eche: —InB'aal, ¿ja'letz nage uva' nik aale'? —xe't in.

²⁶ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ja'l naq uva' toq vaq' b'iil u paan s-te uva' toq vak'sa, a'etz nage, —xe't Jesuus.

Ya'ne tak'sa vet Jesuus u paan. Tul taq' Jesuus te Juudas, u aj Karioote, vik'aol Simoon.²⁷ Ta'netz xh ik'ul Juudas b'iil u paan, tul yekich ok vet Sata-naas t-tanima Juudas.

Ya'ne ech tal Jesuus te Juudas s-eche: —Kam uva' nik eetz'a, tul nal b'en ab'ane', —xe't Jesuus.

²⁸ Poro ye'xhab'il inva'q inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, inq'a nikich itx'a'on Jesuus s-tuch', b'en s-te kam s-ti'il talvat Jesuus u yol te Juudas.²⁹ Tan a'ich Juudas kolol tetz puaq. Echetz titz'a vet inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Kameb' inva'q nik ib'ek' Jesuus ilox'oxe', tul la' txakun ti' u nimla q'ij. Atz maq ilotxhox inq'a meeb'a' nik tal Jesuus te Juudas, —chichi-chaq titz'ata'.

³⁰ Ik'uletz kuxh vet Juudas inb'iil u paan, tul tetxhb'u vete'. Atz yekich b'en vet Juudas. Tul aq'b'alich vete'.

**Uva's talt quB'aal Jesuus u b'ek'b'al, ti' uva' la'
isa' tib' inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq**

³¹ Eletz vet b'en Juudas, tul ech tal vet Jesuus s-eche: —Opoonyetz vet viq'iil toksal inq'ij ta'n vinB'aal, in, u K'aola uva' qat b'en in s-alam aanima. Atz opoonyat vet iq'iil toksal inq'ij vinB'aal s-vi'.

³² Tan toq oksaloq vet inq'ij vinB'aal ti' kam uva' toq paloq in s-tuul, [tul antetz xh vet vinB'aal la' oksan inq'ij paqte ti' vinb'ano'm]. Tul il kuxh vete s-naqli uva' toq paloq in s-tuul.

³³Ex, uva' atxh vaanima seti', uva', eche innitxa'a etatin sinvatx, ye'xh jank'at q'ij toq atinoq in sexo'l. Toqetz etxhok in, pet taletx uva' b'enk in, tan ye' la' utxh etaq'b' sink'atza. Tan ech uva'e val te inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a qumol s-tij imam Israeel, echetx uva'e nik val sete s-txheel.^t

³⁴Poro toq inb'ek' ka val u yol sete uva' ya'nxh toq vaq' etootzaqi. A'e uva'a: Atoqxh etanima sevatzaq la' ib'ana. Tan kamxh u vaanima seti', tul echatxh vetaanimae la' eb'an sevatzaq.^u

³⁵Echetx la' motx tootzaqile ta'n inq'a xaol uva', ex niman vetx, oq la' motx esa' etib' sevatzaqil, —xe't Jesuus.

**Uva's ib'axab'sat quB'aal Jesuus talax itz'eqt Lu' tzij ti' ye' tootzaqil
quB'aal Jesuus ta'n Lu'**

Tio 26.31-35; Kuxh 14.27-31; Luk 22.31-34

³⁶Ya'ne ech tal Simoon Lu' s-eche: —InB'aal, ztaletx b'enk axh? —xe't Lu'.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Tal uva' b'enk in, tan ye' la' utxh ab'en s-vi' s-txheel. Pet xamtel la' utxh ab'ena', —xe't Jesuus.

³⁷Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —InB'aal, zkametz s-ti'il ye' la' utxh inb'en se'e s-txheel? Tan toq vaq' q'ij insaq se'e, —xe't Lu'.

³⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'antan ech uva'e nik aal s-ve s-txheel uva' toq aaq' q'ij asaq s-vi'. Pet tira toq val see uva' oxpaqul toq atz'eqt tzij s-vi' ti' aalta' uva' ye' ootzaqil in. Ma'tetz aalta', tul la' oq' val u mam kaxhan.

**Uva's talt quB'aal Jesuus uva', a' quB'aal Jesuus
u b'ey uva' yek k'atz quB'aal Tiuxh**

14 ¹Ye'vaqetz kuxh xaon etitz'ab'al, pet k'uqb'avaqxh ek'uul ti' vinB'aal. Tul k'uqb'avaqxh ek'uul s-vi'. ²Tan mamala atib'al at tal uva' atil vinB'aal. Pet ye'l koq inq'a atib'al, tul tiraetz vale sete uva': «Ye'l atib'al ati,» chaqich in sete. Pet ma't in ti' tilix inuqul vetatib'al. ³Toqetz b'enoq in ti' ib'anax inuqul vetatib'al, tul tetxhal la' ul in inpaqte. Tul la' ul viq'o ex s-vi'. Tan tal uva' la' atink in, tul antetzxh uva'e la' atink ex. ⁴Tul etootzaql vete' tal uva' yekl in; atz etootzaql vet u b'ey, —xe't Jesuus.

⁵Ya'ne ech tal Maxh s-eche: —InB'aal, ye' qootzaql tal uva' yekl axh. Tul jke'chetx la' qootzaqit u b'ey? —xe't Maxh te Jesuus.

⁶Tul ech tal Jesuus te Maxh s-eche: —A'etz ine, u k'utxhul tetx u b'ey k'atz quB'aal Tiuxh. Atz a' ine, u alol tetx vinuqul viyol quB'aal Tiuxh. Atz a' ine, u aq'ol q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul ye'xhab'il inva'q la' oksan inq'a xaol vatz vinB'aal, pet ta'n kuxh in la' oksan ok s-vatz, —xe't Jesuus te Maxh.

⁷Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Niketx koq etootzaqi in, tul toqatetz etootzaqie vinB'aal inpaqte. Echetz ya'n vinB'aal etootzaqil vet s-txheel, tul qatetz etill vet vinB'aal, —xe't Jesuus.

⁸Ya'ne ech tal Pi'l te Jesuus s-eche: —InB'aal, k'utxhetx u quB'aal s-qe. Ta'netx kuxh uva'e nik qusa'e', —xe't Pi'l.

⁹Tul ech tal Jesuus s-eche: —Pi'l, jatxhaq tzaan vete atin in sexo'l. Tul zye'-xetxh ootzaqit in? Tan ja'l u xaol uva' qat ilon in, tul a'etz vet vinB'aale qat til inpaqte. Pet echetx nik aal txha vet s-eche: «Zk'utxhetx u quB'aal s-qe?» chich axh.

¹⁰Ye'etzeb' nik aqeje' uva' va'l kuxh in tuch' vinB'aal; atz va'lat kuxh vinB'aal s-vuch'. Tan nik koq kuxh val inq'a yol sinjunal, pet a' vinB'aal, uva' va'l kuxh in s-tuch', nik alon. Atz a' vinB'aal, uva' at sink'atza, nik b'anon kam inq'a kaeb'al aanima nik inb'ane'. ¹¹Pet qejvaq uva' va'l kuxh in tuch' vinB'aal, atz va'lat kuxh vinB'aal s-vuch'. Poro oqetz ye'xh nik eqeje' uva' va'l kuxh in tuch' vinB'aal, tul k'uxhetz a' kuxh la' equejvat ti' inq'a kaeb'al aanima nik inb'ane'.

¹²Pet tira toq val sete: Ja'l uva' la' ik'uqb'a ik'uul s-vi', tul echatxh la' ib'an, eche inq'a nik inb'ane'. Tan, ti' uva' nik inb'en vet k'atz vinB'aal, tul echetz s-ti'ile palna'ql tel inq'a la' ib'an vi' inq'a nik motx inb'ane'. ¹³Echetz jank'alxh uva' la' etab'i te vinB'aal tuch' u vikle'm, tul la' inb'ana. Echetz la' toksal iq'ij vinB'aale s-vi', in viK'aol. ¹⁴Tan kamxh uva' la' etab'i tuch' u vikle'm, tul la' inb'ana.

Uva's talt ka quB'aal Jesusus tul viTiuxhil Tiuxh

¹⁵Oqetz nik esa' in, tul nimavaq inq'a inb'ek'b'al uva' nik val sete. ¹⁶Tul toq injaq te vinB'aal uva' la' taq' tzaan va't K'uqb'an ek'uul. Tul at sek'atza b'enamen la' ib'ana. ¹⁷A'etze viTiuxhil Tiuxh, u Alol tetz inuqul. Pet inq'a xaol, inq'a jit niman vetz vatz tx'ava', tan ye' la' ik'ul viTiuxhil Tiuxh uva' inuqulxh-tu'. Tan ye' nik ib'en s-te kam uva' nik ib'an viTiuxhil Tiuxh. Tul ye' tootzaqle. Pet koq ex, tan etootzaqle. Tan at tetaanima. Atz la' atin sek'atza s-b'enamen.

¹⁸Tan k'uxh la' b'en in, ye'l ex la' vaq' ka ex sejunal, eche ikaj inva'q nitxa' uva' ye'l vet itxutx ib'aal. Pet la' ul in sexo'l inpaqte. ¹⁹Tul b'iit kuxh vet toq inb'ane', tul ye'l vet in la' til in inq'a jit niman vetz. Pet koq ex, tan toq etil in uva's la' vitz'e'v inpaqte. Ti'etz uva' la' itz'e'v in inpaqte, tul at vet q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'ana.

²⁰Pet tu q'ij uva'e, tul la' b'en sete uva' va'l kuxh in tuch' vinB'aal. Tul va'l kuxh in setuch' la' ib'ana. Atz atat in sek'atza la' ib'ana. ²¹Ja'letz inq'a ootzaqin vet tetz inq'a inb'ek'b'al, tul oq la' inima, a'etz uva'e, nik sa'on in. Tan ja'l uva' nik sa'on in, tul a'etz, uva'e at taanima vinB'aal s-ti'. Atz atat vaanima s-ti'. Tul la' ink'utxh vib' s-te tuch' vintxumb'al, —xe't Jesusus.

²²Ya'ne ech tal Juudas, uva' jitich Juudas, u aj Karioote, s-eche: —InB'aal, ħkametz s-ti'il ta'n kuxh la' ak'utxhvat eeb' s-qe, tul ye'l axh la' ak'utxh eeb' te inq'a tenam uva' jit niman eetz? —xe't Juudas.

²³Tul ech tal Jesusus s-eche: —Ja'l uva' nik sa'on in, tul a'etz uva'e, toq niman inq'a inyol. Tul atetz taanimae vinB'aal s-ti'. Tul tzumetz vet la' qatin t-taanxelal. Atz va'l vet la' qatin s-tuch'. ²⁴Pet ja'l uva' ye'l taanima s-vi', tul ye'letz la' inima vintxhus'al.

Jank'alxh inq'a yol uva' nik vale', jit vetz koq kuxh sinjunal, pet a' vinB'aal nik alon s-ve.

²⁵Tuulb'aletz uva' ant atil in sexo'l, tul qat val inq'a yol inq'ae sete. ²⁶Pet la' taq' tzaan vinB'aal viTiuxhil sete. Tul echatxh tikle'm, eche u vikle'm la' ib'ana. Atz la' atin sek'atza. A'etz vet u K'uqb'an ek'uul, viTiuxhil Tiuxh, la'

v 14.20 Nik tal u versiikulo uva'a 'tu q'ij uva'e', chiche. ħJab'iste q'ij nik tale'? A' nik tale uva' maq a' la'ich ib'enaq s-te tu q'ij uva's la'ich titz'e'v quB'aal Jesusus, pet maq tu q'ij uva's la'ich tul viTiuxhil Tiuxh.

txhusun ex ti' jank'al inq'a kam uva' nik inb'ane'. Tul a'etz vet viTiuxhil Tiuxh la' ulsan jank'al inq'a yol sek'uul uva' alel vet sete va'n.

²⁷Iletz u b'a'n'il nik vaq' ka tetaanima, val u b'a'n'il uva' ta'n kuxh in la' aq'on. Poro jit eela u b'a'n'il uva' nik vaq' tetaanima tuch' u b'a'n'il uva' nik taltzii inq'a xao' taq'ax sete, inq'a xao' vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Echetz ye'xhka' va'q la' etitz'a; atz ye'vaq xo'v ex, ti' uva' toq b'enoq in. ²⁸Tul ya'nxh etab'ila' uva' ech qat val sete s-eche: «Ma't in. Poro la' ul in inpaqte sexo'l,» yetz chich in sete. Oqetz nik esa' in, tul toqetz chiib'oq exe ti' vinb'en k'atz vinB'aal. Tan a' vinB'aal palna'q ticle'm sinvi'. Tul toqetz taq' tzaan viTiuxhil.

²⁹Iletz inq'a yol nik inb'axab'sa talax sete s-txheel, tuulb'al uva's ye'x ela'poq. Pet la'etz ela'p vete', echetz la' eqejt vete inq'a yol uva' nik val sete. ³⁰Tul ye'xh jank'it yol toq val sexo'l, tan il Satanaas tule', viq'esa' inq'a b'anol tetz ye'b'an vatz tx'ava'. Tul toq ib'an s-ve. Poro ye'l paqul la' ole'v ti' teesal inq'ij. ³¹Tul toq nal b'enoq te inq'a xao', inq'a ye' nik niman in, ti' kam inq'a nik inpal s-tuul s-txheel. Toqnaletz b'enoq s-te uva', a' nik innima kaqaayil uva' b'ek'el s-ve ta'n vinB'aal. Echetz la' ib'ene te u tenam uva' at vaanima ti' vinB'aal.

Pet lakpoq ex. Tul eloqvaq b'en o' tzitza, —xe't Jesuus.w

Uva's talt quB'aal Jesuus uva' ech quB'aal Jesuus, eche vi'oq uuva

15 ¹Tul ech tal Jesuus inpaqt te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: — Toq val sete: A'etz ine u nuqla itze'il vi'oq uuva. A'etz vinB'aal ech tatin, eche u aq'onvan tetz u uuva.x ²Echetz tok inq'a xao' sink'atza, eche tok inq'a q'ab' tze' k'atz inimal. Oqetz ye' la' ik'utxh u xao' u b'a'n'il, eche ye' la' taq't viq'ab' tze' ivatz, tul tzok'eletz la' tel ta'n vinB'aal. Pet ja'l u xao' uva' la' k'utxhun u b'a'n, eche taq't u q'ab' tze' ivatz, tul a'l teletz la' ilotxhox ta'n vinB'aal ti' ib'anax u b'a'n. Tan ech, eche uva' nik ib'anax tutxh viq'ab' u tze', tul a'l teletz nik taq't vet ivatz s-b'a'n. ³Echetzte ex, tan b'a'n vet ex vatz quB'aal Tiuxh ti' venimat inq'a yol, inq'a alel vet sete va'n, eche vi'oq q'ab' tze' uva' la' b'anax tutxhe'y

w 14.31 A'etz atich quB'aal Jesuus tika'viq val u otzotz tu tenam Jerusaleen uva's talt quB'aal Jesuus inq'a yol inq'ae. A'etz nikich inima quB'aal Jesuus u tx'a'o'm ti' inimal u nimla q'ij Ip'al Aanxel. Tuulb'alez uva's nikich inimat quB'aal Jesuus u tx'a'o'm ti' inimal u nimla q'ij uva'e, tul ijeq ka quB'aal Jesuus va't q'ij uva' la'ich inima inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. A'e val viya'te-b'al tx'a'o'm ib'an quB'aal Jesuus tuch' inq'a nikich itxhuse'. Motxetz txakpaq vete' tul b'en vet tu xhoo'al Jetzemanii. x 15.1 ¿Kam s-ti'il ech tatin quB'aal Jesuus, eche nuqla itze'il uuva? A'etz s-ti'il uva', a' quB'aal Jesuus nik aq'on iyak'il inq'a niman tetz ti' ib'anax kam inq'a b'a'n uva' nik tal quB'aal Tiuxh la' mot'ch' vitxumb'al uva' nik ik'utxhe'. Tan eche vitze'il vi'oq uuva, tan a' nik aq'on iyak'il inq'a iq'ab'; tul nik taq' vet ivatz. Tan nik isa' quB'aal Tiuxh inq'a niman tetz. Tul a' nik isa' quB'aal Tiuxh la' ik'utxh u b'a'nla txumb'al vatz inq'a xao', inq'a jit niman tetz Jesuus, eche va'q viq'ab' u uuva uva' nik taq' b'a'nla ivatz. U yol nuqla itze'il uuva, a' nik tale uva' vatz quB'aal Tiuxh. Tan a' quB'aal Jesuus u nuqla aq'ol iyak'il inq'a xao' vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit yiq koqxh sula' tze'il uuva nik tale'.

At va't nik elka'p u nuqla itze'il uuva, a' nik elka'pun uva' ta'n kuxh quB'aal Jesuus nik aq'on iyak'il inq'a niman tetz, pet jit va'to'q xao' nik aq'on iyak'il inq'a niman tetz. Tan at xao' uva' b'an vatz kuxh nik ib'an tuch' vitxumb'al uva' nik ik'utxhe'. Tan nik tale' uva' quB'aal Tiuxh txhaqon. Pet ye'letza. Tan ta'n kuxh quB'aal Jesuuse vitxhaq quB'aal Tiuxh. Echetz a' quB'aal Jesuuse u nuqla k'utxhul tetz quB'aal Tiuxh vatz tx'ava', pet ye'xhab'il inva't s-ti'. y 15.3 U yol uva': —...b'a'n vet ex vatz quB'aal Tiuxh ti' enimat inq'a yol uva' alel vet sete va'n, —chiche; eela nik elka'p tuch' val u yol uva' tal quB'aal Jesuus tu Xhun 13.10: —...ex uva' tx'ael vet ex, —chiche. Tan a' tal quB'aal Jesuus uva' b'a'nich vet tatin inq'a nikich itxhus tib' k'atz quB'aal Jesuus vatz quB'aal Tiuxh, tan tira tx'akichaq ok taanima ti' quB'aal Jesuus.

⁴Txhab'avaqetz etatin sink'atza, tul toqatetz intxhab'a vatin sek'atza. Tan ye' la' utxh taq't u q'ab' tze' ivatz sijunal, oq ye' at vet ok k'atz vinimal. Echatetz exe, oq ye' la' etxhab'a etatin sink'atza, tul ye' la' utxh ek'utxht u b'a'n uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

⁵Echetz nik valte sete uva', ech vatin, eche vinimal vi'oq uuva. Tul echetz etatin, eche viq'ab'. Ja'letz uva' tira txhab'amal vet tatin sink'atza, tul echatzet la' intxhab'at vatine s-k'atza, tul a'etz uva'e la' k'utxhun u b'a'n. Tan ye'xhkam inva'q la' ole'v ex ti' ib'anaxe' oq jetxhel el ex sink'atza. ⁶Pet ja'letz uva' ye' la' itxhab'a tatin sink'atza, tul a'etz uva'e, la' eesal el, eche la' teesal el u q'ab' tze' k'atz vinimal. Tul la' tzaq vete'. Ya'ne la' iq'ol vet tzaan, tul la' oksal vet t-xamal, atz la' tze' vete'. ⁷Oqetz la' etxhab'a etatin sink'atza, tul aya'lxh ek'uul la' enima jank'al inq'a yol uva' nik val sete, tul kametz uva' la' etab'i, tul la' inb'ana. ⁸Echetz la' toksal iq'ije vinB'aal, ti' uva', a' la' ek'utxh u b'a'nil, tul echetz la' ek'utxhte uva', a' nik etxhusvat etib' sink'atza.

⁹Kametzxh u taanima vinB'aal s-vi', tul echatzetxh u vaanima seti'. Tul echatzet uva'e la' eb'ane. Tul ye' la' etanb'a vesa't etib' sevatzag. ¹⁰Oqetz la' enima inq'a inb'ek'b'al uva' qat val sete, tul ye'letz la' etanb'ae vesa't etib' sevatzag. Tan ech uva'e nik inb'ane. Tan nik innima kam uva' nik ib'ek' vinB'aal s-ve, tul ye'letz la' ele'le u vaanima seti'.

¹¹Niketx val inq'a yol sete, ti' uva' la' chiih' ex, eche uva' nik inchiib'e'; echetz la' itz'eq tatine u chiih'ichil sek'atza. ¹²Tul a'etz nik inb'ek' sete uva': Atoqxh etaanima seti' sevatzag, eche u vaanima seti'. ¹³Jab'iletz uva' la' taq' tib' kamoq ti' vimol, a'etz uva'e, nik k'utxhun uva' tira at taanima ti' inq'a imol. Tul ye'xhkam va'to'q b'ano'm palna'q vi' uva' la' taq' tib' kamoq, ti' uva' atxh taanima ti' vimol.

¹⁴A'etz exe, u vaj yol, oq a' la' eb'an inq'a yol uva' nik inb'ek' sete. ¹⁵Tul jitetz ant koq kuxh ech etatin sinvatz, eche inq'a xao, inq'a aq'onvil. Tan b'ane tootzag koq u aq'onvil xe'al iyol vib'aal taq'on. Pet ex vet vaj yol. Tan qat motx vaq'l etootzagi jank'al inq'a yol uva' al el s-ve ta'n vinB'aal. ¹⁶Tan jit exe ch'exon in, pet ine ch'exon ex. Xa'tetze nik intxhaq b'en ex, ti' uva' b'en ek'utxh vet u b'a'nil uva' nik isa' vinB'aal, eche taq't vi'oq tze' ivatz. Tul b'e-namen la' ek'utxht u b'a'nil. Kametz uva' la' etab'i te vinB'aal tuch' u vikle'm, tul la' taq' sete. ¹⁷Tul nikat inb'ek' sete uva': Atoqxh etaanima seti' sevatzag.

**Uva's taq't quB'aal Jesuus tootzagi inq'a niman
tetz uva' la' txhi'an ik'uul inq'a xao s-ti'**

¹⁸Toqetz etil iyan ivatz inq'a xao sete, inq'a jit niman vetz. Pet a'etz kuxh la' etulsa sek'uul uva', il in, b'axa nik iyan ivatz s-ve. ¹⁹Tan b'a'n uva' va'l koq eyol tuch' inq'a xao tetz vatz tx'ava', inq'a jit niman vetz, tul toqetz isa' exe q'aoq. Pet jit va'l eyol s-tuch'. Tan a', in, qat ch'exon el ex xo'l inq'a xao tetz vatz tx'ava', inq'a jit niman vetz. Echetz toq iyan ivatz inq'a xao sete.

²⁰Tul sotzich u yol sek'uul uva' al el vet sete va'n. Tan ech val sete s-eche: «Jit a' va'q aq'onvil palna'ql vi' u b'aal taq'on,» xe't in. Tan oq nik ink'axb'i-sale', tul echatzet la' ulb'el exe. Oqetz la' motx enima inq'a yol uva' nik val sete, tul la'atetz nimal inq'a yol uva' la' etala. ²¹Tul ti'etz kuxh uva', ex niman

vetz, tul la' ik'axb'isavat ex inq'a xaol. Tan tootzaql koq inq'a xaol vinB'aal uva' txhaqon tzaan in.

²²Echetze uva' ye'l koq in qat ul in ti' talax inuqul te inq'a xaol ti' kam inq'a ipa'v nik ib'ane', tul ye'letz qat tootzaqie inq'a xaol uva' at ipa'v. Pet qat ul vall inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l ti' inq'a pa'v uva' nik motx ib'ane'. Echetz s-ti'ile ye'l vet iyol inq'a xaol la' txheji uva': «Ye'l inpa'v,» chaq koq. ²³Tan ja'l uva' nik iyan ivatz s-ve, tul echatetz nik iyan ivatz vinB'aale s-te. ²⁴Tul sib'ax kaeb'al aanima inb'ana uva' ye'l inva'q xaol inq'a palna'q vet ka ole'vna'q ti' ib'anaxe'. Pet echetze uva' ye'xhkam koq nik inb'ane', tul ye'letz qat tootzaqie inq'a xaol uva' at ipa'v ti' viyan ivatz s-ve. Pet k'uxh qat motx till'a kam inq'a qat motx inb'anl s-xo'l, tul ya't motx iyan ivatz s-ve; atz ya't motx iyan ivatz te vinB'aal. ²⁵Tul echetz la' tela'pe val u yol uva' tz'ib'amal ka t-vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche: «Ye'xhkam s-ti'il, tul la' yank ivatz inq'a xaol s-ve, in viTxajo'm,» chich u yol.^b

²⁶Pet la'etz b'en intxhaq tzaan u k'uqb'an tetz ek'uul; a'e viTiuxhil Tiuxh. Tul a'etz uva'e, la' alon inuqul inq'a yol ti' vinB'aal. Tan at vinuqul s-k'atza. Tan a' la' tzajk k'atz vinB'aal.

²⁷Tul ant ex la' aq'on ootzaqiloq inuqul inq'a yol s-vi' ti' kam inq'a etil etab'i sink'atza. Tan atxh ex sink'atza uva's inxe't tzaan ti' talax inq'a iyol quB'aal Tiuxh.

16 ¹Qatetz vall inuqul inq'a yol sete, ti' uva' ye'xhab'il inva'q ex la' tanb'an ek'uqb'at ek'uul s-vi' uva's la' ek'axb'isat ti' vinnimale'. ²Tan la' motx tukil elu'l ex t-inq'a k'ulb'al ib' ti' vinnimale'. Tul la' opoon inva'l q'ij, tul la' yatz'ax el ex s-vi' ta'n inq'a xaol. Tul a' la' tal vet inq'a xaol uva' iq'ij quB'aal Tiuxh nik toksa vet s-vatz ti' viyatz'te'l ex. ³Echetzxh la' ib'ane inq'a xaol, tan ye' ootzaqimal vinB'aal ta'n, atz jitoq ootzaqimal in ta'n.

⁴Qatetz vall inuqul sete kam uva' la' palk ex. La'etz ela'p vet inq'a yol, tul la' etulsa vet sek'uul uva' alel vet sete va'n. Tul ye'xhkam val sete s-b'axa uva's etxh'uye'v vet s-vi', tan atich in sexo'l.

Uva's talt quB'aal Jesus kam u aq'on la' ul ib'an viTiuxhil Tiuxh

⁵Pet il vet in toq q'a'voq in k'atz vinB'aal uva' txhaqon tzaan in. Tul ye'xha-b'ilxh inva'q ex nik ab'in s-ve uva': «¿Tal b'enk axh?» chich koq ex s-ve. ⁶Poro ech koqe, tan a'l nik motx etxumune' uva's nik valt inuqul inq'a yol sete.

⁷Pet toq val inuqul sete uva' b'anil toq elka'p sete uva' toq b'enoq in. Tan oq ye' la' b'en in, tul ye'letz u k'uqb'an tetz ek'uul la' ul sek'atza. Pet nik inb'e-na', tul b'en intxhaq tzaan u k'uqb'an tetz ek'uul. ⁸La'etz ul vete', tul la' ul ib'ok'tzii inq'a jit niman vetz ti' ib'en s-te uva' kantxhaq inq'a pa'v uva' nik ib'ane'. Tul la'at ib'ok'tzii ti' ib'anax u jikla txumb'al. Atz la'at ul taq' tootzaqi uva', tetxhal la' aq'ax ku' yol tinuqul s-ti', ti' inq'a ipa'v. ⁹Atz la' ul ib'ok'tzii inq'a xaol ti' ib'en s-te uva' kantxhaq inq'a nik ib'ane', ti' uva' ye' nik iqej in. ¹⁰Atz la' ul ib'ok'tzii inq'a xaol ti' ib'en s-te uva' jikxh in; ye'l va'q inpa'v. Tan

b 15.25 Saalmo 35.19; 69.4. K'uxhetz nik tal u versiikulo tuul u b'ek'b'al' tzajna'qle chiche, pet a' nik ex elk tzaan tu Saalmo. Tan b'ek'b'al' kuxh ib'ij ta'n inq'a xaol jank'al inq'a yol uva' tz'ib'a-mal ka t-vib'AXA IYOL QUB'AAL TIUXH (ANTIGUO TESTAMENTO) s-na'ya, k'uxh u u' Saalmo, atz k'uxh u u' Leviitiko, atz k'uxh u u' Samueel, atz k'uxh u u' Isaiias.

toq b'enoq in k'atz vinB'aal tu amlika', tul ye'letz vet in la' etil in. ¹¹Atz la' ul ib'ok'tzii inq'a xao! ti' ib'en s-te uva' at va'l k'axk'o la' ul tiib'a Satanaas, u mam iq'esal u ye'b'a'n, uva' nik ib'an iq'esalil vatz tx'ava' tuulb'al jolol q'ij s-txheel. Tan qat aq'axiy vet ku' yol tinuqul s-ti'.

¹²Ateletz kuxh yol nik insa'e' la' val sete, poro ye' la' ole'v ex ti' tab'il s-txheel. ¹³Pet la'etz ul vet viTiuxhil Tiuxh, u alol tetz vinuqul, tul a' uva'e, la' k'utxhun vet jank'al vinuqul ti' u quB'aal Tiuxh sete. Tan la' koq kuxh txhej inq'a yol s-k'uul sijunal, pet a' la' tal kam uva' la' tab'i ta'n quB'aal Tiuxh. Tul la'at taq' etootzaqi inq'a yol, inq'a tule'. ¹⁴Tul la' toksa inq'ij. Tan kamxh uva' nik vale', tul antxh uva'e la' taq' etootzaqi. ¹⁵Tan jank'alxh inq'a yol uva' nik tal vinB'aal, tul antetzxh uva'e nik vale. Echetz nik valte sete uva' antxh la' taq' viTiuxhil Tiuxh etootzaqi kam uva' nik val sete.

**Uva's talt quB'aal Jesusu uva' la' b'en u txumu'm
s-chiib'ichil te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza**

¹⁶Poro b'iit kuxh vete', tul ye' vet in toq etil in. Atz ye'xh jank'at q'ij, tul toq etil in inpaqte, —xe't Jesusu.

¹⁷Ya'ne ech tal ka'l inq'a s-vatzaq, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu, s-eche: —¿Ke'ch talax u yol nik tal Jesusu s-qe? Tan ech kuxh nik tal Jesusu s-eche: «Poro b'iit kuxh vete', tul ye' vet in toq etil in. Atz ye'xh jank'at q'ij, tul toq etil in inpaqte. Tan toq b'enoq in k'atz vinB'aal,» chich kuxh Jesusu. ¹⁸Atz ¿kam talax viyol Jesusu?, uva': «B'iit kuxhtu',» chich kuxh Jesusu. Tan ye' nik ib'en s-qe kam talax u yol uva' nik tal Jesusu, —xe'taq s-vatzaq.

¹⁹B'enetx vet te Jesusu uva' nikich isa' inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesusu tab'il inuqul u yol s-te. Tul ech tal Jesusu s-eche: —¿A' nik tab'i txha vet tib' sevatzag ab'a, kam nik elka'pun u yol?, uva' ech qat val s-eche: «B'iit kuxh vete', tul ye' vet in toq etil in. Atz ye'xh jank'at q'ij, tul toq etil in inpaqte,» chich in sete. ²⁰Tira toq val sete uva' oq'el toq motx eb'ane'; atz toq k'ayunoq ex. Pet inq'a xao!, inq'a ye' nik niman in, tan chiib'ichil la' ib'ana. Pet ex, k'uxhetx toq paloq ex t-txumu'm, tan tetxhal la' b'en vetxumu'm s-chiib'ichil inpaqte. ²¹Eche la' ib'an va'q u ixoq uva' mam txho'm la' okk vete', tan tz'eqy vet tich'ilal ti' talal u ne'. La'etz alal vet u ne', tul ye' vet vitxho'm u ixoq la' ul s-k'uul. Tan chiib'ichil vet la' ib'an u ixoq ti' taq'ax inva'l ne' vatz q'ij saq.

²²Echetze ex, tan k'uxh il ex nik etxumun s-txheel, pet toq uluq in inpaqte ti' etilixe'. Tul toq chiib'oq etaanima s-vi'. Tul ye'xhab'il vet inva'q la' eesan el u chiib'ichil tetaanima. ²³Tuulb'aletx u q'ij uva'a, tul jit tetxhalen koq vet la' etab'i va'q yol s-ve. Pet tira toq val sete uva' la' taq' vinB'aal sete jank'al uva' la' etab'i s-te ti' vetatin sink'atza. ²⁴Ye'xetzxh inva'xo'q yol etab'i te vinB'aal ti' vetatin sink'atza, pet ab'ivaq. Tul toq taq' vinB'aal sete. Echetz la' itz'eq tatine u chiib'ichil sek'atza.

**Uva's talt quB'aal Jesusu uva', a' quB'aal Jesusu ole'v ti'
teesal iq'ij Satanaas, viq'esal inq'a nik b'anon u ye'b'a'n**

²⁵Inq'a yol, inq'a qat motx val sete, tan qat inb'an eela tuch' jolt yol uva' txumb'alimal. Pet la' opoon inva'l q'ij uva' ye' la' inb'an vet eela inq'a yol. Pet tira la' intzanb'a vet talax inq'a yol sete ti' vinB'aal.

²⁶Tuulb'aletx inq'a q'ij inq'a tule', tul juntxh vet la' etab'i te vinB'aal ti' vetatin sink'atza. Pet jit vet in la' ab'in te vinB'aal seti'. ²⁷Tul at taanima

vinB'aal seti', ti' uva' at etaanima s-vi'. Tan nik eqeje' uva' een tzajna'ql in k'atz vinB'aal. ²⁸Qatetz tzaj in k'atz vinB'aal, tul qat ul in vatz u tx'ava'. Toqetz vaq' ka u vatz tx'ava', tul yekl in k'atz vinB'aal inpaqte, —xe't Jesuus.

²⁹Ya'ne ech tal inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Jiketzxh vet nik atzanb'at talax inq'a yol s-qe s-txheel. Tan ye'xhkam nik ab'an vet eela tuch' jolto'q yol uva' txumb'alimal.

³⁰Niketx ib'en s-qe uva' ootzaqimal jank'al inq'a kam aa'n. Tul ootzaq vete' kam toq tab'i va'q xool see k'uxh ye'naq tab'ita'. Echetz nik quqejte uva' een tzajna'ql axh k'atz quB'aal Tiuxh, —xe'taqe.

³¹Tul ech tal Jesuus s-eche: —jletze ya'n nik ekej vet s-txheel, uva' een tzajna'ql in k'atz quB'aal Tiuxh! ³²Pet opoony vete' uva' talaq kuxh vet toq motx ek'aqe' jununil ex. Tul il u q'ij uy vete' uva' junun toq eb'en vet tetotzotz. Tul toq etaq' ka in sinjunal. Poro ye'l in la' kaj in sinjunal, tan at vinB'aal sin-k'atza. ³³Qatetz vall inq'a yol sete inq'ae, ti' uva' la' ek'uqb'a ek'uul s-vi'. Tul la' atin b'a'nil tetaanima. Tan mamala kuxh itza'lal toq etil tztitza vatz tx'ava'. Pet k'uqb'avaq ek'uul s-vi', tan a', in qat ole'v in ti' teesal iq'ij u ye'b'a'n vatz u tx'ava', —xe't Jesuus.

**Uva's taq't quB'aal Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' topoon
vet viq'iil ib'en quB'aal Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh**

17 ¹Ya'etz kuxh vet talt Jesuus inq'a yol te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul saqin vet ja' Jesuus t-amlika'. Tul ech tal Jesuus s-eche:

—InB'aal, opoonyetz vet viq'iil vinkameb'al. Tul oksa vet inq'ij, in vaK'aol. Tul toqat voksa aq'ij. ²Tan qat aaq' vikle'm tiib'a inq'a xool s-kaqaayil, ti' uva', a', in toq aq'on q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, inq'a axh qat motx oksan t-inq'ab'. ³Kametx koqe u taq'ax q'ij isaq inq'a xool, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, pet a'e, uva' la' motx tootzaqi uva' ta'nixh axhe u quB'aal Tiuxh vinuqul. Atz la'at motx tootzaqi u vikle'm, in, u Kriisto. Atz la'at motx tootzaqi uva' axh txhaqon tzaan in vatz u tx'ava'.

⁴Qatetz voksal vet aq'ij tztitza vatz u tx'ava', inB'aal, tan qat ole'vy vet in ti' jank'al inq'a alel s-ve aa'n uva' la' inb'ana.

⁵InB'aal, oksa vet inq'ij, ti' uva' toq vatin vet sak'atza, eche uva' nikich ooksat inq'ij uva's atich in sak'atza uva's ye'xnaqich quviinqixsat u tx'ava' amlika'.

Uva's inatxht quB'aal Jesuus Tiuxh ti' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

⁶InB'aal, qat motx vaq'l ootzaqiloq kam vavatin tuch' vavikle'm, te jatva'l inq'a xool, inq'a niman eetz, inq'a qat motx ach'ex tztitza vatz tx'ava'. Tul qat ooksa t-inq'ab'. Tul qat motx inimal vayol.

⁷Atz qat tootzaqil vet inq'a xool uva' jank'alxh inq'a kam uva' nik aaq' s-ve, tan een tzajna'q sak'atza. ⁸Jank'al inq'a yol, inq'a qat aal s-ve, tan qat motx vaq'l tootzaqi inq'a niman eetz. Tul qat motx inimala'. Atz tira qat motx tootzaqila' uva' echxhte uva' een elna'q tzaan in sak'atza. Atz qataq iqeila' uva' axh txhaqon tzaan in.

⁹Niketx injaq kuya see ti' inq'a xool, inq'a nik qeon in. Pet jit a' nik injaqvut kuya ti' inq'a xool, inq'a ye' nik qeon in. Pet a' nik injaqvut kuya ti' inq'a xool, inq'a qat motx ooksa t-inq'ab', tan eetz vet inq'a xool. ¹⁰Atz jank'alxh inq'a at

t-inq'ab', tan eetz. Atz jank'alxh inq'a at taq'ab', tan vetz. Tul qat motx toksal inq'a niman vetz inq'ij.

¹¹Poro il vet in, toq eloq b'en in tzitza vatz u tx'ava', inB'aal, axh, uva' mij b'eeq pa'v at sak'atza. Tul yek vet in sak'atza. Pet inq'a nik qeon in, inq'a qat motx ooksa t-inq'ab', tan toq atinoq xo'l inq'a jit niman eetz vatz tx'ava'. Pet kol tuch' vavikle'm, inB'aal Tiuxh, vavikle'm uva' qat kolon in. Tul va'laqxh iyol la' motx ib'ana, eche u vatin savuch'. ¹²Tan tuulb'al uva' at in vatz tx'ava' xo'l inq'a nik qeon in, inq'a qat motx ooksa t-inq'ab', tul tuch' vavikle'm qat motx inkolvat. Ye'xhab'iletz inva'q qat tz'eqxi, ti' uva' tan, qat motx inkol tuch' vavikle'm uva' qat aaq' s-ve. Pet ta'n kuxh naq qat tz'eqxi, val uva' alelhx vet tzaan u yol s-tiib'a. Tul ye'l vet q'ij isaq naq. Tan a' u yol qat eya'p vete' uva' tz'ib'amal ka t-vayolb'al ti' naq.^c

¹³Pet s-txheel, tan toq b'enoq vet in sak'atza. Pet aloq il inq'a kam nik vab'i see tuulb'al uva's ant atil in vatz tx'ava'. Tul nik injaq see, ti' uva' tira la' motx achiib'isa inq'a taanima, eche uva' nik inchiib'e'. ¹⁴Qatetz motx val inq'a ayol te inq'a niman eetz. Tul ti'etz vinimal vayol, tul a'l nik itxhi'an inq'a xao, inq'a ye' nik qeon axh. Tan jit vet ech titz'ab'al inq'a niman eetz, eche titz'ab'al inq'a xao inq'ae. Tul jitat ech u vitz'ab'al, eche inq'a xao uva' ye' nik niman in.

¹⁵Poro jitetz a' toq injaq see uva' la' eesa el inq'a niman eetz tzitza vatz u tx'ava', pet a' kuxh toq injaq see uva' la' motx akol vatz Satanaas, viq'esal b'anol ye'b'a'n. ¹⁶Tan jit vet ech titz'ab'al inq'a niman eetz, eche titz'ab'al inq'a xao, inq'a nik b'anon inq'a pa'v tzitza vatz tx'ava'. Tul jitat ech u vitz'ab'al, eche titz'ab'al inq'a xao, inq'a jit niman eetz vatz tx'ava'. ¹⁷Tul jetxh vet ok inq'a niman eetz sak'atza tuch' vinuqul, ti' uva' ye' la' motx pa'vini. Tan ta'nxxh vayolb'ale vinuqul.

¹⁸Kametzxxh uva' qat atxhaqt tzaan in vatz tx'ava' xo'l inq'a ye' nik qeon in, tul echatetzxxh toq intxhaqt b'ene inq'a niman vetz xo'l inq'a xao, inq'a ye' nik qeon in. ¹⁹Tul ti'etz inq'a niman vetz qat vaq'vat vib' ti' inimal vinuqul kam uva' nik asa'e' la' inb'ana. Qatetz inb'an s-eche, ti' uva' echatetz la' taq't tib'e inq'a niman vetz ti' inimal vinuqul kam uva' nik aale'.

Uva's inatxht quB'aal Jesus Tiuxh ti' kaqaayil inq'a niman tetz

²⁰Poro jit kuxh ta'n nik injaqvatz b'a'n timer see ti' inq'a niman vetz, pet nikat injaq b'a'n timer see ti' jolt inq'a xao, inq'a toq motx qeon in, ti' uva' toq motx tab'i inq'a yol uva' toq paxsalok s-xo'l ta'n inq'a niman vetz. ²¹Echetz va'l kuxh vet s-vatzaq la' motx ib'ana, inB'aal, eche avatin sink'atza, atz eche vatin savuch'. Echetz va'l koq kuxh tatin s-quk'atza la' motx ib'ana. Echetz la' motx iqejte inq'a xao vatz tx'ava', inq'a ye' nik qeon in, uva', axh txhaqon tzaan in. ²²Tul kamxxh u vikle'm aq'el s-ve aa'n, tul echatxxh u iqle'me qat vaq' te inq'a niman vetz. Echetz va'laq kuxh vet s-vatzaq la' motx ib'ana, eche u qatine'. Tan va'l kuxh o'. ²³Tan va'l kuxh vatin tuch' inq'a niman vetz. Tul va'l kuxh axh, at axh sink'atza. Tul tira va'lxxh iyol inq'a niman vetz s-vatzaq la' ib'ana. Echetz la' iqejte inq'a xao, inq'a ye' nik qeon in, uva' axh txhaqon tzaan in. Tan kamxxh vavaanima s-vi', tul echatxxh vavaanimae ti' inq'a niman eetz.

²⁴InB'aal, jank'alxh inq'a niman vetz uva' qat aaq' s-ve, nik insa'e uva', a' b'en atink tal uva' b'en atink in, echetz la' motx tilte u nimla vatin' uva' aq'el vet aa'n. Tan atichxh u nimla vatin aa'n uva's ye'xnaqich u q'ij saq, ti' uva' tan, atxh avaanima s-vi'.

²⁵Jikla vatz InB'aal, k'uxh ye' tootzaq axh inq'a xaol vatz tx'ava', inq'a ye' nik qeon in, pet in, tan vootzaql axh. Tul qat b'en'y te inq'a niman vetz uva' axh txhaqon tzaan in. ²⁶Tan qat vaq'l vaviqle'm tootzaqi inq'a niman vetz. Tul toq vaq' tel tootzaqi, echetz kamxh uva' nik asa't in, tul echatetzxh la' motx isa't tib'e inq'a niman vetz s-vatzaq. Tul at in s-k'atza la' ib'ana, —xe't Jesuus ti' inatxht quB'aal Tiuxh.

Uva's ex ik'utxhux quB'aal Jesuus ta'n Juudas, tul txeyp vet quB'aal Jesuus

ta'n inq'a itxhaq inq'a iq'esal uq'e'yb'al

Tio 26.47-56; Kuxh 14.43-50; Luk 22.47-53

18 ¹Ya'etz vet Jesuus ti' inatxhax Tiuxh, tul el vet b'en Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul yekichaq vet jala el val u toq a' Sedroon, tal uva' atich val u xhoraal. Tul pal vet ok Jesuus tuul u xhoraal tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. ²Ootzaqimalichetz u xhoraal ta'n Juudas, uva' oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al, tan nima paqul ex imol tib' Jesuus tzitzi tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

³Ya'ne a' vet Juudas iq'on ib'ey intanul sol tuch' jolt inq'a pol, inq'a txhaqax b'en ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz tuch' inq'a fariseeo. Tul iq'omalich txiqub'al ta'n, tan q'eqxe'mich vete'. Atz iq'omalich ixamal ta'n. Atz iq'omalich itxh'itxh' ta'n. Tul b'enaq vet tu xhoraal.

⁴Poro tootzaqich vet Jesuus kame uva' sa'ich palka, echetz a', Jesuus, b'axich k'ulun Juudas tuch' inq'a txh'uyich s-ti'. Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Ja'l nik etxhoke'? —xe't Jesuus.

⁵Tul ech motx tal te Jesuus s-eche: —Jesuus, u aj Nasareet, nik qutxhoke', —xe'taqe.

Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Ine, —xe't Jesuus. Tul ant Juudas atich xo'l inq'a xaol, Juudas uva' oksan Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al.

⁶Ta'netz kuxh tal Jesuus u yol uva': —Ine, —xe't Jesuus, tul b'iqxh motx iq'a'v ti' iqu, atz motx pak'el ib'en t-tx'ava'.

⁷Ya'ne tab'i Jesuus inpaqte. Tul ech tal Jesuus s-eche: —¿Ja'l nik etxhoke'? —xe't Jesuus.

Tul echaq motx tal s-eche: —Jesuus, u aj Nasareet, nik qutxhoke', —xe'taqe.

⁸Tul ech tal Jesuus s-eche: —Qat vall sete uva' ine. Oqetz in nik etxhok in, tul kuyvaqetz ib'en inq'a txh'uyel s-vi', —xe't Jesuus.

⁹Echetz tela'pune val u yol uva' ma'tich talt Jesuus uva' ech nik tal s-eche: —Jank'aletzxh inq'a xaol, inq'a ooksa t-inq'ab', tan ye'xhab'il inva'q qat tz'eqxi, —chiche.^d

¹⁰Iq'omalichetz iespaada Simoon Lu' ta'n, tul tiq'o ja'ul viespaada t-totzotz. Tul itzok'e'l ixichin val u taq'onvil u mam iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, val u aq'onvil uva' Maalkoich ib'ij. Tul a' vixichin, uva' tiseb'al, tzok'pe'l.

¹¹Ya'ne ech tal Jesuus te Lu' s-eche: —iAq' ku' vaespaada t-totzotz, tan tetxhal kuxh toq paloq in tu mam k'axk'o uva' alel tzaan s-vi' ta'n vinB'aal! —xe't Jesuus.^e

Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz u mam iq'osal oksan yol vatz Tiuxh

Tio 26.57-58; Kuxh 14.53-54; Luk 22.54

¹²Ya'ne txeyp vet Jesuus. Tul qitzix vet Jesuus ta'n intanul inq'a sol, atz ta'n iq'osal sol, atz ta'n inq'a pol, inq'a itxhaq b'en inq'a iq'osal tij imam Israeel. ¹³Tul a' b'axa ex aq'lik ok Jesuus vatz Anaas. Tul iji'ich Kaifaas Anaas. Tul a' Kaifaas atich ok s-mam iq'osal inq'a oksan yol vatz Tiuxh tuulb'al u ya'b' uva'e.^f ¹⁴Antetzxh Kaifaase uva' ech alon te inq'a iq'osal inq'a tij imam Israeel s-eche: —A'l b'a'n s-qe uva' va'l kuxh vinaq la' yatz'ax el, tul jit jank'al o' tuch' u qutenam la' sotze'l, —xe't Kaifaas.^g

Uva's itz'eqt Lu' tzij ti' talta' uva' ye' tootzaqligh Lu' quB'aal Jesuus

Tio 26.69-70; Kuxh 14.66-68; Luk 22.55-57

¹⁵Txh'uyichetz b'en Simoon Lu' ti' Jesuus, tul inmolich vib' tuch' Lu', in va't, uva' nikich intxhus vib' k'atz Jesuus. Ootzaqimichetz in ta'n viq'osal oksan yol vatz Tiuxh, echetz inpalo'ke ti' Jesuus t-viq'analil u totzotz viq'osal oksan yol. ¹⁶Pet Lu', tan kajka Lu' tzi' jub'al. Ya'ne q'a'v vet elu'l in, in, uva' nikich intxhus vib' k'atz Jesuus, in, uva' ootzaqimich in ta'n viq'osal oksan yol vatz Tiuxh. Tul val vet te u ixoq, u xeen tetz tzi' jub'al, ti' ipalo'k Lu'. Echetz ipal vet ok Lu'e.

¹⁷Ya'ne ech tal ixoq, u aq'onvil, uva' nikich xeen tzi' jub'al, te Lu' s-eche: —¿Eche ant axh va'q inq'a nik itxhus tib' k'atz u vinaq uva'e, nik vile'? —xe'te.

Tul ech tal Lu' s-eche: —Ye'le. Ye'l in ant in, —xe't Lu'. ¹⁸Tul txaklich ok inq'a aq'onvil tuch' inq'a pol vatz u xamal, uva' ma'tich toksataq ti' ilejtaq tib'. Tan oqxhich txhe've. Tul antich Lu' txaklich ok s-xo'l ti' ilejt tib' vatz u xamal.

**Uva's ijotxh'il itzi' quB'aal Jesuus ta'n Anaas, viq'osal oksan yol vatz Tiuxh
xo'l jolt inq'a oksan yol**

Tio 26.59-66; Kuxh 14.55-64; Luk 22.66-71

¹⁹Ya'ne jotxh'il vet itzi' Jesuus ta'n Anaas, u paxhaato iq'osal oksan yol vatz Tiuxh. Tul a' ijotxh'i ti' inq'a yol uva' nikich itxhus Jesuus, atz ti' inq'a xao, inq'a nikich itxhus Jesuus.

²⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —Ech ivatz jank'al inq'a xao txhusun in. Tul nikich intxhus inq'a xao t-inq'a k'ulb'al ib' b'enamen, atz tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tal uva' nik kuk'ulvat qib', o', inq'a tij imam Israeel. Tul ye'l inva'q yol injutxi talaxe'. ²¹¿Kametz s-ti'il najutxi aab'it inq'a yol s-ve? Pet a' aab'ivat te inq'a xao, inq'a motx ab'in inq'a yol uva' motx vala. A'etz vet inq'a xao toq alon inuqul kam uva' alel va'n, —xe't Jesuus.

²²Ya'etz kuxh iyolon Jesuus, tul el iq'ab' val u pol tivatz Jesuus. Tul ech tal te Jesuus s-eche: —¿Echetz kol itzaq'b'el inva'q iq'esale, eche uva' qat atzaq'-b'e! —xe'te.

e 18.11 Tio 26.39; Kuxh 14.36; Luk 22.42 **f 18.13** Iq'osal oksan yolich Anaas vatz Tiuxh xo'l jolt inq'a oksan yol, ech nik tale tu Xhun 11.49. **g 18.14** Xhun 11.49-50

²³ Tul ech tal Jesuus s-eche: —Oqetz kantxhaq inq'a yol, inq'a qat vala, tul aletz inuqul b'a s-ve tal qat yank in. Pet oq b'a'n uva' nik vale', tul įkametz s-ti'il nik aq'os in! —xe't Jesuus te u pol.

²⁴ Ya'ne ib'ek' vet Anaas ib'en Jesuus vatz Kaifaas, viq'esal oksan yol vatz Tiuxh. Tul qitzich vet ib'en Jesuus.

Uva's itz'eqt Lu' tzij ti' talta' uva' ye' tootzaqlich Lu' quB'aal Jesuus

Tio 26.71-75; Kuxh 14.69-72; Luk 22.58-62

²⁵ Antetzxh txaklich Lu' xo'l inq'a nikich ilej tib' vatz u xamal, tul echaq tal te Lu' s-eche: —įEch ant axh kola va'l inq'a nik itxhus tib' k'atz naq uva'e? —xe't e'l Lu'.

Tul itz'eq Lu' tzij. Tan ech tal Lu' s-eche: —Ye'le. Ye'l in ant in, —xe't Lu'.

²⁶ Atichetz val u taq'onvil u mam iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, uva' tatinich tib' tuch' u vinaq uva' itzok'e'l Lu' paq'il ixichin. Tul ech tal te Lu' s-eche: —Ant axh q'aoq, įyetz qat vil axh k'atz naq tu xhoraal ab'a? —xe't te Lu'.

²⁷ Ya'ne itz'eq Lu' tzij inpaqte. Tul oq' vet val u mam kaxhan.

Uva's tiq'ol vet quB'aal Jesuus vatz Pilaato ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' viyatz'ax el quB'aal Jesuus

Tio 27.1-2, 11-31; Kuxh 15.1-20; Luk 23.1-5, 13-25

²⁸ Ye'naqichetzxh saqb'oq s-q'ala'm, tul iq'ol vet tzaan Jesuus tu toztotz Kaifaas ta'n inq'a sol. Tul yekichaq vet tuch' Jesuus tu tatib'al Pilaato, u nimla iq'esal. Tul ye' motx palo'k inq'a iq'esal tijaq imam Israeel tu tatib'al u nimla iq'esal, tan a'aqich isa' ye' itz'ilutaq tib' vatz quB'aal Tiuxh s-vatz. Echetz la'ich tutxh tetxhb'ute u tx'ix uva' nikich inima inq'a tij imam Israeel ti' u nimla q'ij İpal Aaxxel.

²⁹ Ya'ne elu'l Pilaato s-vatz. Tul ech tal Pilaato s-eche: —įKametz ipa'v naq u vinaq uva'e, tul qat eti'q'o tzaan naq sinvatz? —xe't Pilaato.

³⁰ Tul ech tal inq'a iq'esal s-eche: —Ye'l koq ipa'v naq, tul ye'letz naqe la' qiq'o tzaan savatz, —xe'taqe.

³¹ Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —Antxh ex iq'on b'en naq. Tul aq'vaq ku' yol tinuqul ti' naq. Tul antxh eb'anb'e ti' naq kam uva' nik tal inq'a eb'ek'b'al, —xe't Pilaato.

Tul ech tal vet inq'a iq'esal inq'a tij imam Israeel s-eche: —Poro ye' la' utxhi, uva', a', o' la' yatz'on inva'q xaoł. Tan jit ech uva'e nik ikuy inq'a eb'ek'b'al, ex inq'a aj Rooma, —xe'taqe. ³² Echetz la'ich tela'pe u yol uva' ma'tich talt Jesuus, ti' uva' kam kamchilil la'ich ulb'el Jesuus ta'n inq'a aj Rooma.^h

³³ Ya'ne q'a'vo'k Pilaato tu tatib'al inpaqte. Tul sa'ax tzaan Jesuus ta'n Pilaato. Tul ech tal Pilaato te Jesuus s-eche: —įA'etz kol axhe u mam iq'esal inq'a tij imam Israeel? —xe't Pilaato.

³⁴ Tul ech tal Jesuus te Pilaato s-eche: —įSak'uulxh nik tzajk inq'a yol uva' nik aab'i s-ve? Pet įmaq ja'l inva'q qat alon u yol see s-vi'? —xe't Jesuus.

³⁵ Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —įInetz kol tij imam Israeel nik eele'! Pet atz antxh vatenam tuch' inq'a iq'esal oksan yol vatz va'Tiuxh qat iq'on tzaan axh sinvatz. Tul įkametz apa'v b'a s-vatz? —xe't Pilaato.

³⁶Tul ech tal Jesuus s-eche: —Jit a' inq'a xao! vatz tx'ava' qat aq'on vikle'm ti' ib'anax iq'esalil s-tiib'a. Pet a' koq inq'a xao! qat aq'on u vikle'm ti' ib'anax iq'esalil s-tiib'a, tul la'etz koq ikuye inq'a lotxhol vetz vok tiq'ab' inq'a iq'esal tijaq imam Israeel. Echetz nik valte sete uva' jit va'q xao! tzitza vatz tx'ava' nik aq'on vikle'm ti' ib'anax iq'esalil, —xe't Jesuus.

³⁷Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —¿Axhetzeb'xh mam iq'esal? —xe't Pilaato.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Echxhte uva' nik aale' uva', in, mam iq'esal. Tan echetz s-ti'ile qat alal in. Tul qat ul in vatz u tx'ava' ti' talax inuqul inq'a yol ti' quB'aal Tiuxh, tan a'e vinuqul. Jank'aletzxh u xao! uva' nik qeon vinuqul, tul a'etz inq'ae nik niman kam uva' nik vale', —xe't Jesuus.

³⁸Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —¿Jab'isteetzeb' vet vinuqul s-te? —xe't Pilaato.

Taletz kuxh vet Pilaato u yol uva'e, tul el vet ul Pilaato yolon vatz inq'a iq'esal tijaq imam Israeel. Tul ech tal Pilaato s-eche: —Ye'l inva'q ipa'v naq nik itxhej sinvat. ³⁹Pet etootzaql vete' uva' nik intxhaqu el juunil pereexho tuulb'al u nimla q'ij Ipal Aaxel. Pet ¿la' kol esa'a uva', a' naq toq intxhaqu el u mam eq'esal, ex inq'a tij imam Israeel? —xe't Pilaato.

⁴⁰Ya'ne aalatxh inq'a xao! sich'ini. Tul echaq motx tal s-eche: —¿Ye'le! ¡Ye'l naq uva'e la' atxhaqu el! Pet ja' naq u varAaas atxhaqu el! —xe'taqe. Tul elq'omich varAaas.

19 ¹Echetz tiq'ol vet elu'l Jesuuse ta'n Pilaato, tul ib'ek' vet Pilaato itz'u'mal Jesuus. ²Ya'ne ib'it vet inq'a sol val u kokos uva' ch'i'xun-yichxhtu', eche koroona tetz mam iq'esal. Tul taq'aq vet ja' tivi' Jesuus. Tul toksaaq vet val u oksa'm ti' Jesuus uva' kaqko ika'ye' tetz mam iq'esal ti' ima-xub'el Jesuus.

³Tul ech nikich motx tal te Jesuus s-eche: —¿Saqivaq! ¡Okok aq'ij, axh u mam iq'esal inq'a tij imam Israeel! —chichichaqe. Tul poqox Jesuus s-q'ab' ta'n.

⁴Ya'ne elu'l Pilaato inpaqte xo'l inq'a xao!, inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal Pilaato te inq'a iq'esal tij imam Israeel s-eche: —¿Ab'itaq! Toq viq'o elu'l naq u vinaq sevatz. Tul la' b'en sete uva' ye'l inva'q ipa'v naq nik itxhej sinvat uva' la' tel quk'axb'isa naq s-ti', —xe't Pilaato.

⁵Ya'ne el vet ul Jesuus. Tul atich vet ja' u kokos ch'i'x tivi' Jesuus. Atz atichat vet ok u oksa'm uva' kaqkoich ika'ye' ti' Jesuus. Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —Saqivaq naq u vinaq tza, —xe't Pilaato.

⁶Ilixetz vet Jesuus ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a pol, tul motx sich'ini. Tul echaq motx tal s-eche: —¿Ja'oq Jesuus vatz kurus! ¡Ja'oq Jesuus vatz kurus! —chichichaq isich'ine'.

Ya'ne ech tal Pilaato s-eche: —Ape. Iq'ovaq naq, tul b'enoq etaq' ja' naq vatz kurus. Pet aloq ye'l inva'q ipa'v naq nik itxhej sinvat, —xe't Pilaato.

⁷Tul ech tal inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel s-eche: —At va'l u qub'ek'b'al tz'ib'amal ka. Tul a' nik tal u qub'ek'b'al uva' la' kame'l naq, tan ti' uva' nik tal tib' naq sik'aol quB'aal Tiuxh, —xe'taqe.ⁱ

⁸Tab'ietz vet Pilaato u yol uva'e, tul a'l tel ixo'v Pilaato. ⁹Tul b'en vet ok Pilaato tu tatib'al tetz nimla iq'esal. Tul tiq'o ok Pilaato Jesuus s-ti'. Tul ech

tal Pilaato te Jesusus s-eche: —¿Poro taletzxh tzajna'ql axh? —xe't Pilaato. Tul ye'l Jesusus tzaq'b'i.

¹⁰Ya'ne ech tal Pilaato te Jesusus s-eche: —¿Kam s-ti'il ye' nik atzaq'b'e in? ¿Maqetz ye' ootzaqle uva' at t-inq'ab' oq la' ja' axh vatz kurus, atz atat t-inq'ab' oq la' intxhaqpu el axh? —xe't Pilaato.

¹¹Tul ech tal Jesusus s-eche: —Il axh at aviqle'm q'aoq s-viib'a, pet ti' kuxhte uva', a' u quB'aal Tiuxh qat aq'on vaviqle'm. Pet palna'q vipa'v naq u q'esal oksan yol vatz Tiuxh uva' qat oksan in taq'ab' vi' vapa'v, —xe't Jesusus.

¹²Ta'netz kuxh tab'i vet Pilaato viyol Jesusus, tul a'l ib'ant vet Pilaato ya'l ti' itxhokox txumb'al ti' itxhaqpe'l Jesusus. Poro aalxh nikich motx isich'in inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Tul echaq nikich motx tal s-eche: —Oqetz toq atxhaqpu el naq u vinaq uva'e, tul axhetzeb' palsan iyol Seesar. Tan naqe uva'e nik tal tib' s-mam iq'esal, tul naqetz vete nik eesan iq'ij Seesar tuch' viyolone', —chichichaqe.

¹³Tab'ietz vet Pilaato u yol uva'e, tul tiq'o vet elu'l Pilaato Jesusus inpaqte. Tul k'uqe'v vet Pilaato tu tab'ib'al uva' nik taq'vat ku' yol tinuqul, u tab'ib'al Pilaato uva' b'itich sivaniche. Tul Gaavataich ib'ij u atib'al tu yob'al arameeo, viyolb'al inq'a tij imam Israeel.

¹⁴A'xhetz itxhaq'aan q'ij, uva' ech qalich vet inima inq'a tij imam Israeel u nimla q'ij lpal Aanxel, tul ech tal Pilaato te inq'a iq'esal tijaq imam Israeel s-eche: —Il naq, u mam eq'esal, ila! —xe't Pilaato.

¹⁵Tul aalxh isich'in inq'a iq'esal inq'a tij imam Israeel. Tul ech motx tal s-eche: —¡Paloq el naq! ¡Paloq el naq! ¡Aq' ja' naq vatz kurus! —chichichaqe.

Tul ech tal Pilaato s-eche: —¿Toqetz kol vaq' ja' naq, u mam eq'esal, vatz kurus nik etale'? —xe't Pilaato.

Tul ech tal inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh s-eche: —Ye'l inva'to'q mam quq'esal ati. Pet ta'nxh Seesar, —xe'taqe.

¹⁶Echetz toksat vet Pilaato Jesuuse tiq'ab' inq'a sol, atz tiq'ab' inq'a tij imam Israeel ti' taq'ax ja' Jesusus vatz kurus. Tul iq'ol vet Jesusus ta'n inq'a sol.

Uva's ikam vet quB'aal Jesusus vatz kurus

Tio 27.32-50; Kuxh 15.21-37; Luk 23.26-49

¹⁷Ya'ne aq'ax vet tiqa Jesusus val u kurus. Tul yekich vet Jesusus t-val u atib'al uva' «B'aqil Vi'» chich e'li. «Goolgota», chich tela'p u yol B'aqil Vi' tiyolb'al inq'a tij imam Israeel. ¹⁸Tul tzitzi ex aq'lik ja' Jesusus vatz kurus. Tul aq'axat ja' ka'va'l vinaq vatz kurus k'atz Jesusus. Va'l u vinaq ja' tiseb'al Jesusus; atz va't u vinaq ja' timax Jesusus. Tul a' Jesusus ja' tinik'a.

¹⁹Ya'ne ib'ek' Pilaato taq'ax ja' val u tz'ib' tivi' u kurus uva' nikich alon vipa'v Jesusus. Tul ech nikich tal s-eche: —A' JESUUSE, U AJ NASAREET, U MAM IQ'ESAL INQ'A TIJ IMAM ISRAEEL, —chichich u tz'ib'. ²⁰Tul mamala inq'a tij imam Israeel motx sik'len u tz'ib' uva' atich ja' tivi' u kurus, tan naqlích kuxh atil u atib'al uva' ja'k Jesusus vatz kurus k'atz u tenam Jerusalem. Tul tz'ib'a-mich u yol t-yolb'al evreeo, atz tu yolb'al grieeo, atz tu yolb'al latini.

²¹Ya'ne ech tal inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh te Pilaato s-eche: —Ye' koq qat atz'ib'a ku'e u yol uva': «A' naqe u mam iq'esal inq'a tij imam Israeel,» chiche. Pet a' koq qat atz'ib'a uva': «Ech tal naq s-eche: —A' ine u mam iq'esal inq'a tij imam Israeel, —xe't naq,» chich koq atz'ib'ata', —xe'taq te Pilaato.

²² Tul ech tal Pilaato s-eche: —Kam uva' qat inb'ek' itz'ib'ale', tul ye'l paqul la' utxh vet ijalpe', —xe't Pilaato.

²³ Aq'ax vet ja' Jesuus vatz kurus ta'n inq'a sol. Ma'tichetz taq'ax vet ja' Jesuus vatz kurus, ya'ne tiq'o vet inq'a sol u toksa'm Jesuus. Tul kajva'l el s-vatz motx ib'ana. Ya'ne tiq'o vet tzaan inq'a sol va't viqinkin chemich txhas toksa'm Jesuus, val uva' ye'l b'eeq tz'isb'al atich s-ti'. Pet tiraich kuxh va'l qinkin chemich b'u'q; nik ixet't tivi' tetxhal iko'p tixe'. ²⁴ Tul ech motx tal s-vatzaqil ti' u chelkin b'u'q s-eche: —Ye' la' qulitx' u toksa'm naq uva'e. Pet a'l saatxhoq o' ti' ik'onil ja' va'q kam ti' tilixe' ja'l o' la' tx'akon o'. Tul a', o' la' iq'on, —xe'tage. Echetz tela'pune u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Motx ijatx u voksa'm

s-vatzaq.

Tul motx ib'an va'l saatxh

ti' ik'onil ja' va'l kam

ti' tilixe' ja'l la'ich tx'akon

ti' u voksa'm,

—chich u yol.

Tul echxh uva'e motx ib'an inq'a sol.¹

²⁵ Atich vitxutx Jesuus tal uva' aq'axik ja' Jesuus vatz u kurus, tul atichat vitxh'oj txutx Jesuus. Atz atich Mal, u tixqel Kleoofas. Atz atich Mal, u aj tenam Magdaala. ²⁶ Tiletz vet Jesuus vitxutx, atz til vet Jesuus uva' atich in tztizi, tul ech tal Jesuus te vitxutx s-eche: —Intxutx, a' vet naq aval uva'e toq ib'ane', —xe't Jesuus s-vi', in, uva' nikich intxhus vib' s-k'atza, atz in, uva' atichxh taanima Jesuus s-vi'.

²⁷ Ya'ne ech tal Jesuus s-ve s-eche: —Txa, nik val see, atxutx vet vintxutx toq ib'ane', —xe't Jesuus. Tul yekich viq'o vet vitxutx Jesuus s-vi' t-votzotz.

²⁸ Taletz kuxh vet Jesuus u yol uva'e, tan tootzaqich vet Jesuus uva' ma'tich tole'v vet Jesuus ti' ib'anax kam uva' txhaqax tzaan s-ti'. Echetz talt vet Jesuuse u yol s-eche: —Kamxh in t-tzaqa tzi'il, —xe't Jesuus. Ti'etz kuxh talt Jesuus u yol uva'e, tul ela'pun vet u yol uva' tz'ib'amich ka s-ti' t-viyolb'al quB'aal Tiuxh.^k

²⁹ Atich val u atib'al uva' nojna'qich ku' vinaagre s-tuul. Tul ex aq'axoq ku' val uva', eche q'os xe' u vinaagre. Tul toksaaq b'en tiju' val u aj tze'. Tul taq'aq ja'p titzi' Jesuus.

³⁰ Inatxhetz vet Jesuus u vinaagre, tul ech tal Jesuus s-eche: —Ole'vyetz vet in s-ti', —xe't Jesuus. Tul viq'el iku' ivi' Jesuus. Tul toksa vet Jesuus u taanxelal tiq'ab' quB'aal Tiuxh. Tul el vet ik'uul.

Uva's ich'etex txala tuul quB'aal Jesuus

³¹ A'etz iku' vet q'ij uva's ixet't vet ku' inq'a tij imam Israeel ti' inimal u nimla q'ij Ip'al Aanel. Echichetz vet eqal u xee'm q'ij saavado; a'e u b'axa q'ij tetz u nimla q'ij Ip'al Aanel. Tul mam yolichaq vinimal u nimla q'ij vatz inq'a tij imam Israeel. Tul ye'letz la'ich utxh ikaj va'q kamna'q va'l aq'b'al vatz kurus tuulb'al u xee'm q'ij saavado s-vatz. Echetz nal kuxh ib'en vet inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam

Israeel, tul ech ex tal te Pilaato s-eche: —Kuy qupa'v. Tul b'en itx'aq inq'a sol u vatz taqan inq'a vinaq, inq'a at ja' vatz kurus, —xe'taqe. Tan a'ichaq isa' nal kuxh la'ich ikamsal el inq'a vinaq, tul la'ich iq'olaq ku'l inq'a vinaq vatz u kurus ta'n.

³² Aq'b'etz vet inq'a sol tal uva' atich ja' inq'a vinaq vatz kurus, tul ex itx'aq vet inq'a sol vatz taqan va'l u vinaq txala Jesuus. Ya'ne echatxh itx'aqt tetz inva't u vinaqe.

³³ Aq'b'etz vet inq'a sol ti' itx'aqax vatz taqan Jesuus, tul motx tila uva' ma'tich ikam vet Jesuus. Echetz ye'l vet vatz taqan Jesuus itx'aq inq'a sol. ³⁴ Pet ch'etex kuxh vet txala tuul Jesuus s-laansa ta'n val u sol. Tul yekich elu'l kaq tuch' a' titxhi'o'l Jesuus.

³⁵ Tul vilxh kam inq'a motx utxhi, in Xhun. Tul iletze tira nik vaq' etootzaqi. Tul inuquletzxhte uva' nik intz'ib'a ka sete. Tul ti'etz uva' tira nik val inuqul sete, tul ant vet ex la' niman inq'a yol ti' Jesuus. ³⁶ Qatetz ib'an inq'a yol inq'ae, ti' uva' la' ela'p val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche: —Ye'l ib'aqil u vinaq la' tx'aqaxi, —chich u yol.^l

³⁷ Atz ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: —La' saqil u vinaq ta'n inq'a xaol, inq'a ch'e'on u txala tuul, —chich u yol.^m

Uva's imuqux vet quB'aal Jesuus

Tio 27.57-61; Kuxh 15.42-47; Luk 23.50-56

³⁸ Xamtichetz vete' tul b'en vet Xhu'l, u aj Arimatea, ti' tab'il vitxhi'o'l Jesuus te Pilaato. Tan niman tetz Jesuus Xhu'l. Poro jutx kuxh nikich inimat Xhu'l Jesuus, tan nikich ixo'v Xhu'l te inq'a iq'esal tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Ikuyetz vet Pilaato taq'ax vitxhi'o'l Jesuus te Xhu'l, ya'ne ex tiq'o vet ku'l Xhu'l vitxhi'o'l Jesuus vatz u kurus.

³⁹ Tul antich Nikodeemo, uva' ma'tich tex ti' isolil Jesuus s-q'eqxe'm, tul iq'omich o'k'alal (100) liivra u tx'umb'isab'al ta'n Nikodeemo ti' toksal ti' vitxhi'o'l Jesuus, u tx'umb'isab'al uva' miiraiche uva' yuelich tib' tuch' va't u tx'umb'isab'al uva' aaloe ib'ij.ⁿ

⁴⁰ Ya'ne iq'ol vet vitxhi'o'l Jesuus ta'n Xhu'l tuch' Nikodeemo. Tul itx'utaq vet vitxhi'o'l Jesuus t-inq'a jisaqkin b'u'q uva' liinoxhtu' uva' ma'tich toksal vet tx'umb'isab'al s-ti'. Tan ech uva'e nik ib'an inq'a tij imam Israeel ti' imuqux inva'q u kamna'q.

⁴¹ Atichetz val u xhoraal k'atz uva' ja'k Jesuus vatz kurus, tul tzitzi k'otich val u muqb'al tetz kamna'q vatz val u pejo'n. Tul ye'xnaqich oksaloq inva'q kamna'q s-tuul. ⁴² Naqlichetz kuxh al u muqb'al kamna'q k'atz uva' ja'k Jesuus vatz kurus. Echetz s-ti'ile nal kuxh ex aq'axoq vet ka vitxhi'o'l Jesuus tzitzi. Naletz kuxh imuqux Jesuus. Tan toqna'qich xe'toq vet nimaloq u nimla q'ij Ipal Aanaxel uva's la'ich iq'eqxe'. A'e u xeem q'ij la'ich ib'ana. Tan yek nikichaq ib'an vet tutxh tib' inq'a tij imam Israeel s-ku'eb'al q'ij ti' inimal u xeem q'ij.

Uva's titz'e'v vet quB'aal Jesuus

Tio 28.1-10; Kuxh 16.1-8; Luk 24.1-12

20 ¹ Ye'xnaqichetz saqb'oq s-q'ala'm tuulb'al u b'axa q'ij t-vixe'teb'al u xhemaana, tul b'en Mal, u aj tenam Magdaala, ti' tilix tal uva'

muqlik vitxhi'o'l Jesuus. Tul til Mal uva' ma'tich teesal vet el u mama' sivan titzi' u muqb'al tetz kamna'q. ²Tul q'ex taq'b' Mal s-quxe', o' inq'a nikich qutxhus qib' k'atz Jesuus, Simoon Lu' tuch' in, in, uva' atichxh taanima Jesuus s-vi'. Tul ech tal Mal s-qe s-eche: —iQat iq'oliy el vitxhi'o'l u quB'aal tal uva' muqlika! Tul jye' qootzaqle taleb' qat ex aq'lik ka! —xe't Mal.

³Ya'ne b'en vet o' ti' tilix tal uva' muqlik vitxhi'o'l Jesuus. ⁴Tul q'ex qub'en s-quka'b'il. Poro a', in pal inq'ex vi' Lu', in Xhun. Tul a', in b'axich vaq'b' vatz Lu' k'atz u muqb'al kamna'q. ⁵Ink'o'b'aetz kuxh ku' b'iil vib' ti' insaqin ok tuul u muqb'al kamna'q, tul vila uva' ta'nich kuxh vet inq'a b'u'q atich ka, inq'a liinoxhtu'. Pet ye' palo'k in tu muqb'al kamna'q.

⁶Ya'ne aq'b' vet Simoon Lu' s-vi'. Tul tira palo'k Lu' tu muqb'al kamna'q. Tul til Lu' uva' ta'n kuxh inq'a b'u'q uva' liinoxhtu' atich vet ka. ⁷Pet u b'u'q uva' b'atxhax b'en ivi' Jesuus s-tuch', tan jitich eela atich tuch' jolt inq'a b'u'q. Pet atichxh el s-junal. Tul patz'ich vet ka.

⁸Ya'ne pal vet ok in tu muqb'al kamna'q, in, uva' b'axich vaq'b' vatz Lu'. Tul vila uva' ye'lich vet vitxhi'o'l Jesuus. Tul inqej vete' uva' ma'tich titz'e'v vet Jesuus inpaqte. ⁹Tan tuulb'al uva' ye'naqich qile't u titz'e'v Jesuus, tul ye' nikich ib'en inuqul inq'a yol s-qe uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, o', inq'a nikich itxhus o' Jesuus. Tan a' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva', tetxhal la' itz'e'v u Kriisto, k'uxh ma't ikame'.

¹⁰Ya'ne q'a'v vet o' xo'l inq'a qumol, inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus.

Uva's ik'utxht tib' quB'aal Jesuus te Mal, u aj tenam Magdaala

Kuxh 16.9-11

¹¹Ya'ne q'a'v vet Mal inpaqte ti' tilix u muqb'al kamna'q. Tul seb'tich kuxh toq' Mal titzi' elu'l. Tuulb'aletz uva's seb'tich toq' Mal, tul k'o'e'v inb'iil Mal ti' isaqin oka'p tuul u muqb'al kamna'q. ¹²Tul til Mal ka'va'l aanxel uva' saqich inq'a toksa'm. Tul ataqich oka'pun tal uva' ex aq'lik ka vitxhi'o'l Jesuus. Va'letz u aanxel, k'uqlich tal uva' atink ivi' Jesuus. Tul va't, uva' k'uqlich tal uva' atink toq Jesuus.

¹³Ya'ne ech tal inq'a aanxel te Mal s-eche: —Ixoq, zkam nik ooq'le? —xe'taqe.

Tul ech tal Mal s-eche: —Nik voq'e', tan qat iq'oliy vitxhi'o'l vinB'aal Jesuus. Tul ye' vootzaqle tal qat ex aq'lik ka, —xe't Mal.

¹⁴Ya'etz kuxh vet Mal ti' talax u yol uva'e, tul sutxhq' Mal ti' iqu. Tul til Mal uva' txaklich vet Jesuus. Poro tira ye' b'en te Mal oq uva' Jesuusiche.

¹⁵Tul ech tal Jesuus te Mal s-eche: —Ixoq, zkam nik ooq'le? Atz zja'l nik atxhoke'? —xe't Jesuus.

Tul a' titz'a Mal uva', a'ich u vinaq u xeen tetz u xhoraal. Tul ech tal vet Mal s-eche: —Vinaq, oq axh qat iq'on el vitxhi'o'l Jesuus tzitza, tul al s-ve tal qat ex aaq'vat ka. Tul b'en viq'o tzaan, —xe't Mal.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —iMal! —xe't Jesuus.

Tul sutxhq' Mal ti' tilix Jesuus. Tul ech tal Mal s-eche: —iRavooni! —xe't Mal. (Txhusul qetz, chich tela'p u yol Ravooni tu yolb'al arameeo.)

¹⁷Tul ech tal vet Jesuus te Mal s-eche: —Mal, txhaqpu in, tan ye'x opoonoq inb'en ja' k'atz vinB'aal. Pet toq atinoq tel in. Pet quuxh, tul b'en aal te inq'a nik itxhus tib' sink'atza, inq'a eche vitz'in vatzik tatin vatz quB'aal Tiuxh

uva': «-Toq b'enoq in k'atz vinB'aal uva' antxh veB'aal. Atz toq b'enoq in k'atz vinTiuxh uva' antxh veTiuxh, -chich Jesuus,» chaq axh, —xe't Jesuus te Mal.

¹⁸ Echetz ib'en vet Male, u aj Magdaala, ti' talax inuqul u yol te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, ti' uva' til Mal Jesuus. Atz exat tal Mal ti' kame u yol tal Jesuus te Mal.

Uva's ik'utxht vet tib' quB'aal Jesuus xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

Tio 28.16-20; Kuxh 16.14-18; Luk 24.36-49

¹⁹ Q'eqxetz vete', antxh tuulb'al u b'axa q'ij t-vixe'teb'al u xhemaana, tul kuk'u-laq vet qib', o' inq'a nikich qutxhus qib' k'atz Jesuus. Tul b'eenno katx'umich otzotz qa'n. Tan nikich quxo'v te inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Ya'ne ajtxh motx qil txaklich vet Jesuus s-quxo'l. Tul ech tal Jesuus ti' taq'ax b'a'nil kuk'uul s-eche: —jB'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin tetaanima! —xe't Jesuus.

²⁰ Ya'etz kuxh vet Jesuus ti' taq'ax b'a'nil kuk'uul, tul ik'utxh vet Jesuus inq'a tak'o'm tiq'ab'. Atz ik'utxh vet Jesuus u tak'o'm txala tuul. Tul mam chib'ichil motx qub'an vete', o' inq'a nikich qutxhus qib' k'atz Jesuus, ti' uva' itz'lich vet Jesuus.

²¹ Tul ech tal Jesuus s-eche: —B'a'nil la' atin tetaanima. Tan kamxh qat itxhaqt tzaan in vinB'aal xo'l inq'a xool vatz tx'ava', tul echatetz nik intxhaqt b'en exe xo'l inq'a xool, —xe't Jesuus. ²² Taletz kuxh Jesuus u yol uva'e, tul xulin Jesuus. Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'ulvaq viTiuxhil Tiuxh. ²³ Tan ja'l uva' la' motx ekuy ipa'v, tul la'etz kuyux ipa'v ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ja'l uva' ye' la' ekuy ipa'v, tul ye'letz ipa'v la' kuyuxi, —xe't Jesuus.^o

Uva's ye' iqejt Maxh u titz'e'v quB'aal Jesuus inpaqte

²⁴ Poro va'l uva' ye'xhkan atiche, uva' atich ok s-tatxhul xo'l kab'laval inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva's ik'utxht tib' Jesuus s-xo'l. A'etze Maxh uva' nikich talax s-Xu'm.

²⁵ Ya'ne ech tal jolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus te Maxh s-eche: —jQat qil u quB'aal Jesuus! —xe'taqe.

Tul ech tal Maxh s-eche: —In ye' nik qeon. Pet b'axa la' nal vil u tokeb'al inq'a laavuxh tiq'ab' Jesuus; atz la' nal inkan tal uva' b'enk inq'a laavuxh; atz la' nal inkan u ak'o'm txala tuul Jesuus, ya'netze la' inqea, —xe't Maxh.

²⁶ A'etz tel vet vajxaqil q'ij vik'utxht tib' Jesuus s-b'axa, tul atich oka'p inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus tuul u otzotz inpaqte. Tul ant Maxh atich vet s-xo'l. B'eenoxhichetz katx'umichaq tib' tu otzotz, tul ajtxh motx til txaklich vet Jesuus s-xo'l. Tul ech tal Jesuus s-eche: —jB'a'nil la' atin tetaanima! —xe't Jesuus.

²⁷ Tul ech tal Jesuus te Maxh s-eche: —Maxh, oksa vi' aq'ab' tzitza. Tul saqi inq'a ak'o'm t-inq'ab'. Tul aq' tzaan aq'ab', atz natxh u vak'o'm txala vuul. Tul ye' ab'an ka'l ak'uul s-vi'. Pet qeja uva' itz'e'vy vet in, —xe't Jesuus.

²⁸ Ya'ne ech tal Maxh te Jesuus s-eche: —jAxh inB'aal! jAxh inTiuxh! —xe't Maxh.

²⁹ Tul ech tal Jesuus te Maxh s-eche: —Maxh, qat naletzxh eel in, ya'ne qat aqea. Pet at vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a ja'l u xool uva' la' qeon, k'uxh ye'l in qat motx til in, —xe't Jesuus.

Uva's talt Xhun kam s-ti'il itz'ib'a ka Xhun inq'a yol

³⁰Poro nima tel kuxh inq'a etxhlal motx ik'utxh Jesuus vatz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. A'e tan, ye' tz'ib'amal vet ka tu u' uva'a. ³¹Pet qat tz'ib'aliy vet ka inq'a yol inq'aa, ti' uva' la' eqea uva', a' Jesuuse u Kriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh. Oqetz la' eqea, tul atetz q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al ti' u titz'e'v Jesuus.

Uva's ik'utxht tib' quB'aal Jesuus te juqva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza

21 ¹Xamtichetz txhan vete', tul ik'utxh tib' Jesuus inpaqte te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Tul a' ik'utxhvat tib' Jesuus tzi' u mam a' Tiveerias. Echetz ib'an s-eche. ²K'ulich tib' jolol inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tul ant Simoon Lu' tuch' Maxh, uva' nikich talax s-Xu'm, tuch' Nata-naeel, u aj tenam Kanaa uva' at tuulb'al Galileea, atich s-xo'l. Tul atich ka'va'l inq'a ik'aol Sevedeoo, tuch' ka'va't inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus.

³Ya'ne ech tal Simoon Lu' s-eche: —Ma't intxey txay, —xe'te.

Tul ech tal jolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus s-eche: —Ma'tatetz o' se'e, —xe'taqe.

B'enaqetz vete', tul motx ok vet b'en tuul val u vaarko. Poro mij inva'q txay itxeyaq tuulb'al u aq'b'al uva'e.

⁴A'etz vet sa'ich isaqb'e', tul txaklich vet Jesuus tzi' u mam a'. Poro tira ye' b'en te inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus uva' Jesuusiche. ⁵Tul ech tal oka'p Jesuus s-eche: —Txa qumol, ʒye'x kol etxeye't ka'vo'q qutxay, tul la' qetxh-b'u? —xe't Jesuus.

Tul echaq motx tal s-eche: —Ye'le, —xe'taqe.

⁶Ya'ne ech tal Jesuus s-eche: —Een ek'onivat b'en u k'atxh tiseb'al u vaarko. Tul toq eleq jolol txay, —xe't Jesuus.

Ya'ne ik'oniat vet b'en u k'atxh tiseb'al u vaarko. Ta'netz kuxh motx ib'ana, tul ye' nikich tole'vaq vet ti' tiq'ol ja'ul u k'atxh tu mam a', ta'n mamala txay.

⁷Tul ech val vet te Lu', in, uva' nikich intxhus vib' k'atz Jesuus, atz in, uva' atichxh taanima Jesuus s-vi', s-eche: —jA' b'ak u quB'aal Jesuuse! —xe't in te Lu'.

Ta'netzxb tab'i Lu' uva' Jesuusiche, tul nal kuxh iquitzo'k Lu' va't u toksa'm s-ti'. Tan eesamich toksa'm Lu' ti' itxeyex txay. Tul ik'oni vet b'en tib' Lu' xe' u mam a' ti' inu'x elu'l. Tul el vet ul Lu' ti' tilix Jesuus.

⁸Petetz jolt inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus, tan ataqich ok tuul u vaarko. Tul juxumich tel vet ul u k'atxh motx ib'ana, tan tira nojna'qichxh vet u k'atxh ta'n txay. Tul jit niimich koq ataqich oka'p vi' u mam a' tuch' u vaarko. Pet kamal kajva'l kuxh k'a'aj ataqich oka'pun.

⁹Elaqetz vet ul tzi' u mam a', tul tilaq vete' uva' kejlíchxh vet aq'txha'l. Tul atich vet ja' val u txay vi' u aq'txha'l tuch' paan. ¹⁰Tul ech tal Jesuus s-eche: —Iq'ovaq vet tzaan joloq inq'a txay uva' ya'nxx etxeyla', —xe't Jesuus.

¹¹Ya'ne pal vet ok Simoon Lu' tuul u vaarko tuch' jolt imol. Tul ex ijuxu vet elu'l Lu' u k'atxh tzi' elu'l u mam a'. Tul nojna'qichxh vet u k'atxh ta'n nimla txhaq txay. Tan va'l 153 txay atich vet tuul u k'atxh. Poro ye'l u k'atxh rinpi, k'uxh nojna'qichxh vet ta'n mamala txay.

¹²Ya'ne ech tal Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza s-eche: —Etulvaq. Tul tx'a'onoq ex, —xe't Jesuus.

Poro ye'xhab'ilxh inva'q inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus tx'olon tab'ile' uva': —¿Ja'l axhe? —xe't koq te Jesuus. Tan tootzaqlaqiche uva' Jesuusiche. ¹³Ya'ne tiq'o tzaan Jesuus u paan tuch' u txay. Tul taq' Jesuus te inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.

¹⁴A'etz uva'e ib'an Jesuus uva's ik'utxht tib' Jesuus itoxpaq xo'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva's ma'tich vet titz'e'v Jesuus inpaqte.

**Uva's tab'it quB'aal Jesuus te Lu' oq nikichxh isa'ax Jesuus ta'n
Lu', ya'ne ib'ek' ka quB'aal Jesuus ixeel inq'a niman tetz te Lu'**

¹⁵Ya'etz kuxh vet itx'a'on Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ech tal Jesuus te Simoon Lu' s-eche: —Simoon, axh vik'aol Xhun, ¿palna'q nik asa't in vi' naq inq'ae? —xe't Jesuus.

Tul ech tal Lu' s-eche: —Ootzaqle, inB'aal, uva' tira nik insa' axh, —xe't Lu'.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'uula inq'a niman vetz uva' ech tatin, eche chelem karne'l, —xe't Jesuus.

¹⁶Ya'ne ech tal Jesuus tika'paq te Lu' s-eche: —Simoon, axh vik'aol Xhun, ¿nik kolxh asa' in? —xe't Jesuus.

Tul ech tal Lu' s-eche: —Ootzaqle, inB'aal, uva' tira nik insa' axh, —xe't Lu'.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —Xee inq'a niman vetz, eche ixeel karne'l, —xe't Jesuus.

¹⁷Ya'ne tal Jesuus titoxpaq. Tul ech tal Jesuus te Lu' s-eche: —Simoon, axh vik'aol Xhun, ¿nik kol asa' in? —xe't Jesuus.

Tul yekichxh txumun vet Lu', ti' uva' itoxpaqich vet tab'it Jesuus u yol te Lu' uva': —¿Nik asa' in? —xe't Jesuus.

Ya'ne ech tal vet Lu' s-eche: —Ye'l inva'q yol uva' ye' koq ootzaqle, inB'aal. Pet at sak'uul uva' nik insa' axh, —xe't Lu'.

Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'uula inq'a niman vetz, eche va'q u xeen karne'l uva' nik taq' titza vikarne'l. ¹⁸Tul tira toq val see: Tuulb'al uva's txulich axh, tul junt nikich aqitzo'k avoksa'm se'e. Tul ma't axh tal uva' nik isa' see. Pet toqetz q'esb'oq vet axh, tul la' aaq' vet el inq'a aq'ab'. Tul va'len vet la' qitzon axh s-iqvil. Tul la' iq'ol vet axh tal uva' ye' la' asa'vat ab'ena', —xe't Jesuus te Lu'.

¹⁹Taletz Jesuus u yol ti' ib'en te Lu' uva' kam kamchil la'ich palk Lu', tul la'ich toksa Lu' iq'ij quB'aal Tiuxh s-tuch'.

Ya'etz kuxh Jesuus ti' talax u yol uva'e, tul ech tal Jesuus te Lu' s-eche: —Txh'uye'ven s-vi', —xe't Jesuus.^p

A' inq'a yole ti' Xhun, uva' atxh taanima quB'aal Jesuus s-ti'

²⁰Ta'netz kuxh tal Jesuus inq'a yol te Lu', tul sutxhq' Lu' ti' iqu. Tul til Lu' uva' il in, txh'uyich tzaan in, in, uva' nikich intxhus vib' k'atz Jesuus, in, uva' atxh taanima Jesuus s-vi', atz in, uva' anlich ok in vatz itxheleb' Jesuus uva's qutx'a'on ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel. Atz in, uva' ech val te Jesuus

p 21.19 ¿Kam talax u yol uva'? —Txh'uye'ven s-vi', —chich u versiikulo uva'a. A'etz talaxe uva' ye' la' itanb'a Lu' vimal quB'aal Jesuus, k'uxh la' pal Lu' t-vitza'la' ti' u kamchil, eche uva' palk quB'aal Jesuus. Tan ech uva'e nik tal tu versiikulo vajxaqlaval ti' taq'te'l Lu' inq'a iq'ab', eche taq'te'l quB'aal Jesuus inq'a iq'ab' vatz kurus.

s-eche: —QuB'aal, ¿ja'letz naqe uva' toq oksan axh tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'y-b'al? —xe't in.⁹

²¹Tiletz vet Lu' vaq'b'e', tul ech tal Lu' te Jesuus s-vi' s-eche: —InB'aal, ¿ke'-chetz naq uva'e? —xe't Lu'.

²²Tul ech tal Jesuus s-eche: —jYe'l avokeb'al ti' tootzaqile'! Tan oq in la' sa'on uva' ant atil naq uva's la' vul inpaqte, tul inetz la' b'anon. Pet ta'n kuxh nik val see uva' ye' la' atanb'a innimale', —xe't Jesuus te Lu'.

²³Echetz kuxh isutxhq' vet talaxe inq'a yol s-vi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tul a' ex paxinoq vete' uva' ye'l in la'ich kam in. Poro ye'xhkam tal Jesuus s-vi', uva' ye'l koq in la'ich kam in. Pet ech kuxh tal Jesuus s-eche: —jYe'l avokeb'al ti' tootzaqile'! Oq in la' sa'on uva' ant atil naq uva's la' vul inpaqte, —xe't kuxh Jesuus.

²⁴—Antetzxh ine, in Xhun, uva' nikich intxhus vib' k'atz Jesuus, nik alon inuqul inq'a kam. Tul ile nik intz'ib'a ka, —xe't Xhun.

—Tul qootzaql vete' uva' inuqulxh uva' tz'ib'amal ka ta'n Xhun, —xe't inq'a iq'on ivi'.

²⁵Tul mamala telxh motx ib'an Jesuus. Echetze uva' motx koq tz'ib'al jank'al inq'a ib'an Jesuus, tul mamalaeb' u' la' ib'ana. A'etz nik vitz'a uva' ye' la' tz'eq u vatz tx'ava' ti' ikolox inq'a u' ti' kam uva' ib'an Jesuus.

[Tul echxh la' ib'ane.]

q 21.20 Xhun 13.23-25 r 21.24 ¿Ja'l nik alon u yol uva'?: —...qootzaql vete', —chiche. A' nik talaxe' uva', a' inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus nikich alon u yol uva'e, inq'a atich tu tenam Eefeso. Tan a' atilich vet Xhun tzitzi tuulb'al uva's iq'esb' vete'.

A' INQ'A B'A'NLA YOLE TI'

VIB'ANO'M INQ'A APOOSTOL,

INQ'A TZ'IB'AMAL TA'N

LUK

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Vib'ano'm inq'a Apoostol

A'etz u u'e uva' Vib'ano'm inq'a Apoostol ib'ij, uva' Luk tz'ib'an. Tan ant Luk nik toksa tib' tuul u yol uva's itz'ib'at u u' Vib'ano'm inq'a Apoostol. Tan nik tal Luk uva' imolich tib' Luk tuch' Pa'p ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul nimalen kuxh tenam exk Luk tuch' Pa'p ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 16.10-17 tuch' 20.6 tetxhal topoon tu 21.18 tuch' 27.1 tetxhal topoon tu 28.16.

Tul echatxh nik tal Klemeentee, val u niman tetz Jesuus, u aj Alejandriia, uva' Luk tz'ib'an u u' Vib'ano'm inq'a Apoostol. A' itz'ib'at Klemeente u tu' tu ya'b' 220 m.t.J. Echetz nik quqejte uva' antxh Luk tz'ib'an u u'.

Atetz va't uva' nik b'ensan s-qe uva' Luk tz'ib'an u u' Vib'ano'm inq'a Apoostol. Tan te Teoofilo nik taq'vat b'en Luk u b'axa tu' uva' Luk ib'ij, uva' nik alon u q'ij isaq quB'aal Jesuus. Tul antetzxh te Teoofilo nik taq'vat b'en Luk va't u tu', Vib'ano'm inq'a Apoostol. Tan: —Tz'ib'amal vet opoon see va'n tu b'axa u' ti' inq'a mamala kam ib'an quB'aal Jesuus, —chich ix'e't Luk tuul u tu' Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.1. Tul nik ik'utxh paqte uva' Luk tz'ib'an u u' uva'e. Tan tira nik ik'ul tib' viyolon ka'va'l inq'a tu' Luk; atz nik ik'ul tib' vitz'ib'ale'.

Atz atetz va't uva' nik k'utxhun uva' Luk tz'ib'an u u' uva'e. Tan nik quleq inq'a yol tuul u u' uva' ta'nxh inq'a aj tz'ak nik yolb'en. Tan aj tz'akichetz Luk. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.3 tuch' 9.18, 33 tuch' 13.11, atz tuch' 28.1-10.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Vib'ano'm inq'a Apoostol

A'etz itz'ib'al u u' Vib'ano'm inq'a Apoostol tu ya'b' oxva'l imutx' (63) m.t.J. Tul nik tal Luk ti' vitukil tzaan inq'a tij imam Israeel tu mam tenam Rooma ta'n Neroon, u mam iq'esal tu Rooma uva', a' ib'ant tu ya'b' kajva'l imutx' (64). Poro ix'e'teb'aletz kuxhte u k'axb'ichil uva' tal Luk. Pet ateleen kuxh vet ulb'el inq'a niman tetz Jesuus tu ya'b' kajva'l imutx' (64). A'etz vet uva'e, ye' nik tal Luk. Echetz nik ib'ene s-qe uva', a' itz'ib'at Luk u tu' tu ya'b' oxva'l imutx' (63). Atz jitoq nik tal Luk b'eeq inq'a yol ti' viyatz'ax el Pa'p. Tan kamal ilxh Pa'p yatz'ax el tixo'l inq'a ya'b' vajqil imutx' (66) tuch' tu b'elva'l imutx' (69) m.t.J.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Luk tuul u tu' Vib'ano'm inq'a Apoostol

A'etz nikich isa' Luk uva' la' b'en inuqul te Teoofilo tuch' inq'a jit tij imam Israeel uva' tetxhal la'ich paxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'alaq inq'a tenam. Tan

ech uva'e ib'ek' ka quB'aal Jesuus te inq'a niman tetz. Tan ech uva'e nik tal tu kapiitulo 1.8 uva', ech tal quB'aal Jesuus s-eche: —A'etz vet ex la' aq'on ootzaqiloq kam uva' qat etila, atz kam uva' qat etab'i. Tul a' la' etalvat tu tenam Jerusaleen, atz tuulb'al jank'al Judeea, atz tuulb'al Samaaria, tetxhal topoon tuulb'al jank'al u vatz tx'ava' s-kaqaayil, —xe't ka Jesuus.

Tul a'at nikich isa' Luk uva' la'ich b'enaq s-te uva' kam quB'aal Jesuus, atz itz'e'v inpaqte ti' ichitix inq'a xaal vatz tx'ava' t-vipa'v. Ech uva'e nik tal tu 1.9-11.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' Vib'ano'm inq'a Apoostol

U u' Vib'ano'm inq'a Apoostol, uva' itz'ib'a ka Luk, tan o'va'len nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul ti' kame vib'ano'm viTiuxhil Tiuxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

1. Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.1—7.60

U b'axa nimla tanul yol, tan a' nik tal Luk ti' kam motx ib'an inq'a apoostol tuch' jolt inq'a niman tetz Jesuus ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al u tenam Jerusaleen, atz tuulb'al jank'atel inq'a tenam at tuulb'al Judeea.

2. Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.1-40

Vika'v nimla tanul yol, tan a' nik tal Luk ti' kam motx ib'an ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al Samaaria. Jank'al eche paqul uva' ib'an Pi'l ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al Samaaria.

3. Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.1—12.25

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' nik tal Luk ti' kam motx ib'an ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus s-b'axaxhtu' xo'l inq'a jit tij imam Israeel.

4. Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.1—28.31

Vikajv nimla tanul yol, tan a' nik tal Luk ti' kam motx ib'an ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al nimal kuxh tenam tetxhal topoon t-inq'a iya'eb'aliche. A'e u: «tuulb'al jank'al u vatz tx'ava' s-kaqaayil,» uva' tal quB'aal Jesuus. A'ichetz vet vatz Pa'p tuch' Luk uva', a' vet iya'teb'al uva's motx topoon vatz u mam iq'esaral tu mam tenam Rooma uva' ye'ich ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n.

VIB'ANO'M INQ'A APOOSTOL

Uva's talt b'en Luk ka't u yol te Teoofilo

1 ¹Axh nimla vatz vinaq Teoofilo, tz'ib'amal vet opoon see va'n tu b'axa u' ti' inq'a mamala kam ib'an Jesuus, atz inq'a motx itxhus ka, ²tetxhal topoon viq'iil tiq'ol ja' Jesuus tu amlika' ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ye'xnaqichetz b'enoq ja' Jesuus tu amlika', tul ib'ek' ka Jesuus yol te inq'a iapoostol ta'n viTiuxhil Tiuxh ti' kam la' motx ib'ana. A' inq'a iapoostol inq'a ch'exich ta'n.

Uva's ixet Luk ti' talax kam ib'an inq'a apoostol

³Ma'tichetz ipal vet Jesuus t-k'axk'o ti' ikame'l, tul itz'e'v Jesuus inpaqte. Tul itz'lich vete' sik'utxht tib' vatz inq'a iapoostol. Tuulb'aletz ka'viinqil q'ij, tul jatpaqtel kuxh ik'utxh tib' Jesuus, ti' uva' ye'xhab'il la'ich ib'an ka'l ik'uul, ti' uva' itz'lich vet Jesuus. Tul motx tal tel Jesuus yol ti' vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esaralil t-taanima inq'a xaal. ⁴Tuulb'aletz inva'l inq'a q'ij inq'ae, tul k'ulich tib' Jesuus tuch' inq'a iapoostol, tul ech ib'ek' ka Jesuus s-te s-eche: —Ye'l ex la' motx ele'l ex tu tenam Jerusaleen. Pet la' nal etx'eb' tul viTiuxhil Tiuxh

uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh. Tan alel vet sete va'n ti' u tuleb'al. ⁵Tan xe' kuxh a' taq'vat ku' Xhun inq'a xool. Pet echetz koq vet uva'e toq ib'ane, tan a' vet viTiuxhil Tiuxh toq okoq tetaanima tuulb'al ye'xh jatva't q'ij s-txheel, — xe't ka Jesusu te inq'a iapoostol.^b

Uva's nik talt inq'a yol ti' vib'en vet quB'aal Jesusu t-amlika'

⁶Tuulb'aletz uva' k'ulich tib' inq'a apoostol k'atz Jesusu, tul ech motx tab'i te Jesusu s-eche: —QuB'aal, ztoqetz kol ab'ane' uva' toq alak u qutenam Israeel inpaqte t-inq'a q'ij inq'a s-txheel ti' ib'ant iq'esalil? —xe'taq te Jesusu.

⁷Ya'ne ech tal Jesusu s-eche: —Ye'l etokeb'al ti' tootzaqile' kam s-tuul la' ib'an quB'aal Tiuxh iq'esalil, atz kam tutxh ib'anle' la' ib'an quB'aal Tiuxh. Tan ta'n kuxh atil tiq'ab' vinB'aal. ⁸Pet ya'n la' etootzaqita' uva's la' ek'ult eyak'il, atz etial uva's la' toksat quB'aal Tiuxh viTiuxhil tetaanxelal. A'etz vet ex, la' aq'on ootzaqiloq kam uva' qat etila, atz kam uva' qat etab'i. Tul a' la' etalvat tu tenam Jerusaleen, atz tuulb'al jank'al Judeea, atz tuulb'al Samaaria, tetxhal topoon tuulb'al jank'al u vatz tx'ava' s-kaqaayil, —xe't ka Jesusu te inq'a iapoostol.

⁹Ya'etz kuxh vet Jesusu ti' talax inq'a yol inq'ae, tul iq'ol vet ja' Jesusu t-amlika' ech ivatz inq'a apoostol. Tul sotz kuxh vet Jesusu tuul val u su'tz'.

¹⁰Seb'telichetz isaqin ja' inq'a apoostol ti' vib'en ja' Jesusu t-amlika', tul ye' kuxh taqla txaklich vet ka'va'l inq'a aanxel k'atz inq'a apoostol. Tul echich b'anel ta'n inq'a aanxel, eche ka'vo'q vinaq. Tul oqxhich isaqal toksa'm inq'a aanxel.

¹¹Tul ech tal inq'a aanxel s-eche: —Ye' kuxh saqin vet ja' ex t-amlika', ex inq'a een tzajna'q ex tuulb'al Galileea. Tan echatxh la' iq'a'v Jesusu inpaqte xo'l su'tz', eche uva' qat etilt tiq'ol ja' Jesusu tu amlika' xo'l su'tz', —xe't inq'a aanxel te inq'a iapoostol Jesusu.

¹²Tzaetz vet inq'a iapoostol Jesusu tu vitz Inq'a Oliivo, tul yekichaq q'a'v vet paqte tu tenam Jerusaleen. Tan naqlieh kuxh ixo'l kamal ta'n kuxh ixo'l jank'al uva' nikich ikuyux ixajt va'q xool tuulb'al u xeen q'ij saavado.^c

¹³Aq'b'etz vet inq'a apoostol tu tenam Jerusaleen, tul yekichaq vet ja' t-vika'-viq u otzotz tal uva' nikich motx vatka. A'etze Lu', Jakoovo, Xhun, Lixh, Pi'l, Maxh, Tu'l, Tio, tuch' Jakoovo, vik'aol q'es Alfeeo, atz tuch' Simoon uva' atich ok xo'l inq'a Seloote, tuch' Juudas, u titz'in Jakoovo. ¹⁴Jank'aletzxh inq'a apoostol, tan va'laqichxh iyol ti' tab'il inva'q kam te quB'aal Tiuxh. Tul b'enamen nikich motx inatxht quB'aal Tiuxh. Antichetz Mal, vitxutx Jesusu, atz tuch' inq'a titz'in Jesusu, atz tuch' jolt inq'a ixoq ataqich ok s-xo'l ti' inatxhax Tiuxh.

Uva's itxhokt inq'a apoostol ivatzil Juudas ti' itz'eqaq tatin s-kab'laval

¹⁵⁻¹⁶Ib'anetz paqul tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, molelich tib' inq'a apoostol tuch' jolt niman tetz Jesusu. Tul kamal va'qich vet sieen tuch' viinqil (120)

b 1.5 Luk 24.49; Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.16; Joee 2.28; Eseekeel 36.27 **c** 1.12 zKam s-ti'il ye'xh jank'al nikich tutxh ixajt inq'a xool tuulb'al u xeen q'ij? Tan a' inq'a iq'on ivi' motx jeqb'an vet jolt yol, atz motx itz'ib'a tuul mamala u' uva' kam la' motx b'anax ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. A'etz motx ijeqb'a ka inq'a iq'on ivi' uva' ox k'alal (60) kuxh k'a'a la' utxh ixaax tuulb'al xeen q'ij. Tul motx itz'ib'a ka. Tul b'en vet s-b'ek'b'al ta'n inq'a iq'on ivi'. Ja'letz uva' ye'ich la' niman vet u b'ek'b'al uva'e, tul la'ich k'axb'isali.

s-kaqaayil. Tul txake'v Lu' s-xo'l. Tul ech tal Lu' s-eche: —Jank'al ex, qumol s-niman tetz Jesusus, at inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Daviid s-na'ya uva' tetxhaxh qat ela'pun. Tan tootzaqich viTiuxhil Tiuxh uva', a' Juudas la'ich iq'on ib'ey inq'a motx txeon Jesusus. A'etz talaxe uva', a' viTiuxhil Tiuxh nikich alon te Daviid kam uva' la' itz'ib'a ka Daviid.

¹⁷Tan atich ok Juudas s-quxo'l. Tul nikich ilotxh o' Juudas ti' qaq'onv ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh.

¹⁸Pet a'etze tan, ib'an vet Juudas val u ye'b'a'n. Tan ik'ul Juudas puag ti' toksal Jesusus tiq'ab' inq'a iq'edal u qutenam. A'etz itxakunsavat Juudas u puag ti' illoq'ox val u tx'ava'. Ya'ne ex iyatz' vet el tib' Juudas s-tuul. Tul t'eb'el iku'l Juudas t-tx'ava'. Tul a' ivi' Juudas ul taq' ku' t-tx'ava'. Tul yekich rinp Juudas tinik'a. Atz tira motx elu'l taq' itxa' Juudas.

¹⁹Paxetz vet itziulal inq'a yol inq'ae xo'l inq'a aj tenam Jerusalem. Echetz s-ti'ile yekich oksal vet ib'ij u tx'ava' s-Aseeldama ta'n inq'a xao. A'etz nik elka'p u b'ij Aseeldama s-eche. «Tx'ava' tetz kaq,» chich t-viyolb'al inq'a tij imam Israeel, tan tzitzi elk ikaqal va'l xao.

²⁰Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-inq'a Saalmo s-eche:

«Tz'inkab' kuxh vet

u tatib'al la' ib'ana.

Tul ye'xhab'il inva'q

la' atin s-tuul,»

chich u yol.

Atz echat nik tal va't u yol s-eche:

«Tik'en la' ok

inva't u iq'on ivi'

ti' ib'anax u taq'on,»

chich u yol.^d

²¹Echetz s-ti'ile tetxhal toq quch'ex va'l qumol s-quxo'l uva' antxh niman tetz Jesusus ti' tok sivatzil Juudas, poro a' va'q uva' ilona'q tetz jank'al uva' ib'an Jesusus. A'etz la' quch'ex uva' atichxh s-quxo'l tuulb'al jank'al uva' atin Jesusus s-quxo'l, atz tuulb'al uva' nikich tele'l quB'aal Jesusus s-quxo'l paqte. ²²Atz a' va'q uva' ilon iku' Jesusus xe' a' ta'n Xhun, tetxhal tilt titz'e'v Jesusus inpaqte, atz u topoon viq'iil tiq'ol ja' Jesusus t-amluka', —xe't Lu' xo'l inq'a niman tetz Jesusus.

²³Ya'ne ich'ex vet inq'a niman tetz Jesusus ka'va'l inq'a imol s-xo'l. Va'l uva', Xhu'lich ib'ij. Tul antxh varSavaasich ib'ij. Tul Juusto chichich e'l tu yolb'al latini. Tul va't uva', Tiaxhich ib'ij.

²⁴Ya'ne inatxh vet inq'a niman tetz Jesusus quB'aal Tiuxh. Tul ech motx tal s-eche: —QuB'aal Tiuxh, ootzaql u qaanima s-qukaqaayil. Tul k'utxh s-qe jab'iste va'l u niman eet s-te qat ach'ex te ka'va'l inq'a at s-quxo'l. ²⁵Tul la' ok s-apoostolil s-quxo'l ti' qulotxhox ti' vavaq'on uva' taq' ka Juudas ti' vipa'vine'. Tul yekich vet Juudas tal uva' b'en k'axb'isalika, —xe't inatxht inq'a niman tetz Jesusus Tiuxh.

²⁶Ya'ne motx ib'anb'e vet inva'l kam ti' tilixe' ja'le uva' la'ich oki. A'etz ex ja'ka'p tiib'a Tiaxh. Echetz tok vet Tiaxe xo'l junlavat inq'a apoostol, tul ex tz'eqoq vet tatxhul s-kab'laval.

Uva's tul vet viTiuxhil Tiuxh

2 ¹Opoonetz vet viq'iil u nimla q'ij Pentekostees, tul va'l kuxh molich tib' inq'a niman tetz Jesuus s-kaqaayil ti' ib'ant va'l iyol ti' inatxhax Tiuxh tu tenam Jerusaleen.

²Tul ye' kuxh taqla tab'i ivulun itzaj val uva' tu amlika', eche ijuman ipal mam kaqiq' uva' oqxh iyak'ile. Tul tira noj vet u otzotz ta'n tal uva' k'uqlich inq'a niman tetz Jesuus. ³Tul motx txhej vet, eche taq' xamal tiib'a junun niman tetz Jesuus. ⁴Tul tira ok vet viTiuxhil Tiuxh s-b'a'n t-taanxelal jank'al inq'a niman tetz Jesuus. Tul xe'taq vet yolon t-joltaq yolb'al uva's tok viTiuxhil Tiuxh t-taanxelal. Tul a' nikich tal vet kam uva' nikich ija' vet ul t-taanima ta'n viTiuxhil Tiuxh.

⁵Tul atich jolol inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen ti' tilix u nimla q'ij. Tan a' nikich motx itxhok ijexhtaq ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Tul talaq kuxh mam tenam tzajna'qich tuulb'al u vatz tx'ava'. ⁶Tab'iaqetz vet ivulun tul viTiuxhil Tiuxh, uva' eche kaqiq', tul tal uva' molelich tib' inq'a niman tetz Jesuus, tul nal kuxh motx imol vet tib'. Tul ulaq vet ti' tilixe' kam uva' motx tab'i. Tul motx tab'i vet iyolon inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a iyolb'al. Tul tira sotzaq kuxh vet ik'uul s-te. ⁷Atz kaayaqichxh vet taanima ti' kam uva' motx til tab'i.

Tul ech nikich motx talaq vet s-vatzaq s-eche: —Poro j'jank'alxh inq'a xool inq'ae, inq'a nik motx iyolon vete', tan aj Galileeae! ⁸Tul j'jikhx vet nik qab'it iyolon t-junun yolb'al, u alab'xh qetz! ⁹Tul at o', a' quyolb'al viyolb'al aj Paarto, viyolb'al aj Meedo, viyolb'al aj Elaam, atz t-inq'a yolb'al uva' nik iyolb'el tuulb'al Mesopotaamia, atz tuulb'al Judeea, atz tuulb'al Kapadoosia, atz tuulb'al Poonto, atz tuulb'al Aasia, ¹⁰atz tuulb'al Friijia, atz tuulb'al Panfilia, atz tuulb'al Ejiipto, atz tuulb'al inq'a mam tenam tuulb'al Aafrika uva' vatz opoon Sireene, atz ant inq'a xool, inq'a aj Rooma, inq'a aq'on nik motx ib'an tzitza, atz inq'a tij imam Israeel, atz k'uxh inq'a xool, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a motx toksa tib' ti' inimal u quq'e'yb'al, o' inq'a tij imam Israeel. ¹¹Atz at o', inq'a aj Kreeta, aj Araavia, tul jile nik motx qab'i talt t-quyolb'al ti' inq'a mamala kaeb'al aanima qat ib'an quB'aal Tiuxh! —chichich vet inq'a xool s-vatzaq, inq'a motx imol tib'.

¹²Echetz tira motx kajaq vet taanima, atz motx kuxh sotzaq vet ik'uul. Tan ech kuxh nikich talaq vet s-vatzaq s-eche: —j'Kameb' kuxh vet talax inq'a nik tutxhe'! —chichichaq kuxh vete'.

¹³Pet jolt inq'a xool, tan a'l kuxh nikich motx teesat iq'ij inq'a niman tetz Jesuus. Tul ech nikich motx tal s-eche: —A'aque qat motx pal ivi' tuk'at q'u'ich ta'l uuva, —chichichaque.

Uva's talt Lu' inuqul u yol uva' tal ka Joeel, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, ti' u tul viTiuxhil Tiuxh

¹⁴Ya'ne txakp Lu' tuch' junlavat inq'a apoostol. Tul sich'in Lu' xo'l inq'a xool, inq'a motx aq'b' saqin. Tul ech tal Lu' s-eche: —Jank'alxh ex inq'a inmol s-tijaq imam Israeel, atz jank'alxh ex inq'a at ex tzitza tu tenam Jerusaleen, b'enoq sete, tul ab'ivaq kam uva' toq val ti' uva' nik tutxhe'. ¹⁵Inq'a xool, inq'a nik motx iyolon t-jolt yolb'al, tan jitaq a'e q'ab'areel, eche uva' nik etitza. Tan

ya'n q'ala'mna, atz ya'n b'elval oora s-txheel. ¹⁶Pet a' vet inq'a yol nik tela'-pun, inq'a alel ka ta'n Joeel, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

¹⁷ «--Tuulb'al vimotxeb'al

inq'a q'ij,

tan aya'lxx ink'uul

la' vaq' vinTiuxhil

t-taanxelal

jank'al inq'a xaol.

La'etz motx tal ela'p

inq'a ek'aol vinyol.

Atz la' motx tal ela'p

inq'a eme'al vinyol.

Tul la' til

inq'a chelem vinaq

kam uva',

in la' k'utxhun s-te.

Atz la'at til inq'a q'es

vatzik'

uva', in la' k'utxhun s-te.^e

¹⁸ Atz k'uxh inq'a vinaq,

atz k'uxh inq'a ixoq,

inq'a loq'el nik motx tok

ti' aq'on,

tan aya'lxx ink'uul

la' vaq' vinTiuxhil

t-taanxelal

ti' iq'exsat vinyol

xo'l inq'a xaol

tuulb'al vimotxeb'al

inq'a q'ij inq'ae.

¹⁹ Tul la' ink'utxh

uva' mam yol la' tilix

vatz u amlika',

atz tuch' inq'a etxhlal

vatz u tx'ava'

tuch' u nimla viqle'm.

Tan a'etz inq'a etxhlal

uva' la' ib'an vatz u tx'ava';

a'e, uva' la' ilix iyatz'ax

inq'a xaol

tuulb'al u txh'a'o.

e 2.17 Eche u yol u «motxeb'al q'ij» uva' nik tal tzitza, tan a'e, uva' nikich tal inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh ti' u tuleb'al u Mesias, tan vatz inq'a tij imam Israeel uva', a'ich vet vimotxeb'al u q'ije. Tan a' la'ich ul ib'an u Mesias s-vatz uva' la'ich ul imaq inq'a nikich itxhi'an s-ti', atz la'ich ok u Mesias siq'esalil uva' nikich motx tale', eche uva' nik tal t-Danieel 2.44.

Tul la' ilix ixaon ikaqal.

Tul mam xamal,

atz mam sib' la' ilix tel

ta'n u txh'a'o.

²⁰ Pet u etxhlal

uva' la' ib'an

vatz u amlika',

tan a'e, uva' la' b'en u q'ij

s-tokto;

atz la' b'en u ich' s-kaq.

A'etz uva'e, la' utxhi,

tul la' opoon vet viq'iil

vaq't ku'

inq'a yol tinuqul.

Poro mam yol la' tilixe',

atz mam yol la' ik'utxhuxe'.^f

²¹ Pet jatva'letzxh

inq'a xao

uva' la' q'iilan in,

tul a'etz uva'e, la' inkole'l

vatz u k'axk'o,

–chich quB'aal Tiuxh,»

chich u yol uva' tz'ib'amal ka.^g

²² Jank'alxh ex inq'a inmol s-tijaq imam Israeel, ab'ivaq kam uva' nik vale'. Tan tuulb'al uva's atich Jesusu sexo'l, Jesusu u aj Nasareet. Tan veqlelichxhtu' uva' quB'aal Tiuxh txhaqon Jesusu. Tan motx ib'an Jesusu inq'a mam kaeb'al aanima, atz motx ib'an Jesusu inq'a kam uva' mam yol tilixe', atz motx ib'an Jesusu inq'a etxhlal sexo'l. Tul etootzaql kam uva' nik vale', ²³k'uxh antxh ex kuyun toksal Jesusu tiq'ab' inq'a nikich itxhi'an ti' Jesusu, inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n, inq'a alonaq ija' Jesusu vatz kurus. K'uxhetz echxh uva'e palk Jesusu, poro tira ootzaqimich ta'n quB'aal Tiuxh. ²⁴K'uxhetz mamala txho'm palk Jesusu ti' ikame'l, poro itz'e'v Jesusu inpaqte. Tan quB'aal Tiuxh ye' kuyun uva' la' atin Jesusu xo'l inq'a kamna'q. Tan jit a' u kamchil palna'q iyak'il tiib'a quB'aal Tiuxh. Echetz itxhaqpul el Jesuuse tiq'ab' u kamchil ta'n quB'aal Tiuxh.

²⁵ Tan ech val u yol itz'ib'a ka Daviid s-na'ya ti' u Kriisto s-eche:

«–InB'aal, vootzaqle

uva' atxh axh sink'atza

b'enamen.

Echetz, ti' uva' atxh axh

sink'atza,

tul ye'l inb'eeq in la' xo'v in

te inq'a nik sa'on

ink'axb'isale'.

²⁶ Ti'etz uva' atxh axh

sink'atza,
 tul nik ichiib' u vaanima,
 tul nik inb'itzle axh
 tuch' vaq'.
 K'uxhetz ma't inkam vete',
 tan nik ink'uqb'a ink'uul
 uva' la' itz'e'v in inpaqte.

²⁷ Tul ye'l u vaanelal
 la' aaq' ka
 tu tatib'al inq'a kamna'q.
 Atz ye'l vintxhi'o'l la' akuy
 iq'aj ka tu jul,
 tan tira tx'akel ok vaanima
 se'e ti' animale'.

²⁸ Tul axh qat alon,
 tul la' b'en vil
 u q'ij insaq inpaqte.
 Tul axh la' b'anon,
 tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al
 la' inb'en chiib'oq sak'atza,
 –chich u Kriisto,»
 xe't itz'ib'at ka Daviid.^h

²⁹ Jank'alxh ex inq'a inmol s-tijaq imam Israeel, nik val inuqul u yol sexo'l ti' Daviid, u k'uy qumam. Tan ootzaqimal uva' kam Daviid, tul muqux vitxhi-o'l. Tul il u atib'al ant atil s-txheel s-quxo'l tal uva' muqlika. ³⁰ Tul q'exasnich iyol quB'aal Tiuxh Daviid. Pet a' talvat Daviid inq'a yol ti' u titz'e'v u Kriisto inpaqte. Tul tootzaqligh Daviid uva' tetxhal la'ich inima quB'aal Tiuxh viyol uva' talka te Daviid, ti' uva' antxh la'ich txhejk u Kriisto xo'l ixa'n'il Daviid. Echetz a' vet u Kriisto la'ich b'anon iq'asalil s-quxo'l, o' inq'a tij imam Israeel, eche uva' ib'an Daviid.

³¹ Ma'tichetz tootzaqit Daviid u yol ti' u titz'e'v u Kriisto inpaqte, k'uxh ye'x-naqich ib'ane'ta', echetz talt vet Daviide u yol ti' titz'e'v u Kriisto inpaqte. Atz talat Daviid uva' ye'l u taanelal u Kriisto la'ich kaj tu tatib'al inq'a kamna'q. Tul ye'l vitxhi'o'l la'ich q'ai. ³² Ti'etz Jesuuse nik talvat u yol uva'e, Jesus uva' titz'e'vsa quB'aal Tiuxh inpaqte. Niketz qal u yol uva'e, tan o' ilon uva' echxh ib'ane. ³³ Ta'netzxxh aq'b' Jesus inpaqte k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika', tul oksal vet iq'ij Jesus, atz aq'ax vet ticle'm Jesus ti' tatin tiseb'al quB'aal Tiuxh. Ya'ne aq'ax vet ticle'm Jesus, ti' uva', a' Jesus la' aq'on vet tzaan viTiuxhil Tiuxh. Iletze qat taq'l vet tuch' aya'l ikuul, tul a'etz vet uva'e, qat etab'i, atz nik etil vet s-txheel.

³⁴ Tul antxh ti' Jesus talvat Daviid va't u yol. Aloq jit Daviid koq nik tal u yol ti' vib'en ja' tu amlika', pet a' nik talvat ti' u Kriisto. Tul ech u yol itz'ib'a Daviid s-eche:

«Ech tal quB'aal Tiuxh
 te vinB'aal Kriisto s-eche:

–K’uqe’ven tinseb’al
 ti’ ab’ant vaq’esalil,
³⁵ tan tira la’ veesa iq’ij
 inq’a nik itxhi’an se’e,
 tul eche tzeq’b’al,
 toq b’enk va’n,
 –xe’t quB’aal Tiuxh,»

chich va’t u yol uva’ tz’ib’amal ka ta’n Daviid.ⁱ

³⁶ Echetz b’enoqxh inuqul u yol sete s-b’a’n, jank’al ex inmol tijaq imam Israeel, ti’ uva’, a’ Jesuuse u B’aala, atz a’ Jesuuse u Kriisto ta’n quB’aal Tiuxh, k’uxh antxh ex alon ija’ vatz kurus ti’ ikame’l, —xe’t Lu’ xo’l inq’a xaoL.

³⁷ Ta’netzkh motx tab’i vet inq’a xaoL u yol uva’ tal Lu’, tul motx inatxhb’eaq vet tib’ uva’ antaqich ti’ talax ikame’l Jesuus. Atz motx inatxha uva’ aj pa’-vomich vete’. Tul echaq motx tal vet te Lu’, atz te jolt inq’a apoostol s-eche: —Txa qumol s-tijaq imam Israeel, ¿kametz toq qub’an vete’, tul la’ kuyux inq’a qupa’v? —xe’taqe.

³⁸ Ya’ne ech tal vet Lu’ s-eche: —Itz’avaq etib’ t-inq’a epa’v. Tul jaqvaq ekuya ti’ inq’a motx eb’ana. Tul la’ egej u tiqle’m JesuKriisto ti’ ikuyux inq’a epa’v. Tul la’ aq’ax ku’ ex xe’ a’ junun ex tuch’ ib’ij JesuKriisto. Echetz la’ ikuyuxe inq’a epa’v ta’n u tiqle’m JesuKriisto. Tul la’ ek’ul vib’a’nil viTiuxhil tetaanxelal. ³⁹ Tan alel ka ta’n quB’aal Tiuxh uva’ la’ taq’ viTiuxhil sete, atz te inq’a k’aol eme’al, atz te jatva’tel toq alaloq vatz u tx’ava’, atz te jank’al inq’a quB’aal Tiuxh toq oksan t-taanima vinimal ta’n, —xe’t Lu’ te inq’a xaoL.

⁴⁰ Tul mamala tel yol nikich tal Lu’ inuqul; atz nikich iya’lu Lu’ inq’a xaoL. Tul ech nikich tal Lu’ s-eche: —Kolvaq etib’ vatz inq’a k’axk’o uva’ toq taq’ ku’l quB’aal Tiuxh tiib’a inq’a xaoL, inq’a palsan yol, inq’a itz’lel s-txheel, atz inq’a nik ixvan Jesuus, —chichich Lu’.

⁴¹ Tul sib’al xaoL motx niman inq’a yol uva’ tal Lu’. Tul motx aq’axaq vet ku’ xe’ a’. Tul kamal oxvo’q mil (3,000) tatxhul ex ib’an vete’. Tan na’ vet tatxhul inq’a niman tetz Jesuus tuulb’al u q’ij uva’e.

Uva’s va’lichxh iyol inq’a niman tetz Jesuus s-vatzaq

⁴² Tul mij nikich motx iya’ vet ti’ itxhustaq tib’ ti’ inq’a txhusb’al uva’ nikich tal inq’a apoostol. Tul b’iitxhaqul kuxh tuul nikich motx imoltaq tib’ s-vatzaq. Tul nikich motx itx’a’onaq s-vatzaq, atz nikich motx ipixhe’l u paan s-xo’l s-vatzaq ti’ tulsataq vikameb’al Jesuus s-k’uul. Atz b’iitxhaqul tuul nikich motx inatxht Tiuxh inpaqte.

⁴³ Ya’ne mam kaeb’al aanima tuch’aq etxhlal motx ib’an vet inq’a apoostol vatz inq’a xaoL. Ajtetz til vet inq’a xaoL, tul tira b’en vet te inq’a xaoL uva’ mam yol tatin quB’aal Tiuxh. ⁴⁴ Tul va’lichxh iyol inq’a xaoL s-vatzaq ti’ inimal Jesuus. Atz va’l kuxh vet nikich motx ib’anb’et inq’a kamaq tetz s-vatzaq. ⁴⁵ Tul at inq’a nikich k’ayin itx’a-va’. Atz at inq’a nikich k’ayin kamaq tetz. Tul antxh nikich jatxaxik u puaq xo’l inq’a niman tetz Jesuus. Poro a’ nikich b’enk taq’ax u puaq ti’ kam uva’ nikich isa’on te junun. ⁴⁶ Tul ant kuxh va’laqich iyol ti’ imolt tib’ jun q’ij tu nimla tuulb’al u tostiuxh.

Tul nikich motx itx'a'onaq s-vatzaq t-inq'a otzotz. Tul nikich motx ipitxhe'l u paan s-xo'l s-vatzaq ti' tulsataq vikameb'al Jesuus s-k'uul. Tul chiib'eb'alichxh tatinaqe, atz aya'laqichxh b'a'n s-te s-vatzaq. ⁴⁷Tul va'laqxh nikich toksat iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul mam yol tatinich vet inq'a niman tetz Jesuus vatz jank'al inq'a xao, inq'a ye'naqich motx okoq s-niman tetz Jesuus. Tul a'lxh nikich tok vet inq'a xao s-niman tetz Jesuus jun q'ij ta'n quB'aal Tiuxh, ja'l inq'a nikich isa' ikolt tib' vatz u k'axk'o ti' inq'a ipa'v.

Uva's ib'ant val u vinaq b'a'n uva' tira ye' nikich ixaone'

3 ¹Echetz ib'ane, tuulb'al uva's a'lich ib'en Lu' tuch' Xhun tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh uva's ib'ant oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij, uva's nikich tutxh natxho Tiuxh. ²Atichetz val u vinaq uva' a'xh ye' nikich ixaone' s-talale', tul jun q'ij nikich ex aq'loq ka tzi' val u paleb'al ok uva', a'ich ib'ij Josq'ilxhtu', tal uva' nikich palko'k inq'a xao. Tul nikich kuxh ijoy u vinaq ipuaq te inq'a xao. ³Tiletz vet u vinaq uva' a'lich ipal vet ok Lu' tuch' Xhun tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, tul kuykunyichxh u vinaq ti' tab'il ipuaq te Lu', atz te Xhun.

⁴Ya'ne itila saqi Lu' tuch' Xhun ivatz u vinaq. Tul ech tal Lu' te u vinaq s-eche: —Saqi o', —xe't Lu'. ⁵Tul isaqi vet u vinaq ivatz Lu' tuch' Xhun. Poro a' nikich itx'eb' vet u vinaq taq't Lu' ipuaq, atz taq't Xhun ipuaq.

⁶Ya'ne ech tal Lu' s-eche: —Ye'l inpuaq ati, k'uxh plaata, atz k'uxh ooro. Pet a' toq vaq' see vib'a'n'il quB'aal Tiuxh uva' aq'el s-ve ta'n. Toqetz val see tuch' u vikle'm uva' aq'el ta'n u quB'aal JesuKriisto, u aj Nasareet: [Txakpen! Tul jxaon! —xe't Lu' te u vinaq.

⁷Tul a' itxey Lu' viq'ab' u vinaq, viseb'al, ti' ilotxhox u vinaq ti' itxakpe'. Tul yekich txheaq iyak'il inq'a toq u vinaq tuch' inq'a qul toq.

⁸Ya'ne yugel ija' u vinaq. Tul txake'vi. Atz xaox vete'. Tul pal vet ok ti' Lu' tuch' Xhun tu nimla tuulb'al u tostiuxh. Poro oxqhich vet iyuqpe. Atz seb'tich vet toksat iq'ij quB'aal Tiuxh.

⁹Tul mamala vet xao motx ilon u vinaq uva' nikich ixaon vete', atz nikich toksa vet iq'ij quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tan b'en vet te inq'a xao uva', a'ich u vinaq uva' nikich kuxh ik'uqe'v ti' ijoyox ipuaq tzi' u paleb'al ok uva' a'ich ib'ij Josq'ilxhtu'. Tul yekich kaj vet taanima inq'a xao s-ti'. Atz yekich motx samun vete' uva's tilta' uva' b'a'nich vet u vinaq. ¹¹Txeyelichetz kuxh vet Lu' tuch' Xhun ta'n u vinaq uva' ib'an b'a'n, tul ka'yaqichxh vet taanima jank'alxh inq'a xao, inq'a k'ulich tib' tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul motx txh'uye'vaq vet elu'l paqte ti' Lu', atz ti' Xhun ti' elu'l u paleb'al ok uva' atich ok ib'ij Salomoon s-ti'. Tul atinaq vet ti' viti' otzotzil inq'a otzotz uva' sutimich ok ti' u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.

**Uva's iyolon vet Lu' xo'l inq'a xao, inq'a motx
ex ilon u vinaq uva' ib'an b'a'n**

¹²Tiletz vet Lu' uva' molich vet tib' inq'a xao, tul ech tal Lu' s-xo'l s-eche: —Jank'al ex qumol s-tijaq imam Israeel, jye' kuxh kaj etaanima ti' vib'ant

j 3.1 Tuulb'al uva' s-na'ya, tan ka'paqlen nikich tutxh natxhk'uula'm s-ku'eb'al q'ij tu tostiuxh tu Jerusalem. Paqul nikich tutxh s-q'ala'm; nik ib'ant b'elval oora. Paqetz nikich tutxh s-ku'eb'al q'ij; nik ib'ant oxva'l oora. Tul mam xao nikich ik'ul tib' tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul txhaqpaq nikich itz'e'sal inva'l txoo s-q'ala'm, atz s-ku'eb'al q'ij s-jaqb'al kuyb'al pa'v. K'uxhetz ye' nikich tutxh ib'en inq'a xao tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh, poro tetxhal kuxh nikich motx inatxh Tiuxh t-inq'a tatib'al t-inq'a oora inq'ae, k'uxh talxh tenam atilaqiche. Danielel 6.10

u vinaq b'a'n! Atz iye' kuxh kaj etanima ti' qusaqile'! Atz iye' kuxh etoksa quq'ij! ¿Maqetz a' nik etale uva' tuch' qiqle'm, atz, ti' uva', o' jikla vinaq, tul qat xaonk u vinaq uva'e? Ye'le. ¹³Pet toq val sete: A' u quB'aal Tiuxhe qat b'anon uva' inatxhk'uula Avra'aam, u k'uy qumam, inatxhk'uula Isaak, atz inatxhk'uula Jakoov. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh toksal iq'ij viK'aol; a'e Jesusus, u quB'aal. Pet a'e tan, ekuy toksal Jesusus tiq'ab' inq'a iq'edal u qutenam, tan ye' ekuy itxhaqpul el, k'uxh ma'tich itxhokt Pilaato txumb'al ti' itxhaqpul el. ¹⁴Pet ye' ekuy itxhaqpul el Jesusus, uva' jikxh tatin vatz quB'aal Tiuxh, atz uva' loq'ola vinaq tatine'. Pet a'l a' ekuy itxhaqpe'l val u yatz'ol aanima. ¹⁵Ta'netz koqe, pet tetxhal etal ikame'l Jesusus, u aq'ol q'ij saq uva' ye'l iya-'eb'al imotxeb'al. Pet quB'aal Tiuxh itz'e'vsan inpaqte ti' toksal iq'ij. Tan tira qootzaqle, tul tira qila uva' itz'e'vixh Jesusus inpaqte xo'l inq'a kamna'q.

¹⁶Tul ti'etz uva' qat quk'uqb'a quk'uul ti' Jesusus, tul qat ib'an u vinaq b'a'n ti' ik'utxhuxe' uva', a' Jesuuse uva' at tikle'm. Tul iletze nik etil s-txheel vib'ant u vinaq b'a'n. Tul ootzaqimal eta'n uva' a'xh u vinaq ye' nikich ixaone'. Tul ile nik ixaon vete'. Ti'etz u k'uqleb' k'uul ti' Jesusus, tul tira qat ib'an u vinaq b'a'n ech evatz sekaqaayil.

¹⁷Poro vootzaqle uva', ex sotzna'qich ek'uul, atz ye'ich etootzaql u Kriisto tul etal ikamsal el. Tul sotzna'qichat ik'uul inq'a mam quq'edal setuch'. ¹⁸Pet a'etz inq'a iyol quB'aal Tiuxh qat ex tzoqpoq ti' ikamsal el u Kriisto, uva' alel ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya. ¹⁹Echetz toq val sete uva': Itz'avaq etib' t-inq'a epa'v. Tul q'a'voqvaq etitz'ab'al ti' ib'anax u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tul toq sotzsaloq el vepa'v ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz toq tule viq'iil vichiib'isal u qaanima ta'n quB'aal Tiuxh. ²⁰Tul antxh u quB'aal Tiuxh toq b'anon. Tul la' txhaqax tzaan u Kriisto inpaqte. Tan alel xh vet ka ta'n quB'aal Tiuxh uva' tetxhal la' ul u quB'aal Jesusus inpaqte.

²¹Aloq tetxhal la' atin ka quB'aal Jesusus tu amlika', tetxhal opoon nal u q'ij uva's la' itxhaqt tzaan quB'aal Tiuxh u quB'aal Jesusus ti' ib'anax b'a'n tatin jank'al inq'a kam s-kaqaayil vatz u tx'ava'. Tan ti' vib'ant b'a'n tatin inq'a kam, tul tal ka quB'aal Tiuxh inq'a iyol te inq'a q'exsanich tetz viyol s-na'ya.

²²Tul ech tal Moisees te inq'a k'uy qumam ti' u tuleb'al u Kriisto s-eche: «La' toksa quB'aal, veTiuxh va't q'exsan tetz viyol sexo'l, ex inq'a tij imam Israeel. Tan ech la' itxhaqt tzaan quB'aal Tiuxh, eche uva' toksat ka in. Tul la' motx enima jank'al inq'a yol uva' la' ul tal sexo'l. ²³Jatva'letz ex uva' ye' la' niman u q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' la' toksa sexo'l, tul ye'letz ex ant ex xo'l vitenam quB'aal Tiuxh la' ib'ana,» xe't ka Moisees.^k

²⁴Tul nima tel kuxh q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh nik alon ti' u q'ij uva's tul Jesusus vatz tx'ava'. Tan talat Samueel paqte, tul yek kuxh vet s-ti'. Tul junun inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, tan nik motx tal b'ii-txhaql inq'a yol ti' u tuleb'al Jesusus. ²⁵Tul iletze nik etil vitzoqpeb'al inq'a yol uva' alel ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh.^{l m} Tul ilate-tze nik etil vet ib'a'n il s-txheel kam inq'a yol uva' ijeqb'a ka quB'aal Tiuxh

k 3.23 Deuteronomio 18.15-16, 19 1 3.25 Jeenesis 22.18 m 3.25 K'uxhetz a' nik tal tu kas-tiyya uva': —Ex k'aol ime'al inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, —chiche, pet a' nik tale' uva': —Ex ilol tetz vitzoqpeb'al inq'a yol uva' alel ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal, —chich tela'pun.

te Avra'aam. Tan ech tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam s-eche: «Ti' va'l vavij amam, tul jank'alxh inq'a tenam uva' at vatz u tx'ava' la' ilon vinb'a'nil,» xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam. ²⁶Xa'tetze a' itxhaqvatz tzaan quB'aal Tiuxh Jesuus s-quxo'l s-b'axa, o' inq'a tij imam Israeel, ti' taq't quB'aal Tiuxh u b'a'nil s-qib'a. Qatetz taq' quB'aal Tiuxh, viK'aol s-quxo'l, tan a' titz'ab'al s-qi' uva' la' motx qujalpu inq'a qutxumb'al jununil o' ti' ye' qub'ant u pa'v s-vatz, —xe't Lu' xo'l inq'a xool.

**Uva's talt Lu' tuch' Xhun inuqul viyolb'al quB'aal
Tiuxh te inq'a iq'esar uq'e'yb'al**

4 ¹Seb'tichetz iyolon Lu' tuch' Xhun xo'l inq'a xool, tul aq'b' jolol inq'a oksan yol vatz Tiuxh tuch' viq'esar inq'a xeen tetz u tostiuxh tuch' jolt inq'a saduseeo. ²Tan tira atich ka txho'm t-taanima ti' itxhust Lu' tuch' Xhun inq'a tenam, atz ti' ipaxsal u yol ti' u titz'e'v inq'a xool inpaqte ti' titz'e'v Jesuus. ³Tul motx tal vet itxeyp Lu' tuch' Xhun. Tul palsalaq kuxh vet ja' t-tze' s-ka'b'il. Pet echich vet qaleen la'ich aq'ax vet ku' yol tinuqul ti' Lu' tuch' Xhun, ti' uva' tan, ma'tich iku' vet q'ij. ⁴Poro mamala xool, motx ok vet s-niman tetz Jesuus, inq'a motx ab'in inq'a yol uva' tal Lu' tuch' Xhun. Tul kamal atich vet o'vo'q mil (5,000) tatxhul inq'a vinaq inq'a motx niman vet inq'a yol.

⁵Echetz vet eqal, tul motx ik'ul vet tib' jank'alxh inq'a iq'esar tenam tu tenam Jerusaleen tuch' inq'a aq'ol ku' yol tinuqul, atz tuch' inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. ⁶Tul antich Anaas tuch' Kaifaas inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul antich jolt inq'a titz'in tatzik Kaifaas uva' Xhunich ib'ij, atz tuch'ich Alejaandro, atz tuch' jolt inq'a titz'in tatzik inq'a iq'esar oksan yol. ⁷Ya'netze iq'ol vet ok Lu' tuch' Xhun xo'l inq'a iq'esar s-kaqaayil. Tul aq'ax vet ku' Lu' tuch' Xhun s-xo'l. Tul ech tal inq'a iq'esar s-eche: —Ja'l qat aq'on etiqle'm ti' eb'ant b'a'n u yaab'? Atz kam ib'ij viq'esar uva' qat aq'on etiqle'm? —xe't e'l Lu' tuch' Xhun.

⁸Tiraetz inatxh vet Lu' uva' atichxh vet itial Lu' ta'n viTiuxhil Tiuxh, tul yolon vet Lu' xo'l inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal Lu' s-eche: —Jank'al ex inq'a iq'esar tenam, atz tuch' ex inq'a aq'ol ku' yol tinuqul s-quxo'l, o' inq'a tij imam Israeel, txhaql ex sekaqaayil. ⁹A'etz nik ejotxh'i s-qe ti' u b'a'nil uva' qub'an te naq u vinaq uva' oyb'alice, atz, ti' uva' ke'ch qat ib'ant naq b'a'n tu yaab'il. ¹⁰Tiraetz toq vaq' etootzaqi vinuqul jank'al ex sekaqaayil, atz jank'al ex qumol s-tijaq imam Israeel. Tan tuch' ib'ij JesuKriisto, u aj Nasareet, tul il naq u vinaq b'a'n vete', JesuKriisto, uva' etaq' ja' vatz kurus. Pet quB'aal Tiuxh itz'e'vsan inpaqte.ⁿ

¹¹A'etz JesuKriistoe uva' ech etixvat, eche ik'onil el u Sivan uva' nik ikaj tixojb'al u otzotz s-jetxhel ja'. Tul a'etz JesuKriisto qat b'en siq'esar. A'etz, ex iq'esar uq'e'yb'al vatz quB'aal Tiuxh nik etale', eche aq'olaj ja' tostiuxh.^o

n 4.10 Kam nik elap'pun u yol —...tuch' vib'ij JesuKriisto, —nik tal tztizta? A' nik elka'pun ti' u tiqle'm Lu' uva' taq' quB'aal Jesuus, ti' ib'ant Lu' b'a'n inq'a yaab'. Tan taq' quB'aal Jesuus tiqle'm inq'a apoostol ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima, eche uva' nik tal t-Tio 10.1 tuch' 28.18; Kuxh 16.17; Luk 10.17. **o 4.11** Saalmo 118.22

¹²Pet toq val sete uva' ye'xhab'il inva'q xaoł tztiza vatz u tx'ava' la' ole'v ti' qeesal el vatz u k'axk'o. Pet ta'n kuxh vib'ij Jesusus at tiqle'm, —xe't Lu' te inq'a iq'esar.

¹³Tiletz vet inq'a iq'esar uva' tijichxh Lu' tuch' Xhun ti' talax inuqul u yol ti' Jesusus, tul ulaq vet s-k'uul uva' antich Lu' tuch' Xhun txh'uyich ti' Jesusus. Echetz kaayaqich kuxh vet taanima inq'a iq'esar s-ti'. Tan tootzaqlich inq'a iq'esar uva' ye'lich itxhusb'al, atz ye'lich tootzaqib'al Lu' tuch' Xhun. ¹⁴Tul kam koq sa'ich tal vet inq'a iq'esar, tan motx tilaq vete' uva' ant vet u vinaq, uva' ma'tich ib'ant b'a'n, txaklich vet vatz inq'a iq'esar.

¹⁵Ya'ne ib'ek' vet inq'a iq'esar tiq'ol el Lu' tuch' Xhun ti' otzotz. Tul motx yolon vet ka inq'a iq'esar s-vatzaq. ¹⁶Tul ech motx tal vet s-eche: —ǵKametz toq qulb'e inq'a vinaq inq'ae? Tan jank'alxh inq'a qumol s-aj tenam Jeru-saleen qat motx ilon u etxhlal uva' qat motx ib'an ti' ib'anax b'a'n u vinaq. Poro kametz koq vet quyol la' txhej s-ti'. ¹⁷Aloq k'uxhetz echxhte, pet o', ye' la' kuyun ipaxin inq'a yol uva' nik tal ti' viqueex Jesusus. Pet a'l quxo'visa, tul la' motx itanb'a. Tul ye' la' paxin u yol xo'l u tenam, k'uxh txheel, atz k'uxh s-jatu. Tul ye'l inpaqt la' motx tal inq'a yol ti' Jesusus, —xe't iyolt inq'a iq'esar s-vatzaq.

¹⁸Ya'ne iq'ol vet ok Lu' tuch' Xhun inpaqte ta'n inq'a iq'esar. Tul ech motx ib'ek' vet te Lu', atz te Xhun s-eche: —Toq qal sete uva' ye'l inpaqt la' motx etal inq'a yol xo'l inq'a xaoł ti' Jesusus. Atz ye'l inpaqt la' motx etxhus inva'to'q xaoł ti' vib'ij Jesusus, —xe't inq'a iq'esar.

¹⁹Ya'ne tzaq'b' Lu' tuch' Xhun. Tul ech motx tal s-eche: —Ant kuxh ex itz'an jab'istee uva' b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. A' b'a'n uva', a' ex la' qunima ex, atz maq a' b'a'n uva', a' quB'aal Tiuxh la' qunima. ²⁰Tan o', ye' la' ya' o' ti' talax jank'al uva' qat motx qil ib'ant Jesusus, atz uva' qat motx qab'i talta', —xe't Lu' tuch' Xhun.

²¹Ya'ne ech tal vet inq'a iq'esar te Lu', atz te Xhun s-eche: —Oq ye' toq etanb'a talaxe', tul toq qub'an sete, —xe'taq kuxh vete'. Tan ye' nikich tutxh vet vatz inq'a iq'esar vib'anax te Lu', atz vib'anax te Xhun. Tan nikich motx ixo'v inq'a iq'esar te u tenam. Tan mamala vet xaoł nikich oksan iq'ij quB'aal Tiuxh, ti' uva' ib'an u vinaq b'a'n. Echetz itxhaqpul vet el Lu'e tuch' Xhun ta'n inq'a iq'esar. ²²Tul kamal palna'qich vet iya'b' u vinaq s-ka' viinqil uva' ib'an b'a'n.

Uva's ijaqt inq'a niman tetz Jesusus itial inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh s-te

²³Txhaqpuletz vet Lu' tuch' Xhun, tul yekichaq vet xo'l jolt inq'a imol s-niman tetz Jesusus. Tul motxaq tal vet jank'al uva' motx alax s-te ta'n inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, atz ta'n inq'a iq'esar u tenam.

²⁴Tab'ietz vet inq'a niman tetz Jesusus u yol, tul va'lxh vet iyol motx ib'an ti' inatxhax Tiuxh. Tul ech motx tal vet s-eche: —QuB'aal Tiuxh, axh viq'esar tiib'a inq'a kam s-kaqaayil, axh u viinqixsan tetz u tx'ava' tuch' u amlika', atz tuch' u maar tuch' jank'al inq'a kam uva' ataq s-tuul. ²⁵Tul axh b'amb'en Daviid, vavaq'onvil, ti' talax val u yol uva' ech nik tal s-eche:

«ǵKam s-ti'il

nik motx ilak tib'

inq'a jit tij imam Israeel

ti' atxh'a'oile'?
 Atz kam s-ti'il
 nik motx titz'a
 inq'a tij imam Israeel
 ib'anax
 uva' ye' la' ela'pun s-tuch'?
²⁶ Tul qat motx imol tib'
 inq'a mam iq'esar
 s-kaqaayil
 ti' itxh'a'oil u quB'aal Tiuxh;
 tul qat motx ib'an va'l iyol
 s-vatzaq
 ti' ipalsat viyol u Kriisto,
 viTxajo'm quB'aal Tiuxh,»
 chich u yol.^p

²⁷Tul nuqxh u yol uva' a'l ka quB'aal Tiuxh. Tan ilakaqxh tib' inq'a iq'esar u qutenam ti' teesal iq'ij u loq'ola aK'aol uva' ach'exa uva', axh aq'on tikle'm. Tan ant Eroodes, tuch' Poonsio Pilaato, inq'a jit tij imam Israeel, atz tuch' inq'a qumol s-tijaq imam Israeel, atz tuch' jolt inq'a jit qumol s-tijaq imam Israeel, ²⁸motx imol tib' ti' ik'axb'isal u Kriisto. Aloq ta'nxxh qat motx ib'an kam uva' akuy ib'anta', tan echxh uva'e itz'amal aa'n s-na'y tzaan ti' kam uva' la' ulb'eli.

²⁹Echetze uva' s-txheel, quB'aal Tiuxh. Tan ile nik eele', atz nik aab'i uva' nik talax ik'axb'isal ka'va'l vavaq'onvil ta'n inq'a iq'esar. Niketz qujaq see, quB'aal Tiuxh, uva' la' alotxh inq'a avaq'onvil. Tul tijxh la' motx ib'an ti' talax inuqul vayol ti' Jesuus. ³⁰Tul nikat qujaq see uva' la' tel ab'an b'a'n'il ti' ak'utxht vavikle'm ti' ib'anax b'a'n inq'a yaab' tuch' vib'ij Jesuus, u loq'ola aK'aol, atz la' ak'utxh inq'a etxhlal; atz la' ak'utxh uva' mam yol tilixe', —xe't inatxht inq'a niman tetz Jesuus Tiuxh.

³¹Ya'etz kuxh vet inq'a niman tetz Jesuus ti' inatxhax Tiuxh, tul ajtxh motx tab'i iti'n u atib'al tal uva' k'ulichaq tib'. Tul tira motx inatxh vet jank'al inq'a niman tetz Jesuus taq'ax itial ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul tijxh vet motx ib'an ta'n viTiuxhil Tiuxh ti' talax inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Va'lichxh iyol inq'a niman tetz Jesuus ti' inq'a kamaq tetz

³²Jank'aletzxh vet inq'a xaal, inq'a ma'tich tok vet s-niman tetz Jesuus, tan va'laqichxh vet iyol s-kaqaayil. Atz va'laqichxh vet titz'ab'al. Tul ye'xhab'il inva'q nikich alon inq'a kamaq tetz s-tetz; pet jank'alxh inq'a kam, tan tetzich kuxh vet s-vatzaqil. ³³Tul ataqichxh vet itial, atz ataqichxh vet tikle'm inq'a apoostol ti' taq'ax ootzaqiloq u titz'e'v quB'aal Jesuus. Tul mam b'a'n'il nikich taq' quB'aal Tiuxh tiib'a jank'al inq'a niman tetz Jesuus. ³⁴Echetz ye'lich vet inva'q niman tetz Jesuus uva' nikich koq iya'ta inva'q kam. Tan jank'alxh inq'a niman tetz Jesuus, inq'a atichaq toztotz, atz atichaq itx'ava', tan nikich motx ik'ayi, tul nikich motx tiq'o tzaan vija'mil. ³⁵Tul nikich ul taq' u puaq te inq'a apoostol. A'etz vet inq'a apoostol nikich jatxon el u puaq ti' kam uva' nikich isa'on te junun inq'a niman tetz Jesuus nikich tile'.

³⁶Echatetz uva'e ib'an Xhu'l, val u tij imam Levii uva' toksa inq'a apoostol ib'ij s-Vernavee, uva' een alamich tu tx'ava' Chiipre. Echetz nik elka'p u b'ij Vernavee s-eche: «Ik'aol k'uqb'an ik'uul xaoL» chiche.^q

³⁷Atichetz itx'ava' Vernavee, tul ik'ayi tanul vitx'ava'. Tul ex taq' vija'mil u tx'ava' te inq'a apoostol.

Uva's ikam Ananiias tuch' Safiira ti' itz'eqtaq tzij vatz quB'aal Tiuxh

5 ¹Pet koq va't u vinaq, uva' Ananiiasich ib'ij, uva' ib'an eela iyol tuch' Safiira, u tixqel, ti' ik'ayil inse'tel vitx'ava'. ²Tan teesa ka Ananiias tanul u puag te vija'mil vitx'ava'. Tul ant Safiira, u tixqel Ananiias, ootzaqinich tetz. Tul tant kuxh vet u puag ex taq' Ananiias te inq'a apoostol.

³Ya'ne ech tal Lu' te Ananiias s-eche: —Ananiias, tira kantxhaq uva' nik ab'ane'. Tan qat akuy aveesal t-b'ey ta'n Satanaas ti' atz'eqt tzij te viTiuxhil Tiuxh. Tan a' nik aale' uva' aya'l u puage qat b'enk vatx'ava'. Tul tz'eqo tzij kuxh nik ab'ane'. Tan tanul kuxh vija'mil u tx'ava' qat ul aaq'e'. ⁴Tul b'ane jitetz koq eetz u tx'ava'. Pet atz eetz s-kaqaayil. Atz b'ane jit koq eetz u puag, vija'mil u tx'ava'. Atz antxh eetz. Pet zkametz s-ti'il qat akuy tok u tz'eqo tzij tavaanima? Tan jit te inva'q xaole qat atz'eqvat tzij, pet te quB'aal Tiuxhe qat atz'eqvat tzij, —xe't Lu' te Ananiias.

⁵Tab'ietz kuxh Ananiias inq'a yol uva' tal Lu', tul pak'el ib'en Ananiias t-tx'ava'. Tul yekich el ik'uul Ananiias. Tul mam xo'val ok vet ti' jank'al inq'a xaoL, inq'a motx ab'in vikam Ananiias.

⁶Ya'ne txakp tzaan ka'l inq'a chelem xaak ti' ib'enaq ok k'atz vitxhi'o'l Ananiias. Tul motx isuti vet ok b'u'q ti' vitxhi'o'l Ananiias. Tul tiq'oaq vet el vitxhi'o'l Ananiias, atz exaq imuq vete'.

⁷Kamaletz oxva'lich vet oora ikam Ananiias, tul aq'b' Safiira, u tixqel Ananiias. Tul tira ye'lich s-k'uul Safiira kam uva' ma'tich tutxhe'.

⁸Ya'ne ik'utxh Lu' u puag te Safiira. Tul ech tal Lu' s-eche: —Al s-ve: ¿Aya'l u puage qat ek'ul ti' vetx'ava'? —xe't Lu'.

Tul ech tal Safiira s-eche: —Ee, aya'l qat kuk'ule, —xe't Safiira.

⁹Ya'ne ech tal vet Lu' s-eche: —Tira kantxhaq uva' qat eb'an ti' eb'ant eela eyol ti' itz'eqex tzij te viTiuxhil Tiuxh! Il vet inq'a chelem xaak tuku'l tzi' jub'al, inq'a qat ex muqun ka vatzumel, tul txheel toqat tiq'o el inq'a chelem xaak vatxhi'o'l, —xe't Lu'.

¹⁰Ta'netz kuxh tal Lu' u yol uva'e, tul pak'el ib'en Safiira t-tx'ava' vatz Lu'. Tul kam vet Safiira. Ya'ne oka'p vet inq'a chelem xaak. Tul tilaq vete' uva' kamna'qich vet Safiira. Tul tiq'oaq vet el vitxhi'o'l Safiira. Tul antxh ex imuq-vataq ka Safiira k'atz Ananiias, vitzumel. ¹¹Tul mam xo'val ok vet ti' inq'a niman tetz Jesuus tuch' inq'a xaoL s-kaqaayil, inq'a motx ab'in vet vitziualal vikam Ananiias, atz vikam Safiira.

q 4.36 Eche u yol «k'aol», tan a' nik elka'pun uva' iq'omichxh tzaan vitxumb'al Vernavee k'atz ib'aal ta'n, atz maq k'atz itxutx. Tan «k'uqb'an ik'uul xaoL», chich tela'pun. Tul okat va't ib'ij Jakooovo s-Voaneerjes, tul «k'aol itinun raaya», chich tela'pun. Kametz koq s-ti'il ok ib'ij s-eche, pet kamal ti'ich viyak'il iyolone', tul ok ib'ij s-ti'. Kuxh 3.17

Atz at va't u yol uva', o' «k'aol ime'al quB'aal Tiuxh.» A'etz talaxe uva', a' iq'omal vet qa'n kam vitxumb'al u quB'aal Tiuxh. Echetz talaxe u yol «k'aol» tan iq'omal vitxumb'al inva't xaoL ta'n.
1 Xhun 3.1-3

**Uva's ik'utxht inq'a apoostol inq'a etxhlal, atz inq'a kaeb'al aanima
xo'l inq'a xaoL, tul mamala xaoL ok s-niman tetz Jesuus**

¹² Tul mamala etxhlal ib'an inq'a apoostol xo'l inq'a xaoL tuch' uva' mam yol tilixe'. Tul va'laqichxh iyol inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq ti' ik'ultaq tib' tu paleb'al ok uva' atich ok ib'ij Salomoon s-ti'. ¹³ Pet inq'a xaoL, inq'a jitich niman tetz Jesuus, tan mij nikich ijexhaq vet ok tib' k'atz inq'a niman tetz Jesuus, inq'a molelichaq tib'. Pet tira nikich toksa inq'a xaoL iq'ij inq'a niman tetz Jesuus. ¹⁴ Poro a'lxh nikich ina' vet tatxhul inq'a niman tetz Jesuus. Tan mamala ixoq s-vinaq nikich toksaaq vet tib' s-niman tetz Jesuus. ¹⁵ Atz mamala kaeb'al aanima nikich ib'an inq'a apoostol. Tan a'l kuxh nikich taq' elu'l inq'a xaoL inq'a iyaab' tzi' b'ey, tul ataqich kuxh ku' vi' tx'atxh tze', atz ataqich ku' vi' tx'atxh. A'etz nikich itx'eb' inq'a xaoL vipal pa'l Lu' ti' ib'anax b'a'n inq'a yaab'. Tan k'uxh a'ich kuxh vicheonal Lu' nikich ipal pa'l tiib'a inq'a yaab', tul yek nikich ib'an b'a'n. ¹⁶ Atz k'uxh jexxhel alich inb'eeq inq'a xaoL k'atz u tenam Jerusaleen, tan nikich motx tiq'o tzaan inq'a iyaab', tul nikich tul tu tenam Jerusaleen ti' taq'axe'. Atz nikatich tiq'o tzaan inq'a nikich motx ik'axb' ta'n demoonio. Tul jank'alxh inq'a yaab' nikich motx ib'an b'a'n.

Uva's itxeyp vet Lu' tuch' Xhun ta'n inq'a iq'esal

¹⁷ Tul txho'n vet te viq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh tuch' kaqaayil inq'a eelaich iyol s-tuch', inq'a saduseeoich u tuq'e'yb'al. ¹⁸ Tul ib'ek' vet inq'a iq'esal itxeyp inq'a apoostol. Tul palsalaq vet ja' t-tze' uva' tetz u tenam.

¹⁹ Ya'ne ul val viaanxh quB'aal Tiuxh s-aq'b'al tu tze'. Tul ijaq u tze'. Tul itxhaqpu elu'l inq'a apoostol tu tze'. Tul ech tal u aanxel s-eche: ²⁰ —B'enoq ex; tul b'enoq etxakb'a etib' paqte tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh xo'l inq'a xaoL. Tul b'enoq epaxsa inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, —xe't u aanxel te inq'a apoostol.

²¹ Tab'ietz vet inq'a apoostol viyol u aanxel, tul ech eqal s-q'ala'm, palaq vet ok tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' itxhusux inq'a xaoL ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

Seb'tichetz itxhusun vet inq'a apoostol tu nimla tuulb'al u tostiuxh, tul ib'ek' vet viq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh tutxh val u k'ulu ib' tuch' kaqaayil inq'a iq'esal; a'e kaqaayil inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul xo'l inq'a tij imam Israeel. Ma'tichetz ik'ult vet tib' inq'a iq'esal, tul ib'ek'aq vet teesal tzaan inq'a apoostol t-tze' ti'aq tul s-xo'l. ²² Aq'b'etz vet inq'a pol tu tze', tul jtilaq vete' uva' ye'lich vet inq'a apoostol atiche! Ya'ne q'a'v kuxh vet inq'a pol. Tul ulaq tal vet u yol te inq'a iq'esal. ²³ Tul echaq tal vet s-eche: —B'antan b'eenoxh katx'umal u tze' q'aoq s-qat qaq'b'e'. Tul txakuny inq'a xeen tetz u tze' vatz vijub'alil. Qatetz qujaq vet u tze', tul jye'xhab'il vet at s-tuul! —xe't taq'b' inq'a pol.

²⁴ Tab'ietz vet u q'esal oksan yol vatz Tiuxh uva' ul alaxoq, atz tab'iat jolt inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, atz tab'iat vet viq'esal u xeen tetz u nimla tuulb'al u tostiuxh, tul tira kuxh motx sotzaq vet ik'uul. Tul nikich kuxh motx iyolaq vet s-vatzaq kam la'ich ya'k vet inq'a yol.

²⁵ Tul ajtxh motx til taq'b' val u vinaq ti' talax u yol. Tul ech tal s-eche: —Il naq inq'a vinaq, inq'a etaq' ja' t-tze', nik itxhusun xo'l inq'a xaoL tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh! Tul a' nik motx itxhus inq'a yol ti' Jesuus, —xe'te.

²⁶ Ya'ne b'en viq'esal xeen tetz u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tuch' inq'a pol. Tul yekichaq ti' tiq'ol vet tzaan inq'a apoostol. Tul jik kuxh motx tiq'otaaq tzaan, tul ex taq' tal uva' k'ulich tib' inq'a aq'olaaq ku' yol tinuqul, tan nikich motx ixo'va ik'onilaq s-sivan ta'n u tenam.

²⁷ Iq'oletz vet tzaan inq'a apoostol, tul oksal vet xo'l inq'a aq'ol ku' yol tinuqul. Tul ijotxh'i vet viq'esal oksan yol vatz Tiuxh val u yol te inq'a apoostol. ²⁸ Tul ech tal s-eche: —iYe'etz kol nik enatxhe', atz tira qutiila b'ek'u sete uva' ye'l inpaqt la' etxhus inq'a xaal ti' iqeex u vinaq uva'e! Yetz qal sete, tul a'l qat epaxinsat vet inq'a yol tuulb'al u tenam Jerusaleen. Tul jitetz kuxh ta'ne, pet jaal nik etaqt' ja'p s-qib'a viyatz'ax el u vinaq uva'e! —xe't viq'esal.'

²⁹ Ya'ne tzaq'b' Lu' tuch' jolt inq'a apoostol. Tul ech motx tal s-eche: —A' u quB'aal Tiuxh nik qunima. Pet jit a' nik qunima kam uva' la' tal inva'q vinaq s-qe. ³⁰ Tan antxh u quB'aal Tiuxh, viTiuxh inq'a k'uy qumam, itz'e'vsan Jesuus inpaqte, Jesuus uva' etaqt' ja' vatz kurus, atz eyatz'e'l. ³¹ A'etz quB'aal Tiuxh qat oksan iq'ij Jesuus, tan a' Jesuuse uva' qat iq'ol ja' t-amlika'. Tul qat taq' quB'aal Tiuxh tiseb'al. Tul quB'aal Tiuxh qat oksan Jesuus siq'esal, atz Chitol qetz, ti' toksat o' s-tuul ti' qujalput u qutxumb'al, atz ti' ikuyux inq'a qupa'v, o' inq'a tij imam Israeel. ³² A'etz vet o', nik aq'on ootzaqiloq vinuqul inq'a yol ti' Jesuus, inq'a qat motx qila. Atz nikat qaq' ootzaqiloq kam uva' nik ib'an viTiuxhil Tiuxh, uva' qat taq' quB'aal Tiuxh s-qe, o' inq'a niman tetz, —xe't inq'a apoostol te inq'a iq'esal.

³³ Tab'ietz vet inq'a iq'esal aq'ol ku' yol tinuqul u yol uva' tal inq'a apoostol, tul motx lakpaq vet ivi' s-ti'. Atz tz'e'yichaqxh vet ti' iyatz'ax el inq'a apoostol. ³⁴ Ya'ne txake'v val u vinaq s-xo'l, uva' Gamalieelich ib'ij, fariseeoiche, atz txhusulich tetz ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Tul atich ok xo'l inq'a aq'olaaq ku' yol tinuqul. Tul oksamalich iq'ij ta'n u tenam. Tul ib'ek' Gamalieel tiq'ol el inq'a apoostol inb'iil ti'e'l tal uva' k'ulichaq tib'.

³⁵ Ya'ne ech tal Gamalieel xo'l inq'a imol siq'esalil s-eche: —Jank'al ex, inmol s-tijaaq imam Israeel, itz'avaqxh s-b'a'n kam uva' toq etulb'e naq inq'a vinaq inq'ae. ³⁶ Tan ate sek'uul kam uva' ib'an naq u Teuudas s-na'ya, tan junt kuxh nikich taq' b'en tib' naq s-nim. Tul ok vet b'en kajva'l sieen (400) tatxhul xaal ti' Teuudas. Pet yatatz'axetz vet el Teuudas, tul talaq kuxh motx ik'aaq vet inq'a xaal inq'a txh'uyich s-ti'. Tul ye'xh ela'pun kam uva' k'aqich ta'n.

³⁷ Xamtichetz txhan vete', tul echatxh ib'an Juudase, val uva', a' atilich tuulb'al Galileea, tuulb'al uva's nikich tel tatxhul inq'a xaal. Tul okat b'en mamala tenam ti' Juudas. Pet yatatz'axatetz vet el Juudas, tul talaq kuxh motx ik'aaq vet inq'a xaal inq'a txh'uyich s-ti'. ³⁸ Echetz nik valte sete, atz nik val va'l etxumb'al, ti' uva' ye'xhkam la' etulb'e naq inq'a vinaq inq'ae. Pet a'l etxhaqpu el txhaqnaq. Tan oq itxhusb'al, atz oq titz'ab'al kuxh vinaq uva' nik motx ib'an txhaqnaq, tul ye'letzxh txhaqnage la' ela'pun. ³⁹ Pet oqetz tetzxh quB'aal Tiuxh uva' nik motx ib'an txhaqnaq, tul ye'letz exe la' ole'v ex ti' imaqaxe'. Pet itz'avaqxh s-b'a'n, tan avoqe te quB'aal Tiuxh nik eb'anvat txh'a'o, —xe't Gamalieel xo'l inq'a imol.

⁴⁰ Tul motx inima vet inq'a iq'esal kam uva' tal Gamalieel. Ya'ne b'ek'ex vet tiq'ol uku'l inq'a apoostol inpaqte ta'n inq'a iq'esal. Tul motx tz'u'mal vet

inq'a apoostol. Atz motx xo'visal vet ti' talax inq'a yol ti' Jesuus. Ya'ne motx txhaqpul vet el.

⁴¹Eletz vet ul inq'a apoostol xo'l inq'a iq'esar, tul chiih'iyichaqxh vete' uva' motx kuxh k'axb'isal ti' vinimal Jesuus. Tan eche iq'ij oksal ta'n inq'a iq'esar motx inatxha. Tan nuqxhtu' uva', ti' kuxh uva' niman tetz Jesuus tul motx k'axb'isaliika. ⁴²Tul jun q'ij nikich motx itxhus inq'a apoostol inq'a b'a'nla txhaq yol, ti' uva', a' Jesuuse u Kriisto. Atz jun q'ij nikich motx ipaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol k'uxh tu nimla tuulb'al u tostiuxh, atz k'uxh tuulb'al otzotz, tan ye' nikich motx iya' s-ti'.

**Uva's ich'exex juqva'l niman tetz Jesuus ti'
ilotxhon ti' ijatxax el inq'a etxhb'ub'al**

6 ¹Tuulb'aletz vet inq'a q'ij inq'ae, tul na' vet tatxhul inq'a niman tetz Jesuus. Atichetz jolol inq'a xaal s-xo'l uva' ta'nxxh u yob'al grieeo nikich motx iyolb'e. Ya'ne xe't vet yol xo'l inq'a niman tetz Jesuus ti' teesal iq'ij inq'a tij imam Israeel uva' evreeo viyolb'al. ²A'etz nikich motx tale' uva' ye' nikich itz'eqsal el taq'ax lotxhb'al tetz inq'a txakay ixoq, inq'a niman tetz Jesuus uva' grieeo viyolb'al, u lotxhb'al uva' nikich taq'ax te inq'a txakay ixoq jun q'ij.

²Ya'ne imol vet kab'laval inq'a apoostol jank'al inq'a niman tetz Jesuus. Tul ech motx tal vet s-xo'l s-eche: —Ye' la' isa'a uva' la' qutanb'a ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul la' b'en txhan o' ti' ijatxax el inq'a lotxhb'al sexo'l. ³Ex inmol s-niman tetz Jesuus, b'a'n uva', a'l la' etxhok juqvo'q vinaq sexo'l uva' jikxh itxumb'al, atz uva', a' vet viTiuxhil Tiuxh nik b'anon iq'esalil t-taanxelal. A'etz inq'ae la' qaq' ka u aq'on tiq'ab' ti' tilix ijatxpe'l inq'a lotxhb'al. ⁴Echetz ye' la' qutanb'at inatxhax Tiuxhe; atz ye'at la' qutanb'a ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, —xe't inq'a apoostol.

⁵Tul yekich motx chiih' vet inq'a niman tetz Jesuus s-kaqaayil ti' u yol uva' motx tal inq'a apoostol. Tul ich'ex vet inq'a niman tetz Jesuus jolol inq'a vinaq s-xo'l, a'etze inq'aa: Ixh, uva' k'uqlichxh ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, atz a' vet viTiuxhil Tiuxh nikich b'anon iq'esalil t-taanxelal, ya'ne Pi'l, tuch' Prookoro, tuch' Nikanoor, tuch' Timoon, tuch' Parmeenas, tuch' Nikolaas, uva' jitich tij imam Israeel, pet een tzajna'qlich Nikolaas tu tenam Antiokiia. Tul okna'qich vet ti' inimal u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel.

s 6.1 K'uxhetz a' nik tal u versiikulo uva' 'evreeo' nikich iyolb'e inq'a tij imam Israeel, pet a' u yob'al arameeo nikich motx iyolb'e uva's atich quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Tan a' u yob'al evreeo nikich iyolb'e inq'a tij imam Israeel uva's ye'naqich motx txeypoq b'en tu mam tenam Vaviloonia tu ya'b' 586 y.u.J. Pet tuulb'aletz uva's ma'tich itxeyp vet b'en inq'a tij imam Israeel tu mam tenam Vaviloonia, uva's eenichaq vet s-pereexhoil, tul q'oon motx isotz vet viyolb'al s-k'uul, a'e u yob'al evreeo. Pet ta'n kuxh vet inq'a iq'esar tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel nikich yob'en u yob'al evreeo s-vatzaq, atz nikich motx itx'ol isik'lele'. Tan jank'al inq'a yol uva' motx iq'exsa inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, tan a' tz'ib'amich tu yob'al evreeo. Atz k'uxh inq'a txhusb'al ti' u yob'al evreeo, tan antichxh tz'ib'amal tu yob'al evreeo.

Pet q'a'vetz vet jolol inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusalem inpaqte tu ya'b' 538 y.u.J., tul ye'etz vet nikich iyolb'e u yob'al evreeo; pet a' vet nikich motx iyolb'e u yob'al arameeo. Pet a'xh ib'ant u ya'b' 330 y.u.J., tul ok inq'a tij imam Israeel jaq' vib'ek'b'al inq'a Greesia. Tul taq' vet inq'a Greesia ya'l ti' itxhusux viyolb'al te inq'a tij imam Israeel. Echetz q'oon isotz vet u yob'al arameeo s-k'uul inq'a tij imam Israeel. Pet a'etz motx itxhab'a vet u yob'al grieeo. Xa'-tetze a' vet u yob'al grieeo txakunsal vet ti' itz'ib'al viyolb'al quB'aal Tiuxh inpaqte uva' evreeo tz'ib'amiche. Pet ant kuxh nikich iyolb'et inq'a tij imam Israeel u yob'al arameeo uva's atich quB'aal Jesuus vatz tx'ava'.

⁶Ya'ne iq'olaq vet ok s-juqva'l vatz inq'a apoostol. Tul taq'aaq vet ja' inq'a apoostol iq'ab' tivi' inq'a ch'exexi ti' inatxhax Tiuxh s-ti'. Tul oksal vet vatz u aq'on.

⁷Tul a'lxh nikich iyak'in talax viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xaol. Tul mamala tel xaol nikich tok s-niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen. Atz mamalaat inq'a oksan yol vatz quB'aal Tiuxh motx ok vet s-niman tetz Jesuus.

Uva's itxeyp Ixh

⁸Echetze Ixh, tan tira atich itial; atz tira atich tiqle'm ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul mamala kam uva' mam yol tilixe', tuch' inq'a etxhlal nikich ib'an Ixh xo'l u tenam.

⁹Ya'netze xe't jolol inq'a vinaq k'atz Ixh ti' iyajt tib' s-tuch' ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. A' jolol inq'a tij imam Israeel, inq'a nikich motx imol tib' t-val u k'ulb'al ib' uva'; «Tetz Inq'a Chitpina'q», chichich e'li. Tan a' inq'ae motx txhaqpul el s-pereexhoil tinjolol inq'a tenam. Atetz inq'a een tzajna'qich tu tenam Sireene, Alejandriia, tuulb'al Siliisia, tuulb'al Aasia. ¹⁰Poru ye' nikich tole'vaq ti' tel iq'ij Ixh, tan atichxh itxumb'al Ixh s-b'a'n. Tan a' viTiuxhil Tiuxh nikich b'anon iq'esalil t-taanxelal Ixh.

¹¹Ya'ne a'l ijutxi vet itxhoox ka'l inq'a vinaq uva' la'ich tz'eqon tzij ti' Ixh. Tul ech la'ich motx tal vet inq'a tz'eqol tzij s-eche: —Qat qab'i teesal iq'ij quB'aal Tiuxh ta'n Ixh. Atz qat qab'i teesat Ixh iq'ij inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees, —chaqiche.

¹²Tul motx xe't vet ti' itxhaqtziil u tenam, atz ti' itxhaqtziil inq'a aq'ol ku' yol tinuqul xo'l inq'a tij imam Israeel. Atz motx itxhaqtzii inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel. Ya'ne lakp vet ivi' u tenam, tul motxaq vet ok ti' itxeyex Ixh. Tul iq'ol vet ok Ixh xo'l jank'al inq'a iq'esal aq'ol ku' yol tinuqul.

¹³Ya'ne iq'ol vet ok inq'a txhulin yol ti' itz'eqt tzij ti' Ixh. Tul echaq tal s-eche: —Ye' kuxh nik iya' naq uva'e ti' iyoq'ox u Tiuxhla Atib'al, u qutos-tiuxh, atz ti' teesal iq'ij inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. ¹⁴Tul qat qab'i talt naq uva', a' naq u Jesuus, u aj tenam Nasareet, toq jinpun u qutostiuxh. Atz a'at nik tal naq uva' toq ijalpu naq kamxh inq'a nik motx quqeje', inq'a alel ka ta'n Moisees, —xe't inq'a txhulin yol te inq'a iq'esal.

¹⁵Jank'aletzxh vet inq'a iq'esal, inq'a k'uqinyiche, tan ajt tab'i vet inq'a yol inq'ae, tul itz'tichaq kuxh vet ivatz ti' Ixh. Tul tilaq vete' uva' echichxh vete ika'y inva'q iaanxel quB'aal Tiuxh ika'y Ixh.

Uva's talt Ixh inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l jank'al inq'a iq'esal

7 ¹Ya'ne ech tal viq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh te Ixh s-eche: —¿Nuqxh inq'a yol uva' nik talax se'e? —xe'te.

²Tul ech tal Ixh s-eche: —Jank'al ex, inmol s-tijaq imam Israeel, atz jank'al ex, inq'a iq'esal qutenam, ab'itaq uva' toq vale': Ik'utxhetz tib' u nimla tatin u quB'aal Tiuxh tu amlika' te Avra'aam, u k'uy qumam, uva's ye'xnaqich tzaooq Avra'aam tuulb'al Mesopotaamia; atz ye'xnaqich b'enoq Avra'aam jeqloq tu tenam Araan. ³Tul ech tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam s-eche: «Aq' ka inq'a eetz'in aatzik, tul elen b'en t-vatz'ava'. Tul a' b'enk axh tu tx'ava' uva' toq ink'utxh see,» xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam.^t

⁴Ya'ne el vet tzaan Avra'aam xo'l inq'a kaldeeo. Tul yekich vet Avra'aam jeqlaq tu tenam Araan. Tul tzitzi kamk vet ib'aal Avra'aam. Ya'ne tal vet quB'aal Tiuxh te Avra'aam, ti' uva' la'ich ul vet paqte tu tx'ava', tal uva' jeqlaq o' s-txheel.^u ⁵Poro jitoq inb'eeq u tx'ava' taq' quB'aal Tiuxh te Avra'aam. Pet a' talvat ka quB'aal Tiuxh taq'ax te Avra'aam tuch' inq'a tij imam k'uxh mijich inva'q initxa'a Avra'aam.^v ⁶Tul echat tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam s-eche: «La'etz b'en inq'a avij amam jeqe'voq t-val u mam tenam uva' jit itenam. Tan txeyel la' motx ib'en aq'onvoq. Tul tuulb'al va'l kajva'l seen (400) ya'b' la' motx k'axb'isal t-aq'on. ⁷Pet a'etz, in la' k'axb'isan inq'a xaol, inq'a la' motx ya'lun tok inq'a avij amam ti' aq'on. Tul xamtel la' motx txhaqq tzaan inq'a avij amam. Tul a' la' ul inatxhk'uulavat in tzitza,» xe't quB'aal Tiuxh.^w

⁸Ya'ne jjeqb'a ka quB'aal Tiuxh val u yol te Avra'aam uva' la'ich tzok'ox el inb'iil vitxhi'o'l inq'a talaq xaak, s-tetxhlal uva' itenamich quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Avra'aam. Txhejetz vet vik'aol Avra'aam uva' toksa Avra'aam ib'ij s-Isaak. Tul yekichetz itzok'e'l Avra'aam inb'iil te vitxhi'o'l Isaak uva's tel vet Isaak s-vajxaqil q'ij. Echatetzxh ib'an vet Isaake te Jakoov, vik'aol. Atz echatxh ib'an Jakoove te kab'laval inq'a ik'aol, inq'a motx b'en vet s-k'uy imam kab'laval inq'a tenam.^x Antetzxh vet o' tij imam kab'laval inq'a ik'aol Jakoov.

⁹Echetze inq'a k'uy qumam, tan xe'taq txhi'anoq taanima ti' Xhu'l. Tul motx ik'ayi vet b'en tu tenam Ejiipto ti' ib'en vatz k'axk'ola aq'on. Poro ye'l Xhu'l aq'ax ka ta'n quB'aal Tiuxh, tan atich quB'aal Tiuxh k'atz Xhu'l.^y ¹⁰Tan antxh quB'aal Tiuxh eesan el Xhu'l t-inq'a k'axk'o. Tul antxh quB'aal Tiuxh aq'on vib'a'nil tiib'a Xhu'l. Atz taq' quB'aal Tiuxh itxumb'al Xhu'l vatz faraoon, u mam iq'esalich tuulb'al Ejiipto. Echetz toksal Xhu'le siq'esal ta'n faraoon tuulb'al Ejiipto, atz tiib'a jank'al inq'a kamaq tetz faraoon.^z

¹¹Ya'ne pal val u mam va'y tuulb'al Ejiipto, atz tuulb'al Kanaan tal uva' jeqlach Jakoov tuch' inq'a ik'aol, inq'a k'uy qumam. Echetz ipal val u mam k'axk'oe tiib'a inq'a k'uy qumam, tan tira ye' nikich motx itxhej vet itx'ix.^a ¹²Tab'ietz vet Jakoov, u k'uy qumam, uva' atich triigo tuulb'al Ejiipto, tul itxhaq vet b'en inq'a k'uy qumam ti' tiq'ol triigo tinpaqul.^b ¹³Tika'paqichetz vet ib'en inq'a k'uy qumam t-Ejiipto, tul taq' tib' Xhu'l ootzaqiloq te inq'a tatzik. Echetz tootzaqil vete inq'a tatzik Xhu'l tuch' u titz'in Xhu'l ta'n u mam iq'esal tuulb'al Ejiipto.^c

¹⁴Ya'ne ib'ek' vet Xhu'l tiq'ol q'es Jakoov, vib'aal, tuch' jank'al inq'a initxa'a tuch' inq'a tij imam q'es. O'lavalichetz vet imutx' (75) tatxhul q'es ib'aal Xhu'l tuch' inq'a tij imam. Tul aq'b' tuulb'al Ejiipto.^d ¹⁵Echetz taq'b' vet Jakoove tuulb'al Ejiipto. Tul opoon vet q'ij, tul kam vet Jakoov tzitzi. Atz opoonat vet q'ij, tul kam vet inq'a ik'aol Jakoov; a'e inq'a k'uy qumam.^e ¹⁶Tul een ex muqlik vitxhi'o'l Jakoov tuch' inq'a k'uy qumam tu tal tenam Sikeem t-val u tx'ava' uva' ma'tich ilaq't ka Avra'aam, u k'uy qumam, te inq'a ik'aol Amoor.^f

u 7.4 Jeenesis 11.31 v 7.5 Jeenesis 12.7 w 7.7 Jeenesis 15.13-14 x 7.8 Jeenesis 17.10-14; 21.2-4; 25.26; 29.31; 35.18 y 7.9 Jeenesis 37.11; 37.28; 39.2-21 z 7.10 Jeenesis 41.39-41
a 7.11 Jeenesis 41.54-57 b 7.12 Jeenesis 42.1-12 c 7.13 Jeenesis 45.1
d 7.14 Jeenesis 45.9-10, 17-18; 46.27. K'uxhetz nik tale' uva' ta'n kuxh Jakoov tuch' inq'a tij imam aq'b' tu Ejiipto, pet ant inq'a ik'aol Jakoov tuch' aq' talib', atz tuch' inq'a k'uulanaq tetz motx aq'b'i. e 7.15 Jeenesis 46.1-7 f 7.16 Jeenesis 23.3-16

¹⁷Tul a'lxh nikich ina' vet inq'a k'uy qumam tuulb'al Ejiipto, tuulb'al uva' ilych vet inq'a q'ij nikich topoone' uva' la'ich ela'p vet inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a te Avra'aam ti' itxhaqpul inq'a k'uy qumam.

¹⁸Oketz vet va't u mam iq'esar tu mam tenam Ejiipto uva' ye'ich vet ab'imal itziulal Xhu'l ta'n.^g ¹⁹Tul itxhok vet u mam iq'esar yaab'la txumb'al ti' inq'a k'uy qumam. Tul motx ik'axb'isa vete'. Atz ib'ek' vet u mam iq'esar te inq'a k'uy qumam uva' ta'n la'ich alal inq'a ne' xaak, tul yek la'ich yatz'axaq el, tul la'ich b'en aq'axoq ka ti' a'. Echetz ye' la'ich ina'e inq'a k'uy qumam.^h

²⁰Tuulb'alez inq'a q'ij uva's nikich iyatz'ax el inq'a ne' xaak, tul alal Moisees. Tul josq'ilichxh u ne' xaak, u Moisees vatz quB'aal Tiuxh. Oxva'-letz kuxh ich' ch'ijal Moisees ta'n itxutx, atz ta'n ib'aal t-totzotz.ⁱ ²¹Tul ex aq'axoq vet ka Moisees t-val u a', tul kamchilich vet tetz Moisees. Poro ech koqe, tan a', val vime'al faraoon, ex leqon Moisees. Atz ich'ijsa vet s-eche tal.^j ²²Tul a' txhusux vet te Moisees inq'a ootzaqib'al uva' nikich itxhusux te inq'a aj Ejiipto. Tul atichxh vet tikle'm Moisees tuch' u tatine' ti' viyolone', atz ti' ib'anax kam kuxh aq'onil.

²³Eletz vet s-nimal ya'b', tul ka'viinqilich vet iya'b' Moisees, tul titz'a vet Moisees t-taanima isolil inq'a imol s-tijaq imam Israeel. ²⁴Tiletz vet Moisees val vimol s-tij imam Israeel uva' nikich iq'osox ta'n val u aj Ejiipto. Tul tira iyatz'e'l Moisees u aj Ejiipto ti' ikolox vimol. ²⁵Tan a' titz'a Moisees uva' nikich ib'en te inq'a imol s-tijaq imam Israeel uva', a' Moisees la'ich ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' teesal el t-inq'a k'axk'o. Poro ech koqe, tan ye' nikich ib'en te inq'a k'uy qumam. ²⁶Echetz vet s-eqal, tul til Moisees iq'ost tib' ka'va'l inq'a imol s-tijaq imam Israeelil. Ya'ne ijatx Moisees ixo'l ti' tok b'a'nil s-xo'l. Tul ech tal Moisees s-te s-eche: «Ex, inmol s-tijaq imam Israeel, iye'vaq kuxh eq'os etib'! Tan ant kuxh ex tijaq imam Israeel sevatzaq,» xe't Moisees.

²⁷A'etz u vinaq uva' nikich q'oson vimol, tan tira ye' toksa viyol Moisees s-tuul. Tan a'l ech tal te Moisees s-eche: «¿Ja'l qat oksan axh s-quq'esar? Atz ¿ja'l qat oksan axh s-aq'ol ku' yol tinuqul s-quxo'l? ²⁸¿Maq a' asa' ayatz'te'l in, eche uva' ayatz'te'l naq u aj Ejiipto s-evete?» xe't te Moisees.

²⁹Tab'ietz vet Moisees u yol uva'e, tul itz'eq vet tib' Moisees. Tul a' yekich vet Moisees jeqloq t-val u tx'ava' Madaian. Tul jitich aj tenam Moisees tzitzi. Pet aloq tzitzi tz'alonk vet Moisees, tul txhej vet ka'va'l ik'aol tu tenam uva'e.^k

³⁰Eletz vet s-nimal ya'b', tul ka'viinqilich vet ya'b' ijeqe'v Moisees tzitzi tu Madaian, tul ik'utxh tib' val u aanxel te Moisees xo'l val u taq' xamal uva' nikich toyb' xo'l val u vatom ch'i'x tu tzaqa tx'ava' uva' ye'l xaal jeqlal s-tuul tu vitz Sinaii.

³¹Tiletz vet Moisees, tul tira kaj taanima Moisees s-te. Ya'ne ijatx vet ok tib' Moisees ti' tilixe'. Tul ajtxh tab'i Moisees iyolon tzaan quB'aal Tiuxh. Tul ech tal quB'aal Tiuxh s-eche: ³²«Ine u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula inq'a k'uy amam. Ine u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Avra'aam. Atz ine u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Isaak. Atz ine u Tiuxh uva' nik inatxhk'uula Jakoov,» xe't quB'aal Tiuxh te Moisees. Tul xe't vet Moisees t'unt'utxhoq t-xo'val. Tul tira ye' itx'ol vet Moisees isaqile'.

³³ Ya'ne ech tal quB'aal Tiuxh te Moisees s-eche: «Eesa el vachich' xa'p tavoq, tan Tiuxhla Atib'ale u tx'ava' uva' atil axh. ³⁴ Iletze nik vile' uva' il vintenam b'eenon nik ik'axb'e'. Tul ile nik vab'i uva' ile jiq'jotxh t-oq'el t-k'ax-b'ichil. Pet opoony vet viq'iil uva' toq veesa el vintenam t-inq'a k'axb'ichil. A'etz axh toq intxhaq b'en axh tuulb'al Ejiipto inpaqte,» xe't quB'aal Tiuxh te Moisees.¹

³⁵ Ye'etz sa'ax Moisees ta'n inq'a k'uy qumam. Tan ech alax te Moisees s-eche: «¿Ja'l nik oksan axh siq'esalil? Atz ¿ja'l nik oksan axh s-aq'ol ku' yol tinuqul s-quxo'l?» xe't e'l Moisees. K'uxhetz eche, poro a'etz Moisees, itxhaq b'en quB'aal Tiuxh siq'esal ti' teesal tzaan inq'a k'uy qumam tuulb'al Ejiipto. A'etz Moisees, b'en s-chitol tetz. Tan ech uva'e alax s-te ta'n u aanxel uva' ik'utxh tib' te Moisees xo'l u vatom ch'i'x.

³⁶ Tul ya'ne xamtel ex teesa vet tzaan Moisees inq'a k'uy qumam tuulb'al Ejiipto. Tul ik'utxh Moisees uva' mam yol tilixe' tuulb'al Ejiipto, tetxhlal vib'a'n'il quB'aal Tiuxh. Atz tuulb'al ka'viinqil ya'b', tul ik'utxhat Moisees etxhlal uva's ipal tu mam a', uva' Kaq Atz'am a' ib'ij, atz tu tzaqa tx'ava' uva' ye'l xaoj jeqlieh s-tuul.^m ³⁷ Tul antxh Moisees uva' ech alon ka te inq'a k'uy qumam, inq'a tij imam Israeel, s-eche: «QuB'aal Tiuxh la' b'anon, tul antxh la' txhejk va't q'exasan tetz viyol quB'aal Tiuxh sexo'l, eche uva' ich'ext in quB'aal Tiuxh ti' iq'exasal viyol sexo'l. Tul la'xh etab'i viyol,» xe't ka Moisees.ⁿ

³⁸ Antetzxh Moiseese, uva' atich xo'l inq'a k'uy qumam vatz quB'aal Tiuxh tu tzaqa tx'ava', uva' alax yol s-te vi' u vitz Sinaii ta'n u aanxel. Tul imolich tib' Moisees tuch' inq'a k'uy qumam uva's talax u yol s-te uva' txhusb'alich qetz, atz tetzich q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.^o

³⁹ Poro tira ye' inima inq'a k'uy qumam u yol uva' tal Moisees. Pet a'l tixval Moisees ta'n, tan a' eenaqich taanima ti' iq'a'v inpaqte t-Ejiipto.

⁴⁰ Xa'tetze ech tal inq'a k'uy qumam te Aroon s-eche: «B'an joloq qutiuxh uva' la' iq'on qub'ey ti' qu'a'v t-Ejiipto. Tan ye' qootzaql kameb' qat ib'an naq u Moisees uva' eesan tzaan o' tuulb'al Ejiipto. Tan ye'l vet naq nik iku'l vi' u vitz,» xe'taqe.^p

⁴¹ Ya'ne ib'itaq vet val vivatzib'al yak'a tal va'k sitiuxh. Tul motx itz'e'saaq vet ok txoo s-vatz. Tul motx ib'an vet va'l mam nimla q'ij ti' vitiuxh uva' a' kuxh motx b'iton tuch' iq'ab'.^q

⁴² Echetz s-ti'ile tira teesa vet el quB'aal Tiuxh inq'a k'uy qumam t-taanima. Tul antxh vet quB'aal Tiuxh txhaqpunaq ok, ti' uva', a' kuxh la'ich motx tal vet sitiuxh jank'al inq'a kam inq'a nik itxiqun vatz amlika'. Tan ech uva'e nik tal tuul val u u' uva' tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exasanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

«Ex tijaq imam Israeel,
¿maq a' nik etale
uva' sinvat
motx etz'e'savat ok
inq'a txoo inq'a

l 7.34 Eeksodo 3.1-10 m 7.36 Eeksodo 7.3; 14.21; Numeros 14.33

n 7.37 Deuteronomio 18.15-18 o 7.38 Eeksodo 19.1; 20.17 p 7.40 Eeksodo 32.1

q 7.41 Eeksodo 32.2-6

nikich eyatz'
 tuulb'al ka'viinqil ya'b'
 uva's nikich exaon
 tu tzaqa tx'ava'?'
 Echetz koqe.

- ⁴³ Tan k'uxh a'ich
 u vatib'al
 txhelemich eta'n sevatz,
 poro te taanima,
 tan a' txhelemich eta'n
 vivatzib'al Molook.
 Atz a'at kuxh atich
 tetaanima
 inatxhax va't vetiuxh
 u tx'umil
 uva' Renfaan ib'ij,
 inq'a vatzib'al uva' junt kuxh
 motx eb'ita.^r
 Tul motx enatxhk'uula.
 Echetz toq veesat el exe
 tu tx'ava' uva' toq vaq' sete.
 Tul toq inq'exsa opoon ex
 ti' b'en u mam tenam
 Vaviloonia,»
 xe't quB'aal Tiuxh.^s

⁴⁴ Poro atichetz u b'u'q tostiuxh, u tatib'al quB'aal Tiuxh, xo'l inq'a k'uy qumam tu tzaqa tx'ava'. Tul atich inq'a sivan s-tuul s-tetxhlal vijeqb'at quB'aal Tiuxh viyol tuch' inq'a k'uy qumam. A' u b'u'q tostiuxh uva' ib'ek' quB'aal Tiuxh te Moisees uva' echatxh u atib'al la'ich ib'it Moisees, eche uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te. ⁴⁵ Antetzxh u b'u'q tostiuxhe, u tatib'al quB'aal Tiuxh, uva' taq' vet ka inq'a k'uy qumam te inq'a tij imam. Tul iq'omichaqa u b'u'q tostiuxh ta'n inq'a k'uy qumam uva's motx taq'b' vet tuch' Josuee tu tx'ava' uva' motx ib'an txh'a'o ti' imaax te inq'a xaal, inq'a jitaqich tij imam Israeel. Tul quB'aal Tiuxh tukin vet el jolt inq'a xaal tu tx'ava'. Tul tzitzi kajk vet u b'u'q tostiuxh xo'l inq'a k'uy qumam tu tx'ava' uva' atil o' s-txheel, tetxhal topoon ib'ant Daviid iq'esalil.^u

⁴⁶ A'etz vet Daviide uva' oqxhich ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ijaq vet Daviid te quB'aal Tiuxh uva' la'ich ib'it va't tatib'al viTiuxh u k'uy qumam Jakoov.^v ⁴⁷ Poro a'etz vet Salomoon b'iton u tatib'al quB'aal Tiuxh,^w ⁴⁸ k'uxh ye'lichxh u Nimla Vatz quB'aal Tiuxh la'ich atin t-inva'q atib'al uva', a' inq'a xaal la'ich aq'on ja', tan ech val u yol tz'ib'amal ka ta'n val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-eche:

⁴⁹⁻⁵⁰ «—A' vatib'al u amlika'

r 7.43 Eche u b'ij Renfaan tiyolb'al inq'a aj Ejiipto, tan a' uva'e, nik talax s-«Satuurno» s-txheel vib'ij u nimla tx'umil. s 7.43 Amoos 5.25-27 t 7.44 Eeksodo 25.9-40 u 7.45 Josuee 3.14-17 v 7.46 2 Samueel 7.1-16; 1 Kroonikas 17.1-14 w 7.47 1 Reeyes 6.1-38; 2 Kroonikas 3.1-17

tal uva' k'uqllel in
 ti' inb'ant iq'esalil
 tiib'a inq'a kam s-kaqaayil.
 Tul tilanb'al voq kuxh tatin
 u tx'ava'.
 Tan ine motx b'anon
 inq'a kam s-kaqaayil.
 Echetz a'etz kol vet ex
 la' b'anon
 inva'q votzotz nik etale';
 atz a'etz kol nik etitz'a
 uva' ex toq b'iton vilanb'al,
 —chich quB'aal Tiuxh,» chich u yol.^x

⁵¹ Poro jtira ye' nik ib'en sete! Tul jtira ye' nik etab'i! i!Palsanaq yol! Tan jtira ye'l vinatxhk'uual Tiuxh tetaanima, eche jit qolel el inb'eeq te vetxhi'o'l tilixe'! Echatz tial ek'uul, eche tial ik'uul inq'a k'uy qumam, tan jtira ye' nik esa' ib'ant viTiuxhil Tiuxh iq'esalil tetaanxelal!' ⁵² Tul jank'alxh inq'a q'exa-nich tetz viyol quB'aal Tiuxh k'axb'isal ta'n inq'a k'uy emam, atz mij nikich ikaj utxhchil s-ti', ti' ik'axb'isale'. Tan motx yatz'ax el inq'a b'axab'san talax u tuleb'al u Jikla Vinaq, a'e u Kriisto uva' etoksa tiq'ab' inq'a iq'esal. Tul antxh ex alon iyatz'ax el. ⁵³ Echetz a' exe, uva' k'uluna'q tetz inq'a b'ek'b'al uva' a'xh inq'a aanxel ul alon te Moisees vi' u vitz, poro jitoq nik motx enima! —xe't Ixh xo'l inq'a iq'esal u tenam. ⁵⁴ Tab'ietz vet inq'a iq'esal u tenam inq'a yol uva' motx tal Ixh, tul tira motx lakp ivi' s-ti'. Atz motx ik'uxiaq tej t-k'a'nal ti' Ixh.

⁵⁵ Poro tira nikich inatzh Ixh uva' atich viTiuxhil Tiuxh s-k'atza. Ya'ne saqin ja' Ixh t-amlika'. Tul til Ixh itxiquin vilitz'kab'in u nimla tatin vib'a'nil quB'aal Tiuxh. Tul til Ixh uva' atich Jesuus tiseb'al quB'aal Tiuxh. ⁵⁶ Tul ech tal Ixh s-eche: —il u amlika' jaqllel vete'! Tul jile nik vile' uva' il Jesuus, u K'aola uva' b'en s-alam aanima, at tiseb'al u quB'aal Tiuxh! —xe't Ixh.

⁵⁷ Tab'ietz vet inq'a iq'esal viyol Ixh, tul motx sich'inaq vete'. Atz motx ijupaq vet ixichin. Tul motxaq vet ok ti' itxeyex Ixh. ⁵⁸ Ya'ne juxul vet el Ixh ta'n inq'a iq'esal ti'e'l u tenam. Tul xe'taq vet ti' ik'onil Ixh s-sivan. Tul teesa vet ka inq'a iqinkin txhas oksa'm. Tul a' motx taq'vat vet ka vatz val u chelem vinaq uva' Saauloich ib'ij. Tul a' vet Saaulo xeen ka inq'a iqinkin txhas oksa'm.

⁵⁹ Seb'tichetz ik'onil Ixh s-sivan, tul xe't Ixh ti' inatzhax Tiuxh. Tul ech tal Ixh s-eche: —InB'aal Jesuus, k'ul vet u vaanxelal, —xe't Ixh. ⁶⁰ Tul qael iku' Ixh. Atz sich'in Ixh. Tul ech tal Ixh s-eche: —InB'aal, ye' ooksa vipa'v inq'a xaol s-tuul, —xe't Ixh. Taletz kuxh vet Ixh u yol uva'e, tul kam vet Ixh.

8 ¹⁻² A'etz vet jolol inq'a xaol, inq'a tx'akichxh ok taanima ti' quB'aal Tiuxh, ex muqun vet vitxhi'o'l Ixh. Tul mam oq'el motx ib'an vet ti' Ixh. Poro b'a'nich kuxh vatz Saaulo viyatz'ax el Ixh.

Uva's nikich tojqe'lal inq'a niman tetz Jesuus ta'n Saaulo

Antetzxh tuulb'al u q'ij uva's iyatz'ax el Ixh, tul yekich xe't vet inq'a niman tetz tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel ti' ik'axb'isal, atz ti' tojqe'lal inq'a niman

tetz Jesuus, inq'a atich tu tenam Jerusaleen. Tul talaq kuxh tenam motx ik'aaq vete'. Tan at inq'a a'l motx ib'en vet tuulb'al Judeea, atz tuulb'al Samaaria. Pet ye'l inq'a apoostol ele'l tu tenam Jerusaleen.

³Tul tzitzi ixe't vet Saaulo ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus. Tul jun otzotzxh nikich ipal vet Saaulo ti' ijuxul elu'l inq'a niman tetz Jesuus, vinaq s-ixox. Tul nikich ex taq' ja' Saaulo t-tze'.

**Uva's ipaxsat Pi'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti'
quB'aal Jesuus tuulb'al Samaaria**

⁴Jank'aletzxh inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ojje'lamal motx ib'ena', tan nikich ipaxsa vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al inq'a tenam tal uva' nikich motx palka.

⁵Antichetz val u niman tetz Jesuus ojje'lal el, val uva' Pi'lich ib'ij; a'etz yekich vet ku' t-inva'l u tenam tuulb'al Samaaria. Tul xe't vet Pi'l ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, u Kriisto. ⁶Tul va'lxh nikich motx imolt tib' mamala xao'l ti' tab'il inq'a yol uva' nikich tal Pi'l. Tul tek'xh nikich motx tab'it inq'a xao'l inq'a yol. Tul nikich motx til inq'a etxhlal uva' nikich motx ib'an Pi'l s-vatz. ⁷Tan mamala xao'l atich ok demoonio t-taanima. Tul sich'i'mxh nikich ib'an inq'a demoonio uva's nikich tele'l t-taanima inq'a xao'l. Atz mamalaat xao'l, inq'a tze'u'xyich kuxh itxhi'o'l, atz inq'a tira ye' nikich ixaone', tul yek nikich motx ib'an b'a'n. ⁸Echetz mam chib'ichil nikich motx ib'an vet inq'a xao'l, inq'a atich tuulb'al Samaaria.

⁹Atichetz val u vinaq, Simoonich ib'ij; a' atich t-val u tenam tuulb'al Samaaria. Na'ynaqich ixe't ti' isotzsal ik'uul inq'a xao'l tuch' viq'iane'. Tul nikich kuxh tal tib' s-nimla vinaq tuulb'al u tenam. ¹⁰Tul mamala xao'l nikich ab'in viyol Simoon, k'uxh at tiqle'm, atz k'uxh ye'l tiqle'm, atz k'uxh q'esla txhaq aanima, atz k'uxh nitxa', tan nikich motx ib'en ik'uul ti' inq'a yol uva' nikich tal Simoon. Tul echaq nikich motx tal s-eche: —B'antan a'etz vet vinimla yak'il quB'aal Tiuxh at k'atz u vinaq uva'e, —chichichaq inq'a xao'l.

¹¹Tul tira nikich inima inq'a xao'l u vinaq uva'e. Tan sotzna'qich vet ik'uul inq'a xao'l ta'n inq'a nikich itxhuli Simoon tuch' viq'iane'. Tul na'ynaqich vet ixe't Simoon ti' teesal inq'a xao'l t-b'ey.

¹²Pet uletz vet Pi'l xo'l inq'a xao'l, tul a' inima vet inq'a xao'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, u Kriisto. Atz a' inima vet vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima. Tul ik'uib'a vet inq'a xao'l ik'uul ti' Jesuus. Tul aq'axaq vet ku' xe' a', vinaq s-ixox. ¹³Iqeatetz vet Simoon u yol uva' tal Pi'l. Tul aq'axat vet ku' Simoon xe' a'. Tul txh'uye'v vet Simoon ti' Pi'l. Tul nikich til Simoon inq'a etxhlal, atz inq'a kaeb'al aanima uva' nikich ib'an Pi'l. Tul kaayich kuxh vet taanima Simoon s-ti'.

¹⁴Tab'ietz vet inq'a apoostol, inq'a atich tu tenam Jerusaleen, uva' ok vet jolol inq'a aj Samaaria s-niman tetz Jesuus ti' itzaq'b'et viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul txhaqax vet b'en Lu' tuch' Xhun ta'n inq'a imol s-apoostolil.

¹⁵Opoonetz vet Lu' tuch' Xhun tuulb'al Samaaria, tul motx inatxh vet Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' la'ich motx ik'ul inq'a niman tetz Jesuus viTiuxhil Tiuxh. ¹⁶Tan ye'naqich motx ik'ule't inq'a aj Samaaria viTiuxhil

Tiuxh. Pet ta'n kuxh ma'tich inb'anta' uva' aq'axaq ku' xe' a' tuch' vib'ij quB'aal Jesuus. ¹⁷Taq'etz vet ja' Lu' iq'ab' tuch' Xhun tivi' inq'a niman tetz Jesuus, tul yekich motx ik'ul vet viTiuxhil Tiuxh.

¹⁸Tiletz vet Simoon uva' yek nikich ik'ul inq'a niman tetz Jesuus viTiuxhil Tiuxh uva's nikich taq't ja' inq'a apoostol iq'ab' tivi' inq'a niman tetz Jesuus, tul taltzii vet Simoon puaq te inq'a apoostol.

¹⁹Tul ech tal Simoon s-eche: —Nik insa'e' la' etaq' vikle'm, eche vetikle'm. Ja'letz uva' la' vaq' ja' inq'ab' tivi', tul yek la' ik'ul viTiuxhil Tiuxh, —xe't Simoon te Lu', atz te Xhun.

²⁰Ya'ne ech tal Lu' te Simoon s-eche: —Tzum toq asotz tuch' vapuaq uva' at saxe', tan a' qat eetz'a uva' la' alog' vib'a'nil quB'aal Tiuxh tuch' u puaq. Pet ye' la' utxhi. ²¹Echetz ye'l avokeb'al ti' taq'ax viTiuxhil Tiuxh t-taanima inq'a xaal, atz ye'l eetz ti' inq'a nik qub'ane', tan ye'l vavaanima jik koq vatx quB'aal Tiuxh. ²²Pet jalpu vavitz'ab'al ti' inq'a kantxhaq uva' nik ab'ane'. Tul jaq akuya te quB'aal Tiuxh, tul kamal la' ikuy apa'v. Tul ye' la' ab'an vet kam inq'a nik eetz'a. ²³Tan ile nik vile' uva' il axh qitzel axh ta'n u ye'b'a'n. Atz ile nik vile' uva' mam k'ayunchil t-vavaanima, —xe't Lu' te Simoon.

²⁴Tul ech tal vet Simoon s-eche: —jNatxhvaq Tiuxh b'a s-vi! Tul ye' la' ul inq'a ye'b'a'n s-viib'a uva' nik motx etale', —xe't Simoon.

²⁵Taletz kuxh vet ka Lu' tuch' Xhun inuqul inq'a yol, inq'a motx til tab'i k'atz quB'aal Jesuus, atz talat vet viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul q'a'vaq vete'. Tul talaq tel kuxh tenam motx palka. Tul q'oon motx aq'b' vet paqte tu tenam Jerusaleen.

Uva's talt Pi'l inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh te val u aj Etiopiaa

²⁶Echetz ib'an Pi'le paqte. Tan ul val u aanxel yolon te Pi'l uva' quB'aal Tiuxh txhaqon, tul ech tal s-eche: —Elen b'en tuulb'al Samaaria. Tul a'l aja' inb'iil, ya'ne la' ak'aq ku' u b'ey uva' nik tel tzaan t-Jerusaleen uva', a' nik'aq ku' u tenam Gaasa. A'e uva' atil u tzaqa tx'ava', —xe't u aanxel te Pi'l.

²⁷B'enetx vet Pi'l, tul ik'ul tib' Pi'l tuch' val u vinaq aj Etiopiaa uva' tzajna'-qich natxhk'uula Tiuxh tu tenam Jerusaleen. A'etz u vinaq uva'e atich ok siq'e-sal kolol puaq k'atz val u ixoq uva' atich ok siq'esar u tenam Etiopiaa. Tul Kandaaseich ib'ij u ixoq. ²⁸Aalichetz vet iq'a'v b'en u aj Etiopiaa inpaqte t-vitenam, atz k'uqligh vet tuul vikare't. Tul seb'tich isik'let u u' uva' itz'ib'a ka Isaiias.

²⁹Ya'ne ech tal viTiuxhil Tiuxh te Pi'l s-eche: —Jetxho'k eeb' k'atz u kare't uva'e, uva' k'uqlel u vinaq s-tuul, tul al itxake'Ve', —xe't te Pi'l.

³⁰Ijetxhetz vet ok tib' Pi'l k'atz u kare't, tul tab'i vet Pi'l uva', a' nikich isik'le u aj Etiopiaa val u yol uva' itz'ib'a ka Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul ech tal Pi'l te u aj Etiopiaa s-eche: —¿Nik ib'en see u yol uva' nik asik'le? —xe't Pi'l.

³¹Tul ech tal u aj Etiopiaa s-eche: —¿Ke'ch la' ib'en s-ve? Atz ye'xhab'il inva'q nik alon inuqul s-ve, —xe'te.

Ya'ne ijaq u aj Etiopiaa b'a'nil te Pi'l, ti' uva' la'ich b'en ja' Pi'l k'uqloq s-k'atza tu kare't. ³²Tul ech nikich tal u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nikich isik'le u aj Etiopiaa s-eche:

—Ye'l inva'q yol la' tala
 uva's la' tiq'ol b'en
 ti' iyatz'ax el,
 eche nik tiq'ol b'en
 inva'q karne'l
 ti' iyatz'ax el;
 atz ech la' ulb'el,
 eche inva'q
 u chelem karne'l
 uva' jitoq nik isich'ine',
 pet nik kuxh itx'aqmii
 tel ixi'l,
 atz jitoq la' tal yol
 uva's la' ik'axb'isale'.

- ³³ Tul jitxh inuqul
 la' taq'ax ku' yol
 tinuqul s-ti'.
 Tul ye'l uva' la' koq atxhax
 tij imam
 vatz u tx'ava'.
 Tan ye'l initxa'a la' txheji.
 Tan yatz'el la' tela',
 —chichich u yol
 uva' nikich isik'le
 u aj Etiopiia.^b

³⁴ Ya'ne ech tal u aj Etiopiia te Pi'l s-eche: —B'an b'a'n'il, tul al s-ve: ¿Ja'l s-ti' nik talvat u q'exsanich tetz iyol quB'aal Tiuxh u yol uva'a? ¿Maq antxh u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh nik tal tib' tuch' u yol? Pet ¿maq ti' inva'-to'q vinaq nik yolonka? —xe'te.

³⁵ Ya'ne xe't vet Pi'l ti' talax inuqul u yol te u aj Etiopiia. Tul antxh viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nikich isik'le u aj Etiopiia tal Pi'l inuqul s-te, ti' uva', a' u Mesias nikich tal u yol uva' itz'ib'a ka Isaiias. Tul tal vet Pi'l inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus te u aj Etiopiia. Tul iqeje vete'.

³⁶ Seb'tichetz ixaon Pi'l ti' b'ey tuch' u aj Etiopiia, tul palaq k'atz val u a'. Tul ech tal vet u aj Etiopiia te Pi'l s-eche: —Iletz val u a' ile. Niketz insa'e la' aaq' ku' in xe' u a', pet ¿maq kam inva'to'q la' maqon? —xe't u aj Etiopiia.

³⁷ [Ya'ne ech tal Pi'l s-eche: —Oq aya'l'xh ak'uul nik aqej Jesuus, tul la' utxhi, —xe't Pi'l.

Tul ech tal u aj Etiopiia s-eche: —Nik inqeje' uva', a' JesuKriistoe viK'aol quB'aal Tiuxh, —xe'te.]

³⁸ Ya'ne tal vet u aj Etiopiia itxakb'al u kare't. Tul b'en vet ku' xe' a' s-ka'b'il. Tul taq' vet ku' Pi'l u aj Etiopiia xe' u a'. ³⁹ Ja'aqetz kuxh vet ul xe' u a', tul aq'b'il kuxh iq'ol vet Pi'l ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul tira ye' ilix vet Pi'l ta'n u aj Etiopiia inpaqte. Poro chiib'iyichxh vet u aj Etiopiia uva's tok vet b'en inpaqte ti' vib'ey.

⁴⁰Tul een ex aq'lik Pi'l tu tenam Asooto ta'n viTiuxhil Tiuxh. Ya'ne b'en vet Pi'l t-junun inq'a tenam ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tetxhal topoon Pi'l tu tenam Sesareea.

Uva's itxiquil Saaulo ta'n val u xamal uva' litz'el iku'l t-amlika'

Vib'ano'm inq'a Apostol 22.6-16; 26.12-18

9 ¹Poro tira ye' nikich iya' vatz Saaulo ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus. Tan a' nikich tal Saaulo iyatz'axaq el. Echetz ib'en Saauloe xe' viq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh tu tenam Jerusaleen. ²Tul ex ijaq Saaulo jolol u' te viq'esal oksan yol. Tul juunil u' la'ich b'en taq' Saaulo te junun inq'a iq'on ivi' t-inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel tu tenam Damaasko uva' tala. Tan a' k'aqich ta'n Saaulo ja'l uva' txh'uyich vet ti' u B'ey uva' txhusel ta'n Jesuus, k'uxh ixoq, atz k'uxh vinaq, tul la'ich tiq'o Saaulo. Atz qitzel la'ich ib'en vet tu tenam Jerusaleen. Tul la'ich b'en aq'axoj ja' t-tze'.^c

³Atichetz vet ok Saaulo ti' b'ey, tul b'iitich kuxh vet taq'b' Saaulo tu tenam Damaasko. Tul ajtxh til Saaulo itxiquil ta'n val u xamal uva' litz'el iku'l t-amlika'. ⁴Tul joqel iku' Saaulo t-tx'ava'. Tul tab'i Saaulo val u qul uva' ech tal s-eche: —jSaaulo, Saaulo! jKam s-ti'il txhi'any kuxh axh s-vi', tul nik ojqe'la in! —xe't e'l Saaulo.

⁵Ya'ne ech tal Saaulo s-eche: —jJa'letz axhe, inB'aal? —xe't Saaulo.

Tul ech tal u qul s-eche: —Ine u Jesuus uva' k'aqel kuxh eeb' ti' ink'axb'isa-le'. Tan il axh k'aqel eeb' ti' ik'axb'isal inq'a niman vetz. Poro txumleb'al kuxh avatz, tan junt kuxh nik ak'axb'isa eeb', eche inva'q u va'k uva' seb't kuxh tel ka toq ti' itzeq'ex ka inva'q u txh'itxh' uva' tz'uqel iju', —xe't u qul.

⁶Tul yikyotxhichxh vet Saaulo t-xo'val. Tul ech tal Saaulo s-eche: —jInB'aal, al b'a s-ve kam uva' nik asa'e' la' inb'ana! —xe't Saaulo.

Tul ech tal quB'aal Jesuus s-eche: —Txakpen. Tul quxho'k tu tenam Damaasko. Tul een toq altxhik see tzitzi kam uva' la' ab'ana, —xe't e'l Saaulo.

⁷Tul txakunyich kuxh vet inq'a vinaq, inq'a txh'uyich ti' Saaulo. Tul kaa-yaqich kuxh vet taanima uva's motx tab'it u qul. Poro ye' motx tila ja'l uva' nikich iyolone'.

⁸Txakpetz vet Saaulo, tul saqin vet Saaulo uva' tala. Poro tira ye' nikich tilon vet Saaulo. Ya'ne txh'iqimich tok vet Saaulo tu tenam Damaasko. ⁹Tul oxva'l q'ij ib'an Saaulo tzitzi, uva' tira ye' nikich tilon vet Saaulo; atz tira ye' nikich itx'a'on vet Saaulo. Tul mij inb'eeq a' nikich tuk'a vet Saaulo.

¹⁰Atichetz val u niman tetz Jesuus tu tenam Damaasko uva' Ananiiasich ib'ij. Tul q'iilal Ananiias ta'n quB'aal Jesuus tuulb'al val uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te. Tul ech tal Jesuus te Ananiias s-eche: —jAnaniias! —xe't e'l Ananiias.

Tul ech tal Ananiias s-eche: —Il in ila, inB'aal Jesuus, —xe't Ananiias.

¹¹Tul ech tal u quB'aal Jesuus s-eche: —Nal kuxh axh, tul quxh ti' u b'ey uva' jik ib'ij. Tul yekl axh t-totzotz Juudas. Tul b'en aab'i ti' val u vinaq uva' Saaulo ib'ij, val u aj Taarso. Ile seb't inatxht in tu totzotz Juudas. ¹²Tan in

^c 9.2 Eche viqitzp inq'a xaal t-tze' nik tal tzitza, tan a' nik tal ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' inq'a niman tetz Jesuus. Tan la'ich motx iq'ol vatz inq'a iq'esal uq'e'yb'al, ya'ne la'ich motx yat'ax el, eche uva' ulb'el quB'aal Jesuus, atz eche uva' ulb'el Ixh.

qat k'utxhun axh s-te. Tul qat til avoka'p s-k'atza, uva' axh Ananiiias. Tul qat aaq' ja' aq'ab' tivi'. Tul qat tila uva' yekich qat saqin vet inpaqte, —xe't e'l Ananiiias.

¹³Ya'ne ech tal Ananiiias s-eche: —InB'aal, poro nimaxxh vab'ivat uva' xo'-veb'alxh naq u Saaulo. Tan mam ye'b'a'n nib'an naq te inq'a niman eetz tu tenam Jerusaleen. ¹⁴Iletz vet naq uy tzitza. Tul aq'el vet tzaan u' ti' naq ta'n viq'esal oksan yol ti' qutxeyex b'en t-tze', jank'al o' inq'a niman eetz, —xe't Ananiiias.

¹⁵Ya'ne ech tal quB'aal Jesusu s-eche: —Quuxh, tan in qat ch'exon Saaulo. Tul toq inb'anb'e Saaulo ti' ipaxsal vinyolb'al xo'l inq'a jit tij imam Israeel, atz xo'l inq'a mam iq'esal, atz xo'l inq'a tij imam Israeel. ¹⁶Tul toq ink'utxh s-te uva' tetxhal toq paloq t-mam k'axk'o ti' talax inuqul inq'a yol s-vi', —xe't quB'aal Jesusu te Ananiiias.

¹⁷Ya'ne b'en vet Ananiiias. Tul pal vet ok Ananiiias tu otzotz tal uva' atich Saaulo. Tul taq' vet ja' Ananiiias iq'ab' tivi' Saaulo. Tul ech tal Ananiiias s-eche: —Saaulo, axh vet inmol s-niman tetz Jesusu, tan a' u quB'aal Jesusu qat txhaqon tzaan in se'e, ti' uva' la' saqin axh inpaqte, u quB'aal Jesusu uva' ik'utxh tib' see ti' b'ey uva's a'lich avul tzitza. Qatetz itxhaq in, ti' uva' tira la' ok vet viTiuxhil Tiuxh s-b'a'n tavaanxela, —xe't Ananiiias te Saaulo.

¹⁸Iletz kuxh inq'a yol nikich tal Ananiiias te Saaulo, tul el vet el val uva' tivatz Saaulo uva' echichxh, eche txo' ti' txay. Tul yekich ilon vet Saaulo. Atz txake'v vet Saaulo. Tul aq'ax vet ku' Saaulo xe' a' ta'n Ananiiias. ¹⁹Ya'ne tx'a'on vet Saaulo. Tul txhej vet iyak'il Saaulo inpaqte. Tul atin vet Saaulo xo'l inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Damaasko tuulb'al jolol q'ij.

**Uva's ixet Saaulo ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol
ti' quB'aal Jesusu tu tenam Damaasko**

²⁰Ya'ne yekich xe't vet Saaulo ti' ipaxsal pa'l t-inq'a k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel uva', a' Jesuuse u Kriisto. Tul a' nikich tal Saaulo uva' iK'aol quB'aal Tiuxh Jesusu. ²¹Tul kaayaqichxh vet taanima inq'a xaal, inq'a nikich ab'in u yol uva' nikich tal Saaulo. Tul echaq nikich motx tal vet s-eche: —iKametz qat ib'an naq u vinaq uva'e, tan a' naqe uva' mij nik ikaj ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Jerusaleen! Atz a' naqe uva' nik ul txeyon b'en inq'a niman tetz Jesusu, tul nik ex toksa naq tiq'ab' inq'a iq'esal oksan yol vatz quB'aal Tiuxh. iAntetzxh uva'e ul ib'an naq tu tenam Damaasko nik qale'! —chichich vet inq'a xaal.

²²Poro a'lhx nikich taq't Saaulo ya'l ti' talax inuqul inq'a yol ti' Jesusu tu tenam Damaasko. Tul a' nikich tal Saaulo uva', a' Jesuuse u Kriisto. Tul tira nikich ikajsa Saaulo taanima inq'a tij imam Israeel, inq'a atich tu tenam Damaasko ti' kam b'anel ta'n u Kriisto.

Uva's tuulxh tele'l Saaulo vatz inq'a tij imam Israeel

²³Nimalichetz vet ya'b' tel b'en Saaulo tu tenam Damaasko, tul q'a'v vet Saaulo inpaqte. Ya'ne ib'an vet jolol inq'a tij imam Israeel eela iyol ti' iyatz'ax el Saaulo.^d ²⁴⁻²⁵Tab'ietz vet Saaulo iku' yol s-ti', ti' iyatz'pe'l ta'n inq'a tij imam

Israeel, tul a'l taq' vet ku' inq'a niman tetz Jesuus Saaulo tuul val u mama' xu'k s-aq'b'al. Tul txhaqtan taq'taq vet ko'p ti' iqu' u tz'ach uva' sutimich ok ti' u tenam Damaasko. Tan q'iil aq'b'al xeemalich kuxh vet vitz'i' inq'a jub'al tetz u paleb'al ok tu tenam Damaasco ta'n inq'a tij imam Israeel ti' iyatz'ax el Saaulo.^e

Uva's taq'b' vet Saaulo tu tenam Jerusaleen

²⁶ Aq'b'etz vet Saaulo tu tenam Jerusaleen, tul nikich isa' Saaulo imolot tib' tuch' inq'a niman tetz Jesuus. Poro jank'alxh inq'a niman tetz Jesuus nikich ixo'v te Saaulo, tan ye' nikich motx iqeje' oq uva' niman tetz Jesuusich vet Saaulo. ²⁷ Pet a'etz vet Vernavee iq'on Saaulo vatz inq'a apoostol. Tul tal vet Vernavee te inq'a apoostol uva' til Saaulo quB'aal Jesuus ti' b'ey uva's a'lich ib'en Saaulo t-Damaasko, atz q'iilal Saaulo ta'n. Tul talat Vernavee te inq'a apoostol uva' mij nikich ixo'v vet Saaulo ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tu tenam Damaasko. ²⁸ Tul atin vet Saaulo k'atz inq'a apoostol tu tenam Jerusaleen. Tul ye'xhkam inva'q nikich maqon Saaulo ti' tatin xo'l inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen. ²⁹ Tul tijichxh vet Saaulo ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul nikich iyoj tib' Saaulo tuch' inq'a tij imam Israeel, inq'a nikich yolb'en u yolb'al grieeo. Tul tz'e'yichaqxh vet ti' iyatz'ax el Saaulo.^f ³⁰ Tab'ietz vet inq'a niman tetz Jesuus uva' sa'ich yat'ax vet el Saaulo, tul tiq'oaq vet Saaulo tu tenam Sesareea. Atz itxhaq vet b'en Saaulo tu tenam Taarso, antxh vitenam Saaulo.^g

³¹ Tul tib'a'nil atilich inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ataqich t-junun inq'a tenam tuulb'al Judeea, atz tuulb'al Galileea, atz tuulb'al Samaaria. Tul a'lxxh nikich motx ich'ij ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul jikxh tatin nikich motx ib'an vatz quB'aal Jesuus. Echetz a'lxxh nikich ina' vet tatxhul inq'a niman tetz Jesuus, tan a', viTiuxhil Tiuxh, nikich motx aq'on itial.

Uva's ib'anb'el Lu' ta'n viTiuxhil Tiuxh ti' ib'ant Eneeaas b'a'n

³² Tuulb'alez uva's nikich isolit Lu' inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a tenam inq'ae, tul opoon vet Lu' tu tenam Liida xo'l inq'a niman tetz Jesuus. ³³ Tul til Lu' val u vinaq tzitzi uva' Eneeaasich ib'ij. Vajxaqilich vet ya'b' iku' vatz tx'atxh ta'n val u yaab'il uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l ta'n. ³⁴ Tul ech tal Lu' te Eneeaas s-eche: —Eneeaas, txheela' toq ab'an b'a'n ta'n JesuKriisto. Pet !lakpen! Tul b'an vet ka tutxh vatx'atxh, —xe't Lu'. Tul yekich lakp vet Eneeaas. ³⁵ Tiletz vet jank'al inq'a aj tenam Liida tuch' inq'a aj Saroon uva' nikich ixaon vet Eneeaas, tul motx ijalpuaq vet itxumb'al, atz motx toksaaq vet tib' s-niman tetz Jesuus.

Uva's ib'anb'el Lu' ta'n viTiuxhil Tiuxh ti' titz'e'vsal Doorkas inpaqte

³⁶ Atichetz val u ixoq niman tetz Jesuus tu tenam Joope, uva' Taviitaich ib'ij. Echetz nik elka'p u b'ij Taviita tu yolb'al grieeo s-eche: <Doorkas,> chiche. Nikichetz ib'an Doorkas b'a'nil te inq'a xao; atz nikich ilotxh inq'a meeb'a'. ³⁷ Tuulb'alez uva's atich Lu' tu tenam Liida, tul ku' Doorkas t-yaab'il, tul kam vete'. Atz tx'ajp vet vitxhi'o'l Doorkas, ya'ne ex aq'axoq vet ja' t-va't itzi' u otzotz uva' tika'viq.

³⁸Tab'ietz vet inq'a niman tetz Jesuus, inq'a t-Joope, uva' atich Lu' tu tenam Liida, tul nalxh itxhaq vet b'en ka'va'l b'anol txhaq ti' ijaqax b'a'n'il te Lu'. Tan naqlieh kuxh ixo'l u tenam Liida tuch' u tenam Joope. Tul echaq ex tal te Lu' s-eche: —iNalxh axh chi, tul ko' s-qi' tu tenam Joope! —xe't e'l Lu'.

³⁹Ib'anetz vet Lu' tutxhe', tul tzaj vet Lu' ti' inq'a ex iq'on. Aq'b'etz vet Lu' tu otzotz, tul iq'ol vet ja' Lu' t-va't itzi' u otzotz t-vika'viq tal uva' atich u kamna'q. Tul sutil vet ti' Lu' ta'n inq'a txakay ixoq. Tul motx oq' vet vatz Lu'. Atz motx ik'utxhaq ok inq'a oksa'm, atz inq'a qinkin itxhas oksa'm te Lu', inq'a motx ib'an Doorkas.

⁴⁰Ya'ne itxhaq vet elu'l Lu' inq'a xaol s-kaqaayil. Tul qaje'v vet Lu'. Tul inatxh vet Lu' Tiuxh. Sutxhq'etz vet Lu' k'atz u kamna'q, tul ech tal Lu' s-eche: —iTaviita, lakpen! —xe't Lu'.

Tul yekich itz'e'v vete'. Atz ijaq vet ivatz. Ta'netzxh ilix vet Lu' ta'n, tul k'uqe'v vete'. ⁴¹Ya'ne taq' vet Lu' iq'ab' te Doorkas. Tul lakax vet ja' Doorkas ta'n Lu'. Tul motx isa' vet uku'l Lu' inq'a niman tetz Jesuus tuch' inq'a txakay ixoq. Tul k'utxhux vet Doorkas s-xo'l ta'n Lu', tan itz'lich vet Doorkas. ⁴²Mamalaetz vet aj tenam Joope ab'in u titz'e'v Doorkas, tul mamala vet aj Joope toksa tib' s-niman tetz Jesuus. ⁴³Nima teletz q'ij ib'an ka Lu' tu tenam Joope xe' val u b'anol tutxh tz'u'm uva' Simoonich ib'ij.

A' u yole ti' toksat vet quB'aal Tiuxh inq'a jit tij imam Israeel s-tuul

10 ¹Atichetz val u vinaq tu tenam Sesareea uva' Korneelioich ib'ij; jitich tij imam Israeel. Iq'esalich xo'l o' k'alal sol uva' italiaanoich ib'ij. ²Tul tx'akich ok taanima ti' quB'aal Tiuxh tuch' jank'al tatin t-totzotz. Atz mij nikich motx isotzsa quB'aal Tiuxh s-k'uul. Pet b'enamen nikich inatxht Korneelio Tiuxh. Tul nikich ilotxh Korneelio inq'a meeb'a' tuulb'al u tenam.

³A'xhetz ib'ant oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij, tul til Korneelio val uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te. Tul tira til s-b'a'n tuch' ivatz. Tul tila uva' a'lich tuku'l val viaanxel quB'aal Tiuxh s-vatz. Tul ech tal u aanxel te Korneelio s-eche: —iKorneelio! —xe'te.

⁴Ya'ne itiila saqi Korneelio u aanxel. Tul mam vet xo'val tzaj ti' Korneelio. Tul ech tal s-eche: —iKame, inB'aal! —xe't Korneelio.

Tul ech tal u aanxel s-eche: —Qat tab'il quB'aal Tiuxh vanatxhk'uulane'. Atz qat till quB'aal Tiuxh inq'a b'a'n'il uva' nik ab'an ti' ilotxhox inq'a meeb'a'. Tan ech qat ija'p vatz quB'aal Tiuxh, eche nik ija'p isib'el inq'a oya uva' nik itz'e'sale'. ⁵Pet txhaq b'en joloq vinaq tu tenam Joope ti' tiq'ol tzaan Simoon. Tul la' ul Simoon tzitza, Simoon uva' Lu' chich e'li. ⁶Tan il Simoon a' atil xe' val u vinaq, val u b'anol tutxh tz'u'm uva' antxh Simoon ib'ij, uva', a' atil totzotz tzi' u maar. A'etz Simoon toq ul alon see jab'iste uva' tetchal la' ab'ana, —xe't u aanxel te Korneelio.

⁷B'enezet vet u aanxel uva' ul alon inq'a yol te Korneelio, ya'ne isik'le vet Korneelio ka'va'l inq'a taq'onvil tuch' va't u sol uva' k'uqleb'alichxh k'uul, atz natxholich Tiuxh. ⁸Tul tal vet Korneelio inuqul jank'al inq'a yol te inq'a vinaq, tul yekich itxhaq vet b'en tu tenam Joope.

⁹Eutalichetz vet tok b'en inq'a vinaq ti' b'ey, tul nikich motx inaqb'ix vet taq'b' k'atz u tenam Joope tuulb'al uva' ilichxh vet q'ij sa'ich txhaq'aani. Tul b'en ja' Lu' vi' vitz'achil u otzotz ti' inatxhax Tiuxh. ¹⁰Tul nikich isa' vet Lu'

uva' la'ich tx'a'on Lu', tan kamyichxh vet Lu' t-va'y. Aya'letz s-tuul nikich ib'anax tutxh itx'ix Lu', tul inatxh Lu' val u chiib'ichil t-taanima ti' inatxhax Tiuxh. Ya'ne til vet Lu' val uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te. ¹¹A'etz til Lu' uva' jaqlich vet u amlika', tul til Lu' taq'ax ku'l val uva' t-amlika' uva' tetxhalich iku'l t-tx'ava' uva' echich, eche inva'q mama' chelkin b'u'q. Tul kajxojb'alice. Atz txeyelich ka junun inq'a ixobj'al t-amlika'. ¹²Tul nima vatzlen txoo atich s-tuul. Atich inq'a k'o'lich txoo. Atichat inq'a a'l nik ijuxu tuul ti' ixaone', atz atichat inq'a tz'ichin inq'a a'l nik ixich'ane', [inq'a ye'lich la' utxh itxhi't inq'a tij imam Israeel, tan ech inq'a b'ek'b'ale tz'ib'amich ka ta'n Moisees.]

¹³Ya'ne tab'i Lu' val u qul uva' ech tal s-eche: —Txakpen, txa Lu'. Yatz' inq'a txoo. Tul txhi'a, —xe't e'l Lu'.

¹⁴Tul ech tal Lu' s-eche: —InB'aal, in ye' la' txhi'on, tan in ye' ootzaqin itxhi'ix inva'q txoo uva' ye'b'an nik tal u qub'ek'b'al, o' inq'a tij imam Israeel, —xe't Lu'.

¹⁵Ya'ne ech tal u qul tika'paq te Lu' s-eche: —«Txaj etxhb'ule uva'e,» chaq tel koq axh, tan in nik alon s-txheel uva' b'an vete', —xe't e'l Lu'.

¹⁶Oxpauletz tab'i Lu' u qul, tul iq'ol vet ja' uva', eche chelkin b'u'q t-amlika' inpaqte.

¹⁷Tul nikich kuxh titz'a vet Lu' kam talaxich uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te, tul a'xh taq'b' vet inq'a vinaq tu tenam, inq'a itxhaq b'en Korneelio. Tul nikich motx tab'i itziulal tal atich u totzotz Simoon, u b'anol tutxh tz'u'm. Tul aq'b'aq vet tzi' u jub'al. ¹⁸Tul itxok'aq vet u jub'al. Tul motx tab'i vete', maq a' atich Simoon tzitzi uva' nikich talax s-Lu'.

¹⁹Seb't telichetz titz'at Lu' uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te, tul ech tal viTiuxhil Tiuxh te Lu' s-eche: —Il axh nik itxhok axh oxva'l inq'a vinaq. ²⁰Pet jnal axh, tul quxh il ku'l! Tul ye' la' ab'an ka'l ak'uul ti' ab'en s-ti', tan jitaq tij imam Israeel. Tan ine qat motx txhaqon, —xe't viTiuxhil Tiuxh te Lu'.

²¹Ya'ne b'en vet ku' Lu'. Tul til vet Lu' inq'a vinaq, inq'a itxhaq Korneelio. Tul ech tal Lu' s-te s-eche: —Ine, uva' nik etxhok in. Poro zkametz inva'q etxhaq toq etal s-ve? —xe't Lu'.

²²Ya'ne ech tal inq'a vinaq, inq'a itxhaq Korneelio, s-eche: —O' itxhaq Korneelio, viq'esal xo'l tanul sol, val u jikla vinaq uva' mij nik isotz quB'aal Tiuxh s-k'uul. Tul jikxh ib'ano'm vatz inq'a tenam, inq'a tij imam Israeel. Tul tira tab'i jolol inq'a yol b'ek'ex s-te ta'n val viaanxel quB'aal Tiuxh. A'etz tal u aanxel uva' la' aq'b' axh t-totzotz Korneelio, —xe't inq'a vinaq te Lu'.

²³Ya'ne tiq'o vet ok Lu' inq'a vinaq tu otzotz. Tul a'aq vatk vet ka tzitzi.

Echetz vet s-eqal, tul el vet b'en Lu' tuch' inq'a itxhaq Korneelio. Tul ant ka'l inq'a aj tenam Joope, inq'a nimanich tetz Jesusus, motx b'en vet ti' Lu'.

²⁴Eutalichetz vet tel tzaan Lu' tu tenam Joope tuch' inq'a imol, tul motx aq'b' vet tu tenam Sesareea. Tul tx'eb'o'myich kuxh vet Korneelio tuch' inq'a titz'in tatzik ti' taq'b' Lu'. Atz antich jolol inq'a tami'k Korneelio, inq'a va'-lichxh iyol s-tuch'. ²⁵Ta'netzkh til vet Korneelio taq'b' Lu', tul elu'l Korneelio ti' ik'ulux Lu'. Tul qael iku' Korneelio vatz Lu'. Tul natxhk'uulal vet Lu' ta'n Korneelio.

²⁶Ya'ne nal kuxh itxey Lu' iq'ab' Korneelio ti' itxakpisat ja'. Tul ech tal Lu' te Korneelio s-eche: —Txakpen. Ye' kuxh anatxhk'uula in, tan inat kuxh inva'l vinaq, eche axh, —xe't Lu'.

²⁷Seb'tichetz iyolon vet Lu' tuch' Korneelio tuulb'al uva's a'laqich ipal vet ok tu otzotz. Tul til vet Lu' uva' mamalaich vet xao' k'ulich tib' tu otzotz.

²⁸Ya'ne ech tal Lu' te inq'a xao', inq'a k'ulich vet tib', s-eche: —Etootzaqle uva' tira txaj s-quvatz, o' inq'a tij imam Israeel, uva' la' qumolo qib' tuch' inva'q uva' jit tij imam Israeel, eche u vatin setuch'. Atz tira ye' la' utxh qub'ant eela quyol setuch'. Pet qat ik'utxhl quB'aal Tiuxh s-ve uva' ye'xhab'il vet inva'q xao' uva' txaj la' qumolo qib' s-tuch', atz ye'xhab'il vet inva'q xao' la' qal s-kantxhaq. ²⁹Echetz s-ti'ile ye' inb'an ka'l ink'uul ti' intzaje' uva's ex viq'ol tzaan. Pet toqetz vab'i sete uva' kametzeb' s-ti'il qat ex eloq tzaan in, —xe't Lu'.

³⁰Ya'ne ech tal Korneelio s-eche: —Kajva'x q'ij s-txheel, a'xh ib'ant oxva'l oora s-ku'eb'al q'ij, tul maqelich vib' ti' intx'a'on ti' inatxhax Tiuxh t-votzotz. Tul ajtxh vil itxake'v val u vinaq sinvatz uva' litz'kab'inyichxh u toksa'm.

³¹Tul ech tal s-ve s-eche: «Korneelio, qat tab'il quB'aal Tiuxh vanatxhk'uulane'. Atz qat till quB'aal Tiuxh inq'a b'a'nil uva' nik ab'an ti' ilotxhox inq'a meeb'a'. ³²Pet txhaq b'en joloq vinaq tu tenam Joope. Tul b'en eloq tzaan Simoon uva' nik talax s-Lu', tan il Simoon a' atil xe' val u vinaq uva' nik b'anon tutxh tz'u'm uva' antxh Simoon ib'ij, uva', a' atil totzotz tzi' u maar. Tul toq ul tal Simoon see kam uva' la' ab'ana,» xe't s-ve.

³³Echetz nal intxhaqt b'ene ka'l inq'a vinaq ti' aviq'ole'. Poro ta'ntiuxhetz te quB'aal Tiuxh qat ab'an b'a'nil, tul qat ul axh. Tan il o' k'ulel qib' tzitza s-qukaqaayil vatz quB'aal Tiuxh. Tul nik qusa'e' la' qab'i u yol uva' qat itxhaq axh quB'aal Tiuxh ti' talax s-qe, —xe't Korneelio te Lu'.

³⁴Ya'ne xe't vet Lu' ti' talax inuqul u yol xo'l inq'a xao'. Tul ech tal Lu' s-eche: —Ya'netz b'eny vet s-ve uva' nuq b'akxhtu' uva' va'l b'ak kuxh iq'ab' quB'aal Tiuxh s-qii'b'a'.^h ³⁵Tan nik ichiib' quB'aal Tiuxh ti' jank'al inq'a xao' vatz u tx'ava' s-kaqaayil, k'uxh kamxh tenamil oq nik ixo'va ipa'vin vatz quB'aal Tiuxh, tul oq a' u jikla txumb'al nik ib'an xo'l inq'a xao'. ³⁶K'uxhetz taq' tzaan quB'aal Tiuxh viyolb'al xo'l inq'a tij imam Israeel, poro a' isa' quB'aal Tiuxh uva' la' paxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole ti' tok b'a'nil xo'l inq'a xao' s-kaqaayil tuch' quB'aal Tiuxh, ti' kam uva' qat ul ib'an u quB'aal JesuKriisto vatz tx'ava'. Echetz s-ti'ile a' vet Jesusus iB'aal jank'al inq'a tenam s-kaqaayil, k'uxh jit tijaq imam Israeel.

³⁷Tan etootzaql vet inq'a b'a'nla txhaq yol uva' paxin vet tuulb'al Judeea, uva' een xe'tik tzaan alaxoq tuulb'al Galileea. Tan ma'tich ipaxsat vet Xhun talax iku' inq'a xao' xe' a' ti' titz'ataq tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. ³⁸Atz etootzaqle uva' taq' tzaan u quB'aal Tiuxh viTiuxhil tiib'a' Jesusus, u aj Nasareet. Atz taq' tzaan quB'aal Tiuxh tiqle'm Jesusus ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima. Tul nikich ib'an Jesusus b'a'nil xo'laq inq'a tenam. Atz mamala xao', inq'a nikich ik'axb' ta'n demoonio, nikich ib'an b'a'n ta'n Jesusus, tan atich quB'aal Tiuxh k'atz Jesusus.

³⁹Tul tira qil jank'al inq'a motx ib'an Jesusus tuulb'al Judeea, atz tu tenam Jerusalem. Atz qilat taq'ax ja' Jesusus vatz kurus tetxhal ikame'. ⁴⁰Titoxvichetz vet q'ij, tul itz'e'v Jesusus inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh, atz antxh quB'aal Tiuxh b'anon uva' ik'utxh tib' Jesusus s-qe. ⁴¹Poro jit jank'al inq'a tij imam

Israeel motx ilon Jesuus uva's ma'tich titz'e'v vet Jesuus inpaqte. Pet ta'n kuxh o' motx ilon, o' inq'a iapoostol, inq'a ich'ex o' quB'aal Tiuxh s-b'axa, atz o' inq'a eela qutx'a'on s-tuch', atz uva' eela quk' a' s-tuch' tuulb'al uva's ma'tich vet titz'e'v inpaqte. ⁴²Echetz itxhaqt b'en o' Jesuuse ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a tenam. Atz itxhaqt b'en o' ti' qaq't ootzaqiloq vinuqul uva', a' Jesuuse uva' la' aq'on ku' inq'a yol tinuqul ti' jank'al inq'a xao'l s-kaqaayil. Tan la' aq'ax ku' yol tinuqul ti' inq'a itz'lele, atz k'uxh inq'a ma't ikame'. ⁴³Tan jank'alxh inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh alon ka ti' u Kriisto. Tul a' motx tala uva' jank'al inq'a xao'l uva' la' qeon u Kriisto la' kuyux inq'a ipa'v ta'n u ticle'm JesuKriisto, —xe't Lu' xo'l inq'a xao'l, inq'a k'ulich tib' t-totzotz Korneelio.ⁱ

⁴⁴Seb'telichetz talt Lu' inq'a yol inq'ae, tul ku'l viTiuxhil Tiuxh tiib'a inq'a xao'l, inq'a jitich tij imam Israeel, inq'a nikich ab'in u yol uva' nikich tal Lu'. ⁴⁵Tul kaayaqich kuxh vet taanima inq'a tij imam Israeel, inq'a txh'uyichaq ti' Lu', ti' uva' ant vet inq'a jit tij imam Israeel k'ulun u b'a'nil; a'e viTiuxhil Tiuxh. ⁴⁶Tan yekichaqxh motx tab'i vete' uva' nikich iyolon vet inq'a xao'l tinjolt yolb'al. Atz nikich motx toksa vet inq'a xao'l iq'ij quB'aal Tiuxh.

⁴⁷Ya'ne ech tal Lu' te inq'a txh'uyich s-ti' s-eche: —Tira b'a'n uva' la' aq'ax vet ku' inq'a xao'l xe' a', tan qat motx ik'ull vet viTiuxhil Tiuxh, eche uva' quk'ult setuch', —xe't Lu'.

⁴⁸Tul ib'ek' vet Lu' inq'a xao'l ti' iku' xe' a' tuch' vib'ij quB'aal Jesuus.^j Echetz motx taq'ax vet ku'e xe' a'. Tul tira nikich iya'lul vet Lu' ta'n inq'a xao'l, ti' uva' la'ich kaj Lu' s-xo'l tuulb'al joloq q'ij.

**Uva's ex talt vet Lu' inuqul inq'a yol xo'l inq'a tij imam Israeel tu tenam
Jerusaleen ti' tok inq'a jit tij imam Israeel s-niman tetz Jesuus**

11 ¹Tab'ietz vet inq'a apoostol tuch' inq'a niman tetz Jesuus, inq'a eenich tuulb'al Judeea, uva' ant vet inq'a jitich tij imam Israeel tzaq'b'en u yol ti' Jesuus, uva' een tzajna'ql Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh t-amlika'. ²Q'a'vetz vet ja' Lu' tu tenam Jerusaleen, tul xe't vet inq'a tij imam Israeel ti' iyojt tib' tuch' Lu'. ³Tul echaq motx tal te Lu' s-eche: —jKametz s-ti'ile, b'atz'i, exo'k axh t-totzotz inq'a xao'l, inq'a jit qumol s-tjaq imam Israeel! Atz jke'ch nik avex tx'a'on xo'l inq'a xao'l inq'ae! —xe'taq te Lu'.^k

i **10.43** K'uxh nikich tal inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh vib'ij JesuKriisto, poro a' nikich elka'pun u ticle'm quB'aal Tiuxh uva' quB'aal Tiuxh aq'on u ticle'm quB'aal Jesuus. Kamaletz ye'ich ootzaqimal quB'aal Jesuus ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, poro nikich motx tale' uva' la'ich ul va'l viCh'exo'm quB'aal Tiuxh. Tul a' uva'e la'ich ul kuyun vipa'v inq'a xao'l. j **10.48** jKam nik ela'pun u yol —...tuch' vib'ij quB'aal Jesuus, —nik tal tzitza? A' nik elka'pun uva' iq'omich vet u ticle'm Lu' ta'n uva' taq' quB'aal Jesuus, tul taq' vet ku' Lu' inq'a xao'l xe' a' ti' vijejt inq'a xao'l, inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, eche uva' nik tal t-Tio 28.18 tuch' Tio 16.19 k **11.3** K'uxh nik tal ka'va'l inq'a versiikulo ti' u <circuncisión> tuch' u <incircuncisión>, a' nik talvat ti' inq'a tij imam Israeel, inq'a nikich iqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l tuch' inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' nikich iqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l. B'antan mam yol vatz inq'a tij imam Israeel viqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l. Pet tuulb'al uva's tul vet viTiuxhil Tiuxh, tan tzitzi ye' toksal vet s-tuul ta'n quB'aal Tiuxh ti' vib'a'nil quB'aal Jesuus. Aloq atich joloq inq'a tij imam Israeel, inq'a ya'naq telich kuxh tok ti' inimal quB'aal Jesuus, inq'a nikich motx ya'lun jolt inq'a niman tetz Jesuus ti' iqolte'l inb'iil te vitxhi'o'l ti' ib'en s-eche inq'a tij imam Israeel, jank'al eche inq'a nikich motx jotxh'in itzi' Lu' ti' tex Lu' xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul kamal antxh inq'a xao'l inq'ae, inq'a motx ex tu tenam Antiokiia ti' iya'lul iqolte'l jolt inq'a niman tetz Jesuus inb'iil te vitxhi'o'l, inq'a ya'naqich kuxh tok ti' inimal quB'aal Jesuus uva' nik tal tu kapiitulo 15.1.

⁴Ya'ne junun motx ixet Lu' ti' talax kamxh inq'a motx ib'ana. Tul ech tal Lu' s-eche: ⁵—Eenichetz in tu tenam Joope. Tul innatxh val u chiib'ichil t-vaanima ti' inatxhax Tiuxh. Tuulb'aletx uva's seb'tich innatxht Tiuxh, tul ajtxh vab'i itxeyt in viTiuxhil Tiuxh, tul ik'utxh vet val uva' s-ve. Tan vil taq'ax ku'l val uva' t-amlika' uva', eche mama' vatz chelkin b'u'q. Tul kaj xojb'aliche. Atz txevelich ka junun inq'a ixojb'al. Tul tetxhalich iku'l sinvatx. ⁶Itz'tichetxh vet invatz s-ti', tul vila uva' nima vatzlen txoo atich s-tuul. Atich inq'a k'o'lich txoo. Atz atich inq'a txhi'omla txoo. Atichat inq'a a'l nik ijuxu tuul ti' ixaone'. Atz atichat inq'a tz'ichin inq'a a'l nik ixich'an vatz amlika'. ⁷Ya'ne vab'i iyolon ku'l quB'aal Tiuxh t-amlika'. Tul ech tal quB'aal Tiuxh s-ve s-eche: «qNal axh, Lu'! Yatz' inq'a txoo. Tul txhi'a,» xe't s-ve.

⁸Tul ech val s-eche: «InB'aal, ye'le. Ye' la' intxhi'a, tan in ye' ootzaqin itxhi'ix inva'q txoo uva' b'ek'el ka s-qe uva' ye' la' qutxhi'a, o' inq'a tij imam Israeel,» xe't in.

⁹Ya'ne ech tal quB'aal Tiuxh ika'paq s-ve s-eche: «Ye' la' aala uva': —Txaj etxhb'ule uva'e, —chaq tel koq axh, tan in nik alon s-txheel uva' b'a'n vete,» xe't s-ve. ¹⁰Oxpa-quetz ib'an inq'ae, tul iq'ol vet ja' uva', eche mama' chelkin b'u'q t-amlika' inpaqte.'

¹¹Ya'etz kuxh vet vilt inq'a ik'utxh quB'aal Tiuxh s-ve, tul aq'b' vet oxva'l inq'a vinaq txhok vetz tu otzotz tal uva' atich in. Tul een txhaqaxik tzaan inq'a vinaq tu tenam Sesareea ti' viq'ole'. ¹²Ya'ne tal viTiuxhil Tiuxh s-ve uva' ye'l in la'ich inb'an ka'l ink'uul ti' inb'en ti' inq'a vinaq k'uxh jitich tijaq imam Israeel. Tul ant vajqit inq'a qumol inq'ae b'en s-vi'. Tul yekich vet ok o' t-totzotz val u vinaq uva' Korneelioich ib'ij.

¹³Ya'ne tal vet Korneelio s-ve uva' til Korneelio val u aanxel txaklich t-totzotz. Tul ech tal u aanxel chi, te Korneelio s-eche: «Txhaq b'en joloq vinaq tu tenam Joope ti' tiq'ol tzaan Simoon. Tul la' ul Simoon tzitza, Simoon uva' Lu' chich e'li. ¹⁴Tul la' tal Simoon inuqul inq'a yol see ti' achitp t-inq'a apa'v, axh tuch' jank'al avatin tavotzotz,» xe't u aanxel chi te Korneelio.

¹⁵Ya'ne xe't vet in ti' taq'ax ootzaqiloq inuqul viyolb'al quB'aal. Tul yekich ku'l vet viTiuxhil Tiuxh tiib'a Korneelio, atz tiib'a inq'a xaol, eche uva' ik'uul s-qiib'a s-b'axa.

¹⁶Ya'ne ul vet viyol quB'aal Jesus sink'uul uva' ech ma'tich talt s-eche: «Nuqxhtu' uva' xe' a' taq'vat ku' Xhun inq'a xaol. Pet ex, tan a' vet viTiuxhil Tiuxh la' toksa quB'aal Tiuxh tetaanxelal,» xe't ka Jesus s-quxo'l.^m

¹⁷Oqetz ech taq't vib'a'nil tiib'a inq'a xaol, inq'a jit tij imam Israeel, eche uva' taq't Tiuxh viTiuxhil s-qe, o' inq'a niman tetz Jesus, tul ja'etz koq vet in la' maqon u iqle'm, a'e viTiuxhil Tiuxh! —xe't Lu' xo'l inq'a imol s-niman tetz Jesus.

¹⁸Tab'ietz vet inq'a tij imam Israeel, inq'a nikich iyoj tib' tuch' Lu', tul ye' vet inva'to'q yol motx tala. Pet a'l motx ichiib' vet ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul ech motx tal s-eche: —Antetz b'ak inq'a xaol, inq'a jit tij imam Israeel, qat taq' quB'aal Tiuxh s-te u titz'at tib' t-inq'a ipa'v; atz ant b'ak vet inq'ae ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq, —xe'taq vete'.

A' inq'a yole ti' vina' vet inq'a niman tetz Jesus tu tenam Antiokiia

¹⁹Ma'tichetz vet iyatz'ax el Ixh, tul mij nikich ikaj vet utxhchil ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesus tu tenam Jerusaleen. Echetz motx ipaxit vet el tib'e inq'a

niman tetz Jesuus. Atetz inq'a ech motx ipal tuulb'al Feniisia, atz motx pal tuulb'al Chiipre, tul yekichaq vet tu tenam Antiokiia tuulb'al Siiria. Tul nikich motx ipaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Poro ta'n kuxh nikich motx talvat te inq'a imol s-tijaq imam Israeel. Pet ye' nikich motx tal te inq'a jit tij imam Israeel.ⁿ ²⁰ Poro atich jolol inq'a niman tetz Jesuus s-xo'l uva' aj Chiipreiche, atz aj Siree-neiche. Opoonagetz vet tu tenam Antiokiia, tul motx tal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' JesuKriisto te inq'a xaal uva', a' u yolb'al grieegeo nikich motx iyolb'e, inq'a jitich tij imam Israeel. ²¹ Nikichetzxh tilix vib'a'nul quB'aal Tiuxh k'atz inq'a niman tetz Jesuus. Echetz mamala xaal motx qeon vet u quB'aal JesuKriisto. ²² Tab'ietz vet inq'a niman tetz Jesuus, inq'a atich tu tenam Jerusaleen, ti' kam inq'a nikich motx tutxh t-inva't tenam s-jetxhel, ya'netze txhaqax vet b'en Vernavee tu tenam Antiokiia ta'n inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

²³ Opoonetz vet Vernavee tu tenam Antiokiia, tul motx til vet Vernavee inq'a mamala b'a'nul uva' nikich ib'an quB'aal Tiuxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tul chiih' vet Vernavee s-ti'. Tul taq' vet Vernavee tial ik'uul inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' a'lxh la' motx taq't ya'l ti' ik'uib'ataq ik'uul ti' quB'aal Jesuus. ²⁴ Poro b'a'nichxh itxumb'al Vernavee, atz atichxh viTiuxhil Tiuxh k'atz Vernavee. Tul k'uqlichxh ik'uul Vernavee ti' quB'aal JesuKriisto. Echetz s-ti'ile mamala vet xaal motx toksa tib' s-niman tetz Jesuus.

²⁵ Xamtichetz vete', tul b'en vet Vernavee tu tenam Taarso ti' itxhokox Saaulo. Legexetz vet Saaulo ta'n Vernavee, tul tiq'o vet tzaan tu tenam Antiokiia. ²⁶ Tul va'l ya'b' ib'an Vernavee tuch' Saaulo xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Antiokiia. Tul mamalaxh xaal itxhus Vernavee tuch' Saaulo tzitzi. Tul a' okk vet ib'ij inq'a xaal tzitzi s-b'axa <s-niman tetz Kriisto.>

²⁷ Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'ae, tul el b'en jolol inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen, inq'a nikich q'exsan viyol quB'aal Tiuxh. Tul yekichaq tu tenam Antiokiia.

²⁸ Ya'ne txakp va'l uva' Agaavoich ib'ij. Tul tal xo'l inq'a niman tetz Jesuus kam uva' taq' viTiuxhil Tiuxh tootzaqi. A'etz tala uva' la'ich ul val u mam va'y tuulb'al u vatz tx'ava'. Antetzxhtu', tan ulxh u mam va'y vatz u tx'ava'. A'etz tul uva's nikich ib'ant Klaudio mam iq'esalil tu tenam Rooma.^o ²⁹ Echetz imolt vet inq'a niman tetz Jesuuse inq'a puaq tetz lotxhb'al tuulb'al Antiokiia. Tul a' motx taq' jank'al uva' motx tzaj t-taanima. Tul taq' b'en te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a jeqlich tuulb'al Judeea. ³⁰ Tul a' ex taq'vat ka te Vernavee tuch' Saaulo. Tul exaq iq'exsa ka te inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tuub'al Judeea.^p

Uva's iyatz'ax el Jakoovo tuch' uva's ija' Lu' t-tze' ta'n Eroodes Agriipa

12 ¹ Tuulb'aletz inq'a q'ij uva's nikich ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul ib'ek' vet Eroodes, u mam iq'esal, itxeyp jolol inq'a niman tetz Jesuus

n 11.19 Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.1-4 **o 11.28** A'etz ib'ant Klaudio iq'esalil tu ya'b' 41-54 m.t.J. Tiveerio Klaudioich ib'ij. Ti'etz uva' tal Agaavo u va'y, tul molox vet inq'a lotxhb'al xo'l jank'al inq'a niman tetz Jesuus tuulb'al Masedoonia, atz moloxat tu tenam Koriinto uva', a' atich tuulb'al Akaaya. A'etz uva'e, nik tal Pa'p tu 1 Koriintios 16.1-4 tuch' tu 2 Koriintios 8.19. A'etz Agaavoe uva' nik tal tu versiikulo tzitza.

A'etz u b'axa yole uva' taq' viTiuxhil Tiuxh tootzaqi Agaavo uva' nik tal tu versiikulo uva'a. Pet a'etz vika'v yol taq' viTiuxhil Tiuxh tootzaqi Agaavo; a'e ti' vitxeyp Pa'p tu tenam Jerusaleen, ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.10-11. **p 11.30** Gaalatas 2.1-10

ti' ik'axb'isale'. ²Tul ib'ek' vet Eroodes iyatz'ax el Jakoovo s-espaada, Jakoovo u tatzik Xhun.^q ³Tiletz vet Eroodes uva' nikich ichiib' inq'a iq'osal xo'l inq'a tij imam Israeel ti' viyatz'ax el Jakoovo, tul ib'ek'at vet Eroodes itxeyp Lu'. Tul a' itxeyp Lu' uva's ib'ant viq'iil u nimla q'ij tetz inq'a tij imam Israeel, uva's nik itx'a'p inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k. ⁴Txeypetz vet Lu', tul aq'ax vet ja' Lu' t-tze'. Tul kaj tanul sol oksal ti' ixeel Lu'. Kajva'l sol atich tuul txhaq tanul. Tan a'ich titz'ab'al Eroodes ti' Lu' uva' la'ich toksa tiq'ab' u tenam uva' il kuxh u nimla q'ij Ipal Aanxel nikich ipal pa'l.^{r s} ⁵B'eenoxhichetz xeemal Lu' tu tze' ta'n inq'a sol, tul a' inq'a niman tetz Jesusus ye' nikich motx iya' ti' inatxhax Tiuxh ti' Lu'.

Uva's teesal el Lu' t-tze' ta'n val viaanxel quB'aal Tiuxh

⁶Echichetz qal oksal vet Lu' tiq'ab' u tenam ta'n Eroodes, tul vatyich Lu' xo'l ka'va'l sol. Atz qitzichat ok Lu' ti' inq'a sol tuch' ka'va'l kadeena. Tul b'eenoxh xeemalich vijub'alil u tze' ta'n ka't inq'a sol. ⁷Tul ye' kuxh taqla aq'b' val viaanxel quB'aal Tiuxh k'atz Lu'. Tul yekichxh litz'kab'in val u xamal tuul u tze'. Tul ex kanaxoq txala tuul Lu' ta'n u aanxel. Tul ul vet ivatz Lu'.

Tul ech tal u aanxel te Lu' s-eche: —jNal alakpe! —xe't u aanxel. Ta'netzxxh tal u aanxel u yol, tul txhaqpe'l inq'a kadeena ti' junun iq'ab' Lu'. ⁸Tul ech tal u aanxel te Lu' s-eche: —B'an avutxhe'. Tul qitzo'k vavoksa'm se'e. Atz qitz vachich' xa'p, —xe't u aanxel. Tul ib'an vet Lu' kam uva' tal u aanxel. Ya'ne echat tal u aanxel inpaqt te Lu' s-eche: —Oksa b'en vaqinkin oksa'm se'e. Tul txh'uye'ven s-vi', —xe'te.

⁹Ya'ne txh'uye'v vet elu'l Lu' ti' u aanxel. Poro ye' nikich ib'en te Lu' oq nuqxh uva' nikich ib'an u aanxel te Lu'. Pet a' nikich titz'a Lu' uva' va'q kuxh kam nikich ik'utxhux te Lu'. ¹⁰Paletz vet pa'l u aanxel tuch' Lu' vatz inq'a sol, inq'a b'axa xeenal, poro tira ye' ilix Lu' ta'n. Ya'ne palaq vet pa'l vatz inq'a ika'v xeenal. Tul ela'paq vet vatz u nimla jub'al, uva' txh'itxh'ichxhtu' uva' nik tela'p vet t-b'ey, tal uva' nik palk vet inq'a xaol. Tul jaqp kuxh vet u jub'al s-junal. Elaqetz vet ul, tul xaonaq vet b'en inva'l q'e'tx b'ey. Tul ajtxh til Lu' ye'lich vet u aanxel s-k'atza.

¹¹Ya'netze ul vet titz'ab'al Lu', tul ech tal vet Lu' s-eche: —jQatetz b'eny vet s-ve uva' iaanxel b'akxh quB'aal Tiuxh uva' qat itxhaq tzaan ti' veesal tiq'ab' Eroodes, atz ti' veesal vatz inq'a ye'b'a'n uva' sa' tulb'e in inq'a iq'osal inq'a inmол s-tijaq imam Israeel, —xe't vet Lu'.

¹²Tiletz vet Lu' uva' jit vet t-tze' atich ku' Lu', tul yekich vet Lu' t-totzotz Mal, vitxutx Xhun; Xhun uva' Kuxh, chichich e'li. Mamalaetz xaol k'ulich vet tib' tu totzotz Mal ti' inatxhax Tiuxh ti' Lu'.

¹³Ya'ne sik'len Lu' vatz u jub'al tetz viq'analil u otzotz. Tul elu'l val u ixvaak, uva' Roodeich ib'ij, ti' tab'ile' ja'l uva' nikich isik'lene'. ¹⁴Tab'ietz vet

q 12.2 Kuxh 1.19 r 12.4 Eeksodo 12.1-27 s 12.4 A' u nimla q'ij Vipal Aanxel tzitza; a'e u «Pesach» nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka. A' nik inimal viq'iil uva's ikolox inq'a tij imam Israeel vatz Vipal Aanxel. Tan b'axich alax te inq'a tij imam Israeel uva' la'ich motx itziku ok b'iitxhaqul ikaqal karne'l tzi'aq totzotz, tul k'uxh la'ich pal u aanxel, tan ye'xhkam la'ich motx ib'ana.

Antxhtu'. Tan paletz vet u aanxel ti' iyatz'ax inq'a b'axa k'aola, tul a' pal iyatz' inq'a b'axa ik'aol inq'a aj Ejiipto. Pet ye'l inq'a b'axa ik'aol inq'a tij imam Israeel yatz'ax el, tan til u aanxel uva' atich ok vikaqal inq'a chelem karne'l tzi' totzotz inq'a tij imam Israeel. Eeksodo 12.1-27; Leviitiko 23.4-8

u ixvaak viqul Lu', tul yekichxh chiib' u ixvaak. Poro ye' ijaq ka u ixvaak u jub'al k'uxh oqxhich ichiib' vete. Pet a'l q'ex tok u ixvaak ti' talax te inq'a k'ulich tib' tu otzotz, ti' uva' atich vet Lu' vatz jub'al.

¹⁵Ya'ne ech tal vet inq'a k'ulich tib' tu otzotz te u ixvaak s-eche: —jYanna'-qeb' avi'! jXa'te kam kuxh nik aab'i! —xe't e'l u ixvaak.

—jYe'le! jNuqxhtu'! Atz jiqulxh Lu'! —xe't u ixvaak inpaqte.

Ya'ne ech motx tal te u ixvaak s-eche: —Ye'le. Jit Lu'e. Pet a' u aanxele uva' nik xeen Lu', —xe'taqe.

¹⁶Poro a'lxh nikich isich'in Lu' vatz u jub'al ti' ijaqpo'k. Elaqetz vet ul inq'a niman tetz Jesusus ti' ijaqax u jub'al, tul tilaq vete' uva' Lu'iche. Tul tira motx kajaq vet taanima. ¹⁷Ya'ne ib'an Lu' val u etxhlal tuch' iq'ab' uva' ye'ich la' motx ti'ni. Tul motx tal vet Lu' inuqul te inq'a niman tetz Jesusus uva' kam tulb'e quB'aal Tiuxh tele'l Lu' t-tze'. Ya'ne ech va't u yol tal Lu' s-eche: —Alvaq te Jakoovo, atz alvaq te inq'a qumol, inq'a niman tetz Jesusus, ti' uva' kam qat tulb'e quB'aal Tiuxh vele'l t-tze', —xe't Lu'. Tul va'ten vet yekich Lu'.

¹⁸Saqb'etz vete', tul mam yol motx xe't vet xo'l inq'a sol, ti' uva' ke'ch tele'l Lu' t-tze'. ¹⁹Ya'ne ib'ek' vet Eroodes itxhokox Lu'. Poro ye' vet Lu' txheji. Tul ijotxh'i vet Eroodes itzi' inq'a sol, inq'a xeenich tetz Lu'. Atz ib'ek' vet Eroodes iyatz'axaq el.

Eletz vet inb'iil s-q'ij ikam inq'a sol, inq'a xeen tze', tul el vet b'en Eroodes tuulb'al Judeea. Tul yekich vet Eroodes atinoq tu tenam Sesareea.

Uva's ikam vet Eroodes

²⁰Tuulb'aletz inq'a q'ij inq'ae, tul lakpina'qich ivi' Eroodes, u mam iq'esal, ti' inq'a aj tenam Tiuro, atz ti' inq'a aj tenam Sidoon. Ya'ne motx ib'an vet ka'va'l inq'a tenam inq'ae eela iyol ti' ib'ok'tziil Vlaasto, viq'esal ilol kam tetz Eroodes. Tul a'ich Vlaasto la'ich b'ok'tziin Eroodes ti' ikuyux ik'ayil tetxhb'u-b'al ka'va'l inq'a tenam inpaqte tuch' inq'a xaol tuulb'al Judeea. Tan nikich isa' inq'a tenam uva' b'a'n la'ich tatinaq s-vatzaq. Tul atich tiq'ab' Eroodes iq'essal pa'l etxhb'ub'al xo'l ka'va'l inq'a tenam inq'ae.

²¹Ya'ne opoon vet va'l q'ij uva' la'ich ik'ul tib' Eroodes tuch' vitxhaq ka'va'l inq'a tenam inq'ae, tul aq'b' vet Eroodes xo'l ka'va'l u tenam. Tul b'een viqich tib' Eroodes, tul toksa vet b'en Eroodes toksa'm tetz mam iq'esal. Tul yekich vet Eroodes k'uqloq tu xhiila tetz mam iq'esal. Tul xe't vet Eroodes yolon xo'l u tenam.

²²Ta'netz kuxh tab'i inq'a tenam iyolon Eroodes, tul mam sich'i'm nikich motx ib'an vet ti' toksal iq'ij Eroodes. Tul ech motx tal s-eche: —jJit kuxh vet iqul inva'q vinaq uva' nik iyolone'! Pet jtiuxh vete uva' nik iyolone'! —xe't isich'in inq'a tenam.

²³Iletz kuxh u yol nikich tal inq'a tenam ti' toksal iq'ij Eroodes, tul yekich k'axb'isal Eroodes ta'n val viaanxel quB'aal Tiuxh, ti' uva' jit a' quB'aal Tiuxh oksal iq'ij ta'n Eroodes. Tan yekich txhej vet mamala kan t-tuul. Tul tiziti ixet' vet val u txho'm s-k'atza, tetxhal ikame'.^t

²⁴Pet koq viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan a'l nikich iyak'ine'. Atz a'l nikich ina' tatxhul inq'a niman tetz Jesusus.

Uva's iq'a'v Vernavee tuch' Saaulo inpaqte tu tenam Antiokiia

²⁵Ma'tichetz ex taq't vet ka Vernavee tuch' Saaulo inq'a puaq tetz lotxhb'al te inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen, ya'ne q'a'v vet b'en Vernavee tuch' Saaulo tu tenam Antiokiia inpaqte. Tul ant Xhun b'en ti' Vernavee, atz ti' Saaulo, Xhun uva' «Kuxh,» chichich e'li.«

**Uva's ixet Vernavee tuch' Saaulo b'enoq s-b'axa t-inq'a
tenam ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh**

13 ¹Atichetz q'exsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Antiokiia, tul ataqich txhusunal. A'etze inq'aa: Vernavee, tuch' Simoon, uva' Nijer chichich e'li, tuch' Luusio, u aj tenam Sireene, atz tuch' Manaeen, uva' tzum ich'ij tuch' Eroodes Antiipas, uva' ok s-mam iq'esar, tuch' Saaulo.² Paquletz uva' seb'taqich talt viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz seb'taqich ti' inatxhk'uulal Tiuxh, atz maqichaq tib' ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tul ech tal viTiuxhil Tiuxh s-eche: —A' Vernavee tuch' Saaulo ech'exe'l sexo'l. Tul a' toq ib'an jab'iste u aq'on uva', in qat ch'exon ti' ib'anta', —xe't viTiuxhil Tiuxh. ³Ya'aqetz kuxh vet ti' inatxhax Tiuxh, atz ti' vimaqt tib' ti' itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh, tul taq'aq vet ja' iq'ab' tivi' Vernavee tuch' Saaulo. Tul itxhaq vet b'en ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh.

**Uva's taq'b' vet Saaulo tuch' Vernavee tu tx'ava'
Chiipre ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh**

⁴Txhaqaxetz vet b'en Vernavee tuch' Saaulo, ta'n viTiuxhil Tiuxh, tul yeki-chaq vet ku' tzi' u maar tu tenam Seleusia. Tul tzitzi okkaq vet b'en tuul vaarko vi' maar. Tul yekichaq vet tu tx'ava' Chiipre uva' at oka'p tuul u maar. ⁵Aq'b'aqetz vet tu tenam Salamiina, titzi' u Chiipre, tul atinaq vet tzitzi. Tul b'enaq vet tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tul tzitzi motx talvat vet viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus. Tul ant Xhun txh'uyich ti' ilotxhox Vernavee, atz ti' ilotxhox Saaulo. ⁶Tul aya'l ixaj Vernavee tuch' Saaulo jank'al tuulb'al u tx'ava' Chiipre, tul opoonaq vet tu tenam Paafos. Tzitzietz ex ik'ulvataq tib' tuch' val u aj q'ij, uva' varJesuusich ib'ij. Antichxh tij imam Israeel. Tul a' nikich tal varJesuus uva' iyol quB'aal Tiuxh uva' nikich ipaxsa, pet jitich tetz quB'aal Tiuxh uva' nikich tale'. ⁷Atichetz ok varJesuus k'atz val viq'esar uva' Seerjio Paauloich ib'ij, iq'esarich tu tx'ava' Chiipre. Atz atichxh itxum-b'al Seerjio. Tul ib'ek' Seerjio tul Vernavee tuch' Saaulo s-vatz, tan nikich isa' Seerjio tab'it viyolb'al quB'aal Tiuxh. ⁸Pet a'etz varJesuus uva' Eliimas chich tela'p vib'ij tu yolb'al griego, nikich maqon Vernavee tuch' Saaulo ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh te Seerjio. Tan aj q'ijich Eliimas. Echetz ib'ant Eliimas ya'le ti' ye' tok Seerjio ti' inimal Jesuus.

u 12.25 Tatinichetz tib' Vernavee tuch' Xhun, tan itxh'ojich Vernavee Xhun. Koloseenses 4.10 v 13.1 Eroodes, u mam iq'esar uva' nik tal tzitza, tan a'e va'l viq'esar xo'l kajva'l iq'esar tuulb'al Palestiina. Tan a' u mam iq'esar tu Rooma jatxon u Palestiina, tul kajva'l el ib'ana. Echetz toksat vet juunil iq'edale tiib'a txhaq tanul u tenam. A'etz Eroodes uva' nik tal tzitza, tan a' okka siq'esar tiib'a Galileea. Petetz Pi'l, u titz'in tatzik, tan a' okka siq'esar tuulb'al Itureea tuch' u Trakoniitide. A'etz Lisaanias okka siq'esar tuulb'al Aviliinia. Luk 3.1. Pet ye' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' vikajva', aloq tan okka vikajv iq'esar tiib'a intant tenam.

⁹Atichetzxh itial Saaulo ta'n viTiuxhil Tiuxh, Saaulo, uva' Pa'p chich tela'p tu yolb'al latiin. Tul itila saqi Pa'p ivatz Eliimas. ¹⁰Tul ech tal Pa'p te Eliimas s-eche: —iB'anol tetz mamala ye'b'a'n; tz'eqol tzij; eesanal t-b'ey; ik'aol Sata-naas; k'a'n kuxh axh ti' inq'a jikla yol! Tul ye' kuxh nik aya' ti' teesal inq'a xao! t-b'ey, inq'a nik sa'on inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹¹Pet txheel, toq ik'axb'isa vet axh quB'aal Jesuus. Tul toq tzottoq axh. Atz kaay vet axh t-tokto tuulb'al jolol q'ij, —xe't Pa'p.

Ta'netz kuxh tal Pa'p u yol uva'e, tul yekich ok vet tokto tivatz varJesuus; atz yekich kuxh kaj vet t-mam tokto. Tul tukunyich kuxh vet Eliimas txala txhaq tuul ti' itxhokoxe' ja'l la'ich txh'iqin vet Eliimas. ¹²Tiletz vet Seerjio Paaulo, u mam iq'esal tuulb'al Chiipre, kam uva' ib'an Eliimas, tul kaayichxh vet taanima ti' inq'a txhusb'al ti' quB'aal Jesuus. Tul toksa vet tib' s-niman tetz Jesuus.

**Uva's pal ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch'
Vernavee tu tenam Antiokiia uva' at tuulb'al Pisiidia**

¹³Eletz vet b'en Pa'p tuch' Vernavee, atz tuch' inq'a imol tu tenam Paafos, tul okaq vet b'en tu vaarko vi' maar. Tul yekichaq vet t-val u tenam Peerje tuulb'al Panfiilia. Tul tzitzi elk vet ka Xhun tu tenam Peerje. Tul q'a'v vet Xhun inpaqte tu tenam Jerusaleen. ¹⁴Eletz vet b'en Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Peerje, tul yekichaq vet t-va't u tenam Antiokiia tuulb'al Pisiidia. A'xh ib'ant val u xee'm q'ij saavado, tul palaq vet ok tuulb'al u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel, tul motx k'uqe'vaq vete'. ¹⁵Tul ataqich vet oka'pun, tul sik'lel vet inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees, tuch' va't u u' uva' itz'ib'a ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul ech ex tal vet viq'esal u k'ulb'al ib' te Pa'p, atz te Vernavee s-eche: —Txa qumol s-tijaq imam Israeel, maq at inva'q eyol la' etal ti' taq'ax tial ik'uul inq'a qumol ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul alvaq, —xe'taqe.

¹⁶Ya'ne txakp Pa'p. Tul ib'an Pa'p val u etxhlal tuch' iq'ab', ti' uva' ye'lich la' ti'n inq'a xao! Tul ech tal Pa'p s-eche: —Ab'ivaq u yol, ex, inmol s-tijaq imam Israeel, atz ex, inq'a jit ex tij imam Israeel, ex, inq'a natxhol Tiuxh. ¹⁷Toqetz val b'iil u yol sete ti' inq'a k'uy qumam. Tan antxh u quB'aal Tiuxh uva' nik qunatxhk'uula, o' inq'a tij imam Israeel, ch'exon inq'a k'uy qumam ti' ib'en sitenam. Tul ich'ijsa quB'aal Tiuxh tatin inq'a k'uy qumam tuulb'al Ejiipto, k'uxh jitichaqxh aj Ejiipto tatinaq tuulb'al u tenam. Tul mamala kaeb'al aanima ib'an quB'aal Tiuxh ti' teesalaq tzaan paqte tuulb'al Ejiipto. Atz antxh u quB'aal Tiuxh tuch' u tiqle'm ex eesan tzaan inq'a k'uy qumam paqte tu mam tenam Ejiipto.^w ¹⁸Tul ikotx' quB'aal Tiuxh ivatz te vipalsan yolil inq'a k'uy qumam tu tzaqa tx'ava' tuulb'al ka'viinqil ya'b'.^x

¹⁹⁻²⁰Ya'ne isotzsa quB'aal Tiuxh juq tanul xao! tuulb'al u tx'ava' Kanaan. Tul taq' vitx'ava' inq'a xao! inq'ae te inq'a k'uy qumam. Paletz vet pa'l kajva'l sieen ya'b' tuch' laval toxk'al (450) taq'b' inq'a k'uy qumam t-Ejiipto, tul tzitzi xe'tik vet tok iq'esal xo'l inq'a tij imam Israeel, atz tzitzi xe'tik vet lotxhpoq, tetxhal tul k'atz Samueel, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh.^y

w 13.17 Eeksodo 1.7; 12.51 x 13.18 Nuumeros 14.34; Deuteronomio 1.31
y 13.19-20 Juees 2.16; 1 Samuel 3.20

chich u yol.^g

³⁴ A'etz nik elka'pun uva' la' itz'e'v u Kriisto inpaqte, tul ye'l inpaqul la' q'a'j vet vitxhi'o'l. Tan ech va't u yol uva' tal ka quB'aal Tiuxh te inq'a k'uy qumam s-na'ya s-eche:

«K'uqleb'alxh k'uul
toq inlotxht ex,
antxh eche uva' valt
ilotxhox Daviid,
tul inlotxha,»
chich u yol.^h

³⁵ Echateztxh inva't u yol uva' nik tal ti' u Kriisto t-inva't u kapiitulo tu Saalmo s-eche:

«Ye' la' akuy iq'aj vitxhi'o'l
u loq'ola a'lxajo'm
uva' atxh tel savatz,»
chich u yol.ⁱ

³⁶ Poro jit ant koqxh talvat Daviid u yol s-ti'. Pet a' talvat Daviid ti' viTxa-jo'm quB'aal Tiuxh. B'antan itzoqpisa Daviid inq'a aq'on ti' ilotxhox inq'a tenam tuulb'al u tatin vatz tx'ava'. Tul a' ib'an Daviid kam uva' isa' quB'aal Tiuxh s-te. Poro kam Daviid. Tul a' ex muqtx'ik Daviid xo'l inq'a k'uy imam. Tul q'ajetz vitxhi'o'l Daviid.

³⁷ Pet koq Jesuus, tan ye'l vitxhi'o'l Jesuus q'aj ka tu muqb'al kamna'q. Echetz a' nik talvat inq'a yol ti' Jesuus, tan quB'aal Tiuxh itz'e'vsan Jesuus inpaqte.

³⁸ B'enoqetz sete, ex inmol s-tijaq imam Israeel, uva' ti' viqueex Jesuuse nik kuypik inq'a qupa'v. A'etz uva'e, nik qal sete. ³⁹ Pet ye' ole'v inq'a xaal ti' tel s-aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh ti' vinimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Pet ech koq vet s-txheel, tan ti' kuxh viquejt inq'a xaal Jesuus, tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.

⁴⁰ Pet kolvaq etib', ti' uva' ye' la' ul inq'a k'axk'o setiib'a, eche u k'axk'o uva' tz'ib'amal ka ta'n va'l inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan ech uva' itz'ib'a ka s-eche:

⁴¹ «Ab'ivaq tenam,
ex inq'a tij imam Israeel,
ex inq'a nik ixvan in.
Tan toq etil
kam uva' toq inb'ane';
tul toq kaoq etaanima s-te.
Ma'tetz etilt ib'anax inq'ae,
tul toq val esotzsal el.
Antetzxh tuulb'al
inq'a q'ij inq'ae,
tul toq etil inb'ant
val u nimla k'axb'ichil sete,
val vinb'ano'm

uva' k'uxh la' alax sete,
tul la' koq eqea,»
chich u yol, —xe't Pa'p.^j

⁴²Eletz vet ul Pa'p tuch' Vernavee tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel, tul ijaq vet inq'a xao, b'a'n'il te Pa'p, ti' uva' la' telich ul tal Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l, eche inq'ae tuulb'al inva't u xee'm q'ij saavado. ⁴³Ijatxetz vet tib' inq'a xao s-kaqaayil tu k'ulb'al ib', tul mamala tijaq imam Israeel tuch' inq'a ataqich vet ok ti' inimal inq'a tuq'e'yb'al, inq'a nik natxhon Tiuxh, motx ok vet b'en ti' Vernavee, atz ti' Pa'p. Tul tal vet ka Pa'p tuch' Vernavee te inq'a xao inq'ae, ti' uva' ye'lich la' elka ti' vib'a'n'il quB'aal Tiuxh, ti' uva' kuyel vet vipa'v ta'n Jesuus.

⁴⁴Echichetz vet va't xhemaana t-inva't u xee'm q'ij saavado, tul jank'alxh vet inq'a xao tu tenam Antiokiia imol vet tib' ti' tab'il viyolb'al quB'aal Tiuxh. ⁴⁵Tiletz vet inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel uva' mam tenam k'ulich vet tib' ti' tab'il u yol ti' Jesuus, tul txhi'anaq vet taanima ti' Pa'p. Atz xe'taq vet ti' ik'ulelal inq'a yol uva' nikich tal Pa'p. Tul nikich kuxh motx iyoj tib' tuch' Pa'p. Atz tira nikich teesal iq'ij Pa'p ta'n.

⁴⁶Poru ye'l Pa'p nikich ixo've'; atz ye'l Vernavee nikich ixo've'. Pet tuch'xh tial, tul ech tal Pa'p te viq'esar inq'a tij imam Israeel s-eche: —Toq qaq' etoo-tzaqi uva', a' b'axich qalvat viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l, ex inq'a qumol s-tijaq imam Israeel. Poru a'l nik eteesat iq'ij, tan ye' nik esa' q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz a' vet b'en qalvat inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a jit tij imam Israeel. ⁴⁷Tan ech uva'e itxhaq o' quB'aal Tiuxh s-ti'. Tan ech tal quB'aal Tiuxh s-qe, eche uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, uva' ech nik tal s-eche:

«Ech etatin
xo'l inq'a jit tij imam Israeel
eche txiqub'al,
ti' ik'utxhux u b'ey
ti' tok b'en inq'a xao
ti' quB'aal Tiuxh.
Echetz a' vet ex b'en alon
vinyol tetz chitpichil
xo'l inq'a xao
tuulb'al u vatz tx'ava'
s-kaqaayil,»
xe't quB'aal Tiuxh s-qe,
—xe't Pa'p tuch' Vernavee xo'l inq'a xao.^k

⁴⁸Tab'ietz vet inq'a xao, inq'a jit tij imam Israeel, u yol uva' tal Pa'p, tul yekichxh motx chiib' vet s-ti'. Atz toksaaq vet iq'ij inq'a yol ti' u quB'aal Jesuus. Tul motxaq toksa vet tib' s-niman tetz Jesuus, inq'a ch'exelichxh vet ta'n quB'aal Tiuxh ti' ik'ult q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ⁴⁹Tul a'lxh nikich ixet vet inq'a niman tetz Jesuus ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus tuulb'al inq'a tenam inq'ae.

⁵⁰Pet inq'a xao, inq'a tij imam Israeel, tan a'l itxhaqtziil vet inq'a iq'esar u tenam Antiokiia ta'n. Atz txhaqtziil vet jolol inq'a ch'exichla ixoq ta'n, inq'a

nimamalich u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel ta'n. Tul motx itxhok vet ix'e't k'atz Pa'p, atz k'atz Vernavee, tetxhal tole'vaq ti' itukilaq b'en t-vitenam. ⁵¹Elaqetz vet b'en tu tenam uva'e, tul itichu vet ka Pa'p tuch' Vernavee poqoq jaq' toq vatz inq'a xaol, tetxhlal uva', a' u k'axb'ichil la' ul tiib'a inq'a xaol. Tul yekich vet Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Ikoonio.¹ ⁵²Tul chiib'iyichxh inq'a niman tetz Jesus tu tenam Antiokiia, tan a' viTiuxhil Tiuxh nikich motx aq'on itial.

¹ 13.51 Tio 10.14; Kuxh 6.11; Luk 9.5

KAME INQ'A IB'AN PA'P UVA'S IPAL VATZ TX'AVA'

Kam ya'b'	Kam inq'a ib'an Pa'p	Tal nik talvat
6 m.t.J. maq 10	Tuulb'al inq'a ya'b' inq'ae alal Pa'p vatz tx'ava' tu tenam Taarso tuulb'al Siliisia tuulb'al Aasia. Tul tij imam Israeelich Pa'p, tan tij imam Israeelich itxutx atz ib'aal Pa'p, k'uxh jit een alamal tu tenam Israeel. Tul aj Roomaich Pa'p tu tenam Taarso tuulb'al Siliisia. Xa'tetze een elk tu'al Pa'p tu tenam Rooma.	
16-18	A' ex itxhusvat tib' Pa'p tu tenam Jerusaleen ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh k'atz inq'a fariseeo. Tul nimalen ya'b' itxhus tib' Pa'p tzitzi k'atz val u vinaq uva' Gamalieelich ib'ij.	
35	Chelem vinaqich kuxh Pa'p uva's tutxh u xotxho'm ti' Ixh. Tul nikichetz tab'i Pa'p inq'a yol uva' nikich tutxhe'. Tul antich Pa'p xo'l inq'a k'onin Ixh s-sivan ti' iyatz'ax el. Tul taq'aq ka inq'a iqinkin txhas oksa'm k'atz Pa'p.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 7.57-60
	Tul mam yol ik'utxht tib' quB'aal Tiuxh te Pa'p, tul ok vet b'en Pa'p ti' quB'aal Tiuxh. Ti'etz inq'a mam kaeb'al aanima ib'an quB'aal Tiuxh ti' isaqin Pa'p inpaqte, tul ik'aq vet tib' Pa'p ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.1-19
35-38	Ex Pa'p tu tzaqa tx'ava' Araavia s-junal ti' tab'it tootzaqib'al s-b'a'n te quB'aal Tiuxh tuulb'al nimal q'ij.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.23 tuch' Gaalatas 1.17

Kam ya'b'	Kam inq'a ib'an Pa'p	Tal nik talvat
38	El tzaan Pa'p tu tzaqa tx'ava' Araavia, tul aq'b' tu tenam Damaasko inpaqte. Tul ipaxsa Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel tzitzi. Tul ojqe'lamal itzaj Pa'p. Alok ye' ilix tele'l tu tenam, tan a'l aq'ax ku' tuul va'l xu'k, tul aq'ax ku'l vatz u tz'ach uva' sutimich ok ti' u tenam. Echetz vet taq'b'e tu tenam Jerusaleen, tul imolo vet tib' tuch' inq'a niman tetz Jesusus tzitzi. Echetz imolot vet tib'e tuch' Vernavee. Pet ye' k'ulux ta'n inq'a niman tetz Jesusus, tan a'aq motx titz'a uva' kamal txumb'al kuxh nikich itxhok Pa'p ti' itxeyexaqe. Jitetz kuxh ta'ne, pet mam k'a'nal ib'an vet inq'a imol s-fariseoil, ti' uva' tan, a'l a' nikich ipaxsa vet Pa'p u b'a'nla yol ti' Jesusus.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.25-29 tuch' Gaalatas 1.18-19
38-43	Echetz vet s-ti'ile q'a'v Pa'p paqte t-vitenam Taarso tuulb'al Siliisia. Tul ex tal vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus tzitzi t-Siiria tuch' Siliisia.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.30 tuch' Gaalatas 1.21
43	Eenichetz Pa'p tu tenam Taarso, tul seb'tich ina' vet tatxhul inq'a niman tetz Jesusus t-Antiokiia tuulb'al Siiria, tul tiletz vet Vernavee uva' nikich ina' inq'a niman tetz Jesusus tzitzi, tul echetz isa't vet tzaan Vernavee Pa'pe s-k'atza. Tul imolich vet tib' Pa'p tuch' Vernavee ti' itxhusux inq'a niman tetz Jesusus ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. Ya'ne aq'b' vet Agaavo xo'l inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Antiokiia. Tul a' tal uva' la'ich ul va'l mam va'y tu tenam Jerusaleen. Echetz itxajax el Pa'pe tuch' Vernavee ta'n inq'a niman tetz Jesusus ti' taq'ax ka u lotxhb'al xo'l inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Jerusaleen.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.25-27
43 tuch' 44 m.t.J.	Tzum ib'en Vernavee tuch' Pa'p ti' iq'exsal vet ka inq'a lotxhb'al te inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesusus tuulb'al Judeea.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.27-30 tuch' 12.25; Gaalatas 2.1-10

Kam ya'b'	Kam inq'a ib'an Pa'p	Tal nik talvat
46 tuch' 48 m.t.J.	Q'a'vetz vet Pa'p paqte tu tenam Antiokiia, tul tal viTiuxhil Tiuxh te inq'a niman tetz Jesus uva' la'ich b'en Pa'p t-inq'a tenam ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus. Tul b'enetz vet Pa'p tuch' Vernavee. Tul nimalen tenam motx palk ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesus, tan motx pal tu tenam Chiipre, Antiokiia tuulb'al Siliisia, Ikoonio, Liistra, tuch' jolt tenam. K'uxhetz b'anb'el Pa'p ti' ib'anax b'a'n val u vinaq tu tenam Liistra, val uva' ye' nikich itx'ol xajo'm, tul k'onil Pa'p s-sivan ta'n inq'a xaol, inq'a a' nimamich ta'n val u b'itichla tiuxh uva' Seeusich ib'ij. Aloq at xaol ok vet s-niman tetz Jesus.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.2-14.28
48 tuch' 49 m.t.J.	Eenichetz Pa'p t-Antiokiia tuulb'al Siiria, tul itz'ib'a b'en Pa'p u b'axa u' te inq'a niman tetz Jesus, inq'a nikich imol tib' tu tenam Pesiino, Ansiira tuch' Taviia. A' u u'e u Gaalatas.	
49-50	Eletz b'en jolol tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen, tul aq'b' xo'l inq'a niman tetz Jesus t-Antiokiia. Tul motx tal inq'a tij imam Israeel uva' tetxhal la'ich inima inq'a jit tij imam Israeel inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees, ti' iqolpe'l inb'iil te inq'a itxhi'o'l. Tul mam vet vavu ib' ib'an inq'a niman tetz Jesus tu tenam Jerusaleen s-ti'. Echetz talt vet inq'a iq'esale uva' la'ich utxh va'l k'ulu ib' ti' iyoloxe'. Tul ch'exex vet Vernavee tuch' Pa'p xo'l inq'a niman tetz Jesus t-Antiokiia ti' ib'en tuulb'al u nimla k'ulu ib'. Tul ib'anaq vet eela iyol ti' ijeqb'ale' jab'iste uva' la'ich motx iqeja. Tul a' motx ijeqb'a uva' jit tetxhal la'ich motx inima inq'a niman tetz Jesus, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.1-29 tuch' Gaalatas 2.1-10

Kam ya'b'	Kam inq'a ib'an Pa'p	Tal nik talvat
50-52	B'en Pa'p inpaqte tuch' Siilas ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu tuulb'al inq'a tenam Filiipos, Tesaloonika, Vereea, Ateenas, Koriinto, tuulb'al Greesia tuch' Aasia. Tul mamala ipaleb'e Pa'p: At itza'lal, atz at b'a'nil. Pet aloq mamala xao ok s-niman tetz Jesusu, k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.40–18.23. Itz'ib'a Pa'p u u' 1 Tesaloniseenses tuch' 2 Tesaloniseenses, uva's eenich tu tenam Koriinto
	Uva' eenich Pa'p t-inq'a tenam ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu, tul imol lotxhb'al t-inq'a tenam inq'ae. Tul ex taq' ka tu tenam Jerusaleen. Ya'ne q'a'v Pa'p paqte tu tenam Antiokiia tuulb'al Siiria.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.22
53-55	Oxva'l ya'b' atin Pa'p tu tenam Eefeso. Tul nimla kuxh b'a'nil ib'an Pa'p tzij ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu. Tul mamala kaeb'al aanima ib'an tzitzi. Tul nikich ik'ulela tib' Pa'p tuch' inq'a nikich eesan iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh, jank'al eche inq'a xao uva' nikich natxhk'uulan u b'itichla tiuxh Diaana tu tenam Eefeso. Aloq mamala xao ok ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu, a'e viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan tz'e'sal el jolol inq'a u' tetz q'ia'm. Tul jitetz kuxh ta'n ib'an Pa'pe, pet mam tel kuxh kam ib'an Pa'p tzitzi.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 19.1–20.1
55	Itz'ib'a Pa'p u u' 1 Koriintios uva's eenich tu tenam Eefeso. Itz'ib'a Pa'p u u' 2 Koriintios uva's eenich tu tenam Masedoonia.	
53-57	B'en Pa'p titoxpaq t-inq'a tenam ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.23–21.17
57	Itz'ib'a Pa'p u u' Romaanos, uva's eenich t-Sesareea, atz maq t-Koriinto. A' txeypik Pa'p tu tenam Jerusaleen.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.27–22.30

Kam ya'b'	Kam inq'a ib'an Pa'p	Tal nik talvat
57-59	Aq'ax ja' Pa'p t-tze' tu tenam Sesareea tuulb'al Judeea. Tul aq'ax vet ku' yol tinuqul ti' Pa'p, ta'n Eroodes, u mam iq'esar, Eroodes Agriipa II. Tan a' eenich Agriipa ti' inq'a tij imam Israeel. Tan a' nikich isa' Agriipa uva' a' la'ich kajk Pa'p tiq'ab' inq'a iq'esar uq'e'yb'al tu tenam Jerusaleen. Echetz s-ti'ile ijaq Pa'p uva', a' inq'a aj Rooma la'ich aq'on ku' yol tinuqul s-ti'. Tul itxhaqetz vet b'en u mam iq'esar Pa'p tu tenam Rooma vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuqul, ti' uva' tan, aj Roomaich Pa'p.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 23.23–26.32
59	Tul echetz tok b'en Pa'pe tuul val u vaarko uva', a' k'aqich u tenam Rooma ta'n. Tul imolich tib' Pa'p tuch' val u niman tetz Jesus uva' Aristaarkoich ib'ij. Tul q'oon kuxh nikich ib'en u vaarko vi' u a' ta'n u kaqiq' jab'al. Tul a' kajk Aristaarko t-Aasia. Tul ok b'en Pa'p tuch' Luk, u aj tz'ak tuul va't vaarko. Tul mamala itza'lal palka, tan tira mam kaqiq' jab'al nikich ipale'. Atz motx k'onil kaj inq'a iqatz ti' teesal talal u vaarko, tan tetxhichxh vet ipal ku' u vaarko jaq' u mam a'. Tul tira pax vet u vaarko vi' u maar ta'n u kaqiq' jab'al. A' ib'anwalt tu tx'ava' uva' Maalta ib'ij. Poro ye'l Pa'p nikich taq'ax ka ta'n quB'aal Tiuxh, tan ipaxsa Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus tu tx'ava' Maalta. Tul mamala kaeb'al aanima ib'an Pa'p xo'l inq'a xaol tztizi, tul echetz tok vet inq'a xaole s-niman tetz Jesus. Tan tira nikich til Pa'p vilotxhb'al quB'aal Tiuxh s-k'atza. Tul ti'etz tilt inq'a xaol u mam b'a'nil uva' ib'an Pa'p s-xo'l, tul mamala etxhb'ub'al toya inq'a xaol te Pa'p tetz ti' ib'ey. Tul el vet b'en Pa'p tu tx'ava' Maalta, imolich tib' tuch' Luk, tul ok vet b'en t-va't vaarko. Tul yekich vet tu tenam Rooma.	Vib'ano'm inq'a Apoostol. 27.1–28.16

Kam ya'b'	Kam inq'a ib'an Pa'p	Tal nik talvat
59-62 m.t.J.	Tiraetz tib'a'nil b'enk Pa'p ti' b'ey, tul aq'b' vet tzi' u' maar tinaaq'a' u' tenam Rooma. Tul ex k'uluxoq vet Pa'p ta'n inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tzaj tu tenam Rooma. Tul imolich tib' tuch' jolol pereexho, atz tuch' u' q'esal sol, s-taq'b' tu tenam Rooma. Tul a' aq'axik ka jank'al inq'a pereexho tu tatib'al inq'a sol uva', a' atil k'atz u' tatib'al u' mam iq'esal tu tenam Rooma. Tul a' aq'axik vet ja' Pa'p t-tze' tzitzi. Aq'axetz ja' Pa'p t-tze' s-b'axa tu tenam Rooma, pet xamtel txhaqpuli. Atichetz ja' Pa'p t-tze' tu tenam Rooma, tul nikich ikuyux ixaon Pa'p tuulb'al u' tatib'al inq'a sol. Tul nikichetz itz'ib'a b'en inq'a tu' te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a niim atilich el k'atz u' tenam Rooma. B'axa itz'ib'a b'en u' u' Efeesios te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a een tu tenam Eefeso. Xamtel itz'ib'a b'en u' u' Koloseenses te inq'a niman tetz Jesuus inq'a een tu tenam Koloosas. Tuulb'aletz uva' atich ja' Pa'p t-tze', tul tal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus te Oneesimo. Tul ok vet Oneesimo s-niman tetz Jesuus. Ya'ne itz'ib'a Pa'p u' u' te val u' niman tetz Jesuus uva' Filemoonich ib'ij. Tuulb'aletz uva' atich ja' Pa'p t-tze', tul itz'ib'a u' u' Filipeenses te inq'a niman tetz Jesuus inq'a een tu tenam Filiipos.	Vib'ano'm inq'a Apoostol 28.16-31
62-67	Txhaqpetz vet el Pa'p t-tze' tu tenam Rooma, tul yekich vet t-Masedoonia xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Filiipos, atz tu tenam Tesaloonika. Itz'ib'a Pa'p u' u' 1 Timoteeo tuch' u' u' Tiito, uva's eenich t-Masedoonia. Tul b'en Pa'p titoxpaq t-inq'a tenam ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul antxh tu tenam Kreeta uva' atilich Tiito.	Tiito 1.5
67-68	Tul txeypetz Pa'p paqte, tul aq'ax ja' t-tze' inpaqte ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul tzitzi itz'ib'avat Pa'p u' ya'teb'al u', a'e u' 2 Timoteeo. Poro een itz'ib'avat Pa'p u' u' 2 Timoteeo tuul val u' jul, tu tenam Mamertiina tuulb'al Rooma.	2 Timoteeo 4.6-8
	Aq'ax ku' yol tinuqul ti' Pa'p ta'n Neroon, u' mam iq'esal, ti' iyatz'ax el.	

Uva's pal ipaxsat Pa'p tuch' Vernavee viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Ikoonio

14 ¹Echetz ib'ane tuulb'al uva's eenich vet Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Ikoonio, tul tzum ipal vet ok Pa'p tuch' Vernavee tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tul motx tal vet viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesusus. Echetz mamala vet tijaq imam Israeel motx toksaaq vet tib' s-niman tetz Jesusus, atz mamalaat vet inq'a jit tij imam Israeel motx toksa tib' paqte. ²Pet atichetz jolt tijaq imam Israeel ye' motx niman Jesusus. A'etz inq'ae, a'l motx itxhaqtziit jolt inq'a xaal ti' uva' jitichxh inuqul inq'a yol uva' nikich tal Pa'p nikich motx tale'. Atz a'l motx iyansat ik'uul inq'a xaal, inq'a jitich tij imam Israeel, ti' itxhi'k'uulal inq'a niman tetz Jesusus.

³Poro nima teletz q'ij atin Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Ikoonio. Tul atichaqxh itial ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesusus xo'l u tenam. Tul tira nikich motx ik'uqb'a ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Antetzxh quB'aal Jesusus nikich yak'insan viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' ikuyv vipa'v inq'a xaal uva' nikich niman quB'aal Jesusus. Atz antxh quB'aal Tiuxh nikich kuyun ib'ant Pa'p tuch' Vernavee inq'a etxhlal tuch' uva' mam yol tilixe', k'utxhb'al tetz uva', a' vinuqul nikich tal Pa'p. ⁴Poro ka'va'lenich vet elna'q inq'a xaal, inq'a tu tenam Ikoonio. Tan jolol u xaal uva' eenichaq ti' inq'a tij imam Israeel, inq'a ye' nikich qeon Jesusus. Etn jolt inq'a eenichaq ti' Pa'p tuch' Vernavee, inq'a iapoostol quB'aal Jesusus.

⁵Ya'ne xe't vet inq'a tij imam Israeel, inq'a ye' nikich qeon Jesusus, ti' ib'ant eela iyol tuch' jolt inq'a jit tij imam Israeel, atz tuch' inq'a iq'esal. Aya'letz inq'ae motx ok ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesusus. Tul motx xe'taq ti' ik'o'pile', tetxhal motx ik'onit s-sivan. ⁶Tab'ietz vet Pa'p u yol tuch' Vernavee, tul itz'eqaq vet tib'. Tul yekichaq vet tu tenam Liistra, atz tu tenam Deerve tuulb'al Likaoonia. Tul b'enaq vet tinjolt tenam sinaaq'a. ⁷Tul tzitzi ipaxsavat Pa'p tuch' Vernavee inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus.

Uva's ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Liistra, tul aq'ax vet b'en Pa'p s-tiuxh ta'n inq'a xaal, tul k'onil Pa'p paqte s-sivan

⁸Atichetz val u vinaq tu tenam Liistra uva' ye' nikich ixaone', tan a'ichxh ala s-talale'. K'uqlichetz kuxhtu', tan ye' nikich iti'n inq'a toq. ⁹Tab'ietz u vinaq inq'a yol uva' tal Pa'p ti' Jesusus, tul isaqi Pa'p u vinaq s-b'a'n. Tul til Pa'p uva' k'uqlichxh ik'uul u vinaq ti' quB'aal Jesusus ti' ib'ant b'a'n.

¹⁰Ya'ne taq' ja' Pa'p ti' iqu. Tul ech tal Pa'p te u vinaq s-eche: —[Txakpen! Tul jikxh atxake'v tuch' inq'a avoq! —xe't Pa'p. Tul yuqel ija' u vinaq. Tul xeon vete'.

¹¹Ta'netztxh til inq'a xaal kam uva' ib'an Pa'p ti' vib'ant u vinaq b'a'n, tul xe't vet inq'a xaal sich'in tiyolb'al inq'a aj tenam Likaoonia. Tul ech motx tal vet s-eche: —[letz vet inq'a qutiuxh ku'y vet ul s-quxo'! Tul [qat taq'l vet b'en tib' s-va'l aanima! —xe'taq vete'.

¹²A'etz Vernavee tal inq'a xaal s-Seeus, viq'esal inq'a b'itichla tiuxh. Pet a'etz Pa'p tal inq'a xaal s-Eermes, tan a' Pa'p nikich iyolone'.^m ¹³Atichetz va'l

m 14.12 Eche vib'ij inq'a b'itichla tiuxh uva' nik tal t-inq'a versiikulo inq'aa, tan a' vib'ij vib'itichla tiuxh inq'a aj Greesia uva' paxna'q el tuulb'al jank'al vitx'ava' u tenam uva'e. Tan a'ich u uq'e'yb'ale uva' ipaxsa Alejaandro Maagno xo'l inq'a tenam, inq'a oko'k jaq' ib'ek'b'al Alejaandro Maagno uva's ib'ant tu ya'b' 330 y.u.J. Xa'tetze a' vet uva'e nikich inatxhk'uula inq'a xaal, inq'a aj Ikoonio uva's ib'ant tu ya'b' 62 m.t.J. Pet tuulb'al uva's nikich ipaxsat vet Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol s-xo'l, tan a' atich vet ok u tenam Ikoonio jaq' ib'ek'b'al u tenam Rooma. Tul jalpu-letz vet inq'a aj Rooma ib'ij inq'a b'itichla tiuxh, inq'a aj Ikoonio. U b'itichla tiuxh Juupiter, tan Seeus vet ib'ija. Pet u b'itichla tiuxh u Merkuurio, tan Eermes vet ib'ija.

tatib'al Juupiter tal uva' nikich natxhk'uulalika. A' atilich vatz u paleb'al ok tu tenam. Tul atich iq'esal u uq'e'yb'al tetz Juupiter. A'etz vet viq'esal uq'e'y-b'al b'ek'on tiq'ol tzaan viqb'al, tul taq' vet ku' tiqul Pa'p tuch' Vernavee vatz vijub'alil u atib'al. Atz ib'ek' u q'esal tenam tuch' inq'a mam tenam tiq'ol va't yak'a va'k. Tul la'ich yatz'ax ti' toksal iq'ij Pa'p tuch' Vernavee uva' tala.

¹⁴Ajtetz tab'i vet inq'a apoostol, a'e Vernavee tuch' Pa'p, kam uva' sa'ich ib'an inq'a xao, tul ilitx'aq vet el inq'a toksa'm s-ti', tetxhlal vitxumun te vitxumb'al inq'a xao. Atz palaq vet ok xo'l inq'a xao. Tul taq'aq vet ja' ti' iql ti' iyolone'. ¹⁵Tul ech motx tal s-eche: —jEx tenam sekaqaayil! Ye' la' utxh enatxhk'uulat o'. Tan o'at kuxh inva'l aanima, eche ex. Tul a' kuxh vinuqul nik qal sete, ti' uva' ye' la' enima vet kam uva' nik enima uva' ye'xhkam va'q nik taq'e'. Pet a' eb'ana uva' la' ejalpu vetxumb'al, tul a' vet quB'aal Tiuxh la' enima uva' itz'lele. A'e u quB'aal Tiuxh u viinqixsan tetz u tx'ava' tuch' jank'al inq'a at s-vatz, atz tuch' u maar tuch' jank'al inq'a at s-tuul. ¹⁶Poro eche inq'a s-na'ya, tan nikich kuxh ikuy vet quB'aal Tiuxh ipa'v inq'a xao ti' kamaq kuxh inq'a nikich motx ib'ane', jank'ale vitz'e'sal ok oya vatz kam kuxh tiuxhil. ¹⁷K'uxhetz eche, poro a' ik'utxh quB'aal Tiuxh vatz inq'a xao uva' ye'l vib'a'n timer inq'a xao. Tul il vib'a'n timer quB'aal Tiuxh nik qil setuch' s-txheel. Tan a' nik aq'on ku'l u jab'al s-qii'b'a. Tul at qetxhb'ub'al ta'n quB'aal Tiuxh. Tan a' quB'aal Tiuxh nik aq'on ivatz kam inq'a nik motx qava. Echetz nik ichiib'e u qaanima s-qukaqaayil, —xe't Pa'p.

¹⁸Kuxhetz itxhok Pa'p iya'sal vatz inq'a xao ti' ye' itz'e'sal ok inq'a oya s-vatz, poro kaaroxh ya' vet vatz inq'a xao ti' vitz'e'sal ok inq'a yak'a va'k vatz Pa'p.

¹⁹Ya'ne aq'b' vet jolol inq'a tij imam Israeel, inq'a ye' nikich qeon Jesuus, inq'a tzajna'qich tu tenam Antiokiia, atz inq'a tzajna'qich tu tenam Ikoonio. Tul xe'taq vet ti' itxhaqtziil jank'al inq'a xao uva' tu tenam Liistra ti' Pa'p, ti' uva' ye'ich la' iqe inq'a xao inq'a yol uva' nikich tal Pa'p ti' Jesuus. Ya'ne motx k'onil vet Pa'p s-sivan ta'n inq'a xao. Tul a' titz'a vet inq'a xao uva' kamna'qich vet Pa'p. Tul juxumich tel vet Pa'p ti'e'l u tenam ib'an inq'a xao. ²⁰Pet koq inq'a niman tetz Jesuus, tan molelihaq vet ok tib' ti' Pa'p. Tul ajtxh motx til ilakp Pa'p. Tul antxh q'a'vik vet ok Pa'p tu tenam inpaqte.

Echetz vet eqal, tul b'en vet Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Deerve. ²¹Tul ex tal vet Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus tu tenam Deerve. Tul mamala vet xao motx ok s-niman tetz Jesuus. Ya'ne q'a'v vet Pa'p inpaqte tu tenam Liistra, atz tu tenam Ikoonio, atz tu tenam Antiokiia. ²²Q'a'vetz vet Pa'p t-inq'a tenam inq'ae, tan a' nikich isa' Pa'p pal taq't itial inq'a niman tetz Jesuus, atz ti' ik'uqb'at tel ik'uul ti' Jesuus. Atz la'ich motx taq' ya'l, inq'a ya'naq kuxh tok ti' inimal Jesuus, tul ye'ich la' motx el ka ti' inimal. Tul ech nikich tal Pa'p s-eche: —Tetxhalxh la' nal pal o' tu mamala itza'la ti' iqeex Jesuus, ya'ne la' opoon o' tal uva' nik ib'navat quB'aal Tiuxh iq'esalil tu amlika', —chichich Pa'p xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

²³Tul nikich pal toksa ka Pa'p iq'onaq ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a tenam. Tul nikich imaq Pa'p itx'a'on tuch' Vernavee ti' inatxhax Tiuxh. Tul nikich toksa ka inq'a iq'onaq ivi' tiq'ab' quB'aal Jesuus, inq'a ya'naqich kuxh tok siq'onaq ivi'.

**Uva's iq'a'v vet Pa'p inpaqte tuch' Vernavee tu
tenam Antiokiia uva' tuulb'al Siiria**

²⁴ Ya'ne pal vet pa'l Pa'p tuch' Vernavee tuulb'al Pisiidia, atz tuulb'al Panfiilia. ²⁵ Aq'b'etz vet Pa'p tu tenam Peerje uva' tuulb'al Panfiilia, tul ipaxsa vet Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus. Ya'ne a'l iku' vet Pa'p tu tenam Ataalia.

²⁶ Ya'ne ok vet b'en Pa'p tuch' Vernavee tuul u vaarko vi' maar. Tul ulaq vet inpaqte tu tenam Antiokiia tuulb'al Siiria. Tan tzitzi natxhaxik b'en quB'aal Tiuxh s-ti' s-ka'b'il ti' toksal tiq'ab' quB'aal Tiuxh ti' inq'a aq'on uva' exaq ib'ane'. ²⁷ Atichetz vet Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Antiokiia, tul motx imol vet inq'a imol s-niman tetz Jesuus. Tul motxaq tal vet inq'a nimla txhaq b'a'n'il uva' motx ib'an quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xaal. Atz motxaq tal vet inuqul uva' quB'aal Tiuxh kuyun tok vet inq'a xaal s-niman tetz Jesuus, inq'a jitich tijaq imam Israeel, eche ijaqp inva'q jub'al ti' tootzaqit inq'a xaal quB'aal Tiuxh. ²⁸ Tul nimal q'ij ib'an vet Pa'p tuch' Vernavee xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Antiokiia.

**Uva's motx ib'ant vet inq'a apoostol eela iyol tuch' inq'a
iq'on ivi' ti' ijeqb'al jab'iste uva' la' motx iqeja**

15 ¹ Ib'anzet inpaqul uva's tel tzaan jolol inq'a tij imam Israeel tuulb'al Judeea, tul opoonaq vet tu tenam Antiokiia. Tul echaq tal vet ti' itxhusux inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tij imam Israeel, s-eche: —Oq ye' la' anima u yol uva' b'ek'el ka ta'n Moisees, ti' uva' la' qolox el inb'iil te vetxhi'o'l, tul ye'l ex la' chitp ex t-inq'a epa'v, —xe'taqe.

² Tul motx iyoj vet tib' inq'a tij imam Israeel tuch' Pa'p, atz tuch' Vernavee, inq'a tij imam Israeel, inq'a motx tzaj tuulb'al Judeea. Tul mam yol xe'taq vet s-xo'l. A'etz motx ik'ul vet tib' iyol s-ti' uva' la'ich b'en Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Jerusaleen ti' iyolox vet u yol uva'e tuch' inq'a iq'on ivi, atz tuch' inq'a apoostol. Tul motx ok b'en jolt niman tetz Jesuus ti' Pa'p tuch' Vernavee. ³ Ya'ne ex q'exsaloq vet el Pa'p tuch' Vernavee ti'e'l u tenam ta'n jolt inq'a niman tetz Jesuus. Tul pal tal vet Pa'p tuch' Vernavee tuulb'al Feniisia, atz tuulb'al Samaaria uva' mamala inq'a xaal, inq'a jitich tij imam Israeel, nikich motx toksa tib' s-niman tetz Jesuus. Tul mam chiib'ichil nikich motx ib'an vet inq'a niman tetz Jesuus s-ti'.ⁿ ⁴ Aq'b'etz vet Pa'p tuch' Vernavee tuch' inq'a imol tu tenam Jerusaleen, tul k'uluxaq vet tib'a'n'il ta'n inq'a niman tetz Jesuus, atz ta'n inq'a apoostol, atz ta'n inq'a nikich motx iq'on ivi'. Ya'ne xe't vet Pa'p tuch' Vernavee ti' talax jank'al inq'a b'a'n'il, inq'a motx ib'an ta'n quB'aal Tiuxh xo'l inq'a jit tij imam Israeel.

⁵ Atichetz jolol inq'a niman tetz Jesuus uva' fariseeoiche, poro ma'tich tok-sataq vet tib' s-niman tetz Jesuus. Ya'ne motx txakpi. Tul ech motx tal s-eche: —B'a'n kuxhte'e. Pet tetxhal la' qolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l inq'a xaal, inq'a jit tij imam Israeel. Tul la' b'ek'ex s-te uva' la' inima inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees, —xe'taqe.

n 15.3 Eche u yol ti' viq'exsal Pa'p nik tal tzitza, tan a' nik tale' uva' nikich ik'uulal Pa'p ti' b'ey ta'n inq'a xaal. Pet jit loq's kuxh txh'uyich inq'a xaal s-eche. Tan nikich taq'ax itx'ix Pa'p, atz nikich taq'ax lotxhb'al tetz Pa'p ta'n inq'a xaal.

⁶Ya'ne motx ik'ul vet tib' inq'a apoostol tuch' inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus ti' iyolox kam la'ich motx tulb'e vet ib'anax tutxh u yol. ⁷Ma'ti-chetz iyolox vet inq'a yol ta'n inq'a niman tetz Jesuus, ya'ne txake'v Lu' s-xo'l.

Tul ech tal Lu' s-eche: —Ex, inmol s-niman tetz Jesuus, etootzaqle uva' na'y ich'ext in quB'aal Tiuxh ti' taq'ax ootzaqiloq inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus xo'l inq'a jit tij imam Israeel, ti' uva' la' motx ok s-niman tetz Jesuus. ⁸Tul a' u quB'aal Tiuxh qat k'utxhun s-qe, u ootzaqin tetz u qaaxelal s-qukaqaa-yil, uva' nik toksa quB'aal Tiuxh inq'a jit tij imam Israeel s-tatxhul. Tan qat taq' quB'aal Tiuxh viTiuxhil s-te, eche uva' taq't quB'aal Tiuxh s-qe. ⁹Tul mij va'q jalb'al qib' tuch' inq'a jit tij imam Israeel qat ib'an quB'aal Tiuxh. Tan ti' vinimal Jesuus tul qat motx tx'ajpik u taanima t-inq'a ipa'v.

¹⁰Pet jkametz s-ti'il uva', a' nik esa' ipalan vetetz tiib'a u tetz quB'aal Tiuxh! Tan nik etaq' tiqatz inq'a jit tij imam Israeel, inq'a okna'q vet s-niman tetz Jesuus. Tul jitoq inq'a k'uy qumam qat ole'v ti' inimal, atz jitoq o' la' tx'olon inimal paqte. Ech kuxh nik eb'an, eche va'q xaal uva' at ivaakaxh, tul nik taq' ja' tiqatz vivaakaxh, tul jitoq la' itx'ol tiqale'.^o ¹¹Pet ech koq o'e, tan a' nik quqej vete' uva' ta'n kuxh vib'a'nil quB'aal Jesuus la' chiton o' t-inq'a qupa'v. Echatez kuxh vet inq'a xaele, inq'a jit tij imam Israeel, —xe't Lu' xo'l inq'a xaal.

¹²Tul tira ye'l va'to'q iyol inq'a niman tetz Jesuus txheji. Ya'netze motx kuxh tab'i vet inq'a yol uva' tal Vernavee tuch' Pa'p ti' inq'a mam etxhlal tuch' mam kaeb'al aanima, inq'a ma'tich ib'ant Pa'p tuch' Vernavee ta'n quB'aal Tiuxh xo'l inq'a jitich tij imam Israeel.

¹³Ya'etz vet iyolon Pa'p tuch' Vernavee, ya'ne ech tal vet Jakoovo s-eche: —Ex inmol s-niman tetz Jesuus, ab'ivaq u yol uva' toq val sexo'l: ¹⁴Qatetz tall Simoon Lu' s-quxo'l, ti' uva's ke'ch qat topoon vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-b'axa tiib'a inq'a jit tij imam Israeel, inq'a qat ich'ex quB'aal Tiuxh. Tul qat taq' b'en quB'aal Tiuxh sitenam. ¹⁵A'etz inq'a yole qat eya'pun, inq'a tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, uva' ech tal s-eche:

¹⁶«—La' nal tz'eq opoon
iq'iil val u yol.
Tul at va'l la' inb'ana.
Tul antxh in la' b'anon
uva' la' inxe'tisa
viq'asalil inpaqte
uva' taq' ka Daviid.
Tan yansamal vet ka.
Pet a' vet va'l tij imam
Daviid
la' ok s-mam iq'asal
inpaqte.
Tul ech la' inb'an
eche inuk'il
inva'q otzotz
uva' ma't itilpe'.

- ¹⁷ Echetz la' itxhokt ine jolt
inq'a xao!,
inq'a jit tij imam Israeel.
Tul la' motx itxhok in,
inq'a jit tij imam Israeel,
inq'a ch'exel va'n
ti' inatxhk'uulat in.
Tul la' motx b'en sintenam,
¹⁸ –chich quB'aal Tiuxh
[uva' aq'on ootzaqiloq
inq'a yol s-na'ya,]»
chich u yol.^p

¹⁹ Echetz ti' inq'a yol inq'aa, tul nik vitz'a uva' ye' la' utxhi la' kuxh qeesa taanima inq'a jit tij imam Israeel ti' inimal jank'al u yol uva'e, inq'a nik toksa tib' s-niman tetz Jesuus. ²⁰ Pet ta'n kuxh la' ib'ane uva' la' qutz'ib'a b'en tuul inva'q u' uva' la' inima ka'oxva'l yol. B'axa yol, a'e, uva' ye' la' motx tetxhb'u etxhb'ub'al uva' ma'taq toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh, tan txaj s-quvatz, o' inq'a tij imam Israeel. Va'te, uva' la' ixee tib', tul ye' la' motx iyansa tib' ti' ijaltut ik'ulel. Atz va'te, uva' ye' la' motx itxhi' itxhib'il inva'q txoo uva' loq's kuxh la' txhuyil ivi', tul ye' la' el vikaqal. Atz va'te, uva' jitoq la' motx tetxhb'u vikaqal inva'q txoo, atz jitoq la' tuk'a.^{q r}

²¹ Pet ech koq o', inq'a tij imam Israeel, tan ootzaqimalxh vet inq'a b'ek'-b'al qa'n, inq'a itz'ib'a ka Moisees. Tan jun xee'm q'ij saavado nik motx isik'lel s-quxo'l t-inq'a k'ulb'al qib' t-junun inq'a tenam. Pet eche inq'a xao!, inq'a jit tij imam Israeel, tan a'l b'a'n uva' la' motx b'en tab'i tel inuqul t-inq'a k'ulb'al ib' t-jun xee'm q'ij, —xe't Jakoovo.

²² Ya'ne ib'an vet inq'a apoostol eela iyol tuch' inq'a iq'onaq ivi', atz tuch' jank'al inq'a niman tetz Jesuus ti' ich'exex ka'l imol s-niman tetz Jesuus uva' la'ich b'en ti' Pa'p, atz ti' Vernavee tu tenam Antiokiia ti' b'en talt u yol uva' ik'uib'a inq'a iq'on ivi'. Tul a' Juudas ch'exexi, uva' varSavaas chichich e'li, tuch' Siilas, inq'a iq'esalich xo'l inq'a niman tetz Jesuus t-Jerusalem. ²³ Tul motx itz'ib'a val u u' ti' kam vet inq'a yol uva' motx ik'uib'a inmale'. Ya'ne motx taq' vet b'en inq'a iq'on ivi' u u' ti' ka'va'l inq'a niman tetz Jesuus.

Echetz nikich tal tuul u u' s-eche:

—O', inq'a apoostol tuch' inq'a iq'onaq ivi', atz tuch' inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, nik qaq' b'en b'anil ek'uul, ex inq'a niman tetz Jesuus, inq'a jit tij imam Israeel, ex, uva' een ex tu tenam Antiokiia, atz ex inq'a at ex tuulb'al Siiria, atz tuulb'al Siliisia.

²⁴ Qatetz qab'ila' uva' at lolol inq'a qumol qat el b'en s-quxo'l, poro jit o' nik motx txhaqon ti' talax u yol sexo'l. Pet qat kuxh b'enaq s-junal ti' itxho'nisal

p 15.18 Amos 9.11-12 q 15.20 Eeksodo 34.15-17 r 15.20 Eeksodo 34.15-17. ¿Kam s-ti'il tal inq'a apoostol inq'a yol inq'ae? Ti' uva' tan, jit ech uva'e alelich ka ta'n quB'aal Jesuus, uva' jit aya'l inq'a yol la' inima inq'a xao!, eche uva' nik tal u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Atz tal inq'a apoostol inq'a yol inq'ae, tan atich qe'jo'm xo'l inq'a tij imam Israeel uva' nikich maqon tok inq'a xao! ti' inimal u quB'aal Jesuus, jank'al, eche viqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l inq'a xao!. Tul at ka'va't yol uva' at tokeb'al tal inq'a apoostol. A'e, uva' ye' la' utxhi la' itxhi' inva'q xao! inva'q txhib' uva' ye' la' el vikaqal. Atz va'te, a'e, uva' ye' la' tetxhb'u inq'a xao! u kaq, atz jitoq la' tuk'a. Poro jit a' nik tal inq'a apoostol uva' pa'v la' ib'an inq'a xao! tuch' u yol uva'e, pet ti' kuxh uva' tan, txoqeb'al k'uul vatz inq'a tij imam Israeel.

etaanima tuch' ka'l inq'a yol, inq'a nik ex tal sexo'l. Atz qat xe't vet ex itz'an ti' u yol uva' nik etab'i. Tul nik iya'lu ex ti' iqolox el inb'iil te vetxhi'o'l, atz ti' enimat u b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. ²⁵Pet qatetz qub'anl vet va'l quyol, ti' uva' b'a'n nik qile' uva' a'l qat quch'ex b'en ka'l qumol s-niman tetz Jesuus s-quxo'l uva' b'en ilon ex. Tul toq motx qutxhaq b'en ti' Pa'p tuch' Vernavee, inq'a atxh qaanima s-ti', ²⁶tan nik motx taq' tib' k'axb'isaloq ti' talax viyol-b'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus. Tul b'iitxhaqt kuxh ye' nik motx ikamsal el s-ti'. ²⁷Echetz a' Juudas tuch' Siilas qat qutxhaq b'en ti' Pa'p, atz ti' Vernavee ti' talax inuqul inq'a yol, inq'a nik qutz'ib'a opoon sete. ²⁸Tan b'a'n vatz viTiu-xhil Tiuxh, atz b'a'n s-quvatz, uva' ye' la' quya'lu ex ti' enimat jolt inq'a b'ek'-b'al tetz inq'a tij imam Israeel. Pet b'antan nimavaq jolol inq'a kam uva' nik qal b'en sete, a'etze inq'aa: ²⁹Ye' la' etetxhb'u inq'a oya, inq'a ma't toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh. Atz jitoq la' motx etetxhb'u vikaqal inva'q txoo. Atz ye' la' motx etxhi' itxhib'il inva'q txoo uva' loq's kuxh la' txhuyil ivi', tul ye' la' el vikaqal. Atz ye' la' motx eyansa etib' ti' ejalput ek'ulel. Oqetz la' enima inq'a yol, inq'a nik motx qutz'ib'a opoon sete, tul b'a'n ex vatz quB'aal Tiuxh. Tul a' la' enima kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul quB'aal Tiuxh la' lotxhon ex sekaqaayil, —xe't b'en inq'a apoostol, tuch' inq'a iq'onaq ivi', atz tuch' in jolt inq'a niman tetz Jesuus tuul u u'.

³⁰Q'a'vetz vet b'en Pa'p tuch' Vernavee tu tenam Antiokiia, tul ant Siilas tuch' Juudas b'en s-ti'. Tul motx aq'b' vet tu tenam Antiokiia. Ya'ne ib'ek'aq vet imolox inq'a niman tetz Jesuus, inq'a jitich tij imam Israeel. Tul taq'aq vet ok u u' te inq'a niman tetz Jesuus. ³¹Isik'leetz vet inq'a niman tetz Jesuus u u', tul yekichxh motx chiib' vet s-ti'. Atz yekichxh motx txhejaq vet itial ta'n inq'a yol, inq'a nikich motx tal tu u'.

³²Ya'ne ik'uib'a vet Juudas ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tzitzi tuch' Siilas. Atz motx taq'aq vet itial inq'a niman tetz Jesuus tuch' mam yol. Tan q'exsa-nich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-ka'b'il.

³³⁻³⁴Eletz vet inb'iil s-q'ij tatin Juudas tuch' Siilas tzitzi, tul q'a'v vet Juudas inpaqte t-Jerusalem. Pet [ye'l vet Siilas q'a'v t-Jerusalem,] tan antxh Siilas sa'on vet ikaj tu tenam Antiokiia. Tul tib'a'nil motx ijaxvat tib' Juudas tuch' inq'a niman tetz Jesuus tu Antiokiia. Tul antxh q'a'vik vet Juudas inpaqte vatz inq'a iq'on ivi', inq'a motx txhaqon, atz xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusalem. ³⁵Pet Pa'p tuch' Vernavee, tan antxh kajk t-Antiokiia. Tul motx itxhus viyolb'al quB'aal Jesuus tzitzi. Atz motxat ipaxsa pa'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuch' jolt inq'a niman tetz Jesuus tzitzi.

**Uva's ijaxt vet tib' Pa'p tuch' Vernavee, tul b'en vet Pa'p
tika'paq ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' Siilas**

³⁶Eletz vet inb'iil s-q'ij, tul ech tal Pa'p te Vernavee s-eche: —Ko'on. Tul ko' qusoli inq'a qumol s-niman tetz Jesuus inpaqte tuulb'al jatva'l inq'a tenam tal uva' motx ex qupaxsavat viyolb'al quB'aal Jesuus. Tul ko' qile' kam ya'el ich'ij inq'a qumol s-niman tetz Jesuus ti' quB'aal Tiuxh, —xe't Pa'p.

³⁷Pet a'e tan, nikich isa' Vernavee tiq'ol Xhun s-ti', uva' Kuxh chichich e'li. ³⁸Pet ye' isa' Pa'p tiq'ol Kuxh s-ti', tan q'a'v kuxh ka Kuxh uva's eenichaq vet tuulb'al Panfiilia. Tul ye'l Kuxh b'en ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. ³⁹Ti'etz uva' ye'

motx ik'ul vet tib' iyol s-vatzaq, tul ijatxaq vet tib' s-ka'b'il. Ya'ne tiq'o vet Vernavee Kuxh s-ti'. Tul b'enaq vet t-val u vaarko. Tul yekichaq vet tuulb'al u tx'ava' Chiipre.

⁴⁰Pet Pa'p, tan a' titz'a Pa'p ib'en Siilas s-ti'.

Antxhtu'. Inatxh vet inq'a niman tetz Jesuus Tiuxh ti' Pa'p, atz ti' Siilas, ti' uva', a' vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' b'en ti' Pa'p tuch' Siilas. Echetz ib'en vet Pa'pe tuch' Siilas ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus.

⁴¹Ya'ne motx pal vet tuulb'al Siiria, atz tuulb'al Siliisia. Tul nikich pal taq' ka itial inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a tenam.

**Uva's pal tiq'ot Pa'p Timoteeo s-ti', ti' ipaxsal viyolb'al
quB'aal Tiuxh ti' Jesuus tuulb'al Aasia**

16 ¹Xamteletz vete', tul aq'b' vet Pa'p tuch' Siilas tu tenam Deerve ti' tilix inq'a niman tetz Jesuus tzitzi. Ya'ne b'enaq vet tu tenam Liistra. Tul atich val u niman tetz Jesuus tzitzi uva' Timoteeoich ib'ij. Tul tij imam Israeelich vitxutx, atz nimanich tetz Jesuus. Pet jitich tij imam Israeel vib'aal Timoteeo. Tul a' nikich iyolb'e u yolb'al griego. ²Tul a' nikich tal inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Liistra, atz tu tenam Ikoonio uva' tira b'a'nichxh itxum-b'al Timoteeo. ³Titz'aetz Pa'p uva' la'ich b'en Timoteeo s-ti', poro b'a'n uva' b'axich iqole'l Pa'p inb'iil te vitxhi'o'l Timoteeo. Tan a'ich isa' Pa'p uva' ye'xh-kam la'ich tal inq'a tij imam Israeel, inq'a jeqlieh tzitzi. Tan tootzaqlieh inq'a tij imam Israeel uva' jitich tij imam Israeel vib'aal Timoteeo.

⁴Jununetz tenam nikich palk Pa'p tuch' Siilas, atz tuch' Timoteeo, tul niki-chaq pal tal ka te inq'a niman tetz Jesuus kam inq'a yol uva' motx ijeqb'a inq'a apoostol tuch' inq'a iq'on ivi' tu tenam Jerusaleen. Tul la'ich motx inima.

⁵Echetz a'lxh nikich taq'ax tel itial inq'a niman tetz Jesuus ti' ik'uqb'ataq ik'uul ti' Jesuus. Tul jun q'ij nikich motx ina' tatxhul.

**Uva's taq'b' Pa'p tu tenam Trooas, tul ik'utxh quB'aal
Tiuxh val u vinaq aj Masedoonia te Pa'p s-aq'b'al**

⁶Ya'ne pal pa'l Pa'p tuch' inq'a imol tuulb'al Galaasia, atz tuulb'al Friijia. Tul ipaxsa Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tzitzi ti' Jesuus. Tul nikichat isa' Pa'p ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh t-Aasia, poro ye' ikuy viTiuxhil Tiuxh ipal Pa'p. ⁷Paletz kuxh pa'l Pa'p txala Aasia, tul aq'b' vet Pa'p tinajqe'lil Miisia. Poro ye'l Pa'p b'eno'k tuulb'al Miisia, tan maqaxat Pa'p ta'n viTiuxhil Tiuxh. Ya'ne aq'b' vet Pa'p tuulb'al Vitiinia. Tul kolich ipaxsa Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tzitzi tala, poro ye'at ikuy viTiuxhil Tiuxh. ⁸Paletaetz kuxh vet pa'l tuulb'al Miisia, tul yekichaq vet tu tenam Trooas.

⁹Atichetz vet Pa'p tu tenam Trooas, tul til Pa'p val u vatzik' ta'n quB'aal Tiuxh. Til Pa'p uva' txaklich val u vinaq aj Masedoonia vatz Pa'p. Tul ech tal u vinaq s-eche: —B'an b'a'nil s-qe, ulen tztizta t-Masedoonia. Tul pal alotxh o', —xe't u vinaq te Pa'p t-vatzik'.^s

¹⁰Tul b'en vet s-qe uva' quB'aal Tiuxh sa'on o' ti' ipaxsal pa'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al Masedoonia. Echetz yekich qub'an vet qutxhe' ti' qub'en tuulb'al Masedoonia.

s 16.9 Tuulb'al u tenam Trooas, tul ex ik'ul vet tib' Luk tuch' Pa'p tzitzi. Tul imolich vet tib' Pa'p tuch' Luk, atz tuch' Siilas. A'etz vet Luke u tz'ib'an tetz inq'a yol inq'aa. Echetz tuulb'al u versii-kulo laval nik xe'tik vet Luk ti' talax u yol u -o'.

**Uva's ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Filiipos
tuch' Siilas, tul motx q'osoxi, atz aq'axaq ja' t-tze'**

¹¹Eletz vet b'en o' tu tenam Trooas tuul val u vaarko vi' maar, tul a' k'aqich qa'n u tenam Samotraasia uva' at oka'p tuul u maar. Echetz vet eqal, tul b'en vet o' tetxhal qaq'b' tu tenam Neapolis. ¹²Eletz vet b'en o' tu tenam Neapolis, tul yekich vet o' tu tenam Filiipos, uva' nimla tenam tatin tiib'a jolol tenam uva' at tuulb'al Masedoonia. Tan at intanul u tenam Filiipos uva', a' jeqlel jolol aj Rooma s-tuul. Tul qub'anxh in jolol q'ij tztizi.

¹³Tuulb'alez val u xeam q'ij saavado, tul b'en vet el o' ti'e'l u tenam tzi'e'l vijub'alil. Tul yekich vet o' k'atz val u xaomla a' tal uva' nikich ik'ulvat tib' inq'a tij imam Israeel ti' inatxhax Tiuxh. K'ulichetz tib' jolol inq'a ixoq tztizi, tul k'ueq'v o' s-k'atza. Tul xe't vet o' ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesus s-xo'l.

¹⁴Atichetz val u ixoq uva' Liidiaich ib'ij, jitich tij imam Israeel. Tul k'ayinich b'a'nla txhaq b'u'q uva' kaq q'eqq'o ika'ye'. Tul aj Tiatiiraich u ixoq.^t Tul tira tx'akelich ok taanima te quB'aal Tiuxh. Poro seb'tichetz tab'it ixoq viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nikich tal Pa'p ti' Jesus. Tul quB'aal Tiuxh oksan t-taanima u ixoq uva' a'xh la'ich tab'ie, atz a'xh la'ich inima inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul ok vet u ixoq s-niman tetz Jesus. ¹⁵Atz aq'ax vet ku' ixoq xe' a' Tuch' jank'al tatin t-totzotz. Tul ech tal ixoq s-qe s-eche: —Oq k'uq-lelhx vet ink'uul ti' quB'aal Jesus nik etile', tul ko'vaq s-vi'. Tul ech kaj ex t-votzotz, —xe't s-qe. Tul tetxhalxh iya'lu ixoq kukaj t-totzotz.

¹⁶Paquletz uva' a'lich qub'en ti' inatxhax Tiuxh, tul elu'l val u chelem ixvaak t-qub'ey uva' nikich ib'anb'el ti' q'ia'm ta'n demoonio. Tul mam puaq nikich ik'ul inq'a b'aal taq'on u ixvaak ti' u q'ia'm uva' nikich ib'ane'.

¹⁷Ya'ne txh'uye'v vet b'en u chelem ixvaak s-qi'. Tul sich'i'mxh nikich ib'an ti' iyolone'. Tul ech nikich tal s-qi' s-eche: —Inq'a vinaq inq'ae, tan niman tetz inuqul inq'a b'a'nla txhaq yole ti' u quB'aal Tiuxh uva' sib' at ja'p t-amlika'! Tul ja' nik motx tal inuqul sete ti' echitp t-inq'a pa'v! —chichich s-qi'.

¹⁸Tul ech kuxh nikich ib'an u chelem ixvaake txhaqpaq. Tul pal vet ik'uul Pa'p s-te. Ya'ne sutxhq' Pa'p ti' iqu. Tul ech tal Pa'p te u demoonio uva' nikich b'anb'en u ixvaak s-eche: —Nik val see Tuch' ib'ij quB'aal JesuKriisto uva': jElen el k'atz u ixvaake! —xe't Pa'p. Tul el vet el u demoonio t-taanima u ixvaak tuulb'al u q'ij uva'e.

¹⁹Tiletz vet inq'a b'aal taq'on u ixvaak uva' ye'lich la' itx'ak vet puaq ti' u ixvaak, tul txeyex vet Pa'p Tuch' Siilas ta'n. Tul iq'ol vet Pa'p Tuch' Siilas vatz inq'a iq'osal u tenam, tal uva' nikich aq'axik ku' yol tinuqul. ²⁰Tul ech tal vet u b'aal taq'on u ixvaak te inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul s-eche: —Qat qiq'o tzaan ka'va'l inq'a tij imam Israeel sevatz, inq'a nik yansan ivi' u qutenam. ²¹Tan nik kuxh motx itxhus inq'a txhusb'al uva' ye' nik ikuy u qub'ek'b'al qub'anta', o' inq'a aj Rooma, —xe'taqe.

²²Ya'ne motx ilak vet tib' inq'a xaal ti' Pa'p, atz ti' Siilas. Tul ib'ek' vet inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul teesal toksa'm Pa'p Tuch' Siilas. Atz ib'ek' vet iq'osox Tuch' tze'. ²³B'eenoxh iq'osox Pa'p Tuch' Siilas, tul ya'ne aq'ax vet ja' t-tze'

s-ka'b'il. Tul b'ek'ex vet te u xeen tze', uva' b'eenoxh la'ichaq ixee'ta'. ²⁴Tab'ietz vet u xeen tze' u yol uva' alax s-te, tul iq'ol vet Pa'p tuch' Siilas t-va't u atib'al uva' tiya'teb'al oka'p u tze' uva' tatib'alxh inq'a pereexho uva' niimxh ipa'v. Tul b'eeni ijek'ex vet ka toq Pa'p tuch' Siilas tixo'l ka'l u nimla tze' uva' txe'y-b'alxh tetz pereexho.

²⁵Poru a'etzxh itxhaq'aan aq'b'al, tul nikich inatxhk'uula Pa'p quB'aal Tiuxh tuch' Siilas. Atz nikichaq ib'itz ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul nikich kuxh tab'i jolt inq'a pereexho inq'a b'itz uva' nikich tal Pa'p tuch' Siilas.

²⁶Ya'ne ye' kuxh taqla ul val u mam kab'naano. Tul xe't vet ix'e' u tze' tilka-b'oq el ta'n u kab'naano. Atz yekichxh motx jaqp vet inq'a jub'alil u tze'. Tul chitp vet el inq'a kadeena, inq'a qitzb'al tetz jank'al inq'a pereexho. ²⁷Uletz vet ivatz u xeen tze', tul tila uva' jaqlich vet inq'a jub'al. Tul tiq'o vet ja'ul viespaada. Tul junt kuxh kol iyatz' vet el tib' tala. Tan a' titz'a uva' ma'tich itz'eqt vet tib' inq'a pereexho.

²⁸Ya'ne jank'alxh iyak'il Pa'p sich'ini. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Ye' kuxh ayatz'e'l eeb'! jil o', at o' s-qukaqaayil! —xe't Pa'p.

²⁹Tul tab'i vet u xeen tze' ixamal ti' itxiqule'. Tul q'ex ipalo'k k'atz Pa'p. Tul oqxhich iti'n vet t-xo'val. Tul qael iku' vet vatz Pa'p, atz vatz Siilas.

³⁰Ya'ne iq'ol vet elu'l Pa'p tuch' Siilas ta'n u xeen tze'. Tul ech tal vet te Pa'p, atz te Siilas s-eche: —Txa vinaq, jkam toq inb'ane', tul la' chitp in t-inq'a pa'v? —xe'te.

³¹Ya'ne ech tal Pa'p tuch' Siilas s-eche: —Ta'n kuxh toq qal see uva': K'uqb'a ak'uul ti' kam uva' qat ib'an u quB'aal Jesuus. Echetz toq achitpe t-inq'a apa'v tuch' jank'al avatin tavotzotz, —xe't Pa'p te u xeen tze'.

³²⁻³⁴Antetzxh tuulb'al u aq'b'al uva'e, tul iq'ol vet Pa'p tuch' Siilas ta'n u xeen tze' t-totzotz ti' itx'ajt inq'a tak'o'm Pa'p, atz inq'a tak'o'm Siilas. Ya'ne xe't vet Pa'p tuch' Siilas ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus te u xeen tze', atz te jank'al tatin t-totzotz. Tul motx inima vete'. Tul chiib'iyichxh vet tuch' jank'al tatin t-totzotz ti' u toksataq tib' s-niman tetz Jesuus. Tul aq'ax vet ku' u xeen tze' xe' a' tuch' jank'al tatin t-totzotz ta'n Pa'p, atz ta'n Siilas. Tul aq'ax vet itx'ix Pa'p tuch' Siilas ta'n u xeen tze'.

³⁵Saqb'etz vet s-ech eqal, tul txhaqax vet b'en ka'l inq'a pol ta'n inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul, ti' uva' ech la'ich b'en tal te viq'esal u xeen tze' s-eche: —Txhaqpu el ka'va'l inq'a vinaq chi, tu tze', nik tal viq'esal, —xe't taq'b' inq'a pol.

³⁶Ya'ne taq' vet viq'esal xeen tze' tootzaqi Pa'p kame uva' ex tal inq'a pol uva' txhaqax ta'n inq'a iq'esal aq'olaq ku' yol tinuqul. Tul ech tal te Pa'p s-eche: —Qat ib'ek'l tzaan naq inq'a aq'ol ku' yol tinuqul uva' la' intxhaqpu vet el ex. Echetz b'enoq vet ex tib'a'nil, —xe't vete'.

³⁷Ya'ne ech tal vet Pa'p te u xeen tze' s-eche: —Ye' la' isa'a uva' jutximal vet la' qel t-tze' ta'n inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. Pet la' nal motx ul s-quvatz. Tul a'aq la' ul eesan el o' tu tze'. Tan ech ivatz inq'a xael tul ib'ek' inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul quq'osox s-tze'. Tul tira ye' tab'i inuqul u yol s-qi', maq at qupa'v, atz maq ye'l qupa'v. Tul loq's kuxh motx taq' ja' o' t-tze'. Atz antxh o' aj tenam Rooma, —xe't Pa'p.

³⁸Ya'ne q'a'v vet inq'a pol ti' talax u yol te inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. Tul yekichxh motx xo'v vet inq'a iq'esal uva's tab'ita' uva' aj Roomaich Pa'p

tuch' Siilas. ³⁹Ya'ne aq'b' vet inq'a aq'ol ku' yol tinuqul tu tze'. Tul ib'ok'tziiag vet Pa'p tuch' Siilas. Tul ya'ne exaq ijaq vet b'a'nil s-te ti' telaq el tu tze'. Tul eesalaq vete'. Atz motxat ijaq b'a'nil ti' tele'l Pa'p tuch' Siilas tu tenam.

⁴⁰Eletz vet el Pa'p tu tze' tuch' Siilas, tul yekichaq vet t-totzotz Liidia. Tul ik'ulaq vet tib' tuch' inq'a niman tetz Jesusus. Tul taq'aq vet ka itial inq'a niman tetz Jesusus ti' ik'uqb'ataq tel ik'uul ti' Jesusus. Tul b'enaq vet t-inva't u tenam.

**Uva's ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' quB'aal Jesusus tu
tenam Tesaloonika, tul motx ilak tib' inq'a xaal ti' Pa'p**

17 ¹Ya'ne b'en vet Pa'p tuch' Siilas tuulb'al Masedoonia. Tul echaq ipal tu tenam Anfiipolis, atz tu tenam Apoloonia. Tul aq'b' vet Pa'p tuch' Siilas tu tenam Tesaloonika. Atichetz val u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel tzeitzi. ²Tul yekich vet Pa'p xo'l inq'a imol s-tijag imam Israeel, tan chiana'-qichxh te Pa'p ti' ib'en t-inq'a k'ulb'al ib' t-junun inq'a xeem q'ij saavado. Tul oxva'l xeem q'ij iyoj tib' Pa'p ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u Kriisto tuch' inq'a vinaq, inq'a iq'esalich tu k'ulb'al ib'. ³Tul nikich tal Pa'p inuqul, ti' uva' tetxhal la'ich kam u Kriisto, atz la'ich itze'v inpaqte. Tul nikich ik'utxh Pa'p tal nik talvat tuul viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal. Nikichat tal Pa'p uva', a' Jesusus u Kriisto. Tan ech nikich tal Pa'p s-eche: —U Jesusus, uva' nik val sete, tan a'e u Kriisto, —chichich Pa'p.

⁴Ya'ne motx iqe'j vet jolol inq'a tij imam Israeel; atz motx imolo vet tib' tuch' Pa'p, atz tuch' Siilas. Tul motxat iqe'j vet jolt inq'a xaal, inq'a a' u yolb'al griee'go nikich motx iyolb'e, inq'a tx'akich ok taanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul sib'al ixoq motx qeon, inq'a ataqich ticle'm.

⁵Pet koq jolt inq'a tij imam Israeel, inq'a ye' qeon inq'a yol uva' ex tal Pa'p, tan nikich kuxh motx itxho'naq vet ik'uul. Ya'ne exaq imol vet jolol inq'a yaab'la txhaq vinaq, inq'a ye'ich isa' aq'on, inq'a ku'sa q'ij kuxh nikich ib'ane'. A'etz vet inq'a vinaq inq'ae, lakon mamala xaal ti' Pa'p, atz ti' Siilas. Tul motx vavun tok vet inq'a xaal t-totzotz Jasoon ti' tiq'ol elu'l Pa'p tuch' Siilas ti' ik'ax-b'isal ta'n u tenam. ⁶Tul ye'l Pa'p txhej tuch' Siilas. Pet a'etz Jasoon txeyp vet tzaan tuch' jolt inq'a niman tetz Jesusus ta'n inq'a xaal. Tul ex aq'axoq vet vatz inq'a iq'esal u tenam. Poro oqxhich iq'eq'un vet inq'a xaal, inq'a txe'yon Jasoon.

Tul ech nikich motx tal s-eche: —¡A' inq'ae, inq'a qat motx yansan ivi' inq'a tenam s-kaqaayil! Tul jile uy txhan tzitza! ⁷Tan a' Jasoon qat motx k'ulun! Tul jaya'letz inq'ae ye' nik motx niman inq'a b'ek'b'al uva' alel ta'n inq'a mam iq'esal tu Rooma. Tan ja'aq nik motx tale' uva' at inva't mam iq'esal uva' Jesusus ib'ij! —chichich u tenam.

⁸Ta'netz kuxh tab'i u tenam kam u yol uva' nikich tal inq'a txe'yon tzaan Jasoon, atz inq'a ku'sa q'ij kuxh nikich ib'ane', tul motx ilakaq vet tib' u tenam, atz motx ilakaq vet tib' inq'a iq'esal u tenam inpaqte. ⁹Ya'ne tab'i vet inq'a iq'esal puaq ti' Jasoon. A'etz vet u puaq kaj s-txe'yb'al tetz Jasoon, echetz itxhaq-pul vet el Jasoone. Tul echat kuxh ib'an inq'a iq'esale ti' jolt inq'a motx txeypi.

**Uva's ipaxsat vet Pa'p tuch' Siilas inq'a b'a'nla txhaq
yol ti' quB'aal Jesusus tu tenam Vereea**

¹⁰Ti'etz uva' vavalkab'inyichxh vet inq'a xaal, tul antxh tuulb'al u aq'b'al, tul nal kuxh itxhaq vet b'en inq'a niman tetz Jesusus Pa'p tuch' Siilas tu tenam

Vereea. Aq'b'etz vet Pa'p tuch' Siilas tu tenam Vereea, tul yekichaq vet ok tal uva' nikich ik'ulvat tib' inq'a imol s-tijaq imam Israeel. ¹¹Poro a'l b'a'nich itxumb'al inq'a tij imam Israeel, inq'a k'ulelich tib' tu k'ulb'al ib' tu tenam Vereea, vi' inq'a nikich ik'ul tib' tu k'ulb'al ib' tu tenam Tesaloonika. Tan aya'lichaxqh ik'uul inq'a tij imam Israeel tu tenam Vereea nikich motx tab'i inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus uva' nikich tal Pa'p. Tul jun q'ij nikich motx itxh'oti viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' ib'en s-te oq antichxhte uva' nikich tal Pa'p tuch' Siilas, ti' uva' oq a'ich Jesuuse u Kriisto. ¹²Tul mamala xao, inq'a tij imam Israeel, motx qeon vete' uva', a'ich Jesuuse u Kriisto. Atz mamalaat inq'a jitich tij imam Israeel, ixoq s-vinaq, inq'a ataqich ticle'm, motx okat vet s-niman tetz Jesus.

¹³Tab'ietz vet inq'a tij imam Israeel, inq'a atich tu tenam Tesaloonika, uva' nikich ipaxsa vet Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesus tu tenam Vereea. Tul nalxh motx ib'en vet tu tenam Vereea ti' itxhaqtziil inq'a xao, ti' uva' la'ich motx ilak tib' ti' Pa'p, atz ti' Siilas. ¹⁴Ya'ne nal kuxh itxhaqax vet b'en Pa'p tzi' maar ta'n inq'a niman tetz Jesus. Pet kaj ka Siilas tu tenam Vereea tuch' Timoteeo. ¹⁵Tul itxhaq vet b'en inq'a niman tetz Jesus ka'l inq'a imol ti' iq'exasl ka Pa'p tu mam tenam Ateenas. Ya'ne tal Pa'p te inq'a imol uva', ex aq'onka, uva' la'ich tal te Siilas, atz te Timoteeo uva' nal kuxh la'ich taq'b' k'atz Pa'p tu tenam Ateenas. Tul ya'ne nal kuxh iq'a'v vet inq'a q'exasn tetz Pa'p tu tenam Vereea inpaqte.

**Uva's taq'b' Pa'p tu mam tenam Ateenas, tul ipaxsa
vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus tzitzi**

¹⁶Aya'letz kuxh s-tuul nikich itx'eb' Pa'p taq'b' Siilas tuch' Timoteeo tu mam tenam Ateenas, tul til Pa'p uva' tira txhab'amalich tok u tenam ti' inatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh. Tul txho'n vet te Pa'p.

¹⁷Echetz ixet Pa'pe ti' ib'en t-inq'a k'ulb'al ib' xo'l inq'a tij imam Israeel, atz xo'l inq'a jit tij imam Israeel, inq'a tx'akich taanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul nikich iyoj tib' Pa'p s-tuch', ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz jun q'ij nikich ipaxsat Pa'p inq'a b'a'nla txhaj yol ti' Jesus te inq'a xao tu k'ayib'al, jatva'lhx inq'a xao inq'a nikich motx taq'b'e'. ¹⁸Atichetz jolol inq'a vinaq, aj txumb'al, uva', a' nikich iqej viq'ab' val u uq'e'yb'al uva' epikuureos ib'ij, uva' nikich iqej inq'a aj grieegeo. Tul nikich iyoj tib' tuch' Pa'p. Atz atichat jolt aj txumb'al ti' u uq'e'yb'al estooiko inpaqte. Tul nikichat iyoj tib' tuch' Pa'p ti' u tuq'e'yb'al, atz ti' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nikich tal Pa'p.

Tul at inq'a ech nikich motx tal s-eche: —¿Kameb' kuxh nik tal naq uva'e? Seb't kuxh naq, —chichiche.

Atz at jolt inq'a ech nikich motx tal s-eche: —Eche paxsan tetz iyol in jolto'q tiuxh naq uva'e, —chichichaqe. Tan nikich ipaxsa Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus, atz, ti' uva' itz'e'vxx Jesus inpaqte.

¹⁹Tul iq'ol vet Pa'p vi' val u vitz uva', a'ichxh itxa'k molb'al tib' iq'esal. A'ich ib'ij u vitz Areoopago. Tul echaq motx tal te Pa'p s-eche: —Nik qusa'e' la' qootzaqi kam talax inq'a txhusb'al, inq'a nik aale', uva' ya'n kuxh itxheja'. ²⁰Tan qat aal ka'l u yol s-quxo'l uva' ye' qootzaqle. Niketz qusa'e' uva' la' qab'i inuqul kam talaxe', —xe'taq te Pa'p.

²¹Tan jank'alxh inq'a xao, inq'a jeqlich tu tenam Ateenas, tan a' kuxh nikich motx isa' tab'ile', maq kam va'to'q uq'e'yb'al ati. Tul nikich motx

iyoloxe' kam b'anich ta'n u tuq'e'yb'al. A'etz kuxh uva'e nikich motx isa'e, atz k'uxh aj tenam Ateenasxh paqte, atz k'uxh joltexh xaoL, tan nikich tatin tu tenam Ateenas.

²² Ya'ne txakp vet Pa'p xo'l inq'a xaoL, inq'a molelich tib' tu atib'al tetz molb'al tenam. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Jank'al ex inq'a aj tenam Ateenas, ile nik vile' uva' atxh etanima ti' inimal inq'a tiuxh. ²³ Tan qat vil jatva'l inq'a nik natxhk'uulank ex, tan ile at tuulb'al vetenam. Yekichetz vil val u natxhk'uulab'al uva' tz'ib'amal ka'l u yol s-tuul uva' ech nik tal s-eche: «NATXH-K'UULAB' TETZ U TIUXH UVA' YE' OOTZAQIMAL,» chich u tz'ib'. B'antan ile nik vile' uva' il tiuxh nik enima sevatz, pet a'e tan, ye' etootzaqle kam b'anel ta'n. Pet toqetz val sete ti' u quB'aal Tiuxh uva'e kam b'anel ta'n.

²⁴ A'etz u quB'aal Tiuxhe, u viinqixsan tetz u tx'ava' amlika' s-kaqaayil, atz tuch' jank'al inq'a at s-vatz. Tul antetzxh u quB'aal Tiuxhe, u aj etz u tx'ava' amlika', ja'etz kol la' atink txhan tuul inva'q atib'al tzitza vatz tx'ava' uva' xaoL b'itona'q tetz! ²⁵ Tul jit la' nal koq qaq' inva'q tetchhb'ub'al ti' toksal iq'ij. Pet atz a'l a' nik b'anon, tul at q'ij qusaq vatz tx'ava'. Atz a'l a' nik b'anon tul nik quxevan vatz tx'ava'. Atz a'l a' nik aq'on kam inq'a nik isa'on s-qe. ²⁶ Tul jitetz kuxh ta'ne, pet atz a'l a' b'anon inva'l vinaq tzitza vatz tx'ava'. Tul jank'aletz vet inq'a xaoL inq'a at txheel vatz u tx'ava', tan ixa'nul vet u vinaqe. Tul tal vet ka quB'aal Tiuxh jank'al q'ij saq la' ib'an tzitza vatz u tx'ava'. Atz tal ka quB'aal Tiuxh tal la' motx atink junun. ²⁷ Aya'letz uva'e ib'an quB'aal Tiuxh, tan a'ich isa' quB'aal Tiuxh uva' la' txhokox ta'n inq'a xaoL. Tul k'uxh kam kuxh txumb'al la' ib'an ti' itxhokoxe', tul tetxhal la' b'en ileqe'. Eche va'q tzot uva' la' tukun ti' kam va'q uva' nik itxhoke', tul tetxhal la' ileqa. Aloq jit naatxhen koq atil u quB'aal Tiuxh s-quk'atza. ²⁸ Tan quB'aal Tiuxhe nik b'anon uva' itz'lel o'. Atz quB'aal Tiuxhe nik b'anon, tul nik quxaone'. Atz quB'aal Tiuxh nik b'anon, tul at o'. Tan ech uva'e tal ka jolol vemol, inq'a aj txumb'al ti' itz'ib'al inq'a yol s-eche: «A', o'e u k'aol ime'al quB'aal Tiuxh,» xe't itz'ib'al ka.

²⁹ Oqetz nik qunatxhe' uva', o' k'aol ime'al quB'aal Tiuxh, tul ye' la' utxhi uva' la' qal inva'q kam s-qutiuxh uva' ooro, atzoq plaata, atzoq inva'q sivan, atzoq inva'q josq'illa sejich kam, tan b'ane itz'lel koq. Tul jitoq la' qunatxhk'uula inva'q kam uva' vinaq la' b'iton tuch' titz'ab'al.

³⁰ Aloq payetz vet kae inq'a q'ij uva' kam kuxh nikich inatxhk'uula inq'a xaoL sivatzil quB'aal Tiuxh ta'n u sotzchil k'uul. Pet uva' s-txheel, tan a' vet nik ib'ek' quB'aal Tiuxh uva' jank'al inq'a xaoL tzitza, atz k'uxh tal kuxh atib'al atila, tan la' motx titz'a tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh, tul la' motx ijaq ikuya te quB'aal Tiuxh. ³¹ Tan k'oqelxh vet ti' ta'n quB'aal Tiuxh ti' ich'exex va'l q'ij uva' la' taq't ku' inq'a yol tinuqul, atz va'l Vinaq uva' jikxh la' taq't ku' inq'a yol tinuqul s-qi', o' inq'a xaoL s-qukaqaayil. Poro kam koq qunatxhb'e, pet tira qat ik'utxh quB'aal Tiuxh vatz inq'a xaoL s-kaqaayil uva' quB'aal Tiuxh itze'vsan u quB'aal Jesusx xo'l inq'a kamna'q, tan a' uva'e, qat ich'ex quB'aal Tiuxh, —xe't Pa'p xo'l inq'a tenam.

³² Tab'ietz vet inq'a xaoL, inq'a aj Ateenas, inq'a yol ti' u titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte, tul at inq'a a'l kuxh motx itze'ene'. Atz at jolt ech alon s-eche: —Nik qusa'e' uva' la' ul aal tel u yol s-quxo'l inpaqte, —xe'taq te Pa'p.

³³ Tul motx ijatxaq vet tib'. Atz el vet el Pa'p s-xo'l. ³⁴ Tanuletz inq'a xaoL uva' niman inq'a yol uva' tal Pa'p, tul motx toksa vet tib' s-niman tetz Jesusx.

Tul yekich okaq vet b'en ti' Pa'p. Poro ant Dionisio uva' atich ok siq'esalil xo'l inq'a aj Ateenas, toksa tib' s-niman tetz Jesuus. Tul ant va't u ixoq, uva' Daamarisich ib'ij, toksa tib' s-niman tetz Jesuus. Tul atich jolt xao! uva' motx ok s-niman tetz Jesuus inpaqte.

Uva's ipaxsat vet Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti'

Jesuus tu tenam Koriinto tuulb'al Akaaya

18 ¹Paletz vet pa'l inq'a yol inq'ae, tul el vet b'en Pa'p tu tenam Ateenas tuulb'al Akaaya. Tul yekich vet Pa'p tu tenam Koriinto. ²Tul til Pa'p val vimol s-tij imam Israeel tzitzi uva' Akiilaich ib'ij, uva' een alamich tuulb'al Poonto. Atz een tzajna'qich tuulb'al Itaalial. Imolichetz tib' Akiila tuch' Prisiila, u tixqel. Tul ya'naqich kuxh motx taq'b' tu tenam Koriinto uva's taq'b' Pa'p. Tan a' Klaudio, u mam iq'esal tu mam tenam Rooma, b'ek'on itukil el jatva'l inq'a tij imam Israeel, inq'a atich tuulb'al u mam tenam Rooma. Echetz yekich vet Pa'p t-totzotz Akiila. ³Atinetz vet Pa'p xe' Akiila, tan antxh u aq'on nikich itxhab'a Pa'p, eche uva' nikich ib'an Akiila tuch' tixqel. Tul tzumetz nikich motx taq'onv vete'. A'aqichetz taq'on b'itoaq b'u'q, inq'a nikich ib'anax s-patxh.

⁴Junetz xeem q'ij saavado nikich tex Pa'p tu k'ulb'al ib'. Tul nikich ib'ixsa Pa'p inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh tivi' inq'a tij imam Israeel ti' Jesuus, u Kriisto, atz tivi' inq'a jitich tij imam Israeel, inq'a atich tu tenam Koriinto.

⁵Aq'b'etz Siilas tuch' Timoteo k'atz Pa'p tu tenam Koriinto uva's tzajna'qichaq tu tenam Vereea tuulb'al Masedoonia, tul ta'nich kuxh vet u aq'on nikich ib'an Pa'p ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Tul nikich taq' Pa'p ootzaqiloq te inq'a tij imam Israeel inq'a yol uva', a'ich Jesuus u Kriisto. A' uva'e, nikich ib'an Pa'p uva's taq'b' vet Siilas tuch' Timoteo tu tenam Koriinto uva's tzajna'qichaq tu tenam Vereea tuulb'al Masedoonia.

⁶Pet koq inq'a tij imam Israeel, tan a'l ixet'aq ti' ik'ulelal Pa'p, atz ti' teesal iq'ij Pa'p.

Tul ech tal Pa'p s-eche: —La' kuxh etila, tan antxh ex la' ilon ik'axk'oil inq'a epa'v. Pet ye'l vet inpa'v seti', tan qat vall viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l ti' Jesuus. Pet a' vet ma't valvat viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus xo'l inq'a xao!, inq'a jit tij imam Israeel, —xe't Pa'p.

Tul itichu vet ka Pa'p u toksa'm tetxhlal uva', a' inq'a xao! ye' sa'on vikolt tib' vatz u k'axb'ichil vatz quB'aal Tiuxh.

⁷Eletz vet ul Pa'p tu k'ulb'al ib', tul yekich vet Pa'p t-totzotz val u vinaq uva' Juustoich ib'ij. Tan tx'akichxh ok taanima Juusto ti' quB'aal Tiuxh. Tul jitich tij imam Israeel Juusto. A'etz atich totzotz Juusto k'atz u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. ⁸Atichetz val u vinaq uva' Kriispoich ib'ij, iq'onich ivi' xo'l inq'a tij imam Israeel tu k'ulb'al ib'. Tul toksa vet tib' Kriispo s-niman tetz quB'aal Jesuus tuch' jank'al tatin t-totzotz. Tul mamalaat vet aj tenam Koriinto motx qeon u yol uva' tal Pa'p. Tul motx aq'axaq vet ku' xe' a' s-kaqaayil.

⁹Ya'ne ik'utxh tib' quB'aal Jesuus te Pa'p tuulb'al val u aq'b'al uva's vatyiche. Tul ech tal Jesuus te Pa'p s-eche: —Ye' xo'v axh. Al vinyolb'al. Ye' ya' axh ti' talaxe'. ¹⁰Tan il in at in sak'atza. Tul ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' ib'anax ye'b'a'n see. Tan mamala xao! toq niman in tuulb'al u tenam Koriinto, —xe't Jesuus te Pa'p.

¹¹ Echetz ikaj Pa'pe tu tenam Koriinto ti' itxhusux inq'a xaal ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus tuulb'al va'l ya'b' tuch' vajqil ich'.

¹² A'ichetz Galioon atich ok s-nimla iq'esalil tuulb'al Akaaya ta'n u mam iq'esal tu Rooma. Ya'ne ib'an inq'a tij imam Israeel eela iyol, tul motx imol vet tib' ti' itxeyp Pa'p. Tul motx tiq'o vet inq'a tij imam Israeel Pa'p vatz Galioon, atz vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuqul. ¹³ Tul ech tal inq'a tij imam Israeel te viq'esal s-eche: —Il naq val u vinaq qat qiq'o tzaan savatz, naq uva' nik eesan iq'ij inq'a qu'b'ek'-b'al, o' inq'a tij imam Israeel. Tan nik kuxh iya'lu naq inq'a xaal ti' inatxhax Tiuxh tuch' val u txumb'al uva' ye' b'ek'el ka ta'n Moisees, —xe't inq'a tij imam Israeel.

¹⁴ Ya'naqetzxh Pa'p sa'ich yolon ti' ikolt tib', tul a' Galioon b'axa itzaq'b' te inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal Galioon s-eche: —Eche uva' sib' koqxh vipa'v naq, atz va'q koq xaal qat iyatz' naq, tul toqetz inkotx' invatz ti' tab'il inuqul. ¹⁵ Pet ti' kuxh inq'a yol uva' nik itxhus naq sexo'l, atz ti' kuxh inq'a b'ij, tul ti' kuxh uva' ye' nik ib'an eela inq'a eb'ek'b'al tuch' u tetz naq nik etxh'a'oivat etib'. Echetz antxh ex b'anon tutxhe'. Tan ye' insa' la' vaq' ku' yol tinuqul, ti' uva' nik etale', —xe't Galioon. ¹⁶ Tul tukimich ipal vet el inq'a tij imam Israeel ta'n Galioon tu aq'b'al ku' yol tinuqul.

¹⁷ Ya'ne jank'alxh vet inq'a grieeo motx txeyon Soostenes, viq'esalich tuulb'al u k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tul q'osox vet Soostenes ta'n inq'a grieeo ech ivatz Galioon. Tul saqin kuxh Galioon. Atz ye'xhka inb'eeq tal Galioon s-ti'.

¹⁸ Poro nimal q'ij ib'an Pa'p tu tenam Koriinto. Ya'ne tal vet Pa'p ib'en te inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's ipaxsat Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus tu tenam Eefeso

Tul ok vet b'en Pa'p t-vaarko vi' maar, tul a' k'aqich ta'n Pa'p tuulb'al Siiria. Poro oketz vet b'en Akiila tuch' Prisiila ti' Pa'p. Aq'b'aqetz vet tu tenam Senkreea, tul el vet xe' ivi' Pa'p ti' inimal val viyol uva' ma'tich talt vatz quB'aal Tiuxh.¹⁹ Aq'b'aqetz vet tu tenam Eefeso, tul tal vet Pa'p ikaj Akiila tzitzi tuch' Prisiila. Ya'ne b'en vet ok Pa'p tu k'ulb'al tib' inq'a tij imam Israeel. Tul xe't vet Pa'p ti' iyojt tib' tuch' inq'a tij imam Israeel ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus. ²⁰ Ya'ne ijaq vet inq'a tij imam Israeel b'a'nil te Pa'p, ti' uva' la'ich ib'an tel Pa'p inb'ito'q s-xo'l. Poro ye' isa' Pa'p ikaje'. ²¹ Pet a'l talt vet Pa'p ib'en te inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Uloqn vil ex inpaqte, oq quB'aal Tiuxh la' sa'on. Tan a' k'aqel va'n uva' tetxhal toq b'en innima u nimla q'ij tu tenam Jerusaleen uva' toq utxhoq, —xe't Pa'p. Tul pal vet ja' Pa'p t-val u vaarko. Tul el vet b'en Pa'p tu tenam Eefeso.

²² Aq'b'etz vet Pa'p tu tenam Sesareea tuulb'al Samaaria, tul yekich vet ja' Pa'p tu tenam Jerusaleen. Tul pal isoli ka Pa'p inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tzitzi. Ya'ne q'a'v vet Pa'p inpaqte tu tenam Antiokiia tuulb'al Siiria.

Uva's ixet vet Pa'p ti' ib'en titoxpaq ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus t-inq'a tenam

²³ Eletz vet inb'iil s-q'ij tatin Pa'p tu tenam Antiokiia, tul jununichxh ib'en vet Pa'p ti' isolil junun inq'a tenam tuulb'al Galaasia, atz tuulb'al Friijia. Tul nikich pal taq' ka Pa'p itial inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's ipaxsat Apoolos inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tu tenam Eefeso uva' at tuulb'al Aasia, atz tu tenam Koriinto uva' at tuulb'al Akaaya

²⁴ Opoonetz vet viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus tu tenam Eefeso tuulb'al Aasia. Tan atich val u tij imam Israeel uva' Apoolosich ib'ij, aj Alejandriia-iche tuulb'al Ejiipto. Tul aq'b' tu tenam Eefeso ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh tzitzi. Tul telab'alachxh Apoolos iyolon xo'l inq'a xao. Tan tootzaqichxh Apoolos viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, inq'a tz'ib'amich ka. ²⁵ Atz txhuse-lichxh ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus. Tul tijichxh ti' talax inq'a yol ti' quB'aal Jesuus. Tul nikich tal viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz tek'xh nikich itxhus viyolb'al quB'aal Tiuxh, k'uxh ta'nxxh tootzaqich inq'a yol uva' txhuse-lich ta'n Xhun ti' taq't ku' inq'a xao xe' a'. ²⁶ Xe'tetz vet Apoolos yolon xo'l inq'a tij imam Israeel tu k'ulb'al ib'. Tul atichxh itial ti' iyolon tu k'ulb'al ib'. Tab'ietz vet Akiila tuch' Prisiila inq'a yol uva' nikich tal Apoolos, tul a'l talt tel Akiila tuch' Prisiila inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh te Apoolos s-junal, ti' kame uva' nik taq't quB'aal Tiuxh u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

²⁷ Ya'ne tal vet Apoolos ib'en tuulb'al Akaaya. Tul taq' inq'a niman tetz Jesuus itial Apoolos ti' ib'en tzitzi. Ya'ne itz'ib'a vet b'en inq'a niman tetz Jesuus val u u', ti' uva' la' k'ulux Apoolos ta'n jolt inq'a imol s-niman tetz Jesuus tuulb'al Akaaya.

Aq'b'etz vet Apoolos tuulb'al Akaaya, tul sib'la lotxhb'al ex aq'axoq te inq'a niman tetz Jesuus ta'n, inq'a motx ok s-niman tetz Jesuus tib'a'nul quB'aal Tiuxh. ²⁸ Tan tira atichxh itial Apoolos ti' ik'ulelal inq'a yol xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul tira tijichxh nikich talt Apoolos inuqul inq'a yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, ti' uva', a'ich Jesuus u Kriisto.

Uva's ipaxsat Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus tu tenam Eefeso, tul yekich txhej vet niman tetz Jesuus tzitzi

19 ¹ Tuulb'aletz uva' atich Apoolos tu tenam Koriinto, tul nikich pal isoli Pa'p inq'a talaq tenam tuulb'al Galaasia, atz tuulb'al Friijia uva' a'l ija'e'.

Ya'ne aq'b' vet Pa'p tu tenam Eefeso. Tul til Pa'p jolol inq'a xao, inq'a nikich tal tib' s-niman tetz Jesuus. ² Tul ech tal Pa'p s-te s-eche: —E'k'ul kol viTiuxhil Tiuxh uva's etoksat etib' s-niman tetz Jesuus? —xe't Pa'p. Tul ech motx tal s-eche: —Ye'le. Tan ye'l inb'eeq ab'imol qa'n oq at iTiuxhil Tiuxh, —xe'taqe.

³ Ya'ne ech tal Pa'p s-eche: —Jab'isteetz enima b'a, tul aq'ax ku' ex xe' a'? —xe't Pa'p.

Tul echaq tal s-eche: —A' qunima u txhusu'm uva' tal Xhun. Echetz quku'e xe' a', —xe'taqe.

⁴ Tul ech tal Pa'p s-eche: —Nikichetz taq' ku' Xhun inq'a xao xe' a' ti' titz'at tib' t-inq'a ipa'v vatz quB'aal Tiuxh. Tul motx tal Xhun te inq'a xao uva' tetxhal la'ich motx ik'ub'a ik'uul ti' val u Vinaq uva' xamtel la'ich ul ti' Xhun. A'etze u quB'aal Jesuus, —xe't Pa'p.

⁵ Tab'ietz vet inq'a xao u yol uva' motx tal Pa'p, tul motx aq'axaq vet ku' xe' a' tuch' ib'ij u quB'aal Jesuus. ⁶ Atz taq' vet ja' Pa'p iq'ab' tivi' inq'a niman tetz Jesuus. Tul motx ik'ul vet viTiuxhil Tiuxh. Tul motx xe'taq vet yolon t-jolt

yolb'al. Tul motx tal vet inq'a yol uva' nikich tal viTiuxhil Tiuxh s-te.^v ⁷Tul kamal kab'laval vinaq ok s-niman tetz Jesusus.

⁸Tul nikich tex Pa'p xo'l inq'a tij imam Israeel tu k'ulb'al ib' tu Eefeso tuulb'al oxva'l ich'. Tul atichxh itial Pa'p ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul nikich iyoj tib' Pa'p tuch' inq'a tij imam Israeel tu k'ulb'al ib'. Poro nikich ib'ixsa Pa'p tivi' inq'a xaoL kam talax vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a niman tetz Jesusus. ⁹Pet atichetz jolol xaoL uva' itijb'ixsa ik'uul. Tul ye' motx iqeJ u yol uva' tal Pa'p. Tul ech ivatz inq'a mamala xaoL motx tal yaab'la yol ti' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nikich itxhus Pa'p uva', «B'ey Tetz Jesusus,» chichich e'li.

Ya'ne teesa vet el tib' Pa'p tuch' inq'a niman tetz Jesusus xo'l inq'a ye' motx niman. Tul yekich vet Pa'p tuch' inq'a niman tetz Jesusus t-val u otzotz tal uva' nikich txhusunk val u vinaq uva' Tiraanoich ib'ij. Tul jun q'ij nikich iyolt Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesusus tzitzi tuch' inq'a niman tetz Jesusus. ¹⁰Tul ka'va'l ya'b' ib'an Pa'p tzitzi ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusus. Echetz jank'alxh inq'a tij imam Israeel, atz inq'a jit tij imam Israeel, inq'a at tuulb'al Aasia, motx tab'i vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusus.

¹¹Tul mamala kaeb'al aanima nikich ib'an Pa'p xo'l inq'a xaoL ta'n quB'aal Jesusus, inq'a kaeb'al aanima uva' ye'tixich ilixi. ¹²Tan tuch' kuxh tiq'ol va'q vib'u'q Pa'p xe' inva'q yaab', tul yek nikich ib'an inq'a yaab' b'a'n. Atz k'uxh kam kuxh va'to'q b'u'qil nikich tiq'ole' uva' tetz Pa'p, tul yek nikich ib'an b'a'n inq'a yaab'. Atz yekat nikich tele'l inq'a demoonio t-taanima inq'a xaoL.

¹³Atichetz jolol inq'a tij imam Israeel, inq'a talaq kuxh nikich palka, tul nikich motx tal tib' s-tukin el demoonio t-taanima inq'a xaoL. Tul til tele'l demoonio ta'n Pa'p tuch' ib'ij quB'aal Jesusus. Tul yekich titz'a vet ib'anaxe' uva' la' ituki el demoonio. Tul xe'taq ti' iq'iial demoonio. Tul ech motx tal s-eche: —Tuch' ib'ij Jesusus uva' nik ipaxsa Pa'p viyolb'al, toq val sete: Eloq el ex k'atz u xaoL, —chichichaqe. ¹⁴A'etz uva'e, nikich ib'an juqva'l inq'a ik'aol val u vinaq uva' Eseevaich ib'ij, uva' ma'tich tele'l siq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel.

¹⁵Ya'ne ech tal u demoonio te inq'a ik'aol Eseeva s-eche: —Vootzaql Jesusus, atz vootzaql Pa'p. Pet ex, tan ye' vootzaql ex, —xe't u demoonio. ¹⁶Tul yuqp u vinaq, uva' atich ok demoonio t-taanima, tiib'a inq'a ik'aol Eseeva. Tul motx yutxh'ux vet ta'n, tetxhal motx tel iq'ij s-juqva'l. Ya'ne itz'eqaq vet elu'l tib' tu otzotz. Tul ye'lichaq vet toksa'm, atz ak'ona'qlichaq vete' uva's telaq vet ul.

¹⁷Tul paxin vet itziulal u yol xo'l jank'al inq'a xaoL inq'a jeqlich tu tenam Eefeso, k'uxh tijaq imam Israeel, atz k'uxh jit tijaq imam Israeel, inq'a nikich yolb'en u yolb'al grieeqo. Tul motx xo'vaq vet te u yol uva' utxhi. Echetz toksal vet iq'ij quB'aal Jesuuse ta'n inq'a xaoL.

¹⁸Tul mamala vet inq'a xaoL, inq'a motx toksa tib' s-niman tetz Jesusus, ulaq ijaq vet ikuya ti' inq'a ipa'v. Tul ech ivatz inq'a xaoL motx tal vete' kam inq'a pa'v nikich motx ib'ane'. ¹⁹Atz echatxh ib'an jolt inq'ae nikich iq'iane'. Tan motx tiq'o vet tzaan inq'a tu' tetz q'iab'al, tul motx itz'e'sa vete' ech ivatz inq'a

v 19.6 ¿Kam talax jolt inq'a yolb'al nik tal tu versiikulo uva'a? A' talax uva' nikich motx tal inq'a yolb'al uva' tetz xaoL vatz tx'ava', atz jit txhuselich koq tib' s-ti'. Pet a' viTiuxhil Tiuxh nikich alon ja'ul titzi', tul nikich motx tal vete'.

xaol. B'anaxetz vet ti' vija'mil inq'a u', tul kamal lavoq toxk'al mil (50,000) puaq uva' plaataxhtu' ija'milich inq'a u' uva' motx tz'e'i. ²⁰Echetz a'lxh nikich ipaxin vet inq'a b'anla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus. Tul ye'xhab'il vet inva'q ole'v ti' imaqaxe'.

²¹Paletz vet ka inq'a motx utxhi, tul ik'aq vet tib' Pa'p ti' ib'en tu tenam Jerusaleen. Poro b'axa la' nalich pal isoli Pa'p inq'a niman tetz Jesuus t-inq'a tenam tuulb'al Masedoonia, atz tuulb'al Akaaya. Tul ech tal Pa'p inpaqt s-eche: —La'etz el vet b'en in tu tenam Jerusaleen, ya'ne tetxhal la' b'en in tu mam tenam Rooma, —xe't Pa'p. ²²Itxhaqetz vet b'en Pa'p ka'va'l inq'a lotxhol tetz tuulb'al Masedoonia, a'e Timoteeo tuch' Eraasto. Tul kaj vet ka Pa'p inb'iil t-inq'a tenam, inq'a at tuulb'al Aasia.

**Uva's itxho'n te inq'a txetolaq txh'itxh' tu tenam Eefeso
uva' nimal xaol motx ok vet s-niman tetz Jesuus**

²³Tuulb'aletz inq'a q'ij uva's nikich ipaxsat Pa'p inq'a b'anla txhaq yol ti' u B'ey Tetz Jesuus. Tul mam vavu ib' xe't tu tenam Eefeso ti' u yol uva' ·B'ey Tetz Jesuus· chichich e'li. ²⁴Echetz ib'ante, tan atich val u vinaq uva' Demeetrioich ib'ij. Tul nikich itxet Demeetrio txh'itxh' uva' plaataxhtu'. Tul nikich ib'it talaq ivatzib'al tostiuxh tuch' inq'a imol, u tostiuxh uva' nikich natxhk'uulalik Diaana, a'e val vitiuxh inq'a Greesia tuch' inq'a aj Rooma. Tul plaataxh nikich ib'anb'e Demeetrio s-ti'. Tul mam puaq nikich itx'ak tuch' inq'a imol. ²⁵Ya'ne imol vet Demeetrio inq'a imol s-txetolaq txh'itxh'. Tul ech tal s-xo'l s-eche: —Ex inmol s-txetolaq txh'itxh', etootzaqle uva', a' u qaq'on uva' nik motx qub'ane' nik aq'on tx'ijb'al quq'ij. ²⁶Tul nik etile', atz nik etab'i kam uva' nik ib'an Pa'p tzitza tu Eefeso. Tul jit ta'n kuxh nik ib'ok'tzii Pa'p inq'a xaol tzitza, pet nikat ib'ok'tzii Pa'p inq'a xaol uva' at tuulb'al jank'al Aasia. Tan ech nik tal Pa'p s-eche: «Jit tiuxhe inq'a a'l nik ib'itixe',» chich Pa'p ti' inq'a qutiuxh. Tul mamala vet xaol nik teesa Pa'p t-b'ey tuch' u yol uva' nik tale'. ²⁷Tul jit kuxh ta'n u txhokb'al qupuaq toq ku'oq ul, pet toqat eloq iq'ij u qutostiuxh tal uva' nik qunatxhk'uulavat u qunimla tiuxh Diaana. Atz toq ku'oq vet ul u nimla tatine'. Tul aya'lxh inq'a xaol, inq'a jeqlel t-Aasia nik natxhk'uulan. Tul jank'al u tenam s-kaqaayil vatz tx'ava' nik natxhk'uulan u qutiuxh, —xe't Demeetrio te inq'a imol.

²⁸Tab'ietz vet inq'a txetol txh'itxh' u yol uva' tal Demeetrio, tul lakpaq vet ivi'. Tul echaq motx tal vet isich'in s-eche: —jNimla tiuxh Diaana, u qutiuxh, o' inq'a aj tenam Eefeso! —xe'taq vete'.

²⁹Tul tira sotz kuxh vet ik'uul u tenam. Tul va'lxh motx tok vet ti' itxeyp Gaayo tuch' Aristaarko, ka'va'l inq'a aj Masedoonia, inq'a txh'uyelich ti' Pa'p ti' talax inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesuus. Tul juxumichxh ib'en vet s-ka'b'il ta'n u tenam. Tul yekichaq vet tu atib'al tetz ka'yeb'al tal uva' nik utxhk saatxh. ³⁰Nikichetz isa' Pa'p ipalo'k xo'l inq'a tenam ti' talax inuqul u yol. Poro ye' txhaqpul Pa'p ta'n inq'a niman tetz Jesuus ti' iyolon xo'l u tenam. ³¹Atichetz ka't inq'a tami'k Pa'p, inq'a atich ok siq'esalil t-Aasia, tul taq' opoon val viyol te Pa'p, ti' uva' ye'l Pa'p la'ich b'eno'k tu ka'yeb'al tetz saatxh.

³²Tanuletz u xaol nikich isich'in ti' talax inva'l yol, tul tant u xaol va'ten yol nikich motx tale'. Tan sotzna'qich kuxh vet ik'uul inq'a xaol, ti' uva' ye'aq nikich motx ib'en s-te kam s-ti'il k'ulelaqich tib'. ³³A'etz vet Alejaandro, uva'

iq'esalich xo'l inq'a tij imam Israeel, k'o'pil ok ta'n inq'a xao'l ti' iyolon s-xo'l. Echetz taq't vet ja' Alejaandro iq'ab'e, ti' uva' la'ich ya' isich'in inq'a xao'l, tul la'ich yolon Alejaandro s-xo'l ti' ikolt inq'a tij imam Israeel vatz u yol.

³⁴Tiletz vet u tenam uva' tij imam Israeelich Alejaandro, uva' ye' nikich niman Diaana, tul a'lxh ixetaq vet sich'in. Tul ech nikich motx tal s-eche: —jNimla tiuxh Diaana, u qutiuxh, o' inq'a aj tenam Eefeso! —chichich vet u tenam. Tul kamal ka'va'l oora sich'in u tenam ti' talax u yol uva'e.

³⁵Ya'ne a' vet u aj tz'ib' ya'san isich'in u tenam. Tul ech tal xo'l u tenam s-eche: —Jank'al ex qumol s-aj tenam Eefeso, ab'ivaq: Jank'alxh inq'a tenam s-kaqaayil ootzaqin tetz uva', a', o' xeen tetz u tostiuxh tal uva' atil u qutiuxh Diaana, uva' een tzajna'q t-amlika'. Tan ivatzib'al u qutiuxhe u Juupiter, tul a' uva'e txhaqon tzaan s-quxo'l. ³⁶Ye'xhab'iletz inva'q la' alon uva': «Jitxh tiuxhe,» chaq koq e'li. Pet ya'oq sevatz, tan eb'anch kuxh inva'q yol uva' ye'naq etitz'at s-b'a'n. ³⁷Atz qat kuxh etiq'o tzaan inq'a vinaq inq'ae. Tul ye'l u qutostiuxh nik iyansa, atz ye'l u qutiuxh Diaana nik motx teesa iq'ij. ³⁸Pet oq at itxh'a'o Demeetrio, atz oq at itxh'a'o inq'a imol Demeetrio s-txetol txh'i-txh' tuch' inva'q xao'l, tul b'enoqax ixotxh tib' s-vatzaq, vatz inq'a iq'esal uva' oksamal ta'n viq'esal t-Rooma, inq'a iqatzimal taq'ax ku' yol tinuqul ta'n. ³⁹Atzoq kam inva'to'q nik exotxh etib' s-ti', tul jikxh eyolt sevatz vatz inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. ⁴⁰Tan b'ane vatz koq inva'q aq'ol ku' yol tinuqul molel qib' setuch' s-txheela'. Oqetz toq xotxhpoq o' ti' u vavu ib' uva' nik qub'ane', tul tza'l u yol toq ib'an s-qe. Tan kam koq sa' qal vete' oq la' ab'il s-qe ta'n u mam iq'esal, tan ye'xhkam inva'q s-ti'il nik motx quvavuvat qib', —xe't u aj tz'ib'. ⁴¹Taletz kuxh vet u aj tz'ib' u yol uva'e, tul ijatx vet tib' u tenam, inq'a molich tib'.

**Uva's ex isolit Pa'p inq'a niman tetz Jesusu tuulb'al Masedoonia,
atz tuulb'al Greesia ti' ikolt tib' vatz inq'a tij imam Israeel**

20 ¹Ya'etz kuxh vet tzi vatz inq'a xao'l uva' lakich vet tib' tu tenam Eefeso, tul imol vet Pa'p inq'a niman tetz Jesusu. Atz taq' vet Pa'p itial ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu, atz itiila b'ek'u vet ka Pa'p s-te uva' ye' la' motx el ka ti' inimale'. Ya'ne tal vet Pa'p ib'en te inq'a niman tetz Jesusu. Tul motx ijele vet tib' Pa'p s-tuch'. Tul b'en vet Pa'p tuulb'al Masedoonia. ²Ya'ne ex isoli vet Pa'p inq'a niman tetz Jesusu t-junun inq'a tenam, inq'a at tuulb'al Masedoonia. Tul pal taq' vet ka Pa'p itial inq'a niman tetz Jesusu. Tul nima tel kuxh yol motx itiila b'ek'u ka Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu ti' inq'a b'a'nla txhaq yol. Ya'ne b'en vet Pa'p tuulb'al Greesia uva' antxh Akaaya ib'ij. ³Oxva'lichetz vet ich' tatin Pa'p tuulb'al Greesia, tul sa'ich b'en vet Pa'p t-val u vaarko ti' ib'en t-Siiria. Tul tab'i Pa'p uva' ku' vet yol s-ti' ta'n inq'a tij imam Israeel ti' iyatz'pe'l. Echetz ye' ipal vet Pa'pe tal uva' sa'ich palka. Pet a' titz'a vet Pa'p uva' ech la'ich ipal vet tuulb'al Masedoonia inpaqte. ⁴Atichetz jolol imol Pa'p uva' tzum la'ich ib'en s-tuch' tu Jerusaleen, tul ib'a-xab'sa b'en Pa'p s-vatz tu tenam Trooas tuulb'al Aasia. Antichetz Soopater, u aj Vereea; atz antich Aristaarko tuch' Seguundo, inq'a ajaq Tesaloonika; atz antich Gaayo u aj Deerve; atz antichat Timoteeo u aj Galaasia; tul antich Tiikiko tuch' Troofimo, inq'a ajaq Aasia. ⁵A'etz inq'ae, b'axab' b'en s-quvatz. Tul een ex itx'eb'vat o' tu tenam Trooas. ⁶Paletz viq'iil Vitx'a'p Inq'a Paan,

inq'a ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k, ya'ne el vet b'en o' tu tenam Filiipos. Tul ok vet b'en o' t-vaarko vi' maar. Tul o'va'len q'ij pal qutx'akvat inq'a qumol tu tenam Trooas. Tul tzitzi atink vet o' juqva'l q'ij.

**Uva's mamala iyolb'al quB'aal Tiuxh itxhus Pa'p xo'l inq'a
niman tetz Jesuus tu tenam Trooas, tetzhal isaqb'e'**

⁷A'xhetz ib'ant tumeenku' tu b'axa q'ij t-vixe'teb'al u xhemaana, tul motx ik'ul tib' inq'a niman tetz Jesuus ti' ipixhix el u paan s-xo'l s-vatzaq ti' tulsat vikameb'al Jesuus s-k'uul. Tul xe't vet Pa'p txhusun s-xo'l. Tul nimalxh ib'an Pa'p, tetzhal itxhaq'aan aq'b'al, tan ech qalich el vet b'en Pa'p t-Trooas. ⁸Tul mamala txiqub'al atich ok tuul vitoxv viq u otzotz tal uva' k'ulich tib' inq'a niman tetz Jesuus. ⁹Atichetz val u chelem xaak, uva' Eutiikoich ib'ij, k'uqlich tzi' vixoto'lil u otzotz t-vitox viq tuulb'al uva's nikich itxhusun Pa'p. Kamyi-chetzxh vet u xaak t-vata'm, tan ye' nikich iya' Pa'p ti' itxhusune'. B'enetx vet u xaak t-vata'm. Tul el tzaan u xaak tzi' u xoto'l. Exetz lakaxoq vet u xaak, tul ilixi uva' kamna'qich vete'.

¹⁰Ya'ne q'ex iku'l Pa'p. Tul k'o'e'v vet Pa'p ti' ijelel u xaak. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Ye' kuxh xo'v ex, tan il naq u xaak itz'e'vy inpaqte, —xe't Pa'p.

¹¹Ya'ne q'a'v vet ja' Pa'p inpaqte t-vitoxv viq u otzotz. Tul ipixh vet Pa'p u paan s-tuul. Tul motx itx'a' vet inq'a niman tetz Jesuus ti' tulsataq vikameb'al Jesuus s-k'uul. Tul nima tel kuxh txhusu'm ib'an Pa'p, tetzhal isaqb'e'. Tul b'en vet Pa'p.

¹²Pet u xaak, tan iq'ol vet t-totzotz. Tul a'l mam chiib'ichil ib'an vet inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' ye'l u xaak kami, pet itz'e'v inpaqte.

Uva's tel b'en Pa'p tu tenam Trooas, tul yekich vet Pa'p tu tenam Mileeto

¹³B'axab'etz vet b'en o' t-vaarko, tul yekich vet o' tu tenam Asoon. Pet Pa'p, tan toq Pa'p b'enka. Tul ma'tich talt Pa'p s-qe uva', a' la'ich quk'ulvat qib' s-tuch' tu tenam Asoon. ¹⁴Exetz quk'ul vet qib' tuch' Pa'p tu tenam Asoon, tul ok vet b'en Pa'p s-quk'atza tuul u vaarko. Tul ech qupal vet tu tenam Mitileene. ¹⁵Tul va'l aq'b'al qub'an tzitzi. Saqb'etz vete', tul b'en vet o' t-vaarko inpaqte. Tul pal qil vet ka val u tx'ava' uva' Kiio ib'ij, tul ok b'en o'. Tika'vetz q'ij quxaon tuul vaarko, tul een ex txake'vik vet o' tu tenam Saamos. Ya'ne ok b'en o' paqte, tul aq'b' vet o' tu tenam Trojiilio. Echetz txhan vet va't q'ij, tul aq'b' vet o' tu tenam Mileeto. ¹⁶Tan itz'amich ta'n Pa'p uva' la'ich kuxh pal pa'l Pa'p tu tenam Eefeso tuulb'al Aasia. Echetz ye'l Pa'p ib'al tib' tuulb'al Aasia, tan a' nikich tojje'la Pa'p uva' tuul la'ich b'en tilt Pa'p u nimla q'ij Pentekostees tu tenam Jerusaleen oq quB'aal Tiuxh la'ich sa'on."

**Uva's ib'ek't Pa'p tul inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam
Mileeto, tul motx itzaq'ta vet tib' Pa'p s-tuch', tul motx ijaxtaq vet tib'**

¹⁷Atichetz o' tu tenam Mileeto, tul a'l ib'ek' vet Pa'p tul inq'a iq'on ivi' t-Mileeto, inq'a nikich iq'onaq ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso. ¹⁸Uletx vet inq'a iq'on ivi' tu tenam Mileeto, tul ech tal Pa'p s-xo'l s-eche: —Etootzaqle kam b'a'n timer nikich inb'an ti' vatin sexo'l uva's vul s-b'axa

tzitza tuulb'al Aasia tetxhal qul tzitza. ¹⁹Tan tira nikich viq'o ku'l vib' sevatx tuulb'al uva' nik inb'an kam uva' nik isa' quB'aal Jesus s-ve ti' talax viyolb'al. Tul mam kuxh itza'lal motx palk in ta'n inq'a yol uva' nikich itxhok inq'a inmol s-vi', inq'a tij imam Israeel. Tul mam txumleb'al, atz mam oq'el motx palk in ta'n. ²⁰Tul ye'l in inmaq vib' ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l ti' Jesus. Tan nimal kuxh ib'anax qat inb'an ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. Atz nimal kuxh ib'anax qat inb'an ti' intxhust ex ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Qat intxhus ex k'uxh vatz tenam, atz qat intxhus ex k'uxh tuulaq otzotz, atz qat intxhus ex k'uxh tal kuxhtu'. ²¹Tul qat motx vaq'l ootzaqiloq viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesus xo'l jank'al inq'a tenam, k'uxh tijaq imam Israeel, atz k'uxh jit tijaq imam Israeel. Qat vaq' ootzaqiloq, ti' uva' la' motx titz'a tib' inq'a xao'l ti' ijaqt ikuya vatz quB'aal Tiuxh. Atz qat vaq' ootzaqiloq uva' tetxhal la' motx ik'uqb'a inq'a xao'l ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto.

²²Pet nik val sete s-txheel uva' yekl vet in tu tenam Jerusaleen. Aloq ile nik inatxhp te u vaanxelal uva' at va'l toq palk in, k'uxh tira ye' vootzaqle kame uva' toq palk in tzitzi. ²³Tan txhaqpaq inpal t-junun tenam, tul nik taq' viTiuxhil Tiuxh vootzaqi uva' toq ja'oq in t-tze', atz toq paloq in titza'lal. Tan a' uva'e, nik itx'eb'on s-vi' tu tenam Jerusaleen.

²⁴Poro ye'xhkam nik voksa s-tuul k'uxh eche. Atz ye'xhkam nik vitz'a inkolt vib' vatz u kamchil. Pet ta'n kuxh nik vitz'a uva' tetxhal toq ole'voq in ti' kam uva' nik isa' quB'aal Jesus s-ve. Tul toq inb'an tuch' chiib'ichil. Tul tetxhal toq intozoppisa u aq'on uva' ink'ul tiq'ab' u quB'aal Jesus uva' la' inb'ana. A'etz u vaq'one uva' la' vaq' ootzaqiloq inq'a b'a'nla txhaq yol ti' teesat el tib' inq'a xao'l t-vipa'v ta'n vib'a'nil u quB'aal Tiuxh.^x

²⁵Pet toq val sete s-txheel uva': Ye'l paqt la' til tib' quvatz setuch', ex, uva' qat inpaxsal sexo'l vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil tetaanima. ²⁶Echetz nik valte sete uva' ye'l vet inpa'v seti', jab'iste ex ye' nik niman inq'a b'a'nla txhaq yol, inq'a qat motx vall sete, tan qat motx inyolb'el ex s-ti'. ²⁷Tan nimal kuxh ib'anax qat inb'an ti' talax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh seti'. ²⁸Pet xeevaqxh etib', ex inq'a iq'on ivi'. Tul la'at exee inq'a niman tetz Jesus, eche ixeel inq'a karne'l ta'n u xeen tetz. Tan a' viTiuxhil Tiuxh qat oksan ex s-iq'on ivi' ti' ich'ijsal inq'a niman tetz u quB'aal Jesus, eche taq't u xeen karne'l ik'oatxh inq'a ikarne'l. Tan sib' ticle'm inq'a niman tetz Jesus vatz u quB'aal Tiuxh. Tan txhoel vet vipa'v inq'a xao'l ta'n Jesus uva's tel vikaqal. ²⁹Pet xeevaq etib', tan vootzaqle uva' la' txhej jolol yaab'la txhaq xao'l sexo'l uva's ye'l vet in. Tan ta'n kuxh titz'ab'al uva', a' la' tx'akonk vi' inq'a niman tetz Jesus, eche xo' uva' la' koq ixo'va ib'anax te u karne'l, pet b'een toq ivituta' ti' itxhi'ixe'. ³⁰Jitetz kuxh ta'ne, pet antxh la' txhejk jolol inq'a xao'l sexo'l, inq'a la' txhusun txhusb'al uva' jitxh a' vinuqul la' tala. Tul la' ole'v ti' ib'ok'-tziil inq'a niman tetz Jesus ti' iqejt inq'a txhusb'al uva' jitxh inuqul. ³¹Pet xeevaq etib' vatz inq'a tzeqolaq tzij. Tul atoq sek'uul uva' tuch' oq'el qat intxhusvat jununil ex, ti' uva' ye' la' enima inva'to'q uq'e'yb'al, atz qat inna-txhonsa sete s-q'iil s-aq'b'al tuulb'al oxva'l ya'b'.

³²Pet vitz'in vatzik, nik voksa vet ka ex s-txheel tiq'ab' quB'aal Tiuxh. Tul ye' la' etanb'a inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesus, uva' at b'a'nil s-k'atza. Tan oq

ye' la' etanb'a animale', tul la'etz ch'ij etatin tuulb'al viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan ti' eqejt viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul la' etetza inq'a b'a'n'il uva' la' taq' quB'aal Tiuxh te jank'al inq'a niman tetz. Tul emol vet etib' tuch' jank'al inq'a txaal vet ta'n la' ib'ana. ³³Tul etootzaqle uva' ye'xhab'il kam tetz qat vatxhva. Tan ye'l puaq uva' plaataxhtu' qat vatxhva. Atz ye'l ooro qat vatxhva. Atz jitoq toksa'm inva'q xaal qat vatxhva. ³⁴Pet in qat aq'onv in tuch' inq'ab' ti' illoq'ox kam uva' qat sa'on s-ve tuch' inq'a inmol uva's atich o' sexo'l. ³⁵Tul qat intxhul ex, ti' uva' la' aq'onv ex, eche uva' nik vaq'onve'. Echetz la' tutxh elotxhte inq'a xaal oq kam va'q nik isa'on s-te. Tul ulsavaq inq'a iyol quB'aal Jesus sek'uul, uva' ech tal s-eche: «A'l sib' b'a'n'il la' taq' quB'aal Tiuxh te u xaal uva' la' lotxhon vimol, vi' uva' a'l la' ik'ult lotxhb'al,» xe't Jesus, —xe't Pa'p te inq'a iq'on ivi', inq'a tzajna'qlich tu tenam Eefeso.

³⁶Taletz kuxh vet Pa'p inq'a yol inq'ae, tul qaje'v vet Pa'p tuch' inq'a iq'onaq ivi'. Tul motx inatxh vet Tiuxh. ³⁷Tul mam oq'el nikich ib'an vet inq'a iq'on ivi'. Tul motx jelel vet Pa'p ta'n, atz motx tz'ub'ux vet itzi' Pa'p ti' ijaxt vet tib' Pa'p s-tuch'. ³⁸Tul mam txumu'm nikich ib'an vet inq'a iq'onaq ivi', ti' u yol uva' tal Pa'p uva' ye' vet inpaqt la'ich til tib' ivatz Pa'p s-tuch'. Tul ex q'exsaloq vet ka Pa'p tuul vaarko ta'n inq'a iq'on ivi'.

**Uva's taq'b' vet Pa'p tu tenam Sesareea, tul ex iq'exsa Agaavo viyol
quB'aal Tiuxh ti' kam uva' sa'ich palk Pa'p tu tenam Jerusaleen**

21 ¹Qujatxetz vet qib' tuch' inq'a iq'onaq ivi', tul ok vet b'en o' tuul vaarko vi' maar. Tul aq'b'al el vet b'en o'. Tul ech qub'en titzi' val u tx'ava' uva' Koos ib'ij, uva' at oka'p tuul u maar. Echetz vet egal, tul b'en vet o' tu tx'ava' Roodas, uva' at oka'p tuul u maar. Eletz vet b'en o' t-Roodas, tul yekich vet o' tu tenam Paatara. ²Atichetz vet o' tu tenam Paatara, ya'ne qutxhok va't u vaarko uva' a'lich ib'en tuulb'al Feniisia. Oketz vet b'en o' tu vaarko, tul b'en vet o'. ³Tul ech qupal vet txala u tx'ava' Chiipre, uva' at oka'p tuul u maar, een t-qumax uva' a'l qub'en tuulb'al Siiria. Ya'ne opoon vet o' tu tenam Tiirro tuulb'al Feniisia, tan tzitzi la'ich elk tiqatz u vaarko.

⁴Ku'etz kuxh vet ul o' tu vaarko, tul ex quk'ul vet qib' tuch' inq'a qumol s-niman tetz Jesus tu tenam Tiirro. Tul juqva'l q'ij atin o' tzitzi. Tul tal vet viTiuxhil Tiuxh te inq'a niman tetz Jesus uva' ye'l Pa'p la'ich b'en ja' tu tenam Jerusaleen. ⁵Eletz vet juqva'l q'ij qatin tu tenam Tiirro, tul b'en vet o'. Poro ex iq'exsa ka o' inq'a qumol s-niman tetz Jesus tuch'aq tixqel, atz tuch'aq initxa'a ti'e'l u tenam. Tul qaje'v vet o' vi' inq'a musan tzi' maar. Tul qunatxh vet Tiuxh s-qukaqaayil.

⁶Ya'ne motx qujele vet qib' s-quvatzaq ti' qujatxt qib'. Tul b'en vet ja' o' tuul u vaarko. Pet inq'a qumol s-niman tetz Jesus, tan q'a'vaq vet t-totzotz. ⁷Eletz vet b'en o' tu tenam Tiirro, tul opoon vet o' tu tenam Tolemaaida tal uva' ya'k vet quxaon vi' maar. Echetz pal qusolite inq'a niman tetz Jesus. Tul atin vet o' tuulb'al inva'l q'ij tu tenam Tolemaaida.

⁸Echetz vet egal, tul el vet b'en o' tu tenam Tolemaaida, tul aq'b' vet o' tu tenam Sesareea. Tul yekich vet o' t-totzotz Pi'l uva' atich ok s-tatxhul juqva'l inq'a ch'exex ta'n inq'a apoostol, Pi'l uva' nikich alon viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesus. Tul tzitzi vat'k vet o' xe' Pi'l. ⁹Atichetz kajva'l ime'al Pi'l, inq'a a'xh ye'xnaqich tzaq'b'en inva'q vinaq. Tul q'exsanich tetz iyol quB'aal Tiuxh inq'a ixvaak inq'ae.

¹⁰Atinetz vet o' ka'oxva'l q'ij t-totzotz Pi'l, tul ku'l vet val u q'ëssan tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' Agaavoich ib'ij, een tzajna'qich t-Judeea. Poro a' viTiuxhil Tiuxh txhaqon.² ¹¹Ya'ne ijetxh vet ok tib' Agaavo s-quk'atza, tul itxey tzaan Agaavo u qitzb'al xe' tuul Pa'p. Tul iqitz Agaavo toq tuch' iq'ab' tuch' u qitzb'al. Tul ech tal Agaavo s-eche: —Ech nik tal viTiuxhil Tiuxh s-eche: «U vinaq, u aj etz u qitzb'al, tan ech toq iqitzix s-eche, ta'n inq'a iq'ësal inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen. Tan antxh inq'a iq'ësal toq oksan u vinaq tiq'ab' inq'a jit tij imam Israeel,» chich viTiuxhil Tiuxh, —xe't Agaavo ti' Pa'p.

¹²Qab'ietz vet u yol tuch' inq'a aj tenam Sesareea uva' tal Agaavo ti' Pa'p, tul jatpaqul qal vet te Pa'p uva' ye'l koq Pa'p la'ich b'en ja' tu tenam Jerusaleen.

¹³Ya'ne ech tal Pa'p s-eche: —Ye' kuxh oq' ex s-vi', tan nik etxumunsa in. Pet k'uxh toq qitzpoq in, atz k'uxh tira toq yatza'xoq el in tu tenam Jerusaleen, tan k'ayimal vet vib' k'uxh kamxh k'axb'ichil b'en ink'ul ti' inb'ant u taq'on quB'aal Jesuus, —xe't Pa'p.

¹⁴Poro ye'xh o' ole'v o' ti' iya'sal vatz Pa'p. Pet qutzaq'b'e kuxh vete'. Tul ech qal vet te Pa'p s-eche: —Ko' b'a. Tul quB'aal Jesuus la' b'anon kam uva' itz'amal se'e ta'n, —xe't vet o' te Pa'p.

¹⁵Paletz vet pa'l jolol q'ij, tul motx qub'an vet qutxhe'. Tul el vet b'en o' t-qoq tu tenam Sesareea, tul ok vet b'en o' ti' u b'ey uva' yek tu tenam Jerusaleen. ¹⁶Tul a'ich qumol ka'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tzajna'qich tu tenam Sesareea. Tul Mnasoonich ib'ij va'l inq'a txh'uyich s-qi'. A'etz vet yekich o' t-totzotz Mnasoon, val u aj Chiipre uva' jeqlich tu tenam Jerusaleen. Tul na'ynaqich vet tok Mnasoon s-niman tetz Jesuus. Tan a' tok Mnasoon uva's nikich ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus s-b'axa.

Uva's itxeyp Pa'p tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh tu tenam Jerusaleen

¹⁷Aq'b'etz vet o' tu tenam Jerusaleen, tul chiib'iyichxh inq'a qumol s-niman tetz Jesuus ti' quk'uluxe'. ¹⁸Echetz vet s-eqal, tul b'en vet o' tuch' Pa'p ti' isolil Jakoovo, u iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tul k'ulelich vet tib' inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus t-totzotz Jakoovo uva's qaq'b'e'. ¹⁹Tul motx qaq' vet b'a'nil ik'uul inq'a iq'on ivi'. Tul junun talt vet Pa'p kam uva' motx ib'an quB'aal Tiuxh xo'l inq'a jit tij imam Israeel tuulb'al uva's ex ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus. ²⁰Tab'ietz vet inq'a iq'on ivi' u yol uva' tal Pa'p, tul toksaaq vet iq'ij quB'aal Tiuxh s-ti'.

Ya'ne tal vet te Pa'p kam uva' nikich motx tutxh s-xo'l tu tenam Jerusaleen. Tul ech motx tal te Pa'p s-eche: —Txa qumol s-niman tetz Jesuus, ile nik eele' uva' ti' mil (1,000) qat tok vet inq'a qumol, inq'a tij imam Israeel s-niman tetz Jesuus s-quxo'l. Tul tira a' txab'amal tokaq tivi' inimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. ²¹Pet qatetz motx tab'i se'e uva', a' nik atxhus uva' la' motx itanb'a inq'a tij imam Israeel inimal inq'a b'ek'b'al. A' inq'a tij imam Israeel, inq'a ya'naq kuxh tok ti' inimal Jesuus, inq'a at xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul a' nik motx atxhus paqte s-te uva' ye' la' motx iqol vet el inb'iil te vitxhi-o'l inq'a ik'aol. Atz ye'at la' motx iqe'j inq'a quqejo'm, o' inq'a tij imam Israeel.

¡Echetz kolxhte inq'a yol! ²²Tul ¿kameb' toq ya'k vet o' savuch'? Tan kamal toq motx imol tib' jank'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel se'e s-txheel. Tan qat tab'il vete' uva' uy vet axh tzitza.

²³Pet a' toq ab'an kam uva' toq qal see ti' ik'utxhuxe' uva' nik anima inq'a b'ek'b'al. Tan il kajva'l inq'a vinaq at s-quxo'l uva' qat tal va'l iyol vatz Tiuxh. Tul ile toq motx inima s-txheel vatz Tiuxh. ²⁴Iq'oaqetz se'e, tul nimavaq u b'ek'b'al tetz u tx'ajo ib' vatz Tiuxh uva' itz'ib'a ka Moisees. La'etz tzoqp vet viyol inq'a vinaq uva' alel vet ta'n, tul a', axh la' txhoon vet jank'al vija'mil inq'a oya uva' la' tz'e'sal vatz Tiuxh ti' vit'oril el inq'a xe'aq ivi' ti' ik'utxhta' uva' qat motx ole'vy vet ti' itzoqpisal viyol uva' alel ta'n vatz Tiuxh. Echetz toq ib'ene te jank'al inq'a xaal tu tostiuxh uva' tze'go tzij kuxh inq'a yol uva' nik talax se'e, ti' uva' ye' nik anima inq'a b'ek'b'al. Echetz toq motx tilte uva' antxh txh'uyel axh ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees.

²⁵Pet inq'a xaal, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a qat motx toksal vet tib' s-niman tetz Jesuus, tan qat motx qutz'ib'al b'en s-te kam inq'a yol qat motx qujeqb'a, ti' uva' jit tetxhal koqxh la' inima inq'a b'ek'b'al. Pet ta'n la' motx inima uva' ye' la' tetxhb'u inq'a oya, inq'a ma'taq toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh. Atz jitoq la' motx tuk'a kaq. Atz ye' la' motx itxhi' itxhib'il inva'q txoo uva' ye' la' el vikaqal. Tul jitoq la' motx iyansa tib' ti' ijaltut ik'ulel —xe't inq'a iq'on ivi' te Pa'p.^a

²⁶Echetz vet eqal, tul tiq'o vet Pa'p inq'a vinaq s-ti', tul motx b'en vet tu nimla tuulb'al u tostiuxh ti' inimal vet u b'ek'b'al tetz tx'ajo ib' vatz Tiuxh uva' itz'ib'a ka Moisees. Echetz txhan vet va't q'ij, tul b'enaq vet ok tuulb'al tal uva' atil u tatib'al inq'a oksan yol vatz Tiuxh ti' talax te u oksan yol kam q'iil la' motx tz'e'q inq'a q'ij tetz u tx'ajo ib' vatz Tiuxh. Atz kam q'iil la'ich motx tiq'o vet inq'a txoo ti' itz'e'sal vatz Tiuxh. Tul motx tal vet kaj inq'a vinaq kam q'iil la' motx tz'e'sal vet inq'a txoo ti' junun.^b ²⁷⁻²⁹Iletzxh vet u juqva'l q'ij nikich itzoqpe', tul ilix ixaon Pa'p tuulb'al u tenam Jerusaleen ta'n jolol inq'a tij imam Israeel, inq'a tzajna'qich tuulb'al Aasia. Tul imolich tib' Pa'p tuch' Troofimo, val uva' jitich tij imam Israeel, tul aj Eefesoiche.

Ya'ne motx lakpaq vet ivi' ti' Pa'p. Tul xe'taq vet ti' itxhaqtziil u tenam. Tul a' motx titz'a uva' tiq'o ok Pa'p Troofimo s-ti' tuulb'al u tostiuxh. Atz ye' nikich ikuyuxe' uva' la'ich palo'k inva'q xaal uva' jit tij imam Israeel. Tul echaq motx tal vet isich'in xo'l u tenam s-eche: —jJank'al ex qumol s-tijaq imam Israeel, qulotxhvaq qib' ti' itxeyp u vinaq uva'e! Tan a', uva'e jun tenam kuxh ipal ti' itxhusuxe' uva' la' ixval o', o' inq'a tij imam Israeel, ta'n inq'a jit qumol s-tijaq imam Israelil. Atz va't ipa'v uva', a' nik tale' uva' ye' la' nimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Atz va't ipa'v uva', tira ye' nik motx inima inq'a b'ek'el ti' kam uva' la' qub'an ti' qatin tuulb'al u tostiuxh. Tan qat tiq'o tzaan ka'l inq'a xaal uva' jit tijaq imam Israeel, tul qat motx palo'k tuulb'al u atib'al tetz inq'a oksan yol vatz Tiuxh. Qatetz motx teesal vet iq'ij u Tiuxhla Atib'al, —xe'taq isich'ine'.

Echetz imotx vet ok u tename ti' itxeyp Pa'p.^c ³⁰Tab'ietz vet inq'a xaal u yol, inq'a tu tenam Jerusaleen, tul nal kuxh motx ilakaq vet tib'. Tul b'enaq

a 21.25 Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.29 b 21.26 Números 6.1-21

c 21.27-29 Vib'ano'm inq'a Apoostol 20.4

vet ok tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' tilixe' kam nikich motx tutxhe'. Tul motx lakpaq vet ivi', atz motxaq ok ti' itxeyp Pa'p. Tul juxumichxh tel vet ul Pa'p ti' el u tostiuxh tu nimla atib'al ta'n inq'a xao. Tul nal kuxh ijupaq vet ka inq'a paleb'alaq ok tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. ³¹Tuulb'aletz uva's nikich iq'osox Pa'p, tul tz'e'yichxh vet inq'a xao ti' iyatz'ax el Pa'p. Ya'ne nalxh ex altxhoq vet te u mam iq'esar sol, ti' uva' mam tenam vavalkab'in-yichxh vet tu nimla tuulb'al u tostiuxh.

³²Tul nal kuxh ib'ek' vet u mam iq'esar sol tul nima tant sol tuch'aq iq'esar. Tul nal kuxh motx ib'en tal uva' vavalkab'inyich inq'a xao. Tiletz vet inq'a xao taq'b' mamala sol tuch' inq'a iq'esar, tul yekich ya'aq vet ti' iq'osox Pa'p.

³³Aq'b'etz vet u mam iq'esar sol, tul tal vet itxeyp Pa'p. Atz ib'ek' vet iqtizix Pa'p tuch' ka'va'l kadeena. Tul tab'i vet u mam iq'esar sol inuqul te inq'a xao uva' ja'lich Pa'p, atz kamich ipa'v Pa'p. ³⁴Poro mam sich'i'm nikich ib'an inq'a xao ti' talax vipa'v Pa'p. Tan va'len yol nikich tal jolol, tul va'ten nikich taltxha jolte. Ti'etz uva' mam sich'i'm nikich ib'an inq'a xao, tul ye' nikich tab'i vet viq'esar sol kam vipa'v Pa'p nikich tal inq'a xao. Echetz ib'ek't vete u mam iq'esar sol tiq'ol Pa'p tu tatib'al inq'a sol.

³⁵Aq'b'etz vet Pa'p t-vikumukil u tatib'al sol, tul a'l vi'txhelb'al vet Pa'p ta'n inq'a sol. Tan oqxhich vet ivavut ok tib' inq'a xao ti' iq'osox Pa'p. ³⁶Tan jank'alxh u tenam uva' txh'uyich tzaan ti' Pa'p seb'tichaq isich'ine'. Tul ech nikich motx tal s-eche: —iKamoq el Pa'p! —chichichaqe.

Uva's ijaqt Pa'p b'a'nil te u q'esar sol ti' iyolone'

³⁷Iletz xh vet Pa'p sa'ich palsal ok t-tatib'al inq'a sol, tul iyolb'e Pa'p u mam iq'esar sol t-yolb'al grieeo. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Kuy inpa'v, i'maq la' utxhi la' val ka'l vinyol see? —xe't Pa'p.

Ya'ne ech tal u mam iq'esar sol s-eche: —iNiketx b'ak atxhab'a u yolb'al grieeo! ³⁸Tul eche axh naq val u aj Ejiipto, uva' xe'tisan val u txh'a'o s-jatxhaq tzaane. Tan tiq'o el naq kajva'l mil (4,000) vinaq b'anolaq txh'a'o, tul een ex imuqvataq tib' tu tzaqa tx'ava', —xe't viq'esar sol.

³⁹Tul ech tal Pa'p s-eche: —iYe'le! iJit ine! Pet in inva'l tij imam Israeel. Tul een alamal in tu tenam Taarso uva' at tuulb'al Siliisia. Tul a' vintenam Taarso palna'ql vi' jolt inq'a tenam. Pet b'an b'a'nil s-ve, tul toq yolonoq in xo'l u tenam, —xe't Pa'p te viq'esar sol.

⁴⁰Ya'ne ikuy vet viq'esar sol iyolon Pa'p. Tul txake'v vet tzaan Pa'p vi' u kumuk. Tul taq' ja' Pa'p iq'ab' vatz u tenam ti' imaqaq iyolone'. Tul yekich ya' vet inq'a xao. Ya'ne xe't vet Pa'p yolon xo'l inq'a xao tu yolb'al evreeo, t-viyolb'al inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal Pa'p s-eche:

Uva's iyolon Pa'p xo'l u tenam ti' ikolt tib', atz tal Pa'p kam ib'an
quB'aal Jesus te Pa'p uva's a'lich ib'en Pa'p tu tenam Damaasko

22 ¹—Jank'al ex qumol s-tijaq imam Israeel tuch' ex inq'a iq'esar u qutenam, ab'itaq vinyol uva' toq val inuqul sexo'l ti' inkolt vib' vatz inq'a yol uva' nik talax s-vi', —xe't Pa'p.

²Tab'ietz vet inq'a xao iyolon Pa'p tu yolb'al evreeo, tul a'latxh iya' vet iyolon inq'a xao. Tan ech tal Pa'p s-xo'l s-eche: ³—Nik val inuqul sete uva' in tij imam Israeel. Tul een alamal in tu tenam Taarso uva' at tuulb'al Siliisia.

Poro a' ch'ijna'q in tzitza tu tenam Jerusaleen. Tul tira a' ch'ijk in k'atz Gama-lieel ti' itxhusux inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Tul tira txhab'amal va'n, atz ech nikich inb'an ti' innimata', eche nikich ib'an inq'a k'uy qumam ti' inimal u quB'aal Tiuxh. Tul tira atich vaanima ti' inimal u quB'aal Tiuxh, eche uva' nik motx eb'an s-txheel.^d

⁴Jitetz kuxh ta'n nikich innimae, pet motx vojqe'la inq'a niman tetz Jesuus, tetxhal ikame', inq'a nikich tok b'en ti' u <B'ey Tetz Jesuus,> chich e'li. Tul nikich motx intxeye', k'uxh ixoq, atz k'uxh vinaq. Tul tetxhal nikich vaq' ja' t-tze'. ⁵Tul tootzaq u mam iq'edal oksan yol vatz Tiuxh inq'a nikich inb'ane'. Atz tootzaq jolt inq'a iq'edal xo'l u tenam, inq'a at tztitza. Tan taq'aq b'en jolol u' s-vi', ti' uva' la'ich b'en ink'axb'isa inq'a niman tetz Jesuus. Ya'ne b'en vet in tu tenam Damaasko, a'etz k'aqich va'n itxeyp tzaan inq'a niman tetz Jesuus uva' vala. Tul qitzel la'ich viq'otaq tzaan. Tul la'ich ul k'axb'isaloq tztitza tu tenam Jerusaleen uva' nikich vale'.^e

⁶Pet echetz ib'an s-eche: Atich ok in ti' b'ey, tul b'iitich kuxh vaq'b' tu tenam Damaasko. Kamal a'xh itxhaqaan vet q'ij. Tul ajtxh vil insutil ta'n val u xamal uva' litz'el iku'l t-amlika' sink'atza. ⁷Tul joqel inku' t-tx'ava'. Ya'ne vab'i val u qul uva' ech tal s-ve s-eche: «iSaaulo, Saaulo, kam s-ti'il nik ojqe'la in!» xe't s-ve.

⁸Ya'ne ech val s-eche: «iJa'letz axhe, inb'aal?» xe't in.

Tul ech tal s-ve s-eche: «Ine u Jesuus, u aj Nasareet, uva' nik oojqe'la in,» xe't s-ve. ⁹Tul ant inq'a vinaq ilon u xamal, inq'a txh'uyich s-vi'. Tul samunyichaqxh vete'. Poro ye' motx b'en s-te ja'l uva' yolon tzaan s-ve. Tul nuqxh uva' nik vale'.

¹⁰Echetz val vet s-eche: «iKametz toq inb'ane' b'a, inb'aal?» xe't vet in.

Tul ech tal quB'aal Jesuus s-ve s-eche: «Txake'ven, tul quxho'k tu tenam Damaasko. Tul een toq altxhik see tztitzi s-kaqaayil kam uva' toq ab'ane',» xe't s-ve. ¹¹Poro yekich tzott in ta'n ilitz'kab'in u xamal. Tul txh'iqimich vet vok tu tenam Damaasko ta'n inq'a inmol, inq'a txh'uyich s-vi'.

¹²Atichetz kuxh vet in tu tenam Damaasko, tul ex til vet in val u vinaq uva' Ananiiiasich ib'ij. Tul a'xh nikich inima Ananiiias inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Atz b'a'nich iyol jank'al inq'a qumol s-tijaq imam Israeel tu tenam Damaasko ti' Ananiiias. ¹³Exetz til vet in Ananiiias, tul ech tal vet Ananiiias s-ve s-eche: «Txa Saaulo, txheela' toq saqinoq vet axh inpaqte,» xe't Ananiiias s-ve. Ta'netz kuxh tal Ananiiias u yol s-ve, tul yekich ilon vet inq'a b'aq' invatz. Tul vil vet Ananiiias.

¹⁴Ya'ne ech tal Ananiiias s-ve s-eche: «A' u quB'aal Tiuxh, uva' nikich inatxhk'uula inq'a k'uy qumam qat ch'exon axh. Tul toq taq' ootzaqi kam uva' nik isa'e' la' ab'ana. Echetz la' eelte u quB'aal Jesuus, u Jikla Vinaq, tul la' aab'i inq'a yol uva' la' tal see.^f ¹⁵Tan a' vet axh toq aq'on ootzaqiloq viyol Jesuus xo'l inq'a tenam s-kaqaayil, kam uva' qat eela, atz kam uva' qat aab'i. ¹⁶Kametz koq vet sa' atx'eb'a, pet jaq akuya s-te ti' inq'a apa'v. Tul nal aku' vet xe' a',» xe't Ananiiias s-ve.

d 22.3 Vib'ano'm inq'a Apoostol 5.34-39 e 22.5 Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.3 f 22.14 A' nikich iyolb'e inq'a tij imam Israeel val u yol <Jikla Vinaq> ti' u Mesias uva' ya'n la'ich uli. Tan jikxh la'ich ul taq't ku' u Mesias inq'a yol tinguul nikich tal inq'a tij imam Israeel. Tul echat kuxh u yole tal Lu', tan <u Jikla Vinaq> xe'te, eche uva' nik tal tu u' Vib'ano'm inq'a Apoostol 3.14.

Uva's talt Pa'p ke'ch itxhaqax Pa'p xo'l inq'a jit tij imam Israeel

¹⁷Xamteletz vete', tul q'a'v vet tzaan in tu tenam Damaasko, tul ul vet in tzitza t-Jerusalem. Tul b'en vet in ti' inatxhax Tiuxh tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh. Tul innatxh vet val u chiib'ichil t-vaanima ti' inatxhax Tiuxh. Tul vil vet val uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-ve. ¹⁸Tul vila uva' ech nikich tal quB'aal Jesuus s-ve s-eche: «jNal kuxh axh! Elen el tzitza tu tenam Jerusalem. Tan la' koq motx inima inq'a xao'l inq'a yol uva' toq motx aal s-te s-vi,» xe't s-ve.

¹⁹Ya'ne ech val s-eche: «InB'aal, poro ootzaqimal vet in, uva' nikich vex t-junun inq'a k'ulb'al ib' ti' itz'u'mal inq'a xao'l, inq'a niman eetz. Tul nikich motx vaq' ja' t-tze'. ²⁰K'uxh uva's iyatz'ax el Ixh uva', a' inq'a yol nikich taq' ootzaqiloq se'e, tan antich in ti' talax iyatz'ax el Ixh. Tul a' in xeen ka toksa'm inq'a motx yatz'on el Ixh,» xe't in.⁸

²¹Ya'ne ech tal quB'aal Jesuus s-ve s-eche: «Quuxh, tan in toq txhaqon b'en axh s-txheel xo'l inq'a xao'l, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a naatxhen atila,» xe't s-ve, —xe't Pa'p xo'l u tenam.

Uva's tiq'ol vet ok Pa'p xo'l inq'a sol

²²Ajtetz tab'i vet inq'a xao'l tok tzaan inq'a jit tij imam Israeel tuul u yol, tul ye' motx itx'ol vet tab'it jolt yol la'ich tal Pa'p. Tan a'latxh motx ixet vet sich'in. Tul ech motx tal vet ti' Pa'p s-eche: —jYe' qusa' la' qil vet ivatz naq uva'e! jKamoq el naq! —xe't isich'in u tenam.

²³Nikichetz motx iq'eq'un u tenam, tul nikich kuxh motx ik'oni ja' inq'a toksa'm. Atz nikich motx imak' ja' poqoq t-amlika' t-k'a'nal.

²⁴Ya'ne ib'ek' vet u mam iq'esar sol tiq'ol ok Pa'p tu tatib'al inq'a sol. Tul ib'ek' vet tok itz'u'mal Pa'p ti' ijotxh'il itzi' Pa'p ti' tootzaqile' kam s-ti'il nikich motx isich'in u tenam ti' Pa'p.

²⁵Ya'ne qitzix vet Pa'p ta'n inq'a sol ti' itz'u'male'. Tul ech tal Pa'p te va'l viq'esar sol, uva' atich Pa'p s-vatz, s-eche: —jMaqetz la' utxh iq'osox inva'q u aj Rooma uva' ye'naq ootzaqimal kam ixet vipa'v? —xe't Pa'p.

²⁶Ta'netzxh tab'i vet viq'esar sol u yol uva' tal Pa'p, tul nal kuxh ex tal te u mam iq'esar sol. Tul ech ex tal s-eche: —jKam toq ab'ane'? Tan aj tenam Rooma b'ak naq uva'e, —xe'te.

²⁷Ya'ne b'en vet ok u mam iq'esar sol k'atz Pa'p. Tul ech tal te Pa'p s-eche: —Al inuqul s-ve: jAxh kolxh aj tenam Rooma? —xe'te.

Ya'ne ech tal Pa'p s-eche: —Ee. Nuqxhtu'. In aj tenam Rooma, —xe't Pa'p.

²⁸Tul ech tal u mam iq'esar sol s-eche: —Inatetz aj tenam Rooma. Poro elom koq puaq intxhojvat, —xe'te.

Ya'ne ech tal Pa'p s-eche: —Ape, axhe b'a. Pet koq in, tan in aj Rooma s-valale'. A' alamal in t-inva'l tenam uva' ato'k jaq' iq'ab' Rooma, —xe't Pa'p.

²⁹Tul yekich kuxh motx ijotxh vet el tib' inq'a sol, inq'a sa'ich tz'u'man Pa'p. Atz k'uxh u mam iq'esar sol, tan yekich xo'v vete'. Tan tab'i vete' uva' aj Roomaich Pa'p. Tul ma'tich ib'ek't iqtizix Pa'p.

Uva's toksal Pa'p vatz inq'a iq'esal u tenam

³⁰Echetz vet eqal, tul ib'ek' vet u mam iq'esal sol ichtix vet el u kadeena ti' Pa'p. Tul imol vet u mam iq'esal sol inq'a iq'esal tuq'e'yb'al u tenam tuch' jolt inq'a aq'ol ku' yol tinuqul. Tan nikich isa' u mam iq'esal sol tootzaqile' uva' kam s-ti'il nikich imolvat tib' inq'a tij imam Israeel ti' Pa'p. Ya'ne iq'ol vet elu'l Pa'p. Tul ex oksaloq vet Pa'p vatz jank'al inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul.

23 ¹Ya'ne itiila saqi Pa'p ivatz jank'al inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. Tul ech tal Pa'p s-xo'l s-eche: —Ex inmool s-tijaq imam Israeel, ile nik innatxhe' uva' jik kuxh in nik inb'an vatz quB'aal Tiuxh jun q'ij, tetxhal vul tzitza, —xe't Pa'p.

²Ya'ne ib'ek' Ananiias, viq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh, ipoqox itzi' Pa'p s-q'ab' ta'n inq'a xeenich tetz Pa'p.

³Tul ech tal Pa'p s-eche: —A' quB'aal Tiuxh la' aq'on ich'exel se'e, tan ech kuxh axh, eche b'itz' uva' a'l kuxh txunimal, tan b'an vatz kuxh nik ab'ane'. Tan il axh k'uqlel axh ti' taq'ax ku' yol tinuqul, tul a'etz ik'ulel uva', a' la' anima u b'ek'b'al ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-vi'. Pet ant kuxh axh nik eesan iq'ij u b'ek'b'al, tan b'axa kuxh nik ab'ek't inq'osoxe', —xe't Pa'p te Ananiias.^h

⁴Ya'ne ech tal inq'a iq'esal te Pa'p s-eche: —jKe'ch taltxhe' uva' nik eesa iq'ij viq'esal inq'a oksan yol vatz Tiuxh! —xe'taqe.

⁵Tul ech tal Pa'p s-eche: —Txa qumol s-tijaq imam Israeel, kuy sotzsavaq inpa'v. Tan ye' vootzaqle oq iq'esal oksan yol vatz Tiuxh naq uva'e. Tan ech val u yol tz'ib'amal ka s-eche: «Ye' la' isa'a la' aal yaab'la yol ti' u mam iq'esal tenam,» chich u yol, —xe't Pa'p.ⁱ

⁶Ya'ne til Pa'p uva' ka'va'l elna'qich inq'a iq'esal u tenam. Tan atich jolol inq'a saduseeo, atz atich jolt inq'a fariseeo. Tul taq' ja' Pa'p ti' iqu. Tul ech tal Pa'p xo'l inq'a iq'esal s-eche: —jTxa qumol s-tijaq imam Israeel, in fariseeo, tan fariseeoich k'uayaq inmam! jIletz in txeyel in, ti' uva' tan, a' nik inqej u titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte! —xe't Pa'p.

⁷Ya'etz kuxh vet Pa'p ti' talax inq'a yol, tul xe't vet inq'a fariseeo txh'a'oi tib' tuch' inq'a saduseeo. Tan jitichaq eela iyol s-vatzaq. Atz ye'aq motx ik'ul vet tib' iyol. ⁸Tan a' nikich tal inq'a saduseeo uva' ye' la' itz'e'v vet inq'a kamna'q inpaqte, tan ye'l vet taanxelal inq'a kamna'q s-vatz. Atz nikichat tale' uva' ye'l aanxel. Pet inq'a fariseeo, tan a' nikich inqej uva' tetxhal la' itz'e'v inq'a kamna'q inpaqte. Atz nikichat tale' uva' at taanxelal inq'a kamna'q. Tul nikich motx ijeje' uva' at aanxel.^j

⁹Tul a'latxh motx isich'in vet inq'a iq'esal u tenam s-kaqaayil. Ya'ne txake'v vet inq'a nikich txhusun ib'ek'b'al inq'a tij imam Israeel, inq'a antichxh fariseeo. Tul ech motx tal s-eche: —Porol jye'xhkaq inva'q ye'b'a'n nik quleq ti' naq uva'e! Pet kamal inva'q aanxel, atz maq kam inva'q itiuxhil nik iyolon te naq. Ye'letz la' utxhi la' qumaq quB'aal Tiuxh s-ti', —xe'taqe.

¹⁰Tiletz vet u mam iq'esal sol uva' a'lxh nikich inimx vet u txh'a'o, tul xo'v vete'. Tan a' nikich titz'a uva' avoqe tira la' juyil el Pa'p ta'n inq'a iq'esal u tenam. Ya'ne ib'ek' vet u mam iq'esal sol tul inq'a sol ti' teesal el Pa'p tiq'ab' inq'a iq'esal u tenam. Tul iq'ol vet Pa'p tu tatib'al inq'a sol inpaqte.

¹¹ Q'eqxetz vete', tul ik'utxh vet tib' quB'aal Jesuus te Pa'p. Tul ech tal te Pa'p s-eche: —iPa'p, ye' xo'v axh! Tan kamxh uva' qat aaq't ootzaqiloq vinyol-b'al tu tenam Jerusaleen, tul echatetzxh la' aaq'te ootzaqiloq vinuqul tu mam tenam Rooma, —xe't quB'aal Jesuus.

Uva's iku' yol ti' iyatz'ax el Pa'p

¹² Saqb'etz vet ech eqal, tul at jolol inq'a tij imam Israeel uva' tira motx ik'ayi ik'uul ti' iyatz'ax el Pa'p. Tul ib'anaq vet eela iyol s-vatzaq. Atz motx tal vet va'l iyol vatz Tiuxh. Tul echaq motx tal s-eche: —Qat ib'anla' oq la' ul u ye'b'an s-qii'b'a. Pet ye'l o' la' tx'a'on o', atz ye'l o' la' uk' o' a', oq ye'naq quyatze't Pa'p, —xe'taqe.

¹³ Tul kamal palna'qich tatxhul s-ka' viinqil inq'a motx tal viyol vatz Tiuxh ti' iyatz'ax el Pa'p. ¹⁴ Tul yekich motx b'en vet vatz jank'al inq'a iq'edal u tenam. Tul ech motx ex tal s-eche: —Poro qat qall vet va'l quyol vatz Tiuxh ti' iyatz'ax el Pa'p, k'uxh la' ul ye'b'an s-qii'b'a oq jit a' vinuqul nik qub'ane'. Tul qat qub'anl va'l quyol uva' ye'l o' la' tx'a'on o', atz ye'l o' la' uk' o' a', oq ye'naq quyatze't el Pa'p. ¹⁵ Pet a'etz toq eb'ane' uva' qal emol etib' inpaqte sekaqaa-yil, ex inq'a iq'edal u tenam. Echetz qal etal te u mam iq'edal sol s-eche: «Nik qusa'e' uva' la' qab'i b'ito'q inuqul inq'a yol te Pa'p,» chaq kuxh ex. Echetz la' tiq'ol vet tzaan Pa'pe. Tul iletz vet o'e nik qutx'eb'on ti' iyatz'ax el Pa'p uva's ye'naq uloq Pa'p sevatz, —xe'taq te inq'a iq'edal.

¹⁶ Tuuletzxh tab'it xaak, val u tal tanab' Pa'p, iku' yol ti' Pa'p. Tul yekich b'en vet u xaak tu tatib'al inq'a sol. Tul ex tal vet inq'a yol te Pa'p.

¹⁷ Ya'ne isik'le vet Pa'p val viq'edal sol. Tul ech tal Pa'p s-te s-eche: —Iq'o naq u xaak uva'e vatz naq u mam eq'edal, tan at va'l iyol naq u xaak toq tal te naq, —xe't Pa'p te viq'edal sol.

¹⁸ Ya'ne ex aq'loq vet u xaak vatz u mam iq'edal ta'n u q'edal sol. Tul ech tal viq'edal sol te u mam iq'edal s-eche: —Qat ijaq naq u Pa'p b'a'n'il s-ve, naq uva' txeyele. A' qat tal naq ti' viq'ot tzaan naq u xaak savatz. At ka'l u yol chi toq tal naq see, —xe't viq'edal sol.

¹⁹ Ya'ne itxh'iqi vet el u mam iq'edal sol u xaak. Tul ijetzxh vet el tib' s-tuch'. Tul ech tal vet te u xaak s-eche: —iKametz toq aal s-ve? —xe'te.

²⁰ Tul ech tal vet u xaak s-eche: —Qat ib'an jolol inq'a qumol s-tijaq imam Israeel eela iyol, ti' uva' qal kuxh ul teesa axh t-b'ey. Tan ech qal ul tal see s-eche: «Toq qab'i tel inuqul inq'a yol te Pa'p,» chaq kuxh ul itz'eqt tzij see. Tan a'aq kuxh isa' chi, uva' qal eeq'o el Pa'p vatz inq'a iq'edal. ²¹ Poro ye'letz la' aqej u yol uva' qal ul altxhoq see. Tan palna'q tatxhul inq'a vinaq s-ka' viinqil, inq'a nik itx'eb'on vet ti' iyatz'ax el Pa'p. Tan qat motx tal vet va'l iyol vatz Tiuxh ti' iyatz'ax el Pa'p k'uxh la' ul u ye'b'an chi, s-tiib'a, oq jit a' vinuqul nik motx ib'ane', chi. Tul qat ib'anl va'l iyol uva' ye' la' tx'a'oni, atz ye' la' motx uk' a', oq ye'naq iyatz'e'taq el Pa'p. Echetz a'aq kuxh nik motx itx'eb' vet vayol ti' b'en aaq't ka Pa'p vatz jank'al inq'a iq'edal s-eqal, —xe't u xaak te u mam iq'edal sol.

²² Ya'ne ib'ek' vet u mam iq'edal sol te u xaak uva' ye'xh tal la'ich talvat u yol uva' ex tal s-te. Tul txhaqax vet tzaan u xaak ta'n u mam iq'edal sol.

Uva's ex taq'ax Pa'p vatz Feeliks, u mam iq'edal

²³ Ya'ne isa' vet u mam iq'edal sol ka'va'l iq'edal sol. Tul ib'ek' vet te viq'edal sol uva' la'ich ib'an tutxh ka'va'l sieen (200) sol ti' ib'en ti' b'ey. Atz la' ib'an

tutxh lavat imutx' (70) sol uva' la'ich b'en ti' chej. Atz ka'va't sieen (200) sol uva' la'ich iq'on ilaansa tetz b'anb'al txh'a'o. Tul a' la'ich ib'ant b'elval oora s-aq'b'al, tul la'ich motx b'en vet ku' tu tenam Sesareea. ²⁴Ya'ne la'ichaq itxhok vet va'q chej uva' la'ich ja' b'en Pa'p s-ti'. Echetz la'ich ikolox Pa'pe, atz b'a'n la'ich taq'b' Pa'p vatz Feeliks, viq'esar tiib'a tanul tenam tuulb'al Rooma.

²⁵Ya'ne itz'ib'a u mam iq'esar sol val u u' te Feeliks, viq'esar, tu tenam Sesareea. Tul ech nikich tal u u' s-eche:

²⁶—In Klaudio Liisias. Nik vaq' b'en val u u' see, axh Feeliks, axh u b'a'nla vinaq, atz axh viq'esar tiib'a tanul tenam tuulb'al Rooma. Tul nik vaq' b'en b'a'nil ak'uul.

²⁷Niketx intxhaq b'en naq val u vinaq savatz uva' Pa'p ib'ij, tan txeyp naq ta'n inq'a tij imam Israeel. Vab'ietz vet inuqul uva', a' elna'qich tu'al naq tuulb'al Rooma, tul nalxh ex inkol vet naq tuch' inq'a insol. Tan tira sa'ich yatz'ax vet el naq. ²⁸Nikichetz insa' tootzaqile' uva' kam s-ti'il nikich ilak tib' u tenam ti' Pa'p, echetz viq'ot vet Pa'pe vatz inq'a iq'esar u tenam, inq'a nik aq'on ku' yol tinuqul. ²⁹Poro vab'ietz vet inuqul uva' ti' b'ak inq'a ib'ek'b'al txhaqnaq nikich lakpikaq ivi' ti' Pa'p. Echetz ye'l ipa'v Pa'p txhej sinvatz ti' ija' t-tze', atz ti' ikame'l. ³⁰Poro qatetz ul alaxoq s-ve uva' il lolol inq'a tij imam Israeel nik motx ixeen ti' iyatz'ax el Pa'p. Echetz nik inb'ek't tiq'ol b'en Pa'pe savatz. Toqetz val te inq'a tij imam Israeel, inq'a nik motx xotxhon Pa'p, tul een la' b'en talvat vet savatz jab'iste vipa'v Pa'p.

Ech kuxh inyole. Pet la' eel eeb', —xe't itz'ib'at b'en u mam iq'esar sol Klaudio u yol tuul u u' te Feeliks.

³¹Ya'ne iq'ol vet Pa'p ta'n inq'a sol. Tul a' motx ib'an kam uva' ma'tich motx ib'ek'ex s-te. Tul a' ex q'exaslik ka Pa'p tu tenam Antiipatris ta'n inq'a sol, inq'a b'en t-toq. ³²Echetz vet eqal, tul q'a'v vet inq'a sol, inq'a b'en t-toq. Tul antxh motx ulk tu tenam Jerusaleen tal uva' atilich u tatib'al. Pet ta'netzxxh vet inq'a sol, inq'a atichaq ja' ti' chej, ex q'exasn ka Pa'p tu tenam Sesareea. ³³Aq'b'etz vet inq'a sol tu tenam Sesareea, tul taq' vet ok inq'a sol u u' te Feeliks, viq'esar. Tul aq'ax vet ok Pa'p tiq'ab' Feeliks.

³⁴Isik'leetz vet Feeliks u u', tul tab'i vet te Pa'p jab'iste tenam tzajna'qich Pa'p. Ya'ne tab'i vet inuqul uva' aj tenam tuulb'al Siliisiaich Pa'p.

³⁵Tul ech tal Feeliks te Pa'p s-eche: —La' naletx ul inq'a nik xotxhon axh, ya'ne la' vab'i u yol se'e, —xe't Feeliks. Tul ib'ek' vet Feeliks ixeel Pa'p t-tze' tu nimla atib'al uva' ib'ek' q'etz Eroodes ilakax s-tatib'al mam iq'esar.

Uva's iyolon Pa'p vatz Feeliks ti' ikolt tib'

24 ¹O'va'lichetz vet q'ij taq'b' Pa'p tu tenam Sesareea, tul aq'b' vet Ananiias, u mam iq'esar inq'a oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar tijaq imam Israeel. Atz aq'b'at val u vinaq uva' Teertuloich ib'ij, oksanich yol, tul telab'alichxh ib'en ti' yol. Aya'letz inq'ae motx aq'b' vet vatz Feeliks ti' ixotxhox Pa'p.

²Ya'ne ex eloq vet Pa'p. Tul xe't vet Teertulo ti' ixotxhox Pa'p te Feeliks. Tul ech tal Teertulo s-eche: —Ta'ntiuxh see, quq'esar Feeliks uva' ye'l lako ib' nik tutxh aa'n. Atz ta'ntiuxh te vatxumb'al uva' nimax b'a'nil qil ib'anax tuulb'al u qutenam aa'n. ³Nimla vatz vinaq Feeliks, aya'l kuxh quk'uul la' quk'ul axh s-quxo'l kamxh q'iilil, atz aya'l quk'uul la' quk'ul axh k'uxh talxh tenam la' aq'b'ik axh. Tul aya'l qaanima nik qaq' ta'ntiuxh see ti' vab'a'nil.

⁴Ye'letz axh la' qub'al axh, pet la' koq ab'an b'a'nil. Tul la' aab'i ka'l vatz quyol uva' txh'oj kuxh tuul, tan ye'l txh'oj ye'l nim savatz. ⁵Pet toq val see uva' paxsan tetz yaab'la yol kuxh naq u Pa'p. Tan a' nik iyak'insa Pa'p val u palsa yolil, ti' uva' ye' la' nimal u qub'ek'b'al, o' inq'a tij imam Israeel k'uxh tztiza, atz k'uxh s-naatxh uva' nik tal Pa'p. Tul a' Pa'p iq'on ivi' xo'l inq'a xool inq'a nik niman val u txhulimla uq'e'yb'al, uva' <tuq'e'yb'al aj Nasareet,> chich e'li. ⁶Tul a' titz'ab'al Pa'p teesal iq'ij u qutostiuxh. Pet qutxey vet Pa'p. Tul kol qaq' vet ku' yol tinuqul ti' Pa'p, uva' qala, ti' kam uva' nik tal u qub'ek'b'al. ⁷[Pet a'e tan, a' naq u mam iq'esal sol, u Liisias, ex maon el Pa'p t-quq'ab' tuch' mam yak'il.] ⁸Iletz o' qat txhaqax tzaan o' ta'n Liisias ti' ul quxotxht Pa'p savatz.

Antetzxh vet axh toq txh'otin inuqul te Pa'p jank'al inq'a yol inq'a nik quxotxh Pa'p s-ti'. A'etz vet axh toq ilon nuq kolxh uva' nik qale'. Atz a'etz toq tzajk vet tatzi' kam toq aale', —xe't Teertulo.

⁹Jank'aletzxh u yol uva' tal Teertulo, tul: —Echxhte uva' nik tal naq, —xe't itz'eqsat inq'a iq'on ivi' ti' u yol uva' tal Teertulo.

¹⁰Ya'ne ib'an vet Feeliks, iq'ab' vatz Pa'p uva' la'ich yolon Pa'p. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Vootzaqle uva' na'y tzaan avok s-aq'ol ku' yol tinuqul tu tenam uva'a. Echetz aya'l xh ink'uul toq val inuqul inq'a yol see ti' inkolt vib'. ¹¹Tul yek toq b'enoqe see uva' ya'nxh kab'lavax q'ij s-txheel vopoon tu tenam Jerusaleen ti' inatxhk'uulal Tiuxh. ¹²Tan ye'xhab'il xool inyaj vib' s-tuch'. Atz ye'l xool nik inlake'. Atz jitoq tuulb'al u tostiuxh, atz jitoq tuul tal uva' nik ik'ulvat tib' inq'a tij imam Israeel. Tul ye'l tenam nik inlak tu tenam Jerusaleen. ¹³Echetz ye'l paqul la' txhej ix'e' inq'a yol uva' nik ixotxh in txhaqnaq s-ti'. ¹⁴B'antan a'etz nik innima q'aoq, u B'ey Tetz Jesusus. A' uva'e <txhulim uq'e'yb'al,> chich txhaqnaq s-ti'. Pet a' u quB'aal Tiuxh nik innima uva' nikich inima inq'a k'uy innam. Tul a' nik innima kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al, atz kam uva' tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. ¹⁵Tul nik innima inq'a yol uva' tetxhal la' itz'e'v inq'a kamna'q inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh, eche uva' nik motx inima txhaqnaq. Tan tetxhal kuxh la' itz'e'v inq'a la' niman quB'aal Tiuxh, atz k'uxh inq'a ye' la' niman quB'aal Tiuxh. ¹⁶Echetz s-ti'ile nik inb'an ya'l, ti' uva' jikxh u vitz'ab'al la' inb'an vatz quB'aal Tiuxh, atz vatz inq'a xool. Ye'xhab'iletz la' txhej iyol s-vi' ti' inb'ant inva'q pa'v.

¹⁷Nimalichetz vet ya'b' vel tzaan tu tenam Jerusaleen, ya'ne q'a'v vet in inpaqte ti' taq'ax inb'iil oya te inq'a meeb'a', atz ti'at vaq't oya vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁸Atichetz vet in tztizi ti' vaq't vinoya, tul seb'tich in ti' inimal u tx'ajo ib' vatz Tiuxh tuulb'al u tostiuxh. Tul til in lolol inq'a inmol s-tijaq imam Israeel, inq'a jeqlich tuulb'al Aasia. Tul jitoq atich mam xool sink'atza, atz jitoq nikich inlak xool. ¹⁹A'etz koq inq'a ilon in qat ul savatz ti' ixotxht in oq kam va'q inpa'v s-vatz. ²⁰Pet antxh txhaqnaq inq'ae alon oq kam inpa'v txheji uva's vok vatz txhaqnaq inq'a aq'ol ku' yol tinuqul tu tenam Jerusaleen. ²¹Pet maq a' kuxh inpa'v vatz txhaqnaq, ti' uva' vaq' ja' ti' inqul, tul ech val xo'l txhaqnaq s-eche: «Ti' kuxh vinqejt u titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte, tul nik emol etib' ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-vi',» xe't in, —xe't Pa'p te Feeliks.

²²Tab'ietz vet Feeliks inq'a yol uva' tal Pa'p, tul yekich itanb'a vet ka Feeliks u yol. Tan ootzaqimalich vet u B'ey Tetz Jesusus ta'n Feeliks. Tul ech tal Feeliks s-eche: —La' naletz ul Liisias, u mam iq'esal sol uva' een tu tenam Jerusaleen, ya'ne la' intzoqpisa taq'ax ku' inq'a yol tinuqul se'e, —xe't Feeliks.

²³Ya'ne ib'ek' vet Feeliks va'l q'esar sol, ti' uva' la'ich kuxh xeel Pa'p. Tul ye'l Pa'p la'ich ja' t-tze'. Atz ye'lich la' maqax inq'a xaol uva' la'ich aq'b' ti' isolil, atz ti' ik'uulal Pa'p.

²⁴Eletz kuxh inb'iil s-q'ij, tul imolich tib' Feeliks tuch' tixqel, uva' Drusiilaich ib'ij, u tijich imam Israeel. Ya'ne ib'ek' Feeliks tul Pa'p s-vatz inpaqte. Tul tab'i vet Feeliks u yol uva' nikich tal Pa'p ti' vinimat inq'a xaol JesuKriisto.

²⁵Tul motx tal Pa'p inq'a yol te Feeliks ti' kam nik tulb'e quB'aal Tiuxh ib'en inq'a xaol s-jik, atz, ti' uva' la' imaq tib' inq'a xaol ti' ib'anax u pa'v, atz, ti' uva' tetxhal la' opoon val u q'ij uva' la' taq' ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul ti' inq'a xaol ti' inq'a ipa'v. Tul yekich samun vet Feeliks.

Tul ech tal vet Feeliks s-eche: —iB'a'nixy vete'e! iQuxh vet el! Pet jatu la' isa' toke', tul insa'en txhan uku'l axh inpaqte. Pet atoq kuxh axh tzi, —xe't vet Feeliks.

²⁶Poro atich va't titz'ab'al Feeliks ti' Pa'p, tan a' nikich itx'eb' Feeliks taq't Pa'p puag ti' itxhaqpe'l. Tan jatpaqul kuxh nikich isa'ax Pa'p ta'n Feeliks ti' tul s-vatz.

²⁷Tul ye'l Pa'p itxhaqpu ka Feeliks, tan a'ich isa' Feeliks toksal iq'ij ta'n inq'a tij imam Israeel. Paletz vet ka'va'l ya'b' itxeyp Pa'p, ya'ne jalp vet Feeliks. Tul a' vet Poorsio Feesto ok sivatzil Feeliks.

**Uva's talt Feesto taq'ax ku' yol tinuqul ti' Pa'p tu tenam Jerusaleen,
pet a' ijaq Pa'p ib'en vatz Seesar tu mam tenam Rooma**

25 ¹Oxva'lichetz vet q'ij tok Feesto siq'esaril tu tenam Jerusaleen, tul opoon vet Feesto tu tenam Sesareea tuulb'al Judeea. ²Ya'ne aq'b' vet inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuch' jolt inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel vatz Feesto. Tul xe'taq vet xotxhon te Feesto ti' Pa'p. Tul ijaq inq'a ataqich tiqle'm xo'l inq'a tij imam Israeel b'a'nil te Feesto. ³Tul la'ich txhaqpul tzaan Pa'p t-Jerusaleen ta'n Feesto. Tul eche b'a'nil nikich motx isa'e' tab'ile', pet atz ma'taqich iyolta' uva' la'ich b'en k'uluxoq Pa'p ta'n. Tul la'ich yatz'ax ka Pa'p ti' b'ey.

⁴Ya'ne ech tal Feesto s-eche: —Kam koq sa' ul ib'an Pa'p tzitza, tan il Pa'p beenoxh xeemal tu tenam Sesareea. Pet ye'xh jatva't q'ij la' q'a'v in tu tenam Sesareea inpaqte. ⁵A'letz la' b'en ex s-vi', ex inq'a iq'esar, tul a'l la' b'en exotxh Pa'p tzitzi, oq at inva'q ipa'v sevatz, —xe't Feesto.

⁶Kamal vajxaqt kuxh q'ij, atz maq lavat kuxh q'ij ib'an Feesto tu tenam Jerusaleen, tul b'en vet Feesto tu tenam Sesareea. Eutalichetz vet taq'b' Feesto tu tenam Sesareea, tul ex vet Feesto tu tab'ib'al. Tul ib'ek' vet Feesto taq'b' Pa'p s-vatz. ⁷Oka'petz vet Pa'p vatz Feesto, tul nalxh imolaq vet ok tib' inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel ti' Pa'p, inq'a een tzajna'qich tu tenam Jerusaleen. Tul tza'lichxh inq'a ipa'v Pa'p, tul sib'alich kuxh ipa'v Pa'p nikich motx talo'k inq'a iq'esar te Feesto. Poro ye'l ix'e' inq'a ipa'v Pa'p nikich itxheja'.

⁸Ya'ne xe't Pa'p ti' taq'ax ich'exel u yol ti' ikolt tib'. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Ye'l in nik inpa'vin ti' teesal iq'ij inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees s-qe, o' inq'a tij imam Israeel. Atz ye'l u tostiuuxh nik veesa iq'ij. Atz jitoq nik inpa'vin vatz u mam iq'esar tu Rooma, —xe't Pa'p.

⁹A'ichetz isa' Feesto toksal iq'ij ta'n inq'a tij imam Israeel, tul ech tal Feesto te Pa'p s-eche: —iMaq la' asa'a uva' een la' b'en vaq'vat ku' yol tinuqul se'e tu tenam Jerusaleen? —xe't Feesto te Pa'p.

¹⁰Ya'ne ech tal Pa'p s-eche: —Ye'le. Kam koq sa' b'en inb'an tu tenam Jerusaleen. Tan il in at uku'l in tu atib'al tetz aq'b'al ku' yol tinuqul uva' aq'el ticle'm ta'n Seesar, u mam iq'esar tu Rooma. Echetz antxh la' aq'axik ku' yol tinuqul s-vi' tzitza. Tul antxh axh ootzaqin tetz s-b'a'n uva' ye'xhkam inva'q nik vulb'e inq'a inmol s-tijaq imam Israeel. ¹¹Pet oqetz at inva'q inpa'v uva' tijxhtu' uva' la' yatz'ax el in s-ti', tul ye'letz in la' xo'v in ti' inkame'l. Pet ye'l ix'e' u yol nik itxheja' uva' nik inxotxhox s-ti', tul ye' la' utxhi la' oksal in tiq'ab' inq'a inmol s-tijaq imam Israeel. Pet a' insa' uva', a' Seesar, u mam iq'esar tu Rooma, la' aq'on ku' u yol tinuqul s-vi', —xe't Pa'p te Feesto.

¹²Ya'ne iyol vet Feesto u yol tuch' inq'a aq'olaq itxumb'al. Tul ech tal vet Feesto te Pa'p s-eche: —A' qat ajaq ab'en vatz Seesar, u mam iq'esar tu Rooma. Echetz a' toq intxhaqvab' b'en axh vatz Seesar, —xe't Feesto te Pa'p.^k

Uva's tiq'ol Pa'p vatz Agriipa, viq'esar, atz vatz ixoq, u Vereniise

¹³Eletz vet inb'iil s-q'ij, tul aq'b' Agriipa, va't viq'esar, tuch' ixoq u Vereniise ti' isolil Feesto, atz ti' taq'ax b'a'n il ik'uul Feesto tu tenam Sesareea. ¹⁴Atinetz vet Agriipa tinjolol q'ij tzitzi tuch' Vereniise, tul tal vet ok Feesto inq'a yol ti' Pa'p te Agriipa. Tul ech tal Feesto s-eche: —Il naq val u vinaq at tzitza uva' atichxh ja' t-tze' ta'n naq u Feeliks. ¹⁵Pet exetz in tu tenam Jerusaleen, tul aq'b' vet inq'a iq'esar oksan yol vatz quB'aal Tiuxh sinvatx tuch' jolt inq'a iq'esar inq'a tij imam Israeel. Tul a' motx ex tal s-ve uva' la' inb'ek' iyatz'ax el naq ti' vipa'v.

¹⁶Ya'ne ech motx val te inq'a iq'esar s-eche: «Ye'le. Tan jit nal koq kuxh la' iyatz'ax el inva'q xaal qa'n, o' inq'a aj Rooma, oq ye'naq txheoq ix'e' vipa'v; atzoq ye'naq ib'ane't k'ula vatz tuch' inq'a nik xotxhon. Pet la' nal qab'i viyol naq ti' vikolt tib' vatz u yol,» xe't in. ¹⁷Yekichetz motx tzaj vet ka'l inq'a vinaq s-vi', tul ulaq vet o' tzitza tu tenam Sesareea. Echetz vet eqal, tul nal kuxh vul vet tu vab'ib'al, tul inb'ek' vet tul naq u vinaq sinvatx. ¹⁸Txakpetz vet inq'a nikich xotxhon naq u vinaq ti' iyolone', tul ye'l inva'q ipa'v naq alaxi, eche uva' nikich vitz'a. ¹⁹Pet a' b'ak kuxh txhejk ipa'v naq ti' u tuq'e'yb'al. Tan nikich tal naq jolol u yol ti' naq val u Jesus uva' kamna'ql vete'. Tul a' nik tal naq uva' itze'v Jesus inpaqte. ²⁰Poro ye'ichetz vootzaqle kame inq'a la'ich vab'i te naq ti' u tuq'e'yb'al. Echetz vab'it vete te naq uva' maq een la'ich aq'axik ku' u yol tinuqul ti' naq tu tenam Jerusaleen. ²¹Poro ye'etz isa' naq, tan a' tal naq uva', a' u mam iq'esar tu Rooma, la' aq'on ku' u yol tinuqul ti' naq. Echetz inb'ek't ixeel naqe tu tze' inpaqte. In naletx la' alon ib'en naq vatz u mam iq'esar t-Rooma, —xe't Feesto.^l

²²Ya'ne ech tal Agriipa te Feesto s-eche: —Poro nik insa'e' la' vab'i viyol naq u vinaq uva' nik aale', —xe't Agriipa.

k 25.12 A'ich elna'q tu'al Pa'p tu tenam Rooma, xa'tetze a' ijaqvab' Pa'p taq'ax ku' yol tinuqul s-ti' tzitzi. Pet eche uva' jitich koq a' elna'q tu'al Pa'p tu tenam Rooma, tul ye' la' utxhi la'ich tab'i Pa'p taq'ax ku' yol tinuqul s-ti' tzitzi. Atz echiche tatin Jakoovo uva' yatz'ax el ta'n Eroodes, tan jitich a' elna'q tu'al Jakoovo tu tenam Rooma, xa'tetze ye'xhal tzaj itzi' s-ti'. Tan ye'lich tokeb'al Jakoovo uva' la'ich aq'ax ku' yol tinuqul ti' Jakoovo tzitzi, ech uva'e nik tal tu u' Vib'ano'm inq'a Apostol 1.2. **l 25.21** Echiche u yol Seesar tuch' u yol Augusto, tan ib'ijich iqle'm, jan'kal eche nik qalt presideente ti' u mam iq'esar u qutenam; pet jit uva' ib'ijich koq inva'q xaal.

Tul ech tal Feesto s-eche: —Ape. Qaloq aab'i iyol naq b'a, —xe't Feesto.

²³Echetz vet eqal, tul mam yol taq'b' vet Agriipa tuch' Vereniise. Tul b'en vet ok tu ab'ib'al tuch' mamala txhaq iq'esar sol, atz tuch' inq'a iq'esar u tenam. Ya'ne ib'ek' vet Feesto tiq'ol Pa'p.

²⁴Tul ech tal Feesto s-eche: —Axx nimla vatz quq'esar Agriipa, tuch' jank'al ex, inq'a at ex s-txheel s-quk'atza, iletz naq u vinaq ila, uva' mamala tijaq imam Israeel, inq'a tu tenam Jerusaleen, atz inq'a at tzitza tu tenam Sesa-reea, inq'a sich'i'mxh nik motx ib'an s-ve ti' tab'il ikame'l naq. ²⁵Poro ye'l ipa'v naq nik itxhej sinvatx uva' la' quyatz'e'l naq s-ti'. Tul antxh naq jaqon s-ve uva', a' u mam iq'esar tu Rooma la' aq'on ku' yol tinuqul ti' naq. Echetz toq vaq't opoon nage vatz u mam quq'esar uva' tu Rooma. ²⁶Poro ye' nik itxhej inyol ti' intz'ib'at opoon u yol te naq u mam quq'esar tu Rooma. Echetz qat viq'ot tzaan nage sevatz, atz savatz, axh mam quq'esar Agriipa, ti' uva' la' aab'i inuqul te naq. Atetz vet inyol la' ib'ana, ya'ne la' intz'ib'a u yol. ²⁷Tan ye' la' utxhi uva' la' kuxh intxhaq b'en inva'q pereexho xe' naq u mam quq'esar oq uva' ye' la' val b'en inuqul kam s-ti'il nik xotxhlik naq, —xe't Feesto te Agriipa, atz te inq'a iq'esar.

Uva's iyolon Pa'p vatz Agriipa ti' ikolt tib'

26 ¹Ya'ne ech tal Agriipa te Pa'p s-eche: —La' utxhi uva' antxh axh la' alon inuqul u yol se'e, —xe't Agriipa.

Ya'ne taq' ja' Pa'p iq'ab' ti' ixet' yolon. Tul ech tal Pa'p ti' ikolt tib' s-eche: ²—Nimla vatz quq'esar Agriipa, nik inchiib'e' uva' il in at in savatz. Tul toq aab'i vinyol ti' inkolt vib' vatz jank'al inq'a yol uva' nik ixotxh in inq'a iq'on ivi' s-ti', inq'a inmol s-tijaq imam Israeel. ³Tul tira ootzaqle kam uva' nik quqeje', o' inq'a tij imam Israeel. Atz kam uva' nik quyoj qib' s-ti'. Atz ootzaqlat kam yol nik qub'an s-quvatzaq. Echetz s-ti'ile nik injaq kuyb'al see uva' josq'il koq la' aab'it vatz inyol.

Uva's talt Pa'p yol te Agriipa ti' u Kriisto

⁴Tul tootzaq jank'al inq'a inmol s-tijaq imam Israeel kame vinch'ieb'al uva's txulich kuxh in. Tan b'axa atin in t-vintenam. Ya'ne atin in tu tenam Jerusaleen. ⁵Tul yekich ok in xo'l inq'a fariseeo. Tul tootzaq jank'al inq'a inmol, inq'a nik iq'on ivi' xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul tira tijxh nik tilixe' kam nik tulb'el inimal inq'a b'ek'b'al vi' jolt inq'a uqe'yb'al s-quxo'l, tan atich ok in xo'l inq'a fariseeo. ⁶Pet a'etz vet uva' s-txheel, tan a' vet nik intx'eb' inq'a kam uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh te inq'a k'uy qumam ti' vitx'eb'ex u tuleb'al u Kriisto. A'etz s-ti'ile nik xotxhoxik in. ⁷Tul antxh uva'e nik itx'eb' kab'-laval tanul inq'a qutenam, inq'a ixa'n'il Jakoov. Tan seb'taq kuxh ti' inimal s-q'iil s-aq'b'al. Echetz ant kuxh ti' vintx'eb'on ti' u tuleb'al u Kriisto nik motx ixotxhvat in inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a tij imam Israeel, quq'esar Agriipa. ⁸¡Kametz vete'! ¡Maqetz mam vet pa'v chi, uva' ant kuxh nik innima u titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh!

Uva's talt Pa'p te Agriipa uva' nikich tojje'la Pa'p inq'a niman tetz Jesus

⁹Pet tuub'al uva' iq'omich u fariseeoil va'n, tul tira nikich vitz'a uva' viga-tzich ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesus, u aj Nasareet. Tul tira kam kuxh

txumb'al nikich inb'an ti' ik'axb'isale'. ¹⁰Tul echatxh uva'e inb'an tu tenam Jerusaleen. Tan atich vet vikle'm, atz atich vet t-inq'ab' ta'n inq'a iq'esal oksan yol vatz quB'aal Tiuxh taq'axaq ja' inq'a niman tetz Jesuus t-tze'. Echetz s-ti'ile nikich motx ex vojqe'la. Tul nikich injup t-tze'. Oqetz nikich talax iyatz'ax el inq'a niman tetz Jesuus, tul ant in nikich alon yol ti' iyatz'ax el. ¹¹Atz nima paqul kuxh motx ink'axb'isa inq'a niman tetz Jesuus tuulaq junun inq'a k'ul-b'al ib'. Tul tetxhal kuxh nikich motx inya'lu, ti' uva' la'ich motx teesa iq'ij Jesuus. Tan tira lakpina'qich invi' s-ti'. Xa'tetze tetxhal kuxh nikich motx ex intxhoke' talxh tenam nikich motx ik'aqe', k'uxh tal uva' jeqlich inq'a jit tij imam Israeel.

Uva's talt Pa'p uva' ik'utxh tib' quB'aal Jesuus te Pa'p

Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.1-19; 22.6-16

¹²Antetzxh k'aqich va'n vik'axb'isale inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Damaasko. Tan atich vet vikle'm, atz atich vet t-inq'ab' ta'n inq'a oksan yol vatz Tiuxh. Tul iq'omalichxh inyak'il va'n uva's a'lich inb'ena', tan iq'omalich vet va'l u' va'n uva' aq'elich tzaan ta'n inq'a oksan yol ti' itxeyp inq'a niman tetz Jesuus. ¹³Atichetz ok in ti' b'ey, mam quq'esal, tul a'xh itxhaq'aan q'ij, tul vil itxiquon ku'l val u xamal t-amlika' uva' palna'qich itxiquon vi' u q'ij. Tul tira ku'l val u xamal s-viib'a, atz tiib'a inq'a vinaq inq'a txh'uyich s-vi'. ¹⁴Tul yekich motx joqel kuku' t-tx'ava' s-qukaqaayil. Tul vab'i val u qul t-quyolb'al evreeo, u quyolb'al, o' inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal u qul s-ve s-eche: «iSaaulo, Saaulo, kam s-ti'il nik ojqe'la in! Poro txumleb'al kuxh avatz, tan junt kuxh nik ak'axb'isa eeb', eche inva'q u va'k uva' sebt' kuxh tel ka toq ti' itzeq'ex ka inva'q u txh'itxh' uva' tz'uqel iju',» xe't s-ve.

¹⁵Ya'ne ech val s-eche: «iJa'letz axhe, InB'aal?» xe't in.

Tul ech tal s-ve s-eche: «Ine u Jesuus uva' nik ojqe'la in. ¹⁶Pet lakpen, tul nal atxakpe'. Tan qat ink'utxh vib' see ti' uva' toq vaq' eeqatzi ib'anax u vaq'on ti' vinyolb'al. Tul toq aaq' ootzaqiloq inuqul inq'a yol s-vi' xo'l inq'a tenam ti' kam inq'a qat eela, atz kam inq'a qat aab'i. Tul la' aaq' ootzaqiloq kam tel inq'a toq ink'utxh see. A'etz vet eeqatze va'n. ¹⁷Tul txheel toq intxhaq b'en axh xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul in toq kolon axh vatz inq'a amol s-tijaq imam Israeelil, atz vatz inq'a jit tij imam Israeel. ¹⁸Toqetz intxhaq b'en axh ti' b'en aaq't tootzaqi vinuqul ti' tootzaqit in, echetz la' motx ijalpute inq'a itxumb'al ti' innimale', atz ti' ye' taq't tib' b'ek'loq ta'n Satanaas. Tul la' ok vet tiq'ab' quB'aal Tiuxh, eche va'q tzot uva' at kuxh b'en tu tokto. Ajtetz la' ilon vete', tul a' vet u q'ij saq la' tila. Ti'etz vet vijalput vitxumb'al, atz ti' ik'uqb'at ik'uul s-vi', tul la' inkuy inq'a ipa'v. Tul antaq vet ti' ik'ulux u nimla tatin sin-k'atza tuch' inq'a in la' motx ch'exon,» xe't Jesuus s-ve.

Uva's talt Pa'p ti' vinimat viyol quB'aal Jesuus ti'

vib'en ti' ipaxsal viyol quB'aal Jesuus

¹⁹Pet toqetz val see mam iq'esal, uva' qat innima kam uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-ve tu amlika'. Echetz ye'xhkam qat veesa iq'ij viyol Jesuus. ²⁰Pet a'xh b'axich ex inpaqsavat u yol xo'l inq'a tij imam Israeel tu tenam Damaasko. Ya'ne ex inpaqsa paqte xo'l inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen. Ya'ne ex inpaqsa t-jolt inq'a tenam tuulb'al Judeea. Ya'ne ex inpaqsa paqte xo'l

inq'a jit tij imam Israeel. Tul a' motx ex val s-xo'l uva' la' motx ijalu inq'a itxumb'al ti' ye' ipa'vine', tul a' la' motx ik'ul vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil t-taanima ti' inimal quB'aal Tiuxh. Echetz la' motx ib'ante inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm ti' ik'utxhta' uva' nuqxhtu' qat titz'al tib'.

²¹ Ti'etz kuxh inq'a yol inq'a nik val sete s-txheel, tul itxey in inq'a inmol s-tijaq imam Israeel tuulb'al u tostiuxh. Tul a' k'aqichaq vet ta'n inyatz'ax el.

²² Pet quB'aal Tiuxh qat lotxhon in. Tul il in seb't ilotxht tel in quB'aal Tiuxh ti' taq'ax ootzaqiloq vinuqul inq'a yol ti' Jesuus s-txheel te inq'a xaal, k'uxh at ticle'm, atz k'uxh ye'l ticle'm. Tul ta'n kuxh nik val kam tela'pun inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n Moisees tuch' jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan motx tal ka kam uva' la' utxhi, atz kam inq'a la' ul s-qib'a ta'n quB'aal Tiuxh.

²³ Atz motx tal ka uva' la' kam u Kriisto. Tul la' itz'e'v u Kriisto inpaqte xo'l inq'a kamna'q. A'etz Kriistoe, u b'axa K'aola, uva' qat iq'on b'ey ti' u itz'e'vchil. Tul antxh u Kriisto ul paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol s-quxo'l, o' inq'a tij imam Israeel, atz xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul ech qat topoon u chitpichil xo'l inq'a xaal ta'n u Kriisto, eche itxiqun inva'q txiqub'al, —xe't Pa'p te Agriipa.^m

Uva's iya'lut Pa'p Agriipa ti' iqe'jex viyolb'al quB'aal Tiuxh

²⁴ Seb'tichetz talt Pa'p inq'a yol inq'ae ti' ikolt tib' vatz u yol, tul jank'alxh ti' iqul Feesto sich'in ti' iyolone'. Tul ech tal Feesto s-eche: —jPa'p, tira b'ak yany avi'! Tan antxh inq'a mamala txhusb'al uva' nik ab'ane' qat yansan avi'! —xe't Feesto.

²⁵ Ya'ne ech tal Pa'p s-eche: —Ye'le. Jit ine yanna'q invi', nimla vatz vinaq Feesto. Pet antxhte inq'a yol uva' nik vale'. Tul inuqulxhte. ²⁶ Tan tootzaql Agriipa, u quq'esal, uva' jank'alxh inq'a yol uva' nik vale', tan echxhte. Tul ye'l in nik inxo'v ti' talax inq'a yol vatz Agriipa. Atz ye'l va'q yol nik vale' uva' ye'l koq s-k'uul Agriipa. Tan tira ech ivatz kaqaayil xaal ul ib'an Kriisto inq'a kam vatz u tx'ava', pet b'ane muqel koq ul ib'ant Kriisto, —xe't Pa'p te Feesto.

²⁷ Ya'ne ech tal Pa'p te Agriipa s-eche: —Mam quq'esal, Agriipa, ¿nik aqej inq'a yol uva' itz'ib'a ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya? Voo-tzaqle uva' nik anima, —xe't Pa'p te Agriipa.

²⁸ Ya'ne ech tal Agriipa s-eche: —A'etzeb' nik aale' uva' nal txhan kuxh la' inb'en s-niman tetz Jesuus, —xe't Agriipa.

²⁹ Tul ech tal Pa'p s-eche: —jQuB'aal Tiuxh la' b'anon b'a'n'il, quq'esal, k'uxh s-txheel, atz k'uxh xamel uva' jit koq kuxh axh, pet jank'al koqxh inq'a xaal uva' nik ab'in in s-txheel la' toksa tib' s-niman tetz Jesuus, eche uva' inb'ana! Tul j'it koq vet ech la' eqitzix s-kadeena, eche vinqitzixe'! —xe't Pa'p.

³⁰ Ya'etz kuxh vet Pa'p ti' talax u yol uva'e, tul motx txake'vaq vete'. Txake'v u mam iq'esal Agriipa tuch' Feesto, u aq'ol ku' yol tinuqul. Tul txake'v Vere-niise tuch' jolt inq'a xaal, inq'a imolich tib' s-tuch'. ³¹ Tul ijettxhaq vet el tib' s-junal. Tul ech motx iyol vet s-vatzaq s-eche: —Ye'l inva'q ipa'v naq uva'e nik itxheja', tul la' qaq' ja' naq t-tze' s-ti', atz la' quyatz'e'l naq, —xe'taq vete'.

³² Ya'ne ech tal Agriipa te Feesto s-eche: —La' utxhi la' qutxhaqpu el naq uva' ye' koq tal naq ib'en tu tenam Rooma vatz naq u mam quq'esal, —xe't Agriipa.

Uva's taq'ax vet b'en Pa'p tu mam tenam Rooma tuulb'al Itaalia

27 ¹Ya'ne ijeqb'a vet Feesto viyol ti' qok b'en tuul vaarko vi' maar ti' qub'en vet tuulb'al Itaalia. Tul oksal vet b'en Pa'p tuch' jolt inq'a pereexho tiq'ab' val viq'esal sol uva' Juulioich ib'ij. Tul Auguustaich ib'ij intanul o'k'alal (100) inq'a sol uva' nikich ib'an Juulio iq'esalil s-xo'l. ²Ya'ne ok vet b'en o' tuul val u vaarko uva' een tzajna'qich tu tenam Adramiitio. Tul a' k'aqich ta'n u vaarko uva' nimal kuxh tenam tzi' maar la'ich palka, inq'a tenam uva' at tuulb'al Aasia. Ya'ne b'en vet o'. A'ich qumol Aristaarko, u niman tetz Jesusus, atz u aj tenam Tesaloonika, tuulb'al Masedoonia.

³Echetz vet eqal, tul aq'b' vet o' tu tenam Sidoon. Tul ib'an Juulio, u q'esal sol, b'a'n'il te Pa'p ti' ik'utxht Juulio uva' at taanima Juulio ti' Pa'p. Tan ikuy Juulio ib'en Pa'p soli tetz inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Sidoon. Opoonetz Pa'p ti' ijaqax b'a'n'il te inq'a niman tetz Jesusus, ti' uva' la'ich k'uulal Pa'p ta'n.

⁴Ya'ne el vet b'en o' tu tenam Sidoon, tul ok txhan vet b'en o' inpaqte vi' maar. Tul ech qupal vet tiib'a u tx'ava' Chiipre uva' at oka'p tuul u maar ti' kukolt qib' vatz u kaqiq'. Tan a'l nikich tul vet u kaqiq' s-quvatz. ⁵Ya'ne ech qupal pa'l titzi' u maar tuulb'al Siliisia, atz tuulb'al Panfilia tetchal qopoon tu tenam Miira tuulb'al Liisia.

⁶Ya'ne tzitzi itxhokvat vet viq'esal sol val u vaarko uva', a' k'aqich tuulb'al Itaalia ta'n. A'etz tzajna'qich u vaarko tu tenam Alejandriia. Ya'ne ok vet b'en o' s-tuul. ⁷Tul sib'al q'ij qub'ana. Tan q'oon kuxh qopoon tu tenam Gniido, ti' uva' tan, a'l nikich tul u kaqiq' s-quvatz. Eletz vet b'en o' tu tenam Gniido, tul ech qupal vet txala tuul u tx'ava' Kreeta uva' at oka'p tuul maar. Tan xo've-b'alachxh vet tul u kaqiq' s-quk'atza. Echetz tetchal kuxh ech qupal vet txala u tenam Salmoon. ⁸Tul ech qupal titzi' u tx'ava' Kreeta. Aloq tza'lxx qupal tzitzi, tan a'l nikich tul u kaqiq' s-quvatz. Ya'ne opoon vet o' tu tal tenam uva' B'a'nla K'ulb'al Tib' Vaarko ib'ij. Tul naq kuxh atich el u tenam uva'e k'atz u nimla tenam Laseea.

⁹Poru sib'al q'ij ma'tich tiq'ot vet u quxaone', atz, ti' uva' xo'veb'alach vet u vi' maar uva' k'aqich vet qa'n, echetz s-ti'ile tal vet Pa'p uva' la'ich kuxh kaj o' tzitzi, atz la' nalach pal tuulb'al u txun txhe'v. Atz echetz talt Pa'pe, ti' uva' tan, oktuuvreich vete', ma'tich ipal vet pa'l u nimla q'ij xo'l inq'a tij imam Israeel uva's nikich motx imaqt itx'a'on ti' inatxhax Tiuxh tetz u nimla q'ij Jaqb'al Kuyb'al. Tul inatxhonsa Pa'p te inq'a imol, inq'a atich ok tu vaarko. ¹⁰Tul ech tal Pa'p te inq'a aj etz vaarko s-eche: —Txa vinaq, nik inatxhp s-ve uva' tza'l toq qupal vi' u maar tu vaarko oq la' b'en o' s-txheel. Tan toq tz'eqo-noq o' ta'n u mam kaqiq'; toq tz'eqxoq inq'a iqatz inq'a iq'omal ta'n u vaarko. Atz toq yanoq u vaarko. Tul echat kuxh o' paqte, tan avoqe kam la' qub'ana, —xe't Pa'p.

¹¹Tul jit ech titz'a u q'esal sole. Tan a'l talt u q'esal sol uva' nal la'ich motx ib'en u vaarko. Tan ech nikich tale u q'i'ol vaarko tuch' u aj etz vaarko. Jitetz ech uva'e tal Pa'p s-te. Tul a'l ye' motx iqejt viyol Pa'p. ¹²Tul atich b'iil viyana'sul tal uva' txakatzhik u vaarko, u iq'onich tetz Pa'p. Tan ipaleb'alachxh kaqiq' atila. Tul jitich ik'ulel uva' la'ich atin u vaarko tzitzi jatvo'q ich' ti' itx'e-b'ex ipal u txun txhe'v. Echetz s-ti'ile sib'al inq'a xaol inq'a atich ok tu vaarko motx alon uva' la'ich motx ok b'en paqte vi' maar. Tan a' motx titz'a uva' b'a'n

uva' b'iit kuxh la'ich motx ixaja tul la'ich opoon tu tenam Feniise tuulb'al Kreeta. Tul b'a'netz la'ich tatin ka u vaarko tztitzi. Tan ka'paq'il nikich k'ulunk u k'ulb'al vaarko. Paq'il itzi' a'lich ija'e'; atz paq'it itzi' a'lich iku'e'. Tul tztitzi la'ich motx itx'eb'vat ipal iq'iil u txun txhe'v uva' motx tala. Tul b'enaq vete'.

Uva's tul val u mam kaqiq' jab'al

¹³Ya'ne josq'il kuxh ixet' vet val u kaqiq' iykab'oq uva' a'len nikich ija'ul. A'etz motx titz'a inq'a q'i'ol vaarko uva' b'a'nich kuxhtu', tan a'l nikich ija'ul u kaqiq'. Ya'ne tiq'oag vet ja'ul u txh'itxh', u txeyb'al ka tetz u vaarko tuul u maar. Tul xe't vet b'en u vaarko xaon titzi' elu'l u tx'ava' Kreeta. ¹⁴B'iilichetz kuxh tel tzaan u vaarko, tul ul vet va't u mam kaqiq' jab'al uva' a'len iku'l xo'l inq'a tx'ava' uva' a'l ija'e'. Tul ul vet vatz u vaarko. Tul a'xh xo'veb'alla kaqiq' jab'ale uva' ya'tix ilixi. ¹⁵Tul tira b'en vet u vaarko ta'n u mam kaqiq' jab'al. Tul ye' ole'v vet u q'i'ol tetz ti' ixajsal b'en u vaarko vatz u kaqiq'. Pet qutx'aq-miaq kuxh vete' tal la'ich iq'olik vet o' ta'n u mam kaqiq' jab'al. ¹⁶Tul ok vet b'en o' vi' maar, tul kukol vet qib' tinuq u tx'ava' Klaauda vatz u mam kaqiq' jab'al, u tx'ava' Klaauda uva' at oka'p tuul u maar. Tul tetxhalxh qub'an ya'l ti' qiq'ot ja'ul u tal vaarko uva' qitzich b'en txala tuul u nimla vaarko, tul qaq' ja'ul tuul u nimla vaarko.

¹⁷Ma'tichetz qiq'ot vet ja'ul u tal vaarko tuul u nimla vaarko, tul a' vet u iqvil qutxakunsa ti' ijek'ex u tuul u nimla vaarko. Ya'ne motx qeesa vet el u chelkin b'u'q tivatz u vaarko, echetz ye'lich la' tiq'ol vete u vaarko ta'n u kaqiq'. Tan nikich ixo'va inq'a q'i'ol tetz u vaarko vipaxit ok tib' u vaarko vi' vimusanil u maar. Tul qutx'aqmiaq kuxh vete' tal la'ich iq'olik o' ta'n u mam kaqiq' jab'al. ¹⁸Tul mij nikich iya' u xo'veb'alla kaqiq' jab'al, pet a' iti'n u vaarko ta'ne tuulb'al va'l aq'b'al. Echetz vet s-eqal, tul xe'taq vet inq'a q'i'ol vaarko ti' ik'onil ka inq'a iqatz tu maar. ¹⁹Titoxvichetz vet q'ij, tul mij nikich iya' u xo'veb'alla kaqiq' jab'al. Tul motx k'onil vet ka inq'a kam xe' u maar, inq'a nik itxakun te u vaarko. Tul ant o' motx k'onin ka. Tul txh'o'lisal vet tiqatz u vaarko tzij. ²⁰Tul tira ye' nikich iya' u xo'veb'alla kaqiq' jab'al. Tul sib'al q'ij uva' tira ye'l q'ij nikich qil vete'. Tul jitoq tx'umil nikich qil vet s-aq'b'al. Tul o' ye' nikich itz'an vet b'eeq uva' la'ich ela'p o' tib'a'nil. Pet a' nikich qitz'a vet qukame'.

²¹Tul sib'alich vet q'ij qutx'a'one'. Ya'ne txakp Pa'p. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Txa, enima koqxhte u yol uva' val sete. Tul ye'l koq o' el tzaan o' tu tenam Kreeta, tul ye'leb' o' qat pal o' tu k'axk'o. Atz ye' qat tz'eqon o'. ²²Pet toq val sete: Ye' kuxh vet xo'v ex, atz ye' txumun vet ex, tan ye'xhab'il inva'q o' toq kamoq o'. Pet ta'n kuxh toq qutze'q u vaarko. ²³Tan tuulb'al u aq'b'al s-txheela' qat vila uva' at val viaanxel u quB'aal Tiuxh sink'atza, u quB'aal Tiuxh uva' ato'k in tiq'ab', atz uva' nik innatxhk'uula.

²⁴Tul ech qat tal u aanxel s-ve s-eche: «Pa'p, ye' kuxh xo'v axh, tan tetxhal nik ab'en vatz u mam iq'esar tu mam tenam Rooma. Tan se'e tul ye'l inq'a xaal toq kamoq, inq'a at sak'atza tu vaarko,» chich s-ve. ²⁵Echetz ye' xo'v vet ex, tan nik ink'uib'a ink'uul ti' quB'aal Tiuxh uva' echxh toq ib'an, eche uva' qat ul tal u aanxel s-ve. ²⁶Tul tetxhal kuxh b'en taq' o' u vaarko t-inva'q tx'ava' uva' at oka'p tuul u maar, —xe't Pa'p xo'l inq'a xaal uva' atich ok tu vaarko.

²⁷A'etzxh tel vet kajlaval aq'b'al uva' nikich kuxh qutx'aqmii tiq'ol vet u vaarko ta'n u xo'veb'alla kaqiq' jab'al. Tul a' b'ak nikich palk vet o' tu maar uva' Adriaatiko

ib'ij. A'etzxh itxhaq'aan vet aq'b'al, tul b'en vet b'iil te inq'a q'i'ol vaarko uva' naqich vet k'atz val u tx'ava' uva' at oka'p tuul u maar. ²⁸Ya'ne taq'aq vet b'en val u pajb'al xe' u maar. Tul tilaq vete' uva' viinqitich jaj atich ko'p u tx'ava'. Ixaetz vet u vaarko inb'iite, tul taq'aq txhan vet b'en u pajb'al ika'paq xe' u maar. Tul tilaq vete' uva' o'lavatch kuxh vet jaj atich ko'p u tx'ava'. ²⁹Ya'ne motx taq' vet ko'p kajva'l txe'yb'al ka tetz ti' iqu' u vaarko xe' u maar, tan nikich motx ixo'va ipaxit ok tib' u vaarko ti' u tx'ava'. Tul nalich koq kuxh isaqb'e' nikich motx tal vete'.

³⁰Ya'ne titz'a vet inq'a nikich taq'onv tu vaarko itz'e'qtaq tib'. Tul xe'taq vet ti' taq'ax ko'p u tal vaarko tu maar inpaqte, tan a'aqich isa' tok b'en s-tuul. Tul nikich kuxh motx ib'an vatz uva', eche a' inq'a txe'yb'al tetz u vaarko uva' ato'k s-vatz, nikich motx ib'an ipal ku' tuul u maar.

³¹Ya'ne ech tal Pa'p te viq'esal sol, atz te inq'a sol s-eche: —Oqetz toq itz'e'q tib' u q'i'ol tetz u vaarko tuch' inq'a imol, tul kamchiletz vet etetz, —xe't Pa'p te inq'a sol.

³²Ya'ne nal kuxh itzok' vet inq'a sol u iqvil, u txe'yolich tetz u tal vaarko. Tul txhaqq vet b'en u tal vaarko vi' maar.

³³A'etzxh sa'ich isaqb' vete', tul tal Pa'p qutx'a'one', jank'al o' inq'a atich ok o' tu vaarko. Tul ech tal Pa'p s-eche: —Kajlavax vet q'ij uva' tx'eb'o'm kuxh al o' ti' kam toq ya'k o' s-qukaqaayil. Tul ye'l o' nik qutx'a'one'. ³⁴Pet b'anvaq b'a'nil, tul tx'a'onoq o'. Tul at quyak'il la' ib'ana, tan ye'xhab'il inva'q o' toq kamoq o', —xe't Pa'p s-quxo'l.

³⁵Ya'etz kuxh vet Pa'p ti' talax u yol uva'e, tul tiq'o tzaan Pa'p val u paan. Tul ech quvatz taq' Pa'p ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ipixh Pa'p u paan s-tuul. Tul itx'a' vet Pa'p. ³⁶Ya'ne k'uatxhaq vet quk'uul ta'n u yol uva' tal Pa'p. Tul xe'taq vet o' tx'a'on paqte. ³⁷Tul ka'va'l sien tuch' vaqlaval imutx' (276), o' inq'a atich ok o' tuul u vaarko. ³⁸Ma'tichetz iya' vet qutx'a'one', tul motx k'onil vet ka inq'a triigo xe' u maar ta'n inq'a q'i'ol vaarko ti' itxh'o'lisal talal tiqatz u vaarko, tan a'aqich isa' uva' ye' la' pal ku' u vaarko jaq' u maar.

Uva's ipax vet u vaarko

³⁹Saqb'etz vete', tul til vet inq'a q'i'ol tetz vaarko val u tx'ava'. Poro ye' nikich motx ib'en s-te talaq atich vete'. Pet ta'n kuxh nikich isaqi vet elu'l vitzi' u maar uva' xo'lamich ta'n tx'ava' tal uva' atich musan uva' txhaq'aa-laichxhtu'. Ya'ne iyolaq vete' uva' tetxhal kuxh een la'ich b'enk u vaarko txa-ke'voq vi' u musan tixo'l u tx'ava' oq la'ich itx'ol taq'b' tzitzi. ⁴⁰Ya'ne motx itzok'aq vet el inq'a ik'a'il kajva'l inq'a txe'yb'al tetz u vaarko tuul u maar. Tul motx taq' vet ka xe' u maar. Tul motx itzok'e'l inq'a qitzb'al tetz u q'i'b'al vaarko, ti' uva' la'ich motx utxh iq'i'taq b'en u vaarko. Ya'ne motx toksa vet ja' u b'u'q tivatz u vaarko inpaqte ti' ik'ulux u kaqiq'. Tul a' nikich ik'aq vet u vaarko vitzi' u tx'ava' tal uva' atich inq'a musan. ⁴¹Poro ech koqe, tan tira ex itx'ap b'en tib' viju' u vaarko xo'l musan. Tul tira ye' ti'n vet u vaarko. Tul il vet u ti' iqu' u vaarko nikich ixet e'poq ta'n vipumlut ok tib' u maar s-ti'.

⁴²Ya'ne iyol vet inq'a sol s-vatzaq iyatz'ax el inq'a pereexho, tan a' nikich motx ixo'va uva' nu'ximal la'ich itz'e'q tib' inq'a pereexho.ⁿ ⁴³Poro ye' ikuy

n 27.42 ¿Kametz s-ti'il a' nikich titz'a vet inq'a sol iyatz'ax el inq'a pereexho? A'etz s-ti'il tan, oq ja'l va'q pereexho nikich itz'e'q'e'l tib', tul a' vet inq'a sol nikich iku'eb'e.

viq'ésal sol kam uva' nikich titz'a inq'a sol, tan ye'ich isa' uva' la'ich kame'l Pa'p. Echetz jatva'l inq'a nikich tx'olon nu'x, tul b'ek'ex ipale'l s-b'axa tzi'e'l u maar ta'n viq'ésal sol. ⁴⁴Pet jolt inq'a pereexho, inq'a ye' nikich tx'olon nu'x, tan a'l motx ib'anb'e aq'in tze' ti' inu'xaq ela'pun tzi' u maar. Atz at inq'a, a' motx ib'anb'e inq'a yalaq ipa'xil u vaarko ti' inu'xaq ela'pun. Tul ye'xhab'il inva'q kami.

Uva's taq'b' Pa'p t-val u tx'ava' uva' Maalta ib'ij uva' at oka'p tuul u maar

28 ¹Poro b'a'naqich kuxh o' s-qela'p tzi' u maar. Ya'ne qab'i vete' uva' Maaltaich b'ak ib'ij u tx'ava' uva' at oka'p tuul u maar. ²Tul mam b'a'níl motx ib'an inq'a aj Maalta s-qe, tan aya'l'xh o' motx ik'ul o' tuch' b'a'níl. Tan motx toksa vet quxamal, tan mam jab'al, atz mam txhe'v seb'tiche. ³Ya'ne imol tzaan Pa'p ka'l u tzaqa q'ab' tze'. Tul toksa Pa'p t-xamal. Atichetz b'ak val u kan xo'l inq'a q'ab' tze'. Tul itz'eq vet tib' u kan te vitz'a'l u xamal. Tul yekichxh xapul iq'ab' Pa'p ta'n. ⁴Tiletz vet inq'a aj Maalta uva' txh'unlich vet ok u kan ti' iq'ab' Pa'p, tul ech motx tal vet s-vatzaq s-eche: —jYatz'ol aanimaeb' uva'e! Tan k'uxh qatxh itx'ol ipal pa'l tu maar, tul ye' qat kami, poro tetxhal b'akxh toq uloq inq'a yol s-tiib'a. Tul toq kamoq el, —chichich vet inq'a xao'l ti' Pa'p.

⁵Ya'ne itziku ku' Pa'p u kan t-xamal. Tul ye'xhkam ib'an Pa'p ta'n vitxhi'on u kan. ⁶A'etz nikich itx'eb' vet inq'a xao'l isipk' iq'ab' Pa'p. Atz a'at nikich motx itx'eb' vete' uva' ye' kuxh taqla la'ich kam Pa'p. Nimaletzxh itx'eb' inq'a xao'l kam uva' la'ich ya'k vet Pa'p, tul tilaq vete' uva' ye'xhkam b'eeq nikich b'anon Pa'p. Ya'ne motx ijalu vet inq'a xao'l titz'ab'al. Tul: —Tiuxheb'a, —chichichaq vet ti' Pa'p.^o

⁷Atichetz val u vinaq tu tx'ava' Maalta uva' sib'ichxh itx'ava' atiche. Tul Puuvlioich ib'ij u vinaq, iq'ésalich xo'l inq'a xao'l. Tul ik'ul o' Puuvlio tib'a'níl. Tul oxva'l q'ij ik'uula o' Puuvlio t-totzotz. Tul tzitzi nikich vat'k o'. ⁸Oyb'ali-chetz q'es vib'aal Puuvlio ta'n xamal, atz ta'n tx'iila uul. Tul tira atich vet ku' vatz tx'atxh. Ya'ne palo'k Pa'p ti' tilix q'es. Tul inatxh vet Pa'p Tiuxh s-ti'. Atz taq' vet ja' Pa'p iq'ab' tiib'a q'es, tul yekich ib'an vet b'a'n. ⁹Tiletz vet inq'a aj Maalta vib'ant q'es b'a'n vib'aal Puuvlio, tul yekich ex aq'axoq vet jolt yaab' vatz Pa'p ta'n, tul yekich motx ib'an vet inq'a yaab' b'a'n. ¹⁰Tul kamaq kuxh motx ib'an vet ti' qulotxhoxe'. Atz kamaq kuxh vet oya ex taq' s-qe, kam inq'a la'ich sa'on s-qe ti' b'ey.

Uva's taq'b' vet Pa'p tu mam tenam Rooma

¹¹Eletz vet oxva'l ich' qatin tzitzi tu Maalta, tul b'en vet o' t-val u vaarko uva' een tzajna'qich tu tenam Alejandriia. Tan pal val u vaarko uva' atich kuxh tzitzi ti' itx'eb'ex ipal paal viq'iil u txun txhe'v. Tul atich ok ib'ij ka'va'l inq'a b'itichla tiuxh ti' u vaarko, Kaastor tuch' Pooluks.

¹²Ya'ne aq'b' vet o' tu tenam Sirakuusa. Tul oxva'l q'ij pal qub'an tzitzi. ¹³Eletz vet b'en o', tul aq'b' vet o' tu tenam Reejo. Echetz vet eqal uva's a'l nikich ija' vet ul u kaqiq'. Tul ech vet va't q'ij tul aq'b' vet o' tu tenam Puteooli. ¹⁴Tul ex quleq vet jolol niman tetz Jesuus. Tul motx ijaq b'a'níl s-qe ti' qukaj s-xo'l tuulb'al juqva'l q'ij. Ya'ne b'en vet o' tu mam tenam Rooma.

¹⁵Tab'ietz vet jolol inq'a niman tetz Jesuus qaq'b' t-Rooma, tul ul ik'ul vet o' tal uva' nikich imolvat tib' xaal tu mam b'ey Aapio, atz tal uva' atich val u atib'al Oxva'l Vatb'al ib'ij. Ta'netzixh til Pa'p inq'a niman tetz Jesuus, tul taq' Pa'p ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul yekichxh chiib' taanima Pa'p. ¹⁶Aq'b'etz vet o' tu mam tenam Rooma, tul toksa vet viq'esar sol inq'a pereexho tiq'ab' viq'esar sol uva' palna'qich tiqle'm vi' jolt inq'a iq'esar sol. Pet Pa'p, tan kuyux tatin Pa'p s-junalil ta'n viq'esar sol. Tan va'l kuxh sol nikich xeen Pa'p.

**Uva's talt Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal
Jesusu tu mam tenam Rooma**

¹⁷Oxva'lichetz vet q'ij qaq'b' tu mam tenam Rooma tuch' Pa'p, tul isa' Pa'p inq'a iq'esar tijaq imam Israeel. Imoletz vet tib' inq'a iq'esar k'atz Pa'p, tul ech tal Pa'p s-xo'l s-eche: —Txa inmol s-tijaq imam Israeel, toq val sete uva' k'uxh een txeypik tzaan in s-pereexhoil tu tenam Jerusalem ta'n inq'a iq'esar u qutenam. Tul motx toksa in tiq'ab' inq'a aj Rooma. Tul qat ul in tzitza. Poro ye'xhkam inva'q nik inb'an ti' teesal iq'ij u quq'e'yb'al, o' u tenam inq'a tij imam Israeel. Atz jitoq nik veesa iq'ij inq'a nimamal ta'n inq'a k'uy qumam. ¹⁸Pet motxetz tab'i vet inq'a aj Rooma inuqul u yol s-ve, tul nikich motx isa' intxhaqpul el, tan ye'l ix'e' vinpa'v nikich itxheja', ti' uva' la'ich kame'l in. ¹⁹Poro ye' motx b'ix tivi' inq'a iq'esar u qutenam intxhaqpul el. Tetxhaletz kuxh val vete' uva', a' la' aq'on ku' yol tinuqul s-vi' u mam iq'esar tu mam tenam Rooma, uva' tzitza vete'. Tul jit a' vitz'ab'al uva', a' vintenam la' ul inxotxhe'. ²⁰Echetz qat motx insa't exe, ti' uva' la' til tib' quvatz, atz la' vaq' etootzaqi kam s-ti'ile txeyle in s-pereexhoil. Tan il in qitzel in s-kadeena ti' kuxh valt inuqul u tuleb'al u Kriisto uva' ile nik qutx'eb' setuch', o' inq'a tij imam Israeel, —xe't Pa'p.

²¹Ya'ne ech tal inq'a iq'esar te Pa'p s-eche: —Ye'l inva'q u' nik kuk'ul ta'n inq'a aj Judeea se'e. Atz ye'xhab'il inva'q qumol s-qitz'in qatzik nik ul xotxhon axh. Atz ye'xhab'il inva'q nik ul alon inva'q yaab'la yol se'e. ²²Poro nik qusa'e' uva' la' qab'i kam uva' nik eetz'a ti' u uq'e'yb'al uva' ya'n kuxh itxheja', tan qootzaqle uva' mamala xaal tuulb'al inq'a tenam nik motx itxhi'an s-ti', —xe'taq te Pa'p.

²³Ya'ne taq' vet ka inq'a iq'esar inva'l q'ij uva' la'ich motx imol tib' ti' iyolox u yol ti' u Kriisto.

Opoonetz vet u q'ij, tul mamala vet xaal motx ik'ul tib' tal uva' nikich vatk Pa'p. Ya'ne q'ala'mxh xe't Pa'p ti' talax inuqul u yol ti' kam nik tulb'e quB'aal Tiuxh vib'ant iq'esaril k'atz inq'a xaal. Tul taq' Pa'p ootzaqiloq kam ib'an quB'aal Tiuxh tu taanima Pa'p. Tul itxhok Pa'p txumb'al ti' ib'ix tivi' inq'a xaal, ti' uva' a' Jesuuse u Kriisto. A'etz nikich ib'anb'e Pa'p inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees ti' ib'ixsal tivi'. Atz ant nikich ib'anb'e Pa'p inq'a yol uva' tz'ib'amal ka ta'n jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. ²⁴Tanu-letz kuxh inq'a xaal motx b'en s-te, tul motx inima kam inq'a nikich tal Pa'p. Pet tant xaal ye' motx qeon.

²⁵Tiletz vet Pa'p uva' sa'ich motx iyoj vet tib' inq'a xaal s-vatzaq, atz sa'ich ijatx vet tib', tul ech tal vet Pa'p s-xo'l s-eche: —Nuqxh uva' tal viTiuxhil Tiuxh te Isaiias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, ti' inq'a

k'uy qumam. Tul a' nik ex ja'pik u yol setiib'a. Tan ech tal viTiuxhil Tiuxh s-eche:

²⁶ «Quxh xo'l inq'a tij
imam Israeel
tu tenam uva'e.
Tul ech b'en aal
s-xo'l s-eche:
-K'uxh la'xh tab'i vinyol,
poro la' koq b'en s-te.
Atz k'uxh la'xh til kam
uva' nik inb'an s-xo'l,
poro la' koq pal
itxumb'al s-tuul
kam nik elka'pun.

²⁷ Tan tira qat tijb'ixiy
u taanima u tenam uva'e.
Tul tza'lxh vet nik ipalo'k
tixichin.
Tul jupel vet b'aq' ivatz
ti' tilixe'.
La'etz koq vet isa'
inimal kam
uva' nik val s-te.
Atz jitoq la' motx taq' ko'p
t-taanima
kam uva' nik motx til
inb'anta';
atz kam uva' nik motx tab'i
valta'.
Echetz s-ti'il
ye' la' motx til vet vinuqul
tuch' b'aq' ivatz.
Oqetz la' motx isa'
tab'il vinuqul tuch'
inq'a ixichin,
atz oq la' motx ele'l
tu taanima,
tul la' koq motx titz'aaq vet
tib' t-inq'a ipa'v,
tul la' motx inb'an b'a'n,
-xe't viTiuxhil Tiuxh,»
chich Isaiias.^p

²⁸ Echetz toq etootzaqite s-txheel uva', a' vet toq paxsalik viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao'l, inq'a jit tij imam Israeel ti' ichitp t-inq'a ipa'v. Tan a' vet inq'ae toq motx b'enoq viyolb'al Tiuxh s-te ti' Jesuus, —xe't Pa'p.

²⁹Tab'ietz kuxh vet inq'a tij imam Israeel u yol uva' tal Pa'p, tul yekich motx b'en vete'. Ya'ne mam yojo ib' motx ex ib'an vet s-vatzaq ti' u yol uva' motx tab'i.

³⁰Ka'va'letz ya'b' atin Pa'p t-val u k'am otzotz tu mam tenam Rooma. Tul nikich ik'ul Pa'p inq'a xaul tib'a'nil, inq'a nikich ex ilon Pa'p. ³¹Tul tira atich tokeb'al Pa'p ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' Jesuus t-Rooma. Tan nikich ipaxsa pa'l Pa'p inuqul u yol ti' kam nik tulb'e quB'aal Tiuxh ib'ant iq'esalil k'atz inq'a xaul. Tul nikich itxhus Pa'p jank'al inq'a yol ti' u quB'aal Jesuus. Tul ye'l b'eeq Pa'p nikich ixo'v ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz ye'xhab'il inva'q nikich maqon Pa'p s-ti'.

[Tul echxh la' ib'ane.]

ROMAANOS

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU MAM TENAM ROOMA

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

ROMAANOS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Romaanos

A'etz u u'e uva' Romaanos ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu Romaanos 1.1. Tul tira nik tal inq'a txh'otin tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' Pa'p tz'ib'an u u' Romaanos.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Romaanos, atz tal tz'ib'ali ka

A'etz itz'ib'al u u' Romaanos tuulb'al u ya'b' vaqlaval toxk'al (56) m.t.J. Tan oq la' qaq' ik'ul tib' inq'a yol tu u' Vib'ano'm inq'a Apoostol tuch' u u' uva' aq'ax b'en t-Koriinto tuch' vet u u' uva' aq'ax b'en t-Rooma, tul tira nik itzanb'a s-qe uva', a' ex itz'ib'avat Pa'p u tu' tu tenam Koriinto.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Romaanos

Jank'aletz inq'a nimanich tetz Jesusus tu mam tenam Rooma, tan ka'va'l elna'qi-chaqe. Tan atich lolol niman tetz Jesusus, inq'a tij imam Israeel, inq'a ant kuxh tx'akich ok tivi' uva', tetchal la'ich nimal jank'al inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees tuch' inq'a k'utxhelich tzaan s-te ta'n inq'a k'uy imam. Antetz kuxh inq'ae nimamichaq ta'n ti' ib'en s-jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, atz ti' ikuyux inq'a ipa'v. Tan ye' nikich motx taq' ka animale'. Echetz s-ti'ile nima paqul nik tal Pa'p uva' jit a' inq'a b'ek'b'al la' aq'on b'en inq'a xaol s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Pet ti' vik'uib'ataq ik'uul ti' quB'aal Jesusus la' kuyuxik inq'a ipa'v, tul la' tal vet quB'aal Tiuxh s-b'a'n ti' vinimat u quB'aal Jesusus. Tan ech uva'e nik tal tu Romaanos 3.21-24.

Atichetz jolt niman tetz Jesusus tu mam tenam Rooma uva' jitich tij imam Israeel, inq'a kamaq kuxh tenamil tzajna'qliche. Tul nikich motx imolo tib' tuch' inq'a tij imam Israeel. Tul kamaqich kuxh tuq'e'yb'al iq'omichaq tzaan ta'n, eche u tuq'e'yb'al inq'a Greesia tuch' u tuq'e'yb'al inq'a Rooma. Tul nima tel kuxh inq'a qejo'm iq'omichaq ta'n, jank'ale ti' inq'a yansa ib', tan chiana'qichaq kuxh s-te vib'anaxe', atz kam telaq

kuxh ye'b'a'n inpaqte. A'etz inq'ae, ataqich kuxh ok tivi' uva's motx tok vet s-niman tetz Jesuus. Tul motx txhusuxaq vet s-te uva' la' motx taq' vet ka kam inq'a nikich motx iqeje', atz kam inq'a iq'omichaq kuxh tzaan ta'n. Ech uva'e nik tal tu Romaanos 12.1-21 tuch' 13.1-14. Aya'letz kuxh inq'ae nikich motx iyan vatz inq'a tij imam Israeel, inq'a nikich motx imol tib' t-Rooma. Tul nikich motx teesa iq'ij inq'a jit tij imam Israeel ti' toksalaq t-b'ey.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Romaanos

U u' Romaanos uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan juqva'len nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

Romaanos 1.1-17

A'etz ixet'eb'e Pa'p ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma.

1. Romaanos 1.18—3.31

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' va'l kuxh motx ipa'vin kaqaayil inq'a xao' vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel. Tul ti' inq'a ipa'v, tul aq'axik vet ja'p u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' tetxhal la'ich motx b'en vet tu k'axk'o.

2. Romaanos 1.16-17; 4.1-25

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam la' eesan el inq'a xao' jaq' u yol uva' taq' ja'p quB'aal Tiuxh s-tiib'a ti' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v; atz kam la' tulb'e inq'a xao' vichitt tib' t-inq'a ipa'v, tul ye' la' b'en vet tu k'axk'o, atz kam la' motx ib'an ti' tok b'a'n'il s-xo'l tuch' quB'aal Tiuxh, tul ta'n kuxh viqejt inq'a xao' uva', a' Jesuuse u Kriisto, atz la' k'uqev' ik'uul s-ti', ti' ikuyux vipa'v. A'etz vet quB'aal Tiuxh la' alon s-b'a'n, tul kuyel vet vipa'v.

3. Romaanos 5.1—8.39

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' jit kuxh ta'n nik tal ti' vik'ub'at inq'a xao' ik'uul ti' quB'aal Jesuus ti' ikuyux vipa'v, pet nikat tal, ti' uva' ye' la' motx pa'vin vete', atz jit vet a' u pa'v la' b'ek'on s-tiib'a. Pet a' vet viTiuxhil Tiuxh la' b'ek'on tu taanima. Echetz la' motx ik'utxht vete uva' tira niman tetz Jesuus vete'. A'etz viTiuxhil Tiuxh nik lotxhon inq'a niman tetz Jesuus ti' tole'v ti' imaqt tib' ti' ye' motx ib'ant inq'a pa'v.

4. Romaanos 9.1—11.33

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam s-ti'il ye' nikich motx iqe'j inq'a tij imam Israeel uva', a'ich Jesuuse u Kriisto. Tan a'l tixval Jesuus ta'n inq'a tij imam Israeel. Tul jitetz la' koq kuxh ya' s-eche, pet tetxhal la' opoon va'l q'ij, tul tetxhal la' motx ok s-niman tetz Jesuus. K'uxhetz ixval Jesuus ta'n inq'a tij imam Israeel, tan a' ex taq'vat ib'a'n'il te inq'a jit tij imam Israeel. Tan a' vet inq'ae motx ok s-niman tetz Jesuus, tan qeex vet Jesuus ta'n.

5. Romaanos 12.1—13.14

Vito'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam la' motx ib'an inq'a niman tetz Jesuus ti' tiq'ot tib' tib'a'n'il s-vatzaqil. Atz ataq taanima s-vatzaq la' motx ib'ana. Atz va't yol nik tale', uva' la' motx inima inq'a niman tetz Jesuus inq'a mam iq'esal. Echetz la' motx ik'utxhte inq'a niman tetz Jesuus uva' jit vet eela vitxumb'al la' motx ib'an tuch' inq'a jit niman tetz Jesuus.

6. Romaanos 14.1—15.6

Vivaqaq nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' tiq'o tib' inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaqil tib'a'n'il, inq'a tu mam tenam Rooma. Tul ye' la' motx teesa tib' iq'ij s-vatzaq ti' kam inq'a nik motx ib'an junun ti' viniman ti' inatxht Tiuxh. Tan jitaq eela inq'a itxumb'al nik motx ib'an ti' inimane', jank'al eche ti' tetxhb'ul inq'a txhib' uva' nik toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh, atz ti' jab'iste q'ij la' motx imol tib' ti' inatxhk'uulal Tiuxh. A'etz tal Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus uva' la' motx itanb'a teesataq tib' iq'ij ti'

inq'a qejo'm inq'ae. Tan eelaq kuxh inq'a inatxhk'uulal Tiuxh nik motx ib'ane', k'uxh jit eela inq'a iqejo'm. Pet a' quB'aal Tiuxh la' alon jab'ile inq'a b'a'n nik ib'ane' uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul ti' jank'al inq'a xaal.

7. Romaanos 15.7-21

Vijuqv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik ichiib' Pa'p ti' u tok inq'a jit tij imam Israeel s-niman tetz Jesuus. Tan ech uva'e alel ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya.

A'etz nik tal vet t-vimotxeb'al u u' Romaanos, a'e ti' vib'en Pa'p ti' isolil inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma uva's a'lich ib'en tu Espaanya. Ech uva'e nik tal tu Romaanos 15.22-33.

Romaanos 16.1-27

Tiya'teb'aletz vete', tul nik tal vet Pa'p itzoqp viyol tu tu' Romaanos, a'e, uva' ib'ek' b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma uva' la' motx ik'ul u ixoq, u Feeve, tib'a'n'il uva' iq'on b'en u tu' Pa'p s-xo'l.

Atz va't nik tal Pa'p, ti' uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a tami'k, inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik motx imol tib' tu mam tenam Rooma.

Tul tal Pa'p paqte uva' la' motx ixee tib' inq'a niman tetz Jesuus vatz inq'a nik motx txhokon ix'e'tisal yol. Atz nikat tal Pa'p ti' ja'lich u taj tz'ib'.

Tul nikat tal b'en Pa'p b'a'nla yol ti' inq'a niman tetz Jesuus; nik inatxh b'en Tiuxh s-ti'.

ROMAANOS

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Rooma

1 ¹In Pa'p, va'l te inq'a taq'onvil quB'aal JesuKriisto. Tan qat isa' tzaan in quB'aal Tiuxh ti' inb'en sitxhaq, atz siapoostol. Tul qat ich'exe'l in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto, inq'a yol uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh.^a ²A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh s-na'ya te inq'a q'exsanich tetz viyol ti' u tul u quB'aal JesuKriisto. Tul motx itz'ib'a vet ka t-inq'a loq'ola iyol quB'aal Tiuxh. ³A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole ti' viK'aol quB'aal Tiuxh; a'e u quB'aal JesuKriisto, uva' b'en s-alam aanima ti' pal tiq'ot vixa'n'il k'atz inq'a tij imam Daviid; ⁴pet iK'aolxh quB'aal Tiuxh, ti' uva' k'uxh ma'tich ikam u quB'aal JesuKriisto, tan itz'e'v inpaqte ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tan ech uva'e ik'utxh viTiuxhil Tiuxh tuch' u nimla tikle'm, ti' uva' ch'exichla aanimaich u Kriisto. A'etz vet JesuKriisto,

a 1.1 A' nik tal tu versiikulo uva'a <Kriisto Jesuus> chiche. Pet <quB'aal JesuKriisto> chich itz'i-b'ale'. Tan nik kuxh iyuj Pa'p talax inq'a ib'ij u quB'aal Tiuxh tuch' u quB'aal JesuKriisto. Tan at nik tal Pa'p <quB'aal JesuKriisto>. Atz at nik tal <Kriisto>. Atz at nik tal: <Jesuus>. Atz at nik tal: <JesuKriisto>. Atz at nik tal: <quB'aal Kriisto>. Atz at nik tal: <quB'aal Jesuus>. Atz at nik tal: <quB'aal>. Pet aloq ant kuxh titz'ab'alil u yol nik tal ti' quB'aal Jesuus, pet jit va'len koq vet nik tal junun inq'a yol. Pet aloq a'xh vib'ij quB'aal Jesuuse, u yol Jesuus.

Pet u yol u Kriisto, tan a'e u tikle'm, eche talax presidente, atz eche talax direktoor. Pet a'etz vet inq'a apostol oksan u yol Kriisto s-tz'eqsab' tetz vib'ij Jesuus. Xa'te <JesuKriisto> chich vete', atzoq <Kriisto Jesuus> q'aoq. Jitetz kuxh vet nima vatzlen qat txakun s-ti', pet ka'oxvatzul kuxh vet qat oki. Tan a' qat iq'ol vet tetz jab'iste uva' nima paqlen nik itxakunsa Pa'p t-inq'a tu'. A'etz vet qat txakun u yol <quB'aal Jesuus>.

Pet atel ka't yol qat txakun paqte s-ti'. Atz at nik tal Pa'p Tiuxh. Tul jatvatzulat kuxh nik tal Pa'p ti' quB'aal Tiuxh paqte. Tan at uva' quB'aal Tiuxh, atz at uva' Tiuxh. Xa'tetze a' qat txake'v vet talax u yol quB'aal Tiuxh.

quB'aal. ⁵Tul a'etz vet quB'aal JesuKriisto qat ch'exon in s-va'l b'anol itxhaq ta'n vib'a'n timer uva' jit ink'ulel la' ink'ula. Tan a' qat quk'ulvat u aq'on tiq'ab' quB'aal JesuKriisto ti' ipaxsal inq'a b'a'n timer txhaq yol s-ti'. Echetz nik isa't tzaan quB'aal Tiuxhe inq'a xaal ti' tok s-niman tetz ti' vik'uqb'at ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Tul nik isa' tzaan niman tetz xo'l jank'al inq'a jit tij imam Israeel. Echetz la' inimal vete u quB'aal JesuKriisto ta'n. ⁶Tul ant ex, sa'el vet tzaan ex ta'n quB'aal Tiuxh. Atz antetz vet ex, ato'k ex xo'l inq'a qat motx niman Jesusus.

⁷Echetz nik intz'ib'at b'ene u u' sete, jank'al ex inq'a een ex tu tenam Rooma, atz jank'al ex inq'a at taanima quB'aal Tiuxh seti', atz qat isa' tzaan ex, ti' uva' tira la' ejetxhe'l etib' k'atz u pa'v.

Tul a' u quB'aal Tiuxh tuch' u quB'aal JesuKriisto la' aq'on vib'a'n timer sete, tul a' vib'a'n timer la' atin tetaanima.^b

**Uva's talt Pa'p uva' nik isa' Pa'p la' b'en isoli inq'a
niman tetz Jesusus tu mam tenam Rooma**

⁸B'axaetz toq val sete, uva' nik vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti', jank'al ex inq'a niman tetz Jesusus tu mam tenam Rooma. Tan ti' uva' qat palk u quB'aal JesuKriisto, echetz nik tutxh vet qaq't ta'ntiuxhe te u quB'aal Tiuxh. Niketz va'q ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti', tan nik vab'i uva' talaq kuxh tenam vatx tx'ava' nik alaxik b'a'n timer yol seti', ti' etok s-niman tetz Jesusus. ⁹Tul tootzaql quB'aal Tiuxh uva' b'enenam nik tuls a sink'uul ti' voks a tzaan ex tuul vinyol uva's nik innatxht Tiuxh, quB'aal Tiuxh uva' aya'lxh ink'uul nik inb'an u taq'on ti' inpaxsat inq'a b'a'n timer txhaq yol ti' Jesusus, viK'aol. ¹⁰Tul nik injaq te quB'aal Tiuxh txhaq paq uva', tetxhal koqxh la' opoon inva'q q'ij, tul la' nal b'en insoli ex.

¹¹Tan tira nik insa'e' la' b'en vil ex. Tan nik insa'e' uva' la' tel b'en val inuqul jolt txumb'al sexo'l uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-lotxhb'al etetz ti' ech'ij s-b'a'n k'atz quB'aal Tiuxh. ¹²Tul a' nik vale uva' la' qulotxh qib' s-quvatzaqil ti' taq't tib' qutial ti' inimal quB'aal JesuKriisto.

¹³Ex, inmol s-niman tetz Jesusus, nik insa'e' la' vaq' etootzaqi ti' b'en vilt ex. Tul jatpaqx kuxh voksa tib'eyil vinb'en sexo'l. Pet a'e tan, nik inmaqt' ti' inb'en ti' esolile'. Tan a' vitz'ab'al ti' vinb'en sexo'l uva' la' tel ch'ij ex k'atz quB'aal Tiuxh, eche ich'ij vi'oq tze'. Tan a' vitz'ab'al uva' la' inlotxh ex ti' ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh, eche nik inlotxht jolt niman tetz Jesusus ti' ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a t-jolt tenam, inq'a jit tij imam Israeel.

¹⁴Por o ile nik innatxhe' uva' at viqatz ti' talax inq'a b'a'n timer txhaq yol ti' Jesusus te jank'al inq'a xaal, inq'a ye'x ootzaqina'q tetz quB'aal Tiuxh. K'uxh inq'a xaal, inq'a nik yolb'en u yolb'al grieeqo, atz k'uxh inq'a ye' nik yolb'en

b 1.7 Txhaq paqetz taq't b'en Pa'p b'a'n timer ik'uul inq'a niman tetz Jesusus, tul nik tal Pa'p u yol <gracia>. A'etz nik tal ti' vib'a'n timer quB'aal Tiuxh ti' ikuyux ipa'v inq'a niman tetz Jesusus. A'etz u b'a'n timer uva' jit ik'ulel inq'a niman tetz Jesusus la' ik'ula.

Ya'ne nik tal Pa'p ti' u yol <paz>. A' nik tal Pa'p u b'a'n timer la' atin tu taanima inq'a niman tetz Jesusus. Tan junal kuyel vet inq'a ipa'v. Tan at vet b'a'n timer tu taanima ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz ye'xhkam nik titz'a vet ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Echetz jatvatzul kuxh nik elka'pun u yol <b'a'n timer t-quyolb'al>.

grieego; atz k'uxh inq'a ataqxh tootzaqib'al, atz k'uxh inq'a ye'l tootzaqib'al.
¹⁵Echetz a' tz'e'y in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l, ex inq'a een ex tu mam tenam Rooma.

**Uva's talt Pa'p uva', a' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus la' ole'v
 ti' ichtip inq'a xao'l ti' ye' ib'en tu k'axk'o, tul jit vet aj pa'vom
 la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh ti' iqejt u quB'aal Jesuus**

¹⁶Tul nuqxhtu', tan in ye' la' ch'ixv in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus; pet a'l tuch'xh vaanima toq inpaxsavat. Tan a' inq'ae, sib' ticle'm qat itxakunsa quB'aal Tiuxh ti' ichtip inq'a xao'l ti' ye' b'en tilt u k'axk'o ti' inq'a ipa'v, jatva'l inq'a la' motx qeon quB'aal Jesuus. Tul a'xh inq'a tij imam Israeel k'aqel s-b'axa ta'n quB'aal ti' ik'ulux viyolb'al, ya'ne inq'a jit tij imam Israeel.
¹⁷Echetz a' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus nik aq'on ootzaqiloq kame uva' nik ikuyux vipa'v inq'a xao'l, ti' uva' jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Ti'etz kuxh viqejt inq'a xao'l quB'aal Jesuus, tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, atz ti' vik'uqb'at tel ik'uul s-ti'. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ti' vik'uqb'at inq'a xao'l ik'uul
 ti' quB'aal Tiuxh,
 tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.
 Tul ye'l vet iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq
 la' ib'an ti' vik'uqb'at ik'uul,
 —chich u yol.^d

**Uva's talt Pa'p uva' juntxh teesa tib' inq'a xao'l t-b'ey k'uxh
 tootzaqliche uva' k'a'n quB'aal Tiuxh ti' inq'a pa'v**

¹⁸Tul alel tzaan t-amlika' ta'n quB'aal Tiuxh s-na'ya uva' ye' nik isa' quB'aal Tiuxh jank'al inq'a pa'v nik ib'an inq'a xao'l, jank'al eche uva' ye' nik motx toksa inq'a xao'l quB'aal Tiuxh s-tuul; atz inq'a yaab'la txumb'al nik motx ib'an inq'a xao'l. Tan ye' ib'an vinuqul ti' viyaab'la txumb'al. Tan a'etz inq'ae, at vet ja'p vik'a'nal quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Tul k'uxhetz ootzaqimalxh vet tzaan ta'n

c 1.16 ¿Kam nik elka'pun u yol uva' ech nik tal s-eche?: —...ichtip inq'a xao'l ti' ye' b'en tilt u k'axk'o ti' inq'a ipa'v, —chiche. A' nik tale' uva' jank'al inq'a xao'l s-kaqaayil vatz u tx'ava' at vet ja'p u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh ti' b'en tilt u mam k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Poro ja'letz u xao'l uva' la' jaqon ikuya ti' inq'a ipa'v ti' iqeex kam uva' ib'an quB'aal JesuKriisto, tul a'etz uva'e ye'l vet tokeb'al ti' b'en tilt u k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Tan ti'etz jank'al uva' qat ib'an u quB'aal Jesuus, tul qat ikuy quB'aal Tiuxh uva', a' vet u quB'aal Jesuus qat okka tiq'ab' taq'ax ku' yol tinuqul ti' jab'il la' ja'p u yol s-tiib'a ti' vipa'vine', atz jab'il ye' la' ja'p u yol s-tiib'a. Echetz a' nik tal u quB'aal Tiuxh uva' jab'il la' qeon u quB'aal Jesuus, tul txhoeletz vet inq'a ipa'v. Tul ye'l vet tokeb'al u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh.

Pet: «u chitpichil ti' inq'a pa'v», nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan jit a' talaxe uva' tira koq vet ye'l atxha'v tetz pa'v k'atz u xao'l, k'uxh ma't iqejt vet quB'aal Jesuus. Tan atel atxha'v tu taanima ti' ib'anax u pa'v.

Tul kamal nik tal inq'a xao'l ti' «u chitpichil ti' inq'a pa'v» uva' kuyel vet inq'a ipa'v ta'n quB'aal Tiuxh. Tul k'uxhetz la' ib'an vet inva'q pa'v tuulb'al uva's ma't tok vet s-niman tetz Jesuus. Tan ye' la' k'axb'isal vet ti' itxhojt inq'a ipa'v, atz kuyel kuxh vet vipa'v nik tale'. Poro jit eche. Tan tetxhal kuxh la' itxhoj vipa'v oq la' pa'vini. Atz jank'ale eche la' taq't ku' u aq'ol ku' yol tinuqul tzitza vatz tx'ava' yol ti' va'q pereexho, tan tetxhal la' itxhoj u xao'l vipa'v, jab'il uva' at ipa'v. Pet oq jab'il uva' ye'l ipa'v, tul ye'letz la' k'axb'isal ta'n u aq'ol ku' yol tinuqul. **d 1.17** Avakuuk 2.4

inq'a xaoł, uva' k'a'n quB'aal Tiuxh ti' inq'a pa'v, pet antetz kuxh vet inq'a ye'-b'a'n, inq'a nik motx ib'ane', nik maqon tootzaqit vinuqul ti' quB'aal Tiuxh.^e ¹⁹Tan jank'al inq'a xaoł nik ib'en s-te uva' at quB'aal Tiuxh. Tan veqlelxhtu' uva' antxh quB'aal Tiuxh nik aq'on tootzaqi inq'a xaoł. ²⁰Tan k'uxh ye' na'l kam b'anel ta'n, atz kam vitxumb'al u quB'aal Tiuxh, poro a' nik ik'utxhvat kam b'anel ta'n vitxumb'al quB'aal Tiuxh ti' tilix inq'a kam, inq'a viinqixsa-mal ka ta'n. Tul tira veqlelxhtu' uva' sib' tatin u quB'aal Tiuxh tuch' u tiqle'm uva' ye'l iya'eb'al, atz tuch' vimam txumb'al s-junalil. Echetz ye'xhab'il inva'q la' txhej iyol uva': —Ye' vootzaqle oq at quB'aal Tiuxh, —chaq koq.

²¹K'uxhetz ootzaqimalich vet quB'aal Tiuxh ta'n inq'a xaoł, poro tira ye' motx toksa iq'ij quB'aal Tiuxh sitiuxh. Atz jitoq motx taq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. Pet a' motx toksavat vet b'en inq'a titz'ab'al ti' inq'a kam uva' ye'xh-kam la' taq'a. Ti'etz viyaab'la txumb'al, tul jitoq motx b'en vet s-te kame uva' nikich isa' quB'aal Tiuxh s-te, eche inva'q xaoł uva' tira at tuul tokto. ²²K'uxhetz nikich motx tal tib' s-aj txumb'al, poro a'l ipal ivi' motx ib'en vet s-b'okkin ti' ipalsat yol. ²³Tan a' motx tal vet sitiuxh ivatzib'al xaoł uva' at ikameb'al, atz a' tal vet sitiuxh ivatzib'al txoo, atz ivatzib'al tz'ichin, atz ivatzib'al kalab'aq txoo, inq'a kajva'l toq, atz ivatzib'al txoo, inq'a a'l nik ijuxu tib' vatz tx'ava'. Pet jitetz vet a' quB'aal Tiuxh tal sitiuxh, uva' sib' tatine', atz uva' mij paqul la' kami.

²⁴Echetz vet s-ti'ile, tul antxh vet quB'aal Tiuxh txhaqpun ti' ib'ant kam inq'a pa'v nikich motx tatxhva tu taanima, inq'a txoqeb'al k'uulla atxha'v tetz yansa ib', uva' jit ik'ulel la'ich ib'ana. Tul tira kuxh motx ich'ixvisaag vet inq'a itxhi'o'l ti' ib'ant inq'a kamaq kuxh pa'vil s-vatzaqil. ²⁵Echetz a' vet ivatzil vinimal u quB'aal Tiuxh uva' inuqulxhtu', motx ib'ana uva', a' motx inatxhk'uula vet sitiuxh inq'a b'itichla tiuxh uva' jitxh Tiuxh. Tan a' kuxh motx inatxhk'uula, atz motx toksa vet iq'ij, inq'a ivatzib'al inq'a iviinqixsa'm quB'aal Tiuxh. Tul jit a' quB'aal Tiuxh, u viinqixsan inq'a kam, motx toksa iq'ij, u quB'aal Tiuxh uva' ik'ulelhx la' oksal iq'ij s-txheel, atz t-inq'a jatta-nulxh ya'b' uva' ya'n tule'. Tul echxh la' ib'ane.

²⁶Echetz antxh vet quB'aal Tiuxh kuyun ti' ib'ant inq'a ch'ixveb'alla atxha'v ti' iyansat tib'. Echetze inq'a ixoq, tan tira motx ijalpu vet titz'al inq'a atxha'v uva' atxhka. Tan jit a' nikich ib'an vet kam uva' ib'an ka quB'aal Tiuxh, ti' uva' va'l vinaq, va't ixoq la' ik'ul tib' s-vatzaq. Pet ant kuxh vet ixoq tuch' va't ixoq nikich ik'ul tib' s-vatzaq. ²⁷Tul echat kuxh inq'a vinaqe. Tan jitat a' titz'a vet inq'a atxha'v uva' atxhka kam uva' ib'an ka quB'aal Tiuxh, ti' uva' va'l vinaq tuch' va't ixoq la' ik'ul tib' s-vatzaq. Pet a'l ipal vet ivi' atxha'v s-k'atza ti' imol s-vinaqil. Tul antxh vet vinaq tuch' vinaq nikich ik'ul tib' s-vatzaq. Tul tira ch'ixveb'al uva' nikich ib'an vet inq'a vinaq. Tul ti' inq'a itxoqeb'al

e 1.18 Jank'aletzxh inq'a yol uva' nik tal Pa'p nik ix'e't tu versiikulo vajxaqlaval, tetxhal topoön tu versiikulo vinaq junlaval, tan a' nik talvat te inq'a xaoł inq'a jit tij imam Israeel. Tan mamala kuxh kantxhaqla txumb'al nikich motx ib'an vatz quB'aal Tiuxh uva's ye'naqichaq okoq s-niman tetz Jesuus. K'uxhetz motx ok vet jolol inq'a jit tij imam Israeel s-niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma, tan txho'n vet te jolol inq'a tij imam Israeel, ti' uva' tan, ant kuxh b'iil viyaab'la txumb'al iq'omalichaq ta'n uva' nikich motx ib'an s-na'ya. Tul motx xe't vet inq'a tij imam Israeel, inq'a niman tetz Jesuus, ti' ib'ek'ex inq'a jit tij imam Israeel ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Tul mamala tel kuxh nikich motx tal inimal'e.

k'uulla b'ano'm, tul motx itxhok tul u k'axb'ichil s-tiib'a uva' ik'ulelhx vet motx tatxhi.

²⁸Tan a'l motx talt vet yol, ti' uva' ye'xhkam la' taq' u tootzaqil quB'aal Tiuxh ta'n inq'a xaol. Ti'etz uva' ech motx titz'ae, tul ikuy vet quB'aal Tiuxh ib'ant inq'a yaneb'al k'uulla txumb'al tetz inq'a titz'a-b'al, atz ti' ib'ant vet inq'a ye'b'a'n, inq'a jit ik'ulel la' b'anaxi. ²⁹Tul tira kuxh motx itxhaquaq vet tib' ti' ib'anax kamaq kuxh yaab'la txumb'alil, inq'a ye'b'a'n. Tul tira kuxh motx teesaaq vet tib' t-b'ey ti' ib'anax inq'a yansa ib', atz ti' ib'anax jank'ale inq'a jiq'al, atz inq'a kantxhaqla itz'ab'al. Tul a' kuxh vet u txhi'al k'uul ti' imol nikich motx ib'ane', atz inq'a yatz'o'm, atz inq'a txh'a'o, atz inq'a sub'u'm, atz inq'a yaab'la yol la' tal ti' imol, atz kamaq tel kuxh ye'b'a'nil, ³⁰txhejsan yol ti' imol, eesan iq'ij quB'aal Tiuxh, eesan iq'ij imol, oksanaq iq'ij s-junal, k'axb'isan imol tuch' iyolone', txhulinaq tetz ye'b'a'n, palsanaq iyol itxutx ib'aal, ³¹ye'laq itxumb'al ti' tatine', nik kuxh ixaon titz'a-b'al, atz tira ye'l taanima ti' titz'in tatzik, ye'xhab'il kuxh at itxa'k s-te, tira tij kuxh ik'uul ti' ik'axb'isal imol. ³²Tul tootzaqlaqe uva', a' vet u kamchil ik'ulel inq'a xaol, inq'a la' b'anon inq'a ye'b'a'n inq'ae. Atz tootzaqle uva' ech uva'e b'ek'el ta'n quB'aal Tiuxh uva' ik'ulelhx-tu'. K'uxhetz tootzaq vete', tul jitetz ta'n koq kuxh inq'a pa'v seb't ti' ib'anaxe' inq'ae, pet a'l nik ichiib' ti' ja'l inq'a nik tok b'en ti' ib'anax inq'a pa'v s-k'atza.

**Uva's talt Pa'p uva' ik'ulelhxtu' la' taq' ku' quB'aal
Tiuxh inq'a yol tinuqul ti' inq'a xaol s-kaqaayil**

2 ¹Echetz ik'ulelhx inq'a xaol s-kaqaayil u k'axb'ichil vatz quB'aal Tiuxh. Ti'etz uva' ik'ulelhx inq'a xaol u k'axb'ichil, tul ye'xhab'il inva'q la' utxh talt yol ti' imol, k'uxh jab'ilxhtu', eche uva' nik eb'an ti' inq'a jit tij imam Israeel. Tan, ti' uva' nik etal yol ti' inq'a emol, tul juntetz kuxh nik etaq' ja'pe u yol setiib'a'.^f ²Tul qootzaqle uva', a' nik b'enk quB'aal Tiuxh ti' vinuqul ti' taq't ja'p u yol tiib'a inq'a xaol, inq'a nik b'anon inq'a pa'v inq'ae. ³Echetz s-ti'ile toq taq' ja'p quB'aal Tiuxh u yol tiib'a inq'a nik alon yol ti' imol, eche uva' nik eb'ane'. Tan echat kuxh nik epa'vin, eche vemol uva' nik etal yol s-ti'. Echetz ye'xhab'il va'q ex la' itz'an uva' jit ant ex la' aq'ax ku' yol tinuqul seti', ti' eb'en tu k'axb'ichil ta'n quB'aal Tiuxh.

⁴Pet b'enoqetz sete, ex inq'a nik alon yol ti' emol, uva' mam yol vib'a'nil quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a epa'v, ex inq'a ant ex ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n. Kamal jit ant ex nik txhokon u kuyb'al nik tal quB'aal Tiuxh sete. Atz b'enoqat sete uva' il quB'aal Tiuxh nik ikotx' ivatz sete, ex inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n,

f 2.1 Jank'alxh inq'a yol uva' nik tal Pa'p tu ka'v kapiitulo nik ixet' tu b'axa versiikulo, tetxhal topoon tu vinaq b'elval versiikulo, tan a' nik talvat Pa'p te inq'a tij imam Israeel, inq'a ataq vet ok s-niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma. A'etz tal Pa'p te inq'a tij imam Israeel uva' la' motx imaq tib' ti' talax yol ti' inq'a jit tij imam Israeel. Tan eela kuxh inq'a ipa'vin vatz quB'aal Tiuxh. K'uxhetz nikich iyaj Pa'p inq'a tij imam Israeel, pet aloq nikich ib'en te Pa'p uva' b'anich inq'a b'ek'b'al. Tul a' nikich titz'a Pa'p uva' la'ich motx inima kam uva' nikich tal Jesuus. Pet a' la'ich taq' vet ka jab'iste u b'ek'b'al uva' ye'xhkam nikich tal vet Jesuus inimale'.

ti' etitz'at etib'. Atz b'enoqat sete uva' ile tx'eb'o'my al seti'. Tan a' titz'ab'al uva' la' etitz'a etib' t-inq'a epa'v.⁸

⁵Pet ti'etz u tial ek'uul ti' ib'anax u pa'v, ex inq'a nik alon yol ti' vemol, atz ti' vetijb'ixsat vetaanima ti' ye' enimat quB'aal Tiuxh, tul a'letz vet nik emolt ja'p u k'axb'ichil setiib'a. Tan la' opoon inva'l q'ij uva' la' taq' ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul uva' ik'ulelhx la' ja'p setiib'a. Tul la' etatxhi vik'a'nal quB'aal Tiuxh ti' vepa'v. ⁶Tan a' la' b'enk quB'aal Tiuxh ti' vib'ano'm junun inq'a xao, ya'ne la' taq' quB'aal Tiuxh s-te kam uva' ik'ulel la' ik'ul junun.^h ⁷Tan q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' taq' quB'aal Tiuxh te inq'a xao uva' b'enamen nik ib'ant ya'l ti' ib'anax u b'a'n, atz inq'a nik txhokon tatin tu nimla tatin quB'aal Tiuxh, atz inq'a nik txhokon u toksal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. A'etz inq'ae, ye'l inpaqul la' kam vete'.

⁸Pet koq inq'a xao uva', a' kuxh u tetz nik toksa, tan a'etz inq'ae, la' ul vik'a'nal quB'aal Tiuxh s-tiib'a, atz la' lakp ivi' quB'aal Tiuxh s-te. Atz a'etz inq'ae, nik eesan iq'ij vinuqul uva' nik tal quB'aal Tiuxh. Tul a' kuxh at vet ok tivi' ib'anax inq'a ye'b'a'n. ⁹Tan quB'aal Tiuxh la' b'anon uva' la' motx pal titza'lal, atz tu mam txumleb'al, jank'al inq'a b'anol tetz ye'b'a'n. Tul a'xh b'axa tzij tiib'a inq'a tij imam Israeel, ya'ne inq'a jit tij imam Israeel.

¹⁰Pet jatva'l inq'a xao uva', a' nik ib'an u b'a'n, tan la' b'en atinoq tu nimla tatin quB'aal Tiuxh. Atz la' oksal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh. Atz a' vib'a'n'il quB'aal Tiuxh la' motx atin vet tu taanima, tul a'xh b'axa tzij inq'a tij imam Israeel, ya'ne inq'a jit tij imam Israeel. ¹¹Tan vatz u quB'aal Tiuxh, tan ye'l nim, atz ye'l txh'oj.

¹²Tul at xao nik ipa'vine' uva' ye' tootzaq inq'a b'ek'b'al. Tul jatuetz la' motx kami, tul la' aq'ax ku' yol tinuqul s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ye' la' ib'anb'e quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al s-ti'. Tul yek vet tu k'axb'ichil s-kaqaayil. Atz atat xao nik ipa'vine' uva' tootzaq inq'a b'ek'b'al, tul nik inima inq'a b'ek'b'al. Tul jatuetz la' motx kami, tul la' aq'ax ku' yol tinuqul s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Tul a' la' ib'anb'e quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al s-ti'. Tul yek vet tu k'axb'ichil s-kaqaayil. Pet a' la' b'enk quB'aal Tiuxh ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-tiib'a inq'a xao, maq tootzaqich inq'a b'ek'b'al, maq ye' tootzaqiche.ⁱ ¹³Tan

g 2.4 Echetz s-ti'ile talvat Pa'p inq'a yol te inq'a niman tetz Jesuus s-eche, tan atich inq'a niman tetz Jesuus nikich eesan iq'ij inq'a imol s-niman tetz Jesuus, inq'a jitich tij imam Israeel. Tan nikich toksa inq'a tij imam Israeel iq'ij ti' uva' tijichaq imam Avra'aam, atz a' inq'ae, ch'exich ta'n quB'aal Tiuxh nikich motx tale'. Pet inq'a jit tij imam Israeel, tan jitich ich'exo'm quB'aal Tiuxh s-vatz.

Tul jitetz kuxh ta'ne. Pet nikich motx toksa iq'ij ti' iqejt inq'a b'ek'b'al, inq'a txhuselich ka s-te ta'n Moisees. Tan atich ok s-jik ta'n inq'a b'ek'b'al nikich tale'. Pet eche inq'a jit tij imam Israeel, tan ye'xhkam atich ok s-jik. Tan a' nikich motx inima inq'a kantxhaqla uq'e'yb'al tetz inq'a griego inq'a kam kuxh pa'vil nikich motx ib'an s-tuulb'al. Pet nikichetz tok inq'a jit tij imam Israeel s-niman tetz Jesuus, tul a'etz vet inq'a tij imam Israeel nikich alon yol s-ti'. **h 2.6** Saalmo 62.12; Proveervios 24.12; Tio 25.31-46; Apokaliipsis 20.11-15 **i 2.12** ;Kam nik elka'pun u yol inq'a b'ek'b'al nik tal tu versiikulo kab'laval? Jitetz kuxh ta'n nik yolonk ti' laval inq'a b'ek'b'al uva' nik tal tu Eeksodo 20.3-17. Pet a' nik tal jank'al kuxh inq'a yol uva' motx tal quB'aal Tiuxh itz'ib'at Moisees. Tan aya'l kuxh nik toksa s-tuul inq'a yol uva' nik tal tu Eeksodo, Nuumeros, Leviitiko, Deuteronoomio. K'uxhetz nik tal VIKa'v IYOL QUB'AAL TIUXH (NUEVO TESTAMENTO) inq'a yol u b'ek'b'al, atz at uva' nik tale' inq'a b'ek'b'al, tul nima tel kuxh yol nik tok tzaan s-tuul. Tan nik tal inq'a yol ti'

jit a' nik tal quB'aal Tiuxh s-jik inq'a xao, inq'a nik kuxh ab'in inq'a b'ek'-b'al. Pet a' nik tal quB'aal Tiuxh s-jik, inq'a nik niman kam uva' nik tal inq'a b'ek'-b'al.¹⁴ K'uxhetz ye'l inq'a b'ek'-b'al nik ib'ek'on tiib'a inq'a jit tij imam Israeel, poro a' iq'omal tzaan ta'n inimal kam uva' nik tal inq'a b'ek'-b'al. Tan junt kuxh nik ib'ek' tib' s-junal ti' ib'anax u jik, k'uxh ye' tootzaq inq'a b'ek'-b'al.¹⁵ Tul a'etz nik motx ik'utxhe' uva' tuch' taanima nik motx ib'ane' kam inq'a b'ek'-b'al tz'ib'amal. Tul junt kuxh nik motx inatxhb'e tib' ti' ye' ipa'vine'. K'uxh at uva' nik tal u titz'ab'al s-te uva' pa'v nik ib'ane', atz at uva' nik tal u titz'ab'al s-te uva' jit pa'v nik ib'ane'.¹⁶ Tan la' opoon va'l q'ij uva' la' tal vet quB'aal Tiuxh taq't ku' u quB'aal JesuKriisto inq'a yol tinuqul. Tul a' la' taq' ku' yol tinuqul ti' jank'al vipa'v inq'a xao, k'uxh muqel qat ib'anta'. A'etz inq'a yole, inq'a nik vale', uva's nik inpaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto xo'l inq'a xao.

**Uva's talt Pa'p uva' jit kaqaay u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel
nik ib'an eela tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus**

¹⁷Echetze ex, inq'a tij imam Israeel, tan a' txhab'amal tok tevi' uva', ex ich'exich quB'aal Tiuxh. Pet a'e tan, ye' nik ek'utxh tuch' venimata'. Tan nik etoksa txha eq'ij, ti' uva', ex tij imam Israeel, vitenam quB'aal Tiuxh. Tul nikat etoksa txha eq'ij, ti' uva', a' kolb'al etib' jank'al inq'a yol, atz inq'a b'ek'-b'al uva' motx itz'ib'a ka Moisees. Tul tira nik etaq' txha b'en etib' s-nim, ti' uva' b'a'n kuxh etatin tuch' quB'aal Tiuxh nik enatxhe'.¹⁸ Tul nikat etoksa txha eq'ij, ti' uva' etootzaq vet kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul nik etel vet s-tuul kame inq'a b'a'nla txumb'al la' b'anaxi, tan txhusel vet etib' ti' inq'a b'ek'-b'al.¹⁹ Tul txhab'amalat kuxh tok tevi', ti' uva', a' ex alol inuqul inq'a yol, atz inq'a b'ek'-b'al te inq'a xao, inq'a ye' ootzaqin tetz. Tul a' nik enatxhe' uva' ech vete ex txh'iqin tetz inq'a tzot, inq'a ye' nik til ib'ey. Tul txhab'amat kuxh tok tevi' uva', a' ex k'utxhul tetz inq'a b'a'nla txumb'al tetz quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao, inq'a jit tij imam Israeel. Tul ech vete txiqub'al etatin xo'l inq'a xao, inq'a at tu tokto nik enatxhe'.²⁰ Tul txhab'amalat kuxh tok tevi', ti' uva', ex vet aq'ol itxumb'al inq'a xao, inq'a tira ye' tootzaqle kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul ex vet txhusul tetz inq'a xao, inq'a b'iil txhan vatzi' tootzaqle. Echetz vet vetitz'ab'ale s-ti', tan jank'al inq'a yol, atz jank'al inq'a b'ek'-b'al uva' motx itz'ib'a ka Moisees at ka sexo'l, tul a'at etitz'ab'al uva', a' taq'il u tootzaqil quB'aal Tiuxhe, atz u taq'il vinuqul. A'e u tootzaqil inq'a b'ek'-b'al uva' itz'ib'a ka Moisees.

kam tatin inq'a tij imam Israeel la' motx ib'an vatz quB'aal Tiuxh. Kam la' motx ib'an ti' inatxh-k'uulal Tiuxh. Tul kam la' motx ib'an ti' ijaqax kuya vatz quB'aal Tiuxh ti' inq'a ipa'v. Tul nikat tal inq'a yol ti' kam la' motx ib'an inq'a tij imam Israeel s-vatzaq. Atz nikat tal yol ti' kam la' motx ib'an ti' tatin tuch' b'a'nlaq ik'uul, tul kam la' motx ib'ana, oq la' okaq iyaab'il.

Jank'aletzxh inq'a yol uva' motx tal quB'aal Tiuxh te Moisees b'en vet s-b'ek'-b'al te u tenam, inq'a tij imam Israeel. Pet paletz vet pa'l tuulb'al uva's ma'tich ikam vet Moisees, tul antxh inq'a yol inq'ae b'en vet s-b'ek'-b'al te inq'a tij imam Israeel uva' motx toka'p vet tu tx'ava' Kanaan. Aloq tira atich tiq'ab' inq'a iq'osal oksan yol vatz Tiuxh, ti' uva' tetxhal la'ich inima inq'a xao jank'al inq'a b'ek'-b'al. Pet aloq nikich motx ijalu inq'a iq'osal inq'a tij imam Israeel b'iitxhaqul inq'a yol. Tan at uva' a'l nik teesat ka va'q yol, atz at uva' a'l nik toksat va'to'q yol s-ti'. Ye'letz la' etitz'a uva' ta'n kuxh laval b'ek'-b'al nik tal u yol u b'ek'-b'al, pet sib'atel kuxh b'ek'-b'ale nik tok tzaan s-tuul s-ti'. j 2.13 Santiagoa 2.14

²¹B'antan b'a'n ex q'aoq, ti' itxhusux inq'a xaal. Pet a'e tan, a', ex ye' nik etxhus etib'. Tan nik etal te inq'a xaal uva' ye' la' motx elq'i; tul a', ex nik etel-q'e'. ²²Tul nik etal te inq'a xaal uva' ye' la' motx iyansa tib' tuch' uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'; tul a', ex nik eyansa etib'. Atz nikat etal te inq'a xaal uva' txoqe-b'al k'uul inatxhk'uual inq'a b'itichla tiuxh; tul a', ex nik motx elq'an el inq'a b'itichla tiuxh, inq'a sib' ija'mil.^k ²³Tul tira nik etaq' txha b'en etib' s-nim, ti' uva' nik enima inq'a b'ek'b'al sevatz; tul a', ex nik eesan iq'ij quB'aal Tiuxh ti' erint inq'a b'ek'b'al. ²⁴Tan ech nik eb'an, eche val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Eq'aq'al kuxhtu', ex inq'a tij imam Israeel,
tul nik iyoq'ox quB'aal Tiuxh
xo'l inq'a jit tij imam Israeel,
—chich u yol.^l

²⁵B'antan at itxa'k uva' qolel vet el inb'iil te vetxhi'o'l, oq antxh nik enima jank'a-tel inq'a yol, atz jank'atel inq'a b'ek'b'al uva' motx itz'ib'a ka Moisees. Pet oqetz nik erin inq'a b'ek'b'al, tul echatetz kuxh vet exe, eche inq'a ye' qolel el inb'eeq te vitxhi-o'l, inq'a ye' nik qeon quB'aal Tiuxh nik etale'. ²⁶Pet at inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' qolel el inb'eeq te vitxhi'o'l, nik motx niman kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al. Tul echetz vete qolel el inb'iil te vitxhi'o'l vatz quB'aal Tiuxh ti' vinimat inq'a b'ek'b'al. ²⁷Tan ja'l u xaal uva' nimamal inq'a b'ek'b'al ta'n, tan a' uva'e, ye'l vet u k'axk'o la' aq'ax ja'p s-tiib'a k'uxh ye' qolel el inb'eeq te vitxhi'o'l. Tul a' vet la' alon inuqul inq'a yol seti' vatz quB'aal Tiuxh uva', ex aj pa'vom ti' ye' enimat inq'a b'ek'b'al, k'uxh etootzaqle kam nik tal inq'a b'ek'b'al, atz k'uxh qolel el inb'eeq te vetxhi'o'l.

²⁸Tan jit ti' kam inq'a qejo'm uva' nik inima inq'a xaal, tul la' b'en vet sitenam quB'aal Tiuxh, eche uva' nik ib'an inq'a tij imam Israeel, tetxhal tul tzitza. Atz jit ti' viqolox el inb'eeq te vitxhi'o'l inq'a xaal, tul la' b'en vet sitenam quB'aal Tiuxh. ²⁹Pet ja'l uva' nik niman quB'aal Tiuxh tuch'xh taanima, a'etz uva'e, itenam vet quB'aal Tiuxh la' ib'ana, echiche u titz'ab'al quB'aal Tiuxh ti' inq'a tij imam Israeel. Tan qat qukuy tok viTiuxhil Tiuxh tu qaanima ti' ijalput o'. Pet jit a' vinimal kam inq'a s-ti'e'l nik tal u b'ek'b'al uva' tz'ib'amal ka. Ja'letz u xaal uva' ech nik ib'ane ti' inimal quB'aal Tiuxh, tul a'etz quB'aal Tiuxh la' oksan iq'ij, k'uxh ye' la' oksal iq'ij ta'n inq'a xaal.

Uva's talt Pa'p uva' k'uqleb'xh k'uul u quB'aal Tiuxh ti' taq't ja'p u yol tiib'a u aj pa'vom, ja'l'xhtu', k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel

3 ¹Kamaletz at ex nik eb'an ka'l ek'uul ti' inq'a yol uva' nik vale'. Tul ech nik etal vet s-eche: —Oqetz ech b'anel ta'n inq'a yole, tul ye'xhkame-tzeb' itxa'k k'uxh o'xh tij imam Israeel, atz ye'xhkametzeb' ato'k s-tuul k'uxh qolel vet el inb'eeq te u qutxhi'o'l, —kamal chich juunoq ex.

k 2.22 Eche u yol nik tal tu versiikulo uva'a ti' telq'al inq'a b'itichla tiuxh. Tan at inq'a tij imam Israeel, inq'a jequnyich xo'l inq'a jit tij imam Israeel t-inq'a kalab'aq tenam. Ata qichetz ib'itichla tiuxh inq'a jit tij imam Israeel, tan a' inq'ae, nikich motx iqeje. Pet a'etz txhan vet inq'a tij imam Israeel nikich paxin u tostiuux tetz inq'a b'itichla tiuxh. Tul nikich motx telq'a inq'a b'itichla tiuxh. Tan nikich motx ipaxi el inq'a b'itichla tiuxh, inq'a kam kuxh tiple'm b'anb'emal s-ti'. Pet jab'isteichetz inq'a b'itichla tiuxh uva' plaataich txakunsamal s-ti', tul ye'xhkam nikich motx ipaxi el, pet a'l nikich motx tiq'o tzaan. Aloq jit a' nikich motx inatxhk'uualae. Pet a'l nikich motx taq' vet b'en s-puaq. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 19.37. **1 2.24** Isaiias 52.5; Eseekeel 36.22

²Pet jitetz eche, tan sib'e u qutxakunb'al ti' kam kuxh s-ti'ilil, o' inq'a tij imam Israeel. Tan a' u qutxakunb'al s-b'axa, a'e, uva' taq' ka quB'aal Tiuxh viyol xo'l inq'a k'uy qumam ti' inimal viyol.

³Jololetz inq'a k'uy qumam ye' motx inima viyol uva' tal vatz quB'aal Tiuxh uva's la' motx inima inq'a b'ek'b'al. Ape k'uxhetz jitxh k'uqleb'al k'uul motx ib'an vatz quB'aal Tiuxh, pet ant kuxh k'uqleb'al k'uul u quB'aal Tiuxh toq ib'an ti' inimat viyol uva' alel ta'n, ti' taq't u b'a'nilel s-qe, o' inq'a tij imam Israeel, eche uva' tal ka s-na'ya.

⁴Tan ye'xhkam s-ti'il la' iya'savat quB'aal Tiuxh inimal viyol uva' alel ta'n, k'uxh palsanxh yol inq'a k'uy qumam motx ib'ana. Tan inuqulxh iyolon quB'aal Tiuxh. Pet ech koq jolol inq'a tij imam Israeel, tan tz'eqolaq tzij kuxhtu'. Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tan la' b'en te inq'a xao!
uva' jikxh vayolone'.
Tul a', axh la' ole'v axh
k'uxh la' aq'ax ku' yol tinuqul se'e
ta'n inq'a xao!,
inq'a nik alon uva' jit inuqul vayol,
—chich u yol.^m

⁵Tan ti' u qupalsan yol, o' inq'a tij imam Israeel, tul tira nik ik'utxhe' uva' jikxhte uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh ti' quk'axb'isale'. Tul ye' la' utxhi la' qala uva': —Kantxhaq vitxumb'al quB'aal Tiuxh nik ib'an ti' ik'utxht vik'a'nal, atz ti' quk'axb'isale', k'uxh o'xh tij imam Israeel, —chaq koq o'. (Tul yiqxh sula' xao kuxh in, uva' nik alon u yol uva'a.)

⁶Atz ye' la' utxh qalta' uva' ye'l tokeb'al quB'aal Tiuxh ti' ik'axb'isale' inq'a tij imam Israeel. Tan oq ye'l tokeb'al quB'aal Tiuxh ti' quk'axb'isale', tul ye'latetz tokeb'al quB'aal Tiuxhe ti' taq't ku' yol tinuqul tiib'a inq'a xao s-kaqaayil vatz tx'ava'.

⁷Kamaletz at juunoq ex ech nik etal s-eche: —Ape oqetz a' vet u tz'eqo tzij nik inb'ane' nik k'utxhun uva' inuqul quB'aal Tiuxh ti' kam inq'a nik ib'ane', tul a'etzeb' talaxe uva' ti' u qupa'vine' nik oksalik iq'ij quB'aal Tiuxh. Ape ke'chetz la' taq't ja'p quB'aal Tiuxh yol b'a s-qiiib'a ti' u qupa'vine'. ⁸Pet a'l tel qub'ant inq'a ye'b'an b'a, echetz la' tul tel inq'a b'a'nilel s-qiiib'a, —kamal chich joloq ex.

Echetz kuxh nik itxhejsat jolol inq'a xao yole s-qi', ti' talaxe' uva' tira echxh uva' nik qutxhuse. Poro tira ik'ulelhx inq'a xao inq'ae, uva' la' aq'ax ja'p u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh ti' itz'eqt tzij s-qi'.ⁿ

Uva's talt Pa'p uva' ye'xhal inva'q jik vatz quB'aal Tiuxh

⁹¿Kametz vet quyol s-ti', nik enatxhe'? ¿Maq ech toq qal s-eche?: —A', o' inq'a tij imam Israeel ato'k quq'ij ta'n quB'aal Tiuxh vi' inq'a jit tij imam Israeel, —maq toq qale'. Ye'le. Ye' la' utxhi ech la' qale. Tan qat vall sete uva' k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel, tan va'l kuxh motx taq'ax ja'p yol s-qiiib'a s-qukaqaayil ti' u qupa'v. ¹⁰Tan ech nik tal val u yol uva' tz'i-b'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ye'xhab'il va'q jik vatz quB'aal Tiuxh,
k'uxh va'to'q kuxhtu'.

¹¹ Atz ye'xhab'il inva'q nik ib'en s-te
kam itxumb'al la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh.
Atz ye'xhab'il inva'q nik b'anon ya'l
ti' tootzaqil quB'aal Tiuxh.

¹² Pet va'l'xh qat motx tel inq'a xao! t-b'ey
vatx quB'aal Tiuxh;
tul tira qat motx tz'eqx titz'ab'al.
Tul ye'xhab'il vet nik b'anon u b'a'n;
k'uxh va'to'q kuxhtu'.^o

¹³ Tan ech telu'l u yol titzi' inq'a xao!,
eche telu'l ixeval inva'q kamna'q t-jul.
Tan nik motx teesa imol t-b'ey
tuch' vitz'eqon tzij.^p
Tul eche itxho'n ichij itzi' kan ik'axb'isan
tuch' viyolon te vimol.^q

¹⁴ Atz mamala kuxh yoq'o'm
nik telu'l titzi' inq'a xao!,
atz mamala kuxh k'ayunchil at titzi'.^r

¹⁵ Tul nal kuxh nik motx iq'ex inq'a xao!
ti' itxhokox txumb'al ti' ixajsal ikaqal imol.

¹⁶ Taletx uva' nik motx palka,
tan mam txumleb'al,
atz mam kantxhaq nik motx taq' ka.

¹⁷ Tul tira ye' nik motx itxhab'a tok b'en,
ti' uva' la' motx atin tib'a'n!l tuch'aq imol.^s

¹⁸ Tul ye'l inb'eeq nik motx ixo'v
ti' ib'anax u ye'b'a'n vatz quB'aal Tiuxh,
—chich inq'a yol.^t

¹⁹ Tul qootzaq setuch' jank'al uva' nik ib'ek' ka inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh,
tan a', o' inq'a tij imam Israeel nik ib'ek' o', o' inq'a ato'k o' jaq' inq'a b'ek'b'al.^u
Aloq jitetz kuxh vet ta'n o' inq'a tij imam Israeel, pet at tokeb'al inq'a b'ek'b'al
ti' jank'al inq'a xao! s-kaqaayil. Echetz ye'xhab'il inva'q la' ole'v ti' talax yol
ti' ikolt tib' vatz inq'a ipa'v. Pet la' kuxh itx'aqmii vet taq'ax ja'p u yol s-tiib'a
ti' inq'a ipa'v ta'n quB'aal Tiuxh. ²⁰ Echetz ye'xhal la' b'en s-b'a'n vatz quB'aal
Tiuxh ti' vinimal inq'a b'ek'b'al. Pet a'l ti' qootzaqit inq'a b'ek'b'al nik ib'en
s-qe uva', o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.^v

**Uva's talt Pa'p uva' ta'n kuxh vik'uqb'at inq'a xao! ik'uul ti' quB'aal
Jesusus, tul jit vet aj pa'vom la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh**

²¹ Pet s-txheel, tan quB'aal Tiuxh qat aq'on qootzaqi va't txumb'al uva'
jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Tan jit vet ti' inimal inq'a

b'ek'b'al la' kuypik inq'a qupa'v. Tan ech uva'e nik tal inq'a yol, inq'a motx itz'ib'a ka Moisees, atz uva' motx itz'ib'a ka inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. ²²A'etz u txumb'al uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, a'e, uva' la' kuk'ub'a kuk'uul ti' quB'aal JesuKriisto ti' vitxhojt inq'a qupa'v. Tan a' u quB'aal Tiuxh qat jeqb'an uva' la' qeex u quB'aal JesuKriisto ta'n inq'a xao. Echetz ye'l nim, atz ye'l txh'oj vatz u quB'aal Tiuxh ti' ib'en inq'a xao s-jik.^{w x} ²³Tan jank'al inq'a xao, tan va'l kuxh motx ipa'vin s-kaqaayil. Tul tira ye' motx itx'ol topoon ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, eche uva' itz'amich s-ti' ta'n quB'aal Tiuxh. ²⁴Pet tuch' kuxh vet vib'a'nil quB'aal Tiuxh, tul qat b'en vet inq'a xao s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit kam inva'q qat ib'an inq'a xao ti' itx'akaxe'. Pet a' u quB'aal JesuKriisto qat txhoon tele'l inq'a xao t-inq'a k'axk'o uva' aq'ax ja'p s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh.^y ²⁵Tan a' u quB'aal Tiuxh aq'on tzaan u quB'aal Jesuus ti' taq't tib' kamoq s-va'q oya uva' la' yat'ax ok vatz quB'aal Tiuxh ti' itxhoox inq'a ipa'v inq'a xao, eche taq't tib' inva'q u karne'l uva' nik itz'e'sal ok s-oya vatz quB'aal Tiuxh. Echetz ta'n kuxh vet u quqejta' uva' kam u quB'aal Jesuus, tul el vikaqal, tul jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Echetz qat ik'utxhte u quB'aal Tiuxh uva', tetxhal peq'xe'l u kaq ti' itxhoox inq'a pa'v. Pet eche inq'a pay ka tuulb'al viq'iil inimal inq'a b'ek'b'al, tan nikich kuxh ikuy ipal pa'l vipa'vin inq'a xao. Tan nikich kuxh ikotx' ivatz te inq'a xao. ²⁶Echetz qat ib'ane u quB'aal Tiuxh t-inq'a q'ij s-txheel. Tan a' isa' la' ik'utxhuxe' uva' inuqulxh uva' nik ib'ane'. Echetz s-ti'ile' tinuqulxh la' ikuyvat quB'aal Tiuxh ipa'v, jal u xao uva' la' ik'ubq'a ik'uul ti' quB'aal Jesuus, tul jit vet aj pa'vom s-vatz la' ib'ana.

²⁷Tul jit ti' inimal inq'a b'ek'b'al, tul jit vet aj pa'vom inq'a xao vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Echetz s-ti'ile ye' la' utxh talt inq'a tij imam Israeel uva', ti' inimal inq'a b'ek'b'al, tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Tan z'jab'iste b'ek'-b'al s-te inima, tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh? Tan jit ti' inimal inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a b'ano'm. Pet ti' va't u b'ek'b'al uva' qat ijeqb'a ka quB'aal Tiuxh ti' ik'ubq'at inq'a xao ik'uul ti' u quB'aal Jesuus. ²⁸Echetz a' qoksa t-quvi' kuk'ubq'at kuk'uul ti' u quB'aal Jesuus, tul jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Pet jit, ti' uva' la' qub'an inq'a qejo'm uva' nik tal u b'ek'b'al. ²⁹Echetz ta'n koq kuxh inq'a tij imam Israeel la' alon u quB'aal Tiuxh sitiuxh. Tul ye' koq la' utxh talt inq'a jit tij imam Israeel. Pet la' utxhi la' tal inq'a jit tij imam Israeel u quB'aal Tiuxh sitiuxh. ³⁰Tan va'l kuxh u quB'aal Tiuxh s-qiib'a. Tan jit vet aj pa'vom inq'a tij imam Israeel la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh, inq'a qolel vet el inb'iil te vitxhi'o'l, inq'a la' qeon u quB'aal Jesuus. Tul jitat vet aj pa'vom inq'a jit tij imam Israeel la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh, inq'a la' qeon u quB'aal Jesuus.

w 3.22 Gaalatas 2.16 x 3.22 Gaalatas 2.16. A' nikich titz'a inq'a tij imam Israeel uva' yek la'ich motx b'en t-amlika' k'atz quB'aal Tiuxh uva's la'ich motx ikame', ti' uva' tan, tijaq imam Israeel s-vatz. Tan a' nikich motx tale' uva' nikich motx inima inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. K'uxhetz nikich motx inima s-kaqaayil, atz k'uxh ye'xh jank'al nikich motx inima, poro nimamal vet jank'al inq'a b'ek'b'al ta'n nikich motx inatxhe'. B'antan nikich ilotxh quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel, tetxhal topoon tu q'ij uva's tul quB'aal Jesuus vatz u tx'ava'. Poro ti'etz u tuleb'al quB'aal Jesuus, tul a' k'aqel vet ta'n uva' jank'al inq'a xao at vet tokeb'al vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel. y 3.24 Eche u yol <vib'a'nil quB'aal Tiuxh>, nik tal tzitza, tan a'etz u yole u <gracia> nik tal tu kastiiya. Tul ech nik elka'p u yole uva' nik tal tu versiikulo uva'a. A' nik tal u kuyb'al nik taq' quB'aal Tiuxh te inq'a xao ti' vipa'v, inq'a nik qeon quB'aal Jesuus.

³¹ Kamaletz at juunoq ex, inq'a tij imam Israeel, uva' ech nik etal s-eche: —Ti'etzeb' vet u quqejt u quB'aal Jesuus, tul ye'xhkametzeb' vet itxa'k u b'ek'-b'al, —kamal chich ex. Ye'letza. Pet ti' uva' nik quqej u quB'aal Jesuus, tul tztizti nik quk'utxhvat uva' at iyak'il inq'a b'ek'b'al.

Uva's itxhusun Pa'p, ti' uva', a' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul jitich vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh

4 ¹ Toqetz qab'i, atz toq qile' kame uva' ib'an Avra'aam u k'uy qumam, ti' uva' jitich vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. ² Tan ti' koq va'q vib'ano'm Avra'aam, tul jitich koq vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, b'antan la'ichetz utxh taq't b'en tib' Avra'aam s-nim vatz inq'a xaal ti' vib'ano'm. Pet jitich ti' va'q vib'ano'm Avra'aam, tul tal quB'aal Tiuxh uva' jitich vet aj pa'vom Avra'aam. Echetz ye'lich la' isa' toksat Avra'aam iq'ij vatz quB'aal Tiuxh. ³ Tan ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka s-eche:

—Ik'uib'a Avra'aam ik'uul
ti' quB'aal Tiuxh,
tul a' uva'e, toksa quB'aal
Tiuxh s-tuul
ti' uva' jitich vet aj pa'vom
Avra'aam
vatz quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^z

⁴ Echetz b'anel ta'n s-eche: Tan ja'l u xaal uva' aq'on la' ib'ana, tul ye'letz u txhojb'al tetz la' alax s-oya. Pet tx'oq vet u txhojb'al tetz la' alaxi. Jitetz ech uva'e ib'an Avra'aam. Tan jit aq'on koq ib'an ti' ik'ulux vib'a'nil quB'aal Tiuxh. ⁵ Pet echetz koqe, tan ja'l u xaal uva' ye' la' aq'onvi, tul la' aq'ax va'q oya s-te, tul ye'letz la' utxh talta' uva', a' qat tx'akon tuch' taq'onve' uva' qat oyal s-te. A'etz nik elka'pun ti' u aj pa'vom uva' nik iqeje' uva', a' u quB'aal Tiuxh nik kuyun vipa'v. A'etz u xaole uva' jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana ti' viqeja'.

⁶ Tul echatxh tal Daviide. Tan ja'l u xaal uva' oy kuxh qat ikuyvat quB'aal Tiuxh vipa'v, tul nik ichiib' ti' quB'aal Tiuxh. Tul jit, ti' uva', a' qat tx'akon vikuyux ta'n quB'aal Tiuxh ti' inva'q ib'ano'm. ⁷ Tan ech tal Daviid s-eche:

—At ib'a'nil quB'aal Tiuxh
k'atz inq'a xaal,
inq'a kuyel vet inq'a ipa'v
ta'n quB'aal Tiuxh,
atz inq'a ye'l vet vipa'v
la' talsa quB'aal Tiuxh s-k'uul.

⁸ Atz at vib'a'nil quB'aal Tiuxh
k'atz u xaal, uva' ye'l vet inq'a ipa'v
qat toksa quB'aal Tiuxh s-tuul,
—chich u yol.^a

⁹ Echetz jit kuxh ta'n inq'a tij imam Israeel, inq'a qolel el inb'eeq te vitxhi-o'l, at vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-k'atza, ti' uva' jit vet aj pa'vom vatz quB'aal

Tiuxh. Pet ant inq'a jit tij imam Israeel, at vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-k'atza, k'uxh ye' qolel el inb'eeq te vitxhi'o'l. Tan qat qootzaqila' uva' ti' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul b'en vet s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁰ Poro ¿kametx tuul, tul jitich vet aj pa'vom Avra'aam vatz quB'aal Tiuxh nik enatxhe'? ¿Maq a' uva's, ma'tich iqolox el inb'eeq te vitxhi'o'l Avra'aam? Pet ¿maq a' uva's, ye'xnaqiche? A'etz uva's, ye'xnaqich qolel el inb'iil te vitxhi'o'l Avra'aam, tul jitich vet aj pa'vom Avra'aam vatz quB'aal Tiuxh. ¹¹ Tan a' b'axich ik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva' jit vet aj pa'vom Avra'aam la'ich ib'an vatz quB'aal Tiuxh uva's ye'naqich qolel el inb'iil te vitxhi'o'l. Xamtichetz vet tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam viqolte'l inb'iil te vitxhi'o'l. Tan a' vet viqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l Avra'aam b'en s-tetxhlal ti' tokstax quB'aal Tiuxh s-tuul vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh.

A'etz nik elka'p vete' uva', a' vet Avra'aam iq'on b'ey vatz jolt inq'a xao, ti' uva' tan, ik'uib'a Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a ipa'v. Tul echetz vete b'aala tatin Avra'aam vatz inq'a la' motx k'uib'an ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Echetz ja'l vet u xao la' k'uib'an ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva' jit vet aj pa'vom la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh, tul a'etz nik okk vet b'ene ti' vitxum-b'al Avra'aam. Tul a'etz vet inq'a xaoe uva' la' k'ulun u kuyb'al ti' inq'a ipa'v, tul k'uxh ye' qolel el b'eeq te vitxhi'o'l. ¹² Tul iq'on b'eyat Avra'aam vatz inq'a xao, inq'a qolel el inb'eeq te vitxhi'o'l, atz inq'a nik k'uib'an ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva' jit vet aj pa'vom la' ib'an s-vatz. Tan a' nik tilvat inq'a xao tetz k'atz Avra'aam, eche inva'q u xao uva' antxh nik ku'k toq t-tatib'al toq va'q u iq'on ib'ey s-vatz. Tan k'uqlichxh vet ik'uul Avra'aam ti' quB'aal Tiuxh k'uxh ye'naqich qolel el inb'eeq te vitxhi'o'l.

Uva's talt Pa'p ti' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul taltzii quB'aal Tiuxh val u mam b'a'nil uva' jit vet aj pa'vom Avra'aam la' ib'ana

¹³ Tul atetz va'te. Tan tal quB'aal Tiuxh taq'ax val u mam b'a'nil te Avra'aam tuch' jank'al inq'a tij imam, a'e, uva' la' tetza Avra'aam u vatz tx'ava'. Pet jit, ti' uva' inima koq Avra'aam inq'a b'ek'b'al. Pet ti' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' inimat inq'a iyol u quB'aal Tiuxh, echetz s-ti'ile toksa vet quB'aal Tiuxh s-tuul uva' jit vet aj pa'vom la' ib'an s-vatz. ¹⁴ Pet jit a' inq'a la'ich niman inq'a b'ek'b'al la'ich k'ulun u mam b'a'nil. Tan eche uva' a'ich koq inq'ae la'ich k'ulun u mam b'a'nil, tul ye'xhkametx itxa'ke vik'uib'at inq'a xao ik'uul ti' viyol quB'aal Tiuxh uva' tal te Avra'aam. ¹⁵ Tan mam yol sevatz vinimal inq'a b'ek'b'al. Pet toq val sete uva' la' taq' quB'aal Tiuxh vik'a'nal tiib'a inq'a xao, inq'a ye' la' motx niman inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil. Pet ta'n kuxh uva' oq ye'l b'ek'b'al vatz inq'a xao la' alaxi, tul b'antan echetze ye'l vet pa'v nik ib'an vatz quB'aal Tiuxh nik inatxhe'.

¹⁶ Echetz nik valte sete uva' ti' u k'uleb' k'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul taltzii-vat taq'ax u mam b'a'nil, ti' uva' jit vet aj pa'vom inq'a xao vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Aleletz vet ka ta'n quB'aal Tiuxh uva', tetxhalxh la' taq' u mam b'a'nil te jank'al inq'a tij imam Avra'aam. Tul oy kuxh la' taq'vat. Tul jitetz kuxh ta'n vet tanul xao la' k'ulun u mam b'a'nil, inq'a nimamal inq'a b'ek'b'al ta'n, pet tzum vet la' motx ik'ult inq'a xao u mam b'a'nil tuch' inq'a nik k'uq-b'an ik'uul ti' quB'aal Tiuxh k'uxh jit tij imam Avra'aam. Tan antxh vet nik

motx ib'an, eche uva' ib'an Avra'aam. Tan eela kuxh vet nik motx ik'uqb'ataq ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, eche vik'uqb'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul echetz vet tatin Avra'aam, eche va'q b'aala s-quvatz s-qukaqaayil.^b ¹⁷Tul ech uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Toq vaq' b'en axh sib'aal
mamala vatzul tenam,
inq'a ya'n toq txheoq vatz u tx'ava',
—xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam.^c

Tul ik'uqb'a Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, uva' nik aq'on q'ij isaq inq'a kamna'q, atz u quB'aal Tiuxh, uva' tuch' kuxh talt viyol, tul nik iviiqixsa inq'a kam uva' k'uxh ye'xhkam ati poro at vet s-vatz.^d

¹⁸Iqejetz Avra'aam viyol quB'aal Tiuxh, tul itx'eb' Avra'aam tela'pun kam viyol quB'aal Tiuxh uva' tal s-te ti' itxhej ik'aol, k'uxh nikich til vete' uva' ye'lich la' utxh itxhej vet initxa'a. Echetz ti' vitx'eb't Avra'aam, tul tetxhal b'en Avra'aam sib'aal mamala vatzul tenam. Tul antxhtu'. Tan ex ela'punoq kam uva' tal quB'aal Tiuxh s-te. Tan ech tal quB'aal Tiuxh s-te s-eche:

—Tul ye'l s-atxhel inq'a avij amam la' ib'ana,
—xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam.^e

¹⁹Poro tira ye' itanb'a Avra'aam ik'uke'v ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, k'uxh nikich ib'en te Avra'aam uva' ye'lich vet iyak'il vitxhi'o'l. Tan kamal o' k'a-lalich (100) vet iya'b' Avra'aam. Atz k'uxh Saara, tan ye'lich la' utxh vet tilt inva'q al. Tan ye'latich vet iyak'il vitxhi'o'l. ²⁰Tul jitoq ib'an Avra'aam ka'l ik'uul ti' iqeex kam u yol uva' tal quB'aal Tiuxh s-te ti' itxhej va'l ik'aol. Pet a'l inuqtxakb'at Avra'aam u k'uqleb'al ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul toksa Avra'aam iq'ij quB'aal Tiuxh. ²¹Tan tira txhab'amich vet ik'uke'v ik'uul Avra'aam ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva' ye'xhkam inva'q tza'l ib'anax vatz quB'aal Tiuxh ti' inimal kam uva' la' tala. ²²Echetz a' u k'uqleb'al ik'uul Avra'aam, ti' uva': —Toksa quB'aal Tiuxh s-tuul, tul jitich vet aj pa'vom Avra'aam vatz quB'aal Tiuxh.—^f

²³Eche inq'a yol inq'aa: —A' toksa quB'aal Tiuxh s-tuul vik'uqb'at Avra'aam ik'uul, —chiche, jitetz ti' kuxh Avra'aame tz'ib'amal ka inq'a yol. ²⁴Pet antxh s-qi'e tz'ib'amal ka inq'a yol. Tan a'at u quk'uqb'at quk'uul ti' quB'aal Tiuxh,

b 4.16 Luk 1.54-55; 19.9 **c 4.17** Jeenesis 17.5 **d 4.17** Nik tal u versiikulo uva'a, uva': —Toq vaq' b'en axh sib'aal mamala vatzul tenam, —chiche. A' nik elka'pun uva', a' Avra'aam la' iq'on b'ey vatz mamala xao'l ti' ik'uqb'at ik'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' ib'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. K'u-xhetz tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel, tan ti' vet vik'uqb'at ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul motx b'en vet s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit uva' Avra'aam koqxh vet k'aolan inq'a xao'l s-kaqaayil nik tale'.

Nikat tal u versiikulo uva'a, uva': —Nik aq'on q'ij isaq inq'a kamna'q, —chiche. A' nik tiq'o tzaan Pa'p tuul viyol, u toksat Avra'aam vik'aol vatz quB'aal Tiuxh, a'e Isaak. Tul ech la'ich toksat, eche va'q oya uva' la' tz'e'sal ok vatz Tiuxh, ech uva'e nik tal tu Jeenesis 22.9-18. Tan vatz Avra'aam, tan kamna'qich vet Isaak, vik'aol. Pet ti' vik'uqb'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul ye'l Isaak kami. Tan ma'tich iqejt vet Avra'aam uva' kamna'qich vet vik'aol. Pet quB'aal Tiuxh ye' kuyun vet ikam Isaak, tan itz'e'v paqte. Xa'tetze vatz Avra'aam, a' quB'aal Tiuxh itz'e'vsan vet Isaak inpaqte.

Atz nikat tal u versiikulo uva'a, uva' iqejt Avra'aam u quB'aal Tiuxh uva' nik alon uva' —... k'uxh ye'xhkam ati, poro at vet s-vatz, —chiche. A'etz nik tiq'o tzaan Pa'p viqejt Avra'aam viyol quB'aal Tiuxh uva': —Toq vaq' b'en axh sib'aal mamala vatzul tenam, —xe't quB'aal Tiuxh, k'uxh ye'l Avra'aam nikich initxa'ine'. Tan a' uva'e, nik tal tu Jeenesis 15.18. **e 4.18** Jeenesis 15.5

f 4.22 Jeenesis 15.6

la' toksa quB'aal Tiuxh s-tuul, ti' uva' jit vet o' aj pa'vom s-vatz la' ib'ana. Tan nikat quqeje' uva' quB'aal Tiuxh itz'e'vsan Jesuus, u quB'aal, k'uxh ma'tich ikam vete'. ²⁵Tan ti' itxhoox inq'a qupa'v, tul ikuyvat quB'aal Tiuxh toksal u quB'aal JesuKriisto tiq'ab' inq'a xaol ti' iyatz'ax el. Tul ti' uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Tul titz'e'vsa quB'aal Tiuxh u quB'aal Kriisto, k'uxh ma'tich ikam vete'.⁸

**Uva's itxhusun Pa'p ti' kam vib'a'nil uva' jit
vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh**

5 ¹Echetz ti' u quk'uqb'at quk'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tul jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Echetz vet s-ti'ile at vet b'a'nil s-quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh, ti' uva' qat palk u quB'aal JesuKriisto. ²Tul ti' uva' qat palk quB'aal JesuKriisto, atz ti' u quk'uqb'at quk'uul s-ti', tul ant vet o' at qokeb'al ti' vib'a'nil quB'aal Tiuxh ti' ikuyt qupa'v. Tul il o' txhab'amal qatin t-vib'a'nil u quB'aal Tiuxh. Echetz chiib'oq o', tan at vet va'l qutx'eb'o'm, ti' uva' tetxhal b'en atinoq o' k'atz u quB'aal Tiuxh tu nimla tatine'.

³Poro jitetz kuxh ta'n la' chiib'ik o' ti' u qutx'eb't qub'en tu nimla tatin quB'aal Tiuxh, pet chiib'oqat o' k'uxh nik qupal titzal'al ti' quqejt quB'aal JesuKriisto. Tan qootzaqle, oq uva' nik qupal t-inva'q itza'lal, tul a'l nik taq't vet qutial ti' ik'uqe'v quk'uul ti' quB'aal JesuKriisto. ⁴Oqetz tij vet o' k'atz quB'aal Tiuxh, tul k'uxhetz la' ul itza'lal s-qii'b'a, tan la' koq ole'v vet s-qi'. Pet a'l aya'l quk'uul nik qutx'eb't kam uva' la' ib'an u quB'aal JesuKriisto s-quxo'l. ⁵Tul b'a'n uva' ye' la' qutanb'a itx'eb'ex kam uva' la' ib'an u quB'aal JesuKriisto s-quxo'l, tan jit loq's koq kuxh nik qutx'eb'e'. Pet qat ik'utxh quB'aal Tiuxh uva' at taanima s-qi', ti' taq't viTiuxhil tu qaanima.

⁶Tuulb'aletz uva' ye'laich qutx'ol vet qele'l tu pa'v s-qujunalil, tul kam vet quB'aal JesuKriisto ti' inq'a xaol, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ⁷⁻⁸Pet a'etz nik ik'utxhvat u quB'aal Tiuxh s-qe, ti' uva' sib'xh taanima s-qi' s-eche: Tan k'uxhetz o'ichxh aj pa'vom, poro taq' tib' u quB'aal JesuKriisto kamoq s-qi'. Ka'l'xh tzi la' txhej va'q xaol uva' la' taq' tib' kamoq ti' inva'q imol, k'uxh jikxh vimol s-vatz. Atz maq ke'choqxh la' itx'olt inva'q xaol taq't tib' kamoq ti' inva'q vimol uva' tira b'a'n'xh itxumb'al vimol s-te.

⁹Echetz vete uva' s-txheel, tan a' vet u tel vikaqal quB'aal JesuKriisto qat b'anon uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Oqetz qat ole'v vikaqal, ti' uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, ja'etz kol ye' la' ole'vik vet quB'aal JesuKriisto ti' kukolox vatz inq'a k'axk'o uva' la' taq' quB'aal Tiuxh! ¹⁰K'uxhetz nikixh qutxh'ik'uula u quB'aal Tiuxh, pet a' vet vikameb'al u quB'aal JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, qat ole'v ti' tok b'a'nil s-quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh. Ti'etz uva' qat ole'v u quB'aal JesuKriisto ti' tok b'a'nil s-quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh, ja'etz kol ye' la' ole'vik vet quB'aal JesuKriisto ti' kukolox vatz u k'axb'ichil, tan itz'e'vna'q vet inpaqte ti' taq't q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al!

¹¹Tul jitetz kuxh ta'ne, pet nik quchiib' tuch' quB'aal Tiuxh, ti' uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto. Ta'ntiuxhetz te quB'aal JesuKriisto, ti' uva' qat oky vet u b'a'nil s-quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh.

**Uva's itxhusun Pa'p, ti' uva' kam jalb'al tib' Adaan
tuch' u quB'aal Jesuus uva's tul vatz tx'ava'**

¹²Tan ech b'anel ta'n s-eche: Va'l kuxh vinaqe pa'vini, a'e Adaan. Tul tzitzi ix'e't vet tzaan inq'a xao! ti' ipa'vin vatz u tx'ava'. Tul ti'etz vet vipa'vin inq'a xao!, tul ul vet u kamchil s-tiib'a. Echetz ikaj vete u kamchil tiib'a jank'al inq'a xao!. Tan jank'al vet inq'a xao! pal ib'oqo vet vipa'vin Adaan. ¹³Ye'naqichetz aq'el inq'a b'ek'b'al, tul seb'tich vet ipa'vin inq'a xao! vatz tx'ava'. Pet ye' toksa quB'aal Tiuxh s-tuul vipa'vin inq'a xao!. ¹⁴A'etz xe'tik vet tzaan ikam inq'a xao! k'atz Adaan, tetxhal tul k'atz Moisees. Atz ulat vet u kamchil tiib'a inq'a xao! k'uxh ye'xhkam motx pa'vin ti' irinix inva'q inq'a b'ek'b'al, eche uva' irint Adaan vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. Tul antetz vet inq'a xao! pal iq'on kame uva' ib'an Adaan.

Echetz la'ich utxhi la' b'anax eela Adaan tuch' va't u Vinaq uva' la'ich uli, a'e u Kriisto.

¹⁵Pet jitoq nik ib'an eela vib'a'nil quB'aal Tiuxh tuch' vipalsan yolil Adaan uva' pal iq'on vet inq'a xao!. Tan ti'etz vipalsan yolil va'l vinaq, a'e Adaan, tul ul vet u kamchil tiib'a jank'al inq'a xao!, ja'etz kol u kuyb'al uva' oy kuxh qat taq't quB'aal Tiuxh ti' va't u Vinaq, a'e u quB'aal JesuKriisto, ye' la' ole'v ti' ikuyux ipa'v inq'a xao! Jitetz ta'n qat taq' quB'aal Tiuxh u kuyb'al, pet tira aya'l ik'uul qat taq' u oya te mamala xao!, ti' uva' jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁶Tul jitoq nik ib'an eela u oya tetz quB'aal Tiuxh tuch' vikantxhaqil inq'a qat ex taq' vipa'vin Adaan. Ti'etz kuxh vipa'vin Adaan, tul a' qat ex taq' vet viku' yol tinuqul ti' jank'al inq'a xao!. Tul qat ja'p vet u yol s-tiib'a ti' ik'axb'i-sale'. Pet qatetz ul vet u oya tetz quB'aal Tiuxh, tul jit vet aj pa'vom inq'a xao! ta'n quB'aal JesuKriisto, k'uxh mamala pa'v qat ib'an inq'a xao!. ¹⁷Tan ti'etz vipa'vin va'l vinaq, a'e Adaan, tul tetxhal kuxh la' kam vet jank'al inq'a xao!; a'etz kol ye' la' b'en ib'anvat inq'a xao! iq'esalil tu q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al ti' kuxh va't u Vinaq, a'e u quB'aal JesuKriisto. A'etz inq'a xao!e uva' la' k'ulun vet inq'a mam ib'a'nil tetz kuyb'al ti' vipa'v, atz va't u oya, a'e, uva' jit vet aj pa'vom inq'a xao! vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁸Echetz ti' kuxh va'l vipa'v Adaan, tul aq'axik vet ja'p u yol tiib'a jank'al inq'a xao!. Tul ti'etz kuxh va'l u mam b'a'nil qat ib'an u quB'aal JesuKriisto, tul jank'al vet inq'a niman tetz Jesuus jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, atz at vet q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ¹⁹Echetz ti' kuxh vipalsan yolil va'l vinaq, tul jank'alxh vet inq'a xao! motx ok vet s-aj pa'vom. Echetz ti'at kuxh viniman va'l Vinaq, tul jit vet aj pa'vom mamala xao! la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh.

²⁰Taq'etz vet quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al, tul a'l iyak'in vet inq'a palsa yolil. Pet tiletz vet quB'aal Tiuxh iyak'in inq'a pa'v, tul a'letz ipal vet pa'l taq't quB'aal Tiuxh vib'a'nil ti' ikuyux vipa'v jank'al inq'a xao!. ²¹Kajetz vet ka u kamchil tiib'a jank'al inq'a xao! ta'n u pa'v. Kametzxh ikaj vet u kamchil, tul echatetzxh ikaj vet ka u b'a'nile ti' ikuyux vipa'v jank'al inq'a xao!. Tul jit vet aj pa'vom ta'n u quB'aal JesuKriisto. Tul echatetzxh ikaj vet ka u b'a'nile s-tiib'a ta'n JesuKriisto, u quB'aal, ti' uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq inq'a xao!.

Uva's talt Pa'p uva' ye' la' pa'vin vet inq'a niman tetz Jesuus

6 ¹ǂKametz vet toq qal siya'eb'al quyol, ti' uva' a'l sib' vet vib'a'nil quB'aal Tiuxh nik taq' ti' ikuyux inq'a pa'v? Tan kamal at joloq ex ech toq alon s-eche: —K'uxhetzeb' seb'toq tel kuxh o' ti' ib'anax inq'a pa'v, tul a'l teletz toq ikuyt o' quB'aal Tiuxhe, —kamal chich ex.

²ǂYe'letza! Tan ǂye' la' utxh vet qupa'vine! Tan tira qat qutanb'al vet ib'anax u pa'v, tan ye'l vet o' nik qaq' qib' ib'ek' u pa'v, eche va'q kamna'q uva' ya'tel koq la' ib'ek'ex ta'n u pa'v. ³Pet maqetz ye' etootzaqle uva', a' u quku' xe' a' qat k'utxhun, tul va'l vet quyol s-quvatzaqil, ti' uva', o' vet niman tetz Jesuus. Atz va't nik elka'pun uva', a' nik qiq'o tzaan vikameb'al quB'aal JesuKriisto, ti' uva' qat quku' xe' u a'. ⁴Echetz a' nik elka'p vet u quku' xe' a' uva', eche tzum qat qukam tuch' u quB'aal JesuKriisto ti' qutanb'at ib'anax inq'a pa'v. Atz a'etz nik elka'p u quja'ul xe' a' uva', ech vet nik qitz'e'v, eche uva' titz'e'v u quB'aal JesuKriisto ta'n quB'aal Tiuxh uva' sib' ticle'm. Tul a'etz la' qub'an vet va'l ak'la txumb'al tuulb'al uva' itz'le'l vet o'.

⁵Ti'etz uva' va'l vet qat qele'l t-inq'a pa'v ti' vikameb'al quB'aal JesuKriisto, tul ye'letz la' qub'an vet ka'l kuk'uule, s-ti' uva' va'l vet la' motx qitz'e'v inpaqte, eche uva' titz'e'v quB'aal JesuKriisto inpaqte. ⁶Tul qootzaqle uva', a' vikameb'al quB'aal JesuKriisto vatz kurus qat ole'v ti' tel iq'ij u kantxhaqla txumb'al uva' nikich qub'an s-jatxhaq tzaan. Echetz qat tel iq'ije inq'a tatxha'v u qutxhi'o'l, tul jit vet a' la' palan tetze s-quk'atza. Atz jit vet a' inq'a tatxha'v u qutxhi'o'l la' b'ek'on o' ti' ib'anax inq'a pa'v. ⁷Tan ech kuxh nik qub'an vet, eche va'q kamna'q uva' ye' la' utxh vet ib'ek'ex ti' ib'anax u pa'v ta'n inq'a atxha'v, tan ye'l vet atxha'v nik inatxhe'. Echetz la' qub'ane ti' ye' qaq't qib' b'ek'loq ta'n inq'a pa'v, tan a' u quB'aal JesuKriisto qat chiton o' ti' ye' qub'ant vet u pa'v.

⁸Ti'etz uva' va'l qat qele'l t-inq'a pa'v ti' vikameb'al quB'aal JesuKriisto, tul k'uqloqetz vet kuk'uul uva' la' itz'e'v o' inpaqte, tul b'enhx atinoq o' s-k'atza. ⁹K'uxhetz ma'tich ikam vet u quB'aal JesuKriisto, tan itz'e'v inpaqte. Tul qootzaqle uva' tuch' u titz'e'v inpaqte, tul ye'l vet tokeb'al u kamchil s-ti'. Tul ye'letz vet inpaqt la' kam u quB'aal JesuKriisto. ¹⁰Tan tuulb'aletz uva's ma'tich ikam vet u quB'aal JesuKriisto, tul tzitzi itanatxh vet tetxhb'ul iku' t-pa'v. Pet ti'etz vet uva' itz'e'v quB'aal JesuKriisto inpaqte, tul a' vet quB'aal Tiuxh nik toksal iq'ij s-ti'.

¹¹Echatetz uva'e eb'ane, tul ye'l tokeb'al u pa'v uva', a' la' b'ek'on tel ex, eche va'q kamna'q uva' ya'tel koq la' ib'ek'ex ta'n u pa'v. Pet itz'loq ex ti' toksal iq'ij u quB'aal Tiuxh, ti' uva' va'l vet eyol tuch' u quB'aal JesuKriisto. ¹²Pet echetz s-eche, ye' ekuye' uva', a' u pa'v la' b'anb'en vetxhi'o'l uva' at ikameb'al. Atz ye' ekuye' uva', a' inq'a kantxhaqla tatxha'v vetxhi'o'l la' b'ek'on ex. ¹³Tul ye' etaq' inq'a etxhi'o'l ib'anb'e u pa'v. Ye' etaq' b'anb'eloq ti' ib'anax inq'a yaab'la txumb'al, eche la' ib'anb'el joloq kam ti' u kantxhaq. Pet a' eb'an uva', a' etaq'vat etib' te quB'aal Tiuxh. Tul ech eb'an vet ti' etaq't etib' te quB'aal Tiuxh, eche la' ib'an va'q xaol uva' kamna'ql vete', tul la' itz'e'v inpaqte. Echetz a' la' etaq'vat vet kaqaayil vetxhi'o'l ib'anb'e inq'a jikla txhaq txumb'al. ¹⁴Echetz ye' la' ekuyt vet tole've inq'a pa'v ti' eb'ek'exe'. Pet oq ant tel kuxh nik eb'an inq'a b'ek'b'al, tul antetz tel tole've inq'a pa'v ti' eb'ek'exe'.

Pet a'etz vet eb'ane uva' kuyvaq uva', a' vet u quB'aal Tiuxh la' b'ek'on ex, tul la' ilotxh ex tuch' vib'a'nil ti' etanb'at ib'anax inq'a pa'v.

**Uva's talt Pa'p uva', a' la' ik'ayivat tib' inq'a
niman tetz Jesus ti' ib'anax u jik**

¹⁵¿Kametz vet toq qale' b'a? ¿Maq a' toq qale uva' a'l tel toq qupa'vine'? Atz ¿maq la' pa'vin tel o' ti' uva' jit vet a' inq'a b'ek'b'al toq qunima, tan a' vet vib'a'nil quB'aal Tiuxh at s-qib'a ti' ikuyux inq'a qupa'v? ¡Ye'le! ¡Ye' la' isa'a la' qub'an tel u pa'v! ¹⁶Tan oq a' tel kuxh u pa'v la' qub'ana, tul echetz vet qok tiq'ab' u pa'v, eche va'q xao' uva' tira k'ayimal vet tib' te inva'q b'aal aq'on ti' inimale'. Ye'etz kol nik ib'en sete uva' echat kuxh b'anele ta'n vek'ayit etib' ti' eb'ek'ex ta'n u pa'v, atz maq vek'ayit etib' ti' inimal quB'aal Tiuxh ti' ib'anax u jik. Tan oq a' la' ek'ayivat etib' tu pa'v, tul a'etz vet u kamchil k'aqel eta'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet oq a' la' ek'ayivat etib' ti' inimal u quB'aal Tiuxh, tul a'etz vet vib'anax u jike k'aqel eta'n.

¹⁷Pet ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh uva' ye'l vet ex k'ayimal ok etib' ti' ib'anax u pa'v, eche uva' s-jatxhaq tzaan. Pet tuch'xh vet etaanima qat enima kam inq'a txhusb'al uva' qat txhusux sete, atz qat b'ek'ex ex ti' inimale'. ¹⁸Tan chitel vet ex t-inq'a pa'v. Tul a' qat ek'ayivat vet ok etib' ti' ib'anax u jik.

¹⁹Jank'ale inq'a yol uva' qat val sete, tan a' qat viq'o tzaan u qatin vatz tx'ava' ti' vik'ayit tib' va'q xao' te inva'q b'aal aq'on. Tan ant kuxh vetetz iq'omal eta'n, pet jit a' viyolb'al quB'aal Tiuxh nik etab'i s-b'a'n.

Pet ech b'anelich ta'n vetatin s-jatxhaq tzaan uva's ye'naqich etootzaqit quB'aal Tiuxh s-eche: Tan a' nikich etaq'vat vetxhi'o'l b'ek'loq ti' ib'anax inq'a txoqeb'al k'uulla txumb'al, tul a'l tel kuxh nikich iyak'in u yaab'la txumb'al sek'atza.

Pet s-txheel, a'etz etaq'vat vet etib' b'ek'loq ti' ib'anax inq'a jikla txumb'al uva' txhaqtan ejetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh ta'n. ²⁰Tan tuulb'al uva's k'ayimalich ok etib' ti' ib'anax u pa'v, tul ye'lich tokeb'al u jikla txumb'al ti' eb'ek'exe'. ²¹Poro ye'xhkametz va'q ib'a'nil u pa'v qat taq' sete. Pet ta'n kuxh u kamchil vatz quB'aal Tiuxh qat taq' sete. A'etz vet u pa've uva' nik ech'ixv vet s-te s-txheel. ²²Pet qatetz chitpiy vet el ex tiq'ab' inq'a pa'v uva' k'ayimich ok etib' s-ti', tul a' qat etaltziivat vet etib' ti' inimal u quB'aal Tiuxh. Tan sib' vet ib'a'nil qat taq' sete, ti' uva' jetxhel vet ok etib' k'atz quB'aal Tiuxh qat eb'ana, atz, ti' uva', a' k'aqel vet eta'n u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ²³Tan oq a' u pa'v la' b'anaxi, tul kamchil b'en taq' vatz quB'aal Tiuxh. Pet vib'a'nil u quB'aal Tiuxh uva' nik toya, tan q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al b'en taq' ti' inimal u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's itxhust Pa'p inq'a niman tetz Jesus ti' itanb'al
ib'anax jank'al inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a qejo'm, inq'a
nimamal kuxh tzaan ta'n inq'a tij imam Israeel**

7 ¹Toqetz val ka'l u yol sete, ex inmol s-niman tetz Jesus, ex, uva' ootzaqin tetz inq'a b'ek'b'al. Tan etootzaqle uva' ta'n kuxh atil tokeb'al inq'a b'ek'b'al ti' u xao' uva' itz'lele. ²Jank'al eche inva'q u ixoq uva' tz'alona'ql vet jaq' b'ek'b'al. Tan txeyel vet ta'n inq'a b'ek'b'al, ti' uva' k'ulel vet tib' tuch' vitzumel. Pet oqetz la' kam vet vitzumel u ixoq, tul ye'letz vet u ixoqe txeyel

ta'n inq'a b'ek'b'al ti' vik'ult tib' tuch' vitzumel. Pet txhaqpumal vet u ixoq.
³Pet oqetz itz'lel vitzumel u ixoq, tul la' tiq'o inva'to'q vinaq, tul yansa ib'etz vete la' ib'an u ixoq. Pet oqetz a' vitzumel u ixoq la' kami, tul ye'letz vet u ixoqe txeyel ta'n inq'a b'ek'b'al. Pet txhaqpumal vet u ixoq. Echetz b'a'n kuxhtu', k'uxh la tiq'o u ixoq inva'to'q vinaq, tan jitetz yansa ib'e la' ib'ana.ⁱ

⁴Echatichetz b'anel ta'ne vetatine', ex inmol s-niman tetz Jesuus, tan nimalichat inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a qejo'm qa'n, o' inq'a tij imam Israeel. Tan ech vete tira tz'alona'qich o' s-tuch'. Petetz vet s-txheel, tan qat enima vet vikameb'al u quB'aal JesuKriisto. Tul a'etz vet uva'e, qat chiton ex ti' venimat inq'a b'ek'b'al, eche kamchil qat eb'an vatz inq'a b'ek'b'al. Tul qat ok vet ex s-niman tetz Jesuus. Tul ech vete tz'alo'm qat eb'an tuch' va'te, a'e u quB'aal JesuKriisto, uva' itze'e'v inpaqte k'uxh ma'tich ikame'. Echetz quk'utxhvaq vet u b'a'n'il ti' u qatin k'atz u quB'aal JesuKriisto tuch' u b'a'nla txumb'al uva' nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti', eche vi'oq tze' uva' nik ichiib' u xao'l ti' ilo'ox vivatz.^j

⁵Tan tuulb'al uva' jatxhaq tzaan, tan a' inq'a o'tla txhaq qutxumb'al iq'o-mich tzaan qa'n tetz b'ano pa'v nikich b'ek'on o'. Tul a'etz nikich qub'an inq'a kantxhaqla atxha'v tetz u qutxhi'o'l, inq'a atxha'v uva' nikich tal u b'ek'b'al s-qe ye' la' qub'ana. Tul a' nikich qub'an vet inq'a txumb'al uva' kamchil vatz quB'aal Tiuxh k'aqich vet ta'n. ⁶Petetz vet uva' s-txheel, tan chitel vet o' ti' ye' qunimat inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a qejo'm, inq'a nikich tatxh'on o', tan ech vet qatin s-vatz, eche va'q kamna'q uva' ye'l vet tokeb'al inq'a b'ek'b'al s-ti'. Pet s-txheel tan qat chitpiy vet el o' ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' tz'ib'amich ka ta'n Moisees. Pet a' vet quB'aal Tiuxh la' qunima tuch' inq'a ak'la txumb'al, inq'a k'ulel vet qa'n te viTiuxhil Tiuxh. Pet jit a' qat quk'ulvat viTiuxhil Tiuxh ti' inimal inq'a o'tla b'ek'b'al uva' tz'ib'amal ka.

Uva's talt Pa'p inuqul ti' kam vib'a'n'il inq'a b'ek'b'al, atz inq'a o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v, inq'a txhab'amal kuxh tatin s-quk'atza

⁷¿Kametz toq qal vete'? Kamaletz at juunoq ex, uva' ech toq etal s-eche: —B'a'n'il iq'omal ta'n inq'a b'ek'b'al nik qale'. Pet ¿kantxhaqetzeb' inq'a b'ek'b'al, tan a'l nik qupa'vin ta'n? —kamal toq etale'.

Ye'le. Ye'l o' nik qupa'vin ta'n. Pet a' nik ik'utxh s-qe jab'istee inq'a pa'v, jank'al eche uva' nik tal va'l u b'ek'b'al, uva' ech nik tal s-eche: —Ye' la' aatxhva kam tetz amol, —chiche. Ye'letz koq u b'ek'b'al, tul kametz koq innatxhb'e oq pa'v tatxhval kam tetz qumol. ⁸Pet, ti'etz uva' taq' u b'ek'b'al vootzaqi uva' pa've u atxha'v, tul tiraetz a'l tul vet nima vatzul atxha'v sink'uul. Tan a' vet u vitz'ab'al pal vet pa'l ti' tatxhval inq'a kam, ti' uva' vootzaqi u b'ek'b'al ti' ye' tatxhval inq'a kam. Pet eche uva' ye' koq vootzaqi uva' pa'v u atxha'v, uva' nik tal u b'ek'b'al, tul jitetzeb' nima vatzul atxha'v la'ich ul sink'uul ti' inpa'vine'.

⁹Tan tuulb'al uva' ye'ich vootzaq inq'a b'ek'b'al, tul ye'xhkam nikich vitz'a ti' kam inq'a nikich inb'an tuulb'al u vatine', maq pa'v, atz maq jit pa'v nikich inb'ane'. Pet vootzaqietz vet inq'a b'ek'b'al, tul a'l tul vet sink'uul ib'anax kam

i 7.3 2 Lu' 1.6 j 7.4 At nik tal Pa'p <ex> atz at nik tal u Pa'p <o>, chiche. Nik kuxh iyuj Pa'p viyol ti' iyolone'.

kuxh pa'vil. Tul tzitzi ija'p vet u yol s-viib'a, ti' uva' ye' nikich inb'ane' kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al. Tul b'en vet s-ve uva', a' u kamchil k'aqich vet va'n vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tul vootzaqliche uva' aq'ol q'ij saqich inq'a b'ek'b'al. Pet xamtel b'en vet s-ve uva' kamchil b'ak k'aqich vet va'n ti' inb'ant inq'a pa'v uva' nikich ik'utxh inq'a b'ek'b'al s-ve.

¹¹Tan, ti' uva' vootzaqi vet inq'a pa'v ta'n inq'a b'ek'b'al, tul isotzsa vet ink'uul. Pet antetzxh vet u b'ek'b'al k'utxhun s-ve uva' ye'lich b'ak vet q'ij insaq at vatz quB'aal Tiuxh ti' ib'anax u pa'v.

¹²Echetz a' vet quyol ti' inq'a b'ek'b'al uva' nik ilotxh o' ti' qujetxhto'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh. Tul echat kuxh jolt inq'a b'ek'o'me uva' tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees, tan nik ilotxh o' ti' qujetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Tan jikxhtu'; atz inuqulxhtu'. ¹³K'uxhetz eche, tan k'uxh b'a'n inq'a b'ek'b'al nik vale', poro antetzeb'xh inq'a b'ek'b'al nik aq'on b'en in tu kamchil. ¡Ye'le'! Jitetz a' inq'a b'ek'b'ale b'anon s-ve, pet antxh u atxha've uva' atich sink'a-tza k'o'pin in ti' ib'anax u pa'v. Tul a' k'aqich vet va'n u kamchil vatz quB'aal Tiuxh. Echetz ib'en vete s-ve ta'n inq'a b'ek'b'al uva' tira kantxhaq uva' pal vet ivi' inpa'vin vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁴Tul qootzaqle uva', a' itxa'k inq'a b'ek'b'al ti' u qujetxhto'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh. Pet koq in, tan in kuxh va'l alam aanima b'anol tetz tatxha'v vintxhi'o'l. Tul tira kuxh k'ayimal vet vib' ti' ib'ek't in u pa'v. ¹⁵Tan ye' nik ib'en s-ve kam s-ti'il nik inb'an inq'a pa'v. Tan jit a' nik inb'an u b'a'n kam uva' nik insa' ib'anaxe'. Pet a'l a' nik inb'an u ye'b'a'n uva' tira yaneb'al k'uul sinvat. ¹⁶Oqetz a' kuxh nik inb'an kam u ye'b'a'n uva' ye' insa' la' inb'ana, tul a'etz vet uva'e nik b'ensan s-ve uva' b'a'n kuxh inq'a b'ek'b'al. ¹⁷Oqetz a' kuxh nik inb'an kam u ye'b'a'n uva' ye' insa' la' inb'ana, a'etz nik elka'pune uva' jit vet a' u vitz'ab'al nik alon inb'ant inq'a pa'v. Pet a' kuxh vet inq'a atxha'v nik b'ek'on in ti' ib'anax u pa'v. ¹⁸Tan vootzaqle uva', a' at sink'atza u o'tla txumb'al iq'omich tzaan va'n u b'ano pa'v. A'etz uva'e, ye' nik kuyun inb'ant u b'a'n, tan a' txhab'amal tatin sink'atza u o'tla txumb'al. K'uxhetz a' itz'amal va'n ib'anax u b'a'n, tul ye' nik vole'v ti' ib'anaxe', ti' uva', a' u o'tla txumb'al nik b'ek'on in ti' ib'anax u pa'v. ¹⁹Tan jab'iste u b'a'n nik insa' ib'anaxe', tul a'l ye' nik inb'anta'. Petetz u ye'b'a'n uva' ye' insa' la' inb'ana, tul a'etz uva'e, nik inb'ane. ²⁰Oqetz a' nik inb'an jab'iste uva' ye' insa' la' inb'ana, poro jitetz vet ine nik sa'on ib'anxe', pet, ti' uva', a' u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v txhab'amal tatin sink'atza.

²¹Echetz nik ib'ene s-ve uva' at va'l nik b'anon in, ti' uva' nik inb'an s-eche: Tan oq nik vitz'a ib'anax u b'a'n, tul tzum nik ex ik'utxht vet tib' u b'a'n sink'atza tuch' u o'tla txumb'al uva' txhab'amal tatin sink'atza ti' ib'anax u ye'-b'a'n. ²²Pet tu vitz'ab'al, tan tira nik itzaj u chiib'ichil tu vaanima ti' inimal inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. ²³Poro nik ib'en s-ve uva' at inva't kantxhaq nik b'anon in, tul a' uva'e, nik b'ek'on txhaq vatzul vintxhi'o'l. A'etze inq'a o'tla txumb'al inq'a txhab'amal tatin sink'atza ti' ib'ek't in ti' ib'anax u pa'v. A'etz vet inq'a nik b'ek'on in ti' ib'anax u pa'v, nik ib'an txh'a'o tuch' u vitz'ab'al uva' nik sa'on ib'anax u b'a'n. Echetz tira a' inq'a o'tla txumb'al nik b'ek'on txhaq vatzul vintxhi'o'l. ²⁴¡Echetz tira txumleb'al kuxh invatz ti' vatin ta'n u o'tla txumb'al uva' nik b'ek'on in! Tul ¿ja'l koq la' chiton el in t-inq'a kantxhaqla atxha'v nik tal vintxhi'o'l uva' kamchil vet k'aqel ta'n? ²⁵Pet ta'ntiuxh

te quB'aal Tiuxh uva' at b'ak va'l la' chiton in tiq'ab' uva' nik b'ek'on vintxhi-o'l. ¡A'e JesuKriisto, u quB'aal vet s-txheel!

Ape. Kametz toq kajk vet o' ti' inq'a kam inq'a nik qal s-eche: Tan a' at tu vitz'ab'al uva' la' voksa vib' ti' inimal vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. Pet inq'a o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amal tatin sink'atza, tan a' uva'e, nik ib'e-k'on ti' ib'anax inq'a pa'v.

Uva's talt Pa'p uva', a' la' ib'an inq'a niman tetz

Jesuu kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh

8 ¹Echetz, ti' uva' va'l quyol tuch' quB'aal JesuKriisto, tul ye'l vet yol la' ja'p s-qiib'a ti' qub'en tu k'axk'o ti' inq'a qupa'v, [o', inq'a jit vet a' u tatxha'v u qutxhi'o'l nik b'ek'on o', pet a' vet viTiuxhil Tiuxh nik b'ek'on o']. ²Ti'etz uva' va'l vet quyol tuch' u quB'aal JesuKriisto, tul va'tenetz vet b'ek'-b'al nik b'ek'on o'. Tan a' vet inq'a kam uva' nik ib'ek' viTiuxhil Tiuxh uva' nik aq'on q'ij qusaq vatz quB'aal Tiuxh nik b'ek'on o'. Tul qat ichti o' ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' nik k'utxhun inq'a pa'v s-qe uva' kamchil k'aqel vet vatz quB'aal Tiuxh ta'n.

³A'etz nik tale uva' ye'l o' qat ole'v vet o' ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' itz'i-b'a ka Moisees, tan ye' qutx'ol inimal. Tan a' nikich b'anon o' inq'a o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amich tatin s-quk'atza s-jatxhaq tzaan. Pet a'etz vet quB'aal Tiuxh lotxhon o'. Tan qat itxhaq tzaan u quB'aal Tiuxh viK'aol, uva' ta'nxhte, eche va'q alam aanima tilixe', eche o', inq'a b'anol tetz pa'v. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh la' b'en quB'aal JesuKriisto s-oya ti' itxhoox inq'a qupa'v s-vatz, eche va'q oya nik itz'e'sal ok vatz quB'aal Tiuxh. Tul ti'etz kam inq'a ipaleb'e u quB'aal JesuKriisto, tul teesa vet el quB'aal Tiuxh u k'ax-b'ichil uva' atich vet ja'p tiib'a inq'a xaal ti' inq'a ipa'v, inq'a nikich ib'an ta'n u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amich tatin s-k'atza. ⁴Echetz ib'an quB'aal Tiuxhe ti' ikuyt ik'axb'isal quB'aal JesuKriisto, tan ech uva'e nik tal inq'a b'ek'b'al. Tan a' nik tal u b'ek'b'al uva', tetxhal la' kame'l u aj pa'vom. Tul a'etz vet ex, elka'pun ti' u qatin s-txheel, o', inq'a ye'l vet o' nik qaq' qib' b'ek'loq ta'n u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amich tatin s-quk'atza, pet a' vet iq'omal qa'n kam nik ib'ek' viTiuxhil Tiuxh.

⁵Tan jatva'l inq'a xaal uva', a' kuxh nik ib'an u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amal kuxh tatin s-k'atza, a'etz inq'ae, een kuxh titz'ab'al ti' ib'anax kam nik isa' u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v. Pet jatva'l inq'a xaal uva', a' iq'omal ta'n kam nik ib'ek' viTiuxhil Tiuxh, a'etz inq'ae, eenxh titz'ab'al ti' ib'anax kam uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh.

⁶Pet koq u itz'ab'al u tetz b'ano pa'v uva' iq'omal ta'n inq'a xaal, tan a' u kamchil k'aqel ta'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet koq u itz'ab'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh, tan q'ij saq k'aqel ta'n, atz b'a'nla atinchil tuch' quB'aal Tiuxh k'aqel ta'n.

⁷Pet koq u itz'ab'al tetz b'ano pa'v uva' iq'omal ta'n inq'a xaal, tan tira kuxh nik ib'an txh'a'o tuch' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tan ye' nik toksa tib' ti' inimal kam uva' nik tal inq'a ib'ek'o'm quB'aal Tiuxh. Tul jitoq la' ole'v inq'a xaal, inq'a b'anol tetz pa'v ti' inimal.^k ⁸Tan jatva'l inq'a xaal, inq'a iq'omal

kuxh u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v ta'n, uva' txhab'amal kuxh tatin s-k'atza, tul ye' nik tole'v ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-ti'.

⁹Pet ex, inq'a s-txheel, tan jit vet a' iq'omal eta'n u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amich kuxh tatin sek'atza. Pet a' vet iq'omal eta'n kam uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh. A'etz nik valvat te ja'l inq'a at vet viTiuxhil Tiuxh t-taanima. Pet ja'l u xao' uva' ye'l viTiuxhil Tiuxh tu taanima, uva', ex itxhaq tzaan u quB'aal JesuKriisto, tul jitetz tetz u quB'aal JesuKriistoe. ¹⁰Pet, ti'etz uva' at vet u quB'aal JesuKriisto tetaanima, tul at vet q'ij esaq uva' ye'l iya'e-b'al imotxeb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Tan ye'l vet u k'axb'ichil tetz pa'v at ja'p setiib'a. Tan a' viTiuxhil Tiuxh qat b'anon, k'uxhetz at vet ikameb'al vetxhi'o'l iq'aq'al u pa'v. ¹¹Tan oqetz itz'lel vet viTiuxhil Tiuxh sek'atza, tul echatetz la' titz'e'v vetxhi'o'le ta'n viTiuxhil Tiuxh, vetxhi'o'l uva' kamchil vet k'aqel ta'n. Tan een viTiuxhil tu qaanima, u quB'aal Tiuxh uva' itz'e'vsan u quB'aal JesuKriisto inpaqte, k'uxh ma'tich ikam vete'. ¹²Pet ti' uva' at viTiuxhil Tiuxh tu qaanima, tul a'etz vet qiqatz inimal viTiuxhil Tiuxh. Pet jit vet a' qiqatz uva', a' la' qunima u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v uva' txhab'amal kuxh tatin s-quk'atza. ¹³Tan oq a' la' qunima u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v, b'antan la'etz kam o' vatz u quB'aal Tiuxh. Pet oqetz tuch' viTiuxhil Tiuxh uva' at s-quk'atza, tul tira la' qutanb'a ib'anax inq'a kantxhaqla b'ano'm uva', a' kuxh nik qub'ane txhaqpaq. Oqetz ech la' qub'ane, tul atetz q'ij qusaq ye'l iya'eb'al imotxeb'al k'atz quB'aal Tiuxh. ¹⁴Tan jank'alxh inq'a nik taq' tib' ib'ek' viTiuxhil Tiuxh, tul k'aol ime'aletz quB'aal Tiuxhe.

¹⁵Tan jit a' itxa'k viTiuxhil Tiuxh qat ek'ula, uva' la' kuxh ixo'visa ex, eche va'q xao' uva' loq'el tok ti' aq'on. Pet a' qat ek'ul viTiuxhil Tiuxh uva' aya'l ik'uul qat toksa ex s-k'aol ime'al quB'aal Tiuxh. Tul nik qutx'ol vet quyolon te u quB'aal Tiuxh. Tan ech nik qal vet s-eche: —B'aali, —chich vet o' s-te.

¹⁶Antetzxh vet viTiuxhil Tiuxh nik alon te u qaanelal uva', o' vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh. ¹⁷Ti'etz uva', o' vet k'aol me'al, atetz vet qokeb'al ti' qetzan ti' tx'aqam k'atz quB'aal Tiuxh. Toqetz quk'ul qutx'aqam te quB'aal Tiuxh, tul tzumetz vet toq qetzan tuch' u quB'aal JesuKriisto. Tan ti' uva' nik qupal titza'lal s-txheel ti' inimal quB'aal JesuKriisto, eche uva' ipal titza'lal vatz tx'ava', echetz vet s-ti'ile ant vet o' la' b'en o' atinoq s-k'atza tu nimla tatine'.

**Uva's talt Pa'p kam la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus
ti' itx'eb'on ti' tul u quB'aal Jesuus inpaqte**

¹⁸Poru vootzaqle uva' k'uxh la' pal o' titza'lal s-txheel, tan sib' ib'anil la' b'en taq' s-qe, tan tira jalpina'q vet o' la' ib'an ta'n u quB'aal Tiuxh. Tul tira josq'il la' qatin vet ta'n. ¹⁹Jank'al inq'a kam uva' viinqixsamal ta'n quB'aal Tiuxh, tan aya'l ik'uul tx'eb'o'my vet ti' u q'ij uva's la' ik'utxht quB'aal Tiuxh jab'il inq'a niman tetz, inq'a k'aol ime'al vete'. ²⁰Tan ant inq'a iviinqixsa'm quB'aal Tiuxh ok kaj jaq' inq'a yol uva' tal ka quB'aal Tiuxh s-tiib'a, ti' uva' tira tza'l kuxh la' motx atink vete'. Echetz tira inatxh vet inq'a viinqixsa'm kam inq'a itza'lal tal ka quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul jit a' sa'on tok ka jaq' u yol uva' taq' ja'p quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Pet quB'aal Tiuxh sa'on tok ka s-jaq', tan ech uva'e isa' u quB'aal Tiuxh. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva' ant inq'a iviinqixsa'm ti' itx'eb'ex ²¹u chitpichil tuch' inq'a k'aol ime'al quB'aal Tiuxh, uva' toq

topoon vijalp inq'a viinqixsa'm. Pet k'uxhetz qitzel inq'a viinqixsa'm s-txheel ta'n inq'a yol uva' alel ka s-tiib'a, tul la' jalpi, atz toq chitpoq. Tul niim vet tatin la' ib'ana, eche u nimla tatin inq'a k'aol ime'al quB'aal Tiuxh.

²² Tan qootzaqle uva' jank'al inq'a viinqixsa'm nik ik'axb' ta'n inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tal ka s-tiib'a, eche ijiq'jotxh va'q xaal t-txumu'm nik ib'ane'. Pet tetxhal tel s-tuul, eche la' tel va'q ixoq titxho'm ti' talal vine'.

²³ Tul jitetz kuxh ta'n inq'a viinqixsa'm nik ik'axb' ta'n inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tal ka, pet antat o' nik ijiq'jotxh u qaanima ta'n txumu'm ta'n inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tal ka s-qii'b'a. Pet aya'l kuk'uul nik qutx'eb'e' uva', tetxhal la' itzoqpisa quB'aal Tiuxh ijalput u qutxhi'o'l, jank'al uva' alel ta'n te inq'a niman tetz, inq'a motx toksa s-k'aol ime'al. Xa'tetze toksa quB'aal Tiuxh viTiuxhil tu qaanima uva', eche b'axa oya taq't quB'aal Tiuxh s-qe, a'etz u etxhlale uva', tetxhal la' ijalpu u qutxhi'o'l, tan ech uva'e alel ta'n.

²⁴ Aya'x tzaanetz quxe't ti' itx'eb'exe' uva's ichitt o' quB'aal JesuKriisto t-inq'a qupa'v uva's qok s-niman tetz. Tan a' nik qutx'eb' u nimla tatin quB'aal Tiuxh uva' ye'x qile'ta'. Pet inq'a xaal, inq'a k'ulel vet ta'n kam uva' nik itx'e-b'e', tan jit vet aya'l ik'uul nik itx'eb'on ti' ik'uluxe'. ²⁵ Pet koq o', tan aya'l kuk'uul nik qutx'eb'on, ti' uva' altziimal s-qe ta'n, k'uxh ye' nik qile'. Poro o' ye' la' pal kuk'uul ti' itx'eb'exe'.

²⁶ Tuulb'aletz uva' nik qutx'eb'one', tul nik qucle'. Pet nik tul viTiuxhil Tiuxh ti' qulotxhoxe'. Tan at uva' ye' nik qutxhab'a vete' kam la' qujaq te quB'aal Tiuxh. Pet a' vet viTiuxhil Tiuxh nik lotxhon o' ti' qoksat u quyol te quB'aal Tiuxh. Tan jiq'jotxhixh vet viTiuxhil Tiuxh, tul a' nik tal vet te quB'aal Tiuxh inq'a kam uva' ye'l yol la' txhej vet ti' talaxe'. ²⁷ Tan tootzaq u quB'aal Tiuxh kam inq'a yol nik isa' viTiuxhil talaxe'. Tan tira nik til quB'aal Tiuxh kam at tu taanima inq'a xaal, inq'a natxhk'uulan tetz quB'aal Tiuxh. Tan a' viTiuxhil Tiuxh nik oksan viyol inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh s-vatz. Tul antxh nik toksa viTiuxhil Tiuxh ti' kam titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-ti'.

**Uva's talt Pa'p uva' ti' jank'al inq'a la' palk inq'a niman tetz
Jesuus, tan a' itxa'k uva' la' motx ch'ij k'atz quB'aal Tiuxh ta'n**

²⁸ Tul qootzaqle uva' at qaanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul, ti'etz uva' at qaanima s-ti', tul nik titz'a o'. Echetz jank'alxh inq'a nik ikuy qupal s-tuul, tan a' itxa'k uva' tib'a'nil la' elka'p s-qe ti' quch'ij s-k'atza, o' inq'a at qaanima ti' quB'aal JesuKriisto. Tan at titz'ab'al s-qi' uva' s-qat isa't tzaan o' ti' qok s-niman tetz. ²⁹ Tan na'ye isa't tzaan quB'aal Tiuxh inq'a ok s-niman tetz. Tul qatetz itxaj vet el ti' ib'en s-eche vitxumb'al viK'aol, ti' uva' la' jalpul vet vitxhi'o'l ta'n quB'aal Tiuxh. Tan jalpina'q vet vitxhi'o'l u quB'aal JesuKriisto, tul a' u quB'aal JesuKriistoe uva' jalp vitxhi'o'l s-b'axa xo'l mamala niman tetz. ³⁰ Jatva'letz inq'a qat itxaj vet el, inq'a ootzaqimalich vet ta'n quB'aal Tiuxh, inq'a la'ich qeon, aya'letz inq'ae qat isa' tzaan quB'aal Tiuxh. Jatva'letz inq'a qat isa' tzaan quB'aal Tiuxh, aya'letz inq'ae qat tal vet s-jit aj pa'vom. Jatva'letz inq'a jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, aya'letz inq'ae la' jalpi, atz niim vet tatin la' ib'ana.

³¹ ¿Kametz toq qal vet ti' inq'a b'a'nla iyol quB'aal Tiuxh s-qi'? A'etz toq qale uva' at u quB'aal Tiuxh s-qi', echetz s-ti'ile ye'xhab'il inva'q la' ole'v s-qi'. ³² Tan ye'l u quB'aal Tiuxh ib'an ka'l ik'uul ti' taq'ax viK'aol. Pet qat taq' viK'aol kamoq

s-qi' s-qukaqaayil. A'atetz kol ye' la' taq' quB'aal Tiuxh inq'a kam s-qe, inq'a nik isa'on s-qe ti' u qatin s-vatz. Pet a'l sib' toq taq' s-qe. ³³Tan ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh qat aq'on b'en inq'a ich'exich s-jit vet aj pa'vom s-vatz. Xa'tetze ye'xhab'il vet inva'q la' xe'tisan va'to'q yol ti' inq'a ich'exich quB'aal Tiuxh.¹ ³⁴Tan seb' tel kuxh toksat tib' quB'aal JesuKriisto s-qi' vatz u quB'aal Tiuxh ti' ijaqax kuya ti' inq'a qupa'v. Echetz ye'xhab'il la' aq'on vet ja'p u yol s-qii'b'a. Tan antxh u quB'aal JesuKriistoe uva' kami, atz antxhte uva' itze'v inpaqte, tul ile at vet tiseb'al u quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil, atz ti' toksat quyol vatz quB'aal Tiuxh.

³⁵Echetz ye'xhkam inva'q la' eesan el taanima quB'aal JesuKriisto s-ti'. Tan k'uxh mam itza'lal la' palk o', atz k'uxh la' pal o' t-k'ayunchil, atz k'uxh la' b'anax tzaan qi', ti' kuk'axb'isale', atz k'uxh la' pal o' t-va'y, tan ant kuxh atil taanima quB'aal JesuKriisto s-qi'. Atz k'uxh mij vet qoksa'm, atz k'uxh la' pal o' t-inva'q kaeb'al aanima uva' xo'veb'al, atz k'uxh la' yatz'ax el o', tan ant kuxh atil taanima quB'aal JesuKriisto s-qi'.

³⁶Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tan se'e kuxhtu',
tul jun kuxh q'ij tetxh
quyatz'ax el.
Tul ech kuxh vet qatin
s-vatz, eche va'q karne'l
uva', a' kuxh vet u kamchil
tx'eb'el ta'n
ti' itoq'ox el,
—chich u yol.^m

³⁷Pet k'uxh mamala itza'lal nik palk o', tan a' u quB'aal JesuKriisto nik lotxhon o' uva' sib'xh taanima s-qi'. Xa'tetze tetxhal kuxh la' ole'v o' ti' qupal pa'l t-inq'a itza'lal. ³⁸Echetz tira txhab'amal tok tinvi' uva' ye'xhkam va'q la' ole'v ti' tele'l u taanima quB'aal Tiuxh s-qi': Tan jitoq kamchil, atz jitoq inq'a itza'lal ti' u qatin vatz tx'ava', atz jitoq inq'a aanxel, atz jitoq inq'a demoonio, atz jitoq inq'a nik tutxh s-txheel, atz jitoq inq'a ya'n toq utxhoq, atz jitoq inq'a at tiqle'm, ³⁹atz jitoq inq'a at ja'p tu kaqiq' vatz amlika', atz jitoq inq'a at ko'p tu tx'ava', atz jitoq inva'q kam uva' viinqixsamal ta'n quB'aal Tiuxh la' ole'v ti' tele'l u sa'o'm t-taanima quB'aal Tiuxh s-qi'. Tan sib'xhte u taanima s-qi', ti' uva' at qatin tuch' u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's talt Pa'p uva' tira nikich isa' Pa'p uva' jank'al inq'a
imol s-tijaq imam Israeel la' ok s-niman tetz Jesusu**

9 ¹Toqetz val inuqul sete kam uva' nik tal u vaanima. Tan tira nik vatxhva tuch' vaanima uva' jank'al koqxh inq'a inmol s-tijaq imam Israeel la'

I 8.33 A' nik tal u versiikulo uva'a: —Ye'xhab'il vet inva'q la' xe'tisan va'to'q yol ti' inq'a ich'exich quB'aal Tiuxh, —chiche. A'etz nik elka'pun uva' ye'l inq'a niman tetz Jesusu la' xo'v ti' ik'axb'isal ti' inq'a ipa'v, tan tira kuyel vet ta'n u quB'aal Jesusu. Ech kuxhte uva' jun q'ij la' ixo'va ipa'vin vet vatz quB'aal Tiuxh. Tan la'etz aq'b' vet vatz quB'aal Tiuxh, tul ye'letz vet ixo'val ti' ipalo'k s-k'atza. Echetz ye'l Satanaas la' ole'v tuch' vixotxhone', eche uva' ib'an te Joov. Tan k'uxh ole'v Satanaas ti' ik'axb'isal vitxhi'o'l Joov, poro ye' ole'v ti' tele'l Joov k'atz quB'aal Tiuxh, tan nuqxh nikich tal Joov ti' inimal quB'aal Tiuxh. Eche uva' nik tal tu u' Joov 2.1-10.

m 8.36 Saalmo 44.22

qeon u quB'aal JesuKriisto. Tul tootzaq quB'aal JesuKriisto uva' nuqxh nik vale'; pet jit tz'eqo tzij nik inb'ane'. Atz tootzaq viTiuxhil Tiuxh inpaqte uva' nuqxh nik vale'. ²Tul mam txumu'm nik inb'an ti' inq'a inmol, inq'a ye' nik qeon quB'aal JesuKriisto. Atz tira nik itxumun vaanima s-ti' b'enamen. ³Tan eche uva' la' koq utxhi, tul a', in la' tal quB'aal Tiuxh yaab'la yol s-vi'. Atz a' koq in, la' jetxhon el in k'atz quB'aal JesuKriisto, tul a' koq vet inq'a inmol, la' jetxhon ok k'atz quB'aal JesuKriisto sinvatzil, inq'a va'l inxa'nil s-tuch', ⁴inq'a tij imam Israeel.

Tan a' inq'ae, toksa
 quB'aal Tiuxh
 s-k'aol ime'al s-na'ya.
 Tul a' inq'ae, motx ilon u
 nimla tatin
 quB'aal Tiuxh.ⁿ
 Atz a' inq'ae, motx ijeqb'a
 quB'aal Tiuxh
 inq'a iyol s-tuch'.
 Tul a' inq'ae, motx k'ulun
 inq'a ib'ek'b'al
 quB'aal Tiuxh
 uva' taq' te Moisees.
 Atz a' inq'ae, nikich tal
 quB'aal Tiuxh s-te
 kam la' motx ib'an
 ti' inatxhk'uulane'
 eche nik ib'an
 tu tostiuuxh.
 Atz a' inq'ae, altziil
 nima vatzlen b'a'nil
 s-te ta'n quB'aal Tiuxh.
⁵A'etz inq'a k'uy qumame
 itxaj quB'aal Tiuxh
 ti' ixet'isal u gutenam.
 Atz a' inq'ae, antxh
 pal ik'ulvat u Kriisto,
 u tatin s-alam aanimail
 xo'l inq'a tiyi'il.

Tul aq'ax vet tiqle'm u quB'aal JesuKriisto, a'etz vet u quB'aal Kriistoe, iTxaj u quB'aal Tiuxh, uva' at tiib'a inq'a kam s-kaqaayil. ¡Echetz la' toksal iq'ije u quB'aal JesuKriisto s-txheel, atz t-inq'a jattanulxh ya'b' uva' ya'n tule'! Tul echxh la' ib'ane.

⁶Tul alelich ka ta'n quB'aal Tiuxh taq'ax inq'a nimla txhaq b'a'nil te inq'a tij imam Israeel. Tul zkametz s-ti'il ye' k'ulux u quB'aal JesuKriisto ta'n inq'a tij imam Israeel, vitenam quB'aal Tiuxh? Echetz ye' la' utxhi la' qala uva': —Ye' nik itzoqpisa quB'aal Tiuxh viyol te vitenam, —chaq koq o'. Pet ech b'anel

ta'n s-eche: Tan jit kaqaay inq'a tij imam Israeel uva' itenam koq quB'aal Tiuxh. ⁷Atz echat kuxh inq'a tij imam Avra'aame. Tan jit jank'al koqxh inq'a tij imam Avra'aam toksa quB'aal Tiuxh s-tuul ti' ib'en s-k'aol ime'al.

Pet a'l echeen tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam s-eche ti' jab'ile u k'aol ime'al la' ib'ana:

—A' Isaak la' txhejsan

avij amam,

—xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam.^o

⁸Echetz talax s-eche. Tan jit kuxh aya'l k'aol ime'al quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Avra'aam, k'uxh itxhi'o'l ikaqal Avra'aam. Pet ta'nxh tij imam Avra'aam vatz quB'aal Tiuxh, inq'a ik'aol, atz inq'a tij Isaak, uva' tal quB'aal Tiuxh taq'a-xe'. ⁹Tan ech viyol quB'aal Tiuxh tal te Avra'aam s-eche:

—Ech va't ya'b' s-txheel,

tul la' ul insoli axh.

Tul at vet va'l tal Saara

la' ib'ana.

Tul xaak u ne'

la' tala Saara,

—xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam.^{p q}

¹⁰Poru jitetz kuxh ta'n ya'k u yol ti' Isaak. Pet echatxh tal quB'aal Tiuxhe te Reveeka uva's iyan vet ik'uul Reveeka ti' ka'va'l inq'a tal, inq'a ik'aol Isaak, u k'uy qumam. ¹¹⁻¹²Tan ye'naqich alaloq ka'va'l inq'a xaak, inq'a xu'miche. Atz ye'naqich ib'ane't inq'a xaak inva'q b'a'n atzoq inva'q ye'b'a'n, tul ech tal vet quB'aal Tiuxh te Reveeka s-eche:

—A' u atzika la' k'lulun

ib'ek'b'al u itz'ina,

—xe't quB'aal Tiuxh.^r

Tan va'l kuxh u xaak itxaj vet quB'aal Tiuxh ti' ib'en sitenam. Ib'anetz quB'aal Tiuxh s-eche, tan a'ich isa' la' tela'pun kam uva' k'aqich ta'n. Pet quB'aal Tiuxh nik sa'on jab'il la' ich'exa.

¹³Tan ech nik tal u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—A' Jakoov voksa

vaanima s-ti'.

Pet a' Esauu veesa vi'

vaanima,

—chich u yol.^s

¹⁴Jkametz vet quyol la' qal s-ti'? Tan kamal at juunoq ex, uva' ech toq etal s-eche: —Jitetz b'ak va'l koq kuxh iq'ab' quB'aal Tiuxh s-quib'a, —maq toq etale'.

¡Ye'le! ¡Ye' la' isa'a ech la' etale! ¹⁵Tan ech tal quB'aal Tiuxh te Moisees s-eche:

—La' voyb'a ivatz u xaol

o 9.7 Jeenesis 21.12 **p 9.9** Jeenesis 18.10, 14 **q 9.9** Jeenesis 18.10, 14. Atich vet va'l ik'aol Avra'aam, uva' Ismaelich ib'ij, uva's talt quB'aal Tiuxh itxhej va't ik'aol Avra'aam tuch' Saara. Echetz ib'en vete te Avra'aam uva' jitich a' Ismael tuch' tij imam la'ich k'lulun u b'a'nil uva' tal quB'aal Tiuxh taq'ax te inq'a tij imam Avra'aam. **r 9.11-12** Jeenesis 25.23

s 9.13 Malakias 1.2-3

uva', in la' sa'on
 toyb'al ivatz.
 Atz la' intxum ivatz u xao!,
 uva', in la' sa'on
 itxumux ivatz,
 —xe't quB'aal Tiuxh.¹

¹⁶Echetz jit a' nik ich'exvat quB'aal Tiuxh inq'a xao!, ti' uva', a' u xao! la' sa'on, atz jit, ti' uva' a'xh nik aq'on ya'l ti' ib'anax u b'a'n la' sa'axik ta'n quB'aal Tiuxh. Pet quB'aal Tiuxh nik sa'on ja'l la' itxum ivatz. ¹⁷Tan tz'ib'amal ka viyol quB'aal uva', ech tal te faraon s-eche:

—In qat oksan axh
 s-mam iq'esal,
 ti' uva' toq ink'utxh
 u vikle'm se'e.
 Echetz la' tootzaqit ine
 jank'al inq'a tenam
 vatz u tx'ava',
 —xe't quB'aal Tiuxh.^u

¹⁸Echetz quB'aal Tiuxh la' sa'on ja'l uva' la' itxum ivatz. Atz la'at itijb'ixsa quB'aal Tiuxh taanima u xao!, ja'l uva' la' isa' s-te.

¹⁹Poro kamal at va'q xao! sexo'l ech toq alon s-eche: —Ape. Oqetz quB'aal Tiuxh nik b'anon tiib'a inq'a xao! kam uva' nik ib'ane', ija'letz koq la' ole'v vet ti' imaqaq quB'aal Tiuxh, ti' uva' nik ib'ane'! Ape žkamez vet s-ti'il b'a nik tal o' quB'aal Tiuxh s-aj pa'vom ti' inq'a nik qub'ane'? —kamal chiche.

²⁰Pet toq val sete: Ye'l qokeb'al ti' ijotxh'il te u quB'aal Tiuxh ti' kam uva' nik ib'ane'. Tan ech kuxh qatin vatz quB'aal Tiuxh, eche va'q tx'ava' vaaso. Tan b'ane la' koq utxhi uva', ech la' tal inva'q u tx'ava' vaaso te u b'itol tetz s-eche: —žKam s-ti'il qat aaq' txha vet b'en in s-eche? —chaq koq.^v

²¹Tan at tiq'ab' u b'itol oq va'ten txhan vet kam la' taq'vat vet b'en u tx'ava' vaaso. Tan at tx'ava' vaaso a' nik txakunk ti' b'anla kam; atz at tx'ava' vaaso a' nik txakunk ti' kam kuxh tiqle'm uva' ye' itxa'k.

²²Tul nik ik'utxh quB'aal Tiuxh vik'a'nal te inq'a xao!, inq'a nik ipa'vine'. Tul nik ik'utxh viyak'il ti' ik'axb'isal inq'a palsan yol. Ape. K'uxhetz k'a'n u quB'aal Tiuxh, pet qat ikotx' ivatz te inq'a palsan yol, inq'a ik'ulelaxh vete' la' k'axb'isali, atz inq'a, a' k'aqel vet ta'n uva' la' sotze'l. ²³Tan echetz qat ib'an quB'aal Tiuxhe, tul qat ikotx' quB'aal Tiuxh ivatz ti' itx'eb't itz'at tib' inq'a nik ipa'vine'. Tul echetz la' ik'utxht quB'aal Tiuxhe vimam b'a'n'il ti' toyb'at ivatz inq'a aj pa'vom, tul la' ikuy vipa'v. Tan a' itz'amal ta'n quB'aal Tiuxh uva', tetxhal la' ik'ul inq'a aj pa'vom u nimla tatin tu amlika'.

²⁴A'etz o'e, inq'a aj pa'vom inq'aa, o' inq'a qat isa' tzaan o' quB'aal Tiuxh ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Tul jitetz kuxh ta'n o', qat isa' tzaan o' xo'l inq'a tij imam Israeel, pet ant qat isa' tzaan jolt inq'a jit tij imam Israeel.

²⁵Tan ech val u yol nik tal tu u' uva' itz'ib'a ka Oseeas s-eche:

—Inq'a xao! uva' jit intenam
 nik talaxe',

tan la' vaq' b'en sintenam.
 Atz inq'a xao
 uva' ye'l vaanima s-ti',
 tan at vet vaanima s-ti'
 la' ib'ana,
 —chich u yol.^w

²⁶Tul echat tal Oseeas paqte s-eche:

—Tuulb'al va'l tenam
 uva' ech talt quB'aal Tiuxh
 yol s-eche:
 «Jit ex intenam,»
 xe't quB'aal Tiuxh s-te;
 tul antetzxh tuulb'al u tenam
 uva'e la' alaxik ex
 s-k'aol ime'al
 u quB'aal Tiuxh
 uva' ye'xhkam va'q tza'l
 s-vatz,
 —xe't Oseeas.^x

²⁷Tul itz'ib'aat ka Isaiias ka't inq'a yol ti' inq'a tij imam Israeel uva' sich'i'mxh ib'an ti' talaxe'. Tul ech nik tal s-eche:

—K'uxh mam tenam tatin
 inq'a tij
 imam Israeel,
 eche vimusanil a' tzi'
 u maar
 uva' ye'l s-atxhel,
 poro jit aya'l inq'ae
 la' ich'exe'l
 quB'aal Tiuxh
 ti' ikolox el vatz u k'axk'o
 ti' inq'a ipa'v.

²⁸Tan toq taq' ku'

quB'aal Tiuxh
 inq'a yol tinuqul
 tiib'a inq'a xao vatz
 u tx'ava'.
 Tul tinuqulxh toq ib'ane'.
 Tul jit sa' koq ib'al tib'
 quB'aal Tiuxh
 ti' tela'pun,
 —chich u yol.^y

²⁹Tul ech va't u yol ma'tich itz'ib'at ka Isaiias s-eche:

—Poro itxum
 quB'aal Tiuxh ivatz

jolol inq'a k'uy qumam
 s-na'ya,
 inq'a motx palsan iyol,
 u quB'aal Tiuxh
 uva' tira at tiq'ab'
 s-kaqaayil.
 Pet ye' koq ikuy
 quB'aal Tiuxh ipa'v
 inq'a k'uy qumam, atz
 isotzsa koq el
 quB'aal Tiuxh,
 tul ye'letzeb' o' s-txheel,
 eche uva' isotzsat el
 quB'aal Tiuxh
 inq'a xaol, inq'a Sodooma
 tuch' inq'a Gomoora,
 —chich u yol.^z

**Uva's talt Pa'p inuqul ti' visotz ik'uul inq'a tij imam Israeel,
 ti' ye' ib'enaq s-te kam nik elka'p inq'a b'ek'b'al**

³⁰ ¿Kametz vet quyol toq txheoq ti' inq'a jit tij imam Israeel? Tan ant inq'ae, jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh jit txh'uyichaq ti' itxhab'al ti' ib'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. A'etz nik val ti' inq'a xaol, inq'a qat ik'uqb'a ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tul qat motx kuyux vipa'v. A'etz inq'ae, jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.

³¹ Petetz koq o', inq'a tij imam Israeel, tan a'l ye' qat motx qole'v ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana, k'uxh a'xh txh'uyichaq o' ti' inimal inq'a b'ek'b'al. ³² Poro ¿kametz s-ti'il ye' tal quB'aal Tiuxh uva' jit aj pa'vom vet inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh ti' inimal inq'a b'ek'b'al? Ti' uva' ye' motx k'uqe'v ik'uul uva', a' quB'aal Tiuxh la' kuyun vipa'v. Pet a' nikich motx titz'a uva', a' la'ich motx aq'on b'en s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh kam inq'a nikich motx ib'an ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Tan a' nikich motx titz'a uva' tuch' inq'a ib'ano'm la'ich motx ole'vik ti' ib'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet ye'le. Jit ta'ne. Pet motx ik' ti' ye' iqeex u quB'aal JesuKriisto; a'e u Sivan uva' ik'b'al tatine'. Tan tira kuxh motx sotz ik'uul s-te. Ech kuxh motx ib'an vet, eche tajsat ok tib' va'q xaol ti' va'q sivan.

³³ Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u Kriisto s-eche:

—Toq intxhaq
 va'l vinaq sexo'l,
 ex inq'a tij imam Israeel,
 ex inq'a
 tu tenam Sioon.
 Tan ja'l uva'
 la' ik'uqb'a ik'uul s-ti',

tul ye'l paqul
 la' eesal t-b'ey ta'n;
 atz ye'l paqul la' txho'n s-te
 ti' vinimale'.
 Pet vatz inq'a xaoL,
 tan eche inva'q sivan
 uva' la' ik' va'q xaoL
 s-ti',
 atz la' ijoqpi tib' s-ti',
 —chich u yol.^{a b}

10 ¹Toqetz val sete, ex inmol s-niman tetz Jesusu uva', a' nik vatxhva tuch' vaanima ti' inq'a qumol s-tijaq imam Israeel uva' la' motx chitp ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Tul a' uva'e, nik injaq te quB'aal Tiuxh. ²Niketx vile', atz toq vale' uva' at va'l u kam uva' b'a'n nik motx ib'ane'. Tan tira nik vile' uva' ataqxh taanima inq'a tij imam Israeel ti' inimal u quB'aal Tiuxh. B'antan tira atxh taanima ti' quB'aal Tiuxh q'aoq. Pet ye'aq tootzaqle kame vinimal quB'aal Tiuxh uva' nuqxh la' motx tala, tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. ³Tan ye'aq b'en s-te kamich titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-ti'. Tan a'ich titz'ab'al quB'aal Tiuxh uva' jitaq aj pa'vom la' ib'ana. Poro ech koqe, tan a'aq kuxh motx toksa vet inq'a tetz, ti' uva' a'xhaq jit aj pa'vom s-vatz. Tan ye'aq toksa tib' ti' inimal kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, ti' uva' jitaq aj pa'vom la' ib'ana.

⁴Tan a' nikich motx titz'a uva', ti' inimal inq'a b'ek'b'al la'ich kuyuxik inq'a ipa'v. Pet ye' motx b'en s-te uva', a' vet u quB'aal JesuKriisto ul tzoqpisan inimal inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a motx palka. Echetz ye' motx b'en s-te uva' jank'al inq'a xaoL nik niman quB'aal JesuKriisto, tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana.^c

⁵Tan ti' vinimat inq'a xaoL inq'a b'ek'b'al, ti' uva' jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana, tul ech nik tal Moisees s-ti' s-eche:

—Jab'il uva' la' niman
 inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil,
 tul at q'ij isaq vatz quB'aal Tiuxh,
 —chich u yol.^d

⁶Pet vib'en inq'a xaoL s-jit aj pa'vom ti' viqeex quB'aal JesuKriisto, tan jit mam koq itza'lal. Tan ech nik tal inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees s-eche:

—Ye' la' eetza' tavaanima uva' sib' itza'lal
 ileqex u quB'aal Tiuxh.
 Atz ye' la' aala uva':
 «Jab'il koqxh inva'q la' b'en ja' t-amlika'

a 9.33 Isaiias 8.14; 28.16 **b 9.33** Isaiias 8.14; 28.16. U yol «Sioon» tu kastiiya, tan a'iche vib'ij vinik'a u tenam Jerusalem s-na'ya, eche nikich qalt u yol «Vatz Q'antiuxh» s-na'ya ti' vinik'a u qutenam. Pet xamtel ok vet u b'ij Sioon sib'ij inq'a tij imam Israeel.
 ¿Kam s-ti'il alax u Vinaq uva' itxhaq tzaan quB'aal Tiuxh, s-eche va'l sivan uva' la'ich motx ik' inq'a xaoL s-ti'? Ti' uva' tan, a' nikich iqe' inq'a tij imam Israeel uva' ye'lich u Kriisto la'ich kami. Pet kametz u quB'aal Jesusu, uva' itxhaq tzaan u quB'aal Tiuxh, echetz motx isotz vet ik'uule inq'a tij imam Israeel ti' iqeexe'. Xa'tetze nik ib'an quB'aal Jesusu eela tuch' va'q sivan uva' la' ik' va'q xaoL s-ti'. Daniele 2.44-45 **c 10.4** Tio 5.17-20 **d 10.5** Leviitiko 18.5

ti' tiq'ol ku'l u Kriisto,»

chaq koq va'q ex.

⁷ Atz jitoq la' etala uva':

«Jab'il koqxh inva'q la' b'en ku'

tu tatib'al inq'a kamna'q,

tul la' b'en tiq'o ja'ul u Kriisto,»

chaq koq inva'q ex,

—chich u yol.

⁸ ¿Kametz toq qutxhab'a ti' inq'a yol inq'ae? Ape. Antxh toq qutxhab'avat k'atz inq'a yol uva', ech tal Moisees s-eche:

—Tan il viyol quB'aal Tiuxh

ant kuxh al sak'atza.

Tul ye'l itza'lal u tootzaqile'.

Tan ile nik ayolb'e tuch' atzi'.

Tul ile nik eetz'a t-vavaanima,

—chich u yol.^e

A'etz inq'a yol nik qupaxsa sexo'l ti' vik'ub'at inq'a xaal ik'uul ti' u Kriisto.

⁹ A'etz inq'a yole inq'aa: Tan ja'l uva' la' alon uva': —A' Jesuuse vinB'aal, —chaqe, tul la' tzaj t-taanima viqejexe' uva', a' u quB'aal Tiuxh itz'e'vsan u quB'aal JesuKriisto, k'uxh ma'tich ikam vete', tul chiteletz vet ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v la' ib'ana.^f ¹⁰ Tan oq tavaanimaxh la' tzajk viqeex u quB'aal JesuKriisto, tul jitetz vet axh aj pa'vome vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Atz ti' aalt vatz tenam tuch' vatzi' uva', a' Jesuuse vaB'aal, tul chiteletz vet axh ti' ye' ab'en tu k'axk'o ti' inq'a apa'v.

¹¹ Tan ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Jatva'l uva' la' k'uxb'an ik'uul ti' u Kriisto,

tul ye'l paqul la' txho'n s-te vinimata',

—chich u yol.^g

¹² Tan ye'l nim, ye'l txh'oj vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh tijaq imam Israeel, atz k'uxh jit tijaq imam Israeel. Tan va'l kuxhte u Tiuxh u quB'aal s-qukaqaayil, atz va'l kuxh tatin s-qib'a. Tul sib'xh vib'a'n timer nik taq' tiib'a inq'a nik niman, atz inq'a nik natxhk'uulan.

e 10.8 Deuteronomio 30.12-14 **f 10.9** A' nik ex tiq'o tzaan Pa'p inq'a yol uva' nik tal tu Deuteronomio 30.12-14, tan a' inq'a yole uva' tal Moisees te inq'a tij imam israel. Tul tal Moisees s-xo'l uva' jit mam koq itza'lal vinimal inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. Pet ta'n kuxh la' motx ib'an inq'a xaal uva' la' ixotxho'k tib' vatz quB'aal Tiuxh ti' inq'a ipa'v, tul kuyel vet ta'n quB'aal Tiuxh la' ib'ana; tul ye'l vet yol at ja'p s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a tij imam Israeel, tan a'aq titz'ab'al uva', ti' kuxh uva' la' motx inima inq'a b'ek'b'al, atz la' til vet quB'aal Tiuxh, tul la' taq' vet tzaan quB'aal Tiuxh u Kriisto s-xo'l. Pet taletz Moisees s-xo'l uva' jit la' nal koq kuxh ik'axb'isaaq tib' ti' tul u Kriisto; atz jit la' nal koq b'en ja' t-amlika' ti' tiq'ol ku'l; atz jit la' nal koq b'en ku' inq'a tij imam Israeel tu tatib'al inq'a kamna'q, atz maq tal telaq kuxh la' motx b'en ti' tiq'ol u Kriisto. Tiq'oetz tzaan Pa'p inq'a txumb'al uva' tal Moisees, tan echatich kuxh nikich tal inq'a tij imam Israelee uva's tul quB'aal Jesus vatz tx'ava'. Tan mamala kuxh inq'a b'ek'b'al nikich motx iqeje', tan a' uva'e, la'ich motx aq'on b'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh nikich motx tale'. Antetz kuxh tal Pa'p, eche uva' tal Moisees, tan: —Il u Kriisto, naq kuxh ala. Tan ulna'q vet u Kriisto, —chichich Pa'p. Pet ye'letz vet iya'lul inimal inq'a kam kuxh qejoj'mil ti' tul u Kriisto. Pet ta'n kuxh la' motx ib'an inq'a xaal uva' la' ixotxho'k tib' vatz quB'aal Tiuxh ti' inq'a ipa'v, tul kuyel vet ta'n quB'aal Tiuxh la' ib'ana. **g 10.11** Isaias 28.16

¹³Tan ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Jatva'l uva' la' natxhk'uulan Tiuxh
ti' ijaqax ikuya s-te,
a'etz uva'e, la' chitix ti' ye' ib'en tu k'axk'o
ti' inq'a ipa'v,
—chich u yol.^h

¹⁴Pet ke'chetz la' inatxhk'uulat inq'a tij imam Israeel quB'aal JesuKriisto, oq ye'x ik'uib'at ik'uul s-ti'. Atz ke'chetz koq la' ik'uib'at inq'a tij imam Israeel ik'uul ti' u quB'aal JesuKriisto, oq ye'x tab'ita' uva' at quB'aal JesuKriisto. Atz ke'chetz koq la' tab'ita', oq ye'xhab'il la' b'en paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesu s-xo'l. ¹⁵Atz ke'chetz la' ib'en va'q paxsan tetz u yol s-xo'l, oq ye'xhab'il la' txhaqon b'en.

Tan ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' ja'l u xaoL uva' la' b'en paxsan viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u Kriisto s-eche:

—jChiib'eb'alxh ja'l u xaoL
uva' la' b'en alon
tok b'a'nil xo'l inq'a xaoL
tuch' quB'aal Tiuxh;
atz la' b'en ipaxsa
inq'a b'a'nla txhaq yol!
—chich u yol.ⁱ

¹⁶B'antan ex paxsaliy inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u Kriisto xo'l inq'a tij imam Israeel q'aoq. Pet k'uxhetz eche, tan jit aya'l inq'a tij imam Israeel motx qeon inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u Kriisto. Tan ech val u yol itz'ib'a ka Isaiias s-eche:

—InB'aal Tiuxh, ka'oxva'l
txhan vatzi' qat qeon
inq'a b'a'nla txhaq yol
uva' qat ex qale',
—xe't Isaiias.^j

¹⁷Tan, ti' uva' nik tab'i inq'a xaoL viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nik ik'uib'a ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul tzitzi nik tab'it inq'a xaoL viyolb'al quB'aal Tiuxh uva's nik ex paxsaloq inq'a b'a'nla txhaq yol s-xo'l ti' u Kriisto.^k

¹⁸Pet kamal at xaoL ech nik alon s-eche:

—¿Maqetz ye'x tab'it inq'a tij imam Israeel inq'a b'a'nla txhaq yol? —kamal chiche.

Pet qat tab'il q'aoq, tan ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tuulb'al jank'alxh u vatx tx'ava' nik ilixika
uva' at u quB'aal Tiuxh.
Tul nik ipaxsal viyoltziil
quB'aal Tiuxh

h 10.13 JoeeL 2.32 **i** 10.15 Isaiias 52.7 **j** 10.16 Isaiias 53.1 **k** 10.17 At va't nik elka'p u ver-siikulo juqlaval. Tan ech va't s-eche: —Pet niketz ik'uib'a inq'a xaoL ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tan, ti' tab'it inq'a iyol quB'aal Tiuxh, tul nik tab'i inq'a xaoL inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto ta'n inq'a paxsan tetz, —chich u yol.

tuulb'al iya'eb'al u vatz tx'ava',
—chich u yol.^l

¹⁹Toqetz inka'paqu talax sete. ¿Maqetz ye' b'en inq'a b'a'nla txhaq yol te inq'a tij imam Israeel?

Pet b'enaq s-te. Pet ye' motx inima. Tan ech viyolb'al quB'aal Tiuxh motx tab'i talt Moisees s-eche:

—Tan antxh in la' txho'nisan vetaanima,
ti' uva' la' vaq' vinb'a'nil te jolt inq'a xao!,
inq'a jit intenam;
atz antxh in la' txhokon tul ek'a'nal
uva's la' etab'it voksat jolt inq'a xao! s-tuul,
inq'a tira ye'l tootzaqib'al s-ti',
—chich u yol.^m

²⁰Tul ech va't u yol uva' atichxh itial Isaiias ti' talax s-eche:

—Jab'il inq'a xao! uva' ye'xhkam
nikich titz'a ti' itxhokt in,
tul a'etz inq'a xao!e
uva' qat inkuy ileqt in.
Atz qat vaq' vib' ootzaqiloq,
te inq'a xao!, inq'a ye'xhkam nikich txhokon in,
—chich u yol.ⁿ

²¹Pet echetz koq ti' inq'a tij imam Israeel, tan ech va't u yol tal Isaiias s-eche:

—Nimal kuxh q'ij uva' tx'eb'o'my kuxh al in
ti' ik'ulux u tenam, u palsan yol,
u tenam uva' ye' nik k'ulun vinyol,
—chich u yol.^o

**Uva's talt Pa'p uva' ti' vitijb'ixsat inq'a tij imam Israeel ik'uul ti'
inimal quB'aal Tiuxh, xa'tetze txaich kuxh vet ikaj tante**

11 ¹Pet ti' inq'a yol inq'aa, tul kamal at xao! ech toq alon s-eche:
—¿Maqetz tira qat tixva quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel,
vitenam? —kamal toq tale'.

¡Ye'le! Ye'l vitenam quB'aal Tiuxh nik tixva. Tan in tij imam Israeel, u tij imam Avra'aam. Tul in ixa'nil Venjamiin, vik'aol Israeel.^p ²Echetz ye'l vitenam quB'aal Tiuxh nik tixva. Tan txaclxh vete ta'n ti' ib'en sitenam. Pet ulsavaq inq'a yol sek'uul uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' vixotxht Eliias inq'a tij imam Israeel te quB'aal Tiuxh. Tan ech tal Eliias te quB'aal Tiuxh s-eche: ³—InB'aal Tiuxh, qat motx yat'axiy el inq'a q'exsan tetz vayolb'al. Atz qat jinpuliy el inq'a natxhk'uulab'al. Pet ta'netz kuxh vet in qat kaj in s-niman eetz. Poro ilat in nik talax inyatz'ax el, —chichich Eliias te quB'aal Tiuxh.^q

⁴Pet ¿kamezt tal quB'aal Tiuxh te Eliias nik enatxhe'? Ech tal s-eche: —Jit ajunal. Tan il juqva't mil (7,000) vinaq txaamal va'n uva' ye'x qaje'voq vatz

l 10.18 Saalmo 19.4 m 10.19 Deuteronomio 32.21 n 10.20 Isaiias 65.1

o 10.21 Isaiias 65.2 p 11.1 Filipeenses 3.5 q 11.3 1 Reeyes 19.10-14

Vaal uva' nik tal inq'a xael sitiuxh, —xe't quB'aal Tiuxh te Eliias.^{r 5} Echatez kuxhte tuulb'al inq'a q'ij s-txheel. Tan txaich kuxh vet tant inq'a tij imam Israeel, inq'a qat toyb'a quB'aal Tiuxh ivatz tuch' vib'a'nil. ⁶Qatetz ik'utxh quB'aal Tiuxh vib'a'nil te inq'a tij imam Israeel ti' itxajte'l sitenam, poro jit ti' kam inva'q uva' qat ib'ana. Pet eche ti' koq kam inva'q uva' qat ib'ana, tul jitetz vet b'a'nile uva' qat ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te.

⁷¿Kametz toq qal vet, ti' uva' qat ib'an quB'aal Tiuxh uva' ta'n kuxh tanul inq'a tij imam Israeel qat itxaje'l? Tan a'l nimal tijaq imam Israeel ye' qat tx'olon uva' jit koq vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh qat ib'ana, k'uxh tz'e'-yichxh jolol inq'a ech la' ib'ane. Pet txaich kuxh vet inq'a tij imam Israeel qat motx tx'olon uva' jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh qat ib'ana. Atz k'uxh jolte, tan a'l motx itijb'ixsat ik'uul.

⁸Eche uva' ib'an jolol inq'a k'uyaq qumam s-na'ya uva' tz'ib'amal ka yol s-ti' t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Antxh quB'aal Tiuxh
yansan vet vitxumb'al.
Tan k'uxh nik motx tilon
tuch' b'aq' ivatz,
pet ye' nik ib'en s-te
kam uva' nik isa'
quB'aal Tiuxh s-ti'.
Atz k'uxh nik motx tab'in
tuch' ixichin,
pet ye' nik tab'i vet vinuqul
kam uva' nik isa'
quB'aal Tiuxh s-ti'.
Tul antxh
nik motx ib'an txheel,
—chich u yol.^s

⁹Atz ech tal Daviid ti' inq'a motx ib'an txh'a'o s-tuch', inq'a yanna'qich vet vitxumb'al, s-eche:

—QuB'aal Tiuxh
la' b'anon,
tul la' b'en vichiib'ichil
s-va'l k'a'a tetz yatz'b'al,
atz s-va'l petz' s-te;
tul b'enoq s-va'l ik'b'al,
atz s-va'l k'axb'ichil
uva' ik'ulelxhtu'.

¹⁰QuB'aal Tiuxh
la' b'anon,
tul la' juptx' vivatz,
tul la' b'en t-tokto;
tul ye' la' motx ilon vete'.
Tul tira ijuk tib' isisil

s-b'enenen,
—chich u yol.^{t u}

**Uva's talt Pa'p uva', a' u teesat el quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel vi'
taanima ex oksan inq'a jit tij imam Israeel s-tuul ta'n quB'aal Tiuxh**

¹¹ Pet ti' inq'a yol inq'aa, tul kamal at xaoł ech toq alon s-eche: —¿Maqetz ta'n kuxh tz'eqx vet kaj inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh uva's ye' motx iqeja' uva', a'ich Jesuuse u Kriisto? Eche va'q xaoł uva' la' ik'i, tul ta'n la' ku'i, tul ye' la' isik' vet tib' paqte, —kamal chiche.

¡Ye'le! Tan jit tira koq tz'eqx ka inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh. Pet at va'l ib'a'nil nik ex taq'e'. Tan ti' vipalsan yolil inq'a tij imam Israeel, tul ok vet inq'a jit tij imam Israeel s-tuul ti' ik'ult u chitpichil ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Echetz la' itxho'ne te inq'a tij imam Israeel ti' tok inq'a jit tij imam Israeel s-tuul ti' ik'ulux vib'a'nil quB'aal Tiuxh. ¹² Tul b'a'nil qat elka'p vipalsan yolil inq'a tij imam Israeel, ti' uva' ye' ik'ul u Kriisto tib'a'nil. Tan mam kalab'aq tenam, inq'a jit tij imam Israeel, qat ab'in inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u Kriisto. Atz, ti' uva' ye' qat iqej inq'a tij imam Israeel uva', a'ich Jesuuse u Kriisto, tul mam b'a'nil qat ex elka'p te inq'a jit tij imam Israeel. Ti'etz u mam b'a'nil ik'aq quB'aal Tiuxh taq'ax te inq'a jit tij imam Israeel, ja'etz kol ye' la' taq'vat quB'aal Tiuxh u mam b'a'nil te inq'a jit tij imam Israeel uva's la' itz'eq vet tatxhul inq'a tij imam Israeel, inq'a la' ok ti' inimal u quB'aal JesuKriisto!^v

¹³ A'etz vet ex, toq val yol sete, ex inq'a jit tij imam Israeel, tan ine u apoostol uva' itxhaq quB'aal JesuKriisto sexo'l, ex inq'a jit tij imam Israeel. Tul mam yol u iqatz sinvatz ti' viqatzit u aq'on uva' qat taq' quB'aal Tiuxh s-ve.

¹⁴ Pet a' nik intx'eb'e' uva' avoqe la' ok joloq inq'a inmol s-tijaq imam Israeel s-niman tetz Jesus ti' inpaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul la' motx chitp inq'a va'l inkaqal s-tuch' ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Tul a' nik vitz'a uva' ti' koq u tok inq'a jit tij imam Israeel ti' inimal u Kriisto, tul la'at tatxhva vet inq'a inmol s-aj tenamil tok ti' inimal u Kriisto.

¹⁵ Tan, ti' uva' teesa quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel ti' taanima, tul mamala vet xaoł vatz u tx'ava', ok b'a'nil s-xo'l tuch' quB'aal Tiuxh. Tul tetxhahetz toq ik'ul quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel inpaqte uva's toq inimat u

t 11.10 Saalmo 69.22-23 u **11.10** Saalmo 69.22-23. ¿Kam talax u yol, ti' uva'?: —La' b'en vimeexha s-val' k'a'a, atz s-val' petz', —chiche. A' nik tal Daviid, atz, ti' uva' nik inatxh Daviid Tiuxh, tul nik ijaq va'l k'axb'ichil te quB'aal Tiuxh ti' taq't ti' inq'a nikich motx itxhi'an s-ti'. A'etz nik tal Daviid ti' inq'a nikich motx itxhi'an s-ti', uva' k'uxh nikich motx ib'an nimla q'ij ti' tetxhb'un vi' imeexha, tul xamtel la'ich ib'an quB'aal Tiuxh, tul ye'b'a'n la'ich motx elka'p s-te. Jank'al eche taq'ax ku' va'q k'a'a uva' at txhib' s-tuul, tul xamel la' b'en s-txeyb'al tetz u txoo. Atz ¿kam talax u yol uva'?: —B'enoq s-val' ik'b'al, atz s-val' ich'exel s-te, —chiche. A'etz nik tal Daviid uva' ijaq Daviid te quB'aal Tiuxh, ti' uva' quB'aal Tiuxh la' aq'on ela'p s-ye'b'a'n s-te, tul kam kuxh itza'lal la' palk ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ijaq Daviid te quB'aal Tiuxh uva' kamxh u ye'b'a'n nikich isa' taq'ax ti' Daviid, tul antxh uva'e la'ich ul s-tiib'a. Tul a' vib'en t-tokto nik tale', uva' jitoq la' ti' vet topoon inq'a nik itxh'a'oi tib' s-tuch'. Tul a' vijukt tib' isisil nik tale' eela tuch' inq'a loq'el tok ti' aq'on. Tan tira nik motx ijuk tib' isisil jaq' tiqal iqatz, tan ya'lumal nik motx ib'anta'. v **11.12** ¿Kam talax u yol uva'?: —La' tz'eq vet tatxhul inq'a tij imam Israeel, —chiche. A' nik elka'pun, ti' uva's la' tok jolt tijaq imam Israeel ti' inimal u quB'aal Jesus, tul tootzaq quB'aal Tiuxh jatva'l tatxhul la' elka'pun.

Kriisto. Tul echetz la' motx ib'an vet inq'a tij imam Israeel vatz quB'aal Tiuxh, eche la' titz'e'v inva'q kamna'q.

**Uva's ib'ant Pa'p eela inq'a k'uy imam inq'a Israeel tuch' u
paan uva', a' inq'a b'axa ivatz triigo nikich ib'anb'el s-ti'**

¹⁶Eche inq'a b'axa ivatz triigo, tan a' uva'e, nikich ib'en s-ch'exichla q'ota ti' ib'en s-paan ti' toksal vatz quB'aal Tiuxh. Echatez kuxh la' ulb'el tant inq'a q'otae, tan antatetzxh vet tetz quB'aal Tiuxh inpaqte.

Echetz a' nik elka'pun, ti' uva' ch'exelich vet inq'a b'axa k'uy qumam, tul echat kuxh qat ich'ext quB'aal Tiuxh jolte inq'a tij imam Israeel. Atz jank'al eche vi'oq u tze', tan oq b'a'n inq'a taq'il, tul b'a'natetze inq'a iq'ab' toq ib'ane'. Echatez kuxhte inq'a tij imam Israeel, tan ch'exel inq'a k'uy imam ta'n quB'aal sitenam, tul echat kuxh la' ib'ane te inq'a tij imam Israeel s-jatu.

**Uva's ib'ant Pa'p eela inq'a tij imam Israeel tuch' vi'l
b'a'nla oliivo, a'etz ib'anvat Pa'p eela inq'a jit tij imam
Israeel tuch' vi'l oliivo uva' nik kuxh titz' jaq' tze'**

¹⁷Pet txumb'alimaletz toq valt sete, ex inq'a jit tij imam Israeel. Tan ech etatin, eche iq'ab' vi'oq oliivo uva' nik kuxh titz' jaq' tze'. A'etz inq'a tij imam Israeel ech tatin, eche b'a'nla oliivo. Echetz qat ib'an quB'aal Tiuxh ti' teesal el joloq inq'a tij imam Israeel, eche teesal el joloq itzaqail iq'ab' tze'. Tul a'etz vet ex, inq'a jit tij imam Israeel, qat toksa ex quB'aal Tiuxh s-tuul, eche nik itxhunal ok viq'ab' u oliivo uva' nik kuxh titz' jaq' tze' k'atz vikutxhmal u b'a'nla oliivo. Echetz nik ek'ult vet u b'a'nla uva' tal quB'aal Tiuxh taq'ax te inq'a k'uy imam inq'a Israeel, eche nik ik'ult vet viq'ab' u jaq' tze'il oliivo vib'a'nla u taq'il u b'a'nla oliivo.

¹⁸K'uxhetz mam b'a'nla nik ek'ul vete', ex inq'a jit tij imam Israeel, poro ye'l ex la' etaq' b'en etib' s-nim vi' inq'a tij imam Israeel, inq'a ech tatin, eche viq'ab' u b'a'nla oliivo. Pet a' la' etulsa sek'uul uva' jit a', ex nik ch'ijsan inq'a tij imam Israeel, eche u q'ab' oliivo uva' jit a' nik ch'ijsan u taq'il. Pet a'l a'e, uva' nik ch'ijsan ex, eche viq'ab' u oliivo uva' nik itxhunal ok ti' u b'a'nla oliivo. Tan a' vet u taq'il u b'a'nla oliivo nik ch'ijsan.

¹⁹Echetz ye' la' utxhi uva' ech la' etal ti' inq'a tij imam Israeel s-eche: —¡Aa! Ech b'ak qat tele'l inq'a tij imam Israeel, eche itzok'pe'l iq'ab' vi'oq b'a'nla oliivo, tul a'etz vet o', qat okka o' sivatzil, —chaq koq ex ti' etaq't b'en etib' s-nim s-vatz.

²⁰Ape. Tan kametz koqe uva' eesan el inq'a tij imam Israeel, pet, ti' uva' ye' qeex quB'aal JesuKriisto ta'n uva', a'iche u Kriisto. Pet ex, tan ti' kuxh veqejt u Kriisto, tul qat oksal ex s-tuul ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz ye' etaq' b'en etib' s-nim. Pet xo'vataq epa'vin vatz quB'aal Tiuxh. ²¹Tan ye' koq ikuy quB'aal Tiuxh ipa'v inq'a tij imam Israeel, inq'a ye' motx qeon Jesus uva', a'iche u Kriisto, tul a'etz koq ex, la'ich ikuy ex quB'aal Tiuxh oq la'ich etanb'a ik'uqe'v ek'uul ti' u quB'aal JesuKriisto, atz jitoq ex b'axa iq'ab' u b'a'nla oliivo.

²²Echetz b'enoq sete vib'a'nla quB'aal Tiuxh ti' etoksas s-tuul. Atz b'enoqat sete vik'a'nal quB'aal Tiuxh ti' inq'a nik tanb'an ik'uqb'at ik'uul s-ti'. Pet oqetz la' etanb'a ka vek'uqb'at ek'uul ti' u b'a'nla uva' nik taq' quB'aal Tiuxh sete, tul antetz ex la' teesa el ex quB'aal Tiuxh, eche qat teesat el quB'aal Tiuxh

inq'a ye' qat motx niman. Pet oqetz ye' la' etanb'a ek'uib'at ek'uul ti' vib'anil quB'aal Tiuxh, tul ye'latetz la' itanb'a quB'aal Tiuxh ik'utxhux u b'a'nile sek'a-tza. Pet oqetz la' etanb'a vek'uib'at ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul antetzxh vet quB'aal Tiuxh toq eesan el ex, eche la' itzok'pe'l u q'ab' tze'.

²³ Pet oqetz la' qeex vet u Kriisto ta'n inq'a tij imam Israeel, tul echatetz toq toksal vet paqte k'atz quB'aal Tiuxh, eche la' itxhunal ok va'q q'ab' tze' k'atz u b'a'nla oliivo. Tan at tiqle'm quB'aal Tiuxh ti' toksal paqte s-k'atza.

²⁴ Pet ex, inq'a jit tij imam Israeel, tan jit antich ex ti' etok k'atz quB'aal Tiuxh s-jatxhaq tzaan. Pet antetz vet ex qat k'ulun vib'anil quB'aal Tiuxh s-txheel. Tan ech qat tulb'e quB'aal Tiuxh etok s-tuul, eche la' tiq'ol tzaan inq'a q'ab' oliivo uva' nik kuxh titz' jaq' tze', tul la' txhunal ok k'atz vitze'il u b'a'nla oliivo. Ti'etz uva', ech u b'a'nile qat ib'an quB'aal Tiuxh seti', ex, inq'a ye'l ex atich ok ex s-tuul, ja'etz kol ye' la' k'ulux ta'n quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel inpaqte, atz a' inq'ae, txaclx ta'n ti' ib'en sitenam! Tan ech la' ib'an quB'aal Tiuxh, eche la' itxhunal ok viq'ab' u b'a'nla oliivo k'atz uva' antxh itze'il.

**Uva's talt Pa'p uva' la' chitix inq'a tij imam Israeel ti'
u k'axk'o ti' ye' b'en tilt u k'axk'o ti' inq'a ipa'v**

²⁵ Toqetz vaq' etootzaqi ka'l inq'a yol, ex inmol s-niman tetz Jesuus. Tan nik vile' uva' ye'x etootzaqit val u yol uva' ile nik taq' quB'aal Tiuxh qootzaqi s-txheel ti' vib'ant inq'a tij imam Israeel tial ik'uul ti' ye' iqeex u Kriisto. Tan tuulb'al intanul q'ij, tul toq itijb'ixsa inq'a tij imam Israeel ik'uul. Aya'l kuxh s-tuul toq motxoq ok inq'a jit tij imam Israeel ti' iqeex Jesuus uva', a'e u Kriisto, jank'al inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh ti' inimal u Kriisto.

Echetz nik valte sete uva' ye' la' motx etaq' b'en etib' s-nim vi' inq'a tij imam Israeel. ²⁶ Tan xamtel vet la' opoon inva'l q'ij, tul la' ikuy vet quB'aal Tiuxh ichtp jank'al inq'a tij imam Israeel. Tan ech la' elka'pe val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Een la' tzajk val u Chitol
tu tenam Sioon,
antxh xo'l vitenam
quB'aal Tiuxh.
Tul a' u Chitol
la' ul eesan el
inq'a tij
imam Jakoov
ti' vitxumb'al iq'omal ta'n
uva' ye' nik isa'
quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.

²⁷ Echetz va't u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—A'etz vinyole
toq injeqb'a ka te
inq'a tij imam Israeel
uva' tetxhal la' motx
inkuy sotsza

inq'a ipa'v,
—chich u yol.^w

²⁸Toqetz val sete ti' ye' ik'ulviit inq'a tij imam Israeel inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan ti' uva' tira tixva vet el inq'a tij imam Israeel quB'aal Jesuus, echetz tixval vete ta'n quB'aal Tiuxh. Tul a'letz b'a'nil ex elka'p vet sete, ex, inq'a jit ex tij imam Israeel. Pet ti' vich'ext quB'aal Tiuxh inq'a b'axa k'uy imam inq'a tij imam Israeel, tul ye' nik telka taanima quB'aal Tiuxh s-ti' s-txheel, tan ti' uva' tal quB'aal Tiuxh te inq'a k'uy imam uva' la' taq' b'a'nil tiib'a inq'a tij imam. ²⁹Tan kam inq'a b'a'nil tal quB'aal Tiuxh taq'ax te inq'a tij imam Israeel, tul ye'l quB'aal Tiuxh la' q'a'v ti' viyol, k'uxh ixval viK'aol. Tul ye'lat quB'aal Tiuxh la' q'a'v ti' viyol ti' ich'ext vitenam.

³⁰Echetze ex, inq'a jit tij imam Israeel, tan exich kuxh palsan iyol quB'aal Tiuxh s-jatxhaq tzaan. Pet s-txheel, tan a' vet ex, qat itxum quB'aal Tiuxh evatz, ti' inq'a ipalsan yolil inq'a tij imam Israeel. ³¹Pet echatetz la' ib'ane. Tan ti' inq'a ipalsan yolil inq'a tij imam Israeel, tul ech qat itxumt quB'aal Tiuxh evatze, echatetz kuxh la' itxumt quB'aal Tiuxh ivatze inq'a tij imam Israeel inpaqte.

³²A'etz vet iya'eb'al u yol uva'a. Tan jank'al inq'a xaal s-kaqaayil qat b'en s-palsan yol, atz s-aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Pet va'l kuxh vet qat itxumt quB'aal Tiuxh ivatz s-kaqaayil.

Uva's talt Pa'p ti' u toksal iq'ij quB'aal Tiuxh

³³¡Sib'xhte vimamala txumb'al u quB'aal Tiuxh;
tul mam yol u tootzaqib'al
quB'aal Tiuxh!
Tan ¡ye'xhab'il inva'q
la' b'en s-te
kam titz'ab'al
ti' taq'ax ku' yol tinuqul!
Atz ¡ye'xhab'il inva'q
la' ole'v ti' tootzaqile'
kam uva' k'aqel ta'n
quB'aal Tiuxh!

³⁴Tan ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:
—¡Ye'xhab'il inva'q
ootzaqin tetz
kam titz'ab'al
quB'aal Tiuxh!
Atz ¡ye'xhab'il inva'q
la' aq'on itxumb'al
quB'aal Tiuxh
ti' kam uva' nik ib'ane'!
—chich u yol.^x

³⁵Tul ech nik tal va't viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:
—Ye'xhab'il

inva'q xao! aq'on
 inva'q kam
 te quB'aal Tiuxh s-b'axa,
 echetz ye'l itx'oq
 quB'aal Tiuxh s-xe',
 —chich u yol.^y

³⁶ Tan jank'alxh inq'a kam s-kaqaayil, quB'aal Tiuxh txhejsan, atz quB'aal Tiuxh nik atinsan, atz quB'aal Tiuxh nik ichiib'isal ta'n.

Echetz a', u quB'aal Tiuxh, la' oksal iq'ij s-txheel, atz t-inq'a jattanulxh ya'b' uva' la' uli.

Tul echxh la' ib'ane.

Uva's talt Pa'p vik'ayit ok tib' inq'a niman tetz Jesuus te quB'aal Tiuxh

12 ¹ Ti'etz uva' qat itxum quB'aal Tiuxh evatz, ex inmol s-niman tetz Jesuus, tul toq intiila b'ek'u sete uva' jikxh la' etatin tuch' vetxhi'o'l vatz quB'aal Tiuxh. Atz la' jetxhon ok ex s-k'atza. Atz a' la' eb'an kam uva' nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti'. A'etz k'utxhb'al tetz venimat u quB'aal Tiuxhe. Tul ech la' eb'an ti' etoksat etib' vatz quB'aal Tiuxh, eche nik itz'e'sal ja' inva'q u txoo s-oya vi' u natxhk'uulab'al. Pet aloq ex itz'lich s-la' etoksat etib' vatz quB'aal Tiuxh.

² Tul ye'l ex la' ok b'en ex ti' kam inq'a kantxhaqla txumb'al uva' nik etil ib'ant jolt inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Pet tira jalpuvaq vetxumb'al ti' vich'exp vetitz'ab'al; tul ak' txumb'al vete'. Echetz la' ib'ene sete kame uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, jank'al inq'a b'a'n, atz jank'al inq'a nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti', atz jank'al vitxhab'al vet tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n.

³ Ti'etz vib'a'n! u quB'aal Tiuxh sink'atza, ti' uva' qat toksa in sitxhaq sexo'l, ex inq'a jit tij imam Israeel, tul toq intiila b'ek'u jolol yol sete jununil ex: Ye' la' etitz'a uva' palna'q ex vi' vemol ti' etoksat eq'ij s-tiib'a. Pet a' la' etitz'a etib' ti' kam vetatin xo'l emol. Tul a' la' etitz'a paqte ti' kam etatin ti' vech'ij ti' vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto ta'n quB'aal Tiuxh.

⁴ Tan jit eela u qetz, atz u qutxumb'al ti' qulotxht qib' vatz quB'aal Tiuxh. Jank'al eche tatin u qutxhi'o'l jununil o', tan k'uxh va'l kuxh u tilixe', pet nimalen kuxh elna'qle. Tul jitetz va'l koq kuxh u aq'on nik ib'an txhaq vatzul u qutxhi'o'l, pet atxh aq'on nik ib'an junun.

⁵ Echatez b'anel qa'ne, o' inq'a niman tetz Jesuus. Tan k'uxh sib'len qatine' u tilixe', pet va'l kuxh qok k'atz quB'aal JesuKriisto, tul va'l kuxh txeyel qib' s-quvatzaq.^z

⁶ Pet atxh ib'en kam inq'a nik qutx'ol ib'anaxe' jununil o', tan a' nik qub'an kam uva' qat taq' quB'aal Tiuxh s-qe tuch' vib'a'n!.

Oqetz at xao! sexo'l uva', a' nik itx'ol talax viyol quB'aal Tiuxh, tul a'xh la' tal kam uva' nik iqeje' uva' quB'aal Tiuxh nik alon s-te.

⁷ Oqetz at xao! sexo'l uva', a' nik itx'ol k'uula'm xo'l inq'a niman tetz Jesuus tuch' lotxho'm, tul k'uulanoqetza.

Oqetz at xao! sexo'l uva', a' nik itx'ol txhusu'm, tul txhusunoqetza.

⁸Oqetz at xaoł sexo'l uva', a' nik itx'ol taq'ax itial vimol, tul ib'anetza.

Oqetz at xaoł sexo'l uva', a' nik itx'ol ilotxhox inq'a imol, inq'a nik isa'on kam tetz s-te, k'uxh puaq nik isa'on s-te, tul taq'etz tuch' aya'l ik'uul.

Oqetz at xaoł sexo'l uva', a' nik itx'ol tiq'ol ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tul tiq'oetz ivi'. Aloq a'xh titz'ab'al la' ib'an tuch' b'a'nil.

Oqetz at xaoł sexo'l uva', a' nik elk taanima ti' ilotxhox imol uva' txumleb'al ivatz, tul lotxhonoqetz tuch' chiib'ichil.^a

**Uva's talt Pa'p uva' atoxqh taanima inq'a niman
tetz Jesuus s-vatzaq la' ib'ana**

⁹Tul tzaqxh tetaanima ti' vesa't etib' sevatzaq. Pet yanoq ek'uul te inq'a ye'b'a'n. Pet a'xh k'aoqo eta'n ib'anax u b'a'n uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tul atoxqh tatin inq'a emol sevatz la' eb'ana. Atz atoxqh tiqle'm sevatz la' eb'ana.

¹¹Tul aya'l xh ek'uul eb'an u b'a'nla aq'on tetz quB'aal Tiuxh, uva' seb't ex s-ti'. Pet jit kuxh ex q'e'ay eb'ana. Tul a'xh la' eb'navat u taq'on quB'aal Tiuxh tuch' vitz'a'l viTiuxhil Tiuxh sek'atza. ¹²Atz chiib'oq kuxh ex tuulb'al uva' nik etx'eb'ta' kam uva' la' ib'an u quB'aal Tiuxh sexo'l. Tul kotx'vaq evatz k'uxh nik epal t-kalab'aq itza'lal. Tul b'enamen la' enatxhk'uulat Tiuxh. ¹³Tul lotxh-vaq inq'a emol s-niman tetz Jesuus ti' kam uva' nik isa'on s-te. Tul aq'vaq ivatb'al inq'a xaoł, inq'a tzajna'ql s-naatxh.

¹⁴Tul a'l ejaqt b'a'nil te quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a nik ojje'lan ex, ti' uva', ex niman tetz Jesuus. Jaqvaq b'a'nil s-tiib'a, pet jit a'l la' etalt yaab'la yol s-ti'.

¹⁵Tul chiib'oqvaq ex k'atz inq'a xaoł uva' nik ichiib'e'. Pet txumunoqvaq ex k'atz inq'a xaoł uva' nik itxumune'. ¹⁶Tul tuch' b'a'nil la' atink ex sevatzaq sejnunil. Atz ye' kuxh palan etetz vi' emol. Pet ye' la' eb'an ka'l ek'uul ti' etatin k'atz inq'a xaoł, inq'a meeb'a' tatine'. Tul ye' kuxh etaq' b'en etib' s-nim ti' etalt etib' s-aj txumb'al.^b

¹⁷Tul ye' la' etaq' ich'exel u ye'b'a'n uva' la' ib'an vemol sete. Tul b'anvaq ya'l ti' ib'anax inq'a kam tib'a'nil uva' b'a'n la' elka'p vatx inq'a xaoł s-kaqaa-yil. ¹⁸Tul b'anvaq ya'l ti' etatin tib'a'nil tuch' jank'al inq'a xaoł, oq at teq'ab' ti' ib'anax u b'a'n te vemol la' etila.

¹⁹Ex, uva' nik inchiib' seti', jit a', ex la' k'axb'isan vemol uva' la' k'axb'isan ex. Pet aq'vaq ka tiq'ab' quB'aal Tiuxh ti' ik'axb'isale'. Tan ech tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—In la' aq'on ich'exel

u ye'b'a'n.

Atz la' nal itxhoy

u ye'b'a'n t-inq'ab'

uva' la' ib'an te vimol,

—chich quB'aal Tiuxh.^c

²⁰Echetz a' u b'a'n la' eb'an sivatzil u ye'b'a'n uva' la' ib'an vemol sete. Tan ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka s-eche:

—Oq la' kam vamol t-va'y,

uva' nik itxhi'an se'e,

tul la' aaq' itx'ix.

Atzoq la' tzaq itzi' vamol,
 tul la' aaq' taja'.
 Tan oq ech
 uva'e la' ab'an
 te vamol,
 tul toqetz kuxh
 ch'ixvoq vete vamol
 uva' nik itxhi'an se'e.
 Tul la' ijalpu vet
 vitxumb'al see,
 —chich u yol.^{d e}

²¹ Echetz jit a' la' aaq'vat eeb' ti' ib'anax u ye'b'a'n, oq nik ib'an inq'a xao l u ye'b'a'n see. Pet a'l a', axh la' eesan iq'ij u ye'b'a'n tuch' vab'ant u b'a'n.

**Uva's talt Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu uva'
 la' motx inima inq'a iq'esalaq itenam**

13 ¹Tul jank'al inq'a niman tetz Jesusu, la' toksa tib' ti' inimal inq'a iq'e-salaq itenam. Tan jit loq's koq kuxh at inq'a iq'esal, pet quB'aal Tiuxh nik sa'on s-ti'. Atz quB'aal Tiuxhe nik kuyun tok siq'esalil. ²Echetz ja'l uva', a' kuxh palsa yolil nik ib'an te viq'esal, a'etz nik ipalsa iyole uva' quB'aal Tiuxh kuyun tok siq'esalil. Jatva'letz inq'a nik palsan viyol u mam iq'esal, tul juntetz kuxh nik itxhok ija'pe u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh.

³Tan jatva'l inq'a ato'k siq'esal, tan jit kuxh a' itxa'k ixo'visal inq'a xao l uva', a' u b'a'n nik ib'ane'. Pet a' itxa'k inq'a iq'esal ixo'visal inq'a xao l uva', a' u kantxhaq nik ib'ane'. Oqetz nik asa'e' uva' jit kuxh xo'valom la' avatin vatz inq'a iq'esal, tul a'etz ab'an u b'a'n, echetz la' toksal aq'ije ti' u b'a'n uva' la' ab'ana. ⁴Tan a' itxa'k viq'esal uva' la' ib'an u taq'on quB'aal Tiuxh ti' ilotxhox jank'al inq'a xao l, atz tuch' ex inpaqte. Pet oqetz a' u kantxhaq nik ab'ane', tul toqetz xo'voq axhe te viq'esal. Tan a'etzxh itxa'ke u espaada uva' iq'omal ta'n viq'esal. Tul taq'onvil quB'aal Tiuxhe. Tul a' itxa'k la' tila ja'le u xao l uva' nik b'anon u kantxhaq, a'etz uva'e, la' ik'axb'isa.

⁵Echetz ttxhal kuxh la' etoksa etib' ti' inimal inq'a iq'esal etenam. Poro jitetz kuxh, ti' uva' la' exo'va tul k'axk'o setiib'a, pet, ti' uva' atxh u nima'm t-vetaanima.

⁶Xa'tetze nik etaq' jank'al u puaq uva' nik ib'ek' u mam iq'esal etaq'ta' ti' vetatine'. Tan nik itxhojp inq'a iq'esal, ti' uva' taq'on quB'aal Tiuxh nik ib'ane'.

d 12.20 Proveervios 25.21-22 **e 12.20** Proveervios 25.21-22. Nik tal t-viya'teb'al u versiikulo uva' tu Viivlia Reina Valera 1,960 uva': —Haciendo ésto, ascuas de fuego amontonarás sobre su cabeza, —chich u kastiiya. A'etz nik elka'pun t-quyolb'al s-eche: —Echetz la' ab'ane, eche va'q xao l uva' a'l sib'al tz'a'la txa' aq'txha'l la' taq' tzaan t-va'l atib'al, tul la' taq' tsiq'u vimol, —chiche.

A' nik tiq'o tzaan Pa'p ti' val u txumb'al uva' nikich ib'an inq'a xao l s-na'ya. Oq nikich itzaj ixamal va'q xao l t-totzotz, tul ch'ixveb'aletz vet vatz inq'a imol. Tan a' ye' nik txhab'an uva' ye' la' ikuy itzaj vixamal tu totzotz. Niketz ib'en vet u xao l uva' qat tzaj vixamal, tul ma't ijaq vet tetz te vimol. Tul qat aq'ax vet tzaan txa' ixamal tuul va'l lo'txh. Tul qat tsiq'u vet tzaan tivi'. Tul qat q'a'v vet tzaan tu totzotz. Seb'tetz tel ka isib'el u txa' xamal ti' b'ey uva' nik tsiq'u tzaan u ixoq. A'etz vet uva'e, nik eesan ich'ixveb'al u ixoq. Tul nikatetz inatxh vet ixoq u chixvichil, ti' uva' nik tilix ta'n inq'a tetz tz'alol.

A' nik tal u yol uva', a'l la' ib'anax u b'a'nil te inq'a xao l uva' nik itxhi'an ti' inq'a niman tetz Jesusu, tul kamal la' ijalpu vitxumb'al. Atz ye' vet la' txhi'an ti' vimol uva' la' b'anon b'a'nil s-te.

Tul jun q'ij ti' ib'anax u aq'on. ⁷Tul txhojvaq kam uva', tetxhal la' etxhoja nik talax sete. Oq nik ijaq ja'mil ornaato sete, tul txhojvaq. Oq nik ijaq u iiva sete, tul txhojvaq. Oq at tiqle'm viq'esal, tul k'utxhvaq s-te uva' at tiqle'm sevatz. Oq at inva'q iq'esal uva' ik'ulel la' oksal iq'ij, tul oksavaq iq'ij.^f

**Uva's talt Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu uva' ye' la'
ib'an inq'a kantxhaqla txumb'al s-vatzaq**

⁸Ye' ekuy ikaj etx'oq xe' emol ti' puaq. Tul atoqxh sek'uul ib'anax u b'a'nil te vemol, eche la' tatin vetx'oq sek'uul uva' at xe' va'q emol. Tul at kuxh sek'uul uva' la' etaqa. Tan ja'l uva' taanimaxh nik tzajk visa't vimol, tul eela kuxh vete s-tuch' uva', a' vet inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil nik inima.

⁹Tan ech nik tal inq'a b'ek'b'al s-eche:

—Ye' la' ayansa eeb'
tuch' uva' jit ak'ulel
eeb' s-tuch'.
Ye' la' yatz'on axh.
Atz ye' la' elq' axh.
[Ye'l inva'q yol la' aal
ti' amol
uva' tz'eqo tzij kuxhtu'.]
Atz ye' la' aatxhva,
kamoqxh at xe' amol,
—chich inq'a b'ek'b'al.^g

Tul atel kuxh inq'a b'ek'b'al s-ti'. Pet aloq a'xh nik iya'eb'e inq'a b'ek'b'al u yol uva' ech nik tal s-eche:

—Atoqxh avaanima
ti' vamol
eche vavaanima
se'e sajunal,
—chiche.^h

¹⁰Tan oq at qanima ti' u qumol, tul sa'etz koq kuxh qub'an ye'b'a'n s-te. Echetz ja'l uva' atxh taanima ti' vimol, tul a'etz nik inima vete jank'al inq'a nik tal inq'a b'ek'b'al.

¹¹Jank'alxhte inq'a qat val sete, tul nimavaq. Tul atoqxh etxumb'al ti' vetatin t-inq'a q'ij, inq'a atil o' s-txheel setuch'. Tul a'xh la' eb'an kam uva' nik val sete. Tul ech la' eb'an ti' eb'anta', eche va'q xaal uva' nik tul vet ivatz t-vata'm. Tan il u q'ij aalemal inaqb'ix ti' quchitixe'. Tan aalemal ijexhon vet tzaan u q'ij s-quvatz ti' u quchitixe', ti' uva' ateleenich q'ij atich ka s-quvatz uva's qok ti' inimal Jesusu. ¹²Iletz vet inq'a q'ij nik imotx s-qe ti' qatin vatz u tx'ava'. Tan ech nik ib'an, eche nik ipal pa'l tuulb'al u aq'b'al, tul nal kuxh nik isaqb' vete'. Echetz tanb'avaq ib'anax inq'a kantxhaq, eche uva' nik ib'an inq'a xaal tu tokto. Tul maqvaq taq'onv Satanaas sek'atza ti' eb'ant inq'a kantxhaq. Pet a' eb'an u b'a'n, eche nik ib'ant inq'a xaal va'q b'a'nla aq'on s-q'iil. Ech eb'an, eche nik ib'an va'q sol uva' nik toksa kolb'al tzi' taanima ti' imaqaq

f 13.7 Tio 22.21; Kuxh 12.17; Luk 20.25 **g** 13.9 Eeksodo 20.13-17; Deuteronomio 5.17-21

h 13.9 Leviitiko 19.18

uva' nik ib'an txh'a'o s-tuch'. ¹³A'etzxh eb'an u jikla txumb'al, eche va'q xao
uva' q'iil nik ib'an kam inva'q uva' b'a'n. Pet jit tira kuxh la' etxhaqpu etib' ti'
ib'anax mamala etxhb'u'm tuch' q'ab'a'm. Atz ye' la' eb'an u yansa ib'. Atz ye'
la' eb'an inq'a kantxhaqla atxha'v uva' nik isa' vetxhi'o'l. Atz ye' la' eb'an yajo
ib'. Atz ye' la' etxhi'k'uula etib'.

¹⁴Pet a'etz la' eb'an kam u b'a'nla txumb'al ib'an u quB'aal JesuKriisto, eche
la' ib'an va'q xao uva' la' toksa u toksa'm, ti' ik'utxhta' kam xaoilil. Pet jit a'
la' elk etaanima ti' ib'anax kam inq'a o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v k'aqel ta'n.
Tul ye' la' etaq' etib' ib'ek' inq'a kantxhaqla atxha'v tetz vetxhi'o'l.

**Uva's talt Pa'p inq'a txhusb'al te inq'a niman tetz Jesuus ti' inq'a
etxhb'ub'al, atz ti' inq'a q'ij, atz ti' uva' ye' la' motx iyol tib' s-vatzaq**

14 ¹K'ulvaq inq'a niman tetz Jesuus ti'a'nil, k'uxh ka'l kuxh ik'uul ti'
inimal va'q kam vatz quB'aal JesuKriisto. Tan ye' k'uqlel ik'uul s-ti'
oq b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, atz maq ye'b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tul ye' la'
eteesa iq'ij inq'a niman tetz Jesuus ti' inq'a kam oq ye' la' ik'ul tib' eyol s-tuch'
ti' kam va'q nima'm. ²Tan at inq'a niman tetz Jesuus uva' jit txaj s-vatz, k'uxh
aya'l kuxh kam la' tetxhb'u s-kaqaayil. Pet at jolt niman tetz Jesuus uva' nik
ib'an ka'l ik'uul ti' tetxhb'ul txhib'; tul ta'netz kuxh itzaj nik tetxhb'u. ³Echetz
ja'l u niman tetz Jesuus uva' jit txaj s-vatz, k'uxh aya'l kuxh kam nik tetxh-
b'u s-kaqaayil, tan ye' la' utxhi la' tixva vimol uva' jit kuxh aya'l kam nik
tetxhb'u. Atz ja'l uva' jit kuxh aya'l kam nik tetxhb'u, tan txaj s-vatz, tul ye'
la' utxhi la' tal yol ti' vimol uva' aya'l kuxh kam nik tetxhb'u s-kaqaayil. Tan
va'laq kuxh qat ik'ulux ta'n quB'aal Tiuxh.

⁴Echetz ye'xhab'il inva'q la' alon yol ti' u taq'onvil vimol ti' kam uva' nik
ib'ane', tan jit taq'onvil. Tan a' u b'aal aq'on ootzaqin tetz kam tatin u taq'onvil
s-vatz. Atz k'uxh u quB'aal Tiuxh, tan tootzaql u taq'onvil jab'istee uva' b'a'n nik
ib'ane', atz jab'istee uva' kantxhaq nik ib'ane'. Tan a' u quB'aal Tiuxh la' lotxhon
tuch' viyak'il. Tul ye' la' elka ti' inimal jab'iste uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

⁵Atz echat kuxh ti' inq'a q'ije, u natxhk'uulab' tetz quB'aal Tiuxh. Tan at
xao nik qeon uva' atxh ib'en junun q'ij s-vatz. Atz at jolt xao nik qeon uva'
eela kuxh inq'a q'ij s-kaqaayil s-vatz. B'a'netz kuxh inq'a q'ij. Pet a' la' tzajk
t-taanima junun xao jab'iste q'ij la' inatxhk'uulavat Tiuxh. Pet ye'xhkam la'
etal ti' vemol.

⁶Echetz ja'l uva' atxh ib'en inva'q q'ij s-vatz ti' inatxhk'uulal Tiuxh, tul
antetzxh ti' quB'aal Tiuxhe nik ib'angat. Atz ja'l uva' aya'l kuxh etxhb'ub'al
nik tetxhb'u, tul antxh te quB'aal Tiuxhe nik ib'angat. Tan nik taq' ta'ntiuxh
te quB'aal Tiuxh s-ti'. Atz ja'l uva' jit kuxh aya'l etxhb'ub'al nik tetxhb'u, tul
ant kuxh te quB'aal Tiuxhe nik ib'angat. Tan nikat taq' ta'ntiuxh te quB'aal
Tiuxh s-ti'.

⁷Tan ye'xhab'il inva'q o', uva', a' itz'lel o' s-qe s-qujunal. Atz ye'xhab'il
inva'q o', uva' s-qe koq kuxh la' kamk o'. ⁸Pet tuulb'al uva' itz'lel o', tul a'
itz'lel o' ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Atz tuulb'al uva's la' qukame', tul a' la'
kamk o' ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Echetz o' tetz Tiuxh, u quB'aal, k'uxh
itz'lel o', atz k'uxh uva's la' qukam vete'.

⁹Echetz s-ti'ile kam u quB'aal JesuKriisto, tul itz'e'v inpaqte, ti' ib'en vet
s-B'aala ti' ib'ek'on tiib'a inq'a kamna'ql vete', atz tiib'a inq'a itz'lel s-txheel.

¹⁰Pet toq val sete, uva' ye' la' etal yol ti' emol ti' kam nima'm la' iqa, atz maq ye' la' iqa. Atz ye' etixva emol. Tan jank'al o', toq paloq o' vatz u quB'aal Tiuxh, tal uva' k'uqlel ti' taq'ax ku' yol tinuqul.ⁱ ¹¹Tan at val u yol uva' tz'i-b'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' kam la' elka'p inq'a palsan yol. Tan ech nik tal s-eche:

— «Tetxhal la' iqajb'a tib'
jank'al inq'a xao! sinvat.
Atz la' tal inq'a xao!
uva' ine, u Tiuxh.
Tul tetxhal kuxh la' ib'ana,
tan in nik alon,
in, uva' itz'lel in
s-b'enamen,»
xe't quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^j

¹²Echetz nik valte sete uva' jununil o' la' pal qal inuqul vatz quB'aal Tiuxh ti' kam qat qub'ana, atz kam ye' qat qub'ana. Tan a' quB'aal Tiuxh la' alon yol s-qi'. ¹³Echetz ye'xhab'il ex la' tal vet tib' yol seti' sevatz. Pet a' ek'aqvat etib' ti' ye' ib'anax u ye'b'an, atz jit kuxh a', ex la' maqon tok b'en vemol ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche la' iku' va'q kam tib'ey va'q xao!, atz la' ik' s-ti'.

¹⁴Tul ti' uva' k'uqleb' k'uul vet vatin k'atz quB'aal JesuKriisto, tul txhab'a-mal vet tok tinvi' uva' ye'l inva'q etxhb'ub'al txaj la' etxhb'uli. Pet at xao! uva' <txaj> chiche. Tan oq ech nik tal u taanima, tul txajetze s-vatz. ¹⁵Ape. Kamal ye'xhkam kuxh nik eet'za ti' kam uva' nik eetxhb'u. Pet aloq at amol niman tetz Jesuus nik atxho'nisa taanima ti' kam uva' nik eetxhb'u. Oqetz ye'xhkam kuxh nik eet'za ti' vamol uva' nik atxho'nisa taanima tuch' uva' nik eetxhb'u, tul jitetz vet a' nik ak'utxhe uva' at vet avaanima ti' vamol. Echetz ye' ab'an s-eche. Atz ye' ak'axb'isa vamol k'uxh ja'lxhtu', tan qat taq'l tib' quB'aal JesuKriisto kamoq s-ti', atz jit kuxh ti' eetxhub'ut u etxhb'ub'al la' elk ka vamol s-niman tetz Jesuus. ¹⁶Pet aloq kamal savatz uva' b'an kuxh uva' nik ab'ane'. Pet oqetz kantxhaq nik ab'an vatz inq'a xao!, tul tanb'aetz ib'anaxe'. Echetz ye' la' talt u xao! yole seti', ex inq'a niman tetz Jesuus. ¹⁷Tan a' vib'ant u quB'aal Tiuxh iq'esalil tu qaanima, a'e, uva', a' la' qub'an u jikla txumb'al ta'n viTiuxhil Tiuxh. Atz tib'anil la' atink o' ta'n; atz la' chii'b' o' ta'n. Pet jit ti' kam la' qetxhb'u; atz jit ti' kam ye' la' qetxhb'u; atz jit ti' kam uva' la' quk'a; atz jit ti' kam uva' ye' la' quk'a. ¹⁸Ja'letz uva' ech nik ib'ane, a'etz u Kriistoe nik inima. Tul quB'aal Tiuxhetze nik ichiib'isa. Tul atetz tatin vatz inq'a imol la' ib'an paqte.

¹⁹Echetz qaq'vaq ya'l ti' ib'anax uva' nik iq'on tzaan u b'anil s-quxo'l. Echetz la' qulotxht qib'e ti' quch'ij k'atz u quB'aal JesuKriisto. ²⁰Pet jit kuxh iq'aq'al kam inq'a etxhb'ub'al, tul la' elk iq'ij u taq'on quB'aal Tiuxh nik ib'an k'atz junun inq'a niman tetz. Tan nuqxhtu' uva' b'an kuxh inq'a kam s-kaqaa-yil s-etxhb'umal. Pet kantxhaq uva' la' eb'ana uva' ti' kuxh tetxhb'ul u etxhb'ub'al la' ku'k vemol tu pa'v eta'n. ²¹Pet a'l b'an ye' la' etetxhb'u txhib'. Atz

ye' la' etuk'a q'u'ich ta'l uuva. Atz ye' la' eb'an kam tel kuxh va'to'q oq ti' kuxh uva' nik eb'ane', tul nik iku' vemol tu pa'v eta'n. Atz k'uxh ex kuxh nik txho'-nisan taanima emol tuch' uva' nik eb'ane'; atz k'uxh ex kuxh nik txhejsan ka'l ik'uul tuch' uva' nik eb'ane', tul a'l b'a'n uva' ye' la' eb'ana.

²²Pet toqetz val see, ti' uva' oq at va'q avitz'ab'al uva' txhab'amal tok tavi' ti' kam uva' nik eetxhb'u, tul a'l b'a'n uva' atoq kuxh sak'uul, axh tuch' quB'aal Tiuxh. Tan chii'b'eb'al axh vatz quB'aal Tiuxh, oq ye'xhkaam nik tal vavaanima see uva' kantxhaq kam inq'a nik ab'ane', pet b'a'n chich vavaanima see. ²³Pet at xao' uva' nik ib'an ka'l ik'uul ti' kam uva' nik tetxhb'u. Tan oq la' tetxhb'u, tul ja'piy u yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh s-vatz. Tan jit a' qat inima kam uva' qat tal u taanima s-te. Tan oq jit txhab'amal tok tivi' va'q u xao' uva' b'a'n uva' nik ib'ane', tul pa'vetz vete nik ib'ane'.

15 ¹Echetz jatva'lxh o', uva' k'uqleb'alxh k'uul qatin k'atz quB'aal Tiuxh, tul a'l qulotxht tzaqa tzi' ka'l kuxh ik'uul ti' tatin k'atz quB'aal Tiuxh. Pet jit a' kuxh u qetz la' qoksa s-qujunal. ²Pet jununil o', a' la' qiq'o tetz u qumol ti' ib'anax u b'a'n s-vatz. Echetz la' qulotxhte ti' ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh. ³Tan ech uva'e ib'an u quB'aal JesuKriisto, tan jit a' u tetz toksa s-junal. Tan ech u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Jank'alxh inq'a yoq'o'm

uva' qat alax se'e

ta'n inq'a nik eesan aq'ij,

tan s-vi'e nik alaxika,

—chich u yol.^{k l}

⁴Tan jank'alxh inq'a yol, inq'a tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan txhusu'm nik ib'an s-qe. Atz nik taq' qutial ti' qatine'. Tul nik ilotxh o', ti' uva' ye' la' qutanb'a u qutx'eb'on ti' tul u quB'aal JesuKriisto ti' kam la' ib'an u quB'aal Tiuxh s-quxo'l. ⁵A'etz u quB'aal Tiuxh la' aq'on etial, ti' uva' ye' la' etanb'a eb'ant va'l eyol ti' etatin tib'a'nil sevatzaq. Tul antxh la' pal etiq'o, eche uva' pal ik'utxh ka u quB'aal JesuKriisto. ⁶Tul va'lxh eyol la' eb'ana, atz va'lxh ti' equl. Tul tzumxh la' motx etoksat iq'ij u quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's ika'paqut Pa'p talax inq'a yol ti' ik'ultaq
tib' inq'a niman tetz Jesus s-vatzaq**

⁷Echetz s-ti'ile nik val sete, ti' uva' k'ulviivaq etib' sevatzaq, eche uva' ik'ul-viit ex quB'aal JesuKriisto. Echetz la' toksal iq'ij quB'aal Tiuxhe, ti' uva' va'lxh eyol. ⁸Tan a' ulk u quB'aal JesuKriisto ti' ilotxhox inq'a tij imam Israeel, ti' ik'utxhuxe' uva' k'uqleb' k'uul u quB'aal. Tan a' ul itzoqpisa inq'a yol ti' u Kriisto, inq'a alelich vet ka te inq'a b'axa k'uy qumam ta'n quB'aal Tiuxh. ⁹Tan a'at ul itzoqpisavat ti' inq'a jit tij imam Israeel, ti' uva' tetxhal la'ich toksaaq iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul la'at toksa iq'ij quB'aal Tiuxh ti' itxumt quB'aal Tiuxh ivatz.

Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Toq voksa aq'ij,

atz toq val xo'l inq'a jit tij imam Israeel
 uva' ta'n axh quB'aal Tiuxh.
 Tul la' inb'itzle vab'ij s-xo'l,
 —chich u yol.^m

¹⁰ Atz echat nik tal va't u yol s-eche:
 —Jank'al ex, inq'a jit ex tij
 imam Israeel,
 va'l echiib' tuch' vitenam
 quB'aal Tiuxh,
 —chich u yol.ⁿ

¹¹ Atz echat nik tal inva't u yol s-eche:
 —Oksavaq iq'ij
 quB'aal Tiuxh, jank'alxh ex,
 inq'a jit ex tij imam Israeel.
 Tul jank'al ex tenam
 sekaqaayil,
 etaq'vaq b'en
 u quB'aal Tiuxh s-nim,
 —chich u yol.^o

¹² Tul ech nik tal va't u yol uva' itz'ib'a ka Isaiias s-eche:
 —La'etz txhej va'l tij imam
 Isaii.
 Tul a' la' b'anon iq'esalil
 xo'l inq'a jit tij imam Israeel.
 Tul la' ik'uib'a inq'a jit
 tij imam Israeel ik'uul s-ti',
 —chich u yol.^p

¹³ A'etz u quB'aal Tiuxh la' aq'on mam chiib'ichil tetaanima; atz la' taq'
 mam b'a'nil tetaanima, u quB'aal Tiuxh uva' nik kuk'uib'a kuk'uul s-ti', ti'
 ib'anax jank'al vib'a'nil alel ta'n la' ib'an s-quxo'l. Tul a' viTiuxhil Tiuxh tuch'
 u tikle'm la' lotxhon ex. Echetz la' etx'eb'te jank'al u b'a'nil uva' qat tal quB'aal
 Tiuxh taq'ax sete.

Uva's talt Pa'p uva' tiqatzichxh u aq'on xo'l inq'a jit tij imam Israeel

¹⁴ Pet a'etz toq val vet sete s-txheel, ex inmol s-niman tetz Jesuus, kam uva'
 nik vitz'a seti'. A' nik vitz'a uva' tira nik ek'utxh u b'a'nil xo'l inq'a xao. Atz
 va'te uva', tira at etxumb'al ti' tootzaqil u quB'aal Tiuxh. Atz va'te uva' tira at
 etxumb'al ti' etxhust etib' sevatzaqil.

¹⁵ Pet nik intz'ib'a jolol inq'a yol sete ti' vulsat sek'uul uva' la' eb'ana. Tul
 tiraxh nik intzanb'a talax inq'a yol sete. Tul tijxh in ti' talax inq'a yol sete,
 tan ti' vib'a'nil quB'aal Tiuxh uva' at sink'atza. ¹⁶ Tul qat tokxa in quB'aal
 JesuKriisto s-taq'onvil xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul qat taq' quB'aal Tiuxh
 viqatzi ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz
 la' motx inimate inq'a jit tij imam Israeel u quB'aal JesuKriisto, tul la' k'ulux

ta'n quB'aal Tiuxh. Tul la' motx ijexhe'l tib' k'atz u pa'v, atz la' motx jetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh ta'n viTiuxhil, echetz la' motx tatin vet, eche va'q oya uva' nik toksal vatz Tiuxh.

¹⁷Echetz nik valte sete uva' tira nik inchiib' ti' u vaq'on uva' nik inb'an ti' u quB'aal Tiuxh ti' u vatin k'atz quB'aal JesuKriisto. ¹⁸Tul jit kam koq kuxh yolil sa' txhej inyak'il ti' talaxe', pet ta'n kuxh inq'a qat ilotxh in u quB'aal JesuKriisto ti' ib'anaxe'. Tan a' nik ink'aq b'en uva', tetxhal la' nimal quB'aal Tiuxh ta'n inq'a jit tij imam Israeel. Tan qat ilotxh in quB'aal JesuKriisto ti' ib'anax kam inq'a nik inb'ane', atz ti' kam inq'a nik vale'. Tan qat ib'anb'e in quB'aal JesuKriisto ti' talax inq'a yol, atz ti' ib'anax kam inq'a b'a'nla b'ano'm, ¹⁹atz jank'ale ti' ib'anax inq'a mamala etxhlal tuch' uva' mam yol tilixe', uva' tuch' u tikle'm viTiuxhil Tiuxh qat inb'navat. Tul a' xe'tik in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto tu tenam Jerusaleen. Tul ile qat intzoqpsal ipaxsal inq'a yol tuulb'al jank'al inq'a tenam, tetxhal vopoon ti' ipaxsal tuulb'al Iliiria. Aya'letz inq'a tename inq'ae qat motx ex valvat inq'a b'a'nla txhaq yol. ²⁰Tul a'xh qat ink'aqvaf vib' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tal uva' a'xh ye'x aq'el ootzaqiloq. Tan ye' insa' uva' antxh la' b'en inpaxsavaf viyolb'al quB'aal Tiuxh tal uva' paxsamaf vet ta'n va'to'q qumol. Tan ye' la' utxhi uva' ech la' inb'an, eche va'q aq'ol ja' otzotz uva' antxh la' b'en taq'vat ja' va'q otzotz tiib'a vixe' uva' va'len qat aq'on ku' vixe'.

²¹Pet a' k'aqel va'n la' innima viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amaf ka uva' ech nik tal s-eche:

—Jank'alxh inq'a ye'lxh in paqxo'q
tab'it itziulaf inq'a yol ti' quB'aal Tiuxh,
tul tetxhal la' motx til tab'i vinuqul s-ti'.
Tul la' motx b'en te inq'a xaol
kam s-ti'il uva' at u quB'aal Tiuxh,
inq'a xaol, inq'a a'xh ye'x ab'ina'q
tetz inq'a yol ti' quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^q

Uva's titz'at Pa'p isolit inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma

²²Echetz ti' u vaq'on uva' nik val sete, a'etz uva'e, nik maqon in ti' inb'en ti' etilixe'. Tul jatpaqul kuxh qat imaq in ti' inb'ena'. ²³Pet s-txheel, tan la' utxh vet inb'ena'. Tan ye'l vet va'to'q tenam uva' ye'x koq paxsamaf viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l, inq'a inaaqa' tib' tuch' tal uva' atil in. Pet niketz insa'e' la' b'en vil ex. Tan na'yxhte insa't inb'en ti' etilixe'. ²⁴A'etz nik val uva' la' pal insoli ech, uva's la' inb'en tuulb'al Espaanya. Tul chiib'eb'alxh la' vatin sexo'l k'uxh ye'xh jatva'l q'ij la' pal inb'ane'. A'etz nik val uva', a' vet ex, la' lotxhon in ti' inb'en paxsa tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh tu Espaanya.

²⁵Pet il in ma't in s-txheel tu tenam Jerusaleen ti' taq'ax ka lotxhb'al tetz inq'a qumol s-niman tetz Jesuus. ²⁶Tan qat motx imol inq'a niman tetz Jesuus tuulb'al Masedoonia, atz tuulb'al Akaaya lotxhb'al tetz jolt inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a meeb'a' kuxh tatin tu tenam Jerusaleen. ²⁷Tul b'a'n uva' ech qat motx tzaje t-taanima. Tul ik'ulelxhtu' uva' la' motx taq' inq'a jit

tij imam Israeel lotxhb'al tetz inq'a tij imam Israeel sivatzil uva' motx tab'i viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' motx ik'ul k'atz inq'a tij imam Israeel. Niketz motx inatxh vet inq'a jit tij imam Israeel uva', ech vete itx'oq at xe' inq'a tij imam Israeel ti' u tab'it viyolb'al quB'aal Tiuxh.

²⁸Echetz nik valte uva' ma'tetz vole'v vet ti' ib'anax vintxhaq, atz ma't vet vaq't ka inq'a oya tiq'ab' inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Jerusaleen, ya'ne la' b'en vet in tu Espaanya. A'letz inb'en vet t-Espaaya, tul la'etz kuxh pal insoli ka ex. ²⁹La'etz opoon vet in sexo'l, tul vootzaqle uva' sib' vib'a'nil quB'aal JesuKriisto la' taq' s-quxo'l. Tul la' ilotxh in ti' elotxhox ti' ech'ij k'atz u quB'aal Tiuxh.

³⁰Pet toq val sete, ex inmol s-niman tetz Jesusu, la' elotxh in, atz la' enatxh quB'aal Tiuxh s-vi', ex inq'a va'l kuxh vet qatin setuch' k'atz quB'aal JesuKriisto, atz ex inq'a va'l kuxh nik qusa't vet qib' s-quvatzaq ta'n viTiuxhil Tiuxh. Pet natxhvaq Tiuxh s-vi', ti' inq'a itza'lal nik inpal s-tuul ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. ³¹Tul ab'ivaq te quB'aal Tiuxh, tul la' ikol in, atz ye' la' ok in tiq'ab' inq'a tij imam Israeel, inq'a nik palsan viyol quB'aal Tiuxh, inq'a at tuulb'al Judeea. Atz la' etab'i te quB'aal Tiuxh uva' chiib'eb'al koq la' ik'ult inq'a niman tetz Jesusu u lotxhb'al uva' b'en vaq' s-xo'l, inq'a niman tetz Jesusu, inq'a een tu tenam Jerusaleen. ³²Tul ti'etz venatxht quB'aal Tiuxh s-vi', tul echetz la' vopoon tib'a'nil sexo'l. Oqetz quB'aal Tiuxh la' sa'on, tul la' aq'b' in sexo'l tuch' chiib'ichil. Tul la' b'en b'eeq in ilan sexo'l tinjoloq q'ij. ³³Tul a' u quB'aal Tiuxh, u aq'ol tetz b'a'nil tu qaanima, la' atin sexo'l sekaqaayil. Tul echxh la' ib'ane.

**Uva's talt b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu tu tenam
Rooma uva' la' motx ik'ul taq'b' ixoq u Feeve tib'a'nil**

16 ¹Toqetz voksa b'en ixoq u Feeve teq'ab', u qumol s-niman tetz Jesusu, ixoq uva' ato'k s-aq'onvil xo'l inq'a qumol s-niman tetz Jesusu tu tenam Senkreea. ²Niketz injaq b'a'nil sete, tul la' ek'ul taq'b' ixoq tuch' b'a'nil sexo'l. Tan qumol ixoq s-niman tetz Jesusu. Tul ik'ulelxhtu' uva' ech la' motx ib'an inq'a niman tetz Jesuuse s-vatzaq ti' ik'ulux inva'q qumol s-niman tetz Jesusu. Tul la' elotxh ixoq ti' jank'al uva' la' sa'on s-te. Tan sib'ax xao'lotxh ixoq. Tul ant in ilotxh in ixoq inpaqte.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman
tetz Jesusu tu mam tenam Rooma**

³Tul toq vaq' b'en b'a'nil ik'uul jolol inq'a niman tetz Jesusu, inq'a at sexo'l. Aq'vaq b'a'nil ik'uul ixoq u Prisiila tuch' naq Akiila, inq'a lotxholaq vetz ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. ⁴Tul nik vaq' ta'ntiuxh te Prisiila tuch' Akiila, ti' uva' tetxhichxh motx taq't tib' kamoq ti' inkoloxe', tul ye'l in yat'ax el in. Jitetz kuxh ta'n in nik vaq' ta'ntiuxh, pet ant jolt inq'a qumol s-niman tetz Jesusu nik aq'on ta'ntiuxh te Prisiila tuch' Akiila ti' vinkoloxe', inq'a qumol s-niman tetz Jesusu, inq'a jit tij imam Israeel.

⁵Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul inq'a qumol s-niman tetz Jesusu, inq'a nik motx ik'ul tib' t-totzotz Prisiila tuch' Akiila.

Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul Epeneeto uva' nik inchiib' s-ti', uva' b'axichxh tok ti' inimal u quB'aal JesuKriisto tuulb'al Aasia.

⁶Tul aq'vaq b'a'nil ik'uul ixoq u Mal uva' mam aq'on b'anel ta'n sexo'l.

⁷Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul Androoniko tuch' Juunias, inq'a inmól s-tijaq imam Israeel, inq'a atichaq ja' in t-tze' s-tuch'. Tul tira nik ichiib' inq'a apoos-tol ti' Androoniko tuch' Juunias, inq'a b'axich tok ti' inimal u quB'aal JesuKriisto sinvat.

⁸Tul aq'vaq b'a'nil ik'uul Aamplias uva' nik inchiib' s-ti', ti' qootzaqit u quB'aal JesuKriisto.

⁹Tul aq'vaq b'a'nil ik'uul Urvaano, u lotxhol qetz ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto.

Tul aq'vaq b'a'nil ik'uul Estaakis uva' nik inchiib' s-ti'.

¹⁰Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul Apeeles, uva' mij nik tel k'uqleb'al ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto, k'uxh nik ipal titza'lal.

Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul jank'al inq'a at t-totzotz Aristooovulo.

¹¹Tul aq'vaq b'a'nil ik'uul Erodioon, uva' antxh inmól s-tij imam Israeel.

Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul jank'al inq'a at t-totzotz Narsiiso, inq'a niman tetz quB'aal JesuKriisto.

¹²Tul aq'vaq b'a'nil ik'uul ixoq u Trifeena tuch' ixoq u Trifoosa, inq'a sib'xh aq'on nik ib'an ti' viyolb'al quB'aal JesuKriisto.

Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul ixoq u Peersida, uva' nik inchiib' s-ti'. Tan elomx koq aq'on ib'an ixoq ti' viyolb'al quB'aal JesuKriisto.

¹³Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul Ruufo uva' ta'nxh k'aqel ta'n inimal u quB'aal JesuKriisto.

Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul q'es itxutx Ruufo, q'es uva', eche intxutx tatin sinvat.

¹⁴Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul Asiinkrito tuch' Flegoonte tuch' Eermas tuch' Patroovas tuch' Eermes, atz tuch' jolt inq'a niman tetz Jesusus, inq'a imolaq tib' s-tuch'.

¹⁵Atz aq'vaq b'a'nil ik'uul Filoologo tuch' ixoq u Juulia tuch' Nereeo, atz tuch' ixoq u tanab' Nereeo.

Tul aq'vaqat b'a'nil ik'uul Oliimpas tuch' jolt inq'a niman tetz Jesusus, inq'a imolaq tib' s-tuch'.

¹⁶Tul taq'vaq tib' b'a'nil ek'uul sevatzakil, tul itz'ub'vaq tib' txala etzi' sevatzaq, k'utxhb'al tetz uva' at etaanima sevatzaq.

Tul jank'alxh inq'a qumol s-niman tetz Jesusus t-junun inq'a tenam tzitza tuulb'al Greesia, nik aq'on b'en b'a'nil ek'uul.

¹⁷Pet toq val sete, ex inmól s-niman tetz Jesusus, uva' la' etil etib' vatx inq'a xao, inq'a nik txhokon tok txh'a'o sexo'l ti' inq'a txhusb'al, inq'a ootzaqimal vet eta'n. Tul jetxhvaq el etib' k'atz inq'a xao, inq'a nik maqon ex ti' inq'a b'a'nla txhusb'al ti' u quB'aal JesuKriisto, inq'a nimamal vet eta'n. ¹⁸Tan inq'a xao inq'ae, tan jit a' koqxh nik titz'a ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. Pet a' kuxh k'aqelaq ta'n inojaq tuul tuch' etxhb'ub'al. Tan a'aq kuxh isa' tel tzaqatz xao t-b'ey tuch' iyolb'etaq ok josqilla txhaq yol s-te. Tan k'uqlel ik'uul tzaqatz xao, inq'a niman tetz Jesusus s-ti', tan telab'alaqx isutxhq'il inq'a iyol. Tul jitoq nik titz'anaq b'eeq ti' u kantxhaq nik motx ib'ane'.

¹⁹Pet ex, tan qat paxiny vet etziulal uva' nuqxh nik motx etal vet ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Tiraetz nik inchiib' seti'. Pet nik insa'e' uva' atoxqh etxumb'al ti' ib'anax u b'a'n. Pet jit a' la' txhejk etxumb'al ti' ib'anax u ye'b'a'n.

²⁰Tan a' quB'aal Tiuxh, u aq'ol tetz b'a'nil t-taanima inq'a xao, toq eesan iq'ij u Satanaas, tul ech la' ulb'el Satanaas, eche ipatxh'ax ka va'q kam jaq' toq va'q xao. Echetz ye' vet la' tole'v Satanaase seti'.

Tul a' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l sekaqaayil.

²¹Niketaz taq' b'en Timoteeo b'a'nil ek'uul, vinmol ti' inlotxhox ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh.

Atz nikat taq' b'en Luusio b'a'nil ek'uul tuch' Jasoon tuch' Sosiipater, inq'a inmol s-tijaq imam Israeelil.

²²Atz nikat vaq' b'en b'a'nilaq ek'uul tuch' ib'ij u quB'aal JesuKriisto, in Teersio. In u taj tz'ib' Pa'p uva' nik tz'ib'an b'en u u' uva'a.

²³Atz nikat taq' b'en Gaayo b'a'nil ek'uul uva' nik k'ulun in t-totzotz. Tul il in at in xe' Gaayo. Atz nikat taq' Gaayo u totzotz s-k'ulb'al qib', o' inq'a niman tetz Jesus.

Atz nikat taq' b'en Eraasto b'a'nil ek'uul, u kolol puaq tetz u tenam tzitza t-Koriinto.

Tul nikat taq' b'en Kuaarto b'a'nil ek'uul.

²⁴[A'etz vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l sekaqaayil. Tul echxh la' ib'ane.]

Uva's toksat vet Pa'p iq'ij quB'aal Tiuxh uva's iya' vet Pa'p ti' itz'ib'al u tu'

²⁵Tul nik vaq' ka ex tiq'ab' quB'aal Tiuxh. Tan ta'n uva'e la' ole'v ti' enuq-txakb'at etib' ti' etatin s-k'atza. Tan ech nik tal inq'a b'a'nla txhaq yole inq'a nik vale'. Tul ech nik tal inq'ae nik paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus. Tan ech nik tale inq'a yol uva' ya'n vet nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq; inq'a yol inq'a kolelich kuxh ta'n quB'aal Tiuxh tuulb'al jatq'ix tzaan ya'b', inq'a qat motx pay vet ka. ²⁶Pet s-txheel, tan qat taq'l vet quB'aal Tiuxh qootzaqi inq'a yol. Tul a' inq'ae, nik qupaxsa vete', inq'a yol uva' motx itz'ib'a ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh ti' u quB'aal JesuKriisto. Tul antxh quB'aal Tiuxh, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, b'ek'on ka o' ti' talaxe'. Tul a' uva'e, nik ipaxsal xo'l jank'al inq'a xao vatz tx'ava'. Tul la' qeex vet quB'aal JesuKriisto ta'n, tul la' ok vet s-niman tetz. ²⁷Tan va'l kuxh u quB'aal Tiuxh uva' ta'nxhte, uva' aj txumb'al. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' qoksat iq'ij ti' vilotxht o' u quB'aal JesuKriisto.

Tul echxh la' ib'ane.

1 KORIINTIOS

A' U B'AXA U'E UVA'A, UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS TU TENAM KORIINTO

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

1 KORIINTIOS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 1 Koriintios

A'etz u u'e uva' 1 Koriintios ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu 1 Koriintios 1.1. Tul veqlelxhtu' uva' Pa'p tz'ib'an, tan at vib'ij Pa'p tixe'teb'al u u'. Poro jitetz kuxh ta'n uva'e nik b'ensan s-qe uva' Pa'p tz'ib'an u u', pet at ka'oxva't xal nik alon ti' Pa'p, inq'a motx itxhus tib' k'atz inq'a apoostol. Tul motxatetz itz'ib'a ka inq'a yol ti' u u', uva' Pa'p tz'ib'an. Tan nik tal Polikaarpo tuch' Ireneoo tuch' Klemeente, u aj Alejandriia, tuch' Tertuliaano uva' Pa'p tz'ib'an u u'.

K'uxhetz nik tale' uva' Pa'p tz'ib'an, pet aloq atich va'l lotxhol tetz Pa'p uva' aj tz'i-b'ich s-k'atza, a'e Soostenes. Tan a' Soostenes nikich tz'ib'an inq'a yol uva' nikich tal Pa'p. Tan ech uva'e nik tal tu 1 Koriintios 1.1.

Niketz qale' uva', a' Pa'p tz'ib'an u u' 1 Koriintios, poro atich va'l taj tz'ib'; a'e u niman tetz Jesuus, uva' Soostenes ib'ij. Tan kamal, ti' uva' tootzaqichxh u yolb'al grieegeo, atz tootzaqichxh itz'ib'al inpaqte.

Atetz va't u yol, nik tal Pa'p ti' viku' ix'e' viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Koriinto tuulb'al Greesia, tan ika'paqich vet tex Pa'p ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul ex taq' ku' Pa'p ix'e' viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Koriinto. Tan ech uva'e nik tal tu 1 Koriintios 3.10 tuch' Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.1-17.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 1 Koriintios

Kamaletz a' itz'ib'al u u' 1 Koriintios tiya'teb'al u ya'b' kajlaval toxk'al (54) m.t.J., atz maq tixe'teb'al u ya'b' o'laval toxk'al (55). A'etz tz'ib'alik u u' 1 Koriintios tu tenam Eefeso tuulb'al uva's ib'en Pa'p titoxpaq ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan ech uva'e nik tal tu 1 Koriintios 16.8, 19 tuch' t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.23.

Tan oxva'l ich' ib'an Pa'p tuulb'al Koriinto uva's tex ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh titoxpaq. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.2-3. Tuulb'aletz inq'a q'ij uva's atich Pa'p tuulb'al Koriinto, tul motx imol inq'a niman tetz Jesuus b'iil u

puaq, tul la'ich motx taq' b'en ti' Pa'p. Tul a' Pa'p la'ich b'en aq'on te inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen, inq'a niman tetz Jesuus uva' meeb'a'ichaq kuxh tatine'. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.17 tuch' Romaanos 15.25-26, atz tuch' 1 Koriintios 16.1-4, atz tuch' 2 Koriintios 8.1 tetxhal taq'b' tu 9.15.

Uva's toq gootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' 1 Koriintios

Nikich tex Pa'p ti' isolil inq'a tenam tal uva' ex ixetisavat ka Pa'p inimal inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesuus. Tul nikich ex soliloq Pa'p ta'n inq'a niman tetz Jesuus tal uva' atiliche. Atz nikich ik'ul Pa'p u' te inq'a niman tetz Jesuus paqte. Tul nikich tab'i inq'a niman tetz Jesuus te Pa'p, ti' kam la' motx ib'ana, eche uva' motx ib'an inq'a aj Koriinto. Xa'tetze jununichxh ib'en Pa'p ti' talaxe', uva' kam la'ich motx ib'an inq'a aj Koriinto, ti' inq'a itza'lal uva' nikich motx ipaleb'e.

A'etz nikich tal Pa'p ti' inq'a kam inq'ae: Jank'ale ti' inq'a etxha ib' s-vatzaq, ti' uva' ja'l la' motx b'anon iq'esalil s-xo'l; atz ti' inq'a nikich motx teesa tib' t-b'ey ti' ipa'vin tuch' va't xaal uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'; atz ti' vixotxht tib' inq'a niman tetz Jesuus vatx inq'a aq'ol ku' yol tinuqul, inq'a ye' ootzaqin tetz Jesuus; atz ti' vika'kab'in ik'uul inq'a niman tetz Jesuus ti' tetxhb'ul inq'a txhib' uva' nikich toksal ok vatx inq'a b'i-tichla tiuxh; atz ti' talt Pa'p inuqul, ti' uva' kam s-ti'il tul iapoostolich vet quB'aal Jesuus Pa'p; atz, ti' uva' jitxh tinuqul nikich inimavat inq'a niman tetz Jesuus u tul-sataq s-k'uul vikameb'al quB'aal Jesuus; atz, ti' uva' kam b'anel ta'n inq'a iqle'm uva' nik ik'ul inq'a niman tetz Jesuus ta'n viTiuxhil Tiuxh; atz ti' visa't tib' inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq; atz ti' u' titz'e'v inq'a xaal paqte uva's ma't ikam vete'; atz ti' vimolox inq'a puaq xo'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a puaq uva', a'ich la' aq'axik te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a meeb'a'ichxh tatin tuulb'al Judaa.

Uva's toq gootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 1 Koriintios

U u' 1 Koriintios, uva' itz'ib'a Pa'p, tan oxlavalen nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

1 Koriintios 1.1-9

A'etz ixeteb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'anil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Koriinto.

Nikat tal Pa'p ti' u taq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' inq'a kam uva' nikich ib'an quB'aal Tiuxh s-xo'l.

1. 1 Koriintios 1.10—3.23

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' ye' la' motx iyajaq tib' inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq ti' tilixe' jab'ile u iq'on ivi' uva' tira b'a'n s-vatz. Eche uva', oq a' Pa'p tira b'a'n s-vatz, tan a' Pa'p b'axa taq'b' ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l. Atz maq a' Lu' b'a'n, tan apoostolichxh Lu' k'atz quB'aal Jesuus. Tul tira txh'uye'v ti' Jesuus. Atz maq a' Apoolos b'a'n, tan tira a'ich iyolb'al Apoolos u yolb'al grieeqo. Tul tira b'a'nich Apoolos ti' inuk'il viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul tira nikich itxhab'a telu'l viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n.

Tan at niman tetz Jesuus tu Koriinto uva', a' vet Pa'p nikich toksal iq'ij ta'n. Atz at inq'a niman tetz Jesuus uva', a' vet Lu' nikich toksa iq'ij. Atz at inq'a niman tetz Jesuus uva', a' vet Apoolos nikich toksa iq'ij. Echetz talt vet Pa'pe te inq'a niman tetz Jesuus uva', a' Jesuus la' toksa iq'ij. Pet jit a' inq'a iq'on ivi' la' toksa iq'ij. Tan a' kuxh etxha ib' nikich motx ib'an inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq ti' tilixe' jab'iste iq'on ivi' uva' b'a'n s-vatz.

2. 1 Koriintios 4.1-21

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva', a' Pa'p txhaqax ta'n quB'aal Jesuus ti' talax inq'a b'anla txhaq yol s-ti' xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul mam yol vatx Pa'p uva', a' Pa'p iqatzin talax viyolb'al quB'aal Tiuxh. Echetz nikich inatxht Pa'pe uva', a' Pa'p atich tiqle'm ti' ib'ek'ex inq'a aj Koriinto, atz ti' toksal s-jik ti' inimal viyolb'al

quB'aal Tiuxh. Tul ik'utxh Pa'p inq'a kaeb'al aanima xo'l inq'a aj Koriinto ti' taq't ootza-qiloq uva' atich ticle'm ta'n quB'aal Tiuxh.

3. 1 Koriintios 5.1-13 tuch' 6.12-20

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' kam la' ulb'el toksal val u vinqa t-b'ey, uva' nimanich tetz Jesuus. Tan iyansa tib' tuch' itxutxub'al. Tan tira kantxhaq u txumb'al nikich motx ib'an inq'a aj Greesia ti' iyansataq tib' s-vatzaq tuulb'al uva's ye'naqich motx okoq ti' iminal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Echetz ant kuxh uva' nikich motx inima b'iitxhaqte tuulb'al uva's motx tok vet ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. A'etz uva'e, nikich til Pa'p, atz nikich tal Pa'p inuqulaq s-te.

4. 1 Koriintios 6.1-11

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' jit a' la' motx ixotxhvat tib' vatz inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul, inq'a jitich niman tetz Jesuus. Pet antxh la'ich motx b'anaxik tatxh vatz inq'a niman tetz Jesuus, inq'a iq'onich ivi' s-xo'l.

5. 1 Koriintios 6.12-20

Vito'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' ye' la' motx iyansa tib' tuch' va'to'q ixoq uva' jit ik'ulel tib' s-tuch', eche uva' nikich ib'an inq'a imol, inq'a antichxh aj Koriinto, inq'a ye'naqich okoq s-niman tetz Jesuus. Tan a' vitxhi'o'l inq'a niman tetz Jesuus tatib'al viTiuxhil Tiuxh. Tul ch'exichla xaal inq'a niman tetz Jesuus ti' ib'anax b'a'nla txhaq b'ano'm kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' b'anaxi. Pet jit a' la' ib'an inq'a kantxhaqla txumb'al.

6. 1 Koriintios 7.1-40

Vivaqaq nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' itzaq'b'e Pa'p kam viyol inq'a niman tetz Jesuus nikich motx tab'i s-te ti' u tz'alo'm. Tan at inq'a niman tetz Jesuus nikich alon itz'alon inq'a ichelem xaak, atz inq'a ichelem ixvaak. Pet kamal a' nikich motx tal uva' nal kuxh la'ich tal quB'aal Jesuus, tul ye'lichez vet inq'a chelem la'ich motx tz'alon. Pet a' la'ich motx ib'ane uva' la'ich aq'onv ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet ye'letz quB'aal Jesuus nikich tul s-nali, echetz nikich isa't vete inq'a chelemaq ixvaak itz'alone'. A'etz jolt txumb'al tal Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus ti' u tz'alo'm.

7. 1 Koriintios 8.1-13; 10.23—11.1

Vijuqv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' itzaq'b'e Pa'p kam viyol inq'a niman tetz Jesuus nikich motx tab'i s-te ti' inq'a etxhb'ub'al uva' nikich toksal ok vatz inq'a b'itichla tiuxh. Tan atichaq niman tetz Jesuus uva' nik telich kuxh ib'an ka'l k'uul ti' tetxhb'ul inq'a etxhb'ub'al uva' nikich ik'ayil t-k'ayib'al ta'n inq'a xaal, inq'a jit niman tetz Jesuus. Tul ma'taqichetz toksal inq'a etxhb'ub'al vatz inq'a b'itichla tiuxh, a'e Seeus, Diaana, Apoolos, Dionisio, tuch' jolte. Tul atetz niman tetz Jesuus nikich itz'an uva' a'l la'ich iyansal vet ta'n u etxhb'ub'al, atz la'ich pa'vin vatz quB'aal Tiuxh ti' tetxhb'uta'. Tul kamal atelich niman tetz Jesuus nikich itz'an, ti' uva' oq la'ich tetxhb'u u etxhb'ub'al, tul kamal la'ich alax vet s-te uva' an tel kuxhich inimat inq'a b'itichla tiuxh. Echetz nikich taq't Pa'p itxumb'al inq'a niman tetz Jesuuse ti' kam la'ich motx ib'ana. Atz nikat tal Pa'p paqte ti' inq'a etxhb'ub'al t-Romaanos 14 tuch' 15.

8. 1 Koriintios 10.1-22

Vivajxaq nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' toksa Pa'p inq'a niman tetz Jesuus s-juk, ti' uva' jit ant kuxh la' motx ib'an inq'a iqejo'm ti' iminal inq'a b'itichla tiuxh tetz u tuk'e'yb'al inq'a aj Greesia. Tan jalpina'q vet inq'a itxumb'al, ti' uva' nimanax vet tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus.

9. 1 Koriintios 11.2-16

Vib'elu nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' kam la' ib'an inq'a xaal ti' iminal vikutxtaq ivi' ti' vinatxhax Tiuxh.

10. 1 Koriintios 11.17-34

Vilaav nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' kam la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus ti' itx'a'ax u paan, atz ti' tuk'al ta'l uuva ti' tulsataq vikameb'al quB'aal Jesuus s-k'uul. Tan jeb'ke'tiy kuxh nikich motx ib'an inq'a niman tetz Jesuus ti' ib'anaxe' tuulb'al uva's

nikich motx inimata'. Echetz talt Pa'p inuqule te inq'a niman tetz Jesusus kam la' motx ib'an ti' inimale'.

11. 1 Koriintios 12.1-31; 14.1-40

Vijunlaav nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' kame junun inq'a txumb'al nik taq' viTiuxhil Tiuxh te inq'a niman tetz Jesusus ti' ilotxhox ti' ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh. Tul nikat tal Pa'p ti' kam la' motx ib'an ti' ib'anb'el inq'a txumb'al uva' jikxh la' motx ib'en s-ti'. Tan kam kuxh nikich motx ib'an ti' talax inq'a yol uva' nikich ik'ul ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tan at uva' tzum kuxh nikich iyolon ka'va'l. Tul at uva' vavalkab'iny kuxh vete'. Echetz nimal kuxh txumb'al nik tal Pa'p ti' kam la' motx ib'an ti' itxhab'al ib'anb'el inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh ti' ich'ijsal inq'a niman tetz Jesusus k'atz quB'aal Tiuxh.

12. 1 Koriintios 15.1-58

Vikab'laav nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' kam talax uva' la' itz'e'v inq'a kamna'q paqte, inq'a niman tetz Jesusus. Tan nikich kuxh motx iyuj inq'a aj Koriinto inq'a txhusb'al nikich tal Pa'p tuch' jolt inq'a kam kuxh txhusb'alil uva', a' tzajna'qich k'atz u tuq'e'yb'al inq'a grieeo. Tan at jolol nikich alon uva' ye'l inq'a kamna'q la' itz'e'vi. Echetz nikich talt Pa'p inuqule inq'a txhusb'al ti' u itz'e'vchil, eche uva' titz'e'v u quB'aal Jesusus.

13. 1 Koriintios 16.1-4

Vitoxlaav yol, tan a' tal Pa'p ti' kam la'ich ulb'el imolox inq'a lotxhb'al, tul la'ich aq'ax b'en te inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Jerusalem, jab'iste inq'a niman tetz Jesusus inq'a meeb'a'iche.

1 Koriintios 16.5-24

Tiya'teb'aletz vete', tul nik tal vet Pa'p ka'va'l u yol te inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Koriinto. Va'l viyol Pa'p, ti' kam la' ib'an ti' b'en isolit inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Koriinto. Atz maq a' Timoteeo la'ich aq'b' ti' isolile', atz maq Apoolos. Ech uva'e nik tal tu 1 Koriintios 16.5-12.

Atz va't viyol Pa'p, ti' uva' nik taq' b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesusus. Ech uva'e nik tal tu 1 Koriintios 16.13-24.

1 KORIINTIOS

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman
tetz Jesusus tu tenam Koriinto**

1 ¹In Pa'p. In, uva' qat isa' tzaan in quB'aal JesuKriisto ti' inb'en s-val te inq'a iapoostol, tan ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe s-vi'. Inmoletz vib' tuch' Soostenes, u qumol s-niman tetz Jesusus.

²Toqetz qutz'ib'a b'en val u u' sete, ex inq'a niman tetz Jesusus tu tenam Koriinto,^a atz sete, ex inq'a jetxhel vet ok ex k'atz quB'aal Tiuxh ta'n u quB'aal JesuKriisto, atz sete, ex inq'a va'l kuxh qat itxajt ex quB'aal Tiuxh ti' eb'en s-niman tetz tuch' jolt inq'a talaq kuxh jeqlel tuulb'al tenam, inq'a nik natxh-k'uulan u quB'aal JesuKriisto. Tul ant kuxh u quB'aal JesuKriisto ib'aal inpaqte.

³A'etz vib'a'nil Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l; tul a' vib'a'nil la' atin tetaanima.

a 1.2 Kam uva' ib'an Pa'p uva's tex s-b'axa ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus tu tenam Koriinto, tul ile tz'ib'amal ka t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.1-27. A'ich imol Pa'p Siilas, Timoteeo, Akiila, Prisiila, Luk tuch' Apoolos.

**Uva's taq't Pa'p ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' kaqaayil
inq'a txumb'al uva' taq' xo'l inq'a niman tetz Jesuus**

⁴Niketz vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti' [b'enamen,] tan ti' uva' qat eqej u quB'aal JesuKriisto, tul qat taq' quB'aal Tiuxh vib'a'nil sete.^b ⁵Tan nima vatzul kuxh mam b'a'nil qat taq' sete ti' eqejt u quB'aal JesuKriisto. Tan qat taq' etxumb'al ti' etalt kamaq kuxh b'a'nla yol, atz ti' etootzaqit kamaq kuxh b'a'nla txumb'al. ⁶Tan a' nik ilixik vet sek'atza ti' kam u b'a'nla txumb'al ex qal sexo'l ti' u quB'aal JesuKriisto. ⁷Echetz nik ib'ene s-ve uva' kaqaayil vet inq'a txumb'al at sexo'l uva' etetzxh qat taq't quB'aal Tiuxh. Iletz ex tz'eqel vet etatin ta'n viTiuxhil Tiuxh, tul aya'l ek'uul la' etx'eb'a, tetxhal topoon u q'ij uva's toq etilt vet tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte. ⁸Tul antxh u quB'aal JesuKriisto la' lotxhon ex ti' etxakb'at etib' ti' vinimal u quB'aal Tiuxh, tetxhal etopoon tiya'e-b'al. Echetz ye'l inva'q epa'v la' txheji uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte. ⁹Tan k'uqleb'alxh k'uul u quB'aal Tiuxh ti' velotxhoxe', tan antxh quB'aal Tiuxh qat sa'on tzaan ex s-k'atza ti' eb'ant va'l eyol tuch' u quB'aal JesuKriisto, viK'aol.

**Uva's talt b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus uva' va'laqxh
iyol la' motx ib'ana; pet jit jatxelaq koq kuxh tib'**

¹⁰Jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, nik injaq b'a'nil sete tuch' u viqle'm uva' aq'el ta'n u quB'aal JesuKriisto, uva' va'lxh eyol eb'ana. Tul ye' ekuy tok exo'l sevatzaq. Pet tira va'lxh etitz'ab'al eb'ana, atz va'l kuxh k'aqoq eta'n.

¹¹Niketz val sete, jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, tan qat vab'i uva' at yajo ib' sexo'l. Tan a' va'l inq'a titz'in tatzik ixoq u Kloee qat alon s-ve. ¹²Tul qat vab'i uva' at ex ech nik alon s-eche: —Een in ti' Pa'p, —chich ex. Tul at ex ech nik alon s-eche: —Een in ti' Apoolos, —chich ex. Atz at jolt ex, uva' ech nik alon s-eche: —Een in ti' Seefas, —chich ex.^c Tul atetz jolt ex, uva' ech nik alon s-eche: —Een in ti' quB'aal JesuKriisto, —chich ex.

¹³Ye'letz la' utxhi kamaq kuxh la' etala, tan b'ane sib'alenetz koq kuxh elna'q u quB'aal JesuKriisto. Tul jib'ane in koq ja' in vatz kurus seti'! Atz juch' koq inb'ij aq'axik ku' ex xe' a'. ¹⁴Pet ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh uva' ka'oxva'l kuxh ex vaq' ku' ex xe' a'. Tan ta'n kuxh Kriispo tuch' Gaayo vaq' ku'. ¹⁵Echetz ye'xhab'il ex la' alon uva' tuch' inb'ij aq'axik ku' ex xe' a'. ¹⁶Tul ta'nat kuxh Esteefanas vaq' ku' xe' a' tuch' jank'al tatin t-totzotz. Ta'netzxh inq'ae nik innatxhe, pet maqetz ja'l tele. Ye'etz nik innatxh vete'. ¹⁷Tul jitetz a' itxhaqvati in quB'aal JesuKriisto ti' taq'ax ku' inq'a niman tetz xe' a'. Pet a' itxhaqvati in ti' ipaxsal inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti'. Tul jit tuch' nimla txhaq ootzaqib'al nik inpaqsavati, eche uva' nik isa' inq'a xaal vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan oq tuch' nimla txhaq ootzaqib'al la' inpaqsavati, tul a'etz vet la' b'en ek'uule ti' u vootzaqib'al, atz ye'letz vet tikle'me vikameb'al Jesuus vatz u kurus sevatz. Pet a' nik vale' uva', a' la' b'enk ek'uul ti' quk'ult u tikle'm ti' vikam u quB'aal JesuKriisto vatz u kurus.

b 1.4 A' nik elka'p u yol «u b'a'nil nik taq' quB'aal Tiuxh,» a'e u kuyb'al uva' qat taq' te inq'a niman tetz ti' vipa'v. Tan oq la' iqej inq'a xaal u quB'aal Jesuus, tul ye'letz vet u yol la' ja'p s-tiib'a ti' ik'axb'isal ti' inq'a ipa'v. c 1.12 U Seefas nik tal tu versikulo uva'a, tan Lu'e nik tale'. Tan a' u b'ije uva' tal quB'aal Jesuus ti' Lu', eche uva' nik tal t-Tio 16.18. Echetze u b'ij Seefas, tan tu yolb'al arameeoe. Pet u b'ij Lu', tan tu yolb'al grieegeo.

**Uva's talt Pa'p uva', a' vitxumb'al tuch' u tikle'm quB'aal Tiuxh tuch'
quB'aal Jesuus palna'q vi' vitxumb'al inq'a xao, inq'a tetz vatz tx'ava'**

¹⁸ Tan jank'alxh inq'a yol ti' vikameb'al u quB'aal JesuKriisto vatz kurus, tan tira ye'l kuxh itxakunb'al u yol vatz inq'a xao, inq'a a' vet u sotchil k'aqel ta'n. Pet s-quvatz, o' inq'a nik quchitix ti' ye' qub'en tu k'axk'o, tan sib'xh itxakunb'al ati. Tan a' vikameb'al u quB'aal JesuKriisto vatz kurus, nik ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' ik'utxhux u tikle'm ti' qukolox ti' ye' qub'en tu k'axk'o.^d ¹⁹ Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—La' veesa iq'ij
inq'a mam itxumb'al
inq'a xao,
inq'a atxh itxumb'al
s-b'a'n nik tale'.
Tul ye' la' voksa s-tuul
u tootzaqib'al inq'a xao,
inq'a atxh tootzaqib'al
s-b'a'n nik tale',
—chich u yol.^e

²⁰ Tan ye'xhab'il inva'q at vatz u tx'ava' uva' mam koq itxumb'al ati, tul palna'q koq u tootzaqib'al vi' u tootzaqib'al quB'aal Tiuxh. Atz ye'xhab'il inva'q at vatz u tx'ava' uva' mam koq itxumb'al at ti' tz'ib', tul palna'q koq vitxumb'al vi' quB'aal Tiuxh. Atz ye'xhab'il inva'q at vatz u tx'ava' uva' mam koq itxumb'al ti' taq't ik'ult tib' inq'a yol tuch' txumb'al, tul palna'q koq vitxumb'al vi' quB'aal Tiuxh. Pet ti' u mam itxumb'al quB'aal Tiuxh uva' qat taq' ootzaqiloq tzitza vatz u tx'ava', qat ik'utxhvat uva' tira yanna'q vitxumb'al inq'a at itxumb'al nik tale', inq'a itxumb'al uva' mam txumb'al s-vatz.

²¹ Tan sib'xh itxumb'al quB'aal Tiuxh. Tan jit tuch' u txumb'al tetz vatz tx'ava' qat ootzaqilik quB'aal Tiuxh ta'n inq'a xao. Pet antxh vitxumb'al quB'aal Tiuxh ib'anb'e ti' tootzaqil ta'n inq'a xao. Echetz ichiib' quB'aal Tiuxhe, tul a' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' ichtix inq'a xao ti' ye' ib'en tu k'axk'o, jank'al inq'a xao, inq'a la' qeon inq'a b'a'nla txhaq yol, pet k'uxh tira kuxh ye'l itxakunb'al u yol vatz inq'a xao, inq'a ye' nik qeon inq'a b'a'nla txhaq yol.

²² Tan a'aq kuxh isa' inq'a tij imam Israeel uva' la' nal til inva'q etxhlal uva' kaeb'al aanima, ya'ne la' motx iqea uva' quB'aal Tiuxh qat b'anon u etxhlal k'atz va'q xao. Tul echat kuxh inq'a jit tij imam Israeele, tan a'at kuxh isa' uva' la' nal k'utxhux s-vatz tuch' txumb'al, ya'ne la' motx iqea.

²³ Pet koq o', tan a' nik qupaxsa u yol ti' vija' u quB'aal JesuKriisto vatz kurus. Pet ech koq vatz inq'a tij imam Israeel, tan tira a' ye' nik motx oksan inb'eeq vikameb'al u Kriisto tivi'. Nik kuxh motx tik'a tib' ti' iqeexe'. Atz k'uxh inq'a jit tij imam Israeel, tan s-vatz uva' tira ye'l kuxh itxakunb'al u yol ti' vija' u quB'aal JesuKriisto vatz kurus.

²⁴ Pet koq o', inq'a qat isa' tzaan o' quB'aal Tiuxh ti' iqeex quB'aal JesuKriisto, k'uxh tijaq imam Israeel, atz k'uxh jit tijaq imam Israeel, tan s-quvatz

d 1.18 U yol <ti' qukolox ti' ye' qub'en tu k'axk'o>, nik tal tzitza, tan eela tuch' u yol <quchitix ti' ye' qub'en tu k'axk'o>. **e 1.19** Isaiias 29.14

uva', a' u Kriisto ul k'utxhun u tikle'm quB'aal Tiuxh. Atz a' Kriisto ul aq'on ootzaqiloq vitxumb'al quB'aal Tiuxh. ²⁵Tan a' vitxumb'al quB'aal Tiuxh sib' tikle'm vi' vitxumb'al inq'a xaol, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, k'uxh tira ye'l itxakunb'al vitxumb'al quB'aal Tiuxh vatz inq'a xaol. Tul a' u tikle'm quB'aal Tiuxh sib' palna'q vi' u tikle'm inq'a xaol, k'uxh tira ye'l tikle'm quB'aal Tiuxh vatz inq'a xaol.

²⁶Echetz antxh ex natxhon, ex inmol s-niman tetz Jesuus, kame vetiqle'm uva's isa't tzaan ex quB'aal Tiuxh ti' iqeex u quB'aal JesuKriisto. Tan jit jank'al ex at mam etxumb'al, eche uva' nik tal inq'a xaol vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Atz jit jank'al ex at etikle'm tiib'a inq'a xaol. Atz jit jank'al ex sib' etikle'm uva's etalale'. ²⁷Pet a' qat ib'an quB'aal Tiuxh uva', a' qat ich'ex inq'a xaol, eche ex, ti' inmale', inq'a ye'l itxakunb'al u tatin tilix vatz inq'a xaol vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh ich'ixvisat inq'a xaol, inq'a atxh itxumb'al vatz tx'ava' nik tale'. Tul a' qat ib'an quB'aal Tiuxh uva', a' qat ich'ex inq'a xaol, inq'a ye'l tikle'm u tatin vatz inq'a xaol vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh ich'ixvisat inq'a xaol, inq'a atxh tikle'm vatz tx'ava'. ²⁸Atz a'at nik ich'ex quB'aal Tiuxh inq'a xaol, atz inq'a kam, k'uxh ye'xhkam vet itxa'k tilixe', atz inq'a ixvamal, atz inq'a tira ye'l talaxe'. A'etz qat ib'anb'e quB'aal Tiuxhe ti' teesal iq'ij inq'a kam, inq'a at tikle'm vatz inq'a xaol, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ²⁹Tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva' ye'xhab'il inva'q la' toksa iq'ij tuch' vitxumb'al, atz tuch' u tikle'm uva' nik taq' b'en tib' s-nim s-tuch'. ³⁰Tan ib'a'nil quB'aal Tiuxhe, tul qat eb'an va'l eyol tuch' u quB'aal JesuKriisto. A'etz u quB'aal Tiuxh qat b'anon uva', a' vet u quB'aal JesuKriisto aq'ol tetz qutxumb'al. Atz a' u quB'aal Tiuxh qat b'anon uva' jit vet o' aj pa'vom s-vatz qat ib'an ta'n quB'aal JesuKriisto. Tul a' u quB'aal Tiuxh qat b'anon uva' jetxhel vet ok ex k'atz quB'aal Tiuxh ta'n quB'aal JesuKriisto. Tul a' u quB'aal Tiuxh qat b'anon uva', a' vet quB'aal JesuKriisto qat b'en s-txhool tetz inq'a epa'v. ³¹Echetz nik tela'pe val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Ja'l uva', a' nik isa'
toksal iq'ij
ti' kam inva'q uva'
nik ib'ane',
tul a' quB'aal Tiuxh
toksa iq'ij,
—chich u yol.^f

Echetz b'enoqvaq sete uva' ta'n kuxh quB'aal Tiuxh la' oksal iq'ij.

**Uva's talt Pa'p uva' jit tuch' yol tetz aj txumb'al vatz
tx'ava' ex talvat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh, pet tuch'
u tikle'm viTiuxhil Tiuxh uva' atich s-k'atza**

2 ¹Echetz s-ti'ile nik qal sete, jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva' ye'l josq'illa txhaq yol inb'anb'e ti' talax inq'a iyol quB'aal Tiuxh sexo'l, inq'a vil vab'i. Atz jit tuch' sib'la txhaq ootzaqib'al ex valvat sexo'l. ²Atz jit

kam tel koq kuxh ex val sexo'l, pet ta'n kuxh ink'aq vib', s-ti' uva', a' ex val sexo'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto, atz ti' vikameb'al vatz kurus. ³Tan ajtetz ok vet in sexo'l ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto, tul ye' nikich intx'ol yol nikich innatxhe'. Tan tetxhichxh int'un-t'utxh ta'n xo'val.⁸ ⁴Atz jitoq b'ok'tziimla yol, atz jitoq tuch' yol tetz aj txumb'al vatz tx'ava' ex inb'anb'e ti' valt inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l. Pet a' ex ink'utxh sexo'l kame u tikle'm viTiuxhil Tiuxh at sink'atza. ⁵Echetz jit a' la' b'enk ek'uul ti' viyolon u xao'l tuch' u txumb'al tetz vatz tx'ava' ti' eqeja'. Pet a' b'enk ek'uul ti' u tikle'm quB'aal Tiuxh tuch' inq'a nik motx ik'utxh sevatz.

**Uva's talt Pa'p uva', a' viTiuxhil Tiuxh la' lotxhon inq'a
niman tetz Jesuus ti' tootzaqil u mam b'a'n'il**

⁶Pet nik qale'l va'l u yol ti' quB'aal JesuKriisto uva' at itxumb'alil s-ti'. A'etz nik qal te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a txhab'amal vet tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh ta'n. Aloq jit txumb'al tetz inq'a xao'l vatz tx'ava', atz jit txumb'al tetz inq'a iq'esal, inq'a at vatz tx'ava' s-txheel, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan toq motx sotzoq inq'ae. ⁷Pet a' nik qal sete vitxumb'al quB'aal Tiuxh uva' itz'amichxh vet tzaan s-qi', u txumb'al uva' ye'ich ootzaqimal s-jatxhaq tzaan, atz tetxhal qul tzitza s-tuul. A'etz vitxumb'al quB'aal Tiuxh uva' titz'a tzaan s-qi' s-na'ya uva's ye'naqich xe'toq u q'ij saq ti' qatin s-k'atza tu nimla tatine'. ⁸Pet tira ye' b'en u titz'ab'al quB'aal Tiuxh te va'q inq'a iq'esal vatz tx'ava', inq'a itz'lel tintanul inq'a ya'b' s-txheel, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Pet eche uva' b'enaq koq s-te, tul ye'leb' u quB'aal JesuKriisto yatz'ax el vatz kurus ta'n, u quB'aal JesuKriisto uva' sib'xh tikle'm. ⁹Pet echetz ib'an, eche val u yol uva' tz'ib'amalxh ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Qat ib'an quB'aal Tiuxh
tutxh val u mam b'a'n'il
te inq'a xao'l, inq'a at
taanima ti' quB'aal Tiuxh;
u mam b'a'n'il
uva' ye'xhab'il inva'q ilon,
atz ye'xhab'il inva'q ab'in,
atz ye'xhab'il inva'q
itz'an b'en,
—chich u yol.^h

¹⁰K'uxhetz ye'xhab'il va'q ootzaqinich tetz vitxumb'al quB'aal Tiuxh uva' kolelich kuxh ta'n, pet ya'netz qat taq' qootzaqi s-txheel ta'n viTiuxhil. Tan tek'xh nik itxh'oti viTiuxhil Tiuxh.

Tul tootzaqlat viTiuxhil Tiuxh kamxh uva' oqxh itza'lal tootzaqile uva' at tu taanima quB'aal Tiuxh.

¹¹Tan echat kuxh, eche u taanima va'q u xao'l. Tan ye'xhab'il inva'q ootzaqin tetz kam uva' kolel tu taanima, pet ta'n'xh u taanxelal u xao'l ootzaqin tetz.

Echatetz kuxh tatine u quB'aal Tiuxh, tan ye'xhab'il va'q ootzaqin tetz kam uva' oqxh itza'lal tootzaqile uva' at tu taanima, pet ta'n kuxh viTiuxhil

ootzaqin tetz. ¹²Antetzxh viTiuxhil Tiuxhe uva', a' tzajna'q s-k'atza, nik aq'on qootzaqi kame inq'a mam b'a'n'il uva' aya'l'xh ik'uul quB'aal Tiuxh qat taq' s-qe. Pet jit itxumb'al inva'q xaal vatz tx'ava' uva' ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh nik aq'on qootzaqi.

¹³A'etz inq'a mam b'a'nile uva' nik qal sete. Pet ye'l yol nik qutxakunsa ti' talax sete uva' itxhusu'm koq inva'q aj txumb'al vatz tx'ava'. Pet a' nik qal sete jab'iste uva', a' viTiuxhil nik txhusun s-qe. Echetz a' nik qal jab'iste u tetz quB'aal Tiuxh nik tal viTiuxhil Tiuxh te u qaanxelal.

¹⁴Pet u xaal, uva' jit niman tetz Jesuus, tan ke'ch koq sa' ib'en inq'a yol s-te uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh. Tan a'l tira ye'l kuxh itxakunb'al u yol s-vatz kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh. Tul ke'chetz koq la' motx ib'en s-te, pet tuch' viTiuxhil Tiuxh la' b'enk s-te. ¹⁵Pet koq inq'a xaal uva' at vet viTiuxhil Tiuxh t-taanima, tan a'etz inq'ae, nik ib'en jank'al inq'a yol s-te uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh. Pet ye' la' utxhi la' oksal t-b'ey ta'n inq'a xaal, inq'a ye'l viTiuxhil Tiuxh t-taanima.

¹⁶Tan ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ye'xhab'il inva'q
ootzaqin tetz
u titz'ab'al quB'aal Tiuxh.
Atz ye'xhab'il inva'q
la' aq'on iyol
u quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.ⁱ

Echetz vete o', inq'a niman tetz Jesuus, tan qootzaq vete' kam u titz'ab'al quB'aal JesuKriisto s-qi'.

**Uva's talt Pa'p te inq'a aj Koriinto uva' la' iya'sa
viyajtaq tib', ti' uva' jab'il s-ti' la' txh'uye'vika**

3 ¹Jank'aletz ex inmol s-niman tetz Jesuus, tan jit ech vulb'e etxhusux ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche itxhusux inq'a, a' vet viTiuxhil Tiuxh nik b'ek'on. Pet ech qat intxhusun sexo'l, eche itxhusux inq'a xaal inq'a, ye'x itxhab'at tatin k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a ya'n'xh nik ich'ij ti' tatin k'atz quB'aal JesuKriisto, eche ich'ij talaq nitxa'. ²Tan jit tuch' tza'lla yol intxhusvat ex ti' tootzaqil quB'aal Tiuxh. Tan ech vule intxhust ex, eche inva'q txutxa uva' ta'n kuxh ta'l txh'u' nik taq' te vine'. Tan ye'lich la' etx'ol tab'il inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh inq'a tijxhtu', eche inva'q ne' uva' ye'naq itx'ole't tetxhb'ul tx'ix. Echichetz kuxh ex, eche inq'a ne'. Tul il ex ant kuxh atil ex s-txheel. ³Tan ye'x kuxh etxhab'at etatin k'atz quB'aal Tiuxh, tan ant kuxh nik eb'an kam u kantxhaq nik tatxhva vetxhi'o'l. Tan mamala tel kuxh txhi'al k'uul tuch' txh'a'o at sexo'l. Atz ye' kuxh nik ik'ul tib' eyol. Tzitzietz nik ek'utxhvat uva' ye'x etxhab'at etatin k'atz quB'aal Tiuxh. Tan ant kuxh nik eb'an kam u kantxhaq nik tatxhva vetxhi'o'l. Atz ant kuxh txh'uyel ex ti' kam uva' nik ib'an inq'a xaal, inq'a jit niman tetz Jesuus.

⁴Tan at ex ech nik alon s-eche: —Tira een in ti' Pa'p, —chich jolol ex. Atz: —Tira een in ti' Apoolos, —chich jolt ex. Tzitzietz nik ek'utxhvat uva' ant

kuxh iq'omal eta'n vitxumb'al inq'a xaoL, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. [Tan ant kuxh nik eb'an kam u tatxha'v vetxhi'o'l.]

Uva's talt Pa'p inuqul, ti' uva' taj aq'onvil kuxh quB'aal Tiuxh Pa'p tuch' Apoolos, tul a'etz quB'aal Tiuxh la' aq'on itx'aaq'a'm s-ti'

⁵Tan jit kam koqxh vikle'm. Atz kam koqxh tikle'm Apoolos. Pet yiqxh o' kuxh lotxhol tetz quB'aal Tiuxh, ti' uva' la' ekej u quB'aal JesuKriisto. Tan a' u quB'aal Tiuxhe qat aq'on s-qe jununil o', jab'iste u taq'on nik qub'ane'. ⁶Eche in, tan a' qat taq' quB'aal Tiuxh s-ve uva', a', in qat alon viyolb'al sexo'l s-b'axa, eche nik tavat inva'q vinaq itxhiko.

A'etz qat taq' quB'aal Tiuxh te Apoolos taq'ax iyak'il u txhusb'al, eche nik tak'sat va'q vinaq vitxhiko.

Pet a'etz quB'aal Tiuxh nik ch'ijsan ex, eche nik ich'ijsat u txhiko. ⁷Echetz jit a' palna'q tikle'm u avan tetz u txhiko, atz jitoq uva' nik ak'san u txhiko, pet ta'nxxh u quB'aal Tiuxh uva' nik ch'ijsan u txhiko palna'q tikle'm. ⁸Poru u avan tetz txhiko tuch' u ak'san tetz txhiko, tan eela kuxh u tikle'm. Pet koq ti' inq'a itx'aaq'a'm, tan tootzaq quB'aal Tiuxh jank'al vitx'aaq'a'm junun la' ik'ul te quB'aal Tiuxh ti' inq'a taq'on. ⁹Echetz o' kuxh lotxhonal k'atz quB'aal Tiuxh. Tul a'etz ex, inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh, eche inva'q txhiko. Pet jit ex tetz Pa'p, atz jit ex tetz Apoolos. Atz echat ex, eche inva'q otzotz uva' nik ib'it quB'aal Tiuxh.

¹⁰Pet ta'ntiuxh te vib'a'nil quB'aal Tiuxh uva', a' in qat ib'anb'e in ti' ix'e'ti-sal nimaloq inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan ech kuxh vatin qat ib'ana, eche inva'q vinaq uva' at itxumb'al s-b'a'n ti' talax iku' ix'e' inva'q otzotz. Pet tik'enetz qat ul vet jolt xaoL ti' taq'ax ja' inq'a otzotz vi' vixe' uva' aq'el vet ku' va'n. Aloq jununil o' nik ilon inuqul kam nik isa' vetatin ti' ech'ij ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche inva'q u b'anol otzotz uva' nik ilon inuqul kam nik isa' tel ti' taq'ax ja' u otzotz.

¹¹Tan ye' la' utxhi uva' tik' la' aq'ax ku' va'to'q ix'e' otzotz, ti' uva' atxh vet ku', tan aq'elxh vet ku' vixe'. A'etz u quB'aal JesuKriistoe uva', eche ix'e' va'q otzotz tatine'. ¹²Echetz jatvatzul kuxh yol nik ib'anb'el ti' ech'ijsal ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche va'q xaoL uva' nik b'iton va'q otzotz. Tan at xaoL a' nik ib'anb'e ooro ti' ib'itix ja' u otzotz, atz at uva' plaata, atz at uva' b'a'nla txhaq sivan, uva' sib'xh ija'mil. Tul at xaoL uva', a' nik ib'anb'e aq'in tze' ti' ib'itix ja' u otzotz. Atz at uva' ch'im kuxh nik ib'anb'e. Atz at uva' xaq tze' kuxh nik ib'anb'e. ¹³Tan ya'n la' tilix vete' kam tikle'm uva' qat b'anb'el ti' ich'ijsal inq'a xaoL ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh tu q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul. Tan a' vet u taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul la' k'utxhun maq b'a'n, atz maq ye'b'a'n inq'a yol qat qutxakunsa jununil o' ti' ech'ijsal ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan a' vet u xamal la' k'utxhun kam tikle'm inq'a kam b'anb'emal ti' inva'q otzotz.^j ¹⁴Oqetz b'a'n kuxh u aq'on qat qub'an vatz quB'aal Tiuxh, uva' qat qub'an sexo'l, tul la'etz kuk'ul qutx'aaq'a'm s-ti', tan b'a'n oq ech la' ikaj, eche va'q otzotz uva' ma't ipal t-xamal. ¹⁵Pet oqetz kantxhaq u aq'on qat qub'an vatz quB'aal Tiuxh uva' qat qal sexo'l, tul tira la' qutz'eq u qutx'aaq'a'm. Tan kantxhaq oq ech la' itz'e', eche va'q otzotz uva' ch'im kuxh b'anb'emal s-ti'. Aloq tetxhalxh la' ikol o' vatz u k'axk'o, k'uxh ech vete teesal el inva'q xaoL xo'l xamal la' qub'ana.

¹⁶B'enoqetz sete uva', a', exe u tatib'al quB'aal Tiuxh, atz a' nik atink viTiuxhil Tiuxh tetaanima, eche tatinich quB'aal Tiuxh tu tostiuuxh uva' tu tenam Jerusaleen. ¹⁷Tan ja'l inva'q la' yansan u tostiuuxh uva' quB'aal Tiuxh b'iton, tul quB'aal Tiuxh la' k'axb'isan. Tan Tiuxhla Atib'al tatin s-vatz, atz ch'exel vete'. Echatez kuxh vetatine vatz quB'aal Tiuxh. Tan jab'il uva' la' yansan etatine', tul la' ik'axb'isa quB'aal Tiuxh. Tan ex tatib'al quB'aal Tiuxh, atz ex vet ich'exo'm.

¹⁸Echetz ye' kuxh eteesa etib' t-b'ey sejunal ti' etitz'ata' uva' atxh vet etxumb'al s-b'a'n ti' inq'a txumb'al nik toksal iq'ij tintanul inq'a ya'b' s-txheel vatz tx'ava'. Echetz oq at inva'q ex, uva' aj txumb'al vet ex nik enatxhe', tul a' eb'ana uva', eche ye'l etxumb'al ti' inq'a tetz vatz tx'ava' la' eb'ana. Echetz ye' la' imaqt exe ti' itxhej etxumb'al k'atz quB'aal Tiuxh. ¹⁹Tan jank'alxh inq'a ootzaqib'al tetz vatz tx'ava', tan ye'xhkam itxa'k vatz quB'aal Tiuxh.

Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Jank'alxh u nimla
tootzaqib'al
inq'a xaal vatz u tx'ava'
nik tale',
tan antxh quB'aal Tiuxh
nik k'utxhun
uva' ik'na'q tuch'
inq'a yaab'la txumb'al,
—chich u yol.^k

²⁰Atz ech nik tal va't u yol t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tootzaq quB'aal Tiuxh
uva' tira ye' itxa'k
u titz'ab'al inq'a xaal,
inq'a atxh tootzaqib'al
nik tale',
—chich u yol.^l

²¹Ye'xhab'iletz inva'q ex la' oksan iq'ij va'q xaal. Atz a' kuxh qutxa'k elotxhox ti' ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh. ²²K'uxh in, tan in kuxh lotxhol etetz ti' ech'ije'. Atz k'uxh Apoolos, tan lotxholat kuxh etetze ti' ech'ije'. Tul echatez kuxh Seefase. Atz echat kuxh jank'al inq'a kame vatz u tx'ava', tan a'aq itxa'k la' ich'ijsa ex k'atz quB'aal Tiuxh. K'uxhetz tuulb'al uva's at q'ij esaq vatz u tx'ava', tan a' itxa'k la' ich'ijsa ex. Tul k'uxh la' kam ex, tan a' itxa'k la' etil u b'a'nil k'atz quB'aal Tiuxh. Atz echat kuxh inq'a kame uva' nik tutxh sexo'l s-txheel, atz inq'a la' utxh xamtel, tan jank'alxh inq'ae, tan antxh tetz vech'ij k'atz quB'aal Tiuxh. ²³Tul exetetz tetz u quB'aal JesuKriisto. Tul tetz quB'aal Tiuxh u quB'aal JesuKriisto.

Uva's talt Pa'p uva' lotxhonal kuxh tatin k'atz quB'aal Jesuus

4 ¹Echetz ye' kuxh etoksa quq'ij, tan yiqxh o' kuxh taq'onvil quB'aal JesuKriisto. Atz o' kuxh iqatzin tetz talax inq'a iyol quB'aal Tiuxh, inq'a ya'n nik taq' ootzaqiloq s-txheel. ²Pet toqetz val sete, jab'ilxh o', inq'a iqatzin

talax inuqul inq'a iyol quB'aal Tiuxh, tul a' isa' uva' k'uqleb'alxh k'uul o' la' ib'ana ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh. ³Atz eche in, tan ye'xhkam nik voksa s-tuul, k'uxh kamxh nik etal s-vi' ti' u vaq'on nik inb'ane', atz k'uxh kamxh la' tal inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul s-vi'. Tul jitoq in nik alon yol s-vi' uva' b'a'n uva' nik inb'ane'. Pet ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh la' alon yol s-vi'.

⁴K'uxh ile nik innatxh tuch' u vitz'ab'al uva' ye'l inva'q ye'b'a'n nik inb'ane', poro jitetz kuxh, ti' uva' nik vitz'a, tul b'a'n koq vet in. Pet a' u quB'aal Tiuxh la' alon inuqul u yol s-vi', oq uva' b'a'n vet in. ⁵Echetz ye' kuxh eb'axab'sa etib' ti' talax inva'q yol s-vi'. Pet tx'eb'vaq; tan la' nal ul u quB'aal JesuKriisto, ya'ne la' ul tal inuqul inq'a yol s-vi'. Tan a' u quB'aal JesuKriisto la' ul aq'on elu'l vatz q'ij saq jab'iste inq'a ikantxhaqla b'ano'm inq'a xaol, inq'a muqel kuxh nik motx ib'anta'. Tul a' u quB'aal JesuKriisto la' ul alon elu'l inuqul vatz q'ij saq kam uva' at tu taanima junun xaol. Echetz jununil vet o' la' toksa quB'aal Tiuxh quq'ij ti' kam qu'b'ano'm.

⁶Toqetz val sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, kam s-ti'il nik viq'o tzaan vib' s-tuul tuch' Apoolos, tan, ti' uva' nik qusa' ex. Tul la' b'en sete kam u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech s-eche:

—Tul ye'l ex la' pal pa'l ex

s-tiib'a kam nik tal

viyolb'al quB'aal Tiuxh

uva' tz'ib'amal,

—chich u yol.

Tul ye' la' eb'ana uva' va'l emol la' etoksa iq'ij, atz va't la' eteesa txha iq'ij. ⁷Tan ye'xhab'il inva'q nik alon sete uva', a' vet ex palna'ql ex vi' inq'a emol s-kaqaayil. Jank'alxh inq'a txumb'al uva' at sek'atza, tan quB'aal Tiuxhe qat aq'on sete. Ti'etz uva' qat ek'ul vetxumb'al te quB'aal Tiuxh, tul jkametz s-ti'il nik etaq' b'en etib' s-nim s-tuch', tul ye' nik etulsa vet sek'uul uva', a' quB'aal Tiuxhe qat aq'on sete!

⁸Tan a' nik etitz'a uva' tz'eqel vet etatin vatz quB'aal Tiuxh. Ye'letza. Atz ex vet tx'iol iq'ij ti' tootzaqil viyolb'al quB'aal Tiuxh nik enatxhe'. Atz a' nik enatxhe' uva', ex vet iq'esal k'atz quB'aal JesuKriisto. Ape b'a'netz kuxhte'e, uva' nuqetz koqxhtu' uva', a' vet ex nik b'anon iq'esalil, atz tz'eqeletz koqxh vet etatin vatz quB'aal Tiuxh; tul jtetxhoqetz ant vet o'e la' b'anon iq'esalil sek'atza!

⁹Pet a' nik vitz'a s-qi', o' inq'a apoostol, uva', a', o' qat taq' b'en o' quB'aal Tiuxh s-ch'ixveb'al, atz a', o' qat taq' ka o' tiya'teb'al u tilixe', eche tiq'ol pereexho ta'n inva'q q'esal sol. Tan ech kuxh vet qatin, eche va'q pereexho uva', a' vet u kamchil nik itx'eb'e'. Atz ech kuxh vet qatin, eche saatxhvil ti' itze'let o' inq'a xaol, atz inq'a aanxel, atz vatz jank'al inq'a at vatz tx'ava' amlika' s-kaqaayil.^m ¹⁰Tul a', o', uva' ye'l qutxumb'al vatz inq'a xaol, inq'a jit niman tetz Jesuus, ti' uva' nik qupaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Pet a'etz vet ex, tan nik etoksa eq'ij, ti' uva', a', ex mam aj txumb'al ti' etatin

m 4.9 Eche u yol tal Pa'p 'va'q pereexho uva', a' vet u kamchil nik itx'eb'e', tan a' tiq'o tzaan Pa'p tuul viyol ti' u xaol uva' nik taq'ax vet ku' yol tinuqul ti' ikamsal el. Tan at inq'a a'l nikich itzo-k'ox el ivi', atz at inq'a a'l nikich toksal ok vatz b'alam uva' kamxh t-va'y. Tul ech ivatz mamala xaol nikich itxhi'ixe'.

k'atz u quB'aal JesuKriisto nik enatxhe'. Tul a' vet ex nik toksal eq'ij ta'n inq'a xaoL. Pet a'etz vet o', ye'xhab'il nik ija' ivatz s-qe; pet ex, tan tij nik etilixe'.

¹¹ Tul ye'x kuxh kaoq inq'a itza'laL s-qi' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Tan at nik qupal t-va'y; atz at nik qupal t-tzaqatz'iil; atz at ye'l qoksa'm ch'expub' qib'; atz at nik quq'osoxe'; atz ye'l inva'q qatib'al ati uva' tira la' jeqe'v o' s-tuul. ¹² Tul at nik quql vete', tan aq'onxh nik qub'an ti' itxhej va'q kam qetz. Atz k'uxh at nik talax ye'b'a'nla yol s-qi', tul a' nik qub'ane uva' nik qujaq ib'a'nil quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Atz k'uxh nik qojqe'la-le', tul nik kukotx' quvatz s-te. ¹³ Atz k'uxh nik quyoq'oxe', tul a'l josq'il nik qutzaq'b'eta'. Poro tira ye'l b'eeq nik qoksal s-tuul ta'n inq'a xaoL s-kaqaayil. Tan ech kuxhte ch'is qatin s-vatz. Tan o' kuxh vet iyana'sul tenam vatz jank'al inq'a at vatz tx'ava' amlika' s-kaqaayil.

¹⁴ Poro jit a' vitz'ab'al ech'ixvisal tuch' u yol uva' nik intz'ib'a b'en sete. Pet a' vitz'ab'al uva' la' txhej etxumb'al. Tan eche ex innitxa'a sinvat, tan at vaanima seti'. ¹⁵ K'uxhetz at lavoq mil (10,000) txhusul etetz ti' quB'aal JesuKriisto, poro jit aya'l inq'ae ech tatin, eche u vatin seti' s-eche va'q b'aala. Tan tuch' uva' qat val inq'a b'a'nla txhaq yol sete, tul qat ok ex s-niman tetz Jesuus, echetz qat inb'ene s-eche eb'aal.

¹⁶ Pet niketz injaq b'a'nil sete, uva' antxh la' eb'an kam uva' nik inb'an sevat. ¹⁷ Echetz il Timoteeo nik intxhaq b'en sexo'l ti' tulsal sek'uul kam vintxumb'al nik inb'an ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Tan at vaanima ti' Timoteeo, eche va'q ink'aol tatin sinvat. Tul k'uqleb'xh k'uul tatin ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Atz toq tal Timoteeo sete kam la' etulb'e tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' alel ta'n quB'aal JesuKriisto, eche inq'a nik intxhus talaq kuxh tenam, atz xo'laq inq'a niman tetz Jesuus tal uva' nik motx imolvataq tib'.

¹⁸ Tan nik vab'i uva' at ka'l inq'a nik taq' vet b'en tib' s-nim sexo'l. Tan a'eb' nik titz'a uva' ye'l in la' aq'b' in sexo'l ti' toksal s-jik. ¹⁹ Pet oqetz quB'aal Tiuxh la' sa'on, tul ajt la' etil vaq'b' sexo'l. Tul b'en vootzaqi inq'a nik taq' b'en tib' s-nim sexo'l. Atz b'en vile' oq uva' a'xh nik ik'utxh tuch' u tatine' uva' at tikle'm ta'n quB'aal Tiuxh, tetxhlaetze'e; pet maq ta'n kuxh nik ib'an talax inq'a yol sexo'l. ²⁰ Tan vik'utxht u xaoL vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza, tan jit uva' tuch' kuxh yol la' ik'utxhvat. Pet a' la' ik'utxhvat tuch' u tatin u tikle'm quB'aal Tiuxh s-k'atza. ²¹ Echetz kam nik etx'eb' s-vi' uva's la' vaq'-b'e'? Maq a' nik etx'eb'e' uva' yaj la' b'en inb'an sexo'l, ti' uva' ye' nik etx'ol

Atz va't u yol nik tiq'o tzaan Pa'p tuul viyol uva': —Ech kuxh vet qatin, eche saatxhvil ti' itze'let o' inq'a xaoL, —chiche. A'etz tiq'o tzaan Pa'p tuul viyol, eche uva' nikich ib'an inq'a grieeqo ti' ik'utxht kam kuxh inva'q tze'leb'al vatz inq'a xaoL, tul a'aq isa' ye' la' ipal ik'uul inq'a xaoL. Tul chi'tetz kuxh vet inq'a xaoL ti' isaqile'. Atz kamal a' nik ik'utxhux s-vatz ti' titz'e'v va'q xaoL uva', ech ivatz la' kami, tul mam kuxh tze'em nik motx ib'an s-ti'. Tan jit nuq koqxhtu'. Echichetz kuxh vet u tatin Pa'pe vatz inq'a xaoL, tan kamal jit inuqul uva' nikich tal Pa'p vatz inq'a xaoL. Tul jit nikich koq kuxh tal Pa'p u yol, pet a'eb' nikich tal s-k'uul Pa'p kame uva' ulb'el tu tenam Ateenas uva's itze'let ta'n inq'a xaoL. Ile nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 17.22-34. Tul echat kuxh itze'lel Pa'pe paqte uva' nikich talt Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Koriinto, eche uva' nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.5-6.

Atz tal Pa'p uva': —Itze'let o' inq'a xaoL, atz inq'a aanxel, atz vatz jank'al inq'a at vatz tx'ava' amlika' s-kaqaayil, —chiche. A'etz nik tal Pa'p tuch' viyol uva' tala, ti' uva' jank'al kuxh tenam vatz tx'ava' nik tze'len Pa'p, atz k'uxh inq'a aanxel tu amlika', atz k'uxh inq'a nik ipal tu kaqiq'. Tan nikat itze'lel Pa'p ta'n nik tale', pet ye'xhab'il va'q nik oksan iq'ij Pa'p.

tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh? Tul ech la' vaq'b', eche va'q xao! uva' iq'omal ib'aara ta'n ti' ik'axb'isane'. Pet ɔmaq a' nik etx'eb'e' uva' chiiib'eb'al kuxh la' inyolon sexo'l, atz jik kuxh vintxumb'al la' ink'utxh sete, ti' uva' jalpumal vet vetxumb'al eta'n?

**Uva's talt Pa'p teesal el val u vinaq, val u aj
pa'vom, xo'l inq'a niman tetz Jesusus**

5 ¹Qatetz paxiny vet eyoltzil ti' u yansa ib' nik tutxh sexo'l. Tan nik vab'i uva' at val u vinaq sexo'l uva' nik iyansa tib' tuch' itxutxub'al. Tul a'l ye' nik ib'an inq'a xao!, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a nik natxhk'uu-lan b'itichla tiuxh. ²Petetz ex, tan a'l nik etoksat txhan eq'ij, ti' uva', ex mam aj txumb'al ti' vetatin k'atz quB'aal JesuKriisto nik enatxhe'. Pet a'etz koq nik eb'ane uva' nik koq etxumun ti' u pa'v nik tutxh sexo'l. Pet kam koq nik etitz'a s-ti'. A' koq nik etitz'a teesal el u vinaq uva'e xo'l inq'a niman tetz Jesusus.

³Pet k'uxh ye'l in een in sexo'l, pet eche een in sexo'l nik innatxhe' tuch' u vaanima seti'. Tan qat vitz'ala' kam la' ulb'el u vinaq ti' vipa'v. Eelaetz kuxh vete tuch' uva' een in sexo'l. ⁴Pet a'etz la' eb'ana la' ek'ul etib' tuch' u tikle'm quB'aal JesuKriisto. Tul antetz vet ine, at in sexo'l la' ib'ana tuch' u vaanima seti'. Tul a'etz vet u quB'aal JesuKriisto tuch' u tikle'm la' aq'on etxumb'al. ⁵La'etz eteesa el u vinaq uva'e sexo'l, tul paloqn vitxhi'o'l t-k'axk'o ta'n Satanaas vatz u tx'ava'. Tan avoqe a'l la' titz'at tib' t-inq'a ipa'v, tul la' kolox u taanxelal ta'n quB'aal Tiuxh tu q'ij uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte."

⁶Echetz jit ik'u!el uva' nik etoksa eq'ij, ti' uva', ex aj mam txumb'al ti' too-tzaqil quB'aal Tiuxh. Pet b'enoqetz sete uva' aalemal iyak'in u txumb'al tetz oksa q'ijil sexo'l, eche nik iq'u't tib' jank'al u q'ota ta'n b'eeq u aq'b'al ja' tuul paan. ⁷Pet eesavaq el u vinaq sexo'l uva'e, eche nik teesat el inq'a tij imam Israeel u aq'b'al ja' tuul paan tuulaq totzotz tuulb'al u nimla q'ij Ipal Aanxel, uva's nik itx'a'ax inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k. Echetz ye'l pa've sexo'l la' ib'ana, eche b'ito'q u q'ota uva' ye'l aq'b'al ja' tuul paan ato'k s-xo'l. Tan ye'l tokeb'al u pa'v sexo'l la' ib'ana. Tan ech s-ti'ile k'axb'isal u quB'aal JesuKriisto ti' qukolox vatz u k'axb'ichil t-inq'a qupa'v. ⁸Pet chiiib'ichil la' atin sexo'l sevatzag, pet ye'l ye'b'an la' atin sexo'l; atz ye'l yaab'la txumb'al la' atin sexo'l. Pet a'l jikxh ex la' eb'an sevatzag; tul jit va'to'q kam la' etilo'k ti' emol. Pet tinuqulxh la' yolonk ex sevatzag. Echetz u chiiib'ichil la' eb'an sevatzag, eche uva' nikich inima inq'a tij imam Israeel ti' u nimla q'ij Ipal Aanxel. Tan ye'l aq'b'al ja' tuul paan nikich motx ikuy tatin t-inq'a totzotz. Pet a' nikich motx ib'anb'e inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul atich ok.

⁹Tz'ib'amaletz vet b'en val u u' sete va'n uva' ye' la' eb'an eela eyol tuch' inq'a nik b'anon u yansa ib', inq'a antxh niman vet tetz Jesusus. ¹⁰Pet jit a'

n 5.5 ɔKam talax u yol?: —...paloqn vitxhi'o'l t-k'axk'o ta'n Satanaas, —chiche. A' nik tiq'o tzaan Pa'p kame uva' palk Joov s-na'ya ta'n Satanaas. Tan ikuy quB'aal Tiuxh ik'axb'isal vitxhi'o'l Joov ti' tilixe' oq k'uqleb'xh k'uul tatinich Joov ti' inimal u quB'aal Tiuxh, k'uxh ye'lich ipa'v Joov. Joov 1.4-10. Tan a' titz'ab'al Pa'p uva' la' eesal el u vinaq uva'e xo'l inq'a niman tetz Jesusus, tul la' ikuy quB'aal Tiuxh ik'axb'isal vitxhi'o'l u vinaq ta'n Satanaas, eche uva' ikuyt quB'aal Tiuxh ik'axb'isal vitxhi'o'l Joov. Tul ti'tetz vet vinatxht u vinaq uva'e inq'a k'axb'ichil, tul la' titz'a vet tib' t-inq'a ipa'v. Tul la' ijaq vet ikuya te quB'aal Jesusus. Tul la' q'a'v vet ok xo'l inq'a niman tetz Jesusus inpaqte.

nik val ye' eb'ant eela eyol tuch' inq'a jit niman tetz Jesuus, k'uxh a' u yansa ib' nik ib'ane', atz k'uxh txevel tib' taanima tuch' puaq, atz k'uxh elq'om, atz k'uxh nik inatxhk'uula b'itichla tiuxh. Tan oq ye' la' qusa' qub'ant eela quyol tuch' inq'a xool inq'ae, tul b'ane sa'etz koq utxh qele'l tztiza vatz u tx'ava' s-k'atza. ¹¹Pet toq val inuqul sete ti' inq'a yol uva' intz'ib'a b'en sete s-paqxi. A' val sete uva' ye' la' eb'an eela eyol tuch' inq'a nik tal tib' s-niman tetz Jesuus, tul a' kuxh nik ib'an inq'a yansa ib', atz inq'a a' kuxh jiq'al nik ib'ane', atz inq'a a' kuxh b'itichla tiuxh nik inatxhk'uula, atz inq'a, a' kuxh txhejsa yol nik ib'ane', atz inq'a q'ab'areel, atz inq'a elq'om. A'etz inq'ae jitoq va'l la' tx'a'onk ex s-tuch'.

¹²Tan b'ane atetz koq vokeb'al ti' talax yol te inq'a xool, inq'a jit niman tetz Jesuus, inq'a ye' ato'k sexo'l. Pet ta'n atil vokeb'al ti' talax yol sete, ex inq'a niman tetz Jesuus. Tul k'uxh ex, tan at etokeb'al ti' talax yol te inq'a emol s-niman tetz Jesuus, inq'a ato'k sexo'l. ¹³Pet toq til quB'aal Tiuxh tuch' inq'a xool, inq'a jit niman tetz Jesuus. Tan a' quB'aal Tiuxh la' aq'on ku' yol tinuqul s-ti'. Echetz nik valte sete uva' ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'a-mal ka s-eche:

—Eesavaq el
u onkonla vinaq sexo'l,
—chiche.^o

**Uva's talt Pa'p uva' antxh inq'a iq'on ivi' la' ilon inuqul
kam inva'q iyol inq'a niman tetz Jesuus**

6 ¹Toqetz val va't u yol sete. jKame inq'a etxumb'al nik eb'ane'! Tan oq at inva'q ex, uva' at etxh'a'o tuch' inva'q emol s-niman tetz Jesuus, tul a' ma't exotxhvat txhan etib' vatz inq'a aq'olax ku' yol tinuqul, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tul jit a' nik b'enk ex vatz inq'a niman tetz Jesuus sexo'l. ²B'ane ye'etz koq etootzaq uva', a' inq'a niman tetz Jesuus la' aq'on ku' yol tinuqul ti' jank'al inq'a xool vatz tx'ava'. Ti'etz uva', a', o' toq aq'on ku' yol tinuqul ti' jank'al inq'a xool, tul a'etz koq ye' la' ole'vik ex ti' tilix inuqul ti' kam inva'q tal yol la' utxh sexo'l. ³Tul b'ane ye'atetz koq etootzaqle uva' ant o' la' ilon inuqul inq'a yol ti' inq'a aanxel. Tul a'etz koq ye' la' ole'vik ex ti' tilix inuqul inva'q yol ti' kam inq'a la' utxh tztiza vatz tx'ava'. ⁴Oqetz at etxh'a'o sevatzaqil ti' inva'q kam etetz vatz tx'ava', tul jit a' la' b'en etalvat vatz inq'a aq'ol ku' yol tinuqul, inq'a jit niman tetz Jesuus. Tan ye'l tokeb'al inq'a aq'ol ku' yol tinuqul inq'ae, ti' inq'a niman tetz Jesuus.

⁵Niketval inq'a yol sete, tan a'etz insa'e la' ech'ixv te inq'a nik motx eb'ane'. Tan b'ane jye'l koq inva'q niman tetz Jesuus sexo'l, k'uxh va'l kuxhtu', uva' at tootzaqib'al s-b'a'n ti' tilix inuqul inq'a yol xo'l inq'a imol s-niman tetz Jesuus! ⁶Pet ajt nik etxh'a'oi etib' sevatzaq, ex inq'a niman tetz Jesuus, tul antxh nik exotxhvat txhan etib' vatz inq'a aq'olax ku' yol tinuqul, inq'a jit niman tetz Jesuus.

⁷Poroz toq val sete uva' tira kantxhaq kuxh tilixe' uva' at txh'a'o sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesuus. Ye' nik etx'ol tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet a'l b'a'n uva' la' kuxh ya' sevatz, k'uxh jit a' vinuqul nik etulb'ele'. Atz la' kuxh

ya' sevat, k'uxh la' sub'ux ex. ⁸Echetz koqe, pet a'l antxh ex nik ulb'en emol. Pet tanb'avaq, ex, uva' nik sub'un emol. Tan ant kuxh nik eb'anvat te vemol s-niman tetz Jesuus.

⁹Tan etootzaqle uva' ye'l tokeb'al inq'a xao, inq'a nik b'anon u ye'b'a'n, ti' ib'en tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil. Etitz'achi uva' ant inq'ae la' motx b'eni. Tan jitoq la' b'en inq'a ech nik ib'an s-eche: Inq'a nik iyansa tib' uva's ye'naq ik'ulet tib' tinuqul, inq'a nik natxhk'uulan b'i-tichla tiuxh, atz inq'a nik iyansa tib' tuch' uva' jit ik'ulel tib' s-tuch', atz inq'a vinaq, inq'a nik taq' b'en tib' s-ixoq, atz inq'a vinaq, inq'a nik tok k'atz imol s-vinaqil, ¹⁰atz inq'a elq'om, atz inq'a, a' kuxh jiq'al nik ib'ane', atz inq'a q'ab'areel, atz inq'a, a' kuxh yol nik itxhejsa ti' imol, atz inq'a nik sub'un imol. Aya'letz inq'ae ye'l tokeb'al ti' ib'en tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil. ¹¹Poru at juunil ex, uva' ech nikich eb'ane. Pet qatez itx'ajl vet ex quB'aal Tiuxh t-inq'a pa'v inq'ae. Atz qat ich'exe'l ex quB'aal Tiuxh sitenam. Atz qat ikuyl vet ex quB'aal Tiuxh, tul jit vet ex aj pa'vom s-vatz, ti' egejt u quB'aal JesuKriisto, atz ti' kam uva' qat ib'an viTiuxhil quB'aal Tiuxh sek'atza.

**Uva's talt Pa'p uva' ye' la' iyansa inq'a niman
tetz Jesuus vitxhi'o'l ti' ib'anax u pa'v**

¹²Atz kamal at ex ech toq alon s-eche: —La' kuxh utxhi la' inb'ana kam uva' la' ikuy inq'a b'ek'b'al inb'anta', —kamal toq etale'. Poru jitetz aya'l uva'e ik'ulel la' inb'ana. Atz kamal echat toq etal s-eche: —La' kuxh utxhi la' inb'ana kam uva' la' ikuy inq'a b'ek'b'al inb'anta', —kamal toq etale'. Poru ye' la' utxhi la' vaq' vib' b'ek'loq te inq'ae.^p ¹³Atz kamal at ex ech toq alon s-eche: —Jank'al u etxhb'ub'al, a' itxa'k la' b'en tu quul. Atz a' itxa'k u quul la' b'en u etxhb'ub'al s-tuul. Tul b'a'n kuxhtu' k'uxh jank'al kuxh kam la' qetxhb'u, —kamal toq etale'.

Pet toq val sete uva' jit tetz yansa ib'e vetxhi'o'l uva' la' eyansa etib' tuch' va'to'q uva' jit ek'ulel etib' s-tuch'. Pet a' itxa'k ib'anax u b'a'n uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tan tuch' u qutxhi'o'l toq qoksavat iq'ij quB'aal Tiuxh, tan tetz quB'aal Tiuxh. ¹⁴Tan titz'e'vsa quB'aal Tiuxh vitxhi'o'l u quB'aal JesuKriisto tuch' u ticle'm. Tul echatetzxh la' titz'e'vsat quB'aal Tiuxhe u qutxhi'o'l inpaqte tuulb'al uva's ma't qukame'. Tan at ticle'm u qutxhi'o'l vatz u quB'aal Tiuxh. ¹⁵Tan etootzaqle uva' va'l kuxh vetxhi'o'l tuch' quB'aal JesuKriisto. Xa'tetze ye' la' isa'a uva' la' etaq' ik'ul tib' vetxhi'o'l tuch' inva'q lampaq'. Tan mij paqul la' isa'a uva' ech la' eb'ane. ¹⁶Tul etootzaql inpaqte, oq ja'l uva' la' ok k'atz inva'q u lampaq', tul va'letz kuxh vet ticle'm nik ib'an s-tuch'. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Va'l kuxh vet ticle'm
u vinaq tuch' u tixqel
la' ib'ana,

p 6.12 ¿Kam talax u yol uva'?: —...ye' la' utxhi la' vaq' vib' b'ek'loq te inq'ae, —chiche. A' nik tal uva' ye' la' pal ivi' ichian s-qe ib'anax jab'iste uva' nik ib'en qaanima s-ti'. Eche ib'en qaanima ti' kam kuxh ticle'm, eche ipal ivi' tilix teele, atz eche ti' tx'ix, eche ti' b'a'x, eche ti' aq'on.

—chich u yol.^q

¹⁷Echetz ja'l uva' nik toksa vet tib' s-niman tetz Jesuus, tul va'latetz kuxh vet tatin u taanima tuch' quB'aal JesuKriisto.

¹⁸Echetz tira etaq'ka jank'al inq'a yansa ib' uva'e. Tan ja'l uva' nik iyansa tib' tuch' u pa'v uva'e, tul jank'aletze vitxhi'o'l nik ipa'vin s-tuch'. Pet jank'atexh jolt inq'a pa'v uva' la' ib'an u xao, tul jit a' vitxhi'o'l nik iyansa s-tuch'.

¹⁹Tul etootzaql inpaqte uva', a' vetxhi'o'le u tatib'al viTiuxhil Tiuxh uva' qat ek'ul te quB'aal Tiuxh. Tul il viTiuxhil Tiuxh at tetaanima. Echetz jit a', ex aj etz vetxhi'o'l, pet tetz quB'aal Tiuxhe. ²⁰Tan sib'xhte uva' qat tzaj tu taanima quB'aal Tiuxh ti' etok s-k'aol ime'al. Tan qat taq' viK'aol kamoq seti'. Echetz oksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' vetxhi'o'l, atz tuch' vetaanxelal, tan tetz quB'aal Tiuxh s-ka'b'il.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' kam la' ib'an inq'a niman
tetz Jesuus inq'a tz'alona'ql vete'**

7 ¹Toqetz intzaq'b'e b'en inq'a yol sete, inq'a etz'ib'a tzaan s-ve, ti' uva' maq b'a'n te u vinaq uva' la' kuxh atin s-junal, tul ye' la' tiq'o inva'q ixoq. Sinvatz, tan b'a'n kuxhtu' uva' ye' la' txhej tixqel u vinaq. ²Pet, ti' uva' mam kuxh yansa ib' nik tutxhe', echetz a'l b'a'n uva' jununil vinaq la' atin tuch' va'l tixqel. Tul jununil ixoq, tan la' atin tuch' va'l itzumel. ³Tul tetxhal la' inima u vinaq viyol ti' tatin tuch' u tixqel. Atz tetxhal la' inima u ixoq viyol ti' tatin tuch' vitzumel. ⁴Tan jit ta'n kuxh u ixoq at tokeb'al ti' kam la' ib'an tuch' vitxhi'o'l, pet ant vitzumel at tokeb'al s-ti'. Atz echat kuxh u vinaq, tan jit ta'n kuxh u vinaq at tokeb'al ti' kam la' ib'an tuch' vitxhi'o'l, pet ant u tixqel at tokeb'al s-ti'. ⁵Echetz ye' la' isa'a la' imaq tib' u vinaq, vitzumel u ixoq, atz ye' la' isa'a la' imaq tib' u ixoq, u tixqel u vinaq ti' tiltaq tib' s-vatzaq. Pet oq la' isa'a la' motx imaq tib', poro a' la' motx yolon s-vatzaq ti' u tatine'. Atz ech kuxhte oq la' motx ik'aq tib' ti' inatxhax Tiuxh tuulb'al ka'oxvo'q q'ij. Xam-teletz vete', tul la' motx til tib' inpaqte. Echetz ye' la' motx itxhokt Satanaas iku'e t-pa'v, ti' uva' ye' la' motx til vet tib' tinjoloq q'ij.

⁶Jank'aletz inq'a yol uva' nik val ti' inq'a xao, inq'a tzumlel vet tatine', a' nik vale' uva' quB'aal Tiuxh nik kuyun la' tz'aloni. Aloq jit a' nik tal quB'aal Tiuxh uva', tetxhalen koqxh la' txhej ik'ulel inq'a xao. ⁷Poro a' vitz'ab'al uva' ech koq la' kajk inq'a xao s-junal eche u vatine'. Pet junun xao tootzaq vete' kam uva' la' itx'ol ib'ant ta'n quB'aal Tiuxh. Tan at inq'a nik isa' itxhej ik'ulel,

q 6.16 Jeenesis 2.24; Tio 19.5. ¿Kam talax u yol uva'? : —...va'l kuxh vet ticle'm, —chiche. A' nik tal ti' vik'ult tib' vitxhi'o'l. Aloq jit kuxh ta'n uva'e nik tale, pet aya'l kuxh nik tal, ti' uva' va'l kuxh vet tatine', atz va'l kuxh vet titz'ab'al nik ib'ane'. Tul taletz Pa'p u yol uva'e, tan mam kuxh lampaq'il nikich ib'anax tu tenam Koriinto tuulb'al u tuq'e'yb'al inq'a griego. Tan atich inq'a ixoq uva' oksan yolich vatz inq'a b'itichla tiuxh tuulb'al vitoxtiuxh tu tenam Koriinto. Atz atichaq vinaq paqte antxh oksanaq yol vatz inq'a b'itichla tiuxh. Tul nikichetaz taq'b' mamala xao natxhk'uula tetz inq'a b'itichla tiuxh. Tul nikich ikuy u tuq'e'yb'al iyolon inq'a oksan yol vatz vib'itichla tiuxh tuch' inq'a xao, inq'a nikich taq'b' ti' inatxhk'uual inq'a b'itichla tiuxh. Echetz nikich motx ilampaq'te inq'a xao tuch' inq'a oksan yol vatz inq'a b'itichla tiuxh.

Tul jitetz kuxh ta'ne, pet mamala sol tetz Rooma nikich tatin tiztzi t-Koriinto. Tul nikich itxhok inq'a sol inq'a ixoq, tul nikich ilampaq't s-tuch'. Echetz tza'lich vet te inq'a aj Koriinto tele'l t-inq'a pa'v tetz lampaq'il. Tan atichaq ok tivi'. Xa'tetze tal Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus uva' ye' vet la' motx ib'an s-eche.

atz at inq'a ye' nik isa' itxhej ik'ulel. ⁸Pet toq val b'en te inq'a vinaq, inq'a ye'l tixqel, atz te inq'a txakay ixoq. Tan a'l b'a'n uva' ye' la' itxhok vet u vinaq tixqel, eche b'anel va'n. Atz a'l b'a'n te inq'a txakay ixoq, uva' ye' la' txhej vet itzumel uva' ech koqe s-te. ⁹Pet oqetz ye' la' motx itx'ol imaqt tib' ti' tatxha'v vitxhi'o'l, tul a'l b'a'n la' tz'aloni. Tan a'l b'a'n uva' tira la' tz'aloni vi' uva' la' kuxh ik'axb'isa vitxhi'o'l t-atxha'v.

¹⁰Atz toqat inb'ek' te inq'a tz'alona'ql vete'. Aloq jit in kuxh nik alon sin-junal, pet a' u quB'aal JesuKriisto nik alon. Tan ech nik tal s-eche: —Ye' la' utxhi la' taq'ka u ixoq vitzumel. ¹¹Pet oqetz tira la' taq'ka u ixoq vitzumel, tul ye' la' utxhi la' tiq'o vet u ixoq inva'to'q vinaq. Pet oq la' ijaq tib' ikuya u ixoq tuch' vitzumel, tul la' tiq'o tib' inpaqte; tul b'a'netz kuxhtu'. Tul echat kuxh u vinaqe, tan ye' la' utxhi la' ituki el u tixqel, —chich u yol.'

¹²Pet tik'etz toq val b'en ka't u yol te inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a ye'laq ik'ulel ato'k s-niman tetz Jesuus. In nik alon u yol, pet jit ib'ek'o'm quB'aal JesuKriisto. Echetz s-eche: Oqetz at inva'q vinaq niman tetz Jesuus uva' jit niman tetz Jesuus u tixqel, tul oq aya'lxh ik'uul u ixoq ti' tatin xe' vitzumel, tul ye' la' isa'a la' ituki el u vinaq u tixqel. ¹³Atzoq at inva'q ixoq niman tetz Jesuus uva' jit niman tetz Jesuus vitzumel, tul oq aya'lxh ik'uul u vinaq ti' tatin tuch' u tixqel, tul ye' la' isa'a la' ituki el u ixoq vitzumel. ¹⁴Tan k'uxh jit niman tetz Jesuus u tzumela, poro a' vet u ixoq nik lotxhon vitzumel ti' ijexhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Tan k'ulel vet tib' u vinaq tuch' u tixqel uva' niman vet tetz Jesuus. Atz echat kuxh u ixoqe uva' jit niman tetz Jesuus, tan a' vet u vinaq nik lotxhon u tixqel ti' ijexhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Tan k'ulel vet tib' ixoq tuch' vitzumel uva' niman vet tetz Jesuus. Pet inq'a nitxa', tan ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh oq uva' ato'k vitxutx, atz maq ta'n kuxh vib'aal, niman tetz Jesuus vete'.

¹⁵Pet oqetz a' u vinaq, atzoq u ixoq, uva' jit niman tetz Jesuus, la' sa'on ijatxt tib' tuch' vik'ulel, tul b'enoqnetza. Tan ye' la' utxhi uva', tetxhal kuxh la' iya'lu u niman tetz Jesuus tatin tuch' vik'ulel, oq ye' la' isa' vet toke'. Tan a' qat isa'vat o' quB'aal Tiuxh ti' qatin tib'a'n'il s-quvatzaq. ¹⁶Tan ye' ootzaqle, axh u ixoq, oq uva' se'e la' okk vatzumel s-niman tetz Jesuus. Atz echat kuxh axhe, u vinaq, tan b'ane ootzaql koq oq se'e la' okk u eexqel s-niman tetz Jesuus.^s

¹⁷Tul ant kuxh atoq vet ex s-eche, kame vetatin sevatzag uva's ikuyt quB'aal Tiuxh etatine' uva's isa't tzaan ex quB'aal Tiuxh ti' eb'en s-niman tetz Jesuus. Echetz uva'e nik inb'ek' te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik ik'ul tib' t-junun tenam.

¹⁸Ja'letz u vinaq uva' qolichxh vet el inb'iil te vitxhi'o'l uva's tok s-niman tetz Jesuus, tul b'a'netz kuxh vet tatin s-eche. Atz ja'letz u vinaq uva' ye'ich qolel el inb'iil te vitxhi'o'l, uva's tok s-niman tetz Jesuus, tul ye' la' qolp vet el inb'eeq te vitxhi'o'l. ¹⁹Tan jit a' nik tokxa quB'aal Tiuxh s-tuul uva' qolel vet el inb'iil te vitxhi'o'l, atzoq ye' qolel el inb'eeq te vitxhi'o'l. Pet a' nik tokxa

r 7.11 Tio 5.32; 19.9; Kuxh 10.11-12; Luk 16.18 **s 7.16** Ech va't nik elka'pun u versiikulo s-eche: —K'uxhetz jinki'ptxh vetatine', poro a'l b'a'n uva' la' etxhok txumb'al ti' etatin tib'a'n'il. Tan ye' ootzaqle, axh u ixoq, oq uva' la' ok vatzumel s-niman tetz Jesuus. Atz k'uxh axh u vinaq, ye' ootzaqle oq uva' la' ok u eexqel s-niman tetz Jesuus, —chiche.

s-tuul uva' la' inima inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh tuch' taanima. ²⁰ Echetz kamxh u tatiniche uva's isa't tzaan quB'aal Tiuxh ti' tok s-niman tetz Jesuus, tul atoq kuxh vet s-eche.

²¹ Tul echat kuxh toq vale sete, ex inq'a loq'el etok ti' aq'on. Tan k'uxh loq'elich vet ex ti' aq'on uva's isa't tzaan ex u quB'aal Tiuxh ti' etok s-niman tetz Jesuus, tul ye' kuxh el etanima s-ti'. Pet oq la' utxh echitp tiq'ab' u loq'ol etetz, tul a'l b'a'n la' ele'l ex tiq'ab'.²² Tan jatva'l uva' qat isa' tzaan quB'aal Tiuxh ti' tok s-niman tetz Jesuus, k'uxh loq'el tok ti' aq'on, tan chiteletz vete tiq'ab' Sata-naas ta'n quB'aal Jesuus, eche la' ichitpe'l u aq'onvil tiq'ab' u b'aal aq'on.

Atz ja'l uva' qat isa' tzaan quB'aal Tiuxh ti' tok s-niman tetz Jesuus, uva' ye'xhkam loq'el tok ti' aq'on, tul a'etz vet quB'aal JesuKriisto aj etz qat ib'ana. Tan ech vet qat tok tiq'ab' Jesuus, eche illoq'ox u aq'onvil ta'n u b'aal aq'on. ²³ Tan sib' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto ti' eloq'oxe'. Echetz s-ti'ile ye' la' ekuy vet eq'a'v ti' ib'anax inq'a kantxhaq nik tal inq'a xaal sete, inq'a jit niman tetz Jesuus. Tan oqetz la' q'a'v ex ti' ib'anax u kantxhaq, tul ma'tetz vet exe inpaqte s-eche xaal, inq'a loq'el tok ti' aq'on.

²⁴ Echetz nik valte sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, kamxh vetatiniche uva's isa't tzaan ex u quB'aal Tiuxh ti' etok s-niman tetz Jesuus, tul atoq kuxh vet ex s-eche ti' inimal quB'aal Tiuxh.

²⁵ Atz toqat val sete ti' inq'a q'opo ixvaak. Tan ye'l inva'q ib'ek'o'm quB'aal Jesuus la' intz'ib'a b'en s-te. Pet toq val ka'l u txumb'al s-te uva', in nik alon. Tan nik innatxhe' uva' tira k'uqleb'al k'uul vintxumb'al ta'n vib'a'nil u quB'aal Tiuxh uva' qat kuyun vootzaqit viyolb'al. ²⁶ Pet ti'etz vitza'lal inq'a yol uva' atil o' s-txheel, tul nik vitza' uva' la' kuxh atin inq'a chelem xaak s-eche, atz k'uxh inq'a chelem ixvaak.

²⁷ Pet oqetz at vet etixqel, tul etitz'ach kuxh ejatxt etib' tuch' vetixqel. Atz oq ye'x etixqel, tul a'l b'a'n ye' etitz'a etxheja'. ²⁸ Pet oqetz la' esa' itxhej etixqel, tul jitetz pa've. Atzoqetz la' txhej u q'opo ixvaak, tul jitatetz pa've. Pet a'e tan, jatva'l inq'a nik motx itxhej tixqel, atzoq itzumel, tul kam kuxh itza'lal nik motx palka. A'etz kuxh insa'e uva' ye'l ex la' pal ex titza'lal.

²⁹ Pet toq val sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, tan ye'xh jank'al vatz q'ij qusaq vatz u tx'ava'. Pet b'iil kuxh toq qub'ane'. Echetz s-ti'il nik vale' uva' jatva'l inq'a at vet tixqel, tul jit ta'nxxh b'enk ik'uul ti' u tixqel, pet ib'an ya'l ti' u taq'on quB'aal Tiuxh. ³⁰ Atz jatva'l inq'a nik itxumune'. Tul a' ib'an ya'l ti' u taq'on quB'aal Tiuxh. Echetz a' la' ik'utxh vete' uva', eche ye' nik itxumune'. Atz jatva'l inq'a chiib'iy kuxhtu', tul a' ib'an ya'l ti' u taq'on quB'aal Tiuxh. Echetz la' ik'utxhte uva', eche ye' nik ichiib'e'. Atz jatva'l inq'a nik illoq' tetz, tul a' ib'an ya'l ti' u taq'on quB'aal Tiuxh. Echetz la' ik'utxhte uva' jit eche tetz la' ib'ana. ³¹ Atz jatva'l inq'a chiib'iyak kuxh ti' ipal tib'a'nil vatz u tx'ava', tul ik'utxha uva' jit aya'l koq kam nik til ib'a'nil vatz u tx'ava' ti' ib'ant ya'l ti' u taq'on quB'aal Tiuxh. Tan jank'alxh u vatz tx'ava' uva' nik qile', tan toq paloq.

t 7.21 ¿Kam nik elka'p u yol uva'?: —...a'l b'a'n la' ele'l ex tiq'ab', —chiche. A' nik tal Pa'p uva' jit muqel la' tele'l tiq'ab' u b'aal taq'on la' ib'ana, eche uva' ib'an Oneesimo. Tan muqel tel Oneesimo ib'an vatz Filemone. Pet a' nik tal Pa'p uva' jikxh la' motx tele'l tiq'ab' u b'aal aq'on. Tan la' nal utxh va'l yol ti' tele'l xe' viq'eval taq'on. Atz la' utxh itxhojt tele'l. Atz maq la' ok tivi' u b'aal aq'on, tul la' toyb'a ivatz u taq'onvil, atz la' itxhaqpu el tib'a'nil. Tul a' la' itxakunsa ti' itxhaqpu el kam uva' nik tal vib'ek'b'al inq'a aj Rooma.

³² Niketz val inva't u yol sete ti' kam s-ti'il ye' la' txhej ex. Tan a'l b'a'n uva' ye' la' el etaanima ti' inq'a kam tzitza vatz tx'ava'. Tan jatva'l inq'a ye'l ik'ulel, tan een taanima ti' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, atz ti' kam uva' la' ib'an ti' ichiib'isal quB'aal Jesuus.

³³ Pet ja'l u vinaq uva' at tixqel, tan een taanima ti' titz'al kam la' tulb'e itxhej imeeb'a'il tzitza vatz tx'ava'. Atz eenat kuxh taanima ti' inq'a kam uva' la' chiiib'isan u tixqel.

³⁴ Echetz jalb'al tib' inq'a ixoq, inq'a at vet itzumel, tuch' inq'a q'opo ixvaak s-eche. Tan jatva'l inq'a q'opo ixvaak, tan een taanima ti' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, atz ti' ixheet vitxhi'o'l, atz, ti' uva' jetxhel vet ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh la' ib'ana.

Echetz koq inq'a ixoq uva' at vet itzumel, tan een taanima ti' inq'a aq'on t-totzotz uva' tetz kuxh vatz tx'ava'. Atz eenat kuxh taanima ti' inq'a kam uva' la' chiiib'isan vitzumel.

³⁵ Niketz val inq'a yol sete inq'aa, ti' uva' b'a'n la' elka'p ex. Pet jit loq's koq kuxh nik inb'ek' sete. Tan a' insa' uva' jikxh la' eb'ant u taq'on quB'aal Tiuxh. Echetz tira ye'xhkam inva'q la' maqon ex ti' ib'anaxe'.

³⁶ Pet toq val ka't yol sete. At ex inq'a b'aala uva' nik maqon eme'al ti' itxheja'. Pet niketz etil vete' uva' aalemal ipal vet iya'b' ti' itz'alone', ya'ne nik esa' txha vet itz'alone'. Pet ta'nxh inuqul la' eb'ana kam uva' nik esa' ti' itxhej veme'al. Echetz jit pa'v la' ib'ana oq la' tz'aloni.

³⁷ Pet at ex b'aala, tira ato'k tevi' uva' ye' la' txhej veme'al, tul b'a'n kuxhtu'. Oqetz ye'xhkam nik ib'an ya'l sete, atz b'a'netz kuxhte vetitz'ab'al s-ti', tul ta'n kuxh la' ib'ane uva' ataq veme'al sek'atza, tul b'a'netz kuxhte uva' nik eb'ane'. Echetz nik valte uva' b'a'n la' ib'an u b'aala oq ye' la' ikuy itxhej vime'al.

³⁸ Echetz nik valte te u b'aala, uva' b'a'nat kuxhtu' oq la' ikuy itxhej ik'ulel vime'al. Pet a'lat b'a'n inpaqte oq ye' la' ikuy itxhej vime'al.

³⁹ Tan txeysel u ixoq tuch' vitzumel ta'n viyol uva' alel ta'n s-vatzaq oq uva' itz'lel vitzumel. Tan ech uva'e, nik tal u b'ek'b'al. Pet oqetz la' kam vet vitzumel u ixoq, tul txhaqqiyetz vete u ixoq tuch' vitzumel. Tul b'a'n kuxhtu' la' tiq'o vet u ixoq inva't vinaq, ja'l uva' la' isa' s-te; poro uva' ye' tz'alona'qle. Pet ta'n kuxhte uva' niman tetz Jesuus uva' la' tiq'o. ⁴⁰ Pet a' nik vitz'a uva' a'l chiiib'eb'al la' tatin u ixoq oq ye' la' tiq'o vet va'to'q vinaq. Poro jitetz loq's koq kuxh nik val inq'a yol inq'aa, pet nik innatxhe' uva', a' viTiuxhil Tiuxh nik alon s-ve.

Uva's talt Pa'p uva' ye'l inva'q etxhb'ub'al txaj la' etxhb'uli

8 ¹ A'etz toq yolonk vet in ti' inq'a etxhb'ub'al, inq'a nik toksal ok vatz inq'a b'itichla tiuxh. Tul jununil o' nik natxhon uva' at qutxumb'al ta'n quB'aal Tiuxh ti' kam la' qub'ana. Pet a'e tan, at xaal uva' a'l nik toksat vet iq'ij tuch' uva' at vet itxumb'al nik inatxhe'. Jitetz eche. Pet a'l b'a'n uva' at taanima ti' inq'a imol, tul la' ilotxh ti' ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh. ² Oqetz at inva'q ex nik itz'an uva' atxh vet etxumb'al s-ti' nik etale', tul b'enoq sete uva' ye'xh jank'al vatzi' etootzaqle. Pet a'l b'a'n uva' a'l tel la' etxhab'ata'.

³ Ja'letz uva' atxh taanima ti' quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, k'uqleb'al vet k'uul s-tetz quB'aal Tiuxh.

⁴ Pet toqetz val ka't inq'a yol ti' inq'a etxhb'ub'al, inq'a nik toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh. Tan qootzaqle uva' ye'xhkam va'q tiqle'm inq'a b'itichla tiuxh

at vatz tx'ava'. Pet ta'n kuxh va'l quB'aal Tiuxh ati.⁴ ⁵Tul atetz jolol kam, inq'a at vatz amlika', atz inq'a at vatz tx'ava' nik tal inq'a xaoI sitiuxh. Tan kamaq kuxh nik tal inq'a xaoI sitiuxh, atz mamala kuxh nik talaq sib'aal. ⁶Pet s-quvatz, o' inq'a niman tetz Jesuus, tan ye'l inva'to'q kam la' qal s-qutiuxh. Pet va'l kuxh quTiuxh; a'e viB'aal quB'aal JesuKriisto, u viinqixsan tetz inq'a kam s-kaqaayil. Atz a' vet qutxa'k s-oksab' tetz iq'ij u quB'aal Tiuxh. Tul va'lat kuxh u quB'aal, a'e u quB'aal JesuKriisto. Tan ti' u quB'aal JesuKriisto viinqixsalik jank'al inq'a kam. Atz ti' u quB'aal JesuKriisto, tul at q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al.

⁷Poro jit kaqaayil xaoI nik ib'en s-te, ti' uva' ye'l u b'itichla tiuxh itz'lele. Tan at inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ye'x kuxh eloq inq'a b'itichla tiuxh tivi'. Tan a' nik motx titz'a uva' itz'lel inq'a b'itichla tiuxh uva' nik motx toksa inq'a etxhb'ub'al s-vatz. Tan a' nik motx tal uva' kantxhaq etxhb'ul, inq'a etxhb'ub'al inq'a nik toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh. Tan nik kuxh motx ib'an ka'l ik'uul ti' tetxhb'ul inq'a etxhb'ub'al. Tan a' nik motx titz'a uva' maq at ipa'v ti' tetxhb'ule', atz maq ye'le.

⁸Tan ye'l tokeb'al inq'a etxhb'ub'al ti' qujetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Tan jit a' inq'a etxhb'ub'al nik tole'v ti' qujetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Atz jit ti' qetxhb'ut inq'a etxhb'ub'al, tul a'l tel koq la' ichiib' quB'aal Tiuxh s-qi'. Atz jit ti' ye' qetxhb'ut u etxhb'ub'al, tul a'l koq vet ye' la' toksat o' quB'aal Tiuxh s-tuul.

⁹Pet nik val sete, ex, uva' ye'xhkam nik etitz'a uva' pa'v tetxhb'ul va'q etxhb'ub'al. Pet aloq a'letz noq etil etib', tul ye' la' motx ek'axb'isa inq'a nik ika'-kab'in taanima, ti' uva' maq at ipa'v ti' tetxhb'ul inq'a etxhb'ub'al.

¹⁰Tan kamal at va'q ex ootzaqin tetz uva' jit pa'v etxhb'ul inq'a etxhb'ub'al inq'ae. Tul kamal la' b'en ex k'uqloq ti' etx'a'on tal uva' atil inq'a b'itichla tiuxh. Tul oqetz tuul la' til ex va'q vemol s-niman tetz Jesuus uva' nik ika'-kab'in taanima ti' inq'a etxhb'ub'al. Tul kamal la' eb'oqo vet vemol ti' tetxhb'ul u etxhb'ub'al, k'uxh nik ib'an ka'l ik'uul. ¹¹Tul la' itanb'a vet vemol s-niman tetz Jesuus inimal u quB'aal JesuKriisto, vemol uva' nik ika'-kab'in taanima, ti' tetxhb'ul inq'a etxhb'ub'al, inq'a nik toksal ok vatz inq'a b'itichla tiuxh. Iq'aq'alez kuxh vetxumb'al uva' jit pa'v etxhb'ul inq'a etxhb'ub'al sevatz la' q'a'vik vemol. Tan ti' inq'a xaoI, eche inq'ae kamk u quB'aal JesuKriisto. ¹²Echetz ti' ek'axb'isat vemol s-niman tetz Jesuus, tul nik epa'vin vatz u quB'aal JesuKriisto. Tan eq'aq'al, tul nik ib'an vet vemol u pa'v uva' nik tal u titz'ab'al s-ye' la' ib'ana.

¹³Echetz nik valte sete, oq a' u etxhb'ub'al uva' la' etetxhb'u la' aq'on ku' vemol tu pa'v, tul b'a'n uva' tira ye'l inpaqt la' etetxhb'u inq'a txhib', inq'a nik toksal ok vatz inq'a b'itichla tiuxh. Echetz ye' la' ek'axb'isate vemol ti' ye' iku' t-pa'v.

Uva's talt Pa'p uva' atat tokeb'al Pa'p ti' ik'ult lotxhb'al te inq'a niman tetz Jesuus, eche nik ik'ult jolt inq'a apoostol

9 ¹Toqetz val sete, in va'l viapoostol u quB'aal JesuKriisto. Tul at vokeb'al ti' ik'ulux kame uva' nik ik'ul inq'a apoostol. Tan vilxh Jesuus, u quB'aal.

Tul a'etz exe, vivatz u vaq'on uva' nik inb'an ta'n quB'aal JesuKriisto. ²K'u-xhetz jit in apoostol vatz jolt inq'a xaol, pet sevat, tan in apoostol. Tan a' vet ex, inq'a qat oky vet ex s-niman tetz Jesuus, nik alon, atz nik k'utxhun, uva' in iapoostol quB'aal Jesuus.

³Pet toq val inuqul ka'l u yol sete ti' inq'a nik alon uva' jit in apoostol. ⁴Tan b'ane ye'l koq vokeb'al tuch' Vernavee, ti' uva', a', ex la' aq'on qutx'ix qaja'. ⁵Atz ye'lat koq vokeb'al tuch' Vernavee, ti' uva' la' txh'uye'v va'q ixoq s-qi' s-qixqel uva' niman tetz Jesuus, tul la' etaq' qutx'ix qaja' s-tuch'. Tul ech la' qub'an, eche uva' nik ib'an jolt inq'a apoostol; atz eche uva' nik ib'an inq'a titz'in u quB'aal Jesuus; atz eche uva' nik ib'an Seefas. Tan txh'uyelaq tixqel s-ti'. ⁶Pet jmaqetz ta'n kuxh Vernavee tuch' in, uva' tetxhal la' nal aq'onv o' ti' itxhej kam vatzi' la' sa'on s-qe! Ye'le ab'a.

⁷Pet atat qokeb'al ti' ik'ulux lotxhb'al sete. Tan jank'al eche tatin inva'q sol, tan b'ane junt koq nik itxhoj ik'uulale'. Atz jank'ale u xaol uva' la' avan uuva, b'ane ye'letz koq tokeb'al la' tetxhb'u vivatz uva' la' tava. Atz jank'ale u xaol uva' nik xeen karne'l, tul ye'etz koq la' utxhi la' tuk'a b'eeq ta'l itxh'u' inq'a karne'l.

⁸Tul inetz koq kuxh nik alon inq'a yol, pet ech uva'e tz'ib'amal ka t-inq'a b'ek'b'al. ⁹Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka tuul inq'a b'ek'b'al ta'n Moisees s-eche:

—Ye'l inva'q kam
la' ooksa titzi'
inva'q yak'a va'k
s-maqb'al tetxhb'une',
oq seb't taq'onv
ti' iche'ul el ti' triigo,
—chich u yol.^v

A'etz koqxh nik tal u b'ek'b'al uva', a' u yak'a va'k nik itxum quB'aal Tiuxh ivatz. ¹⁰Pet a' nik tal u b'ek'b'al uva', a', o' nik itxum quB'aal Tiuxh quvatz. Tan s-qi'e, tul tz'ib'alik ka inq'a b'ek'b'al. Jank'ale u vinaq uva' nik ikoj u tx'ava' tuch' va'k, tan a' k'uqlel vet ik'uul ti' kam uva' toq tava. Atz echat kuxh u vinaq uva' nik che'un el ti' triigo, tan a' k'uqlel vet ik'uul ti' u triigo uva' ma't tel vet ti'.

¹¹Echatetz kuxh o'e, tan qat qal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l, eche qavat inva'q kam tu tx'ava'. Echetz jit ch'ixveb'al koq uva' la' quk'ul inva'q qulotxhb'al sete ti' kam uva' nik isa'on s-qe. ¹²Tan oq at tokeb'al jolt apoostol ti' ik'ulux u lotxhb'al teq'ab', tul a'atetz koq o', ye'l qokeb'al ti' ik'ulux u lotxhb'al teq'ab', atz a', o' b'atz'i, palna'q qokeb'al ti' ik'uluxe'.

Ape k'uxhetz eche, poro ye'l lotxhb'al qetz nik qab'i sete. Pet il o' junt nik qiqatzi qib' ti' jank'al uva' nik isa'on s-qe. Tan a' qusa' ye'xhka va'q la' maqon toksat tib' inq'a xaol s-niman tetz Jesuus. ¹³Pet aloq etootzaqle uva' jatva'l inq'a nik taq'onv tuulb'al u tostiuxh tu Jerusaleen, tul antxh nik tetxhb'u inq'a kam uva' nik ex aq'axoq ka tu tostiuxh. Atz ja'tva'l inq'a nik taq'onv ti' itz'e'sal ok inq'a oya vi' u natxhk'uulab'al, tul antxh nik elk u tetxhb'ub'al k'atz inq'a oya uva' nik itz'e'sal vi' u natxhk'uulab'al.^w

¹⁴Tul echatetz uva'e ib'ek' ka quB'aal Jesusus ti' inq'a paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti'. Tan a' ib'ek' ka uva', a' inq'a niman tetz la' iquatzin taq'ax kam uva' nik isa'on te inq'a la' paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti'.^x

¹⁵Echetze in, tan ye'lxh inpaqxo'q ink'ul lotxhb'al teq'ab'. K'uxhertz il u u' nik intz'ib'a b'en sete, poro jit a' insa'e la' elotxht in. Tan tira nik inchiib' ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. Tul ye'etz insa' ja'l kuxh la' maqon in ti' talaxe'. Pet a'l b'a'n uva', in la' kam in, vi' uva' la' maqax in ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan a' uva'e, nik chiib'isan in. ¹⁶K'uxhertz nik inpaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol, tan ye' la' utxhi la' voksa inq'ij s-ti', ti' uva', in nik b'anon. Tan nik innatxhe' uva', a' u quB'aal JesuKriisto qat aq'on viqatzi talaxe'. Tul jkamxhte la' ya'k in oq ye' la' inpaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol! ¹⁷Tan oq yiqxh tuch' aya'l ink'uul nik val inq'a b'a'nla txhaq yol, tul oq jit ti' puaq nik valvat, echetz b'en ink'ulte vintx'aqa'm te quB'aal Tiuxh. Pet oq tuch' ka'l ink'uul nik inb'antat, atzoq ti' puaq, tul a'etz kuxh la' innima vete kam uva' la' b'ek'ex s-ve. ¹⁸Pet a' nik chiib'isan in, uva' ye'l puaq nik injaq te inq'a xaol, inq'a nik ab'in inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus uva' nik inpaxsa s-xo'l. Pet jit a' nik voksa tinvi' uva' at vokeb'al ti' ink'ult lotxhb'al tiq'ab' inq'a nik ab'in inq'a b'a'nla txhaq yol.

Uva's talt Pa'p uva' a'l b'a'n s-te uva' ye'xhab'il tiq'ab' ato'k

¹⁹Echetz, ti' uva' ye'xhab'il tiq'ab' ato'k in, tul kaqaayil kuxh inq'a xaol nik ink'uula ti' ib'ok'tziil ti' tok s-niman tetz Jesusus. Tul tira nik ink'aq vib' ti' ib'anax u aq'on, eche va'q xaol uva' loq'el tok ti' aq'on. Tan a' k'aqel va'n uva' jank'al inq'a xaol la' ok s-niman tetz Jesusus. ²⁰Tan oq at in xo'l inq'a tij imam Israeel, tul antxh nik inb'an kam uva' nik motx ib'ane'. Tan a' insa' inb'ok'tziitaq tzaan ti' tok s-niman tetz Jesusus.

Pet oq een txhan vet in xo'l inq'a xaol, inq'a oksamal tib' jaq' inq'a b'ek'b'al ti' inimata', tul a' nik inb'ane uva' nik voksa txha vet ok vib' jaq' inq'a b'ek'b'al. Echetz uva'e nik inb'ane, k'uxh ye'l vet in ato'k in jaq' inq'a b'ek'b'al. Tan a' insa' inb'ok'tziitaq tzaan ti' tok s-niman tetz Jesusus.

²¹Atz oq een txhan vet in xo'l inq'a xaol, inq'a ye' nik toksa tib' jaq' inq'a b'ek'b'al ti' iminale', tul antxh nik inb'ane' uva' ye'l in at txhan vet ok in jaq' inq'a b'ek'b'al. Echetz uva'e nik inb'ane, tan a' insa' inb'ok'tziitaq tzaan ti' tok s-niman tetz Jesusus. Aloq jit a' talaxe uva', in palsan yol ti' ye' innimat inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, tan a' nik innima vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' tal u quB'aal JesuKriisto.

²²Atzoqetz een txhan vet in xo'l inq'a niman tetz Jesusus, inq'a nik ib'an ka'l ik'uul ti' inimal inva'q kam vatz quB'aal Tiuxh, tul antxh nik inb'an txha vet kam uva' nik motx ib'ane'.

Tan a' insa' uva' a'l tel la' motx ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz qat inb'an kam vijejo'm inq'a xaol tal uva' qat motx palk in. Tul kam kuxh txumb'al qat inb'anbe, tan a' insa' la' kolox inq'a xaol vatz u k'axk'o, k'uxh jit aya'l la' motx koloxe vatz u k'axk'o. ²³Echetz jank'al inq'a txumb'al nik inb'an ti' iqejt inq'a xaol inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus, niketz inb'ane', tan a' insa' tzum la' ink'ult vintx'aqa'm tuch' inq'a xaol, inq'a nik qeon vet inq'a b'a'nla txhaq yol, inq'a b'a'nla uva' nik taltzii u quB'aal Tiuxh te inq'a xaol uva' nik niman.

²⁴Tul etootzaqle kam uva' nik ib'an mamala xao, inq'a nik motx tok ti' q'exchil tu atib'al tetz saatxheb'al. Tan k'uxh aalatxh nik motx tok ti' q'exchil, poro va'l kuxh nik itx'akon xo'l jolol. Tul nik ik'ul vitx'aqa'm. Echatez uva'e eb'an ti' ib'anax ya'l ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto. Echetz la' ek'ulte u tx'aqa'm uva' la' taq' quB'aal Tiuxh sete.

²⁵Tan jatva'l uva' nik tetxha tib' ti' inva'q saatxh, tan tira ye'xhkam inva'-to'q kam nik motx toksa tivi'. Pet tira nik motx ik'aq tib' ti' ik'ulux inva'q kokos tze' uva' la' aq'ax ja' tivi' s-tx'aqa'm. Aloq u tx'aqa'm uva'e, tan at ipaleb'al. Petetz koq o', tan a' toq qaq'vat ya'l ti' ik'ulux u qutx'aqa'm uva' toq taq' quB'aal Tiuxh s-qe uva' ye'l paqul la' q'aji. ²⁶Iletz in, nik vaq' ya'l ti' inimal u quB'aal Jesuus, echetz la' ink'ulte vintx'aqa'm. Tan jit ech nik inb'an ti' inq'exa', eche va'q xao uva' loq's kuxh nik iq'exa'; tul ye'xhkam va'q s-ti'il nik q'exka. Atz jit ech nik inb'an, eche va'q xao uva' loq's kuxh nik tel iq'ab' vi' kaqiq', tul ye'xhab'il inva'q at s-vatz ti' tetxhat tib' ti' iq'ost tib' s-tuch'. ²⁷Pet a'etz insa'e la' intx'akone', tul il in nik vaq' ya'l ti' ib'anax u taq'on quB'aal Jesuus, k'uxh nik inpal titza'lal s-ti'. Tan ye' insa' uva' ma'taq valt inq'a b'a'nla txhaq yol te jolto'q xao, tul a', in ye' la' el intx'aqa'm. Echetz nik inb'an, eche va'q saatxhvil uva' tira nik itx'ako'k viyak'il tuch' vitxhi'o'l ti' tole'v ti' u tx'ak vi' inq'a imol.

**Uva's ib'ek't Pa'p uva' ye' la' inatxhk'uula inq'a niman tetz Jesuus
inq'a b'itichla tiuxh eche uva' ib'an inq'a tij imam Israeel s-na'ya**

10 ¹Jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, ye' esotzsa sek'uul uva' txh'uyich quB'aal Tiuxh ti' inq'a k'uy qumam s-na'ya, inq'a Israeel. Tan a'ich k'utxhb'al tette u su'tz' uva' atich s-tiib'a. Atz motx xao pa'l tinik'a u Kaq Maar. ²Tul jank'alxh inq'a k'uy qumam motx qeon u tiqle'm Moisees uva's tatinaq jaq' u su'tz', atz uva's motx ixaon pa'l tinik'a u Kaq Maar. ³Tul jank'alxh inq'a k'uy qumam etxhb'un u etxhb'ub'al, u manaa, uva' quB'aal Tiuxh aq'on ku'l s-te. ⁴Tul jank'alxh inq'a k'uy qumam uk'an u a' uva' quB'aal Tiuxh aq'on. A'etz u a' motx tuk'a uva' elu'l tuul u sivan uva' itop Moisees tuch' vib'aara. Tul a' nik elka'p u sivan u Kriisto uva' txh'uyich s-ti', ti' ilotxhoxe'.^a

⁵Kuxhetz motx til inq'a k'uy qumam jank'al inq'a motx ib'an quB'aal Tiuxh, poro tira motx isotzsa s-k'uul. Tul tira ye' motx ib'ana kam uva' isa' quB'aal Tiuxh s-te. Echetz s-ti'ile ye' motx opoon tu b'a'nla tx'ava'. Pet motx kuxh silun vet ka inq'a itxhi'o'l tu tzaqa tx'ava'.^b

⁶Jank'aletz inq'a motx ib'an inq'a k'uy qumam s-na'ya, inq'a Israeel, tan va'l vet k'utxhb'al tette s-qe uva' ye' la' qoksa b'en qaanima ti' u ye'b'a'n, eche uva'

y 10.2 Eeksodo 13.17—14.31. A' nik tal u yol tu kastiiya uva': —...fueron bautizados en la nube y en el mar, —chiche. A' nik elka'pun uva' molomalich tib' vitenam quB'aal Tiuxh, inq'a tij imam Israeel tuch' Moisees, uva's ixetaq vet ti' inimal jank'al inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tal te Moisees. Tan tzum motx tilt itxakatxh u su'tz' s-tiib'a; atz tzum motx ipalaq pa'l tinik'a u mama' vatz a'.

A'etz nik elka'pun uva' eela vet tuch', eche viku'aq xe' a' ib'ana ti' ixet' ti' inimal viyol quB'aal Tiuxh. Tan tzitzi xe'tik vet quB'aal Tiuxh ti' itxhusux vet inq'a ak' txumb'al ti' inatxhk'uulal ta'n vitenam. Tul opoonaqetz vet tu vitz Sinaii, tul mamala tel iyol quB'aal Tiuxh tal vet te vitenam. Tul itzaq'b'eetz vet u tenam inimal viyol quB'aal Tiuxh. Echetz talax vete uva' qat ku' xe' a', tan motx tal vet viyol ti' inimal quB'aal Tiuxh. z 10.3 Eeksodo 16.35 a 10.4 Eeksodo 17.5-7 b 10.5 Números 14.29-30; Deuteronomio 1.34-40

motx ib'an inq'a k'uy qumam s-na'ya. ⁷Echetz ye' enatxhk'uula inq'a b'itichla tiuxh, eche uva' ib'an jolol inq'a k'uy qumam. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Motxetz k'uqe'v vet
u tenam,
tul xe'taq vet tx'a'on,
atz xe'taq vet uk'oq a'
ti' inatxhax vib'itichla tiuxh.
Tul mamala chiib'ichil
tuch' pa'v motx ib'an vet
vatz vib'itichla tiuxh,
—chich u yol.^c

⁸Atz ye' motx eyansa etib' tuch' uva' jit ek'ulel etib' s-tuch', eche uva' ib'an jolol inq'a k'uy qumam. Tan, ti' uva' motx iyansaaq tib' tuch' uva' jitich ik'ulel tib' s-tuch', tul tuulb'al kuxh va'l q'ij yatz'axaq el vinaq oxva'l mil (23,000) inq'a k'uy qumam ta'n quB'aal Tiuxh.^d

⁹Tul ye' motx etxhok tul ik'a'nal quB'aal Tiuxh setiib'a, eche uva' ib'an jolol inq'a k'uy qumam. Tan, ti' uva' motx itxhok tul ik'a'nal quB'aal Tiuxh s-tiib'a, tul ikuy quB'aal Tiuxh itxhi'ix ta'n kan. Tul tetxhal motx ikame'.^{e f}

¹⁰Tul ye' la' ek'axa etib' ti' kam inq'a nik isa' quB'aal Tiuxh la' b'anaxi, eche uva' ib'an jolol inq'a k'uy qumam. Tan, ti' uva' motx tal yol ti' kam inq'a nik isa' quB'aal Tiuxh, tul itxhaq tzaan quB'aal Tiuxh val viaanxel ti' iyatz'axaq el.^g

¹¹Echetz kam uva' motx palk inq'a k'uy qumam, tan a' itxa'k la' ib'ensa s-qe uva' ye' la' qub'an, eche u pa'v uva' motx ib'ana. Tul ile tz'ib'amal ka ti' imaqt o' ti' ye' ib'anax u pa'v, o' inq'a nik ilon kame u titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-qi', tetxhal qul tzitza t-vitzoqpeb'al intanul ya'b'.^h

¹²Echetz ja'l ex, uva' txhab'amal vet etatin k'atz quB'aal Tiuxh nik enatxhe', tul noqxh etil etib'. Tul ye' la' ku' ex t-pa'v. ¹³Tul jank'alxh inq'a nik ik'utxh tib' sete ti' eku' t-pa'v, tan jit ya'nxhte xe'tiya. Pet kaqaayil kuxh xaal nik itxhokox iku' t-pa'v. Echetz k'uxh la' txhokox eku' t-pa'v, poro ye'l ex la' ku' ex, tan k'uqleb'xh k'uul u quB'aal Tiuxh ti' elotxhoxe'. Tan sa' koq kuxh ikuy epal t-inva'q mam itza'lal, oq uva' ye' la' etx'ol epal s-tuul. Pet oqetz la' pal ex t-inva'q itza'lal, tul a' vet quB'aal Tiuxh la' aq'on etxumb'al ti' etele'l s-tuul ti' ye' epa'vine'.

**Uva's ib'ek't Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu uva' ye' la' iyuy
vinatxhk'uulal Tiuxh tuch' vinatxhk'uulal inq'a demoonio**

¹⁴Echetz s-ti'ile nik val sete, ex, uva' nik inchiib' seti', uva' tira la' eteesa el inq'a b'itichla tiuxh tevi' ti' inatxhk'uulale', eche la' itz'eqte'l tib' va'q xaal

c 10.7 Eeksodo 32.6 d 10.8 Nuumeros 25.1-18 e 10.9 Nuumeros 21.5-6

f 10.9 Nuumeros 21.5-6; Deuteronomio 2.16, 21. Eche u yol uva': —Ye' la' etxhok tul ik'a'nal quB'aal Tiuxh, —chiche. A' nik tale' uva' ye' la' itxhok inq'a xaal ix'e't pa'vinoq vatz quB'aal Tiuxh, oq tootzaql vet inq'a pa'v uva' ye' nik isa' quB'aal Tiuxh la' b'anaxi. Deuteronomio 6.16; Vib'ano'm inq'a Apostol 15.10; 1 Koriintios 10.9 g 10.10 Nuumeros 16.41-49 h 10.11 ¿Kam nik elka'p u yol vitzoqpeb'al intanul ya'b' uva' nik tal tu versiikulo uva'a? A' nik tal inq'a apoos-tol uva' itzoqpeb'al intanul ya'b' uva's tul vet u Mesias.

k'atz va'q kam uva' xo'veb'al. ¹⁵Atz niketz val sete, tan ataq vet etxumb'al ti' tab'ile'. Antetzxh vet ex itz'an inq'a yol uva' nik val sete, oq uva' antxhte. ¹⁶Tan o' nik qub'an va'l quyol tuch' quB'aal JesuKriisto uva's nik qunimat vikameb'al tuch' u tel vikaqal ti' vitxhojt inq'a qupa'v. Tan nik qujaq vib'a'-nil quB'aal Tiuxh tiib'a u ta'l uuva uva' at ku' tu koopa. Tul nik kuk'a ti' qulsat vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-quk'uul uva' at s-qiib'a. Tul tiraetz nik qulsa s-quk'uul kam uva' tel vikaqal quB'aal JesuKriisto s-qi'.

Atz k'uxh u paan uva' nik qupixh s-tuul, tul nik qutx'a'e', tan tiraat nik qulsa s-quk'uul kam uva' ik'axb' vitxhi'o'l u quB'aal JesuKriisto s-qi'. ¹⁷Poro va'letz kuxh u paan, tul sib'alén o' nik etxhb'un. A'etz nik elka'pun uva' k'uxh sib'alén o', poro va'l kuxh vet qatin s-quvatzaqil, eche tatin qutxhi'o'l uva' va'l kuxhtu'.

¹⁸Pet b'enoqetz sete ti' kam uva' nik ib'an inq'a qumol s-tijaq imam Israeel ti' inq'a qejo'm uva' nik motx ib'ane'. Tan va'l kuxh vet nik motx ib'an tuch' quB'aal Tiuxh uva's nik tetxhb'ut b'iitxhaqul inq'a oya uva' nik toksal ok vatz quB'aal Tiuxh vi' u natxhk'uulab'al tu tostiuxh tu tenam Jerusalem. ¹⁹A'etz nik val uva' ye' la' eb'an eela eyol tuch' inq'a b'itichla tiuxh ti' etetxhb'ut inq'a etxhb'ub'al uva' nik toksal s-vatz ta'n inq'a jit niman tetz Jesusus. Pet k'uxhetz ech nik vale, poro jit a' nik val uva' itz'lel koq inq'a b'itichla tiuxh. Tul ye'xh-kam nik vale' uva' kantxhaq koq inq'a etxhb'ub'al uva' nik toksal s-vatz. ²⁰Pet a' nik vale uva' kamxh oyail uva' nik toksa inq'a jit niman tetz Jesusus vatz inq'a b'itichla tiuxh, tan te inq'a demoonioe nik taq'vat. Pet jit vatz quB'aal Tiuxhe nik motx toksavat. Echetz nik valte oq uva' la' etetxhb'u inq'a etxhb'u-b'al uva' nik toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh, tul exetz vete nik eb'an va'l eyol tuch' inq'a demoonio. Tul ye'etz insa' uva' la' eb'an eela eyol s-tuch'.

²¹Tan ye' la' utxhi ka'va'l la' eb'anvat eela eyol. Tan nik etuk'a u ta'l uuva uva' tu koopa ti' etulsat vikameb'al quB'aal JesuKriisto sek'uul. Tul echatxh nik etuk'at txhan u ta'l uuvae uva' nik toksal vatz demoonio. Echetz ye' la' utxhi uva' va'l eyol la' eb'an tuch' quB'aal Jesusus ti' etetxhb'ut inq'a etxh-b'ub'al. Tul la'at eb'an txha va't eyol tuch' inq'a demoonio ti' etetxhb'ut u etxhb'ub'al uva' nik toksal s-vatz. ²²Echetz ye' la' etxhok tul ik'a'nal quB'aal Tiuxh setiib'a, tan jit a', o' palna'q o' vi' u quB'aal Jesusus ti' ye' tul k'axb'ichil s-qiib'a.ⁱ

**Uva's talt Pa'p ti' jank'al uva' la' b'anaxi, tul a'
quB'aal Tiuxh la' oksal iq'ij s-tuch'**

²³Tul kamal ech toq etal s-eche: —La' kuxh utxhi la' inb'ana kam uva' la' ikuy inq'a b'ek'b'al inb'anta', —kamal toq etale'. Poro jitetz aya'l uva'e ik'ulel la' eb'ana. Atz kamal echat toq etal s-eche: —La' kuxh utxhi la' inb'ana kam uva' la' ikuy inq'a b'ek'b'al inb'anta', —kamal toq etale'. Tul jit aya'l uva'e la' ch'ijsan tatin vemol, inq'a niman tetz Jesusus vatz quB'aal Tiuxh. ²⁴Tul ye' la' utxhi uva', a' kuxh vetetz la' etoksa sejunal. Pet a'at la' etitz'a uva' b'a'nat la' elka'p te vemol.

²⁵Echetz b'a'n kuxhtu' k'uxh kamxh txhib'il la' etetxhb'u, inq'a nik eloq' t-inq'a k'ayib' txhib'. Tul ye' la' etab'i inuqul maq oksamal vet vatz b'itichla

tiuxh. Pet loq's kuxh la' etetxhb'u, echetz ye' la' tel etaanimae s-ti'. ²⁶ Tan quB'aal Tiuxh aq'on ka u txhib', eche uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Tetz quB'aal Tiuxh
u tx'ava'
tuch' jank'al inq'a kam
uva' at s-vatz,
—chiche.^j

²⁷ Oqetz at inva'q xao' uva' ye'x okoq s-niman tetz Jesuus, tul oq la' ib'ek' ex ti' eb'en tx'a'on s-ti', tul b'enoqnetz ex. Tul ye' la' etab'i kam b'anel ta'n u etxhb'ub'al. Pet loq's kuxh la' etetxhb'u jank'al uva' la' taq' elu'l sevatz, echetz ye' la' tel etaanimae ti' iyansat ex.

²⁸ Pet oqetz ech la' alax sete s-eche: —Oksamal vete u txhib' uva'a vatz inq'a b'itichla tiuxh, —oq chaq e'l ex, tul a'letz kuxh ye' la' etetxhb'u vete'. Echetz ye' la' etxho'nisat taanimae u xao' uva' la' alon u yol sete. Tan oq la' etxhi' u txhib' s-vatz, tul a'etz la' titz'a vete' uva' ant ex nik natxhk'uulan u b'itichla tiuxh. Tan avoqe at va'to'q xao' nik ib'an ka'l ik'uul s-ti'. Tul la' txho'n vet taanima s-ti'. [Tetz quB'aal Tiuxh u tx'ava' Tuch' jank'al inq'a kam uva' at s-vatz.]^k ²⁹ A'etz nik val uva' ye' la' txho'n taanima vemol uva' nik ib'an ka'l ik'uul ti' u txhib'. Pet jit a' nik val uva', a' ex la' txho'n etaanima.

Pet kamal at ex, uva' ech nik etal s-eche: —Kametz s-ti'il la' kuxh maqax in ti' ib'anax kam uva' la' insa'a, oq vootzaqle uva' jit pa'v? —kamal toq etale'.

³⁰ —Atzoqetz nik vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' kam uva' nik vetxhb'u, tul ye'xhab'iletz la' maqon in s-ti' oq b'a'n sinvat, —kamal chich ex.

³¹ ¡Ape! K'uxhetz kamxh la' eb'an ti' venimane', atz k'uxh kamxh la' etetxhb'u, atz k'uxh kamxh la' etuk'a, atzoq kam tel kuxh va'to'q s-ti', tul b'anvaq. Poro a' quB'aal Tiuxh etoksa iq'ij Tuch' jank'al uva' la' eb'ana. ³² Pet ech kuxhte uva' jit eq'aq'al la' ku' inq'a xao' t-pa'v, k'uxh inq'a tij imam Israeel, atz k'uxh inq'a jit tij imam Israeel. Atz jitoq eq'aq'al la' ku' inq'a niman tetz Jesuus t-pa'v, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh. ³³ Echetz eb'an, eche uva' nik inb'ane', tan ye'xhab'il inva'q nik intxho'nisa. Pet a' nik intxhok uva' aya'l inq'a xao' la' chiib' ti' kam uva' nik inb'an ti' viq'ot viyolb'al quB'aal Tiuxh. Aloq jit ta'n kuxh in nik vitz'a vib' sinjunal ti' intxhokt vetz. Pet a'at nik vitz'a uva' b'a'nat la' elka'p mamala xao', echetz la' motx ichtipe t-inq'a k'axk'o ti' inq'a ipa'v.

11 ¹ Antetzxh eb'an kam uva' nik etil inb'anta'. Tan a' nik inb'an kam uva' ib'an u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' vikutxt inq'a niman
tetz Jesuus ivi' ti' inatxhax Tiuxh**

² Niketz voksa eq'ij, jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, tan txhaqpaq nik etulsa in sek'uul ti' kamxh inva'q u yol uva' nik val eb'anta'. Tul ile antxh nik motx eb'an kam inq'a txhusel sete va'n.

³ Niketz insa'e' la' etootzaqi uva', a' u quB'aal Tiuxh ivi' tiib'a u quB'aal JesuKriisto, eche tatin u quvi' tiib'a u qutxhi'o'l. Tul a' u quB'aal JesuKriisto ivi' tiib'a

inq'a vinaq. A'etz vet inq'a vinaq ivi' tiib'a inq'a ixoq.⁴ 4Jatva'letz vinaq uva' kutxel ivi' uva's seb't inatxht Tiuxh, atz maq seb't iq'exasat viyol quB'aal Tiuxh, tul niketz teesa iq'ije u quB'aal JesuKriisto, uva' at ticle'm s-vi'. Pet a'l b'a'n uva' ye' la' ikutx u vinaq ivi', tul ye' la' teesa iq'ij u quB'aal JesuKriisto.

⁵Pet jatva'letz inq'a ixoq uva' ye' kutxel ivi' uva's seb't inatxht Tiuxh, atz oq seb't iq'exasat viyol quB'aal Tiuxh, tul niketz teesa iq'ije vitzumel uva' at ticle'm s-vi'. Pet a'l b'a'n uva' la' ikutx u ixoq ivi', tul ye' la' teesa iq'ij vitzumel. Tan eelaetz kuxh vete u ixoq tuch' u xao' uva' eesamal vet xi'l ivi', oq ye' nik ikutx ivi'. ⁶Tan oq ye' nik ikutx u ixoq ivi' uva's seb't inatxht Tiuxh, atz oq seb't iq'exasat viyol quB'aal Tiuxh, tul tiraetz teesa el u xi'l ivi'. Pet oqetz ch'ixveb'al vet u ixoq la' inatxha uva' la' eesal el u xi'l ivi', tul a'letz ikutx ivi'.

⁷Pet u vinaq, tan ye' la' utxhi la' ikutx ivi'. Tan a' u vinaq k'utxhul tetz kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Atz a' u vinaq oksab' iq'ij quB'aal Tiuxh. Pet u ixoq, tan a' u ixoq oksab' iq'ij u vinaq. ⁸Tan eche uva's ixet' tzaan u q'ij saq. Tan jit a' elke'l u b'axa vinaq k'atz u b'axa ixoq. Pet a' elke'l u b'axa ixoq k'atz u b'axa vinaq. ⁹Tul jit ti' u ixoq viinqixsalik u vinaq, pet ti' u vinaq viinqixsalik u ixoq. ¹⁰Echetz s-ti'ile la' ikutx u ixoq ivi', tan a' nik ik'utxh tuch' vikutxt ivi' uva' nik inima vitzumel, atz at ticle'm vitzumel s-vi'. Atz nik ik'utxh vinimat vitzumel vatz inq'a aanxel.

¹¹⁻¹²Pet s-quvatz, o' inq'a niman tetz quB'aal Jesuus, k'uxhetz a'xh elke'l u ixoq k'atz u vinaq, poro echatetz kuxh vet u vinaqe. Tan antxh u ixoq nik alaan vet u vinaq vatz q'ij saq. Tan ye'l koq u vinaq, tul ye'letze u ixoq. Atz ye'l koq u ixoq, tul ye'latetze u vinaq. Echetz va'laq kuxh elna'q tzaan k'atz quB'aal Tiuxh, tul nikaq ilotxh tib' s-vatzaq.

¹³Antetz kuxh vet ex itz'an oq b'a'n uva' ye'l ivi' u ixoq la' ikutxa uva' seb't inatxht Tiuxh. ¹⁴Tan vatz inq'a xao' uva' ch'ixveb'al kuxhtu' la' ikuy u vinaq ich'ij u xi'l ivi'. ¹⁵Pet inq'a ixoq, tan oq la' ikuy ich'ij u xi'l ivi', tul oksab' iq'ij u ixoq u xi'l ivi' uva' niim ich'ije'. Tan a' itxa'k u xi'l ivi' u ixoq uva' nik ich'ije' s-kutxb'al tetz ivi'.

¹⁶Kamaletz at xao' uva' yojo ib' kuxh isa' ti' iyolox inq'a yol inq'a nik vale'. Tul toq val sete: Eche o' inq'a iq'on ivi', uva' ta'nxxh nik qutxhus uva' la' ikutx inq'a ixoq ivi' uva's seb't inatxht Tiuxh, atz seb't iq'exasat viyol quB'aal Tiuxh. Pet ye'l inva'to'q uq'e'yb'al nik qutxhus xo'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh.

**Uva's nikich ipalsat inq'a niman tetz Jesuus yol ti' inimal
u tulsataq vikameb'al quB'aal Jesuus s-k'uul**

¹⁷Pet toqetz intz'ib'a b'en jolt u yol sete. Poro ye'l ex la' voksa eq'ij s-ti'. Tan jit a' u b'a'n nik eb'ane' uva's nik ek'ult etib'. Pet a' u ye'b'a'n nik eb'ane'.

¹⁸B'axa tzietz toq val sete ti' kam uva' nik motx eb'ane' uva's nik ek'ult etib'. Tan nik vab'i uva' jit eela eyol sevatzaz. Tul echilxh vet nik inqeje' uva' echxhte. ¹⁹Niketz inatxhp s-ve uva' il ex jatxel vet etib' sevatzaz. Tan nik motx eyoj etib' sevatzaz ti' tilixe' ja'l ex sib'xh la' chiib' quB'aal Tiuxh seti'.

I 11.3 At ka'va'l nik elka'pun u yol <vi> nik tal u versiikulo uva'a. B'axa, <vatz quB'aal Tiuxh at ticle'm s-tiib'a>, chich tela'pun. A' u ka'v, <u taq'il>, chiche. <A' elna'q s-k'atza>, chiche. Echathx nik tale t-Efeesios 5.23

²⁰ Jank'al eche uva' nik eb'an ti' vek'ult etib' ti' inimal vetulsat vikameb'al quB'aal Jesuus sek'uul ti' vitxhojt inq'a qupa'v, tan jitetz ech, eche uva' nik eb'ane'.^m ²¹ Tan at ex, uva' b'axa nik etetxhb'un el vatz emol. Tul jitoq nik etitz'a jolt emol. Tul atetz vet jolt emol uva' kamy kuxh vet t-va'y, tan oq ye'l tetxhb'ub'al ati. Atetz txhan vet jolt emol uva' q'ab'a'm nik ya'k vet ti' tuk'al ta'l uuva. Pet jit quB'aal Tiuxh nik toksa iq'ij s-tuch'.

²² Tiraetz kantxhaq uva' nik motx eb'ane'. Pet a'l b'a'n uva' a'l la' tx'a'on ex, atz la' uk' ex a' tetotzotz. Pet ti'etz uva' ech nik eb'ane, tul jtira nik eteesa iq'ij inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh! Atz ja'l nik ech'ixvisat tzaqa tzi' a'xh ye'l tetz! ¿Kametz toq val vet, ti' uva' nik eb'ane' nik enatxhe'? ¿Maqetz a'l toq voksat eq'ij tuch' uva' nik eb'ane'? ¡Ye'le! Ye'l ex la' voksa eq'ij s-ti'.

**Uva's talt Pa'p yol ti' kam la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus ti' inimal
vikameb'al quB'aal Jesuus uva' la' motx talsa s-k'uul**

Tio 26.26-29; Kuxh 14.22-25; Luk 22.14-20

²³ Tan kamxh uva' qat ik'utxh u quB'aal Jesuus s-ve, tul antxh uva'e qat intxhus sete. Tan tuulb'aletz u aq'b'al uva's toqna'qich oksaloq vet quB'aal Jesuus tiq'ab' inq'a iq'esal uq'e'yb'al, tul tiq'o tzaan Jesuus u paan. ²⁴ Tul taq' Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul ipixh Jesuus s-tuul. Tul ech tal Jesuus s-eche: —K'ulvaq u paan. Tul tx'a'vaq, tan a' vintxhi'o'le uva' toq vaq' k'axb'isaloq seti'. Tul txhaqpaq la' animata', tul la' etulsa in sek'uul, —xe't Jesuus.

²⁵ Ya'etz vet itx'a'on Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul tiq'o tzaan Jesuus u koopa. Tul ech tal Jesuus s-eche: —U ta'l uuva uva' at ku' tuul u koopa, tan a' vinkaqaletz uva' toq eloq seti'. Tul a' vinkaqaletz toq jeqb'an ka va't vinyol sexo'l. Tul txhaqpaq la' etuk'at u ta'l uuva tu koopa, tul la' etulsa sek'uul uva' qat el vinkaqaletz seti', —xe't Jesuus.ⁿ ²⁶ Echetz txhaqpaq la' etetxhb'ut u paan, atz etuk'at u ta'l uuva, a'etz nik etulsa sek'uul, atz nik ek'utxhe vikameb'al u quB'aal Jesuus, tetxhal la' tul inpaqte.

**Uva's talt Pa'p uva' jit loq's kuxh la' etxhb'ul u paan,
atz jit loq's kuxh la' uk'al u ta'l uuva s-eche**

²⁷ Jatva'letz ex, uva' ye'xhkam kuxh ticle'm tetxhb'ul u paan, atz tuk'al u ta'l uuva sevatz, tul ye' nik etulsa vikameb'al quB'aal Jesuus sek'uul, tul aj pa'vetz vet exe ti' teesal iq'ij vik'axb' vitxhi'o'l quB'aal Jesuus, atz u tel vikaqal. ²⁸ Pet b'axa la' etulsa sek'uul kam b'anel ta'n vetatin vatz quB'aal Tiuxh. Ya'ne la' etetxhb'ut u vet u paan, atz la' etuk'a u ta'l uuva. ²⁹ Tan ja'l uva' ye'l kuxh ticle'm tetxhb'ul u paan s-vatz, atz tuk'al u ta'l uuva, tul juntetz

m 11.20 A' nik tal u versiikulo uva'a ti': —...inimal vetulsat vikameb'al quB'aal Jesuus sek'uul, —chiche. A' nik tal ti' tetxhb'ut inq'a niman tetz Jesuus u «ultima cena.» Tan at nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh u «cena del Señor.» Pet nimal kuxh talax nik tal inq'a xaal s-ti'. Tan at xaal nik alon «mesa del Señor.» Atz at nik alon «santa cena.» Pet eela kuxh nik elka'pun. Tan a' nik tal, ti' uva' va'l nikich tetxhb'ut inq'a xaal ti' inimal u tulsataq vikameb'al quB'aal Jesuus s-k'uul, atz u kuyb'al uva' nik taq' quB'aal Jesuus. **n 11.25** Tio 26.26-28; Kuxh 14.22-24; Luk 22.19-20
o 11.25 Tuulb'al u versiikulo uva'a, a' nik tal u yol «ta'l uuva» chiche. A' nik tal ti' u q'u'ich ta'l uuva uva' nikich ib'anbe inq'a xaal s-na'ya. Tan a'ich vatzil taja'e ti' itx'ix, eche quk'at qukapeel ti' qutx'ix.

kuxh vet nik tiq'o tzaan u k'axk'oe s-tiib'a. Tan ye' nik titz'a s-b'axa uva' va'l kuxh vet tatin tuch' jank'al inq'a niman tetz Jesuus. ³⁰Xa'tetze mamala kuxh yaab', atz mamala kuxh inq'a uqlina'q kuxh itxhi'o'l at sexo'l. Tul at inq'a qumol s-niman tetz Jesuus nik motx ikam sexo'l. ³¹Tan a'l b'a'n uva' junt la' qulsa s-quk'uul kam u qatine'. Tul la' qujaq kukuya te quB'aal Tiuxh. Tul ye'letz la' ikuy quB'aal Tiuxh tul u k'axk'o s-qii'b'a.

³²Pet oqetz nik qoksal s-jik ta'n quB'aal Tiuxh, atz nik ik'axb'isa o' tzitza vatz tx'ava', tul a'etz isa'e uva' jit tzum la' ija'p u yol s-qii'b'a tuch' inq'a xaol, inq'a jit niman tetz Jesuus uva's la' ipal u q'ij saq tzitza vatz tx'ava'.

³³Pet tuulb'aletz uva' la' ek'ult etib' ti' etetxhb'ut u paan, atz ti' etuk'at u ta'l uuva, tul la' motx etx'eb' etib' sevatzag. Tul va'l'xh la' etetxhb'uta'. ³⁴Atz oqetz at ex, uva' kamy ex t-va'y, tul a'l tx'a'on tzaan ex tetotzotz. Echetz ye' la' eteesat iq'ije u quB'aal Jesuus tuch' inq'a kantxhaq uva' nik eb'ane' uva's la' motx emolt etib'. Atz echetz ye' la' ek'axb'isale ta'n quB'aal Tiuxh.

Ateletz kuxh jolt yol uva' ye' qat val b'en. Pet ya'n la' valt inuqul sete uva's la' vaq'b' sexo'l.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' kam inq'a txumb'al nik taq'
viTiuxhil Tiuxh te inq'a niman tetz Jesuus**

12 ¹Jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, nik insa'e' la' etootzaqi tel inq'a txumb'al uva' nik qutx'ol ib'anax ta'n viTiuxhil Tiuxh. ²Nik ena-txhe'e tuulb'al uva's, a' nikich enima inq'a b'itichla tiuxh, tan tira elna'qich ex t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh. Tan nikich kuxh etaq' etib' b'ok'tziiloq ti' etok b'en ti' inatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh, inq'a ye' nik iyolone'.

³Pet toqetz vaq' etootzaqi ti' kam tilix ja'l uva' nik itxakunsal ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tan ye'l paqul la' tala uva': —Kamoq el Jesuus, —chaq koq oq uva' at viTiuxhil Tiuxh t-taanima. Pet: —A' vet Jesuus inB'aal, —chich vet u xaol uva' at vet viTiuxhil Tiuxh tu taanima.

⁴Tan nima vatzlen kuxhte inq'a txumb'al uva' nik qutx'ol ib'anaxe' uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe. Aloq va'l kuxhte viTiuxhil Tiuxh nik aq'on qikle'm ti' ib'anaxe'. ⁵Atz nima vatzlen kuxhte inq'a aq'on qat taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe ti' ik'uulal inq'a niman tetz Jesuus. Poro va'l kuxhte u quB'aal Jesuus nik aq'on s-qe. ⁶Atz nima vatzlen kuxhte inq'a b'ano'm la' qutx'ol ib'anax ta'n viTiuxhil Tiuxh, poro va'l kuxhte u quB'aal Tiuxh nik aq'on qikle'm jatva'l o', inq'a nik b'anon kamxh inva'q aq'on. ⁷Tan a' itxa'k u qikle'm jununil o' qat taq' viTiuxhil Tiuxh uva' la' qulotxh jank'al inq'a niman tetz Jesuus.

⁸Aya'letz inq'a txumb'al nik qutx'ol ib'anax s-b'a'n ta'n viTiuxhil Tiuxh inq'aa: At o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, uva' atxh qutxumb'al s-b'a'n, ti' talax b'a'nla txhaq txumb'al.

Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, uva' nik ib'en inq'a yol s-qe ti' kam uva' toq ib'an quB'aal Tiuxh.

⁹Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, uva' k'uqlel kuk'uul s-b'a'n ti' quB'aal Tiuxh ti' ib'anax inq'a kaeb'al aanima.

Tul at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, uva' at qutxumb'al ti' ib'anax inq'a yaab' b'a'n.

¹⁰Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, uva' nima vatzlen kuxh inq'a kaeb'al aanima nik qub'ane'.

Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, quq'exasat viyol quB'aal Tiuxh.

Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, tootzaqil s-b'a'n kam uva' nik tal u xao, maq tetz quB'aal Tiuxh, atz maq tetz demoonio.

Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, quyolon t-jolt yob'al uva' jit txhusel koq o' s-ti'.

Atz at jolt o', a' nik taq' viTiuxhil Tiuxh s-qe, u qel tuul inq'a yob'al inq'ae, tul nik qale' kam nik elka'pun.

¹¹ Echetz ta'n kuxh va'l viTiuxhil Tiuxh nik aq'on qikle'm ti' ib'anax jat-va'l'xh inq'a txumb'al inq'ae. Atz a' vet viTiuxhil Tiuxh nik aq'on inq'a txum-b'al jab'istee uva', a' la' sa'on taq'ax te junun xao.

Uva's ib'ant Pa'p eela inq'a niman tetz Jesuus tuch' u qutxhi'o'l

¹² Tan ech qatine, o' inq'a niman tetz Jesuus, eche tatin u qutxhi'o'l. Tan k'uxh nima vatzlenxh tatin u qutxhi'o'l, poro va'l kuxh u qutxhi'o'l s-kaqaayil. Echetz qatine s-qukaqaayil k'atz quB'aal JesuKriisto. ¹³ Tan va'l kuxh viTiuxhil Tiuxh qat ok t-qanima s-qukaqaayil ti' qub'ant va'l qatin tuch' u quB'aal JesuKriisto. Echetz va'l kuxh vet o' s-qukaqaayil k'uxh tijaq imam Israeel, atz k'uxh inq'a jit tij imam Israeel, atz k'uxh inq'a loq'el tok ti' aq'on, atz k'uxh inq'a jit loq'el tok ti' aq'on. Tan va'l kuxh qat quk'ult viTiuxhil Tiuxh uva's qat qub'en s-niman tetz Jesuus.^p

¹⁴ Echetz b'anel ta'n u qatine, o' inq'a niman tetz Jesuus, eche u qutxhi'o'l. Tan jit va'l koq kuxh tatin u qutxhi'o'l, pet nima vatzlen kuxh elna'q tatine'.

¹⁵ Eche u qoq, tan eche uva' ech koq la' tal s-eche: —Tan jit in q'ab'. Echetz jit in tetz u txhi'o'l, —oq chage. Tan b'ane jitetz koq txeyel tib' u qoq tuch' u qutxhi'o'l, oq ech la' tale.

¹⁶ Atz echate u quxichin, tan eche uva' ech koq la' tal s-eche: —Tan jit in b'aq' vatz. Echetz jit in tetz u txhi'o'l, —oq chage. Tan b'ane jitetz koq txeyel tib' u quxichin tuch' u qutxhi'o'l, oq ech la' tale.

¹⁷ Atz echetze uva' b'aq' vatz koq kuxh u qutxhi'o'l s-kaqaayil, tul ye'letz qab'ib'ale ati. Atz xichin koq kuxh u qutxhi'o'l s-kaqaayil, tul ye'letz la' qunatxh itx'umal inva'q kame.

¹⁸ Pet quB'aal Tiuxh qat oksan txhaq vatzul u qutxhi'o'l tal uva', a' qat sa'on tok-sata'. ¹⁹ Echetze uva' vatzul koq kuxh u qutxhi'o'l, tul ye'letz u qutxhi'o'le tz'ezele.

²⁰ K'uxhetz nima vatzlenxh tiq'ot tib' u qutxhi'o'l, poro va'l kuxh vet s-kaqaayil.

²¹ Tan ye' la' utxhi uva' ech koq la' tal u b'aq' quvatz te u quq'ab' s-eche: —Ye'l axh nik atxakun s-ve, —chaq koq. Atz ye' la' utxhi uva' ech koq la' tal u

p 12.13 «Kam nik elka'p u yol »bautizados en un cuerpo,« chich tu kastiiya? A' nik tale' uva' »eelaxh motx ipal inq'a xao s-tuul. Atz »va'l'xh motx inatxhta,« chiche. Tul jit literal nik elka'p u yol »bautismo« ti' iku' inq'a xao xe' a'. Tul antxh nik tal u yol ti' ib'ant inq'a xao va'l iyol s-vatzaq ti' kam uva' qat motx pal s-tuul. Tan ech uva'e nik tal tu 1 Koriintios 10.2; »bautizados en la nube y en el mar,« chiche.

Tul echat kuxh nik elka'pe u yol »beber,« tan »eelaxh motx ipal inq'a xao s-tuul,« chiche.

1 Koriintios 10.2; Tio 22.24; Kuxh 10.38; Luk 12.50. Pet jit a' koqxh nik tal viku' inq'a xao xe' a'. Tul jit a' nik tal u tuk'at inva'q xao a'.

Pet at jolt inq'a aj txumb'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh nik alon, ti' uva' a'xh nik tal u versiikulo ti' u ku'chil xe' a'. Tul ech nik tal s-eche: —Uva's quku' tu' a', o' inq'a niman tetz Jesuus, tul tira va'l kuxh vet qatin qub'an ta'n viTiuxhil Tiuxh, k'uxh o' tij imam Israeel, atz k'utxh jit o' tij imam Israeel, —chiche. Tul literaal u yol »bautismo,« nik tale'.

quvi' te inq'a qoq s-eche: —Ye'l ex nik etxakun s-ve, —chaq koq. ²² Pet jatvatzul u qutxhi'o'l uva' ye' kuxh nik qoksa s-tuul, eche ye'l itxakunb'al s-quvatz, tul a'etz uva'e, tira at itxakunb'al s-b'a'n. ²³ Atz jab'iste u qutxhi'o'l uva' jit josq'il tilone', tul a'etz inq'ae, nik quvige. Atz jab'iste u qutxhi'o'l uva' ch'ix-veb'al la' kuk'utxhta', tul a'etz inq'ae, nikxh qutxhab'a ikutxuxe'. ²⁴ Pet jab'iste u qutxhi'o'l uva' josq'il tilixe', tan ye'xhka'nik kukutxe'. Echetz itxhab'axh quB'aal Tiuxh ikaj u qutxhi'o'l, tan taq' ticle'm jab'iste u qutxhi'o'l uva' ye'xh jank'al ticle'm tatin s-quvatz. ²⁵ Echetz itxhab'axh quB'aal Tiuxh ikaj u qutxhi'o'l, tan eela kuxh ticle'm s-vatzaq ib'ana. Atz eelaxh nik motx ilotxht tib' s-vatzaq. ²⁶ Tan oq la' k'axb' inva'q u qutxhi'o'l, tul aalatxh nik motx itxho'ne'. Atzoq la' oksal iq'ij inva'q u qutxhi'o'l, tul aalatetzxh nik motx ichiib' s-vatzaq.

²⁷ Echatez kuxh qatine s-quvatzaq, o' inq'a niman tetz Jesuus, eche tatin txhaq vatzul u qutxhi'o'l. Tan va'l kuxh vet o' s-tuch', aloq at qaq'on, atz at qutxumb'al jununil o' qat ib'ana. ²⁸ Tan quB'aal Tiuxh sa'on taq'ax txhaq vatzul inq'a aq'on xo'l inq'a niman tetz. Tan b'axa tzij toksa quB'aal Tiuxh inq'a apoostol sitxhaq ti' ipaxsal viyol; ya'ne inq'a nik k'ulun viyol quB'aal Tiuxh, tul nik tale'l; ya'ne inq'a txhusul tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh; ya'ne inq'a b'anolaq kaeb'al aanima; ya'ne inq'a nik b'anon b'a'n inq'a yaab'; ya'ne inq'a lotxhonal; ya'ne inq'a ilol tetz inq'a aq'on xo'l inq'a niman tetz Jesuus; ya'ne inq'a nik iyolon tinjolt yolb'al uva' jit txhusel koq s-ti'.

²⁹ Echetz jit aya'laqxh apoostol. Atz jit aya'l nik k'ulun iyol quB'aal Tiuxh, tul la' tale'l. Atz jit aya'l txhusul tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz jit aya'l b'anol kaeb'al aanima. ³⁰ Atz jit aya'l la' b'anon b'a'n inq'a yaab'. Atz jit aya'l nik iyolon tinjolt yolb'al uva' jit txhusel s-ti'. Atz jit aya'l nik tel tuul inq'a yolb'al uva' nik tal inq'a xaal tinjolt yolb'al uva' jit txhusel koq s-ti'. ³¹ Pet atxhvavaq ib'anax inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh uva' sib' itxakunb'al xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's itxhusun Pa'p, ti' uva' atoxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq

Pet toq intxhus ex ti' va't u b'a'nla txumb'al uva' tira palna'q vi' inq'a qat vall sete. Tul ech toq inb'an ti' etxhusuxe', eche tiq'ot inva'q xaal b'ey vatz jolto'q imol.

13 ¹ K'uxhetz nik inyolon tiyolb'al jolt tenam, atz k'uxh tinjolt yolb'al uva' jit txhusel koq in s-ti', k'uxh va'q yolb'al nik iyolb'e inq'a aanxel, poro oq ye'l vaanima ti' vinmol, tul ye'xhkametz intxa'ke.

Echetz kuxh ine, eche inva'q kam uva' vek'e'k'any kuxhtu', atz eche inva'q txh'itxh' uva' a'l kuxh nik itxh'enexe'.

² Atz k'uxhetz nik taq' viTiuxhil Tiuxh intxumb'al, ti' uva' nik ink'ul viyol quB'aal Tiuxh, tul nik val elu'l, poro oq ye'l vaanima ti' vinmol, tul ye'xhkametz intxa'ke.

Atz k'uxh la' el in tuul jank'al inq'a txumb'al uva' ya'n nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq s-txheel; atz k'uxh atxh vootzaqib'al s-ti' s-kaqaayil; atz k'uxh k'uqlel'xh ink'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul la' ole'v vet in ti' ijalpul el inq'a vitz t-tatib'al, poro oq ye'l vaanima ti' vinmol, tul ye'xhkametz intxa'ke.

³ Atz k'uxh la' injatxe'l jank'al inq'a kamaq vetz te inq'a meeb'a; atz k'uxh la' vaq' vib' tz'e'saloq el ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, poro oq ye'l vaanima ti' vinmol, tul ye'xhkametz inva'q intx'aqa'me s-ti'.

⁴Pet oq atxh vaanima ti' vinmol, toqetz intx'ol inkotx't invatze, k'uxh kamxh la' ulb'el in.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, toqetz ink'utxh b'a'nile s-te.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul ye'letz txhi'txhoile sink'atza s-ti'.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul ye'letz oksa q'ijile sink'atza; atz ye'latetz ine la' vaq' b'en vib' s-nim vi' inq'a inmol.

⁵Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul jitetz kuxh in aj tial k'uule la' ib'ana.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul jit kuxh ta'n in la' vitz'a vib' ti' kam uva' nik insa' sinjunal.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul jitetz nal kuxh la' tul invi'e s-te.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol,

tul ye'letz k'a'nale la' inkol t-vaanima s-ti'.

⁶Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul ye'letz ine la' chiib' in, ti' uva' jitxh inuqul la' b'anax te vinmol, pet a' la' chiib' in, ti' uva' a'xh vinuqul la' b'anax s-te.

⁷Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul toq inkotx' invatze te vitxumb'al.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul aya'letz kuxh inq'a b'a'ne la' inqej s-ti'; pet jit nal kuxh la' inqej inva'q kantxhage s-ti'.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul a'etz la' intx'eb'e vib'ant u b'a'n.

Oqetz atxh vaanima ti' vinmol, tul tetxhaletz kuxh toq intx'ole'e k'uxh kamxh la' ulb'el in ta'n.

⁸Tan ye'l paqule la' tanatxhi uva' atxh qaanima ti' qumol k'uxh kamxh la' palk o'.

Pet vik'ulux viyol quB'aal Tiuxh, atz u talax el, tan la' ya'i.

Atz la'at ya' iyolb'el inq'a yolb'al uva' jit txhusel koq o' s-ti'.

Atz k'uxh inq'a txumb'al, inq'a ya'n nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq s-txheel, tan la'at sotzi.

⁹Tan k'uxh o' inq'a s-txheel, tan ye'xh jank'al qootzaqle.

Atz k'uxh viyol quB'aal Tiuxh uva' nik quk'ule', tan ye'xh jank'al nik taq' qootzaqi, tul nik quq'exsa.

¹⁰Pet la' nal opoon va'l q'ij uva's la' qujalp vet s-b'a'n ta'n quB'aal Tiuxh.

Ya'ne la' tzoqp vet qootzaqit ti' jank'al b'iil vatzi' qootzaqle.

¹¹Tuulb'aletz uva's xaakich kuxh in, tul iyolonich ne' xaak inyolone'.

Atz titz'ab'alich ne' xaak vitz'ab'al.

Tul a' kuxh saatxh nikich vitz'a.

Pet b'enetz vet in s-vinaq, tul vaq' vet ka vinnitxa'itb'al.

¹²Pet s-txheel, tan b'iil kuxh inq'a yol nik qile'.

Tan ech kuxh nik qilt, eche qilt quvatz t-inva'q espeejo uva' poel kuxhtu'.

Pet la' opoon inva'l q'ij uva's la' qootzaqi vet s-kaqaayil.

Tan ech la' qilt vet, eche la' tilt tib' quvatz s-quvatzaq.

Pet eche in s-txheel, tan b'iil kuxh vootzaqle.

Pet opoon nal va'l q'ij uva' la' vootzaqi vet s-kaqaayil ta'n quB'aal Tiuxh, ya'ne la' vootzaqi vet s-b'a'n, eche uva' tootzaqit in quB'aal Tiuxh.

¹³Atetz oxva'l inq'a b'a'nile uva' b'enenamen la' qub'anta'.

Va'letze uva': K'uqloq quk'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' kaqaayil inq'a la' qub'an s-vatz.

Va'tetze uva': Qutx'eb'on ti' tul u quB'aal Jesuus.

Atz va'tetze uva': At qaanima ti' qumol la' ib'ana.

Aloq a'xh palna'q tiple'm uva' atxh qaanima ti' u qumol la' ib'ana vi' ka't inq'ae.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' ka'va'l inq'a txumb'al ta'n viTiuxhil Tiuxh,
a'e u tab'it viyol quB'aal Tiuxh, tuch' viyolon t-jolt yolb'al**

14 ¹A'etz eb'an uva' atoxh etaanima ti' vemol. Tul b'anvaq ya'l ti' ejaqt te quB'aal Tiuxh ti' kam inq'a txumb'al nik taq' viTiuxhil Tiuxh te inq'a niman tetz Jesuus. Poro a'xh eb'an ya'l ti' u txumb'al ti' etab'it inq'a iyol quB'aal Tiuxh, tul la' etale'l.

²⁻³Niketx val eb'ant ya'l ti' etab'it viyol quB'aal Tiuxh, tul la' etale'l. Tan a' uva'e, jikxh nik motx ib'en te inq'a niman tetz Jesuus. Tul nik ich'ij tatin k'atz quB'aal Tiuxh ta'n. Atz a' uva'e, nik aq'on itial; atz nik k'uqb'an ik'uul.

Pet ja'l inq'a nik iyolon t-jolt yolb'al uva' jit ja'l nik txhusun s-ti', tan jit te inq'a xaole nik yolonka. Pet a' u taanxelale nik iyolon te quB'aal Tiuxh. Tul ye'xhab'il inva'q nik ib'en s-te kam uva' nik tal u xao. Tan a' nik tal u xao, inq'a yol uva' ye'xhab'il ootzaqin tetz, inq'a yol uva', a' viTiuxhil Tiuxh nik alon elu'l. ⁴Atz ja'l uva' nik iyolon tinjolt yolb'al uva' jit ja'l nik txhusun s-ti', tul ijunaletx kuxhte nik ich'ijsa tib' k'atz quB'aal Tiuxh s-tuch'.

Petetx u xao uva' nik ab'in inq'a iyol quB'aal Tiuxh, tul nik tale'l, tan a' nik ilotxh inq'a niman tetz Jesuus ti' ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh. ⁵Echetz josq'ilxhtu' uva' jank'al koqxh ex, la' yolon ex tinjolt yolb'al uva' jit ja'l la' txhusun ex s-ti'. Pet aloq a' sib'xh nik insa'e' uva', a' koqxh la' etab'i inq'a iyol quB'aal Tiuxh, tul la' etale'l. Tan sib' itxakunb'al u talax elu'l viyol quB'aal Tiuxh vi' viyolb'el in jolt yolb'al uva' ye'xhab'il nik txhusun utxhchil s-ti'. Pet b'a'natetz kuxh u yol uva' la' iyolb'e u xao inq'a yolb'al uva' ye'xhab'il nik txhusun s-ti', oq uva' a'e, la' alon elu'l kam nik tal inq'a yol. Echetz la' ich'ije inq'a niman tetz Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh ta'n.

⁶Pet toq val sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, qal kuxhte, s-ti' uva' la' aq'b' in sexo'l. Tul la' xe't in yolon tinjolt yolb'al uva' ye' etootzaqle. Tul oq jitoq la' val inuqul sete kam nik elka'pun, tul kametz koq la' taq' sete. Pet tetxhal la' val elu'l u tokeb'al, k'uxhetx a' la' val sexo'l kam uva' nik ik'utxh quB'aal Tiuxh s-ve, atz k'uxh a' la' val inva'q yol uva' nik isa' quB'aal Tiuxh tootzaqile, atz k'uxh a' la' val sexo'l kam uva' toq utxhoq, atz k'uxh a' la' val sexo'l va'to'q txhusb'al. Poro a'xh la' valvat inuqul sete t-veyolb'al.

⁷Jank'aletze inq'a kam inq'a nik iq'ooxe', atz inq'a nik toq'sale', tan nik kuxh ik'ul tetz, eche u aj, atz eche u aarpa. Tan oq ye' la' aq'ax elu'l u jalb'al tib' iqu, tul ke'chetx koq la' qab'ita' kam nik tal tuch' u toq'sale'.

⁸Qal kuxh s-ti', jank'al eche toq'sal u trompeeta ti' isik'lel sol ti' txh'a'o. Tan oq va'ten viqultzil u trompeeta la' aq'ax elu'l, tul ke'chetx la' ib'ant inq'a sol tutxh ti' ib'en b'an txh'a'o.

⁹Echetz ex. Oq ye' la' etzanb'a elu'l inq'a yol uva' la' tab'i inq'a xao, tul jke'chetx la' ib'en te inq'a xao kam uva' nik etale'! Pet ti' kaqiq' kuxh vete la' b'enk inq'a yol, inq'a la' etala, oq ye' nik etal vinuqul.

¹⁰Tan jatvatzul kuxh yolb'al at vatz u tx'ava'. Tul at koq inva'q uva' ye'l itxumb'alil. Pet at itxumb'alil junun inq'a yolb'al. ¹¹Oqetz ye' nik ib'en s-ve

kam nik tal u yol uva' nik talaxe', tul eelaetz kuxh vet vatine tuch' inva'q u xaol uva' va'ten tenam tzajna'qle. Tul echatetz kuxh vet uva'e nik alon inq'a yol, tan eelaetz kuxh vete s-tuch' uva' va'ten vet tenam tzajna'ql sinvatz.

¹²Echetze ex, ex inq'a tz'e'yxh ex ti' ik'ulux inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh, a'etz nik val sete uva' a'xh eya'luvat etib' ti' ijaqax te quB'aal Tiuxh ti' jab'iste inq'a txumb'al la' ch'ij inq'a niman tetz Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh ta'n.

¹³Echetz nik valte, ja'l inq'a nik iyolon tinjolt yolb'al uva' jit txhusel s-ti', tul ijaq te quB'aal Tiuxh uva' la' tal elu'l inuqul kam tokeb'al u yol uva' nik tale'.

¹⁴Tan oq la' innatxh Tiuxh tinjolt yolb'al uva' ye'xhab'il ootzaqin tetz, tul a'etz kuxh u vaanxelale nik natxhon Tiuxh. Pet ye' nik ib'en s-ve kam uva' nik vale'.

¹⁵Pet a' nik val uva' a'lat b'a'n la' qunatxh Tiuxh tuch' yolb'al uva' ta'nxh u qaanelal ootzaqin tetz. Atz a'lat b'a'n la' qunatxh Tiuxh tuch' u qitz'ab'al, tul tuch' yol uva' la' b'en s-qe. Atz a'lat b'a'n la' qub'itzle quB'aal Tiuxh tuch' u yolb'al uva' ta'nxh u qaanelal ootzaqin tetz. Atz a'lat b'a'n la' qub'itzle quB'aal Tiuxh tuch' u yolb'al uva' ta'nxh u qitz'ab'al ootzaqin tetz.

¹⁶Pet qal kuxhte s-ti' uva' at va'q xaol uva' ta'nxh nik inatxhk'uulavat Tiuxh tuch' taanxelal. Tul la' oka'p va't xaol uva' yiqxh b'en kuxh tab'i u yol uva' nik talaxe'. Tul sa' koq b'en s-te kame u txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh. Tul la' tab'i vinatxhk'uulan u xaol ti' taq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. Tul: —Echxhte q'aoq, —chaq koq. Tan la' koq b'en s-te. ¹⁷B'antan natxho Tiuxhe q'aoq uva' nik eb'ane'. Poro ye'l vemol nik ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh ta'n venatxht Tiuxh.

¹⁸Niketv vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, ti' uva' nik inyolon tinjolt yolb'al uva' jit txhusel in s-ti'. Tul kamal a', in palna'q inyolon tinjolt yolb'al sevi' sekaqaayil. ¹⁹Pet aloq a'l b'a'n sinvatv uva' la' val o'vo'q yol sexo'l uva' la' b'en inuqul sete ti' etxhusuxe', vi' uva' la' val lavoq mil (10,000) yol tinjolt yolb'al uva' ye' la' b'en sete.

²⁰Toqetz val sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, jit ech etitz'ab'al eb'an, eche titz'ab'al nitxa' ti' eyojt etib' ti' inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh. Pet a'l b'a'n ech etitz'ab'al eb'an, eche inq'a ne' uva' ye'l b'eeq pa'v nik titz'a ib'anaxe'. Tul txhab'avaqxh eb'en ti' vetxumb'al, atz ech ex eb'an ti' vetatin tuch' vetxumb'al, eche va'q q'esla aanima. ²¹Tan ech tz'ib'amal ka t-inq'a b'ek'b'al s-eche:

—«La' intxakunsa jolt xaol
uva' la' yolon te vintenam
tinjolt yolb'al
ti' toksal t-b'ey.
La' ink'am itzi' inq'a xaol
uva' jit intenam.
Tul jitoq tuch'
inq'a yolb'al inq'ae
toq motx tab'ivat in,»
chich quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^q

²² Echetz nik valte sete oq la' yolb'el jolt yolb'al sexo'l uva' jit ja'l nik txhusun, tul k'utxhb'aletz tetze vatz inq'a jit niman tetz Jesuus uva' at viTiuxhil Tiuxh sexo'l. Echetz la' motx titz'ataq tib'e t-inq'a ipa'v. Pet jitxh a' la' txakunk s-b'a'n te inq'a niman tetz Jesuus.

Pet oq la' alax el viyol quB'aal Tiuxh sexo'l tu yolb'al uva' la' b'en sete, tul seteetze, ex inq'a niman tetz Jesuus, nik altxhika. Pet jitetz te inq'a xaole, inq'a jit niman tetz Jesuus.

²³ Pet qaletz kuxh s-ti', eche uva' va'lxxh molel etib' t-inva'q atib'al. Tul jank'al ex la' xe't ex yolon tinjolt yolb'al uva' ye' ootzaqimal. Tul oq la' oka'p xao'l sexo'l uva' ye'x okoq s-niman tetz Jesuus, tul oq ye' tootzaq kam talax inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh, tul tiraetz ye' la' motx tab'i kam inq'a nik eyolb'e. Tul: —A'eb' k'ulelaq ivi', —chaq vet seti'.

²⁴ Pet oqetz aalatxh ex seb't ex ti' talax el viyol quB'aal Tiuxh teyolb'al, tul la' oka'p va'q u xao'l sexo'l uva' ye'x okoq s-niman tetz Jesuus, atz ye'x too-tzaqib'al, tul aalatetzxh la' etok vete ti' ib'ok'tziile' ti' titz'at tib' t-inq'a ipa'v. Atz aalatetzxh la' etok vete ti' talax s-te uva' la'xh aq'ax ku' yol tinuqul s-ti', ti' inq'a ipa'v. ²⁵ Echetz la' ib'ene s-te uva' tootzaq quB'aal Tiuxh kam inq'a pa'v kolel tu taanima. Tul la' ijoqb'a tib' ti' inatxhk'uulal Tiuxh. Tul la' tal vet inuqul uva' nuqlaxh yol uva' at quB'aal Tiuxh sexo'l.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' vitxhab'at inq'a niman
tetz Jesuus inatxhk'uulal Tiuxh**

²⁶ Pet a'etz toq val sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva's la' ek'ult etib' ti' inatxhax Tiuxh, tul a'l b'a'n uva' la' elotxh etib' ti' ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh. Tul at ex la' b'itz ex; atz at ex la' txhusun ex; atz at ex la' yolon ex tinjolt yolb'al; atz at ex la' alon el inuqul kam uva' la' alax tinjolt yolb'al; atz at ex la' alon el kam uva' la' ik'utxh quB'aal Tiuxh sete. Echetz a' eb'an jank'al uva' la' txakun ti' ilotxhox inq'a niman tetz Jesuus ti' ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh. ²⁷ Oqetz nimalen ex la' yolon ex tinjolt yolb'al, pet aloq ta'n kuxh ka'va'l ex la' yolon ex, tul junun la' eyolone'. Atzoqetz oxvo'q ex q'aoq la' yolon ex, tul ta'ne. Tul tetxhalxh at inva'l sexo'l uva' la' alon elu'l inuqul. ²⁸ Pet oqetz ye'l inva'q sexo'l uva' la' alon el inuqul kam uva' la' alax sexo'l tinjolt yolb'al, tul a'letz kuxh la' ya' uva' nik iyolon tinjolt yolb'al sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesuus. Tul a' kuxh la' yolonk vet te quB'aal Tiuxh. Tul ant kuxh vet tetz sijunal la' ib'ana.

²⁹ Echatez kuxh exe, uva' la' alon el viyol quB'aal Tiuxh. Tan la' utxhi uva' at ka'oxvo'q ex la' alon. Pet joltetz vet ex la' ab'in inuqul u yol oq uva' antxhte, oq a'xh u quB'aal Tiuxh nik aq'on ootzaqiloq. ³⁰ Qaletz kuxh, s-ti' uva', at va'q xao'l txaklele, tul seb't talt va'q yol tinjolt yolb'al uva' jit txhusel s-ti'. Ya'ne la' ik'utxh vet quB'aal Tiuxh va't yol tu yolb'al uva' ootzaqimal eta'n te inva't u xao'l uva' k'uqlele. La'etz ya' vet uva' seb't ti' talax u yol s-b'axa, tul a' vet vika'v la' xe't ti' talax jolt u yol tu yolb'al uva' ootzaqimal eta'n. ³¹ Tan la' utxhi la' etale'l viyol quB'aal Tiuxh sekaqaayil, poro junun la' motx eyolone', jit va'l kuxh la' exe't yolon. Echetz kaqaayil exe la' txhab'an, atz kaqaayil ex la' txhej etial ta'n. ³² Tan ja'l uva' aq'el txumb'al s-te ti' talte'l viyol quB'aal Tiuxh, tan at tiq'ab' uva' la' tala, atzoq la' ima'q tib' ti' talaxe'. ³³ Tan jit a' isa' quB'aal Tiuxh uva' tal txhaq kuxh la' motx etal s-te, atz kamaq kuxh la' motx eb'ana. Pet a' isa' quB'aal Tiuxh uva' jikxh la' motx eb'en ti' ib'anaxe'.

Tan ech b'anel ta'ne xo'l jank'al inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik motx ik'ul tib' tuulb'al inq'a tenam. ³⁴Tan ye'l inq'a ixoq nik motx itzaq'b' ti' yol tuulb'al uva' nik talax el va'l viyol quB'aal Tiuxh. Tan ye' la' utxh iyolone'. Pet la' motx inima inq'a ixoq inq'a iq'on ivi', tan ech uva'e tz'ib'amal ka t-inq'a b'ek'b'al. ³⁵Pet oqetz at va'q yol uva' nikaq isa' tab'il te vitzumel, tul een la' b'en tab'ivat t-totzotz. Tan kantxhaq kuxh tilixe' uva' la' yolon inq'a ixoq ti' tab'il va'q yol tuulb'al uva's molel tib' inq'a niman tetz Jesuus.

³⁶Tan a' ik'ulel uva', a' la' eb'an ti' vetatin xo'l inq'a emol s-niman tetz Jesuus kame uva' xe'tisamal vet tzaan ta'n inq'a niman tetz Jesuus ti' kam la' utxh ib'anaxe'. Tan jit kuxh ta'n sexo'l nik utxhk u natxho Tiuxh, eche uva'e. Echetz nik valte sete uva', a' la' eb'an kam uva' nik ib'an jolt inq'a emol s-niman tetz Jesuus ti' inatxhax Tiuxh.

³⁷Ja'letz ex, uva' at vet etxumb'al ti' talax el viyol quB'aal Tiuxh, atz ja'l ex, uva' kam tel kuxh inva'to'q txumb'al aq'el sete ta'n viTiuxhil Tiuxh, tul toqetz b'enoqe sete uva' ib'ek'o'm quB'aal JesuKriisto uva' nik intz'ib'a opoon sexo'l.

³⁸Pet oqetz ja'l uva' ye' la' niman inq'a yol, inq'a nik intz'ib'a opoon sete, tul ye'latetz la' k'uluxi.'

³⁹Echetz nik valte sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva' b'antaq ya'l ti' talax el viyol quB'aal Tiuxh. Tul ye' la' emaq inq'a emol ti' iyolon tinjolt yolb'al uva' jit ja'l nik txhusun s-ti'. ⁴⁰Pet jank'alxh uva' nik eb'ane', tul b'anvaq, poro txhab'avaqxh eb'en s-ti', atz jikxh eb'anta'.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' titz'e'v quB'aal Jesuus
inpaqte k'uxh ma'tich ikam vete'**

15 ¹Atz nikatetz insa'e', jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva' la' etulsa sek'uul ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' inpaxsa sexo'l. Tul motx ek'ul inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti', atz il ex nuq txaklel ex s-tuul s-txheel ti' imale'. ²Ti'etz uva' nuqtxaklel ex tuulb'al inq'a yol, inq'a motx inpaxsa sexo'l, tul koleletz vet exe ti' ye' eb'en tu k'axk'o ti' inq'a epa'v. Pet oq jit nuqtxaklel ex tuulb'al inq'a yol, tul niketz kuxh eb'utxh etib'e ti' va'to'q txhusb'al.

³Jank'al inq'a txhusb'al uva' ink'ul k'atz quB'aal JesuKriisto ti' u itz'e'v-chil inpaqte, tul antetzxh uva'e intxhus sete. Tan sib'xh tokeb'al uva' intxhus sexo'l. Tan kam u quB'aal JesuKriisto ti' itxhoos inq'a qupa'v. Tan ech uva'e tz'ib'amal ka s-ti' t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech la' palke. ⁴Tul muquxetz vitxhi'o'l quB'aal JesuKriisto. Poro titoxv q'ij itz'e'vk inpaqte. Tan ech uva'e tz'ib'amich ka s-ti' t-viyolb'al quB'aal Tiuxh. ⁵Tul antxh Jesuue uva' ik'utxh tib' te Seefas, atz uva' xamtel ik'utxh tib' te kab'laval inq'a txhusich ta'n. ⁶Ya'ne ik'utxh tib' te jolt niman tetz, inq'a molelich tib' uva' palna'qich tatxhul s-o'va'l sieen (500). Atetz inq'a xaal at s-txheel, atz at inq'a kamna'ql vete', inq'a motx ilon quB'aal JesuKriisto uva's ma'tich titz'e'v inpaqte. ⁷Ya'ne ik'utxh tib' quB'aal JesuKriisto te Jakoovo. Atz ik'utxhat tib' te inq'a apoostol

r 14.38 ¿Jab'iletze uva' ye' la' k'uluxi nik tal u versiikulo uva'a? Kamaletz a' nik tal Pa'p ti' jab'il uva' ye' la' k'ulun Pa'p tuch' u ticle'm, tul ye'latetz la' k'ulux ta'n quB'aal Tiuxh; atz maq ye' la' k'ulux ta'n inq'a niman tetz Jesuus. s 15.3 Isaiias 53.5-12 t 15.7 Jakoovo uva' nik tal tzitza, tan a' Jakoovoe, u titz'in u quB'aal Jesuus, uva' va'l itxutx quB'aal Jesuus s-tuch'. Xamti-chetz vete', tul a' vet Jakoovo b'en s-iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.13.

s-kaqaayil.⁸ ⁸Tiya'teb'aletz vete', tul ik'utxh tib' u quB'aal JesuKriisto s-ve. Tan ech kuxh inb'an vet ti' tilix quB'aal JesuKriisto, eche ipal iq'il talal va'q ne'.

⁹Echetz nik innatxhe' uva' tira txh'oj kuxh vatz vikle'm xo'l inq'a apoostol. Tul jitoq ink'ulel uva' la' alax in s-apoostol, tan tira motx ink'axb'isa inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh. ¹⁰Pet ta'ntiuxh te vib'a'n'il quB'aal Tiuxh uva' qat taq' vikle'm. Tul jitetz loq's koq kuxh qat taq' vib'a'n'il s-ve, pet il vet ivatz qat taq'la'. Tan qat pay vet u vaq'on vi' kaqaayil inq'a apoostol. Poro jit in qat b'anon sinjunal, pet quB'aal Tiuxh qat lotxhon in tuch' vib'a'n'il uva' jit ink'ulel la' ink'ula. ¹¹K'uxhetz in qat paxsan viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l, atz k'uxh jolt inq'a apoostol, poro ant kuxh inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto qat qal sexo'l. Tul a' uva'e, qat motx eqeja.

Uva's itxhusun Pa'p ti' titz'e'v inq'a niman tetz Jesuus inpaqte

¹²Tul a'etz nik qupaxsa uva' k'uxh kam u quB'aal JesuKriisto, poro itz'e'v inpaqte. Tul jke'chetz nik etalta' jolol ex, uva' ye'l inq'a kamna'q la' itz'e'v inpaqte! ¹³Tan oqetz ye'l inq'a kamna'q la' itz'e'v inpaqte, tul ye'letz Kriistoe itz'e'v inpaqte. ¹⁴Oqetz ye'l quB'aal JesuKriisto itz'e'v inpaqte, tul niketz kuxh qub'utxh qib'e ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul nikatetz kuxh eb'utxh etib'e ti' iqeex quB'aal JesuKriisto. ¹⁵Tul jit ta'ne. Atz echetze uva' ye'l koq quB'aal JesuKriisto itz'e'vsal ta'n quB'aal Tiuxh, tul tz'eqol tzietz kuxh o'e tuch' inq'a yol uva' nik qal sete ti' quB'aal Tiuxh. Tan a' nik qal sete uva' quB'aal Tiuxh itz'e'vsan u quB'aal JesuKriisto inpaqte. Echetze uva' ye'l koq inq'a kamna'q la' itz'e'vi, tul ye'latetz quB'aal JesuKriistoe itz'e'v inpaqte. ¹⁶Tan eche uva' ye'letz koqxh inq'a kamna'q la' itz'e'v inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh, tul ye'latetz JesuKriistoe itz'e'v inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh. ¹⁷Atz ye'letz koqxh JesuKriisto itz'e'v inpaqte, tul niketz kuxh eb'utxh etib'e ti' iqeex quB'aal JesuKriisto. Tul tetxhaletz kuxh toq k'axb'oq exe t-inq'a epa'v.

¹⁸Atz echatetzeb' qat ib'ane inq'a motx niman Jesuus uva's ye'naqich motx kamoq, tan qatetzeb' motx k'axb'isal ti' inq'a ipa'v. ¹⁹Oqetz ta'n kuxh ti' u qatin tzitza vatz tx'ava' qat quqejvat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul ye'xhkametzeb' va'q kam nik qutx'eb'e' uva' la' taq' quB'aal Tiuxh s-qe. Tul txumleb'aletzeb' kuxh vet qatine'. Tan tira ik'uleletzxh vete' uva' oyb'eb'al kuxh vet quvatz vatz inq'a xao, inq'a jit niman tetz Jesuus.

²⁰Pet atz itz'e'v u quB'aal JesuKriisto inpaqte, k'uxh ma'tich ikam vete'. Tan a' uva'e, iq'on b'ey ti' u itz'e'vchil, eche imolox u b'axa ivatz sevaada. Echetz s-ti'ile tetxhal la' itz'e'v vet jank'al inq'a niman tetz, inq'a kamna'q vete', tan a' quB'aal JesuKriisto b'axab' s-vatz. ²¹Tan a' xe'tik tzaan u kamchil ti' vipa'vin Adaan, u b'axa vinaq. Pet ti' inva't u Vinaq, a'e u quB'aal JesuKriisto, tan a' xe'tik tzaan u titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte s-k'atza. ²²Echetz jank'alxh inq'a xao, inq'a ant kuxh iq'omal vitxumb'al Adaan ta'n, tul kamchil vatz tx'ava' k'aqel ta'n. Pet jank'al inq'a xao, inq'a la' qeon quB'aal JesuKriisto, tan la' itz'e'v inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh. ²³Poro jikxh nik motx ib'en junun s-ti'. Tan

t 15.7 Jakoovo uva' nik tal tzitza, tan a' Jakoovoe, u titz'in u quB'aal Jesuus, uva' va'l itxutx quB'aal Jesuus s-tuch'. Xamtichetz vete', tul a' vet Jakoovo b'en s-iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.13.

b'axa qat titz'e'v quB'aal JesuKriisto, eche imolox u b'axa ivatz sevaada. Tul xamtel la' motx itz'e'v inq'a niman tetz Jesuus inpaqte, uva's la' tul quB'aal JesuKriisto inpaqte; tan aj etz vete'.

²⁴Pet ma'tetz tole'v vet quB'aal JesuKriisto ti' teesal iq'ij jank'al inq'a at tikle'm, atz jank'al inq'a nik ib'ek'one', atz jank'al inq'a sib' tokeb'al, inq'a palsan iyol quB'aal Tiuxh. Tul la' opoon vet viya'teb'al u q'ij saq vatz tx'ava'. Ya'ne la' taq' vet ok quB'aal JesuKriisto jank'al inq'a kam tiq'ab' quB'aal Tiuxh. Tul a' vet quB'aal Tiuxh la' b'anon iq'esalil s-tiib'a. ²⁵Tan tetxhal kuxh la' ib'an quB'aal JesuKriisto iq'esalil tiib'a s-kaqaayil, tetxhal topoon u q'ij ti' teesal iq'ij jank'al inq'a nik itxhi'an s-ti'. ²⁶Tul tetxhaletz vet la' ole'v u quB'aal JesuKriisto ti' iya'sal u kamchil, uva' ech tatin, eche va'q uva' nik txh'a'oin o'. Tul a'etz vet iya'teb'al la' ib'an u quB'aal JesuKriisto, a'e, uva' la' iya'sa vet tutxh kamchil. ²⁷Tan ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka s-eche:

—Toq ooksa jank'al

inq'a kam tiq'ab',

—chich u yol.^u

A'etz nik tal u yol uva' quB'aal Tiuxh qat oksan kaqaayil inq'a kam tiq'ab' u Kriisto. Atz k'uxhetz nik tale' uva': —Jank'al inq'a kam qat toksa tiq'ab', —chiche, tzanlelxhtu' uva' jit ant koqxh quB'aal Tiuxh nik tal tib'. Tan a' u quB'aal Tiuxh qat oksan inq'a kam tiq'ab' u Kriisto.

²⁸Atetz vet ok jank'al inq'a kam s-kaqaayil tiq'ab' quB'aal JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, ya'ne la' toksa vet tib' quB'aal JesuKriisto tiq'ab' quB'aal Tiuxh, uva' aq'on u tikle'm s-b'axa. Tul ta'n kuxh vet quB'aal Tiuxh iq'esal tiib'a jank'al s-kaqaayil la' ib'ana.

²⁹Pet at jolol ex inq'a nik etaq'ax ku' xe' a' sivatzil inq'a emol s-niman tetz Jesuus, inq'a ye' motx aq'ax ku' xe' a' tuulb'al uva's itz'licheaqe. Oqetz ech nik eb'ane, tul jkametz s-ti'il nik etale' uva' ye' la' itz'e'v inq'a kamna'q inpaqte! Echetz ye'l itxakunb'al uva' nik eb'ane', ex inq'a nik motx eku' xe' a' sivatzil inq'a kamna'q vete'. ³⁰Oqetz ye' la' itz'e'v inq'a kamna'q inpaqte, eche uva' nik etale' jolol ex, tul ye'letz itxakunb'ale uva' b'iitxhaqul kuxh tuul qupal t-inq'a itza'lal ti' qalt inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a xaal.

³¹Niketz val sete, jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, k'uxh jun q'ij nik talax inyatz'ax el ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l. Poro ye'xhkam nik voksa s-tuul, tan a' nik chiiib'isan in veqejta' uva' va'l vet eyol tuch' JesuKriisto, a'e u quB'aal. ³²Jank'ale uva's motx inyojt vib' tuch' inq'a xaal tzitza tu tenam Efeso ti' inpaxsat viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan ech inb'an, eche itxh'a'oit tib' va'q xaal tuch' joloq jaq' tze'il txoo. Tul kam koqetzeb' itxa'k vinyojt vib' s-tuch' oq uva' ye'l inq'a kamna'q la' itz'e'v inpaqte. Oqetz a' nik quqej uva' ye'l inq'a kamna'q la' itz'e'v inpaqte, tul echetz kuxh qitz'ab'ale, eche jolol inq'a xaal, inq'a ech tal s-eche:

—Ye' kuxh qitz'a,

pet tx'a'onoq o',

atz uk'oq kuxh o' a',

tan o'xh toq kamoq vet o',

—chichichaqe.^v

³³ Echetz ye' etaq' etib' eesaloq t-b'ey te inq'a xaoł, inq'a nik alon uva' ye' la' itz'e'v inq'a kamna'q inpaqte. Jank'al eche val u yol uva' ech nik tal s-eche: —K'uxh b'a'nxh vatxumb'al, poro oq la' amolo eeb' tuch' inq'a tira ye' itxa'k vitxumb'al, tul la' iyansa vet vab'a'nla txumb'al uva' nik ab'ane', —chich u yol.

³⁴ Echetz nuq txakb'avaq etib' tuch' b'a'nla txumb'al. Tul ya'savaq inq'a pa'v nik eb'ane'. Tan at joloł ex, uva' ye'x etootzaqit quB'aal Tiuxh s-b'a'n. Echetz sete nik valvat inq'a yol, ti' uva' la' motx ch'ixv ex te inq'a etxumb'al uva' kantxhaq.

Uva's itxhusun Pa'p ti' kam tatin inq'a txhi'o'l

³⁵ Poro kamal at joloł ex, uva' ech nik alon s-eche: —Kam la' tulb'e quB'aal Tiuxh titz'e'vsal inq'a kamna'q inpaqte? Atz ħkam vet txhi'o'lil iq'omal ta'n oq uva' la' itz'e'v inpaqte? —kamal chich ex.

³⁶ Ja'letz uva' ech nik tale, tul a'etze tira ye' nik txhab'an titz'ale'. Pet ech val u txumb'al nik ib'an eela tuch' u titz'e'v inq'a kamna'q s-eche. Tan oq qat etava va'q iiya, tul b'axa nik iq'aje'l u ti', ya'ne qat itz' vet u talab'al. ³⁷ K'u-xhetz nik etava inva'q iiya, jank'al eche iiya triigo, atz k'uxh kamxh inva'to'q iiyail, poro b'ane ech koq vet ika'y u iiya eche vixa'q u tze' uva' la' itz' vete'. Pet a' vet u talab'al u iiya la' ch'iji. ³⁸ Echetz a' quB'aal Tiuxh sa'on taq'ax ka ika'y vixa'q junun inq'a tze'. Tul taq' ka tiyail junun.

³⁹ Tul echat kuxh vitxhi'o'l inq'a xaołe tuch' vitxhi'o'l inq'a txoo, tan b'ane eela koq. Tan atxh ib'en itxhi'o'l inq'a xaoł. Tul atxh ib'en itxhi'o'l inq'a txoo. Tul atxh ib'en itxhi'o'l inq'a xich'omla txoo. Atz atxh ib'en itxhi'o'l inq'a txay. ⁴⁰ Atz atxh ib'en vitxhi'o'l inq'a aaxel uva' at vi' kaqiq'. Tan atxh ib'en tatxh-val tilixe'. Tul atxh ib'en vitxhi'o'l inq'a xaoł vatz tx'ava'. Tan atxh ib'en tatxh-val tilix inpaqte. ⁴¹ Atz k'uxh u q'ij, tan atxh ib'en u tatxhbab'al tilixe'. Atz k'uxh u ich', tan va'ten txhan vet tatxhbab'al tilixe'. Atz k'uxhat inq'a tx'umil, tan va'ten txhan vet tatxhbab'al tilix itxiquon txhaq junun. Tan jatvatzul inq'a tx'umil, inq'a voqinxhtu', tan atxh ib'en itxiquon junun.

⁴² Echatzxh la' ib'ane uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte. Tan jit vet eela u txhi'o'l la' ib'an vete' uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte. Tan la' q'aj vet u txhi'o'l uva's la' imuquxe', uva' iq'omal ta'n inq'a xaoł s-txheel, eche nik iq'aj u iiya uva' nik tavale'. Pet ech koq vet va't u txhi'o'l uva' la' itz'e'v inpaqte, tan ye'l vet iq'aeb'al. ⁴³ Tan kantxhaq kuxh vet la' tilix u txhi'o'l uva's la' ikame'. Pet ech koq vet va't uva'e la' k'uluxi, uva's la' titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte, tan atxhbab'alxh vet tilix la' ib'ana. Tan k'uxh uqlina'ql vet u qutxhi-o'l uva's la' ikame'; poro ech koq vet va't u qutxhi'o'le uva' la' kuk'ula uva's la' qitz'e'v inpaqte, tan at vet iyak'il la' ib'ana. ⁴⁴ Tan u txhi'o'l uva', a' kuxh nik isa' u atxha'v, uva' ye' nik isa' kam uva' nik tal quB'aal Tiuxh, tan a' uva'e, la' kami. Pet ech koq vet va't u txhi'o'l uva' la' kuk'ula uva's la' qitz'e'v inpaqte, tan a'xh la' ib'an vet kam uva' la' isa' viTiuxhil Tiuxh. Tan at txhi'o'l uva' ye' nik isa' kam uva' nik tal quB'aal Tiuxh, tul at txhi'o'l uva' a'xh la' ib'an vet kam uva' la' isa' viTiuxhil Tiuxh.

⁴⁵ Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Adaan, u b'axa vinaq,
tan txhej q'ij isaq
tetz vatz tx'ava'
ta'n quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^w

Pet u Vinaq, a'e u quB'aal JesuKriisto, uva' xamtel tul vet ti' Adaan, tan a'etz uva'e, ul aq'on q'ij isaq taanxelal inq'a xaol uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. A'e, uva' nik talax <siya'teb'al Adaan,> chich e'li. ⁴⁶Echatetz kuxh b'anel ta'ne u qutxhi'o'l. Tan jit a' koqxh nik isa' u qutxhi'o'l kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh uva's nik itxhej u qutxhi'o'l s-b'axa. Pet a' u qutxhi'o'l nik itxhej s-b'axa uva' ye' nik isa' kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh. Tan xamtel nik itxhej u qutxhi'o'l uva' a'xh la' ib'an vet kam uva' la' isa' viTiuxhil Tiuxh.

⁴⁷Tan u b'axa vinaq uva' viinqixsali, tan tuch' tx'ava' viinqixsalika. Pet u Vinaq uva' xamtel tul ti' Adaan, a'e u quB'aal JesuKriisto, tan een tzajk k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'. A'e u <ka'v Vinaq> la' qal s-ti'. ⁴⁸Jank'aletze tatin u b'axa vinaq tetz vatz tx'ava', tan echatxh tatin, eche inq'a xaol, inq'a a' iq'omal vet tzaan ta'n u tatin u vinaq, u tetz vatz tx'ava'. Pet jank'aletze tatin u ka'v Vinaq uva' tzajna'q t-amlika', tan echatxh tatin, eche inq'a xaol, inq'a toq b'enoq tu amlika'. ⁴⁹Tan kamxh qiq'ot tzaan vib'anax u quvatz tx'ava'lla txhi'o'l k'atz Adaan, tul echatxh qiq'ot tzaane vib'anax u quamlika'il txhi'o'l, eche vitxhi'o'l u quB'aal Jesus uva' een tzajna'q t-amlika'.

⁵⁰Niketz val inq'a yol sete, inmol s-niman tetz Jesus, tan ye'l u qutxhib'il, atz ye'l u qukaqal tetz u qutxhi'o'l tetz vatz tx'ava' la' b'en tal uva' nik ib'an-vat quB'aal Tiuxh iq'esalil. Atz jitoq u qutxhi'o'l uva' la' q'aji la' etzan ti' inq'a kam uva' ye'l iq'ajeb'al.

⁵¹Toqetz val jolt inq'a yol sete uva' ya'n nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq s-txheel: Tan jit aya'l o' toq motx kamoq o'. Poro aya'l o' toq jalpoq el u qutxhi'o'l ta'n quB'aal Tiuxh k'uxh ant itz'lel o' uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto. ⁵²Poro ye' kuxh taqla la' ijalpu quB'aal Tiuxh u qutxhi'o'l k'uxh ant itz'lel o'. Tan ech kuxh la' ib'an, eche iyupt tib' b'aq' quvatz. A'etz la' ib'ant uva's la' toq'sal vet u trompeeta tiya'teb'al q'ij saq. Iletz kuxh u trompeeta nik toq'e, tul la' motx itz'e'v vet inq'a kamna'q inpaqte. Tan ma't ijalp vet inq'a itxhi'o'l. Tul a' iq'omalaq vet ta'n vitxhi'o'l uva' ye'l paqul la' q'aji. ⁵³⁻⁵⁴Tan tetxhal kuxh la' el ka u qutxhi'o'l uva' la' q'aji. Tul a' la' aq'ax vet inva't u qutxhi'o'l uva' ye'l paqul la' q'aji. Atz la' el vet ka u qutxhi'o'l uva' at ikameb'al, tul la' aq'ax vet inva't u qutxhi'o'l uva' ye'l paqul la' kami, eche ich'exput tib' inva'q u xaol uva' la' teesa el u q'a'l toksa'm, tul a' la' toksa vet u ak'la oksa'm. Echetz la' tela'pe u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Toq ole'voq vet
quB'aal Tiuxh
ti' iya'sal u kamchil,
eche la' tole'v ti' tel iq'ij

va'q uva' la' txhi'an s-ti',

—chich u yol.^x

⁵⁵Tul ech nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—jYe'letz vet axh kamchil

la' ole'v axh,

axh, uva' nik k'axb'isan o'!

Atz iye'l vet axh, kamchil,

la' ole'v axh

ti' qutz'opoxe',

axh, uva' la' aq'on b'en o'

tu jul!

—chich u yol.^y

⁵⁶Tan a' u pa'v nik b'anon, tul nik qukame'. Pet eyetz vet iq'ij u pa'v uva' nik k'axb'isan o' tuch' u kamchil, uva' eche va'q tz'opb'al. Tul a' inq'a b'ek'b'al nik k'utxhun s-qe tal uva' nik pa'vink o'. A'e viyak'il inq'a b'ek'b'al ti' teesal quq'ij. ⁵⁷Pet ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh uva' chitel vet o' tiq'ab' jank'al inq'a b'ek'b'al, atz tiq'ab' inq'a pa'v, uva' nik aq'on b'en o' tu kamchil uva' ye'l iya-'eb'al. Tan nik ilotxh o' quB'aal Tiuxh ti' qole'v vet ti' teesal iq'ij inq'ae, ti' jank'al uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto s-qi'. Echetz jta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh!

⁵⁸Echetz nik valte sete, ex inmol s-niman tetz Jesusus, ex, uva' at vaanima seti', txhab'amoqxh vet egejt inq'a txhusb'al uva' alel vet sete qa'n ti' u titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte. Tul seb'toq kuxh ex ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. Tan etootzaqle uva' ye'l ex nik koq kuxh eb'utxh etib' ti' ib'anax u taq'on. Pet at va'l etx'aaq'm la' ek'ul s-ti'.

Uva's talt Pa'p imolox lotxhb'al tetz inq'a niman tetz

Jesusus, inq'a meeb'a' tatin tu tenam Jerusaleen

16 ¹Echetzte ti' inq'a puaq uva' la' molox s-lotxhb'al tetz inq'a niman tetz Jesusus, inq'a ch'exel ta'n quB'aal Tiuxh tu tenam Jerusaleen, tan echat kuxh la' emolt, eche uva' inb'ek't ka imolox te inq'a niman tetz Jesusus tuulb'al Galaasia.² ²Tuulb'aletz junun tumeenku', u b'axa q'ij tetz u xhemaana, jununiletz ex la' eteesa ka, atz la' ekol inb'eeq te jank'al u puaq uva' la' motx ek'ul ti' aq'on tuulb'al xhemaana. La'etz aq'b' in sexo'l, tul ye'l ex la' kuxh motx el vet ex t-b'ey ti' imolox puaq. ³La'etz aq'b' vet in sexo'l, tul la' ech'ex vet ka'oxvo'q niman tetz Jesusus. Tul la' intz'ib'a b'en inva'l u' s-ti', ti' talax inuqul uva' ex qat ch'exon ka'oxva'l emol s-niman tetz Jesusus ti' taq'ax ka u puaq. Tul la' intxhaq b'en tu tenam Jerusaleen ti' taq'ax u puaq, u oya, uva' la' emola. ⁴Pet oq ex la' alon uva' ant in la' b'en in, tul a'letz la' b'en vet in s-ti'.

Uva's ib'axab'sat Pa'p talax topoön tu tenam Koriinto

⁵Porö b'axa la' pal in tuulb'al Masedoonia. La'etz el vet tzaan in tuulb'al Masedoonia, ya'ne la' opoon in sexo'l. ⁶Tul kamal la'xh inb'an inb'eeq sexo'l.

Atz maq la' nal intx'eb' ipal paal viq'iil u txun txhe'v. Tul a'etz vet ex la' aq'on b'en lotxhb'al vetz ti' tal uva' la' b'enk in. ⁷Tan ye' insa' uva' la' kuxh pal pa'l in sexo'l. Pet a' insa' uva' la' atin in joloq q'ij sexo'l, oq quB'aal Tiuxh la' sa'on. ⁸Pet toq atinoq in tzitza tu tenam Eefeso, pal naletz u nimla q'ij u Pentekostees, ya'ne la' b'en in. ⁹Tan tira at vokeb'al s-b'a'n ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus te inq'a xao! tzitza. Tul ile nik vile' uva' nik itzaq'b'e inq'a xao! inq'a yol uva' nik vale', eche inva'q jub'al uva' jaqllel kuxh vatz va'q xao! ti' ipalo'k s-tuul. Pet sib'al xao! ati uva' nik motx itxhok txumb'al ti' inya'sal ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

¹⁰La'etz opoon vet Timoteeo sexo'l, tul la' ek'ul Timoteeo tib'a'n!l. Atz la' etila uva' ye'xhka! la' ulb'el Timoteeo tuulb'al uva's een sexo'l. Tan echat kuxh nik taq'onv Timoteeo ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche uva' nik vaq'onve'. ¹¹Tul ye'xhab'il inva'q ex la' ixvan Timoteeo. Pet a'l la' elotxht tzaan Timoteeo, ti' uva' tib'a'n!l la' ulk Timoteeo tzitza ti' vilixe'. Tan il in nik intx'eb'on ti' tul Timoteeo tuch' inq'a niman tetz Jesuus, inq'a txh'uyel s-ti'.

¹²Pet Apoolos, u qumol s-niman tetz Jesuus, tan qatxh ya'lyon in ti' ib'en ti' oxva'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at sink'atza. Tul la' b'en isoli ex nik vale'. Poro ye' qat isa' ib'en s-txheel. Pet jatu toq isa' toke', tul la' b'en til ex.

**Uva's talt Pa'p ti' oxva'l inq'a niman tetz Jesuus
uva' imol tib' tuch' Timoteeo**

¹³Poro xeevaqxh etib' vatz inq'a nik txhokon etel t-b'ey ti' inimal viyolb'al quB'aal. Tul nuqtxakloqxh ex ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul tijxh etatin eb'ana. Tul ya'luyaq etib' ti' etatin k'atz u quB'aal Tiuxh. ¹⁴Tul atoxqh etaanima ti' emol ti' jank'al inq'a kam uva' la' motx eb'ana.

¹⁵Poro etootzaqle, jank'al ex inm!l s-niman tetz Jesuus, uva', a' Esteefanas tuch' jank'al tatin t-totzotz b'axich tok ti' inimal Jesuus tuulb'al Akaaya. Tul tira qat motx ik'ayi taanima ti' ik'uulal inq'a niman tetz Jesuus. ¹⁶Pet toqetz injaq b'a'n!l sete uva' la' enima inq'a ech tatin sexo'l, eche tatin Esteefanas tuch' jank'al tatin t-totzotz. Atz la' enima inq'a nik ilotxhone', atz inq'a nik taq'onv ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. ¹⁷Tul qat chib' in ti' tul Esteefanas tuch' Fortunaato tuch' Akaaiko, tan a'aq qat b'anon evatzil ti' inlotxhoxe'. ¹⁸Tul ile qataq ul ik'uib'al ink'uul. Tul nik intx'eb'e' uva' echatxh b'en ik'uq-b'at ek'uule uva's la' taq'b' sexo'l. Echetz nik valte sete uva' atxh tatin inq'a niman tetz Jesuus sevatz inq'ae la' ib'ana.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n!l ik'uul inq'a niman tetz
Jesuus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

¹⁹Jank'aletzxh inq'a niman tetz Jesuus, inq'a talaq kuxh nik motx imolva-taq tib' tzitza tuulb'al Aasia, nik aq'on b'en b'a'n!l ek'uul. Tul nikat taq' b'en Akiila tuch' Prisiila mamala b'a'n!l ek'uul. Tan nik ichiib'e', ti' uva' ant ex niman tetz Jesuus. Atz echatetzxh nik ib'an inq'a niman tetz Jesuus, inq'a

a 16.8 U nimla q'ij, u Pentekostees, nik tal Pa'p tzitza, tan a' nik ex inimal tu q'ij uva' nik ix'e't vet moloxoq inq'a triigo. A' nikich ex inimal tu ich' vimotxeb'al maayo, atzoq tixe'teb'al juunio. A' nik elka'p u yol Pentekostees, laval toxk'al q'ij (50) tu yolb'al griego. Tan ma't ipal vet laval toxk'al q'ij vinimal u nimla q'ij Ipal Aaxel, tul nik inimal vet u nimla q'ij Pentekostees. Pet tu yolb'al evreoo s-txheel, tan <Shavuot> chich e'li. <Inq'a Xhemaana,> chich tela'pun u yol Shavuot.

nik motx ik'ul tib' t-totzotz Akiila, tan nikat taq' b'en mamala b'a'nil ek'uul.
²⁰Atz nikat taq' b'en inq'a niman tetz Jesusus b'a'nil ek'uul sekaqaayil, inq'a at
tzitza. Tul taq'vaq tib' b'a'nil ek'uul sevatzaq tuch' itz'ub'taq tib' txala etzi' ti'
ek'utxhta' uva', ex vet niman tetz Jesusus.

Tul at vaanima seti', ti' uva' va'l quyol s-quvatzaq ti' inimal quB'aal Jesusus.

²¹Pet s-txheel, in nik tz'ib'an vet b'en inq'a yol sete ti' taq'ax b'en b'a'nil
ek'uul, in Pa'p.

²²Ja'letz inq'a ye'l taanima ti' u quB'aal Jesusus, tul uloqnetz u ye'b'a'n
s-tiib'a. Tan: —iUloqn axh, inB'aal! —xe't in.

²³Echetz a' vib'a'nil u quB'aal Jesusus la' atin sexo'l. ²⁴Tul at vaanima seti',
ti' uva' va'l quyol s-quvatzaq ti' inimal quB'aal Jesusus.

Tul echxh la' ib'ane.

2 KORIINTIOS

A' VIKAV U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU TENAM KORIINTO

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

2 KORIINTIOS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 2 Koriintios

A'etz u u'e uva' 2 Koriintios ib'ij, uva' antxh tetz Pa'p. Pet aloq jit Pa'p koq nikich tz'ib'an inq'a yol, pet atich va'l taj tz'ib' uva' nikich tal inq'a yol s-te, tul seb'tich itz'i-b'ata'. Antetz Timoteeo atich k'atz Pa'p uva's nikich talt Pa'p itz'ib'al viyol. Ech uva'e nik tal tu 2 Koriintios 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 2 Koriintios

Ma'tichetz itz'ib'al vet u u' 1 Koriintios kamal va'l ya'b', atz maq ka'va'l ya'b' itz'i-b'alach vete', ya'netze tz'ib'al vet u u' 2 Koriintios. Kamal ilxhte tuulb'al u ya'b' o'laval toxk'al (55), atz maq tuulb'al u ya'b' vaqlaval toxk'al (56) m.t.J. A'etz tz'ib'alik u u' 2 Koriintios tuulb'al Masedoonia, tal uva', ex itxhokvat Pa'p Tiito, u lotxhol tetz. Ech uva'e nik tal tu 2 Koriintios 2.2-13 tuch' 7.4-16.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' 2 Koriintios

A'etz u taq'il viyol Pa'p ti' inq'a itza'lal uva' nikich palka tuulb'al uva' nikich ipaxsat viyolb'al quB'aal Tiuxh t-junun tenam.

Nikat tal Pa'p inuqul paqte ti' u tatin siapoostol quB'aal Jesuus, xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Koriinto.

Nikat tal Pa'p ti' u toksat inq'a niman tetz Jesuus t-b'ey. Atz tal paqte ti' kam inq'a b'a'n ib'ana. Tul nikat taq' itial inq'a niman tetz Jesuus inpaqte, ti' uva' la' atin tib'a'nil s-vatz.

Atz nikat tal Pa'p kam s-ti'il ye' b'en vet Pa'p ti' isolil inq'a niman tetz Jesuus, tul ma'tich talt Pa'p uva' la'ich b'eni.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' 2 Koriintios

U u' 2 Koriintios uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan vajqil nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

2 Koriintios 1.1-4

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Koriinto.

1. 2 Koriintios 1.5-11

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' tanatxh vet vik'axb'isal u vinaq uva' b'anon val u pa'v tuch' vitxutxub'al. Tan titz'a vet tib' u vinaq, tul ye'xhkam nikich ib'an vete'.

2. 2 Koriintios 1.12—6.18

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' mam yol te Pa'p uva's itxhaqax ta'n quB'aal Jesuus ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus xo'l inq'a jit itjaq imam Israeel. Taletz Pa'p inuqul s-xo'l ti' tiqatzil talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz ti' inq'a itza'lal nikich palk ti' vipaxsale'. Aloq tiraetz nikich ichiib' Pa'p ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l, tan nikich til Pa'p ivatzin k'atz inq'a xaal ti' ipaxsat viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan nikich motx ijalu inq'a jit tij imam Israeel itxumb'al ti' inq'a tatine' uva's motx inimat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

Tul motxetz tal Pa'p inuqul ti' u ticle'm uva' tira nikich ib'en te Pa'p uva', a' u quB'aal Jesuus aq'on s-te uva's ik'utxht tib' quB'aal Jesuus te Pa'p ti' u b'ey uva' ma't t-Damaasko. Tul iapoostolich vet quB'aal Jesuus ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tan atich jolol inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Koriinto uva' nikich motx eesan iq'ij Pa'p. Tan a' nikich motx tale' uva' ye'l u ticle'm Pa'p nikich topoon ti' u ticle'm jolt inq'a iq'on ivi', inq'a nikich taq'b' tu tenam Koriinto. Echetz nikich ib'ant Pa'p eelae u ticle'm tuch' jolt inq'a iq'onich ivi'. Tul nikich ib'an Pa'p eela jank'al inq'a taq'on nikich ib'an ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul nikich ib'an Pa'p eela kam inq'a ivatz nikich taq'e', atz jank'al palna'qich vi' u taq'on jolt inq'a iq'on ivi'.

3. 2 Koriintios 7.1-16

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik ichiib' Pa'p ti' inq'a aj Koriinto, tan motx titz'aaq tib' t-inq'a ipa'v uva's talt Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l uva's tex Pa'p s-b'axa.

4. 2 Koriintios 8.1—9.15

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' u lotxhb'al uva' nikich imolox tu tenam Koriinto. Tul la'ich b'en aq'axoq ka xo'l inq'a tij imam Israeel, inq'a meeb'a'ich kuxh tatin vet tu tenam Jerusaleen. Tan b'eenoxh motx ik'axb' ta'n val u mam va'y uva' uli, uva's tel u mam saq'i tuulb'al u tenam Jerusaleen. A'etz, ex ela'poq kam uva' ma'tich talt Agaavo. Ech uva'e nik tal tu u' Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.28.

5. 2 Koriintios 10.1—12.13

Vito'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' u taq'on uva' nikich ib'an xo'l inq'a jit tij imam Israeel, atz xo'l inq'a aj Koriinto. Tan tira nikich inatxh Pa'p uva', a' Pa'p ilolich tetz inq'a iq'on ivi', inq'a jeqlieh tu Koriinto. Pet jit a' jolt inq'a apoostol ilolich tetz inq'a aj Koriinto uva' tzajna'qich tu tenam Jerusaleen. Ech uva'e nik tal tu Gaalata 2.7.

Poroz atetz jolol inq'a aj Koriinto nikich k'ulun jolt inq'a apoostol uva' tzajna'qich tu tenam Jerusaleen. Tul nikich motx taq'ax ipuaq, atz kam uva' nikich motx isa'e', k'uxh jit a', ex alon viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a aj Koriinto s-b'axa; tul k'uxhetz jitichaq aya'l ik'uul ti' inq'a aj Koriinto.

Echetz s-ti'ile nikich itxhok Pa'p ib'ok'tziil inq'a aj Koriinto, ti' uva' ye' la' aq'ax ka Pa'p ta'n. Tan a' Pa'p alon viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l s-b'axa. Tul a' Pa'p uva' palna'q itxumb'al ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l vi' jolt inq'a nikich motx tex okeb'en. Tul a' Pa'p uva' mamala etxhlal, atz kaeb'al aanima nikich ik'utxh xo'l inq'a aj Koriinto. Pet ye'xhkam nikich motx ib'an jolt inq'a nikich motx taq'b'e'. Echetz a' Pa'p palna'qich

u aq'on nikich ib'an xo'l inq'a xao, inq'a aj Koriinto, vi' jolt inq'a iq'on ivi' uva' nikich motx taq'b'e'. Tul ye'l puqa, atz ye'l lotxhb'al nikich ijaq Pa'p uva's nikich taq'b' xo'l inq'a aj Koriinto, eche nikich ib'an jolt inq'a nikich taq'b'e'. Tul ye' nikich isa' Pa'p toksal iq'ij ti' inq'a aj Koriinto uva's itz'ib'at b'en Pa'p u yol s-xo'l s-b'axa. Pet toksaetz vet Pa'p iq'ij, ti' uva' tan, ixval vet Pa'p ta'n jolol inq'a aj Koriinto. Tan tab'i vet Pa'p uva', a' vet jolt inq'a iq'on ivi' nikich isa'axe', atz nikich motx toksal vet iq'ij.

Echetz s-ti'ile tal vet Pa'p uva', a' Pa'p aq'el tiqle'm ta'n quB'aal Jesuus ti' tiq'ol ivi' xo'l inq'a aj Koriinto.

6. 2 Koriintios 12.14—13.10

Vivaqaq tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' isoli vet Pa'p inq'a aj Koriinto titoxpaq. Tul a' la' b'en til Pa'p kam ya'el tatin inq'a aj Koriinto vatz quB'aal Tiuxh. Tul jununxh la'ich ib'en Pa'p s-ti', ti' tilixe' qat kol titz'al tib' t-inq'a ipa'v, atz maq ye'le. Tan a' Pa'p apoostol, atz ilol tetz, kam ya'el inq'a aj Koriinto ti' itx'olt tiq'ot viyolb'al quB'aal Tiuxh. 2 Koriintios 13.11-14

Tiya'teb'alezte vete', tul nik tal Pa'p b'a'nla txhaq yol ti' inq'a aj Koriinto. Tul tal Pa'p uva' la' motx taq' tib' b'a'nlaq ik'uul s-vatzaq. Atz nikat tal Pa'p uva' nik taq' b'en inq'a niman tetz Jesuus, uva' nikich ik'ul tib' tuch' Pa'p, b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at t-Koriinto. Tul nikat tal Pa'p va't b'a'nla yol ti' inq'a niman tetz Jesuus aj Koriinto.

2 KORIINTIOS

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman
tetz Jesuus tu tenam Koriinto**

1 ¹In Pa'p, va'l te inq'a iapoostol quB'aal JesuKriisto. Tan ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe s-vi'. Inmoletz vib' tuch' Timoteeo, u qumol s-niman tetz Jesuus.

Toqetz qutz'ib'a b'en val u u' sete, ex inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tu tenam Koriinto, uva' at tuulb'al Akaaya, ex inq'a ch'exel ex ta'n quB'aal Tiuxh. Atz nikat qutz'ib'a b'en u u' te jank'at inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at tinjolt inq'a tenam tuulb'al Akaaya, inq'a ch'exelich ta'n quB'aal Tiuxh.

²A'etz vib'a'nil u Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto, la' atin sexo'l; tul a' vib'a'nil la' atin tetaanima.

**Uva's talt Pa'p uva' quB'aal Tiuxh la' k'uqb'an ik'uul
inq'a xao tuulb'al uva's nik ipal t-inq'a itza'lal**

³Qoksavaqetz iq'ij u quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto, u quB'aal Tiuxh, u txumul tetz quvat, atz uva' nik k'uqb'an quk'uul. ⁴Tan a' u quB'aal Tiuxh nik aq'on qutial tuulb'al jank'al inq'a itza'lal uva' nik qupal s-tuul. Tul kametzxh uva' nik taq't quB'aal Tiuxh qutial, tul echatetzxh toq qaq't itiale inq'a nik ipal t-kalab'aq itza'lal. ⁵Tan kamxh inq'a mamala itza'lal uva' palk u quB'aal JesuKriisto, tul echatetzxh inq'ae nik palk o', ti' uva', o' niman tetz. Echetz antxh u quB'aal JesuKriisto toq aq'on qutial tuulb'al qupal t-inq'a itza'lal. ⁶Ti'etz uva' nik qupal t-inq'a itza'lal, o' inq'a iq'on ivi', tul a'etz itxa'ke la' qutx'ol taq'ax etial tuulb'al vepal t-inq'a itza'lal. Tul la' qutx'ol elotxhox ti' etele'l s-tuul. Ti'etz uva' nik taq' quB'aal Tiuxh qutial ti' qupal t-inq'a itza'lal, tul a'etz itxa'ke uva' la' txhej quyak'il ti' elotxhox ti' epal t-inq'a itza'lal. Echetz la' ik'uqe'v quk'uule ti' u quB'aal JesuKriisto ti' ilotxht o' ti' qupal

s-tuulb'al. ⁷Tul tira nik qutx'eb'e' uva' toq taq' quB'aal Tiuxh etial ti' epal t-inq'a itza'lal. Tan ti'etz uva' nik epal t-inq'a itza'lal, eche uva' nik palk o', tul echatetzxh la' ek'ult etial, eche uva' qat quk'ulta'.

⁸Jank'aletz ex qumol s-niman tetz Jesuus, niketz qusa'e' uva' la' qulsa sek'uul uva' mamala tiila txhaq itza'lal palk o' tuulb'al Aasia. Tan tira ye'ich la' qutx'ol vet qupal s-tuul qunatxha. Tul a' qitz'a vete' uva' tira ye'l vet o' la'ich itz'e'v o' ta'n.^a ⁹Atz ech qunatxh vet, eche uva' nik inatxh vet inva'q xao' uva' ma't taq'ax vet ku' yol tinuqul s-ti', ti' ikame'l. Poro quB'aal Tiuxhetz eesan o' s-tuul, ti' uva', a' la'ich quk'uqb'avat quk'uul ti' quB'aal Tiuxh uva' at tiqle'm ti' titz'e'vsal inq'a kamna'q inpaqte. Pet jit a' quk'uqb'avat quk'uul s-qi' s-qujunal. ¹⁰Tan a' u quB'aal Tiuxhe eesan el o' t-vitza'lal uva' motx palk o'. Tul nik teesa el o' titza'-lal s-txheel. Tul nik qutx'eb'e' uva' antxh quB'aal Tiuxh toq eesan el o' tiq'ab' u mam itza'lal uva', a' vet u kamchil k'aqel ta'n. ¹¹Pet niketz ik'uqe'v quk'uul seti' uva' toq elotxh o' ti' enatxht Tiuxh s-qi'. Tan oq mamala xao' la' natxhon Tiuxh s-qi', tul la' ilotxh o' quB'aal Tiuxh ti' qel t-inq'a itza'lal. Atz mamalaatetz xao' la' aq'on ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' u b'a'nil uva' qat ib'an s-qe.

Uva's talt Pa'p kam s-ti'il ye' b'en Pa'p tu tenam Koriinto

¹²Pet a'etz nik chiiib'isan o', uva' jikxh qutxumb'al qat qub'an vatz jank'al inq'a xao'. A'etz u qutxumb'al qat qub'an sexo'l jab'iste uva' qat isa' quB'aal Tiuxh s-qi'. Tan ye'l o' uva' qat koq qaq' b'en qib' s-nim. Tul jit kam koq inva'q tx'ak nik qil seti'. Tan a' qat qub'an xo'l inq'a xao' jab'iste uva' quB'aal Tiuxh qat sa'on qub'anta'. Tul jit tuch' nimla txhaq ootzaqib'al tetz inq'a xao' vatz tx'ava', inq'a jit niman tetz Jesuus, qat qalvat inq'a yol sexo'l. Pet a' qat quk'utxh u jikla txumb'al uva' quB'aal Tiuxh qat lotxhon o' ti' ik'utxhux xo'l inq'a kam kuxh xao'li. Tul a'l niimxh u jikla txumb'al qat quk'utxh sexo'l, ta'n vib'a'nil quB'aal Tiuxh.

¹³Tul ye'letz yol nik qutz'ib'a b'en sete uva' ye' la' etx'ol isik'lele', atz ye' la' b'en sete. Pet a' nik intx'eb'e' uva' kaqaayil la' b'en sete. ¹⁴Tul at jolol ex, uva' jikatxh nik ib'en inq'a yol sete uva' qutz'ib'a b'en s-b'axa, ti' uva' jikxh qutxumb'al sete. Tul a'etz nik qutx'e'b'e' uva' la' b'en sete sekaqaayil, tul la' etoksa quq'ij; atz la'at qoksa eq'ij uva's la' tul u quB'aal Jesuus inpaqte.

¹⁵⁻¹⁶Nikichetz vitz'a uva' la'ich pal vil ex uva's a'lich vul tuulb'al Masedoonia. Tan vitz'a uva' nik echiiib' s-vi'. Atz vitz'a inpaqte uva' la'ich pal vil ex uva's a'lich inb'en tuulb'al Judeea. Tan ka'paqlen la'ich pal vil ex ti' elotxhoxe', atz la'ich elotxh in tuch' tetz ti' inb'ey uva' vala.^b ¹⁷Pet xamtel injalpu vet vinyol uva' ma'tich valta'. Poro jit loq's koq kuxh injalpu vinyol. Aloq etitz'achi uva' ech intxumb'al, eche inq'a xao', inq'a ye' tootzaql quB'aal Tiuxh. Tan nik motx tale' uva': —La'i, —chiche, tul xamtel ye' nik inima vet viyol. Atz nik tale' uva': —Ye'le, —chiche, tul xamtel nik ib'an vete'. Ye'letza.

¹⁸Tan k'uqleb'alxh k'uul vinyol, eche viyol u quB'aal Tiuxh uva' k'uqleb'alxh k'uul. Tan ye' chiana'q s-ve valta' uva': —La'i, —chaq in, tul xamtel:

a 1.8 Vib'ano'm inq'a Apoostol 19.23-41; 1 Koriintios 15.32 **b 1.15-16** At nik tal Pa'p uva': <o> chiche. Atz at nik tal Pa'p uva': <n>, chiche. Tan a' Siilas tuch' Timoteo tuch' Tiito tiq'o Pa'p, s-ti' uva's ex talt Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Koriinto s-b'axa. Ile nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.1-21.

—Ye'le, —chaq koq txhan vet in. ¹⁹Pet a' nik inb'an, eche uva' ib'an u quB'aal JesuKriisto, viK'aol u quB'aal Tiuxh. Tan ech uva'e val sete tuch' Silvaano, atz tuch' Timoteeo uva's qupal sexo'l. Tan ye'l paoq tal u quB'aal JesuKriisto uva': —La'i, —xe't koq, tul ye' koq ib'ana. Pet tala uva': —La'i, —xe'te, tul ib'ana.

²⁰Antxhtu'. Tan jank'alxh inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tal ka, tul echxh ib'ane; atz ex ela'poq. Echetz nik qalte uva': —Echxhte, —chich o', tan nik ib'en s-qe uva', tetxhal nik tela'pun kam uva' alel ka ta'n. Echetz s-ti'ile nik qoksa iq'ij u quB'aal Tiuxh. ²¹Tan antxh u quB'aal Tiuxh nik nuqtxakb'an qatin setuch' k'atz u quB'aal JesuKriisto. Atz a' u quB'aal Tiuxh qat ch'exon o' setuch', ti' uva' va'l vet quyol s-tuch'. ²²Tul qat taq' viTiuxhil tu qaaxxela, eche tok ikaaxhtail va'q txoo. A'etz vet viTiuxhil k'utxhb'al tetz uva', o' vet tetz quB'aal Tiuxh. Atz a' viTiuxhil Tiuxh k'utxhb'al tetz vijeqb'at quB'aal Tiuxh viyol s-qe uva' atel b'a'nil la' quk'ul s-te, inq'a b'a'nil uva' alel vet ta'n.

²³Pet toq val sete kam s-ti'il ye' pal vil ex tu tenam Koriinto. Tan quB'aal Tiuxh ootzaqin tetz uva' inuqxlxh inq'a yol uva' nik vale'. Tan in txumun evatz, tul ye'l in pal in sexo'l. Tan oq la'ich pal in sexo'l, tul la'ich inyaj ex ti' inq'a kantxhaq uva' nikich motx eb'ane'. ²⁴Tul jit a' nik qutxhoke' uva' ta'nxxh o' at qokeb'al ti' eb'ek'ex ti' jank'al uva' nik enima. Pet o' kuxh lotxhol etetz ti' echii'b' ti' inimal u quB'aal Jesuus. Tan qootzaqle uva' nuq txaklel vet ex ti' inimal u quB'aal Jesuus.

2 ¹Echetz qat vitz'at vete uva' ye'l in la' b'en in sexo'l tuulb'al inq'a q'ij s-txheel. Tan oq la' aq'b' in sexo'l, tul nuqlaxh yol uva' toq inyaj ex ti' inq'a ye'b'a'n uva' nik eb'ane'. Tul toqetz intxumunsa ex, eche uva' inb'an sete s-inpaqxi. ²Tan oq la' kuxh b'en intxumunsa ex, ex inq'a nik sa'on in tu tenam Koriinto, tul ye'xhab'iletz vet inva'qe sexo'l la' chii'b'isan in. Tan atz a' exe, nik chii'b'isan in, ex inq'a la' kuxh b'en intxumunsa ex. ³Echetz a' vet ivatzil u vaq'b' sexo'l vintz'ib'at b'en u u' sete. Tul antetzxh ex etoksa etib' t-b'ey. Tul ye'letz in la' txumun in uva's la' vaq'b' sexo'l. Tan a', ex la' chii'b'isan in nik vale'. Atz k'uqlel ink'uul seti' uva' qat eb'anl kam uva' intz'ib'a b'en sete. Echetz la' inchiib'e seti' sekaqaayil, tul la' chii'b' ex s-vi' sekaqaayil inpaqte. ⁴Tuulb'aletz uva' nikich intz'ib'at inq'a yol sete, tul mam txho'm atich t-vaanima ti' etxumuxe; atz mam k'ayunchil nikich b'anon vaanima. Tul oqxhich voq'e uva's nikich intz'ib'at inq'a yol. Poro jit a' insa' la' etxumune', tul nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete. Pet a' insa' ib'en sete, tul la' eb'an u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, atz la' b'en sete uva' tira at vaanima seti'.

Uva's talt Pa'p ikuyux ipa'v val u vinaq

⁵Pet toq intz'ib'a b'en val u yol sete ti' kame uva' qat ib'an val u vinaq sexo'l, uva' tira ok va'l txumu'm t-vaanima ta'n. Tul jitetz kuxh ta'n in itxumunsa in, pet ant ex itxumunsa ex sekaqaayil. K'uxhsetz nik vale' uva' sekaqaayil, pet aloq ye' insa' la' pal pa'l in ti' talax sete jank'oq qat ik'axb'isa ex. ⁶Jank'aletz uva' qat eb'ana jolol ex ti' toksal u vinaq t-b'ey, tul qat ek'axb'isa, tul b'a'nixyetz vete'e. Tan qat oky vet t-b'ey. ⁷Pet ya'oqetz vet ex ti' toksal u vinaq t-b'ey tuch' uva' nik eb'ane'. Pet a'etz eb'an vete' uva' kuyvaq ipa'v, tul txhokvaq vet iya' s-vatz. Atz k'uqb'avaq ik'uul. Tan oq ye' la' ekuy vipa'v, tul a'letz toq ipal vet ivi' itxumune'. Tan a' toq titz'a vete' uva' mij b'eeq kuyb'al sevatz. ⁸Echetz s-ti'ile nik injaq b'a'nil sete, ti' uva' a'l la' ek'utxht te u vinaq uva' nuqxh nik etale' uva' at etaanima s-ti'.

⁹Poro a' nik vitz'a uva' a'xh la' eb'an kam uva' nik val b'en sete. Tan ech s-ti'ile qat intz'ib'a b'en inq'a tijla txhaq yol s-b'axa ti' vilta' oq la' enima jank'al inq'a yol uva' qat intz'ib'a b'en. ¹⁰Ti'etz uva' qat enima inq'a yol uva' intz'ib'a b'en sete, tul ja'letz uva' qat ekuy'l vipa'v, tul antetz in nik kuyun vipa'v. Eche u vinqa uva' qat inkuy'l vipa'v. Oqetz kam va'to'q pa'v uva' ye'x inkuye'ta', tul qatetz inkuy'l vete'. Tul jitetz txhan kuxh ta'n qat inb'an ikuyux vipa'v u vinqa uva'e, pet a'at insa' uva' la' ok b'a'n'il s-quxo'l setuch'. Tul too-tzaql u quB'aal JesuKriisto u vaanima uva' nuqxh nik vale'. ¹¹Kuyunoqetzvaq o'. Echetz ye' la' qukuyt tuku'l Satanaase s-quxo'l. Tan qootzaqle uva' kam kuxh yaab'la txumb'al nik itxhok Satanaas s-qi'.

Uva's talt Pa'p uva' ye'ich isa' taanima Pa'p ikaj tu tenam Trooas

¹²Tuulb'aletz uva's ma'tich intz'ib'at b'en u' sete s-b'axa uva's atich in tu tenam Eefeso, ya'ne b'en in tu tenam Trooas. Tan vila uva' atichaq xool nikich sa'on tab'il inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto tzitzi. Echetz vitz'ate uva' la'ich inpaxsa inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. ¹³Poro ye'xh inpaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol, tan tira nikich tel vaanima ti' tab'ile' kam ya'elich ex. Tan ye'naqich q'a'voq Tiito sink'atza inpaqte, u qumol s-niman tetz Jesuus, ti' talax inq'a yol s-ve kam ya'elich etatine'. Echetz s-ti'ile ye'xh jank'al q'ij inb'an tzitzi tu tenam Trooas, tul nal kuxh val vet inb'en te inq'a qumol s-niman tetz Jesuus. Tul b'en vet in tuulb'al Masedoonia ti' itxhokox Tiito.^c

**Uva's talt Pa'p uva' mam yol tiqatzil talax viyolb'al quB'aal Tiuxh
xo'l inq'a xool, inq'a iyol uva', eche itx'umal va'q kam tab'ile'**

¹⁴Pet toq val sete, nik vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. Tan tal kuxh nik ib'anb'evat o' quB'aal Tiuxh ti' tel iq'ij Satanaas, ti' uva' tan, va'l vet qatin tuch' u quB'aal JesuKriisto. Tan ti' vib'anb'et o' quB'aal Tiuxh ti' qupaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol, tul tal kuxh tenam nik tootzaqivat vet inq'a xool u quB'aal JesuKriisto. Tan ech nik ipaxin inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti', eche nik ipaxin itx'umal inva'q kam. ¹⁵Tan ti' u qupaxsat pa'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul josq'ilxh nik motx ib'en te inq'a xool, eche va'q tx'umla kam. Tan nik motx ichit tib' ti' ye' ib'en tu k'axk'o. Pet ech koq inq'a ye' nik niman, tan a'l xev tab'il inq'a b'a'nla txhaq yol s-vatz, tan yek tu tz'eqxichil vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁶A'etz inq'a xool, inq'a ye' nik niman inq'a b'a'nla txhaq yol, tan tiraxh nik tal inq'a b'a'nla txhaq yol s-te uva', a' vet u kamchil k'aqel ta'n uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al vatz quB'aal Tiuxh. Echetz nik inatxh vet inq'a xole uva' naql vet u kamchil s-k'atza, eche la' inatxht va'q xool vixeval inva'q kamna'q. Pet echetz koq inq'a xool, inq'a nik niman inq'a b'a'nla txhaq yol, tan a' vet u q'ij saq k'aqel ta'n uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz nik inatxh vet inq'a xool uva' naql vet topoon tu q'ij saq, eche la' inatxht va'q xool itx'umal inva'q kam. Tan mam yol te inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh tiqatzil u taq'on quB'aal Tiuxh. Tan ye'xhab'il la' ole'vi uva' tiraxh la' ib'an u taq'on quB'aal Tiuxh s-kaqaayil.

¹⁷Tul jit ech nik qub'an ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, eche nik ib'an inq'a xool, inq'a a' viyolb'al quB'aal Tiuxh nik motx ib'anb'e ti' itxhej

ipuaq. Jitetz ech nik qub'ane. Tan jikxh o' nik qub'an sexo'l, pet jit kam koq va'q nik qilo'k seti'. Tan quB'aal Tiuxh nik txhaqon o' ti' ipaxsal viyolb'al. Tul nik til o' quB'aal Tiuxh inpaqte. Tan nik qupaxsa viyolb'al quB'aal Tiuxh, ti' uva' va'l quyol tuch' u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's talt Pa'p yol ti' vijeqb'at quB'aal Tiuxh
va't u ak'la yol ti' u quB'aal Jesus**

3 ¹K'uxh nik qutz'ib'a b'en sete kam inq'a nik qub'an ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol, pet aloq jit quq'ije nik qoksa s-tuch' ti' qalt b'en sete. Tan at jolol sexo'l uva' nik ijaq va'l u' s-qe ti' u qikle'm. Pet s-quvatz, tan ye'xhkam nik qitz'a, ti' uva' tetxhalen koq la' aq'ax b'en va'q qu' ti' talax inuqul u qikle'm sete ti' kam inq'a nik qub'ane'. Atz ye'xhkamat nik qitz'a, ti' uva' tetxhalen koq la' etz'ib'a inva'q qu' ti' etaqt' ootzaqiloq u qikle'm, atz kam uva' nik qub'an sexo'l, eche nik ib'an jolt inq'a iq'on ivi'. Ye'letza. ²Tan a', ex ivatzil inva'q qu'. Tan a' vetatin vatz quB'aal Tiuxh nik k'utxhun te inq'a xaol uva' b'a'n u aq'on ex qub'an sexo'l ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol. Tan talaq kuxh nik ab'ilika uva' okna'q vet ex s-niman tetz Jesus, eche va'q u' uva' nik alon kam b'anel ta'n inva'q u xaol. ³Tul veqllelxhtu' uva', ex va'l u' uva' antxh quB'aal JesuKriisto tz'ib'an. Tan nik ek'utxh tuch' venimat viyolb'al quB'aal JesuKriisto uva' qal sete uva' b'a'n u aq'on nik qub'an vatz quB'aal Tiuxh. Poro ye'xhkam nik tab'i inq'a xaol kam nik ib'an quB'aal Tiuxh tetaanima ti' inva'q qu' tuch' tz'ib'ab'al. Pet a' nik til inq'a xaol kam nik taq'onv quB'aal Tiuxh tetaanima tuch' viTiuxhil, u quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkam inva'q kam tza'l s-vatz. Tan ye'xhkam nik tab'i inq'a xaol kam nik ib'an quB'aal Tiuxh tetaanima ti' isik'lel inva'q yol, eche tok inva'q yol vatz sivan, eche uva's taqt' quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al te Moisees. Pet a' nik til inq'a xaol kam qat ib'an quB'aal Tiuxh ti' ijalp vetaanima.^d

⁴Tul tira k'uqleb'al k'uul qutz'ib'at b'en u qaq'on uva' nik qub'ane'. Tan too-tzaql quB'aal Tiuxh kame uva' nik qub'ane'. Tul ti' u quB'aal JesuKriisto nik qub'navat. ⁵Poro jit a' nik qal uva' la' ole'v o' s-qujunal ti' ijalp inq'a etxumb'al. Pet a' quB'aal Tiuxh nik aq'on qutxumb'al ti' ib'anax kam uva' nik qub'an sexo'l. ⁶Antetzxh quB'aal Tiuxh qat aq'on qutxumb'al ti' qole'v ti' talax el inuqul u ak'la yol uva' ijeqb'a xo'l inq'a xaol. Poro jit eela tuch' u o'tla yol uva' itz'ib'a ka Moisees. Pet u ak'la yol, tan a' nik tal u tok viTiuxhil Tiuxh tu qaanima. Tan a' nik tal u o'tla yol uva' jab'il ye' la' niman inq'a b'ek'b'al, tul la' kame'l. Pet u ak'la yol tetz viTiuxhil Tiuxh, tan a' uva'e, nik aq'on vet q'ij quasaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.^e

**Uva's talt Pa'p uva' sib' vet palna'q ib'a'nil u ka'v iyol quB'aal Tiuxh
uva' ijeqb'a ti' u quB'aal Jesus vi' u b'axa iyol quB'aal Tiuxh**

⁷Tan inq'a b'ek'b'al inq'a itxhus Moisees xo'l inq'a xaol uva' itz'ib'a quB'aal Tiuxh vatz sivan, tan a' uva'e, tal quB'aal Tiuxh uva', tetxhal la'ich nimali. Pet oqetz ye' la'ich motx inima, tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la'ich ikam inq'a xaol ta'n inq'a pa'v. K'uxhetz nik tal inq'a b'ek'b'al vikam inq'a xaol, ti' uva' oq ye' la'ich inima, poro mam yol ib'an vatz quB'aal Tiuxh. Tan tira litz'kab'inyichxh vet

ivatz Moisees uva's ik'ult Moisees inq'a b'ek'b'al vi' u vitz Sinaii. A'ichetz vilitz'-kab'in ika'y Moisees nikich k'utxhun uva' tetz quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al uva' taq' s-te. Tul oqxhich vet ilitz'kab'in ika'y Moisees. Echetz ye'xhab'il vet inva'q inq'a tij imam Israeel nikich tx'olon isaqil ivatz Moisees s-b'a'n. K'uxhetz oqxhich vet ilitz'kab'in ika'y Moisees, poro q'oon ku' vet ul iyak'il vilitz'kab'ine'. ⁸Ti'etz uva' mam yol taq'ax inq'a b'ek'b'al vatz quB'aal Tiuxh, a'etz kol jit mam yol la' ik'utxht quB'aal Tiuxh ticle'm u ak' yol tetz viTiuxhil uva' nik jalpun vitxumb'al inq'a xaoL. Tan a'etz uva'e, nik qutxhuse. ⁹Tan mam yolich u b'ek'b'al uva' itxhus Moisees xo'l inq'a xaoL, k'uxh nikich ib'en te inq'a xaoL uva', a' vet u kamchil k'a-qelaqich ta'n oq uva' ye'ich la' motx inima; a'etz kol vet jit mam yol inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik qutxhus sexo'l, tan a' uva'e, nik aq'on b'en inq'a xaoL s-jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁰K'uxhetz mam yolich itxhusux inq'a b'ek'b'al s-na'ya, poro jit mam yol tel koq s-txheel. Tan ye' nik ib'an vet eela tuch' u mam b'a'nil uva' qat taq' quB'aal Tiuxh s-qe. Ti' uva' jit vet aj pa'vom inq'a xaoL la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh. Tan tira sib' vet ticle'm vi' u b'axa b'ek'b'al uva' taq' quB'aal Tiuxh. ¹¹Tan mam yolich inq'a b'ek'b'al inq'ae, k'uxh nikich iku'l vet viyak'il, eche uva' iku'l viyak'il vilitz'kab'in ika'y Moisees. A'etz kol vet jit mam yol u ka'v iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' tatine'.

¹²Ti'etz uva' k'uqlel quk'uul, ti' uva' sib' palna'q ticle'm inq'a b'a'nla txhaq yol, tul tira at qutial ti' ipaxsal el. ¹³Tul jit ech nik quB'an, eche uva' ib'an Moisees. Tan toksa Moisees val u b'u'q tivatz, ti' uva' ye' la'ich til inq'a tij imam Israeel isotz vilitz'kab'in ika'y Moisees. Tan atich ipaleb'al vilitz'kab'in vika'y Moisees.

¹⁴Tul echatetz kuxh b'anel ta'ne u titz'ab'al inq'a tij imam Israeel s-txheel. Tan ant kuxh ye'aq nik motx ib'en s-te. K'uxh nik motx isik'le inq'a na'yla yol uva' jeqb'amal ka, poro ye'aq nik motx ib'en s-te uva' pay vet ka. Tan ech nik ib'an inq'a xaoL, eche uva' ib'an Moisees uva's toksat u b'u'q tivatz. Tan nik motx imaq tib' ti' tootzaqil inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul ech vete toksat inva'q xaoL b'u'q tivatz ti' ye' tilone' nik motx ib'ane'. Pet a'etz vet uva's la' motx tok s-niman tetz Jesuus, tul tzitzi la' motx b'enk vet vinuqul s-te, eche la' ib'an vet inva'q xaoL uva' la' teesa vet u b'u'q tivatz, tul la' ilon vete'. ¹⁵Atz echat kuxhte s-txheel kam uva' s-na'ya. Tan tuulb'al uva's nik motx isik'let inq'a yol uva' itz'ib'a ka Moisees, tul tira ye' nik motx ib'en vinuqul s-te. Tul ech vete toksat inva'q xaoL b'u'q tivatz ti' ye' tilone' nikich motx ib'ane'. Tan tira ye' nik motx taq' ko'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tu taanima.

¹⁶Pet ja'letz uva' nik tok vet s-niman tetz Jesuus, tul nik ijalpu vet vitxumb'al. Tul a'etz vet quB'aal Tiuxh nik aq'on tootzaqi viyolb'al, ech nik ib'an vet, eche tele'l inva'q b'u'q tivatz inva'q xaoL. ¹⁷Tan a' u ticle'm viTiuxhil Tiuxh nik jalpun vitxumb'al inq'a xaoL. Ti'etz uva' jalpina'q vet vitxumb'al inq'a xaoL ta'n viTiuxhil Tiuxh, tul chiteletz vete'. ¹⁸Ye'l vet u b'u'q ato'k t-quvatz. Ti'etz uva' ye'l vet u b'u'q ato'k t-quvatz, tul jikxh nik quk'utxht vitxiqu u nimla tatin u quB'aal Tiuxh s-quk'atza, eche va'q espeejo uva' nik itxiqu b'en u q'ij s-vatz ti' itxiqu va'q kam. Tul aalemal telxh nik ijalput viTiuxhil Tiuxh u qutxumb'al ti' qu'b'en s-eche u quB'aal JesuK-riisto. Tan a' u quB'aal Tiuxh nik b'anon tuch' u taq'onv viTiuxhil s-quk'atza.

Uva's talt Pa'p uva' aya'lxh ik'uul nikich ipaxsa viyolb'al quB'aal Tiuxh

4 ¹Tan ti' vitxumt quB'aal Tiuxh quvatz, tul qat quk'uul u aq'on ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul ye'l o' nik ipal quk'uul s-te. ²Pet tira

k'aqel qa'n uva', o' ye' la' b'anon inva'q kam uva' kantxhaq kuxhtu', k'uxh ye'-xhab'il la' ilon o'. Tan ye'l inva'q kantxhaq nik qub'ane' uva' ch'ixveb'al kuxhtu'. Atz jit qelab'al koq kuxh isotzsal ek'ul. Atz jit nik koq kuxh qujalpu talax viyolb'al quB'aal Tiuxh sete. Pet jikxh nik qalt inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l. Tul b'a'nla txumb'al uva' nik kuk'utxh sevatz. Echetz jank'al xao' nik ib'en s-te uva' jit b'an vatz koq kuxh nik qub'an sexo'l. Tul tootzaql quB'aal Tiuxh kam inq'a jikla txumb'al nik qub'ane'. ³Tan tira nik qutzanb'a talax inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l. Echetz oq at joloq xao' sexo'l uva' ant kuxh ye' nik ib'en s-te, tul a'etz inq'ae, ye' nik sa'on tab'il inq'a b'a'nla txhaq yol. Pet jit o'e ye' nik alon inuqul sexo'l. Tul a' vet inq'ae, uva', a' vet u tz'eqxichil k'aqel ta'n uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ⁴Tan junal ye' nik motx ib'en s-te, tan a' Satanaas nik ib'ek'on tu titz'ab'al, Satanaas uva' nik b'anon iq'esalil tiib'a inq'a xao', inq'a jit niman tetz Jesuus, inq'a itz'lel vatz tx'ava' tintanul inq'a ya'b' s-txheel. Tan a' Satanaas nik maqon tootzaqit inq'a xao' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u nimla tatin u quB'aal JesuKriisto. Tan a' u nimla tatin u quB'aal JesuKriisto nik k'u-txhun jank'al tatin u quB'aal Tiuxh, eche inva'q u txiqub'al uva' nik txiqun ib'ey xao' s-aq'b'al.^f ⁵A'etz uva'e, nik qupaxsa sexo'l. Pet jit junt koq kuxh nik qutxhok tok quq'ij, eche uva' nik tal jolol inq'a xao' s-qi'. Pet a' nik qutxhus sete uva', a' JesuKriistoe, u quB'aal. Pet o', tan o' kuxh lotxhol etetz ti' etoksat iq'ij, atz ti' enimat u quB'aal JesuKriisto. ⁶Tan a' u quB'aal Tiuxh qat aq'on ootzaqiloq u nimla tatin te jank'al inq'a xao', ti' uva' qat iviinqixsa u q'ij saq ti' itxiqun tu tokto. Tul echat kuxh qat taq't ootzaqiloqe u nimla tatin t-qanima, o' inq'a niman tetz, ti' qootzaqit inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Echetz vet nik qunatxht u nimla tatine s-quk'atza, eche itxiqun inva'q mam txiqub'al t-tokto.

**Uva's talt Pa'p uva' ech inq'a paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh,
eche inq'a tx'ava' vaaso uva' mam tx'ijb'al q'ij at s-tuul**

⁷Echetz mam yol tiqatzil talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan ech tiqatzil, eche inva'q tx'ijb'al q'ij. Poro a'etz, o' iqatzin talax inq'a b'a'nla txhaq yol, k'uxh ye'xh tij qatine', eche inq'a tx'ava' vaaso uva' ye'xh tij ipaxe'. Echetz uva'e qat ib'an quB'aal Tiuxh ti' tootzaqit inq'a xao' u mam tiqle'm quB'aal Tiuxh ti' ijalput vitxumb'al inq'a xao'. Tul ye' la' motx titz'a uva', o' nik b'anon.

⁸K'uxhetz kam kuxh itza'lal nik palk o' ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti'

Jesuus,

poro ye' nik kukuye' uva' la' kuxh ik'ayunsa o'.

Atz k'uxh nik tel qaanima ti' kam inva'q,

poro ye'l o' nik kukaj t-itza'm s-ti'.

⁹Atz k'uxh ye' kuxh nik ikaj utxhchil s-qi' ti' kuk'axb'isale',

poro ye'l o' nik kukaj s-qujunal ta'n quB'aal Tiuxh.

Atz k'uxh b'eenoo kuxh nik qulb'ele', eche ipaxil el inva'q otzotz,

poro ye'l o' tira koq nik qusotze'l, eche taq'ax ko'p inva'q otzotz tzi'

tx'ava'.

^f 4.4 A' nik tal tu yolb'al grieeo uva', a' Satanaas nik ib'ek'on tintanul inq'a ya'b' s-txheel. A'e u yol <este siglo> chich tu kastiiya. A' nik elka'pun uva', a' Satanaas la' b'ek'oni, tetxhal topoon u q'ij uva's la' teesal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal t-Apokaliipsis 20.2. Pet a' inq'a jit niman tetz Jesuus la' ib'ek' Satanaas.

¹⁰Echetz talxh la' b'enk o', tan atxh vet ka o' vatz u kamchil, eche uva' palk u quB'aal Jesuus. Echetz uva'e nik qub'ane ti' quk'utxht vatz inq'a xaoL uva' itz'lel u quB'aal Jesuus uva' nik aq'on q'ij qusaq. Tul a'e, uva' nik b'anon iq'e-salil u qatine'. ¹¹Echetz k'uxh il o' itz'lel o', poro qootzaqle uva' il o' at o' vatz u kamchil ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Echetz la' tilte inq'a xaoL uva' itz'lel u quB'aal Jesuus uva' nik aq'on q'ij qusaq. Atz a' uva'e, nik aq'on itijtxhaqil u qutxhi'o'l k'uxh at ikameb'al u qutxhi'o'l. ¹²Echetz il o', inq'a paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol, nik qupal t-inq'a itza'lal, tetxhal qaq'b' vatz u kamchil. Petetz ex, tan aalemal nik ech'ij ti' etatin k'atz quB'aal Tiuxh.

¹³K'uxhetz b'eenox kuxh nik quk'axb'e', poro echat kuxh u k'uqleb' quk'uul, eche val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-echet: —InB'aal Tiuxh, tira k'uqlel ink'uul se'e, echetz s-ti'ile nik val vayol-b'al, —chich u yol.⁸ Echahetz kuxh o'e inpaqte, tan k'uqlel quk'uul ti' u quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile nik qal inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti'. ¹⁴Ye'etz nik qutanb'a talax inq'a b'a'nla txhaq yol, tan qootzaqle uva', a' u quB'aal Tiuxh toq itze'v-san o' uva's la' qukame', ti' uva' tan, va'l vet qatin tuch' u quB'aal JesuKriisto. Tul echatxh la' titze'vsat o' u quB'aal Tiuxh, eche titze'vsat u quB'aal JesuKriisto. Tul quB'aal Tiuxh la' b'anon uva' tzum la' qatin s-k'atza setuch'. ¹⁵Jan-k'aletzxh inq'a itza'lal uva' nik motx palk o', tan a' itxa'k uva' la' etil vib'a'nil. Tan at qaanima seti'. Echetz txhaqpaq la' tootzaqit inq'a xaoL u kuyb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Tan oq la' tootzaqi inq'a xaoL u kuyb'al k'atz quB'aal Tiuxh, tul mamala vet xaoL la' aq'on ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, atz la'aq motx toksa vet iq'ij quB'aal Tiuxh.

¹⁶Echetz ti' uva' nik qil ib'a'nil vipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol, tul ye'l o' nik quql ti' talaxe'. Tan k'uxh aalemal nik iq'esb' u qutxhi'o'l s-qi'e'l, pet a'l jun q'ij nik itxhej itial u qaanelal s-tuul o'ka'p u qutxhi'o'l ta'n quB'aal Tiuxh. ¹⁷Echetz ye'xhkam nik qoksa s-tuul tzaqatz itza'lal uva' nik motx palk o' ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tan nal kuxh toq ipale'e. Tan ti' qitz'at inq'a mam b'a'nil uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al uva' nik tx'eb'on vet o' tu nimla tatin quB'aal Tiuxh tu amlika', tul a'etz nik qunatxh vete' uva' ye'l vet toke-b'al inq'a itza'lal s-qi', inq'a nik qupal s-tuul txheel. ¹⁸Echetz nik qalte uva' ye'xhkam nik qitz'a ti' kam inq'a itza'lal uva' nik palk o' tzitza vatz tx'ava'. Pet a' nik qitz'a b'en inq'a kam uva' tu amlika', inq'a ye'xhkam nik qile'. Tan jank'alxh inq'a kam uva' nik qil vatz tx'ava', tan nal kuxh toq ipale'. Pet ech koq inq'a kam uva' tu amlika', inq'a ye'xhkam nik qile', tan ye'l iya'eb'al imotxeb'al b'en qilta'.

Uva's talt Pa'p ti' vitxhi'o'l inq'a niman tetz Jesuus

5 ¹Tan qootzaqle uva' b'iil kuxh toq ib'an u qutxhi'o'l tzitza vatz tx'ava', tul la' sotzi. Pet jatuetz la' ele'l o' tzitza vatz tx'ava', tul qootzaqle uva' at va't qutxhi'o'l uva' nik itx'eb'on s-qi' t-amlika' uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al toq tatine'. Tan u qutxhi'o'l, u tetz vatz tx'ava', tan ech kuxh tatin, eche va'q pa'teb'al uva' la' utxh ijalpul el. Pet xamtel la' aq'ax vet b'en s-val' jeqleb'al uva' tira la' itxhab'a vet tatine', uva' ta'nxx quB'aal Tiuxh la' viinqixsan. ²Pet s-txheel, ti'etz uva' nik qupal t-inq'a itza'lal vatz tx'ava', tul tz'e'yxh vet o'

ti' qub'en ti' quk'ult va't qutxhi'o'l, eche va'q xao'l uva' nik ijiq'jo'lane', tan k'axb'ina'q vitxhi'o'l. Tul nik isa'e' la' tiq'o tib'. Tan tik' vet va't qutxhi'o'l uva' qetz vet la' ib'an tu amlika'. Tan ech vet u qutxhi'o'l la' ib'ana, eche va'q ak' jeqe'vb'al uva' la' atin o' s-tuul tu amlika'. ³Echetz tuulb'al uva's la' quk'ult vet va't u qutxhi'o'l uva' la' taq' quB'aal Tiuxh s-qe, tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' tatin vet u qaanelal s-tuul; eche va'q xao'l uva' ato'k toksa'm, pet jit la' kuxh t'ure'v el vitxhi'o'l.

⁴Tan tuulb'al uva' il o' at o' tu qutxhi'o'l tetz vatz tx'ava', uva' ech kuxh tatin, eche ipukux va'q pa'teb'al, tan tira nik qujiq'jotxh t-k'ayunchil ti' qele'l s-tuul. Atz tira nik ipal quk'uul ti' qatin tuul u qutxhi'o'l. Tan ye' qusa' uva' ech kuxh vet la' qatin s-eche, eche va'q xao'l uva' t'urlele, tul ye'l toksa'm ato'k. Pet a' qusa' uva' la' taq' quB'aal Tiuxh va't u qutxhi'o'l uva' ak' vete', eche toksat va'q xao'l va't toksa'm s-ti'. Echetze u qutxhi'o'l tetz vatz tx'ava' uva' at ikameb'al, tan la' jalp vete'. Tul a' vet ivatzil va't u qutxhi'o'l uva' ye'l vet iya'eb'al imotxeb'al la' tilt q'ij saq. ⁵Tul antxh quB'aal Tiuxh, uva' viinqixsan o', b'anon ka ti' quk'ult inva't u qutxhi'o'l. Echetz s-ti'il qat taq' viTiuxhil s-qe s-tetxhlal uva' la' taq' va't qutxhi'o'l.

⁶Echetz ti' uva' at viTiuxhil Tiuxh tu qaanima, tul nik quk'uib'a vet quk'uul ti' quB'aal Tiuxh b'enamen, ti' uva' la' taq' va't ak'la qutxhi'o'l. Tan qootzaql vete' uva' toq eloq el o' tuul vatz qutxhi'o'l vatz u tx'ava'. Tan ye'x aq'el va't u ak'la qutxhi'o'l ta'n quB'aal Tiuxh. Tan ye'x b'enoq o' k'atz u quB'aal Jesuus. ⁷Echetz k'uxh ye'x qile't inq'a nik qale', poro k'uqlel vet quk'uul ti' quB'aal Tiuxh uva' toq taq' vet va't ak'la qutxhi'o'l. ⁸Pet k'uqlel x quk'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tan a' qusa' uva' la' el vet ka u qutxhi'o'l s-qi', u tetz vatz tx'ava'. Tul een koq vet o' k'atz u quB'aal Jesuus tu qatib'al tu amlika'.

⁹Echetz qub'an ya'l ti' ichiib'isal u quB'aal JesuKriisto, k'uxh tuulb'al uva' ant atil o' tu txhi'o'l tetz vatz tx'ava', atz k'uxh tuulb'al uva' ma't qele'l tuul u qutxhi'o'l tetz vatz tx'ava'. ¹⁰Niketz qub'an ya'l ti' ichiib'isal u quB'aal Tiuxh, tan la' opoon inva'l q'ij uva', tetxhal kuxh la' pal o' vatz quB'aal JesuKriisto uva' k'uqlel t-vik'uqe'vb'al tetz iq'esalil, tul la' taq' ku' yol tinuqul s-qi'. Echetz jununil vet inq'a xao'l la' pal k'ulun vet vitx'aqam kam uva' ik'ulel la' aq'ax s-te. Tan a' la' b'enk ti' kam qat ib'an tuulb'al uva's atich t-vitxhi'o'l tetz vatz tx'ava', maq b'a'n, atz maq ye'b'a'n qat ib'ana.

Uva's talt Pa'p inq'a yol ti' tok b'a'n'il xo'l inq'a xao'l tuch' quB'aal Tiuxh

¹¹Pet ti'etz uva' qootzaql eche uva', tetxhal kuxh la' pal o' vatz u quB'aal Jesuus, tul at quxo'val vatz quB'aal Tiuxh, ti' uva' tetxhal kuxh la' qutzoqpixsa u taq'on quB'aal Tiuxh. Echetz nik qub'ant ya'le ti' ib'ok'tziil inq'a xao'l ti' inimal quB'aal Tiuxh. Tul tootzaql quB'aal Tiuxh u b'a'nla txumb'al uva' qat quk'utxh sexo'l. Tul nikatetz qutx'eb'e' uva' b'a'nat u qutxumb'al qat qub'an sexo'l.

¹²Poro jit quq'ij nik qoksa inpaqte tuch' inq'a yol uva' nik qal b'en sete, k'uxh at xao'l sexo'l uva' ech nik titz'ae. Pet a' kuxh qusa'e uva' tij ex ti' etalt b'a'nla yol s-qi' te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik motx toksa iq'ij ti' kam inq'a nik ib'an sexo'l. Tan b'ane b'a'n koq taanima vatz quB'aal Tiuxh tuch' inq'a nik motx ib'ane'. Pet koq o', tan a' een qaanima ti' velotxhoxe'. ¹³Tul at xao'l nik eesan quq'ij. Tan a' nik tale' uva', o' yanna'q quvi' ti' qilt kam inq'a nik ik'utxh quB'aal Tiuxh s-qe. Pet niketz qal inq'a yol kam uva' nik ik'utxh quB'aal Tiuxh s-qe. Tan a' qusa' qoksat iq'ij u

quB'aal Tiuxh s-tuch'. Pet oqetz b'a'n inq'a txhusb'al nik etab'i qalta', tul a'etz qusa'e la' ch'ij ex k'atz quB'aal Tiuxh ta'n. ¹⁴K'uxhetz kam kuxh nik qale' nik etab'i, poro a' nik quk'utxhe' uva' sib'xh taanima u quB'aal JesuKriisto ti' jank'al inq'a xaoL. A'etz uva'e, nik ya'lun o'. Tan ti' uva' qat taq' tib' u quB'aal JesuKriisto kamoq ti' itxhoox ipa'v jank'al inq'a xaoL, echetz s-ti'ile tetxhal kuxh la' imaq tib' inq'a xaoL ti' ipa'vine', ech vete inva'q kamna'q uva' ye'l vet tokeb'al u pa'v s-ti'. ¹⁵Qatetz taq' tib' quB'aal JesuKriisto kamoq s-qi' ti' itxhoox inq'a qupa'v, jank'al o' inq'a niman tetz. Tan a' titz'ab'al s-qi' uva' ye' la' qub'an vet kam u tatxha'v u qutxhi'o'l. Pet a' u titz'a-b'al s-qi' uva', a' la' qub'an vet u b'anla txumb'al uva' la' chiih'isan u quB'aal JesuKriisto, uva' kami, tul itz'e'v inpaqte ti' taq'ax q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹⁶Poro jit vet a' nik qitz'a kam b'anel ta'n inq'a xaoL tuch' vitxumb'al tetz vatz tx'ava' uva' iq'omal ta'n. K'uxh ech kuxh nikich qitz'an, eche uva' nik titz'an inq'a xaoL, inq'a jit niman tetz Jesuus, pet a'etz vet uva's qok s-niman tetz, tul jalpina'q vet qitz'ab'al ti' tilixe'. Tan jit vet ech u qitz'ab'ale s-ti'. Tul echich qitz'ab'ale ti' tilix tatin u quB'aal JesuKriisto uva' atich vatz tx'ava', pet jit vet ech u qitz'ab'ale uva's qok vet ti' inimale'.

¹⁷Tan ja'l u xaoL uva' nik ik'uqb'a ik'uul ti' u quB'aal JesuKriisto, tul a'etz uva'e, jalpina'q vet itxumb'al ta'n quB'aal Tiuxh, eche inva'q u kam uva' ya'n viinqix-saliya. Tan inq'a o'tla txumb'al iq'omalich ta'n inq'a xaoL, tan qat pay vet ka. Pet s-txheel, tan jalpina'q vet vitxumb'al inq'a xaoL ti' tatin vatz u tx'ava'. ¹⁸Jank'aletz eche ti' vijalp vitxumb'al inq'a niman tetz Jesuus, tan a' u quB'aal Tiuxhe nik b'anon. Atz antxh u quB'aal Tiuxh qat oksan b'a'nil s-quxo'l s-tuch' ti' kam uva' ul ib'an u quB'aal JesuKriisto. Tul a'etz vet qaq'on ta'n quB'aal Tiuxh talax te inq'a xaoL tok b'a'nil s-xo'l tuch' quB'aal Tiuxh. ¹⁹Tan ech uva'e nik qupaxsa, uva' antxh quB'aal Tiuxh nik oksan b'a'nil s-xo'l tuch' jank'al inq'a xaoL, inq'a nik qeon; tul ye' nik toksa jank'al vipa'v inq'a xaoL s-tuul, ti' kam uva' ul ib'an u quB'aal JesuKriisto. Tul a'etz vet qaq'on ta'n quB'aal Tiuxh talax te inq'a xaoL tok b'a'nil s-xo'l tuch' quB'aal Tiuxh. ²⁰A'etz vet o' b'anol ivatzil quB'aal JesuKriisto vatz tx'ava'. Echetz a' vet u quB'aal Tiuxhe nik b'ok'tziin ex, uva's nik ib'anb'et o' ti' eb'ok'tziile'. Niketz quya'lu sete ti' ejaqt ekuya te quB'aal JesuKriisto, ti' tok b'a'nil sexo'l tuch' quB'aal Tiuxh. ²¹Ye'lich inb'eeq ipa'v u quB'aal JesuKriisto. Atz k'uxhetz ye'lich inb'eeq ipa'v, poro a' vet iqatzin kaqaayil vipa'v inq'a xaoL. Echetz s-ti'ile tira k'axb'isal ta'n quB'aal Tiuxh ti' itxhojt vipa'v inq'a niman tetz. Tul ti'etz vet inimal u quB'aal JesuKriisto, tul ye'l vet pa'v at ja'p s-qiib'a vatz quB'aal Tiuxh.

6 ¹Echetz, ti' uva', o' lotxhonal k'atz u quB'aal Tiuxh, tul at inva'l toq qu'b'ek' sete. Ye' la' etala uva' kam kuxh pa'vil la' utxh eb'anta', tan junal kuyel vet vepa'v ta'n quB'aal Tiuxh. ²Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tuulb'aletz vapal tu tilal itza'lal,
tul la' aq'iila in ti' alotxhoxe'.
Echetz la' vab'it axhe.
Tul la' intxhaq u Chitol eetz ti' alotxhpe',
—chich u yol.^{h i}

h 6.2 Isaiias 49.8 **i 6.2** Isaiias 49.8. ğKam nik elka'pun u yol <chitpichil> nik tal u versiikulo uva'a? A' nik tale' uva' quB'aal Tiuxh la' kuyun vipa'v inq'a xaoL. Echetz la' ichtipe ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v.

Echetz nik valte sete uva' opoony vet inq'a q'ij uva' il vet u chitpichil nik taltzii quB'aal Tiuxh te inq'a xaal s-txheel. A'etz u chitpichile ti' inq'a ipa'v.

**Uva's talt Pa'p inq'a itza'lal uva' nik ipal s-tuul
ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh**

³Tul ye'xhkam inva'q ye'b'an nik qub'an vatz inq'a xaal ti' imaqaq ti' iqeex u quB'aal JesuKriisto. Echetz ye'xhab'il la' alon uva' kantxhaq uva' nik qub'an ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. ⁴Pet a'l tira nik qale' uva' k'uqle-b'xh k'uul o' ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh txhaqpaq, k'uxh kotx'el kuxh quvatz qa'n ti' qupal t-inq'a itza'lal, k'uxh kamxh itza'lal nik palk o' ta'n inq'a xaal:

K'uxh at uva' ye' vet la' qutx'ol qupal s-tuul nik qunatxhe';

k'uxh at uva' ey kuxh vet qaanima ti' inva'q kam;

⁵atz k'uxh nik qutz'u'male';

atz k'uxh nik qaq'ax ja' t-tze';

atz k'uxh mamala kuxh xaal

nik imol tib' s-qi' ti' quk'axb'isale';

atz k'uxh nik qupal t-k'axk'ola aq'on;

atz k'uxh at ye' nik qutxhab'a vata'm s-aq'b'al;

atz k'uxh at ye' nik qutx'a'one'.

Tira k'uqleb'xh k'uul o' ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh.

⁶Atz tira a' nik quk'utxh u b'a'nla txumb'al xo'l jank'al xaal.

Tul nik quqeje' uva' b'a'n kuxh inq'a nik qub'an vatz quB'aal Tiuxh.

Tul qootzaqle kam uva' nik isa' u quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, nik qub'ane.

Tul nik qukotx' quvatz k'atz inq'a nik itxhi'an s-qi'.

Tul aya'lxh b'a'n s-qe nik qub'an te kaqaayil xaal.

Tul nik ik'uqe'v quk'uul ti' viTiuxhil Tiuxh ti' ilotxht o' ti' jank'al inq'a nik qub'ane'.

Tul nuqxh nik qale' uva' atxh qaanima ti' qumol, pet jit at koq vet va'q nik qilo'k s-ti'.

⁷Tul a'xh nik qal vinuqul, atz tuch' u ticle'm quB'aal Tiuxh uva' at s-quk'a-tza nik qalvat.

Tul jikxh nik qalt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

Tan at uva' nik qal te inq'a xaal, ti' uva' la' motx ok s-niman tetz Jesuus.

Atz at uva' nik qutzaq'b'e ja'l inq'a xaal uva' nik eesan iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Tul ech nik qub'an, eche nik ib'an va'q sol tuulb'al txh'a'o; maq a' qat k'ulelani, atz maq a' qat ikol tib' vatz uva' nik tul s-ti'.

⁸Tul k'uqleb'alxh k'uul qalt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, k'uxh at la' oksan quq'ij s-ti',

atz k'uxh at la' eesan quq'ij s-ti';

atz k'uxh at la' alon b'a'nla yol s-qi', atz k'uxh at la' alon kantxhaqla yol s-qi'. Tul k'uxh at la' alon o' s-eesanal t-b'ey;

⁹k'uxh at xaal ootzaqin tetz uva',

o' taq'onvil quB'aal Tiuxh,

atz k'uxh at jolt inq'a ye' nik ib'an s-te uva',

o' taq'onvil quB'aal Tiuxh;
 atz k'uxh at xao! nik alon qukame'l, poro il o' ant itz'lel o';
 atz at uva' b'eenon nik quk'axb'isale', poro ye' nik tole'v ti' quyatz'axe'.
¹⁰ Atz k'uxh nik qutxumun ta'n inq'a nik palk o',
 poro a' quB'aal Tiuxh nik chiib'isan o'.
 Atz k'uxh meeb'a' kuxh o',
 poro mamala xao! nik ib'en s-tx'iol iq'ij vatz quB'aal Tiuxh qa'n ti' qalt
 inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus s-te.
 Atz k'uxh tira ye'l kam qetz nik tilixe', poro tira tz'eqel tatin kam qetz
 ta'n quB'aal Tiuxh.

¹¹ Tiraxhetz qat qutzanb'al vet talax vinuqul inq'a yol sete, ex aj Koriinto,
 ex inq'a inmol s-niman tetz Jesuus! Tul tiraat qat qutzanb'al ik'utxhux sevatz
 uva' at qaanima seti'. ¹² Tul kamal a' nik etitz'a uva', o' ye' nik sa'on ex, ti' uva'
 nik qutzanb'a talax u yol sete. Pet koq ex, tan a' nik ek'utxhe' uva' ye'l etaan-
 nima s-qi'. ¹³ Echetz nik valte sete uva' echatxh eb'an, eche uva' nik qub'an
 sete: Tul ataq etaanima s-qi'. Tul ech nik vulb'e talax sete, eche inva'q b'aala
 uva' at taanima ti' toksal vinitxa'a t-b'ey.

**Uva's talt Pa'p uva' ye' la' utxh ik'ult tib' iyol inq'a niman
 tetz Jesuus tuch' inq'a jit niman tetz Jesuus**

¹⁴ Ye' la' utxhi la' etzumb'a etib' tuch' inq'a ye' nik niman quB'aal JesuK-
 riisto. Atz jitoq la' eb'an va'l eyol s-tuch' inpaqte. Tan jab'iste u xao! uva', a' u
 jik nik ib'ane', tan la' koq utxh ik'ult tib' iyol tuch' u xao! uva' jit a' u jik nik
 ib'ane'. Tan ye' la' utxh ik'ult tib' iyol, inq'a nik niman Jesuus tuch' inq'a, a'
 Satanaas nik inima, eche ye' nik ik'ult tib' u saq tuch' u tokto. ¹⁵ Tan jtira jit
 eela b'eeq iyol u Kriisto tuch' Satanaas! Echatzetx kuxh u xao! uva' nik niman
 quB'aal JesuKriisto, tan ye' la' utxh ik'ult tib' iyol tuch' uva' jit niman tetz
 Jesuus. ¹⁶ Tan ye' la' utxh ik'ult tib' iyol u xao! uva' nik natxhk'uulan Tiuxh
 tuulb'al u tostiuxh tu Jerusaleen tuch' inq'a nik natxhk'uulan b'itichla tiuxh.
 Echatzetx ye' la' tutxh ib'ant inq'a niman tetz Jesuus eela iyole tuch' inq'a nik
 natxhk'uulan b'itichla tiuxh. Tan a' atil u itz'lichla quB'aal Tiuxh tu qaanima.
 Tan echich tatin u quB'aal Tiuxhe tuul oka'p u tostiuxh. Tan ech nik tal
 quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tira la' atin in s-k'atza;
 atz la' atin u vikle'm s-xo'l.
 Tul a', in iTiuxh la' ib'ana;
 tul intenam la' ib'ana,
 —chich quB'aal Tiuxh.^j

¹⁷ Echetz ka't u yol tal quB'aal Tiuxh s-eche:
 —«Eloq el ex xo'l inq'a b'anol tetz ye'b'an;
 atz jetxhvaq el etib' s-k'atza.
 Ye' eb'an inq'a ye'b'an,
 uva' yaneb'al k'uul sinvat.
 Echetz toq ink'ult exe sink'atza sintenam,»
 chich quB'aal Tiuxh.^k

¹⁸ «Tul ech vet toq vatin sek'atza,
 eche tatin va'q b'aala.
 Tul echatetz etatin sinvatz,
 eche tatin k'aol ime'al va'l b'aala,»
 chich quB'aal Tiuxh
 uva' ye'xhkam inva'q tza'l ib'anax s-vatz,
 —chich u yol.^l

7 ¹Echetz ti' inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' alel ka s-qe setuch', ex inq'a nik inchiib' seti', tul qutanb'a ib'anax jank'al inq'a pa'v. Echetz b'a'n vet u qaanelal la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh, eche inva'q oksa'm uva' oqxh vet isaqale. Tul ye' la' pa'vin vet o' ti' ib'anax inq'a kantxhaqla tatxha'v u qutxhi-o'l, eche inva'q oksa'm uva' ye'l vet tz'il s-ti'. Tul qub'anvaq ya'l, ti' uva' tira la' q'anb' o' k'atz quB'aal Tiuxh, ti' qujetxhto'k qib' s-k'atza. Tul quxo'va qupa'vin vatz quB'aal Tiuxh.^m

**Uva's talt Pa'p vichiib' ti' u titz'at tib' inq'a niman tetz
 Jesusus t-inq'a pa'v ti' vinimat inq'a yol uva' tal Pa'p**

²K'ulvaqetz o' tuch'xh etanima, tan ye'xhab'il inva'q ex nik quk'axb'isa ex, atz ye'xhab'il inva'q ex nik quyansa vetxumb'al, atz ye'xhab'il inva'q ex nik qutxhok txumb'al seti', ti' qujaqt kam sete. ³Tan kamal at xao' uva', ech nik tale s-qi'. Pet toq val sete uva' jit eq'ij nik veesa tuch' inq'a yol uva' nik vale'. Tan ya'nxxh vall sete uva' tira at ex t-qaanima, k'uxhetz tzum la' qatin vatz u tx'ava' setuch', atz k'uxhetz tzum la' qukame'. ⁴Tul tira nik ik'uqe'v ink'uul seti'. Tul tira nik inchiib' seti'. Atz tira nik etaq' intial. Tul tira at chiiib'ichil t-vaanima eta'n, k'uxh nik qupal t-kalab'aq itza'la'.

**Uva's ichiib' Pa'p ti' vijikb'at tib' inq'a niman tetz
 Jesusus ti' itz'ib'at b'en Pa'p u u' s-te**

⁵Toqetz intzoqpisa tel talax vinyol ti' kame uva' palk o' uva's qutzaj t-Trooas, tul aq'b' o' tuulb'al Masedoonia. Tul ye'xxh ilanoq inb'eeq o' s-tuulele. Tan b'eenokuxh qat motx qupal titza'la'. Tan nikich motx itxhi'k'uula o' jolol xao'. Tul ta'n koqe, pet t'olonyich kuxh vet qaanima t-xo'val ti' inq'a itza'la' uva' nikich palk o'. Atz eyich kuxh qaanima seti' inpaqte.ⁿ ⁶Pet a'etz vet quB'aal Tiuxh k'uqb'an quk'uul uva's tul Tiito s-quxo'l. Tan nik ik'uqb'a quB'aal Tiuxh ik'uul inq'a xao', inq'a nik motx tiq'o ku'l tib' vatz quB'aal Tiuxh. ⁷Ajtez vil vet Tiito, tul yekichxh taq' vet qutial. Poro jitetz kuxh ta'ne. Pet chiiib' o' ti' tab'ile' uva' etaq' itial Tiito.

I 6.18 Isaiias 52.11; Apokaliipsis 18.4; 2 Samueel 7.14; 1 Kroonikas 17.13 **m 7.1** Efeesios 4.12
n 7.5 Tuulb'al u versiikulo uva'a, antxh nik pal tiq'o Pa'p ivi' yol ti' itxhokox Tiito tu tenam Trooas uva' nik tal tu 2 Koriintios 2.13. Tul antxh uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 20.1. Tuulb'al inq'a yol inq'aa, tan at uva' nik tal Pa'p <o'>, tul at nik tal Pa'p <in>. Tan at txhaqpaqul uva' imolich tib' Pa'p tuch' Siilas, atz maq tuch' Tiito, atz maq tuch' Luk. Tul at uva' ijunalichetz kuxh vet Pa'p. Tul mamala itza'la' nikich palk Pa'p, tan nikich tole'v Pa'p ti' ib'ok'tziil inq'a xao' la' ti' taq't ka inatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh, atz nikichat ib'oktziil Pa'p jolt inq'a xao', inq'a nikich niman u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Echetz mamala txh'anchil nikich ib'an vet inq'a iq'edal ti' Pa'p. Tan a' nik talsa Pa'p s-k'uul kame u vavu ib' ib'an inq'a xao' tu tenam Eefeso uva' nik tal Luk t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 19.23-41. Tul a' nik talsa Pa'p s-k'uul kame u txumb'al uva' nikich itxhok inq'a tij imam Israeel ti' iyatz'ax el Pa'p uva' nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 20.1-3.

Tul chii'b'at in ti' vootzaqita' uva' sib'xh etaanima s-vi'. Tul vab'iat seti' uva' txumun ex ti' vetxumunsat in ti' valt inuqul vepa'v sete. Atz vab'iat seti' uva' aya'lxh ek'uul s-vi'. Echetz ajt vab'i vet inq'a yol uva' tal Tiito s-ve, tul a'l telxh inchiib' vete'.

⁸Poro k'uxh intxumunsa ex tuch' inq'a yol uva' vaq' b'en tu u' sete, poro ye'xh-kam nik itxho'n vet s-ve s-txheel. Pet aloq txho'n s-ve uva's vaq't b'en u u' sete s-b'axa, tan vootzaqle uva' la'ich itxumunsa ex. Aloq alax vet s-ve uva' ye'xh jatva'l q'ij txumun ex ta'n. ⁹Pet niketz inchiib' ti' intz'ib'at b'en u u' sete. Poro jit a' nik chii'b'ik in ti' vintxumunsat ex tuch' inq'a yol. Pet a' nik chii'b'ik in, ti' uva' txumun ex ti' inq'a ye'b'a'n uva' nik eb'ane', tul motx etitz'a vet etib' t-inq'a epa'v. Tul nik ib'en s-ve uva' quB'aal Tiuxh sa'on tul txumun ex. Tul enatxha uva' jit a'l ink'axb'isat ex, pet a'l b'a'n ib'en sete. ¹⁰Tan eche u txumu'm uva' ib'an inq'a xaal ti' inq'a ye'b'a'n uva' nikich ib'ane', tan quB'aal Tiuxhe sa'on. Tan a' titz'at tib' inq'a xaal t-inq'a ipa'v ta'n. Echetz la' motx ichtipe ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Tul ye'-xhab'iletz la' txho'n vet s-te ti' vitxumun ti' titz'at tib' ti' inq'a ipa'v. Pet u txumu'm uva' nik ib'an inq'a xaal, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh, inq'a ye' nik titz'a tib' s-ti', tan a'etz u txumu'me uva', a' u kamchil k'aqel vet ta'n uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹¹Pet b'enoq sete kam qat taq' u txumu'm uva' quB'aal Tiuxh qat sa'on. Tan a' qat ex taq' sete uva' aya'lxh ek'uul qat ejalpu vet vetxumb'al t-inq'a pa'v uva' nikich ib'anax sexo'l. Atz a' qat ex taq' sete uva' aya'lxh ek'uul ti' ib'anax u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Atz lakp vet evi' ti' u pa'v uva' utxh sexo'l. Atz nik exo'v te u k'axb'ichil uva' la' taq' quB'aal Tiuxh. Atz a' ex taq' vet sete uva' atxh vet etaanima s-vi'. Tul a' tz'e'yich vet ex ti' inimal inq'a yol ti' iya'sal u pa'v uva' nikich tutxh sexo'l. Atz ti' jank'alxh uva' qat eb'ana, tan qat ek'utxha uva' qat ejikb'ixsa vetxumb'al, tul ye'l vet inq'a pa'v qat eb'ana uva' nikich ib'anax sexo'l, eche itxaq'p inva'q b'u'q uva' tz'ilxhtu'.

¹²Tul k'uxhetz intz'ib'a b'en inq'a yol tu u' sete s-b'axa, poro jit ti' u xaal, u b'anol tetz u ye'b'a'n, vaq'vat b'en, atz jit ti' u xaal uva' b'anax u ye'b'a'n s-te. Pet vaq' b'en inq'a yol tu u', ti' uva' la' b'en sete uva' at etaanima ti' u qiqle'm vatz quB'aal Tiuxh. ¹³Ti'etz uva' qat eb'an kam uva' val sete, tul qat etaq' intial s-tuch'.

Poro jitetz kuxh ta'ne, pet nik inchiib' ti' u chii'b'ichil uva' iq'omich vet ta'n Tiito, uva' ul tal vet Tiito s-quxo'l. Tan aya'lxh ex nikich k'uqb'an ik'uul Tiito tuch' u b'a'nla txumb'al uva' nikich eb'ane'.

¹⁴Tuulb'aletz uva' ye'naqich b'enoq Tiito sexo'l, tul val te Tiito uva' tira nikich inchiib' seti', ti' veb'a'nla txumb'al. Antxhtu'. Ajt vab'i vet inq'a yol seti', tul val vete' uva' ye'l b'ak in nik inch'ixvisale'. Tan jank'alxh inq'a yol uva' intz'ib'a b'en sete, tan inuqulxhtu'. Tul echat kuxh voksat eq'ije vatz Tiito, tan inuqulxh uva' nik eb'ane'. ¹⁵Tul a'letz tira at tel taanima Tiito seti' uva's nik tulsat Tiito s-k'uul kame venimat inq'a yol uva' qal b'en sete, jank'alxh ex inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Koriinto. Atz tira a'lat atel taanima Tiito seti', ti' vek'ult Tiito tuch' b'a'n'il. Tan ajt aq'b' Tiito sexo'l, tul atich tatin Tiito sevatz. ¹⁶Echatetz kuxh ine, tan nikat inchiib' seti'. Tan nik ink'uqb'a ink'uul uva' toq eb'an jank'al u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Pa'p ti' u lotxhb'al uva' moloxi, atz aq'ax te
inq'a meeb'a' tuulb'al u tenam Jerusaleen**

8 ¹Toq val sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus, ti' kame u b'a'n'il nik ib'an inq'a niman tetz Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh, inq'a at tuulb'al Masedoonia.

Tan ilaqe nik motx ilotxhon ti' taq'ax b'en lotxhb'al. ²K'uxhetz b'eenoxh nik tulb'el inq'a niman tetz Jesuus ta'n kalab'aq itza'lal ti' tilixe' kam ya'el k'uq-leb'alaq ik'uul, atz k'uxh tira meeb'a'axhtu', poro oqxh motx ichiib' ti' taq'ax u lotxhb'al te inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a at tuulb'al Judeea. Tan ye'xh tij qat motx taq't lotxhb'al. Tul sib'xh puaq qat motx taq'a. ³Tan nik ib'en s-ve uva' qat motx taq' jank'alxh u lotxhb'al uva' tuul qat motx itx'ol taq'axe'. Tul jitetz kuxh ta'ne; pet a'l tira qat motx pal ivi' taq't u lotxhb'al vi' jank'al uva' la' itx'ol taq'axe'. ⁴Tul a'lxh motx ijaqt b'a'nil s-qe, ti' uva' ant la'ich motx qoksa s-tuul ti' taq'taq lotxhb'al tetz inq'a niman tetz Jesuus. ⁵K'uxhetz a' nikich qutx'eb'e' uva' b'iil kuxh lotxhb'al la'ich motx taq'a, poro a'l tel ipal ivi' taq'ta'. Tan b'axich motx tab'i te quB'aal Tiuxh kam la'ich motx ib'ana. A'etz inima vet kam u titz'ab'al quB'aal Tiuxh, ya'ne motx tal vet s-qe kam uva' nikich motx itzaj t-taanima la' taq'a. Tan a' motx tal s-qe uva' aya'l taq'a jank'al uva' tal quB'aal Tiuxh t-inq'a taanima.

⁶Ya'ne ink'uqb'a tel ik'uul Tiito, ti' uva' la'ich itzoqpisa Tiito imolox inq'a lotxhb'al sexo'l uva' xe'tisamalich eta'n. Tan a' u b'a'nile uva' qat taq' quB'aal Tiuxh tetaanima. Tul tetaanimaxh la' tzajk velotxhone'. ⁷Tan jank'al eche ex, tan nimal inq'a b'a'n nik eb'ane'. Tan nik ek'uqb'a ek'uul ti' inq'a kaeb'al aanima uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh sexo'l. Tul nik motx etx'ol talax inq'a b'a'nla txhaq yol te inq'a xao. Atz nik motx etx'ol talax el inuqul inq'a yol uva' quB'aal Tiuxh nik k'utxhun sete. Tul aya'lxh ek'uul ti' ilotxhox jolt inq'a niman tetz Jesuus. Tul sib'xh etaanima s-qi'. A'etz nik intx'eb'e' uva' echatxh la' eb'ane, tul sib' puaq la' etaq' ti' u lotxhb'al uva' nik motx imoloxe'.

⁸Poro jitetz ine nik b'ek'on vet ex tuch' inq'a yol uva' nik val sete. Pet yiqxh nik vaq' etootzaqi kam uva' nik ib'an jolt inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tuul-b'al Masedoonia, ti' vilotxhone'. Tan a'at insa' uva' echatxh la' ek'utxhte uva' at etaanima ti' inq'a emol. Tul tetaanimaxh la' tzajk velotxhone', pet jit kam la' etilo'k s-ti'. ⁹Tan etootzaql vet vib'a'nil quB'aal JesuKriisto. Tan ti' kuxh uva' atichxh taanima seti', tul ul taq' b'en tib' s-meeb'a', k'uxh mam tx'iol iq'i-jich tatin k'atz quB'aal Tiuxh. Ti'etz uva' qat taq' b'en tib' quB'aal JesuKriisto s-meeb'a', tul a' vet ex la' b'en ex s-tx'iol iq'ij ti' vetatin s-vatz.

¹⁰Pet toqetz kuxh val txha ka'l vinyol sete: S-invatz, tan b'a'n uva' la' elotxh inq'a qumol s-niman tetz Jesuus. Tan a'xh ex xe'tisan ilotxhox s-b'axa tu ya'b' uva' pay ka. Tul jitetz loq's koq kuxh etaq' u lotxhb'al, pet atich etaanima ti' inq'a qumol s-niman tetz Jesuus; xa'tetze elotxha.

¹¹Echatetz kuxh eb'ane s-txheel, tul aya'lxh ek'uul eb'an ti' itzoqpal imolox u puaq, eche uva' eb'ana uva' sexe't tzaan ti' imoloxe'. Tul aq'vaq kam uva' la' etx'ol taq'axe'. ¹²Oqetz la' tzaj t-taanima u xao taq'ax u oya, tul niketz ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti'. Tan a' nik b'enk quB'aal Tiuxh ti' jank'al uva' at xe' u xao; pet jit, ti' uva' ye'xhka at s-xe'.

¹³Tan jitetz a' nik val uva', tetxhal kuxh la' etaq' tetz jolt niman tetz Jesuus, tul niim vet tetz la' motx ib'ana, tul a'etz vet ex ye'l etetz la' ib'ana. Ye'le-tza. ¹⁴Pet echetz s-eche. Tan kamal tuulb'al inq'a q'ij s-txheel, tul at sexe' s-kaqaayil. Tul a'letz b'a'n echil etetz, atz echit la' etaq' te jolt inq'a niman

o 8.2 K'uxhetz ye' nik tal t-vika'v versiikulo kam tenamil nik aq'b'ik u lotxhb'al, pet a' nik aq'b'ik tu tenam Jerusalem uva' at tuulb'al Judeea. Tan ech nik tale tu Romaanos 15.26.

tetz Jesuus, inq'a ye'l tetz s-txheel. Tan avoqetze a' txhan vet ex ye'l etetz tinpaqte, a'etz txhan vet jolt inq'a qumol s-niman tetz Jesuus la' aq'on etetz. Echetz echil tetz, atz echit etetze inpaqte. ¹⁵Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ja'l u xao! uva' niimxh manaa imol ka,
tul ye' yalan vet tetz.

Atz ja'l u xao! uva' b'iil kuxh imola,
tul tuul kuxh ib'an inq'a imol ka,

—chich u yol.^{p q}

Uva's talt Pa'p vitxhaqt b'en Tiito tu tenam Koriinto

¹⁶Poru ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh uva' qat toksa t-taanima Tiito, tul nik isa' Tiito ib'en sexo'l, atz ti' itzoqpixsal imolox u puaq uva' xe'tisamal ta'n. Tul echatxh nik insa't itzoqpixsale sexo'l. ¹⁷Tan qat injaq te Tiito vib'en sexo'l ti' tiq'ol u lotxhb'al. Tul tuch'xh aya'l ik'uul Tiito qat itzaq'b'e s-ve. Tul tzajetz vet t-taanima Tiito vib'en sexo'l ti' etilixe'. ¹⁸Niketx qutxhaq b'en val u qumol s-niman tetz Jesuus simol Tiito, val uva' tira ootzaqimalxh vet qa'n, o' inq'a niman tetz Jesuus s-qukaqaayil, ti' uva' k'uqleb'alxh k'uul nik ib'an ti' talt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus s-quxo'l. ¹⁹Tul jitetz kuxh, ti' uva' ootzaqimalxh vet qa'n, pet a' inq'a qumol s-niman tetz Jesuus qat ch'exon paqte, ti' uva' la' b'en s-qi' ti' qulotxhoxe' uva's la' b'en qaq't ka inq'a lotxhb'al xo'l jolt inq'a qumol s-niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen tuulb'al Judeea. Niketz qumol inq'a lotxhb'al, ti' uva' la' oksal iq'ij u quB'aal Tiuxh, atz ti' ek'utxhta' uva' at qaanima ti' ilotxhox inq'a qumol s-niman tetz Jesuus. ²⁰Niketx ib'en va'l u qumol s-niman tetz Jesuus s-qi', tan a' qusa' uva' ye' la' alax yol s-qi' ti' qiqlet ikanax inq'a mamala lotxhb'al uva' qat moloxi. ²¹Tan a' qusa' uva' jikxh la' qub'ant u txhaq vatz quB'aal Tiuxh ti' taq'ax ka u lotxhb'al, atz jikxh la' qub'an vatz inq'a xao! inpaqte.

²²Tul toqat qutxhaq b'en inva't u qumol s-niman tetz Jesuus ti' ka'va't inq'a qumol, inq'a ya'nxxh vall sete. Tan a' u qumole uva' jatpax kuxh qila uva' ichi'xhtu', k'uxh kamxh aq'onil la' ib'an ti' quB'aal Tiuxh. Tul a'l oqxh ichiib' ti' ib'en sexo'l, tan nik tab'i uva' k'uqleb'alxh k'uul toq etaqt inq'a lotxhb'al.

²³Echetze Tiito, tan in qat txhaqon b'en sexo'l. Tan inmolxh vib' tuch' Tiito. Tan a'xh Tiito nik lotxhon in ti' u taq'on quB'aal Tiuxh uva' nik inb'an sexo'l. Pet ka'va't inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a txh'uyel vet ti' Tiito, tan a' vet inq'a qumol s-niman tetz Jesuus s-kaqaayil tzitza t-Masedoonia qat motx txhaqon b'en. Tul nikaq motx toksa iq'ij quB'aal JesuKriisto ti' jank'al uva' nik motx ib'ane'. ²⁴Tul k'utxhvaqetza uva' atxh etaanima ti' ka'va'l inq'a qumol inq'ae, inq'a toq aq'b'oq sexo'l. Echetz la' tab'ite inq'a niman tetz Jesuus tzitza

p 8.15 Eeksodo 16.18 **q 8.15** Inq'a yol uva' nik tal tzitza, tan a' nik tal ti' vipal inq'a tij imam Israeel tu tzaqa tx'ava'. Tul quB'aal Tiuxh nikich aq'on ku'l tetxhb'ub'al jun q'ij. A'etze u manaa uva' echich ib'anax, eche talaq setkin paan. Tul nikich taq' quB'aal Tiuxh inq'a vatzom sitxhib' inq'a xao! inq'ae. Poru ta'nxxh la'ich imol ka inq'a xao! jank'al uva' la'ich tetxhb'u tetz va'l q'ij. Pet jit niim la'ich motx imol ka. Tan oq niim la'ich imol ka inq'a xao!, tul la'ich q'aji. Echetz s-ti'ile ja'l u xao! uva' nimxh manaa nikich imol ka, tul a'l nikich taq' tetz u xao! uva' ye'xhich jank'al tetz. Tul ye'etz vet nikich motx iyalan s-xe'. Tul at xao! uva' ye'xhich jank'al tetz nikich imol ka, tul a' nikich ib'ane' uva' a'l nikich ijaq tetz te u xao! uva' niimxh tetz nikich imol ka. Echetz tuul kuxh vet nikich motx ib'ane', eche uva' nik tal t-Eeksodo 16.18 tuch' Proveervios 11.24-25.

uva' toq ek'ul inq'a qumol tib'a'nil. Tul toqetz motx b'enoq s-te uva' nuqxh inq'a yol nik qal seti' ti' toksal eq'ij.

9 ¹Poro jit la' nal koq intz'ib'a vet b'en mamala yol sete ti' u lotxhb'al uva' la' etaq' ti' ilotxhox inq'a niman tetz Jesuus, ²tan vootzaqle uva' aya'lxx ek'uul ti' elotxhone'. Tul nik inchiib'e' uva's nik valt velotxhon xo'l inq'a niman tetz Jesuus tzitza tuulb'al Masedoonia. Tan a' nik val s-xo'l uva' k'uxh va'x vet tzaan ya'b' etx'eb'on ti' taq'ax lotxhb'al, ex inq'a een ex tuulb'al Akaaya. Echetz, ti' uva' nik tab'i vet inq'a qumol s-niman tetz Jesuus tzitza tu Masedoonia velotxhone', tul mamala vet niman tetz Jesuus nik iya'lu tib' ti' ilotxhone'. ³Niketz intxhaq b'en inq'a qumol s-niman tetz Jesuus sexo'l. Tul b'en tile' oq ole'vy ex ti' imolox u lotxhb'al. Echetz la' tilte uva' jit tz'eqo tzij nik qub'ane' uva's nik quchiib' ti' talax inq'a yol seti'. Tul alelxx vet sete va'n uva' b'anoq kuxh etutxh ti' u lotxho'm. ⁴Tan avoqe toq b'enoq in tuch' ka'oxvo'q qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a at tzitza tuulb'al Masedoonia, tul b'en tile' kam uva' nik qal s-te seti'. Tan tira k'uqlel quk'uul uva' nik eb'ane' kam inq'a nik qal sete. Pet oqetz ye' nik eb'ane', tul ch'ixveb'aletz kuxh vet o'e, atz ch'ixveb'alat kuxh vet exe inpaqte. ⁵Echetz b'a'n sinvatx uva' qat injaq b'a'nil te oxva'l inq'a qumol s-niman tetz Jesuus ti' ib'axab' b'en sexo'l. Tul b'en ilotxh ex ti' imolox inq'a lotxhb'al, inq'a alel vet eta'n. Tul b'anoq kuxh vet tutxh inq'a lotxhb'al eta'n, inq'a aya'lxx ek'uul ti' etaq'ta'. Pet jit ya'lumal ex ti' taq'axe'.

**Uva's talt Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus uva'
la' ib'an ya'l ti' taq't inq'a lotxhb'al**

⁶Toqetz val ka'l u yol sete uva' ech nik tal s-eche:

—Ja'l uva' ye'xh jank'al la' tava,
tul ye'xhatetz jank'al la' imola.
Pet ja'l uva' niimxh la' tava,
tul niimatetzxh la' imola,
—chich u yol.^r

⁷Echetz jununil ex, a' la' etaq' jank'al uva' la' tzaj tetaanima. Poro jit ka'l ek'uul la' etaq'a. Atz jit ya'l koqxh ex ti' etaq'ta'. Tan nik ichiib' quB'aal Tiuxh ti' ja'l u xao'l uva' aya'lxx ik'uul la' taq'a. ⁸Tan sib' tiqle'm u quB'aal Tiuxh ti' toksal mam b'a'nil tetaanima ti' ilotxhox vemol. Tan quB'aal Tiuxh la' b'anon uva' at kuxh kaqaayil sexe' la' ib'ana jank'al uva' la' sa'on sete. Tul exetz la' b'anon vete' jatvatzul b'a'nla b'ano'm la' eb'an ti' ilotxhox vemol. ⁹Tan at itx'a-qam u xao'l uva' aya'lxx ik'uul nik ilotxh vimol. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—QuB'aal Tiuxh nik aq'on lotxhb'al
xo'l inq'a xao'l.
Tul nik taq' tetz inq'a meeb'a'.
Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' tatin u xao'l
uva', a' u jik nik ib'an te vimol,
—chich u yol.^s

¹⁰Tan a' u quB'aal Tiuxh nik aq'on inq'a iiya te inq'a txhikol tetz. Atz a' nik aq'on u etxhb'ub'al te inq'a nik etxhb'un. Echhatetz la' taq't quB'aal Tiuxh etetze. Tul a'l

la' taq't tel quB'aal Tiuxh u b'a'nil tetaanima ti' kam u jik nik eb'an te inq'a nik isa'on kam s-te, eche la' ich'ij tatin u mu'b'al etxhiko, tul sib' vet ivatz la' b'en taq'e'. ¹¹Echetz jank'al inq'a b'a'nil la' ek'ul tiq'ab' u quB'aal Tiuxh, tul la' utxhi la' etaq' mamala lotxhb'al te inq'a xao' ti' kam nik isa'on s-te. Echetz ti' u mam lotxhb'al uva' toq etaq' te inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, uva's la' b'en qaq't ka s-te, tul mamala ta'ntiuxh toq ik'ul quB'aal Tiuxh s-ti'.

¹²Tul b'enoq sete ti', eche inq'a lotxhb'al uva' nik etaq' te inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, tan toq motx txakunoq s-te ti' kam uva' nik motx isa'on s-te. Jitetz kuxh ta'ne, pet toqat txakunoq ti' taq't inq'a niman tetz Jesuus ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti'. ¹³Tan ti' velotxhone', la' oksalik iq'ij quB'aal Tiuxh. Atz la'at oksal iq'ij quB'aal Tiuxh paqte ti' vek'utxhta' uva' nik enima inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto. Atz la'at oksal iq'ij quB'aal Tiuxh paqte, ti' uva' aya'lxh ek'uul nik etaq' inq'a lotxhb'al te inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, atz s-te s-kaqaayil. ¹⁴Tul la'at inatxh inq'a qumol s-niman tetz Jesuus quB'aal Tiuxh seti', inq'a nik ichiib' seti', ti' u mam b'a'nil uva' nik taq' quB'aal Tiuxh tetaanima. ¹⁵Echetz jank'alxh o', aq'on ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' vimam b'a'nil uva' qat ib'an s-qe ti' taq't tzaan u quB'aal JesuKriisto s-quxo'l, uva' ye'l quyol la' txhej s-ti', ti' qaq't ta'ntiuxh s-te.

Uva's talt Pa'p inuqul u yol, ti' uva' ant kuxh apoostolich Pa'p

10 ¹Toqetz injaq b'a'nil sete uva' la' ek'ulvii u vikle'm uva' nik inb'an sexo'l. Tan nuqlaxh yol uva' nik inkotx' invatz sexo'l. Tul tira nik viq'o' ku'l vib', eche vitxumb'al u quB'aal JesuKriisto. Tan at niman tetz Jesuus sexo'l uva' ech nik tal s-vi' s-eche: —Tira nik ikotx' Pa'p ivatz uva's at Pa'p s-quxo'l. Pet oqetz ye'l vet Pa'p s-quxo'l, tul tijxh vet Pa'p tuch' iyolon nik ib'an ti' itz'ib'al tzaan inq'a yol s-qe, —chiche. ²Pet toq injaq b'a'nil sete uva' ye' la' enima inq'a yol inq'ae. Echetz ye' la' ink'utxht vintiale sete ti' etoksal t-b'ey uva's la' vaq'b' sexo'l, vintial uva' nik tal inq'a xao' inq'ae. Tan tira k'aqel vet va'n uva' b'en ink'utxh vintial te lolol inq'a xao', inq'a ech nik alone s-vi'. Tan jit in niman tetz Jesuus s-vatz. ³Antxhte q'aoq uva', in alam aanima. Poro jit ech koq nik inb'an ti' intxh'a'oin, eche nik ib'an inq'a xao', inq'a jit niman tetz Jesuus. ⁴Tan jit ech nik inb'an ti' ink'ulelat, atz ti' inkolt vib' vatz inq'a nik yojon ok in, eche nik ib'an xao' ti' ikolt tib', inq'a jit niman tetz Jesuus. Pet a' nik inb'an jatvatzul inq'a txumb'al tetz u nimla tikle'm quB'aal Tiuxh ti' teesal iq'ij inq'a nik itxhi'an ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, atz ti' teesal iq'ij inq'a nik itxhi'an s-vi'. Tan ech nik inb'an ti' inkolt vib' vatz inq'a nik itxhi'an s-vi', eche tokeb'el tati-b'al sol, tetxhal iko'pun. ⁵Aetz u txumb'ale tetz u nimla tikle'm quB'aal Tiuxh nik qub'anb'e ti' teesal iq'ij inq'a yol uva' nik kuxh itxhok inq'a xao' ti' teesat imol t-b'ey. Tul nik qal inuqul uva' kantxhaq vitxumb'al inq'a xao' uva' nik taq' b'en tib' s-nim, tan nik motx imaq inq'a xao' ti' tootzaqil quB'aal Tiuxh. Tul nik qub'ok'tzii inq'a xao' ti' ijaltut viyaab'la txumb'al uva', a' u palsa yolil nik ib'an ta'n. Tul a' la' motx inima vet kam uva' nik isa' quB'aal JesuKriisto, eche nik tiq'ot b'en sol joloq xao' s-peree-xhoil uva' palsan yol kuxhtu'. ⁶Tul tira at qaanima ti' qoksat inq'a xao' t-b'ey, inq'a at sexo'l, inq'a ye' nik niman viyolb'al quB'aal Tiuxh. Poro la' naletz b'en vil veqeone', ex inq'a tz'eqel vet etatin k'atz u quB'aal JesuKriisto.^t

t 10.6 K'uxhetz nik tal u versiikulo uva': —...qoksa inq'a xao' t-b'ey, —chiche, pet a' nik tal tuul u Viivlia u yol d'axb'ichil. Pet jit k'axb'isa'm tuch' tz'u'm, atz tuch' tze' ti' kam inq'a pa'v nik ib'ane', pet tuch' kuxh yol tetz oksab' t-b'ey.

⁷Tan a' nik motx okk vet b'en ex ti' kam uva' nik tal inq'a xool inq'ae, inq'a nik motx tal tib' sitxhaq Kriisto. Pet ye'l b'eeq nik ib'en sete uva' jit itxhaq Kriisto inq'ae. Pet a'l a' nik motx etal s-vi' uva' jit in itxhaq Kriisto. Tan kamxh uva' nik motx ib'an ti' ik'utxht u tatin u quB'aal JesuKriisto nik tale', tul echat kuxh nik inb'ane ti' ink'utxht u tatin quB'aal JesuKriisto. ⁸Tul k'uxh at xool sexo'l nik alon uva' nik voksa inq'ij, poro toq val sete uva' ye'l in la' ch'ixv in ti' voksat inb'ito'q inq'ij ti' u viqle'm uva' aq'el ta'n quB'aal JesuKriisto. Tan a' nik inb'anb'e u tiqle'm u quB'aal JesuKriisto ti' ech'ij k'atz u quB'aal Tiuxh. Pet jit a' nik inb'anb'evat ti' eteesal ka ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. ⁹Tul jitetz a' vitz'ab'al uva' la' inxo'visa ex tuch' inq'a yol, inq'a nik intz'ib'a b'en sete. ¹⁰Tan nuqxhtu' uva' at xool ech nik alon s-eche: —Tijxh inq'a yol, atz k'axxh inq'a yol uva' tal tzaan Pa'p tuul inq'a tu'. Pet oqetz at vet Pa'p s-quxo'l, tul ye'xh vet iyak'il Pa'p tuch' vitxumb'al. Tul jit vet josq'illa aj txumb'al viyolon s-quxo'l, —chich e'l in. ¹¹Pet toq vaq' tootzaqi inq'a xool, inq'a nik alon yol s-vi', ti' uva' kamxh vitial vinyolon nik val b'en sexo'l tu u'. Tul kamxh intial nik ik'utxh t-inq'a vu' uva' ye'l in sexo'l, tul echatxh uva'e la' b'en inb'an sexo'l uva's la' vaq'b'e'.

¹²Tan at xool sexo'l uva' nik eesan quq'ij. Tul junt nik toksa vet iq'ij. Pet eche o', tan ye' nik qutx'ole' la' qub'an qib' eela s-tuch' ti' qoksat quq'ij. Pet nuqlaxh yol uva' jit a' palna'q tiqle'm s-quvi'. Tan ile nik motx ik'utxhe' uva' ye'laq itxumb'al tuch' uva' nik motx ib'an tib' eela tuch' jolt xool. Atz nik motx tale' uva' ja'l inq'a echatxh itxumb'al nik ib'an, eche inq'a itxumb'al, tul b'a'naqetz s-vatz.

¹³Pet ech koq o', tan ta'nxxh nik qalvat viyolb'al quB'aal Tiuxh tal uva' quB'aal Tiuxh nik txhaqon o' ti' talaxe'. Echetz ye'l o' la' qoksa quq'ij ti' inq'a xool, inq'a jit o' alon viyolb'al quB'aal Tiuxh s-te, tul motx ok s-niman tetz Jesuus. Pet ech nik ib'ane inq'a xool sexo'l. Pet b'antan ta'nxxh nik qupaxsavat pa'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus xo'l inq'a xool tal uva' quB'aal Tiuxh nik alon s-qe, tetxhal qaq'b' tal uva' atil ex. ¹⁴Tan ye'l o' nik qele'l ti'e'l tal uva' b'ek'el s-qe ta'n quB'aal Tiuxh. Tan a', o' b'axich qaq'b' sexo'l ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Pet eche uva' ye'l koq o' opoon o' sexo'l s-b'axa, tul o'etz kuxh vete nik qele'l ti'e'l tal uva' alel s-qe. ¹⁵Tul ye'l o'e la' qoksa quq'ij ti' u aq'on uva' vale'n b'anona'q tetz, eche nik ib'an inq'a xool inq'ae. Pet a' nik qutx'eb'e' uva' aalemal la' ech'ij ti' venimat viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' alel vet sete qa'n. Echetz la' etilte uva' at qiqle'm sevatz, tul a'lxxh la' ich'ij u qaq'on ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. ¹⁶Tul la' b'en qupaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al inq'a tenam, inq'a jetxhel vet atil sek'atza. Pet jit a' la' b'enk o' tal uva' paxsamal vete'. Echetz ye' la' qoksat quq'ije ti' u aq'on uva' b'anel vete'. ¹⁷Tan a' toq qub'an kam uva' tz'ib'a-mal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Ja'l u xool uva' nik isa' toksal iq'ij
 ti' kam uva' nik ib'ane',
 tul a'l b'a'n uva', a' quB'aal Tiuxh toksa iq'ij
 ti' u aq'on uva' nik ib'ane',
 —chiche."

¹⁸Tan ja'l uva' junt kuxh nik toksa iq'ij, eche nik ib'an inq'a xaoł sexo'l, tul a'etz uva'e ye' la' etzaq'b'e. Pet a' la' etzaq'b'e jab'il uva' quB'aal Tiuxh nik oksan iq'ij ti' u tikle'm.

Uva's ib'ant tib' Pa'p eela tuch' inq'a nikich motx tal tib' s-apoostol

11 ¹Niketz injaq b'a'nil sete uva' la' ekotx' evatz ti' tab'il jolol inq'a yol nik val b'en sete ti' voksatz inq'ij. Pet nik innatxhe' uva' ineb' yanna'q b'eeq invi' ti' voksatz inq'ij; in yanna'q invi'. jEchetz kotx'vaq evatz ti' etab'it in!

²Tan tira at vaanima seti'. Tul a' nik vitz'a kam toq elka'p ex vatz quB'aal Tiuxh. Tan quB'aal Tiuxh oksan t-vaanima seti'. Tul a' nik insa' seti' uva' ta'n kuxh quB'aal JesuKriisto la' etal seB'aal. Tul ye'l ex la' eteesa etib' t-b'ey tuch' va'to'q txhusb'al uva' jit tetz quB'aal JesuKriisto. Tul ech nik inb'an seti', eche va'q b'aala uva' la' taq' vime'al te va'l vinaq. Tul q'opo ixvaak kuxh vime'al s-la' taq'ta'. Tul a' nik vitz'a uva' ye'l ex la' el ex t-b'ey, tetxhal etx'eb't tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte, eche la' taq't u b'aala vime'al uva' ixvaak kuxhtu' te vik'ulel.

³Pet nik vitz'a uva' kamal nik eteesal t-b'ey ta'n Satanaas, eche uva' teesat Satanaas Eeva t-b'ey. Tul a' nik vitz'a uva' kamal toq kuxh teesa Satanaas vetitz'ab'al t-b'ey ta'n inq'a nik txhusun inq'a kantxhaqla txhusb'al sexo'l. Tul a' la' elk vet ka ex ti' inq'a yol uva' eqej s-b'axa. Tan k'uqleb'xh k'uul exe ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Tul nuqxh nik etale', tan ye'xhkam va'to'q nikich etitz'a. ⁴Pet kametz vet s-ti'il nik ek'ulvii txha vet inq'a yol te jolto'q xaoł inq'a nik topoön txhan vet sexo'l uva' va'ten vet inq'a yol nik tal ti' quB'aal JesuKriisto sete, vi' inq'a nik qal sete. Tul tiraetz nik ekotx' txha evatz ti' tab'ile'. Tul nik ek'ul txha vet inq'a yol uva' va'ten vet nik tal ti' viTiuxhil Tiuxh vi' inq'a nik qal sete. Tul nik ek'ul txha vet inq'a yol uva' va'ten vet nik tal ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, uva' ye' nik ib'an eela tuch' inq'a alel vet sete qa'n. ⁵Tul a' nik vitz'a uva' jit a' inq'a xaoł inq'ae palna'q u tikle'm sinvi' vatz quB'aal Tiuxh, tul k'uxh antxh inq'ae nik motx tal tib' s-nimla txhaq apoostol sexo'l. ⁶Tan k'uxh jit josq'il nik intx'olt talax yol sevatz, poro atetz vet vootzaqib'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul aloq ile tira qat quk'utxh sexo'l tuch' jatvatzul txumb'al.

⁷Tul kamal a' inpa'v qat inb'an sevatz, uva' oy kuxh ex inpaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l. Tul qat viq'o ku'l vib', tan a' vitz'ab'al la' voksa eq'ij. ⁸Pet a'l a' jolt inq'a niman tetz Jesuus veesa puaq tiq'ab' ti' kam uva' nik isa'on ti' inq'a aq'on nik inb'an ti' elotxhoxe'. ⁹Tul k'uxhetz ink'ul u puaq te jolt inq'a niman tetz Jesuus, tul motxetz vete'. Poro ye'letz inva'q ex injaq vet lotxhb'al sete uva's atich in sexo'l. Pet tuuletz ul taq't inq'a niman tetz Jesuus lotxhb'al vetz, inq'a tzajna'qich t-Masedoonia, echetz inmaqt vib'e ti' ye' inxhaakalit ex ti' injaqt puaq sete. Tul inxh ye' la' xhaakalin ex k'uxh la' sa'on inva'q kam s-ve. ¹⁰Tul nuqxh inq'a nik val sexo'l, tan vootzaqle uva' at quB'aal JesuKriisto sink'atza. Tul vootzaqle uva' tira ye'l puaq la' ink'ul sete ti' inpaxsat viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. Tul a'etz nik chiib'isan in, atz nik voksavat inq'ij, ti' uva' ye'l puaq nik ink'ul sete. Tul ye'xhab'il sexo'l tuulb'al Akaaya, la' maqon in ti' toksal inq'ij, ti' uva' tan, ye'l puaq la' ink'ul sete ti' inpaxsat pa'l viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. ¹¹Niketz val inq'a yol sete inq'aa,

tan kamal a' nik etitz'a uva', in ye'l vaanima seti', xa'te ye'l puaq nik injaq sete. Pet ye'le. Tan tootzaql quB'aal Tiuxh uva' tira at vaanima seti'.

¹²Tan at jolol xaal sexo'l uva' nik atxhvan toksal iq'ij ti' ib'anax kam inva'q aq'on, eche uva' nik inb'ane'. Pet a'etz insa' ye' la' talax yol s-vi', atz ye' la' tal inq'a xaal inq'ae, uva' ti' puaq nik aq'onvik in. Xa'tetze ye'l puaq nik injaq sete. Tul kametzxh uva' nik inb'ane', tul ant kuxh uva'e toq inb'ane. Jit eela in s-tuch'.

¹³Echetze inq'a xaal inq'ae, tan nikaq kuxh motx tal tib' s-apoostol, s-b'anol itxhaq Kriisto. Poro jitaqxh apoostol. Pet junal eesanalaq kuxh t-b'ey, k'uxh nik motx tal tib' s-taq'onvil quB'aal JesuKriisto. Tan a' nik motx ik'utxhe' uva' echaq vete iapoostol quB'aal JesuKriisto tilixe', poro jitaqxh apoostol. ¹⁴Tul ik'ulelaq kuxhtu' uva', ech nik motx ib'ane ti' ik'utxhtaq tib' uva', ech vete apoostol tilixe'. Tan ech uva'e ib'an Satanaas, tan litz'kab'inyich txhan vet tilix Satanaas, s-eche b'a'nla iaanxel quB'aal Tiuxh. Echetz ye'l ex la' sotz ek'uul te uva' nik motx ib'an inq'ae. ¹⁵Tan junal b'anolaq taq'on Satanaase. Tul ye'letz ex la' kaj etaanima s-te, ti' uva' b'a'nla b'ano'm nik motx ib'ane' la' qila. Pet ti'etz uva' taq'onvil quB'aal Tiuxh tilix tuch' inq'a nik motx ib'ane', tul tetxhal la' k'axb'isal ta'n quB'aal Tiuxh, tan ik'ulelxhtu' uva', ech la' motx b'anaxe s-te ti' inq'a kantxhaqla b'ano'm nik motx ib'ane'.

Uva's talt Pa'p vik'axb'e', ti' uva' iapoostol quB'aal Jesus Pa'p

¹⁶Tul toq val sete inpaqte uva' ye'xhkam la' etitz'a s-vi', uva', in yanna'ql invi' ti' voksat inb'eeq inq'ij. Atz k'uxhetz ech uva'e nik etitz'a s-vi', pet kotx' vaq evatz s-ve ti' inq'a yol uva' nik val sete, eche nik ekotx't evatz te inq'a nik motx tal tib' s-apoostol. ¹⁷Kametz uva' nik val sete ti' voksat inq'ij tuch' vintial, tul jit ech uva'e tal quB'aal Jesus. Pet nik innatxhe' uva', ineb' yanna'q b'eeq invi' ti' voksat inq'ij. ¹⁸Tan mamala xaal nik motx toksa iq'ij sexo'l, tul ech vete jit niman tetz Jesus nik motx ib'ane'. Echatetz kuxh toq voksat inq'ije ti' u vaq'on. ¹⁹Tan vootzaqla uva' toq etab'i vinyol. Tan a' koq ye' la' etab'i vinyol, atz nik etab'i viyol inq'a kam kuxh yolil nik motx tal sete, inq'a ye' nik ib'en yol s-te. Tul atetz etxumb'al nik etale'. ²⁰Ape. Oqetz at etxumb'al nik etale', tul ke'chetz nik ekotx't evatz ti' tab'ile'. Tan nik enima inq'ae, k'uxh ech vete ex taq'onvil nik ib'ane'. Tul nik kuxh ekotx' vet evatz k'uxh mam etxhb'u'm nik ib'an sexe'. Atz nik kuxh ekotx' evatz, k'uxh kam kuxh etetz nik tatxhva, tul nik tiq'o. Atz nik kuxh ekotx' evatz, k'uxh nik taq' b'en tib' s-nim sevi'. Atz nik kuxh ekotx' evatz, k'uxh nik ik'axb'isa ex tuch' yol, eche vaq q'ab' nik ipoqe'l tevatz. ²¹Tul nik ib'en s-ve uva' jit ech vintxumb'ale uva' qat inb'an sexo'l ti' tab'il lotxhb'al sete; xa'te nik eteesa inq'ij. Tan tira viq'o ku'l vib' sexo'l, tul a'l ch'ixveb'al qat elka'p vet in eta'n.

Pet inq'a xaal inq'ae, tan kam tel kuxh s-ti'il nik toksavataq iq'ij. Tul echat kuxh ine inpaqte. Tan la'at utxh voksat inq'ij s-ti', k'uxh ech vete in yanna'ql invi' nik innatxhe' uva's nik voksat inq'ij. ²²Niketz toksa inq'ae iq'ij, inq'a nik tal tib' s-apoostol. Niketz motx toksa iq'ij, ti' uva' a'xh u evreeo iyolb'al. Tan txhab'amalxh tzaan ta'n. Poro echatetz kuxh ine, tan a'xh u evreeo inyolb'al. Tul txhab'amalatxh tzaan va'n. Niketz motx toksa iq'ij, ti' uva' tijaq imam Israeel, atz itenam quB'aal Tiuxh. Poro echatetz kuxh ine, tan inatetz tij imam Israeel, atz in itenam quB'aal Tiuxh. Niketz motx toksa iq'ij, ti' uva' tij imam Avra'aam, u k'uy

qumam. Poro echatetz kuxh ine, tan inatetz tij imam Avra'aam, u k'uy qumam. ²³Niketoz motx toksa iq'ij, ti' uva' b'anol taq'on quB'aal JesuKriisto. Poro echatetz kuxh ine. Tan a'l sib' palna'q inq'a aq'on qat inb'an vi' inq'a qat motx ib'ana. (Tan nuqxhtu' uva', eche in tira yanna'q invi' ti' voksatz inq'ij s-vatz.) Poro nuqlaxh yol uva' elomx koq aq'on inb'ana. Tan elomx koq paqul ja' in t-tze' vi' inq'ae. Tan ye'l s-atxhel u tz'u'm qat vatxhi vi' inq'ae, ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Tul jatpaqx kuxh tetxhxh inyatz'ax el ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. ²⁴Tul o'paqlen atxhimal vinaq b'elelaval tz'u'm va'n ta'n inq'a iq'osal inq'a tij imam Israeel, inq'a ye' nik sa'on quB'aal JesuKriisto. ²⁵Tul oxpaqlen atxhimal txh'itxh' va'n ta'n inq'a aj Rooma. Paqt uva' mamala sivan k'onil el s-vi' ti' inyatz'ax el. Oxpakt pal ku' vaarko tuul mama' a' sinjaq'. Tul inpaquletz uva' atich kuxh vet in vi' mama' a' tuulb'al va'l q'ij tuch' inva't aq'b'al, tul ma'tich ipal vet ku' u vaarko jaq' u mama' a'. ²⁶Tan tal kuxh b'ey qat motx palk in. Tul at uva' b'iitxhaqt kuxh ye' nikich inkam ka xe' mama' xaomla a'. Atz at b'iitxhaqt kuxh ye' nikich vok tiq'ab' elq'om. Atz nima paqul kuxh nikich inpal titza'lal ta'n inq'a inmol s-aj tenamil. Atz nima paqul kuxh nikich inpal titza'lal ta'n inq'a mam tenam tal uva' nikich palk in. Atz nima paqul kuxh nikich inpal titza'lal t-inq'a vitz, uva' ye'l xao s-tuul, tal uva' nikich palk in. Atz kam kuxh itza'lal palk in vi' mama' a'. Atz nima paqul kuxh pal in titza'lal ta'n inq'a nik motx tal tib' s-niman tetz Jesuus. ²⁷Tul qat inb'utxhl vib', atz qat uqliy in t-aq'on ti' itxhokox inpuaq, ti' kam uva' nik isa'on s-ve ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol. Atz at ye' nikich invate'. Atz nima paqt uva' kamyichxh in t-va'y, atz kamyxh in t-tzaqa tzi'il. Atz nima paqt uva' mij nikich tutxh intx'a'one'. Atz at uva' b'eenon nikich vel ta'n txhe'v. Atz at uva' ye'lich vet voksa'm tetz ch'expub' vib'.

²⁸Tul jitetz kuxh ta'ne uva' nik val sete. Pet jun q'ij vitz'at inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, kam ya'elaqe, jank'ale inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik imol tib' t-inq'a tenam. ²⁹Tan oq ja'l inva'q qumol s-niman tetz Jesuus nik tuqle', tul inat vet nik vuqle' nik innatxhe'. Atzoq nik vab'i uva' nik itxhokox iku' inva'q qumol s-niman tetz Jesuus t-pa'v, tul tira nik ilakp invi', ti' uva' nik txhokon iku' vimol t-pa'v.

³⁰Ti'etz inq'a nik eesan inq'ij, tul nik innatxhe' uva' ik'ulel la' voksa tel inq'ij. Aloq jit a' la' voksavatz inq'ij, ti' uva', in nik tx'olon ib'anaxe'. Pet a' nik voksavatz inq'ij ti' jab'iste uva' ye' nik intx'ole'. ³¹Tul tootzaql u quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal Jesuus, uva' jit tz'eqo tzij nik inb'ane'. Tul la' oksal iq'ij quB'aal Tiuxh tinjattanulxh ya'b' uva' ya'n tule'.

³²Tan ech inb'ane paqul uva's atich in tu tenam Damaasko. Tan ma'tich iku' vet yol s-vi' ta'n val u nimla iq'osal tuulb'al inq'a tenam inq'ae, tul la'ich txeyp in ta'n sol. Tan nikich inpaxsa pa'l inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al Damaasko. A'etz u nimla iq'osal b'ek'on intxeype' uva' oksal siq'osal ta'n Areetas, u mam iq'osal. ³³Poro ye'letzxh in txeyp in, tan a'l aq'ax ku' in tuul val u mama' xu'k ta'n inq'a niman tetz Jesuus. Tul a' aq'axik elu'l in t-val vixoto'lil otzotz uva' atich ja' vi' u tz'ach uva' sutimalich ok ti' u tenam Damaasko. Tul sib' atich ja' u tz'ach. Echetz txhaqtan vaq'axich vet ku'l ti' iqu'l u tz'ach. Ye'letz viq'osal ole'v ti' intxeype'. Echetz ch'ixveb'al vel vet el tu tenam uva'e.'

Uva's talt Pa'p ti' kam uva' ik'utxh quB'aal Jesuus te Pa'p

12 ¹Poro ye'letz in la' voksa inq'ij, tan kam koq sa' intx'ak s-ti'. Pet ti' inq'a nik motx itxhi'an s-vi', tul a'l toq valt tel inuqul sete ti' kam inq'a qat ik'utxh quB'aal JesuKriisto s-ve, atz kam inq'a qat tal s-ve. ²Tul vootzaql val u vinaq uva' txh'uyich ti' quB'aal JesuKriisto. Tan kajlavax ya'b' s-txheel, tul iq'ol ja' u vinaq t-vitoxviq u amlika'. Ye' vootzaq maq b'en ja' tuch' itxhi'o'l, atz maq ta'n kuxh u taanxelal iq'ol ja'. Pet ta'n kuxh quB'aal Tiuxh ootzaqin tetz.^w ³⁻⁴Tul iq'ol t-val u b'a'nla vatz atib'al tu amlika' tal uva' tab'ivat josq'illa txhaq yol, inq'a yol uva' ye' kuyux qalta', o' inq'a xaol. ⁵A'etz vinaqe la' voksa inq'ij. Pet in, tan a' kuxh toq voksavat inq'ij ti' jank'al uva' ye' nik intx'ole'. ⁶Pet k'uxh la' voksa inq'ij, nik vale', aloq jit in yanna'ql invi' uva' ech la' inb'ane. Tan inuqul uva' la' vala. Pet ye'l in la' voksa inq'ij, tan ye' insa' la' oksal inq'ij ti' inq'a nik inb'ane', atz ti' kam uva' nik vale'.

⁷Pet at kam qat ikuy quB'aal Tiuxh inpal s-tuulb'al ta'n Satanaas. A'etz val u txho'm ikuy quB'aal Tiuxh tok tintxhi'o'l. Poro a'etz s-ti'il ikuy tok u txho'm s-vi', ti' uva' ye' la' pal ivi' voksat inq'ij ti' inq'a nimla kaeb'al aanima qat ik'utxh quB'aal Tiuxh s-ve. Echetz nik innatxht u txho'm t-vintxhi'o'l, eche itz'opon itutxh' ch'ix. Tul ech nik tulb'e Satanaas ink'axb'isale. Echetz ye' la' ipal ivi' vaqt b'en vib'e s-nim. ⁸Tul oxpaqx vab'i b'a'nil te quB'aal JesuKriisto uva' la' teesa el u txho'm t-vintxhi'o'l.

⁹Tul ech tal s-ve s-eche: —Ye' la' eli. Pet k'uge'voq ak'uul ti' vinb'a'nil uva' at sak'atza. Tul kotx' avatz te u txho'm. Tan a' nik ink'utxhvat u vikle'm s-b'a'n k'atz u xaol uva' nik tuqle', —xe't quB'aal JesuKriisto s-ve.

Echetz aya'l ink'uul toq voksa inq'ij, ti' uva' nik vuql ti' ib'anaxe'. Tul la' til inq'a xaol uva', a' vet u tikle'm quB'aal JesuKriisto at sink'atza ti' ib'anax kam inq'a nik inb'ane'. ¹⁰Ti'etz uva' at vaanima ti' quB'aal JesuKriisto, tul nik inchiib'e', k'uxh nik vuqle'. Atz nik inchiib'e', k'uxh nik inyoq'oxe'. Atz nik inchiib'e', k'uxh nik inya'ta kam inva'q. Atz nik inchiib'e', k'uxh nik vojqe'lale'. Atz nik inchiib'e', k'uxh nik inpal t-k'ayunchil. Tan k'uxh nik vuqle' uva's nik inpal t-inq'a itza'lal inq'ae, tul a'l nik itxhej intial ta'n u tikle'm u quB'aal JesuKriisto uva' at sink'atza.

Uva's talt Pa'p inuqul ti' kam tilix itxumb'al va'q apoostol

¹¹Tul tira yanna'q kuxh invi' nik innatxhe', tan qat kuxh voksa inq'ij. Pet aloq ant kuxh ex b'anon s-ve. Tan a' ik'ulel uva', a' koq ex oksan inq'ij. Pet aloq ye'l in la' viq'o' txha ku'l vib' vatz inq'a «nimla txhaq apoostol», nik etale', k'uxh tira ye'xhkam inva'q vikle'm ati nik talaxe'. ¹²Pet qat ex ink'utxh sexo'l kam tilix inva'q u apoostol. Tul tuch' tz'u'kinil qat ex ink'utxhvat sevatz. Tan qat inb'an inq'a etxhlal sexo'l tuch' mam kaeb'al aanima, atz tuch' inq'a kam uva' quB'aal Tiuxh qat aq'on vikle'm ti' ib'anaxe'.

¹³Tan kamal, ti' uva' ye'l puag nik injaq sete, tul ye'xh jank'al aq'on qat inb'an sexo'l nik enatxhe'. Ye'le. Tan eela kuxh inq'a aq'on qat inb'an sexo'l

^w 12.2 A' nik tal Pa'p tu versiikulo va'l, ti' kam uva' ik'utxh quB'aal Jesuus s-te. Pet tu versiikulo ka'va'l, tan nik kuxh ik'am Pa'p va'l vinaq ti' talt inuqul kam uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te. Tan ye' isa' Pa'p la' toksa iq'ij s-tuch'. Pet Pa'p nik tal tib' tuch' u yol uva' nik tale'.

tuch' inq'a aq'on qat inb'an xo'l jolt inq'a niman tetz Jesusus tinjolt tenam. Pet ta'netz kuxh jalb'al tib' uva' ye'l etiqatz qat vaq' ti' ink'uulale'. Echetz kamal a' nik etal uva' la' injaq kuya sete. Pet jye'le!

Uva's talt Pa'p ti' vib'en titoxpaq ti' isolil inq'a niman tetz Jesusus

¹⁴Pet s-txheel, tan ile at vet ok tib'eyil va'n inb'en sexo'l titoxpaq. Tul jitoq la' vaq' vib' etiqatzi. Tan jit a' nik vitz'a inq'a kam etetz. Pet a' nik insa' uva' at etaanima s-vi' la' ib'ana. Tan eche inq'a nitxa', tan jit tiqatz imolox ipuaq ti' ik'uulal inq'a txutxa b'aala. Pet a' inq'a txutxa b'aala la' molon vipuaq ti' ik'uulal inq'a nitxa'. Echetz jit a' nik vitz'a etaqt s-ve kam uva' nik isa'on s-ve. Ye'le. Pet a'l a', in la' aq'on sete kam uva' nik esa' ti' ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh. Tan eche ex innitxa'a vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁵Echetz aya'l ink'uul toq insotzsa jank'al vatzi' at siinx'e'. Atz k'uxh in, tan toqat ink'ayi vib' seti', ti' uva' tira at vaanima seti', ti' vetatin vatz quB'aal Tiuxh. Tul il in a'l tel nik tok vaanima seti'. Pet ¿ke'chetz ex? ¿Atetz kol etaanima s-vi', k'uxh b'iil txhan? ¹⁶Tul kamal at joloq sexo'l uva' ech tal s-vi' s-eche: —B'antan nuqxhtu' uva' ye'l qiqatz q'aoq taq' Pa'p uva' qat ib'an ka. Pet telab'aletzxh vet Pa'p qat tel itzi', tan ile qat ik'utxhl vet tib' s-txheel ti' ijaqax puaq s-qe, —kamal xe'taq s-vi'.

¹⁷Aloq ye'l ex nik insub' ex ti' tab'il puaq sete ta'n inq'a nik intxhaq b'en sexo'l. Tan ye'xhab'il inva'q sub'un ex. ¹⁸B'antan intxhaq b'en Tiito q'aoq. Tul intxhaq b'en va't u qumol s-niman tetz Jesusus ti' Tiito. Pet ye'letz ex qat isub' ex Tiito ti' u puaq uva' moloxi. Tan ye'xh paqxo'q qitz'a esub'uxe'. Tul echat kuxh qaanimae seti' s-txheel ti' velotxhoxe', eche uva' nikxh qub'ane'. Tul ant kuxh toq qub'an inq'a jikla txumb'al sexo'l, eche inq'a nikxh qub'ane'.

¹⁹Tul kamaletz a' nik etitz'a uva', in nik inkol vib' vatz viyol inq'a xaal ti' va'q inq'a kantxhaq qat inb'ana. Pet ye'le. Tan ye'l va'q kantxhaq nik inb'ane'. Tan b'a'n kuxh vatz quB'aal Tiuxh inq'a nik vale'. Tul ti' u vatin tuch' u quB'aal JesuKriisto, tul nik ima'q in ti' talax kam uva' kantxhaq. Tul jank'al uva' nik inb'ane', atz nik vale', tan a' itxa'k uva' la' ch'ij ex vatz quB'aal Tiuxh, ex, uva' tira at vaanima seti'. ²⁰Pet toqetz aq'b'oq in sexo'l, tul a' nik vitz'a uva' ye'l ex at ex t-vinuqul, eche uva' nik insa' seti'. Tan oqetz kantxhaq vetxumb'al la' vila, tul a'etz vintial la' b'en ink'utxh vet sexo'l ti' etoksal s-jik. Tul a'etz uva'e, ye'at toq esa'e s-ve. Tan nik vitz'a uva' kamal a' b'en vil inq'a etxha ib' nik motx eb'an sevatzag; atz inq'a txhi'al k'uul; atz inq'a mam k'a'nal; atz inq'a jatxo ib' nik motx eb'ane'; atz inq'a kantxhaqla yol nik motx tal tib' sevatzag; atz veyolt etib' ti' teesataq tib' eq'ij sevatzag. Atz kamal a' kuxh b'en vil uva' jit kuxh jik eb'en ti' kam inq'a nik eb'ane'.

²¹Pet la'etz aq'b' vet in sexo'l, tul kamal a' u quB'aal Tiuxh la' ch'ixvisan in sevatz. Tul kamal oq'el kuxh vet la' b'en inb'an ti' inq'a xaal, inq'a nik b'anon u pa'v. Tan nik vitz'a kamal ant kuxh la' b'en vil inq'a ant kuxh seb't ti' ib'anax inq'a pa'v, inq'a motx val inuqul s-te uva's vex sexo'l s-paqxi. Tul ye' nik motx titz'a tib' ti' itanb'al inq'a pa'v. Tan ant kuxh ib'ant inq'a txoqeb'al k'uulla pa'v. Atz at inq'a nik motx teesa tib' t-b'ey tuch' uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'. Atz at inq'a nik motx ib'an inq'a kantxhaqla txumb'al uva' chiana'ql kuxh vet ib'anax s-te.

Uva's talt Pa'p ti' ib'ant inq'a niman tetz Jesusus u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh

13 ¹Itoxpaqetz vet toq b'en vilt exe. Tul la' b'en vab'i inuqul ti' kam inq'a kantxhaq nik motx eb'ane'. Pet aloq la' nal vab'i inuqul te ka'oxvo'q uva' motx

ilon kam uva' utxhi, ya'netze la' quyol vete' kam la' elka'pun.^x ²Tan alel vet sete va'n uva's vex ika'paq sexo'l, ti' uva' ye' la' inkuy vet ib'anax inq'a pa'v. Tul echat kuxh uva' b'en inb'ane te inq'a motx pa'vini uva's toq vaq'b' titoxpaq sexo'l. Tan ile nik inb'axab'sa itz'ib'al b'en, k'uxh ye'x aq'b'oq in. Tul yek toq tootzaqi inq'a motx b'anon inq'a pa'v s-jatxhaq tzaan. Tul jank'al ex la' ootzaqin paqte. Tan oq ant tel kuxh ib'ant u pa'v s-la' vaq'b'e', tul echetz la' valt etoksale t-b'ey. Tan ye' la' inkuy vet ib'anax inq'a pa'v. ³Tan a' nik etab'i s-ve uva' la' ink'utxh vaq' etxhlal sexo'l ti' etilta' uva' oq inxh itxhaq u quB'aal JesuKriisto. Tul ootzaqivaqetza uva' sib' iyak'il u quB'aal Tiuxh ti' etoks'al t-b'ey ti' inq'a pa'v nik motx tutxh sexo'l. Tan b'ane ye' koq la' ole'v u quB'aal Tiuxh ti' etoks'al t-b'ey.

⁴Tan k'uxh ye'lich vet iyak'il u quB'aal JesuKriisto ilixi uva's taq'ax ja' vatz kurus, pet sib' ticle'm u quB'aal Tiuxh, tul titz'e'vsa inpaqte. Tul kamal ye'lat vet inyak'il nik ib'an ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh sexo'l, eche uva' palk u quB'aal JesuKriisto. Pet at ticle'm u quB'aal JesuKriisto s-txheel, uva' itz'lel ta'n u ticle'm quB'aal Tiuxh, echetz la' ink'utxhte u ticle'm quB'aal Tiuxh sexo'l ti' etoks'al s-jik.

⁵Echetz itz'avaq jununil ex, oq uva' ant kuxh nimamal quB'aal JesuKriisto eta'n. Atz ant kuxh ex etil etib' sejunal, maq at u quB'aal JesuKriisto sek'atza, atz maq ye'le. Tul a' nik intx'eb' uva': —At quB'aal JesuKriisto q'aoq s-quk'a-tza, pet ye'l o' tz'exqina'q o' s-vatz, —chaq ex.

⁶Niketx intx'eb'e' uva' echat kuxh toq etilte uva's la' qaq'b' sexo'l, tan b'en quk'utxhe' uva' at quB'aal JesuKriisto q'aoq s-quk'atza. Pet ye'l o' tz'exqina'ql ka o' ti' quB'aal JesuKriisto.

⁷Pet ex, tan nik qujaq te quB'aal Tiuxh uva' ye'l inva'q pa'v la' eb'ana. Pet a' qusa' uva' b'a'n la' eb'an vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit a' qusa' la' quk'utxht u qutial tuch' u ticle'm quB'aal Jesuus sexo'l ti' etok t-b'ey uva's la' qaq'b'e'. Pet ta'n kuxh nik qusa'e' uva', a' u b'a'n la' eb'an vatz quB'aal Tiuxh. Tul tiletz kuxh tzij k'uxh ye'l qigle'm vatz inq'a nik itxhi'an s-qi'. ⁸Tan oq a' u b'a'n nik eb'an ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' inuqul, tul ye'letz ex la' voksa ex t-b'ey. Pet a' nik insa'e' la' eb'an vinuqul nik tal viyol-b'al quB'aal Tiuxh. ⁹Tul tira nik inchiib' s-ti' oq uva' jit yak'il la' b'en inb'an sexo'l ti' etok t-b'ey. Tul nik inchiib' s-ti', uva' at eyak'il ti' uva' b'a'n etatin vatz quB'aal Tiuxh. Tul a'l tel nik innatxht Tiuxh seti' uva', tetxhal itz'eq opoon vech'ij k'atz quB'aal Tiuxh.

¹⁰Echetz s-ti'ile b'axa nik intz'ib'at opoon sete, ti' uva' la' ejikb'a vetatin k'atz quB'aal Tiuxh uva's ye'naq opoonoq in sexo'l. Tul ye'letz vet u vikle'm tuch' vintial la' b'en ink'utxh sexo'l uva's la' vaq'b'e'. Tan at vikle'm ta'n u quB'aal JesuKriisto ti' ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh. Pet jit a' nik inb'anb'evat u vikle'm ti' etanb'at inimal u quB'aal JesuKriisto, eche itilpul va'q otzotz.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz
Jesuus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

¹¹Ta'netz kuxh vet inyol sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus. Chiib'oq ex. Atz ch'ioqvaq ex s-b'a'n k'atz quB'aal Tiuxh. Atz oksavaq etib' t-b'ey sevatzaq.

x 13.1 A' nik tal u versiikulo uva'a, uva' b'axa la' tab'i Pa'p te ka'oxvo'q inq'a nik ilon inuqul vipa'v vimol ti' toksal s-jik. Tan a' tiq'o' tzaan Pa'p ti' kam uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees s-na'ya ti' kam txumb'al la' b'anb'el ti' tootzaqil vipa'v u xaal. Tul a' isa' uva' inuqulxh la' tal inq'a motx ilon u pa'v nik ib'anaxe'. Pet jit la' kuxh itz'eq tzij ti' vimol. Tan oq tz'eqo tzij la' tal ti' imol, tul yek la' k'onil s-sivan ta'n inq'a imol ti' vitz'eqt tzij, eche uva' nik tal t-Deuteronomio 17.6, atz tu 19.15.

Tul va'lxh etitz'ab'al eb'ana. Atz atinoq ex tuch' b'a'nil sevatzag. Tul la' atin u quB'aal Tiuxh sek'atza, u Aq'ol tetz b'a'nil tetaanima, atz uva' at taanima seti'.

¹²Tul taq'vaq tib' b'a'nil ek'uul sevatzagil, atz itz'ub'vaq tib' txala etzi' sevatzag ti' ek'utxhta' uva', ex niman tetz Jesusus.

¹³Tul jank'al inq'a qumol s-niman tetz Jesusus tzitza, nik aq'on b'en b'a'nil ek'uul.

¹⁴Tul a' vib'a'nil quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l. Tul b'enoq sete jank'al u taanima quB'aal Tiuxh seti'. Tul tira va'lxh eyol la' eb'an ta'n viTiuxhil Tiuxh.

[Tul echxh la' ib'ane.]

GAALATAS

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TUULB'AL GALAASIA

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

GAALATAS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Gaalatas

A'etz u u'e uva' Gaalatas ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'i-b'an, eche uva' nik tal tu Gaalatas 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Gaalatas

A'etz nik tal jolol inq'a aj txumb'al, ootzaqin tetz inq'a u' uva' tz'ib'amal ka tuul viyol-b'al quB'aal Tiuxh, uva', a' itz'ib'al u u' Gaalatas tixo'l inq'a ya'b' vajxaqil toxk'al (48) m.t.J. tuch' tu oxk'alal (60).

Tul a' nik motx tale' uva' kamal a' tz'ib'alik tu tenam Antiokiia uva' at tuulb'al Siiria, atz maq tu mam tenam Rooma.

Tul a' tz'ib'alik b'en te inq'a xaal, inq'a ma'tich tok vet s-niman tetz Jesusu tuulb'al Galaasia. Tan a' motx tok s-niman tetz Jesusu uva's ipal pa'l Pa'p s-xo'l tuch' Ver-navee ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu. Tan a' uva'e, nik tal tu u' Vib'a-no'm inq'a Apoostol 13.13 tetxhal topoon tu 14.23. Tul tetxhal opoon u yol xo'l inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Antiokiia, Ikoonio, Liistra tuch' t-Deerve tuulb'al Galaasia.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Gaalatas

A'etz u taq'il viyol Pa'p uva' itz'ib'a te inq'a niman tetz Jesusu uva' at tuulb'al Galaa-sia, a'e, uva' ye' la' motx q'a'v ti' inimal inq'a tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel inpaqte. Tan atich jolol inq'a tij imam Israeel uva' tira ye' nikich motx itx'ol taq'ax ka inq'a tuq'e'yb'al, k'uxh ma'tich tok vet s-niman tetz Jesusu, ti' uva', a' quB'aal Jesuuse u Kriisto. Echetz s-ti'ile nikich motx iya'lu inq'a tij imam Israeel inq'a jit tij imam Israeel ti' iqeex u tuq'e'yb'al. Echetz s-ti'ile iyaj b'en Pa'p inq'a niman tetz Jesusu tuulb'al Galaasia. Tul tzi'tzotxhichxh ib'en Pa'p ti' talax inuqul junun inq'a yol. Tan nikich tal Pa'p kam viye'b'a'nil u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, tul kam vib'a'nil viqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Gaalatas

U u' Gaalatas, uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan juqva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

Gaalatas 1.1-5

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', atz ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich imol tib' t-inq'a tenam, inq'a tuulb'al Galaasia. Tul nik tal b'a'nla txhaq yol s-ti'. Tan ech uva'e nik ib'an Pa'p txhaq-paq ti' itz'ib'al inq'a tu'.

1. Gaalatas 1.6—2.21

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' viyajt b'en inq'a aj Gaalatas ti' tok b'en ti' iqeex u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel inpaqte. Tan a' nikich tal jolol inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus uva' antxh la' motx iqe'j kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Echetz nikich motx ib'ane ti' iyuux u uq'e'yb'al tuch' viqeex Jesuus. Pet a'etz nikich tal Pa'p uva' ye' la' utxh iyujta'. Pet a'ich la' motx inima kamxhte uva' k'utxhux te Pa'p ta'n u quB'aal Jesuus. Tan ech s-ti'ile el ka Pa'p ti' iqeex u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Tan mamala kam k'utxhux s-te ta'n quB'aal Jesuus ti' iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Echetz iyajt tib' Pa'pe tuch' Lu', tan nikich itzaq'b'e Lu' iyuux u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel tuch' viqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Pet a' nikich tal Pa'p uva' ta'n kuxh la'ich chiton inq'a xaal vatz u k'axk'o t-inq'a ipa'v viqeex kame uva' pal ib'an u quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Pet jit ti' ib'anax jank'al uva' nik tal inq'a b'ek'b'al.

2. Gaalatas 3.1-5

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' vib'ok'tziil inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' ye' la' itanb'a inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, a'e, uva' mam yol motx ik'ult inq'a aj Galaasia viTiuxhil Tiuxh ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Pet jit ti' viqeex inq'a tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel.

3. Gaalatas 3.6-18

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' vik'uqe'v ik'uul inq'a xaal ti' quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a ipa'v. Tul jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Tan ech uva'e ib'an quB'aal Tiuxh tuch' Avra'aam. Pet jit a' kuypik vipa'v inq'a xaal ti' iqeex inq'a b'ek'b'al.

4. Gaalatas 3.19—4.7

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' kam itxa'k inq'a b'ek'b'al uva' tz'ib'amal ka uva' tal ka quB'aal Tiuxh te Moisees. Tan a' itxa'k ik'utxht b'en inq'a tij imam Israeel ti' tul u Kriisto. Ti'etz vik'uqb'at inq'a xaal ik'uul ti' u Kriisto, tul la' kuyux inq'a ipa'v ta'n quB'aal Tiuxh, k'uxh kamxh xaalil. Echetz s-ti'il a' ex ya'k vet itxakunb'al inq'a b'ek'b'al uva's tul vet u Kriisto. Uletz vet u Kriisto, tul tzitzi tzoqpiq vet inimal inq'a b'ek'b'al.

5. Gaalatas 4.8—5.15

Vito'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' ib'an Pa'p eela inimal inq'a b'ek'b'al tuch' inva'q xaal uva' loq'el tok ti' ib'anax aq'on. Tan q'iil aq'b'al taq'onv u aq'onvil jank'al uva' la' tal u b'aal taq'on s-te, jank'al echiche tatin Agaar k'atz Avra'aam. Tan loq'elich Agaar ti' ib'anax aq'on. Echatez kuxh uva'e nikich ib'an inq'a xaal ti' inimal jank'al inq'a b'ek'b'al. Tan mam yol inimal jank'al inq'a b'ek'b'al. Echetz tira txeyelich tib' inq'a xaal tuch' inq'a b'ek'b'al nikich inatxhe'.

Pet a'etz vet nik ib'an Pa'p eela inq'a niman tetz Jesuus tuch' inq'a xaal uva' jit loq'el nik tok ti' aq'on, jank'al eche uva' ib'an Saara, tan b'ane loq'elich koq tok Saara ti' aq'on. Pet tira chitpina'qich kuxh tatin Saara ti' ipale'. Tan ti' kuxh vik'uqb'ataq inq'a niman tetz Jesuus ik'uul ti' u quB'aal Jesuus, tul chitelaq vet ti' inimal jank'al inq'a b'ek'b'al. Jitetz kuxh vet, ti' uva' chitele, pet mamala b'a'n'il nik taltzii quB'aal Tiuxh s-te ti' u tatin tuch' u quB'aal Jesuus. Echetz nik ib'ant Pa'p ya'le ti' talax te inq'a aj Galaasia uva' ye' la' motx q'a'v ti' inimal inq'a uq'e'yb'al tetz inq'a tij imam Israeel.

6. Gaalatas 5.16—6.10

Vivaqaq tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' motx ik'utxha uva', a' vet viTiuxhil Tiuxh nik ib'ek'on s-k'atza. Tan a' nik isa' quB'aal Tiuxh te inq'a xaoL uva' ech la' motx ik'utxht u b'a'n'il, eche nik ik'utxht invi'oq tze' b'a'nla ivatz. Eche uva' nik tal inq'a yol inq'aa: At taanima ti' imol. La' chiib' ti' u taq'onv quB'aal Tiuxh s-k'atza. La' toksa b'a'n'il xo'l xaoL. La' ikotx' ivatz tuulb'al inq'a itza'lal. Aya'lxx b'a'n s-te la' ib'ana. La' ilotxh imol. Tul k'uqleb'alxh k'uul tatin la' ib'ana. Tz'u'kinla xaoL la' ib'ana. La' imaqaq tib' ti' kamxh pa'vil.

Tul tal Pa'p uva' ye' la' taq' tib' inq'a xaoL b'ek'loq ta'n tatxha'v vitxhi'o'l, tan ye'xh-kam la' taq'a; jank'al eche inq'a yol inq'aa: Inq'a yansa ib' tuch' va't xaoL uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'; u yansa ib' s-b'axa uva's ye'naq tz'alongoq; inq'a txoqeb'al k'uulla txumb'al, atz inq'a palsan ivi' ti' tatxha'v vitxhi'o'l; atz vinatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh; atz u kuna'm; jank'al inq'a txhi'txhoil; txh'a'o; txho'nichil k'uul; k'a'nal; inq'a yajo ib'; atz uva' ye' nik ik'ul tib' iyol; atz inq'a nik jalpun talax viyolb'al quB'aal Tiuxh; atz u txhi'-anchil k'uul; u yatz'o'm; q'ab'a'm; inimal nimla q'ij uva', a' kuxh u ye'b'a'n nik ib'anax s-tuul.

7. Gaalatas 6.11-17

Vijuqv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' tira nik ichiib' Pa'p ti' jank'al uva' qat ib'an quB'aal Jesus ti' itxhoox ipa'v jank'al inq'a niman tetz. Tan junal chitelaq vet ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Atz chitelaq vet ti' ye' iqejt jank'al inq'a b'ek'b'al tetz u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, jank'al eche vitzok'ox el inb'iil te vitxhi'o'l inq'a vinaq. Echetz tira nik ichiib' Pa'p ti' inq'a b'a'n'il uva' nik ik'ul inq'a niman tetz Jesus ti' viyatz'ax el quB'aal Jesus vatz kurus. Tan a' viyatz'ax el quB'aal Jesus vatz u kurus ole'v ti' itxhoox vipa'v inq'a xaoL vatz quB'aal Tiuxh. Atz a' viyatz'ax el quB'aal Jesus vatz kurus ole'v ti' iya'sal inimal inq'a b'ek'b'al. Echetz k'uxh txoqeb'al k'uul viyatz'ax u Kriisto vatz kurus vatz inq'a tij imam Israeel, poro mam b'a'n'il vatz inq'a niman tetz Jesus.

Gaalatas 6.18

Tiya'teb'alez vete', tul nik taq' b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesus, inq'a at tuulb'al Galaasia. Tul nik iya' vet iyolone'.

GAALATAS

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesus tuulb'al Galaasia

1 In Pa'p, va'l te inq'a iapoostol quB'aal JesuKriisto. Tul jit joloq vinaq qat oksan in, atz jitoq inva'q vinaq qat txhaqon in. Pet a' u quB'aal JesuKriisto tuch' u quB'aal Tiuxh qat txhaqon in, u quB'aal Tiuxh uva' itz'e'vsan u quB'aal JesuKriisto inpaqte k'uxh ma'tich ikam vete'. ²Inmoletz vib' tuch' jank'al inq'a niman tetz Jesus, inq'a at sink'atza.

Tul nik qaq' b'en val u u' sete, ex inq'a niman tetz Jesus, ex inq'a tuulb'al Galaasia.^a

³Tul a' vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tuch' u quB'aal JesuKriisto la' atin sek'atza; tul a' vib'a'n'il la' atin tetaanima. ⁴Tan qat ul taq' tib' u quB'aal JesuKriisto kamoq ti' itxhojt inq'a qupa'v, atz ti' quchitix el vatz u k'axb'ichil uva' ile at ja'p tiib'a inq'a palsan yol, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a at vatz u tx'ava' s-txheel. Tan echich u titz'ab'al u quTiuxhe s-qi', a'e u quB'aal. ⁵Echetz ta'nxh u quB'aal Tiuxh uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al toksal iq'ij tuulb'al jattanulxh ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane.

a 1.2 Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.14

**Uva's talt Pa'p uva' ye'l inva'to'q yol la' ib'an eela tuch'
inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal Jesuus**

⁶Poru tira nik isotz ink'uul, ti' uva' ye' kuxh taqla qat el ka ex ti' inimal quB'aal Tiuxh, uva' qat sa'on tzaan ex ti' ik'ulux u b'a'nla uva' nik taq' u quB'aal JesuKriisto. Tul a' nik okk txhan vet b'en ex ti' inva't txhusb'al uva' nik talax s-b'a'nla yol uva' jit eela tuch' inq'a alel vet sete qa'n. ⁷Tan ye'l inva'to'q txhusb'al at tiib'a inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Pet a' kuxh isa' jolol inq'a xool sexo'l isotz ek'uul. Tul nik iyuj inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto tuch' jolt yol. ⁸Ye'letz la' enima inva'to'q yol uva' la' b'en alaxoq sete, oq jit a' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' ex qal sete. Atz k'uxh inva'q o', atz k'uxh inva'q aanxel la' tzaj t-amlika', atz k'uxh ja'l'xh inva'to'q la' b'en alon inva'to'q yol sete, tul ye' la' eeqa. Tan ja'l u xool uva' va'ten vet u yol la' b'en tale', tul ja' quB'aal Tiuxh la' aq'on ja'p u yol s-tiib'a ti' b'en tilt u k'axb'ichil! ⁹Poru aloq alel vet sete qa'n. Pet in kuxh vete nik ka'-paqun talax sete: Ja'l u xool la' b'en alon inva'to'q txhusb'al uva' jit eela tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol uva' qal sete, tul jk'axb'isaloqnetz ta'n quB'aal Tiuxh!

¹⁰Echetze in, tan jit a' nik intxhok uva' la' alax in s-b'a'n ta'n inq'a xool, eche uva' nik talax s-vi'. Pet a' nik intxhok uva' b'a'n in vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Atz jit a' nik intxhok toksal inq'ij ta'n inq'a xool. Tan oq a' uva'e la' intxhoka, tul jitetz vet in taq'onvil quB'aal JesuKriistoe.

Uva's talt Pa'p uva' quB'aal Tiuxh oksan tzaan Pa'p ti' ib'anax u taq'on

¹¹Pet toqetz vaq' etootzaqi, ex inmol s-niman tetz Jesuus, ti' jank'alxh inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik motx inpaxsa sexo'l, tan jit kuxh inva'q xaole txhulin. ¹²Tan ye'xhab'il inva'q vinaq qat txhusun in s-ti'. Tul jit k'atz inva'q vinaq qat intxhab'avat. Pet a' u quB'aal JesuKriisto qat aq'on vootzaqi.

¹³Tan ab'imal eta'n kam uva' nikich inb'an s-jatxhaq tzaan. Tan tira tx'a-kich ok vaanima ti' inimal u uq'e'yb'al uva' nikich qunima, o' inq'a tij imam Israeel. Tul kamal ab'imal eta'n uva' tira nikich vojqe'la inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exich ta'n quB'aal Tiuxh. Tul tira a' nikich insa' isotzsal el. ¹⁴Tul a'xh nikich innima u uq'e'yb'al uva' nimamich tzaan ta'n inq'a k'uy inmam, inq'a tij imam Israeel. Tul tira pal ivi' nikich innimat vi' jolt inq'a inmol, inq'a inch'ijel vib' s-tuch' tuulb'al vintenam. Tul tx'akich ok va'n ti' talax te inq'a xool uva' tetxhal la'ich inima inq'a qejo'm uva' jeqelich tzaan ta'n inq'a k'uy inmam. ¹⁵Pet isa'etz te u quB'aal Tiuxh, tul yekich ich'ex in uva's ye'xnaqich alamal in ta'n intxutx. Tul qatetz isa' vet tzaan in quB'aal Tiuxh inpaqte ti' ink'ult u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al ta'n vib'a'nla. ¹⁶Tul a' quB'aal Tiuxh aq'on vootzaqi viK'aol, ti' uva' la' inpaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti' xo'l inq'a xool, inq'a jit tij imam Israeel. Tul yekich ink'ul u yol te quB'aal Jesuus. Echetz ye'l in nal koq inb'en ti' tab'il inuqul te inva'to'q xool.^b ¹⁷Atz ye'lat in, uva' nal koq inb'en ja' tu tenam Jerusaleen ti' tab'il inuqul u yol ti' quB'aal JesuKriisto te inq'a apoostol, inq'a b'axich iqejt Jesuus sinvat. Pet a'l a' yekich in tu tx'ava' Araavia. Ya'ne xamtel q'a'v vet in inpaqte tu tenam Damaasko.

¹⁸Eletz vet oxva'l ya'b', ya'ne b'en vet ja' in tu tenam Jerusaleen ti' tilix Lu'. Tul o'laval q'ij atin in xe' Lu'. ¹⁹Eenichetz in tzitzi, tul ta'n kuxh Jakooovo vila, u titz'in quB'aal Jesuus. Pet ye'xhab'il va'to'q apoostol vila. ²⁰Tul vatz quB'aal Tiuxh uva' nuqxh inq'a yol inq'a nik intz'ib'a b'en sete. Pet jit tz'eqo tzij uva' nik vale'. ²¹Eletz vet b'en in tu tenam Jerusaleen, tul yekich vet in tuul-b'al Siiria, atz tuulb'al Siliisia. ²²Ye'naqichetz ootzaqimal in ta'n inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a tenam tuulb'al Judeea. ²³Pet nikich kuxh motx tab'i inyolox ta'n jolt inq'a niman tetz Jesuus. Tul ech nikich motx tal inq'a niman tetz Jesuus s-vi' s-eche: —U vinaq uva' nikich ojqe'lan o' ti' inimal Jesuus, tan il b'ak vete nik ipaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' nimamal qa'n. A'etz vet uva'e, nik tal s-txheel, k'uxh nikich teesa iq'ij s-b'axa, —chichich kuxh tab'itaq inq'a niman tetz Jesuus inyoloxe'. ²⁴Tul nikich motx toksa vet inq'a xool iq'ij quB'aal Tiuxh, ti' uva' jalpina'qich vet vintxumb'al ta'n quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Pa'p ti' vib'ant eela vitxhusb'al tuch' vitxhusb'al inq'a
iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen**

2 ¹Eletz vet kajlaval ya'b', tul b'en vet ja' in inpaqte tu tenam Jerusaleen tuch' Vernavee. Tul ant Tiito viq'o s-vi'. ²Poro a' u quB'aal Tiuxh k'utxhun s-ve, tul b'en ja' in tu tenam Jerusaleen. Tul tira ex inb'an k'ula vatz tuch' inq'a nik ik'utxhe' uva' iq'esal tatine'. Tul ex vaq' tootzaqi maq antxhte inq'a txhusb'al nikich val ti' Jesuus xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tan ye'ich insa' uva' la'ich kuxh inb'utxh vib' ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol, tul xamel la' eesal iq'ij. ³Poro ye'l va'q inq'a ataqich ticle'm alon iqolpe'l inb'eeq te vitxhi'o'l Tiito uva' txh'uyich s-vi', tul k'uxh tootzaqlichaqe uva' jitich tij imam Israeel Tiito.^c

⁴Tul k'uxhetz itxhok ka'l inq'a qumol s-tjaq imam Israeel ipalo'k s-quxo'l, inq'a taq' kuxh b'en tib' s-niman tetz Jesuus, tan a'aqich kuxh isa' uva' antxh la'ich inima inq'a niman tetz Jesuus, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Tul ijutxietz kuxh ipalo'k s-quxo'l, tan a'aqich kuxh isa' tab'ita' jatvo'q vet inq'a b'ek'b'al nikich quxo'la ka ti' inimal u chitpichil ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Tul a'aqichetz isa' uva' tetxhal la'ich ok o' jaq' inq'a b'ek'b'al inpaqte, tul tetxhal la'ich qunima inq'a b'ek'b'al nikich motx tale'. Tul a'etz nikich motx tale' uva' tira a'l la'ich qoko'k jaq' vitatxh't o' inq'a b'ek'b'al. ⁵Poro ye'l inb'eeq qutzaq'b'eaq ti' inimal inq'a iyol uva' motx tal ti' iqolpe'l inb'eeq te vitxhi'o'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a jit tij imam Israeel. Tan ye' qusa' la' jalp inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nimamal eta'n. ⁶Poro ye'xh-kametz va'to'q yol tal inq'a ataqich ticle'm, ti' inq'a txhusb'al nikich val ti' quB'aal Jesuus xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul ye'l vokeb'al ti' tootzaqile' kam tatin inq'a ataqich ticle'm, maq sib' palna'q ticle'm s-jatxhaq tzaan, atz maq ye'le. Pet ta'n kuxh vootzaq uva' ye'l txh'oj, atz ye'l nim vatz quB'aal Tiuxh. ⁷Tul ye'l inva'to'q yol motx tala. Tul a'l ib'enaq vet s-te uva' quB'aal Tiuxh txhaqon in ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Tul yekichetz kuxh motx b'en vet s-te uva' echatxh intxhaqax ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a jit tij imam Israeel, eche

^c 2.3 A' uva'e, «circuncisión» tu kastiiya.

uva' itxhaqax Lu' xo'l inq'a tij imam Israeel. ⁸Tan a' u quB'aal JesuKriisto nik b'anb'en Lu' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul antxh u quB'aal JesuKriisto nikat b'anb'en in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a jit tij imam Israeel. ⁹A'ichetz Jakoovo tuch' Lu' tuch' Xhun iq'on ivi'. Tul motx b'enaq vet s-te uva', a' vib'a'nil quB'aal JesuKriisto nikich b'anb'en in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Echetz motx ikuyt vet inb'ene tuch' Vernavee ti' ipaxsale'. Pet antetzxh motx ipaxsavat vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto xo'l inq'a tij imam Israeel. ¹⁰A'etz kuxh ib'ek' b'en oxva'l inq'a iq'on ivi' s-qe uva' la' qulotxh inq'a qumol s-niman tetz Jesus, inq'a meeb'a' tatin tu mam tenam Jerusaleen. Tul a'etz uva'e, nik tel vaanima ti' ib'anaxe'.

Uva's talt Pa'p ti' viya'l Lu' ta'n Pa'p tu tenam Antiokiia

¹¹Tul aq'b'etz vet Lu' tu tenam Antiokiia, tul vila uva' kantxhaq uva' nikich ib'an Lu'. Tul inyaj vet Lu' s-ti'. ¹²Tan nikich ib'an Lu' uva' s-b'axa uva's ex isolit inq'a niman tetz Jesus tu Antiokiia. Tul nikich itx'a'on Lu' xo'l inq'a jitich tij imam Israeel. Ya'ne aq'b' vet jolol inq'a tij imam Israeel k'atz Lu' uva' txhaqelich ta'n Santiaago nikich tale'. Tiletz vet Lu' uva' ataqich vet inq'a tij imam Israeel, tul q'oon itxhok vet Lu' ijexhon el k'atz inq'a jitich tij imam Israeel. Tul ye'l Lu' nikich iyolon vet s-tuch'. Tan nikich ixo'v vet Lu' ti' kam la'ich tal vet inq'a imol s-tijaq imam Israeel tu tenam Jerusaleen. ¹³Tul antxh ib'an txha vet jolt inq'a tij imam Israeel, inq'a jeglich tu tenam Antiokiia, inq'a niman tetz Jesus, kam uva' ib'an Lu'. Tan motx ijexhaq vet el tib' k'atz inq'a jit tij imam Israeel. Atz ant vet Vernavee b'oqol ti' ib'anax inq'a txumb'al uva' b'an vatz kuxh nikich motx ib'an vete'.

¹⁴Viletz vete' uva' ye' nikich ik'ul vet tib' kam uva' nikich ib'an Lu' tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus, ya'ne ech ivatz inq'a niman tetz Jesus, tul ech val te Lu' s-eche: —Txa Lu', nik kuxh asotzsa ik'uul inq'a xaol, inq'a nik niman vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus tuch' vatxumb'al uva' nik ab'ane'. Tan jatxhaq tzaan vete aaq' ka inimal inq'a iqejo'm inq'a tij imam Israeel, k'uxh axh tij imam Israeel. Pet jkantxhaqetz vet uva' nik ab'ane'! Tan antxh txhan vet axh nik ya'lun inq'a jit tij imam Israeel inpaqte ti' inimal inq'a qejo'm.

¹⁵Echetze o', tan o'xh tij imam Israeel s-qalale'. Echetz nikich qunimate inq'a b'ek'b'al. Tan a' nikich qale uva' jit ech qupa'vin, eche inq'a jit tij imam Israeel, ti' uva' ye' nikich motx inima inq'a b'ek'b'al. ¹⁶Tul qootzaqletz vete' uva' jit a' vinimal inq'a b'ek'b'al, uva' itz'ib'a ka Moisees, qat b'anon uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Pet a' u quqejt u quB'aal JesuKriisto qat b'anon uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Echetz k'uxh o' tij imam Israeel, tan qat quqej vet u quB'aal JesuKriisto. Ti'etz vet uva' qat quqej u quB'aal JesuKriisto, tul jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit vet ti' qunimat inq'a b'ek'b'al, tul jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Tan ye'xha-b'il inva'q la' b'en s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh ti' vinimal inq'a b'ek'b'al.

¹⁷Pet a' qat qutxhoke uva' la' tal vet o' quB'aal Tiuxh s-jit aj pa'vom, o' inq'a tij imam Israeel, ti' quqejt u quB'aal JesuKriisto. Echetz, ti' uva' nik qutxhok qub'en s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, o' inq'a tij imam Israeel, a'etz nik ex elka'pune uva' eela kuxh o' s-aj pa'vomil tuch' inq'a jit tij imam Israeel.

Tul atetz vet xaoł ech nik alon s-eche: «Ti'etzeb' kuxh iqeјex JesuKriisto, tul aj pa'vom vet o', Tan ye' nik qunima vet inq'a b'ek'b'al,» chich vet inq'a xaoł. Ye'le. ¹⁸Tan ye'xhkał la' taq'a oq la' q'a'v o' inpaqte ti' inimal inq'a b'ek'b'al. A'l aj pa'vom vet o' la' ib'ana, tan ma't qeesat iq'ij inq'a b'ek'b'al ti' qunimat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Jank'al eche va'q b'itol otzotz, tan oq la' kuxh xe't ti' ib'itix ja' u q'a'l otzotz inpaqte uva' ma't itilput el. ¹⁹Pet qatetz b'eny vet s-ve, uva' jit a' vinimal inq'a b'ek'b'al la' b'anon, tul jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Xa'tetze qat intanb'a vet inimal inq'a b'ek'b'al. Tul eelaetz vete s-tuch' uva', a' vet qat kame'l u na'yla txumb'al. Tul a' la' inb'an vet u ak'la txumb'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-ve. ²⁰Tan a' tel vet ka iq'ij inq'a na'yla txumb'al uva's ikam u quB'aal JesuKriisto vatz kurus. Echetz jit vet a', in nik b'ek'on u vatine', pet a' vet u quB'aal JesuKriisto nik b'ek'on in. Tan ile at sink'atza. Jank'aletz uva' nik inb'an tuch' u vatine', tul ta'n kuxh nik ink'uqb'avat ink'uul ti' viK'aol quB'aal Tiuxh; tul nik inb'ane'. Niketz ink'uqb'a ink'uul s-ti', tan a' uva'e, el taanima s-vi'. Tul ul taq' tib' kamoq s-vi'. ²¹Xa'tetze a' nik voksa iq'ij vib'a'nıl quB'aal Tiuxh. Pet eche uva' ti' koq inimal inq'a b'ek'b'al, tul jit vet aj pa'vom inq'a xaoł vatz quB'aal Tiuxh, tul ye'xhkametz tokeb'ale vikameb'al quB'aal JesuKriisto ti' inq'a xaoł, —xe't in te Lu'.

**Uva's talt Pa'p uva' ti' iqeјt inq'a xaoł Jesuus qat k'uluxik
viTiuxhil Tiuxh, pet jit ti' iqeex inq'a b'ek'b'al**

3 ¹Poru jtxumleb'alxh evatz!, ex niman tetz Jesuus tuulb'al Galaasia. Tiraetz kolxh qat sotzy ek'uul. Tan ke'ch nik ekuyt eteesal t-b'ey, tul jit vet a' nik enima vinuqul. Ye'etz kol nik tul vet sek'uul uva' motxxh val inuqul sete, ti' uva' kuyel vet vepa'v ti' veqeјta' uva' ul taq' tib' quB'aal JesuKriisto kamoq vatz kurus seti'. ²Pet toq vulsa va'l yol sek'uul. jTi'etz kol inimal inq'a b'ek'b'al, tul ek'ulvat viTiuxhil Tiuxh? Ye'le ab'a. Pet, ti' uva' etab'i inq'a yol uva' val sete ti' u quB'aal JesuKriisto, tul eqeј vete', atz ek'ul vet viTiuxhil Tiuxh. ³Pet jkalab' yol kuxh ex! Tan a'xh nikich ek'uqb'avat ek'uul ti' viTiuxhil Tiuxh uva's eqeјt quB'aal JesuKriisto s-b'axa. Petetz txhan vet s-txheel, tan a' nik ek'uqb'avat vet ek'uul, ti' uva', ex toq tx'olon inimal vet inq'a b'ek'b'al tuch' eyak'il nik enatxhe'.

⁴Tan oq antxh toq q'a'vik ex ti' inimal inq'a b'ek'b'al, tul a'letz b'a'n uva' ye'l koq exe ek'axb'isa etib' ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Pet aloq jit a' nik intx'eb'e seti' uva' ech la' ib'ane. ⁵Toqetz val sete uva', a' u quB'aal Tiuxhe qat aq'on viTiuxhil tetaanima. Tul a'etz vet viTiuxhil Tiuxh nik b'anon inq'a kaeb'al aanima sexo'l. Qatetz ib'an inq'a kaeb'al aanima sexo'l, poro jit ti' enimat inq'a b'ek'b'al, pet, ti' uva' eqeј inq'a yol uva' nikich val sete ti' quB'aal JesuKriisto.

Uva's talt Pa'p vijeqb'at ka quB'aal Tiuxh viyol te Avra'aam

⁶Eche uva' ib'an Avra'aam. Tan ti' vijeјt Avra'aam quB'aal Tiuxh, tul jitich vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh.^d ⁷Tul b'enoqetz vet sete, tan ja'l inq'a la' qeon quB'aal Tiuxh, eche uva' ib'an Avra'aam, tul antetzxh vet tij imam

Avra'aame vatz quB'aal Tiuxh. ⁸Tan alelhx vet t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka, uva' tuch' viquejt inq'a jit tij imam Israeel quB'aal Tiuxh, tul la' tal vet quB'aal Tiuxh s-jit aj pa'vom. Tan ech val u yol tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam s-eche: —Se'e, tul la' vaq'vat u b'a'n'il tiib'a jank'al inq'a tenam vatz u tx'ava', —xe't quB'aal Tiuxh. ⁹Jatva'letzxh inq'a xaol uva' la' qeon quB'aal JesuKriisto, tul la' taq' quB'aal Tiuxh u b'a'n'il s-tiib'a, eche uva' taq't quB'aal Tiuxh tiib'a Avra'aam ti' viquejt Avra'aam quB'aal Tiuxh.

¹⁰Tan jatva'lxh inq'a xaol uva', a' k'uqlel ik'uul ti' ib'anax kam inq'a qejoj'm nik tal inq'a b'ek'b'al, tul a'etz inq'ae, at vet ja'p u yol s-tiib'a ti' ik'axb'isale'. Tan ye' nik motx topoon ti' inimal inq'a b'ek'b'al ti' ib'en s-jik vatz quB'aal Tiuxh. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka s-eche: —At ja'p u yol tiib'a inq'a xaol ti' ik'axb'isale', jatva'lxh inq'a ye' nik niman jank'al inq'a b'ek'b'al inq'a tz'ib'amal ka, —chich u yol.^e ¹¹Echetz veqlelxhtu' uva' ye'xhab'il inva'q uva' jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh ti' inimat inq'a b'ek'b'al. Tan ech nik tal va't viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka s-eche: —Tan ti' viquejt u xaol quB'aal Tiuxh, tul jit vet aj pa'vom s-vatz. Tul ye'l vet iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq la' ib'ana, —chich u yol.^f

¹²Echetz jit ta'n kuxh nik tal inq'a b'ek'b'al uva' la' quqej quB'aal Tiuxh; pet ech nik tal s-eche: —Ja'l uva' nik ik'uke'v ik'uul ti' ib'anax kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al, tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq sink'atza ti' vib'anaxe', —chich u yol.^g ¹³Echetz a' vet u quB'aal JesuKriisto qat ul txhoon qele'l jaq' u k'axk'o uva' aq'ax ja'p s-qiib'a. Pet a' ja'ka'p vet u yol tiib'a u quB'aal JesuKriisto s-quq'aq'al. Tan ech val u yol tz'ib'amal ka s-eche: —Jatva'l inq'a xaol uva' yatz'el la' tel vatz tze', tul a'etz uva'e, la' ja'p vet u yol s-tiib'a, —chich u yol.^h ¹⁴Echetz ti' vitxhojt vet u quB'aal JesuKriisto u qele'l jaq' u k'axk'o, o' inq'a tij imam Israeel, tul ant vet inq'a jit tij imam Israeel ti' ik'ulux vib'a'n'il quB'aal Tiuxh uva' tal ka te Avra'aam. Echetz tuch' kuxh vet u quqejt quB'aal Tiuxh qat quk'ulvat viTiuxhil Tiuxh uva' alel ta'n.

**Uva's talt Pa'p uva' jit a' ulk u Kriisto ti' vinimat Avra'aam inq'a
b'ek'b'al, pet ti' vik'uqb'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh**

¹⁵Jank'al ex qumol s-niman tetz Jesus, toqetz viq'o tzaan ka'l u yol s-tuul ti' kame uva' nik tutxh s-quxo'l ti' inimal va'q yol. Tan oq nik ijeqb'al va'q yol, k'uxh yiqxh iyol va'q vinaq, tan oq qat taq' vet u aj yol ib'ij ti' viyol, tul ye'-xhab'iletz vet va'q la' eesan iq'ij u yol. Atz ye'xhab'il vet va'q la' oksan va'to'q yol s-ti'.

¹⁶Echetz uva'e ib'an quB'aal Tiuxh ti' ijeqb'at viyol te Avra'aam, atz te va'l u tij imam Avra'aam. Tul jitetz a' nik tal u yol uva': —Te inq'a avij amam, —chich koq. Tul nimlenetz tij imam Avra'aame nik tale', pet va'l kuxhtu'. Tan ech nik tal u yol uva' tz'ib'amal ka s-eche: —Te va'l avij amam, —chich u yol.ⁱ A'etz va'l u tij imam Avra'aam nik tal u yol; a'e u quB'aal JesuKriisto.

¹⁷A'etz nik insa' talax tuch' inq'a yol uva' nik val sete ti' vijeqb'at quB'aal Tiuxh viyol te Avra'aam. Tan a' b'axich ijeqb'at quB'aal Tiuxh viyol te Avra'aam ti' u b'a'n'il uva' la'ich taq'a; a'e u Kriisto. Pet pal nalich vet 430 ya'b',

e 3.10 Deuteronomio 27.26 f 3.11 Avakuuk 2.4 g 3.12 Leviitiko 18.5

h 3.13 Deuteronomio 21.23 i 3.16 Jeenesis 12.7

ya'ne ijeqb'a quB'aal Tiuxh va't viyol uva' tal te Moisees. K'uxhetz ijeqb'a quB'aal Tiuxh va't viyol uva' itz'ib'a ka Moisees, poro jitetz a' uva'e, ul eesan vet iq'ij inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a s-b'axa ti' u b'a'nil uva' tal ka te Avra'aam ti' u Kriisto.¹⁸ Pet eche uva' ti' koq inimal u b'ek'b'al la'ich aq'axik vet tzaan u quB'aal JesuKriisto, tul ye'xhkametz vet itxa'ke viyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a ka s-b'axa te Avra'aam. Pet tal quB'aal Tiuxh te Avra'aam uva' la' ul u b'a'nil; a'e u Kriisto. Pet jit la' nalich koq inima Avra'aam inq'a b'ek'b'al, ya'ne la'ich ul u Kriisto.

Uva's talt Pa'p kam itxa'k inq'a b'ek'b'al kaj ka

¹⁹Pet kamal at ex ech nik alon s-eche: —¿Kametz vet itxa'k inq'a b'ek'b'al b'a taq' quB'aal Tiuxh? —kamal chich ex. Pet taq'etz vet quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al, ti' uva' la'ich nimal quB'aal Tiuxh ta'n inq'a tij imam Israeel. Tul jit ech elka'pune, tan a'l ipal vet ivi' ipa'vine', tetxhal topoon u tuleb'al Va'l u tij imam Avra'aam uva' alelich ka u tuleb'al ta'n quB'aal Tiuxh; a'e u Kriisto. Pet aloq a'l tal u quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al te inq'a aanxel. Tul a'etz vet inq'a aanxel alon te Moisees. Tan a' Moisees nikich q'exasn inq'a b'ek'b'al te inq'a tij imam Israeel. ²⁰Tan oq at va'l q'exasn yol, a'etz talaxe uva' jit quB'aal Tiuxh koqxh nikich alon te u tenam. Pet ech koq Avra'aame, tan quB'aal Tiuxh nikich iyolon s-te. Echetz ye'xhab'il inva'q ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' talax inq'a iyol te Avra'aam.

²¹Kamaletz at ex ech nik alon s-eche: —¿Etxha ib'etz kolxh nik ib'an inq'a b'ek'b'al tuch' u yol uva' alal ka te Avra'aam? —kamal chich ex. Ye'le. Echetze uva' aq'ax koq va'q b'ek'b'al uva' la' aq'on q'ij isaq inq'a xaal vatz quB'aal Tiuxh, tul a'etz inq'a b'ek'b'ale la' ole'v ti' tok inq'a xaal s-jik vatz quB'aal Tiuxh. ²²Pet antxh viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka nik alon uva' jank'alxh inq'a xaal s-kaqaayil vatz u tx'ava', txeyel ta'n u pa'v. Pet ta'n kuxh la' eesan el inq'a xaal tu pa'v, uva' la' qeex quB'aal JesuKriisto ta'n. Aya'letz inq'a niman tetze la' k'lulun u b'a'nil uva' alal ka.

²³Poro tuulb'aletz uva' ye'xnaqich ulok u quB'aal JesuKriisto uva' la'ich quqeja, tul tetxhal kuxh la'ich qunima kam uva' nikich tal inq'a b'ek'b'al. Atz tira txeyelich kuxh o' ta'n, tetxhal topoon u q'ij uva' la'ich taq' quB'aal Tiuxh ootzaqilok ti' quqejt vet u quB'aal JesuKriisto. ²⁴Kamxhte uva' nik ib'an va'q b'aala ti' itxhusux inva'q u nitxa' ta'n va'q ilol tetz, tul echatetz uva'e ib'an quB'aal Tiuxh ti' itxhusux inq'a tij imam Israeel ti' inq'a b'ek'b'al. A'etz inq'a b'ek'b'al, inq'a nik quqeje', nik k'utxhun s-qe uva', ti' kuxh viqueex u quB'aal JesuKriisto, tul nik ib'en vet inq'a xaal s-jit aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. ²⁵Pet qatetz ul vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' iqeex u quB'aal JesuKriisto, tul jitetz tetxhal koq vet la' kajka o' jaq' iq'ab' inq'a b'ek'b'al. Eche va'q u nitxa' uva' la' tz'eq vet iya'b', tul jit vet tetxhal la' ilix ta'n u ilol tetz.

**Uva's talt Pa'p ti' inq'a niman tetz Jesuus uva',
a' vete inq'a tij imam Avra'aam**

²⁶Jank'aletzxh vet ex, ex vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh, ti' uva' qat eqej u quB'aal JesuKriisto. ²⁷Echetz jatva'lxh ex inq'a aq'ax ku' ex xe' a' tuch' ib'ij u

quB'aal JesuKriisto, tan qat ijalpul vet vetxumb'al ti' vetatine' k'uxh kamxh etiqle'm. Ech qat tulb'e ex, eche ich'expul vet el etoksa'm seti'. ²⁸Echetz va'l kuxh vet etatin tuch' u quB'aal JesuKriisto sekaqaayil: K'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel; k'uxh loq'el tok ti' aq'on, atz k'uxh jit loq'el tok ti' aq'on; atz k'uxh vinaq, atz k'uxh ixoq. ²⁹Ti'etz uva', ex vet tetz quB'aal JesuKriisto ti' eqejta', tul tiraxhetz ex vet tij imam Avra'aam vatz quB'aal Tiuxh. Tul antetz vet ex aj etz u b'a'nil uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh te Avra'aam ti' veqejta', eche viqejt Avra'aam quB'aal Tiuxh.

4 ¹Niketz val sete uva' ech qatin, o' inq'a tij imam Israeel, eche va'q xaak uva' la' etzan inq'a kam tetz vib'aal. Tuulb'aletz uva' ant kuxh xaak, tul ye'naq tz'eqoq viya'b' ti' tetzal inq'a kam, k'uxh tetz inq'a kam s-kaqaayil la' tal ka u b'aala. Pet ye'l b'eeq ichi'il la' til u xaak s-nali. Eelaetz kuxh tatine u xaak tuch' va'q uva' loq'el tok ti' aq'on. ²Pet la' kuxh atin vet u xaak k'atz inq'a xeen tetz, atz k'atz inq'a ilol tetz. Echetz tz'eqnal vet opoon inq'a ya'b' uva' alel ka ta'n vib'aal u xaak, ya'ne la' tetza vet inq'a kam.

³Poro echatichetz kuxh qatine, eche u xaak, o' inq'a tij imam Israeel. Tan atich kuxh ok o' jaq' inq'a b'ek'b'al. Atz tira tatxh'elich kuxh o' ta'n inq'a na'yla qejo'm tetz vatz tx'ava', inq'a nimamich kuxh tzaan qa'n. A'etz uva'e, nik ib'an eela tuch' u xaak uva' ye'naq tz'eqoq viya'b'. ⁴Pet opoon nalichetz vet u q'ij uva' alelich ka ta'n quB'aal Tiuxh, tul taq' vet tzaan quB'aal Tiuxh viK'aol. Tul a' val u chelem ixvaak ik'am quB'aal Tiuxh ti' tul viK'aol vatz q'ij saq. Tul atich ok jaq' inq'a b'ek'b'al. ⁵Tan a' ul ichti viK'aol quB'aal Tiuxh jank'al inq'a atich ok jaq' inq'a b'ek'b'al. Echetz la' motx qub'en vete s-k'aol ime'al u quB'aal Tiuxh. ⁶Echetz, ti' uva', ex vet k'aol ime'al u quB'aal Tiuxh, tul quB'aal Tiuxh qat aq'on vet viTiuxhil viK'aol te taanima. A'etz vet viTiuxhil viK'aol qat aq'on kuk'ul vet qib' tuch' quB'aal Tiuxh. Xa'tetze ech nik qal vet te quB'aal Tiuxh s-eche ta'n viTiuxhil: —B'aali, —chich vet o' te quB'aal Tiuxh.^k ⁷Echetz ye'l vet axh tatxh'el axh ta'n inq'a b'ek'b'al, eche inva'q xaol uva' loq'el tok ti' aq'on, pet axh vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh. Tul ti'etz uva', axh vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh, tul antetz vet axh toq etzanoq axh ta'n.

**Uva's ib'ek't Pa'p uva' ye' la' motx q'a'v vet inq'a
niman tetz Jesus ti' tok jaq' inq'a b'ek'b'al**

⁸Eche inq'a s-jatxhaq tzaan, tan ye'ich etootzaql u quB'aal Tiuxh. Tan a' kuxh atich ok ex jaq' ib'ek'b'al <inq'a tiuxh> chichich e'li, tul jitichetzxh Tiuxh. ⁹Petetz vet uva' s-txheel, tan qat etootzaqil vet quB'aal Tiuxh, jke'-chetz nik esa't eq'a'v inpaqte ti' inimal inq'a qejo'm inq'a ye'xhkam nik taq'e', atz ye'xhkam itxa'k! K'uxh: —Qat etootzaqil vet quB'aal Tiuxh, —uva' nik vale', pet aloq quB'aal Tiuxh ootzaqin etetz. Pet jkametzeb' s-ti'il nik esa' etok paqte jaq' inq'a b'ek'b'al ti' itatxh't ex! ¹⁰Tan a' kuxh ato'k tevi', inimal inq'a nimla q'ij, inq'a qejo'm ti' inq'a ich', atz inq'a qejo'm, inq'a ti' ya'b' nik enimata', inq'a jun ya'b' kuxh tule'.^l ¹¹Poro niketz intxumun seti', ti' uva' nik eq'a'v s-ti'. Tan avoqe yiqxh nikich kuxh inb'utxh vib' ti' inb'ant ya'l ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l, tul avoqe ye'l kuxh itxa'k uva' ex inb'an sexo'l.

¹²Pet ex inmol s-niman tetz Jesus, ex inq'a jit tij imam Israeel, tan a' qat viq'o tetz inq'a eqejo'm. Pet toq injaq b'a'nil sete, uva' echatxh la' eb'an,

eche uva' nik inb'an sexo'l. Tan ye'l in etixva in ti' eya'lut in ti' inimal inq'a qejo'm uva's atich in sexo'l. ¹³Tul etootzaqle uva', ti' kuxh uva' oyb'alich in, tul kaj in sexo'l. Tul motx inpaxsa vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto sexo'l s-b'axa. ¹⁴Pet k'uxh motx el ex t-b'ey ti' ink'uulale' uva's oyb'alich in, tul ye'l in etixva in. Atz ye'l ex eb'an ka'l ek'uul ti' ib'anax b'a'nil s-ve. Pet ek'ul in tib'a'nil. Tan ech ek'ult in, eche ik'ulux va'q aanxel tetz quB'aal Tiuxh. Atz eche ik'ulux u quB'aal JesuKriisto ek'ult in. ¹⁵ᵿSotzyetz kol vet u mam chii'b'ichil sek'uul uva' nikich eb'ane'! Tan vootzaqle uva' ye'l inva'q kam la'ich emaq taq'ax s-ve, oq uva' la'ich vab'i sete. Tan eche uva' la'ich koq utxh etaq't inq'a b'aq' evatz s-ve, tul la'ich etaq'a. ¹⁶Pet s-txheel, tan yanyetz vet in sevatz, tan a' vinuqul nik val sete ti' etok t-b'ey. Oqetzeb' la' txhi'an vet ex s-vi'.

¹⁷Pet inq'a xaol, inq'a tz'e'yaq txhan kuxh vet ti' eb'ok'tziile', tul la' ok b'en ex s-ti' nik tale', tan jit b'a'nla itz'ab'al koq uva' nik titz'a seti'. Pet a'aq kuxh isa' etele'l s-quk'atza, tul a' la' okk vet b'en ex s-ti' nik tale'. ¹⁸Ape b'a'netz kuxhte'e uva' nuq koqxh nik tal tuch' uva' atxh taanima seti'; atz a' koqxh u b'a'nil nik titz'a seti'. Tul jitetz koq kuxh ta'n la' ib'anvat uva' atxh taanima seti' tuulb'al uva' at in sexo'l.

¹⁹Jank'aletz ex inq'a atxh vaanima seti', tan eche tatin k'aol inme'al etatin sinvatz. Tan nik in xe't txumun paqte seti', ti' uva' ya'n ex nik ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh. Atz nik ink'axb'e', eche uva' nik ik'axb' va'l txutxa uva' tetxhal tole'v ti' talal vine'. Pet tetxhal la' opoon ex, uva' la' tz'e'q tzi' ivatz etiq'ot vitxumb'al u quB'aal JesuKriisto. ²⁰Tul tira nik insa'e' uva' een koq in s-txheel sexo'l, tul la' injalpu vinyolone'. Tul josq'ilxh la' valt inuqul sete. Tan ᵿtira nik isotz ink'uul ti' kam uva' nik eb'ane'!

Uva's txumb'alimal tiq'ot tzaan Pa'p Saara tuch' Agaar ti' vitxhusune'

²¹Poro jatva'letz ex, uva' nik esa' etok paqte jaq' inq'a b'ek'b'al, poro ulsa vaqetz sek'uul kam uva' nikich tulb'e ex inq'a b'ek'b'al. ²²Tan tz'ib'amal ka uva' txhej ka'va'l ik'aol Avra'aam. Va'l ik'aol Avra'aam txhej tuch' val u ixoq uva' loq'elich tok ti' aq'on t-otzotz. Va't ik'aol Avra'aam txhej tuch' u tixqelichxhtu', uva' jitich loq'el tok ti' aq'on, pet chitpina'qich kuxhtu'.^m ²³Echetze u xaak, tal val u ixoq uva' loq'elich tok ti' aq'on, tan tuch' kuxh u tatxha'v vitxhi'o'l Avra'aam ulk u xaak vatz q'ij saq. Pet koq u xaak, u tal u ixoq uva' chitpina'qich kuxhtu', tan a' ulk u xaak ti' tela'p inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' ma'tich talta'.

²⁴Echetz nik viq'ot tzaane u yol uva' txumb'alimal ti' ka'va'l inq'a ixoq, tan ka'va'l inq'a ixoq inq'ae, tan a' nik ib'an eela tuch' ka'va'l viyol quB'aal Tiuxh jeqb'alimal tzaan ta'n. A' u b'axa yol ijeqb'a quB'aal Tiuxh, nik ib'an eela tuch' ixoq Agaar. A' u yole uva' utxh tu vitz Sinaii ti' inimal inq'a b'ek'b'al. A'etz inq'a xaol nik niman inq'a b'ek'b'al inq'aa, inq'a nik ib'an eela tuch' inq'a tal u ixoq, inq'a a' alamal, ti' uva' la' loq'ox ok ti' aq'on. ²⁵Echetz a' Agaar uva' loq'el tok ti' aq'on, nik ib'anax eela tuch' viyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a tu vitz Sinaii uva' at tuulb'al Araavia. Atz nikat ib'an eela tuch' u tenam Jerusalem s-txheel. Tan txeyel inq'a tij imam Israeel, inq'a aj Jerusalem, ta'n inq'a b'ek'b'al. ²⁶Pet koq u tenam Jerusalem, uva' t-amlika',

tan a' nik ib'an eela tuch' u ixoq uva' chitele. A'etz vika'v iyol quB'aal Tiuxhe uva' jeqb'amal ta'n, tul a' uva'e, nimamal qa'n. Tan chitel vet o' ti' inimal vika'v iyol quB'aal Tiuxh. Niketz ib'an eela tuch' u txutxa uva' chitel inq'a tal.

²⁷Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Chiib'en, axh u ixoq uva' ye'l axh navalane',

axh, uva' ye'xxh va'xo'q aval.

Tul sich'in t-chiib'ichil.

Atz axh, uva' ye'xxh inpaqx'o'q q'eq'un axh

t-txho'm

ti' talal va'q ne',

tx'ako'k ti' aqul ti' q'eq'u'm t-txuq'txunchil.

Tan u ixoq uva' at kuxh vet ka,

tan a'l tel la' itxhej tal

vi' u ixoq uva' tz'alona'qle,

—chich u yol.^{n o}

²⁸Echetz nik valte sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva', o' vet ik'aol ime'al quB'aal Tiuxh ti' iqeex u yol uva' alal vet ka ta'n quB'aal Tiuxh ti' u quB'aal Jesuus. Echetz eela vet o' tuch' Isaak, tan alal Isaak vatz tx'ava', ti' uva' inima Avra'aam viyol quB'aal Tiuxh uva' tal s-te.

²⁹Toq viq'o tzaan u yol ti' Ismaeel. Tan nikich itxhi'an taanima Ismaeel ti' Isaak, Ismaeel uva' yiqxh tatxha'v itxhi'o'l Avra'aam ulk vatz q'ij saq. Pet Isaak, uva' quB'aal Tiuxh alon tul vatz q'ij saq, tan a' uva'e, txhi'k'uulali. Echa-tetz kuxh uva'e nik ib'an inq'a xaal s-txheel, inq'a txeyel kuxh ta'n inq'a b'ek'-b'al. Tan niketz itxhi'an s-qi', o' inq'a niman tetz Jesuus. ³⁰Poro ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh tz'ib'amal ka s-eche: —i'Tuki b'en ixoq tuch' u tal, uva' loq'el tok ti' aq'on! Tan ye'l tokeb'al u tal u ixoq ti' tetzan k'atz vib'aal. Tan jit tzum la' tetzat u tal u ixoq u b'a'nil tuch' u k'aola uva' chitele, —chich u yol.^p

³¹Echetz nik valte sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva' ye'l vet o' qitzel o' ti' inimal inq'a b'ek'-b'al, eche u tal u ixoq uva' loq'el tok ti' aq'on. Pet chitel vet o', eche u tal ixoq uva' chitele.

Uva's talt Pa'p uva' quB'aal Jesuus qat eesan el inq'a niman tetz jaq' inq'a b'ek'-b'al

5 ¹Qatetz icht o' u quB'aal JesuKriisto, ti' uva' ye'l o' txeyel o' ta'n inq'a b'ek'-b'al la' ib'ana. Echetz s-ti'ile txhab'amoqxh vet etatin tuulb'al uva' chitel vet

n 4.27 Isaiias 54.1 **o 4.27** Isaiias 54.1. Eche inq'a yol uva' tal Isaiias, tan a' talta' uva's ye'naqich txeypoq b'en inq'a aj Jerusaleen tu mam tenam Vaviloonia tu ya'b' 586 y.u.J. Tan tira motx txeyp b'en kaqaayil xaal tu Jerusaleen, tul iq'ol b'en s-pereexhoil t-Vaviloonia. Pet ka't kuxh vet inq'a xaal kaj ka tu tenam Jerusaleen. Tan ta'n kuxh vet inq'a q'es kaj ka tuch' inq'a oyb'aliche. Echetz mam txumleb'al kaj vet u tenam Jerusaleen. Pet ib'axab'saetz Isaiias talaxe' uva' tetxhal la'ich q'a'v inq'a tij imam Israeel tu tenam Jerusaleen inpaqte. Pet xamtel mam vet chiib'ichil ib'an inq'a tij imam Israeel uva' motx iq'a'v vet tu tenam Jerusaleen.

Tiq'oetz tzaan Pa'p u yol uva' tal Isaiias, tan a' nik ib'an eela tuch' u tatxhul inq'a xaal, inq'a t-Jerusaleen vatz tx'ava' tuulb'al uva's atich Pa'p vatz tx'ava'. Nik ib'an eela tuch' u tatxhul inq'a niman tetz Jesuus, inq'a la' motx b'en atinoq tu ak'la Jerusaleen tu amlika' tuulb'al vika'v yol uva' ijeqb'a quB'aal Tiuxh. Tan nikich tal Pa'p uva' sib' tel xaal niman tetz Jesuus la' atin tu amlika' vi' inq'a nik tatin tu tenam Jerusaleen vatz tx'ava', tuulb'al u b'axa yol uva' ijeqb'a quB'aal Tiuxh, uva' itz'ib'a ka Moisees. **p 4.30** Jeenesis 21.10

ex ta'n u quB'aal JesuKriisto. Pet ye'etz ekuy vete' uva' la' etoksa etib' paqte jaq' vitatxh't ex inq'a b'ek'b'al ti' inimal'e, eche u yuuka, u txeyol tetz ka'vo'q va'k.

²Pet ab'itaq vinuqul toq val sete, in Pa'p: Poro oqetz tetxhalxh la' qolpe'l inb'iil te vetxhi'o'l, ti' uva' b'a'n vet etatin vatz quB'aal Tiuxh nik etale', tul ye'xhkametz itxa'ke kam uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto, ti' uva' jit vet ex aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. ³Toqetz inka'paqu talax sete. Ja'l ex inq'a a' tel kuxh la' enima u b'ek'b'al ti' iqolpe'l inb'iil te vetxhi'o'l, tul tetxhaletz kuxh la' enima vet jank'al inq'a b'ek'b'al oq eche. ⁴Ja'letz ex, uva', a' inq'a b'ek'b'al la' enima, ti' uva' jit vet ex aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh nik etale', tul tiraetz nik irinp vet ele vetatin k'atz u quB'aal JesuKriisto. Atz eyetz vet el exe jaq' u b'a'n'il tetz kuyb'al epa'v vatz quB'aal Tiuxh. ⁵Pet o', tan a' viTiuxhil Tiuxh nik k'uqb'an quk'uul uva' jit vet o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh. Echetz ti' u quk'uqb'at quk'uul ti' kam uva' ib'an u quB'aal JesuKriisto, tul nik qutx'eb'e' uva' b'a'n vet qatin vatz quB'aal Tiuxh. ⁶Tan, ti' uva', o' vet niman tetz Jesusus, tul ye'l o' la' el vet qaanima s-ti', k'uxh qolel vet el inb'iil te u qutxhi'o'l, atz k'uxh ye' qolel el. Pet a' kuxh la' quk'uqb'avat quk'uul ti' kam uva' ib'an u quB'aal JesuKriisto s-qi', ti' uva' sib'xh taanima s-qi'.

⁷Poro a'xh txh'uyel exe ti' inimal u quB'aal JesuKriisto s-b'a'n, eche va'q xao' uva' nik ixet' q'exoq, tetxhal tole've'. Pet ja'letzeb' kuxh qat sotzsan ek'uul ti' etanb'at inimal vinuqul! ⁸Tan jit tetz quB'aal Tiuxhe inq'a txumb'al inq'ae, u quB'aal Tiuxh uva' sa'on tzaan ex.

⁹Pet noqetz etil etib', tan nal kuxh toq ipaxin u yaab'la txhusb'al sexo'l uva'e, eche nik ipaxin u aq'b'al ja' tuul paan xo'l u q'ota. ¹⁰Niketz inatxhp s-ve ta'n quB'aal Tiuxh uva' ye'l inva'to'q txhusb'al la' etitz'a etok b'en s-ti'. Pet ja'l uva' nik txhokon isotzsal ek'uul, tul quB'aal Tiuxh toq aq'on ku' yol tinuqul s-ti', ti' ib'en tu k'axk'o, k'uxh jab'ilxhtu'.

¹¹Pet toq val sete, inmol s-niman tetz Jesusus, tan ye'xhkam nik intxhus viqolpe'l b'eeq te vitxhi'o'l inq'a xao'. Tan eche uva' ant koqxh nik val inuqul ti' viqolpe'l b'eeq te vitxhi'o'l inq'a xao', tul ye'letz u vinaqe uva'e la' txhi'an s-vi'. Pet jkametz koq s-ti'il nik teesa u vinaq inq'ij, uva' nik alon iqolpe'l b'eeq te vetxhi'o'l! Pet ti' uva' nik inpaxsa pa'l vija' quB'aal JesuKriisto vatz kurus, tul a'etz uva'e, nik itxhi'an u vinaq s-ti'. ¹²Pet ja'letz inq'a xao' uva', a' kuxh nik itxhus ex, ti' uva' la' qolox el inb'iil te vetxhi'o'l, tul ja'etz ik'ulel uva', a' koq u tetz la' qolpe'l s-kaqaayil!

Uva's talt Pa'p uva' k'uxh chitel vet inq'a niman tetz Jesusus ti' ye' inimal inq'a b'ek'b'al, poro jit a' nik tal uva' kam koq kuxh vet pa'v la' b'anaxi

¹³Pet jank'aletz ex inmol s-niman tetz Jesusus, tan at inva't yol toq val sete ti' u chitpichil uva' qat isa' tzaan ex quB'aal Tiuxh s-ti'; a'e, uva' la' chitp ex ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Poro tuch'etz koqe uva' chitel vet ex ti' inimal inq'a b'ek'b'al, tul a' koq sa' etal vete' uva' kam kuxh kantxhaq la' eb'ana, ti' uva' chitel vet ex la' enatxha; atz tira kuxh la' etxhaqu vet etib' ti' ib'ek't ex inq'a tatxha'v vetxhi'o'l. Ye'le. Pet a' la' eb'ane uva' la' motx elotxh etib', atz la' ek'uula etib' sevatzaq, tan at etaanima sevatzaqil. ¹⁴Tan a' nik ex qunimavat vet jank'al inq'a b'ek'b'al, oq nik qunima va'l u yol uva' ech nik tal s-eche: —Atoqxh avaanima ti' vamol, eche vavaanima se'e, —chich u yol. ^q ¹⁵Echetz

xeevaqxh etib'. Tan oq la' kuxh motx txhi'an ex, atz la' kuxh motx eyaj etib' sevatzag, tul jatxo ib'etze toq motx ya'k ex sevatzag.

**Uva's talt Pa'p kam la' ilix ti' inq'a xaal, inq'a
a' u tatxha'v vitxhi'o'l nik b'ek'on**

¹⁶Toqetz val sete, b'anvaq kam uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh. Tan oq ech la' eb'ane, tul jitetz a' la' eb'an u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v. ¹⁷Tan tira ye' nik isa' u o'tla txumb'al kam uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh. Tul ye'at nik isa' viTiuxhil Tiuxh kam uva' nik isa' u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v. Tan nik motx itxh'a'oi tib' s-vatzaqil. Xa'tetze ye' nik etole'v ti' ib'anax kam u b'a'n uva' nik esa' ib'anaxe'. ¹⁸Pet a'l b'a'n uva', a' la' etiq'o vet tetz viTiuxhil Tiuxh; pet jitetz vet a' ato'k ex jaq' inq'a b'ek'b'al la' ib'ana.

**Uva's talt Pa'p kam la' ilix ti' inq'a xaal, inq'a, a' u
o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v nik b'ek'on**

¹⁹Tul veqlelxhtu' jab'istee inq'a ib'ano'm u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v. A'etze inq'aa: Yansa ib' tuch' va't xaal uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'; inq'a txoqeb'al k'uulla txumb'al; atz inq'a txhaqpina'q kuxh ti' ib'anax kamaq kuxh pa'vil; ²⁰inq'a natxhk'uulla b'itichla tiuxh; kuna'm; txhi'txhoil; txh'a'o; txho'nichil aanima; k'a'nal; etxha ib'; yao ib'; jatxo ib' sevatzag; ²¹txhi'al k'uul; yatz'o'm; q'ab'a'm; inimal nimla q'ij uva', a' kuxh u ye'b'a'n nik ib'anax s-tuul; atz kam telaq kuxh ye'b'a'nil uva' eela tuch' inq'a ya'nxxh vall sete. Poro niketz intiila b'ek'u inpaqte sete, tan ja'l inq'a xaal uva', a' kuxh inq'a ye'b'a'n nik ib'ane', a'etz inq'ae, ye'l tokeb'al ti' ib'en tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil.

**Uva's talt Pa'p kam la' ilix ti' inq'a xaal, inq'a,
a' viTiuxhil Tiuxh nik b'ek'on**

²²Petetz inq'a b'a'n uva' la' qub'ana uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh uva', eche taq't vi'oq b'a'nla tze' ivatz tilixe'. A'etze inq'aa: At taanima ti' imol; chii'b'i-chil; tib'a'nil la' atink s-vatzaq; nik ikotx' ivatz; aya'lxxh b'a'n s-te; b'anol tetz b'a'nil; k'uqleb' k'uul tatine'; ²³iq'omal ku'l tib' tuch' itxumb'al; maqo ib' ti' kamxx pa'vil. Ye'letz inva'q b'ek'b'al la' maqon o' ti' ib'anax inq'ae. ²⁴Echetz jatva'lxxh vet o' inq'a niman tetz Jesusus, tan qat motx qutanb'al vet ib'anax inq'a o'tla qutxumb'al tetz b'ano pa'v, inq'a kantxhaqla atxha'v, inq'a tz'e'yxh u qutxhi'o'l ti' ib'anaxe'. ²⁵Ti'etz uva' qat itz'e'vy vet ex vatz quB'aal Tiuxh ta'n viTiuxhil, tul a'etz la' qub'ane uva' jik la' qatin vatz u quB'aal Tiuxh, tul a' viTiuxhil Tiuxh la' iq'on qub'ey. ²⁶Pet ye' la' qukuy tok u oksa q'ijil s-quxo'l ti' quk'axb'isat qib' s-quvatzaq, atz ti' itxho'n qaanima s-quvatzaq.

6 ¹Toqetz val sete, ex inmol s-niman tetz Jesusus, oqetz tuul kuxh la' iku' inva'q emol t-pa'v la' etila, tul a'etz vet ex la' lakon tuch' b'a'nil, ex inq'a txhab'amalxxh vet tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n eta'n. Pet iq'omal ku'l etib' tuch' etxumb'al la' eb'anvat. Tul la' exee etib' ti' eb'anta', tan avoqe ant ex la' etxhb'ul eku' t-pa'v. ²Echetz lotxhvaq etib' sevatzagil ti' inq'a itza'lal uva' la' motx palk ex. Oqetz ech la' eb'ane, echetz la' motx enimate inq'a yol uva' ib'ek' ka u quB'aal JesuKriisto. ³Tan ja'l inva'q uva' niim kuxh vet nik

inatxhe', tul a'etze ye'l tikle'm, juntetz kuxh nik teesa tib'e t-b'ey s-junal. ⁴Pet juntxh etitz'a etib' jununil ex, oq b'a'n veb'ano'm. Echetz la' tutxh echii'b'e s-ti'. Pet jit a' la' eb'anvat etib' eela ti' etoksat eq'ij k'atz va'to'q emol. ⁵Echetz jununil ex ti' etilt etib'. Tan a' vet etiqatz uva', a' u b'a'n la' eb'ana.

⁶Ja'letz ex, uva' nik etxhusux ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul ik'ulelxhtu' uva' la' elotxh u txhusul etetz tuch'aq kam uva' at sexe'.

⁷Tul ye' kuxh sotz ek'uul, ti' uva' ye'xhab'il nik ilon ex. Tan nik til u quB'aal Tiuxh kam uva' nik eb'ane'. Tan ye' la' ole'v ex ti' isotzs'al ik'uul. Tan ech b'anel ta'n, eche u vinaq uva' la' avi. Tan kamxh uva' la' tava u vinaq, tul antxh uva'e toq til ivatz. ⁸Tan ja'l uva', a' kuxh nik ib'an kam inq'a kantxhaq tetz u o'tla txumb'al tetz b'ano pa'v, inq'a iq'omal kuxh ta'n; tan tetxhal toq til ikantxhaqul, tan tetxhal ib'en t-k'axb'ichil s-ti'. Tan kam uva' la' itxhika, tul antxh uva'e la' imola. Pet ja'l uva', a' nik ib'an kam inq'a nik isa' viTiuxhil Tiuxh, tan tetxhal la' ik'ul q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al ta'n viTiuxhil Tiuxh. ⁹Poro ye'vaqetz la' etanb'a ib'anax u b'a'n. Tan tetxhal la' opoon inva'l q'ij, tul la' kuk'ul vet qutx'aqa'm, oq ye' la' pal kuk'uul ti' ib'anax u b'a'n, eche nik imolt vet u vinaq ivatz kam uva' nik tava.

¹⁰Echetz nik valte sete uva' qub'anvaqxh u b'a'n te inq'a xaol s-kaqaayil tuulb'al uva's la' utxh qub'anta'. Poro a'xh b'axa la' qub'anvat u b'a'n te inq'a qumol s-niman tetz Jesusu, tan eela tuch' qitz'in qatzik qib' s-tuch'.

Uva's toksat Pa'p iq'ij vikameb'al quB'aal Jesusu vatz u kurus

¹¹Poro inetz vet toq tz'ib'an ka't inq'a yol sete. Aloq tetxhlalxh vintz'ib', tan nimaqxh ich'ije'.

¹²At jolol inq'a sexo'l uva' nik ya'lun ex, ti' uva' tetxhal la' qolox el inb'iil te vetxhi'o'l. Aloq jit nikoq kuxh motx ib'an s-eche, pet a' kuxh nik motx isa'e' uva' la' oksal iq'ij. Tul ye' la' motx eesal iq'ij ti' vinimal vikameb'al u Kriisto vatz kurus, nik motx tale'. ¹³Poro jitoq inq'a xaol inq'ae, inq'a qolel vet el inb'iil te vitxhi'o'l, nik motx niman inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil. Pet a'aq kuxh isa' toksataq iq'ij seti', ti' enimat viqolox el inb'eeq te vetxhi'o'l.

¹⁴Pet in, tan ye'l inb'eeq t-vitz'ab'al uva' la' voksa inq'ij ti' jank'al inq'a nikich motx inb'an ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Pet a' nik voksa iq'ij vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' vikameb'al quB'aal JesuKriisto vatz u kurus. Echetz ye'xhkam vet itxa'k s-ve kam inq'a kantxhaq nik tutxh vatz u tx'ava', inq'a jit a' tzajna'q t-amlika' k'atz quB'aal Tiuxh. Tan, ti' uva' tetxhal ikam vitxhi'o'l u quB'aal JesuKriisto vatz kurus s-qi', echetz ye'xhkam nik vatxhva vet ok ib'anax kam inq'a kantxhaq nik ib'anax vatz tx'ava'. ¹⁵Echetz ye'xhkam itxa'k vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh qolel el inb'eeq te u qutxhi'o'l, atz k'uxh ye' qolel el. Pet ta'n kuxh at itxa'k s-qe uva' la' qunima vet kam inq'a ak'la txumb'al; tan a' uva'e, qat iviinixsa quB'aal Tiuxh t-qaanima. ¹⁶Jatva'-letz xh ex, uva', a' iq'omal vet u ak'la txumb'al tetz quB'aal JesuKriisto eta'n, tul a'etz vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin tetaanima; tul la'at toyb'a evatz. Tan ex vet itenam quB'aal Tiuxh, echiche inq'a tij imam Israeel, tan itenamich quB'aal Tiuxh.

¹⁷Toqetz val sete uva' ya'oq vet sevatz ti' viqolox el inb'eeq te inq'a txhi'o'l. Tan pay vet ink'uul ti' talaxe'. Tan ilat vintxhi'o'l at mamala yutxh' s-ti', poro ti' valt inuqul viyol quB'aal JesuKriisto sexo'l.

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz
Jesus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol

¹⁸Tul a' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto la' atin tetaanxelal, ex inmol s-niman tetz Jesus.

[Tul echxh la' ib'ane.]

EFEESIOS

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU TENAM EEFESO

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

EFEESIOS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Efeesios

Antetzxh Pa'p tz'ib'an u u' uva' Efeesios ib'ij. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu Efeesios 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Efeesios

A'etz itz'ib'at Pa'p u u' Efeesios tu ya'b' va'l imutx' (61) m.t.J. Tul a' itz'ib'avat Pa'p tu mam tenam Rooma uva's atich ja' Pa'p t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al uva's atich ok Neroon s-mam iq'esaral tu mam tenam Rooma.

Echetze uva' taq'b' viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Eefeso tuulb'al Aasia Menoor, tan ile nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.24, tetxhal topoon tu 19.41. Tan a' Akiila tuch' Prisiila lotxhon ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh tztizi. Tul antich Apoolos, u paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh, nikich ilotxhone'.

Ya'ne xamtel aq'b' vet Pa'p. Tul mam yol ib'an ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz ti' itxhusun tuulb'al u tenam Eefeso, atz tuulb'al inq'a tenam uva' atich s-naqli.

Uva's toq qootzaqita' kame inq'a k'axk'o motx palk inq'a niman tetz Jesuus ta'n inq'a iq'esaral tu mam tenam Rooma tuulb'al uva's itz'ib'at Pa'p u u' Efeesios

Tuulb'al uva's nikich ipaxsat Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul oqxhich itza'-lal ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al Aasia tuch' jolt inq'a tenam, eche u tenam Eefeso. Tan na'ynaqich motx ixet' ti' inatxhk'uual jolol inq'a b'itichla tiuxh s-xo'l, jank'al eche u tuq'e'yb'al inq'a grieegeo. Tan atich val u b'itichla tiuxh nikich iqe'j inq'a aj Eefeso uva' Diaanaich ib'ij. Tul mamala xaal nikich motx qeon. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 19.23-41.

Jitetz kuxh ta'n inq'a uq'e'yb'al inq'ae, pet atich jolt inq'a b'itichla tiuxh nikich inima inq'a mam iq'esaral tuulb'al u mam tenam Rooma, jank'al eche u b'itichla tiuxh u

Maarte. Tan a' nikich motx tale' uva', a' uva'e, nikich iq'on ivi' inq'a txh'a'o. Atz k'uxh va't viq'esar b'itichla tiuxh, u Seeus, nikich tal inq'a iq'esar, tan a' atich ja' u tatib'al, u tetz natxhk'uulab'al, tinik'a u mam tenam Rooma. Tul nikich motx itz'e'sa inq'a xool txoo s-vatz s-oya. Jatva'letzxh inq'a tenam uva' atich ok jaq' ib'ek'b'al u mam tenam Rooma, tan tetxhal kuxh nikich ib'ek'ex inq'a tenam inq'ae ta'n inq'a mam iq'esar ti' inimal inq'a b'itichla tiuxh.

Jitetz kuxh ta'ne, pet xe't vet inq'a mam iq'esar ti' ib'ek'ex inq'a xool, ti' uva' la'ich itz'e'sa inq'a xool txoo s-oya vatz inq'a mam iq'esar. Echetz s-ti'ile tira ye' nikich ija' ivatz inq'a mam iq'esar te u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, atz jitoq te inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Echetz s-ti'ile eesal el inq'a tij imam Israeel tu tx'ava' Itaalia ta'n u mam iq'esar uva' Klaudioich ib'ij. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoolstol 11.28 tuch' 18.2. A'etz ib'anta' uva's atich ok Klaudio siq'esalil tu mam tenam Rooma tu ya'b' va'l toxk'al, tetxhal topoon tu ya'b' kajlaval toxk'al (41-54) m.t.J.

Jitetz kuxh ta'n Klaudio b'anon. Pet echatxh ib'ane jolt inq'a mam iq'esar, inq'a motx ok siq'esalil, jank'al eche Neroon, uva' ok s-mam iq'esar uva's ib'ant tu ya'b' kajlaval toxk'al, tetxhal topoon tu vajxaqil imutx' (54-68) m.t.J. Tul txhi'anyichxh Neroon ti' inq'a niman tetz Jesuus. Tan motx ticle itz'e'sal val u tal tenam tuulb'al Rooma. Echetz s-ti'ile xe't Neroon ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus, tetxhal tal iyatz'ax el Pa'p, atz iyatz'ax el Lu'. Tul kamal a' ib'ant tu ya'b' vajxaqil imutx', atz maq tu b'elval imutx' (68-69) m.t.J.

Ya'ne ok vet Kaliigula s-mam iq'esar tu ya'b' vajxaqil imutx', tetxhal tul tu ya'b' b'elval imutx' (68-69) m.t.J. Tul a' vet Vespasiaano ok s-mam iq'esar uva's ib'ant tu ya'b' b'elval imutx', tetxhal tul tu ya'b' b'elelaval imutx' (69-79) m.t.J. Tuulb'aletz uva's ye'naqich okoq Vespasiaano s-mam iq'esar, tul a'ich Vespasiaano mam iq'esar sol tetz u mam tenam Rooma. Tul a' Vespasiaano tuch' vik'aol, uva' Tiitoich ib'ij, sotzsan lolol inq'a tenam tetz inq'a tij imam Israeel. Tul ant u tenam Jerusaleen sotzsali. Tul tira taq' ko'p Tiito vitostiuxh inq'a tij imam Israeel tzi' tx'ava'.

Ya'ne mam xool, inq'a tij imam Israeel, motx iyatz'a, atz mam xool motx tiq'o b'en s-pereexhoil ti' ik'ayil tu mam tenam Rooma. Tul tztizi tzoqpiq vet tela'p u yol uva' ib'axab'sa Jesuus talax ti' ik'axb'isal inq'a tij imam Israeel. Tan tira ye' motx ja' ivatz te quB'aal Jesuus uva's tul quB'aal Jesuus s-xo'l. Ech uva'e nik tal tu Tio 23.29-39 tuch' tu Luk 23.18-31.

Ya'ne a' vet va'l vik'aol Vespasiaano ok s-mam iq'esar, uva' Tiitoich ib'ij. Tul a' tok vet siq'esalil tu ya'b' b'elelaval imutx', tetxhal tul tu ya'b' va'l to'k'al. (79-81) m.t.J. Tul echatichxh vitxumb'al Tiito, eche vib'aal. Tan ye' nikich isa' Tiito u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, atz jitoq iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Pet a' nikich ib'ane uva', a' inq'a tuq'e'yb'al tuch' inq'a ib'itichla tiuxh tetz Rooma nikich toksa ok xo'l inq'a xool.

Kametz vet Tiito, tul a' vet Domisiaano ok s-mam iq'esaril tu mam tenam Rooma tu ya'b' va'l to'k'al, tetxhal topoon tu ya'b' vaqlaval to'k'al (81-96) m.t.J. Tul a'l tira pal ivi' u ye'b'a'n ib'an Domisiaano te inq'a niman tetz Jesuus vi' jolt inq'a iq'esar, inq'a palna'qich vet ka. Tan mamala niman tetz Jesuus ib'ek' iyatz'ax el.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Efeesios

A'etz u taq'il viyol Pa'p uva' tal te inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso uva' va'l koqxh iyol la'ich motx ib'an s-vatzaq. Tul ye'ich koq la' motx teesa tib' iq'ij, ti' uva' tij imam Israeel, atz maq ti' uva' jit tij imam Israeel. Atz ye'ich koq la' motx teesa tib' iq'ij, ti' uva' at itxhusb'al s-b'a'n, atz maq ye'l itxhusb'al. Tan a'xh nikich isa' Pa'p uva', a' la'ich inima inq'a xool kame uva' tal u quB'aal Jesuus ti' isa't tib' s-vatzaq. Echetz la'ich ib'ant quB'aal Jesuus iq'esarile tu taanima. Tul a' vet viTiuxhil Tiuxh la' b'ek'on t-inq'a taanima, ti' uva' ech la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus, eche uva' nik tal tu Efeesios 4.13: —...va'l'xh quyol ti' inimal inq'a

b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz va'lxh quyol ti' qootzaqit viK'aol quB'aal Tiuxh; atz tetxhal quch'ij tuch' u qutxumb'al k'atz quB'aal Tiuxh, atz tuch' u qutxhab'at tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, tetxhal qopoon ti' qub'ant eela tuch' vitxumb'al u quB'aal JesuKriisto, —chiche.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' Efeesios

U u' Efeesios uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan juqva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

Efeesios 1.1-2

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich imol tib' tu tenam Eefeso.

1. Efeesios 1.3-23

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik inatxh Pa'p Tiuxh, tul nik itz'ib'a inq'a yol ti' inq'a niman tetz Jesuus tu Eefeso. Tul nik taq' ta'ntiuxh te Tiuxh ti' tele'l jolol inq'a aj Eefeso t-inq'a txumb'al uva' kantxhaq kuxhtu'. Tul nik motx tok vet s-niman tetz Jesuus, ti' uva' tan, ch'exelich vet ta'n quB'aal Tiuxh.

Tul nik taq' Pa'p ta'ntiuxh te Tiuxh, ti' uva' tan, nik motx ik'utxh vet inq'a niman tetz Jesuus b'a'nla txumb'al vatz jolt inq'a aj Eefeso. Tul nik taq' Pa'p ta'ntiuxh te Tiuxh ti' inq'a mam b'a'nil uva' la' taq' quB'aal Tiuxh te inq'a niman tetz Jesuus. Tul nikat taq' Pa'p ta'ntiuxh te Tiuxh, ti' uva' at vet viTiuxhil Tiuxh t-taanima inq'a aj Eefeso, inq'a at vet ok s-niman tetz Jesuus.

Tul nik ijaq Pa'p te quB'aal Tiuxh uva' quB'aal Tiuxh la' aq'on mamala txumb'al te inq'a niman tetz Jesuus ti' tootzaqit tel jank'al inq'a b'a'nil uva' aq'el vet te inq'a niman tetz Jesuus ti' vik'uqb'ataq ik'uul ti' u quB'aal Jesuus.

2. Efeesios 2.1-22

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' uva' nik tuls Pa'p s-k'uul inq'a aj Eefeso, inq'a niman tetz Jesuus ti' kame uva' qat motx ichitp t-inq'a ipa'v ta'n vikam quB'aal Jesuus vatz u kurus. Atz kame uva' qat ib'an u quB'aal Jesuus ti' tok u b'a'nil xo'l inq'a xaal tuch' quB'aal Tiuxh.

3. Efeesios 3.1-21

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' vipaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus xo'l inq'a xaal, inq'a jit tij imam Israeel. Echetz la' tootzaqite inq'a xaal uva' mamala txumb'al at xe' quB'aal Tiuxh ti' taq't ootzaqiloq jank'al inq'a iqle'm at vet tiq'ab' inq'a niman tetz Jesuus ti' teesal iq'ij inq'a ye'b'a'n. K'uxhetz atich ku' Pa'p t-tze', tan nikich taq' b'en Pa'p itial inq'a niman tetz Jesuus. Tul a' nikich tal Pa'p uva' at taanima u quB'aal Jesuus ti' inq'a niman tetz, tan sib'xh tikle'm ti' ib'ant mamala kam k'atz inq'a niman tetz. Tan a'l nik ipal ivi' ib'ant inq'a b'a'nil vi' kam inq'a la' tab'i inq'a niman tetz s-te.

4. Efeesios 4.1-32

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' k'uxh jalelaqich tib' itxumb'al inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq, atz ti' u tatine', atz k'uxh kam inq'a nikich motx iqeje', pet s-txheel, tan va'laqxh vet iyol qat ib'an s-vatzaq ti' inimat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan va'laqxh vet iyol qat ib'an s-vatzaq ti' ik'ulux viTiuxhil Tiuxh tu taanima. Atz va'laq kuxh iyol qat ib'an ti' iku'aq xe' a' ti' ik'utxhta' uva' niman vet tetz Jesuus. Tul eela kuxh nik motx itx'eb'on vet ti' tul u quB'aal Jesuus inpaqte. Echetz ik'ulelxhtu' uva' la' motx itanb'a ib'anax inq'a txumb'al uva' chiana'q kuxh ib'anax s-te. Tul a' vet la' motx ik'utxh inq'a b'a'nla txumb'al uva' taq' quB'aal Tiuxh s-te uva's motx tok s-niman tetz Jesuus. Tan a' u ak' txumb'al iviinixsa quB'aal Tiuxh s-k'atza. Echetz a' la' motx ib'an u jik; atz la' ijetxho'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh. Ech uva'e nik tal inq'a b'a'nla txhaq yol uva' inuqulxhtu'.

5. Efeesios 5.1-20

Vito'v tanul yol, tan a' tel tal Pa'p ti' inq'a b'a'nla txumb'al ti' kam la' motx tulb'e tiq'ot viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul nikat tal Pa'p uva' ye' la' motx taq' tib' eesaloq t-b'ey ta'n jolt inq'a uq'e'yb'al. Tan tira k'uqleb'al k'uul taq'onv viTiuxhil Tiuxh k'atz inq'a niman tetz Jesuus.

6. Efesios 5.21—6.20

Vivaqaq tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' motx itx'ol tiq'ot tib' s-vatzaq, atz ib'an-taq eela iyol. Tul la' motx inima tib'. Tul nik tal Pa'p kam la' motx tiq'ot tib' inq'a xaoal s-vatzaq, inq'a tz'alona'ql vete'. Atz nik taq' Pa'p txumb'al ti' kam la' motx tiq'ot tib' inq'a txutxa b'aala tuch' inq'a initxa'a.

7. Efesios 6.10-20

Vijuvq tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam la' tule inq'a niman tetz Jesuus imaqt tib' ti' ib'anax u ye'b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tul txumb'alimal nik ib'ant Pa'p eela tuch' va'l sol uva' nik toksa jank'al b'anb'al txh'a'o s-ti', ti' ib'en b'an txh'a'o. Jank'aletz u yol uva' nik tal Pa'p tzitza, tan a' nikich elk itxumb'al Pa'p te inq'a sol, inq'a nikich til Pa'p iviqtaq tib' ti' ib'en b'an txh'a'o. Tan tuulb'al uva's atich ja' Pa'p t-tze', tul nikich til Pa'p kam nik ib'an inq'a sol. A'etz val u tetxhlal uva' nikich itxhok Pa'p ti' ib'en te inq'a xaoal, ti' uva' la' motx ib'an tutxh tib' vatz quB'aal Tiuxh ti' teesal iq'ij inq'a ye'b'a'n uva' nikich motx banon. Tul a' nik yolonk Pa'p ti' inq'a iqle'm uva' at k'atz inq'a niman tetz Jesuus ti' itxhejaq iyak'il ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n.

Tul nik tal Pa'p uva' la'xh b'en inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh s-qe, tan ta'nxxh vinu-qule. Tul ta'nxxh la' qub'an u jik vatz quB'aal Tiuxh, atz vatz inq'a xaoal. Tul a' la' qutxhok tok u b'a'nil s-quxo'l tuch' inq'a xaoal. Tul a' la' quk'uqb'avat quk'uul ti' quB'aal Jesuus k'uxh kamxh itza'lal la' palk o'. Tan a' la' qoksa t-quvi' uva' chitel vet o' ta'n vib'a'nil u quB'aal Jesuus ti' ye' b'en qilt u k'axk'o. Tul ta'nxxh la' ik'uqb'avat inq'a niman tetz Jesuus ik'uul ti' viTiuxhil Tiuxh ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul ye' la' motx xo'v ti' talaxe'. Atz ye' la' motx ya' ti' inatxhk'uulal quB'aal Tiuxh. Jank'aletzxh inq'a kam inq'ae, tan a'etz inq'ae, la' qub'an txh'a'o s-ti'. Tan mamala kuxh kam nik itxhok u ye'b'a'n s-qi'.

Efesios 6.21-24

Tiya'teb'aletz vete', tul nik tal Pa'p ti' vitxhaqt b'en Tiikiko ti' taq'ax ka u tu' te inq'a niman tetz Jesuus uva' at t-Efeso. Tul la' b'en tal Tiikiko jank'al uva' nik ipaleb'e Pa'p tu tze'. Tul nik tal Pa'p b'a'nil tiib'a inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik k'ulun u u'.

EFESIOS

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso

1 ¹In Pa'p, va'l te inq'a iapoostol quB'aal JesuKriisto, tan ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe s-vi'.

Niketz vaq' b'en val u u' sete, ex inq'a ch'exel ex ta'n quB'aal Tiuxh, ex inq'a tu tenam Eefeso, ex inq'a k'uqleb'xh k'uul etatin vet ti' inimal u quB'aal JesuKriisto.

²Tul a' vib'a'nil Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto, la' atin sexo'l. Tul a' vib'a'nil la' atin tetaanima.^a

a 1.2 U yol «gracia» tu kastiiya uva' nik tal u versiikulo uva'a, tan «b'a'nil» nik elka'p t-quyolb'al. A'etz u b'a'nile ti' u kuyb'al ipa'v inq'a xaoal uva' oy kuxhtu', inq'a la' niman quB'aal Jesuus.

Pet u yol «paz» tu kastiiya uva' nik tal u versiikulo uva'a inpaqte, tan «b'a'nil tetaanima» nik elka'p t-quyolb'al. A'etz u b'a'nile, ti' uva' b'a'n la' tatin inq'a niman tetz Jesuus vatz quB'aal Tiuxh ti' vimal u quB'aal Jesuus.

**Uva's inatxht Pa'p Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesuus, atz taq'
ta'ntiuxh ti' inq'a mam b'a'nil uva' nikich ik'ul inq'a niman tetz
Jesuus, inq'a tu tenam Eefeso, ti' inimal u quB'aal Jesuus**

³Qoksavaqetz iq'ij u quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto, ti' inq'a mam b'a'nil uva' qat taq' s-qe s-k'atza t-inq'a amlika' tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil. Tul ti'etz u qatin tuch' quB'aal JesuKriisto nik isa'vat taq'ax inq'a mam b'a'nil s-qe. ⁴Yekichetxh ich'ex o' u quB'aal Tiuxh ti' qub'en sitenam uva's ye'xnaqich iviinqixsat u q'ij saq. Tan tootzaqich vet quB'aal Tiuxh uva' la'ich qub'an va'l quyol tuch' u quB'aal JesuKriisto, atz ti' uva' la' qujetxho'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh, atz ti' uva' ye'l vet inva'to'q ye'b'a'n la' til s-qi', eche va'q oksa'm uva' mij vet b'eeq tz'il s-ti'. ⁵Tan ti' uva' atxh taanima quB'aal Tiuxh s-qi', tul yekichxh tal quB'aal Tiuxh uva' tira la'ich toksa vet o' s-k'aol ime'al ta'n vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto. Echetz ib'ant quB'aal Tiuxhe, tan a' u b'a'nil k'aqich ta'n ti' taq'ax s-qe. ⁶Tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva' la' oksal iq'ij ti' u atxhveb'alla b'a'nil uva' qat ib'ana. Tan qat ijalu o' ti' qub'en s-b'a'n s-vatz ti' u qatin tuch' u quB'aal JesuKriisto, uva' atxh taanima quB'aal Tiuxh s-ti'. ⁷Tul a' u quB'aal JesuKriisto qat ul chiton el o' jaq' u yol uva' atich vet ja'p s-qib'a, ti' tel vikaqal ti' kukuyuxe'. Tan sib'xhte vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-qi'. ⁸Poro elom koqxhte uva' nik taq' quB'aal Tiuxh s-qe. Tan qat taq' mamala qutxumb'al ti' jank'al inq'a ul ib'an quB'aal JesuKriisto vatz tx'ava'. Atz qat taq' mamala qootzaqib'al s-ti'. ⁹Atz qat taq' quB'aal Tiuxh qootzaqi u titz'ab'al s-qi', inq'a ya'n nik taq' ootzaqiloq s-txheel. Tan a' u b'a'nil k'aqich ta'n ti' taq'ax s-qe, tan ech uva'e alelich tzaan s-qi' ta'n s-b'axa. Tul ti'etz u qatin tuch' quB'aal JesuKriisto taq'vat ootzaqiloq. ¹⁰Tan tetxhal la'ich opoon va'l q'ij uva' la'ich itzoqpisa ela'pun quB'aal Tiuxh kam inq'a b'a'n uva' alelich ta'n. Tul tetxhal kuxh va'l vet la'ich ib'ant quB'aal JesuKriisto iq'esalil tiib'a inq'a kam s-kaqaayil, inq'a vatz tx'ava', atz inq'a t-amlika'.

¹¹Echetz ti' u qatin tuch' u quB'aal JesuKriisto, tul itxaj o' quB'aal Tiuxh, atz ti' uva', o' oksan iq'ij u quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Tan b'anelxh vet ka ta'n quB'aal Tiuxh uva' la'ich b'en o' s-niman tetz. Tan antxh quB'aal Tiuxh nik b'anon uva' ech la' elka'pun inq'a yole uva' itz'amich tzaan ta'n ti' ib'anaxe'. ¹²Tan a' titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-qi', o' inq'a tij imam Israeel, uva', a', o' la' oksan iq'ij ti' u nimla tatine', o' inq'a b'axa nik qutx'eb'on ti' tul u Kriisto. ¹³Echatetz kuxh titz'ab'al quB'aal Tiuxhe seti'. Tan ant ex motx qeon inq'a b'a'na txhaq yol ti' Jesuus. Tan qat etab'i inq'a yol uva' qal sete uva' inuquxhtu'. Tul qat motx egeja, echetz qat motx echitpe t-inq'a epa'v. Ya'ne qat ok vet viTiuxhil Tiuxh tetaanxelal, viTiuxhil Tiuxh uva' alal vete' uva' la' aq'ax s-qe ta'n quB'aal Jesuus. Tan a' viTiuxhil Tiuxh qat okka setetxhlal uva' tira ex vet niman tetz u quB'aal JesuKriisto. ¹⁴A'etz vet viTiuxhil Tiuxh xheenya s-qi', tx'eb'b'al tetz, ti' uva' atel kam la' taq' quB'aal Tiuxh s-qe. Tan tetxhal kuxh la' opoon u q'ij, tul la' ichit quB'aal Tiuxh vitenam uva' ch'exel vet ta'n, echetz la' qoksat vet iq'ij u quB'aal Tiuxhe s-ti'.

**Uva's talt Pa'p uva' antxh quB'aal Tiuxh la' aq'on
tootzaqib'al inq'a niman tetz ti' tilix vinuqul**

¹⁵Niketz vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, ti' uva' ant kuxh al u k'uqleb' ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Atz nikat vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, ti' uva'

nik ek'utxhe' uva' at etaanima ti' inq'a emol s-niman tetz Jesuus s-kaqaayil. ¹⁶Echetz ye'l in nik inya' ti' taq'ax ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti', tan nik viq'o tzaan ex s-tuul uva's nik innatxht Tiuxh. ¹⁷Tul a' nik vab'i te quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto uva' mam yol tatine', uva' la' taq' etxum-b'al ti' etootzaqit tel inuqul inq'a yol ti' u quB'aal Tiuxh ta'n viTiuxhil. Echetz la' ik'utxhte sete s-b'a'n kam b'anel ta'n tatin u quB'aal Tiuxh. ¹⁸Tul nikat vab'i te quB'aal Tiuxh uva' la' ijaq vetitz'ab'al ti' etootzaqit ti' kam b'a'nil nik itx'eb'on k'atz quB'aal Tiuxh uva' toq taq' sete. Tan ti' uva' qat isa' tzaan ex, tul atetz vet etokeb'al ti' ek'ulta'. Atz la'at etootzaqi uva' tira mam b'a'nil la' ek'ul tu nimla tatin quB'aal Tiuxh, ti' uva', ex niman tetz, atz ch'exel vet ex ta'n. ¹⁹Atz la'at etootzaqi uva' ye'xhkam inva'to'q la' ib'an eela tuch' u nimla ticle'm quB'aal Tiuxh ti' qulotxhoxe', o' inq'a niman tetz Jesuus. Tan tira seb't kuxh taq'onv u nimla ticle'm s-qi' uva' tira at itxakunb'al s-qe. ²⁰Tan tuch' u ticle'm quB'aal Tiuxh, tul itz'e'v u quB'aal JesuKriisto inpaqte, k'uxh ma'tich vet ikame'. Tul tuch'at u ticle'm quB'aal Tiuxh, tul k'uqe'v vet u quB'aal JesuKriisto tiseb'al quB'aal Tiuxh t-inq'a amlika' ti' ib'ant viq'esalil. ²¹Tul a'etz vet quB'aal JesuKriisto iq'esal s-txheel tiib'a jank'al iq'esal, atz inq'a at ticle'm, inq'a aj yol, tuch' inq'a b'ek'on'al, inq'a at vatz tx'ava'. Tan ye'xhkam inva'to'q b'ij tetz iqle'm palna'q tiib'a u quB'aal JesuKriisto, k'uxh tintanul inq'a ya'b' s-txheel, atz k'uxh tinjattant ya'b' uva' la' uli. ²²Echetz a' vet u quB'aal Tiuxh qat oksan jank'al inq'a kam jaq' u ticle'm quB'aal JesuKriisto. Atz qat toksa siq'esal tiib'a inq'a kam s-kaqaayil, atz tiib'a inq'a niman tetz. Tan ech tatin quB'aal JesuKriisto tiib'a inq'a niman tetz, eche tatin quvi' tiib'a u qutxhi-o'l. ²³A'etz vet inq'a niman tetz Jesuus, ech tatin k'atz quB'aal Jesuus, eche tatin jatvatzul u qutxhi-o'l. Tan a' u quB'aal JesuKriisto nik b'anon iq'esalil xo'l inq'a niman tetz. Tan a' quB'aal JesuKriisto tira nik tz'eqsan jank'al inq'a motx iviinixsa. Atz jank'al inq'a kam viinixsamal ta'n, nik tz'eqsan tatin u quB'aal JesuKriisto inpaqte.

Uva's talt Pa'p uva' tuch' kuxh vib'a'nil quB'aal Tiuxh qat chitpik o'

2 ¹A'etz vet quB'aal JesuKriisto aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Pet uva's jatxhaq tzaan, tan kamna'qich vet ex vatz quB'aal Tiuxh ta'n inq'a epa'v, atz ta'n inq'a ye'b'a'n inq'a nikich motx eb'ane'. ²A'ichetz u ye'-b'a'n nikich eb'an s-jatxhaq tzaan inq'aa. Tan a' kuxh txh'uyich ex ti' kam uva' nikich ib'an inq'a xao'l sevatz, inq'a vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. Tan a' nik motx inima viq'esal jank'al inq'a demoonio, inq'a iq'esal tuul kaqiq'. Tan a' iq'omal ta'n u txumb'al tetz palsa yolil vatz quB'aal Tiuxh. A' u txumb'ale uva' seb't taq'onv tu taanima inq'a xao'l, inq'a ye' nik niman quB'aal Tiuxh. ³Atz echatich kuxh o'e s-qukaqaayil inq'a ib'an ka. Tan a' kuxh nikich qub'an inq'a kantxhaq uva' nikich tatxhva u qutxhi-o'l. Atz nikich qaq' te u qutxhi-o'l, atz te u qitz'ab'al kam u pa'v uva' nikich isa' ib'anaxe'. Ti'etz uva', o' aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, xa'tetze ik'ulelxhtu' uva' la'ich ul vik'a'-nal quB'aal Tiuxh s-qiib'a. ⁴Pet sib'xh taanima quB'aal Tiuxh s-qi'. Tan ye' qat

b 2.2 K'uxh a' nik tal u versiikulo <vatz tx'ava'>, a' nik elka'pun uva' j'it a' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'>. Atz va't nik elka'pun uva' <ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n>, atz j'it a'e vinuqul.> Ech uva'e nik tal t-Tio 5.14 tuch' t-Xhun 1.5.

ikuy kuk'axb'e', tan tira qat itxum quvatz. ⁵K'uxhetz kamna'qich vet o' ta'n u pa'v vatz quB'aal Tiuxh, pet ti'etz vet quqejt u quB'aal JesuKriisto, tul qat itz'e'v vet o' vatz quB'aal Tiuxh; itz'e'v vet o' ta'n u titz'e'vsat quB'aal Tiuxh u quB'aal JesuKriisto. Tan yiqxh ib'a'nil quB'aal Tiuxh, tul qat chitpik o' t-inq'a qupa'v. ⁶Tul ti'etz quqejt u quB'aal JesuKriisto, tul qat taq' quB'aal Tiuxh q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, eche uva' taq't quB'aal Tiuxh q'ij isaq quB'aal JesuKriisto uva's titz'e'v inpaqte. Tul va'letz vet k'uqlel o' k'atz quB'aal JesuKriisto t-inq'a amlika' tal uva' k'uqlel ti' ib'ant iq'esalil. ⁷Qatetz ib'an quB'aal Tiuxh u yol uva'e, ti' ik'utxhuxe' uva' tira sib'xh taanima s-qi' s-txheel, atz k'uxh jattant ya'b' la' uli, tan sib' ikuyune', ti' uva' qat palk u quB'aal JesuKriisto s-qi'. ⁸Tan a' vib'a'nil quB'aal Tiuxh qat chiton ex, tan qat eqej vet u quB'aal JesuKriisto. Jitetz ti' eb'ano'm tul qat ichtivat ex, pet yiqxh qat tzaj u b'a'nil t-taanima. Tul qat icht ex. ⁹Echetz ye'xhab'il la' toksa iq'ij. Tan jit ti' ib'ano'm va'q xaal qat chitonka. ¹⁰Tan a' u quB'aal Tiuxh qat b'anon, tul qat taq' b'en o' s-tetz, atz sitenam. Tan ti' u qatin tuch' quB'aal JesuKriisto, tul qat titz'e'vsa o' quB'aal Tiuxh. Tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva', a' la' qub'an vet inq'a b'a'nla b'ano'm. Tan ech uva'e itz'amich vet ta'n quB'aal Tiuxh uva's ye'naqich ich'exet o'.

**Uva's talt Pa'p uva' ib'a'nil vikameb'al quB'aal Jesuus vatz
kurus, tul va'l kuxh vet iyol inq'a niman tetz Jesuus, inq'a
aj Efeso, k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh ye'le**

¹¹Echetz ulsavaq sek'uul vetatiniche uva's ye'xnaqich etootzaqit u quB'aal Tiuxh, ex inq'a jit ex tij imam Israeel. Tan, ti' uva' ye' nikich enima viqolpe'l inb'iil te vetxhi'o'l, tul elna'qich eq'ij ta'n inq'a tij imam Israeel. Tan a'ich titz'ab'al inq'a tij imam Israeel uva' ta'nxxh atich taanima quB'aal Tiuxh s-ti', tan nikich motx inima u yol ti' viqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l ta'n inq'a xaal. ¹²Poro tira ye'l inva'q b'a'nil nikich etx'eb'e' k'uxh la'ich kam ex. Tan tira jetxhona'qich el ex k'atz quB'aal Tiuxh tuulb'al vetatin vatz tx'ava'. Tul jitoqich etootzaq u quB'aal JesuKriisto. Tul jitoqich ex tij imam Israeel. Tul tira jetxhich el ex k'atz inq'a iyol quB'aal Tiuxh, inq'a jeqb'amich ka ta'n ti' talt ka u tuleb'al u quB'aal JesuKriisto. ¹³Pet s-txheel, tan ib'a'nil vet quB'aal JesuKriisto, tul qat jetxhon vet ok ex k'atz u quB'aal Tiuxh. Tan ti' tel vikaqal quB'aal JesuKriisto vatz u kurus, tul qat kuyepik vepa'v.

¹⁴Tan a' quB'aal JesuKriisto qat oksan u b'a'nil s-quxo'l. Tul qat taq' quB'aal JesuKriisto kuk'ul qib', k'uxh tij imam Israeel, atz k'uxh jit tij imam Israeel. Tul qat teesa el quB'aal JesuKriisto u txhi'k'uula ib' s-quxo'l uva' echiche iku' tz'ach iku' s-quxo'l. ¹⁵Tan a' vikam quB'aal JesuKriisto vatz u kurus ul eesan iq'ij inq'a txhi'k'uula ib'. Atz antxh vikam u quB'aal JesuKriisto ul b'anon uva' jit vet tetxhal la' nimal inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a qejo'm uva' txhaqpaq kuxh inimal ta'n inq'a tij imam Israeel. Tan a' uva'e, nikich jatxon quxo'l. Pet a'etz vet u quB'aal JesuKriisto qat aq'on kuk'ul qib' k'uxh jatxelich qib' setuch', ex inq'a jit ex tij imam Israeel. Echetz va'l kuxh vet qitz'ab'al s-qukaqaayil ti' quqejt u quB'aal JesuKriisto, tan at vet u b'a'nil s-quxo'l. ^c ¹⁶Tul a'

c 2.15 ¿Kam talax u yol uva'?, ech tal Pa'p s-eche: —...vikam u quB'aal Jesuus ul b'anon uva' jit vet tetxhal la' nimal inq'a b'ek'b'al tuch' inq'a qejo'm uva' txhaqpaq kuxh inimal, —chiche. A' nik tal Pa'p uva' nimal kuxh nik ex elka'p vikam quB'aal Jesuus vatz kurus ti' itxhoox inq'a

vikam quB'aal JesuKriisto vatz kurus qat oksan b'a'nil s-quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh. Tul va'l kuxh vet qitz'ab'al s-qukaqaayil la' qub'ana. Tul ech vet qatin, eche u qutxhi'o'l, tan va'l kuxh tatine', k'uxh nima vatzlen elna'qle, atz at itxa-kunb'al junun. Echetz antxh vikam quB'aal JesuKriisto vatz kurus qat eesan el inq'a txhi'k'uula ib' s-quxo'l. ¹⁷Tan qat ul u quB'aal JesuKriisto ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' tok u b'a'nil sexo'l, ex inq'a jit ex tij imam Israeel, ex inq'a sib'xh atich el ex k'atz quB'aal Tiuxh. Atz qatat ul ipaxsa quB'aal JesuKriisto inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l ti' tok u b'a'nil sexo'l tuch' quB'aal Tiuxh, ex inq'a tij imam Israeel, ex inq'a jetxhich ok etib' ti' iqeex viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁸Echetz tuch' vib'a'nil quB'aal JesuKriisto, tul va'l kuxh vet nik qok vatz quB'aal Tiuxh ta'n viTiuxhil.

¹⁹Tootzaqletz vet ex quB'aal Tiuxh. Pet jit vet ex va'q xaoL uva' ye' ootzaqimal uva' tal kuxh tzajna'qle. Pet qat oky vet ex s-aj tenam, tu tenam tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil tiib'a inq'a niman tetz, inq'a ch'exel vet ta'n. Atz qat oky vet ex s-tatxhul k'atz quB'aal Tiuxh, eche tatin inq'a nitxa'

qupa'v. Va'le, uva' jit vet tetxhal koq la'ich tz'e'sal ok inq'a txoo s-jaqb'al kuyb'al vatz quB'aal Tiuxh, eche uva' nikich inima inq'a tij imam Israeel. Tan a' vikameb'al quB'aal Jesusu txhoon vipa'v inq'a xaoL vatz quB'aal Tiuxh; pet jit tetxhal la' b'anax va'to'q kam ti' itxhoon inq'a pa'v, eche uva' nikich tal inq'a b'ek'b'al. Pet a' la'ich ib'an vet inq'a xaoL uva' tuch' taanima la' motx ijaqvatz ikuya ti' inq'a ipa'v te quB'aal Tiuxh. A'e u 'justificación,' chich e'l t-kastiia.

Atz va'te, uva', a' vet quB'aal Jesusu nik oksan iyol inq'a niman tetz vatz quB'aal Tiuxh. Pet jit vet tetxhal la' atin va'to'q oksan yol vatz quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal inq'a b'ek'b'al. Tan yekxh viyol inq'a xaoL vatz quB'aal Jesusu. A'e u 'intercesión,' chich e'l t-kastiia.

Atz va'te, tan a' vet viTiuxhil Tiuxh nik tx'aon inq'a niman tetz Jesusu t-inq'a ipa'v. Atz a'at nik tx'aon inq'a niman tetz Jesusu paqte, vinimal viyolb'al quB'aal Tiuxh; a'e inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu. Tan a' uva'e, nik tx'aon inq'a titz'ab'al, tul a' la' ib'an vet inq'a b'a'n. Pet jit a' la' ib'an vet inq'a kantxhaqla txumb'al, a'e inq'a tz'ilb'ixsa ib' vatz quB'aal Tiuxh. Atz jit a' la' nimal vet kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al. Tan nik tal inq'a b'ek'b'al uva' jatvatzul kuxh inq'a kam nik tz'ilb'ixsan inq'a xaoL. Tul tetxhaletz la' inima inq'a b'ek'b'al tetz u tx'ajo'm. Pet a'ichetz itxa'k inq'a b'ek'b'al vitxhusux inq'a xaoL ti' ib'en s-te uva' nik motx itz'ilu tib' t-inq'a pa'v vatz Tiuxh. Tan k'uxh nik tal inq'a b'ek'b'al ti' inq'a tx'ajo'm, atz ti' itx'ajax inq'a kam, tan a' nik itxhus b'en s-tuch' uva' la' b'en te inq'a xaoL uva' ech la' motx itx'ajt tib'e t-inq'a ipa'v. Pet a'etz itxhus vet quB'aal Jesusu te inq'a xaoL ti' u tx'ao ib' uva' a' la' itx'aj vet inq'a xaoL u taanxelaL vatz quB'aal Tiuxh tuch' vinimal viTiuxhil Tiuxh, atz tuch' vinimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu; a'e viyolb'al quB'aal Tiuxh. A'e u 'regeneración,' chich e'l t-kastiia. Echetz ex ib'an vet quB'aal Jesusu ti' itzoqpsal inimal inq'a b'ek'b'al. Tul jit vet tetxhal la'ich nimal jatvatzul inq'a qe'jo'm.

Atz va'te, a'e uva', a' vet itenam quB'aal Tiuxh inq'a nik niman quB'aal Jesusu. Pet jit vet a' itenam quB'aal Tiuxh, inq'a tij imam Israeel, inq'a qolel vet el inb'iil te vitxhi'o'l. Tan a'ich itxa'k uva' nimanich tetz quB'aal Tiuxh, inq'a qolel el inb'iil te vitxhi'o'l. Pet tuulb'alez vet uva's tul quB'aal Jesusu vatz tx'ava', tan a'ichetz la' b'en vet sitenam quB'aal Tiuxh, inq'a la' k'uqb'an ik'uul ti' quB'aal Jesusu, k'uxh kamxh tenamil. Pet jit tetxhalen koq vet tijaq inmaq Israel.

Tan a'etz vet tetxhalaL vitenam Tiuxh tal quB'aal Jesusu, a'e viTiuxhil Tiuxh uva' la' atin vet tu taanima inq'a xaoL, pet jit tetxhalen koq vet la' qolpe'l inb'eeq te vitxhi'o'l.

Jatva'letz inq'a yol uva' qat qal tzitza, tan a'etz inq'a yole uva' nik tal inq'a b'ek'b'al, atz a'etz inq'ae ul iya'sa quB'aal Jesusu inimale'. Pet ye'xhkam iya'sa quB'aal Jesusu inimal uva' la' ik'uq-b'a inq'a xaoL ik'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' ikuyux vipa'v. Antetzxh uva'e pal tiq'o quB'aal Jesusu, atz pal toksa quB'aal Jesusu iyak'il. A'e, uva' atxh qaanima ti' quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Atz la' qunatxhk'uula tuch' qaanima tuch' qitz'ab'al, atz tuch' qaanelal.

Atz va't, uva' nik tal u b'ek'b'al, uva' atxh taanima inq'a xaoL s-tib'ilaq la' ib'ana. Antetzxh uva'e pal taq' quB'aal Jesusu iyak'il inpaqte. Tan a'etz uva'e, a'l tira ye' nikich motx inima inq'a iq'esal uq'e'yb'al vatz quB'aal Jesusu. Echetz s-ti'ile a'l taq't quB'aal Jesusu iyak'il u yol uva'e tuch' inq'a niman tetz. Tan tal quB'aal Jesusu jab'il uva' nik isa' ib'en siq'esalil xo'l inq'a niman tetz Jesusu, tul a' uva'e, la' taq' b'en tib' s-k'uulan tetz imol. Pet jit kuxh a'l la' taq't b'en tib' s-nim, echiche inq'a iq'esal uq'e'yb'al.

k'atz ib'aal. ²⁰A'etz ix'e'al viyolb'al quB'aal Tiuxh nimamal eta'n, a'e inq'a yol uva' tal ka quB'aal JesuKriisto. Atz a'e, uva' nik ipaxsa inq'a apoostol. Tul a' uva'e, nikich itxhus inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan ech nik ib'an quB'aal Tiuxh ti' inuk'il inq'a niman tetz Jesuus, eche nik ib'an va'q aq'ol ja' otzotz uva' la'xh itxhab'a itzaj u otzotz tu ku'eb' ix'e'. ²¹Pet a' u quB'aal Tiuxh nik nuk'in inq'a niman tetz Jesuus s-kaqaayil. Tul aalemal ich'ij vet ti' ijjetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Tan ech b'anel ta'n, eche va'q aq'ol ja' otzotz uva' nik inuk'i ja' inq'a sivan, tetxhal ib'en s-va'q tostiuxh. ²²Echetz ant vet ex qat ich'ex ex quB'aal Tiuxh, ti' uva' tira la' atin vet viTiuxhil Tiuxh tuul etaanxelal.

**Uva's talt Pa'p uva', a'ich tiqatz talax viyolb'al
quB'aal Tiuxh xo'l inq'a jit tij imam Israeel**

3 ¹In Pa'p, tul il in at ja' in t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto sexo'l, ex inq'a jit tij imam Israeel. Echetz s-ti'ile ant ex la' ok ex s-niman tetz Jesuus. ²Atz kamal at vet sek'uul uva', a' u quB'aal Tiuxh tuch' vib'a'n timer qat aq'on viqatzi talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l, ex inq'a jit ex tij imam Israeel. ³Tul a' inq'a b'a'nla txhaq yole uva' taq' quB'aal Tiuxh vootzaqi, inq'a yol, inq'a ye'ich ootzaqimal ti' u quB'aal JesuKriisto. Aloh intz'ib'al b'en inb'iil inuqul sete. ⁴Sik'levaqetz inq'a yol inq'ae. Echetz la' etootzaqite kam uva' qat vootzaqi ta'n u quB'aal Tiuxh ti' u quB'aal JesuKriisto, inq'a yol uva' ye'ich ootzaqimal s-na'ya, tetxhal qul tzitza s-tuulele. ⁵Poro ye'letz inq'a yol aq'ax ootzaqiloq s-na'ya te inq'a xaal, inq'a itz'lich tintanul inq'a ya'b' ib'anka. Pet s-txheel, tan qat taq'l vet ootzaqiloq te inq'a iapoostol, inq'a ch'exich ta'n, atz te inq'a q'exsan tetz viyolb'al ta'n viTiuxhil Tiuxh. ⁶A'etz inq'a yol qootzaqi uva' ib'a'n timer u quB'aal JesuKriisto, tul ant vet ex inq'a jit tij imam Israeel at etokeb'al tuch' inq'a tij imam Israeel, ti' etetzat inq'a b'a'n timer uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh uva' la' taq' quB'aal JesuKriisto. Tul a' inq'a xaal la' etzan inq'a b'a'n timer, inq'a la' qeon inq'a b'a'n timer txhaq yol s-ti'. Tul va'l kuxh iyol s-ka'tanul la' ib'ana.

⁷Tan tib'a'n timer kuxh quB'aal Tiuxh, tul qat taq' viqatzi talax inq'a b'a'n timer txhaq yol ti' Jesuus. Tan seb't taq'onv u tiqle'm quB'aal Tiuxh sink'atza ti' ijalpul vintxumb'al. ⁸Qatetz taq' quB'aal Tiuxh viqatzi ipaxsal inq'a b'a'n timer txhaq yol ti' Jesuus xo'l inq'a jit tij imam Israeel, inq'a b'a'n timer txhaq yol uva' nik alon uva' ye'l s-atxhel vib'a'n timer quB'aal JesuKriisto nik kuk'ul ti' vinimale'. Qatetz taq' quB'aal Tiuxh viqatzi, k'uxh nik innatxhe' uva' tira ye'l b'eeq vikle'm vatiz jolt inq'a motx ok vet s-niman tetz Jesuus. ⁹Atz qat taq' quB'aal Tiuxh viqatzi ti' vaq't ootzaqiloq kam k'aqel ta'n quB'aal Tiuxh ti' jank'al inq'a b'a'n timer txhaq yol ti' Jesuus, inq'a ye'ich ootzaqimal jatq'ix ix'e't tzaan jattanx ya'b' uva' payka, u quB'aal Tiuxh uva' viinqixsan inq'a kam s-kaqaayil. ¹⁰Pet a'etz vet o', inq'a niman tetz Jesuus, la' aq'on ootzaqiloq jank'al inq'a mam itxumb'al quB'aal Tiuxh te inq'a iq'esal, atz te inq'a iq'on ivi', inq'a nik ixaon t-kaqiq'. ¹¹Tan echxh uva'e itz'amich tela'pun ta'n quB'aal Tiuxh ti' kam uva' ul ib'an JesuKriisto; a'e u quB'aal. Tan na'yla yol ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe la' ib'ana. ¹²Echetz ti' uva' qat quqej vet u quB'aal JesuKriisto, tul ye'l vet quxo'val ti' qok vatiz quB'aal Tiuxh. Pet at vet qutial. ¹³Echetz nik valte sete, uva' ye' la' eb'an ka'l ek'uul k'uxh la' etab'i uva' nik inpal titza'lal seti',

ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. Pet a'l echiib'e', tan oksab' tetz eq'ije vinal titza'lal.

Uva's talt Pa'p uva' sib'xh u taanima quB'aal Jesusus s-qi'

¹⁴ Echetz nik inqaje've vatz Tiuxh, u quB'aal, ti' jank'al uva' qat ib'ana. ¹⁵ Tan ech tatin u quB'aal Tiuxh, eche b'aala te jank'al inq'a niman tetz, k'uxh een vet t-amlika', atz k'uxh at vatz tx'ava'. ¹⁶ Tul a' nik vab'i te u quB'aal Tiuxh uva' la' ilotxh ex, atz la' taq' iyak'il vetaanxelal tuch' viTiuxhil. Tan ye'l iya'e-b'al imotxeb'al inq'a ib'a'nil quB'aal Tiuxh. ¹⁷ Atz nikat vab'i te quB'aal Tiuxh uva' tira la' atin quB'aal JesuKriisto tetaanima, ti' vek'uqb'at ek'uul s-ti'. Tul tira atxh etaanima ti' u quB'aal JesuKriisto la' ib'ana. Tul nikat vab'i paqte te quB'aal Tiuxh uva' tira txhab'amoq etatin ti' ib'anax inq'a kam tib'a'nil s-kaqaayil ti' ek'utxhta' uva' atxh etaanima sevatzag la' ib'ana, eche itxha-b'al ib'en taq'il vi'oq tze' t-tx'ava'. ¹⁸ Echetz ti' uva' tiraxh la' etootzaqi s-b'a'n jank'alxhte u taanima u quB'aal JesuKriisto s-qi', o' inq'a niman tetz, eche inva'q kam uva' sib'xh ivatz, atz sib'xh toq, atz sib'xh at ja', atz sib'xh at b'en. A'etz uva'e, nik injaq te quB'aal Tiuxh uva' la' etootzaqi, atz la' tootzaqi jank'al inq'a niman tetz. ¹⁹ Tul nikat vab'i te quB'aal Tiuxh uva' tira la' b'en sete uva' sib' taanima u quB'aal JesuKriisto seti'. Tan tira sib' palna'q taanima quB'aal JesuKriisto seti', vi' uva' nik etole'v ti' tootzaqile'. Echetz tira tz'eqel vet etxumb'al la' ib'ana, eche jank'al vitxumb'al u quB'aal Tiuxh.

²⁰ Echetz qoksavaq iq'ij u quB'aal Tiuxh, tan sib'xh ticle'm ti' ib'ant mamala kam s-quk'atza. Tan a'l nik ipal ivi' ib'ant inq'a b'a'nil s-qe vi' kam inq'a nik qujaq s-te, atz vi' kam inq'a nik ib'en s-qe. ²¹ Tul la' oksal iq'ij quB'aal Tiuxh ta'n inq'a niman tetz tuulb'al jank'al inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'ena'. Atz la' toksa iq'ij ti' u tatin k'atz quB'aal JesuKriisto tuulb'al jattanulxh o'k'alal ya'b'. Tul echxh la' ib'ane.

**Uva's talt Pa'p uva' va'l kuxh vet iyol inq'a niman tetz
Jesusus la' ib'an s-vatzag ta'n viTiuxhil Tiuxh**

4 ¹ Iletz in at ja' in t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusus. Pet nik inb'an ya'l sete uva' a'xh eb'an kame uva' ik'ulel la' eb'ana, ti' uva', ex vet niman tetz Jesusus. Tan a' qat isa'vat tzaan ex quB'aal Tiuxh ti' etx'olt tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n. ² Tul ye' la' etaq' b'en etib' s-nim. Pet tz'u'kinla xaal ex la' eb'ana. Tul la' etiq'o ku'l etib' tuch' vetxumb'al; atz la' ekotx' evatz k'atz vemol, ti' uva' at etaanima seti' sevatzagil. ³ Tul b'an-vaqxh ya'l ti' ib'anax eela eyol, ti' uva' va'l kuxh vet etxeyex ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tan a' nik isa' viTiuxhil Tiuxh uva' la' atin b'a'nil sexo'l sevatzag. Tan va'l kuxh viTiuxhil Tiuxh at sek'atza. ⁴ Tan va'l kuxh vet ex sevatzag, ex inq'a niman tetz Jesusus, eche tatin u qutxhi'o'l. Tan k'uxh nimlen tatine', poro va'l kuxhtu'. Atz va'l kuxh viTiuxhil Tiuxh uva' at sek'atza. Tul va'l xh etx'eb't tul u quB'aal JesuKriisto, jank'al ex inq'a niman tetz. Tan a' uva'e, qat isa' tzaan ex u quB'aal Tiuxh s-ti'. ⁵ Atz va'l kuxh u quB'aal s-qiib'a. Atz va'l kuxh viyolb'al quB'aal Jesusus uva' qat quqaja. Atz va'l kuxh qitz'ab'al uva' s-qaq'ax ku' xe' a' ti' quk'utxhta' uva', o' vet niman tetz. ⁶ Atz va'l kuxh u quTiuxh, a'e u quB'aal s-qukaqaayil. Tul a'e viq'esal s-qiib'a s-qukaqaayil. Atz antxhte u lotxhol qetz s-qukaqaayil. Atz a'e, uva' at s-quk'atza s-qukaqaayil.

7Tul jununil o' qat taq' quB'aal JesuKriisto qutxumb'al ta'n viTiuxhil Tiuxh, jab'iste uva' qat isa' taq'ax s-qe; tul aya'lxh ik'uul qat taq' s-qe.

8Tan ech nik tal val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u Kriisto s-eche:

—B'en vet ja' tu amlika'.

Tul ant inq'a pereexho

tiq'o ja' s-ti',

inq'a a'xh pereexhoiche,

eche itxh'uye'v b'en

inq'a pereexho ti' iql

va'q mam iq'esar

qat ib'ana.

Tul motx taq' vet tikle'm

inq'a xaal,

—chich u yol.^{d e}

d 4.8 Saalmo 68.18 **e 4.8** A' nik tiq'ovat tzaan Pa'p u yol tu Saalmo 68.17-18 uva' itz'ib'a Daviid uva' atich ok s-mam iq'esar tu tenam Jerusaleen. Tan a' nikich titz'a Daviid ib'itix va'l tostiuxh tatib'al quB'aal Tiuxh tu Jerusaleen. Tan tira txumleb'alich kuxh tatin u Tiuxhla kaaxha uva' atich tuul u b'u'q tostiuxh uva's nikich ib'ant Daviid iq'esarilil. Tul nikichetz tab'i Daviid te quB'aal Tiuxh uva' la'ich ib'it va'q tostiuxh tal uva' la'ich atink u tiuxhla kaaxha. Tul nikichetz tul t-titz'ab'al Daviid kam la'ich ib'an tel b'en u quB'aal Tiuxh tuul u b'u'q tostiuxh tu tx'ava' Sinaii, tul la' aq'b' tu atib'al uva' ya'n la'ich ib'ita. Tan mam yol la'ich tel b'en u quB'aal Tiuxh nikich tal Daviid, eche uva' nikich ib'an va'q mam iq'esar ti' viq'a'v t-vitx'ava' uva's ma't tole'v ti' ib'anax va'q mam txh'a'o. Tan mamalaq kare't iq'omalaq vet ta'n tuch' inq'a imol uva's nik iq'a'v vet t-vitenam. Tul echetz la' ib'ane u tel tzaan u quB'aal Tiuxh uva' la' tel tzaan tu tx'ava' Sinaii, tetxhal topoan tu tenam Jerusaleen xo'l inq'a niman tetz, a'e inq'a tij imam Israeel. Tul a' nikich tal Daviid uva' atxh'ab'alichxh la' taq'b' quB'aal Tiuxh tu tatib'al u mam iq'esar, tul la' xhonatxh tu tatib'al u mam iq'esar ti' ib'anax iq'esarilil xo'l inq'a itenam. Tan ech uva'e nik tal tu u' Saalmo 68.17.

Tul nikat tal Daviid uva', a' la' aq'b'ik quB'aal Tiuxh tu tatib'al u mam iq'esar tu tenam Jerusaleen uva' niim atil ja'. Tul txh'uyel mamala lotxhol tetz tuch'aq itenam s-txala, eche itxh'uye'v joloq pereexho ti' va'q mam iq'esar uva' ma't tole'v ti' ib'anax va'q txh'a'o, eche uva' nik tal t-Saalmo 68.18a.

Tul iq'omal mamala oya ta'n inq'a itenam quB'aal Tiuxh ti' taq'ax s-te, eche inq'a isol va'q mam iq'esar uva' iq'omal joloq tx'ijb'al q'ij ta'n ti' b'en taq't te u mam iq'esar. A'e inq'a oya uva' nik ib'anb'e inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh ti' toksal iq'ij. Tul echetz la' tatin u quB'aal Tiuxhe xo'l vitenam tu tenam Jerusaleen; tul tira la' kajka xo'l. Tan ech uva' nikich titz'a Daviide, eche uva' nik tal tu u' Saalmo 68.18b.

Tul a'etz uva'e, tiq'o tzaan Pa'p ti' ib'ant eela u tel b'en quB'aal Jesus vatz tx'ava' tuch' u taq'b' tu amlika'. A' nik ib'an eela tuch' uva' s-tel b'en quB'aal Tiuxh tu tx'ava' Sinaii, tetxhal taq'b' tu tenam Jerusaleen, eche uva' nik tal t-Saalmo 68.17.

Tul nik ib'an Pa'p eela u tiq'ot b'en quB'aal Jesus taanxelal jolol niman tetz tu amlika', inq'a atich vet b'en tu tatib'al kamna'q; a'e, uva' 'Seeol', chich e'li, tal uva' nik ik'aq inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tul pereexho xe't e'l inq'a tiq'o b'en quB'aal Jesus s-ti'. Tan pereexhoich inq'a atich tu tatib'al kamna'q ta'n Satanaas nik tal Pa'p. Tan tab'i inq'a pereexhoich ta'n Satanaas, u b'a'nla yol uva' tal quB'aal Jesus tul motx inima. Tul ti'etz vinimata', tul echetz ichtipe'le tiq'ab' Satanaas tuulb'al tatib'al inq'a kamna'q. Tul txh'uye'v vet b'en ti' quB'aal Jesus uva's ib'en tu amlika'; tan nimanich vet tetz, eche uva' nik tal tu Saalmo 49.1 tuch' 86.13. Niketz ib'an Pa'p eela inq'a niman tetz Jesus inq'ae, tuch' jolol pereexho, inq'a txh'uyel ti' va'q mam iq'esar uva' nik taq'b' t-vitenam.

Tul niketz ib'an Pa'p eela inq'a pereexho txh'uyel ti' quB'aal Jesus tuch' inq'a pereexho uva' txh'uyel ti' va'q mam iq'esar. Tul nik tiq'o tzaan Pa'p inq'a tx'ijb'al q'ij t-viyol uva' nik tal Daviid tu u' Saalmo.

⁹¿Kametz nik elka'p u yol uva'? —B'en ja' tu amlika', —chiche. A'etz nik tal ti' u quB'aal JesuKriisto. Tan b'axa ku'l vatz u tx'ava' uva', a' vete vitz'ijo'nal ku'l. ¹⁰A'etz u quB'aal JesuKriistoe uva' ku'l vatz u tx'ava'. Tul antxhte uva' pal ja' tiib'a kaqaayil inq'a amlika' ti' ik'utxhuxe' uva', a' vet iq'esal tiib'a s-kaqaayil. ¹¹Tul antxh quB'aal JesuKriisto aq'on vet ticle'm inq'a niman tetz. Tan at inq'a toksa quB'aal JesuKriisto siapoostol. At inq'a toksa quB'aal JesuKriisto s-q'exasan tetz viyolb'al. At inq'a toksa quB'aal JesuKriisto s-paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti'. At inq'a toksa quB'aal JesuKriisto s-iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz. At inq'a toksa quB'aal JesuKriisto s-txhusul tetz inq'a niman tetz. ¹²Tan a' titz'ab'al quB'aal Tiuxh uva' la' motx ich'ijsa txha vet inq'a niman tetz Jesuus uva's la' taq'ax jatvatzul taq'on quB'aal Tiuxh s-te, eche u qutxhi'o'l uva' nimlen elna'qle. Tan jab'iste kuxh aq'on nik ib'an junun, echetz la' itxhusuxe vitenam quB'aal Tiuxh ti' ib'anax inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm. ¹³Tan a' isa' uva' va'lxh quyol ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz va'lxh quyol ti' qootzaqit viK'aol quB'aal Tiuxh; atz tetxhal quch'ij tuch' u qutxumb'al k'atz quB'aal Tiuxh, atz tuch' u qutxhab'at tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, tetxhal qopoon ti' qub'ant eela tuch' vitxum-b'al u quB'aal JesuKriisto.

¹⁴Echetz ye' qaq' qib' eesaloq t-b'ey ta'n inq'a xao, inq'a txhab'amal kuxh sub'u'm ta'n, atz kam kuxh inva'to'q txhusb'al la' itxhuli. Pet jit ech o' qub'an, eche inva'q ne' uva' tal kuxh la' b'enk u titz'ab'al. Atz jit ech o' qub'an, eche inva'q vaarko uva' tal kuxh la' iq'olik ta'n kaqiq' jab'al. ¹⁵Pet a'xh qal vinuqul s-quvatzaq. Tul a'xh la' quk'utxh uva' atxh qaanima s-qi' s-quvatzaq ti' talax vinuqul. Echetz la' quch'ije ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-kaqaayil, eche uva' ib'an u quB'aal JesuKriisto, u quq'esal, uva' ech tatin, eche u quvi' tiib'a u qutxhi'o'l. ¹⁶Tan a' u quB'aal JesuKriisto nik lotxhon inq'a niman tetz ti' ich'ij s-k'atza, atz ti' itxhab'al tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, ti' uva' atxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq. Atz va'l kuxh vet o' s-quvatzaq, tan tira txeyel vet qib' s-quvatzaqil. Tan nik qulotxh qib' s-quvatzaq ti' quch'ij tuch' u qatin k'atz quB'aal Tiuxh. Tan atxh qaq'on jununil o' ta'n quB'aal. Tul va'lxh nik quch'ij ti' quk'utxhta' uva' at qaanima s-qi' s-quvatzaqil. Tan ech qatin s-quvatzaq, eche tatin txhaq vatzul u qutxhi'o'l. Tan b'eeno txeyel tib' u qutxhi'o'l tuch' inq'a k'ulb'alaq tib' qub'aqil s-vatzaq. Tan va'l kuxh nik motx ik'ult iyak'il k'atz vinimal; tul va'lxh nik motx ich'ije'. Tul at taq'on junun ti' jank'al uva' nik ib'an u qutxhi'o'l.

Uva's talt Pa'p uva' la' taq' tib' inq'a xao jalpoq ta'n quB'aal Jesuus

¹⁷Niketz intiila b'ek'u sete tuch' u ticle'm quB'aal JesuKriisto uva' aq'el s-ve ta'n, uva' ye' la' eb'an vet, eche uva' nik ib'an jolt inq'a xao, inq'a ye'

Tan nik tal Daviid t-Saalmu uva' iq'omal inq'a tx'ijb'al q'ij ta'n inq'a txh'uyel ti' quB'aal Tiuxh. Tul la' taq' inq'a txh'uyel s-ti' inq'a tx'ijb'al q'ij te quB'aal Tiuxh. Pet Pa'p, tan jit a' nik talvat Pa'p ti' u quB'aal Tiuxh, pet a' nik talvat ti' u quB'aal Jesuus. Tul ye'xhkan nik tal Pa'p taq'ax inq'a tx'ijb'al q'ij te u quB'aal Jesuus, pet a' u quB'aal Jesuus nik aq'on inq'a tx'ijb'al q'ij te inq'a niman tetz. Aloq ye'xhkan taq' u quB'aal Jesuus te inq'a txh'uye'v s-ti', inq'a tzum topoon s-tuch' tu amlika', pet te inq'a niman tetz vatx tx'ava'. A'etz inq'a tx'ijb'al q'ij tal Pa'p ti' inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh; a' inq'ae: apoostol, q'exasan tetz viyolb'al, paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tuch' inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz, eche uva' nik tal t-Efeesios 4.11.

ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan a'aq kuxh inq'a yaab'la txhaq txumb'al nik b'ek'on ti' ib'anax inq'a kam uva' ye'xhkam la' taq' vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁸Tan at b'en inq'a titz'ab'al tu tokto. Tan tira nik ib'an inq'a iyaab'la txumb'al uva' chiana'q kuxh ib'anax s-te. Ti' kuxh u palsa yolil nik motx ib'ane', tul ye'l too-tzaqib'al ti' u quB'aal Tiuxh. Echetz ye'l tokeb'al ti' ik'ulux u q'ij saq uva' nik isa' quB'aal Tiuxh taq'ax s-te. ¹⁹Tan tira ye'laq vet ich'ixa'v. Tul ye'xhkam nik motx imaqaq vet ta'n u titz'ab'al ti' inq'a ye'b'a'n nik motx ib'ane'. Xa'tetze tira k'ayimalaq vet tib' ti' ib'anax u ye'b'a'n uva' nik tatxhva vitxhi'o'l. Tul aya'laq kuxh vet ik'uul nik motx ib'an inq'a ye'b'a'n uva' txoqeb'al k'uul.

²⁰Pet ex, tan jit ech uva'e qat txhusux ex, s-ti' uva's qat etootzaqit inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, a'e u Kriisto. ²¹Tul nuqlaxh yol uva' tek'xh qat etab'i vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz qat txhusuxiy vet ex s-ti', ti' kam la' etule tiq'ol inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' inuqulxhtu'.

²²Echetze inq'a txumb'al uva' jit ik'ulel nikich motx eb'an s-jatxhaq tzaan, tul jalpuvaqetz vete'. Ech eteesat el, eche la' ik'onil el inva'q kam uva' ye'l vet itxa'k. Tan a' u kantxhaqla txumb'ale uva' chiana'qich kuxh ib'anax sete s-jatxhaq tzaan. Tan aya'l inq'a tatxha'v vetxhi'o'le uva' nik eesan ex t-b'ey.

²³Pet aq'vaq etib', tul la' jalp vetitz'ab'al ta'n quB'aal Tiuxh. Tul la' ek'ul va't ak' txumb'al la' taq' sete.^f ²⁴Tul a' ek'utxh vet inq'a b'a'nla txumb'al uva' taq' quB'aal Tiuxh sete uva's etok s-niman tetz Jesuus. Tan a' u ak' txumb'ale uva' iviinqixsa sek'atza, uva' ech, eche vitxumb'al quB'aal Tiuxh. A'etz la' eb'an u jik, atz la' ejetxho'k etib' k'atz quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, uva' inuqulxhtu'.

²⁵Echetz tira etaq' vet ka u tz'eqo tzij. Pet jununil ex, tul tinuqulxh la' eyolon te emol. Tan va'l kuxh vet ex sevatzqaq, eche tatin u qutxhi'o'l. ²⁶—Oqetz la' ul ek'a'nal, poro la' emaq etib' ti' epa'vin ta'n, —chich viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka.^g Pet jit tetxhal kuxh iku' q'ij sete tuch' k'a'nal. ²⁷Atz echetz ye' la' etaq't tokeb'al Satanaase sek'atza ti' eku' t-pa'v.^h ²⁸Atz ja'l ex, uva' nik etelq'e', tul ye' vet elq' ex. Pet aq'onvoq ex. Poro aq'onxh eb'an tuch' eq'ab'. Echetz la' itxhej lotxhb'al tetz xaole sexe' uva' ye'l tetz.

²⁹Poro ye'l inva'q tx'iila yol la' etala. Pet a' la' etal b'a'nla txhaq yol uva' lotxho'm la' ib'an ti' ich'ij inq'a xaal k'atz quB'aal Tiuxh. Tul b'a'n la' elka'p te inq'a xaal inq'a nik ab'in. ³⁰Tul ye' la' etxumunsa viTiuxhil Tiuxh tuch' vepa'vine'. Tan ex vet tetz quB'aal Tiuxh, tan ch'exel vet ex ta'n. Tan a' atil viTiuxhil Tiuxh sek'a-tza setetxhlal, eche tok inva'q seeyo qat toksat tetaanxelal. Tul tetxhal topoon u q'ij uva's la' ul ichtix vet jank'al inq'a kam s-kaqaayil ta'n quB'aal Tiuxh. ³¹Echetz tira ye' la' eb'an vet jank'alxh inq'a ye'b'a'n inq'aa: k'ayunchil, ulchil vi', k'a'nal, tx'etx'u'm ti' yaj, yoq'o'm, atz jank'alxh inq'a ye'b'a'n. ³²Pet a' eb'an uva' aya'lxh b'a'n sete. Atz la' toyb'a tib' evatz sevatzqaq. Tul la' ikuy tib' epa'v sevatzqaq, eche uva' qat ikuyt quB'aal Tiuxh epa'v ta'n vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's talt Pa'p uva', a' la' motx ik'utxh vet inq'a
niman tetz Jesuus u b'a'nla txumb'al**

5 ¹Echetz antxh eb'an u b'a'nla itxumb'al quB'aal Tiuxh. Tan tira at taanima seti', eche va'q b'aala ti' k'aol ime'al. ²Tul a'xh eb'an uva' atq

etaanima seti' sevatzag, eche u quB'aal JesuKriisto uva' atxh taanima seti'. Tan taq' tib' kamoq seti'. Tul ech taq't tib' seti', eche inva'q u oya, atz inva'q txoo uva' oqxh itx'umal itz'e'sal ok vatz quB'aal Tiuxh.

³Pet jitoq la' etitz'a ib'anax u yansa ib' tuch' va't xaul uva' jit ek'ulel etib' s-tuch'. Atz ye' la' eb'an inq'a ye'b'a'n, atz inq'a jiq'al. Tan jit ik'ulel inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh uva' ech la' ib'ane. ⁴Atz jitoq la' eyolb'e inq'a yol uva' jitxh inuqul. Atz jit kuxh ex kalab' yol ti' inq'a yol uva' ye'xhkam la' taq'a. Atz jitoq la' etal maxilla yol uva' k'axla yol kuxhtu', inq'a jit ik'ulel la' etala. Pet a' yol la' etala uva' la' etaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. ⁵Atz echat kuxh inq'ae nik jiq'b'an inq'a kam, inq'a a' txeyel tib' taanima tuch' puaq, tul tira tab'i s-txheel uva' a'xh ye' la' motx b'en tal uva' nik ib'anvat quB'aal JesuKriisto iq'esalil tuch' quB'aal Tiuxh. Tan eelaat kuxh vete inq'a nik jiq'b'an kam tuch' inq'a nik natxhk'uulan b'itichla tiuxh. Atz k'uxh inq'a tira ye'xhkam b'eeq nik taq' tib' maqloq ti' ye' ib'anax pa'v; atz oq tira txoqeb'al k'uul inq'a nik ib'ane', tul a'xhte ye' la' motx b'en tal uva' nik ib'anvat quB'aal JesuKriisto iq'esalil tuch' quB'aal Tiuxh. ⁶Tan tetxhal kuxh la' k'axb'isal inq'a palsan yol inq'ae ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile ye' etaq' etib' eesaloq t-bey te kam kuxh yolil, tan toq ulog vik'a'nal quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a palsan yol. ⁷Echetz jitoq la' eb'an, eche uva' nik ib'an inq'a palsan yol.

⁸Echiche vetatin s-jatxhaq tzaan, tan tira ye'ich etootzaql vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche ixaon inva'q xaul tu tokto. Petetz vet uva' s-txheel, tan qat etootzaqil vet inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' enimat u quB'aal Jesuus, ech vete ixaon inva'q xaul uva' iq'omal itxiqub'al ta'n. Echetz a' ek'utxh vet u b'a'nla txumb'al, tan ex vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh uva' echatxh, eche u txiqub'al. ⁹A'etz vet ivatzin u tatin quB'aal Tiuxh sek'atza, a'e inq'aa: Aya'lxx b'a'n sete la' eb'ana ti' jank'al uva' nik eb'ane'. Atz a' la' eb'an u jik. Atz a' la' eb'an vinuqul. ¹⁰Atz a'xh etxhab'a jab'iste uva' nik chiib'isan u quB'aal Tiuxh. ¹¹Pet jit ant ex la' b'anon inq'a yaab'la txhaq txumb'al uva' ye'xhkam inva'q b'a'n la' taq'a, inq'a nik ib'an inq'a xaul, inq'a at b'en tu tokto, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tul ye' la' eb'an vet inq'a yaab'la txhaq txumb'al inq'ae. Pet a'l la' etalt vinuqul te u xaul ti' u pa'v uva' nik ib'ane'. ¹²Tan tira ch'ixveb'al iyolox inq'a yaab'la txhaq txumb'al sexo'l uva' muqel nik ib'ant inq'a xaul, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ¹³Pet b'a'n uva' tira la' etal vinuqul te u xaul ti' u pa'v uva' nik ib'ane'. Tan jank'alxh inq'a yaab'la txhaq txumb'al uva' muqel nik ib'anaxe', tan tetxhal kuxh la' elu'l vatz q'ij saq, eche la' itxiqul va'q kam uva' la' tz'eqx tu tokto. Tan a'xh u txiqub'al nik k'utxhun elu'l kam inva'q uva' ye' na'l tatine'. ¹⁴Xa'tetze ech nik tal val u yol uva' tz'i-b'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Uloq avaanima,
axh, uva' kamna'q vet axh
vatz quB'aal Tiuxh.
Tul lakpen el xo'l inq'a xaul,
inq'a kamna'ql
vatz quB'aal Tiuxh.
Tan a' vet u Kriisto
toq itz'e'vsan axh,

tul toq itxiqu vavatine',
—chich u yol.ⁱ

¹⁵Echetz noqxxh etil etib' ti' vetatine', tul ye' la' pa'vin ex. Tul jit ech la' eb'an, eche inq'a xaoi inq'a ye' kuxh nik ib'en yol s-te. Pet ech la' eb'an, eche inq'a xaoi, inq'a atxh itxumb'al ti' tatine'. ¹⁶Echetz b'anvaqxh u b'a'n loq'xhte la' utxh eb'ant s-txheel, tan a' u ye'b'a'n yak'ina'ql ib'anaxe'. ¹⁷Tul jit kuxh ex sotzna'q k'uul la' eb'ana. Pet a' etab'i jab'iste uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, tul a'xh eb'ane. ¹⁸Tul ye'l ex la' q'ab'an ex ti' tuk'al q'u'ich ta'l uuva, tan kantxhaq vet uva' la' eb'an ta'n; atz ye'l maqo ib' ta'n. Pet a'l b'a'n uva' tira a' viTiuxhil Tiuxh tira la' b'anb'en ex ti' ib'anax u b'a'n. ¹⁹Tul b'itzoqvaq ex: B'itzelevaq inq'a Saalmo sevatzag; atz b'itzelevaq inq'a b'itzelevaq; atz b'itzelevaq kam kuxh b'itzil uva' iq'ij quB'aal Tiuxh la' ok s-tuch'. Tul oksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh tuch' inq'a b'itze la' tzaj tetaanima. ²⁰Tul b'enamen la' etaq' ta'ntiuxh te Tiuxh, u quB'aal, ti' jank'al inq'a b'a'n uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto s-qi'. Tan a' u b'ije uva' nik qunatxhk'uula.

Uva's taq't Pa'p itxumb'al inq'a tz'alona'ql vete'

²¹Tul nimavaq etib' sevatzagil. Echetz la' ek'utxhte uva' nik eqeon vatz quB'aal JesuKriisto. ²²Tan jank'al inq'a ixoq, inq'a at itzumel, tan la' toksa tib' jaq' ib'ek'o'm vitzumel, eche nik qoksat qib' jaq' vib'ek'o'm u quB'aal JesuKriisto, o' inq'a niman tetz. ²³Tan a' u tzumela iq'on ivi' vatz u tixqel, eche tatin u quB'aal JesuKriisto ti' tiq'ol ivi' vatz inq'a niman tetz. Tan ech tatin u quB'aal JesuKriisto tiib'a inq'a niman tetz, eche tatin u quvi' tiib'a u qutxhi'o'l. Tul a' u quB'aal JesuKriisto Chitol tetz inq'a niman tetz. ²⁴Echetz nik valte sete uva' kamxh nik inimal u quB'aal JesuKriisto ta'n inq'a niman tetz, tul echatetzxh la' inimat inq'a ixoq vitzumele ti' inq'a kam s-kaqaayil.

²⁵Atz k'uxh inq'a tzumela, tan la' ik'ayi taanima ti' isa'ax u tixqel, eche ik'ayit quB'aal JesuKriisto taanima ti' inq'a niman tetz, tul tetxhal taq' tib' quB'aal JesuKriisto kamoq s-ti'. ²⁶Tul a' k'aqel ta'n quB'aal JesuKriisto ijetxhon ok inq'a niman tetz s-k'atza. Atz qat itx'aj taanxelal inq'a niman tetz tuch' a' uva's qat itxhusux s-te inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh. ²⁷Echetz qat ijjetxhte'le inq'a niman tetz k'atz inq'a pa'v, tan a' nik ib'an uva' ye'l vet inb'eeq pa'v k'atz inq'a niman tetz, uva's la' tul inpaqte. Echetz la' tulb'e, eche va'q ixvaak uva' nik itz'alone'. Tan litz'kab'xh vet u toksa'm. Tul ye'l vet inb'eeq tz'il s-ti'. Atz tira ye'l b'eeq imolen; atz tira ye'l vet inva'to'q kantxhaq s-ti'.

²⁸Echetz junun tzumela la' el taanima ti' u tixqel, eche nik tel taanima ti' vitxhi'o'l. Ja'letz u tzumela uva' nik tel taanima ti' u tixqel, tul eelaetze tuch' uva' junt tij nik til tib'. ²⁹Tan ye'xhab'il inva'q la' tixva tib' s-junal, pet a'l nik ik'uulat tib'. Atz tij nik tilt tib'. Eche uva' nik ib'an u quB'aal JesuKriisto te inq'a niman tetz, tan tij nik tile'. ³⁰Tan o' tetz u quB'aal JesuKriisto. Tan ech qutxeyt qib' s-tuch', eche itxeyt tib' u qutxhi'o'l s-vatzag tuch' u quB'aal. ³¹Echetz atxhva'b'alxhtu' uva' ech la' ib'an jatva'l inq'a tzumelae te tixqel. Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

i 5.14 Isaiias 26.19; 51.17; 60.1. A' nik tal u versiikulo uva'a: —...u Kriisto toq tixiqu avatine', —chiche. A' nik elka'pun uva', a' vet u Kriisto la' k'utxhun jab'iste vipa'v inq'a xaoi. A'etz uva'e, nik ib'an eela tuch' u tokto. Atz a'at nik elka'pun uva', a' u Kriisto la' k'utxhun te inq'a xaoi jab'iste vinuqul. A'etz uva'e, nik ib'an eela tuch' u q'ij saq. j 5.26 Xhun 17.16-19 k 5.30 Xhun 15.4-8

—Tul la' taq' ka u vinaq
 vitxutx ib'aal.
 Tul la' ik'ul tib' u vinaq
 tuch' u tixqel.
 Tul va'l kuxh vet itxhi'o'l
 tuch' u tixqel la' ib'ana,
 —chich u yol.¹

³²Tul niimxh talax inq'a yol inq'a ya'n nik taq' quB'aal Tiuxh qootzaqi s-txheel. Tan jank'alxh inq'a yol uva' nik val sete, tan a' nik val ti' tatin u quB'aal JesuKriisto tuch' inq'a niman tetz. ³³A'etz inq'a yol nik val sete, uva' jununil ex inq'a tzumela, atoqxh etaanima ti' vetixqel la' eb'ana, eche vetaanima seti' sejunal. Atz echat kuxh u ixoqe inpaqte, tan atoq tatin vitzumel s-vatz la' ib'ana.

Uva's taq't Pa'p itxumb'al inq'a nitxa' tuch' inq'a b'aala

6 ¹Atz echat exe inq'a k'aola, atz inq'a me'ala, nimavaq etxutx eb'aal, tan a'etz u txumb'ale uva' jikxh vatz quB'aal Tiuxh. ²Tan ech nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka s-eche: —Oksa iq'ij atxutx ab'aal, —chich u yol. Tan a' u b'axa b'ek'b'ale uva' tal ka quB'aal Tiuxh ti' etilt u b'a'nil ti' vinimale'. ³Oqetz ech la' eb'ane, tul b'a'netz la' elka'p ex. Tul niimxh q'ij saq la' etil vatz u tx'ava'.^m

⁴Atz echat exe inq'a b'aala, ye' la' etulsa ivi' inq'a enitxa'a. Pet la' echiansa s-te ti' imaqt tib' ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n. Atz la' etoksa t-b'ey ti' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

**Uva's taq't Pa'p itxumb'al inq'a xaal, inq'a loq'el
 tok ti' aq'on, atz inq'a b'aal aq'on**

⁵Atz echat kuxh exe, inq'a aq'onvil, ex inq'a loq'el etok ti' aq'on, nimavaq inq'a b'aal etaq'on vatz tx'ava'. Tul at tatin u b'aal etaq'on sevatz la' eb'ana. Atz jikxh ex la' eb'an ti' ib'anax u aq'on. Tul a' la' eb'ana uva', eche taq'on quB'aal JesuKriisto nik eb'ane' la' enatxha. ⁶Tul jit ya'n la' etaq'onve' uva' seb't etilix ta'n u b'aal etaq'on, ti' etxhokt toksal eq'ij. Pet aq'onvoq kuxh ex, k'uxh ye'l ex nik etilix ta'n u b'aal aq'on. Tul a' la' etitz'a uva', eche ex taq'onvil quB'aal JesuKriisto la' eb'ana. Tul tuch'xh etaanima la' aq'onvik ex. Atz a' eb'an kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. ⁷Tul aya'lxh ek'uul la' aq'onv ex. Tul jit kuxh vatz inva'q vinaq la' eb'navat u aq'on, pet vatz quB'aal JesuKriisto. ⁸Tan etootzaqle uva', a' la' taq' quB'aal Tiuxh itx'qa'm junun inq'a xaal ti' kam u b'a'n uva' qat ib'ana, k'uxh loq'el tok ti' aq'on, atz k'uxh jit loq'el toke'.

⁹Atz echat kuxh exe inq'a b'aal aq'on, tan echat kuxh u b'a'nile la' eb'an te inq'a etaq'onvil. Tanb'avaq ixo'visal inq'a etaq'onvil. Ulsavaq sek'uul uva' at va't eQ'esal tu amlika', a'e u quB'aal Tiuxh, uva' at setiib'a tuch' inq'a etaq'onvil. Tul ye'l nim, atz ye'l txh'oj s-vatz.

**Uva's talt Pa'p uva', a' kolb'al tib' inq'a niman tetz
 Jesusus u nimla tikle'm quB'aal Jesusus**

¹⁰Poro toq val ka't iya'eb'al vinyol sete. A' nik vale uva' ta'nxxh etxhokvat lotxhb'al k'atz u quB'aal Jesusus. Tan ta'nxxh la' eleqvatz etial k'atz u nimla

tikle'm u quB'aal Jesuus. ¹¹Pet kolvaq etib' vatz inq'a yaab'la txumb'al nik itxhok Satanaas ti' eku' tu pa'v. Tul nuq txakb'avaq etib' tuch' u tikle'm quB'aal Tiuxh. Ech eb'an, eche la' ikolt tib' va'q sol tuch' toksataq txh'itxh' tetz kolb'al ib' s-ti'. ¹²Tan jit tuch' inva'q xaol uva' at itxhi'o'l ikaqal nik qub'an-vat txh'a'o. Pet a' nik qutxh'a'oivat qib' tuch' jank'al inq'a demoonio, inq'a nik ipal t-inq'a amlika'. Tan a' inq'a iq'esale, inq'a nik ib'ek'on tiib'a jatvatzul inq'a iq'esal at vatz u tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan a' inq'a iq'esal demoonioe, inq'a nik itxhaqtziin tiib'a jank'al inq'a mam iq'esal, tiib'a jank'al inq'a iq'on ivi', atz tiib'a jank'al inq'a b'ek'on'al, inq'a itz'lel tintanul inq'a ya'b' s-txheel, inq'a ataq b'en titz'ab'al tu tokto.ⁿ

¹³Echetz nik valte sete uva' b'anb'eva q jank'al inq'a kam uva' nik taq' quB'aal Tiuxh sete ti' ekolt etib' t-inq'a q'ij uva's la' itxhokt Satanaas yaab'la txumb'al ti' eku' t-pa'v. Echetz la' etx'akt epale t-inq'a itza'lal uva' la' ul setii-b'a. K'uxhetz la'xh pal ex t-inq'a itza'lal, poro ant nuq txakloq ex k'atz quB'aal Tiuxh.

¹⁴Echetz nik valte sete uva' nuq txakloq xh ex ti' ekolt etib' vatz inq'a itza'lal uva' la' k'axb'isan ex. Tul a'xh la' enima vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, inq'a tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh. Oqetz ech la' eb'ane, tul echetz nik eb'ane, eche ijek't sol xe' tuul tuch' u txh'itxh' u kolb'al xe' tuul.

Tul a'xh la' eb'an jab'iste u jik nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Oqetz ech la' eb'ane, tul echetz nik eb'ane, eche toksat sol txh'itxh' tzi' taanima s-kolb'al tib'.

¹⁵Tul b'anoq kuxh etutxh ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik oksan b'a'nla xo'l inq'a xaol tuch' quB'aal Tiuxh. Oqetz ech la' eb'ane, tul echetz nik eb'ane, eche nik ib'an inva'q sol uva' txhab'amal kuxh tok ixa'p ta'n.

¹⁶Tul ant kuxh k'uqloq ek'uul ti' u quB'aal Jesuus ti' ekolt etib' vatz inq'a ye'b'a'n uva' nik itxhok Satanaas seti', ti' eku' t-pa'v. Ech ek'uqb'at ek'uul, eche nik ik'uqb'at inva'q sol ik'uul ti' u kolb'al tib' uva' ato'k tiq'ab'. Tan a' u kolb'al tib' inva'q sol nik kolon vatz u xamal uva' nik taq'ax tzaan s-ti'. Echetz a' vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal Jesuus la' kolon ex vatz vitxhokt Satanaas eku' t-pa'v.

¹⁷Tul tira k'uqb'avaq ek'uul uva' chitel vet ex ta'n u quB'aal Jesuus, tan a'etz uva'e, la' maqon itxhokt Satanaas txumb'al seti'. Oqetz ech la' eb'ane, tul echetz nik eb'ane, eche nik ikolt sol ivi' tuch' u txh'itxh' u kolb'al tib'.

Tul a' viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nik talsa viTiuxhil Tiuxh sek'uul la' etxakunsa ti' ekolt etib' vatz Satanaas, eche itxakunsat sol viespaada.

¹⁸Tul b'enamen enatxht Tiuxh tuch' viTiuxhil. Tul nima vatzlen kuxh natxho Tiuxh la' eb'ana. Tul a' la' etal te quB'aal Tiuxh kam uva' la' talsa viTiuxhil Tiuxh sek'uul. Tul itz'loq ex, atz b'iitxhaqul tuul la' enatxht Tiuxh. Tul la' etoksa etib' vatz quB'aal Tiuxh ti' ejaqt lotxhb'al ti' jank'al inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exel vet ta'n.

¹⁹Atz la'at enatxh Tiuxh s-vi'. Tul Tiuxh la' b'anon uva' jikxh la' valt inq'a yol uva's la' inyolone'. Atz ye'l inxo'val ti' vaq't ootzaqiloq inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, inq'a ya'n nik taq' quB'aal Tiuxh ootzaqiloq. ²⁰Ti'etz taq'ax ootzaqiloq inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus te inq'a xaol, tul a' in ivatzil u

quB'aal Jesuus. Ti'etz kuxh vaq't ootzaqiloq inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti', tul il in qitzel in s-kadeena. Echetz natxhvaq Tiuxh s-vi', ti' uva' ye'l in la' xo'v in ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan a' uva'e, ik'ulel la' inb'ana.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz
Jesuus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

²¹Iletz Tiikiko nik intxhaq b'en sexo'l ti' b'en taq't ootzaqiloq tel inq'a yol sete, inq'a nik palk in, atz kam inq'a nik inb'ane'. Tan niman tetz Jesuus Tiikiko, uva' nik inchiib' s-ti', atz uva' k'uqleb'xh k'uul tatin sink'atza ti' inlo-txhox ti' ib'anax u taq'on quB'aal Jesuus. ²²Xa'tetze nik intxhaq b'en Tiikiko sexo'l ti' etootzaqita' kame uva' nik qupaleb'e tzitza. A'etz Tiikiko b'en k'uq-b'an ek'uul tuch' inq'a yol.

²³Tul a' u Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto, la' aq'on vib'a'nil tetaanima, ex inq'a niman tetz. Atz a' la' b'anon uva' at etaanima seti' seva-tzaq. Tul a'at la' b'anon uva' la' ek'uib'a ek'uul s-ti'. ²⁴Tul a' vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin sek'atza, jank'al ex inq'a at etaanima ti' u quB'aal JesuKriisto, uva' ye'l paqul la' ele'l etaanima s-ti'.

[Tul echxh la' ib'ane.]

FILIPEENSES

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU TENAM FILIIPPOS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

FILIPEENSES

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Filipeenses

Antetzxh Pa'p tz'ib'an u u' uva' Filipeenses ib'ij. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu Filipeenses 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Filipeenses

A'etz itz'ib'at Pa'p u u' Filipeenses tu ya'b' ka'va'l imutx' (62) m.t.J. Tul ant atich ja' Pa'p t-tze' uva's itz'ib'at u u' Efeesios uva's ib'ant tu ya'b' va'l imutx' (61) m.t.J. Tan ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus aq'axik ja' Pa'p t-tze' tuulb'al uva's atich ok Neroon s-mam iq'esal tu mam tenam Rooma. Jank'alxh uva' ipaleb'e Pa'p tuch' Siilas tu tenam Filiippos ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. A'etz uva'e, nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 16.6-40.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Filipeenses

A'etz taq'il viyol Pa'p uva' nik taq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' inq'a oya uva' taq' inq'a niman tetz Jesuus s-te, inq'a atich tu tenam Filiippos. Tul taq' b'en Pa'p ta'ntiuxh s-te. A'etz va'l u tu' Pa'pe uva' mam chiiB'ichil, atz mam aq'o ta'ntiuxh te Tiuxh nik tal s-tuul.

Atz nikat tal Pa'p ti' u taq't itxumb'al inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich motx imol tib' tu tenam Filiippos. Tan a' nikich ik'aq Pa'p tok b'a'nil xo'l ka'va'l inq'a ixoq, inq'a ye' nikich motx ik'ul vet tib' iyol s-vatzaq tu tenam Filiippos.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Filipeenses

U u' Filipeenses, tan juqva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul. Filipeenses 1.1-2

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus.

1. Filipeenses 1.3-11

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nikich inatxh Pa'p Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesuus. Tul nikich taq' b'en Pa'p b'a'nlaq ik'uul. Tul nikich taq' ta'ntiuxh te Tiuxh, ti' uva' la' motx tiq'o tib' tib'a'nla s-vatzaq ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz nikatich taq' Pa'p ta'ntiuxh te Tiuxh, ti' uva' va'lichaq iyol tuch' Pa'p. Tul eelaxh nikich motx tel ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan nikich ilotxhon inq'a niman tetz Jesuus tuch' puaq. Tul ye' nikich motx ich'ixv te viyolb'al quB'aal Tiuxh k'uxh atich ja' Pa'p t-tze' s-ti'. Tul nikich tab'i Pa'p te quB'aal Tiuxh uva' ye' la' motx ya' inq'a niman tetz Jesuus ti' ib'anax inq'a b'a'nla txhaq txumb'al, atz inq'a jikla txhaq b'ano'm. Echetz la' toksal tel iq'ij u quB'aal Tiuxhe s-ti'. Echetz uva'e nikich ib'an Pa'p ti' inatxhax Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesuus.

2. Filipeenses 1.12-18

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' kame uva' ipaleb'e uva's atich ja' t-tze'. Tan k'uxh atichxh ja' Pa'p t-tze', tan nikich ipaxsa Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a sol, atz te jolt inq'a xao, inq'a nikich taq'b' solin tu tatib'al inq'a sol. Tul nikichetz til inq'a niman tetz Jesuus kam uva' nikich ib'an Pa'p, ti' uva' ye'l Pa'p nikich tuql ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh k'uxh atich ja' Pa'p t-tze'. Tul a'letxh nikich motx itxhej vet iyak'il ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Tul a' nikich titz'a Pa'p uva' tuch' vinatxht inq'a niman tetz Jesuus Tiuxh ti' Pa'p, tul la'ich el Pa'p t-tze' ti' ib'en ti' isolil inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Filiipos. Tul itzoq-pisaetz kuxh vet Pa'p viyol ti' taq'ax itial inq'a niman tetz Jesuus, tul tal vet Pa'p paqte te inq'a niman tetz Jesuus ti' kam la' motx ib'an ti' tiq'ol vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal Jesuus uva' ik'ulelxhtu' la' nimali. Tul la' motx itxhab'a itxake'v ti' ib'ant va'l titz'ab'al. Tul va'l iyol s-vatzaq la' motx ib'an ti' ye' ikuyt tel iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, inq'a nimamal vet ta'n. Tul tira ye' la' motx xo'v te inq'a xao, inq'a nik maqon ti' talax el viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan a' nik ik'utxh vete' uva' at vet q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

3. Filipeenses 2.1-18

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' tetxhalxh la' motx tiq'o ku'l tib' inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq. Pet ye' la' motx taq' b'en tib' s-nim xo'l inq'a imol. Tan va'l kuxh motx tok s-niman tetz Jesuus; atz va'l kuxh motx ik'ult viTiuxhil Tiuxh; atz va'l kuxh taanima s-tib'ilaq s-vatzaq la' ib'ana. Tan ech uva'e ib'an u quB'aal Jesuus ti' tiq'ot ku'l tib'. Tul taq' ka quB'aal Jesuus u nimla tatine', atz u tatinich k'atz quB'aal Tiuxh. Tul taq' b'en tib' s-va'l alam aanima. Tul tiq'o ku'l tib' s-va'l k'uulanal tuch' vitxumb'al. Tuulb'aletz uva' alam aanimaich vete', tul tiq'o ku'l tib'. Atz tira nimal u quB'aal Tiuxh ta'n, tetxhal topoon vatz u kamchil; atz tetxhal ich'ixvisale'. Tan een ex kamk vet vatz kurus. Echetz uva'e la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus. Tan ech uva'e nik tal tu Filipeenses 2.1-11.

Ya'ne nik taq' Pa'p itxumb'al inq'a niman tetz Jesuus ti' kam la' motx ib'an ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan a' nik tal Pa'p uva' nuqla jiklaxh vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh la' motx ib'ana. Echetz ye' la' itxhej kantxhaqla yole s-ti'. Tul a' la' ik'utxh vet inq'a b'a'nla txhaq txumb'al xo'l inq'a xao, inq'a b'anolaq tetz ye'b'a'n, inq'a elna'q kuxh ivi t-bey. Tul echetz vet tatin xo'l inq'a xao la' ib'an ti' ik'utxhux vib'ey, eche txiqub'al tu tokto tztiza vatz tx'ava', eche uva' nik tal tu Filipeenses 2.12-18.

4. Filipeenses 2.19-30

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam nik ib'an jolt inq'a imol ti' taq'onv s-k'atza ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, jank'ale ti' Timoteeo tuch' Epafrodiito.

5. Filipeenses 3.1-21

Vito'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' taq't jolt itxumb'al inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' ye' la' motx taq' tib' eesaloq t-bey te inq'a xao, inq'a ya'telich kuxh talt inimal inq'a b'ek'b'al. Pet a' la' inima vet jank'ax uva' taq' quB'aal Jesuus tootzaqi. Tul a'etz vet inq'a

b'ek'b'ale la' motx inima. Atz va'l kuxh vet titz'ab'al la' motx ib'an ti' inimalé'. Tul nik tal Pa'p uva', a' la' motx tilvat tetz k'atz Pa'p ti' inimal u quB'aal Jesuus.

6. Filipeenses 4.1-9

Vivaqaq tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' u talt b'en te ka'va'l inq'a ixoq uva' la' motx ib'an va'l iyol s-ka'b'il. Tul la' motx chiib' ti' inimal u quB'aal Jesuus. Tul a' la' ib'ane uva' aya'laqxh b'a'n s-te la' motx ib'ana. Tul a' vib'a'n'il u quB'aal Jesuus la' atin t-inq'a taanima. Tul nik tal Pa'p uva', a' u b'a'n'il la' titz'a ti' vimol. A' la' titz'a vinuqul ti' vimol. A' la' titz'a u jik tuch' u b'a'n'il ti' vimol. A' la' titz'a kam u b'a'n nik ib'an vimol. A' la' titz'a jab'iste uva' la' ok iq'ij vimol s-ti'.

7. Filipeenses 4.10-20

Vijuqv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik taq' Pa'p ta'ntiuxh te inq'a niman tetz Jesuus ti' u puaq uva' motx taq' te Pa'p. A'e u puaq uva' motx taq' b'en ti' Epafrodiito, tul ex taq' te Pa'p.

Filipeenses 4.21-23

Tiya'teb'aletz vet viyol Pa'p, tul nik taq' b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Filiipos. Tul jitetz kuxh ta'n Pa'p aq'on b'en u b'a'n'il k'uul, pet antich jolt inq'a niman tetz Jesuus, atz antich jolt inq'a jeqlich tu tatib'al u mam iq'esal.

FILIPEENSES

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Filiipos

1 ¹In Pa'p. Inmol vib' tuch' Timoteo, o' inq'a taq'onvil quB'aal JesuKriisto. Niketz qutz'ib'a b'en val u u' sete, ex inq'a ch'exel vet ex ta'n quB'aal Tiuxh, inq'a tu tenam Filiipos. Atz nik qutz'ib'a opoon sete, ex inq'a nik iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus; atz ex inq'a k'uulanal s-xo'l.

²Tul a' vib'a'n'il Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto la' atin sek'a-tza; tul a' la' motx aq'on vib'a'n'il tetaanima.

Uva's talt Pa'p vinatxht Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesuus

³Txhaqpaqetz etul sink'uul, tul nik vaq' ta'ntiuxh te vinB'aal Tiuxh seti'. ⁴Atz txhaqpaq innatxht Tiuxh, tul nik inchiib' ti' tab'il te quB'aal Tiuxh uva' la' ilotxh ex sekaqaayil. ⁵Atz nik inchiib'e', tan eela nik qupaxsat u b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus setuch'. Tul aya'x tzaan exe't uva's etab'it inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul antxh nik eb'ane s-txheel. ⁶Tan tira vootzaqle uva' tetxhalxh toq ole'voq u quB'aal JesuKriisto ti' itzoqpixsal u b'a'nla aq'on uva' xe'tisamal tzaan ta'n seti', tetxhal topoon u q'ij uva's la' tul inpaqte.

⁷Tul ik'ulelxhtu' uva' nik inchiib' seti' sekaqaayil. Tan at ex t-vaanima. Tan nik innatxhe' uva', eche ant ex inmol ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al uva' at ja' in t-tze'. Atz ant ex inmol nik innatxhe' tuulb'al uva's ye' nik inkuyt tel iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol vatz inq'a nik itxhi'ane'. Atz ant ex inmol nik innatxhe' ti' vaq't ootzaqiloq vinuqul. Echetz ant ex inmol ti' ib'anax u aq'on uva' kuk'ul ta'n vib'a'n'il quB'aal Tiuxh. ⁸Tul tootzaql quB'aal Tiuxh, atz antxh quB'aal Tiuxh nik k'utxhun, uva' atxh vaanima seti' sekaqaayil. Tan ech uva'e nik taq' u quB'aal JesuKriisto tu vaanima seti'.

⁹Tul nikat injaq te quB'aal Tiuxh uva' la' taq' tel etxumb'al, atz la' taq' tel etootzaqib'al ti' kam la' motx eb'ana, ti' uva' atxh etaanima seti' sevatzag.

¹⁰Atz la'at b'en sete kam la' eb'an ti' ech'ij ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul inuqulxh la' motx etala kam uva' at tetaanima. Echetz ye' la' itxhej inva'q

kantxhaqla yole seti' tu q'ij uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte. ¹¹ A'etz ek'utxh vatz inq'a xao inq'a jikla txumb'al uva' nik ilotxh ex u quB'aal JesuKriisto ti' ib'anaxe'. Echetz ek'utxht, eche vi'oq tze' uva' mi'lelhx ivatz. Tan la' til inq'a xao u b'a'nla txumb'al sek'atza, echetz la' toksat iq'ije u quB'aal Tiuxh, atz la' taq' b'en s-nim.

**Uva's talt Pa'p uva' tira ik'ayi tib' Pa'p ti' ib'anax u taq'on quB'aal
Jesuus, atz k'uxh kamxh itza'lal la' palk tuulb'al u q'ij isaq**

¹² Jank'al ex inmol s-niman tetz Jesuus, toqetz vaq' etootzaqi, k'uxh mamala kuxh itza'lal nik palk in, aloq il inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus a'l nik ipaxine'. ¹³ Tul jitetz kuxh ta'ne, pet a'l mamala xao ootzaqin tetz uva' il in qitzel in s-kadeena ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul jank'alxh inq'a sol, inq'a molel tib' tu tatib'al inq'a xeen tetz u tatib'al u mam iq'esal, qat ab'in inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul mamala tel kuxh xao, inq'a at sink'atza, qat ab'in inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. ¹⁴ A'etz vet ib'a'nil vinqitzix ja' t-tze', tan mamala vet inq'a niman tetz Jesuus ye'laq vet ixo'val ti' ib'ant ya'l ti' ipaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol uva' tzajna'q xe' quB'aal Tiuxh. Tan a'l qat tiq'ot iyak'il ti' ik'uqb'at ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto.

¹⁵ Poro nuqxhtu' uva' at xao nik paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus; pet aloq tuch' etxha ib' sink'atza nik ib'angat. Tan a' nik itxhi'an ti' kam uva' nik inb'ane'. Pet at xao nik paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tuch' aya'l ik'uul. Tul ye'xhkam nik itxhi'an s-vi'. ¹⁶ Pet inq'a xao, inq'a nik sa'on in, inq'a ye'l txhi'anchil t-tanima ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tan tootzaqle uva' quB'aal Tiuxh ch'exon in, ti' ye' inkuyt teesal iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus te inq'a xao tuulb'al uva's at ja' in t-tze'. ¹⁷ Pet at jolt xao nik paxsan inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, aloq tuch' etxha ib' sink'atza nik ib'angat. Tul b'ane uva' tuch' koqxh taanima nik ib'angat, pet at va't nik titz'a s-ti'. Tan a'aq kuxh nik motx titz'a uva' a'l tel la' intxumun, ti' uva' qitzel ja' in t-tze'. ¹⁸ Poro ye'xhkam nik vitz'a s-ti', k'uxh at xao uva' tuch' txhi'anchil nik ipaxsavat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, atz k'uxh tuch' taanima nik ipaxsavat. Pet ta'n kuxh loq' uva' il inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus nik ipaxsale'. Niketz inchiib' s-ti'. Tul toq tel kuxh chiib'oq in. ¹⁹ Tan vootzaqle uva' ti' venatxht Tiuxh s-vi', atz tuch' vilotxht in vi'Tiuxhil quB'aal JesuKriisto, tul toq txhaqpoq el in tu tze'. ²⁰ Poro a' nik insa'e' uva' ye'xhab'il la' xo'visan in ti' valt vinuqul inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto s-txheel, eche uva' nikichxh inb'ane' uva' tuch'xh aya'l ink'uul. Tan ye' insa' uva' ch'ixveb'al la' elka'p in, oq la' xo'visal in; pet tuch'xh tial la' valvat. Tan a' nik intx'eb' uva' la' oksal iq'ij u quB'aal JesuKriisto ti' kam uva' toq ya'k in, k'uxh tuulb'al uva' itz'lel in, atz k'uxh ma't inkame'. ²¹ Tan tuulb'al uva' itz'lel in, tul a' u quB'aal JesuKriisto la' voksa iq'ij tuch' u vatine'. Atz oqetz la' kam vet in, tul va'l nimla tx'ak s-ve la' ib'ana. ²² Oqetz toq itz'atxhoq tel in tuch' vintxhi'o'l vatz u tx'ava', tul b'a'netz kuxh s-ve. Tan a'l tel toq inb'ant u taq'on quB'aal

a 1.13 A'etz ib'an inq'a aj Rooma uva' nikich motx taq' ja' va'l tatib'al u mam iq'esal tuul inq'a tenam, inq'a nikich motx tok jaq' ib'ek'b'al. Tuulb'aletz u tatib'al u mam iq'esal, tan atich u atib'al tetz ivatb'al u mam iq'esal. Atz atich atib'al tetz tab'ib'al. Atz atich atib'al tetz ivatb'al inq'a sol; atz ataq kolb'al kamaq tetz, eche iespaada. Atz atichaq nima vatul atib'al tal uva' nik aq'axik ja' inq'a pereexho t-tze'. Tul tzitizet ex aq'lik ja' Pa'p t-tze' tu tenam Filiipos.

Tiuxh. Echetz ye' vet vootzaqle jab'iste uva' b'a'n s-ve. ²³Tan ka'va'len uva' nik txeyon in. Tan nik insa'e' uva' la' el b'en in tzitza vatz u tx'ava', tul la' b'en in atinoq k'atz u quB'aal JesuKriisto. Tul a'letz tira b'a'n s-ve. ²⁴Pet aloq a'lat b'a'n sete uva' ye'l in la' el b'en in tzitza vatz u tx'ava'. Tan nik tel kuxh isa'on sete uva' ataq tel in sexo'l. ²⁵Poro k'uqlel ink'uul uva' toq atinoq tel in vatz tx'ava'. Tul toq atinoq tel in sexo'l sekaqaayil. Echetz toq etilt tel ib'a'nil inq'a b'a'nla txhaq yole ti' Jesuus uva' nik qunima. Tul la' chii'b' ex s-ti'. ²⁶Tul la'a-tetz etoksa tel iq'ij u quB'aal JesuKriisto uva's la' vaq'b' sexo'l inpaqte.

²⁷Pet a'xh eb'an ya'l ti' tiq'ol vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' ik'ulelxhtu' la' nimali. Tan k'uxh la' aq'b' in sexo'l, atz k'uxh ye'le, pet ta'n kuxh nik insa'e' la' vab'i seti' uva' txhab'amal etxake'v ti' eb'ant va'l etitz'a-b'al, tul va'l eyol ti' ye' ekuyt tel iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, inq'a nimamal vet qa'n. ²⁸Tul tira ye'l ex la' xo'v ex te inq'a xaol, inq'a nik maqon ex ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan tzitzi nik motx ik'utxhvat uva', a' vet u k'axk'o k'aqel ta'n. Pet ex, tan a' nik ek'utxh vete' uva' chitel vet ex vatz u k'axk'o. Tan quB'aal Tiuxh nik b'anon. ²⁹Tan u quB'aal Tiuxh aq'on vib'a'-nil sete ti' ikuyux vepa'v. Tan jit kuxh ta'n qat ib'an quB'aal Tiuxh venimat u quB'aal JesuKriisto, pet qatat ikuy vepal titza'lal ti' inimale'. ³⁰Tul echat kuxh nik epale titza'lal ta'n inq'a nitxhi'an seti', eche uva' nikich etilt inpal titza'lal uva's atich in sexo'l. Tul ilate nik etab'i paqte s-txheel uva' il in nik in pal s-tuul inpaqte.^b

Uva's talt Pa'p uva' a'l tiq'ot ku'l tib' quB'aal Jesuus

2 ¹Echetz ti' qunimat u quB'aal JesuKriisto, tul nik taq' tib' qutial. Atz, ti' uva' at taanima u quB'aal JesuKriisto s-qi', tul nik ik'uqb'a quk'uul. Atz, ti' uva' at quyol tuch' viTiuxhil Tiuxh, atz ti' qunimat u quB'aal JesuKriisto, tul at qaanima s-quvatzaq; atz nik toyb'a tib' quvatz s-quvatzaq.

²Pet ti'etz jank'al inq'a b'a'nil uva' nik etil ti' inimal u quB'aal JesuKriisto, tul b'anvaq b'a'nil. Tul va'l'xh eyol motx eb'an sevatzaz. Echetz a'l'xh toq echii-b'isat u vaanima. Echetz toq eb'an s-eche: Va'l'xh etitz'ab'al. Atz va'l'xh etaanima sevatzaz. Atz va'l'xh eyol sevatzaz. Tul va'l kuxh k'aaqoq eta'n. ³Pet jit tuch' etxha ib', atz jit tuch' oksa q'ij la' eb'angat kamxh inva'q. Pet b'anvaq, poro a' ex la' eti'q'o ku'l etib'. Tul jununil ex, a' la' eb'ana uva', a' vemol at tatin sevatz; atz palna'q tatin sevi' la' enatxha. ⁴Tul jit kuxh ta'n ex la' etitz'a etib' ti' kam uva' nik esa' sejunal. Pet la'at etitz'a kam nik isa' inq'a emol.

⁵Tul antxh eb'an vitxumb'al u quB'aal JesuKriisto uva' pal ik'utxh ka vatz tx'ava'. ⁶Tan k'uxh Tiuxh tatin u quB'aal JesuKriisto, poro b'ane txeyich koq kuxh u nimla tatin ta'n, uva' iq'omich tzaan ta'n, eche u nimla tatin quB'aal Tiuxh. ⁷Pet a'l taq't ka quB'aal JesuKriisto u nimla tatine', atz u tatinich k'atz quB'aal Tiuxh. Tul taq' b'en tib' s-va'l alam aanima. Tul tiq'o ku'l tib' tuch' vitxumb'al s-va'l k'uulanal. ⁸Tuulb'aletz uva' alam aanimaich vete', tul tiq'o ku'l tib'. Tul tira nimal u quB'aal Tiuxh ta'n, tetxhal topoon vatz u kamchil. Atz tetxhal ich'ixvisale', tan een ex kamk vet vatz kurus. ⁹Echetz s-ti'ile oksal vet iq'ij quB'aal JesuKriisto ta'n quB'aal Tiuxh vi' inq'a kam s-kaqaayil. Tul toksa vet quB'aal Tiuxh vib'ij u tiqle'm quB'aal JesuKriisto uva' palna'q vet

tiib'a jank'al inq'a ib'ij u tiqle'm inq'a iq'esal. ¹⁰Echetz ti' u nimla tiqle'm quB'aal JesuKriisto, tul jank'al inq'a xaal s-kaqaayil la' qaje'v vatz quB'aal JesuKriisto ti' inatxhk'uulale', atz jank'al inq'a t-amlika', atz jank'al inq'a vatz tx'ava', atz jank'al inq'a jaq' u tx'ava'. ¹¹Tul jank'alxh inq'a xaal uva' at tuulb'al u vatz tx'ava' la' alon uva' ta'n u quB'aal JesuKriisto iq'esal tiib'a s-kaqaayil. Echetz la' toksal iq'ije u quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Pa'p uva', eche txiqub'al tatin inq'a
niman tetz Jesusus xo'l inq'a xaal**

¹²Echetz nik valte sete, ex, uva' nik inchiib' seti', tan, ti' uva' il inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus nimamal eta'n, tul toq val sete uva' a'xh eb'an ya'l ti' ik'utxhux viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan chitel vet ex s-txheel. Tul nimavaq u quB'aal Tiuxh. Atz xo'vataq epa'vin s-vatz. Jitetz ta'n kuxh enimat tuulb'al uva's at in sexo'l, pet a'l tel enimata', k'uxh ye'l vet in at in sexo'l. ¹³Tan a' u quB'aal Tiuxh, uva' at vet tetaanima, la' aq'on sete etatxhvat kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul a' la' aq'on etial ti' eb'anta'.

¹⁴Poro kamxh inva'q la' eb'ana, tul jit la' nal koq kuxh etal katxhaqla yol ti' eb'anta'. Atz jit tuch' yojo ib' tuch' yol la' eb'anvat. ¹⁵Pet nuqla jikxh vet ex k'aol ime'al quB'aal Tiuxh la' eb'ana. Echetz ye' la' itxhej kantxhaqla yole seti'. Tul a' ek'utxh vet inq'a b'a'nla txhaq txumb'al xo'l inq'a xaal, inq'a b'a-nolaq tetz ye'b'a'n, inq'a elna'q ivi' t-b'ey. Tul echetz vet etatin xo'l inq'a xaal ti' ik'utxhux vib'ey, eche txiqub'al tu tokto, eche itxiqun tx'umil vatz amlika'. ¹⁶Tul a'xh txhab'amoq inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh eta'n uva' nik aq'on q'ij esaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Oqetz la'xh enima viyolb'al quB'aal Tiuxh, echetz la' inchiib'e uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte. Tan la' ink'ul va'l intx'aqa'm ti' u vaq'onv seti', atz, ti' uva' jit loq's koq kuxh qat ex inpaxsa inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus sexo'l. ¹⁷Poro k'uxh la' yat'ax el in ti' venimat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus, tan nik kuxh inchiib'e', atz nik kuxh intxuq'txun seti' sekaqaayil. Tul k'uxh la' el vinkaqaal, tan nik inchiib' s-ti', eche va'l oya tetz ta'l uuva uva' nik ipeq'ex ok vatz u natxhk'uulab'al. ¹⁸Tul echatetzxh motx echiib'e, atz txuq'txunoqvaq ex, eche uva' nik inchiib'e'.

Uva's talt Pa'p itxhaqax b'en Timoteeo tuch' Epafrodiito

¹⁹Oqetz quB'aal Jesusus la' sa'on, tul nal kuxh la' intxhaq b'en Timoteeo sexo'l. Tul la' k'uqe'v ink'uul uva's la' ul talt Timoteeo s-ve kam ya'el ex. ²⁰Tan ta'nxh u lotxhol vetze uva' sib'xh taanima seti', atz aya'lxh ik'uul seti'. Tul ye'xhab'il va'toq lotxhol nik ib'an eela tuch' u taanima Timoteeo seti'. ²¹Tan jank'alxh inq'a nik lotxhon in, tan een kuxh taanima ti' itxhej kam uva' nik isa'on s-te. Pet jit a' een taanima ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. ²²Tul etootzaqle uva' jikxh itxumb'al Timoteeo. Tan k'uqleb'xh k'uul Timoteeo ti' inlotxhox ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. Tan ech nik ilotxht in, eche nik ilotxht inva'q k'aola ib'aal. ²³Echetz nik vitz'at itxhaqax b'en Timoteeo sexo'l. Pet toq nal vab'i kam toq ya'k in. ²⁴Pet aloq nik ink'uqb'a ink'uul ti' quB'aal Jesusus uva' ye' koqxh jatva't q'ij s-txheel la' b'en vil ex.

²⁵Poro tetxhal kuxh toq intxhaq b'en Epafrodiito sexo'l inpaqte, vinmol s-niman tetz Jesusus, atz vinmol s-aq'onvil tzitza. Atz a'e u qumol ti' qutxakb'at

qib' ti' vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz a'e u b'anol etxhaq sink'atza. Tan a' uva'e, qat etxhaq tzaan siinx'e ti' ilotxht in ti' inq'a nik isa'on s-ve. ²⁶Niketx intxhaq b'en Epafrodiito sexo'l, tan tz'e'yxh ti' etilix sekaqaayil. Tan nikich itxumun vet Epafrodiito, ti' uva's etab'ita' uva' oyb'aliche. ²⁷Poro nuqetzxhtu'. Tan tijxh u yaab'il b'anon Epafrodiito. Tan b'iit kuxh kol kam ta'n u yaab'il. Pet itxum quB'aal Tiuxh ivatz Epafrodiito, tul ye' kami. Poro jitetz kuxh ta'n Epafrodiito itxum quB'aal Tiuxh ivatz, pet ant in itxum quB'aal Tiuxh invatz, ti' uva' ye'ich la' nimx intxumun inpaqte. ²⁸Niketx inb'an ya'l ti' intxhaqt b'en Epafrodiito sexo'l s-txheel. Tul la' chiib' ex, uva's la' etilt taq'b' sexo'l inpaqte. Tul antetz vet in la' chiib' in, tul jit kuxh vet mam itz'a'm la' inb'an vet s-ti'. ²⁹K'ulvaqetz taq'b' Epafrodiito tuch' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto, atz tuch' chiib'ichil. Tul atqat tatin Epafrodiito sevatz la' eb'ana. Atz atqat tatin inq'a niman tetz Jesuus sevatz, inq'a echatxh itxumb'al, eche Epafrodiito. ³⁰Tan ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto, tul kol kam Epafrodiito. Tan tira ik'ayi taanima ti' inlotxhoxe'. Tan ex txhaqon tzaan sink'atza sevatzil.

Uva's talt Pa'p uva' ye'xhkam inva'q la' eesan ka Pa'p ti' quB'aal Jesuus

3 ¹Echetz toq val jolt yol sete, ex inmol s-niman tetz Jesuus. Chiib'oqvaaq ex, tan at vet ok u quB'aal Jesuus tetaanima. Tul ye'l in nik ipal ink'uul ti' itz'ib'al b'en inq'a yol sete. Tan a' inq'a yol inq'ae ye' la' kuyun eb'en tu ye'b'a'n.

²Poro xeevaq etib' vatz inq'a xaol, inq'a b'anolaq ye'b'a'n, inq'a nik alon uva', tetxhal la' juyil el vitxhi'o'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan a' kuxh isa' ek'axb'isale'. Tan echaq tx'i'. ³Tan a' nik motx tale' uva' ti' viqolpe'l inb'iil te vitxhi'o'l, tul itenametz vet quB'aal Tiuxh. Ye'letza. Tan a', o'e vitenam quB'aal Tiuxh, tan tuch' vet viTiuxhil Tiuxh nik qunatxhk'uulavat. A'etz vet qetxhlale uva', o' vet tetz quB'aal Tiuxh. Xa'tetze nik qoksa vet iq'ij u quB'aal JesuKriisto. Pet jit a' k'uqlel kuk'uul ti' iqolpe'l inb'iil te u qutxhi'o'l.

⁴K'uxhetz k'uqlelxh ik'uul inq'ae ti' jank'al inq'a qejo'm ti' inimal quB'aal Tiuxh, tul echatetz kuxh ine. Tan tira pal ivi' nikich ink'uqb'at ink'uul ti' inimal inq'a qejo'm inq'ae, ti' inb'ant ya'l ti' injetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Tan a', in palna'qich in ti' inimal vi' inq'ae. ⁵Tan qolox vet el inb'iil te vintxhi'o'l uva's tel vajxaqil q'ij valale'. Tul in ixa'nil Venjamiin, vik'aol Israeel. Tul inxh evreeo, tij imam Israeel. Tul tij imam Israeel intxutx inb'aal. Tul antxh iq'omalich va'n kam uva' nik inima inq'a inmol s-tijaq imam Israeel, inq'a evreeo, atz kam uva' nik motx iyolb'e. Tan inich fariseeo. Tul a' nikich innima kam uva' nikich inima inq'a fariseeo ti' inq'a b'ek'b'al, inq'a itz'ib'a ka Moisees. ⁶Tul in ye'lich la' kuyun teesal iq'ij inq'a nikich inqeje'. Tan nikich ink'axb'isa inq'a niman tetz Jesuus. Tul tira qeichxh inq'a b'ek'o'm va'n. Tan ye'xhab'il inva'q la'ich txhej iyol ti' talt s-ve ti' inimal inq'a b'ek'b'al, tan nikich innima s-kaqaayil.

⁷Poro jank'alxh inq'a nikich inqeje', atz inq'a tira sib' la' taq'a nikich vale', tan tira ye'xhkam vet itxa'k s-ve. Pet a' vet een vaanima ti' ib'anax kam uva' nik tal u quB'aal JesuKriisto. ⁸Tul ant kuxh nik inb'an s-txheel. Tan tira ye'xhkam nik taq' inq'a qeich kuxh va'n. Tan tira ye' nib'an eela tuch' uva' vootzaq vet u quB'aal JesuKriisto. Tan tira mamala b'a'nil nik taq' u quB'aal

JesuKriisto. Echetz, ti' uva', a' vet u quB'aal JesuKriisto at vaanima s-ti', tul ye'l vet inb'eeq ato'k t-vitz'ab'al inq'ae. Tan ech kuxh vete ch'is sinvat, ti' uva' qat vill vet vib'a'nul u quB'aal JesuKriisto. ⁹Tul a' nik insa'e' uva' va'l kuxh vet in tuch' quB'aal JesuKriisto la' ib'ana. Pet jit a' nik vitz'a uva' tuch' kam uva' la' inb'an ti' inimal u b'ek'b'al, tul kuyel vet vinpa'v ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ta'nxh vinqejt u quB'aal JesuKriisto la' b'anon uva' jit vet in aj pa'vom. Tan ech uva'e alel ka ta'n quB'aal Tiuxh uva', ti' ink'uqb'at ink'uul ti' quB'aal JesuKriisto la' ikuyvat inq'a inpa'v. ¹⁰Tul a' insa' uva' a'l tel la' vootzaqit u quB'aal JesuKriisto, atz la' vil u ticle'm quB'aal Tiuxh sink'atza, eche uva' itze'vsan u quB'aal JesuKriisto. Tul a' insa' la' pal in t-inq'a itza'lal uva' palk quB'aal JesuKriisto ti' inimal u quB'aal Tiuxh. Tul a' insa' uva' echatxh la' inpal tu kamchil, eche uva' ib'an u quB'aal JesuKriisto. ¹¹Tan a' nik intx'e-b'e' uva' va'l q'ij la' itze'v in inpaqte k'uxh ma't inkame'. Tul a' quB'aal Tiuxh ootzaqin tetz kam la' ib'ana.

Uva's talt Pa'p, ti' uva' la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus ya'l, ti' uva' antxh la' til inq'a b'a'nla txumb'al, tul la' ib'an tetz

¹²Poro jit a' nik vale uva' qat koq opoony vet in ti' ib'anax jank'al vib'a-no'm u quB'aal JesuKriisto, atz jank'al u tatine'. Tul jit a' nik vale uva' tz'eqel vet inch'ij vat, quB'aal JesuKriisto. Pet seb't kuxh in ti' taq'ax ya'l, tetxhal intxhab'at ib'anax kam uva' qat isa' in u quB'aal Tiuxh s-ti', ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal JesuKriisto s-vi'. Tan ech s-ti'ile qat isa'vat in u quB'aal JesuKriisto. ¹³Echetz nik valte, ex inmol s-niman tetz Jesuus, uva' qat koq opoony vet in ti' ib'anax s-kaqaayil. Pet a' nik inb'ane uva' tira nik insotzsa vet el sink'uul jank'al inq'a palna'q vet kaj; tul tira a' nik inb'angat vet ya'l ti' itxhab'al kam uva' ya'n tule'. ¹⁴Atz a' nik inb'angat vet ya'l, ti' uva' tetxhal vopoon tal uva' k'aqel va'n. Tul tetxhal b'en ink'ult vintx'aqa'm uva' altziimal vet s-ve ta'n quB'aal Tiuxh. A'etz val u tx'aqa'me uva' altziimal vet te jatva'l inq'a la' isa' tzaan quB'aal Tiuxh s-k'atza. Echetz la' inb'ene tu amlika' k'atz quB'aal Tiuxh, ti' vinimal u quB'aal JesuKriisto.

¹⁵Echetz jatva'lxh o', inq'a txhab'amalxh vet tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh qa'n, tul va'l koqxh vet qitz'ab'al. Pet oqetz va'ten uva' nik etitz'a, tul antxh u quB'aal Tiuxh la' aq'on etootzaqib'al ti' itxhab'al tiq'ol viyolb'al. ¹⁶Pet k'uxhetz kamxh la' ul ik'utxh tib' s-quxo'l s-quvatzaq, tul ant kuxh u b'a'nla txumb'al la' quk'utxh s-quvatzaq. Tan ech uva'e qat qutxhab'a, tul il o' uy o' tzitza ta'n.

¹⁷Tul toq val sete, ex inq'a niman tetz Jesuus, uva' antxh eb'an kam uva' nik inb'ane'. Atz a' vaq etil kam vib'a'nla b'ano'm jolt inq'a qumol, inq'a qutxhus ti' ib'anax inq'a b'a'nla txumb'al. ¹⁸Poro nal la' motx ib'en sete uva' at in jolt inq'a xaal nik motx tal tib' s-niman tetz Jesuus. Poro nik itxho'n s-te uva' nik qal inq'a yol ti' vikam quB'aal JesuKriisto vat, kurus. Alok jatpaqx kuxh val sete. Tul tira nik voq', ti' uva' ech nik ib'anaxe. ¹⁹Jank'aletz inq'a xaal inq'ae, tan a' vet k'aqel u tz'eqichil ta'n. Tan a' tira een k'ayimal taanima ti' inojsal inq'a tuul vi' uva', a' la' ik'ayivat taanima ti' quB'aal JesuKriisto. Tul at inq'a kam uva' ch'ixveb'al nik motx ib'ane', poro b'ane nik koq motx ich'ixv s-te. Pet a'l nik motx toksat iq'ij s-ti'. Tan a'aq kuxh een taanima ti' ib'anax inq'a ye'b'an uva' nik ib'an inq'a xaal vat, tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh.

²⁰Pet koq o', tan een vet qu'al tu amlika', tal uva' toq tzajk u Chitol qetz uva' nik qutx'eb' tule'; a'e u quB'aal JesuKriisto. ²¹Tan at tiqle'm u quB'aal JesuKriisto ti' ib'ek'on tiib'a jank'al inq'a kam vatz tx'ava', tan tira at tiq'ab' jank'al s-kaqaayil. Xa'tetze at tiqle'm ti' ijalpul u qutxhi'o'l uva' ch'ixveb'al kuxhtu'. Tul tik' la' taq' vet va't qutxhi'o'l, uva' eela vet tuch' u tetz uva' sib' vet tatine'.

Uva's talt Pa'p uva' la' ib'an b'a'n tatin ka'l inq'a ixoq, Evoodia tuch' Siintike

4 ¹Niketx val sete, ex inmol s-niman tetz Jesusus, ex, uva' atxh vaanima seti', nik insa'e' uva' nal koq b'en vil evatz. Tan nik echiib'isa in ti' venimat u quB'aal Jesusus. Ti'etz venimata', tul b'en ink'ul va'l intx'aaq'm ti' u vaq'on sexo'l, eche nik ik'ult inva'q saatxhvil vikoroona. Echetz nuq txakb'a-moq etib' ti' inimal u quB'aal Jesusus.

²Tul nik injaq b'a'n'il te ixoq Evoodia, atz te ixoq Siintike, uva' ye' la' motx iyaj tib' s-vatzaq. Pet ib'an eela iyol s-ka'b'il. Tan ootzaqimal vet quB'aal JesuKriisto ta'n s-ka'b'il. ³Atz nik injaq b'a'n'il see, axh, uva' nikich lotxhon in, uva' la' alotxh inq'a ixoq inq'ae ti' ib'antaq b'a'n inq'a tatine'. Tan k'uq-lelhx ink'uul se'e. Tan tzum inb'ant ya'l tuch' inq'a ixoq inq'ae ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus, antichetz Klemeente, atz antich jolt inq'a lotxhol vetz. Tul ilaq vet ib'ij tz'ib'amal tuul u u' tal uva' tz'ib'amal vet ib'ij inq'a xool, inq'a at q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

⁴Echetz chiib'oq ex b'enamen, tan etootzaql vet u quB'aal Tiuxh. Tul toq val sete inpaqte uva': jChiib'oq kuxh ex! ⁵Tul aya'lhx b'a'n sete la' eb'an vatz inq'a xool s-kaqaayil. Tan naql kuxh vet u tuleb'al u quB'aal Jesusus inpaqte. ⁶Echetz ye'l ex la' kuxh el etaanima ti' inva'q kam. Pet a'l la' motx etal te quB'aal Tiuxh kam inq'a nik esa'e'. Tul k'uxh kamxh s-t'ilil la' motx etab'i te quB'aal Tiuxh. Tul la' enatxh Tiuxh; tuch' aya'l ek'uul ti' tab'il s-te. Atz la' motx etaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. ⁷Echetz a' vib'a'n'il u quB'aal Tiuxh la' kolon vetaanima tuch' vetitz'ab'al ti' etatin k'atz u quB'aal JesuKriisto, vib'a'n'il uva' tira sib'xh talax vi' kam uva' nik etx'eb'e' la' aq'ax sete.

Uva's talt Pa'p uva' a'xh u b'a'n la' b'anaxi

⁸Echetz toq val jolt yol sete, ex inmol s-niman tetz Jesusus, uva' aya'l la' etitz'a ti' vemol inq'a s-eche: Aya'l la' etitz'a vinuqul s-ti'; aya'l la' etitz'a kam b'a'n nik ib'ane'; aya'l la' etitz'a u jik s-ti'; aya'l la' etitz'a u b'a'n s-ti'; aya'l la' etitz'a uva' aya'lhx b'a'n s-te. Tul ye' la' etitz'a teesal iq'ij. Atz aya'l la' etitz'a u b'a'n uva' at s-k'atza. Atz aya'l la' etitz'a jab'iste uva' la' ok iq'ij s-ti'. ⁹A'etz eb'an jank'alxh uva' qat intxhus sete, inq'a qat etxhab'a sink'atza, inq'a qat etab'i valta', atz inq'a qat etil inb'anta'. Oqetz ech la' eb'ane, tul a'etz u quB'aal Tiuxh la' atin sek'atza, u Aq'ol tetz b'a'n'il sexo'l.

**Uva's taq't Pa'p ta'ntiuxh ti' inq'a lotxhb'al inq'a motx
taq' inq'a niman tetz Jesusus, inq'a aj Filiipos**

¹⁰Poros tira qat vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Jesusus ti' u lotxhb'al uva' nik etaq' s-ve. Tul tira nik inchiib' s-ti', tan il in qat etulsal in sek'uul inpaqte ti' taq'ax

tzaan lotxhb'al vetz. Tul vootzaqle uva' tz'e'yxh ex ti' inlotxhoxe'; pet a'e tan, ye' nikich tutxhe'. ¹¹Niketz val u yol uva'e, poro jit a' nik vale uva' in koq nik ya'tan inva'q kam. Pet ech kuxhte, tan chiana'q vet vatin s-ve k'uxh at kam vetz, atz k'uxh ye'xhkam. ¹²Tul vootzaqat vatine', k'uxh ye'xh jank'al ati, atz vootzaqat vatine' k'uxh tira ati. Tan chiana'q vet s-ve, k'uxh kamxh la' palk in. Tan b'a'n kuxh s-ve, k'uxh la' tx'a'on in, atz k'uxh ye' la' tx'a'on in. Atz b'a'n kuxh s-ve, k'uxh atxh kam vetz, atz k'uxh ye'xhkam. ¹³Echetz nik intx'ol inpal s-tuul, k'uxh kamxh la' palk in, tan a' u quB'aal JesuKriisto nik aq'on intial ti' vatine'.

¹⁴Pet aloq b'a'n qat eb'an s-ve. Tan ant ex qat lotxhon in tuch' lotxhb'al ti' vinpal t-inq'a itza'lal.

¹⁵Tul nik enatxhe'e, ex inq'a aj Filiipos, uva's inxe't ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al Masedoonia. Tan ye'l jolto'q niman tetz Jesuus, inq'a t-Masedoonia, aq'on puaq s-ve ti' inlotxhoxe', pet ta'nxxh ex, inq'a aj Filiipos. ¹⁶Tul ka'paqt elotxh tzaan in ti' kam uva' nikich isa'on s-ve uva's atich in tu tenam Tesaloonika. ¹⁷Poro jitetz kuxh a' nik intxhok uva' la' etaq' lotxhb'al vetz, pet a' nik intxhok seti' uva' la' taq' quB'aal Tiuxh ich'exel sete ti' velotxht in.

¹⁸Qat motx ink'ul inq'a lotxhb'al s-kaqaayil, inq'a qat etaq' tzaan ti' Epa-frodiito. Tul ye'xhkam va'to'q nik inya'ta. Tul at vet s-kaqaayil. Niketz ichiib' quB'aal Tiuxh ti' ik'ulux u lotxhb'al uva' etaq' tzaan s-ve. Tan echat kuxh nik ichiib' quB'aal Tiuxh ti' u lotxhb'al, eche itz'e'sal ok va'q oya s-vatz uva' oqxh itx'umale. ¹⁹A'etz vet vinB'aal Tiuxh la' aq'on jank'al uva' la' sa'on sete ti' veta-tine'. Tan ye'l iya'eb'al u mam tx'ijb'al q'ij uva' at xe' u quB'aal Tiuxh tu nimal tatin tu amlika'. Tul toq taq' sete ti' venimat u quB'aal JesuKriisto.

²⁰Tul qoksa iq'ij u Tiuxh, u quB'aal, s-txheel, atz tinjattanulxh ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman
tetz Jesuus, tul ya' vet ti' viyol**

²¹Tul nik vaq' b'a'n'il ek'uul, ex inq'a niman tetz quB'aal JesuKriisto seka-qaayil, ex inq'a ch'exel ex ta'n quB'aal Tiuxh. Tul nikat taq' inq'a niman tetz Jesuus b'a'n'il ek'uul, inq'a at sink'atza. ²²Tul nikat taq' b'en jolt inq'a niman tetz Jesuus b'a'n'il ek'uul. Tul echat kuxh nik taq'ax b'en b'a'n'il ek'uule ta'n jolt inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik taq'onv t-totzotz u mam iq'esal tu mam tenam Rooma.

²³Tul a' vib'a'n'il u quB'aal JesuKriisto la' atin tetaanima sekaqaayil.
Tul echxh la' ib'ane.

KOLOSEENSES

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU TENAM KOLOOSAS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

KOLOSEENSES

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Koloseenses

Antetzxh Pa'p tz'ib'an u u' uva' Koloseenses ib'ij. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu Koloseenses 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Koloseenses

A'etz itz'ib'at Pa'p u u' Koloseenses tuulb'al u ya'b' va'l imutx' (61) m.t.J., atz maq tu ya'b' ka'va'l imutx' (62) m.t.J. Tul a' itz'ib'avat Pa'p tu mam tenam Rooma uva's atich ja' Pa'p t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusu tuulb'al uva's atich ok Neroon s-mam iq'asal tu mam tenam Rooma. A'etz atich u tenam Koloosas tuulb'al Aasia. Tul naqlich kuxh ixo'l tuch' u tenam Eefeso. Atz naqlichat kuxh ixo'l tuch' u tenam Laodiseea, atz tuch' u tenam Ieraapolis, atz tuch' u tenam Filadeelfia. Tul nimal ya'b' ib'an Pa'p tu tenam Eefeso ti' itxhusux viyolb'al quB'aal Tiuxh tzitzi. Tuulb'aletz inq'a ya'b' inq'ae, tul ex ipaxsa Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tuulb'al jolt inq'a tenam uva' naqlich k'atz u tenam Eefeso. Tul antxh tuulb'al inq'a ya'b' inq'ae, tul ok vet Epa-frodiito s-niman tetz Jesusu.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Koloseenses

A'etz taq'il viyol Pa'p tal te inq'a niman tetz Jesusu, ti' uva' ye' la' taq'aq tib' eesaloq t-b'ey ta'n va'to'q txhusb'al, u gnostisiismo, uva' nikich motx inima inq'a xaol, eche uva' nik tal tu Koloseenses 2.8. Tul a'etz nikich isa' Pa'p, ti' uva' la' b'en te inq'a niman tetz Jesusu tu Koloosas uva', a' quB'aal Jesusu ul k'utxhun u tatin quB'aal Tiuxh tzitza vatz u tx'ava', eche uva' nik tal tu Koloseenses 1.15-16. Tul ta'n kuxh quB'aal Jesusu qat ul b'anon s-kaqaayil. Pet ye'xhkam vet va'to'q ye' koq qat ole'v quB'aal Jesusu s-ti'. Echetz talt Pa'pe te inq'a niman tetz Jesusu tu Koloosas uva' ye'xhkam vet va'to'q nik isa'on s-te oq a' vet quB'aal Jesusu nik b'anon iq'esalil t-taanima. Ech uva'e nik tal tu Koloseenses 2.10. K'uxhetz ech nikich talaxaq s-te ta'n inq'a eesanal t-b'ey uva' jit kuxh

ta'ne uva' la'ich k'uqe'v ik'uul ti' quB'aal Jesusu, pet atel kuxh la'ich motx inimaq, s-ti' uva' nikich motx tale'. Pet a'etz nikich isa' Pa'p ye' taq't tib' inq'a niman tetz Jesusu eesaloq t-b'ey. Echetz itz'ib'at b'en Pa'pe u tu' te inq'a niman tetz Jesusu tu Koloosas, eche uva' nik tal tu Koloseenses 2.4.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Koloseenses

U u' Koloseenses, tan o'va'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.
Koloseenses 1.1-2

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesusu.

1. Koloseenses 1.3-14

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' inatxh Pa'p Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesusu uva' at taanima s-ti' s-vatzaq la' ib'ana. Tul quB'aal Tiuxh la' aq'on tootzaqi ti' ib'en inuqul s-te kame inq'a b'a'nla txhusb'al uva' tetz quB'aal Tiuxh. Tul aalemal la' ich'ij vet ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-te, uva' ik'ulelhx la' tatin vatx quB'aal Tiuxh. Tul jank'al inq'a la' motx ib'ana, tul la' chiib' quB'aal Tiuxh s-ti', eche taq't vi'oq tze' ivatz. Echetz la' itxhej itiale s-b'a'n ta'n viyak'il u quB'aal Tiuxh. Tan sib' ticle'm u quB'aal Tiuxh tuch' u nimla tatin tu amlika'. Tul la' kuxh ikotx' ivatz k'uxh kamxh itza'lal la' palka.

Tul tzitza nik ya'k Pa'p ti' talax vinatxhk'uulat Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesusu.

2. Koloseenses 1.15-23

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' ta'n kuxh la' inima inq'a niman tetz Jesusu uva', a' quB'aal Jesusu nik b'anon iq'esalil tiib'a jank'al inq'a kam s-kaqaayil, inq'a viinqixsamal: Jank'al inq'a nik qil vatx u tx'ava'; atz jank'alxh inq'a ye' nik qile'; atz jank'al inq'a iq'esal, inq'a nik qile'; atz jank'al inq'a at tu kaqiq', atz inq'a iq'on ivi'; atz k'uxh tiib'a inq'a aanxel, inq'a motx palsan viyol quB'aal Tiuxh, tul motx b'en vet s-yaab'la aanxel; atz k'uxh inq'a iaanxel quB'aal Tiuxh. Tan oksab' tetz iq'ij quB'aal Tiuxh siviinqixsata'. Tan atxh u quB'aal Jesusu uva's ye'xnaqich viinqixsamal inq'a kam s-kaqaayil. Tan ti' u quB'aal Jesusu, tul il inq'a kam ati. Tul antetzxh u quB'aal Jesusu nik ib'ek'on s-quxo'l, o' inq'a niman tetz. Tan ech tatin u quB'aal Jesusu s-qiib'a, eche ib'ek'on u quvi' tiib'a u qutxhi'o'l. Tul antxh u quB'aal Jesusu iq'on b'ey ti' u itz'e'vchil xo'l inq'a kamna'q.

3. Koloseenses 1.24—2.7

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' tal b'en te inq'a niman tetz Jesusu ti' tulsalaq s-k'uul uva' ti' kuxh ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul at ja' Pa'p t-tze'. Echetz s-ti'ile ye' la' motx taq' tib' eesaloq t-b'ey ti' tab'ti va'to'q uq'e'yb'al. Tan a' nik tal Pa'p uva' kamxh qat motx ib'an ti' iqejt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal Jesusu s-b'axa, tul echatetzxh uva'e la' motx ib'an ti' inimale'. Tul txhab'amoq vet tatin s-tuulb'al. Tul a'l tel la' motx ich'ij k'atz u quB'aal Jesusu. Tul nuq txakloq vet ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol, inq'a iq'omalaq vet ta'n kam uva' txhusel vet s-te.

4. Koloseenses 2.8—3.4

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' taq't itxumb'al inq'a niman tetz Jesusu uva' ye' la' motx taq' tib' b'ok'tziiloq ti' inimal u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Tan nik tal Pa'p jab'istee inq'a mam b'a'nil iq'omal ta'n viqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu, atz jab'istee vikantxhaqul jolt inq'a qejo'm uva' iq'omal ta'n u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Tan nik tal Pa'p uva' qat motx taq'l vet ka inimal inq'a txhusb'al uva' pal vet ka vitxakunb'al, a'e u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Pet s-txheel, tan ataq vet q'ij isaq k'atz quB'aal Jesusu.

5. Koloseenses 3.5—4.6

Vito'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' itanb'a inq'a niman tetz Jesusu ib'anax jank'al inq'a kantxhaq uva' nik tatxhva vitxhi'o'l ib'anaxe'. Tul la' ib'an u jik, tan ch'e-xichla xaal ta'n quB'aal Tiuxh. Tul a'etz la' motx ik'utxh vet u b'a'nla txumb'al, tan

jetxhel vet ok k'atz u quB'aal Tiuxh, atz at taanima quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul jalpina'q vet vitxumb'al la' ib'ana uva's ma't tok vet ti' inimal quB'aal JesuKriisto, eche va'q xao' uva' la' ich'expu el u toksa'm. Tul a' vet u ak' oksa'm la' toksa. Echetz kamxh inva'q uva' la' motx tala, atz kamxh uva' la' motx ib'ana, tul a' la' ik'utxha uva' nimanaq vet tetz Jesuus. Tul nima tel kuxh b'a'nla txhaq txumb'al motx tal b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus.

Koloseenses 4.7-18

Tiya'teb'aletz vet viyolon Pa'p, tul nik tal Pa'p yol ti' kam uva' nikich ib'an inq'a lotxhol tetz. A'e Tiikiko tuch' Oneesimo tuch' Aristaarko tuch' Kuxh tuch' Juusto, atz tuch' Epaafra. Ya'ne nik taq' b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus; tul nik iya' vet iyolone'.

KOLOSEENSES

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Koloosas

1 ¹In Pa'p, va'l te inq'a iapoostol quB'aal JesuKriisto, tan ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe s-vi'. Inmoletz vib' tuch' Timoteeo, u qumol s-niman tetz Jesuus.

²Niketz intz'ib'a opoon val u u' sete, jank'alxh ex inq'a ch'exel ex ta'n quB'aal Tiuxh, ex inq'a k'uqleb'xh k'uul etatin ti' inimal u quB'aal JesuKriisto, ex inq'a tu tenam Koloosas.

Tul a' vib'a'nil Tiuxh, u quB'aal, [tuch' u quB'aal JesuKriisto] la' atin sexo'l. Tul a' vib'a'nil la' atin tetaanima.

Uva's talt b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus uva' b'enamen inatxht Pa'p Tiuxh s-ti'

³B'enamenetz qunatxht Tiuxh seti', tul nik qaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto. ⁴Tan nik qab'i uva' qat eqejl vet u quB'aal JesuKriisto. Atz nikat qab'i uva' at etaanima sevatzag, jank'al ex inq'a niman tetz Jesuus. ⁵Echetz uva'e nik motx eb'ane, ti' uva' tan, il vet val u b'a'nil nik itx'eb'on seti' tu amlika' ta'n quB'aal Tiuxh. A'etz u b'a'nile uva' qat aq'ax etootzaqi uva's qat talax inq'a b'a'nla txhaq yol sete ti' quB'aal JesuKriisto, inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ta'nxhte vinuqul. ⁶A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole uva' qat alaxiy sexo'l, atz uva' ile nik ipaxin vet tuulb'al u vatz tx'ava' s-kaqaayil. Tan il inq'a xao' nik ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh ta'n inq'a b'a'nla txhaq yol, eche taq't vi'oq tze' ivatz. Tul il ex nik ich'ij etatin ta'n inpaqte. Tul aya'x tzaan exe't ti' inimal s-b'a'nxhtu' uva's etab'ita', atz etootzaqit vib'a'nil quB'aal Tiuxh ti' vinimal vinuqul. ⁷A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole ti' quB'aal JesuKriisto uva' etxhab'a ta'n Epaafra, uva' at qaanima s-ti', atz uva' k'uqleb'xh k'uul tatin ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto s-quk'atza, Epaafra uva' nik b'anon evatzil tzitza. ⁸Antetzxh vet Epaafra ul alon s-qe uva' at etaanima seti' sevatzag ta'n viTiuxhil Tiuxh.

⁹Aya'x tzaanetz vet quxe't ti' inatxhax Tiuxh seti' s-b'enamen uva's qab'ita' uva' at etaanima seti' sevatzag. Tul nik qujaq te quB'aal Tiuxh uva' sib' etootzaqib'al la' taq' ti' ib'en inuqul sete kam nik isa' quB'aal Tiuxh seti'. Atz sib' etxumb'al la' taq'a, atz la' taq' etootzaqib'al ti' etootzaqit kam la' eb'an ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tul aalemal la' ech'ij vet ti' ib'anax kam

uva' nik isa' quB'aal Tiuxh sete, uva' ik'ulelhx la' etatin s-vatz. Tul jank'al inq'a b'a'nla b'ano'm la' motx eb'ana, la' chiib'isan quB'aal Tiuxh, eche taq't vi'oq tze' ivatz. Echetz la' ich'iye vetxumb'al ti' tootzaqil quB'aal Tiuxh. ¹¹ Atz la' txhej etial s-b'a'n ta'n viyak'il u quB'aal Tiuxh. Tan sib' tiqle'm u quB'aal Tiuxh tuch' u nimla tatine'. Echetz la' itxhej etiale, atz la' kuxh ekotx' evatz k'uxh kamxh itza'lal la' palk ex. Tul la' kuxh chiib' ex tuulb'al uva's la' epal s-tuul. ¹² Echetz la' echiib'e ti' taq'ax ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, ti' uva' ant vet ex at etokeb'al ti' etatin tu amlika' tal uva' nik txiqunk tatin u quB'aal Tiuxh tal uva' toq atink inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exel vete'. ¹³ Tan quB'aal Tiuxh qat eesan el o' tiq'ab' Satanaas, viq'osal u mam tokto. Tul a' qat iq'exsa-vat vet o' tiq'ab' quB'aal JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, ti' ib'ant iq'osalil tu qaanima, u quB'aal JesuKriisto uva' at taanima quB'aal Tiuxh s-ti'. ¹⁴ Tan a' u quB'aal JesuKriisto qat ul txhoon qele'l t-inq'a pa'v [tuch' vikaqal.] Tul qat kuyp vet qupa'v.

**Uva's talt Pa'p uva', a' vikam quB'aal Jesuus vatz
kurus qat aq'on qokeb'al k'atz quB'aal Tiuxh**

- ¹⁵ Tul a'etz u quB'aal Jesuus nik k'utxhun tatin u quB'aal Tiuxh,
uva' ye'xhab'il inva'q nik ilon.
Tul a' u quB'aal Jesuus iq'osal tiib'a
jank'al inq'a viinqixsamal ta'n quB'aal Tiuxh.
- ¹⁶ Tan ti' u quB'aal Jesuus iviinqixsavat quB'aal Tiuxh
inq'a kam s-kaqaayil,
jank'al inq'a t-amlika',
tuch' inq'a nik qil vatz u tx'ava',
atz jank'alxh inq'a ye' nik qile',
atz jank'al inq'a iq'osal, inq'a nik qile',
atz jank'al inq'a at tu kaqiq', atz inq'a iq'on ivi',
atz k'uxh inq'a aanxel.
Tan oksab' tetz iq'ij quB'aal Tiuxh siviinqixsata'.
- ¹⁷ Tan atxh u quB'aal Jesuus
uva's ye'xnaqich viinqixsamal
inq'a kam s-kaqaayil.
Tan ti' u quB'aal Jesuus,
tul il inq'a kam nik tatine'
- ¹⁸ Tul antetzxh u quB'aal Jesuus
nik ib'ek'on s-quxo'l,
o' inq'a niman tetz.
Tan ech tatin u quB'aal Jesuus
s-qiib'a, eche ib'ek'on u quvi' tiib'a u qutxhi'o'l.
Tul antxh u quB'aal Jesuus iq'on b'ey ti' u itz'e'vchil
k'uxh ma'tich ikam vete'.
Echetz a' u quB'aal Jesuus iq'osal vi' inq'a kam s-kaqaayil.
- ¹⁹ Tan quB'aal Tiuxh sa'on
uva', a' u quB'aal Jesuus ul k'utxhun ka vatz u tx'ava'
jank'al u tatin u quB'aal Tiuxh.
- ²⁰ Echetz quB'aal Tiuxh qat b'anon

uva', a' vet u quB'aal Jesuus qat aq'on tokeb'al
 inq'a kam s-kaqaayil ti' tok vatz u quB'aal Tiuxh,
 k'uxh inq'a at vatz tx'ava',
 atz k'uxh inq'a at tu amlika'.
 Tan a' u quB'aal Jesuus qat oksan b'a'nil
 s-xo'l tuch' quB'aal Tiuxh,
 ti' uva' qat ul taq' tib' kamoq,
 atz qat el vikaqal s-qi' vatz u kurus.

²¹ Tan ye'lich etokeb'ale ti' etok vatz quB'aal Tiuxh. Tan atich kuxh exo'l tuch' quB'aal Tiuxh. Atz txhi'anyich kuxh ex tetitz'ab'al ti' quB'aal Tiuxh. Tan a' kuxh u ye'b'a'n nikich motx eb'ane'. Pet s-txheel, tan ant vet ex at etokeb'al ti' etok vatz quB'aal Tiuxh, tan at vet b'a'nil sexo'l tuch' quB'aal Tiuxh.

²² Qatetz k'axb' vitxhi'o'l u quB'aal JesuKriisto seti', atz qat ul taq' tib' kamoq, ti' uva' ye'l vet inva'to'q ye'b'a'n seti' vatz quB'aal Tiuxh. Atz ye'l vet inva'to'q kantxhaqla yol la' txhej seti' s-vatz. Tan tetxhal la' b'en toksat ok ex quB'aal JesuKriisto vatz u quB'aal Tiuxh uva's la' taq't ku' u quB'aal Tiuxh yol tinuqul.

²³ Poro a'xh isa' uva' nuq txakloqxh ex ti' inimal u quB'aal JesuKriisto, atz txhab'amoqxh ek'uqb'at ek'uul s-ti'. Tul ye' la' el ka ex ti' itx'eb'ex inq'a b'a'nil uva' alel vet sete uva's etab'it inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Tul iletz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto nik ipaxsal vatz u tx'ava' s-kaqaayil. A'e inq'a b'a'nla txhaq yol uva' qat toksa in quB'aal JesuKriisto ti' ipaxsale'.

**Uva's talt Pa'p uva', a'ich taq'on Pa'p ipaxsal inq'a
 b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a jit tij imam Israeel**

²⁴ Poro niketz inchiib'e' k'uxh il in nik inpal titza'lal, atz il in b'eenon nik ik'axb' vintxhi'o'l tu tze' ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. Tul iletz in nik intx'ol inpal t-inq'a itza'lal, tan oq ech uva'e nik isa' u quB'aal Tiuxh s-vi'. Tul echatxh uva'e ipal u quB'aal JesuKriisto t-inq'a itza'lal ti' inq'a niman tetz, inq'a ech vet tok k'atz quB'aal JesuKriisto, eche tok qutxhi'o'l k'atz quvi'. Tul echatetzxh uva'e nik inpal t-inq'a itza'lal. ²⁵ Echetz s-ti'ile qat toksa in quB'aal Tiuxh ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesuus t-junun tenam. Tan a' u quB'aal Tiuxh qat sa'on s-vi' uva', tetxhal la' val vinuqul jank'al viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l, ²⁶ inq'a ye' aq'ax ootzaqiloq s-na'ya, jatq'ix ixet tzaan jattanx inq'a ya'b' uva' pay ka. Pet ech koq vet s-txheel, tan ile qat qootzaqil vet ta'n quB'aal Tiuxh, o' inq'a niman tetz Jesuus. ²⁷ Tan quB'aal Tiuxh qat sa'on uva' la' tootzaqi inq'a jit tij imam Israeel, inq'a b'a'nla txhaq yol, inq'a ye'ich ootzaqimal. Tul la' motx etil imam b'a'nil u tatin u quB'aal JesuKriisto tetaanima. A'etz vib'a'nile uva' ile tx'e-b'o'my vet seti' uva' toq taq' quB'aal Tiuxh sete tu nimla tatin tu amlika'.

²⁸ Tan a' nik qupaxsavat inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l, ex inq'a jit tij imam Israeel. Tul a' inq'a b'a'nla txhaq yol nik qutxakunsa ti' imaqaq jank'al inq'a xao'l ti' ye' ib'anax u ye'b'a'n. Atz nik qutxakunsa ti' itxhusux jank'al inq'a xao'l ti' jank'al inq'a txumb'al ti' quB'aal JesuKriisto, ti' uva' la' itxhab'a inq'a xao'l s-kaqaayil tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, tetxhal la' opoon inq'a xao'l s-kaqaayil vatz quB'aal JesuKriisto. ²⁹ Echetz ti' uva' la' itxhab'a inq'a xao'l tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, nik vaq'vat ya'l. Tan tira nik ink'ayi vib'

ta'n viyak'il quB'aal JesuKriisto uva' at sink'atza, atz a' vet uva'e, nik lotxhon in tuch' jank'al viyak'il.

2 ¹Niketz insa'e' la' etootzaqi uva' il in tira nik vaq' ya'l seti', atz ti' jolt inq'a niman tetz Jesus, inq'a tu tenam Laodiseea, atz ti' jank'al inq'a xao, inq'a ye'xxh paqxo'q tile't tib' invatz s-tuch'. ²Iletz in nik vaq' ya'l, ti' uva' la' txhej etial, atz, ti' uva' va'lxh eyol la' eb'ana, tul at etaanima seti' sevatzaq. Tul ilat in nik vaq' ya'l ti' vetootzaqit s-b'a'n jank'al uva' la' ek'ul ti' tootzaqil u quB'aal Tiuxh, atz, ti' uva' la' etootzaqi jank'al inq'a nik taq' ootzaqiloq ti' kam uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto seti', inq'a kam inq'a ya'n nik taq' vet quB'aal Tiuxh ootzaqiloq s-txheel, a'e inq'a yol ti' u quB'aal JesuKriisto. ³Tan a' u quB'aal Tiuxh, atz u quB'aal JesuKriisto aj etz inq'a mam b'a'n'il, atz aj etz inq'a ootzaqib'al, atz aj etz inq'a txumb'al.

⁴Echetz nik valt opoone u yol sete, ti' uva' ye'xhab'il la' b'ok'tziin ex tuch' inva'to'q yol ti' eteesal t-b'ey. ⁵K'uxhetz ye'l in een in sexo'l nik etile', poro eche een in sexo'l. Tan eenxh vitz'ab'al seti'. Tul nik inchiib', ti' uva' nik vab'i uva' jikxh etatin sevatzaq ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal JesuKriisto. Tul nuq txaklelxh etatin ti' vek'uqb'at ek'uul s-ti'.

⁶Poro kametzxh uva' qat eb'an ti' eqejt JesuKriisto seB'aal s-b'axa, tul antetzxh uva'e eb'an ti' inimal'. ⁷Atz txhab'amoq vet etatin s-k'atza uva's etok s-niman tetz. Tul a'l tel ech'ij k'atz u quB'aal Jesus. Tul nuq txakloq ex ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol, atz a'xh iq'omoq vet eta'n kam uva' txhusel vet ex s-ti'. Tul a'l etaqt' vet mamala ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Pa'p uva' ye'xhkam va'to'q la' sa'on te inq'a
xao, inq'a ootzaqimal vet quB'aal Jesus ta'n**

⁸Tul noqxh etil etib', tul ye'xhab'il inva'q la' eesan ex t-b'ey tuch' uq'e'yb'al uva' yiqxh titz'ab'al kuxh inva'q xao, atz tuch' uq'e'yb'al uva' telab'al kuxh ib'ok'tziil xao s-tuch', tul ye'xhkam la' taq'a. Tan a'aq kuxh iq'omal ta'n inq'a vatz tx'ava'lla txumb'al tetz inq'a xao, inq'a ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. Tul a' ye' nik motx iqe'j inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto.

⁹Tan a' u quB'aal JesuKriisto, uva' b'en s-alam aanima, ul k'utxhun vatz tx'ava' jank'al u tatin u quB'aal Tiuxh. ¹⁰Echetz ye'xhkam vet va'to'q txhusb'al nik isa'on sete, oq a' vet u quB'aal JesuKriisto nik b'anon iq'esalil tetaanima. Tul ta'n kuxh quB'aal JesuKriisto iq'esal tiib'a jank'alxh inq'a iq'esal, atz jank'alxh inq'a b'ek'on'al. ¹¹Tul ti'etz vet uva', ex vet niman tetz Jesus, qat jalpik vetxumb'al uva' iq'omichxh eta'n setalale'. Tan ech vete qolel qat tele'l inq'a yaab'la txumb'al sek'atza. Aloq jit inva'q vinaq qat b'anon, pet quB'aal Tiuxh qat jalpun ex. Echetz jit ti' inimal u b'ek'b'al ti' iqolpe'l inb'eeq te vetxhi'o'l qat jalpik vetxumb'al, pet a' u quB'aal JesuKriisto qat chiton ex t-inq'a epa'v. ¹²Tan a' u quB'aal JesuKriisto qat jalpun vena'yla txumb'al uva' iq'omich eta'n. Tan ech qat ikaj ka vena'yla txumb'al, eche imuqtx' inva'q kamna'q jaq' tx'ava'. Tan ech u yol nik qale uva's nik kuku' xe' a' uva' qat kaay vet ka u na'yla txumb'al uva' atich s-quk'atza. Echetz uva'e qat ib'an quB'aal Tiuxh, tan nik ek'uqb'a ek'uul ti' viyak'il uva' at sek'atza. Echatez kuxh qat ek'ulte va't u ak'la txumb'al ti' eqejt viyak'il quB'aal Tiuxh. Tan antxh viyak'il quB'aal Tiuxhe ib'anb'e ti' titz'e'vsal u quB'aal JesuKriisto k'uxh ma'tich ikam vete'. Tan echat u yole nik qale' uva's qat quja' vet ul xe' a' uva' qat quk'ull vet u ak'la txumb'al.

¹³Tan tira kamna'qich ex vatz quB'aal Tiuxh ta'n inq'a epa'v. Tan ye'l vetxumb'al jalpina'qiche. Tan ye' nikich ek'utxhe' oq uva' qolelich el inb'eeq te vetxhi'o'l. Pet ti'etz vet eqejt u quB'aal JesuKriisto, tul qat ikuy vet quB'aal Tiuxh jank'al inq'a epa'v. Tul qat taq' vet q'ij esaq ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ¹⁴Tan quB'aal Tiuxh qat ya'san inq'a k'axb'ichil uva' atich vet tzaan s-qi', eche teesal iq'ij inva'q xotxho'm uva' tz'ib'amal vet ta'n u aq'ol ku' yol tinuqul. Tan a' u yol tetz k'axb'ichil ye' nikich aq'on ik'ul tib' quyol tuch' quB'aal Tiuxh. Pet a'etz vet vikameb'al u quB'aal JesuKriisto qat txhoon vet u yol uva' atich vet ku' tinuqul s-qi', eche ilaavuxhil vet ka inva'q u' vatz kurus uva' tz'ib'amal inq'a pa'v s-tuul qat ib'ana. ¹⁵Echetz ti' u taq'ax ja' quB'aal JesuKriisto vatz u kurus, tul qat teesavat quB'aal Tiuxh iq'ij inq'a yaab'la txhaq iq'esal, atz tuch' inq'a yaab'la txhaq b'ek'onat. Tul qat ich'ixvisa vatz xao'l s-kaqaayil. Tul qat ik'utxha uva', a' qat ole'v ti' tel iq'ij inq'a iq'esal, eche va'q q'esal sol uva' nik ik'utxh vet inq'a pereexho vatz tenam.

¹⁶Echetz ye'xhab'il vet inva'q la' alon yol sete ti' kam la' etulb'e inimal u quB'aal Tiuxh, eche uva' nik inima inq'a tij imam Israeel, eche ti' kam uva' la' etetxhb'u, atz ti' kam uva' la' etuk'a; atz ti' kam nimla q'ij la' enima, atz ti' ija'ul ich', atz ti' xee'm q'ij saavado. ¹⁷Tan jank'alxh inq'a qejo'm inq'ae, tan qat pay vet ka vinimale'. Tan a' Kriisto qat ul tzoqpixsan. Tan a' nik ib'an eela inq'a qejo'm inq'ae tuch' eche inva'q cheonal. Tan a' kuxh nik ib'axab'sa el u cheonal u tul Kriisto. Tan a'etz Kriistoe u aj cheonal. ¹⁸Echetz ye'xhab'il inva'q la' eesan ex t-b'ey ti' etel ka ti' vinuqul. Tan avoqe ye' la' ek'ul vetx-a-qam ti' etel ka ti' vinuqul. Tan a' nik motx tal inq'a xao'l inq'ae, uva' la' motx etiq'o ku'l etib' ti' enatxhk'uulat inq'a aanxel, eche uva' nik motx ib'ane'. Poro yiqxh a' nik motx txhulin inq'a yol inq'ae t-titz'ab'al. Tan tira mam oksa q'ijil nik motx ib'an s-tuch'. ¹⁹Tul jit a' nik motx inima kam inq'a iyol quB'aal JesuKriisto. Tan a' u quB'aal JesuKriisto nik ch'ijisan inq'a niman tetz, ti' uva' la' ela'p tib'a'n'il, eche uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tan echatxh, eche u qutxhi-o'l uva' tib'a'n'il nik ch'ijk s-kaqaayil. Tul ik'ulelxhtu' tal uva' txeyelaq tib' inq'a k'ulb'alaq tib' qub'aqil s-b'a'n tuch' u quvi'.

²⁰Ti'etz uva' qat enima inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto, tul ye' la' enima vet inq'a txhusb'al uva' elna'q vet iq'ij. Tan ti' venimat quB'aal JesuKriisto, tul eche kamchil qat eb'an vatz inq'a qejo'm inq'ae. jEchetz kam s-ti'il ant etok b'en ti' inq'a qejo'm, inq'a elna'q vet iq'ij! ²¹Jank'al eche uva' nik talax sete: —Ye' ekan uva'e. Atz ye' etetxhb'u uva'e. Atz jitoq la' eb'anb'e uva'e, —chichaq e'l ex. ²²Jank'aletxh inq'a ib'ek'o'm, atz inq'a itxhusu'm kuxh xao'l, tan aya'letz inq'ae elna'q vet iq'ij, atz ye'xhkam vet itxa'k. ²³Tan jank'alxh inq'ae, tan eche inatxhk'uulal Tiuxh tilixe'. Tan va'l nuqla txumb'al s-vatz ti' inatxhk'uulal Tiuxh. Tan nik motx tiq'o ku'l tib' inq'a xao'l ta'n u txumb'al uva'e u tilixe'; tul nik motx ik'axb'isa vitxhi'o'l. Poro ye'l inva'q inq'a txumb'al inq'ae nik tole'v ti' imaqaq vitxhi'o'l inq'a xao'l ti' tatxhval ib'anax inq'a pa'v.

3 ¹Ti'etz uva' qat eqejt u quB'aal JesuKriisto, tul itz'lel vet ex vatz u quB'aal Tiuxh. Ti'etz u titz'e'v u quB'aal JesuKriisto inpaqte, tul xa'te at vet etokeb'al ti' etitz'e'v k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz a' okk b'en ex ti' inimal inq'a

b'a'nla txhaq yol uva' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika'. Jitetz kuxh ta'ne, pet a' okk b'en ex ti' isaqil b'en inq'a txumb'al uva' nik ib'an Kriisto tu amlika' s-txheel. Tan il u quB'aal JesuKriisto k'uqlel tiseb'al u quB'aal Tiuxh ti' ib'anax iq'esalil. ²Tul antxh okk b'en ex ti' isaqil ja' inq'a b'a'nil uva' ile tx'eb'o'm al seti' tu amlika'. Pet jit kuxh vet a' etitz'a ib'anax inq'a ye'b'a'n uva' nik ib'an inq'a xaoI vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ³Tan qat motx eya'sa tatxhval ib'anax inq'a pa'v, eche kamchil qat etele'l s-vatz. Pet at vet q'ij esaq vatz quB'aal Tiuxh ti' eqejt u quB'aal JesuKriisto, k'uxh ye'xha-b'il nik ilon kam vetxeyt etib' tuch' u quB'aal JesuKriisto. ⁴Pet la'etz ul vet u quB'aal JesuKriisto, tul ant vet ex la' ilix ex, uva's jalpina'q vet etatine', eche tatin u quB'aal JesuKriisto. Tul ant vet ex la' atin ex s-k'atza tu nimla tatine'. Echetzxh la' ib'ane, tan quB'aal JesuKriisto nik aq'on q'ij esaq ye'l iya'eb'al imotxeb'al ti' venimata'.

**Uva's itxhust Pa'p inq'a niman tetz Jesusu, ti' uva' jit vet
a' la' ib'an u pa'v eche uva' nikich ib'an s-na'ya**

⁵Echetz tira eesavaq el inq'a pa'v tetitz'ab'al, inq'a pa'v uva' nik ib'an inq'a xaoI vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. Pet eche kamchil eb'an ti' etele'l vatz inq'a pa'v. Tan aya'l kuxh inq'a pa've inq'aa: yansa ib' tuch' uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'; atz inq'a eesa ib' t-b'ey; atz inq'a yaab'la txhaq atxha'v uva' tz'e'y kuxh u txhi'o'l ti' ib'anaxe'; inq'a atxha'v ti' ib'anax u ye'-b'a'n; atz inq'a jiq'al ti' tatxhval kam. Echetze u jiq'al ti' inq'a kam, tan eela kuxh tuch' inatxhk'uulal b'itichla tiuxh. ⁶Jatva'letz inq'a xaoI uva' nik b'anon inq'a pa'v inq'ae, tul a'etz inq'ae, la' ul vik'a'nal quB'aal Tiuxh s-tiib'a tuch' k'axb'ichil, tan ti' vipalsanaq yol. ⁷Aya'letz kuxh inq'a ye'b'a'ne nikich eb'ane s-na'ya, tan atich ex tuulb'al inq'a pa'v. ⁸Pet s-txheel, tan ye' eb'an vet jolt inq'a pa'v inq'aa: k'a'nal, lakpichil vi', tial k'uul, eesa q'ij, atz inq'a kamaq kuxh xoq'la txhaq yolil nik telu'l tetzi'. ⁹Tul ye' la' motx etz'eq tzij sevatzaqil. Tan qat eteesal vet el etib' tuul inq'a na'yla txhaq txumb'al, inq'a chiana'qich kuxh ib'anax sete. Tan ech qat eteesat el, eche ik'onil el inva'q kam uva' q'a'l vete'.

¹⁰Tul a' vet u ak'la txumb'al iq'omoq eta'n; a'e u txumb'al uva' qat iviin-qixsa quB'aal Tiuxh sek'atza. Ech eb'an, eche nik ib'an va'q xaoI ti' ijalput el u q'a'l toksa'm, tul a' vet u ak'la oksa'm la' toksa. Tul il ex aalemal nik ich'ij u b'a'nla txumb'al sek'atza, tetxhal etootzaqit vitxumb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n. ¹¹Oqetz ech la' eb'ane, tul ye'letz vet jalb'al etib'e sevatzag, k'uxh ex tij imam Israeel, atz k'uxh jit ex tij imam Israeel; atz k'uxh qolel el inb'eeq te vetxhi'o'l, atz k'uxh ye' qolel el inb'eeq te vetxhi'o'l; atz k'uxh at etxhusb'al, atz k'uxh ye'l etxhusb'al; atz k'uxh ex inq'a loq'el etok ti' aq'on, atz k'uxh ex inq'a jit loq'el etok ti' aq'on. Pet ta'n kuxh quB'aal JesuKriisto la' etitz'a. Atz ta'n kuxh quB'aal JesuKriisto nik taq'onv tetaanima, jank'al ex inq'a niman tetz.

¹²Ti'etz uva' ch'exel vet ex ta'n u quB'aal Tiuxh, tul ti' uva' qat jetxhon ok ex s-k'atza, atz ti' uva' at taanima seti', tul k'utxhvaq u b'a'nla txumb'al, eche toksat inva'q xaoI b'a'nla oksa'm s-ti'. A'etz la' eb'an inq'a txumb'al inq'aa: Oyb'avag ivatz emol; atz aya'lxh b'a'n sete eb'ana; atz etiq'ovag ku'l etib' sevatzag; atz tz'u'kin kuxh ex eb'ana; atz la' ekotx' evatz t-inq'a itza'lal. ¹³Tul kotx'vag evatz sevatzag; atz kuyvag etib' sevatzag ti' kam inva'q yol la' ok sexo'l tuch' emol.

Tul echatetzxh la' ekuyt ipa'v vemol, eche uva' ikuyt quB'aal Jesuus vepa'v.
¹⁴Atetz inva't yol uva' niim talax tiib'a inq'a yol qat motx vall sete. A'e, uva' atoqxh etaanima seti' sevatzag. Tan oq atxh etaanima seti' sevatzag, tul b'a-netza. Tan a'xh taq'il vetatine sevatzag. ¹⁵Tul a'xh taq'il vetatin sevatzag tuch' b'a'nil oq nik ib'an quB'aal JesuKriisto viq'esalil tetaanima. Tan a' s-ti'ile qat isa'vat ex quB'aal Tiuxh, ti' uva' va'l kuxh vet eyol sevatzag la' ib'ana, eche u qutxhi'o'l uva' nimlen elna'qle, poro va'l kuxhtu'. Tul aq'vaq ta'ntiuxh seti' sevatzag, atz te quB'aal Tiuxh. ¹⁶Tul a'xh la' enima inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal JesuKriisto. Tul tira enatxha uva', a' vet u quB'aal JesuKriisto jeqlel tetaanima. Tul a' inq'a b'a'nla txhaq yol la' etxakunsa ti' etxhust etib'. Atz a' la' eb'anbe' ti' etoksat etib' t-b'ey sevatzag; tul tuch' txumb'al la' eb'anvat.

Tul b'itzlevaq inq'a b'itz,

inq'a tu Saalmo.

Atz b'itzlevaq b'itz

te quB'aal Tiuxh.

Atz b'itzlevaq b'itz uva'

nik itxhej tetaanima

ta'n viTiuxhil Tiuxh.

Tul tzaqxh tetaanima

vib'itzlel quB'aal Tiuxh.

¹⁷Echetz kamxh inva'q uva' la' etala, atz kamxh uva' la' eb'ana, tul b'anvaq, atz alvaq ti' ek'utxht vatz inq'a xao' uva', ex niman tetz Jesuus, atz at ticle'm sek'atza. Tul aq'vaq ta'ntiuxh te Tiuxh, u quB'aal, ti' u quB'aal Jesuus.

**Uva's talt Pa'p yol te inq'a niman tetz Jesuus ti' kam
la' motx tulb'e tatin s-vatzag tuch' b'a'nil**

¹⁸Jatva'letz ex inq'a ixoq, uva' at vet etzumel, nimavaq vetzumel. Tan a'etz uva'e, ik'ulelxh la' eb'ana ti' etatin tuch' u quB'aal JesuKriisto.

¹⁹Atz ex inq'a tzumela, k'ayivaq etaanima ti' isa'ax vetixqel. Tul jit kuxh ex kitxhkin te vetixqel.

²⁰Tul k'uxh ex inq'a k'aola, atz inq'a me'ala, nimavaq jank'al uva' la' tal etxutx eb'aal sete. Tan a' uva'e, nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti' oq ech la' eb'ane.

²¹Atz k'uxh ex, inq'a txutxa b'aala, tan ye' la' etulsa ivi' inq'a enitxa'a. Echetz ye' la' ib'ant inq'a nitxa' ka'l ik'uule ti' kam u b'a'n nik ib'ane'.

²²Atz echat kuxh exe inq'a aq'onvil, tan la' enima inq'a b'aal etaq'on tztiza vatz u tx'ava', ti' kamxh aq'onil la' tal sete. Tul jit ya'n la' etaq'onve' uva' seb't etilix ta'n u b'aal etaq'on, tul la' oksal eq'ij ta'n. Pet aq'onvoq kuxh ex, k'uxh ye'l ex nik etilix ta'n u b'aal etaq'on. Tan a' la' exo'vavat epa'vin vatz quB'aal Tiuxh. ²³Echetz k'uxh kamxh aq'onil la' motx eb'ana, tul b'anvaq tuch'xh etaanima vatz u quB'aal Tiuxh. Pet jit kuxh vatz xao' la' eb'anvat. ²⁴Tan etootzaqle uva' tetxhalxh la' ek'ul u b'a'nil uva' alel ta'n u quB'aal Tiuxh la' taq' te inq'a ik'aol ime'al. Tul a' la' etitz'a uva', a' u quB'aal Jesuus nik enima ti' ib'anaxe'. ²⁵Pet ja'letz ex uva' la' b'anon u ye'b'a'n, tan tetxhal la' ek'ul u k'axk'o, ti' uva' nik eb'ane'. A' la' ek'ult u k'axk'o uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul. Tan ye'l txh'oj ye'l nim vatz quB'aal Tiuxh.

4 ¹Atz k'uxh ex inq'a b'aal aq'on, tan a' u jik la' eb'ana; atz a'xh vinuqul la' eb'an te inq'a etaq'onvil. Tan k'uxh ex b'aal aq'on, tan etootzaqle uva' at va'l eQ'esal tu amlika'.

²Tul b'iitxhaq tuul enatxht Tiuxh. Atz tz'inloqxh etitz'ab'al ti' etaq't ta'n-tiuxh te quB'aal Tiuxh. ³Tul la'at enatxh Tiuxh s-qi', ti' uva', a' u quB'aal Tiuxh la' iq'on qub'ey ti' itxhej qokeb'al ti' qupaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol. Echetz la' qaq'te ootzaqiloq inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto, inq'a ye'ich ootzaqimal, inq'a il in at ja' in t-tze' s-ti'. ⁴Atz natxhvaq Tiuxh s-vi', ti' uva' tira la' intzan-b'a elu'l talax vinuqul inq'a yol. Tan ech uva'e viqatz'i ta'n quB'aal Tiuxh. ⁵Tul txhokvaq txumb'al ti' kam la' etule ek'utxht viyolb'al quB'aal Tiuxh vatz inq'a ye'x okoq s-niman tetz quB'aal JesuKriisto. Tul seb'toq kuxh ex ti' talaxe', oq tal la' isa'vat toke'. ⁶Tul tib'a'nil la' etalvat inq'a yol te inq'a xaol, txhaqpaq la' eyolone'. Echetz la' etxhab'at itzaq'b'el junun xaole. Tan ech vet veyolon la' eb'ana, eche ichiib'isal inva'q etxhb'ub'al ta'n u atz'am.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz
Jesuus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

⁷Pet kam teletzxh uva' nik inpaleb'e tzitza, tul a' Tiikiko la' b'en alon inuqul sete, Tiikiko, u qumol s-niman tetz Jesuus uva' at vaanima s-ti', atz uva' k'uqleb'xh k'uul tatin sink'atza ti' inlotxhox ti' ib'anax u taq'on quB'aal Jesuus. ⁸Tul nikat intxhaq b'en Tiikiko sexo'l ti' tootzaqile' kam ya'el o'. Tul a' Tiikiko b'en aq'on etial. ⁹Tul tzum toq intxhaqt b'en Tiikiko tuch' Oneesimo, uva' at vaanima s-ti', u qumol s-niman tetz Jesuus, Oneesimo uva' een tzajna'ql sexo'l. Tul tzum b'en talt Tiikiko tuch' Oneesimo inuqul inq'a yol sexo'l inq'a nik qupaleb'e.^b

¹⁰Niketx taq' b'en Aristaarko b'a'nil ek'uul, uva' at ja' in t-tze' s-tuch'. Atz nikat taq' b'en Kuxh b'a'nil ek'uul, u k'aol itxh'oj Vernavee, uva' alel vet inq'a yol s-ti' sete va'n. Oqetz la' aq'b' Kuxh sexo'l, tul la' ek'ul Kuxh tib'a'nil. ¹¹Atz nikat taq' b'en Txhuus b'a'nil ek'uul, uva' nik talax s-Juusto. Tan ta'nxh inq'a tij imam Israeele inq'a nik lotxhon in ti' talax inuqul vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima inq'a xaol. Echetz a' inq'ae, nik aq'on k'uqleb'al ink'uul. ¹²Atz nikat taq' b'en Epaafra b'a'nil ek'uul, uva' een tzajna'ql sexo'l, u b'anol tetz taq'on u quB'aal JesuKriisto. Tul b'enamenxh inatxht Epaafra Tiuxh seti', ti' uva' nuq txakloqxh ex ti' ek'uqb'at ek'uul ti' u quB'aal Tiuxh. Atz txhab'amoqxh tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh eta'n. Atz tz'eqel koqxh vet ex ti' ib'anax jank'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. ¹³Echetz nik valte inq'a yol ti' Epaafra, tan tira nik titz'a ex Epaafra, atz ti' jolt inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tu tenam Laodiseea, atz ti' inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Ieraapolis. ¹⁴Tul nikat taq' b'en Luk b'a'nil ek'uul, uva' at vaanima s-ti', Luk u aj tz'ak. Atz nikat taq' b'en Deemas b'a'nil ek'uul. ¹⁵Tul echatetz exe, la' etaq' b'en b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus uva' een tu tenam Laodiseea. Atz la'at etaq' b'a'nil ik'uul ixoq u Niinfas tuch' jank'al inq'a niman tetz Jesuus uva' nik ik'ul tib' tu toztotz ixoq.

¹⁶La'etz tzoqp vet isik'lel u u' sevi', tul la' etaq' opoon u u' te inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Laodiseea. Tul la'at motx isik'le. Poro la'atetz ek'ul u u' uva' toq vaq' opoon te inq'a Laodiseea, tul la'atetz esik'le.^c

¹⁷Pet ech la' etal te Arkiipo s-eche: —«B'an ya'l ti' ib'anax u aq'on uva' qat taq' quB'aal Jesuus see,» chich Pa'p, —chaq ex te Arkiipo.

b 4.9 Filemoon 1-24 **c 4.16** Eche u u' uva' itz'ib'a b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Laodiseea, tan ye' ootzaqimal tal ik'aqa. Tan ye'xhka at tuul u Viivlia, eche jolt inq'a u'.

¹⁸Poro inetz vet nik tz'ib'an b'en inq'a yol tuch' inq'ab' ti' vaq't b'en b'a'nil ek'uul. Tul nik vulsa sek'uul inpaqte uva' la'xh enatxh Tiuxh s-vi', tan il in at ja' in t-tze', tul il in qitzel in.

Tul vib'a'nil u quB'aal Tiuxh la' atin sexo'l.

[Tul echxh la' ib'ane.]

1 TESALONISEENSES

A' U B'AXA U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU TENAM TESALOONIKA

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

1 TESALONISEENSES

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 1 Tesaloniseenses

A'etz u u'e uva' 1 Tesaloniseenses ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu 1 Tesaloniseenses 1.1. Tul ant Timoteeo tuch' Siilas nik toksa tzaan Pa'p s-tuul ti' vilotxhox ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 1 Tesaloniseenses

A'etz itz'ib'at Pa'p u u' 1 Tesaloniseenses tu ya'b' laval toxk'al (50) m.t.J., atz maq tu ya'b' junlaval toxk'al (51) m.t.J. Tan kamal a' taq'b' Pa'p tu tenam Koriinto t-vimotxe-b'al u ya'b' laval toxk'al (50), atz maq a' taq'b' Pa'p t-vixe'teb'al u ya'b' junlaval toxk'al (51). Echetz nik ib'ene s-qe uva', a' itz'ib'avat Pa'p u tu' tu tenam Koriinto.

Tul atetz va't uva' nik b'ensan s-qe. Tan ika'paqichetz vet tex Pa'p ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul yekich vet tu tenam Tesaloonika tuulb'al Masedoonia s-b'axaxhtu'. Tul ex ipaxsa vet Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tzitzi. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 17.1-10. Tul tzitzietz taq'b' vet viyolb'al quB'aal Tiuxh tu tenam Tesaloonika. Pet ojqe'lamal tel tzaan Pa'p tu tenam Tesaloonika, tan tira ye' nikich isa'ax vet ta'n inq'a tij imam Israeel. A'etz yekich vet Pa'p tu tenam Bereea. Poro aq'b'al aq'b' vet Pa'p tzitzi. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 17.10.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' 1 Tesaloniseenses

A'etz taq'il viyol Pa'p tal te inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' tira nikich ichiib' Pa'p ti' tok jolol inq'a aj Tesaloonika s-niman tetz Jesuus, k'uxh tira nikich itxhi'k'uulal Pa'p ta'n jolt inq'a tij imam Israeel tetchal tojqe'lal el tu tenam Tesaloonika.

Atz nikat taq' Pa'p itial inq'a aj Tesaloonika, ti' uva' a'xh la' motx ib'an jank'al uva' itxhus Pa'p s-te ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

Atz nikat itxhus Pa'p te inq'a aj Tesaloonika, ti' uva' tetchal la' itz'e'v inq'a niman tetz Jesuus inpaqte, inq'a ma't ikame' tuulb'al uva's ye'xnaq uluq u quB'aal Jesuus.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 1 Tesaloniseenses

U u' 1 Tesaloniseenses uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan o'va'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

1 Tesaloniseenses 1.1

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Tesaloonika tuub'al Masedoonia tuulb'al Greesia.

1. 1 Tesaloniseenses 1.2-10

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik taq' Pa'p ta'ntiuxh te Tiuxh, ti' uva's motx tok vet jolol inq'a aj Tesaloonika ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul tira ataqichxh vet taanima ti' quB'aal Tiuxh, tul tx'e'b'o'maq kuxh vet al ti' tul u quB'aal Jesuus inpaqte.

Tul tuls'a Pa'p s-k'uul inq'a aj Tesaloonika kamiche inq'a tatine' uva's motx tok ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'axa. Tan mam txhi'anchil k'uul motx ib'an jolt inq'a tij imam Israeel ti' Pa'p, atz ti' Siilas. Tan mamala xao' motx ok vet ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Echetz s-ti'ile xe't vet jolt inq'a tij imam Israeel ti' itxhaqtziil jolt inq'a xao' ti' ivavul Pa'p tuch' Siilas. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 17.1-9.

K'uxhetz mam vavu ib' ib'an inq'a xao', poro ye' itanb'a inq'a niman tetz Jesuus iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. K'uxhetz ma'tich tel vet s-ka'oxva'l ya'b' ipal inq'a vavu ib', poro oxqhich ichiib' Pa'p ti' uva' antxh nimamalich u quB'aal Jesuus ta'n inq'a aj Tesaloonika. Tul nik tal Pa'p uva' tira nik itxuq'txune', ti' uva' tx'e'b'o'mich al inq'a aj Tesaloonika ti' u tul quB'aal Jesuus inpaqte, uva' toq tza'oq t-amlika', viK'aol quB'aal Tiuxh uva' itz'e'v inpaqte. Tul a' uva'e, la' kolon inq'a aj Tesaloonika vatz u k'axb'ichil uva' la' taq' quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a aj pa'vom.

2. 1 Tesaloniseenses 2.1—3.13

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' vika'paqut talax kame uva' ib'an ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a aj Tesaloonika. K'uxhetz mam vavu ib' ib'an inq'a xao' ti' u yol, poro ye'l Pa'p xo'v s-te. Tan a'l ex taq't ivatz kam uva' ib'an Pa'p, tan mamala xao' motx ok vet s-niman tetz Jesuus ti' tab'it inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul ik'utxh Pa'p uva' tira at taanima ti' inq'a motx ok vet s-niman tetz Jesuus, eche va'q b'aala uva' tira at taanima ti' k'aol ime'al. K'uxhetz b'a'nichxh tatin Pa'p tuch' inq'a niman tetz Jesuus, tan tetxhal kuxh ojqe'lal b'en Pa'p tuch' Siilas ta'n jolt inq'a tij imam Israeel, atz ta'n jolt inq'a xao', inq'a txhaqtziil ta'n inq'a tij imam Israeel.

K'uxhetz ojqe'lal el Pa'p xo'l inq'a niman tetz Jesuus, poro eletz vet s-q'ij, tul itxhok vet Pa'p txumb'al ti' iq'a'v paqte xo'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a jeqlich tu tenam Tesaloonika. Poro ye' nikich tutxh vet iq'a'v Pa'p. Echetz s-ti'ile a' vet Timoteeo itxhaq b'en Pa'p ti' taq'ax itial inq'a niman tetz Jesuus tzitzi, atz ti' tilixe' kam ya'elaqiche. Tul a'l tel ex itxhust Timoteeo viyolb'al quB'aal Tiuxh te inq'a niman tetz Jesuus.

Ya'ne q'a'v vet Timoteeo inpaqte k'atz Pa'p. Tul mam chiib'ichil ib'an vet Pa'p, tan tab'i vet Pa'p talt Timoteeo uva' a'lhx nikich tiq'ot inq'a aj Tesaloonika iyak'il ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh. A'etz uva'e, itz'ib'a b'en Pa'p ti' tulsat inq'a niman tetz Jesuus s-k'uul kame uva' palk Pa'p s-b'axa xo'l inq'a aj Tesaloonika.

Ya'ne nik taq' Pa'p itial inq'a niman tetz Jesuus uva's nik iya' Pa'p ti' talax intanul viyol. Tan a' nik tal Pa'p uva', a' u quB'aal Tiuxh tuch' u quB'aal Jesuus la' iq'on ib'ey, tul la' aq'b' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tzitzi. Tul quB'aal Tiuxh la' b'anon, tul a'l tel la' motx isa't tib' inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq. Atz la' motx isa' jolt inq'a xao', eche uva', ex ik'utxh Pa'p s-vatz uva' tira at taanima ti' inq'a niman tetz Jesuus. Tul quB'aal Tiuxh la' aq'on iyak'il ti' inimal viyolb'al. Tul ye'l yol la' txhej s-ti', tan nik ijexhe'l tib' k'atz u pa'v, tetxhal topoon u tuleb'al quB'aal Jesuus inpaqte.

3. 1 Tesaloniseenses 4.1-12

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' u taq't itxumb'al inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika, ti' uva' jikxh la' motx tiq'ot viyolb'al quB'aal Tiuxh tinuqul. Tul antxh la' ib'an kam uva' itxhus Pa'p s-te tuch' Siilas, atz tuch' Timoteeo s-b'axa. Tan a' uva'e, ib'ek' ka u quB'aal Jesusu s-te ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n. Tan a' titz'ab'al quB'aal Tiuxh, s-ti' uva' la' ijetxhe'l tib' k'atz u pa'v. Tul a' la' ijetxhvataq ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz mamala tel txumb'al nik tal quB'aal Tiuxh te inq'a niman tetz.

4. 1 Tesaloniseenses 4.13—5.11

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' u tuleb'al u quB'aal Jesusu inpaqte. Tan ye'naqich b'enoqaq s-te s-b'a'n ti' u tuleb'al quB'aal Jesusu inpaqte. Echetz s-ti'ile tal Pa'p uva' jit jutxich yol koq la' iq'a'v u quB'aal Jesusu inpaqte, pet la' tal quB'aal Tiuxh toq'sal trompeeta te val u aanxel ti' talax u tuleb'al u quB'aal Jesusu. Tul mam yol la' ib'ana uva's la' tel tzaan ut amlika'. Pet vatz inq'a jit niman tetz Jesusu, inq'a ye'xhka b'eeq nik titz'a ti' itx'eb'one', tan ye'xhka inatxhb'e u q'ij uva's la' tul u quB'aal Jesusu.

Echetz s-ti'ile tal b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu uva' la' motx taq' tib' itial s-vatzaq ti' itx'eb'on ti' u tuleb'al quB'aal Jesusu inpaqte. Echetz uva'e tal Pa'p ti' iya' ti' talax vikajv tan iyol.

5. 1 Tesaloniseenses 5.12-24

Vito'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nima tel kuxh txumb'al nik tal Pa'p te inq'a niman tetz Jesusu. Tan nik tal Pa'p uva' la' motx taq' inq'a niman tetz Jesusu itial inq'a iq'on ivi' s-xo'l. Tul nik tal Pa'p paqte uva' ye' la' motx itanb'a taq'onv ti' itx'eb'ex tul u quB'aal Jesusu. Tul ye' la' motx itanb'a inatxhk'uulal quB'aal Tiuxh. Tul ye' la' imaq taq'onv viTiuxhil Tiuxh s-k'atza. Tul ye' la' teesa iq'ij inq'a yol uva' nik tal inq'a alol tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh s-xo'l ta'n viTiuxhil Tiuxh.

Tul nikat taq' b'en Pa'p itial inq'a niman tetz Jesusu tuch' inq'a iyol uva' antxh quB'aal Tiuxh la' b'anon, tul la' ijetxho'k tib' s-k'atza, tul tetxhal itz'eq opoon vijalput tatin s-vatz. Tan quB'aal Tiuxh nik sa'on uva' b'a'n la' tatinaq tuch' quB'aal Tiuxh.

1 Tesaloniseenses 5.25-28

Tiya'eb'alez vete', tul nik taq' b'en Pa'p b'a'n il ik'uul inq'a niman tetz Jesusu. Tul nik tal b'en Pa'p b'a'nla yol s-ti'.

1 TESALONISEENSES

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n il ik'uul inq'a niman
tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika**

1 ¹In Pa'p. Il in, inmol vib' tuch' Silvaano, atz tuch' Timoteeo.

Nik qutz'ib'a b'en val u u' sete, ex qumol s-niman tetz Jesusu, ex inq'a ch'exel vet ex ta'n quB'aal Tiuxh, atz ta'n quB'aal JesuKriisto, ex inq'a een ex tu tenam Tesaloonika.

Tul a' vib'a'n il quB'aal Tiuxh tuch' u quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l. Tul vib'a'n il la' atin tetaanima.

**Uva's talt Pa'p u taq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti'
inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika**

²B'enenametz qaq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti' sekaqaayil. Tul nik qiq'o tzaan ex s-tuul uva's nik motx qunatxht Tiuxh. ³Tul b'enenam qoksat ex vatz Tiuxh, u quB'aal, tan nik tul s-quk'uul kam inq'a b'a'nla txumb'al nik motx ek'utxhe'. Tan nik ek'utxhe' uva' k'uqlelhx ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Atz nik ek'utxhe' uva' at etanima sevatz. Atz nik ek'utxhe' uva' ye'l ex nik ipal ek'uul ti' itx'eb'ex u tuleb'al quB'aal JesuKriisto.

⁴Tan qootzaqle uva' txaichxh vet ex ta'n quB'aal Tiuxh, jatva'l ex qumol inq'a niman tetz Jesuus, ex inq'a atxh taanima quB'aal Tiuxh seti'. ⁵Tan tuulb'al uva's ex qalt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l, tul quk'utxh u tiqle'm viyak'il viTiuxhil Tiuxh sevatz. Pet jit yiqxh yol koq kuxh ex qale'. Aloq jitetz kuxh ta'n uva'e, ex qub'an sexo'l, pet ex quk'utxh tuch' inq'a qub'ano'm, ti' uva' nuqlaxh yol uva' at viyolb'al quB'aal Tiuxh t-qaanima. Tan ex quk'utxh sevatz uva' at qaanima seti'. ⁶Qootzaql paqte uva' txaichxh vet ex ta'n quB'aal Tiuxh. Tan antetzxh vet nik eb'an kam uva' qat etxhab'a s-quk'atza, atz kam uva' qat ib'an quB'aal Jesuus. Tan tuulb'al mam itza'lal qat ek'ulvat viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' qal sete. Pet qat ek'ul tetaanima tuch' chiib'ichil uva' taq' viTiuxhil Tiuxh sete. ⁷Tan kotx'o vatzxhte eb'ana uva's ek'ult viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'axa uva's qex sexo'l. Echetz ik'ulel uva', a' la' tilvat jank'al inq'a niman tetz Jesuus tetz sek'atza ti' vetx'olt epal t-inq'a itza'lal, inq'a niman tetz Jesuus tuulb'al Masedoonia, atz tuulb'al Akaaya. ⁸Poru qatetz ex paxsaloq viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. Tul qatetz koq kuxh ya' vet s-eche, pet qat ex paxsaloq tuulb'al jolt inq'a tenam tuulb'al Masedoonia, atz tuulb'al Akaaya. Tul nima tel kuxh xaal tinjolt inq'a tenam qat ab'in uva' qat ek'uqb'a ek'uul ti' quB'aal Tiuxh. Echetz jit tetxhal koq vet la' b'en qal te inq'a xaal kam uva' qat ib'an quB'aal Tiuxh sexo'l. ⁹Tan antxh vet inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a at tuulb'al inq'a tenam, nik alon seti' uva' tib'a'nilxh ek'ulvat o'. Tul nik motx tal paqte uva' qat etanb'al vet ka inatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh. Tul a' nik enatxhk'uula vet u quB'aal Tiuxh, u itz'lichla quB'aal Tiuxh uva' ta'n-xhte vinuqul. ¹⁰Tul nik etx'eb' vet u tuleb'al quB'aal Jesuus, viK'aol quB'aal Tiuxh, uva' toq tzaog t-amlika', uva' kami, atz itz'e'v inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh, u quB'aal Jesuus, uva' la' kolon o' vatz u k'axb'ichil uva' la' uli, uva' la' taq' quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a aj pa'vom.

**Uva's talt Pa'p uva' tuulb'alxh itza'lal motx ik'ulvat inq'a
niman tetz Jesuus inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus**

2 ¹Antetzxh ex ootzaqin tetz, ex qumol s-niman tetz Jesuus, uva' qat taq'l ivatz u qex sexo'l ti' etilixe'. ²Tan etootzaqle uva' pal o' titza'lal, atz eesal quq'ij, tu tenam Filiipos, uva's ye'naqich aq'b'oq o' sexo'l. Pet xamtel aq'b' vet o' sexo'l. Tul a'l taq't vet quB'aal Tiuxh qutial ti' qalt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l tu tenam Tesaloonika. Tul tetxhal qal inq'a b'a'nla txhaq yol k'uxh mamala xaal tira ye' nikich ib'an s-te kam uva' nikich qub'ane'.

³Pet jikxh vatzi' atich tu qaanima ti' eya'lul ti' iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan jit kantxhaqla txhusb'al uva' ex qal sexo'l. Atz jit tx'ako'm koq nikich qitz'a seti'. Atz jit eesab' t-b'ey koq uva' ex qal sexo'l. ⁴Pet quB'aal Tiuxh ilon uva' la' qutx'ola. Echetz ik'uqb'at ik'uule s-qi', ti' uva', o' b'anol itxhaq ti' ex qupaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus sexo'l. A'etz nik qal kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Pet jit a' nik qal kam uva' nik isa' inq'a xaal tab'ile'. Tan a' at tu qaanima uva' jik nik qub'an vatz quB'aal Tiuxh. Tan een quB'aal Tiuxh nik ilon kam uva' nik qub'ane'. ⁵Tul etootzaqle uva' ye'xh-kam inva'q qaltzii sete ti' eb'ok'tziile'. Atz jitoq a' atich ok t-qaanima tatxhval epuaq ti' qalt inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l. Tul nuqxhtu', tan tootzaql quB'aal Tiuxh. ⁶Atz jit a' qutxhok toksal quq'ij ta'n inq'a xaal. Tul jit a' qusa' uva' la'ich etoksa quq'ij, atz jitoq ta'n ja'l inva'to'q.

⁷K'uxhetz ik'ulel uva' la'ich etiqatz i o', tan o' itxhaq u quB'aal JesuKriisto, pet a'l qiq'ot ku'l qib' sexo'l ti' esa'axe', eche inva'q txutxa uva' nik ixee inq'a tal, tul nik isa'e'. ⁸Echetz tira at qaanima seti'. Xa'tetze aya'lxh kuk'uul ex qal inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l ti' Jesus uva' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh. Tul jitetz kuxh ta'ne, pet k'uxh la'ich qaq' q'ij qusaq ti' ipaxin viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l, tul b'a'nich kuxh s-qe. Tan tira atich qaanima seti'. ⁹Tul antxh ex ootzaqin tetz, qumol s-niman tetz Jesus, u kuk'axb'e', atz u quqlchil s-q'iil s-aq'b'al ti' qaq'onv sexo'l, ti' uva' ye'xhab'il inva'q ex la'ich qaq' etiqatz ti' kuk'uulale' uva's nikich qupaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol sexo'l ti' quB'aal JesuKriisto, inq'a b'a'nla txhaq yol uva' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh.

¹⁰Tul tootzaq quB'aal Tiuxh, atz etootzaql inpaqte, uva' nuqxh nik qal ti' iqeex quB'aal Tiuxh, atz jikxh o' nik qub'ane'. Tul ye'l inva'q yol txhej s-qi' uva' kantxhaq uva's qex sexo'l, ex inq'a qumol s-niman tetz Jesus. ¹¹Atz etootzaqle uva' jununil ex ech qat qulb'e taq'ax etial, atz ik'uqb'al ek'uul, eche nik ib'an inva'q u b'aala te initxa'a. ¹²Jitetz kuxh ta'n etial qaq'a, pet qaq'at k'uleb'al ek'uul, atz qub'anat ya'l sete, ti' uva' la' ek'utxh tuch' vetatin vatz quB'aal Tiuxh uva' ik'ulel la' alax vet ex s-niman tetz quB'aal Tiuxh. Tan quB'aal Tiuxh sa'on tzaan ex ti' enimat vib'ant quB'aal Tiuxh viq'esalil tetaanima, atz ti' b'en etilt u nimla tatin quB'aal Tiuxh tal uva' nik ib'anvat iq'esalil.

¹³Niketx qaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh b'enamen, ti' uva' qat ek'uul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul jitetz kuxh iyol inva'q xool sevatz, pet iyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul nuqetxhtu', tan iyolb'alxh quB'aal Tiuxh. Niketz taq'onv viyolb'al quB'aal Tiuxh tetaanima, ja'l ex, uva' nik niman u quB'aal JesuKriisto. ¹⁴Aetz nik k'utxhun venimat inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nik epal titza'lal, ex inq'a niman tetz Jesus. Tan antxh inq'a emol s-aj Tesaloonika nik k'axb'isan ex. Poro tij ex eb'ana. Tan echatxh ik'axb'isal inq'a qumole s-niman tetz Jesus, eche uva' nik ek'axb'isale', inq'a ch'exich ta'n quB'aal Tiuxh, inq'a aj Judeea, inq'a niman Jesus s-b'axaxhtu'. Tan antxh inq'a imol s-aj Judeea motx k'axb'isan.

¹⁵Tul antetzxh inq'a tij imam Israeel yatz'on el u quB'aal Jesus, inq'a va'lich itenam s-tuch'. Atz antxh inq'a tij imam Israeel yatz'onaq el inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya. Tul antxh inq'a tij imam Israeel motx tukin tzaan o' sexo'l. Tul tira yaab'la txumb'al kuxh uva' nik motx ib'an vatz quB'aal Tiuxh tuch' kam inq'a nik motx ib'ane'. Atz tira k'a'naq kuxh te jatva'l xool.^a ¹⁶Echetz uva'e nik motx ib'ane, tan a' nik motx isa' itxhokt txumb'al ti' qumaqaxe' ti' ye' qupaxsat inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus xol inq'a jit tij imam Israeel, tul la' kolox inq'a jit tij imam Israeel ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Ilaqetz inq'a tij imam Israeel a'l nik ipal ivi' ipa'vin vatz quB'aal Tiuxh. Echetz tiya'teb'al, tul la' nal taq' quB'aal Tiuxh val u mam k'axk'o tiib'a inq'a aj pa'vom, uva' tira mam yol la' tilixe'.

**Uva's talt Pa'p uva' kam s-ti'il ye' nikich taq'b' Pa'p xol
inq'a niman tetz Jesus tu tenam Tesaloonika**

¹⁷Qujatxetz vet qib' setuch', ex qumol s-niman tetz Jesus, pet jit nimal q'ij qujatx qib' s-quvatzaq. Tan k'uxh qujatx qib' u tilixe', pet ye'l u qaanima ijatx

tib' s-vatzaq. Echetz s-ti'ile txhab'amich tok t-qaanima uva' nal koqich qub'en ti' etilixe' nikich qale', echetz qub'ant ya'le ti' qutxhokt txumb'al ti' qub'en sexo'l. ¹⁸Nikichetz qusa' qub'en sexo'l. A' ine, u Pa'p, nikich insa' inb'en sexo'l. Tul inb'anetz vet ya'l ka'oxpaqul. Tul imaq o' Satanaas ti' qub'ena'.

¹⁹Niketz qutx'eb' va'l qutx'aqam uva' la' taq' quB'aal Tiuxh s-qe, poro seti' toq taq'vat. Atz nik quchiib'e', poro seti'. Atz la' kuk'ul va'l qukoroon a uva's la' tul quB'aal Jesuus inpaqte, poro seti'. Tul a'etz la' kuk'ult u qukoroon a uva's la' tul u quB'aal Jesuus tuch' u nimla tiple'm. ²⁰Tan nuqxhtu' uva' seti' toq toksavat quB'aal Tiuxh quq'ij, atz nuqxhtu' uva' seti' tul toq chiiib'ik o'.

3 ¹Poro tz'e'yichetzxh vet o' ti' qub'en sexo'l, tul ye'xh utxhi. Pet kaj kuxh vet o' tu tenam Ateenas. ^b ²Pet a' vet Timoteeo qutxhaq b'en ti' taq'ax etial, atz ti' ik'uqbal ek'uul ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Tan qumol Timoteeo s-niman tetz Jesuus; atz qumol ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. ³Echetz ib'en vet Timoteeo sexo'l, ti' uva' ye'l ex la' itz'an ex ti' inq'a itza'lal nik palk ex. Aloq etootzaq s-b'a'n uva' k'aqel kuxh qib' k'uxh la' pal o' t-inq'a itza'lal. ⁴Tan tuulb'al uva's atich o' sexo'l, tul yek nikich qaq' etootzaqi txhaqpaq, ti' uva' tetxhal kuxh la'ich pal o' t-k'axk'o ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Tul echxh uva'e qat ib'ane, tan etootzaqle. ⁵Echetz s-ti'ile tul tz'e'yichxh vet in ti' tootzaqile' kam ya'elich ex ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Xa'tetze intxhaq vet b'en Timoteeo ti' b'en tab'ita' kam ya'el ex ti' venimat u quB'aal JesuKriisto. Tan a' nikich inxo'va tole'v u yaab'la eesanal t-b'ey seti', uva' nik txhokon iku' inq'a xaal t-pa'v. Tan avoqe la' tetxh-b'u eku' t-pa'v ti' etanb'at inimal u quB'aal JesuKriisto. Tan oq la' ole'v u eesanal t-b'ey seti', tul ye'xhkametz vet itxa'ke inq'a qaq'on uva' ex quya'lu ib'anax sexo'l.

**Uva's ichiib' Pa'p ti' u b'a'nla yol uva' tab'i ti' inq'a
niman tetz Jesuus uva's tex Timoteeo s-xo'l**

⁶Pet eletz vet tzaan Timoteeo sexo'l, tul ul tal vet Timoteeo b'a'nla yol s-qe seti', ti' venimat u quB'aal JesuKriisto, atz ti' uva' at etaanima sevatzag. Atz ulat tal Timoteeo uva' b'enamen nik motx etulsat o' sek'uul tuch' b'a'nil. Tul kametzxh uva' tira nik esa't qilixe', tul echatetzxh nik qusa't etilixe'. ⁷Qab'ietz vet u yol uva' tal Timoteeo seti', ex qumol niman tetz Jesuus, ti' venimat u quB'aal JesuKriisto, tul a'l itxhej vet qutial ta'n. Tan nikich iyolon qaanima ti' kam inq'a nikich qupaleb'e, atz nikich qitz'an s-ti', tan ma'tich qojqe'lal tzaan sexo'l. ⁸Tul tira yekich k'uqe'v kuk'uul uva's qab'ita' uva' nuqtxaklel ex ti' inimal u quB'aal Jesuus. ⁹Echetz tira palna'q u quchiib' vi' ichiib' va'q xaal ti' va'q kam, ti' qaq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti', tan tira mam chiiib'ichil nik qunatxh vatz quB'aal Tiuxh ti' jank'al inq'a qat ib'an sexo'l. ¹⁰Tan nik qunatxh Tiuxh s-q'iil s-aq'b'al tuch' qaanima, ti' uva' la' b'en qil ex inpaqte; tul la' b'en qulotxh ex ti' etxhab'at tel inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto, tan nima tel kam uva' ye'x etootzaqit s-ti'.

¹¹A'etz Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto la' kuyun qub'ena', tul tetxhalxh la' b'en o' sexo'l. ¹²Tul quB'aal Tiuxh la' banon, tul a'l tel la' motx ech'i'je', atz la' motx esa' etib' sevatzag. Tul echatxh la' motx esa't etib'

sevatzaq, eche uva' nik qusa't ex. ¹³Tul a' u quB'aal Tiuxh la' aq'on etial, tul tira la' ejetxhe'l etib' k'atz u pa'v, tetxhal etopoone' uva' mij vet va'q pa'v la' til quB'aal Tiuxh eb'anta'. A'etz la' tilt ex u quB'aal Jesuus uva's la' tul inpaqte tuch' jank'al inq'a niman tetz, inq'a ch'exel vet ta'n.

**Uva's talt Pa'p uva', a' nik chiib'ik quB'aal Tiuxh ti' inq'a xao! uva'
nik b'anon u b'a'n tetxhal la' tul u quB'aal Jesuus inpaqte**

4 ¹Atetz jolt inq'a yol toq qal sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus. Niketz qujaq sete tuch' b'a'nil, uva' a'xh la' motx eb'an ya'l ti' ib'anax kam u b'a'n uva' nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul tira nik val sete tuch' u vikle'm uva' qat taq' quB'aal Jesuus s-ve ti' etilixe'. Echetz a'xh la' eb'an kam inq'a qat etxhab'a s-quk'atza uva's atich o' sexo'l. Antxhete inq'a nik motx eb'an vet s-txheel ti' etatin s-vatz. ²Tan etootzaql vete' jab'istee inq'a txhusb'al uva' qal sete tuch' u qikle'm uva' aq'el vet s-qe ta'n quB'aal Jesuus.

³Tan a' nik isa' quB'aal Tiuxh uva', a' la' eb'ana uva' la' ejetxhe'l etib' k'atz u pa'v. Tul jit a' u yansa ib' la' eb'ana. ⁴Pet la' etxhab'a emagt etib' s-b'a'n jununil ex, ti' inq'a tatxha'v vetxhi'o'l. Echetz ye' la' eb'ant u pa've, atz jikxh la' etatin sevatz. ⁵Atz nikat isa' quB'aal Tiuxh uva' la' etxhab'a emagt etib' ti' inq'a kantxhaqla atxha'v nik isa' vetxhi'o'l. Tul ye' la' eb'an inq'a kantxhaq uva' nik ib'an inq'a xao!, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ⁶Echetz ye-xhab'il inva'q ex la' etxho'nisa etib' sevatz. Atz jitoq la' esub' vemol. Tan oq ech la' eb'ane, tul a' u quB'aal Tiuxh la' k'axb'isan ex ti' jank'al inq'a pa'v inq'ae. Tan alel vet inuqul sete qa'n, atz qat qub'axab'sal talax sete. ⁷Tan jit a' qat isa'vat tzaan o' quB'aal Tiuxh ti' ib'anax u ye'b'a'n, eche u yansa ib'. Pet a' qat isa'vat tzaan o', ti' uva' la' qujetxho'k qib' s-k'atza.

⁸Echetz ja'l uva' ye' la' oksan inq'a txhusu'm s-tuul inq'aa, tul jit iyol inva'q vinaqe uva' ye' la' toksa s-tuul, pet iyol quB'aal Tiuxhe, u quB'aal Tiuxh uva' nik taq' viTiuxhil sete.

⁹Poro eche ti' vesa't etib' sevatz, tan ye'l vet iya'lul la' qutz'ib'at b'en sete inpaqte ti' eb'anta'. Tan txhab'amal vet eta'n k'atz quB'aal Tiuxh, ti' uva' atxh etaanima sevatz. ¹⁰Atetz vet etaanima ti' vemol, q'aoq, jank'al ex inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at tuulb'al Masedoonia. Pet niketz qal b'en sete, ti' uva' a'l tel la' esa't etib' sevatz txhaqpaq.

¹¹Tul b'anvaq ya'l, ti' uva' tib'a'nil la' atink ex sevatz ti' vetatine'. Tul a' la' etitz'a kam uva' nik isa'on tuulb'al vetatine'. Tul aq'onxh la' eb'an tuch' eq'ab', eche uva' alel vet sete qa'n. ¹²Echetz la' tilte inq'a xao!, inq'a jit niman tetz Jesuus, kam nik eb'an t-vetatin jun q'ij, tul atetz vet etatin s-vatz la' ib'ana. Echetz ti' vetaq'on tul la' txhejk kam etetz; tul at kam etetz s-kaqaayil la' ib'ana.

Uva's talt Pa'p u yol ti' u tuleb'al quB'aal Jesuus inpaqte

¹³Niketz qusa'e, ex qumol s-niman tetz Jesuus, uva' la' etootzaqi ti' kam la' elka'p inq'a niman tetz Jesuus, inq'a kamna'q vete'. Tan ye' qusa' uva' ech la' etxumun ti' inq'a nik ikame', eche uva' nik ib'an inq'a xao!, inq'a ye' nik tx'e-b'on uva' la' b'en k'atz quB'aal Tiuxh uva's ma't ikam vete'. ¹⁴Tan ti'etz quqej-ta' uva' kam u quB'aal Jesuus, tul itz'e'v inpaqte, echatetz nik quqejte uva' echatxh la' titz'e'vsat quB'aal Tiuxhe inq'a kamna'q vete', inq'a motx toksa

tib' s-niman tetz quB'aal Jesuus. Atz la'at ib'an quB'aal Tiuxh uva' tzum la' tul tuch' quB'aal Jesuus. ¹⁵Niketz qal inq'a yol inq'aa sete, tan ech uva'e alel ka ta'n u quB'aal Jesuus. Tan a' la' b'axab' b'en inq'a kamna'q vete', inq'a motx toksa tib' s-niman tetz Jesuus. Ya'ne la' b'en o', inq'a niman tetz Jesuus, o' inq'a ant itz'lel o'.

¹⁶La'etz tzaj u quB'aal Jesuus tu amlika', tul la' ib'ek' quB'aal Jesuus te inva'q iq'edal aanxel ti' ilakax inq'a kamna'q, inq'a niman tetz Jesuus. Tul la' sich'in u q'edal aanxel ti' ilakax inq'a niman tetz Jesuus. Tul la'at toq'sa vet val u aanxel u trompeeta uva' la' tal quB'aal Tiuxh toq'sale'. Tul a' b'axa la' motx titz'e'v vet inq'a niman tetz quB'aal JesuKriisto, inq'a kamna'q vete'. ¹⁷Ya'netze la' iq'ol vet ja' o', o' inq'a niman tetz Jesuus, o' inq'a ant itz'lel o'. Tul tzum la' qiq'ol vet ja' tuch' inq'a la' itz'e'vi ti' b'en kuk'ult qib' tu su'tz' ti' ik'ulux u quB'aal Jesuus vi' kaqiq'. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' qatin vet k'atz u quB'aal Jesuus.

¹⁸Echetz taq'vaq tib' etial sevatzaq tuch' inq'a yol inq'aa.

5 ¹Poro toq val sete, ex qumol niman tetz Jesuus, eche ti' inq'a q'ij uva' jatu la' ul u quB'aal JesuKriisto inpaqte, tan jiten la' qutz'ib'a vet b'en sete. ²Tan etootzaql vet s-b'a'n uva' tetxhal toq opoonoq vet viq'iilil u quB'aal Tiuxh, tul ye' kuxh taqla la' ul u quB'aal Jesuus tiib'a inq'a jit niman tetz, eche la' tul inva'q elq'om s-aq'b'al. ³Tan tuulb'al uva's ech la' tal inq'a xaol, inq'a jit niman tetz Jesuus s-vatzaq s-eche: —Il o' at o' tib'a'n'il. Atz il o' txha-b'amal qatine', —chaq inq'a xaol, tul ajt kuxh la' tab'i inq'a xaol topoon u sotzchil s-tiib'a. Tan ye' kuxh taqla la' opoon viq'iil vik'axb'isal inq'a xaol, eche tok inva'q u ixoq vatz itxho'm uva' oyb'alt vete'. Tul ye'l paqul la' ole'v inq'a jit niman tetz Jesuus ti' tele'l vatz u k'axk'o.

⁴Petetz ex inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, tan etootzaql vete' uva' toqxh uluq u quB'aal Jesuus. Tan jit vet ech etatin, eche va'q xaol uva' at b'en tu tokto. Atz jit uva' ye' koq kuxh taqla la' ul sevatz, eche tul elq'om. ⁵Tan jan-k'alxh ex, ex vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh, tan etootzaql vete' uva' la' ul u quB'aal JesuKriisto, xa'tetze tx'eb'o'my ex s-ti'. Tan ech tatin vetootzaqib'al eche u txiqub'al, atz tuch', eche q'iil. Pet jit ech koq vet vetootzaqib'al eche inq'a xaol, inq'a jit niman tetz Jesuus, tan ye'xhkam nik itx'eb'one'. Tan eche tokto, atz eche aq'b'al atil b'en tuch' inq'a titz'ab'al. ⁶Echetz ye' qusotzsa s-quk'uul u tuleb'al quB'aal Jesuus, eche nik ib'an inq'a xaol, inq'a jit niman tetz Jesuus. Atz ye' qub'an, eche nik ib'an inq'a xaol inq'a ye'xhkam kuxh nik titz'a, inq'a eche vata'm b'anel ta'n. Pet tx'eb'o'moq al o' ti' tul u quB'aal Jesuus, tul itz'amoqxh qatine'. ⁷Pet jit kuxh ech la' qub'an, eche xaol, inq'a sotzna'ql ik'uul ta'n vata'm s-aq'b'al. Atz jit kuxh ech la' qub'an, eche inq'a nik iq'ab'an s-aq'b'al, tan sotzna'q kuxh ik'uul. Tan nikoq inatxh vete' kam nik tutxhe'.

⁸Pet o' inq'a niman tetz Jesuus, o' inq'a ech vet u qootzaqib'al, eche q'iil, tan itz'amoqxh qatine'. Atz k'uqloqxh kuk'uul ti' quB'aal Jesuus. Atz

c 5.2 ¿Kam s-ti'nik tal u versiikulo uva'a, uva' eche va'q elq'om la' tul u quB'aal Jesuus? Niketz kuxh ik'am u yol elq'om ti' uva' ye' kuxh taqla la' ul u quB'aal Jesuus vatz inq'a jit niman tetz, tan ye'xhkam nik itx'eb'on ti' tule'. Pet inq'a nik itx'eb'on ti' tule', tan jit ech koqe elq'om toq tul s-vatz.

qusa'vaqxh qib' s-quvatzaqil. Oqetz ech nik quB'ane, tul eelaetz vet o' tuch' inva'q sol uva' nik ikol tzi' taanima, atz u ti' iqu' tuch' u kolb'al tib'. Tul jitetz kuxh ta'ne, pet tx'eb'o'moq al o' ti' ul teesat el o' u quB'aal Jesuus vatz u tx'ava', tul la' ichit o' t-inq'a kantxhaq vatz tx'ava'. Eelaetz vet o'e tuch' inva'q sol uva' nik ikol ivi' tuch' u kolb'al ivi'.^d

⁹Tan a' titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-qi' uva', a' u qunimat u quB'aal Jesuus la' kolon o' vatz u k'axb'ichil. Pet jit a' titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-qi' uva' la' pal o' tu k'axb'ichil. ¹⁰Tan a' u quB'aal Jesuus qat kam s-qi', ti' uva' va'l kuxh vet la' qatin s-tuch'. Tan k'uxh ma't qukame' la' uli, atz maq ant itz'lel o' uva's la' tul quB'aal Jesuus inpaqte, tan va'l kuxh vet la' qatin s-tuch'. ¹¹Echetz taq'vaq tib' etial sevatzag, atz lotxhvaq etib' sevatzag ti' ech'ij k'atz quB'aal Tiuxh, eche uva' nikxh motx eb'ane'.

**Uva's talt opoon Pa'p nima vatzul inq'a b'ek'o'm te
inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Tesaloonika**

¹²Niketz qujaq b'a'nil sete, ex inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, uva' la' eqej inq'a nik taq' ya'l ti' taq'onv ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l, inq'a at ticle'm, tul nik toksa ex t-b'ey. ¹³Tul tij la' motx etila, tan nik taq'onv sexo'l. Atz ataq etaanima s-ti'. Tul tib'a'nil la' atink ex sevatzagil.

¹⁴Atz nikat qujaq b'a'nil sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus, uva' la' motx etoksa inq'a emol s-niman tetz Jesuus t-b'ey, inq'a ye' isa' aq'on. Atz la'at motx etaq' k'uqleb'al ik'uul inq'a ye'x itial ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz la'at motx elotxh inq'a ka'l kuxh ik'uul. Tul ye'l ex la' pal ek'uul ti' etatin xo'l kaqaayil inq'a emol s-niman tetz Jesuus.

¹⁵Tul ye' la' eb'ana uva' la' etaq' ich'exel u ye'b'an ti' vemol uva' la' b'anon u ye'b'an sete. Pet ye'l ex la' ya' ex ti' ib'anax u b'a'n sevatzagil, ex niman tetz Jesuus. Atz ye' la' ya' ex ti' ib'anax u b'a'n te inq'a xaol s-kaqaayil.

¹⁶Pet chiib'oq kuxh ex b'enenamen. ¹⁷Tul ye' la' etanb'a inatxhax Tiuxh. ¹⁸Tul aq'vaq ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' jank'al uva' la' pal ex s-tuul. Tan ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe seti', ti' uva' at vet etatin tuch' u quB'aal JesuKriisto. ¹⁹Tul ye' la' emaq ib'ant viTiuxhil Tiuxh u taq'on sek'atza, tul jit ech la' eb'an, eche itzajsal inva'q xamal. ²⁰Tul ye' la' eteesa iq'ij inq'a yol uva' nik iq'essa inq'a alol tetz viyol quB'aal Tiuxh sexo'l ta'n viTiuxhil Tiuxh. ²¹Pet b'axa la' etab'i inuqul inq'a yol uva' la' alax sexo'l, tul a' la' eb'amb'e jab'iste u b'a'n. ²²Pet ye' la' eqea, oq ye'b'an u yol.

²³Tul a' quB'aal Tiuxh toq b'anon, tul la' itx'aj ex tuul jank'al inq'a epa'v txhaqpaq, u quB'aal Tiuxh uva', a'e u taq'il u b'a'nil tu qaanima. Tul ye'l ex la' pa'vin ex vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh kamxh pa'vil, k'uxh ti' kam uva' la' etitz'a tetitz'ab'al, atz k'uxh ti' kam uva' la' etatxhva tuch' vetaanima, atz k'uxh ti' kam uva' la' eb'an tuch' vetxhi'o'l, tan ye' la' utxhi la' pa'vin ex s-tuch'. Echetz ye' la' itxhej yole seti' uva' kantxhaq, tetxhal topoon u tuleb'al quB'aal JesuKriisto inpaqte. ²⁴Tan k'uqleb'xh k'uul u quB'aal Tiuxh uva' qat sa'on tzaan ex ti' eb'en sitenam. Tul tira toq ib'ane' kam uva' alel ta'n.

d 5.8 A' u yol ul teesa o' ka'va'len nik elka'pun. Tan va'le, uva' nik tal, ti' uva' la' ul eesaloq el o' vatz u txumleb'alla atinchil tztiza vatz tx'ava'. Pet va'tetz tela'pun, uva' la' ikol o' vatz inq'a k'axb'ichil ti' inq'a qupa'v.

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus tu
tenam Tesaloonika, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

²⁵Niketz injaq b'a'nil sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus, natxhvaq Tiuxh s-qi'. ²⁶Tul taq'vaq tib' b'a'nil ek'uul sevatzakil, tul itz'ub'vaq tib' txala etzi', ex inq'a niman tetz Jesuus.^e ²⁷Tul toq inb'an ya'l sete, vatz u quB'aal Jesuus, uva' la' sik'lel u u' uva'a xo'l jank'al inq'a niman tetz Jesuus tzitzi. ²⁸Tul a' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l sekaqaayil.

[Tul echxh la' ib'ane.]

e 5.26 K'uxh nik tal u versiikulo ti' vitz'ub't tib' txala itzi' inq'a niman tetz Jesuus tan ech uva'e nikich motx tutxh ti' ik'utxhux u b'a'nil xo'l inq'a niman tetz Jesuus tzitzi. Pet aloq jit tetxhal koq la' itz'ub' tib' itzi' inq'a niman tetz Jesuus, jank'al inq'a talaq kuxh atila. Tan jitaq eela inq'a nik motx ib'anax t-junun tenam ti' ik'utxhta inq'a niman tetz Jesuus u b'a'nil s-vatzaq.

2 TESALONISEENSES

A' VIKAV U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

TU TENAM TESALOONIKA

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

2 TESALONISEENSES

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 2 Tesaloniseenses

A'etz u u'e uva' 2 Tesaloniseenses ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu 2 Tesaloniseenses 1.1 tuch' 3.17.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 2 Tesaloniseenses

A'etz itz'ib'at Pa'p u u' 2 Tesaloniseenses tu ya'b' kab'laval toxk'al (52) m.t.J., atz maq tu ya'b' oxlaval toxk'al (53) m.t.J. Tan b'iil kuxh b'axab' itz'ib'at Pa'p u u' 1 Tesaloniseenses vatz vika'v tu'. Tan ant kuxh atich Pa'p tu tenam Koriinto uva's itz'ib'at Pa'p u u' 2 Tesaloniseenses. Kam uva' ib'an Pa'p ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'axa tzij tu tenam Tesaloonika, ile nik tal tu u' Vib'ano'm inq'a Apoostol 17.1-15.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' 2 Tesaloniseenses

A'etz taq'il viyol Pa'p uva' itz'ib'a te inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika, ti' uva' at ka'va'l etxhlal la' til inq'a aj Tesaloonika, ti' uva's la' tul u quB'aal Jesusu inpaqte. U b'axa, a'e, uva' nimal inq'a niman tetz Jesusu la' elka ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusu. U ka'v, a'e, uva' la' txhej val u vinaq, uva' tira la' ipalsa yol ti' inq'a ib'ek'o'm quB'aal Tiuxh, val u vinaq uva' toq sotzoq.

Atz nikat tal Pa'p, ti' uva' aq'onxh la' ib'an inq'a niman tetz Jesusu ti' itxhej ipuaq tetz tetxhb'ub'al.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 2 Tesaloniseenses

U u' 2 Tesaloniseenses uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan kajva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

2 Tesaloniseenses 1.1-2

A'etz ixeteb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesusu.

1. 2 Tesaloniseenses 1.3-12

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' u taq't ta'ntiuxh te Tiuxh, ti' uva' motx ch'ij vet inq'a aj Tesaloonika ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul tira ataqichxh vet taanima s-ti' s-vatzaqil. Tul nikat tal Pa'p uva' nikich inatxh Pa'p Tiuxh ti' inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' la' motx ik'utxha uva' ik'ulel la' taq' quB'aal Tiuxh va'q itx'aaq'm, ti' uva' niman vet tetz Jesuus, atz sa'el vet ta'n quB'aal Tiuxh. Tul quB'aal Tiuxh la' lotxhon tuch' u ticle'm, ti' uva' la' ela'p inq'a niman tetz Jesuus tib'a'nil tu tenam Tesaloonika, atz ti' jank'al inq'a nik motx ib'ane'. Atz la' ela'p kam inq'a aq'on ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nik titz'a ib'anaxe'. Echetz la' toksal iq'ije u quB'aal Jesuus ta'n inq'a xaul, inq'a jit niman tetz Jesuus ti' tilt u b'a'nil k'atz inq'a niman tetz Jesuus.

2. 2 Tesaloniseenses 2.1-17

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' kam la' utxh s-b'axa tuulb'al uva's ye'naq ulox u quB'aal Jesuus inpaqte. Taletz Pa'p u yol uva'e, tan a' inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Tesaloonika nikich ab'in iyolox inva't txhusb'al uva' jalel tib' tuch' u txhusb'al uva' tal Pa'p s-te s-b'axa. Tan nikich isotz ik'uul inq'a niman tetz Jesuus te jolt inq'a txhusb'al.

Pet a'etz nik tal Pa'p ti' u tuleb'al quB'aal Jesuus inpaqte, uva' b'axa la' ib'ana uva' mamala xaul la' elka ti' inimal quB'aal Tiuxh. Tul la' motx tal vete' uva' ye'l Tiuxh ati. Ya'ne la' txhej va'l vinaq uva' tira a' k'aqel ta'n ib'anax u pa'v. Tul tira ye'xhkam ticle'm Tiuxh s-vatz, atz k'uxh kam kuxh tiuxhil, aloq tetxhal la' sotze'l ta'n quB'aal Tiuxh. Tul nik tal Pa'p uva' ye' la' taq' tib' inq'a niman tetz Jesuus eesaloq t-b'ey ta'n inva'to'q txhusb'al.

Ya'ne nik tal Pa'p uva' nik ichiib'e', tan at jolol inq'a niman tetz Jesuus, inq'a aj Tesaloonika uva' txhab'amalich vet iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus ta'n uva' inuqulxhtu'. Tan ch'exichxh vet el ta'n quB'aal Tiuxh uva's ye'xnaqich u xe'al q'ij saq, ti' ikolt tib' vatz inq'a k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Tul jetxhelaq vet ok tib' inq'a niman tetz Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh ta'n viTiuxhil. Tul ant la' motx etzan ti' u nimla tatin quB'aal Jesuus.

Tul nik taq' Pa'p itial inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Tesaloonika ti' inuqtxakb'at tib' ti' inimal u txhusb'al ti' u tuleb'al u quB'aal Jesuus inpaqte uva' nik tal Pa'p. A'etz nik tal Pa'p uva' oq ech la' motx ib'ane, tul a' u quB'aal Jesuus la' motx lotxhon ti' jank'al yol la' motx tala, atz jank'al b'ano'm la' motx ib'ana.

3. 2 Tesaloniseenses 3.1-5

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' u tab'it b'a'nil te inq'a niman tetz Jesuus tu Tesaloonika ti' uva' la' motx inatxh Tiuxh ti' Pa'p tuch' jolt inq'a imol ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul la' k'ulux inq'a b'a'nla txhaq yol, eche uva's ik'ult inq'a aj Tesaloonika. Tul nik tab'i Pa'p inatxhax Tiuxh paqte, s-ti' uva' ye' la' ok Pa'p tiq'ab' inq'a tij imam Israeel, inq'a tz'e'yichxh ti' iyatz'ax el Pa'p.

4. 2 Tesaloniseenses 3.6-15

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' ib'ek'ex inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Tesaloonika uva' aq'onxh la' motx ib'an ti' itxhej ipuaq. Tan ech uva'e ib'an Pa'p uva' atich Pa'p s-xo'l, atz ech uva'e tal b'en Pa'p tu b'axa tu'. Tan a' nik isa' Pa'p uva' ye'xhab'il inva'q la' txhokon tel kam tetz imol tiq'ab'. Pet jununil inq'a niman tetz Jesuus, a' la' tx'akon itxhej kam tetz.

2 Tesaloniseenses 3.16-18

Tiya'teb'alez vet viyolon Pa'p, tul nik tal Pa'p b'a'nla txhaq yol ti' inq'a niman tetz Jesuus, atz nik taq' b'en Pa'p b'a'nlaq ik'uul.

2 TESALONISEENSES

**Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul inq'a niman
tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika**

1 ¹In Pa'p. Inmol vib' tuch' Silvaano, atz tuch' Timoteeo. Nik intz'ib'a b'en val u u' sete, ex niman tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika, ex inq'a ch'exel ex ta'n u Tiuxh, u quB'aal, atz ex niman tetz quB'aal JesuKriisto.

²Tul a' vib'a'n'il Tiuxh, a'e u quB'aal, la' atin sexo'l. Atz a' vib'a'n'il u quB'aal JesuKriisto la' atin tetaanima.

**Uva's taq't Pa'p ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' inq'a
niman tetz Jesusu tu tenam Tesaloonika**

³Poro b'a'n uva' b'enamem la' qaq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti', qumol s-niman tetz Jesusu. Tan ik'ulelxhtu' uva' nik qaq' ta'ntiuxh seti', ti' uva' a'l tel nik ek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto, atz ti' uva' a'l tel atxh etaanima sevatzaq jununil ex. ⁴Echetz s-ti'ile nik qoksa eq'ij xo'l jolt niman tetz Jesusu, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' nik eb'ane'. Tul qal s-xo'l uva' nik ekotx' evatz tuulb'al jatvatzul inq'a k'axb'ichil, atz itza'lal nik etulb'el ti' inimal u quB'aal JesuKriisto.

⁵Tul ti'etz vekotx't evatz tuulb'al inq'a itza'lal nik palk ex, tul a'etz uva'e, nik k'utxhun uva', a' la' okk quB'aal Tiuxh seti' uva's la' taq't ku' yol tinuqul ti' jank'al inq'a tenam. Pet la'etz opoon u q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul, ya'ne la' tal vet seti' uva' ik'ulelxhtu' uva', ex itenam. Atz ik'ulelxhtu' uva' la' tal quB'aal Tiuxh vetatin tal uva' nik ib'anvat viq'esalil, tan nik epal t-inq'a itza'lal ti' inimale'.

**Uva's talt Pa'p uva' ya'n la' taq't ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul ti'
inq'a aj pa'vom tu q'ij uva's la' tul u quB'aal Jesusu inpaqte**

⁶Pet inq'a nik k'axb'isan ex, tan quB'aal Tiuxh toq k'axb'isan. Tan ik'ulelxhtu' la' k'axb'isal ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' nik motx ik'axb'isa ex. ⁷Pet koq ex, inq'a nik ek'axb'isale', tan toq teesa el ex quB'aal Tiuxh t-vitza'lal. Tul la' ilan ex s-k'atza. Tul tzum la' qilan vet setuch' uva's la' qilt tul u quB'aal Jesusu tu amlika' tuch' u nimla ticle'm, tul imol tib' tuch' mam xamal uva' nik toyb'e', atz tuch' inq'a iaanxel, inq'a sib' iyak'il tuch' tatine'. ⁸Atz la' ul tuch' u nimla ticle'm. Tul la' ul ti' taq'ax b'en inq'a xaal tu k'axb'ichil, inq'a ye' la' qeon quB'aal Tiuxh, atz inq'a ye' la' niman inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal Jesusu. ⁹A'etz inq'a xaole, inq'a tz'eqxichil la' ib'an vet vatz u nimla tatin quB'aal Jesusu. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al u k'axb'ichil la' motx b'enka. Tul tira ye'l tokeb'al ti' tilix u quB'aal Jesusu, atz ti' tilix u nimla tatin quB'aal Jesusu tuch' u ticle'm. ¹⁰A'etz la' tutxh tu q'ij uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto. Tul la'etz oksal vet iq'ij u quB'aal JesuKriisto qa'n, o' inq'a ch'exel vet o' ta'n. Tul la' aq'ax b'en u quB'aal JesuKriisto s-nim ta'n inq'a niman tetz s-kaqaayil, eche ex, inq'a nik niman inq'a iyol, inq'a qat motx qal sexo'l.

¹¹Echetz s-ti'ile b'enamem qunatxht Tiuxh seti', ti' uva' tetxhal ek'utxhta' uva' ek'ulel uva's qat isa't tzaan ex. Tul quB'aal Tiuxh la' lotxhon ex tuch' u ticle'm, ti' uva' la' ela'p inq'a b'a'n'il uva' nik etitza; atz la' ela'p kam inq'a

aq'on uva' nik etitz'a ib'anaxe', atz inq'a aq'on uva' nik eb'ane', ti' uva' nik ek'uqb'a ek'uul s-ti'. ¹²Echetz la' toksal iq'ije u quB'aal Jesuus ti' inq'a la' eb'ana. Tul la'at oksal eq'ij ti' inq'a b'a'n nik eb'ane'. Tan a' vib'a'n il u quB'aal Tiuxh tuch' u quB'aal JesuKriisto la' b'anon uva' tib'a'n il la' elka'p jank'al uva' nik eb'ane'.

**Uva's itxhusun Pa'p ti' u vinaq, u palsan yol
ti' inq'a ib'ek'o'm quB'aal Tiuxh**

2 ¹Toqetz val ka't u yol sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus, ti' uva' kam la' utxhi uva's la' topoon vet u tuleb'al quB'aal JesuKriisto inpaqte, atz, ti' uva' la' b'en kuk'ult vet qib' s-tuch'. Niketz qujaq b'a'n il sete, ²ti' uva' ye' la' sotz ek'uul ti' inq'a nimamal vet eta'n ti' u tuleb'al quB'aal JesuKriisto. Tul ye' la' xo'v ex te va'q txhulim yol uva' la' etab'i. Atz ye' la' eqeja, oq la' etab'i talaxe' uva': —Qat vab'ila', qat tal quB'aal Tiuxh s-ve uva' uy vet viq'iil u tul quB'aal Tiuxh, —chaq e'l ex. K'uxh ja'l la' alon sete uva': —Iyol quB'aal Tiuxhe, —chaq sete. Atz k'uxh: —Pa'pe qat alon, —chaq e'l ex. Atz k'uxh: —Tuul val u tu' Pa'pe qat qilvat, —chaq e'l ex. Poro ex ye' la' qeon.

³Echetz ye' la' ekuyt eteesale t-b'ey k'uxh kam kuxh txumb'alil la' txhokox seti'.

Tan jit nal koq kuxh sa' tul u q'ij uva'e. Pet b'axa la' opoon val u q'ij uva' mamala xool la' el ka ti' inimal u quB'aal Tiuxh. Tan la' txhej val u vinaq, val u palsan yol ti' inq'a ib'ek'o'm quB'aal Tiuxh, val u vinaq uva' toq sotzoq. ⁴Tan ye' la' isa' u vinaq uva'e, jank'al inq'a kam uva' nik talax s-Tiuxh. Pet junt la' toksa iq'ij. Tul la' taq' b'en tib' s-nim vi' jank'al inq'a nik talax s-Tiuxh. Atz la' taq' b'en tib' s-nim vi' jank'al inq'a kam nik inatxhk'uulale'. Tul a' vet u vinaq la' toksa tib' tu tostiuxh, tal uva' nik natxhk'uulalik quB'aal Tiuxh. Tul la' tal tib' s-Tiuxh.^a

⁵Ulsavaq tza sek'uul ti' inq'a kam inq'ae. Tan nikich val yol sete ti' inq'a kam inq'ae uva's atich in sexo'l. ⁶Tul etootzaql vet s-txheel ja'l nik maqon u vinaq uva'e. Tan ile maqeje, pet la' nal tal quB'aal Tiuxh jatu la' ik'utxh tib' u vinaq uva'e. ⁷Tan at vet va'l yaab'la txumb'al vatz tx'ava' s-txheel. Tul nik ipalsa inq'a xool viyol quB'aal Tiuxh, inq'a b'ek'el ka ta'n. Tul a' vet viyak'il u yaab'la txumb'al nik ik'utxh tib' xo'l inq'a xool. K'uxh xe'tiy vet b'anaxoq u yaab'la txumb'al txheel vatz tx'ava', pet at va'l u xool nik maqon u yaab'la txumb'al. Ant kuxh seb't ti' imaqaq u yaab'la txumb'al, ya'netze la' eesal u maqonal. ⁸Ya'ne la' txhej vet u vinaq uva' palsan yol ti' inq'a b'ek'b'al. Tul la' eesal vet tu ticle'm tuch' kuxh viyolon u quB'aal Jesuus. Tul la' sotzsal u vinaq uva'e, tuch' kuxh vilitz'kab'in u tuleb'al quB'aal Jesuus.

⁹La'etz ik'utxh vet tib' u vinaq uva'e, u palsan yol ti' inq'a b'ek'b'al, tul la'etz atin vet Satanaas s-k'atza la' ib'ana. La' ik'ul u vinaq nimla ticle'm ta'n Sata-naas ti' ik'utxht etxhlal, atz uva' mam yol tilixe'. Pet jank'al inq'a la' ik'utxh vatz inq'a xool, tul jit ticle'm quB'aal Tiuxh la' ib'an'be s-ti'. ¹⁰Tul mamalaat yaab'la txhaq txumb'al la' ib'an u vinaq vatz inq'a xool ti' teesal t-b'ey, inq'a xool, inq'a a' k'aqel vet u tz'eqxichil vatz quB'aal Tiuxh ta'n. Tul la' tz'eqx inq'a xool vatz quB'aal Tiuxh, tan ti' uva' ye' motx isa' inimal vinuqul. Echetz

ye' motx ichitp vete. ¹¹Tul ti'etz vet uva' ye' la' qeex quB'aal Jesuus ta'n inq'a xao, tul antetzxh vet quB'aal Tiuxh la' kuyun isotzsal ik'uul. Atz a' la' iqej vet u tz'eqol tzij. ¹²Echetz jank'alxh inq'a ye' la' qeon inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva', a'e, vinuqul, tul a'etz inq'ae la' taq' vet ja'p quB'aal Tiuxh inq'a yol s-tiib'a ti' ib'en tu k'axk'o. Tan a' inq'ae, aya'l ik'uul motx ib'an inq'a ye'b'a'n.

Uva's talt Pa'p ti' jatva'l inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh, tul a' inq'ae, la' ikol tib' ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v

¹³Poro ik'ulelxhtu' uva' b'enamen la' qaq't ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh seti', ex qumol s-niman tetz Jesuus, ex inq'a atxh taanima quB'aal Jesuus seti'. Tan ch'exelxh vet el ex ta'n quB'aal Tiuxh uva's ye'xnaqich u xe'al q'ij saq, ti' ekolt etib' vatz inq'a k'axk'o ti' inq'a pa'v. Tul ib'a'niletz vet taq'onv viTiuxhil Tiuxh, tul ijexho'k ex k'atz quB'aal Tiuxh, atz ti' ezejt vet vinuqul. ¹⁴Tan a'etz qat isa'vat tzaan ex quB'aal Tiuxh, ti' uva' ant ex la' atin ex tu nimla atinchil k'atz quB'aal JesuKriisto. A'etz vib'a'nil inq'a b'a'nla txhaq yole uva' qal sete.

¹⁵Echetze, qumol s-niman tetz Jesuus, txhab'amoq etatin ti' imimal kam uva' qal sete. Tul ye' la' etanb'a imimal inq'a txhusb'al uva' qal b'en sete, k'uxh a'l ex qal sete, atz k'uxh a'l qutz'ib'a opoon sete.

¹⁶Tul quB'aal JesuKriisto tuch' quB'aal Tiuxh la' aq'on etial, u quB'aal Tiuxh uva' at taanima s-qi', atz u quB'aal Tiuxh uva' nik aq'on vib'a'nil s-qe. Tul ti'etz vib'a'nil, tul qat taq'vat qutial, atz qat taq' va'l qutx'aqam uva' nik qutx'eb'e' uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ¹⁷Tul u quB'aal JesuKriisto tuch' u quB'aal Tiuxh la' aq'on etial ti' ib'anax jank'al inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm nik eb'ane', atz ti' inq'a yol nik etale'.

Uva's ijaqt Pa'p uva' la' inatxh, inq'a niman tetz Jesuus Tiuxh, ti' uva' la' paxin viyolb'al quB'aal Tiuxh

3 ¹Tik'etz vet tant yol, toq val sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus: Natxh-vaq Tiuxh s-qi', tul nal kuxh la' ipaxin inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus. Tul natxhvaq Tiuxh tul la' ik'ul jolt inq'a xao inq'a b'a'nla txhaq yol tuch' b'a'nil, eche uva' qat eb'an ti' imiale', atz qat etoksa iq'ij. ²Atz natxh-vaq Tiuxh s-qi', ti' uva' la' ikol o' quB'aal Tiuxh tiq'ab' inq'a aj tial k'uul, inq'a b'anol tetz ye'b'a'n, inq'a nik k'axb'isan o'. Tan ateleen xao ye'x motx iqeje't inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. ³Poro k'uqleb'alxh k'uul u quB'aal Jesuus. Tan toq taq' eyak'il. Atz toq ikol ex vatz u b'anol tetz ye'b'a'n; a'e Satanaas. ⁴Tul nik kuk'uqb'a kuk'uul ti' u quB'aal Jesuus uva', a' nik eb'ane kam inq'a qutxhus sete. Tul nik kuk'uqb'a kuk'uul uva' ant kuxh uva'e toq eb'ane. ⁵Tul quB'aal Tiuxh la' lotxhon ex, ti' uva' la' motx esa' etib' sevatzaq, eche uva' nik isa't ex u quB'aal Tiuxh. Tul quB'aal Tiuxh la' lotxhon ex ti' epal t-inq'a itza'-lal, eche uva' ikotx't quB'aal JesuKriisto ivatz ti' ipal t-inq'a itza'-lal.

Uva's talt Pa'p uva' a'xh u aq'on la' b'anaxi

⁶Toqetz inb'ek' val u yol sete, ex qumol s-niman tetz Jesuus, ti' uva' tan, aq'el vet vikle'm ta'n u quB'aal JesuKriisto. Ye' la' emolo etib' tuch' inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a ye' isa' aq'on, atz inq'a ye' nik niman u txhusb'al uva' qat ek'ul s-qe. ⁷Tan etootzaqle kam inq'a ex kuk'utxh ka sevatz, tan o'xh aq'onv o' uva's atich o' sexo'l. Tul antetzxh uva'e la' eb'ana. Pet jit

q'e'yil qat kuk'utxh sexo'l. ⁸Tul jit nikich koq kuxh qutx'a'on sexe' s-oy, uva's nikich etaq't qupaan, pet nikich qutxhoje'. Tan a'l mam aq'on qub'ana. Tan nikich qa'q'onv s-q'iil s-aq'b'al ti' ib'anax ya'l ti' itxhej qusen. Tul ye'l ila'm nikich qub'ane'. Echetz ye'xhab'il ex qa'q' etiqtatz, ti' uva', a', ex la' aq'onv ex ti' kuk'uulale'. ⁹Poro b'ane o' koq ye'lich qokeb'al, ti' uva', a', ex la'ich k'uulan o'. Pet a' kuk'utxh u aq'on sevatz. Tan a'ich qusa' la' eb'ant etetz. ¹⁰Tan tuul-b'al uva's atich o' sexo'l, tan ech val u yol qal sete s-eche: —Ja'l uva' ye' la' aq'onvi, tul ye' la' tx'a'oni, —yetz xe't o' sete.

¹¹Poro nik qab'i uva' at jolol sexo'l uva' kam kuxh nik motx itxhuli. Tan tira ye'l inva'q aq'on nik motx ib'ane'. Pet a' kuxh een taanima ti' toksat tib' xo'l iyol jolt xal ti' kam nik ib'ane'. ¹²Tul ti'etetz uva' aq'el vet qiqle'm ta'n u quB'aal JesuKriisto, tul nik qub'ek' ka'l yol te inq'a ye' isa' aq'on, ti' uva' tetxhal la' motx aq'onvi. Tul juntxh a' la' motx aq'onv s-junal ti' itxhej kam tetz. ¹³Pet ex, qumol s-niman tetz Jesus, ye'l ex la' pal ek'uul ti' ib'anax u b'a'nla txumb'al.

¹⁴Ja'letz inva'q niman tetz Jesus ye' la' niman inq'a yol uva' nik qutz'i-b'a opoon sexo'l tu u' uva'e ti' u aq'on, tul tira la' ek'utxh xo'l inq'a qumol s-niman tetz Jesus ja'l uva' ye' isa' aq'on. Tul ye'letz ex la' emolo etib' s-tuch'. Echetz la' ich'ixve te inq'a kantxhaq uva' nik ib'ane'. ¹⁵Poro jit tira la' etxhi-k'uula. Pet a'l la' etalt inuqul s-te uva' ye'b'an nik ib'ane', tan antxh emol s-niman tetz Jesus.

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz

Jesus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol

¹⁶Pet antxh u quB'aal Jesus, u aq'ol tetz b'a'nil, la' aq'on vib'a'nil tetaa-nima s-b'enamen, k'uxh la' pal ex t-jatvatzul kam. Tul a' u quB'aal Tiuxh la' atin sek'atza sekaqaayil.

¹⁷*In vete nik tz'ib'an b'en inq'a yol sete tuch' inq'ab' ti' taq'ax b'en b'a'nil ek'uul. In Pa'p. Tan echxh nik inb'ane tiya'eb'al junun inq'a vu' k'utxhb'al tetz uva', in nik tz'ib'an. A' inq'a intz'ib'e uva'a.*

¹⁸*Tul a' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto la' atin sexo'l sekaqaayil.*

[Tul echxh la' ib'ane.]

1 TIMOTEEU

A' U B'AXA U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE TIMOTEEU

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

1 TIMOTEEU

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 1 Timotee

A'etz u u'e uva' 1 Timotee ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu 1 Timotee 1.1. Tul a' itz'ib'avat b'en Pa'p te Timotee, val u lotxhol tetz ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan eenich Timotee b'an ivatzil Pa'p tu tenam Eefeso xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 1 Timotee

A'etz itz'ib'al u u' 1 Timotee tu ya'b' ka'va'l imutx' (62), atz maq tuulb'al u ya'b' kajva'l imutx' (64) tuulb'al uva's nikich ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tuulb'al Masedoonia.

Uva's toq qootzaqita' kame inq'a yol nik tal Pa'p ti' inq'a lotxhol tetz

Tuulb'aletz uva's nikich ipaxsat Pa'p viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' Vernavee, atz tuch' Siilas xo'l inq'a xaol, inq'a jit tij imam Israeel, tul kamal kab'laval tenam k'ulun inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul a' nikich itz'ib'avat b'en Pa'p inq'a u' te inq'a nikich iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus, a'etz inq'a u' uva' motx itz'ib'a b'en Pa'p te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich motx ik'ul tib' tu mam tenam Rooma, atz te inq'a nikich motx ik'ul tib' tu tenam Koriinto.

Tuulb'aletz uva's nikich ipaxsat Pa'p inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tul ich'ex'e'l Pa'p ka'l inq'a chelem xaak ti' itxhust tib' k'atz Pa'p. Tan a'ich isa' Pa'p uva' la'ich motx itxhab'a tiq'ol ivi' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul tira tootzaqich inq'a xaak iyolb'el u yolb'al grieeo. Tul tootzaqichxh inq'a tenam, eche inq'a tuulb'al Greesia, atz tuulb'al Aasia. Tul la'ich motx itxhab'a taq'ax itxumb'al inq'a niman tetz Jesuus, atz la'ich motx itxhusa. Tul ant Timotee val u chelem xaak, ich'ex Pa'p ti' itxhust tib' s-k'atza, atz ti' ib'en s-ti', ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 16 1-5. Tul ik'ul vet Timotee u ticle'm te inq'a iq'on ivi', atz te Pa'p. Tul oksal vet Timotee ti' ib'anax u aq'on k'atz Pa'p. Tul antetz Tiito tuch' Epaafraas tuch' Troo-fimo tuch' Eraasto inq'a chelem vinaq ich'ex Pa'p ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, atz ti' itxhusux inq'a niman tetz Jesuus, atz ti' tilix inpaqte.

Tuulb'aletz uva' eenich Pa'p ti' tilix jolol inq'a niman tetz Jesuus tinjolt tenam, tul nikich itxhaq b'en Pa'p inq'a lotxhol tetz ti' tilix inq'a niman tetz Jesuus tinjolt tenam. Tul a' nikich b'en Pa'p ti' kam nikich isa' inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a tenam. K'uxhetz eenich Pa'p t-tze', tan tira nikich ik'uqe'v ik'uul Pa'p ti' inq'a lotxhol tetz. Eche u u' uva' nik qil s-txheel, uva' itz'ib'a b'en Pa'p, tan eenich Timoteeo ti' tilix inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso. Echetz s-ti'ile itz'ib'a b'en Pa'p inq'a yol te inq'a lotxhol tetz ti' taq' b'en itxumb'al ti' kam la' motx ib'ana. Echetz s-ti'ile «carta pastoral», chich vet e'l inq'a tu' Pa'p tu kastiiya, tan a' inq'a itz'ib'a b'en Pa'p te inq'a chelem xaak.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' 1 Timoteeo

A'etz taq'il viyol Pa'p uva' itz'ib'a te Timoteeo, ti' uva' tira la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus ya'l ti' inatxhax Tiuxh.

Atz nikat tal Pa'p, ti' uva' kam itxumb'al inq'a iq'on ivi' uva' la' toksa Timoteeo xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Tul mamala tel b'a'nla txumb'al tal Pa'p te Timoteeo, ti' uva' kam la' ib'an ti' tiq'ol ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 1 Timoteeo

U u' 1 Timoteeo uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan vajqilen nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

1 Timoteeo 1.1-2

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an, tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne nik taq' b'en Pa'p b'a'nil ik'uul Timoteeo.

1. 1 Timoteeo 1.3-20

U b'axa nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam la' ib'an Timoteeo ti' ye' la' ikuyt iyuyt tib' inq'a b'a'nla txhaq yol tuch' jolt inq'a yol uva' nik tal u tuqe'yb'al inq'a tij imam Israeel. Tul la' imaq Timoteeo iyak'in inq'a qejo'm nikich ix'e'tisal itxhusux xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso. A'e jolol inq'a txhusb'al, inq'a a' kuxh yajo ib' nik ib'an inq'a xool s-ti'. Niketz tal Pa'p inq'a yol inq'aa, tan palna'q vet Pa'p s-tuul, tul antxh quB'aal Jesuus alon te Pa'p uva' jit inuqul inq'a yol inq'ae.

Niketiz tal Pa'p te Timoteeo uva' a'xh la' itxhus Timoteeo vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan a' Jesuuse u chitol tetz inq'a xool t-inq'a k'axk'o ti' inq'a ipa'v, atz u aq'ol tetz q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul a'etxh uva'e la' itxakb'a tib' Timoteeo ti' talaxe'.

2. 1 Timoteeo 2.1-15

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' a'xh la' itxhus Timoteeo te inq'a niman tetz Jesuus uva' jikxh la' motx ib'en ti' inatxhax Tiuxh. Pet jit kam kuxh seb't ib'ant joloq niman tetz Jesuus, tul natxhk'uula Tiuxh seb'te. Tul a'xh la' itxhus Timoteeo paqte uva' ye'xhkam inva'q kantxhaq ato'k taanima inq'a xool, inq'a la' natxhon Tiuxh.

3. 1 Timoteeo 3.1-16

Vitoxv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' kam inq'a b'a'nla txumb'al la' ilix ti' va'l uva' la' toksa Timoteeo s-iq'on ivi'. A'e inq'aa: Ta'n kuxh va'l ixoq tixqel. Tul itz'a-malxh ib'en ti' tatine'. Atz b'axal titz'ab'al s-vatz. Atz nik itx'ol imagt tib' ti' kam inq'a kantxhaq la txumb'al. Tul nik taq' ivatb'al xool. Tul nik itx'ol itxhusux viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz jit kuxh chiana'q tuk'al ta'l q'u'ich uuva s-te. Tul jit kuxh txhokol txh'a'o. Atz jit kuxh een taanima ti' tx'ako puaq. Pet aya'lxx b'a'n s-te. Tul a' kuxh tetz oksa b'a'nil xo'l imol. Atz jit tira kuxh la' itxey tib' taanima tuch' puaq. Tul nik itxhab'a tiq'ol ivi' t-tototzot. Tul nik itxhab'a toksal inq'a initxa'a t-b'ey. Tul nik iqeex ta'n inq'a k'aol ime'al.

Eche u yol u «oviispo» tuch' u yol «ansiaano», tan a'e inq'a iq'on ivi' nik qal t-quyolb'al.

Nikat tal Pa'p, ti' uva' kam inq'a b'a'nla txumb'al la' ilix ti' va'l uva' la' toksa Timoteo s-k'uulanal. A'e inq'a «diácono» tu kastiiya. Tul aya'l la' ilix s-ti', eche uva' qat tal Pa'p s-b'axa. Tul la' ib'an Timoteo ya'l ti' itx'olt isutxhq' ti' tiq'ol ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan mam yol talax inq'a b'a'nla txhaq yol, uva' nik jetxhon ok inq'a niman tetz Jesuus k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a yol, inq'a qat aq'axiy vet qootzaqi ti' quB'aal Jesuus.

Nikat tal Pa'p, ti' uva' la' imaq Timoteo itxhusux inq'a kam kuxh txhusb'alil uva' ye' nik ik'ul tib' tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol, eche inq'a qejo'm ti' inq'a etxhb'ub'al uva' qeel kuxh tzaan ta'n inq'a tij imam Israeel.

4. 1 Timoteo 4.1-16

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' jatvatzul kuxh b'a'nla txumb'al, atz ootzaqib'al la' ib'an Timoteo vatz inq'a niman tetz Jesuus, atz kamtel kuxh b'a'nla txumb'al la' tal s-xo'l. Echetz tal Pa'p te Timoteo s-eche, —Ant axh la' axee eeb' ti' ye' ab'ant u pa'v. Tul a'xh noq atxhus inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul ye' la' atanb'a inimalle'. Oqetz a'xh la' ab'an inq'a nik val see, tul axhetze nik akol eeb' vatz inq'a pa'v. Tul antetz vet inq'a nik ab'in inq'a yol la' ikol tib' vatz inq'a pa'v, —xe't Pa'p te Timoteo.

Tul tal Pa'p paqte te Timoteo uva' ye' la' ikuy Timoteo iyolox inq'a txhulim yol tetz inq'a k'uy mam uva' nik tal inq'a q'esla txhaq xaal. Tul nik tal Pa'p te Timoteo uva' a'l la' ijetxhto'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh, k'uxh la' pal Timoteo titza'lal s-ti'. Tul echat kuxh uva'e la' itxhus Timoteo te inq'a niman tetz Jesuus uva' la' motx ijetxho'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh. Tul nikat tal Pa'p te Timoteo uva' a'xh la' tiq'ovat Timoteo b'ey ti' ib'anax u b'a'n vatz inq'a niman tetz Jesuus tuch' iyolone', atz tuch' itxumb'al. Tul a'xh la' tiq'ovat b'ey, ti' uva' at taanima ti' inq'a niman tetz Jesuus. Tul nik tal Pa'p te Timoteo paqte uva' a'xh la' ik'utxh uva' atxh itial ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul a' la' ik'utxh uva' k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Jesuus. Tul a' la' ik'utxh uva' atxh vet tel vatz quB'aal Tiuxh k'uxh chelem xaak kuxhtu'.

Tul ech tal Pa'p paqte te Timoteo s-eche: —A'xh noq asik'le viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tul a'xh noq ab'an ya'l s-te vinimale'. Atz la'xh ab'an ya'l ti' vitxhusuxe', —xe't Pa'p.

Tul talat Pa'p te Timoteo uva' ye'l paqul la' itanb'a Timoteo ib'anb'el inq'a txumb'al uva' aq'el s-te ta'n viTiuxhil Tiuxh uva's taq't ja' inq'a iq'on ivi' iq'ab' tivi' Timoteo, atz ti' itxhaqax b'en ti' ib'anax u taq'on quB'aal Jesuus.

5. 1 Timoteo 5.1—6.2

Vito'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' uva' jab'iste txakay ixoq s-te la' lotxhox ta'n inq'a niman tetz Jesuus, atz jab'iste txakay ixoq s-te ye'l tokeb'al ti' ik'ulux u lotxhb'al.

6. 1 Timoteo 6.3-19

Vivaqax nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik tuls Pa'p s-k'uul Timoteo uva' ye' la' el ka ti' inimal vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul ye' la' ikuy tok inq'a yaab'la txhusb'al xo'l inq'a niman tetz Jesuus uva' la' kuxh motx taq' b'en tib' s-nim ti' tatxhval puqa. Tan at xaal a' kuxh een taanima ti' ib'en s-tx'iol iq'ij. Xa'tetze kam kuxh kantxhaq nik ib'an vet ti' ileqt u tx'ijb'al q'ij. Echetz nik iku' vete t-pa'v. Atz kamaq kuxh vet la' motx tatxhva uva' jit ik'ulel. Atz kamaq kuxh vet ye'b'a'nil la' motx tatxhva uva' la' yansan. Tan junt kuxh vet la' taq' b'en tib' s-kantxhaq, atz s-tz'eqxina'q vatz quB'aal Tiuxh. Tan u atxha'v ti' puqa, tan kam kuxh vet pa'v nik ex b'anaxoq ta'n. Tan u tatxhval u puqa, a'e vixe'al inq'a pa'v. Tan ech ib'ane ka'l inq'a xaal, inq'a a' kuxh u puqa nikich motx tatxhva, tul motx el vet ka ti' iqeex Jesuus. A'etz inq'a xaole uva' mam kuxh vet k'axk'o ex taq' s-te. Echetz talt Pa'pe te Timoteo uva' jank'alxh inq'a niman tetz Jesuus a' la' ib'an inq'a b'a'nla b'ano'm. Tul a' vet u b'a'nla b'ano'm tx'ijb'al iq'ij la' ib'ana. Tul nal kuxh la' taq' kam inva'q lotxhb'al uva' la' sa'oni. Oqetz ech la' ib'ane, tul tx'ijb'al iq'ijetvete nik imol k'atz quB'aal Tiuxh uva' la' b'en til s-jatu, eche uva' nik tal tu Luk 16.9-13. Tul a'etz vet u q'ij isaqe toq itx'ake' uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

1 Timoteo 6.20-21

Tiya'teb'alez vet iyolon Pa'p, tul nik tel itila b'ek'u ka Pa'p ka't inq'a b'ek'b'al te Timoteeo uva' a'xh la' inima inq'a b'anla txhaq yol, tul ye' la' el ka s-ti'. Tul nik tal b'en b'anla yol s-ti'.

1 TIMOTEEO

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul Timoteeo

1 ¹In Pa'p, va'l te inq'a iapoostol quB'aal JesuKriisto. Tan a' u quB'aal Tiuxh, u Chitol qetz, tuch' u quB'aal JesuKriisto, qat b'ek'on in ti' inb'en sitxhaq, quB'aal JesuKriisto uva' nik qutx'eb' tul inpaqte.

²Nik vaq' b'en val u u' see, Timoteeo, axh, uva' eche inva'q ink'aol avatin sinvatz, ti' uva' qat ok axh s-niman tetz Jesusus ti' valt viyolb'al quB'aal Tiuxh see.

Tul Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto la' aq'on vib'a'nil see; tul la' itxum avatz; atz la' toksa b'a'nil tavaanima.^a

Uva's talt Pa'p te Timoteeo, ti' uva' a'xh la' ib'an Timoteeo ya'l ipaxsal inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesusus, tul a'xh uva'e la' itxhusa

³Tul val see, Timoteeo, uva's valt akaj tu tenam Eefeso. Tan a' valte see uva's vex tuulb'al Masedoonia. Tul a' val see uva' la'ich amaq jolol inq'a niman tetz Jesusus sexo'l, inq'a nik txhusun u txhusb'al uva' ye' nik ib'an eela tuch' uva' alel vet sete va'n. ⁴Tul la'ich aal te inq'a niman tetz Jesusus uva' ye' la' ok b'en ti' iyolox inq'a txhulim yol. Atz jit kuxh a' la' itxh'oti ti' ja'laq k'uy imam junun. Tan ye'l kuxh iya'eb'al inq'a yol inq'ae. Tan yojo ib' vet nik ex taq' inq'a yol, inq'a b'ena'l kuxh ib'ena'. Tan jitoq la' ich'ijsa o' inq'a yol inq'ae k'atz quB'aal Tiuxh. Tan a' nik ch'ijsan o' u quk'uqb'at quk'uul ti' quB'aal Tiuxh. Echetz a' inq'ae, nik inya'lu axh s-ti' uva' la' ab'ana.^b ⁵A'etz titz'ab'alil inq'a yol nik inb'ek' see uva' la' atxhus te inq'a niman tetz Jesusus uva' t-taanimaxh la' tzajk visa'ax quB'aal Tiuxh. Tul jikxh taanima vatz quB'aal Tiuxh la' ib'an ti' ib'ant u b'a'n. Tul a'xh la' ib'an kam inq'a b'anla txumb'al uva' la' tal u taanima. Tul ta'n kuxh la' iqej inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesusus tuch' taanima. ⁶Tan at vet qumol s-niman tetz Jesusus qat ey vet ka ti' inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesusus. Tul a' qat okk vet b'en ti' inq'a yol, inq'a ye'l ib'a'nil la' taq' vatz quB'aal Tiuxh. ⁷Tan a'aq isa' ib'en s-nimla txhaq txhusul tetz inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Tul jitoq nik motx tel s-tuul kam nik motx tale', atz kam nik elka'p inq'a yol uva' nik motx ik'uqb'a xo'l inq'a niman tetz Jesusus.

⁸Tul qootzaqletza uva' b'a'n inq'a b'ek'b'al, oq la'xh qutozqpisa inimal s-kaqaayil. ⁹Tul qootzaqle uva' jit a' aq'axik ka inq'a b'ek'b'al ti' taq'ax ja'p u yol tiib'a inq'a xaal, inq'a nik b'anon u jik, atz inq'a nik iqeone'. Pet a' aq'axik ka inq'a b'ek'b'al ti' taq'ax ja'p u yol tiib'a inq'a xaal, inq'a b'anol tetz u ye'-b'a'n, atz inq'a palsanaq yol. Atz a' la' aq'axik ja'p u b'ek'b'al tiib'a inq'a xaal inq'aa: Inq'a ye' nik oksan quB'aal Tiuxh s-tuul, inq'a b'anolaq pa'v; inq'a txoqeb'al k'uul inq'a txumb'al uva' nik ib'ane'; inq'a nik eesan iq'ij inq'a kam

a 1.2 A' nik elka'p u yol <txumu vatz>, ib'an quB'aal Tiuxh, tan ye' taq' vet ja'p u yol tiib'a inq'a aj pa'vom ti' ib'en tu k'axb'ichil ti' inq'a ipa'v, inq'a xaal inq'a nik niman Jesusus. A'e u kuyb'al ti' vipa'v ti' iqeex u quB'aal Jesusus. b 1.4 Tiito 3.9

tetz quB'aal Tiuxh; atz inq'a nik yatz'on itxutx ib'aal; atz inq'a nik yatz'on imol; ¹⁰ atz inq'a nik b'anon u yansa ib' tuch' uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'; atz inq'a vinaq inq'a nik til tib' tuch' imol s-vinaqil, inq'a, a' vitxumb'al inq'a aj Sodooma iq'omal tzaan ta'n; atz inq'a nik elq'an el xao; atz inq'a tz'eqolaq tzij; atz inq'a ye' nik niman viyol; atz inq'a nik eesan iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' jit yuel tuch' va'to'q txhusb'al. ¹¹ A'etz uva'e nik qutxhuse, o' inq'a nik niman inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, uva' mam b'a'n'il nik taq'e' uva', a' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh, uva' loq'olaxh Tiuxh tatine'. A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole uva' qat taq' quB'aal Tiuxh s-ve uva' la' vala.

Uva's taq't Pa'p ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' u taq'on

¹² Pet nik vaq' ta'ntiuxh te JesuKriisto, a'e u quB'aal, uva' qat lotxhon in ti' ib'anax u taq'on. Atz qat ik'uib'a ik'uul s-vi', tul qat toksa in ti' ib'anax u taq'on. ¹³ Tan nikich veesa iq'ij u quB'aal JesuKriisto uva's jatxhaq tzaan. Atz nikich vojqe'la inq'a niman tetz Jesuus. Tul nikich val yol s-ti'. Tan in ye' nikich inqeone'. Pet itxumetz vet quB'aal JesuKriisto invatz, tan jit aya'l koqxh ink'uul nikich inb'an inq'ae. ¹⁴ Pet a'l sib'xh vib'a'n'il quB'aal JesuKriisto qat taq' s-ve ti' vinsa'axe', k'uxh jit ink'ulel. Tul tira a'l sib'xh u b'a'n'il qat taq' quB'aal JesuKriisto s-ve, tan tetxhal tiq'ot opoon in ti' vinqeja'. Tul nik innatxhe' uva' tira at taanima quB'aal Tiuxh s-vi' ti' vinnimat u quB'aal JesuKriisto.

¹⁵ Poro at va'l yol uva' k'uqleb'al k'uul u txumb'al nik tale'. Tul ik'ulelxhtu' uva' jank'alxh inq'a xao la' qeon u yol uva' ech nik tal s-eche: —Ul u quB'aal JesuKriisto vatz u tx'ava' ti' quchitix t-inq'a k'axk'o, o' inq'a aj pa'vom, —chiche. Echetze in, tan a' in palna'qich vinpa'vin vi' inq'a xao s-kaqaayil. ¹⁶ Echetze u vatine', tan k'uxh a' in palna'qich vinpa'vine', poro a'etz vet u quB'aal JesuKriisto qat oyb'an invatz. A'etz u mam kuyb'ale uva' qat taq' u quB'aal Tiuxh s-ve, s-k'utxhb'al tetz vatz inq'a xao, inq'a la' qeon u quB'aal JesuKriisto. Tan tira ikotx' quB'aal JesuKriisto ivatz iq'aq'al vinpa'vine'. Tul qat taq' b'en in s-eche va'l k'utxhb'al tetz vatz jolt inq'a xao, inq'a la' ik'ul q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹⁷ Echetz nik vokat iq'ije u quB'aal Tiuxh, uva' ye'l ikameb'al, uva' mam iq'esal tatin tuulb'al jattanulxh ya'b', atz uva' ye' na'l tatine'; atz u quB'aal Tiuxh uva' ta'nxhte; atz la' oksal iq'ij; [atz u aj txumb'al tiib'a s-kaqaayil.] Tul la' alax s-nim tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane.

¹⁸ Pet niketz inb'ek' see, Timoteeo, axh, uva' eche inva'q ink'aol avatin sinvatx. Tul nik insa'e' uva' a'xh la' ab'an kam inq'a yol alel se'e ta'n viTiuxhil Tiuxh uva's jatxhaq tzaan uva's axe't ti' u taq'on quB'aal Tiuxh. Tul nik insa'e' uva' la' atxakb'a eeb' ti' imaqaq inq'a xao, inq'a nik motx txhusun inq'a yol uva' jitxh tetz quB'aal Tiuxh. Aq' ya'l ti' ib'anaxe'. ¹⁹ Poro txhab'amoq kuxh ik'uqe'v ak'uul ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' nimamal vet qa'n. Tul a'xh la' ab'an kam inq'a b'a'nla txumb'al uva' la' tal t-vavitz'ab'al. Oqetz ye' la' atxhab'a ak'uib'at ak'uul ti' inq'a b'a'nla txhaq yol, tul toqetz ab'an tetzan inq'a qat motx taq' tib' eesaloq t-b'ey. Tan qat motx el ka ti' u b'ey, eche va'q vaarko uva' qat el ka ti' vib'ey, tul jitoq qat opoon vet tal uva' k'aqel ta'n.

²⁰ Tan echetz uva'e ib'an Imeneeo tuch' Alejaandro. Tan motx taq' tib' eesaloq

t-b'ey. Xa'tetze voksa tiq'ab' Satanaas ti' ik'axb'isale', ti' uva' la' motx b'en s-te uva' ye' la' motx teesa iq'ij u quB'aal Jesuus.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' la' itxhus Timoteeo
inq'a niman tetz Jesuus ti' inatxhax Tiuxh**

2 ¹Toqetz inb'an ya'l see, Timoteeo, uva' la' aal te inq'a niman tetz Jesuus uva' la' inatxh Tiuxh b'iitxhaqul tuul ti' jank'al inq'a xao. A' uva'e, la' motx ib'an s-b'axa. La' motx inatxh Tiuxh ti' kam inq'a nik isa'e'. Tul la' ijaq ilotxhb'al te quB'aal Tiuxh. Atz la' taq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. ²Atz la'at inatxh Tiuxh ti' inq'a mam iq'edal inq'a tenam, atz ti' inq'a kalab'aq iq'edal inq'a sib'xh tiql'e'm tuulb'al inq'a tenam. Echetz tib'a'nil, atz jikxh la' qatin s-tuch'. Tul la' qujextxo'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh. Tul jikxh la' qatin s-quvatzaq. ³Tan tira b'an inq'ae vatz quB'aal Tiuxh. A' uva'e, nik chiiib'isan u quB'aal Tiuxh, u Chitol qetz. ⁴Tan a' isa' quB'aal Tiuxh uva' jank'alxh inq'a xao la' motx chitix t-inq'a pa'v ti' ye' b'en tilt u k'axk'o. Tul jank'alxh inq'a xao la' ootzaqin viyolb'al quB'aal Tiuxh, uva' nuqxhtu'. ⁵Tan va'l kuxhte u quB'aal Tiuxh. Atz va'l kuxhte uva' nik oksan ok o' vatz u quB'aal Tiuxh. A'e u quB'aal JesuKriisto uva' b'en s-alam aanima, ⁶u quB'aal JesuKriisto uva' ul taq' tib' kamoq s-qi' ti' qele'l tu k'axk'o s-qukaqaayil. Tul a'etz vete inq'a nik taq' qootzaqi s-txheel. ⁷Echetz s-ti'ile qat toksa vet in quB'aal Tiuxh s-paxsan tetz viyolb'al. Atz qat toksa in s-va'l iapoostol. Atz qat toksa in s-va'l txhusul tetz u tuq'e'yb'al uva' inuqulxhtu'. A' uva'e, nik val te inq'a tenam, inq'a jit tij imam Israeel. Tul nuqxh u yol uva' nik vale', pet jit tz'eqo tzij.

⁸Niketx insa'e', Timoteeo, uva' taloqxh atil inq'a niman tetz Jesuus, tul la' motx inatxh Tiuxh. Tul la' motx taq' ja' iq'ab' uva's la' motx inatxht Tiuxh. Poro jikxh tatin vatz quB'aal Tiuxh la' motx ib'ana. Pet jit tuch' k'a'nal, atz jit tuch' txhi'txhoil t-taanima.

⁹Atz atat yol toq val see ti' inq'a ixoq. A' nik isa' u tatine' uva' jik kuxh la' motx toksa'mine'. Atz sula' kuxh tatin la' motx ib'an tuch' toksa'm. Atz jit oksa q'ijil la' ib'an tuch' oksa'm uva' sib'xh ija'mil uva' la' motx iviq tib' s-tuch'. Atz jitoq tira la' pal ivi' ib'ant tutxh xi'l ivi'. Jitoq la' toksa kam s-ti' uva' ooroxhtu'. Atz jitoq peerla sivan uva' sib'xh ija'mil. ¹⁰Pet a' la' ib'an inq'a ixoq u b'a'nla b'ano'm, eche uva' nik ib'an inq'a ixoq, inq'a a' nik ijexthvat ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh.

¹¹Tul la' jutxatxh u ixoq tuulb'al uva's nik motx tab'it inq'a txhusb'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul qeonal te u iq'on ivi' la' ib'ana. ¹²Tan ye' la' inkuya uva', a' u ixoq la' txhusun u vinaq. Atz jitoq a' u ixoq la' palan tiql'e'm tiib'a u vinaq. Atz jitoq a' vet u ixoq la' b'anon iq'edalil tiib'a u vinaq. Pet la' ijutxb'a tib' u ixoq. ¹³Tan a' Adaan b'axich iviinixsal ta'n quB'aal Tiuxh, ya'ne xamtel iviinixsa quB'aal Tiuxh Eeva. ¹⁴Tul jitetz a' Adaan taq' tib' eesaloq t-b'ey ta'n Satanaas, pet a' u ixoq taq' tib' eesaloq t-b'ey. Tul tztizietz kuxh vet ix'e'te pa'vinoq. ¹⁵Pet inq'a ixoq, tan a' la' chiib' s-ti' kam inq'a la' ib'an tu toztotz, ti' uva' la' til inq'a tal. Tul jank'al inq'a ixoq a' la' motx ib'ane uva' la' ik'uib'a ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Atz atoq taanima ti' quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Atz jetxhel ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Tul jit kuxh oksa q'ij la' ib'an tuch' tatine'.

Uva's talt Pa'p te Timoteeo ti' kam tilix va'l uva' la' ok s-iq'on ivi'

3 ¹Poro at va'l yol nik talaxe' uva' ech nik tal s-eche: —Tan oq ja'l va'q uva' nik isa' tok s-iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus, atxhvb'alla aq'one uva'

nik isa'e', —chich u yol. ²Pet a' isa' uva' jit kantxhaq la' ib'an u iq'on ivi', echetz ye' la' itxhej va'q kantxhaqla yole s-ti'. Tul ta'n kuxh inva'l ixoq tixqel. Tul itz'amalxh tatin la' ib'ana. Atz at itxumb'al ti' ib'anax inq'a kam. Atz la' itx'ol imaqt tib' ti' kamxh kamil. Tul la' taq' ivatb'al xao. Tul la' itx'ol itxhusux viyolb'al quB'aal Tiuxh. ³Atz jit kuxh chiana'q tuk'al ta'l q'u'ich uuva s-te. Tul jit kuxh txhokol txh'a'o, pet aya'l'xh b'a'n s-te. Tul jit kuxh a' vavu ib' nik ib'ane'. Atz jit kuxh a' txeyle tib' taanima tuch' itx'akax puaq. ⁴Atz la' itxhab'a tiq'ol ivi' s-b'a'n t-totzotz. Tul nik kol tole'v, ti' uva' la' nimal ta'n inq'a initxa'a. Tul at tatin s-b'a'n vatz inq'a initxa'a. ⁵Tan oq ye' nik itxhab'a tiq'ol ivi' tu totzotz, tul a'etz koq la' itxhab'avat tiq'ol ivi' xo'l inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh. ⁶Tul jit a' la' ok s-iq'on ivi' va'q uva' ya'naq kuxh tok ti' inimal Jesuus, tan avoqe junt la' taq' vet b'en tib' s-nim. Echetz la' ija'p vete u yol s-tiib'a ti' taq't b'en tib' s-nim, atz ech la' ikaj vet jaq' u yol, eche ikaj Satanaas jaq' u ye'b'a'n ti' taq't b'en tib' s-nim. ⁷Atz a'at isa' uva' jikxh itxumb'al la' ib'an vatz inq'a ye'x okoq ti' inimal Jesuus. Tan oqetz jikxh la' ib'ana, tul jitoqetz la' alax kantxhaqla yol s-ti' ta'n inq'a ye'x okoq s-niman tetz Jesuus. Tul jitoqat la' ole'v Satanaas ti' iku' t-pa'v. Atz jitoq la' ole'v Satanaas ti' ich'ixvisale'.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo ti' kam tatin inq'a la' ok
s-k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus**

⁸Atz echat kuxh inq'a xao, inq'a la' ok s-k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tan a' isa' at tatin vatz inq'a niman tetz Jesuus. Tul ta'n la' tal va'l iyol, tul la' ib'ana. Tul jit kuxh chiana'q s-te tuk'al ta'l q'u'ich uuva. Atz jit kuxh a' la' itxeyvat tib' taanima tuch' itx'akax puaq uva' tuch' sub'u'm la' ib'anvat.^c ⁹Tul la' iqe'j viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ya'n taq'l quB'aal Tiuxh qootzaqi s-txheel ti' quB'aal JesuKriisto. Tul a' ataq t-taanima u jikla txumb'al uva' ye'l pa'v at t-taanima vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁰Tul oqetz la' eetza vet tok k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tul a'etz la' ab'an s-b'axa uva' la' motx ilixi, oq uva' jikxh vitxumbal. Tul oq ye'l inva'q yol la' txhej s-ti' uva' kantxhaq, ya'netze la' ok s-k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

¹¹Atz echat kuxh inq'a ixoqe, inq'a la' ok s-k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan a' isa' uva' a'xh la' ib'an vinuqul. Atz jit kuxh xe'tisan tetz inva'q chijla yol. Tul itz'amalxh tatin la' ib'ana. Atz k'uqleb'xh k'uul la' motx ib'an ti' jank'al inq'a la' ib'ana. ¹²Atz k'uxh inq'a vinaq, inq'a la' ok s-k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tul ta'nxh inva'l ixoq tixqel. Atz la'aq itxhab'a tiq'ol ivi' xo'l inq'a initxa'a. Tul la' itxhab'a tiq'olaq ivi' ti'aq taq'on t-totzotz. ¹³Tan jatva'l inq'a la' ok s-k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tan at vet ticle'm s-b'a'n xo'l inq'a niman tetz Jesuus la' ib'ana, oq b'a'nxh la' ib'ant u aq'on s-xo'l. Tul tira la' k'uqe'v ik'uul inq'a xao s-ti', tan ti' uva' nik motx ik'uqb'a vet inq'a k'uulanal ik'uul ti' u quB'aal JesuKriisto.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' mam yol talax inq'a
yol uva' nik oksan b'en o' ti' quB'aal Tiuxh**

¹⁴K'uxhetz ye'xh jatva't q'ij s-txheel la' b'en vil axh nik vale', poro toqxbh intz'ib'a b'en inq'a yol see. ¹⁵Tan avoqe ke'ch la' inb'alt vib' ti' vaq'b'e', tul

c 3.8 U yol «diácono» tu kastiiya, a' nik elka'p «k'uulanal» t-quyolb'al. Tan a' itxa'k inq'a diaakono ilotxhon ti' tela'p inq'a aq'on tib'a'n'il, inq'a nik tutxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

atoqetz vet sak'uul kam la' uulb'e tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a va'laqxh iyol ti' tatine', eche titz'in tatzik tib' s-vatzaq. Tul a'etz vitenam u itz'lichla quB'aal Tiuxhe uva' ye'xhkam inva'q tza'l ib'anax s-vatz. Atz a'e inq'a txeyol tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' inuqulxhtu'. Tul echaq tatin, eche ipiraalil inva'q otzotz.

¹⁶Niketx val see, Timoteeo, uva' mam yol talax inq'a b'a'nla txhaq yol q'aoq, uva' nik jetxhon ok o' k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a yol, inq'a qat aq'axiy vet qootzaqi ti' quB'aal Jesuus. Tan ech nik qal s-ti' s-eche:

—Tan qat ul ik'utxh tib'
 u quB'aal Tiuxh
 tuch' vitxhi'o'l.
 Antetzxh vet viTiuxhil Tiuxh
 k'utxhun
 uva' iCh'exo'mich
 quB'aal Tiuxh Jesuus.
 Tul ech ivatz inq'a aanxel
 pal Jesuus vatz u tx'ava'.
 Tul paxsal inq'a b'a'nla txhaq yol
 ti' Jesuus
 xo'l inq'a jit tij imam
 Israeel.
 Tul qat txhej qeol tetz
 inq'a b'a'nla txhaq yol
 s-ti'
 tuulb'al u vatz tx'ava'.
 Tul k'uluxetz vet
 tu nimla tatin
 ta'n quB'aal Tiuxh
 s-k'atza,
 —chich val u yol.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' at niman tetz Jesuus la' el ka ti'
 inimal quB'aal Tiuxh, tul la' teesa vet iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh**

4 ¹Poro veqlelxhtu' kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh uva' la' opoon vet vimotxeb'al inq'a q'ij, tul at jolol inq'a niman tetz Jesuus la' motx el ka ti' iqeex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan a' kuxh la' motx iqe'j vet inq'a kantxhaqla yol uva' la' tal inq'a yaab'la tiuxhil s-te ti' teesal t-b'ey. Tan la'at motx iqe'j vet inq'a txhusu'm uva' la' toksa demonio t-titz'ab'al. ²Atz la'at motx iqe'j vet inq'a txhusu'm tetz inq'a tz'eqolaq tzij uva' b'an vatz kuxh la' motx ib'ana. Tan mij b'eeq la' ok tu titz'ab'al uva' ye'b'a'n nik ib'ane'. Tan tira ye'l vet b'eeq nik tal u taanima s-te uva' yaab'la txumb'al inq'a nik ib'ane'. ³Tan la' imaq vet tutxh tz'alo'm. Atz la'at motx imaq vet inq'a xaal ti' tetxh-b'ul b'a'nla txhaq etxhb'ub'al. Pet ta'n kuxh la' qub'ane uva' la' qaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, ti' uva' la' qetxhb'u. Tan quB'aal Tiuxh viinqixsan inq'a etxhb'ub'al, ti' uva' la' tetxhb'u inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ootzaqin tetz vinuqul. ⁴Tan jank'alxh inq'a etxhb'ub'al, inq'a motx iviinqixsa ka quB'aal Tiuxh, tan b'a'n kuxh s-etxhb'umal. Tan ye'xhkam inva'q etxhb'ub'al uva' ye'

koq b'a'n. Pet ta'n kuxh la' qub'ane uva' b'axa la' qaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh s-ti', tul la' qetxhb'u. ⁵Tan antxh viyolb'al quB'aal Tiuxh nik alon uva' b'a'n kuxh inq'a etxhb'ub'al. Tul, ti'atetz uva' la' qunatxh Tiuxh ti' inq'a etxh-b'ub'al, tul b'a'n kuxh la' qetxhb'u.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' va'l b'a'nla
aq'onvil tetz quB'aal Jesusus la' ib'ana**

⁶Oqetz a'xh la' atxhus xo'l inq'a qumol s-niman tetz Jesusus, inq'a nik intz'i-b'a b'en see, tul axhetzxxh vet va'l b'a'nla aq'onvil tetz quB'aal JesuKriisto. Atz axh vet va'l ootzaqin tetz viyolb'al quB'aal JesuKriisto, inq'a geel vet qa'n. Atz ootzaqlat vet inq'a b'a'nla txhaq txhusb'al, inq'a a'xh txh'uyel axh s-ti' s-jatxhaq tzaan.

⁷Tul ye' la' aaq' avi' te inq'a yaab'la txhaq na'yla yol, atz te jolto'q txhulim yol uva' nik ib'an eela tuch' uva' ya'nxh qalla'. Pet a' aaq'vat ya'l ti' ajetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. ⁸Tan k'uxh la'xh taq' va'q xaal ya'l ti' iq'i'ix vitxhi'o'l, tan b'iil kuxh ib'a'n'il s-te. Pet u qaq't ya'l ti' qok b'en ti' quB'aal Tiuxh. Tan sib' ib'a'n'il s-qe tzitza vatz u tx'ava', atz sib' ib'a'n'il s-qe uva' la' qub'en t-inva't q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

⁹Tul nuqxh inq'a yol inq'aa. Tul ik'ulelxhtu' uva' jank'alxh inq'a xaal la' niman. ¹⁰Echetz nik qaq'onve s-ti', atz nik qaq' ya'l ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh, k'uxh nik qupal t-inq'a itza'lal s-ti'. Tan k'uqlel vet quk'uul ti' u itz'-lichla quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkam inva'q tza'l s-vatz. Tan nik isa' quB'aal Tiuxh la' ichit jank'al inq'a xaal s-kaqaayil t-inq'a pa'v ti' ye' ib'en t-k'axb'ichil, a'etz kol inq'a xaal, inq'a nik qeon u quB'aal Jesusus.

¹¹A'etz inq'a yole la' motx aala, atz la' motx atxhusa. ¹²Pet toq val see, Timoteeo, uva' ye' la' akuya la' eesal aq'ij ta'n inq'a niman tetz Jesusus, ti' uva' chelem xaak kuxh axh. Pet a' ab'an uva', a' axh iq'on b'ey vatz inq'a niman tetz Jesusus tuch' ayolone', atz tuch' atxumb'al. Tul a' axh iq'on b'ey ti' asa't amol. Tul la' ak'utxha uva' tij axh. Tul la' ak'utxha uva' k'uqlel ak'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Tul la' ak'utxha uva' atxh vet avel vatz quB'aal Tiuxh k'uxh chelem xaak kuxh axh. ¹³Tul aya'l s-tuul la' opoon in sexo'l, pet a'xh noq asik'le xo'l inq'a niman tetz Jesusus viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka. Atz la'at aaq' itial s-tuch'. Atz la' atxhus s-ti'. ¹⁴Tul ye'l paqul la' atanb'a ib'anb'el vaviqle'm uva' aq'ax see ta'n quB'aal Tiuxh uva's taq't ja' inq'a iq'on ivi' iq'ab' tavi', atz uva's talt yol see tuch' viTiuxhil Tiuxh.

¹⁵Tul seb'toq axh ti' ib'anax kam inq'a nik val see. Tul ta'n kuxh va'l uva'e la' ak'aq eeb' ti' ib'anaxe'. Echetz la' tilte inq'a xaal s-kaqaayil uva' nik atxha-b'a tiq'ole'. ¹⁶Tul antxh axh la' axee eeb' ti' ab'ant u jik. Tul a'xh noq atxhus inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul ye' la' atanb'a inmale'. Oqetz a'xh la' ab'an inq'a nik val see, tul axhetze la' achit eeb', atz la' achit inq'a xaal nik ab'in inq'a ayol.

Uva's talt Pa'p inq'a txhusb'al te Timoteeo

5 ¹Poro ye' la' utxhi uva' yajelxh inva'q q'esla vinaq la' ab'an ti' toksal t-b'ey. Pet txumb'alimal la' aalt inuqul s-te, eche la' ayolon te ab'aal. Atz k'uxh inq'a chelem xaak, tan txumb'alimal la' ooksat t-b'ey, eche la' ayolon te eetz'in. ²Atz k'uxh inq'a q'esla ixoq, tan txumb'alimal la' aalt inuqul s-te,

eche la' ayolon te atxutx. Atz k'uxh inq'a chelem ixvaak, tan txumb'alimal la' ooksat t-b'ey, eche la' ayolon te avanab'. Tul tira jikxh axh la' ab'an s-xo'l.

³Tul la' alotxh inq'a txakay ixoq, ja'l uva' a'xh ye'l lotxhol tetz. ⁴Pet oqetz at inva'q txakay ixoq uva' at tal, atzoq ataq tij, a'etz vet inq'a tal, atz inq'a tij la' iqatzin ik'uulale'. Echetz la' inimate kam uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz echetz la' taq't inq'a ala, atz inq'a ija, ich'exel u b'a'nile te viq'esal. A'etz uva'e, b'a'n, atz a'etz uva'e, nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti' la' b'anaxi.

⁵Pet ta'n la' lotxhox u txakay ixoq, uva' ye'xhab'il inva'q lotxhol tetz ati, atz ijunal kuxh vete'; uva', a' k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' vilotxhoxe'; tul q'iil aq'b'al nik tab'i te quB'aal Tiuxh, atz nik inatxh quB'aal Tiuxh.

⁶Pet ye' la' elotxh u txakay ixoq, uva' een kuxh taanima ti' inq'a atxha'v vatz tx'ava', tan kamna'qletze'e vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh itz'lel vatz u tx'ava'.

⁷Pet a'l ab'ek' te inq'a niman tetz Jesuus uva', a' la' ib'an kam inq'a nik val see. Echetz ye' la' talax yole s-ti'. ⁸Tan ja'l uva' ye' la' tzuqb'en inq'a titz'in tatzik, inq'a va'l kuxh tatin t-otzotz s-tuch', inq'a k'uqlel ikuul s-ti', tul a'etz uva'e, ye' nik niman vet viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz palna'qetz vete vipalsan yolil vi' inq'a xaol, inq'a jit niman tetz Jesuus.

⁹Pet ta'nxxh la' ok s-atxh u txakay ixoq, atz la' tz'ib'al ib'ij, uva' palna'q vet iya'b' s-oxk'alal (60); atz ta'n kuxh va'l vinaq iq'omich ta'n; ¹⁰atz b'a'n iyol inq'a xaol ti' vib'a'nla b'ano'm; atz, ti' uva' jikxh qat ich'ijst tal; atz ti' taq't ivatb'al niman tetz Jesuus t-totzotz; atz ti' itx'aax toq inq'a niman tetz Jesuus; atz ti' ilotxht inq'a nikich ipal titza'lal; tul nima vatzul kuxh b'a'nla b'ano'm b'anel ta'n.

¹¹Pet ye'l ib'ij inq'a txakay ixoq la' ok s-atxh ti' lotxhb'al, inq'a txulul tele. Tan xamtel nik ik'o'pil vet ta'n u tatxha'v vitxhi'o'l, tul a' vet u tetz nik toksa ti' itxheja'. Pet a'e tan, a' nik taq' vet ka u taq'on quB'aal Tiuxh uva' alel vet ta'n vatz quB'aal JesuKriisto uva' la' ib'ana. ¹²Oqetz ech la' ib'ane, tul juntetz kuxh nik ib'an s-te ti' ye' inimal viyol uva' nik tale'. Tan ye' qat inima viyol uva' alel vet ta'n s-b'axa vatz inq'a niman tetz Jesuus. ¹³Tul jitetz kuxh ta'n nik ib'ane, pet junt kuxh nik ichiansa q'e'yil s-te. Atz a'aq kuxh nik ib'an vet soli'm t-junun otzotz ti' ix'e'tisal chijla txhaq yol. Atz jit kuxh ta'n q'e'yil nik ib'ane', pet a'aq kuxh nik motx ib'an vet toksataq tib' xo'l yol uva' ye'l toke-b'al s-ti'. Tul a' kuxh vet alo yol nik motx ib'ane' uva' jit ik'ulel la' tala. ¹⁴Pet inq'a txakay ixoq, inq'a txulul tele, a' nik val uva' a'l b'a'n la' tz'aloni; atz la' txhej tal. Tul la' tilb'e tatin t-totzotz tuch' tal. Echetz ye' la' tel quq'ije, o' inq'a niman tetz Jesuus, ta'n inq'a xaol, inq'a nitxhaqtziil ta'n Satanaas, uva' nik itxhi'an s-qi'.

¹⁵Tan at jolol txakay ixoq uva' qat ey vet ka ti' inimal Jesuus. Tul a' qat motx inima vet u tetz Satanaas.

¹⁶Pet oqetz at va'q ixoq niman tetz Jesuus, la' ole'v ti' ilotxht va'q txakay ixoq tu totzotz, tul a'l b'a'n ik'uula, atz ilotxhe'. Echetz ye' la' taq't tel tiqatze inq'a niman tetz Jesuus. Atz echetz la' itz'eqe u lotxhb'al xo'l inq'a txakay ixoq, inq'a a'xh ye'l lotxhol tetz.

¹⁷Echatetz kuxh inq'a iq'on ivi'e, inq'a nikxh txhab'an tiq'ol ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tan ik'ulel uva' la' oksal iq'ij s-b'a'n ti' u aq'on uva' nik motx ib'ane', atz jank'al eche inq'a nik motx taq'onv ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz inq'a nik motx itxhusune'. ¹⁸Tan ech tz'ib'amal ka t-viyolb'al

quB'aal Tiuxh s-eche: —Ye' la' utxhi uva' la' emaq tetxhb'un u yak'a va'k uva' seb't taq'onv ti' ipatxh'ax el ti' triigo, —chich u yol.^d Atz ech nik tal va't u yol s-eche: —Jab'il uva' nik taq'onve', tul ik'ulel la' txhojpi, —chich u yol. Echetz ik'ulel la' aq'ax txhojb'al tetz inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

¹⁹Tul oq la' ul alaxoq ipa'v inva'q u iq'on ivi' see ta'n inva'q xao, tul ye' la' aqea. Pet oq ka'va'l atzoq oxva'l vet xao la' ilon kam vipa'v, tul la' ul tale', echetz la' aqejt vete. ²⁰Pet ja'l inq'a iq'on ivi' uva' ya'tel kuxh ib'ant u pa'v, tul ech ivatz inq'a niman tetz Jesuus la' ayaj, ti' uva' nik ib'ane'. Echetz la' motx ixo'v vet jolte inq'a iq'on ivi' ti' ipa'vine'. ²¹Toqetz intiila b'ek'u see vatz quB'aal Tiuxh, atz vatz quB'aal JesuKriisto, atz vatz inq'a ich'exichla aanxel quB'aal Tiuxh uva' a'xh la' anima jank'al inq'a yol uva' nik val see. Poro jikxh la' ab'ant tutxh inva'q yol xo'l inq'a iq'on ivi'. Tul ye'l inva'q avajb'a'n la' ib'ana. ²²Tul jit nal kuxh la' aaq' ja' aq'ab' tivi' inva'q niman tetz Jesuus. Echetz jit ant axh la' b'oqol axh ti' inva'q pa'v uva' jit apa'v. Pet xee eeb', tul ye'xhkam inva'q ye'b'a'n la' ab'ana.

²³Poro eche u txho'nichil uul, atz tuch' jolt inq'a yaab'il nik b'anon axh b'ii-txhaqul tuul, tul jitetz kuxh ta'n u a' la' uuk'a, pet uk'aetz inb'eeq q'u'ich ta'l uuva ti' ab'ant b'a'n.

²⁴Kam s-ti'il nik val see s-eche, tan avoqe nal kuxh la' ooksa va'q iq'on ivi', tul avoqe at va'q pa'v nik ib'ane' uva' ye' na'l tilixe'. Tul xamtel la' el vet ul uva' at b'ak va'l pa'v nik ib'ane'. Tan at xao uva' veqleltxh vipa'vine', k'uxh ye'naq opoonoq vatz va'q aq'ol ku' yol tinuqul. ²⁵Echatetz kuxh inq'a b'a'nla txhaq b'ano'me. Tan yek nik ib'en te inq'a xao kam uva' nik ib'anax s-vatz. Pet at jolt b'a'nla txhaq b'ano'm, uva' ye'x ik'utxhe't tib' txheel. Pet tetxhal kuxh la' ootzaqili s-jatu.

6 ¹Tul k'uxh jatva'l inq'a aq'onvil, inq'a loq'el tok ti' aq'on, inq'a ech vete jaq' yuuka atil ok ti' aq'on xe' va'q b'aal aq'on, tul tira atoqxh tatin u b'aal taq'on s-vatz. Echetz ye' la' teesal iq'ije u quB'aal Tiuxh; atz ye' la' eesal iq'ij u txhusb'al nik qale'. ²Atz ja'letz inq'a aq'onvil uva' niman tetz Jesuus u b'aal taq'on, tul ye'letz la' titz'a uva', ti' uva' niman vet tetz Jesuus u b'aal taq'on, tul jit kuxh vet niim tiqle'm u b'aal taq'on s-vatz la' ib'ana. Ye'letza. Pet a' la' ib'ana uva' a'l tel la' ib'ant u aq'on s-b'a'n, tan tootzaq uva' imol s-niman tetz Jesuus vet u b'aal taq'on, uva' nik ilon vib'a'nil u taq'onvil. Tul la' chiib' inq'a aq'onvil ti' u b'aal taq'on.

A'etz inq'ae, la' atxhus te inq'a aq'onvil; atz la' motx ab'an ya'l ti' ib'anaxe'.

Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' la' til Timoteeo itxumb'al ja'le inq'a la' txhusuni

³Ye'xhal la' akuy tok xo'l inq'a niman tetz Jesuus ti' itxhust inq'a yaab'la txhusb'al, atz inq'a txhusb'al uva' ye' nik ib'an eela tuch' inq'a jikla txhaq txhusb'al uva' tal quB'aal JesuKriisto, inq'a ye' yuele. Atz ye' la' akuy itxhusux inq'a txhusb'al uva' ye' nik ijethex ok inq'a xao k'atz quB'aal Tiuxh ta'n. ⁴Ja'letz u xao uva' nik txhusun inq'a txhusb'al inq'ae, tul a'etz kuxh isa'e toksal iq'ij s-ti'. Tul ye'xhkam tootzaq ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan a' kuxh nik itxhok ixet'isal yol xo'l imol uva' jitoq at itxa'k, atz ye'xhkam nik taq'e'.

Pet a'l t'xh'a'o kuxh nik motx itxhoke' tuch' t'xhi'al k'uul, tuch' yao ib', tuch' yoq'o'm, tuch' yaab'la t'xhaq txumb'al, ⁵tuch' vavu ib' ti' yol xo'l inq'a xao, inq'a yanna'q vi', tuch' inq'a tira ye'l b'eeq iyolb'al quB'aal Tiuxh ootzaqimal ta'n. Tan a'aq titz'ab'al uva', a' la' motx ib'anb'evat inq'a tuq'e'yb'al ti' itx'akax ipuaq xo'l inq'a niman tetz Jesuus nik motx tale'.

⁶Pet ech koq u qujetxhto'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh, tan sib' la' taq'a. Tul chib'eb'al inpaqte vi' uva', a' u' puq la' qitz'a itxhej s-ti'. ⁷Tan ye'xhkam inva'q iq'omich qa'n uva's qul vatz q'ij saq. Tul ye'xhkam inva'q la' utxhi la' qiq'o uva's la' qukame'. ⁸Oqetz at qetxhb'ub'al tuch' qoksa'm, tul quk'uqb'avaqetz quk'uul s-ti'. ⁹Pet at xao a' kuxh een taanima ti' ib'en s-tx'iol iq'ij. Xa'tetze kam kuxh kantxhaq nik ib'an vet ti' ileqt u tx'ijb'al q'ij. Echetz nik iku' vet t-pa'v, eche nik tok va'q txoo t-k'aa. Atz kamaq kuxh vet la' motx tatxhva uva' jit ik'ulel. Atz kamaq kuxh vet ye'b'a'nil la' motx tatxhva uva' la' yansan. Tan junt kuxh vet la' taq' b'en tib' s-kantxhaq, atz s-tz'eqxina'q vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tan u atxha'v ti' puq, tan kam kuxh vet pa'vil nik ex b'anaxoq ta'n. Tan a' u tatxhval u puq, a'e vixe'al inq'a pa'v; eche taq'il invi'oq tze' uva' nik taq' ivatz. Tan ech ib'ane ka'l inq'a xao, inq'a a' kuxh u puq nikich motx tatxhva, tul motx el vet ka ti' iqeex Jesuus. A'etz inq'a xaoe uva' mam kuxh vet k'axk'o ex taq' s-te.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' ye' la' itz'eq Timoteeo
u k'uqleb'al ik'uul ti' quB'aal Tiuxh**

¹¹Pet axh, Timoteeo, axh va'l chelem vinaq uva' tira tx'akel avaanima ti' quB'aal Tiuxh, jetxhe'l eeb' k'atz inq'a txumb'al, inq'a atxha'v ti' puq. Pet a' okk b'en axh ti' ib'anax u jik. Atz a' atxhok ajetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh. Atz a' ak'uqb'avat ak'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul at avaanima ti' inq'a niman tetz Jesuus. Tul la' akotx' avatz ti' inq'a itza'lal nik apal s-tuul. Tul tz'u'kinla vinaq axh la' ab'ana. ¹²Tul b'an ya'l ti' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz tuch' jank'al inq'a nik aale', atz tuch' jank'al inq'a nik ab'ane'. Echetz la' ab'ant ya'l, eche nik ib'an va'q xao uva' nik itxh'a'oin ti' va'q yaab'la kam. Tul tij axh ab'an ti' itxeyex u q'ij asaq uva' toq atx'ake', uva' ye'l iya'eb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Tan a' qat isa'vat tzaan axh quB'aal Tiuxh ti' ajeqb'at vayol ti' inimal u quB'aal JesuKriisto uva's aalt vayol ech ivatz inq'a iq'on ivi'.

¹³Niketz inb'an ya'l see uva' aq' ya'l ti' inimal viyolb'al quB'aal JesuKriisto tuch' vavatine', viyolb'al quB'aal JesuKriisto uva' qat aal vatz mamala xao, inq'a nikich ilon, atz nikich ab'in inq'a yol. Nik inb'an ya'l see ech ivatz u quB'aal Tiuxh, u Aq'ol tetz u q'ij isaq inq'a kam s-kaqaayil. Tul nikat inb'an ya'l see ech ivatz u quB'aal JesuKriisto, uva' alon ka viyol quB'aal Tiuxh te Poonso Pilaato. ¹⁴Atz nikat inb'an ya'l see uva' la' anima viyol quB'aal JesuKriisto. Ye'l inb'eeq la' el ka axh ti' ib'anaxe', echetz ye'l inva'q yole la' alax se'e ti' kam inq'a la' ab'ana. Tul echxh la' ab'ane, tetxhal topoan u q'ij uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto inpaqte. ¹⁵A' u q'ije uva', a' u quB'aal Tiuxh la' alon jatu la' opooni:

A' u quB'aal Tiuxh
la' oksal iq'ij
uva' ta'nxhte
u Aj Yol uva' tira at tikle'm.

Tan a'e, uva' at
 s-tiib'a s-kaqaayil;
 atz a'e viQ'esal
 vi' inq'a mam iq'esal;
 atz Ilol tetz inq'a kam
 tiib'a inq'a nik ilon
 inq'a kam;
¹⁶ atz uva' ta'nxhte
 ye'l ikameb'al.
 A'e, uva' een atil tal
 uva' nik txiunk
 u q'ij saq;
 tul ye'xhab'il la' ole'v
 ti' topoon s-k'atza
 ta'n u q'ij saq;
 atz ye'xhab'il inva'q
 ilona'q tetz;
 atz ye'xhab'il inva'q
 la' ole'v ti' tilixe'.
 A'etz uva'e, la' aq'ax b'en
 s-nim;
 atz a' la' b'anon iq'esalil
 uva' ye'l iya'eb'al
 imotxeb'al.

Tul echxh la' ib'ane.

¹⁷Pet la' aal te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tx'iol iq'ij, uva' ye' la' motx taq' b'en tib' s-nim. Tul jit a' la' motx ik'uqb'avat ik'uul ti' u tx'ijb'al iq'ij. Tan jit k'uqleb' k'uul u tx'ijb'al q'ij. Pet ta'n la' ik'uqb'avat ik'uul ti' u quB'aal Tiuxh [uva' itz'lele]. Tan a' u quB'aal Tiuxh nik aq'on jank'al uva' nik isa'on s-qe. Tul tira nik ipal ivi' taq't s-qe, tul la' chiib' o' ti' ib'anb'ele'. ¹⁸Tul b'ek' te inq'a tx'iol iq'ij, uva', a' la' ib'an inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm. Tul b'ek' s-te uva' sib' la' motx lotxhoni, atz aya'l ik'uul la' motx taq'a. ¹⁹Oqetz ech la' ib'ane, tul tx'ijb'al iq'ijetz vete nik imol k'atz quB'aal Tiuxh. A'etz uva'e, toq b'enoq sixe'al u tatin k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz la' b'en inatxhte vib'a'nil u q'ij saq uva' tira b'a'nla atinchil tetz tx'ijb'al q'ij la' tatin vete'.

Uva's iya' vet Pa'p ti' itz'ib'al b'en inq'a iyol te Timoteeo

²⁰Axh, Timoteeo, seb'toq axh ti' ib'anax inq'a aq'on, inq'a iqaatzimal vet aa'n ta'n u quB'aal Jesuus. Tul ye'l axh la' ok b'en axh ti' iyolox inq'a yol inq'a kantxhaq, inq'a ye'xhkam la' taq'a. Tul ye' la' ok b'en axh ti' iyolox inq'a yol uva' «mam txumb'al», chich inq'a xaol s-ti'. Tul ye' nik ilotxhon ti' tootzaqil u quB'aal Tiuxh. ²¹Tan at qumol s-niman tetz Jesuus qat motx el ka ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol. Tan a' motx taq'vat ivi' ti' inimal inq'a yol uva' «mam txumb'al», chich inq'a xaol s-ti'.

Pet a' vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin sak'atza.

[Tul echxh la' ib'ane.]

2 TIMOTEEO

A' VIKAV U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE TIMOTEEO

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

2 TIMOTEEO

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 2 Timoteeo

A'etz u u'e uva' 2 Timoteeo ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu 2 Timoteeo 1.1-2.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 2 Timoteeo

Tan eenich Pa'p tu mam tenam Rooma s-pereexhoil uva's itz'ib'at Pa'p u u' 2 Timoteeo. Ye'etz ootzaqimal kamxh ya'b' itz'ib'a Pa'p u u' 2 Timoteeo; maq a' itz'ib'at Pa'p t-vixe'teb'al u ya'b' kajva'l imutx' (64), atz maq tuulb'al u ya'b' juqva'l imutx' (67). Pet aloq antxh pereexhoich Pa'p tu tenam Rooma, tul eenich vet Timoteeo tu tenam Eefeso ti' tiq'ol ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesus, tan ma'tich itxhaqt vet b'en Pa'p Timoteeo.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' 2 Timoteeo

A'etz u u' 2 Timoteeo, vitoxlaav tu' Pa'p uva' itz'ib'a vet tiya'teb'al. Tan mam yol nik tal Pa'p s-tuul ti' taq'ax itxumb'al Timoteeo. Tan nikich inatxhp vet te Pa'p uva' toqna'-qich opoonoq vet iyatz'ax el Pa'p ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan txhi'anyichxh Neroon, u mam iq'esal tu Rooma, ti' inq'a niman tetz Jesus. Atz nimal inq'a niman tetz Jesus nikich tal iyatz'ax el. Xa'tetze mam txumb'al nikich tal vet Pa'p te Timoteeo, tan tootzaqlieh Pa'p uva' tira tx'akich ok ta'n Timoteeo ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh vi' jolt inq'a paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh.

Poronikat itxumun Pa'p inpaqte, tan el ka jolol inq'a lotxhol tetz Pa'p ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, jank'al eche Fijeelo tuch' Ermoojenes, atz tuch' Deemas. Echetz nik iya'lul Timoteeo ta'n Pa'p, ti' uva' jit ant Timoteeo la' el ka.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 2 Timoteeo

U u' 2 Timoteeo uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan o'va'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.
2 Timoteeo 1.1-2

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Timoteeo.

1. 2 Timoteeo 1.3-18

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' taq' b'en Pa'p itial Timoteeo ti' taq't Timoteeo ya'l ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso. Tul ye'l Timoteeo la' xo'v ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, tan qat taq'l quB'aal Tiuxh viTiuxhil s-te ti' taq'ax iyak'il. Tul la' ik'utxha uva' atxh taanima ti' quB'aal Tiuxh, atz ti' imol. Atz la' itx'ol imaqt tib' ti' ib'anax inq'a kantxhaq. Tan tira at titz'a-b'al quB'aal Tiuxh ti' kam uva' nik ib'an Timoteeo xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Tul talat Pa'p te Timoteeo uva' kamxh inq'a jikla txhaq yol uva' txhusel s-te ta'n Pa'p, tul antetzxh uva'e la' tala. Tul k'uqloqxh ik'uul, atz atoqxh taanima ti' u quB'aal Jesuus. Tan a' u quB'aal Jesuus la' lotxhon ti' kam uva' la' motx ib'ana. Tul ye' la' ikuy ijalp talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' qat tiqatzij ta'n viTiuxhil Tiuxh.

2. 2 Timoteeo 2.1-13

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' iya'lu Pa'p Timoteeo ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh k'uxh kamxh itza'lal la' palka. Tan xamtel b'en til ib'a'n'il. Tul a' nik tal Pa'p uva', a' la' til Timoteeo kame vib'ano'm Pa'p. Tul la' ib'an Timoteeo tetz. Tan ech nik tal Pa'p s-eche: —Iletz in nik inkotx' invatz ti' inpal t-inq'a itza'lal, ti' uva' nik insa' ikolt tib' inq'a niman tetz Jesuus vatz u k'axk'o, jank'alxh inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' b'en tilt u nimla tatin k'atz quB'aal JesuKriisto. Poro nuqxh inq'a yol inq'aa, inq'a ech nik tal s-eche: «Tan oq la' qutanb'a ib'anax u pa'v ti' quqejt u quB'aal Jesuus, tul ye'letz iya'eb'al imotxeb'al la' qub'ant iq'esalil k'atz quB'aal Tiuxh. Oq ech la' qub'an, eche inva'q kamna'q uva' ye'l vet tokeb'al ti' ib'anax inva'q pa'v, tul ye'letz iya'eb'al imotxeb'al la' qatin k'atz u quB'aal JesuKriisto. Pet oqetz: —Ye' vootzaql Jesuus, —chaq o', tul: —Ye' vootzaql, —chaqatetz Jesuus s-qi'. Atzoqetz jit k'uqleb' k'uul o' ti' inimal quB'aal JesuKriisto, tul o'etz kuxhte s-qujunal. Pet u quB'aal JesuKriisto, tan k'uqleb' k'uul ti' inimal kam inq'a iyol uva' alel ta'n. Tul ye'l paqul la' ijalpu u quB'aal JesuKriisto viyol,» chiche, —xe't Pa'p te Timoteeo.

3. 2 Timoteeo 2.14-26

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' taq' b'en Pa'p itxumb'al Timoteeo ti' jatvatzul inq'a la' ib'ana, atz jab'iste uva' ye' la' ib'ana. Tan a'xh ib'o'q'ol viyol Pa'p te Timoteeo uva' a'xh la' itxhus Timoteeo viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, tan a'e vinuqul. Tul a' u b'a'n la' ib'an te inq'a xaal s-kaqaayil. Tul la' itxhus viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz la' ikotx' Timoteeo ivatz te vitxumb'al inq'a niman tetz Jesuus. Tul la' toksa Timoteeo inq'a xaal s-jik. Poro jit tuch' yaj, pet tuch'xh b'a'n'il.

4. 2 Timoteeo 3.1-17

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' talsa Pa'p s-k'uul Timoteeo uva' la' txhej xaal uva' la' kuxh motx itxhok toksal ok inva't txhusb'al xo'l inq'a b'a'nla txhaq yol uva' tal Jesuus. Poro at xaal uva' antxh la' txhej xo'l inq'a niman tetz Jesuus, tul at inq'a naatxhen la' tzajka. A'etz uva'e, ye' la' ik'ulvii Timoteeo toko'k xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan ech nik tal Pa'p te Timoteeo s-eche: —A'xh txh'uyoq axh ti' inq'a itxhus see. Atz a' atxhab'a vintxumb'al ti' kam uva' nik inb'ane'. Atz il axh txh'uyel axh ti' kam uva' nik ink'aq b'en. Atz qat ak'uqb'a ak'uul ti' quB'aal Tiuxh, eche vink'uq-b'at ink'uul. Tul echat kuxh nik atx'aqmiit, eche uva' intx'aqmiita'. Atz a' qat atxhab'a sink'atza kam u vaanima ti' inq'a xaal, tul ech uva'e nik ab'ane. Atz echat kuxh nik akotx't avatz, eche uva' nik inkotx't invatz tuulb'al inq'a itza'lal nik palk in, —xe't Pa'p.

Tul itzoqpeb'al vet tanul viyol Pa'p, tan a' nik tal Pa'p uva': —Jank'alxh inq'a iyol-b'al quB'aal Tiuxh, inq'a tz'ib'amal ka, tan quB'aal Tiuxh alon te inq'a tz'ib'an tetz. Tul a' itxa'k inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' la' itxhus o'. Atz la' tal inuqul s-qe ti' ye' qupa'vine'. Atz la' toksa o' t-b'ey. Atz la' itxhus o' ti' ib'anax u jik vatz quB'aal Tiuxh. Echetz la' qutxhab'at tiq'ole viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, jatva'l o' inq'a niman tetz.

Tul tx'akel vet quk'uul ti' quB'aal Tiuxh la' ib'ana ti' ib'anax jank'al inq'a b'a'nla txhaq aq'on, —xe't Pa'p te Timoteeo.

5. 2 Timoteeo 4.1-18

Vito'v nimla tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' ika'paqu Pa'p talax te Timoteeo uva' a'xh la' tal inuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal Jesusus. Tan la' opoon va'l q'ij uva' ye' la' isa' vet inq'a xool tab'il inq'a b'a'nla txhaq txhusb'al. Pet a' kuxh la' isa' vet tab'il kam uva' la' motx isa' s-te. Tan la' motx itxhok txhusulaq tetz. Tul a' kuxh la' txhusux vet s-te ib'anax kam tatxha'v vitxhi'o'l. Echetz la' motx tel vet kae ti' vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul a' kuxh la' ben'k vet ik'uul ti' tab'il inq'a txhulim yol.

Ya'ne tzaq't vet ka Pa'p te Timoteeo ti' talta' uva' nik ichiib' Pa'p ti' tole'v ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesusus tuulb'al mamala tenam. Tul nikat ichiib' Pa'p inpaqte ti' taq't ich'exel iyol inq'a nik eesan iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul nikat ichiib' Pa'p, ti' uva' at vet inva'l tx'aqa'm nik itx'eb'on s-ti', uva' quB'aal Jesusus toq aq'on s-te. Tul nik tal Pa'p uva' jit kuxh ta'n Pa'p la' aq'ax itx'aqa'm, pet la'at aq'ax itx'aqa'm jank'al inq'a xool, inq'a aya'l'xh ik'uul tx'eb'o'my ti' u tuleb'al quB'aal Jesusus.

Ya'ne ya' vet Pa'p ti' talax tanul yol ti' taq'ax ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. Tul ech nik tal Pa'p s-eche: —Ta'n'xh quB'aal Tiuxh qat lotxhon in. Tul qat taq' intial ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Echetz a' u quB'aal Tiuxh toq kolon in ti' ye' inb'ant inq'a ye'b'a'n, tetxhal vopoon vet tu amlika' tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil, —xe't Pa'p.

2 Timoteeo 4.19-22

Tiya'teb'aletz vet iyolon Pa'p, tul taq' b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Timoteeo, atz b'a'n'il ik'uul jolt inq'a niman tetz Jesusus, inq'a atich k'atz Timoteeo. Ya'ne nik tal b'en Pa'p b'a'nla yol s-ti'.

2 TIMOTEEO

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Timoteeo

1 ¹In Pa'p, va'l te inq'a apoostol, vitxhaq quB'aal JesuKriisto. Tan ech u titz'ab'al quB'aal Tiuxhe s-vi'. Tan a' titz'ab'al s-vi' ipaxsal u yol uva' alel vet ka ta'n quB'aal Tiuxh ti' ja'l uva' la' qeon quB'aal JesuKriisto, tul ye'l iya'eb'al u q'ij isaq.

²Nik intz'ib'a b'en val u u' see, Timoteeo, axh, uva' at vaanima se'e, tan eche inva'q ink'aol avatin sinvatz.

A' vib'a'n'il u Tiuxh, u quB'aal, tuch' u quB'aal JesuKriisto la' atin sak'atza. Tul la' itxum avatz, atz la' atin vib'a'n'il tavaanima.

Uva's talt b'en Pa'p uva' nik inatxh Pa'p Tiuxh ti' Timoteeo

³Niketx vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh se'e, u quB'aal Tiuxh uva' nikich inatxh inq'a k'uy inmam. Tul antxh nik innatxh inpaqte. Tul jikxh u vitz'a-b'al nik inb'an s-vatz. Tul q'iil aq'b'al nik innatxht Tiuxh, tul nik viq'o tzaan axh s-tuul. ⁴Tul nik insa'e' la' vil axh, atz tira la' chiib' in se'e. Txhaqpaqetza tul nik avul sink'uul. Tan nik tul sink'uul uva' nikich avoq'e' uva's qujatxt qib'.^a ⁵Tul nik tul sink'uul uva' nuqxhtu' k'uqlel'xh ak'uul ti' u quB'aal JesuKriisto. Tan echat kuxh nikich ik'uqb'at q'es ak'uy, Looida, ik'uule tuch' atxutx, Euniise, ti' u quB'aal Jesusus. Echetz nik inqeje uva' echatxh nik ak'uqb'at ak'uule.^b

**Uva's tulsat b'en Pa'p s-k'uul Timoteeo, ti' uva' la'xh
ib'an ya'l ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh**

⁶Echetz nik vulsate sak'uul uva' a'l la' eeq'ot tel ayak'il ti' ib'anb'el u txum-b'al uva' taq' quB'aal Tiuxh tavaanima uva's vaq't ja' inq'ab' tavi'. ⁷Tan qat taq' quB'aal Tiuxh viTiuxhil tavaanima. Tul jit a' itxa'k s-xo'visab' koq eetz. Pet a' itxa'k uva' at atial tuch' ayak'il ti' ib'anax u aq'on. Tul atxh avaanima ti' quB'aal Tiuxh la' ab'ana, atz k'uxh ti' amol. Atz la' atx'ol amaqt eeb' ti' ib'anax inq'a kantxhaq.

**Uva's talt Pa'p uva' ye' la' ch'ixv Timoteeo ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol
ti' quB'aal Jesuus, k'uxh la' pal titza'lal s-ti', atz k'uxh at ja' Pa'p t-tze'**

⁸Echetz ye'l axh la' ch'ixv axh ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul jitoq la' ch'ixv axh, ti' uva' il in at ja' in t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Pet a'l kuxh akotx' avatz oq nik isa' inq'a xool ak'axb'isale', eche uva' nik palk in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul quB'aal Tiuxh la' aq'on atial. ⁹Tan a' u quB'aal Tiuxh qat chiton o' t-inq'a k'axk'o ti' inq'a qupa'v. Tul qat isa' tzaan o', ti' uva' la' jetxhon ok o' s-k'atza. Poro jit ti' qub'ant u b'a'n, pet ti' uva' la' ela'p u titz'ab'al quB'aal Tiuxh s-qi'. A'e, uva' ib'a'nlich u quB'aal JesuKriisto, tul la'ich chitp o' ti' ye' qub'en t-inq'a k'axk'o ti' inq'a qupa'v. Tan yekichxh titz'a tzaan quB'aal Tiuxh uva's ye'naqich xe'toq tzaan txhaq tanul inq'a ya'b' uva' pay ka. ¹⁰A'etz vet vib'a'nil quB'aal Tiuxhe qat ik'utxhla', tan qat uy vet u Chitol qetz s-quxo'l. Tan a' u quB'aal JesuKriisto qat ole'v ti' ye' qub'en tu kamchil uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tan k'uxh la'xh kam o' vatz u xool, poro ye'l paqul la' kam o' vatz u quB'aal Tiuxh. Tan qat taq'l vet quB'aal JesuKriisto q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul tuch'etz vet qab'it inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, qat qootzaqivat uva' at vet q'ij qusaq. Tul la' taq' qutxhi'o'l uva' ye'l vet iq'ajeb'al la' ib'ana.

¹¹Echetz s-ti'ile qat toksa in quB'aal Tiuxh s-paxsan tetz viyolb'al xo'l inq'a jit tij imam Israeel. Atz qat toksa in sitxhaq, atz qat toksa in s-txhusul tetz inq'a jit tij imam Israeel. ¹²Tul ti'etz ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh nik palk in titza'lal. Poro ye'letz in nik inch'ixv ti' vatin t-tze'. Tan vootzaqle uva' ta'n kuxh k'uqlel ink'uul ti' u quB'aal JesuKriisto. Tul vootzaqle uva' antxh quB'aal JesuKriisto at ticle'm ti' ikolox inq'a b'a'nla txhaq yol uva' qat taq' viqatzi talaxe'. Tul la' ikol inuqul viyolb'al, tetxhal toopon u q'ij uva' la' tul inpaqte. ¹³Tul echat kuxh axhe, tan a' txh'uyoq axh ti' kam inq'a qat atxhab'a sink'a-tza. Tan qat intxhab'a tiq'ol inq'a b'a'nla txhaq yol uva' ye' yuel ok jolto'q yol s-xo'l. Tul k'uqloqxh ak'uul ti' u quB'aal JesuKriisto. Tul atoxqh avaanima ti' u quB'aal JesuKriisto. ¹⁴Tul ye' la' akuy ijalpul talax inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' qat eeqa tzij talax ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul a' viTiuxhil Tiuxh uva' at s-quk'atza jununil o', la' lotxhon axh ti' talaxe'.

Uva's talt Pa't uva' ta'n kuxh Onesiiforo ye' ch'ixv te Pa'p

¹⁵Tul ootzaqle uva' motx taq' ka in inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at tuulb'al Aasia. Tul ant Fijeelo tuch' Ermoojenes aq'on ka in. ¹⁶Pet quB'aal Tiuxh la' aq'on vib'a'nil tiib'a Onesiiforo tuch' jank'al tatin t-totzotz. Tan nima paqul kuxh ex taq' intial tuch' yol. Tul ye'l Onesiiforo nikich ich'ixv s-ve, k'uxh

qitzelich in s-kadeena, atz atich ja' in t-tze'. ¹⁷Tan ye'l Onesiiforo pal ik'uul ti' intukile' uva's tul tztizta tu mam tenam Rooma. Pet tetxhal kuxh ex ileq in. ¹⁸Tul ootzaql s-b'a'n uva' mam b'a'n'il nikich ib'an Onesiiforo s-ve uva's atich in tu tenam Eefeso. Pet a'etz u quB'aal Tiuxh la' b'anon b'a'n'il te Onesiiforo. Tul la' itxum quB'aal JesuKriisto ivatz Onesiiforo, uva's la' taq't ku' u quB'aal Jesuus inq'a yol tinuqul.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' la' ib'an Timoteeo ya'l, ti'
uva' a'xh vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus
la' tal te inq'a xaal, inq'a k'uqleb'alxh k'uul tatine'**

2 ¹Pet toq val see, Timoteeo, axh, uva', eche ink'aol avatin nik innatxhe', uva' aq' ya'l ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh tuch' vatial uva' nik taq' see. Tan tuch' vib'a'n'il u quB'aal JesuKriisto la' txhejk u tial sak'atza. ²Tul jank'alxh inq'a yol uva' qat aab'i intxhust xo'l mamala niman tetz Jesuus, tul antetzxh inq'a yole uva' la' aaq' tiqatzi inq'a niman tetz Jesuus ti' itxhus-ta'. Tul a' la' aaq'vat tiqatzi ja'l uva' k'uqleb'alxh k'uul itxumb'al, atz la' itx'ol itxhusux tel jolt xaal la' eela.

**Uva's talt Pa'p uva' k'uxh la' pal Timoteeo titza'lal ti' inimal
quB'aal Jesuus, tan tetxhal kuxh la' ikotx' ivatz**

³Tul kotx' avatz, vatz inq'a itza'lal ti' ib'anax u taq'on u quB'aal JesuKriisto, eche nik ikotx't inva'q sol ivatz t-vitza'lal. ⁴Tan ye'l va'q sol uva', a' la' b'enk ik'uul ti' va'to'q taq'on. Pet a' nik inima viq'esal. Atz a' nik titz'a ichiib'isal viq'esal. Echetze axh, tan ye'xhkam va'to'q sa' eetza. Pet a' la' ab'an u taq'on quB'aal JesuKriisto, tul a' la' eetza ichiib'isal u quB'aal JesuKriisto.

⁵Atz echat kuxh la' ab'an, eche inva'q xaal uva' la' ib'an ya'l ti' itx'olon ti' q'exchil. Tan oq ye' la' inima kam uva' la' b'ek'ex s-te, tul ye'letz u koroona la' aq'ax ja' tivi'. Echetz toq aaq't ya'le ti' u taq'on quB'aal JesuKriisto, tul a'xh la' anima inq'a qat aab'i intxhusta'. Echetz la' taq't quB'aal Tiuxh vatx'aqame s-ti'.

⁶Atz echat kuxh la' ab'an, eche inva'q u kojvil. Tan b'axa la' aq'onvi, ya'ne la' til ivatz inq'a itxhiko. Echatez kuxh uva'e toq ab'ane. Tan b'axa toq aq'on-voq axh ti' u quB'aal JesuKriisto, ya'ne b'en eel vib'a'n'il.

⁷Pet itz'a inq'a yol uva' nik val see. Tul a' u quB'aal Tiuxh la' aq'on tel atxumb'al ti' ib'anax jank'al inq'a aq'on. ⁸Tul ulsa u quB'aal JesuKriisto sak'uul, u tij imam Daviid. Tan ikotx' ivatz ti' ipal t-inq'a itza'lal tetxhal ikame'. Kamez vete', tul xamtel itz'e'v inpaqte. Ya'ne aq'ax vet b'en s-mam iq'esal. A'etz inq'a b'a'nla txhaq yole uva' nik inpassa ti' u quB'aal JesuKriisto. ⁹Pet antetzxh ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus nik k'axb'isalik in. Tul il in at ja' in t-tze', eche ija' inva'q aj pa'vom t-tze'. K'uxhetz il in maqel in ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh, aloq jitetz tira koq sa' ole'v ti' imaqaq ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh. ¹⁰Iletz in nik inkotx' invatz ti' inpal tuul jank'al inq'a itza'lal, ti' uva' nik insa' ikolt tib' inq'a niman tetz Jesuus vatz u k'axk'o ti' inq'a ipa'v, jank'alxh inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' b'en tilt u nimla tatin k'atz quB'aal JesuKriisto.

¹¹Poro nuqxh inq'a yol inq'aa, inq'a ech nik tal s-eche:

—Tan oq la' quya'sa ib'anax u pa'v ti' quqejt u quB'aal JesuKriisto, eche inva'q kamna'q, tan ye'l vet pa'v nik titz'a, tul ye'letz iya'eb'al imotxeb'al la' qatin k'atz quB'aal JesuKriisto. ¹²Oqetz nik qukotx' quvatz ti' pupal titza'lal ti' inimal u quB'aal Jesusus, tul ye'letz iya'eb'al imotxeb'al la' qub'ant iq'esalil s-k'atza. Oqetz: «Ye' vootzaql Jesusus,» chaq o', tul: «Ye' vootzaqle,» chaqatetz Jesusus s-qi'. ¹³Atzoqetz jit k'uqleb' k'uul o' ti' inimal quB'aal JesuKriisto, tul o'etz kuxhte s-qujunal. Pet u quB'aal JesuKriisto, tan k'uqleb' k'uul ti' inimal kam inq'a iyol uva' alel ta'n. Tul ye'l paqul la' ijalpu u quB'aal Jesusus viyol, —chiche.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' la' toksa Timoteeo inq'a
txhusunal t-b'ey, oq nik itxh'a'oi tib' ti' va'q yol**

¹⁴Tul ulsa s-k'uul inq'a nik itxhusune' ti' jank'al inq'a nik val see. Tul tiila b'ek'u s-te uva' ye' la' motx itxh'a'oi tib' s-vatzaq ti' inva'q yol. Tan nik til quB'aal Tiuxh kam inq'a yol nik itxh'a'oi tib' s-ti'. Pet tiila b'ek'u s-te, tan ye'l inva'q b'a'nla la' taq'a. Tan a'l kuxh la' motx isotz vet ik'uul ta'n ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. ¹⁵Pet b'an ya'l, ti' uva' axh va'l jikla xaal la' til quB'aal Tiuxh. Tul b'an ya'l, ti' uva' b'a'n axh vatz quB'aal Tiuxh la' ab'ana. Echetz axh, eche va'l b'a'nla aq'onvil uva' ye'xhkam va'q s-ti'il la' ch'ixvisa-lika. Tul a'xh atxhus viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, tan a'e vinuqul.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' ye' la' toksa tib' Timoteeo
xo'l inq'a xaal, inq'a nik alon kantxhaqla yol**

¹⁶Tul ye'l axh la' ok b'en axh ti' inq'a xaal, inq'a nik alon kantxhaqla yol, atz inq'a ye'xhkam la' taq'a. Tan jab'iste inq'a xaal, inq'a ech nik ib'ane, a'etz inq'ae, aalemal teesat ka tib' ti' quB'aal Tiuxh. ¹⁷Tan ech la' ulb'el inq'a xaal ta'n inq'a yol inq'ae, eche tok q'ajchil ti' txhi'o'l uva' q'oon la' jeeman ib'ena'. A'etz inq'a yole uva' nik itxhus Imeneeo tuch' Fileeto. ¹⁸Tan qat motx ey vet ka ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. Tan jit vet a' vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol nik tal Imeneeo tuch' Fileeto. Pet a' nik motx tal uva' qat utxhy u itz'e'vchil inpaqte. Pet ye'l vet va'to'q itz'e'vchil, ti' uva'a nik motx tale'. Echetz nik tulb'e isotz ik'uule jolol inq'a niman tetz Jesusus ti' iqeex vinuqul.

¹⁹K'uxhetz ech nik motx tale, pet il inq'a niman tetz Jesusus tira txhab'a-malaq tatin vatz quB'aal Tiuxh. Echetz ye'xhab'il inva'q la' ti'nsan viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' at s-k'atza. Tan txhab'amal vet iku'e'. Ech vet ikaj, eche va'q otzotz uva' txhab'amal tatine'. A'etz k'utxhb'al tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh ka'l viyol uva' ech nik tal s-eche: —Tootzaql quB'aal Tiuxh ja'l inq'a niman tetz, —chiche. Atz ech nik tal va't viyol s-eche: —Jatva'l inq'a nik alon uva' <quB'aal, > chich ti' u quB'aal Jesusus, tul tira ijexhe'l tib' k'atz inq'a pa'v, —chiche.

**Uva's talt Pa'p uva' ye' la' ib'an Timoteeo inq'a kantxhaqla txumb'al, eche
uva' nik ib'an inq'a chelem xaak, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Jesusus**

²⁰Jank'al eche va'q tx'iol iq'ij, tan nimavatzlen kuxh inq'a kam at t-totzotz. Tan at kam uva' ooroxh ticle'm. Atz at kam uva' plaataxh ticle'm. Tan a'aq itxa'k la' b'anb'el ti' inva'q b'a'nla kam. Tul jit kuxh ta'n b'a'nla kam ati, pet

atat inq'a tze' tikle'm. Atz at inq'a tx'ava' tikle'm. A'etz inq'ae, la' b'anbel ti' kam inva'q kantxhaqla kam. Echatetz tatine inq'a niman tetz Jesuus. ²¹Echetze inq'a xao, tan oq la' itanb'a ib'anax inq'a kam, inq'a kantxhaq kuxhtu', tul la' ijikb'ixsa vet tib', eche isuux inva'q kam. Tul a'etz inq'ae, la' b'anbel ti' ib'anax inq'a b'anla txhaq kam ta'n quB'aal Tiuxh, eche ib'anbel u b'anla kam t-otzotz. Tan atxh vet tel la' ib'ana, atz at vet itxa'k vatz quB'aal Tiuxh. Tul aya'lxh vet ik'uul ti' ib'anax b'anla txhaq b'ano'm la' ib'ana.

²²Xa'tetze nik val see uva' tira jetxhe'l eeb' k'atz inq'a kantxhaqla atxha'v uva' tz'e'yxh inq'a chelem ti' ib'anaxe'. Pet a' okk b'en axh ti' ib'anax u jik. Tul k'ugb'a ak'uul ti' quB'aal Jesuus. Atz atoqxh avaanima ti' quB'aal Jesuus, atz ti' inq'a amol. Tul tib'a'nul la' avatin xo'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a a' at t-taanima ib'anax inq'a jikla txhaq kam. Tul nuqxh nik tal ti' inatxhax quB'aal Jesuus.

**Uva's talt Pa'p uva' jit kuxh a' la' ib'utxhvat tib' Timoteeo ti'
inq'a yol uva' ye'xhkam la' taq'a, pet a' la' ib'an u jik**

²³Tul ye' la' ak'ulvii viyol inq'a xao, inq'a a' kuxh nik isa' iyolox inq'a kam uva' ye'xhkam la' taq'a, atz inq'a yol uva' ye'l inva'q b'anil iq'omal ta'n. Tan ootzaqle uva' txh'a'o kuxh nik taq'e'. ²⁴Tan jit kuxh txhokol txh'a'o u b'anol taq'on quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Pet a' la' ib'an uva' b'anxh itxumb'al la' ib'an te inq'a xao s-kaqaayil. Atz tootzaqxh vet itxhusux viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul la' ikotx' ivatz xo'l inq'a xao. ²⁵Tul jit tuch' yaj, pet tuch'xh b'anil la' toksavat inq'a xao t-b'ey, inq'a a'l nik ik'ulelan ti' inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesuus. Tan oq quB'aal Tiuxh la' sa'on, tul la' titz'a tib', atz la' ijalu vitxumb'al. Tul la' tootzaqi inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. ²⁶Echetz la' motx itxhaq-pe'le tiq'ab' Satanaas. Tan eche t-petz' qat ku'k ta'n Satanaas ti' ib'anax kam uva' nik isa'e'.

**Uva's talt Pa'p te Timoteeo ti' kam u yaab'la
txumb'al la' utxh t-inq'a ya'teb'al q'ij**

3 ¹Timoteeo, ech va't u yol toq vaq' ootzaqi s-eche: Kamaq kuxh k'axk'o la' ulb'el inq'a niman tetz Jesuus tuulb'al inq'a q'ij uva's ye'naq opoonoq viya'teb'al inq'a q'ij, atz uva's ye'naq uluq u quB'aal Jesuus. ²Tan at xao uva' a' kuxh isa' uva' ta'n koq kuxh sijunal la' txhej tetz. Atz at xao tira txeyel tib' taanima tuch' puag la' ib'ana. Atz at inq'a a' kuxh oksa q'ijil la' ib'an vi' imol. Atz at inq'a ye'xhal kuxh at itxa'k s-te. Tul at inq'a la' eesan iq'ij imol. Tul at inq'a ye' la' motx qeon itxutx ib'aal. Atz at inq'a ye' la' taq' ta'ntiuxh, k'uxh la' b'anax b'anil s-te. Atz at inq'a b'anol ye'b'a'n. ³Atz at inq'a jitoq la' tzaj t-taanima isa't titz'in tatzik. Atz at inq'a ta'nxxh u tetz la' toksa. Atz at inq'a la' txhulin yol ti' imol. Tul at inq'a ye' la' ole'v vet ti' imaqax u tatxha'v vitxhi'o'l. Tul at inq'a tij kuxh ik'uul la' ib'ana. Tul at inq'a tira la' txhi'k'uulan u b'anil. ⁴Atz at inq'a la' eesan yol ti' ik'axb'isal imol. Atz at inq'a a' kuxh la' toksa u tetz. Tul at inq'a mam aq'o b'enib' s-nim la' ib'ana. Atz at inq'a a' kuxh la' taq' tatxha'v inq'a josq'illa txhaq kam uva' la' chiib'isan vatz tx'ava', tul jit a' quB'aal Tiuxh la' toksa iq'ij. ⁵Tan qeolaqxh vet tetz Tiuxh la' ilixi, poro tz'eqol tzij kuxhtu'. Tan jitoq la' ikuy ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza. Aya'letz inq'a xaoe, inq'a ye' la' utxh ab'ant eela ayol s-tuch'.

⁶Antetz kuxh inq'a vinaqe, inq'a jun otzotz kuxh ipal ti' toksal yol tivi' inq'a ixoq ti' inimal kam uva' nik tale', inq'a ixoq, inq'a jit kuxh tza'l la' taq't tib' eesaloq t-b'ey. Tan txhab'amal vet itxeyp ta'n jatvatzul inq'a nik tatxhva vitxhi'o'l. ⁷Echetze inq'a ixoq inq'ae, tan k'uxh b'enamen nik motx isa' itxhust tib', tan ye' nik motx ib'en s-te jab'istee vinuqul. ⁸Tan kamxh uva' ik'ulelat Jaanes tuch' Jaamvres Moisees, ti' uva' nikich tale', tul echatetzxh nik ik'ulelan inq'a xaole ti' inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesuus uva' inuqulxhtu'. Tan tira yanna'ql titz'ab'al ti' tootzaqil viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz tira ye'laq itxumb'al ti' tootzaqil inq'a b'anla txhaq yol ti' Jesuus. ⁹Poro ye'xh jank'al la' motx ib'an inq'a xao inq'ae. Tan mamala xao la' b'en s-te uva' yaab'la txumb'al kuxh uva' nik motx ib'ane', eche uva' ib'an Jaanes tuch' Jaamvres. Tan jitchxh inuqul uva' nikich motx ib'ane'.

Uva's talt Pa'p uva' ye' la' itanb'a Timoteeo u b'a'n uva' nik ib'ane'

¹⁰Pet axh, Timoteeo, tan il axh a' txh'uyel axh ti' inq'a intxhus see. Atz a' qat atxhab'a vintxumb'al ti' kam uva' nik inb'ane'. Atz il axh txh'uyel axh ti' kam uva' nik ink'aq b'en. Tul echat kuxh la' atx'aqmii, eche uva' intx'aqmii-ta'. Atz echat kuxh avaanima ti' inq'a xao, echiche u vaanima s-ti'. Atz echat kuxh la' akotx't avatz t-inq'a itza'lal, eche uva' nik inkotx't invatz tuulb'al inq'a itza'lal nik palk in. ¹¹Tul eela uva' nikich vojqe'lale'. Atz eel pagte uva's motx inpal t-inq'a itza'lal tu tenam Antiokiia, atz tu tenam Ikoonio, atz tu tenam Liistra. Tul intx'aqmii kuxh inpal s-tuul. Tul a' u quB'aal nikich kolon in vatz inq'a itza'lal s-kaqaayil. ¹²Tan la' koq kuxh kaj utxhchil ti' ik'axb'isal jatva'l inq'a xao uva' a'xh nik isa'e' uva' tira jetxhel ok tib' k'atz u quB'aal JesuKriisto tuch' u tatine'.

¹³Pet inq'a xao, inq'a b'anol tetz ye'b'a'n, inq'a eesanal t-b'ey, tan a'l la' ipal ivi' ib'ant inq'a ye'b'a'n ti' teesal inq'a xao t-b'ey. Tul aalemal kuxh la' teesataq vet tib' t-b'ey s-vatzaq.

¹⁴Pet axh Timoteeo, tan a'xh txh'uyoq vet axh ti' inimal jank'al inq'a qat atxhab'a. Tul ootzaqle uva' a'xh vinuqul uva' iq'omal aa'n. Tan ootzaqle uva', a' qat atxhab'avat vinuqul sink'atza. ¹⁵Tul yekichxh atxhab'a inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh, inq'a tz'ib'amal ka, uva's ne'ich kuxh axh. A'etz inq'ae, toq aq'on avootzaqib'al, ti' uva' tuch' u qujejt u quB'aal JesuKriisto la' chitpek axh t-inq'a k'axk'o ti' inq'a apa'v. ¹⁶Tan jank'alxh inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh, inq'a tz'ib'amal ka, tan quB'aal Tiuxh alon te inq'a tz'ib'an tetz. Tul a' itxa'k inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' la' itxhus o'. Atz nik tal inuqul s-qe ti' ye' qupa'vine'. Atz nik toksa o' t-b'ey. Atz nik itxhus o' ti' ib'anax u jik vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁷Echetz la' qutxhab'at tiq'ole viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, jatva'l o' inq'a niman tetz. Tul tx'akel vet quk'uul ti' quB'aal Tiuxh la' ib'ana ti' ib'anax jank'al inq'a b'anla txhaq b'ano'm.

Uva's ib'ek't Pa'p Timoteeo ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh

4 ¹Toqetz inb'ek' see, Timoteeo, uva' tetxhal la' apaxsa viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul ech ivatz quB'aal Tiuxh, atz ech ivatz quB'aal JesuKriisto nik val see. Tan toq ul taq' ku' quB'aal JesuKriisto yol tinuqul ti' inq'a itz'lele, atz ti' inq'a kamna'q vete', ti' taq'ax jab'iste uva' ik'ulel la' aq'ax s-te. Tan a' vet u quB'aal JesuKriisto la' ul b'anon iq'esalil. ²Echetz ti' kam uva' toq ul ib'an u

quB'aal JesuKriisto, tul tetxhal kuxh la' apaxsa viyolb'al quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xao, k'uxh la' isa' tab'ile', atz k'uxh ye' la' isa' tab'ile'. Tul la' ooksa t-b'ey jab'iste uva' jit a' vinuqul nik ib'ane'. Tul la' amaq inq'a nik ipa'vin tele. Tul aq' itial. Tul tib'a'n'il la' aaq'vat tootzaqi jab'iste u b'a'n, atz u ye'b'a'n. Tul tira ye' la' pal ak'uul ti' ib'anax inq'a qat val see. Tul a' inq'a b'a'nla txhaq txhusb'al la' ab'anb'e ti' itxhusuxe'. ³Tan la' opoon va'l q'ij uva' ye' la' sa'ax vet tab'il inq'a b'a'nla txhaq txhusb'al uva' nik tijb'ixsan inq'a xao ti' u tatine'. Pet a' kuxh la' isa' vet u xao tab'il kam uva' la' isa' s-te. Tan la' motx itxhok txhusulaq tetz. Tul a' kuxh la' txhusux vet s-te ta'n inq'a txhusunal taq't tatxha'v vitxhi'o'l. ⁴Echetz la' motx tel vet kae ti' vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul a' kuxh vet la' b'enk ik'uul ti' tab'il txhulim yol.

⁵Pet axh, Timoteeo, tan b'axoqxh avitz'ab'al savatz ti' ib'anax inq'a aq'on s-kaqaayil. Tul kotx' avatz t-inq'a itza'lal, inq'a nik palk axh. Atz aq'onven ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul nal atx'ako'k ti' ib'anax kam vavaq'on uva' aq'el ta'n quB'aal Tiuxh.

⁶Pet in, tan il vet in toq yatz'axoq el in. Tan ech toq ulb'eloq in, eche toksal va'q oya vi' u natxhk'uulab'al vatz quB'aal Tiuxh. Tan il vete toq opoonoq uva' toq kamoq vet el in. ⁷Qatetz ole'vy vet in ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul qat vaq'l ich'exel iyol inq'a nik eesan iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol. Tul ech qat inb'an ti' vole'v, eche va'q u xao uva' nik tetxha tib' iyak'il ti' itx'akax va'q tx'a-qa'm. Atz ech qat inb'an ti' vole'v, eche va'q xao uva' nik tetxha tib' ti' q'exchil ti' itx'akax va'q oya. Tul k'uqleb'xh k'uul in qat inb'an ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol. ⁸Echetz s-ti'ile il vet inva'l intx'aaq'm nik itx'eb'one', eche itx'eb'on vet iko-roona va'q xao uva' la' tx'akoni. A'etz u quB'aal Jesuus toq aq'on vintx'aaq'm. Tan jikxh toq ul taq't ku' u quB'aal Jesuus inq'a yol tinuqul tu q'ij uva's la' tul inpaqte. Tan a'e u jikla aq'ol ku' yol tinuqul. Tan jit kuxh ta'n in la' taq' intx'aaq'm, pet la'at taq' itx'aaq'm jank'al inq'a xao, inq'a a'xh nik itx'eb' u tuleb'al quB'aal Jesuus.

Uva's talt Pa'p taq'b' Timoteeo s-k'atza tu mam tenam Rooma

⁹Poru nal atzaje' Timoteeo, tul ul eel in. ¹⁰Kam s-ti'il nik val see s-eche, tan qat taq'l vet ka in Deemas. Tan a' qat b'enk vet taanima Deemas ti' tatxhval inq'a tetz vatz tx'ava'. Tul il Deemas ma't vet tu tenam Tesaloonika. Pet il Kre-seente qat intxhaq tuulb'al Galaasia. Pet Tiito, tan il Tiito qat intxhaq tuulb'al Dalmaasia. ¹¹Ta'netz kuxh vet Luk qat kaj sink'atza. Pet iq'o tzaan Kuxh se'e. Tan toq ilotxh in ti' ib'anax u taq'on quB'aal Tiuxh tzitza. ¹²Tul qatat intxhaq b'en Tiikiko tu mam tenam Eefeso.

¹³Pet la' eeq'o tzaan inq'a kam vetz, inq'a at ka xe' Kaarpo tu tenam Trooas, vinpa'teb'al, tuch' inq'a u', atz tuch' inq'a tz'u'm, inq'a tz'ib'amal yol s-tuul inq'a ile a'l b'altx'umal.

¹⁴Poru toq val see, Timoteeo, uva' sib'ax kuxh ye'b'a'n ib'an Alejaandro s-ve, u txetol txh'itxh'. Pet quB'aal Tiuxh la' k'axb'isan Alejaandro ti' jank'al inq'a ye'b'a'n uva' nik tulb'e in. ¹⁵Tul aaq'ch kuxh eeb' ik'axb'isa Alejaandro. Tan tira nik teesa Alejaandro iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol inq'a nik motx qupaxsa.

Uva's talt Pa'p te Timoteeo uva' ta'n kuxh quB'aal Tiuxh kolon Pa'p

¹⁶Poru ye'xhab'il va'q atich vet sink'atza ti' inlotxhoxe' uva's inkolt vib' vatz inq'a yol uva's vok s-b'axa xo'l inq'a aq'ol ku' yol tinuqul. Tan tira kaqaayil

aq'on ka in sinjunal. Tul quB'aal Tiuxh la' kuyun ipa'v inq'a aq'on ka in. ¹⁷Pet aloq ta'nxh quB'aal Tiuxh lotxhon in. Tul taq' intial ti' talax inq'a b'a'nla txhaq yol xo'l inq'a jit tij imam Israeel, inq'a motx aq'on ku' yol tinuqul s-vi'. Tul ech teesat el in quB'aal Tiuxh tiq'ab' u kamchil, eche la' teesal el itxhib' b'alam s-vatz. ¹⁸Echetz a' u quB'aal Tiuxh toq kolon in ti' ye' ink'axb'isale'. Tul toq ixee in, tetxhal vopoon tu amlika' tal uva' nik ib'anvat quB'aal Tiuxh iq'esalil. Echetz la' qoksat iq'ij quB'aal Tiuxhe s-txheel, atz tinjattanulxh inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane.

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul Timoteeo, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol

¹⁹Tul aq' b'a'nil ik'uul ixoq u Prisiila. Atz aq'at b'a'nil ik'uul Akiila, vitzu-mel ixoq. Atz aq'at b'a'nil ik'uul inq'a at t-totzotz Onesiiiforo. ²⁰Pet toq val see uva', a' kajk Eraasto tu tenam Koriinto. Pet a' vaq'vat kaj Troofimo tu tenam Mileeto, tan oyb'alich Troofimo. ²¹Pet b'an ya'l ti' avul sink'atza, Timoteeo, loq'e ye'x uloq viq'iil u txhe'v. Tul nik taq' b'en Euvuulo b'a'nil ak'uul. Atz nik taq' b'en Pudeente b'a'nil ak'uul. Atz nik taq' b'en Liino tuch' ixoq Klaudia b'a'nil ak'uul. Atz nikat taq' jank'al inq'a qumol s-niman tetz Jesusus tzitza b'a'nil ak'uul.

²²Tul a' u quB'aal Jesusus la' lotxhon vavaanxelal. Tul a' vib'a'nil u quB'aal Jesusus la' atin sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesusus tzitzi.

[Tul echxh la' ib'ane.]

TIITO

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE TIITO

ALB'AL INUQUL U YOL TP' U U'

TIITO

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Tiito

A'etz u u'e uva' Tiito ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu Tiito 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Tiito

A'etz itz'ib'avat Pa'p u u' Tiito tixe'teb'al u ya'b' kajva'l imutx' (64) m.t.J., atz maq tiya'eb'al u ya'b' vajqil imutx' (66) m.t.J. Tul a' itz'ib'avat Pa'p u tu' tu tenam Eefeso tuulb'al Aasia Menoor.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Tiito

A'etz u taq'il viyol Pa'p uva' itz'ib'a b'en te Tiito tuulb'al u tx'ava' Kreeta, ti' uva' kam itxumb'al u iq'on ivi' la' ilixi uva's ye'naq okoq s-iq'on ivi'. Tul a' Tiito la'ich ch'exon el jab'il u iq'on ivi' la' ok xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Atz nikat tal Pa'p te Tiito, ti' uva' a'xh la' itxhus Tiito xo'l inq'a niman tetz Jesuus jank'ale inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus, uva' itxhus Pa'p s-te. Tul ye' la' iyuj Tiito tuch' jolt txhusb'al uva' jit a' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Tiito

U u' Tiito, uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan kajva'l tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul. Tiito 1.1-4

A'etz ix'e'teb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Pa'p b'a'nil ik'uul Tiito.

1. Tiito 1.5-9

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' la' toksa Tiito iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus t-junun inq'a tenam tuulb'al u tx'ava' Kreeta. Tul tal Pa'p te Tiito uva' kam itxumb'al u iq'on ivi' la' ilixi uva's ye'naq okoq s-iq'on ivi'. A'etze inq'a txumb'al inq'aa: K'uqleb'alxh k'uul tatin k'atz tixqel; niman tetz Jesuus inq'a inixxa'a; jit kuxh a' la' toksa u tetz; jit kuxh nal la' ilakp ivi'; atz jit b'iitxhaqul kuxh tuul tuk'at q'u'ich tal uuva. Tul jit kuxh txhokol txh'a'o. Atz jit kuxh een taanima ti' tx'ako'm uva' tuch'

sub'um la' ib'navat. Pet aq'ol ivatb'al xool. Tul een taanima ti' ib'anax u b'a'n. Atz itz'a-malxh tatine'. Tul a' nik ib'an uva' ye'l txh'oj ye'l nim s-vatz. Atz tx'akel vet ok taanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul junt nik itx'ol imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a kantxhaq. Atz a'xh nik iqe'j inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesuus, inq'a txhusel vet s-te. Tul antxh inq'a yol uva' nik tijb'ixsan tatine' la' ib'amb'e ti' taq'ax itial imol, atz antxh inq'ae la' ib'amb'e ti' ib'ok'tziil inq'a va'len nik tal ti' inq'a b'a'nla txhaq yol.

2. Tiito 1.10-16

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p ti' uva' la' toksa Tiito inq'a niman tetz Jesuus t-b'ey ti' inq'a kantxhaq uva' nikich motx ib'ane'. Tan at niman tetz Jesuus uva' antxh tij imam Israeel, inq'a jeqlich tuulb'al Kreeta nikich toksa Tiito t-b'ey. Tan a' kuxh nikich motx ik'aq inq'a niman tetz Jesuus inq'ae, uva' la'ich motx itx'ak ipuaq ti' iyolb'al Tiuxh. Tul at jolol inq'a aj Kreeta nimanich tetz Jesuus nikich b'anon kantxhaq. Tan antelich kuxh itze'qt tzij. Tul a' kuxh eenich taanima ti' etxhb'u'm. Tul ye'aq nikich motx isa' aq'on. Tul nikich motx tal tib' s-ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, poro a' inq'a ib'ano'm nikich k'u-txhun uva' tira ye' ootzaqimalich Tiuxh ta'n. Tan tira ye'l inva'q b'a'n nikich talax ti' jank'al inq'a nikich motx ib'ane'. Tan tira txoqeb'alich k'uul inq'a itxumb'al vatz quB'aal Tiuxh. Tul palsanaqich kuxh yol.

3. Tiito 2.1-15

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik ib'ek' b'en Pa'p te Tiito uva' tinuqulxh la' txhusunk Tiito xo'l inq'a iq'on ivi'. Echetz jikxh la'ich motx itx'olt inq'a iq'on ivi' tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz la'ich itxhus Tiito inq'a q'esla txhaq ixoq uva' jikxh la'ich motx itx'olt tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz echat kuxh la'ich itxhus Tiitoe te inq'a chelem xaak, atz te inq'a chelem ixvaak, atz te jolt inq'a niman tetz Jesuus inq'a jeqlel tu tx'ava' Kreeta. Tan ti' tab'it viyolb'al quB'aal Tiuxh la' itxhab'avat inq'a xool uva' tira ye'l vet tokeb'al ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n, atz ye' ib'anax tatxha'v vitxhi-'o'l uva' kantxhaq. Tul ti' tootzaqit inq'a xool viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul itz'amoqxh tatin la' ib'ana, atz a'xh u jik la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh. Tul tx'eb'o'moq kuxh al tuch' chib'ichil ti' tul u quB'aal Jesuus, u Chitol qetz. Tan a' u quB'aal Jesuus tzaj s-k'uul, tul ul taq' tib' kamoq ti' ib'ant quvatzil ti' qeesal el vatz u k'axk'o ti' inq'a qupa'v. Tan o' vet iteman quB'aal Tiuxh, o' inq'a niman tetz. Tul a'etz nik isa'e uva' la' qaq' ka inq'a ye'b'a'n. Tul nikat isa' quB'aal Jesuus uva' la'xh tzaj t-qaanima ib'anax inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm.

4. Tiito 3.1-11

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nima tel kuxh yol ib'ek' b'en Pa'p te Tiito, ti' uva' la'ich tal te inq'a aj Kreeta. Jank'al eche vinimal inq'a iq'esal tenam. Tan kam u b'a'nla b'ano'm uva' la'ich motx tal inq'a iq'esal ib'anaxe', tul la'ich ib'an inq'a niman tetz Jesuus. Tul jit kuxh txhokol txh'a'o inq'a niman tetz Jesuus la' ib'ana, pet tz'u'kinla txhaq aanima la' ib'ana, atz ye' la' motx itxhi'k'uula tib' s-vatzaq. Tan chitel vet o' vatz inq'a k'axk'o ti' inq'a qupa'v ta'n vikam u quB'aal Jesuus. Tan qat itxum quB'aal Tiuxh quvat. Qatetz ijalu u qatine' tuch' kam uva' qat ib'an viTiuxhil tu qaanima. Tan tx'ael vet u qaanima ta'n. Tul tira qat toksa quB'aal Tiuxh viTiuxhil tu qaanelal. Tan a' isa' la' qetzan ti' u b'a'nil s-k'atza. A'etz inq'a, kam nik qux'eb'e' uva' k'uqlel vet quk'uul s-ti'; a'e, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al u q'ij qusaq toq ib'ane'.

Tiito 3.12-15

Tiya'teb'aletz vet iyol Pa'p, tul nik tal Pa'p inb'iil yol ti' vib'en Tiikiko tuch' Artees-mas. Atz nik tal Pa'p yol ti' ilotxhox Seenas tuch' Apoolos ti' kam uva' nik motx isa'on s-te. Tul jank'alxh inq'a niman tetz Jesuus, inq'a atich k'atz Pa'p aq'on b'en b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus uva' imolich tib' tuch' Tiito tuulb'al Kreeta. Tul nik tal b'en Pa'p b'a'nla yol te Tiito.

TIITO

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Tiito

1 ¹In Pa'p; nik intz'ib'a b'en val u u' see, in va'l te inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh, atz in va'l te inq'a iapootol itxhaq quB'aal JesuKriisto. Atz in, uva' qat itxhaq in quB'aal Tiuxh, ti' uva' jikxh la' tootzaqit inq'a xool inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto, atz la' motx inima, jank'al inq'a xool, inq'a ch'exel vet ta'n quB'aal Tiuxh; atz la' tootzaqi inq'a nuqla txhusb'al, a'e vijetxh-taq ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh.^a ²Atz qatat itxhaq in quB'aal Tiuxh ti' vaq't tootzaqi, inq'a ch'exel vet ta'n, ti' ik'ult q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' ib'an ti' ik'uqb'ataq ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Tan echxh uva'e, alel ta'n quB'aal Tiuxh uva's ye'xnaqich xe'toq tzaan u q'ij saq. Tul nuqxh uva' nik tal quB'aal Tiuxh, tan jit tz'eqol tzij. ³Echetze u yol uva' tal quB'aal Tiuxh, tan ile ya'n nik tela'pun vet s-txheel. Tul ile nik taq'ax qootzaqi s-txheel. A'etz u yole uva' qat aq'ax viqatz ti' ta'n quB'aal Tiuxh, u Chitol qetz, ti' uva' la' inpaxsa.^b

⁴Nik intz'ib'a b'en val u u' see, Tiito, axh, uva' eche ink'aol avatin sinvat, ti' uva', val viyolb'al quB'aal Tiuxh see, tul la'ich aqej u quB'aal JesuKriisto. Tul iletze tzum nik qunimat vete'.

Tul ib'a'n'il Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto, atz ib'a'n'il u quB'aal JesuKriisto, u Chitol qetz, la' atin sak'atza. [Tul la' toyb'a avatz.] Tul a' vib'a'n'il la' atin tavaanima.

Uva's talax te Tiito ti' kam tilix va'l iq'on ivi'

⁵Poro vaq'etz ka axh tu tx'ava' Kreeta, ti' uva' la' motx ooksa inq'a niman tetz Jesus s-jik ti' tootzaqit inq'a txhusb'al uva' inuqulxhtu'. Tan ech uva'e, alel vet see va'n. Atz vaq'at ka axh, ti' uva' la'ich motx ooksa iq'onaq ivi' s-xo'l t-junun inq'a tenam. ⁶A'etz la' ok s-iq'on ivi' uva' ye'l inva'q yol uva' kantxhaq la' txhej s-ti'. Tul va'l kuxh tixqel. Tul niman tetz Jesus inq'a initxa'a. Atz maqelaq tib' inq'a initxa'a ti' ib'ant tatxha'v vitxhi'o'l. Tul jit kuxh palsanaq yol. Echetz ye' la' itxhej yole s-ti'. ⁷Poro a'xh isa' uva' ye'l inva'q kantxhaqla yol la' txhej ti' u iq'on ivi'. Tan a' u ilol tetz taq'on quB'aal Tiuxhe. Tul jit kuxh a' la' toksa u tetz. Atz jit kuxh nal la' ilakp ivi'. Atz jit b'iitxhaqul kuxh tuul tuk'at q'u'ich ta'l uuva. Tul jit kuxh txhokol txh'a'o. Atz jit kuxh een taanima ti' tx'ako'm uva' tuch' sub'u'm la' ib'anvat. ⁸Pet aq'ol ivatb'al xool. Tul een taanima ti' ib'anax u b'a'n. Atz itz'amalxh tatine'. Tul a' nik ib'an uva' ye'l txh'oj ye'l nim s-vatz. Atz tx'akel vet ok taanima ti' quB'aal Tiuxh. Tul junt nik itx'ol imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a kantxhaq. ⁹Atz a'xh tx'akel ok taanima ti' iqex inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus uva' k'uqleb'alxh k'uul. Tul antxh nik ib'an inq'a txhusb'al uva' motx qal s-te. Oqetz a'xh inq'ae la' tiq'o, tul la'etz itx'ol itxhusux jolto'q niman tetz Jesus tuch' inq'a b'a'nla txhusb'al uva' jit ato'k iyuel. Atz antxh inq'ae, la' ib'anb'e ti' ib'ok'tziil inq'a va'len nik tal ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus. ¹⁰Tan mam tel kuxh xool uva' ant kuxh teesat iq'ij inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus. Tul a' kuxh nik motx tal

a 1.1 Eche u yol «vijetxhto'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh,» chiche, tan a' nik tale' uva' jikxh la' tiq'ot inq'a niman tetz Jesus viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan ech uva'e, nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul ye' la' motx pa'vin vete'. b 1.3 Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.4-6, 15-19

inq'a mamala yol uva' ye'xhkam la' taq'a. Pet eesanal kuxh t-b'ey tuch' inq'a iyol nik motx tale'. Antetzxh inq'a niman tetz Jesuus nik motx b'anon s-eche, inq'a a' kuxh tx'akel ok ta'n vinimal inq'a iqejo'm u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. ¹¹A'etz inq'a xaole uva' la' motx ajup itzi' ti' inq'a yol uva' nik motx tale'. Tan nik motx iyansa ivi' jank'al tatin xool t-totzotz tuch' uva' nik itxhu-se', uva' jitxh ik'ulel la' tala. Tul jit ik'ulel la' itx'ak ipuaq s-ti'.

¹²Antetzxh inva'l aj Kreeta, uva' aj txumb'al vatz inq'a xool, uva' ech tal ti' inq'a imol s-eche: —Poro tz'eqolaq tzij kuxh inq'a inmol s-aj tenam Kreeta. Atz echaqe yaab'la txhaq jaq' tze'il txoo nik motx ib'an tuch' inq'a itxumb'al. Tul a' kuxh nik motx titz'a inoj inq'a tuul. Tul ye'aq isa' aq'on, —xe't u aj txumb'al.

¹³Poro antetzxhte u yol uva' tal u aj txumb'al. Echetz tij vet la' ayajt inq'a niman tetz Jesuus, inq'a aj Kreeta ti' toksalaq t-b'ey. Echetz la' itx'olt tiq'ole inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' ye'l iyuel ato'k, uva' nik tijb'ixsan tatin inq'a niman tetz Jesuus. ¹⁴Tul ye' la' motx b'en ivi' ti' inq'a o'tla txhaq yol, inq'a jit inuqul, inq'a alel kuxh ka ta'n inq'a k'uy imam, inq'a tij imam Israeel. Atz ye' la' taq' ivi' ti' inimal inq'a b'ek'b'al uva' tetz kuxh xool, atz ye' nik ib'an eela tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' inuqulxhtu'. ¹⁵Tan jank'alxh inq'a kam, jank'al eche inq'a etxhb'ub'al, tan b'a'n kuxh vatz inq'a niman tetz Jesuus. Tan b'a'n vet inq'a taanxelal vatz quB'aal Tiuxh. Pet koq inq'a palsan yol, atz inq'a jit niman tetz Jesuus, jit b'a'n taanxelal vatz quB'aal Tiuxh, tan ye'xhkam inva'q kam uva' la' b'ensan s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, k'uxh kaaqayil inq'a kam la' motx iqeja uva' txaj s-vatz. Tan tira yanna'q titz'ab'al. Atz jitoq nik iqeje' kam u b'a'n nik tal u taanima s-te. ¹⁶Tul nik motx tal tib' s-ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, poro a' vib'ano'm nik k'utxhun uva' tira ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. Tan tira ye'l inva'q b'a'n nik talax ti' jank'al inq'a nik motx ib'ane'. Tan tira txoqeb'al k'uul inq'a itxumb'al vatz quB'aal Tiuxh. Tul palsanaq kuxh yol. Atz jitoq kuxh la' ole'vaq ti' ib'anax jank'al inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

**Uva's talax te Tiito uva' a'xh la' itxhus Tiito
inq'a b'a'nla txhusb'al uva' jit yuel**

2 ¹Pet koq axh, tan a'xh la' apaxsa el inq'a yol uva' nik ib'an eela tuch' inq'a b'a'nla txhusb'al uva' jit yuel. ²Tul la' aal te inq'a q'esla txhaq vinaq uva' itz'amalxh tatin la' ib'ana. Tul jit kuxh maxtomla vinaq la' ib'ana. Pet b'axal titz'ab'al s-vatz. Tul tij tatin ti' iqejt inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Atz nuqxh la' tal, ti' uva' atxh taanima ti' vimol. Tul la' ikotx' ivatz vatz inq'a itza'lal.

³Tul la'at aal te inq'a q'esla txhaq ixoq uva' a'xh la' motx ik'utxh vinimal quB'aal Tiuxh ti' ib'anax va'q kam. Atz jit kuxh xe'tisan yol ti' inva'q xool. Tul jit la' pal ivi' tuk'at u q'u'ich ta'l uuva. Pet txhusul tetz b'a'nla txhaq txumb'al la' motx ib'ana.

⁴Echetz la' motx taq't itxumb'ale inq'a chelem ixoq ti' isa'ax itzumel, atz ti' isa'ax inq'a tal, ⁵atz ti' ib'axab'sal titz'ab'al s-vatz, atz ti' u jikla txumb'al la' ib'an k'atz itzumel, atz uva' ik'ulelxhtu', atz ti' ik'uulal taq'on t-totzotz, atz ti'

ib'a'nt u txumb'al uva' aya'lxh b'a'n s-te, atz ti' inimat itzumel. Oqetz ech la' ib'ane, tul ye'letz iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh la' eli.

⁶Tul b'ek'at te inq'a chelem xaak uva' la' ib'axab'sa titz'ab'al s-vatz.

⁷Pet aloq a' axh iq'on b'ey ti' ib'anax inq'a b'a'nla b'ano'm vatz inq'a chelem xaak. Tul jikxh axh la' ab'an ti' atxhusune'. Tul ant axh la' niman kam uva' la' atxhusa. Atz itz'amalxh avatin tuch' atxumb'al la' ab'ana. ⁸Tul a'xh la' atxhus inq'a yol uva' nik tijb'ixsan tatin inq'a niman tetz Jesuus. Tul ye'l inva'q kan-txhaqla yol la' txhej se'e s-ti'. Echetz la' ich'ixvisat vet tib'e inq'a nik itxhi'an seti', ex inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' ye'xhkam vet inva'q ye'b'a'n la' utxh talt seti'.

⁹Tul txhus te inq'a loq'el tok ti' aq'on, ti' uva' la' inima inq'a b'aal taq'on. Tul a' la' motx ib'ane uva' la' motx ichiib'isa inq'a b'aal taq'on tuch' jank'al inq'a la' motx ib'ana. Pet jit kuxh a'l la' ik'ulelat u b'aal taq'on. ¹⁰Atz jitoq la' telq'a u aq'onvil kam tetz u b'aal taq'on. Pet k'uqleb'al k'uul la' ib'an ti' jank'al inq'a taq'on. Echetz la' toksal iq'ije u b'a'nla txhusb'al uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh, u Chitol qetz. ¹¹A'etz uva'e, la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus, tan qat ik'utxhl quB'aal Tiuxh vimam b'a'nil te inq'a xao'l s-kaqaayil; a'e u chitpichil t-inq'a k'axk'o ti' inq'a ipa'v. ¹²Tul, ti'etz uva' nik qil vib'a'nil quB'aal Tiuxh, tul a'etz nik itxhus s-qe uva' tira ye'l vet qokeb'al ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n, inq'a ye' nik isa' quB'aal Tiuxh, atz ti' ye' qub'ant inq'a atxha'v uva' nik ib'an inq'a xao'l vatz u tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Pet itz'amoqxh qatin qub'ana. Atz jikxh vet o' ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh tuul-b'al inq'a tanul ya'b' s-txheel. Tul jikxh la' quk'utxht inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh vatz inq'a xao'l. ¹³Tul tx'eb'o'moq kuxh al o' ti' tul uva' toq chiib'isan o'. A'e u tuleb'al u quB'aal JesuKriisto tuch' u nimla tatin quB'aal Tiuxh, u quB'aal JesuKriisto, u Chitol qetz. ¹⁴Tan a' u quB'aal JesuKriisto tzaj s-k'uul, tul ul taq' tib' kamoq ti' ib'ant quvatzil ti' qeesal el vatz u k'axk'o ti' inq'a pa'v. Tan o' itenam, tul a'etz nik isa'e uva' la' qaq' ka jank'al inq'a ye'b'a'n. Tul nikat isa' quB'aal JesuKriisto uva' la'xh tzaj t-qaanima ib'anax inq'a b'a'nla b'ano'm. ¹⁵Aya'letz inq'ae la' aal te inq'a niman tetz Jesuus. Atz b'an ya'l ti' talax s-te uva' la'xh motx ib'ana. Tul tij ayolon motx ab'an s-te ti' toksalaq t-b'ey. Tan at aviql'e'm ti' ib'anaxe'. Tul ye' la' akuya uva' ye'xhkam kuxh atxa'k vatz inq'a niman tetz Jesuus.

**Uva's talax te Tiito uva' la' tulsu Tiito s-k'uul inq'a niman tetz Jesuus,
ti' uva' jikxh la' tatine', atz la' toksa t-b'ey inq'a nik palsan yol**

3 ¹Tul la' motx uulsa s-k'uul inq'a niman tetz Jesuus uva' la' motx inima, atz la' motx toksa tib' jaq' ib'ek'b'al inq'a iq'esalaq tenam, atz la' motx inima inq'a iq'on ivi' s-xo'l. Tan b'a'n uva' aya'l kuxh b'a'n te inq'a niman tetz Jesuus la' ib'ana ti' ib'anax b'a'nla txhaq b'ano'm. ²Tul la' aal te inq'a niman tetz Jesuus uva' jit kuxh xe'tisan tetz inva'q yol ti' imol. Tul jit kuxh txhokol txh'a'o. Pet aya'lxh b'a'n s-te la' ib'an te jolt xao'l. Atz tz'u'kinla aanima la' motx ib'an xo'l jank'al inq'a xao'l. ³Echetze u qatinich s-jatxhaq tzaan tuulb'al uva's ye'xnaqich qootzaqit quB'aal JesuKriisto, tan a' kuxh inq'a kantxhaq nikich qub'ane'. Atz jitoq nikich qunima viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz nikich kuxh qaq' qib' eesalaq t-b'ey ta'n jolt xao'l. Atz tira txhab'amich qutxeyp ta'n inq'a yaab'la txhaq atxha'v, atz kalab'aq atxha'v tetz qutxhi'o'l uva' jit ik'ulel

la' motx qub'ana. Tan a' kuxh nikich qub'an inq'a ye'b'a'n, atz nikich kuxh qutxhi'an ti' tatxhval kam tetz jolt xaol. Tul junt kuxh nikich qutxhok qutxhi'-k'uulal ta'n inq'a xaol. Tul echatetz kuxh nikich qutxhi'k'uulat vet inq'a xaole.

⁴Aloq k'uxhetz a' inq'a ye'b'a'n nikich qub'ane', pet a'etz vet u quB'aal Tiuxh, u Chitol qetz, qat b'anon b'a'nil s-qe. Tul qat ik'utxha uva' at taanima s-qi', atz ti' jank'al xaol s-kaqaayil. ⁵Qatetz ichit o' vatz inq'a k'axk'o t-inq'a qupa'v. Poro jit ti' uva', a' koqxh u jik nikich qub'an vatz quB'aal Tiuxh tul qat ichit o'. Pet ti' uva' qat itxum quB'aal Tiuxh quvatz. Qatetz ijalpu u qatine' tuch' kam uva' qat ib'an viTiuxhil tu qaanima. Tan eche isujux inva'q kam, atz itx'ajax inva'q kam qat ib'an s-qe. ⁶Echetz ti' u quqejt u quB'aal JesuKriisto, u Chitol qetz, tul tira qat toksa quB'aal Tiuxh viTiuxhil tu qaaxelal. ⁷Echetz qat ib'an quB'aal Tiuxhe, ti' uva' jit vet o' aj pa'vom s-vatz ta'n vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto. Tan a' isa' la' qetzan ti' u b'a'nil s-k'atza. A'etz u kam nik qutx'eb'e' uva' k'uqlel vet quk'uul s-ti', a'e, uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al u q'ij qusaq toq ib'ane'. ⁸Tan k'uqleb'alxh k'uul inq'a yol inq'a qat val see. Niketz insa'e' uva' ye' la' atanb'a itxhusux te inq'a niman tetz Jesuus. Tul la' ab'an ya'l s-te ti' inmale'. Echetz la' motx ib'ante inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh inq'a b'a'nla b'ano'm uva' la' txakun te inq'a xaol s-kaqaayil. Tan a' inq'a txhusb'ale inq'a at tokeb'al, atz at itxa'k te inq'a xaol.

⁹Pet ye'letz axh la' ok b'en axh ti' iyolox inq'a yol uva' tuch' kuxh txhi'-k'uula ib' nik motx ib'angat. Atz ye'lat axh la' ok b'en axh ti' iyolox inq'a yol ti' k'uy imam inq'a xaol. Atz ye'lat axh la' ok b'en axh ti' iyolox inq'a b'ek'b'al tetz inq'a tij imam Israeel; atz a' koq la' ab'angat txhan txh'a'o ti' inq'ae. Atz ye'xhkam itxa'k inq'a yol inq'ae; tul ye'xhkam inva'q la' taq'a.

¹⁰Pet ja'letz uva', a' kuxh txh'a'o nik itxhok ix'e't ti' inq'a yol inq'ae, tul la'etz amaq inpaqul, ika'paq. Tul ta'netze. Oqetz antel kuxh la' ib'ane, tul tiraetz la' aaq' ka s-eche, ye'l vet avokeb'al s-ti' la' ib'ana. ¹¹Pet toqetz eele', eele' uva' junt kuxh toq taq' vet ja'pe u yol s-tiib'a ti' ik'axb'isale', tan tira txoqeb'al k'uul inq'a pa'v nik ib'ane'.

Uva's talt opoon Pa'p ka'l viyol te Tiito

¹²A' nik val uva' toq intxhaq b'en Arteemas sak'atza tal uva' atil axh; atz maq Tiikiko toq intxhaq b'en. Pet iletz koq kuxhte nik topoone', tul la' ab'an ya'l ti' avul sink'atza tu tenam Nikoopolis. Tan a' nik vitz'a uva', a' toq atink in tzitzi tuulb'al viq'iil u txun txhe'v. ¹³Pet eche Seenas, u les, tuch' Apoolos, tan a' la' ab'ane uva' aya'lxh ak'uul la' motx alotxh ti' kam uva' la' motx sa'on s-te ti' b'ey. ¹⁴Pet tetxhal kuxh la' itxhus tib' inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, ti' itxhab'at ib'anax inq'a b'a'nla txumb'al ti' lotxho'm. Tul a' la' motx lotxhonk tal uva' la' isa'vat toke'. Atz jank'ale ti' ib'anax inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm. Pet jit kuxh a' la' ib'an uva' la' kuxh atin s-eche.

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul Tiito tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol

¹⁵Jank'alxh inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at sink'atza, nik aq'on b'en b'a'nil ak'uul. Tul nikat qaq' b'en b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at tzitzi, ex inq'a at etaanima s-qi', atz inq'a va'l kuxh nik quqejt u quB'aal Jesuus s-tuch'. Tul a' vib'a'nil u quB'aal Jesuus la' atin sek'atza sekaqaayil.

[Tul echxh la' ib'ane.]

FILEMOON

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON PA'P

TE FILEMOON

ALB'AL INUQUL U YOL TP' U U'

FILEMOON

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Filemoon

A'etz u u'e uva' Filemoon ib'ij, uva' itz'ib'a Pa'p. Tan antxh u u' nik alon uva' Pa'p tz'ib'an, eche uva' nik tal tu Filemoon 1 tuch' 19.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Filemoon

A'etz itz'ib'at Pa'p u u' Filemoon tuulb'al u ya'b' va'l imutx' (61) m.t.J. Tul a' itz'ib'avat Pa'p tu mam tenam Rooma uva's atich ja' Pa'p t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al uva's atich ok Neroon s-mam iq'esar tu mam tenam Rooma. Eenichetz Filemoon tu tenam Koloosas tuulb'al Aasia uva's taq't opoon Pa'p u tu' te Filemoon. A'etz Tiikiko iq'on b'en u tu' Pa'p te Filemoon.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Pa'p tuul u tu' Filemoon

Tuulb'aletz uva's atich vet ja' Pa'p t-tze', tul aq'b' val u vinaq tu tze' tal uva' atich Pa'p. Tan a' u vinaq ojq'e'l xe' b'aal taq'on. Echetz s-ti'ile ex aq'axoq vet ja' t-tze'. Onee-simoich ib'ij u vinaq. Poro taq'onvilich b'ak Filemoon, val u niman tetz Jesuus uva' aj Koloosasiche. Tul tootzaqich tib' Filemoon tuch' Pa'p, tan nikich tex Pa'p xe' Filemoon. Pet eenichetz Pa'p t-tze', tul tal vet Pa'p inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh te Oneesimo. Tul oketz vet Oneesimo s-niman tetz Jesuus. Tootzaqietz vet Pa'p uva' taj aq'onvilich Filemoon Oneesimo. Tan loq'elich tok Oneesimo ti' aq'on ta'n Filemoon. Tul antxh aj Koloosas Oneesimo paqte, eche uva' nik tal t-Koloseenses 4.9. Echetz s-ti'ile a'ich isa' vet Pa'p uva' la'ich ikuy Filemoon ipa'v Oneesimo. Atz la'ich ik'ul Filemoon Oneesimo inpaqte. Tul tira nikich iya'lu Pa'p te Filemoon uva' la'ich ik'ul Filemoon Oneesimo inpaqte. Tul tira atich tatin Pa'p vatz Filemoon, tan a' Pa'p alon inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus te Filemoon. Echetz toksat vet tib' Filemoone s-niman tetz Jesuus.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Filemoon

U u' Filemoon, uva' itz'ib'a ka Pa'p, tan oxva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

Filemoon 1-3

A'etz ixeteb'e Pa'p talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne nik taq' vet b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Filemoon tuch' tixqel, atz tuch'aq initxa'a. Tul nik taq' b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus inq'a nikich imol tib' t-totzotz Filemoon.

1. Filemoon 4-7

U b'axa tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nik taq' Pa'p ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' Filemoon. Tan at taanima Filemoon ti' inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich imol tib' tu tenam Koloosas. Tul a'l nikich itxhej itial Pa'p ta'n.

2. Filemoon 8-11

Vika'v tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' u talt b'en te Filemoon uva' la' ikuy Filemoon ipa'v Oneesimo ti' jank'al inq'a el Oneesimo t-b'ey s-ti'. Tul la' ik'ul Filemoon Oneesimo inpaqte tu totzotz. Tan a' nik elka'p vib'ij Oneesimo uva': «At itxakunb'al,» chiche. Echetz talt vet Pa'pe uva' a'l niim vet itxakunb'al Oneesimo te Filemoon la' ib'ana, ti' uva' niman tetz Jesuusich vet Oneesimo.

3. Filemoon 12-16

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' nikich isa' Pa'p uva' la'ich kaj Oneesimo k'atz Pa'p ti' ilotxhoxe'. Pet a'e tan, ye'xhkam ab'imalich te Filemoon ta'n Pa'p. Xa'tetze titz'a vet Pa'p uva' b'axa la'ich tab'i Pa'p te Filemoon. Pet aloq a' titz'a vet Pa'p uva' kamal niimich vet itxakunb'al Oneesimo la'ich ib'an vete', tan ma'tich ijalp vet itxumb'al Oneesimo.

4. Filemoon 17-21

Vikajv tanul yol, tan a' tal Pa'p, ti' uva' oq at itx'oq Oneesimo xe' Filemoon, tul a' vet Pa'p la' txhoon te Filemoon.

Filemoon 22-25

Tiya'teb'aletz vet viyolon Pa'p, tul nik taq' b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Filemoon. Tul ant Epaafra's tuch' Kuxh tuch' Aristaarko tuch' Deemas tuch' Luk aq'on b'en b'a'n'il ik'uul Filemoon.

FILEMOON

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'n'il ik'uul Filemoon

¹In Pa'p; il in pereexho in ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. Inmol vib' tuch' Timoteeo, u qumol s-niman tetz Jesuus.

Nik intz'ib'a b'en val u u' see, Filemoon, axh, uva' at vaanima se'e, atz axh, uva' ant axh lotxhol qetz ti' u taq'on quB'aal JesuKriisto.

²Atz nikat intz'ib'a b'en u u' te ixoq Aapia, u qumol s-niman tetz Jesuus, [uva' at vaanima s-ti'.]

Atz nikat intz'ib'a b'en u u' te Arkiipo, u qumol ti' ib'anax ya'l ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche va'q sol uva' nik ib'an ya'l ti' ib'anax txh'a'o.

Atz nikat intz'ib'a b'en u u' te inq'a niman tetz Jesuus, inq'a a' nik ik'ulvat tib' tavotzotz.

³Tul a' vib'a'n'il u Tiuxh, u quB'aal, la' atin sexo'l, atz tuch' vib'a'n'il quB'aal JesuKriisto. Tul la' atin vib'a'n'il tetaanima jununil ex.

Uva's taq't Pa'p ta'ntiuxh te Tiuxh ti' visa't

Filemoon inq'a niman tetz Jesuus

⁴Nik vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, tul txhaqpaq nik viq'o tzaan axh s-tuul, uva's nik innatxht Tiuxh. ⁵Tan nik vab'i uva' k'uqlelax ak'uul ti' quB'aal Jesuus. Tul nik vab'i uva' atxh avaanima ti' inq'a niman tetz Jesuus.

⁶Tul nikat vab'i te quB'aal Tiuxh se'e uva' la' til tel inq'a niman tetz Jesuus

ib'a'n'il vak'uqb'at ak'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Tul a' la' motx til inq'a niman tetz Jesuus inq'a b'a'nla txhaq txumb'al uva' at vet sak'atza. Tul ti' tilt vab'a'nla txumb'al, tul la'at ib'an vet tetz. Tan niim tel kuxh b'a'nla txumb'al la' utxh eb'anta' ti' vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto.

⁷Axh, inmol s-niman tetz Jesuus, ti'etz uva', atxh avaanima ti' inq'a xao, tul tira nik inchiib' s-ti'. Tul nik aaq' intial s-tuch'. Tul nikat aaq' intial paqte, ti' uva' nik aaq' itial inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's toksat tib' Pa'p ti' Oneesimo

⁸Pet, ti'etz uva', atxh avaanima ti' inq'a niman tetz Jesuus, tul toq injaq va'l b'a'n'il see. K'uxh at vokeb'al, atz at vikle'm ta'n quB'aal JesuKriisto ti' ab'ek'ex ti' ib'anax kam uva' ik'ulel la' ab'ana, pet aloq ye'letx axh la' inb'ek' axh. ⁹Pet nik injaq b'a'n'il see ti' uva' atxh vaanima se'e, atz ataxh avaanima s-vi'. Tul a'etz koq vet s-txheel, tan il in q'esb'iy vet in. Tul il in at ja' in t-tze' ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. ¹⁰Pet toqetz injaq b'a'n'il see ti' Oneesimo uva', eche va'q ink'aol tatin sinvatx, tan in qat alon inq'a b'a'nla txhaq yol s-te ti' quB'aal JesuKriisto. Tul qat ok vet s-niman tetz Jesuus tuulb'al uva's at ja' in t-tze' s-tuch'. ¹¹Ye'xhkamichetz itxa'k Oneesimo savatz s-jatxhaq tzaan. Pet s-txheel, tan at vet itxa'k s-ve, atz see inpaqte toq ib'ane'.^a

¹²Tan toq intxhaq b'en Oneesimo inpaqte saxe', uva' at vaanima s-ti'. K'u-letza, tul eche in la' ak'ul in la' anatxha. ¹³Nik insa'e' uva' la' kaj Oneesimo sink'atza. Tul la' ilotxh in savatzil tuulb'al uva' at ja' in t-tze' ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. ¹⁴Pet ye' la' isa'a uva' la' kuxh inb'an sinjunal, tul oq jit axh la' alon. Tan ye' la' utxhi uva', a', in la' ya'lun axh ti' u b'a'n'il. Pet b'a'n uva' tavaanimaxh la' tzaj ka. ¹⁵Tan kamal quB'aal Tiuxh qat kuyun uva' qat el b'en Oneesimo joloq q'ij saxe', ti' uva' la' ootzaqil inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus ta'n. Tul tira la' atin vet saxe' s-b'enamen toq ib'ane'. ¹⁶Tan jit vet eela Oneesimo tuch' inva'q xao uva' loq'el tok ti' aq'on toq ib'an saxe'. Pet palna'q vet tatin vi' va'l xao uva' loq'el tok ti' aq'on, tan niman vet tetz Jesuus. Tul atetz vet vaanima s-ti', atz niim vet talax sinvatx. A'etz koq axh, tan niimat vet talax savatz toq ib'ane', ti' uva' avaq'onvil, atz ti' uva' qumol vet s-niman tetz quB'aal Jesuus.

¹⁷Niketz injaq va'l b'a'n'il see, ti' uva', axh inmol s-b'anol taq'on quB'aal JesuKriisto, tul k'ul Oneesimo inpaqte. Tul eche in la' ak'ul in la' anatxha. ¹⁸Oqetz kam inva'q ye'b'a'n tulb'e ka axh, atz maq at itx'oq saxe', a'etz vet in, la' iqtatzin itxhojpe'. ¹⁹*In nik tz'ib'an vet b'en u yol see inq'aa, tuch' inq'ab': Intxhoje'n vitx'oq Oneesimo see.* Pet aloq jit a' la' val txha vet see, ti' uva' at atx'oq siinx'e, ti' uva' in along b'a'nla txhaq yol see ti' quB'aal JesuKriisto, tul ok vet axh s-niman tetz Jesuus. ²⁰Pet b'an b'a'n'il s-ve, txa inmol s-niman tetz Jesuus. Tul aq' itial vatz vaanima ti' ak'ult Oneesimo inpaqte. Tan va'l kuxh qatin tuch' quB'aal JesuKriisto savuch'.

²¹Niketz intz'ib'a b'en u yol see, tan vootzaqle uva' toq ab'ane' kam uva' nik vale'. Tul vootzaqle uva' palna'q tel u b'a'n'il toq ab'ane', ti' uva' nik val see.

a 11 Atetz talaxe u b'ij Oneesimo tu yolb'al grieeo. A' nik elka'pun s-eche: <At itxakunb'al,> chiche. Echetz s-ti'ile nik tiq'o tzaan Pa'p u yol uva' ye'xhkamich itxa'k, pet s-txheel, tan at vet itxa'k.

²²Tul la'at ab'an tutxh vatib'al tal uva' la' atink in. Tan nik intx'eb'e' uva', ti' venatxht Tiuxh s-vi', tul toq txhaqpik in. Tul la' aq'b' in sexo'l inpaqte.

Uva's taq't b'en Pa'p b'a'nil ik'uul Filemoon tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol

²³Nik taq' b'en Epaafras b'a'nil ak'uul, vinmol uva' at ja' in t-tze' s-tuch' ti' ib'anax u taq'on quB'aal JesuKriisto. ²⁴Atz nikat taq' b'en Kuxh b'a'nil ak'uul tuch' Aristaarko, tuch' Deemas, atz tuch' Luk, inq'a lotxholaq vetz ti' u taq'on quB'aal JesuKriisto.

²⁵Tul a' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto la' atin tetaanima.

[Tul echxh la' ib'ane.]

EVREEOS
A' U U'E UVA'A,
UVA' TZ'IB'AL B'EN
TE INQ'A TIJ IMAM ISRAEEL,
INQ'A NIMAN TETZ JESUUS,
INQ'A EVREEO

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

EVREEOS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Evreeos

U u' Evreeos, tan ye' nik ilotxh o' ti' tootzaqile' ja'l tz'ib'an. Tan ye' nik tal tib' u tz'i-b'an tetz tuul u u' ja'l uva' tz'ib'an. Tul ye'xhal inq'a b'axa niman tetz Jesuus nik alon inuqul ti' ja'l tz'ib'an u u' Evreeos. Echetz nimalen kuxh b'ij nik talaxe' ti' ja'l tz'ib'an u u'. Tan nik talaxe' uva' Pa'p tz'ib'an. Atz nik talaxe' uva' Luk. Atz nik talax paqte uva' Vernavee. Tul nikat talaxe' uva' Siilas tz'ib'an. Atz nik talaxe' uva' Pi'l. Atz nikat talaxe' uva' Apoolos tz'ib'an u u' Evreeos.

Jatva'letz inq'a nik talax s-tz'ib'an tetz u u' Evreeos, poro jitetz aya'l inq'ae tz'ib'an. Pet ta'n kuxh nik txhejk iyak'il u yol, ti' uva' antxh Pa'p tz'ib'an. Tan a' nik aq'on iyak'il u yol uva' nik tiq'ol tzaan Timoteeo s-tuul. Ech uva'e nik tal tu Evreeos 13.23. Pet ta'netz kuxh la' quk'uqb'a quk'uul, s-ti' uva' kamal va'q inq'a apoostol tz'ib'an, atz maq a' va'q imol inq'a iapoostol quB'aal Jesuus. Tul a' la' quk'uqb'a quk'uul, s-ti' uva', a' viTiuxhil Tiuxh alon te u tz'ib'an tetz. Echetz ye'l o' la' kuxh elo'kin qitz'ab'al ti' ye' quk'uqb'at quk'uul ti' u u' Evreeos.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Evreeos

Tul kamal a' itz'ib'al u u' Evreeos tuulb'al u ya'b' o'va'l imutx' (65) m.t.J. Ye'xhab'iletz inva'q ootzaqin tetz tal tz'ib'alik u u' Evreeos. Tan nik talaxe' uva', a' tz'ib'alik tu tenam Alejandriia tuulb'al Ejiipto tal uva' jeqlich mamala tijaq imam Israeel. Tul a' aq'axik b'en u u' te inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma.

Pet at jolt utxhchil nik alon uva', a' tz'ib'alik u u' Evreeos tu mam tenam Rooma. Tan a' nik tiq'ol tzaan u yol uva' nik tal tuul u u' uva' ech nik tal s-eche: —Nik taq' b'en

inq'a niman tetz Jesuus b'a'nil ek'uul, ex inq'a aj Itaaliala, —chich tuul u u'. Ech uva'e nik tal tu Evreeos 13.24.

K'uxhetz ye' ootzaqimal ja'l tz'ib'an u u', pet aloq a' nik tal u u' uva' te jolol inq'a tij imam Israeel uva' ma'tich tok s-niman tetz Jesuus.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun u u' Evreeos

A'etz u taq'il viyol u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, ti' uva', a' quB'aal Jesuus u Mesias. A'e, uva' ul jeqb'an u ka'v iyol quB'aal Tiuxh tuch' inq'a niman tetz. Atz nikat ib'an u tz'ib'an tetz u u' Evreeos ya'l te inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' ye' la' itanb'a inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus.

Tul nikat tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos te inq'a tij imam Israeel, ti' uva' tira palna'q ticle'm Jesuus vi' jolt inq'a q'exasn tetz iyol quB'aal Tiuxh. Palna'q ticle'm quB'aal Jesuus vi' inq'a aanxel; atz palna'q ticle'm vi' Melkisedeek, uva', a'iche u oksan yol vatz Tiuxh tuulb'al uva's atich Avra'aam vatz tx'ava'; atz palna'q ticle'm vi' Moisees; atz palna'q ticle'm vi' inq'a q'esal oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel t-Jerusalem.

Atz nikat tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos te inq'a tij imam Israeel, inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' ye' la' intanb'a ik'uqe'v ik'uul ti' inimal u ka'v iyol quB'aal Tiuxh, uva' ijeqb'a ti' u quB'aal Jesuus. Tan tetxhal la' til ib'a'nil vinimale', eche uva' toq tilt jolol inq'a k'uy imam vib'a'nil vik'ubq'at ik'uul ti' viyol quB'aal Tiuxh. Ech uva'e, nik tal tu kapiitulo 11.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u u' Evreeos

U u' Evreeos, tan vajxaqlen nimla tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

1. Evreeos 1.1-14; 2.5-9

U b'axa txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, uva', a' quB'aal Jesuus palna'q ticle'm vi' inq'a aanxel. Tan a' nikich inima inq'a tij imam Israeel uva', a' inq'a aanxel niimich ticle'm.

2. Evreeos 2.1-4; 3.7-19; 5.11—6.20; 12.1-29

Vika'v txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, uva' ye' la' itanb'a inq'a niman tetz Jesuus ik'uqe'v ik'uul ti' quB'aal Jesuus.

3. Evreeos 3.1-6; 4.14-16; 5.1-10

Vitoxv txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, uva', a' quB'aal Jesuus palna'q ticle'm vi' Moisees, atz vi' inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel, eche uva' ib'an Moisees tuch' Aroon s-b'axa, k'uxh sib'ichaq ticle'm ti' toksal yol vatz quB'aal Tiuxh vatz inq'a tij imam Israeel.

4. Evreeos 4.1-13

Vikajv txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, ti' u ilanchil uva' la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus.

5. Evreeos 7.1-28

Vito'v txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos uva', a' u quB'aal Jesuus palna'q ticle'm vi' Melkisedeek, viq'esal oksan yol vatz Tiuxh. Tan a' quB'aal Jesuus ul taq' tib' kamoq vatz kurus ti' itxhoos vipa'v inq'a xaal, sivatzil inq'a txoo uva' nikich toksal vatz quB'aal Tiuxh ti' itxhoos vipa'v inq'a xaal. Pet a'e tan, ye' nikich ib'ix tivi' inq'a tij imam Israeel uva', a' u Kriisto la'ich ul taq' tib' k'axb'oq ti' itxhoos inq'a ipa'v.

6. Evreeos 8.1-13; 9.1—10.39

Vivaqaq txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, uva' la'ich b'en te inq'a niman tetz Jesuus, uva', a' vet vikam quB'aal Jesuus vatz kurus ul jeqb'an vika'v iyol quB'aal Tiuxh, ti' uva' jununil vet niman tetz Jesuus la' natxhk'uulan quB'aal Tiuxh. Tul a' vet vika'v iyol quB'aal Tiuxh b'en sivatzil u b'axa iyol quB'aal Tiuxh; a'e inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees.

Pet a'e tan, oqxb itza'lal tele'l tivi' inq'a tij imam Israeel uva' tira la'ich motx taq' ka inimal vet inq'a b'ek'b'al, tul a' la' inima vet kam uva' ul ijeqb'a quB'aal Jesuus. Tan kamal atich joloq niman tetz Jesuus nikich iq'a'v ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Xa'tetze nikich taq' u tz'ib'an tetz u u' Evreeos itxumb'al inq'a niman tetz Jesuus, tul ye' la' motx q'a'v vet paqte ti' inimal inq'a b'ek'b'al.

7. Evreeos 11.1-40

Vijuvq txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos te inq'a niman tetz Jesuus ti' taq'ax itial ti' ik'uqe'v ik'uul ti' inimal u quB'aal Tiuxh, eche uva' ib'an jolol inq'a tij imam Israeel. Tul k'uxh b'eenon nikich ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus tztiza vatz u tx'ava', tan tetxhal la'ich motx ib'an ya'l ti' inimal quB'aal Jesuus. Tul tetxhal la'ich motx b'en til u mam b'a'n'il k'atz quB'aal Tiuxh.

8. Evreeos 13.1-21

Vivajxaq txumb'al nik tal u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, a'e ti' jatvatzul inq'a txumb'al, jank'al eche ti' isa't tib' inq'a niman tetz Jesuus s-tib'ilaq.

Evreeos 13.22-25

Tiya'teb'aletz vet viyolon u tz'ib'an tetz u u' Evreeos, nik tale' uva' la' ik'otx' inq'a sik'len tetz u u' ivatz ti' inq'a iyol. Atz nikat tal paqte ti' vitxhaqpe'l Timoteeo t-tze'. Tul nik tal b'en b'a'nla yol ti' inq'a niman tetz Jesuus, inq'a Evreeos, inq'a k'ulun u u'.

EVREEOS

A' u yole ti' viK'aol quB'aal Tiuxh uva' jeqb'an vet va't viyol quB'aal Tiuxh

1 ¹Nima paquletz yolon quB'aal Tiuxh s-na'ya te inq'a k'uy qumam, a'e inq'a tij imam Israeel; tul a' tal quB'aal Tiuxh s-te kam uva' nikich isa' s-te. Tul kam kuxh txumb'al nikich ib'an quB'aal Tiuxh s-vatz ti' ib'enaq s-te. Poro a' inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh nikich ib'anb'e ti' talax inuqul inq'a yol te inq'a k'uy qumam. ²Petetz vet tuulb'al inq'a imotxeb'al q'ij s-txheel, tan a' vet viK'aol quB'aal Tiuxh nik ib'anb'e ti' talax inuqul inq'a yol s-qe. Tan a' qat toksavat quB'aal Tiuxh inq'a kam s-kaqaayil tiq'ab' viK'aol. Tan tuch' viK'aol quB'aal Tiuxh, tul motx iviinqixsa ka inq'a kam s-kaqaayil. ³Atz a' viK'aol u quB'aal Tiuxh nik k'utxhun u nimla tatin quB'aal Tiuxh. Tul kamxh vitxiqun u quB'aal Tiuxh, atz jank'alxh u tatin quB'aal Tiuxh, tul echatxh viK'aole. Tul a' viK'aol quB'aal Tiuxh nik atinsan jank'al inq'a kam tuch' kuxh u talta', atz tuch' u ticle'm. Tul a' viK'aol quB'aal Tiuxh qat ole'v ti' ijeqb'al va't yol ti' itx'aax u taanxelal inq'a xool t-inq'a pa'v.

Ma'tichetz tole'v vet u K'aola ti' jank'al inq'ae, tul b'en vet k'uqe'voq tiseb'al quB'aal Tiuxh tu nimla tatine', atz tuch' vilitz'kab'in tu amlika' ti' ib'anax viq'esalil. ⁴Tul sib' ticle'm u K'aola aq'ax vi' inq'a aanxel ta'n quB'aal Tiuxh. Tul sib' talax vet vib'ij u K'aola, ti' uva' sib'xh palna'q vet vib'ek'on tiib'a inq'a kam vi' vib'ek'on inq'a aanxel.

a 1.2 ¿Kam nik elka'pun u yol ti'?: —...inq'a imotxeb'al q'ij s-txheel, —chiche. A' nik elka'pun vatz inq'a apoostol, ti' uva', a' u Mesias ul tzoqpisan inq'a b'ek'b'al uva' tal ka quB'aal Tiuxh s-na'ya te inq'a tij imam Israeel. Tul la' toksa vet va't ak' yol, maq tztizi la'ich motx vet u q'ij saq, atz maq la'ich toksaaq va'to'q iq'esalil s-xo'l. Pet a'xh k'aqichaq ta'n uva', a' u Mesias la'ich ul tzoqpisan vimotxeb'al q'ij saq s-vatz.

A' viK'aol quB'aal Tiuxh palna'q tiqle'm vi' inq'a aanxel

⁵Tan mij inva'q inq'a aanxel uva' ech koq tal quB'aal Tiuxh s-te s-eche:

—Axx inK'aol.

In qat k'aolan axh s-txheel,

—xe't koq quB'aal Tiuxh.^{b c}

Tul jitoq ti' inva'q aanxel talvat quB'aal Tiuxh va't viyol uva' ech nik tal s-eche:

—In iB'aal la' ib'ana.

Atz inK'aol uva'e la' ib'ana,

—chich koq quB'aal Tiuxh ti' inva'q aanxel.^d

⁶Atz tal quB'aal Tiuxh va't u yol ti' viK'aol uva's tatinsat vatz tx'ava', viK'aol quB'aal Tiuxh uva' sib' tiqle'm taq'a. Tul ech tal quB'aal Tiuxh s-eche:

—Natxhk'uulaloq ta'n inq'a inaanxel, in u Tiuxh,

—chich u yol.^e

⁷B'antan echxhte q'aoq inq'a yol uva' nik tal ti' inq'a aanxel uva' ech s-eche:

—Nik taq' b'en inq'a inaanxel s-eche kaqiq'

ti' ib'anax itxhaq.

Atz nikat taq' b'en inq'a lotxhol tetz

s-eche taq' xamal ti' ib'anax u taq'on,

—chich u yol ti' inq'a aanxel.^f

⁸Pet ti' u K'aola, tan ech va't u yol tal s-ti' s-eche:

—QuB'aal Tiuxh, ye'l iya'eb'al imotxeb'al

vab'ant iq'esalil tuul vak'uqleb'al, u tetz iqle'm.

Tul tuch' vinuqul la' b'ek'onk axh

txhaqpaq tuulb'al uva's ato'k vab'aara taq'ab'

ti' inq'a b'ek'o'm la' aala tuulb'al vab'ant iq'esalil.

⁹Tan nik achiib' ti' ib'anax kam uva' jikxhtu';

tul tira nik iyan avaanima te inq'a kantxhaq.

Echetz qat ich'ext axhe, u Tiuxh,

a'e vaB'aal,

ti' ab'ant iq'esalil.

Tuch' chiiib'ichil qat ich'exvat el axh

xo'l jolt inq'a amol;

tul niim vet axh s-vi' qat ib'ana.

Tul qat taq' ja' aseete tavi'

tetxhlal uva' axh ich'exo'm,

—chich u yol.^g

¹⁰Atz ech nik tal va't u yol s-eche:

—InB'aal, axh tijb'ixsan ka

tatin u tx'ava' s-kaqaayil

b 1.5 Saalmo 2.7; Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.33 **c** 1.5 Saalmo 2.7; Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.33. Tzitza t-vito'v versiikulo, tetxhal topoon t-kajlav versiikulo, nik ex tiq'o tzaan u tz'ib'an tetz Evreeos juqva'l inq'a yol. A' ex tiq'o tzaan inq'a yol uva' nik ex tal ti' u Mesias uva' itz'ib'a ka inq'a q'essanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya.

d 1.5 2 Samueel 7.14; 1 Kroonikas 17.13 **e** 1.6 Deuteronomio 32.43; Saalmo 97.7

f 1.7 Saalmo 104.4 **g** 1.9 Saalmo 45.6-7

uva's ixe't tzaan u q'ij saq.
 Tul axh b'anon ka u amlika'
 uva's aaq'te'l vaq'ab' ti' ib'anaxe'.

¹¹ Jank'aletzxh uva' tu amlika',
 tan la' motx sotzi.
 Pet ech koq axh, tan b'en q'ij saq avatine'.
 Tul jank'alxh inq'a tu amlika',
 tan ech la' motx iq'aj,
 eche la' iq'aj inva'q oksa'm.

¹² Tul ech la' ab'osq'it el,
 eche va'q qinkin b'u'q.
 Tul ech la' ulb'el tele'l,
 eche ich'expul el va'q oksa'm.
 Pet ech koq axh, tan b'en q'ij saq avatine'.
 Tul ye'l itz'eqeb'al aya'b' la' ib'ana,
 —chich u yol.^h

¹³ Tan mij inva'q inq'a aanxel uva' ech koq tal quB'aal Tiuxh s-te s-eche:
 —K'uqe'ven tinseb'al
 ti' ab'ant iq'esalil,
 tan toqnal ole'voq in ti' teesal iq'ij
 inq'a nik itxhi'an se'e;
 tul la' kaj jaq' avoq,
 s-eche va'q tzeq'b'al avoq,
 —chich u yol.ⁱ

¹⁴ Echetz a' itxa'k inq'a aanxel s-b'anol tetz taq'on quB'aal Tiuxh. Tul a' txhaqel tzaan ti' qulotxhoxe', o' inq'a la' k'ulun u nimla qatin k'atz quB'aal Tiuxh.

**A' la' nimal vet ta'n inq'a niman tetz Jesus viyol quB'aal
 Jesus uva' palna'q tikle'm vi' u b'axa iyol quB'aal Tiuxh**

2 ¹ Echetz a' isa' uva' a'l tel la' qunimat kam inq'a ab'imalxh vet qa'n titzi' inq'a apoostol. Tul la'xh qunima s-b'a'n. Echetz ye' la' qele t-b'ey ti' inimal viyol quB'aal Jesus. ² Tan jank'alxh inq'a o'tla b'ek'b'al uva' tal quB'aal Tiuxh te inq'a aanxel, tul a' vet inq'a aanxel alon te inq'a xaol; tan atichxh tikle'm. Tul jank'alxh inq'a xaol uva' motx rinon inq'a b'ek'b'al, atz motx ipalsa inq'a yol uva' nik tal inq'a b'ek'b'al, a'etz vet u k'axk'o motx ik'ul, s-ti' uva' ik'ulel la'ich tatxhiaq vete'. ³ A'etz koq o' ye' la' k'ulun k'axk'o ti' ye' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, oq ye' nik qoksa s-tuul u nimla chitpichil tu pa'v ta'n quB'aal Jesus. Tul alelhx vet ka u chitpichil ta'n quB'aal Tiuxh s-na'ya. Tul iletze nik qab'i vet paqte s-txheel titzi' inq'a motx ab'in talt quB'aal JesuKriisto. ⁴ Tul ant quB'aal Tiuxh paqte at s-k'atza ti' ik'utxhux vinuqul. Tan quB'aal Tiuxh aq'on tikle'm inq'a niman tetz Jesus ti' ik'utxht inq'a etxhlal, atz uva' mam yol tilixe', atz jatvatzulxh inq'a kaeb'al aanima. Tul a' viTiuxhil Tiuxh aq'on tikle'm inq'a niman tetz Jesus ti' ib'anax inq'a aq'on, jab'iste u aq'on uva' isa' taq'ax s-te.

A' u yole, ti' uva', a' la' nimal vet vika'v iyol quB'aal Tiuxh
uva' ul tal ka quB'aal Jesuus, tan a' vete uva' palna'q vi'
inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tal te inq'a aanxel s-na'ya

⁵Tan ye'l inq'a aanxel toksa ka quB'aal Tiuxh ti' ib'ek'on s-txheel tiib'a inq'a kam uva' ya'n la'ich uli, uva' nik qal s-txheel. ⁶Tan ech uva' itz'ib'a ka val u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-eche:

—¿Kam s-ti'il nik tel avaanima
ti' taq'ax tikle'm inq'a xaal,
tul ye' nik itx'ole'?
Atz ¿kam s-ti'il nik eetz'a
u alam aanima,
tul nik aaq' tikle'm?

⁷Tan qat aaq' tikle'm inq'a xaal
uva' b'iit kuxh ku'l vi' inq'a aanxel.

Qat ooksa iq'ij.
Qat aaq' b'en s-nim.
Tul qat aaq' tokeb'al tiib'a
jank'al inq'a viinqixsamal ka,
eche ija' ikoroona tivi' qat ab'ana.

⁸Echetz jank'alxh inq'a kam
qat ooksa ka tiq'ab',
—chich u yol.^j

Echetz ye'xhkam inva'to'q uva' ye' koq toksa ka quB'aal Tiuxh tiq'ab' inq'a alam aanima. Pet tira taq' tikle'm, ti' uva', a' la' b'ek'on tiib'a inq'a kam s-kaqaayil. Pet ye'x qile'ta', oq uva' kaqaayil inq'a kam at ka tiq'ab' inq'a alam aanima ti' ib'ek'exe'.

⁹Pet toqetetz qab'i u yol ti' Va'l uva' taq' quB'aal Tiuxh tikle'm uva' b'iit kuxh ku'l ti' u tikle'm inq'a aanxel. A'etze u quB'aal Jesuus uva' qat taq' b'en quB'aal Tiuxh s-nim ti' vib'ant iq'esalil s-k'atza, tul taq' ja' quB'aal Tiuxh ikoroona tivi' ti' toksal iq'ij. Echetz uva'e ib'ane, tan ti' uva' qat k'axb'i tetxhal ikame'. Tul jank'alez vet inq'a xaal qat ilon vib'a'nil vikam u quB'aal JesuKriisto. Tan ech vib'a'nil u quB'aal Tiuxhe tiib'a jank'al inq'a xaal.

¹⁰Echetz vatz u quB'aal Tiuxh, tan ik'uleliche uva' la' telich kuxh k'axb'isal u quB'aal JesuKriisto tetxhal itz'eq tela'p u tatin vatz quB'aal Tiuxh, u quB'aal JesuKriisto uva', a'e u taq'il u chitpichil. Tan a' k'aqich ta'n quB'aal Tiuxh uva' mam xaal la' tiq'o tu nimla tatine', u quB'aal Tiuxh, u viinqixsan tetz jank'al inq'a kam; tul antxh quB'aal Tiuxh nik ti'nsan inq'a kam inpaqte. ¹¹Tan a' k'aqel ta'n quB'aal Tiuxh vijetxhte'l tib' inq'a xaal k'atz u pa'v ta'n u quB'aal Jesuus. Tan k'uxh ijexhe'l tib' quB'aal Jesuus k'atz u pa'v, atz k'uxh inq'a xaal inq'a qat motx jetxhon el k'atz inq'a pa'v ta'n quB'aal Jesuus, tul antxh tzajna'q u txumb'al uva'e k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz aya'l ik'uul nik tal inq'a niman tetz s-titz'in tatzik.

¹²Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u Mesias s-eche:

—Toq val inuqul se'e ti' vaviqle'm,
 atz ti' vab'a'n'il te inq'a vitz'in vatzik.
 Tul la' b'itz in ti' toksal aq'ij
 xo'l inq'a molel tib' tu tostiuxh,
 —chich u yol.^k

¹³Tul ech nik tal inva't u yol inpaqt s-eche:
 —Toq ink'uqb'a ink'uul ti' u quB'aal Tiuxh,
 —chich u yol.^l

Atz ech nik tal inpaqt s-eche:
 —Il in at in tzitza tuch' inq'a ink'aol inme'al
 uva' quB'aal Tiuxh aq'on s-ve,
 —chich u yol.^m

¹⁴Ti'etz uva' alam aanima inq'a xao'l, atz at itxhi'o'l ikaqal, echetz ib'en vet quB'aal Jesusus s-va'l alam aanima, eche o'. Qatetz ib'an s-eche, tan a' isa' la' ipal tuul u kamchil. Echetz la' tole've ti' tel iq'ij uva' at tikle'm ti' ikamsal inq'a xao'l, a'e Satanaas. ¹⁵Tul ul ichit jank'alxh inq'a xao'l, inq'a nikich ixo'v te u kamchil. Tan txhab'amich kuxh vet tok inq'a xao'l jaq' u yaab'la xo'val tetz u kamchil tuulb'al jank'al u q'ij isaq.

¹⁶Echetz nik ib'ene s-qe uva' jit a' inq'a aanxel ul ilotxh ti' ichitpe'. Pet a' ul ilotxh ti' ichitp inq'a tij imam Avra'aam. ¹⁷Echetz s-ti'ile tetxhal la'ich b'en u quB'aal Jesusus s-kamxh ib'anax va'l alam aanima, eche inq'a sula' xao'l. Tan a' u quB'aal Jesusus la'ich b'en vet siq'esal oksan yol vatz Tiuxh ti' ik'uulal toksal u tenam vatz quB'aal Tiuxh. Tan ti' vib'en s-alam aanima, tul la'ich itxum ivatz inq'a xao'l, atz k'uqleb'alxh k'uul la'ich toksat viyol inq'a xao'l vatz quB'aal Tiuxh. Tan a' k'aqel ta'n u quB'aal JesuKriisto itxhoox vipa'v inq'a xao'l.

¹⁸Ti'etz uva' pal quB'aal JesuKriisto t-inq'a itza'lal uva's tetxhb'ul iku' t-pa'v, echetz s-ti'ile ye' tza'l la' ilotxht quB'aal JesuKriisto inq'a xao'l, inq'a la' etxh-b'ul iku' t-pa'v.

A' u yole ti' quB'aal Jesusus uva' palna'q tatin vi' Moisees

3 ¹Echetz nik valte sete, ex inmol s-niman tetz Jesusus, ex inq'a ch'exel ex ta'n quB'aal Tiuxh, atz ex inq'a sa'el tzaan ex ta'n quB'aal Tiuxh tu amlika', tul a'xh la' etoksavat vetitz'ab'al ti' u quB'aal Jesusus uva' txhaqax tzaan ta'n quB'aal Tiuxh. Tan a' vete viq'esal oksan quyol vatz quB'aal Tiuxh. Atz a'e viq'esal inq'a b'a'nla txhaq yol uva' nik qunima, inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus. ²Tul k'uqleb'alxh k'uul quB'aal Jesusus vatz quB'aal Tiuxh uva' txhaqon tzaan ti' ib'anax kam uva' isa' quB'aal Tiuxh s-ti', eche uva' k'uqleb'alich k'uul Moisees ib'an vatz quB'aal Tiuxh ti' tela'p jank'al inq'a kam uva' tal quB'aal Tiuxh ib'anax te Moisees tu b'u'q tostiuxh.ⁿ

³Echetze u quB'aal Jesusus, tan palna'q tikle'm vi' Moisees, eche va'q b'itol otzotz, tan a' palna'q tikle'm vi' u otzotz. ⁴Jatva'letxh inq'a otzotz, tan xao'l nik b'iton. Pet quB'aal Tiuxh nik viinqixsan jank'al inq'a kam s-kaqaayil.

⁵Echetz k'uqleb'xh k'uul Moisees s-aq'onvil ib'ana ti' ib'anax jank'al inq'a aq'on uva' nikich ib'anax tuulb'al u b'u'q tostiuxh. Tan a' Moisees nikich k'u-txhun kam inq'a ya'n la'ich tal quB'aal Tiuxh xamtel.

⁶Pet koq quB'aal JesuKriisto, tan k'uqleb'xh k'uul ib'an ti' ib'ant iq'esalil ti' ib'anax inq'a aq'on tuulb'al u tostiuxh. Tan K'aola vete', pet jit yiq koqxh aq'onvil. A'etz o'e, uva' ech qatin, eche u tostiuxh tuulb'al u ka'v yol. Pet a' isa' uva' txhab'amoq ik'uqe'v quk'uul s-ti'. Tul la' qutx'eb' u tuleb'al uva' nik quchiib' s-ti'.

**A' u yole ti' ixeeet tib' inq'a niman tetz Jesusus ti'
ye' itanb'at inimal u quB'aal Jesusus**

⁷Echetz val u yol tal viTiuxhil Tiuxh s-eche:

—Oqetz il viyol quB'aal Tiuxh nik etab'i s-txheel:

⁸«Ape ye'etz kuxh etijb'ixsa
vetaanima b'a ti' ye' inimal',
eche uva' motx ipalsat
inq'a k'uy emam yol sinvatx s-na'ya
tu tzaqa tx'ava' uva's motx itxhokt tul ink'a'nal,
atz uva's itxhokt inyaone'.

⁹Tzitzi motx itxhokvat inq'a k'uy emam
tul ink'a'nal.

Atz tzitzi motx tilvat inq'a emol
s-tijaq imam Israeel,
oq la'ich yaon in.

Tul k'uxh tzitzi motx tilvat inq'a inmam b'a'nil
uva' nikich inb'an tuulb'al ka'viinqil ya'b'.

¹⁰Echetz ti' inq'a palsa yolil inq'ae,
tul ul ink'a'nal ti' inq'a xool inq'ae.

Tul ech val s-ti' s-eche:

—Tul b'enamen kuxh motx ijetxhonaq el sink'atza
tuch' inq'a titz'ab'al.

Tul ye' nik motx isa' tok b'en ti' vinb'a'nla b'ey,
—xe't in s-ti'.

¹¹Echetz intxakb'at vet val vinyole tuch' k'a'nal:

—Ye'l inpaqul la' motx vaq' vet ilan, —xe't in,»
xe't Tiuxh, —chich viTiuxhil Tiuxh.^o

¹²Echetz xeevaqxh etib', ex inmol s-niman tetz Jesusus, ti' uva' ye'xhab'il inva'q ex la' atxhvan u pa'v, atz la' palsan viyol quB'aal Tiuxh. Tan oq, ech uva'e la' eb'ane, tul exetze nik ejetxhe'l etib' k'atz u itz'lichla quB'aal Tiuxh, uva' ye'xhkam tza'l ib'anax s-vatz.

¹³Pet a' isa' jun q'ij la' taq't tib' etial sevatzaq, tul ye' la' etijb'ixsa etaanima, atz ye' la' teesa ex u pa'v t-b'ey. Tul ta'ntiuxh te Tiuxh uva' ant kuxh nik tal quB'aal Tiuxhe: —s-txheel, —ti' tul inq'a xool s-vatz.

¹⁴Tul la'etz etzan o' k'atz u quB'aal JesuKriisto, poro a' isa' txhab'amal ik'u-qe'v quk'uul ti' inimal kam uva' qunima tzaan s-b'axaxhtu' tetxhal topoon viya'eb'al q'ij saq.

¹⁵Tan jank'al eche u yol uva' ya'nxh qalla' uva' ech nik tal s-eche:

—Oqetz il viyol quB'aal Tiuxh nik etab'i s-txheel:

«Ape ye'etz kuxh etijb'ixsa vetaanima b'a,
 ti' ye' inimale',
 eche uva' motx ipalsat
 inq'a k'uy emam yol sinvatx s-na'ya,»
 xe't quB'aal Tiuxh, —chich u yol.^p

¹⁶ B'ane ye'etz koq ab'imäl eta'n ja'le inq'a xäol inq'a ma'tich tab'it viyol quB'aal Tiuxh, tul ivatziaqxh ipalsat viyol quB'aal Tiuxh. A'etz inq'a xäole, inq'a ex teesa tzaan Moisees tuulb'al Ejiipto.

¹⁷ Atz b'ane ye'atetz koq etootzaql ja'l inq'a xäol, inq'a ul ik'a'nal quB'aal Tiuxh s-tiib'a tuulb'al ka'viinqil ya'b'. Tan a'e inq'a motx b'anon u pa'v, atz inq'a motx kam ka tu tzaqa tx'ava'.

¹⁸ Atz ye'atetz koq etootzaql ja'l inq'a xäol uva' itxakb'a quB'aal Tiuxh val viyol s-ti' tuch' k'a'nal, ti' uva' ye'l inpaql la' motx palo'k t-ilanchil uva' la'ich taq' quB'aal Tiuxh s-te. Atz a' inq'a xäole, inq'a motx palsan viyol quB'aal Tiuxh. ¹⁹ Echetz nik ib'ene s-qe uva' ye'l vet inq'a xäol inq'ae b'eno'k tu tx'ava', tan ye'l quB'aal Tiuxh nimal ta'n.^q

**A' u yole ti' va't u ilanchil tetz vitenam quB'aal
 Tiuxh, a'e inq'a niman tetz Jesusus**

4 ¹ Echetz quxeevaq qib', atz xeevaq etib', tul ye' la' el ka ex ti' inimal quB'aal Tiuxh, tuulb'al uva' ant taltziit quB'aal Tiuxh u ilanchil s-qe s-txheel. Tan avoqetxe ye' la' ok o' tu ilanchil, k'uxh ilxhte nik itx'eb'on s-qi' s-txheel ta'n quB'aal Tiuxh. ² Tan echat kuxh qat talax inq'a b'a'nla txhaq yol s-qe ti' u ilanchil, eche uva' talax inq'a b'a'nla txhaq yol te inq'a k'uy qumam ti' u ilanchil. Pet tira ye' motx til ib'a'nil, tan ye' motx inima. Tan jit ech motx inimat, eche inimat inq'a imol, inq'a motx oksan inq'a yol s-tuul uva' taltzii quB'aal Tiuxh s-te.

³ Pet jank'aletx vet o', inq'a qat niman inq'a b'a'nla txhaq yol, nik qok tu ilanchil uva' taltzii quB'aal Tiuxh s-qe. Tan tal quB'aal Tiuxh yol ti' inq'a ye' niman; ech tal s-eche:

—Echetz intxakb'at vet
 val vinyole tuch' k'a'nal:
 «Ye'l inpaql la' motx palo'k
 tu ilanchil uva' valtzi s-te,»
 xe't in,
 —chich quB'aal Tiuxh.^r

Tul nuqxhtu' uva' at va't ilanchil q'aoq nik talax, ti' uva's itzoqpisat ka quB'aal Tiuxh u taq'on ti' iviinixsal u vatx tx'ava'.

⁴ Tul at inva't yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u ilanb'al q'ij uva' ech nik tal s-eche:

—Ilanetz vet quB'aal Tiuxh
 tijuqv q'ij uva's ma'tich tole'v
 ti' u taq'on ti' iviinixsal
 inq'a kam s-kaqaayil,
 —chich u yol.^s

⁵Atz echat kuxh nik tale va't u yol uva' tz'ib'amal ka s-eche:

— «Ye'l inpaqul
la' motx palo'k tu ilanchil
uva' valtzii s-te,»
xe't in,
—chich quB'aal Tiuxh.^{t u}

⁶Echetz il tel okeb'al ati, tan at jolt xaol ye' motx okoq tu ilanchil. Pet ech koq inq'a k'uy qumam, inq'a b'axichxh motx tab'it inq'a b'a'nla txhaq yol, tan ti' vipalsan yolil, tul ye' motx palo'k.

⁷Echetz s-ti'ile ik'uib'a ka quB'aal Tiuxh ti' va't u q'ij tetz ilanchil; a'e u q'ij —s-txheel, —xe't quB'aal Tiuxh.

K'uxhetz sib'al vet ya'b' ma'tich ipal pa'l, pet aloq antxh yolonk quB'aal Tiuxh ti' u yol —Txheel.— Tan a' Daviid ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' talax u yol s-eche:

—Oqetz il viyol quB'aal Tiuxh
nik etab'i s-txheel:
«Ape ye'etz kuxh etijb'ixsa
vetaanima b'a ti' ye' animale,»
xe't quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^v

⁸Jitetz kuxh ta'n ilanchile uva' taq' Josuee te inq'a tij imam Israeel. Pet, eche uva' ta'n koqxh va'l u ilanchil, tul ye'xhkametz taltzii vet quB'aal Tiuxhe va't u q'ij s-vatz tzaan tetz ilanchil te Daviid.^w ⁹Echetz nik ib'ene s-qe uva' at va't ilanchil tetz vitenam quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tan jab'il uva' ant vet ato'k s-tuul ti' u ilanchil nik taltzii quB'aal Tiuxh, tul antetz vete ilana'q ti' u taq'on, eche uva's tilan vet quB'aal Tiuxh ti' u taq'on ti' iviinixsal inq'a kam s-kaqaayil.

¹¹Qub'anvaqetz ya'l ti' qok s-tuul ti' u ilanchil. Echetz ye'xhab'il la' el t-b'ey ti' vipalsan yolil, eche uva' ib'an inq'a k'uy qumam s-na'ya.

¹²Tan sib' itxakunb'al viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' u qatin vatz q'ij saq. Tan tetxhal nik tole'v ti' tele'l u pa'v s-quk'atza. Tan sib' palna'q viyolb'al quB'aal Tiuxh vi' inva'q espaada uva' ka'va'l tej uva' nik tole'v ti' itzok'ox inva'q kam. Tan nik tole'v viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' ik'utxhux s-qe kam at tu qaanima, atz kam at tu qaanelal, eche la' ijutxh'il b'en inva'q espaada tuul inq'a k'ul-b'al tib' b'aq, tetxhal toka'p k'atz u tuul b'aq. Tan tootzaql viyolb'al quB'aal Tiuxh kam inq'a nik qitz'a, atz kam nik tal u qaanelal.

¹³Tan mij inva'q uva' iviinixsa quB'aal Tiuxh uva' ye' koq na'l s-vatz. Pet jank'alxh inq'a iviinixsa quB'aal Tiuxh vatz u tx'ava', tan tira veqlel'x s-vatz. Tan jank'al s-kaqaayil tzanlel el vatz quB'aal Tiuxh, u quB'aal Tiuxh uva' tetxhal la' b'en qal inuqul inq'a yol s-vatz tuulb'al inva'l q'ij.

A' u yole ti' u quB'aal Jesusu, u q'esal oksan yol vatz quB'aal Tiuxh

¹⁴Echetz ye' qutanb'a inimal u quB'aal Jesusu, viK'aol quB'aal Tiuxh, tan a'e u mam iq'esal oksan quyol vatz quB'aal Tiuxh. Tan a' uva'e, qat ole'v ti'

^t 4.5 Saalmo 95.11 ^u 4.5 A' nik ex tiq'o tzaan u tz'ib'an tetz Evreeos va't u ilanchil; a'e u ilanchil uva' ib'an quB'aal Tiuxh t-vijuv q'ij uva's ma'tich iviinixsat inq'a kam s-kaqaayil. Niketz ib'an u tz'ib'an tetz Evreeos eela u ilanchil uva'a tuch' va't u ilanchil uva' nik ik'ul inq'a niman tetz Jesusu. A'etz titz'ab'al u tz'ib'an tetz Evreeos uva' ye' la' motx el ka inq'a niman tetz Jesusu, tul ye' la' itzeq u ilanchil. ^v 4.7 Saalmo 95.7-8 ^w 4.8 Josuee 22.4

ib'en ja' tu amlika'. Echetz a'xh txeoyoq qa'n inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' nik qale'. ¹⁵Tan a' vet u quB'aal JesuKriisto iq'esar oksan quyol vatz quB'aal Tiuxh uva' nik natxhon kam inq'a nik qupal s-tuul. Tul tootzaq quB'aal JesuKriisto kam inq'a ye' nik qutx'ol qupal s-tuul, atz ye'l quyak'il ti' qumaqt qib' ti' ye' ib'anax inq'a pa'v. Tan txhokoxat iku' quB'aal JesuKriisto t-kamxh pa'vil, poro ye' pa'vini.

¹⁶Echetz ye' quxo'va qujetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh ti' itxhokox vib'a'nil. Tan een taq'il u kuyb'al k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz la' itxumt quB'aal Tiuxh quvatze, atz la' taq' vib'a'nil s-qe, tul la' ilotxh o', k'uxh kamxh q'iil la' sa'on lotxhb'al s-qe.

5 ¹Tan jank'alxh inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, tan xo'l inq'a xaol nik ch'expika. Tan a' itxa'k toksal inq'a xaol vatz quB'aal Tiuxh ti' kam la' ijaq s-te. Atz a' itxa'k toksal oya tetz aq'b'al ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh. Atz a' itxa'k itz'e'sal ok oya s-jaqb'al kuyb'al pa'v vatz quB'aal Tiuxh. ²Atz a'at itxa'k u q'esar oksan yol, ti' uva' aya'l kuxh b'a'n s-te la' ib'an te inq'a ye'l itxumb'al vatz quB'aal Tiuxh, atz te inq'a tz'eqxina'q titz'ab'al vatz quB'aal Tiuxh. Tan echat kuxh inq'a iq'esar oksan yole, tan ye'laq iyak'il ti' imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a pa'v, eche inq'a xaol, inq'a ye'lat iyak'il ti' imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a pa'v. ³Xa'tetze tetxhal kuxh nik itz'e'sa ok oya s-jaqb'al kuya te quB'aal Tiuxh ti' inq'a ipa'v, atz ti' vipa'v u tenam inpaqte.*

⁴Tul ye'l u q'esar oksan yol vatz Tiuxh junt koq kuxh la' tal tib' siq'esar oksan yol vatz Tiuxh ti' ik'ulux nimla ticle'm. Pet a' la' ok siq'esar uva' quB'aal Tiuxh la' sa'on s-ti'. Eche uva' isa'ax Aroon siq'esar oksan yol vatz Tiuxh ta'n quB'aal Tiuxh.^y

⁵Echetz uva'e, ib'an quB'aal JesuKriisto. Tan ye'l quB'aal JesuKriisto junt koq toksa iq'ij ti' tok siq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Pet a' quB'aal Tiuxh alon toke'. Tul ech tal quB'aal Tiuxh ti' u Kriisto s-eche:

—Axxh inK'aol.

In qat k'aolan axh s-txheel,

—xe't quB'aal Tiuxh.^z

⁶Atz echat nik tal va't u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Poro ye'l iya'eb'al imotxeb'al

avok siq'esar oksan yol sinvatz.

Ech avatin ti' toksal yol,

eche uva' ib'an Melkisedeek,

—chich u yol.^a

⁷Tul inatxh quB'aal Jesuus Tiuxh uva's atich vatz tx'ava' tuch' vitxhi'o'l uva' atich ikameb'al, tul tira nikich ijaq va'l kam te quB'aal Tiuxh tuch' mam oq'el, atz tuch' mam txumu'm, tan tootzaqliche uva' ta'n kuxh quB'aal Tiuxh la'ich kolon ti' ye' ipal tu kamchil. Tul ab'il viyol quB'aal Jesuus ta'n quB'aal Tiuxh, tan a' ib'an kam uva' tal quB'aal Tiuxh s-te, atz ti' uva' atich ticle'm quB'aal Tiuxh s-vatz tuulb'al uva's atich vatz u tx'ava'.^b ⁸K'uxhetz iK'aolichxh quB'aal Tiuxh u quB'aal JesuKriisto, poro tetxhal kuxh pal t-vitza'lal, tul tetxhal kuxh

x 5.3 Leviitiko 9.7 y 5.4 Eeksodo 28.1 z 5.5 Saalmo 2.7 a 5.6 Saalmo 110.4

b 5.7 Tio 26.36-46; Kuxh 14.32-42; Luk 22.39-46

nimal u quB'aal Tiuxh ta'n. Tetxhal ex itzoqpisa inimal u quB'aal Tiuxh. ⁹Ma'tichetz inimat vet quB'aal Jesuus kaqaayil viyol viB'aal, ya'ne a' vet quB'aal JesuKriisto b'en s-aq'ol tetz chitpichil te inq'a xao' ti' inq'a ipa'v. Tul ye'letz vet iya'eb'al imotxeb'al u chitpichil t-inq'a pa'v vatz quB'aal Tiuxh, te jatva'l inq'a xao' la' niman quB'aal Jesuus. ¹⁰Tul a' vet quB'aal Jesuus ok siq'esal oksan yol vatz Tiuxh ta'n quB'aal Tiuxh, eche tok Melkisedeek.

**A' u yole ti' inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ye' nik isa'
ik'ulux tel jolt txhusb'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh**

¹¹Poro mamala tel kuxh yol toq qal sete ti' u quB'aal Jesuus. Pet a'e tan, tza'l kuxh talax sete, tan ye' nik ib'ix tevi'. ¹²Tan a' vet ek'ulel uva', a' koq vet ex la' txhusun ex, ti' uva' na'y tzaan etok s-niman tetz Jesuus. Pet a'e tan, a' tel kuxh nik esa'e' uva' ant koqxh o' txhusun tel ex; tul ant koq kuxh qutxhus sete inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' b'axaxh qutxhusta'. Tan ech tel kuxh etatin nik eb'an, eche inva'q ne' uva' ta'l txh'u' tel kuxh isa', tul a' vet ik'ulel uva' tx'ix vet la' tetxhb'u'. ¹³Echetz jatva'l inq'a a' koq kuxh qutxhus s-te inq'a txhusel vet s-te qa'n nik tale'. Tan a' ye' nik motx topoon ti' tootzaqile' jab'istee uva' la' motx ib'an ti' tatin vatz quB'aal Tiuxh, maq a' u b'a'n, atz maq u ye'b'a'n. Tan ech kuxh tatin, eche va'q ne' uva' ta'l txh'u' tel kuxh isa'.

¹⁴Pet jatva'letz inq'a txhab'amal vet tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh ta'n, tan a'etz inq'ae, at vet itxumb'al ti' ib'en s-te jab'istee u b'a'n, atz jab'istee u kan-txhaq vatz quB'aal Tiuxh. Tul tootzaqle kam la' ib'an txhaqpaq ti' inq'a tatine'. A'etz inq'ae q'est vet tatin vatz quB'aal Tiuxh, eche tatin inq'a q'esla xao' uva' tx'ix vet nik tetxhb'u'.

**A' u yole, ti' uva' ye' la' itanb'a inq'a niman tetz
Jesuus inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh**

6 ¹Echetze ex, jit kuxh a' etitz'a uva' ant tel kuxh la' etxhus etib' ti' inq'a txhusb'al uva' ixeteb'alxhtu', inq'a alel vet sete qa'n ti' u quB'aal JesuKriisto. Pet a' vet quk'aq qib' s-ti' setuch', ti' itxhab'al tel jolto'q iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' a'l tel la' quch'ij k'atz quB'aal Tiuxh ta'n. Tan eche taq'ax ja' va'q otzotz, tan jit jatpaqul kuxh la' aq'ax ku' vixe'. Echetz jit jatpaqul kuxh la' q'a'v ex ti' itxhusux inq'a ab'imalexh vet eta'n. Jank'ale vetootzaqit ti' ye' ib'anax inq'a kantxhaq uva' nimamich kuxh eta'n s-na'ya, tul a' kuxh u kamchil vatz quB'aal Tiuxh k'aqel ta'n; atz tuch' uva' k'uqlel vet ek'uul ti' u quB'aal Tiuxh; ²atz tuch'at ti' veku' xe' a'; atz tuch' ti' taq'ax ja' eq'ab' tivi' inq'a xao' ti' ik'ult viTiuxhil Tiuxh; atz tuch' ti' titz'e'v inq'a kamna'q; atz tuch' ti' u taq't ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul ti' tatin inq'a xao' s-vatz; atz ti' uva' tal la' motx b'enka uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ³Pet a'l teletz la' qutxhust tel inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' inq'a ootzaqimal vet qa'n, oq quB'aal Tiuxh la' sa'on.

⁴Tan qat etootzaqil vet viyolb'al quB'aal Tiuxh s-b'a'n, eche etxiqul vet ta'n va'q txiqub'al. Tul qat enatxhl vet vib'a'n timer u oya tetz chitpichil uva' taq' quB'aal Tiuxh uva' een t-amlika'. Atz qat ek'ull vet vib'a'n timer viTiuxhil Tiuxh. ⁵Tul tira qat b'eny vet sete vib'a'n timer viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz qat motx etill

inq'a mam b'a'nil qat b'anax vatz tx'ava' tuch' u nimla vatz ticle'm quB'aal Tiuxh, atz ti' ib'axab'sal ik'utxhux inq'a mam b'a'nil, inq'a ya'n tule'.

⁶Qatetzxh motx etab'il inq'a nik val sete, tul xamtel at txhan vet jolol sexo'l nik alon uva' ye' la' inima txha vete'. Pet ab'ivaq s-b'a'n kam uva' nik vale'. Tan oqetz la' etanb'a inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, ye'letz la' utxh vete' uva' tik' la' etitz'a txha vet etib' inpaqte ti' inimal u Kriisto, atz la' ek'axa txha vet etib' paqte ti' etel ka ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan oqetz ech la' eb'ane, tul eelaetz kuxh vete s-tuch' uva' ant kuxh etaqt' ja' viK'aol quB'aal Tiuxh vatz kurus ti' iyatz'ax el. Atz eelaatetz kuxh vete s-tuch' uva' ex nik ch'ixvisan viK'aol quB'aal Tiuxh inpaqte.^d

⁷Echetz jank'al inq'a xao, inq'a nik ich'ij k'atz quB'aal Tiuxh, tan ech b'anel ta'n s-eche. Tan jank'ale tatin u tx'ava', tan b'iitxhaqul tuul iku' jab'al s-tiib'a, tul nik tak'e'. Echetz nik taqt' vet u txhiko ivatze te ja'l uva' nik koon u tx'ava', tul nik tav s-tuul. Echatez nik tul vib'a'nil quB'aal Tiuxhe tiib'a inq'a xao, inq'a nik niman.

⁸Pet jank'al inq'a xao, inq'a nik iq'a'v s-ti', tan ech b'anel ta'n s-eche. Tan jank'ale tatin tanto'q u tx'ava' uva' k'uxh nik iku' jab'al s-tiib'a, tul ch'i'x kuxh la' itz' s-tuul, tuch' pa'l, ye'xhkametz itxa'k. Atz ye'l ib'a'nil quB'aal Tiuxh s-tiib'a, pet a'l la' taq'ax vet ja'p ye' b'a'nla s-tiib'a, atz tz'e'samal la' tel vete'.^e

⁹K'uxhetz k'axk'o b'eeq tab'il inq'a yol nik qal sete, ex niman tetz Jesuus, ex inq'a nik quchiib' seti', pet at s-ti'ile nik qalvat sete. Tan a' nik qitz'a seti' uva' ye'l ex la' el ka ex. Tul a' nik qitz'a seti' uva' la' ek'ul u b'a'nil. Tan chitel vet ex t-inq'a epa'v. ¹⁰Poro jikxh u quB'aal Tiuxh, tan b'ane la' koq sotz s-k'uul taq'ax vetx'aqam' ti' vetaq'on qat eb'an s-vatz, atz, ti' uva' at etanima ti' quB'aal Tiuxh qat eb'ana. Tan nikich elotxh inq'a niman tetz Jesuus, tul ile ant kuxh seb't ex ti' lotxho'm s-txheel.

¹¹Pet a' nik qusa'e' uva' ye' la' motx etanb'a ib'anax u lotxho'm uva' nik eb'ane'. Pet a'l tel eya'lut etib' ti' u k'uula'm uva' la' eb'an tuulb'al jank'al q'ij esaq vatz u tx'ava'. Echetz la' ik'ue'v ek'uule ti' ik'ulux u tx'ak uva' nik etx'eb' k'atz quB'aal Tiuxh. ¹²Tul jit kuxh q'e'yil la' eb'ana. Pet ech eb'an, eche ib'an jolol inq'a xao, inq'a k'uqlichxh ik'uul ti' itx'eb't inq'a b'a'nil uva' alelich ka taq'ax s-te ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye' nikich ipal ik'uul ti' itx'eb'ex u b'a'nil.

d 6.6 A' nik tal u versiikulo ti' inq'a tij imam Israeel, inq'a ma't tok vet s-niman tetz Jesuus. Tan a' nikich motx titz'a vet iq'a'v ka, atz ye'lich la' motx nimal vet quB'aal Jesuus ta'n. Pet antxh la'ich motx inima vet u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel inpaqte tuch' inq'a b'ek'b'al itz'ib'a ka Moisees nikich motx tale'.

Jatva'letz inq'a niman tetz Jesuus uva' nikich iq'a'v ti' inimal u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, tan tetxhal nikich motx tex vatz inq'a iq'osal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul tetxhal nik nalach tale' uva' ye' vet la' txh'uye'v ti' inimal inq'a txhusb'al ti' Jesuus uva' nimamalach ta'n. Atz va't iyol nikich motx tale' uva' jit iK'aol Tiuxh quB'aal Jesuus s-vatz. Atz nikich motx tale' uva' ant kuxh ti' ipa'v quB'aal Jesuus yatza'xik el, atz aq'ax ja' vatz kurus. Pet jit ti' vipa'v inq'a xao yatza'xik el quB'aal Jesuus. Atz itoxv iyol nikich motx tal ti' quB'aal Jesuus uva' Satanaas nikich aq'on ticle'm quB'aal Jesuus ti' ib'anax inq'a mam kaeb'al aanima. Jit quB'aal Tiuxh aq'on. A'etz oxva'l viyol inq'a niman tetz Jesuuse la'ich tal s-b'axa vatz inq'a q'osal uq'e'yb'al, echetz la'ich inimal vete ta'n inq'a tij imam Israeel uva' jit vet niman tetz Jesuus. Echetz nik tiq'ot tzaan u tz'ib'an tetz u versiikulo u yol, ti' uva' la' k'axb'isal quB'aal Jesuus inpaqte ta'n. Niketz ib'an u tz'ib'an tetz Evreeos ya'l ti' talax te inq'a niman tetz Jesuus, tan a' k'aqel ta'n uva' ye' la' motx q'a'v ka inq'a niman tetz Jesuus ti' inimal quB'aal Jesuus. e 6.8 Jeenesis 3.7-18

**A' u yole, ti' uva' k'uqleb' k'uul viyol quB'aal Tiuxh uva' tal ti'
taq'ax val u mam b'a'nil te Avra'aam, a'e u quB'aal Jesusus**

¹³Echetze uva' ib'an quB'aal Tiuxh uva's talt taq'ax u b'a'nil te Avra'aam, tan tetxhal itx'eb' Avra'aam kam uva' tal quB'aal Tiuxh s-te. Tan tal ka quB'aal Tiuxh viyol. Tul tetxhal ela'pun uva' tala. Tan antxh quB'aal Tiuxh tiq'o tzaan tib' s-tuul ti' talta' uva' tetxhal la'ich inima viyol. Tan ye'xhab'il inva'to'q atich tiib'a quB'aal Tiuxh uva' niim koq s-tiib'a tul la'ich tiq'o tzaan s-tuul ti' inimal viyol. ¹⁴Poro ech tal quB'aal Tiuxh s-eche:

—La' opoon va'l q'ij,
tul mam yol la' vaq't vinb'a'nil seeb'a.
Tul la' inna'sa inq'a avij amam.
Tul elom koq vet tatxhul la' ib'ana,
—xe't quB'aal Tiuxh.^f

¹⁵Tul ye'l Avra'aam pal ik'uul ti' itx'eb'ex u b'a'nil. Echetz ik'ult Avra'aame u b'a'nil uva' ma'tich talt quB'aal Tiuxh taq'ax s-te.

¹⁶Jank'ale nik ib'an inva'q xaal ti' ik'uib'at va'q iyol, tan ech ivatz va'q vimol uva' palna'q tikle'm s-tiib'a nik talvat uva' tetxhal la' inima viyol. A'etz vet talaxe uva' tetxhal la' inima vet viyol uva' qat tal vatz uva' palna'q tikle'm s-vi'.

¹⁷Echetz uva'e ib'an quB'aal Tiuxh ti' ik'uib'at viyol te Avra'aam. Tan a'ich isa' quB'aal Tiuxh uva' tira la'ich ik'utxh te inq'a xaal uva' la'ich k'ulun u b'a'nil uva' alelich ka ta'n. Tul mij paqul la'ich q'a'v quB'aal Tiuxh ti' viyol. ¹⁸Xa'tetze ka'va'l iyol quB'aal Tiuxh ik'uib'a ti' talt viyol, echetz ye'lich la' utxh ijalpe'. Tan ye'l paqul la' itz'eq quB'aal Tiuxh tzij. Echetz la' itxhej k'uqleb' quk'uule, jank'al o', uva' tira aya'l quk'uul qat leqon u b'a'nil uva' nik qutx'eb'e' uva' taltzii quB'aal Tiuxh taq'ax s-qe. Tul nik itxhej qutial ta'n u mam b'a'nil. ¹⁹Tan u b'a'nil uva' nik qutx'eb'e', tan k'uqleb'al k'uul. Tul txha-b'amal vet tatin s-quk'atza, eche inva'q txh'itxh' uva' nik txhab'an tatin va'q vaarko vi' u a'; tul ye' la' vuuli. Tul k'uqleb' k'uul, tan tetxhal qoka'p vatz quB'aal Tiuxh. Tan ye' vet o' nik qumaqax ta'n u b'u'q u q'anb'al tetz tuul u Tatib'al quB'aal Tiuxh.^g ²⁰Tan a' u quB'aal Jesusus b'axich ipalo'k s-qi'. Tan a' iq'on b'ey s-quvatz ti' tok s-mam iq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul ech vet tok siq'esar oksan yol s-b'enenamen, eche tok Melkisedeek siq'esar oksan yol vatz Tiuxh ta'n quB'aal Tiuxh.^h

**A' u yole ti' u quB'aal Jesusus uva' ta'n kuxh palna'q tikle'm
vi' jatva'lxh inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh**

7 ¹Tan a' Melkisedeek niim tikle'm, tan mam iq'esar tu tenam Saleem. Tul a' u nimla quB'aal Tiuxh oksan Melkisedeek siq'esar oksan yol vatz Tiuxh. Tul taq' Melkisedeek b'a'nil tiib'a Avra'aam uva's iq'a'v vet Avra'aam tu txh'a'o ti' teesal iq'ij jolol inq'a mam iq'esar. Tan ul k'uluxoq Avra'aam ta'n Melkisedeek. ²Tul taq' Avra'aam juunil te txhaq laalavil inq'a kam te Melkisedeek, tul ka'va'len nik elka'pun u b'ij Melkisedeek. Ech nik elka'pun u b'axa s-eche: «Mam iq'esar uva' jikxh nik taq't ku' yol tinuqul,» chich tela'pun. Ika'v

nik elka'pun: «Mam iq'esal t-tenam Saleem,» chiche. Tan a' nik elka'pun u yol Saleem: «Taq'ax b'a'n'il xo'l inq'a xao!,» chiche.¹

³Poro ye'ich ootzaqimal itxutx ib'aal Melkisedeek. Tul ye' tz'ib'amal k'uyaq imam; atz ye' ootzaqimal vixe'teb'al u q'ij isaq; atz ye' ootzaqimal vimotxeb'al u q'ij isaq. Pet eelaich kuxh b'iil tatin Melkisedeek tuch' viK'aol quB'aal Tiuxh ti' toksal yol vatz quB'aal Tiuxh. Pet viK'aol quB'aal Tiuxh, tan txhab'amal kuxh tatin ti' toksal yol vatz Tiuxh s-b'enamen.

⁴B'enoqetz sete uva' nimla vinaqich tatin Melkisedeek, tan a' taq'vat Avra'aam, u k'uy qumam, juunil te txhaq laalavil inq'a kam te Melkisedeek, inq'a kam uva' tiq'o vet tzaan Avra'aam uva's tole'v ti' u txh'a'o. Tul a'ich Avra'aam uva' niimich tatin s-quvatz.

⁵Tul qootzaqletza uva' quB'aal Tiuxh b'ek'on uva', a' la'ich aq'axik juunil te txhaq laalavil inq'a kam te inq'a oksan yol vatz Tiuxh, inq'a tij imam Levii. Tetxhal la'ich ik'ul inq'a tij imam Levii juunil te txhaq laalavil inq'a kam uva' nik itx'ak u tenam itxheja', k'uxh antxh imol s-tijaq imam Avra'aam.^j

⁶Echetze Melkisedeek, tan b'ane tij imam Leviich koq, tul ik'ul Melkisedeek juunil te txhaq laalavil inq'a kam te Avra'aam. Tul taq' Melkisedeek b'a'n'il tiib'a Avra'aam uva' ma'tich talt quB'aal Tiuxh taq'ax u b'a'n'il s-te. ⁷Tul ye'xh tza'l nik ib'en s-qe, tan ja'l uva' nik aq'on b'a'n'il tiib'a vimol, tul a'etz uva'e palna'q tiqle'm vi' uva' nik k'ulun u b'a'n'il. Eche uva' ib'an Melkisedeek te Avra'aam.

⁸Poro jank'aletzxh inq'a tij imam Levii nikich k'ulun juunil te txhaq laalavil inq'a kam, k'uxh la'ich motx kami. Pet koq Melkisedeek, tan aq'ax u b'a'n'il s-te ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz eela tuch' uva' ile ant kuxh itz'lele, tan ye'xh-kam tz'ib'amal ka vikameb'al.

⁹A'etz nik elka'pun uva', a' Avra'aam xe'tisan taq'ax juunil te txhaq laalavil inq'a kam. Pet xamtich ik'ul vet inq'a tij imam Levii juunil te txhaq laalavil inq'a kam te u tenam. A'etz talaxe uva', a'xh Avra'aam b'axich ixet' ti' taq'ax laalavil inq'a kam, xamteletx ik'ul vet Levii te inq'a tij imam Israeel. ¹⁰Tan ye'naqich titz'al tul Levii tzitza vatz tx'ava' uva's ul ik'ulux Avra'aam ta'n Melkisedeek. Ape k'uxhetz ye'naqich uluq Levii vatz tx'ava', poro a' vet Avra'aam, u k'uy imam Levii, b'axich tule'. Tul xamtel la'ich txhej vet tij imam.

**A' u yole' ti' ka'va'l u txumb'al uva' ijeqb'a ka
quB'aal Tiuxh ti' toksal yol vatz Tiuxh**

¹¹K'uxh atichxh vet inq'a oksan yol vatz Tiuxh s-iq'on ivi' tuq'e'yb'al inq'a tij imam Levii, inq'a b'ek'b'al nikich motx oksan, tul jitoq nikich itz'eq itzi' ivatz ib'en inq'a tij imam Israeel s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh ta'n. Atz ye' nikich tole'v ti' ijexhonaq ok k'atz quB'aal Tiuxh. Xa'tetze tik' taq' vet quB'aal Tiuxh va't oksan yol s-vatz. Tan eche uva' nikich koq itz'eq itzi' ivatz ib'en inq'a xao! s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, tul jitetz tetxhale la'ich ul inva'to'q iq'esal oksan yol uva' echich, eche Melkisedeek. ¹²Pet ti'etz uva' qat jalpul vet inq'a txumb'al ti' u oksa yol vatz Tiuxh, tul antetz vet inq'a b'ek'b'al motx jalpi.

¹³A'etz nik qalvat ti' Va'l u q'esal oksan yol vatz Tiuxh uva' jit eela ixa'n'il tuch' ixa'n'il jolt inq'a oksan yol. Tan jitich Levii koq k'uy imam. Atz jitoq

atich k'uy imam uva' oksanich koq yol vatz Tiuxh ti' tok oya vi' u natxhk'uu-lab'al. ¹⁴Pet ootzaqimaletza uva' een elna'q tzaan quB'aal Jesuus xo'l inq'a ixa'nil Judaa. Tul ye'xhkam tal ka Moisees uva', a' la'ich txhejk inva'q oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Judaa.

¹⁵Poro tira nik ib'en s-qe uva', ex jalpoq kam uva' alelich ta'n quB'aal Tiuxh ti' toksal yol vatz Tiuxh. Tan nik qile' uva' ex txheoq va't oksan yol vatz Tiuxh, uva' eche itxhej Melkisedeek, uva' jalel tib' tuch' inq'a tij imam Levii. ¹⁶Tan jitetz vet s-ti' ja'l k'uy imam, eche uva' nik tal inq'a b'ek'b'al. Pet oketz s-oksan yol vatz Tiuxh, ti' uva' quB'aal Tiuxh aq'on q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹⁷Tan ech tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' tok u Kriisto siq'esal oksan yol vatz Tiuxh s-eche:

—Poro ye'l iya'eb'al imotxeb'al
avok siq'esal oksan yol sinvat.
Ech avatin ti' toksal yol,
eche uva' ib'an Melkisedeek,
—chich u yol.^k

¹⁸Echetz tel vet ka iq'ije inq'a na'yla txhaq b'ek'b'al, tan ye' ole'v ti' ib'en inq'a tij imam Israeel s-jik vatz quB'aal Tiuxh ti' inimal'. Atz inq'a jitoq ela'pun ta'n kam uva' isa' quB'aal Tiuxh. ¹⁹Tan tira ye' ole'v inq'a na'yla txhaq b'ek'b'al ti' ib'en inq'a tij imam Israeel s-jik vatz quB'aal Tiuxh ti' inimal inq'a b'ek'b'al. Pet tik'en itxhok quB'aal Tiuxh va't txumb'al ti' ib'en s-jik s-vatz. A'etz uva'e, ole'v vet ti' ijettxhon ok inq'a xao' k'atz quB'aal Tiuxh. Atz nikat ik'utxh vet val u b'a'nil s-qe uva' nik qutx'eb' vete' uva' tira palna'q vet ticle'm. Ti'etz uva' at vet va'l b'a'nil nik qutx'eb'e', echetz nik qujetxhon oke k'atz quB'aal Tiuxh.

²⁰Tul quB'aal Tiuxh alon toksal u Kriisto siq'esal oksan yol s-vatz. Tul tiq'o tzaan quB'aal Tiuxh val u yol ti' ijeqb'at viyol s-ti'. Pet k'uxhetz ok jolt inq'a oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel, aloq ye'l va'q yol tiq'o tzaan quB'aal Tiuxh ti' ijeqb'at toke'. ²¹Pet koq u Kriisto uva' nik qale', tan ech tal quB'aal Tiuxh s-ti' s-eche:

—Qat tal quB'aal Tiuxh va'l iyol s-ti'.
Tul ye'l paqul la' q'a'v ti' viyol
uva's ech tal s-eche:
«Poro ye'l iya'eb'al imotxeb'al
avok siq'esal oksan yol sinvat.
[Ech avatin la' ib'an, eche Melkisedeek,]»
xe't quB'aal Tiuxh,
—chich u yol ti' u Kriisto.^l

²²Echetz s-ti'ile uva', a' vet quB'aal Jesuus toksa quB'aal Tiuxh s-jeqb'an tetz va't viyol uva' palna'q vi' uva' ijeqb'a s-b'axa.

²³Poro eche inq'a oksan yol vatz Tiuxh, inq'a tij imam Levii, tan sib'al'en vet tatxhul ex ib'ane'. Tan nikich motx itz'eq q'ij isaq vatz tx'ava', tul nik ikame'. Tzitzietz nikich motx tel vet ele t-tiqle'm s-oksa yolil.

²⁴Pet koq u quB'aal Jesuus, tan ye'l telab'al ti' tatin siq'esal oksan yol vatz Tiuxh. Tan tira ye'l iya'eb'al imotxeb'al u q'ij isaq. ²⁵Echetz s-ti'ile tira chitel

kuxh vet ta'n quB'aal Jesusu, jatva'l inq'a nik ijetxho'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh ta'n quB'aal Jesusu. Tan at ticle'm, atz b'enenamen at kuxh ti' ijaqax kuya te quB'aal Tiuxh ti' inq'a niman tetz.

²⁶Tul ik'ulelxhtu' uva', a' vet quB'aal JesuKriisto ok siq'esal oksan yol vatz Tiuxh, uva' ech tatin s-eche: Mij ta'n va'q ipa'v. Ye'l va'q pa'v nik tul s-k'uul. Atz ye'l inva'q kantxhaq ib'ana. Tul jetxhich vet el tib' k'atz inq'a aj pa'vom. Atz aq'ax ticle'm tu amlika' vi' jank'al inq'a at tu amlika'.

²⁷Jitetz ech, eche inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel, tan jit tetxhal koq kuxh la' itz'e'sa ok inq'a oya vatz quB'aal Tiuxh jun q'ij. Tan eche inq'a oksan yol xo'l inq'a tij imam Israeel, tan b'axa nik motx itz'e'sa ok inq'a oya vatz Tiuxh ti' inq'a ipa'v, ya'ne nik ijaq kuya te quB'aal Tiuxh ti' vipa'v inq'a xaol.

Pet koq quB'aal Jesusu, tan paqul kuxh taq' tib' kamoq ti' ijaqax kuya ti' jank'al vipa'v inq'a xaol.^m

²⁸A'etz nik ib'en s-qe uva' ta'n kuxh ib'an inq'a b'ek'b'al toksalaq iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, inq'a ye'l iyak'il ti' imaqt tib' ti' ib'anax inq'a pa'v.

Pet koq u yol uva' tal ka quB'aal Tiuxh ti' tok u Kriisto s-oksan yol vatz Tiuxh, tan xamtich vet ib'ana, ma'tich taq'ax ka inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees. Tan a' vet viK'aol quB'aal Tiuxh toksa siq'esal oksan yol vatz Tiuxh tuch' u ka'v iyol. Tan tira jiklel kuxh tatin taanxelal vatz quB'aal Tiuxh, tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al tatine'.

A' u yole, ti' uva', a' vet quB'aal Jesusu viq'esal oksan quyol vatz Tiuxh, tuulb'al vika'v iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a tuch' inq'a niman tetz Jesusu

8 ¹A'etz taq'il u quyol uva' seb't qalt sete: A'e, uva' at Va'l q'esal oksan yol vatz Tiuxh nik lotxhon o', uva' mij ta'n inva'q ipa'v ati. Tul ile k'uqlel vet tiseb'al quB'aal Tiuxh ti' ix'e'sal taq'ax ku' yol tinuqul tu nimla tatib'al quB'aal Tiuxh tu amlika'. Tan ech ik'uqe'v quB'aal Tiuxh, eche ik'uqe'v aq'ol ku' yol tinuqul." ²Tul tiqatz tilix tuul oka'p tal uva' nik natxhk'uulalik quB'aal Tiuxh. Atz tiqatz tilix u nuqlaxh tilan tatib'al quB'aal Tiuxh uva' quB'aal Tiuxh b'iton, pet jit inva'q vinaq b'iton.

³Poro jank'alxh inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh, inq'a tzitza vatz tx'ava', tan a' taq'on toksal inq'a oya, atz itz'e'sal ok oya vatz quB'aal Tiuxh. Tul tetxhal kuxh iq'omal kamxh inva'q oya ta'n ti' toksal vatz quB'aal Tiuxh. ⁴Echetze uva' atich koq quB'aal Jesusu tzitza vatz u tx'ava', tul ye'leb' quB'aal Jesusu oksal s-tatxhul xo'l inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh. Tan ataqich iq'esal oksan yol vatz Tiuxh uva' tiqatzich taq'ax ok oya vatz quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees.

⁵Poro kam uva' nikich motx ib'an inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh tzitza vatz tx'ava', tan a' kuxh nikich teesa ivatzib'al kam uva' nikich tutxh tu amlika', atz ech kuxh nikich motx ib'an, eche tilix icheonal inva'q kam. Tul echatxh, eche uva' tal quB'aal Tiuxh te Moisees uva's toqna'qich ib'it vet Moisees u b'u'q tostixh s-na'ya. Tan ech tal quB'aal Tiuxh te Moisees s-eche:

—Txhab'axh ib'itix s-b'a'n
jank'al inq'a kam

uva' k'utxhux see vi' u vitz.
 Poro tira echatxh la' ab'an
 eche u etxhlal k'utxhux see,
 —xe'te.^o

⁶Petetz vet uva' s-txheel, tan sib' palna'q vet tikle'm u quB'aal Jesuus vi' inq'a oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul sib'at palna'q tikle'm vika'v iyol quB'aal Tiuxh uva' aq'el ka tiq'ab' u quB'aal JesuKriisto, vi' u b'axa iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a tuch' inq'a tij imam Israeel. Tan sib' telatetz palna'q inq'a mam b'a'n'il uva' taltzii quB'aal Tiuxh taq'axe' vi' inq'a b'a'n'il uva' taltzii quB'aal Tiuxh taq'ax tu b'axa iyol.

⁷Poro eche uva' tira koq b'a'n u b'axa yol uva' jeqb'ali, tul ye'xhkametzeb' vet va'to'q yol la'ich jeqb'ali.

⁸Pet iyaj quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel. Tul ech tal quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tetxhal toq opoonoq inva'l q'ij
 uva' toq injeqb'a va't vinyol setuch',
 ex inq'a tij imam Israeel,
 atz ex inq'a tij imam Judaa.

⁹Poro jit vet ech u yol
 toq injeqb'a setuch'
 eche uva' injeqb'a tuch'
 inq'a k'uy emam
 uva's ex intxh'iqit tzaan
 tuulb'al Ejiipto,
 tul a', in iq'on ib'ey.
 Tan jit nuq koqxh motx tal
 inq'a k'uy emam,
 ti' inimal vinyol uva'
 motx injeqb'a ka s-tuch'.
 Echetz motx vaq't kae
 inq'a k'uy emam s-junal.
 In nik alon u yol.

¹⁰Tuulb'aletz inq'a q'ij,
 inq'a ya'n tule',
 tul toq injeqb'a ka va't vinyol
 tuch' inq'a tij imam Israeel.
 In nik alon u yol.
 Tan la' vaq' tootzaqi
 inq'a tij imam Israeel vinyolb'al.
 Atz la'at vaq' itxey taanima vinyolb'al,
 tul la' kaj vinyolb'al tu taanima,
 atz eche tz'ib'amal la' ikaj s-tuul.
 Tul a', in iTiuxh la' ib'ana.
 Tul intenam la' ib'ana.

¹¹Tul jit la' nal koq itxhus

inq'a imol ti' vootzaqile',
 atz jit ech koq la' tal te
 inq'a imol s-eche:
 «Nima u quB'aal Tiuxh,»
 chaq koq.
 Tan jank'alxh vet inq'a xao!
 la' ootzaqin in,
 k'uxh q'es, atz k'uxh txul.

¹² Tul la' inkuy inq'a kantxhaqla
 txumb'al nik motx ib'ane'.
 Tul ye'l inpaqt la' vulsa vet
 inq'a ipa'v sink'uul,
 —xe't quB'aal Tiuxh.^p

¹³ Niketz tal quB'aal Tiuxh uva' va't vinyol chiche. A'etz talaxe'e uva' ye' vet nik toksa u b'axa iyol s-tuul; atz palna'q vet ka. Jab'isteetz uva' palna'q vet ka, tul ye'letz vet itxa'ke. A'etz vet talaxe uva', a' vet toq sotzoq el.

**A' u yole ti' u b'axa yol uva' ijeqb'a ka quB'aal
 Tiuxh tuch' inq'a tij imam Israeel**

9 ¹ A'etz vet va't u yol toq qal s-txheel ti' u b'axa iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a ka tuch' inq'a tij imam Israeel s-na'ya. Tan nimal kuxh yol b'e-k'eliche ti' kam la' ulb'el inatxhax Tiuxh. Atz nimal kuxh b'ek'eliche ti' val u b'u'q tostiuxh tzitza vatz u tx'ava'. ² Ka'va'lenichetz tuul u b'u'q tostiuxh. Tan atich u b'axa tuul; a'e, uva' Tiuxhla Atib'al tal uva' atich val u txiqub'al s-tuul, atz atich val u meexha tuch' inq'a paan uva' nikich tok vatz quB'aal Tiuxh.^q

³ Ya'ne nik taq'ax vet ka vika'v chelkin b'u'q, jatxb'al tetz tuul u b'u'q tostiuxh, tul tzitzi atich vet vika'v oka'p u tuul. A'e u Tatib'al QuB'aal Tiuxh.^r ⁴ Tul atich val u natxhk'uulab'al tetz tz'e'sab' insieenso s-tuul uva' ooroich-xhtu'. Atz atich val u kaaxha s-tuul uva' ooroichxh u tuul, atz u ti' inpaqte. A'e u tiuxhla kaaxha. A'ichetz u tetxhlal viyol quB'aal Tiuxhe uva' ijeqb'a ka, ti' uva' la'ich atin xo'l inq'a tij imam Israeel. Atichetz ku' val u kam tuul u kaaxha uva' echich ib'anax, eche uk'al, tul ooroichxhtu'. Tul atich ku' ka'ox-va'l inq'a manaa s-tuul. Atz ant vib'aara Aroon uva' xalmit s-na'ya atich ku' tuul u kaaxha. Tul ant inq'a lepkin sivan, inq'a tz'ib'amich viyol quB'aal Tiuxh s-vatz uva' ijeqb'a ka, atich ku' tuul u kaaxha.^s

⁵ Vi'etz vet u kaaxha b'itich ja' ka'va'l vivatzib'al aanxel s-tetxhlal uva' xee-naliche, atz a' inq'ae, nikich k'utxhun u nimla tatin quB'aal Tiuxh. Tul a' inq'a ixich' inq'a aanxel joqlich ja'p tiib'a u kaaxha tal uva' nik tzikulik u kaq s-jaqb'al kuya. Atetz itxakunb'al junun inq'ae, atz at nik elka'pun. Pet ye' la' utxh qalt vet jank'al uva' nik elka'pun, tan sib' tel talaxe'.^t

⁶ Echetz tatine u b'u'q tostiuxh. Tul jun q'ij nikich ipalo'k inq'a oksan yol vatz Tiuxh tuul u Tiuxhla Atib'al ti' ib'anax u taq'on ti' inatxhk'uulal quB'aal Tiuxh.^u ⁷ Pet koq tu Tatib'al quB'aal Tiuxh, tan ta'n kuxh viq'esal oksan yol

p 8.12 Jeremias 31.31-34 q 9.2 Eeksodo 25.23-30; 26.31-33 r 9.3 Eeksodo 26.31-33

s 9.4 Eeksodo 30.1-6; 25.10-16; 16.33; Números 17.8-10; Deuteronomio 10.3-5

t 9.5 Eeksodo 25.18-22 u 9.6 Números 18.2-6

vatz Tiuxh nikich ib'eno'k s-tuul. Tul paqul kuxh nikich ib'eno'k tu Tatib'al quB'aal Tiuxh tuulb'al va'l ya'b'. Tul tetxhal kuxh iq'omich ok kaq ta'n t-inva'q atib'al s-jaqb'al ikuya ti' vipa'v, atz ti' vipa'v u tenam. Tan ye' nikich ib'en te u tenam oq pa'v uva' nikich motx ib'ane'.⁸

⁸A'etx nik taq' vet viTiuxhil Tiuxh qootzaqi uva' ye'x qile't ib'a'nil vipalo'k u quB'aal JesuKriisto tu Tatib'al QuB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', tuulb'al uva' ant kuxh atil u b'axa tuul u b'u'q tostiuxh, u Tiuxhla Atib'al. ⁹Tuulb'alez uva' ant kuxh atil u Tiuxhla Atib'al, u b'axa tuul u b'u'q tostiuxh, tan a' nik elka'-pun ti' inq'a nik tutxh s-txheel. Tan a' nik ik'utxh s-qe uva' ye' nik tole'v inq'a oya, atz ye' nik tole'v inq'a nik itz'e'sal ok vatz quB'aal Tiuxh, ti' ikuyux vipa'v inq'a nik niman inq'a b'ek'b'al. Tan ye' nik tole'v ti' isotzsal el u pa'v t-inq'a titz'ab'al. ¹⁰Ke'chetz koq la' isotze'l t-inq'a titz'ab'al inq'a xaal. Tan a'q kuxh txh'uyel ti' kam inq'a b'ek'b'al ti' kam etxhb'ub'al la' motx tetxhb'u; atz kam etxhb'ub'al ye' la' motx tetxhb'u; atz kam la' uk'ali; atz kam ye' la' uk'ali; atz ti' jatvatzul txumb'al tetz tx'ajb'al tetz inq'a kam vatz quB'aal Tiuxh; atz kam b'a'n s-txhi'el; atz kam ye'b'a'n s-txhi'el. Aya'letx inq'ae b'ek'el te inq'a xaal la' ib'ana, tetxhal tul tu q'ij ti' vijalp u b'axa yol.

A' u yole ti' u kaq uva' nik ib'anb'el ti' ijaqax kuya vatz quB'aal Tiuxh

¹¹Echetz s-ti'ile ul u quB'aal JesuKriisto, viq'esal oksan yol vatz Tiuxh ti' ijalp u b'axa yol, atz ti' toksal inq'a b'a'nla txhaq txumb'al s-tuul, inq'a iq'omich ta'n quB'aal JesuKriisto. Ma'tichetz ib'ant vet inq'ae, tul pal vet ok quB'aal JesuKriisto tuul u tostiuxh tu amlika', u tostiuxh uva' sib' ticle'm, atz sib' talaxe', atz uva' jit xaal b'iton, atz jit ib'ito'm alam aanima. Tul jit a' koq ib'anax uva's iiviinqixsal inq'a kam tzitza vatz tx'ava'. ¹²Paletx vet ok quB'aal JesuKriisto tuul u tostiuxh uva' een tu amlika', yekich ok tu Tatib'al quB'aal Tiuxh. Aloq jitetz tuch' koq ikaqal inq'a yak'a tzentun, atz jit tuch' ikaqal inq'a chelem yak'a va'k, pet antxh tuch' vikaqal palko'k. [Tul ta'ne paqul palo'k vatz quB'aal Tiuxh, tul tzitzi ikaj ka tu Tatib'al quB'aal Tiuxh.] Tul tzitzi tole'v ti' ikaj vet va'l kuyb'al pa'v uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹³Nikichetz itxakun vikaqal inq'a yak'a va'k tuch' vikaqal inq'a yak'a tzentun, atz tuch' vitza'il vitxhi'o'l inq'a ixoq tal va'k ti' taq'ax b'en inq'a xaal s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh, inq'a nikich itz'ilu tib' vatz quB'aal Tiuxh. Tan nikich itzikul ok vikaqal txoo s-ti', atz nikich itzikul ok vikaqal txoo ti' inq'a kam s-jaqb'al kuya vatz quB'aal Tiuxh. B'antan tx'ael vet u ti'e'l vatz quB'aal Tiuxh nik ib'ane'.

¹⁴Pet ech koq vikaqal quB'aal JesuKriistoe, tan sib' palna'q ticle'm. Atz sib' ticle'm viTiuxhil Tiuxh at k'atz quB'aal JesuKriisto uva's taq't tib' yatza-xoq el ti' itxhojp inq'a pa'v. Tul tira ye'l inva'q pa'v tokxa u quB'aal JesuKriisto tuulb'al uva's tul vatz tx'ava', tul taq' tib' s-oya vatz quB'aal Tiuxh. Tul sib' palna'q ticle'm vi' inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel. Echetz nik tole've vikaqal quB'aal JesuKriisto ti' teesal el inq'a pa'v t-inq'a qitz'ab'al, inq'a pa'v uva' kamchil k'aqel vet ta'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet a'letx vet qunatxhk'uula u quB'aal Tiuxh, u aq'ol tetz q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹⁵ Xa'tetze oksal vet quB'aal JesuKriisto siq'esar tiib'a vika'v iyol quB'aal Tiuxh, tan a' vet inq'a niman tetz Jesuus la' k'ulun inq'a mam b'a'nil, inq'a taltzii quB'aal Tiuxh taq'ax te inq'a sa'el tzaan ta'n quB'aal Tiuxh ti' imale'.

Jitetz kuxh ta'ne. Pet tira qat ikuy sotzsa quB'aal JesuKriisto vipa'v inq'a xol, inq'a sa'el tzaan ta'n quB'aal Tiuxh tuulb'al u b'axa iyol.

¹⁶ Tan tal ka u quB'aal Tiuxh uva' tetxhal la' etzan inq'a niman tetz s-k'atza, tuulb'al va't viyol, eche inq'a nik tutxh vatz tx'ava'. Atz jank'al eche ti' va'q b'aala uva' la' itz'ib'a ka va'q tu' ti' ja'l la' etzan inq'a kam tetz, tan tetxhal la' k'utxhux u u', ti' uva' kamna'q vete', ya'ne la' utxh vet tetzal inq'a kam tetz.

¹⁷ Tan ya'netz la' itxakun u u' uva' tz'ib'amal u aj etz kam s-tuul uva's ma't ikam vet u b'aala. Pet ye'l u u' la' ok titxakunb'al uva's itz'lel u b'aala.

¹⁸ Tul k'uxh u b'axa iyol quB'aal Tiuxh, tan nik ib'en s-qe uva' tuch'at kaq jjeqb'avat quB'aal Tiuxh, a'etz kol vika'v iyol quB'aal Tiuxh. ¹⁹ Tan ech uva'e, ib'ana, tan itziku ok Moisees u kaq ti' u u' uva' b'altx'umaliche tal uva' tz'ib'amich inq'a b'ek'b'al. Atz itzikuat ok Moisees u kaq tiib'a jank'al u tenam s-kaqaayil uva's talt Moisees inuqul jank'al inq'a b'ek'b'al te u tenam s-kaqaayil. A'etz vikaqal inq'a yak'a chelem va'k tuch' vikaqal inq'a yak'a chelem tzentun iyuj Moisees tuch' a'. Tul antxh ib'anb'e Moisees inb'iil vixi'l karne'l uva' kaqich ika'ye' tuch' inva't iq'ab' tze' uva' isooipo ti' itzikul u kaq.

²⁰ Tul ech tal vet Moisees s-eche:

—A'etz u kaqe uva'a
nik k'utxhun vijeqb'at ka
quB'aal Tiuxh viyol setuch',
a'etz uva'e, la' enima,
—chichich Moisees
te inq'a xol.^w

²¹ Jitetz kuxh ta'n itziku Moisees s-kaq u u' tuch' u tenam, pet itzikuat Moisees u b'u'q tostiuxh tuch' u kaq. Atz itzikuat Moisees u kaq ti' jank'al inq'a kam uva' nikich itxakun tuul u tostiuxh.^x ²² Tul jitetz kuxh ta'ne, pet mamala tel kuxh kam uva', a' u kaq nikich aq'on b'en s-tetz quB'aal Tiuxh. Tan oq jit tuch' kaq, tul ye'l inq'a pa'v kuyeliche.^y

²³ Echetz tetxhal la'ich aq'ax b'en inq'a kam s-tetz quB'aal Tiuxh tuch' kaq, inq'a kam tu b'u'q tostiuxh vatz tx'ava', tan a' inq'ae, nik eesan ivatzib'al inq'a kam uva' tuul u tostiuxh uva' een t-amlika'. Pet ech koq inq'a kam uva' tu tostiuxh t-amlika', tan a' isa' antxh tuch' kaq la' oksal vatz quB'aal Tiuxh. A'etz isa' va'q oya uva' sib' palna'q vi' inq'a oya inq'a nik ib'anb'el vatz tx'ava'. Xa'tetze a' vikaqal quB'aal JesuKriisto b'anb'el s-ti'.

²⁴ Tan ye'l quB'aal JesuKriisto palo'k tu b'u'q tostiuxh vatz tx'ava', uva' xol b'iton, atz uva' ivatzib'al kuxh u nuqla vatz tostiuxh t-amlika'. Pet a' palko'k quB'aal JesuKriisto tu amlika'. Tul antetzxh vet quB'aal JesuKriisto toksa tib' vatz quB'aal ti' ijaqax kuya ti' inq'a qupa'v. ²⁵ Tul jit kuxh jatpaqul la' toksa tib' quB'aal JesuKriisto vatz quB'aal Tiuxh, eche nikich ib'an inq'a iq'esar uq'e'yb'al uva' jun ya'b' kuxh nikich ib'eno'k tu Tatib'al quB'aal Tiuxh tu b'u'q tostiuxh, tul tuch' ikaqal txoo, pet jit tuch' koq ikaqal u oksan yol vatz Tiuxh.

²⁶ Pet eche uva' jatpaqul koq kuxh la'ich palo'k quB'aal JesuKriisto tu Tati-b'al quB'aal Tiuxh, tul jatpaquletzeb' kuxh la'ich pal quB'aal JesuKriisto

t-k'axb'ichil ti' itxhoox vipa'v inq'a xaoL. Atz jatpaquletzeb' la'ich k'axb' tzaan tuulb'al uva's ixet' tzaan u q'ij saq.

Jitetz ech qat ib'ane. Tan tuulb'al vimotxeb'al inq'a tanul ya'b' uva' atil o' s-txheel, tuulb'al vitzoqp vet ka inq'a q'ij tetz u b'axa iyol quB'aal Tiuxh, tan paqul kuxh qat taq' tib' quB'aal JesuKriisto kamoq. Tul tira kuxh qat itxhoj vipa'v inq'a xaoL, eche uva' nikich itz'e'sal ok inq'a oya vatz Tiuxh. Tul qat teesa el u pa'v uva' nikich jatxon quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh.

²⁷Tul echat kuxh ib'an quB'aal JesuKriisto, eche uva' b'ek'el ka ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' paqul kuxh la' kam u xaoL, tul xamtel la' aq'ax vet ku' yol tinuqul s-ti'. ²⁸Echatetz kuxh qat ib'an quB'aal JesuKriistoe, tan paqul kuxh kam quB'aal JesuKriisto ti' tiqatzil vipa'v mamala xaoL. Pet la'etz ul vet u quB'aal JesuKriisto ika'paq, tul jit vet a' u pa'v la' ul itxhoje'. Pet a' la' ul teesa vet el, atz la' icht ja'l uva' tx'eb'o'my kuxh vet ti' tule'.

**A' u yole ti' u ka'v yol ijeqb'a ka quB'aal Tiuxh tuch'
quB'aal Jesuus, viq'esal oksan quyol vatz Tiuxh**

10 ¹Echetz ye'l inq'a tij imam Israeel ole'v ti' inimal u b'axa iyol quB'aal Tiuxh, ti' uva' tira la'ich sotze'l vipa'v, tul jitoq nikich tole'v ti' ijetxh-taq ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh ti' inatxhk'uulale'. Echetz s-ti'ile ye'lich iyak'il u b'axa iyol quB'aal Tiuxh, ti' uva' tira la'ich sotzsal el vipa'v inq'a xaoL vatz quB'aal Tiuxh ta'n. Tan echich kuxh tilix, eche icheonal inq'a b'a'nil, inq'a ya'n la'ich uli. Pet jit a'ich koqxh vet inq'a nikich tutxhe', tan jun ya'b' nikich itz'e'sal ok oya vatz quB'aal Tiuxh ti' ijaqax kuya ti' inq'a pa'v. ²Pet echetze uva' ole'v koq inq'a b'axa iyol quB'aal Tiuxh, ti' uva' tira la'ich sotze'l inq'a pa'v, tul ya'etz vete'e vitz'e'sal ok inq'a oya vatz quB'aal Tiuxh. Atz oqetz nikich isotze'l vipa'v inq'a xaoL tuch' inq'a nikich inima ti' inatxhk'uulal Tiuxh, tul ye'letz vet inq'a pa've la'ich atin tu titz'ab'al. ³Pet a'e tan, a' vitz'e'sal ok inq'a oya jun ya'b' nik ulsan vet s-k'uul inq'a xaoL uva' ant kuxh iqatzimal inq'a pa'v ta'n. ⁴Tan ye' nikich tole'v vikaqal inq'a yak'a va'k, atz vikaqal inq'a yak'a tzentun ti' isotzsal el vipa'v inq'a xaoL.

⁵Echetz s-ti'ile ech tal u quB'aal JesuKriisto te quB'aal Tiuxh s-eche, uva's tul tzitza vatz tx'ava':

—«Ye' qat asa'a uva'
la' tz'e'sal ok inq'a txoo savatz,
atz la' oksal ok inq'a oya see.
Echetz a' vet vintxhi'o'l
nik vaq' s-ti';
vintxhi'o'l uva' axh b'anon.

⁶Echetze inq'a oya uva' nikich
itz'e'sal ok savatz,
atz k'uxh inq'a oya
tetz txhojb'al pa'v,
tan ye' qat ib'an see,»
xe't in te vinB'aal Tiuxh.

⁷Echetz valte u yol s-eche:
«InB'aal, il in ila; uy in savatz
ti' inimal jank'al uva'

nik asa' s-vi'.

Tan ech uva'e tz'ib'amal ka s-vi'

tuul u u',»

xe't in te vinB'aal Tiuxh,

—chich u yol.^z

⁸Toq qal inuqul inq'a yol inq'ae. Tul b'axa ech tal u quB'aal JesuKriisto s-eche:

—Ye' qat asa'a uva'

la' tz'e'sal ok inq'a txoo savatz,

atz jitoq la' oksal ok

inq'a oya see;

atz jitoq inq'a oya

la' tz'e'sal ok savatz,

atz jitoq inq'a oya

tetz txhojb'al pa'v.

Tul ye' qat ib'an see,

—xe'te.

Aloq jank'alxh uva' nikich toksal

vatz quB'aal Tiuxh,

tan a' uva'e, b'ek'elich ka.

⁹Ya'ne ech tal u Kriisto inpaqt s-eche:

—InB'aal, il in ila;

uy in savatz ti' inimal

kam uva' nik asa' s-vi',

—xe't u Kriisto

te quB'aal Tiuxh.

A'etz nik iya'sa vet quB'aal Tiuxh u b'axa iyol uva' jeqb'amich ta'n, tul a' nik toksa vet iq'ij va't viyol uva' ijeqb'a vet tika'paq. ¹⁰Echetz, ti' uva' qat ijeqb'a vet quB'aal Tiuxh va't viyol, tul ye'letz vet qupa'v tzi vatz quB'aal Tiuxh. Tan a' vik'axb'isal vitxhi'o'l quB'aal JesuKriisto qat txhoon inq'a qupa'v, eche inva'q oya vatz quB'aal Tiuxh. Tul paqul kuxh taq' tib' quB'aal JesuKriisto k'axb'oq, tul ta'ne.

¹¹Pet inq'a oksan yol vatz Tiuxh, tan jun kuxh q'ij ib'ant u aq'on ti' itz'e'sal ok inq'a oya. Tul jatpaqul kuxh nik ib'ane'. Tul ant kuxh txoo nik itz'e'sa b'e-namen k'uxh ye' nik tole'v ti' isotze'l inq'a ipa'v.^a ¹²Pet koq u quB'aal JesuKriisto, tan va'l kuxh oya tetz txhojb'al pa'v toksa vatz quB'aal Tiuxh, tul ta'ne. Ma'tichetz inimat vet inq'ae vatz quB'aal Tiuxh, tul yekich vet k'uqe'voq tise-b'al u quB'aal Tiuxh ti' ib'ant iq'esalil s-k'atza.

¹³Tul iletz vet quB'aal JesuKriisto tx'eb'o'my al ti' topoon u q'ij uva', a' vet la' b'ek'on tiib'a inq'a nik itxhi'an s-ti', ech la' ikaj vet jaq' ib'ek'o'm, eche ikaj tzeq'b'al oq.^b ¹⁴Tul tuch' kuxh va'l oya qat toksa vatz quB'aal Tiuxh, tul tira sotz vet el vipa'v inq'a nik ijexho'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh.

¹⁵Tul antxh viTiuxhil Tiuxh nik aq'on qootzaqi. Tan b'axa ech nik tal u yol s-eche:

¹⁶—Tuulb'aletz inq'a q'ij,

inq'a ya'n tule',
 tul toq injeqb'a ka va't vinyol
 tuch' inq'a tij imam Israeel.
 In nik alon u yol.
 Tan la' vaq' tootzaqi
 inq'a tij imam Israeel
 inq'a inb'ek'b'al.
 Atz la'at vaq'
 itxey taanima vinyolb'al,
 tul la' kaj vinyolb'al
 tu taanima,
 atz eche tz'ib'amal
 la' ikaj s-tuul,
 —chich u yol.^c

¹⁷Tul ech va't u yol tz'ib'amal ka uva' ech nik tal viTiuxhil Tiuxh s-eche:

—Ye'l inpaqt la' vulsa
 inq'a ipa'v sink'uul,
 atz k'uxh inq'a kantxhaq uva'
 nik ib'ane',
 —chich u yol.^d

¹⁸Ti'etz uva' kuyel vet jank'al inq'a qupa'v ta'n quB'aal Tiuxh, tul kam teletz koq vet itxa'k oya la' qutz'e'sa ok vatz quB'aal Tiuxh ti' inq'a pa'v.

**A' u yole ti' itxakb'at tib' inq'a niman tetz Jesuus,
 atz ti' ik'uqe'v ik'uul ti' quB'aal Tiuxh**

¹⁹Pet a'etz qub'an vete', inmol s-niman tetz Jesuus, uva' qujetxh vet ok qib' k'atz quB'aal Tiuxh. Tan at vet qokeb'al uva' junt la' qoksa vet qib' vatz quB'aal Tiuxh, eche nikich ib'an inq'a iq'esal oksan yol vatz Tiuxh ti' ib'eno'k tu Tatib'al quB'aal Tiuxh. Tan qat ey vet vikaqal u quB'aal JesuKriisto s-qi'. ²⁰Tan a' vik'axb' vitxhi'o'l quB'aal JesuKriisto, atz vikameb'al qat jaqon va't b'ey ti' qupalo'k vatz quB'aal Tiuxh. Tan yekich tzilm u chelkin b'u'q, u q'anb'al tetz u Tatib'al quB'aal Tiuxh uva's ikam quB'aal JesuKriisto. Pet ile itz'lel vet s-txheel. ²¹Ti'etz uva' at vet va'l iq'esal oksan yol vatz Tiuxh ti' toksal quyol vatz quB'aal Tiuxh, tul ilol getz o' inq'a qitz'in qatzik vet qib' vatz quB'aal Tiuxh. ²²Echetz qujetxhvaq ok qib' setuch' k'atz quB'aal Tiuxh. Poro la'xh tzaj s-quk'uul u qujetxhto'k qib'. Tan ti' u kuk'ub'at kuk'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul nik qootzaqivat uva' nuqxhtu' at qokeb'al ti' qok vatz quB'aal Tiuxh. Tul qootzaqle uva' tx'ael vet u qaanima uva' tuul oka'p u qutxhi'o'l, atz eesamal vet el inq'a kantxhaq inq'a ya't tul t-qitz'ab'al, eche nik itx'ajt inq'a oksan yol vatz Tiuxh vitxhi'o'l s-ti'e'l tuch' txilkin a'e.

²³Tul nuq txakloq o' ti' itx'eb'ex inq'a tx'aqa'm uva' alel ta'n s-la' kuk'ula, atz jank'al uva' nik qal te inq'a xaal ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet ye' qub'an ka'l kuk'uul. Tan tetxhal la' inima quB'aal Tiuxh inq'a yol s-kaqaayil, jank'al inq'a yol uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh.

²⁴Tul a' qitz'a quya'lut qib', ti' uva' atxh qaanima s-quvatzaq la' ib'ana. Tul quya'luyaq qib' ti' ib'anax inq'a b'a'nla txhaq b'ano'm.

²⁵Atz ye' ya' o' ti' quk'ult qib' ti' inatxhk'uual quB'aal Tiuxh. Atz ye' qub'an, eche uva' qat ichiansat jolt inq'a xao! s-te, tul ye' nik motx ib'en vet tu k'ulb'al ib'. Pet a'l quya'lut qib' s-quvatzaqil ti' quk'ult qib' ti' inatxhk'uual Tiuxh. Tul a'l tel qub'ant ya'l, tan ile nik ib'en vet s-qe uva' naqb'ixiy vet u q'ij ti' tuleb'al quB'aal JesuKriisto.

**A' u yole ti' ja'l uva' la'xh ivatz i q'a'v tu pa'v,
tul a' vet u k'axk'o la' ul s-tiib'a**

²⁶Oqetz la'xh quvatzi quq'a'v vet ti' ib'anax u pa'v uva' ma't qootzaqit vet vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul ye'xhkam vet inva'to'q la' utxh tok vatz quB'aal Tiuxh s-jaqb'al kuyb'al ti' inq'a qupa'v. ²⁷Pet a' kuxh vet la' qutx'eb' tul val u xo'veb'alla q'ij uva's la' taq'ax vet ku' yol tinuqul s-qiiib'a; atz itx'eb'ex val u mama' vatz xamal uva' la' ul soltssan el inq'a xao!, inq'a nik itxhi'an ti' quB'aal Tiuxh.^f

²⁸Tan oq ja'l u xao! uva' ye' nikich niman inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees, tul yek nikich iyatz'ax el, oq la'ich txhej ka'va'l, atzoq oxva'l alol inuqul u yol ti' vipa'v u xao!.^g

²⁹Itz'avaqetza!, jank'aletz vet palna'q u mam k'axk'o la' palk u xao! uva' nik eesan i q'ij inq'a mam ib'a'n il viK'aol quB'aal Tiuxh, inq'a ech nik ib'an ti' teesal i q'ij viK'aol quB'aal Tiuxh, eche iyurit ka va'q xao! inva'q kam jaq' toq. Tul jye'latetz kol mam k'axk'o la' palk u xao! uva' nik eesan i q'ij vitx'ajp ta'n vikaqal quB'aal JesuKriisto, uva' jeqb'an u ka'v iyol quB'aal Tiuxh! Tan a' vikaqal quB'aal JesuKriisto jetxhonaq ok k'atz quB'aal Tiuxh.^h Atz jye'latetz kol mam k'axk'o la' palk u xao! uva' nik eesan i q'ij viTiuxhil Tiuxh uva' qat ul aq'on u b'a'n il tetz kuyb'al s-qe!

³⁰Aloq qootzaqle uva' antxh quB'aal Tiuxh alon ka val u yol uva' ech nik tal s-eche:

—In la' aq'on ich'exel
u kantxhaq.
Atz itxhoj nal u ye'b'a'n
t-inq'ab',
—chich quB'aal Tiuxh.ⁱ

Tul va't yol tz'ib'amal ka
uva' ech nik tal s-eche:
—QuB'aal Tiuxh
la' aq'on ku' yol tinuqul
tiib'a vitenam,
—chich u yol.^j

³¹Echetz mam xo'veb'al la' ik'axb'isat u itz'lichla quB'aal Tiuxh ja'l uva' la' yan s-vatz!

³²Poro ulsavaq inq'a q'ij sek'uul inq'a palna'q ka uva's ya'naqich kuxh etoo-tzaqit vinuqul ti' u quB'aal Tiuxh. Tul tira b'a'n uva' eb'ana. Tan ekotx' evatz tuulb'al uva's epal t-inq'a mam itza'lal, eche inva'q mam txh'a'o qat eb'ana. Atz etxakb'a etib' s-vatz. ³³Tan at uva' echxh ivatz mamala xao! qat yoq'ox

f 10.27 Isaiias 26.11 g 10.28 Deuteronomio 17.6; 19.15 h 10.29 Eeksodo 24.8

i 10.30 Deuteronomio 32.35 j 10.30 Deuteronomio 32.36; Saalmo 135.14

ex, atz qat pal ex t-mam k'axb'ichil. Tul kamxh uva' qat palk ex, tul echat kuxh qat palk jolt inq'a qumole. Tul qat eb'an va'l eyol s-tuch', tul ye'l ex qat xo'v ex. ³⁴Tul motxat etxum ivatz inq'a aq'ax ja' t-tze' ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Tul motx eesal el ex t-inq'a kamaq etetz. Tul motx ekotx' evatz, tul a'l echiiib' s-ti'. Tan etootzaqle uva', a' inq'a mam b'a'n'il tu amlika' palna'q vi' inq'a kamaq etetz, inq'a mam b'a'n'il uva' toq taq' quB'aal Tiuxh sete, tul ye'l paqul la' sotzi.

³⁵Echetz ye' etz'eq u k'uqleb'al ek'uul ti' u quB'aal Tiuxh. Tan ti' u k'uqleb'al ek'uul, tul toq ek'ul va'l nimla tx'aga'm ta'n quB'aal Tiuxh. ³⁶Poro a'etz isa' uva' seb'toq kuxh ex ti' inimal quB'aal Tiuxh, tul a' kuxh la' eb'an kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' eb'ana. Echetz toq ek'ulte u mam b'a'n'il uva' altzii-mal ta'n quB'aal Tiuxh uva' la' taq'a. ³⁷Tan b'iit kuxh vet toq etx'eb'e', tul:

—Tetxhalxh toq uloq uva'

alel vete' s-la' uli.

Tan ye' la' ib'al vet tib'

ti' u tule'.

³⁸Poro ja'l u xao! uva'

qat b'en s-b'a'n

ta'n quB'aal Tiuxh,

tul a'etz uva'e,

tuch' u k'uqleb'al ik'uul

ti' quB'aal Tiuxh,

tul at q'ij isaq

ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

Pet oqetz la' q'a'v

ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n,

tul ye'letz in la' chiiib' in s-ti',

—chich u yol.^k

³⁹Pet koq o', tan jit ech o', eche inq'a nik iq'a'v ti' ib'anax u ye'b'a'n, inq'a a' k'aqel vet u tz'eqxichil ta'n. Pet ech o', eche inq'a a'xh k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, inq'a nik kolon q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tul ye' la' motx b'en tu k'axk'o.

A' u yole, ti' uva' ye' la' itanb'a inq'a niman tetz Jesuus ik'uqb'at
ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tan tetxhal toq til ib'a'n'il

11 ¹Echetze, tan ti' u k'uqleb' kuk'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul nik qootza-qivat uva' tetxhal la' ela'pun kam uva' nik qutx'eb'e' uva' alel ka ta'n. Tan tira txhab'amal vet tok t-quvi' uva' at va'l alel ka, k'uxh ye'x qile'ta'. ²Tan ti' vik'uqb'at inq'a k'uy qumam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul oksal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh.

³Ti'etz kuk'uqb'at kuk'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul qootzaq vete' uva' tuch' kuxh viyolon quB'aal Tiuxh iivinixsavat jank'al u tx'ava' tuch' u amlika'.^l A'etz vet inq'a nik qile' nik k'utxhun uva', a' viinixsan inq'a kam uva' ye' nik qile'.

⁴Tul ti'etz vik'uqb'at Aveel ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul b'a'n'xh inq'a oya toksa vatz quB'aal Tiuxh vi' u tetz Kaiin. Echetz ti' u b'a'nla txumb'al uva'e,

tul oksal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh, tul b'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tul ik'ul quB'aal Tiuxh u oya uva' taq' Aveel. Atz ti'at uva' ik'uib'a Aveel ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul k'uxh kamna'q vete', poro ile ant kuxh talax viyoltzil s-txheel ti' u k'uqleb'al ik'uul.^m

⁵Tul ti'etz vik'uib'at Enook ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul iq'ol ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye'l kamchil tila. Tul ye'l vet Enook leqexi, tan quB'aal Tiuxh iq'on. Tan ye'naqich b'enoq Enook, tul oksal iq'ij ta'n quB'aal Tiuxh ti' vib'a'nla txumb'al. Atz chiib' quB'aal Tiuxh ti' Enook.ⁿ

⁶Pet oqetz ye'l o' nik kuk'uib'a kuk'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul ke'chetz koq la' quchiib'isat taanima quB'aal Tiuxh. Tan ja'l uva' la' ijetxho'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh, tul a' isa' uva' la' iqeja. Atz la' k'uqe'v ik'uul uva' at quB'aal Tiuxh. Tul la'at iqa, atz la' k'uqe'v ik'uul uva' la' aq'ax va'l itx'aq'a'm inq'a nik txhokon quB'aal Tiuxh.

⁷Atz ti'atetz vik'uib'at Noee ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul inima Noee kam uva' tal quB'aal Tiuxh s-te ti' inq'a ye'xnaqich utxhoq, tul iqeja. Atz ib'itetz vet Noee val u aarka, tan ixo'va Noee ipa'vin vatz quB'aal Tiuxh. Tul a'etz ikolvat vet tib' Noee tuch' jatva'l tatin t-totzotz tuul u aarka. Atz ik'ul Noee u b'a'nil ti' ye' ija'p u yol s-tiib'a, ti' vik'uib'at ik'uul ti' quB'aal Tiuxh.^o Tul taq' ja'p quB'aal Tiuxh u yol tiib'a inq'a xaal vatz tx'ava' ti' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v, inq'a ye' motx qeoni.

⁸Atz ti' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul inima viyol quB'aal Tiuxh ti' tele'l tu tx'ava' tal uva' atiche. Tul ik'aq vet b'en tib' Avra'aam tu tx'ava' uva' la'ich tetza ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye'ich tootzaq Avra'aam tal atilich u tx'ava'.^p

⁹Atz ti' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul jit tira itxhab'a Avra'aam ijeqe'v tu tx'ava' uva' tal quB'aal Tiuxh taq'ax s-te. Pet ech kuxh ib'an ti' tatin, eche inva'q xaal uva' va'len tenam tzajna'qle. Pet yiqxh taq' kuxh ja' va'l ipa'teb'al patxh ti' tatin s-tuul. Tul echat kuxh ib'an Isaake tuch' Jakoov, inq'a motxat k'ulun u yol ti' u tx'ava' uva' tal ka quB'aal Tiuxh.^q ¹⁰Tan a' nikich itx'eb' Avra'aam topoon t-val u tenam uva' quB'aal Tiuxh itz'an, atz quB'aal Tiuxh b'iton. Val u tenam uva' txhab'amalich tatine'.

¹¹Atz ti' vik'uib'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul ye'xhkam titz'a s-ti' k'uxh q'estich vete', atz k'uxh Saaraxh ye' nikich ilon al. Pet txhejetz vet iyak'il vitxhi'o'l Saara, tul ex yanoq vet ik'uul, tul ex txheoq vet tal. Tan ti' uva' ik'uib'a Avra'aam ik'uul, ti' uva' alon u yol, tul tetxhal la'ich inima viyol; a'e u quB'aal Tiuxh.^r

¹²Echetz ti' kuxh vet Avra'aam tul ex na'k vet mamala tijaq imam vatz u tx'ava'. Tul eche tilix vet inq'a mamala tx'umil vatz amlika' ex ib'an inq'a tij imam. Tul ye'lich vet inq'a tij imam s-atxhb'e ex ib'ane', eche tilix vet musan tzi' maar uva' ye'lat s-atxhel.^s

¹³Jank'aletzxh inq'a tij imam Avra'aam, tan k'uqlichaqxh ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, pet aloq ye'naqich ik'ule'taq kam uva' taltzii quB'aal Tiuxh s-te, tul motx kami. Pet aloq tilaqxh b'en u tx'ava' s-naatxh uva' k'aqichaq ta'n. Tul

m 11.4 Jeenesis 4.3-10 n 11.5 Jeenesis 5.21-24 o 11.7 Jeenesis 6.13-22

p 11.8 Jeenesis 12.1-5 q 11.9 Jeenesis 35.27 r 11.11 Jeenesis 18.11-14; 21.2

s 11.12 Jeenesis 15.5; 22.17

motx tal tuch'aq itzi' uva' echaqich kuxh tatin, eche inva'q xao' uva' va'len tenam tzajna'qle, atz eche joloq xao' uva' soli'm kuxh la' ul ib'an t-inva'q tenam.^f

¹⁴ Tuch'etz viyol inq'a xao' uva' nik motx tale', tul tzitzi nik b'enk s-qe uva', a' nikich motx itxhok val u atib'al tetz ilanchil k'atz quB'aal Tiuxh. ¹⁵ Pet eche uva', a' koq kuxh nikich titz'a inq'a xao' u tx'ava' tal uva' motx elk tzaan, tul la'ich utxhi la' q'a'v inpaqte tu tx'ava'. ¹⁶ Pet a' nikich motx tatxhva inq'a xao' u atib'al uva' ye'xhkam inva'q eela s-tuch', uva' een tu amlika'. Echetz s-ti'ile aya'l ik'uul quB'aal Tiuxh ti' talt tib' sitiuxh inq'a xao', inq'a k'uqlel ik'uul s-ti'. Tan qat ib'an quB'aal Tiuxh tutxh val u tenam s-te.

¹⁷ Atz ti' vik'uqb'at Avra'aam ik'uul ti' inq'a yol uva' tal quB'aal Tiuxh s-te, tul iqeja kam uva' tal quB'aal Tiuxh ti' itxhej mamala tij imam. Tan a'ich isa' quB'aal Tiuxh tilta', oq nuqxh nikich tal Avra'aam ti' vik'uqb'at ik'uul s-ti'. Tul aya'l xh ik'uul sa'ich itz'e'sa ok vatz ik'aol s-oya vatz quB'aal Tiuxh. Tul ta'nichxhte va'l vatz ik'aol Avra'aam.^g

¹⁸ Tul ech ma'tich talt quB'aal Tiuxh te Avra'aam ti' Isaak s-eche:

—A' Isaak la' na'san avij amam,

—xe't quB'aal Tiuxh te Avra'aam.^h

¹⁹ Tan tootzaqich Avra'aam uva' ye'xhkam va'q tza'lich koq vatz quB'aal Tiuxh. Echetz k'uqligh ik'uul Avra'aam uva' tetxhal la'ich itz'e'v Isaak inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh. K'uxhetz ye'l xh Isaak kami, poro vatz Avra'aam, tan kam-na'qich vet Isaak. Tan ma'tich taq't vet Avra'aam Isaak te quB'aal Tiuxh ti' itz'e'sal ok s-vatz. Pet taq' quB'aal Tiuxh Isaak paqte te Avra'aam.

²⁰ Atz ti' vik'uqb'at Isaak ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul tal ka b'a'nla yol ti' Jakoov, atz ti' Esauu uva' tetxhal la'ich ul u b'a'nil s-tiib'a.ⁱ

²¹ Atz ti' vik'uqb'at Jakoov ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul taq' Jakoov b'a'nil tiib'a juunil inq'a ik'aol Xhu'l uva's b'iitich kuxh vet ikam Jakoov. Poro a' taq'vat vet Jakoov talal tiib'a vib'aara, ti' inatxhk'uulal Tiuxh.^j

²² Atz ti' vik'uqb'at Xhu'l ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul tal ka Xhu'l uva', tetxhal la'ich el tzaan inq'a imol Xhu'l s-tijaq imam Israeel tuulb'al Ejipto; a'e uva's la'ich ikam vet Xhu'l. Atz ib'ek'at ka Xhu'l te inq'a tij imam Israeel uva' tetxhal la'ich iq'ol b'en inq'a ib'aqil Xhu'l ta'n.^k

²³ Atz ti' vik'uqb'at inq'a itxutx ib'aal Moisees ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva' quB'aal Tiuxh la'ich kolon u ne', echetz yaanaqich kuxh talal Moisees, tul josq'ilichxh Moisees motx tila. Tul muqux vet el Moisees tuulb'al oxva'l ich ta'n itxutx ib'aal.^l Tul ye'l vitxutx ib'aal Moisees xo'v te u mam iq'esal tuulb'al Ejipto uva' nikich alon iyatz'ax el inq'a ne' xaak.^m

²⁴ Atz ti' vik'uqb'at Moisees ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul ye' tal vet tib' Moisees s-tal vime'al faraon uva's ib'en vet Moisees s-vinaq.ⁿ ²⁵ Tan a' ik'aq Moisees uva' a'l b'a'n uva' k'uxh eela la'ich ik'axb' Moisees tuch' inq'a imol s-tijaq imam Israeelil vi' uva', a' la'ich ik'aq Moisees inq'a atxha'v vatz u tx'ava' uva' at ipaleb'al, atz uva' la' pa'vin Moisees ta'n. ²⁶ Tul a' titz'a Moisees uva' a'l b'a'nich s-te uva' la'ich txhi'k'uulali, eche uva' ulb'el u quB'aal

t 11.13 Jeenesis 23.4 u 11.17 Jeenesis 22.1-14 v 11.18 Jeenesis 21.12

w 11.20 Jeenesis 27.27-29, 39-40 x 11.21 Jeenesis 47.31; 48.20 y 11.22 Jeenesis 50.24-25;

Eeksodo 13.19 z 11.23 Eeksodo 2.2 a 11.23 Eeksodo 1.22 b 11.24 Eeksodo 2.10-12

JesuKriisto vi' uva', a' la'ich ik'aq Moisees u tx'ijb'al iq'ij inq'a aj Ejipto. Tan a' nikich til b'en Moisees val vitx'aaq'm uva' la'ich taq' quB'aal Tiuxh s-te tu amlika'.

²⁷ Atz ti' vik'uib'at Moisees ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul el tzaan Moisees tuulb'al Ejipto.^c Tan ye'l Moisees xo'v te vik'a'nal u mam iq'asal. Pet a' k'uq-lich ik'uul Moisees ti' u quB'aal Tiuxh, k'uxh ye' nikich til Moisees.

²⁸ Atz ti' vik'uib'at Moisees ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul inima Moisees u q'ij Ip'al Aanxel tuch' vitzikut u kaq vatz jub'al ti' ye' iyatz'ax el inq'a b'axa ivinaq al inq'a tij imam Israeel ta'n u aanxel uva' yatz'on el inq'a b'axa ivinaq al inq'a aj Ejipto.^d

²⁹ Atz ti' vik'uib'at Moisees ik'uul ti' quB'aal Tiuxh tuch' inq'a tij imam Israeel, tul motx pal pa'l tuul u Kaq Maar. Tul ech vete vatz tx'ava' uva' tzaqal kuxhtu' motx palka. Poro a'etz motx tal inq'a aj Ejipto uva' echatxh sa'ich motx ipal pa'le, eche uva' ib'an inq'a tij imam Israeel. Poro ech koqe, tan tira motx jiq'b' ka tuul u Kaq Maar.^e

³⁰ Atz ti' vik'uib'at Josuee ik'uul ti' quB'aal Tiuxh tuch' inq'a tij imam Israeel, tul motx isuti ti' u tenam Jerikoo tuulb'al juqva'l q'ij. Tul tilp vet ku'l inq'a tz'ach uva' sutimich ti' u tenam Jerikoo ta'n.^f

³¹ Atz ti' vik'uib'at Ra'aav ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, Ra'aav uva' lampaq'iche, tul ye'l Ra'aav kami uva's motx ikam inq'a aj tenam Jerikoo, inq'a palsanaq yol.^g Tan motx ik'ul Ra'aav inq'a vinqa tib'a'nil, inq'a muqich toka'p tu mam tenam Jerikoo ti' tilix kam nikich tutxh tu tenam.^h

³² Poro nima tel kuxh inq'a motx ik'uib'a ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Pet a'e tan, sib' tel toq tiq'o valt sete ti' talax ti' Jedeeon,ⁱ ti' Varaak,^j ti' Sansoon,^k ti' Jeftee,^l ti' Daviid,^m ti' Samueel,ⁿ atz ti'at jolt inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. ³³ Tan ti' vik'uib'ataq ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul at inq'a ole'v ti' tel iq'ij inq'a mama' txhaq iq'asal. Atz at inq'a tira b'a'nxxh nikich taq't ku' yol tinuqul. Atz at inq'a k'ulun inq'a b'a'nil, inq'a alelich ka ta'n quB'aal Tiuxh. Atz at inq'a ye' yatz'ax el ta'n b'alam, tan ijup quB'aal Tiuxh itzi' inq'a b'alam.^o ³⁴ Atz at inq'a ye' motx tz'e' ta'n ijuan taq' mam xamal tuul oorno, k'uxh itz'amichxh vet ikame'l.^p Atz at inq'a ye' yatz'ax vet el s-espaada, k'uxh ech itz'amich vete s-ti'. Atz at inq'a ye'lich vet iyak'il, poro txhej vet iyak'il inpaqte. Atz at inq'a txhej vet iyak'il paqte ti' ib'ant txh'a'o. Tul at inq'a motx ole'v ti' tojpe'lal b'en inq'a sol, inq'a tzajna'qich t-va't tenam. ³⁵ Atz at inq'a ixoq motx itz'e'v ikamna'q inpaqte.^q Atz at inq'a motx k'axb'isal ti' inimal quB'aal Tiuxh, tan a' k'aqichaq ta'n uva' tetxhal la' motx itz'e'v s-jatu, tul la' motx atin k'atz quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile ye' motx isa'a uva' la'ich motx ikol tib' vatz u kamchil. ³⁶ Atz at inq'a motx yoq'oxi. Atz at inq'a motx tz'u'-mali. Atz at inq'a motx qitzix s-kadeena. Atz at inq'a motx ja' t-tze'.^r ³⁷ Atz at inq'a motx yatz'ax el s-sivan. Atz at inq'a a'l motx qolox tinik'a. Atz at inq'a motx yatz'ax el tuch' espaada. Atz at inq'a ye'lich kuxh tatib'al, tul ti'

c 11.27 Eeksodo 2.15 d 11.28 Eeksodo 12.21-30 e 11.29 Eeksodo 14.21-31

f 11.30 Josuee 6.12-21 g 11.31 Josuee 6.22-25 h 11.31 Josuee 2.1-21 i 11.32 Jueeses 6.11;

8.32 j 11.32 Jueeses 4.6; 5.31 k 11.32 Jueeses 13.2; 16.31 l 11.32 Jueeses 11.1; 12.7

m 11.32 1 Samueel 16.1; 1 Reyes 2.11 n 11.32 1 Samueel 1.1; 25.1 o 11.33 Daniel 6.1-27

p 11.34 Daniel 3.1-30 q 11.35 1 Reyes 17.17-24; 2 Reyes 4.25-37

r 11.36 1 Reyes 22.26-27; 2 Kroonikas 18.25-26; Jeremias 20.2; 37.15; 38.6

karne'lich kuxh inq'a toksa'm, atz tuch' ti' tzentun. Tul meeb'a'ichaq kuxhtu'. Atz nikich kuxh motx itxumunsale'. Atz nikich kuxh motx iyoq'oxe'.

³⁸Echetz jitichaq ik'ulel la'ich atin xo'l inq'a palsanaq yol tzitza vatz tx'ava'. Tul nikich kuxh motx imuq tib' t-inq'a tzaqa tx'ava', atz t-inq'a vitz, atz t-inq'a jul, atz t-inq'a tuul sivan.

³⁹Jank'aletz inq'a xaoi inq'ae oksal iq'ij ti' vik'uqb'ataq ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul ye' motx til u tuleb'al u Kriisto, uva' alelich ka ta'n quB'aal Tiuxh. ⁴⁰Tan at inva't uva' k'aqich vet s-qi' ta'n quB'aal Tiuxh uva' palna'qich vet vi' kam uva' titz'a inq'a xaoi inq'ae. Pet a'ichetz titz'ab'al quB'aal Tiuxh uva' jit tira nikich ikuyv vipa'v inq'a xaoi ta'n quB'aal Tiuxh, atz ye' nikich motx tole'v ti' taq'b' tuul kam uva' nikich isa'e; a'e, uva' tira la'ich b'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Pet la' nalichetz ul vet u quB'aal JesuKriisto, tul tzum la'ich kuk'ult vet u b'anil s-qukaqaayil s-tuch'; a'e, uva' tira la'ich kuyux vet inq'a qupa'v ta'n quB'aal Tiuxh.

A' u yole, ti' uva', a' la' txh'uye'vik inq'a niman tetz

Jesuu ti' kam inq'a palk u quB'aal Jesuu

12 ¹Poro ile nik qal sete uva' mamala niman tetz quB'aal Tiuxh s-na'ya nik ilon tzaan o' tuul su'tz', ti' kam inq'a nik palk o', eche tilix saatxhvil ta'n mamala xaoi nik tilt o'. Echetz qaq'vaq kaj jank'al inq'a nik maqon o'; a'e jank'al inq'a pa'v uva' nik alb'ixsan o' ti' inimal u quB'aal JesuKriisto. Ech qub'an, eche va'q saatxhvil uva' ye'l va'q kam uva' al ato'k s-ti', ti' iq'exa'. Tan k'aqel kuxh tib' ti' tole've'. Echatez kuxh o'e la' ib'ana, ye' la' qukuya uva' kam kuxh la' maqon o' ti' qelka ti' quB'aal Jesuu. Pet txh'uyoq kuxh o' ti' jank'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh s-qi'. Pet o' ye' la' tanb'an, eche va'q saatxhvil uva', a' nik tojge'la uva' b'axal s-vatz.

²Pet k'aqoq kuxh qib' ti' u quB'aal Jesuu. Tan a' u quB'aal Jesuu nik k'u-txhun s-qe ti' kam la' qub'an ti' quk'uqb'at quk'uul ti' quB'aal Tiuxh. Atz a' quB'aal Jesuu ul tzoqpisan jank'al uva' isa' u quB'aal Tiuxh la' ib'ana. Echetz itzoqp vete jank'al uva' nimamal qa'n ti' quB'aal Jesuu. Tan ech uva'e, ib'an u quB'aal Jesuu, tan a' nikich isaqi b'en vichiib' k'atz quB'aal Tiuxh. A'etz uva'e, nikich itx'eb' quB'aal Jesuu la'ich ik'ula. Echetz s-ti'ile ikotx' ivatz ti' ipal t-inq'a k'axk'o uva's ija' vatz kurus. Atz ech s-ti'il paqte uva' ye' toksa s-tuul, k'uxh ch'ixvisali. Echetz il vet u quB'aal Jesuu k'uqlel tiseb'al quB'aal Tiuxh ti' ib'ant viq'esalil, u quB'aal Tiuxh uva' k'uqlel tu k'uqe'vb'al tetz b'an-b'al iq'esalil.

³Echetz b'enoq sete uva' ye'l quB'aal Jesuu uqli, atz ye'l quB'aal Jesuu pal ik'uul, k'uxh b'eenoo ik'axb'isal quB'aal Jesuu ta'n inq'a aj pa'vom. Echatez ye' la' etuqle, atz echatez ye' la' ipal ek'uule, k'uxh la' pal ex t-k'axk'o. ⁴Tan k'uxh il ex nik eb'an txh'a'o ti' ye' epa'vine', poro ye'l inva'xo'q ex etaq' etib' yatz'axoq el, atz la' el vekaqal, eche uva' ib'an quB'aal Jesuu.

A' u yole ti' u b'a'nil uva' nik taq' ka inq'a itza'lal, inq'a nik

ikuy quB'aal Tiuxh ipal inq'a niman tetz Jesuu s-tuul

⁵Pet gmaqetz qat sotzy inq'a iyol quB'aal Tiuxh sek'uul inq'a nik oksan ex t-b'ey? Tan eche toksat inva'q b'aala initxa'a t-b'ey nik tulb'e o' quB'aal Tiuxh. Tan ech nik tal inq'a yol uva' tz'ib'amal ka s-eche:

—Ink'aol, ye' la' utxhi uva'
 la' aaq' ela'p s-eche,
 u toksat axh
 quB'aal Tiuxh t-b'ey.
 Tul jitoq la' el ka axh ti' inimal
 quB'aal Tiuxh k'uxh la' iyaj axh.

⁶ Tan ja'l uva' nik toksa
 quB'aal Tiuxh t-b'ey,
 tul tzitzi nik ik'utxhvat
 quB'aal Tiuxh uva',
 a' at taanima s-ti'.
 Atz ja'l uva' toksa
 quB'aal Tiuxh sik'aol,
 tul a'etz uva'e,
 nik taq' tz'u'm s-ti',
 ti' toksal t-b'ey,
 —chich u yol.^s

⁷ Pet kotx'vaq evatz t-inq'a itza'lal uva' la' palk ex, tan a' uva'e, nik ib'anb'e quB'aal Tiuxh ti' etoksal t-b'ey. Tul tzitzi nik ik'utxhvat quB'aal Tiuxh uva', ex vet k'aol ime'al. Tan ye'l inva'q k'aol me'al uva' ye' koq la' oksal t-b'ey ta'n ib'aal. ⁸ Tan oqetz ye' la' toksa ex quB'aal Tiuxh t-b'ey, eche nik toksal jatva'lxh k'aol me'al t-b'ey, tul jitetzxh meero ex k'aol ime'al quB'aal Tiuxhe. Atz jitetz meero b'aala quB'aal Tiuxhe sete.

⁹ Jank'aletz eche tatin qutxutx qub'aal tzitza vatz tx'ava', tan nikich toksa o' t-b'ey tuulb'al uva's txulich kuxh o'. Tul nikichetz qunima; ja'atetz kol u quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', ye' la' qunima, atz a'e u aq'ol q'ij isaq u qaanelal, atz aq'ol q'ij qusaq s-k'atza uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al!

¹⁰ Poro nikichetz toksa o' qutxutx qub'aal t-b'ey, tuulb'al b'iil vatz q'ij qusaq tzitza vatz tx'ava'. Tan a' titz'ab'al s-qi' uva' tib'a'nil la' elka'p o'. Echatez kuxh u quB'aal Tiuxhe, tan nik toksa o' t-b'ey, ti' uva', a' titz'ab'al s-qi' uva' tib'a'nil la' atink o'. Atz echatxh la' qujetxhon el k'atz pa'v, eche u quB'aal Tiuxh la' ib'ana. ¹¹ Poro tuulb'aletz uva' seb't qoksal t-b'ey, tul ye'l o' nik quchiib' s-ti'. Pet a'l nik qutxumun ta'n. Pet oqetz nik quk'ulvii u qoksal t-b'ey, tul sib' ib'a'nil toq taq' s-qe. Tan jatva'letz inq'a la' kuyun toksal t-b'ey ta'n quB'aal Tiuxh, tul a'etz vet toq ik'utxh vib'en s-jik; atz b'a'nil vet at s-xo'l s-vatzaq toq ib'ane'.

A' u yole', ti' uva' nik aq'on itial inq'a niman tetz Jesuus uva' ye' la' motx taq' ka inimal u ka'v iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a ti' quB'aal Jesuus

¹² Echetz ye' uql ex tuulb'al uva's nik toksat ex quB'aal Tiuxh t-b'ey. Pet b'anvaq ya'l, atz iq'ovaq eyak'il, eche va'q xaol uva' la' ib'an ya'l ti' ilakax ja' viq'ab', atz ti' ib'ant inq'a toq tial k'uxh uqlina'q vete'.^t ¹³ Tul ech eb'an, eche va'q xaol uva' b'a'nxh nik tamt ka va'q b'ey tetz xaonb'al.^u Echetz ye' la' tel kae inq'a txh'uyel seti'. Pet a'l la' ib'ant ya'l, eche ye' la' ikaj va'q niman tetz Jesuus uva' ka'l ik'uul ti' inimale'. Pet a'l la' itxhej itial ti' quB'aal Jesuus. Echetz ye' la' ikaj inva'q koye ti' u b'ey, pet a'l la' tiq'ot vet tib'.

¹⁴Tul a'xh eb'an ya'l ti' itxhokox tok b'a'nil sexo'l tuch' inq'a xaal s-kaqaa-yil. Pet jit kuxh a' eb'an u pa'v. Pet a' ejetxhvat ok etib' k'atz quB'aal Tiuxh. Tan ja'l uva' ye' la' ijetxho'k tib' k'atz quB'aal Tiuxh, tul ye'l paqul la' b'en til ivatz quB'aal Tiuxh.

¹⁵Echetz itz'amoqxh etib' ti' etatine'. Tul ye'l ex la' kaj ex ti' vib'a'nil quB'aal Tiuxh. Atz ye' la' ekuy ikaj inva'q k'ayunchil tetaanima, eche la' ikaj taq'il inva'q yaab'la tze' tu tx'ava' uva' la' xalmit inpaqte.^v Tan a'etz kuxh u k'ayunchil toq maqon ex. Tul jitetz kuxh ta'n ex la' ima'q ex, pet la'etz kuxh eb'oqo vete jolt inq'a emol ti' ib'anax u kantxhaq s-tuch'. ¹⁶Tul ye'l ex la' eyansa etib' tuch' va'to'q emol uva' jit ek'ulel etib' s-tuch'. Atz ye' la' eteesa iq'ij inq'a ib'ano'm quB'aal Tiuxh. Tan eb'anch tetzan Esauu. Tan ti' kuxh va'l laq ta'l, tul ik'ayivat Esauu u ticle'm s-b'axa k'aola.^w ¹⁷Tan etootzaqle uva' xamtich ex tab'i txha vet Esauu uva' la'ich aq'ax u b'a'nil s-te ta'n q'es ib'aal. Tul ye'l vet u b'a'nil aq'ax ka tiib'a Esauu. Tan ma'tich taq't vet el q'es u b'aala u b'a'nil. K'uxhhez txho'n vet te Esauu, atz k'uxh mam oq'el ib'an vet Esauu ti' tab'ile', tan ye' aq'ax vet te Esauu.^x

¹⁸Pet a'l ejetxhto'k etib' k'atz quB'aal Tiuxh, u k'utxhul b'a'nil s-qe. Tan jit vet ech, eche u vitz s-na'ya. Tan oq la'ich motx ikan inq'a k'uy qumam u vitz, tul yek la'ich motx kam ta'n. Tan xo'veb'alich tilix u quB'aal Tiuxh tzitzi.^y Atz motx til tel xamal tivi' u vitz. Atz motx til tok q'eqxichil. Tul motx til itokb'ixe'. Atz motx til ilitz'kab'ine'. ¹⁹Tul motx tab'i toq'sal val u trompeeta uva' oqxhich iyak'ile. Atz motx tab'i u ti' iqul quB'aal Tiuxh ti' viyolone', uva' xo'veb'al tab'ile'. Tul ti'etz vet inq'a motx tila, atz motx tab'i, tul motx ijaq vet b'a'nil uva' ye'lich la' yolon vet u quB'aal Tiuxh s-te.^z ²⁰Tan nikichaq ixo'vaq vet ti' tab'it vib'ek'o'm quB'aal Tiuxh. Tan ech tal quB'aal Tiuxh s-te s-eche:

—Ja'l inva'q xaal,
 atz k'uxh inva'q kuxh txoo
 la' ijetxh uku'l tib'
 xe' toq u vitz,
 tan tetxhal la' yatz'ax el s-sivan,
 (atzoq a'l la' jutil el s-txh'itxh'),
 —xe't quB'aal Tiuxh.^a

²¹Poro mam xo'val uva' nikich motx tab'i inq'a tij imam Israeel. Tan echat tal Moisees s-eche:

—Poro a'at in t'unt'utxh
 ta'n xo'vale,
 —xe't Moisees.^b

²²Pet koqetz vet ex, ex inq'a etzan tetz vika'v yol ijeqb'a quB'aal Tiuxh. Tan il ex jetxhel vet ok etib' k'atz va't u vitz Sioon; a'e u tenam tal uva' atil u itz'lichla quB'aal Tiuxh, atz k'atz va't u Jerusaleen, uva' tu amlika', atz k'atz mamala tanul b'a'nla txhaq aanxel nik motx ichiib' seti'. ²³Atz qat ok vet ex s-niman tetz Jesusu xo'l inq'a b'axa itz'ib'al vet ib'ij tu amlika'. Atz il ex, jetxhel vet ok etib' k'atz u quB'aal Tiuxh, u aq'ol ku' yol tinuqul ti' jank'al

v 12.15 Deuteronomio 29.18 w 12.16 Jeenesis 25.29-34 x 12.17 Jeenesis 27.30-40
 y 12.18 Eeksodo 19.12, 13, 21 z 12.19 Eeksodo 19.16-22; 20.18-21; Deuteronomio 4.11-12;
 5.22-27 a 12.20 Eeksodo 19.12-13 b 12.21 Deuteronomio 9.19

inq'a xao! s-kaqaayil. Atz il ex jetxhel vet ok etib' k'atz inq'a xao!, inq'a aq'ax b'en s-jik vatz quB'aal Tiuxh, inq'a jetxhel vet el tib' k'atz pa'v ta'n u quB'aal Tiuxh. ²⁴Atz il ex jetxhel vet ok etib' k'atz u quB'aal Jesusus, u Ilol tetz va't u yol uva' nik ijeqb'a quB'aal Tiuxh. Atz il ex jetxhel vet ok etib' k'atz u kuyb'al uva' ole'v vikaqal quB'aal Jesusus s-ti', vikaqal u quB'aal Jesusus tetz u ka'v yol. Tul sib' palna'q vikaqal quB'aal Jesusus, vi' vikaqal Aveel uva' jaqon taq'ax ich'exel ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-ti'.^c

²⁵Ilvaqetz etib', tul ye' etixva u quB'aal Tiuxh uva' nik alon inq'a yol tuul-b'al u ka'v iyol uva' qat ijeqb'a. Tan motx k'axb'isal inq'a k'uy qumam s-na'ya vatz tx'ava' ta'n quB'aal Tiuxh, tan quB'aal Tiuxh nikich oksan s-jik. Ye' motx itx'ak ikolt tib' vatz u k'axb'ichil uva' taq' quB'aal Tiuxh s-tiib'a, ja'etz kol o' ye' la' k'axb'isal o' ta'n quB'aal Tiuxh, uva' een tu amlika', oq la' q'a'v o' ti' ye' inimal u quB'aal Tiuxh!

²⁶Tan s-na'ya, yekich ti'n u tx'ava' ta'n viyolon quB'aal Tiuxh. Pet s-txheel, tan ech alel ta'n quB'aal Tiuxh s-eche:

—La'etz ti'n

u tx'ava' inpaqte.

Poro ant vet u amlika'

la' ti'ni,

—chich quB'aal Tiuxh.^d

²⁷Atetz nik elka'pun u yol <inpaqte> Tan a' nik talvat quB'aal Tiuxh u yol ti' iti'nsal inq'a viinqixsamal ta'n. Tul ta'n kuxh la' kaj vet inq'a ye' la' utxh iti'nsale'.

²⁸Echetz nik qalte sete uva' qaq'vaq ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh setuch', ti' uva' toq ik'ul vet o' quB'aal Tiuxh tal uva' nik ib'anvat viq'esalil uva' ye' la' utxh iti'nsale'. Chiib'oq o' s-ti'. Atz qaq'vaq ta'ntiuxh s-te. Atz qunatxh-k'uula quB'aal Tiuxh. Atz qaq'vaq ja' vib'ij quB'aal Tiuxh. Atz quxo'va qupa'-vin s-vatz. ²⁹Tan oq ye' la' qub'an uva' nik tal quB'aal Tiuxh, tul ech la' ib'an quB'aal Tiuxh s-qe, eche u xamal uva' ye'xhkam vet inva'q la' kaj ta'n.^e

**A' u yole ti' kam inq'a b'a'nla b'ano'm la' ib'an inq'a niman
tetz Jesusus ti' ik'utxhuxe' uva' at taanima s-ti' s-vatzaqil**

13 ¹Pet ye' la' etanb'a vesa't etib' sevatzag, ex niman tetz Jesusus. Atz k'utxhvaq uva' at etanima ti' vemol s-niman tetz Jesusus sexo'l, eche nik isa't tib' inq'a xao! uva' titz'in tatzik tib'.

²Tul la' etaq' ivatb'al inva'q niman tetz Jesusus tetotzotz. Tan ti' taq't juunil inq'a xao! vatb'al s-na'ya, k'uxh ye'ich tootzaqle ja'l uva' taq' ivatb'al, tul aanxel b'ak uva' motx taq' ivatb'al.^f

³Atz la'at etulsa inq'a pereexho sek'uul, tul la' motx elotxha. Tul eche ex at ku' ex t-tze' s-tuch' la' motx enatxha. Atz la'at etulsa sek'uul ilotxhox inq'a nik ik'axb'isale'. Tul eche ex nik ek'axb'isal s-tuch' la' enatxha.

⁴Poro b'a'noqxh tatin va'l vinaq tuch' tixqel la' ib'ana. Tul a' isa' uva' sib' talax tatin inq'a tz'alona'q vete' la' ib'an vatz inq'a xao! s-kaqaayil. Jikoqxh etatin k'atz ek'ulel, jank'al ex, inq'a at vet ek'ulel. Tul ye'xhab'il ex s-te la'

c 12.24 Jeenesis 4.10 d 12.26 Ageeo 2.6 e 12.29 Deuteronomio 4.24

f 13.2 Jeenesis 18.1-8; 19.1-3

eyansa el etib' k'atz vek'ulel. Tan la' taq' ja'p quB'aal Tiuxh u yol tiib'a ja'l uva' la' iyansa tib' tuch' va't xao' uva' jit ik'ulel, atz la'at ja'p u yol tiib'a u xao' ti' kam kuxh va'to'q yansaib'il la' ib'ana.

⁵Tul ye' la' ekuy tok tetaanima uva', a' la' etx'akvat ok etaanima ti' u puaq. Pet k'uib'avaq ek'uul ti' jank'al vatzi' at sexe' s-txheel. Tan ech tal quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ye'l axh la' vaq' ka axh
sajunal;
atz ye'l paqul la' sotz axh
sink'uul,
—xe't quB'aal Tiuxh.^g

⁶Echetz, ti' uva', a' k'uqlel quk'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul la' utxhi a' la' qal vet kam uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ye'l in la' xo'v in
ti' kam inq'a nik isa'on s-ve,
tan a', u quB'aal Tiuxh,
nik lotxhon in.
Tul ye'lat in la' xo'v in,
k'uxh kam inva'q la' titz'a
inva'q xao' s-vi',
—chich u yol.^h

⁷Poru jank'al ex, inq'a niman tetz Jesusus, ulsavaq inq'a iq'on ivi' sek'uul, inq'a motx alon inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh sete. Tul b'enoq sete kam b'a'nil qat taq' u b'a'la txumb'al qat motx ik'utxh inq'a iq'on ivi' sexo'l tuulb'al q'ij isaq vatx tx'ava'. Tul a'etz uva'e, la' motx eb'ane. Tul la' eb'an etetz, eche uva' nik motx ik'uib'at ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Tan a' qat motx tilvat u txumb'al k'atz u quB'aal JesuKriisto. ⁸Atz ant kuxh quB'aal JesuKriistoe uva' atichxhtu' sib'anika, atz ant kuxhte uva' s-txheel, atz ant kuxhte uva' s-b'en q'ij saq, ye'l iya'eb'al imotxeb'al u tatine'.ⁱ

⁹Echetz ye' la' ekuy eteesal t-b'ey tuch' jolto'q kalab'aq txhusb'al ti' quB'aal JesuKriisto, inq'a jit inuqul, atz tuch' inq'a txhusb'al uva' ye' nik ib'an eela tuch' uva' alel ka ta'n quB'aal JesuKriisto. Pet ta'n kuxh la' qub'ane uva' la' qutxhok taq'ax iyak'il u qaaxelal tuch' vib'a'nil quB'aal JesuKriisto. Pet jit a' la' b'enk o' ti' jank'al inq'a b'ano'm t-inq'a b'ek'b'al, atz ti' inq'a qejo'm ti' kam kuxh etxhb'ub'alil ti' txaj, atz ti' jit txaj. Tan ye'xhkam inva'q ib'a'nil nik taq' te inq'a nik etxhb'un.

¹⁰Pet koq o', inq'a niman tetz Jesusus. Tan jit vet eela u qunatxhk'uulan Tiuxh tuch' inq'a nik niman u uq'e'yb'al tetz u b'axa iyol quB'aal Tiuxh uva' ijeqb'a tuch' inq'a tij imam Israeel, uva's nikich motx inatxhk'uulat Tiuxh vatx u natxhk'uulab'al tu tostiuxh uva' tu tenam Jerusaleen. Tul ye' la' utxhi la' etiq'o tzaan inq'a qejo'm, inq'a nimamal kuxh eta'n ti' inq'a etxhb'ub'al, tul la' eyujo'k xo'l u qetz, o' inq'a niman tetz Jesusus.

g 13.5 Deuteronomio 31.6, 8; Josuee 1.5 h 13.6 Saalmo 118.6; Tio 6.25-33; Luk 12.22-31

i 13.8 K'uxh ech nik tal u versiikulo s-eche, uva' ta'n kuxh eesamal ivatz tuul u Viivlia. Pet ech talax u tokeb'al s-eche: —Tan k'utxhul tetz b'a'la txumb'al Jesusus, u Kriisto, sib'an ka; tul kam u txumb'al ik'utxh ka u quB'aal Jesusus, tul ant kuxh atil viyak'il s-txheel; atz ant kuxh viyak'ile s-ye'l iya'eb'al imotxeb'al, —chich u versiikulo.

¹¹Jank'al eche uva' nik ib'an inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh tuul u b'u'q tostiuuxh, tan nik tiq'o ok vikaqal inq'a txoo tuul u Tatib'al quB'aal Tiuxh s-oja tetz jaqb'al kuyb'al ipa'v inq'a xaol. Pet koq vitxhi'o'l inq'a txoo, tan nik ex tz'e'saloq el ti'e'l tal uva' atilich vipa'teb'al patxh inq'a tij imam Israeel.¹

¹²Echatetz uva'e ib'an quB'aal JesuKriisto, tan een ex yatz'axik el ti'e'l u tenam. Tul el vikaqal quB'aal JesuKriisto ti' itx'ajpe'l vipa'v inq'a xaol, atz ti' vib'en s-jik vatz quB'aal Tiuxh.

¹³Echatetz uva'e qub'ane. Txh'uyoqvaq el o' ti' u quB'aal JesuKriisto, atz eloq el o' ti'e'l u uq'e'yb'al u b'axa yol ijeqb'a quB'aal Tiuxh, eche uva' tiq'ol el u quB'aal JesuKriisto ti'e'l u mam tenam Jerusaleen, eche uva' nikich tiq'ol el inq'a txoo ti'e'l inq'a ipa'teb'al patxh inq'a tij imam Israeel. Tul txh'uyoq el o' ti' u quB'aal JesuKriisto uva' ch'ixvisali.^k ¹⁴Tan ye'l inva'q qatib'al tztiza vatz tx'ava' uva' b'en q'ij saq koq tatine'. Pet a' nik qil b'en uva' s-quvatz b'en, atz nik qusaqi b'en val u qatib'al uva' een t-inva'l tenam uva' ya'n tul s-quvatz.

¹⁵Echetz ye'vaq qutanb'a qoksat iq'ij u quB'aal Tiuxh, ti' u quB'aal JesuKriisto. Tan a' vet ivatzil u oja uva' nik itz'e'sal ok vatz Tiuxh s-txheel, a'e, uva' nik qoksa iq'ij quB'aal Tiuxh. Pet s-txheel tuulb'al u ka'v iyol quB'aal Tiuxh ijeqb'a, tan tuch' vet qutzi' nik qaq'vat oja te quB'aal Tiuxh, ti' talaxe' uva', a' vet quB'aal JesuKriisto nik qunima, nik qunatxhk'uula. Tan a' vet inq'a natxhk'uula'm nik telu'l t-qutzi' nik chiib'isan quB'aal Tiuxh. Tan a' vet inq'ae nik ib'an eela tuch' ivatz vi'oq tze' uva' oqxh ichiile.

¹⁶Pet ye'etz esotzsa sek'uul ib'anax u b'a'nile te inq'a emol tuch' velotxht tuch' inq'a kam etetz. Tan a'etz inq'a b'a'nile, inq'a la' qub'ana nik ichiib' quB'aal Tiuxh s-ti', eche nik ichiib' ti' inq'a oja uva' nik itz'e'sal ok s-vatz.

¹⁷Tul nimavaq inq'a iq'onaq ivi', ex inq'a niman tetz Jesuus. Tul etoksavaq etib' jaq' vib'ek'o'm. Tan a' een taanima ti' tatin vetaanaxelal vatz quB'aal Tiuxh, atz xeen etetz ti' etatin vatz quB'aal Tiuxh. Tan la' opoon inva'l q'ij, atz la' b'en tal inq'a iq'onaq ivi' niman tetz Jesuus inuqul u taq'on vatz quB'aal Tiuxh seti'. Nimavaqetza, echetz la' ib'ante u taq'on tuch' chiib'ichil. Tul ye' la' motx inatxh mam itza'lal tiqatzil u aq'on ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh sexo'l. Tan oq kantxhaq vetxumb'al la' eb'an k'atz inq'a iq'on ivi', tul ant kuxh ex ye' toq ilon u b'a'nile.

¹⁸Pet natxhvaq Tiuxh s-qi'. Tan nik quk'uqb'a quk'uul ti' quB'aal Tiuxh uva' jikxh u qitz'ab'al qat qub'ana. Tul a' nik qusa'e' uva' a'xh u jik la' qub'an ti'

j 13.11 Leviitiko 16.27 k 13.13 Eche u versiikulo oxlaval, tan a' nik ex tiq'o tzaan kame uva' nikich ib'an inq'a tij imam Israeel ti' inatxhk'uulal Tiuxh s-na'ya. Tul motx ib'an u tz'ib'an tetz Evreeos eela inq'a yol, inq'a palna'q ka, tuch' inq'a kam inq'a ib'an quB'aal Jesuus. Tul sib' nik ex elka'pun inq'a yol uva' nik tal tu versiikulo uva'a. Echetze u versiikulo oxlaval tu noota tztiza, tan nik qutz'ib'a b'iil inq'a yol ti' talax inuqul s-ti' s-eche: —Kametzxh uva' ib'an u quB'aal Jesuus, tul echatzet uva'e, toq qub'ane inpaqte. Tan tiq'o el inq'a iq'esar uq'e'yb'al u quB'aal Jesuus ti'e'l u tenam Jerusaleen tal uva' jeqlich taq'il u tuq'e'yb'al. Tan ech nikich motx ib'ane inq'a iq'esar oksan yol vatz Tiuxh, tuulb'al uva's atich Moisees vatz tx'ava'. Tan a'l nikich tiq'o el vitxhi'o'l inq'a txoo ti' itz'e'sal el ti'e'l inq'a talaq ipa'teb'al patxh inq'a tij imam Israeel s-na'ya. Echatetz uva'e, toq qub'an s-txheel, o' inq'a tij imam Israeel, o' inq'a niman tetz Jesuus. Tan eelaatzet vete s-tuch' uva' ant o' la' iq'ol el o' ti'e'l u tenam Jerusaleen, ti' uva' jit vet a' u tuq'e'y-b'al inq'a tij imam Israeel la' qunima. Pet a' txh'uyevik vet o' ti' inimal u quB'aal Jesuus, k'uxh la' eesal quq'ij ta'n inq'a quomol s-tijaq imam Israeel, inq'a nimamal u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel ta'n. Tan echat kuxh teesal iq'ije u quB'aal Jesuus ta'n inq'a imol, inq'a niman tetz u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Echatetz uva'e, la' qub'ane, —chich u yol.

jank'al inq'a qub'ano'm. ¹⁹Atz tira nik insa' tuch' vaanima uva' la' enatxh Tiuxh s-vi'. Tul quB'aal Tiuxh la' b'anon, tul nal koqxh la' vaq'b' sexo'l inpaqte.

**A' u yole ti' taq'ax vet b'en b'a'n'il ik'uul inq'a niman
tetz Jesuus uva's iya' vet itz'ib'al u u'**

²⁰A'etz u quB'aal Tiuxh la' atin sek'atza uva' oksan b'a'n'il tetaanima, u quB'aal Tiuxh uva' jeqb'an va't viyol ti' tel vikaqal u quB'aal Jesuus, a' u ka'v iyol uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Atz u quB'aal Tiuxh uva' itz'e'vsan u quB'aal Jesuus k'uxh ma'tich ikame', u quB'aal Jesuus, viq'esal xeen tetz inq'a niman tetz, eche xeen karne'l. ²¹Tul a'etz u quB'aal Tiuxh la' txhusun ex ti' ib'anax jatvatzulxh b'a'nla txumb'al ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' eb'ana. Tul a' u quB'aal Tiuxh la' b'anon, tul a' la' qub'an kam uva' la' chii'b' s-ti', ti' quqejt quB'aal JesuKriisto. Echetz ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' qoksat iq'ij u quB'aal JesuKriisto. Tul echxh la' ib'ane.

²²Jank'al ex qumol s-niman tetz Jesuus, toq injaq b'a'n'il sete, uva' la' ekotx' evatz te inq'a yol uva' nik inb'ek' sete. Tan ye'xh jank'al inq'a yol qat intz'ib'a opoon sete.

²³Toqetz vaq' etootzaqi uva' il Timoteeo ey vet t-tze', u qumol s-niman tetz Jesuus. Oqetz nal toq tul Timoteeo tzitza sink'atza, tul tzum la' qub'en vet ti' esolil tuch' Timoteeo.

²⁴Tul aq'vaq b'a'n'il ik'uul jank'al inq'a iq'onaq ivi' sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesuus. Atz aq'vaqat b'a'n'il ik'uul jatva'l inq'a niman tetz Jesuus, inq'a quB'aal Tiuxh ch'exona'q tetz. Tul niketz taq'ax b'en b'a'n'il ek'uul ta'n inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a tuulb'al Itaalia.

²⁵Tul a' vib'a'n'il quB'aal Tiuxh la' atin sexo'l sekaqaayil.

[Tul echxh la' ib'ane.]

A' U U'E UVA'A, UVA' ITZ'IB'A OPOON SANTIAAGO TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

SANTIAAGO

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Santiaago

A'etz u u'e uva' Santiaago ib'ij, uva' itz'ib'a Santiaago, tan antxh u u' nik alon uva' Santiaago tz'ib'an. Ech uva'e nik tal tu Santiaago 1.1.

Atichetz va't u Santiaago, u apoostol, u tatzikich Xhun, u apoostol, u txeyolich txay, Santiaago vitxhaq Jesuus. Pet xamteletz tzok'pe'l ivi' Santiaago ta'n Eroodes Ke'chetz koq la'ich itz'ib'at Santiaago va'q tu'. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 12.1-2.

Pet xamtel ok va't Santiaago s-iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus; Santiaago, val u titz'inich Jesuus uva' va'lich itxutx quB'aal Jesuus s-tuch'. Ech uva'e nik tal tu Xhun 7.3-10. Antichetz Santiaago nikich ib'ek'on xo'l inq'a itxhaq quB'aal Jesuus, inq'a apoostol tuch' inq'a ya'naqich kuxh tok ti' inimal quB'aal Jesuus, k'uxh jitich itxhaq quB'aal Jesuus. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.13, 19 tuch' u 1 Koriintios 9.5.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Santiaago

A'etz u u' Santiaago u b'axa u' tz'ib'al xo'l inq'a u' ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh uva's ma'tich tul vet quB'aal Jesuus vatz tx'ava'. Echetz a' itz'ib'al u u' Santiaago tuulb'al u ya'b' o'va'l toxk'al (45) m.t.J. Tul tira veqlele uva' tij imam Israeel u tz'ib'an tetz u u' Santiaago. Tul antxh te tijaq imam Israeel tz'ib'alik u u'. Tul a' tz'ib'alik u u' Santiaago tu tenam Jerusaleen. Tul niketz itxey tib' u yol, ti' uva' ta'nxh jolol inq'a tij imam Israeel atich vet ok s-tatxhul inq'a niman tetz Jesuus. Tul ye'xh jank'alich inq'a jit tij imam Israeel atich ok s-niman tetz Jesuus. Tan, eche uva' atich koqxh vet niman tetz Jesuus, uva' jitich tij imam Israeel, tul niketz tale tu u' Santiaago ti' inq'a niman tetz Jesuus uva' jitich tij imam Israeel. Tan a' ixet' vet inq'a niman tetz Jesuus na'oq, inq'a jitich tij imam Israeel tu ya'b' laval toxk'al (50) m.t.J.

A'etz inq'a pa'v nik tal tuul u u' Santiaago nik k'utxhun ti' inq'a b'axa niman tetz Jesuus, inq'a tijich imam Israeel. Tul nikat ik'utxh tu u' Santiaago uva', a' nik tal ti' inq'a yol uva' yolox tuulb'al u k'ulu ib' uva' utxh xo'l inq'a apoostol tuch' inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusaleen. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 15. A'etz ib'anax u k'ulu ib' tu ya'b' vajxaqil toxk'al, atz maq tu b'elval toxk'al (48-49) m.t.J.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Santiaago tuul u tu'

A'etz inq'a taq'il viyol Santiaago uva' itz'ib'a b'en te inq'a niman tetz Jesuus, ti' jatva-tzul inq'a b'a'nla txhaq txumb'al la' ib'ana. A'e inq'aa: Uva' la' motx ikotx' inq'a niman

tetz Jesuus ivatz, k'uxh la' k'axb'isal ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus; atz ye' la' b'en taanima ti' inq'a tx'iol iq'ij; atz la' imaq tib' inq'a niman tetz Jesuus ti' talax yaab'la txhaq yol ti' imol; atz la' inatxh inq'a niman tetz Jesuus Tiuxh ti' inq'a yaab'.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Santiaago

U u' Santiaago, tan juqva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

Santiaago 1.1

A'etz ix'e'teb'e Santiaago talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Santiaago b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus.

1. Santiaago 1.2-27

U b'axa tanul yol, tan a' tal Santiaago, ti' uva' la' motx ikotx' inq'a niman tetz Jesuus ivatz k'uxh la' pal titza'lal, ti' uva' tan, niman vet tetz Jesuus. Tan antxh quB'aal Tiuxh nik kuyun ipal t-inq'a itza'lal ti' tilta' oq k'uqlel ik'uul inq'a niman tetz s-ti'. Tul ye' la' itanb'a ib'anax u b'a'n, k'uxh nik ipal t-inq'a itza'lal.

2. Santiaago 2.1-13

Vika'v nimla tanul yol, tan a' tal Santiaago, ti' uva' ye' la' utxhi la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus uva' atxh tatin va'q imol s-vatz la' ib'ana. Tul ye' la' utxhi uva' la' b'en taanima ti' inq'a tx'iol iq'ij, tul la' yan ivatz te tzaqatz meeb'a'.

3. Santiaago 2.14-26

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Santiaago, ti' ja'l uva' niman tetz Jesuus vete' nik tale', tul a'l b'a'n uva' la' ilotxh inq'a nik sa'on tetz. Pet ja'l uva' ye' nik lotxhon vimol uva' nik sa'on tetz, tul jitetz niman tetz Jesuuse.

4. Santiaago 3.1—4.10

Vikajv nimla tanul yol, tan a' tal Santiaago, ti' uva' la' motx ixee tib' inq'a niman tetz Jesuus ti' iyolone'. Tul la' motx imaq u taq' ti' talax yaab'la txhaq yol.

Nikat tal Santiaago paqte, ti' uva' la' imaq tib' inq'a niman tetz Jesuus ti' toksalaq iq'ij, atz ti' tetxhataq tib' s-vatzaq ti' toksataq iq'ij. Tan een tzajna'q u txumb'al uva'e k'atz diaavlo. Pet koq u txumb'al uva' een tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh, tan a' nik ik'utxh uva', a' inq'a b'a'nla b'ano'm la' ib'ana. Tul tz'u'kin kuxh la' ib'ana.

5. Santiaago 4.11-17

Vito'v tanul yol, tan a' tal Santiaago, ti' uva' ye' la' teesa tib' iq'ij inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq, atz ye' la' tal tib' yol s-ti' s-vatzaq.

Nikat tal Santiaago paqte, ti' uva' ye' la' ib'axab'sa tib' inq'a niman tetz Jesuus ti' talax jank'al inq'a nik tatxhva ib'anaxe', tan ye' tootzaqlaqe kam iq'omal ta'n inq'a q'ij ya'n tule'.

6. Santiaago 5.1-12

Vivaqaq tanul yol, tan a' tal Santiaago ti' viya'l inq'a tx'iol iq'ij, inq'a nik motx sub'un inq'a taq'onvil. Tul nik tal Santiaago paqte uva' tetxhal b'en til u k'axk'o ti' isub'ux inq'a meeb'a'.

Nikat tal Santiaago paqte, ti' uva' la' ik'otx' inq'a niman tetz Jesuus ivatz s-vatzaq, tul echetz la' tilte inq'a niman tetz Jesuus vib'a'nil quB'aal Tiuxh ti' vikotx'taq ivatz s-tib'ilaq. Tul la' ikotx' inq'a niman tetz Jesuus ivatz t-inq'a kalab'aq itza'lal uva' nik ipaleb'e, eche uva' ib'an Joov.

7. Santiaago 5.13-14

Vijuvq tanul yol, tan a' tal Santiaago, ti' uva' la' inatxh inq'a niman tetz Jesuus Tiuxh ti' inq'a yaab'.

Jank'aletz inq'a yol uva' tal Santiaago te inq'a niman tetz Jesuus, tan oksab'aq tetz t-b'ey. Aya'letz uva'e ye' nikich motx tal inq'a fariseeo. A'etz nikich tal inq'a fariseeo uva' nimamalich inq'a b'ek'b'al ta'n, poro ye' nikich motx ik'utxh tuch' ib'ano'm. A'etz tal Santiaago uva' jit vet eela vitxumb'al inq'a apoostol, atz vitxumb'al inq'a niman tetz Jesuus la'ich ib'an tuch' vitxumb'al inq'a fariseeo. Tul a' ex ika'paqu Santiaago talax inq'a iyol Jesuus uva' nik tal tu Tio 5.20.

SANTIAAGO

**Uva's taq't b'en Santiaago b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz
Jesuu's, inq'a paxna'q el tuulb'al jank'al u vatz tx'ava'**

1 ¹In Santiaago, va'l taq'onvil quB'aal Tiuxh, atz b'anol taq'on u quB'aal JesuKriisto.

Nik intz'ib'a b'en val u u' sete, jatva'lxh ex inq'a tij imam kab'laval inq'a tij imam Israeel, inq'a paxna'q el ex vatz u tx'ava'.

Tul nik vaq' b'en b'a'nil ek'uul sekaqaayil.

**Uva's talt Santiaago uva' a'lxh la' ik'uqb'at inq'a niman tetz
Jesuu's ik'uul ti' quB'aal Tiuxh oq la' pal titza'lal**

²Jatva'lxh ex inmol s-niman tetz Jesuu's, toq val sete uva' a'l telxh la' echiib' s-ti' oq uva' la' pal ex t-kalab'aq itza'lal. ³Tan etootzaql vete' uva', at uva' antxh quB'aal Tiuxh nik kuyun epal t-inq'a itza'lal ti' tilixe' uva' a'l tel kol toq ek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, pet maq ye'le. Tan a' itxa'k nik epal t-inq'a itza'lal uva' a'l ye' la' etel ka ti' ek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal Tiuxh. ⁴Oqetz ech la' ek'uqb'at ek'uule ti' quB'aal Tiuxh, tul a'etz k'aqel ta'n uva' tz'eqel tel etatin s-vatz la' ib'ana ti' eq'anb' ti' inimal viyolb'al. Tul jitetz jank'al kam la' sa'on tel sete ti' vetatin vatz quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Santiaago uva' oq ye'l tel itxumb'al inq'a niman tetz Jesuu's ti'
ikotx't ivatz ti' ipal t-inq'a itza'lal, tul la' tab'i te quB'aal Tiuxh, tul la' taq'a**

⁵Oqetz at inva'q ex ye'l etootzaqib'al ti' kam la' etule ekotx't evatz t-inq'a itza'lal, tul ab'ivaq etxumb'al te quB'aal Tiuxh. Tan tuch'xh aya'l taanima quB'aal Tiuxh la' ilotxh jatva'l u xool uva' la' ab'in lotxhb'al s-te. Tul ye'l uva' b'iil koq kuxh la' taq' quB'aal Tiuxh. Pet niimxh la' taq' te ja'l uva' la' ab'in. Tul ye' la' teesa quB'aal Tiuxh iq'ij jab'il uva' la' jaqon s-te. ⁶A'etz uva's la' tab'it u xool te quB'aal Tiuxh, tul a' isa' uva' k'uqloq'xh ik'uul ti' quB'aal Tiuxh uva' la' taq' s-te. Pet ye' la' ib'an ka'l ik'uul ti' ik'uluxe'. Tan ja'l u xool uva' la' ka'kab'in ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul a'etz u xool uva' ech nik tulel ta'n u titz'ab'al eche ixulil b'en u mam a' ta'n kaq'iq'. Tan ma't s-eche, tul ma't txhan tinpaq'ite. ⁷Oqetz ech titz'ab'al u xool, tul ye' itx'eb'e' uva' toq ik'uul te quB'aal Tiuxh kam uva' nik tab'i. ⁸Ja'letz u xool uva' ka'l kuxh ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, a'etz u xool uva' echat kuxh nik ib'ant ka'l ik'uule ti' jank'al uva' nik ib'ane'.

**Uva's talt Santiaago uva' jatva'lxh inq'a niman tetz Jesuu's, k'uxh
meeb'a', atz k'uxh tx'iol iq'ij, tan tetxhal kuxh la' toksa iq'ij
quB'aal Tiuxh ti' u b'a'nil uva' ib'an quB'aal Tiuxh te u q'ij isaq**

⁹Jatva'lxh inq'a niman tetz Jesuu's, uva' meeb'a' kuxh tatine', tul a' isa' uva' chii'b'oq kuxhtu', ti' uva' sib' tatin vatz quB'aal Tiuxh. Tan tira nik toksa quB'aal Tiuxh iq'ij ti' vik'uqb'at ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Atz sib' tatin u niman tetz Jesuu's vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁰Tul k'uxh u niman tetz Jesuu's, uva' tx'iol iq'ij, tan chii'b'oqat kuxhtu', tan tira qat tiq'o ku'l tib' tuch' u tatine', ti' ik'uqb'at ik'uul ti' u quB'aal Tiuxh. Tan nik ib'en s-te uva' toq motxoq u q'ij isaq tzitza vatz tx'ava' tuch' inq'a tx'ijb'al

iq'ij, eche nik itzaqe'l va'q xu'm k'atz vitze'il. ¹¹ Tan il kuxh u q'ij nik ija'ul. Tul tira nik itzaq vet u xu'm ta'n vitz'a'l u kaqiq'. Tul tira nik itz'eq vet u xu'm vijosq'ilil, atz nik motx itojp vete'. Echatetz uva'e, la' ib'an u tx'iol iq'ij. Tan a'etz uva's la' ikame', tul la' kaj jank'al inq'a kam tetz uva' nik itx'ak puaq s-ti'.

**Uva's talt Santiaago uva' at vib'a'n timer quB'aal Tiuxh tiib'a
inq'a xaal uva' nik kotx'on ivatz ti' ipal t-inq'a itza'la**

¹² Atetz vib'a'n timer quB'aal Tiuxh tiib'a u xaal uva' ye' nik ikuy iku' tu pa'v, atz nik ikotx' ivatz k'uxh nik tetxhb'ul iku' tu pa'v ta'n inq'a itza'la. Tan oqetz la' ikotx' ivatz ti' imaqt tib' vatz u pa'v, echetz la' ik'utxhte uva' nik tole'v ti' imaqt tib' ti' ib'anax u pa'v. Tul la' ik'ul va'l tx'aqa'm tetz q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, eche ik'ulux va'l koroona. A' u tx'aqa'me uva' tal quB'aal Tiuxh te jatva'l inq'a at taanima ti' quB'aal Tiuxh.

¹³ Oqetz at inva'q xaal la' etxhb'ul iku' t-pa'v, tul titz'achi uva' quB'aal Tiuxh nik etxhb'un iku' t-pa'v. Tan ye'l paqul uva' la' koq itxhok quB'aal Tiuxh iku' inva'q xaal t-pa'v. Tan tira b'a'n u quB'aal Tiuxh. Tul jitoq la' etxhb'ul iku' quB'aal Tiuxh t-pa'v. ¹⁴ Tan antxh nik itz'ke vib'anax inq'a kantxhaq k'atz junun inq'a xaal. Ajtetz qat k'o'pil vet u xaal ta'n u tatxha'v, tul qat tatxhva vet ib'anax inq'a pa'v. ¹⁵ Oqetz qat naq'b' vet tatxhvat u txhi'o'l u pa'v, tul tiraetz nik ik'utxh vet tatine' uva', a' vet u pa'v nik ib'ane'. Tuulb'aletx vet uva', a' vet u pa'v nik ib'ane', tul a'etz vet u kamchil vatz quB'aal Tiuxh k'aqel ta'n.

**Uva's talt Santiaago uva' ye' la' utxhi la' qitz'a uva' quB'aal
Tiuxh nik txhokon qilixe' ti' ib'anax inva'q pa'v**

¹⁶ Ex inmol s-niman tetz Jesus, ex, uva' nik inchiib' seti', etitz'ach kuxhtu' uva' quB'aal Tiuxh nik etxhb'un quku' t-inva'q pa'v. Oqetz ech la' etitz'ae, tul nik kuxh eteesa etib' t-b'ey. ¹⁷ Pet atz a'l nik taq't quB'aal Tiuxh jank'al inq'a b'anla tx'aqa'm s-qe, atz jank'al inq'a oya uva' jikxhtu'. Tan een qat tzajk k'atz quB'aal Tiuxh tu amlika', u viinqixsan tetz inq'a txiqub'al vatz amlika'. Pet aloq jitetz ech nik ijalp vitxumb'al quB'aal Tiuxh, eche nik ijalp vitxiqun inq'a txiqub'al vatz amlika', atz eche nik iti'n vimujil inq'a kam. Tan mij b'eeq la' jalp titz'ab'al ti' taq't vib'a'n timer s-qe. ¹⁸ Tan qat ich'ex o' quB'aal Tiuxh ti' titz'e'v u qaanelal s-vatz, tan qat quqej viyol uva' inuqulxhtu'. Echetz a' vet o' setuch' qat qoksa qib' s-niman tetz Jesus s-b'axa vatz jolt inq'a xaal. Echetz vet o', eche b'axa ivatz inq'a txhiko nik imoloxe' vatz jank'al inq'a xaal, inq'a iviinqixsa quB'aal Tiuxh vatz tx'ava'.

**Uva's talt Santiaago uva', a' inq'a niman tetz Jesus b'anol
tetz kam uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh**

¹⁹ Ex, inmol s-niman tetz Jesus, ex, uva' nik inchiib' seti', toq val va'l u yol sete. Jank'al ex sekaqaayil, atoxh ja' evi' ti' tab'il inq'a yol ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Jit nal kuxh la' etal kam u yol la' ul tetitz'ab'al. Atz jit nal kuxh la' ilakp evi'. ²⁰ Tan oq nal kuxh la' ilakp ivi' u xaal, tul jitetz vet a' nik ib'an kam u jikla txumb'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

²¹ Echetz nik valte sete uva' aq'vaq vet ka ib'anax inq'a pa'v uva' txoqeb'al k'uul vatz quB'aal Tiuxh, atz ib'anax inq'a mamala kantxhaq. Pet a' eb'an uva' la' etiq'o ku'l etib' ti' ek'ult viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' qat tava quB'aal Tiuxh tetaanima. Tan a'etz uva'e, la' kolon vetaanelal vatz u k'axk'o ti' inq'a epa'v.

²²Poro b'anvaq kam uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet jit ta'n kuxh la' eb'an u tab'ile'. Tan oq la' etala uva' nik enima kam uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul oqetz ye' nik eb'ane', tul juntetz kuxh nik eteesa etib'e t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh. ²³Tan at xao l uva' ta'n kuxh nik ib'an tab'il viyolb'al quB'aal Tiuxh, pet ye' nik ib'an kam uva' nik tale'. Tul a'etz uva'e, eela tuch' inva'q u xao l uva' ma't itxiqu vika'yeb'al t-inva'q espeejo. ²⁴B'antan tira qat tootzaqi vika'ye' uva's qat itxiqu t'ib' tu espeejo, pet qatetz b'en vete', tul qat sotz vet s-k'uul kame vika'ye'.

²⁵Pet atetz xao l uva' nik ab'in viyolb'al quB'aal Tiuxh, ya'ne tek'xh qat b'en vet ti' tilix kam uva' nik tal inq'a b'ek'b'al uva' jikxhtu', inq'a b'ek'b'al uva' nik k'utxhun tele'l u xao l t-vipa'v. Tul nik inuq txakb'a vet tib' u xao l vatz quB'aal Tiuxh ti' inimale'. Tul jit kuxh ab'in vet tetz, pet b'anol tetz kam uva' nik tale'. A'etz u xao l uva' toq taq' quB'aal Tiuxh vib'a'nil tiib'a' jank'al uva' nik ib'ane'.

**Uva's talt Santiaago, ja'l u xao l uva' nik txumun ivatz imol,
a'etz u xao l uva' nuqxh nik tal ti' inatxhk'uual Tiuxh**

²⁶Kamal at inva'q xao l sexo'l uva' junt nik taq' b'en tib' s-nim ti' talta' uva' q'anb'ina'ql vet ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Poro oq tira ye' nik ima q tib' ti' talax yaab'la yol, tul juntetz kuxh nik teesa tib'e t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh, atz ye'xhkamatetz itxa'ke vatz inq'a xao l k'uxh nik tale' uva' q'anb'ina'q vet vatz quB'aal Tiuxh.

²⁷Pet atetz inva'l k'utxhb'al tetz uva' aya'l xh quk'uul nik qunima inq'a b'a'nla txhaq yol, tul a' nik quk'utxh s-tuch' uva' ye'l va'q kam nik qil b'en s-ti'. Tul tira ye'l inva'q kantxhaq ato'k tu qanima vatz quB'aal Tiuxh. A'e, uva' tijxh la' ilb'el inq'a nitxa', inq'a ye'l vet itxutx ib'aal. Atz tij la' ilb'el inq'a txakay ixoq, inq'a nik motx ipal titza'lal. A'etz uva'e tira b'a'n vatz u quB'aal Tiuxh. Ja'letz u niman tetz Jesusu uva' q'anb'ina'ql vatz quB'aal Tiuxh, tul la' itx'ol imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a pa'v uva' nik ib'an inq'a xao l vatz tx'ava', inq'a jit niman tetz Jesusu.

Uva's talt Santiaago uva' jit kuxh va'l qajb'a'n la' ib'ana

2 ¹Jatva'l xh ex inmol s-niman tetz Jesusu, ti' uva', ex niman tetz u nimla quB'aal JesuKriisto, ye' la' eb'ana uva' va'q kuxh xao l etajb'a'n kuxh la' ib'ana. ²Tan qal kuxh, s-ti' uva' la' palo'k ka'vo'q vinaq sexo'l tu atib'al uva' nik enatxhvat Tiuxh. Va'l tx'iol iq'ij; tul va't meeb'a'. La'etz palo'k u tx'iol iq'ij, tul at ku' inva'q b'a'nla kolq'ab' vi' iq'ab' uva' ooroxhtu'. Tul ato'k inva'q b'a'nla oksa'm ta'n. Ya'ne la' palo'k u meeb'a' uva' tira q'a'l xh vatz toksa'm.

³Tul oq yek la' b'en ek'uul ti' u tx'iol iq'ij uva' b'a'nla oksa'm ato'k ta'n. Tul ech la' etal vet s-te s-eche: —Een ku'k axh tu b'a'nla atib'al uva'a, —chaq ex s-te.

Tul oq ech la' etal te u meeb'a' s-eche: —Ku'en kuxh t-tx'ava' xe' voq, —chaq ex s-te.

⁴Oqetz ech la' eb'ane, tul va'letz vet etajb'a'ne la' eb'ana xo'l inq'a niman tetz Jesusu. Tul a'etz vet exe, nik paon tatin inq'a xao l inq'ae tuch' kam inq'a kantxhaq k'aqel eta'n s-ti'.

⁵Pet ab'ivaq ex inmol s-niman tetz Jesusu ex, uva' at vaanima seti'. Etootzaqle uva', a' inq'a xao l qat ich'ex quB'aal Tiuxh ti' tok s-niman tetz Jesusu, inq'a meeb'a'

tilix vatz jolt inq'a xao' vatz tx'ava'. Tul tx'iol iq'ij vet vatz quB'aal Tiuxh, tan sib' nik motx ik'uqe'v ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul atetz vet tokeb'al inq'a niman tetz Jesuus ti' tetzat u atib'al tal uva' nik ib'navat quB'aal Tiuxh iq'esalil. Tan, tal ka quB'aal Tiuxh, taq'ax u atib'al te inq'a xao', inq'a atxh taanima ti' quB'aal Tiuxh.

⁶Poro jit, ech uva'e, nik eb'ane. Tan a' nik eb'ane uva' nik eteesa iq'ij inq'a meeb'a'; tul a' nik etoksa iq'ij inq'a tx'iol iq'ij. Tul etootzaqle uva', a' inq'a tx'iol iq'ij nik k'axb'isan ex. Atz a' inq'a tx'iol iq'ij nik juxun b'en ex vatz inq'a aq'olaq ku' yol tinuqul. ⁷Tan a' inq'a tx'iol iq'ije inq'ae nik eesan iq'ij u b'a'nla quB'aal JesuKriisto uva' ik'ulelhx la' oksal iq'ij, a'e veB'aal.

⁸Pet a'l b'a'n uva' a'xh la' enima u b'ek'b'al vib'o'q'ol, uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan tiq'o tzaan quB'aal JesuKriisto u yol s-tuul uva' ech nik tal s-eche:

—La' asa' vamol,

eche uva' nik asa't eeb'

sajunal,

—chiche.^a

Oqetz a' uva'e, nik eb'ane', tul b'a'netze'e uva' nik eb'ane'.

⁹Pet oqetz at xao' uva' etajb'a'n kuxh la' ib'ana, tul pa'vetze nik eb'an vatz quB'aal Tiuxh. Tul ja'piyetz vete u yol setiib'a. Tan nik erin vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. ¹⁰Echetz ja'lxhtu', k'uxh nik inima vet inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil nik tale', poro oq at kuxh inva'q b'ek'b'al ye' nik ib'ane' kam uva' nik tale', tul aj pa'vometz vete vatz quB'aal Tiuxh. Tan qat irin inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil.

¹¹Tan ech val u yol tal quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ye' la' ayansa eeb'

tuch' uva' jit ak'ulel eeb' s-tuch',

—xe't quB'aal Tiuxh.

Atz talat quB'aal Tiuxh inva't u yol uva' ech nik tal s-eche:

—Ye' la' yat'z'on axh,

—xe't quB'aal Tiuxh.

Pet toq val sete, oq ye'l ex nik eyansa etib' Tuch' uva' jit ek'ulel etib' s-tuch', poro oq nik eyatz'one', tul qatetz eteesal vet iq'ije inq'a b'ek'b'al s-kaqaayil.

**Uva's talt Santiaago uva' oq la' itxum inq'a niman tetz Jesuus
ivat'z imol, tul echatetz la' itxumux ivatze ta'n quB'aal Tiuxh**

¹²Jikxh eyolon la' eb'ana, atz jikxh la' eb'anta' kam uva' la' eb'ana. Tan antxh la' aq'axik ku' yol tinuqul ti' veyol uva' la' etala. Tan antxh la' ib'anb'e quB'aal Tiuxh inq'a b'ek'b'al uva' tal ka quB'aal Jesuus uva' nik chiton o' vatz inq'a b'ek'b'al itz'ib'a ka Moisees. ¹³Tan ye'l inb'eeq quvatz la' itxum quB'aal Tiuxh ti' taq't ku' yol tinuqul oq uva' ye' la' qutxum ivatz inq'a qumol. Pet oq la' qutxum ivatz inq'a qumol, a'etz talaxe uva' qat b'eny vet s-qe uva' quB'aal Tiuxh kuxh qat txumun quvatz ti' qukolox vatz inq'a k'axk'o.

**Uva's talt Santiaago, ti' uva' oq ye' la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus b'a'n'il
te inq'a imol, tul tira ye' nik ik'utxhe' uva' k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Jesuus**

¹⁴Ex inmol s-niman tetz Jesuus, at xao' nik alon uva' k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Jesuus. Pet ye'xhka' k'uqlel ik'uul, tan ye'xhka' nik ik'utxh Tuch'

inva'q b'a'nla b'ano'm. Ye'letz u xao la' kolox vatz u k'axk'o ta'n quB'aal Tiuxh, tan ye'xhkam k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Tiuxh.

¹⁵Qal kuxh s-ti', oq at inva'q qumol s-niman tetz Jesuus uva' tira nik isa' inva'q toksa'm, k'uxh vinaq, atz k'uxh ixoq, atz ye'l tetxhb'ub'al ati tetz jun q'ij, ¹⁶tul oq ech kuxh la' etal inva'q ex te u qumol s-eche: —Tiuxh la' lotxhon axh, tul la' txhej avoksa'm; tul la' q'uxb' axh. Atz Tiuxh la' lotxhon axh, tul la' txhej avetxhb'ub'al; tul la' noj axh. Tul quxh tib'a'nil, —oq chaq kuxh ex s-te.

Pet ye'letz inq'a kam nik etaq' s-te uva' nik isa'on te vitxhi'o'l. Tul tira ye'xhkametz inva'q lotxhb'ale nik taq' u yol uva' nik etale'.

¹⁷Echetz b'anel ta'ne u xao uva' k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Jesuus nik tale', tul ye'l inva'q meeb'a' nik ilotxh tuch' vib'ano'm. Oqetz ech uva'e, nik ib'ane, tul eelaetz kuxhte tuch' va'q kamna'q uva' tira ye'l lotxho'm nik ib'an vete'.

¹⁸Tul kamal at inva'q xao ech la' alon s-eche: —K'uqlel xh ink'uul ti' quB'aal Tiuxh ti' inkolt vib' vatz u k'axk'o, —chaqe.

Tul at in jolt ech la' alon s-eche: —Nik inlotxh inq'a meeb'a', echetz toq inkolt vib'e vatz u k'axk'o, —chaqe.

Pet toq val sete uva', a' koq txhan atil k'uqleb'al ek'uul ti' quB'aal Tiuxh oq ye'l inva'q emol nik elotxhe'. Tan ti' elotxht inq'a emol tuch' veb'ano'm nik ek'utxhvat uva' at k'uqleb'al ek'uul ti' quB'aal Jesuus. ¹⁹B'antan kamal nik aqeje' uva' va'l kuxh u quB'aal Tiuxh. Tul b'a'n kuxh te'e uva' nik ab'ane' oq ech nik aqeje. Atz echat kuxh uva'e nik iqejt inq'a demoonio uva' va'l kuxh quB'aal Tiuxh ati. Tul nik motx it'unt'ulan t-xo'val te quB'aal Tiuxh, tan too-tzaqle uva' tul u k'axk'o s-tiib'a.

²⁰Pet toq val va'l yol te u xao uva' ye' nik lotxhon imol. Tan ja'l u xao ye' nik ilotxhone', tul ech vete va'q b'okkinla xao. Tul a' nik taltxha uva' k'uqlel ik'uul ti' quB'aal Jesuus, tul ye'xhkam nik ilotxh vimol. Toqetz val inuqul see, oq ye'l va'q amol nik alotxhe', tul ye'letz axhe k'uqlel ak'uul ti' quB'aal Jesuus.

²¹Tan ti' taq't Avra'aam vik'ao s-oya vi' u natxhk'uulab'al vatz quB'aal Tiuxh, tul b'en s-b'a'n vatz quB'aal Tiuxh.

²²B'enoqvaqetz sete uva' tzumxh ik'uqb'at Avra'aam ik'uul ti' quB'aal Tiuxh tuch' vib'ano'm ib'ana. Echetz a' tz'eqsab' tetz viqueex quB'aal Tiuxh u b'ano'm.

²³Echetz tela'pune val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ech nik tal s-eche:

—Iqej Avra'aam kam uva'

tal quB'aal Tiuxh.

Echetz ye' ija'p vete u yol

tiib'a Avra'aam,

ti' uva' jitich vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh,

—chich u yol. Tul taj yolich vet quB'aal Tiuxh Avra'aam.^b

²⁴B'enoqvaqetz sete uva' jit vet aj pa'vom u xao vatz quB'aal Tiuxh oq nik ik'utxhe' uva' at k'uqleb'al ik'uul tuch' ik'utxht vib'ano'm. Pet jit ta'n kuxh ti' vik'uqb'at ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul jit koq vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh la' ib'ana.

^b 2.23 A' nik tal u versiikulo uva'a: —Jitich vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh, —chiche. A'etz nik elka'pun uva': —...chitix Avra'aam vatz u k'axk'o uva' aq'ax ja'pun s-tiib'a ti' vipa'v, —chich tela'pun. Romaanos 4.1-25; Isaiias 41.8

²⁵Atz echat kuxh uva'e, ib'an ixoq, u Ra'av uva' lampaq'iche. Tan jit vet aj pa'vom ixoq ib'an vatz quB'aal Tiuxh ti' inq'a b'a'nil ib'an te inq'a tij imam Israeel. Tan ik'ul ixoq inq'a vinaq tu toztotz tuch' jikla txumb'al, inq'a tij imam Israeel, inq'a vinaq inq'a ex iq'on tzaan yol. Tan a' itxhaqvatz vet b'en ixoq inq'a vinaq ti' inva't b'ey ti' itz'eqtaq tib'.

²⁶Jank'al eche u txhi'o'l, tan oq ye'l vet taanxelal ati, tul kamna'qetz vete'e. Echatetz kuxhte u k'uqleb'al k'uul. Tan oq ye'l ib'ano'm inva'q xao'l, tul ye'letz k'uqleb'al ik'uule. A'e u kamchil vatz quB'aal Tiuxh.

Uva's talt Santiaago yol ti' ixee't tib' inq'a niman tetz Jesusus ti' iyolone'

3 ¹Ex inmol s-niman tetz Jesusus, ye' la' utxhi uva' mamala kuxh ex la' etal etib' s-txhusul tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan etootzaqle uva' a'l la' ipal ivi' ija'p u yol s-qiib'a ta'n quB'aal Tiuxh, o' inq'a txhusul, oq jit a' vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh la' qala. ²Tan nuqlaxh yol uva' jank'alxh o' nik qel t-b'ey b'iitxhaqul tuul ti' qalt inva'q kantxhaqla yol. Pet ja'letz u xao'l uva' nik itx'ol imaqt tib' ti' talax kantxhaqla yol, tul ye'l imol nik ik'axb'isa tuch' yol. Tul a'etz uva'e, q'anb'ina'q vet s-b'a'n ta'n viyolb'al quB'aal Tiuxh. Ape oqetz nik itx'ol imaqt tib' ti' iyolone', tul echatetz kuxh toq itx'olt imaqaxe vitxhi'o'l s-kaqaayil ti' ye' ipa'vine'.

³Jank'al eche qoksat inq'a talaq q'i'b'al tetz itzi' inq'a chej, tan nik qole'v s-ti', ti' inimat o'. Tul nik qole'v vet ti' iq'i'iyul jank'al vitxhi'o'l u txoo ta'n u q'i'b'al.

⁴Atz jank'al eche inq'a vaarko, tan k'uxh sib'xh ich'ije', atz k'uxh mam kaqiq' nik iqan b'en, poro tuch' kuxh va'l tal q'i'b'al tetz, tul nik iq'i' b'en u q'i'ol tetz tal uva' la' isa'vat tiq'ole'.

⁵Atz jank'al eche u qaq', tan tira txh'oj kuxh tatin k'atz u qutxhi'o'l. Poro mamala oksa q'ijil nik tale'. Atz echat kuxh b'anel ta'n inb'eeq u xamale. Tan k'uxh b'iil kuxhtu', poro oqetz la' ok b'en, tul tira la' ib'olb'a inva'q mam tx'a-kab'en oq uva' ye' la' maqaxi.

⁶Echatetz kuxh b'anel ta'n u qaq'e, tan mam yansa'm nik qub'an s-tuch', oq kantxhaq inq'a nik qale'. Tan mam kuxh oksa q'ij nik qal tuch' u qaq'. Tzi-tzietz nik quk'utxhvat uva' mamala kantxhaq at s-quk'atza. Tul niketz iyansa vet jank'al u qitz'ab'al, atz tuch' jank'al inq'a qub'ano'm, eche va'q xamal uva' tira la' ib'oqo vet tzaan jank'al iviinqixsa'm quB'aal Tiuxh ti' itz'e'sale', eche inq'a tze', atz s-xaq tze', inq'a at txala u xamal. Tan antxh nik tzajk u yansa'm uva' nik ib'an u qaq' k'atz u mam xamal.^c

⁷Jank'al eche inq'a jaq' tze'il txoo, tan tetxhal kuxh nik tole'v inq'a xao'l ti' iq'i'ixe'. K'uxh inq'a xich'omla txoo, atz k'uxh inq'a txoo uva' a'l nik ijuxu tib' ti' ixaone', atz k'uxh inq'a at q'ij isaq xe' maar. Tul nik tole'v inq'a xao'l ti' iq'i'ix jatvatzulxh txoo vatz u tx'ava'. ⁸Petetz koq u qaq' uva' nik yolonsan o', tan ye'xhab'il inva'q xao'l nik tole'v ti' iq'i'ixe'. Tan ye'xhab'il inva'q nik tole'v ti' imaqax ti' u kantxhaq uva' nik tale'. Tan ech nik ik'axb'isan u qaq', eche chij itzi' kan uva' tetxhal ikam inva'q xao'l ta'n.

⁹Tan antxh u qaq' nik qub'anb'e ti' talax b'a'nla txhaq yol ti' Tiuxh, u quB'aal. Atz antxh u qaq' nik qub'anb'e ti' talax yol uva' yoq'b'al tetz inq'a

c 3.6 Eche u mam xamal uva' nik tal u versiikulo uva'a, a' nik tal ti' Satanaas. Tan a' nik tzajk inq'a yansa'm k'atz Satanaas, pet jit uva' tu xamal koqxhtu'.

xaol, inq'a antxh tziab'al ivatzib'al quB'aal Tiuxh. ¹⁰ jKametz s-ti'il uva' ant txhan kuxh nik elku'l u yol tetz oksab' iq'ij qumol t-qutzi', tul antxh nik elk txhan ul u yol tetz yoq'b'al tetz qumol t-qutzi'! Toq val sete, ex inq'a inmol s-niman tetz Jesusus, ye' la' eb'an s-eche.

¹¹ Eche inq'a vi'al a', tan b'ane paqul koq la' taq' elu'l sula' a', tul paqt koq la' taq' elu'l a' uva' at tatz'mil.

¹² Ex inq'a inmol s-niman tetz Jesusus, toq val sete uva' aseituuna koq ivatz tze' u iigo la' taq'a. Atz b'ane iigoat koq ivatz u uuva la' taq'a. Echatetz b'anel ta'ne u vi'al a'. Tan paqul koq la' taq' sula' a', tul paqt koq la' taq' a' uva' at tatz'mil.

**Uva's talt Santiaago uva' een nik tzajk u b'a'nla
txumb'al k'atz quB'aal Tiuxh t-amlika'**

¹³ Ja'letz ex, uva' atxh vet etxumb'al s-b'a'n ti' inq'a kam, tul atetz vet etoo-tzaqib'ale ti' inq'a kam, k'utxhvaqetz vet tuch' veb'ant inq'a b'a'nla b'ano'm. Atz toqetz ik'utxh vete'e vetxumb'al uva' nik eti'q'o ku'l etib' uva's nik eb'ant inq'a b'a'nla b'ano'm.

¹⁴ Pet oqetz txhi'any kuxh ex tuch' k'ayunchil tetaanima ti' emol, tul tira etal vinuqul, pet jit a' la' etale uva' ye'xhkam at tetaanima. Atz jit a' la' etale uva' niim ex tuch' etatine'. Atz echat kuxhte oq a' kuxh etxha ib' k'atz vemol ato'k tetaanima, tul tiraat etal vinuqul, pet jit a' la' etale uva' ye'xhkam at tetaanima. ¹⁵ Oqetz ech vetxumb'al nik eb'ane, tul yaab'la txumb'aletze uva'e. Tul jitetz a' nik eb'ane kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh uva' een t-amlika'. Pet a' kuxh u txumb'al tetz vatz tx'ava' nik ek'utxhe' uva' nik ib'an inq'a xaol tztiza vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan a' kuxh ato'k tivi' ib'anax u tatxha'v vitxhi'o'l, eche va'q txoo. Atz a' kuxh ato'k tivi' ib'anax kam uva' nik isa' Satanaas la' ib'ana. ¹⁶ Tan ja'l u xaol uva', a' kuxh u txhi'-txhoil at tu taanima, atz a' kuxh etxha ib' nik ib'an k'atz imol, tul kam tel kuxh sotzna'q k'uulla txhaq txumb'al nik ib'an inpaqte. Tul jatvatzul tel kuxh kantxhaqla txumb'al nik ib'ane'.

¹⁷ Pet a' la' ib'an inq'a niman tetz Jesusus u b'a'nla txumb'al tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh, u quB'aal Tiuxh uva' een tu amlika'. Tan a' vib'o'q'ol la' ib'an inq'a niman tetz Jesusus; a'e u jik. Atz a'etz va't la' ib'ana uva' la' itxhok txumb'al ti' tatin tib'a'nil tuch'aq imol. Tul aya'l'xh b'a'n s-te la' ib'ana. Tul la' motx inima tib' tuch' inq'a imol. Atz la'at toyb'a ivatz imol. Atz a' la' ib'an kam kuxh b'a'nla b'ano'm. Tul jit va'l kuxh tajb'a'n la' ib'an xo'l inq'a xaol, pet kaqaay kuxh la' ilotxha. Atz jitoq ka'vatz la' ib'an ti' ib'anax inva'q kam. ¹⁸ Tul a'l b'a'n uva' nik ib'an u xaol uva', a' nik itx'ol tok b'a'nil s-xo'l tuch' vimol. Echetz kaqaayil vet nik tatin tib'a'nil, tul a' vet u jik nik motx ib'an s-vatzag.

**Uva's talt Santiaago uva' jit a' la' b'enk taanima inq'a
niman tetz Jesusus ti' inq'a pa'v uva' nik ib'an inq'a xaol
vatz tx'ava' inq'a ye' ootzaqimal quB'aal Jesusus ta'n**

4 ¹ jKe'chetz nik itxhej u txh'a'o tuch' u yao ib' sexo'l nik enatxhe'? Toq val sete tal nik txhejka. A'etz nik txhejki ti' kam uva' nik etatxhva. Tan mam etxha ib' nik ib'an u atxha'v sek'atza tuch' u jikla itz'ab'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' eb'ana. ² Tan nik motx etatxhva itxhej kam etetz, poro ye' nik motx

eleqe'. Ya'ne nik exe't vet txhi'an ti' iyatz'ax el vemol uva' at tetz. Tul k'uxh qatxh etitz'a s-eche, poro jitoq qat ole'v ex ti' itxhej kam etetz. K'uxhetz nik eb'an ya'l, atz nik etxh'a'oin ti' itxhej kam uva' nik esa'e', poro jitoq qat ole'v ex ti' kam uva' nik etatxhva, ti' uva' tan, ye' nik etab'i te quB'aal Tiuxh.

³Atz k'uxhetzxh nik motx etab'i te quB'aal Tiuxh, poro ye' nik motx ek'ule', ti' uva' tan, a' kuxh vetetz nik etoksa s-ti'. Tan ajtetz qat aq'ax sete, tul a' qat esotzsavat ti' kam uva' nik etatxhva ti' etoksat eq'ij.

⁴Echetz jit k'uqleb'al k'uul ex vatz u quB'aal Tiuxh, eche inva'q u xaal uva' nik iyansa tib' tuch' uva' jitich ik'ulel tib' s-tuch'. Tan etootzaqle ti' ja'l uva', a' nik b'enk taanima ti' ib'anax inq'a pa'v uva' nik ib'an inq'a xaal vatz u tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, at txhi'txhoil s-xo'l tuch' quB'aal Tiuxh.

⁵Pet maq a' nik etitz'a uva' ye'l tokeb'al viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka uva' ech nik tal s-eche:

—ViTiuxhil Tiuxh uva'
qat ikuy quB'aal Tiuxh
ijeqatxh t-qaanima,
tan tira tz'e'yxh s-qi', ti' uva',
a' u b'a'n la' qub'ana,
—chich u yol.^d

⁶Tan sib'xh u b'a'n'il uva' aq'el s-qe ta'n quB'aal Tiuxh ti' qulotxhoxe'. Echetz s-ti'ile ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tira ye' nik ik'ul tib'
taanima quB'aal Tiuxh
tuch' inq'a nik motx
toksa iq'ij.
Pet koq inq'a nik tiq'o ku'l
tib' vatz quB'aal Tiuxh,
tan tira nik taq'
quB'aal Tiuxh vib'a'n'il s-te,
—chich u yol.^e

⁷Echetz oksavaq ok etib' jaq' vib'ek'o'm quB'aal Tiuxh ti' imale'. Tul tij ex eb'an vatz u diaavlo ti' kam inq'a kantxhaq uva' nik isa'e' la' eb'ana, echetz toq itz'eqt tib' u diaavloe sevat. ⁸Tul a' ejetxhvat ok etib' k'atz u quB'aal Tiuxh, echetz toq ijexhto'k tib' quB'aal Tiuxhe sek'atza. Atz jatva'l ex, uva', a' u pa'v nik eb'ane', tul b'anvaq etutxh vatz u quB'aal Tiuxh, eche nik ib'an inva'q xaal ti' itx'ajt iq'ab' ti' tele'l u tz'il. Atz k'uxh ex inq'a ka'l kuxh ek'uul, b'anvaq etutxh vatz quB'aal Tiuxh. Tul tx'ajvaq vetaanima vatz quB'aal Tiuxh, eche nik isujux el inva'q tz'il tuul inva'q kam ti' ib'en s-saq.

⁹Kaxavaqetz etib' ti' u kantxhaq uva' nik eb'ane', tul txumunovaq ex s-ti', atz oq'oq-vaq ex s-ti'. Tul b'enoq inq'a etze'e'm s-oq'el; atz b'enoq inq'a echiib'ichil s-txumu'm.

¹⁰Iq'ovaq ku'l etib' vatz u quB'aal Tiuxh, a'etz vet u quB'aal Tiuxh toq oksan eq'ij.

**Uva's talt Santiaago uva' ye' la' motx iyol tib'
inq'a niman tetz Jesusus s-vatzaq**

¹¹Ex inmol s-niman tetz Jesusus, toq val sete uva' ye' la' motx etxhuli ipa'v emol. Tan ja'l uva' la' alon yol ti' vimol. Tul a'etz vete nik aq'on ja'p u yol tiib'a

vimol, tul a'etz vet u b'ek'b'al nik teesa iq'ij. Tan a' nik tal u b'ek'b'al uva' la' qusa' qib' s-quvatzaq; tul ye' la' teesa tib' quq'ij. Atz a' vet nik ipalan tetz vi' u b'ek'b'al. Oqetz nik etale' uva' kantxhaq uva' nik tal u b'ek'b'al, tul jitetz vet ex, niman tetz inq'a b'ek'b'al. Atz a' vet ex at etiqle'm ti' teesal iq'ij vemol nik enatxhe'. ¹² Poro toqetz val sete uva' ta'n kuxh u quB'aal Tiuxhe, u Aq'ol tetz inq'a b'ek'b'al. Tan ta'n kuxh quB'aal Tiuxh at ticle'm ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-qilib'a, k'uxh ti' quk'axb'isale', atz maq ti' quchitix ti' ye' qub'en tu k'axk'o ti' inq'a qupa'v. Petetz ex, tan tira ye'l etokeb'al, ti' uva', a' vet ex la' alon yol ti' vetetz tz'alol.^f

**Uva's talt Santiaago uva' ye' la' toksa inq'a niman
tetz Jesuus iq'ij ti' kamxh b'ano'm la' ib'ana**

¹³ Pet ab'ivaqetz kam uva' toq vale', ex inq'a ech nik motx etal s-eche: —Txheel, atz maq s-eqal, tul nik qub'en t-inva'l tenam. Tul va'l ya'b' b'en qub'an tzitzi. Tul b'en o' yakon, atz b'en qutx'ak qupuaq, —chich ex.

¹⁴ Poro ye'etz la' utxhi, ech la' etale, tan ye' etootzaqle matz itz'lel ex s-eqal. Tan tira ye' etootzaqle jank'at q'ij esaq ati. Tan ech kuxh u q'ij esaq, eche su'tz' uva' b'iil kuxh nik ul ib'ane'; tul ajt kuxh qat ilixi uva' ye'xhkam vete'.

¹⁵ Pet a'l b'a'n uva' ech la' etal s-eche: —Oq quB'aal Tiuxh la' sa'on, atz oq quB'aal Tiuxh la' kuyun tel qatine', tul toqetz qub'an uva'e, atz inq'ae, —chaq ex s-eche.

¹⁶ A'etz kol la' etal txhae, atz tira a'l nik etoksat eq'ij s-b'a'n. Echetz jan-k'alxh inq'a oksa q'ijil, eche uva' nik eb'ane', tan tira kantxhaq. ¹⁷ Ja'letz u xal uva' tootzaq vete' uva', a' u b'a'n la' ib'ana, tul oqetz ye' nik ib'ane', pa'vetz vete nik ib'an s-eche.

Uva's iyaon Santiaago ti' inq'a tx'iol iq'ij, inq'a jitich niman tetz Jesuus

5 ¹ Pet ab'ivaqetz kam uva' toq vale', ex inq'a tx'iol iq'ij. Oq'oqvaq ex; atz jiq'jo'lanoq ex, tan il val u txumleb'al tul setiib'a ti' inq'a kantxhaq uva' nik eb'ane'. ² Tan tira ye'xhkam ticle'm inq'a tx'ijb'al eq'ij vatz quB'aal Tiuxh, tan ech kuxh inq'a tx'ijb'al eq'ij, eche inva'q u kam uva' q'ajna'ql vete'. Atz k'uxh inq'a b'a'nla txhaq oksa'm, inq'a nik motx etoksa, tan ech kuxh b'anel ta'n vatz quB'aal Tiuxh, eche inva'q u kam uva' b'eenno vet k'uxel ta'n pok'. Tan toq sotzoq. ³ Atz k'uxh inq'a epuaq uva' ooroxhtu', atz inq'a plaataxhtu', tan ech kuxh b'anel ta'n vatz quB'aal Tiuxh, eche inva'q u kam uva' tira txhuk'umal vet ivatz. Tan a'etz uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul, tul a' vet inq'a tx'ijb'al eq'ij la' k'utxhun uva' ex ixpit. Tan a' kuxh vetetz qat esa'a. Echetz la' ek'axb' ta'n quB'aal Tiuxh, eche itz'e' inva'q kam ta'n xamal. Tan a' kuxh u tx'ijb'al eq'ij sejunal nik motx etin imoloxe', tul k'uxh il vet o' t-vimotxeb'al q'ij saq setuch'.

⁴ Pet itz'avaq etib' ti' inq'a kantxhaq uva' nik motx eb'ane'. Tan ye'l inq'a etaq'onvil motx etxhoja uva's motx taq'onv xo'l inq'a etxhiko. Iletz inq'a aq'onvil nik motx isich'in tuch' txumu'm. Toqetz vaq' etootzaqi, ex tx'iol iq'ij, uva' il visich'in inq'a etaq'onvil nik tab'i quB'aal Tiuxh, u quB'aal Tiuxh uva' ye'xh-kam inva'q tza'l ib'anax s-vatz.

⁵Tan tuulb'al vetatin vatz tx'ava', tul a' kuxh b'eny ek'uul ti' inq'a b'a'nla txhaq kam uva' at sexe'. Tul mam yol etatin sevatz tuch' jank'al inq'ae nik enatxhe'. Tul tira ye' nik ib'en sete, atz a'l nik emolt epa'v vatz quB'aal Tiuxh. Tul topoon va'l q'ij uva' toq aq'axoq ku' yol tinuqul seti', eche va'q va'k uva' nik topoon vet itzaq'e', tul yek vet yatz'poq. ⁶Tan a' qat motx etulb'e tzaqatz jikla xao' uva' a'l qat motx exotxhta', tetxhal ija'p yol s-tiib'a, atz tetxhal iya-tz'ax el. Tul jitoq qat motx tetxha ok tib' sek'atza ti' ikolt tib', pet qat kuxh itx'aqmii teq'ab'.

**Uva's talt Santiaago uva' la' motx ikotx' inq'a niman tetz
Jesuus ivatz vatz inq'a itza'lal, tul la' motx inatxh Tiuxh**

⁷Pet toq val sete, ex inq'a inmol s-niman tetz Jesuus, kotx'vaq evatz k'uxh la' motx k'axb' ex ta'n inq'a tx'iol iq'ij. Tan tetxhal etx'eb't tul u quB'aal Jesuus. Aloq b'enoq kuxh sete, eche uva' nik ib'an u aq'onvil ti' itx'eb'ex telu'l u b'a'nla ivatz itxhiko uva' nik ib'an vatz u tx'ava'. Tan nik kuxh itx'aqmii tul u jab'al uva's nik tavat vitxhiko, atz ich'ij vet vitxhiko ta'n u jab'al xamtel.

⁸Echatetz uva'e eb'ana. Kotx'vaq evatz, atz nuq txakloq etanima ti' u quB'aal Tiuxh. Tan il u tuleb'al u quB'aal Jesuus naql vete'.

⁹Tul toq val sete, ex inq'a inmol s-niman tetz Jesuus, uva' ye' la' motx teesa tib' eq'ij sevatzag, echetz ye' la' ija'p u yole setiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Tan il u quB'aal Tiuxh, u aq'ol ku' yol tinuqul, ile naql vet u tuleb'al, eche itxake'v vet inva'q xao' vatz jub'al.

¹⁰Tul toq val sete, inmol s-niman tetz Jesuus, eloq etetz te kam uva' nikich ib'an inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya. Tan motx ikotx' ivatz k'uxh b'eenoxh motx ik'axb' ti' talax inq'a yol uva' nikich itxhaqax s-ti' ta'n quB'aal Tiuxh.

¹¹Tul ab'im'al qa'n uva' at vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao', inq'a ye' motx tanb'an ik'uqe'v ik'uul ti' quB'aal Tiuxh k'uxh nikich motx ik'axb'e'. Atz ab'im'alat eta'n vikotx't Joov ivatz vatz inq'a itza'lal. Tul ilel ab'im'al eta'n kam ex elka'p vet Joov ta'n quB'aal Tiuxh s-xamtel. Tan sib'xhte u txumu vatz, atz u oyb'ab' vatz xe' u quB'aal Tiuxh.

¹²Poru toq val va't u yol sete, ex inq'a inmol s-niman tetz Jesuus, uva' tira ye'l inva'q kam la' etiq'o tzaan s-tuul ti' enimat inva'q veyol vi' jank'al inq'a kam inq'aa: Jitoq la' etiq'o tzaan u amlika' ti' enimat inva'q veyol; atz jitoq u tx'ava'; atz jitoq kuxh ib'ij inva'to'q kam. Pet oq: —La'i, —chaq ex, tul la'etza. Atzoq: —Ye'le, —chaq ex, tul ye'letza. Echetz ye' la' etaq't ja'p u yole setiib'a vatz quB'aal Tiuxh.⁸

**Uva's talt Santiaago uva' la' inatxh inq'a niman tetz Jesuus
Tiuxh tuulb'al inq'a itza'lal uva' nik motx palka**

¹³Echetz oq at inva'q emol sexo'l uva' nik ipal titza'lal, tul a' ib'ana uva' inatxh Tiuxh. Atz oq at ex, uva' chiib'iy kuxh ex, tul b'it'zlevaq b'it'z ti' quB'aal Tiuxh. ¹⁴Atz oq at inva'q emol sexo'l uva' oyb'ale, tul a' la' ib'ana uva' la' isa' tzaan inq'a iq'on ivi' sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesuus. Tul la' inatxh Tiuxh ti' vemol uva' oyb'ale. Atz la' toksa aseete ti' u yaab' tuch' ib'ij quB'aal Jesuus.

¹⁵Tan ja'l uva' la' ik'uib'a ik'uul ti' quB'aal Tiuxh, tul la' inatxht Tiuxh ti' inva'q yaab', tul la' tiq'o tib' u yaab' ta'n quB'aal Tiuxh. Oqetz pa'vina'ql u yaab', tul la' kuy sotszal vet inq'a ipa'v ta'n quB'aal Tiuxh.

¹⁶Oqetz uva' jixel etib' s-yol, tul ijaqvaq tib' ekuya sevatzaqil. Tul natxhvaq Tiuxh seti' sevatzaqil, echetz la' motx eb'ant b'a'ne. Tan at viyak'il, atz nik taq' ivatz vinatxhon Tiuxh u xao' uva', a' u jik nik ib'ane'.

¹⁷Jank'al echiche u tatin Eliias, u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, tan echatich kuxh tatin Eliias s-xaolil, eche u qatine'. Poro ajt inatxh Eliias Tiuxh tuch'xh aya'l taanima, ti' uva' ye'ich la' ku' jab'al, tul echxh ib'ane. Tan oxva'l ya'b' tuch' vajqil ich' ye' ku' vet jab'al vatz u tx'ava'. ¹⁸Poro ajtetz inatxh Eliias Tiuxh inpaqte, ti' uva' la'ich ku' vet jab'al, tul ku' vet jab'al. Tul taq' vet inq'a txhiko ivatz inpaqte vatz u tx'ava'.

¹⁹Echetze, inmol s-niman tetz Jesuus, oq at inva'q emol sexo'l uva' qat tz'eqxiy vet ka ti' iqeex inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul a'l b'a'n uva' antxh inva'q ex la' ole'v ex ti' iq'a'visal vemol inpaqte ti' tootzaqil vinuqul. ²⁰Tan ja'letz uva' la' b'ok'tziin va'q xao' uva' nik iq'a'v ti' ib'anax u pa'v, a'etze nik eesan u xao' uva'e vatz kamchil. Tan la' ole'v ti' iq'a'visal u xao' k'atz quB'aal Tiuxh, u xao' uva' nik isotz ik'uul ta'n u pa'v. Tul la' ilotxh u aj pa'vom ti' ikuyux vipa'v ta'n quB'aal Tiuxh.^h

1 LU'

A' U B'AXA U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON LU'

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

1 LU'

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 1 Lu'

A'etz u u'e uva' 1 Lu' ib'ij, tan apoostol Lu' tz'ib'an. Tan antxh u u' nik alon uva' apoostol Lu' tz'ib'an. Ech uva'e nik tal tu 1 Lu' 1.1. Tul a' Lu'e uva' taj yolich quB'aal Jesuus, atz lotxholich tetz quB'aal Jesuus. A'e va'l uva' xo'l oxva'l inq'a tira atich tatin vatz quB'aal Jesuus, inq'a tiq'o quB'aal Jesuus s-ti', ti' tilix kame jolol inq'a kaeb'al aanima ib'an quB'aal Jesuus. Tan ta'nxh oxva'l inq'ae ilon titz'e'v vime'al Jaairo. Atz ta'nxh oxva'l ilon vijalp ika'y quB'aal Jesuus vi' u vitz uva's iyolon quB'aal Jesuus tuch' Moisees tuch' Eliias. Tan antxh inq'a b'axa niman tetz Jesuus motx alon ti' Lu' uva' Lu' tz'ib'an u u' uva'e. Tul ye'l inva'q yol nikich itxhej xo'l inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' jit koq Lu' tz'ib'an. Pet ta'nxh Lu' nik ik'ul tib' yol s-ti' uva' Lu' tz'ib'an u u' 1 Lu'.

A'etz nik b'ensan s-qe uva' ato'k u u' 1 Lu' xo'l inq'a u' ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh, tan ye'xhkam inva'q nik motx tal inq'a b'axa niman tetz Jesuus s-ti'. Antetzxh u u' 1 Lu' nik alon uva' tootzaqichxh Lu' vitxhusun Jesuus, atz u q'ij isaq Jesuus. Tul at ka'l viyol Lu' uva' tal xo'l inq'a xaal tu tenam Jerusaleen uva' nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 4.10-11. Nik ib'an eela tuch' viyol Lu' uva' nik tal t-1 Lu' 2.7-8.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 1 Lu'

Niketx tal u u' 1 Lu' uva', a' tz'ib'alik tu tenam Vaviloonia. Pet kamal at o' la' itz'an uva', a' u tenam Vaviloonia uva' atich tuulb'al Mesopotaamia nik tale'. Ye'letza. Tan ye'l paoq ex Lu' tzitzi t-Vaviloonia. Tul ye'xh tal nik leqtxhik tuul u u' uva' atich koq joloq niman tetz Jesuus jeqlieh t-Vaviloonia. Pet nimalenetx inq'a txh'otin tetz inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh nik alon uva' jitxh a' u tenam Vaviloonia nik tal Lu' tuul u tu'. Pet a' nik tal Lu' s-«Vaviloonia» u mam tenam Rooma. Tan echich kuxh vete tok ka'v ib'ij u tenam Rooma tok u b'ij Vaviloonia s-ti', ti' uva' tan, nikich motx tojqe'lal inq'a niman tetz Jesuus tuch' inq'a tij imam Israeel ta'n inq'a iq'esal tu mam tenam Rooma.

A'etz itz'ib'al u u' 1 Lu' tuulb'al u ya'b' o'va'l imutx' (65) m.t.J. Niketz iyolb'e Lu' b'iil ti' tojqe'lal inq'a niman tetz Jesuus. Kamaletz a' nik tal Lu' uva's ipal inq'a niman tetz Jesuus titz'a'lal ta'n Neroon, u mam iq'esal tu mam tenam Rooma, tu ya'b' kajjal-val toxk'al tetxhal topoon tu vajxaqil imutx' (54-68) m.t.J. Tul nikich tal tib' Neroon

s-tiuxh. Echetz tetxhal nikich inatxhk'uulal u mam iq'esar ta'n inq'a xaol. Tul ib'an Neroon va'l u' ti' teesal tzaan inq'a tij imam Israeel tu mam tenam Rooma, atz ti' teesal tzaan inq'a tij imam Israeel tuulb'al Itaalial. Tul ib'ek' Neroon ib'en inq'a niman tetz Jesuus s-pereexhoil. Xa'tetze a'xh nik tal inq'a u' ti' vikotx't inq'a niman tetz Jesuus ivatz t-inq'a itza'lal. Tan tal Lu' tuch' Pa'p, atz tuch' Santiaago tuul inq'a tu' uva' la' motx ikotx' inq'a niman tetz Jesuus ivatz t-inq'a itza'lal. Tan mamala b'ek'o'm ib'an Neroon ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus. Tan antxh Neroon b'ek'on iyatz'ax el Lu' tu ya'b' juqva'l imutx' (67) m.t.J.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Lu' tuul u tu' 1 Lu'

A'etz u taq'il viyol Lu' uva' itz'ib'a te inq'a niman tetz Jesuus, ti' nima vatzul inq'a b'a'nla txhaq txumb'al. A'etz vixe'al uva' ech nik tal s-eche: —Jank'al ex, uva' at vaanima seti', ex inq'a jit ex aj etz vatz tx'ava', atz ex inq'a at kuxh ok ex t-xajo'm vatz tx'ava', niketz inb'an ya'l ti' talax sete uva' la' emaq etib' ti' ib'anax inq'a tatxha'v vetxhi'o'l. Tan a' nik isa' u tatxha'v vetxhi'o'l uva' la' ole'v seti', tul la' taq' b'en ex tu pa'v,... —xe't Lu'.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 1 Lu'

U u' 1 Lu', tan o'va'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

1 Lu' 1.1-2

A'etz ixeteb'e Lu' talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en Lu' b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus.

1. 1 Lu' 1.3—2.10

U b'axa tanul yol, tan a' tal Lu' ti' u talt te inq'a niman tetz Jesuus uva' junal ch'e-xichla txhaq xaol ta'n vib'a'nil quB'aal Jesuus. Tul a'xh mam b'a'nil toq til inq'a niman tetz Jesuus, k'uxh vatz tx'ava', atz k'uxh uva's la' ib'en vet tu amlika', k'uxh nik motx ipal t-kalab'aq itza'lal ti' tatinaq vatz u tx'ava' s-txheel. Tan ye'laq vet iya'eb'al imo-txeb'al u q'ij isaq toq ib'ane'. Echetz s-ti'ile tetxhal kuxh la' ijetxhe'l tib' inq'a niman tetz Jesuus ti' ye' ib'anax u pa'v. Tul jitetz vet eela itxumb'al la' motx ib'an tuch' inq'a jit niman tetz Jesuus.

2. 1 Lu' 2.11—3.22

Vika'v tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' kam la' motx ib'an inq'a niman tetz Jesuus ti' tatin s-vatzaq. Tan jit vet ech tatin echiche uva's ye'naqich motx okoq s-niman tetz Jesuus. Tul tal Lu' kam tatin inq'a tzumela tuch' tixqel la' ib'ana, atz tuch' inq'a initxa'a.

3. 1 Lu' 4.1-19

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' la' ikotx' inq'a niman tetz Jesuus ivatz t-inq'a itza'lal. Tan antxh quB'aal Tiuxh nik kuyun ipal t-inq'a itza'lal ti' tilta' oq uva' k'uq-lelxx ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul la' kuxh motx chiib' ti' ipal t-inq'a itza'lal, ti' uva' echatxh ipal u quB'aal Jesuuse t-inq'a itza'lal. Oqetz uva' la' motx ikotx' ivatz, tul echatxh la' motx ik'ult ticle'm, eche uva' ik'ult u quB'aal Jesuus u ticle'm. Echetz nik itzoqp u yol tal Lu' s-eche: —Echetz a' nik elka'pun u yole ti' jank'al ex, uva' nik epal titza'lal uva' quB'aal Tiuxh nik kuyun epal s-tuul, tul a'letz etoksat etib' vatz quB'aal Tiuxh tuch' vetaanxela, u quB'aal uva' k'uqleb'xh k'uul, atz u viinqixsan tetz inq'a kam s-kaqaayil. Tul ye' etanb'a ib'anax u b'a'n, —xe't Lu'.

4. 1 Lu' 5.1-7

Vikajv tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' itxhus Lu' inq'a iq'on ivi' ti' kam la' tule tatin xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tul kam la' motx tulb'e inq'a niman tetz Jesuus tatin tuch' inq'a iq'on ivi' s-xo'l.

5. 1 Lu' 5.8-11

Vito'v tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' ye' la' itanb'a inq'a niman tetz Jesuus inatxhax Tiuxh. Tul ye' la' motx ikuy taq'onv Satanaas s-k'atza, tul eche txh'a'o la' motx ib'an tuch' Satanaas.

1 Lu' 5.12-14

Tiya'teb'alez vet viyol Lu', tul tal Lu' uva', a' Silvaano la' iq'on b'en u u' xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Tul nikat tal Lu' uva' ant inq'a niman tetz Jesuus, uva' nikich ik'ul tib' tuch' Lu', aq'on b'en b'a'n'il ik'uul inq'a nik k'ulun u u'. Tul nikat tal Lu' uva' ant Kuxh, u lotxhol tetz Lu', aq'on b'en b'a'n'il ik'uul inq'a nik k'ulun u u'.

Nikat tal Lu' uva' een inq'a nikich ik'ul tib' tuch' Lu' tu tenam <Vaviloonia,> chiche. Pet eenich Lu' tu tenam Rooma uva's itz'ib'at u u'. Poro ye'etz vet nik tal Lu' ib'ij u tenam s-Rooma, pet <Vaviloonia,> chich vet Lu' s-ti'. ¿Kametz s-ti'il nik tal Lu' u mam tenam Rooma s-Vaviloonia? Ti' uva' tan, nikich motx ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesuus tu mam tenam Rooma, eche uva' nikich ik'axb'isal inq'a tij imam Israeel tu tenam Vaviloonia s-na'ya.

Tul nikat taq' b'en Lu' b'a'n'il ti' inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik k'ulun u tu'.

1 LU'

Uva's taq't b'en Lu' b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus

1 ¹In Lu', va'l te inq'a iapoostol JesuKriisto.

Niketz intz'ib'a opoon val u u' sete, ex inq'a niman tetz Jesuus, ex inq'a elna'ql b'en ex tu qutenam; tul paxna'ql el ex tuulb'al Poonto, Galaasia, Kapadoosia, Aasia, Vitiinia, ^a ²ex inq'a ch'exelxh vet ex ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' echichxh vet itz'amal tzaane ta'n quB'aal Tiuxh seti'. Tan tootzaqle uva' la'ich jetxhonsal ok ex ti' inimal quB'aal JesuKriisto ta'n viTiuxhil. Tul ant ex qat toksa ex quB'aal Tiuxh s-tuul ta'n u quB'aal JesuKriisto ti' ijeqb'at viyol setuch' ti' u tel vikaqal uva's ikame'. Eche uva's ijeqb'at quB'aal Tiuxh viyol uva' tal Moisees uva's itzikut ok Moisees vikaqal inq'a txoo ti' inq'a tij imam Israeel s-na'ya.

Tul a' vib'a'n'il quB'aal Tiuxh la' kuyun ex; tul la' atin vib'a'n'il tetaanima txhaqpaq.

Uva's inatxht Lu' Tiuxh ti' taq'ax ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh ti' u quB'aal Jesuus

³Niketz vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh, viB'aal u quB'aal JesuKriisto, tan qat itxum quvatz, tul qat taq' q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Echetz s-ti'il at vet qokeb'al ti' qutx'eb't u q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al uva' b'en quk'ul s-k'atza. Atetz vet qokeb'al ti' qutx'eb't u q'ij saq, tan, ti' uva' itz'e'v u quB'aal JesuKriisto inpaqte, k'uxh ma'tich ikame'. ⁴Tul at qokeb'al ti' ik'ulux val u mam b'a'n'il uva' ye'l iq'aeb'al, atz tira ye'xhkam inva'q la' b'oqon s-tz'ilb'ichil, atz ye'l isotzeb'al. Tul il u mam b'a'n'il at vet tu amlika' uva' kolel vet setetz ta'n quB'aal Tiuxh. ⁵Tul nikat vaq' ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh uva' il

a 1.1 U yol uva': —...elna'ql b'en ex tu qutenam, —chiche. A' nik tiq'o tzaan Lu' uva's ipaxit el tib' inq'a tij imam Israeel s-na'ya uva's tokeb'elaq ta'n inq'a sol tetz Asiiria tuch' inq'a sol tetz Vaviloonia, inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. A' nik ib'an Lu' eela u tojqe'-lal inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusalem ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al xo'l inq'a tij imam Israeel, inq'a jit niman tetz Jesuus.

ex kolel ex ta'n u tikle'm ti' vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Echetz la' topoon vete u q'ij ti' ichitt ex t-inq'a itza'lal tzitza vatz tx'ava'. Tan tx'eb'o'm kuxh vet u chitpichil ta'n quB'aal Tiuxh uva's la' topoon vik'utxhta' t-vimo-txeb'al q'ij saq.

⁶A'etz vechitpe'l t-vitza'lal la' chiiib' ex s-ti', k'uxh ile nik ikuy quB'aal Tiuxh uva' nik etulb'el ta'n inq'a kalab'aq itza'lal uva' nik palk ex tuulb'al b'iil vatz q'ij esaq. ⁷Tan a' isa' quB'aal Tiuxh tilta' oq nuqxh nik qal ti' quk'uqb'at quk'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tan ech nik ib'an ti' qilix, eche nik itz'e'sal el tz'il ti' u ooro uva' nik ipalsal t-xamal. Tul k'uxh ooroxhtu', tan at isotzeb'al. Pet u k'uqleb' k'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tan sib' tokeb'al vi' u ooro. Tul ant koq kuxh k'uqlel ek'uul uva's la' tul quB'aal JesuKriisto inpaqte. Tul echetz la' toksal eq'ije, atz la' aq'ax b'en ex s-nim, atz la' aq'ax etikle'm. ⁸Tan toq uluq u quB'aal JesuKriisto uva' nik eqeje', k'uxh ye' na'l tilix sevatz s-txheel, tul nik echiib' s-ti'. Tul mam chiiib'ichil nik eb'ane' uva' tetaanxela'lxh nik tzaj ka, atz nik eb'itzle tuch' etaanxela'. ⁹Tan ile nik etil ib'anil vek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal Tiuxh, a'e vichitp vetaanxela' ti' ye' ib'en tu k'axk'o ti' inq'a epa'v.

¹⁰Poru motxetzxh tal ka inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh vib'a'nul quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a pa'v uva' ya'n la'ich ik'utxh sete. Tan motxxh tab'i s-b'a'n kam talaxich u chitpichil uva' tal ka quB'aal Tiuxh ti' ye' eb'en tu k'axk'o ti' inq'a epa'v. Tul motxxh itxh'oti inuqul u yol s-b'a'n s-ti'. ¹¹Tul motxxh ib'an ya'l ti' tab'il te viTiuxhil u Kriisto kam la'ich ulb'el tilix vitxumb'al u Kriisto uva's la'ich tule', atz ti' tootzaqile' jatu la'ich ul u Kriisto. A'etz vet nikich tal ka viTiuxhil u Kriisto te inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' tetxhal la'ich pal u Kriisto t-inq'a k'axb'ichil, tul xamtel la'ich ul vet inq'a mam b'a'nul tetz chitpichil s-tiib'a'. ¹²Tul tira alax inuqul te inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh uva' ti' koq inva'q ipa'v u Kriisto la'ich k'axb'isali ka; pet ti' inq'a qupa'v la'ich k'axb'isali ka. Tul ik'am kuxh quB'aal Tiuxh inq'a q'exsan tetz viyol ti' talax inq'a yol ti' u Kriisto uva', a' vet o' la'ich ab'in inq'a yol. A'etz vet inq'a b'a'nla txhaq yole ti' JesuKriisto uva' nik ipaxsal s-quxo'l s-txheel ta'n inq'a nik paxsan viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul a'etz viTiuxhil Tiuxh uva' tzajna'q t-amlika' k'atz quB'aal Tiuxh txhaqon ti' ipaxsal vet inq'a b'a'nla txhaq yol. Jank'aletzxh inq'a motx ib'an u Kriisto, tul tira nik tatxhva inq'a aanxel uva' ant koq motx ilon kame uva' ib'an u Kriisto ti' tole'v ti' ijeqb'al ka u chitpichil.

**Uva's talt Lu' uva' tira la' ijetxhe'l tib' inq'a
niman tetz Jesus k'atz inq'a pa'v**

¹³Echetz txhab'avaqxh itxake'v vetitz'ab'al k'atz quB'aal Tiuxh. Atz b'axoqxh etitz'ab'al sevatz la' eb'ana. Tul a' kuxh vet atoq ok tetitz'ab'al u mam b'a'nul uva' nik etx'eb'e' uva' la' aq'ax sete uva's la' tul vet u quB'aal JesuKriisto inpaqte. ¹⁴Tul la'etz ekej u quB'aal Tiuxh, eche inq'a nitxa', uva' nik qeon ib'aal. Pet jit a' la' eb'an inq'a tatxha'v vetxhi'o'l, eche uva' nikich eb'an s-na'ya uva's ye'na-qich etootzaqit JesuKriisto. ¹⁵Pet a' eb'an vete' uva' tira ejetxh vet el etib' k'atz inq'a pa'v ti' jank'al vetatin la' eb'an tzitza vatz tx'ava'. Echatzetxh eb'an, eche vitxumb'al u quB'aal Tiuxh uva' qat sa'on ex, tan tira jetxhel el tib' k'atz pa'v. ¹⁶Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Ex ye' la' b'anon u pa'v,
 tan ye'l pa'v nik inb'ane',
 in veB'aal Tiuxh,
 —chich u yol.^b

¹⁷Echetz tuulb'al b'iil vatzi' toq atinoq o' vatz tx'ava', tul quxo'va qupa'vine' b'aj. Tan: —inB'aal Tiuxh, —chichetz o' te quB'aal Tiuxh. Tan a' u quB'aal Tiuxh toq aq'on ku' yol tinuqul s-qi', ti' kam inq'a nik qub'ane'. Tul ye'l nim, atz ye'l txh'oj vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁸Tul jetxhvaq el etib' k'atz u pa'v, tan etootzaqle uva' txhoel vet etele'l s-tuul ta'n quB'aal Tiuxh. Tan k'uxh nikich motx eb'an inq'a pa'v, poro ye'xhkam qat taq' sete, inq'a k'utxhel ka sete ta'n inq'a k'uy emam. Tul jitetz kuxh tuch' inva'q kam uva' at isotzeb'al itxhojvat quB'aal Tiuxh inq'a epa'v, eche ooro, atz eche plaata. ¹⁹Pet a' qat itxhojvat tuch' u tel vikaqal quB'aal JesuKriisto, uva' ye'l inva'q kam la' ib'an eela vija'mil s-tuch'. Tan ech ulb'el tel vikaqal quB'aal JesuKriisto, eche tel ikaqal inva'q chelem karne'l uva' ye'l inva'q iyaab'il, atz ye'xhkam b'eeq b'anon. ²⁰Tan ch'exichxh vet JesuKriisto uva's ye'naqich xe'toq tzaan u q'ij saq tzitza vatz u tx'ava', pet ya'netz vet qat taq'l quB'aal Tiuxh etootzaqi t-inq'a imotxeb'al q'ij saq atil o' s-txheel. Qatetz taq' quB'aal Tiuxh qootzaqi, tan ti' uva' at taanima s-qi'. ²¹Echetz ti' vet quB'aal JesuKriisto nik ecejvat u quB'aal Tiuxh. Tan itze'v quB'aal JesuKriisto inpaqte ta'n quB'aal Tiuxh k'uxh ma'tich ikam quB'aal JesuKriisto. Tul aq'ax nimla tatin quB'aal JesuKriisto ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile k'uqlel vet quk'uul, ti' uva' nik qutx'eb'e' kam uva' toq taq' quB'aal Tiuxh s-qe.

²²Tan ti' venimat vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nik tx'ajpik vetaanxelaal t-inq'a pa'v. Tan a' viyolb'al quB'aal Tiuxh nik k'utxhun sete jab'istee inq'a pa'v. Echetz nuqxhtu' uva' atoxh etaanima sevatzakil, eche vetaanima ti' etitz'in etatzik. Pet jit kam va'q s-ti'il, tul at etaanima sevatzaq. ²³Echetz atoxh etaanima sevatzaq, tan qat jalpiy vet ex, eche va'q ne' uva' ya'n alaliya. Tan qat itz'e'vy ex vatz quB'aal Tiuxh ti' inimal viyolb'al. Aloq jit a' qat itz'e'vk ex ta'n va'q iia uva' q'ajchil nik taq'e'; pet a' qat itz'e'vik ex ta'n val u iia uva' ye'l q'ajchil nik taq'e'. A'e viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nik aq'on q'ij esaq, atz uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al tatine'. ²⁴Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tan ech kuxh la' isotz
 vitxhi'o'l inq'a xaal,
 eche inq'a tze' nik titz'
 vatz tx'ava'.
 Atz echat kuxh la' ipal
 u nimla tatin inq'a xaole,
 eche nik ipal vijosq'ilal
 inva'q xu'm uva' ato'k
 ti' itze'il.
 Tan nik itzaq vitze'il,
 tul nik itojp vixu'm.

²⁵Pet viyolb'al quB'aal Tiuxh,

tan ye'l iya'eb'al imotxeb'al
u tatine',
—chich u yol.^c

A'etz inq'a yole uva' alax sete tuulb'al uva's qat ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto sexo'l uva's ye'l iya'eb'al imotxeb'al u tatine'.

2 ¹Echetz aq'vaq ka jank'al inq'a ye'b'a'n, jank'al inq'a sub'u'm, jank'al inq'a nik kuxh ib'an vatz tuch' tatine', jank'al inq'a txhi'al k'uul, jank'al inq'a txhuli yol. ²Pet tira a' etatxhva viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' ye'l jolto'q kantxhaqla yol ato'k s-xo'l, eche va'q ne' uva' ya'nxh alaliya, atz a' nik isa' u ta'l itxh'u'. Echetz la' ech'ije ta'n viyolb'al quB'aal Tiuxh, tetxhal la' echitp t-inq'a kantxhaq tzitza vatz tx'ava'. ³Tan qat ek'uul vet u oyb'ab' vatz uva' qat taq' u quB'aal Jesusu sete.^d

**Uva's ib'ant Lu' eela quB'aal Jesusu tuch' u Sivan, tul nikat ib'an
Lu' eela inq'a niman tetz Jesusu paqte tuch' inq'a sivan**

⁴Echetz jetxhonoq ok ex k'atz u quB'aal JesuKriisto uva' nik aq'on q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tan a'e vixe'al u q'ij qusaq vatz u quB'aal Tiuxh, eche va'q sivan uva' nik ikaj tixe'teb'al va'q otzotz. K'uxh tira ixval el u quB'aal JesuKriisto ta'n inq'a xao'l, pet vatz quB'aal Tiuxh, tan ch'exelxhtu', atz tira sib' nik elka'pun. ⁵Tul antetz ex ich'exo'm quB'aal Tiuxh, atz ant ex, eche sivan uva' nik itxakun ti' inuk'il inva'q tostiuxh, uva' la' atin viTiuxhil Tiuxh s-tuul. Tul ex oksan iq'ij quB'aal Tiuxh, eche nikich toksal iq'ij quB'aal Tiuxh ta'n inq'a ch'exichla txhaq oksan yol s-vatz, uva's nikich itz'e'sat ok oya vatz quB'aal Tiuxh. Tan jetxhel vet el etib' k'atz u pa'v ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul echatetz kuxh la' etoksat inq'a eb'a'nla b'ano'me vatz quB'aal Tiuxh uva' nik ichiib' s-ti'. Tan nik ichiib' quB'aal Tiuxh ti' inq'a eb'a'nla b'ano'm uva' nik eb'an s-vatz, tan eela kuxh tuch' u natxhk'uula'm s-vatz, ti' kam uva' qat palk u quB'aal JesuKriisto s-qi'.

⁶Tan ech nik tal inq'a yol uva' tz'ib'amal ka s-eche:

—Toq vaq' ko'p u Sivan
xo'l u tenam Sioon,
uva' la' kaj s-b'axa ti' itxeyp
inq'a ixojb'al inva'q otzotz,
atz uva' ch'exel vete',
atz tira sib' nik elka'pun.
Ja'letz u xao'l uva'
la' ik'uqb'a ik'uul ti' u Sivan,
tul ye'xhab'il la' ole'v
ti' ich'ixvisale',
—chich u yol.^e

⁷Tan s-quvatz, o' inq'a nik quk'uqb'a quk'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tan tira sib' nik elka'pun s-quvatz. Pet ech koq vatz inq'a ye' nik ik'uqb'a ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tan a' nik elka'p u yol s-ti', uva' ech nik tal s-eche:

—U Sivan uva' ixval el
ta'n inq'a b'itol otzotz,

tan a' uva'e, qat ok iq'ij
 ti' ikaj ti' itxeyp
 u k'ulb'al tib' ija'
 vixojb'al inva'q otzotz,
 —chich u yol.^f

⁸Atz at inva't u yol uva' ech nik tal s-eche:

—Eche u Sivan,
 tan la' ik' inq'a xaoł s-ti';
 atz la' joqp inq'a xaoł ta'n,
 —chich u yol.^{g h}

Tan nik kuxh iku' vet inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto tib'ey inq'a palsan yol nik tile'. Echetz uva'e, la' ib'an ta'n quB'aal Tiuxh.

Uva's talt Lu' uva' itenam vet quB'aal Tiuxh inq'a niman tetz Jesuus

⁹Pet echatetz koq vetatine la' ib'ana, tan ex ich'exich quB'aal Tiuxh. Tul ant ex itxhaq quB'aal Tiuxh, eche inq'a oksan yol vatz quB'aal Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel. Tul nik eb'an iq'esalil k'atz quB'aal Tiuxh, eche va'q mam iq'esal. Tul ex ch'exichla tenam vatz quB'aal Tiuxh, echiche inq'a tij imam Israeel s-na'ya. Atz exe u tenam uva' etzamal vet ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva', a', ex la' alon inq'a ib'a'nla txhaq b'ano'm quB'aal Tiuxh, u quB'aal Tiuxh uva' sa'on tzaan ex ti' etele'l t-inq'a pa'v uva' eche tokto atich b'en ex. Tul a' qat taq'vat vet ex quB'aal Tiuxh ti' vimam yolil vinuqul inq'a b'a'nla itxumb'al, eche va'q xaoł uva' la' ele'l tu tokto, tul a' la' atink vet vatz q'ij saq. ¹⁰Tan ech ex, eche uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka uva' ech nik tal s-eche: —Uva's jatxhaq tzaan, tan jitich ex ich'exichla tenam quB'aal Tiuxh. Pet s-txheel, tan ex vet itenam quB'aal Tiuxh. Tan uva's jatxhaq tzaan, tan ye'lich oyb'ab' vatz setiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. Pet s-txheel, tan il vet ex qat itxuml quB'aal Tiuxh evatz, —chich u yol.ⁱ

Uva's talt Lu' uva', a' la' ib'an inq'a niman tetz Jesuus u b'a'n

¹¹Jank'al ex, uva' at vaanima seti', ex inq'a jit ex aj etz vatz tx'ava', atz ex inq'a at kuxh ok ex t-xajo'm tzitza vatz tx'ava', niketz inb'an ya'l ti' talax sete uva' la' emaq etib' ti' ib'anax inq'a tatxha'v vetxhi'o'l. Tan a' nik isa' u tatxha'v vetxhi'o'l uva' la' ole'v seti', tul la' taq' b'en ex tu pa'v, eche va'q xaoł uva' nik tetxha tib' tuch' txh'a'o tuch' va'q imol. ¹²Tul ye'xh la' etanb'a ib'anax u b'a'n xo'l inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Tan k'uxh nik motx tal yol seti' uva', ex aj pa'vom, pet xamtel la' til vet veb'a'nla txhaq b'ano'm, tul la' toksa vet iq'ij quB'aal Tiuxh s-ti'. Atz xamtel la' til vete' uva' jikxh vitxumb'al u quB'aal Tiuxh uva's la' ul taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul.

¹³Pet ti'etz uva', ex vet niman tetz u quB'aal Jesuus, tul la' etoksa etib' ti' inimal inq'a kalab'aq iq'esal tzitza vatz u tx'ava', eche tatin u mam iq'esal.

f 2.7 Saalmo 118.22 **g 2.8** Isaiias 8.14-15 **h 2.8** Nik tal u versiikulo uva': —La' ik' inq'a xaoł s-ti'; atz la' joqp inq'a xaoł ta'n, —chich u yol. A' nik talvat u yol ti' inq'a palsan yol, inq'a ye' nik niman oq uva', a' quB'aal Jesuuse u Kriisto. Tul la' motx k'axb'isal ta'n quB'aal Tiuxh, eche va'q xaoł uva' nik ik'axb'isa tib' ti' tik' ti' va'q sivan. **i 2.10** Oseas 2.23

Tan a' uva'e, palna'q tikle'm tiib'a jatvatzulxh iq'esar. ¹⁴Atz la'at enima inq'a txh'ojqel iq'esar, inq'a oksamal ta'n inq'a mam iq'esar ti' ik'axb'isal inq'a aj pa'vom. Pet nik toksa iq'ij ja'l inq'a a' u b'a'n nik ib'ane'. ¹⁵Tan a'etz titz'ab'al quB'aal Tiuxh uva' ech la' eb'an s-eche: La' eb'an u b'a'n vatz inq'a xao, inq'a ye'l b'eeq nik titz'a tele'l t-inq'a pa'v. Oqetz a' u b'a'n la' eb'ana, tul echetz la' ejupt itzi'e inq'a xao, inq'a sotzna'ql ik'uul. ¹⁶Echetz ex s-ti' k'uxh kamxh b'a'n la' eb'ana; poro jit a' itxa'k uva' ex kuxh s-ti', ti' koq ib'anax u ye'b'a'n. Pet a' k'aoq eta'n uva', ex jikla taq'onvil quB'aal Tiuxh la' eb'ana. ¹⁷Tul at tatin kaqaayil xao sevatz eb'ana. Atz atoqxh etaanima ti' inq'a emol s-niman tetz Jesuus. Atz xo'voq ex ti' epa'vin vatz quB'aal Tiuxh. Tul qejvaq u mam iq'esar.

¹⁸Atz k'uxh ex inq'a niman tetz Jesuus, inq'a loq'el etok ti' aq'on, aya'l ek'uul etoksa etib' ti' inimal inq'a b'aal etaq'on. Tul jitetz kuxh ta'n la' enima inq'a b'aal etaq'on, inq'a b'a'nixh itxumb'al, pet la'at enima inq'a b'aal etaq'on, k'uxh oqxh itza'lal la' etatin s-k'atza. ¹⁹Niketz ichiib' quB'aal Tiuxh seti' oq nik etx'ol epal t-inq'a itza'lal uva' nik etulb'el ta'n u b'aal etaq'on, tul nik til quB'aal Tiuxh jank'al uva' nik palk ex, oq uva' yiqxh nik tulb'e ex. ²⁰Pet k'uxh la' ekotx' evatz ti' vek'axb'isal ta'n u b'aal etaq'on ti' va'q u ye'b'a'n uva' nik eb'ane', tan ye'l ex la' txumux evatz ta'n quB'aal Tiuxh. Pet oq la' ekotx' evatz ti' vib'anax u b'a'n, k'uxh la' k'axb'isal ex ta'n u b'aal etaq'on, tan la' chiib' quB'aal Tiuxh seti'.

²¹Tan echetz s-ti'ile qat isa' tzaan ex u quB'aal Tiuxh, ti' uva' la' ekotx' evatz ti' epal t-inq'a itza'lal. Tan echatxh ikotx't u quB'aal JesuKriisto ivatzte ti' vipal t-inq'a itza'lal. Echetz kamxh uva' pal ik'utxh quB'aal JesuKriisto, tul antetzxh uva'e toq txh'uye'voq o' s-ti'.

²²—Tan tira ye'l inva'q pa'v ib'an u Vaq'onvil. Tul ye'l inva'q tz'eqo tzila yol ja'ul titz'i'.—

²³Atz k'uxh nikich talax ye'b'a'n s-ti', poro ye' tzaq'b' tuch' ye'b'a'n. Atz k'uxh nikich ik'axb'isale', poro ye' nikich tale' uva' tetxhal la'ich taq' ich'e-xel. Pet a'l nikich toksa inq'a yol tiq'ab' quB'aal Tiuxh, uva' jikxh nik taq't ku' inq'a yol tinuqul. ²⁴Poro jitetz kuxh ta'n ib'ane, pet a'l tiq'ot inq'a qupa'v uva's ik'axb'isal vitxhi'o'l vatz u kurus. Tul ti'etz vik'axb'isal quB'aal JesuKriisto tul jik la' tatin vet inq'a xao. Tan ye'l vet qokeb'al ti' ib'anax u pa'v, eche va'q kamna'q uva' ye'l vet tokeb'al ti' ib'anax inq'a nik tutxh vatz tx'ava'. Tan ti' u tak'onsal vitxhi'o'l quB'aal JesuKriisto, tul qat eb'anvat b'a'n. ²⁵Tan echich kuxh etatin vatz quB'aal Tiuxh, eche joloq karne'l uva' tz'eqxina'qle. Pet s-txheel, tan qat eleql vet u quB'aal Jesuus, u Xeen etetz, atz lloq tetz vetaanxelal uva' ech tatin, eche u xeen karne'l.

Uva's itxhusun Lu' ti' tatin u ixoq tuch' itzumel

3 ¹Echatetz kuxh exe inq'a ixoq, inq'a at etzumel, nimavaq vetzumel. Tan, ti' uva' la' eb'an u b'a'nla txumb'al te vetzumel, tul la' til inq'a ye'x motx okoq ti' inimal Jesuus. Tul echetz la' iqeex vet Jesuuse ta'n. Pet jit, ti' uva' la' nal etal u yol s-te. ²Tan a' toq ilixoq seti' uva' jikxh etatin k'atz vetzumel nik

eb'ane'. Tul at tatin vetzumel sevatz nik eb'ane'. ³Tul jit kuxh a' la' eb'an eviq etib'. Atz jit kuxh mam tok q'ij la' eb'an ti' ixex evi', atz ti' etoksats b'a'nla txhaq uj uva' ooroxhtu', atz ti' etoksats b'a'nla txhaq oksa'm uva' sib'xh ija'mil. ⁴Pet a'etz la' eb'an sivatzil inq'ae, uva', a' la' eviq vetaanxelal. A'e, uva' tetaanimaxh la' tzajk u txumb'al uva' aya'lxh b'a'n sete, atz b'a'n la' etatin tuch'aq emol s-kaqaayil. A'etz inq'ae, tira b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tan u b'a'nla txumb'al uva'e, tan ye'l paqul la' pali. ⁵Echatetz kuxh inq'a b'a'nla txumb'ale uva' nikich ib'an inq'a jikla txhaq ixoq s-na'ya, inq'a nimanich tetz quB'aal Tiuxh, inq'a k'uqligh ik'uul ti' quB'aal Tiuxh. Tul nikich motx inima itzumel. ⁶Echetz uva'e ib'an Saara. Tan inima Saara Avra'aam, vitzumel. Tul: <inb'aal>, chichich Saara te Avra'aam. Oqetz echatxh la' eb'ant u b'a'n, eche uva' ib'an Saara, tul echetzxh vet ex, eche tij Saara la' ib'ana. Tan a' txh'uyel ex ti' vitxumb'al Saara. Tul ye'xhkam inva'q la' exo'va ti' etatin tuch' vetzumel.

⁷Echatetz kuxh exe inq'a tzumela. A'etz la' eb'ane uva' jikxh la' etatin k'atz vetixqel tuch' b'a'nla txumb'al. Tul oksavaq iq'ij vetixqel. Atz jikxh ex la' eb'an s-te. Tan jit eela vital inq'a ixoq tuch' inq'a vinaq. Tan ech u ixoq, eche inva'q atib'al uva' ye'xh tij la' ipaxe'. Tul tzumetz kuxh b'en etilt u b'a'nil tetz q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al tuch' vetixqel. B'anvaqetz u b'a'n te vetixqel, echetz ye' la' imaqt'x'e venatxht Tiuxh.

**Uva's talt Lu' uva' k'uxh la' k'axb' inq'a niman
tetz Jesusus oq ti' ib'anax u b'a'n**

⁸Tiya'teb'aletz vet tanul inq'a yol, inq'a nik val sete ex inq'a tzumela, a'e, uva' va'lxh eyol la' eb'an tuch' etixqel. Tul la' ekuy etib' sevatzag. Tul at etaanima seti' sevatz la' eb'ana, eche etitz'in etatzik vet etib' la' eb'ana. Tul itxum vaq tib' evatz sevatzag. Tul iq'ovaq ku'l etib' tuch' etxumb'al sevatzag. ⁹Tul ye' la' etaq' ich'exel u ye'b'a'n uva' la' ib'an vemol sete. Atz ye' la' etal yaab'la yol ti' vemol uva' la' alon yaab'la yol seti'. Pet a'l la' ejaqt vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Tan etootzaqle uva', a' qat ich'exvat ex quB'aal Tiuxh ti' etetzat u b'a'nil s-k'atza. ¹⁰Tan ech nik tal val u yol uva' tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tul imaq u xao! u taq'
ti' talax yaab'la txhaq yol;
atz imaq u xao! vitz'i'
ti' talax sub'u'mla txhaq yol,
ja'l uva' nik sa'on
uva' josq'il la' tatin
tuulb'al inq'a q'ij
tetz q'ij isaq,
atz ja'l uva' nik sa'on
uva' chiib'eb'alxh
la' ipal vatz u tx'ava'.

¹¹ Tul teesa el tib'
k'atz u ye'b'a'n,
atz a' toksavat tib'
ti' ib'anax u b'a'n.
Tul a' itxhok tok b'a'nil

xo'l inq'a xaoL.

Tul a' ik'utxh uva'

at b'a'nil t-taanima.

¹² Tan tijxh nik til

quB'aal Tiuxh inq'a xaoL

uva' nik b'anon u jik.

Tul nal kuxh nik tab'i

quB'aal Tiuxh vinatxhon Tiuxh.

Pet nik ik'utxh quB'aal Tiuxh

vik'a'nal te inq'a xaoL

uva' nik b'anon u ye'b'a'n,

—chich u yol.^k

¹³ Ye'xhab'iletz inva'q la' b'anon u ye'b'a'n s-qe oq uva', a' la' qub'an u b'a'n.

¹⁴ Pet at vib'a'nil quB'aal Tiuxh setiib'a oq la' b'anax u ye'b'a'n sete ti' ib'anax u b'a'n. Echetz ye'l ex la' xo'v ex te inq'a xaoL uva' la' b'anon u ye'b'a'n sete. Atz ye'l ex la' esib'a etib' s-te. ¹⁵ Pet a' eb'ane uva' ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh la' b'anon iq'esalil t-vetaanxelal. Tul ye' la' ekuy teesal iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz iq'omoq ku'l etib' ti' etalt vinuqul, oq ja'l inva'q la' ab'in sete ti' kam s-ti'il nik etx'eb' u tuleb'al quB'aal JesuKriisto. Tul atoq tatin u xaoL sevatz uva' la' etal u yol s-te.

¹⁶ Tul jank'aletz uva' nik eb'ane', tul antxh ex natxhon oq jikxh nik eb'an vatz quB'aal Tiuxh. K'uxhetz kam kuxh la' itxhuli inq'a xaoL seti', ti' teesal eq'ij ti' eb'ant u b'a'n. Tul la' tal vete' uva', ex kuxh b'anol tetz ye'b'a'n. Tul la' tal vet inq'a xaoL yol seti', ti' eb'ant u b'a'n, ti' uva', ex niman tetz u quB'aal JesuKriisto. Pet xamteletz vete', tul antxh vet inq'a xaoL inq'ae la' motx ch'ixv vet te vitxumb'al ti' talt yol seti'.

¹⁷ Tan kamal a' titz'ab'al quB'aal Tiuxh seti' uva' k'uxh la' k'axb' ex ti' ib'anax u b'a'n, ti' uva' oq a' la' k'axb'isalik ex ti' ib'anax u kantxhaq.

¹⁸ Tan echat kuxh qat palk quB'aal JesuKriistoe. Tan paqul kuxh k'axb'isalik ti' inq'a qupa'v. Tan a' k'aqel ta'n quB'aal JesuKriisto uva' la' qootzaqi quB'aal Tiuxh. K'uxhetz jikxh u quB'aal JesuKriisto, poro a' quB'aal JesuKriisto taq' tib' k'axb'oq ti' itxhoos vipa'v inq'a aj pa'vom. Pet k'uxhetz kam vitxhi'o'l quB'aal JesuKriisto, poro itz'lelich u taanxelal. ¹⁹ Tul a' vet u taanxelal quB'aal JesuKriisto ex ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh ²⁰ xo'l inq'a taanxelal inq'a kamna'q, inq'a motx palsan viyol quB'aal Tiuxh tuulb'al uva's atich Noee vatz u tx'ava'. Tul k'uxh a' nikich itx'eb' quB'aal Tiuxh uva' tetxhal la'ich titz'a tib' inq'a xaoL t-inq'a ipa'v. Aya'xe uva's nikich ib'itt Noee u aarka. Tul vajxaqil kuxh xaoL kolox tu aarka ta'n u a'.

²¹ A'etz vet nik elka'pe ti' u qaq'ax ku' xe' u a' s-txheel. Aloq jitetz a' nik teesa el u a' u tz'il ti' u qutxhi'o'l, pet a' talax uva', a' nik qujaq te quB'aal Tiuxh uva' b'a'n la' qatin s-vatz tuch' u qitz'ab'al. Tan a' nik chiton o' t-inq'a qupa'v u titz'e'v quB'aal JesuKriisto. ²² A'etz u quB'aal JesuKriisto uva' b'en tu amlika'. Tul ile k'uqlel vet tiseb'al u quB'aal Tiuxh. Tul a' vet quB'aal JesuKriisto iq'esal inq'a aanxel, atz iq'esal inq'a iq'esal, atz iq'esal tiib'a kaqaayil inq'a demoonio vatz tx'ava', atz t-amlika'.

**Uva's talt Lu' ti' kam uva' ib'an u quB'aal Jesuus,
tul echatxh la' ib'an inq'a niman tetze**

4 ¹Kametzxh uva' ikotx't quB'aal JesuKriisto ivatz uva's ik'axb'isal vitxhi-o'l, tul echatetz kuxh la' eb'ane ti' ekotx't evatz ti' vepal t-inq'a itza'lal ti' inimal u quB'aal Tiuxh. Tan ti' vepal t-inq'a itza'lal ti' inimal u quB'aal JesuKriisto, tul tzitzi nik ek'utxhvat uva' qat etanb'al vet ib'anax inq'a pa'v.

²Echetz tuulb'al jank'at vatz q'ij esaq toq eb'an tzitza vatz u tx'ava', tul jit vet a' la' eb'an u tatxha'v vetxhi'o'l, eche uva' nik ib'an inq'a xao, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Pet a' la' eb'an kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh sete. ³Ya'oq vet ex ti' ib'anax inq'a ye'b'an uva' nikich eb'an s-na'ya, eche uva' nik ib'an inq'a xao, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Tan a' kuxh nik motx ib'an inq'a elchil t-b'ey, u tatxha'v txhi'o'l, q'ab'a'm, nimla q'ij inq'a kamaq kuxh ye'b'an nik tutxh s-tuulb'al, atz ye'l kuxh inojeb'al ti' kamxhtu', atz inq'a txoqeb'al k'uulla txumb'al nik ib'anaq vatz inq'a ib'itichla tiuxh. ⁴Niketz isotz vet ik'uul inq'a xao sete, ti' uva' jit vet ant ex txh'uyel ex s-xo'l ti' ib'anax inq'a yaab'la txhaq txumb'al, inq'a ye'l kuxh inojeb'al ti' kamaq kuxhtu', atz ye' nik itx'ol imaqt tib' ti' ib'anax kamaq kuxh yaab'la txumb'al. Echetz nik motx iyoq't vet exe. ⁵Pet topoon u q'ij uva' tetxhal kuxh la' b'en tal inq'a xao inuqul inq'a iyol vatz quB'aal Tiuxh, u aq'ol ku' yol tinuqul ti' inq'a xao, inq'a itz'lele, atz ti' inq'a kamna'q vete'. ⁶Tan echetz s-ti'ile tal Jesuus inq'a b'a'nla txhaq yol xo'laq taanxelal, inq'a kamna'ql vete'. K'uxhetz motx kam tuch' vitxhi'o'l tuulb'al uva's ye'ich ootzaqimal Tiuxh ta'n, poro a' itz'amich ta'n quB'aal Tiuxh uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' motx titz'e'v inq'a taanxelal vatz quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Lu' uva' la' ilotxh tib' inq'a niman tetz Jesuus
tuch' kam uva' nik itx'ol ib'anax ta'n quB'aal Tiuxh**

⁷Tan il vet imotxeb'al jank'al inq'a kam tzitza vatz tx'ava' aalemal inaq-b'ixe'. Echetz s-ti'ile b'axoqxh etitz'ab'al sevatz, ti' uva' seb'toq kuxh ex ti' inatxhax Tiuxh. ⁸Tul a'xh eb'an ya'l ib'anaxe' uva' atoqxh etaanima seti' sevatz. Tan ti' uva' sib'xh etaanima ti' vemol, tul la' etx'olvat ikuyux vemol ti' inq'a kantxhaq uva' la' tulb'e ex. ⁹Tul la' ekuy tatin ka emol tetotzotz. Tul ye' la' motx tal tib' yol seti' sevatz. ¹⁰Tul jununil niman tetz Jesuus a' la' ib'an kam uva' nik itx'ol ib'anax ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz la' tela'pe tib'a'n'il jatvatzul inq'a aq'on aq'el sete ta'n quB'aal Tiuxh. ¹¹Echetz jank'al ex, uva' nik etx'ol yol xo'l vemol, tul a' la' eb'ane uva' a'xh viyolb'al quB'aal Tiuxh la' etala. Atz ja'letz ex, uva', a' nik etx'ol lotxho'm, tul lotxhonoqetz ex ti' jank'al uva' nik taq' quB'aal Tiuxh sete. Echetz ti' jank'al uva' la' motx eb'ana, tul a' u quB'aal Tiuxh la' oksal iq'ij s-ti'. Tan a' u quB'aal JesuKriisto nik lotxhon ex. Echetz s-ti'ile b'enamen la' qoksat iq'ij u quB'aal Tiuxh, tul la' ib'an iq'esa-lil s-qiib'a tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxhte.

**Uva's taq't Lu' itial inq'a niman tetz Jesuus, k'uxh nik
ipal tu tiila vatz itza'lal ti' inimal quB'aal Jesuus**

¹²Jank'al ex, uva' at vaanima seti', ye' kuxh sotz ek'uul te u tiila vatz itza'-lal uva' nik palk ex. Tan a' itxa'k uva' la' ilixi uva' k'uqlel ek'uul ti' quB'aal

Tiuxh, eche tilix itz'e' va'q kam ta'n xamal. Echetz ye' kuxh el etaanima ti' vitza'lal uva' nik palk ex.

¹³Pet chiiib'oq kuxh ex k'uxh nik epal t-vitza'lal. Tan oq ech la' epal t-vitza'lal, eche uva' palk quB'aal JesuKriisto, tul eelaetz vet la' enatxht vet u mam chiiib'ichil tuch' quB'aal JesuKriisto uva's la' tul inpaqte tuch' u nimla tatine'.

¹⁴Oqetz nik eyolox ta'n inq'a xao' ti' venimat Jesuus, tul atetz vib'a'nil quB'aal Tiuxhe setiib'a. Atz atetz u loq'ola iTiuxhil Tiuxh sek'atza. Tan qatat yoq'ox u quB'aal JesuKriisto. Pet a'etz vet o', nik oksan iq'ij.

¹⁵Pet jitetz a' nik val uva' at vib'a'nil quB'aal Tiuxh sek'atza, ti' uva' la' k'axb'isal ex ti' yatz'o'm, ti' elaq', ti' ib'anax va'to'q kam uva' ye'b'a'n, atz ti' etoksat etib' xo'l yol inq'a ye'l etokeb'al s-ti'. ¹⁶Pet oqetz, ti' uva', ex vet niman tetz Jesuus la' k'axb'isalik ex, atzoq la' pal ex t-vitza'lal, tul ye'letz ex la' ch'ixv ex s-te, pet a'l la' etoksat iq'ij quB'aal Tiuxh s-ti'. ¹⁷Tan ile aalemal topoone' uva' toq xe'toq vet quB'aal Tiuxh ti' tilix inuqul inq'a nik qub'ane'. Tan a', o' b'axa toq tilt quB'aal Tiuxh vinuqul s-qi', a'etz kol ye' la' taq'vat quB'aal Tiuxh inq'a k'axk'o ti' inq'a ye' nik niman inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus uva' een tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh. ¹⁸Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Palnalxh inq'a xao'
titza'lal,
inq'a qat b'en s-b'a'n
vatz quB'aal Tiuxh
tuulb'al uva'
ye'naq chitpoq el
t-inq'a itza'lal tzitza
vatz tx'ava'.
A'etz kol ye' la' pal titza'lal
inq'a xao',
inq'a b'anol tetz ye'b'a'n,
atz inq'a aj pa'vom.
Tan la' motx k'axb'isal
ta'n quB'aal Tiuxh,
—chich u yol.^m

¹⁹Echetz a' nik elka'pun u yole ti' jank'al ex, uva' nik epal titza'lal uva' quB'aal Tiuxh nik kuyun epal s-tuul, tul a'letz etoksat etib' vatz quB'aal Tiuxh tuch' vetaanxelal, u quB'aal uva' k'uqleb'xh k'uul, atz u viinqixsan etetz. Tul ye' etanb'a ib'anax u b'a'n.

**Uva's talt Lu' te inq'a iq'on ivi' uva' jikxh la' motx
tiq'ot ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus**

5 ¹Toq inya'lu ex, inq'a nik iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' la' ek'uula inq'a emol s-niman tetz Jesuus. Tan inat iq'on ivi', eche ex. Tul ilel va'n jank'al inq'a itza'lal uva' palk u quB'aal JesuKriisto. Tul ant in nik intx'eb'on ti' tilix u nimla tatin quB'aal JesuKriisto uva's la' tul inpaqte. ²K'uulavaqetz inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh, inq'a iqatzimal eta'n. Tul

xeevaq, eche nik ib'an u xeen karne'l. Pet jit ya'lumal ex la' b'anax ex. Tul tetaanimaxh la' tzajk ik'uulale'. Pet jit a' la' b'en ek'uul ti' ik'ulux puaq s-te uva' jit ik'ulel. Pet aya'lxh ek'uul la' eb'an ti' ik'uulale'. ³Tul ye' la' eb'ana uva' la' etaq' b'en etib' s-nimla b'ek'onat tiib'a inq'a niman tetz Jesuus, inq'a iqatzimal eta'n. Pet a' la' ek'utxh ib'anax u b'a'n s-vatz. ⁴Oqetz ech uva'e la' eb'ane, tul la'etz ek'ul vet val u mam b'a'n'il uva' ye'l ipaleb'al uva's la' ik'utxht vet tib' quB'aal JesuKriisto, viq'esal tiib'a inq'a nik xeen inq'a niman tetz. Atz la' ek'ul vetx'aqa'm, eche taq'ax ja' inva'q koroona tivi' inva'q xao' uva' la' tx'akon ti' inva'q saatxh, u koroona uva'e tan q'ab' tze' b'anb'emal s-ti', tul la' q'aji. Petetz koq vetx'aqa'm uva' la' ek'ul ti' toksal eq'ij, tan ye'l paqul la' q'aji.

⁵Echatetz kuxh nik injaqt b'a'nile sete, ex inq'a chelem xaak, atz chelem ixvaak, ti' uva' la' enima inq'a iq'on ivi', inq'a iqatzin etetz. Tul jununilxh ex la' enima etib' sevatzakil. Atz a'etz eb'an vet uva' la' etiq'o ku'l etib' sevatzaq. Tul a' la' etoksa vet u ak'la oksa'm seti'. Tan ech val u yol tz'ib'amal ka t-viyol-b'al quB'aal Tiuxh s-eche:

—Tan ye' nik ik'ul tib'
quB'aal Tiuxh tuch' inq'a xao',
inq'a junt kuxh nik toksa iq'ij.
Pet a' nik ib'anvat
quB'aal Tiuxh b'a'n'il
te inq'a xao',
inq'a nik tiq'o ku'l tib',
—chich u yol.ⁿ

⁶Pet iq'ovaq ku'l etib' vatz quB'aal Tiuxh, tan sib' iyak'il quB'aal Tiuxh. Tul echetz la' toksat eq'ije jatu la' isa' te quB'aal Tiuxh. ⁷Tan xeemal o'e ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz oksavaq te quB'aal Tiuxh jank'alxh inq'a nik tel etaa-nima s-ti'.

**Uva's talt b'en Lu' te inq'a niman tetz Jesuus uva' la' motx ib'an tial
ti' tatin k'atz quB'aal Jesuus k'uxh la' motx pal t-inb'eeq itza'lal**

⁸Tul b'axoqxh etitz'ab'al ti' vetatin vatz quB'aal Tiuxh. Tul xeevaqxh etib' ti' ye' eku' t-pa'v. Tan nik itxhi'k'uula ex diaavlo. Tan a' isa' etaq'ax ku' t-pa'v, eche inva'q b'alam uva' kamyxh t-va'y. Tul tuch' k'a'nal, atz tuch' taq't ja' ti' iqul, tul tukunyxh ti' itxhej itxhib' ti' kam uva' la' iqu'lp. ⁹Poro nuq txakb'avaq etib' vatz diaavlo ti' vek'uqb'at ek'uul ti' JesuKriisto. Tan etootzaqle uva' echat kuxh vitza'lal nik palk ex ta'n diaavlo, eche uva' nik palk inq'a qumol s-niman tetz Jesuus tuulb'al jank'al inq'a tenam vatz u tx'ava'.

¹⁰Tul quB'aal Tiuxh la' lotxhon ex tuch' vinimla b'a'n'il ti' vetatin s-vatz k'uxh nik epal t-vitza'lal tuulb'al joloq q'ij. Tan ma't epal vet t-inq'a itza'lal, tul antxh vet quB'aal Tiuxh toq lakon ex inpaqte. Tul la' inuq txakb'a etatin s-k'atza. Atz la' taq' etial. Atz la' ik'uqb'a etatine'. Tan ti' enimat u quB'aal JesuKriisto, tul qat isa' tzaan ex, ti' uva' la' atin ex s-k'atza tu nimla tatine' uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹¹Poro a' quB'aal Tiuxh la' oksal iq'ij; tul la' ib'an iq'esalil s-qiib'a tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxhte.

Uva's taq't b'en Lu' b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesusus tiya'teb'al viyol

¹² Poro ye'xh jank'al yol qat intz'ib'a opoon sete. Pet aloq a' insa' la' vaq't etial s-tuch'. Tul nik intz'ib'a opoon inq'a yol uva' nuqxhtu' ti' vib'a'nil quB'aal Tiuxh uva' k'ulel vet eta'n. A'etz Silvaano qat b'anon b'a'nil s-ve ti' itz'ib'al u vu', Silvaano vinmol s-niman tetz Jesusus, atz uva' k'uqleb'xh k'uul.

¹³ Niketz taq' b'en inq'a niman tetz Jesusus b'a'nilaq ek'uul, ex inq'a tu tenam uva' Vaviloonia, chich e'li, atz ex inq'a tzum qat ech'exex ta'n quB'aal Tiuxh tuch' inq'a niman tetz Jesusus inq'a at tzitza. Atz nik taq' b'en Kuxh b'a'nil ek'uul, Kuxh uva' ech tatin sinvat, eche va'q ink'aol. ¹⁴ Poro la' motx itz'ub' tib' txala etzi' ti' taq't tib' b'a'nil ek'uul sevatzakil.

Tul a' vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin tetaanima jununil ex, jank'al ex, inq'a niman tetz Jesusus.

[Tul echxh la' ib'ane.]

2 LU'

A' VIKAV U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON LU'

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

2 LU'

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 2 Lu'

A'etz u u'e uva' 2 Lu' ib'ij, tan antxh u u' nik alon uva' apoostol Lu' tz'ib'an. Ech uva'e nik tal t-2 Lu' 1.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 2 Lu'

Kamaletz a' itz'ib'al u u' 2 Lu' tuulb'al u ya'b' juqva'l imutx' (67) m.t.J. uva's ye'xh jank'at q'ij la'ich yatz'ax el Lu'. Tan ech uva' alet ka ti' Lu' uva' een yatz'axik el Lu' tu mam tenam Rooma. Tul antxh muqlik tzitzi.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Lu' tuul u tu' 2 Lu'

A'ichetz taq'il vitxhusun Lu' te inq'a niman tetz Jesus uva' la'ich motx tootzaqi vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal Jesus. Tan nikich ipaxsal jolt uq'e'yb'al xo'l inq'a niman tetz Jesus uva' jitich a' vinuqul nikich talax ti' quB'aal Jesus. Echetz jit kuxh ta'n tal Lu' ti' vinuqul ti' quB'aal Jesus, pet motx tal Lu', ti' uva' ye' la' motx taq' tib' eesaloq t-b'ey ta'n inq'a eesanal t-b'ey. Tan tootzaqich Lu' uva' tetxhal la'ich tootzaqi inq'a niman tetz Jesus vinuqul, echetz la'ich motx tole've ti' teesal iq'ij inq'a eesanal t-b'ey. Tul motx tal Lu' te inq'a niman tetz Jesus, ti' uva' toqna'qich eloq vet el Lu' vatz u tx'ava'. Ech uva'e nik tal t-2 Lu' 1.14.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' 2 Lu'

U u' 2 Lu', tan oxtanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.
2 Lu' 1.1-2

A'etz ix'e'teb'e Lu' talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Yane taq' vet b'en Lu' b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesus tuulb'al jank'al inq'a tenam.

1. 2 Lu' 1.3-21

U b'axa tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' ta'n kuxh va'l viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' tal ka quB'aal Jesus te inq'a apoostol. Tul a'etz vet inq'a apoostol nikich alon inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul lotxhox vet ta'n viTiuxhil Tiuxh ti' iku' ix'e' vinuqul.

2. 2 Lu' 2.1-22

Vika'v tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' la' motx ixee tib' inq'a niman tetz Jesuus, tul ye' la' motx inima kam inq'a jixth inuqul uva' ye' nik ib'an eela tuch' inq'a yol uva' motx tal ka quB'aal Jesuus. Tan ib'axab'sa Lu' talaxe' uva' tetxhal la'ich txhej xaal s-xo'l inq'a la' alon vet inq'a yol uva' jit inuqul. Tul tetxhal la' k'axb'isal inq'a xaal inq'ae ti' vipalsan yolil.

3. 2 Lu' 3.1-18

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Lu', ti' uva' ye' la' motx taq' tib' inq'a niman tetz Jesuus eesaloq t-b'ey te inq'a xaal, inq'a nikich motx alon uva' ye'l vet Jesuus la'ich ul inpaqte. Tan ech tal Lu' te inq'a niman tetz Jesuus s-eche: —Pet koq ex, inq'a nik inchiib' seti', tan oksavaq s-tuul uva' toq val sete. Tan va'l q'ij, eche va'l mil ya'b' vatz quB'aal Tiuxh. Atz va'l mil ya'b' (1,000), tul ech kuxhte va'l q'ij vatz quB'aal Tiuxh. Tul quB'aal Tiuxh kuxhte nik ikotx' ivatz, —xe't Lu'. Tan a' ex tiq'o tzaan Lu' tuul viyol uva' nik tal tu Saalmo 90.4.

2 LU'

Uva's taq't b'en Lu' b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus

1 ¹In Simoon Lu'. In va'l te inq'a taq'onvil quB'aal JesuKriisto; atz in va'l te inq'a iapoostol.

Niketz intz'ib'a opoon val u u' sete, ex inq'a qat etxhab'al vet iqeex quB'aal JesuKriisto, eche uva' qat quqeja', o' inq'a iapoostol. Tan sib' tiqle'm inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nik qunima setuch'. Tan ti' vijiken quB'aal Tiuxh, atz ti' vijiken quB'aal JesuKriisto, u Chitol qetz, tul qat qutxhab'a iqejeje'.

²Tul a' vib'a'nil quB'aal JesuKriisto la' atin sek'atza. Tul la' atin vib'a'nil tetaanima txhaqpaq, ti' uva' etootzaq vet u quB'aal Tiuxh, atz etootzaq vet Jesuus, u quB'aal.

Uva's talt b'en Lu' te inq'a niman tetz Jesuus uva', a'

la' motx ib'an vijosq'illa txumb'al quB'aal Tiuxh, ti'

uva' jetxhel vet el tib' k'atz pa'v la' ib'ana

³Tul jank'alxh inq'a kam uva' nik isa'on s-qe ti' qutxhab'at qopoon tu q'ij saq uva' k'atz quB'aal Tiuxh, tan quB'aal Tiuxh qat aq'on s-qe tuch' u tiqle'm sijunalil. Tul qatat taq' s-qe ti' kam la' qulb'e qatin s-vatz vatz u tx'ava', atz ti' uva' la' jetxhon ok o' s-k'atza. Qatetz taq' s-qe, tan ti' u qootzaqit quB'aal Tiuxh uva' qat sa'on o', u quB'aal Tiuxh uva' tira josq'il vitxumb'al, atz mam yol u tatine'. ⁴Qatetz itzoqpisal quB'aal Tiuxh viyol, ti' uva' tal taq'ax s-qe, a'e, uva' la' ib'ana kam uva' tala uva' tira b'a'n, atz tira josq'il. Qatetz taq'l quB'aal Tiuxh s-qe setuch', ti' uva' la' ele'l tetitz'ab'al ib'anax inq'a pa'v, eche uva' nik ib'an inq'a xaal, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a a' kuxh nik ib'an u tatxha'v vitxhi'o'l. Echetz a' la' eb'an vet vib'a'nla txumb'al quB'aal Tiuxh uva' mij va'q pa'v ib'ana.

⁵Ti'etz uva' nik ik'utxh quB'aal Tiuxh u josqilla txumb'al sete, tul a'l teletz ek'uqb'at ek'uul ti' quB'aal JesuKriisto. Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex ti' vek'uq-b'at ek'uul, pet tetxhal la' eb'an ya'l ti' ib'anax inq'a b'a'nla txumb'al uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex ti' ib'anax inq'a b'a'nla txumb'al, pet tetxhal la' eb'an ya'l ti' itxhej etootzaqib'al ti' kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' eb'ana. ⁶Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex ti' vetootzaqit kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' eb'ana, pet tetxhal la' eb'an ya'l ti' emaq't etib' ti' ib'anax u

pa'v. Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex ti' vemaqt etib' ti' pa'v, pet tetxhal la' eb'an ya'l, tul ye' la' etanb'a ib'anax u b'a'n k'uxh la' pal ex titza'la. Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex ti' ye' etanb'at ib'anax u b'a'n, pet tetxhal la' eb'an ya'l ti' ejetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh txhaqpaq. ⁷Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex ti' vejjetxhon ok k'atz quB'aal Tiuxh, pet tetxhal la' eb'an ya'l, ti' uva' atxh etaanima ti' vemol s-niman tetz Jesuus, eche vetaanima ti' vetitz'in etatzik. Jitetz kuxh ta'n la' ya'k ex, ti' uva' atxh etaanima ti' vemol s-niman tetz Jesuus, pet tetxhal atat etaanima ti' inq'a jit niman tetz Jesuus. ⁸Oqetz a' vet inq'ae chiana'q ib'anax sete, tul oq a'l nik iyak'in tel sek'atza, tul toqetz etil vet ib'a'n'il ti' ich'ij vetoootzaqib'al ti' quB'aal JesuKriisto. Tan jit loq's koq kuxh la' eb'utxh etib' ti' ib'anaxe'. ⁹Pet oqetz jit a' uva'e, nik echiansa ib'anax sete, tul jitetz a' nik ek'aeq jab'iste u b'a'n te u q'ij esaq, eche va'q tzot uva' ye' nik tile' kam k'ael ta'n. Tan qat sotzy vet sek'uul uva' tx'ael vet ex t-inq'a pa'v uva' nikich motx eb'an s-na'ya.

¹⁰Echetz, ti' uva' tx'ael vet ex, inmol s-niman tetz Jesuus, tul a'letz eb'ant vet ya'l ti' ye' etel vet ka ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Tan sa'el vet tzaan ex, atz ch'exel vet ex ta'n quB'aal Tiuxh ti' itxakunsat ex. Tan oq a' la' eb'an inq'a qat val sete, tul ye'letz ex la' ku' ex t-inq'a pa'v inpaqte. ¹¹Oqetz ech uva'e la' eb'ane, tul tuch' chiib'ichil, atz tuch' aya'l k'uul la' ik'ulvat ok ex u quB'aal JesuKriisto, u Chitol qetz. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' etatin vet s-k'atza tuulb'al vib'ant iq'esalil.

¹²Echetz s-ti'ile ye' nik inya' ti' tulsal inq'a yol sek'uul s-b'enamen, k'uxh etootzaq vete', atz k'uxh a' nik eb'an vet tuulb'al u q'ij esaq s-txheel. ¹³Niketiz vitz'a uva', a' vinuqul nik inb'ane' uva' nik vulsa b'en sek'uul ti' kam uva' la' eb'ana, tuulb'al uva's itz'lel in t-vintxhi'o'l tzitza vatz tx'ava'. ¹⁴Tan vootzaqle uva' b'iit kuxh vete' tul toq vaq' vet ka vatz intxhi'o'l. Tan ech uva'e alel s-ve ta'n quB'aal JesuKriisto. ¹⁵Echetz s-ti'ile nik vaq' ya'l ti' intz'ib'at b'en inq'a yol sete. Tan a' insa' uva' jatpaqul la' etulsa sek'uul k'uxh ye'l vet in sexo'l.

**Uva's talt Lu', ti' uva' ant inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh
tuch' inq'a apoostol alon inuqul inq'a yol ti' quB'aal Jesuus**

¹⁶Tan qat quk'utxh u nimla ticle'm quB'aal JesuKriisto sexo'l, o' inq'a apoostol. Tul qat qal sete ti' u tuleb'al quB'aal JesuKriisto inpaqte. Tul jit kuxh joloq txhulim yol qat qal sete. Pet o'xhte ilon tuch' quvatz u nimla ticle'm quB'aal JesuKriisto. ¹⁷Tan qila uva' oksal iq'ij quB'aal JesuKriisto. Tul ik'utxh quB'aal Tiuxh u nimla tatin quB'aal JesuKriisto. Tan oqxhich ilitz'un u amlika'e uva' tzajk viqul quB'aal Tiuxh. Tul ech tal u qul s-eche: —A'etz vinK'aole. Tul tira at vaanima s-ti'. Nik ichiib'isa vinK'aol u vaanima, —xe't tzaan u qul.^b ¹⁸Atichetz o' k'atz quB'aal JesuKriisto vi' u loq'ola vitz uva's qab'it iyolon tzaan viqul quB'aal Tiuxh tu amlika'.

¹⁹Tul jit kuxh ta'ne uva' qila, atz qab'i, pet tz'ib'amalat ka ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh ti' quB'aal JesuKriisto. A'etz inq'a yole uva' k'uq-leb'xh k'uul. Tul b'a'netz sete uva' a'xh la' etab'ie, tan a' uva'e, nik lotxhon ex ti' ib'en sete jab'istee vinqul, atz jab'istee u tz'eqo tzij. Tan ech tatin ka inq'a yol, eche itxiquq txiqub'al tu tokto. Tan tira b'a'n uva', a' la' etab'i kam uva'

itz'ib'a ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh, tetxhal topoon u tuleb'al quB'aal JesuKriisto. Tan a' uva'e, toq aq'on qootzaqib'al ti' tootzaqil quB'aal Tiuxh, eche uva' la' isaqb' vete', uva's veqlel vet u tx'umil s-ku'saq. ²⁰Pet a' b'axa etab'i, ti' uva' ye'xhab'il inva'q inq'a q'exsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh qat oksan vitxumb'al s-junal ti' itz'ib'ale' kam talax inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva' tz'ib'amal ka ta'n inq'a q'exsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. ²¹Tan ye'l paqul uva' va'q koq kuxh xaol alon inq'a yol tul itz'ib'a ka inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Pet a' viTiuxhil Tiuxh nikich alon te inq'a ch'exichla txhaq xaol, tul nikich itz'ib'a vete'.

**Uva's ib'axab'sat Lu' talax b'en te inq'a niman tetz Jesuus ti'
inq'a tz'eqol tzijla txhusul, inq'a la' eesan xaol t-b'ey**

Juudas 3-13

2 ¹Tan txhej tz'eqol tzijla txhusul xo'l inq'a tij imam Israeel, echatetz kuxh toq itxhej tz'eqol tzijla txhusule sexo'l. Tan toq kuxh motx itxhok txumb'al, tul muqel toq tiq'ot uku'l inq'a yol sexo'l uva' jit vet a' viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul la' ole'v vet ti' iyansal evi', oq uva' la' eqeja. Tul tetxhal la' topoon vet ti' talax ti' quB'aal Jesuus uva': —Ye'xhkam nik taq' tib' kamoq ti' qupa'v, —chaq ti' quB'aal JesuKriisto, u Chitol tetz. Tul junt kuxh la' tiq'o tzaan u sotzchil s-tiib'a uva' ye' kuxh taqla la' uli.

²Tul mamala xaol la' ok b'en ti' inq'a ipalsan yolil inq'a tz'eqol tzijla txhusul, ti' uva' la' motx ib'ano'k s-vatz. Echetz iq'aq'al kuxh inq'a tz'eqol tzij, tul la' alax vet yaab'la txhaq yol ti' inq'a b'a'nla txhaq b'ey tetz quB'aal Jesuus uva' nik oksan b'en o' ti' vinuqul.

³Poro ti'etz uva' een kuxh taanima inq'a tz'eqolaq tzij ti' jiq'al ti' puaq, tul a'etz, ex la' ib'anb'e ex ti' itxhej ipuaq ti' vitxhulin yol. Pet tetxhal kuxh a' la' ja'kap u yol tiib'a inq'a tz'eqol tzij, atz tiib'a inq'a echatxh nik motx ib'ane. Tul atxh vet ja'pe u yol s-tiib'a s-na'ya ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye'l u quB'aal Tiuxh la' ib'al tib' ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-ti'. Tul jit sotzel koq ik'uul quB'aal Tiuxh la' ib'an ti' itxhaqpul b'en tu tz'eqxichil, eche va'q xaol uva' sotzel ik'uul t-vata'm.

⁴Eche uva's tul u k'axk'o ti' vipa'vin inq'a aanxel, tan ye' kuyux ta'n quB'aal Tiuxh. Pet ik'oni b'en tu mam xamal. Atz qitzelaq vet tu mam tokto ti' itx'eb't taq'ax ku' yol tinuqul s-ti', ti' ib'en tu mam k'axk'o ta'n quB'aal Tiuxh. ⁵Atz eche uva's tul u k'axk'o tiib'a inq'a tenam, inq'a itz'lich vatz tx'ava' s-na'ya tuulb'al uva's atich Noee. Tan ye'at kuyux ta'n quB'aal Tiuxh. Atz taq' tzaan quB'aal Tiuxh u mam jab'al tiib'a inq'a xaol vatz tx'ava', inq'a ye' nikich iqeone'. Pet ikol quB'aal Tiuxh Noee tuch' juqva't inq'a xaol uva' nikich alon inq'a jikla txhaq yol ti' quB'aal Tiuxh xo'l inq'a xaol. ⁶Atz eche uva's taq'ax ja'p u yol tiib'a u tenam Sodooma tuch' u tenam Gomoora ta'n quB'aal Tiuxh, tan tira sotzsal el ka'va'l inq'a tenam inq'ae. Tul tira motx tz'e'i tetxhal iku' itza'il, k'utxhb'al tetz vatz inq'a xaol, inq'a nik palsan viyol quB'aal Tiuxh. ⁷Pet ikol quB'aal Tiuxh Loot, u jikla vinaq, ti' uva' b'eenno kuxh nikich tulb'el Loot ta'n inq'a b'anol yaab'la txhaq txumb'al. ⁸Tan a'lxh nikich itxho'n taanima Loot txhaqpaq ta'n inq'a yaab'la txhaq txumb'al uva' nikich ib'an inq'a xaol. Tan jikla vinaqichxh tatin Loot xo'l. Tan nikich til Loot kam inq'a kantxhaqla txumb'al nikich motx ib'ane', atz nikich tab'i Loot paqte. ⁹Echetze

uva's ikolt quB'aal Tiuxh Loot ti' ye' iku' tu pa'v, echatetz kuxh la' ib'ane ti' ikolox inq'a xao, inq'a nik ijexho'k tib' s-k'atza. Tul ant la' ikol inq'a palsan yol, pet xamel la' k'axb'isali, tetxhal topoon u q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul. ¹⁰Atatetz koq ye' la' taq'vat ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul ti' inq'a tz'eqol tzijla txhusul, inq'a a' kuxh u tatxha'v vitxhi'o'l nik ib'ane'. Atz a' kuxh een ivi' ti' tatxhval inq'a kantxhaq. Atz a' kuxh een ivi' ti' titz'al inq'a yaab'la txhaq txumb'al. Tul tira ye'l b'eeq nik toksa s-tuul ja'l at tiqle'm.

Tan ta'n kuxh palna'q tiib'a imol nik inatxhe'. Atz ta'n kuxh nik toksa kam uva' nik tale'. Tul jitoq kuxh b'eeq nik ixo'va talax yaab'la yol ti' inq'a kam t-amlika'. ¹¹Pet a'l ye'xhkam nik ib'an inq'a aanxel s-eche, k'uxh sib' tatin inq'a aanxel, atz sib' tiqle'm vi' inq'a tz'eqol tzijla txhusul. Tul ye'l inb'eeq nik tab'i te quB'aal Tiuxh uva' la' ja'p k'axk'o tiib'a inq'a tz'eqol tzijla txhusul.

¹²Petetz inq'a tz'eqol tzijla txhusul, tan b'axa kuxh nik motx tal ye'b'a'n ti' inq'a kam, tul ye' tootzaq. Tan a' kuxh nik ib'an u kantxhaqla txumb'al uva' nik tal vitxhi'o'l s-te la' motx ib'ana, eche inq'a txoo uva' ye'l itz'ab'al s-k'atza. Tan a' kuxh nik toksa tetz kam uva' nik ib'ek' vitxhi'o'l s-te. Tan echat, eche inq'a txoo, tan a'xh u sotzchil iq'omal tzaan ta'n uva's talale'. ¹³Tul la' motx ik'ul inq'a tz'eqol tzijla txhusul u k'axb'ichil uva' ik'ulel la' motx tatxhi. Tul tira nik motx ichiib' ti' ik'ayitaq tib' ti' ib'anax inq'a tatxha'v vitxhi'o'l. Tul q'iil nik motx ib'an inq'a kam uva', a' ik'ulel la' b'anax s-aq'b'al. Tul ch'ixveb'al uva' nik motx ib'an sexo'l. Tul nik motx ichiib' ti' ib'anax u tatxha'v vitxhi'o'l, tul antxh nik motx tx'a'onk sexo'l. ¹⁴Tul a' kuxh u pa'v nik motx ib'ane'. Tan ye' kuxh k'usa til ipal inva'q ixoq, tul nik titz'a inva'q ye'b'a'n ti' u ixoq. Tan a' kuxh ato'k t-taanima inq'a atxha'v ti' ib'anax inq'a pa'v. Tul a' kuxh nik ib'an ib'ok'tziil inq'a xao, inq'a ka'kab'in kuxh ik'uul ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Tan a' kuxh iq'omal tzaan ta'n tatxhval kam tetz imol. Pet at kuxh vet ja'p u ye'b'anla yol s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh. ¹⁵Tan elna'q vet ka ti' vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul tira tz'eqxina'ql vet ka ti' u b'a'n'il. Tan a' kuxh nik okk vet b'en ti' u ye'b'a'n uva' ib'an Valaam, vik'aol Veoor s-na'ya, Valaam uva' ok b'en taanima ti' u puaq, tul ib'an vet u pa'v. ¹⁶Tul ya'l Valaam ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' ye'lich la' b'en ib'an tanto'q pa'v. Tul tetxhal iyolon vet vib'ur Valaam s-te ti' iya'le. Tul k'uxh va'lich kuxh iqan iqatz, tan a' ye' nikich iyolone'. Pet echatxh vete iyolon va'l xao, ib'ana. Tul a'etz vet u b'ur maqon Valaam ti' ib'en ti' ib'anax val u yaab'la txumb'al, tul q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh Valaam nikich tale'.

¹⁷Echetze inq'a xao inq'ae, tan ye'xhkam vet itxa'k. Tan ech kuxh vet tatin, eche va'q titz'eb'al a', uva' tzaqna'ql vete'. Atz eche inq'a su'tz' uva' ye'l jab'al nik iku' ta'n, pet a' kuxh vet u kaqiq' nik k'o'pin b'en. Tan a' kuxh vet val u mam xo'veb'alla tokto nik tx'eb'on ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye'l iya'eb'al u tokto la' b'en tile'.

¹⁸Tul mam yolaq kuxh iyolone' ti' ib'ok'tziil inq'a xao ti' ib'anax u tatxha'v vitxhi'o'l. Tul nik ib'anb'e yol tetz oksab' iq'ij uva' ye'l tokeb'al. Tul mam kuxh tz'eqo tzij nik ib'an ti' isub'ux inq'a xao, inq'a ya'naq kuxh ijexhte'l tib' k'atz inq'a jit inuqul nik ib'an vatz quB'aal Tiuxh.

¹⁹Tul nikat motx tal inq'a tz'eqol tzijla txhusul te inq'a xao uva' ye'xhkam inva'q la' imaq ib'anax te inq'a xao. Pet antxh inq'a tz'eqol tzijla txhusul nik kuyun ib'ek'ex ta'n inq'a tatxha'v vitxhi'o'l. Tan ja'l uva' la' taq' tib' uva', a' vet u ye'b'a'n la' ole'v s-ti', tul antetzxh vet u ye'b'a'n nik b'ek'on.

²⁰Echetze inq'a tz'eqol tzijla txhusul, tan b'axa qat motx taq' ka inq'a yaab'la txhaq txumb'al uva' nik ib'an inq'a xaal vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Tan, ti' uva' ootzaqimalich vet quB'aal JesuKriisto ta'n uva', a'e u Chitol tetz. Pet xamtel motx isuki vet tib' paqte ti' iq'a'v vet ti' ib'anax inq'a yaab'la txhaq txumb'al, inq'a ma'tich taq'taq vet ka. Echetz a'l pal vet ivi' inq'a kantxhaqla txumb'al ib'an vi' uva' nikich ib'an s-b'axa uva's ye'naqich ootzaqiloq quB'aal JesuKriisto ta'n. ²¹Tul a'l b'a'n uva' tira koq ye' qat motx tab'i inq'a tz'eqol tzijla txhusul inuqul inq'a jikla txhaq yol tetz u b'a'nla b'ey tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz a'l b'a'n ye' koq qat tootzaqi, tan xamtel qat taq' ka inimal inq'a loq'ola txhaq ib'ek'b'al Jesusus, inq'a txhusel vet s-te.

²²Echetz vitxumb'al inq'a tz'eqol tzijla txhusul, eche val u yol uva' ech nik tal s-eche: —Jank'ale inq'a tx'i, tan nik iq'a'v k'atz ixa'v inpaqte. Atz echat kuxh inq'a txutx kutxhe, tan k'uxh nik itx'aax ti', tan b'ane ye' koq nik ib'alq'u tib' t-xooq'ol inpaqte, —chich u yol.

**Uva's talt Lu' uva' tetxhal kuxh la' opoon viq'iil u tuleb'al quB'aal
Jesusus tuch' uva's la' tul u k'axk'o tiib'a inq'a tz'eqol tzijla txhusul**

3 ¹Ex, uva' at vaanima seti', a'etz vika'v u'e uva' nik intz'ib'a opoon sete. Atz ech s-ti'il nik intz'ib'a opoon inq'a u' s-ka'b'il sete ti' eya'lul b'en ti' vinuqul, atz ti' eb'ek'exe' uva' jikxh vetootzaqib'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh la' eb'ana. Pet ye' la' eyuj vinuqul. ²Atz a'at insa' la' etulsat inq'a yol sek'uul, inq'a alel ka ta'n inq'a loq'ola txhaq q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya. Atz a'at insa' la' etulsat sek'uul inq'a yol uva' b'ek'el ka ta'n quB'aal Jesusus, u Chitol qetz, uva' nik ipaxsal sexo'l qa'n, o' inq'a apoostol, inq'a at sexo'l.

³Pet b'axa yol, b'enoq val u yol sete s-b'a'n, ti' uva' tetxhal la' ul xaal uva' la' kuxh maxub'en viyolb'al quB'aal Tiuxh t-vimotxeb'al q'ij saq. Tan a' kuxh een titz'ab'al ti' ib'anax inq'a tatxha'v vitxhi'o'l la' ib'ana. ⁴Tul ech la' ul tal inq'a la' ul eesan iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh s-eche: —Jatuetz vet la' ul JesuKriisto nik etale'?, oq ech uva'e alele ta'n. Tan tira ye'x uloq tuulb'al inq'a q'ij jatq'ix ikam vet inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesusus. Tul il o' uy vet o' tztizza s-tuulele. Tul echatetz kuxh vet, eche uva's ixet tzaan u q'ij saq, —chaq inq'a la' ul eesan iq'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh.

⁵Tan vatzimalxh vet la' motx ib'an inq'a xaal inq'ae ti' isotzsal s-k'uul uva' tuch' kuxh viyol quB'aal Tiuxh tul iviinixsavat u tx'ava' tuch' u amlika' s-na'ya. Tul a' elnaq' tzaan u tx'ava' k'atz u a'. Tul a' u a' nik atinsan u tx'ava'. ⁶Tul tuch' kuxh viyol quB'aal Tiuxh, atz tuch' u a', atz tira motx sotz u vatz tx'ava' s-kaqaayil jaq' u a'. ⁷Pet u amlika' tuch' u vatz tx'ava', inq'a nik qil s-txheel, tan ile tx'eb'o'my kuxh atil ti' talt quB'aal Tiuxh yol ti' isotzsal el ta'n val u xamal tu q'ij uva's la' taq't ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul. Tul echat kuxh inq'a xaole, inq'a jit niman tetz quB'aal Tiuxh, tan toqat sotzoq el tu q'ij uva'e.

⁸Pet koq ex inq'a nik inchiib' seti', tan oksavaq s-tuul uva' toq val sete. Tan va'l q'ij, eche va'l mil ya'b' vatz quB'aal Tiuxh. Atz va'l mil ya'b', tul ech kuxhte va'l q'ij s-vatz. Tul quB'aal Tiuxh kuxhte nik ikotx' ivatz. ⁹Pet jit a'e nik ib'al tib' ti' ye' tela'pun viyol uva' alel vet ta'n ti' u tuleb'al quB'aal Jesusus.

Tan at xaoł nik alon uva' pay vet pa'l inq'a q'ij ti' kam uva' alel ta'n quB'aal Tiuxh. Ye'letza. Pet quB'aal Tiuxh kuxhte nik ikotx' ivatz ti' qutx'eb'exe'. Tan ye' isa' quB'aal Tiuxh uva' la' kame'l ja'l inva'q s-vatz. Pet a' nik isa' quB'aal Tiuxh uva' jank'al inq'a xaoł la' titz'a tib' s-vatz ti' ijalp u tatine'.

¹⁰Tul ech kuxh la' ib'en inq'a palsan yol tu k'axb'ichil ta'n quB'aal Tiuxh, eche la' tul va'q elq'om ti' tokeb'ele'. Tan la' tinkab'in u amlika'. Tul tira la' sotszal el ta'n xamal jank'al uva' at vatz u amlika'. Atz tiraat la' tz'e' u tx'ava' tuch' jank'al uva' viinqixsamal s-vatz.

¹¹Tul qootzaqle uva' ye'xhkam vet inva'q la' kaj ta'n u xamal. Echetz a' la' qub'an vet ti' qatine' uva' la' qujetxho'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh, atz la' qutx'a-ko'k qaanima ti' quB'aal Tiuxh. ¹²Tul la' qutx'eb' u tuleb'al. Atz nal koq vet tul u k'axb'ichil tiib'a inq'a palsan yol la' qala. Tan la' sotszal u amlika' ta'n u toyb' u xamal. Tan la' a'xe'l inq'a kam vatz u tx'ava' ta'n vitz'e'san u xamal. ¹³Echetze o', inq'a niman tetz Jesuus, tan a' nik qutx'eb' itzoqpixsal inq'a yol uva' alel ka ta'n quB'aal Tiuxh. A'etze val u ak'la amlika' uva' va'ten vete', atz val u ak'la tx'ava' uva' va'ten vet inpaqte tal uva' la' atink inq'a xaoł uva' nik b'anon vinuqul.

¹⁴Ex, uva' at vaanima seti', tuulb'aletz uva's nik qutx'eb't itzoqpisal inq'a yol inq'a alel ka ta'n quB'aal Tiuxh, tul qub'anvaqetz ya'l, ti' uva' ye'l inva'q pa'v la' txhej s-quk'atza uva's la' tul u quB'aal Jesuus. Tul ye'l kantxhaqla yol la' txhej s-qi' vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁵Poro b'enoqetz sete uva' tx'eb'o'my kuxh u quB'aal Tiuxh, ti' uva', a' nik isa'e' uva' la' chitp jank'al inq'a xaoł t-inq'a ipa'v, tul ye' la' motx b'en tu k'axk'o ti' inq'a ipa'v. Tul echat kuxh uva'e nik tal Pa'p, u qumol s-niman tetz Jesuus, uva' at qaanima s-ti'. Tan nikat tal Pa'p ti' vitx'eb'on u quB'aal Tiuxh, ti' uva' la' chitp inq'a xaoł t-inq'a ipa'v, tul ye' la' b'en tu k'axk'o. Tan quB'aal Tiuxh nik aq'on tootzaqib'al Pa'p ti' talaxe'.^d ¹⁶Tul jatva'lxh inq'a u', inq'a tz'ib'amal ka ta'n Pa'p, tan nikat tal inq'a yol inq'a nik qale'. Aloq at jolol yol nik tal Pa'p uva' tza'l la' ib'en s-qe. Ti'etz vitza'lal tul at xaoł nik jalpun vet tela'pun u yol, tan ye' tootzaq viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz jit txhab'amal koq itxake'v ti' tatin ti' inimal Jesuus. Tul jitetz ta'n koq kuxh nik ijalpu inq'a iyol Pa'p, pet ant nik ijalpu jolt inq'a iyolb'al quB'aal Tiuxh inq'a tz'ib'amal ka. Echetz ti' vijalput inq'a yol, tul junt kuxh nik itxhok vet visotzsäl el ta'n quB'aal Tiuxh.

¹⁷Echetze ex, uva' at vaanima seti', ile nik inb'axab'sa talax sete uva' xee-vaqxh etib'. Tul txhab'amoq etxake'v ti' inimal vinuqul, tul ye' la' el ka ex s-ti'. Tul nal la' ib'en sete, tul jit ant ex la' b'ok'tziil ex tuch' inq'a txhusb'al uva' jitxh inuqul uva' nik tal inq'a tz'eqol tziija txhusul. ¹⁸Pet a'l b'a'n uva', a' la' ch'ijk ex tuch' u b'a'nıl, atz tuch' vetootzaqit quB'aal JesuKriisto, u Chitol qetz.

Tul la' oksal iq'ij s-txheel; tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' toksal iq'ij.

Tul echxh la' ib'ane.

1 XHUN

A' U B'AXA U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON XHUN

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

1 XHUN

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 1 Xhun

A'etz u u'e uva' 1 Xhun ib'ij, uva' itz'ib'a Xhun, u apoostol. Tan tira nik ib'an eela inq'a yol tuul u u' 1 Xhun tuch' vikajv u' ti' quB'aal Jesuus. Tan eelaxh inq'a yol uva' nik tal o'va'l inq'a versiikulo tixe'teb'al ka'va'l inq'a u' inq'ae. Tan nikat ib'an eela inq'a yol uva' tal Xhun, ti' uva' atoqaqxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq, eche uva' motx itxhus ka quB'aal Jesuus. Ech uva'e nik tal t-Xhun 13.34-35. Tul nikat tiq'o tzaan Xhun ka'l inq'a yol s-tuul ti' ib'en te inq'a niman tetz Jesuus. Tan ib'an Xhun eela inq'a niman tetz Jesuus tuch' u txiqub'al, tan ech uva'e tal quB'aal Jesuus. Atz ib'an Xhun eela inq'a jit niman tetz Jesuus tuch' u tokto. Tul antxh Xhun tz'ib'an u u' Apokaliipsis inpaqte. A'etz Xhune uva' tira txh'uyichxh ti' quB'aal Jesuus txhaqpaq, tal nikich exk quB'aal Jesuus. Tan at uva' ta'n kuxh oxva'l inq'a itxhaq quB'aal Jesuus, inq'a iapoos-tol, nikich tiq'o quB'aal Jesuus s-ti'. Antetz Xhun at xo'l oxva'l inq'ae. Tan ta'n kuxh oxva'l inq'a apoostol ilon viyolon quB'aal Jesuus tuch' Moisees, tuch' Eliias vi' u vitz. Ech uva'e nik tal tu Tio 17.1.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 1 Xhun

A'etz itz'ib'al vet u u' 1 Xhun tixo'l u ya'b' o'va'l to'k'al (85) m.t.J. tuch' u ya'b' laval to'k'al (90) m.t.J. Tan q'estich vet Xhun uva's itz'ib'at Xhun u u' tu tenam Eefeso. Ati-chetz jolol inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus motx tz'ib'an ka vinuqul ti' Xhun uva' Xhun tz'ib'an u u' 1 Xhun.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Xhun tuul u tu' 1 Xhun

A'etz u taq'il viyol Xhun itz'ib'a b'en te inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' atoqxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq la' ib'ana, eche uva' ib'ek' ka quB'aal Jesuus. Oqetz uva' echxh la' ib'an inq'a niman tetz Jesuuse ti' isa't tib' s-vatzaq, tul a'etz vib'ek'b'al quB'aal Tiuxhe nik inima.

Nikat tal Xhun, uva' la' ixee tib' inq'a niman tetz Jesuus, ti' ye' inimal val u yaab'la txhusb'al uva' nikich talax xo'l inq'a niman tetz Jesuus. A'e, uva' jit eela vitxhi'o'l quB'aal Jesuus tuch' vitxhi'o'l inq'a alam aanima vatz tx'ava'.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxtp ixo'l inq'a yol tu u' 1 Xhun

U u' 1 Xhun, tan kajva'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

1 Xhun 1.1-4

A'etz ixeteb'e Xhun talax ti' viyol tu tu', a'e, uva' toksa iq'ij quB'aal Jesusus, u Aq'ol tetz q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Echetzte vixeteb'al viyol Xhun nik tal tztizta, tan nik ib'an eela tuch' vixeteb'al va't u tu' uva' itz'ib'a ti' kam inq'a motx palk quB'aal Jesusus tuulb'al u q'ij isaq vatz tx'ava'. Tul nik tal tuul u tu' uva' aq'ol q'ij saq u quB'aal Jesusus, eche uva' nik tal tztizta tu 1 Xhun 1.1-4 tuch' tu Xhun 1.1-14.

1. 1 Xhun 1.5—2.17

U b'axa tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' la' motx taq' inq'a niman tetz Jesusus ya'l ti' inimal quB'aal Jesusus. Tul ye' la' motx pa'vini, atz nimamoq jank'al inq'a yol ta'n, inq'a ab'imal vet ta'n. Atz tal b'en Xhun inuqul, ti' uva', a' vinimal viyolb'al quB'aal Tiuxhe uva' atoqaqxh taanima s-vatzaq la' motx ib'ana.

2. 1 Xhun 2.18—3.24

Vika'v tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' at inq'a tz'eqol tzijla txhusul nikich motx ixaon ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh s-vatz. Pet tz'eqo tzij kuxh uva' nikich motx tale'. A'etz inq'ae nikich eesan iq'ij u quB'aal Jesusus, tan ye' nikich motx iqeje' uva' Tiuxh Jesusus, atz ye' nikich motx iqeje' uva', a' tzajna'q quB'aal Jesusus tu amlika'. A'etz tal Xhun uva' ye' la' motx taq' inq'a niman tetz Jesusus ivi' te inq'a yol inq'ae.

Pet taq'etz Xhun itxumb'al inq'a niman tetz Jesusus uva' ta'n kuxh inq'a yol qeoqich ta'n, inq'a txhusu'm uva' motx tal inq'a apoostol s-xo'l. Pet ye' la' motx inima va'to'q txhusb'al uva' tz'eqo tzij kuxhtu'. Tan ech uva'e nik tal tu 1 Xhun 2.24.

Atetz va't txumb'al tal Xhun te inq'a niman tetz Jesusus, a'e, uva', a' la' motx inima kam uva' la' tal viTiuxhil Tiuxh s-te. Tul a' viTiuxhil Tiuxh la' alon s-te jab'istee uva' inuqulxhtu'. Tul a'etz uva'e, la' inima. Pet oq la' tal viTiuxhil Tiuxh s-te uva' jit inuqul, tul a'etz uva'e, ye' la' motx inima. Ech uva'e nik tal tu 1 Xhun 2.27.

Tul at va't txumb'al tal Xhun te inq'a niman tetz Jesusus, a'e, uva' atoqxh taanima s-vatzaq la' ib'ana. Oqetz ech uva'e la' ib'ane, tul a'etze nik ixee tib' vatz jolto'q txhusb'al uva' jit inuqul. Ech uva'e nik tal tu 1 Xhun 1.3-10.

3. 1 Xhun 4.1—5.12

Vitoxv tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' ye' la' motx inima inq'a niman tetz Jesusus inq'a yaab'la txhusb'al uva' nikich motx talaxaq s-te. Atz kam telaq kuxh tz'eqo tzij. Tan a' motx tal inq'a tz'eqol tzij uva' ye'l itxhi'o'l ikaqal quB'aal Jesusus uva's tul vatz tx'ava'. Atz jit Tiuxh quB'aal Jesusus s-vatz. Tul nikat tal Xhun paqte te inq'a niman tetz Jesusus uva', a' la' motx ib'ane uva' atoqxh taanima s-vatzaq.

4. 1 Xhun 5.13-21

Vikajv tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' oq la' pa'vin inq'a niman tetz Jesusus vatz quB'aal Tiuxh, tul la' ikuy quB'aal Tiuxh vipa'v, oq la' ijaq ikuya s-ti'. Pet atetz va't u pa'v tal Xhun, uva' ye' la' kuyux ta'n quB'aal Tiuxh. A'e u pa'v uva' ye' nik inima inq'a xao' uva' Tiuxh u quB'aal Jesusus.

Nikat tal Xhun uva' ye' la' inatxhk'uula inq'a niman tetz Jesusus inq'a b'itichla tiuxh.

1 XHUN

Uva's talt Xhun inq'a yol tetz q'ij saq

1 ¹Toq intz'ib'a inq'a yol ti' val u Vinaq uva' atichxh tixe'teb'al uva's ye'na-qich xe'toq u q'ij saq.

Tul qab'i,
atz qilxh tuch' quvatz.

Tul qutxhab'axh isaqile'.
 Atz qukanxh tuch' quq'ab'.
 A'etz u Vinaqe
 uva' alon u yol
 ti' taq'ax q'ij qusaq
 uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

² A'etz ulk u Vinaq vatz tx'ava', u Aq'ol q'ij saq. Tul qiletzxhtu'. Tul a'etz uva'e, nik qal inuqul inq'a yol s-ti', ti' uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq. A'etz uva'e, atichxh k'atz quB'aal Tiuxh, tul tira ul s-quxo'l. ³ A'etz nik qal inuqul inq'a yol s-ti' sexo'l kame uva' qila, atz qab'i. Echetz ant ex va'l quyol setuch' la' ib'ana. Tul nuqxhtu' uva', a' nik qub'anvat va'l quyol tuch' u quB'aal Tiuxh, atz tuch' JesuKriisto, viK'aol. ⁴ Niketz qutz'ib'a inq'aa sete, ti' uva' tira la' etootzaqi uva', a'e vinuqul. Tul tira la' chiiib' o' setuch' s-ti'.

Uva's talt Xhun inq'a yol ti' u quB'aal Jesuus uva', a'e u txiqub'al

⁵ Echetz kamxh u yol uva' qab'i talt u quB'aal JesuKriisto, tul a' uva'e, nik qal inuqul sexo'l. A'e, uva'a: Tira b'a'n u quB'aal Tiuxh; mij ta'n inva'q pa'v at s-k'atza, eche inva'q txiqub'al uva' ye'l b'eeq tokto at s-k'atza.

⁶ Oqetz nik qale' uva' va'l quyol tuch' quB'aal Tiuxh, tul oq a' nik qub'an inq'a ye'b'a'n, eche va'q xaol uva' nik ib'an u ye'b'a'n tu tokto, tul niketz qutz'eqe tzij. Tul jitetz a' nik qub'ane vinuqul uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh. ⁷ Pet oqetz a' nik qub'an u b'a'n, eche inq'a xaol uva' at tu txiqub'al, a'etz nik qub'ane, eche u quB'aal Tiuxh. Tul va'letz vet quyole s-quvatzaq. Tul nik itx'aj o' tuulb'al kaqaayil qupa'v, ti' uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh ti' tel vikaqal ti' itx'ajte'l jank'al inq'a qupa'v.^a

⁸ Oqetz nik qale' uva' ye'l pa'v nik qub'ane', juntetz kuxh nik qeesa qib'e t-b'ey. Tul ye'letz vinuqule nik qale'. ⁹ Pet oqetz la' qalo'k inuqul inq'a qupa'v te quB'aal Tiuxh, tul a'letz b'a'n. Tan k'uqleb'alxh k'uul viyolone', atz jikxh ti' ikuyux inq'a qupa'v. Tul toq itx'aj o' tuulb'al kaqaayil ye'b'a'n. ¹⁰ Oqetz nik qale' uva' ye'l pa'v nik qub'ane', niketz kuxh qaq' b'en u quB'aal Tiuxhe s-tz'eqol tzij, tan nik tal quB'aal Tiuxh uva' ye'l inva'q xaol uva' ye'l koq ipa'v. Tul ye'letz viyol quB'aal Tiuxhe nik qunima.

Uva's talt Xhun inq'a yol, ti' uva', a' quB'aal Jesuus oksan quyol vatz quB'aal Tiuxh

2 ¹ Ex inq'a nik inchiib' seti', ex inq'a, eche k'aol inme'al etatin sinvat, nik intz'ib'a b'en inq'a yol inq'aa sete, ti' uva' ye'l ex la' pa'vin ex. Pet oqetz at inva'q ex, uva' la' pa'vin ex, tul atetz va'l oksan quyol vatz quB'aal Tiuxh ti' ijaqax kuya. A'e u quB'aal JesuKriisto uva' jikxhtu'. ² Tul a'etz quB'aal JesuKriisto uva' taq' q'ij isaq ti' itxhoox inq'a qupa'v. Tul jitetz kuxh ta'n ti' inq'a qupa'v, pet ti'at vipa'v jank'al inq'a xaol vatz tx'ava'.

a 1.7 Nik tal u versiikulo uva'a —...vikaqal u JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, nik tx'ajon o', — chiche. Aloq a' nik elka'pun uva': Ti' vikam u quB'aal Jesuus, tul qat itxhojvat inq'a qupa'v vatz quB'aal Tiuxh. Ja'letz uva' la' k'uqb'an ik'uul s-ti', ti' uva', a' vikameb'al quB'aal Jesuus txhoon vipa'v, tul kuyeletz vet inq'a ipa'v ta'n quB'aal Tiuxh. Tul ye'letz vet itx'oq xe' quB'aal Tiuxh nik elka'pun.

³Tul tzitzietz nik b'enk s-qe uva' qootzaq vet quB'aal JesuKriisto, oq nik qunima inq'a ib'ek'b'al. ⁴Ja'l uva' ech nik tal s-eche: —Vootzaql vet quB'aal JesuKriisto, —chiche, tul ye' nik inima inq'a ib'ek'b'al Jesus, tz'eqol tzietz kuxhte u xool uva'e. Tul ye'letze vinuqul nik ib'ane'. ⁵Pet ja'l uva' nik niman viyol quB'aal JesuKriisto, a'etz uva'e, nik k'utxhun uva' tira txhab'amal vet tok u taanima ti' quB'aal Tiuxh. Echetz nik ib'ene s-qe uva' va'l vet quyol s-tuch'. Tul at qaanima s-ti'. ⁶Ja'l uva' nik alon uva' txhab'amal tatin tuch' quB'aal Tiuxh antetzxh ib'an vet, eche uva' ib'an quB'aal JesuKriisto.

**Uva's tulsat Xhun inq'a b'ek'b'al s-k'uul inq'a niman
tetz Jesus uva' tal quB'aal Jesus s-b'axa**

⁷Ex inmol s-niman tetz Jesus, ye'l inva'q ak' b'ek'b'al nik intz'ib'a b'en sete. Pet antxh u o'tla b'ek'b'al nik intz'ib'a uva' ab'imalh vet eta'n s-b'axa uva's etok s-niman tetz Jesus. Aetz u o'tla b'ek'b'ale, inq'a yol uva' etab'i tzaan s-b'axa. ⁸Kuxhetz eche, pet ak' b'ek'b'al vete', chaq o', ti' uva' nik intz'ib'a b'en sete, tan ak' txumb'al vet uva' ul ik'utxh quB'aal JesuKriisto s-b'a'n uva' at taanima ti' vimol. Tul nikatetz ek'utxh vet u ak' txumb'al inpaqte. Tan il inq'a o'tla etxumb'al nik ipal vet ka, u o'tla txumb'al uva' nimamich kuxh eta'n, eche tele'l va'q xool tu tokto. Pet s-txheel, tan qat etootzaqil vet vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, eche tatin va'q xool vatz q'ij saq.

⁹Ja'l uva' nik alon uva', a' vet nik ib'an u b'a'n, a'etz nik tale' uva' at vet tu q'ij saq. Pet oqetz nik iyan ivatz te vimol, tul antetz kuxh nik ib'ane u pa'v, eche va'q xool uva' tokto atila. ¹⁰Ja'l uva' at taanima ti' vimol, tul txhab'amaletz vet tatine ti' ib'anax u b'a'n, eche va'q xool uva' vatz q'ij saq atila. Tul ye' vet la' pa'vini, eche va'q xool uva' ye' vet la' ik'i.

¹¹Pet ja'l uva' nik iyan ivatz te vimol, tul antetz kuxh pa've nik ib'ane', eche va'q xool uva' tu tokto atila. Tul ye'etz tootzaqle'e tal k'aqel ta'n vatz quB'aal Tiuxh. Tan ye' nik ib'en s-te kame uva' nik isa' quB'aal Tiuxh la' ib'ana, eche va'q xool uva' tzottina'qle.

¹²Nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex inq'a, eche k'aol inme'al etatin sinvat, tan kuyel vet inq'a epa'v, ti' uva' qat ok ex s-niman tetz Jesus.

¹³Nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex, uva' eche b'aala etatin xo'l inq'a niman tetz Jesus, tan etootzaq vet Jesus, uva' atichxh tixe'teb'al uva's ye'naqich xe'toq u q'ij saq.

Nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex chelem vinaq, s-chelem ixoq, tan qat ole'v ex ti' tel iq'ij u ye'b'a'n, a'e u Satanaas.

Nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex inq'a, eche k'aol inme'al etatin sinvat, tan etootzaq vet quB'aal Tiuxh.

¹⁴Nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex inq'a eche b'aala etatin xo'l inq'a niman tetz Jesus, tan etootzaq vet Jesus, uva' atichxh tixe'teb'al uva's ye'naqich xe'toq u q'ij saq.

Nik intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex chelem vinaq, s-ixoq, tan at eyak'il; atz nikat ek'utxhe' uva' at viyolb'al quB'aal Tiuxh sek'atza. Atz qat ole'v ex ti' teesal iq'ij u b'anol ye'b'a'n, a'e u Satanaas.

¹⁵Ye'etz etoksa etaanima ti' ib'anax inq'a pa'v, eche uva' nik ib'an inq'a xool vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh.

Tul ye' ok b'en etanima ti' tatxhval inq'a kam uva' nik tatxhva inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Tan ja'l u xao! uva' een kuxh taanima ti' ib'anax inq'a pa'v, eche uva' nik ib'an inq'a xao! vatz tx'ava', tul a'etz uva'e, ye'l tu taanima visa'ax quB'aal Tiuxh uva', a'e viB'aal.^b ¹⁶Tan jank'al inq'a atxha'v uva' nik ib'an inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, a'e inq'aa: Nik tatxhva ib'anax inq'a kantxhaq tuch' vitxhi'o'l; nik tatxhva tetzata' kam uva' josq'ilxh nik til tuch' u b'aq' ivatz; nik tatxhva toksal iq'ij ti' jank'al inq'a at s-xe'. Jank'aletz inq'a atxha'v inq'ae, tan jitetz een tzajna'qle k'atz quB'aal Tiuxh; pet een tzajna'q k'atz inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ¹⁷Pet aloq jank'al inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh, tuch' jank'al inq'a kam nik tatxhva vatz u tx'ava', tan toq paloq pa'l. Pet ech koq inq'a xao!, inq'a a' nik ib'an kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, tan ye'l iya'eb'al imotxeb'al toq tatine'.

**Uva's talt Xhun yol ti' inq'a nik itxhi'an ti' u quB'aal Jesuus,
inq'a motx txhej xo'l inq'a niman tetz Jesuus**

¹⁸Ex, inq'a nik inchiib' seti', ex, uva' eche k'aol inme'al etatin sinvatz, il vet o' at o' t-inq'a iya'teb'al q'ij. Eche uva' ab'im!al vet eta'n, ti' uva' la' ul va'l uva' la' txhi'an ti' u quB'aal JesuKriisto. Tul mamala kuxh vet inq'a nik itxhi'an ti' u quB'aal JesuKriisto, nik ik'utxh tib' s-txheel. Echetz nik ib'ene s-qe uva' il vet o' at o' t-inq'a iya'teb'al q'ij.

¹⁹Tan qat motx ele'l ka'l inq'a s-quxo'l, inq'a nik itxhi'an ti' u quB'aal JesuKriisto. A'etz nik ik'utxhe uva' jit aya'l koqxh niman tetz Jesuus inq'a at s-quxo'l s-kaqaayil. Pet, eche uva' niman tetz Jesuus koq tatin s-quxo'l, tul txhab'a-maletz tatinaqe s-quk'atza. Pet, ti'etz uva' qat motx ele'l s-quxo'l, echetz nik ik'utxhte uva' jit aya'l inq'ae qumol qib' s-tuch' s-niman tetz Jesuus.

²⁰Pet ex, tan a' qat ek'ulvat etxumb'al te u loq'ola quB'aal Tiuxh. Echetz etootzaqit vete jab'istee inq'a kam uva' inuqul, atz jab'istee uva' jit inuqul. ²¹Niketz intz'ib'a b'en inq'a yol sete. Aloq jitetz, ti' uva', ex koq ye' ootzaqin vinuqul, pet etootzaq. Tul ootzaqivaqetz paqte uva' ye'letz inva'q tz'eqo tzije la' el tzaan k'atz u quB'aal Tiuxh uva', a'e vixe'al vinuqul. ²²Tul ja'letz koqe u tz'eqol tzij, pet a'etze, uva' ye' nik qeon uva', a' Jesuuse u Kriisto. Tan ja'l uva' ye' nik qeon u quB'aal Tiuxh, viB'aal u K'aola, a'etz uva'e, nik itxhi'an ti' u quB'aal JesuKriisto. ²³Tan ja'l uva' ye' nik qeon uva' Tiuxh u quB'aal JesuKriisto, u K'aola, tul a'etz uva'e, jit va'l iyol tuch' quB'aal Tiuxh. Pet ja'l uva' nik tal tib' s-niman tetz Jesuus, viK'aol Tiuxh, tul a'etz uva'e, va'l iyol tuch' quB'aal JesuKriisto, atz va'l iyol tuch' quB'aal Tiuxh inpaqte.

²⁴Echetz kamxh viyolb'al quB'aal Tiuxh ab'im!al eta'n s-b'axala yol, uva's animata', tul a'etz uva'e, la' enima, atz a' uva'e, txhab'amoq tatin sek'atza. Tan oqetz a'xh la' enima viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul oq txhab'amalxh vet tatin viyolb'al quB'aal Tiuxh sek'atza, uva' ab'im!alxh eta'n s-b'axala yol, tul a'etz exe, inq'a va'l kuxh eyol la' eb'an tuch' u quB'aal JesuKriisto, viK'aol

b 2.15 Tzitza nik xe'trik Xhun ti' talax u yol <vatz tx'ava'>. A'etz nik elka'p u yol <vatz tx'ava'> ti' inq'a xao!, inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh. Tan vatz tx'ava' txhejk u txumb'al uva' ye' nik ik'ul tib' tuch' u tetz quB'aal Tiuxh. Pet ech koq vitxumb'al quB'aal Tiuxh, tan een tzajna'q t-amlika', tul ech uva'e nik tal tu Xhun 2.16.

quB'aal Tiuxh, atz va'l kuxh eyol la' eb'an tuch' quB'aal Tiuxh inpaqte. ²⁵Tan a'etz viyol quB'aal Tiuxh uva' jeqb'amal s-qe ta'n, a'e, uva' toq aq'on q'ij qusaq s-k'atza uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

²⁶Niketz intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ti' inq'a xao, inq'a nik sa'on eteesal t-b'ey ti' ye' animata' uva', a' Jesuuse u Kriisto. ²⁷Tan a' qat ek'ulvat etxumb'al te u quB'aal Tiuxh. Tul txhab'amal vet tatin sek'atza. Ye'letz la' utxhi uva' va'len la' txhusun ex. Tan antxh u txumb'al uva' aq'el vet sete ta'n quB'aal Tiuxh, toq lotxhon ex. Tan a' uva'e, toq alon sete jank'al inq'a kam uva' inuqulxhtu', atz jab'istee uva' jit inuqul. Tul nuqxh u txumb'al uva' at vet sek'atza, pet jit kuxh tz'eqo tzij. Echetz kamxh u txumb'al uva' qat txhusux sete, tul txhab'amoq etatin s-tuul.

²⁸Ex, inq'a eche k'aol inme'al etatin sinvat, txhab'amoxh etatin k'atz Jesus s-txheel. Tan la'etz opoon vet u q'ij uva's la' tul u quB'aal JesuKriisto. Tul k'uqleletz vet quk'uul s-ti'. Tul ye'letz o' la' ch'ixa'vin qujetxhte'l qib' s-vatz uva's la' tule'. ²⁹Tan etootzaqle uva' jikxh u quB'aal JesuKriisto, tul b'enoqetz sete inpaqte ti' ja'l u xao uva' nik b'anon u jik b'enamen, a'etz uva'e, alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Xhun uva' ye' la' motx taq' tib' inq'a niman tetz
Jesus eesaloq t-b'ey, tan k'aol ime'al quB'aal Tiuxh**

3 ¹Poro b'enoqetz s-qe uva' sib'xh taanima quB'aal Tiuxh s-qi', tan qat taq' b'en o' s-k'aol ime'al. Tul nuqxhtu' uva' tira o' vet k'aol ime'al. Tul ye'etz nik ib'en te inq'a xao vatx tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, kam tatin u quB'aal Tiuxh. Echetz s-ti'ile ye'at tootzaq kam qatine', o' inq'a k'aol ime'al quB'aal Tiuxh. ²Ex, uva' at vaanima seti', o'etz vet k'aol ime'al quB'aal Tiuxh s-txheel, k'uxh ye'x qile'ta' kam vet qiqle'm la' ib'ana uva's xamtel. Pet aloq qootzaqle uva' echatx vet o', eche u quB'aal JesuKriisto la' ib'ana uva's la' tule', tan tiraxh la' qil vete' kam ika'y quB'aal JesuKriisto. ³Ja'letz uva' k'uqlel vet ik'uul ti' quB'aal JesuKriisto, tul a'etze nik ijkib'ixsa u tatin s-junal, ti' ye' ib'anax vet u pa'v, eche nik itx'aax inva'q kam. Atz echetz nik ib'ane, eche Jesus uva' mij inva'q ipa'v.

⁴Pet ja'letzxh uva' nik b'anon u pa'v, tul a'etz inq'a b'ek'b'ale nik teesa iq'ij. Tan a' inq'a pa'v nik eesan iq'ij inq'a b'ek'b'al. ⁵Tul etootzaqle uva', a' ulk quB'aal JesuKriisto ti' ye' ija'p u k'axk'o s-qib'a ti' inq'a qupa'v. Tul ye'l inva'q pa'v at s-k'atza. ⁶Ja'letz uva' txhab'amal tatin ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal JesuKriisto, ye'letz la' ib'an vet u pa'v. Pet ja'letz uva' nik b'anon u pa'v, a'etze ye' ootzaqin tetz kam tatin quB'aal JesuKriisto, a'etz uva'e, jit va'l iyol s-tuch'.

⁷Ex inq'a, eche k'aol inme'al etatin sinvat, ye'xhab'il kuxh ex la' etaq' etib' eesaloq t-b'ey. Tan ja'l uva', a' u jik nik ib'ane', tul a'etze jik, eche vijiken Jesus.

⁸Tan jab'il uva' ya'tel kuxh ib'ant u pa'v, tul tetzetz diaavloe. Tan yekichxh xe't tzaan diaavlo ti' ib'anax u pa'v uva's ix'e't tzaan u q'ij saq. Echetz vet s-ti'ile ulk viK'aol quB'aal Tiuxh ti' isotzsal el inq'a ye'b'a'n uva' ib'an diaavlo.

⁹Ja'letz uva' alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh, jit teletz kuxh a' u pa've la' ib'ana. Tan txhab'amal vet tiq'ol vitxumb'al quB'aal Tiuxh ta'n ti' ib'anax u jik. Tul ye' vet nik ib'an u pa'v, tan alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh.

¹⁰ ǰKametz tilix jalb'al tib' inq'a k'aol ime'al quB'aal Tiuxh tuch' inq'a k'aol ime'al u diaavlo? Ja'letz uva' ye' nik b'anon u jik, atz uva' ye'l taanima ti' vimol, tul jitetz tetz quB'aal Tiuxhe.

¹¹ Tan ech u yol etab'i s-b'axala yol s-eche, uva' atoxh qaanima s-quvatzaq.^d ¹² Pet jit ech la' qub'an, eche uva' ib'an Kaiin. Tan txhi'anyich kuxh taanima Kaiin ti' u titz'in, tul iyatz'e'l. Tzitzietz ik'utxhvat Kaiin uva', a' iq'o-mich vitxumb'al u b'anol ye'b'a'n ta'n, a'e u diaavlo. Pet aloq ǰkametz s-ti'il iyatz' Kaiin u titz'in? Ti' uva' txho'n te Kaiin, ti' uva', a' u b'a'n nikich ib'an u titz'in. Pet Kaiin, tan a' u ye'b'a'n nikich ib'ane'.^e

¹³ Ex inmol s-niman tetz Jesuus, ye' kuxh sotz ek'uul s-te, oq la' yan ivatz inq'a xaal sete, inq'a at vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh.

¹⁴ Qootzaql setuch' uva' qat ey vet el o' tu kamchil vatz quB'aal Tiuxh. Tul qat q'exy o' tu q'ij saq vatz quB'aal Tiuxh. Aloq ǰkam la' qule qootzaqita' uva' at vet q'ij qusaq k'atz quB'aal Tiuxh? A'e, uva' at vet qaanima s-qi' s-quvatzaq. Pet ja'l uva' ye'l taanima ti' vimol, tul antetz kuxh kamna'qle'e vatz quB'aal Tiuxh.^f ¹⁵ Tan ja'letzxh uva' nik iyan ivatz te vimol, tul eelaetz tuch' yatz'o'm uva' nik ib'ane'. Tul jitetz txhab'amal tatine k'atz quB'aal Tiuxh. Tul etootzaqle uva' ye'l inva'q yatz'onat at q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh, u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

¹⁶ Kametz la' qulb'e tootzaqile' uva' oq sib' qaanima ti' u qumol. Pet a' la' b'ensan s-qe ti' kame uva' ib'an quB'aal JesuKriisto ti' taq't u q'ij isaq s-qi'. Echatez uva'e la' qaq't qib' kamoq ti' inq'a qumol. ¹⁷ Pet at xaal uva' atxh kam tetz s-b'a'n vatz tx'ava'. Tul nik til va'l imol uva' nik isa'on va'q kam s-te. Tul jitoq nik itxum b'eeq ivatz vimol. A'etz u xaole uva' ye'l taanima ti' vimol, eche u taanima quB'aal Tiuxh s-ti'.

¹⁸ Ex inq'a, eche k'aol inme'al etatin sinvat, jit kuxh tetzi', atz jit kuxh tuch' eyolon la' etalvat uva' at etaanima ti' vemol. Pet a' la' ek'utxhvat uva' nuqxh nik etal, ti' uva' at etaanima ti' vemol tuch' velotxhta' ti' kam nik isa'on s-te.

¹⁹ Oqetz ech uva'e nik qub'ane, tul o'etz vete at o' t-vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul niketz qunatxh vete'e uva' k'uqlel vet quk'uul ti' quB'aal Tiuxh. ²⁰ Pet atetz uva' seb't qunatxht Tiuxh, tul nik tal u qaanima s-qe uva' at qupa'v vatz quB'aal Tiuxh. Pet qootzaqle uva' sib'xh vib'a'n'il quB'aal Tiuxh ti' ikuyux inq'a qupa'v, k'uxh kam kuxh la' tal u qaanima s-qe. Tan tootzaq quB'aal Tiuxh jank'al inq'a nik tal u qaanima s-qe.

²¹ Ex, uva' at vaanima seti', pet oqetz ye'xhkaam nik tal u qaanima s-qe ti' kam inq'a pa'v b'anel qa'n, tul a'letz nik itxhej tel k'uqlel' quk'uul k'atz quB'aal Tiuxh. ²² Echetz k'uxh kamxh inva'q la' qujaq te quB'aal Tiuxh, tul la'etz quk'ul s-te. Echetzxh la' ib'ane, ti' uva', a' nik qunima inq'a ib'ek'b'al, atz, ti' uva', a' nik qub'an kam inq'a nik ichiib' s-ti'.

²³ Tul a'etz ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh s-qe uva' la' quqeja uva' iK'aol quB'aal Tiuxh u quB'aal JesuKriisto. Tul a' vib'ek'b'al paqte uva' atoxh qaanima s-quvatzaq. ²⁴ Tan ja'l uva' nik niman inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, tul va'letz vet iyole tuch' quB'aal Tiuxh. Atz va'l kuxh vet iyol quB'aal Tiuxh s-tuch'. A'etz nik qootzaqivat vete' uva' txhab'amal vet qatin s-k'atza, tan at vet viTiuxhil s-quk'atza uva' aq'el vet s-qe ta'n.

**Uva's talt Xhun inq'a yol ti' kam tilix inq'a xao! uva' nik itxhi'an ti' u
Kriisto, atz kam tilix inq'a xao! uva', a' viTiuxhil Tiuxh at s-k'atza**

4 ¹Ex inq'a at vaanima seti', toq val sete uva' jit kuxh kaqaayil yol la' eqea uva' la' tal va'q xao!, uva' iyolb'al quB'aal Tiuxh la' tal u xao! s-vatz. Pet b'axa la' etab'i inuqul inq'a yol uva' la' tal inq'a xao!, maq quB'aal Tiuxh nik b'anb'en, atz maq ye'le. Tan mamala kuxh xao! nik tal tib' s-q'exsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul tz'eqo tzij kuxh inq'a yol nik ipaxsa. Tul tira kuxh nik ipaxi el tib' vatz tx'ava' ti' ipaxsale'.

²Echetz la' eb'an ti' tootzaqil s-eche oq uva' k'atz viTiuxhil Tiuxh tzajna'ql u ootzaqib'al, tan jatva'l inq'a xao! la' alon uva', a' tzajna'q JesuKriisto k'atz quB'aal Tiuxh, tul b'en s-alam aanima tuch' itxhi'o'l, a'etz inq'a xao! uva' at tootzaqib'al ta'n viTiuxhil Tiuxh. ³Pet jatva'l inq'a xao! uva' ye' la' alon uva', a' tzajna'q JesuKriisto k'atz quB'aal Tiuxh, atz jitoq la' tala uva' b'en s-alam aanima tuch' vitxhi'o'l ikaqal, a'etz inq'a xao! uva' ye'l tootzaqib'al ta'n quB'aal Tiuxh. Pet a' u tootzaqib'al inq'a xao! iq'omal ta'n, inq'a nik itxhi'an ti' u quB'aal JesuKriisto. A'etz uva'e, ab'imal eta'n uva' la'xh uli. Tul ile at vet vatz tx'ava' s-txheel.

⁴Ex inq'a eche k'aol inme'al etatin sinvat; ex tetz quB'aal Tiuxh. Xa'tetze a', ex qat ole'v ex ti' imaqaq inq'a xao! ti' vitz'eqo tzijla txhusu'm. Tan a' viya-k'il viTiuxhil Tiuxh at sek'atza nik lotxhon ex ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Tul tira palna'q iyak'il viTiuxhil Tiuxh vi' Satanaas uva' nik lotxhon inq'a xao!, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a at vatz tx'ava', atz inq'a nik b'anon inq'a kantxhaq uva' nik isa' u Satanaas la' ib'ana.

⁵Echetze inq'a tz'eqol tzijla txhusul, tan a' kuxh vitxumb'al inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh iq'omal ta'n. Echetz s-ti'ile a' kuxh nik tal inq'a kantxhaq! yol uva' iq'omal ta'n inq'a xao!, inq'a ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. Tul nik inimal ta'n inq'a xao!, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh.

⁶Pet o' vet niman tetz inq'a yol uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh. Jatva'l inq'a ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, a'etz uva'e, nik ab'in inq'a yol nik qale'. Pet jab'il uva' jit niman tetz inq'a yol uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh, a'etz uva'e, ye' nik ab'in inq'a yol nik qale'. Echetz nik ib'ene s-qe ti' jab'il uva' iq'omal vinuqul viyol viTiuxhil Tiuxh ta'n, atz jab'il uva', a' iq'omal u kantxhaq! yol ta'n uva' at vet vatz tx'ava' s-txheel.

**Uva's talt Xhun, ti' uva' echatxh qaanima ti' qumol la' qub'ana,
eche uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh s-qe uva' atxh taanima s-qi'**

⁷Ex, uva' atxh vaanima seti', atoxh qaanima s-quvatzaq qub'ana. Tan jatva'l xh inq'a atxh taanima ti' imol, a'etz uva'e, nik k'utxhun uva', a' vitxumb'al quB'aal Tiuxh iq'omal ta'n. Ja'l uva' at taanima ti' vimol, a'etz uva'e, alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh, atz ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. ⁸Jab'iletz uva' ye'l taanima ti' imol, ye'xetz ootzaqimal quB'aal Tiuxhe ta'n. Tan quB'aal Tiuxh jeqon tzaan uva' atoxh qaanima ti' qumol s-quvatzaq. ⁹Tan a'etz qat ik'utxhvat quB'aal Tiuxh s-qe uva' tira at taanima s-qi', ti' uva' qat taq' tzaan viK'aol vatz u tx'ava'. A'e va'l viK'aol quB'aal Tiuxh, viTxa-jo'm uva' ta'nxhte.⁸ Tul ti'etz kam uva' qat ib'an viK'aol quB'aal Tiuxh, tul ye'l iya'eb'al

g 4.9 U yol 'unigenito' uva' nik tal tu kastiiya, tan a' nik elka'p, ti' uva' ik'aolxh quB'aal Tiuxh u quB'aal Jesuus, eche uva' nik tal t-Saalmu 2.7; Tio 1.20 tuch' Evreos 1.5-7. Nik at tal u yol 'unigenito' t-Xhun 1.14 tuch' 3.16.

imotxeb'al q'ij qusaq. ¹⁰Kametz koq qat ik'utxhb'evat quB'aal Tiuxh s-qe uva' at taanima s-qi', pet, ti' uva' qat taq' tzaan viK'aol ti' itxhojox inq'a qupa'v ti' u taq't tib' kamoq vatz kurus. Pet jit o'e qat k'utxhun s-b'axa uva' at qaanima s-ti'.

¹¹Ex, uva' at vaanima seti', ape, ti'etz uva' qat ik'utxh quB'aal Tiuxh s-qe uva' atxh taanima s-qi', tul echatetz uva'e qub'ane, ti' uva' at qaanima ti' qumol qub'ane'. ¹²Tul ye'xhab'il inva'xo'q ilona'q tetz quB'aal Tiuxh. Pet oqetz at qaanima s-quvatzaq, tul a'etz vet uva'e, nik k'utxhun vatz inq'a xaal uva' at quB'aal Tiuxh s-quk'atza, k'uxh ye' nik til inq'a xaal quB'aal Tiuxh. Echetz nik ib'ene s-qe uva' atxh qaanima ti' qumol, eche uva' nik isa' quB'aal Tiuxh.

¹³A'etz vet nik b'ensan s-qe uva' txhab'amal vet qatin k'atz quB'aal Tiuxh, tul txhab'amal tatin s-quk'atza, ti' uva' qat taq'l viTiuxhil s-qe. ¹⁴Tul qatetz b'en s-qe, o' inq'a apoostol uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan viK'aol s-quxo'l; a'e u Chitol tetz inq'a xaal vatz tx'ava', vatz u k'axk'o ti' inq'a ipa'v. A'etz uva'e, nik qal inuqul. ¹⁵Ja'letz uva' la' alon u quB'aal Jesuus sik'aol Tiuxh, tul txhab'amaletz tatin quB'aal Tiuxhe s-k'atza. Atz txhab'amaletz tatine k'atz quB'aal Tiuxh. ¹⁶Tul qatetz qootzaqila', atz qat quqe'jla' uva', a' u quB'aal Tiuxh qat k'utxhun s-qe uva' atxh taanima s-qi'. Tan a' quB'aal Tiuxh xe'sana'q tetz uva' at taanima s-qi'. Tul ja'l uva' txhab'amal tok k'atz quB'aal Tiuxh, a'etz uva'e, ootzaqin tetz uva' at taanima quB'aal Tiuxh s-ti'. Tul txhab'amal tatin quB'aal Tiuxh s-k'atza.

¹⁷Atoqetz qaanima ti' qumol, eche uva' nik isa' quB'aal Tiuxh. Echetz la' ik'uqe'v vet kuk'uule uva' ye'l yol la' taq' vet ja'p quB'aal Tiuxh s-qii'b'a uva's la' taq't ku' inq'a yol tinuqul. Kametzxh uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, echatetzxh u qaanimae la' ib'an ti' inq'a xaal s-kaqaayil.

¹⁸Echetz ye'l o' la' xo'v o' ti' tul k'axk'o s-qii'b'a, oq at qaanima ti' qumol s-kaqaayil. Tan ja'l uva' at taanima ti' vimol, eche uva' nik isa' quB'aal Tiuxh, tul ye'xhkametz la' xo've te quB'aal Tiuxh. Pet ta'nxxh la' xo'v te quB'aal Tiuxh, inq'a nik natxhon uva' ik'ulel la' ik'ul k'axb'ichil. Jab'iletz uva' nik ixo've', a'etze nik natxhb'en uva' ye'l tu taanima visa'ax vimol s-b'a'n.

¹⁹Pet at qaanima ti' qumol, tan quB'aal Tiuxh qat k'utxhun s-qe s-b'axa uva' at taanima s-qi'. ²⁰Ja'letz inva'q uva' ech la' tal s-eche: —At vaanima ti' quB'aal Tiuxh, —chaqe, tul nik iyan ivatz te vimol. Tz'eqol tzietz kuxhte. Tan ja'l uva' ye'l taanima ti' vimol uva' nik til tib' ivatz s-tuch', ¿A'etz kol txhan at taanima ti' quB'aal Tiuxh la' ib'ana?, atz ye'xhkam nik til ivatz u quB'aal Tiuxh. ²¹Tul atz ech nik tal vib'ek'b'al quB'aal Jesuus s-eche: —Ja'l uva' at taanima ti' quB'aal Tiuxh, tul atoqetz taanima ti' vimol, —chiche.^h

**Uva's talt Xhun ti' ja'l uva' nik qeon uva', a' u quB'aal
Jesuuse viK'aol quB'aal Tiuxh, tul a'etz uva'e, nik tx'olon
imaqt tib' ti' ib'anax inq'a kantxhaqla txumb'al**

5 ¹Ja'letz uva' la' qeon uva', a' u quB'aal Jesuus u Kriisto, tul a'etz uva'e, alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh. Ja'letz uva' at taanima ti' quB'aal Tiuxh, uva' alon tul quB'aal JesuKriisto vatz tx'ava', tul a'e, uva' at taanima ti' quB'aal JesuKriisto inpaqte. ²Oqetz at qaanima ti' quB'aal Tiuxh, tul oq nik qunima inq'a ib'ek'b'al, tzitzietz nik qootzaqivat uva' at qaanima ti' inq'a k'aol

ime'al quB'aal Tiuxh. ³Tul a'etz nik qootzaqivat uva' at qaanima ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva' la' qunima inq'a ib'ek'b'al. Tul jit tira tza'l koqxh inq'a ib'ek'-b'al s-qe. ⁴Ja'letz uva' alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh, tan nik tole'v ti' imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a kantxhaqla txumb'al uva' nik ib'anax vatz tx'ava', uva' nik ib'an inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan ti' uva' nik qunima inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus, tul nik ilotxh o' ti' qole'v ti' qumaqt qib' ti' ye' ib'anax inq'a kantxhaqla txumb'al uva' nik ib'an inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. ⁵Tul ɟa'letze uva' nik tole'v ti' imaqt tib' ti' ye' ib'anax inq'a kantxhaqla txumb'al uva' nik ib'anax vatz tx'ava', uva' nik ib'an inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh? A'etz, uva'e nik qeon uva', a' u quB'aal Jesuuse viK'aol quB'aal Tiuxh.

**Uva's talt Xhun uva' oxva'len nik alon uva' een
tzajna'q quB'aal Jesus k'atz quB'aal Tiuxh**

⁶A'etz u quB'aal JesuKriistoe uva' een tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh, tul antxh quB'aal Tiuxh k'utxhun uva' een tzajna'qich s-k'atza. Tul a'etz ik'utxhvat uva's taq'ax ku' quB'aal JesuKriisto xe' a'. Atz a'at ik'utxhvat uva's tel vikaqal quB'aal JesuKriisto. Pet jit ta'n koq kuxh ik'utxh quB'aal Tiuxh, ti' uva' een tzajna'q quB'aal JesuKriisto k'atza quB'aal Tiuxh uva's taq'ax ku' xe' a', pet ik'utxhat paqte, ti' uva' tel vikaqal quB'aal JesuKriisto. Tul a' viTiuxhil Tiuxh nik alon inuqul u yol, ti' uva' een tzajna'q quB'aal JesuKriisto k'atz quB'aal Tiuxh. Tan a' viTiuxhil Tiuxhe uva' nik alon vinuqul. ⁷Tan oxva'len nik alon inuqul uva' een tzajna'q quB'aal JesuKriisto k'atz quB'aal Tiuxh [tu amlika': U quB'aal Tiuxh; u quB'aal JesuKriisto, a'e, uva' nik Alon inuqul tatin quB'aal Tiuxh; tuch' viTiuxhil Tiuxh.]⁸ A'e, uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh ti' quB'aal JesuKriisto. Atz a'e, uva' taq'ax ku' quB'aal JesuKriisto xe' a'. Atz a'e, uva's tel vikaqal quB'aal JesuKriisto. A'etz inq'ae nik ik'ul tib' [tzitza vatz tx'ava'] ti' talaxe' uva' een tzajna'q quB'aal JesuKriisto k'atz quB'aal Tiuxh.

⁹Oqetz nik quqej viyol inq'a xool uva' la' tal ti' vimol vatz u aq'ol ku' yol tinuqul, a'etz kol ye' la' quqej u tetz quB'aal Tiuxh, atz mam yole viyol. Tan a'etz viyol quB'aal Tiuxhe uva' qat tal ti' iqeex viK'aol. ¹⁰Ja'letz uva' nik qeon uva', a' Jesuuse, viK'aol Tiuxh, tul a'etz uva'e, nik qeon vinuqulil viyol quB'aal Tiuxh. Pet ja'letz uva' ye' nik qeon kam uva' nik tal quB'aal Tiuxh, tul tz'eqol tzijetz quB'aal Tiuxhe s-vatz. Tan ye' nik iqe' viyol quB'aal Tiuxh uva' qat taq' ootzaqiloq ti' viK'aol. ¹¹Tul a'etz viyol quB'aal Tiuxhe uva'a: Tan qat taq' quB'aal Tiuxh q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, o' inq'a nik qeon viK'aol quB'aal Tiuxh. Tul atetz vet q'ij qusaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tan, ti' uva' at vet qatin tuch' viK'aol. ¹²Echetz ja'l uva' at vet tatin tuch' viK'aol quB'aal Tiuxh, atetz vet q'ij isaqa uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Pet ja'l uva' ye'l tatin tuch' viK'aol quB'aal Tiuxh, ye'letz q'ij isaqa uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

Uva's talt Xhun u tootzaqil u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al

¹³Qatetz intz'ib'a b'en inq'a yol sete, ex inq'a nik qeon uva' at tikle'm quB'aal JesuKriisto ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz la' etootzaqite uva' at q'ij esaq

uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. ¹⁴ Echetz tira k'uqlel kuk'uul, ti' uva' nik tab'i o', ti' kam uva' nik qujaq s-te, oq antxh nik qujaq kam uva' nik isa' taq'ax s-qe. ¹⁵ Oqetz qootzaqle uva' nik tab'i o' u quB'aal Tiuxh ti' kamxh inva'q uva' nik qujaq s-te, tul a'etz la' qub'an vete' uva', eche qat kuk'uul vet inq'a qat qab'i s-te.

¹⁶ Oqetz at inva'q ex la' ilon ipa'vin inva'q emol, tul la' ejaq ikuyb'al te quB'aal Tiuxh. Tul quB'aal Tiuxh la' aq'on q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. A'etz nik val inq'a nik ipa'vine' uva' jit kamchil k'aqel ta'n vatz quB'aal Tiuxh u pa'v uva' nik ib'ane'. Tan at pa'v uva' tira la' kam u xaol vatz quB'aal Tiuxh ta'n. Tul jitetz a' uva'e, nik val ejaqt kuyb'al s-ti'.^j ¹⁷ Tan jank'alxh inq'a jit tinuqul nik b'anaxika, tul pa'vetz vet vatz quB'aal Tiuxh. Pet at pa'v uva' la' utxh ikuype', uva' ye'l u xaol la' kam vatz quB'aal Tiuxh ta'n.

¹⁸ Tan qootzaqle uva' ja'l u xaol uva' alamal vet k'atz quB'aal Tiuxh, jitetz kuxh a' u pa'v la' ib'an tele. Tan a' vet quB'aal JesuKriisto, uva' taq' tzaan quB'aal Tiuxh, nik xeen. Echetz ye' la' tole've u b'anol tetz ye'b'a'n s-ti', a'e Satanaas. ¹⁹ Qootzaqletza uva' at qatin tuch' u quB'aal Tiuxh. Tul qootzaqle uva' jank'a tel inq'a xaol vatz tx'ava', inq'a ye' ootzaqin tetz Tiuxh, tan a' ato'k jaq' ib'ek'o'm Satanaas. ²⁰ Tul qootzaqle uva' qat ul quB'aal JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, s-quxo'l. Tul qat taq' qootzaqi vinuqul uva' antxh Tiuxh u quB'aal JesuKriisto. Tul qat taq' qootzaqi uva' nuqxhtu' iK'aolxh quB'aal Tiuxh u quB'aal JesuKriisto. Tul atxh o' s-k'atza, tul nuqxhtu' uva' Tiuxhxhtu'. Tul aq'ol q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

²¹ Ex inq'a, eche k'aol inme'al etatin sinvatz, toq val sete uva' ye' la' ok b'en ex ti' inatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh.

[Tul echxh la' ib'ane.]

2 XHUN

A' VIKA'V U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON XHUN

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

2 XHUN

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 2 Xhun

A'etz u u'e uva' 2 Xhun ib'ij uva' itz'ib'a Xhun. Tan tira nik ib'an eela inq'a yol tuul u u' 2 Xhun tuch' vikajv u' ti' quB'aal Jesuus. Tan a'xh tal Xhun, ti' uva' atoqxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq, eche uva' motx itxhus ka quB'aal Jesuus. Tul tal Xhun inq'a niman tetz Jesuus, s-eche ik'aol ime'al. Aloq ye'xh jank'at yol itz'ib'a Xhun tu tu' uva'a.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 2 Xhun

Jank'aletzxh inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus nik motx ik'ul tib' iyol uva', a' itz'ib'al u u' 2 Xhun tixo'l inq'a ya'b' o'va'l to'k'al (85) tuch' laval to'k'al (90) m.t.J. A'etz tz'ib'alik tu tenam Eefeso.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Xhun tuul u tu' 2 Xhun

A'etz u taq'il viyol Xhun itz'ib'a b'en te inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' atoqxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq la' ib'ana, eche uva' ib'ek' ka quB'aal Jesuus.

Nikat tal Xhun, uva' la' ixee tib' inq'a niman tetz Jesuus, ti' ye' inimal val u yaab'la txhusb'al uva' nikich talax xo'l inq'a niman tetz Jesuus. A'e, uva' jit eela vitxhi'o'l quB'aal Jesuus tuch' vitxhi'o'l inq'a alam aanima vatz tx'ava'.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u u' 2 Xhun

U u' 2 Xhun, tan ka'va'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.
2 Xhun 1-3

A'etz ixeteb'e Xhun talax ti' ja'l nik tz'ib'an, tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'a'nul ik'uul inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik k'ulun u u'. K'uxh nik tal Xhun: —u ixoq uva' ch'exele tuch' inq'a tal, —chiche, pet a' nik tal inq'a niman tetz Jesuus uva' ch'exel ta'n quB'aal Tiuxh.

1. 2 Xhun 4-6

U b'axa tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' atoqaqxh taanima inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq la' ib'ana. Tan a' uva'e, ib'ek' ka u quB'aal Jesuuse. Ech uva'e nik tal u u' Xhun 13.34-35.

2. 2 Xhun 7-11

Vika'v tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' ye'lich la' motx taq' tib' inq'a niman tetz Jesuus eesaloq t-b'ey ta'n jolol inq'a xao, inq'a nikich toksa tib' xo'l inq'a nikich alon yol ti' quB'aal Jesuus, pet jit a' vinuqul nikich tal ti' quB'aal Jesuus. Tan ye' nikich ik'ul tib' vitxhusu'm tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tan a' nikich motx tal inq'a eesanal t-b'ey uva' jitch Tiuxh quB'aal Jesuus. Echetz nikich talt b'en Xhune te inq'a niman tetz Jesuus uva' ye'lich la' motx inima, atz ye'lich la' motx ik'ulvii inq'a iyol inq'a xao inq'ae.

2 Xhun 12-13

Tiya'teb'aletz vete', tul nik tal Xhun te inq'a niman tetz Jesuus, uva' ye' isa' Xhun uva' la' telich itz'ib'a inq'a yol tuul u'. Pet a' nikich isa' Xhun uva' tira la'ich aq'b' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tul nik tal Xhun paqte uva' taq' b'en inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich ik'ul tib' tuch' Xhun, b'a'nil ik'uul inq'a nik k'ulun u'.

2 XHUN

Uva's taq't b'en Xhun b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz Jesuus

¹In u iq'on ivi'.

Nik intz'ib'a b'en val u u' sete, ex inq'a niman tetz Jesuus, ex inq'a ch'exel vet ex ta'n quB'aal Tiuxh. Tul nuqxhtu' uva' tira at vaanima seti', tan nimamal u nuqla yol eta'n ti' quB'aal JesuKriisto. Tul jitetz kuxh ta'n in, at vaanima seti', pet atat taanima jolt inq'a seti', inq'a ootzaqin vet tetz vinuqul ti' quB'aal JesuKriisto. ²Atetz qaanima seti', ti' uva', a' vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus txhab'amal tatin s-quk'atza. Tul ile nik qunima s-txheel, tul ye'l iya'e-b'al imotxeb'al toq tatin s-quk'atza.

³A'etz vib'a'nil u Tiuxh, u quB'aal, tuch' vib'a'nil u quB'aal JesuKriisto, viK'aol quB'aal Tiuxh, la' atin sexo'l; tul la' itxum evatz; atz la' atin vib'a'nil tetaanima. Tan nuqxhtu' uva' at taanima seti'.

Uva's talt Xhun uva' ye' la' nimal inq'a txhusu'm uva' nik talax ti' quB'aal Jesuus uva' ye'l Jesuus ul tuch' itxhi'o'l vatz tx'ava' nik talaxe'

⁴Tul tiraetz nik inchiib' s-ti', ti' uva' qat villa' uva' at jolol ex, uva' a'xh nik eb'an vinuqul uva' nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tan a' nik enima inq'a ib'ek'-b'al quB'aal Tiuxh uva' alel ka s-qe ta'n. ⁵Pet toqetz injaq b'a'nil sete, ex inq'a niman tetz Jesuus, uva' la' enima u b'ek'b'al uva' ab'imalh vet eta'n s-b'axa uva's etok ti' inimal quB'aal JesuKriisto. Pet ye'l inva'to'q b'ek'b'al uva' ya'n toq intz'ib'a b'en sete s-txheel. Pet antxh u b'ek'b'al toq intz'ib'a b'en sete uva' ab'imalh vet tzaan eta'n k'atz quB'aal JesuKriisto. A'e, uva' atoqxh qaanima s-qi' s-quvatzaq.^a ⁶A'etz nik ek'utxhvat uva' at etaanima ti' quB'aal Tiuxh, ti' uva', a' la' eb'an kam uva' nik ib'ek' s-qe. A'etz vib'ek'o'm quB'aal JesuKriistoe uva' atoqxh qaanima s-quvatzaq, eche uva' ab'imalh vet eta'n s-b'axa.

⁷Tan mamala inq'a tz'eqol tzijla txhusul, qat motx paxye'l vatz u tx'ava'. Tan ye' nik motx iqeje' uva' ul JesuKriisto tuch' itxhi'o'l vatz tx'ava'. Ja'letz

uva' ech nik tale, a'etz inq'a tz'eqol tzijla txhusule, atz a'etz inq'ae, nik itxhi'an ti' u quB'aal JesuKriisto. ⁸Pet antetzxh ex etil etib' jununil ex, tul ye' la' etaq' etib' sub'loq. Echetz ye' la' etz'eqte vetx'ak uva' la' taq' quB'aal Tiuxh sete ti' vetaq'on. Tul tira tz'eqel la' ek'ult vetx'aka'm. ⁹Ja'letz uva' la' taq' tib' eesaloq t-b'ey ti' inmale' uva' ye'l u quB'aal JesuKriisto ul vatz tx'ava' tuch' itxhi'o'l nik talaxe', tul jitetz va'l iyole tuch' quB'aal Tiuxh, tan qat el ka ti' iqeexe' uva' ul quB'aal JesuKriisto tuch' itxhi'o'l vatz tx'ava'. Pet ja'l uva' ye' la' el ka ti' iqeexe' uva' ul quB'aal JesuKriisto tuch' itxhi'o'l vatz tx'ava', tul va'letz iyole tuch' quB'aal Tiuxh, atz va'l iyol tuch' viK'aol quB'aal Tiuxh. ¹⁰Tul ye'letz la' ek'ul tetotzotz ja'l uva' la' aq'b' sexe', oq ye' nik iqeje' uva' ul quB'aal JesuKriisto tuch' itxhi'o'l vatz tx'ava'. Atz jitoq la' etaq' b'a'nil ik'uul. ¹¹Tan ja'l uva' la' aq'on b'a'nil ik'uul inq'a xaol inq'ae, eelaetz kuxh vete s-tuch' uva' ant ti' ib'anax u ye'b'a'n uva' nik ib'an inq'a xaol inq'ae.

**Uva's taq't b'en Xhun b'a'nil ik'uul inq'a niman tetz
Jesuus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

¹²Mamala teletz kuxh yol nik insa'e' la' val b'en sete. Poro ye' vet insa' uva' a'l kuxh la' intz'ib'a b'en. Pet a' insa' uva' a'l la' b'en vil ex, tul la' yolon o' s-quvatzaq. Echetz la' motx ichiib'e u qaanima s-quvatzaqil.

¹³Niketaz taq'ax b'en b'a'nil ek'uul ta'n inq'a niman tetz Jesuus, inq'a at tzitza, inq'a ch'exel ta'n quB'aal Tiuxh.

[Tul echxh la' ib'ane.]

3 XHUN

A' VITOXV U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON XHUN

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

3 XHUN

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' 3 Xhun

Jank'aletzxh inq'a aj txumb'al nik motx ik'ul tib' iyol, ti' uva' antxh u apoostol Xhun tz'ib'an u u' 3 Xhun. Tan eela kuxh vinuk'il vitz'ib'al inq'a yol tu 3 Xhun tuch' vinuk'il inq'a yol tu 2 Xhun, atz tu 1 Xhun.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' 3 Xhun

Jank'aletzxh inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus nik motx ik'ul tib' iyol uva', a' tz'ib'alik u u' 3 Xhun tu tenam Eefeso tu ya'b' laval to'k'al (90) m.t.J. Tan nik tal Xhun tuul u tu' ti' Gaayo, val u iq'onich ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Deerve, atz tu tenam Koloosas tuulb'al Aasia. Ech uva'e nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoos-tol 20.4.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Xhun tuul u tu' 3 Xhun

A'etz u taq'il viyol Xhun uva' itz'ib'a b'en te Gaayo, u niman tetz Jesuus; a'e, uva' la' ilotxh Gaayo jatva'l inq'a paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul la' taq' ivatb'al, atz la' taq' tetxhb'ub'al inpaqte. Tul la' taq' tetz ti' ib'ey ti' tal uva' la' b'en ipaxsavat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus. Tul talat Xhun paqte te Gaayo uva', echatxh la'ich ib'an Gaayo, eche vitxumb'al Demeetrio. Pet jit a' la'ich ib'an, eche vitxumb'al Diootrefes.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' 3 Xhun

U u' 3 Xhun, tan ka'va'len tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.
3 Xhun 1-4

A'etz ixeteb'e Xhun talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en b'a'nil ik'uul Gaayo.

1. 3 Xhun 5-8

U b'axa tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' la'ich ib'an Gaayo b'a'nil, tul la'ich ilotxh Gaayo inq'a paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz la'ich b'en iq'exsa ka Gaayo tal uva' la'ich motx ik'aq ti' talax viyolb'al quB'aal Tiuxh.

2. 3 Xhun 9-12

Vika'v tanul yol, tan a' tal Xhun, ti' uva' jit ech la'ich ib'an Gaayo, eche uva' nikich ib'an Diotrefes. Tan ye' nikich ib'an b'a'n'il te inq'a paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet a' nikich tal Xhun uva' ech la'ich ib'an Gaayo, eche nikich ib'an Demeetrio, tan nikich ilotxh inq'a paxsan tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh.

3 Xhun 13-15

Tiya'teb'aletz vete', tul nik tal Xhun te inq'a niman tetz Jesuus, uva' ye' isa' Xhun uva' la' telich itz'ib'a inq'a yol tuul u'. Pet a' nikich isa' Xhun uva' tira la'ich aq'b' xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tul nik tal Xhun paqte uva' taq' b'en inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nikich ik'ul tib' tuch' Xhun, b'a'n'il ik'uul Gaayo. Tul nik tal Xhun uva' la' taq' Gaayo b'a'n'il ik'uul inq'a imol s-niman tetz Jesuus.

3 XHUN

Uva's taq't b'en Xhun b'a'n'il ik'uul Gaayo

¹In u iq'on ivi'.

Nik intz'ib'a b'en val u u' see, txa Gaayo, axh, uva' at vaanima se'e. Tul nik insa' axh, ti' uva' eela nik qunimat vinuqul ti' quB'aal JesuKriisto.

²Axh, uva' at vaanima se'e, a'etz vitz'ab'al se'e uva' josq'il koqxh la' elka'-pun axh ti' jank'al uva' nik ab'ane'. Tul b'a'n koqxh ak'uul la' ib'ana. Tul echat koqxh u b'a'n'il ak'uul, eche nik elka'p vavaanxelal vatz quB'aal Tiuxh. ³Tul tira nik inchiib', ti' uva's tul inq'a qumol s-niman tetz Jesuus sinvatz. Tan motx ul tal inuqul s-ve se'e, ti' uva' a'xh nik anima vinuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh, tul nik ab'ane' kam nik tale'. ⁴Tul tiraxh nik inchiib'e' s-ti', ti' uva' qat vab'i uva' nik motx enima vinuqul inq'a b'a'nla txhaq yol ti' quB'aal JesuKriisto. Pet ye'xhkam inva'to'q uva' palna'q koq nik inchiib' s-ti'.

Uva's ichiib' Xhun uva' aya'l'xh ik'uul Gaayo nik ik'ul inq'a
paxsan tetz inq'a yol ti' quB'aal Jesuus t-totzotz

⁵Axh Gaayo, uva' at vaanima se'e, toq val see uva' tira b'a'n uva' nik ab'ane'. Tan k'uqleb'xh k'uul uva' nik ab'an ti' ik'uulal inq'a niman tetz Jesuus, inq'a nik paxsan inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto, inq'a k'uxh ye' ootzaqimal aa'n. ⁶Tan a'aq vet nik ul alon inuqul s-quxo'l, inq'a nik paxsan inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto, ti' uva' atxh avaanima s-ti', tul k'uxh ye'aq ootzaqle. Tul tira b'a'n uva' a'l tel la' alotxht ti' tok b'en paqte ti' vib'ey. Tul ik'ulel uva' la' alotxha, tan ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh nik motx aq'onvika. Echetz la' motx ib'enaq tele ti' ipaxsal inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto. ⁷Tul aya'laqxh ik'uul motx b'en ti' ipaxsal inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto, tan ti' uva' ataqxh taanima ti' vib'ij quB'aal JesuKriisto. Tul ye'l inva'q lotxhb'al nik ik'ul te inq'a jit tij imam Israeel, inq'a jit niman tetz Tiuxh. ⁸Echetz a' vet o' iqatzin tetz ilotxhox inq'a paxsan tetz inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto. Antetz vet o'e nik qulotxhon ti' ipaxsal vinuqul inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto uva' nik motx ipaxsa.

Uva's talt Xhun uva' jit antxh la' ib'an Gaayo eche uva' ib'an Diotrefes

⁹Intz'ib'al b'en val u u' sexo'l, ex inq'a niman tetz Jesuus tzitzi, ti' elotxht inq'a paxsan tetz inq'a yol ti' Jesuus. Poro a'etz Diotrefes ye' nik k'ulviin inq'a b'ek'b'al uva' nik qale'. Tan a' kuxh isa' Diotrefes uva', a' koq b'axa iq'esal ti' b'ek'o'm sexo'l. ¹⁰Echetz s-ti'ile, jatu la' aq'b' in sexo'l, tul la' b'en

val inuqul inq'a yol uva' nik tal Diootrefes s-qi'. Tan kam kuxh yaab'la yolil nik itxhuli, tul nik ipaxsa s-qi'. Tul jit kuxh ta'n uva' nik ipaxsa yaab'la yol s-qi', pet tira ye' nik ik'ulux inq'a paxsan tetz inq'a yol ti' Jesuus ta'n. Tul jitetz txhan kuxh ta'ne, pet nik imaq Diootrefes inq'a niman tetz Jesuus ti' ik'ulux inq'a paxsan tetz inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto. Tan ja'l inq'a niman tetz Jesuus nik k'ulun inq'a paxsan tetz inq'a yol ti' quB'aal JesuKriisto, tul tira nik ituki vet el Diootrefes xo'l inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's talt Xhun uva' antxh la' ib'an Gaayo eche uva' ib'an Demeetrio

¹¹Axh Gaayo uva' at vaanima se'e, ye' la' ab'an eetz, eche u ye'b'an nik ib'an Diootrefes. Pet a' la' ab'an u b'a'n. Tan ja'l u xaol uva' nik b'anon u b'a'n, tul a'etz uva'e, nik k'utxhun uva' iq'omal u txumb'al ta'n uva' tzajna'q k'atz quB'aal Tiuxh. Pet ja'letz u xaol uva' nik b'anon u ye'b'an, a'etz uva'e, ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n. ¹²Pet eche Demeetrio, tan jank'al inq'a niman tetz Jesuus nik alon, s-ti' uva' b'a'nxh itxumb'al. Atz antxh inq'a ib'ano'm Demeetrio nik k'utxhun uva' a'xh nik ib'an kame vinuqul nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Tul echat kuxh o'e inpaqte, tan nikat qile' uva' b'a'n vitxumb'al Demeetrio. Tul ootzaqle uva' nuqxh inq'a yol nik qale'.

**Uva's taq't b'en Xhun b'a'nil ik'uul Gaayo tuch' inq'a niman
tetz Jesuus s-k'atza, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

¹³Mamala teletz kuxh yol nik insa'e' la' val b'en see. Poro ye' vet insa' uva' a'l kuxh la' intz'ib'a b'en. ¹⁴Pet a' insa' uva' ye'xh jatva't q'ij la' b'en vil axh, tul la' yolon o' s-quvatzaq.

¹⁵Tul ib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin tavaanxelal. Tul nik taq' b'en inq'a qumol s-niman tetz Jesuus b'a'nil ak'uul, inq'a tzitza. Tul aq' b'a'nil ik'uul jununil inq'a qumol s-niman tetz Jesuus, inq'a tzitzi tal uva' atil axh.

[Tul echxh la' ib'ane.]

JUUDAS

A' U U'E UVA'A,

UVA' ITZ'IB'A OPOON JUUDAS

TE INQ'A NIMAN TETZ JESUUS

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

JUUDAS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Juudas

A'etz u u'e uva' Juudas ib'ij, uva' itz'ib'a Juudas. Tan antxh u u' nik alon uva' Juudas tz'ib'an. Ech uva'e nik tal tu Juudas 1. Poro nimalen kuxh inq'a b'ij Juudas nik tal t-inq'a u' tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh. Pet a' nik tal u u' uva'a, ti' Juudas, u titz'inich Jakoovo, atz u titz'inich quB'aal Jesuus. Aloq ta'n kuxh itxutx quB'aal Jesuus eelaich tuch' Juudas. Pet jitich eela ib'aal. Tan ik'aolich Xhu'l Juudas. Tul antichxh Santiaago ib'ij Jakoovo, u tatzik Juudas, Santiaago uva' tz'ib'an u u' Santiaago. Tio 13.55 tuch' tu u' Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.13, 22. Tul a'ich Juudas iq'esal xo'l inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tuulb'al u ya'b' vajxaqil toxk'al (48) m.t.J. uva's tutxh u molo ib' tu tenam Jerusaleen.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Juudas

Niketz tal inq'a aj txumb'al ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh uva' kamal a' itz'ib'al t-vixe'-teb'al u ya'b' oxk'alal (60) m.t.J., atz maq tuulb'al jolt inq'a ya'b' tetxhal topoon tu ya'b' laval imutx' (70). Atz kamal a' itz'ib'al u u' Juudas uva's b'ilich kuxh itz'ib'at Lu' u ka'v tu'.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Juudas tuul u tu'

A'etz u taq'il viyol Juudas uva' itz'ib'a b'en te inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' la' ixee tib' ti' jolol inq'a xaal uva' niman tetz Jesuus nik tale', poro a'e tan, yaab'la txhusb'al kuxh inq'a nik motx ipaxsa pa'l. Pet a' la' inima inq'a niman tetz Jesuus kam uva' tal inq'a iapoostol quB'aal Jesuus s-te. Tul a' la' ilotxhvat tib' ti' ich'ij tuch' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' u quB'aal Jesuus, uva' ye'xhkam yujel tuch' joltaq yaab'la txhusb'al.

Tul nikat tal Juudas ti' taq'ax ja'p nimla k'axk'o tiib'a inq'a tz'eqol tzijla txhusul, eche uva' ib'an quB'aal Tiuxh ti' ik'axb'isal jolol inq'a tij imam Israeel, eche uva' nik tal tuul VIB'AXA IYOL QUB'AAL TIUXH.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijatxp ixo'l inq'a yol tu u' Juudas

U u' Juudas uva' itz'ib'a ka Juudas, tan ka'va'l nimla tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul.

Juudas 1-2

A'etz ix'e'teb'e Juudas talax ti' ja'l nik tz'ib'an u u', tul ja'l nik k'ulun. Ya'ne taq' vet b'en b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus.

1. Juudas 4-19

U b'axa tanul yol, tan a' tal Juudas, ti' uva' ye'lich la' motx taq' tib' inq'a niman tetz Jesuus eesaloq t-b'ey ta'n inq'a nikich tal tib' s-alol tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh, inq'a jit a' vinuqul nikich motx tale'. Tan tuulb'al inq'a q'ij inq'ae, tan nikich iyujux inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuch' kamaq kuxh uq'e'yb'alil. Tan nimal inq'a uq'e'yb'al nikich alon uva' jit Tiuxh koqxh Jesuus s-vatz. Echetz s-ti'ile tulsu Juudas s-k'uul inq'a niman tetz Jesuus, ti' uva' tetxhal la' ul mam k'axk'o tiib'a inq'a jit a' vinuqul nik tale'.

2. Juudas 20-21

Vika'v tanul yol, tan a' tal Juudas, ti' uva' la' motx taq' tib' itial inq'a niman tetz Jesuus s-vatzaq ti' ye' itanb'at inimal vinuqul ti' Jesuus.

Juudas 24-25

Tiya'teb'aletz vete', tul nik inatxh Juudas quB'aal Tiuxh ti' toksal inq'a niman tetz Jesuus tiq'ab' quB'aal Tiuxh.

JUUDAS**Uva's taq't b'en Juudas b'a'n'il ik'uul inq'a niman tetz Jesuus**

¹In Juudas, va'l te inq'a taq'onvil quB'aal JesuKriisto; in u titz'in Jakoovo.^a

Nik intz'ib'a b'en val u u' sexo'l, ex inq'a qat isa' tzaan ex quB'aal Tiuxh ti' eb'en s-niman tetz. Tan at taanima quB'aal Tiuxh seti'. Tul kolel vet ex ti' venimat quB'aal JesuKriisto.

²Tul la' itxum quB'aal Tiuxh evatz txhaqpaq. Atz a' vib'a'n'il la' atin tetaa-nima txhaqpaq. Tul la' enatxh u taanima quB'aal Tiuxh seti' txhaqpaq.

Uva's talt Juudas uva' ye' la' motx el ka inq'a niman tetz Jesuus ti' inimal inq'a motx iqej s-b'axa

³Ex, uva' nik insa' ex, toq val sete uva' tira tz'e'yichxh in ti' itz'ib'al b'en inq'a yol sete ti' vichitt o' quB'aal JesuKriisto ti' ye' qub'en t-inq'a k'axk'o ti' inq'a qupa'v, u chitpichil uva' ant o' aj etz setuch'. Pet a' qat vil vete' uva' a'l b'a'n sete uva' la' vaq' etial ti' etxakb'at etib' tuch' yak'il ti' talax vinuqul inq'a yol uva' nik qunima. Tul ta'nxh inq'a yole uva' aq'el vet ka s-qe ta'n inq'a apoostol, o' inq'a ch'exel vet o' ta'n quB'aal Tiuxh. ⁴Tan at vet jolol xaal qat oka'p sexo'l uva' ye' qat ik'utxha uva', a' vet u tz'eqo tzij iq'omal ta'n. Tan pal-sanaq yol. Tan nik taq' b'en vib'a'n'il quB'aal Tiuxh uva' b'a'n kuxhtu' k'uxh kamxh pa'vil la' ib'ana nik tale'. Tul ye' nik motx ikuy ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima. Tul ye' nik motx inima uva' ta'n kuxh quB'aal Tiuxh tuch'

a 1 U Jakoovo nik tal Juudas tzitza, antxh Santiaagoe, uva' tz'ib'an u u' Santiaago nik tal Juudas. Tan ka'va'lenich ib'ij u tatzik Juudas. Va'l ib'ij, Jakoovo; va't ib'ij Santiaago. A'etz Juudas ok s-iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesuus tu tenam Jerusalem uva's ma'tich tel vet el Jakoovo, u tatzik Juudas.

quB'aal JesuKriisto nik b'anon iq'esal t-taanima inq'a niman tetz. Tan nik motx teesa tib' t-b'ey tuch' va't xaal uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'. Aloo atxh vet tzaan tiib'a inq'a nik palsan yol uva' tetxhal la' ja'p u k'axk'o s-tiib'a ti' inq'a nik motx ib'ane'.

⁵Pet toq vulsa ka'l inq'a yol sek'uul ti' vipalsan yolil inq'a tij imam Israeel, k'uxh ab'imal vet inq'a yol s-ti' eta'n ti' kam uva' ib'an quB'aal Tiuxh s-te. Tan k'uxh ichit quB'aal Tiuxh inq'a tij imam Israeel tuulb'al Ejiipto, poro xamtel isotsza el quB'aal Tiuxh inq'a ye' motx niman.^b

⁶Atz ab'imalat vet eta'n inq'a yol ti' inq'a aanxel. Tan ye' motx k'uev' ik'uul ti' u ticle'm uva' taq' quB'aal Tiuxh s-te. Pet tira motx teesa el tib' tu atib'al tal uva' alaxaq s-te ta'n quB'aal Tiuxh. Echetz vet s-ti'ile qitzel vet s-kadeena. Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al iqitzpe'. Tul ile kolelaq kuxh vet t-tokto. Tul ile pereexhoaq kuxh vet tatin tzitzi. Tul a' kuxh nik itx'eb' vet taq'ax ku' yol tinuqul s-ti' ta'n quB'aal Tiuxh, tuulb'al val viya'teb'al q'ij, u tetz aq'b'al ku' yol tinuqul.

⁷Atz ab'imalat vet eta'n inq'a yol ti' kam uva' ib'an u tenam Sodooma tuch' u tenam Gomoora tuch' jolt inq'a tenam inq'a ina'qaich tib' s-tuch'. Tan ti' vipalsanaq yol, tul motx ik'ul u k'axb'ichil ti' ib'en t-val u xamal uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul k'utxhb'al tetz s-at ka, ti' uva' ye' la' motx ib'an inq'a xaal u palsa yolil, eche uva'e.

Tan ech uva'e toq ib'an quB'aal Tiuxh te inq'a aanxel, inq'a motx palsan viyol quB'aal Tiuxh. Tan motx iyansa tib' s-vatzaq tuch' yaab'la txhaq atxha'v tetz vitxhi'o'l. Tul a' motx itx'akvat vet ok taanima ti' inq'a tatxha'v vitxhi'o'l uva' txeyel vet tib' s-tuch' uva' jit vet ik'ulel la' ib'an tuch' vitxhi'o'l. ⁸Echatetz kuxh la' ik'ult inq'a tz'eqol tzijla txhusul u k'axb'ichile, eche inq'a qat qalla'. Tan ant kuxh inq'a ye'b'an nik motx ib'an sexo'l. Tan nik motx iyansa tib' ti' ib'anax u tatxha'v vitxhi'o'l. Atz a' nik motx tale' uva' k'utxhelaq s-te t-vatzik' ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' b'a'n kuxh inq'a nik ib'ane'. A' kuxh nik toksa tetz u tatxha'v vitxhi'o'l uva' jit ik'ulel la' ib'ana. Tul tira ye' nik ik'ulvii ib'ek'ex ta'n va'q iq'esal. Tul tira nik iyoq' inq'a iq'esal tu amlika'.

⁹Echetz koq ib'an u q'esal aanxel Me'ke uva's iyajt tib' tuch' diaavlo ti' tilixe' ja'l la'ich iq'on vitxhi'o'l Moisees. Poro ye' itx'ol u aanxel Me'k talax ija'p u yol tiib'a diaavlo. Pet ta'n kuxh tal u aanxel Me'k te diaavlo uva': —A' u quB'aal Tiuxh toq yaon axh, ti' uva' nik ab'ane', —xe't u aanxel Me'k.

¹⁰Pet koq inq'a tz'eqol tzij, inq'a at sexo'l, tan a'l nik motx teesat iq'ij inq'a itxhusu'm quB'aal Tiuxh, inq'a ye' tootzaq. Atz jab'isteetz inq'a kam uva' nik ib'en s-te uva' ye' la' utxh ib'anta', tul a'etz uva'e, a'l nik iyansat tib' s-tuch'. Eche txoo uva' ye' nik itxhab'a titz'ale'.

¹¹Tul jtxumleb'alxh toq elka'p inq'a tz'eqolaq tzijla txhusul sexo'l inq'ae! Tan a' kuxh nik motx toksa inq'a tetz ti' ib'anax kam uva' nik isa'e, eche uva' ib'an Kaiin. Atz a' kuxh een taanima ti' itx'akax puaq ti' itxhusux inq'a yol uva' ye' nik ik'ul tib' tuch' u tetz quB'aal Tiuxh, eche uva' ib'an Valaam. Atz la' motx sotze'l ti' vipalsan yolil, eche uva' ib'an Koree.^c

¹²Tan a' inq'a tz'eqol tzij nik yansan vek'ult etib' tuulb'al veb'ant etx'ix ti' vesa't etib' sevatzag, ex, inq'a qumol s-niman tetz Jesuus. Eche nik iyansal

va'q vaarko ta'n inq'a sivan jaq' maar. Tul jira txoqeb'al k'uul uva' nik motx ib'ane', tul nik itx'a'on txhan sexo'l! Tul ye'l b'eeq nik ipal t-taanima, oq kan-txhaq uva' nik motx ib'ane'. Tul a' kuxh nik motx titz'a vinojsataq tib' tuch' etxhb'ub'al. Tul tira ye'l inva'q lotxho'm nik ib'an sexo'l. Eche su'tz' uva' ye'l jab'al nik taq'e', atz tal kuxh nik iq'olik b'en ta'n kaqiq'. Tul tira ye'xhkam va'q nik ib'an inq'a tz'eqolaq tzijla txhusul, inq'a eche vi'oq tze' uva', a' ye' nik ivatzin t-viq'iil uva' at ka s-tiib'a. Atz eche vi'oq tze' uva' b'ulq'ina'q vete', tul ye' nik taq' vet ivatz. Atz ech vete ka'paqul kamna'q vete'.^d

¹³Eche ipumlut elu'l tib' u maar, tul ma'to'k paqte. Tul veqlelhx vich'ixve-b'alla b'ano'm, eche telu'l u tz'illa pulub' titzi' u maar uva's nik ipilq'ut elu'l tib' titzi' elu'l. Tul tira jitaq k'uqleb'al k'uul ti' ik'utxhux b'a'nla txumb'al vatz jolt xaal. Eche tx'umil uva' ye' nik tatin tu tatib'al. Pet xuyan kuxh tel b'en vatz amlika', tul taleb' nik ik'aque'. A'etz vet k'aqel ti' inq'a xaal inq'ae ta'n quB'aal Tiuxh uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al toq tatin vet tu mam k'ula vatz tokto.

¹⁴Tul echat kuxh qat ib'axab'sat Enook talaxe u k'axb'ichil uva' toq ik'ul inq'a xaal inq'ae; Enook, vijuq tan xaal uva' nik ix'e't tzaan k'atz Adaan. Tul ech tal s-eche: —Il u quB'aal Tiuxh tul tuch' mamala loq'ola txhaq iaanxel uva' ye'l s-atxhel, —xe'te. ¹⁵Toq ul taq' ku' yol tinuqul ti' jank'al inq'a xaal, inq'a mij b'eeq Tiuxh ato'k tivi'. A'etz vet viyol la' itxakb'a uva' kam k'axb'ichil la' motx ik'ul inq'a palsan yol ti' jank'al inq'a iyaab'la b'ano'm, inq'a b'anel ta'n tuch' inq'a ikantxhaq txumb'al, atz ti' jank'al inq'a yaab'la txhaq yol, inq'a alel vet ta'n inq'a aj pa'vomla xaal ti' teesal iq'ij quB'aal Tiuxh. ¹⁶Echetze inq'a xaal inq'ae, tan alolaq kuxh yol ti' kamaq kuxhtu'. Tan a' kuxh een taanima ti' kam toq ib'an ti' taq'ax tatxha'v vitxhi'o'l. Tul a' kuxh at titzi' u toksataq iq'ij. Tul oq kuxh ib'ok'tziit vimol tuch' b'a'nla txhaq yol, tan a' titz'ab'al itx'a-kon s-ti'.

Uva's talt Juudas uva' ye' la' motx nimal inq'a tz'eqol tzijla txhusul

¹⁷Pet ex, uva' at vaanima seti', ulsavaq inq'a yol sek'uul uva' nikich tal inq'a iapoostol quB'aal JesuKriisto sete. ¹⁸Tan echaq nikich motx tal sete s-eche: —La'etz opoon vimotxeb'al u q'ij saq uva' la' txhej xaal uva' la' eesan iq'ij inq'a ib'ano'm quB'aal Tiuxh. Tul a'aq kuxh een taanima ti' kam inq'a yaab'la atxha'v tetz vitxhi'o'l la' ib'ana, —chichich inq'a apoostol. ¹⁹A'etz inq'a xale, inq'a la' xe'tisan txh'a'o xo'l inq'a niman tetz Jesuus. Tan eenaq kuxh taanima ti' ib'anax u ye'b'a'n uva' nik tatxhva vitxhi'o'l, tan, ti' uva' ye'l viTiuxhil Tiuxh t-taanima.

²⁰Pet ex, uva' at vaanima seti', tan a' la' eb'ane uva' a'l la' elotxht etib' sevatzaqil ti' etxhab'at etxakb'at etib' ti' u loq'ola iyolb'al quB'aal Tiuxh uva' nimamal vet eta'n ti' quB'aal JesuKriisto. Tul tuch' viTiuxhil Tiuxh la' enatxhvat Tiuxh. ²¹Tul a' noq ek'utxh tuch' veb'ano'm uva' at taanima quB'aal Tiuxh seti'. Tul tx'eb'vaq topoon u q'ij uva' la' itxum quB'aal JesuKriisto quvatz, tul la' taq' u q'ij qusaq s-k'atza uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al.

d 12 ¿Kam talax u yol uva'?: —...ka'paqul kamna'qle, —chiche. Kamal a' nik talvat ti' inq'a tz'eqol tzijla txhusul uva' ye'l iyol tuch' quB'aal Tiuxh. A'etz u b'axa kamchile. Pet vika'v kamchil, a'e uva' jitoq nik ilotxhon xo'l inq'a xaal, inq'a b'anel vet va'l iyol tuch' quB'aal Tiuxh.

²²Tul at jolol xaol uva' ka'l ik'uul ti' jab'iste la' iqe'j s-te. A'etz la' eb'ixsa tivi' ti' iqe'jt vinuqul. ²³Atz at jolt xaol uva' jit a' nik inima vinuqul. A'etz la' motx etal vinuqul s-te ti' ekolta', tul ye' la' b'en tu mam xamal. Tul atetz jolt xaol uva' txhab'amal vet tok b'en, ti' uva' jit inuqul; a'etz inq'a xaole uva' la' etxum ivatz. Pet la' yan ek'uul te inq'a pa'v uva' nik ib'an tuch' vitxhi'o'l, eche la' iyan quk'uul te va'q tz'illa b'u'q. Tul la' exee etib'. Tul ye' la' etaq' etib' ib'oqo.

**Uva's inatxht Juudas quB'aal Tiuxh, ti' uva' la' ikol quB'aal Tiuxh
inq'a niman tetz Jesus, tul ya' vet ti' itz'ib'al b'en viyol**

²⁴Tul ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh at iyak'il ti' tole'v ti' ekoloxe' ti' ye' eku' tu pa'v. Tul antxh u quB'aal Tiuxh la' iq'on ok ex s-vatz, poro mij ta'n inva'q pa'v seti'. Tul la' tiq'o ok ex tu nimla tatine' tuch' mam chiib'ichil. ²⁵Atz ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh ati. A' uva'e, at tootzaqib'al, u Chitol qetz. Ta'n kuxh uva'e la' oksal iq'ij. Ta'n kuxh uva'e, la' aq'ax b'en s-nim. Ta'n kuxh uva'e, la' ib'an viq'esalil. Tul atxh tikle'm tuulb'al uva's ye'naqich xe'toq u q'ij saq; tul at tikle'm s-txheel; tul at tikle'm tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule', ti' uva' qat ib'an u quB'aal JesuKriisto.

Tul echxh la' ib'ane.

APOKALIIPSIS

VIK'UTXHT QUB'AAL TIUXH TE XHUN

KAM UVA' LA' UTXHI

UVA'S LA' IMOTX VET U Q'IJ SAQ,

TUCH' UVA'S LA' TUL QUB'AAL

JESUUS INPAQTE

ALB'AL INUQUL U YOL TI' U U'

APOKALIIPSIS

Uva's toq qootzaqita' ja'l tz'ib'an u u' Apokaliipsis

A'etz u u'e uva' Apokaliipsis ib'ij, uva' itz'ib'a apoostol Xhun. Tan antxh u u' Apokaliipsis nik alon uva' Xhun tz'ib'an. Ech uva'e nik tal tu Apokaliipsis 1.1-4, 9 tuch' tu 22.8. Tul atetz va't xao nik alon uva' Xhun tz'ib'an u u' Apokaliipsis. A'e Ireneeo. Tan nikich itxhus tib' Ireneeo k'atz Xhun. Echetz itz'ib'at Ireneeo tanul u yole ti' Xhun. Tul tal Ireneeo uva', a' itz'ib'avat Xhun u tu' tu tx'ava' Paatmos.

Tul nikat tal u u' uva', a' atich Xhun tu tx'ava' Paatmos uva' at tuul oka'p u maar, uva's ik'utxht quB'aal Jesuus te Xhun jank'al inq'a kam uva' at tu u' Apokaliipsis. Tan ib'ek' Domisiaano, u mam iq'esal tu mam tenam Rooma, ib'en Xhun tzitzi s-pereexhoil tu tx'ava' Paatmos, ti' uva' tan, nikich ipaxsa Xhun inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus tuulb'al Aasia Menoor. Ech uva'e nik tal tu Apokaliipsis 1.9. Tul kamal o'va'l ya'b' atin Xhun tzitzi.

Uva's toq qootzaqita' kam s-tuul tz'ib'al u u' Apokaliipsis

Tul tal Ireneeo uva', a' itz'ib'avat Xhun u tu' tu tx'ava' Paatmos t-vimotxteb'al inq'a ya'b' uva's ib'ant Domisiaano iq'esalil tu mam tenam Rooma tu ya'b' kajlaval to'k'al (94) m.t.J., atz maq tu ya'b' o' laval to'k'al (95) m.t.J.

Uva's toq qootzaqita' kame u taq'il vitxhusun Xhun tuul u tu' Apokaliipsis

A'etz u taq'il viyol Xhun uva' itz'ib'a b'en te inq'a niman tetz Jesuus, ti' kame inq'a yol uva' tal quB'aal Jesuus te Xhun ti' tatin junun tanul inq'a niman tetz Jesuus tu Aasia Menoor; kam inq'a b'a'n, atz kame inq'a ye'b'a'n uva' atich s-xo'l til u quB'aal Jesuus.

Atz nikat tal Xhun ti' inq'a mamala kam uva' ik'utxh quB'aal Jesusu s-te, ti' kam uva' la' utxh xo'l inq'a xool vatz u tx'ava' t-inq'a q'ij inq'a ya'n tule'. A'e inq'a kam uva' tzi'tzotxh itz'ib'al ib'en s-vatz.

Uva's toq qootzaqita' kam ulb'emal ijaxp ixo'l inq'a yol tu u' Apokaliipsis

U u' Apokaliipsis, uva' itz'ib'a ka Xhun, tan ka'va'l nimla txhaq tanul elna'q inq'a yol uva' nik tal s-tuul. A'e u Apokaliipsis 2.1 tetxhal topoon tu 3.22, tuch' 4.1 tetxhal topoon tu 22.5.

Apokaliipsis 1.1-20

a. Apokaliipsis 1.4-8

Tixe'teb'al u u' Apokaliipsis taq' Xhun b'a'nil ik'uul juq tanul inq'a niman tetz Jesusu. Tan toqna'qich itz'ib'a Xhun jolol yol te txhaq junun. Ech uva'e nik tal tu Apokaliipsis 1.4-8.

Ya'ne tal Xhun inq'a yol ti' kame uva' ik'utxht tib' quB'aal Jesusu s-te ti' talt mamala yol s-te. Atz taq' Xhun itial inq'a niman tetz Jesusu ti' u tuleb'al quB'aal Jesusu inpaqte.

aa. Apokaliipsis 1.9-11

Tul nikat tal Xhun paqte, ti' kam uva' tal quB'aal Jesusu s-te, tul la' itz'ib'a b'en inq'a yol te juqva'l inq'a tenam tuulb'al Aasia. Aya'letz juqva'l inq'a tenam inq'aa uva' tal quB'aal Jesusu yol s-ti': A'e u tenam **Eefeso**; atz u tenam **Esmiirna**; tuch' u tenam **Peergamo**, viq'esal tuulb'al Aasia Menoor; atz u tenam **Tiatiira**; atz u tenam **Saardis**; atz u tenam **Filadeelfia**; atz u tenam **Laodiseea**.

a'. Apokaliipsis 1.12-20

Ya'ne tal Xhun inuqul inq'a yol ti' u tab'it Xhun viqul quB'aal Jesusu, atz tuch' kam uva' til Xhun te quB'aal Jesusu.

I. Apokaliipsis 2.1—3.22

U b'axa nimla tanul yol itz'ib'a Xhun, ti' uva' tal b'en inq'a yol te txhaq tanul inq'a niman tetz Jesusu, inq'a nikich motx imol tib' tuulb'al Aasia. A'etz tal Xhun ti' kam inq'a b'a'n nikich motx ib'an inq'a niman tetz Jesusu, atz kame inq'a ye'b'a'n nikich motx ib'ane'.

II. Apokaliipsis 4.1—22.5

Vika'v nimla tanul yol tal quB'aal Jesusu te Xhun uva' la' itz'ib'a b'en Xhun jank'al uva' la'ich ik'utxh quB'aal Tiuxh s-te, ti' jank'al inq'a yol uva' la' utxh t-vimotxeb'al q'ij saq. Tuulb'al vika'v nimla tanul yol, tan kajva't tanul yol at s-tuul. A'e inq'a tzi'tzotxh itz'ib'al b'en s-vatz.

A. Apokaliipsis 4.1—5.14

A' u b'axa tanul yol nik tal ti' u nimla tatin quB'aal Tiuxh ti' ib'ant viq'esalil tu amlika'.

AA. Apokaliipsis 6.1—18.24

A' u ka'v tanul yol nik tal ti' inq'a mamala itza'lal uva' la' tal quB'aal Tiuxh tutxh vatz tx'ava', uva' la' palk inq'a niman tetz Jesusu, atz inq'a tij imam Israeel ta'n inq'a iq'esal, inq'a jit niman tetz Jesusu. Tul o'va'len nik elk inq'a yol uva' nik tal tuulb'al vika'v nimla tanul inpaqte. Toqetz qal b'iitxhaoq ti' junun.

1. Apokaliipsis 6.1—8.1

Tul nikat tale' kame la' ib'an quB'aal Tiuxh ti' taq'ax ich'exel ti' inq'a iq'esal inq'a jit niman tetz Jesusu, inq'a nik k'axb'isan inq'a niman tetz Jesusu, atz inq'a nik k'axb'isan inq'a tij imam Israeel. Tzitzi nik talvat ti' juqva'l inq'a lak'ub'al tetz u u' uva' ta'nxxh quB'aal Jesusu atich tiple'm, tul ole'v ti' tela', quB'aal Jesusu uva' echich tilix, eche va'q chelem karne'l.

2. Apokaliipsis 8.2—11.19

Tul nikat tal tel jolt inq'a kam uva' la' utxh tu amlika', atz vatz tx'ava'. Tzitzi nik talvat ti' juqva'l inq'a trompeeta uva' junun la' toq'sal ti' tul txhaq junun kam.

3. Apokaliipsis 12.1—13.18

Tul nikat tal ti' juqva'l inq'a ataq tikle'm. Tzitzi nik talvat ti' inq'a kaeb'al aanima uva' til Xhun, a'e inq'aa: Til Xhun val u ixoq uva' kaeb'alich aanima tilixe'; til val u mama' txoo uva' eche o'an, tul xo'veb'alich tilixe'; atz til val u ne' xaak uva' tala val u ixoq; til val u mam txh'a'o uva' ib'an u txoo, u o'an t-amlika', tuch' Me'k, u q'esal aanxel; val u mam txh'a'o uva' ib'an u txoo, u o'an vatz tx'ava' tuch' inq'a xao'l, inq'a niman tetz Jesusus; til va't u mama' txoo uva' ja'ul jaq' u maar; til va't u mama' txoo uva' ja'ul tuul u tx'ava'.

4. Apokaliipsis 14.1—16.21

Tul nikat tal ti' kam la' ul ib'an quB'aal Jesusus ti' u tul vatz tx'ava' ti' toksal tel iq'esalil vatz tx'ava'. Tzitzi nik talvat ti' juqva'l inq'a koopa tetz k'axb'ichil vatz tx'ava'.

5. Apokaliipsis 17.1—18.24

Tul nikat tal ti' inq'a k'axk'o uva' la' taq' quB'aal Tiuxh tiib'a jank'al inq'a xao'l vatz tx'ava', inq'a a' kuxh nik ib'an inq'a yaab'la txhaq txumb'al vatz quB'aal Tiuxh. A'e, uva' «Vaviloonia», xe't Xhun s-ti'. Tzitzaetz nik tzoqpiq talax tanul inq'a yol.

A'. Apokaliipsis 19.1-21

Vitoxv tanul yol, a' nik tal ti' vichiib' inq'a niman tetz Jesusus tu amlika' ti' visotzsal el inq'a palsan yol. Atz nikat tal ti' u toksal iq'ij quB'aal Tiuxh ta'n inq'a niman tetz. Tul nikat tal ti' u tuleb'al quB'aal Jesusus vatz tx'ava' uva', a' atich ja' ti' val u saqi' chej. Tul atel kuxh nik tal s-ti', ti' u taq't quB'aal Jesusus k'axk'o tiib'a inq'a palsan yol.

B'. Apokaliipsis 20.1—22.5

Vikajv tanul yol, a' nik tal ti' kam la' ib'an u quB'aal Jesusus ti' tul tika'paq vatz tx'ava'. Atz nik tal ti' tok tel iq'esalil vatz tx'ava'. O'tanlenetz nik el ka. Tul toqetz qal b'iitxhaqul u yol te junun tanul.

1. Apokaliipsis 20.1-3

A' u b'axa tanul yol, tan a' nik tal ti' uva's itxeyp Satanaas; tul la' aq'ax b'en tu jul tuulb'al va'l mil ya'b'.

2. Apokaliipsis 20.4-6

A' vika'v tanul yol, tan a' nik tal ti' u taq't ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul. Tul la' itz'e'v inq'a niman tetz Jesusus, inq'a motx yatz'ax el ti' inimal quB'aal Jesusus. Tul va'l mil ya'b' la' ib'an k'atz u Kriisto.

3. Apokaliipsis 20.7-10

A' vitoxv tanul yol, tan a' nik tal ti' uva's ma't ipal vet pa'l va'l mil ya'b', tul la' ikuy vet quB'aal Tiuxh ija'ul Satanaas paqte tuul u jul. Tul la' xe't vet Satanaas ti' ib'ok'tziil kaqaayil inq'a xao'l vatz tx'ava' ti' ib'anax txh'a'o tuch' quB'aal Jesusus, atz tuch' inq'a niman tetz. Tul mam sol la' imol vet Satanaas ti' tokeb'el u tatib'al quB'aal Jesusus tuch' inq'a niman tetz. Pet ye'letz la' ole'vi, tan nal kuxh la' taq' ku'l quB'aal Tiuxh xamal s-tiib'a ti' itz'e'salaq el.

4. Apokaliipsis 20.11-15

A' vikajv tanul yol, tan a' nik tal ti' taq't ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul tika'paq ti' jank'al inq'a kamna'q, k'uxh ootzaqimal Tiuxh ta'n, atz k'uxh ye' ootzaqimal Tiuxh ta'n. Tan va'l kuxh la' motx titz'e'v vet la' ib'an quB'aal Tiuxh. Tul la' aq'ax ku' yol tinuqul s-ti' ta'n quB'aal Tiuxh. Pet a' la' b'enk quB'aal Tiuxh ti' kam inq'a tz'ib'amal ka tu u ti' inq'a ib'ano'm. Jatva'letz inq'a b'anolaq ye'b'an, tan yek la' motx palsal ku' tu xamal. Tul yek la' ya' vet u kamchil paqte. Tan ye'l vet kamchil la' atin xo'l inq'a xao'l.

5. Apokaliipsis 21.1-27

A' vito'v tanul yol, tan a' nik tal ti' vijalpe'l u amlika' tuch' u vatz tx'ava', atz tuch' u tele'l u maar. Atz at va't uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh te Xhun, uva' til iku'l val u mam tenam, uva' sib'al atib'al atich s-tuul; a'e u ak' Jerusaleen, atz atich u tatib'al quB'aal Tiuxh s-tuul. Tul ku'l u tatib'al quB'aal Tiuxh ti' ib'anax iq'esalil s-xo'l. Tul til Xhun kam ib'anax u tenam Jerusaleen; atz kame vijosq'ilal tilix vijub'alil tuch' inq'a ib'itz'il. Tan mamala b'a'nla txhaq litz'aqkin sivan atich ok s-ti', tul xolelich tilixe'.

Apokaliipsis 20.1—22.5

Tzitzaetz nik ya'k o'va'l tanul inq'a yol uva' at tuulb'al vito'v nimla tanul yol.
Apokaliipsis 22.6-21

Tiya'teb'alezt vet inq'a yol uva' tal Xhun, ti' uva' la' inima u sik'len tetz u u' Apokaliipsis inq'a yol, inq'a at s-tuul; tul la' chiib' ti' kam uva' nik tal quB'aal Jesuus s-te.

APOKALIIPSIS

A' INQ'A YOLE UVA' TAQ' JESUKRIISTO OOTZAQILOQ TE INQ'A NIMAN TETZ TI' KAM UVA' TOQ UTXHOQ

Uva's talt Xhun ja'l alon inq'a yol s-te inq'a la' utxh timotxeb'al q'ij saq

1 ¹A'etz inq'a yol toq vale' uva' taq' JesuKriisto ootzaqiloq. Tul quB'aal Tiuxh qat alon te JesuKriisto. Tul la' tal te inq'a b'anol taq'on, inq'a yol uva' toq utxhoq t-inq'a q'ij, inq'a ya'n tule'. Echetz a' itxhaq vet JesuKriisto val viaanxel ti' talax inq'a yol s-ve, in Xhun, u taq'onvil. ²Tul intz'ib'a vet jank'alxh inq'a yol uva' taq' quB'aal Tiuxh vootzaqi; atz jank'alxh uva' taq' JesuKriisto vootzaqi. Atz intz'ib'a jank'alxh uva' vila, atz uva' vab'i. ³At vib'a'n timer quB'aal Tiuxh k'atz uva' nik sik'len inq'a yol uva' nik intz'ib'a ti' kame uva' toq utxhoq. Atz at vib'a'n timer quB'aal Tiuxh k'atz inq'a nik ab'in inq'a yol. Atz at vib'a'n timer quB'aal Tiuxh k'atz inq'a nik niman inq'a yol. Tan la' seb'x tutxh inq'a kam.

Uva's taq't b'en Xhun b'a'n timer ik'uul juqtanul inq'a niman tetz Jesuus tuulb'al Aasia

⁴In Xhun.

Toq vaq' b'en b'a'n timer ek'uul juqtanul ex, inq'a niman tetz Jesuus, ex inq'a a' atil ex tuulb'al Aasia.

A'etz vib'a'n timer quB'aal Tiuxh la' atin sek'atza; tul la' atin vib'a'n timer quB'aal Tiuxh tetaanima. Tan a', uva' nik alon uva' at s-txheel; tul a', uva' atichxhtu'; tul a' uva'e, la' atin s-b'enamen. Tul a'at juqva'l vitxumb'al quB'aal Tiuxh nik alon uva' at kuxh b'enamen vatz quB'aal Tiuxh, uva' k'uqlel tu b'a'n timer ik'uqevb'al tetz iqle'm. ⁵Tul a' JesuKriisto nik alon inq'a yol uva' k'uqleb' k'uul ik'utxht u tatin quB'aal Tiuxh, atz uva' iq'on b'ey ti' u itz'e'vchil inpaqte. Atz a'e u mam iq'edal vi' inq'a mam iq'edal vatz u tx'ava'. ⁶Tul ye'l iya'eb'al imotxeb'al la' toksal q'ij JesuKriisto, tan nik tel taanima s-qi'. Tul qat isotsza inq'a qupa'v ti' tel vikaqal. ⁷Atz qat b'en o' s-mam iq'edal ta'n. Tul qat b'en o' s-oksana yol vatz quB'aal Tiuxh ta'n, viB'aal JesuKriisto. ⁸Tul la' oksal iq'ij JesuKriisto, atz la' ib'an viq'edal s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane.

⁹Tul saqivaq, tan toq uloq xo'l su'tz'. Tul jank'alxh inq'a xaol la' ilon u tule'. Atz la' ilix Jesuus ta'n inq'a palsan pa'l u laansa t-vitxhi'o'l Jesuus. Tul jank'alxh inq'a xaol tzitza vatz u tx'ava', inq'a ye' niman quB'aal Tiuxh, la' motx txumun tu q'ij uva's la' tul JesuKriisto. Ape uloqna. Tul echxh la' ib'ane. ^{d e}

a 1.4 Isaiias 11.1-5 **b** 1.5 Saalmo 89.27 **c** 1.6 Eeksodo 19.6; 1 Lu' 2.5, 9; Apokaliipsis 5.10
d 1.7 Danieel 7.13; Tio 24.30 **e** 1.7 Sakariias 12.10; Xhun 19.34, 37. iKametz s-ti'le la' txumun
inq'a palsan yol uva's la' tul quB'aal Jesuus? Ti' uva', a' la' ul ja'ka'p vet u yol tiib'a inq'a palsan
yol ta'n quB'aal Jesuus uva's la' ul taq't vet ku' inq'a yol tinuqul.

⁸Tul ech nik tal quB'aal Tiuxh s-eche: —A' ine, vixe'teb'al inq'a kam. Atz a' ine, uva' toq tzoqpisan, eche u tz'ib' u Aalfa tuch' u tz'ib' u Omeega, —xe't u quB'aal Tiuxh, uva' at s-txheel, uva' atichxhtu', uva' toq atinoq s-b'enamen.^{f g}

Uva's tilt Xhun Jesuus uva' nikich alon inq'a yol s-te

⁹In Xhun, vemol s-niman tetz Jesuus, eche etitz'in etatzik. In, uva' tzum nik inpal titza'lal setuch'. Atz tzum nik ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-qaanima setuch'. Atz tzum nik qukotx't quvatz setuch', eche uva' ikotx't JesuKriisto ivatz.

Tan pereexhoich in tu tx'ava' Paatmos, uva' sib' at oka'p tuul u maar, ti' vinpaxsat viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' inq'a b'a'nla txhaq yol ti' JesuKriisto. ¹⁰Seb'tichetz innatxhk'uulat quB'aal Tiuxh ta'n viTiuxhil Tiuxh tu q'ij u natxhk'uulab' tetz JesuKriisto, u q'ij uva', o' txhokon, o' inq'a niman tetz. Tul vab'i val u qul ti' inqul uva', a' ixhaakalile. Tul echxhte toq' inva'q trompeeta ib'ana. ¹¹Tul ech tal s-ve s-eche: —Tz'ib'a tuul inva'q u' kamxh uva' nik eele'. Tul la' aaq' b'en te juqtanul inq'a niman vetz, inq'a at tuulb'al Aasia. Aya'le inq'aa: Inq'a tu tenam Eefeso, inq'a tu tenam Esmiirna, inq'a tu tenam Peergamo, inq'a tu tenam Tiatira, inq'a tu tenam Saardis, inq'a tu Filadeelfia, inq'a tu tenam Laodiseea, —xe't u qul s-ve.

¹²Ya'ne sutxhq' in ti' isaqile' ja'le uva' nikich iyolon tzaan ti' inqul. Sutxh-q'etz in, tul a' vil juqva'l inq'a txiqub'al uva' ooroxhtu'. ¹³Tul atich val uva' xo'l inq'a txiqub'al, tul echiche alam aanima. Tul een tzajna'qich tu amlika'. Tul atich ok val u chelkin oksa'm ta'n uva' tetchal iko'p t-toq. Tul sutimich ok val uva' tzi' taanima uva' oorochxhtu', eche k'alub'al.^{h i} ¹⁴Tul oqxhich isaqal vivi'e tuch' u xi'l ivi', eche isaqal ixi'l ne' karne'l, atz eche isaqal txun txhe'v. Tul echichxh tilix inq'a b'aq' ivatz, eche toyb' xamal.^j ¹⁵Tul echichxh tilix inq'a toq, eche u vroomse uva' oqxh itxilixun telu'l t-xamal t-oorno.^k Tul echichxh ivulun viqul, eche ivulun inva'q xaomla a', uva's seb'tich iyolone'.^l ¹⁶Tul atich ok juqva'l inq'a tx'umil tiq'ab', t-viseb'al. Tul nikich telu'l val u espaada titzi' uva' tz'uqel iju', tul ka'va'lenich tej. Tul echichxh tilix vivatz, eche vilitz'kab'in u q'ij uva' oqxh iyak'il vitz'e'sane.

f 1.8 Isaiias 44.6; 41.4; 48.12 **g 1.8** A'etz u tz'ib' <aalfa> a'e u b'axa tz'ib' tu alfaveeto tu yolb'al griego. A'etz u yolb'al griego ib'anb'e Xhun ti' itz'ib'al u tu'; a'e u u' Apokaliipsis. A' nik tal uva', a' quB'aal Jesuus vixe'teb'al inq'a kam s-kaqaayil, u viinqixsan tetz inq'a kam s-kaqaayil.

Pet u tz'ib' <omeega> a'e viya'teb'al tz'ib' tu alfaveeto tu yolb'al griego. A' nik tale' uva', a' quB'aal Jesuus vitzoqpeb'al inq'a kam s-kaqaayil, atz u ya'san tetz. **h 1.13** Danieleel 10.5-6 **i 1.13** <Kam nik elka'p u yol <alam aanima>? A'e u yol <Hijo del Hombre>, nik tal tu kastiiya. A' nik elka'p ti' val u aq'ol ku' yol tinuqul, eche uva' nik tal tu Danieleel 7.13. Tan a' nik tal quB'aal Tiuxh, s-ti' uva', a' la' aq'on ku' yol tinuqul ti' inq'a xaal. Pet eche uva' nik tal tu Danieleel, tan a' u quB'aal Tiuxh aq'on ku' yol tinuqul ti' inq'a mam iq'asal, atz tiib'a inq'a tenam, inq'a nikich ib'an iq'esalil s-tiib'a, inq'a a' nikich inima vet inq'a b'itichla tiuxh. Pet uva' nik tal tu versiikulo oxlaval, tan a' nik taq'vat ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul tiib'a juq tanul inq'a niman tetz. Atetz va't nik elka'pun u yol <Hijo del Hombre>. A'etz nik elka'pun uva' iq'omal u tikle'm Jesuus ta'n uva' quB'aal Tiuxh aq'on tzaan s-ti', ti' taq'ax ku' yol tinuqul ti' jank'al inq'a niman tetz. **j 1.14** Danieleel 7.9. <Kam nik elka'pun uva' <saq xi'l ivi'>? A' nik alka'pun uva' tira at itxumb'al, atz at tikle'm tuch' u tatine'.

Atz <kam nik elka'pun uva'> eche xamal u b'aq' ivatz? A' nik elka'pun ti' uva' jank'al nik til s-kaqaayil. Pet ye'l inva'q kam la' muqux s-vatz. Leviitiko 19.32; Proveervios 16.32

k 1.15 Danieleel 10.6 **l 1.15** Esekieleel 1.24

¹⁷Ta'netz kuxh vila, tul joqel inku' xe' toq. Tul tira b'en vet in, eche kamchil inb'an vete'.

Ya'ne taq' ja' viq'ab', viseb'al, s-viib'a. Tul ech tal s-ve s-eche: —Ye' kuxh xo'v axh. Tan a' ine, uva' atichxh in uva's ye'naqich inq'a kam. Tul a' ine, uva' toq atinoq in s-b'enamen, k'uxh ye'l vet inq'a kam. ¹⁸Tul a' ine, uva' itz'lel in, k'uxh kam in. Tul itz'lel in s-txheel. Atz itz'lel in tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane. A'etz vet atil u kamchil t-inq'ab', eche tatin ilaave va'q iq'esar tiq'ab'. Atz a' vet atil u tatib'al inq'a kamna'q t-inq'ab'.

¹⁹Pet tz'ib'a inq'a qat eela. Atz tz'ib'a ti' kam inq'a nik tutxh s-txheel vatz tx'ava'. Tul tz'ib'aat inq'a ya'n toq motx utxhoq. ²⁰Toqetz val see kam nik elka'pun juqva'l u tx'umil uva' qat eel t-inq'ab', t-vinseb'al, tuch' juqva't inq'a txiqub'al uva' ooroxhtu'. A'etz nik elka'pun juqva'l u tx'umil ti' juqva'l inq'a iq'on ivi' xo'l inq'a niman vetz, inq'a eche aanxel tatin ti' ixee'l juq tanul inq'a niman vetz. A'etz nik elka'pun juqva'l inq'a txiqub'al ti' juq tanul inq'a niman vetz, —xe't JesuK-riisto s-ve.

UVA'S TALAX YOL TE JUQTANUL INQ'A NIMAN TETZ JESUUS TUULB'AL AASIA

A'etz inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a
niman tetz Jesuus tu tenam Eefeso

2 ¹Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche: —Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Eefeso. Tul ech la' aal s-te s-eche: «Ech nik tal uva' ato'k juqva'l inq'a tx'umil tiq'ab', viseb'al, uva's nik ixaon xo'l juqva'l inq'a txiqub'al, uva' ooroxhtu', s-eche: ²—Vootzaqle kam veb'ano'm nik eb'an sinvat. Atz vootzaqle uva' tira tx'akel ok eta'n ti' vinyolb'al. Atz vootzaqle uva' nik ekotx' evatz t-inq'a nik palk ex. Tul tira ye' nik ek'ul inq'a b'anol tetz ye'b'a'n, inq'a nik taq'b' sexo'l. Tul tira nik ib'en sete jab'il inq'a nuqxh nik tale' uva' inapoostolxhtu'. Tul inuqulxh vinyolb'al nik tale'. Tul tira nik ib'en sete jab'il inq'a jitxh nuq nik tale', pet tz'eqol tzij kuxhtu'. ³Atz vootzaqle uva' nik epal titza'lal, ti' uva', ex niman vetz. Tul nik ekotx' evatz. Atz vootzaqle uva' tira tx'akel ok eta'n, ti' uva' at etaanima s-vi'. Tul ye'l ex nik ipal ek'uul s-ve.

⁴Pet at va'l uva' nik eb'ane' uva' ye' nik ib'an s-ve. A'e, uva' ye'xh vet jank'al etaanima s-vi', echiche vetaanima s-vi' s-b'axa. ⁵Pet ulsavaq sek'uul ke'ch qat tel ka vetaanima s-vi'; tan qat jetxhony el ex sink'atza. Tul txho'-noq sete. Tul q'a'voq etaanima paqte s-vi'. Tul antxh eb'an vet echiche vetaanima s-vi' s-b'axa. Pet oqetz ye' la' ejalpu vetxumb'al ti' tok vetaanima s-vi' inpaqte, tul ye'etz kuxh taqla la' ul in ti' teesal el vetxiqub'al tu tatib'al.

⁶Pet aloq b'a'n kuxh va't uva' nik eb'ane'. Tan nik iyan ek'uul te inq'a ye'b'a'n uva' nik motx ib'an inq'a xaol, inq'a a' kuxh txh'uyel ti' viquejo'm

Nikolaas uva' txhusel ka. Tul echat kuxh ine inpaqte, tan tira nik iyan ink'uul s-te.^m

⁷Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz. Atz ja'l ex, uva' la' ole'v ex ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, tul la'etz vaq' etokeb'al ti' tetxhb'ul vivatz u tze', u aq'ol tetz q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, uva', a' atil tinik'a u b'a'nla xhораал tetz quB'aal Tiuxh, –chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.ⁿ

**A' inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a
niman tetz Jesus tu tenam Esmiirna**

⁸Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche:

—Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Esmiirna. Tul ech la' aal s-te s-eche: «In, uva' ib'axa; atz in viya'teb'al. Atz in, uva' kam in. Tul itz'e'v in inpaqte. Ech nik val s-eche: ⁹—Vootzaqle uva' nik epal titza'lal, ti' uva', ex niman vetz. Tul vootzaqle uva' nik epal t-meeb'a'il. Poro sinvat, tan ex tx'iol iq'ij. Atz vootzaqle uva' nik teesal eq'ij ta'n inq'a nik tal tib' s-qeol tetz tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel. Poro jitetz eche. Pet a' kuxh nik inima u uq'e'yb'al uva' jeqel ta'n Satanaas. ¹⁰Poro ye'l ex la' xo'v ex k'uxh toq paloq ex titza'lal ta'n. Tan at jolol ex toq aq'axoq ja' ex t-tze' ta'n inq'a xaal, inq'a nik niman u uq'e'yb'al uva' jeqel ta'n Satanaas. Echetz la' tilixe uva' k'uqlel ek'uul s-vi'. Poro tetxhal la' pal ex titza'lal tuulb'al jolol q'ij. Pet k'uqloq kuxh ek'uul s-vi', k'uxh la' yatz'ax el ex. Echetz la' vaq'te vetx'aqa'm sink'atza, a'e u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, eche nik taq'ax ikoroona va'q saatxhvil. ¹¹Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz. Atz ja'l ex, uva' la' ole'v ex ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, tul a'etz exe, uva' ye' la' ilon vet u k'axk'o tetz u ka'v kamchil, –chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.

**A' inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a
niman tetz Jesus tu tenam Peergamo**

¹²Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche:

—Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Peergamo. Tul ech la' aal s-te s-eche: «In, uva' at u

m 2.6 Vib'ano'm inq'a Apoostol 6.5. ¿Kam talaxe «vijejo'm Nikolaas» nik tal tu versiikulo vajqil uva'a? A'etz vijejo'm Nikolaase uva' nikich kuxh iyuj inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesus tuch' u tuq'e'yb'al inq'a Greesia. Tan b'a'nich kuxh vatz Nikolaas uva' nikich inatxhk'uula inq'a niman tetz Jesus inq'a b'itichla tiuxh. Atz b'a'nich kuxh s-vatz k'uxh kamtel kuxh yansa ib' nikich ib'an inq'a niman tetz Jesus. Tan nikich kuxh ikuy Nikolaas ib'anaxe', eche uva' nikich ib'an inq'a Greesia. A'etz uva'e, nikich tal quB'aal Jesus te inq'a niman tetz, inq'a tu tenam Eefeso, ti' uva' ye'xhkam nikich inima u tuq'e'yb'al Nikolaas.

Pet eche uva' nikich ib'an inq'a niman tetz Jesus, inq'a atich tu tenam Esmiirna, tan nikich motx ikuy toka'p inq'a qeol tetz u tuq'e'yb'al Nikolaas s-xo'l, eche uva' nik tal tu versiikulo 14-15. Tul echat uva'e nikich ib'an inq'a niman tetz Jesus, inq'a atich tu tenam Tiatiira. Tan nikichat ikuy toka'p inq'a qeol tetz u tuq'e'yb'al Nikolaas s-xo'l.

¿Jab'iletze u Nikolaas nik tal tu versiikulo uva'a? Kamal a'e va'l u lotxhonal uva' toksa inq'a apoostol; a'e, uva' nik tal t-Vib'ano'm inq'a Apoostol 6.5. **n 2.7** Jeenesis 2.9; Apokaliipsis 22.2

espaada siinxé uva' ka'va'l tej. Ech nik val s-eche: ¹³—Vootzaqle kam veb'a-no'm nik eb'an sinvat. Atz vootzaql u tenam tal uva' jeqlel ex. Tan tzitzi atil u taq'il vinimal u uq'e'yb'al uva' jeqlel ta'n Satanaas. K'uxhetz tzitzi atil vinimal u uq'e'yb'al uva'e, poro ant kuxh txh'uyel ex ti' innimale'. Tan ye' nik etanb'a vinqeexe', k'uxh tuulb'al inq'a q'ij uva's etilt iyatz'ax el Antiipas, vemol s-niman vetz, uva' k'uqlel'alachxh k'uul ti' taq't ootzaqiloq inq'a yol s-vi'. Tan a'xh u uq'e'yb'al at b'en taq'il sexo'l uva' jeqlel ta'n Satanaas.^o

¹⁴Pet at ka'oxva'l uva' nik eb'ane' uva' ye' nik ib'an s-ve. Tan at jolol inq'a sexo'l uva' nik tetxhb'u inq'a oya, inq'a ma't toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh. Atz at jolt inq'a nik iyansa tib', ti' uva' tik' nik itxhok va't ik'ulel.^p Tan ech inq'ae nikich itxhus Valaam te Valaak ti' teesal inq'a tij imam Israeel t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh.^q ¹⁵Tul at jolt sexo'l uva', a' kuxh txh'uyel ti' vijejo'm Nikolaas uva' nik iyan ink'uul s-te. ¹⁶Pet jalpuvaq vetxumb'al; atz tanb'avaq iminal inq'ae. Tan oq ye' la' etanb'a, tul ye' kuxh taqla la' ul in ti' ek'axb'isal tuch' vinyol, eche la' ik'axb'isan va'q espaada tuulb'al txh'a'o.

¹⁷Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz. Atz ja'l ex, uva' la' ole'v ex ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, tul la'etz vaq' u q'ij saq sete uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Echetz la' vaq't sete, eche vaq't u manaa tetxhb'u inq'a k'uy emam ti' vaq't q'ij isaq, u manaa uva' nikich ikol ka inq'a k'uy emam uva's atichaq tu tzaqa tx'ava'. Atz la' vaq' va't u tal sivan sete uva' oqxh isaqale. Tul la' intz'ib'a ku' val u ak'la b'ij ti' u tal sivan. Tul ye'xhab'il la' ootzaqin u b'ij. Pet ta'n kuxh u xool la' ootzaqin uva' la' k'ulun, —chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.^r

A' inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesusu tu tenam Tiatira

¹⁸Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche:

—Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Tiatira. Tul ech la' aal s-te s-eche: «In, viK'aol Tiuxh nik alon sete. In, uva' ech u b'aq' invatz, eche toyb' xamal. Atz in, uva' ech inq'a voq, eche itxilixun vronse t-xamal. Ech nik val s-eche: ¹⁹—Vootzaqle kam veb'ano'm nik eb'an sinvat. Atz vootzaqle uva' nik tel etaanima s-vi'. Tul vootzaqle uva' k'uqlelxh ek'uul s-vi'. Atz vootzaql inq'a eb'a'nla txhaq b'ano'm nik eb'ane'. Atz vootzaqle uva' nik ekotx' evatz t-inq'a itza'lal. Tul vootzaqle uva' a'l tel nik eb'ant ya'l ti' ib'anax u b'a'nla b'ano'm ti' inq'a nikich eb'an s-b'axa.

o 2.13 ¿Kam nik elka'pun u yol?: —u uq'e'yb'al uva' jeqlel ta'n Satanaas, —chiche. A'etz nik elka'pun ti' u tuq'e'yb'al inq'a griego ti u natxhk'uula'm uva' nikich motx ib'an tu tenam Peergamo. Tan a' atilich val u vatzi'b'al tetz val u b'itichla tiuxh tu tenam Peergamo. Tul sib'ich ich'ij u b'itichla tiuxh uva'e, vinaq vaq laval (36) meetro atich ja' ich'ije'. Tul Seesusich ib'ij u b'itichla tiuxh uva'e tu yolb'al griego. Pet Jupiterich ib'ij tu yolb'al latiín. Tul atichetz va'l atib'al tzitzi tal uva' nikich natxhk'uulalik u b'itichla tiuxh uva'e. Tul kam kuxh kantxhaqla txumb'al nikich ib'anax ti' inatxhk'uulal u b'itichla tiuxh.

Atich inq'a ixoq s-vinaq iq'onaq ivi' s-xo'l. Tul nikich kuxh motx iyansa tib' inq'a ixoq tuch' inq'a vinaq vatz inq'a b'itichla tiuxh ti' inatxhk'uulale'.

Atz va't nikich ib'an inq'a xool uva' nikich motx itz'e'sa ok inq'a ne' vatz inq'a b'itichla tiuxh. Atz atich jolt b'itichla tiuxh tzitzi tetz u uq'e'yb'al griego tul nikich inatxhk'uula inq'a xool. A'e inq'ae: Eskulaapio, Deemeter, Ateenas, Dionisio. Jitetz a' koqxh u Satanaas nikich inatxhk'uula inq'a xool, pet Satanaas nikich oksan tivi' inq'a xool inatxhk'uulal inq'a b'itichla tiuxh inq'ae.

p 2.14 Vib'ano'm inq'a Apoolstol 15.20, 29 **q 2.14** Números 31.16; 25.1-2 **r 2.17** Isaias 62.2; 65.15

²⁰Pet at ka'oxva'l uva' nik eb'ane' uva' ye' nik ib'an s-ve. Tan nik ekuy tatin val u ixoq sexo'l uva' nik tal tib' s-q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tul nik ib'ok'tzii inq'a vaq'onvil ti' iyansat tib' tuch' inva'to'q uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'. Atz nik ib'ok'tzii inq'a vaq'onvil ti' tetxhb'ul inq'a etxhb'ub'al uva' ma't toksal vatz inq'a b'itichla tiuxh, eche uva' ib'an u ixoq u Jesaveel s-na'ya.^s

²¹Qatetz intx'eb'la' uva' la' titz'a tib' u ixoq, tul ye' nik titz'a tib'. ²²Echetz s-ti'ile toq inkuy ipal u ixoq t-mam k'axb'ichil tuch' inq'a imol s-aj pa'vom. Atz toq vaq' va'l yaab'il ti' u ixoq, eche nik ib'an va'q xao' uva' aq'b'il kuxh nik iku' vatz tx'atxh, oq ye' la' titz'a tib' ti' vipa'v. ²³Jatva'letz inq'a txh'uy vet ti' vitxhusu'm u ixoq, tul tira toq inyatz'e'l. Echetz la' vaq't tootzaqie jank'al inq'a niman vetz uva' tira nik vile' kam uva' nik titz'a, atz kam uva' at tu taanima. Tul la' vaq' itx'aaq'm junun inq'a niman vetz ti' kam inq'a ib'ano'm.^t

²⁴Petetetz ex inq'a niman vetz, ex inq'a tu Tiatiiira, tan ye'l va'to'q yol la' val sete, ex inq'a ye' qat ok b'en ex ti' u txhusb'al uva'e, atz ye' qat ok b'en ex ti' tootzaqil tel inq'a imamala txumb'al tetz vitiuxh nik tale'. Tan jit tetz Tiuxhe. Pet a' kuxh u uq'e'yb'ale uva' jeqb'amal vet ta'n Satanaas. Echetz ye'l va'to'q yol la' val sete ti' etok t-b'ey. ²⁵Pet b'a'n u txhusb'al uva' iq'omal eta'n. Tan ye' la' el ka ex s-ti', tetxhal etx'eb't vul inpaqte. ²⁶Echetz ja'l uva' la' ole'v ti' tel iq'ij inq'a kantxhaq, tul a' la' inima kam uva' nik vale', tetxhal ikame'. A'etz uva'e, la' vaq' tiqle'm ti' ib'ek'on tiib'a inq'a la' palsan iyol quB'aal Tiuxh.

²⁷Tul tuch' k'a'nal
la' motx b'ek'on ka,
eche nik ib'ek'on
va'q mam iq'esal
uva' iq'omal
itxh'itxh' b'aara ta'n.
Tul tira b'een'o la' ik'axb'isat
inq'a palsan yol,
eche ipaxil el
inva'q b'itich tx'ava' vaaso.^u

Echatetz u viqle'me qat ink'ul te vinB'aal, ²⁸tan la'at vaq' b'en s-nim tuch' u tiqle'm ti' tatin sink'atza, tul ech vet la' itxiqu' tatin sink'atza, eche vitxiqu' u tx'umil uva' ye' seb' nik ib'en s-q'ala'm. ²⁹Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz, —chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.

**A' inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a
niman tetz Jesusu tu tenam Saardis**

3 ¹Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche:
—Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Saardis. Tul ech la' aal s-te s-eche: «In, uva' at juqva'l vitxumb'al quB'aal Tiuxh sink'atza.

Atz in, uva' ato'k juqva'l inq'a tx'umil t-inq'ab'. Ech nik val s-eche: —Voo-tzaqle kam veb'ano'm nik eb'an sinvat. Tul vootzaqle uva', a' nik talax seti'

uva' at q'ij esaq sink'atza. Ye'letza. Tan ye'l ex nik etaq' ya'l s-vi'. ²Pet itz'avaq etib'. Tul aq'vaq ya'l ti' etok b'en ti' quB'aal Tiuxh. Tan il ex aalemaal etel ka ti' quB'aal Tiuxh tuch' inq'a eb'ano'm, eche va'q xool uva' b'iit kuxh vet ikam ta'n yaab'il. Tan nik vile' uva' ye'l ex nik etopoon ti' veb'ano'm vatz quB'aal Tiuxh. ³Pet ulsavaq sek'uul kam inq'a txhusb'al, inq'a ab'imal vet eta'n, atz inq'a ek'ul s-b'axa. Tul nimavaq, atz itz'avaq etib' ti' kam ya'el ex. Tan oq ye' la' etitz'a etib', tul ye' kuxh taqla toq vaq' tzaan u k'axb'ichil setiib'a, eche va'q elq'om uva' ye' kuxh taqla la' b'en tokeb'e va'q otzotz.

⁴Poro ilxh jolol xool at sexo'l tu tenam Saardis uva' ye'xhkam nik ipa'vine'; atz ye'l u toksa'm nik itz'ilu. Tan ile jik nik tatin tuch' vitxumb'al sinvat. Atz saql u toksa'm. A'etz inq'ae, at tokeb'al ti' toksat u saqla oksa'm sink'a-tza. ⁵Echetz ja'l uva' la' ole'v ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, tul la'etz oksal saqla oksa'm s-ti' sink'atza. Tul ye'l vib'ij la' insotzsa el tuul u u' tal uva' tz'ib'amal vib'ij inq'a xool uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al q'ij isaq.' Tul la' val vet vinuqul vatz vinB'aal uva' vootzaql s-niman vetz u xool uva'e. Atz la'at val inuqul vatz inq'a iaanxel vinB'aal. ⁶Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz, —chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.

**A' inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a
niman tetz Jesusu tu tenam Filadeelfia**

⁷Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche:

—Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Filadeelfia. Tul ech la' aal s-te s-eche: «In, uva' jikxh in. Atz in vinuqul. Atz in, uva' at vikle'm ti' ik'ulux ok inq'a xool vatz quB'aal Tiuxh, atz ti' imaqaq ipalo'k inq'a xool, echiche u tiqle'm Daviid ti' imaqaq ipalo'k inq'a xool tu mam tenam Jerusaleen s-na'ya. Tan oq la' inkuy ipalo'k u xool, tul ye'xhab'il la' maqon. Atz oq ye' la' inkuy ipalo'k, tul ye'xhab'il la' palsan ok.» ⁸—Vootzaql kam veb'ano'm nik eb'an sinvat. Iletze nik val sete uva' b'anvaq jab'istee u b'a'nla b'ano'm, eche ijaqe'v jub'al sevat. Tul ye'xhab'il la' maqon ex ti' ib'anaxe', eche la' ijupux jub'al sevat. Tul k'uxh jit sib'len ex ti' ib'anaxe', poro b'a'n uva' nik eb'an ti' inimal vinyolb'al. Tul ye'l ex nik etele'l sink'atza ti' innimale'. ⁹Pet at jolol inq'a xool sexo'l uva' niman vetz nik tale', pet nik kuxh motx ib'an eela iyol tuch' inq'a tetz Satanaas. Tul antxh tij imam Israeel nik motx tale'. Tul jitaqxh tij imam Israeel. Pet tz'eqo tzij kuxh nik motx tale'. Tul tetxhal kuxh la' ul ijoqb'a ku' tib' sevat va'n. Tul tetxhal la' motx b'en s-te uva' at vaanima seti'.

¹⁰Tul ti' uva' nimamal vinyolb'al eta'n, atz nik ekotx' evatz t-inq'a itza'lal, tul inetz la' kolon ex tuulb'al u mam tza'lla k'axk'o uva' la' ul tiib'a inq'a xool vatz tx'ava' s-kaqaayil. Echetz la' vilte ja'l uva' la' titz'a tib', atz ja'l uva' ye' la' titz'a tib'.

v 3.5 Eeksodo 32.32-33; Saalmo 69.28 w 3.7 Isaiias 22.22; Tio 16.19. Eche inq'a yol uva' nik tal quB'aal Jesusu tzitza, tan a' ex tiq'o tzaan inq'a yol uva' ma'tich talax ka s-ti' ta'n inq'a q'exsa-nich tetz iyol quB'aal Tiuxh. Tan a' alich tzaan ti' quB'aal Jesusu uva' echatxh la' ib'ant viq'esalil echiche Daviid. Tan a'ich Daviid mam iq'esal ti' ib'ek'on tiib'a u tenam Jerusaleen ti' ipalo'k inq'a xool tu tenam, atz ti' ye' ipalo'k inq'a xool tu tenam s-na'ya. Echetz a' vet quB'aal Jesusu u mam iq'esal ti' ib'ek'on tiib'a u ak' tenam Jerusaleen ti' ipalo'k inq'a xool s-tuul, atz ti' ye' ipalo'k inq'a xool. Apokaliipsis 21.2

¹¹ Poro tetxhaxh toq uloq in sexo'l. Pet txakb'avaq etib' tuch' inq'a yol, inq'a iq'omal vet eta'n. Echetz la' ek'ulte vetx'aqa'm, eche ik'ulux va'q koroona, pet jit va'len la' k'ulun. ¹² Ja'letz inq'a nik tole'v ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, a'etz inq'ae, tij tatin sink'atza la' ib'ana. Tul a'etz inq'ae ech vet tatin sink'atza la' ib'ana, eche la' tatin ipi-raalil u totzotz vinB'aal Tiuxh. Tul tzitzi la' itxhab'avat tatine'. Tul la' intz'ib'a ok ib'ij vinB'aal s-ti' tetxhlal uva' niman vetz. Tul la' intz'ib'a ok ib'ij vitenam vinB'aal s-ti'; a'e u ak'la tenam Jerusaleen uva' een la' tzajk tu amlika', atz uva', a' vinB'aal Tiuxh aj etz. Tul la'at intz'ib'a vet ok va't vinb'ij, s-ti' uva' la' taq' vinB'aal. ¹³ Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz, —chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.

**A' inq'a yole uva' alax te u iq'on ivi' xo'l inq'a
niman tetz Jesus tu tenam Laodiseea**

¹⁴ Ya'ne vab'i talt JesuKriisto inpaqte. Tul ech tal s-eche:

—Tz'ib'aetz opoon inq'a yol te u iq'on ivi' uva', eche aanxel tatin xo'l inq'a niman vetz tu tenam Laodiseea. Tul ech la' aal s-te s-eche: «In, uva' ootzaqin tetz inq'a kam. Atz in, uva' k'uqleb'xh k'uul in ti' talax vinuqul. Atz in vinuqul. In u viinqixsan tetz jank'al inq'a kam tuch' vinB'aal. Tul ech nik val s-eche: ¹⁵—Vootzaqle kam veb'ano'm nik eb'an sinvat. Tan jit tira koqxh tz'a' ex; atz jit tira koqxh txh'itxh' ex sinvat. Pet a' nik val uva' a'l b'a'n tiraetz koq tz'a' ex, atz maq tira la' txh'itxh'b' ka ex. ¹⁶Poro ti'etz uva', ech kuxh ex, eche li'kin a' sinvat, tan ka'l kuxh ek'uul s-vi', tul tiraetz kuxh toq veesa el ex t-vaanima, eche la' ixa'vat elu'l va'q xaal va'q kam titzi'.

¹⁷Tan ech nik etal s-eche: “O' vet tx'iol iq'ij. Qat qutx'oll vet itxhej qupuaq. Ye'xh-kam vet inva'q nik isa'on s-qe,” chich ex. Tul tira ye' nik ib'en sete uva' meeb'a' kuxh etatin sinvat. Atz txho'neb'al aanima kuxh etatine'. Txumleb'al evatz. Tan atz ex kuxh meeb'a' sinvat. Atz tzottina'q ex sinvat. Tul tira surlel el ex sinvat.

¹⁸Pet toqetz vaq' va'l etxumb'al s-ti'. A'e, uva', a' toq etxhokvat sink'atza kam uva' nik isa'on sete ti' eb'en s-tx'iol iq'ij sinvat, eche nik itxhokox u b'a'nla ooro ta'n u xaal ti' ib'en s-tx'iol iq'ij, u ooro uva' palna'q vet t-xamal. A'e, uva', a' toq etxhokvat sink'atza kam uva' nik isa'on sete ti' eb'en s-b'a'n sinvat. Eche nik itxhokox saqla oksa'm ta'n u xaal ti' toksat s-ti', ti' ye' ik'utxhte'l vich'ixveb'al ti' viture'v el. A'e, uva', a' toq etxhokvat sink'atza kam uva' nik isa'on sete ti' etatin sinvat, eche taq't b'en inva'q u xaal tz'akab'al tivatz ti' tilon vete'. ¹⁹Jank'aletzxh inq'a at vaanima s-ti', tan nik motx voksa s-jik; atz nik motx voksa t-b'ey. Echetz nik valte sete uva' itz'avaq etib' ti' inq'a ye'b'a'n uva' nik eb'ane'. Tul a'etzxh vet tz'e'y etaanima s-vi' la' eb'ana. ²⁰Tan tira nik insa' ex sink'atza. Pet tzaq'b'e vaq in. Tan ech nik insa't ex, eche va'q xaal uva' txaklel vatz jub'al. Tul nik isik'lene'. Ja'letz uva' nik ab'in vinqul, tul la' ijaq u jub'al sinvat. Ya'ne la' palo'k in s-k'atza. Tul la' tx'a'on in s-tuch'. Atz la' tx'a'on sink'atza paqte. Tan a' insa' uva' la' itzaq'b'e in, atz la' ok in t-taanima. Tul la' inb'an va'l inyol s-tuch'x' ²¹Ja'letz inq'a nik tole'v ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, eche uva' qat vole've', a'etz uva'e, la'

x 3.20 Atetz talaxe «u qul» tuch' «u jub'al», atz tuch' «u tx'a'o'm», tan jit nuqla koq tx'a'o'm nik tale'. Pet b'axa, nik tal ti' «u jub'al». Pet jit jub'al tetz otzotz nik tale'. Pet a' nik tal ti' toka'p quB'aal Jesus tu taanxelal inq'a xaal. Ika'v, nik tal ti' «u qul». Tul tira koqxh nik qab'i viqul quB'aal Jesus. Pet a' vet viTiuxhil Tiuxh nik b'ok'tziin o'.

Itoxva', nik tal ti' «jaq» u jub'al. Pet jitetz tira koq nik qil ijaq u jub'al. Pet a' nik elka'pun uva' la' qutzaq'b'e vet u JesuKriisto. Atz la' ok vet tu qaanima.

Ikajv, nik tal ti' «u tx'a'o'm s-tuch'». A'etz vet talaxe'e uva' va'l vet quyol s-tuch'.

vaq' tikle'm ti' ik'uqe'v sink'atza tal uva' k'uqlel in tuch' u vikle'm. Eche qat ink'uqe'v tal uva' k'uqlel vinB'aal tuch' u tikle'm. ²²Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqil vinyolb'al, tul nimavaqetza kam uva' nik tal viTiuxhil Tiuxh sete, ex inq'a niman vetz, —chich JesuKriisto,» chaq axh s-te, —xe't JesuKriisto s-ve.

**Uva's tilt Xhun inatxhk'uulal Tiuxh uva'
k'uqlelich tu k'uqe'vb'al tetz iqle'm**

4 ¹Xamtichetz vete', tul insaqi. Tul vil ijaqp u amlika', eche ijaqp va'q jub'al ib'ana. Tul yolon val u qul s-ve. Antxh u qul uva' vab'i s-b'axa, tan a' ixhaakalile, eche toq' inva'q trompeeta ib'ana. Tul ech tal s-ve s-eche: —Aja'ul tzitza. Tul toq ink'utxh see inq'a toq utxhoq t-inq'a q'ij inq'a savatz b'en, —xe't u qul s-ve.

²Iletz kuxh inq'a yol nikich tal s-ve, tul ajtxh innatxh eenich vet in tu amlika' ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul vil val u k'uqe'vb'al atich tuul u amlika', tetz mam iq'esal uva' at tikle'm. Tul k'uqligh ku' quB'aal Tiuxh s-tuul. Tul nikich ib'an viq'esalil. ³Tul josq'ilichxh tilix ivatz quB'aal Tiuxh, uva' k'uqligh tu k'uqe'vb'al, echiche tilix ilitz'kab'in kalab'aq b'a'nla sivan, eche u jaaspe, uva' oqxh txilkine, tuch' u kornaliina, uva' kaq ika'ye'. Tul sutimich u k'uqe'vb'al ta'n val u txakmanch'el uva', echich ilitz'kab'in ika'y, eche vitxha'xal u sivan, u esmeraalda.^y ⁴Tul sutimich u k'uqe'vb'al ta'n vinaq kajva't k'uqe'vb'al uva' antxh tetz inq'a at tikle'm. Tul vila uva' atichat vinaq kajva't iq'onaq ivi'. Tul juunil iq'on ivi' k'uqinyich ku' t-junun k'uqe'vb'al. Tul saqaqichxh toksa'm. Tul atich ja' juunil ikoroona tivi' uva' ooroxhtu'.

⁵A'etz u k'uqe'vb'al uva' atich ka tinik'a jolte, tan nikich ilitz'kab'in tel kotz'ineb' s-tuul. Atz oqxh ixhaakalile, eche toq' raaya. Atz xe't vet vululka-b'inoq.^z Tul seb'tich toyb' juqva't txiqub'al vatz u k'uqe'vb'al. A'etz nik elka'p juqva'l inq'a txiqub'al, juqva'l itxumb'al quB'aal Tiuxh uva' sib' tikle'm.

⁶Tul atich val uva' vatz u k'uqe'vb'al uva' oqxhich txilkine, uva', echich tilix, eche maar, atz echichxh tilix, eche va'q kristaal, uva' veqlelhx kam s-tuul. Tul xo'lamich u k'uqe'vb'al ta'n kajva'l inq'a itz'liche; iviinixsa'm quB'aal Tiuxh. Tul mamalaaq b'aq' ivatz jununil atich s-vatz; atz atich ti' iql.^a ⁷A'etz u b'axa itz'lich viinixsa'm, tan echich tilix, eche b'alam. Pet vika'v, tan echich tilix, eche inva'q yak'a va'k. Pet vitoxva', tan echich tilix vivatz, eche ivatz inva'q vinaq. Pet vikajva', tan echich tilix, eche inva'q xich' uva' seb't ixich'ane'.^b ⁸Tul jununil inq'a itz'lich viinixsa'm, tan atich vaqtxhaqil ixich'. Tul mamala b'aaq' ivatz inq'a ixich' ataqiche. Tan ataqich b'aaq' vatz ti'e'l inq'a ixich'; atz ataqich b'aaq' vatz jaq'aaq inq'a ixich'. Tul mij nikich motx itanb'a inatxhk'uulal Tiuxh. Tan q'iil aq'b'al tul echaq nikich motx tal s-eche:

—!Loq'ola, loq'ola, loq'ola vatz quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkaam inva'q tza'l ib'anax s-vatz! A'e, uva' atichxhtu'; atz a'e, uva' at s-txheel; atz a'e, uva' ye'l iya'eb'al toq tatine', —chichichaqe.^c

⁹A'etz inq'a itz'lich viinixsa'm nikich oksan iq'ij quB'aal Tiuxh, u quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh tu k'uqe'vb'al tetz iqle'm. Atz nikich taq'aaq b'en quB'aal Tiuxh s-nim. Atz nikich taq'aaq ta'ntiuxh te quB'aal Tiuxh,

y 4.3 Eseekeel 1.26-28; 10.1 z 4.5 Eseekeel 1.13; Eeksodo 19.16 a 4.6 Eseekeel 1.5—10.22

b 4.7 Eseekeel 1.5-10; 10.14 c 4.8 Eseekeel 1.18; 10.12; Isaiias 6.2-3

uva' itz'lel s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. ¹⁰ Txhaqpaqetz nikich toksal iq'ij quB'aal Tiuxh, tul ant vinaq kajva'l inq'a iq'onaq ivi' nikich oksan iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul tira nikich ijoqb'a ku' tib' vatz quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh t-vik'uqe'vb'al u tetz mam iq'esal. Tul nikich motx inatxhk'uula Tiuxh, uva' itz'lel s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Atz nikich motx teesa inq'a ikoroona tivi', tul nikich motx taq' ku' vatz quB'aal Tiuxh. Tul echaq nikich motx tal s-eche:

¹¹ —QuB'aal Tiuxh, ak'ulelxhtu' uva' nik qoksa aq'ij, ti' uva' tan, axh viin-qixsan ka jank'al inq'a kam s-kaqaayil, atz, ti' uva', axh nik atinsan inq'a kam tuch' vavitz'ab'al, inq'a kam uva' aviinqixsa. Atz nik qaq' b'en axh s-nim. Atz sib'xhte vaviqle'm. Atz sib'xhte vayak'il, —chichichaqe.

Uva's tilt Xhun uva', a' quB'aal Jesus uva' ech tilix, eche chelem karne'l, salpun u u' uva' atich ok tiq'ab' quB'aal Tiuxh

5 ¹ Ya'ne vil val u u' uva' b'alq'umiche. Tul atich ok tiq'ab' quB'aal Tiuxh, uva' k'uqligh tu k'uqe'vb'al tetz tikle'm. A' atich ok u u' tiseb'al. Tz'ib'a-mich tuul u u'; atz tz'ib'amich u ti' inpaqte. Tul b'eenoxh jupich vitzi' u u' ta'n juqva'l lak'ub'al.^d

² Ya'ne vil val u aanxel uva' sib'ichxh iyak'il. Tul jank'alxh ti' iqu u aanxel sich'in ti' talax inuqul. Tul ech tal s-eche: —Ja'letze uva' at tikle'm, tul la' ole'v ti' itz'olox el inq'a lak'ub' tetz u u', tul la' isalpu? —xe't isich'ine'.

³ Tul ye'xhab'il inva'q viinqixsa'm txheji uva' atich tikle'm ti' isalpu u u', atz k'uxh tilix kuxh inq'a tz'ib' s-tuul. Tan jitoq inq'a aanxel tu amlika'; atz jitoq inq'a xaal vatz u tx'ava'; atz jitoq inq'a at jaq' u tx'ava', ole'v ti' isalpu u u'. ⁴ Ya'ne mam oq'el nikich inb'an vete'. Tan ye'xhab'il inva'q txheji uva' atich tikle'm ti' isaqil u u'; atz la'ich isalpu; atz la'ich isik'le.

⁵ Ya'ne ech tal vet va'l u iq'on ivi' s-ve s-eche: —Ye' kuxh oq' vet axh. Tan at inva'l uva' at tikle'm toq eesan el juqva'l u lak'ub' tetz u u'. Tul toq isalpu. A'e val u tij imam Judaa, uva' <B'alam, ixa'n'il Judaa> chich e'li. A'e u Tij Imam Daviid, uva' ole'vna'q vet ti' tel iq'ij jank'al inq'a ye'b'a'n, inq'a tetz Satanaas. A'etz uva'e, at tikle'm ti' teesal el juqva'l u lak'ub' tetz u u'. Tul toq isalpu, —xe't s-ve.^e

⁶ Tul vil vete' uva' txaklich vet JesuKriisto tinik'a tal uva' k'uqligh quB'aal Tiuxh, atz tal uva' atich kajva'l inq'a itz'lich viinqixsa'm, atz tal uva' atich vinaq kajva'l inq'a iq'on ivi'. Tul echich tilix JesuKriisto, eche va'q chelem karne'l, uva' ma't iyatz'ax vete'. Tul juqva'lenich ituk'; atz juqva'lenich b'aq' ivatz, a'aqetze juqva'l vitxumb'al quB'aal Tiuxh, uva' nik til ko'p u vatz tx'ava'

d 5.1 Esekieleel 2.9-10 e 5.5 Jeenesis 49.9-10. ¿Kam talax u yol?: —B'alam, ixa'n'il Judaa, —nik tal u iq'on ivi' te Xhun. A' nik tiq'o tzaan u iq'on ivi' inq'a yol uva' tal ka Jakoov tiib'a inq'a ik'aal s-na'ya. A'etz Judaa aq'ax ka u yol s-tiib'a ti' tok siq'esalil tiib'a inq'a titz'in. Tul alaxat ka tiib'a Judaa, ti' uva' ye'lich vib'aara u tij imam Judaa la'ich taq'ka. Pet a' u tij imam Judaa la'ich b'anon iq'esalil s-b'enamen. Tzitzietz xe'tik vet inq'a tij imam Israeel ti' talax u yol uva' tetxhal a' la'ich txhejk va'l iq'esal s-xo'l inq'a tij imam Judaa. Pet ka'va'l nik ex elka'p u yol uva' alax ka tiib'a Judaa. Tan txhej vet va'l iq'esal xo'l inq'a tij imam Judaa; a'e Daviid. Ya'ne xamtel ex txhego va't iq'esal ti' Daviid, a'etz vete u Mesias. Tan <Mesias>, chich tu yolb'al evreeo. Pet <Ἰησοῦς> <Kriisto>, chich tu yolb'al grieeo. Tul kam uva' ib'ant Judaa viq'esalil, tul ech uva'e la'ich ul ib'ant u Mesias viq'esalil s-xo'l.

s-kaqaayil.^{f 7} Ya'ne ijethx vet ok tib' JesuKriisto k'atz quB'aal Tiuxh, uva' k'uq-lich tu k'uqe'vb'al. Tul ik'ul vet u u' tiq'ab' quB'aal Tiuxh, t-viseb'al.

⁸ Ik'uletz kuxh vet JesuKriisto u u', JesuKriisto uva' echich tilix, eche chelem karne'l, tul motx ijoqb'a vet ku' tib' inq'a itz'lichla viinqixsa'm vatz JesuKriisto. Tul b'itzaq vete'. Tul echat kuxh ib'ane vinaq kajva't inq'a iq'on ivi'. Tan motx iqajb'a tib' ti' ib'itzlele'. Poro aya'letz inq'ae iq'omalich iaarpa ta'n. Atz aya'l inq'ae iq'omalich ikoopa ta'n uva' ooroxtu'. Tul nojna'qichaqxh inq'a ikoopa ta'n insieenso, a'etze vinatxhk'uulan inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh. ⁹ Tul ech val u ak'la b'itz nikichaq motx ib'itzle s-eche:

—Ak'ulelxhtu' uva' la' ak'ul u u'. Atz ak'ulelxhtu' uva' la' eesa el inq'a lak'ub' tetz u u'. Tan a' axhe, uva' aq'el vet eeb' kamoq s-qi'. Tul tuch' vakaqal qat atxhojvat inq'a qupa'v ti' qok s-tetz quB'aal Tiuxh. Tul qat atxhoj ipa'v jank'al inq'a xaal, kamxh ixa'niril, atz jank'al inq'a kamxh yolb'alil nik iyolb'e, atz jank'alxh xaal, k'uxh kamxh xaalil, atz jank'al inq'a mam tenam s-kaqaayil. ¹⁰ Tul qat ib'anb'e o' quB'aal Tiuxh ti' ib'anax mam iq'esalil s-k'atza. Tul qat taq' b'en o' quB'aal Tiuxh uva' junt la' qoksa vet quyol s-vatz. Echetz la' qub'ant iq'esalile vatz u tx'ava', —chichichaq ib'itzlet u ak'la b'itz.

¹¹ Ya'ne vil mamala aanxel. Tul vab'i iyolon ti'e'l u k'uqe'vb'al tal uva' k'uq-lich quB'aal Tiuxh, atz ti'e'l kajva'l inq'a itz'lich viinqixsa'm, atz ti'e'l vinaq kajva'l inq'a iq'on ivi'. Tul vila uva' sib'ichxh inq'a aanxel; atz tira ye'lich s-atxhel. ¹² Tul jank'alxh ti' iqu inq'a aanxel nikich motx isich'ine'. Tul echaq nikich motx tal s-eche:

—iU JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, uva' ma't iyatz'ax el, tan ik'ulelxhtu' uva' at ticle'm tiib'a jank'al s-kaqaayil, atz tiib'a jank'al mam tx'ijb'al iq'ij, atz tiib'a jank'al sib' itxumb'al, atz tiib'a jank'al sib' iyak'il! Tan a'e, uva' la' oksal iq'ij ta'n jank'al inq'a viinqixsa'm; atz la' aq'ax b'en s-nim ta'n, tul la' natxhk'uulal ta'n, —chichich inq'a aanxel.

¹³ Ya'ne vab'i iyolon jank'al inq'a motx iviinqixsa ka quB'aal Tiuxh, inq'a at tu amlika' tuch' inq'a at vatz u tx'ava' tuch' inq'a jaq' u tx'ava', atz tuch'at inq'a at tuul u maar. Tul ech motx tal s-eche: —Qunatxhk'uula Tiuxh, uva' k'uqlel tu k'uqe'vb'al tetz iqle'm. Atz qunatxhk'uula JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Tul la' aq'ax b'en s-nim. Tul la' oksal iq'ij. Tul niimxh tatin b'enamen. Tul at ticle'm tiib'a jank'al s-kaqaayil s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule', —chichichaqe.

¹⁴ Tul ech nikich tal kajva'l inq'a itz'lich viinqixsa'm s-eche: —Echxh la' ib'ane, —chichichaqe. Tul motx ijoqb'a vet ku' tib' vinaq kajva'l inq'a iq'on

f 5.6 iKam s-ti'il uva' ech ik'utxht tib' quB'aal Jesuus, eche va'q chelem karne'l? A'etz talaxe uva' ech vete iyatz'ax karne'l ulb'el quB'aal Jesuus ti' itxhoos inq'a pa'v. Eche uva' ib'axab'sa Isaiias talaxe' ti' kam la'ich ulb'el u Kriisto uva's la'ich tule', eche uva'e nik tal tu Isaiias 53.3-7. A'etz uva'e, tul quB'aal Jesuus s-b'axa.

Pet vet uva's toq tul quB'aal Jesuus ika'paq, tan tuch' vet mam yak'il toq ul ka. Tan yexhab'il vet va'q la' ole'v s-ti'. Tan a'etz nik ex elka'pe ti' u «B'alam,» eche uva' nik tal t-inva't u versiikulo s-tiib'a. Tul antxh nik ex elka'p juqva'l inq'a tuk'e uva' nik tal tzitza, ti' uva' sib' iyak'il. Tan ye'-xhab'il vet ech iyak'il, eche quB'aal Jesuus la' ib'ana. Atz ta'n kuxh vet quB'aal Jesuus palna'q iyak'il tiib'a inq'a nik txh'a'oin, atz tiib'a kaqaayil iq'esal.

Pet juqva'l inq'a b'aq' ivatz, tan a'e, uva' jank'al s-kaqaayil nik tile', eche uva' nik tal tu Sakariias 4.10.

Pet juqva'l inq'a itxumb'al quB'aal Tiuxh, tan ile nik ex tal inuqul tu noota tu Apokaliipsis 1.4.

ivi' tetxhal iko'p ivatz t-tx'ava' ti' inatxhk'uulal Tiuxh, atz ti' inatxhk'uulal u quB'aal JesuKriisto uva' itz'lel s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'.

Uva's tilt Xhun teesal el inq'a lak'ub' tetz u u'

6 ¹Ya'ne vil teesat JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, va'l u lak'ub' tetz u u'. Eletz kuxh vet u lak'ub' tetz u u', tul vab'i vet iyolon va'l u itz'lich viinqixsa'm, uva' echxhte toq' raaya ib'ana. Tul ech tal s-eche: —Avule'. Tul saqi, —xe't s-ve.

²Insaqietz vete', tul vil tul val u saqi' chej. Tul atich ja' val u vinaq s-ti'. Tul atich ok val u aarko tiq'ab' u vinaq tetz b'anb'al txh'a'o. Tul aq'ax vet ja' va'l ikoroono tivi' ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' mam iq'edal. Tul tira k'aqich tib' u vinaq ti' teesal iq'ij ja'l uva' la'ich xe't s-k'atza.

³Ta'netz kuxh teesa JesuKriisto, uva' ech tilix, eche inva'q chelem karne'l, vika'v lak'ub' tetz u u', tul vab'i vet iyolon vika'v itz'lich viinqixsa'm. Tul ech tal s-eche: —Avule'. Tul saqi, —xe't s-ve.

⁴Tul vil tul va't u kaqi' chej. Tul atich ja' val u vinaq s-ti'. Tul aq'ax vet val u nimla espaada te u vinaq ta'n quB'aal Tiuxh. Tul aq'ax vet ticle'm u vinaq ti' teesal vet el u b'a'nil uva' atich xo'l inq'a xaal s-vatzaq tzitza vatz u tx'ava'. Tul la'ich iyatz'aq vet tib' s-vatzaq.

⁵Ta'netz kuxh teesa JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, vitoxv lak'ub' tetz u u', tul vab'i vet iyolon vitoxv itz'lich viinqixsa'm. Tul ech tal s-eche: —Avule'. Tul saqi, —xe't s-ve.

Insaqietz vete', tul vil tul val u q'eqi' chej. Tul atich ja' val u vinaq s-ti'. Tul atich ok val u peexhu tiq'ab' u vinaq. ⁶Tul vab'i iyolon elu'l val u qul xo'l kajva'l inq'a itz'lich viinqixsa'm. Tul ech tal te u vinaq uva' atich ja' ti' chej s-eche: —Ka'va'l kuxh vet liivra triigo la' aaq' ti' txhojb'al tetz inva'l iq'ij u aq'onvil la' ib'ana. Atzoq vajqil kuxh liivra sevaada la' aaq' ti' txhojb'al tetz inva'l iq'ij u aq'onvil la' ib'ana. Pet u aseete tuch' u q'u'ich ta'l uuva, tan txakloq kuxh s-eche, —xe't u qul.

⁷Ta'netz kuxh teesa JesuKriisto, uva' echiche inva'q chelem karne'l, vikajv lak'ub' tetz u u', tul vab'i vet iyolon vikajv itz'lich viinqixsa'm. Tul ech tal s-eche: —Avule'. Tul saqi, —xe't s-ve.

⁸Insaqietz vete', tul vil tul val u q'ani' chej. Tul atich ja' val u vinaq s-ti'. Tul a'ich ib'ij u vinaq <Yatz'onol.> Tul txh'uyichat tzaan va't vinaq s-ti', uva' a'ich ib'ij <Tatib'al taanxelal kamna'q.> Tul aq'ax ticle'm ka'va'l inq'a vinaq inq'ae ti' iyatz'ax vikajv tanul inq'a xaal vatz u tx'ava'. Tul la'ich iyatz'e'l inq'a xaal tuch' espaada tuch' va'y tuch' yaab'il tuch' txhi'omla txoo.

⁹Ta'netz kuxh teesa JesuKriisto, uva' ech tilix, eche inva'q chelem karne'l, vito'v lak'ub' tetz u u', tul vil vet inq'a taanxelal inq'a xaal xe' toq u natxh-k'uulab' tetz Tiuxh, inq'a xaal, inq'a yatz'ich motx tel ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh, atz ti' ipaxsale'. ¹⁰Tul jank'alxh ti' iqu' nikich motx isich'ine'. Tul ech nikich motx tal s-eche: —jKam s-ti'il nik kuxh iya' savatz, quB'aal! Tul jye'x aaq'e't ku' u yol tinuqul; atz ye'x aaq'e't ich'exel tiib'a inq'a xaal, inq'a motx yatz'on el o' vatz u tx'ava'! Tan ta'n axhe, uva' ye'l inva'q apa'v; atz ta'n axhe vinuqul, —chichich inq'a taanxelal inq'a xaal. ¹¹Tul motx aq'ax

vet toksa'm uva' oqxh isaqale. Tul alax s-te uva' la'ich tx'eb'on tele, tan tz'eq nalich opoon tatxhul viyatz'ax el inq'a imol s-niman tetz Jesuus, atz viyatz'ax el inq'a imol s-aq'onvil ti' inimal viyolb'al quB'aal Tiuxh. Ya'ne la'ich taq' ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul.

¹²Ya'ne insaqi vet teesat JesuKriisto vivaqaq lak'ub' tetz u u'. Eletz kuxh vet vivaqaq lak'ub' tetz u u', tul ajtxh vab'i ipal val u mam kab'naano. Tul yekich q'eqb' ivatz u q'ij, eche iq'eqal inva'q b'u'q tetz txumu'm. Atz k'uxh u ich', tan yekich kaqaxun vet ika'ye', eche ikaqal xao. ¹³Atz tira motx elb'en inq'a tx'umil vatz amlika'. Tul motx ko'p vatz tx'ava', eche itilp ivatz invi'oq tze' uva' la' ti'nsal ta'n inva'q mam kaqiq'. ¹⁴Atz k'uxh u vatz amlika', tan tira elat vet el, eche ib'alq'ul tz'u'm uva' tz'ib'amal yol s-tuul. Tul jank'al inq'a vitz ti'ne'l tu tatib'al. Tul echat kuxh ib'ane inq'a tx'ava' uva' at oka'p tuul u maar.

¹⁵Tul jank'alxh vet inq'a xao, inq'a palsan yol vatz u tx'ava', motx imuqaq vet tib' tuulaq jul, atz tuulaq sivan, atz t-inq'a vitz. Motx imuq tib' inq'a iq'esal. Motx imuq tib' inq'a sib'aq ticle'm. Motx imuq tib' inq'a tx'iol iq'ij. Motx imuq tib' jank'al inq'a iq'esal sol. Motx imuq tib' inq'a sib'aq itial. Motx imuq tib' inq'a sula' xao kuxhtu'. Atz k'uxh inq'a loq'el tok ti' aq'on, tan motx imuq tib'. Atz k'uxh inq'a jit loq'el tok ti' aq'on, tan motx imuq tib'. ¹⁶Tul echaq nikich motx tal te inq'a vitz, atz te inq'a sivan s-eche: —Eloq tzaan ex s-qiib'a. Tul muqvaq o' vatz Tiuxh, uva' k'uqlel tu k'uqe'vb'al tetz iqle'm, atz vatz u k'axk'o uva' toq taq' JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. ¹⁷Tan opoony vet iq'iil taq't u k'axk'o s-qiib'a. Tul ye'xhab'il vet inva'q la' tx'olon tatin vatz u k'axk'o, —chichichaq vete'.

**Uva's tok tetxhlal o'k'alal tuch' kajva'l toxk'al mil
(144,000) inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh**

7 ¹Ma'tichetz vab'it vet inq'a yol, atz vilt inq'ae, tul vil vet kajva'l inq'a aanxel uva' txaklich t-junun ixobj'al u tx'ava'. Tul nikich imaq inq'a aanxel u kaqiq' t-junun ixobj'al u tx'ava', tul ye' la' ul u kaqiq' tiib'a u tx'ava' ti' iyansale'; atz ye'lich la' ul tiib'a u maar, atz tiib'a inq'a tze'. ²Ya'ne vil tel tzaan va't u aanxel tu tzaeb' q'ij. Tul iq'omich viseeyo quB'aal Tiuxh ta'n, u quB'aal Tiuxh uva' nik aq'on q'ij qusaq. Tul jank'alxh ti' iqul u aanxel sich'in ti' talax yol te kajva'l inq'a aanxel, inq'a txaklich t-junun ixobj'al u tx'ava', inq'a ma'tich taq'ax ticle'm ti' ik'axb'isal inq'a xao vatz tx'ava', atz ti' iyansal kam uva' nik ib'an u maar. ³Tul ech tal u aanxel te kajva'l inq'a aanxel s-eche: —Ye' la' etaq' u kaqiq' tiib'a tx'ava' ti' iyansale'. Atz ye' la' etaq' u kaqiq' tiib'a u maar ti' iyansale'. Atz ye' la' etaq' u kaqiq' tiib'a inq'a tze' ti' iyansale'. Pet toq nal qoksa tetxhlal inq'a xao tipala, inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh. Ya'netze la' etaq' vet u kaqiq', —xe't u aanxel.

⁴Ya'ne vab'i talax tatxhul inq'a ok tetxhlal uva' ech tal s-eche: —O'k'alal tuch' kajva'l toxk'al mil (144,000) inq'a qat ok tetxhlal, inq'a ch'exex el xo'l ixa'n timer inq'a tij imam kab'laval inq'a ik'aol Israeel.

⁵Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n timer tanul tijaq imam Judaa qat ok tetxhlal ta'n u aanxel.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n timer tanul tijaq imam Ruveen qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Gaad qat ok tetxhlal.

⁶Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Aseer qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Neftalii qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Manasees qat ok tetxhlal.

⁷Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Simeoon qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Levii qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Isakaar qat ok tetxhlal.

⁸Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Savuloon qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Xhu'l qat ok tetxhlal.

Kab'laval mil (12,000) qat ch'exex el xo'l ixa'n'il tanul tijaq imam Venjamiin qat ok tetxhlal, —xe't vab'it tutxh u yol.

**Uva's tilt Xhun toksal iq'ij quB'aal Tiuxh ta'n
mam tenam, atz ta'n inq'a aanxel**

⁹Ma'tichetz vab'it vet inq'a yol inq'ae, tul mam tenam vila uva' ye'xhab'il inva'q la'ich ole'v ti' tatxhaxe'. A' tzajna'qich t-jank'al inq'a mam tenam vatz u tx'ava'; atz jank'al inq'a kamaqich kuxh ixa'n'ilil; atz jank'al inq'a kamaq kuxh xaolil; atz jank'al inq'a kamaqich kuxh iyolb'al. Tul a'aq atich vatz quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh t-vik'ue'vb'al tetz iqle'm. Atz a' atich vatz JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Tul saqaqichxh toksa'm inq'a tenam atich ok. Tul ataqich ok xaq paalma tiq'ab'. ¹⁰Tul va'l'xh nikich motx taq't ja' ti' iqlul ti' isich'ine'. Tul ech nikich motx tal s-eche:

—[Ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh qat eesan tzaan o' vatz u k'axb'ichil vatz u tx'ava', u quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh t-vik'ue'vb'al tetz iqle'm! Tul jta'nat kuxh JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, qat eesan tzaan o'! —chichichaq isich'ine'.

¹¹Tul jank'alxh inq'a aanxel txakunyich ti'e'l vinaq kajva'l inq'a iq'on ivi', atz ti'e'l kajva'l inq'a itz'lich viinqixsa'm. Tul sutimich ti' vik'ue'vb'al tetz iqle'm quB'aal Tiuxh ta'n. Tul motxaq iqajb'a vet tib' ti' inatxhk'uulal Tiuxh, tetxhal iko'paq ivatz t-tx'ava' vatz quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh t-vik'ue'vb'al tetz iqle'm.

¹²Tul echaq motx tal vet s-eche:

—Echxhte. Tan ta'n kuxh u quB'aal Tiuxh la' natxhk'uulali. Ta'n kuxh quB'aal Tiuxh la' oksal iq'ij. Ta'n kuxh quB'aal Tiuxh sib' tootzaqib'al tiib'a jank'al s-kaqaayil. Ta'n kuxh quB'aal Tiuxh la' aq'ax ta'ntiuxh s-te. Ta'n kuxh quB'aal Tiuxh la' aq'ax b'en s-nim. Ta'n kuxh quB'aal Tiuxh at ticle'm tiib'a jank'al s-kaqaayil. Ta'n kuxh quB'aal Tiuxh sib' iyak'il tiib'a jank'al s-kaqaayil s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul echxh la' ib'ane, —chichichaqe.

¹³Ya'ne yolon va'l u iq'on ivi'. Tul ech tal s-ve s-eche: —¿Nik kol ib'en see ja'b'ilaqetze inq'a saqaqxh toksa'm ato'k? Tul ¿ootzaq kol talaq tzajna'qle? —xe't s-ve.

¹⁴Tul ech val s-te s-eche: —Inq'esal, ye' vootzaqle. Anteb'xh axh ootzaqin tetz, —xe't in s-te.

Tul ech tal vet s-ve s-eche: —A'etz inq'a xaole, inq'a eesal tzaan vatz u mam k'axk'o vatz u tx'ava'. Atz antxh inq'a xaole uva' tx'ael vet taanxelal vatz quB'aal Tiuxh, eche itx'ax oksa'm. Tul tira ye'xhkam vet va'to'q tz'illa pa'v tu taanxelal ta'n vikameb'al JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Echetz tira saq vet u taanxelal, eche va'q oksa'm uva' tira ye'l tz'il s-ti'.

¹⁵Echetz s-ti'ile ilaqe at vatz u quB'aal Tiuxh uva' k'uqlel t-vik'uqe'vb'al tetz iql'e'm. Tul q'iil aq'b'al nik inatxhk'uual Tiuxh ta'n tu tostiuuxh. Tul a' vet quB'aal Tiuxh, uva' k'uqlel t-vik'uqe'vb'al tetz iql'e'm, la' kutxun tuch' vib'a'-nil. ¹⁶Echetz ye'l inpaqt la' til va'y. Atz ye'lat inpaqt la' kam t-tzaqatzi'il. Atz jitoq la' tz'e'sal ta'n q'ij. Atz jitoq la' tz'a'b' ta'n. ¹⁷Tul xeemalaq vet ta'n JesuKriisto la' ib'ana, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Ech la' ib'an JesuKriisto ti' ixeele', atz ti' taq'ax q'ij isaq, eche va'q xeen karne'l uva' nik tiq'o inq'a ikarne'l uk'oq a' tu titz'eb'al xaomla a'. Tul a' JesuKriistoe uva' at k'atz u k'uqe'vb'al tetz iql'e'm tal uva' k'uqlel quB'aal Tiuxh. Tul tira ye'l vet itxumu'm la' ib'an ta'n quB'aal Tiuxh, eche nik isujte'l u txutxa ta'l ivatz vine' uva' nik toq'e', —xe'te.

Uva's tilt Xhun teesal el vijuvv lak'ub' tetz u u'

8 ¹Ta'netz kuxh teesa el JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, vijuvv lak'ub' tetz u u', tul tira tz'inun vet tu amlika'. Tul kamal nik'a'mil oora ib'ana. ²Ya'ne vil juqva'l inq'a aanxel uva' txaklich vatz quB'aal Tiuxh. Tul vil taq'ax juunil itrompeeta.

³Ya'ne ul va't u aanxel txake'voq vatz u natxhk'uulab'al. Tul mamala insieenso aq'ax s-te ti' itz'e'sat ok vi' u natxhk'uulab'al. Tul taq' ik'ul tib' u insieenso tuch' vinatxhk'uulat jank'al inq'a xaal Tiuxh, inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh. Tul iq'omich val u olib' txa' xamal ta'n uva' ooroxtu'. Tul a' atich u natxhk'uulab'al vatz tal uva' k'uqlich quB'aal Tiuxh. ⁴Tul yekich vet ja' visib'el u insieenso tuch' vinatxhk'uula'm inq'a niman tetz Jesus vatz quB'aal Tiuxh. A' uva'e, nikich itz'e'sa u aanxel vi' u natxhk'uulab'al.

⁵Ya'ne itxey tzaan u aanxel u olib' txa' xamal tetz insieenso. Tul inojsa u tatib' txa' xamal s-taq'txha'lil u xamal uva' nikich toyb' vi' u natxhk'uulab'al. Tul ik'oni ko'p vatz u tx'ava'. Tul ul vet raaya uva' oqxh ixhaakalil ib'ana. Atz ul vet mamala qul, tul vululkab'inyichxh vete'. Atz ul vet kotz'ineb'. Tul ul vet val u kab'naano.

Uva's tilt Xhun toq'sal juqva'l inq'a trompeeta

⁶Ya'ne motx ib'an vet tib' tutxh juqva'l inq'a aanxel ti' toq'sal inq'a itrompeeta. ⁷Tul toq'sa vet u b'axa aanxel vitrompeeta. Tul yekich ko'p vet saqb'atz tuch' xamal uva' yujich tib' tuch' kaq vatz u tx'ava'. Atz yekich tz'e' vet vitoxtanul inq'a tze' te kaqaayil inq'a tze'. Tul tira motx tz'e' jank'al inq'a k'oatxh tuch' inq'a itza tuch' jank'al inq'a txhiko.

⁸Ya'ne toq'sa vet vika'v aanxel vitrompeeta. Tul yekich ko'p vet val u mama' xamal tu maar. Tul xe't oyb'oq tinik'a u maar. Tul echich tilix, eche

inva'q mama' vitz uva' la' oyb' mam xamal s-ti'. Tul oxtanul vet u maar b'en s-kaq, te kaqaayil u maar. ⁹Tul tira kam vitoxtanul inq'a txoo, te kaqaayil inq'a txoo, inq'a at xe' u maar. Atz tira motx juytz' vitoxtanul inq'a vaarko, te kaqaayil inq'a vaarko, inq'a at vi' u maar.

¹⁰Ya'ne toq'sa vet vitoxv aanxel vitrompeeta. Tul yekich elb'en val u mama' tx'umil vatz amlika'. Tul seb'tich toyb'e', eche toyb' xamal. Tul een ko'pik vi' vitoxtanul xaomla a', te kaqaayil inq'a xaomla a'. Atz ko'p at vi' inq'a titz'e-b'al a'. ¹¹Tul a'ich ib'ij u tx'umil «K'ayunchil,» tan tira k'ayb'ix vet vitoxtanul u xaomla a', te kaqaayil u xaomla a'. Tul mamala vet xao! motx kam ta'n u a', tan oqxhich vet ik'ayale.

¹²Ya'ne toq'sa vet vikajv aanxel vitrompeeta. Tul yekich yan vet jalil u q'ij. Atz b'en vet jalil u q'ij s-q'eq, te kaqaayil u q'ij. Atz yekichat yan vet jalil u ich'. Atz b'en vet jalil u ich' s-q'eq, te kaqaayil u ich'. Atz yekichat yan vet inq'a tx'umil. Atz b'en vet vitoxtanul s-q'eq te kaqaayil tx'umil. Echetz s-ti'il ye'xh vet jank'al saq ib'an s-q'iil; atz ye'xh vet jank'al saq ib'an s-aq'b'al.

¹³Ya'ne vil ipal va't u aanxel vatz amlika'. Tul jank'alxh ti' iqu! sich'ini. Tul ech tal s-eche: —¡Txumleb'al, txumleb'al inq'a palsan yolla xao!, inq'a jeqlel vatz tx'ava'! ¡Txumleb'alxh inq'a xao!, inq'a jeqlel vatz tx'ava' toq ib'ane' uva's la' ik'ult inq'a k'axk'o uva' toq ko'poq s-tiib'a uva's toq toq'sat oxva't inq'a aanxel vitrompeeta! —chichich u aanxel.

9 ¹Ya'ne toq'sa vito'v aanxel vitrompeeta. Tul vil tel b'en val u yaab'la aanxel, eche va'q tx'umil. Tul ko'p tuul val u jul uva' ye'l iya'eb'al at b'en. Tul ech iko'p ib'ana, eche tel tzaan va'q tx'umil t-amlika'. Tul aq'ax vet toke-b'al u yaab'la aanxel ti' ijaqax u jul, eche ijaqax inva'q kam tuch' laave ib'ana.^s ²Ya'ne ijaq vet u jul. Tul yekich ja' vet ul mam sib' tuul u jul, eche ija'ul sib' tuul inva'q mam oorno. Tul tira tokb'ix vet ivatz u q'ij ta'n u sib' uva' nikich ija'ul tu jul. Atz tokb'ix vet u kaqiq'. ³Tul ja'ul sak' tuul u jul xo'l u sib'. Tul tira motx pax vet el inq'a sak' vatz u tx'ava'. Ya'ne aq'ax vet ticle'm ti' itxhi't inq'a xao!. Tul ech la' itxhi'ix inq'a xao! ta'n, eche itxhi'on inq'a b'aq jej txoo.

⁴Ya'ne alaxaq vet te inq'a sak' ta'n quB'aal Tiuxh uva' ye'lich la' ik'ux jank'al inq'a txhiko vatz tx'ava'. Ye'l ixaq txhiko la' ik'uxa; atz jitoq ixaq nimla txhaq tze'. Pet a' alax te inq'a sak' uva' a' la'ich ik'axb'isa inq'a xao!, inq'a ye'l tetxhlal quB'aal Tiuxh ato'k tipala.

⁵Tul alaxat te inq'a sak' uva' jit tira la'ich iyatz' inq'a xao!. Pet la'ich kuxh ik'axb'isa tuulb'al o'va'l ich'. Tul echetz ik'axb'isan vitxhi'on, eche vik'axb'isan vitxhi'on inq'a b'aq jej txoo. ⁶Tuulb'aletz vipal inq'a xao! t-inq'a k'axk'o, atz t-inq'a txho'm, tul la' itxhok vet ikame'. Poro ye' la' motx ileq vet u kamchil. Atz la' tatxhvaag ikame'l, poro ye' la' utxh vet ikame'. ⁷Echichetz tilix inq'a sak', eche chej uva' b'anel vet tutxh ti' ib'anax txh'a'o. Atz atichaq ja' val uva' tivi' uva', eche koroona, uva' ooroxhtu'. Tul echichaq ika'y, eche ika'y xao!.^h ⁸Tul atichaq xi'l ivi', eche xi'l ivi' ixoq. Atz echich iyak'il inq'a tej, eche tej b'alam.ⁱ ⁹Tul atich ok kolb'al tzi' taanima, atz kolb'al ti' iqu! uva' txh'itxh-ichxhtu'. Tul echich ivulun inq'a ixich' ti' ixich'ane', eche ivulun iq'ex joloq chej uva' juxumal kare't ta'n ti' ib'anax txh'a'o.^j ¹⁰Atz atich ijej, eche ijej b'aq jej txoo. Tul atich itz'uqen iju' vijej. Tul a' atich t-vijej ik'axb'isal inq'a xao!

tuulb'al o'va'l ich'. ¹¹ Atichetz va'l mam iq'esar inq'a sak' uva' een tzajna'qich tu jul. A'e val u aanxel palsan iyol quB'aal Tiuxh. Tul <Avadoon> ib'ij. Tul <yan-sanal> chich tela'p vib'ij t-quyolb'al, o' inq'a tij imam Israeel. Tul antxh <yan-sanal> chich tela'p paqte tu yolb'al grieegeo, u b'ij <Apolioon>.

¹² A'etz va'l u b'axa txumleb'ale uva' la' ko'p tiib'a inq'a xaal vatz u tx'ava'. Pet ya'n ka'va't inq'a txumleb'al tule' uva' la' ko'p tiib'a inq'a xaal vatz u tx'ava'.

¹³ Ya'ne toq'sa vet vivaqaq aanxel vitrompeeta. Tul vab'i iyolon val u qul xo'l kajva'l inq'a tuk' uva' at t-junun ixobj'al u natxhk'uulab'al, uva' ooroxtu', uva' at vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁴ Tul ech u yol tal u qul te vivaqaq aanxel uva' ya'naqich toq'sat vitrompeeta uva' atich ok tiq'ab' s-eche: —Quxh chit tzaan kajva'l inq'a aanxel, inq'a qitzel ka tzi' u mam xaomla a' u Eeufrates, —xe't u qul. ¹⁵ Tul ex chitpoq vet tzaan kajva'l inq'a aanxel, inq'a tx'eb'o'myich kuxh ti' topoon u oora, atz ti' topoon u q'ij, atz ti' topoon u ich', atz ti' topoon u ya'b' ti' iyatz'ax el vitoxtanul inq'a xaal, inq'a palsan yol, te kaqaayil inq'a palsan yol. ¹⁶ Tul a' vet inq'a aanxel txhaqon laj k'alal miyoon (200,000,000) tatxhul inq'a chej uva' atich ja' vinaq s-ti' b'anolaq txh'a'o. Tul tira vab'i u tatxhul.

¹⁷ Pet echetz vil s-eche ta'n quB'aal Tiuxh, tan vila kam b'anich ta'n inq'a chej tuch' inq'a vinaq inq'a atich ja' s-ti'. Atichetz kolb'alaq tzi' taanima uva' oxva'lenich ika'ye'. Atich kaq, eche xamal tilixe'. Atz atich ti' xay uva' uk'na'q ika'ye', eche u sivan safiirro tilixe', atz eche sib' tilixe'. Atz atich q'an ika'ye' uva' q'olomaany kuxhtu'. Pet inq'a chej, tan echich inq'a ivi', eche ivi' b'alam. Tul a' nikich telu'l titzi' inq'a chej u xamal tuch' sib', atz tuch' xamal uva' q'olomaanxhtu'. ¹⁸ A'etz vet u xamal tuch' sib', atz tuch' u xamal uva' q'olomaanxhtu', uva' nikich telu'l titzi' inq'a chej, yatz'on vitoxtanul inq'a palsan yolla xaal vatz tx'ava', te kaqaayil. ¹⁹ Tul a'etz atich viyak'il inq'a chej titzi' tuch' tijej. Tan ataqich ivi' inq'a ijej. Tan echich vijej inq'a chej, eche kan. Tul nikich motx itxhi' inq'a xaal.

²⁰ K'uxhetz motx ko'p u k'axk'o tiib'a inq'a xaal, inq'a ye' motx kami. Poro tira jitoq motx titz'a tib' ti' ye' ib'anax inq'a ye'b'a'n. Tul jitoq motx itanb'a inatxhk'uulal inq'a demoonio. Atz jitoq itanb'a inatxhk'uulal inq'a itiuxh uva' junt motx ib'ita, inq'a ib'itichla tiuxh uva' ooroxtu', atz inq'a plaataxhtu', atz inq'a vroomsexhtu', atz inq'a sivanxhtu', atz inq'a tze'. Tan jitoq nik tilon inq'a ib'itichla tiuxh; atz jitoq nik tab'ine'; atz jitoq nik ixaone'.¹

²¹ Tul ye' motx titz'a tib' inq'a xaal ti' u yatz'o ib'. Atz ye'at itanb'a inq'a q'ia'm. Atz ye'at itanb'a u yansa ib'. Atz ye'at itanb'a u elaq'.

Uva's tilt Xhun va't u aanxel uva' sib'ichxh iyak'il, iq'omich val u tal u' ta'n

10 ¹ Ya'ne vil tel b'en inva't u aanxel tu amlika', uva' sib'ichxh iyak'il. Tul sutimich ti' ta'n val u su'tz'. Tul atich ja' val u txakmanch'el tiib'a ivi'. Tul echich vivatz, eche vilitz'kab'in u q'ij. Tul echich inq'a ikux, s-taqan, s-toq, eche inva'q xamal uva' seb't toyb'e', atz eche ka'vo'q piraal uva' nik toyb'e'. ² Tul iq'omich val u tal u' tiq'ab'. Tul salpumich vet u u'.

Ya'ne taq' ku' u aanxel u toq, viseb'al, vi' u maar. Pet vimax, tan a' taq'vat ku' tiib'a u tx'ava'. ³ Tul jank'alxh ti' iqul u aanxel sich'ini. Tul eche toq' inva'q

b'alam ib'ana. Ya'etz vet isich'in u aanxel, tul xe't vet juqva't u qul yolon uva' echichxhte toq' raaya. ⁴Ya'etz vet iyolon inq'a qul, tul kol intz'ib'a vet inq'a iyol. Ya'ne ajtxh vab'i iyolon val u qul t-amlika'. Tul ech tal s-ve s-eche: —Ye' la' atz'ib'a inq'a yol uva' qat tal juqva'l inq'a qul uva' qat aab'i. Pet atoq kuxh vet sak'uul, —xe't u qul s-ve.

⁵Ya'ne vil taq't ja' u aanxel viq'ab', viseb'al, t-amlika', u aanxel uva' taq' ku' paq'il toq vi' u maar, atz paq'it toq taq' ku' tiib'a u tx'ava'. ⁶Tul ib'an vet u aanxel va'l iyol vatz quB'aal Tiuxh, u quB'aal Tiuxh uva' itz'lel s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule', u quB'aal Tiuxh, u viinqixsan tetz tx'ava' amlika' tuch' inq'a kam uva' at s-vatz, u viinqixsan tetz u tx'ava' tuch' inq'a kam uva' at s-tuul, u viinqixsan tetz inq'a maar tuch' inq'a kam uva' at s-tuul. ⁷Ma'tetz itanathx vet inq'a q'ij, tul tzitzi la' xe'tik ela'poq vet val u yol uva' muqel kuxh ta'n quB'aal Tiuxh. A'e, uva' ya'n la' ik'utxh vet quB'aal Tiuxh kam b'anel ta'n. Tan a' inq'ae, ib'axab'sa quB'aal Tiuxh talax te inq'a q'exsan tetz viyol. A'etz inq'ae, la' utxh vete t-inva'l q'ij uva' ya'n tule' uva's la' toq'sat vet vijuqv aanxel vitrompeeta.

⁸Ya'ne vab'i iyolon u qul inpaqte t-amlika', antxh uva' yolon s-ve s-b'axa. Tul ech tal s-ve s-eche: —Quxh k'ul u tal u' uva' ile salpumal tiq'ab' u aanxel uva' at opoon paq'il toq vi' u maar, atz paq'it toq at tiib'a u tx'ava', —xe't s-ve.

⁹Ya'ne b'en vet in k'atz u aanxel. Tul val s-te uva' la' taq' u tal u' s-ve. Tul ech tal s-ve s-eche: —il u u' ila! Etxhb'u. Tul oqxh ichi'l toq tok tatzi', eche ta'l kab'. Pet toq k'ayb'oq avuul ta'n, —xe't u aanxel s-ve.

¹⁰Ya'ne ink'ul vet el u u' tiq'ab' u aanxel. Tul vetxhb'u vete'. Tul oqxh ichi'l tok tintzi', eche ta'l kab'. Pet ko'petz vet t-vuul, tul oqxh vet ik'ayal ex ib'ane.^m

¹¹Tul ech va't u yol alax s-ve s-eche: —Tetxhal tel kuxh la' aal inuqul viyol-b'al quB'aal Tiuxh kam uva' nik tal quB'aal Tiuxh see. La' aal te kamxh xoolil, atz te jank'al inq'a mam tenam, atz te jank'al inq'a xool, k'uxh kamxh yolb'alil nik iyolb'e, atz te jank'al inq'a mam iq'esal, —xe't e'l in.

**Uva's tilt Xhun kam uva' ex ib'an ka'va'l inq'a
ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh vatz u tx'ava'**

11 ¹Ya'ne aq'ax val u aj s-ve uva', eche inva'q pajb'al. Tul ech tal val u qul s-ve s-eche: —Nal axh. Tul paj u tostiuxh tetz quB'aal Tiuxh. Atz paj u natxhk'uulab'al uva' at vatz u tostiuxh. Tul atxha jatva'l inq'a xool, inq'a nik natxhk'uulan Tiuxh tuulb'al u tostiuxh uva'a.ⁿ ²Pet viq'analil u tostiuxh, tan til tzij. Ye' la' apaja. Tan aq'el vet ka te inq'a jit tij imam Israeel, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh. Tan tira toq iyansa ka u loq'ola Jerusalem tuulb'al ka'va'l toxk'al (42) ich' ³Tul la' vaq' ticle'm ka'va'l inq'a ootzaqin vetz. Tul la' tal inuqul vinyol. Tul tuulb'al inva'l mil ya'b' tuch' oxlaval to'k'al (1,260) q'ij la' tal vinyolb'al. Tul ato'k qitxhkin saarka oksa'm tetz txumu'm ta'n la' ib'ana.

⁴A'etz nik elka'p ka'va'l inq'a ootzaqin vetz, ka'vi'l inq'a oliivo. Atz antxh nik elka'pun ka'va'l inq'a tatib' txiqub'al uva' at vatz quB'aal Tiuxh, u aj etz u vatz tx'ava'.^o ⁵Oqetz ja'l inva'q la' sa'on ib'anax ye'b'a'n te ka'va'l inq'a ootzaqin vetz, tul yatz'el la' tel ta'n. Tan la' elu'l xamal titzi', tul yek la' isotzsa el

inq'a la' b'anon ye'b'a'n s-te. Echetz xamal la' yatz'on el ja'l uva' la' xe't k'atz inq'a ootzaqin vetz. Tul kamchil tetz ja'l uva' la' kuxh xe't k'atz inq'a ootzaqin vetz. ⁶Tul at ticle'm la' motx ib'ana. Tan a' la' motx alon oq la' utxh iku' jab'al, atzoq ye' la' utxh iku' jab'al tuulb'al inq'a q'ij uva's la' talt viyolb'al quB'aal Tiuxh. Atz at ticle'm paqte la' motx ib'ana, tul la' taq' b'en u a' s-kaq. Atz atat ticle'm paqte la' ib'ana, tul la' iyansa u vatz tx'ava' tuch' yaab'il, atz tuch' kam tel kuxhtu'. Atz a' la' motx sa'on jatpaqul u k'axk'o la' isa' taq'axe'.^p

⁷La' naletz ole'v inq'a ootzaqin vetz ti' talax inq'a inyol, ya'ne la' ja'ul val u yaab'la txoo tuul val u mam jul uva' ye'l iya'eb'al at b'en. Tul la' xe't ti' itxh'a'oil inq'a ootzaqin vetz. Tul la' el iq'ij ta'n u txoo tetxhal iyatz'ta'.^q ⁸Tul a' la' kajk vitxhi'o'l ka'va'l inq'a ootzaqin vetz tinik'a u tenam Jerusaleen uva' tira elna'q t-b'ey sinvat. A'etz vet ib'ij va'n Sodooma tuch' Ejiipto. Tul a' u tename uva' aq'axik ja' quB'aal JesuKriisto vatz kurus. ⁹Tul la' ilix vitxhi'o'l inq'a ootzaqin vetz tuulb'al oxva'l q'ij tuch' nik'a. Tan ye' la' kuyux imuquxe'. Tul la' ilix ta'n jank'al kam kuxh xaoilil; atz la' ilix ta'n inq'a k'uxh kamxh ixa'n'il; atz la' ilix ta'n jank'al inq'a xaoil, k'uxh kamxh iyolb'al; atz la' ilix ta'n jank'al mam tenam s-kaqaayil. ¹⁰Tul mam chii'b'ichil, atz mam txuq'txunchil la' ib'an jank'al inq'a xaoil vatz u tx'ava' ti' vikam ka'va'l inq'a ootzaqin vetz. Tul la' motx ib'an vet inimla q'ij. Atz la' motx taq' tib' ioya s-vatzaqil. A'etz s-ti'il la' motx chii'b'ik vet inq'a xaoil, ti' uva' la' ya' vet vik'axb'isal ta'n inq'a ootzaqin vetz.

¹¹Ya'ne la' pal vet pa'l oxva'l q'ij tuch' nik'a tatin vitxhi'o'l inq'a ootzaqin vetz, tul la' taq' vet quB'aal Tiuxh ixev inpaqte. Tul la' itz'e'v vet ta'n quB'aal Tiuxh. Atz la' txake'v vete'. Tul mam xo'val la' ib'an vet jank'al inq'a la' motx ilon.

¹²Ya'ne la' motx tab'i vet ka'va'l inq'a ootzaqin vetz val u qul uva' oqxh isich'in la' tel b'en tu amlika'. Tul ech la' tal s-te s-eche: «Eja'vaq ul tzitza,» chaq e'li. Tul la'etz palaq vet ja' t-amlika' tuul val u su'tz'. Tul ech ivatz inq'a xaoil, inq'a nikich itxhi'an s-ti', la' ja'aq vet ul t-amlika'. ¹³Tuulb'aletz uva's la' ija'aq vet ul inq'a ootzaqin vetz t-amlika', tul la' pal val u mam kab'naano. Tul tira la' motx jinp tanul otzotz te laval tanul tuulb'al u mam tenam. Tul juq-va'len mil (7,000) xaoil la' motx kam ta'n u kab'naano. Jank'ateletz vet inq'a xaoil inq'a ye' la' motx kami, tul la' motx xo'vaq vete'. Atz la' motx toksa iq'ij u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika', —xe't u qul s-ve.

¹⁴A'etz vika'v txumleb'ale uva' la' ko'p tiib'a inq'a xaoil vatz u tx'ava'. Pet il vet vitoxv txumleb'al ya'n tule' uva' toq ko'poq tiib'a inq'a xaoil vatz u tx'ava'.

Uva's tilt Xhun toq'sat vijuqv aanxel vitrompeeta

¹⁵Ya'ne toq'sa vet vijuqv aanxel vitrompeeta. Tul vab'i vet ivululkab'in lolol inq'a qul uva', a' ixhaakalile. Tul ech nikich motx tal s-eche:

—Jank'alxh inq'a iq'esal inq'a nimla txhaq tenam, inq'a nikich b'anon iq'esalil vatz tx'ava', tan qat oky vet jaq' viq'esalil quB'aal Tiuxh, atz tiq'ab' u Kriisto, vitxajo'm. Tul a' vet u Kriisto la' b'anon iq'esalil s-tiib'a s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule', —chichich inq'a qul.

¹⁶Ya'ne a'etz vet vinaq kajva'l inq'a iq'on ivi', inq'a k'uqlelich tu k'uqe'vb'al vatz quB'aal Tiuxh, motx natxhk'uulan vet Tiuxh, tetxhal ijoqb'a ku' tib' vatz tx'ava' vatz quB'aal Tiuxh. ¹⁷Tul ech motx tal s-eche:

—Toq qaq' ta'ntiuxh see, quB'aal Tiuxh, axh quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkam inva'q tza'l ib'anax savatz, axh quB'aal Tiuxh uva' at axh s-txheel; atz axh, uva' atichxh axh. Tan txheel vet toq ak'utxh u mam aviqle'm tiib'a inq'a xaol, inq'a palsan yol. Tul toq ab'an vet iq'esalil tiib'a inq'a xaol s-kaqaayil. ¹⁸Tul la' ul ivi' inq'a mam tenam see ti' vab'ant iq'esalil s-tiib'a. Tan opoony vet viq'iil aaq't ku' inq'a yol tinuqul ti' inq'a mam tenam. Tul opoonyat vet viq'iil inpaqte ti' aaq't ku' inq'a yol tinuqul ti' inq'a xaol, inq'a kamna'qle. Tul opoonyet vet aaq't u k'axk'o s-tiib'a.

Atz opoonyat vet viq'iil asotzsat el inq'a xaol uva' nik yansan u vatz tx'ava'. Atz opoonyat vet viq'iil aaq't itx'aaq'm inq'a avaq'onvil, inq'a q'exsan tetz vayol, atz te inq'a loq'ola niman eetz, atz te jank'al inq'a k'uxh ye'l tikle'm, atz k'uxh at tikle'm, —chichich inq'a iq'on ivi'.

¹⁹Ya'ne jaqp vet u tatib'al quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'. Tul na'lich vet oka'p val u kaaxha uva' atich ku' vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh s-tuul. Tul litz'-kab'inyichxh vet kotz'ineb'. Atz ib'an vet raaya uva' oqxhich ixhaakalile. Tul vululkab'inyichxh vete'. Tul ib'an vet kab'naano. Atz ku' vet mam saqb'atz.

**Uva's tilt Xhun val u ixoq tuch' val u mama'
yaab'la txoo uva' eela ib'anax tuch' o'an**

12 ¹Ya'ne ajtxh vil itxhej val u mam etxhlal tu amlika' uva' at nik elka'-pun. Tul tira kaeb'al aanima tilixe'. Tan vil val u ixoq uva' sutimich ok val uva' s-ti', uva' eche q'ij. Tul atich u ich' jaq' toq u ixoq. Tul atich ja' val u koroona tivi' uva' atich ok kab'laval tx'umil s-ti'. ²Oyb'altichetz vet u ixoq. A'etz itz'eq vet tich'ilal u ixoq. Tul mam sich'im nikich ib'an ta'n txho'm ti' talal vine'.

³Ya'ne ajtxh vil itxhej inva't u mam etxhlal tu amlika' uva' at nik elka'-pun. Tan vil val u mama' yaab'la txoo, uva' echich, eche o'an, kaqich ti'. Tul juq-va'lenich ivi'. Atz lavalenich ituk'. Tul jununil ivi' atich ja' juunil ikoroona, ti' uva' at tikle'm. ⁴A'etz vijej u mama' yaab'la txoo pal iq'on vitoxtanul inq'a tx'umil vatz amlika', te kaqaayil tx'umil. Tul lumil ko'p inq'a tx'umil vatz tx'ava' ta'n vijej u mama' yaab'la txoo. Tul txake'v vet u mama' yaab'la txoo vatz u ixoq uva' toqna'qich tala vet vine'. Tan a' nikich itx'eb' vet u mama' yaab'la txoo uva', ta'n la'ich alal u ne', tul yek la'ich itxhi'a.

⁵Ya'ne tala vet u ixoq vine'. Tul xaakich u ne'. A'etz u xaak la'ich b'anon iq'esalil tiib'a jank'al inq'a mam tenam s-kaqaayil vatz tx'ava' tuch' k'a'nal, eche va'q mam iq'esal uva' ato'k va'q txh'itxh' b'aara tiq'ab'. Ya'ne vil tiq'ol ja'ul u ne', vine' u ixoq, vatz quB'aal Tiuxh tu amlika' tal uva' k'uqlel quB'aal Tiuxh t-vik'uqe'vb'al tetz iqle'm.'

⁶Ya'ne itz'eq vet tib' u ixoq. Tul yekich vet tu tzaqa tx'ava'. Tan tzitzi b'anich vet tutxh tatib'al u ixoq ta'n quB'aal Tiuxh, ti' uva' la'ich k'uulal u ixoq ta'n inq'a aanxel tuulb'al va'l mil tuch' ka'va'l sieen, atz tuch' oxk'alt (1,260) q'ij.

⁷Ya'netze vil vet tutxh val u mam txh'a'o tu amlika'. Imolichetz tib' u aanxel Me'k tuch' inq'a iaanxel ti' itxh'a'oil u mama' yaab'la txoo, uva' eche o'an. Tul nikich ik'ulelan u mama' yaab'la txoo tuch' inq'a yaab'la iaanxel ti'

u txh'a'o te u aanxel Me'k. ⁸Poro ye'l u mama' yaab'la txoo tuch' inq'a iaanxel ole'v ti' u txh'a'o. Tul tira ye'laqich vet tokeb'al ti' tatin tu amlika' ta'n quB'aal Tiuxh. ⁹Pet tukimich tel b'en u mama' yaab'la txoo, uva' eche o'an, tuch' inq'a iaanxel tu amlika'. Tul k'onimich vet iko'p vatz u tx'ava'. A'etze u mama' kan uva' na'y tzaan tatine', uva' <diaavlo> chich e'li, atz <Satanaas> chich e'l inpaqte. Atz a'e, uva' nik eesan inq'a xao! t-b'ey s-kaqaayil.

¹⁰Ya'ne vab'i val u qul tu amlika' uva', a' ixhaakalile. Tul ech tal s-eche:

—Opoonyetz vet viq'iil vichitp inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh tiq'ab' u xotxhonal. Tan at iyak'il quB'aal Tiuxh ti' toksal viq'esalil, ti' uva', a' vet u Kriisto, viCh'exo'm, la' b'ek'on tiib'a inq'a kam s-kaqaayil. Tan qat tukiliy vet el u xotxhonal uva' q'iil aq'b'al nik ixotxhon te quB'aal Tiuxh ti' inq'a qumol s-niman tetz Jesuus. ¹¹Pet qatetz ole'vy vet inq'a qumol s-niman tetz Jesuus ti' tel iq'ij u xotxhonal. Qatetz motx ole'vi, tan ti' uva', ye' qat ya' ti' ik'uq-b'ataq ik'uul, ti' uva', a' u tel vikaqal JesuKriisto txhoon vipa'v, JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Atz qat ole'v tuch' u talt tib' s-niman tetz Jesuus. K'uxh la'ich motx taq' tib' kamoq, tan tira ye' nikich motx titz'a vet q'ij isaq vatz tx'ava'. ¹²Echetz chiib'oq ex aanxel, jank'al ex, uva' at ex tu amlika', ti' tel iq'ij u mama' yaab'la txoo, uva' eche o'an. Pet koq ex, inq'a xao!, inq'a palsan yol, ex inq'a at ex vatz tx'ava', tan txumleb'alxh evatz. Tan il vet u mama' yaab'la txoo ko'ya'p sexo'l tuch' u mam ik'a'nal, u mama' yaab'la txoo uva' <diaavlo> chich e'li. Tan tootzaqle uva' b'iil kuxh toq ib'an ta'n quB'aal Tiuxh ti' tulb'el inq'a xao!, —xe't isich'in u qul.

¹³B'enetz vet te u mama' yaab'la txoo, uva' eche o'an, uva' k'onimich vet iko'p vatz u tx'ava', tul xe't vet ti' tojqe'la! u ixoq uva' ma'tich talat u ne' xaak.

¹⁴Ya'ne aq'ax vet ka'va'l ixich' u ixoq uva' ixich' mama' xich'. Tul xich'an vet b'en u ixoq vatz u mama' yaab'la txoo, uva', eche kan, atz antxhte uva', eche o'an. Tul sib' yekich vet u ixoq tu tzaqa tx'ava' vatz u mama' yaab'la txoo tal uva' la'ich k'uulalik u ixoq tuulb'al oxva'l ya'b' tuch' nik'a'.

¹⁵Ya'ne elu'l val u a' titzi' u mama' yaab'la txoo, uva' eche kan. Tul toksa b'en ti' u ixoq. Tul b'en vet u a' s-xaomla a'. A'etz vet u a' la'ich pal juxun b'en u ixoq uva' titz'a u mama' yaab'la txoo. ¹⁶Ye'letz u ixoq juxul ta'n u a', tan a' u tx'ava' lotxhon vete'. Tan jaqp vet val u jul tu tx'ava'. Tul yekich vet ku' u a' tuul u jul, u a' uva' elu'l titzi' u mama' yaab'la txoo, uva', eche o'an. ¹⁷Ya'ne lakp vet ik'a'nal u mama' yaab'la txoo, uva' eche o'an, ti' uva' ye' ole'v ti' u ixoq. Tul a' ib'an vet ti', uva', a' la'ich ib'navat vet txh'a'o tuch' jolt inq'a tij imam u ixoq, inq'a nikich niman inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh, atz inq'a nikich niman Jesuus.

¹⁸Tul txake'vetz kuxh vet u mama' yaab'la txoo titzi' u maar.

Uva's tilt Xhun val u q'esal yaab'la txooil maar

13 ¹Ya'ne vil jja'ul va't u mama' yaab'la txoo tuul u maar, iq'esal txooil maar. Tul juqva'lenich ivi'. Atz lavalenich ituk'. Tul jununil ituk' atich

s 12.10 ¿Kam xotxho'mil nik ib'an u Satanaas vatz quB'aal Tiuxh? A' nik tal te quB'aal Tiuxh uva' ye'lich koq la' ikuy quB'aal Tiuxh vipa'v inq'a niman tetz Jesuus. Pet a' nik isa' Satanaas uva', a' koq u k'axk'o la'ich aq'ax s-tiib'a inq'a niman tetz Jesuus ti' inq'a ipa'v. Joov 1.9-11; Sakariias 3.1 t 12.14 Danieel 7.25; 12.7

ja' juunil ikoroona. Tul ech b'ij atich ok ti' junun inq'a ivi' s-eche: «EESAN TETZ IQ'IJ QUB'AAL TIUXH,» chichiche. ²A'etz viq'esal txooil maar uva' echich, eche xu'mi' b'alam vila. Tul echich inq'a toq, eche toq ooso. Tul echich vitz'i, eche itzi' b'alam. Tul sib' ticle'm u q'esal yaab'la txooil maar aq'ax vet ta'n va't u mama' yaab'la txoo, uva' echiche o'an. Tul aq'ax va'l vik'uqe'vb'al s-te ti' ib'ant iq'esalil tiib'a inq'a xaoil uva' nikich motx niman. ³Tul vila uva' ak'o-na'qlich va'l vivi' u q'esal yaab'la txooil maar. Tul tira kam va'l vivi'. Pet itz'e'v inpaqte. Tan nal kuxh tiq'o tib' vivi' u txoo inpaqte. Tul tira kaj taanima jank'al inq'a xaoil vatz tx'ava' ti' tiq'ot tib' vivi' u q'esal txooil maar. Tul motx ok vet b'en inq'a xaoil ti' inimal u q'esal yaab'la txooil maar.

⁴Ya'ne inatxhk'uula vet inq'a xaoil u mama' yaab'la txoo, uva' echiche o'an. A'etz uva'e, aq'on vet ticle'm va't u q'esal yaab'la txooil maar. Tul inatxhk'uula vet inq'a xaoil u mama' yaab'la txooil maar inpaqte. Tul ech motx tal vet s-eche: —Ye'xhab'il inva'q ech, eche u q'esal yaab'la txooil maar. Tul ye'xhab'il inva'q la' pal itxh'a'oin s-vi', —chichichaq vete'.

⁵Tul aq'axat vet ticle'm u q'esal yaab'la txooil maar ti' iyolone' ta'n u mama' iq'esal yaab'la txoo, uva' eche o'an. Tul mam vet yol nikich tal ti' toksat iq'ij s-junal. Atz mam vet yol nikich tal ti' teesal iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul aq'axat ticle'm paqte ti' ib'ant iq'esalil tiib'a inq'a xaoil tuulb'al kuxh ka'va'l toxk'al (42) ich'. ⁶Ya'ne xe't vet u q'esal txooil maar ti' iyolon ti' teesal iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul xe't vet ti' teesal iq'ij vib'ij quB'aal Tiuxh. Atz xe't vet ti' teesal iq'ij u tatib'al quB'aal Tiuxh. Atz xe't vet ti' teesal iq'ij inq'a at tu amlika'. ⁷Tul kuyux vet ib'ant u q'esal txooil maar txh'a'o tuch' inq'a niman tetz Jesuus, tetchal tole'v s-ti'. Tul aq'ax vet ticle'm tiib'a jank'al inq'a va'l kuxh ixa'nil, atz tiib'a jank'al inq'a kamxh xaoil, atz tiib'a jank'al xaoil, k'uxh kamxh yolb'alil nik iyolb'e, atz tiib'a jank'al inq'a mam tenam. ⁸Tul natxhk'uulal vet u q'esal txooil maar ta'n jank'al inq'a xaoil, inq'a vatz tx'ava', inq'a ye'l ib'ij tz'ib'amal tuul u u' tetz q'ij saq k'atz quB'aal Tiuxh, [u u', u tetz JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, uva' yatz'el tela, atz uva' atichxhtu'. A'etz u u'e tal uva' tz'ib'amal vib'ij inq'a niman tetz Jesuus, inq'a tz'ib'amalxh vet ib'ij uva's iivinqixsat quB'aal Tiuxh u vatz tx'ava'].

⁹Ja'letz ex, uva' nik sa'on tootzaqile' kam talax vinyol, tul b'anvaq ya'l ti' ib'en sete.

¹⁰Tul a'etzxh la' ib'anvat inq'a niman vetz ya'l ti' ik'uib'at ik'uul s-vi', atz ti' ikotx't ivatz ti' ipal t-inq'a itza'lal. Tan at inq'a la' ikuy quB'aal Tiuxh itxey-pe', tul la' txeyv vet b'en. Atz at inq'a la' ikuy iyatz'axe', tul la' yatz'ax vet el.

**Uva's tilt Xhun ija'ul va't u mama' yaab'la txoo
tuul tx'ava', iq'esal txooil tx'ava'**

¹¹Ya'ne vil ija'ul va't u mama' yaab'la txoo tuul u tx'ava', iq'esal txooil tx'ava'. Tul ka'va'l ituk' atiche, eche ituk' karne'l. Pet echatichxh iyolon ti' teesal inq'a xaoil t-b'ey, eche u mama' yaab'la txoo, uva' echiche o'an. ¹²Tul mamala kuxh kam nikich ib'an u q'esal txooil tx'ava' tuch' u ticle'm uva' aq'axi. Tul antxh nikich ib'an, eche uva' nikich ib'an u q'esal txooil maar tuch' u ticle'm tiib'a inq'a xaoil. Tul jank'al inq'a xaoil jeqlel vatz tx'ava', natxh-k'uulan vet u q'esal txooil maar, uva' ak'on va'l vivi' uva' tetchichxh ikam ta'n, tul nal kuxh iputzq'e'. ¹³Tul kamaq kuxh mam kaeb'al aanima nikich

ik'utxh u mama' iq'esar yaab'la txooil tx'ava' vatz jank'al inq'a xaoi. Tul ech ivatz inq'a xaoi nikich ib'ane' uva' nik itzaj xamal t-amlika' ta'n, tul yek vatz tx'ava'. ¹⁴Echetz nikich ib'ane' ti' teesal jank'al inq'a xaoi t-b'ey, inq'a jeqlel vatz tx'ava', tuch' inq'a kaeb'al aanima nikich motx ib'ane'. Tul ech ivatz u q'esar txooil maar nikich ib'ane'. Tul ib'ek' vet jank'al inq'a xaoi ti' ib'itix va'l ivatzib'al u q'esar txooil maar uva' tzok'ox s-espaada, tul itz'e'v paqte.

¹⁵Tul kuyux vet itxhej ixev vivatzib'al u q'esar txooil maar. Tul la'ich yolon vete'. Tul la'ich ib'ek' vet iyatz'ax el ja'l uva' ye'lich la' natxhk'uulan. ¹⁶A'etz ib'an vet u q'esar txooil maar uva' jank'al vet inq'a xaoi toksa tetxhlal tiq'ab', viseb'al, atzoq tipala. K'uxh nitxa', k'uxh q'esla aanima, tan ok tetxhlal. Atz k'uxh tx'iol iq'ij, atz k'uxh meeb'a', tan ok tetxhlal. Atz k'uxh inq'a loq'el tok ti' aq'on, atz k'uxh jit loq'el tok ti' aq'on, tan ok tetxhlal. Tan tira va'l xh motx tok tetxhlal. ¹⁷Tul ye'xhab'il inva'q nikich tutxh vet illoq'one', atz ik'ayine' oq ye'l tetxhlal. Pet ta'n xh vet inq'a xaoi nikich tutxh illoq'one', atz ik'ayine', inq'a ok tetxhlal vib'ij u q'esar yaab'la txooil maar s-ti', atz maq u tatxhul vib'ij. ¹⁸Poro a' isa' uva' atxh qootzaqib'al s-b'a'n, atz la' b'en s-qe kam talax u tatxhul vib'ij. Tul la' qutxhab'a qel s-tuul kam nik elka'p u tatxhul u q'esar txooil maar. Tan ant kuxh inq'a atxh uva' nik ib'anb'e inq'a xaoi, a'e inq'a atxh uva'a: 666."

**Uva's tilt Xhun ib'itz o'k'alal tuch' kajva'l toxk'al
mil (144,000) xaoi vatz quB'aal Tiuxh**

14 ¹Xamteletz vete', tul vila uva' txaklich JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, vi' u vitz u Sioon tu tenam Jerusalem. Tul o'k'alal tuch' kajva'l toxk'al mil (144,000) xaoi txh'uyich ti' JesuKriisto. Tul tz'i-b'amich ok vib'ij JesuKriisto tuch' vib'ij quB'aal Tiuxh ti' junun, atz tipala inpaqte." ²Atz vab'iat inva't u qul tu amlika' uva' echichxh ivulun, eche inq'a mam a', atz eche inva'q mama' raaya. Tul echich u qul, eche iq'oox mamala

u 13.18 ¿Kam talax u yol «tatxhul vib'ij» u mam iq'esar yaab'la txooil maar? Atichetz va'l txumb'al nikich ib'anb'e inq'a xaoi ti' itz'ib'al u atxh s-na'yla yol xo'l inq'a griego, atz xo'l inq'a tij imam Israeel. Tan antxh inq'a tz'ib' nikich motx ib'anb'e ti' itz'ib'al inq'a atxh. Atz qal kuxh s-ti', ti' u tz'ib' u «a.» Tan ti' uva' b'axa tz'ib' xo'l jank'al inq'a tz'ib' t-quyol'al, tul «l» chaqetz vet o' s-ti'.

Atz ech txhane u tz'ib' «b.» Tan a'e vikajv tz'ib', tul «4» chaqetz vet o'e s-ti'. Echetz nikich toksal vet tatxhul vib'ij inq'a xaoi ti' kam tatxhul tz'ib' nikich ik'ul tib' s-tuch'. Qal kuxh s-ti' uva' Lu' ib'ij va'q mam iq'esar. Tul 16 nik elka'p tatxhul u «L» xo'l inq'a tz'ib' t-quyol'al. Pet u tz'ib' u «u,» tan a' nik elka'p pun 35 xo'l inq'a tz'ib'. Pet u tz'ib' «,» tan a' nik elka'p pun 42. Tan a' vete viya'eb'al tz'ib'. La'etz qaq' vet ik'ul tib' inq'a atxh, tul a'etz vete u «163542» nik elka'p u tatxhul. Echetz nik elka'p tatxhul vib'ij Lu'e. Echetze u txumb'al uva'e, tan a' ib'ij «germetria» tu kastiiya.

Atetz ka'l inq'a aj txumb'al motx b'anben u qermetriia ti' tiq'ol elu'l tatxhul vib'ij inq'a yaab'la mam iq'esar tu Rooma, inq'a nikich k'axb'isan inq'a tij imam Israeel, atz inq'a niman tetz Jesu, tuulb'al uva's atich Xhun vatz tx'ava'. A' vib'ij inq'a yaab'la mam iq'esar tu Rooma inq'a: Neroon, Vespasiaano, Tiito, Domisiaano. Pet motxetz itxhok inq'a aj txumb'al telu'l u 666, uva' nik tal u versiikulo vajxaqlaval, ti' taq'ax ik'ul tib' inq'a tz'ib' tetz vib'ij inq'a mam iq'esar, tul tira ye' nik ik'ul tib' s-tuch'. Echetz ye' ootzaqimal kam b'ijil nik ik'ul tib' tuch' u 666, atz ja'l ib'ij nik tale'.

v 14.1 ¿Kam talax u tatxhul nik tal tzitza? A' nik ex elka'p, ti' uva' jank'al inq'a niman tetz Jesu, la' kolox vatz u mam k'axk'o uva' la' taq' ku'l quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a palsan yol. Jitetz a' nik tal uva' ta'n koqxh vet u tatxhul s-eche, pet va'l kuxh k'utxhb'al tetz uva' nik tal u atxh tzitza. Ech la' tok etxhlal ti' inq'a xaoi, eche uva' ik'utxh quB'aal Tiuxh te Esekielel. Ech uva'e nik tal t-Esekielel 9.4.

aarpa ta'n q'ool tetz. ³Tul nikich ib'itzle inq'a mamala xao! val u ak'la b'itz vatz quB'aal Tiuxh uva' k'uqlich t-vik'uqe'vb'al tetz ticle'm, atz vatz kajva'l inq'a itz'lich viinqixsa'm, atz vatz inq'a iq'on ivi'. Poro ye'xhab'il inva'q la' txhab'an ib'itzlel u b'itz. Pet ta'n kuxh va'l o'k'alal tuch' kajva'l toxk'al mil (144,000) inq'a xao!, inq'a ma'tich illoq'ox vet el xo'l inq'a xao! vatz u tx'ava', tul nikich tole'v ti' itxhab'al u b'itz. ⁴A'etz inq'ae, ye' qat iyansa tib' tuch' inq'a ye'b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Atz echaq tatin vatz quB'aal Tiuxh, eche txul ixvaak uva' ye'x iyansat tib' tuch' vinaq. Atz a'etz inq'ae, ye' nikich ikaj ti' itxh'uye'v ti' JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. A'etz inq'ae, ib'axab'sa vet quB'aal Tiuxh ich'exex el xo'l jank'al inq'a xao!, inq'a antxh niman tetz Jesus vatz u tx'ava', ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh, atz ti' toksal iq'ij JesuKriisto. Tan echaq vet eche inq'a b'axa ivatz inq'a txhiko uva' nik toksal vatz quB'aal Tiuxh." ⁵Tul ye'l inva'q tz'eqo tzij txhej s-ti' vatz quB'aal Tiuxh. Tan a' ye'l tz'il t-taanxelal vatz quB'aal Tiuxh.

Uva's tab'it Xhun iyolon tzaan oxva't inq'a aanxel

⁶Ya'ne vilat ixich'an inva't u aanxel nik'a amlika', va'l uva' ib'axa te oxva'l inq'a itxhaq quB'aal Tiuxh. Tul nikich ipaxsa pa'l inq'a b'a'nla txhaq yol ti' JesuKriisto uva' k'aqel u q'ij saq ta'n uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al. Tul nikich pal ipaxsa tiib'a jank'al inq'a xao!, inq'a jeqllel vatz u tx'ava'. Tul nikich pal ipaxsa tiib'a inq'a k'uxh kamxh ixa'n!l, atz tiib'a inq'a kam kuxh yolb'alil nik iyolb'e, atz tiib'a inq'a kam kuxh xao!l. ⁷Tul jank'alxh ti' iqu! u aanxel, tul ech tal s-eche: —Xo'voqvaq ex ti' ib'anax u ye'b'a'n vatz quB'aal Tiuxh. Tul oksavaq iq'ij ti' etitz'at etib' ti' u ye'b'a'n. Tan opoony vet viq'iil taq't ku' inq'a yol tinuqul tiib'a inq'a palsan yol vatz tx'ava'. Echetz natxhk'uulavaq Tiuxh, u viinqixsan tetz u vatz tx'ava', atz u viinqixsan tetz u amlika', atz u viinqixsan tetz u maar, atz u viinqixsan tetz titz'eb'al inq'a a' s-kaqaayil, —chichiche.

⁸Ya'ne xamtich vil ipal pa'l vika'v aanxel nik'a amlika'. Tul ech tal s-eche: —;Sotzyetz vet el u mam tenam Vaviloonia! ;Sotzyetz vet el, ti' uva' tan, a'xh qat ib'oqo jank'al inq'a mam tenam ti' teesat tib' t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh! Tan ech qat ib'an, eche va'q ixoq uva' nik ib'ok'tzii va'q vinaq ti' tuk'at q'u'ich ta'l uuva s-tuch' tetz q'ab'a'm uva' sib' iyak'il, tul xamtel qat iyansa vet u ixoq u vinaq, —chichich u aanxel.*

w 14.4 Eeksodo 23.19; 34.22; Leviitiko 23.10 x 14.8 ;Kam nik elka'p u «Vaviloonia», nik tal u versiikulo uva'a? A' nik elka'pun ti' u mam tenam Rooma uva's atich Xhun vatz tx'ava', ti' uva' mamala pa'v nikich ib'an inq'a iq'esal, atz mam pa'v nikich ib'an inq'a xao!, inq'a jedlich s-tuul. Tul kamal txumb'alimal nikich talax ti' jank'al inq'a mam tenam vatz tx'ava' uva' mamala kuxh pa'v nikich motx ib'ane'. Tul nikichetz ipa'vin inq'a aj Rooma ti' ik'axb'isal inq'a niman tetz Jesus, atz ti' ik'axb'isal inq'a tij imam Israeel. Tul echatetzxh uva'e nikich ib'an inq'a aj Vaviloonia ti' ik'axb'isal inq'a tij imam Israeel. Tan kamxh vitxumb'al inq'a Vaviloonia nikich ib'ane', tul echatetzxh uva'e nikich ib'an inq'a aj Rooma. Pet jitetz a' koqxh u Vaviloonia nik tal inq'a yol uva' tzitza.

A' nik tal inq'a yol tzitza, ti' uva' «qat sotzy vete'» Pet ye'le. Tan a' kuxh u aanxel nik b'axab'san talax el visotze'. Tan ya'n nik ex talvat visotz u Vaviloonia tu kapiitulo vajxaqlaval. Eche u yol uva' nik tal ti' vib'oqol jank'al inq'a tenam tuch' u a' uva' nik iq'ab'an xao! ta'n. Tan jit a' koqxh u a' nik q'ab'ansan u xao! nik tale'; pet a' nik ib'ane' uva' nik ib'oqo ti' ib'anax inq'a ye'b'a'n. Tul a' vet u ye'b'a'n nik iyak'in s-xo'l. Tul nikat tiq'o tzaan val u yol ti' u lampaq'il. Pet a' kuxh nik ib'an eela vitxumb'al inq'a aj Rooma tuch' val u lampaq'la ixoq uva' jit k'uqleb' k'uul tatin k'atz itzumel. Tan jit k'uqleb' k'uul koq tatin inq'a aj Rooma k'atz quB'aal Tiuxh.

⁹Ya'ne xamtich vil ipal pa'l vitoxv aanxel nik'a amlika'. Tul jank'alxh ti' iquul u aanxel, tul ech tal s-eche: —Ja'l uva' la' natxhk'uulan u q'esal txooil maar, a'etz u k'axk'o la' ul s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh! Atz ja'l uva' la' natxhk'uulan vivatzib'al, a'etz u k'axk'o la' ul s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh! Atz ja'l uva' la' k'ulun ok u tetxhlal u q'esal itxooil maar tipala, atzoq tiq'ab', a'etz u k'axk'o la' ul s-tiib'a ta'n quB'aal Tiuxh! ¹⁰Tan junt kuxh la' itxhok tul u k'axk'o s-tiib'a, eche la' ib'an va'q xaoal uva' junt la' itxhok tuk'al va'q tz'akab'al ti' iyatz'te'l tib'. Tan mij vet b'ito'q la' itxum quB'aal Tiuxh ivatz ti' taq't tzaan u k'axk'o s-tiib'a, eche nik ib'an va'q xaoal uva' mij b'eeq nik iyuj u q'u'ich ta'l uuva uva' nik tuk'a ti' iq'ab'ane'. Tul b'een o la' tulb'el ta'n quB'aal Tiuxh tu xamal uva' q'olomaanxhtu'. Tul ech ivatz inq'a loq'ola txhaq aanxel, atz ech ivatz JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, la' motx k'axb'isal inq'a xaoal, inq'a la' natxhk'uulan u q'esal txooil maar.^y ¹¹Tul la' k'axb'isal inq'a xaoal tu xamal tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. Tul b'enamen kuxh la' tel isib'el inq'a xaoal. Tul ye'l tilanb'al inq'a xaoal tu xamal la' ib'ana, jitoq s-q'iil, atz jitoq s-aq'b'al. Echetz la' ulb'el inq'a xaoale uva' la' natxhk'uulan u q'esal txooil maar, atz uva' la' natxhk'uulan vivatzib'al, atz uva' la' kuyun tok tetxhlal vib'ij s-ti', —xe't u aanxel.^z ¹²Pet a'etz ib'navat inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh ya'l ti' ye' itanb'at inimal inq'a ib'ek'o'm quB'aal Tiuxh, atz ti' ib'ant ya'l ti' ik'uqe'v ik'uul ti' JesuKriisto.

¹³Ya'ne vab'i inva't u qul uva' ech tal tu amlika' s-eche: —Tz'ib'a u yol uva'a: At vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a niman tetz Jesuus, inq'a la' yat'ax el ti' vinimale', —xe't u qul s-ve.

Tul ech tal viTiuxhil Tiuxh s-eche: —Echxhte. Tan toq ilanoq vet vatz inq'a tza'lla taq'on quB'aal Tiuxh. Tul ti' vet ib'ant inq'a b'anla b'ano'm, tul la' ik'ulvat vet itx'aq'am te quB'aal Tiuxh, —xe't viTiuxhil Tiuxh.

Uva's tilt Xhun imolox vet jank'al inq'a xaoal, inq'a at vatz u tx'ava'

¹⁴Ya'ne vil val u su'tz' uva' oqxh isaqale. Tul k'uqligh val uva' vi' u su'tz' uva' echichxh ika'y, eche alam aanima, uva' ul b'anon ivatzil quB'aal Tiuxh. Tul atich ja' val u koroona tivi' uva' ooroxtu'. Atz atich ok val u txh'itxh' tiq'ab', qolb'al triigo, uva' a'xiyichxh tej.^a ¹⁵Ya'ne vil telu'l inva't u aanxel tuul u tostiuxh uva' tu amlika'. Tul jank'alxh iyak'il u aanxel sich'in te uva' k'uqligh vi' u su'tz'. Tul ech tal s-te s-eche: —Xe'ten vet ti' imolox jank'al inq'a xaoal vatz u tx'ava' ti' taq'ax ku' yol tinuqul s-ti'. Ech ab'an, eche nik iqolox vet tzaan triigo uva' nik iq'anb' vete'. Tan opoony vet viq'iil u molb'al tetz inq'a xaoal, —xe't u aanxel.^b

¹⁶Ya'ne xe't vet uva' k'uqligh vi' u su'tz' ti' imolox jank'al inq'a xaoal vatz tx'ava', eche iqolox triigo tuch' txh'itxh' t-viq'iilil. Echetz tole'v vete ti' imolox el jank'al inq'a xaoal uva' atich vatz u tx'ava'.

¹⁷Ya'ne vil telu'l inva't u aanxel tuul u tostiuxh uva' tu amlika'. Tul atichat ok val u txh'itxh' tiq'ab', uva' a'xiyichxh tej, tzok'b'alich triigo.

¹⁸Ya'ne vil tel tzaan inva't u aanxel k'atz u natxhk'uulab'al uva' tu amlika'. Tul atich tiqle'm tiib'a u xamal uva' nikich toyb' vi' u natxhk'uulab'al. Tul

jank'alxh iyak'il u aanxel sich'in te inva't u aanxel uva' atich ok u txh'itxh' tiq'ab', uva' a'xiyichxh tej. Tul ech tal s-te s-eche: —Xe'ten vet ti' imolox jank'al inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a palsan yol, inq'a toq k'ulun vet u k'axk'o. Ech ab'an, eche itzok'ox tzaan txhaq txh'u'nul uuva tuch' txh'itxh' uva' a'xiyichxh tej, tan q'anb'iy vete', —xe'te.

¹⁹Ya'ne imol vet u aanxel jank'al inq'a xao! vatz tx'ava', inq'a palsan yol. Echetzxh ib'an, eche nik itzok'ox tzaan txhaq txh'u'nul uuva tuch' txh'itxh' t-viq'iilil. Ech ib'an u aanxel, eche nik ex taq'ax ka uuva tal uva' nik patxh'-axik el ta'lil. ²⁰Tul motx k'axb'isal vet ta'n quB'aal Tiuxh tu atib'al uva' niim ate'l. Echetz ulb'el, eche ipatxh'ax inq'a uuva tu atib'al uva' nik patxh'axika ti'e'l u tenam.

Aloq b'axa la' ib'an quB'aal JesuKriisto txh'a'o. Tul mam ikaqal inq'a palsan yol la' xaoni, ech vete va'q mam a' la' ib'an u kaq. Tul sib' vet la' t'ane'vik ja' u kaq, tetxhal ija'p ich'ij jaq' ixhekeema chej. Tul o'laval k'alal (300) kiloo-metro la' xaon u kaq.^c

**Uva's tilt Xhun juqva'l inq'a aanxel tuch' juqva'l
inq'a mam k'axk'o uva' junun toq tule'**

15 ¹Ya'ne ajtxh vil itxhej va't u mam yol tu amlika' uva' at nik elka'-pun. Tul kaeb'al aanima tilixe'. Tan vil juqva'l inq'a aanxel uva' atich juqva't inq'a k'axk'o tiq'ab', uva' itzoqpeb'al vete'. Tan tuch' juqva'l inq'a k'axk'o inq'ae la' taq' quB'aal Tiuxh, la' tzoqpik taq'ax ku' inq'a yol tinuqul ti' inq'a palsan yol vatz tx'ava'.

²Ya'ne vil itxhej va't uva' tu amlika' uva' at nik elka'pun. Tan vil val uva' eche maar uva' oqxhich txilkine, atz yujich tib' tuch' xamal. Tul vil jank'al inq'a ole'v ti' tel iq'ij u q'esal txooil maar. Tul a' txaklichaq tiib'a u txilkin maar, ti' uva' tan, ye' motx inatxhk'uula, atz ye' motx ikuy tok u etxhlal s-ti', atz, ti' uva' ye' motx ikuy tok u tatxhul vib'ij u q'esal txooil maar s-ti'. Tul iq'omichaq iaarpa ta'n uva' aq'ax s-te ta'n quB'aal Tiuxh. Tul a'ich itxa'k viaarpa uva' la'ich motx b'itz ti' quB'aal Tiuxh ti' teesal iq'ij vivatzib'al u q'esal txooil maar. ³Tul nikich motx ib'itzle va'l b'itz tetz chiib'ichil, tetz ole'vchil, eche uva' ib'itz Moisees, u taq'onvil quB'aal Tiuxh s-na'ya. Atz motx toksa iq'ij JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Tul ech nikich motx tal s-eche:

—QuB'aal Tiuxh, jniimxhte inq'a ab'ano'm, atz kaeb'al aanima u tilixe', axh quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkam inva'q tza'l ib'anax savatz; axh, uva' jikxh nik ab'en s-ti'! Tul a'xh nik ab'an vinuqul ti' jank'al uva' nik ab'ane'. Atz a' axh mam iq'esal tiib'a jank'al inq'a tenam vatz tx'ava'.^d ⁴Tul jank'alxh inq'a xao! la' ixo'va ipa'vin savatz, quB'aal Tiuxh. Tul la' motx toksa aq'ij. Tan ta'nxxh axh, uva' mij ta'n inva'q apa'v. Echetz s-ti'ile jank'alxh inq'a xao! s-kaqaayil la' ul ti' anatxhk'uulale', atz s-ti' uva' paqte nik qile' uva' jikxh qat aaq't ku' inq'a yol tinuqul ti' jank'al inq'a xao!, —chichich ib'itz inq'a xao!, inq'a txaklich vi' u txilkin maar.

⁵Xamtichetz vet ti' inq'ae, tul vil vet ijaqp u tostiuxh tu amlika', tetxhal ijaqp u Tatib'al quB'aal Tiuxh. Tul veqlich vet inq'a iyol quB'aal Tiuxh uva'

ijeqb'a ka te vitenam. ⁶Ya'ne vil tel tzaan juqva'l inq'a aanxel tuul u tostiuxh, inq'a iq'omich juqva'l inq'a mam k'axk'o ta'n. Tul ataqich ok toksa'm ta'n uva' b'a'nla liinoichxhtu' uva' ye'l tz'il s-ti'. Tul litz'kab'inyichxhtu'. Tul qitzich ok juunil lepkim tzi' taanima uva' ooroichxhtu', atz echiche k'alub'al.

⁷Ya'ne vil taq't va'l u itz'lich viinqixsa'm juqva'l u koopa, uva' ooroichxhtu', te juqva'l inq'a aanxel. Tul atich inq'a k'axb'ichil s-tuul uva' la'ich taq' quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a palsan yol vatz tx'ava', u quB'aal Tiuxh uva' itz'lel s-txheel, atz tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. ⁸Tul tira mam yol ib'an tu tostiuxh ta'n u nimla tatin quB'aal Tiuxh, atz ta'n u tikle'm quB'aal Tiuxh. Tul noj u tostiuxh ta'n isib'el insieenso, tetxhlal u tatin quB'aal Tiuxh. Tul ye'xhab'il vet inva'q la'ich utxh ipalo'k tuul u tostiuxh. Pet tetxhal tz'eq nalich taq't inq'a aanxel juqva'l inq'a mam k'axk'o, ya'ne la'ich utxh vete'.^e

Uva's tilt Xhun ipeq't ko'p juqva'l inq'a aanxel inq'a k'axk'o

16 ¹Ya'ne vab'i uva' jank'alxh ti' iqu' val uva' elu'l tuul u tostiuxh. Tul ech tal te juqva'l inq'a aanxel s-eche: —B'enoq ex. Tul b'enoq epeq' vet ko'p inq'a k'axk'o tiib'a u vatz tx'ava', inq'a at tuul juqva'l inq'a koopa uva' iq'omal eta'n, —xe'te.

²B'enezet vet u b'axa aanxel, tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o, uva' at tuul u koopa, tiib'a u vatz tx'ava'. Tul yekich ko'p vet val u tx'iila chin, uva' q'o-lomaany kuxhtu', tiib'a u vatz tx'ava'. Atz mamala el vet ul titxhi'o'l inq'a xao'l. Tul tira motx poltx' vitxhi'o'l inq'a xao'l. Tul motx e'pi, jank'al inq'a xao'l uva' atich ok tetxhlal u q'esal txooil maar s-ti', atz inq'a nikich natxhk'uulan vivatzib'al.

³Ya'ne b'en vet vika'v aanxel. Tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o uva' at tuul u koopa tiib'a u maar. Tul yekich b'en vet u maar s-kaq, eche ikaqal inva'q xao'l uva' yatz'el la' tela'. Tul tira motx kam vet jank'al inq'a itz'lich kam inq'a atich xe' u maar.

⁴Ya'ne b'en vet vitoxv aanxel. Tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o uva' at tuul u koopa tiib'a inq'a xaomla a', atz tiib'a inq'a titz'eb'al a'. Tul yekich b'en vet inq'a a' s-kaq.^f

⁵Ya'ne vab'i iyolon u aanxel, u iqatzin tetz inq'a a'. Tul ech tal s-eche:

—QuB'aal Tiuxh, axh, uva' jikxh nik ab'en s-ti'. Atz axh, uva' at axh s-txheel. Atz axh, uva' atxh axh tixe'al. Atz axh, uva' ye'l apa'v. Tul jikxh qat aaq't ku' inq'a yol tinuqul ti' inq'a palsan yol. ⁶Tan qat ak'axb'isal inq'a xao'l, inq'a motx yatz'on el inq'a niman eetz, atz inq'a motx yatz'on el inq'a q'exasn tetz vayol. Echetz s-ti'ile tul kaq vet uva' toq motx tuk'a aa'n. Tul ik'ulelaqetzxhtu', —xe't u aanxel.

⁷Ya'ne vab'i iyolon va't u aanxel tu natxhk'uulab'al. Tul ech tal s-eche:

—Echxhte, quB'aal Tiuxh. Axh uva' ye'xhkam va'q tza'l ib'anax savatz. Tan jikxh nik aaq't ku' u yol tinuqul ti' aaq't inq'a k'axb'ichil. Tul a'xh nik ab'an vinuqul ti' jank'al uva' nik ab'ane', —xe't u aanxel.

⁸Ya'ne b'en vet vikajv aanxel. Tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o uva' at tuul u koopa tiib'a u q'ij. Tul a' vet u q'ij iqatzin itz'e'sal inq'a xao'l tuch' vitz'a'l.

⁹Jank'aletz inq'a xao'l motx tz'e'sal ta'n vimam tz'a'lil u q'ij. Tul tira yoq'ox

vet quB'aal Tiuxh ta'n inq'a xaoL, quB'aal Tiuxh uva' alon taq'ax ko'p inq'a k'axk'o s-tiib'a. Tul jitoq motx titz'a tib' inq'a xaoL t-inq'a ipa'v, atz jitoq motx natxhk'uulal Tiuxh ta'n.

¹⁰Ya'ne b'en vet vito'v aanxel. Tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o uva' at tuul u koopa, tiib'a vixe'al tal uva' nik ib'anvat u q'esal yaab'la txooil maar iq'esalil. Tul mam tokto ok tal uva' nikich ib'anvat u q'esal yaab'la txooil maar iq'esalil. Tul nikich kuxh motx itxhi' vet inq'a xaoL taq' ta'n mam txho'm uva' nikich motx palk vete'.^g ¹¹Tul xe'taq vet inq'a xaoL ti' teesal iq'ij quB'aal Tiuxh tu amlika' ta'n inq'a txho'm ti' vipoltx' vitxhi'o'l. Tul jitoq motx titz'a tib' ti' inq'a ye'b'a'n uva' nikich motx ib'an vatz quB'aal Tiuxh.

¹²Ya'ne b'en vet vivaqaaq aanxel. Tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o uva' at tuul u koopa tiib'a u nimla xaomla a' Eeufates. Tul yekich tzaq vet u a'. Echichetz la' tutxh vet ipale inq'a mam iq'esal tuch' inq'a isol uva' la' tzaj tu tzaeb' q'ij.^h

¹³Ya'ne vil telu'l oxva'l demoonio uva', eche peteq ib'anaxe'. U b'axa demoonio, a' elku'l titzi' u mama' yaab'la txoo, uva' echiche o'an. Pet vika'v demoonio, a' elku'l titzi' u q'esal txooil maar. Pet vitoxv demoonio, a' elku'l titzi' val u q'exsan tetz val u uq'e'yb'al uva' jit inuqul. ¹⁴A'etz vet oxva'l inq'a yaab'la demoonio motx k'utxhun vet inq'a mamala kaeb'al aanima vatz inq'a xaoL. Tul b'en vet inq'a yaab'la demoonio ti' ib'ok'tziil inq'a mam iq'esal inq'a mam tenam. Tul a'etz vet inq'ae nikich ya'lun inq'a mam iq'esal ti' itxh'a'oil quB'aal Tiuxh t-val u q'ij tetz k'axb'ichil uva' alel vet ta'n quB'aal Tiuxh uva's la' ib'ana, u quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkam va'q tza'l ib'anax s-vatz. ¹⁵⁻¹⁶Ya'ne vil vet imolt oxva'l inq'a yaab'la demoonio inq'a mam iq'esal inq'a mam tenam. Tul a' imolvat t-val u tx'ava' uva' Armajedoon ib'ij tu yolb'al evreeo.

Xa'tetze ech nik tal JesuKriisto s-eche: —Tan u vaq'b'eb'al ech la' ib'an, eche taq'b' elq'om uva' ye'xhab'il ootzaqin tetz. Pet inq'a ye'l vet pa'v nik ib'ane', tan at vib'a'n'il quB'aal Tiuxh s-tiib'a inq'a tx'eb'o'my ti' u vaq'b'eb'al. Tan nik ikol tib' vatz u pa'v, eche nik ikolt u xaoL u toksa'm tul ye' la' tz'ilb'i. Tul ye'l pa'v la' txhej s-k'atza uva's la' vaq'b'e'. Tan ch'ixveb'al sinvatx oq la' txhej pa'v s-k'atza, eche va'q xaoL uva' ch'ixveb'al la' tilixe' oq ye'l toksa'm ato'k, —xe't JesuKriisto.ⁱ

¹⁷Ya'ne b'en vet vijuqv aanxel. Tul ex ipeq' vet ko'p u k'axk'o uva' at tuul u koopa tiib'a u kaqiq'. Tul jank'alxh iyak'il val u qul sich'in elu'l tu tostiuxh uva' tu amlika' tal uva' k'uqlal quB'aal Tiuxh. Tul ech tal s-eche: —i'Zzoqqiy vet inq'a k'axb'ichil! —xe'te.

¹⁸Ta'netz kuxh ipeq' vijuqv aanxel vikoopa, tul ul vet kotz'ineb'. Atz ul vet raaya uva' oqxh ixhaakalil ib'ana. Tul vululkab'yichxh vete'. Tul mam ti'nichil ib'an vet u tx'ava'. Tul utxh mam kab'naano uva' ye'xh inpaqx'o'q ib'ana jatq'ix iviinixsal inq'a xaoL vatz u tx'ava'. ¹⁹Tul tira yansal vet u mam tenam ta'n u kab'naano, u mam tenam uva' <Vaviloonia> chich e'li. Tul oxtanlen elk ta'n u kab'naano. Tul echat kuxh ib'ane jolt inq'a tenam vatz tx'ava'. Tan motx jinp vet inq'a toztotz. Echetz nik tilixe uva' ye'l vipa'v jank'al inq'a xaoL, inq'a tu mam tenam Vaviloonia, sotz s-k'uul quB'aal Tiuxh. Tan ti' taq't quB'aal Tiuxh u k'axb'ichil tiib'a inq'a xaoL, inq'a palsan yol, inq'a at t-inq'a mam tenam uva'

«Vaviloonia,» chich e'li. Tul ik'utxh quB'aal Tiuxh vik'a'nal s-te ti' inq'a ipa'-vine', eche taq'ax q'u'ich ta'l uuva uva' yuel tuch' tz'akab'al uva' la' yatz'oni, tul la' aq'ax te inva'q xao' uva' k'aqel vet u kamchil ta'n. ²⁰Tul tira motx sotz vet inq'a tx'ava' ta'n u kab'naano, inq'a atich oka'p tuul u maar. Atz tira ye'l vet inq'a vitz atiche. ²¹Tul ku' vet ul saq b'atz t-amlika' tiib'a inq'a xao' uva's ipeq't ko'p vijuqv aanxel vikoopa. Tul palna'qich talal junun inq'a saq b'atz s-mutx'ul (80) liivra. Tul motx teesa vet inq'a xao' iq'ij quB'aal Tiuxh ti' u mam saq b'atz uva' taq' quB'aal Tiuxh s-tiib'a. Tan mam ye'b'a'n ulb'el inq'a xao' ta'n u nimla vatz k'axk'o uva' ko'p s-tiib'a.

Uva's tilt Xhun ik'axb'isal inq'a mam tenam, inq'a palsan yol

17 ¹Ya'ne ul va'l u aanxel, antxh va'l uva' xo'l juqva'l inq'a aanxel inq'a atich ok juunil koopa tiq'ab'. Tul ech tal u aanxel s-ve s-eche: —Avul tzitza. Tul toq ink'utxh vik'axb'isal inq'a xao' see, inq'a palsan yol, inq'a at tu mam tenam uva' Vaviloonia chich e'li, u tenam uva' mam xao'mla a' nik ipal s-tuul. Tan echaq tatin t-inq'a ipa'v, eche tatin va'q lampaq'la ixoq.^j ²Tan a' u mam tename uva' nik b'ok'tziin jolt inq'a mam iq'esar ti' ib'anax inq'a pa'v, jank'al inq'a mam iq'esar vatz tx'ava'. Tul ech motx iyansat tib' inq'a iq'esar, eche nik iyansat tib' inq'a vinaq k'atz va'q lampaq'la ixoq. Jitetz kuxh ta'n inq'a iq'esar motx iyansa tib', pet ant vet jank'al inq'a xao' motx pa'vin vete'. Tan motx til vet ok tetz k'atz u mam tenam uva'e. Tan nikich motx taq' tib' b'ek'loq ta'n u pa'v, eche nik taq't tib' inq'a vinaq b'ek'loq ti' tuk'at q'u'ich ta'l uuva tetz q'ab'a'm ta'n va'q lampaq'la ixoq, tetxhal topoon ti' teesat tib' t-b'ey s-tuch', —xe't u aanxel s-ve.^k

³Ya'ne ajtxh innatxh eenich vet in tu tzaqa tx'ava' ta'n viTiuxhil Tiuxh. Tul vil val u ixoq uva' atich ja' ti' va't u yaab'la txoo uva' kaqich ti'. Tul mamala tz'ib' atich ok ti' u txoo uva' iq'ij quB'aal Tiuxh nikich teesa. Tul juqva'lich ivi' u yaab'la txoo, atz lavalenich ituk'. ⁴Tul antxh kaqich u toksa'm u ixoq tuch' q'eq moraado. Tul b'eenoo vigelich u ixoq tuch' ooro, atz tuch' inq'a b'a'nla txhaq sivan tetz viqb'al uva' sib' ija'mil. Tul atich ok val u koopa uva' ooroxhtu' tiq'ab' u ixoq. Tul nojna'qichxh u koopa ta'n u q'u'ich ta'l uuva tetz q'ab'a'm. A'etz nik elka'p u q'u'ich ta'l uuva tetz q'ab'a'm jank'al inq'a txoqeb'al k'uulla pa'v, atz jank'al inq'a yaab'la txumb'al b'anel ta'n u ixoq ti' iyansat tib' tuch' inq'a vinaq. ⁵Tul tz'ib'amich ok val u yol tipala uva' at nik elka'pun. Tul ech nikich tal s-eche:

—U MAM TENAM VAVILOONIA, A'E U TXUTX IB'AAL INQ'A LAMPAQ'IL UVA' NIK IB'ANAX VATZ U TX'AVA', ATZ TXUTX IB'AAL INQ'A TXOQEB'AL K'UUL, —chichich u tz'ib'.

⁶Tul vila uva' chiib'iyichxh u ixoq ti' viyatz'ax el inq'a niman tetz Jesuus, atz ti' viyatz'ax el inq'a nik paxsan el inq'a yol ti' Jesuus. Echetz vet nikich ichiib' u ixoq, eche nik ichiib' va'q qab'areel. Tul oqxhich ichiib' ti' ixaon vikaqal inq'a motx taq' tib' yatz'axoq el. Viletz kuxh vet u ixoq uva'e, tul tira sotz ink'uul ta'n.

⁷Ya'ne ech tal u aanxel s-ve s-eche: —Ye' kuxh sotz ak'uul te u ixoq. Tan toq val inuqul u yol see ti' u ixoq, atz ti' u yaab'la txoo uva' iqamal u ixoq ta'n,

u txoo uva' juqva'len ivi', atz lavalen ituk'. ⁸U txoo uva' qat eela, tan atiche, poro ye'l vet s-txheel. Pet aloq a' la' ja'k vet ul u txoo tuul val u mam jul uva' ye'l iya'eb'al at b'en, uva's la' titz'e'v vet inpaqte. Tul tira la' sotz ik'uul inq'a xaal vatz u tx'ava' ti' tilt itxhej u txoo inpaqte, u txoo uva' atiche, atz ye'lich vet tinjolol q'ij. Pet aloq tetxhal la' isotsza el quB'aal Tiuxh u txoo uva'e. Tul la' motx ok vet b'en jank'al inq'a xaal ti' u txoo, inq'a la' sotz ik'uul. A'etz la' sotz ik'uul inq'a ye'l ib'ij tz'ib'amal tuul u u' tetz q'ij saq k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a jit yekich itxaj quB'aal Tiuxh uva's iviinqixsat u vatz tx'ava'.¹

⁹Jank'al inq'a yol, inq'a qat ink'utxh see, tan tuch' u tootzaqib'al inq'a xaal, tul la' b'enk s-te kam nik elka'pun. A'etz nik elka'pun juqva'l vivi' u yaab'la txoo, juqva'l vitz. A'etz nik elka'pun u ixoq uva' k'uqlel tiib'a inq'a vitz, u mam tenam uva' at tiib'a inq'a vitz; a'e u mam tenam Vaviloonia. ¹⁰Atz a'at nik elka'pun juqva'l vivi' u txoo, a'e juqva't mam iq'esal inq'a tenam. Tul o'va'x inq'a mam iq'esal pale'l te juqva'l. Va'tetz nik b'anon iq'esalil s-txheel. Pet ya'netz vijuqv mam iq'esal tule'. A'e, uva' toqat b'anon iq'esalil. La'etz ul vete', tul ye'xh jank'at q'ij la' ib'an vatz u tx'ava'. ¹¹Ya'ne la' ul vet vivajxaq iq'esal. Tul echat kuxh inq'a kantxhaqla txumb'al la' ib'an, eche vitxumb'al juqva't inq'a mam iq'esal inq'a tenam, inq'a ma't tel vet el siq'esal. Pet quB'aal Tiuxh la' sotzsas el. A'etz nik elka'pe u yaab'la kaqi' txoo uva' atiche, atz ye'l vete'.

¹²Pet laval inq'a tuk', inq'a qat eela, tan a'etz nik elka'pun ti' laval mam iq'esal uva' ye'x xe'toq ti' ib'anax iq'esalil xo'l inq'a tenam. Tul toq ik'ul tikle'm te u yaab'la kaqi' txoo. Tul jit sib' q'ij la' ik'ulvat. Atz jit nima tel koq q'ij la' b'en ib'anvat. Pet nal kuxh toq motx ik'ul tikle'm ta'n u yaab'la kaqi' txoo ti' ib'anax iq'esalil.^m ¹³Tul va'l kuxh titz'ab'al laval inq'a mam iq'esal la' ib'ana. Tul la' motx taq' viq'esalil, atz inq'a tikle'm, te u yaab'la kaqi' txoo. ¹⁴Tul la' motx ib'an vet txh'a'o tuch' JesuKriisto uva' ech tilix, eche chelem karne'l. A'etz JesuKriisto uva' ech tilix, eche chelem karne'l, la' ole'v ti' teesalaq iq'ij. Tan a'e, uva' palna'q tikle'm tiib'a inq'a b'aala. Atz a'e u mam iq'esal tiib'a inq'a mam iq'esal. Jank'aletzxh inq'a xaal, inq'a la' txh'uye'v ti' JesuKriisto uva' ech tilix, eche chelem karne'l, tan a'etz inq'a xaole, inq'a sa'el vete'; atz inq'a ch'exel vete'; atz inq'a k'uqleb'xh k'uul tatin s-k'atza, —xe't u aanxel s-ve.

¹⁵Ya'ne ech va't u yol tal u aanxel s-ve s-eche: —Pet inq'a xaomla a' uva' k'uqlel u lampaq'la ixoq s-vi' qat eela, tan a' nik elka'pun ti' inq'a kam kuxh xaalil, atz ti' inq'a mam xaal, atz ti' inq'a mam tenam, atz ti' inq'a xaal, inq'a kam kuxh yalb'alil nik iyolb'e. ¹⁶Pet laval inq'a ituk' u yaab'la kaqi' txoo uva' qat eela, inq'a a' nik elka'pun laval inq'a iq'esal. Tan antxhte inq'a la' txhi'an ti' u lampaq'la ixoq uva'e. A' nik elka'pun uva' la' motx itxhi' tib' inq'a iq'esal ti' inq'a xaal, inq'a jeqlel tu tenam uva'e. Tul tira la' aq'ax vet ka u ixoq s-junal ta'n inq'a iq'esal. Tul tira ye'l vet toksa'm u ixoq la' ib'an ta'n. Tul a'l la' itxhi-'ix vet vitxhi'o'l u ixoq ta'n. Tul la' tz'e'sal el s-xamal. A'etz nik elka'pun uva' b'eenno la' tulb'el u tenam ta'n inq'a iq'esal, atz tetxhal la' motx tz'e'sal ta'n. ¹⁷Tan antxh quB'aal Tiuxh la' oksan t-taanima inq'a mam iq'esal ti' ib'anax kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh ib'anaxe'. Tan la' motx ib'an vet laval inq'a mam iq'esal eela iyol ti' teesal el inq'a xaal, uva', a'e u ixoq. Tul la' motx taq'

inq'a ticle'm te u yaab'la kaqi' txoo, tetxhal itzoqp ela'pun kam uva' alel ta'n quB'aal Tiuxh. ¹⁸ A'etz nik elka'pe u ixoq uva' qat eela, a'e u mama' tenam Vaviloonia, uva' nik b'anon iq'esalil tiib'a inq'a mam iq'esal vatz u tx'ava', —xe'te.

Uva's tilt Xhun isotszal el u mam tenam Vaviloonia

18 ¹ Ma'tichetz vilt vet inq'ae, ya'ne vil iku'l inva't u aanxel t-amlika' uva' sib'ichxh ticle'm. Tul yekich txiqu'l vet u vatz tx'ava' s-kaqaayil ta'n vilitz'kab'ine'. ² Tul jank'alxh ti' iqu'l sich'ini. Tul ech tal s-eche:

—¡Toqetz eloq vet iq'ij u mam tenam Vaviloonia! ¡Toq eloq vet iq'ij! Tul toq b'enoq vet s-tatib'al demoonio. Atz toq b'enoq vet s-kolb'al tib' jank'al inq'a yaab'la demoonio. Atz toq b'enoq vet s-tatib'al jank'al inq'a yaab'la txhaq xich'omla txoo, inq'a txoqeb'al k'uul tilixe'.³ Tan jank'alxh inq'a mam tenam vatz tx'ava', tan a' qat motx b'enk vet ik'uul ti' inq'a tx'ijb'al q'ij, atz ti' uva' jitxh Tiuxh, eche uva' nik ib'an inq'a mam tenam uva' Vaviloonia chich e'li. Tul k'uxh inq'a mam iq'esal inq'a tenam, tan echat kuxh uva'e qat motx ib'ane. Tul k'uxh inq'a yakol k'a'y, tan qat motx b'eny vet s-tx'iol iq'ij ta'n jank'al inq'a kam qat motx ijiq'b'a inq'a xao'l, atz ta'n inq'a qat motx tatxhva inq'a xao'l ti' ib'en s-b'a'n inq'a tatine'. Tan jank'alxh u tenam tuch' inq'a mam iq'esal, atz tuch' inq'a yakol k'a'y, tan qat motx teesa tib' t-b'ey vatz quB'aal Tiuxh, eche nik ib'an va'q vinaq uva' nik ib'ok'tziil ta'n va'q lampaq'la ixoq ti' tuk'al a' uva' la' q'ab'an ta'n, tul tetxhal iyansat vet tib' u vinaq tuch' u ixoq, —xe't u aanxel s-ve.⁴

⁴ Ya'ne vab'i iyolon tzaan inva't u qul t-amlika'. Tul ech tal s-eche:

—Ex intenam, eloq el ex t-inq'a mam tenam uva' Vaviloonia, chich e'li. Tul ye'l ex la' b'oqol ex ti' ib'anax inq'a pa'v. Echetz ye' la' epale tuul inq'a k'axk'o uva' toq motx palka'.⁵ Tan pay vet ivi' ipa'vin inq'a mam tenam vatz quB'aal Tiuxh. Tul tetxhal toq taq' vet ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul ti' inq'a tenam inq'ae. Echetz nik qilte uva' ye'l vipa'v u mam tenam Vaviloonia nik isots s-k'uul quB'aal Tiuxh, —xe't u qul te vitenam quB'aal Tiuxh.

⁶ Ya'ne ech tal vet u qul te inq'a aanxel s-eche: —Aq'vaq ich'exel ti' inq'a mam tenam Vaviloonia, eche uva' ulb'el jolt inq'a xao'l ta'n. Tul a'l ka'paqul palna'q vet la' etulb'et, ti' uva' ulb'el jolt inq'a xao'l ta'n, eche va'q xao'l uva' la' b'oqon imol ti' q'ab'a'm, tul ka'paquletz vet la' q'ab'ansal uva' la' b'oqon vimol ti' q'ab'a'm. Tul antxh u koopa tetz pajb'al la' b'anb'el s-ti'.⁷ Tan ti' uva' qatxh motx ipalsal ik'uul ti' taq't b'en tib' s-nim, atz, ti' uva' qatxh motx ipalsal ik'uul ti' ib'ant u tatxha'v vitxhi'o'l, echetz s-ti'il b'eeno ek'axb'isa-ta'. Tul b'eeno etulb'eta'. Tan ech nik tal u mam tenam t-taanima s-eche: «Iq'esal tenam vatine', eche ik'uqe'v inva'q ixoq t-vik'uqe'vb'al uva' mam iq'esal t-inva'q mam tenam. Tul jit in inva'q txakay ixoq uva' nik isa'on kam tetz s-te. Atz ye'l paqul la' oq' in, eche nik toq' va'q txakay ixoq,» chich inq'a mam tenam.

⁸ Tul ti' kuxh uva' nik motx taq' b'en tib' s-nim, tul ye' kuxh taqla la' opoon inva'l q'ij, tul la' ul inq'a mam k'axk'o s-tiib'a. Tan la' ul mam va'y s-tiib'a. Atz

la' ul mam oq'el tiib'a inq'a xao!, inq'a at t-inq'a mam tenam inq'ae. Tul la' ul kamchil s-tiib'a. Atz la' tz'e'sal el ta'n mam xamal. A'etz u k'axb'ichile uva' la' taq' quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a palsan yolla mam tenam. Tan sib' iyak'il quB'aal Tiuxh ti' taq'ax inq'a k'axk'o tiib'a inq'a mam tenam inq'ae, ti' taq'ax ich'exel ti' vipa'vine'.⁹

⁹Tan jank'al inq'a mam iq'esar vatz u tx'ava' qat motx ipalsal ik'uul ti' ib'anax jank'al uva' qat motx tatxhva ib'anaxe'. Tan tira josq'ilxh vet s-vatz tuch' inq'a nik motx ib'ane', eche nik ib'an va'q vinaq uva' josq'il vet uva' nik ib'an s-vatz tuch' va'q lampaq'la ixoq. Tul il vet vik'axk'oil toq motx tile', atz toq motx oq'oq vete'. Tul toq motx k'ayunoq uva's toq tilt tel isib'el vitenam uva's seb't vet itz'e'a'. ¹⁰Tul niim kuxh la' motx txake'vk vet tzaan inq'a mam iq'esar ti' tilix vik'axb'isal u mam tenam. Atz niimetx vet la' motx saqink tzaan, tan a' la' motx ixo'va vet itz'e'salaq el tuulb'al u mam tenam. Tul ech la' motx tal vet s-eche:

«[Txumleb'al, txumleb'al u mam tenam Vaviloonia, u mam tenam uva' mam yol tatine' nik inatxhe'. Tul ye' kuxh taqla qat ul val u mam k'axk'o s-tiib'a!]» chaq vet inq'a iq'esar.⁵

¹¹Tul echat kuxh toq motx toq' inq'a yakol k'a'ye; tan toq motx k'ayunoq ti' tilt visotze'l inq'a tenam inq'ae. Tul ye'xhab'il vet inva'q la' loq'on tel inq'a ik'a'y. ¹²Ye'xhab'iletz vet la' loq'on inq'a k'a'y inq'ae: Inq'a ooroxhtu'; atz inq'a plaataxhtu'; atz inq'a b'a'nla txhaq sivan tetz viqb'al uva' sib' ija'mil; atz inq'a b'a'nla txhaq b'u'q uva' liinoxhtu'; atz inq'a b'a'nla txhaq b'u'q uva' sedaliina moraado ika'ye' tuch' inq'a kaqko ika'ye'; atz tuch' jatvatzul inq'a aq'in tze' uva' oqxh itx'umale; atz kamaq tel kuxh inq'a kam uva' b'itel tuch' b'aq; atz kamaq tel kuxh inq'a kam b'itel tuch' aq'in tze' uva' ja'naq ija'mil; atz tuch' inq'a kam uva' nik ib'itix tuch' koovre; atz inq'a nik ib'itix tuch' txh'itxh'; atz inq'a nik ib'itix tuch' b'a'nla sivan tetz viqb'al otzotz uva' sib'xh ija'mil; ¹³atz inq'a b'a'nla tx'umb'isab'al, atz inq'a kaneela, atz inq'a insieenso, atz ta'lil u tze' miira, atz tuch' nimavatztx'umb'isab'al, atz inq'a q'u'ich ta'l uuva, atz inq'a aseete, atz inq'a b'a'nla ariina, atz inq'a triigo, atz inq'a karne'l, atz tuch' inq'a iqtz'omla txoo, va'k, chej, atz tuch' inq'a kare't, inq'a a'l nik ijuxul ta'n chej, atz tuch' jank'al inq'a xao!, inq'a nikich motx ik'ayi ti' tok ti' aq'on.

¹⁴Tul ech la' motx tal vet inq'a yakol k'a'y s-eche: «Jank'alxh inq'a kam uva' nikich motx tatxhva inq'a xao!, tan sotzy vet el s-vatz. Atz jank'alxh inq'a kam uva' josq'ilichxh s-vatz, atz inq'a mam yol tilixe', tan ye'l vet inpaqt la' tila, atz ye'xh tal vet la' ileqvat,» chaq inq'a yakol k'a'y.

¹⁵Tul la' motx txumun inq'a yakol k'a'y. Atz la' motx oq' vete'. Tan tetxhal motx b'en s-tx'iol iq'ij ta'n inq'a mam tenam. Aya'letz inq'ae la' kuxh motx txake'v vet tzaan s-naatxh ti' tilix vik'axb' inq'a mam tenam, tan a' la' motx ixo'va vet itz'e'sale'. ¹⁶Tul ech la' motx tal vet s-eche:

«[Txumleb'al, txumleb'al u mam tenam Vaviloonia! Tan ye'l vet b'a'nla txhaq kam la' opoon s-xo'l, eche inq'a b'a'nla txhaq oksa'm uva' b'a'nla txhaq liino uva' moraado ika'ye', atz tuch' inq'a kaqko ika'ye'. Atz ye' la' motx iviq vet tib' tuch' kam uva' ooroxhtu', atz tuch' kam uva' b'a'nla txhaq sivan. ¹⁷Tan jit nimal koq q'ij qat sotzke'l jank'al inq'a imam tx'ijb'al q'ij inq'a tenam ta'n quB'aal Tiuxh,» chaq inq'a yakol.

Tul echat kuxh la' itxumun jank'al inq'a xaol, inq'a kam kuxh aq'onil nik ib'an vi' u maar; atz jank'ale inq'a q'i'ol vaarko vi' maar, atz jank'ale inq'a ato'k tuul inq'a vaarko, atz jank'ale inq'a sol, inq'a nik ib'en t-inq'a vaarko. Tan niimat kuxh la' motx saqink vet tzaan uva's la' motx tilt itz'e'sal el inq'a tenam inq'ae.

¹⁸Tul la' motx til vet tel isib'el vitz'e' inq'a mam tenam. Tul la' motx sich'ini. Tul ech la' motx tal s-eche: «jA'xh mam yol itz'e' vet el inq'a tenam inq'ae. jTxumleb'alxhtu'! Tan jye'l inva'q tenam ech tx'ijb'al iq'ij eche tx'ijb'al iq'ij inq'a mam tenam inq'a qat tz'e'y vete'!» chaqaq vete'. ¹⁹Tul la' motx txumun inq'a xaol, inq'a nik taq'onv vi' u maar. Atz la' motx oq' vete'. Tul la' motx taq' vet ja' poqoq tivi' tetxhlal vitxumune'. Tul ech la' motx tal vet isich'in s-eche: «jA'xh mam yol itz'e' u tenam uva'e! Tan ib'a'n'il u tx'ijb'al iq'ij u tename uva'e, tul il o' qat b'eny vet o' s-tx'iol iq'ij ta'n. Tul nal kuxh qat isotze'l u mam tenam s-kaqaayil!» chaqaq vete', —xe't u aanxel.^t

**Uva's talt u aanxel uva' la' chiib' vet inq'a niman tetz
Jesuu's ti' visotze'l inq'a tenam, inq'a palsan yol**

²⁰Ya'ne vab'i va't u qul tu amlika'. Tul ech tal s-eche: —Chiib'oqvaq vet ex ti' visotze'l u tenam uva'e, jank'al ex, uva' een ex tu amlika', atz jank'al ex inq'a niman tetz Jesuu's, atz ex inq'a apoostol, atz ex inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan qat taq'l vet quB'aal Tiuxh u k'axk'o tiib'a inq'a mam tenam, inq'a motx k'axb'isan ex. Tan qat taq'l quB'aal Tiuxh jab'istee u k'axk'o uva' ik'ulel vet la' tatxhi, —xe't u qul.^u

²¹Ya'ne vil va't u aanxel uva' sib'ichxh iyak'il. Tul tiq'o tzaan val u sivan uva' sib'ich ich'ije' echich ib'anax, eche inva'q mama' che'b'al. Tul ilumi ko'p xe' u maar. Tul ech tal u aanxel te u mam tenam s-eche:

—Kametzxh uva' qat isotz ku' u sivan jaq' u maar, tul echatetzxh la' ulb'el isotzsal ele u mam tenam Vaviloonia. Tul ye'l inpaqt la' ilix ivatz u mam tenam uva'e.^v ²²Atz ye'l inpaqt la' ab'il tutxh b'itz ta'n xaol. Atz mij vet inva'q kam la' oq'sali, k'uxh aarpa, atz jitoq inva'q aj, atz jitoq inva'q trompeeta. Atz jitoq la' atin vet b'itolaq tetz kam tuul u mam tenam uva'e. Atz jitoq la' ab'il vet iti'n inva'q che'b'al s-tuul.^w ²³Atz jitoq la' ilix vet itxiqun tzaan inva'q txiqub'al tuul u mam tenam uva'e. Atz jitoq la' ab'il vet inva'q chelem xaak ti' iyolb'et chi'la txhaq yol te inva'q u chelem ixvaak. Atz jitoq la' ab'il vet inva'q chelem ixvaak ti' iyolb'et chi'la txhaq yol te inva'q u chelem xaak. Tan qat ib'ok'tziil vet ex inq'a mam yakol ti' isotzsal ek'uul. Echetz qat tok vet etanimae ti' inq'a tx'ijb'al q'ij tetz inq'a mam yakol. Tan jank'al ex inq'a tenam qat b'eny ek'uul ti' tatxhval inq'a tx'ijb'al iq'ij tetz vatz tx'ava'. Echetz qat motx teesale inq'a tenam t-b'ey ta'n inq'a mam yakol, eche uva' nik ib'an inva'q aj q'ij ti' isotzsal ik'uul inq'a xaol.^x ²⁴Tul toqetz sotzoq el u tenam uva'e, ti' uva' qat iyatz' inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Atz toq sotzoq, ti' uva' iyatz'e'l inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh. Ti'etz vet jank'al vikaqal inq'a niman tetz quB'aal Tiuxh uva' qat ixaonsa, tul toq ulk vet u k'axb'ichil s-tiib'a, —xe't u aanxel.^y

t 18.19 Esekielel 27.25-36 u 18.20 Jeremias 51.48; Apokaliipsis 6.9-11

v 18.21 Jeremias 51.63-64; Esekielel 26.12 w 18.22 Esekielel 26.13 x 18.23 Jeremias 25.10

y 18.24 Jeremias 51.49

**Uva's tab'it Xhun inatxhk'uulal Tiuxh tu amlika'
ta'n u mam tenam, inq'a niman tetz**

19 ¹Ma'tichetz vab'it vet inq'a yol inq'ae, tul jank'alxh ti' iqu val u mam tenam nikich isich'in tu amlika'. Tul vab'i uva' ech nikich motx tal s-eche:

—iQoksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh!, tan a' u quB'aal Tiuxhe qat eesan el o' t-inq'a mam txumleb'al. Echetz qoksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh. Tul qaq'vaq b'en s-nim, tan ye'xhkam va'q tza'l ib'anax s-vatz. ²Tul qoksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh, tan jikxh u quB'aal Tiuxh. Atz a'xh nik ib'an vinuqul ti' taq'ax u k'axk'o tiib'a inq'a ik'ulelxh la' aq'ax s-tiib'a. Qatetz taq' quB'aal Tiuxh u k'axk'o tiib'a u palsan yolla tenam Vaviloonia, ti' uva' qat ib'oqo jolt inq'a tenam tuch' vikantxhaqla txumb'al, eche nik ib'ok'tziit va'q lampaq'la ixoq va'q vinaq ti' teesat tib' t-b'ey s-tuch'. Qatatetz taq' quB'aal Tiuxh ich'exel s-tiib'a, ti' uva' qat motx xeon ikaqal inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh ta'n, —xe't u mam tenam.²

³Ya'ne vab'i viqu u mam tenam paqte. Tul ech tal s-eche:

—iQoksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh! —chichich u mam tenam.

Tan inuqulxhte uva' nik ib'an quB'aal Tiuxh. Tan qat taq' k'axb'ichil tiib'a inq'a palsan yol, tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'. A'etz nik elka'pe visib'el u k'axb'ichil uva' nik taq' u quB'aal Tiuxh s-tiib'a.⁴

⁴Tul motx qaje'v vet vinaq kajva'l inq'a iq'on ivi' tetxhal iko'paq ivatz t-tx'ava'. Atz inatxhk'uula vet Tiuxh uva' k'uqlel t-vik'uqe'vb'al tetz iqle'm. Tul echat kuxh ib'an kajva't inq'a itz'lich viinqixsa'me. Tul echaq nikich motx tal s-eche:

—Antxhte uva' nik etale'. Qoksavaq iq'ij quB'aal Tiuxh, —chichichaqe.

⁵Ya'ne vab'i iyolon tzaan va't u qul tal uva' k'uqlich quB'aal Tiuxh. Tul ech tal s-eche:

—iNatxhk'uulavaq u quB'aal Tiuxh, jank'al ex, ex inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh, atz ex inq'a nik exo'v ti' ib'anax u pa'v s-vatz, atz k'uxh ex, inq'a at etiqle'm, atz kuxh ex, inq'a ye'l etiqle'm! —xe't u qul.

⁶Ya'ne vab'i inq'a qul uva', eche ivulun mam tenam, atz eche ivulun inva'q mam a', atz eche toq' raaya. Tul ech nikich tal s-eche:

—iQoksavaq iq'ij u quB'aal Tiuxh! Tan a' u quB'aal Tiuxh nik b'anon iq'e-salil xo'l inq'a tenam s-kaqaayil, u quB'aal Tiuxh uva' ye'xhkam inva'q tza'l ib'anax s-vatz.⁷ Tul jchiib'oqvaq o' s-qukaqaayil! Atz jtxuq'txunoq o' s-qukaqaayil! Atz jqoksavaq iq'ij u quB'aal Tiuxh! Tan opoony vet viq'iil uva' toq atinoq vet JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, s-b'enamen tuch' inq'a niman tetz, inq'a ye' qat motx kuyun ipa'vin vatz quB'aal Tiuxh, eche la' itz'alon va'q chelem xaak tuch' va'q chelem ixvaak uva' b'eenno vet b'anel tutxhe'. ⁸Tan quB'aal Tiuxh qat aq'on te inq'a niman tetz vib'en s-b'a'n s-vatz, atz vijetxhte'l tib' k'atz pa'v. Tul kuyel vet vipa'v qat ib'ana. Echetz qat taq'ax vet val u b'a'nla oksa'me s-te uva' b'a'nla liinoxhtu', atz litz'kab'inyxhtu', atz uva' ye'l tz'il s-ti', eche la' iviqix va'q ixvaak tuch' b'a'nla txhaq oksa'm. Ti'etz uva' qat taq' b'en quB'aal Tiuxh inq'a niman tetz s-b'a'n s-vatz, inq'a jetxhel vet el tib' k'atz pa'v, tul a'etz nik ib'an vet inq'a b'a'nla b'ano'm, —xe't u qul.

Tan a' nik elka'pun u b'a'nla liino ti' inq'a b'a'nla ib'ano'm inq'a niman tetz Jesuus.

Uva's tab'it Xhun inq'a yol ti' tutxh val u tx'ix ti' val u tz'alo'm

⁹Ya'ne ech tal u aanxel s-ve s-eche: —Tz'ib'a u yol uva'a: At vib'a'n'il quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao' uva' b'ek'el vet ti' tatin s-b'enenamen tuch' JesuKriisto uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Tan ech toq ib'an, eche ib'anax va'q tx'ix s-ku'eb'al q'ij ti' itz'alón va'q chelem xaak tuch' va'q chelem ixvaak, —xe't u aanxel.

Ya'ne vab'i iyolon u aanxel paqte. Tul ech tal s-ve s-eche: —A'etz viyol quB'aal Tiuxhe uva' inuqulxhtu', —xe't u aanxel s-ve. ¹⁰Ya'ne qael inku' vatz u aanxel, tetxhal iko'p invatz t-tx'ava' ti' inatxhk'uulale'.

Tul ech tal s-ve s-eche: —Ye'l in la' anatxhk'uula in, tan ant kuxh in va'l taq'onvil quB'aal Tiuxh, eche axh. Latz ant kuxh in va'l niman tetz Jesuus, eche inq'a ye' nik motx tanb'an inimal inq'a yol uva' tal ka JesuKriisto. Pet a' quB'aal Tiuxh anatxhk'uula. Tan echat kuxh nik taq'onv viTiuxhil Tiuxh t-taanima inq'a niman tetz Jesuus, eche uva' nikich taq'onv viTiuxhil Tiuxh t-taanima inq'a q'exsan tetz viyol quB'aal Tiuxh. Tan a' nik motx tale' uva', a' u Kriistoe u Jesuus, —xe't u aanxel.

Uva's tilt Xhun uva' atich ja' quB'aal Jesuus ti' val u saqi' chej, tul a' quB'aal Jesuus ole'v ti' tel iq'ij ka'va'l inq'a yaab'la txoo

¹¹Ya'ne vila uva' jaqlích vet u amlíka'. Tul vil va'l u saqi' chej. Tul a'ich ib'ij uva' atich ja' ti' u chej, <Jíkhxhtu',> atz <Vínúqul.> A'ichetze JesuKriisto. Tan jíkxh ník taq't ku' inq'a yol tínúqul ti' inq'a xao'. Tul ti' vínúqul ník íb'anvat txh'a'o. ¹²Tul echíchxh inq'a b'aq' ívatz, eche taq' xamal. Tul mamala koroona atich ja' tíví'. Tul tz'ib'amích val víb'ij uva' ye'xhab'il inva'q ootzaqín tetz. Pet ta'níchxh ootzaqín tetz víb'ij s-junal.^c ¹³Tul atich ok val u oksa'm, s-ti' uva' tz'ajích ku' xe' kaq. Tul a'ich íb'ij <ALOL TETZ INUQUL TI' U TATIN QUB'AAL TIUXH.>^d ¹⁴Tul mamala tenam tu amlíka' txh'uyích s-ti'. Tul b'a'nla txhaqxh oksa'm atíchaq ok ta'n. Tan b'a'nla líinoxhtu' uva' oqxh ísaqale, atz ye'l tz'il s-ti'. Tul ataqích ja' ti' saqáqí' chej. ¹⁵Tul níkích telu'l val u espaada uva' a'xíyíchxh tej títzí', u Alol tetz inuqul u tatin quB'aal Tiuxh. Tul a'ich ítxa'k ík'axb'ísal inq'a mam tenam s-kaqaayíl, inq'a pálsan yol. Tul a' la' b'anón íq'e-salíl tiib'a inq'a mam tenam tuch' íyak'ilal íyolone', eche tok txh'ítxh' tíq'ab' va'q íq'esal tí' toksal jóloq xao' s-jík. Tul a' la' b'anón ívatzil quB'aal Tiuxh, uva' ye'xhab'il inva'q la' ole'v s-ti'. Tul a' la' ole'v ti' tel íq'ij inq'a ník ítxh'í'an s-ti', eche ník ípatxh'ax el ta'líl uuva tu tatíb'al. Echetz la' taq't quB'aal Tiuxh vík'a'nale tí' vípa'vín inq'a xao', inq'a pálsan yol.^e ¹⁶Tul atich val u yol tz'ib'a-mích ok tí' u toksa'm, atz vatz íkux ínpaqte. Tul ech níkích tal s-eche:

—INE U MAM IQ'ESAL TIIB'A INQ'A MAM IQ'ESAL, ATZ INE U MAM IQ'ESAL UVA' PALNA'Q TIQLE'M TIIB'A INQ'A B'AALA, —chíchích u tz'ib'.

c 19.12 Danieel 10.6 **d 19.13** Eche u yol: <Alol tetz inuqul ti' u tatin quB'aal Tiuxh,> chiche, tan a uva'e, <Verbo> tu kastíya. Tan a' quB'aal Jesuus ul alón vínúqul ti' u tatin quB'aal Tiuxh. Tul eela u yol u <Verbo> ník tal tu Xhun 1.1 tuch' 14 tuch' u 1 Xhun 1.1. **e 19.15** Saalmo 2.9; Isaiias 63.3; Joeel 3.13

¹⁷Ya'ne vil va't u aanxel uva' a' txaklich nuqul u q'ij. Tul jank'alxh ti' iquq sich'ini. Tul isik'le inq'a txoo uva' nik ixich'an vatz u amlika'. Tul ech tal s-eche: —Etuqlvaq. Tul molvaq tzaan etib' ti' itxhi'ix inq'a mamala etxhib' uva' toq taq' quB'aal Tiuxh sete. ¹⁸Uloq etxhi' vitxhi'o'l inq'a kamaq kuxh xaolil, inq'a palsan yol: Itxhi'o'l inq'a mam iq'esal, itxhi'o'l inq'a iq'esal sol, itxhi'o'l inq'a sol, inq'a sib'xh iyak'il, itxhi'o'l inq'a chej, itxhi'o'l inq'a ataq ja' ti' chej ti' ib'anax txh'a'o, itxhi'o'l inq'a xaol, inq'a jit loq'el tok ti' aq'on, itxhi'o'l inq'a xaol, inq'a loq'el tok ti' aq'on, itxhi'o'l inq'a ye'l ticle'm, itxhi'o'l inq'a ataq ticle'm, —xe't u aanxel te inq'a txoo.^f

¹⁹Ya'ne vil u q'esal txooil maar molich tib' tuch' inq'a mam iq'esal vatz u tx'ava', atz tuch' inq'a isol. Tul molelihaq vet tib' ti' itxh'a'oil u JesuKriisto, uva' atich ja' ti' u saqi' chej, atz ti' itxh'a'oil inq'a mam tenam uva' txh'uyichaq ti' JesuKriisto. ²⁰Ya'ne txeyp vet u q'esal txooil maar. Tul txeyp va't u q'esal txooil tx'ava' uva' kam kuxh nikich ib'an vatz va't u q'esal txooil maar ti' ik'utxhux inq'a kaeb'al aanima vatz inq'a xaol ti' teesalaq t-b'ey. A'etz inq'a xaole uva' motx ikuy vet tok tetxhlal u q'esal txooil maar s-ti'. Tul motx inatxhk'uula vet vivatzib'al u q'esal txooil maar. A'etz ka'va'l inq'a txooe uva' lumimal ipal ku' tuul val u xamal uva', eche na'b', tul q'olomaanyichxh toyb'e'. ²¹Pet jolt inq'a imol u q'esal txooil maar, inq'a txh'uyich s-ti', tan yatz'elaq motx tel ta'n inq'a yol uva' nikich telu'l titzi' JesuKriisto. Tan eelaich viyolon JesuKriisto tuch' viyatz'on u espaada, JesuKriisto uva' atich ja' ti' u saqi' chej.

Antetxhtu'. Tan jank'alxh vet inq'a xich'omla txoo motx pal ivi' inoj vet el ti' itxhi'ix vitxhi'o'l inq'a imol u q'esal txooil maar.

Uva's tilt Xhun ib'ant inq'a niman tetz Jesuus iq'esalil k'atz u Kriisto tuulb'al va'l mil (1,000) ya'b', tul aya'l ya'b'e qitzich kuxh Satanaas

20 ¹Ya'ne vil iku'l va'l u aanxel t-amlika'. Tul iq'omich vilaaveil vitzi' u jul ta'n, u jul uva' ye'l iya'eb'al at b'en. Tul iq'omich val u mama' kadeena tiq'ab' u aanxel. ²Ya'ne iqitz vet u aanxel u mama' yaab'la txoo, uva' echiche o'an. A'e uva' diaavlo ib'ij, atz Satanaas paqte. Tul va'l mil (1,000) ya'b' qitzich kuxh u yaab'la txoo uva'e. A'e, uva' taq' b'en tib' s-kan uva's ixet tzaan u q'ij saq.³ ³Ya'ne ilumi ko'p u aanxel u yaab'la txoo tuul u jul uva' ye'l iya'eb'al at b'en. Tul ijup vet ka u aanxel vitzi' u jul. Tul toksa vet ka tetxhlal vitzi' u jul. Echetz ye' teesat vet Satanaase inq'a xaol t-b'ey. Tul va'l mil ya'b' qitzix Satanaas. Tul xamteletz vet txhaqp Satanaas paqte tuulb'al lolol q'ij.

⁴Tul vil lolol inq'a k'uqe'vb'al tetz iqle'm. Tul vil ik'uqe'v lolol inq'a xaol tu k'uqe'vb'al, inq'a atich ticle'm ti' taq'ax ku' yol tinuqul. A'etz inq'ae, motx kami. Tan tzok'oxaq el ivi' ti' ik'utxhuxe' uva's niman tetz Jesuus, atz ti' talax inuqul viyolb'al quB'aal Tiuxh. A'etz inq'ae, ye' motx natxhk'uulan u q'esal txooil maar. Atz ye' motx inatxhk'uula vivatzib'al. Atz a'etz inq'ae, ye' motx kuyun tok tetxhlal u q'esal txooil maar tipala, atz ti' iq'ab'. Pet itz'e'vaqetz vet inpaqte. Tul motx ib'anaq vet iq'esalil k'atz u Kriisto tuulb'al inva'l mil (1,000) ya'b'.^h ⁵A'etz u b'axa itz'e'vchile te inq'a niman tetz Jesuus. Pet jolt inq'a kamna'q, inq'a ye' niman Jesuus, tan tz'eq nalichetz vet inva'l mil ya'b', ya'ne itz'e'vaq vete'. ⁶At vib'a'n timer

quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a niman tetz Jesuus, tan at q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh. Tul yek la' motx itz'e'v tu b'axa itz'e'vchil. Echetz ye'l vet tokeb'al u kamchil ti' ik'axb'isale'. Pet a'etz vet inq'ae la' oksan iyol vatz quB'aal Tiuxh, atz vatz u Kriisto. Echetz la' motx ib'ant iq'esalile k'atz u Kriisto tuulb'al va'l mil ya'b'.

⁷La'etz tz'eq vet va'l mil ya'b', tul la' txhaqq vet ja'ul Satanaas tu jul tal uva' qitzele. ⁸Tul la' xe't vet Satanaas ti' teesal inq'a mam tenam t-b'ey tuulb'al jank'al vikaj xobj'alil u vatz tx'ava'. A'etze u Goog tuch' u Magoog, inq'a mam tenam uva' tz'ib'amal ka yol s-ti'.¹ Aya'letz inq'ae la' imol Satanaas ti' ib'anax txh'a'o tuch' u Kriisto. Tul elom koq vet tiq'ot tib' inq'a xao'l la' ib'ana, atz ye'l vet s-atxhel, eche tatin imusanil maar. ⁹Ya'ne vil vet itintotxh itzaj inq'a mamala imol Satanaas. Tul tira tx'akich ivatz u tx'ava' ta'n. Tul motx isuti vet ti' u tatib'al inq'a niman tetz Jesuus, u mam tenam Jerusaleen, uva' at taanima quB'aal Tiuxh s-ti'.

Ya'netze taq' ko'p quB'aal Tiuxh, uva' tu amlika', val u mam xamal. Tul nal kuxh isotze'l inq'a imol Satanaas vatz tx'ava' ta'n u mam xamal. ¹⁰Pet Satanaas, uva' nikich eesan inq'a xao'l t-b'ey, tan lumimal vet ipal ku' tuul u xamal uva', eche na'b' tilixe', uva' q'olomaanxh toyb'e'. Antxhte u xamal uva' atich vet ko'p u q'esal txooil maar s-tuul tuch' va't u q'esal txooil tx'ava', uva' nikich tz'eqon tzij ti' iq'exasal inq'a yol. Tul tzitzi toq motx k'axb'isalik s-q'iil s-aq'b'al uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al toq ib'ane'.

Uva's tilt Xhun taq'ax ku' yol tinuqul ti' inq'a ye' niman Jesuus

¹¹Ya'ne vil val u nimla vatz k'uqe'vb'al tetz iqle'm uva' oqxhich isaqale, tetz mam iq'esal. Tul vil u quB'aal Tiuxh k'uqligh s-tuul. Tul vila uva' aq'b'il kuxh ele'l u tx'ava' tuch' u amlika' s-vatz. Tul tira ye'xhtal atink vete'. ¹²Ya'ne vil inq'a ye' niman Jesuus, inq'a kamna'qich vete', k'uxh at ticle'm, atz k'uxh ye'l ticle'm; txaklichaq vet ok vatz quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh tu k'uqe'vb'al tetz iqle'm. Tul motx jaqq vet inq'a u', inq'a tz'ib'amich kam vib'ano'm inq'a xao'l s-tuul, inq'a ma'tich ikame'. Atz jaqqat va't u u' tal uva' tz'ib'amal vet ib'ij inq'a xao'l s-tuul uva' at q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a motx itz'e'v vet inpaqte, inq'a ma'tich ikam vet tzitza vatz u tx'ava'. Tul taq' vet ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul ti' kam vib'ano'm tz'ib'amiche.

¹³Tul motx vil titz'e'v inq'a kamna'q, inq'a ye' niman quB'aal Tiuxh, inq'a talaq kuxh motx atin ka, k'uxh tuul u maar atiche, atz k'uxh talaq kuxh atib'al uva' ye' na'l atiche, atz k'uxh tu tatib'al kamna'q. Aya'letz inq'ae motx taq' vet ku' quB'aal Tiuxh yol tinuqul s-ti', ti' kam inq'a ib'ano'm. ¹⁴⁻¹⁵Echetz tilix vete ja'l uva' ye'l ib'ij atich tuul u u' tetz q'ij saq vatz quB'aal Tiuxh, tul lumimal ipal vet ku' tuul u xamal uva', eche na'b' tilixe'. A'etz vet vika'v kamchile vatz quB'aal Tiuxh.

Ya'ne el vet iq'ij u kamchil tuch' u tatib'al kamna'q. Tan lumil vet b'en tuul u xamal uva', eche na'b' tilixe'.

Uva's tilt Xhun tatin vet quB'aal Tiuxh xo'l inq'a niman tetz

21 ¹Ya'ne vil vet va't u ak' amlika' tuch' va't u ak' tx'ava'. Tan ma'tich isotz vet el u amlika' uva' iviinixsa quB'aal Tiuxh s-b'axa, tuch' u

tx'ava', atz tuch' u maar.² Ya'ne vil iku'l u ak'la tenam Jerusaleen tu amlika', uva' quB'aal Tiuxh txhaqon tzaan, u ch'exichla tenam. Tul tira josq'ilichxhtu'. Tan echichxh vet iviqix u ak'la tenam Jerusaleen, eche iviqix va'q ixvaak uva' toqna'q tz'alonoq vet tuch' itzumel.^k

³Ya'ne vab'i val u qul uva', a'ich ixhaakalil tel tzaan k'atz u k'uqe'vb'al tetz iqle'm. Tul ech tal s-eche: —Il vet u tatib'al quB'aal Tiuxh koya'p xo'l inq'a xool. Tul toq atinoq vet quB'aal Tiuxh s-xo'l. Tul itenam vet quB'aal Tiuxh inq'a xool toq ib'ane'. Tul ta'nxxh vet quB'aal Tiuxh, iTiuxh inq'a xool toq ib'ane'.⁴ Tul tira ye'l vet b'eeq oq'el tuch' txumu'm toq ib'an inq'a xool ta'n quB'aal Tiuxh. Tul tira ye'l vet ta'l ivatz la' motx eli. Tul ye'l vet kamchil la' ib'an s-xo'l. Atz ye'l vet txumu'm. Atz ye'xhkam vet va'q k'axb'ichil la' sich'in-san. Atz ye'l vet txho'm la' b'anon. Tan qat pay vet ka jank'al inq'a itza'lal uva' nikich motx palk tuulb'al u q'ij isaq vatz tx'ava', —xe't u qul uva' vab'i.^m

⁵Ya'ne ech tal vet quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh t-vik'uqe'vb'al tetz tiqle'm s-eche: —In toq aq'on b'en inq'a kam s-ak', —xe'te.

Tul ech tal s-ve s-eche: —Tz'ib'a inq'a yol inq'aa, tan k'uqleb'xh k'uul uva' toq utxhoq. Tul tinuqulxh toq elka'pun, —xe't s-ve. ⁶Tul ech tal inpaqt s-ve s-eche: —Qat inb'a'nixsal vet s-kaqaayil. Tan a' ine, vixe'teb'al jank'al inq'a kam. Tul a' ine, vitzoqpeb'al, eche u tz'ib' aalfa tuch' u tz'ib' omeega. Echetz ja'l uva' nik sa'on q'ij isaq ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tul uloq sink'atza, eche va'q xool uva' nik ikam tzaqa tzi'il. Tul in, la' aq'on q'ij isaq uva' jit txhoel la' ib'ana. Tan a' ine, vixe'al u q'ij saq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, eche va'q titz'eb'al a' uva' nik aq'on q'ij saq. ⁷Echetz ja'l uva' la' ole'v ti' tel iq'ij inq'a ye'b'a'n, a'etz uva'e, la' etzan inq'a b'a'nil s-kaqaayil. Tul a' vet in iTiuxh la' ib'ana. Atz ink'a'ol inme'al vet la' ib'ana. ⁸Pet inq'a ye' nik tul sink'atza, tan een la' b'en atink tuul u xamal uva', eche na'b' tilixe', uva' q'olomaanxh toyb'e'. A'e inq'a nik ixo'v ti' talt tib' s-niman tetz Jesusus; atz inq'a ye' nik niman Jesusus; atz inq'a nik b'anon inq'a kam uva' txoqeb'al k'uulla txumb'al; atz inq'a yatz'ol aanima; atz inq'a nik motx iyansa tib'; atz inq'a nik iq'iane'; atz inq'a nik natxhk'uulan inq'a b'itichla tiuxh; atz jank'alxh inq'a tz'eqolaq tzij. A'etz inq'ae, een b'en atink tuul u xamal, uva' eche na'b' tilixe', uva' q'olomaanxh toyb'e'. A'etz vet u ka'v kamchile, —xe't quB'aal Tiuxh uva' k'uqligh tu k'uqe'vb'al tetz tiqle'm.

Uva's tilt Xhun u ak'la tenam Jerusaleen

⁹Ya'ne vil tul va'l u aanxel sinvatx. Antxh va'l uva' xo'l juqva'l inq'a aanxel, inq'a atich ok juunil koopa tiq'ab' uva' nojna'qich ku' inq'a k'axk'o s-tuul uva' itzoqpeb'alich vete'. Tul ech tal u aanxel s-ve s-eche: —jAvule'! Tul toq ink'utxh inq'a niman tetz Jesusus see, inq'a toq atinoq s-b'enenam tuch' JesuK-riisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l. Tan ech toq tatin, eche va'q chelem ixvaak uva' la' tz'alon tuch' va'q chelem xaak, —xe't s-ve.

¹⁰Ya'ne ajtxh innatxh eenich vet in vi' val u mama' vitz ta'n viTiuxhil Tiuxh, val u vitz uva' sib' atich ja'. Tul ik'utxh vet u aanxel u loq'ola mam tenam Jerusaleen s-ve inpaqte uva' a'lich ikuul vet tu amlika', uva' quB'aal Tiuxh txhaqon

tzaan. ¹¹Tul litz'kab'inyichxh u mam tenam ta'n u tatin quB'aal Tiuxh. Tul echichxh vilitz'kab'in u mam tenam, eche b'a'nla vatz sivan uva' tira sib' ija'mil. Atz echichxh tilix, eche u sivan uva' jaaspe. Atz echichxh tilix, eche txilkin saq, eche inva'q kristaal. ¹²Tul sutimalich ti' u mam tenam ta'n val u mama' tz'ach uva' sib'xh atich ja'. Tul kab'lavalenich jub'alil u tz'ach. Tul junun jub'al xeemich ta'n juunil aanxel. Tul tz'ib'amich ok ib'ij txhaq junun tanul inq'a tij imam inq'a ik'aol Israeel ti' junun jub'al. ¹³Oxva'letz u jub'al uva' a'l nikich isaqin b'en tu tzaeb' q'ij. Oxva'tetz u jub'al a'l nikich isaqin b'en tu b'enab' q'ij. Atz oxva't u jub'al a'l nikich isaqin tuva' a'l ija'e'. Atz oxva't u jub'al a'l nikich isaqin tuva' a'l iku'e'.ⁿ

¹⁴Tul kab'lavalenich sivan u tzaeb' ix'e' u tz'ach uva' atich ok ti' u mam tenam. Tul tz'ib'amich ok ib'ij txhaq juunil inq'a apoostol ti' junun u sivan u tzaeb' ix'e' u tz'ach. A'e vib'ij junun inq'a iapoostol JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l.

¹⁵Atichetz ok val u aj tetz pajb'al tiq'ab' u aanxel, uva' seb'tich iyolon s-ve. Tul eelaich ib'anax u pajb'al tuch' inva'q aj. Tul ooroichxh u pajb'al. Tan a' la'ich ipaj jank'al ich'ij u mam tenam. Atz la'ich ipaj vijub'alil. Atz la'ich ipaj u tz'ach uva' sutimich ok ti' u mam tenam. ¹⁶Tul kajxojb'alich ib'anax u mam tenam. Tan eelaich kuxh u toq tuch' vivatz. Tan ipaj vet u aanxel u tenam tuch' u aj tetz pajb'al. Tul ka'va'l mil tuch' lajk'alal (2,200) kiloometro ivatz ib'ana. Tul echatich kuxh u toq ib'ane. Tul echat kuxh uva'e atich ja'. ¹⁷Ya'ne ipaj vet u aanxel u tz'ach. Tul o'va'l imutx' (65) meetro ipimal u tz'ach. Tul echatxh ipajt u aanxel u tz'ach, eche nik ipaon inva'q xao.

¹⁸Tul a' txakunsamalich ti' u tz'ach u b'a'nla sivan, u jaaspe, [uva' txha'x ika'ye']. Pet u mam tenam, tan ooroixh txakunsamich s-ti'. Tul echichxh itxilun, eche kristaal uva' veqlelhx kam s-tuul. ¹⁹Tul b'eenoxu' mamich vixe'te-b'al u tz'ach. Tul kab'lavatzul b'a'nla sivan txakunsamich s-ti'. U b'axa sivan, u tzaeb' ix'e' u tz'ach, tan a'ich u b'a'nla sivan u jaaspe, [uva' txilkin saq ika'ye']. Tul vika'v s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan safiio, [uva' ti' xay ika'ye']. Atz vitoxva' s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan aagata, [uva' txha'x ika'ye']. Pet vikajv tzaeb' ix'e', tika'paq'ite, tan a'ich u b'a'nla sivan esmeraalda, [uva' antichxh txha'x ika'ye']. ²⁰Atz vito'v s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan oonise, [uva' saqso q'eqmuk]. Atz vivaqaq s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan kornaliina, [uva' kaqich ika'ye']. Pet vijuqv tzaeb' ix'e', titox paq'ite, tan a'ich u b'a'nla sivan krisoolito, [uva' q'anich ika'ye']. Atz vivajxaq s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan veriilo, [uva' txha'xich ika'ye']. Atz vib'elu s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan topaasio, [uva' q'anich ika'ye']. Pet vilaav tzaeb' ix'e', tikajv paq'ite, tan a'ich u b'a'nla sivan krisopraaso, [uva' antichxh txha'x ika'ye']. Atz vijunlaav s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan jasiinto, [uva' ti' xayich ika'ye']. Atz vikab'laav s-txala, tan a'ich u b'a'nla sivan amatiista, [uva' moraado ika'ye'].

²¹Pet kab'laval inq'a jub'al, tan a' inq'a b'a'nla txhaq saqso sivan, u peerla, txakunsamalich s-ti'. Tul mamala perla txakunsamich s-ti'. Echetz junun jub'al peerlaichxhtu'. Pet u b'ey uva' tu mam tenam, tan ooroixhtu'. Tul echichxh, eche va'q kristaal uva' veqlelhx kam s-tuul.^o

²²Tul ye'l inva'q tostiuxh vil tu mam tenam, tan a' vet u quB'aal Tiuxh atin s-xo'l uva' ye'xhkom va'q tza'l s-vatz, tuch' JesuKriisto, uva' ech tilix,

eche chelem karne'l. ²³Tul ye'l vet q'ij, atz ye'l vet ich' nikich isa'on s-te ti' itxiqule', tan a' vet vilitz'kab'in u tatin quB'aal Tiuxh tuch' JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, nikich txiquu u mam tenam.^p ²⁴La'etz atinaq vet jaq' vilitz'kab'in u tatin quB'aal Tiuxh, jank'al inq'a mam tenam, inq'a qat motx ikol tib' k'atz quB'aal Tiuxh. Atz la'at motx tiq'o tzaan jank'al inq'a iq'esal oksab' q'ij tuch' jank'al tx'ijb'al q'ij tu mam tenam ti' toksal iq'ij quB'aal Tiuxh, atz ti' toksal iq'ij JesuKriisto. ²⁵Tul ye'l inpaqul la' juptx' inq'a ijub'alil u mam tenam jun ku'eb'al q'ij, tan jitoq la' q'eqx vete'. Pet q'iil kuxh vet la' ib'ana. ²⁶Atz jank'alxh inq'a txijb'al iq'ij inq'a tenam tuch' inq'a nik toksal iq'ij s-ti', tan a' uva'e, la' tiq'o inq'a xao. Tul la' toksa vatz quB'aal Tiuxh.^q

²⁷Pet ye'l inva'q xao uva' b'anol tetz pa'v la' palo'k tu mam tenam. Atz ye'l inva'q b'anol tetz txoqeb'al k'uul la' palo'k tu mam tenam. Atz ye'l inva'q tz'eqol tzij la' palo'k tu mam tenam. Pet ta'n kuxh la' motx palo'k tu mam tenam k'atz quB'aal Tiuxh inq'a xao, inq'a at q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh, inq'a tz'ib'amal ib'ij tu u' tal uva' tz'ib'amal vib'ij inq'a niman tetz JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l.

22 ¹Ya'ne ik'utxh u aanxel val u txilkin xaomla a' s-ve uva' tira ye'l inva'q tz'il atich s-xe', val u xaomla a', uva' la' aq'on q'ij isaq inq'a xao k'atz quB'aal Tiuxh. Tul oqxhich txilkin tilix u xaomla a'e, eche tilix inva'q kristaal. Tul a' nikich elk tzaan u xaomla a' tal uva' k'uqligh quB'aal Tiuxh, atz tal uva' k'uqligh JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l.^r ²Tul ech nikich ipal u xaomla a' tu b'ey uva' tinik'a u mam tenam. Atz atich u tze' tetz q'ij saq t-txhaq jalil itzi' u a'. Tul kab'laval paqul nikich taq' u tze' ivatz. Tan jun ich' nikich ivatzine'. Tul a' vixaq u tze' nikich itxakun te inq'a mam tenam ti' tatin tib'a'nil. ³Tul ye'l vet inpaqt la' tal quB'aal Tiuxh yaab'la yol ti' inva'to'q kam. Tan a' vet quB'aal Tiuxh tuch' JesuKriisto, uva' ech tilix, eche chelem karne'l, la' motx atin t-vik'uqe'vb'al tetz tiqle'm xo'l u mam tenam ti' ib'ant viq'esalil. Tul la' natxhk'uulal vet ta'n jank'al inq'a taq'onvil, vinaq s-ixox. ⁴Tul tira la' motx til vet ivatz u quB'aal Tiuxh. Tul tz'ib'amal vet ok ib'ij u quB'aal Tiuxh tipala inq'a niman tetz la' ib'ana. ⁵Tul ye' vet la' q'eqxi. Atz ye'xhkam vet inva'q txiqub'al la' sa'on te inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh, atz jitoq vet la' sa'on itxiquu u q'ij s-te. Tan a' vet quB'aal Tiuxh la' txiquu. Tul la' motx ib'an inq'a taq'onvil quB'aal Tiuxh iq'esalil s-k'atza tinjatant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule'.

Uva's tab'it Xhun uva' naqligh vet u tuleb'al quB'aal Jesuus inpaqte

⁶Ya'ne ech tal u aanxel s-ve s-eche: —Inq'a yol inq'aa, tan k'uqleb'xh k'uul uva' toq utxhoq. Tul tinuquqlxh toq elka'pun. Tan qat itxhaq quB'aal Tiuxh viaanaxel ti' ik'utxhux te inq'a taq'onvil kame inq'a toq motx utxhoq vete'. Tul a' u quB'aal Tiuxh uva' aq'on ootzaqiloq inq'a iyol te inq'a q'exsan tetz viyol s-na'ya. Tul antetz kuxh u quB'aal Tiuxhe uva' nik aq'on ootzaqiloq s-txheel ti' kam inq'a ya'n toq motx utxhoq. ⁷Ya'ne ech nik tal JesuKriisto s-eche:

«J'iit kuxh vaq'b'e'! At vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xao uva' la' niman inq'a yol uva' tz'ib'amal ka tu u' uva'a ti' kam inq'a toq motx utxhoq,» chich JesuKriisto, —xe't u aanxel.

⁸In Xhun. In, uva' qat ab'in inq'a yol. Atz in, uva' qat ilon inq'a yol inq'aa. Ya'etz vet vilta', atz ya'etz vet vab'ita', tul qael inku' vatz u aanxel tetxhal iko'p invatz t-tx'ava' ti' inatxhk'uulale', u aanxel uva' k'utxhun inq'a yol s-ve.

⁹Ya'ne ech tal u aanxel s-ve s-eche: —Ye'l in la' anatxhk'uula in, tan ant kuxh in va'l taq'onvil quB'aal Tiuxh, eche axh. Atz ant kuxh in va'l niman tetz quB'aal Tiuxh, eche inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh s-na'ya. Atz ant kuxh in va'l niman tetz quB'aal Tiuxh, eche inq'a niman tetz inq'a yol uva' tz'ib'amal ka tu u' uva'a. Echetz s-ti'ile ye' la' anatxhk'uula in, pet a' u quB'aal Tiuxh anatxhk'uula, —xe't u aanxel s-ve.

¹⁰Tul ech tal u aanxel inpaqt s-ve s-eche: —Ye' la' akol u yol uva' nik atz'i-b'a. Pet a'l la' aal te'l kame inq'a toq motx utxhoq. Tan b'iit kuxhtu', tul toq ela'poq vet inq'a yol inq'aa. ¹¹Pet ja'l uva', a' nik ib'an uva' jit jik, tul toq tile', tan quB'aal Tiuxh la' aq'on ich'exel s-ti'. Atz ja'l uva', a' nik ib'an u ye'b'an, tul toq tile', tan quB'aal Tiuxh la' aq'on ich'exel s-ti'.

Pet ja'l uva', a'xh nik ib'an u jik, tul a'l tel ib'anta'. Atz ja'l uva' jetxhel vet ok tib' k'atz quB'aal Tiuxh, tul a'l tel ijetxhto'k tib'.

¹²Ya'ne ech tal quB'aal Jesus s-eche:

«jB'iit kuxh vaq'b'e'! Tul b'en vaq' vitx'qa'm junun inq'a xaal, ti' kam vib'a-no'm qat motx ib'an vatz u tx'ava'. ¹³Tan a' ine, vixe'teb'al jank'al inq'a kam. Tul a' ine, vitzoqpeb'al, eche u tz'ib' aalfa tuch' u tz'ib' omeega. Atz a' ine, u viinqixsan tetz inq'a kam. Tul a' ine, uva' la' tanb'an paqte. ¹⁴At vib'a'nil quB'aal Tiuxh tiib'a inq'a xaal uva' nik itx'aj taanima vatz quB'aal Tiuxh, eche nik itx'ajte'l tz'il ti' u toksa'm. Tan a'etz inq'ae, at tokeb'al ti' tetxhb'ul vivatz u tze', u aq'ol tetz q'ij saq. Atz at tokeb'al paqte ti' ipalo'k t-vijub'alil u loq'ola mam tenam Jerusaleen.

¹⁵Pet inq'a xaal, inq'a b'anol tetz ye'b'an, inq'a eche tx'i', tan ye'l tokeb'al ti' ib'eno'k tu mam tenam. K'uxh inq'a q'ianal; atz k'uxh inq'a nik iyansa tib'; atz k'uxh inq'a yatz'ol aanima; atz k'uxh inq'a nik natxhk'uulan b'itichla tiuxh; atz k'uxh inq'a een kuxh taanima ti' u tz'eqo tzij, tul nik motx itz'eq tzij; tan ye'laq tokeb'al ti' ib'eno'k tu mam tenam.

¹⁶Inetze u JesuKriisto uva' qat txhaqon ko'p vinaanxel vatz tx'ava' ti' taq'ax ootzaqiloq inq'a yol te inq'a niman vetz. Tul a' ine, vixa'nil Daviid; atz a' ine, u Tij Imam Daviid uva' alel ka u vuleb'al ta'n inq'a q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh. Atz a' ine, u txiqub'al, eche vilitz'kab'in tel u nimla tx'umil s-q'ala'm,» chich JesuKriisto, —xe't Jesusu.

¹⁷Tul ech nik tal viTiuxhil Tiuxh tuch' inq'a niman tetz Jesus s-eche: —jAvul vete'! —chiche, eche nik tal va'q chelem ixvaak te u chelem xaak.

Ja'letz uva' nik ab'in, tul: —Avul vete', —chaqatetza.

Echetz ja'l uva' nik sa'on q'ij isaq uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al, tul okoq b'en ti' quB'aal Tiuxh, eche va'q xaal uva' nik ikam tzaqa tzi'il. Tan a' quB'aal Tiuxh la' aq'on q'ij isaq uva' jit txhoel la' ib'ana. Tan a' Tiuxhe vixe'al u q'ij saq, eche va'q titz'eb'al a'.

¹⁸Tul ech tal u JesuKriisto s-eche: —Toqetz vaq' tootzaqi, jatva'lxh inq'a nik ab'in inq'a yol uva' tz'ib'amal tu u' uva'a, tan oq ja'l inva'q uva' la' aq'on ja'

ivi' inq'a yol uva'a, tul a'l tel la' itz'eqsat quB'aal Tiuxh u k'axk'o s-tiib'a, inq'a k'axk'o uva' tz'ib'amal tuul u u' uva'a. ¹⁹ Atz ja'latetz uva' la' eesan ka inva'to'q yol ti' kam inq'a toq utxhoq uva' nik tal tu u' uva'a, tul echatetz la' teesal el vib'ije tuul u u' tal uva' tz'ib'amal ib'ij inq'a xaol, inq'a at q'ij isaq k'atz quB'aal Tiuxh. Atz jitoq at tokeb'al ti' ipalo'k tu ch'exichla mam tenam. Atz jitoq at tokeb'al ti' inq'a b'a'nil uva' tz'ib'amal tuul u u' uva'a, —chiche."

²⁰ A'etz u JesuKriistoe uva' nik aq'on ootzaqiloq inq'a yol uva' qat intz'ib'a. Tan ech nik tal s-eche: —iNuqlaxh yol uva' b'iit kuxh vaq'b'e'! —chiche.

Tul echxh la' ib'ane. —iAvule', quB'aal Jesusus! —chich in s-te.

²¹ Tul a' vib'a'nil quB'aal Jesusus la' atin sexo'l sekaqaayil.

Tul echxh la' ib'ane.

**A' JUQVA'L INQ'A TXUMB'ALE TETZ U MESIIAS LA' IB'ANA
A'E U QU'B'AAL JESUKRIISTO UVA' NIK TAL TU U' ISAIIAS 11.1-5**

A' nik tiq'o tzaan Xhun viyol Isaiias 11.1-5. Tan a' nik tal Isaiias vitxumb'al u Mesias la' ib'ana uva's la' tul vatz tx'ava'. A' nik tal Xhun tu Apokaliip-sis 1.4 tuch' 3.1 tuch' u 5.6.

A'e, inq'a «siete espíritus», nik tal tu kastiiya. A' talaxe uva' juqva'len txumb'al at k'atz quB'aal Jesuus. Tul: —ye'l va'to'q txumb'al la' iya'ta quB'aal Jesuus, —chich tela'p u yol juqva'l. Tul u juqva'l txumb'al, a' xe'tik alaxoq tzaan uva's itz'ib'at Isaiias inq'a iyol tu Isaiias 11.1-5 ti' u Mesias, uva' ya'n la' uli. Tul tira sib' viyak'il quB'aal Tiuxh at k'atz quB'aal Jesuus, ti' ilotxhox inq'a niman tetz tu Saardis. Tan a' juqva'l inq'a itxumb'al quB'aal Tiuxhe nik itxakunsa quB'aal Jesuus ti' ilotxhox inq'a niman tetz vatz tx'ava'.

Tan nik tal viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' juqva'l b'a'nla txumb'al at s-k'atza, eche uva' nik tal tu Isaiias 11.2.

U tatxhul inq'a txumb'al	Kam txumb'al ti' junun	Kam talax t-kastiiya
B'axa txumb'al	A'e, uva' tira tootzaq quB'aal Tiuxh kam inq'a la' ela'p tib'a'nil.	A'e u « espíritu de sabiduría » nik tal tu kastiiya.
Ika'v txumb'al	A'e, uva' tira at tootzaqib'al s-ti' s-kaqaayil.	A'e u « espíritu de inteligencia » nik tal tu kastiiya.
Itoxv txumb'al	A'e, uva' tira aq'ol txumb'al s-ti' s-kaqaayil.	A'e u « espíritu de consejo » nik tal tu kastiiya.
Ikajv txumb'al	A'e, uva' tira kaqaayil nik tole'v s-ti'. Tul ye'xhkam va'q tza'l ib'anax s-vatz.	A'e u « espíritu de poder » nik tal tu kastiiya.
Ito'v txumb'al	A'e, uva' tira tzanlel s-vatz kam inq'a b'ano'm nik tutxhe'.	A'e u « espíritu de conocimiento » nik tal tu kastiiya.
Ivaqaq txumb'al	A'e, uva' tira la' jetxhon ok inq'a xao'l k'atz quB'aal Tiuxh, atz tuch' uva' la' jetxhon el inq'a xao'l k'atz pa'v.	A'e u « espíritu de temor de Jehová » nik tal tu kastiiya.
Ijuqv txumb'al	A'e uva' tira kaqaayil nik ib'en s-te, atz kam nik titz'a inq'a xao'l ib'anaxe'.	A'e u « espíritu de entendimiento » nik tal tu kastiiya.

Pet jit a' nik tal uva' juqva'len koq viTiuxhil Tiuxh. Tul a' nik tal uva' ye'l ixe'teb'al u quB'aal Tiuxh, atz ye'l iya'eb'al, eche uva' nik tal tu Eeksodo 3.14.

Tul nikat tal viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' juqva'l b'aq' ivatz quB'aal Tiuxh, eche uva' nik tal tu Sakariias 4.10. Tan ye'l va'to'q kam ye' nik tile'. Tan tira nik til quB'aal Tiuxh k'uxh talxhtu'. Tul tootzaqle kam inq'a nik tutxhe'. Atz nik til jank'al inq'a nik tutxh vatz u tx'ava'.

**KAME INQ'A IB'AN QUB'AAL JESUUS
UVA'S IPAL VATZ TX'AVA'**

Kam tatxhb'al ya'b'	Kam inq'a ib'an Jesuus titxulitb'al	Tal nik talvat
6 maq 5 y.u.J.	Ul alaxoq te Mal ta'n u aanxel Kap uva', a' Mal la'ich alan Jesuus.	Luk 1.26-38
	Ul alaxoq te Xhu'l ta'n val u aanxel uva' la'ich ik'ul Xhu'l Mal s-tixqel.	Tio 1.20-24
	Ex soliloq Elisaveet ta'n Mal uva's oyb'altich vet Mal ti' Jesuus.	Tio 1.39-56
	A' ex alalik Jesuus tu tal tenam Veleen.	Tio 2.1; Luk 2.1-7
	Ul tal inq'a aanxel yol te jolol inq'a xeen karne'l ti' u ne'.	Luk 2.8-20
	Ex soliloq Jesuus ta'n inq'a xeen karne'l t-Veleen.	Luk 2.8-20
	Vajxaqilich q'ij talal Jesuus ex aq'axoq tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuqx t-Jerusaleen.	Luk 2.21-40
3 y.u.J.	Ex soliloq Jesuus ta'n jolol inq'a aj txumb'al ti' tiltaq u tx'umil.	Tio 2.1-12
	Ex ikol Xhu'l u ne' Jesuus tuch' Mal tuulb'al Ejiipto.	Tio 2.13-18
2 y.u.J.	El vet tzaan Xhu'l tuch' Jesuus t-Ejiipto; tul ex jeqe'voq vet t-Nasareet.	Tio 2.19-23
7-8 m.t.J.	B'en Jesuus t-Jerusaleen uva's kab'lavalich kuxh iya'b'.	Luk 2.41-52

Kam inq'a ib'an Jesuus uva's vinaqtich vete'

**A' u ya'b'e uva's ik'utxht vet tib' Jesuus s-alol tetz viyolb'al quB'aal Tiuxh
(okt 26—jun 27 m.t.J.)**

26 m.t.J.	Aq'ax ku' Jesuus xe' a' ta'n Xhun.	Tio 3.13-17; Kuxh 1.9-11; Luk 3.21-23; Xhun 1.29-39
	Etxhb'ul iku' Jesuus t-pa'v ta'n Satanaas.	Tio 4.1-11; Kuxh 1.12-13; Luk 4.1-13
	Ib'an val u b'axa kaeb'al aanima t-Kanaa.	Xhun 2.1-11

27 m.t.J.	Ituki elu'l Jesuus inq'a nikich ik'ayin tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuixh t-Jerusalem.	Xhun 2.14-22
	Yolon Jesuus tuch' Nikodeemo.	Xhun 3.1-21
	Yolon Jesuus tuch' val u ixoq aj Samaaria.	Xhun 4.5-42
	Ib'an Jesuus b'a'n val u taq'onvil val u q'esar sol t-Kanaa.	Xhun 4.46-54
	Isik'le Jesuus viyolb'al Tiuxh xo'l inq'a tij imam Israeel, inq'a tz'ib'amich s-ti'.	
	Tul ixval Jesuus ta'n inq'a imol s-aj Nasareet tuulb'al Galileea.	Luk 4.16-31

A' vika'v ya'b'e uva's ik'ulviil Jesuus ta'n inq'a xaoi (jul 27—dis 28 m.t.J.)

	Ixe't Jesuus ti' ipaxsal inq'a b'a'nla txhaq yol tuulb'al Galileea.	Tio 4.23-25; Kuxh 1.35-39; Luk 4.42-44
	Pal tiq'o Jesuus Tio s-ti', ti' itxhust tib' s-k'atza.	Tio 9.9-13; Kuxh 2.14-17; Luk 5.27-32
28 m.t.J.	Itzoqpisa Jesuus vich'ext kab'laval inq'a itxhus tib' s-k'atza.	Tio 3.13-19; Luk 6.12-17
	Ib'an Jesuus b'a'n viji' Lu'.	Tio 8.14-17; Kuxh 1.29-34; Luk 4.38-41
	Itxhus Jesuus viyolb'al Tiuxh vi' val u vitz, tzi' u mam a' Galileea.	Tio 5.1—7.29; Luk 6.20-49
	Ex Jesuus tx'a'on xe' val u fariseeo.	Luk 7.36-50
	Toksa val u ixoq tx'umb'isab'al ti' toq Jesuus t-Kapernaum.	Luk 7.36-50
	Ex Jesuus inpaqte ti' ipaxsal vib'ant quB'aal Tiuxh iq'esaril t-taanima inq'a xaoi tuulb'al Galileea.	Luk 8.1-3
	Nimal txhusu'm ib'an Jesuus uva' txumb'alimal talta'.	Tio 13.1-52; Kuxh 4.1-34; Luk 8.4-18
	Iya'sa Jesuus u mam kaqiq' jab'al vi' u mam a'.	Tio 8.23-27; Kuxh 4.35-41; Luk 8.22-25
	Titz'e'vsa Jesuus val u ixvaak, ime'al Jaairo, t-Kapernaum.	Tio 9.18-26; Kuxh 5.21-43; Luk 8.40-56
	Itxhaq b'en Jesuus kab'laval inq'a iapoostol ti' ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh.	Tio 9.35—11.1; Kuxh 6.6-13

29 m.t.J.	Yatz'ax el Xhun, u aq'ol ku' xaoł xe' a', ta'n Eroodes Antiipas t-Makeroont tuulb'al Pereea.	Tio 14.1-12; Kuxh 6.14-26; Luk 9.7-9
	Ina'sa Jesuus o'va'l paan tuch' ka'va't txay. Tul palna'q s-5,000 xaoł tx'a'oni.	Tio 14.13-21; Kuxh 6.30-44; Luk 9.10-17; Xhun 6.1-14

A' u ya'b'e uva's tixval Jesuus ta'n inq'a tij imam Israeel (maorso 29-30 m.t.J.)

	Xaon Jesuus vi' u mam a' Galileea.	Tio 14.22-33; Kuxh 6.45-52; Xhun 6.16-21
	Ijetxhe'l tib' Jesuus tuch' inq'a nikich itxhus tib' k'atza t-inq'a tenam Tiirro tuch' Sidoon. Ye'ich isa' uva' la'ich ab'il u taq'b'e.	Tio 15.21-22; Kuxh 7.24-25.
	Tul ib'an Jesuus b'a'n tal val u ixoq uva' jitich tij imam Israeel.	Tio 15.21-28; Kuxh 7.24-30
	Ina'sa Jesuus juqva'l paan tuch' ka'oxva't txay.	
	Tul palna'q s-4,000 xaoł tx'a'oni.	Tio 15.32-39; Kuxh 8.1-9
	B'en te Lu' uva' iK'aol Tiuxh Jesuus. Tul tal vet te Jesuus.	Tio 16.13-20; Kuxh 8.27-30; Luk 9.18-21
	Tal Jesuus te inq'a nikich itxhuse' uva' toqna'qich yatz'axoq vet el.	Tio 16.21-26; Kuxh 8.31-37; Luk 9.22-25
	Jalp tilix ika'y Jesuus.	Tio 17.1-13; Kuxh 9.2-13; Luk 9.28-36
	Itxhoj Jesuus u tatin tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh t-Jerusalem.	Tio 17.24-27
	B'en Jesuus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh ti' inimal u nimla q'ij, u Tetz Talaq Patxh.	Xhun 7.11-52
	Ib'an Jesuus b'a'n val u vinaq t-Jerusalem, uva' a'xh tzotich ivatz s-talale'.	Xhun 9.1-41
	Ex Jesuus toztotz Taj tuch' Mal t-Vetaania.	Luk 10.38-42
	Titz'e'vsa Jesuus Laasaro t-Vetaania.	Xhun 11.1-44
30 m.t.J.	El b'en Jesuus tu tenam Galileea, tul a' ik'aq ja' t-Jerusalem.	Luk 17.11
	Taq' Jesuus b'a'nıl tiib'a inq'a nitxa', inq'a oksal ok s-vatz ta'n itxutx ib'aal.	Tio 19.13-15; Luk 18.15-17

	Yolon Jesusus tuch' val u chelem xaak, tx'iolich iq'ij.	Tio 19.16-29; Kuxh 10.17-30; Luk 18.18-30
	Tal Jesusus uva' een la'ich yatz'axik el t-Jerusaleen, tul la'ich itz'e'v inpaqte.	Tio 20.17-19; Kuxh 10.32-34; Luk 18.31-33
	Ib'an Jesusus b'a'n val u tzot t-Jerikoo. VarTimeeoich ib'ij u tzot.	Tio 20.29-34; Kuxh 10.46-52; Luk 18.35-43
	Yolon Jesusus tuch' Sakeeo t-Jerikoo.	Luk 19.1-10
	Ex Jesusus inpaqte totzotz Taj tuch' Mal t-Vetaania.	Xhun 12.1-11

**Kame inq'a ib'an Jesusus t-viya'teb'al xhemaana
uva's ye'naqich yatz'axoq el tu tenam Jerusaleen**

tumeenku'	Mamala xaol chiiib' ti' taq'b' Jesusus tu tenam Jerusaleen.	Tio 21.1-11; Luk 19.29-44; Xhun 12.12-19
luunes	Yekich tzaq vi'l u iigo uva's talt Jesusus kantxhaqla yol s-te.	Tio 21.18-19; Kuxh 11.12-14
luunes	Ituki elu'l Jesusus inq'a nikich ik'ayin tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.	Tio 21.12-13; Kuxh 11.15-18
maartes	Ye' iqej inq'a iq'esal uq'e'yb'al uva' quB'aal Tiuxh aq'on ticle'm Jesusus.	Tio 21.23-27; Kuxh 11.27-33; Luk 20.1-8
maartes	Txhusun Jesusus tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh.	Tio 21.28—23.39; Kuxh 12.1-44; Luk 20.9—21.4
maartes	Taq' ja' val u ixoq tx'umb'isab'al tivi' Jesusus t-Vetaania.	Tio 26.6-13; Kuxh 14.3-9; Xhun 12.1-11
mieerkoles	Aq'ax vet ku' yol tinuqul ti' itxeyp Jesusus.	Tio 26.14-16; Kuxh 14.10-11; Luk 22.3-6
jueeves	Tx'a'on Jesusus tuch' inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel.	Tio 26.17-29; Kuxh 14.12-25; Luk 22.7-20; Xhun 13.1-38
jueeves	Taq' Jesusus itial inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.	Xhun 14.1—16.33
jueeves	Ex inatxh Jesusus Tiuxh tu xhoraal Jetzemanii.	Tio 26.36-46; Kuxh 14.32-42; Luk 22.40, 46
jueeves-vieernes	Txeyp vet Jesusus s-aq'b'al. Tul aq'ax vet ku' yol tinuqul s-ti', ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al.	Tio 26.47—27.36; Kuxh 14.43—15.15; Luk 22.47—23.25; Xhun 18.2—19.16

vieernes	Aq'ax ja' Jesuus vatz kurus tetxhal ikame'.	Tio 27.27-56; Kuxh 15.16-41; Luk 23.26-49; Xhun 19.17-30
	Ex muquxoq vet Jesuus tu muqb'al kamna'q.	Tio 27.57-66; Kuxh 15.42-47; Luk 23.50-56; Xhun 19.31-42

Kame inq'a ib'an Jesuus uva's ma'tich titz'e'v vet inpaqte

tumeenku'	Itz'e'v Jesuus; elu'l tal uva' muqtx'ika, Ik'utxh tib' Jesuus te Mal, u aj Magdaala. Ik'utxh tib' Jesuus te juqva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza. Ik'utxh tib' Jesuus te ka'va'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, ti' u b'ey uva' ma't t-Emauus. K'uqinyich ok inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesuus vi' meexha ti' itx'a'one', tul ex itxakb'a tib' Jesuus s-xo'l. Ye'xhkam nikich titz'a junlaval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, tul ex itxakb'a tib' Jesuus s-xo'l. Ik'utxh tib' Jesuus te juqva'l inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza uva's seb'tich itxeytaq txay. Ik'utxh tib' Jesuus te junlaval inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza t-val u vitz t-Galileea. Ik'utxh tib' Jesuus te mamala niman tetz uva' palna'qich tatxhul s-5,000 xaol. Ik'utxh tib' Jesuus te Jakoovo. Ik'utxh tib' Jesuus vatz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza, uva's toqna'qich paloq vet ja' t-amlika'. B'en vet ja' Jesuus t-amlika' k'atz quB'aal Tiuxh.	Tio 28.1-10; Kuxh 16.1-8; Luk 24.1-12; Xhun 20.1-10 Tio 28.9-11; Xhun 20.11-18 Xhun 21.1-23 Kuxh 16.12-13; Luk 24.13-32 Kuxh 16.14; Luk 24.36-46; Xhun 20.19-20 Xhun 20.21-31; 1 Koriintios 15.5 Xhun 21.1-23 Tio 28.16-20; Kuxh 16.15-18 1 Koriintios 15.6 1 Koriintios 15.7 Luk 24.44-49; Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.3-8 Tio 28.16-20; Kuxh 16.19-20; Luk 24.44-53

INQ'A KAEB'AL AANIMA IB'AN JESUUS S-YE'NAQICH B'ENOQ T-AMLIKA'

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a kaeb'al aanima ib'an Jesus inq'aa	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
1	Taq' b'en Jesus u yiqla txho'l a' s-ta'l uuva.				2.7-9
2	Ituki el Jesus demoonio t-tanima val u vinaq t-Kapernaum.		1.21-28		
3	Ib'an Jesus b'a'n mamala yaab'.	4.23-24			
4	Ib'an Jesus uva' mamala txay itxey vet inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza.			5.1-11	21.6
5	Ib'an Jesus b'a'n val u vinaq uva' q'ajchil nikich ib'an itxhi'o'l.	8.2-4	1.3-45	5.12-14	
6	Ib'an Jesus b'a'n val u vinaq uva' tze'u'xich kuxh itxhi'o'l.	9.2-8	2.1-12	5.18-26	5.1-15
7	Ib'an Jesus b'a'n val u vinaq uva' ye' nikich iti'n paq'il iq'ab'.	12.9-13	3.1-5	6.6-10	
8	Ib'an Jesus b'a'n u taq'onvil val u q'esal sol.	8.5-13		7.1-10	
9	Ib'an Jesus b'a'n vik'aol val u q'esal sol.				4.43-54
10	Ib'an Jesus b'a'n viji' Lu' uva' oyb'alich ta'n xamal yaab'il.	8.14-15	1.29-31	4.38-39	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a kaeb'al aanima ib'an Jesuus inq'aa	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
11	Titz'e'vsa Jesuus val u xaak paqte uva' ma'tich ikam vete' tu tenam Naiin.			7.11-17	
12	Ituki el Jesuus juqva'l demoonio t-taanima Mal, u aj tenam Magdaala.			8.1-3	
13	Iya'sa Jesuus u mam kaqiq' jab'al uva's atich ok vi' u mam a'.	8.23-27	4.35-40	8.22-25	
14	Ib'an Jesuus b'a'n val u ixoq uva', a' ye' nikich iya' tilt itxaq'o.	9.18-26	5.21-43	8.40-56	
15	Titz'e'vsa Jesuus vime'al Jaairo.	9.18-26	5.21-43	8.40-56	
16	Ina'sa Jesuus o'va'l paan, tul 5,000 xaol etxhb'uni.	14.14-21	6.34-44	9.11-17	6.5-12
17	Tira xeon Jesuus vi' u mam a' tu Galileea.	14.23-33	6.45-52		6.16-21
18	Ina'sa Jesuus juqva'l paan, tul 4,000 xaol etxhb'uni.	15.32-39	8.1-10		
19	Ituki el Jesuus demoonio t-taanima val u vinaq tu Gadaara tuulb'al Dekaapolis.	8.26-34	5.2-15		
20	Ituki el Jesuus demoonio t-taanima val u mem.	9.32-34	6.34-44	11.14-17	
21	Ib'an Jesuus b'a'n ka'va'l inq'a tzot.	9.27-31			

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a kaeb'al aanima ib'an Jesuus inq'aa	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
22	Ib'an Jesuus b'a'n val u tzot uva' memich inpaqte.	12.22-30			
23	Ib'an Jesuus b'a'n val u ixoq uva' k'o'xh nikich ib'ena'.			13.10-17	
24	Ib'an Jesuus b'a'n val u vinaq uva' sipk'ina'qich kuxh itxhi'o'l.			14.1-6	
25	Ib'an Jesuus b'a'n tal val u ixoq uva' jitich tij imam Israeel tu Sidoon.	15.21-28	7.24-30		
26	Ib'an Jesuus b'a'n val u vinaq txhakaniche, atz memich inpaqte.		7.31-37		
27	Ib'an Jesuus b'a'n val u tzot.		8.22-26		9.1-12
28	Ib'an Jesuus b'a'n laval vinaq uva' q'ajchil nikich ib'an itxhi'o'l.			17.11-19	
29	Jalp tilix ika'y Jesuus vi' val u vitz.	17.1-13	9.2-13		
30	Ituki el Jesuus demonio t-taanima val u xaak.	17.14-18	9.14-27	9.38-43	
31	Itxhejsa Jesuus puaq titzi' val u txay ti' itxhojt tatin tu tostiuxh.	17.24-27			
32	Ib'an Jesuus b'a'n laval vinaq uva' q'ajchil nikich ib'an vitxhi'o'l.				17.11-19

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a kaeb'al aanima ib'an Jesuus inq'aa	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
33	Ib'an Jesuus b'a'n ka'va'l inq'a tzot t-Jerikoo.	20.29-34	10.46-52	18.35-43	
34	Titz'e'vsa Jesuus Laasaro paqte uva' ma'tich ikam vete', een t-Betaania tuulb'al Judeea.				11.38-44
35	Itzaqsa Jesuus vi'l u iigo, atich tzi' b'ey t-Jerusaleen.	21.18-22	11.12-26		
36	Ib'an Jesuus b'a'n val u tzot uva' a'xh alich s-talale'.				
37	Ib'an Jesuus b'a'n ixichin val u vinaq uva' tzok'ox el ixichin tu Jetzemanii.			22.50-51	
38	Ib'an Jesuus b'a'n mamala xaoL.	11.4-5			
39	Ib'an Jesuus b'a'n inq'a xaoL tu tenam Jenesareet.	14.34-36			
40	Ib'an Jesuus b'a'n inq'a xaoL tzi' u mam a' tuulb'al Galileea.	15.30-31			
41	Txhusun Jesuus tuulb'al inq'a tenam, tul nikich ib'an b'a'n inq'a xaoL.	9.35			

INQ'A YOL UVA' TXUMB'ALIMAL TALT QUB'AAL JESUUS XO'L INQ'A XAOL

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
1	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' u atz'am.	5.13	9.50		
2	Ib'an Jesuus eela viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' va'q txiqub'al.	5.1	4.21-22		
3	Ib'an Jesuus eela vich'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' ich'ij vi'oq kamxh tze'il.		4.26-29	6.43-45	
4	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' vitxiquon va'q txiqub'al.	5.14-16		8.16-17; 11.33	
5	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' inq'a karne'l uva' tootzaql iql u xeen tetz, tul nik itxh'uyatxh s-ti'.				10.4
6	Ib'an Jesuus eela u b'ey, uva' yekl k'atz quB'aal Tiuxh tuch' va'l txh'ojla b'ey.	7.13-14			
7	Ib'an Jesuus eela u b'ey yekl tu tz'eqxichil vatz quB'aal Tiuxh tuch' va'l nimla b'ey.	7.13			
8	Ib'an Jesuus eela inq'a xaol tuch' ka'va'l vinaq uva' aq'on ku' ixé' totzotz.	7.24-27		6.47-49	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuu	Tio	Kuxh	Luk	Khun
9	Ib'an Jesus eela ka'vatzul inq'a tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, tuch' ka'vatzul inq'a k'oj.	9.16	2.21	5.36	
10	Ib'an Jesus eela ka'vatzul inq'a tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel tuch' ka'vatzul inq'a ta'l uuva.	9.17	2.22	5.37-39	
11	Ib'an Jesus eela ka'vatzul inq'a tuq'e'yb'al tuch' ka'vatzul inq'a tz'u'm, tatib'al q'u'ich ta'l uuva.	9.17	2.22		
12	Ib'an tib' Jesus eela, atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuch' jolol inq'a chelem nitxa' uva' nik motx ichiib' ti' ixulil aj.	11.16-17		7.31-35	
13	Ib'an Jesus eela Xhun, u aq'ol ku' xaol xe' a', atz inq'a nikich itxhus tib' s-k'atza tuch' jolol inq'a chelem nitxa' uva' nik motx b'itzlen b'itz tetz kamna'q.	11.16-17		7.31-35	
14	Ib'an Jesus eela vikuyun quB'aal Tiuxh tuch' vikuyt val u aj puaq ka'va'l inq'a k'amol puaq.			7.41-43	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
15	Ib'an Jesuus eela vipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' u tavat val u avom u iiya.	13.3-9, 18-23	4.3-8, 14-20	8.5-8, 11-15	
16	Ib'an Jesuus eela u yaab'la taq'onb'al Satanaas Tuch' va'l vinaq uva' txhi'ani, tul ex tava u yaab'la tze' xo'l inq'a triigo.	13.24-30			
17	Ib'an Jesuus eela visa't inq'a niman tetz ja'lxx imol tuch' val u vinaq aj Samaaria uva' lotxhon val u vinaq uva' ak'oni.			10.30-37	
18	Ib'an Jesuus eela u tab'it inq'a niman tetz viTiuxhil Tiuxh Tuch' va'q u vinaq uva' la' b'en ich'exu tetxhb'ub'al xe' va'q tami'k.			11.5-8	
19	Ib'an Jesuus eela u ye' titz'at va'q u tx'iol iq'ij tatin vatx quB'aal Tiuxh tuch' val u tx'iol iq'ij uva' een kuxh taanima ti' inojsal vik'oay.			12.16-21	
20	Ib'an Jesuus eela u ye' ib'ant inq'a tij imam Israeel kam uva' nik isa' quB'aal Tiuxh tuch' vi'l u iigo, uva' ye' nikich taq' ivatx.			13.6-9	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
21	Ib'an Jesuus eela vich'ijsat quB'aal Tiuxh viyolb'al t-taanima inq'a xaol tuch' vich'ijsat tib' va'q iiya, tetxhal taq't ivatz.	13.8	4.8		
22	Ib'an Jesuus eela vipaxin el viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' vich'ij u tze' u mostaasa.	13.31-32	4.30-32	13.18-19	
23	Ib'an Jesuus eela vich'ij viyolb'al quB'aal Tiuxh t-taanima inq'a xaol tuch' vivo'tx' u q'ota ta'n u aq'b'al ja' tuul paan.	13.33		13.20-21	
24	Ib'an Jesuus eela u paleb'al ok k'atz quB'aal Tiuxh tuch' val u jub'al uva' txh'oj kuxhtu'; tul la' jupuxi.			13.24	10.1-16
25	Ib'an Jesuus eela u tok inq'a xaol ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' va'q vinaq uva' la' b'en ileq va'q mam b'a'nil uva' muqe.	13.44			
26	Ib'an Jesuus eela va'q u xaol uva' nik txhokon tok b'en ti' quB'aal Tiuxh tuch' u yakol uva' nik txhokon b'a'nla sivan.	13.45-46			

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
27	Ib'an Jesuus eela vich'exex inq'a xaol t-vimotxeb'al q'ij saq tuch' vich'exex el inq'a b'a'nla txay xo'l inq'a kantxhaq.	13.47-50			
28	Ib'an Jesuus eela va'q txhusul, uva' nima vatzul kuxh txumb'al nik ib'an ti' itxhusune' tuch' va'q b'aal otzotz uva' nima vatzul kuxh taq'onb'al ati.	13.52			
29	Ib'an Jesuus eela u taq't b'en tib' inq'a iq'esal uq'e'yb'al s-nim tuch' va'q xaol uva' ch'ixveb'al la' teesal el t-inva'q atib'al uva' jit tetz.			14.7-14	
30	Ib'an Jesuus eela inq'a iq'esal uq'e'yb'al, uva' ye' nik isa' tok ti' viyolb'al quB'aal Tiuxh tuch' joloq vinaq uva' ye' la' isa' taq'b' ti' va'q b'a'nla tx'ix.			14.16-24	
31	Ib'an Jesuus eela inq'a nik isa' itxh'uye'v s-ti' tuch' va'q u vinaq uva' b'axa la' titz'a oq la' ole'v ti' ilakax va'q totzotz.			14.28-30	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuu	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
32	Ib'an Jesuus eela inq'a nik isa' itxh'uye'v s-ti' tuch' va'q u mam iq'esal, uva' b'axa la' titz'a oq la' ole'v ti' ib'anax txh'a'o tuch' va'to'q vimol s-mam iq'esal.			14.31-33	
33	Ib'an Jesuus eela vichiib' quB'aal Tiuxh ti' va'l xaol, uva' nik titz'a tib' t-inq'a ipa'v tuch' vichiib' u xeen karne'l ti' itxhej vikarne'l.			15.3-7	
34	Ib'an Jesuus eela va'l aj pa'vom, uva' ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh tuch' val u karne'l uva' tz'eqxina'q ka.	18.12-14		15.4-7	
35	Ib'an Jesuus eela vichiib' quB'aal Tiuxh ti' va'l xaol, uva' nik titz'a tib' t-inq'a ipa'v tuch' vichiib' va'q u ixoq ti' itxhej vipuaq.			15.8-10	
36	Ib'an Jesuus eela u taanima quB'aal Tiuxh ti' ka'tanul inq'a tij imam Israeel tuch' u taanima va'q u b'aala ti' ka'vo'q ik'aol.			15.11-32	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
37	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz, inq'a ye' nik tx'olon itxhej tx'ijb'al iq'ij t-amlika', tuch' val u xeen tx'ijb'al q'ij, uva' ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, tul itx'ol titz'ale' kam la' ib'an ti' tatine'.			16.1-4	
38	Ib'an Jesuus eela inq'a fariseeo tuch' val u tx'iol iq'ij uva' yekich t-k'axk'o ti' ye' itxhab'at ib'anb'el u tx'ijb'al iq'ij vatz quB'aal Tiuxh.			16.19-31	
39	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz, uva' seb't ti' ib'ant inq'a aq'on, tuch' ib'ant inq'a aq'onvil kam uva' nik ib'ek' u q'esal aq'on s-te.			17.7-10	
40	Ib'an Jesuus eela vikuyt quB'aal Tiuxh ipa'v inq'a xaol tuch' val u mam iq'esal uva' ikuy ipa'v inq'a taq'onvil ti' vitx'oq.	18.23-35			
41	Ib'an Jesuus eela vik'ult inq'a niman tetz vitx'aaq'm tuch' vik'ult jolol inq'a molol uuva u txhojb'al tetz.	20.1-16			

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
42	Ib'an Jesuus eela viqueon ka'tanul inq'a tij imam Israeel tuch' viqueon ka'va'l vik'aol val u vinaq.	21.28-32			
43	Ib'an Jesuus eela inq'a iyaab'la txumb'al inq'a iq'esal uq'e'yb'al tuch' jolol inq'a yaab'la k'amol tx'ava'.	21.33-41	12.1-11	20.9-18	
44	Ib'an tib' Jesuus eela tuch' va'q u sivan, uva' tira at tiqle'm s-b'a'n.	21.42-44	12.10-11	20.17-18	
45	Ib'an Jesuus eela visa't tzaan inq'a xaol ti' tok ti' inimal inq'a b'a'nla txhaq yol s-ti' tuch' visa't tzaan val u mam iq'esal jolol xaol ti' b'en tilix itz'alón val vik'aol.	22.2-14			
46	Ib'an Jesuus eela inq'a q'esal uq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel, tuch' jolol inq'a b'itol otzotz uva' ye'l itxumb'al ti' ich'exex el u b'a'nla sivan.	21.42-44	12.10-11	20.17-18	

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuus	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
47	Ib'an Jesuus eela u tixval ta'n inq'a iq'esal uq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel tuch' u tixval u b'a'nla sivan uva' tira at ticle'm s-b'a'n.	21.42-44	12.10-11	20.17-18	
48	Ib'an Jesuus eela inq'a ik'axk'oil la' uli, uva's ye'naq uloq Jesuus paqte vatz tx'ava' tuch' u tilix vich'expe'l vixaq u iigo.	24.32-36	13.28-29	21.29-31	
49	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz, uva' k'uqleb'alxh k'uul tatine', tuch' va'q u aq'onvil uva' k'uqleb'alxh k'uul ti' u aq'on.	24.45-47		12.42-44	
50	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz, inq'a jitxh k'uqleb'al k'uul tatine' tuch' va'q u aq'onvil uva' kantxhaq, atz jitxh k'uqleb'al k'uul ti' ib'anax u aq'on.	24.48-51		12.45-48	
51	Ib'an Jesuus eela ka'va'l txumb'al ti' tatin inq'a niman tetz tuch' ka'va'l txumb'al ti' tatin laval inq'a q'opo ixvaak.	25.1-13			

Inq'a tatxhul	Aya'l inq'a yole uva' txumb'alimal talt Jesuu	Tio	Kuxh	Luk	Xhun
52	Ib'an Jesuus eela taq'ax ka ticle'm inq'a niman tetz ti' ib'ant u taq'on tuch' val u mam iq'esal, uva' taq' ka vipuaq te oxva'l inq'a taq'onvil.	25.14-30		19.12-27	
53	Ib'an tib' Jesuus eela tuch' va'q b'a'nla xeen karne'l.				10.1-18
54	Ib'an Jesuus eela inq'a niman tetz tuch' inq'a karne'l.				10.1-18
55	Ib'an Jesuus eela inq'a jit niman tetz tuch' u tzentun.	25.31-33			
56	Ib'an Jesuus eela ti' viye' taqlail u tuleb'al vatz inq'a jit niman tetz tuch' va'q elq'om, uva' ye' kuxh taqla la' uli.			12.35-40	
57	Ib'an tib' Jesuus eela tuch' vi'l uuva.				15.1-8
58	Ib'an Jesuus eela inq'a iapoostol tuch' inq'a iq'ab' uuva.				15.1-8

ALB'AL INUQUL JOLOL INQ'A YOL TU KASTIYA

(GLOSARIO)

A

abominación/abominable u txoqeb'al k'uulla txumb'al

Tio 24.15; Apokaliipsis 17.4-5

aborrecer

1. txhi'anchil/txhi'k'uulla Tio 5.43; Luk 19.14

2. ixva Tio 6.24; Luk 16.13

3. ye' la' etx'ol taq'ax ka Luk 14.26; Xhun 15.18, 19, 23, 24, 25

4. Ye' la' titz'a u q'ij isaq Xhun 12.25

5. yan ivatz Xhun 7.7; 15.18

abrogar/abolir/criticar

1. teesa iq'ij Tio 5.17

2. sotz/sotza 2 Koriintios 3.13

acechanzas yaab'la txumb'al Efeesios 6.11

aclamar/alabar/hosanna/glorificar toksal iq'ij

Luk 4.7; Filipeenses 3.3

admirar/atónito/maravillado kaayichxh taanima/tira kaj taanima
s-ti' Tio 7.28; 12.23; 27.14; Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.7

adaptación qub'en s-k'aol ime'al (quB'aal Tiuxh)

Romaanos 9.4; Gaalatas 4.5

adorar natxhk'uulla Tio 2.2; Apokaliipsis 7.11

adulterio/(cometer) adulterio/adúltero/a yansa ib' tuch' uva' jit
ik'ulel tib' s-tuch' Xhun 8.3; Santiaago 4.4

advenedizos xaol uva' ye' ootzaqimal tal tzajna'qle Efeesios 2.19

adversario

1. ato'k exo'l s-tuch' Tio 5.25

2. nik motx itxhok txumb'al ti' inya'sale' 1 Koriintios 16.9

3. inq'a nik itxhi'ane' Evreeos 10.27

afanar tel etaanima Tio 6.25, 27, 28, 31, 34

afecto entrañable/amar at taanima s-ti' Filipeenses 2.1

agradar

1. nik achiib' s-ti' Tio 11.26; 12.18; Luk 10.21

2. nik isa' Romaanos 8.8

3. josq'ilxh tilix Kuxh 6.22

al instante iletz kuxh u yol/ta'netzkh tab'i/nalxh/yekich
Tio 8.3; Kuxh 1.16

alabar/alabanza/hosanna/glorificar nik toksa iq'ij

Luk 19.37; Efeesios 1.6

alabastro b'a'nla atib'al uva' sivanxhtu' Kuxh 14.3; Luk 7.37

alboroto

1. vavu ib' Tio 9.23

2. ilak tib' (u tenam) Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.30

aldea talaq tenam Tio 9.35

alegoría/parábola txumb'alimal nik talta' Gaalatas 4.24; Tio 13.3

alegrar

1. nik ichiib' s-ti'/chiib'isa/nik itxuq'txun s-ti'

Tio 5.12; 1 Koriintios 7.34

2. kam nik isa' quB'aal Tiuxh 1 Koriintios 7.32

alentar

1. nik taq' itial 1 Tesaloniseenses 4.18

2. chiib' Kuxh 14.11; Luk 23.8

alforja tx'u'y Tio 10.10

alguacil pol Tio 5.25

alma

1. qanxelal Kuxh 8.36; Luk 12.20

2. aanima Xhun 12.27; 2 Lu' 2.8

altar de holocausto u natxhk'uulab'al/tal uva' nik tz'e'k inq'a oya vatz quB'aal Tiuxh Tio 5.23; Luk 11.51

altar de incienso u natxhk'uulab'al/tal uva' nikich tz'e'salik insieenso Luk 1.11

Altísimo (Dios) (quB'aal Tiuxh) uva' niim at ja'p t-amlika'

Tio 21.9; Kuxh 11.10; Luk 1.32, 35, 76; 19.38

amado/(Hijo) amado (vink'aol uva') kamxh in s-ti' Tio 3.17; Kuxh 12.6

amargura k'ayunchil Apokaliipsis 10.9; Efeesios 4.31

amar/afecto

1. atxh taanima s-ti' Luk 7.5; 1 Koriintios 13.1

2. kamxh in s-ti' Tio 3.17

3. chiib' Kuxh 10.21; Luk 7.42; 11.43; 20.46

4. sa'sa'o'm Tio 5.43; Kuxh 12.30; Luk 6.27

amén echxh la' ib'ane Tio 6.13; Romaanos 11.36

amenazas nik ixo'visa Efeesios 6.9

amonestar

1. nik intiila b'ek'u sete ye' la' eb'ana Gaalatas 5.21

2. nik toksal t-b'ey Koloseenses 3.16

3. nik iyaje' Tiito 3.10

4. nik taq' qutial (ti' qatine') Romaanos 15.4

5. nik tulsal s-k'uul Vib'ano'm inq'a Apoostol 27.9

anatema

1. a' quB'aal Tiuxh la' aq'on ja'p u yol s-tiib'a ti' b'en tilt u k'axb'ichil Gaalatas 1.8

2. uloqnetz u ye'b'a'n s-tiib'a 1 Koriintios 16.22

anciano

1. q'esla aanima 1 Timoteeo 5.1

2. iq'on ivi' xo'l (inq'a niman tetz Jesusus) Tiito 1.5; 1 Lu' 5.5
 3. inq'a iq'esal u tenam Tio 26.3
- andar por el Espíritu** b'anvaq kam uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh/
 a' viTiuxhil Tiuxh la' iq'on qub'ey/itz'e'vy vet ex vatz quB'aal Tiuxh
 Gaalatas 5.16, 25
- ángel** aanxel Tio 1.20; Apokaliipsis 2.1
- ánimo** tij axh ab'ana Tio 9.2, 22; 14.27
- antes del principio de los siglos** ye'naqich xe'toq u q'ij saq Tiito 1.2
- anunciar (el evangelio)** nik ipaxsa (inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesusus)
 Vib'ano'm inq'a Apoostol 10.42
- aposeno** otzotz tika'viq Kuxh 14.15; Luk 22.12
- apostacia** (mamala xao) la' elka ti' inimal (u quB'aal Tiuxh)
 2 Tesaloniseenses 2.3
- aprobado por Dios** quB'aal Tiuxh ilon oq la' qutx'ola
 1 Tesaloniseenses 2.4
- apóstol(es)** apoostol; itxhaq Jesusus Tio 10.2
- aquel día** u q'ij uva' la' taq't ku' quB'aal Tiuxh inq'a yol tinuqul Tio 7.22
- área de/región de/provincia** tuulb'al
 Tio 2.22; 3.5; Vib'ano'm inq'a Apoostol 16.6
- arrebatar**
 1. nik sotzsán el tu taanima Tio 13.19
 2. teesal el t-inq'ab' Xhun 10.28
 3. ti' itxeyexe' Vib'ano'm inq'a Apoostol 23.10
 4. la' iq'ol vet ja' 2 Koriintios 12.2; 1 Tesaloniseenses 4.17
 5. ti' ekolta', tul ye' la' b'en Juudas 23
- arrebol(es)** oqxh ikaqal u xe' amlika', atz il su'tz' oky vatz u q'ij
 Tio 16.3
- arrepentir(se) (de pecados)**
 1. titz'a tib' inq'a xao t-inq'a ipa'v (vatz quB'aal Tiuxh)
 Tio 3.8, 11; 11.20, 21; Kuxh 1.4
 2. txho'n s-te Tio 27.3
- artimañas** txhab'amal kuxh sub'u'm ta'n Efeesios 4.14
- asentados (en tinieblas)** at b'en (tu tokto) Tio 4.16
- asolar** nikich vojqe'la inq'a niman tetz Jesusus Gaalatas 1.13
- atormentar/atormentado**
 1. txho'm Tio 8.6
 2. nik teesa iq'ij Tio 8.29
 3. b'eenoxh nik tela' Kuxh 5.7, 15
- atónito, maravillado** kaayichxh taanima Tio 12.23; 27.14
- austero** txumu'm kuxh atil ika'ye' Tio 6.16
- autoridad**
 1. iql'e'm Tio 21.23, 24, 27
 2. at inq'esal Tio 8.9
- Ava padre** B'aali Gaalatas 4.6
- avidez** k'ayimal taanima ti' ib'anaxe' Efeesios 4.19
- ay de ti** txumleb'alxh evatz Tio 11.21; 23.13, 14, 15; 26.24
- ayuno, ayunar** maqo ib' ti' tx'a'o'm ti' inatxhax Tiuxh Kuxh 9.29

azotar

1. la' tz'u'man ex Tio 10.17
2. atxhimal 2 Koriintios 11.25

azotea vi' otzotz Tio 10.27

B

Babilonia Vaviloonia 1 Lu' 5.13

banco de los tributos públicos u meexha ti' imolox puaq tetz Rooma Tio 9.9

bautizar

1. aq'ax ku' xao' xe' a' Tio 3.6, 13; Kuxh 1.4
2. **bautizar en (Cristo) Jesús** nik qiq'o tzaan vikameb'al quB'aal JesuKriisto, ti' uva' qat quku' xe' u a' Romanos 6.3
3. **bautizar en el Espíritu Santo** a'etz vet viTiuxhil Tiuxh la' taq' naq sete Tio 3.11
4. **(ser) bautizados con el bautismo con que yo soy bautizado** etx'ol etok tu mam txumleb'al Tio 20.22

beber el vaso que yo he de beber etx'ol epal tu mam k'axk'o

Beelzebú Velsevuu Tio 10.25

bendecir al b'a'nla yol s-ti' Tio 5.44

bendición espiritual inq'a mam b'a'nil uva' qat taq' s-qe s-k'atza t-inq'a amlika' Efeesios 1.3

beneplásito u titz'ab'al u quB'aal Tiuxh Efeesios 1.9

bienaventurado at vib'a'nil quB'aal Tiuxh s-tiib'a Tio 5.3-11; 11.6

blasfemar, blasfemia nik teesa iq'ij (Tiuxh) Tio 9.3; Koloseenses 3.8

bonanza tz'inune' Tio 8.26

bordón b'aara Tio 10.10

buenas obras u b'a'n nik ab'ane'/vab'a'nla b'ano'm Tiito 3.14; 1 Lu' 2.12

burlar, escarnecer

1. nik teesa t-b'ey Tio 2.16
2. nik ipa'ltzil Jesuus ta'n Tio 9.24
3. imaxub'el Jesuus ta'n Tio 27.29, 31

C

cabeza del ángulo u sivan uva' qat txeyon ja' vitzi' u otzotz Efeesios 2.20

calumniadoras xe'tisan chijla yol ti' inva't xao' 1 Timoteo 3.11; Tiito 2.3

cambistas inq'a nikich jalon puaq Tio 21.12

cananista inq'a b'anol txh'a'o ti' vitenam Tio 10.4

candelabro txiqub'al Eeksodo 25.31; Apokaliipsis 1.20

capa u qinkin txhas oksa'm Tio 5.40

cárcel tze' Luk 3.20; 1 Lu' 3.19

carne ib'ek'ex ta'n u tatxha'v vitxhi'o'l Gaalatas 5.13

casa de Israel xo'l inq'a qumol tij imam Israeel

Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.36

casta jikla txumb'al la' ib'an k'atz vitzumel Tiito 2.5

castigo k'axk'o/k'axb'ichil 2 Tesaloniseenses 1.9

cátedra de Moisés k'uq'vb'al tetz Moisees Tio 23.2

celestial tu amlika' Tio 6.14; Apokaliipsis 4.1

celos txho'nichil aanima ti' imol; txho'nichil k'uul ti' imol Gaalatas 5.20

celoso (de la tradición judía) tx'akich ok va'n (ti' talax u tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel) Gaalatas 1.14

centurión iq'esal o'k'alal sol Tio 8.5; Luk 7.6

cielos, los cielos (morada de Dios)

1. u amlika' (tatib'al quB'aal Tiuxh) Tio 5.3, 10, 12, 16

2. **el cielo** u vatz amlika' Tio 16.2, 3

3. quB'aal Tiuxh uva' tu amlika' Tio 21.25

cintos k'alub'al Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.11

ciudad

1. tenam/mam tenam Tio 2.1; Luk 2.4; Vib'ano'm inq'a Apoostol 28.17

2. mam xaoL Kuxh 1.33

clamar/clamor sich'in/sich'i'm Luk 17.15

cobre koovre Tio 10.9

codiciar la' b'en quvatz ti' tatxhvale' Tio 5.28; Romaanos 7.7

codicioso een taanima ti' tx'ako'm Tiito 1.7

codo ka'k'utxhb'al Tio 6.27

compasión txumu vatz Tio 15.32; Kuxh 8.2

cómplice(s) lotxhol ti' ib'anax u kantxhaq Tio 23.30

concebido oyb'altich Tio 1.18

concilio/juez inq'a aq'ol ku' yol tinuqul Kuxh 15.1, 43

concupiscencia inq'a kantxhaqla tatxha'v txhi'o'l nik b'ek'on Romaanos 6.12

condenación ja'p vet u yol s-tiib'a (ti' ik'axb'isale') Romaanos 5.16

confesar

1. motx tal inq'a xaoL inq'a ipa'v te quB'aal Tiuxh, ech ivatz tenam Kuxh 1.5; Santiaago 5.16

2. etalt etib' Tio 10.32; Luk 12.8

3. tal inuqul Xhun 1.20; 9.22

confortar/consolar/fortalecer

1. aq'ax itial Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.31

2. k'uqb'al ik'uul Tio 2.18; 5.4; 2 Koriintios 1.5

contaminar uva' nik yansan inq'a xaoL vatz Tiuxh Tio 15.11

contender/contiendas

1. yajo ib' la' ib'an tuch' imol Tio 12.19

2. yao ib' Gaalatas 5.20

3. etxakb'at etib' tuch' yak'il ti' talax vinuqul inq'a yol uva' nik qunima Juudas 3

conturbar la' sotz ik'uul 2 Tesaloniseenses 2.2

convertir la' ijalu vitxumb'al Tio 13.15

copa koopa Tio 26.27; 1 Koriintios 11.25

corazón vaanima Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.26

corriente de este mundo txh'uyelich ex ti' kam uva' nik ib'an inq'a xaoL sevatz vatz u tx'ava', inq'a ye' ootzaqimal quB'aal Tiuxh ta'n Efeesios 2.2

corrompir

1. la' q'aji Tio 6.19
2. yanna'q titz'ab'al Tiito 1.15

creer, creyente

1. qej/qeon Xhun 3.15
2. nima 1 Koriintios 14.22
3. ik'uqb'a ik'uul Tio 8.13

criado/a aq'onvil Tio 8.6, 8; Xhun 18.17**Cristo**

1. Kriisto, (griego: Χριστοῦ) Tio 1.1, 16, 17, 18; 2.4; 11.2; 16.16
2. quB'aal JesuKriisto Romaanos 1.3

crucificar/crucificado

1. aq'ax ja' vatz kurus (ti' iyatz'ax el) Luk 23.33
2. **crucificado con Cristo** a' vikameb'al quB'aal JesuKriisto vatz kurus qat ole'v ti' tel iq'ij u kantxhaqla txumb'al uva' nikich qub'ane' Romaanos 6.6

crujir de dientes la' ik'uxivat tib' tej t-k'axk'o Tio 8.12; 13.42, 50; 25.30**cualquiera** ja'l u xao'l/ja'l uva' Tio 5.19; 18.5, 6**cuerpo (mortal)**

1. txhi'o'l Tio 6.22
2. u txhi'o'l uva' at ikameb'al Romaanos 6.12

culpable (de juicio) la' aq'ax vet ja'p u yol s-tiib'a Tio 5.22**culpar/culpa** at ipa'v s-ti' Tio 12.5**cumplir**

1. tzoqpisal Tio 5.17
2. elka'pun Tio 5.18
3. **cumplir (profesía)** ech tela'pun inq'a yol (tal quB'aal Tiuxh te u q'exsanich tetz viyol quB'aal Tiuxh) Tio 1.22

D**dádiva** u b'a'n uva' la' qaq'a Tio 7.11**de cierto os digo**

1. toq val sete Tio 5.18, 26; Kuxh 3.28; Luk 4.24
2. **de cierto, de cierto os digo** tira toq val sete Xhun 1.51; 3.3, 5, 11; 5.19, 24, 25, 26

de Dios/de Jesus

1. ta'n quB'aal Tiuxh/tetz quB'aal Tiuxh/ti' quB'aal Tiuxh/ti' quB'aal JesuKriisto Romaanos 1.7; Koloseenses 1.7
2. u quB'aal Tiuxh ch'exon/quB'aal JesuKriisto ch'exon 1 Koriintios 1.1
3. uva' tzajna'ql k'atz quB'aal Tiuxh Kuxh 1.14; Efeesios 1.2
4. niman tetz quB'aal JesuKriisto/quB'aal Tiuxh 2 Koriintios 1.1

decapitar tzok'e'l ivi' Tio 14.10**demonio/espíritu inmundo** demonio Tio 7.22; 12.43**demudar** nik tiq'o ku'l tib' tuch' vika'ye' Tio 6.16**denario** denaario, ija'mil va'l q'ij aq'on Tio 20.2; 22.19**denuedo** ye'l xo'val Efeesios 6.20

deportación (a Babilonia) vitxeyp b'en tuulb'al Vaviloonia Tio 1.12
derribar (el templo) la' motx jinpe'l (u tostiuuxh)/itilpul el

Tio 24.2; 27.40

desarraigar nik ib'uq'ux el Tio 15.13

descanso (para vuestras almas) la' eleq ilanchil (k'atz quB'aal Tiuxh)

Tio 11.29

desierto, tierra seca

1. tzaqa tx'ava' Evreeos 11.38

2. **lugares des poblados** tx'ava' uva' ye'l xao'l s-tuul

Tio 11.7; Kuxh 1.3-4

desobediencia, rebeldía palsa yolil Romaanos 5.19

despararrar nik tukin el inq'a xao'l, (eche nik imak'ax el triigo,)

Tio 12.30

desposado/a jaqelich vet ta'n Tio 1.18

destrucción

1. tz'eqxichil Tio 7.13

2. sotzchil 1 Tesaloniseenses 5.3

3. kantxhaq Romaanos 3.16

4. k'axb'ichil Romaanos 9.22

5. iyatz'ax el Tio 12.14

día de reposo u xee'm q'ij/u xee'm q'ij saavado Kuxh 2.23, 24, 27

día del Señor ti' u tuleb'al u quB'aal JesuKriisto 2 Tesaloniseenses 2.2

diablo diaavlo Tio 4.1, 5, 8, 11

diácono k'uulanal xo'l inq'a niman tetz Jesus

Filipeenses 1.1; 1 Timoteo 3.8

difamar xe'tisan yol ti' imol Tiito 3.2

difundir fama/divulgar fama pax vitziulal u yol Tio 9.26; 9.31

digno

1. ik'ulel Tio 3.11; 8.8

2. la' tx'olon ipal s-tuul Tio 10.37, 38

diligencia/con diligencia tek'xh Tio 2.8

Dios quB'aal Tiuxh/Tiuxh Tio 1.23; 5.3, 4, 8, 9, 34

discípulo inq'a nikich itxhus tib' k'atz Jesus Tio 8.23; Kuxh 1.21

disensión

1. la' ixvali Tio 10.35

2. la' ok ixo'l inq'a xao'l (s-vatzaq) Luk 12.51

3. iyoj vet tib'/ye' nik ik'ul tib' iyol

Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.2; 23.7

4. jatxo ib' sevatzag Gaalatas 5.20

divorciar

1. la' tukin b'en u tixqel Tio 5.31; Kuxh 10.4

2. jatxo ib' Tio 19.7

doctrina

1. txhusu'm/txhusb'al Romaanos 6.17; Tiito 1.9

2. uq'e'yb'al Tio 16.12

dolor/dolencia txho'm Tio 8.17

dominio

1. tole'v inq'a pa'v ti' eb'ek'exe' Romaanos 6.14
2. inq'a iq'esal (s-tiib'a) Koloseenses 1.16; 1 Lu' 4.11

don

1. oya Tio 5.23; Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.38
2. u b'a'nil la' taq' quB'aal Tiuxh Xhun 4.10
3. **don espiritual** inq'a txumb'al uva' nik taq' viTiuxhil Tiuxh/
inq'a txumb'al nik qutx'ol ib'anax ta'n viTiuxhil Tiuxh
Romaanos 12.6; 1 Koriintios 1.7; 12.1, 4, 9

dormir

1. vatyiche Kuxh 4.27
2. kamna'qle Xhun 11.13

dracmas draakma puaq Tio 17.24**dureza de corazón** tial k'uul Tio 19.8**E**

echar fuera demonio nik ituki el demoonio Tio 7.22; 8.16, 31; 9.33, 34

edificar (espiritualmente) ech nik ib'an quB'aal Tiuxh ti' inuk'il inq'a
niman tetz Jesuus, eche nik ib'an va'q aq'ol ja' otzotz Efeesios 2.20

Egipto Ejiipto Tio 2.15

en el día del juicio tu q'ij uva's la' taq't ku' inq'a yol tinuqul

Tio 12.36, 41, 42

encargar rigurosamente itiila b'ek'u Tio 9.30

endemoniado uva' ato'k demoonio t-taanima Tio 8.16

enemigo inq'a nik itxhi'an seti' Tio 5.44; 22.44

enemistades txhi'txhoil Gaalatas 5.20

enfermedad/enfermo(s)

1. yaab'il Tio 4.23; 8.17
2. yaab' Tio 4.24; 9.12

engendrar

1. k'aolan Tio 1.2
2. nitxa'in Tio 1.3

engrosado (corazón engrosado)/corazón duro tijb'ixiy vet ik'uul/
taanima Tio 13.15; 19.9

enojo k'a'nal/lakp ivi' Tio 2.16; 5.22; Kuxh 3.5

ensanchan filacteria(s) nimaqhx ib'oy inq'a iqinkin itxhas toksa'm nik
motx ib'ane' Tio 23.5

enseñar txhus/txhusun Tio 7.29; 28.19

enseñorearse

1. nik motx toksa u tetz ti' ib'ek'on tiib'a inq'a tenam Tio 20.25
2. nik tole'v inq'a pa'v ti' eb'ek'exe' Romaanos 6.14
3. ye'l vet tokeb'al u kamchil s-ti' Romaanos 6.9

entendido/prudente uva' atxh titz'ab'al s-b'a'n/tootzaqib'al s-b'a'n/
itxumb'al s-b'a'n Tio 7.24; 11.25; Luk 10.21; Vib'ano'm inq'a
Apoostol 13.7; 1 Koriintios 1.19

envidia

1. txho'n see Tio 20.15

2. txhi'al k'uul Tio 27.18; Romaanos 1.29
escandalizar nik teesa iq'ij Tio 13.57
escarnecer/burlar tze'le Tio 20.19; Kuxh 10.34
esclavitud (a la ley de Moisés) inq'a b'ek'b'al uva' itz'ib'a ka Moisees
 Gaalatas 2.4
esclavo
 1. inq'a loq'el tok ti' aq'on/inq'a k'ayimal ok tib' ti' aq'on 1 Lu' 2.18
 2. k'ayimal ok etib' ti' ib'anax u pa'v Romaanos 6.17
escogido ch'exel/txaele Tio 12.18; 22.14; 24.22, 24, 31
escondido desde los siglos de Dios k'aqel ta'n quB'aal Tiuxh jatq'ix
 ixet tzaan jat tanx ya'b' uva' payka Efeesios 3.9
escorpión b'aq jej Luk 11.12; Apokaliipsis 9.5
escriba inq'a nik txhusun inq'a b'ek'b'al tetz inq'a tij imam Israeel
 Tio 5.20; 8.19
espada espaada Xhun 18.10
esperanza at vet va'l qutx'eb'o'm s-ti' Romaanos 5.2; 12.12; Tiito 3.7
espigas (de trigo) ivatz (triigo) Tio 12.1
espíritu
 1. aanxelal Tio 5.3; 26.41
 2. el vet ik'uul Tio 27.50
Espíritu Santo/Espíritu (de Dios) viTiuxhil Tiuxh
 Tio 10.20; Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.4
Espíritu (de Dios) sobre voksa vinTiuxhil t-taanima Tio 12.18
espíritus inmundos inq'a demoonio Tio 10.1; 12.43, 45
estaque molb'al tib' a' tetz tx'ajb'al tib' inq'a xaoL Xhun 5.4
estatero estateero puaq Tio 17.27
estimar nik quchiib' s-ti' Tio 6.24
estrado (de pies)
 1. u ku'eb' toq Tio 5.35
 2. la' voksa taq'ab' Tio 22.44
eunuco
 1. at vinaq uva' ye'naq alaloq, tul atxh vet tzaan s-ti' uva' a'xh ye' la'
 txheji Tio 19.12
 2. atich ok siq'esal Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.27
evangelio inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus Kuxh 1.1; Romaanos 1.16
evangelista paxsan tetz inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus Efeesios 4.11

F

- fábulas** inq'a o'tla txhaq yol, inq'a alel kuxh ka ta'n inq'a k'uyaq imam,
 inq'a tijaq imam Israeel Tiito 1.14
falso testimonio tz'eqo tzij Tio 15.19
falsos hermanos inq'a xaoL nik taq' b'en tib' s-niman tetz Jesuus
 Gaalatas 2.4
fantasma txhitxh Tio 14.26
fariseo(s) fariseeo Tio 3.7
fe k'uqleb'al k'uul Tio 9.2, 22; Evreeos 11.1
feroz sib'ichaxh ik'a'nal Tio 8.28

filactería(s) nik motx itz'ib'a viyolb'al quB'aal Tiuxh ti' inva'q kam, tul
nik motx itxh'unb'a tipala. Atz nik motx iqitzo'k tiq'ab' Tio 23.5

fin del siglo timotxeb'al tanul inq'a ya'b' s-txheel Tio 13.39; 24.3

fornicación

1. iyansa tib' tuch' va't (vinaq/ixoq) uva' jit ik'ulel tib' s-tuch'/u yansa
ib' Tio 5.32; 19.9

2. joyel koq kuxh Xhun 8.41

3. motx iyansa tib' ti' ijalput ik'ulel Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.20

fruto del Espíritu u b'a'n uva' la' qub'ana uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh,
uva' eche taq't vi'oq tze' b'a'nla ivatz tilixe' Gaalatas 5.22

fruto/frutos ivatz invi'oq tze' Tio 7.16-20

fuego

1. xamal Tio 13.40, 42; Xhun 18.18

2. u mam xamal uva' ye'l iya'eb'al imotxeb'al Tio 5.22; 18.8; 25.41

fundación/fundamento/cimiento

1. vixe' u otzotz Luk 6.48; 14.29; Apokaliipsis 21.19

2. ye'xnaqich iviinqixsat u q'ij saq/uva's ixet tzaan u q'ij saq
Luk 11.50; Evreos 4.3; Efeesios 1.4

3. ixet al viyolb'al quB'aal Tiuxh nimamal Efeesios 2.20

fundar/fundación

1. txhab'amal ikaj s-jaq' Tio 7.25; Luk 6.48

2. vixe' otzotz 1 Koriintios 3.10

G

galardón/recompensa/premio tx'aca'm Tio 5.12; Luk 23.41

gemido

1. sich'i'm Tio 2.18

2. ijiq'jotxh va'q xalol t-txumu'm Romaanos 8.22, 23, 26

genealogía ib'ij inq'a k'uyaq imam Tio 1.1; 1 Timoteo 1.4

generación (mala)

1. inq'a xalol uva' nik ab'in viyol Jesuus (inq'a ye' nik qeon viyol)
Tio 11.16; 12.39; Filipeenses 2.15; Numeros 32.13;

Deuteronomio 1.35; 32.5

2. **generación de víboras/generación perversa** inq'a xalol itz'lel
s-txheel... palsan yol, atz jit ex k'uqleb' k'uul vatz quB'aal Tiuxh, eche
inva'q u lampaq'la ixoq uva' jitxh k'uqleb'al k'uul tatin k'atz itzumel
Tio 12.39, 45; 16.4; 17.17; Numeros 14.34-38

gentil

1. jit tij imam Israeel Vib'ano'm inq'a Apoostol 10.28

2. inq'a ye' nik qeon Tiuxh Tio 5.47; 1 Tesaloniseenses 4.5

gloria

1. oksa q'ij Tio 6.13

2. vijosq'ilil tatin (inq'a mam tenam vatz tx'ava') Tio 4.8; 6.29

3. nimla tatin (quB'aal Tiuxh/quB'aal JesuKriisto)
Tio 16.27; 19.28; 24.30; 25.31

4. litz'el iku'l val u mam txiqub'al (ta'n quB'aal Tiuxh)
Luk 2.9; 2 Koriintios 3.7

glorificar/alabar toksa iq'ij Tio 5.16; Apokaliipsis 5.12

glotonería a' kuxh nik titz'a inoj tuul Tiito 1.12

gobernador nimla iq'esal Tio 10.18; 27.11, 15, 21, 23

gozar/gozo chiib' Tio 2.10; 12.20; Juudas 24

gracia

1. ta'ntiuxh Luk 17.16

2. mam b'a'n'il tetz kuyb'al ti' vipa'v Romaanos 5.17; Tiito 1.4

3. oy Tio 10.8

guardarse/guardaos

1. jit ech la' eb'ane Tio 6.1; 10.17

2. Ye' la' etaq' etib' sub'loq Tio 7.15

3. noq etil etib'/xeevaq etib' s-vatz

Tio 16.6, 11, 12; Filipeenses 3.2; 2 Lu' 3.17

guiador va'l iq'on b'ey/uva' la' ilon (vintenam) Tio 2.6

H

hacer la palabra de Dios la' qunima viyol (b'al) quB'aal Tiuxh

Tio 7.24; Santiaago 1.22

Hades/infierno

1. u xamal/tu mam k'axk'o/K'axk'ola Atib'al Tio 5.22, 29, 30; 11.23

2. tatib'al (taanxelal) inq'a kamna'q

Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.27, 31; Apokaliipsis 6.8

hallar su vida (eternal) at q'ij isaq tu amlika' la' ib'ana Tio 10.39

hallar su vida (terrenal) la' ikol u q'ij isaq tztiza vatz u tx'ava'

Tio 10.39

he aquí

1. Il/ila/ile at vete' Tio 12.18

2. toq val see/sete Kuxh 1.2

3. ab'ivaq etile' Tio 10.16; 11.10

4. b'a'n kuxhte'e Luk 1.38

hechicería kuna'm Gaalatas 5.20

heredar etzan Tio 5.5; 25.34; 21.28

herejía

1. inq'a yol uva' jit vet a' viyolb'al quB'aal Tiuxh 2 Lu' 2.1

2. txhulim uq'e'yb'al Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.14

hermano (humano/semillante)/prójimo imol

Tio 5.23, 43; Luk 10.27, 29

hermano/a (familia) titz'in tatzik Tio 4.18

Hijo de Dios iK'aol (quB'aal) Tiuxh Tio 4.3; 8.29; 14.33; 16.16

hijo de perdición

1. u vinaq uva' atxh vet tzaan u tz'eqxichil s-tiib'a

2 Tesaloniseenses 2.3

2. u vinaq, uva' toq sotzoq Xhun 17.12

Hijo del Hombre u K'aola uva' b'en s-alam aanima

Tio 8.20; 9.6; 11.19; 13.37, 41

hijos de Dios la' tal quB'aal Tiuxh sik'aol ime'al/k'aol ime'al quB'aal

Tiuxh Tio 5.9, 45; Gaalatas 3.6; 1 Xhun 5.2

hipócrita

1. b'an vatz (kuxh nik motx ib'ane') Tio 6.2, 5, 16; 7.5; 15.7
2. sotzna'q k'uul Tio 16.3

hombre interior vetaanxelal Efeesios 3.16**homicidio/a** u yatz'o ib'/yatz'o'm/u yatz'ol xao

- Tio 15.19; 19.18; Romaanos 1.29

hosanna okoq iq'ij quB'aal Tiuxh/nik qoksa iq'ij quB'aal Tiuxh

- Tio 21.9, 15; Kuxh 11.9, 10; Xhun 12.13

hoz u txh'itxh' u os Kuxh 4.29; Apokaliipsis 14.14**huir**

1. itz'eq tib/tz'eqo ib' Tio 2.13; 8.33; Santiaago 4.7
2. tira la' taq' ka/tira la' eteesa el tevi'
1 Koriintios 6.18; 10.14
3. jetxhe'l eeb' s-k'atza 1 Timoteeo 6.11

humea

1. uva' q'uyq'u'lan kuxh tel isib'el Tio 12.20
2. tel visib'el Apokaliipsis 18.9

humildad nik viq'o ku'l vib' Tio 11.29; 18.4; Filipeenses 2.8**hurtar/hurto** elq'al/elaq' Tio 15.19; Apokaliipsis 9.21

I

iglesia

1. inq'a niman tetz Jesuus Tio 16.18; 18.17; Apokaliipsis 1.4
2. **iglesia de Dios** inq'a niman tetz Jesuus, inq'a ch'exich ta'n quB'aal Tiuxh Gaalatas 1.13

imagen de Dios

1. nik k'utxhun tatin u quB'aal Tiuxh Koloseenses 1.15;
2 Koriintios 4.4
2. a'e u txumb'al uva' qat iviinixsa quB'aal Tiuxh sek'atza Koloseenses 3.10
3. ti' ib'en s-eche vitxumb'al viK'aol Romaanos 8.29

impiedad/impío

1. u aj pa'vom Romaanos 4.5; 1 Lu' 4.18
2. palsan yol Romaanos 5.6; 1 Timoteeo 1.9
3. eenaq kuxh taanima ti' ib'anax u ye'b'a'n Juudas 18

impuesto txhojb'al tatin inq'a xao Tio 17.24, 25**impureza** eesa ib' t-b'ey Koloseenses 3.5**incienso** insienso Tio 2.11**incredulidad**

1. ye' nik motx iqeje' Tio 13.58
2. ye'l k'uqleb'al ek'uul Tio 17.20

inculpar

1. nik ija'p yol s-tiib'a ti' vipa'v Xhun 3.17
2. nik ib'en vipa'v s-te ta'n Romaanos 5.13
3. la' alon vet ek'axb'isale' Tio 12.41, 42
4. toq alon inyatz'ax el Tio 20.18

indagar tek'xh tab'i Tio 2.7

inescrutables riquezas ye'l s-atxhel vib'a'níl (quB'aal JesuKriisto)

Efeesios 3.8

infamar ch'ixvisal Tio 1.19

infierno/Hades

1. xamal uva' seb't toyb'e' Tio 5.22, 29, 30; 10.28; 23.15, 33

2. tatib'al (taaxxelal) inq'a kamna'q/K'axk'ola Atib'al

Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.27, 31; Apokaliipsis 6.8

inicuo u vinaq uva' palsan yol ti' inq'a b'ek'b'al 2 Tesaloniseenses 2.8

iniquidad inq'a yaab'la txumb'al Romaanos 6.13

injuriar iyoq'oxe' Tio 27.39

injusticia nik maqon tootzaqit vinuqul ti' quB'aal Tiuxh Romaanos 1.18

injusto jit a' u jik nik ib'ane' Tio 5.45; Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.15

inmundicia txoqeb'al k'uulla txumb'al Gaalatas 5.19

inocente ye'l ipa'v Tio 12.7

inquirido kam uva' tab'i Tio 2.16

insensato

1. ye'l titz'ab'al (s-b'a'n) Tio 7.26

2. sotzna'ql ek'uul Tio 23.17

ira (de Dios)

1. vik'a'nal quB'aal Tiuxh (ti' inq'a pa'v)

Tio 3.7; Luk 3.7; Romaanos 1.18

2. u k'axk'o (uva' toq taq' JesuKriisto) Apokaliipsis 6.16, 17

3. **enojo** lakp ivi' Tio 2.16; 5.22; Kuxh 3.5

iracundo lakp ivi' Tiito 1.7

irremisiblemente tira Tio 15.4

irrepreensible ye' la' txhej inva'q pa'v/kantxhaqla yol s-ti'

1 Koriintios 1.8; Filipeenses 1.10

Iscariote/is Cariote aj tenam Karioote Tio 10.4; 26.14

J

Jeremías Jeremias Tio 2.17

Jerusalén Jerusaleen Tio 4.1, 3, 5

Jesucristo JesuKriisto/quB'aal JesuKriisto Tio 1.1, 18; Romaanos 1.1

Jesús Jesus Tio 3.16; 9.2

júbilo chiib'ichil Gaalatas 4.27

judaísmo inq'a tuq'e'yb'al inq'a tij imam Israeel Gaalatas 1.13

judío(s) inq'a tij imam Israeel Tio 2.2

juez/concilio/sanedrín aq'ol ku' yol tinuqul

Tio 5.22, 25; 26.59; Kuxh 14.55; Luk 18.2

juicio/juzgar

1. taq't ku' yol tinuqul Tio 5.21, 22; 12.36, 41, 42

2. aalt yol ti' vamol Tio 7.2; 12.20

juramento

1. la' enima veyol vatz Tiuxh/vatz emol Tio 5.33; 14.7, 9; 26.72, 74

2. tal va'l iyol s-ti' Evreeos 7.21

jurar/perjurar

1. ye' la' etz'eq tzij ti' talax va'l eyol Tio 5.33

2. ye'l ib'ij inva'q kam la' etoksa s-tuul ti' inimal veyol
Tio 5.34, 36; 23.16-22

justicia/hacer justicia

1. ib'ant u jik (uva' nik isa' quB'aal Tiuxh/inq'a b'ek'b'al)
Tio 3.15; 5.6, 10, 20; 6.33; 21.32; 23.23
2. ilotxhox inva'q meeb'a' Tio 6.1

justificado

1. jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh
Luk 18.14; Romaanos 1.17; 3.24, 28; 5.1, 9
2. een ilb'al tetz u titz'ab'al quB'aal Tiuxh Tio 11.19

justo

1. u jik/u jikla xaol/u b'anol tetz u jik Tio 5.45; Romaanos 5.7
2. nikich inima vib'ek'b'al quB'aal Tiuxh. Tio 1.19
3. jit vet aj pa'vom vatz quB'aal Tiuxh Romaanos 3.26; 6.18

L**lamentación** mam txumleb'al/oq'el

Tio 2.18; Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.2

lascivia inq'a txhaqpina'q kuxh ti' ib'anax kamaq kuxh pa'vil,
Gaalatas 5.19**legión**

1. mamala Tio 26.53; Kuxh 5.9, 15
2. ye'l atxhb'e Luk 8.30

lepra/leproso q'ajchil nik ib'an itxhi'o'l Tio 8.2; 10.8; 26.6**levadura** aq'b'al ja' tuul paan Tio 13.33; 16.6, 11, 12**ley/ley de Moisés** b'ek'b'al/inq'a ib'ek'b'al quB'aal Tiuxh uva' itz'ib'a ka
Moisees Tio 5.17; 7.12**libación** va'l oya tetz q'u'ich ta'l uuva (uva' nik ipeq'ex ok vatz u
natxhk'uulab'al) Filipeenses 2.17**librarnos (del mal)** kol o' (k'uxh nik tetxhb'u Satanaas quku' t-pa'v)
Tio 6.13**librarnos (del presente siglo)** quchitix el (vatz u k'axb'ichil uva' ile at
ja'p tiib'a inq'a palsan yol, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a
at vatz u tx'ava' s-txheel) Gaalatas 1.4**libre** chitel Xhun 8.31, 36 jit loq'el tok ti' aq'on, pet chitpina'qich
kuxhtu' Gaalatas 4.22**lícito/ilícito** Nik ikuy u qub'ek'b'al/ye' nik ikuy u qub'ek'b'al
Tio 12.2, 4, 12; 27.6**limosna** lotxhb'al te inva'q meeb'a'oya Tio 6.2, 3, 4**limpiar (lepra)/sanar**

1. ib'ant b'a'n tu yaab'il, (inq'a q'ajchil nik ib'an vitxhi'o'l)
Tio 8.2; 10.8
2. qat ey vet el u yaab'il ti' vitxhi'o'l Tio 11.5

limpios de corazón een taanima ti' ib'anax u b'a'n vatz quB'aal Tiuxh
Tio 5.8**lloro y el crujiir de dientes** Tul tzitzi la' motx oq'k ta'n k'axb'ichil. Atz
tzitzi la' motx ik'uxivat tib' tej vi' txho'm. Tio 8.12; 25.30

lobo xo' Tio 7.15; 10.16; Xhun 10.12

longanimidad/paciencia kotx'o vatz Koloseenses 1.11

los antiguos/antepasados/padres inq'a k'uy imam

Tio 5.21, 33; 2 Timoteo 1.3

los panes sin levadura

1. inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k Tio 26.17

2. u nimla q'ij uva' nikich itx'a'p inq'a paan uva' ye'l aq'b'al ja' tuul ato'k Tio 26.17

Lugar Santo Tiuxhla Atib'al Evreos 9.2

Lugar Santísimo Tatib'al quB'aal Tiuxh Evreos 9.3

lugares celestiales

1. t-inq'a amlika' Efeesios 1.3

2. inq'a nik ixaon tu kaq'iq' Efeesios 3.10

lugares deshabitados tx'ava' uva' ye'l xaal s-tuul Tio 11.7; Kuxh 1.3-4

lunático(s) k'ulich yaab'il Tio 4.24

luz/lámpara

1. u xamal uva' nik itxixune' Tio 5.14; Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.3

2. litz'el iku'l val u mam txiqub'al Luk 2.9

3. s-q'iil Tio 10.27

Ll

(muchos son) llamados, y pocos escogidos mamala xaal la' isa' quB'aal

Tiuxh ib'ant iq'esalil t-tanima, poro jolol kuxh xaal la' sa'on Tio 22.14

M

madurez/perfección inq'a txhab'amal vet tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh

ta'n/quk'aq qib' s-ti' setuch' ti' itxhab'al tel jolto'q iyolb'al quB'aal

Tiuxh Evreos 5.14; 6.1

magos(s)/magia

1. uva' txhusich tib' ti' tilix inq'a tx'umil Tio 2.7

2. viq'iane' Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.9; 19.19

maldecir/vituperar

1. nik teesal eq'ij Tio 5.11; Kuxh 9.39

2. kantxhaq inq'a yol, inq'a qat vala Xhun 18.23

maldición jaq' u k'axk'o uva' aq'ax ja'p s-qiib'a Gaalatas 3.13

maledicencia yoq'o'm Efeesios 4.31

malicia inq'a ye'b'a'n Efeesios 4.31

maligno/del mal Satanaas/u b'anol tetz ye'b'a'n; a'e Satanaas

Tio 5.37; 6.13; 2 Tesaloniseenses 3.2

mal/malo/maldad

1. kantxhaq/ye'b'a'n Tio 7.23; 13.48; 22.10; 2 Koriintios 5.10

2. yaab'la yol Tio 12.35; 15.4

manco

1. u xaal koxhel iq'ab' Tio 15.30, 31

2. ye'l eq'ab' Tio 18.8

mandamiento inq'a ib'ek'b'al (Tiuxh) Tio 15.3, 6; 5.19; 22.36

manifestar/manifiesto la' elu'l inuqul Tio 10.26

- mansedumbre/amable/humildad** iq'omal ku'l tib' tuch' itxumb'al
Gaalatas 5.22, 23; 1 Tesaloniseenses 2.7
- manso/benigno** tz'u'kin/tz'u'kinla xaol/aya'lxh b'a'n s-te la' ib'ana
Tio 5.5; 11.29; 21.5; Santiaago 3.17
- manto** viqinkin toksa'm Jesus uva' txhasel ok s-ti'
Tio 9.20; Vib'ano'm inq'a Apoostol 7.58
- mar (de Galilea)** mam a' (tu Galilea) Tio 3.15; 4.18
- maravillar/maravillas/atónito/milagro** kaj taanima/kaeb'al aanima
Tio 8.10, 27; 22.22
- marítima** titzi' u mam a' Tio 4.13
- mediador**
1. q'exsan tetz/oksan yol Gaalatas 3.19, 20; 1 Timoteo 2.5
2. u ilol tetz va't u yol Evreeos 8.6; 12.24
- médico** tz'akvil/aj tz'ak Tio 9.12; Koloseenses 4.14
- menospreciar** nik qeesa iq'ij Tio 6.24
- mentir/mentiroso/falso (profeta/maestro)**
1. tz'eq tzij/tz'eqol tzij Xhun 8.44; Romaanos 3.4; Apokaliipsis 21.8
2. inq'a nik tal tib' (pet jit a'e) Tio 7.15; 24.11; 2 Koriintios 11.13
- milagro** kaeb'al aanima Kuxh 9.39; Xhun 12.8
- milla** nik'a'moq oora (xajo'm) Tio 5.41
- ministerio** aq'on tetz quB'aal Tiuxh 2 Koriintios 4.1; Efeesios 4.12
- mirra** ta'lil tze' u miira Tio 2.11; Kuxh 15.23
- misericordia** oyb'a vatz/txumu vatz Tio 5.7; 20.30, 31; Tiito 1.4
- misterio** nik taq' quB'aal Tiuxh etootzaqi s-txheel kam inq'a ye'ich
ootzaqimal Kuxh 4.11; Efeesios 1.9
- morar** la' atin (k'atz u xaol)/at vet Tio 12.45; Romaanos 8.9; Koloseenses 2.9
- muerte espiritual/muerto (espiritualmente)** uva' ye'l q'ij isaq k'atz
quB'aal Tiuxh Tio 8.22
- mutilador** inq'a nik alon uva', tetxhal la' juyil el vitxhi'o'l inq'a niman
tetz Jesus Filipeenses 3.2

N

Nazaret Nasareet Tio 2.23

necio

1. b'okkin Tio 5.22; Santiaago 2.20
2. palsan yol Luk 12.20

negarse jit a' la' etkasa vetitz'ab'al Tio 16.24; Kuxh 8.34; Luk 9.23

(en/el) nombre (de Dios/Jesús)/la persona misma

1. ta'n kuxh axh toq qoksa aq'ij s-ti' Tio 6.9; 12.21; 18.5, 20
2. tuch' vab'ij Tio 7.22; 28.19
3. inq'a nik natxhk'uulan u quB'aal JesuKriisto 1 Koriintios 1.2
4. ti' u nimla tikle'm quB'aal JesuKriisto Koloseenses 3.17

nuevo pacto (a' vinkaqale uva'a, uva' toq jeqb'an ka) u ak'la inyol
sexo'l/toq jeqon ka va't u yol sexo'l Tio 26.28; Kuxh 14.24; Luk 22.20;
1 Koriintios 11.25; Jeremias 31.31-34

nunca os conocí/no os conozco mij paoq vootzaql ex. Tan jit ex
niman vetz Tio 7.23; 25.12

O

obedecer

1. qej Tio 8.27; Kuxh 1.27
2. nima Vib'ano'm inq'a Apoostol 5.29, 32

obispo

1. iq'on ivi' Filipeenses 1.1; 1 Timoteo 3.1, 2; Tiito 1.7
2. ilol tetz vetaanxelal 1 Lu' 2.25

obligar iya'lu axh Tio 5.41; Gaalatas 6.12**ocioso(a)/palabra ociosa**

1. q'e'yil 1 Timoteo 5.13
2. kantxhaqla yol Tio 12.36

odre(s) tz'u'm, u tatib'al a' Tio 9.17; Kuxh 2.22; Luk 5.37, 38**ofensa/error**

1. pa'v Tio 6.14, 15
2. ye'xhab'iletz la' txhej iyol s-vi'
Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.16

ofrenda

1. oya (ti' taq'ax ka vatz quB'aal Tiuxh vi' u natxhk'uulab'al)
Tio 5.23; Evreos 10.8; Tio 21.1, 4
2. s-lotxhb'al 1 Koriintios 16.1

olivo oliivo Tio 21.1; Romaanos 11.17**orar** natxho Tiuxh/natxhk'uula Tiuxh Tio 5.44; 6.5, 7, 9; 26.39**orgías** nimla q'ij uva' a' kuxh u kantxhaq nik ib'anax s-tuul
Gaalatas 5.21**oriente** tzaeb' q'ij Tio 2.1, 2, 9; 8.11; Apokaliipsis 7.2**oro/de oro** ooro/ooroxhtu' Tio 2.11; 10.9; Apokaliipsis 21.21**os digo/de cierto os digo** toq val sete/nik val sete/tira nik val see
Tio 5.18, 20, 26**osar** (ye'xhab'il inva'q) tx'olon itzaq'b' s-ti' Tio 22.46**oscuridad/tiniebla**

1. tokb'ix (ivatz u tx'ava') Tio 27.45; Kuxh 15.33
2. tokto (vatz quB'aal Tiuxh) Tio 4.16; 6.23; Xhun 1.5; 1 Lu' 2.9
3. aq'b'al Tio 10.27

P

pábilo b'u'q Tio 12.20**paciencia**

1. Nik kukotx' quvatz Gaalatas 5.22; 2 Koriintios 6.4
2. ye' nikich ipal ik'uul ti' itx'eb'ex/ye' nik telka s-ti'
Evreos 6.4, 15; Santiaago 1.3
3. q'oon Tio 18.26, 29
4. at qutial s-ti' Romaanos 5.3, 4
5. la' enuqtxakb'a etib' sink'atza Luk 21.19

pacto toq jeqb'an ka u ak'la inyol sexo'l/
a' vinkaqal toq jeqb'an ka va't vinyol sexo'l

Tio 26.28; 1 Koriintios 11.25; Gaalatas 4.24; Evreos 13.20

padecer

1. mij nik ikaj utxhchil s-ti', (ti' ik'axb'isale')
Tio 5.10, 11, 12; 16.21; 17.12; Luk 11.49; Xhun 5.16
2. ojqe'lan ex Tio 23.34; Romaanos 12.14; 1 Koriintios 4.12
3. nik itxhi'an seti' Tio 5.44
4. ye' la' k'ulviil ex (ti' talax vinyolb'al) Tio 10.23

padecer/perseguir

1. mij nik ikaj utxhchil s-ti', ti' ik'axb'isale'
Tio 5.10, 11, 12; 16.21; 17.12; Luk 11.49; Xhun 5.16
2. ojqe'lan ex Romaanos 12.14; 1 Koriintios 4.12
3. nik itxhi'an seti' Tio 5.44
4. ye' la' k'ulviil ex (ti' talax vinyolb'al) Tio 10.23

padre/los padres/Padre

1. vib'aal Tio 4.21, 22; 15.4; Luk 1.59; 15.12
2. k'uy qumam Tio 3.9; Kuxh 11.10; Luk 1.73; Evreeos 8.9
3. quB'aal (Tiuxh) Tio 5.16, 45, 48; Romaanos 1.7; 1 Xhun 1.2

palabra de sabiduría atxh qutxumb'al s-b'a'n ti' talax b'a'nla txhaq
txumb'al ta'n viTiuxhil Tiuxh 1 Koriintios 12.8**pan/comida**

1. paan Tio 4.3; 12.4
2. qetxhb'ub'al Tio 6.11; 7.9
3. u Paan uva' tzajna'ql tu amlika' Xhun 6.35, 41, 51

paralítico/parálisis tze'u'x itxhi'o'l/tze'ichla yaab'il

Tio 8.6; Kuxh 2.4; Xhun 5.4

parábola u yol txumb'alimal nikich talt Jesus txhusb'al

Tio 13.3, 10; Kuxh 3.23; Luk 8.10

pascua

1. (u nimla q'ij) Ipal Aanxel Tio 26.2
2. u tx'ix/etxhb'ub'al ti' inimal u nimla q'ij Ipal Aanxel
Tio 26.17, 19; Kuxh 14.14

pasiones

1. inq'a tz'e'yxh u qutxhi'o'l ti' ib'anaxe' Gaalatas 5.24
2. echatich kuxh tatin Eliias s-xaolil eche u qatine' Santiaago 5.17

pastores (de animales) xeen karne'l Tio 9.36; 25.32; 26.31; Xhun 10.2**pastores (espirituales)** iq'on ivi' xo'l inq'a niman tetz Jesus

Xhun 10.11, 14; Efeesios 4.11; Evreeos 13.20

paz

1. **paz (personal/con Dios)** a' vib'a'nil quB'aal Tiuxh la' atin tetaanima vib'a'nil u quB'aal Tiuxh la' kolon vetaanima tuch' vetitz'ab'al ti' etatin k'atz u quB'aal JesuKriisto u b'a'nil nik vaq' ka tetaanima, val u b'a'nil uva' ta'n kuxh in la' aq'on
1 Koriintios 1.3; Gaalatas 1.3; Filipeenses 4.7; 1 Lu' 1.2; Xhun 14.27; Koloseenses 1.20
2. **paz (con otras personas)** nik itxhok tok u b'a'nil xo'laq imol/tib'a'nil la' atink s-vatzaq Tio 5.9; 10.34; Gaalatas 5.22; Apokaliipsis 6.4
3. **bendición** quxh vet tib'a'nil/Tiuxh la' lotxhon axh
Tio 10.13; Kuxh 5.34; Luk 10.5; Santiaago 2.16

pecador(es) aj pa'vom/uva', a' u pa'v nik ib'ane'

Tio 9.10, 11; Luk 15.1; Santiaago 4.8; Juudas 15

pecado/ofensa/error/deuda pa'v

Tio 3.6; 6.12, 14, 15; Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.16

pendenciero txhokol txh'a'o Tiito 1.7

pequeño (será llamado grande ante Dios)

1. ye'xh jank'al tikle'm la' ib'an vatz quB'aal Tiuxh Tio 5.19

2. nik tiq'o ku'l tib' ti' ib'ant quB'aal Tiuxh iq'esalil t-taanima
Tio 11.11

3. va'q uva' ya'n kuxh tok ti' vinyolb'al, uva' ech kuxh tatin, eche va'q
nitxa' Tio 18.6, 10, 14; 25.40

perder (su vida eternal) la' tz'eqon u q'ij isaq tu amlika' Tio 10.39

perdición tz'eqixhil Tio 7.13

perdonar/perdón kuy inq'a qupa'v/kuyb'al

Tio 6.12, 14, 15; 9.2, 5, 6; Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.38

perecer kami/kamchil/la' tatxhi Tio 2.18; 8.25; 26.52

perfeccionar

1. jikxh ex eb'ana, eche u quB'aal Tiuxh uva' tu amlika'
Tio 5.48; 19.21

2. ch'ijsan inq'a niman tetz/u qutxhab'at tiq'ol viyolb'al quB'aal Tiuxh
s-b'a'n Efeesios 4.12, 13

3. la'xh atxhab'a tiq'ol uva' nik isa' quB'aal Tiuxh/tz'eqelxh titz'ab'al
Tio 19.21; Efeesios 4.13

4. la' nal opoon va'l q'ij uva's la' qujalp vet s-b'a'n ta'n quB'aal Tiuxh.
1 Koriintios 13.10

perjurar/jurar Pet tetxhal la' enima veyol uva' la' etal sinvatz Tio 5.33

persecución inq'a ye' b'a'n nik etulb'ele' 2 Tesaloniseenses 1.4

perseguir

1. mij nikich ikaj vet utxhchil ti' ik'axb'isale'

Tio 5.10, 11; Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.5; 11.19

2. nik ojqe'la Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.4

persevere/perseverar

1. uva' la' ikotx' ivatz s-ti' Tio 10.22

2. ye' la' itanb'a Tio 24.13

3. seb'toq tel kuxh o' s-ti' Romaanos 6.1

4. b'iitxhaqul tuul Efeesios 6.18

persuadir

1. b'ok'tziin Tio 28.14; 2 Koriintios 5.11; Koloseenses 2.4

2. itxhaqtziil Tio 27.20

perverso/a

1. elna'q ivi' t-b'ey Tio 17.17; Filipeenses 2.15

2. onkonla vinaq 1 Koriintios 5.13

pervertir el evangelio nik iyuj inq'a b'a'nla txhaq yol tuch' jolt yol
Gaalatas 1.7

perro

1. tx'i' Luk 16.21

2. Tan eela tuch', eche uva' la' aq'ax ku' puaq vatz tx'i'. Tio 7.6

3. xao! uva' nik itxho'nisa imol Filipeenses 3.2
piedad/piadoso/piadosamente jikxh la' qub'an ti' ib'anax uva' nik isa' quB'aal Tiuxh 1 Timoteo 5.4; Tiito 2.12
- piedra del ángulo** u Sivan, qat aq'ax ticle'm s-b'a'n ti' itxeyt ja'p vixojb'al u otzotz Tio 21.42; Kuxh 12.10; 1 Lu' 2.6
- pináculo (del templo)** titz'uten ja'p ivi' u tostiuxh Tio 4.5
- plata/de plata** plaata/plaataxhtu' Tio 10.9; 26.15; 2 Timoteo 2.20
- pleitos** txh'a'o Gaalatas 5.20
- plenitud**
1. inq'a mam yol ti' u tatine' Xhun 1.6
 2. nik tz'eqsan tatin Efeesios 1.23
 3. tetxhal qopoon ti' Efeesios 4.13
 4. u mam b'a'nil/jank'al Romaanos 11.12, 25
- poder/potestad/autoridad**
1. iqle'm Tio 6.13; 9.6, 8; 10.1; 24.30; 28.18; Romaanos 1.16
 2. u nimla tatine' ti' taq'ax ku' yol tinuqul Tio 26.64
- postrar/postrado**
1. ijoqb'aaq vet ku' tib' Tio 2.11; 4.9; 18.29
 2. ile tzanel kuxh ka Tio 8.6, 14
- potestades** inq'a iq'on ivi' Efeesios 3.10
- potestad/autoridad/poder** iqle'm Tio 28.18
- predestinado**
1. qatetz itxaj vet el ti' ib'en s-eche Romaanos 8.29, 30; Efeesios 1.11
 2. yekichxh tal quB'aal Tiuxh uva' tira la'ich toksa vet (o' s-k'aol ime'al) Efeesios 1.5
- predicar/proclamar** ipaxsal viyolb'al quB'aal Tiuxh/inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Tio 3.1; 4.17; 9.35; 10.7, 27; Kuxh 1.7
- preeminencia** iq'edal vi' inq'a kam s-kaqaayil/b'axa iq'edal ti' b'ek'o'm Koloseenses 1.18; 3 Xhun 9
- preparación/día de preparación (para el sábado)** ib'anax tutxh inq'a kam Tio 27.62; Kuxh 15.42; Luk 23.54; Xhun 19.14, 31, 42
- presentar/ofrecer (ofrenda)** aq' (oya vatz quB'aal Tiuxh) Tio 5.24; Kuxh 1.44; Luk 2.24
- presente siglo malo** inq'a (xaol) palsan yol, inq'a ye' ootzaqin tetz quB'aal Tiuxh, inq'a at vatz u tx'ava' s-txheel Gaalatas 1.4; Deuteronomio 1.35
- (muchos) primeros serán postreros, y postreros, primeros** Tan mamala xao! nik taq' b'en tib' s-nim vatz quB'aal Tiuxh. A'etz u xao! uva', a' quB'aal Tiuxh nik iq'on ku'l. Pet at xao! uva' nik tiq'o ku'l tib' vatz quB'aal Tiuxh, a'etz u xao! uva', a' quB'aal Tiuxh la' aq'on b'en s-nim. Tio 19.30; 20.16; Kuxh 10.31; Luk 13.30
- primogénito**
1. u b'axa tal Tio 1.25; Evreos 11.28
 2. uva' sib' ticle'm taq'a Evreos 1.6
 3. uva' iq'on b'ey (ti' u itz'e'vchil inpaqte) Koloseenses 1.18; Apokaliipsis 1.5
 4. a', uva' s-b'axa xo'l (mamala niman tetz) Romaanos 8.29

5. iq'esal tiib'a Koloseenses 1.15
6. inq'a b'axa (itz'ib'al vet ib'ij tu amlika') Evreos 12.23

principado

1. inq'a demoonio (inq'a nik ipal t-inq'a amlika')
2. inq'a yaab'la txhaq iq'esal
Romaanos 8.38; Efeesios 6.12; Koloseenses 2.15
3. iq'esal tiib'a inq'a mam iq'esal Efeesios 1.21
4. inq'a iq'on ivi', inq'a nik ixaon t-kaqiq'
Efeesios 3.10; Koloseenses 1.16; 2.15

principal

1. iq'esal Tio 2.4; 16.21; 28.11
2. iq'on ivi' Tio 9.18, 23

príncipe

1. iq'on b'ey Tio 2.6
2. **príncipe (de demonios)** u mam iq'esal (inq'a demoonio) Tio 9.34
3. **(el) príncipe (de la potestad del aire)** viq'esal inq'a demoonio,
inq'a iq'esal tuul kaqiq' Efeesios 2.2

proclamar paxsa el Tio 10.27

prodigio(s) uva' mam yol tilixe' Tio 24.24; Kuxh 13.22; Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.19, 22

profanar

1. teesa iq'ij (u xeem q'ij saavado)
Tio 12.5; Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.6
2. yaab'la txhaq yol/kantxhaqla yol
1 Timoteo 4.7; 6.20; 2 Timoteo 2.16

profeta (de Dios)

1. q'exsan tetz viyol (quB'aal Tiuxh)
Tio 1.22; 2.5, 23; Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.9
2. q'exsan tetz viyolb'al (quB'aal Tiuxh) Efeesios 4.11

profeta (falso) uva' nik taq' b'en tib'/tal tib' s-q'exsan tetz viyol (quB'aal) Tiuxh Tio 7.16; 24.11, 15, 24

profetizar

1. la' iq'exsa viyol quB'aal Tiuxh Tio 11.13; 1 Koriintios 12.10
2. tal viyol (ti' uva' la' ib'ana) Tio 7.22; 26.68
3. itx'ol talax viyol quB'aal Tiuxh/la' etale'l (viyol quB'aal Tiuxh)
Romaanos 12.6; 1 Koriintios 14.1

prójimo/semajante (ser humano) emol Tio 5.43; 19.19; 22.39

proposición inq'a paan, inq'a ma'tich toksal vet vatz quB'aal Tiuxh s-natxhk'uulab'al Tio 12.4; Kuxh 2.26; Luk 6.4; Evreos 9.2

prosélito inq'a xaal jit tij imam Israeel, inq'a motx toksa tib' ti' inimal u tuq'e'yb'al inq'a tijaq imam Israeel/etole'v vet ti' itxhej emol ti' vetuq'e'yb'al Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.10; 6.5; 13.43; Tio 23.15

provincia de/región de/área de tuulb'al

Tio 2.22; 3.5; Vib'ano'm inq'a Apoostol 23.34

prudente/entendido uva' atxh titz'ab'al/ootzaqib'al/txumb'al s-b'a'n Tio 7.24; 11.25; Luk 10.21;

Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.7; 1 Koriintios 1.19

publicano(s)

1. inq'a molol puaq tetz Rooma Tio 5.46; 9.10, 11; 11.19; 21.31, 32
2. s-palsan yol Tio 18.17

Q**quebrantar**

1. tira la' patxh'q' ta'n Tio 21.44
2. ye' la' niman (u b'ek'b'al) Tio 5.19; 15.2, 3

R

rabí txhusul Tio 23.7, 8; Xhun 1.38, 49

ramera lampaq'la ixoq Tio 21.31

rapaz uva' aq'b'il kuxh nik ixapu itxhib' Tio 7.15

rasgar iq'ixt/ilitx'aq el u toksa'm s-ti'

Tio 26.65; Vib'ano'm inq'a Apoostol 14.14

recompensa/galardón tx'aqa'm Tio 5.12, 46; 6.1, 2, 5, 16

reconciliar

1. eb'ant tutxh vetatin tuch' vemol Tio 5.24
2. txhokon tok b'a'n'il s-quxo'l tuch' quB'aal Tiuxh
Romaanos 5.10; 2 Koriintios 5.18, 20
3. la' ijaq tib' ikuya 1 Koriintios 7.11

reconvenir yaj Tio 11.20

redención qat ul chiton el o' jaq' u yol uva' atich vet ja'p s-qiib'a
Efeesios 1.7; Luk 2.38

redimir

1. qat txhoon Romaanos 3.24; Gaalatas 3.13
2. seb'toq kuxh ex ti' Koloseenses 4.5

regeneración/redención va'l u q'ij tul la' motx jalp tatin inq'a kam
s-kaqaayil Tio 19.28; Romaanos 8.23

región de/área de/provincia tuulb'al Tio 2.22

rehusar ye' la' qub'an (txhi'txhoil te) Tio 5.42

reinar/regir/enseñorear ib'ant iq'esalil

Kuxh 10.42; Apokaliipsis 2.27; Koloseenses 3.15

reino/reino de Dios/reino de (Dios que está en) los cielos ib'an
quB'aal Tiuxh viq'esalil/(tal uva') nik ib'anvat quB'aal Tiuxh viq'esalil
Tio 4.17; 5.3; 6.10, 33; 7.21; 13.11, 19, 24, 33

remisión (de los pecados) ikuy sotzs'al el (inq'a pa'v)

Tio 26.28; Kuxh 1.4; Luk 1.77; 3.3

renovar en el espíritu de vuestra mente la' jalp vetitz'ab'al ta'n
quB'aal Tiuxh. Tul la' ek'ul va't ak' txumb'al la' taq' sete Efeesios 4.23

repentina ajt kuxh la' tab'i 1 Tesaloniseenses 5.3

reprender/reconvenir

1. ib'ek' iya'e' Tio 8.26; 16.22; 1 Timoteo 5.1; Juudas 9
2. nik motx voksa s-jik; atz nik motx voksa t-b'ey Apokaliipsis 3.19

reprobado

1. kantxhaq inq'a ib'ano'm/jitoq kuxh la' ole'vaq ti' ib'anax u b'a'n
Tiito 1.16

2. tz'eqxina'q o' s-vatz (quB'aal Tiuxh)
2 Koriintios 13.5, 6
3. tira ye'laq itxumb'al ti' tootzaqil inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus
2 Timoteeo 3.8
- repudiar** tuki el Tio 5.31, 32; 19.3, 7, 8, 9
- reputación/venerado** niim taltxhe'/oksamalich iq'ij
Gaalatas 2.2; Vib'ano'm inq'a Apoostol 5.34
- resistir** la' quk'ulela/ye' la' tole've ti' emaqaxe'/ti' tel iq'ij
Tio 5.39; Luk 21.15; Vib'ano'm inq'a Apoostol 6.10
- responder**
 1. al Tio 8.8
 2. tzaq'b' Tio 26.62
- restaurar** lakon tuch' b'a'nla Gaalatas 6.1
- resucitar (muertos)** titz'e'v inq'a kamna'q inpaqte/itz'e'vsan
Tio 10.8; 11.5; 22.31; 28.6; Romaanos 6.4; Gaalatas 1.1
- resurrección/resucitar** itz'e'v (inq'a kamna'q) inpaqte/itz'e'vchil
inpaqte Tio 22.31; 27.53; 28.6; Romaanos 6.5;
1 Koriintios 15.12, 13, 21, 42; Apokaliipsis 20.5
- retribución** taq'ax b'en inq'a xaal tu k'axb'ichil 2 Tesaloniseenses 1.8
- revelación** ik'utxh quB'aal Tiuxh t-vatzik' Tio 2.12, 22
- revelar** a' u quB'aal JesuKriisto qat aq'on vootzaqi
Tio 11.25, 27; 16.17; Romaanos 1.17; 1 Lu' 4.13
- rey/emperador** mam iq'esal
Tio 1.6; 2.2, 3, 9; 5.35; Vib'ano'm inq'a Apoostol 25.13
- riquezas**
 1. tx'ijb'al q'ij Tio 6.24; 13.22; Kuxh 4.19; Apokaliipsis 5.12; 18.17
 2. mam yol/sib'xhte Romaanos 2.4; Efeesios 1.7
- rudimentos del mundo**
 1. inq'a na'yla qe'jo'm tetz vatz tx'ava', inq'a nimamich kuxh tzaan qa'n
 2. inq'a qe'jo'm, inq'a elna'q vet iq'ij Gaalatas 4.3; Koloseenses 2.20

S

- sábado/día de reposo** u xeem q'ij saavado/u xeem q'ij
Tio 12.1, 2, 5, 8; Kuxh 1.21; Xhun 5.9; 19.31
- sabiduría**
 1. jikla/b'a'nla txhaq txumb'al
Tio 11.19; 12.42; 1 Koriintios 1.17, 19, 20, 24
 2. **sabio** uva' at itxumb'al/tootzaqib'al/aj txumb'al
Tio 11.25; 23.34; Romaanos 12.16; Juudas 25
- sacerdote (del templo)/sumo sacerdote** oksan yol vatz Tiuxh/u q'esal
oksan yol vatz Tiuxh Tio 8.4; 26.3; Evreeos 3.1; 10.11
1. **sacrificio/holocausto (quemado)** txoo s-oya uva' la' tz'e'sal/
yatz'ax ok s-jaqb'al kuya Tio 9.13; Vib'ano'm inq'a
Apoostol 14.13, 18; 1 Koriintios 10.19, 20, 28
 2. **sacrificio vivo** jikxh la' etatin tuch' vetxhi'o'l vatz quB'aal Tiuxh
Romaanos 12.1

sacudid el polvo de vuestros pies la' etichu ka inq'a poqoq tetoq
(ttxhlal uva' a' u k'axk'o tul s-tiib'a) Tio 10.14

saduceo(s) saduseeo Tio 3.7; 16.1; 22.23, 34

salvación

1. chiton o' tiq'ab' inq'a tatxh'el kuxh o' ta'n Luk 1.71
2. chitpichil ti' (ye' b'en tilt k'axk'o ti') inq'a ipa'v Romaanos 1.16
3. la' chiton jank'al inq'a xao' t-inq'a ipa'v
Luk 1.77; 2.30; 3.6; 19.9; Vib'ano'm inq'a Apoostol 4.12
4. ichitt ex t-inq'a itza'lal tzitza vatz tx'ava' 1 Lu' 1.5

Salvador Chitol/toq chiton ex Luk 1.47; 2.11; Xhun 4.42; Juudas 25
salvar

1. kol tiq'ab' u kamchil/el tiq'ab' u kamchil/a' kuxh
nik tok b'en ek'uul ti' u q'ij esaq tzitza vatz u tx'ava'
Tio 8.25; 14.30; 16.25; 27.40, 42, 49
2. inb'an b'a'ne (tu yaab'il) Tio 9.21, 22
3. ti' qukolox (vatz inq'a k'axk'o uva' la' taq' quB'aal Tiuxh)
la' chitix inq'a xao' ti' (ye' ib'en t-k'axk'o ti') inq'a ipa'v
Tio 1.21; 10.22; 18.11; Romaanos 5.9

sanar

1. teesal el kamxh yaab'ilil/b'an b'a'n (ti' yaab'il)
Tio 4.23, 24; 8.7, 8, 13, 16; 10.1, 8; 12.10, 15, 22; 14.14
2. ib'an b'a'n (taanxelal) Tio 13.15
3. atz'aka eeb' Luk 4.3
4. **sanar a los qubrantados de corazón** ichitp inq'a xao', inq'a
b'eenoxh nik motx ik'axb'e' Luk 4.18
5. ichitp u vinaq tiq'ab' inq'a demoonio Luk 8.36

santa ciudad u tenam Jerusalem, uva' ich'ex quB'aal Tiuxh
s-natxhk'uulab' tetz Tio 4.5; 27.53

santificar/santificado/santificación

1. atxh vet tel la' ib'ana/ch'exich/itxhaq tzaan
2 Timoteo 2.21; Efeesios 1.1; Xhun 10.36
2. la' qujetxho'k qib' k'atz quB'aal Tiuxh
1 Tesaloniseenses 4.7; Xhun 17.17, 19; Romaanos 15.16
3. oksa q'ij Tio 6.9
4. nik aq'on tikle'm Tio 23.17, 19

santo(s) tetz quB'aal Tiuxh/inq'a qeon Tiuxh/inq'a qeon
viTiuxhil Tiuxh/u Tiuxhla Atib'al (tuulb'al u tostiuxh)
Tio 7.6; 24.15; 25.31; 27.52; Romaanos 1.1; Koloseenses 1.2

saquear tokeb'e va'q otzotz Tio 12.29

secreto

1. jutx/jupel tib' t-otzotz/muqel Tio 6.4, 6; Xhun 11.28; Efeesios 5.12
2. jit la' kuxh kaj ka s-eche, pet tetxhal la' alax el Luk 8.17
3. inq'a yol, inq'a kolelich kuxh ta'n quB'aal Tiuxh tuulb'al jat q'ix
tzaan ya'b' Romaanos 16.25

seguir

1. b'enaq vet ti' Tio 4.20; 8.1, 10, 19
2. txh'uyich Tio 19.21, 27, 28; 20.29, 34

sello/sellado/sellado con el Espíritu Santo

1. toksaq vet ka seeyo ti' u sivan uva' atich ok titzi' u muqb'al kamna'q Tio 27.66

2. taq' viTiuxhil sete s-tetxhlal Efeesios 1.13

sensibilidad nik motx imaqaq ta'n u titz'ab'al ti' inq'a ye'b'a'n uva' nik motx ib'ane' Efeesios 4.19

señal etxhlal Tio 12.38, 39; 16.1, 4; 24.30; 26.48

Señor/señor

1. quB'aal (Tiuxh/quB'aal Jesuus)/ib'aal Tio 1.20, 22; 1 Lu' 3.6

2. at vikle'm ti' Kuxh 2.28

3. tetz Gaalatas 4.1

sepulcro tal uva' nuk'elich ijulil inq'a kamna'q

Tio 8.28; 23.27; 27.52, 53, 60; 28.1, 8; Xhun 11.38

seriedad itz'amalxh avatin tuch' atxumb'al la' ab'ana Tiito 2.7

servir (a Dios)

1. la' anima (quB'aal Tiuxh) Tio 4.10

2. u b'anol tetz taq'on (u quB'aal JesuKriisto) Tiito 1.1

3. txhokon txumb'al Tio 13.41

servir/servir a

1. ik'uula Tio 4.11; 6.24; 10.24; 20.28; 22.13

2. nik inb'an u taq'on ti' inpaxsat inq'a b'a'nla txhaq yol ti' Jesuus Romaanos 1.9

3. la' anatxhk'uula Tio 4.10

4. **(no) servir al pecado** (jit vet a') inq'a tatxha'v u qutxhi'o'l la' b'ek'on o' ti' ib'anax inq'a pa'v Romaanos 6.6

siervo

1. aq'onvil Tio 8.9; 25.14, 19; Luk 22.50

2. k'uulanal Tio 20.27; 23.11; 24.45

3. in niman tetz (quB'aal Tiuxh) Luk 1.38

4. **siervo (escogido)** u Aq'onvil uva' ch'exel ta'n quB'aal Tiuxh Tio 12.18

5. **siervo de Cristo** b'anol taq'on u quB'aal JesuKriisto Gaalatas 4.12; Santiaago 1.1; 2 Lu' 1.1

siglo (s)/(fin del) siglo

1. jatq'ix... tanx inq'a ya'b'/tintanul inq'a ya'b' Tio 6.13; 12.32; Efeesios 2.7; Koloseenses 1.26

2. (vimotxteb'al) intanul inq'a ya'b' Tio 13.39, 40, 49; 24.3

3. **(por todos los) siglos/por los siglo de los siglos** tinjattant inq'a ya'b' uva' b'ena'l kuxh ib'en toq tule' Gaalatas 1.5; Filipeenses 4.20; 1 Timoteeo 1.17; 1 Lu' 4.11; Apokaliipsis 1.6

silvestre t-vitz/t-jaq' tze' Tio 3.4; Kuxh 1.6, 13; Romaanos 11.17, 24

simulación b'an vatz kuxh nikich motx ib'ane'. Gaalatas 2.13

sin mancha ye'l vet inva'to'q ye'b'a'n la' til s-qi' Efeesios 1.4

sinagoga k'ulb'al ib' tetz inq'a tij imam Israeel (ti' inatxhax Tiuxh) Tio 6.2; 12.19; 13.54; Kuxh 1.21; Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.14, 15, 42

soberbio nik toksa tetz Tiito 1.7

socorrer lotxh Tio 15.25

sombra de muerte uva' a'l vet tok tib'eyil u kamchil Tio 4.16

sumo sacerdote iq'esal oksan yol vatz Tiuxh

Tio 26.3, 51, 57, 62, 63, 65

T

talento(s) puaq 75 liivra plaata talal/34 kilo plaata talal/elom koq puaq/ti' miyoon puaq Tio 18.24; 25.15, 16, 20, 22, 28

tempestad

1. mam kaqiq' jab'al Tio 8.24; Vib'ano'm inq'a Apoostol 27.18, 20

2. ilitz'kab'ine' Evreeos 12.18

templo

1. tostiuxh (tu Jerusaleen) Tio 4.5; 12.5, 6; 23.16, 17

2. tu nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh

Tio 21.12, 14, 15, 23; 24.1; 26.55

tentador sub'un'al Tio 4.3

tentar/tentación

1. etxhb'ul iku' t-pa'v/la' motx itxhokt Satanaas iku' t-pa'v

Tio 6.13; 26.41; 1 Koriintios 7.5; Gaalatas 6.1; Evreeos 2.18

2. la' b'ek'on veB'aal Tiuxh ti' ib'anax inva'q kam Tio 4.7

3. ipalan vetetz tiib'a u tetz quB'aal Tiuxh Vib'ano'm inq'a Apoostol 5.9

4. etxhok tul ik'a'nal quB'aal Tiuxh setiib'a 1 Koriintios 10.9

tesoro

1. tx'ijb'al q'ij (vatz tx'ava') Tio 6.19, 21

2. kolb'al, inq'a atich ku' b'a'nla txhaq kam s-tuul/kaaxha kolb'al tetz puaq/b'a'nla kam Tio 2.11; 12.35; 13.44, 52; 27.6

3. tx'ijb'al q'ij (tu amlika') Tio 6.20, 21; 19.21

testimonio/para testimonio

1. la' alon inuqul u yol/b'en tal Xhun 3.11; 8.17; 15.26; Luk 16.28

2. kam qat etila, atz qat etab'i/eche la' tilixe' Tio 8.4; 10.18

tetrarca u mam iq'esal te kajva'l inq'a mam iq'esal

Tio 14.1; Luk 3.1, 19; 9.7

tiniebla/oscuridad

1. tokto/tokto at s-k'atza/tokb'ixe' Tio 24.29; 27.45

2. Tan kamxh inq'a qat intxhus sete, uva' in kuxh setuch', eche la' iyolon ka'vo'q xal s-aq'b'al Tio 10.27

3. tokto vet atil ex vatz quB'aal Tiuxh

Tio 4.16; 6.23; 22.13; 25.30; Xhun 8.12

tradición de los ancianos inq'a yol uva' jeqel tzaan ta'n inq'a k'uyaq emam Tio 15.2, 3, 6; Kuxh 7.3, 5, 8, 9

transfigurar jalp tilix Jesuus. Tul litz'kab'inyichxh vet ika'y Jesuus, eche tilix u q'ij. Tio 17.2; Kuxh 9.2

transgresión ye' nik inima/vipalsan yolil (ti' vipa'vine')/irinix inva'q inq'a b'ek'b'al Tio 15.2, 3; Romanos 2.27; 5.14, 15

tribu

1. inq'a ato'k ib'ij inq'a ik'aol Israeel s-ti' Tio 19.28

2. vixa'nil Judaa Luk 2.36; Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.21; Romaanos 11.1; Evreeos 7.13; Apokaliipsis 5.5; 7.5, 6, 7, 8
 3. jank'al inq'a xaal uva' at t-inq'a tenam tuulb'al u vatx tx'ava' Tio 24.30
- tribulación**

1. tza'lal Tio 13.21; Romaanos 5.3; 1 Tesaloniseenses 1.6
 2. k'axk'o Tio 24.21, 29; Apokaliipsis 7.14
- tribunal** tatib'al ti' taq'ax ku' yol tinuqul/tab'ib'al uva' nik taq'vat ku' yol tinuqul Tio 27.19; Xhun 19.13; Romaanos 14.10
- trompeta** trompeeta Tio 6.2; 24.31; 1 Koriintios 14.8; Apokaliipsis 8.2
- trono** vik'uke'vb'al quB'aal Tiuxh tal uva' nik ib'anvat iq'esalil Tio 5.34; 19.28; 25.31 b'a'nla ik'uke'vb'al tetz ticle'm Apokaliipsis 1.4; 3.21; 22.3

tropezar/tropiezo

1. ak'onoq ku' vi' sivan Tio 4.6
2. tik'sat/eche tajsat ok tib' ti' va'q sivan/la' joqp ta'n Romaanos 9.32; 1 Lu' 2.8
3. ika'kab'in vet ik'uul Tio 11.6; 13.21
4. txhokon iku' imol t-pa'v/inq'a nik eesan imol t-b'ey/imaqax imol/itxhok teesal ka imol/la' motx tz'eqx k'uqleb'al ik'uul inq'a Tio 13.41; 16.23; 18.6, 7; 24.10

truhanerías inva'q yol uva' kantxhaq tab'ile' Efeesios 5.4

túnica kami's/etoksa'm Tio 5.40; 10.10

turbar

1. yan ik'uul Tio 2.3
2. samunchil/xo'v Tio 14.26; 24.6

U

ultrajar u ye'b'a'n uva' nik ib'anax te va'q xaal Tio 5.44

unánimes va'lxh etaanima sevatzax Filipeenses 2.2

ungir

1. la' exej evi' Tio 6.17
 2. la' etoksa aseete Santiaago 5.14
- unidad del Espíritu** eela eyol, ti' uva' va'l kuxh vet etxeyex ta'n viTiuxhil Tiuxh Efeesios 4.3

V

vanagloria

1. u oksa q'ijil Gaalatas 5.26
2. junt la' taq' vet b'en tib' s-nim 1 Timoteeo 3.6
3. Nik tatxhva toksal iq'ij ti' jank'al inq'a at s-xe'. 1 Xhun 2.16

vanidad/vano/a

1. ye'xhkam tokeb'al/uva' ye' la' ela'pun s-tuch'/uva' ye'xhkam la' taq'a Tio 6.7; Vib'ano'm inq'a Apoostol 4.25; Romaanos 1.21
 2. ib'utxh tib' ti'/loq's koq kuxh qat ib'ana Tio 15.9; Kuxh 7.7; 1 Koriintios 15.2; Filipeenses 2.16
- velo (del templo)** u chelkin t'eb'kin b'u'q s-tuul uva' atich ja' s-q'anb'al tetz tuul u nimla atib'al tuulb'al u tostiuxh Tio 27.51

velo (sobre su rostro) val u b'u'q (tivatz) 2 Koriintios 3.13-16
viciado u kantxhaqla txumb'al uva' chiana'q kuxh ib'anax s-te
 Efeesios 4.22

victoria

1. ole'v Daviid ti' tel iq'ij inq'a nikich txh'a'oin 1 Kroonikas 18.6
2. tetxhal la' ole'v ti' (ib'anax inuqul) Tio 12.20
3. Toq ole'voq vet quB'aal Tiuxh ti' iya'sal u kamchil, eche la' tole'v ti' tel iq'ij va'q uva' la' txhi'an s-ti'. 1 Koriintios 15.54

vida (eterna)

1. q'ij saq k'atz quB'aal Tiuxh Tio 7.14
2. q'ij saq ye'l iya'eb'al imotxeb'al vatz quB'aal Tiuxh
 Tio 6.25; 19.16, 17, 29; Xhun 3.16; Romaanos 6.22

vida (terrenal) q'ij saq (tzitza vatz u tx'ava')/qatin (tzitza vatz u tx'ava') Tio 6.25; Xhun 13.38

viejo hombre kantxhaqla txumb'al inq'a nikich qub'an s-jatxhaq tzaan inq'a na'yla txhaq txumb'al, inq'a chiana'qich kuxh ib'anax sete Romaanos 6.6; Koloseenses 3.9

vínculo taq'il vetatine sevatzaq Koloseenses 3.14

vino q'u'ich ta'l uuva Tio 9.17; Xhun 2.3; Efeesios 5.18; 1 Lu' 4.3

viña txhikb'al uuva Tio 20.1, 2, 4; 21.28, 33; Isaiias 5.1

virgen val u chelem ixvaak

Tio 1.23; 25.1, 7, 11; Luk 1.27; Apokaliipsis 14.4

visión inva'l ik'utxh quB'aal Tiuxh

Luk 1.22; Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.10, 12; 10.3, 17

vituperar talax kam kuxh yaab'la txhaq yol seti' Tio 5.11

vivir por el Espíritu b'anvaq kam uva' nik isa' viTiuxhil Tiuxh a' viTiuxhil Tiuxh la' iq'on qub'ey/itz'e'vy vet ex vatz quB'aal Tiuxh Gaalatas 5.16, 25

vocación kam uva' sa'el o' ta'n quB'aal Tiuxh ti' ib'anaxe' Efeesios 4.4

vocear sich'i'm la' ib'ana Tio 12.19

voluntad atxha'v tetz va'q vinaq Xhun 1.13

voluntad (de Dios) titz'ab'al quB'aal Tiuxh/kam uva' nik isa' vinB'aal Tiuxh Tio 6.10; 12.50; 18.14; Xhun 5.30

Y

yelmo kolb'al ivi' 1 Tesaloniseenses 5.8

yugo yuuka/eche u yuuka, u txeyol tetz ka'vo'q va'k/eche va'q xaal uva' at ivaakaxh, tul nik taq' ja' tiqatz vivaakaxh Tio 11.29, 30; Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.10; Gaalatas 5.1

Z

Zabulón Savuloon Tio 4.13

Zebedeo Sevedeo Tio 4.21

zorro yak Tio 8.20

Leer el Nuevo Testamento diariamente

Enero	
fecha	selección
1	Tio 1.1—2.12
2	Tio 2.13—3.6
3	Tio 3.7—4.11
4	Tio 4.12-25
5	Tio 5.1-26
6	Tio 5.27-48
7	Tio 6.1-24
8	Tio 6.25—7.14
9	Tio 7.15-29
10	Tio 8.1-17
11	Tio 8.18-34
12	Tio 9.1-17
13	Tio 9.18-38
14	Tio 10.1-23
15	Tio 10.24—11.6
16	Tio 11.7-30
17	Tio 12.1-21
18	Tio 12.22-45
19	Tio 12.46—13.23
20	Tio 13.24-46
21	Tio 13.47—14.12
22	Tio 14.13-36
23	Tio 15.1-28
24	Tio 15.29—16.12
25	Tio 16.13—17.9
26	Tio 17.10-27
27	Tio 18.1-22
28	Tio 18.23—19.12
29	Tio 19.13-30
30	Tio 20.1-28
31	Tio 20.29—21.22

Febrero	
fecha	selección
1	Tio 21.23-46

2	Tio 22.1-33
3	Tio 22.34—23.12
4	Tio 23.13-39
5	Tio 24.1-28
6	Tio 24.29-51
7	Tio 25.1-30
8	Tio 25.31—26.13
9	Tio 26.14-46
10	Tio 26.47-68
11	Tio 26.69—27.14
12	Tio 27.15-31
13	Tio 27.32-66
14	Tio 28.1-20
15	Kuxh 1.1-28
16	Kuxh 1.29—2.12
17	Kuxh 2.13—3.6
18	Kuxh 3.7-30
19	Kuxh 3.31—4.25
20	Kuxh 4.26—5.20
21	Kuxh 5.21-43
22	Kuxh 6.1-29
23	Kuxh 6.30-56
24	Kuxh 7.1-23
25	Kuxh 7.24—8.10
26	Kuxh 8.11—9.1
27	Kuxh 9.2-29
28	Kuxh 9.30—10.12

Marzo	
fecha	selección
1	Kuxh 10.13-31
2	Kuxh 10.32-52
3	Kuxh 11.1-26
4	Kuxh 11.27—12.17
5	Kuxh 12.18-37
6	Kuxh 12.38—13.13
7	Kuxh 13.14-37
8	Kuxh 14.1-21

9	Kuxh 14.22-52	20	Luk 20.1-26
10	Kuxh 14.53-72	21	Luk 20.27-47
11	Kuxh 15.1-47	22	Luk 21.1-28
12	Kuxh 16.1-20	23	Luk 21.29—22.13
13	Luk 1.1-25	24	Luk 22.14-34
14	Luk 1.26-56	25	Luk 22.35-53
15	Luk 1.57-80	26	Luk 22.54—23.12
16	Luk 2.1-35	27	Luk 23.13-43
17	Luk 2.36-52	28	Luk 23.44—24.12
18	Luk 3.1-22	29	Luk 24.13-53
19	Luk 3.23-38	30	Xhun 1.1-28
20	Luk 4.1-30		
21	Luk 4.31—5.11		
22	Luk 5.12-28		Mayo
23	Luk 5.29—6.11		
24	Luk 6.12-38	fecha	selección
25	Luk 6.39—7.10	1	Xhun 1.29-51
26	Luk 7.11-35	2	Xhun 2.1-25
27	Luk 7.36—8.3	3	Xhun 3.1-21
28	Luk 8.4-21	4	Xhun 3.22—4.3
29	Luk 8.22-39	5	Xhun 4.4-42
30	Luk 8.40—9.6	6	Xhun 4.43-54
31	Luk 9.7-27	7	Xhun 5.1-23
		8	Xhun 5.24-47
		9	Xhun 6.1-21
	Abril	10	Xhun 6.22-40
		11	Xhun 6.41-71
fecha	selección	12	Xhun 7.1-29
1	Luk 9.28-50	13	Xhun 7.30-52
2	Luk 9.51—10.12	14	Xhun 7.53—8.20
3	Luk 10.13-37	15	Xhun 8.21-30
4	Luk 10.38—11.13	16	Xhun 8.31-59
5	Luk 11.14-36	17	Xhun 9.1-41
6	Luk 11.37—12.7	18	Xhun 10.1-21
7	Luk 12.8-34	19	Xhun 10.22-42
8	Luk 12.35-59	20	Xhun 11.1-53
9	Luk 13.1-21	21	Xhun 11.54—12.19
10	Luk 13.22—14.6	22	Xhun 12.20-50
11	Luk 14.7-35	23	Xhun 13.1-30
12	Luk 15.1-32	24	Xhun 13.31—14.14
13	Luk 16.1-18	25	Xhun 14.15-31
14	Luk 16.19—17.10	26	Xhun 15.1-27
15	Luk 17.11-37	27	Xhun 16.1-33
16	Luk 18.1-17	28	Xhun 17.1-26
17	Luk 18.18-43	29	Xhun 18.1-24
18	Luk 19.1-27	30	Xhun 18.25—19.22
19	Luk 19.28-48	31	Xhun 19.23-42

Junio		23	Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.1-35
fecha selección		24	Vib'ano'm inq'a Apoostol 15.36—16.15
1	Xhun 20.1-31	25	Vib'ano'm inq'a Apoostol 16.16-40
2	Xhun 21.1-25	26	Vib'ano'm inq'a Apoostol 17.1-34
3	Vib'ano'm inq'a Apoostol 1.1-26	27	Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.1-21
4	Vib'ano'm inq'a Apoostol 2.1-47	28	Vib'ano'm inq'a Apoostol 18.22—19.12
5	Vib'ano'm inq'a Apoostol 3.1-26	29	Vib'ano'm inq'a Apoostol 19.13-41
6	Vib'ano'm inq'a Apoostol 4.1-37	30	Vib'ano'm inq'a Apoostol 20.1-38
7	Vib'ano'm inq'a Apoostol 5.1-42	Julio	
8	Vib'ano'm inq'a Apoostol 6.1-15	fecha selección	
9	Vib'ano'm inq'a Apoostol 7.1-29	1	Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.1-16
10	Vib'ano'm inq'a Apoostol 7.30-50	2	Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.17-36
11	Vib'ano'm inq'a Apoostol 7.51—8.13	3	Vib'ano'm inq'a Apoostol 21.37—22.16
12	Vib'ano'm inq'a Apoostol 8.14-40	4	Vib'ano'm inq'a Apoostol 22.17—23.10
13	Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.1-25	5	Vib'ano'm inq'a Apoostol 23.11-35
14	Vib'ano'm inq'a Apoostol 9.26-43	6	Vib'ano'm inq'a Apoostol 24.1-27
15	Vib'ano'm inq'a Apoostol 10.1-33	7	Vib'ano'm inq'a Apoostol 25.1-27
16	Vib'ano'm inq'a Apoostol 10.34-48	8	Vib'ano'm inq'a Apoostol 26.1-32
17	Vib'ano'm inq'a Apoostol 11.1-30	9	Vib'ano'm inq'a Apoostol 27.1-20
18	Vib'ano'm inq'a Apoostol 12.1-23	10	Vib'ano'm inq'a Apoostol 27.21-44
19	Vib'ano'm inq'a Apoostol 12.24—13.12	11	Vib'ano'm inq'a Apoostol 28.1-31
20	Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.13-41	12	Romaanos 1.1-17
21	Vib'ano'm inq'a Apoostol 13.42—14.7	13	Romaanos 1.18-32
22	Vib'ano'm inq'a Apoostol 14.8-28	14	Romaanos 2.1-24
		15	Romaanos 2.25—3.8

16	Romaanos 3.9-31	27	2 Koriintios 1.12—2.11
17	Romaanos 4.1-12	28	2 Koriintios 2.12-17
18	Romaanos 4.13—5.5	29	2 Koriintios 3.1-18
19	Romaanos 5.6-21	30	2 Koriintios 4.1-12
20	Romaanos 6.1-23	31	2 Koriintios 4.13—5.10

21	Romaanos 7.1-14
22	Romaanos 7.15—8.6
23	Romaanos 8.7-21
24	Romaanos 8.22-39

Setiembre

25	Romaanos 9.1-21
26	Romaanos 9.22—10.13
27	Romaanos 10.14—11.12
28	Romaanos 11.13-36
29	Romaanos 12.1-21
30	Romaanos 13.1-14
31	Romaanos 14.1-23

Agosto

fecha	selección
1	Romaanos 15.1-21
2	Romaanos 15.22—16.7
3	Romaanos 16.8-27
4	1 Koriintios 1.1-17
5	1 Koriintios 1.18—2.5
6	1 Koriintios 2.6—3.4
7	1 Koriintios 3.5-23
8	1 Koriintios 4.1-21
9	1 Koriintios 5.1-13
10	1 Koriintios 6.1-20
11	1 Koriintios 7.1-24
12	1 Koriintios 7.25-40
13	1 Koriintios 8.1-13
14	1 Koriintios 9.1-18
15	1 Koriintios 9.19—10.13
16	1 Koriintios 10.14—11.1
17	1 Koriintios 11.2-16
18	1 Koriintios 11.17-34
19	1 Koriintios 12.1-26
20	1 Koriintios 12.27—13.13
21	1 Koriintios 14.1-17
22	1 Koriintios 14.18-40
23	1 Koriintios 15.1-28
24	1 Koriintios 15.29-58
25	1 Koriintios 16.1-24
26	2 Koriintios 1.1-11

fecha	selección
1	2 Koriintios 5.11-21
2	2 Koriintios 6.1-13
3	2 Koriintios 6.14—7.7
4	2 Koriintios 7.8-16
5	2 Koriintios 8.1-15
6	2 Koriintios 8.16-24
7	2 Koriintios 9.1-15
8	2 Koriintios 10.1-18
9	2 Koriintios 11.1-15
10	2 Koriintios 11.16-33
11	2 Koriintios 12.1-10
12	2 Koriintios 12.11-21
13	2 Koriintios 13.1-14
14	Gaalatas 1.1-24
15	Gaalatas 2.1-16
16	Gaalatas 2.17—3.9
17	Gaalatas 3.10-22
18	Gaalatas 3.23—4.20
19	Gaalatas 4.21—5.12
20	Gaalatas 5.13-26
21	Gaalatas 6.1-18
22	Efeesios 1.1-23
23	Efeesios 2.1-22
24	Efeesios 3.1-21
25	Efeesios 4.1-16
26	Efeesios 4.17—5.2
27	Efeesios 5.3-33
28	Efeesios 6.1-24
29	Filipeenses 1.1-26
30	Filipeenses 1.27—2.18

Octubre

fecha	selección
1	Filipeenses 2.19—3.6
2	Filipeenses 3.7—4.1

3	Filipeenses 4.2-23	14	Evreos 11.32—12.13
4	Koloseenses 1.1-20	15	Evreos 12.14-29
5	Koloseenses 1.21—2.7	16	Evreos 13.1-25
6	Koloseenses 2.8-23	17	Santiaago 1.1-18
7	Koloseenses 3.1-17	18	Santiaago 1.19—2.17
8	Koloseenses 3.18—4.18	19	Santiaago 2.18—3.18
9	1 Tesaloniseenses 1.1—2.9	20	Santiaago 4.1-17
10	1 Tesaloniseenses 2.10—3.13	21	Santiaago 5.1-20
11	1 Tesaloniseenses 4.1—5.3	22	1 Lu' 1.1-12
12	1 Tesaloniseenses 5.4-28	23	1 Lu' 1.13—2.10
13	2 Tesaloniseenses 1.1-12	24	1 Lu' 2.11—3.7
14	2 Tesaloniseenses 2.1-17	25	1 Lu' 3.8—4.6
15	2 Tesaloniseenses 3.1-18	26	1 Lu' 4.7—5.14
16	1 Timoteo 1.1-20	27	2 Lu' 1.1-21
17	1 Timoteo 2.1-15	28	2 Lu' 2.1-22
18	1 Timoteo 3.1-16	29	2 Lu' 3.1-18
19	1 Timoteo 4.1-16	30	1 Xhun 1.1-10
20	1 Timoteo 5.1-25		
21	1 Timoteo 6.1-21		
22	2 Timoteo 1.1-18		
23	2 Timoteo 2.1-21		
24	2 Timoteo 2.22—3.17		
25	2 Timoteo 4.1-22		
26	Tiito 1.1-16		
27	Tiito 2.1-14		
28	Tiito 2.15—3.15		
29	Filemoon 1.1-25		
30	Evreos 1.1-14		
31	Evreos 2.1-18		

Diciembre

fecha	selección	fecha	selección
		1	1 Xhun 2.1-17
		2	1 Xhun 2.18—3.2
		3	1 Xhun 3.3-24
		4	1 Xhun 4.1-21
		5	1 Xhun 5.1-21
		6	2 Xhun 1.1-13
		7	3 Xhun 1.1-14
		8	Juudas 1.1-25
		9	Apokaliipsis 1.1-20
		10	Apokaliipsis 2.1-17
		11	Apokaliipsis 2.18—3.6
		12	Apokaliipsis 3.7-22
		13	Apokaliipsis 4.1-11
		14	Apokaliipsis 5.1-14
		15	Apokaliipsis 6.1-17
		16	Apokaliipsis 7.1-17
		17	Apokaliipsis 8.1-13
		18	Apokaliipsis 9.1-21
		19	Apokaliipsis 10.1-11
		20	Apokaliipsis 11.1-19
		21	Apokaliipsis 12.1-18
		22	Apokaliipsis 13.1-18
		23	Apokaliipsis 14.1-20
		24	Apokaliipsis 15.1-8
		25	Apokaliipsis 16.1-21

Noviembre

fecha	selección
1	Evreos 3.1-19
2	Evreos 4.1-13
3	Evreos 4.14—5.14
4	Evreos 6.1-20
5	Evreos 7.1-19
6	Evreos 7.20-28
7	Evreos 8.1-13
8	Evreos 9.1-10
9	Evreos 9.11-28
10	Evreos 10.1-18
11	Evreos 10.19-39
12	Evreos 11.1-16
13	Evreos 11.17-31

26	Apokaliipsis 17.1-18	29	Apokaliipsis 20.1-15
27	Apokaliipsis 18.1-24	30	Apokaliipsis 21.1-27
28	Apokaliipsis 19.1-21	31	Apokaliipsis 22.1-21